This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

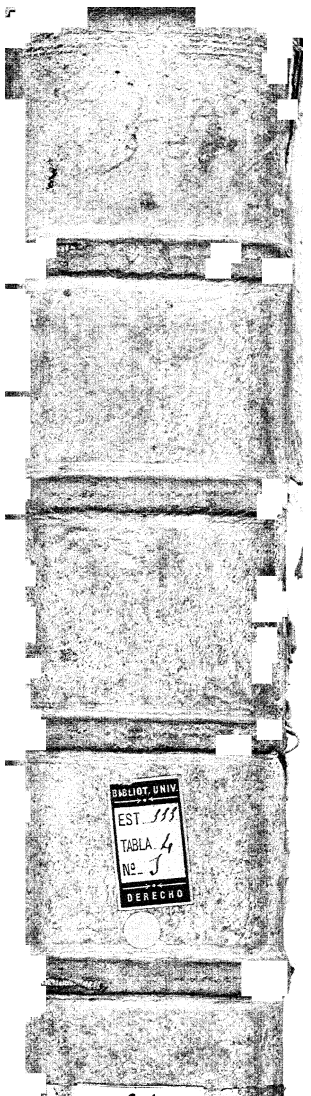
BIBLIOT. UNIV.
EST. III
TABLA 4
Nº 3
DERECHO

Digitized by Google

Petri Andreæ

MATTHIOLI SENENSIS MEDICI,

Commentarii in sex libros Pedacij Dioscoridis Anazarbei de Medica materia,

IAM DENVO AB IPSO AVTORE RECOGNITI,
ET LOCIS PLVS MILLE AVCTI.

Adiectis plantarum, & animalium Iconibus, supra priores editiones longè pluribus, ad uiuum delineatis.

Accesserunt quoq; ad margines Græci contextus quàm plurimi, ex primum. simi Principis Centaurorum codicibus desumpti, quibus Dioscoridis ipsius deprauatam lectionem ir, cum nt.

CVM LOCVPLETISSIMIS INDICIBVS, TVM AD REM Herbariam, tum Medicamentariam pertinentibus.

CVM PRIVILEGIIS AMPLISSIMIS,

vt videre est post Præfationem ad Lectores.

VENETIIS,
Ex Officina Valgrisiana. M D LXX.

Digitized by Google

INVICTISSIMO, POTENTISSIMOQVE ROMANORVM IMPERATORI

semper Augusto, MAXIMILIANO secundo, &c.

SERENISSIMIS, ET ILLVSTRISSIMIS SACRI ROMANI IMPERII ELECTORIBVS, &c.

FERDINANDO, ET CAROLO,

AVSTRIAE ARCHIDVCIBVS, ETC.

AC CAETERIS VNIVERSAE GERMANIAE PRINCIPIBVS,

DOMINIS MEIS CLEMENTISSIMIS.

HERBARIAM MEDICINAM (ut ab ea primum sermonem exordiar) Inuictissime Imperator, ac Serenissimi Principes, antiquis temporibus à Chirone illo magni nominis Centauro, Saturni ex Phillyra filio, primùm repertam esse testantur, cùm Plinius, tum plerique historiarum antiquarum autores. Alij uerò ab Apolline inuentam uolunt, alij ab Aesculapio eius filio, tantæ facultatis excellentiam, nemine excogitari, inueniriue posse putantes, præterquam à Dijs immortalibus. Non enim fieri posse censent, ut homo ipse abditas stirpium naturas, facultatesque inuestigare, ac perspectas habere quiuerit, nisi prius à maximo omnium opifice hasce dotes fuerit edoctus. Nanque (ut Plinius inquit) siquis id ab homine excogitare posse putet, is profectò, ingratè Deorum numen intelligit. Atqui non desunt probatissimi autores, qui reiectis Poetarum figmentis, & aliorum, fabulosè suis in historijs de Herbariæ Medicinæ inuentoribus scribentium, certò credunt, allatis eorum testimonijs, tum efficacissimis rationibus, omnium creatorem Deum, Optimum, Maximum, plantarum, & cæterarum rerum omnium, quas terra procreat, & alit, facultates Adæ, primo humani generis propagatori indicasse, eique illarum cognitionem infudisse, simulatq; illi è limo terræ conformato uitæ lumen inspirauit. Quod autem admiranda Medicinæ secreta, quæ non solùm in herbis, & arboribus, sed in omnibus rebus, quæ in uniuerso habentur orbe, in humani generis usum creata fuerint, apertissimè testatur in sacris literis moralis, ac uerè diuinus ille philosophus Iesus Syrach: quippe qui scribit Medicinam à summo Deo è terra esse creatum, quam uir prudens abhorrere non debet. Quòd uero rerum omnium scientiam in Adam intuderit ab initio Deus, facilè quidem conijcere quisque potest ex Mosaicis monumentis libro primo Geneseos. Etenim rerum parentibus primis nostris potestatem dederit ipse Deus, ut dominarentur uolucribus Cœli, piscibus maris, cæterisq; terræ animantibus; En uobis trado (inquit) omnes herbas, quæ in omni terræ solo frugiferæ sunt, omnesq; fructiferos fœtu prægnantes arbores, semenq; parientes, quibus uescamini uobis uti liceat. Bestijs autem omnibus terrestribus, cæterisq; uolucribus, quæcunque uitali spiritu animata mouentur, his omnem herbarum uiriditatem ad uescendum tribuo. Hinc itaque (inquam) conijciendum est, quòd cum Deus tam immensis muneribus hominem ornauerit, haudquaquam prætermisisse illum, quin omnium rerum uires, ac naturam hominem ipsum, uno tantum spiritus diuini afflatu docuerit. Nihil enim à quoquam æstimaretur pretiosissimum quantumuis donum, nisi scirent in quem usum sibi esset futurum. Cùm autem Dei opera omnia omni prorsus defectu careant, aliter sanè nobis censendum non est, quòd certiores sumus ipsum Deum haud unquam latuisse, humanum genus, tot, tantis q; subijci debere malis, quibus tollendis, ac mulcendis (ut pium decet pa-

Herbariæ Medicinæ origo diuina.

Plantæ aduersus hominũ fœcditatẽ.

Digitized by Google

rem) nunquam præter nullos, quos nomines auxilia, ac remedia doceuiſſe, quæ plantis nocent, prius earum nomina, quæ a pocreatis, ut nõ deſpereret in affectionibus, quæ in morbis atrocitatis proderant. In quibus ingenti ſolatio afficimur, vbi medicamentorum auxilia præcepta eſſe vidimus. Ab Adamo omnium patre ſubſequutum arcanum rerum omnium notitiam habuiſſe, ac ſubinde indubita adaucta, rem altius, diligentiusque exquirere cupiſſe: ita, vt hinc primum rei ſperare plurimum cognitionis ac oportunitatis accederet. Quod cum poſtea animadverterent ſapientes, noluerunt, maximam huiuſce facultatis eſſe præcantionem, ac vtilitatem, eius ſolummodo capti, ipſi quoq; res herbarum, & arborum, de quibus ars medica tractaturi erant, ac cognoſcendis, ſtudium impenderunt. Atqui non tantum mira eorum cura fuit, in his, quæ ſæpe blandiuntur, aut in deliciis ſunt, ſed culmina quoq; montium inuia, & ſolitudines abcaſas, omneſque terræ angulos curatis, inuenere, quid quæq; radix pollere, ſed quos vſus, herbarum folia pertinerent, quam quadrupedum pabulo intacta, ad ſalutis vſum [illegible] treuiores, quibus quando illis debeamus, non quidem facile dixerim, cum tanti beneficij premium [illegible] uio prorſus thesauro compertari poſſit. De herbis autem primus omnia quos inquit ora mouis, Orpheus accurſatque Eraphi, apud Græcos, & poſt eum Muſæus, ac Hefio ius ab Aegyptijs (ut narrat antiquitas) edocti. Ab his Pythagoras ſapientia clarus, primus volumina de Plantarum facultatibus compoſuit, Apollin, Aeſculapioque omnia accepta referens. Compoſuit & Democritus volumina de plantis, Eryſimo, Arabia, Aethiopia, & Aegypto prius peragratis. Hoc quoq; ſequuti [illegible] nobiliores, ac lucubrare huiuſce diuinæ facultatis allecti: quin etiam ſtudio iuuandæ [illegible] tatis ſæpe quoq; [illegible] uarijs uitæ periculis committere, dum multas ignotas, aſperasq; [illegible] rtas, & uſum, ſegnitiamq; medicamentorum cognitione conſequuntur. [illegible] Inter hos repetio inter Hippocratem, Crateua, Artemiſiam, Theophratũ, Dioſcoridem, [illegible] Ium, Pamphilum, Metrodotum, Herophilum, Diocliten, Dioſcoride, Galenum, Plinium, & alios quos [illegible] uos, quorum nomina, ne longior videar, quàm par fit, libens præterco. Cæterum quod plurimum periclitatus, aut inuenio, præter eam, quam maximã affert uoluptatem, utilitatem quoque, gloriam, & laudem parat lectoribus, nouerunt nõ tantum uniuerſi orbis ſapientes, dũ ſæpe ſæpius rerum [illegible] agaces, ſed iumenta etiam, ac pontifices Reges: quippe illorũ clarissimi [illegible] ſimi rerum habuerint curam, quæ hinc poſteris mũ orrum habuerat admirati, tum ocij, ac ſtudij ad eam percipiendã, & illustrandã conferunt, ut eorũ plerig; de Plantarum hiſtoria, & uiribus libros condiderint, nonnulli; generoſa animo [illegible] fuæ, & allorum morbis uitæ, uſuiq; conſulerent. Adjecti ex tribus cõſilio, & armis præclare gestis, & illustres reddidiſſent, cum tamẽ [illegible] s eſſet ſe poſſe cerneremus, ſi clarissimum hunc triumphum ſecutarem ipſi quoq; ſuo ellem ſtudio protegunt, & remoratiſſimis ſeruare regionibus rarus, nobilesq; plantas ingeti cumpus, & labore conquiſitas, ad ſe transferri curarunt, ut certam, ac uerum earum hiſtoriã deſcriberet. Vt q; illos certe hoc latuit, quod ſi hac in re ſtudioſe dauus uerſari, egregium quoquã [illegible] nen, aut ſcriptis traditiõem, ſuum nomen effet nullis nos ſeculis celebre duraturum: quando quidem herbę, quæ ſingulis annis renouãtur, repullant, & reuiuiſcunt, eos perpetuũ nominum memoriã reconcant, qui illas inuenerunt, uel deſcripſerunt hiſtoria, & uiribus, aliquid poſteritatis mẽoriæ prodiderunt. Gentauam herbam vidą ſcripturibus commendarum a Gentio Illyriorum Rege inuentam, & ab eo appellatione nuncupatam eſſe, illi uero clarissimo, & immortalitate tribuiſſe, plures [illegible] uerint auores. Similiter Lyſimachus Macedoniæ Rex Lyſimachum (ut Plinius refert auior) inuenit, & ex ſe nominauit, ob hanc perpetuis laudibus celebratus. Scordium item Mithridate Ponti Regem nominis æterni commendat. Clymenos præterea herba Clymeno Regi inuentor ſuo, epithetum habe Mauritanorum, Telephium Telephio Miſæ Regibus, Bethunm, & Anchuſa Alchimiã Athenienſium Ducibus, tam lauguntur æternam. Hinc etiam clarum Attalis Pergami, & Euax Arabum Reges. Siquidem hic de implicitum medicamentorum uſibus ad Neronem Imperatorem multa compoſuit: illo uero dum plura adeuerſis uenena, & animalium uirus eiaculantium effectus conſtemplatur, plurimum laboris inſumpſit, ut legitimas nanciſceretur plantas. His accedunt Archelaus Cappadocię, Mafsinifſa Numidæ, & Agamemnon Arguorum Rex, quorũ nomina nulla penitus uetuſtate extingui poterunt, ob eam, quam in cognoſcendis prodendisque iuribus, curam, diligentiamq; adhibuerunt. Omittam Philomeneca, Hieronem, & alios

Digitized by Google

Digitized by Google

Herbarios magnis sumptibus alebant, muneribusque donabant: hac præterea animi inductione, ut inde non minus gloriæ, quàm utilitatis referrent, quòd ita quoque studerent immortalitatem beneficio demereri. Sanè memorabili maiorũ suorum exemplo ducebantur, qui non solùm exuuias Regum, quos in bello deuicerant, trophæis dicatas, in triumphis portare, ipsosque Reges uinctos ante se ducere solebant, sed etiam raras, & peregrinas plantas, & generosa aromata, quibus raræ præclaræque dotes inerãt, in ijsdem magno cum honore ferebant, nec putabant ij se minorem laudem, & gloriam adeptos ex plantis illis, quas postea perquàm diligenter suis in hortis serebant: item ex aromatis, quæ inter sua alia spectatissima reponebant in suum, & cæterorum commodum, quàm ex trophæis, simulachris, & arcubus, quæ omnia erigi curabat Senatus, Populusque Romanus, in perpetuã rerum gestarum memoriam, & eorum gratiam, qui se tali laude dignos exhibuerant. Magno etiam honore apud Romanos habiti sunt, ij, qui de plantis, historia, & uiribus scripserunt, & in hac facultate claruerunt, argumento sibi Plinius, quòd expugnata carthagine omnes Bibliothecas, quas inuenerũt, uarijs Regulis & Principibus donauerint, præter duo, & triginta uolumina de re herbaria, & agricultura tantùm a Magone Pœno scripta, quæ Romam attulerunt, & ut in Latinam linguam uerterentur, mandarunt: tãtam nimirum solus inijt gratiam Mago ille rei herbariæ, & agriculturæ peritus. Adeo denique fuit attonita ad herbarum facultates antiquitas, ut illorum temporum scriptores affirmarent etiam mirabilia dictu, ita ut Xantus historicus in primo historiarum libro scripserit, occisum Draconis Catulum herba quadam à parente reuocatum ad uitam, quam Magi Balim nominant; eadem Thilonem, quem Draco occiderat, saluti restitutum. Et Iuba Rex Mauritaniæ herba quadam in Arabia hominem ad uitam reuocatum esse tradidit. Picum etiam auem adactum suis cauernis cuneum, quas in arboribus habet, admota quadam herba extrahere tradidcrunt, cùm Democritus, tum etiam Theophrastus. Quin etiam Aethiopide herba, tacto ipsa, omnia aperiri, quibusdam admurmuratis cantilenis. Id quod mihi miraculo non est. Memini enim dum superioribus annis Venetijs agerem, me quendam suspendiò damnatum uidisse, cui fores omnes patefierent admotis seris, una tantum herba admota signaculis quibusdam decantata. Talium rerũ facultatis alia haud mihi incognita habetur, in Italiæ montibus prouenientes, qua ab equis calcata continuò ferrei soluuntur calcei. Herophilum clarissimũ antiquitatis medicum posteritatis memoriæ tradidisse ferunt historiarũ autores, quasdam haberi plantas, quæ calcatæ tantum prodesse, quæque etiam obesse possint. Obseruatum certè est inflammatas uulnera, ulceraq; superuentu eorũ, qui pedibus iter confecerunt per loca perniciosis plantis cætentia: contra uerò sanari morbos, ubi ab itinerantibus uulneratis, salubres calcatę sunt. Nam Hemis nitidis contactu spleneticos sanatos scimus; Comitiales suspensa collo Pœonię Romanę radice: Ictericos subtrato in calceis, nudis pedibus maiori Chelidonio aut Pastoria bursæ Aconitũ pardalianches contactis tantũ fœminei sexus pudendis, paulo post necè afferre certum est. Tam diu quempiam lippitudine haud tentari obseruatum est, quàm diu is syluestris Rumicis radicẽ, secum nitidissimè habuerit. Desinet stranguria cruciari, qui Tamaricis lignũ ardens sua ipsius extinxerit urina. Inguinis tumorem haudquaquam ijs subcrescere putant, qui Myrti surculum secum gerat. Varices in cruribus sanari scribunt, ubi hederæ radicibus, Luna Aquarium occupante, crutis circundetur affectio. Idemque effici, si ternæ eiusdem hederæ baccę, per murum repentis, affecto cruri adalligentur. Scordij contactu præseruari Cadauera, non solùm Mithridatis, sed etiam Galeni testantur monumenta. Scythę, Scythicam herbam circa Petiam nascentem adinuenere, gustatu quidem prędulcem, cuius magna nimirum commendatio, quòd in ore eam habentes, famem sitimque non sentiant. Idem præstat apud eosdem Hippice dicta, quòd equis quoq; eundem effectum præbeat: Traduntq; his herbis Scythas etiã in duodenos dies durare in fame, & siti. Tantum glorię herbę Vetonicę tradidere quidã, ut domus in qua sata sit tuta existimetur à piaculis omnibus. Coriacea herba, quinctiã Callicia, Pythagoras aquã glaciari tradidit. Minaidis succo in aqua decocto protinus sanari serpentiũ morsus, si eo foueantur, idẽ tradidit, & eũdem effusum in herba, qui uestigio contigerint, uel eo respersi fuerint, insanabiles perire monstrifica prorsus natura uenęni, præterquàm contra uenena. Ab eodem Pythagora Aproxis herba appellatur, cuius radix non minus quàm Naphtha è longinquo concipiat ignes. Achemenidon plantam colore electri sine folio nasci in Tardistylis Indię meminit Democritus,

Mago Pœnus xxxij uolumina de plantis conscripsit.

Quarundam plãtarum admirandi, & pene stupendi effectus.

Claustrorum apertio.

Alij effectus ex folio contacto.

Scythicæ herbę uis magna ad abigendam famem.

Herba quæ Reos sua maleficia confiteri cogit.

Digitized by Google

critus, cuius radice in pastillos digesta in diesque ex uino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia, per uanes numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ & Cappadociæ alumnam, qua Leonibus admota, resupinari eos illico laxo hiatu: nominis causam habere aiunt, quòd Adamantis modo conteri nequeat. Ariamidis herbæ contactu ligna oleo prius peruncta, illico accenduntur, si decerpatur, cùm Sol fuerit in Leone. Therionarca in Cappadocia, & Missa nascente, omnes feras torpescere, quibus fuerit admota, nec nisi Hiænæ urinæ aspersu recreari, tradidere ueteres. Ophiusa in Elephantina Aethiopiæ nasci etiam tradunt, liuidam, & horribili aspectu, qua pota terrorem, minasq; serpentium obuersari, ita ut mortem sibi eo metu consciscant, qui biberint, ob idq; cogi sacrificulos illam bibere: aduersari tamen fellmeum uinum. Potamantim ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphari, & imagines obuersantibus miraculis. Manicum Solanū (ut Dioscorides est autor) uarias species, imaginesq; non iniucundas obuersari, si eius radicis drachma ex uino bibatur. Tum ulida in Lybano Syriæ nasci, qua deuorata futura præsagiant homines. In Bactris, ubi Boristenem planta prouenit Geloscopyllis dicta, quæ si cum uino, & myrrha potatur, uarias dicunt obuersari species, ridendiq; finem non fieri, ni potis ex palmeo uino pineæ nucis nucleis, pipere, & melle additis. Asciomenes herba (ut Apollodorus est autor) uino aspersa, folia in se contrahit. Oenotheta (Crateuas autor est) meraco aspersa, omnium animalium feritates domat, collo adalligata, uel iugo suspensa. Parthos ab Antonio fugatos scribit Appianus Alexandrinus, cùm fame premerentur, in quandam herbam incidisse, quam qui comederent, nihil aliarum rerum reminiscerentur, aut intelligerent nisi quòd lapides continuò effoderent, quasi quidpiam magni operis facturi, & sic debacchati, bilem demum euomentes interirent. Rhamni tertij ramus (autore Dioscoride) ualuis fenestrisue impositus ueneficia omnia depellit. Scilla rota in limine ianuæ suspensa, mali medicamenti noxam arcet. Lapathi radices quinetiam Plaraginis collo adalligatæ (eodem autore) choeradas & strumas sanant. Vermiculi in echinatis Dipsaci capitulis aurum reperti, collo in folliculo adalligati aut sinistro brachio appensi, quartana febre affectos incolumitati restituunt. Atractylis herbæ gestatu obtunditur Scorpionum ictus, quousque ieiuni gestauerint: deposita tamen illico recrudescere dolorem scribit Dioscorides: Quin etiam posteritatis memoriæ tradidit, à Scorpione non ici eos, qui Polemonię herbę radicem secum tulerit, uel si fortè fortuna quispiam ictus fuerit, eum quidem nihil molesti passurum. Nascitur in Iudęa radix Baaras, à loco appellata (ut Flauius Iosephus scribit libro de bello Iudaico) quę flammam colore imitatur, circe uesperam uerò ueluti iubar fulgurans: accedentibus autem, eamq; uellere uolentibus, facilis res factu non est. nam tamdiu refugit, quousque urina muliebris, uel menstruus sanguis super eam fundatur. quinetiam tunc siquis eam tetigerit, mors certa est, nisi forte eam ipsam radicem ferat ille manu pendentem: ideo effossę circunquaque radici, nec dum extirpatę canem alligant, qui abeuntem inde dominum sequi uolens, eam extirpat, & continuò moritur, tanquam eius uice, à quo tollenda erat: nullus enim posthac accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam operępretium est: Siquidem ijs adiumento sunt, qui cacodęmonibus oppressi sunt, illico liberare fruuntur. Cęterum & mihi quidem radix est, à Francisco Calceolario Veronensi reperta, qua uino per noctem macerata, & epoto subinde uino, linteolo percolato, à quouis quantuncunque famelico, is quidem edere nequit, nec cibi tantillum degustare, nisi aceti cochlear absorbuerit. Ridendus profectò iocus, sed res ipsa non omnibus committenda. Foditur radix apud occidentales Indos, foliis Sambuci, quę humanę coxę complet crassitudinem, cuius succus eporus lethalis est. Reliqua uerò expressa radix in farinam molita, optimum ac nutritioni saluberrimum conficit panem. Illud etiam his addi potest, quòd in Circulatorum spectaculis sępe demirantur homines. In uinum radicis cuiusdam puluerem, cuius gustatu fauces conuelluntur, immiscent, & cui fucum facere uolunt, iubent, ut illo in uino intinctum digitum, quasi prægustandi causa sugat, tum illico digitum in uino madidum in os inditum, sibi mordicus, non sine dolore, & clamore premit inuitus. Interea perinde atque blanditijs mœrentem consolatur Circulator, temporum, carpiq́ue arterias, alio quopiam oblinit medicamento, deinde nummum in terram proiectum hortatur, ut tollat. Ibi ille pronus, primùm se se nequit attollere, mox unguinis ui amens factus, concidit, statimq; eius more, qui metuit, ne mergatur in aqua, natat, ac uociferatur simul se fluctibus obrui.

Baaras admirabilis pictura.

Fucus parasitis cōuenięs.

Circulatorū quorūdam iocus.

Digitized by Google

rui. Ego cum origit Circulator, Tile qualitterus inirunam, primum maleficium obliquo ac torno inutin exprobrare, nox nomen aggredi uideret. Poftremo ingenerem Circulatorem perfequi, donec ambrofiano tandem illin medicamenti uenono, recipiat animum, ac mente relinquat. Vbi autem ad fe redit, qui, qui euaferit a mari naufragus, capitum, uefimenaque, uelut uela torquere, experimenque, brachia teigere, & nares emungere conpiciunt. Hæc, fabule non funt. Nam non defunt miforum teftimonia, qui interdum, quique impofturam fufpicantes, fuis & amicorum fuorum familis (ut hoc anno Bragæ factum eft) hæc fieri iuffierunt. Herbam commemorat Theophrafus, qua deuoratæ fepultos cocundi poteftas accedat. Quin & in India Occidentalis provincia quadam ueftas Darcii, arborum effe Pyri faciem referentem, ferruginæ Hifpani, cuius fructus deuorata (funt ij) hunyri fapore) adeo ualide eos, qui deuorant, in Venerem agunt, ut proprium tracta ( ) ut ne ipfi quidem ueftifices, rerum omnium copia abundantes coniecta irritare queant, & teiga dare ferunt Plinius. Quæritur Laticeu Legatis dari foliam à Perfarum regibus, ut quocunque uenifient, rerum omnium copia abundarent. Apud Tartaros plantam inuenti traduntur, cuius fructu Agnum per omnia referre. Oduciunt is rotundiffimo corio, quo utuntur incolæ ad capiendum, fabricare ad mobilem ufque. Illud mirandi fouet magnitudinem, quandiu obfidetur herbis, uiuere illum, quali agnum in loco pafcuo: cuiffe ortu illis, paulatim conualefcere. Atque & illud admirationem ad get, appeti à Lupis illum, atque uorari. Non ne & id mirum, quod de Ægyptia tradiur Loco? Hiuus cum flores, tum ceiam fœtum uepeti fub aquis incrgi Ægypti parant, ufque ad medias noctes, tonumque abire in altum, adeo, ut demiffa quidem manu inuenire non poffint: uerti deinde paulatimque fubrigi, & ad Solis exortum emergere extra aquas, ac flores patefactos & capitula exerere, ut plane ab aqua abfit. Cæterum nec Tiluæ quidem, nec faxa; nec antra, horridioique naturæ facies, medicinis carent, Sacra illa parentes rerum omnium, nufquam non remedia diffonctæ Trifolium. Innumere fruges fiunt in Ayuis planæ, acarbores, a quibus morborum platerem petimus. Sunt & in faxis, & in antris alie utilitimę; quin etiam in ipfo mari planę nafcuntur falubres, quemadmodum in lacubus, fluminibus, fontibus, ac paludibus, & quibus fua habeat medicina auxilia adeo, ut nullus prorfus exteat locus, qui hitee doribus defituatur. Nil enim quifpiam a natura creatum inuenier, quod in medicum ufum uerfie non poffit. Quandoquidem ipfa uenena non folum fefe defruunt iuuicem, fed quamplurimis medeantur morbis. Acontium enim, & fi (ut præditimus) adeo pernicioliimum fit, ut contactu pænum fœminei texus gentalibus, necnon paulo poft afrerat, eporum tamen, ictis a Scorpione, pretenna, neo ferè auxilio eos liberat. Mirum quidem, exitialia ambo cum per fe hinc hęc duo uenena, in homine commorantur, ut homo fuperfit. Idem oculorum medicamentis, luuandi doloris gratia commodiffime adiciatur. Cicuta præterea percocans planta, iacros ignes, & ulcera, quę ferpunt, illita refrigufit, oculorum inflammationes mulcet, & alios quidem plures in Medicina habet ufus. Nelium alnos, mulos, equosque, qui deuorauerint, interficit, cyclemn è uino potum demorios à ferpentibus fanat. Meconium in perpetuum fomnum lumentes ducit, contra uero doloriicos mordos omnes mulcet. Cantharides deuorate, in necem hominem trahunt; atque ijdem cumimuta cane rabido demorii. Vipera ceptilium ferè pernicioffima, non folum iuuenum exanguit deuorata, & illita, fed alia etiam uenena deftruit, & iuperat. Quid demum plura? nihil non fcrupum ut effici poffet, fi plurimarum uires non ignorarentur. Hęc tamen quibuldam fide carere uidentur, admiratione tamen impleat, cognitque confecti, mirum ecie, quod uero iuperfit. Quæpropter male audiunt apud doctos, qui talia plerarum miracula recent, cum & rerum cucnta prorfus fame fuffragentur. Non prorfus hiftoris fidem dero gare confentaneum eft, fi uel acuquam caufę, quo portit requiemus, nos fugat. Siquidem innumera ferè fint hominibus conpicua, quorum ratio non poffit inuri. Multa in intimis naturę penetralibus delitefcunt, quę nec ratio ulla, nec humanus intellectus comprehendere poteft. Volunt enim natura hęc potius admirari homines, quàm à quoquam unquam intelligi. Quare qui ftupuloius in perueftigandis fingulorum rationibus ueritatur, ex omnibus naturę miracula labmouent. Etenim ubi nos caufę ratio deficit, hinc da

Plinius ægros protectens.

Oduciunt is rotundiffimo corio, quo utuntur incolæ ad capiendum, fabricare ad mobilem ufque. Illud mirandi fouet magnitudinem, quandiu obfidetur herbis, uiuere illum, quali agnum in loco pafcuo: cuiffe ortu illis, paulatim conualefcere. Atque & illud admirationem ad get, appeti à Lupis illum, atque uorari. Non ne & id mirum, quod de Ægyptia tradiur Loco? Hiuus cum flores, tum ceiam fœtum uepeti fub aquis incrgi Ægypti parant, ufque ad medias noctes, tonumque abire in altum, adeo, ut demiffa quidem manu inueniri non poffint: uerti deinde paulatimque fubrigi, & ad Solis exortum emergere extra aquas, ac flores patefactos & capitula exerere, ut plane ab aqua abfit. Cæterum nec Tiluæ quidem, nec faxa; nec antra, horridioique naturæ facies, medicinis carent, Sacra illa parentes rerum omnium, nufquam non remedia diffonctæ Trifolium. Innumere fruges fiunt in Ayuis planæ, acarbores, a quibus morborum platerem petimus. Sunt & in faxis, & in antris alie utilitimę; quin etiam in ipfo mari planę nafcuntur falubres, quemadmodum in lacubus, fluminibus, fontibus, ac paludibus, & quibus fua habeat medicina auxilia adeo, ut nullus prorfus exteat locus, qui hitee doribus defituatur. Nil enim quifpiam a natura creatum inuenier, quod in medicum ufum uerfie non poffit. Quandoquidem ipfa uenena non folum fefe defruunt iuuicem, fed quamplurimis medeantur morbis. Acontium enim, & fi (ut præditimus) adeo pernicioliimum fit, ut contactu pænum fœminei texus gentalibus, necnon paulo poft afrerat, epcium tamen, ictis a Scorpione, pretenna, neo ferè auxilio eos liberat. Mirum quidem, exitialia ambo cum per fe hinc hęc duo uenena, in homine commorantur, ut homo fuperfit. Idem oculorum medicamentis, luuandi doloris gratia commodiffime adiciatur. Cicuta præterea percocans planta, iacros ignes, & ulcera, quę ferpunt, illita refrigufit, oculorum inflammationes mulcet, & alios quidem plures in Medicina habet ufus. Nelium afnos, mulos, equosque, qui deuorauerint, interficit, cyclemn è uino potum demorios à ferpentibus fanat. Meconium in perpetuum fomnum lumentes ducit, contra uero doloriicos morbos omnes mulcet. Cantharides deuorate, in necem hominem trahunt; atque ijdem cumimuta cane rabido demorii. Vipera ceptilium ferè pernicioffima, non folum iuuenum exanguit deuorata, & illita, fed alia etiam uenena deftruit, & iuperat. Quid demum plura? nihil non fcrupum ut effici poffet, fi plurimarum uires non ignorarentur. Hęc tamen quibuldam fide carere uidentur, admiratione tamen impleat, cognitque confecti, mirum ecie, quod uero iuperfit. Quæpropter male audiunt apud doctos, qui talia plerarum miracula recent, cum & rerum cucnta prorfus fame fuffragentur. Non prorfus hiftoris fidem dero gare confentaneum eft, fi uel acuquam caufę, quo portit requiemus, nos fugat. Siquidem innumera ferè fint hominibus conpicua, quorum ratio non poffit inuri. Multa in intimis naturę penetralibus delitefcunt, quę nec ratio ulla, nec humanus intellectus comprehendere poteft. Volunt enim natura hęc potius admirari homines, quàm à quoquam unquam intelligi. Quare qui ftupuloius in perueftigandis fingulorum rationibus ueritatur, ex omnibus naturę miracula labmouent. Etenim ubi nos caufę ratio deficit, hinc da

Vocata nemo ad quandoq; auxilia edi poffunt.

Digitized by Google

Nuncupatoria.

birandi manat exordium, hoc est philosophandi. Iacrico philosophiam modo quodam co natur adolere, qui prodigiorū naturę miraculis ădem nō habent. Sed quare non plures nolcantur plane (inquit Plinius) causa est, quod eas agrestes literarumque ignari expe- rianur, ut qui loi inter illas uiuant. Multis enim inuentis nomina defunt. Nam Cimus fine nomine planam in anguis fegetis defoſſam, prętare ne quas ales intret. Turpiſſima cauſa raritatis, quod & qui ſciunt, demonſtrare nolunt, tanquam ipſis peritum, quod traditerunt alij. Ita certe reconditæ, qui paucæ alia nouere, inuidentes aliis, & nemi- nem docentes, in ſcientię auctoritatem: eandem exoggirandis nouis, ac humana inanada unumquenque rectę facta nec. Cum peritiæ. At nos elaborata, ac ijs, nobisque, labori- bus ingeniſſimis parta abſcon. Cere, atque ſupprimere cupimus, & tradere uitam alienis uita, quorundam mores aſſiue. Summumque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, ut intra bonis? rnunte omnium, nq. no tantum aliorum inuentis, ſed propriis noſtris compara tre clariſſimorum, doctiſſimque uirorum inſtitutum ſequuti, in quorum catalogo præci- pui fuit, Hermolaus Barbarus, Nicolaus Leoniceus, Ioannes Manardus, Ioannes Ruel- lius, Marcellus Vergilius, Leonardus Fuchſius apud Germanos clarę eruditionis medi- cus, Antonius Muſa Brafauolus, Iacobus Sylvius, Aloyſius Mundella, & alij, qui cum animadeerterent, Medicam materiam, nullis olim non ſeculis celebrem, medicorum, qui nos præceſſerunt, incuria, ſegnitieque obſoletam, inetiſamq, & inculatam iacere, adeo ut præpauci reperirentur Medici, qui alias ferę plantas, quam oleza, quorum frequentior eſt in cibis uſus, cognoſcerent, humanum genus nutrirent, plurimum operam, ut diſcuſſa ſuperiorum ſecuti caligine, Medicam materiam è tenebris extercrent, & ſuę priſtinæ luci reſtituerent. Quos equidem eo quo potui maiori ſtudio, atque induſtria iuuarunt, cum multis iam annis animadverſſem in uniuerſa Italię pharmacopolas, cum a Panama- copeis ipſis, tum maxime a medicis hauſtę facultatis ignaris, quam plurimos errores, coſque graues, & detectandos committi in humanæ uitæ diſcrimen. ac fępe in eiuſdem per nicicm, ut eorum errores alterentur, habita noſtrorum Pharmacopœorum ratione, quo rum pauci, ſatis Latinæ ſciunt, Dioſcoridem Anazarbeum, & Grecum, & antiquiſſimum ſcripſerem, ac in ampliſſimi medicamentorum hiſtoria, & utilibus reddendis facile Princi- pem in Italiam linguam uertendum, & Italicis item commentarijs, ut poſſem, illuſtrare dum ſuſcepi. In quos utique quantum ingenio, quantum laboris, ac cura, quantum dęni- que iudicio conſequi potui, conati, ut legitimas, quas puto plantas, proderem, meaque familiter de certis ſimplicibus medicamentis proferrem fentcntiam. Qua in re cocſti fal- mus, non modo Pharmacopœorum, & Medicorum ſuperioris ętatis, qui hanc Medicinę partem negligendam viderunt, ſed recentiorum quoque, qui tamen ſua. materiam hanc diligentiſſime tractarunt, opiniones refellere. Nec coerce mi- rum, quod uiri aliquot doctiſſimi, & ſumma laude digni impegerint, lapſique fuerint, uel in tanto rerum diſcrimine uacillantes, uel interdum humana caligine ęquentes: quod quidem a nobis aliquando accidiſſe, hoc in opere magno, non dubitamus. Porro Plan- tarum, & Animalium hiſtoriam late, quantum res poſtulare uiſa eſt complexus ſum. In uiribus autem recenſendis, eas cuique plantæ ex Galeno in fine reddidi, coque fere ſem- per contentus fui, nil quando quid ipſe præterquiſi. Prętcrea, cum plura fint plantarum, aromatum, & aliorum imprimis medicamentorum genera, quę frequentem in Medici- na uſum obtinent, partim a Mauritanis, partim ab aliis, qui per Anglias ętates claruerunt inuenta, de quibus nuſquam, quod ęxtet, memincrunt Dioſcorides, & Galenus, aliique uetcrum Grecorum authores, ea omnia noſtris commentarijs inſcruimus, ipſorumque hi- ſtoriam, & uires, ea, qua potuimus diligentia deſcripſimus. Hoc opus, ubi ad umbilicum peruenit, uel amicorum horatu edidi, eo ut primis anno, ut aliqua ex parte indultia mea hominum utę proderem, deque ea bene merita ex itimater. Affecutus hoc ſim, nec- ne, noſtrum eſt ferre iudicium. Nil requiro, nil exoro, nil a nobis dictum uelcerur, mi ex co conſtcllę, non ingratum opus Italis, neque inutile fuiſſe, quod pauci poſt annis, ter- tio, quarto, quinto, (ni fallor) fuerit exoſum, & uendibile. Addcrcmque non uulgare de eo doctorum uirorum iudicium, ex quo etiam cognouit, me non olcum nec operam pla ne fuiſſe. Id profecto me mouere debebat, ut liquida de exoris quoque gentibus promc- rem pollem, tcnarem, ne uidcrer in hoc Italis ſolis natus. Sed illud prętcrea hac accelſit, quod

Medicorū ea, pertinere arbitrer ea nagnoce-

Digitized by Google

quod ex illis ortum aliquos noſtris commentarijs, quamuis fraude conſcripta, delectatos crit, ex ipſius fruitum aliquem capiſſe intellexerim. Cuius rei illud mihi fatis manifeſto iudicio fuit, quod ex recentioribus tam Germanis, quàm Gallis ſcriptoribus inuenerim, quibus placuit noſtras quaſcunque ſententias interpretari, huiuſque ſcriptis interferre, neque eas tantum nobis ignotæ accepias referre, ſed de nobis etiam (quæ eorum fuit fortunam) admodum honorifice loqui. Quorum ergo nos uolumatem ut augerem, & ſtudium omnium exterorum, ſi poſſem, adiuuarem, utque illis gratam aliquam reponderem, & quæ aliis omnibus mirum, nulla mihi commodior ratio uiſa eſt, quàm ut Italicos noſtros commentarios in Latinam linguam tranſferrem. Hos itaque, ut primùm potui Latinos feci, in quibus eamen plura mutaui (quod maxima ex difficultas fuit) plura auxi, & omnia quodammodo illuſtraui. Adiecimus inſuper quam plurimas plantarum & animalium imagines in minori forma ad naturæ imitationem expreſſas, non aliame hoc, ratio ne, quàm ut iis, qui terras peragrare non poſſunt, nec præcepcorie hæc, quæ horum exhibentur, in quo omni tempore, nulla adhibita cultura, uaſa ferè ſtirpium effigies ſpectare poſſint. Cæterum dum anno à Iesv Christo ∴ M. D. LVIII. literarum ſecuti eadem commentaria curarem, multas adhuc adiecimus, quæ partim plantas, partim uero animalia nonnulla referunt, de quibus, præterea, quæ à Dioſcoride tradita, in hiſce commentarijs peculiariter diſſeruimus, quatenam uel ipſa commentaria permanſerit in locis auctoribus. Atque hunc eſt, quem annis conſumſi in Aula Serenſſimi Principis Ferdinandi Archiducis Auſtriæ &c. ciuis Cliſſiadenſis Medicinam agam, id ogi, quod ut eram ſtudiosiſſimus, Medicæ materiæ adhic diligentius excolendæ, conuenit. Vos igitur Germani, & Bohemi lectores, quos Herbaria pecuniaria ſcripſimus, & Typis excudenda curauimus, ſed hæc eadem commentaria noſtra Latina locis plus mille auximus, & imagines omnes in forma longe maiori, diligentioque artificum ſtudio elaborata, hæc quidem excudi curauimus, additis aliquot noſtarum, peregrinarumque plantarum centuriis, ad uiuum expreſſis, quæ antea nunquam à me, neque à quopiam cuiuſ (ut res ipſa fatetur) adeo artificioſe (ſit hoc citra crimen adeamque dictum) diligentiſque expreſſe fuit, tamque ad amussim delineate, ut nihil coloribus illis ad dittis, facile ab omnibus rei herbariæ ſtudioſis dignoſci poſſint. Atque ita ſit, ut ubi hactenus Matthioli horuſio uſi fuit rei Plantarij ſtudioſi, nunc ampliſſimo eiuſdem uiridario, cuius intuitu omnibus parent fores fefe obſequi uideant. Tanta enim nobis ſemper fuit inuenire in uniuerſum Reipublicæ promptitudo, ut nec lumpribus ingentibus, quos in pingendis, ſculpendisq; tot imagium tabellis conſumſimus, neq; vigiliis, nec laboribus pepercerimus unquam. Quę quidem quaſia & quanta attulerint uſq; noſtrę incommoda, iſtere potius conſilium eſt, quam multis explicare, ne his enumerandis, capiendis potius ſegnitiem animis, quàm iuuandę poſteritati, occupatus eſſe uidear, præſertim cum ſciam hęc antehac quàm plurimos haud latere, qui ea omnia, & uiderunt, & intellexerunt: quin etiā multos ſuntos ſpero, qui operis magnitudinem ſcrutati, recte perpendent, quantum one ris, quantum laboris, curęq;, quantum denig; temporis, ſtudiiſtatis, & diligentię, in hoc cudendo plantarum uolumine exantlauerim. Tacito dęque percgrinationum, & itinerum labores, ad montes, ualles, ſylvas, colles, prata, mœnia, lacus, flumina, paludes, & fontes diuerſarum pronunciarum, & regionum, quinctam ad clariſſimarum urbium uiſaria, ad ruderia, collapſas imagorum ędificiorum ruinas, ad ſepulcras, & longos cręre meates in ſubterraneis diuerſorum metallorum fodinis, & ad eorum fornaces, ubi cadmia, pomphoLyx, ſpodium, flos æris, argenti ſpuma, & alia plura metallica medicamenta fiunt. Silebo quoque, quàm diu in ſtudiocrum, quamuie ſtudiuus fuerim in numerandis peregrinis plantis mihi comparandis, ex Asia, Græcia, Syria, Ægypto, Arabia, Numidiaque aſtatis. Id quod facile intelliget poterit, qui uolumen hoc noſtrum in Diuſcoridem, diligenter intuebuntur. Nec me certe laboris, aut pecuniæ detrimenti a magnis, longisque itineribus, quod Galeni exemplo mare tranſcitem, & Cyprum Creram, Lemnum, Syriam, Ægyptum, aliaſque regiones peragrauerim, ut multa præclara amplicia, quæ hodie deſiderantur, eiſem conſequutus, ad mortalium cognitionem, & uſum transferenda, nili mea animi propenſioni, obſtitiſſent negotia domeſtica, ægros curandi præta, & corporis imbecillitas, quæ me quidem maris, & longæ peregrinationis incommoda, terræ non diu peruſſiſſent, Itaque hoc in conſiderando noſtrę mine

Matthiolus Germanis & Bohemis Herbaria pecuniaria locis plus mille auxit.

Auctoris laborcs ex hoc opere euadendo.

Digitized by Google

mine si id mihi non licuit, quod libuit, id saltem, quod potui omni studio, industriaque mea præstare conatus sum. Adeò enim huiusce operis conficiendi cupidus semper fui, ut potius ab ipso etiam principio beneficium hoc in uniuersam Rempublicam, & in futuram posteritatem conferre statuerim, quàm ut cogitarem, quo pacto tam magnis sumptibus non succumberem. Atqui succubuissem profecto, ni Dei Opt. Max. nutu, me, dato cumulatius auro, iuuissent cùm Cæsar Ferdinandus, felicis recordationis, & Cæsarea Maiestas tua, tum Celsitudines uestræ: (Cæsar inuictissime, & Serenissimi & Illustrissimi Principes) Principũ Germaniæ in Matthiolum liberalitas. Siquidem Imperator ipse Ferdinandus auro, & argento sanè non modico, uoscè meos iuuit conatus. Quem imitatus Cæsarea Maiestas tua & Serenissimi Principes Ferdinandus, & Carolus, Austriæ Archiduces, suas quoque opes non exiguas liberaliter contulerunt, adeò ut his potius quàm mihi beneficium hoc acceptum referre possit uniuersa Respublica. His accessit non mediocris liberalitas quorundam Germaniæ Principum, qui ad hoc uolumen consumandum, sua contribuere auxilia: Nam inter Illustrissimos Sac. Rom. Imperij Electores primus, qui supperias amplissimas tulit, mihi recensendus est Illustrissimus Princeps Augustus, Saxoniæ Dux, qui peculiarem suę Aulæ Veredarium, ære plurimo instructum, ad me misit. cuius liberalitatem, & erga me munificentiam, nunquam satis collaudare possum. Quem postea secutus Illustrissimus Fridericus, Comes Palatinus Rheni, & Illustrissimus Ioachimus Marchio Brandeburgensis, sua etiam contulere auxilia. Id, quod inter ceteros Germaniæ Principes fecere Illustrissimus, & Reuerendissimus Cardinalis, & Princeps Tridentinus, Christophorus Madrutius, & Illustrissimus, & Reuerendissimus Ioannes Iacobus Archiepiscopus, & Princeps Salzpurgensis, quinetiam Illustrissimi, Albertus Dux Bauariæ, Gulielmus Dux Cleuensis, & Ioannes Albertus Dux Megapolensis, & Vandalorum Princeps: atque Magnificentissima Norimbergensis Respublica. Quorum omnium liberalitatem non solum mihi, sed omnibus celebrandam, ac diuulgandam censeo. Matthioli Mecœnates. Lætor autem plurimùm, quòd Mecœnates habuerim Imperatores, Reges, Sac. Roman. Imperij Electores, Archiduces, Cardinales, Episcopos, Duces, ac Principes, quòd hoc longè plus splendoris nostris conatibus addat, quàm cætera de quibus diximus. Sed quid nunc commemorem de clarissimo uiro Ioanne Neuio, Illustrissimi Electoris Ducis Saxoniæ Medico? quibus ego illum præconijs efferam? innumeris, si tantum possem, quòd is non solùm Principem suum hortatus sit, ut tam copiosas mihi mitteret supperias, sed quòd ex propria sua pecunia (quę ingens fuit eius in me liberalitas, & in rei herbariæ studiosos pietas) aliquot obsignati argenti pondo, sua sponte ad conflandum hoc opus contribuerit. Ioānis Neuij laus, & liberalitas. O uirum multiplici calamo celebrandum cùm ob pietatem, humanitatemque, quibus totus redundat, tum quoque ob insignem doctrinam, & Medicæ facultatis scientiam, in quibus adeo præcellit, ut è longinquis regionibus, spe recuperandæ tuendęque sanitatis, plurimi ad eum confluant homines, adeo ut à Cęsare Ferdinando ad se curandum quoque uocatus fuerit. Non defuerunt etiam alij, qui huic nostris conatibus magnam opem tulerunt, & non solùm his postremis, sed alijs antea editis, quorum alij plantarum missione, alij consilio, alij rerum inuentarum communicatione, mihi multùm profuerunt. Optimorum uirorũ cõmemoratio, qui hoc opus iuuerunt. Inter quos potissimum non grauarer hoc loco commemorare, si possem illis ex beneficij accepti commemoratione aliquam referre gratiam, Lucam Ghinum Fœsocornelianensem, Medicum ingenij, & doctrinę singularis, qui Pisis magna cum omnium laude Medicam materiam multis iam annis professus est: necnon Doctissimum Vlyssem Aldrouandum Bononiensem, honestissimi generis, probatę doctrinę, & magnę expectationis cùm Philosophum, tum etiam Medicum. Lucas Ghin'. Vlysses Aldrouandus. Quibus eo magis me deuinctum esse intelligo, quòd ij pro sua rarum humanitate ac liberalitate, me quem non nouerunt, nec uiderunt unquam, amore & officio semper sint prosecuti. Non defuerunt etiam amicitia, & affinitate nobis coniuncti, quorum studio, ac diligentia, mihi licuit hoc tempore non aliter peregrinis, ex diuersis locis plures consequi plantas, earumq; picturas edere, sed præsertim in hoc pro nobis assiduam nauauit operam Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus Medicus spectatę eruditionis, qui me in patris loco semper habuit, & qui ob suam præclaram eruditionem à Serenissima Imperatrice Maria Cæsaris Maximiliani coniuge, in sui, & Aulę suę commodum in Medicum honorificè ascitus est. Ioānes Odoricus Melchiorius. Sane is tum Patauio, tum Venetijs, complures stirpes non uulgares ad nos perferri curauit. Est præterea summa probitate, & uitę integritate uir, Franciscus Frāciscus Patrinus.

Digitized by Google

Fracifcus Parthinus.

ciſcus Parthinus Roboretanus, cuius egregiæ doctrinæ & in re Medica ſingularis experientiæ, tanta eſt apud multos huius ætatis Principes opinio, ut eorum nonnulli, præcipuè uerò Cardinales Tridentinus, & Auguſtanus, cuius aliquot annis Medicum egit, magnæ ſibi laudi duxerint, quòd talem hunc uirum ampliſsimis muneribus uarijsque ornamentis decorauerint. Quo poſtea factum eſt, ut nunc in Inuictiſsimi, Potentiſsimique Romanorum Imperatoris Maximiliani ſecundi, Medicũ meritò euectus fuerit. Eſt etiam Hieronymus Donzellinus Brixianus, utraq; lingua, eruditione, & iudicio ſummo clariſsimus Medicus, qui quidem modis quàm plurimis labores hoſce noſtros adiuuantes, maximo nobis fuerũt ornamento. Cæterùm poſtremis hiſce noſtris conatibus auxilij plurimũ contulit uir Clariſsimus Augerius de Busbecke Flandrus, qui Conſtantinopoli pro Cæſare Ferdinando apud Turcarum Imperatorem, Oratorem egit, quippe qui non ſolùm is multas peregrinas rarasq; plantas, mihi tranſmiſit, ſed uetuſtiſsima Dioſcoridis exemplaria, mei tantùm cauſa, ſecum tulit: quorum auxilio ſplendoris plurimum toti operi acceſſit, ut latius, in ſequenti præfatione ad lectorem dicemus. Quinetiam opem maximam præſtitit, & aſsiduã, multis annis nauauit operam Clariſsimus, Doctiſsimusque Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus, à quo (quæ ſua fuit liberalitas, & beneficentia) complura ad me miſſa ſunt plantarum genera, ipſaque rara, peregrina, & paucis admodum nota. Hunc ſecutus eſt Doctiſsimus Medicus Bernardinus Teruiſanus, qui in Academia Patauina, Materiam Medicam magna cum laude profiteretur. Nanq; is tum plantarum miſsione, tum etiam conſilio non parum nos iuuit. Nec minus mihi celebrandus eſt uir optimus, & rei plantariæ indagator acerrimus Franciſcus Calceolarius pharmacopœus Veronenſis: quinetiam nec Cecchinus Martinellus Rauennas, quod hic Damaſco Syriæ, ille uero Verona, non paucas ad me raras miſerint plantas, quæ nuſquam antea à me uiſæ ſunt, ſicuti nec à quoquam, qui ante nos hoc tempore de Medica materia ſcripſerit. Adiuuit nos quoque mirum in modum Georgius Liberalis homo artis pingendi peritiſsimus, & poſt ipſum Volfangus Meierpeck Miſnenſis, qui dum aſsiduè plantarum, & animalium imagines delinearent, nulli quidem labori, ac diligentiæ pepercerunt. Potuiſſem equidem multo plura facilè diſsimulare, & mihi ſoli laudẽ uniuerſam uendicare, ſed abſit omnis inanis gloriæ cupiditas. Etenim benignum eſt (ut ſcitè Plinius in epiſtola ad Veſpaſianum inquit) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos proficimus. Cæterùm quandoquidem Dioſcorides non modo quinque libris tradidit uniuerſam Medicam materiam, quæ plantis, animalibus, & metallicis comprehenditur, ſed his etiam ſextum attexuit, in quo ad humani generis uſum de antidotis diſſeruit, quibus uenena omnia arcentur, ac omnium uenenoſorum animaliũ morſus ictusve curantur, ideo nos ipſum ſecuti, in hunc quoque commentarios ſcripſimus, in quo plura regeſsimus, quæ uitæ hominum profutura ſperamus. Nam præterquàm quòd improborum ueneficorum inſidijs pateant cùm uniuerſum genus humanum, tum maximè Reges, ac Principes, nõ deſunt etiam quamplurima animalium genera, quæ morſu, uel ictu homines extempore interimunt. Quippe Scorpiones, Stelliones, Phalangia, noſtris in domibus uiuunt, oberrantq́ue, quæ animalia cùm nullam habeant perſonarum, aut locorũ rationem, ubique ſeſe recipiunt, & latebras, nidoſq́ue parant, quo fit ut interdum à domeſticis inſcientibus moleſtata, ictu uenenum inferant, & ictos in perniciem agant. Latent præterea modò in hortis, ac uiridarijs, modò in uinetis, & pratis, alijsque in locis inter flores, & herbas, aſpides, & uiperæ, & alia uenenoſa reptilia, quæ uel ſi tantillum quidem pede premantur, aut excitentur, illico exitioſum uulnus infligunt: ex quo ſtatim uel paulò poſt icti commoriuntur, niſi eis quàm primùm antidotis ſuccurratur. Eſt & Canis, qui etſi homini familiaris ſit, tamen cùm in rabiem agitur, quos momorderit in horrendum mortis genus plerunque deducit. Quæ cum diligenter examinaſſent, rectéque expendiſſent ueterum ſapientum complures, quorum ſuperius meminimus, plantarum, aromatum, & aliorum quorumcunque ſimplicium medicamentorum uires altius perſcrutati, uaria aduerſus uenena & uirulentorum animalium morſus antidota compoſuerunt. Quorum ueſtigia ſecutus Mithridates magnus ille Ponti, & diuerſarum gentium Rex, cuius etiam ante mentionem fecimus, cùm non magnam ſatis ſibi gloriam ex eo comparaſſe iudicaſſet, quòd mortalium ſolus (ut teſtis eſt Plinius) duabus & uiginti lingnis loqueretur, adeò, ut de ſubiectis gentibus, nullum hominem per interpretem compellaret, nec quòd plurimis potitus eſſet uictorijs, ad maiorem adhuc, immortalemq́ue ſuam gloriam, Medicinæ peculiariter

Iacobus Antonius Cortuſus.

Bernardinus Teruiſanus.

Fracifcus Calceolarius.

Cecchinus Martinellus.

Pictores qui plãtarum icones delinearunt.

Venenoſa animalia quã facile homines interimunt.

Antidota à Regibus inuenta.

Digitized by Google

liariter curiosus fuit, & rei herbariæ percipiendæ, maximum studium impendit. Quorum utrunque planè assecutus uidetur: nam ex herbarum cognitione antidoti genera inuenit, ex quibus unum composuit, quod nomen etiã eius ad nostra usq; tempora retinet, & suum autorem famæ immortalitati consacrat. Huius antidoti usu adeo corpus suum Rex ille firmauerat, tutumque à uenenis reddiderat, ut cùm ipse uitam finire mallet, quàm Romanorũ seruitutem pati, id sæpius fertur frustra ueneno tentasse. Mithridatem imitatus est Andromachus, doctissimus pariter & elegantissimus Neronis Imperatoris Medicus. Is siquidẽ Theriaces compositionem adinuenit, quæ Galeni testimonio à uenenis seruauit non solùm plurimos Romanorum Imperatores, ac Principes, sed & alios quosque, qui eam opportunè sumpserunt. Qua propter Ge[illegible]sii tempore ab ipso magnificè, ac splendidè, ita iubentibus Imperatoribus, hæc parabat[illegible] Antidotus. Præteribo Attalum Pergami Regem, de quo etiam nobis antea dictum s[illegible]quem quoniam idem studium tenuit antidota conficiendi, ideo is ab ipso Galeno max[illegible]s laudibus celebratur. Veruntamen nostra hæc ætas ex horum antidotorum usu non eum fructum, neque utilitatem capit, sentitque, quam senſit antiquitas. Nam etsi eorum re[illegible]nina monumentis tradita habeamus, atque etiam antidota ipsa in officinis parata reperiantur, non eos tamen effectus, uiresque hæc præstant, quas suis nominibus pollicentur, quasque illa præstare ueteres memoriæ prodiderunt. Cuius discriminis illud nimirum in causa est, quòd plura à nobis desiderentur generosa, & preciosa aromata, quæ legitima, & omnium præstantissima, suis antidotis immiscebant Mithridates, Attalus, Andromachus, Galenus, & alij complures ueterum, quæque ingenti pecunia, summo studio, ac labore, ab Arabum, Aethiopum, Troglodytarum, aliarumque diuersarum gentium regionibus, illius florentissimæ ætatis Imperatores Romã afferri curabant. Vbi tamen nemini præterquàm Cæsareis Medicis (quod fatetur Galenus) licebat ueram ac legitimam conficere Theriacen, nisi quis fortè potentiorum fauore ab Imperatoribus esset ijs præclaris donatus aromatibus. Id quod maximè facit, ne mireamur, si Theriacæ nostri usus, itemque Antidotus Mithridatica, non perinde pollent uiribus, atque eorum nomina pollicentur, & ue[illegible]una scripta testantur. At certè in hoc satis infeliciter actum esse constat cum uita hominis, utpote qua[illegible]iacturam fecerit maximorum remediorum aduersus uenena, aliaque grauissima incommoda, quibus obnoxia est, ac sæpe affligitur. Quam ob rem hac nostra ætate, in qua quidem reliqua ferè omnia in pristinum candorem reduci, & suæ integritati restitui uidentur, gloriosus, & uerè fortunatissimus dici posset summus ille Pontifex, Inuictissimus ille Cæsar, Sereniſſimus ille Rex, Magnanimus ille Princeps, Sapientissimus ille cuiusque Reipublicæ Senatus, qui proprijs animi doribus Romanos illos Imperatores, & alios potentissimos Reges imitatus, nullis sineret se uel sumptibus, uel laboribus grauari, sed omne studium, omnem operam, omnem deniq; suam facultatem adhiberet, ut iam diu deperdita aromata, quæ omnino nobis desunt ad Antidota conficienda, in lucem reuocarentur. Enimuero si horum aliquis id faceret, uel si omnes id facere contenderent, non suæ tantùm, & aliorum mortalium uitæ consulerent, deque posteris præclarè mererentur, sed præterea hinc famam assequerentur æternam. Siquidem beneficium id posteri summa cum laude proprijs autoribus perpetuò acceptum referrent. Equidem si id mihi non licuit, id saltem quod potui omni studio, industriaque mea præstare conatus sum. Nam cùm uiderem nostræ huiusce ætatis homines in ijsdem in quibus priscæ, atque etiam in maioribus uitæ periculis uersari, nobis tamen deesse uera illa, ac generosa ueterum antidota, ob ea, quæ hodie in hisce desiderantur, legitima, ac præclara simplicia medicamenta, tentare uolui, possent ne ex legitimis, quæ habemus, antidota parari, quæ illorum uim pensarent. Feci id quidem magno meo labore, longoq; rerum usu, & experientia: sed assecutus sim, nec ne, quod contenderam, ignoro. Illud certò fateri possem, ea semper mihi uisa esse lõgè felicius Theriacæ, & Mithridaticæ antidoti uires præstare, quàm quæ passim, (paucis exceptis) hac tempestate earundem nomine conficiuntur. Verum nõ omisi, quin in hoc, sicut in reliquis, aliorum potius esset iudicium, quàm meum: quandoquidem eo promerendi animo, quem semper habui, in nostris Commentarijs in sextum Dioscoridis librum, non solùm Dioscoridem ipsum, quantum potui illustraui, sed quædam etiam secuta antidota nobis inuenta descripsi. Verum non ob hoc uelim nonnullos esse, qui putent hoc tempore ab usu cuiusque Theriacæ, Mithridaticæq; Antidoti esse abstinendum; siquidem ab his tantum abstinendum intelligo, quæ passim ubique ueneunt, & de quarum com-

Andromachus Theriacæ inuentor.

Nostri temporis Antidota antiquorũ antidotis deteriora sunt.

Antidota quę usui esse debẽt & quę nõ.

Digitized by Google

poſitione nullum extat probatiſſimorum medicorum teſtimonium, quarumque ingens habetur quantitas apud Impoſtores. Etenim ſcio non deeſſe in Italia in famoſis ciuitatibus Pharmacopœos honoris, & humanæ ſalutis cupidos, qui nullis ſumptibus, aut laboribus parcentes, omnem ſuam nauant operam, omneque ſtudium impendunt, ut legitima omnia ſimplicia medicamenta, quibus hæc antidota parari ſolēt, ſibi comparent. Inter quos (ſeruata ſemper cæterorum pharmacopœorum fama, ac fide) mihi maximè laudandus uenit Franciſcus Calceolarius pharmacopæus Veronēſis ad aureæ Campanæ ſignum, quippe qui Theriacam optimam & Mithridatum parare ſoleat, aſtipulantibus Clariſſimis medicis omnibus, & præſertim qui primas in ciuitate tenent. Id quod præ cæteris is præſtare poteſt, quod non ſolum Medicæ materiæ ſit indagator maximus, ſed quod ubique terrarum amicos habeat, qui ſibi peregrina, & alijs ignota ſimplicia mittāt, à quo nuper legitimum Coſtum ſum conſequutus, à me nuſquam antea uiſum. Sed de his hactenus ſatis ſuperq; diximus. Cæterùm cùm ueterum ſtudioſorum morem ſequutus, de promotoribus defenſoribusque cogitarem, qui labores hoſce noſtros ab inuidorum, uitilitigatorumque morſibus protegerent, ac tuerentur, quorum item amplitudine, authoritate, gloriæque ſplendore, ijdem illuſtriores, ac clariores redderentur, prima illico mihi ſeſe obtulit Sac. Cæs. Maieſtas tua, utpote quæ pro ſumma, & innata uirtute ſua, atque clementia, neminem unquam iniquè depreſſum non extulerit, aut iniuria affectum, non defenderit, nec quempiam non iuuerit bonarum artium ſtudioſum, qui ad eius patrocinium confugerit. Præterea mihi condecens admodum uiſum eſt, ut hoc opus Cæs. Maieſt. tuæ potiſſimum conſecrarem, nō ſolùm quòd Romani Imperij Diademate refulgeat, & Vniuerſæ Chriſtianæ Reipublicę imperet, & præſit, ſed quòd mihi peculiariter (quæ ſua fuit in me Pietas, Benignitas ac Beneficentia) ſemper clementiſſima fuerit. Illud quoque me adduxit, ut Cæs. Maieſt. tuæ hoc uolumen dedicarem, quòd in ipſo ea deſcribatur Materia, cuius ſtudio (ut ſuperius commemoraui) complures olim Imperatores, ac Reges ſunt magnopere delectati. Ideoque eò libentius id faciendum mihi propoſui, quò certior ſum Cæs. Maieſtatem tuam ex naturalis Philoſophiæ lectione plurimum capere uoluptatis. Huc accedit immenſa erga ſtudioſos quoſq; Cęſareæ Maieſtatis tuæ benignitas, qua eos perpetuò promouet, iuuat, & fouet, eoſque præcipuè, quos de Republica literaria benemeritos eſſe agnoſcit, præſertimque Medicos, utpote qui diuinam potius, quàm humanam excolant facultatem. Id quod apud Hebræos teſtatum reliquit ſapientiſſimus ille Ieſus Syrach, diuino ſpiritu afflatus, dum ſic inquit. Ab Altiſſimo orta eſt Medicina, & à Rege accipiet munera. Medicamenta de terra creauit Dominus, & uir prudens non contemnit illa. Diſciplina Medici exaltabit caput eius, & in conſpectu Magnatum collaudabitur. Hæc ille. Porrò & illud mirum uideri poſſet, quòd Cæs. Maieſtas tua, & ſi in grauiſſimis negocijs, ſuique Romani Imperij, ac Regnorum ſuorum functionibus, & continuis curis, dies, noctesque uerſetur, nunquam tamen prætermittere ſolet, quin ſucciſiuis quibusdam horis uarijs ſcientiarū ſtudijs uacet. Qua re non parum mihi ſperandum eſt, lucubrationes haſce meas apud Cæsa. Maieſt. tuam, non minimum authoritatis habituras, tum, quòd ante hac eius erga me ſingularem clementiam, liberalitatemque longè latèque fluentem, iterum, atque iterum ſim conſequutus: tum quòd omnia quantumuis exigua munuſcula, hilari admodum uultu, ſummaque humanitate ab omnibus ſuis fidelibus ſuſcipere ſoleat. Cæſareę ergo Maieſtatis tuæ beneficia in me ſunt ampliſſima, Sereniſſima Auſtriaca Domus denique tota me ſem per omnibus modis aluit, promouit, & decorauit. Quo fit, ut certa omnino ſpe ductus, mihi perſuadeam de Cęs. Maieſt. tuę clementia plurimum perpetuo confidere poſſe. Facit enim tua ſummi generis dignitas, Cęſareorumque ornamentorum amplitudo, ut quotquot ab ea iuuari petant, omnes promouendos ſuſcipiat. Cętera uerò uirturum decora in Cęſarea Maieſtate tua ſic uigent & eluceſcunt, ut uniuerſę gentes eam magnopere admirentur & colant. Quis enim non admiretur Cęſaream Maieſtatem tuam? Quis non prudentiam, magnanimitatem, & ingentem animi ſplendorem? Quis nō ſuſpiciat Iuſtitiam, pietatem, clementiam, religionem, beneficentiam, & generoſitatem tuam? quę tanquam ex uberrimo fonte è tota Maieſtate tua ſcaturiunt, emanant, & diffunduntur. Quę quidem animi Maieſt. tuę Cęſareę dotes, proculdubio efficient (Dei Opt. Max. auxilio) ut ſuperatis, ac debellatis Sac. Rom. Imperij & Regnorum ſuorum inimicis, omnia nobis pacata reſtituat. Poſtremò ut Illuſtriſſ. Sac. Romani Imperij Electoribus, Sereniſſimis Auſtrię Archiducibus,

Theriaca à Franciſco Calceolario para ta præ cęteris laudatur.

Dedicatio operis.

Digitized by Google

Nuncupatoria.

Archiducibus, Dominis meis clementiſsimis, ac cæteris uniuerſæ Germaniæ Principibus, labores hoſce meos dicarem, in cauſa fuit, ut omnes ſimul coniuncti ex hoc intelligant ingentem animi mei erga eos omnes propenſionem, utque hac dedicatione, eorum erga me liberalitatem apud omnes gẽtes teſtatam relinquerem. Quinetiam quod mihi perſuaſum habeam, non minus hæc noſtra latina commentaria, uniuerſis (ut ſpero) profutura, defendenda, promouendaque ſuſcipiant unà cum Cæſarea Maieſtate tua, quàm ab ijs antea factum ſit de Herbario Germanico noſtro illis dicato. Idque præſertim faciendum ad me ſpectaſſe cognoui, quòd non minora auxilia in hoc cudendo uolumine, quàm in illo nobis præſtiterint. Interim me totum Cæſareæ Maieſt. tuæ dedico, dono ac uoueo. Cui Deus Opt. Max. felicia omnia concedat. Pragæ. Vltima Ianuarij. M D L XV.

E. Cæſ. Maieſt. tuæ, Veſtrarumque Celſitudinum,

Humilis Seruitor

Petrus Andreas Matthiolus.

Digitized by Google

PETRI ANDREAE MATTHIOLI
AD MEDICAE MATERIAE STVDIOSOS,
PRAEFATIO.

SI VELLEM eorum morem sequi, qui anteaquam opus suum aggrediantur, sed ita solent profitentur, nihil sibi maiori curae ac studio esse, quam ut uitae, sic & mortalium consulant, hoc ipse quoque ingenuè facere possem. Nã ea animi propensione ab ipsa iuuentute, quantum mihi ocij à medendis ægris, & cura familiari impetrare licuit, id totum ad bonorum Autorum libros cuoluendos, ad simplicium medicamentorum cognitionem assequendam, ac demum ad scribendum contuli. Qua in re, ut his è apud omnes testatum relinquerem, me hac mente animoq; elaborasse, quantum studio, labore, atque industria, consequi possem, humanae utilitati deesse, deque ea optimè meritus existimarer. Dioscoridi omnem meam operam, ac diligentiam adhibui, ut quantum in me esset, illustrior redderetur, atq; omnium manibus teneretur. Ad quod ea mihi visa est ratio commodissima, ut ipsum Dioscoridem in nostram Italicam linguam transferrem, in eumque commentarios, à nobis Italicè item conscriptos, adjicerem. quòd tunc nos priuatim studium, maiorque cura subiret, Italos iuuandi, quàm cæteros. Etenim pauci admodum sunt in Italia Pharmacopolæ, ad quos tamen potissimum hæc de Medica materia tractatio spectat, qui Latinam linguam exactè norint. Hoc opus, quod summa animi alacritate susceperam, ubi absoluissem, emisi, uel hortantibus amicis, ut quem fructum antea ex meis laboribus mihi proposueram, cum posterea mortalibus percipiendum, ac omnibus æstimandum exhiberem. Verùm an is talis fuerit, qualis ut esset, contenderam, malim aliorum esse iudicium, quàm meum. Illud certè scio (si tamen id absque uitio nobis testari licet) à multis in Italia, quorum iudicium cæteris antepono, eo animi candore scripta nostra æstimata, ac commendata fuisse, quo ipsi illa scripsimus, atque etiã Italis non inutilia, neque iniucunda accidisse. Quorum sanè exemplo, deque nostris commentarijs iudicio, non potui non mihi ipsi gratulari, ac omnibus, quibus illos legendos tradidimus. Accesit interea mihi non minor inde cupiditas externos quoque demerendi, eamque cupiditatem illud auxit, quòd intellexerim ijs pergratum fore, si nostri commentarij Latini fierent. Huc accedebat adductus, ut etiam ab externis gratiam aliquam inirem, utque omnibus in, quibus est mea studio quò prona industria quæ mea prodesset (quod ego quidem antiquum semper habui, & præcipuum) nostros esse armentarios ex paruo, quod nobis superest ocio Latinos reddendos, atque illustrandos suscepi. Verùm cùm tractu temporis animaduerterem, me non omnes in uniuersum exteros Latina editione iuuasse, cùm longè plures habeantur in unaquaque natione Latini sermonis ignari, quàm periti, Germanis, & Bohemis, herbaria peculiaria conscripsi, & in eorum linguis edita in lucem protuli, additis maioribus plantarum imaginibus. Quæ omnia (ut audio) ijs haud ingrata fuere. Id quod apud omnes perpetuò testatum relinquet, Matthiolum ad omnes iuuandas nationes esse factum. His expeditis, dum interpretem quærebam, qui idem herbarium nostrum Gallicum faceret, allatus est mihi Francofurto Dioscorides meus in Gallicum Idioma traductus, quo factum est, ut à suscipiendo hoc labore animum auerterim, ac interpreti illi me non parum debere cognouerim, quòd me eo onere subleuasset. Curassem præterea, ut idem, Hispanico quoque sermone exiret, nisi Andreas à Lacuna me præuertisset. Sed fortasse quoque fiet, si uitae nostrae cursum fortunet præpotens Deus, ut in ijs quoque linguis ex Matthioli officina hæc euulgentur herbaria. Scripseram antea in hac eadem præfatione, me absoluta Latina commentaria in Dioscoridem, in multorum gratiam in lucem misisse, mihi uerò hactenus non satis concocta. Quo fit, ut nunc locis plus mille aucta, cum pluribus castigata, & maioribus admodum, numerosioribus, elegantioribusque imaginibus illustrata uobis inspicienda legendaque emiserim: sed quid hucusque præstiterim, uos in quorum gratiam tantum laboris insumpsi, & tãm ingentes feci sumptus, de his æqui eritis iudices. Neque aliud ab omnibus petitum uelim, quàm ut hos nostros Commentarios ea animi sinceritate, & æquitate æstiment, qua suos ab alijs æstimari, & perpendi uellent: uel qua ipsi aggressi sumus illios conscribere. Nam etsi multorum eruditorum sententias refellere ausus sum, atque non pauca fortasse nimis acriter insequi, corrupta scilicet, quæ indoctorum pertinacia nunquam satis explodi possunt, id tamen eo consilio feci, ut quantum ingenio perficere, quantum mente elaborare, quantum denique iudicij in re Medica, ex studijs, laboribus, ac uigilijs mihi comparare potui, liberè in publicum ad mortalitatis fructum, & utilitatem proferrem. Sed certè in hoc longius, quàm statueram, digressa est oratio nostra: eò enim nescio quomodo irrepsit, ut partem aliquam aperirem nostri scribendi instituti. Quod tamen non prorsus alienum fuisset, nisi eius consilij ratio cum alibi, tum præcipuè superius in Epistola nuncupatoria à nobis latius exposita esset, atque à pluribus opinor, comprobata, quàm ut hoc loco paucis attingi debuisset. Quare iam ad id nobis accedendum est, quod in primis Medicæ materiæ studiosos admonendos esse putamus, utpote quod nonnihil priuatim ad rem præsentis operis facere uideatur. Cum enim ab eo tria potissimum comprehendant, Dioscoridis contextus, nostri in eum Commentarij, & plantarum imagines, de singulis nobis reddenda ratio est, ut qualem me in uno quoque

Autor Italica Commẽtaria primũ edidit.

Cur Italica Commẽtaria in latinum non conuertat ipse Autore.

Autor cõscripsit herbaria Germanis, & Bohemis.

Matthioli Dioscorides in Gallicam linguam trãslatus est.

Opis auctio.

Authoris excusatio in aliorum carpẽdis erroribus.

Admonitio ad lectores.

Digitized by Google

Prefatio

quoque grēcis, quod confitendum ēt, non difficulem. De contextu itaq; Dioſc. quem nequaquam prætermīttendum cenſuīmus, ob plures cauſas, quas hic referre nimis longum eſſet, paucas āliquis, Cur Ioannis Ruellij Gallí Medici eruditiſſimi interpretationem præmiſerim, dignamq; exiſtimaverim, quæ præ cæteris in noſtris commentarijs legatur, cum tamen duo alij uti hactenus fecerunt, & doctiſſimi Hermolaus Barbarus, & Marcellus Vergilius Florentinus, in idem ſtudium nuper incubuerint. Fatebor equidem ingenuè, M. Ruellij verīonem æquum eſſe, & non propterea alios præclaros conatus contemnendos, quin potius mutuâ, ſtudium hoc pariter & doctiſſimi Hermolai quam Ruellij amplectendum, quod ſingulis ferè paginis mouſ, quod eius conſortio omnib. dem promeruerit. Illud autem me magis mouit, Ruellium admiſcerim, quod ſtudium hoc communi omnium fere, medicorum præſertim, iudicio præferatur. Cui nimirum nobis quoq; hæſit ſubſcribere. Non tamen illud me terrè latuit, Ruellium nimis forte religioſum fuiſſe, quippe qui interdum maluerit Dioſcoridem deſerere, quàm Plinium, modò Latini ſermonis nitore caperet, modo ſtatim rei cognitione facta ſe utūgaret, ac frequenter in illudendorum manibus uereret. Adde etiam, quòd hæc communi omnium fere, medicorum præſertim, iudicio præferatur. Cui nimirum nobis quoq; hæſit ſubſcribere. Quæ tamen illud me terrè latuit, Ruellium nimis forte religioſum fuiſſe, quippe qui interdum maluerit Dioſcoridem deſerere, quàm Plinium, modò Latini ſermonis nitore caperet, modo ſtatim rei cognitione facta ſe utūgaret, ac frequenter in illudendorum manibus uereret. Adde etiam, quòd hæc communi omnium fere, medicorum præſertim, iudicio præferatur. Cui nimirum nobis quoq; hæſit ſubſcribere.

Cur Ruellij verſionē præ cæteris probat Auctor.

Theodorum æquauerit, in conuertendo Theophrasto idem ſæpiſſimè ſcitiæ uideatur. Quæ intereſt, Theodorum æquauerit, in conuertendo Theophrasto idem ſæpiſſimè ſcitiæ uideatur. Quæ ſi nobis perſpecta, Ruellij quidem interpretationem recepimus, ita tamen, ut nonnunquam aulus limæ ab ſe delicioreſ, uel ſcrupulosiorem exemplarium, & uius Orbasij fidem ſecuti ſumus, quæ immutari, nonnulla obſcura adnotata reliqui, nunc ad hoc munus latius obeundum me Iouis Imperatoris Vir Augustissimæ Bucheke Bellegæ, qui annis continuis ſeptem apud Solimannum Turcarum Imperatorem, pro Cæſare Ferdinando Romanum alterum Antonio Caſtenzano patritio Conſtantinopolitano, alterum eiuſdem Imperatoris Interpretem (Dragomanum Turcæ uocant) mei tantum iuuandi cauſa, mutuò accepiſſe referebat. Quorum exemplarium auxilio non ſolum permultis in locis Dioſcoridis exemplar, quod publicè circumferunt, ſed etiam Ruellij ipſius uerſionem caſtigauimus, ut ex quàm plurimis adnotationibus ad margines diſſentium unuſquiſq; facilè intelligere. Vt autem omnibus perſpicuum eſſet, undenam accepiſſemus, Caſtenzani, Dragomani, meiq; exemplaris nomen omnibus, & ſingulis annotationibus addidimus. Id quod docti uiri, & rei plantarię ſtudioſis non diſplicuiſſe gratiſſimum fuerunt. Itaque hinc factum eſt, ut Ruellij nomen conſtanter deſcribendum non duxerimus, ne ſæpe ab eo diſſentire. Satis enim fore putaui, ſi hic ſtudioſos certiores faceremus, quam parcè admodum Ruellius ſcripſerit, cur ill non ſemper addictus ſit Dioſcoridis conſuetudini. Cæterum ne quis exiſtimet, nos ſine ratione ſtudioſos certiores faceremus, cur ill non ſemper addictus ſit Dioſcoridis conſuetudini. Cæterum ne quis exiſtimet, nos ſine ratione ſtudioſos certiores faceremus, cur ill non ſemper addictus ſit Dioſcoridis conſuetudini.

Emẽdatio cõtextus ex diuerſis exemplaribus.

Cæterum ne quis exiſtimet, nos ſine ratione ſtudioſos certiores faceremus, cur ill non ſemper addictus ſit Dioſcoridis conſuetudini

lentia, ea haud quaquam admittent. Noſtris commentarijs, ſcriptis, conatibus, ac ſtudijs (ut Deo Opt. Max. placet) ſubſidij, & auxilij plurimum contulerunt Imperatores, Reges, ac alij complures Sereniſſimi, & Illuſtr. Principes, & Heroes, & noſtros modius omnib. iuuerunt labores; ſed horum cõmentitiæ vanitates, quæ calumnijs, captiunculis, maledictis, atq; & blaſphemijs niruntur, comites, aſſeclas, & promotores tantum habebunt, Blaterones, Vitiligatores, Sophiſtas, Maledicos, Sycophantas, Suſurrones, Nebulones, Inuidos, Detractores, Impoſtores, Impudentes, Temerarios, Thraſones, Gnatones, & alios, quotquot habentur, huiuſce diabolicæ factionis homines. Adhæc tanta apud doctos & bonos uiros (ſit ẽt hoc citra inuidiam dictum) eſt autoritas noſtra, tantaq; in uniuerſa Republica nobis amicorum eſt copia, ut certò mihi ſperandum ſit, hos ſuis iniquis, ac uirulentis ſcriptis, lõgè plures inimicos ſibi comparaturos, quàm in omni eorum opere extent characteres. Sed tantum poteſt inuidia, atq; malignitas, ut ueſanos reddat homines, à quo morbi genere nec Apollinis numen, cuius nomen nouus quidã impudẽtiſſimus ſibi uendicauit, nec ipſius filius Aeſculapius eos liberare queat. Atqui inter cætera, id mihi ſolatij plurimũ affert, quòd rabidorum canum (ut Itali dicunt) nuſquam alantur greges. Nam ubi fortè fortuna infectantium hominum manus euaſerint, poſtridie ſua ipſorum rabie extinguuntur. Porrò facit in præſentia horũ nebulonum mentio, ut hic quoq;, & ſi præter rei ordinem eſſe uideatur, Ioannem Iacobum quendam Baſilienſem cognomine Vuecker furem appellare auſim. Si quidem is tabulas medicinales noſtras, uigilijs, & ſtudijs non paucis elaboratas, quas Bononiæ a Balthaſſare Burger Labacenſi ſub Matthioli nomine accepit, in librum, cuius ſe autorem fecit, congeſſit, & me laboribus meis expoliauit. Cùm autem res ita habeat, ſciant optimi quique Medici uolumen illud, cui Medicæ Syntaxeos eſt titulus, uſque ad partem παθολογικὴν eſſe continuatum Matthioli opus, unà cum complurib. tabulis de euacuandi ratione, quas impudentiſſimus ille Plagiarius in Θεραπευτικὴν tranſportauit. Cætera uerò partim ex Iacobi Syluij libris, partim ex recentiorib. in Academia Patauina profeſſorũ ſcriptis ablatæ ſunt, adeo ut iam uanus ille Medicus, qui ſe pauonis pennis ornauerat, cum Aeſopi crociteꝰ coruo. Sed nolim Candide Lector, dum hæc legis, Matthiolum maledicentiæ accuſes, cum & bruta animalia unguibus, & dentib. aduerſus inſidiatores, ſuos partus tueantur, uitamq; ſuam amore prolis, quibuſuis obijciant periculis. Non ſum ego autor iniuriarum, ſed propulſator. Animis utor (ut leges inquiunt) non quæ offendere, ſed quæ defendere poſſunt. Iuſtiſſima cauſa eſt, ueritatem ab iniuria uindicare, æquè iuſta, & licita, famam, exiſtimationem, & dignitatem ſuam tueri, & defendere. Nam & ſi hic affectus fortè ardentius ſeſe exerunt, id uirtus facit, non uitium, honeſtiſſimus eſt zelus inuehi in alienum ſcelus, & refutare calumnias. Vbi ergo & nos aſperius fortaſſe, quàm ætas, & animi noſtri in cæteris moderatio ferat, calamũ in hos male feriatos Aethiopas ſtrinxiſſe uidebimur, id noſtræ defendendæ innocentiæ aſcribant lectores quæſo. Nam manifeſtum eſt eos, quos dixi obtrectatores, nulla alia de cauſa, quàm ex mera inuidia contra me ſcribere. Atqui ubi Inuidia, & Odium in conſilio eſt, ibi cæcum eſt iudicium. Sed hos nunc miſſos faciam, nunquam poſt hac cum illis uerba facturus, ne in ijs caſtigandis, temporis iacturam faciam, in Reipublicæ detrimẽtum. Elixabunt tandem ſe ipſos (ut de fungis quibuſdam prouerbium eſt apud Hetruſcos) ſuo ipſorum iure. Verùm ad candidos, & æquos, quib. hæc ſcribimus, noſtra ſe conuertat oratio. Neminem uelim moueat, lectores optimi, nec id à nobis factum quiſquam admiretur, ſi noſtris hiſce commentarijs, plures quàm mille plantarum, & animalium imagines non appinximus: cùm infinitus fere ſit ſtirpium numerus. Hoc (ſi ueritatem fateri debeam) factum eſt, non quòd deeſſent adhuc plantæ, ſed ob magnos ingentesq; ſumptus, quos diutius tolerare non poteram. His acceſſit magna negociorum moles, quæ ſtudia noſtra adeo impedierunt, ut nullus ferè fuerit reliquus lucubrandi locus. Siquidem poſteaquam ab Imperatore Ferdinando in eius Sereniſſimi filij Ferdinandi Archiducis Auſtriæ, Medicum aſcitus ſum, cùm non ſolùm quotidie præter opinionem multa emergãt negocia, ut Medicis Aulicis ferè quibuſcunq; plurimùm euenire ſolet, & longa quandoq; itinera ſeſe offerãt, & bella, quò Medicos, ſuos oporteat ſequi Principes, factum ſanè eſt, cùm hæc omnia exequi me oportuerit, ut hiſce negocijs impeditus, non potuerim per omnia, & uobis, & mihi ſatisfacere. Atqui nobis non parum feciſſe uidemur, ſi inter tot Aulica, bellicaq; incommoda, & in tanta negociorum mole, ingraueſcente admodum etiam ætate, Commẽtarios noſtros uobis nunc damus, non ſolum (ut diximus) plus mille locis auctos, ſed trecentis, ac etiam plurib. ſtirpiũ, & animalium Iconibus additis, quæ in prioribus editionibus non habentur. Selegimus tamen meliora ac pretioſiora, optimos gemmarios imitati, quippe qui reiectis infimæ plebeculæ uilioribus Gemmis, Imperatorum, ac regum Coronis, ac monilibus ornandis, Carbunculos, Smaragdos, Sapphyros, Adamantes, ac ſplendidiſſimas Margaritas ſeligunt. Nam & nos pretioſioribus plantis afferendis intenti, quàm plurimas nouo hoc in uiridario noſtro conſeuimus plantas, ingenti ſumptu & labore ex longinquis regionibus allatas, & à nemine hactenus editas, & à pauciſſimis fortaſſe uiſas. quæ proculdubio ad ſeſe contemplandas, multorum doctorum, bonorumq; uirorum oculos allicient. Sed profectò moleſtiſſimum mihi accidit, quòd non deſint, qui noſtras plantarum imagines corrumpant, mutilent, ac deſtruant. Siquidem Andreas à Lacuna ſuperiorib. annis, non ſolùm in ſuos in Dioſcoridem Commentarios, Hiſpanico idiomate conſcriptos, maiorem noſtrorum laborum partem tranſtulit, ſed imagines omnes antea à nobis editas, artificum negligentia, & illius parſimonia, adeò deformes redditas, ut nihil natiui ſplendoris, qui in noſtris minoribus elucet, in ijs conſpici poſſit. Sed magis etiam acerbè accuſandus eſt Coterius Typographus Lugdunenſis, quippe qui eaſdem imagines recudi curauit, & in Dioſcoride noſtro, in Gallicum ſermonem conuerſo, appinxit. Nanque is longe magis lucro addictus, quàm ſuæ gentis iuuandæ auidus,

In Ioannẽ Iacobũ Vuecker Baſilienſẽ plagiarium.

Contra corruptores, & raptores imaginum, ex Matthioli cõmentarijs.

imagines

Digitized by Google

imagines ipſas, in tam exiguam formam redegit, ut nihil inde frugis capi poſsit, cùm nec foliorum, nec florum, nec fructuum, nec radicum aperta ſit facies, ſed omnia confuſa, intricata, mutila, & conſpurcata appareant: Adeo ut me quandoq; pœniteat tantum ſuſcepiſſe laboris, & præſertim cùm uideam hoſce impoſtores, impunè alienos corrumpere, & occupare conatus. Cæterùm ut de imaginibus quoq; ſeorſim aliquid aliud dicam, equidem aliàs abhorrui ab ijs excudendis, ratus neminem unquam poſſe ex Iconibus, tam ueram, & exactam ſimplicium medicamentorum peritiam aſſequi, ut eorum uarietas poſsit una pictura comprehendi. Siquidem non ea eſt pullulanti herbæ facies, quæ adultæ, neq; adultæ, quæ iam ſenescenti. Quòd ſi eiuſmodi herbarum mutationes omnes, ſingulis picturis deberent repræſentari, quis dubitet id opus futurum infiniti laboris, ac immenſi ſumptus? Verum enimuero cùm uidiſſem tales aliorum conatus ab omnib. propemodum commendari, ac in dies creſcere ſtudium uirorum, rerum effigies in publicum edentium, ne ſolus uiderer in diuerſam ire ſententiam, re ipſa tandem melius perpenſa, & aliter comperta, ac aliud docente ipſa experiẽtia, nolui huic optimo & minimè infrugifero deeſſe ſtudio. Huc accedebat, quod non mediocriter ad hoc me incitaret, Typographi cuiuſdam Mantuani uanitas, qui noſtris operibus Italicè prius editis, furtim quaſdam inſeruerat imagines, minimè a nobis adiũctas, quæ quoduis potius, quàm rem ipſam referrent. Gaudebam id adhuc me ſuperſtite, contigiſſe, ut turpem notam falſo mihi inuſtam, ipſe delerem. Ideò, ut & aliorum conatus adiuuarem, & malitioſi huiuſce Calcographi temeritati occurrerem, ipſe quoq; experiri uolui, ſiquid hac in re præſtare poſſem, non tantum ut mea in mediũ proferrem, ſed & ut de uobis ſtudioſis, ſi poſſem, bene mererer. Sed quàm res hæc nobis difficilis fuerit, non eſt quòd pluribus explicem. Omnes enim ſciunt, quàm difficillimè inueniantur homines, qui res ipſas, ita ut ſunt, ad uiuum depingant, & qui depictas diligenter inſculpant. Quorum maior adhuc inopia eſt. Id quod etiam facilè dijudicabitis ſtudioſi, qui in hoc opere non nullas fortaſſe effigies affabrè ſatis, nonnullas uerò haud ſatis ſolerter ſculptas offendetis. Sanè quod in rem communem nauare potui, licet illud exiguum eſſe intelligam, in eo tamen nõ commiſi, ut meum ſtudium, opera, aut diligentia à nobis deſideretur. Quid autem profecerim nescio. Verum de omnibus erit iudicium. Sed longe aliter, quàm nos, uidetur feciſſe Cornarius, alioqui in utraq; lingua doctiſſimus, ſed qui inter omnes alios fortè ſingularis haberi uelit. Is enim in ſuo Dioſcoride, quem nunc primum in Latinum uertit, emblematibus quibuſdam additis, non ſolum nullas appinxit imagines, ſed eas etiam acriter damnat, qui eas in ſuis inſeruerunt commentarijs. Sed an liuore potius, uel ratione ductus, id fecerit, uos iudices eſſe uelim, ſi quandoque illius boni uiri legeritis præfationem; & eius animum diligenter explorabitis. Nã tametſi Galeno dictum ſit, (id quod & nos ante Cornarium ſcripſimus) plantarum imagines parum conferre ad earum indagandam cognitionem, non tamen ob hoc accuſandi ſunt, qui plantarum, & animalium Icones in ſuos conferunt libros. Quippe quoniam nuſquam inuenerim damnaſſe Galenum plantarum imagines: quæ in libris appingi ſolent, ſed eos qui exiſtimant ſe rei plantariæ peritiſsimos euadere poſſe, non ſolum imaginum inſpectione, ſed & librorum quoruncunq; lectione, licet fuerint ij a ſummis, grauiſsimisq; autoribus conſcripti. Quamobrem non parum mirari ſubit Cornarium alioqui uirum apprimè doctum, Galeni uerba non modò non intelleXiſſe, ſed in reprobum quoque diſtraxiſſe ſenſum. Quo fit, ut hinc facilè ſuſpicari quis poſsit, quòd cùm animaduerterit Cornarius omiſsum poſtremus Dioſcoridis interpres, nullum ſibi reliquum iam eſſe locum, quo noui aliquid de plantarum imaginibus afferre potuerit, id ſibi conſilij aſciuiſſe, ut eos admodum deteſtaretur, qui plantarum picturas in ſuis libris habent: ratus fortaſſe hoc deteſtandi genere, non ſolum laudis plurimum ſibi comparaturum, ſed etiam ſuum obtecturum infortunium, ſuamq́ (quod eius pace dicam) in plantarum hiſtoria imperitiã. Quæ enim ſit alia ratio, cur aliorum damnat induſtriam? Quaſi poſteris non ſit id licitum, ut & ipſi aliquid ſuo ingenio, & ſtudio excogitent, quod ab antiquis ante non ſit animaduerſum. At nõ damnaſſe Galenum plantarum imagines, nec libros de plãtarum hiſtoria conſcriptos, ſed homines, qui horum, harum ve tantum inſpectione poſſe quenquam rei plantariæ fieri peritum, crediderunt, id manifeſto fuerit argumẽto, quod ipſemet Galenus libro primo de alimentorum facultatibus, poſteritatis memoriæ prodidit, cùm inquit Comparatos nobis eſſe hoſce libros, ut nobis ſint eorum, quæ ante didicimus monumenta, non ut rudes, & ignari per illos perfectam doctrinam aſſequantur. Quòd ſi qui ſunt, qui præceptoribus careant, uelintq́ue ijs, quæ luculentè, ac copioſè ſunt ſcripta, diligenter incumbere, magnum inde fructum eos accepturos teſtatur idem Galenus, præſertim ſi ea relegere non grauentur. Quibus palam eſt longè magis deteſtandos eſſe eos, qui clariſsimorum hominum laboribus inuidentes, nil aliud quàm blaterare, ac carpere ſciunt, quàm eos, qui Reipublicæ commodis ſemper prodeſſe cupientes, nil aliud agunt, quàm ut boni ſemper aliquid, & nouũ in publicum uſum promant. At quare imagines, & non libros damnauerit Cornarius, cùm non minus ex Galeni ſententia, eorum lectione, quàm imaginum inſpectione, quis neutiquam proficere ualeat, non ſatis animaduerto. Cur tantum laboris, ſi nihil profuerit, in uertendo Dioſcoride, adiectis quoque emblematibus, in caſſum ſuſcepit? Hoc ne ei erat ſtudium, hunc ne capiebat animum, ut in uanum laboraret? Porrò nil aliud uobis dandum, dicendumq́ue ſupereſt. Spero tamen ab ijs, qui grati ſunt (ingratos, maleuolos, ac inuidos nihil ſanè moror) me gratiam initurum: quandoquidem mihi communis utilitatis cupidiſsimo, hoc opus non aggrediendi uoluntas defuerit, ſed perficiendi facultas. quam tamen omni ſtudio conſequi aſsiduè conamur. Bene ualete, & noſtra boni conſulite.

Cornarij opinio de Iconibus non eden dis confutata.

Digitized by Google

Pius PP. IIII.

MOTV proprio &c. Cum ſicut dilectus filius Petrus Andreas Matthiolus Senẽſis Artiũ & Medicinæ Doctor nobis exponi fecerit ad cõmunem Reip. utilitatẽ, ſuis proprijs ſumptibus Commẽtaria ſua in Dioſcoridẽ Anazarbeũ de Medica materia tam Latino, quã Italico ſermone ſcripta, & ante ſepæ ac ſepius impreſſa, nunc iterum recudi facere intendat, ſed in compluribus locis aucta & emendata tum nouis, magnis, ac ferè innumeris plantarum & animalium imaginibus, non ſine magno labore, & ingenti ſumptu conflatis, & ad uiuas plantarum imagines pictis, & antea nuſquam uiſis, quæ ad ea commentaria ſpectant. Vereri autem ne eiuſmodi commentaria poſtmodum abſq; eius licentia recudantur, quòd in maximum eius præiudicium tenderet. Nos propterea eius indemnitati conſulere uolẽtes, Motu ſimili & ex certa ſcientia, eidẽ Petro Andreæ Matthiolo ne ſupra dicta opera per ipſum poſtquam per aliquem ex inquiſitoribus hereticæ prauitatis reuiſa, & approbata extiterint, imprimi facienda per decem annos poſt dictorũ operum impreſſionem, a quocunq; ſine eius licentia imprimi aut uendi ſeu uenalia teneri poſſint concedimus & indulgemus, inhibentes omnibus & ſingulis in Italia etiam in Fulginaten. & Racanaten. ciuitatibus exiſtentibus bibliopolis, & librorum impreſſoribus, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, in terris uerò S. R. E. mediate uel immediate ſubiectis, ſub ducentorum ducatorum auri, pro una fiſco Cameræ Apoſtolicæ, & pro alia medietate eidẽ Petro Andreæ Matthiolo eo ipſo applicanda. Et inſuper amiſſionis omnium librorum quoties contrauẽtum fuerit ipſo facto, & abſq; alia declaratione incurrenda, ne intra decenniũ ab impreſſione dictorum operum reſpectiuè computandum, dicta opera ſine eiuſdem Petri Andreæ expreſſa licentia, imprimere, uendere, ſeu uenalia habere aut proponere quomodolibet audeant. Mandantes uniuerſis uenerabilibus Fratribus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, eorumq; uicarijs in ſpiritualibus generalibus, & in ſtatu C. S. R. E. etiam Legatis, & Vicelegatis Sedis Apoſtolicæ, ac ipſius ſtatus gubernatoribus, ut quoties pro ipſius Petri Andreæ parte fuerint requiſiti, uel eorum aliquis fuerit requiſitus, eidem Petro Andreæ efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, præmiſſa ad omnẽ ipſius requiſitionem cõtra inobedientes & rebelles per cenſuras eccleſiaſticas etiam ſæpius aggrauandos, & per alia iuris remedia auctoritate Apoſtolica exequantur, inuocato etiã ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis. Non obſtantibus cõſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, priuilegijs quoq; indultis, & literis Apoſtolicis quibuſcunq;, & præſertim dictis Fulginaten. & Racanaten. Ciuitatibus ſuper libertatibus, & exemptionibus mercatorum quorumlibet, tempore nundinarũ eorundem Ciuitati ac alias quomodolibet editis, conceſſis, confirmatis, & innouatis, etiã iteratis uicibus. Quibus omnibus illorũ ueriores tenores pro ſufficienter expreſſis haben. hac uice duntaxat ſpecialiter & expreſſe pari motu derogamus. Cæterisq; contrarijs quibuſcunq;, & inſuper quia difficile admodum eſſet præſentẽ motum proprium ad quelibet loca deferri uolumus, & Apoſtolica auctoritate decernimus ipſius tranſumptis uel exemplis per aliquẽ loci ordinarium ſeu prælatum Romanæ curię ubilibet exiſtentem cum originali collationatis, & ab eo ſubſcriptis plenam & eandem prorſus fidem, ubi tam in iudicio quàm extra haberi, quæ præſenti originali habeatur, & quod præſentis motus proprij abſq; eo quòd publicatus, aut in eo data apponatur, ſola ſignatura ſufficiat, & ubiq; fidem faciat in iudicio & extra &c. contraria non obſtante, dummodo non imprimatur in officina per indicem prohibita. Fiat ut petitur.

Et cum abſolutione a cenſuris ad effectum, & cum cõceſſionibus, cõmiſſionibus, & decretis prædictis, atq; indultis ac alijs clauſulis ſolitis, conſuetis, & opportunis. Fiat.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſeptimo idus Martij Anno Quarto.

Ego frater Adrianus Venet. Inquiſitor generalis in toto dominio Venetorum, fidem facio opus egregium D. Petri Andreæ Matthioli Senenſis, de plantis, a me examinatum, & approbatum fuiſſe, & cum inuentus fuerit liber ab omni ſuſpitione erroris utilis, ac neceſſarius Reipub. licentiam dedimus ut imprimatur.

Digitized by Google

EXEMPLVM PRIVILEGII CAESAREI.

FERDINANDVS diuina fauente clementia, electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Vuirtenbergæ &c. Marchio Moraviæ &c. Comes Tirolis &c. Notum facimus tenore præsentium uniuersis. Cum Honorabilis doctus, fidelis nobis dilectus, Petrus Andreas Matthiolus Senensis, artium & medicinæ Doctor, Consiliarius noster, & noster quoque ac Serenissimi Ferdinandi Archiducis Austriæ &c. filij nostri charissimi Medicus, nobis humillimè exponendum curauerit se constituisse in communem, & præcipuè rei Medicæ studiosorum utilitatem recudere nunc sua in Dioscoridem commentaria cùm latina tum etiam Italica, locis plus mille aucta, additis quoque nouis plantarum imaginibus, alijs antea excusis quadruplo ferè maioribus, quæ millenarium numerum ferè cõplebant, magno sumptu, labore, & vigilia comparatis: uereri autem ne cum magna sua iactura ab alijs Calcographis recudantur: & propterea ad nos humillimè confugerit, suppliciter petens, ut ipsum firmissimo priuilegio contra æmulorum fraudes, ac dolos munire dignaremur. Nos sanè honestissimos eiusdem Petri Andreæ Matthioli conatus, ac utilissimos labores non solùm clementer probauimus, uerùm etiam authoritate nostra Cæsarea prouehendos esse censuimus. Quocirca scienter, atque animo bene deliberato, & ex Cæsarea authoritate nostra diserte uetamus omnibus ijs, qui in sacro Romano Imperio, & Regnis prouincijsque nostris hæreditarijs, uel imprimendis, uel uendendis libris, seu quacunque alia ratione librariam negociationem exercent, ne quis eorum præmotoria commentaria nouiter aucta, & plantarum nouarum imaginibus illustrata, neque etiam easdem imagines, posteaquam dicti Matthioli studio atque opera in lucem prodierint, per annos viginti ab editionis absolutæ die numerandos, intra sacri Romani Imperij, & omnium Regnorum, ac prouinciarum nostrarum fines pingendo, cælando, sculpendo, uel imprimendo, siue maiori siue minori forma ac figura, & quocunque caractere æmulari recudere, aut ubicunque recudenda dare, seu alibi etiam impressa, & recusa adducere, uendere, uel distrahere palàm uel occultè ausit. Quisquis uero aliter fecerit, & interdictum hoc nostrum neglexerit, aut so[lu]uerit, is debebit non solùm eiusmodi libris impressis, quos nimirum præfatus Matthiolus, uel eius hæredes, aut ab eo mandatum habentes auxilio Magistratus eius loci, aut sua quoque auctoritate apprehendere & sibi uendicare poterunt, priuari, uerùm etiam insuper decem marchis auri puri nostro Imperiali fisco fraudis iudici, & dicto Matthiolo, aut eius hæredibus ex æquo soluendis, & numerandis mulctari. Proinde mandamus uniuersis, & singulis nostris, ac sacri Romani Imperij subditis, & fidelibus dilectis tam Ecclesiasticis quàm Secularibus cuiuscunque gradus, status, ordinis & conditionis extiterint, præsertim uero ijs, qui in Magistratu constituti sunt, uel superiorum suorum, uel suo ipsius nomine, ac loco iuris, & iustitiæ administrationem exercentes, ne quenquam hoc priuilegium, siue interdictum nostrum impunè uiolare, sperneve, uel negligere patiantur: sed si quos contumaces comperierint præscripta pœna plecti, & quibuscunq; rectè fieri potest modis coerceri curent quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostram, ac eandem mulctam incurrere noluerint. Quod enim hac rata, & firma sint, hisce litteris nostris testatum esse uolumus, quas dedimus manus nostræ subscriptione, & sigilli nostri impressione roboratas in Ciuitate nostra Vienna, die tertia mensis Aprilis. Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimoquarto. Regnorum nostrorum Romani Trigesimo quarto aliorum uero Trigesimo octauo.

Ferdinandus

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Maiest. proprium.

Vid. Io. Bap. Vuerben.

M. Singkhmoser.

Digitized by Google

CHARLES par la graee de Dieu Roy de France. A noz amez & feaulx les gens tenans noz courtz de parlement gouerneurs, Baillifz, Seneſchaulx, preuoſtz ou leurs lieutenans, Reteurs & autres noz officiers, & Iuſticiers & a chacun deux ſi comme a lui apartiendra, Salut. Noſtre cher, & bien ame Pierre Andre Matthiole Siennois medecin de noſtre treschet,& treſame bon frere Lempereur, & de noſtre trescher & treſame Couſin Larchiduc Ferdinand, Nous a faict entendre quil a delibere pour le bien publicq de faire bien toſt imprimer a grandz fraiz, & deſpens les Commentaires Latins quil a faitz ſur Dioſcoride par cy deuãt imprimez auec petites figures des plantes & animaulx maintenant augmentez en plus de mil lieux, & auec figures plus grãdes quatre fois que les premieres. Et pource quil craint quaucun imprimeur, ou libraire ne les feiſt a ſon grand detriment, & dommaige imprimer en ce Royaume ou autres pais de noſtre obeiſſance, ſi ſans obtenir de nous permiſsion, il les mettoit en lumiere. Il nous a treshumblement faict ſupplier & requerir luy vouloir ſur ce pourueoir de noz lettres a ce neceſſaires. Nous a ces cauſes & aut ces a ce nous mouuãs auons permis, & octroie, permettons & octroions par ces preſentes quil puiſſe, & lui loiſe faire imprimer par tel imprimeur que bon lui ſemblera les deſſuſditz Commentaires, & affin que celui ou ceux deſditz imprimeurs qui auront charge de lui de laffaire ayent moien deux recompenſer des fraiz quil luy conuiẽdra faire pour ceſt effet: Auons inhibe & deffendu, inhibons & deffendons a tous autres libraires, & imprimeurs de ceſtuy noſtre Royaume, pais, terres & Seigneuries de noſtre obeiſſance que durant le temps, & terme de dix ans enſuiuans, & conſecutifz a compter du iour, & datte que leſditz Commentaires auront eſte imprimez ilz nayent a imprimer ou faire imprimer ou uendre leſditz Commentaires qui auront eſte imprimez par autres que celuy, ou ceux qui auront charge dudit Matthiole: Auecq les nouuelles figures additions & ãotations Grecques ala marge. Ne meſmes imprimer ne imiter les figures ſuſdites en grande ou petite, ou autre forme quelle quelle ſoit. Sur peine de mil eſcuz dor damende aplicables a nous & audit Matthiole & de perte de touz leſditz liures. Si uoulons, & uous mandons commettons & enioignons par ces preſentes & a chacun de uous endroict ſoy, & ſi comme a luy apartiendra que ſelon & enſuiuãt noſdites permiſsion, vouloir, & octroy, uous faictes ou faictes faire expreſſes inhibitiõs, & deffences de par nous ſur les peines cy deſſus indictes, & autres que uerrez eſtre a impoſer a tous imprimeurs & libraires demourans en uoz deſtroictz, & iuriſdictions que parcy apres ilz ne aucum deux autre que celuy qui aura la charge ou commiſsion expreſſe dudit Matth. pource faire nayẽt a imprimer,ou faire imprimer, mettre ne expoſer en uente durant leſdictz cinq ans les deſſuſditz Cõmentaires faitz & a faire, & autres cy deſſus ſpecifiez de linuention ou traduction dicelluy Matthiole: & ſi apres leſditz commandemens faictz uous trouuez aucuns contreuenans a iceux procedez a lencontre deux par condamnations deſdites peines & autrement ainſi que uerrez eſtre a faire ſelon lexigence des cas: Non obſtant oppoſitions ou appellations quelzconques & ſans preiudice dicelles. Pour leſquelles ne uoulons eſtre differe. Car tel eſt noſtre plaiſir. De ce faire uous auons,& a un chacun de uous dõne & dõnons plain pouuoir, autorite, commiſsion, & mandement eſpecial, mandons, & commandons a tous noz iuſticiers, officiers, & ſubictz que a uous, & a chacun de uous en ce faiſant ſoit obey. Et pource que de ces preſentes lon pourra auoir affaire en pluſieurs, & diuers lieux nous uoulons que au Vidimus dicelles faict ſouz ſeel Royal foy ſoit adiouſtee comme a ce preſent original. Donne a Fõtainebleau,le premier iour de Mars lan de grace mil cinqcẽs ſoixantetrois,& de mon Reyne le quatrieme.

Par le Roy,

La Royne ſa mere preſente.

BOVRDIN.

Digitized by Google

CHE in gratificatione della Cesarea Maestà, & del Serenissimo Arciduca Ferdinando, suo Fratello, sia, per autorità di questo consiglio, concesso all'Eccellente D. Pietro Andrea Matthiolo, che altri che lui, ò chi hauerà causa da lui, non possi per lo spatio di anni uenti, prossimi uenturi, stampare il Dioscoride suo, per auanti stampato in questa nostra Città; ne le aggionte di nuouo per lui fatte ad esso Dioscoride, iuxta l. supplicatione hora letta; ne meno contrafare, redisegnare, ne in grande, ne in picciola forma, ne stampar le figure, ne sole, ne insieme co'l libro, ne esso libro con le figure, ò senza, ne stampato altroue uender nel Dominio nostro, sotto pena à chi contrafarà di ducati mille, & di perdere tutti li libri, & le tauole delle figure contrafatte, & di pagar ducati doi per ciascheduna opera, che fosse stata ristampata, ò contrafatta, & trouandosi alcun stampatore, libraro, ò altro habitante in questa nostra Città, che facesse ristampare il detto libro, ò uero fosse causa, che si ristampasse in Dominij alieni, s'intendi esser incorso nella soprascritta pena, della quale un terzo sia dell'hospitale d'Incurabili, l'altro dell'acusator, & l'altro del Magistrato, che farà l'effecutione, laqual possi esser fatta per cadauno Magistrato nostro. essendo obligato il predetto Eccellente Matthiolo di osseruar quanto per le leggi nostre è dispost[es], a materia di stampe.

Laurentius Massa Secretarius.

Digitized by Google

COSMVS MEDICES FLORENTIAE,
ET SENARVM DVX II. ETC.

VM Petrus Andreas Matthiolus Philosophia, & Medicina peritißimus, ſuas in Dioſcoridem annotationes, & commentarios tam Latina, quàm Hetruſca lingua editos, iterum Venetijs aut alibi formis recudi, atq; exarari, multisq; additionibus, et maioribus, ac uerioribus herbarum, & plantarum figuris imprimi, & locupletari procuret: id quod abſque maximo eius ſumptu fieri non poterit. Summa propterea æquitate ducti, huiuſce Priuilegij tenore cuicunque impreſſori, negociatori, bibliopolæ, cæterisq; omnibus Ducalem hanc noſtram tam Florentinã quàm Senenſem Ditionem frequentantibus interdicimus, ne proximo ab illa ipſa noua futura editione decennio præfatos eius in Dioſcoridem commentarios, figuras impreſſas; cæteraq; illiuſmodi in rem Medicam opera tam Latinis quàm Hetruſcis ſermonibus deſcripta excudere, imprimere, aut modo aliquo imprimi facere, ſeu uenalia exponere, citra ipſius Petri Andreæ conſenſum, & uoluntatem audeat, ſub pœna uoluminum ipſorum amißionis, & operis authori applicandorum, ſi quis aduerſus ea fecerit; ipſo facto influgenda ac etiam ducentorum aureorum multa per quemcunque transgreſſorem perſoluenda: cuius altera pars eidem operis auctori, altera uero Ducalis fiſci noſtri iuribus acquiratur. Quibuſcunque contrarijs cuiuſuis tenoris, etiam ſi his inſeri opus ſit, nullo modo obſtantibus. Quorum in fidem Diploma hoc fieri iußimus noſtra manu, ac ſoliti Plumbei ſigilli appenſione munitum. Datum Florentiæ Die XV. Septem. M. D. LXII.

Coſ. Med. Florentiæ & Sen. Dux.

Vid. Iachus.

J. Vinth.

Digitized by Google

INDEX EORVM, QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Primus numerus paginam: sequens uerò paginæ lineam denotat.

A

ABIETIS *historia Matth.* 92.20
Abietis lachryma 92.40
Abietis lachrymæ uires 93.1
Abrotonon Dioscoridi 467.16
Abrotoni consideratio Matthiolo 467.49
Abrotoni maris genera duo 467.49
Abrotoni fœminæ consideratio Matthiolo 467.50
Abrotoni uires ex Galeno 469.15
Absinthium Dioscoridi 464.28
Absinthium marinum Dios. 464.49
Absinthium Santonicum Dios. 464.55
Absinthium marinum Aegyptium Matth. 466.23
Absinthij consideratio Matthiolo 464.59
Absinthium Ponticum Dios. 464.28
Absinthij Pontici consideratio Matthiolo 464.62
Absinthij pontici uires Matthiolo 466.1
Absinthium marinum siue seriphiũ Aegyptium Matthiolo 466.22
Absinthij marini consideratio Matthiolo 466.18.
Absinthij Seriphij consideratio Matthiolo ibidem,
Absque simplicium medicamẽtorum notitia rectè mederi nemo potest 2.62
Abutilon herba quæ 600.48
Abutili uires Matthiolo 600.53
Acacalis Dioscoridi 127.60
Acacalis consideratio Matthiolo 128.1
Acacia Dioscoridi 152.38
Acacia altera Dioscoridi 152.51
Acacia in censenda Iacobi Syluij erratum 154.7
Acaciæ consideratio & historia Matthiolo 152.46
Acacia officinarum adulterina 153.26
Acaciæ alterum genus Matthiolo 154.19
Acaciæ uires ex Galeno 154.31
Acaciæ gummi non haberi 153.60
Acatiæ loco quid supponendum 153.28
Acaciæ gummi non esse uulgare Tragacanthæ gummi 153.60
Acanthium Dioscoridi 456.1
Acanthij consideratio Matthiolo 456.9
Acanthus satiuus Dioscoridi 456.36
Acanthi satiui consideratio Matthiolo 456.53
Acanthi Plinio genera duo, alterum aculeatum alterum sine aculeis 457.17
Acanthi uires ex Galeno 457.32
Acanthus syluestris Dioscoridi 456.48
Acanthi syluestris consideratio Matthiolo 457.25
Acarnæ historia ex Theophrasto 849.40
Acetum Dioscoridi 819.10
Acetum è Betonica Dioscoridi 825.27
Acetum mulsum Dioscoridi 819.58
Acetum scillinum Dioscoridi 820.44
Acetum ex flæchade Dioscoridi 825.26
Aceti consideratio Matthiolo 819.26
Acetum contrarijs constat qualitatibus 819.28
Aceti scillini uires admirabiles ex Gal. 820.61
Achatæ lapidis historia & uires Matthio. 876.27
Achillea Dios. 644.23
Achilleæ consideratio matthiolo 644.32
Achilleæ uires ex Galeno 645.7
Achras Dioscoridi 187.43
Acida Muria Dioscoridi 820.26
Acidæ Muriæ usus exoleuit 820.33
Acinos Dioscoridi 489.60
Acini consideratio Matthiolo 490.1
Aconitum Cynoctonon Dioscoridi 684.30
Aconitum Lycoctonon Dioscoridi 684.30
Aconitum Pardalianches Dioscoridi 684.21
Aconitum Pardalianches Matthioli, & eius imago. 685.36
Aconitum Pardalianches Plinij & eius imago, et historia 685.60
Aconitum Pardalianches Theophrasti, et eius imago 685.61
Aconiti Pardalianches imaginem a Matthiolo repertam non esse fictitiam, idque testimonijs comprobatum aduersus maleuolorum insidias 685.39
Aconitum Pardalianches minus, quod falso Doronicum uocant, & eius imago & historia Matthiolo 686.36
Aconiti Matthiolo genera plura, & eorum imagines 687.40
Aconiti Pardalianches historia, & uires ex Plinio 688.57
Aconito in Pardalianche censendo Fuchsij hallucinatio 689.57
Aconiti uires ex Galeno 692.58
Aconiti uenenum & eius remedia Dios. 908.10
Aconiti ueneni noxa, & eius curatio Matthiolo 908.40
Acontiæ serpentis historia Matth. 951.6
Acontiæ morsus notæ, & eius genera Matth. ibidem
Acorum Dioscoridi 20.60
Acori consideratio 21.7
Acori historia Matthiolo 21.16
Acorum non esse Galangam contra Brasauolum 21.35
Acori uires Matth. 22.40
Acori uires ex Gal. 22.48
Acuta spina Dioscoridi 132.35
Acutæ spinæ consideratio Matth. 132.40
Acutæ spinæ & Berberis collatio 132.57
Acutam spinam non esse Berberum uulgare 132.56
Adami poma 187.20
Adarces Dioscoridi 870.20
Adarsæ consideratio Matth. 870.27

Digitized by Google

Index.

Adarce vires ex Galeno 870.42
Adops omnis Diosc. 288.42
adipem confid. Matth. 290.21
adipis & pinguedinis differentia Gal. 290.29
adipis & pinguedinis vires ex Gal. 290.25
adipis in cibis fraudes 291.52
Adiantum Diosc. 743.53
adianti simplicis lapidis confid. Matt. 878.58
adianti bistorta ex Theophrasto *ibidem*
adianti vires ex Gal. 744.58
adianti vires ex Mesue 744.3
Adonis 590.37
Aegilops Diosc. 745.53
aegilops confideratio Matt. 745.57
Aegilops boreas nitrum 746.48
Aegilops vires ex Gal. 746.58
aeris fos Diosc. 831.27
aeris floris historia Matth. 831.39
aeris floris vires ex Gal. 831.46
aeris fquama Diosc. 831.54
aeris fquamæ confideratio & vires ex Gal. 832.13
aeris fquamæ lectifsima usu & eius remedia Matthiolo 923.8
aesugo vera Diosc. 833.54
aesugo foeteria Diosc. 834.13
aesugium confid. Matt. 834.36
aesugium vires ex Gal. 834.42
aesugium noxa & eius remedia Matt. 924.51
aes ustum Diosc. 831.1
aeris usti confid. Matth. 831.16
aeris usti vires ex Gal. 811.20
aethiops Dioscoridi 719.16
aethiopis confideratio Matthiolo 719.28
aethiopidis vires ex Gal. 719.36
aetites Lapis Diosc. 882.22
aetitæ lapidis historia & vires Matt. *ibid.*29
Agalochum Diosc. 56.42
agalochi confid. Matth. 56.49
agalochi fraudes hujus opinio 56.61
agalochi historia ex Serapione 57.10
agalochi facultates ex Aliemena 57.45
agalochi in examinado Fuchsij sententia improbata 57.26
Agaricum Dioscoridi 433.23
agarico in confirmo Fuchsij opinio reprobata 433.50
agarici confid. Matth. 433.44
agarici vires ex Gal. 433.57
agarici facultates ex Mesue 434.14
agarici nigri noxa, & eius remedia Diosc. 926.60
agarici nigri noxæ curatio Matt. 927.6
Agaricon Diosc. 665.22
agarici confid. Matth. 665.69
agaricum idem cum Mesues cupressino extra Asiam 665.62
agerati imago ab Asdrea Marino Jno in Mesue appos *Ela, nihil enim ageratо habet* 666.48
Agnus Dioscoridi 154.49
Agnus pulmo Diosc. 258.55
Agrifolij confideratio 10 1 12.18
Agrimonia 649.5
Aiuga Dioscoridi 608.5
alaterne Galeno 608.25
alaterna Dioscoridi 608.34
alaternæ confid. Matth. 608.36
alaternæ vires ex Galeno 608.36
alaternæ Theophrasto genera duo 610.34
alaternæ vires ex Galeno 610.36
Alaternus Dioscoridi 860.10
alaterni omnium confid. Matth. 860.36
alaternus super fraxinum ratio 860.56
alumina cognita & iam in usum redacta 861.43
alumine liquido in cemento Bragmanos & Fuchsij ope *rio reprobata* 860.48
alumen Diosc. 865.6
alumen vires ex Gal. *ibidem* *alyssi bifloria nasra* *alyssi confid. Matt.* *Alysson Dioscoridi* *alyssi vires ex Plauto* *Alypon Dioscoridi* *alypi confid. Matth.* *alypi vires ex Plauto* 538.16 538.9 538.12 788.53 788.58 789.12
amaracus confideratio & historia Matthiolo 266.43
Alcea Dioscoridi *alceæ confideratio Matt.* *alceæ vires ex Plauio* *Alchimilla* *Alchimilla Dioscoridi* *Alcyonium Dioscoridi* *alcyonij historia & confid. Matt.* *alcyonij vires ex Galeno* *Alga marina confid Matth.* *Alhaffer quid Serapioni* *Aljsma Dioscoridi* *alismatis confid. Matth.* *alismatis vires ex Gal.* 601.10 601.16 601.34 732.30 746.48 746.58 869.34 869.49 870.3 712.45 300.15 604.40 604.54 605.15
Allantis herbæ confid. & vires Matt. 559.47
Alnum Dioscoridi 390.17
alnum Pyrifolium Diosc. *alni confid. Matth.* *alnum argentum Matth.* *alnum vfuum* *alnum cerninum* 391.49 391.54 390.52 *ibidem* 38
Alni confid. & historia ex Theoph. 118.20
alni historia Matth. 128.49
alni vfus, & vires 119.7
Aloe Dioscoridi 462.32
aloes confideratio Matt. 462.60
aloes vires ex Galeno 463.44
aloes vires ex Mesue 464.15
aloes facultates pectinares Matth. 464.10
Alphalafar Arabis quid 384.49
alsine Dioscoridi 701.46
alsines confid. Matth. 701.57
alsines vires ex Galeno 702.2
Altercum quid 673.22
Althæa Diosc. 599.61
althææ confid. Matth. 600.26
althææ Theophrasto genera duo 60.34
althææ vires ex Galeno 600.36
Althæa Dioscoridi 860.10
althææ omnium confid. Matth. 860.36
althæa vires ex Galeno 860.56
althæa Theophrasto genera duo 861.43
althææ vires ex Galeno 862.12
aluminum facultas calida, non frigida, ut quidam *contendunt* 862.12
Alypon Dioscoridi 788.53
alypi confid. Matth. 788.58
alypi vires ex Plauto 789.12
Alyssum Dioscoridi 538.9
alyssi confid. Matt. 538.16
alyssi bifloria nasra *ibidem* *alyssi*
amaracus confideratio & historia Matthiolo 266.43
amaræ fecundum genus Diosc 608.25
amaræ confideratio Matt. 609.1
amaræ vires ex Matthiolo 609.14
amaræ facultates ex Gal. 609.26
Ambra lege Sempronium.
Ambafiritæ lapis Diosc. 878.55
ambafiritæ lapidis confid. Matt. 878.58
ambafiritæ vires ex Gal. 879.4

Digitized by Google

Index.

Alyſſi cuiuſdam imago ibidem
alyſſum Aetij 538.48
alyſſum Plinij 538.20
alyſſum Galeni 538.54
alyſſi uires ex Gal. 539.6
alyſſo in cenſendo Ruellij opinio improbata 539.2
Amaracum Dioſcoridi 486.60
amaracum tenuifolium Matth. 487.59
amaraci uires Matth. 487.53
amaraci deſcriptio Matth. 487.43
amaracinum oleum Dioſ. 73.30
amaracini conſideratio Matth. 73.40
amaranti hiſtoria Matth. 664.1
amaranti purpurei uires Matth. 664.14
Ambaram & eius hiſtoria Matth. 56.17
ambari genera, & uires 56.24
Ambroſia Dioſ. 564.24
ambroſiæ conſid. Matth. 564.60
ambroſiæ uires ex Gal. 565.16
Ambugia ſiue Ambubeia 361.60
Amelli Vergiliani hiſtoria Matth. 732.12
amelli uires 732.20
Amiantus lapis Dioſ. 869.61
amianti lapidis conſid. Matt. 880.1
amianto ex lapide fraus 880.27
Ammi Dioſcoridi 507.23
Ammio in cenſendo Ruellij lapſus 507.50
ammios conſid. Matt. 507.37
Ammoditæ ſerpentis hiſtoria, & uenefica uis Matth. 950.20
ammoditæ morſus ſigna, & curatio ibidem.34
Ammoniacum Dioſ. 534.24
ammoniaci conſid. Matt. 534.36
ammoniaci hiſtoria ex Plinio 534.41
ammoniaci lachryma duplex 534.43
ammoniaci uires ex Gal. 534.49
Amomis Dioſcoridi 44.47
amomum Dioſ. 44.35
amomi conſideratio Matth. 44.51
amomum ſpurium 45.1
amomi uires ex Gal. 45.55
amomo in cenſendo Fuchſij opinio improbata 45.23
Ampelitis terra Dioſc. 885.57
ampelitis terræ conſid. Matth. 886.1
Ampelopraſſum Dioſ. 387.22
ampelopraſſi conſid. Matth. 387.24
ampelopraſſi uſus ex Gal. 387.32. & 53
Amphisbenæ ſerpentis ictus nota & curatio Dioſc. 951.27
amphisbenæ ſerpentis conſid. Matth. 951.33
amphisbenam bicipitem eſſe, falſum 951.59
amphisbenæ morſus, ſigna, & curatio Matthiolo 951.60
Amurca Dioſcoridi 158.24
amurcæ uſus ex Catone 159.26
Amygdalæ amaræ Dioſ. 199.34
amygdalæ dulces Dioſcoridi 199.45
amygdalæ amaræ quomodo dulces fiant 200.22
amygdalæ amaræ uulpes, & gallinas necant 199. 42. & 200.28
amygdalarum conſideratio Matth. 199.49
amygdalarum uires ex Gal. 199.61
amygdalinum oleum Dioſc. 65.18
amygdalini parandi ratio 65.34
amygdalini uires Matt. 65.49
Amygdali arboris gummi Dioſ. 199.42
Amylum Dioſc. 317.10
amyli conſid. Matt. 317.22
amyli uires ex Gal. 317.26
Anacardia, & eorum hiſtoria & uires Matthiolo 205.37
anacardiorum ueneni ſigna & curatio 907.30
Anagallis Dioſcoridi 414.13
anagallidis conſideratio Matt. 414.53
anagallidis genera duo ibidem
anagallidis utriuſque uires ex Gal. 414.57
Anagyris Dioſcoridi 602.46
anagyris conſideratio, hiſtoria & genera Matthiolo 602.54
anagyris uires ex Gal. 603.61
anagyro in cenſendo Geſneri erratum. 603.35
Anchuſa Dioſcoridi 636.11
anchuſæ Dioſcoridi genera tria ibidem 17
anchuſæ Galeno genera quatuor 637.4
anchuſarum conſideratio, & hiſtoria Matthiolo 636.48
anchuſarum uires ex Gal. 637.2
Andachoca Mauritanis quid 727.16
Androſaces Dioſ. 585.44
androſacis conſid. Matt. 586.1
androſacis uires ex Galeno 586.18
Androſæmon Dioſcoridi 605.59
androſæmi conſid. Matt. 606.13
androſæmi uires ex Galeno 607.57
Anemone Dioſcoridi 421.30
anemonis conſideratio Matt. 421.47
anemonis Matth. genera quinque ibidem
anemone in cenſenda Braſſauoli error 423.1
anemone in conſideranda Ruellij opinio exploſa 423.49
anemone in cenſenda Fuchſij lapſus 423.4
anemones uires ex Galeno 423.50
Anethum Dioſcoridi 504.54
anethi conſid. Matth. 504.61
anethi uires ex Galeno 505.3
Angelica & eius hiſtoria Matt. 728.36
angelicæ ſatiuæ 728.45
angelicæ genera plura ibidem
angelicæ ſylueſtris 728.49
angelicæ uires Matth. 728.52
Anguium ſenectæ Dioſcoridi 240.70
anguium ſenectæ conſideratio Matthiolo 240.22
anguium ſenectæ uires 240.29
Anguria, & eius hiſtoria Matth. 369.12
anguria in cenſenda Fuchſij opinio improbata 368.45
anguriam non eſſe peponem, ut quidam uolut 368.36
anguriæ uires Matth. 369.29
Animalia alia præter canem rabida fiunt 933.58
animalia ex ouis naſcentia 263.50
Aniſum Dioſcoridi 503.45
aniſi conſid. Matth. 503.56
aniſi uires Matth. 503.61
aniſi uires ex Gal. 504.6

Digitized by Google

Amoris Dioscoridi 457.41
amoris confideratio Matth. 457.50
amoris vires Matth. 458.10
amoris vires ex Galeno 458.33
anomalis vires ex Galeno 458.33
anomalis hiftoria ex Theoph. 457.57
Anfernus adeps Dioscoridi 288.42.& 290.13
Anthemis Dioscoridi 589.61
anthemidis confideratio Matt. 590.35
anthemidis vires ex Galeno 591.1
Anthylis Dioscoridi 589.16
anthyllidis confideratio Matth. 589.34
anthyllidis vires ex Galeno 589.54
anthyllide in cenfenda Euchsij opinio damnata 589.55
Antidota Matthioli contra venena & eorum defcri-ptiones 900.18
antidoti e fanguinibus defcriptio 902.19
antidoti e ferico defcriptio ibid.30
antidoti e terra Lemnia defcriptio 903.6
antidotorum ratio 892.23
Antimonium 857.38
Antipathes Dioscoridi 871.53
antipathes pulcherrimum **aqua** *Matthioli* 872.20
Antirrhinon Dioscoridi 741.36
antirrhini confideratio Matt. 741.42
antirrhini varia hiftoria ibidem
antirrhini genera plura ibidem
antirrhini vires Matth. 741.57
antirrhini vires ex Galeno 741.61
Antiphylla Dioscoridi 838.52
Anxova Neapoli antidotum 692.24
anxova & *Alicacabo* Ægoarizi idem 692.39
anxova vires Matth. 692.51
Aparine Dioscoridi 537.43
aparinos confideratio Matth. 537.55
aparinos vires Matth. 537.60
aparinos facultates ex Galeno 538.1
Aphaca myrrhi fimilis vis & species 361.33
aphaca Dioscoridi 384.56
aphaca confideratio Matt. 384.60
aphaca & *nicia* vires ex Galeno 385.46
Aplaftrum Dioscoridi 549.34
apiaftri confideratio Matt. 549.54
apiaftri vires ex Matthæo 549.59
apiaftri facultates ex Gal. 550.59
apios Dioscoridi 784.33
apios confideratio Matth. 784.45
apios hiftoria ex Theoph. 784.56
apios adulterina & eius hiftoria Matthioli 785. 5
apio in cenfendo Ruellij lapfus 784.60
apio in examinando Enchsij erratum 785.2
apium horenfe Dio. 511.14
apii horenfis confideratio Matt. 512.8
apii horenfis vires ex Gal. 513.55
apii omnis generis vires ex eodem ibidem
apium palustre Dios. 511.21
apium montanum Dioscor. ibidem
apium risus 421.10
Apocynum Dioscor. 694.38
apocynum repens 694.57
apocynum Dioscoridi 457.41
anonis confideratio Matth. 457.50
anonidis vires ex Galeno 458.33
anonidis hiftoria ex Theoph. 457.57
Aquifolium adeps Dioscoridi 290.13
anthemidis confideratio Matt. 590.35
anthemidis vires ex Galeno 591.1
Anthylis Dioscoridi 589.16
anthyllidis confideratio Matth. 589.34
anthyllidis vires ex Galeno 589.54
anthyllide in cenfenda Euchsij opinio damnata 589.55
Antidota Matthioli contra venena & eorum defcriptiones 900.18
antidoti e fanguinibus defcriptio 902.19
antidoti e ferico defcriptio ibid.30
antidoti e terra Lemnia defcriptio 903.6
antidotorum ratio 892.23
Antimonium 857.38
Antipathes Dioscoridi 871.53
antipathes pulcherrimum **aqua** *Matthioli* 872.20
Antirrhinon Dioscoridi 741.36
antirrhini confideratio Matt. 741.42
antirrhini varia hiftoria ibidem
antirrhini genera plura ibidem
antirrhini vires Matth. 741.57
antirrhini vires ex Galeno 741.61
Anxifolia Dioscoridi 838.52
Anxova Neapoli antidotum 692.24
anxova & *Alicacabo* Ægoarizi idem 692.39
anxova vires Matth. 692.51
Aparine Dioscoridi 537.43
aparinos confideratio Matth. 537.55
aparinos vires Matth. 537.60
aparinos facultates ex Galeno 538.1
Aphaca myrrhi fimilis vis & species 361.33
aphaca Dioscoridi 384.56
aphaca confideratio Matt. 384.60
aphaca & *nicia* vires ex Galeno 385.46
Aplaftrum Dioscoridi 549.34
apiaftri confideratio Matt. 549.54
apiaftri vires ex Matthæo 549.59
apiaftri facultates ex Gal. 550.59
apios Dioscoridi 784.33
apios confideratio Matth. 784.45
apios hiftoria ex Theoph. 784.56
apios adulterina & eius hiftoria Matthioli 785. 5
apio in cenfendo Ruellij lapfus 784.60
apio in examinando Enchsij erratum 785.2
apium horenfe Dio. 511.14
apii horenfis confideratio Matt. 512.8
apii horenfis vires ex Gal. 513.55
apii omnis generis vires ex eodem ibidem
apium palustre Dios. 511.21
apium montanum Dioscor. ibidem
apium risus 421.10
Apocynum Dioscor. 694.38
apocynum repens 694.57
apocynum confideratio Matth. 694.49
apocyni vires ex Gal. 695.23
apollinaris herba Dioscoridi 673.60
apollinaris herba confideratio Matt. 674.53
apollinaris herbæ vires ex Gal. 675.35
Apri fecur Dioscoridi 259.17
apri uena 296.19
apri uenæ 294.17
aprinum ftercus 301.50
Apium confideratio Matth. 301.56
apium & *regnum* 302.10
apium uina pruderitia 302.18
apes quibus gaudeant 302.20
apium uina in opere inducenda 302.50
apium reparatio ex Vergilio 994.11
apium itius curatio Dioscoridi ibid.17
apium itius & eius remedia Matt. 817.16
Aqua Dioscoridi. 817.12
aquarum differentia & facultates 929.12
aquæ fyrgidæ noxa & curatio Dioscoridi. 924.19
aquæ auriferum noxa & curatio 295.3
aquæ ex humano fercore bido Matth. 958.23
aquæ paucr quando, & quibus cauri poffit ibid.36
aquæ marina Dioscoridi. 818.50
aquæ mulsa Dioscoridi. 816.40
aquæ metallicæ fponte nafcentes & earum uires 818.6
aquæ mulsæ maria paranti ratio 416.52
aquæ falubritia quæ cæteris præferantur 149.18
aquæ nitæ ex uino paratæ uires Matt. 815.2
aquæ nitæ optimæ parandi ratio Matt. ibidem
aquæ nitæ & eius Matth. 152.6
aquifolium non effe cratægonum 132.18
Aquilegia fiue *Aquilina* & eius confideratio & uires Matthiolo 428.40 & inde
Aquifolia, quæ amant loca 92.18 & 36
Arabica Arnaldus 326.61
Arabicum gummi, non eſſe *Acacie* 153.44
arabicus lapis Dioscoridi. 877.46
arabis Dioscoridi. 396.58
arabis caput Dioscoridi. adulterinum 397.1
arabis confideratio Matth. ibidem
Aracus & eius hiftoria Matt. 322.1
aracus Gal. quid 323.3
aracus Theophr. 322.12
Aranei piſcis 234.50
aranei Dioscoridi. 275.8
aranearum confideratio Matth. 275.34
aranei mus Dioscoridi. 280.33
aranei muris confideratio Matth. 280.55
Arbores quæ plumæ ferant 10.15
arboribus quæ immittantur 10.13
Arbutus Dioscoridi. 198.44
arbuti confideratio Matth. 198.48
arbuti defcriptio Matth. 198.53
arbuti ufus & uires Matth. 199.12
Arction Dioscoridi. 719.50
arctii confideratio Matth. 719.55
Arena Dioscoridi 719.61
Argemone Dioscoridi. 883.40
Argemone 423.56

Digitized by Google

Index.

Argemones consideratio Matt. 423.59
Argemones capuæ adulterinum 424.1
Argemones uires ex Gal. 424.9
Argentina herba 411.7
Argenti recrementum Dioſc. 840.29
Argenti ſcoriæ conſideratio 840.33
Argenti ſpuma Dioſc. 840.45
Argenti ſpumæ conſideratio Matt. 841.27
Argenti ſpumæ uires ex Gal. 841.44
Argenti ſpumæ noxa, & curatio Dioſc. 922.25
Argenti ſpumæ mala Matt. 922.31
Argenti ſpumæ ſumptæ curatio Matt. *ibidem* 40
Argentum uiuum Dioſc. 848.30
Argenti uiui conſideratio Matt. 848.40
Argenti uiui facultates Matt. 849.29
Argenti uiui noxa, & auxilia Dioſc. 923.18
Argenti uiui pernitialis natura Matt. 923.21
Argenti uiui ſumpti curatio Matt. 923.50
Argenti ſublimati parandi ratio 849.22
Argenti ſublimati noxa & auxilia Matth. 923.38
Arida loca, quæ plantæ ament 9.50
Ariſarum Dioſc. 413.1
ariſari Matt. genera duo 413.40
ariſari hiſtoria Matth. *ibidem*
ariſari uires ex Gal. *ibidem.*46
Ariſtolochia clematitis Dioſc. 440.48
ariſtolochia longa Dioſc. 440.36
ariſtolochia rotunda Dioſc. 440.34
ariſtolochiæ conſid. Matth. 440.50
ariſtolochiæ fructu in cenſendo Plinij error 440.58
ariſtolochiam clematitem à tenui nihil differre 442.10
ariſtolochiæ uires ex Meſue 443.23
ariſtolochiæ facultates ex Gal. 443.13
Armeniaca mala Dioſc. 180.24
armeniacorum malorum conſid. Matt. 183.44
armeniacorum malorum genera plura 183.56
armeniacorũ nucleorum oleum, & eius uires 183.61
Armenius lapis Dioſc. 843.26
armenij lapidis conſid. Matt. 843.30
armenij lapidis uires ex Alex. 843.60
armenij lapidis uires ex Aetio 844.20
armenij lapidis uires ex Gal. 843.30
armenia terra Gal. 852.48
armeniæ terræ uires ex eodem 853.53
Armoracia Dioſc. 352.13
Arnabo quid 403.42
Aruin Dioſc. 411.22
ari conſid. Matth. 411.60
ari genus alterum 412.9
ari uires Matth. 412.18
ari facultates ex Galeno 412.49
arum Aegyptium & eius conſideratio Matthiolo 323.14
ari Aegyptij imago 323.30
arum Aegyptium non eſſe colocaſiam 323.15
Arſenicum ſublimatum, & eius parandi ratio 859.54
arſenici ſublimati uenenum, & curatio Matthiolo 924.23
Artemiſia Dioſc. 562.9
artemiſia tenuifolia Dioſc. 562.21
artemiſia in deſcribenda Plinij error 562.32
artemiſia in cenſenda Braſauoli errata plura 562.50
artemiſia tenuifolia in examinanda Ruellij opinio explosa 563.20
artemiſiæ conſid. Matth. 562.22
artemiſiæ uires ex Gal. 564.15
artemiſiæ uires Matth. 564.48
Arundo Dioſc. 123.21
arundinis & filicis odium 124.24
arundinum genera plura 124.1
arundinum conſid. Matth. 124.1
Aſarinæ herbæ hiſtoria & uires Matt. 33.10
aſarum Dioſc. 32.10
aſari conſid. Matth. 32.34
aſari uires ex Meſuæ 32.57
aſari facultates ex Gal. 33.26
aſaro in cenſendo Plinium perperam à Braſauolo accuſari 32.33
aſaro quomodo utantur Ruſtici ad febres 33.5
Aſclepias Dioſc. 539.17
aſclepiadis conſideratio Matt. 539.22
aſclepiadis uires ex Gal. 540.5
aſclepiade in cenſenda Fuchſij opinio non accepta 539.27
Aſcyron Dioſc. 605.51
aſcyri conſid. Matt. 606.13
aſcyri uires ex Gal. 607.58
Aſinina urina Dioſc. 296.32
aſininum iecur Dioſc. 259.14
aſininum ſtercus Dioſc. 294.29
aſinina ungula Dioſc. 260.30
aſininum lac Dioſc. 283.45
Aſius lapis Dioſc. 872.60
aſij lapidis conſid. Matt. 873.10
aſij lapidis hiſtoria, & uires ex Gal. *ibid.*22
Aſpalathus Dioſc. 52.42
aſpalathi conſid. Matth. 52.51
aſpalathi uires ex Gal. 53.26
aſpalathum non eſſe Rhodium oleaſtrum 53.1
aſpalatho in cenſendo Ruellij opinio reiecta 53.3
Aſparagus Dioſc. 349.10
aſparagi conſid. Matth. 349.53
aſparagi genera plura *ibidem*
aſparagi urinam fœtidam trahunt 350.10
aſparagi uires ex Plinio, & Auicenna 350.6
aſparagorum uires ex Gal. 350.1
Aſphodelus Dioſc. 413.50
aſphodeli conſideratio, & hiſtoria Matt. 414.1
aſphodeli uires Matt. 414.34
aſphodeli facultates ex Gal. 414.40
Aſpidis ictus nota, & curatio Dioſc. 955.12
aſpidum genera & earum perniciоſius ictus Matth. *ibidem* 20
aſpidum hiſtoria, ictus, ſigna, & curatio Aetio 955.29
Aſplenum Dioſc. 586.36
aſpleni conſid. Matth. 586.44
aſpleni uires ex Galeno 587.10
aſpleni uires Matthiolo 587.1
aſpleno in conſiderando quorundam error 586.52
Aſſa fœtida 531.5

Digitized by Google

Index.

Ajacos pisis 227.22
Aster Asticus 730.58
Afteris Astici confal. Matth. 731.6
Afteris Astici nitet ex Gal. 732.23
Aftere Actio in describenda Serapionis error 731.32
Afragalus Diosc. 668.17
Astragali confal. Matth. ibidem 23
Afragali nites ex Gal. ibidem 28
Ajuga conchily genus magnum 220.10
Athanasia lege Anacretem 310.21
Athera Dioſc. 310.24
Athera confal. Matth. 310.24
Atractylis Dioſc. 540.15
Atractylidis confal. Matth. 540.20
Atramentum librarium Dioſc. 886.22
Atramentum Jutorium Dioſc. 854.47
Atramenti Jutoriy confal. Matth. 855.1
Atramenti Jutoriy confal. Matth. 855.1
Atramenti Jutoriy confectionis ratio Matth. 855.11
Atramenti Jutoriy historia & nites Gal. 855.33
Atramenti Jutoriy optimi confitendi ratio 165.15
Atriplex Dioſc. 341.10
Atriplex confideratio Matth. 341.47
Atriplex nites electorie Matth. 345.54
Atriplex Sylueſtris genera plura Matth. 345.10
Atriplex marina, & eius hiſtoria Matth. 345.11
Atriplex nites ex Gal. 345.35
Aculeata nux Dioſc. 206.1
Aculeatarum nucum confideratio Matt. 206.10
Aculeatarum nites ex Gal. 206.55
Aculeatarum genera plura 206.12
Aculeatarum nites Matth. 206.44
Aculeata indica Matth. 205.2
Acuna Dioſc. 310.47
Acuna confideratio Matth. 310.54
Acuna faculates ex Gal. 310.60
Acuros locus reſtituus 495.29
Acuros contra Galenum 509.20
Acuteuna defenſio. 197.50 & 495.1 & 691.57
Acuteuna de generatione lapidum opinio coprobata 803.10.
Acuminata poma, & eorum nites Matth. 186.30
Aucellarum hiſtoria Matth. 272.3
Aues hiſtoria & præſtantia Matth. 849.40
Aues nites ex Aucenna 850.15
Auicula muris Dioſc. 430.59
Auicula muris confideratio Matth. 431.1
Auicula muris faculates ex Gal. 433.16
Auicula uſi & eius hiſtoria Matth. 622.20
Auicula uſi nites Matth. 622.22
Auripigmentum Dioſc. 859.15
Auripigmenti confideratio Matth. 859.34
Auripigmenti nites ex Gal. 859.60
Auripigmenti fumpti noxa, & remedia Dioſcoridi 92.1
Auripigmenti uenefica uſus, & curatio Matth. ibidem 10
Azadarach quid 209.54
Azadaracte arboris uenenum, & remedia Matth. 911.61
Azeroli arboris deſcriptio Matth. 188.45

Acaua radix admirabilis Jacobi Baſilici 683.16
Baccharis Dioſcoridi 490.36
Baccharis confideratio Matth. 490.55
Baccharis Caput Dioſc. haud eſſe adulterinum contra Agricolam, & alios 491.29
Bacchare in cenſenda Leonicen. & Braſauoli opinio explosa 491.25
Bacchare in examinanda complures Anguillary errores 491.29
Balanitum oleum Dioſc. 65.59
Balanini olei confideratio Matt. 66.1
Balanini olei nites 66.4
Balaniſtium Dioſc. 173.18
Balaniſty confal. Matt. 174.4
Balla, ſive Palla arauna quid 870.22
Balote Dioſc. 548.57
Balotes confal. Matt. 549.1
Balotes nites ex Paulo 549.9
Balsamita herba & eius hiſtoria Matt. 791.14
Balsamita nites Matt. 793.34
Balsamita altera 793.48
Balsamum Dioſc. 50.36
Balsamum cur nunc in Syria non ſit 51.11
Balsami confal. Matt. 50.57
Balsami uiridarium in Aegypto 51.16
Balsami hiſtoria ex Theoph. 51.23
Balsami ſemen officinis ſuppoſititium 51.48
Balsami nites ex Gal. 51.56
Balsami loco quid ſuppoſitum 51.61
Balsamum factitium, & eius parandi ratio Matth. 52.20
Balsami factitij nites Matt. 52.30
Balsamum nouum ex Indijs allatum 52.36
Barbula hirci conſideratio & nites Matthiolo 379.44
Barbule hirci conſideratio & nites Matthiolo ibidem 48
Baſilici moyſus note & curatio Dioſ. 955.59
Baſilici uaria hiſtoria 956.1
Baſilici hiſtoria in compluribus fabulosa Matthiolo 956.10.
Baſtiſcula ſiue Battiſocere 363.11
Baſilicum Dioſc. 80.17
Baſilicum palma genus 80.59
Baſilij confal. Matt. 80.29
Baſilij genera 80.40
Baſilij hiſtoria ex Plinio 80.45
Baſilij uires ex Gal. 80.52
Baſilij locus difficilis diligenter examinatus 81.18
Bdellium album & rubrum 767.52
Bdellij genera plura matth. 594.4
Bdellis & eius hiſtoria & uires Matt. 594.2
Belzoinum quid 551.10
Belzoinum non eſſe myrrham, ut quidam putant 551.31
Berberis uulgaris deſcriptio 134.41
Berberis uulgaris examinatio ibidem
Beta Dioſc. 346.45
Beta confal. Matt. 346.52
Beta duplex Dioſc. 346.45
Beta

Digitized by Google

Index.

Beta magna, & rubra radice 346.53
Betæ uires Matt. 347.50
Betæ facultates ex Gal. 346.60
Beta syluestris 347.42
Betonica Dioſc. 610.25
Betonicæ conſid. Matt. 610.43
Betonicæ uires ex Ant. Muſa 610.45
Betonicæ uires ex Gal. 611.61
Betula & eius hiſtoria Matt. 119.12
Betulæ cortex bituminoſus 119.18
Betulæ uires Matt. 119.33
Bezahar lapidis hiſtoria & uires 854.13
Biſlingua herba 741.10
Biſtorta & eius hiſtoria Matt. 612.24
Biſtortæ uires Matt. 613.10
Bitumen Dioſ. 100.13
Bituminis conſid. Matt. 100.40
Bituminis hiſtoria, & uires Gal. 103.7
Blatta piſtrinaria Dioſ. 257.60
Blattarum conſid. Matt. 258.1
Blattaria herba, & eius hiſtoria & uires Matthiolo 718.52
Blattæ biſantis 223.39
Bliton Dioſc. 337.48
Bliti conſideratio, & genera Matt. 337.51
Bliti uires ex Gal. 338.48
Bœotica Myrrha 76.60
Boli Armenij hiſtoria Gal. 852.44
Boli Armenij uires ex Gal. *ibidem*
Bonaga Matth. quid 457.56
Bonifacia lege Hippogloſſum
Bonus henricus Germanis quid & eius uires 412.18
Borrago & eius conſideratio. Et hiſtoria Matthiolo 737.35
Botrys Dioſcoridi 565.23
Botryos conſid. Matthiolo 565.30
Botryos uires Matthiolo 565.46
Botryos facultates ex Paulo 565.61
Braglia herba quæ 613.51
Branca Vrſina 456.59
Braſſica Dioſcoridi 343.59
Braſſica capitata 345.9
Braſſicæ ſatiuæ conſid. Matthiolo 345.1
Braſſicæ ſatiuæ complura genera *ibidem*
Braſſicæ uires Matthiolo 345.38
Braſſicæ facultates ex Gal. 345.50
Braſſicam quæ oderunt 345.22
Braſſica ſyluestris Dioſc. 344.51
Braſſicæ ſylueſtris conſid. Matthiolo 345.29
Braſſica marina Dioſc. 344.58
Braſſicæ marinæ conſid. Matthiolo 346.11
Braſſica marina in cenſenda Ruellij opinio exploſa. 346.24
Braſſicam marinam non eſſe cachilem 346.39
Braſſicæ marinæ uires 346.36
Britanica Dioſcoridi 612.10
Britanicæ conſid. Matthiolo 612.15
Britanicæ hiſtoria ex Plinio 612.17
Britanicæ uires ex Gal. 613.26
Bromos Dioſcoridi 747.1
Bromi conſi. Matthiolo 747.8
Bryon Dioſcoridi 53.45
Brionia Dioſcoridi 790.55
Bryoniæ conſid. Matthiolo 791.17
Bryoniæ ſumptæ noxa, & curatio 927.59
Bubulum lac Dioſcoridi 283.25
Bubuli lactis uires 283.20
Bubulum ſeuum 289.3
Bubuli ſeui uires 290.4
Bubulum ſtercus Dioſ. 294.1
Bubuli ſtercoris uires ex Gal. 294.1. & 295.8
Buccinum Dioſcoridi 218.40
Buccini conſideratio Matthiolo 219.17
Bugloſſum Dioſcoridi 736.47
Bugloſſi conſideratio Matthiolo 736.53
Bugloſſi deſcriptio ex Auicenna 737.40
Bugloſſi uires ex Gal. 738.17
Bugloſſi uulgaris genera tria 737.65
Bugloſſi, & Borraginis uires Matthiolo 738.2
Bulbus eſculentus Dioſ. 414.50
Bulbus uomitorius Dioſ. 415.1
Bulborum conſideratio Matthiolo 415.7
Bulborum uires ex Gal. 415.38
Bunium Dioſcoridi 735.34
Bunij conſideratio Matthiolo 735.46
Bunij uires ex Gal. 735.57
Bunium adulterinum, lege pſeudobunium 735.50
Bupthalmum Dioſcoridi 592.24
Buphthalmi conſideratio Matt. 592.32
Buphthalmi uires ex Gal. 592.59
Bupreſtes Dioſcoridi 272.40
Bupreſtum conſideratio Matt. 273.4
Bupreſtis ſumptæ noxa, & auxilia Dioſcoridi 905.22
Bupreſtium uenenum, eiusq; curatio 905.30
Burſa paſtoris, & eius hiſtoria, & uires Matthiolo 396.30
Butyrum Dioſcoridi 284.7
Butyri fuligo Dioſcoridi 284.17
Butyri conſideratio & uires Matth. 285.20
Buxus arbor & eius hiſtoria Matth. 151.24
Buxi uſus & uires 151.37
Buxo in cenſendo Amathi Luſitani ſententia exploſa 151.40

C

Cacalia Dioſcoridi 735.14
Cacaliæ conſid. Matthiolo 735.19
Cacaliæ uires ex Gal. 735.26
Cacatreppola Hetruſcis quid 626.61
Cachrys Dioſcoridi 523.7
Cachrys quid 525.4
Cactus Cardui genus 454.38
Caducia Dioſcoridi 817.15
Cadmiæ conſid. Matthiolo 827.49
Cadmiæ hiſtoria ex Gal. 817.60
Cadmiæ hiſtoria ex Plinio 828.22
Cadmiæ facultates ex Gal. 828.12
Cæcilia ictus nota, & curatio Dioſcoridi 951.27
Cæciliæ morſus ſigna, & remedia Matthiolo *ibidem* 32
Cæruleus lapis uide Cæruleus.
Calamus odoratus Dioſ. 49.8

Digitized by Google

Calami odorati historia ex Theophrasto 49.15
Calamo odorato in ecclesiastico Arabum opimo exposita 49.45
Calamum odoratum ubique haud esse legitimum contra Rasis opinionem 50.1
Calami odorati nires ex Gal. 50.5
Calamita Dioscoridi 48.51
Calamitæ Dioscoridis genera tria ibidem
Calamitæ confirmat. Matth. 481.57
Calamitæ nires ex Gal. 485.19
Calamitæ in examinata Rasis sententia proiecta 482.38
Calamitæ in examinata Rasis sententia reiecta 482.60
Calefiunt quorum cruciatus orti & eorum nires Dioscor. 260.61
Calefacere confirmat & bilioria & nires Matth. 800.50
Calx uiua Dios. 868.12
Calcis uiuæ confirmat. Matth. 868.21
Calcis uiuæ nires Matt. 868.35
Calcis uiuæ facultates ex Gal. 868.38
Calcis ajjumptæ noxa, & remedia Dioscoridi 924.1
Calcis malefica uis: & curatio Matt. 924.10
Camamirus piscis 227.52
Canabel Arabibus quid 466.10
Canamum Dios. 58.12
Canamum confirmatio Matt. 58.19
Cancelli pisces & eorum bilioria Matt. 230.57
Cancri fluuiatiles Dios. 226.10
Cancri marini 226.57
Cancrorum confirmat. Matth. 226.54
Cancrorum fluuiatilium nires Matt. 229.10
Cancrorum nires ex Gal. 228.13
Cancri fluuiatiles in Hectrunia frequentissimi 229.4
Cancri fluuiatiles in Hectrunia frequentissimi 229.4
Canis rabidi lecur Dios. 259.14
Canis rabiosi jejuna Dios. 933.51
Canis rabiosi uenefica natura Matt. 933.56
Canes quibus canes rabie aggrediuntur 933.45
Canis rabiosi morsus negleeti dijcrimina Matthiolo 934.20
Canis rabidi morsus indicia Jun. Fera Matthiolo 734.47
Canis rabiosi morsus curatio Dios. 935.13
Canis rabiosi morsus curatio Matt. 935.35
Canis rabidi morsus ustio Dioscor. 936.55
Canis rabiosi morsus remedia jujpecta Matth. 936.20
Canis rabiosi morsus uehementissimum Matthiolo 936.37
Canis rubus Dios. 136.50
Canis Ruhi confirmat. Matt. 136.55
Canis rubi nires ex Gal. 137.12
Canum Sterous Dios. 294.18
Canini Sterconis nires Matth. 295.35
Cannabis Dios. 601.44
Cannabis confirmat. Matth. 601.51
Cannabis nires ex Gal. 602.28
Cannabis facultates Matt. 602.2
Cannellæ 40.50
Cantharides Dios. 172.31
Cantharidum confideratio Matt. 273.1
Cantharidum nires ex Gal. 273.50
Cantharidum jumentorum noxa & uenenis Dioscoridi 903.18
Cantharidum uenenis auxilia Dios. 905.22
Cantharidum uenefica uis Matt. 905.42
Cantharidum uenenis curatio Matt. 904.5
Cantharidibus in administrandis Medicorum error 173.15.
Cephea historia & genera Matt. 65.8
Cephea prohatio, & affectuum ratio 95.52
Cephea temperamentum, & nires 95.34
Cephum non esse hominem contra Fuchsij & aliorum opinionem 95.22
Cephea in cenjenda Platonij error 95.30
Cepos Dios nide Fumaria 417.13
Cepæ confirmatio nide Fumaria confirmatio 417.30
Cepæ nires ex Gal. 417.52
Cepæ uires 417.44
Cepæ uires confirmatio Matt. 417.50
Cepæ Dios. 260.30
Cepæ uirgula Dios. 256.30
Cerasa urina Dios. 259.14
Cerebrum lecur Dios. 259.11
Cerebrum sinerus & eius nires Dios. 294.11
Cerebri flerentis nires Matt. 295.15
Cerebri lactis nires Dios. 283.22
Cerebri lactis quid 281.32
Cerebri Monachi 361.59
Cæcilia 454.51
Cæsalpinum Dios. 25.8
Cæsalpini confirmat. Matth. 25.22
Cæsalpini officinis genera falsa ibidem
Cæsalpini bilioria Matt. 25.23
Cæsalpini genera ex Plinio 26.21
Cæsalpini nires ex Gal. 26.28
Cæsalpini Jucciadanum Gal. quid ibidem
Cæsalpinum in examinando Rueliij et Fuchsij error 26.9
Cæsalpino in cenjendo Monachorum error 26.5
Cæsalpæ bilioria Matt. 708.1
Cæsalpini locus quid 433.62
Calathus Dios. 433.50
Calathorum confirmat. et genera Matt. 433.57
Calathorum nires Matt. 433.12
Calui jacultates ex Gal. 433.15
Caluus dius Maria, fine lacteus 459.25
Caluus dius Mariæ nires Matt. 459.34
Caluus benedictus et eius nires Matt. 541.34
Caluum benedictum non esse Atractylim contra Fuch. in opinionem 541.25
Caluinculus loge Sennio 447.45
Caluus 447.45
Camus quomodo dinitus assruentur 16.19
Camus noxia & remedia 929.31
Campsi jucci uenefica uis & remedia Dioscoridi 912.11
Campsi confirmat. Matt. 33.7.& 912.14
Campsum & eius bilioria Matt. 33.7
Campsum non esse cubebas contra Hermolaum Rucliij & Fuchsij & Monachorum opinionem 33.38
Carpesii

Digitized by Google

Index.

Carpesij uires ex Gal. 35.52
Carpobalſami conſid. Matt. 51.50
Carpobalſami loco quid ſupponendum 52.1
Carpinus arbor, & eius hiſtoria Matt. 121.48
Cartamum Dioſ. lege Cnicus.
Carum Dioſ. 504.17
Cari conſid. Matt. 504.23
Caro in cenſendo Monachorum opinio confutata 504.37
Cari uires ex Gal. 504.43
Caryophyllata, & eius hiſtoria Matt. 631.52
Caryophyllata Montana Matt. 632.36
Caryophyllatæ uires Matt. 633.9
Caryophyllorum conſid. & hiſtoria Matt. 400.51
Caryophyllorum uires Matt. 401.19
Caryophyllorum arboris imago 401.1
Caryopiylli flores Indici uocati 430.32
Caryophyllorum florum Indicorum uires Matthiolo 430.50
Caryophylli flores qui paſsim habentur in hortis & eorum hiſtoria, & uires Matt. 401.51
Caryotæ Dioſ. lege Dactyli
Caſeus Dioſ. 283.58
Caſei conſid. & uires Matt. 285.35
Caſei cuiuſque facultates 285.36
Caſei noxa *ibidem*
Caſia Dioſc. 38.1
Caſiæ odoratæ conſid. Matt. 41.15
Caſiam odoratam, non eſſe caſiam coronariam 38.60
Caſia mutatur in Cinnamomum 40.40
Caſia fiſtula Græcis quid 40.42
Caſiæ odoratæ hiſtoria ex Plinio 40.54
Caſiæ odoratæ hiſtoria ex Theophraſto 41.1
Caſia odorata legitima quæ 40.28
Caſiæ odoratæ uires ex Gal. 43.25
Caſia ſolutiua & eius hiſtoria Matth. 43.60
Caſiæ ſolutiuæ uires 43.50
Caſtanea Dioſ. 163.10
Caſtancarum farina panes parantur 163.19
Caſtanearum conſideratio Matt. 163.14
Caſtanearum aliud genus, quod equinum Conſtantinopoli appellant 163.22
Caſtanearum uires Matt. 164.4
Caſtanearum facultates ex Gal. 164.12
Caſtoreum Dioſ. 247.30
Caſtorij conſideratio, & hiſtoria Matt. 248.1
Caſtorium non eſſe Fibri teſticulum 248.19
Caſtorei adulteratio 248.46
Caſtorei uires ex Gal. 248.55
Caſtorei facultates ex Plinio 249.40
Caſtorei in hiſtoria Strabonis locus reſtitutus 248.52
Caſtorei mali uirulenta uis & eius curatio Matthiolo 921.16
Catanance Dioſ. 742.41
Catanances conſid. Matt. 742.52
Catapultia lege Latibyris.
Catoblepas pernitioſiſſimum animal Matt. 956.21
Caucalis Dioſ. 375.18
Caucalidis conſid. Matth. 375.24
Caucalidis uires Matth. 375.42
Caucalidis facultates ex Gal. 375.37
Caudæ cerui uenenum & eius curatio Matthiolo 291.2
Caulium in plantis differentiæ 12.52
Cauſa metallorum efficiens 804.44
Cauterij utilitas in canis rabioſi morſus Matthiolo, 937.5
Cedrelates arbor 109.31
Cedria Dioſ. 108.32
Cedria in cenſenda Belloni opinio expoſita 110.37
Cedrides Dioſ. 108.57
Cedrus arbor Dioſc. 108.50
Cedri hiſtoria Matth. 109.1
Cedri caput reſtitutum 109.19
Cedri maioris Plinio genera duo 109.33
Cedri minoris genera 110.14
Cedri & cedriæ uires ex Gal. 111.58
Cedromela Dioſ. 180.25
Cedrus Athlantica quæ 111.9
Ceſilionis hiſtoria, & conſid. Matt. 81.4
Celticum nardum Dioſ. 29.33
Celtici Nardi conſid. Matt. 29.60
Celtici Nardi uires ex Gal. 31.4
Cenchri ſerpentis ictus notæ & remedia Dioſcoridi 954.36
Cenchri ſerpentis conſid. Matth. 954.43
Centaurium magnum Dioſ. 444.57
Centaurij magni conſid. Matt. 445.9
Centaurio magno in examinando Braſauoli opinio improbata 445.19
Centaurio in deſcribendo Meſuis erratum 445.40
Centaurij magni uires Matt. 445.50
Centaurij magni uires ex Gal. 445.55
Centaurium minus Dioſ. 446.10
Centaurij minoris conſid. Matt. 446.29
Centaurij minoris uires Matt. 446.49
Centaurij minoris facultates ex Gal. 446.53
Cepa Dioſ. 388.1
Cepa capitata *ibidem*
Cepa fiſtilis Matt. 388.58
Cepa ſectilis Matt. 389.59
Cepa Aſcalonica Matt. 389.58
Ceparum conſid. & hiſtoria Matt. 388.56
Ceparum uires Matth. 389.60
Ceparum facultates ex Gal. 390.6
Cepæa Dioſ. 604.10
Cepææ conſideratio Matt. 604.18
Cepææ uires ex Paulo 604.30
Cera Dioſ. 301.1
Ceræ uires ex Gal. 301.22
Ceraſa Dioſc. 177.1
ceraſorum conſid. Matth. 177.8
ceraſorum gummi Dioſc. 177.1
ceraſorum ſatiuorum genera 177.18
ceraſorum acidorum genera plura 178.36
ceraſa uuæ modo racemoſa 177.28
ceraſa plura ex uno pediculo prodeuntia 177.27
ceraſa ſylueſtria 178.45
ceraſorum uires ex Gal. 178.61
Ceraſtæ ictus notæ Dioſc. & eius curatio 954.51
ceraſtæ morſus exitialis, auxilia Matth. *ibid.* 58
Cerretta herba Hetruſcis quæ 613.52

Digitized by Google

Index.

Cerefolium, & eius historia, & uires Matt. 373.40
Cherophyllon Plinij à Cerefolio differt 373.58
Ceruinum cornu Dios. 269.49
cerui genitale Dios. 260.17
cerui genitalis consid. Matt. 260.20
ceruorum historia Matt. 269.57
ceruis uita longissima 270.40 & 271.8
ceruorum ætas ex cornibus (ut quidam dicunt) digno sci non potest 270.44
cerui maria tranant 270.62
cerui in Aphrica sunt, contra Aristotelem, & Plinii 271.19
ceruis Achainis fel pernitiosissimũ in cauda 271.26
cerui uermes in capite habent 271.29
ceruorum sordes in oculorum protensis angulis repertæ. Et eius uires cõtra uenena ex Scribonio Largo 271.47
ceruinum seuum Dios. 288.59
ceruini seui uires 289.19
ceruina medulla & eius uires Dios. 292.1
Ceruisia 308.6
Cerussa Dios. 841.58
cerussæ consideratio Matth. 842.38
cerussæ uires ex Gal. 842.23
cerussæ epotæ noxa, & curatio Dios. 918.12
cerussæ lethalis natura Matth. 918.21
cerussæ ueneni remedia 918.35
Ceftron Dioſc. 610.24
Chalcanthi genera, & historia 855.1
chalcanthi uires ex Gal. 855.36
chalcanthi oleum, & eius uires 856.41
chalcitis Dioſc. 856.54
chalcithis consid. Matth. 857.37
chalcitis historia, & uires ex Gal. 858.1
Chamæ Dios. 221.43
chamarum consid. & historia Matthiolo 222.1
Chamæacte Dioscoridi 781.53
Chamæcerasus Matth. 178.53
Chamæcissos Dioscoridi 736.1
chamæcissi consid. Matt. 736.9
Chamæcisso in censendo Fuchsij opinio explosa. ibid.
Chamædaphne Dioscoridi 753.1
chamædaphnes consid. Matt. 753.39
chamædaphnes uires ex Gal. 753.57
Chamædrys Dioscoridi 544.43
chamædrys consid. Matt. 544.51
chamædrys uires Matt. 544.56
chamædrys uires ex Gal. 545.48
chamædrys altera & eius historia Matthiolo 545.41
chamædry in altera censenda Tragi error 545.44
Chamælæa Dioſc. 780.1
chamælææ consid. Matt. 780.56
chamælææ uires ex Gal. 781.38
chamælææ uires ex Mesue 781.16
Chamælææ præsumptæ noxa & auxilia Matthiolo. 927.60
chamæleo albus Dioſc. 447.19
chamæleo niger Dios. 447.33
chamæleonis utriusq; historia, & uires ex Theophrasto 449.30
Chamæleonis nigri uenenum, & remedia Dioscoridi 917.54
Chamæleon animal & eius historia Matt. 279.24
Chamæleonis animalis uires Matt. 279.55
Chamæleuce Dios. 736.28
Chamæleuces consid. 736.31
chamæleuces uires ex Gal. 736.41
Chamæmelum Dios. 589.61
chamæmeli consid. Matt. 590.25
chamæmeli uires ex Gal. 591.1
Chamæpitys Dios. 608.17
chamæpityos consid. Matt. 609.1
chamæpityos uires Matth. 609.14
chamæpityos uires ex Gal. 609.25
chamæryphes Theophrasto 171.1
chamæriphes & eius consid. & historia Matthiolo 170.14
Chamæsyce Dios. 778.20
chamæsyces consid. Matt. 778.28
chamæsyces uires ex Gal. 778.31
Caracias tithymalus Dioſc. 772.1
Chelidonium maius Dios. 427.41
chelidonium ab hirundine inuentum 427.50
chelidonium minus Dios. 428.56
chelidonij maioris consid. Matt. 427.52
chelidonij maioris uires Matt. 428.2
chelidonij minoris consideratio Matt. 429.1
chelidonij minoris uires ex Gal. 429.44
chelidonio in minori censendo Fuchsij opinio improbata 429.38
Chermesinum non esse arboris gummi contra Fuchsij sententiam 52.10
chermesinum non esse Mauritanorum chermes contra monachorum opinionem 656.6
Cherſydri natura: morsus, & curatio Matthiolo 954.13
Cherua maior lege Ricinus
cherua minor lege Lathyris.
cheruæ oleum, & eius uires Matth. 65.4
Chia terra Dios. 885.1
Chinæ Radicis consid. & uires 146.38
Chondrylla Dios. 364.11
chondryllæ utriusque consideratio Matthiolo 365.1
Chrysalides animalia quæ 271.59
Chrysanthemon Dios. 664.30
chrysanthemi consid. Matt. 664.40
chrysanthemi, & Ruphtalmi differentia ibidem
chrysanthemi lectio restituta 665.1
chrysanthemo in censendo Fuchsij opinio explosa 665.16
Chrysocolla Dios. 842.43
chrysocolla factitia 843.10
chrysocollæ consid. & historia Matt. 852.53
chrysocollæ uires ex Gal. 843.12
Chrysocome Dios. 662.1
chrysocomes consideratio Matt. 662.8
chrysocomes uires ex Gal. ibidem 13
Chrysogonon Dios. 662.20
chrysogoni consid. Matt. 662.24
Chymistarum de chelidonio uanitas 427.55
Cicadæ Dios. 264.1

Digitized by Google

Index.

cicadarum comfid. Matthiolo 264.14
cicadarum genera duo 264.17
cicadarum mires ex Gal. 264.46
cicadas in congeſtis Alberti lapſus 264.59
Cicer fatuum Diosc. 319.37
cicera hiſtoria Matth. 319.60
ciceris congſ. & mires ex Gal. 320.3
ciceris mires ex Actio 320.12
cicer Arietinum Diosc. 319.45
cicer ſylueſtre Diosc. 319.52
Ciceris ſylueſtris imago Matt. 322.10
Ciceris ſylueſtris mentio Matt. 320.15
ciceris mires Matthiolo 320.17
Ciceribita lege Sonchus 348.59
Cicherion Diosc. 359.57
cichorij congſderatio Matthiolo 360.12
cichorij genera duo *ibidem*
cichorium verrucarium Matth. 362.60
cichorium Conſtantinopolitanum, ſiue polygyrion 363.8
cichorij mires ex Gal. 363.59
Cicuta Diosc. 771.13
cicutæ Diosc. 64.60
Cicutæ oles mires ex Meſue 65.3
Cicutæ oleri congſderatio 64.60
Cicutæ oleri mires ex Meſue 65.3
Cicutæ ſeruus 294.25
Cicutæ Diosc. 693.8
Cicutæ congſd. Matthiolo 693.27
Cicutæ mires ex Gal. 693.38
cicutæ epoca noxa & curatio Diosc. 910.28
cicutæ nenufca mis Matth. 910.37
cicutæ ſumptæ remedia Mart. 910.55
Cimices Diosc. 256.60
cimicum congſderatio 257.16
cimices ſylueſtres 257.25
Cimola terra Diosc. 885.18
Cinara Cardui genus 455.16
Cinnus farmentitius Diosc. 869.1
cinnus cinnsq; mires ex Gal. 869.9
Cinnabaris Diosc. 846.20
cinnabaris congſd. Matth. 846.31
Cinnamomum Diosc. 38.20
cinnamomi congſd. Matt. 41.15
cinnamomi hiſtoria ex Gal. 41.22
cinnamomi pecunia unde 41.56
cinnamomi malagma ſtillatitia et eius mires Mar. 43.14
cinnamomi differentiæ ex Theop. 42.44
cinnamomi mires ex Gal. 43.20
cinnamomo in congſndo Eschyſ. et Matth. opiniones reprobatæ 43.1
Cirſnia Dioſcoridi 219.1
Circea Dioſcoridi 570.38
circeæ congſa. Matthiolo 570.45
circeæ mires ex Gal. *ibidem* 60
Circumforaneus ſtores nonnulli olfactu intercipiunt 891.20
circumforaneorum nomina innoxia iuuenæ profitentur ſpandes detectæ Matth. 899.5
circumforaneorum Dioſc. Paul. profapiam admonitem-tium ſtatus Matthiolo 943.6
Ciſtum Dioſcoridi 750.31
ciſtej congſa. Matthiolo 750.4
citrej congſa. Matthiolo 750.4
Cifſus Diosc. 140.45
ciſſi mires ex Gal. 141.60
Ciſtia mala Diosc. 180.15
ciſtæ arboris congſderatio & hiſtoria Matthiolo 185.3
ciſtina mala quomodo diu aſſeruentur ingouerpia 185.35
ciſtorum in ſolijs interpretandis in Theophraſti codice Theodori error 184.41
ciſtorum mires Matt. 185.37
ciſtrjorum ſuccifates ex Galeno 185.46
Cleſmatis Diosc. 61.1
cleſmatis primæ deſcriptio Mat. 61.15
cleſmatis primæ mires Matt. 617.22
cleſmatis altera Dioſc. 617.11
climatis alterus generæ duo à Matthiolo deſcriptæ 618.56
cleſmatidum congſa. Matt. 617.15
cleſmatidum mires ex Gal. 6.8.55
Clinopodium Dioſcoridi 542.20
clinopodij congſderatio Matt. 542.58
cthnopodij mires ex Gal. 543.7
Cthmenon Dioſcoridi 625.23
cthmenj congſa. Matt. 625.29
Cnecori congſderatio & deſcriptio ex Theophraſto 39.50
cnecorum Matthioli & eius imago 40.5
cnecorum album non eſſe Laurentiam, nec nigrum eſſe Rhamnum coronarium, contra Anguillarijſen tentiam 39.41
cnecorum non eſſe Chamæleam aut Thymelæam cotea nonnullos ſycophantas 40.8
cnecorum Theophraſti cum eius imagine 781.23
Cnicus Dioſcoridi 796.50
cnici congſderatio Matt. 797.5
cnici mires Matthiolo 797.25
cnici ſacculates ex Gal. 797.36
cnici ſylueſtris hiſtoria ex Theophrafto 797.9
cnici mires ex Meſue 797.28
Coagulum Dioſcoridi 287.61
coagulj congſd. Matt. 288.12
coagulj facculates ex Galeno 288.17
Coccum cnidium Dioſcoridi 780.13
coccum infectorium Diosc. 655.10
coccum infectorium in Bocmia, & Polonia copioſum in quercubus naſcitur 655.55
coccumſpecies conſd. Matt. 655.40
cocci infectorij mires Matt. 655.50
cocci infectorij mires ex Gal. 656.12
Cochlea Dioſcoridi 224.25
cochlearum conſd. Matt. 224.47
cochlearum mires ex Gal. 225.38
cochlearum in medicinis uſus Matt. 225.3
cochlearum pomatiæ quæ 224.57
cochlearum marinæ 224.17 & 226.2
cochlee nudæ ſine teſta 226.3
cochlearum lapis & eius mires 226.5
Cæruleus lapis Dioſcoridi 844.50
cærulei lapidis conſd. Matt. 844.54
cærulei mires ex Gal. 845.55
Colchicon Dioſcoridi 697.59

Digitized by Google

colchici & ephemeri confideratio Matt. 698.19
Colchici & ephemeri vires ex Gal. 700.54
Colchico peregrum pro Hermodactylo vsurpat Mesue 698.30
dein & Myrepola 698.30
Colchicum Confiantinopolitanum 700.36
Colocasia Dioscoridi 322.60
Colocasiæ confideratio Matt. 323.7
Colocynthidæ Dioscoridi 785.23
Colocynthidæ confideratio Matt. 785.43
Colocynthidæ vires Matt. 785.54
Colocynthidis confideratio Matt. 785.43
Colocynthidis delectus & eius vires 785.3
Colocynthidis vires ex Gal. 786.6
Colocynthidis vires & quæ sibi nomen inuenerit 652.54
Corallium nigrum Matthioli pulcherrimum habet 872.19
Corallij confideratio Matt. 871.56
Corallij fæculentes Matt. 872.22
Corallij vires ex Gal. 872.50
Coralina & eius vires 711.60
Coriandrum Dioscoridi 508.14
Coriandri confideratio Matt. 508.22
Coriandri fæculentes ex Gal. 508.30
Coriandri fæminis vsus 509.40
Coriandri vires ex Actuarium 509.20
Coriandri epoti noxa & curatio Dios. 909.55
Coriandri nenefica natura Matth. 910.1
Coriandri noxæ remedia 910.8
Cornea amenta Dioscoridi. 261.28
Cornium noxæ & eius hirci Matthioli 652.54
Cornua a quo sibi nomen inuenerit 653.2
Cornuæ & eius pilorum Matthioli 652.54
Cornuæ cruentæ vires Matthioli 653.5
Cos naxia Dioscoridi 853.54
Cofyra herba 613.52
Coffi qui in ligno nafcuntur antiquis in cibo grati 123.9
coffyrum in ligno nafcentium vires 123.7
Coftus Dioscoridi 45.60
cofti confid. Matth. 46.10
coftum quæ fuppleant 47.10
coftus vires ex Gal. 47.10
coftum legitimum Matth. 47.3
coffi vulgaris hiftoria Matth. 46.22
coffi vulgaris vires Matthioli 46.39
Cot Aphris quid 384.49
Cotini arboris hift. & vires Matth. 167.32
Cotonea mala Dioſc. 180.6
cotoneorum malorum confid. Matth. 181.52
cotoneorum malorum genera plura 181.39
cotonea Mahumea Tzimio 181.48
cotonea Struthia appellata 181.47
cotonea mala a Graecis frequenter odorata quid effi-ciant 182.4
cotoneorum malorum vires Matth. 182.6
cotoneorum fæminum vires Matth. ibidem
cotoneorum medicamenta ad dyfenterias 182.11
Cotyledon Dioscoridi 705.27
cotyledon alterum Dioscoridi 705.40
cotyledone in cefando Fœb. opi. mon accepta 706.10
cotyledonis vtriufque confid. Matth. 705.47
Cratæogonum Dioscoridi 576.38
cratægoni confid. Matth. 576.44
Crefpini defcriptio & vires Matth. 134.41
Crimnon Dioscoridi 309.6
crimni confid. Matth. 309.10
Crithmum, fue Crithamum Dioſc. 355.20
crithmi confideratio Matth. 355.38
crithmi marini genera tria 355.60
crithmum fpinofum 356.38
crithmum terreftre & eius hift. Matth. 356.38
Crocodili amphibia hiftoria Matth. 278.43
crocodili terreftris finum & eius vires Dioſc. 294.30
crocodili amphibia genera & vires 279.12
crocodilion Dioscoridi 449.55
crocodili confid. Matth. 449.60
crocodili vires ex Galeno 450.12
Crocomagma Dioſcoridi 60.19
Crocum Dioscoridi 59.60
croci confid. Matth. 60.59
croci hiftoria Matth. ibidem
crocum

Digitized by Google

Index.

crocum optimum mittit Vienna Austriæ 61.10
crocus vires ex Galeno 61.14
crocum Saracenicum lege Crocus.
Crocus Dioscoridi 771.16
Crucifixi historia Matthioli 440.10
Crucifixi historia Matthæi. 440.19
Crucifixi vires Matthæi. 881.18
Crucifixi vires Matthiæ. 881.46
Cubebarum confideratio Matthæi. 36.1
Cubebarum vires Matthæi. *ibidem* 5
Cucumis & eius confideratio, & hiſtoria Matthioli. 171.48
Cucumis Dioſcoridis & eius hiſtoria Matthioli. 366.58
Cucumis ſativus Dioſcoridi 366.58
Cucumis confid. Matthæi. 367.37
Cucumis longi 367.58
Cucumeres quomodo diu ſerventur 367.62
Cucumeres præcoces quomodo haberi poſſint 368.4
Cucumeres in cenſendo Braſſanoli opi. exploſa 367.49
Cucumeris vires ex Gal. 369.50
Cucumis Dioſcoridi 759.20
Cucumis vires Matthæi. 369.48
Cyami genera duo 363.55
Cyclaminus Dioſcoridi 406.54
Cyclaminus altera Dioſ. 407.14
Cyclaminis vires Matthæi. 407.52 & inde 407.40
Cyclaminis facultates ex Gal. 408.7
Cydonia epotæ noxas & curatio Matt. 927.34
Cynocrambe Dioſcoridi 798.52
Cynocrambes confideratio Matthæi. 798.61
Cynoglofſum Dioſcoridi 738.26
Cynoglofſi confideratio Matthæi. 738.33
Cynoglofſon cum bufonibus conjungit Plinius 738.59
Cynoglofſi vulgaris deſcriptio Matthæi. 738.43
Cynoglofſi vulgaris vires Matthæi. 739.38
Cynoſorchis Dioſcoridi 577.46
Cypariſſias tritonymades Dioſc. 777.3
Cyperus Dioſcoridi 23.57
Cyperus Indica Dioſc. 24.8
Cyperi confid. & genera 24.12
Cyperi vires Matthæi. 24.59
Cyperi vires ex Galeno 24.60
Cyphi compoſitio Dioſc. 59.41
Cyphi eadem Dioſc. aſcititium 59.52
Cyprium atrum 24.45
Cyprinus Dioſ. 1173.13
Cyrani confideratio Matthæi. 1745
Cyrnus Dioſc. 715.6
Cyrni confid. Matthæi. 725.14
Cyrnus fuscus eſt, non herba 725.40
Cyrni hiſtoria ex Columella 726.7
Cyrni hiſtoria ex Plinio 726.24
Cyrni vires ex Galeno 726.53
Cyrnum apibus gratiſſimum adverſus Galeni ſententiam 725.46

D

D Abyli lege Tabina
Damaſcena prima Dioſ. 604.49
Damaſcenorum Dioſ. 195.8
Daphnoides Dioſ. 752.54
daphnoidis confideratio Matthæi. 753.59
daphnoidis vires ex Gal. 753.57
Daucum Dioſc. 518.18
Dauci confid. Matt. 518.60
Daucis & paſtinacæ differentia *ibidem* 6
Daucus vires ex Gal. 519.20
Delphinum Dioſc. 519.55
delphinii confideratio Matt. 519.43
delphinio in conſiderando quorundam opinio exploſa 519.48
Dendroides tithymalus Dioſ. 772.41
Dens caninus 361.59
dens Leonis *ibidem*
dentis Leonis, caninij, vires Matt. 362.41
Dentaria maior, & eius hiſtoria, & vires Matthioli 622.14
dentaria altera Matt. 622.13
Dentcola Dioſc. 815.46
Diapenſia, & eius hiſt. Matthæi. 650.59
diapenſiæ vires Matthæi. 651.5
Dictamnum Dioſc. 475.38
dictamnum Creticę D. Joſ. nocatum 475.57
dictamni confid. Matthæi. 475.61
dictamni cauſem. Joverni, et ſtatim ſeqq. 476.54
dictamni vires ex Gal. 477.28

Digitized by Google

Index.

altanum alsi comfid.Matt. 115.23 & 477.13
altanum alsi uires Matt. 115.27.& 477.22
altanum alsum non esse Tragum Diof. contra Syn-
cophaſas quoſdam 115.30
altanum alsi decyrpito Matthiolo 470.41
Difficile uia uocino proprium inuenire ſignum Dioſc.
888.44
Dioſcorides in ſimpliciũm medicamentorum materia
primas tenet 5.34
dioſcorides a Gal.maxime commendatus 5.24
dioſcorides a calumnia defendituꝛ 8.23
dioſcorides uaria ſimpliciũm nomina adaſcribit 8.40
dioſcorides lectio in aqualoo veſtiua 56.50
dioſcorides lectio in lentiſcino oleo lepꝛauara 68.15
dioſcorides lectio in abore tribus in locis caſtigata
86.15
dioſcorides lectio in pice reſtinata 100.7
dioſcorides lectio quibuſdam in codicibus in meſpilo
depꝛauata 189.62
dioſcorides l.tilio in Moly veſtinata 496.50
dioſcorides ſ.tilio in oreoſelino veſtinata 512.41
dioſcorides laous in Aſclepiade veſtinus 539.&
dioſcorides laous in Leucade dimidiatus 546.&
dioſcorides laous in Leucoio ſuſpectus 576.8
dioſcorides laous in ſtuuana ſtomachis depꝛauans
833.18
Zioſcorides laous in Alcyonio ſuſpectus 869.61
dioſcorides laous in Bꝛaſica ſuſpectus 346.17
dioſcorides locus caſtigatus in lacte imus coagulato
922.3
dioſcorides locus in aconito ſuſpectus 684.48
Dipſacus Dioſcoꝛidi 858.39
dipſacꝛis comfid.Matt. 858.53
dipſacꝛis hiſtoꝛia & uires ex Gal. ibidem 58
Dipſacum Dioſcoꝛidi 450.20
dipſaci comfid.Matt. 450.60
dipſaci uꝛticulus 451.6
dipſaci uires ex Gal. 451.35
dipſadis ſeꝛpentis moꝛſus nota & remedia Dioſcoꝛidi
952.49
dipſadis bilioꝛia, moꝛſus, ſigna & cuꝛatio Matthiolo
953.54
Domeſtica nobis noxia Dioſ. 929.12
domeſticaꝛum ꝛeꝛum noxa Matth. 929.19
domeſticaꝛum ꝛeꝛum noxæ remedia ibidem
Doꝛella quid. Lege Mꝛagoꝛum
Doꝛonicum eſſe Acouti Paꝛdalianches genus Matt.
686.56
doꝛonicum medicamentum eſſe memoſunt ac lethale
686. 57 *peꝛ totum*
doꝛonicum epotum cauſa mcaꝛ 686.38
doꝛonici comfid.Matt. ibidem
Doꝛycnion Dioſc. 681.20
doꝛycnij comfid.Matt. 681.27
doꝛycnij uires ex Gal. 681.34
doꝛycnij ſimpti noxas & ꝛemedia Dioſc. 907.54
doꝛycnij neꝛui comfid.Matth. 908.1
Dꝛaba Dioſcoꝛidi 396.58
dꝛabæ comfid.Matth. 397.1
dꝛabæ cꝛepus Dioſ.adhibeꝛi ſolitum ibidem
Dꝛaco maꝛinus Dioſc. 333.38
dꝛaconis maꝛini comfid.Matth. 333.54
dꝛaconis maꝛini cꝛepus in ſtagnis 846.43
dꝛaconis Dioſcoꝛidi Laꝛ-
dꝛaconis maꝛini in cenſendo Plinij & Rondoletij la-
pſus 314.40 & 44
dꝛaconis maꝛini & Seꝛpentis maꝛini diffeꝛentia ibid.
dꝛaconis maꝛini iſtius noxa & ꝛemedia Dioſ. 947.47
dꝛaconis ſanguis 408.18
Dꝛacunculus maioꝛ Dioſ. 408.33
dꝛacunculus minoꝛ Dioſ. 408.52
dꝛacunculoꝛum comfid. Matt. 409.20
dꝛacunculi genꝛa plueꝛa 410.18
dꝛacunculi aquatici 410.4
dꝛacunculi uiꝛes Matth. 410.9
dꝛacunculi faculiates ex Gal. 410.30
dꝛacunculus poꝛtenſis Matt. 909.35
dꝛacunculi ſemina noxa & auxilia Matt. 912.11
Dꝛymi iſtius noxa & ꝛemedia Dioſc. 912.37
dꝛymi bilioꝛa & eius iſtius ſigna Matt. ibid.16
dꝛymi moꝛſus cuꝛatio 952.37
Dꝛyopteꝛis Dioſ. 796.22
dꝛyopteꝛidis comfid.Matt. 796.29
dꝛyopteꝛidis uiꝛes ex Gal. 796.41
Dulcis tuaꝛix Dioſ. 443.31
dulcis tuaꝛix Theoꝛphꝛ.Sylueſtꝛis appellata 444.36
dulcis tuaꝛix uiꝛes ex Gal. 444.42
dulcis tuaꝛix comfid.Matt. 443.41
dulcis tuaꝛix uiꝛes Matt. 444.40
dulci tuaꝛice in deſcꝛibenda Plinij eꝛꝛoꝛ 443.52

E

Ebenus Dioſcoꝛidi 143.25
ebeni comfid.Matth. 143.39
ebeni genꝛa duo 143.49
ebeni uiꝛes ex Gal. 144.14
ebeno in deſcꝛibendo peccauit Pauſanie biſtoꝛia
143.49
ebenus ſecundum genus pumilum non eſſe Ebeſtum co-
tra Anguillaꝛij ſententiam 144.1
Ebuſum Dioſ. 781.53
ebuli comfid. Matt. 781.33
ebuli uiꝛes Matth. 782.54
ebuli ſaculiates ex Gal. 783.33
Ebꝛi Dioſc. 267.42
ebꝛionis comfid.Matt. 268.1
ebꝛionis uiꝛes ex Gal. 269.12
Echinus maꝛinus Dioſ. 215.26
echini maꝛini comfid.& hiſt.Matth. 215.43
Echinometꝛa 215.52
echinoꝛum uiꝛes ex Gal. 216.12
Echinus ceꝛꝛeſtꝛis Dioſc. 216.19
echini ceꝛꝛeſtꝛis comfid.Matth. 216.44
echini teꝛꝛeſtꝛis faculiates 216.43
Echion Dioſc. 638.1
echij comfid.Matt. 638.16
echij uiꝛes ex Paulo 638.46
Elaomeli Dioſc. 64.30
elaomeliꝛis comfid.Matth. 64.37
Elaphoboſcon Dioſ. 516.42
elaphoboſci comfid.Matt. 516.54
elaphoboſci uiꝛes ex Gal. 517.10
elaphoboſci in cenſeudo Ruelly opin.ſuſpecta 517.2
Elaphoſcoꝛodon Dioſc. 390.22
Elaterion Dioſ. 799.35
elateꝛium

Digitized by Google

Index.

elaterium medicamentorum omnium diutuniſsimum 760.33
elaterij uires ex Meſue 760.50
elaterij noxa & remedia Dioſ. 926.60
elaterij epoti curatio Matth. 927.6
Elatine Dioſc. 647.1
elatines conſid. Matth. 647.40
elatines uires ex Gal. 647.49
Eleagnos Theophr. & eius hiſtoria 155.12
eleagno in cenſendo Matthioli opinio 155.30
Electarij in curatione cantharidum deſcriptio Matt. 905.3
Electrum Dioſc. 116.1
Elelisphacos Dioſ. 477.57
Eleoſelinum Dioſcoridi 511.21
eleoſelini conſideratio Matthiolo 512.25
eleoſelino in cenſendo Ruellij opinio exploſa 512.36
Elephantorum hiſtoria Matth. 268.45
elephantes genua flectunt contra uulgi ſententiam 268.22
elephantorum dentes 269.5
Elichryſon Dioſcoridi 662.30
elichryſi conſideratio Matthiolo 662.43
elichryſi uires ex Gal. 663.55
elichryſo in cenſendo pingendoque Fuchſij opinio non accepta 602.54
elichryſon alterum Matthiolo 662.62
Elleborine Dioſcoridi 721.55
elleborines conſideratio Matth. 721.58
Elleborum album Dioſ. 754.1
elleborum nigrum Dioſ. 754.25
elleborum nigrum flore herbaceo non eſſe conſtitutum 756.18
elleborum nigrum communis uſus nõ eſſe Aconitum, contra Solerium 756.40
ellebori utriuſque conſid. Matth. 754.48
ellebori utriuſque uires ex Meſue 757.48
ellebori utriuſque facultates ex Gal. 758.23
ellebori nigri genera tria 754.49
ellebori nigri dilutum ad quartanas Matth. 754.57
ellebori nigri hiſtoria Matth. 755.42
elleboro in propinando Herophili ſententia damnata 756.9
ellebori ſemen coturnicum eſca 756.26
ellebori albi noxa, & remedia Dioſ. 926.60
ellebori epoti curatio Matth. 927.6
ellebori nigri noxa & curatio Matt. 927.48
Empetron Dioſcoridi 789.41
empetri conſideratio Matthiolo 789.45
empetri uires ex Galeno 789.54
empetro in cenſendo Plinij lapſus 789.48
Ephemeron Dioſcoridi 698.11
ephemeri colchici conſid. Matt. 698.19
ephemeri colchici uires ex Gal. 700.45
ephemeri colchici noxa, & remedia Dioſ. 907.1
ephemeri colchici uenenum, & curatio Matthiolo ibidem 15
ephemero in cenſendo Fuchſij opinio exploſa 700.15
Epimedium Dioſcoridi 633.58
epimedij conſideratio Matthiolo 634.4
epimedij uires ex Galeno 634.17
Epimelis Galeno quid 189.20
Epipactis Dioſcoridi 721.55
epipactis conſideratio Matthiolo 721.58
Epithymum Dioſcoridi 786.16
epithymi conſideratio Matthiolo 786.24
epithymo in examinando diſputatio 786.61
epithymum ubi plurimum 787.34
epithymi uires ex Meſue, & Gal. 788.5
Equiſetum maius Dioſcoridi 653.50
equiſetum minus Dioſcoridi 653.57
equiſeti genera quatuor Matth. 655.1
equiſeti cuiuſque conſid. Matt. ibidem
equiſeti uires Matthiolo 655.14
equiſeti uires ex Galeno 655.17
equiſero minori in cenſendo Fuchſij opinio exploſa 655.10
Equorum Lichenes Dioſcoridi 260.61
Equinum coagulum Dioſcoridi 288.2
equini coaguli uires ex Galeno 288.26
equinum ſtercus Dioſcoridi 294.19
Eretria terra Dioſcoridi 884.14
Erica Dioſcoridi 126.30
erica baccifera Matth. 127.42
erica conſideratio Matth. 126.34
ericæ genera plura 127.36
ericæ facultates Matthiolo 127.50
ericæ uires ex Gal. 127.48
Erigeron Dioſcoridi 710.10
erigerontis uires ex Gal. 711.2
erigerontis conſideratio Matthiolo 710.52
erigerontis Matth. genera duo 710.57
Erinus Dioſcoridi 639.17
erini conſideratio Matth. 639.26
erini uires ex Gal. 639.41
Eruca Dioſcoridi 375.57
ernæ conſideratio & uires Matt. 376.34
ernucæ genera duo ibidem
ernucæ uires ex Galeno 376.42
erucæ facultates Matt. 376.40
erucæ animalia Dioſcoridi 271.50
erucarum hiſtoria Matthiolo 271.52
erucarum generatio 272.7
erucæ quomodo fugentur 272.14
erucarum in Aurelias tranſmutatio 271.61
erucæ pinorum Dioſcoridi 272.40
erucarum pinorum conſideratio & hiſtoria Matth. 273.6
erucarum pinorum exhibitarum ſymptomata, & remedia Dioſcoridi 905.15
erucarum pinorũ malefica uis, et cura. Matt. 905.30
Erulia quæ 326.61
Eruum Dioſcoridi 327.12
erui conſideratio Matth. 327.57
erui uires ex Gal. 328.18
eruo in cenſendo Braſauoli, & Fuchſij opinio exploſa 328.1
Eryngium Dioſc. 461.1
eryngium maximum non eſſe Crocodilium 462.2
eryngium marinum & eius hiſtoria Matth. 461.29
eryngij conſideratio Matthiolo 461.19
eryngium non eſſe Arabum ſecacul 462.4
eryngium planum 461.33
eryngij uires ex Galeno 462.25

Digitized by Google

Index.

Eryſimon Dioſcoridi 397.36
eryſimi conſideratio Matt. 397.48
Erythrodanum Dioſc. 597.36
erythrodani conſideratio Matt. 597.49
erythrodani uires ex Galeno 597.60
Eſula maior 776.1
eſula minor 776.28
Euonimus arbor & eius hiſtoria Matth. 152.1
euonimi hiſt. Theophr. 152.6
Eupatorium Dioſcoridi 647.56
eupatorij conſid. Matth. 648.32
eupatorij uulgaris hiſtoria Matth. *ibidem*
eupatorij uires ex Gal. 649.29
eupatorij uulgaris uires Matt. 649.14
eupatorio uulgari in cenſendo Ruellij opinio non accepta 648.48
eupatorio Meſuis in cenſendo Cordi, & Fuchſij opinio confutata 649.6
eupatorium Meſui quid 648.50
Euphorbium Dioſcoridi 532.55
euphorbij conſideratio Matt. 533.57
euphorbij inuentor quis 533.16
euphorbij uires ex Aetio, & Actuario 533.22
euphorbij facultates ex Meſue 533.27
euphorbij uires ex Gal. 533.45
euphorbij epoti noxa, & curatio Matth. 927.57
Euphragiæ conſid & hiſtoria Matth. 651.55
euphragiæ uires Matt. 651.60
euphragiatum uinum 651.62

F

FAba Dioſcoridi 320.32
fabæ hiſtoria Matthiolo 320.60
fabarum uires ex Gal. 321.10
faba Aegyptia Dioſ. 322.54
fabæ Aegyptiæ conſid. Matth. 323.7
faba ſylueſtris, & eius hiſt. Matth. 321.56
Fæx Dioſcoridi 867.50
fecis, & Tartari conſid. & uires Matt. 868.1
Fagus Dioſcoridi 159.49
fagi conſid. & hiſt. Matth. 160.47
fagi fructu maximè delectantur Glires, & Sciuri 160.54
fagi uires Matth. 161.3
Farfara 560.14
Farfugium, ſiue farranum Matt. 561.43
Farris conſid. & hiſt. Matth. 312.28
farris, & Halicæ differentia 312.30
Faufel Serapioni quid 204.60
Fel Dioſcoridi 292.40
fellis uires ex Gal. 293.1
fellis bubuli lapis, & eius uires 293.13
fellis pardi uenenum & eius remedia Matt. 920.18
fellis uiperæ uenefica uis, & auxilia Matt. 920.26
fellis canis piſcis uenenum & cura Matt. 920.37
felis cerebri maleficium & remedia Matthiolo 920.40
Ferri rubigo Dioſc. 834.58
ferri rubiginis conſid. Matt. 835.6
ferri ſcoria Dioſ. 835.1
ferri ſtercus Dioſc. 835.1
ferri ſcoriæ, ſtercorisq; conſid. Matt. 835.6
ferri ſcobis epotæ noxa, & curatio Matt. 922.49
ferri ſquamæ epotæ noxa & curatio *ibidem*
ferri recrementi noxa & cura. *ibidem*
Ferula Dioſcoridi 525.58
ferulæ conſid. Matt. 526.1
ferulæ & ferulaginis hiſtoria ex Theoph. 526.12
ferulæ uires ex Gal. 526.42
ferulæ ubi maximæ 526.38
ferulæ aſinis gratiſſimæ, cæteris uero quadrupedibus lethales 526.35
ferulæ contactu murena piſcis confeſtim moritur 526.36
Fiber Dioſ. 247.30
fibri conſideratio Matthiolo 248.1
fibros ſibi teſtes amputare, fabuloſum 248.16
fibrini teſtes parui ſunt, ſubſtricti, & ſpinæ inhærentes 248.14
Ficus Cypria 209.42
ficus Indica & eius hiſtoria Matth. 210.49
209.60
fici Dioſcoridi 210.39
ficorum conſideratio Matt. 211.51
ficorum facultates ex Gal. 212.37
ficorum uires Matth. 212.34
ficus agreſtis 210.22 & 210.37
fici præcoces, ſiue groſſi 210.28
fici ligni cinis Dioſc. 795.28
Filicula Dioſcoridi 795.41
filiculæ conſideratio Matth. 571.14
filipendula & eius hiſt. Matt. 572.49
filipendulæ uires Matth. 794.1
Filix mas Dioſc. 794.14
filix fœmina Dioſc. 794.53
filicis utriuſque conſid. & hiſtoria Matt. 794.59
filicis ſeminis colligendi ſuperſtitioſa hominum opinio 794.56
filicis utriuſq; uires ex Theoph. 294.40
Fimum Dioſc. 294.1
fimi uires Galeno 618.44
Flammula, & eius hiſtoria, & uires Matt. 909.10
flammulæ ſumptæ noxa, & curatio Matt. 7.22
flores quo tempore decerpendi ac recondendi 7.31
florum in plantis uarietas 13.53
flos æris Dioſc. 831.27
floris æris hiſtoria Matt. 831.39
floris æris uires ex Gal. 831.46
flos diui Iacobi, & eius uires ex Gal. 710.58
flos ſalis Dioſ. 864.42
flos Punicæ Dioſ. 173.12
flos Solis & eius hiſt. Matt. 498.42
flos ſylueſtris punicæ Dioſc. 173.18
Fluminibus quæ plantæ adnaſci gaudeant 9.42
Fœniculum Dioſc. 517.19
fœniculum erraticum Dioſ. 517.40
fœniculi utriuſque conſid. Matth. 517.52
fœniculi uires ex Gal. 518.4
Fœnum græcum Dioſ. 317.42
fœni græci hiſt. Matth. 317.59
fœni græci uires Matth. 318.1
fœni græci conſid. & uires ex Gal. 318.7
Foliorum in plantis uarietas 4.25

foliorum

Digitized by Google

Index.

foliorum in plantis comparatio, & similitudo inter se 11.27
foliorum in coloribus discrimen 12.24
Fomes ignis ex tussilagine omnium optimus Matth. 560.48
Fontium in riguis quæ plantæ proueniant 9.48
Fossilium facultates 808.25
Fragariæ, & fragorum consideratio & uires Matth. 651.15
Frangula & eius uires & hist. Matth. 783.42
Fraxinella 616.23
Fraxinus Dioscoridi 114.32
fraxini species 114.37
fraxini consid. & historia Matt. 114.37
fraxini uires Matth. 115.12
fraxinum cum Taxo confundit Plinius 114.50
fraxini oleum 115.16
Frumentum Indicum & eius hist. Matth. 305.37
Fructus quando decerpendi, et quo conseruandi 7.43
frutices 8.57
Fucus marinus Dios. 712.32
fuci marini consideratio Matt. 712.39
fuci marini uires ex Gal. 712.57
Fuligo è myrrha, resina, styrace Dioscor. 86.28
fuligo liquidæ picis Dios. 98.45
fuligo pictoria Dioscoridi 886.19
fuligo thuris Dioscoridi 82.32
fuliginum omnium uires Galeno 99.52
Fumaria Dioscoridi 722.10
fumariæ consideratio Matth. 722.47
fumariæ alterum genus 722.56
fumariæ genera ex Plinio 722.50
fumariæ uires ex Mesue 723.22
fumariæ facultates ex Gal. 723.43
Fungi Dioscoridi 696.18
fungorum consid. & genera Matth. 696.45
fungorum uaria genera 697.3
fungi lucernarum 697.17
fungi corporis affectus 697.35
fungi ex albæ populi caudice quomodo facile haberi possint 119.58
fungorum uires ex Galeno 697.40
fungorum strangulatus, & remedia Dioscor. 918.44
fungorum uenefica natura Matth. 918.52
fungorum præparatio 918.60
fungorum ueneni remedia 919.12

G

Gagates lapis Dioscoridi 875.40
gagatæ lapidis consid. Matth. 875.48
gagatæ lapidis historia & uires ex Gal. 876.6
Galactites lapis Dioscoridi 877.55
galactitæ lapidis historia Matth. 878.1
Galangæ consid. & genera 22.55
galangæ uires 22.61
Galaxias lapis Dioscor. lege Morochthi comment.
Galbanum Dioscoridi 533.55
galbani consideratio Matth. 534.9
galbani uires ex Galeno 534.16
Galega quid, & eius uires 495.54
Galeni nauigationes 2.40
galeni lectio in thure restituta 83.34
galeni in prunis defensio contra Brasauolum 195.22
galeni de pistaciorum uiribus opinio ab Auicenna re probata 201.12
galeni, & Dioscoridis in Seriphо, & Santonico absinthio, sententia uaria 467.26
galenus in coriandro à Dios. dissentit 509.21
galeni locus suspectus de asplenо 587.14
galenus notatur in argento uiuo 849.18
galeni sententia de trifolio 557.8
galeni liber de theriaca ad Pisonem suspectus ibi. 25
Galerita Dioscoridi 266.22
galeritæ consideratio Matthiolo 266.43
Galion Dioscoridi 709.47
galij consid. Matt. 709.57
galij uires ex Gal. 710.1
Galiopsis Dioscor. 708.30
galiopseos consideratio Matt. 708.40
galiopsi in considerandа Fuchsij opinio exposita 708.61
galiopsim non esse scrophulariam 708.46
Galla Dioscoridi 164.24
gallarum consid. Matth. 164.37
gallarum uires ex Galeno 165.28
galla omphacitide in censenda Cornarij opin. exposita 164.44
galla omphacitidis 164.42
gallarum præsagium 165.23
Galli & gallinæ Dios. 261.47
gallorum & gallinarum consid. & uires 261.61
gallinarum uis in auro resoluendo 262.27
gallinaceum stercus 294.23
Gallitricum quid 582.11
Gammarorum lapides 228.58
Garum Dioscoridi 256.40
gari consideratio 256.50
Gattaria herba quæ, & eius descriptio Matt. 483.6
gattariæ uires Matth. 483.12
Gelsominum lege Iasminum
Genistæ consideratio Matth. 764.33
genistæ historia & uires 764.42
Genitale cerui Dios. 260.16
genitalis cerui consid. & uires Matth. 260.18
gentes tutæ a serpentibus eorumque ictibus medentes 942.50
Gentiana Dioscoridi 439.1
gentianæ consideratio Matth. 439.28
gentianæ stillatitiæ aquæ uires Matth. 440.5
gentiana minor duplex 440.9
gentianæ minoris uires Matth. 440.19
Geodes lapis Dios. 883.58
geodæ lapidis consid. Matth. 883.62
Geranium Dioscor. 566.6
geranij Dios. genera duo ibidem
geranij consideratio Matt. 566.9
geranij Matthiolo genera plura 567.47
geranij primi uires ex Plinio 568.43
geranij secundi uires Matth. 568.48
Gingiber Dioscor. 402.41
gingiberis consid. & historia Matth. 402.49
gingibere in censendo Brasauoli opin. exposita 403.1
gingiberis uires ex Galeno 403.4

Digitized by Google

Index.

Cingulum Diofc. 372.46
Empiriki confid.Matt. 372.52
Empiriki hiſtoriæ 372.55
Empirico in cenſendo Kyeliſ,et Fuchſij opinio expoſita 372.53
Empiricus Pauli Ægineta ex Gal. 374.5
Cinnabaris Diofc. 527.56
Cnici Diofc. 527.58
Cnici confid.Matt. 528.8
Cnicus Diofcoridis 528.26 & 29
Cnidaloes Diofc. 634.26
Cnidaloes confid.Matth. 634.43
Cnidaloes hiſtoriæ ex Gal. 634.60
Cnidaloes Thimo quid 634.57
Cnicides Diofc. 159.45
Cnicidiferarum arborum confid.Matt. 159.54
Cnicidiferarum arborum vires ex Gal. 163.36
Cnips vngarorum Diofc. 765.8
Cnipus vngarorum confid.Matth. 765.18
Cnipus vngarorum vires ex Mefue 766.29
Cnipus vngaricæ vires ex Gal. 766.43
Colaſtum Latinum Diofc. 431.21
Colaſtum Fyluſtre Diofc. 431.25
Colaſtri natura,& confid. Matt. 432.4
Colaſtri vires ex Gal. 432.10
Colocynthis Diofc. 535.30
Colocynthis confid.Matt. 535.34
Colocynthis vires ex Gal. 535.47
Colocynthis adulteratio 535.59
Colocynthis Diofcoridi 747.22
Colocynthis confid.Matth. 747.28
Colocynthis vires ex Gal. 747.53
Colocynthis vires ex Gal. 747.58
Colocynthi confilio Kyeliſ opinio expoſita 747.58
Colocynthum Diofcoridi 73.7
Colocynthi confid. 73.12
Columnæ hiſtoria, & vires 281.43
Columen pſeudo Diofc. 535.60
Columen Diofc. 535.53
Columnæ confid.& vires Matth. 536.1
Cotyledon Diofc. 443.31
Cotyledonis confid. Matt. 443.41
Cotyledonis vires ex Gal. 444.42
Crateuas Diofc. 569.1
Crateuæ confid. Matt. 569.8
Crateuæ vires ex Gal. 569.54
Cnidium graunm Diof. 780.10
Cnidium oleum 66.44
Cobius Diofcoridi 253.34
Cobiorum confid. Matth. 254.1
Cobij ſacultas ex Gal. 254.4
Cobij ſimilitudo 255.20
Coſtus pul.Matth. 319.7 & 569.34
Cnicus Diofc. 639.54
Cnicus arundinaceum Diof. 639.61
Cnicus Pauli Diof. 640.2
Cnicus arundinaceus non eſt Coronopus ſecundum Kyeliſ Serapionem & Leonicenum 641.13
Cnicus Matthiolo 641.4
Cnici vires ex Gal. 641.52
Cnicus Pauli Matt. 640.24
Cnicus confid.& hiſtoria ex Plinio 640.15
Cnicus aculeatus 338.8
Cnidus Diofc. 527.56
Cnidi confid.Matth. 528.8
Cnidus quid 528.26 & inde
Cnidaloes Diofc. 634.26
Cnidaloes confid.Matth. 634.43
Cnidaloes hiſtoriæ ex Gal. 634.60
Cnidaloes Thimo quid 634.57
Cnicides Diofc. 159.45
Cnicidiferarum arborum confid.Matt. 159.54
Cnicidiferarum arborum vires ex Gal. 163.36
Cnips vngarorum Diofc. 765.8
Cnipus vngarorum confid.Matth. 765.18
Cnipus vngarorum vires ex Mefue 766.29
Cnipus vngaricæ vires ex Gal. 766.43
Colaſtum Latinum Diofc. 431.21
Colaſtum Fyluſtre Diofc. 431.25
Colaſtri natura,& confid. Matt. 432.4
Colaſtri vires ex Gal. 432.10
Colocynthis Diofc. 535.30
Colocynthis confid.Matt. 535.34
Colocynthis vires ex Gal. 535.47
Colocynthis adulteratio 535.59
Colocynthis Diofcoridi 747.22
Colocynthis confid.Matth. 747.28
Colocynthis vires ex Gal. 747.53
Colocynthis vires ex Gal. 747.58
Colocynthi confilio Kyeliſ opinio expoſita 747.58
Colocynthum Diofcoridi 73.7
Colocynthi confid. 73.12
Columnæ hiſtoria, & vires 281.43
Columen pſeudo Diofc. 535.60
Columnæ confid.& vires Matth. 536.1
Cotyledonis Diofc. 443.31
Cotyledonis confid. Matt. 443.41
Cotyledonis vires ex Gal. 444.42
Crateuas Diofc. 569.1
Crateuæ confid. Matt. 569.8
Crateuæ vires ex Gal. 569.54
Cnidium graunm Diof. 780.10
Cnidium oleum 66.44
Cobius Diofcoridi 253.34
Cobiorum confid. Matth. 254.1
Cobij ſacultas ex Gal. 254.4
Cobij ſimilitudo 255.20
Coſtus pul.Matth. 319.7 & 569.34
Cnicus Diofc. 639.54
Cnicus arundinaceum Diof. 639.61
Cnicus Pauli Diof. 640.2
Cnicus arundinaceus non eſt Coronopus ſecundum Kyeliſ Serapionem & Leonicenum 641.13
Cnicus Matthiolo 641.4
Cnici vires ex Gal. 641.52
Cnicus Pauli Matt. 640.24
Cnicus confid.& hiſtoria ex Plinio 640.15
Cnicus aculeatus 338.8
Graunis vires ex Gal. 641.52
Graunis Pauli Matt. 640.24
Graunis confid.& hiſtoria ex Plinio 640.15
Graunis aculeatus 338.8
Graminis vires ex Gal. 641.53
Graminis ſimpoſium quæ vocant 16.14
Graminum vegetum lege rigidus
Gratiola hortæ 471.18
Gratiolæ hiſtoria & vires Matt. ibidem
Groſſi Diofc. 210.13 & 110.40
Guaiaci lignum confid.Matt. 140.20
Guaiaci genera tria 144.25
Guaiaci cortices 145.10
Guaiaci plana 145.20 *eius ſtructuræ* 145.24
Guaiaci nimium Matthiolus primus dedit 145.40
Guaiaci usus confirmati, & propinandi ratio 145.59 & 146.55
Guaiacum lignum præſtantius quod 144.40
Gummi acacie examinatio 153.43
Gummi arabici examinatio ibidem
Gummi amygdale Diof. 199.42
Gummi cerafi Diof. 177.1
gummi elemi ſacult.& confid. 159.22
Cyſtum Diofc. 868.39
Cyſti confid.Matt. 868.42
Cyſti vires ex Gal. 868.49
Cyſti ſtrangulatus remedia Diofc. 919.22
Cyſti nonſenſum cuius.& curatio Matt. 919.29

H

Hæmatites lapis Diofc. 874.20
Hæmatitis lapidis confid.Matt. 874.36
hæmatitæ lapidis vires ex Gal. 874.48
hæmatitæ lapidis vires ex Alexand. ibidem.60
Hæmorrhoi ſicus noxa,& curatio Diofc. 952.46
hæmorrhoi pernitiosus ſicus,& hiſt.Matth. 953.1
hæmorrhoi morſus noxa,& remedia 953.20
Hædera Diofc. 311.58
hædera confid.Matt. 312.1
hædera vires ex Gal. 312.20
hædera & ſarris differentia 312.30
Hædera terreſtris Diofc.-lege ſolanum hædaceum
Hædaceum ſolanum Diofc.-lege ſolanum hædaceum
Hædinus Diofc. 150.14
hædinus confid.Matt. 150.18
hædinus Mauritanis molochia 150.30
hædini vires ex Gal. 150.50
Hæmachoeba Arabicis quid 727.15
Hæmola Diofc. 494.1
hæmolæ confideratio Matt. 494.47
hæmolæ deſcriptio Matthioli 494.60
hæmolæ in cenſenda Fuchſij error,et eiuſdem in Aui hæmolæ in deligenda ſepiaſtaxiorum lapſus 495.2
cenam calumnia confutata 495.15
Hallilæ regiæ Diofc. 413.50
hallilæ regiæ confid.Matt. 414.1
hallilæ regiæ vires Matth. 414.34
hallilæ regiæ vires ex Gal. 414.40
Hedera Diofc. 415.18
hederæ ſerpentibus grati ſima 416.57
hederæ ſerreſtris & eius hiſtoria Matt. 417.4
hederæ terreſtris vires Matth. 417.10 et 539.13
hederæ confid.& genera Matthioli 415.47
hederæ ſacultates Matt. 416.58
hederæ vires ex Gal. 417.24
Hedychroon Diofc. 73.59
Hedychroi

Digitized by Google

Index.

bedychroi compositio ex Gal. 73.62
Hedysaron, uide Securidaca
Helcysma Dios. lege argenti recrementum
Helenium Dios. 61.26
helenij consid. Matth. 61.52
helenij historia *ibidem*
helenij caput Dios. mutilum, & deprauatum 62.1
helenium tela ueneno non inficere contra lib. de theriaca ad Pisonem 62.34
helenium alterum Dios. 61.42
helenij egyptij consid. 62.12
helenij uires ex Gal. 62.29
Helichrysson, uide supra in Elichryso
Helioscopius tithymalus Dios. 772.34
Heliotropium magnum Dios. 799.18
heliotropium paruum Dios. 800.1
Heliotropij utriusq; consid. 800.12
Heliotropio in censendo Ruellij error 800.18
heliotropij uires Matt. 800.34
Helleborine uide Elleborine
Helleborum uide Elleborum
Helxine cissampelos Dios. 646.28
helxines consid. Matt. 646.34
helxines uires ex Gal. 646.56
helxines altera Dios. 700.59
helxines consid. Matt. 701.6
helxines uires ex Gal. 701.27
helxines alterius uires ex Gal. *ibidem*
Hemerocallis Dios. 574.2
hemerocallis consid. Matt. 574.13
hemerocallis genus alterum Matt. 574.20
hemerocallis uires ex Gal. 575.20
Hemionitis Dios. 587.40
hemionitidis consid. Matt. 587.45
Herba bella donna quæ 639.56
herba mirabilis ad excitandam uenerem 580.51
herbarum formæ descriptæ parum conferunt ad cognoscenda simplicia 3.54
herbæ quo pacto legendæ, siccandæque sint 6.55
Herbas colligere certis temporibus non est ab re 6.36
herbæ quæ 8.60
herba quæ in alias prosiliunt plantas 10.17
herba giulia Hetruscis quæ 648.53
herba paris, & eius hist. & uires Matth. 689.58
herba paris non est Aconitum contra sententiam Fuchsij 689.57
herba trinitatis 734.21
herbæ trinitatis uires Matth. 734.34
Hermodactyli consid. & histo. Matth. 699.40
hermodactylo in censendo Fuchsij lapsus 699.60
hermodactylo in examinando Monachorum opinio explosa 700.40
Hermolaus à calumnia uindicatur 683.29
Hieracium magnum Dios. 510.1
hieracium paruum Dios. 510.8
hieracij utriusque consideratio & uires ex Plinio 510.44
hieracij utriusque historia Matth. 510.46
hierapholi lapsus 756.7
Hiericuntam non esse Amomum 45.14
hiericuntæ uires *ibidem*
Hippocampus Dios. 217.10
hippocampi consid. & opiniones Matth. 217.35
hippocampi descriptio 217.47
hippocampi uires ex Galeno 218.9
hippocampi uires ex Aeliano 218.13
Hippoglossion Dios. 741.1
hippoglossi consideratio Matt. 741.7
hippoglossi uires Matth. 741.17
Hippolapathon Dios. 335.24
hippolapathi consideratio Matth. 335.57
hippolapathi genera duo *ibidem*
hippolapathi uires ex Galeno 337.1
Hippomarathron Dios. 517.40
hippomarathri descriptio, & uires Plinio 517.52
Hippophaes Dioscoridi 770.46
hippophais consid. Matt. 771.1
Hippophaeston Dioscoridi 770.58
hippophaesti consideratio Matth. 771.1
Hippopotami testes Dios. 245.52
hippopotami historia Matt. 245.56
hippopotami imago quæ Romæ habetur descriptioni non correspondet 246.32
hippopotami uires 247.13
Hipposelinon Dios. 511.29
hipposelini consideratio Matt. 512.51
hipposelini uires ex Galeno 513.57
Hirci barbula Dios. 379.44
hirci barbulæ consideratio Matth. 379.48
hircinum iecur Dios. 259.16
hircinum sebum Dios. 288.60 *& uires* 290.19
Hirculus Dios. 29.43
Hirudinum deuoratarum remedia Dios. 926.29
hirudinum deuoratarum noxa Matt. 926.35
hirudinum deuoratarum curatio 926.40
Hirundines Dioscoridi 266.54
hirundinum historia Matth. 267.20
hirundinum uires ex Galeno 267.31
hirundinum stercus oculis perniciosum *ibidem*
Historia rustici à serpente hasta transfixo interfecti 890.51
historia rustici sucta morsu feræ perempti 891.14
historia fraudis circumforanei uenenum innoxie sumere profitentis 899.57
historia casus ex cicuta sumpta 910.40
Holosteum Dioscoridi 622.52
holostij consideratio Matth. 622.57
holostij mentio 38.33
holostij uires ex Gal. 623.51
Hordeum Dioscoridi 306.23
hordei consideratio Matt. 306.43
hordei facultas ex Gal. 307.9
hordeaceus panis 307.34
Horminum sylueſtre Dios. 581.24
horminum Dioscoridi 581.18
horminum sylueſtre Matt. 582.8
hormino in censendo Plinij lapsus 582.24
hormini consideratio Matth. 581.57
horminum cereale 582.30
Humana saliua scorpiones interficit 297.32
humanæ urinæ uires Dios. 296.10
humani stercoris uires 294.28.47.46
humani lactis uires Dios. 283.48 *Galeno* 284.47
Hyacinthus Dios. 668.38

Digitized by Google

Index.

Bynæmbi confid. Matt. 668.48
Bynæmbi mires ex Gal. 668.61
Bynæmbi orientalis Matth. genera duo 668.56
Hydri biforia, morfus & curatio Matth. 934.10
Hydromel Diosc. lege aqua mulſa 812.19
Hydromeli Diosc. 812.19
Hydromeles Diosc. 404.1
Hydropiper Diosc. 404.40
Hydropiperis confid. Matt. 404.45
Hydropiperis mires Matt. 405.6
Hydropiperis mires ex Gal. 405.50
Hydropiperis in cenſendo Rueilij opinio explosa. 404.45
Hydropiperis mires Matt. 405.6
Hydropiperis mires ex Gal. 405.50
Hyoſcyamum oleum Diosc. 66.22
Hyoſcyamus olei mires 66.33
Hyoſcyamus paracisi ratio 66.40
Hyoſcyamus Diosc. 673.60
Hyoſcyamus confid. Matt. 674.53
Hyoſcyami mires ex Gal. 675.15
Hyoſcyami albi confid. Matt. 675.3
Hyoſcyami mires Matth. 675.26
Hyoſcyami ejus aqui conueſtimur 675.53
Hyoſcyami nomen genus & biforia 675.53
Hyoſcyami noxa ex auxilia Diosc. 912.61
Hyoſcyami noxia iis Matthiolo 913.6
Hyoſcyami urina; noxa curatio 913.22
Hypecoon Diosc. 673.28
Hypecoi confid. Matt. 673.32
Hypecoi mires ex Gal. 673.50
Hypericon Diosc. 605.40
Hyperici confid. Matt. 606.13
Hyperici mires Matth. 607.44
Hyperici mires ex Gal. 607.52
Hypericis in deſcribendo Plinij errorem 6.6.23
Hypericis in cenſendo Brasauoli opinio improbata. 606.28
Hypericis in examinando Monachorum opinio falſa. 607.18
Hypocistis Diosc. 140.48
Hypocistidis confectio Matth. 140.59
Hypocistidis mires ex Gal. 141.60
Hypocistidis in cenſendo Fuchsij error 141.43
Hypocistidis loco quæ recipienda 141.50
Hyſſopum Diosc. 469.48
Hyſſopi confid. Matth. 469.58
Hyſſopi genera duo Diosc. 469.48
Hyſſopum montanum & confid. Matt. 470.49
Hyſſopi boreenſis deſcriptio Matthioli 470.52
Hyſſopi mires Matt. 470.55 Gal. ibidem 60
Hyſſopi mires ex Mcfue 479.61
Hyſtricis monitio Matthioli 216.62

I

Jacea beta 734.21
Jacea genera duo 734.50
Jacobi Sylvij in acacia opinio improbata 154.6
Jasminum Diosc. 75.16
Jasmini unguenti confid. 75.33
Iasminum Diosc. 881.57
Iaspidum genera plura & mires Matt. 882.1
Iaspidum natura 882.8
Iaspidis mires ex Gal. 882.11
Iberis Diosc. 213.47 eius confid. ibidem 54
Iberis, & Lepidium idem 214.7
Iberide in cenſenda Monachorum error 214.34
Iberis alcera Pauli 214.42
Ibicis animalis ſtercus, & eius admiranda mires 296.1
Ibiſcus, vide Althæa
Icteritiam ſolui lege Platinum 939.1
Idæa vitis Diosc. 652.47
Idæa vitis confid. Matt. 752.53
Idæa vitis mires ex Gal. 652.58
Ieoſa agri Diosc. 259.17
Ieoſa ajuganum Diosc. 259.14
Ieoſa canis vitis Diosc. 259.16
Ieoſa cupressum Diosc. 259.14
Ieoſa mas, & fœmina Diosc. 259.11 & 260.2
Ieſuitarum diuerſorum confid. Matt. 259.43
Ieoſa lupinum 259.50
Ilex Dioſcoridi 159.50
Ilicis confid. Matt. 161.7
Ilicis genera duo 161.12
Imperatoria conſideratio, biſtoria & mires Matth.
imperatrix herba quæ 513.43
Impia herba Plinij 569.18
Impoſtores quandoque eximan pectus deſcribunt 4.6
Indica harunda 124.17
Indicum Diosc. 845.43
Indici confid. Matt. 845.50
Inſulæ confid. Matt. 359.57
Inſulæ Dioſcoridi 360.11
Inſulæ confid. Matth. 360.11
Inſulæ flyſteras duplex 360.20
Inſulæ ſatiua duplex ibidem
Inſulæ genera quatuor ibidem
Inſulæ crifpa 361.18
Inſulæ mires ex Gal. 363.60
Ioannis de Yrgo lapſus 76.18
Iocinera animalium 259.14
Iouis glandes Dioſcoridi Nux ingleans 72.60
Iuniperi confid. 339.58
Iuniperi Dioſcoridi 339.48
Iuniperis confid. Matt. 339.48
Iuniperis genera duo 339.4
Iuniperis Dioſcoridi deſcripta 17.59
Iuniperis confid. & genera 18.33 eius mires 19.24
Iuniperis cognomine aſtragalitis 19.48
Iuniperis memio à Gal. 19.60
Iuniperis mires Matt. 19.30
Iuniperis odoratæ biſtoria Matt. 18.33
Iuniperis Dioſcoridis biſtoria Matt. 18.39
Iuniperis electuarium ad hydropem 19.39
Iuniperi oleum 19.44
Iuniperi Plinij. 431.21
Iuniperis Dioſcoridis. 431.25
Iuniperis conſideratio Matt. 432.44

Digitized by Google

ifatis uires ex Gal. 432.10
Isopyron Dioscoridi 733.1
isopyri consid. Matt. 733.10
Iua muscata 557.53
Iudaicus lapis Dioſc. 879.45
iudaici lapidis uires ex Gal. 879.50
Iuglandes nuces Dioſc. 201.52
iuglandium consid. Matth. 202.1
iuglandium uires ex Gal. 202.30
iuglandes conditæ 201.49
Iuncus Dioscoridi 658.55
iuncus floridus Matth. 659.38
iunci consid. & uires Matt. 650.33
iunci uires ex Gal. 659.35
iunci Galeno genera plura 659.36
iuncus odoratus Dioſ. 47.23
iunci odorati consid. Matt. 47.40
iunci odorati uires ex Gal. 48.59
iunco odorato in censendo Monachorũ opinio exploſa 48.10
iuncum odoratum communis uſus genuinum eſſe contra Anguillarium 48.30
Iuniperus Dioſc. 104.40
iuniperi consid. Matt. 104.58
iuniperi caput in Dioscoridi deprauatum 104.60
iuniperi domeſticæ 105.26
iuniperi materies æterna 105.30
iuniperi gummi 105.36
iuniperi uires ex Gal. 106.17
iuniperum Dioſ. non eſſe Theophraſti cedrum contra quoſdam 105.14
iuniperi uires Matthiolo 105.39 & 106.2
iuniperinum oleum, & eius uires Matt. 105.62
Ius galli ueteris Dioscoridi 261.53
ius piſcium Dioscoridi 256.47
Ixia Dioscoridi 447.19
ixia uenenum mortiferum 917.9
ixiæ uenenum, & remedia Dioſc. 917.9
ixiæ uenefica natura Matt. 917.19
ixiæ ueneni curatio Matt. 917.48

K

Kali mauritanorum mentio 343.20
Kali hiſtoria Matth. *ibidem*
Karabe Mauritanorum 118.7
Keiri quid lege Leucoium
Kepxic quid 116.51
Kerua quid lege Iathyris

L

Labrum Veneris Dioſc. 450.20
Labri Veneris consid. Matt. 450.60
Labri Veneris uires ex Gal. 451.35
Labruſca Dioſ. 809.32
Laburnum 603.43
Lac Dioscoridi 283.10
lactis consid. Matt. 284.41
lac caprinum Dioscoridi 283.23
lac ouillum Dioſ. 283.24
lac Bubulum Dioſc. 283.25
Lac Aſininum Dioſ. 283.45
Lac Equinum Dioſ. 284.1
lactis probatio 284.53
lac quo pacto ſolutiuum alui euadat 284.60
lactis bibendi ratio 285.6
lactis facultates ex Galeno 286.27
lactis facultates Matt. 284.61
latis coagulati uires 285.11
lac humanum Dioſ. 283.49
lac Schiſton Dioſ. 283.37
lactis ſerum Dioſc. 283.34
lactis intus coagulati noxa, & auxilia Dioſcoridi 921.28
lactis coagulati consid. Matt. 921.35
lactis in uentriculo coagulati noxa 921.44
lactis in uentriculo coagulati curatio 922.2
Lacca, et de ea Arabum opinio uaria 58.27
lacca infectorum eſt Arabum lacca 58.39
laccæ factitiæ genera 59.4
lacca & cancamum ſunt idem 58.46
lacca factitia errore magno myropolas quã loque uti 59.29
Lacerta Dioſ. 276.40
Lacertarum consid. Matthiolo 277.24
Lacerta Calcidica Dioſcoridi 277.1
Lacertarum Calcidicarum consid. Matt. 277.30
Lacrymæ, reſinæ, & gummi 8.10
Lactuca Dioscoridi 370.40
lactuca ſyluestris Dioſ. 370.51
lactucæ consid. Matt. 370.60 *uires* 372.15
lactucæ diuerſa genera 370.60
lactucæ ſyluestris conſideratio Matt. 372.12
lactucæ uires ex Gal. 372.13
Ladanum Dioſ. 142.21
ladani consid. Matthiolo 142.37
ladani uires ex Gal. 143.5
ladani uires Matt. 142.53
ladanini olei parandi ratio 143.1
Lagopus Dioſc. 631.38
lagopi conſi. Matthiolo 631.41
lagopi uires ex Gal. 633.24
Lagrimo uulgò quid 92.40
Lamium herba Plinio 709.20
Lampſana Dioſ. 337.27
lampſanæ consid. Matthiolo 337.30
lampſanæ uires ex Gal. 337.40
Lana Dioſc. 286.59
Lanaria herba Dioſ. lege ſtruthium
lanariæ herbæ conſideratio lege ſtruthij conſideratio
lanariæ herbæ uires ex Gal. lege ſtruthij uires ex Gal.
Lapathum Dioſcoridi 335.10
lapathi genera plura Dioſ. *ibidem*
lapathi consid. Matthiolo 335.27 *uires* 337.10
lapathi uires ex Gal. 337.1
Lapides cur pauci, cur multi fiat 805.16
lapidum colores unde uarij 805.32
lapidum diuerſa diſcrimina 806.31
lapis plumbarius lege Molybdenus
lapidis plumbarij consid. lege Molybdeni consid.
lapis Bezahar Arabum 854.12
lapidis Bezahar hiſtoria, & uires *ibidem*
lapis in felle Bubulo repertus, et eius uires 293.12

Digitized by Google

Index.

Lepis in oculo cervorum natus 854.32
Lateem igne non comburi fallitque contra Virginij 91.9
Q. Plinij opinionem 91.9
Lavix arbor & eius historia Matth. 90.54
Lavix agrestem profert 91.38
Lavix agrestis 91.53
Lavigna refina 91.53
Lavicis palmum quid 92.16
Laser Dios. 550.1
Laser confideratio Matthioli 530.30
Laseris nitros ex Gal. 529.59
Laserpitium Dioſc. 529.59
Laserpitij confid. Matth. 530.50
Laserpitij historia ex Theophr. 2510 531.20
Laserpitij nitros ex Gal. 531.55
Lasſultata 481.4
Latyrus Dioſ. 776.46
Latyrus confid. Matth. 776.57
Latyrus nitros ex Gal. Matth. 776.60
Latyrus nitros ex Galenio 777.7
Latyris noxa & curatio Matt. 927.59
Lauanda siue Lauendula qua. 28.46
Lauandæ nitros 28.50
Lauer Dioſcidem quod sum 332.48
Laueris confid. Matt. 335.1
Laueris nitros ex Gal. 610.10
Lauernia hexba qua 610.10
Lauerola lege Daphnoides 112.10
Laurus Dios. 112.15
Lauri baccæ Dioſcoridi 112.21
Lauri historia Matthiolo 67.50
Laurini olei confid. 67.54
Laurini olei nitros. 113.23
Laurus lapidea 113.50
Laurus nitros ex Gal. 113.13
Laurus ex ſe ignem producit 113.16
Lauri nitros Matth. 791.55
Laurus Alexandrina Dioſ. 791.60
Lauri Alexandrinæ confid. Matth. 792.47
Lauri Alexandrinæ nitros ex Gal. 811.17
Lædon Dioſc. lege Ladanum 811.24
Lemnia terra Dioſc. 812.59
Lemnia terra confid. ex Gal. per totum 854.14
Lemniæ terræ explorato & hiſtoria nona 813.60
Lemniæ terræ nitros 792.44
Lemnia terra quid conferat 123.60
Lemnia terra nunc aliter ſe habet quam ſcripſere Galeni 123.1
Lens Dioſcoridi 123.16
Lentis confid. & hiſt. Matth. 199.12
Lentium nitros ex Gal. 499.58
Lentium nitros ex Gal. 702.10
Lens palluſtris Dioſc. 702.50
Lens palluſtris altera Matth. 702.51
Lentis palluſtris confid. Matt. 702.59
Lentis palluſtris nitros ex Gal. 702.61
Lentiſcini olei pyrandi ratio 68.1
Lentiſcus Dioſcoridi 93.49
Lentiſcina reſina Dioſcoridi 93.58
Lentiſci confid. Matt. 94.4
Lentiſci nitros ex Gal. 94.59
Lentiſci plantæ Ruellio ignota 94.26
Leoninus adeps Dioſcoridi 289.18 *Vires* 290.4
Leonopetalon Dioſcoridi 843.15
Leontopetali confid. Matt. 545.28
Leontopetali nitros ex Gal. 545.59
Leontopodion Dioſcoridi 740.33
Leontopodij confid. Matt. 740.43
Lepidij confid. Matth. 418.18
Lepidium Dioſcoridi 419.1
Lepidium Plinio 419.7
Lepidium nihil ab iberide differre 419.4
Lepidio in cenſendo, Ruellij hallucinatio, & Hermolai error 419.10
Lepis marinus Dioſ. 244.57
Lepus marinus confid. Matthiolo 245.1
Lepus marinus bauſti notæ & curatio Dioſ. 925.1
Lepus marinus ſumpti indicia Matt. 925. 12. eius no xæ remedia Matt. 925.24
Lepus terreſtris Dioſc. 240.8
Lepus terreſtris confid. Matth. 242.5
Leporis nbi candidi 242.8
Leporis nbi habent iecinora 242.32
Leporis tam maris quam fœminæ utroq; Gerere fellum 242.17
Leporis aperti oculis dormiunt 242.23
Leporis ſpeculates 242.36
Leporinum coagulum Dioſc. 240.40
Leporinum carnium facultas 242.36
Leporinum coagulum Gal. & eius nitros 288.18
Lepuſcantha Dioſcoridi 458.45
Lepuſcantha confid. 458.49
Lepuſcantha nitros ex Gal. 459.48
Lepuſcantha in cenſenda Ruellij lapſus 458.53
Lepidis Dioſcoridi 545.60
Lepidis confid. Matth. 546.1
Leucoium Dioſcoridi 575.2
Leucoi confideratio Matth. 576.1
Leucoi nitros ex Gal. 576.19
Libri explodendi 5.43
Libyſticum Gal. Liguſticum 160.60
Liceones equorum Dioſcoridi 261.20
Licehum equorum nitros 659.48
Lichen Dioſcoridi 659.52
Lichenis confideratio Matt. 659.57
Lichenis genera ex Plinio 660.60
Lichenis nitros ex Gal. 122.60
Ligni aloes lege agallocum 123.1
Lignum nitros confid. 123.16
Lignum nitros nitros 199.12
Liguſticum Dioſcoridi 499.58
Ligurtici confideratio Matt. *ibidem*
Ligurtici, ſeu libyſtici uires ex Galeno 500.6
Ligurtici Dioſcoridi 137.18
Ligurtici confid. Matth. 137.25
Ligurtici nitros ex Gal. 138.23
Ligurio in cenſendo Scevij fomenta explosa 138.5
Ligurtum non eſſe capriſolium 138.7
Ligurtum et Cyprium planas non eſſe diuerſas cenſa 138.9
Horbarium quendam 138.10
Ligurtrum oleum & eius uires 138.18
Ligurtrina aquam & eius uires 765.31
Lilium Dioſcoridi 546.66

Digitized by Google

Index.

Alia quomodo diuersis temporibus florerint 547.57
Alia alba quomodo purpurea fiant 547.17
Alborum mires ex Gal. 548.16
Alborum mires Matt. 548.9
Alliorum conuallium vsi & pernecessalis 574.15
Alia conualliq; historia, & mires Matth. 575.4
Amomum Diosc. 630.10
Amomi confect. Matt. 630.16
Amomi mires ex Galeno 631.19
Amoma poma 185.1 & eorum mires ibid.22
Amomum pomorum aqua stillatitia quibus coferat 187.3
Amygdalæ dulces & amaræ 316.22
Alij noxa cum in panificium venit 316.46
Aloes in confecto Rosis errata 316.50
Aloe magna piscis imago 244.
Aloë mires ex Galeno 317.2
Lonchitis Diosc. 598.43
Lonchitis altera Diosc. 598.51
Lonchitis confideratio Matt. 598.55
Lonchitis mires ex Gal. 599.58
Lora Diofcoridi 815.36
Ioræ parandæ ratio & mires ex Gal. 815.56
Lotus arbor Diofcoridi 190.9
Lotus arborea confa. 190.12
Lotus Italica 191.18
Lotus Ægyptia ibidem
Lotus arboris mires ex Gal. 192.10
Loco arbore in confecta Rosali erratum 192.45
Loti historia in universa ex Theophrasto Angullara error 591.50
Lotus altera Constantinopolitana 192.2
Lotus Ægyptia Diosc. 726.58
Loti Ægyptiæ historia ex Theophrasto 727.1
Loti Ægyptiæ mentio ex Gal. 727.19
Lotus Phacoides Dioscoridi 725.61
Lotus urbana Diosc. 725.56
Lotus Hyacinthus & urbana confideratio 724.17
Loti herbæ virtuq; mires ex Gal. 724.59
Luccioli herba quæ 411.7
Lunaria minor & eius historia Matth. 588.4
Lunariæ minoris mires Matt. 588.14
Lupinus Diosc. 328.33
Lupinorum confideratio Matth. 328.56
Lupinorum facultates ex Gal. 329.5
Lupinorum finum 294.57
Lupinum Siticus, et eius mires 295.40
Lupus salitarius 750.33
Lupini historia & mires ex Mesue 751.4
Lycenis coronaria Diosc. 546.16
Lychnis Sylvestris Diosc. ibidem
Lychnidis virtuq; confideratio Matt. 546.21
Lychnidis facultas ex Gal. 546.55
Lycium Diosc. 150.1
Lycium officinarum adulterinum 150.62
Lycium Italicum 151.7
Lycij confideratio Matth. 150.58
Lycij mires ex Gal. 151.13
Lycij nigrum quæ expleant Diosc. 151.11
Lycopsis Diosc. 637.39
Lycopsis confideratio Matth. 637.45
Lycopsis mires ex Gal. 637.10
Lycopsin non esse malagavem cynoglossum contra Rueller, & Fuchsij sententiam 637.45
Lycium ex urina Lynces coadjecerunt, putarunt 796.32 & 58
Lynceum in confecto Ruelij opinio non accepta 797.6
Lythmachia Diosc. 613.39
Lythmachiæ confideratio Matt. 613.46
Lythmachia mires ex Gal. 614.37
Lythmachia in confecta Ruelij opinio non accepta 665.13

M

Maceris Diosc. 120.20
Maceris confideratio Matth. 120.24
Maceris facultates ex Gal. 120.37
Maceris Arabum confideratio 120.34
Macere in confecto Monachorii opinio falsa 120.52
Malæ Diofcoridi 253.1
Malavisci & fmaragdum confula. 253.23
Magnes lapis Diosc. 877.1
Magnetis lapidis bifloria Matth. 877.7
magnetis

Digitized by Google

Index.

magnetis lapidis uires ex Gal. 877.40
magnetis uenefica uis, & remedia Matth. 923.3
Magudaris Dios. 530.7
Maiæ pisces Granceuole uulgò appellatæ 229.42
mala insana 683.31
Mahaleb Arabum quid 140.12
mahaleb examinatio Matt. *ibidem* 13
mahaleb uires 140.24
Malorum insanorum uires 684.3
mala aurea Italis quæ 684.10
Malabathrum Dios. 36.16
malabathri consid. 36.25
malabathri uires ex Auicenna 37.58
Malicorium Dios. 173.16 *Matt.* 174.9
Malua Dios. 339.1
maluæ consid. Matt. 339.47
malua miræ magnitudinis 339.58
malua maior 339.59
malua alia maior 340
maluarum aliud genus pulcherrimũ à Francisco Calzolario missum 340.8
maluæ uires ex Gal. 340.33
maluæ uires Mat. b. 340.44
Mala Apiana, & rosea 181.15
mala Persica Dios. 180.23
mala syluestria Dios. 180.22
malum Dioscoridi 181.1
malorum consid. Matth. 180.32
malorum genera plura Matt. 180.44
mala Armeniaca Dios. 180.24
malum cotoneum Dios. 189.9
malorum cotoneorum consid. Matt. 181.32
malorum cotoneorum uires Matt. 182.6
malum dulce Dios. 180.20
malum Medicum Dios. 180.25
malorum Medicorum consid. Matt. 184.35
malum orbiculatum, siue Epiroticum Dios. 180.20
malorum omnium uires ex Gal. 180.45
malis ceftianis in cenſendis Cornarij error 181.18
mali punici cytini Dios. 173.13
malum Punicum Dioſc. 173.1
mali Punici consid. Matt. 173.22
mali Punici genera tria 173.40
mala Punica acria quomodo dulcia fiant 173.50
mala Punica quomodo diutius incorrupta seruentur 173.60
mala insana et earum hist. & uires Matt. 683.31
mali punici uires ex Gal. 174.30
malorum punicorum uini paranti ratio 174.1
malorum punicorum florum conserua & eius uires 174.15
malorum Punicorum uires Matt. 174.12
Mandragoras Dioſc. 681.40
mandragoræ utriusq; consid. Matt. 682.46
mandragoræ humanam formam referentes facilitiæ 682.53
mandragoræ uires ex Gal. 684.11
mandragoræ sumptæ signa, et curatio Dios. 913.31
mandragoræ noxia uis Matt. 913.38
mandragoræ noxæ curatio 913.46
Manna thuris Dioſc. 81.25
mannæ thuris consid. 83.61
mannæ cœlestis historia, & genera Matt. 84.6
manna cœlestis Mauritanis duplex 84.27
mannæ historia ex Theophrasto, Galeno & Plinio 84.40
manna in comitatu Goritiensi, & Foro Iulij quo tempore abundantissima reperta sit 84.60
manna sesto fraxini cortice manans 85.24
mannæ cœlestis temperamentum, & uires 85.38
manna in cœlesti censenda Fuchsij opinio explosa 85.43
manna graminis dactylitis semen 641.4
marcor lignorum Dios. 122.61
Margaritarum historia Matt. 219.42
margaritæ habentur in Bohemia in fluminibus 220.30
margaritarum uires 220.33
Marium, & fluminum litora, quæ plantæ ament 9.44
Marrubium Dios. 551.11
marrubij consid. Matt. 551.23
marrubij historia ex Theophrasto 551.25
marrubij uires Matt. 551.32
Marrubij uires ex Gal. 551.55
marrubium nigrum Dios. lege ballote
marrubij nigri consid. lege ballotis consid.
Martagonidij genus, et eius historia Matt. 547.60
Martes animalia 250.22
Marum Dios. 488.58
mari consid. Matt. 489.1
mari mentio ex Gal. *ibidem*
marum Italiæ peregrinum 489.42
mari imago 489.1
Mastiche Dios. 93.58
mastiches consid. Matth. 94.30
mastiches historia Matth. 94.37
mastiches uires Matth. 94.45
mastiches uires ex Gal. 94.59
mastichini parandi ratio, & uires 68.22
Matricariæ consid. Matt. 591.27
matricariam non esse artemisiæ genus 592.3
Matrisylua lege periclimenum
Mauritanorum, & sequacium error in Colchico 698.28
mauritanorum tutela in Cæruleo lapide 845.11
Meconium Dios. 670.21
meconij mentio 671.43
meconij sumpti noxa, & remedia Dioscoridi 914.29
meconij uenefica natura 914.44
meconij noxæ curatio Matt. 914.61
Medica herba Dios. 384.36
Medicæ herbæ consid. Matt. 384.4
medica mala Dios. 180.25
medicorum malorum consid. Matth. 184.36
medicamenta adulterabantur etiam Galeni tempore 2.52
medicamenta simplicia uenenis aduersantia 898.30
medicamenta composita uenenis aduersantia. 898.49
medicorum error in uua passa 810.52
Medium Dioſc. 633.28
medij consideratio Matt. 633.33

Digitized by Google

Index.

mirabj wires ex Gal. 633.44
Medulla Dioscoridi 292.1
medulla cuius animalis optima *ibidem*
medulle wires ex Galeno 292.14
medulle in cibis faciendæ 292.30
Mel Dioscoridi 297.40
mel Saracenum amarum 297.55
mellis confyderatio 298.1
mel Heracleoticum venenosum 297.55.& 298.36
mellis Heraclea venenum, & eius remedia Dioscoridi 909. 43
mellis Heracleotici noxas & curatio Matth. 909.47
mellis genera non nocuda 298.39
mel Britenum 116.38
mel pigrum 716.41
Melanteria Dioscoridi 817.17
melanteria confyderatio Matthioli 817.37
Melanthium Dioscoridi 527.56
melanthij confyderatio Matthioli 528.8
melanthium Ilyricum & eius genera 528.18
melanthij wires ex Galeno 529.38
Melanthium olcum Dioscoridi 66.29
Melia terra Dioscoridi 885.40
melie terre confyd. 885.47
melice confyd. & ufus 314.30
melica in cerefeda Rhellij lapfus 31.24
Melilotus Dioscoridi 488.7
melilotj confyderatio Matthioli 488.17
melilotj defcriptio Matth. 488.35
melilotj femen in ufum medicum non fuores conuenire 488. 42
melilotus vulgaris ufus legitimus 488.20
melilotj wires ex Gal. 488.40
Melimela Dioscoridi 180.19
Melimel confyd. 69.50
Melifophyllon Dioscoridi 549.34
melifophyllum Conftantinopolitanum, & eius wires 550.45
melifophyllum Conftantinopolitanum imago 550
melifophyllum Mediolanicum Matth. 550.56
melifophylli confideratio Matth. 549.43
melifophylli wires ex Arabibus 549.59
melifophylli facultates ex Gal. 550.60
Melilotes lapis Dioj. 877.61
melilotes lapis bitt. Matth. 878.1
Melonefi Dioscoridi 822.12
Melongena & eius bitt. Matth. 683.31
Melopeponum confideratio Matth. 368.12
melopeponum wires Matth. 369.7
melopeponum wires ex Galeno 370.12
Memphites lapis Dioj. 881.1
memphitis lapidis confideratio Matth. 881.14
Mentha Dioscoridi 479.17
mentæ confid. Matth. 479.60
mentæ fpecies duæ 479.62
mentæ wires Matth. 480.4
mentæ wires ex Gal. 480.10
mentæ Fylueftris Gal. calaminthæ dictum 480.11
mentha Græca 481.1
mentæ Græce wires Matth. 481.15
Menthaftrum Dioſc. 479.14
menthaſtri confid. & wires Matt. 480.24
Mercurialis Dioſcoridi 909.43
mellis Heracleotici noxas & curatio Matth. 909.47
mellis genera non noſcada 298.39
mel Britenum 116.38
mel ſpagum 716.41
Melanteria Dioſcoridi 817.17
melanteria confideratio Matthioli 817.37
Melanthium Dioſcoridi 527.56
melanthij confideratio Matthioli 528.8
melanthium Ilyricum & eius genera 528.18
melanthij wires ex Galeno 529.38
Melilotum olcum Dioſcoridi 66.29
Melita terra Dioſcoridi 885.40
melite terre confid. 885.47
melice confid. & uſus 314.30
melica in cerefeda Rhellij lapſus 31.24
Melilotus Dioſcoridi 488.7
melilotj confideratio Matthioli 488.17
melilotj deſcriptio Matth. 488.35
melilotj femen in uſum medicum non flores conuenire 488. 42
melilotus vulgaris uſus legitimus 488.20
melilotj wires ex Gal. 488.40
Melimela Dioſcoridi 180.19
Melimel confid. 69.50
Melifophyllon Dioſcoridi 549.34
melifophyllum Conſtantinopolitanum, & eius wires 550.45
melifophyllum Conſtantinopolitanum imago 550
melifophylli confideratio Matth. 549.43
melifophylli wires ex Arabibus 549.59
melifophylli facultates ex Gal. 550.60
Melilotes lapis Dioſ. 877.61
melilotis lapidis bitt. Matth. 878.1
Melonefi Dioſcoridi 822.12
Melongena & eius bitt. Matth. 683.31
Melopeponum confideratio Matth. 368.12
melopeponum wires Matth. 369.7
melopeponum wires ex Galeno 370.12
Memphites lapis Dioſ. 881.1
memphitis lapidis confideratio Matth. 881.14
Mentha Dioſcoridi 479.17
mentæ confid. Matth. 479.60
mentæ ſpecies duæ 479.62
mentæ wires Matth. 480.4
mentæ wires ex Gal. 480.10
mentæ Fylueſtris Gal. calaminthæ dictum 480.11
mentha Græca 481.1
mentæ Græce wires Matth. 481.15
Menthaſtrum Dioſc. 479.14
menthaſtri confid. & wires Matt. 480.24
Mercurialis Dioſcoridi 909. 43
mercurialis Dioſcoridis 188.24
mercurialis confyd.-duplex 188.31
mercurialis confid.-Matth 188.38
mercurialis wires ex Galeno 798.42
Mercuri iecur Dioſ. 260.2
Mercurialis Dioſcoridi 797.49
mercurialis confideratio 798.1
mercurialis Dioſcoridi *ibidem*
mercurialis genera duo *ibidem*
mercurialis wires Matthioli *ibid.38*
mercurialis hiſtoria, & wires ex Plinio 798.3
mercurialis wires ex Galeno 798.42
Mercuri iecur Dioſ. 260.2
Meſpilus Dioſcoridi 188.24
meſpilorum confid.-Matth 188.31
meſpilo in deſcribenda Serapionis error 189.29
meſpilus altera 189.18
meſpilorum wires ex Gal. 189.47
meſpilorum wires Matth. 189.33
meſpila ſine oſſiculis 189.59
Meſembrianthemum Dioſcoridi 797.49
mesembrianthemi confideratio 798.1
mesembrianthemi wires Matthioli *ibid.38*
mesembrianthemi hiſtoria, & wires ex Plinio 798.3
mesembrianthemi wires ex Galeno 798.42
Mespili Dioſcoridi 188.24
mespilorum confid.-Matth 188.31
mespilo in deſcribenda Serapionis error 189.29
mespilus altera 189.18
mespilorum wires ex Gal. 189.47
mespilorum wires Matth. 189.33
mespila ſine oſſiculis 189.59
Meſembrianthemum Dioſcoridi 797.49
mesembrianthemi confideratio 798.1
mesembrianthemi wires Matthioli *ibid.38*
mesembrianthemi hiſtoria, & wires ex Plinio 798.3
mesembrianthemi wires ex Galeno 798.42
Mespili Dioſcoridi 188.24
mespilorum confid.-Matth 188.31
mespilo in deſcribenda Serapionis error 189.29
mespilus altera 189.18
mespilorum wires ex Gal. 189.47
mespilorum wires Matth. 189.33
mespila ſine oſſiculis 189.59
Meſembrianthemum Dioſcoridi 797.49
mesembrianthemi confideratio 798.1
mesembrianthemi wires Matthioli *ibid.38*
mesembrianthemi hiſtoria, & wires ex Plinio 798.3
mesembrianthemi wires ex Galeno 798.42
Meum Dioſcoridis 13.15
mei confyd.-Matt. *ibid.29*
mei wires ex Gal. *ibid.49*
Meconium Dioſcoridi 797.49
mecuniales confyderatio 798.1
mecuniales genera duo *ibidem*
mecuniales wires Matthioli *ibid.38*
mecuniales hiſtoria, & wires ex Plinio 798.3
mecuniales wires ex Galeno 798.42
Meum Dioſcoridis 13.15
mei confid.-Matt. *ibid.29*
mei wires ex Gal. *ibid.49*
Meconium Dioſcoridi 797.49
mecuniales confyderatio 798.1
mecuniales wires Matthioli *ibid.38*
mecuniales hiſtoria, & wires ex Plinio 798.3
mecuniales wires ex Galeno 798.42
Milleperfolium Dioſcoridis 257.30
milleperfolij confid. Matth. 257.50
Matrifylua Regius 846.20.& 847.50
Matrifylua Dioſ. quid 817.10
Matij Dioſcoridi 819.37
matjos confid.-Matthioli *ibid.37*
matjos hiſtoria & wires ex Gal. 858.1
Matthiola Dioſcoridi 220.42
matthiolorum confideratio 221.24
Mathy Dioſcoridi 496.12
mathy confideratio, & hiſtoria Theophraſti 496.17
mathy, ſex nyles wires ex Galeno 496.4
mathy magno 496.17
Matybdena Dioſcoridi 839.51
matybdena confid.-Matth. 839.59
matybdenæ wires ex Gal. 840.27
Matybdoides Dioſcoridi 856.21
matybdoidis confid.-Matt. 856.40
Matthiolæ lege Balſamina 792.55
Matthiolæ wires quæ plante ament 10.12
Matthiola hebra quæ 630.20
Matthiolus lapis Dioſcoridi 878.16
matthioli lapis confid. Matt. 878.22
matthioli lapidis confideratio & wires ex Galeno 878. 40
Matthiæ Diabolj deſcriptio & wires Matt. 412.58
Matthiæ Diabolj deſcriptio & wires Matt. 412.58
c *morſus*

Digitized by Google

*mori*ans gallina 424.53
*Morr*us arbor *Diosc.* 207.1
*mort*ificatum lachryma *Dioſc.* 207.13
mort arboris confid *Matth.* 207.16
mort arboris⁊ & fructus vires ex *Gal.* 207.18
*Mor*ſchardinorum parandi ratio 55.46
*Mor*ſchi odorati *Matth.* 55.14
*mor*ſchi odorati vires 55.42
*Mor*ſus pilcis *Diosc.* 248.1
*mor*ſus pilcis iecur antiquis in pretio 248.32
*mor*ſus pilcis confid. *Matt.* 248.24
*mor*ſus pilcis vires ex *Gal.* 248.31
*Mor*ſum *Diosc.* 816.31
*Mor*ſus *Iudaicus* 102.27
*mor*ſus in centauda *Brasauoli* error 101.47
*mor*ſus in examinada *Bellony* opinio exploſa 102.40
*mor*ſus confid. *Matth.* 101.52
*mor*ſus vires 102.49
*Mor*ſa *Diosc.* 864.32
*mor*ſa paranti ratio 865.41
*Mor*es *Diosc.* 28.8
*mor*ſus confid. *Matt.* 281.39
*mor*ſus mirum 281.48
*Mon*ſtrorum confid. *Matth.* 282.22
*mor*ſus ala *Genera* 282.37
*mor*ſus ſtercus 294.36
Mor *Graecus Dioſc.* 280.34
*mor*ſus *Graecus* confid. *Matt.* 280.54
*mor*ſus *Graeci* moſyus *curatio Matth.* *ibidem.* 41
*mor*ſus *Graeci* moſyus *figna Matt.* 948.38
*mor*ſus *Graeci* moſyus *Iigna Matt.* 948.24
*mor*ſus *Graeci* moſyus vires, & remedia *Dioſcoridi* 948.54
*mor*ſus *orbis*, & *fruſtus conſideratio* & *bilh. Matth.* 169. 48
*mor*ſus *qui in Latio naſcitur optimus* 54.12
*mor*ſus *ſerpentis*, & *eius bilis. Matth.* 54.28
*mor*ſus *ſerpentis vires Matt.* 54.35
*mor*ſus *arborei vires ex Gal.* & *alijs* 54.22
*mor*ſus *marinus Dioſc.* 711.24
*mor*ſi *marini conſideratio Matt.* 711.60
*mor*ſi *marini vires ex Galeno* 712.23
*mor*ſus *marinus alter Plinio* 712.9
*Mor*ſus *Diosc.* 249.52
*mor*ſus *Graeci vires Matt.* 249.58
*mor*ſus *naturæ* & *vis* 250.44
*Mor*ſus *Dioſcoridi* 729.40
*mor*ſi *confid. Matth.* 729.50
*mor*ſi *Galeno* 730.1
*mor*ſi *vires ex Gal.* 730.6
*mor*ſus *in ceſarino quendam error* 729.58
*Mor*ſe, *moly Gal.* 496.43
*Mor*ſus *Dioſcoridi* 125.30
*mor*ſus *confid. Matth.* 125.48
*mor*ſus *vires Matth.* 126.10
*mor*ſus *vires ex Gal.* 126.17
*Mor*ſus *Dioſcoridi* 727.17
*mor*ſus *Hippocratis confid. Matt.* 728.1
*Mor*ſus *Iudaicus* 770.40
*Mor*ſus *vires ex Gal.* 770.
*Mor*ſus *Indaicus Arabicorum genera* 767.1
*mor*ſus *Indicorum omnium vires ex Meſue* 767.29
*Mor*ſus *Dioſc.* 767.55
*mor*ſus *Boetica Dioſc.* 76.60
*mor*ſus *confideratio Matt.* 77.1
*mor*ſus *officinarum integrima* 77.12
*mor*ſus *Diosc. ex Turino* 77.49
*mor*ſus *Diosc. ex Theophr.* 77.54
*mor*ſus *arboris historia* 77.42.& 58
*mor*ſus *vires ex Gal.* 78.33
*mor*ſus *vires quid ſupponendum* 78.40
*mor*ſus *Bocotice nomio* 78.47
*mor*ſus *veretur in opocalpalum, ut caſſia in cinnamomum.* & *chalbanum.in ſagapenum* 77.16
nomium. & *chalbanum.in ſagapenum* 77.16
*Mor*ſus *Dioſc.* 728.13
*mor*ſus *confid. Matt.* 728.22
*mor*ſus *vires ex Gal.* 729.32
*Mor*ſulanum *Dioſc.* 174.59
*mor*ſulanum *confid.* 175.44
*Mor*ſulus, & *eius hiſtoria Matth.* 176.33
*Mor*ſus *Latina Dioſc.* 174.40
*mor*ſi *conſideratio Matth.* 175.1
*mor*ſus *exoticus.* & *Tarentina* 175.48
*mor*ſi *ſpatia in cenſendo Marcelli lapſus* 175.20
*mor*ſi *uſus.* & *vires* 176.49.& *inde*
*mor*ſi *vires ex Gal.* 176.54
*mor*ſus *ſylueſtris Dioſ. lege Ruſus*
*mor*ſi *ſylueſtris conſideratio Matthiola, lege Ruſci* *conſideratio*
*mor*ſinum *oleum*, & *eius vires* 66.57
*mor*ſi *olei paranti ratio* 67.24
*Mor*ſus & *myxara quid* 196.36
myxoum conſid. & *vires Matt.* *ibidem*
myxis in cenſendis Euchsij opinio improbata 196.61

N

Napabis Dioſc. 500.38
napabis confid. Matt. 101.30
napabis mira facultas 101.34
Napelli confid. & *hiſt. Matth.* 690.48
napelli immunitatis hiſtoria tres. 690.59.& 691.8.
& 30
napello in cenſendo Anicenna deſendit & *Euchsij* *calumnia* 691.58
napelli mus ex eius radicibus uſtilians 692.14
napelli Mosyi quid 692.13
napelli vis lethalis 690.55.58.& *inde* *napelli venenum.extinct; remedia Matth.* 916.29
Napus Dioſc. 331.31
napi confid. Matth. 331.33 *vires ibidem* 44
Narcaphthon Dioſc. 57.54
narcaphthi confid. Matth. 57.57
Narciſſus Dioſc. 768.12
narciſſi hiſt. ex Theophr. 768.55
narciſſi Matth. Genera octo, & *eorum imagines ex-* *preſſe a Iol. 768. uſque ad 770*
narciſſi vires ex Gal. 770.40
Nardum

Digitized by Google

Index.

Nardum Indicum Dioſc. 26.36
nardum Syriacum Dioſ. 26.37
nardum Gangite Dioſc. 26.45
nardum Sampharitium Dioſ. 26.51
nardum Indicum quod paſſim habetur eſſe genuinum contra Manardum 27.16
nardum radicem eſſe non ſpicam 27.30
nardo in cenſendo Braſauoli error 27.48
nardi Indicæ conſid. 27.1
nardi Syriacæ conſid. 27.2
nardi Indicæ uires ex Gal. 29.13
nardum Celticum Dioſ. 29.35
nardi Celtici conſid. 29.61
nardi Celtici uires ex Galeno 31.4
nardum Celticum ubi prouenit 30.4
nardum Celticum non eſſe ſaliunc am 30.39
nardus Italica 28.47
nardi Italicæ hiſtoria Matth. 28.52
nardi Italicæ oleum ſtillatitium 29.10
nardi Italicæ uires 28.60
nardi Italicæ ſtorum uires 29.1
nardum Montanum Dioſ. 31.10
nardi montani conſid. 31.20
nardi montani lectio in Dioſ. depranata 31.55
nardi montani uires ex Gal. 31.50
Nardinum unguentum Dioſ. 75.12
Naſturtium Dioſc. 394.1
naſturtij conſid. Matt. 394.12
naſturtij facultates Matth. 394.22
naſturtij uires ex Gal. 394.30
Natrix, & eius ictus curatio Dioſ. 954.1
natricis hiſt. morſus ſigna, & remedia Matt. ibid.10
Naxius lapis Dioſcoridi 883.57
naxij lapidis conſideratio Matth. 883.61
Nepeta Dioſ. lege calamintha
nepetæ mentio ibidem
Nerion Dioſcoridi 695.36
nerij conſideratio Matth. 695.50
nerij uires ex Galeno 696.3
nerij malefica natura Matth. 911.41
nerij ſumpti noxa curatio Matt. 911.56
Nigella 629.25
Nitrum Dioſcoridi 866.34
nitri ſpuma Dioſcoridi 866.35
nitri, & eius ſpumæ conſid. Matt. 866.50
nitri, & aphronitri uires ex Galeno 867.30
Numularia herba 589.13
numulariæ uires Matth. 589.18
numulariæ imago 588.32
Nux auellana Dioſc. 206.1
nucis auellanæ conſideratio Matth. 206.10
nucis auellanæ uires ex Gal. 206.55
nucum auellanarum uires 206.45
nucum auellanarum genera plura 206.13
nuces Farfalac 204.56
nux Indica, & eius hiſtoria, & conſideratio Matth. 203.10
nucis Indicæ uires 203.44
nucis Indicæ oleum, & eius uires 203.30
nux inglans Dioſcoridi 201.52
nucum Inglandium conſid. Matt. 202.1
nucum Inglandium uires ex Gal. 202.30
nucum Inglandium uires Matth. 202.52
nucum Inglandium Iuli, & eorum uires ibidem
nucum Inglandium oleum ibid.54
nux metella, & eius hiſtoria Matth. 204.20
nucis metellæ ſumptæ noxa & eius curatio Matth. 914.13
nux myriſtica & eius hiſtoria Matt. 203.43
nucis myriſticæ uires 204.2
nucis myriſticæ oleum, & eius uires 204.7
nux pinea Dioſcoridi 86.32
nucleorum pineorum uires 93.28
nux uomica, & eius hiſtoria Matth. 204.20
Nymphæa Dioſcoridi 584.5
nymphæa altera Dioſc. 584.18
nymphææ conſideratio Matt. 584.41
nymphæa parua Matth. 585.25
nymphææ uires ex Gal. 585.30

O

Ochra Dioſcoridi 846.1
Ochræ conſideratio Matt. 846.8
Ochros legumen 326.2
Ophiogloſſon, & eius hiſtoria, & uires Matthiolo 411.6
ophiogloſſi uires Matth. 411.12
Ocimaſtrum Dioſcoridi 638.53
ocimaſtri conſideratio Matth. 638.58
ocimaſtrum Nicandro 639.4
ocimaſtri uires ex Galeno 639.8
Ocimum Dioſcoridi 376.54
ocimi conſideratio Matthiolo 377.34
ocimi genera tria 377.39
ocimum citratum ibid.44
ocimum Caryophyllatum ibid.50
ocimo in cenſendo Braſauoli error 378.3
ocimo in cenſendo Adami Loniceri & Tragi erratum 378.53
ocimi degeneratio 378.20
ocimi uires ex Gal. 378.27
ocimi ab ocymo differentia 378.34
ocimoides uide Ocimaſtrum
Oenanthe herba Dioſ. 571.1
oenanthes herbæ conſideratio Matth. 571.9
oenanthes genera plura Matt. 571.21
oenanthe uitis ſylueſtris Dioſ. 811.32
oenanthe in cenſendo Marcelli Verg. lapſus 811.54
oenanthes uitis ſylueſtris conſid. Matth. 811.42
Oeſypum Dioſcoridi 287.29
oeſypi mentio Matth. 287.52
Olea ſylueſtris Dioſc. 157.16
oleæ ſylueſtris conſid. Matt. 158.33
oleæ, & quercus odium 159.8
oleæ Aethiopicæ lacryma Dioſc. 158.15
oleæ Aethiopicæ lacrymæ conſid. Matth. 159.13
Olei uires Dioſcoridi 62.48
olei conſideratio 63.34
olei uſus apud ueteres qualis 63.38
olei facultates ex Gal. 63.58
olei omnis generis parandi ratio 62.48. & inde
oleum amygdalinum Dioſ. 65.17
olei amygdalini parandi ratio 65.34

Digitized by Google

Index.

olei amygdalini uires 65.50
oleum amygdalinum haud rectè quibuſdam Pharmacopœis dictum 63.39
oleum balaninum Dioſ. 65.59
oleo balanini confa. Matth. 66.1
olei balanini fæculentes 66.4
oleum balaninum vancouerii non contrahit 66.6
oleum cæpinum Dioſcoridi 65.61
olei cæpini, ſiue è nucibus Iuglandibus uires 66.14
oleum cicinum Dioſ. 64.59
olei cicini confa. Matt. 64.60
olei cicini uires ex Meſue 65.3
oleum cinereum Dioſc. 66.26
olei cinerei confa. 66.49
oleum ex humano ſtercore 295.3
oleum feræ Matt. & eius uires 833.17
olei Gindini confa. Matth. 66.44
oleum Gindinum Dioſ. 66.53
oleum hyoſcyaminum Dioſc. 66.10
olei hyoſcyamini uires 66.25
olei hyoſcyamini paranoi ratio 66.41
oleum Lauinum Dioſcoridi 67.39
olei Lauini confa. & uires 67.49
oleum lenticulæ Dioſ. 67.59
olei lenticulæ paranoi ratio, & uires 68.1
oleum liguſticum & eius uires Matth. 138.18
oleum maſticinum Dioſ. 68.22
olei maſticini paranoi ratio 68.37
oleum mcentibium Dioſc. 66.29
olei mcelantbini confa. 66.50
oleum myrrba & eius uires Matth. 78.24
oleum myrteum Dioſc. 66.57
olei myrtei confa. Matt. 67.7
olei myrtei paranoi ratio 67.12 & 67.24
oleum ex onoyum uiteis 263.47
oleum ex lini ſemine & eius uires 318.48
oleum olearum & eius uires ex Gal. 63.59
oleum olium Sylueſtris Dioſ. 63.1
olei oliuæ Sylueſtris fæculitas ex Gal. 64.14
oleum ompbacinum Dioſ. 63.47
oleum ompbacinæ quomodo arte paranſ poſſit 64.4
oleum opopanacis Dioſcoridi 98.58
oleum origanum lege oleum cicinum
oleum origanum Dioſcoridis 66.27
olei origani confa. & uires 66.49
oleum Rosinum 64.49
olei Rosini confa. Matt. 64.60
oleum ſabinum Dioſc. 65.61
olei ſabinæ confa. & uires 66.11
oleum Syceinum Dioſc. 63.19
oleum ſinapinum Dioſc. 66.19
olei ſinapini confa. 66.51
olei ſtyracini confa.
oleum ſtyracinum Dioſcoridi 79.7
oleum è Tritico 304.61
oleum terebinthinum Dioſ. 67.61
olei terebinthini confideratio, & uires Matthioli 68.12
olei noſtri de ſcorpionibus deſcripti, & eius uires Matthioli 901.18
olei olearum 66.2
Oliuarum genera plura 158.49
oliuarum uires ex Gal. 159.33
olei olearum gemina 158.49
olei olearum uires ex Gal. 159.1
Olus quo pacto vſi ſe & cito coctulimus 159.1
Olera quo pacto ab eruearum inuria tutelcentur 272.16
Olofebenos Dioſc. lege iuncus
Olſatyrum Dioſc. lege Smyrnium
Ophra Dioſcoridi 309.18
ophra confa. 309.21
ophra in confeda Marcelli erratum 309.24
ophram non eſſe ſecalem 309.38
ophra in confeda Hermolai, Mamardi, Rellij & alio rum error 309.45
Ophrim pares Gal. 310.4
Omphacium Dioſ. 812.13
omphacit confa. Matt. 812.24
omphacij uires ex Gal. 812.31
Omphacomeli Dioſcoridi 822.24
Onagra Dioſc. 730.11
onagræ confa. Matth. 730.16
onagræ uires ex Gal. 730.24
Onobrychis Dioſc. 605.25
onobrychis confa. Matt. 605.28
onobrychis uires ex Gal. 605.33
Ononis Dioſcoridi 457.41
ononitis confa. Matt. 457.50
ononitis uires ex Gal. 458.23
ononitis hiſtoria ex Theoph. 457.57
ononitis flowum uarius color 457.55
ononis flore meliino haud aſelecta 457.56
ononitis uires Matt. 458.10
Onoſma Dioſcoridi 583.42
onoſmatis confa. Matt. 583.50
onoſmatis uires ex Gal. 584.1
Opacis locis que plantæ læteuiæ Matth. 9.54
Opbiogloſſon lege lingua ſerpentina
Opbioſcorodon Dioſc. lege Allium Sylueſtre
Opbioſcorodi confa. lege Allij Sylueſtris confa.
Opbites lapis Dioſc. 882.45
opbites lapidis hiſt. Matth. 882.49
opbites marmor 882.56
Opbris deſcriptio, & uires 758.33
Opium Dioſc. 670.3
opij fæculas 671.32
opium, quo ultima, adulteratum *ibidem*
opij ueneficæ natura Dioſc. 914.29
opij uenesi curatio Matth. 914.45
Opobalſamum Dioſc. 50.26
opobalſami uires ex Gal. 51.57
opobalſamum factitium 52.28
Opocarpaſi confa. 912.14
Opocephalum Gal. quid 912.20
Opuntia & eius hiſtoria ex Theophr. 211.34
opuntia Tabij 211.35
Oreoſelinum Dioſ. 511.21
oreoſelini confa. Matth. 512.39
oreoſelini uires ex Gal. 513.56
Origanum Heracleoticum Dioſ. 472.20
origanum onitis Dioſc. 472.30
origanum Sylueſtre Dioſc. 472.32
origanum uulgare 472.38
origanum bifloria uaria 472.43
origanum Heracleotici, & onitidis confa. Matt. ibid.
origani Sylueſtris confa. Matth. 474.5
origani

Digitized by Google

Index.

origani uires ex Gal. 474.19
origanis in describendis Plinij error 452.57
origano in censendo Brasauoli lapsus 474.1
Origano Dioscoridi 381.28
ornithogali consideratio Matth. 382.1
ornithogali genera duo 382.10
Orobanche Dios. 379.1
orobanches consideratio Matthiolo 379.10
orobanches facultas ex Gal. ibidem 38
Oryza Dioscoridi 311.19
oryzæ consideratio 311.24
oryzæ facultas ex Gal. 311.45
Ossifragus Dioscoridi 265.47
ossifragi consid. Matt. 265.50
ossifrago in censendo Plinij, & Alberti lapsus 266.5
Ostracites lapis Dioscoridi 883.10
ostris Theophr. & eius historia 765.40
ostracitæ lapidis consid. & uires Matth. ibid. 24
Ostris Dioscoridis 748.20
ostridis consideratio Matthiolo 748.26
ostride in describenda Plinij lapsus 748.51
ostridis uires ex Galeno 748.58
Othonna Dioscoridi 429.54
othonnæ consideratio Matthiolo 430.32
Ouillum seuum Dios. 288.59 uires 290.9
Ouorum natura Dioscoridi 262.42
oui candidum Dioscoridis ibidem 46
ouorum consideratio Matth. 262.53
ouorum partes, & coctura uaria 263.24
ouorum uires ex Gal. 263.17
ouæ columbarum 263.1
ouorum lutei oleum 263.46
ouæ pauonum 262.60
ouæ testudinum 263.58
ouis quæ animalia gignantur 263.51
oulli stercoris uires Dios. 294.16
Oxyacantha Dioscoridi 132.35
oxyacanthæ consideratio Matthiolo 132.40
oxyacanthæ uires ex Gal. 136.16
Oxalis Dioscoridi 335.15
oxalis consideratio Matthiolo 335.45
oxalis duo genera ibidem
Oxalmæ Dioscoridi 820.25
Oxycedri consideratio Matth. 110.16
Oxylapathum Dioscoridis. 335.10
oxylapathi consideratio Matth. 335.27
Oxymel Dioscoridi 819.58
oxymelitis confectio triplex Gal. 820.1
oxymelitis confectio ex Mesue 820.12
Oxys Plinio 556.21

P

Paederota, acanthus Dioscoridi
Pæonia Dios. descripta 594.32
pæoniæ Dios. genera duo 594.34
pæoniæ uires Plinio 595.50
pæoniæ consid. Matth. 594.45
pæoniæ uires ex Galeno 594.56
Pagurus pisces 230.12
pagurus in cõsiderãdo Rondoletij opinõ accepta. ibid.
Paliurus Dioscoridi 130.59
paliuri consid. Matt. 131.1
paliurus diuersi generis apud authores 131.4
paliuri uires ex Gal. 132.25
paliurum haud esse tertium Rhamnum Matth. descriptum 129.17
Paliurum non esse Matth. oxyacantham contra quosdam 131.51
Palla, siue Balla marina 870.32
Palma Dioscoridi 168.12
palma humilis 170.13
palmæ consideratio Matthiolo 168.59
palmæ historia Matth. ibidem
palmarum uires ex Gal. 172.25
palmularum facultas ex Gal. 172.36
palma elate Dioscoridi 168.47
palma elate quæ pars in palmula 172.10
palmæ elates historia Matt. 169.5
palma elate in censenda Plinij erratum 172.16
palma elate Gal. duplex 172.13
palmarum differentiæ plures 169.34
palmæ Indicæ uinum fundentes 171.5
palmæ Thebaicæ 171.10
palmulæ quæ omnium optimæ 169.19
palmularum uinum 169.17
Palmæ Christi consid. 579.54
palmæ Christi genera duo ibidem 56
palmæ Christi uires Matth. ibid. 60
palma Christi in censenda Fuchsij erratum 580.36
Panaces Asclepij Dioscoridi 497.43
panaces Chironium Dios. 497.55
panaces Heracleum Dioscoridis. 496.58
panacis omnis generis consid. Matth. 497.58
panacis chironij examinatio Matth. 498.4
panacis utriusq; uires ex Galeno 498.51
panacis lacrymæ facultas ex Mesue 499.1
Pancration Dioscoridi 416.14
pancratij consid. Matt. 416.19
Panicum Dioscoridi 313.55
panici hist. Matth. 313.60
panicum syluestre 314.8
panici uires ex Galeno 314.15
panis optimi conficiendi ratio 304.38
panis hordeaceus 307.34
panis siligineus omnium synceriſsimus 309.59
Pannum in larice nascens 92.16
Papauer corniculatum Dioscoridi 672.23
papaueris corniculati consid. Matth. 672.51
papaueris corniculati uires ex Gal. 673.13
papaueris corniculati noxa, & auxilia Dios. 914.41
papauer erraticum Dioscoridi 669.41
papaueris erratici consid. Matthiolo 670.91
papauer satiuum Dioscoridi 669.53
papaueris satiui consid. 671.10
papaueris lacrymæ facultas 671.31
papauerum uires ex Galeno 671.43
papauer spumeum Dioscoridi 672.42
papaueris spumei consid. Matth. 673.2
papauere spumeo in describẽdo Plin. erratum 673.5
Papyrus Dioscoridi 124.45
papyri consid. Matthiolo 124.52
papyri conficiendi ratio antiquis 125.1
papyri nouum genus 125.13

Digitized by Google

Index.

papyri uires ex Galeno 225.18
Paralios tithymalos Dioſc. 772.30
Pardorum adeps Dioſc. 289.18
Parietaria herba Dioſc. 700.59
parietariæ uires Matth. 701.8
parietariæ uires ex Gal. 701.28
Paronychia Dioſ. 661.10
paronychiæ conſideratio Matth. 661.14
paronychiæ uires ex Gal. 661.52
paronychiam noſtram non eſſe Adiantum album contra naſutos quoſdam 661.20
paronychia altera 661.44
Parthenium Dioſcoridi 591.20
parthenij conſideratio Matt. 591.27
Paſſum Dioſcoridi 813.15
Paſtinaca herba Dioſc. 500.12
paſtinaca in cenſenda Ruellij opi.nõ accepta 500.56
paſtinacæ herbæ conſid. Matt. 500.53
paſtinacæ uires ex Gal. 501.50
paſtinaca marina Dioſc. 242.60
paſtinacæ piſcis conſid. Matt. 243.22
paſtinacæ piſcis, & eius radij uires 243.43
paſtinacæ marinæ ictus notæ, & eius curatio Dioſc. 947.47
paſtinacæ marinæ ictus ſigna Matt. ibid.56
paſtinacæ marinæ ictus remedia 948.4
Pauonum oua 263.1
Pecten Veneris 375.8 eius uires ibid.12
Pedicularis herba Dioſc. lege ſtaphisagria
Pelecinon Dioſc. lege ſecuridaca
Pelecini conſid. lege ſecuridacæ conſid.
Peplis Dioſcoridi 778.1
peplos Dioſcoridi 777.20
pepli, & peplidis conſideratio Matth. 778.8
pepli, & peplidis uires ex Gal. 778.12
Pepo Dioſcoridi 366.61
peponum, & melopeponum conſid. Matt. 368.10
peponum uires ex Gal. 370.12
Perfuliata & eius hiſt. & uires Matth. 720.59
Periclymenon Dioſc. 625.52
periclymenum, & caprifolium non eſſe idem contra quorundam opinionem 626.19
periclymeni conſid. Matth. 626.1
periclymeni uires ex Gal. 626.32
Periploca non repens 694.55
periploca repens ibidem
Perisſereon, lege uerbenaca Dioſ.
Perſea arbor Dioſcoridi 212.54
perſeæ arboris conſideratio 212.58
perſea in cenſenda Columellæ erratum 213.33
perſea arbore in cenſenda Marcelli, & Simphoriani error 183.37
perſeæ arboris mentio, & uires ex Gal. 213.23
Perſica mala Dioſcoridi 180.22
perſici arboris lachryma, & eius uires 183.20
perſici florum uires 183.19
perſicorum nucleorum uires 183.25. & olei eorum facultas 183.30
perſicorum malorum conſid. Matt. 182.12
perſicorum uaria genera ibidem
perſicis duracinis in cenſendis Cornarij opinio reprobata 182.36
perſicorum omne genus à Gal. damnatum 183.16
perſicorum nucleorum aqua ſtillatitia contra calculum 183.32
perſicaria 404.61
Perſonata Dioſ. 720.8
perfoliata herba quæ Plinio 720.48
perfoliatæ uires Matth. 720.58
perſonatæ conſid. 720.45
perſonatæ genera duo Matt. ibidem
perſonata in deſcribenda Plinij tutela aduerſus Leonuceni ſententiam 720.55
perſonata in cenſenda Braſauoli lapſus ibidem
perſonatæ uires ex Gal. 721.12
perſonata, Plinio perfolata 720.55
Petaſites Dioſcoridi 721.27
petaſitis conſid. Matth. 721.31
petaſite in cenſendo Ruellij & Fuch. erratum 721.33
petaſitis uires ex Gal. 721.45
Petroleum quid 101.36
petrolei mira facultas 101.38
Petroſelinum Dioſcoridi 511.26
petroſelini conſideratio Matt. 512.51
petroſelini uires ex Gal. 513.58
Pettimborſa 440.23
Peucedanum Dioſcoridi 526.39
peucedani conſideratio Matt. 527.6
peucedanum officinarum ſuppoſititium 527.36
peucedani uires ex Gal. 527.43
Phalangium herba Dioſc. 553.58
phalangij herbæ conſid. 554.6
phalangij herbæ uires ex Gal. 554.1;
phalangiorum animalium conſid. & genera Matth. 275.33 & 944.48
phalangiorum morſus notæ, & curatio Dioſ. 944.34
phalangiorum genera ex Aetio 375.53. & 944.48
phalangiorũ genera, & morſus notæ ex Nican. 945.1
phalangiorum morſus ſigna, & cura. Matt. ibid.30
Phalaris Dioſcoridi 597.8
phalaridis conſid. 597.14
phalaridis uires ex Galeno 597.21
Pharicon, & eius ueneni notæ, & curatio Dioſcoridi 915.11
pharici ueneni conſid. Matt. 915.17
Phaſioli Dioſc. 325.32
phaſiolorum conſid. Matth. 325.35
phaſiolorum uires Matth. 326.10
phaſiolorum uarius color 325.36
phaſiolis in cenſendis Marcelli & Manardi error 325.52
Phellodrys arbor quæ 162.19
Phillyrea Dioſ. 138.35
phillyrea in cenſenda, Hermolai, Marcelli, & Ruellij ſententia exploſa ibidem 50
phillyrea in deſcribenda Plinij lapſus 140.5
phillyream & Liguſtrum non eſſe idem contra Loniceri ſententiam 140.29
phillyreæ conſid. Matth. 139.42
Phœnix Dioſc. 652.22
phœnicis conſid. Matth. 652.31
Pphrygius lapis Dioſ. 872.38
phrygij lapidis conſid. Matt. 872.46
phrygij lapidis uires ex Gal. 872.50

Digitized by Google

Index.

Phu Dios. repræsentatura 33.49
phu consid. Matthiolo 33.60
phu maioris descriptio Matth. 33.60
phu minoris descriptio Matth. 34.12
phu exigui descriptio Matth. 34.17
phu uires ex Gal. 34.39
phu uires Matth. 34.30
Phycus marinus Dios. 712.33
phyci marini consid. Matt. 712.39
Phyllitis Dios. 552.48
phyllitidis consid. Matthiolo 553.1
phyllitidis uires ex Gal. 553.47
phyllitide in censenda Manardi, Leoniceni, Ruellij, & Fuchsij lapsus 553.27
phyllitidis uires Matt. 553.40
Phyllon Dios. 576.53
phylli consid. Matthiolo 576.60
phyllimentio ex Theophrasto 577.4
Phyteuma Dios. 739.45
phyteumatis consid. Matt. 739.50
Picea arbor Dios. 86.20
piceæ consid. & historia Matt. 92.12
Pila marina Gal. 870.42
pilæ marinæ uires Myrepsico ibid.
Pilosellæ descriptio, et uires Matthiolo 623.33
Pimpinellæ genera, & uires Matt. 657.43
pimpinella altera Matth. 657.58
Pina conchilij genus 220.9
pineæ nuces Dios. 86.32
pinei nuclei uires Matt. 93.28 & 201.35
pinorum eruca Dios. 274.4
pinorum erucarum historia 273.5
pinorum erucarum hausta rum nota, et remedia Dios. 905.14
pinorum erucarum uenenum, & curatio 905.30
Pinus Dios. 86.20
pini historia, & genera 88.1 & 88.57
pinus domestica 86.38
pinus montana 87.
pinus marittima 87.
pinus maritima altera 87.
pinus sylvestris mugo 87.
pinus Tarentina 88.1 & 89.18
pinu, & picea in censendis Bellonij opinio reprobata. 88.18 & 89.37 & 93.7.
Piper Dios. 398.48
piperis consid. Matt. 399.8
pipere m describendo Plinij lapsus 399.24
piper Æthiopicum siue Nigrorum 400.1
piperis Æthiopici imago ibidem 9
piper corniculatum siue siliquastrum 400.6
piperella herba 485.42
piperitis herba quæ 419.14
piperite in censenda Hermolai, Manardi, & Ruellij lapsus 419.9
piperis planta in Italia 399.53
piperiferæ plantæ uariæ ibidem
piperis uires ex Gal. 400.44
piper montanum quid 781.5
Pirolæ historia & uires Matt. 631.5
Piscium ius Dios. 256.44
Pissaphaltos Dios. 100.21
pissaphalti consid. Matt. 101.17
pissaphalto in censendo Fuchsij erro 1701.22
Pisselæon Dios. 98.58
Pistacia Dios. 200.44
pistaciorum consid. Matth. 200.49
pistaciorum uires ex Gal. 201.9
pistacia sylueſtria quid 201.25
Pistolochia 442.6
Pisum Matt. & eius historia, & genera 326.24
piso in censendo Hyeronymi Tragi erratum 327.1
pisis malè utuntur Germanicæ mulieres 372.4
Pityusa Dios. 775.58
pityusæ consid. Matt. 756.1
pityusæ uires ex Gal. 756.39
Pix liquida Dios. 98.45
pix sicca Dios. 99.14
picis liquidæ fuligo Dios. 99.1
picinum oleum Dios. 98.58
picis conficiendæ ratio 99.30
picis facultates ex Gal. 99.52
Plantago Dios. 350.19
plantaginis consideratio & genera Matt. 350.40
plantaginis uires Matt. 350.49
plantaginis uires ex Gal. 350.58
plantago aquatica & eius historia 350.46
plantæ quæ colligi postulant, dum florent 7.1
plantarum degeneratio 9.2
plantas melioreſcere cœli clementia, & loci amicitia ibidem 20
plantarum ſitus naturales ibidem 43
plantarum in radicibus uarietas 10.24
plantæ pro locorum, ac climatum differentia facultates uariant 448.47
Platanus Dios. 113.44
platanus uaſtæ magnitudinis in Lycia 114.1
platanus uini irrigatione gaudet ibidem
platani consid. 113.51 eius uires ex Gal. 114.20
platani uires Matt. 114.19
Plinius à Brasauoli impugnatione uindicatur ī Asaro 32.37
plinius in Gladiolo à Dioſc. diſſentit 634.57
plinius à Dios. in malabathro diſſentit 36.34
plinius in colligendo balsamo à Theophrasto, & Dios. diſcordat 51.43
plinius in perſonata defenditur 720.55
plumbago Dios. 836.12
plumbaginis conſideratio 836.24
plumbarius lapis Dios. 836.21
plumbarij lapidis conſid. Matthiolo 836.40
plumbum elotum Dios. 835.44
plumbum uſtum Dioſc. 835.60
plumbi recrementum Dioſcoridi 836.12
plumbi ſcoriæ conſid. Matt. 836.24
plumbi facultates ex Gal. 836.48
plumbi ſcobis noxa, & curatio Matt. 927.47
Pnigitis terra Dioſcoridi 885.26
Polemonia Dioſcoridi 619.12
polemoniæ conſid. Matthiolo 619.20
polemoniæ uires ex Gal. 619.30
Polenta Dioſcoridi 306.25
polentæ conſid. Matt. 307.35
polenta ruſticorum 313.9

Digitized by Google

Index.

Polion Dioscoridi 557.40
polij genera duo *ibidem*
polij consid. Matt. 557.49
polij uires ex Gal. 558.39
polio in describendo Plinij lapsus 558.34
polij uires Matth. 558.37
Polycnemon Dios. 542.1
polycnemi consid. Matth. 542.9
polycnemi uires ex Gal. 542.14
Polygala Dioscor. 747.61
polygalæ consideratio Matt. 748.1
Polygonaton Dios. 616.13
polygonatum non esse secacul contra Manardi sententiam 616.42
polygonati consideratio Matt. 616.23
polygonati uires Matt. 616.55
polygonati uires ex Galeno 616.57
Polygonon Dios. 614.44
polygonon fœmina Dios. 614.52
polygonon minus Matt. 615.30
polygoni utriusq; consideratio Matth. 614.60
polygoni minoris uires Matt. 615.[illegible]
polygoni utriusque uires ex Gal. 615.45
Polypi piscis mira magnitudo 244.26
Polypodium Dios. 795.28
polypodium alterum Matth. 795.4
polypodij consideratio Matt. 795.44
polypodij uires ex Gal. et Actuario 795.60
Pomatæ conficiendæ ratio 291.43
Pompholyx Dioscor. 828.52
pompholygis consid. Matthiolo 829.45
pompholygis, & spodij hist. ex Gal. 830.37
pompholygis uires ex Gal. 830.46
Populus alba Dioscor. 115.44
populus nigra Dioscor. 115.57
populi utriusq; consid. Matthiolo 116.4
populi albæ historia Matth. *ibidem*
populi nigræ historia Matth. 116.8
populi Lybicæ historia Matth. 116.50
populi uires ex Gal. 119.46
populi lacrymam non esse succinum 117.16
Populnei unguenti examinatio 117.2
populneo in unguento parando Ruellij sententia impro bata 17.2
Porrum capitatum Dios. 385.58
porri consid. Matt. 386.1
porri uires Matt. 387.2
porri facultates ex Gal. 387.8
porrum quo mangonio capitatum fiat 386.50
porri agrestis consid. 387.23
Portulaca Dios. 348.1
portulacæ consid. Matt. 348.47
portulacæ genera duo *ibidem*
portulacæ uires Plinio, et Matth. 349.3
portulacæ uires ex Gal. 348.54
Potamogeton Dioscor. 713.1
potamogetonis consid. Matt. 713.25
potamogetonis uires ex Gal. 714.8
Potentilla & eius historia Matthiolo 649.35
potentillæ uires Matth. 649.40
Poterion Dioscor. 455.22
poterij consid. Matt. 455.40
poterij uires ex Gal. 455.57
poterio in censendo Cornarij opinio explosa 455.48
Prasis quæ plantæ latentur 9.60
Præcipitati uocati facultas 937.21
Primulæ ueris genera duo 717.36
primulæ ueris uires Matt. 717.43
Propolis Dioscoridi 301.33
propolis consid. 301.37
propolis uires ex Gal. 301.45
Pruna, & prunus Dioscoridi 195.1
pruna Ægyptiaca Theophrasto 195.62
prunorum consid. & uires Matt. 195.10
prunorum uires ex Gal. 195.41
prunis in censendis Galenus defensus cõtra Brasauoli sententiam 195.22
pruni sylvestris consid. Matth. 196.18
prunorum sylvestrium uires Dioscoridi 195.7
Prunella lege Consolida minor
Pseudoacorum 20.30
pseudoapios & eius historia Matt. 785.5
Pseudoaconiti imago 686.1
Pseudobunion Dioscoridi 735.42
Pseudobunij consideratio Matthiolo 735.50
Pseudocestí historia Matth. 46.24
pseudocesti uires 46.39
Pseudodictamnum Dioscoridi 475.50
pseudodictamni consideratio Matt. 477.8
Pseudolonchitis 599.38
pseudolotus 190.30
Pseudoelleborum 757.53
Pseudomelanthium & eius uires Matt. 529.17
Pseudomyagrum 730.1
Pseudostruthium 406.35
pseudostruthij uires Matt. 406.40
Pyrethrum Dioscoridi 856.60
Psyllion Dioscoridi 675.51
psyllij consi. Matthiolo 676.33
psyllij Matt. genera duo *ibidem*
psyllij uires ex Gal. 677.1
psyllij facultates ex Mesue 676.45
psyllij epoti signa, & remedia Dioscoridi 610.15
psyllij uenenj noxa, & curatio Matt. 910.19
Ptarmica Dioscoridi 405.17
ptarmicæ consid. Matt. 405.53
ptarmicæ uires ex Gal. 405.60
Ptisanæ consid. Matth. 307.27
Pueri impubis urina Dioscor. 296.25 *Gal. ibidem.* 49
Pulegium Dioscoridi 474.31
pulegij consid. 474.53
pulegij descriptio Matt. *ibidem*
pulegij Plinio genera duo 474.61
pulegij uires ex Gal. 475.20
Pulmo marinus Dioscoridi 258.17
pulmonis marini consid. Matt. 258.36
pulmones animalium Dioscoridi 258.45
pulmonum animalium consid. Matt. 259.1
pulmonariæ historia, & uires Matt. 660.5
pulmonariæ uires 660.8
pulmonariæ alterius descriptio, & uires Matthiolo 660.15
Pulsatillæ historia, Matt. 423.37
pulsatillæ uires Matt. 423.45

Digitized by Google

Index.

Pumex Dioſcoridi 863.33
pumicis conſid. 863.41
pumicis uires ex Gal. 863.45
Purpura Dioſ. 218.40
purpurarum conſideratio & hiſtoria Matth. 219.5
Pycnocomon Dioſ. 784.17
pycnocomi conſid. Matth. 784.24
Pyra Dioſ. 187.39
pyrorum conſid. Matt. 187.50
pyrorum genera *ibidem.* 53
pyrorum facultates 188.8
pyrorum uires ex Gal. 188.10
Pyraſter Dioſc. 187.43
Pyrola herba, & eius hiſtoria Matth. 631.5
pyrolæ uires Matt. 631.9
pyrolæ potio admirabilis facultatis ad uulnera interna ſananda 631.20
Pyrethrum Dioſc. 522.10
pyrethri conſid. Matt. 522.49
pyrethri uires ex Gal. 522.61
Pyrites lapis Dioſ. 873.42
pyritæ lapidis conſid. Matt. 873.51
pyritæ lapidis uires ex Gal. 874.3

Q

Quercus Dioſ. 159.42
Quercus conſid. Matt. 159.54
quercus plura alia ſert præter fructũ 160.3
quercus uires ex Gal. 160.35
quercus, & oleæ inimicitia 15.55
Quinquefolium Dioſ. 649.61
quinquefolij conſid. & genera Matth. 650.46
quinquefolio in cenſendo Manardi lapſus 650.55

R

Radices quando effodiendæ 5.57
Radicum optimarum notæ 6.7
radices quomodo mundandæ, ſiccandæ, ac conſeruandæ 6.13
radices quibus in locis reponendæ 6.25
radicum differentiæ in coloribus, et ſaporibus 10.50
Radicula Dioſc. 406.1
radiculæ conſid. Matt. 406.10
radiculæ uires ex Gal. 406.42
Radix Dioſ. 332.1
radix ſyluestris Dioſc. 332.13
radicis conſideratio 332.51
radix dulcis Dioſc. 443.31
radicis dulcis conſid. Matt. 443.41
Ranæ Dioſ. 250.58
ranarum conſideratio Matt. 251.20
ranæ paluſtris ſumptæ noxa, & remedia Dioſcoridi 925.35
ranæ paluſtris uenenum 925.59
ranæ maleficæ ſignа, & curatio 926.10
Ranunculus Dioſc. 419.20
ranunculi conſideratio Matth. 421.1
ranunculi genera plura 421.3
Ranunculi uires ex Gal. 421.17
Raphanus ſyluestris Dioſc. 332.14
raphani Theophraſto plura genera 333.16
raphani conſideratio Matt. 332.51
raphani facultates Matt. 332.61
raphani uires ex Galeno 333.28
raphano in ſyluestri cenſendo Fuchſij erratum 333.10
raphanus Ruſticanus, ſiue uulgaris 333.16
raphaninum oleum Dioſc. 66.27
Rapum Dioſ. 329.30
rapi conſideratio Matt. 329.51
rapi uires ex Galeno 331.14
rapum ſyluestre Matt. 330.14 & 331.8
rapunculus, & eius hiſtoria Matt. 330.28
rapunculum non eſſe ſyluestre rapum 330.22
Ratio uictus in demorſis à cane rabido Dioſ. 937.35
ratio commentariorum in librum ſextum 889.47
Recocta quid, et uires 286.7
Recrementum argenti Dioſcoridi 840.29
Regium granum lege Ricinus
Recrementum plumbi 836.12
Remedia ad uaria medicamentorum noxiorum ſymptomata 928.14
remedia ad conuulſiones Matt. 928.50
Res quæ uenena produnt, iisque ſuſpenſæ aduerſantur 895.57
Reſina lentiſcina Dioſcoridi 93.58
reſina liquida è pinu, et picea Dioſcoridi 96.30
reſinæ aliæ Dioſcoridi 96.32
reſina terebinthina Dioſcoridi 96.9
reſinæ terebinthinæ conſid. 97.18
reſinæ terebinthinæ uires Matth. 97.55
reſinarum omnium uires ex Galeno 98.4
Reſta bouis 457.53
Rha Dioſcoridi 434.42
rhabarbarum à Rhapontico differre 434.60
rhabarbaro in deſcribendo Auerrois opinio exploſa 435.20
rhabarbaro in cenſendo Ruellij opinio improbata 436.12
rhabarbarum legitimum 437.36
rhabarbari hiſtoria Matt. 437.42
rhabarbarum Italicum, ſiue Monachorum 335.60 & 438.57
Rhamnus Dioſcoridi 128.6
rhamni conſid. & genera Matt. 128.46
rhamni uires ex Galeno 130.5
rhamno in cenſendo error quorundam 129.17
rhamno in examinando Ruellij erratum 129.41
rhamnum tertium Matt. haud eſſe Paliurum contra quorundam opinionem 129.17
Rhaponticum Dioſcoridi 434.42
rhapontici conſideratio Matt. 434.55
rhapontici et rhabarbari diſcrimen 435.45
rhapontici uires ex Gal. 436.28
Rheon Dioſcoridi 434.42
rhei Barbarici nomenclatura unde 417.4 *per totum*
rhei Barbarici, ſeu rhabarbari uires ex Meſue 438.21
rhei Indici nominatio 436.50
rhei Turcici nomenclatio 436.45
Rhodia radix Dioſcoridi 653.8
rhodiæ radicis conſideratio Matth. 653.14

Digitized by Google

rhodiæ radicis uires ex Gal. 653.42
Rhododendron Dios. 695.56
rhododendri consid. vide Nerij consid.
Rhus Dios. 165.50
rhois consid. Matt. 166.1
rhoe in considerandæ Monachorum error. 166.30
Rhoe in Syriaco censendo Fuchsij opinio explosa 266.35
rhois uires ex Gal. 167.58
Ribes Mauritanis quid 135.40
ribis officinarum consid. Matt. 135.41
ribis historia Matt. *ibidem*
ribis uulgaris uires 135.55
ribe in censendo Bellonij opinio improbata 136.11
ribe in examinando Dodonei sententia non accepta 136.9
Ricinus Dioscoridi 771.14
ricini consid. Matt. 771.30
Ricini uires ex Mesue 771.44
ricini uires ex Gal. 771.53
ricini sumpti noxa, & curatio Matt. 927.59
ricini olei consid. Dios. 64.49
ricini olei uires ex Mesue 65.2
Risagalli uenenum, & curatio Matt. 924.57
Rosa Dioscoridi 147.34
Rosarum consid. Matth. 147.55
rosarum genera plura 147.56 & 148.45
rosarum succus, & dilutum 148.13
rosarum succus, & eius uires Matt. 148.18
rosarum dilutum absq; noxa aluum deijcere *ibidem*
rosæ Italis Moschette quæ 147.59
rosæ syluestres 148.40
rosæ aureo colore 148.45
rosarum differentiæ, & genera ex Plinio 148.45
rosarum partes, & earum uires 148.59
rosarum aqua stillatitia quæ præstantior 149.18
rosarum facultates ex Galeno 149.60
rosarum in aqua stillatitia paranda Fuchsij opinio improbata 149.40
rosaceum Dios. 68.40
rosacei consideratio Matt. 69.5
rosaceum num conueniat in noxa mandragoræ 913.55
rosaceum omphacinum 69.18
rosacei omphacini uires 69.21
Roseipastilli Dios. 147.47
rosis in censendis Manardi sententia contra Mesuem explosa 148.33
Rosmarinum Dios. 523.7
rosmarinum coronarium Dios. 523.30
rosmarinum coronarium non esse Cneorum 523.57
rosmarinum syluestre 524.10
rosmarini consid. Matt. 523.35
rosmarini historia ex Theophrasto 523.42
rosmarini coronarij uires Matt. 523.59
rosmarini uires ex Gal. 524.30
Rostrum porcinum 361.59
Rubeta, & eius noxæ remedia Dios. 295.35
rubetæ ueneni signa 925.59
rubetæ ranæ maleficæ signa, & curatio Matthiolo 926.11
Rubia Dios. 597.36
rubiæ Dios. genera duo *ibidem*
rubiæ consid. Matt. 597.49
rubiæ uires ex Gal. 597.60
Rubigo ferri Dios. 834.58
rubiginis ferri consid. Matth. 835.6
Rubrica fabrilis Dios. 851.1
rubricæ fabrilis consid. Matt. 851.7
rubrica lemnia 851.45
rubrica sinopica Dios. 850.26
rubricæ sinopicæ consid. Matt. 850.33
Rubus Dios. 645.15
rubi consid. Matt. 645.40
rubi uires ex Gal. 646.1
rubus canis Dios. 136.30
rubi canis consid. Matt. 136.35
rubi canis uires ex Gal. 137.12
rubus Idæus Dios. 645.32
rubi Idæi consid. Matt. 645.53
Rumex Dios. 335.10
rumicis consid. Matt. 335.28
rumicis facultas ex Gal. 337.1
Ruscum Dios. 751.20
ruscі consid. Matt. 751.35
Ruta Dios. 492.42
ruta montana Dios. 492.42
ruta syluestris Dios. 493.5
rutæ satiuæ, & syluestris consid. Matth. 493.8
rutæ utriusq; uires ex Gal. 493.54
ruta syluestris alsera Dios. 494.1
rutæ syluestris alterius consid. 494.47
rutæ syluestris alterius uires ex Gal. 495.47
ruta capraria 495.53
rutæ caprariæ uires Matth. 495.58

S

Sabina Dioscoridis descriptæ 106.25
Sabinæ consid. Matt. 106.35
sabina alia fructifera alia sterilis 106.37
Sabina in censenda Bellonij error 107.45
sabinæ uires ex Gal. 108.10
sabinam bacciferam non esse iuniperum maiorem neque thuiam, ut somniauere quidam 106.48
sabinæ uires Matt. 108.6
Saccharum Dios. 297.59
sacchari consid. Matth. 298.46
saccharum antiquorum à nostrate nõ differre 299.3
sacchari factitij inuentio 299.28
saccharum antiquorum 299.3
saccharum candidum 300.54
saccharo in censendo Manardi, & Fuchsij opinio reprobata 398.54
saccharo albasser in censendo Manardi opinio non accepta 399.58
saccharo in censendo apud Gal. Fuchsij opinio impugnata 300.24
Sacra herba Dioscoridi 667.18
Sagapenon Dios. 532.11
sagapeni consideratio Matt. 532.20
sagapeni uires ex Mesue 532.25
sagapeni facultates ex Gal. 532.40
Sagina Italis quæ 314.27

Digitized by Google

Fagura berba quæ 713.27
Fagutæ genera duo 713.29
Fagutarum umbrarum bifi. ☞ *vires Matth.* 714.7
Sal Diosc. de generibus 864.1
Sal omnis generis confid. Matt. 864.52
Salæ fractates ex Gal. 866.5
Sal Ammoniacus Diosc. 864.2
Salis Ammoniaci confid. 865.11
Sal Armeniacus officinis 865.16
Sal Indus quid Paulo, et Alexandr. 300.40 ☞
Sal Indus Foſſilis 865.35
Sal Alchali 865.39
Salis Diosc. ·*.* 864.42
Salis Indi confid. *ibidem*
Salis Ilotis confid. 865.42
Salis Ilotis quid. 865.57
Salis Ilotæ Diosc. 864.37
Salis Ilotæ confid. 865.59
Salinum 865.57
Salmandra Diosc. descripta 273.59
Salmandræ confid. Matt. 273.56
Salmandræ cum igni non adjunct. fulgum 273.50
☞ 274.25
Salmandra aquatica 274.43
Salamandræ bubus fugna, ☞ *remedia Diosc.* 905.39
Salamandræ confecta natura Matt. 905.47
Salamandræ nemini curatio 906.2
Salsa humana, ☞ *eius factitates* 297.14
Salsa humana Scorpiones necat 297.31
Saltatrix herba Pyrethrum Diosc. 303.8
Saltuca, ☞ *eius confid. Matthiolo* 303.8
Saltucam non esse Celticam Viridum contra Leonice m ☞ *Fuchsij sententiam* *ibidem*
Saltucam Virginio, ☞ *Trimo eandē esse plenam con tra Argentarij opinionem* 20.50
Salix Diosc. 156.21
Salicis confideratio ☞ *vires Matth.* 156.57
Salicis vires ex Gal. 156.60
Salsa parilla quid ☞ *vires* 146.29 *eius vires* 147.11
Salsa Diosc. 477.52
Salsæ confid. Matt. 478.38
Salsa in defcribenda Plinij error 478.55
Salsæ vires Matt. 478.56
Salsæ vires ex Gal. 478.62
Salsæ Myrepsi confid. Matthiolo 478.40
Salsæ Theophrasto duæ ſpecies 478.47
Salsæ vires ex Actio 479.1
Salsa Romana 481.3
Salsa Romanæ vires 481.15
Sambucus Diosc. 781.49
Sambuci, ☞ *ebuli genera* 782.33
Sambuci, et ebuli vires ex Gal. 783.33
Sambuci enilęyxnq; examinatio Matt. 782.33
Sambucus nomina Matt. 782.37
Sambuci aquatica 782.42
Sambuci vires Matt. 782.52
Sambuci è cortice unguent præparatiſſimi ad ambuſtio-nem parandi ratio Matt. 783.5
Sambuci intrinſq; factitates ex Gal. 783.33
Samia terra Diosc. 884.27
Samiæ terræ confid. Matt. 884.41
Samius lapis Diosc. 884.37
Sanguis draconis *ibidem*
Sanguinis draconis cancami loco haud ſupponendum contra Nonnebos 792.22
Sanguis Vipinæ quæ 622.9
Sanguiſorba maior ☞ *minor* 617.47
Sanguis genera, ☞ *vires Matt.* 622.20
Sanicula,quinquefolij ſpecies 622.10
Sanicula dentaria vires Matt. 622.22
Sanicula dentaria, ☞ *eius hiſtoria Matt.* 922.11
Sanicula dentaria vires Matt. 622.22
Sanctorum confid. ☞ *Genera Matth.* 553.50
Sanctorum vires 553.53
Sapa Diosc. 813.17
Sapphirus lapis Diosc. 880.36
Sapphiri confid. Matt. 880.39
Sapphirus noſtri ætatis lapidem 880.43
Saracenicum frumentum, ☞ *eius hiſtoria* 306.1
Saracenico in frumento cenſendo Hieronymi Tragi error 316.15
Sarcocolla *vacuum*
Sarcocolla Diſcoridi 534.56
Sarcocollæ confid. Matthiolo 534.60
Sarcocollæ vires ex Arabibus 555.13
Sarcocollæ factitates ex Gal. 535.24
Sarcophagus lapis 873.21
Sardonia herba vanunculi genus 421.13
Sardinæ glandes Diosc. ace cathmea *Sardonia*
Sanni lapidis confideratio *ibidem*
Sampſuchum Diosc. 485.60
Sampſuchi confid. Matthiolo 487.40
Sampſuchi vires ex Gal. 487.61
Sampſuchum Diosc. 70.20
Sampſuchini confid. Matt. 70.30
Sandaracha Arabum *Cressonum Sandaracha quo-modo differat* 105.35
Sandaracha Diosc. 859.16
Sandaracha confid. Matt. 859.34
Sandaracha vires ex Gal. 859.60
Sandaracha poæ noxa, ☞ *eius remedia Diosc.* 924.1
Sandaracha malefica mis, ☞ *curatio Matt. ibid.* 10
Sandaracha gummi 105.35
Sandaracha cragino ſi mallis genus 105.57
Sandaraca Arabum quid 105.37
Sandyx Diſcoridi 842.12
Sandycis confid. Matthiolo 842.20
Sandycis facultas ex Gal. 842.23
Sandycis, ☞ *Sandaracha differentia* 842.26
Sanguinaria mas Diosc. 614.44
Sanguinaria femina Diosc. 614.52
Sanguinaria confid. ☞ *vires. uide in Polygono* 274.25
Sanguinella herba Tragmus genus 641.12
Sanguinea virga confid. Matt. 193.14
Sanguinis arboris confid. & hiſtoria 193.15
Sanguinis arboris vires Matt. 193.37
Sanguis Diosc. 793.23
Sanguis draconis 846.44
Sanguine draconis in cenſendo Plinij error 847.6
Sanguinis confid. Matthiolo 793.38
Sanguis quorundam animalium vires peculiares *Galeni improbatæ* 793.50
Sanguis taurinus, cuiuſque epoti noxa, ☞ *curatio Diosc.* 919.43
Sanguinis tauri venenata potio Matt. 917.53
Sanguinis mulieris venenum, ☞ *eius remedia Matth.* 920.10
Sanicula Vipina quæ 622.9
Sanguiſorba maior ☞ *minor* 617.47
Sanicula genera, ☞ *vires Matt.* 622.20
Sanicula,quinquefolij ſpecies 622.10
Sanicula dentaria, ☞ *eius hiſtoria Matt.* 922.11
Sanicula dentaria vires Matt. 622.22
Sanctorum confid. ☞ *Genera Matth.* 553.50
Sanctorum vires 553.53
Sapa Diosc. 813.17
Sapphirus lapis Diosc. 880.36
Sapphiri confid. Matt. 880.39
Sapphirus noſtri ætatis lapidem 880.43
Saracenicum frumentum, ☞ *eius hiſtoria* 306.1
Saracenico in frumento cenſendo Hieronymi Tragi error 316.15
Sarcocolla *vacuum*
Sarcocolla Diſcoridi 534.56
Sarcocollæ confid. Matthiolo 534.60
Sarcocollæ vires ex Arabibus 555.13
Sarcocollæ factitates ex Gal. 535.24
Sarcophagus lapis 873.21
Sardonia herba vanunculi genus 421.13
Sardinæ glandes Diosc. ace cathmea *Sardonia*

Digitized by Google

Index.

Sardonia herbæ noxa, & remedia Diosc. 912.34
Jardonis frijus adagium unde ditlus 421.13
Jardoniæ herbæ nomina, eiusque curatio Matthiolo 912.41
Aarmentitius cinis Diosc. 869.1
Aarmenia columella 484.59
Aarmeria conjug. Matth. 484.53
Aarryum Diosc. 577.58
Aaryum tritbonium Diosc. 579.1
Aaryni conjug. Matt. 579.8
Aaryni erithronij magno 579.20
Aaryno in cemetrio Nonacbrum error 580.41
Aaryni vires ex Gal. 581.6
Aaxifraga Diosc. 617.57
Saxifraga conjug. & vires Matt. 617.61
Saxifraga nomen pluribus plantis commune 619.62
Saxifragæ vires ex Gal. 618.17
Saxifraga alba 619.54
Saxofas locis quæ plantæ quadeant 9.51
Saxifragia magna 619.51
Saxifragæ genera tria Matt. & eatum bift. 619.32
Scabiosa minor 624.14
Scabiosa major *ibidem*
Scabiosæ maioris bifloria 624.18
Scabiosæ virus conjug. & bifloria Matt. 624
Scabiosæ virus, vires Matthiolo 625.10
Scammonea Dioscoridi 778.40
Scammonia & eius juxta conjug. Matt. 779.1
Scammonij adjones ex Mesue 779.38
Scammonij vires ex eodem *ibidem*
Scammonij noxa & eius curatio Matth. 927.59
Scandix Dioscoridi 374.10
Scandicis conjug. Matt. 374.23
Scandicis vires ex Gal. 375.1
Scarabæi vires ex Gal. 361.10
Scarola quæ species Intybi 361.4
Scarola duplex 361.10
Schistum lac Diosc. 283.37
Schistus lapis Dioscoridi 875.23
Schistæ lapidis confi. Matthiolo *ibidem* 29
Schistæ lapidis vires ex Gal. *ibidem* 32
Scilla Diosc. 415.56
Scillæ vires Matt. 416.59
Scillæ veneno sex & curatio Matt. 908.58
Scillinum accetum Diosc. 810.45
Scillini acetti vires admirabiles ex Gal. 810.61
Scillinum vinum Diosc. 811.30
Scillini vini vires ex Galeno 811.42
Scinous Diosc. 777.51
Scinci conjug. 777.57
Scinci Vicentini 777.61
Scinci meminit & vires ex Plinio 778.55
Scaveæ, & eius confideratio & vires Matthiolo 782.12
& ibidem 20
Scinus animal, & eius historia Matth. 783.7
Scinci vires 783.11
Scolopendra marina Diosc. 734.61
Scolopendræ marinæ confideratio Matt. 735.22
Scolopendræ marinæ legimus imago 735
Scolopendræ vires & curatio Diosc. 946.1
Scolopendræ venenosæ conjug. Matthioli *ibidem* 10
Scolopendra noxijs remedia Matth. *ibidem*.20
Scolopendrion Dioscoridi Lege Aspleniun
Scolopendrij conjug. Lege Aspleni conjug.
Scolymus Diosc. Lege Carduus
Scordion Diosc. 558.49
Scordij conjug. Matthioli 558.60
Scordum hic optimum 559.22
Scordij vires ex Gal. 559.31
Scoria ferri Diosc. 835.1
Scoriæ ferri confideratio Matthioli 835.6
Scoriæ ferri vires ex Gal. 835.12
Scoriæ plumbi Dioscoridi 836.12
Scoriæ plumbi conjug. 836.24
Scoriæ omnis vires ex Gal. 835.12
Scorodoprasum Dioscoridi 392.10
Scorodoprasij confideratio Matth. 392.12
Scorpionis Dioscoridi 801.8
Scorpionis conjug. 801.12
Scopolidis facultas ex Gal. 801.18
Scorpius herba Diosc. Lege Helioscopium maius
Scorpius marinus Diosc. 732.33
Scorpij marini conjug. Matth. 732.54
Scorpij marini vires 733.29
Scorpionis marini ictus noxa, & curatio Dioscoridi 946.31
Scorpionis marini curatio Matt. 946.49
Scorpius correctoris Dioscoridi 731.24
Scorpionis terrestris conjug. Matt. 731.47
Scorpionum genera 731.55
Scorpionis aspreti 732.5
Scorpionum facultates 732.15
Scorpionum oleum vires facultatis 732.18
Scorpionis aliquibus admotis stupidi reddantur 16.26
Scorpionis quibus admotis resiuiscunt 16.28
Scorpionis ictum prohibentia 16.29
Scorpionis ictus noxa, & curatio Dioscoridi 946.31
Scorpionum genera ex Nicandro 946.49
Scorpionum ictui medicina & remedia Matt. 947.11
Scorpionis & eius bifloria Matthioli. 379.61
Scorpionis vires 381.22
Scotomus lege Cotinus
Scrophularia, & eius bifloria & vires Matthioli 709.10
Scrophulariæ in cemetida Fuchsij errantum 708.61
Sebestena 196.36
Secale Fumenti genus 309.30
Secale non effe Oryzam 309.40
Secale vires 310.15
Secacul Arabum *vide* 616.49
Securidaca Dioscoridi 582.42
Securidacæ confideratio Matt. 582.48
Securidacæ genera duo Matt. 582.53
Securidacæ vires Matt. 583.32
Securidacæ vires ex Gal. 583.36
Sedum maius Dioscoridi 703.6
Sedum minus Dioscoridi 703.19
Sedum tertium Dioscoridi 703.26
Sedum arboreiscentis genera duo Matth. *ibidem*
Sedi arboreiscentis genera Matth. 704.6
Sedi conjug. & genera Matth. 704.19
Sedi vires ex Galeno 705.4
Selago quid 106.44
Selenites

Digitized by Google

Index.

Selenites lapis Dioscoridi 881.9
Selenitæ lapidis confideratio Matthi. 881.14
Selinufia terra Dioscoridi 885.11
Semen anetum 466.4
Semen anetum, finc fementina 466.59
Semen anetum .466.4
Semina quomodo demetenda 6.33
Semina, & fructus in plantis diuerfimoda 1.4.45
Sempreuiuum maius Dioscoridi 703.6
Sempreuiuum minus Dioſc. 703.19
Sempreuiui genus Dioſc 703.26
Sempreuiui confid. & genera Matth. 704.19
Sempreuiui uires ex Gal. 704.4
Sempreuiui atrouiridis genera duo ibidem
Sena herba & eius hiſtoria Matt. 720.10
Sena in conſuenda Rvellij balneatio 720.29
Sena & eius alui uires Matth. 721.41
Sena cluti præparatio 721.48
Sena unum 721.56
Sene folioli in examinandis Medijs, & Brafauoli 721.8
Sene uires ex Matheo. & Serapione 721.18
Sene folioloru uires 721.17
Senecta anguium Dioſc. 240.7
Senecta anguium confideratio Matthioli 240.23
Senecta anguium uires 240.30
Senecio Dioſcoridi 710.10
Senecionis confideratio Matth. 710.52
Senecionis genera duo 710.56
Senecione in cenendo Brunfelſij error 710.55
Senecionis uires ex Gaſeno 711.2
Sepia Dioſcoridi 243.50
Sepiarum confideratio Matth. 243.57
Sepiarum facultates 244.54
Sepis Dioſcoridi 277.1
Sepis ſexa confid. 277.30.& 910.45
Sepis morſus figna, & remedia Matt. 910.59
Serica Gal. quid 198.14
Serici confid. & uires 208.2
Seris Dioſcoridi 319.57
Seriſis conſideratio Matth. 360.11
Serpentina 411.6
Serpens marina, Ariſtoteli quid 233.62
Serpente in marina cenſenda Tſiny & Rondoletij error 234.40.& 47
Serpens marina Salviano optime examinata adueſus Rondoletium & Tſiny errorem ibidem
Serpentes delectari uino 485.53
Serpyllum Dioſcoridi 485.53
Serpylli confid. 486.34
Serpylli uires ex Gal. 486.52
Serratula 611.52
Serrula campana Dioſc 488.7
Serrula campana confid. Matth. 488.17
Seruij Grammatici error 138.5
Seruius Dioſcoridi 283.54
Seſeli uires ex Gal. 286.11
Seſeli uires ex Matſue 286.17
Seſamum Dioſcoridi 315.17
Seſami confid. Matt. 315.23
Seſami uires ex Galeno 315.54
Seſamoides magnum Dioſcoridi 758.55
Sextilis lapis Dioſcoridi 881.9
Sextilis lapidis confideratio Matth. 881.14
Sextilis terra Dioſcoridi 885.11
Sextum quomodo demetenda 6.33
Sextum, & fructus in plantis diuerfimoda 1.4.45
Sextum maius Dioſcoridi 703.6
Sextum minus Dioſc. 703.19
Sextum genus Dioſ. 703.26
Sextum confid. & genera Matth. 704.19
Sextum uires ex Gal. 704.4
Sextum atrouiridis genera duo ibidem
Sextum herba & eius hiſtoria Matt. 720.10
Sextum in conſuenda Rvellij balneatio 720.29
Sextum & eius alui uires Matth. 721.41
Sextum cluti præparatio 721.48
Sextum unum 721.56
Sextus folioli in examinandis Medijs, & Brafauoli 721.8
Sextus uires ex Matheo. & Serapione 721.18
Sextus folioloru uires 721.17
Sextilis anguium Dioſc. 240.7
Sextilis anguium confideratio Matthioli 240.23
Sextilis anguium uires 240.30
Sextilio Dioſcoridi 710.10
Sextilionis genera duo 710.56
Sextilione in cenendo Brunfelſij error 710.55
Sextilionis uires ex Gaſeno 711.2
Sophia Dioſcoridi 243.50
Sophiarum conſideratio Matth. 243.57
Sophiarum facultates 244.54
Sophis Dioſcoridi 277.1
Sophis ſexa confid. 277.30.& 910.45
Sophis morſus figna, & remedia Matt. 910.59
Sorica Gal. quid 198.14
Sorici confid. & uires 208.2
Soris Dioſcoridi 319.57
Soriſis conſideratio Matth. 360.11
Serpentina 411.6
Serpens marina, Ariſtoteli quid 233.62
Serpente in marina cenſenda Tſiny & Rondoletij error 234.40.& 47
Serpens marina Salviano optime examinata adueſus Rondoletium & Tſiny errorem ibidem
Serpentes delectari uino 485.53
Serpyllum Dioſcoridi 485.53
Serpylli confid. 486.34
Serpylli uires ex Gal. 486.52
Serratula 611.52
Serrula campana Dioſc 488.7
Serrula campana confid. Matth. 488.17
Seruij Grammatici error 138.5
Seruium Dioſcoridi 283.54
Seſeli uires ex Gal. 286.11
Seſeli uires ex Matſue 286.17
Seſamum Dioſcoridi 315.17
Seſami confid. Matt. 315.23
Seſami uires ex Galeno 315.54
Seſamoides magnum Dioſcoridi 758.55
Seſamoides lapis Dioſcoridi 761.6
Seſamoides uirufq; confid. Matth. 761.9
Seſamoides Aethiopicum Dioſc. 761.11
Seſeli Creticum Dioſcoridi 761.12
Seſeli Marſillenſe Dioſcoridi 761.60
Seſeli Peloponenſe Dioſcoridi 762.6
Seſeli omnis confid. Matt. 762.16
Seſelis uires ex Gal. 762.27
Sferracallo herba quæ 788.29
Sicyonium oleum Dioſcoridi 863.19
Sideritis prima Dioſcoridi 864.7
Sideritis ſecunda Dioſcoridi 864.15
Sideritis tertia Dioſcoridi 864.22
Sideritis omnis confid. Matth. 864.59
Sideritis prime deſcriptio Matt. 865.47
Sideritis uires ex Gal. 864.16
Sigillum S. Mariæ, aut Salomonis 616.39
Signa in communi nenim ſumpſi 897.3
Siliginei panes 309.54
Siliginis hiſtoria 310.10
Silignem & oryzam no eſſe idem contra Rvellij, Max 309.47
cella & Hermolai opinionem 309.47
Silique Dioſcoridi 179.17
Siliquarum confid. Matt. 179.20
Siliquarum uires ex Galeno 179.50
Silphium Dioſc. 530.7
Silphij uires Theophrafto 531.20
Siluius Dioſ. 252.1
Siluri pifcis confid. Matthiolo 252.20
Siluro in uetcendo Theodori error 252.22
Siluro in cenſendo Salmam optimo optima 252.34
Silybum Dioſc. 764.60
Silybi confid. Matth. 765.1
Similago tritici quid 309.57
Simplicium penitia acquiri non potuit ex libroru tm tum lectione 3.50
Simplicium penitia a præceptoribus, non ex libris ea 3.60
Simplicium nomina uaria Dioſcoridem 8.42
Simapi Dioſ. 392.39
Simapi confid. 392.56
Simapi ſecundates Matthiolo 393.33
Simapi uires ex Gal. 393.50
Sion Dioſcoridi 352.12
Sii confideratio Matt. 352.48
Sii uires ex Gal. 353.1
Sii uires Matth. 352.60
Syrupus Matth. Iulianus cum decocto Cinamei modus 246.12
Sifer Dioſcoridi 333.52
Siferis confid. Matt. 333.55
Siferis uires ex Gal. 333.4
Siron Dioſcoridi 503.30
Siſonis confid. 503.33
Siſymbrium Dioſc. 333.9
Siſymbrij confid. Matth. 353.51
Siſymbrij uires Matt. 354.58
Siſymbrij in menſibam mutatio 333.60
Siſymbrium aquaticum Dioſ. 333.13
Siſymbrij aquatici confid. Matt. 354.19
Siſymbrij Sylueſtris confid. Matth. 354.4
Siſymbrij aquatici uires Matth. 355.2

Index.

Aſymbriy virtuſque vires ex Gal. 355.7
Smaragdes pisces Dioſc. 255.42
Smaragdum conſid. Matth. 213.23
Smilax bovrenſis Dioſc. 389.35
Smilacis bovrenſis conſid. Matt. 389.46
Smilace bovrenſi in cruciato Alamedi opinio impro-bata 384.1
Smilax aſpera Dioſc. 749.8
Smilacis aſperæ hiſtoria ex Theoph. 749.32
Smilacis aſperæ radix idem cum Χαγὰ βατὰ 749. 57 & 146.55
Smilax lævis Dioſcoridi 749.22
Smilacis lævis hiſtoria Matth. 750.12
Smilacis virtuſq; vires ex Gal. 751.12
Smilacis virtuſq; conſid. Matth. 161.38
Smilacis Glandifera montio apud Calenum 161.34
Smilace Glandifera in cruda Cornaverath 161.40
Smyrnis lapis Dioſcoridi 883.36
Smyrnidis conſid. & vires ex Gal. 883.44
Smyrnium Dioſcoridi 514.18
Smyrnij conſideratio Matt. 514.42
Smyrnij vires ex Gal. 515.53
Smyrnium Cretenſe Matth. 515.42
Smyrnio in cenſendo Regiæ opinio nō accepta 515.8
Sodomeus lacus 100.42
Solanum baſilicatum Dioſc. 677.24
Solanum bovtense Dioſc. 677.10
Solanum manicum, ſeu luteſcens Dioſc. 678.53
Solanum ſomniferum Dioſc. 678.35
Solani vires ex Calenio 680.57
Solani bovtenſis hiſtoria Matth. 679.10
Solani bovtenſis vires Matth. 679.16
Solani baſilicati conſid. & hiſtoria Matt. 679.22
Solani baſilicatæ vires Matt. 679.27
Solani ſomniferi hiſtoria Matt. 679.49
Solani ſomniferi alterum genus 679.49
Solanum manus & eius hiſt. Matt. 679.56
Solano in matre cruciato Fuchsij opinio expoſita 679. 59
Solani matoris vires Matth. 680.20
Solani manici noxa & curatio Matth. 908.7
Solatri ſtellæ Matth. 657.58
Solatrellæ genera duo 657.44
Solatrellæ vires Matth. 658.1
Soldanella quæ lege Braſſica marina 658.1
Solidaginis minoris, & media vires 620.1
Solidago media & eius hiſtoria Matt. 620.57
Solidago minor & eius hiſt. Matth. 620.54
Solidaginis vires ex Gal. 883.1
Sonchi genera duo 358.49
Sonchi conſideratio Matth. 358.41
Sonchi Dioſcoridi 358.41
Sonchi vires ex Gal. 359.32
Sonchi: genera plura ibidem
Sonchi vires Matt. 358.58
Sorbæ Dioſcoridi 193.45
Joborum conſideratio Matt. 193.49
Joborum vires ex Gal. 194.53
Jovis Ljuſſiaris, & eius hiſtoria Matth. 193.60
Jovis tovmentalis, & conſid. Matt. 193.61
Suty Dioſcoridi 857.45
Joſeos conſid. Matt. 858.37
Joſeos hiſtoria, & vires ex Gal. 858.1
Sorgo Italis quid 314.28
Sparganion Dioſcoridi 655.1
Parganij conſideratio Matt. 655.9
Parganij vires ex Gal. 655.17
Sparganio in cenſendo Regiæ errantem 655.13
Sparsion Dioſcoridi 763.34
Sparsij conſid. Matth. 763.46
Sparsij vſus ex Plinio 764.9
Sparsij vires ex Gal. 764.52
Spatha Dioſcoridi 168.47
Spathæ ferulæ quæ 656.1
Spermæ ceti quid 865.54
Sphæcelus quid 478.46
Sphondilion Dioſc. 525.16
Sphondilij conſid. Matth. 525.27
Sphondilij vires Matth. 525.38
Sphondilij vires ex Gal. 525.44
Sphondilio in cenſendo Fuchsij error 525.40
Sphragis ægros Dioſ. lege Lemnia terra
Spinacia 341.56
Spina acuta Dioſc. lege oxyacantha
Spinæ acutæ conſid. lege oxyacanthæ conſid.
Spinæ acutæ vires ex Gal. & lege oxyacanthæ vires ex Gal. 132.54
Spinæ acutæ legitimæ quæ 471.41
Spinæ albæ Dioſc. 471.42
Spinæ albæ conſid. Matt. 471.50
Spinæ albæ in cenſenda Fuchsij lapſus 471.61
Spinæ albæ in cenſenda Brafauoli calumnia in Aeginam conjunctas 47.65
Spinæ albæ vires ex Gal. 433.10
Spinæ Arabicæ Dioſc 433.17
Spinæ Arabicæ conſid. Matth. 433.22
Spinæ Arabicæ vires ex Gal. 433.42
Spinæ infectoriæ vires 129.50
Spino nervio Italicè quid 129.42
Spino cervino ibidem
Spodium Dioſc. 828.52
Spodij & pompholygis conſid. 829.45
Spodij & pompholygis hiſtoria ex Gal. 830.39
Spodio in cenſendo Brafauoli error duplex 830.20
Spodio in examinando Fuchsij error 830.33
Spongiæ Dioſc. 870.54
Spongiarum hiſtoria ex Ariſtotele 871.4
Spongiarum vires ex Gal. 871.28
Spongiarum lapides Dioſ. 883.1
Spuma nitri, vide nitri ſpuma
Spuma ſalis, vide ſalis ſpuma
Spuma argenti, vide argenti ſpuma 840.45
Squama aris, vide æris ſquama 831.54
Squama ſtomomatis Dioſ. 832.10
Squama ſtomomatis conſideratio 832.13
Squama ſtomomatis quæ legitima 832.48
Squama ſtomomatis in cenſenda Philippi ballenarius 832.7
Squillarum piſcium conſid. Matt. 229.18
Squillæ non eſſe cancellos 229.24
Squinantum 47.40
Stachys Dioſcoridi 552.1
Stachyos conſid. Matt. 552.42
Stachyos

Digitized by Google

Index.

Staebyos uires ex Gal. 552.50
Staebyo in describendo Plinij lapsus 552.48
Staëte Dioscoridi 74.38
Staëtes consid. 74.43
Staphis agria Dioſc. 761.47
Staphidis agriæ consid. Matt. 761.57
Staphidis agriæ uires ex Galeno 761.62
Staphidis agriæ noxa, & curatio Matth. 907.41
Staphylodendron 201.28
Stellariæ historia, & uires 732.29
Stellionum consideratio Matth. 906.14
Stellionum morsus remedia 906.50
Stercoris uires ex Gal. 294.40
Stercoris Ibicis uires Matth. 296.1
Stercus ferri, uide ferri stercus
Stibium Dioscoridi 837.27
Stibium quo pacto pellucidum fiat hyacinti modo 839.14
Stibij pellucidi uires admirandæ 838.5 *& inde*
Stibij consideratio Matth. 837.38
Stibij uires ex Gal. 837.61
stibij uis deiectoria 838.2
Stimmi, lege supra stibium
Stœbe Dioscoridi 623.56
Stœbis consideratio Matth. 623.61
Stœbe in censenda Matthæi Syluatici error 624.8
Stœbes uires ex Gal. 625.14
Stœchas Dioscoridi 471.40
Stœchadis consideratio Matth. 471.50
Stœchadis descriptio Matth. 472.1
Stœchadis uires ex Galeno 472.3
Stœchadis uires ex Mesue 472.8
Stœchas citrinum & eius uires Matth. 663.32
Stomoma Dioscoridi 832.10
Stramonia herba 204.31
Stratiotes Dioscoridi 714.15
Stratiotæ consid. Matt. 714.20
Stratiotes millefolium Dioſc. 714.34
Stratiotæ millefolij consideratio Matt. 714.45
Stratiote in censendo Brasauoli error 714.52
Stratiotæ millefolij uires ex Galeno 715.36
Strigmenta balneariun Dioſ. 63.28
Strigmenta balnearum quid 63.53
Struthium Dioscoridi 406.1
Struthij consideratio Matth. 406.10
Struthij uires ex Gal. 406.42
Struthio in censendo Fuchsij lapsus 406.44
Styrax Dioscoridi 78.56
Styracis consid. Matt. 79.10
styracis historia Matth. *ibidem*
Styrax calamita unde dicta 79.27
Styracis uires ex Gal. 80.6
Styrax liquida 74.48
Styracinum oleum Matt. 80.2
Styrace in censenda Manardi opin. improbata 79.35
Styrace in examinãda Fuchsij sententia haud accepta 79.46
Suberis consid. & historia Matt. 161.50
Suberis genera duo 161.56
Suberis uires 162.28
Succedanea quando admittenda 902.46
Succi quomodo exprimendi, seruandiq; sint 7.57
Succinum Dioscoridi 115.62
Succini historia uaria 117.32
Succinum esse bituminis genus 117.59
Succino in censendo Brasauoli error 118.7.&34
Succini uires 120.2
Succisa herba 424.62
Sudoris animalium uirus, & remedia Matthiolo 921.8
Suffrutices qui dicantur 8.57
Suillus pulmo Dioſc. 258.45
Suillus talus Dioſc. 269.20
Suillus adeps Dioſ. 288.50 *uires* 290.10
Sulphur Dioſc. 862.37
Sulphuris consideratio Matth. 862.50
Sulphuris faciendi ratio 863.2
Sulphuris uires ex Galeno 863.15
Sycomorus Dioſ. 208.43.& 208.54
Sycomori historia Matth. 208.58
Sycomori consid. & uires ex Gal. 209.39
Sycomorus Italiæ adulterina 209.50
Sycomoro ficus Cypria similis 209.46
Syluas quæ plantæ adament 10.12
Sympathia, & antipathia rerum 15.50
Symphyton petræon Dioſc. 619.39
Symphyti petræi consideratio Matth. 620.4
Symphytum alterum Dioſc. 619.51
Symphyti alterius consid. 620.12
Symphyti utriusque uires ex Gal. 622.30
Symphoriani Campegij lapsus, in persea 183.36
Syrupus uiolaceus 735.2

T

Talus suis Dioscoridi 259.20
tali suilli consid. Matth. 259.40
Tamarix Dioſc. lege myrica
tamaricis consideratio 125.50
Tamarindorum consid. Matt. 371.12
tamarindorum uires 271.22
Tanacetum, & eius uires Matth. 592.12
Tarantulæ consid. Matth. 276.10
tarantulæ ictus mirabiles effectus 376.11
tarantulæ ictus musica remedium 376.23
tarantulæ uenenum, & eius auxilia *ibidem*
tarantulæ curationis mentio Matth. 945.59
Tartarum uini 868.1
Tauri sanguis, uide sanguis Taurinus
Taurinum seuum Dioſ. 290.4
Taxus Dioscoridi 693.48
taxi consid Matt. 693.54
taxi historia ex Theophr. 693.61
taxi historia ex Plinio 694.15
taxi uires ex Gal. 694.30
taxi noxa, & eius remedia Dioſc. 911.1
taxi uenefica natura Matth. 911.5
taxus utrum calida, uel frigida 911.20
Tedæ consid. 90.10
tedam arborem per se non esse contra Plinium 90.33
tedam pini esse morbum non laricis contra Plinij, & Ruellij opinionem 90.47
Telephium Dioscoridi 432.19
telephij consid. Matth. 432.25

Digitized by Google

Index.

telephij uires ex Gal. 432.34
Tellinæ Dioscoridi 221.1
tellinarum consid. 221.24
Tembulum Arabum, lege malabathri consid.
Terebinthus Dioſc. 96.1
terebinthi consid. & historia Matth. 96.54
terebinthus amygdalas proferens 97.11
terebinthi uires ex Gal. 97.58
Terebinthina Dioscoridi 96.12
terebinthinæ resinæ consid. 97.18
terebinthinæ resinæ uires Matth. 97.55
Terra omnis Dioscoridi 884.10
terrarum breuis enarratio 807.50
terra fornacum Dioscoridi 885.35
terras aliàs quære in suis proprijs nominibus
Terrantula Italis quid 277.41
Terreni uermes Dioscoridi 280.1
terrenorum uermium oleum, & eius uires 280.10
terrexorum uermium uires 280.25
Testæ fornaceæ Dioſc. 885.30
Testiculus Dioſc. 577.35
testiculus alter Dios. 577.48
testiculorum consid. Matth. 575.8
testiculorum genera plura 578. & 579. & 580. *per totum.*
testiculorum uires ex Gal. 581.6
Teucrium, Teucris Dios. 543.49
teucrij consid. Matt. 543.54
teucrij alterius imago 544.1
teucrij uires, & historia ex Plinio 543.59
teucrij facultates ex Gal. 544.37
Thalassomeli Dioſc. 819.1
Thalictron Dios. 711.10
thalictri consid. Matth. 711.14
thalictri uires ex Gal. 711.17
Tapsia Dioscoridi 762.16
thapsiæ consid. Matt. 763.1
thapsiæ radices turpeti uicem illegitimè explent 763. 12
thapsiæ uires ex Gal. 763.16
thapsiæ noxa, & remedia Dios. 926.59
thapsiæ potionis signa, & curatio Matt. 927.8
Taxi pinguedo Matth. 291.38
Thaamedes lapis, & eius mira natura 877.33
Theophrasti locus in corni historia suspectus 192.48
Theophrasti de generatione lapidum opinio 802.59
Theriacæ componendæ ratio depranata 74.14
theriaca laudibus à Gal. celebrata 941.29
Thlaspi Dioſc. 394.48
thlaspi consid. Matt. 394.57
thlaspi genera plura 395
thlaspi secundum *ibidem*
thlaspi tertium *ibidem*
thlaspi uires ex Gal. 396.17
Thracius lapis Dioſc. 876.48
thracij lapidis mentio ex Gal. 876.51
Thunnus Dios. 255.53
thunni consid. Matt. 255.58
thunnorum captura, & nomina uaria 256.20
thunnorum in cibis facultas *ibid.* 30
Thus Dioscoridi 81.50
thuris consid. & hist. Matth. 82.44
thuris facultates ex Gal. 83.25
thuris cortex Dios. 82.16
thuris fuligo Dioſc. 82.32
thuris ut Fuligine Gal. locus restitutus 83.34
thuris manna Dios. 82.25
thuris mannæ consid. 83.61
thuris facultates Matth. 83.10
Thyites lapis Dioſc. 879.10
thyithis lapidis consid. Matt. 879.14
Thymelæa Dioſc. 780.11
thymelææ consid. Matth. 780.56
thymelææ noxa, & eius curatio Matth. 927.60
Thymoxalme Dioscoridi 820.37
Thymum Dioſc. 483.50
thymi historia Matth. 483.59
thymi genera duo *ibidem*
thymi uires ex Gal. & Aetio 484.24
Thymbra Dioſc. 484.48
thymbræ consid. Matt. 484.53
thymbræ genera duo *ibidem*
thymbræ uires ex Paulo 485.46
Tygname officinis quid, uide Narcaphthum
Tiliæ consid. Matt. 138.43
iliæ maris historia Matth. 139.33
iliæ fœminæ historia Matth. 139.34
iliæ historia ex Theophr. 139.53
iliæ uires Matth. 140.36
Tithymali omnes Dios. 772.1
tithymalorum consid. Matth. 772.47
tithymali cogniti 774.50
tithymali Theophrasto tria tantum genera 775.14
tithymalorum uires ex Mesue 775.25
tithymalorum uires ex Gal. 755.34
tithymalorum noxa, & remedia Matth. 927.58
Tordilum Dioſc. 503.11
Tormentillæ descriptio, & uires Matth. 613.7
Torpedo pisces Dioſc. 235.61
torpedinis consid. Matt. 236.23
torpedinis mira facultas 236.46
torpedinis uires ex Gal. 236.60
torpedo uiuum parit animal 236.42
Toxicum, & eius ueneni curatio Dios. 915.28
toxici consid. Matth. 915.37
toxici sumpti noxa ex Nicandro 916.3
toxico in cæsendo Manardi opinio reprobata 916.40
toxici, & napelli discrimen 915.50
Tragacantha Dios. 459.61
tragacanthæ consid. Matt. 460.29
tragacanthæ lacryma in censendo Monachorum erratum 460.35
tragacanthæ uires Matth. 460.53
Tragium Dioscoridi 656.20
tragium alterum Dios. 656.29
tragium non esse dictamnum album uulgare contra quorundam impostorum opiniones 656.38
trago in censendo Matth. apologia in Sycophantas 656. 61
tragij uires ex Galeno 658.10
tragi consid. Matt. 656.33
Tragopogonum 379.56
tragopogonum flore cæruleo *ibidem*
Tragoriganum Dios. 472.38

Digitized by Google

Index.

tragœdiæ confid. Matth. 474.15
Tragœdiæ Diosc. 310.31
tragi cerealis confid. 310.34
tragi Dorbæ Diosc. 658.18
tragi Dorbæ confid. Matt. 658.28
Tragi de corum descriptio, & uires Matt. 382.13
Tribulus terrestris Diosc. 626.43
tribulus aquaticus Diosc. 626.45
tribuli aquatici confid. Matt. 626.47
tribuli 4 species historia Matthæ 627.35
tribuli utriusq; confid. Matt. 626.54
tribuli utriusq; uires ex Gal. 627.47
tribulo in cenfendo Ruellij opinio improbata 626.61
Trichomanes Diosc. 744.1
trichomanis confideratio 744.9
trichomanis historia ex Theophrasto ibidem
trichomanis uires ex Galeno 744.57
Trifolium Diosc 554.26
trifolij omnis generis confid. Matt. 554.42
trifolij acuti historia ex Strabonio 554.52
trifolium pratense temperatures & facultates 556.26
trifolium acetosum, & eius confid. Matt. 556.12
trifolij acetosi uires Matth. 556.17
trifolij uires ex Galeno 556.55
Tryphas herbæ, & eius hist. & uires Matt. 556.29
tripolion Diosc. 743.7
tripolij confid. Matt. 743.13
tripolij uires ex Galeno 743.48
tripolio in describendo Plinij errorem 743.46
Tragopogon Diosc. 544.43
tragopogonis uires ex Galeno 544.52
tragopogonis confid. Matt. 544.58
Tunicum Diosc. 303.17
tunicum Dioscoridi 303.38
tunicæ genera ex Theophrasto 303.43
tunicum historia 303.20 & 304.4
tunicum Italicum optimum 304.12
tunicæ historia Matt. 304.37
tunicæ uires pestilens 304.18
tunicæ in folium facile degenerat 304.60
tunicum Indicum 305.15
tunicæ Indicæ genera plura 305.19
tunicæ Indici historia 305.55
tunicæ uires ex Gal. 305.2
tunicæ electio 304.38
tunicæ olcum 304.61
Tubera Dioscoridi 382.46
tuberum consideratio Matth. 382.49
tuberum uires ex Gal. 383.23
Turbit Arabum 743.18
Turpetum, & eius consideratio & historia Matth. ibidem
turpeto in confundo Brasauoli errantem 743.34
turpeti uires Matt. 743.40
turpeto in examinando Fuchsij opinio refellit 743.59
turpeti noxa & curatio Matt. 744.15
Tussilago Dioscoridi 560.6
tussilago minor Matthæi 560.52
tussilaginis confideratio Matth. 560.14
tussilaginis in defcribenda Plinius deceptus 560.33
tussilaginis testimonia Matth. 561.36
tussilaginis uires ex Gal. 561.45
tussilaginis maioris sacculates Matt. 561.48
Typha Dioscoridi 570.1
tripodis confid. 570.11
typha usus & uires 570.17

V

Alexandrina maior, lege plus minus
Valeriana minor, lege plus minus
Vana de generatione lapidum sententia
802.56
uana de metallorum ortu sententia 803.23
Venefcorum doli Diosc. 887.32
Venena præcauendi modi Diosc. ibidem
uenena quot modis mortem adferant 890.38
uenena pelunt diuersa membra 892.44
uenena calida non pollunt in nutrimentum verti 894.10
uenena præcauendi modus 894.61
uenena cauendi ratio generalis Diosc.888. per totum
uenena curandi ratio uniuersalis 896.40
uenena incognita homitis adgrediendantur Dioscoridi 888.20
uenenata animalia Dioscoridi 929.42
uenenum operatio qualis 890.10
uenenum humidi exemplum 891.48
uenim Iunipti in communi indicia 897.3
uenenis, quorum nulla cognitio, que opinientur Diosc. 888.7
uenenorum genera nulla 890.24
uenenorum effectus à diuersis causis 891.28
uenenorum præcautio quadam explosa 895.4
uenenorum præcautio ex medicamentis 896.25
uenenorum remedia in generali 897.57
uenenorum animalium diuersa genera, & effectus Matthiolo 900.8
uenenum quandoque morbis, & alteri uenino remedium est 894.44
uenenum serpentium frigidum est, falsum 900.24
Venetæ pestem 375.8
uenetis umbilicus Dioscoridi 705.25
uenetis umbilicus alter Dioscoridi 705.38
uenetis umbilici utriusq; uires ex Gal. 706.31
Umbilico Veneris in cenfendo Fuchsij lapsus 706.9
Veratrum album, lege supra in Elleboro albo
ueratrum utrumque stirpium peculiaut animos 6.31
Verbasci Dioscoridi 715.44
uerbasci confid. & Genera 715.60
uerbasci uires quadam Matt. 717.55
uerbasci generis, & uires ex Gal. 719.3
uerbasci Phlogitis mentio 715.60
Verbenaca Dioscoridi 667.15
uerbenaca utriusque confideratio Matt. 667.34
uerbenaca in cenfenda Fuchsij lapsus 667.48
uerbenace uires Plinio 667.55
uerbenace uires ex Gal. 668.2
Vermes terrem Dioscoridi 280.1
uermium terrenorum uires 280.9
uermium terrenorum olcum 280.12
uermium in lapis emolientium usus 123.5
Veronice herbe historia & uires Matt. 469.1
ueronice genera duo ibidem

Digitized by Google

Index.

Vesicaria solani genus 679.22
uesicaria altera repens Matt. 689.35 & 793.48
Vesparum ictus curatio Dios. 944.11
uesparum ictus curatio, & remedia Matt. ibidem 16
Vgonis Solerij de nigro ueratro opinio explosa 756.40
Viburnum quid, & eius descriptio 166.57
Vicia uires ex Gal. 385.45
Victus ratio in morsu rabiosi canis Dios. 937.16
uictus ratio demorsorum a cane rabioso Matthiolo 938.5
Victus ratio eorum, qui uenena sumpserunt 897.40
Vinca peruinca 617.15
Vincetoxicum, & eius descriptio Matt. 539.34
uincetoxici uires Matth. 539.42
Vinetis quæ plantæ latè nascantur 9.62
Vina ex diuersis odoramentis facta Dios. 825.53
uini natura, & genera Dios. 813.1
uini facultates uariæ pro modo usus 814.5
uini usus cui ætati conueniat 814.26
uini usus moderatus quantum prosit 814.11
uini usus immoderatus quantum obsit 814.16
uini arte frigefacti noxa 814.30
uinum pro tuenda sanitate quale esse debeat 814.41
uinum pucinum & ʒipacum 814.50
uinorum factitiorum consideratio Matt. 816.54
uinum abiegnum Dios. 824.20
uinum abrotonites Dios. 825.35
uinum absinthites Dios. 824.45
uinum acorites Dioſc. 826.16
uinum adynamon Dios. 815.51
uinum anethinum Dios. 826.20
uinum apiites Dios. 816.18
uinum aromatites Dios. 825.40
uinum asarites Dios. 826.1
uinum e betonica Dios. 815.17
uinum bunites Dios. 825.25
uinum calamiathites Dios. 825.34
uinum catorchites Dios. 823.51
uinum è caricis Dios. 823.51
uinum cedrinum Dios. 824.20
uinum cedrites Dioſc. 824.28
uinum è celtica nardo Dioſc. 825.59
uinum ceſtrites Dios. 825.17
uinum chamædrytes Dioſc. 825.12
uinum è chamelæa Dios. 826.26
uinum chamæpityuum Dios. 826.30
uinum è conyza Dios. 825.36
uinum è cucumere ſyluestri Dioſcoridi 826.23
uinum cupreſſinum Dioſcoridi 824.20
uinum cydonites Dios. 822.8
uinum daucites Dios. 826.9
uinum dactylites Dios. 825.27
uinum è dulci radice Dios. 826.16
uinum è flore ſalis Dios. 826.20
uinum è fœniculo Dios. 826.20
uinum guaiacum, & eius conficiendi, exhibendiq; ratio Matth. 826.48
uinum gypſatum Dioſcoridi 826.46
uinum ex Helenio Dioſcoridis 825.56
uinum helleborites Dios. 826.41
uinum hyſſopites Dioſc. 825.1
uinum ex iride Dios. 825.54
uinum iuniperinum Dios. 824.20
uinum è labruſca Dios. 816.12
uini è labruſca uires ibidem
uinum laurinum Dios. 824.20
uinum lentiſcinum Dios. 823.34
uinum malabathrinum Dios. 815.59
uinum mandragorites Dios. 826.31
uinum marathrites Dios. 826.20
uina marina Dios. 821.57
uinum è marrubio Dios. 825.28
uinum melitites Dios. 822.8
uinum melitites Dios. 816.22
uinum muſſum Dios. 816.31
uinum è myrrha Dios. 825.53
uinum Miricinum Matt. 826.62
uinum myrſinites Dios. 823.26
uinum myrtites Dios. 823.18
uinum è nardo ſyluestri Dios. 825.59
uinum nectarites Dios. 825.55
uinum nouum Dios. 813.5
uinum œnanthinum Dios. 822.36
uinum omphacomelites Dios. 822.25
uinum omphacites Dios. 815.38
uinum organites Dios. 825.33
uinum palmeum Dios. 823.40
uinum panacites Dios. 826.13
uinum paſſum Dios. 813.15
uinum è petroſelino Dios. 826.20
uinum phthorion Dios. 826.22
uinum picatum Dios. 824.36
uinum pineum Dios. 824.20
uinum Pucinum, & eius uires 814.50
uinum è Pulegio Dios. 825.34
uinum è Punicis Dios. 822.44
uini ex punicis malis uaria confectio Matt. 822.49
uinum ex pyris Dios. 822.31
uinum reſinatum Dios. 824.1
uini ex punicis uires Matt. 822.60
uinum rhodites ſiue Roſaceum Dios. 823.11
uinum rhoetes Dios. 823.11
uinum ſaluiatum Dios. 826.11
uinum è ſatureia Dios. 825.33
uinum ſcammonites Dios. 826.23 & 50
uinum ſcillinum Dios. 820.44
Vini ſcillini uires ex Gal. 820.61
uinum Stœchadites Dios. 815.15
uinum ſtrobilites Dios. 824.13
uinum è ſycomoris Dios. 823.61
uinum è Syriaca nardo Dios. 825.58
uinum terebinthinum Dios. 823.34
uinum thymites Dios. 625.30
uinum è thymelæa Dios. 826.25
uinum Tragoriganites Dios. 825.23
uinum è ueratro Dios. 826.23 & 39
uinum uetus Dios. 813.1
uinum Vipacum, & eius uires 814.38
Viola alba Dioſ. lege Leucoium
uiola purpurea Dios. 733.18
uiola calceolaria arborescens 734.7
uiolæ purpureæ conſid. Matt. 733.24
uiolarum uires ex Meſue 734.38

Digitized by Google

Index.

uiolarum uires ex Gal. 735.4
Vipera Dios. 237.12
uipera in censenda Plinij error 237.47 et 238.20
uipera ex hominis uentre fugata 261.42
uiperæ Aegyptijs cibus 239.58
uiperæ uino delectantur 238.50
uiperæ adeps Dioſc. 290.17
uiperæ ictus notæ, & curatio Dioſ. 948.61
uiperarum conſid. Matthiolo 237.42
uiperarum facies ſexusq; diſcrimen 238.5
uiperinarum carnium eſus ſanãtur ulcera inſanabilia 239.51
uiperarum morſus indicia Matt. 949.19
uiperarum morſus remedia Matth. 942.41
uiperarum uenatio, & earum paſtilli 238.57
uiperinæ carnes Dioſc. 237.12
uiperinæ carnis uires ex Gal. 238.26
Virga aurea, & eius hiſtoria, & uires Matt. 644.2
uirgæ paſtoris, et eius conſid. & uires Matt. 451.12
uirgæ Sanguineæ Matt. 193.15
Virulentorum ictuum, uel morſuum curatio Matt. 940.35
Viſcum Dioſ. 536.14
uiſcum quæ arbores proferant 536.35
uiſci conſid. Matt. 536.23
uiſci genera plura ibidem
uiſci facultates Matth. 537.22
uiſco in cenſendo Theophraſti opinio non accepta. 537.4
uiſci utilitas in Hetruria 536.39
uiſci uires ex Gal. 537.25
Viſnaga quid 372.60
Vitalba 618.36
Vitex Dioſ. 154.49
uiticis conſid. Matthiolo 155.1
uiticis Plinio genera duo 155.3
uiticis uires ex Gal. 155.33
uiticellæ herbæ hiſtoria, & eius uires 792.52
uitis albæ Dioſ. 790.55
uitis albæ conſid. Matt. 791.15
uitis albæ uires ex Gal. 791.47
uitis albæ uires ex Meſue, & Matt. 791.35 *& inde*
uitis nigra Dioſ. 791.60
uitis nigræ conſid. Matthiolo 792.9
uitis nigræ uires ex Gal. & Meſue 792.50
uitis nigræ uires 792.50
uite nigra in cenſenda Fuchſij opinio improbata 792.38
uitis ſylueſtris Dioſ. 790.1
uitis ſylueſtris conſid. Matt. 790.14
uitis ſylueſtris uires ex Gal. 790.47
uitis uinifera Dioſ. 809.1
uites uiniferæ quomodo ab erucis tueantur 809.48
uitis uiniferæ conſid. Matthiolo 809.44
uitis, & braſſicæ odium 15.55
Vituli marini coagulum Dioſ. 288.6
uituli marini coaguli uires ex Gal. 288.18
uitulinus adeps Dioſ. 290.4
Viuerra animal 250.35
Vlmus Dioſcoridi 121.9
ulmi conſid. & hiſtoria Matt. 121.16
ulmi Plinio genera quatuor 121.42
ulmi facultates Plinio, & Matth. 122.24
ulmi uires ex Gal. 122.51
ulmo in cenſendo Theoph. & Plinij error 121.48
Vlua quæ 712.50
Vmbilicus Veneris uide ſupra Veneris umbilicus
Vnedo, Arbutus, idea quære in Arbuto
Vnguentorum ratio Dioſ. 68.37
unguentorum conſid. Matt. 69.5
unguentum Abrotoninum Dioſc. 71.9
unguentum amaracinum Dioſ. 73.30
unguenti amaracini conſid. Matt. 73.4
unguentum anethinum Dioſ. 71.16
unguentum butyrinum Dioſ. 72.20
unguentum cinnamomininum Dioſ. 74.59
unguentum crocinum Dioſ. 72.10
unguentum Cyprinum Dioſ. 72.25
unguentum elatinum Dioſcoridi 69.30
Vnguentum gleucinum Dioſ. 73.7
unguenti gleucini conſid. Matth. 73.13
Vnguentum gleucinum haud refrigerare cõtra Plinij ſententiam 73.20
unguenti iaſmini conſid. Matt. 75.33
unguentum hedychroon 73.58
unguentum iaſminum, uide Iaſminum 75.26
unguentum irinum Dioſ. 72.42
unguenti irini conſid. Matt. 72.60
unguentum lilinum Dioſ. 71.23
unguenti lilini conſid. 71.52
unguentum malabathrinum Dioſ. 75.21
unguentum megalium Dioſ. 73.50
unguentum melinum Dioſ. 69.39
unguenti melini conficiendi ratio Matt. 69.49
unguentum mendeſium Dioſ. 74.30
unguentum metopion Dioſ. 74.19
unguentum narciſſinum Dioſ. 71.58
unguentum nardinum Dioſ. 75.12
unguentum Nicandri contra ſerpentes Matthiolo 943.15
unguentum ocimium Dioſ. 70.61
unguentum œnanthium Dioſ. 69.56
unguentum onychinum Dioſ. 72.20
unguentum roſaceum Dioſ. 68.45
unguenti conſid. Matt. 69.13
unguentum roſaceum omphacinum 69.18
unguentum ſampſuchinum Dioſ. 70.20
unguenti ſampſuchini conſid. Matt. 70.30
unguentum ſtyracinum Dioſ. 72.20
unguentum ſuſinum Dioſ. 71.14
unguentum telinum Dioſ. 70.4
Vngula aſini, & capræ Dioſ. 260.30
ungularum animalium uires 260.52
Vnguis odoratus Dioſ. 222.10
unguium odoratorum conſid. 222.34
Vnguibus odoratis in cenſendis Fuchſij opinio reprobata 223.30
Vniones qui præſtantiſſimi 219.61
unionum uires 220.33
Vrina Dioſcoridi 296.20
urinarum facultates 296.37
Vſæ partus non eſſe informes cõtra quoſdam 259.4
urſi auricula herba 622.21
Vrſinus pulmo Dioſ. 258.45

urſinus

Digitized by Google

Index.

uerſus adeps Diofc. 190.14
Vrtica Diofc. 706.47
urtica conſol. 707.30
urtica geneca Syria 707.35
urtica mres ex Gal. 707.40
urtica lacfea Matt. 709.8
urtice ſemina noxa, & curatio Matt. 909.24
Vſus auxilium contra uulnera ictus Diofc. 936.53
Vſtiones uclicas Matt. 937.6
Vtrum uenena in ſtatum dem intermere poſſint 893.3
utrum quis alſuſcfore poſſit, ut uenena innocue ſumat 893.50
utrum amandas, que citos uenenoſis uclitan exitio-ſum unu reuiuicant 894.18
V ua Diofc. 809.32
uue conſol. Matt. 809.44
uuarum mres ex Gal. 810.2
uua paſſa Diofc. 810.22
uue paſſe conſol. Matth. 810.32
uue paſſe uires ex Gal. 811.6
uua ſpina, & eius uſus 195.20
uua tamina que 792.10
Vlpinus pudno Diofc. 258.45
ulpinus adeps Diofc. 290.14
Vlucrinum ſtercus 294.15

X

Xanthion Diofc. 745.20
Xanthi conſid. Matt. 745.32
xanthi uires ex Gal. 745.43
Xiphion Diofc. 634.26
Xiphia pilcis 255.62
Xylion, & eius conſid. Matt. 319.7 & 568.35
Xyli uires 319.15 & 569.50

Xylobalſamum Diof. 51.54
xylobalſamum officinarum Plurium ibidem
xylobalſami uicem quid expleat 52.1
xylocinnamomum Diofc. 38.37
Xyris Diof. 655.36
Xyridis conſid. Matt. 655.50
Xyridis uires ex Gal. 656.2

Z

Zacintha citchoriy genus 362.59
Zacyn pantia quid 146.49
zacyn pantie conſid. Matt. 146.49
zacyn pantie etymologia apud Hiſpanos 147.7
zacyn pantie uires 147.11
Zea Diof. 308.25
zee conſid. 308.29
zee uires ex Gal. 308.62
zedoaria conſid. & uires Matt. 403.20
zedoaria habetur longa, & rotunda 403.31
zibetti hiſtoria, & facultas Matt. 55.55
zio, & eius contra. conſid. 197.24
zizyphorum in uiribus examinatis Auicenna defen-ſus contra Fuchſij calumniam 197.50
zizyphus ex Arabica Romam allata 198.16
Zoſcula animal 250.30
Zopiſſa Diofc. 99.26
Zuccharum alibajar 300.16
Zumber Arabibus idem quod Gracis Amomo 403.43
zumber quid ibidem
Zumber non eſſe Zedoariam contra Fuchſij, Cor-a & Brunfelſij errorem 403.48 & inde
Zythum Diofc. 307.55
Zythi Diofc. 308.61

Digitized by Google

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATES SECVNDVM LOCOS, ex Dioscoride, & Matthioli commentarijs.

CAPITIS DIOSCORIDIS

Ad capitis dolores ex frigiditate.

Ris Illyrica cum aceto, & rosaceo illita.
Oleum syluestris oliuæ inunctum.
Oleum amygdalinum illitum.
Vuticis semen emplastri modo adhibitum.
Amygdalæ amaræ cum aceto, uel rosaceo, fronti, uel temporibus illitæ.
Torpedo marina illa admota.
Lana succida cum aceto, & rosaceo imposita.
Sisymbrium fronti, & temporibus adalligatum.
Hordeacei corymbi, uel foliorum hederaceorum succus, cum aceto, & rosaceo perfusus.
Aloe temporibus, frontiq; ex aceto, rosaceoq; illita.
Menbta fronti adalligata.
Serpyllum coctum, rosaceo, aceto̅que madefactum & adhibitum.
Melilotus cum rosaceo, & aceto subactus.
Baccharis folia per se illita.
Ruta ex rosaceo & aceto.
Scammonia ex aceto & rosaceo perfusa.
Anisum per se potum.
Sphondylium cum ruta illitum.
Aquæ marinæ uapor operto capite perceptus.
Peucedanum ex rosaceo, & aceto.
Melanthium fronti adalligatum.
Conyza minor adalligata.
Anagyris tenera folia drachmæ p̅ondere ex uino pota.
Rhodia radix recens cum rosacei momento imposita.
Hippoglossum coronamenti modo adhibitum.
Chamædaphnes folia trita, & illita.
Elaterium ex lacte naribus infusum.
Rusci folia, & baccæ in uino potæ.

MATTHIOLI

Galanga naribus indita.
Nardum Italicum.
Lauendula.
Thus urens, cum radicibus contusum, & illitum.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Cubebæ deuoratæ.
Balsamum factitium & eius aqua illita.

CAPITIS

Moschus.
Zibetum.
Ambarum. } *linimenti modo adhibita.*
Laurinum oleum.
Mumia ex amarici aqua naribus infusa, aut ex castoreo, caphura, & oleo balanino.
Mastiche mansa cum odorata cera.
Dictamni albi florentis aqua naribus infusa.
Persicorum nucleorum cremor ex aqua uerbenacæ paratus, fronti, temporibusq; illitus.
Amygdalarum amararum lacteus cremor eodē modo paratus.
Mustellarum combustarum cinis aqua subactus, & illitus.
Capæ squama feruenti cinere tosta, & calida in dolentis lateris aurem introducta, additis rosaceo, laurino, & succida lana.
Flores Caryophylli uocati sacch. asseruati, et deuorati
Cyclaminis succus in erribinis additus.
Hederæ folia septem, totidemq; ossium persicorum nuclei à cortice delibrati, ex oleo, & aceto cocta, & temporibus & fronti illita.
Agaricum in potu sumptum.
Graminis genus septem internodijs distinctum capiti accommodatum.
Rhodia Radix recens contusa, ex amaraci aqua frōti, & temporibus illita.
Verbenacæ aqua, aut oleum capiti adhibitum.
Verbasci stillatitia aqua fronti illita.
Fungi qui ad imam sambuci sedem oriuntur in aqua rosacea macerati, & illiti.
Agaricum in potu sumptum, aut in catapotijs additū
Colocynthis in catapotijs addita.
Quinta essentia nostra lib. v. capite de uino descripta tum pota, tum exterius fronti illita.

MATTHIOLI

Ad diuturnum capitis dolorem.

Ligni Guaiaci
Chinæ radicis
Zarzæ parillæ } *decoctum diebus continuis 40. potu.*
Punicæ arboris folia, aut eorum succus illitus.
Hederæ folia septem, totidemq; ossium persicorum nuclei à cortice delibrati ex oleo, & aceto cocta, & fronti & temporibus illita.
Agaricum in potionibus, aut catapotijs additum.
Colocynthis in catapotijs, aut potione usurpata.

Digitized by Google

DIOSCORIDIS

Ad capitis dolores à calida causa genitos.

Oleum syluestris oliuæ inunctum.
Vnguentum rosaceum illitum.
Ligustri flores fronti ex rosaceo illiti.
Rosarum aridarum ex uino dilutum adhibitum.
Viticis semen appositum.
Portulaca per se imposita.
Melilotus cũ aceto, aut rosaceo aspersa & adhibita.
Nymphææ radix pota, & naribus indita.
Rhodia radix cum rosaceo, & fronti & temporibus adalligata.
Papaueris liquor fronti cum rosaceo illitus.
Psyllium ex rosaceo, aceto; aut aqua impositum
Hippoglossi sertum capite gestatum
Sedum maius cum rosaceo illitum.
Solani hortulani folia adalligata.
Viniferæ uitis folia & capreoli adhibita.
Ophites lapis adalligatus.

MATTHIOLI

Arboreus, lapideusve muscus recens, rosaceo imbutus & impositus.
Populneum unguentum toti capiti inunctum.
Betulæ aquæ quæ per se è pforato caudice fluxit illita
Ligustrinum oleum illitum.
Rosa, & præsertim purpureæ austero uino incoctæ et illitæ.
Pomorum acidorum succus cum Santalis adhibitum.
Cochleæ uiuentium mucus, fronti ex rosaceo illitus.
Punicorum acidorum unum potum & impositum.
Anguium senectæ ex aceto decoctæ.
Oui recentis uitellus, albumq; ex rosaceo, & rosacea aqua.
Mica tritici panis amygdalino, papauerinoq; oleo imbuta, & fronti adalligata.
Portulaca contusa, & fronti imposita.
Plantaginis succus ex rosaceo illitus.
Cucurbitæ, & cucumeris recentis ramenta fronti adalligata.
Lactucæ succus cum rosaceo, & aceto impositus.
Fabaria contusa ex aceto.
Nymphææ recentia folia capiti superposita.
Polygoni maioris succus illitus.
Hyoscyami recentia folia fronti adalligata.
Psyllij seminis mucago fronti ex rosaceo adhibita.
Solani hortulani succus fronti impositus.
Mandragoræ recentia folia capiti superposita.
Alsine contusa & adhibita.
Sedi cuiuscũq; succus, aut herba ipsa cõtusa, & illita.
Cotiledonis utriusque succus impositus.
Cymbalaria uulgaris contusa & illita.
Momordicæ fructus amygdalino oleo insolatus, contusus, & illitus.
Santalum album cum aqua rosacea adhibitum.
Caphura ex rosacea aqua imposita.
Rosaceum oleum tepidum.
Syluestris oliuæ oleum inunctum.
Punicæ folia contrita, aut eorum succus cum rosaceo illitus.
Amygdalæ dulces ex aqua rosacea cõtritæ, & illitæ.
Oleum in quo cucurbitæ flores insolati fuerint illitũ.
Mustelarum exustarum cinis aqua subactus, et illitus.

Sennæ decoctum, uel dilutum potum.
Eiusdem folia in lotionibus addita.

MATTHIOLI

Ad emicraneam.

Thuris & Myrrhæ pulus oui albo exceptus et fronti & temporibus illitus.
Mumia ex amaraci aqua naribus immissa.
Sagapenum ex Betonicæ decocto potum.
Cucumeris syluestris radix in aqua elixa, tusa, et oleo subacta, & cum absynthio applicata.

DIOSCORIDIS

Ad purgandum caput.

Brassicæ succus
Anemonis succus
Betæ succus
Chelidonij ma. succus } *naribus infusus.*
Cyclamini ma. succus
Cæpæ succus
Pyrethrum } *diu mansa.*
Staphisagria
Colocynthis in catapotijs deuorata.
Vua passa cum pipere manducata.
Atramentum sutorium lanis naribus inditum.

MATTHIOLI

Iridis radicis succus naribus infusus.
Cubebæ cum mastiche mansæ.
Mastiche unà cum cera odorata commansa.
Gattariæ succus naribus infusus.
Amaraci succus naribus inditus.
Imperatoriæ radix commansa.
Sennæ decoctum uel dilutum potum.
Sagapenum in catapotijs deuoratum.
Sinapi & nasturtij semen commansum.
Cyclamini succus naribus infusus.

DIOSCORIDIS

Ad capitis dolores faciunt

Styracinum oleum olfactum.
Oliuæ flauæ
Glandes
Palmulæ Phœniciæ } *in cibis acceptæ.*
Iuglandes nuces
Arbuti fructus } *deuorati*
Ferulæ caules
Mei radices largius sumptæ.
Absinthij liquamentum haustum.

MATTHIOLI

Vinum generosum largius sumptum.
Sinapis in cibis usurpata.
Ponticæ nuces largius deuoratæ.
Lac abunde potum.

DIOSCORIDIS

Ad uetenosos.

Viticis semen cum rosaceo & aceto perfusum.
Castoreum ex aceto & rosaceo naribus infusum.
Cæpa decocta, & in cibum sumpta.
Sinapi derasо capiti appositum.
Sphondilium suffitum, & ex oleo capiti illitum.
Peucedanum cum aceto, & rosaceo inunctum.

MATTHIOLI

Nardus Italica } *cùm pota, tum illita.*
Lauendula
Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.

Balsami

Digitized by Google

CAPITIS

Balsami fatiui aqua, lecundarius liquor & oleum
unctionis.
Sisymbrij iuscus ex aceto illius.
Caryophylli flores lacchro condita & decorati.
Agaricum potum cum pyganri medicamento.
Oleum è floribus & folijs hyssopi paratum & illitum.
Staechas addita fcilla, ac eius aceto pota.
Dictamnus adus quomodolibet adhibitus.
Salsula tam in potionibus, quàm in fomentis usurpata.
Baccharum è falsis floribus paratum.
Cattaria & bibita & fusa adhibita.
Amaracus mrsum, & extrorsum accepta.
Imperatoria radix quoquo modo usurpata.
Xylinum, uel lacchaeum ex eius floribus paratis.
Euporbium accipiri affritlum.
Chamadrys in potionibus addita, & decoctio addi-
ta.
Ruta. & tum pota tum naribus inicita.

DIOSCORIDIS

Ad lomnum conciliandum.

Iris illyrica pota.
Amomum frons illius.
Amygdalæ amaræ devoratæ.
Viticis semen potum.
Lactuca in cibum sumpta.
Aloe illita per se, uel ex rosaceo.
Baccharis odorata.
Iunci Aethiopici semen potum.
Papaueris errantis unius, sexve capita in uini cya-
this ad dimidium decocta, & potui data.
Hyoscyami semen potum, ac applicatum.
Solani somnifici radicum cortex decoctum ponderi in
uino potus.
Mandragoræ radicis ex uino decoctum cyathi unius
mensura potum.
Mandragoræ poma odorata naribus.
Mandragoræ liquor sedi pro balano subditus.

MATTHIOLI

Arboris, lapidisue magi dilutum ex uino potantium
potum.
Salicis recentia folia in lotionibus addita.
Verfi corum nucleorum cremor fronti & temporibus
adhibitus.
Amygdalæ dulces cum rosacea aqua illitæ.
Lactucæ succus ex rosaceo fronti & temporibus il-
litus.
Corallium potum.

DIOSCORIDIS

Somnia terribilia facium.

Fabæ farinæ } *in cibum acceptæ.*
Ficus cocta uel crudas pondere potum.
Smilacis laeuis semen cum aceto potum tertio die
quadruum obolo.

MATTHIOLI

Thapsi in cibum sumpti.

DIOSCORIDIS

Sternutamenta cient.
Simapi semen tritum & naribus additum.
Tarmicæ flores admoti.
Struthij radix trita & admota.

CAPITIS

Ranunculi radix facta & in pulmentum trita, naribus
indita.
Daphnoides naribus indita.
Veratri albi radix trita & impolita.

MATTHIOLI

Piper tritum naribus inditum.
Cyclaminis radix indita.

DIOSCORIDIS

Ad uertiginolos.

Balsami semen per se potum.
Teucedanum ex aceto & rosaceo illitum.
Cadmium olfactum.
Betonicæ radix pota per continuum annum quotidie
drachmæ ponderc.
Vitis nigræ nouellæ primæ recentes decoctæ & in ci-
bis acceptæ.
Vinum
Acetum } *Scilitinum potum.*

MATTHIOLI

Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.
Balsami faltiui primus, secundus & tertius liquor in
unctus.
Mentha ex amarat aqua naribus immissa.
Cedebea cum ius scstilis trita ex aceto pota.
Scorzonerae radix, aut iuscus potus.
Caryophyllorum flores iacchro allumati & frequen-
ter deuorati.
Combeccanum granum unique quotidie sumptum.
Agaricum potum infrictis, & pro iapone usurpatis.
Salsula tam in potu quam in fomentis sumpta.
Saccharum in aliis floribus paratum.
Cattaria potus data, & fomentes illitæ.
Amaracus tum potus tum illita.
Imperatoriæ radix in potiones & local ia medicamen-
ta addita.
Sesa decoctum uel alutum potum.
Rosmarinum quocunque modo usurpatum.
Saccharum è floribus roniumarini paratum.
Sagapenum in potu sumptum & exterius illitum.
Chamadrys quoquo modo usurpata.

DIOSCORIDIS

Ad comitiales.

Cardamomum ex aqua potum.
Castoreum per se potum.
Balsami semen hausium.
Bitumen Iudaicum sussitum contulates deprehendit.
Populi nigræ semen ex aceto.
Ficus ficcæ in cibum acceptæ.
Conchæ luteæ ustæ excitant.
Coagulum leporinum potum.
Malleolæ uuricolus coriando infarctus, sinceratus
que deuorans.
Malleolæ eiusdem sanguis potus.
Asininum iecur torsum in uinum sumptum.
Viperæ adustæ combustæ potæ.
Equorum fcebres tritæ, & ex aceto hausti.
Lapis in hyrundinum pullorum primæ fœturæ nestrin-
lo inuentus pro amuleto in cerui alua sulpensus.
Semen lactis potum quoquæ adustum citæ.
Thoracoagulum bibitum.
Hyssopum sel ad linguendum datum.
Testudinis sel naribus inditum.

Digitized by Google

Testudinis terrestris sanguis potus.
Ciconiæ fimum ex aqua potum.
Plantago cum lenticula decocta in cibis sumpta.
Sinapi tritum naribus inditum.
Piper diu mansum.
Scilla hausta.
Agaricus drachmæ pondere cum oxymelite haustus.
Eryngij radix ex dulci aqua ebibita.
Rutæ syluestris semen potum.
Seselis Massilienſis radix & semen potum.
Peucedanum ex aceto & rosaceo capiti inunctum.
Sagapenum potum.
Laserpitij liquor cum aceto mulso bibitus.
Ladanum olfactum.
Ammoniacum in eclegmate cum melle datum.
Trifolij semen & folia pota.
Conyza cum aceto bibita.
Anthyllis altera ex oxymelite pota.
Betonicæ folia hausta.
Quinquefolium triginta diebus haustum.
Papaueris rhumei semen cum mulsa aqua potum.
Veratrum nigrum potum.
Hippophæsti succus trium obolorum pondere haustus.
Vitis albæ drach. pondere anno toto quotidie hausta.
Vitis nigræ uiticulæ primæ uirentes coctæ, & in cibis sumptæ.
Acetum mulsum potum.
Vinum & acetum scillinum potum.
Selenites lapis tritus ebibitus.
Aetites lapis cum Cyprino unguento, aut gleucino, uel alio excalfaciente illitus.
Cotes naxia pota.

MATTHIOLI

Nardus Italica.
Lauendula.
Asarina & eius decoctum potum.
Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.
Balsami factitij liquor omnis illitus.
Mumia ex amaraci aqua naribus immissa.
Cranium humanum potum.
Castoreum ex oxycrato potum.
Leporis coagulum cum aceto bibitum.
Lapis in felle bubulo inuentus tritus lentis quãtitate, & in errhinis additus.
Aqua stillatitia humani stercoris pota.
Scorzoneræ radix, aut eius succus potus.
Caryophyllorum flores ex betonica, aut amaraci decocto poti.
Iidem saccharo asseruati frequenter deuorati.
Cyclaminus in potione, uel clysmate infusus, aut eius succus in errhinis additus.
Agaricum potioni ingestum.
Aristolochia rotunda.
Hyssopum quoquo modo sumptum.
Staechas cum Scilla, aut eius aceto usurpata.
Dictamnus albus.
Saluia tam pota, quàm trita adhibita.
Amaracus quouis modo usu ueniat.
Galegæ succus sescunciæ pondere potus.
Imperatoriæ radix in potionibus addita.
Senæ dilutum uel decoctum potum.
Rosmarinum, uel saccharum ex eius floribus paratũ.

Sagapenum deuoratum.
Quercini uisci lignum in tenuissimum puluerem redactum & diebus quadraginta potum.
Vincetoxici radices tritæ una cum pæoniæ semine.
Cardui benedicti decoctum, aut stillatitia aqua pota.
Chamædrys in potionibus addita.
Filipendulæ radicis puluis cibis inspersus.
Palmæ Christi seminis puluis drachmæ pondere ex uino potus.
Eiusdem radicum decoctum diutius uino mistum potũ.
Pæonia Galeni collo suspensa.
Pæoniæ semina filo traiecta, & collo circunligata.
Hyperici florentis aqua stillatitia pota.
Chamæpitys decoctum ex rhodomelle, & oxymellite diebus pluribus potum.
Ellebori nigri dilutum potum.
Colocynthis in catapotijs addita aut in potionibus.
Quinta essentia nostra libr. 5. cõment. de uino descripta hausta.
Acetum scillinum frequenter haustum.
Stibium nostrum proprio comment. descriptum.
Corallium tam suspensum, quàm potum.

MATTHIOLI

Ad obliuiosos & deperditam memoriam.

Anacardia.
Quinta essentia nostra comment. de uino lib. 5. descripta frequenter usurpata.

Ad apoplexiam.

DIOSCORIDIS

Vitis albæ radix continuo anno quotidie drachmæ põdere hausta.

MATTHIOLI

Nardi Italicæ
Lauendulæ } *stillatitia aqua pota.*
Cinnamomi uulgaris aqua stillatitia pota.
Balsami factitij liquor primus, secũdus, tertius illitus.
Agaricũ in potu sumptũ aut in catapotijs deuoratũ.
Quinta essentia nra lib. 5. cõm. de uino descripta potu.

DIOSCORIDIS

Ad Phrenesim.

Vnguentum Crocinum perfusum aut naribus illitum.
Vitex aceto & oleo instillatus.
Asparagus in uino albo potus.
Serpyllum cum aceto & rosaceo impositum.
Sphondilium suffitum, impositum, & capiti ex oleo inunctum.
Peucedanum ex oleo & rosaceo inunctum.

MATTHIOLI

Maluæ succus octo unciarum pondere potus.
Solani hortensis, tum foliorum, tum baccharũ succus sincipiti cum linteolis superpositus.
Borraginis, aut buglossi stillatitia aqua.

DIOSCORIDIS

Ad cerebri inflãmationes quas syriasim uocant.

Cucurbitæ ramenta sincipiti apposita.
Peponis ramenta sincipiti adhibita.
Heliotropij folia fronti adhibita.
Acetum fronti illitum.

MATTHIOLI

Agaricum potui datum.
Santala omnia ex rosaceo aceto & caphuræ momento illita.

Digitized by Google

CAPITIS

DIOSCORIDIS

Ad melancholiam.

Scinci femen potum.
Veratrum nigrum potum.
Betonice folia pota.
Equisetum potum.

MATTHIOLI

Poma dulcia.
Citria mala.
Sinapium omne.
Malue fuccus uncturam fex pondere potus.
Scordotes radix, aut eius fuccus bibitus.
Agaricum lumptum.
Trifolium drachmarū duarum pondere ex oxymelite potus.

Sena decoctum uel dilutum potum.
Veratri radices trita cum cumi femine, aut cum citreo malo cortice, aut cum mastichis baufta.
Mulliophylon quocunque modo frequenter potum.
Aplenii decoctum baufum.
Borraginis aut bugloßi decoctū ex uino, aut ex aqua paratum potum.
Elleborus nigri alicuius.
Struthe e polypodio, & pr aserum ad hypochondriacā uale lib. 2. comm. de Polypodio.
Accetum fcillitum baufum.
Quinta effentia noftra lib. 3. comm. de uino defcripta.
Sinibum noftri quatuor. Granorum pondere haufum.
Argenti uiue pr ecipitatum octo granorū pondere ebibitū.
Aurum.
Coralium.
Margarita.
Oleum e lapide Aegatate unum potum, tum illitum.

DIOSCORIDIS

Ad crapulam obfticatamque follendam.

Crocum ex paſſo præſumptum.
Tunicorum malorum ſiccatarum } ana ℥ ſs.
Myrti baccarum ſiccatarum }
Rafilica immoc cibo lumpta.
Abſinthium præſumptum.

MATTHIOLI

Acetum tefticulis cum lintcotis adhibitum.
Croci flores ſiccati aqua pota.
Amygdalæ amaræ ſex ante potum deuorate.

DIOSCORIDIS

Ad capitis fluxiones.

Vngentum trinum nardinis illitum.
Styrax mixta, ſuffitaque.
Elixum napum ſuffitum.
Cinnamomum potum.
Mala cydonia tuſa cum melle in eclogmate deuorata, uel iuxta pectus illita.
Nuces aut illanæ ſolæ, & cum exiguo piperis pote.
Dracunculi maioris radix ſolæ, uel cuſa deuorata.
Tragacantha in eclogmate cum melle lumpta.
Hyſſopi cum ficorum paſtillo, ex aqua decocti potus.
Rutæ dryſi comæ earum odorum pondere in uino dulci potæ.
Hypoſcyami ſemen obolū pondere, addito papaueris ſemine bumectum.

MATTHIOLI

Iun genitum gummi ſuffitum, & capiti infperſum.

CAPITIS

Sanctalum rubrum capiti infperſum.
Caryophylli aromatici ſuffitus, imo naribus exceptus.
Agaricum in potionibus additum.
Roſmarinum.

DIOSCORIDIS

Ad cerebrum roborandum.

Aquilochum potum.

MATTHIOLI

Cubebe deuorate
Cinnamomi uiuacis ſtillatitia aqua pota.
Baliſtæ ſcitinæ nuſquiſque liquor illitus.
Maſtiches.
Zibetum.
Ambarum.
Caryophyllorum puluis capiti infperſus.
Garyophylli flores jucundo comedi frequenter deuorati.
Stœchas.
Mentha Creca.
Saluia.
Sena in capitis perfumibus addita.
Roſmarinum aridum; faccharum ex eius floribus paratum.
Caryophyllata radix olfacta.
Rhodia radix olfacta, uel quamodolibet infumata.

DIOSCORIDIS

Quinta effentia noftra commento de uino defcripta.

Ad capitis ulcera mali anala. ʒ

Thus cum mirro confectum.
Fici & capryfci lactones fuccus cū polenta appoſitus.
Vrina iuuenis appoſita.
Fœnum græcum appoſitum.
Cicer adhibitum.
Malua ex uina bumana emplaſtrata, Alij cinis ex mulie mentius.
Cyclamini decoctum fomenti modo adhibitum.
Bubi cum cremato mitro adhibiti.
Melliclous ex aqua cum creta cbia, uinoq; aut Zuccharo mixta.
Rubi folia impoſita.
Ilaq; cremata radix ex mulie adhibita.
Aduantum in lixiuio decoctum.
Acida mixta infperſa.

MATTHIOLI

Hedera baccis ſuis in pulte cufa, et capiti impoſita.
Centaury minoris ſuccus illitus.
Mentha illita.

NERVORVM

DIOSCORIDIS

Ad conuulſionem

Iris illyrica ex aceto pota.
Accori decoctum bibitum.
Cinamomum ex aqua potum.
Iunci odorati radicis drachma una cum pari pondere piperis per dies aliquot data.
Coſtus ex uino, & abſinthio exhibitus.
Balſamum ex aqua hauſtum.
Helenium ex mulie eclogmate exhibitum.
Vngentū lampſichini more cutaplaſmatis appoſitū.
Vngentum nicotianum illitum.
Baſilicum illitum.
Iuniperi bacca bibita.
Cedrides deuoratæ.
Halimi radix drachmæ pondere in aqua mulſa haufta.

Digitized by Google

Ricinus cinis ex oleo illitus .
Ervum et terebinthus caro in cibum sumpta .
Castoreum unctum & potum .
Serpyllum potum .
Fenum cæsum cum aceto bibitum .
Dracunculi radix lota & cocta decocta cum mulle .
Alphodeli radix decocta pulcre potæ .
Cappares fumus potum .
Cappares cortex pariter haustus .
Argemone emplastrata .
Agaricus fungus tritus obducto cū mulso .
Rhapontici potum .
Calbanum deglutitum .
Centaure radix decocta pulcre potæ .
Artiſtolochia rotunda cocta .
Centaurij maioris radix ex uino potæ .
Spine albe femen potum .
Acanthij radices potæ .
Absinthi femen cum aqua potum .
Leucacanthe radices ex uino decoctum exhauſtum .
Origanum eſum cum ſico .
Eryngij radix pota cum aqua mulſa .
Pulegium cum polea potum .
Calaminthe decoctum haustum .
Baccharis radix in aqua decocta , & pota .
Prunaces bene olentium fructus .
Libanotis radices cum lotacea farina emplaſtrate .
Pruneſcum ex aceto , & tofaceo mundum .
Chamedryi decoctum potum .
Later obolj pondere datum & devoratum .
Sagapenum potum .
Calbanum devoratum .
Betonice folia decuſſij podere cum hydromelite data.
Xyridis radix ex paſſo bibita .
Symphytum ex aceto mulſo bibitum .
Pſyllium illitum .
Scorpyluum potum , aut illitum .
Vetoſci decoctum bibitum .
Bryonie ecligma ex melle .
Vnum ſtillitium haustum .
Vnum chamedryes bibitum .
Vnum tragorigantes bibitum .
Satiryi radix ex uino nigro auſtero bibita .
Coris ex uino pota .

MATTHIOLI

Oleum irinum unctum .
Nardus Italica .
Laurinella .
Cinamomi uulgaris ſtillatitia aqua pota .
Balſami faſtiui liquores omnes .
Helenij radicis ſuccus .
Oleum nucum unctum .
Malua cum foris , cum mirus uſurpata .
Oleum ex cumie lini illitum .
Cyclaminus in potione ſumptus , uel clyſtere infuſus , aut in erbinis additus .
Agaricum potum uſurpatum .
Oleum e folijs & floribus byſſopi pratensis .
Sticchas in balanis , ſomentis , & acetosis addita .
Tuſſilagi decoctum cum potum , cum foeni adhibitum .
Salua cum pota , quam foeni uſurpata .

Catarria .
Amaracus .
Imperatoria radix .
Euphorbium ex leucoij oleo illitum .
Vngentū e uitis in pyro Jlueſtri naſcentis folijs & re centi capi pinguedine paratum , uide uitis cinerem .
Chamædrys in fomentis & unguentis addita .
Lilium album oleum illitum .
Cannabis radix decocta , & deinde tuſa & illita .
Colocynthis in cataplaſmis addita .
Stibium noſtrum quatuor granorum pondere ſumptū .
Oleum é lapide gagate illitum .

MATTHIOLI

Ad Impotem .
Cinamomi uulgaris aqua ſtillatitia pota .
Balſami faſtiui liquores omnes .
Oleum ſinapinum .
Nuclei pinei frequenter deuorati .
Oleum e floribus & folijs byſſopi illitum .
Stecchas in balanis lecenitis & fomentis addita .
Tuſſilagi decoctum .
Salua cum mus ſumpta quam exterius admota .
Amaracus .
Imperatoria radix .
Hyſopum .
Euphorbium ex leucoij oleo exterius illitum .
Chamedrys .
Chamæpithys decoctum ex rhodomele potum .
Quinta eſſentia noſtra commune . de uino deſcripta & pota , quam illita .

DIOSCORIDIS

Ad paralyſim .
Pruecedanum ex aceto & roſaceo unctum .
Cappares ſemen & cortex potus .
Sagapenum potum .
Rubia radix hausta .
Colocynthis clyſtere perfuſa .
Vitis nigræ uiticulæ gyrinæ recentes coctæ.comeſtaque.
Vnum ſtillitium haustum .

MATTHIOLI

Tritis radices comitæ , deuoratæ .
Nardus Italica .
Laurinella .
Ajuga per ſe , aut eius decoctum potum .
Cinamomi uulgaris ſtillatitia aqua pota .
Balſami faſtiui liquores omnes illiti .
Helenij radicis ſuccus bibitus .
Oleum ſinapinum unctum .
Nuclei pinei frequenter deuorati .
Mentha ex amaracei aqua illita .
Lupulum oleum illitum cum calce lota .
Amaracus .
Caſtoreum cum mulſa potum .
Flores cotyledonis ex betonica aut amaraci decocto poti .
Iidem Jacobæa aſſueti , & frequenter deuorati .
Cyclaminus in potione , uel clyſtere ſumptus , aut eius Juccus in erbinis additus .
Agaricum in cataplaſmis , aut potione ſumptum .
Oleum e folijs , & floribus byſſopi pratenſis inunctū .
Stecchas in balanis lecenitis , & fomentis addita .
Tuſſilagi decoctum , cum lauſtum , tum fotum .

Digitized by Google

Salsula eam potione quæm fomentis usurpata.
Cattarra.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Sena decoctum uel dilutum.
Euphorbium ex leucoy oleo exterius illitum.
Chamædrys.
Oleum lilior. albor.um.
Bellidis genera omnia.
Hyperici foræntis fullantia aqua potæ.
Chamæpitys decoctum ex vvodomelle, & oxymellite potum pluribus diebus.
Condium & pillulæ contra neruorum vefolutionem.
Scabiosæ communis.
Colocynthis in catapotijs additæ.
Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de vino deferibit. pta, pota & illita.
Stibium nofyrum quatuor Granorum pondere fumptæ.
Oleum è grapte lapide innatum.

DIOSCORIDIS

Ad tremorem.

Cerebrum leporinum tostum comestum.
Castoreum potum & suffitum.
Bryssica in cibo sumpta.
Alsinæ decoctum potum.

MATTHIOLI

Cinnamomi unguis aqua stillatitia pota.
Balsami Lazicij liquor & oleum.
Nuclei pinei frequenter deuorati.
Salsa cum pota, cum foca usurpata.
Amaracus.
Imperatoria radix.
Centaurij.
Chamæpitys decoctum cum thodomelle bafilum.
Quinta essentia nostra eam potæ, quam illita. parandi rationem habes lib. 5. comment. de uino.

DIOSCORIDIS

Ad fluxiones.

Farina tritici cum Apolinaris herba, succo applosta.
Farina bordei ex aceto cadebata.

DIOSCORIDIS

Ad ægritudines, & dolores.

Oleum fycominum suffitum.
Oleum laurinum illitum.
Elaomeli illitum.
Vnguentum Cyprinum
Vnguentum Oleoninum } suffitum.
Vnguentum Metopium
Vnguentum Amaracinum
Balsamum malagmati inferitum.
Lixiuium ex cinere ficus ex oleo illitum.
Castoreum potum & illitum.
Extinctæ terræstris caro deuorata in cibis.
Vipetinæ carnes decoctæ, & esu datæ.
Poterij radicis decoctum potum.
Pœdeanum ex aceto & polenteo suffitum.
Lapis obsidionalis deuoratum.
Centaurium minus ebibitum.
Lilij radix mollitæque exceptæ impositæ.
Satyrij radix ex uino nigro austero pota.
Alsinæ radix per se, uel decocta in uino, aut aqua mulsa emplastri modo impositæ.

Cocciun infectorum cum aceto illitum præcipuos iuuat neruos.
Senecij folia ad eadem præsentia illita.
Narcissi radix illita ad eadem utiliter imponitur.
Hippophæsti succus trium obolorum pondere potus.
Aqua marina potu fusa.
Accetum fœtidum potum.
Vinum fœtidum potum.
Vinum de Stœchade hausum.
Vinum de thymo potum.
Selinum illitum cruditatem tollit.

MATTHIOLI

Oleum laricinum fœtum, uel terebinthina illitum.
Nuclei pinei frequenter in cibis usurpati.
Terebinthina fœtida } *decoctaque cum chamæpitys.*
Lariana fœtum
Argenta fœtum } *oleum tum potum tum illitum.*
Nucis tadicæ
Nucis Myristicæ
Radicum cruciata, & filiquarum cruis cum accto epotum.
axungia illitus.
Stœchas in balneis, fomentis, & lasonicis addita.
Tussilago.
Amaracus.
Aruga.
Corticis herbæ flores in amygdalino oleo vecenter pressi & fotacco completo pari pondere commissi dia inplastri, & illiti.

DIOSCORIDIS

Ad neruorum vulnera.

Cochleæ terrestres sufæ & impositæ.
Terræum uermes tusi, & illiti.
Bufonum illitum.
Sentciones folia emplastri modo impofita cum tibris manna.
Dracunculi minoris folia illita.
Toxicij radix supra, & impofita.
Lilij radix ex melle subacta & illita.
Cocciun infectorum cum aceto illitum.
Narcissi radix illita.

MATTHIOLI

Balsamum facultum impofitum.
Terebinthina } *Resina olcum.*
Larice }
Abiegna
Abiegna lachryma.
Lugulandum oleum.
Cochlearum cum furne pollue impofita.
Oleum è terebinthina cum fuccino, adulio præparatum facilius ad balsamum, aut oleo è terebinthina confectio.
Hyperici oleum.
Oleum è fuccin monoratæ illitum.

MATTHIOLI

Ad contractionem, & duritiem.

Mentæ montanæ pinguedo illita.
Taxi pinguedo inunctæ.
Oleum ex ouorum ucctis peruntum.
Cerussa & uitulina medulla.
Oleum ex hirci cornu.

MATTHIOLI

Ad contusiones.

Cochlearum terrestrium caro cum farina pollue impofita.

Farina

Digitized by Google

Digitized by Google

OCVLORVM

Farina fabarum cum oxymelite subacta.
Bryoniæ radix cum melle & caprino fimo illita.
Sycaminus cinis cum axungia vel oleo illitus.

DIOSCORIDIS

Ad herpetum crasicium.
Sepiarum emplastri modo imponitur.
Sarmentitius cinis cum axungia vel oleo illitus.

OCVLORVM

DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum defluuium.
Nardi indicæ decoctum foris adhibitum.
Cochleæ terrestres cum tryphera, ut ejusdem humor, quo pollex palpebræ illuminatur.
Oesypus illitus.
Cinabrii gummi, ac panter lac impositum.
Lapis armenius illitus.

DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum, oculorumq; scabritiem.
Thuris cortex tostus, & appositus.
Piceis fuligo illita.
Lacrum appositum.
Sepiæ os lenigatum, & illitum.

Fel { *Marinæ Scorpionis* / *Marinæ tofulorum* / *Perdicis* / *Aquilæ* / *Gallinæ albæ* } *illitum.*
Sylvestris capræ

Sinapi trium ex melle innectum.
Ompacium impositum.
Squamæ æris illitæ.
Rubigo ferri illita.
Chalcitis inusta.
Hæmatites lapis melle exceptus adhibitus.

DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum fluxiones.
Amaraci folia cum polenta illita.
Ajugæ cum polenta impositæ.
Rosæ folia cum polenta trita, & emplastri modo adhibita.

DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum crasicium.
Matuloram cinis plumbi modo lotus, & illitus.
Conchulæ lucive cinis innectus.

DIOSCORIDIS

Ad palpebrarum fcabiem.
Capræ jecinis cum pari jodio impositus.
Aloe illita.
Fici lac innectum.

MATTHIOLI

Tragacanthæ lachryma lacte macerata & illita.
Sugapenum cum accto jupercpositum.

MATTHIOLI

Ad palpebrarum inflammationes.
Omnia galbanaceum crudæ admisto vojaceo impositæ.
Solani Halicacabi baccæ multo cibutæ, & impositæ.
Lentis palustris Stellariæ aqua illita.
Borraginis, ut pariet; bugloffi flellariæ aqua.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum albugines.
Opobalsamum illitum, & stillatumque.
Caricarum nuno maceratarum, & impositum.
Myrrha illita.

OCVLORVM

Bitumen napbtha impositum.
Matulorum cinis plumbi modo lotus & illitus.
Conchulæ lucive cinis oculis inditus.
Cochlearum pulmonum cinis multo exceptus linitus.
Marinæ Scorpionis fel infillatum.
Idemq; præsertim fel tefludinis, perdicis, aquilæ, gallinæ cibæ, & Sylvestris capræ.
Vrina humana cocto usque cocta illita.
Lactucæ Sylvestris lacteus succus instillatus.
Duracinæ succus immissus.
Caryarum succus portysus.
Cinis vitis.
Chamæleontis succus cum melle innectus.
Argemones folia impolita.
Ammoniacum impositum.
Hordeum ex melle impositum.
Loti domestici succus ex melle illitus.
Sal impositum.
Salis flos eodem modo adhibitus.
Sapphyrus lapis appositus.
Aeris squama impolita.

MATTHIOLI

Hofchus impositus.
Radix ebuli trita, & cum aqua instillata.
Mustelarum crematurum cinis oculis inditus.
Chamæleontis dextræ oculus, uno animali eruitus, & cum caprino lacte mistus.
Centaurij minoris succus cum melle illitus.
Hieracij succus inditus.
Sagapenum vinacejum, & anisum vapacium fole diluitus macerata, & in colyris additum.
Sarcocolla in cryatre nitreo asymno lacte quinque die bus macerata, & deinde instillata.
Scabiosæ succus cum chrysocolla & capburæ momen to illitus.
Arnitrhinum fronti adalligatum.
Corallij cinis in cotyris additus.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum cicatrices delendas.
Cinamum nino maceratum & infusum.
Myrrha illita.
Bitumen napbtha infillatum.
Cedria illita.
Cochlearum terrestrium cinis cum melle impositus.
Vrina humana cocto usque decoctæ, infusa.
Fimi gryci oleum cum myrteo impositum.
Sagapenum inditum.
Chamæleontis succus cum melle illitus.
Aerugo immissa.
Vini fex adusta impolita.
Corallium rubrum inditum.
Hematites lapis immissus.
Sapphyrus lapis adstrictus.

MATTHIOLI

Hieracij succus infillatus.
Saxeocolæ agnino lacte macerata & infillata.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum rubeculas.
Acori succus instillatus.
Cafia aliis medicamentis oculario. exceptæ et inditæ.
Cinamomum impositum.
Crocus gummi inditum.

Acacalis

Acetatis dilutum ad collyria addatur, quæ oculis cla
ritatem faciunt.
Acacia succus oculos & infunde.
Pumicem malorum Cydni tres quantitatis mundi
decorati anno, ab omni lippitudine præseruant.
Thus immissum.
Cocomagma illitum.
Ebeni semissum ranulæ uino optimo macerata, &
in collyria addita.
Lycium indi usum.
Cedria munda.
Pruna aruorum gummi illitum.
Vipere caro decocta, & in cibis dejumpta.
Hirundines fœtulorum modo in cibis deuorate.
Cinis birundinum collyris additus.
Adeps piscium mundus.
Fœniculi succus infusus.
Fel { *Marina iecoris* { *Marine tefiudinis* / *Perdicis* / *Aquile* / *Galline albe* } *infusum.* / *Sylueftris capre*
Vrina humana aceto nafe decocta inflillata.
Lactuce Sylueftris lactem succus illitus.
Dracunculi marrad. succus mundus.
Caprarum succus mulsus.
Lotii domeftici succus infusus.
Hirundinarum ma. fic. acco nafe cum melle decoctus
mundus.
Oibomie succus inflillatus.
Centaury minoris succus impofitus.
Rasa in cibis jumpta.
Ompbacium inflillatum.
Fœnicee Herue. mundum.
Labrusis foliorum & radicis succus infusus cu melle.
Lupi ex melle unctibus.
Apiastri succus cum melle indutus.
Marrubij succus ex melle illutus.
Tunica indus.
Salis fos immiffus.
Vue fax cremata impofita.
Pyrites lapis indutus.
Tbytes lapis impofitus.
Cicades lapis impofitus.
Sapphyrus lapis impofitus.

MATTHIOLI

Vipere totius cum there & jucco fcencali combuffe
entis per fe injperfus, aut alijs collyrijs additus.
Lepprium fel facchato excoctum & illitum.
Malue folium fel cum feniculi fucco inflillatum.
Sisarotis humani flillatitia aqua impofita.
Scorzonere radius hac inflillatum.
Caryophylli in tenuiffimum pulverem triti, & indi-
Chelidonij maioris fuccus ea lacte mulieris inflillatus.
Hieracij fuccus inflillatus.
Sagapenum vue fucco, & cauum vegetacum fole diu-
tius macerata & in collyrijs additum.
Sarcocolla in cratere uitreo ofmino lacte dictus quin
que macerata, & inflillata.
Vnum e fragie inflillatum.
Euphragia quous modo uotus jumpta.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum ungulas.
Sepie pifcis os tritum & impofitum.
Cicyrbite vegetalis pulus infpergus.

MATTHIOLI

Tragacanthe lachryma lacte macerata & illita.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum icfus, & ulcera.
Lac humanum cum tbure inuctum.
Palumbi
Sanguis { *Columbe* / *Turturis* } *illitus.* / *Peralicis*
Siobis folia empla ri modo impofita.
Hamantes lapis cum lacte inuctus.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum ulcera.
Fuligo { *Tberis* / *Terebinthine* } *illita.* / *Buxyi*
Tberis cortex impofitus.
Myrrba inuctus.
Cornu cerui num ufum impofitum lotum.
Amylum linitum, & peculiarter caufis ulceribus.
Stimmi uuctum.
Cadmies
Lapis { *Sapphyrus* } *cum lacte infufus.*
Samius

DIOSCORIDIS

Ad crocos oculorum angulos.
Oefypum unctum.
Ompbacium illitum.

MATTHIOLI

Picis fuligo impofita.

DIOSCORIDIS

Ad regilopas, & linus.
Lugubrium uetcrum nuclei triti & illiti.
Myrri decoctum infufum.
Vlulate cruda commaduccata cu exiguo fale addibita.
Tamarago empla ri modo impofita.
Auricula muris ulcera illita.
Beccharis folia empla ri modo in pruricio nidita.
Anthemis illita.
Solani bortulani conefa folia impofita.
Eruplum jucus cum vuenti galinarum fimo illitus.
Acetiopes addibita.
Onanthe. v. labrufca flos impofitus.
Cadmia illita.
Cretis fquama indita.

DIOSCORIDIS

Stimmi inftrum.
Ad procidentes oculos & uuas.
Fabarum farina cum vofis, oouum albo et tbure em-
plaftri modo impofita.
Rubi folia trita, & impofita.
Sappbyrus lapis adnbitus.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum inflammationes.
Amomum ex uua paffa illitum.
Fuligo { *Tberis* / *Picis* } *illita.*
Cupreffi pilule cum polenta illita.

Myrti

Digitized by Google

OCYLORVM

Myrti baccæ cum polline polenta impositæ.
Colorem malorum fuscæ impositæ modo.
Caseus illitus.
Saccharum infusum.
Sesame tertia ex uino decoctæ, & impositæ.
Portulaca cum polenta illita.
Intybus per se, & cum polenta adhibita.
Cucurbitæ ramenta impositæ.
Amenores radix illita.
Auricula muris cū polenta emplastri modo adhibita.
Centaurea succus instillus.
Abrotanum cum cydonio malo decoctum, aut pane
& emplastri modo adhibitum.
Malliotus cataplasmatis addita.
Scti maioris folia illita.
Baccharis folia illita.
Scti maioris folia imposita.
Apium cum pane, aut polenta impositum.
Rubi idæi fios ex melle tunditus.
Elatine folia cum polenta apposita.
Papaueris liquor cum tosto oui nucleo, & croco in-
positus.
Hyoscyami semen & folia cum farina, polentæve in-
posita.
Mandragoræ folia recentia cum polenta adhibita.
Verbasci autumnalis folia illita.
Absynthium ex passo decoctum adhibitum.
Ocimi succus infusus.
Sesame infusum.
Rosæ cum polenta emplastri modo impositæ.
Acouiti paralisin tibes radix præmissæue ocularijs
medicamentis, quæ doloribus oculorū auxiliantur.

MATTHIOLI

Lac mulierbre & aquæ volaceæ, in qua accensum thus
irrigetur extinctúsue ferè, oculis instillatum.
Cæpæa in collyrijs addita.
Rosa cum polenta emplastri modo impositæ.
Intybi per se, & cum polenta adhibita.
Cucurbitæ ramenta impositæ.
Amenores radix illita.
Auricula muris cū polenta emplastri modo adhibita.
Centaurea succus instillus.
Abrotanum cum cydonio malo decoctum, aut pane
& emplastri modo adhibitum.
Malliotus cataplasmatis addita.
Scti maioris folia illita.
Baccharis folia illita.
Apium cum pane, aut polenta impositum.
Rubi idæi fios ex melle tunditus.
Elatine folia cum polenta apposita.
Papaueris liquor cum tosto oui nucleo, & croco in-
positus.
Hyoscyami semen & folia cum farina, polentæve in-
posita.
Mandragoræ folia recentia cum polenta adhibita.
Verbasci autumnalis folia illita.
Absynthium ex passo decoctum adhibitum.
Ocimi succus infusus.
Sesame infusum.
Rosa cum polenta emplastri modo impositæ.
Acouiti paralisin tibes radix præmissæue ocularijs
medicamentis, quæ doloribus oculorū auxiliantur.

MATTHIOLI

Lac mulierbre & aquæ volaceæ, in qua accensum thus
irrigetur extinctúsue ferè, oculis instillatum.
Cæpæa in collyrijs addita.
Cochleæ in nitido mortario iuscum ouo gallinaceo
tunditæ & ex iuscella lana fronti adalligatæ.
Cynæ iuscus instillatus.
Hieracij iuscus cum mulcbri lacte instillatus.
Betonicæ folia contrita & fronti adalligata.
Consolidæ regalis flores triti & ex posca aqua illiti.
Vinum è pagris adhibitum.
Solani horrentis tum foliorum, tum baccarum iuscus
illitus limeolis frontí imperpositus.
Solani baleacabi baccæ multo adustæ & impositæ.
Lentis palustris flammea aqua illita.
Borraginis, & Bugloßi uulgaris stillatitia aqua tam
extra quam intus imposita.
Lapis Achates illigatus.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum dolores.
Oui mulieris solus addito polenta & croco illitus.
Sesame herba in uino decocta, & illita.
Ocimi succus infusus.
Absynthium ex passo decoctum adhibitum.
Rosa cum polenta emplastri modo impositæ.
Acouiti paralisin tibes radix præmissæue ocularijs
medicamentis, quæ doloribus oculorū auxiliantur.

MATTHIOLI

Lac mulierbre & aquæ volaceæ, in qua accensum thus
irrigetur extinctúsue ferè, oculis instillatum.
Cæpæa in collyrijs addita.
Cochleæ in nitido mortario iuscum ouo gallinaceo
tunditæ & ex iuscella lana fronti adalligatæ.
Cynæ iuscus instillatus.
Hieracij iuscus cum mulcbri lacte instillatus.
Betonicæ folia contrita & fronti adalligata.
Consolidæ regalis flores triti & ex posca aqua illiti.
Vinum è pagris adhibitum.
Solani horrentis tum foliorum, tum baccarum iuscus
illitus limeolis frontí imperpositus.
Solani baleacabi baccæ multo adustæ & impositæ.
Lentis palustris flammea aqua illita.
Borraginis, & Bugloßi uulgaris stillatitia aqua tam
extra quam intus imposita.
Lapis Achates illigatus.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum dolores.
Oui mulieris solus addito polenta & croco illitus.
Sesame herba in uino decocta, & illita.
Ocimi succus infusus.
Absynthium ex passo decoctum adhibitum.
Rosa cum polenta emplastri modo impositæ.
Acouiti paralisin tibes radix præmissæue ocularijs
medicamentis, quæ doloribus oculorū auxiliantur.

MATTHIOLI

Lac mulierbre & aquæ volaceæ, in qua accensum thus
irrigetur extinctúsue ferè, oculis instillatum.
Cæpæa in collyrijs addita.
Cochleæ in nitido mortario iuscum ouo gallinaceo
tunditæ & ex iuscella lana fronti adalligatæ.
Cynæ iuscus instillatus.

OCYLORVM

Colostra & regalis flores triti & ex polenta & qua illiti.
Solani horrentis cum foliorum, tum baccarum iuscus
illitus limeolis frontí adhibitus.
Solani baleacabi ysbenetes baccæ multo adustæ, & aquæ
impositæ.
Lentis palustris flammea aqua imposita.
Lapis achates illigatus.

DIOSCORIDIS

Ad lucticlos.
Iecoris { *Caprini* / *Hyrcini* } *cruentus iuscus ex ollæ incensus.*
Caprinum iecur tostum in cibis iumentum.
Sylueſtrium caprarum fel tunditum.
Sanguis { *Columbæ* / *Turturis* / *Perdicis* } *illitus.*
Taurini

DIOSCORIDIS

Ad fuffiones.
Fel marini ſcorpionis tritum.
Vipera adeps admixto cedrino liquore, Attico melle,
& nostræ oleo. Cal. nero non probat.
Telephius marinus
Perdicis / *Anatis* / *Gallinæ albæ* / *Caprę fylueſtris* } *illitum.*
Fel
Fabarum farina uino macerata & illita.
Cæparum ſuccus inſtillatus.
Cyclaminis ſuccus inſufus.
Sagapenum impoſitum.
Euphorbium impoſitum, cum cauſta tamen.

MATTHIOLI

Hieracij ſuccus inſtillatus.
Polium frontí adalligatum.

DIOSCORIDIS

Ad lippitudines.
Portulacæ & eius ſuccus impoſitus.
Plantaginis ſuccus inſufus.
Scti maioris folia illita.
Chalcitis nidi ut eum cauſta tamen.
Spongiarum crematarum cinis illitus, & præſertim
in aruis lippitudine.
Hæmatites lapis tritus cum lacte mulcbri.

MATTHIOLI

Aqua volacea in qua thus incenſum irrigetur extin-
ctúmue ferè inſtillata.
Crispi baccarum ſuccus cum pompholige & aqua
volacea inſtillatus.
Mandragoræ in collyrijs addita.
Bubonij ſolis lapis nardino indicus.
Feniugræci decoctum frontí illitum.
Rumicis Syluestris radix luna decreſcente effoſſa ge-
stata.
Cynoglossi ex uino austero decoctum abluitione ad-
hibitum.
Hieracij ſuccus inſtillatus.
Euphorbia quoquo modo uſurpata.
Ynnum Euphorbiæ gummi uide lib. 4. cap. 38.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum caligines.
Chamædrys tenua inſperſa, aut ex oleo inunctæ.

Lori

Digitized by Google

Lœdi domestici fucus cum mulo impositus.
Vrearum migrum in oculariibus colyrijs additum.
Flos aris latinus.

MATTHIOLI

Thus ex uino albo decoctum, & oculis illitum.
Vinum ex Telephio paratum frequenter potum.
Tunicinum olcum in cibis additum.
Ferus fuccus oculis infusus.
Fœnum ad cocton tritum, & cum pallo indatum.
Salicis florentes fuccus, qui incifo cortice fluxerit inillitus.
Nux myrtitica commenda.
Margarita in colyrij additæ.
Lupus ex fale bubulo marinus indatus.
Brassicæ fuccus ex mulæ cordis, & oculorum anguli illitus.
Aſparagi in cibis pumpti.
Sinus in cibis deuoratum.
Scorzonera radicis lac inillatum.
Cynoglyſsorum puluis ſternutatorius cum oculis inſpectus.
Hyacinthi fuccus inillatus.
Roſmarini flores recentes decerpti, & cum iuſe & panis ne quotidie deuorati tolo tepore quo fouere plantæ.
Sagapenum uas cocto & fole unum vapentis diutius maceratum, & in colyrij additum.
Sclareæ feminis granum in cocto deiectum.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum hebetudinem.

Canarium ex nino maceratum infusum.
Topuli albæ pilulæ, quæ primo foliorum exortu extimus, ex mulo illitæ.
Marrubij foliorum fel humectum.
Brassica in cibo iumpta.
Sinapi cum mulo inunctum.
Anagallidis fuccus marinus exceptus.
Abſinthium cum mulo impoſitum.
Thymus in cibo iumptus.
Trymbra obſonijs addita.
Rutæ fuccus in maiorino ferueſactus addito feminali iuſco & mulo infusus.
Ruſci flueſtris ſuccus cum uino mulo, galliinaceorum fele & feminis iuſco inuctus.
Solani pomiferi fuccus munctus.
Flos falis indatus.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum ſuxiones.

Crocum illitum cum humano lacte.
Thus ex oui albi uitello impoſitum uel cuſtum albo.
Thuris fulgo impoſita.
Thuris fulgo illita.
Thuris tenerrima folia in uino decocta & illita.
Ebeni ramenta tenuiſſime trita indita.
Oleæ ſylueſtris folorum fuccus inuctus.
Corni cerasinum ulmi lotum & inuctum.
Buxi ſulgo illita.
Amylum impoſitum.
Trompholix cloia inuctæ.
Rubæ fuæ cortice comminuto & fronti impoſitæ.
Quæuor mollis cyathis temperatum, numquam *Ecthimæ folia cum polenta impoſita.*

Squamæ æris cloæ inuctæ.
Plumbum cloum inuctum.
Galactites } *lapis cum lacte inuctus.*
Acoroebthus }
Samius
Hypocyſtami ſemina cremor expreſſus infusus.
Sarcocolla infusa.
Alumen impoſitum.
Coraliium inuctum.
Pumex impoſitus.
Hæmatites lapis inuctus.

MATTHIOLI

Mobibus in pulueren tritus & impoſitus.
Aqua fouum lignitri infusa.
Tragacanthæ lacrymæ in colyrij additæ.

DIOSCORIDI

AVRIVM

Ad aurium dolores.

Lauri baccarum iuccus nino uetere, & roſacco exceptus infusus.
Populneorum foliorum ſuccus infusus.
Lacanum ex nino illatum.
Roſarum uiridarum decoctum ex nino infusum.
Sabinæ foliorum & cortices iuccus cū roſacco in maſticino ſenuctæ illatus.
Opium cū amygdalino oleo, croco myrrhaq; inuctū.
Anguium fenella in nino decocta inillata.
Mallogeæ ſuæ unguis conciſi, & cum roſacco in malticino calefacti infusi.
Vulpini pulmonis adeps inillatus.
Y eruces terrem cum anſerino adipe elixi indati.

Anſerinus }
Caninaceus } *adeps inſtillatus*
Vulpinus }

Vitrina { *Tauri* / *Apri* } *cum myrra coda inillata.*

Mel cum trito ſepiti ſale infusum.
Stercus iuuen ex roſacco inuctum.
Bete ſuccus inditus.
Panaquinis ſuccus immiſſus in calida materia.
Cucurbitæ ramentorum ſuccus cum roſacco infusus.
Dracunculi uirus ſuæ inſtillatus.
Porri ſuccus cum aceto, thure & lacte inuctus.
Smyrnis ſuccus mel eius decoctum inſtillatus.
Hederæ & eius corymborum ſuccus ea ulcera indatus.
Abſinthium ſuffitum & cum mulo impoſitum.
Origani uiridis ſuccus cum lacte infusus.
Acrimbæ ſuccus inditus.
Melliloti ſuccus cum pallo inuctus.
Rutæ ſuccus in maticino fermentatus infusus.
Teucrii ſuccus cum roſacco inditus.
Aparines ſuccus inuctus.
Matrubij ſuccus in roſacco inſtillatus.
Camædris domeſtica ſuccus impoſitus.
Polygoni maris ſuccus infusus.
Helxines ſuccus inditus.
Oculi aquatici ſuccus cū alphite, & nitro inuctus.
Hypocyſtami ſemitis cremor inſtillatus.
Solani bortenſis ſuccus impoſitus.
Alſinæ ſuccus infusus.

Digitized by Google

AVRIVM

Cucumeris agrestis foliorum succus salutifer.
S al cum aceto miscetur.

MATTHIOLI

Oleum tritum instillatum.
Oleum Hyoscyamini, in calyces, aut croco imponitur.
Mixta ex Lenico odore, aut Hyoscyamino inspice.
Oleum è succis pyrifiorum injiciatur.
Oleum Jovis pomum tumefacit.
Califorem cum meconio injicum.
Baccharis semibus succus, cum modo coctus et infiltratus.
Oleum ex ovorum albis.
Oleum è Cotoneo tide infundum.
Oliva caro molle subacta, & devorata.
Malue succus infiltratus.
Sonchi lactens succus è caule manans & prelectum in mulierem cum oleo coctus infiltratus.
Ari semen tritum, vel baccarum succus ex volaceo in potius.
Amaracus succus instillatus.

DIOSCORIDIS

Ad interas autum inflammationes.
Crocum insectum.

MATTHIOLI

Sefamum cum volaceo impositum.
Ouum galbaneum crudum ex volaceo impositum.
Oleum ex ovorum albis tritum.
Cucurbita vermiculum succus ex volaceo instillatus.

DIOSCORIDIS

Ad parotidas.

Oefypum impositum.
Caprarum mordacarum sinus sine vel aceto decoctus illitus.

MATTHIOLI

Lini semen tritum, & emplastri modo impositum.
Farinum farina cum melle, & sicco Graco illita.
Rumex decoctus adhibitus.
Plantago emplastri modo adhibita.
Tritonis semen lupum, decoctumque appositum.
Hyssopum jejun incensum, & impositum.
Vjicum cum parti vespina, ac cera commissa adhibita.
Alchea decocta illita.
Phyllum ex volaceo, acetoque aut aqua impositum.
Solani hortensis folia cum sale illita.
Calcopsis ex aceto adhibita.
Cimolia terra imposita.

MATTHIOLI

Viridis radices recentes decoctæ, tussaq; ex hordeacea farina illita.
Fano graci farina in hydromelite decocta, & in axin pia imposita.
Alphodeli radix decocta, & illita.
Eryngij radix decocta, & emplastri modo adhibita.

DIOSCORIDIS

Ad tumorum & incertos sonos.
Cedria infusa.
Lauri baccarum succus cum uino uetere & rosaceo instillatus.
Ficus secce trita cum sinapi aut liquore alio excepta incidit.
Taurinum fel infusum.
Mel cum tristo sollis sale nitrum.
Torri succus cum thure, aceto, melle, & infiltratus.

AVRIVM

Cepæ succus impositus.
Sinapi tritum & cum feo mixtum.
Aceti calidum ipsum per vasculorum infrumenta.

MATTHIOLI

Lauri & mirti in uino decocti vapor per infundibula immissum.
Cydonium cortex radices in volaceo, amygdalino, chamemelino, & uini modico calefactæ, auribus infusi lace oleo prius immixto.
Cyclaminis item contusarum radicum cum perficorum, amygdalarumque amygdalarum nucleis, & deinde tritico aqua mica macerarum expressus succus et auribus infusus.
Oleum è colocynthide infusum.

DIOSCORIDIS

Ad puruletas aures.
Myrrha cum Maceonio castoreo & glaucio mixta. Thus ex uino dulci infusum.
Terebinthina
Resina { Lanigina / Abiegna } ex melle & oleo inita.
Picea
Lycium infusum.
Rhois decoctum mixtum.
Myrti baccarum succus instillatus.
Oleæ succus infusorum succus ex uino infusus.
Tarinum sel cum caprillo, hunmoue lacte infusa.
Vrina infusa.
Vmbilicus hentris cum medulla cervina mixtus.
Absinthij radicis succus per se, & addito thure, melle, uino, & myrrha infusatus.
Cepæ succus impositus.
Absinthium cum melle infusum.
Anisum cum volaceo infusorum.
Sphondilij florum succus instillatus.
Teucrij succus infusus.
Thymi succus infusus.
Ompbacinum cum melle impositum.
Alimen fanguinalis herbæ succo expressum infusum.
Flos falis mixtus.

MATTHIOLI

Persici foliorum succus infiltratus.
Oleum è mixtis ouorum.
Euphorbij galbani succus infusus.

DIOSCORIDIS

Ad conuulsas aures.
Bubi cum polenta impositi.
Sulphur cum uino & melle illitum.

DIOSCORIDIS

Ad exulceratas aures.
Oefypum impositum.
Sulfum fel infusum.

MATTHIOLI

Porrum non tritum pulpamentum cum testis hermibus in oleo decoctum.

DIOSCORIDIS

Ad fistulam.
Halimi vegie radicum ex oleo decoctum insectum.
Cepæ succus infusus.
Veratrum nigrum immissum & relictum usque in diem

Digitized by Google

Bryonie succus cum melle inflatibus .
Fœs aris conditus per fistulam aure impellus .
Sulphur vaporem per fistulam impellum.

MATTHIOLI

Oleum rosinum luteo cum aliis aromatis aqua infusa
Extrinsecus calefactum & inunctum.

Raphani radicis succus mel cum oleo dulcium , & aceti
marinum amygdalarum mixta adbo & colocynthidis mixtionis calefactæ & infusus.
Eæpa excauata & cumin pulvere repleta , & sub
furnum cineres cocta, expressus eremor infillatus.
Oleum è colocynthide infusum .

DIOSCORIDIS

Ad cornicholas aures.
Calcina cum aceto instillata .
Vina bimana in malicorio decocta infillata .
Cepparis radicis succus incensus .
Calaminthæ succus instillatus .
Pilly succus instans .
Accetum infusum.

MATTHIOLI

Olea & laricea resina defillatis, aut cinere aqua fusa.
Foliorum pyrei succus infillatus.
Excitandum hæ infusum.
Rerefactis succis indicus .
Cantharidum mortis succus infusus.
Membrafyræ succus instillatus.
Trifaginis succus inspissus .
Cannabis decoctionem aut eius succus infusus .

NARIVM

DIOSCORIDIS

Ad anguinis profluium.
Thus in pulverem tritum inscetum .
Cochlea terrestres cu suo putamine trita,et impositæ.
Pyri succus cum thuris polline infillatus.
Rosa tuta tudica .
Vrticæ semine, folia cum succo impositæ .
Cuminum ex accto impositum .
Ferulæ radicis succo mista .
Lysimachia impositæ.
Cyminum succus indicus.
Calycopsis folia impositus.
Lapidesti succus infusus .
Accetum cum polemonio infectum.
Stratiotes adbibita .
Cbærefolii succo pyri infillata .

MATTHIOLI

Thus cum tela aranea, oleo & ouis albo mista ,
& cum lenio martbis introductum .
Pauus in amylo farinæ cauitate . vegetus introinfillus
Mafticbe cum thuris exigua quantitate, lepori pilis
combustis oui albo excepta, fomiti applicata.
Cæpbora cum mitice semine immissa, aut fronti ex fe-
dysare plenæ agnis succo illita .
Sedatiuæ pulmis ex oui albo fœti, leporinis; illitus .
Subcrie cortex ex aqua calida potus .
Calce combusta indita .
Fœli è uentre uni leporis cunicq & nisi intromissi .
Tunicæ pinus illatitia aqua cum aquali accerum ace
ti pyrethri pulmis addita , pedum plantis, & toti-
nori applicata .

Capæ succus ex accto pretinum accrimno infusus .
Cyclamini stillatitia aqua narcissi lanium tradita .
Mentbæ florum stillatitia aqua balneo calefacta aqua
defillata vinarium quatuor pondere pota .
Betonicæ folia cum suis mouentes contusa martbus
immissa .
Cremoris recens colo Quicq; cucumucra .
Conyzoides succus , & mentæ .
Sanicula .
Absinthii uvæ .
Tyrolæ .
Millefolii succi farinæ martbus indita .
Exsiccata Jambuci folia & in pulmerem trita .
Cyperi rotundi & oui albo excepti & fronti illiti.
Lapis lapis lapidensis, & in manu gestatus .

DIOSCORIDIS

Cocculi radicis decoctum bibitum .

DIOSCORIDIS

Ad polypum .
Cupressi pilulæ cum fico sale & impositæ.
Diacuminis mentis radix impositæ.
Lapidis ex uino calcanibo , aut vasis argenti
illius forcipe prius excisi polypo.
Foliis arts indicus.
Sandaracha cum polenta immissa .

MATTHIOLI

Arvalicis succus.
Arvi folia combusta.

DIOSCORIDIS

Ad narium ulcera & Carcinomata.
Dracunculi maioris radix impositæ.
Hedera succus infusus .
Sandaracha cum polenta tusta.

DIOSCORIDIS

Ad narium Tudia .
Auranciorum florum aqua infusa.

DIOSCORIDIS

Melanthij semen tritum & in linteolo colligatum ja-
pe ac lapsus olfactum .

DIOSCORIDIS

Ad lenimenta cicnda .
Fœtorum testiculi necti.
Ocymi semen aut succus naribus infusus .
Sinapi tritum inditum .
Raunculi radix succa , vitiaq; necta.
Pentaniæ flores olfacti .
Struthij radix impositæ.
Veratrum adeum tritum nec Elleb.

MATTHIOLI

Bete succus infusus.

ORIS, ET LINGVAE

MATTHIOLI

Ad fœtorem oris.
Iridis radix mansa.
Aceorum decoctum .
Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.
Malosbus in ore detentus .

Digitized by Google

Molybdæna ita ualgo nocata in ore feruata.
Cæryophylli mundi.
Angelicæ radix mundæ.
Absinthium in ore contentum.

MATTHIOLI

Ad putidas.

Bolidis folia commendata.

DIOSCORIDIS

Ad crodonia ulcera.

Cypri radicis frustra in os indita, sanant ulcera serpentum, uorentque.
Asparagi ex uino decoctum ore colligentem ad tertia ora ulcera.
Acacia tubæ.
Tamarindus laetas in ore detentus.
Cappares in aceto decocta in collutione.
Glycyrrhizæ succus in ore detentus.
Origani succus in ore contentus.
Lenculi flores ex melle imposti.
Teucrium serpens impositus.
Anthemis mundæ.
Britannicæ succus infusus.
Tribuli succus ex melle delinctus.
Rubi decoctum in ore contentum.
Quinquefolij radicis decoctum ore collectum.
Veronicæ alcera ex uino assumpta.
Scarphiagrra cum melle indita.
Labrusicæ flos ori impressus.
Alumen cum melle impositum.
Sal cum polenta tostum & tritum.

MATTHIOLI

Aqua, quæ è peperato Bestiæ caudice distillat in ore contenta.
Tragum folia commendata.
Aurum in ore contentum.
Malorum punicorum unum cum aqua plantaginis coctum.
Oleum è calcantho illitum.
Diphrygas.
Corallium.
Achates lapis in ore detentus.
Fagi folia elixata.
Prunus Sylvestris baccarum, & radicum decoctum in ore contentum.
Malorum punicorum succus, aut garyophyllatæ bus additum.
Porulaca commendata.
Cyani maiores succus in ore detentus.
Flos salis in uino decoctus.
Bellidis folia commendata.
Consolidæ mediæ minoris folia, uel corum succus.
Sanicula.
Aristolochia rotunda.
Vitæ aureæ decoctum.
Psiloglossa.
Pocenillæ.

DIOSCORIDIS

Ad halitum commendandum.

Regina lenticula mundicata.
Myrrha mundæ.
Malæ medicæ mundicatæ.
Anisum mundum.

Bromus cum succis uolis decocta, in ore retenta.

MATTHIOLI

Citri decoctum colatum.
Nux myristica commendicata.
Sonchi folia commendata.
Cryopbylli mundi.
Anethum commendum.
Imperatoriæ radix commendicata.
Rosmarinum mundum.

DIOSCORIDIS

Ad linguæ scabritiem.

Membra confricata.
Rhois fructus cum melle fricatum.

MATTHIOLI

Mucago frumis cydoniorum illita.
Sedefena deliberata & superposita.
Tamarindorum pulpa confricata.
Succharum candi in ore detentum.
Cucumeris recentis peponum impositæ.
Aquæ uitæ pulpa admota.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Solidaginis minoris decoctum.

MATTHIOLI

Ad linguæ inflammationem.

Cucumeris recentis uel Aquæ ficuum impositæ.
Aquæ uitæ pulpa addibita.
Lentisicinum oleum.
Tritiatæ herba in uino austero decocta.

MATTHIOLI

Ad paralyfim linguæ.

Mentha cum bibita cum confricata.
Cinnamomi stillatitia aqua in ore detenta.
Pyrethri è longi piperis decocti, addito Amarachi succo & in ore retenta.
Sagapenum.
Pæonie femina frigida grana à pauxillo repugnantia, conteritaq; & ex uino pota.

MATTHIOLI

Ad impediram loquelam.

Nardi Italicæ, aut Lauendulæ stillatitia aqua pota.
Cinnamomi stillatitia aqua in pota & in ore cotenta.

MATTHIOLI

Ad putidas.

Malorum punicorum unum ex Rhodomelle & aqua plantaginis addibitum.
Plantaginis succus illitus.

DENTIVM ET GINGIVARVM DIOSCORIDIS

Ad dentes purgandos.

Cmis { *Pumicis* / *Bucciæ* / *Minutorum* / *Concbulæ* / *Cochlearum terrestrium.* / *Sepiæ pisces* / *Cerussæ corum* } dentibus affricatis.

Tamaginis radicis decoctum in collutionibus.
Aristolochia rotunda confricata.
Alcyonium quatum } dentibus affricata.
Tumex
Arabicus lapis
Samius lapis

Digitized by Google

MATTHIOLI

Cammaromm lapilli in pulmerm & affvlli.
Malaba radix sub cinerib. decocta madida papyro cr
cinobiis, dende ficcata & pro delifricio vsurpata.
Cyclaminis succus cum melle illitus.

DIOSCORIDIS

Ad dentium dolores.

Picea & pini folia trita ex aceto decocta frequenti
colatione.
Cedria denuum canis indita.
Pastini cortices ex aceto decocti ore colurum.
Tamarisci foliorum ex vino decoctum in ore detenti
Olei amurca in cuprco nafe ad mollis crafitiem deco-
cta ex aceto, aut vino, aut multo colnta.
Mori corticis decoctum, aut pariter foliorum in cola
tionibus adhibitum.
Ricinus lac lana excepium et canis dentibus indita.
Anguium jecora ex aceto decocta in colationibus.
Pastinacæ pisces arcdens in eius canda promentes de-
tibus adhibitis.
Ranarum ex aqua & aceto decocta in colationibus.
Lacertæ iecur canis dentium impositus.
Vermes terreni oleo elixi, & in contrarium autem
austillati.
Rumices decoctum in colationibus.
Alpharagi radicum decoctum in ore contentum.
Alphodeli radicum, succus in contraria aure infusus.
Alysso, sdraxis, simul decoctum in ore cotentum.
Ononis radicis ex pofca decoctum in colationibus.
Capparis femina decoctum in colationibus.
Idem præsat cappuris cortex, Quin & radix com-
mendata.
Lepidij (ut aiunt) radix colo insperfa.
Rumex id radix impofita.
Anagallidis succus in contrarium partem in-
fusus.
Hedera corymborum acini quinq; cum volacco in ma-
cerato frumenti in contrarium aurem instillati.
Chamæleontis nigri decoctum in ore contentum.
Spinæ albæ decoctum in colationibus.
Leucacanthæ radix commendata.
Absinthij decoctum infusum.
Hyssopi ex aceto decoctum in ore retentum.
Pinacis boracinum dentium canis inditum.
Pyrethri decoctum ex aceto in ore acceptum.
Percocatum jecur canis dentium inditum.
Nigellæ decoctum, una cum soda ex aceto in ore de-
tentum.
Lacrymij liquor canis dentium impositus.
Galbanum illitum & eorum canis inditum.
Aphaltri decoctum in colationibus.
Alibea decoctum ex aceto in ore detentum.
Bitumine decoctum ex uino, uel aceto.
Clematis prima commendata.
Polemonij radix commendata.
Quinquefolij radicis decoctum in ore retentum.
Hypocystidis radicis ex aceto decocta in colationibus.
Solani somnifici ex uino decoctum in ore retentum.
Ephemeri radicis decoctum in colationibus.
Verbasci decoctum colatum.
Artemisiæ ex uino decocta, & in ore detenta.
Cucumeris Syluestris decoctum in os suspensum.

Colocynthidis decoctum in colationibus.
Staphisagriæ decoctum ex aceto in ore contentum.
Tithymali caricis lac dentium cauernas inditum, dein
te prius cera munitone lac in fauces incidat.
Accetum calefactum in colationibus.
Sory dentium canis inditum.

MATTHIOLI

Mastiche cum cera odorata manfa.
Cupressi conorum decoctum ex aceto colatum.
Sandaracæ fuffitus per infundibulum excepius.
Iunipereum oleum calidum ore contentum.
Quinta elementa nostra lib. 5. commentar. de uino defcri-
pta in ore contenta.
Betonicæ decoctum ex aceto et uino paratum, in ore de-
tentum.
Iuniperi arum baccarum ex uino albo decoctum ad-
ditis cupressi puluis & myrri foliis, & aquæ uitæ
momento fepe colatum.
Myrtæ decoctum ore uel gutture.
Castorcum ex oleo aut oleastri lauri infusum.
Calli equorum cruribus imasti triti, & per aurem ex
oleo infufi.
Tamaregnis radix commanfa, quinetum dentium col
lutionibus incocta.
Sinapis semen mansum.
Xafafras succus calidus in aurem dolentis lateris in-
stillatus.
Cyclaminis succus cum melle in ore detentus.
Viridis radix manfa, & eius decoctum colatum.
Nardi Italicæ, aut lauendulæ decoctum ore con-
tentum.
Hypocystidos oleum ore contentum topicum.
Imperatoriæ radicum decoctum ex uino aufiero pa-
ratum.
Rofmarini decoctum ex uino auftero & aceto.
Bifloræ radicum pulus, cum alumine et pyrethri mo
mento canis dentium inditus.
Potentillæ decoctum ore colatum.
Matthiolij folia commendata.
Argemonæ radix manfa, & dentium canis impofita.
Calthæ uiridis pulus dentium canis inditus.

DIOSCORIDIS

Ad dentes cariosos fungendos.

Cedria eorum cinamomis inditis.
Amurca olei cum omphacio decocta ad mellis cra-
tudinem & impofita.
Pastinacæ pisces aculeos impofitos.
Ranunculi radix mittia eorum cauitatibus.
Chamæleontis nigri radix cinerus dentium inditi.

MATTHIOLI

Cyclaminis succus cum melle in ore detentus.
Chelidonij maioris succus inditus.

DIOSCORIDIS

Ad firmandos commotos dentes.

Tenuifci decoctum in ore contentum.
Colymbadum mutia in colationibus adhibita.
Sycaminis olea oleum in ore contentum.
Sory in colationibus.
Alumen cum aceto & melle fotatum & adhibitum.

MATTHIOLI

Crithmi baccarum succus in ore detentus.
Viburni folorum ex pofca decoctum colatum.

Digitized by Google

Digitized by Google

DENTIVM ET GINGIVARVM

Melphitorum decoctum ore contentum.
Vrga iungentes ascite admota.
Coronam, & foliorum decoctum.
Cinnamomum lapidi contrit & lauter affricti.
Portulaca communis.
Helenium à teneris commendatum sed illud esse o-
portet, quod crudum terram non contingat.
Vrga aurea decoctum.
Potentilla.
Fragraria, & eius radicum decoctum ex vino auftero.
Coralij pulvis affritus.

MATTHIOLI

Ad dentitionem facilitandam.

Lapis è capite lanicarum sine vestis existentium add
pius, & adalligatus.

DIOSCORIDIS

Ad dentium torporem.

Portulaca communis cruda.

DIOSCORIDIS

Ad fluxiones gingiuas.

Cyperi farina imposita.
Rosarum cruda cum vino decoctarum expressus li-
quor, in colutionibus impositus.
Colymbadium mixta in ore contenta.
Oleum Iuniperis olea in ore detentum.
Galla quoque modo adhibita.
Mali punici flores cruti in decoctis macerati & in
colutionibus additi.
Pruinorum foliorum decoctum in ore retentum.
Lac asininum in colutionibus.
Pulegium siccatum, cremasma; & in pulmento ini-
tum appositum.
Rubi decoctum in ore detentum.
Struthis cruda decoctum in colutionibus.
Cumpbacum cum melle impositum.
Accetum in colutionibus adhibitum.
Rubigo ferri adhibita.
Alumen quocunque modo adhibitum.
Sal fossum cum polenta impositum.

Alabastrites } *Lapis tritus impositus.*
Smyris }

DIOSCORIDIS

Ad eroias puritadsi; gingiuas.

Cinamum impositum.
Lycium astringens impositum.
Tunica agnis sucus in ore detentus.
Aloe ex uino & melle illita.
Tribuli ustulque fructus ex melle impositus.
Labrusce forum cobuliorum cinis cum melle illitus.
Accetum in colutionibus.

Chalcitis
Alumen } *trita & impolita.*
Tunicx
Aerugo

MATTHIOLI

Cochlearum pulmonum exulcerum cinis inspicitus.
Cicer columbinum aqua macerat cum, & deinde con-
fumptum illitum.
Tormentilla quoties modo usurpata.
Fragrare decoctum & valcum detectum.
Pruinorum malorum unum ex Rhodomelle, & plan-
tagnis aqua.

Rubis

Coralij pulvis illitus.

GVTTVRIS ET GVLAE

DIOSCORIDIS

Ad Anginam.

Tria liquida prunella.
Mori fructus sucus in aceto usfe decoctus, inflatuseq;
cum mellis exiguo illitus.
Multipeda sine Cnosij ex melle linitus.
Cinis cerebrorum Syrindinum ex melle more empla-
stri adhibitus.
Hyrundines sale tostere trita drachma, pondere cum
aqua potx.
Rei lactinum cum melle linitum.
Rei testudinis illitum.
Accetum gargarizatum.
Mel gargarizatum.
Caprx sucus linitus.
Piper cum melle linitum.
Absinthium cum melle & nitro illitum.
Raphani semen ex accto tusso gargarizatum.
Hyssopi cum fico decoctum gargarizatum.
Lasertpitij liquor cum musa aqua gargarizatus.
Viole purpuree ex aqua cocte, & potx.
Elaterium efficacissime illinitur cum melle, sectere o-
leo, aut felle taurino.
Sal ex melle, oleo & accto illitum.
Sperij succus cruris in aqua macerat, & mox tu-
fis extractus, & illitus.

MATTHIOLI

Mamma cum oxymelite gargarizata.
Mororum sucus illitus.
Succinum sussum & eius fumus per infundibulum
in os receptum.
Cochleæ cum acu subinctæ sucus cum penna illitus.
Vipere caput in tincto coligatus colo sulpensus.
Caninum sorex fistula insufflatum.
Virga aurea decoctum gargarizatum.
Ebuli radicum sucus circa gulam calidus cum linteo
lis illitus.

DIOSCORIDIS

Ad Gutturis inflammationes.

Cinis crematarum Syrundinum ex melle more empla-
stri applicitus.
Lac gargarizatum.
Rosæ oleo elixa cruicis & colli abfectibus illita.
Mel illitum.
Organi uirentis sucus gargarizatus.
Helxine sucus gargarizatus sorti; inunctus.
Vrticæ urentis sucus gargarizatus.
Chalcitis imposita.
Alumen illitum.
Sal tostum cum melle linitum.
Accetum gargarizatum.
Aloe cum uino aut melle imposita.
Britannicæ sucus illitus.
Tribuli fructus ex melle impositus.
Rubi mororum sucus gargarizatus.
Ficuum succarum decoctum gargarizatum.

MATTHIOLI

Cassia solutus pulpa injumpta.
Crocpini baccarum sucus gargarizatus.
Vncpini succus gargarizatus.

Rubis vulgaris flucens.
Lactuca flucens cum punici mali flucco grauiter tetus.
Tunicas berba in uino austero decocta.
Virga aurea decoctum grauiter tenum.
Ebuli radicum flucus cruda grauiter caliduis cum tineo lis illitus.
Malorum punicorum unum ex vosetum aut plura-gnis aqua grauiter tenum.

DIOSCORIDIS

Ad prolapsum columellam.
Lacryma liquor cum melle mundatus.
Rosa folionum ex uino decoctum grauiter tenum.
Omphacium impolitum.
Accetum grauiter tenum.
Flos xris in pulueres subtilissimum impolitus.

MATTHIOLI

Pix liquida calefacta mit cum tuco, & malliche de vafo occipitio adubita.
Lauri bacce cum cummo, hyllopo, origano, & cuphor bio melle excepta, et sumo capiti calida applicate.
Vbinum decoctum grauiter tenum.
Cochlee puruum uiuum, & helpetum.
Polygalis fullitia aqua grauiter ta.
Virga aurea decoctum grauiter tenum.
Consolida minor, & nodus.
Sanicula.
Anicula uis.
Tiolefla.
Tocenilla.
Tyrola.
Tunicorum malorum unum cum aqua plantagnis grauiter tenum.

DIOSCORIDIS

Ad pulz dellillationes.
Tapaueris rafanorum decoctum ex molle in ecligma his forma rodatum, lepius q. luccino.
Accetum grauiter tenum.
Bdellium cum icuma fuliua diluens & liccum.
Vrtbenaca altera ex nino grauiter ta.
Omphacium impolitum.
Flos xris pulueriz tus, & impolitus.
Alumen impolitum.

MATTHIOLI

Crelphi baccarum flucus } in grauiflamatibus
Melpilorum decoctum }
Tuui. Splenifyne bacce, & eius radices in grauiflamatibus addite.
Tragacanthe lachryma delinita.
Tunicorum acidorum malorum unum grauiter tenum.

DIOSCORIDIS

Ad faucium & trachee arteriz alperitates.
Myrrha lingue lubdita, ibique liquata.
Refina borderacea grauiter ta.
Acetum delectum.
Smapis flucus grauiter tus.
Glycyrrhize flucus lingue lubditus.
Tragacantha in ecligmate cum melle lumpta.
Lacrytiij liquor aqua diluus in delectio.
Symphitum petraum communicatum.
Scumquefolij radicis decoctum grauiter tenum.
Acetolpes cum melle in ecligmate.
Lac grauiter tenum.

Lucium attrium & delectum.

MATTHIOLI

Caffie folutiua pulpa infumpta.
Oleum amygdalarum dulcium.
Oleum lyllinum.
Cochlee illoze cocte, trite, & ex pallo pote.
Oui albumen infumptum crudum.
Malua cum folijorum, tum radicum decoctum grauiter tenum.
Arnpiplex cocti mel deuoratum.
Polypodij filliatitia aqua.
Solilago minor ex accto, & aqua foliacea decocta, & in ore colua.

PECTORIS, ET PVLMONIS.

DIOSCORIDIS

Ad cruoris fputa, & languinis reiectiones.
Omnia reptidum bibitum.
Corum cerum cinis lotus & ebibitus cum tragacantha.
Cydonium potum.
Scrpyllus cum decoctum dauum pondere cum acetto potus.
Finum capitum vitum in uino, aqua ve potum.
Tritica farina, Glatinis modo cocta in dulcia data.
Anyfum potum.
Ferula uiridis medulla pota.
Porulaca ad plenum cocta deuorata.
Plantago quoquo modo exhibita, prafertim lucus.
Endiuie femen potum.
Porri femen dracthmarum duarum pondere cum pa- rbus myrti bacis.
Agaricus tritus obolorum pondere cum aqua multa potus.
Rhapontici radix tum.
Lyfimachie lucus bauftus, & perfus.
Centaury maioris radix pota.
Spine albe radix bauta.
Arabice fpine radix pota.
Aloe cochleatum dorum pondere cum frigida aqua vel fero pota.
Polygoni matris lucus potus.
Sedis lucus in ovolcios cocretus cu melle lumptus.
Symphyti petraum cum aqua potum.
Menthe lucus cum accto potus.
Althee decoctum potum.
Betonice folia trium obolorum pondere in aluina mic potione bauta.
Symphyti alterius radix pota.
Tragi cacumina decem in nino bibita.
Pertonate radix cum piuris nucibus pota.
Ilopyri femen potum.
Alatinum potum.
Tricomanes pota.
Vitis uinifere folioru & corycolorum lucus bauftus.
Labrufce flores poti.
Omphacium parce potum.
Corallium bauftum.
Hemantes lapis } cum mali punici lucco pota.
Morocchus lapis }
Samia terra.

MATTHIOLI

Thus potum.

Digitized by Google

Mastiches in potu.
Mumia hausta.
Iuniperi gummi haustum.
Succinei pastilli exhibiti.
Ligustri florum aqua pota.
Crespini baccarum succus haustus.
Hypocistis potui data.
Rhodosaccharum.
Quercus foliorum stillatitia aqua pota.
Glandes & gallæ in potionibus datæ.
Suberis corticis cinis haustus.
Castaneærum tenuior tunica in puluerem hausta.
Persici lachryma ex aqua plantaginis, aut portulacæ pota.
Mespili folia in puluerem trita, & potui data.
Virgæ sanguineæ baccæ.
Corna.
Sorba.
Cochleæ elixæ, & pro cibo sumptæ.
Plataginis succus addito armenio bolo, aut hæmatite.
Bursæ pastoris & plantaginis decoctum ex pluuiali aqua addito armenio bolo.
Cyclaminis radicis stillatitia aqua senarum unciarum pondere unà cum saccharo albissimi uncia pota.
Ophioglosson ex aqua equiseti potum.
Rhabarbarum drachmæ pondere cum mumiæ momento potum.
Tragacanthæ lachryma insumpta.
Saluiæ succus potus.
Flos solis unà cum radicibus contusus & potus.
Hyperici seminis farina è polygoni succo hausta.
Pilosella
Consolida minor
Consolida media
Sanicula
Auricula ursi
Caryophyllatæ radix } *quouis modo hausta.*
Lagopi semen
Virga aurea
Potentilla
Pyrola
Pulmonariæ succus potus, & herba ipsa quocunque modo usurpata.
Amaranthi purpurei flos potus.
Millefolij succus, aut sicci farina ex symphyti maioris, aut plantaginis aqua pota.
Punicorum malorum unium ex aqua portulacæ, aut rosarum potus.
Armenia terra pota.
Corallium sumptum.
Iaspis lapis suspensus aut iocinori admotus.

DIOSCORIDIS
Ad phthisim.

Pistacia
Pineæ nuces } *per se aut ex melle sumpta.*
Terebinthina resina per se, uel ex melle more eclegmatis deuorata.
Pix liquida in eclegmate ex melle cyathi mensura deuorata.
Iuniperi baccæ hauste.
Lauri baccæ tritæ cum melle, & cum passo deuoratæ.
Ficus siccæ cum hyssopo feruefactæ, & potæ.

Cancri fluuiatiles elixi cum suo iure sumpti.
Lac humanum ex ubere suctum.
Ius esculentum omnium adipum datum.
Plantago in potu exhibita.
Porrum cum melle decoctum.
Agaricus drachmæ pondere sumptus cum passo.
Acanthi radices potæ.
Marrubij folia, siue expressus succus potus.
Betonicæ folia cum melle data.
Myrrhis in sorbitione pota.
Asij lapidis flos ex melle delinctus.

MATTHIOLI

Larigna resina in eclegmate delincta.
Pinei nuclei cum melle, aut saccharo exhibiti.
Cochleæ nemorales à mucagine repurgatæ, & ex lacte bubulo decoctæ unà cum tussilagine, & cibi loco propinatæ.
Ranæ ex capi, aut gallinæ iure decoctæ, deuoratæ.
Gallorum iuuenes testes in cibo usurpati.
Brassica percocta frequenter deuorata.
Melopeponum seminum cremor haustus.
Glycyrrhizæ radix, & eius succus.
Veronica mas.
Saluiæ catapotia. uide saluiæ commentarium.
Geranij primi radix ex uino pota.
Pulmonariæ succus frequenter potus, aut herba ipsa quocunque modo usurpata.
Uuæ passæ in cibis deuoratæ.
Armenia terra quoquo modo sumpta.
Corallium potum.
Hæmatites lapis sumptus.

DIOSCORIDIS
Ad pulmonis abscessus.

Semen cyclaminis secundæ speciei quadraginta diebus potum.
Tragorigani cum melle in eclegmate exhibitum.
Tussilaginis siccæ, incensæq; fumus ore haustus apostemata interna pectoris rumpit.

MATTHIOLI

Mustelarum pulmo deuoratus.
Vulpinus item pulmo in puluerem tritus.
Fænugræci decoctum potum.
Pulmonaria frequenter sumpta.

DIOSCORIDIS
Ad suspiriosos.

Lauri baccæ tritæ cum melle, uel passo et exhibitæ.
Ficus siccæ cum hyssopo decoctæ & potæ.
Vulpinus pulmo exiccatus bibitus.
Ius senum gallorum potum.
Vinum hyssopites bibitum.
Plantago cum lenticula decocta comesta.
Rhaponticum bibitum.
Aqua mulsa pota.
Aristolochia rotunda bibita.
Centaurij maioris radix pota.
Hissopū decoctū cum fico, aqua, melle, rutaq; potum.
Staechas ex aqua decocta pota.
Pulegium cum melle & aloe potum.
Scylla ex melle trium obolorum pondere delincta.
Tirymi cum melle decoctum potum.
Satureia eodem modo pota.
Baccharis radicis decoctum potum.

Digitized by Google

Rura pota.
Peccatum lucus in ono lumpitus.
Nigella in nino pota.
Calibanum deglutium.
Marrubij decoctum, jus expressus jucus potus.
Terebentum ex oxymelite lumpium.
Amygvle folia cum gallo bibita.
Terycimum femen potum cum mno.
Adiantj potum decoctum.
Eliculat, jus tricbomanes bastat.
Elaterium optimat lapbriolis efi purgatio
Tapsie jucus exbibitus.
Bryonia cum malle in ecligmate lumpta.
Sandaracbe noa rejina in cataplotis data.
Sulpbur in ono lumpium, uel julliem.
Agaricum drachma unus pondere datum.
Canamum bauljum ex aqua uel mulso.

MATTHIOLI

Viridis radicis decoctum potum.
Virides radices jacebro conida affernata.
Pbu, jus uaderiana, prae fertim cum dulci radice, uuis
paffis & anij femine cocta.
Cinnamom uulgaris fillatitia aqua pota.
Caffie folutus pulpa cum decocto byffopi pota.
Balfami faxifraj liquores, & olcum.
Helcinum conditum ipfe deuoratum.
Olcum amygdalinum.
Olcum cucumm.
Tunci nucleimelle, aut jucebro excepti, & deuorati.
Lactuca, aut terebintbina rejina epota.
Pix ex molle linita.
Tryfcet lachryma ex mulfo, aut becbij decocto pota
adbio crocei momento.
Amygdale.
Nuclei punci.
Olcum de nucibus Indicis.
Cocbleæ magnæ fanicotis deuoratæ, prima die una,
fequenti duæ, tertio tres, quarto duæ, quinto una.
Brafficæ caulium medulla ex cremore amygdalino de
cocta & cum melle in ecligmate parata.
Sonchi lactcus jucus in potu lumptus.
Trifolium cremor e carnium uce paratus, potus.
Tormm coctum, & ex melle delinctum.
Cepe elixa, aut fub prunis tofta, & cum jucebro de
uorata, & buiyri recentis momento.
Simapis femen in cibo uel potione exbibitum.
Art radix decocta, mulcque excepta deuorata.
Rade cinerbus tofta, et ex amygdalino oleo exbibita.
Agaricum in potionibus additum.
Centaura & eius aqua fillatitia.
Artifolocbia rotunda.
Glycyrrbize radix & eius jucus.
Veronica mas.
Salnia.
Gentiana.
Hyffopum.
Mentbaftrum.
Calaminba.
Amaracj decoctum.
Imperatorie radix.
Scne decoctum uel dulcem potum.

Sagapenum ex Helenij, aut byffopi decocto potum.
Botrys decoctum, aut ipfa berba, ex dulcis radicis de
coctio pota.
Armeniaca terra delinctæ.
Verufq; fcentidace femè ex melle, aut defruto delin-
ctum.
Stibium noftrum potum.
Scabiola quoquo modo ufurpata.
Cinci feminis medulla jacebro ecligmatis modo ex-
cepta.
Quinta effentia noftra cum uapio uiolacco frequenter
pota.

DIOSCORIDIS

Ad uafum.

Iris illyrica affumpta.
Cardamomum ex aqua potum.
Cinnamomum deuoratum, uel potum.
Calamus odoratus fuffitus per fe, uel ex rofina tere-
bintbina.
Helenij ecligma ex melle delinctum.
Myrrba ad quantitatem fabe deuorata.
Styrax } *data in ecligmate.*
Bdellium }
Terebintbina rofina ex fe, uel ex melle ecligma de-
linctum.
Mastix pota.
Iuniperi bacce bibite.
Cedri fructus deuorati.
Taliutri femen potum.
Ladanum in medicamentis, & malagmatibus inferitt.
Creuj gummi cum uino diluto extractum.
Amygdale amare cu melle, & cafte in illitio date.
Gummi amygdalarum amarum cu uino diluto potu.
Nuces auellane cum aqua mulfa pote.
Ficus ficcæ deuorate.
Chamædryi decoctum potum.
Scordium potum.
Tuffilago ficca lumpta, fuc incenfa, accepto fumo
per os.
Propolis fuffita.
Mel deglutium.
Farina tritici glutinis modo elixa, & ad lingendi cum
mentha, & buiyro data.
Farina auene cremor in jorbitione receptus.
Semen lini cum melle, & pipere lumptum.
Fabe in cibis accepte.
Raphanus elixus maiaculus, prefertim 1 uetere tuff.
Dracunculi maioris radix fofta, & elixa deuorata.
Afpbodeli radix trium dracmarum pondere pota.
Allium crudum & cocticum affumptum in uetere tuffi.
Ironis femen cum melle linctum.
Piper delinctu acceptum.
Scilla cum melle in ecligmate in diuerfis uffibus.
Centaurij maioris radix bauffa, in antiqua.
Tragacantba in ecligmate cum melle.
Hyffopum cum melle, ficoweati; ex aqua decoctum.
Sucebas eodem modo parata.
Origanum in ecligmate cum melle linctum.
Tragoriganum eodem modo paratum.
Bacchatis radicum decoctum potum, in diuina.
Pranates cum mno dulci potum.
Scdelis mufilaginis radix, & femen banstum.
Smyrnij

Digitized by Google

Smyrny radix comesta.
Panis ipsum potum in aluina.
Pancratium ipsum in ouo sumptum.
Lapyrpini liquor in foribii ouo datus.
Mastruhi decoctum, ipse expressus ipsius bibitus.
Galbanum dissolutum, in nectare.
Helxines ipsius cyathis pondere bibitus in di mina.
Equiseti radix, & herba pota.
Hinci decoctum bibitum.
Trapaueris ipsius lolia in aqua ad dimidii decocta, decoctio addito melle, ut cataplasma fiat ad lingendum.
Hypocystam ipsum potum.
Vrtica ipsa decocta potum, in aqua.
Cicalle radix vino maderata comesta.
Bryonia cum melle in electuario delinita.
Vue pastle albe cano exticcata deuorata.
Aqua mulsa pota.
Thapsia illita.
Vnum hyssopitis bibitum.
Sandaracha sulphurata cum resina, accepto vapore per sphæram.
Sulphur in ouo sumptum, vel sulphuris.

MATTHIOLI

Acori decocti vapor bibenti ore exceptus.
Pbu radix cum absinthii radice, huic paribus & semine ana iscotta.
Cassia lignea pulpa cum decocto hyssopi sumpta.
Helenium conditum deuoratum.
Enulam ipsa farina sumpta.
Oleum dulcium amygdalarum potum.
Crapodia.x. thuris draconis, agarici singulis quaternis cum hyssopi succo sorbitis & ex ptisanæ ad interuium lecti sumptum.
Lauri pinei mollis & succhario exceptis, & deuoratis.
Nuclei pinei mollis & succhario exceptis, & deuorati.
Mumia ex πιττώματι, bdellii, myxorum decorticatarum ana ℥ij.
Cupressi conis impraui numero minutissime tritis, et exacto nitro nocturi bausti.
Sisaquarum decoctum potum.
Pergilei lactyma ex mulsa, aut becbij decocto pota.
Sebestena.
Zizyphæ.
Succhum canti nocturnum.
Fenugraci decoctum potum.
Melopeponum semium crudum.
Eruca cocta & cum succharo sumpta.
Tragorum crudum baustum.
Porrum coctum ex melle delinitum.
Capparis radix, & eius succus.
Cepa elixa, aut cinctribus tosta ex succharo et butyro deuorata.
Rytradix cocta ex amygdalino oleo sumpta.
Hac potum, in quo Artradix sucrit macerata.
Agaricum in potionibus additum.
Cyclamini radix, & eius succus.
Veronica mas in sua ipsius sulmarita aqua bausta.
Salsa.
Botrys herba ex dulcis radicis decocto pota, aut eius decoctum.
Consolida Regalis flores poti.
Vue pastle quoquo modo usurpate.

DIOSCORIDIS

Ad pectoris asperitates.
Glycyrrhizæ succus in ore retentus quouisque colliquefiat.

MATTHIOLI

Radix cocta in uino maderefacta & delinita.
Casiæ Iolianæ pulpa bausta & deuorata.
Amygdalinum oleum.
Sefaminum oleum.
Perfici arboris lachryma ex mulsa, aut becbij aqua bausta.
Porrum coctum ex melle delinitum.
Tragacanthæ lachryma.

DIOSCORIDIS

Ad uocem expediendam.
Myrrha lingua Iudaica, quouis tota liquefacta.
Tragacanthæ ex melle in delinitio sublata.
Laser aqua dilutum, & in orbitione sumptum.
Styracis dulcifris.
Bryfilea communicata.

MATTHIOLI

Irinis radicis decoctum potum.
Iridis radices comitæ deuoratæ.
Amygdalinum oleum } potum.
Sefaminum oleum }
Cucinum oleum
Styracis bastæ.
Perfici arboris lachryma ex mulsa pota.
Oleum e nucibus Indicis.
Malua cocta & in cibis appofita.
Porrum coctum cum melle sumptum.
Cichorii byblis radix, & eius succus.
Vue pastle in cibis deuoratæ.

DIOSCORIDIS

Ad pleuritim.
Suillus adeps ex uino lotus, & cui cinere & calce coa
Thus impositus.
Tussilaginis emplastri modo illitum.
Sagapenum emplastri modo illitum.

MATTHIOLI

Terebinthina resina bausta.
Pomum dulce cinericus mocetum, et glycyrrhizæ succo amylo et succharo confectum deuoratum.
Amygdala & carum lactens cremor cum succharo.
Cochleæ testis exuæ ex ptisana boraceæ adiorne.
Eadem contusæ, loco dolenti adaligatæ.
Semina lini oleum tenens potum feliche pondere.
Glycyrrhizæ radix, & eius succus.
Cardui benedicti fullantia aqua pota una cum feminis fœnugræci cocta.
Artemisiæ decoctum potum, uel eiusdem florum fullæ trita aqua.

DIOSCORIDIS

Ad lacteris dolores.
Ptima carpulla cum cera & oleo iubacinum, impositæ.
Hordaceæ farina una cum mellito & papauerum usufculis ex multo elixa illita.
Brassicæ caules uirides cremati & fullo adipe excepti pro impositi.
Lactucantbæ radicis ex uino decoctum bausium.
Alphodeli

Digitized by Google

Aljboda li radix decoctæ ponderis ex nino pota.
Centaurę radicem succus decoctæ pondere ſumptus.
Artiſolochiæ rotunda ex aqua bibita.
Centaury maioris radix pota.
Lapis in ſorbitionibus datum.
Calchanum album.
Marrubij folia ex melle adhibita.
Trifolij bituminoſi folia, ſumenſe potum.
Acetoſæ pota.
Acor decoctum potum.
Oſſus cum aſparago, & nitro potus.
Aquæductum ex aqua potum.
Myrrhæ ſuccus pondere decocta.
Balſamum baſilicum.
Regina terebinthina illita, appoſitæ.
Styrax ex melle eclegmate delinctus.
Bryoniæ ex melle eclegmate delinctæ.

DIOSCORIDIS

Ad pulmonis inflammationes.

Cerinum cum polenta illitum.
Viticæ utriuſque ſemen cum melle delinctum.
Tragorignum ex melle in eclegmate ſumptum.
Chrysocome pota.
Aquæ multę haustę.
Pulmonaria.
Lenis paſſuris ſtillatitia aquæ pota.

DIOSCORIDIS

Ad pruſicmtis excretiones.

Trionis ſemen cum melle delinctum.
Betonicæ folia decoctorum duarum pondere in aquæ mulſe quatuor quatuor pota.
Pertonatæ radix cum pinnis nucibus ſumpta.
Acetabuli bacchę.
Vinum hyſſopites.
Sandaracha ex multo data (hoc medicamentum ego inquam probaverim.)
Sulphur in ouo poctum, uel aſſatum.

MATTHIOLI

Larigna veſpina, et terebinthina in eclegmate delinctæ.
Pinei nucleę, aut ſaccharo excepti deuorati.
Terebinthina veſpina deuorata.
Trix liquida cum melle mixta, & deuorata.
Vini ſuliæ, quæ orientem ſpectant, impari numero decerpta & cum totidem piperis granis contuſa ex uino cretico bauſta.
Amygdalæ & cerum lactes crementor.
Nucleipini.
Tragacanthæ lactymna dulcifia.
Glycyrrhizæ ſuccus.
Vromica mas in lua ipſius aqua propinata.
Botryis decocti albes phuribus potum, aut herba ex Scabioſæ ſyrupo, aut recentis herbæ ſuccus cum melle dulcedine, & rotius plantæ decoctum potus bus dicbus bauſtum.
Pahmonaria quomodolibet ſumpta.

DIOSCORIDIS

Ad aſthmaticos.

Lauri baccæ ex melle uel paſſo acceptæ.
Ficus ſiccæ cum hyſſopo ferueſactæ & potæ.
Vina impubis pota.
Rutæ capota.
Cyclamini alatri ſuccus ſemen potum.

Dracunculi maioris radix ſoſia, & elixa cum melle in eclegmate ſumpta.
Aquæ multę pota.
Sphondilij ſemen, & herba ipſa in ſorbitione.
Equiſeti radix, & folia bauſta.
Cinci ſemina medulla ex Jaccharo eclegmatis modo ſumpta.
Scabioſa, & eius ſuccus, atque decoctu quomodolibet usurpata.
Abrotoni uirique ſemen uirtum, et cum aqua potæ. Hyſſopum cum ſico, melle, uinaque ex aqua decoctu potum.
Calamynthe decoctum potum.
Vinum hyſſopites bauſtum.
Thymi cum melle decoctum potum.
Satureia cum melle bauſta.
Sefeli maſſilinſe potum.
Filicis ſuæ tricbomanis decoctum bibitum.
Cuminum cum polea ſumptum.
Syrymij radix comeſta.
Thapſia illita.
Ammoniacum bibitum.
Maſtiſophylli folia in eclegmate delinctæ.
Tuffilago ſicca, & ſuffita, adeo ut ſumus in os ingerentur.
Hippophaſi ſuccus tvium obolorum pondere bauſtus.
Botryis potus uel in eclegmate data.
Tericlymeni ſemen potum.
Adianti decoctum bibitum.

MATTHIOLI

Viridis radices conditæ.
Thus radix cum dulci radice, & ſemine anſi decocta.
Cubebe deuoratæ.
Cinnamomi uuguis ſtillatitia aquæ potæ.
Caſſiæ ſolutiuæ pulpa cum hyſſopi decocto pota.
Balſami ſaccbij liquores, & olcum bauſum.
Amygdalarum amararum olcum potum.
Cinnimum olcum bibitum.
Myrrha bauſta.
Styrax deuorata.
Terebentina, ſuc lacrigna, ſyna inſumpta.
Pix liquida ex melle potæ.
Caricæ duæ, aut tres in aqua uite maceratæ deuoratæ.
Fruſ fructus mellę exceptus & delinctæ.
Sonchi lactei ſuccus potui datus.
Porrum coctum ex melle delinctum.
Capa elixa, aut cinericbus ſepta addito melle, & buyro deuorata.
Semper, aut naſturij ſemen in cibo aut potione exhibitum.
Ari radix cocta & ex melle delincta, aut ex amygdalarum oleo.
Agaricum in poicinbus addtum.
Centaura & eius aqua ſtillatitia.
Artiſolochia rotunda bauſta.
Centaury magni radix.
Veronica mas.
Hyſſopum.
Saluia.
Mentha ſylvum.
Gentiana.
Almaracus.

Digitized by Google

Sene decoctum nel dilutum.

S agapenum ex hedinq; uel hyssopi decocto potum.

Borrys bibebe decoctum addito nolacceo melle, aut bc
ba ipsa & glycyrrhizæ decocto.

Securidaca utriusque semen ex melle, aut defructo de-
linctum.

Quinta essentia nostra comde uino descripta pota.

Stibium nostrum quatuor granorum ponderc potum.

DIOSCORIDIS

Ad rentientes excreationes.

Iris illyrica pota.

Coagulum fere omne potum.

Rapbanus edcus deuoratus.

Porrum cum pulpa coctum esu datum.

Nasturtium coctum in jorbitione datum.

Bulbi brcue coctura elixi & in cibum sumpti.

Amnomiacum in ecclegmate datum.

Scordium potum.

Thapsia linita.

Lini semen in ecclegmate delinctum.

Scille succe obolt tres ex melle in ecclegm tte exhibita.

Marrubium succum potum cum iridis farina.

Vnum hyssopites bausfum.

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum potum.

Oleum amygdalinum.

Pinei nucis melle, aut jaccbaro exceptt & deuorati.

Terebinthina regina in ecclegmate delincta.

Ervi farina melle exceptu & delincta.

Agaricum.

Veronica mas.

Hyssopum.

Pulmonaria quoquo modo sumpta.

Salnia.

Scabiosæ pulvis quinetta succus aq; decocta bausta.

MATTHIOLI

Ad purgandum pectus.

Terebinthina regina decoraca.

Agaricum in potionibus additum.

Hyssopum.

Salnia.

Sene decoctum uel dilutum.

Scabiosa in pulvere trita, cum cius succo & melle de-
linctus, aut herbæ decoctu pluribus diebus bausta.

DIOSCORIDIS

Ad pectoris debilitationes.

MATTHIOLI

Agaricum.

Veronica mas.

Salnia.

Armenia terra ex rhodo facctaro delincta.

DIOSCORIDIS

Ad omnia pectoris incommoda.

Porrum cum melle decoctum comesum.

Glycyrrhizæ succus bibitus.

Thymus melli mistus in electtia sumptus.

Thymbra eodem modo parata.

Totidq; radix in ecclegmate cum melle sumpta.

Libanotis radices potæ.

Symphytum petræum in musto decoctum bibitum.

Quinquefolij radicis succus potus.

MATTHIOLI

Iridis radices decoctum potum.

Iridis radices condite.

Terebinthina deuorata.

Veronica mas.

Glycyrrhizæ.

Vsus passæ quomodolibet usurpatæ.

MATTHIOLI

Ad empiematicos.

Pulmonaria & eius succus ex melle deuorata.

Scabiosæ pulvis, succus aquæ etiam decoctum potus.

MATTHIOLI

Ad pectoris ulcera.

Camephyllata
Potentilla
Alchimilla
Bistorta
Tormentilla } radices. *Vnius decoctæ, et deinde de-*
Solidagines omnes } *coctis ipsum potui datis.*
Sanicula
Arnicula usi
Tripolium

Amaranti purpurei flos potus.

Tritola in potionibus addita, potionē eius numerosa
administratis operationis repetes libro 4. cap. 16.
commen. de Limonio.

Vsus passæ deuoratæ.

CORDIS

DIOSCORIDIS

Ad delinquium animi.

Cucumis oleatus.

Pulegium ex accto naribus admotum.

Buglossum potum.

MATTHIOLI

Nardi Italicæ, aut laurendæ aqua pota & exterijs
illita.

Cinnamomi distillatitia aqua pota.

Sambucum omne potum & olcatum

Malobbus potus & illitus.

Confectio e mosco decorata.

Zibetum illitum.

Ambarum potum & impositum, aut olfactum.

Ocimum ex accto naribus admotum.

Scorzonere radix aut eius succus potus.

Caryophylli commanti, uel naribus admoti.

Caryophylli flores quocunque modo sumpti.

Zedoaria communis.

Macidis olfactus.

Melissophyllon & eius distillatitia aqua.

Thymi distillatitia aqua.

Caryophyllatæ radices olfactæ.

Angelicæ radix pota.

Bovragnis atque etiam nuglossi bugloss decoctum po-
tum, aut uino admistum & balsamum.

Vinum odoratum magneroquinq; in faciem protectum,
ac etiam potum.

Quinta essentia nostra lib. 5. commen. de uino descri-
pta, tam potaquam extrorsus & naribus illata, &
in faciem protecta.

DIOSCORIDIS

Ad cardiacam.

Intybus per se, & cum polenta illita.

Absinthium

Digitized by Google

CORDIS

Absinthium in pasto decoctum & appositum.
Rubi folia illita.

MATTHIOLI

Nardi Isatica aut Lauendulæ stillatitia aqua pota.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Sinapium omne potum & epithematibus additum.
Holchos potus & illitus.
Ambarum potum.
Agallochum.
Manna ex aqua mixta pota grauorum quatuor pondere.
Rosarum succus & dictum potum.
Caryophyllata odorata.
Vinum in quo gagates lapis ignitus extinctus fuerit potum.
Cardiaca herba pota.
Angelicæ radix hausta.
Borraginis, aut buglossi quouis modo hausti.
Rhodostachyum odoratum.
Myrti bacce quouis modo hauste.
Auranty, limonumq; succus stillatitia aqua pota.
Citrea mala.
Aurantia mala.
Limonia mala.
Poma Adami. ⁂
Pyra cotta deuorata.
Scricum in auxiliatis additum.
Margarita pota.
Crocus cordis os potum.
Scorzonera radix, aut succus potus.
Caryophylli in cibis usurpati.
Caryophyllorum flores ex Matthiolo decocto poti.
Zedoaria communis aut in potionibus addita.
Enyngij radix, ex buglosso mattiolo decocto pota.
Saccharum è rosis matris, floribus paratum.
Viscetoxici radix cum citreo mali succo, & buglosso aqua hausta.
Thymi stillatitia aqua.
Trifolium acetosum.
Matthiolo quocunq; modo hausta.

MATTHIOLI

Ad tremorem cordis.
Galanga & succo plantaginis pota.
Cinnamomi aqua stillatitia.
Myrti bacce quoquo modo hauste, aut decoctæ.
Scorzonere radix aut eius succus potus.
Viscetoxici radix cū citreo mali succo ex aqua oxalidis pota.
Matthiolo.
Polygalis stillatitia aqua.
Caryophyllata olfacta.
Quinta essentia nostra lib.ę communi. de uino descripta.
Pia uncia ponere pota.
Auenæ hausta.
Coralium ebeninum.
Margaritæ decoctæ.

MATTHIOLI

Ad pulsum cordis.
Scorzonere radix cum citreo mali succo ex buglosso aqua hausta.

MAMMARVM

Matthiolo.
Polygalis stillatitia aqua.
Quinta essentia nostra lib.ę communi. de uino descripta pia uncia ponere pota.
Auenæ hausta.
Coralium in potu jumentum.
Margaritæ in potionibus additæ.

MATTHIOLI

Ad cordis dolorem.
Vitis vinis primus acinula contusa, & ex uino optimo pota.
Scorzonere radix, aut eius succus potus.
Matthiolo.
Polygalis stillatitia aqua.
Quinta essentia nostra descripta lib. quint. comment. de uino pota.
Auenæ fructum & cubebæ cum coralio, et Margaritis.

DIOSCORIDIS

Ad præcordiorum debilitatem.
Rhapontici potum.
Vinum absinthites potum.

MATTHIOLI

Ad ueteres præcordiorum inflammationes.
Scordium cum cera coactum impositum.

MAMMARVM

DIOSCORIDIS

Ad mammarum inflammationes.
Thus cum cimolia & polaceo tunctum.
Cydonia mala cataplasmatis adiecta & illita.
Nuces iuglandes cum rua & exiguo melle impositæ.
Fabarum lomentum per se & cum polenta illitum.
Alphodeli radices & folia ex uino exhibita.
Hemerocallis radix emplastri modo imposita.
Althea decocta & superposita.
Varvin minaceæ cum Jale illiti.
Olivaticis lapis cum melle impositus.
Gesdes lapis cum aqua illitus.
Terra Samia ex polaceo, & aqua imposita.

MATTHIOLI

Hypocystidis succus illitum.
Ouum galinaceum crudum ex polaceo impositum.
Oryzæ farina decocta & emplastri modo adhibita.
Portulaca cruda & illita.
Trifolium acetosum impositum.
Lenticulæ palustris aqua cum pota cum illita.
Oleum è fructu mouoardica illitum.
Vngues. ex oleo in mortario plumbeo et pistillo parati.

DIOSCORIDIS

Ad ægrotos à parta mammas.
Triticei furfures ex tuba decocto elixi & appositi.
Bacchatis folia emplastri modo adhibita.
Ephemeri folia concisa ex oleo cataplasmatis addita.
Hypocystanis semen tritum ex uino illitum.
Rosini folia impositæ.
Varium unaset cum Jale illiti.

MATTHIOLI

Cancri cruda trita & illiti.
Mammubium cum uetere axungia tritum & illitum.

DIOSCORIDIS

Ad induratas mammas.
Exui furina emplastri modo imposita.
Chamæpitys

Digitized by Google

MAMMARVM

Chamæpityos pruina ex medio illita.
Vuarum uinacei cum fale tosti & impositi.

DIOSCORIDIS

Ad mammas exulceratas.

Conchulæ ludicræ cinis illitus.
Asclepiadis lacteæ radices impositæ.

MATTHIOLI

Aprunæ farina adsperta.
Vngentum ex oleo cum mortario & pyxidio plumbeo paratum.

MATTHIOLI

Ad Papillarum tumas.

Oleum è lucernis uetus illitum.

DIOSCORIDIS

Tomata illita.

Aprunæ lucens illitus.

DIOSCORIDIS

Ad lac in Mammis concretum.

Cerę grumi decę grauorum mihy magnitudine impositi.
Fabarum lomentum per se, & cum polenta impositũ.
Lenticulæ farina illita.
Aprunæ & eius lucens illitus.

MATTHIOLI

Mentha recens mammis illita.

DIOSCORIDIS

Ad extinguendum lac.

Cicuta impolita mammis.

MATTHIOLI

Cucurbitæ recentis folia imposita.

DIOSCORIDIS

Ad lactis uberrimam præfocationem.

Halimi folia in cibis sumpta.
Vuarum succus potus.
Tritica fabacea cum semicibi iuscino cocta & in ea bini sumpta.

Malua decoctum potum.
Sonchi lucens hastilis.
Lactuca in cibis recepta.
Origanum deuoratum.
Eruca comesta.
Anemone & eius caules cum pistillana bordeacea deterti.
Anisum potum.
Anethi uiridi semina, & coma decoctum haustum.
Fœniculum in cibo sumptum.
Nigella pluribus diebus pota.
Cyceos succus in potione potum.
Clematis prima in cibis accepta.
Ecbij radix in potionem, uel cum uino bauita.
Glaux cum bordeacea farina, late & oleo cocta & deuorata in potione.
Bryoniæ succus cum tritico cocius in cibum sumptus.
Sed hæc prudentia opus est.

MATTHIOLI

Vrgulari ajunt, aut nascarum cinis potus ex pistillana.
Cicerum decoctum potum.
Brassicæ cocta & longo piperi adperſa una cũ uue de uorata.
Cerebi beneficij radicis pulus addito fœniculi semine, & longi piperis uncio ex pistillana haustus.
Cyclaminis in cerui sanguinem pulueren tritum potum.

VENTRICVLI

DIOSCORIDIS

Ne le in mammis concrescat.

Mentha cum polenta imposita.
Vitis sex cum acero pertusa.

MATTHIOLI

Fabarum farina illita.

DIOSCORIDIS

Ad mammas cohibendas ne nimis crescant.

Cicuta contrita & imposita.
Coles maxia illita.

MATTHIOLI

Aqua è lucibus phœnis immaturis destillata & impo-
sita cum linteolis.
Alchimillæ fœ foliaria stillatitia aqua aut succus ad-
decoctum cum linteolis adhibita admixtis hypocistidis
decoquitur cum alumine.

VENTRICVLI

DIOSCORIDIS

Ad nominiones, & nauseam.

Costomeorum maiorum maceratorum liquor haustus.
Narcus Indica } ex aqua pota.
Narcus Celtica }
Tædulæ in cibo sumptæ.
Tædularum succorum macerati interior pellicula succus, ut
adiectum.
Calthæ corymbi ventriculi interior pellicula succus, ut
iusquiamo cum uino potus.
Succinum hastilum.
Faba in polenta decocta, & in cibum sumpta.
Lentis xx. grana sine cortice deuorata.
Thapsiæ in cibo acceptæ.
Sisymbrium hastilum.
Rubi folia exteriora illita.
Lactuca illota deuorata.
Lens sylueſtris ejus data.
Scilla ficta pota.
Agaricus tritum drachmarum pondere per se adsque liquore sumptus.
Centaureæ radicis succus cum aqua potus.
Alba spinæ radix bauita.
Mentha duo, tres ve grani cũ acida punica pota.
Tormentillæ semen ex uino nigro potum.
Betonicæ comunis admodum modici uino aqua mulso imperbitio.
Vitis uniferæ folio rum, caprecolorum; succus potus.
Hyrtines unum potum.
Vnus fax illita.
Scillinum unum potum.

MATTHIOLI

Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Mufæ arboris alienum ex uino paratum potum.
Pseudoberberi bacca.
Rubes uulgaris.
Vua pina.
Tomata aufera cineribus incocta deuorata.
Cydoniorum pomorum unum, oleum, caro, confectio, Mina.
Eorundem succus, in quo confyrbuerint coralliumm, rosarum semen, rhabarbarum, hypocistis, acacia.
Malefolium succum pulus, folium rubearum succo excepus, addito corallio, caryophyllis & nuce myristica.

Haalue

Malue semen ex vubro vino potum.
Caryophyllum ex vino austero, aut malorum cydonio-
rum succo pota.
Lilium cum mastiche, croco, cerussa & balaustijs ven-
triculo illitis.
Tunicorum malorum vinum potum.
Iaspis viridis lapis super os ventriculi gestatus.
Mentha sicca & mali punici vino sumpta.
Mentha Graece sucus tam potus quam illitus.
Rosmarinum in pulverem contritum cum pane deco-
ctum, aut succus tritus potus quam illius.
Lagopi folia, panicula, ac semen ex vino austero, aut
pulei mali pota.
Sanguisorba sue syluestris bausa.
Tussilaginis folia.

Cydoniorum confectio.
Malefolia. Sorba.
Tyra Plinio.
Tyrum Plinio.
Nux myristica.
Mora immatura.
Cochlea duæ aut tres cum testis contritæ & potis ad gal-
culos duobus exceptis ex vino passo, & aqua pius
calefacta pota.
Anguium frusta frixa incocta. impota.
Oryza prius torrefacta & in lacte, in quo cachali fue
rint extincti decocta in cibum sumpta.
Sonchi decoctum ex vino potum.
Caryophylli ex vino, aut malorum cydoniorum succo
bausti.
Mentha ficca cum myrto & aqua pota.
Anethum tostum cum mentha exhibitum.
Coriandri semen ex aqua.
Rosmarini pulvis cum pane decoratus, aut ex mero
bausus.
Amygdali pruno vel nucum potum.
Malorum punicorum unum potum.

DIOSCORIDIS

Ad uomitiones cientas.

Lauri folia pota.
Cochlea herbis inhærentes deuorata.
Tepidum vultur ficca dra. bdelio ex hydromelite pota.
Bubus nomine orus deuoratus.
Origanum cum thois semine & capis in cupreo vase
decoctus quadragenta, deinde carnicule ſyluis ſugerat
insolatum potum.
Lemnia terra pota.

DIOSCORIDIS

Ad uentriculi dolores.

Ilmus odoratus potus.
Bubi cerebri.
Rhapontici vini potum.
Arthritidem in pasto decoctum potum.
Melilotum ex vino decoctum bibentibus.
Artemisiæ teruia folia ex oleo conuiua cum pulte ſari mo
do impota.
Nymphæa radix illita. (*tus.*
Sementis cauis in pasto decoctus deuoratus ne po-
lyadynies lapis cum cerato impositus.

MATTHIOLI

Cassiæ solutiuæ pulpa.
Resinam olenm illitum, potum & insufum.
Amygdalinum olenm potum.
Lauinum olenm illitum.
Malusibes grunit tres deuorati ab enutibus cubitum.
Mylitæ nucis decoctum ex rhodomeli & aqua ni-
tæ potum.
Stypthrium calefactum & vino cretico alperum im-
positum.
Aloe deuorata, aut pota.
Resina effunia nostra lib. 5. cap. de vino dejecta po
tui bibita frigidate prouenit dolor.

DIOSCORIDIS

Ad uentriculi ecciones.

Nardus Indica } *ex aqua pota.*
Nardus Celtica }
Imense odoratus potus.

Digitized by Google

Digitized by Google

VENTRICVLI

Sycomori fuccus potus.
Tunicæ nuces devoratæ.
Lac humanum potum.
Sorbi fuccus bibitus.
Tussilaginis cum polea fumptum.
Hieracii usualque fuccus hausus.
Scordii dantur decoctionis pondere cum mulsa potio.
Pœonia flores ex vino nigro potum.

MATTHIOLI

Amygdalarum dulcium oleum potum.
Seminum oleum potum.
Pinei nuclei mellæ, aut succharo exceptis, cum succo portulacæ hausti.

DIOSCORIDIS

Ad ventriculi ardores.

Portulaca cum polenta illita.
Sonchus emplastri modo impositus.
Vmbilici Veneris succus illitus.
Intybus nitrata; ex aceto devorata.
Glycyrrhizæ succus potus.
Apium ebibitum.
Fœniculum cum frigida aqua potum.
Polygonum illitum.
Solum borysakum folia applicata.
Chamædryos folia hausta.
Vitis unifera folia, et caprecoli emplastri modo adhibita
Labrusce flos illitus.

MATTHIOLI

Cassiæ dulcium pulpa sumpta.
Santala potui vel aquæ vel acetæ foris illita.
Cretensium pinus, tribus, mastichis baccæ devoratæ.
Rhododaphnes.
Quercus viscatis folia in ore contenta.
Curiæ
Arantia } mala.
Limonia

Melopepones semium laxitas cremor potus.
Glycyrrhizæ radix & eius succus.
Phyllitidis pulvis sua ipsius aqua exceptus & illitus.
Trifolium acetosum devoratum.
Conyzoidis vegetis flores poti.
Fragæ devoratæ.
Lenticulæ palustris fullantis aqua pota.

DIOSCORIDIS

Ad ventriculi fletus.

Mel vaccæ ex aqua frictæ, vel citra coctionem trita pota.
Nardi India & celtica ex aqua pota.
Calfoteum bibitum.
Calaminthes fœniculum ius potum.
Absinthium cum polenta gallica marino potum.
Lupuli semen hausum.
Smyrnij semen hausum.

MATTHIOLI

Cubebe devoratæ.
Cinnamomi fullantis aqua pota.
Calamus odoratus malagatis hausus.
Olenum vicinum illitum, potum, & infusum.
Balsami foetidi aqua cum caninum iure sumpta.
Cacinum oleum potum.
Laurinum oleum illitum.
Mentha ex cumini, anisi & cari decocto sumpta.

VENTRICVLI

Olenum nostrum de scorpionibus illitum.
Calfoteum ex oxycrato potum.
Alitium torrefactum cum sale mistum, & ambesum.
In sucho impositum.
Mentha tam illita, quam pota.
Mentha Sylvia.
Sabina.
Gattaria.
Imperatoria.
Tanacetum.
Quinta essentia nostra lib. 5. cap. de uino descripta, pota.

DIOSCORIDIS

Ad linguelum.

Sisymbrij semen in uino potum.
Rhapontici radix hausta.
Artistolochia rotunda bibita.
Menthe duo extrema cum cō acida punica succo pota.
Anethi comæ, & semina decoctum potum.
Cinnamum erraticum cum aceto potum.
Abyssum potū, succ. mantb. Gesnerū, uel nardi, infusum.
Apium decoctum potum.
Petroselinum semen potum.
Saxifragæ bibita.

MATTHIOLI

Cinnamomi fullantis aqua pota.
Mentha hausta ex cumini aut aphy decocto.
Castoreum cum mulsa potum.
Rhabarbarum ex uino hausum.
Anethum cum hausum, tum olfactum.
Polygonis fullantis aqua pota.
Quinta essentia nostra li. 5. cap. de uino descripta, utilissime pabere pota ubi ex vehementi sudore fanguinis.

DIOSCORIDIS

Ad Acidos ructus.

Agrious arachne pondere sumptus.
Tragorigani potum.
Becconice folia sabe pabere ex delphinato mulsi cyatbi.

MATTHIOLI

Coriandrum coctum recens exhibitum.

DIOSCORIDIS

Ad sanguinem & lac in uentriculo concreta.

Eichenbi cineris lixiuium potum.

Equinum
Leporinum
Aprinum
Hædinum
Hirsutinum
Vrsinum
Bubalinum
} ex uino potum.

Coagula

Helichrysi comæ cum mulso pota.
Laser potum.

MATTHIOLI

Cyclaminis radicis stillatitia aqua sanis nichis pota, & facchari mica inita.
Consolidæ media succus expotus.
Auricula muris.

DIOSCORIDIS

Ad uentriculi inflammationes.

Hieracium mutus, & minus emplastri modo impositum.
Vitis unifera folia, & caprecoli cum polenta impositi.
Viola

Digitized by Google

VENTRICVLI

MATTHIOLI

Viola purpurea ex polemonia illata.
Caffia folutiua pulpa iumpta.
Sanicula omnia eam iumpta quam illata.
Rofæ illitæ.
Confolidæ regalis flores illiti.
Lentis paluftris ftillatitia aqua pota.

MATTHIOLI

Ad tæmia catainam.

DIOSCORIDIS

Glirium pinguium carо aſſa deuorata.
Ad appetentiam cienda.

MATTHIOLI

Piper comeſtum.
Accetum in oſcinis additum.
Aſa fœtidum potum.

MATTHIOLI

Crefcit bacce.
Vua lepina.
Ribes nuligaris.
Smapifmum.

DIOSCORIDIS

Ad concoctionem inuandam.

Eruca in cibo comeſta.
Piper omne comeſtum.
Cinamomum molle cotta & deuorata.
Aſa fœtidum baſilicum, uel ventricolo adhibitum.
Tragoriganum potum.
Pulegium potum.
Lepidium feminа & radix pota.
Sefelis maſſilienſis ſemen cum uino potum.
Garum potum.
Betonicæ folia pofi cremata addito melle deſqua mato fabæ magnitudine.
Vinum abſinthite.

MATTHIOLI

Accori radicis et cinamomi dracb. ex uino abſumpte
Calamus.
Nardus Italica.
Lauendula.
Cubebe.
Cinamomi ſtillatitia aqua bauſta.
Caryophylli bauſti.
Crocum.
Lacamum dracmas duabus horis à cena de- uoratum.
Pyrum uel cydonium cinetibus tofta & deuorata.
Piſtacia.
Citria conditа.
Ingrates conditæ.
Nux myriſtica.

DIOSCORIDIS

Ad uentriculi fluxiones.

Alabaſtum potum cum uino.
Perſica mali ſicci decottum & bibitum.
Cotonei mali maceruati liquor potus.

MATTHIOLI

Hyreum condimentum.

MATTHIOLI

Ad reſtringendam fitim.

Crefpini bacce.
Vua ſpina.

IECINORIS

Ribes nuligaris.
Cicria } *mala.*
Limonia }
Amarula
Pyra.
Portulacæ folia lingua ſubdita.
Melopeponum ſeminum lactens cremor.
Atriplex pulpa.
Cichoreum radix & eius ſuccus.
Trifolium acetoſum.
Fragæ maſtica deuorata.
Pinicornum malorum unum ex inchi ſtillatitia aqua aut boraci aceto ſto potum.

IECINORIS

DIOSCORIDIS

Ad icinoris obſtructiones.

Nardus Indica } *ex aqua frigida bauſta.*
Nardus Celtica }
Lauri cortex tribus obolis in uino odorato potus.
Piceæ folia decoctа pondere 1 aquæ, aut muſta pota.
Amygdalæ amaræ cum melle & lacte in illitia data nucis auellanæ magnitudine.
Centaureæ radicis ſuccus cum aqua potus.
Agaricum potum.
Rhapontici extenuati.
Syngium ex uino aſſumptum.
Abſinthii decoctum potum.
Chamæpityos folia ſeptem diebus in uino pota.
Betonica in acetо muſto decoctæ pondere bibita.
Eupatorij herba, aut ſemen in uino potum.
Papaueris cornuculati radix pota.
Rubrica Sinopica bauſta.
Chrcyrrhiza ſuccus delinctus.

MATTHIOLI

Nardus Italica & lauendula in decoctis addita.
Aſari decoctum.
Carpeſium.
Cinamomi aqua ſtillatitia pota.
Caſſia ſolutiua.
Acorum quocunque modo ſumptum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Enopeum oleum potum.
Raphanus ſuccus & oleum.
Tamarindorum pulpa.
Amygdalæ.
Piſtacia.
Cicer nigrum & rubrum decoctum & potum.
Cicerис farina ex tinubi ſtillatitia aqua decocta, et illita.
Lupini cocti & cum ruta & pipere deuorati.
Napi ſemen dracbmas pondere ex mattruhi decocto frequenter potum.
Braſſicæ decoctæ uis.
Beta cum ſinapi, aut aceto deuorata.
Cichorium ex uino albo tenui potum.
Cyclaminis ſuccus diarum drachmarum pondere potus cum oxymelite.
Rhabarbarum quocunque modo potum.
Centaurij magni radix in pota tum in uino macerata.
Centaurij minoris decoctum & ſuccus.
Caudæ taticum decoctum bauſtum.
Eryngij radicum decoctum potum.

Aloe quocunque modo sumpta.
Veronica mas.
Mentha graca.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Senæ decoctum aut dilutum haustum.
Rosmarinum frequenter usurpatum.
Marrubium.
Eupatorij vulgaris decoctum, aut succus epotus.
Lupuli flores in potionibus sumpti.
Frangulæ corticum decoctum potum. parandi rationem inuenies lib.4.cap.de sambuco.
Cuscutæ decoctum potum.
Quinta essentia ferri descripta lib.5. in comm.de ferri scoria, siue stercore drachmæ pondere quotidie pota.

DIOSCORIDIS
Ad morbum regium.

Nardus Indica } *hausta.*
Nardus Celtica }
Cerninum cornu ustum, ac lotum, potumque.
Millepedæ siue onisci ex uino poti.
Cicer cum roremarino decoctum comestum.
Rumicis radices in uino decoctæ & bibitæ.
Atriplicis semen bibitum cum mulsa aqua.
Asparagi radicū decoctum potum cū ficis et cicerib.
Crithmi & eius radicum seminum decoctum potum.
Irio cum melle linctæ.
Scilla cum melle in eclegmate pondere trium obolorum pota.
Hyrundinariæ radix cum anisso, & uino pota.
Sphondilij semen potum.
Agaricus drachmæ pondere sumpta.
Rhaponticum hausium.
Absinthij decoctum, dilutumve trium cyathorum pō dere quotidie haustum.
Aloe drachmæ pondere pota.
Origani decoctum corpori perfusum.
Calaminatha cum uino pota.
Fœniculum erraticum potum.
Libanotis radices potæ cum uino & pipere.
Rorismarini decoctum potum.
Nigella trita cum Irino unguento, naribus apposita.
Chelidonij radix cum anisso & uino albo pota.
Laser rum caricis datum.
Marrubij succus naribus infusus.
Polij utriusque decoctum bibitum.
Conyzæ folia & flores poti.
Asplenij decoctum potum.
Lichen ex melle iunctus.
Adianti decoctum potum.
Trichomanes decoctum haustum.
Anthemidis decoctum potum.
Euphthalmum potum statim à balneo.
Pæoniæ radix bibita.
Hyacinthi semen cum uino potum.
Rubiæ radix cum mulsa aqua bibita.
Chamæpityos folia septem diebus in uino pota.
Betonicæ folia cum dulci aqua pota.
Elaterium potum.
Anchusæ radicis decoctum potum.
Quinquefolij succus cum trium cyathorum pondere aliquot diebus potus.

Osyris decoctum potum.
Chrysanthemi decoctum balnei more adhibitum.
Vinum scillinum potum.
Verbenacæ supinæ folia drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & uini ueteris hemina una ieiuna quadraginta diebus pota.
Lycij herba in aceto decocta & bibita.
Myricæ decoctum potum.
Halycacabi fructus poti.
Chamæciss folia trium obolorum pondere senis diebus in aqua pota.
Rusci folia & baccæ in uino pota.
Ceruini cornu cinis potus binis ligulis.
Sulphur sorbili ouo sumptum.

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum potum.
Nardi Italicæ, lauendulæue decoctum additis cinnamomo, asparagi & fœniculi radicibus.
Asari dilutum ex uino paratum.
Asarina, aut eius decoctum.
Cassiæ solutiuæ pulpa.
Rosarum succus & dilutum.
Tamarindorum pulpa.
Castoris anteriores dentes in poculo contenti, è quo id num biberit affectus.
Terrenorum uermiū cinis ex absinthij decocto potus.
Bubuli fellis lapis ex uino potus.
Napi semen ex marrubij decocto potum.
Oxylapathi ex uino decoctum potum.
Cichorij radices saccharo conditæ.
Cichorij & eius radicum decoctum potum.
Melopeponum lacteus cremor haustus.
Eruca sylueſtris tria folia læua manu decerpta illicoque deuorata.
Cyclaminis succus cum saccharo haustus addita masti che, aut myristica nuce, aut rhabarbari scrupulo.
Asphodeli radix ex uino sumpta.
Chelidoniū maius in calceis sub nudis pedibus gestatū
Aquilegiæ semen ex cretico uino & croci momento potum.
Rhabarbarum in potionibus additum.
Agaricum in potionibus additum.
Centaurij magni radix quoquo modo usurpata.
Centaurium minus.
Carduorum radicum decoctum.
Eryngij radicum decoctum.
Aloe quouis modo usurpata.
Pulegij
Menthastri } *decoctum haustum.*
Marrubij
Cuminum illico à balneo exhibitum.
Senæ decoctum uel dilutum.
Radicum Vincetoxici decoctum in potu propinatum.
Chamædryos semen drachmæ pondere ex meraco.
Eupatorij uulgaris decoctum potum.
Lupulorum florum decoctum haustum ex uino albo.
Frangulæ corticum decoctum. Parandi rationem habes lib.4.commen.de sambuco & ebulo.
Cuscutæ decoctum potum.

MATTHIOLI
Ad fluxum hepaticum.

Quernorum foliorum tenellorum stillatitia aqua pota.

Lupinum

Digitized by Google

Digitized by Google

IECINORIS

Lupinum teres fiscum in pulueremolumpetum.
Rhabarbarum trium & gropham.

DIOSCORIDIS

Ad lecinoris dolores.

Acori decoctum potum.
Asyntby decoctum ex passo appositum.
Porrichymen fenen potum cum uino.

MATTHIOLI

Irinum olenum e frontibus paratum illitum.
Amygdalinum olenum.
Lauinum olenum.

Empatorij nudgaris decoctum aut eius succus potus

DIOSCORIDIS

Ad iecinoris duritiem.

Ammoniacum illitum & obitum.

DIOSCORIDIS

Ad refrigerandum iecur.

Nrafus Indica ℥ obibita.
Nrafus Celtica ℥ obibita.

Amomi decoctum potum.
Pinorum & picee folia ex aqua uel mulso pota.

MATTHIOLI

Acori oxymel potum.
Cinnamomi aqua stillatitia hausta.
Acorum quocunq; modo sumptum.
Balsamum Plattinum cum potum tum illitum.
Caryophylli in potu, aut in cibo sumpti.
Rhabarbarum trium & cum mus passis deuoratum.
Mentha Graca.
Imperatoriæ radix.
Empatorij nudgaris succus aut eius decoctum potum.

MATTHIOLI

Ad iecinoris tyrannum.

Afarum.
Amygdalinum olenum.
Sefaminum olenum.
Malliche cum impositis tum intus sumpta.
Centaury minoris decoctum hausium.
Frangulæ radicum decoctum potum. Tyranni modo
numeres lib. 4. communi. de iambico.
Selinum aceticum potum.

MATTHIOLI

Ad cachexiam. malum habitum.

Cinnamomi aqua stillatitia pota.
Acorus, quem calamum odoratum nuncupo uocat, sumptus.
Balsami Plattini liquores omnes.
Nux myristica intro sumpta.
Iecur caprinum crudum & potioni infrictum.
Sium in cibis sumptum.
Cichorium quoquo modo acceptum.
Rhabarbarum quatis ratione hausium, & cum passis
uuis comestum.
Agaricum.
Asyntby potioni comis facibro affusa & decora
te. paratis atomo babes comentario de absinthio.
Malagy decoctum potum.
Mentha Graca.
Imperatoria radix.
Sagapenum exhibitum sanis myrobalanis duplicato
pondere additis.
Marrubij decoctum potum.
Empatorij nudgaris succus aut decoctum potum.

IECINORIS

Frangulæ radicum decocti basim. Paratas tisanam
babes lib. 4. communi. de iambico.

DIOSCORIDIS

Ad hydropem.

Afarum potum.
Cinnamomum elibitum.
Calami odorati decoctum cum fumine aphi potum.
Fumaria terrestris caro.
Cochlearum terrestrium oportunum & caro fumi
contrita tumoribus hydropicorum impolita.
Absinthium ex uino potum.
Vrina humana lui ipsius bibita.
Vrina capræ quotidie cum ipsa pota.
Cicer cum rore marino decoctum.
Raphanus emplastri modo impositus.
Plantago cum lenticula decocta.
Ebuli radix in uino decocta, & pota.
Allium decoctum manducatum.
Balsi cis nucis et trito pipere emplastri modo impositi.
Scilla præparata sumpta.
Anagallis succus uino potus.
Chamædryos albæ radix cum uino pota.
Absinthium bibitum cum sicubus, nitro & lolacea
farina.
Adianti decoctum potum.
Trichomanes decoctum potum.
Hyssopum cum sico decoctum, nitroq; emplastri modo impositum.
Fabiole decoctum potum.
Origanum cum sico decoctum.
Asarum sicchi decoctum potum.
Ruta cum sico emplastrata, & eius decoctum ex uino
tum potum tum corpori perfusum.
Pastinace erratic. semen potum.
Anisum potum.
Smyrny semen potum.
Lasarpity liquor cum caricis datus.
Cyminodyni decoctum potum.
Trochi myrtini decoctum bibitum.
Andropogonis in uino pota duarum dracmarum pondere.
Betonicæ folia cum aqua data pota.
Cucumeris agrestis radicis succus sesquihoræ pondere
& cortex eius accerbi quarta parte.
Aquæ murinæ balneum.
Vitis sylvestris radix in aqua fœniculi, & in mul
cymbis duobus murina aqua diluti pota.
Vinum sollinum potum.
Vitis sicum potum.
Ficus sicca in uino cum polenta, & absinthio dece-
Elæ & Illica.
Sal.
Alcyonium tertium.
Arena è litoribus sole fœuefacta capite tenus hydro
picis obruta.

MATTHIOLI

Electuarium de iacco tritis in cap. porio de trite.
Tritis radices condita.
Cyperi radicem. et bacarii lauri puluis pars pondere
ex mulsis potui uina excepta et uetri adhibitus.
Absinthium ex uino paratum potum.
Absinthi & eius decoctum.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Balsami Plattini liquores omnes.

Digitized by Google

IECINORIS

Cicinum oleum pouum.
Lixiuium ex nino albo. & iunipetino cinere pouum.
Fraxini semen cum nino assimptum.
Officula acinorum lyndefinis mali punici trita et pota.
Humum Siceronis dilatatiua aqua pota.
Bubula capillimne ieiunes emplastri modo imposita.
Napi semen dracma pondere ex marrubij decocto
in diebus pluribus pouum.
Brasice marine decoctum pouum & praeterea addi-
to bdellario.
Brasice marine pulmi additis bdellario & cube-
bis pluries ex nino potus.
Sinapis ex iuguibis pueri nrina illitus.
Caropoffi in cibo, uel potione usurpati.
Cyclaminis succus cu iuscaro potus additus malitiche,
aut myristica nuce, aut bdellario ieiunio.
Affodeli radix ex nino potus.
Rhabarbarum frequenter usurpatum.
Argentum in potionibus additum.
Centaurea.
Centaurij magni radix tum nino macerata tum pota.
Cardui radicum decoctum
Cardui benedicti decoctum } *haustum.*
Lympij radicum decoctum
Zuccharum ex pontici adstringi coma paratum. mo-
dum parandi habes commento de adstrictio.
Pulegij decoctum bibitum.
Mentha greca.
Impetratoris radix.
Sagapenum cum dupliciato pondere myrobalanorum
flauorum pouum.
Euphorbium haustum.
Y ussopi radicum ex nino albo decoctum bibitum.
Marrubij decoctum pouum.
Eupatorij radicum decoctum haustum.
Regni semen ex caprino lacte maceratum & hausti.
Sambuci aut ebuli radicum stillatitia aqua pota. hoc
binis illa quaternis unciis simul mista, & diebus
xxx. pota.
Frangule coriticum decoctum pouum. pro stomacho
imueres lib. 4. commen. de iambico.
Colocynthis cum potassum clysmate infusa.
Stybium roseum gummi quasdam pondere haustum.

MATTHIOLI

Ad inflammationem.

Caffie folium pulpa decoratae.
Caphura illita.
Crocum baccharum iuscus potus.
Rose & earum iuscus, seu illitum.
Cichorij radices contite.
Cichorij flores iuscebro aliquati, & iepe decorati.
Melopeponum lactens cremor potus.
Phyllitidis farina ina ipsius aqua subacta, & illita.
Trifolium acetosum decoratum.
Consolida regalis flores poti.
Fragaria & raticum decoctum ebibitum.

DIOSCORIDIS

Ad indurationes lienes.

Cotonea mala cruda catapotamatis addita & ipofua.
Syceamori liquor haustus, & illitus.
Rophanus empliastri modo impositus.

LIENIS

Brasice folia cum aceto decorata.
Chamedrys decoctum potum.
Lupinorum farina illita.

MATTHIOLI

Helenij radicis farina decocta pondere drachmas aliquot
ex nino pota.
Amygdalinum oleum.
Terebinthina decorata.
Sefamum oleum.
Myrica ex nino decocta.
Colchicum maiorum cinis cum lini & uitice femine
ex melle potus.
Sisereos caprillum illitum.
Dracunculi radix contusa & illita.
Cyclaminis iuices unguentis additus.
Centaurij minoris decoctum & iuscus tam interius,
quam exterius usurpatus.
Mentha greca ex oleo rosino illita.
Oleum lilionum alborum inunctum.
Phyllitis quocunque modo sumpta.
Oxymel ex floribus genistre paratum.
Saccarum egenitie floribus paratum iepe sumptum.
Frangule coriticum decoctum potum. paranti ratio-
nem habes lib. 4. comm. de iambico.
Scillinum aceum potum.

DIOSCORIDIS

Ad lienis obstructiones.

Nardus celtica ex nino pota.
Alabastum bibitum.
Trifolium pratense haustum.

MATTHIOLI

Nardus Italica, lauendula.
Alari decoctum haustum.
Cubebe.
Carpesium.
Helenij radicis farina Feugreco ex nino macerata.
Amygdalarum amarum oleum.
Cucinum oleum.
Laurinum oleum.
Manna ex Cari decocto pota.
Tamarindorum pulpa.
Amygdale.
Ciceris rubri decoctum potum.
Lupini cocti & cum vina & pipere comesti.
Brasice decocta ius potum.
Beta cum jusqu aut aceto decorata.
Sium in cibis sumptum.
Cyclaminis iuices binis dracmis ex oxymelite supine
Rhabarbarum potum infrictum.
Agaricum in potionibus sumptum.
Centaura & eius aqua stillatitia.
Centaurij minoris decoctum & iuices.
Eryngij radicum decoctum potum.
Viticula mas.
Mentha greca ex oleo rosino illita.
Amaracus.
Imperatorie radix.
Semen decoctum uel illitum haustum.
Rosmarinum cum pane devoratum.
Phyllitis quoquo modo sumpta.
Eupatorij uulgaris decoctum potum.
Lupini flores in potionibus additi.

Fragaria

Fragariæ tum folia, tum radices.
Frangulæ corticum decoctum hauſtum. Parandi ratio
nem habes lib. 4. comment. de ſambuco.
Cuſcuta, & eius decoctum.
Quinta eſſentia ferri deſcripta in quinto libro capite
de ſcoria ſeu ſtercore ferri diebus pluribus conti-
nuis drachmæ pondere pota ex adianti, aut aſpleni,
aut myricæ decocto.

DIOSCORIDIS

Ad lienis inflammationes.

Iris illyrica ex aceto pota.
Acorum potum.
Nardus Celtica ex uino pota.
Nardus montana ex uino hauſta.
Sarmentitius cinis ex aceto, roſaceo & ruta illitus.
Myricæ ex uino decoctum potum.
Viticis ſemen potum.

DIOSCORIDIS

Ad lienis dolores.

Dictamnum potum & illitum.

MATTHIOLI

Irinum oleum è floribus paratum & illitum.
Laurinum oleum inunctum.
Oleum liliorum alborum inunctum.
Phyllitis quouis modo ſumpta.

MATTHIOLI

Ad refrigeratos lienes.

Acori oxymel ſumptum.
Cubebæ.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Balſami factitij liquores omnes.
Amygdalarum amararũ oleum cum potum tũ illitũ.
Laurinum oleum.
Rhabarbarum intro ſumptum.
Agaricum potum.
Mentha græca ex irino oleo inuncta.
Imperatoriæ radix deuorata.
Roſmarinum cum pane ſurpatum.
Phyllitis.

DIOSCORIDIS

Ad minuendos extuberantes lienes.

Iris illyrica ex aceto pota.
Acorum potum.
Nardus. {Celtica / Montana} ex uino bibita.
Myricæ ex uino decoctum hauſtum.
Viticis ſemen potum.
Cyclaminis ſecundæ ſemen quadraginta diebus hauſtũ.
Sagapenum ebibitum.
Ammoniacum drachmæ pondere ex aceto ſumptum.
Chamædrys ex aceto pota.
Naſturtium hauſtum.
Piperis radix illita.
Polij utriuſque decoctum cum aceto potum.
Cyclaminis ſuccus inunctus.
Capparis ſemen drachmarum duarum põdere quadra
ginta diebus ex uino bibitum.
Eiuſdem radix ex uino bibita eodem pondere.
Lepidium cum helenij radice impoſitum.
Hederæ tenellæ folia ex uino decocta uel arida ex pa-
ne cocta impoſita.

Iſatis ſylueſtris tum pota tum illita.
Agaricum drachmæ pondere cum aceto mulſo datũ.
Rhaponticum potum.
Smyrnij radix comeſta.
Gentianæ radix duarum drachmarum pondere pota.
Ariſtolochia rotunda pota.
Crocodilij radicis decoctum potum præſentaneo reme
dio prodeſt.
Hyſſopum cum ficis, nitroque illitum.
Tragoriganum cum aceto potum.
Pulegium cum ſale illitum.
Siſon potum.
Peucedani ſuccus hauſtus.
Viſcum cum calce, gagate ve lapide decoctum.
Teucrium cum poſca potum, uel cum ficis appoſitum.
Leucoij radices cum aceto illitæ.
Nymphææ radix ex uino bibita.
Aſpleni folia pota, uel eius decoctũ cũ aceto quadra-
ginta diebus hauſtũ, uel folia ipſa ex aceto illita.
Bunij ſemen potum.
Hæmionitis cum aceto pota.
Rubiæ ſemen ex aceto mulſo potum.
Lonchitis alterius folia cum aceto hauſta.
Betonicæ folia ex oxymelite ebibita.
Polemonij radix ex aqua ſumpta.
Periclymeni ſemen quadraginta diebus in uino potũ.
Xyridis ſemen ex aceto ſumptum.
Anchuſæ radix cum mulſa aqua pota.
Vrtica utraque cum cerato impoſita.
Trichomanes pota.
Vini ſcillini uſus.
Glans unguẽtaria cũ erui farina pota ex mulſa aqua.
Bryonia trium obolorum pondere triginta diebus ex
aceto hauſta, aut cum ficis illita.
Vitis nigræ uiticulæ primæ recentes coctæ, ac comeſtæ.
Filicis maris radix hauſta.
Aqua uel uinum, in quibus chalybs, aut ferrũ reſtin-
ctum fuerit in potu.
Alcyonium tertium bibitum.
Corallium ex aqua bibitum.
Aſius lapis ex aceto, & uiua calce illitus.
Cotis naxiæ delimata a ferro ſcobes ex aceto bibita.

MATTHIOLI

Helenij radicis farina è uino uetere frequẽter denarij
pondere pota.
Terebinthina, lariceaq; reſina frequenter deuorata.
Fraxini corticis decoctum potum.
Myricæ rami ex aceto illiti.
Nux myriſtica.
Erium à ieiunis deuoratum.
Erucæ ſemen potum.
Hederæ helicis foliorũ ſuccus ex uino auſtero potus.
Rhabarbarum quoquo modo ſumptus.
Mentha græca ex oleo irino illita.
Phyllitis quouis modo ſumpta.
Eupatorij uulgaris decoctum potum.
Lupuli flores in potionibus decocti.
Frangulæ corticum decoctum hauſtum. Parandi ra-
tionem habes lib. 4. cap. de ſambuco.
Cuſcuta & eius decoctum.
Corallium frequenter potum.

Digitized by Google

Ad colicos affectus

Amygdala amara illinita adsibita.
Cochleæ terrefactæ cum ∫o pulmine ſuſ a addita pan
ea myrrha, ex uino bibita.
Alauda aut ſoſta in cibo ſumpta.
Sulfur ſalſum crematus ad albedinem uſque potus, ubi
ſtatus excutit.
Butyrum infuſum, ubi colon exulceratum ſuerit.
Gallina fimum cum aceto uel uino bauſtum.
Ruſa decoctum ex oleo infuſum.
Petroſelinum potum.
Colocynthis infuſa cyſmatibus.
Cinci decoctum infuſum.

MATTHIOLI

Calamæ potæ.
Cubebæ.
Cinnamomi ſtillatitia aqua.
Balſami ſactiui liquores omnes poſti & illiti.
Oleum cum parti portione ceruſi uini ſumptum, aut
clyſtere infuſum.
Ricinum oleum potum, ſtillum & infuſum.
Amygdalinum oleum uiride.
Cicinum oleum.
Laurinum oleum.
Succinum ex recenti aqua potum.
Perſicorum nucleorū oleum ſa potum quam uiſcoſum.
Amygdalinum oleum potum.
Nucum iuglandium oleum bauſtum.
Oleum è ſorminibus noſtrum ſtillum.
Aqua in qua cerninum genitale oleum ſuerit potæ.
Cruoris ceruerinæ coctura in calculis cocſis ſuccaſ; et
in pulueré tritas & cū pipere & myrtha bauſtæ.
Lupinum ſimum, quod terræ nō attigerit ex uino adbo
uel aqua potum & formiceus uenter adalligatum.
Brafſicæ ſemen craſſuſcule contuſum, & in cartulā in-
re ſerueſactum, positumq; ubi cum ipſo iuxe.
Nucis decoctæ braſſicæ cum uetere g adbo potum.
Cyclamini ſuc. rotum draeb. pondere in cyſtetribus
additis.
Imperatoria ex calido mereco potæ.
Sagapenum bibitum, aut clyſteribus inditum.
Vrceolaſi flores in pulueré triti & poti.
Triuialis herba in puluerém trita & potæ.
Rotæ ſemen ex uue uetere g adbi decoctum & potum.
Colocynthis clyſteribus infuſa.
Malorum acidæ pulus bauſtus.
Quinta eſſentia noſtra potæ, & in clyſteribus additæ.
Stibium noſtrum cinerario proprio deſcriptum ſum-
ptum quinque granorum pondere.
Cæparæ lapis in puluerém tritus draehma pondere die
buſ ſeptem potus.

DIOSCORIDIS

Ad intestinorum dolores.

Iris illyrica potæ.
Acori decoctum bibitum.
Ireos radices tritæ cum melle in ecleginate ſumptæ.
Cardamomum ex aqua potum.
Agallocum ex aqua bauſtum.
Nuces ugliandes cum ſuo putamine peruſtæ, & imbi
uſo admotæ.
Ficuum cum uuis decoctum clyſmate infuſum.

Halimi folia drachmæ pondere in aqua mulſa potæ.
Cucumis in potionibus bibitum.
Dauci ſemen potum.
Libanotidis radices bauſtæ.
Ferulæ ſemen in potu ſumptum.
Pentedactyli ſuccus in ouo bauſtus.
Adiantophylli decoctum clyſtere infuſum.
Caſtoreum potum.
Butyrum clyſmatibus infuſum.
Serpilli ebibitum.
Calaminthæ decoctum bauſtum.
Eryngium ad potandum datum.
Cera in potionibus data.
Ammi ex uino ſumptum.
Tritici ſurfures ex decocto uuæ elixi & illiti.
Balſamum cadeſactum in aſcenſis adhibitum.
Oropbi ſtirpa aceto macerata impoſita.
Stigmbry ſemen in uino potum.
Piper cum lauri teneſlis foliis bauſtum.
Scilla in ecleginate cum melle.
Rhapontici potum.
Sampſuchi decoctum ebibitum.
Centaury maioris radix potæ.
Rutæ herba cum ſicerato aceto elixa in potu ſumpta.
Panaces cum uino bauſtum.
Anethi comæ & ſeminis decoctum potum.
Iuguſtici ſemen & radix potæ.
Cimini decoctum cum oleo clyſtere infuſum.
Pſeudagryphi folia, ſtores, ac ſemen bauſtum.
Centaurij minoris ſuccus uino potum.
Conyzæ folia & flores poti.
Peconie radix in uino potæ.
Pſeudodictamnum ebibitum.
Aqua marina ſola adsibita.
Chamæpityos bauſta.
Cyrenaicis decoctum ebibitum.
Chamædaphnes folia in potu data.
Sal calefactum in ſuccis adhibitum.
Nitrum cum cumino ex hydromelite bauſtum.
Sefelis Maſſilienſis ſemen ex uino potum.
Aſclepiades radices ex uino potæ.
Aſtima per ſe, aut cum pari pondere ſeminis dauci
bauſtum.
Sulfur ſalſus combuſtus ad albedinem uſque ebibitus.
Iris ſeminis decoctum per ſedem infuſum.
Argentum dauum obolorum pondere ſumptum.

MATTHIOLI

Olearū cum uino creticō potū & infuſum.
Olenum { *Amygdalarum dulcium ebibitum.*
Laurinum inunctum.
Eruæ ſtorum decoctum potum.
Perſici nuclei decocti.
Cochlearum elixarum ius potum.
Alumen cum ſale, & cantharidis ſtoribus miſtum, &
calidum cum ſaccis adhibitum.
Brafſicæ ius cum uetere g allo paratum potum.
Cyclaminis ſuccus in clyſteribus additus.
Chelidonium maius una cū radice uſum & oleo cha
momelino ſtrue ſactum, & imbitito adsibitum.
Dictamnum albam ex muraco potum.
Mentha ſyluſtris.
Imperatoria.

Vincetoxici

Digitized by Google

Ymeroxiei radix ex mero ac̃o .
Vesalgi flores in pulueren trati & epoti .
Betula ureniretis, aut ꝑ ulcera eius aqua pota .
Momordicæ farina potui data .

MATTHIOLI

Ad Dyscrasias.

Abstinti decoctum cibare iniquum.
Mylirodæ fabæ magnitudine deuorata .
Lenitiues cibi ita .
Picea cortex potus .
Maceres cortex in potu iumpsus .
Paliuri folia & radix bibita .
Acutæ ꝑsinæ ꝑuitus deuorati nel posti .
Rubi cruris ꝑuitus deuorati .
Cipi folia & crudi in potu data .
Hypocistis bibita .
Ladanum cum uino uetere potum .
Rosmarinum ꝑuitus in potu iumpsus .
Licinum potui datum .

Acacie siccus bibitus .
Glandium interior, tenuior q; tunica decocta potu .
Cardiacarum interior pariter tunica cibibita .
Galle ompbacitis ex uino, aut aqua trita illita, aut bibita .

Rhois foliorum decoctum clystere iniquum, uel potui accepti um .
Eruigatu fructu pro fale cibis obsumisti; asperia .
Palma nuculeri decoctum cum iniquum, ritum bibiti .
Tunicarum asiduum nucleifuccati & cibiti, uel in defluxionibus additi .
Myrti femen & folia pota .
Cotonea mala conuiua crudaq, uel cocta, uel conum iucundis potus.
Pyra tam domestica quam ſylueſtria deuorata .
Betula in cibum accepta .
Iuci arboris bacce comeste, uel bibite .
Corni arboris bacce, ſue in cadis, ſue in defruto asſumpte .
Sorbafuca quoque modo iumpta .
Trunicorni ſylueſtrium bacce deuorate .
Sitique ſuccate deuorate .
Cochlee terrestres ius cum puramentis uſque (ut Galenus inquit) ſyui date .
Siluatici ſatiuis fructus deuorates .
Leporinus ſanguis fructus deuorates .
Caprum ſeſtum cibarium inſuſum .
Cerui cornu pocium deuorum cochlearii mensura .
Cerua in obtionibus data .
Lac ignotis mactis calculis decoctũ clyſtere inſusum .
Leporini } *coagula trii oboli pondere ex uino potum .*
Equinum }
Alpargus alitis elixus, uel aſſus in cibo iumptus nutrigat .
Idæa radix bibita .
Alabastrum decoctũ iucus ex uino baustus .
Alicæ ualicis cum uino, aut aqua potæ .
Tephritis pota .
Tornulaca ad ſummum coctũ in cibis iumpta .
Tumago per ſudum inſuſa .
Equisetum iucus potus .
Caprillus adeps cum polenta & rhoe datus, uel clyſte re inſuſus .

Methiopplum bibitum .
Tragii ſolopendre ſanie elixum & iumpti ẽ cibo .
Rana in polca decocta & comeſa .
Alitantis radix cum pari pondere feminis ſyluestris pastinace bibita .
Oxyacanthi aut oxiacidis fructi ẽ aqua aut uino bibiti .
Tylimachia potui data .
Tragi caulomata decem in uno pota .
Clematis folia cum uino bauſta .
Stachis decoctum clyſtere inſuſum .
Limonij ſemen in uino potum .
Elatine elixa pota .
Polemonij radix ex uino iumpta .
Empatorij ſemen & folia in uino bauſta .
Nymphee ſiccata radix ex uino cibibita .
Scelum malus cum uino potum .

Sanguis { *Hirci* / *Capre* / *Leporis* / *Cerui* } *ſuspragme ſyxus ẽ cibo ſuptus.*

Vitis uinifere foliorum & capreoloru ſuccus potus .
Vinaceorum decoctum cibibum .
Vinaceorum nuclei in farinam poſtea modo illiti .
Vua paſſa alba comeſa per ſe cum ſuis nucleis .
Omphacium clyſtere inſusum .
Vinum amanthinum } *potum .*
Vinum Cydonites }
Vinum rhoites .
Terra lemnia cibibita .
Materia clyſmatibus inſuſa, ubi diutius clyſmetra inueterauit .
Fuligo extincta extincte .
Scordium dauum drachmo, poſtea cũ aqua dulci potũ .
Hedere ſiores tenuem digitorum carpse bis in die ex uino potui .

MATTHIOLI

Lentiſcinum oleum inſusum .
Roſaceum oleum potum .
Thus potum & clyſtere inſusum .
Armenium laticum una cum coralio, mastiche, corticum & bdellij .
Tmolium nucum cortices ex aceto acerrimo decocti & iuſti .
Mastiches pota .
Mallegolij iuices clyſteribus inſuſus, quiescitum facit .
Farina cum epota tum inſuſa .
Tormentilla, potu aut uinis in cacetis impoſita ſub nudis pectibus .
Succinum paſſi uini .
Crocum mane iuices in potu iumptus .
Vua ſpina .
Ribes uuagaris .
Lupulinorum ſuccus aqua .
Cichi flores .
Roſaceum iuccharum .
Rosarum unguis .
Roſarum ſemen & lanugo circumſtans .
Roſarum calyx .
Licinum infusum .
Quercinum foliorum ſiliquarum aqua pota .
Quercina folia, glandes & galle .
Fragine glandes .
Tunicæ nucis in ſuccum tostum, tritumq; potui datum .
Tunice

Digitized by Google

Tussis mala ſiroris. Jecoris affectuum refocat modo ſtoma-
chum ſuppeditat.
Myrteum condimentum.
Cerafus acidus jecoris confortat.
Pomum acetoſa ſub cauda cruentus alit.
Cydonia malus ſotia à tenuis deuorata.
Cydoniorum unum, mina, oleum, hoc illitum, illa
bacilla.
Diacydonites confectio.
Cydoniorum pomorum ſuccus, in quo conſerbuerint
rubrum coriallum, rubarum roſarum ſuccus, rha
barbarum, hypociſtis, acacia.
Corna cum cruda tunica acceſſero contracta.
Alnea immatura aruda.
Cochleæ cum teſtis uſtæ, caninis galla ompbacitide
& pipere albo, & cibis inſperſæ, aut ex uino au-
ſtero pota.
Leporina caro aſſa deuorata.
Lepornus lagnus adhuc calens cum boraceæ ſuri-
na decoctus, & deuoratus.
Lepornus ſumus potus.
Cerui gonitale ex uino auſtero ſumptum.
Ouum gallinaceum in aceto coctum deuoratum duri.
Cerninus lagnis cyſteribus inſuſus.
Cerninus ſeruus adum ex lacte potum, in quo ignis
calculi extincti ſint.
Oryza decoctum potum, aut inſuſum.
Oryza in lacte cocta, in quo ignis calculi extincti ſue
rint deuorata.
Mali inditi particularum flores intro jumpti.
Mali granorum putamen oui uitello exceptum, et pro
be decoctum jumptum.
Amylum in cibo uſurpatum.
Bulbora
Tormentilla } *radices, in potionibus addita.*
Caryophyllata
Lappæ paniculæ pro ſale abſtergorio uſurpatæ.
Vitea anuica pota & cryſteribus inſuſa.
Tamarindus uirulque ſemen oro excepto, reſtuliq;
in aſſatum deuoratum.
Tragacantha lacteum lotæ, & ex uino cydoniorum
potum, cyſtmate inſuſa.
Tragacantha lacteum lotæ, & ex uino auſtero potus.
Ficus ſolis uua cum radicibus ex uino auſtero potus.
Aparina ſtillatitia aqua pota.
Cnapbalium ex uino auſtero.
Conyzæ mediæ pulnis drachmæ pondere quotidie ſum
pius ex auſtero uino.
Palmæ Chriſti ſlorum pulnis ex aqua plantaginis, aut
in qua ferrum ignitum extinctum fuerit.
Lunaria minor quoquo modo ſumpta.
Cannabis ſolorum pulnis oui uitello exceptus, de-
uoratus.
Hyperici oleum uentri illitum.
Tyrola
Tuſſilla } *ex uino auſtero pota.*
Eryngium

Amaranti pumpurei flos epotus.
Pentaconymalorii unum ex aqua plantaginis potus.
Armoracia terra pota aut in cyſteribus addita.
Coralium rubrum in potionem tritum bibitum.
Cryſtallum tenuiſſime lotum potui datum.

MATTHIOLI

Ad tormina.

Oleum } *Olearum ex uino cretico potum & infuſum.*
Amygdalinum baſilicum.
Laurinum illinum.

Enteſ ſlorum decoctum potum.
Perſici nuclei deuorati.
Cotoneorum ius potum.
Malum cum ſale uſtum, et in jacentis calidum appo
ſitum uentri.
Braſſicæ ius cum nitro et gallo decoctum bibitum.
Cyclaminis ſuccus cyſteribus additus.
Chelidonium maius uua cū radice tuſum, et oleo cha-
momelino feruefactum, umbilico illitum.
Dictamnus albus ex uino auſtero potus.
Membranum.
Impetigo.
Veratri radix ex uino.
Veratri ſlores in pulueré triti, et potionibus inſperſi.
Herba trituata aut ſtillatitia eius aqua pota.
Momordicæ ſemina bauſta.

DIOSCORIDIS

Ad cohibendam alui, & alui fluxum.

Coagulum leporinum potum.
Lac omaſi qui ignis calculi uarnit extincti, ſuerint.
Caſeus elixus, & ab elixatione ſtatim ſepoſitus, mox
que maſſatus in cibo ſumptus.
Ficus cruinus ardentis ſyrio accepta, & in aqua
bibitus.
Panis triticeus ſuccus inueteratus comeſtus.
Horda cea farina cum myrti bacris, aut ſyluestribus
pyris, aut malicorio ex uino ſlita.

Pulis ex { *Zea* / *Arena* / *Malua* } *in cibum jumpta.*

Oryza in cibum accepta.
Lentes cum ſuo cortice decoctæ deuoratæ, præſertim ſi
decoquantur ex aceto cum abſtringentibus ſuccis.
Oxyacanthi aut oxyacidis ſemen i uno aut aqua potæ.
Braſſicæ peregrinæ cibus.
Beta nigra cum ſua radice, et lente decocta eſui data.
Plantago ex aceto elixa cum ſale comeſa, quin et eius
ſemen ex uino potum. Praterea cyſteribus inſuſa.
Intybus ſa bortenſis, quæ erratica in cibum accepta.
Cynoglossæ ſuccus cochleis potus.
Lens Pythagoræ quoquo modo jumpta.
Acetosæ pota.
Anſum ebibitum.
Anethum, quinetum eius coma & ſemen bauſtum.
Apium in cibo jumptum.
Plantaginis pota.
Acanthi radices bibitæ.
Eanuculum erraticum potum.
Ruta in cibo uel potu jumpta.
Orobis Serapiæ ex uino potus.
Peconiæ radix ex uino decocta bauſta.
Althææ decoctum bibitum.

Alyſmatis

Digitized by Google

Alfimatis radix pota.
Polygoni flocculi pota.
Clematis pruna in mulso bibita.
Lagopus ex mino, vel ex aqua lumpeda, ubi febris ſit.
Xyridis radix in mulſo pota.
Anchuſæ folia ex mino lumpta.
Rubi ramorum decoctum potui datum.
Quinquefolij radicis decoctum bibitum.
Pbœnix in mino auſtero baſita.
Idæa radix bibita.
Iunci præſertim marini ſemen ſiccum, et in diluto ui-
no potum.
Alchagalı radix ex mino baſita.
Hypocisthis radix cbibita.
Papaueris nigri ſemen ex mino hauſtum.
Verbaſci radix & flores potui dati.
Labruſcæ flores poti.
Trifolium acidorum unum potui datum.
Rubrica ſanguinea in ouo baſata, aut clyſtere inji&.
Vini ſex libræ.
Sedum maius ex mino hauſtum.
Adianti decoctum potum.
Trichomanes decoctus bibitum.
Acetum cibis miſcitum.

MATTHIOLI

Arboris nuſci dulcium ex mino paratum potum.
Thus potum & clyſtere inji&um.
Melipha
Sorba } *deuorata.*
Corna
Pyra ſylueſtria
Nux myriſtica & praſerum folia.
Auellanarum putamina trita, & ex mino auſtero pota.
Oryza torrefacta, & in latte decocta, in quo ignis
calculi extincti ſint.
Milij puganen oui uitello excepeum, deinde hauſtum
& deuoratum.
Caryophylli pruus ligni toſti, et potus, aut cibo lumpti.
Coriandri ſemen ex aqua potum.
Lagopi ſolia, anuculæ, & ſemen, ex mino auſtero, aut
pueri mali baſita.
Vuæ aureæ pota, & in clyſteribus addita.
Potentillæ pota, aut uiridis in calcis nudis pedibus
lupposita.
Fragariæ folia, & radices.

DIOSCORIDIS

Ad emolliendam aluum.

Cerujſa comuſta.
Mel limida ejus data.
Pertica in cibum lumpta.
Mora matura comuſta.
Ficus matura deuorata.
Mannus echinus in cibis.
Teſtinarum, charnarumq; ius cum ſale hauſtum.
Sepia in cibo lumpta.
Siluus pyſcis in cibis.
Cobij ius bibitum.
Pyſcium in unuerſum ius per ſe, aut ex mino bibitum.
Gallinaceorum uterum ius epotum.
Lac haufum.
Serum lactis potum.
Caſeus recens in cibo lumptus.
Butyrum comeſtum uel bibitum.
Medulla oſſium deuorata.
Cicer in cibo lumptum.
Rumex
Blitum
Malua
Atriplex } *decocta & in cibis lumpta.*
Beta candida
Aſparagus
Lactuca
Brallica leuiter feruefacta eſu data.
Tragoryganum potum.

DIOSCORIDIS

Ad inteſtinorum inflationes.

Farina tritici cum hyoſcyami ſucco illita.
Farina hordei cum lini, et fœnugræci ſemine impoſita.
Cumini ſemen potum.
Rhapontici bibitum.

Ancbi

Caryophylli toſti in potione uel in cibo lumpti.
Rhabarbarum toſtum, & mino auſtero, aut plantag-
ne ſucco haufum.
Coriandri ſemen ex aqua.

DIOSCORIDIS

Ad diuerſas alui fluxiones.

Hircinus
Sanguis } *Caprinus* } *Extragnæ ſyrinx et comeſus.*
Leporinus
Cerninus

MATTHIOLI

Malſatiches pota.
Nux myriſtica.
Myrtea ramorum cortex.
Oxyacanthi ſemen potum.
Milij tuſtici flores intro lumpti.
Milij puganen uitello oui excepeum, et deinde haufa.
lum deuoratum.
Caryophylli toſti in potu, aut cibo lumpti.
Lagopi ſolia, ſemen, & pauiculæ, ex mino auſtero, aut
pueri mali pota.
Vuæ aureæ tum pota, tum infuſa.
Tryola
Tricoſcia } *quomodolibet uſurpata.*
Potentilla pota uel uiridis in calcis nudis pedibus
lupposita.
Fragariæ folia & radices.

DIOSCORIDIS

Ad emolliendam aluum.

Cerujſa comuſta.
Mel limida eſu data.
Pertica in cibum lumpta.
Mora matura comuſta.
Ficus matura deuorata.
Mannus echinus in cibis.
Teſtinarum, charnarumq; ius cum ſale haufum.
Sepia in cibo lumpta.
Siluus pyſcis in cibis.
Cobij ius bibitum.
Pyſcium in unuerſum ius per ſe, aut ex mino bibitum.
Gallinaceorum uterum ius epotum.
Lac haufum.
Serum lactis potum.
Caſeus recens in cibo lumptus.
Butyrum comeſtum uel bibitum.
Medulla oſſium deuorata.
Cicer in cibo lumptum.
Rumex
Blitum
Malua
Atriplex } *decocta & in cibis lumpta.*
Beta candida
Aſparagus
Lactuca
Brallica leuiter feruefacta eſu data.
Tragoryganum polum.

DIOSCORIDIS

Ad interſtinorum inflationes.

Farina tritici cum hyoſcyami ſucco illita.
Farina hordei cum lini, et fœnugræci ſemine impoſita.
Cumini ſemen potum.
Rhapontici bibitum.

Alfimatis radix pota.
Polygoni flocculi pota.
Clematis pruna in mino bibita.
Lagopus ex mino, uel ex aqua lumpta, ubi febris ſit.
Xyridis radix in mulſo pota.
Anchuſæ folia ex mino lumpta.
Rubi ramorum decoctum potui datum.
Quinquefolij radicis decoctum bibitum.
Pbœnix in mino auſtero baſita.
Idæa radix bibita.
Iunci præſertim marini ſemen ſiccum, et in diluto ui-
no potum.
Alchagalı radix ex mino baſita.
Hypocisthis radix cbibita.
Papaueris nigri ſemen ex mino haufum.
Verbaſci radix & flores potui dati.
Labruſcæ flores poti.
Trifolium acidorum unum potui datum.
Rubrica ſanguinea in ouo baſata, aut clyſtere inji&.
Vini ſex libræ.
Sedum maius ex mino haufum.
Adianti decoctum potum.
Trichomanes decoctus bibitum.
Acetum cibis miſcitum.

MATTHIOLI

Arboris nuſci dulcium ex mino paratum potum.
Thus potum & clyſtere inji&um.
Melipha
Sorba } *deuorata.*
Corna
Pyra ſylueſtria
Nux myriſtica & praſerum folia.
Auellanarum putamina trita, & ex mino auſtero pota.
Oryza torrefacta, & in latte decocta, in quo ignis
calculi extincti ſint.
Milij puganen oui uitello excepeum, deinde haufa
& deuoratum.
Caryophylli pruus ligni toſti, et potus, aut cibo lumpti.
Coriandri ſemen ex aqua potum.
Lagopi ſolia, ſemen, & pauiculæ, ex mino auſtero, aut
pueri mali baſita.
Vuæ aureæ pota, & in clyſteribus addita.
Potentillæ pota, aut uiridis in calcis nudis pedibus
lupposita.
Fragariæ folia, & radices.
Sebeſtulæ, ſiue lunguaſorbæ quouis modo uſurpatæ.
Tuſſilaginis ſiccatæ cbibitæ.
Pulmonaria ſiccata cbibita.
Pauicorum acidorum maiorum ninum potum.
Armenia terra tam pota, quam clyſmate inji&a.

MATTHIOLI

Ad licentiam.

Arboris nuſci dulcium ex mino paratum.
Lycium.
Saccharum & punicorum floribus paratum ex auſtero
mino lumptum.
Myrteum conditum.
Siliqua ficis deuorata.
Nux myriſtica præſertim calido cibere inaſſata.
Milij tuſtici panicularum flores baſti.
Milij puganen oui uitello excepeum, deinde haufa,
& deuoratum.
Oxyacanthi ſemen potum.

Acetbi comæ & femina decoctum potum.
Cummi decoctum cum oleo calfacere infundum, vel cuſ-
pumi cu polenta & hydreolo macerata & illitum.
Tuccetam liquor in ouo cobibetus.
Abſcindis decoctum potum.

MATTHIOLI

Cubebe quocunq; modo ſumpte.
Cinnamomi aqua ſtillatitia pota.
Acorum, quod falſo calamum odoratum nocant.
Balſami faſtidij liquores omnes.
Rheum olentem.
Mamma ex cumi & cari decocto lumpta.
Mithum torrefactum cum ſale muſtum, & caldum in
lacculis impoſitum.
Siſymbrium quocunq; modo bauſtum.
Quinta eſſentia noſtra cap. de uino deſcripta pota.

DIOSCORIDIS

Ad lanas intcſtinorum tineas.

Caryophyllum potum.
Malli punice radicum decoctum bibitum.
Nuces ingliandes laryngis ſtiata.
Mori radicis corticum decoctum bauſtum.
Allium potui datum, vel comeſtum.
Chamæleontis alba radix acetabuli pondere ex caſtoreo
& origani decocto pota.
Filicis femina radix trium drachmarum pondere ex
melle bauſta.
Melanthij ſemen potum, vel ex aqua mulſa illitum.
Artemiſia ſuccum drachmas pondere ſumpſit vel
cum melle delinctum.
Heliotropij maioris tunſolia cum ſemine cu hyſſopo,
nitro & paſſulis pota.

DIOSCORIDIS

Ad tortes intcſtinorum tineas.

Lupinorum farina cum melle linita, vel cum aceto, pi-
peris & ruta pota.
Braſſice ſemen potum.
Tormentille ſuccus potui datus. Trifolium idem & ſemi-
num aſphaltum bibitum.
Abſinthium marinum per ſe, vel cum oryza decocta
cum melle lumptum.
Abſinthium ſamonicum, aut marinum, bauſtum.
Hyſſopum cum melle linctum.
Mentha bibita.
Calaminthe decoctum cum ſale & melle lumptum.
Thymum bauſtum.
Thymbra potui data.
Rhus decoctum ex oleo bibitum.
Coriandrum cum paſſo lumptum.
Anethum ſerua cum hyſſopo & paſſulis potui data.
Vinum abſinthites potui datum.
Sedum maius ex mino bauſtum.
Filicis femina radix drachmarum trium pondere cū
uino potui data, ſed qui lumunt præcipitare alia debent.

MATTHIOLI

Viridis radicis decoctum potum.
Aſarum quoquo modo bauſta.
Hederæ radicum ſuccus aut decoctum potum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Bayrrha bauſta.

Intinpet gummi bauſtum.
Lauri cinæ cum calamintha & ſale tritæ & ex tepi-
da aqua pota.
Crepini actinorum ſuccus cum aqua graminis, aut por-
tulace potus.
Pergici folia contuſa & ex aceto illita.
Aqua ſtillatitia e limoniorum ſucco pota.
Limonij nmarum ſuccus bauſtus.
Prunj ſylueſtris aqua e floribus ſudiſtillata.
Sebeſtena decoruta.
Braſſice ſemen bauſtum.
Bacæ cruditis cum alio lumptæ.
Siſymbrium potum.
Ferule ſemen lumptum.
Nucum indicarum olcum.
Mori arboris radix pota.
Oleum Jorpionum noſtrum cum potum tum illum.
Cornu cervinum ex melle bauſtum.
Apri urina oleo in ſua ipſius ueſica commiſta, diuq; in
fumo lufpenſa uentibus & aeris magnum & tem-
porum illita.
Scalæ uulgaris decoctum cum coriandro potum.
Lupinus tum illius tum potus.
Nap: ſemē ex limoniorum, aut aurantiorū ſucco pota.
Caryophylli flores ita nocati faccharo aſſeruati de-
norati.
Sucoſa radicis pulus potioni inſectus.
Centaurea ſtillatitia aqua pota.
Cruciate radix uſq; nonni impoſita.
Agaricum.
Rhabarbarum.
Centaurium minus drachmæ pondere ex melle pota.
Aloe ex latte uel melle lumpta, aut bubulo felle, &
aceto exceptæ, & umbilico tenus illita.
Abrotonum.
Hyſſopum ex melle & nitri momento.
Dictamnus albus drachmæ pondere bibitus.
Mentha lylueſtris ex aceto potum.
Mentha græca ſuccus potui datus.
Calepæ ſuccus bauſtus, ſue herbæ ipſi recens ex oleo
& aceto exceptæ, & umbilico tenus illitæ.
amygdalarum amarum calefactæ & uentri
adalligatæ.
Pſeudomelanthij ſemen tam potum, quam ex bubu-
lo felle & aceto illitum.
Vincetoxici radices cum albo diſſimo bauſtæ.
Cardui benedicti decoctum, aut ſtillatitia aqua pota.
Chamædryos ſuccus uel ninum, in quo florescens plan-
ta fuerit macerata.
Marrubij pulus infumptus.
Securidacæ uerniſ; ſemen ex dulci lixuio potum.
Taraxacum.
Camabis decoctum bibitum.
Hypericj florum oleum coctarum menſura potum.
Tormentille, Biſtortæ, ſalicum decoctum potum.
Empatorij uulgaris ſuccus in cataplaſmis deuoratus.
Mulcus uarius draclimis pudere bauſtus & cocta.
rum ex ipſomet muſco uide lib. 4. eius comentarij.
Lupuli ſemen tritum & potum datum.
Oleū e colocinthide cum ſale bubulo umbilico inuñ-
ctum & calefactbo ſex granorum pondere ex uino dan-

DIO-

Digitized by Google

Digitized by Google

INTESTINORVM

DIOSCORIDIS

Ad fluxum alui ex cpoco medicamento.

Galorum Gallinaceorum femum ventriculus fale tinctus, tostus, & in umbra siccatus ponas.

MATTHIOLI

Ad ileam paßionem.

Inde illyrice pulvis draconne podere ex pallo basilica. Olcum ferarum nictarum pondere ex uino crctico potus, aut infusum.

DIOSCORIDIS

Ad intestinorum ulcera.

Equilet radix & folia cum aqua pota.

MATTHIOLI

Leporinus finus, aut pilis, q sub uctre habetur ex mel le decoctis, & fabæ quantitate pocumcter devorati. Terrenorum uermium olcum addito fattilio balsamo illitum.

Celamini radicum filtratitia aqua ex uinariam potu dere bibita, additio ſelectiſſimi facchari pulucre. Opobalſamum ex equiſeti aqua potum. Terrestris hederæ decoctum aut eius commentarium.

Solidago minor & media		
Sanicula.		
Auricula uſi.	}	*in potionibus bauſta.*
Tiſolia.		

Tyrola de qua uinariam potionem habes lib. 4. commem. de Limonio.

Vrga. Aurea		
Potentilla	}	*in potionibus addita.*
Alchimilla, siue Stellaria		

Alcomoradice ficcæ pulvis cochlearis mensura ex pau tagrum: aut equiseti decocto potus.

DIOSCORIDIS

Ad intestinorum ulcera.

Tac omne ignitis calculis cadefactum infundum.

MATTHIOLI

Sapphyrus lapis bibitus.

Solidago minor, & media		
Sanicula		
Auricula uſi	}	*tum pota, tum infuſa per*
Tiſolia		*clysteres.*
Tyrola		

SEDIS

DIOSCORIDIS

Ad sedis vitia.

Pix liquida illita.

Aurea in cupreo uaſe ad mellis ſpiſſitudinem decoa illita.

Vitis ſemen cum aqua illitum.

Cancri flumatiles combuſti cum melle cotto illiti.

Labri Cretis radix in uino decocta, & lubrice tuſa impoſita.

Leucoia ſiores cera excepti, & emplaſtri modo adhibiti.

Labruſcæ flores illiti.

Tambum colcum impoſitum.

MATTHIOLI

Impetrimum gummi cum roſaceo, aut Myrteo illitum.

Cancri flumatiles triti & illiti.

Olcum ex hædis ouorum illitum.

Tamarapius recentia folia trita & illita.

Vrebaſci genera omnia.

SEDIS

Vngucntum ex mortario & piſtillo plumbeo atque oleo paratum.

Hypbryges in unguentis additum aut inſpcrſum.

DIOSCORIDIS

Ad sedis ulcera.

Thus tritum cū lacte, et linimento exceptū impoſitū.

Tunicorum cicadæ, lucus cū melle decoctus illitus.

Oenypus impoſitus expleſ & emollit.

Tambum cloſum illitum.

MATTHIOLI

Aloe inſperſa.

Solidago minor & media.		
Sanicula.		
Auricula uſi.		
Tiſolia.		
Tyrola.		

Verbaſci genera omnia.

Vnguentum ex oleo mortario, & piſtillo plumbeo pa ratum.

Hypbryges.

DIOSCORIDIS

Ad condylomata.

Cotonea mala cruda cataplaſmatis adiecta.

Oni nucleus aſſatus, & ex roſaceo & croco illitus.

Aloe cum paſſo adhibita.

Acetis cremati ſeminis cinis illitus.

Labanotis emplaſtri modo impoſita.

Balaustæ folia in fermenti cinere cocta impoſita.

Rubi folia adhibita.

Hedyſne impoſita.

Quinquefolij radix illita.

Sarmentitius cinis, quin & uinaccum ex aceto illitus.

Rubigo ferri illita.

Tumbum cloſum impoſitum.

Sumaracha cum roſaceo inuncta.

Sulfur adeps illitus.

Cocum cataplaſmatis indicum.

MATTHIOLI

Imi ſeminis olcum illitum.

Tamaraphius recentia folia trita, & illita.

Verbaſci genera omnia.

DIOSCORIDIS

Ad sedis inflammationes.

Lens cum ferula campana, ficcis roſis, cydonio ma lo, mulcro & roſaceo illita.

Sonchi lucchus illitus.

Helcliones cum fœnugræci farina, et lini ſemine ex paſ ſo impoſitus.

Labanotis adhibita.

Althææ radix decocta illita.

Symphyti maioris radix cum ſolijs ſenectionis cata plaſmatis modo.

Senecionis flores, & folia ex modico uino illita.

MATTHIOLI

Tamaraphius recentia folia trita, & illita.

DIOSCORIDIS

Ad indurates sedis tumores.

Pix liquida illita.

DIOSCORIDIS

Ad pruriginem sedem.

Lentigi fucus, & folia illita.

SEDIS

Malorum cydoniorum decoctum in defessionibus.

Torpedo marina applosta.

Cydonia succos ad mollis fluxuationem decoctus ulcus.

Cerusci anagallidis flores applosti.

Aster stricnos ulcus.

Accetum illium & foeu adstringum.

Acida mucta in defessionibus.

MATTHIOLI

Malliche asperyum.

Cochea putamen usum & asperyum.

Plantaginis recentia folia trita & illita.

Verbasci flovum & semum pulmi farigna resina excepens & julfius addita cinthemalis flovum farina.

Ebuli radicum succus illius.

MATTHIOLI

Ad hæmorrhoidarum dolorem.

Nucum Indicarum oleum illium.

Tercfcorum nucleorum oleum.

Lini semnis oleum.

Plantaginis recentia folia trita & illita.

Porri folia decocta & illita.

Dracunculi radix cineribus calidis tosta & impolita.

Ari radix oleo Isabellina & impolita.

Scrophularia nigri succus paratali rationem habens lib. 4. cap. 90.

Verbasci genera omnia.

Oleum de nuce vomica ex unguadino aut lini semine paratum. vide lib. 4. comment. nitis nigræ.

DIOSCORIDIS

Ad hæmorrhoidas cicatas.

Cepa confricata.

MATTHIOLI

Ficulnea folia affricta.

Cepa cruda impolita, aut ex accto illita.

Cyclaminis radix recens affricta, aut eius succus ex lana impolitus.

DIOSCORIDIS

Ad hæmorrhoidarum defluxiones.

Aloe cum pullo illita.

Libanotis emplastri modo impolita.

Rubi folia adhibita.

Palmulæ illitæ.

MATTHIOLI

Iunipericinum Gummi ex oleo rolacco, aut myrtteo linimentum.

Plantaginis recentia folia trita & illita.

Lapopi panis harum cinis inspersus.

Verbasci flores ma cum oui nucleo, & clematide pristina.

ma & porri folijs illita.

Insuæ nebasci folia juglitia ex molari lapide accefo.

DIOSCORIDIS

Ad hæmorrhoidas ianandas.

Rhois semen illitum.

Palmulæ illitæ.

Ononis decoctum (ut quidam aiunt) potum.

Plumbum clotum impolitum.

Arabicus lapis illitus.

Porulaca ad summum cocta impolita.

MATTHIOLI

Viridis radicis decoctum potum.

DIOSCORIDIS

Ad tetanos.

Lac { *Ouillum* / *Caprillum* / *Bubulum* } *ignitis calculis calefactum, & ipse ve infusum.*

Eampyras fumus decoctum infusum.

Lini semen quoquo modo applosum.

Ruus farina nitro macerata illita.

MATTHIOLI

Thus fulfitum addita praseruin colophonia vefina.

Vcrbasci flores & semina pulmi nua cum adipemidis flovum farina, resina laricina receptus & julfius.

DIOSCORIDIS

Capræ fluellyris fel illitum.

Semum oulfum ex accto hauftum.

Lafer in malicorio cum accto fervefactum.

Accum illitum.

MATTHIOLI

Plantaginis recentia folia trita & illita.

MATTHIOLI

Ad inflammationes.

Capbora.

Oleum e cucurbitarum vulgarium floribus paratum illitum.

Lenis palus fluellyris fullitatis aqua tum pota tum illita.

RENVM.

DIOSCORIDIS

Ad renum dolores.

Cardamomum ex vino potum.

Nardum collicum potum ac linitum.

Amomi decoctum obitum.

Arundinis radix lumborum dolovibus profuit cum aceto illita.

Tragacanthæ dracchma gdere in pallo diffoluta cum adipe, elaterio, cerui cornu, & fyrilis adnunis ta-lillo potum.

Pencedani fuccus potus.

Vuæ pallæ alba in cibum fumpta.

Alcyonium certum potum.

Eruicæ comæ decoctum lubditum.

Anagallis pota.

Agarici dracchma pota.

Glycyrrhizæ fuccus cum pallo potus.

Tordallium bibitum.

Arnebyllis pota.

Tomatæ radix ex vino pota.

Symphyti pericam ex aqua potum.

Anchulæ decoctum ex aqua baufitum.

Vuum mollites ebitum.

MATTHIOLI

Caffiæ fistulæ pulpa cum Glycyrrhiza pulsa baufta.

Oculi Lauri num illitum.

Amygdalinum oleum potum.

Eupendula radix pota.

Althææ afteri us femen ebitum.

MATTHIOLI

Ad lumborum dolorem.

Helenij folia ex vino illita.

Agaricum in potionibus additum.

Digitized by Google

DIOSCORIDIS

Ad rerum calculos & arenulas.

Vrgas { *Iudica* / *Cretica* } *potui data. Vrum Cretica ea* { *Aconita* / *teris præsidia*. }

Laurifolia pota cum & radicis cortex, qui longe potentior est, potus.

Ceraſa gummi ex nimo bauſum.

Amygdalæ amaræ gummi ex paſſo impetum.

Aconiti radicis cortex cum uino potui datus.

Anſum potum.

Cumini alterius ſylueſtris ſemen potum.

Artemiſia decoctum in defeſſionibus adhibitum.

Chamæmeli decoctum potum, uel ſolum adhibitum.

Tarchoni folia bauſa.

Alnus decoctum bibitum.

Aſphaltis decoctum potui datum.

Tribuli ſtrigoſæ ſuffitum naſcens hauſtum.

Rubi radix pota.

Papaueris corniculati radicis decoctum hauſtum.

Vmbilici Veneris folia cum radice pota.

Vnum abſinthites bibitum.

Adianum potui datum.

Trichomanes potui data.

Vua paſſa alba comeſa.

Methites unum aſſidue potum.

Alcyonium teretum potum.

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum potum.

Iridis radices comitæ frequenter deuoratæ.

Pbu radices ex uino ſumptæ.

Campeſtum.

Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.

Cæſiæ ſolutæ pulpa ex ſyrrhiza decocto, aut pulmone ſumpta.

Balſami ſuccitiq; liquores omnes poti.

Terrestris muſci ex uino decoctum potum.

Oleum cum parti portione mini Cretici ualidum potum aut infundum.

Amygdalina oleum, et præſertim ex amaris nucibus.

Balaſtium in potu datum.

Regina { *Lactucinibus* / *Abſinthia* } *deuorata uncia pondere.*

Os humani capitis hauſtum.

Fraxini ſemen ex uetere uino potum.

Aqua deſſuens ex perforato betulæ cauticæ hauſta.

Quercinum ſolorum ſtillatitia aqua in potu ſumpta.

Cicutæ ſaginæe cinis ex polca illitus.

Perſici lachryma cum ſuco rapbani, aut limonum ſumpta.

Perſicorum nucleorum oleum potum, quinetiã nuclei ipſi in potu bauſti.

Perſicorum nucleorum, & aliorum nonnullorum ſtillatitia aqua, uide in commentario perfecti libro primo.

Limoniorum ſuccus ex uino Cretico propinatus.

Mespilorum ofſicula coctilibus mensuata ex uino alba hauſta.

Cochleæ putamen cæſim inuentum tritum potui datum.

Camaræorum capilli ex uini albi potione ſumpti.

Cancri fluuiatilis putamen ex uino ſubducti potum.

Scorpionum cinis ex uino datus.

Scorpionum oleum pubi illitum.

Lepores integri combuſti cinis in potu ſumptus.

Lepores tum cruda tum cocti deuorati.

Callis, qui equorum uterum cruentum parto tunc cruentus exit & ex uino propinati.

Humani ſterco ris ſtillatitia aqua pota.

Cicers cum nigri ſuco uaque uobri in bauſum.

Braſſicæ ius potum.

Hippolapathi radix trita ex uino ſumpta.

Anonidis radix trita ex uino ſumpta, item eiuſdē filicula aqua, cuius parandi rationem babes in eius commentario.

Veronicæ mas.

Dictamnus albus ex uino mero cobibitus durum dracbmam.

Filipendulæ radices bauſtæ.

Tamaricum quouis modo ingeſtum.

Hyperici ſemen ex uino.

Polygoni minoris pulus ex uino bauſtus.

Oleum e flammula illitum. Parandi rationem habes lib. 4. commen. de cerinatibus altera.

Conſolidæ regalis flores poti.

Saxifragiæ albæ decoctum potum, uel alba radicum cruciantia grana contusa & deuorata.

Saxifragia magna decoctæ pondere ex uino hauſta.

Tripmnellæ saxifragiæ radices potæ.

Vinum e calcatis baccis cabi ſolum bacciis potum numbus.

Triticæ aeris radicum decoctum potum.

Cenſilis ſemen aut iuscei eius tum cum folijs in potu deuoratum.

Cenſilæ ſorum ſtillatitia aqua pota libra pondere & cotundæ coſerua ex facebro parata & deuorata.

Oleum e chalcantho ſcrupuli pondere ex uino potum.

DIOSCORIDIS

Ad rcnum ulcera.

Lac omne potum.

Plantaginis radices & folia ex paſſo impota.

Vua paſſa alba comeſa.

Methites unum aſſidue potum.

MATTHIOLI

Pinus nuclei ex melle, aut iuscbaro deuorati.

Tragacanthæ lachrima mini impota.

Equiſeti cuiuſq; decoctum, aut aqua ſtillatitia pota.

DIOSCORIDIS

Ad rcnum obſtructiones.

Rbapontici bauſtum.

Vinum abſinthites } potum.
Vinum Methites }

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum potum.

Cinnamomi ſtillatitia aqua bauſta.

Caſſiæ ſolutæ pulpa deuorata.

Terebinthina lacticeæ reſina impota uncia pondere.

Ziziphæ.

Agaricum.

Aſinus & eius aqua ſtillatitia.

Cicers decoctum potum.

Nuclei pruni.

Hippolapathi radix contrita ex mero.

Dracunculi radices ſuccus ex uarum paſſarum pondere, & mulieres nominato jumpta.

Digitized by Google

Cardui benedicti radicum decoctum potum.
Eryngij radix.
Veronica mas.
Fragaria radicum & foliorum decoctum potum.
Vinum è calcatis foliis balaustæ bacas quatuor
unciarum pondere potum.
Oleum è balaustio ex uno potum.
Ad lienem remorantem vinum.
DIOSCORIDIS
VESICAE
Acori decoctum potum.
Materiales ex aqua decocta, vel trita cruda coctione
& pota.
Nardus { *Indica* / *Celtica* / *Montana* } *potæ data.*
Cardamomum ex uino baustum.
Afyrum bibitum.
Thlaspi facca pota.
Malabathrum potum.
Calfia in potu bausta.
Cinnamomum potum.
Coftus exhibitus.
Iuncus odoratus in potu jumpsus.
Calamus odoratus cum granulis aut aphronitro jumptus
Alpalathi decoctum baustum.
Crocum exhibitum.
Helenij radicum decoctum potui datum.
Crocomagma potum.
Puncta nuces expingatæ comuge, aut cum paßo, vel cum
cumeris fimine potæ.
Tenticæ decoctum bauftum.
Terebinthi fructus comesti.
Resina omnis, præsertim; Terebinthina bausta.
Cupressi folia ex paßo & exiguo myrrhæ pota.
Cedrides edorate, vel potæ.
Lauri folioruni decoctum in defessionibus.
Albæ populi cortex mixtæ potatæ bausius.
Palmæ foliorum & radicum decoctio in potu jumpsit.
Phillyreæ folia pota.
Ladanum ex nectare uino bausium.
Oleæ asphodeli, aut nofratis lucryma potui data.
Glandes in potu jumptæ.
Palmæ inuolucri decoctum bibitum.
Punicæ acidæ succus potus.
Cerasi gummi bausium.
Amygdalæ amaræ lachryma bibita.
Erinacei maritimi in cibum jumptus. (*ta-*
Erinacei terrestris cano inuetcrata ex aceto mulso po
V ermes terreni triti & cum paßo poti.
Mel bausium.
Prunæ bordeacee decoctæ.
Zyzyphum ex bordeo paratum potum.
Cicerum decoctum potui datum.
Eruæ decoctum bausium.
Lupinorum radicum decoctum bibitum.
Rapporum caulis cibus & cibum jumptus.
Raphanus comestus, quin & cuiusuis semen potum.
Siseris radix in cibum accepta.
Asparagi brusci coctura elixi, & in cibum propinati.
Sion quouuo modo jumptum.
Cucumeris semen potum.

Eruce uirtutique semen bibitum.
Bryoniæ radix minor bauftus.
Hortensis pinaces filiqua cum femine elixa & in cibum data.
Alpbodeli radix pota.
Bulbus nonnatorum in cibum jumptus, vel eius decoctum potum.
Tormen demetricum, & Hyoscyamus.
Capa decocta in cibum jumpta.
Allium in cibum jumptum.
Cappatis fructus quadrangulati edibus potus.
Asparagulus succus bibitus.
Calaminthæ decoctum potum.
Salsola decoctum bauftum.
Crocodily stercus bibitum.
Typha decoctum potui datum.
Thymbræ decoctum bibitum.
Serpyllum in potu jumptum.
Ruta quouuo modo jumpta.
Spinæ albæ radix pota.
Acanthi radices potæ.
Ononis radicis cortex ex uino bausius.
Rapi radix pota.
Absinthia potui datum, vel eiusdem decoctū bibitū.
Hyssopi decoctum in potu jumptum.
Origanum bausium.
Tragoranı decoctum exhibitum.
Ruta sylvestris pubi illita.
Lupini semen & radix pota.
Tussilaginis erraticæ semen bausium.
Cari semen potum.
Anethi coma & semis decoctum bibitum.
Absinthium cocturæ in cibum jumptum.
Petroselinum in potu bausium.
Fœniculi decoctum potum.
Ireos pumibus edendæ bibitæ.
Pulij montani decoctum potui datum.
Artemisiæ decoctum in defessionibus adhibitum.
Absinthii decoctum bausium, vel in defessionibus additum.
Libroperum semen ex uino albo jumptum.
Rubiæ radix pota.
Lonchitis radix ex uino jumpta.
Hypericum bibitum.
Betonicæ folia pota.
Pericymenum semen bausium. Est enim adenitidinum medicamentum.
Saxifragiæ potui data.
Xyridis radix ytum obolorum ponderc bibita, fed ſe-
mini nis longe maior.
Imula marina semen fixum.
Agrostum suffitum.
Vesicaria, siue balicastæ rubentes acini sollicitis
inclusi deuorati.
Solani omnifici semen potum.
Rubi folia, bacca, asparagi, radicesve in uino potæ.
Spartij semen deuoratum.
Vitis albæ caulicoli teneri decocti, & deuorati.
Cytisi decoctum potum.
Daucі semen bausium.
Coris semen in potu jumptum.
Equiseti succus potus.

V mbilici

Digitized by Google

*V*mbilici uenris folia rotundifolia mandcata.
*V*nni & Pyrodobuni ſemen potum.
*V*ſtilago ualde ex uino ſumpta.
*V*ua nigra uitiole prime coctæ, comeſtæque.
*V*ermes abpellit radix bibita.
*V*ermesadphnes foliorum iuccus ex uino ſumptus.

*V*num { Cydonites / Hyſſopites / Scillinum / Abſinthites } potum.

*V*ſnea muſſa in potum accepta.

MATTHIOLI

*V*ſnea: radices, aut lanuginoſæ foueæ ex uino feruefactæ & pubi impoſitæ.
*V*ſtilago decoctum potum.
*V*ſſopa uiridis.
*V*ua ſiccata, uuis ſimilis.
*V*ſnea radix ex uino.
*V*ermiculi pruriginoſi & illiti.
*V*ermes aluum ſolubentes.
*V*ſnea radices ex uino bauſtæ.
*V*ſſopum ſiccum.
*V*ſnea radix cum ſemine decocta in potu ſumpta.
*V*ſnea radix ex aceto illita.
*V*ſnea radix cum ſemine decocta in potu ſumpta.
*V*ſnea radix ex uino bauſta.
*V*ſnea radix ex uino decocta, conferuæque.
*V*ſnea radix ex uino ſumpta.
*V*ſnea radix ex uino bauſta.
*V*ſnea radix ex uino decocta.
*V*ſnea radix ex uino decocta.
*V*ſnea radix ex uino decoc

dracõma ex nõ potũm .
Raphani rufticani radix mundificã una cũ pẽ
rofilini radicibꝰ, ex oleo, uel butyro &
uno calefactãta. pbi adalgara .
Raphani boreenfis radix eodem modo ufurpata .
Raphani utriufque dulcium ex nõ parũm baufin ,
uel eorum iuices miciarum dauarum pondere ex cre
tico uino ĩpotum.
Anonidis radicem ftillatitia aqua potæ-paramõ mo-
dum babes lib. 1. cap. 8.

DIOSCORIDIS

Ad uinæ filicidium .

Acori decoctum potum .
Stiptbrij femen in uino bibitum .
Tragacs beraclium ex uino baufum .
Selini maffiufue potus datum .
Cumini Iudæifmi aliernus femen in potu ĩpotum .
Oliuarum radix cum fuccus ex malo potæ .
Polycnemum ex uino bibitum .
Cinopodium bactenus .
Centinbres radix cum uino epotæ .
Conyzæ folia & flores in potu .
Adiantũ decoctum potui datum .
Capræ cũ afparagi radicibus decoctũ in potu ĩpotũ .
Cnobybis bibita .
Polygoni fuccus baufus .
Saxifragæ in uino decocta potui data .
Xyridis radix ex malo potæ .
Tragi liquor, femen & folia in potu ĩpota .
Rufci folia, radices & bacca bibita .
Lauri. Alexandrinæ radix fex drachmarum pondere
potui data .

MATTHIOLI

Bliteryli coma ex uino baufa .
Tbn decoctum potum .
Cafiæ fiftulæ pulpa cum dulci radice ĩmpta.
Nuclei p mũi faccharo, aut melle excepti .
Sebeftena .
Zizyphæ .
Cochleæ cum Ivo putamine ũtrita, ex paffo; dein
de potum contritæ potæ.
Lepontii tefticuli in cibo ĩpoti .
Cicerum uubeorum decoctum paratum, ut in cice-
ris Com.
Sonchi lactucæ fuccus é caule manans cruditi mifma.
Amaracũ fuc dens leonis ex acetο decoctum potũ
Melopeponum lactens cremor adftis bdellacabi pa-
ftillis aut glycyrrbizæ fuccoꝫ mundificãt; nomifco, et
gummi arabici & tragacantbæ nominibꝰ.
Lactucæ femꝫ é papaueris femĩnis cremore baufum .
Tragorum lactens cremor é cerumen uæ adfque fale
paratum .

Glycyrrhiza .

Cummum ex dulci uino potum .
Tympni radix .
Filipendulæ radices, aut cerum decoctum potum .
Veronicæ mas .
Lagopi decoctum cum malue foliis , & dulci uino ta-
ratum .
Agrimonia ex uino albo decoctum cum facchro
bauftum .
Solum ballacabi bacearũ fuccus ex papaueris albi

Saxifragæ

cremore aut melopeponum, aut cucurbitæ, aut cu-
cumeris bauftus .
Lupulorum flores in defeffionibus additi .

DIOSCORIDIS

Ad uelicæ ulcera .

Myrti folia & femen potæ .
Lac cumc bibitum .
Cucumeris femen ex lacte, & paffo bauftum .
Cydonyrrbizæ fuccus ex paffo ĩpotus .
Vuæ paffæ albæ comeſa .

MATTHIOLI

Nuclei pinei ex mulſo, aut facchro deuorati .
Malua ex capillo lacte potæ .
Amyli femĩnicæ cum uno, & uini paffi ĩfrigida-
ta & a falno ĩmpta .
Equifeti cauliaque decoctum, aut aqua ftillatitia cũ ber
be pulucre potæ .

DIOSCORIDIS

Ad uelicæ ulcera .

Butyrum ĩnfufum .
Equifeti folia ex aqua potæ .

DIOSCORIDIS

Ad eiiciendos uelicæ calculos .

Offifragi, aut ſentriculus paludum in potu datus.
Mures qui mulcrata dentur, ſimus cum mulſo & ebu-
ve potus .
Vitis apri potui data.
Rumicis radicum ex uino decoctum bibitum .
Sion cruduin, coliandrum, bacas, nucl coriandri .
Syfymbrij femen potum .
Baccharis decoctum baufum .
Apij femen uel radix uino bibita .
Fœniculum erraticum potum .
Sagapenum potui datum .
Adianti decoctum bibitum .
Trichomanes decoctum in potu ĩpotum .
Vitis uinifera lachryma in cauitie concreta ex uino
pota .

DIOSCORIDIS

Ad uelicæ calculos frangendos cducendosq; .

Cardamomi cũ coriarij radicis aut drachma potũ .
Bdellium potum .
Cerafi arboris gummi bibitum .
Alpini decoctum baufum .
Litbofpermum ex uino albo potui datum.
Saxifragæ bibita .
Cyraminis decoctum baufum .
Tragi fumma potæ .
Rufci radices, ac bacce in potu ĩpotæ .
Inulacinæ lapis coti dclinatus, ex aqua cadida potus .
Lapis fpongiæ potui datus .

MATTHIOLI

Balſami ſtillitij liquores omnes potî .
Bacce aquæ, que é prefyrato cauticc dcftillauit, pota.
Bacie decoctũ num potum ĩ balneum ex eo paratũ .
Scorpionum cinis potui ĩfperſus .
Scorpionum olcum pubi illitum .
Lepotis ĩnteſtini cinis in potione ĩmptus .
Mlwum Stercus potum .
Bubuli felłis lapis in potione ĩmptus .
Humani ſtercoris aqua ſtillatitia pota .
Polygoni mmoris pulus ex uino potus .

Digitized by Google

Digitized by Google

VESICAE

Sax:fragria alba ex nino decoctum potum,sue adscian tia grana radicibus inscretia coxula et decorata.
Saxifragia magna drachma ponderc ex uino .
Pyrmule aeris ualcum decoctum haufum.
Centaſe florum decoctum potum.
Cor.ulum uſtum bibitum .

DIOSCORIDIS

Ad uinæ incontinentiam.

Rubi fylueſtris ſemen fyxum , & in cibis iumptum.
Phœnix in uino auſtero bibita .
Mumia ex capſula iuſtæ potæ .
Exhibet terentius conſulti cius cum agrimonio , & centaſe florum .
interna membrana uentriculi gallinæ iumptus .
Tormentille } *radices ex planagine aqua potæ .*
Bolaxrmæ }

MATTHIOLI

Ad uelicæ fcabiem .

Caſſia ſolutiua pulpa cū puluere dulcis radicis potæ.
Nuces pinee decorticati ex melle,aut iuccharo.
Amygdalinum oleum potum.
Selamnum oleum baſtinum.
Glycyrrhiza radix & eius iuccus.

DIOSCORIDIS

Ad cruentos mictus.

Cumini ſylueſtris alterius ſemen potum.
Eulchryſi coma in multo pota.
Acida mutia infuſa.

MATTHIOLI

Dactyloria olla cū cruda ſerico cobuſta intus iumpta.
Plantaginis et milefolij iuices potus additu pbylonij pelyſt dracbmæ.
Milefolij ſtrmi mucie pondere,mia cum bolt armeny dracbma ex lacte bibito propinata.
Milefolij iuccus mucie ponderc cum ſyru. myrtino bauſtus.

VIRILIVM, ET PVDENDORVM

DIOSCORIDIS

Ad uencrem excitadam ſtimulandamque.

Coſtus ex multo bibitus.
Crocum potum.
Semen lini cum melle & pipere deuoratum.
Regum decoctum in cibum iumptum.
Ruta lagnus in cibis comeſta.
Eruca ſemen bauſtum.
Dracunculi maio.radix ſolta,uel cluca ex uino bibita.
Aphodeli radix aſſumpta.
Nafturtium potum uel conſumptum.
Porri ſemen potui datum.
Bulbus decoctus manducatus .
Allium cum coriandro tritum in cibis .
Vrtice ſemen ex paſſo potum.
Galij radix aſſumpta.
Mentbe ſuccus potus.
Paſtinace cruciate radix comeſta .
Anifum potum.
Telphinii canis radix , que segerior eſt bibita uel comeſta .
Satyry radix eſiata .
Eryngium in uino potum.
Glaciolj ſuperior radix ex uino iumpta.
Sinacrum renes dracbma ponderc ex uino bauſti .
Lac omne bauſtum.

VIRILIVM, ET PVDENDORVM

MATTHIOLI

Galanga pota,aut in cibis adsita .
Mofcus ex cicmo oleo peni illitus.
Zibetum eodem modo tunctum.
Tufiaccorum oleum nuā cum oleo iunipbino,benzuino, & moſco gemadribus illatum .
Fraxini ſemen cum pilulis, & nucibus pinis deuoratum additu facebaro.
Nux indica.
Myrtilice nucis oleum gentalibus illitum .
Sepie piſces cū nucibus & allio pyrata & deuorata.
Centaſe cerui in pulueren tritum & ex uno iumpti.
Caryopbyli quatuor dracbma.pondere ex lacte poti.
Tbaſpioli in lacte bubulo decocti, & iongo pipere , & galanga aſperſi.
Dauci ſemen .
Mala iuſana elixa & cocta in butyro fyxa & cum iongo pipere deuorata .
Vitis nigre radix ſub cinctibus cinctibus decocta & cum pipere & ſale deuorata .

DIOSCORIDIS

Ad augendam genituram.

Coriandrum bibtum .
Omnia medicamenta,que uenerē excitant,preter ea, que in calore & ſiccitate excellunt .

MATTHIOLI

Selamnum olcum potum,aut in cibis additum .
Cephalliones cum pipere & ſale.
Nuclei pini .
Tefticula .
Nux indica .
Calliaceorum teſtes frequenter deuorati .
Onyxa in bubulo lacte decocta additu croco & cinamomo .
Cicera cibo data .
Tbaſioli in lacte bubulo decocti,iongo; pipere, galanga aſperſa .
Rapum in lacte decoctum .
Napi ex pinguium cruni iure decocti additu pipere .
Siler cocta cum & cum pipere deuoratum .
Aſparagi in cibo iumpti .
Trago pum cremor ex cranium iure paratus .
Caryopbylli quatuor dracbma.pondere ex lacte poti.
Cinama ecbinus ex pipere deuoratus .
Ferule coruſum ſub cinctibus decoctum cum iale et pipere deuoratum .
Mala uſuna cocta , & in butyro fyxa & cum pipere deuorata.
Vitis nigra radix ſub cinctibus feruentibus probe decocta,& cum pipere deuorata .

DIOSCORIDIS

Ad uentre inbibendā & nocturnas pollutiones .

Vitis ſemen potum & folia teſtibus illita .
Portulaca mandu cata,pudendis; inuncta .
Lactuce ſemen potum nocturnas uencris imaginatio nes arcet .
Amethi ſemina & cepe decoctum aſſumptum .
Ruta in cibo,potaque iumpta .
Camini teſticuli bebe langualia,lacticaque radix potui data .
Cannabis latine ſemen in cibum largius iumptum .
Gladioli uiſcerior radix pota.

Cicuta

Cicuta cum Jua comas trita, & Gentianæ illita, et efficacissimum medicamentum.

MATTHIOLI

Capharis remedes & testibus illita.
Vinum in quo mulieri pilos fuerit immersus, potum.
Lacteæ fœminæ cæpe momento testibus illitus.
Lacteæ fœmen ex papaveris feminis cremore potum.
Stymbrij succus testibus illitus.
Cannabis Jatine femen largius sumptum.

DIOSCORIDIS

Ad lemnias prodiuum.

Nymphæe radix bibita.
Virgæ ilyricæ radix ex aceto potæ.

MATTHIOLI

Hyoscyamum olenm remedes & testibus illitum.
Thus adactum pondere cum aqua nymphææ bibitum.
Lactucæ, aut ireos bibitum vel una ex aqua plantaginis vel ta additis succino, aut oleo cæpinæ momento.
Capharis cum succino ex aqua nymphææ bibita, extenuatis.
rusque illita.
Rosæ baccæ, vel & lauro in vino austero potæ.
Rosarum cruces Jolosis, capillive epoti.
Sacchari & pumicæ floribus paratum ex vino austero sumptum.
Cicborij succus potus.
Menthastri succus potus, & testibus illitus.
Agaricum aurigo dracmæ dodrante cū absinthij succini femidrachma ex portulacæ, aut plantaginis succo potæ.
Libofferum urunda; femen Jesquidrachmæ podere ad dies pauci aphem quatuor, & succini cruputis duo bus ex succo portulacæ plenibus detobus potum.
Mulieribus cui caduca inest umbella una ex floribus tribus, et Jua ipsius aqua Jillatitia, aut caprino lactis potum, aut cum coralliojuccino & choris foobe propinatum.
Vrgentum ex roseo in mortario plumbeo paratū.
Diphryges illitum ex roseo ungento.
Coralium potum.

DIOSCORIDIS

Ad pudendorum ulcera.

Oelyphi illitus.
Aloe illita, & in puerem imposita.
Polygoni succus in uino decoctus & mulieribus ad alui dari aphem quatuor, & succini cruputis duo.
Alumen quocunque modo adhibitum.
Rosis Jadis inspersus.

MATTHIOLI

Mmula ex capitulo radice potæ.
Balaustium cum marina spongia exiccatum additis oleo & alumine.
Cucumeris exsuctæ cinis.
Cinnamomum lapilli cum tartaro triti & aspersi.
Rorismarinum vinum in pulverem admotum.
Rosis Jolis decoctum potum.
Anethum vinum & apersum.
Solidaginis medix Jolia, aut eorum Jucus adhibitus.
Sanicula
Auricula muris
Pilosella } *vinum in pulverem inspersa vel in lotionibus decoctas, & potæ.*
Potentilla
Pulmonaria alcea

DIOSCORIDIS

Ad vetustum inflammationes, & tumores.

Cicer cum ervo decoctum appositum.
Rabi in vino decocta cataplasmatis addibita.
Successionis folia cū floribus emplastri modo imposita.
Alphodeli radix & folia illita.
Cimolea illita.
Melilotum emplastri modo adhibitum.
Cocodes lapis illitus.
Rosa illita cum lauri foliis.
Sal cum origano, & fœnugræco illitum.
Centaurium cum palla vua, Jideique lomento, aut cera impositum.
Conradum cum vua palla, & mollis illitum.
Lilij consiliæ radix cum apollinari herba, & tritica farina cataplasmatis modo.
Sinapi terra ex roseo, & aqua illita.
Hyoscyami femen tritum ex uino impositum.

MATTHIOLI

Viridis illygreæ Jarina cum aliis quibusdam medicamentis, ut in communi de tritæ dictum.
Hyoscyamum olenm illitum.
Fœnugræci farina ex hydromelite decocta, & addita axungia impolita.
Cicerum farina, aut faba, aut ervi ex aqua decocta & illita.
Beticis folia tusa, & illita.
Lenis palustris stillatitia aqua illita.
Vrgentum ex morario et pistillo pumbeo cum roseo paratum.

DIOSCORIDIS

Ad genitalium pruritum.

Salsa decoctum ex vino illitum.
Regma omnes præsertimque terebinthi illa.

DIOSCORIDIS

Ad indurates testes.

Ironis femen impositum.

MATTHIOLI

Irinum oleum illitum.

DIOSCORIDIS

Ad eos, qui natura præpudo carent.

Thapsia Jucus circumlinitus, tumoré enim excitat, quæ deinde purgatum Jolia emollitus, præsenti lactucam vel arcic.

DIOSCORIDIS

Mel frigidis diebus a balneo illitum.

DIOSCORIDIS

Ad genitalium phagedænas exulcerationes.

Taurinum fel ex mulie illitum.
Labrusicæ flos tritus cum nucle, crocoomyrrha, & roseo impositus.

MATTHIOLI

Pilosella
Potentilla
Solidago minor, & media } *quouis modo usurpata in*
Sanicula } *topicis auxilijs.*
Auricula muris

DIOSCORIDIS

Pyrola.

Ad genitalium tympos.

Smyrnis Jalsæ crematum caput illitum.
Fel Jyluestris cæpæ inunctum.
Finum oualum ex aceto impolitum.
Thymus emplastri modo adhibitus.
Tympora appolita.

Digitized by Google

Rpta cum pipere,nitroque comprimata.
Tubuscule carascia lac tunsum.
Chamedrios ramt erutt, & impositi.
Marcurialis locus illius.
Heliotropij semen illitum.
Oleum e chalcanthо illitum.
Oleum nofrum de arimono cum cantela adhibitum.

VTERI

DIOSCORIDIS

Ad ucas Itrangulatus.

Mel radices erua,& cu molle in celegmate decoratæ.
Imperi baccæ poræ.
Vngues odoratj pillitj.
Cinices lothatry marbus illitj.
Bitumen oſtacum, pillitum & admotum.
Phoce coagulum potum.
Vrina cum liquitrino oleo fœnefrata infusa.
Pranagnis lucus poræ.
Smapi cruum naribus illitum.
Aquaticum dracoma pondere trimpitum.
Rpta tritæ excoriæ mollc,pudendis & feali illita.
Tranacis bercalci femen cum mino bibitum.
Scicilæ Malfiliotis radix,& femen potum.
Pœucedanum oliratum.
Sagapenum marbus ad oſtetendum illitum.
Trifolij bitumnoſi femen,& folia poræ.
Pœonie nigri femens grana xv.bibita.
Alfinatis radix porè.
Bitonice folia decoctæ pondere in aqua dulci haurta.
Cagatis lapis luffitus.

MATTHIOLI

Zibetum exuendæ umbilici illitum.
Inguladium luli in pulmonem contrit, & ex mino dabo potui.
Caſtoreum incensum marbis admotum.
Caſtoreum femoboli ponere cum pari alfa fœtida in catapotijs deorarum.
Imperatoriæ radix ex mino.
Sagapenum cum oliratum caapotijs deoratâ.
Alliatis ſemen lapporum.
Tuffilaginis marbis radix dauum dracbmarum pondere ex mero pota.
Hippoglolſi radicum, aut ſolorum pulus cochlearis hemina ex mino vel uce bauſus.
Artrbmi flores,folia,& ſemen,cu volateo, & melle umbilico adhibita.
Vus alba radix ex mino pota.
Quuta ellenia noſtra in commune,de mino deſcripta, bauſta, in faciem protecta.

DIOSCORIDIS

Ad menſes ducendos.

Iris illyrica ex mino lumpta, & foia adhibita.
Mel radicum decoctum delelſionibus adhibitum.
Accor decoctum in ielſionibus.
Cyperi radicum decoctum ſuis adhibitum.
Pbu decoctum potui datum.
Aſari radices ſenis dracbmis ex aqua bibita.
Caſſa odorata in poiu lumpta.
Cinamomum bauſtum,uel ex myrrba luppositum.
Amomum pepis,aut ſoſiombus additum.
Colus ebibitus.
Odoratus unicus potui datus.

Calamus odoratus bauſtus, & luppositus ſotus.
Canacanum ex aqua muſa potum.
Helenij radicum decoctum potum.
Myrrba cum adſtabio, lupiquum cremore, uel rua lucco admota.
Styrax pota & applata.
Bitumen ex mino, & ciſtero bibitum.
Cedrides ex polme pipetis bauſta.
Lauri folorum decoctum ſotus admotum.
Polyllirea folia potui data.
Vitetis ſemen dracbma pondere ex mino bauſtum.
Olea Acetbyopice,ac noſtratis lacbryma pota.
Amygdala amara devorata.
Ruchcum lac cum decocta nuce gracca ebibitum.
Cochlea terrefires cum ſuo operimento ſuccis, & ſtamine tocis admota.
Calforum dracbmarum dauum pondere bauſtum.
Cape lucus pudendis illitus.
Oclypum in lana luppositum.
Anſerinus & gallinaceus adeps illitus.
Caryarum nonnullarum ſtamen ex odoramento aliquo potum.
Scandalecum bibitum.
Semnis lini decoctum ſotu admotum.
Lupinorum decoctum cu myrrba, & mollc lupposita.
Raphanus in cibum lumptus uel eius ſuccus bauſtus.
Alphodelj radix potui data.
Bryonj decoctum bauſtum.
Brallica ſuccus ex ſoliacea farina luppositus, uel cinſdem ſuccus cum decoctum bibitum.
Sium pro olere lumptum.
Cribimum, uel eius decoctum in potu lumptum.
Centaurij maioris radix bibita uel cinſdem ſuccus lupositus.
Coridylæ gummi ex myrrba ſubditum.
Lactucæ ſylueſtris lacteus ſuccus bibitus.
Porrum dpineſticum, & ſylueſtre comeſtum.
Alij conatum decoctum in delelſionibus additum.
Yolaminis tum pota tum lupposita.
Abrotani ſemen ex aqua bauſtum.
Cappuris cortex & ſemen potui datum.
Anemones radix ex uelere applata.
Hedere corymbi tritti ſubditi.
Pulegium bibitum.
Agrimonium cum oxymele draclime pondere bauſtum.
Origanum potum.
Abſinthium bauſtum uel ex nucle ſubditum.
Tragoragnum potui datum.
Saline decoctum potum.
Amni ex uino bauſtum.
Tbymi,thymbræi; decoctum in potu lumptum.
Scrpyllum potui datum.
Smyrnij ſemen ebibitum.
Amaraci decoctum bauſtum, uel pudendis illitum.
Baccharis radicis decoctum potum.
Ruta uiua; tum pota, tum ſubdita.
Panaces brucium ex uino bauſtum.
Iapiſtri radix & ſemen potum, & illitum.
Paſtinace erratice ſemen potum.
Selelis maſſilienſis radix, & ſemen bauſtum.
Torulium potui datum.
Fœniculum ex uino lumptum.

sijon

Digitized by Google

Sifon bibitum .
Labaotis radices poæ .
Tuccedanei succus potus .
Petroselinum potui datum
Danucm bauſum .
Hammoniacum in potu ſumptum .
Nigella pluribus diebus bauſa .
Sagapenum potum.
Laſerpitij liquor cum pipere & myrrha bibitus .
Galbanum ſuppoſitum & ſuffitum .
Cinopodium bauſtum .
Chamædryos decoctum potui datum .
Lilij crematæ radix ex poſſeo lubdita .
Betoniſophyli decoctum in defeſſionibus .
Polij marijque decoctum bauſtum .
Trifolij ſemen & folia pota .
Scordij ſuccus bibitus uel herbæ ipſa lubdita .
Artemiſiæ decoctum ſeſſionibus additum .
Myrrhæ bibita .
Coniæ folia & flores poti .
Hermiodactilis radix cum uuluere lubdita .
Rafi folia & baccæ ex uino ſumpta .
Lenoij decoctum potum , & ſeſſionibus admotum .
Eadem ſemen dracharum duarum ponderc ex uino ſumptum .
Anthemidis decoctum uim potum, in foca addibitu .
Peonie radix auxedala quantitate bauſta .
Rubie radix ſuppoſita .
Alcanni decoctum bibitum .
Tricbomanes potui data.
Anagyris tria folia ex poſſo ſumpta .
Hypericum cum bibitum, quam ſuppoſitum.
Coris ſemen potui datum .
Vitis uruique folia trita, & cum myrrha lubdita .
Betonice folia dracbme ponderc cum uino ſumpta .
Mouly ſemen bauſtum .
Chamædaphnes foliorum ſuccus ex uino bibitus .
Cladioli ſuperior radix ſuppoſita .
Tragi liquor bibitus, quemcunq; ſemen & folia pota
dracbma ponderc .
Chylocome ex melligato ſumpta .
Elaterium in pello ſubdi tum.
Helcbyſi coma ex muſto potui data .
Mandragoræ liquor ſemuobol ponderc ſubditus .
Emulſum ſemen bibitum .
Dapbnoides bauſta .
Veratrum { Nigrum / Album } ſuppoſitum .
Viticella nigra tenella mitigata in cibum ſumpta decoctæ
olerum uel aſparagorum more .
Helenioryhi folia ſuppoſita .
Vinum { Scilliticum bibitum . / Abſinthites bauſtum . / Hyſſopites potum . }

MATTHIOLI

Nardus Italica & lauendula cum in potionibus tū
in fomentis .
Myrtus decoctum potum .
Pbu quoquo modo ſumptum.
Cinnamum ſuluatica aqua pota .
Calamus odoratus uel gyris .
Croceum ex uue ſumptum .

Impyrnarum baccarum decoctum potum.
Sabinæ decoctum bauſtum .
Arundinis radix .
Cicerum rubeorum, nigrorumue ius .
Lupini decoctum cum myrrha & nucle impoſitum.
Sinapi in potione ſumptum .
Dracuncoli radix ſuppoſita.
Ari ſemen dracbmarum duarum ponderc bauſtum .
Centaurij minoris ſuccus ſuppoſitus .
Centaury magni radix exbibita .
Centaurij minoris ſuccus bauſtum , quam foiu
dendi decoctū decoctum cum bauſtum , quam foiu
adbibitum .
Hyſſopum { quoquo modo uſurpatum . / Tuſcpium . }
Diſtianas adbus tum ſuppoſitus, tum cum pulegio ſuffitus .
ſtrus , tum ex mero potus duarum dracbmarum
ponderc .
Cataria cum pota, quam in defeſſionibus addita .
Calaminta tum pota tum ſuppoſita .
Impcratoria quouis modo uſurpata .
Y nicetoxici radices in defeſſ. anbus additæ .
Artemiſiæ recentia folia cum myrrba & oleo trino
trita , & appoſita .
Botrys ſuffitus uſurpata .
Matricaria quoquo modo adbibita .
Lupuli ſemen tritum, & potui datum .
Squinta eſſentia noſtra frequenter pota ſeſſentie pon-
dere .

MATTHIOLI

Ad alba uteri proſtuuia .

Hyoſcyamum oleum pubi & lumbis illitum, et ſup-
poſitum cum lana .
Cepbea cum ſuccino, & aqua nymphee bauſta, aut
pub, aut imo uentri illita .
Rbois mali ſuccus cum ſuis capillis acceptus .
Quercus folioru tenellor ſuffitus aqua bauſta .
Caſtoreum uiteor rubes membrana cum cboris ſco
be & nymphee alba ſtillatitia aqua .
Saccbarum e ſpongijs pumice arboris paratum .
Dactylorum oſſa in pulucrem trita, & cum ſuccinis
dracbmis lacbrymis, & aqua portulace pota .
Oſſicula mali punice acidi cum tburis pollice ex ſtilla
titia roſarum aqua .
Lenimentum pulmonis ex uino auſtero bauſta .
Ebur in tenuiſſimum pulucrē tritum, & ex creumore ſe-
minis lactucæ potum, quod prius in aqua, in qua ſe-
rum canabis extinctum fuerit, ſit maceratum .
Mithi radices cum ſuccis ex uino auſtero bauſta .
Opbtbalmum ex queruorum foliorum aqua potum .
Sumac malæ folia ſuffita .
Roſmarinum quotidie, idque diutius ſumptum .
Lunaria minor exbibita .
Alcbimille lunarie appellate ſtillatitia aqua pota
aut in uterum infuſa, aut eius decoctum in defeſſio-
nibus uſurpatum .
Cacyopbylate radices bauſtæ .
Potentille ſuccus ſtrina ex ſua ipſius aqua ſtillatitia
additis coralio & cboris ſcobe , pota .
Solbaſtrella, & eius ſemen .
Pulmonaria altera .

Amaranti

Digitized by Google

Amaranti purpureti flos .
Malvæflorum recens contusum, et suppositum, pubiqué illitum vel cum cerussa, lacteq; & eboris rasturæ ex ipsius aqua potum .
Malorum punicorum acidorum unum potum .
Cymbalaria herba in acetarijs devorata .

DIOSCORIDIS

Alimentes cohibentes .

Ægilops .
Agni casti semen .
Agrestis vitis uva .
Agrimonia herba .
Alcea radix .
Alchimilla herba .
Alsine herba .
Althæa radix .
Amygdalæ dulces .
Anagallis herba .
Anchusa radix .
Anethum herba .
Anisum semen .
Apij radix .
Arnoglossa herba .
Asparagi radix .
Asphodeli radix .
Atriplicis hortensis herba .
Auricula muris herba .
Auricula muris radix .
Auricula muris semen .
Balaustia .
Balsamita herba .
Bardanæ radix .
Betonicæ herba .
Bistortæ radix .
Blitum herba .
Borraginis herba .
Brassicæ semen .
Bryoniæ radix .
Bugulæ herba .
Buglossi herba .
Buglossi radix .
Bulbi radix .
Bulbi semen .
Cacalia herba .
Cacalia radix .
Calamenthi herba .
Calcitis .
Cannabis semen .
Cannabis radix .
Cannabis herba .
Cardui benedicti herba .
Cardui benedicti radix .
Cardui benedicti semen .
Cardui mariæ herba .
Cardui mariæ radix .
Cardui mariæ semen .
Caryophyllatæ radix .
Caryophyllatæ herba .
Caryophyllatæ semen .
Centaurij herba .
Centaurij radix .
Centaurij semen .
Cepæ radix .
Cepæ semen .
Cerefolij herba .
Cerefolij radix .
Cerefolij semen .
Chamædryos herba .
Chamædryos radix .
Chamædryos semen .
Chamæpityos herba .
Chamæpityos radix .
Chamæpityos semen .
Chamæpityos flos .
Chamæpityos resina .
Chamæpityos oleum .
Chamæpityos succus .
Chamæpityos cortex .
Chamæpityos lignum .
Chamæpityos folium .
Chamæpityos fructus .
Chamæpityos gummi .
Chamæpityos bacca .
Chamæpityos semen .
Chamæpityos radix .
Chamæpityos herba

Digitized by Google

VTERI

Allelolium recens vsum, et iuppositum, puluis: illius
Troscorum malorum acidorum nimia potus.
Coralium rum potum, quam iuppositum.

DIOSCORIDIS

Ad lecundas pellicias.

Cadoremam dracbmarum duarum pondere cum pule-
gio bibitum.
Vicimum alterius lemen bauliæ.
Alli come decoctum lolu impolitum.
Ariltolochia longa cum myrrba et pipere jumpta mel
peltilo indata.
Tragum bibitum.
Thymi decoctum potui datum.
Thymbra decoctum bauliæum.
Apii lemen in potu jumptum.
Matrunij decoctum bibitum.
Staebyos decoctum potui datum.
Artemilie decoctum in delipionibus adbibitum.
Circe radix quatuor librarum pondere contulà, &
in lepem dielus mit lemitis macerata per noctē,
diurnà; tribus diebus potà.
Onanthes lemen cum caulis & folia ex multo bibita.
Leucoij lemen dracbmarum duarum pondere ex vino
bauliæum.
Rubia radix jupposita.
Anagyris trita folia ex pallo bibita.
Cbamapityos ex melle jubdita.
Chrylocome ex aqua multa potà.
Trichomanes bauliæa.
Bryonia jupposita.
Myrrba potà.
Pucedani luccus potus.
Bunij lemen potum.
Smyrnij lemen potui datum.
Adiantbi decoctum bibitum.

MATTHIOLI

Nardus Italica aut Lauendula potà.
Cinnamomum uligrave ftillatitia aqua potà.
Balsamum Peruianum potum.
Ari lemen dubus dracbmis potum.
Dictamni albi radices cum pulegio lotu adbibitæ, aut
ex mirteo potæ durum dracbmarum pondere.
Illicum albovum ftillatitia aqua bibita.
Artemilia recens cum myrrba & vino oleo trita, &
Juppolita.

DIOSCORIDIS

Ad expellendum fœtum.

Calyorum durum dracbmarum pondere cum pule-
gio jumptum.
Cauicule lac prime fœture bauliæum, novum pelle.
Oelypus in lana Juppolitus.
Caprarum mons anarum jinum cum aliquo odora-
mento potum.
Vuluæ jinum jullum.
Cicere decoctum bibitum.
Lupinorum decoctum cum myrrba & mille folia ad-
bibitum.
Sium pro olere in cibo jumptum.
Dracunculi matoris decoctum injulum.
Piper bauliæum.
Cyclamini radix fœmori adaligata.
Lædere folionum peciolos mulle illius judicii.

VTERI

Centaurea radix jubdita.
Centaurij maioris radix indita.
Centaurij minoris lucus bibitus.
Pulegium potum.
Dittamnum bibitum, mixtum, in cremento.
Thymi decoctum bauliæum.
Thymbre decoctum potui datum.
Baccharis tec emijlima radix jupposita.
Tunicis Herculei cremenata radix indita.
Pastinacee erratice radix jubdita.
Selelis marlilienjis radix potà, quinetum & lemen.
Calbanum cum myrrba & vino potum, jullumque.
Cinopodium potum.
Chamedryos decoctum potum.
Scordij lucus dracbme pondere jumptus.
Artemilie decoctum in jeffionibus adbibitum.
Conyze folia, & flores bibita.
Leucoij lemen dracbmum pondere ex vino
potum.
Onolmatis folia ex vino bauliæa.
Rubia radix jupposita.
Anagyris trita folia cum pallo potæ, quin & adalli-
gata, jed flatim poli partum ulceratur.
Acbelus radix appolita.
Mandragore liquor injuljus.
Myrtbe potæ.
Heliotropij folia indita.
Sulphuris junus in uterum pertenens.
Daucj lemen bibitum.
Ammoniacum bauliæum.
Pentclymeni lemen dracbme pondere in vino potum.
Lauri alexandrine radix ex dracbmarum pondere
ex dulci vino jumpta.
Alumen jubditum.
Lapis tapis fœmori adaligatus.
Acetites lapis pro amuleto fœmori jullpensus.
Samius lapis adaligatus.

MATTHIOLI

Balsami fœtidi liquores omnes bauliæ.
Sabina bauliæa.
Dictamni albi radices cum pulegio lotu adbibitæ aut
ex mirteo dracbmarum duarum pondere bauliæ.
Calamintbe lus potæ, lue admotæ.
Artemilie radix potæ.
Rosmos jullimus per multibria excepius.
Chamepitys altera recens in acetо decocta & potæ.
Chrysopolia mineralis ex jabina jucco dracbme pon-
dere potæ.

MATTHIOLI

Ad alleuiationem partus.

Imperiæ & lauriæ bacce cum cinnamomo in tur-
bris ventre allate & alcentis dolbus devoratæ.
Lauri bacce lepcem devoratæ.
Cochlee arie partum dolbus adjuoe comelte.
Malue cum radice ad lemorem usque decoctæ & po-
tui datæ.
Eruljdem lucus potus.
Cardiace brebe juccæ farina cochlearis menjura ex
uino albo potæ.

DIOSCORIDIS

Ad prætermem difficultatem partus.

Sulfitus ex cancris aridis in humana excepius.

Lingua

Linqua chamel conis caballata.
Rapha: cortex ex adis nonnullis suppositus, lege ra-
phani commun arium.
Dittamnum cretense in pota propinatum cum suo ip-
sius decocto.
Dittamni albi radices cum pulegio sumptas, aut ex me
raco potas dantur vehementissime pondere.
Liborum aloe, um stillantia aqua potæ, additis croco
& cafia odorata.
Liberocrini mineris feminis arachne due ex latte
mulieris potæ.
Cardiaca herba in pulmentum trita, potæ ex vino albo
cadho cochlearis mensura.
Chrysocolla fossilis aracha pondere potæ. Aequi
dant non decet nisi in magno dysenteriæ usu.
Argentum vivum sensi cruciabili pondere devoratum.

DIOSCORIDIS

Ad conceptionem inhibendam.

Salicis folia pondere quinque, & cum aqua iuniperi
potata.
Lupercinum coagulum cum lacte mulieris potum ad tria dies mane
ieiuno.
Sanguis mustelæ illitus.
Brassicæ flores ex potu in pegasmo subditi.
Asparagi radix suffita.
Piper acetum illico subditum.
Hedera e corymbis arachi, pondere ad purgationem bastli.
Hedychroum aute coitum genitalium subditum.
Cedria vis. ii. menibro illita.
Oyster ostreas lapis sticis pondere 4 diebus ad purgationem
potus.
Aspidium (ut quidam credunt) silicis luna nocturno
tempore decerpsum cum milii farine ventri adhi-
bitum.
Ruta.
Periclymeni semina & folia diebus triginta ex potu.
Rosmedy folia trita illico ad purgationem quinq; diebus
continuis bibita.
Cladioli inferior radix bausta.
Filicis feminæ radix potui data.
Heliotropium adalgatum.
Rubigo ferri pota.
Alcanna aute coitum nullas admota.

MATTHIOLI

Leporinum Stercus suspensum.
Vnii quo uiuus mulius piscis immersus, ius ferri, potui
datus ingustum cinis bausus.

DIOSCORIDIS

Ad conceptionem iuuandam.

Leporinum coagulum cum lacryo Judaicum sumptum ad
mensuram purgationis.
Lolliacea farina cum myrrha, thure, olibano mine, & cro
co sufflata.
Tragiacee cruciate semen potum.

MATTHIOLI

Salsa succus bemina mensura addito salis modico
quatertio diebus potus.
Centaurium suppositum.
Imperatoriæ radix ex vino pota.
Achillea, seu flellarie pulvis ex vino aut lacte quin
decim, aut uigint diebus continuis potus coclicha-
ris mensura.
Oleum e monoculea uteri oculo inunctum ante uene
ris congressum.

Oleum e ragadis lapidis illitum.

DIOSCORIDIS

Ad fœtum mortuum educendum.

Dictamnum cum potum, cum lubditum.
Salsole decoctum bibitum.
Calabanum cum myrrha ex uino potum.
Alcarrubi decoctum bastum.
Thlaspi semen decoctum potui datum.

MATTHIOLI

Balsami faxifraga liquores omnes bausti.
Centaurij magni radix.
Centaurij minoris succus hippofagus.
Plantaginis decoctum potum.
Calaminthæ tam potæ quam hippofagæ.
Borrys coctæ ac suffitæ.
Chamæpityos ex aceto decoctum potum.
Chrysocolla fossilis aracha pondere ex succo fabinæ
potæ; sed ubi tantum uiæ pericului adsit.

DIOSCORIDIS

Ad prohibendum abortum.

Aretios lapis suistico bracchio adalgatus.
Samius lapis pro amuleto sulpensus.

MATTHIOLI

Dactylii recentes cu infectory coccc, pulueri decocti.
Cydoniæ malæ frequentior esitatæ.
Schinæ lapo decoctæ, uel succhymum ex eius floribus
paratum.
Betonicæ uel tormentillæ radices bibitæ & uentri, lum
bisque ex aceto illitæ.
Coccum infectorium quotidie in ouo sorbil: propina-
tum thuris modico additamento malitiæ. Pulueri
præsertim ipsinum ad hoc habes lib. 4. cap. 93.
Lapis lapis glissatus.

DIOSCORIDIS

Ad puerperia iuuanda.

Dittamni radix bibita.
Baccharis radicis decoctum pota adhibitum.
Ramicinum erraticum potum.
Pæonæ anthi succus hauftus.
Tormentillæ radix potui data.
Althææ decoctum infusum.

MATTHIOLI

Balsami fæminæ liquores omnes poti.
Dittamni albi radices hippofagæ, aut cum pulegio infu-
sæ: quantitas ex mensura potæ dantur draclima
unum ponderæ.
Mentha sylvestris bibitum.

DIOSCORIDIS

Ad prægnantium malacias.

Vitis viniferæ foliorum, caroticolorumq; succus potus.

DIOSCORIDIS

Ad uteri inflammationes.

Nardi indicæ decoctum pota adhibitum.
Lunci odorati decoctum in delassionibus adhibitum.
Vitis foliorum & fructuum decoctum pota appo-
situm.
Butyrum recens illitum.
Sonchi succus instillus.
Asparagum dracbmæ pondere cum oxymelite potum.
Tussilaginis decoctum pota lubditum.
Metallorum cum pasto empbasteri modo impositus.
Tragacantha bdellyma ex melle indita.

Digitized by Google

Artemisiæ decoctum in defluxionibus adstringit.
Lenocq decoctum foias appositum.
Anthyllidis vsdria ex foliaceo lactefque indita.
Tartheny decoctum in defluxionibus additum.
Alchea decocta, ac foliorũ cataplasma emplastro, iuliuve addpe, aut refina terebinthina subdita.

MATTHIOLI

Hyoſcyamum oleum illinit.
Conſolidæ regalis flores pot.
Oleum de mandragora illitum.

DIOSCORIDIS

Ad cutis cratos locos.

Aſphaltũ ex vino decoctum inſpiſſat.
Lac in quo ignit calcul extincti, ſæpius inſpiſſat.
Oſypum nitrum, exprſſi enim & cmollit.
Fœnugræci folia ex aceto illita.
Aſclepiadis folia addibita.

MATTHIOLI

Malicorium cum myrra, ſpongia exiccatum addit aloe & alumne.
Solidagnis media & minoris ſtruma inſperſa aut ſuccus illitus, aut inſuſæ.
Sanicula
Aurcula vrſi
Thoſpſia
Tyrola
Toſenella
} addibita.
Oleum e mmoradica ſyphone inicctum.

DIOSCORIDIS

Ad indurtos locos.

Myrrha cum abſynthio, ſupinorum cremore, vel vnæ admota.
Styrax ulita.
Amygdalus & gallnaceus adcps illitus.
Bdellium mundtum.
Malue decoctum nitrum.
Ladanum pollis emmiſſum.
Panaces bryculum ex melle indium.
Ebuli fambuci, decoctum foia admotum.
Partheny decoctum in defluxionibus.
Fœnugræci ex aqua expreſſus ſuccus cum aſſerino adipe in peſſulo ſubditus.
Lilij radix admota.
Agreſtum ſuffitum.

MATTHIOLI

Amygdalinum oleum.
Selinnum oleum.
Oleum ex ouorum uitelli.
Cerum & nitulna mcdulla.
Lini ſemnis oleum.
Oleum liuorum albornm.
Lupuli ſlorum decoctum in defluxionibus ulcerpatum.

DIOSCORIDIS

Ad ueri inflationes.

Ruta ex oleo decoctum cxhjcre prefuſum.
Geranium & cius radix drachme pondere pota.

MATTHIOLI

Galanga.
Cubebe.
Cinamomi ſtillatitia aqua.
Balſami ſtatim liquores, & oleum in potionibus.
Cinctnum oleum.

Laurinum oleum.
Scorpionum oleum in pocu datum, aut externe illitum.
Caſtoreum cum pipere albo & mollcrato potum.
Malium cum ſale inspoſitum.
Silymbrium in cadmi ſeguia calefactum & odorato mcdo aſperſum, uentriq; applicatum.
Dictamni albi radices duxtum, dracbmarum pondere ex mcdo potæ.
Menthæ graca in placentis addita, aut eius folia tenui pultici illita, & cimlc in oleo, aut butyro fixa & deuorata.
Carum quouis modo ulpatum.
Imperatoria radix bauſia ex mcdo.
Maſtrucata quouo modo adibita.

MATTHIOLI

Ad molam expellendam.

Baſſamum ſaſſitium potum.
Dictamni albi radices Iuppoſita, aut cum pulegio ſuffita, aut ex mcdo duxtum drachmarum pondere bibita.

MATTHIOLI

Ad ucert frigiditates.

Nardus Italica.
Lauendula.
Cubebe.
Cinamomi ſtillatitia aqua.
Balſamum ſaſſitium. & eius liquores omnes.
Nux myriſtica.
Scorpionum oleum in uni potione ſumptum, & foricis applicatum.
Dictamni albi radices, aut cum pulegio ſuffita, aut ex uino mcdo potæ duxtum drachmarum pondere.
Menthæ graca tanſ ſtim, quam poiu ulpata.
Carum quouis modo ſumptum.
Imperatoria radix ex uino pota.

MATTHIOLI

Maſtrucata quouodcbet ulpata.

MATTHIOLI

Ad uulnus, cohibendum.

Nucum ſue uiridum concretum pini ſtillatitia aqua cum linctus in ea maſeſactis admota.

MATTHIOLI

Ad delectandas feminas in coitu.

Auxata
Bet { *Lucj* / *Peruicis* } *coli uerii mundtus.*
Gallnacei
Zibetum pon ultimum.

DIOSCORIDIS

Ad procidentem uterum.

Cafia ſtim uel Iudica adibita.
Myrti baccarum ſuccus in defluxionibus.
Colonorum malorum decoctum ſtim adibitum.
Gallarum decocti um in ſeſſionibus additum.
Acacia Iudaica.
Hypocyſtis Iudaica.
Vrtice uirusq; folia impoſita.
Acetum ſtim adhibitum.

MATTHIOLI

Maſtiche aſperſa.

Digitized by Google

VTERI
DIOSCORIDIS
Ad uteri dolores & eroſiones.

Adeps ⅄ *Arietinus* ⅄ *Caninaceus illitus.*

Vrina cum lixiuio oleo feruefacta impoſita.

Tus feminis decocti cum ſulphure.

Malua decocta ſola adhibitum.

Portulace decoctum chymate indicum, propriè facit ad eroſiones.

Rhapontici pocum.

Centaury maioris radix bibita.

Aristolochiæ in deſpoſitionibus.

Vredinacee radix ſola ex recenti ſulco adipe uel ex oleo ſubdita.

Hypocystum ſeminis crenoy indicus.

Mandragoræ liquor pelliculis impoſitus.

MATTHIOLI

Vinum oleum illitum.

Cinnamomi Stillatitia aqua pota.

Amygdalinum oleum balneum.

Laurinum oleum inunctum.

Balsami ſaltim liquores omnes.

Nucis myrtilice decoctum ex rhodomelite, & aqua uite potum.

Nucis myrtilice cum matricariæ radicibus ex uino albo cocta, potui data.

Scorpionum oleum in potione ſumptum, aut foris admotum.

Caſtoreum cum piperе albo ex melicrato.

Sigillum cum Terebintho in calenti legula caſtigatum & odorato mixto applyum impoſitæ uteri.

Succile radicum decoctum ex uino paratum.

Chelidonium maius ex radice ſuſum, & oleo chamæmelino feniculaceum, uino uentri admotum.

Dictamni albi radices ex mixto uino potæ.

Menthastrea in placentis addita.

Impetrorata quouis modo bibita.

Vinetozici radices in deſpoſitionibus additæ.

Oleum oliuarum aliorum, & ſinapeos calidum cū ſuccida lana uentri adhibitum.

Rorys recens in tegula caſtefacta, & cretico nitro admiſtum.

Alumen ſcitile medicamentum, ſed præſtantius uide libr. 5. cap. 113.

Matricaria quouis modo adhibita.

EXTREMORVM MEMBRORVM
DIOSCORIDIS
Ad podagram.

Amomum illitum.

Mel radices impoſitæ.

Populi nigræ folia ex aceto illita.

Aruncæ cruda, ac recens folia adhibita.

Salicis folium, & corticis decoctum foliis impoſitū.

Ficuleum hæc cum farina fermigaci, & aceto cataplaſmatis addatum.

Cochleæ terreſtres ſuo cum oleo ſine impoſita Malue decoctæ cruce cum ex aceto unctæ.

Marrubii recens pulmo conſiſus impoſitus.

Lac humanum cum opio, & cera illitum.

Adeps oualis, caprillus, bruchus ex eadem animalis ſimo coacta hæc illitus.

Sanguis mentrruus inunctus.

EXTREMORVM MEMBRORVM
Caprarum montanarum ſimum ex aceto adipe illitum.

Hordei farina cum coloniis mulis impoſita.

Lens cum polita decocta, & emplaſtri modo adhibita.

Raporum decoctum ſpongiis additum.

Bryſſica cum ſeno gyraco & aceto in cataplaſmate.

Intybus per ſe, & cum polenta illitus.

Cucurbita ramenta impoſita.

Arr radix ſimo bubulo emplaſtri modo exceptæ.

Alphodeli radix cruda pondere ex mixto potæ.

Cyclaminis decoctum ſolo adhibitum.

Balbi per ſe & cum molle impoſiti.

Ranunculi bruchum cum paſſa uua illitum.

Libanotis cum lolacea farina, & aceto cataplaſmatis addita.

Scordium ex aceto, aut aqua impoſitum.

Leucoium ex aceto illitum.

Andropogonis impoſita.

Helxines ſuccus cerato, & bitumine adipe exceptus.

Hypocyami ſemen, & folia cum polenta cataplaſmatis adhibita.

Semperuiuum nutritum, hoc calor exuperat.

Vrtica empaſtri modo illita.

Malues marinus impoſitus.

Cucumeris aſinini radix ex aceto inuncta.

Thapſie ſuccus illitus.

Clans inguinaria illita.

Sambuci & cubi folia cum ſeno tauruno, aut bitumine impoſita.

Bryonia cum caprino Sterco cataplaſmatis addita.

Helioropij folia illita.

Vua paſſa a nucleis repurgata, & cum pruacis ſuccō inuncta.

Rubigo ferri illita.

Sulphur cum aqua & nitro inunctum.

Sal cum aceto impoſitum.

Aſtus lapis cum ſtabarum lomento illitus.

Cagates lapis inunctus.

Fornacee tofie exuſte impoſite.

MATTHIOLI

Oleum irinum & ſorobis paratum.

Aſarina, aut eius decoctum potum.

Smaragdum vuhum & ſudi ſuccō, aut ſolanō, aut pomula ce illitum.

Malues rerectius ex aqua decoctus & admotus.

Terebinthina reſina aut lacrima cum chamæpity decocta.

Lumbrini ligni decoctum pro balneo uſque pectinem uide lumbrici communiarium.

Oleum è lactis ouorum illitum.

Oleum è terrenis uermibus.

Faba ſeſa cocta, & cum adipe ſuilo ſubacta & impoſita.

Tamarago trita & illita.

Dracunculi radix cum melle, & caprino ſimo illita.

Art ſolia calenti ſimo bubulo illita & impoſita.

Ariſtolochiæ rotundæ.

Thymi arcti ſemencia cum oxymelle hauſta.

Camadryos decocti cum rhodomelle, & oxymeli ſaccharo potum.

Digitized by Google

EXTREMORVM MEMBRORVM

Cornuſæ florum oleum illitum: Tarandi rationem habes lib. 4. comment. de lagopo.

Primula veris illita ac decoctæ, & illita.

Vvrbaſci minoris folia in aqua decocta, & illita.

Eſulæ florum nimiſcem.

Geniſtæ flavum conferva ex jacebro parata frequenter decoratæ.

Rosmarini ex iure veteris galli decoctum & potum Sambuci tenerrima folia primo germinantia prodeuntia cum pari pondere radicum plantaginis, psilliq; axungiæ veteris contrita, & illita.

Colocynthis in cataposis decoratæ, & clyſteribus additæ.

DIOSCORIDIS

Ad coxendicos affectus.

Melirantes impoſitæ.

Helenij folia ex uino cocta impoſita.

Iridis illyricæ decoctum clyſmate infuſum.

Carnamomum ex aqua potum.

Aſarum potum vel clyſtere infuſum.

Popoli alba cortex uncis pondere bauſus.

Iberis conſeta & emplaſtri modo impoſita.

Stirpis piſcis ſalgamentum clyſteribus infuſum.

Piſcium Graium clyſteribus iniectum.

Smyrnij ſemen potum.

Bubulum ſimum ex bobus in paſcuis degentibus illitum.

Iobij farina ex aqua mulſa decocta impoſita.

Lupinos cum farina ex aceto illita.

Ammoniacum bibitum.

Aſcyri ſemen ex aqua potum.

Aſparagi radicum decoctum bibitum.

Alibæ decoctum potui datum.

Sinapi cum ſico ſuillum impoſitum, donec vuborem excitet.

Naſturtium clymate infuſum.

Itonis ſemen clyſtere iniectum.

Bulbi pers. & cum melle impoſiti.

Cappari ſemen potum.

Lepidij folia & radices cum bedeny radice trita et in potum.

Agrium trium obolorum pondere in aceto muſo bibendum.

Rhapontici potum.

Androſæmi ſemen bibitum, ſed a purgatione aquam exhorrere oportet.

Centaurij maioris decoctum clyſtere infuſum.

Lencacanthe radicis ex uino decoctum bibitum.

Abrotani ſemen cum aqua potum.

Rubiæ radix pota.

Thalictri illitum quoniq; vubeſcat cutis.

Calaminthe impoſita recens, tritaque donec exhauriantur locus.

Thymus ex ſimo cum polenta impoſitus. Idem pharmacum & thymbra.

Rhus Sylueſtris ſemen quadragenta diebus potum.

Panices Heracleum ex melle munctum.

Later cera, lignitrino & trino oleo ſubactum illitum.

Euphorbium in odorata potione ſumptum.

Leonopetalum clyſteribus infuſum.

Hyperici ſemen quadragenta diebus potum.

Chamæpityos folia xl. diebus ex dulci aqua bibita.

EXTREMORVM MEMBRORVM

Betonicæ folia ex aqua bibita.

Polemonia radix ex aqua jumpta.

Xyridis radix ex muſto pota.

Ostanafræ ſemen cum uino, myrrha & piperi jumpta.

Quinquefolij radicis decoctum potum.

Heliotropij coma ex uino baſita.

Papaueris corniculati radicis decoctum potum.

Aeſchropidis decoctum bibitum.

Artilon ex uino bauſum & illitum.

Chamæcliſſi folia trium obolorum pondere in aqua cyathis tribus tricenis, quadragenarise diebus pota.

Colocynthis clyſtere infuſa, et recens loco confecta.

Cucumeris Syluestris radix clyſmate infuſa.

Scammonia ex aceto decocta, & cum bordeacea farina impoſita.

Acetum muſcum bauſtum.

Sory ex uino clyſtere infuſum.

Mamia clyſtere inita.

Adarces illitus.

MATTHIOLI

Aſari decoctum, ſuc diluum ex caprino ſero paratum potum.

Baſſami ſtrittiq; liquor fecundus, in bauſus, in illitus.

Abiegna lacrymæ decoctæ.

Nuclei pinei frequenter jumpti.

Terebinthina, aut lariqua reſina jumpta uncie pondere adito cyathi aquæ aut ſicebadis paleueræ.

Caſtoreum dracma. pondere potum cum tribus oppopanacis obolis.

Ideis ſaccoris admirabile medicamentum, vide li. 2. commentarium de ſaccore.

Fabadum caulium & ſilliquarum cinis cum aceto eſt axungia illitus.

Lupinoru farina cocta, & cataplaſmatis modo illita.

Siliquaſtri recentia contuſa tuſa & illita.

Agrium in potionibus additum.

Tymi aridi ſemunia cum oxymelite bauſa.

Sagapenum quoquo modo adhibitum.

Euphorbium ex leuconi oleo illitum.

Aristolochiæ radix pulus trium dracmarum pondere ex uino bauſtus.

Bdellij genera omnia quouis modo uſurpata.

Chamæpityis in pulueren cum radicibus trita & cum terebinthi lacrymæ dracmis quatuor excepta, & quotidie diebus quadraginta deuorata.

Olcum Iammuke cadinum inunctum, aut infuſum clyſteribus.

Conſolidæ regalis flores poti.

Dapbnoidis recentia folia contuſa & illita donec rubeſcat locus.

Saccharum & genuſtæ floribus paratum.

Rigini ſemen ex iure veteris galli decoctum potum.

Colocynthis in cataposis decoratæ, & in clyſteribus additæ.

DIOSCORIDIS

Ad articulorum dolores.

Gallorum ſenſcentium ius potum.

Briſſica cum fœnugræco, & aceto illita.

Rutæ trus bauſus, tum cataplaſmatis additis.

Agrestem dracbmæ pondere ex aceto muſo ſumptæ.

Melilopbyllum ex jade impoſitum.

Quinquefolij radicis decoctum bibitum.

Pſyllium

Digitized by Google

Syſſimum ex voſſeco & acetoſo aut aquoſum.
Mandragoræ radix cum polenta impoſita.
Vvæ ſtaphylinæ ſuccus modo adhibitus.
Veratrum nigrum potum.
Fucos marinos recens impoſitos.
Thapſiæ ſuccus inunctus.
Narciſſi radix trita & melle impoſita.
Acetum muſſum potum.
Vinum meliteos frequentius potum.

MATTHIOLI

Tritum oleum inunctum.
Balſamum factitium illitum.
Oleum ſtammeæ unctum, & cydoneis additum.
Cerussa herbæ oleum. vide lib. 4. comment. de lapopo-
pinnularem herbam.
Abrotoni ſuccus, terebentina lentisque lachryma
pauxillo; per ſe devorata.
Malſtebe cum camino, pulegio, ſtaphisagria, et
labina omnia melle exceptæ & impoſita.
Cochleæ cum ſalis tritæ & impoſitæ.
Oleum è terræis vermibus.
Sagapenum quomodolibet adhibitum.
Oleum allii vorum allium.
Cannabis vadix in aqua decocta & adhibita.
Chamæpityos decoctum cum Rhodomelle & oxymeli-
te pluribus diebus potum.

MATTHIOLI

Ad diuturnos articulorum dolores.

Ligni Guaiaci.
Radicis { Chinæ / Zarzæ parillæ } decocti diebus xl. potu.

MATTHIOLI

Ad genuum dolores.
Oleum è nucibus Indicis.

DIOSCORIDIS

Ad articulorum collitiones.
Sarmentitius cinis cum axungia uel oleo illitus.

DIOSCORIDIS

Ad articulorum tophos.
Cannabis ſylueſtris radix decocta, & illita.
Ouorum nucta.

MATTHIOLI

Oleum milice nucis illitum.
Taxi pinguedo.
Muris montani pinguedo.
Sagapenum emplaſtri modo impoſitum addito aceto
& cappari cum ſuco.
Oleum lilionum alborum.

DIOSCORIDIS

Ad pernciones.
Thus cum Iulio adapo, aut anſerino impoſitum.
Pix liquida inunctæ.
Acacia illita.
Myrti fcminis decoctum ſotui adhibitum.
Ficus cruda cum creta impoſita.
Cucumis ſylueſtris cinis cum decocto melle illitus.
Thymo marinus recens conſitus, & impoſitus.
Aſininæ ungulæ cinis oleo macerati illitus.
Vrſinus adeps inunctus.
Vmbilici uenris ſuccus impoſitus.
Lentes cum mulſo, ficis roſis, malicorio, cydonio
malo, & roſaceo adhibitæ.

Oculi decoctum ſotui impoſitum.
Raporum decoctum fomenti modo.
Betæ decoctum impoſitum.
Veratri nigri matoris folia ex uino decocta & impoſita.
Oleum ex incauata ſyphodeli radice decocta illitum.
Cyclaminis decoctum ſotui adhibitum, quæritur olea
cum paucæ cera in eius excauata radice feruefa-
ctum illitum.
Sciſa cruenta impoſita.
Ranunculi decoctum inunctum.
Arctium ex uino illitum.
Alnum aqua aſperſum.

MATTHIOLI

Malicorium ex uino decoctum & impoſitum.
Cancrorum exuſtion cinis oleo lubactis & impoſitus.

MATTHIOLI

Ad pedum tumores.

DIOSCORIDIS

Tilia folia ex aqua aſpersa.
Ad pedum inflammationes ex calcoreū attrita.

Vulno { Vlcus / Sanies } { agminis / vlcus / sanies } impoſitus.

Calcamentorum uetcrum ſolee combuſtæ & illitæ.
Cepe Iuscus cum adipe galliuaceo immoſitus.

MATTHIOLI

Lepporinus pulmo impoſitus.
Vnguentū ex roſaceo in mortario plumbo paratum.

DIOSCORIDIS

Ad pedum tinas.
Cancrorum fluuatilium cinis cum decocto melle il-
litus.
Scilla oleo feruefacta, & cum reſina impoſita.

MATTHIOLI

Oleum ex ouorum uitellis.
Oleum ex trifolio.
Vnguentum è roſaceo in mortario plumbo diu circu-
actum ut habeat lib. 5. com. de plumbo.

DIOSCORIDIS

Ad digitorum reductas.
Tunicorum malorum Iucus illitus.
Myrti folia trita & impoſita.
Oleæ ſylueſtris folia trita & impoſita.
Ebori ramenta in pulueren adhibita.
Aloe cum paſſo impoſita.
Tamonycbus concifa & illita.
Bryonia oleo decocta, quouſque liquefcat mutta.
Labrunſcæ cremati flores ex melle impoſiti.
Rubigo ferri illita.
Acacia illita.
Rhois folia ex aceto, aut melle illita.
Marrubij folia ex melle impoſita.
Quinquefolij radix illita.
Tithymali characie lac illitum.
Acetum illitum.
Alumen aqua infperſum.
Sal impoſitum.

MATTHIOLI

Plantaginis folia recentia trita & illita.

DIOSCORIDIS

Ad paronychia.
Thus cum melle illitum.

Digitized by Google

EXTREMORVM MEMBRORVM

Eboris fcobes inferius.
Paronichie folia illius.

DIOSCORIDIS

Ad fcabros ungues auferendos.

Pix liquida illius.
Lini femen cum parte nafturtio & melle.
Cyperi pilule impofite.
Lapatbi cuiufque radix in aceto decocta illius.
Ranuncule folia, & radices admote.
Cheledonium minus illius.
Vifcum cum tirio auripigmento appofitum.
Almen cum aqua afperfum.
Sulphur cum refina terebinthina tunctum.
Sandaracha cum pice impofita.
Fex mis cremata ex refina.

MATTHIOLI

Ranunculus tritus impofitus.
Chelidonium minus tritum & illitum.

DIOSCORIDIS

Ad mobiles ungues extrahendos.

DIOSCORIDIS

Vva paffa illita.

DIOSCORIDIS

Ad conculos ungues.
Bulbi cum polenta impofiti.

DIOSCORIDIS

Ad clauos, & callos.
Fermentum tritecum illitum.

MATTHIOLI

Sulphi cretatis cinis ex aceto maceratus impofitus.
Bitumen illitum.
Lilij radix axungia excepta, & illita.

MATTHIOLI

Ad uerrucas.
Cicborium uirecentum in aceratio demoratum.
Eulcidem bebe femen dracbma pondere tribus diebus
potum ante noctemum decubitum.

DIOSCORIDIS

Ad uaricos.
Cruij radix dolenti loco adalligata.

DIOSCORIDIS

Ad lumborum dolores.
Ecbij radix pota.
Chamecifce illita.

DIOSCORIDIS

Ad inguinum inflammationes.
Leporinus pes berba impofita.

EXTREMORVM MEMBRORVM

Aſteri attritus recens illitus.

MATTHIOLI

Cochlee minores trite, & illite.

DIOSCORIDIS

Ad cancrocelas.
Cupreſſi pilule illite.
Tunicorum cyrini catapla[mat]is additi.
Symphyti pere rum emplaſtri modo impoſitum.
Quinquefolium baſilicum.
Equiſeti radix & folia impoſita.

MATTHIOLI

Aloe emplaſtri modo illita.
Bdellium fulua mastichina Judaicum emplaſtri modo
impoſitum.
Cupreſſi coni uirides ex uino nocere decocti & epo-
ti, interim ramen cupreſſinis foliis affecto loco ad-
aſperatis.
Vini folicicorum liquor impoſitus.
Cupreſſi item folia contuſa & affecto loco illita.
Lepornus ſimus & pili, qui ſub uentre habentur cum
malle decocti, & fabe quamtate frequenter de-
uorati.
Ophioglo[ſſ]um in potione jumptum, & extinfecus
impoſitum.
Tritici bebe, paulis dimidij cochlearis menſura
ex uino auſtero pluribus diebus potus.
Lunaria minor in potu ufurpata.
Polygonum minus in potionibus jumptum.
Sanicula quoius modo jumpta.
Auricula urſi ebibita.
Pulſatille ſtirpis bauſta.
Cotyledon radices ebibite.
Potentilla eam in cibis, quam in potionibus ufurpata.
Perſonata in uino decocta, aut trita, & epota.
Alchimille aride pulus ex ſua cipſius aqua ftillatitia
jumptus.
Hippoglo[ſſ]i radicum, aut foliorum pulus ſefquidrach
me pondere ex maioris Symphyti decocto potus.

DIOSCORIDIS

Ad farcocelas.
Cinis ſarmentitius illitus.

MATTHIOLI

Acanthis radix trita, & muſtbo pluribus bauſta.

Digitized by Google

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATES SECVNDVM GENERA, ex Dioscoride.

FEBRIVM

DIOSCORIDIS

Ad tertianas.

RANEVS plagellæ confricatus, linteoloue illitus, mox fronti, & temporibus impositus.

Vermes terreni, cum anserino adipe decocti, & illiti.

Plantaginis radices integræ tres, cum uini cyathis tribus, & pari aqua potæ.

Trifolij bitumino si tria folia trita, totidemque semina epota.

Hypericum ex uino bibitum.

Verbenacæ supinæ tertius à terra geniculus, cum adiacentibus foliis bibitus.

Heliotropij semin. gran. quatuor pota ante febris accessionem.

Portulacæ succus haustus.

MATTHIOLI

Asari ex uino decoctum potum, addito melle, maci, & cinnamomo.

Rosarum succus, & dilutum potum.

Tamarindi hausti.

Sebestena.

Lapis inuentus in capite nudæ limacis suspensus.

Caninum stercus album in accessione cochlearis mensura ex uino potum.

Agaricum in potione sumptum.

Rhabarbarum potui datum.

Gentianæ stillatitia aqua pota.

Centaurij minoris decoctum potum.

Chamædryos decoctum aliquot diebus potum.

Iaspis lapis gestatus.

DIOSCORIDIS

Ad quartanas.

Cimices lectularij septem, cauis fabarum inclusi, & poti.

Plantaginis radices integræ quatuor, cum uini cyathis quatuor, & pari aqua bibitæ.

Vermiculi qui in dipsaci echino internis partibus concluſi reperiuntur, in aluta collo, brachiove adalligati.

Ruta syluestris, cum uino pota.

Hypericum ex uino haustum.

Quinquefolij rami quatuor sumpti.

Verbenacæ supinæ quartus à terra geniculus unà cum adiacentibus foliis haustus.

Heliotropij sem. gran. quatuor, hora una ante accessionem pota.

MATTHIOLI

Asari ex uino albo decoctum addito melle, maci, & cinnamomo.

FEBRIVM

Asarinum oleum pedum plantis, & spinæ dorsi illitū.

Myrrhæ drachma ex uino cretico calido pota hora una ante accessionem, sed ægros subinde in lecto sudare oportet, & potionem tribus in accessionibus replicare.

Eadem in catapotijs cum theriaca conformatis.

Gentianæ stillatitia aqua pota.

Eryngij tenellorum foliorum stillatitia aqua.

Imperatoriæ radicis drachma, ex mero calido hora una ante accessionem pota.

Cardui benedicti decoctum aut herba ipsa in puluerem pota.

Palmæ Christi radices per potiones sumptæ.

Fauimula & eius aqua pota.

Verbasci fœminæ radicis suc. duarum drachmarū pondere, ex cretico uino haustus, ipsa hora accessionis.

Ellebori nigri dilutum potum.

Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptū.

DIOSCORIDIS

Ad diu urnas febres.

Galli senis ius Dioscoridis modo paratum potum.

Agaricum haustum.

Vinum melitites haustum, ubi uentriculus magna imbecillitate laboret.

MATTHIOLI

Asari decoctum potum.

Agaricum in potionibus additum.

Rhabarbarum frequenter potum, & eius dilutum.

Gentiana aqua pota.

Anthemidis florum pastilli, & suo ipsius oleo dissoluti, & febrientibus à uertice capitis usque ad pedes illiti. Parandi modū habes lib. 3. ca. de anthemide.

Eupatorij decoctum potum.

Foliorum, & folliculorum lupuli decoctum.

Ellebori nigri decoctum.

Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptū.

MATTHIOLI

Ad continuas.

Cassiæ solutiuæ pulpa sumpta.

Santala omnia pota, uel ex aqua rosacea uentriculo illita.

Melopeponū sem. cremor ex hordeacea ptisana potus

Trifolij acetosi stillatitia aqua.

Anguriæ pulpa deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad hepialas.

Hyoscyami tria, uel quatuor folia pota.

MATTHIOLI

Acori
Fœniculi
Asparagi
Agarici } *decoctum potum.*

Eupatorium

Digitized by Google

Expurgatorium quocunque modo vtpatuit.

MATTHIOLI

Ad quotidianas.

Aparicium in potionibus additum.

Rhabarbarum & eius decoctum frequenter potum.

Centaure Stillatitia aqua potui data.

Eupatorij stillatitia aqua potui data, & è cendlis parati fotus.

MATTHIOLI

Ad compositas lectiones.

Centaure stillatitia aqua pota.

Agaricum } & eorum dilutum potum.
Rhabarbarum }

DIOSCORIDIS

Ad caulum.

Crispini bacarum succus cum miluacco iulapio propinatus.

Vue spine iuices incocte.

Ribes iudgate.

Salicum & arundinum folia circa kelendum Martij.

Cerasia acetosa succharo condita.

Helcopeponum, cucumerum, cucurbitarumq; semina.

Lactuce cremor potus.

Anguine pulpa decorata.

Potentilla pedum plantis mansumq; nobis admota.

DIOSCORIDIS

Ad hectica.

Portulaca tum ventricul oleo, tum hypocondrijs illita.

MATTHIOLI

Amygdalinum oleum.

Pistacia quoque modo iumpta.

Nuclei pinei.

Stichum nostrum quatuor Rainoy pondere sumptum.

DIOSCORIDIS

Ad febrium circuitus.

Sinapi cibis infersum.

Symphy femen potum.

Piper bibitum.

Rosa pota.

Sapapenum bibitum.

Absinthis cyphimate infusa.

Polygoni iuices bora ante accessionem sumptus.

Quinquefolij folia ex duci aqua, aut dilutio mo, cum exiguo pipere bibita.

DIOSCORIDIS

Ad febrium algores.

Piper hausum.

Agaricum dracmæ pondere sumptum.

Artiplocchia rotunda ante accessionem bibita.

Absynthium ex oleo inunctum.

Calamintha decoctum potum.

Tunices betrucelum illitum.

Symphy femen, & radix ex multo pota.

Pyrethrum inunctum.

Laser cum pipere, & thure ex mino hausum.

Crocus cocta & illita.

Vipere carnes cocta, & in cibum sumpta.

Stæchelæ sanguis num dus.

Arundinis sanguis emis, ex oleo macerates illius.

DIOSCORIDIS

Ad pellitentes febres.

Satyrbis bis, uel ter qualibet die ex mino pota.

MATTHIOLI

Pbu decoctum potum, & ipsa quoque radix bausa.

Myrtha.

Capbora.

Dictamnus albus.

Crefpini bacarum succus.

Vue ipsius succus.

Ribis nudgatis succus.

Quercorum folorum stillatitia aqua.

Citrij mali succus.

Limonij & aurantij florum stillatitia aqua.

Auricula acida.

E limonorum succo stillatitia aqua.

Cynus berba & eius flores.

Galege } radicum decoctio, addito armenio, bolo.
Tormentille }

Cardui benedicti decoctum, & ipsa beta pota.

Scordium quouis modo usurpatum.

Tussilaginis maioris radix.

Tormentille radicum decoctum, uel aqua stillatitia, uel pulus.

Scabiosa quouis modo bausa.

Scrupuiorbe decoctum bausum.

Lentis palustris stillatitia aqua.

Tunicorum malorum unum ex oxalidis, aut tribus aut borragnis aqua potum.

Armenia terra ex oxalidis aqua iumpta.

Antidotum nostrum magnum decerptum in prægratio ne sexti libri.

MATTHIOLI

Ad peltem, & pestilens contagium.

Citrij pomi femen.

Scorpionum oleum nostrum, cordi, & arteris tempo rum, manuum, pedum: frigidum quotidie illitum.

Cretum cordis os.

Scorzonere radix, aut eius succus.

Cepe excoriate, tosta, citrij succo replete, & calentibus cineri, cocta expresse cremor potus.

Cryopodij tam deuorati, quam illiti.

Saccharum & cryopodyorum floribus paratum.

Cryopodyorum florum succus, ex tota planta expressus & bausus.

E cryopodyis floribus paratum infusatumq; acetum manibus & arteryis illitum.

Zedoaria commanducata, uel in potione iumpta.

Succisæ radix uiridis, recensq; carbunculis impositæ.

Eadem ex mino dilutum potum.

Cruciatæ urinosque radices quoquo modo iumpte.

Artiplocchia longa pota.

Vrceolata mas dra. duabus uncijs cum theriace dracb ma ex mino mixto pota, ad cicudum sudorem.

Dictamni albi radices.

Cadoga sue tuta capraria quouis modo usurpata que tiale.

Eadem iuices, addita ebriata, trium mei arum pon dere potus.

Agaricum in potionibus.

Centaura.

Abrotonum.

Calamintha intus iumpta, & foris cum oleo feruefacta illita.

Imperatoria radix pota.

Saccarum

Digitized by Google

Saccarum & voyſinarum floribus paratum.
Vincetoxici radices ex vino potæ.
Carduus benedictus.
Chamædrys æstatis quotidie in acetarijs ſumpta.
Scordium quomodolibet ſumptum.
Tuſſilaginis maioris radix decimum octauum pondere ex uino cocta potæ, ad lulandum.
Scabioſæ ſuccus quatuor unciarum pondere cum theriacæ dracchmis potus ad eiectandum ludorem.
Tormentillæ radices quoquo modo ſumptæ.
Sanguiſorba, & eius aqua fullientia.
Angelicæ radices ſemidracchma cum theriacæ dracchma & ſua ipſius aqua pota ad eiectandum ludorem.
Sinibium noſtrum quinque granorum pondere ſumptum, citato cum electuario liberantis in principio morbi.
Armenia terra in antidotis addita.
Argentum uiuum præcipitatum ex rhodoſaccharo ſumptum.
Oleum è calcantho ſcrupuli pondere ſumptum, citato ſubinde ludore.
Antidotum noſtrum magnum in præfatione 6. libri deſcriptum, iam ad infectos curatos, quam ad præſeruandos ſanos.

TVMORVM PRAETER NATVRAM. MATTHIOLI

Ad exanthemata & morbillos.

Napi rapique ſemen ex adiecti decocto potum.
Cancamum ex caricarum decocto hauſtum.

DIOSCORIDIS

Ad inflammationes.

Arundinum uirentia folia tuſæ illita.
Oleander interne, & illita applica.
Rhois ſemen ex aqua illitum.
Lupinorum farina, cum polenta, & aqua impoſita.
Viticis uenenis ſuccus crebrius.
Plantago emplaſtri modo impoſita.
Alphodeli radix cum polenta addita.
Accetum cum ſuccidaneis, aut pomis impoſitum.
Rhapontici cum accto illitum ubi diutius perſeuerauerit inflammatio.
Talegium cum polenta illitum.
Tuſſilaginis folia contrita, & ex melle impoſita.
Tarchonium emplaſtri modo impoſitum.
Lonchitis altera impoſita.
Cannabis ſylueſtris radix emplaſtri modo addibita.
Tolygonon illitum.
Trifolii Pratſis cataplaſmatis additus.
Xiridis ex accto impoſita.
Achillea illita.
Helxine cataplaſmatis addita.
Lichen herba addibita.
Verbenace Iupina folia illita ubi inflammatio diutius perſeuerat.
Papaueris folia, uel capitibus illita, uel calyces ſanum cum polenta addibit.
Myoſyuri ſemen, & folia impoſita.
Mandragoræ recentia folia cum polenta illita.
Hyoſcyami radix ex uino decocta addibita.
Sambuci, ebuli; præterea folia cum polenta illita.
Indicum illum, rumpit.
Triticei furfures accrtuino accto elixi impoſiti.
Triticei pollen ex hydrelæo, uel aqua mulſa illitus.

Tritici panis ex aqua mulſa decoctus, & herbis ad idem conferentibus additus, & impoſitus.
Selinum illitum.

MATTHIOLI

Capbira.
Alui recentia folia.
Lupini folorum decoctum.
Cicutæ omnes recentes illitæ.
Myrti folorum, & baccarum decoctum.
Cydoniorum ſeminis mucago.
Cochleæ tam cruda quam cocta, cum ſale aut, ius: contrita & locis affectis aggluinatæ.
Oui album.
Tritici farina, oleo roſaceo, aut chamæmelino ſubacta.
Indici ſeminis farina.
Scalæ farina.
Fœni græci farina.
Lini ſeminis farina.
Lini ſeminis oleum.
Maluæ folia cum ſalſis frondibus.
Brafſica.
Tormentillæ.
Cucumis ſectus, & impoſitus recens.
Anguriæ pulpa illita.
Bugloſa paſtoris addibita.
Calfæ ſolutæ pulpa illita.
Sanctalum rubrum ex frigidis pharmacis iuctis illitum.
Malueus terreſtris ex aqua decoctus, & admotus.
Hyoſcyamum oleum.
Roſaceum unguentum.
Lilia alba in oleo macerata, & illita.

DIOSCORIDIS

Tryfolij acetoſi ſuccus.

Ad carbunculos.

Ligustri folia impoſita.
Pix liquida ex melle & nua palſa illita emaygmat diſpungique.
Cupreſſi folia trita, & impoſita.
Sabinæ folia ex uino illita carbunculos circumſcribunt.
Oliuæ marure aretacæ illitæ emarygmam.
Nucum iuglandium ueterum nuclei pernutti.
Columbinum ſimum cum melle, & lini ſemine iubactis.
Ficus ſicina emplaſtri modo impoſita.
Lupinorum farina ex accto addibita.
Brafſica cum ſale illita tumpit.
Nafturtium impoſitum.
Porrum cum ſale appoſitum.
Tamarices decoctum illitum.
Coriandrum cum palſa nua ex melle impoſitum.
Laſerpitij liquor unctus.
Tithymali caccia lac illitum.
Vua palſa a nucleis repurgata, & cum ruta impoſita.

MATTHIOLI

Ligustri foliorum decoctum.
Iuglandium oleum.
Buglo ſalutis trita impoſita.
Scabioſæ folia applicata.
Galegæ illita.

DIOSCORIDIS

Ad furunculos.

Fœnugræcum triticeum impoſitum.
Helxine illita.

Digitized by Google

Sal cum nuæ paſſa,aut ſulfo adipe,aut molle impoſita.
Haſtulæ regiæ radix in feece nitri decocta iuua.
Ephemeri folia ex nino cocta,& impoſita.
Veruſque urtice illita folia.
Leontopody radix ſuffita.
Cucumeris ſylueſtris radix cum terebinthina veſana impoſita.
Scammonia iuuenes cum melle, aut oleo illitus.
Mori radicis liquor illitus.
Thapſie iuuenes ex molle illitus.
Pyrnicomi folia tunſa.
Smaragdus cum adipe impoſita.
Aſſus lapis liquida pice, aut veſana terebinthina exceptus, illitus.
Cimolia terra ex aceto illita.

MATTHIOLI

Trifolium commune impoſitum.
Lilij radix elixa, & cum adipe & oleo adhibita.
Sclarea folia ex aceto impoſita, aut ex melle.
Tuſſilaginis folia trita, ex melle impoſita.

DIOSCORIDIS

Ad ſanguinem, & ſphacelum.

Rhois folia ex aceto, & molle illita.
Punicorum iuuenes tunſi.
Nucum iuglandium uiterum nucleipericarpia.
Rubi cineris lixiuum ſponge excepti, & impoſitum.
Tolicaria farina cum ſale, & raphano catapaſmatis additu.
Cicerum farina cum boraceo, & melle adhibita.
Lentes cum ſtrutea camphorata, polenta, ficus, polis, mel liquore, & ſale aqua illita.
Eruæ farina illita.
Tragica elixa cum melle, catapaſmatis additu.
Bubi per ſe, & cum melle impoſiti.
Lacrymæ liquor illitus, loco prius ſcalpello exciſo.
Galiopſis folia, ſemen, iuuenes, & caules, ex aceto impoſita.
Veteſci ſtoreæ aurei cum ſerentis folia adhibita.
Tithymali chalcatæ lac impoſitum.
Bryoniæ radix, fructus, & folia cum ſale illita.
Vuæ paſſæ a nucleis repurgatæ, & cum ſale impoſitæ.

MATTHIOLI

Lupinum nucum oleum.
Lupinorum farinæ, ex nino, & oleo incocta addito croco & camphora modo addita.
Aſcungo cum melle, aluminis, et aceto incocta et illita.

DIOSCORIDIS

Ad erythidas, & lacrois ignes.

Cyminum illitum cum refrigerantibus.
Cupreſſi folia per ſe, & cum polenta impoſita.
Rhamni folia illita.
Ligulæ folia adhibita.
Roſæ illitæ.
Acaciæ ſuccus inunctus.
Oleæ ſylueſtris folia contrita, & impoſita.
Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo vinegro, & nitro illita.
Aſphaltus mulcrum lanæ cum aceto, & nitro illitus.
Caprarum monſtruum Siccus ex nino, uel aceto decoctum impoſitum.
Vrina humana ſolutum inunctum.

Lentes cum melliloto, ficus paſſæ, polenta, & malua.
Rio radicibus.
Malua ex oleo decocta, & illita.
Bryonia uiraque incipa, & cum polenta emplaſtri modo impoſita.
Portulaca cum polenta catapaſmatis addita.
Plantago illita cum cimolia, & cerußa.
Intybi radix, & folia cum polenta impoſita.
Myrti folia illita.
Acinos catapaſmatis addita.
Rosæ Siccus cum aceto, cerußa, & polenta inunctus.
Coriandrum cum pane, polentaue illitum.
Lilij folia ex aceto illita.
Tuſſilaginis folia trita, ex melle impoſita.
Pastelinum cum floribus emplaſtri modo impoſitum.
Polygonum illitum.
Anchuſæ radix cum polenta adhibita.
Lycopſis radix cum polenta impoſita.
Rubi ide fios illitus.
Helxine impoſita.
Quinquefolij radix decocta catapaſmatis inſtar.
Verbenaca vetta ex aceto tunſa.
Papaueris uafcula conſita cum polenta impoſita.
Solani hortenſis folia cum polline polenta illita. Quin & eiuſdem Siccus inunctus.
Mandragoræ radix ex aceto illita.
Cicutæ Siccus inunctus.
Vmbilici uenetis Siccus circumlitus.
Tſyllium, & eius pilſamentum inunctum.
Lens palustris illita.
Ficus folia ex aceto illita.
Semperuiuum uiuum tunſum.
Stratiotes impoſita.
Acetum circumlitum.
Rubigo ferri illita.
Chalcitis tunſa.
Sal cum aceto, & hyſſopo illitum.

MATTHIOLI

Cephira.
Portulacæ Siccus illitus.
Plantaginis Siccus.
Solanum hortenſe, & eius Siccus.
Caſſiæ foliatæ pulpa illita extrinſ.
Anguriæ pulpa.
Cucumeris recentis vaninata.
Bryæ paſtoris.
Tritoli aceroſi Siccus.
Solani nuiotis Siccus illitus.
Verbaſci ſtorum ſtillatitia aqua impoſita.

DIOSCORIDIS

Ad hirpeas.

Acaciæ Siccus inunctus.
Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo vinegro ex uino impoſita.
Oleæ ſylueſtris folia contrita, & impoſita.
Caprarum monſtruum ſimus ex uino, uel aceto decoctum illitus.
Lentes cum fœnuta campana, polenta, ficus paſſæ, & malicrato catapaſmatis inſtar.
Helxines Siccus cum cerußa inunctus.
Plantago impoſita.

Rubi folia illita.
Solani bortulani succus cum cerussa, volacco, & axungia suilla illitus.

MATTHIOLI

Sempervivi
Diphryges } in unguentis addita.
Cerussa
Caninæ
Liquiritiæ folia contusa & impositæ.
Rhois recentia folia & vuæ contusa & impositæ.

DIOSCORIDIS

Ad epinictidas.

Gallum capitulumve florens ex aceto illitum.
Brassica concisa cum polenta imposita.
Psyllagro quoque modo adhibita.
Cucumeris folia cum mica panis.
Porri folia cum rhoe obsonatorio catapotiis indita.
Absinthium cum aqua illitum.
Coriandrum cum pallia uua & mica impositum.
Vlcera in pectore ab ictu.
Elleborum femen inunctum.
Vua passa a nucleis repurgata, cum mica imposita.

MATTHIOLI

Lac caprinum bibendum cum lixiuiis adstringentibus.

DIOSCORIDIS

Ad Frumen.

Tritilis illyrica radix cocta, & illita.
Pix liquida cum hordeacea farina, & puri impubis mica decocta. illita.
Ficus ficæ cocta, & impolita.
Vipertina carnes cotæ, & in cibum sumptæ.
Mastichæ lacrymæ inunctæ.
Absinthium unguis cruris ex oleo macerans illitus.
Bubulus fimus & bubus hordeo pascentibus sumptus illitus.
Hordei farina cum pice, & impubis pueri urina excepta imposita.
Lolacea farina cum fimo columbino ex uino decocta adhibita.
Eubœum farina cum melle, & fœno græco illita.
Iuris in aceto cum melioro decocta, illita.
Lupinorum farina ex aceto inuncta.
Rumex decoctus cruentulus.
Palmæ cum late impolita, uel radix colo lupensa.
Sinapi cum lupbue illitum.
Nasturtium ex mutua inunctum.
Piper cum pice impositum.
Centaurium cum fabe fomento adhibitum.
Calcatum illitum.
Aprunc cum axungia inuncta.
Betulinophylli folia cum late cataplasmatis addita.
Absinthi ex mino, uel aqua mulsa decocta, imposita.
Quinquefolii radix decocta, ac conscia adhibita.
Lapathi liquor ex cera illitus.
Vmbilici uenetis succus cruentulus.
Mandragoræ recentia folia cum polenta imposita.
Sempervivum rotrum impositum.
Caliopsis folia, caulis, femen, & succus cæ aplasmatis instar.
Pseudobunij rami quaternt ex aqua post biduum.
Adianum impositum.
Formicæ testæ ustæ ex curato illato.

Cappatis radix, & folia trita, & impositæ.

MATTHIOLI

Cochleæ, quæ salinis inhærent cum pusanine tusa, & illitæ.
Cancri pluuiatiles combusti, tritique ex melle illiti.
Mustelarum pinus melle exceptus addita lupinorum aut fœnugræci farina, & illitus.
Mithridatici antidotum inscalata, cum aliis nominatis.
uide paulo commentarium.
Cyclaminis radices contusæ, & illitæ.
Dracunculi radix contusa, & impositæ.
Cucumis minoris radix recens contusa, & emplastri modo adhibita.
Eryngij radix decocta, & illitæ.
Membrabyrum illitum.
Lilij radix cocta ex adipe, & oleo adhibita.
Artemisiæ radix ex axungia.
Bellidis genera omnia.
Scrophularia ex betyno illita.
Vrceolaris folia ex aceto imposita.
Pæonia mata emplastri modo adhibita.
Centaureæ flores contriti, & ex rhodomele, aut sorbili ouo deaurati.
Virgæ ruborum succus, cum mia, & mellis æquali portione hausius.
Eiusdem radix ipsa, melleque exceptæ, illitæ.

MATTHIOLI

Ad ganglium.

Plumbea lamina tenuis probe adalligata.

DIOSCORIDIS

Ad panos.

Oleæ sylvestris folia cum melle inuncta.
Ficus ficea decocta, & illita.
Bdellium flentes ex palmis impressum, impositum.
Lupinorum farina ex aceto adhibita.
Atriplex tam cruda, quam cocta illitum.
Palmæ cum late impolita.
Bubi: ex cum polenta, & sulio adipe illiti.
Iliastidis sylæ impositæ.
Eryngium adalligatum.
Abrotonum cum farina hordeacea, & hydrelæo subacta illitum.
Acinos herba impolita.
Prassees asteph sylvestris, & fœni cataplasmatis instar Coriandrum cum fabe lomento appositum.
Ammoniacum inunctum.
Onobrychis conscia, & emplastri modo impolita.
Cicadioli superior radix, cum polacea farina, & dulci aqua illita.
Psyllium ex polacea, acetoque aqua impositum.
Mandragoræ folia recentia adhibita.
Galiopsis folia, caulis, succus, femen illita.
Prescomaia radix ex axungia suo super polo impolita.
Pycnocomum adhibitum.
Conyza emplastri modo impolita.
Vini fax illita.

MATTHIOLI

Eryngij radix decocta, & emplastri modo impolita.
Sclarea ex aceto aut melle subacta.
Bolus decocta tussi; ex bordeacea farina adhibita.
Malua decocta tussi; ex bordeacea farina adhibita.
Lilij radix cocta, & ex lini semine farina adhibita.

Digitized by Google

DIOSCORIDIS
Ad tumores discutiendos.

Caneri fluuiatiles impositi.
Lini semen illitum.
Fœnigraci farina cataplasmatis addita.
Capparis radix, & contusa folia imposita.
Smyrnij radix illita.
Ammoniacum inunctum.
Euphrhalmi folia, & flores cera excepta, et imposita.
Mandragoræ recentia folia cum polenta illita.
Galiopsis folia, caulis, succus, & semen adhibita.
Aegilops imposita.
Diphryges cum resina terebintina, aut cerato.
Pyrites lapis illitus.
Alabrastites lapis crematus, resina, aut pice exceptus.
Cimolia terra illita.

MATTHIOLI

Iuglandium oleum.
Caricæ pingues cum lilij, Iridis, & Althææ radicibus decoctæ.

MATTHIOLI
Ad cheradas.i.scrophulas.

Mustelarum fimus melle exceptus addita lupinorum aut fœnograci farina, & illitus.
Cruciatæ radix recens contusa, & emplastri modo imposita.
Cyclamini radices contusæ, & illitæ.
Cruciatæ minoris radix imposita in puluerem trita.
Scrophularia contusa & illita.
Verbasci folia ex aceto imposita.
Personata contusa, & adhibita. (ti.
Genistæ flores ex Rhodomelle aut sorbili ouo deuora-
Vitis nigræ radicis succus ex uino & melle haustus.
Eiusdem radix tusa, & ex melle illita.

DIOSCORIDIS
Ad scirrhum.

Taurinus sanguis cum polenta illitus.
Bubulus fimus ex pascuis assumptus, ex aceto illitus.
Loliacea farina cum fimo columbino in uino decocta.
Lini semen cum nitro, & lixiuio ficulneæ cineris decoctum.
Hydropiper illitum.
Cannabis sylueſtris radix imposita.

MATTHIOLI

Amygdalinum oleum.
Sesaminum oleum.
Pix liquida.
Bubulum } *stercus ex aceto impositum.*
Caprinum }
Cyclamini radices contusæ illitæ.
Draunculi radix tusa, & imposita.
Oleum liliorum alborum.

DIOSCORIDIS
Ad carcinomata.

Cancrorum fluuiatilium cinis cum melle decoctus, & illitus.
Irionis semen tritum, & impositum.
Vtraque urtica adhibita.
Galiopsis folia, caulis, succus & semen imposita.

MATTHIOLI

Humani stercoris stillatitia aqua illita.
Fœnogræci farina, ex uino subacta, & imposita.
Sanguisorba, & eius succus illitus.
Vnguentum ex mortario, & pistillo plumbeo, & rosaceo confectum.
Plumbum ustum, & lotum.
Oleum de antimonio nostrum adhibitum.

DIOSCORIDIS
Ad tumores in uniuersum.

Suillus apes illitus.
Brassica utraque concisa cum polenta imposita.
Cucurbita imposita.
Xanthij semen illitum.
Bulbi elixi cum polenta, & adipe suillo illiti.
Lini semen cataplasmatis inditum.
Fœnigraci semen illitum.
Cepa decocta, & cum passa uua & ficu adhibita.
Narcissi radix illita.
Bryoniæ radix ex uino decocta, & imposita.
Isatidis folia applicata.
Smyrnij radix illita.
Tragoriganum cum polenta impositum.
Mentha cum polenta cataplasmatis addita.
Amaraci folia cum cera cocta, & illita.
Daucum illitum.
Libanotis radices emplastri modo impositæ.
Nigella ex aceto inuncta.
Hormininum ex aqua illitum.
Bupthalmi flores cera subacti.
Althæa decocta imposita.
Cannabis sylueſtris radix emplastri modo adhibita.
Anagyris folia illita.
Polygonon cataplasmatis inditum.
Xyridis radix ex aceto inuncta.
Helxine imposita.
Quinquefolij radix decocta emplastri modo.
Verbenacæ supinæ folia imposita.
Psyllium ex rosaceo, aceto ue, aut aqua illitum.
Ephemeri folia ex uino decocta, illita.
Cytisi folia cum pane inter initia imposita.
Cucumeris agrestis radix cum polenta imposita.
Chamæsyces rami triti, & impositi.
Pycnocomi semen cum polenta illitum.
Indicum inunctum.
Vini fex cruda per se, uel cum myrto illita.

DIOSCORIDIS
Ad steatomata.

Chrysanthemi flores cum cerato triti, & impositi.

DIOSCORIDIS
Ad meliceridas.

Rumex cum rosaceo, & croco illitus.
Melilotus ex aqua inuncta.
Uua passa à nucleis repurgata trita, cũ ruta imposita.

DIOSCORIDIS
Ad tumores ex ictu.

Brassica concisa cum polenta imposita.
Cucurbita emplastri modo illita.
Hydropiper impositum.
Thymus, Thymbra que illita.

MATTHIOLI

Absinthium in tegula calefactum & uino aspersum adalligatum. (sita.
Cari seminis farina ex melle aut sapa decocta & impo

Fabarum

Digitized by Google

Tubarum fœtida vua cum umbrosis & betonica ex defructo decocta & illita.

DIOSCORIDIS
Ad fugillata.

Cyclas vocans illitus.
Succida lana oleo, aceto & persyla.
Fabarum farina ex melle, & fimogræco.
Lupinorum farina imposita.
Rasbinus ex melle.
Alij cuius ex melle.
Sinapi illitum.
Hydropiper impositum.
Pastinaca cum floribus illita.
Bubi per fe, aut ex oui albo.
Rhapontichum ex aceto.
Aloe ex melle.
Iuscyami liquor illitus.
Absinthium ex melle.
Aqua maris calida fota adhibita.
Hyssopum ex feruenti aqua.
Calaminthæ ex uino.
Amaraci frondosa fota ex melle.
Cuminum erraticum commanfum ex melle, & passa mul illitum.
Ammi ex melle.
Acetum ex melle.
Thapsia succus, & radix cum thuris, cera æquali portione addas eamdem bonis impositis, & subinde de marina aqua fotæ adhibitæ.
Bryonia ex oleo decocta quousque liquefcat.
Sal ex melle unctitium.

MATTHIOLI

Triticum cum radicula commanfum, & impositum.
Lupini ex aceto decocti, & impositi.
Aristadix cum fabacea farina ex defructo subacta.
Succisa frisa, & illita.

VVLNERVM
DIOSCORIDIS
Ad vulnera conglutinanda.

Cupressi folia trita.
Vinifolia, sed multo magis corticis tiliæ, si facias lo co mortquarar.
Sycomori liquor illitus.
Almucd in cupreo vafe decocta illita.
Palmulæ immaturæ illitæ.
Vinacis folia, & semen impositum.
Punicorum Cortices impositi.
Thus impertum.
Lanæ cinis impositus.
Sycuertis bracteæ folia impositæ.
Argemone illita.
Cichoreæ folia illitus.
Centaurij minoris radix impositæ.
Centaurij minoris recens radix impositæ.
Centaurij minoris folia inspersa, & illita.
Acebulæ impositæ.
Potentillæ radix conquassata illita.
Symphyti radix impositæ.
Alsine in pulcerem inspersa.
Sarcocollæ impositæ.
Polygoni herbæ succus ex aqua impositum.
Polygoni herbæ succus impositus.

Scordium impositum.
Equiseti folia inspersa.
Lonchitis folia impositæ.
Alsinæ in uino, aut multa aqua decoctæ impositæ.
Sideritis folia impositæ.
Chamæpitys ex melle adhibita.
Polygonum emplastri modo adhibitum.
Polygonum emplastri modo adnatum.
Symphytum peregrinum natum.
Symphytum alterum emplastri modo impositum.
Clymeni succus impositus.
Sideritis quadrata illita.
Tychopis radix catapotiis mista.
Ocimi semen illitum.
Germinis radix conquisa, & adhibita.
Conyza illita.
Quinquefolium adhibitum.
Coccum infectorum tritum, & inspersum.
Verbenaca illita.
Ergot radix, & flores cum tburis manna adhibita.
Verbasci folia ex aceto.
Spongiæ vetustæ sine purgatione ex aqua uel polca.
Succisa lana uino, aceto, oleo ve infusa.
Dracunculi folia ex uino decocta.
Ilatidis folia illita.
Stratiotes mille folium impositum.
Mayocribus lapis inspersus.

MATTHIOLI

Oleum illuminum e lacrymæ rosinæ, aut adeps.
Adeps lacrymæ.
Terebinthina resina.
Pix arida.
Cupressi folia, germina, coni recentes, & molles.
Vini folliculorum cortex ulmi liquor illitus.
Tragyus oxycratos, minore macerata.
Tilia cortex communis & acinde illitus.
Cisti folia impositæ.
Hypocistis.
Illicis vuberes pilulæ cum aceto tritæ & impositæ.
Quercina folia adstringunt.
Malabathri folia siccata & in pulverem aspersa.
Cornus folia eodem modo adhibita.
Oleum e terrestribus vermibus additio balsamo factitio, aut oleo terebinthino.
Cymini maiores folia, & succus.
Tragopogonis succus, aut flammula aqua.
Buxi & pityonis succus.
Ompbacinum oleum in quo ophiopolium diu fuerit imfolatum additis lacrymis abiegnæ.
Chelidonij maioris pilulas inspersus.
Centaurij magni radix.
Veronica mas.
Centaurea trita & illita.
Fios folis.
Rosmarini flores inspersi, post abluentem, & uno ipsius decocto.
Aparines succus aut flore pulsus.
Tunicas berbæ eam basilæ, quam exterius ulceratæ.
Limaria minor.
Hyperici flores, & semen uel oleum.
Cotyledon maior aminor, & nuda.

Digitized by Google

Sanicula.
Auricula wſa.
Plantago.
Polygala de qua pyrafami Illyrian poionem muieratis habes lib. 4. cap. 16.
Virga aurea.
Poterium.
Eupatorij multa genera ſpecies illiti. ℞.
Fragaria. folia. & radix.
Sanguiſorba.
Pulmonaria.
Alchemilla.
Ophris.
Bifolia & tormentilla radices cum vinariis illitum ſanum etiam in potionibus bauſta.
Oleum Ballamina, ſeu monardica.

DIOSCORIDIS

Ad fluxum ſanguinis.

Sylueſtris oleæ foliorum ſuccus admotus. (ſæ. Galle cremata vino, acetoque mixta extincte inſper Punicorum cyrini impoſitio.
Trifolia arida folia illita.
Cupreſſus pilulæ cum arboris cortice trita & admota. Thus inſperſum.
Granatum crematarum cinis illitus.
Aranearum tela adhibita.
Cantharides cremate cum aceto.
Aſparagi mortui radix ſimus ex aceto.
Sedum folia impoſita.
Portulaca illita.
Plantago admota.
Idæa radix adhibita.
Iſatidis folia mundata. ℞.
Sabina adhibita.
Galli fos indius.
Arundinis folia illita.
Quinquefolium admotum.
Ficaria herba cum pinea lana corpori alligata.
Lichen herba adhibita.
Aſtragali radix mdita.
Hypocyſtami ſuccus cibo. bibitur in mulſa aqua potum.
Stratiotes milefolium admotum.
Cinabaris, & ſanguis draconis indicus.
Alumen admotum.
Sulphur impoſitum.
Cyperum inſperſum.
Spongiæ ſuccus recentes, & vaccæ impoſita.
Spongiarum crematarum cinis ex pice.
Excetra cerva inſperſa.
Stibium inſperſum.

MATTHIOLI

Tamus in omnibus locum caudicibus prope medulla recentis impoſitus.
Subcris cortex tritus, & aqua calida potus.
Melliſſi ſuccus ſ. alia in pulverem aſperſa.
Tria lepporini ofſi & nini nervi cauſſi.
Buſa paſtoris tenui pulticula circumlita, & in oleo fixa.
Centaurij magni radix.
Flos ſolis.
Lanugo xyli combuſta, & illita.
Ulcera, aut tormina, ſue pulmis vulneribus inferſus.

Conſolida minor, & media impoſita.
Sinuata quoque modo adhibita.
Auricula wſa.
Plantago.
Tryola de qua pyrafamitiſſum potionem mineravit habes lib. 4. cap. 10.
Potentilla quoque modo adalligata.
Cynoſum inſperſum.
Lapis lapis nuda warm comprehenſus.

DIOSCORIDIS

Ad fanguinem ex cerebro crumpentem.
Calamentorum cerebrum ex vino potum.
Stibium tritum inſperſum.

MATTHIOLI

Vrtica communis ſemen tritum & inſperſum.
Xylum combuſtum.

DIOSCORIDIS

Ad ſanguinis gutmos.
Thymus impoſitus.
Thymbra illita.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera tetis nenemantis illata.
Dictamni ſuccus cum potus, tum inſtillatus.

MATTHIOLI

Cerinus ſanguis ex nino ſumptus.
Cydonia mala devorata.
Scor Cynere ſuccus potus, tum vulneri inſuſus.

DIOSCORIDIS

Ad olla nuda carne uellenda.
Iris illyrica illita.
Panacis Heracłei radix impoſita.
Myrrha cum cochlea carnibus permixta.

MATTHIOLI

Thuris cortex inſperſus.
Myrrha cum thure aloe & Jacoeola.
Teucdamtradix in pulverem trita & aſperſa.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera membranarum cerebri.
Butyrum admotum.

MATTHIOLI

Oleum vulcinum.
Absinthia lacrymata.
Oleum ex oororum nucleis.
Bdellis genera omnia.
Bitumen lupi, & illita, & in unguentis addita.
Mastichina eodem modo adhibita.
Sanguis draconis in unguentis additus.
Gummi elemi
Thlaſpi } in unguentis additis.
Quinquefolium }
Alchimilla.

MATTHIOLI

Ad ulcera carne replenda.
Iridis radicis farina
Thus
Myrrha
Aloe } rhodomele et lactea reſina excepta aut ſole inſperſa.
Sanguis draconis
Sarcocolla
Panacis radicis cortex

DIOSCORIDIS

Ad ulcerum inflammationes.
Bubulus

Digitized by Google

VVLNERVM

Rubi vel ros fruns ex pafcis fumptus, ac fubinde in folijs inuolutus, & in ferueni cinere calefactus impofitus.

Pinorum & picearum folia trita, & illita.

Fabarum farina cataplafmatis inftar.

Lupinorum farina admota.

Struationes impofita.

Millefolium ex aceto illitum.

Labrufce flores cataplafmatis inftar. ℞

Aerugo illita.

MATTHIOLI

Rofaceum unguentum.

Cephea illita.

Ligufticum oleum.

Malue folia cum fuligine fondibus trita & illita.

Ophioglofium recens, Jacumve ex Salamacco adipe illitum.

Chondrilla uulgaris recentia folia circumligata & quotie bis repetita.

DIOSCORIDIS

Ad intxa uulneribus extrahenda.

Cochlee terreftres cum Jue operimento fuæ, & aperte.

Silure Jalfe carne admota.

Lacerte conciftum carnem impofitum.

Rubi cataplafmatis inftar. ℞

Hominum ex aqua illitum. ℞

Anagallis adhibita.

Narciffi radix cum lolij farina impofita.

Arifolochia rotunda impofita.

Dictamnum admotum.

Gladioli radix Juperior ex uino, & tuber illita.

Xyridis radix admota.

Trageij folia, Jemen, & liquor illita.

Pycnocomi Jemen cum polenta impofitum.

Acute ipine radix admota.

Harundinis radix admota.

Smaragdi impofitum.

MATTHIOLI

Calami pharmatitis radix cum bubis applata.

Pedtinis uenenis radix cum malua Jua, & adaugata.

Anifolochia rotunda illita.

Syngij radix ex mulle.

DIOSCORIDIS

Ad cantis excrefcentias.

Gallæ trita, impofita.

Talmutum nuclei exfuffolati; illiti.

Ernatee marini operimenti cinis admotus.

Cinamomi nuclei exfuffolati; illiti.

Cocchola nuticæ cinis illitus. ℞

Smaragdus pulis exiftum eapud impofitum.

Lanæ cremate cinis inunctus.

Scordium fecatum illpetum.

Thimbum eloeum
Stibium
Argenti fpuma
Cerufla
Chryfocolla
Ochra
Diphryges
} *trita infpergantur illita, uel quo-quo modo admota.*

VLCERVM

Gallæ trita, impofita.

Talmutum nuclei exfuffolati; illiti.

Ernatee marini operimenti cinis admotus.

Cinamomi nuclei exfuffolati; illiti.

Cocchola nuticæ cinis illitus. ℞

Smaragdus pulis exiftum eapud impofitum.

Lanæ cremate cinis inunctus.

Scordium fecatum illpetum.

Thimbum eloeum
Stibium
Argenti fpuma
Cerufla
Chryfocolla
Ochra
Diphryges
} *trita infpergantur illita, uel quo-quo modo admota.*

Acs uftum impofitum. Quinetiam æris flos admotus. ℞

MATTHIOLI

Calami pharmatitis radix cum bubis applata.

Pedtinis uenenis radix cum malua Jua, & adaugata.

Anifolochia rotunda illita.

Syngij radix ex mulle.

DIOSCORIDIS

Ad cantis excrefcentias.

Gallæ trita, impofita.

Talmutum nuclei exfuffolati; illiti.

Ernatee marini operimenti cinis admotus.

Cinamomi nuclei exfuffolati; illiti.

Cocchola nuticæ cinis illitus. ℞

Smaragdus pulis exiftum eapud impofitum.

Lanæ cremate cinis inunctus.

Scordium fecatum illpetum.

Thimbum eloeum
Stibium
Argenti fpuma
Cerufla
Chryfocolla
Ochra
Diphryges
} *trita infpergantur illita, uel quo-quo modo admota.*

Acs uftum impofitum. Quinetiam æris flos admotus. ℞

MATTHIOLI

Calami pharmatitis radix cum bubis applata.

Pedtinis uenenis radix cum malua Jua, & adaugata.

Anifolochia rotunda illita.

Syngij radix ex mulle.

Smaragdi impofitum.

Aue ipine radix admota.

Trageij folia, Jemen, & liquor illita.

Pycnocomi Jemen cum polenta impofitum.

Xyridis radix admota.

Gladioli radix Juperior ex uino, & tuber illita.

Dictamnum admotum.

Narciffi radix cum lolij farina impofita.

Arifolochia rotunda impofita.

Homininm ex aqua illitum. ℞

Bubi cataplafmatis inditi.

Anagallis adhibita.

Cochlee terreftres cum Jue operimento fuæ, & aperte.

Silure Jalfe carne admota.

Lacerte conciftum carnem impofitum.

Cocchola nuticæ cinis illitus. ℞

Smaragdus pulis exiftum eapud impofitum.

Lanæ cremate cinis inunctus.

Scordium fecatum illpetum.

Thimbum eloeum
Stibium
Argenti fpuma
Cerufla
Chryfocolla
Ochra
Diphryges
} *trita infpergantur illita, uel quo-quo modo admota.*

Acs uftum impofitum. Quinetiam æris flos admotus. ℞

VLCERVM

Gallæ trita, impofita.

Talmutum nuclei exfuffolati; illiti.

Ernatee marini operimenti cinis admotus.

Cinamomi nuclei exfuffolati; illiti.

Cocchola nuticæ cinis illitus. ℞

Smaragdus pulis exiftum eapud impofitum.

Lanæ cremate cinis inunctus.

Scordium fecatum illpetum.

Thimbum eloeum
Stibium
Argenti fpuma
Cerufla
Chryfocolla
Ochra
Diphryges
} *trita infpergantur illita, uel quo-quo modo admota.*

Acs uftum impofitum. Quinetiam æris flos admotus. ℞

MATTHIOLI

Calami pharmatitis radix cum bubis applata.

Pedtinis uenenis radix cum malua Jua, & adaugata.

Anifolochia rotunda illita.

Syngij radix ex mulle.

Smaragdi impofitum.

Aue ipine radix admota.

Trageij folia, Jemen, & liquor illita.

Pycnocomi Jemen cum polenta impofitum.

Xyridis radix admota.

Gladioli radix Juperior ex uino, & tuber illita.

Dictamnum admotum.

Narciffi radix cum lolij farina impofita.

Arifolochia rotunda impofita.

Homininm ex aqua illitum. ℞

Bubi cataplafmatis inditi.

Anagallis adhibita.

Cochlee terreftres cum Jue operimento fuæ, & aperte.

Silure Jalfe carne admota.

Lacerte conciftum carnem impofitum.

Cocchola nuticæ cinis illitus. ℞

Smaragdus pulis exiftum eapud impofitum.

Lanæ cremate cinis inunctus.

Scordium fecatum illpetum.

Thimbum eloeum
Stibium
Argenti fpuma
Cerufla
Chryfocolla
Ochra
Diphryges
} *trita infpergantur illita, uel quo-quo modo admota.*

Acs uftum impofitum. Quinetiam æris flos admotus. ℞

VVLNERVM

Rubi vel ros fruns ex pafcis fumptus, ac fubinde in folijs inuolutus, & in ferueni cinere calefactus impofitus.

Pinorum & picearum folia trita, & illita.

Fabarum farina cataplafmatis inftar.

Lupinorum farina admota.

Struationes impofita.

Millefolium ex aceto illitum.

Labrufce flores cataplafmatis inditi. ℞

Aerugo illita.

MATTHIOLI

Rofaceum unguentum.

Cephea illita.

Ligufticum oleum.

Malue folia cum fuligine fondibus trita & illita.

Ophioglofium recens, Jacumve ex Salamacco adipe illitum.

Chondrilla uulgaris recentia folia circumligata & quotie bis repetita.

DIOSCORIDIS

Ad intxa uulneribus extrahenda.

Cochlee terreftres cum Jue operimento fuæ, & aperte.

Silure Jalfe carne admota.

Lacerte conciftum carnem impofitum.

Rubi cataplafmatis inditi.

Anagallis adhibita.

Narciffi radix cum lolij farina impofita.

Arifolochia rotunda impofita.

Homininm ex aqua illitum. ℞

Dictamnum admotum.

Gladioli radix Juperior ex uino, & tuber illita.

Xyridis radix admota.

Trageij folia, Jemen, & liquor illita.

Pycnocomi Jemen cum polenta impofitum.

Aue ipine radix admota.

Harundinis radix admota.

Smaragdi impofitum.

MATTHIOLI

Calami pharmatitis radix cum bubis applata.

Pedtinis uenenis radix cum malua Jua, & adaugata.

Anifolochia rotunda illita.

Syngij radix ex mulle.

DIOSCORIDIS

Ad cantis excrefcentias.

Gallæ trita, impofita.

Talmutum nuclei exfuffolati; illiti.

Ernatee marini operimenti cinis admotus.

Cinamomi nuclei exfuffolati; illiti.

Cocchola nuticæ cinis illitus. ℞

Smaragdus pulis exiftum eapud impofitum.

Lanæ cremate cinis inunctus.

Scordium fecatum illpetum.

Thimbum eloeum
Stibium
Argenti fpuma
Cerufla
Chryfocolla
Ochra
Diphryges
} *trita infpergantur illita, uel quo-quo modo admota.*

Acs uftum impofitum. Quinetiam æris flos admotus. ℞

VLCERVM

Gallæ trita, impofita.

Talmutum nuclei exfuffolati; illiti.

Ernatee marini operimenti cinis admotus.

Cinamomi nuclei exfuffolati; illiti.

Cocchola nuticæ cinis illitus. ℞

Smaragdus pulis exiftum eapud impofitum.

Lanæ cremate cinis inunctus.

Scordium fecatum illpetum.

Thimbum eloeum
Stibium
Argenti fpuma
Cerufla
Chryfocolla
Ochra
Diphryges
} *trita infpergantur illita, uel quo-quo modo admota.*

Acs uftum impofitum. Quinetiam æris flos admotus. ℞

MATTHIOLI

Calami pharmatitis radix cum bubis applata.

Pedtinis uenenis radix cum malua Jua, & adaugata.

Anifolochia rotunda illita.

Syngij radix ex mulle.

Smaragdi impofitum.

Aue ipine radix admota.

Trageij folia, Jemen, & liquor illita.

Pycnocomi Jemen cum polenta impofitum.

Xyridis radix admota.

Gladioli radix Juperior ex uino, & tuber illita.

Dictamnum admotum.

Narciffi radix cum lolij farina impofita.

Arifolochia rotunda impofita.

Homininm ex aqua illitum. ℞

Bubi cataplafmatis inditi.

Anagallis adhibita.

Cochlee terreftres cum Jue operimento fuæ, & aperte.

Silure Jalfe carne admota.

Lacerte conciftum carnem impofitum.

Cocchola nuticæ cinis illitus. ℞

Smaragdus pulis exiftum eapud impofitum.

Lanæ cremate cinis inunctus.

Scordium fecatum illpetum.

Thimbum eloeum
Stibium
Argenti fpuma
Cerufla
Chryfocolla
Ochra
Diphryges
} *trita infpergantur illita, uel quo-quo modo admota.*

Acs uftum impofitum. Quinetiam æris flos admotus. ℞

VVLNERVM

Anthigmenum
Tumex
Coralium
Alfi lapis flos fuccatus
} *Pyrites lapis cum ueftra impofitus.*

MATTHIOLI

Alumen combuftum.

Chalcanthum.

Mercurius præcipitatus.

Mercurius fublimatus.

Elleborj nigri farina.

DIOSCORIDIS

Ad uulnera cicatrice obducenda.

Cadmia cloca infpergatur illita.

Thimbum eloeum impofitum.

Argenti fpuma.

MATTHIOLI

Alumen uftum.

Coralium.

Tomphoyx.

Sandix ex plumbo parata.

Aerugo exufta.

Charta combuftæ.

Intcorum combuftorum cinis.

Cucurbita fecca, combuftæ.

Vni fex cochlia una ex fecis plumbeis paratis radicibus.

Ad uulnera interna.

Pbn in potionibus uulnerarijs additum.

Dictamni albi radices in potionibus additæ.

Fœs Jolis potus.

Truntas & eius decoctum haufum.

Lunaria minor potionibus additæ.

Bolidis generis omnia.

Equifetum.
Solidago omnis
Sanicula
Tymola
Alchimilla
Tuſsilago
} *in uino decocta & pota.*

Vrga aurea

Biforta

Tormentilla

Dictamni albi } *radices in potionibus additæ.*

Fragaria

Caryophyllata

Potio noftra de Tymola in limonij comunem, deſcripta.

VLCERVM

DIOSCORIDIS

Ad depafcentia ulcera quæ Græci ἐφαγέδαινα *uocant.*

Pini placenta; cortex cum chalcanthо tritus, illitus.

Lentifci decoctum ſotu adhibitum.

Cupreſſi folia trita inunctæ.

Sabinæ utrunq; folia trita & admota.

Rhamni cuniſci folia impoſita.

Cupreſſi flores pro ſe illiti.

Oleæ ſylueſtris folia trita & adhibita.

Lupinorum marcor illitus.

Oliuæ maſtiæ exuſtæ trita & inſperſæ.

Palmæ cortex ſine tuberculorum acumen.

Digitized by Google

Myrti folia trita, cum omphacino oleo aut exiguo rofaceo ex uino impoſita.
Amygdalæ amaræ ex uino inunctæ.
Smaridis piſcis crematum caput, tritum & illitum.
Garum piſcium admotum.
Teſtudinis fel inunctum.
Loliacea farina cum ſale, & raphano illita.
Lini ſemen ex uino decoctum.
Erui farina admota.
Raphanus tritus inunctus.
Betæ folia impoſita.
Plantago quoquo modo indita.
Dracunculi maioris radix conciſa, ex melle, bryonia addita.
Aſphodeli radix, & folia ex uino.
Anagallis trita adhibita.
Hederæ decocta folia ex uino.
Chelidonij maioris radix ex uino.
Iſatidis folia ſuperpoſita.
Ariſtolochia rotunda adhibita.
Chamæleonis nigri radix cataplaſmatis addita.
Pulegium uirens appoſitum.
Marum admotum.
Panacis aſclepij flores & ſemen illitum.
Paſtinacæ erraticæ folia contuſa ex melle.
Coriandrum cum pane polentæue illitum.
Marrubij folia ex melle.
Tithymali characiæ lac illitum.
Omphacium ex aceto inunctum.
Cicutæ ſuccus illitus.
Sedum maius impoſitum.
Sphondylium cum ruta admotum.
Polygonum ſuperpoſitum.
Verbenaca ex aceto.
Solani hortulani folia cum polentæ polline illita.
Acetum fotu adhibitum.
Acida muria fotu impoſita.
Petaſites admota.
Aeris ſquamma inſperſa.
Aerugo illita.
Sal toſtum cum polenta adhibitum.
Salis flos inſperſus.
Chalcitis illita.
Diphryges inunctum.
Aſius lapis tritus ex aceto.
Alumen cũ gallæ crematæ pari põdere ex aceti fæce.

MATTHIOLI

Cochleæ contritæ & illitæ.
Humani ſtercoris aqua ſtillatitia, & oleum.
Lupini decoctum adhibitum.
Caninum ſtercus inſperſum.
Plantaginis ſuccus.
Ari radicum ſuccus.
Oleum è chalcantho.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera diuturna.

Ciſti flores per ſe illiti.
Centaurium minus illitum.
Panacis Herculei acuminata radix impoſita.
Viſcum cum thure inunctum.
Chamædrys ex melle.
Lilij foliorum ſuccus in æreo uaſe decoctus ex aceto,

& melle.
Scordium tritum ex melle.
Anchuſæ radix oleo incocta ex cera.
Verbenaca trita ex melle.
Aſtragali radix illita.
Thalictri radix inuncta.
Perſonatæ folia impoſita.
Omphacium ex aceto.
Spongiæ recentes ficcæ, & uacuæ impoſitæ.
Aſij lapidis flos ſiccatus illitus.

MATTHIOLI

Terebinthina.
Carioſorum lignorum uermes.
Creſpini baccarum ſuccus.
Burſa paſtoris trita.
Hypociſtis.
Ladanum emplaſtri modo impoſitum.
Sylueſtris oliuæ oleum.
Aqua in marceſcentibus quercuum cauitatibus reperta.
Oleum è tritico.
Braſſica impoſita.
Chelidonij maioris puluis.
Ariſtolochia rotunda.
Aloe cum ſanguine draconis, & myrrha.
Veronica mas.
Flos ſolis.
Abrotonum uſtum.
Aparinæ ſiccæ farina.
Pityuſq; ſecuridacæ farina.
Conſolidæ mediæ uel minoris folia aut eorum ſuccus.
Sanicula.
Auricula urſi.
Piloſella.
Pyrola.
Caryophyllatæ ſuccus admiſta æruginc.
Potentilla.
Eupatorij uulgaris flores illiti.
Fragariæ folia.
Sanguiſorba.
Filicis farina inſperſa.
Oleum è chalcantho.
Oleum noſtrum de antimonio.
Mercurius præcipitatus.
Mercurius ſublimatus.

DIOSCORIDIS

Ad malefica doloſaque ulcera.

Plantago quoquo modo impoſita.
Dracunculi conciſa radix cum bryonia ex melle.
Petaſites illita.
Pſyllium tritum ex melle.
Bryoniæ folia, fructus, radix cum ſale impoſita.
Filicis fœminæ radix trita, & illita.
Cadmiæ puluis inſperſus.
Salis flos illitus.
Aſij lapidis flos ex melle.
Oſtracites lapis ex melle.

MATTHIOLI

Quernæ ſuberineq; glandes cum ſalſa axungia illitæ.
Humani ſtercoris ſtillatitia aqua, & oleum ſtillatitium.
Caninum ſtercus inſperſum.

Digitized by Google

Lapidi cum suo decotto admoti.

Pyrifa pafiorata.

Arvra azotis fuccus.

Carduus benedictus tam potus, quam admotus.

Vnguen. ex mortario, & piftillo plumbeo, & rofa-
ceo paratum.

Thambum ufum, & lotum.

Cinyfocolla factitia inferta. ⁂

Oleum de chalcantho.

Oleum de cantimolio.

Mercurius præcipitatus.

DIOSCORIDIS

Ad linus, & fitlias.

Itidis illyrice radicum decoctum infufum.

Sudus adepis infufus.

Mel infufum.

Tuamagnis fuccus indicus.

Draucuculi maioris radicis fuccus ex melle.

Arifiolochia rotunda cum vrtica ex melle.

Spodalij ramenta circulgata finum calos evoluit.

Quinquefolium cum fale ex melle.

Straitotes millefolium infufum.

Tuttymali chartacia lactucæ fuccus indicus.

Ompharium cum accto.

Chalcitis colcyny modo infufa.

Cadmia ufta.

Spogia vrcles fine pæganidine ex decocto melle fopita
Centaura quoquo modo adhibita.

MATTHIOLI

Aqua ftillatitia Lactucæ lactucymæ fue abiegnæ fyfa.

Oleum e tritico.

Tuamagnis fuccus.

Bitofa paforis & eius fuccus.

Hedera terreftris fuccus cum axungine infufus.

Caryophyllatæ fuccus admifta axungine.

Alchimilla.

Oleum de chalcantho. ⁂

Oleum de cantimonio.

Mercurius præcipitatus,

Mercurius fublimatus.

Chalcanti ftillatitia aqua infufa.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera in callum indurata.

Cappæris radix exicata impofita.

Aerugo cum ammoniaco colyrij modo impofita.

Spogiæ arifæ fine igne, & terebenthi modo impofita.

MATTHIOLI

Anonidis radix trita & inferta.

Mercurius fublimatus in vngucntis additus.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera ab circonibus facta.

Lac omne, & præfertim bubulum illitum.

MATTHIOLI

Oleum e lucris oouum.

Cerufle elota } *in vngucntis addita.*
Argenti fpuma }

Calx pluries lota

DIOSCORIDIS

Ad phtyriafin.

Staphifagria trita, & ex oleo illita.

MATTHIOLI

Argentum nitum illitum.

Piper ex falnia inunctum.

DIOSCORIDIS

Ad fordida ulcera.

Oleo fylueftres folia rutæ ex melle.

Iris illyrica ex melle.

Colymbadas trita & impofita.

Refina terebinthina illita.

Trix liquida cum melle inuita.

Fœniculi marini operimentum exuctum impofitum.

Turpure crenatæ cinis illitus.

Conchilæ inuitæ cinis infperfus.

Orobi farina admota.

Bryafica cum fenugræco & accto illita.

Alfphodeli folia, & radices impofitæ.

Cappæris cortex fuccatus, & adhibitus.

Arnmones radix illita.

Hederæ decocta folia ex uino.

Chelidonium maius cum axungia admotum.

Arifiolochia rotunda impofitæ.

Ebenonitis radices fuccatæ ex melle.

Balaustæ ex melle.

Matrvbij folia ex melle.

Verbenacæ fupinæ folia illitæ.

Nygrelli radix cum cruc farina ex melle.

Bryoniæ radix, fuccus; cum fale admota.

Aceto ex melle cocto, & impofitæ.

Aces ufum inferfum.

Vrtica vtrq; illita.

Peucedani radix trita inferta.

Cadmia indica.

Mel illitum.

Pompholyx admota.

Mauia indica.

Alumen quoquo modo adhibitum.

Asy lapis fos exiccatus, & illitus.

MATTHIOLI

Terebinthina refina.

DIOSCORIDIS

Ad ambuftas.

Talant pilulæ adipe exceptæ illitæ.

Ligufiri folionum decoctum fotu adhibitum.

Cifti flores cum cerato impofiti.

Acacia gummi ex ouo illitum puluis probibet.

Myrti folia cruda fue cremata cerato exceptæ.

Mori folia trita ex aceto illita.

Thus ex fullo adipe nel anferino exceptum.

Buccina cinis illitus.

Mitulorum combuftorum cinis admotus.

Conchylæ Indicæ cinis unctus.

Calcemenorum ucterum cinis impofitus.

Sulfus adepi unctus.

Oualius cera & rofaceo fubactus.

Firmus { *Columbinus* / *Gallinaceus* } *cum lini femine ex oleo.*

Sefamum ex rofaceo.

Malua decocta ex oleo.

Bete uirentia folia illita.

Brafsicæ cinis ex oui albo.

Lactucæ fylueftris lactæus fuccus ex humano lacte.

Hedera flores ex cera. Quin & decocta folia ex
uino.

Digitized by Google

Acanthi radix illita.
Rutæ syluestris semen, & folia admota.
Glutinum calida aqua maceratum illitum pustulas prohibet.
Typhæ flos uetere suillo adipe eloto exceptus.
Hemerocallis radix illita.
Althææ folia ex exiguo oleo admota.
Hyperici semen, & folia imposita.
Ascyri semen, & folia adhibita.
Androsæmi folia imposita.
Anchusæ radix in oleo decocta ex cera.
Helxine admota.
Papaueris corniculati folia ex oleo.
Verbasci syluestris folia cataplasmatis addita.
Stimmi ex recenti adipe illitum pustulas prohibet.
Alumen ex aqua
Sal ex oleo } *pustulas prohibet.*
Cimolia terra illita
Phrygius lapis cerato exceptus.
Atramentum scriptorium ex aqua.
Cinnabaris, & sanguis draconis illitus.
Galij flos inunctus.
Lilij radix cremata ex rosaceo. Quin & folia illita.
Cynogloſſæ folia ex ueteri suillo adipe.
Sambuci prætenera folia inuncta.
Narcissi radix ex exiguo melle.
Olium ex cauatis asphodeli radicibus decoctum illitum.

MATTHIOLI

Ligustri foliorum decoctum.
Oui album per se aut cum uitello impositum addito rosaceo.
Oleum ex ouorum uitellis.
Hordei combusti cinis insperſus.
Lini seminis oleum ex aqua rosarum elotum, & illitū.
Cucurbitæ cinis.
Sambuci secundarius cortex.
Cannabis radix in aqua decocta, & imposita.
Eadem recens cum recenti butyro trita, & illita.
Verbasci florum stillatitia aqua illita.
Vnguentum è sambuci cortice inuctum. cuius paradi rationem habes lib. 4. cap. de sambuco.
Oleum è fructu momordicæ illitum.

DIOSCORIDIS

Ad fauos.

Peponis radix ex melle.
Nasturtium illitum.

DIOSCORIDIS

Ad ficos.

Bulbi in cinere tosti, & cum capitum mœnarum cinere impositi.

DIOSCORIDIS

Ad intertigines.

Calciamentorum crematorum soleæ illitæ.

MATTHIOLI

Lithargyrium illitum.

DIOSCORIDIS

Ad ulcerum inflammationes.

Araneitela imposita.

MATTHIOLI

Cynogloſsi uulgaris succus una cum cerussa, & caphura illitus.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera cicatrice obducenda.

Purpurarum crematarum cinis illitus.
Mitulorum
Conculæ Indicæ } *cinis illitus.*
Aloe inuncta.
Eupatorij folia concisa ex suillo adipe.
Filicis fœminæ radix sicca in puluerem aspersa.
Cadmia admota.
Aes ustum impositum.
Squamma æris insperſa.
Aerugo ex oleo & cera.
Stimmi
Molybdæna
Argenti spuma
Cerussa
Chalcitis
Pumex } *quoquo modo adhibita.*
Fex uini cremata
Calx lota
Corallium
Asti lapidis flos
Fornaceæ testæ tostæ

MATTHIOLI

Plumbum ustum, elotum.
Corallij cinis impositus.
Diphryges illitum.
Alumen ustum.
Aerugo usta.
Calx pluries lota.

MATTHIOLI

Ad ulcera morbi gallici.

Argentum uiuum in unguentis additum.
Argentum uiuum præcipitatum insperſum.
Argentum uiuum sublimatum.
Oleum noſtrum de antimonio.
Calx lota.
Cinnabaris uulgaris.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera caua explenda.

Thus inditum.
Pix liquida cum melle.
Pix arida imposita.
Medulla ossium quadrupedum quælibet inuncta.
Mel infusum.
Cadmia insperſa.
Corallium inditum.
Asij lapidis flos ex melle.
Eretria terra illita.
Pumex insperſus.

MATTHIOLI

Plumbum ustum elotum.
Corallij cinis impositus.
Thus.
Myrrha.
Aloe.
Iridis radix.
Thuris cortex.

LVXATIONVM, ET FRACTVRARVM.

DIOSCORIDIS

Ad artuum luxationes.

Harundinis radix cum aceto adhibita.

Personatæ

Digitized by Google

Prolonate radix tria illius, dolores aruicolarum à co
torsionibus fedat.
Acacie decoctum fotu abbibitum.
Vitis folium cum folijs caapbfmatis additum.
Serosa capyllum cum cera & roſaceo tunditum.
Alpharij radix ex aceto, vel mino abbibita.
Cyclaminis decoctum fomenti modo.
Bulbi caapbfmatis more adbibiti.
Acanthi radices impoſite.
Sampſuchi folia cum cera coacta impoſita.
Anchuſe folia cum melle, & farina adbibita.
Vitea nigra impoſita.
Narcißi radix cum melle trita.
Vitis nigræ folia cum mino impoſita.
Filicula impoſita.
Heliotropij folia linita.
Sarmentorum uitis & nitacoræ cinis ex aceto linitus.
Sal cum farina & melle.

MATTHIOLI

Ferro ignei farina cum hydromelle decocta addita
axungia.
Plantaginis folia ex jale modico illita.
Primule neris succus cum porus eum illius.
Thus cum armenia terra & jangume dracontis oui al
bo subactum & emplastri more illitum.

DIOSCORIDIS

Ad oſſa fracta.

Myrti folioru decoctum fotu adbibitum.
Succisa lana oleo, mino, aceto, & perfusa.
Verbafci decoctum potum.
Rubo pilloru cum rosaceo cerato impoſita.
Vim foliorum, aut corticis radicum decoctum per-
fribum.

MATTHIOLI

Primule neris succus eum porus, quem illius.
Lapis ad oſſium fractura deſcriptus lib. quinto com.
de lapide moroebio.
Symphyti maioris radix contusa & circumligata.
Centum foroen cum vulcum gyrotis radix contusa cum
axungia & impoſita.
Quæ recentia vnde agrimonia addatis thuris, aloe, jangui-
ne draconis, & armeno bolo.

DIOSCORIDIS

Ad oſſa fracta cuiuſcunq.

Artiſolochia rotunda contusa & circumligata.
Pauciani radix in pulueren impoſita.
Euphorbium impoſitum.
Xyridis radix additio flore aris.
Bryonia trita, & impoſita.
Vitis nigræ radix.

MATTHIOLI

Iridis radix trita & impoſita.
Dictamnum cum polumonium illitum.
Mercurius præcipitatus impoſitus.

DIOSCORIDIS

Ad eos qui ab alto deiouiu nutur.

Centaure radicis succus draconte pondere bauſtus.
Baccharis radicis decoctum potum.
Milefolium cum aqua & jale potum.
Luxatum ex cinere fermentitio fadia in cum aceto fa-
le, & melle.

Mmta cum caſia foluina pulpa, lenitua ſyrupi ſolu-
tiue maioris pulpa.
Cammaromum lapilli cum tilia corobinis impoſti.
Plantaginis folia non ſolum illita, ſed & decocta.
Cyani maioris pulpis, ex aqua plantaginis cum ſym-
phyti.
Cyclaminis fibrilla aqua, cum jacobea potu.
Rhabarbarum cum mitua, & erubroclani radice
baustum.
Artiſolochia rotunda.
Vincetoxici radices, ex mino, aut ſymphyti maioris de
coctio potus.
Linaria minor ebibita.
Elifone, vel tormentille ſuccus, aut pulus ex ſym-
phyti maioris aqua potus.
Consolida minor, & media in potionibus numerantis
additis.
Sanicula.
Aristolochia rotunda.
Tilofella.
Virga aurea.
Tormentilla.
Alchimilla.
Ophris.

DIOSCORIDIS

Ad ruptos.

Acori decoctum potum.
Catanomum ex aqua potum.
Calami odorati decoctum cum Graminis, aut apij ſe-
mine potum.
Helenij radices in ecligmate cum mollo decoquate.
Balsamum baustum.
Iuniperi bacce ebibite.
Cedridis decoquate.
Halimi radix drachme pondere in aqua mulſa pota.
Dyacamali maioris radix tosa, & elixa cum melle
jumpta.
Alphodoli radix drachme pondere in mino pota.
Bulbi elixi in aceto, & in cibo jumpti.
Agarichum trium obolorum pondere deuorandum cum
mullo.
Centiane radicis succus drachme pondere baustus.
Artiſolochia rotunda bibita.
Serpyllum potum.
Centaurij maioris radix bauſta cum mino.
Acanthi radices potæ.
Smyrnij radix concisa, vel pota.
Leucacanthe radicis ex mino decoctum potum.
Abrotoni ſemen ex aqua potum.
Origanum cum ficu deuoratum.
Equiseti radix & folia pota.
Calamintha decoctum bauſtum.
Baccharis radicis decoctum bibitum.
Libanotis radices potæ.
Sagapenum bibitum.
Laserpitij liquor cum bixmio potus.
Galbanum decplautum.
Polygonon bibitum cum mino.
Scordia additis nasturtio, mollegrsina; deuoratum.
Alchimea decoctum potum.
Alcaer radix in mino, vel aqua pota.

Betonica

Digitized by Google

Digitized by Google

VENENORVM

Betonicæ folia decocta pondere in ducti aqua bibita.
Symphyti pectoralem cum aceto mulso potum.
Symphyti radix pota.
Xyridis radix ex mulso pota.
Helenij radix pota.
Verbasci decoctum potum.
Bryoniæ cum melle in ecligmate devorata.
Scabiosæ lapis potus.

MATTHIOLI

Opobalsamum ex equiseti aqua potum.
Rhabarbarum cum tussilagine & rubia radice potum.
Viscotoxici radices ex vino aut maioris lymphyti decocto haustæ.
Lunaria minor cebibita.
Bistorta & tormentillæ radicum pulvis, ex lymphiti maioris aqua potus.

Sanicula
Aristolochia rotunda
Pilosella
Virga aurea } *quamodolibet sumpta.*
Potentilla
Alchimilla
Opobalsamum
Perfoliata è vino decocta, aut è pulvere trita, et pota.

MATTHIOLI

Ad caduca tractatum.

Gummi elemi.
Pilosella & eius succus in unguentis additus.
Opobalsamum quoquo modo illata.

VENENORVM.

DIOSCORIDIS

Ad omnium venenorum morborum, aut ictum.
Viridis illyricæ radix ex aceto pota.
Cardamomum ex vino potum.
Nardus celtica cum absinthij decocto haustæ.
Thus amicitiæ inservit, quæ venenatis repugnant morsibus.
Cinnamomum bibitum.
Caseus pota cum ficubus.
Helenij radicis decoctum potum.
Radicum potus datum.
Piscium pulmo ex vino haustus.
Ficus foetus. Quin etiam cortex.
Vitices semen in potu sumptum.
Cardui efficax.
Nuces comedæ.
Syconium lachryma illita.
Ficuum lac plagis inditum.
Pix liquida cum vitro sale illita.
Pulmo foliorum, & radices decoctum potum.
Galli sanguinem cerebrum cum vino potui datum.
Eruca, quæ in oleribus reperiuntur ex oleo illita.

Coagulum { *Leporinum* / *Agninum* / *Hinnulinum* / *Aprinum* } *potum ex vino tritum obolorum pondere.*
Cervinum / *Vitulinum* / *Barbatinum* / *Hædinum* / *Caprinum* / *Lactonis* }

Marinæ lepidanis sanguis cum leporino coagulo & cumino potus.
Mel ex calido vaccino bibitum.
Triticea farina, ex aceto & vino potus.
Porri succus ex mulso sumptus. Quin & coma illita.
Porrum sylvestre ejectum.
Piper quoquo modo sumptum.
Eryngium ex vino haustum.
Teucrium ex aceto innatum.
Argemone ex vino epota.
Agrimonia trium obolorum pondere ex vino hausta.
Rhapontici radix pota.
Chamædrys ex vino bibita.
Centaurii radix drachmæ pondere cum pipere, & ruta ex vino pota.
Aristolochia longa drachmæ pondere potui data, & etiam plagæ admota.
Origani decoctum haustum.
Leucas ex vino sumpta, aut cataplasmatis addita.
Pulegium ex vino potui datum.
Dictamnus succus ex vino potus.
Baccharis radix ex vino bibita.
Pæonia bacculi semen, cum amygdalis sumptum.
Lupinus cum radix, tum semen haustum.
Pastinaca erratica semen potui datum.
Asarum potum.
Asclepiadis radices ex vino sumptæ.
Cuminum ex vino haustum.
Annui cum vino potui datum.
Delphinium morsui admotum.
Lagerpuii liquor tum manibus, tum labiis.
Calabanum nucleum homines sues reddit.
Chinopodium haustum.
Trifolii bituminosi folia ex oxymelite sumpta.
Trolii decoctum potum.
Betonicæ folia trita drachmarum pondere ex vini faxea vel aqua haustæ, vel admota.
Polygoni succus bibitus.
Clematidis prima illita.
Sparganij radix ex vino pota.
Aconita nuda plagæ inditæ.
Terra lemnia haustæ.
Sal cum origano, melle, & hyssopo illitum.

MATTHIOLI

Thus radix non modo haustæ, sed & oblitæ.
Cinnamomi flammea aqua pota.
Myrrha ex vino haustæ.
Capparis epota.
Dictamni albi radices sumptæ.
Oleum nostrum e scorpionibus, cordi et stomachi illitum.
Humani fercula aqua flammea pota.
Scorzonera foliorum, & radicum succus potus.
Porri folia mulsi lubrica & illita.
Cynoglossum flores succo conditi, & devorati.
Zedoaria cum pota, tum exterius illita.
Boni hominis succus haustus.
Agrimonia cum floris illitum, cum haustum dracchma pondere cum vino dulci.
Cruciatæ radices.
Dictamnus albus.
Menthastri folia tam pota, quam illita.
Cadæga consulta, & ulcheri adalligata seu eius succus potus.

Imperatoria

Temperatoria radix.
Veccetoxicum.
Cardaus benedictus eam intro Jumpsus quam ideo loco adhibitus.
Securidaca urvisque Jemen potum.
Hypericum cum nitus Jumpsum,tum exercitus demorio loco illatum.
Bifrons.
Tormentilla.
Angelica.
Borraginis. } *Jucens epotus.*
Wlgaris bugloss
Quinta effluvia nofra in praefatione lib. 6. descripta feminicis pondere.
Galli vel gallina podex deplumatus & nudatus Jupersolutus repetitis toe gallis quousq; fus sint ad venenum inducendum necessum.
Thebaica.
Matthridatis antidotum.
Calx viva oleo, & melle subacta, & illita.
Ellebori nigri radix uluatus infusa.
Cepa.
Allium } *elixa, & cocta, et moxfactus illita.*
Alphodeli radix
Dracunculi radix
Iridis } *Iris* } *Pbu* } *Chamaeleontis* } *Lilij* } *Hermirocallis* } *Helenij* } *Feniculi* } *Smyrnij* } *Cicutae* } *Scillae* } *Sparagij* } *Cyclaminis* } *Bryoniae* } *Raphani* } *Bulbaceru omnis* } *Radices* } *concisa, ac decocta, & usui seruibus ilia.*
Citria mala devorata.
Serpentina sue Vipertis coronopi radix pota.
Thebaica. Andromachi.
Superfluo sum vrenciulum evemise emisiae side lib. 6. commento communis evacuationis in omnes utruelentos ictus.
Lapis bezoar duodecim Granorum ponderc baufus, & numeri illius.
Sorices in cerevisiam oleorum anguis vepetra pota, & illita.
Mellita terra ex nino pota.
Antidotum nofrum lib. 6. in prefatione descriptum ex nino.
Potio ex antidoto nofro, & aqua ilia eodem in loco descripta.

DIOSCORIDIS
Ad uiperarum motum.
Costus feminis pondere pous.
Calfia pocula data.
Pix liquida ilata.
Iumperi folia, & foliorum Jucus potui datus.

Fraxini folia, uel eorum Jucus baufus.
Lauri folia admota.
Abrotonum illatum.
Calcbanum plenij loco Juper iztum locum adbibitum.
Origanum uiens indicum.
Tali gallinarum dijcerpti, & confectum admoti.
Anthemis decocta cum bordacea farina, & mulso aceto catapla/matis modo admota. Sed locus antea aceto mulso calido fouendus.
Rubi folia ex nino illata.
Porri Jucus ex meri benina baufus.
Apiastri Jucus ex nino potus.
Lepores coagulum potui datum.
Omotarichi pijcis Jalsa carnes in cibum Jumpse, dan sio deinde copioJoroe nino. Quin etiam admota.
Cerui genitale tritum, & ex nino Jumpsum.
Vrina ipsiJmet demorJi bibita.
Fel ujus cruicet in decocto vuae cicx,admoti.
Fruf farina ex nino macerata illata.
Raphanus uuuiJus.
Brajsicae Jucus cum nitro & uide potus.
Chondylia manducata.
Allium ex nino Jumpsum, & illitum.
Scilla decocta in aceto, & impofita.
Anagallidis Jucus ex nino Jumpsus.
Fernlae medulla in mini potione baufta.
Apatina Jucus ex nino potui datus.
Rubia radicis Jucus cum Joluis potus.
Trifolij cerrejlris Jucus dracbme pondere potus, plaga; admotus.
Anchusa. Alcibiadis nomine, folia, radicesque tum comesa tum bibita, tum adalligata.
Cinnamum Jemen ex nino baufum.
Sambuci, ebuli, que radix ex nino cocta, potui data.
Bryoniae radix durum dracbmarum pondere baufta.
Vitium Jermentorum cinis ex aceto illatus.

MATTHIOLI
Lapis bezoar tam potus, quam illitus.
Sorices in anguis occisorum cerui repetra cum pota, tum etiam illita.
Antidotum nofrum in lib. 6. praefatione descriptum potum.
Potio ex antidoto nofro & aqua ista ibidem descripta.
Vipere pastilli poti.
Olenm nofrum de Jcorpionibus, cordi, & arteriis illitum.
Theriaca. Andromachi cum uino pota.
Allium pharmacum ante cruentum uenit.
Vinum mera cum coposet bibita, excitatis nonnullis.
Vipera ipsa excoriata vejcijs capite & cauda, incisionibus, exemptis, & anguillarum more cocta, & devorata.
Vipere nine capus ampuatum mollicula prebenus, & mortui adalligatum ea parte adhuc calente, que a reliquo corpore abJcijja eji.
Gallina intra dijcijja eji.
Cucurbitula loco dematio impojita.
Feminis Joliorum Jucus potus poji appojitam cucurbitulam, & expreJJa a Jucco Jolia unctum illita.
Melissophylli Jolia, & Jucus, tum ex nino potus, tum extenus illitus.

Melanthij

Digitized by Google

Melanthij dr{a}chma quatuor pota.
Cancri fluuiatilis cum lacte triti, & poti, ac nubiferi
quoque illiti.
Rhœo cocta, & in cibum sumpta, eposo dentie ea-
rum iure.
Tyndaridis linguis exiccatus, cum Sysyphi cinnino
potus.
Acubis radix in potionibus addita.
Hermetices lapis basilus.
Heliotropium cum uino ebibitum.
Rapham in cibo accepti, deinde omnitione rectifi-
cabitur Stratonicus Athenæus.
exhibita Statim Andromachi theriaca.
Trifolij bituminosi decoctum potu adhibitum.
Porrum cum pane, & sale illitum.
Allium cum aceto, aut Ivo ipsius, aut Paxami cinere
cum pane illitum.
Halus à regia radices tusæ, & illitæ.
Syconori folia cum pane impositæ.
Lauri tenella folia cocta, & oleo subacta, & illita.
Vipera tota comusta, & pulueri adaligata.
Echij capetus succus, & herba ipsa imposita.

DIOSCORIDIS

Ad serpentium & aspidum morsum.
Cancri fluuiatilis crudi, striuque cum aqua lacte po
tui dati.
Equi fluuiatilis stercus potum.
Cadauerum bibitum.
Multæ salsæ, & in umbra exsiccatæ pulueris, dracb-
mam duarum pondere ex uino sumptus.
Rutæ cum sale in oleo decocta, comesæ.
Cobitis pisces deuorati.
Cinises lectulary pestem quoquo modo bausti.
Agrium tectum, & recens, & siccum ex uino sumpti-
Gallinaceorum carnes assæ, ita ut cepebant cappoß
ea, crebroq; mutatæ.
Butyrum illitum.
Caprarum montanarum sinus in uino, uel aceto deco-
ctus illitus.
Alet ex calido volatico bibitum.
Aphodeli radix trium dracbmarum pondere sumpta.
Quin & folia, flores, radices in caragia smaris
addita.
Nafturtium hausum.
Spina alba semen potum.
Abrotonum sumptum, ex uino.
Hyoscyamum trium cum melle, salse, cumino impositæ.
Nepeta pota, uel carapbasmatis instar.
Panacis asclepij semen cum floribus bausum, & in-
unctum.
Panacis chironium bibitum, & illitum
Hæmatij succus ex uino potus.
Elaphoboscj semen in uini potione sumptum.
Euphorbium incisa capitis cute ad os usque, in usum
unpositum Stasimique consuetum.
Leontopetalum bibitum illico dolorem aufert.
Lilij folia illita.
Asclepiadon ex uino bausum, & plagæ admotæ.
Matrubæ folia basilia.
Scrpyllum cum potum, cum unpositum.
Rosa cum nucibus unguentatis, & caricis sumpta.
Polygalis ex uino hausta.
Smyrnij radix illita.

Rumex
Tenuculum ex uino sumptum.
Sagapenum ex uino potui datum.
Libanotis radices cum uino ebibitæ.
Scordium siccatum ex uino sumptum.
Conyza illita.
Clematis in aceto bibita.
Ethy radix ex uino pota. Prægnatis uero demorsæ
prohibet, id quod præsagat semen, & folia.
Cinarastri semen potum.
Empatorij semen, & folia in uino sumpta.
Helichrysi coma ex uino bibita.
Verbenacæ lupina radix, & folia ex uino hausta, tum
etiam admota.
Mandragoræ radix ex melle, aut oleo illita.
Nerij radix ex uino sumpta.
Aceto calidum folia adhibitum, hi illatum mentis
Frigidum ast: frigidum uero bi calidum.
Alsinti decoctum bibitum.
Aquæ marris folia adhibita.
Sal cum origano, melle, & hyssopo tunctum.
Sarmentitius cinis ex aceto illitus.
Sanna terra ex aqua pota.
Ophites lapis pro amuleto gestatus.

MATTHIOLI

Myrtæ frictus potus.
Oleum nostrum de scorpionibus cordi & arteriis il-
litum.
Galbanæ corum depilmatus podex plagæ appositus.
Sorices ex aquis oculorum erworum exempte bau
ste & illæ.
Ciceris farina cum hyperico decocta & impositæ.
Malue folia cum porro & capis illita.
Betæ nigræ succus cum polus, tum illitus.
Serpentinæ radix, ex uino sumptæ.
Scorzonere foliorum, & radicum succus bausus.
Porri folia mollie subacta, & illita.
Smapis farina ex aceto impositæ.
Cacpopbylloru Ryhizæ radices ex mero aco sumptæ.
Centaury magni radicis succus uino pondere bau-
stus, ac etiam ulceri illinus.
Hyssopum cum sale, & cumino tritum, & ex melle
ulceri illitum.
Mentha Græca.
Hieracij succus ex uino potus.
Eulsdem folia tosta, tbrysti, triti, & ex aceto bausti.
Paonie radix, uel semen tum potum quam admotum.
Bryonie & tormentille radices potæ & exteritus illitæ.
Scabiosa cum recentique illita.
Angelice radix cum rua impositæ.
Scrophulis agrie flores, & folia tum pota, tum illitæ.
Melissa terra ex uino pota.
Absinthium nostrum in prægratione lib. 6. descriptum.
Potio ex amaricino nostro & aqua mix, ibidem de-
scripta.
Oleum nostrum de scorpionibus cordi, & arteriis il-
litum.
Allium cum Vino tritum ad naufeam usque potum & op
nonitione rejectum.
Opopanax potum cum uino, & omnitione reclinum.
Origanum cum uino bausum.
Centaurium minus cum myrrha, & opij momento
plagæ impositum.

Digitized by Google

Digitized by Google

VENENORVM

Rumex confertis & cataphractis modo adnotata.
Teretia tum pota, tum illita.
Quina effunia nostra in preparatione sexti libri decet pia pota.

MATTHIOLI

Ad Diphadis morbum.
Antidota omnia que uipereis morsibus succurrunt.
Oleum potum, & uomitione reddatum.
Emplastra attractoria plagæ imposita.

DIOSCORIDIS

Ad Hæmorrhoi morsum.
Allium bibitum, & illitum.
Marrubium copiosius hausitum.
Vinum mitigatum folia decocta, & ex molle subacta impositæ.

MATTHIOLI

Allium coposcit deuorantem } antequam crudæ sit
Vina alienum liberalius potu } uina, et deinde no-
Tberiaca deuorata } mitione reddita.
Pisces copiosi allo, & oleo perfusi in cibis sumpti.

DIOSCORIDIS

Ad Cerastæ morsum.
Solanum cum volucro tunditum.
Raphani semen ex uino bibitum.
Sal cum cedria, aut pice, aut melle illitum.

MATTHIOLI

Antidota omnia, quæ uiperei morsibus conueniunt.

MATTHIOLI

Ad Taxatile morsum.
Antidota omnia quæ pbalangiorum ictibus resistunt.
Mulsa istis inmensa & continua frigida, & fada-tiones, ad refrigerandum usque.

DIOSCORIDIS

Ad Scolopendræ morsum.
Alphodeli radix & semen ex uino potæ.
Sal ex melle, & aceto illitum.
Rusa sylvestris admota, & bibita ex uino.
Rusa acida, sola adhibita.
Aristolochia ex uino potæ.
Serpyllum potui datum ex uino.
Calaminba ex mero sumpta.

MATTHIOLI

Cinis ex acetо Judaïcus & uulneri illitus.
Scilla imposita.
Tuegium } ex uino pota.
Rusa }
Acanba }

DIOSCORIDIS

Ad dryni morsum.
Aristolochia cum uino bausta.
Tryphy bistunmoli folia in pota sumpta.
Alphodeli radix potui data.
Cicadæ quæmque bibite.
Illæsis radices tuæ, & ibi loco illæ.

MATTHIOLI

Aristolochia omnia quæ uipereis morsibus conueniunt.
Quercus folorum succus potus aut fullaniæ eorum aqua.

DIOSCORIDIS

Ad natricis morsum.
Origanum tritum, & aqua judaïcum ex hysopo, & oleo mistum.

Aristolochia cortex minutim contritus cum quercus radice, & hordei farina ex molle illitus.
Aristolochiæ bina drachma in potione potæ pota.
Marrubij succus ex uino hausius.
Raius recens ex aceto impetus.

MATTHIOLI

Cupressi pilulæ drachmæ pondere natæ cum baccarum myrti tantundem ex rhodomelle aut uino mulso potæ.
Calx mista ex oleo illita.
Oleum mistum de scorpionibus coctis, tritis, & uulneri illitum.

DIOSCORIDIS

Ad cenchri morsum.
Lactuca semen cum lini semine illitum.
Satureia cum Sylvestri uua, & ferpyllo, & alphodeli radice ex uino sumpta.
Centaurea potui data.
Cardamomum deuoratum.

DIOSCORIDIS

Ad muris aranei morsum.
Mus araneus ipse diceretus, & impositus.
Allium cum fœniculi folijs, & cumino illitum.
Scolopendrium ex uino bibitum.
Chrysoprasi radix conterta, & ex aceto impota.
Cadaunum in pbenio admotum.
Hordeacea farina ex aceto mulso illita.
Tunicæ dactis acini decocti, & tunditi.
Porrum conteritum impositum.
Abrotoni decoctum ex uino bausum.
Serpyllum ex uino potum.
Exuia ex uino sumpta.
Cupressi teretis pilulæ ex aceto potui datæ.
Cyclaminus ex aceto mulso sumptus.
Tyreteburn ex uino potum.
Chamæleonis radix bibita.

MATTHIOLI

Exuiæ feminæ tritum, & impositum.
Cuniculum cum allio fumi cum puramine tuo additum.
Mus ipse araneus lacertus, & impositus.
Radix { Centaurae / Pranetis } ex uino potæ, & uulneri illitæ.
Cappatis cortex tam potus, quam illitus.
Vrticæ radix succus potus.
Teretia decocta.
Matertidatis antidotum sumptum.

DIOSCORIDIS

Ad pastinacæ & dracontis marini ictum.
Salsa decoctum potum.
Simplicia omnia, quæ uipereis morsibus conueniunt.
Absinthij, aut jubarbe ex aceto decocti potio.
Aristolochia ipsa assecta suo cuique ictui admota.
Mulsa pisces dijjecti, & impositi.
Oleum cum polenta, & aceto impositum.
Tunicæ conficiatum.
Sulphur admotum.

MATTHIOLI

Euphorbij aceto incocti, & impositi.
Acetum calido loco adhibitum.
Fermentum acetum ex liquida pice impositum.
Lauri folorum decoctum hausum.

Alarrubium

Matrubium cum lauri foliis, & echio potum.
Tunicis vulg cum falula decocta.
Fici lactis guttæ quinq; ch trib. frupulis grantis potæ.
Salua decoctum potum pluribus diebus.
Scordium ex suo ipsius decocto potum.
Theriaca decocta.
Mithridatis antidotum.
Quinta essentia noſtra cum antidoto noſtro parata.
Acetoſæ folia
Quinquefolium
Rubi fructus
Arctium
Oxalis
Lycopſis
Tordylium
Chamæpitys
Rapi cortex
Pastinaca agreſtis femen
Tribulus marinus
Smyrnium
Eryngium
Libanotis
} plagis illata et ius supra.

DIOSCORIDIS

Ad nuclæ morſum.
Ruca comeſta, & poſt eam bibitu uinum odoriferum.

MATTHIOLI

Vincetoxici radices potæ.

DIOSCORIDIS

Ad balitti morſum.
Castoreum drachmæ pondere ex uino potum.
Papaueris ſuccus bauſtus.

DIOSCORIDIS

Ad calcidicæ lacertæ morſuram.
Portulaca peregrina decocta & illita.

MATTHIOLI

Portulaca ſylueſtris in cibo deuorata.
Ruticola omnia quæ uiperæ morſibus ſuccurrunt.
Portulaca ſylueſtris in cibo deuorata.
Vinum myrtite, myracis bibitum.
Accetum calidum cum ſpongia ſotum.

MATTHIOLI

Ad ammodytæ morſum.
Mentha ex aqua mulſa potæ.
Cuſpis odorata } ex frigida potæ.
Galeorum }
Arcemſpſa ſuccus cum aqua potus.
Theriaca Andromachi tum deuorata tum illita.
Medicamenta quæ trahendi uim habent impoſita.

DIOSCORIDIS

Ad canis rabidi morſum.
Lycium in catapotio datum, aut ex aqua bibitum.
Cancrorum fluuialium cinis cochlearium duorum potus.
Aue ex genitalibus uulpis uino, per triduum in uino potus.
Smaragdi pyxis ſalſa cæno.
Omphacini pyxis ſalſa carnes illæ.
Carum omnium piſcium ſomnio adhibitum.
Cinis uitulæ ejus uolumen, & in cibo ſumptum à meſu aquæ pretereuntis.
Camelus ſanguis bibitus.
Cannabina urina bibita.
Mel bibitum cum roſaceo calido.

Tritici communicatum, & appoſitum.
Cepe cum uua, ſale, & melle mixta.
Allium cum uino potum, & cataplaſmatis inditum.
Pomaces bryuelicum pix, reſinum, & cataplaſmatis additum.
Fœniculi radices concilia, & ex melle impoſita.
Lapis ungoſtum.
Balaustæ cataplaſmatis modo cum ſale illitæ.
Asclepiophyllum cum uino bibitum, & cataplaſmatis inditum.
Ricinum in cibo comeſum.
Allium ſylueſtre in cibo ſumptum, & illitum.
Salamentum nitrum.
Succus cyrenaicus.

MATTHIOLI

Cancrorum fluuiatilium cinis quadragena dicebus cū
Gentiana, & thuris potus.
Pix brutia cum opopanace & aceto impoſita.
Humani fœtoris ſuffitiuia aqua potæ.
Oxylapathi decoctum foliis adhibitum, boraginis ipſa illita, aq; una cum radicibus bauſta.
Scorzonera radix deuorata, aut eius ſuccus hauſtus.
Hypopolapathi radix quadragenta dicbus potæ, atque etiam illita.
Vincetoxici radices quotidie ſesquidrachmæ pondere potæ ex cuculi denudati decocto cotinus quadra genta dicbus.
Angelicæ radix externus cum uua impoſita, & nitro in corpus ſumpta.
Bitumen aſphaltite drachmæ pondere dicbus plurimis exhibitum ex aqua potum.
Hippocrepis marinus ex accto nigro, & melle ſuba- ctus tam potus, quam illitus.
Rumex ſolus adhibita.
Theriaca Andromachi deuorata, & uulneri illita.
Potamogeton cum ſale externus illitum.
Artemiſia
Alumen
Centaurium mi.
Ariſtolochia
Scordium
Chamædrys
Erygonia
Pulegium
} ſa intus ſumpta, quæ externus illita

Cupreſſi cortex contuſus & ex aqua potus.
Castoreum actuale inuſtum.
Mercurius præcipitatus uulneri inſpergitur.

MATTHIOLI

Ad hydrophobiam, ideſt aquæ timorem.
Veratri albi, aut nigri potiones.
Epithymum
Fumaria
Sena
Myrobalana
Elaterium
Agaricum
Rhabarbarum
Centaurium mi.
Gentiæ ſemen
Thapſia
Armenus lapis
} in potionib. purgatiuis propinata.

Ellenen

Bitumen Iudaicum fœtet̃ium ex aqua potum.

Coagulum { Leporis / Vulpis } potum. / Capreoli }

Caulí coagulum zymot potum.

Cicutæ nigræ decoctum copiosè bibitum.

Mithridatis Antidotum.

Torticæ Antimonachi.

DIOSCORIDIS

Ad cams non tabidi morbum.

Amygdalæ amaræ ex melle exceptæ.

Mandragoræ cocto impositæ.

Gobius pisces lethiferos.

Oculi fæcina non macerata indita.

Plantago cataplasmatis modo adhibita.

Cucumeris folia imposita.

Bubi cum melle, & trito pipere cataplasmatis more impositi.

Mentha imp ista.

Vitex uvaque cum Iride adhibita.

Cinoglossi radix & folia cũ Iulio adipe necori illita.

Scammonij, & tabi folia illita.

Sanguinitus cimis ex acero illitus.

MATTHIOLI

Hypopitydis tibi radix trita et ex mero mulseri illita.

Marrubij folia cum nitri axungia trita & imposita.

Canis qui mmorderit pli exotis et mulseri addigati.

DIOSCORIDIS

Ad phalangiorum morsum.

Myrtæ fructus poti.

Myrtus ex mero hausta.

Mori folorum succus cyathi mensura potus.

Luxatum pectoris cinctis pori adiecto Iuli tristo et nitro.

Cancri flu. uatiles et mari fretiq; cum ajanno lacte poti.

Malus picis diffectus, & impositus.

Malvæ decoctum impositum.

Myrtus ex mero potæ.

Ajuga ratione decoctum hausium ex mino.

Lactuca Syncetris bibita.

Cotis semen potum in mino.

Hederæ fucus cum cocto potus.

Abrotonum cum mino bibitum.

Dauci semen ex mino assumptum.

Nigella drachmæ pondere cum aqua potæ.

Apyrine ex mino potæ.

Methopydium cum mino obtictum, & cataplasmatis more additum.

Pholangij folia, flores, semenque potum.

Iuncí marina tenella folia propere valentem exumpentia impositæ.

Hyacinthi radix potæ.

Semperuium manus in pota datum.

Aqua marris sola adhibita.

Pauca Sylvestris radix, quam tenuissime trita, aut ad vitioloeha cum borace sextra, & aceto Iubacta.

Apustri decoctum sola admentum aut eius folia.

Abrotani

Alij { cinnam adhoperi / cinnam pyrenaici } Binarij drachmæ pondere. cũ cedrides trite admoti, vel bibite. / binarij uni.

Pleuri cortex potus.

Cupressi varidium pulmarum admixto mino decoctum.

Chamæpityos decoctum bibitum.

Tryolij flumen propinatum.

MATTHIOLI

Arsphicis Iucus potus.

Cynanstrinq; folia Iuce semen ex mino hausta.

Pyri folia melle Iubacta & illita.

Hyoscyamum ex communi mino & aceto potum.

Tryolij bumenoli decoctum potum.

Acetum calidum cum Spongijs nudum adhibitum.

Sanguinaria trita & illita.

Porrum cum Iuribus, & aceto incoctum, & illitum.

Hordeacea farina ex mino & melle cocta et imposita.

Lauri folia cum vina adhibita.

Capillum Ericæ cum mino impositum.

Amaracus cum Sylvestri vina, & cypero ex aceto.

Tiberiaca Antromachi.

Mithridatis antidotum.

MATTHIOLI

Ad aconiti morsum.

Aristolochia omnia, quæ serpentes morsibus refugiunt.

Oleum morsum de Scorpionibus plagæ, cordi, & arteriis unum.

Tosio ex aqua nitæ, & anisodro nostro parata. lege li. 6. præfationem.

DIOSCORIDIS

Ad helleboris morsum.

Sefamum cum polenta.

MATTHIOLI

Mithridatis antidotum.

Scorpio ater contritus, & illitus.

Oleum nostrum de Scorpionibus mundæ. in.

DIOSCORIDIS

Ad crocodilorum morsum.

Sal impositum.

MATTHIOLI

Crocodili corij cinis ex aceto illitus.

Hatiale regiæ radices elixæ & illitæ.

Hyperici v. cens frutum & mortui adaligatum.

DIOSCORIDIS

Ad quod upedum morsum.

Aprinum cepæ tum recens, tũ siccum bibitum.

MATTHIOLI

Taleoli commendaveri & mulieri adaligati.

Fabarum & eius farina melle Iubata, & illita.

Abiegna regiua cadens, cum polenta adhibita.

DIOSCORIDIS

Ad Scorpionis ictus.

Cyperus impositus.

Cardamomum ex mino potum.

Amomum ex acino illitum.

Lauri bacca ex mino bibita.

Myrti Iucus ex mero hausus.

Ficus Ianua lactens Iucus plagæ inflictus.

Cancri Iluviatiles crud, tritiq; cum ajumo lacte poti.

Scorpius ipse tritus, et impositus, nec solus cenorat us

Delphinum applicatum.

Mullus piscis diffectus, & impositus.

Smaridis piscis Iulita cæno applicata.

Lacerta diffecta, & applicata dolorem sedat.

Mures domestici diffecti, & impositi.

Rana { Asini / Equi } pectoris pasterius nino dilutus hausus

Digitized by Google

Digitized by Google

VENENORVM

Vrina humana pota.
Ferula tritica ex aceto, & vino imposita.
Tychinias femen cum vino potum.
Oxyacantha, & oxalidis femen vino, aut aqua potum.
Sonchi succus comestus, & cataplasmatis more impositus.
Intybus more cataplasmatis adhibitus.
Thlaspi agrum boreas pota.
Lactuca sylvestris bibita.
Oleum cum polenta impositum.
Aphodeli femen, & flores in vino poti.
Abrotonum in vino potum.
Sampsuchum ex aceto, & sale impositum.
Hæracium manus, & nimis catapotismatis more apposita.
Rosinum.
Lapor oleo dilutum impositum.
Colus vulnica cum vino pipereq; bibita et manibus geſtata dolorem pulsatæ omnino fugat.
Mellilophylli folia adhibita.
Polemonij radix ad gutta.
Rubi flos, & mora.
Verbasci arcuum foramen ferentis folia impositæ.
Chamæleontis succus illitus.
Scorpioides illita.
Heliotropium potum cum vino, & illitum.
Aqua maris foris impoſita.
Sulphur ignem non experimentum cum vſuna terebinthina excepta.
Calaminthæ tuſa illita, vel cum polca, foca, & Galbanum Phrygij more dictum impoſitum.
Hordei farina cum vino parata.
Rutæ decoctum foris adhibitum.
Trifolium virum mirabile.
Cupreſſus cum vino & vuta.
Teucrium succus baſilus.
Tuſago } *decoctum potum.*
Centaurea }
Ariſtolochia præſertim cortex dracontium dictæ poderet.
Sal cum lini ſemine.
Sapphirus lapis illitus.

MATTHIOLI

Mamia ex mero bapta, quin et illita, & recenti butyro terris illitum.
Cistj ſemen potum & appoſitum.
Tonica nuces in cibis ſumptæ, tum quoque in cinguloſatæ.
Teſtudæ.
Oleum noſtrum de corpionibus, mulieri, cordi, & arteriis illitum.
Serpyllum } *pota.*
Althææ radix }
Elaphoboſcum
Bilium ex vino ſumptum.
Aſtrapitis ſuccus potus, & ipſa herba illita.
Cynanthe, folia ſuæ cum ex vino decocta, et pota.
Pomi folia molle ſubacta, & illita.
Simplex ſtruma acceo ſubacta, & illita.
Aſphodeli radix decocta & plagæ admota.
Centrina baſilica.
Achates lapis gelatus, ut carnem tangat.
Cochleæ borſulanæ comeſtæ, & illitæ.
Terræ vermes triti, & impoſiti.

VENENORVM

Cancer fluviatilis tritus, & potus ex vino.
Vrtica cæca vellata tum pota tum illita.
Cinnamum cum mentaſtro, & mitis femine dracontia ponderæ potum, ex vino.

DIOSCORIDIS

Ad ſcorpium, & apium ictus.

Lauri folia trita, & illita.
Malua comeſta ex oleo impoſita.
Sisymbrij folia impoſita.
Althæa decoctum ex poſca bibitum.
Sal cum ſepo nitrato adhibitum.

MATTHIOLI

Aſparagus tritus, & cum melle illitus.
Bubulum ſeretum cum poſca illitum.
Solanum cum poſca.
Malua contrita, & illita.
Thymbra }
Metallophyllum } *illita.*
Satyrium }
Mamoridæ oleum unctum.
Eretum in quo ſtrombi conchylij imago exculpta ſue ris ſito loco ſuperpoſito.

DIOSCORIDIS

Ad fugienda animalia venenoſa.

Impetet accenſa ſumus.
Cedrides pernicto corpore adipe nel medulla cerui
excepta.
Vrticis folia paſſa, vel ſubſrata.
Cancri fluviatiles crudi cum octimo tritj, ſcorpionis adnoti.
Cerui cornu crudum incenſum, fugiunt.
Cerui, & Elephantis adeps mantes.
Cerui medulla.
Noſtrum fugiunt anum.
Arboranum ſtrycnum, fugiunt incenſum.
Origani folia ſtratis ſub acta.
Dictamnum oſtadum omnia, que ista aut morſu necnum velinquum, enecat.
Calaminthæ fugiunt.
Teucedani fugiunt.
Hyoſcyamus incenſa fugat ſerpentes, & muſcas.
Nigella fugiunt.
Tolium ſtrumque incenſum, ſtraumque.
Conyza fugiunt.
Cacetes lapis fugiunt.

MATTHIOLI

Veterum fugiunt.
Scordium fabricatum & fugium.
Bilumen fugium.
Succinum fugium.
Aſſa fœtida fugata.
Caſtoreum fugitum.
Cerui ungula fugata.
Cerui cornum in terra ſtratum.

DIOSCORIDIS

Ad omnia omnia.

Thus antidotis inſertum.
Cinnamomum potum.
Pix liquida cyathi menſura in eclegmate ex melle data.
Cedrides antidotis impoſita.
Nuces iuglandes cum vua, & ficis præſumpte.

Quinquefolij

Quinquefolij radicis succus bibitus.
Caryophyllum corymum potum.
Ebiparditis hausta.
Cafoream bibitum.
Calamintha præposta.
M. Iulio Iulian. & in umbra exiccate pulnis cū uino.
Malicie uentriculus coriadro frictus, et insessatus.
Cauicula hac grani parata potum.
Eryngium cum uino potum.
Bryonie decoctum, oleo haustum.
Aspis } Aaris } antidotus communitus.
Sanguis } Hedi }
Vina ipsi infunt infrim potæ.
Simen ragarum haustum.
Rute semen acetabuli pondere cum uino potum.
Napi semen potum.
Alliū decoctū cum lacte radicibus frequenter potū
crebroque vrectum.
Brassice semen antidotus impositum.
Rorum semen haustum.
Lafarpitium potum.
Argentum dacb. pondere cum diuco uino iumpsum.
Chamæleonis albæ radix potæ cum uino.
Spuma alba in amictum congesta, colaq; infusa.
Aduocam semen cum uino potum.
Rute cum ingladibus nuctibus, & caricis iumpta.
Aph decoctum potum.
Marrubij folia bibita.
Betonice folia bibita pondere in uino bibita.
Trubi terrestris succus haustus cum uino.
Polemonia radix in uino bibita.
Struthis ilpeta acrui prius, post ne iumpti.
Acetum tepidum bibitum.
Terra } Lemnia } ex aqua hausta.
Sanna }
MATTHIOLI
Tridis radix potæ.
Imperatoria bubi radix iumpta.
Pulegium hausta.
Camamomi fl. Iuitia aqua.
Balsami fructus liquores.
Helenium.
Myrrha. Caphura.
Manna cum thimo marino, & affa fœtida iumpta.
Dictamni albi radices quoquo modo iumpta.
Pentaphyllum ilpeta cū uino potum iumpti.
Centaurium maius semen haustum.
Oleum nofyrum de iosquiamo, coxli, & arteriis illitū.
Cafforis uirtus.
Centi cordis os.
Napi semen haustum.
Cynas uerius folia, siue semen hausta ex uino.
Scorzonere & radix aut eius & folorū succus haustus.
Caryophyllorū flores siccato alterati, mus iumpti.
Zedoaria decoctū aut el in potu hausta.
Diictamnus albus } quouis modo infumpta.
Imperatoria
Vincetoxicum
Scordium
Caraduus benedictus
Hypericum

Bistorta & Tormentilla decoctum potum.
Consolida regalis flores.
Angelica.
Quinta essentia nostra haustæ.
Lapis bezoar ozto granorum pondere iumpsus.
Metitica cerua pota.
Antidotum nostrum magnum in præparatione lib. sexti descriptum.
Potio ex antidoto nostro, & aqua uitæ, eodem in loco descripta.

MATTHIOLI

Ad uenenata.
Herbæ partis simen drachmæ pondere quotide potum ad negotium diem usque.
Argentum uiuum pro amuleto iuspensum.
Lapis aetites gestatus.
Vngue alis cor iuspensus.
Leporis cor in alua gestatus.
Lupinus oculus dexter gestatus.
Scilla iuper limine ianuæ iuspensa.

DIOSCORIDIS

Ad lepoticum marinum.
Cedria contrita cum uino hausta.
Cancri fluuiatiles cum ipo iure elixi, & comesti.
Lac afininum } continue datum.
Pullum }
Malue radicum decoctum hausium.
Cydoniæ radix cum uino bibita.
Veratrum nigrum ? drachmæ pondere data cū mul-
Scammonij succus ? sa, & mali punici acinis.
Absynthij sextarius lotiones bausius.
Alysmatis drachma in, uel altera adbibita.

MATTHIOLI

Humanus sanguis calens potus.
Humanum lac ab ipsis mammis exultum.
Vipæ caro assata, & deuorata.
Vipera diatessaron, erbius data potæ.

DIOSCORIDIS

Ad rubeam ranam.

Testudinis marinæ sanguis cum leporis coagulo, & cy mino bibitus.
Alysmatis radix minus, uel duarum drachmarum pon dere in uino potæ.
Meruin largius potum, somnia reddit.
Ayuudinis } radicis binæ drachmæ potæ.
Cypeti }

MATTHIOLI

Eryngij radix ex uinario conciliabitum iure potæ.
Anisodum nofyrum magnum in præparatione lib. sexti descriptum.
Oleum nofyrum de iosquiamis coxli & arteriis illitum.
Thoracea, stromachi.
Matricalis auisodum.
Testudinis marinæ sanguis, additis cumino, leporis coagulo, & uino.
Potio ex antidoto nofyro, & aqua uita in lib. 6. præfatione descripta.
Smaragdi pulnis iernpulis pondere ex uino potus, & iubinde mitrat. eger nudus in nudum, aut equum

Digitized by Google

recentior exercitatum, ubique conclusus moretur
donec defyrnefcat caduucus.

Rhabarbarum
Diacurcuma } potus.
Diafacca

Laxat ut hubebit ipfius capitis tumentus potus.

DIOSCORIDIS

Ad buperfcos, & pinorum cruces.

Olcum { trinum } potum.
{ melinum }

Carica concoquens. & cerebrum decoctum ex uino.
Talumula in cibo fumpta, uel trita ex mulso, aut lactie
pota.

MATTHIOLI

Tyri omne genus in cibum fumpta.
Hemanum lac bibitum coprosa.

Auxiliosa omnia, quæ cantharidum noxa fubeuntur.

DIOSCORIDIS

Ad epotas hirudines.

Myrta in fyrbitionibus data.
Cyrenaicus fuccus potus.
Laferpitij folia ex accto bauffa. Cyua & Jucus ex
accto gargarizatus.
Beta folia cum accto bibita.
Nux glebula cum accto fumpta.
Cinices ex uino accto?o potí.
Acetum cum fale potum.
Nitrum ex aqua gargarizatum.
Alkamenium fuccum accto diluit & gargarizatit.

MATTHIOLI

Salicis decoctum, aut lixiuium ex ipfius cinere para-
tum potum.
Alumen in lixiuio diffolutum gargarizatum.
Sal ammoniacum aqua diluitur & gargarizatum.
Cumia effentia noftra pota.
Olcum e calcantho femel igneum potum bauftum.

DIOSCORIDIS

Ad epotas cantharidas.

Halice
Oryza
Tragij
Malua } decoctum cbylmate bibitum.
Sem. lini
Semen fanugræci

Althea

Nitrum ex bydromelite potum.
Nuclei pinei ex uino fumpti.
Cucumeris femen contritu, ex mulso, aut lactie bauftu
Aftringunt acceps ex paffo potus.
Samia terra, aque after applatata ex defynto bauftu.
Malegium tritum ex aqua potui datum.
Lac potum.
Vinum dulce liberalius bibitum.
Thuris cortex ex paffo fumptus.
Rofaceum cum tritio ex uua decocto fumptum.
Vius uecentis tenuis decocti. & ex paffo bauftu.
Ins cydoneum omnium adipum.

MATTHIOLI

Lac humanum ex uberibus ipfis exactum.
Butyrum crudum recte, ecleginatis modo delinctum.
Tfilli, cydoniorum malorum, malorumi; femina fpiffa-
tum.

Lactuce
Portulace
Cucumeris } fuccus potus.
Cucurbite
Papaueris
Lactuce
Tepponum } femina cremor lacteus ex. balaciae-
Cucumeris } bifulcan aqua parans potus.
Cucurbite
Anguria

Halicacabi bacca decem aut duodecim confy.ata. &
ex aqua potui data, aut boraginea pilfana pota.

Amygdalinum dulce fcilibre pondere potum.

Olcum e pinois nucleis } cocbleæ bauftum.
Olcum e papaueris femine }

Malue } Althee } ftillatitia aqua abunde pota.
Cucurbita

Thoracea deuorata.

Mithridatis antidotum.

Antidotum e pinois nucleis comm. de cantharidibus
defcriptum.

Antidotum e lumbis terra.

Oleum e monorchea typbone in penis meatu infufum.

Balanum ex ibifci, malue, nitri rirum, pfyllij, fenu-
græci, borafæ, & bypocistani fucbi, & feminibus
papaueris.

Ous album cum fuccis frigidis inuctum.

DIOSCORIDIS

Ad fanguinem & lac in uenticulo concretum.

Coagulum leporinum potum.

Accetum cepinum potum & nonnihil reddituni.

Crocifi lacteo fucco integmes ex polea fumpti.

Nitrum per fefe potum.

Coagulum omne ex accto, & lafarpitij radice, aut la-
ferc bauftum.

Brafficæ femen ex lixiuio ficulnei cineris potum.

Coriandri femen cum pipere ex accto bauftum.

Rubi fuccus ex accto potui datus.

Hordeacea farina acetrinio, & aluo ex aqua mulfa
mixta.

Thymum ex uino bauftum.

Calaminthe folia arida pota.

MATTHIOLI

Capriftci lac potum.

Chelidonij maioris fuccus bauftus.

Napi femen ex accto bibitum.

DIOSCORIDIS

Ad flammandam.

Refina pinea in delinctu.

Galbanum ex mulfo deglutitum.

Nuclei pinei contriti, ex aluge decocto pota.

Vrtica cum lilys ex olco decocta, & pota.

Telephius marina, et terrefiris uua, colla, et decocta
Ranarum bis, in quo cryngij radix fuerit cocta,
potum.

MATTHIOLI

Thericace
Mithridatis antidotum } pota.
Terebinthina refina
Vrtice femen
Cupreffi folia

Digitized by Google

DIOSCORIDIS

Ad colchicum ephemerum.

Origanum cum pallo aut oxymelite potum.
Balsamum hac hauserunt, quin & aſarum largius potū.
Quercus foliorum, aut glandium decoctum potum.
Malcorium hauſtum.
Scorpium ex lacte decoctum bibitum.
Sanguinalis herba succus potui datus.
Vitis recentium uiticularum succus bibitus.
Rubi succus in potu ſumptus.
Ferulæ recentis medulla ex uino ſumpta.
Myrti baccæ tusæ, & aqua macerata, & in liquorem
Cyſtinorum medica tunica trita, & cum ſanguinaria
succo epota.
Origanum cum hyssopo bibitum.
Simplicia omnia, quæ ſupra adversantur.

MATTHIOLI

Hæmanum } potum.
Bubulum }
Iae { Aſininum } potum.
Aſininum }

Dittamnum dictamnum dictamnum pondere bauſum.

DIOSCORIDIS

Ad ſolanum comitiſimum & manicum, &
Dorichnium.

Aqua mulſa copioſe ſumpta.
Lac caprillum } potum.
Lac aſininum }
Amygdalæ amaræ devoratæ.
Conchilia omnia cruda quam ſolla devorata.
Lacticinia, quin & Cammari in cibum ſumpti,
& eorum inſuſa pota.

MATTHIOLI

Antidota omnia quæ opio adiuvantur.
Quinta eſſentia noſtra comm. de uino deſcripta.
Panis ex amidolo noſtro, & aqua uitæ, in præſatione
libri ſexti deſcripta.

DIOSCORIDIS

Ad hyoſcyamum.

Malorum cortex potus.
Aqua mulſa largius ebibita.
Lac omne præſertim aſininum potum.
Fœnum græcum decoctum bibitum.
Nuclei pineæ devorati.
Cucumeris ſemen ex pallo potui datum.
Vinum paſſum cum iuſſu vecenti adipe, & pallo potū.
Vrticæ ſemen ex aqua ſumptum.
Nitrum ex aqua bauſtum.
Cichorium devoratum.
Smaragdus quoque modo ſumpta.
Naſturtium
Raphanus } ex uino ſumpta.
Sæpa
Allium

MATTHIOLI

Thericæa.
Mithridatis antidotum.
Antidotum noſtrum magnum.
Piper longum.
Pilulæ Argeus decoratæ.
Mel acrum & nonum potum.
Aloſinabium. Caſtoreum.

Ruta
Lauri baccæ, & folia
Defrutum } ex meraco bauſta.
Vrticæ ſemen
Cardamomum

DIOSCORIDIS

Ad aconitum.

Leporinum
Hædinum } coagulum ex uino potum.
Vitulinum

Chamæpityos decoctum bauſtum.
Scoria ferri ex aceto multo ſumpta.
Origanum
Ruta } decoctum cum uino abſinthite potum.
Marrubij
Abſinthij

Sedum maius
Abrotanum } ex uino abſinthite pota.
Chamelæa

Aſinga
Opobalſamum dracchma pondere ex melle, uel laſte
cum caſtoreo, piperi, & ruta aqua pondentibus ex
uino potum.
Vinum, in quo aurum, argentum, ferrumve candens
reſtinctum fuerit, potum.
Calamus ex lixivio & uino paratum potum.
Bubulum cranij præpingua ura cum uino ſumpta.

MATTHIOLI

Eryngij radix ex rumarum comeſtibilium uel anſeri-
no uire pota.
Lemnia phyragis daarum dracmarum pondere ex ca
lida aqua pota & uomitione reddita.
Thericæa Andromachi à uomitu bauſta ex uino in
quo geminæ decoctæ fuerit.
Antidotum noſtrum magnum in præfatione ſexti libri
deſcriptum cæterarum, aut ex uino hauſtum.

MATTHIOLI

Ad napellum.

Lapidis Ecchardici ſeptem grana ex albo meraco.
Napi, aut rapi ſemen potum.
Butyrum bubulum coctum, & ſæpe ac large cum mi-
no ſumptum.
Glandium pumilarum decoctum ex uino paratum.
Diambra diamoſchi; pulues potus.
Moſcus ambrumque per ſe, & cum Lemnia terra
ex uino pota.
Cappatis radices contritæ, & bauſtæ.
Mus qui napelli ipſius radices depaſcitur ſiccatus &
ebibitus.
Antidotum è muſcis napelli flores depaſcentibus.
Vide lib. 6. Napelli commentarium.
Smaragdus in puluerem tritus datum dracmarum
pondere bauſtus.
Oleum noſtrum de ſcorpionibus cordi, arteriis, atque
nervibus replicatis ſæpe uſcibus unctum.
Paulus ferus principis Ferdinandi Archiducis Au-
ſtriæ, quo non nullos qui Napellum ſumpſerunt ſa-
natos uidimus.

DIOSCORIDIS

Ad taxum.

Aceteum caldum potum & nomiu reddium.
Simplicia omnia, quæ cicutæ reſiſtunt.

Digitized by Google

MATTHIOLI

Medicamenta omnia ad cicutam facientia.
Theriaca Andromachi.
Antidotum noſtrum magnum in præfatione ſexti lib. deſcriptum.

DIOSCORIDIS

Ad toxicum.

Sanguis { *Hircinus, Caprillus, Leporinus, Ceruinus, Caninus* } *frixus, & in cibis ſumptus.*

Galbanum cum myrrha ex uino hauſtum.
Quinquefolij radix pota.
Roboris, Fagi, Ilicis } *cortex tritus ex lacte hauſtus.*
Cotonea mala deuorata, aut cum pulegio, & aqua bibita.
Amomum, Carpobalſamum } *ex uino hauſtum*

MATTHIOLI

Lapis bezahar octo granorũ põdere ex uino hauſtus.
Napi, aut rapi ſemen potum.
Tormentillæ radix hauſta.
Glandium omphacides ſiue putamina ex lacte hauſta
Malorum cydoniorum uinum potum.
Cubebæ deuoratæ.

DIOSCORIDIS

Ad opium & corniculatum papauer.

Mel ex roſaceo calido bibitum.
Origanum cum paſſo aut oxymelite hauſtum.
Aliſmatis radix duarum drachmarum pondere ex uino pota.
Acetum bibitum, & uomitu redditum.
Sal cum oxymelite ſumptum.
Meracum uinum cum abſinthio, & cinnamo hauſtũ.
Nitrum ex aqua potui datum.
Origanum cum lixiuio, aut paſſo potum.
Rutæ ſylueſtris ſemen cum pipere, & panace ex uino ſumptum.
Piper cum caſtoreo ex aceto mulſo, uel cum ſatureia aut origani decocto ex uino bibitum.
Pinguia iura in potu ſumpta cum uino aut paſſo.
Oſſium medulla ex oleo pota.

MATTHIOLI

Artemiſia recẽs deuorata, aut foliorũ ſuccus hauſtus.
Quinta eſſentia noſtra cap. de uino deſcripta.
Laſerpitij lachryma pota.
Caſtoreum ebibitum.
Theriaca ſagzanea deuorata.
Mithridatis antidotum ex uino potum.
Moſchum, Ambarum } *olfactum*
Ellebori albi puluis naribus inditus.
Sulphuris ſuffitus.

DIOSCORIDIS

Ad cicutam.

Abſinthium ex uino bibitum.
Origanum cum paſſo, aut oxymelite potum.
Acetum bibitum, & uomitu reiectum.
Meracũ uinũ largius epotũ, et per internalla repetitũ

Lac tum bubulum, tum aſininum potum.
Caſtorium cum ruta, & mentha ex uino ſumptum.
Amomi, Cardamomi, Styracis } *uncia pota.*
Piper cum urticæ ſemine ex uino hauſtum.
Lauri folia potui data.
Laſer ex oleo, uel paſſo potum.
Paſſum per ſe largius ebibitum.

MATTHIOLI

Apij ſemen ex uino potum.
Iridis radix potui data.
Seſeli Maſſilienſe ebibitum.
Nitrum ex copioſiore aqua potum.

DIOSCORIDIS

Ad ixiam.

Abſinthium ex uino bibitum.
Origanum ex uino ſumptum.
Acetum potum, uomituque reiectum.
Rutæ ſylueſtris ſemen, Laſerpitij radix } *pota.*
Tragorigani decoctum hauſtum.
Reſina terebinthina deuorata.
Nardus Indica potui data.
Caſtoreum, Laſerpitium } *oboli pondere ſumpta.*
Nuces iuglandes cum reſina, caſtorio, & ruta tritæ, ita ut ſingula drach. pondus æquẽt ex uino hauſtæ.
Chamelææ, Thapſiæ, Abſinthij } *ſuccus ſcillitici põdere. ex aqua mul. hauſtus*

MATTHIOLI

Theriaca Andromachi, Mithridatis antidotum } *ex abſinthij pontici decocto, pota.*
Saccharum è floribus borraginis buglooſſiue paratũ, additis corallio, margaritis, moſcho, ambaro, & pretioſorum lapidum fragmentis.
Roſaceum cum aceto ſincipiti illitum.
Thlaſpi ſemen potum.
Betæ ſuccus ebibitus.
Triticeæ ptiſſanæ cremor ex paſſo potus.
Abſinthij dilutum potum.
Nitrum ex mulſo hauſtum.
Lac recenter mulſum à uomitu copioſè potum.

DIOSCORIDIS

Ad coriandrum.

Merum per ſeſe, uel ex abſinthio potum.
Oleum potum.
Oua in oleo exinanita, & ex muria liquefacta deuorata.
Muria epota.
Paſſum ex lixiuio aſſumptum.
Gallinarum, & anſerum ius copioſè ſalſum, hauſtum.

MATTHIOLI

Theriaca ex mero pota.
Vincetoxici radices potui datæ.
Diamoſchum, Diambarum } *in potionibus.*

DIOSCORIDIS

Ad pſyllium.

Simplicium omnia quæ coriandro aduerſantur.

MAT-

Digitized by Google

VENENORVM
MATTHIOLI

Theriaca Andria.

Vincetoxicum cubicum.

DIOSCORIDIS

Ad herbam Iardoniam.

Aqua mulſa liberalibus potus.

Lac aſſininum bibitum.

Aqua cudua fotu adhibita. Quin etiam & oleum.

MATTHIOLI

Vinum dulce potum ad febricitem uſq; ut inde dor miant affecti.

Caſtoreum è dulci vino potum.

Meſſiopby̆li ſuccus ex aceto ſumptus.

Oleum de { *Tilio, Caſtoreo, Vermibus, Colfo* } *occipitio cervicis, & ſpinali medulle illitum. Hypericone, Vulpinum*

Vngentum { *Artgon, Agrypæ* } *eodem modo ut ſuprà dictum.*

DIOSCORIDIS

Ad mandragoram.

Aqua mulſa copiosè potata, & nonnihil rotefacit.

Nitrum cũ abſinthio ex aceto potum, aut paſſo ſumptũ.

Rosacium cum aceto capiti perfusum.

Empatorium } *Thymi, Satureiæ, Cattorium* } *ex aceto tritæ, et ad olfaciendum datæ.*

Ruta

Lucernarum extinctarum fumus olfactus.

MATTHIOLI

Contusi semen, Tulipæ } *ex aqua calida potum.*

Origanum ex frigida exhibitum.

Veratri albi pulvis naribus inditus.

Cantharides ex fermento occipitio adaligatæ.

DIOSCORIDIS

Ad fungos malos.

Fimus gallinæ cum aceto bibitus.

Malè ex oxaceo calido potum.

Rapbanus cknoratus, nel potus datus.

Abſinthium cum aceto bibitum.

Meliſſophylli folia cum nitro bibita.

Lixiuium fermenti cinetis ex acida materia potum.

Satureia fruticata, baulique.

Origani infusum potui datum.

Acetum calidum potum, & nonnihil roteſtum.

Aromatum ſuccum ex aqua potum.

Sal cum oxymelle b.bitum.

Pyrethri folia potui, deuoratque.

Quæ galline ea cum ariſtolochia dracbma ex poſca deuorata.

Pranſis radix, & semen ex mino potæ.

Fæx uini cremata ex aqua potæ.

Sinapis bibita.

Nasturtium comeſtum.

MATTHIOLI

Myrti frondes, & baccæ, ſemine trita, & hiumpte.

Brassicæ ſuccus potus.

Porrum ſub cinetibus coctum baſilium, & comeſtum.

VENENORVM
MATTHIOLI

Tyrri ſylueſtris cinis potus, quin & lixiui remedia.

Tyrri ſylueſtris decoctæ, aut cum ipſis iungis cuctæ.

Equinta eſſentia noſtra potæ.

Raphani domeſtici ſuccus potus.

Rutæ folia deuorata.

Origanum. Mel.

Tbericaca ex aceto acetrino potæ.

Vinum generosum in quo piper conſyrbuerit.

Allium crudum deuoratum.

Marrubium ſtreuus ex mino potum.

Oleum cum mutis adipe cylytere injectum.

Rutinum oleum uetri illitum.

Scammonium ulcino loco potum.

Diagrydium, aut diacymimum, aut diagalanga, aut diamoſchum potæ.

DIOSCORIDIS

Ad ægypum.

Origanum cum paſſo, aut oxymelite potum.

Malue decoctum potum. Pyn & toto corpori illitum.

Pperyum.

Oleum bibitum.

Aqua mulſa bibita.

Cataractam deconctum potum.

Lixiuium è ficulneo, aut fermentitio cinere paratum, cum mino copioſiore bauſtum.

Origanum cum lixiuio, aut aceto, aut paſſo ſumptum.

Quinetum & thymum.

Simplicia omnia quæ ſunguis reſiſtunt.

MATTHIOLI

Anisdora omnia quæ cruſſa & ſungorum noxæ opitulantur.

Malue, alibea, ſenugræci, & lini ſemina decoctum potum.

Aqua ceſtida cũ huyro potæ, & omnitione reſtcta.

Mitbridatis antidotum ex moreto cauum deſcriptum potum.

DIOSCORIDIS

Ad cerufam.

Amaracinum, Vinum } *oleum potum.*

Vinum liquor potus.

Perſicorum nuclei ex pituita potæ.

Caricarum, Malarum } *decoctum bauſtum.*

Lac calcium bibitum.

Sefamum tritum ex mino jumptum.

Lixiuium ex farmentitio cinere bauſtum.

Columbina oua cum thure potæ.

MATTHIOLI

Scammonium ex mulſa aqua potum.

Medicamenta quæ ſuapte natura urinam pellunt.

Oleum lilinum ex hydromelite potum, & omnitione reddituum.

Atriphicis vaginæ ſyrmen ex mulſo potum, & omnia reſtctum.

Bryſtice decoctum abſque ſale cum oleo infusum.

Tricuca.

Mitbridatis antidotum.

Vinum album meracum liberalius potum.

MATTHIOLI

Ad arſenicum ſublimatum.

Buxynum frequenter jumptũ, frequenter ſi; reſectum.

Aſtimum

Digitized by Google

VENENORVM

MATTHIOLI

Ad anacardia.

Amygdalinum oleum dulce
Oleum è pinis nucibus
Oleum è nucibus Indicis
Oleum è papaueris femine — *glaciè refrigerata & pota.*
Butyrum crudum recens
Bubulum oniuminue lac
Violaceum oleum
Hordeacea pisanæ.
Tinguium carnium ius
Sulfur, & amiantus adeps — *coposæ iumentis pota.*
Cerebri ta quadrupedū qua uolatilia
Oſſium medulla

MATTHIOLI

Ad Itaphidem agrium.

Amygdalarum dulcium oleum, admiſto copioſo hydromelite.

Medicamenta omnia quæ cathartica noxæ auctoritate.
Theriaca. Andromachi pota.
Mithridatis antidotum.
Antidotum noſtrum in lib. 4. præfatione deſcriptum.

MATTHIOLI

Ad icyllam malam.

Lac in quo cadybs candens extinctus fuerit potum.
Oxycrum mixti in aceto decocti, deuorati.
Cremum pinguia iura pota.
Butyrum crudum ac recens, copioſe iumptum.
Extrema iuncum quadrupedum membra cita & de norata.

MATTHIOLI

Ad Rammulam.

Bubulum lac à iumento, & cylitre, potum.
Oleum { *Amygdalinum dulce* / *Pinnis nucleis* / *Papaueris ſemine* } *potum.*
Ex Indica nuce
Semen { *Lini* / *Malue* / *Althææ* / *Pſyllij* } *Pilliumenta pota.*
Cydoniorum
Tinguia carnium iura bauſta.
Halicæ abi bacce deuorata.

MATTHIOLI

Ad uticæ ſemen.

Medicamenta omnia quæ ſcylla noxæ reſiſtunt.
Malorum cydoniorum ſem. contuſa, & ex calida aqua pota.

MATTHIOLI

Ad dracunculi ſemen.

Butyrum crudum recens bauſtum.
Hordeacee farina pultiſue addita laccharo, pendijs, amygdalino oleo, aut recenti butyro.
Pinguia carnium iura bauſta.

MATTHIOLI

Ad rhododendrum.

Fœmugræci decoctum potum.
Dactyli deuorati.
Vitiis ſemen, aut folia, aut corum decoctum potum.
Caricæ ex melle, aut iulapio iumptæ.
Deſpumatum potum.
Pinguia

Aſininum lac potum.
Ragij ſemen bibitum.
Macago ex pſyllij malua, & cydoniorum ſemine parata, pota.
Amygdalinum oleum potum.
Tinguium gallinarum ius copioſe bauſtum.
Cyſtidum in tenuiſſimi pulueren tritum aceto potum.
Pondere ex dulci amygdalino oleo potum.

DIOSCORIDIS

Ad argenti ſpumam.

Hominis lyniestris ſemen potum.
Myrrha bibita.
Abſinthium
Hyſſopum — *ex uino pota.*
Aphronen
Piper
Iuguſti flores
Talumborum ariduin ſpinum cum iuſculo ex uino potis.

MATTHIOLI

Butyrum cum mulſa potum, & nonnihil reſectum.
Calamintha & anetum adeps ex hydromelite potus & nonnihil reſidit.
Amygdalinum oleum copioſe potum.
Hydromel clyſtere inijſum.
Aphi iuccus ventriculo iniectus.
Butyrum uentri illitum.
Latbyris ſemen drachmarum duarū pondere bauſtū.

DIOSCORIDIS

Ad argentum uiuum.

Lac copioſe potum, & nonnihil reſectum.
Simplicia omnia, quæ faciunt ad argenti ſpumam.

MATTHIOLI

Lac bubulum cum ſuo butyro potum.
Amygdalinum oleum cobibitum.
Aurum in pulueres ſubtiliter tritum potum.

MATTHIOLI

Ad argentum uiuum ſublimatum præcipitatum, & cinnabarim.

Lac bubulum cum ſuo butyro potum, & nonnihil reſectum.
Antidota omnia quæ ad cantharidum noxam faciūt.

DIOSCORIDIS

Ad calcem, ſandaracham, & auripigmentum.

Lac ex aqua mulſa potum, & nonnihil reſectum.
Cremum iura pinguia bauſta.
Althææ } *decoctum ad ſpiritum reuocatū potum.*
Malue
Tragi herbæ ſemen potum.
Semina iini decoctum potui data potum.
Oryzæ decoctum potum.

MATTHIOLI

Lac aſinide potum.
Butyrum
Iuscremum pinguium — *coposæ pota.*
Animalium pinguedines
Medicamenta adum lubricantia
Semina { *Malue* / *Althææ* / *Pſyllij* / *Lini* } *mucaginea.*
Fœnugræci

Antidota omnia quæ ad cantharidum noxam faciūt.

Digitized by Google

Pinguia omnia deuorata.
Dicatur ouum potum duarum dracchmarum pondere.
Lupori bacca pari pondere data.

MATTHIOLI

Ad azadarachi.
Theriaca Andromachi } ex uino pota.
Mithridatis antidotum }
Antidotum nostrum
Medicamenta omnia que mortio conuenient.

MATTHIOLI

Ad nonicas nuces.
Butyrum copiose deuoratum a nonitu.
Vinum mortacum cognosum additis piperis, pyretbri, lauri bacris, cinamomi, & calforeo a nonitu epotum.

MATTHIOLI

Ea omnia que opij uocatur superant.

MATTHIOLI

Ad fanguinem menstruum.
Margarita dracchme pondere ex aqua meliffophyllo pota.
Balsamum tepentis aquæ.
Theriaca Andromachi dracchma pondere ex jumentorum aqua quotidie pota.
Vipere paftilli fexagoni pondere bauffi.

MATTHIOLI

Ad fel Leopardi.
Antidota que napello epoto, et uipereis morsibus auxiliantur.
Antidotus Mithridatis et Theriaca vide libro 6.
comm. de taurino fanguine.

MATTHIOLI

Ad uipereum fel.
Butyrum decoctum potum.
Theriaca Andromachi
Mithridatis antidotus
Vipere paftilli
Antidotum noftrum } a nonitu fumpta.
Napellum
Ambarum
Diamofchum
Diamargarum
Oleum noftrum de fcorpionibus coridon & arcerijs fepe numerum.
Quinta effentia noftra lib. 6. in præfatione defcripta.

MATTHIOLI

Ad canis pelis fel.
Butyrum bubulum cum gentiana radice, cinamomo, & feporis coagulo potum.
Oleum odoratum quodlibet corpori unuerfo illitum.

MATTHIOLI

Ad cati cerebrum.
Terra lemnia ex oleo pota, & nonnitione reiecta fe-
mel in ægritudine.
Diamofchum quotidie fumptum boris quatuor ante
cibum.
Mofchum per fele fuillerupbi pondere ex uino pu-
rum potum.

MATTHIOLI

Ad uenenum caudæ cerui.
Butyrum bubulum potum & nonnitione reiectum.
Smaragdi pulus femi fcrupuli pondere a nonitu ex ui-
no potum.

Tyriaca & pontice nuces in cibis largius deuorate.
Oleum e cirri femine pretiosum, tolit corporis illitum.
Theriaca Andromachi duarum dracchmarum pondere ex uino pota.
Oleum noftrum de fcorpionibus coridi & arcerijs in-
unctum.
Antidotum noftrum magnum in præfatione. 6. lib. de
fcripsum.

MATTHIOLI

Ad quadrupedum quorundam fudorem.
Butyrum fine oleum potum, & nonnitione reiectum.
Vinum cum noftaco a citata nonnitione potum.
Rhabarbarum femide acetbum podere jumentum additio
foliatij falis momento.
Theriaca ex terra lemnia Asiceme.

MATTHIOLI

Ad caforeum malum.
Butyrum bubulum } pota & nonnitione reiecta.
Aqua rnuſa }
Diamoron } a nonitu cum facebaro potus.
Limonum fuccus
Citri mali fuccus
Coriandri femen tofta duarum drac. pondere baruſſi.

MATTHIOLI

Ad plumbi fcoben.
Antidota omnia que ad argenti fumam facient.

MATTHIOLI

Ad ferri fcobem, & ferrum.
Lac vaccinum muſcum pondus.
Medicamenta malcher alumen foluentia ab epoto la-
cte fumpta.
Butyrum tam diu potum quoufque interftitorum dolo-
res cedant.

MATTHIOLI

Ad lapidem magnetem.
Auri fcobes in tenuiſſimum pulverem trita & pota.
Smaragdi pulus potus noxium dicbus.
Lac, & amygdalinum oleum cylibre infufum.

MATTHIOLI

Ad aris fquamam.
Mithridatis pota, nonnitione reiecta.
Balsamum ex bycorum capitum, & cochlearum iue
pararum.
Medicamenta omnia que argenti uiui
fublimati, arfenici, & auripigmenti noxa auxiliantur.
Amygdalinum oleum toti corpori illitum.
Violaceum inarpium ex pelliana bordeacea potum.
Oleum e pinnis nucleis et tiridia nuce pretiosum pelitiva
pondere potum.
Antidota omnia que cantharidibus conueniunt.

MATTHIOLI

Ad arsenicum.
Medicamenta, & antidota omnia que ad aris ſpua-
mam conferunt.

MATTHIOLI

Ad tritagallum.
Medicamenta, & antidota omnia que argenti uiui
fublimati, arfenici, & auripigmenti noxa auxiliantur.
Amygdalinum oleum toti corpori illitum.
Violaceum inarpium ex pelliana bordeacea potum.
Oleum e pinnis nucleis et tiridia nuce pretiosum pelitiva
pondere potum.
Antidota omnia que cantharidibus conueniunt.

MA T-

Digitized by Google

Digitized by Google

VENENORVM

MATTHIOLI

Ad elleborum album.

Mulæ cum butyro potæ, & nonnihil reiectæ.

Nymphæ flores duarum drachmarum pondere potæ.

Theriaca Andromachi.

MATTHIOLI

Ad elleborum nigrum.

Absinthium in vino potum.

Anisi semen bibitum.

Nardus indica una cum caseo ouino pota.

Caseus recens

Mel

Butyrum } *in cibis sumpta*

Pinguia

Pallium

Lemnia terra ebibita.

Theriaca Andromachi.

MATTHIOLI

Ad cuphorbium.

Butyrum potum.

Oleum amygdalinum.

Pinguia omnia.

Aqua { *Solani hortensis* / *Violarum* / *Nymphæa* } *pota.*

Adiulæ

Althæa } *mucago pota.*

Semina { *Psyllij* / *Cydoniorũ malorum* / *Lini* }

Lac acidum.

Caphura ex aqua volacea libita.

Pumicorum malorum nucum

Anguria. Cucumis } *glacie refrigerata &*

Cucurbita } *insumpta.*

Malorum acidorum succus

Psillana boracea

Citrij somen ex uino bolenij potum.

MATTHIOLI

Ad turpetum & tithymalos.

Aruinda omnia quæ ad cuphorbium ducunt.

Theriaca Andromachi ex uino pota in qua Cretensis

dictamnum inscribitur iuscrit.

Myrica Iequiciborum dracbm. pondere ex meraco

bausta.

MATTHIOLI

Ad scammonium.

Lac e quo dempsum fuerit butyrum potum.

Cocomerum malorum succus bibitus.

VENENORVM

MATTHIOLI

Rhois succus potus.

MATTHIOLI

Rhois unigæ, nucum balsamum.

Ad colocynthidem.

Arisiota omnia ad cuphorbium ducentia.

Bubulum lac, & butyrum recens potum.

Lemnia terra frequenter pota.

Smaragdi puluis pluries haustus.

Theriaca Andromachi decocta.

MATTHIOLI

Ad cyclaminum.

Lauri baccæ duarum drachmarum pondere potæ.

Centiana barba.

Nigrum piper in potu sumptum.

Theriaca.

Lemnia terra.

MATTHIOLI

Ad thymelæam & chamelæam.

Aristoia omnia quæ ad cuphorbium ducunt.

Theriaca Andromachi.

Lemnia terra.

Rosaceum iecoris ex bouis pituita potum.

Origanum iofium potum.

MATTHIOLI

Ad bryoniam.

Aristoia omnia quæ ad cuphorbium conducunt.

Theriaca ex uino bausta in qua beleninm inscribitur

iuscrit.

MATTHIOLI

Ad clatcrium.

Theriaca Andromachi ex baccarum lauri decoctio

aut mellc dracbmarum duarum pondere pota.

Menthæ succus ebibitus.

MATTHIOLI

Ad aquam frigidam.

Piper potum.

Cretensium nucum potum.

Aristolochium rotundum.

Quinta essentia nostra.

MATTHIOLI

Ad uini lætitiones.

Vomitus excitatio.

Bryoniæ succus potus.

Accetum ellebori albi bibitum.

MATTHIOLI

Ad cancs & pilces refrigeratos.

Ea quæ ad maleficos iungos adsunt.

Vini opcrum & odorati potus admixto citonio succo

Lemnia terra cum agallocho & mastiche hausta.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATES, QVAE CORPORI DECOREM præstant, ex Dioscoride.

DECORIS

DIOSCORIDIS
Ad alopeciam.

MYRRHA cum ladano, & uino myrteo illita.
Harundinum corticum cinis ex aceto inunctus.
Ladanum cum uino, myrrha, & myrteo oleo admotum.
Myrti baccarum succus illitus.
Nucum iuglandium putamen combustum, tritumq; , & impositum.
Nucum auellanarum crematarum cinis ex ursino adipe perunctus.
Erinacei terrestris corij cinis ex aliquida pice illitus.
Leporinum caput crematum ex ursino adipe.
Ranarum crematarum cinis ex liquida pice.
Murium stercus combustum ex aceto.
Vrsinus adeps illitus.
Caprarum sinus ex aceto.
Raphanus tritus ex loliacea farina admotus.
Brassica cum sale confricata.
Betæ recentia folia cruda illita.
Asphodeli radicum cinis impositus.
Cæpa confricata.
Allij cinis ex melle illitus.
Sinapi illitum.
Nasturtium confricatum.
Cyclamini succus inunctus.
Ranunculi folia, & radices illitæ paruo temporis spatio.
Aloe ex uino.
Abrotoni cinis ex raphani succo, aut cicino oleo.
Laserpitij liquor cum pipere ex aceto.
Nymphææ radix ex pice.
Cynoglosse folia ex uetere suillo adipe.
Adiantum illitum cum susino, aut myrtino oleo, aut byssopo, aut uino.
Thapsiæ succus inunctus.
Rubigo ferri illita.
Sandaracha ex resina.
Alcyonium tertium exustum inunctum.
Cotes naxia illita.
Hippocampi cremati cinis ex liquida pice, aut axungia, aut amaracino unguento.
Caprinarum ungularum cinis ex aceto inunctus.

MATTHIOLI

Conyrum cupressi, & mulorum unguium cinis oleo myrtino exceptus & illitus.
Vlmi radicum decoctarum mucago illita.
Persici nuclei contusi.

DECORIS

Abrotoni cinis cũ oleo raphanino, aut sicyonio illitus
Lilij radix ex adipe, & oleo.
Oleum è colocynthide illitum.

MATTHIOLI
Ad capillorum defluuium.

Conorum cupressi, & mulorum unguium cinis, ex myrtino oleo illitus.
Vlmorum radicum mucago illita.
Humor defluens è medulla dissectæ tiliæ.
Ladanum inunctum.
Syluestris oliuæ oleum.
Rhois foliorum decoctum ex lixiuio paratum.
Viperinæ senectæ cinis inspersus.
Murinum stercus ex aceto illitum.
Cæpa affricta.
Abrotoni cinis cum oleo ueteri, aut lentiscino illitus.
Oleum è colocynthide illitum.
Myrti baccarum uinum illitum.
Myrobalana omnia, & præsertim flaua quouis modo usurpata.

DIOSCORIDIS
Ad pilos auellendos.

Oleum in quo decocta fuerit scolopendra marina inunctum.
Lepus marinus per se, & cum marina urtica tritus, & appositus.
Salamandræ cinis ex oleo.
Hederæ lachrima illita.
Dryopteris radix trita, & post sudorem inuncta.
Aqua è uiridibus uitium sarmentis igne incensis emanans admota.
Auripigmentum illitum.
Cyperus babilonicus illitus.

MATTHIOLI
Ad pilos retardandos.

Oleum hyoscyaminum.
Cicutæ succus illitus.
Hyoscyami succus inunctus.

DIOSCORIDIS
Ad capitis furfures.

Salicis foliorum, & decoctum corticis in lotionibus.
Myrti baccarum succus illitus.
Fel taurinum cum nitro, & cimolia inunctum.
Humana urina inueterata admota.
Adiantum in lixiuio decoctum.
Fœnum græcum in lotionibus.
Malua ex urina humana.
Betæ decoctum admotum.
Allij cinis ex melle.
Bulbi cum cremato nitro illiti.
Lilij cremati radix ex melle.

Alumen

Digitized by Google

Alumen cum eruo ex pice.

MATTHIOLI

Euonymi baccæ in lixiuio decoctæ.
Syluestris oliuæ oleum.
Pomata illita.
Oleum amygdalarum amararum.
Lupini farina confricata.

DIOSCORIDIS

Ad rufandos capillos.

Ligustri folia trita, & in radiculæ succo macerata & illita.
Lycium illitum.
Loti lignidecoctum in lotionibus admotum.
Vnifex cremata ex lentiscino oleo tota nocte illita.

DIOSCORIDIS

Ad crispandos capillos.

Asphodeli radices deraso capiti affrictæ.
Castanearum echinorum cinis deraso capiti ex melle illitus.

DIOSCORIDIS

Ad denigrandos capillos.

Cupressi folia trita ex aceto.
Rhois decoctum admotum.
Mori fol. a trita ex aceto.
Gallæ aceto, aut aqua maceratæ illitæ.
Palmæ corticis decoctum admotum, & subinde detersum.
Myrti fol. orum decoctum in lotionibus.
Acaciæ succus illitus.
Vignæ radicis cortex ex aqua coctus, donec mollius contabescat, tota nocte illitus.
Hederæ corymbi illiti.
Saluiæ decoctum sæpius inspersum.
Rubi folia admota.
Sory illitum.

MATTHIOLI

Eruma siliquæ priusquam indurescant cum sale suisq; foliis contritæ, & illitæ.
Oleum è colocynthidis fructu illitum.
Ophris in capitis perfusionibus addita.

DIOSCORIDIS

Ad pediculos, & lendes necandos.

Cedria illita.
Myricæ decoctum perfusum.
Mel inunctum capiti.
Betæ decoctum perfusum.
Allium cum origani decocto potum.
Hederæ lachryma illita.
Staphis agria admota.
Sandarachæ ex oleo inunctæ.
Alumen ex aqua.

MATTHIOLI

Euonymi baccæ in lixiuio coctæ.
Hederæ gummi illitum.
Hyssopum cum oleo inunctum.
Albi ueratri radix in lixiuio decocta.
Argentum uiuum extinctum et cum butyro inunctū.
Piper in pulverem tritum & ex saliua illitum.

DIOSCORIDIS

Ad prohibendam solis adustionem.

Albumen ouiinunctum.
Cyclamini succus inunctus.

MATTHIOLI

Melopeponis
Anguriæ } *pulpa illita.*
Seminis malueæ, althææ, psyllij, & cydoniorum malorum mucago illita ex recenti butyro.
Vlmi folliculorum liquor inunctus.
Vuæ præmaturæ succus illitus.

MATTHIOLI

Ad remorandam canitiem.

Syluestris oliuæ oleum inunctum.

DIOSCORIDIS

Ad faciei nitorem.

Vlmi liquor in folliculis contentus illitus.
Mastiche illita.
Lupinorum farina illita.
Raparum syluestrium semen admotum.
Peponis succus cum eius semine, & farina in sole siccatus & inunctus.
Polygonatum illitum.
Glans unguentaria ex urina illita.
Ricini semen impositum.
Vitis syluestris acini illiti.
Argenti spuma elota, inuncta.
Alcyonium primum, & secundum admotum.
Chia terra imposita.
Crocodili terrestris fimus illitus.

MATTHIOLI

Caphura circumlitionibus addita.
Eadem cum chrysocolla trita & ex melle.
E limoniorum succo stillatitia aqua.
Cochlearum terrestrium stillatitia aqua.
Fabacea farina.
Aqua stillatitia ex phaseolis, & quibusdam alijs, uide in phaseolorum commentario lib. 2. cap. 101.
Lupini decoctum perfusum.
Aqua stillatitia ex melopeponibus & alijs multis. uide lib. 2. cap. 128. in comment.
Ari radicum stillatitia aqua, uel earum succus insolatus, & cum eiusdem ari stillatitia aqua illitus.
Primulæ ueris florum succus illitus.
Verbasci florum & polygonati radicum dilutum per alembicum distillatum.

DIOSCORIDIS

Ad colorem conciliandum.

Cicer in cibis sumptum.
Agaricum drachmæ pondere potum.
Hyssopum manducatum, bibitumue.
Chia terra illita.
Cerasi gummi illitum.
Caricæ in cibis sumptæ.

MATTHIOLI

Ad pustulas sanguineas.

Caphura unciæ pondere cum pari sulphuris portione trita, additis myrrhæ thurisq; cuiusque quaternis drachmis, & aquæ rosarum libra, in uitreo uase per dies decem insolata & deinde illita.
Fraxini stillatitia aqua.
Tamarindorum pulpa deuorata frequenter.
Vinum è fragis illitum.
Verbasci florum stillatitia aqua addito caphuræ momento.

Digitized by Google

DIOSCORIDIS

Ad faciem detergendam.

*Cicadæ grana pol*ſ *excuſſum florem prodeuntibus trita, & cum cerato illita.*

Bryoniæ radix cum creta, creta Chia, & fœnic. græco illita.

MATTHIOLI.

Chia terra admota.

Myrtæ oleum frequenter illitum.

Myrtæ baſſitæ ex candenti paratæ.

Cinerum pinearum recentium ſtillatitia aqua faciei admota.

Arvalenſem ſtillatitia aqua illita, vel infuſatus ex rosaceis diebus ſuccus.

Primulæ veris flavum ſuccum illitus.

Verbaſci flavæ & polygonati radicum ſtillatitia aqua, additio limonij ſuccо.

DIOSCORIDIS

Ad cutis vitia in facie.

Sabinæ decoctum perfusum.

Conchulæ Indicæ cinis admotus.

Clams ingenerata ſtata ex vrina.

Cancrorum fluviatilium cinis illitus.

Narciſſi radix cum fœmine vrtica ex aceto.

Rosæ ſemen adspersum.

Vitis Iudæi ſtirpis acini illiti.

Cinnamomum ex melle.

Coſti radix cum aqua vel melle illita.

Bryoniæ radix per ſe, aut cum ſuccо creta chia, et fœnugræco admota.

Alcyonium primum, & ſecundum impoſitum.

MATTHIOLI

Rosinæ laricinæ aut terebinthinæ ſtillatitia aqua addito ſuccо e foliis facto parato.

Tomata illita.

Aqua è ſuccо limoniorum parata nitroſo alembico.

Oleum ex ouorum nucibus.

Oleum è ſtitico.

Aceti fortis in aceto decocta.

Fabacea farina.

Lupini decoctum affuſum.

Rapi ſylveſtris ſemen illitum.

Lupini acuti aqua ſtillatitia, & quotidiana alotirum.

Salis lib. 2. cap. 108. in commen.

Ervæ ſemen cum melle inunctum.

Sinapi aqua ſubactum, & cuti affrictum.

Dracunculi radix contuſa & illita.

Boni Henrici ſuccus cum aceto illitus.

Arti radicis ſtillatitia aqua vel infuſatus earum ſuccus illitus.

Geniſtæ ſtillatitia aqua illita.

Pſeudomelanthij ſemen in farina tritum & melle illitum.

Scabioſæ ſuccus cum cerussa coctus, & capbyræ momento illitus.

Vinum quod è fragis elicitur.

Tritulæ veris ſtirpium ſuccus illitus.

Verbaſci ſtirpium ſtillatitia aqua.

Lupuli ſtirpium, & folliculorum decoctum potum.

DIOSCORIDIS

Ad ionthos, & uatos.

Myrrha illita cum melle, & caſſia odorata.

DECORIS

DIOSCORIDIS

Ad faciem detergendam.

Cicadæ grana poſt excuſſum florem producentibus trita, & cum cerato illita.

Bryoniæ radix cum creta, creta Chia, & fœnic. græco illita.

MATTHIOLI.

Chia terra admota.

Myrtæ oleum frequenter illitum.

Myrtæ baſſitæ ex candenti paratæ.

Cinerum pinearum recentium ſtillatitia aqua faciei admota.

Arvalenſem ſtillatitia aqua illita, vel infuſatus ex rosaceis diebus ſuccus.

Primulæ veris flavum ſuccum illitus.

Verbaſci flavæ & polygonati radicum ſtillatitia aqua, additio limonij ſuccо.

DIOSCORIDIS

Ad cutis vitia in facie.

Sabinæ decoctum perfusum.

Conchulæ Indicæ cinis admotus.

Clams ingenerata ſtata ex vrina.

Cancrorum fluviatilium cinis illitus.

Narciſſi radix cum fœmine vrtica ex aceto.

Rosæ ſemen adspersum.

Vitis Iudæi ſtirpis acini illiti.

Cinnamomum ex melle.

Coſti radix cum aqua vel melle illita.

Bryoniæ radix per ſe, aut cum ſuccо creta chia, et fœnugræco admota.

Alcyonium primum, & ſecundum impoſitum.

MATTHIOLI

Rosinæ laricinæ aut terebinthinæ ſtillatitia aqua addito ſuccо e foliis facto parato.

Tomata illita.

Aqua è ſuccо limoniorum parata nitroſo alembico.

Oleum ex ouorum nucibus.

Oleum è ſtitico.

Aceti fortis in aceto decocta.

Fabacea farina.

Lupini decoctum affuſum.

Rapi ſylveſtris ſemen illitum.

Lupini acuti aqua ſtillatitia, & quotidiana alotirum.

Salis lib. 2. cap. 108. in commen.

Ervæ ſemen cum melle inunctum.

Sinapi aqua ſubactum, & cuti affrictum.

Dracunculi radix contuſa & illita.

Boni Henrici ſuccus cum aceto illitus.

Arti radicis ſtillatitia aqua vel infuſatus earum ſuccus illitus.

Geniſtæ ſtillatitia aqua illita.

Pſeudomelanthij ſemen in farina tritum & melle illitum.

Scabioſæ ſuccus cum cerussa coctus, & capbyræ momento illitus.

Vinum quod è fragis elicitur.

Tritulæ veris ſtirpium ſuccus illitus.

Verbaſci ſtirpium ſtillatitia aqua.

Lupuli ſtirpium, & folliculorum decoctum potum.

DIOSCORIDIS

Ad ionthos, & uatos.

Myrrha illita cum melle, & caſſia odorata.

DECORIS

Torri folia cum Rhoe obſonionum admota.

Cæpe ſuccus cum iale appoſitus.

Bulbi per ſe, & ex oui uitello.

Tulegium ex aceto.

Sory ex aqua.

Alcyonium primum, & ſecundum admotum.

MATTHIOLI

Aqua è ſuccо limoniorum nitroſo alembico parata.

Aqua è lapathi acuti radicibus, & alijs nonnullis parata.

vasa. in lib. 2. cap. 108. in commen.

Centaury minoris decoctum adhibitum.

Scabioſæ ſuccus cum chryſocolle ſtrigosa, & capbyræ momento illitus.

DIOSCORIDIS

Ad cutis facieí uitia à bile contracta.

Iridis illyricæ radix cum elleboro admota.

Cinnamomum ex melle.

Coſti radix cum aqua vel melle illita.

Amygdalæ amaræ radicum tritarum decoctum admotum.

Fici lac inunctum.

Cochlearum tia carosia ſcilla ſimul crematæ ex melle.

Lupinorum fangis inunctus.

Sepia crematæ cinis admotus.

Lini ſemen illitum.

Orobi farina impoſita.

Sulphurium inunctum.

Bulbi cremati cum alcyonio impoſiti.

Hederæ decoctæ folia ex uino.

Chamæleontis nigri radix.

Alygum concuſum ex melle.

Mellæ terra inuncta.

Cyclaminis ſuccus illitus.

MATTHIOLI

Tibes cum lacte illitum.

Melopeponum 3 pulpa illita.

Aruorum

Vua immaturæ ſuccus ex lacte humano illitus.

DIOSCORIDIS

Ad lentigines delendas.

Iridis illyricæ radix cum alboviratro admota.

Caſia ex melle illita.

Coſtus ex aqua & melle.

Sanguis leporinus calens inunctus.

Vitis farina ex aceto multo.

Raphanus cum holuſcea farina admotus.

Bruſcæ ſemen inſperſum.

Siſymbrium tritum & impoſitum.

Alij cinis ex melle.

Dracunculi maioris radix ex melle.

Bulbi ex melle, & aceto.

Nymphæa configurata.

Galbanum cum nitro ex aceto.

Alygum concuſum ex melle.

Nymphæa radix cum uvæ fœmine ex aceto.

Rosini ſemen illitum.

Bryoniæ radix cum creta, fœno græco, & creta Chia.

Adarces inspoſita.

MATTHIOLI

Lyriceæ vsinæ ſtillatitia aqua addito oleo ex uitis ſuccо parato.

Digitized by Google

Digitized by Google

DECORIS

Nux myrtifica illita.
Malicke fel ex mole, & ariſtata illitum.
Oleum ex oxymi miſcellis.
Hordei farina ex aceto, & melle ſubacta.
Aluina farina in accto decocta, & illita.
Fœnugræci farina, cum ſulphure, & nitro apposita.
Fabacea farina.
Lupinorum decoctum affuſum.
Sij ſuccus illitus.
Aqua ſtillatitia & lapathi acuti radicibus & alterum nonnullis adde lib. 2. cap. 108. de compoſitario.
Matiopeponum pupa aſſricta.
Draconcuti radix illita.
Ari radix elixa cum fabacea farina deſuper ſub acta.
Centaurij minoris ſuccus, aut decoctum.
Centaurea ſtillatitia aqua illita.
Malabathri ſuccus illitus.
Pſeudonardini ſemina farina ex melle illita.
Securiſagæ uirus ſi: ſemina farina ex melle.
Scabioſæ ſuccus cum cryſocolla farina, & cæphura nonnihil.
Xyridis ſuccus illitus.
Verbaſci ſlorum ſtillatitia aqua.
Lapidi ſlorum decoctum potum.
Scrophulariæ perfusum & plena manu illitum.

DIOSCORIDIS

Ad næuos.

Alcyonium illitum.

MATTHIOLI

Auenæ farina in aceto decocta, & illita.
Lupinorum decoctum affusum.
Centaurij minoris decoctum.
Argenti ſpuma ex aceto decocta, & illita.

DIOSCORIDIS

Ad tocius corporis nitorem.

Malabathri unguenta.
Vini liquor in ſoliciis conclusus illitus.
Butyrum rancidum.
Crocodili terreſtris ſimum illitum.
Pepones ſuccus cum eius ſemine, et farina in ſole ſicca tus ex aqua.
Bryoniæ radix inuncta.
Cyclaminis ſuccus inunctus.

MATTHIOLI

Capparis illita.
Fabacea farina.
Aqua e uinacreto Bectuke cadutæ diebus illita.
Aqua e limonum ſucco parata nitreo alembico.
Fabarum ſtillatitia aqua. uide libro 1. cap. 101. in comm.
Sinapi aqua lubactum, & cuti affrictum.
Arti radicis ſtillatitia aqua, uel infusatus carij ſuccus.
Centaurea aqua ſtillatitia.
Viticellæ ſlorum ſtillatitia aqua.

DIOSCORIDIS

Ad cicatrices delendas.

Aſſinus adeps inunctus.
Fabarum farina caapiſpinatis indita.
Raunculi ſolia, & radices illitæ.
Calamintha ex uino decocta admota.
Cucumeris ſylueſtris radix trita, & infperſa.

DECORIS

Glans unguentaria cocta in aceto cum nitro adhibita.
Bryoniæ radix cum uino, creta Chia, & fœnugræco adnota.
Chryſocolla illita.
Alcyonium pyrium, & ſecundum inunctum.

MATTHIOLI

Erucæ ſemen tritum cum felle bubulo uſitum.
Cerinna medulla.
Opobalſamum.
Oleum Myrtæ.
Quæ ceruis dum aſſatur ſudor.
Capræa cum chryſocolla trita, & medulla bubula illita.

DIOSCORIDIS

Ad uitiligines.

Cochlearum terreſtrium ſolia cremata, & illita.
Lepotinus ſanguis inunctus.
Sepiæ cremata cum admotus.
Fabarum farina inſperſa.
Lupinorum farina impoſita. (*aqua.*
Ecte cruda ſolia illata.
Chondrilla radix, & ſolia ex melle, & nitro trita ex Dracunculi maiotis radix ex melle.
Alphodeli radicis ſuccus inunctus, confecta pius lub ſole cute.
Cepæ ſuccus in ſole inunctus.
Alij cinis ex melle.
Piper cum nitro impoſitum.
Cappæris radix trita ex aceto.
Argemone ſuccata, nuſq; cum nitro, & uino ſulphure admota.
Telephij ſolia cum bordaceæ farina ex hydrelæo ſex horis admota.
Gentianæ radicis ſuccus inunctus.
Chamæleonis nigri radix cum ſulphure illita.
Rutæ cum uino, piperc, nitroque confecta.
Libanotis ſemen ex acerrimo aceto.
Lilij cremata radix ex melle.
Nymphææ radix ex aqua.
Rubiæ radix ex aceto.
Altheæ ſemen tum recens, tum ſiccum tritum ex aceto lo. in ſole inunctum.
Anchuſæ radix ex aceto.
Narciſſi radix cum uitiæ ſemine ex aceto.
Bryoniæ cum cruo, creta Chia, & ſeangreco illita.
Glans unguentaria in aceto decocta cū nitro impoſita.
Cucumeris ſylueſtris radix trita, & infperſa.
Rutæ ſemen illitum.
Viticellæ nigrum ex aceto.
Sulphur quoque modo admotum.
Alcyonium primum, & ſecundum inunctum.

MATTHIOLI

Conyzum cupreſſi decoctum affusum.
Tamarindorum pupa in potionibus addita.
Aqua e limonum ſucco parata nitreo alembico.
Oleum ex ouorum miſcellis.
Lupinorum decoctum.
Rapi ſylueſtris ſemen.
Aqua e lapathi acuti radicibus & alijs nonnullis, de lib. 2. cap. 108. in comment.
Ari radix elixa cum fabacea farina deſuper ſubacta illita.

Mentha

Mentb: Cyrea adibita.
Chamæleontis nigri radix cum aceto trita, & illita.
Scrucida & wenefa: femina fæmina melle excepta.
Scabiosæ succus addito chrysocolla, & capbura mortario.
Xyridis succus illitus.
Veratri florum illitalmia aqua.
Lupuli florum decoctum potum.

DIOSCORIDIS
Ad lychenas & impetigines.
Pini & picea cortex illitus.
Lentisci foliorum decoctum fotu adhibitum.
Cupressi folia cum polenta illita.
Rhamni folia admota.
Lupinorum maceror infperfus.
Nasturtij femen admotum.
Rhapontici ex aceto illitum.
Veratrum nigrum ex aceto illitum.
Cluns ingenarata cum loto impolita.
Vitis uuifera gummi cum nitro illitum, loco tamen prius perfricato.
Sulphur ex terebinthina refina.
Sal ex oleo & aceto perfricatum.
Alcyonium pyrum & fecundum impolitum.
Salix nata.
Thus mfperfum.
Aristolochia olea lacrymata immixta.
Pruni arboris gummi illitum.
Ficulnum lac cum polenta illitum.
Mel cum alumine decoctum illitum.
Tropolis immixta.
Truncus roseus pinie ex munia.
Lolinea farina cum sulphure ex uino.
Cicer cum bolaco ex melle.
Lepadi culinfi radices in aceto decocta, loco prius fricatis & nitro confricato, appolita.
Nasturtium ex melle impolitum.
Allij cruta ex melle illitus.
Simpi ex aceto linitum.
Chamæleontis nigri radix ex aceto cocta, & immixta.
Rosa cum alumine ex melle.
Lapsanij liquor ex aceto.
Cinnamum in aceto folutum immixtum.
Cucumeris sylvestris radix trita & infperfa.
Trichymali cbrasiæ lac illitum.
Bryoniæ radix cum Ervo, creta Chia, & fænogræco illita.
Aqua marris fotus adhibita.

MATTHIOLI
Pix cum melle illita.
Tamarindorum pulpa frequenter devorata.
Oleum ex quorum nitellis immixtum.
Resi sylvestris femen.
Salina humana affricta à leonis.
Aqua è lapathi radicibus & alijs nominatis. vide lib.
2. cap. 108. in commen.
Plantaginis recentis folia trita & illita.
Alphodeli radix ex aceto decocta & impolita.
Genistæ fullitia aqua fotus usurpata.
Membra illita.
Membra Græca fuccis impolitus.

Marrubij folia ex aceto.
Scrratiæ urticæ fæminis fruna ex melle illita.
Scabiosæ maiores radices decoctæ, et pole quadragies ter adibus, & cruentum radicum pulus quotidie drachmæ pondere ex Ervo haustus.
Xyridis succus illitus.
Lupulum decoctum potum.
Ellebori nigri album potum.

DIOSCORIDIS
Ad papulas.
Lac omne potum cum cruda melle, admixta aqua, & exiguo sale.
Serum lactis potum.
Accetum applicatum.
Butyrum illitum.
Vrina humana inuterata adhibita.
Lupinorum farina admota.
Cyclaminis succus adhibitus.
Tuscagij decoctum corpori perfusum.
Rosa cum cera & myrteo oleo cataplasmati indita.
Staphis agria illita.
Cluns ingenarata cum loto limita.
Rubigo ferri illita.
Alumen cum melle adhibitum.
Cimbaris, id est, lingnis dracenis adhibitus.
Fornacese telæ folia admota.

DIOSCORIDIS
Ad alphos & cutis macutas.
Thapsiæ succus cum melle illitus.
Cluns ingenarata cum loto limita.
Narcissi radix cum femine viticæ ex aceto.
Lotus sylvestris cum melle pernixus.
Cucumeris sylvestris pulueriza radix impolita.
Rosæ femen illitum.
Vitis sylvestris acini limiti.
Erynona cum ervo, creta Chia, & fænogræco illita.

MATTHIOLI
Lupinorum decoctum fotu adhibitum.
Rapi sylvestris femen.
Aqua è lapathi & alionum nominum radicibus.
Vide lib. 2. cap. 108. in commen.
Melopeponum pulpa affricta.
Cepa cruda affricta.
Art radix cocta et cu Jynina fabacea defructo subadta
Bonæ Henrici succus ex aceto illitus.
Centaurij minoris decoctum fotu adhibitum.
Verbasci florum flullitia aqua illita.
Lupuli florum decoctum potum.

DISCORIDIS
Ad plotam.
Staphis agria trita ex oleo illita.
Erynone semen unctum.
Aqua marina fotu adhibita.
Cluns ingenarata in aceto cocta.
Sal illitum.

MATTHIOLI
Lupinorum decoctum affusum.
Rapi sylvestris semen illitum.
Florum, & foliis eorum unpui decoctum potum.

DIOSCORIDIS
Ad scabiem.
Caranomum ex aceto illitum.

Digitized by Google

Digitized by Google

DECORIS

Olea urentis, & accensa ludor manans illitus.
Fucandum lac illisum.
Extractae nuces cruda, solatae cum aqua mista & illita.
Hippocampi marini cremati cinis liquida pice, aut axungia, aut amaracino unguento coalescis, & calefacta illita.
Pili humani.
Vrina humana inuetterata.
Serum lactis potum
Cicer cum borato & melle.
Lapidem fervina.
Argemone succata, sulfague cum nitro in balneo contrita.
Hyoscyami nitrum confricata.
Chamaeleonis nigri radix addito exiguo arsenico subtilissime trita, liquore, & asungia pauco linita.
Quisquiliam lapidum, & alumine in fitis.
Clams unguentaria cum loto unita.
Origanum decoctum corpori perfusum.
Quinquefolii radix decocta linitaque.
Potamogeton radix pruritui imposita.
Lotus sylvestris cum melle perunctae.
Vretrum nigrum linitum cum cera, pice, & cedrino oleo.
Stimmi cum cera, & exigua cerussa.
Alumen cum aqua alpestri adstringit pruritum.

MATTHIOLI

Terebinthina vsitata illita.
Lumpert cinetis laximum è vino paratum.
Oliua sylvestris oleum.
Aqua in macefactis quercus cauticatibus vepreta.
Tamaricorum bulga frequenter devorata.
Tomas. Adami per medium fecta, lulphuris pulueris aspersa, subq; calenti cinere calefacta, & scabiosis membris affricta.
Nucum inglandium oleum netus.
Ranogyreci fructus cum nafturtii semine acetoexcepta.
Alphodeli radices ex aceto elixas, & illitae.
Sesae decoctum nel alsinum potum.
Scabiosa decocta & eius succus in unguentis additi.
Xyridis succus illitus.
Empastri vulgaris & fumaria è caprino sero decocta potum.
Empastri cinfusum succus cum aceto & sale.
Borraginis vulgaris, bugulsi decoctum ex vino aut aqua paratum bausum.
Bugulsi vulgaris radix trita & ex aceto illita.
Lupulorum flores, et folia decoctum potum.
Elebori nigri alsinum potum.

DIOSCORIDIS

Ad Iepram Graecorum.
Fel taurinum cum nitro & cinabia trita.
Vrina humana addito nitro fota.
Lumpert cortex crematus ex aqua illitus.
Fraxini cortex crematus ex aqua.
Vmi folia conscia ex aceto.
Aethiopice olea lacrymata illita.
Resina { *Terebinthina, Lamyna, Aligna* } *cum aruginis balaustio & nitro illita.*
Ficuleum lac cum polenta.
Triticei furfures ex acerymo aceto elixi.

DIOSCORIDIS

Ad Iepram Graecorum.
Fel taurinum cum nitro & cinabia trita.
Vrina humana addito nitro fota.
Lumpert cortex crematus ex aqua illitus.
Fraxini cortex crematus ex aqua.
Vmi folia conscia ex aceto.
Aethiopice olea lacrymata illita.
Resina { *Terebinthina, Lamyna, Aligna* } *cum aruginis balaustio & nitro illita.*
Ficuleum lac cum polenta.
Triticei furfures ex acerymo aceto elixi.
Hordei farina ex aceto acerrimo & bydrelaeo.
Iosa farina cum lupbure ex vino & aceto.
Lapathi cuiusq; radices, loco prius fortificato, sic nitro configurato admota.
Bryssica conscia cum polenta adbibita.
Vrtarum nigrum ex aceto.
Ally cinis ex melle.
Sinapi ex aceto.
Erynga femen illitum.
Nasturtium ex melle.
Anchusa radix ex aceto.
Ranunculi folia, & radices appositae.
Melanthij semen admotum.
Cucumeris agrestis radix in pulucre aspersa.
Glans unguentaria cocta in aceto, cum nitro.
Thapsiae succus inunctus.
Scammonia in aceto decocta illita.
Viis insigere gummi admotum, loco tamen prius mundato.
Aerugo cum nitro ex terebinthina vsitata.
Alumen cum bryssica, melle coctum.
Sulphur ex vsitata terebinthina, & aceto.
Sal ex oleo, & aceto fervefactum.
Alcyonium primum, & secundum illitum.
Adarces impolita.
Melita terra illita.

MATTHIOLI

Tamaricorum pupa frequenter devorata.
Chamaeleonis nigri radix ex aceto trita, & illita.
Hellebori nigri alsinum bibitum.
Sesae folionum alsinum potum.
Polypodij radicum decoctum balsum.
Fumaria succus ex vino carpino alsinus potus.
Vperici pulsilli, ex melle pocillo loco poti.
Myrobalanorum nigrorum, chebulorumq; decoctum pluribus diebus bausum.

MATTHIOLI

Ad morbum gallicum.
Myrice radicum decoctum potum.
Guaiacum lignum, & eius decoctum.
Guaiaci nimm. quere lib. 1. commeni. de ebeno.
Radicis { *Chinae, Zarzae parillae* } *decoctum potum*
Buxti ligni decoctum.
Tymi sylvestris rad. decoctum & nonnullorum aliorū ad eos qui ex sanguinis exulceratione laborant. vide lib. 1. commeni. de prunis.
Absinthii decoctum potum.
Ternyg nouellorum folionum pallentia aqua pota.
Dittamni albi radices quotidie drachmae pondere ex Cnidaici decocto potae.
Alphedni decoctum bibitum.

MATTHIOLI

Ad debilos extenuandos.
Camamum potum.
Fraxini femen.
Acetum frequenter potum.

DIOSCORIDIS

Ad pruritum.
Ficuleum lac admotum cum polenta.
Sulphur ex nitro.
Sal ex oleo & aceto perfrictum.

Alumen

Alumen cum aqua aſperſum.

MATTHIOLI

Butyrum in aqua decoctum & illitum.

Bonæ Herculi Jucunda ex acetoſa illitus.

Sena decoctum vel alienum potum.

Empyrotoy malagmatis & fumaria decoctum potum.

Lupuli ſyrupus & folliculorum decoctum potum.

Scrum lactis bubulum.

DIOSCORIDIS

Ad elephantiaſim.

Enanceti terrefactis exiccatum corpus in cibis ſumptum.

Cedria linitus.

Coctilarium terreſtrium cinis illitus.

Salamandra adhibitis medicamentibus admixta.

Fel { *Capræ ſylueſtris* } *innctum.*
{ *Hircinum*

Calamintha in cibis ſero lactis ſuperpoſito.

MATTHIOLI

Myrtea radicum decoctum & cum papaueris nudis epotis.

Viperina caro deuorata.

Viperei pulli uſumpti.

Vrocoa data.

Empyroty malagmatis & fumaria ſuccus ſimul potus.

Elaborum nigri diluitum cobitinum.

DIOSCORIDIS

Ad alarum tædia.

Myrrha cum liquido adamine illita.

Myrti folium arcuum farina impertita.

Cardui radix caapſamais more adhibita.

Alumen lintum.

MATTHIOLI

Alphodeli radices cum hyoſcyamo feruefacta pice liquida exceptæ & illitæ.

Alumen ex uino aſſyriacum.

Abſinthium recens appoſitum.

DIOSCORIDIS

Ad cauos, callos, & uerrucas.

Salicis corticis cinis admixto aceto maceratus & illitus.

Smyrnis ipſius Aſiæ crematum caput.

Lacerta concuſſum caput.

Oulium fumus ex aceto.

Mel cum adamine decoctum.

Cucurbitæ ſanæ tot accipe, quot ſunt pori, & fingulis grauis fingulas cangæ uerucas, deinde ipſa grana circum in linteolo & poſt ſeptem horas proijce, & hoc non fiat niſi nouæ lunæ.

Heliotropij ſuccus lanium.

Scilla cremata pertuſa.

Raphani ſolia & radices.

Dipſaci radix in uino decocta ſupra & impoſita.

Nigella ex aceto uino impoſita, loco prius ſcarificato.

Lacerpitij liquor cera pyramoſtus impoſitus ſcarificata tione prius facta.

Chondrilla dictus aliquot potum.

Chamælyces ramis & impoſiti.

Vitis ſarmenta uiridia incenſa emanas aqua illita

Aeruginopoſita.

MATTHIOLI

Sulphur corticis cinis, aceto macerati & impoſitus.

Ciborium uerua rum in aceto decoctum.

Eruſdem ſemen tribus dichus drachmæ pondere infum pium mero nocturnum decoctum.

Raphanus tritus & impoſitus.

Cochlearia maioris ſecus illitus.

Verbaſci iuccus tam ſyrum quam folium illitus.

Cantharides tritæ & ex feminio illitæ.

DIOSCORIDIS

Ad acrochordonas, thymos, & myrmecias.

Mali punici unum adhibitum.

Lac ficulneum cum adipe circa adiacentem carnem illitum.

Tybs ex aceto & pice illitum.

Rutæ cum pipere, mino, & nitro affricta.

Cicer cum borace & nitro.

Raphani folia & radices.

Dipſaci radix trita in uino decocta.

Tithymali characias ſecus & lac illitum.

Chamælyces rami tritæ & impoſiti.

Heliotropij ſemen linitum. Opun & heliotropium mus.

Vinum uinigrarum ſarmentorum uridium incenſo- rum emanans aqua illita.

Sal cum ſeuo uitulino illitum.

MATTHIOLI

Salgni corticis cinis ex aceto impoſitus.

Cicborium nerueatum in acetario deuoratum.

Eruſdem ſemen drachma pondere potum mne noctur- num decubitum.

Ranunculus tritus & impoſitus.

DIOSCORIDIS

Ad labiorum ſcabras.

Adeps { *Anſerinus* } *illitus.*
{ *Gallinaceus*

Lycium admotum.

MATTHIOLI

Terebinthina larigna: ſyna.

Fagi folia.

Oleum ex onoym nucleis.

Pomata illita.

Oleum & tritico.

DIOSCORIDIS

Ad ſudorem cientum.

Eruæ ſemen ex oleo impoſitum.

Onobrychis ex oleo inuncta.

Mel decoctum quadam ami tempore deuoratum.

Fici marinæ conuſæ.

Sinapi in cibum ſumptum.

MATTHIOLI

Succinum album ex uino potum.

Amantorum & limonum ſyrum ſtillatitia aqua pota.

Quinta eſſentia noſtra in commun. de uino deſcripta nucis pondere hauſta.

DIOSCORIDIS

Ad ſudorem competentem.

Bulbi comeſti.

Sulphur confectum.

Cyclamen } *admota.*
Mayorcbibus lapis }
Sanna tosta

Digitized by Google

DECORIS
MATTHIOLI

Syluestrium oliuarum oleum illitum toti corpori.
Myrteum oleum.
Cyperi radicum
Nardi Indicæ } *puluis affrictus toti corpori.*
Rosarum syluestrium

DIOSCORIDIS

DECORIS
Ad extergendam cutim.

Cyclaminis radix inuncta.

MATTHIOLI

Rapi syluestris semen.
Arti radix elixa cum fabacea farina defruto subacta.
Gentianæ stillatitia aqua.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM

VIRES, QVIBVS EXVBERANTES IN CORPORE HVMORES VOMITV, & alui deiectione excernuntur, ex Dioscoride.

EXPELLENTIVM MEDICAMENTORVM

DIOSCORIDIS
Ad bilem educendam.

IRIS Illyrica drachmarum septem pondere ex hydromelite pota.
Thlaspi semen potum.
Aloe hausta.
Absinthium potui datum.
Tragoriganı decoctum bibitum.
Lychnidis syluestris semen drachmarum duarum pondere potum.
Androsæmi semen duarum drachmarum pondere haustum.
Veratrum nigrum per se datum, aut ex scammonia cum salis drachma.
Pycnocomi radix duarum drachmarum pondere ex aqua mulsa.
Centaurium minus decoctum deuoratum.
Parthenium siccatum cum aceto mulso, aut sale.
Thapsiæ succus in aqua mulsa potus.
Clematidis alterius semen tritum potum.
Sesamoides tritum datum.
Cucumeris syluestris radicis succus, & cortex sesquiboli pondere bibitus.
Hippophaes succus oboli pondere potus.
Ricini triginta grana purgata trita hausta.
Tithymalorum omnium succus binis obolis in posca potus.
Mercurialis ius potum.
Lathyris grana sex aut septem cum ficis aut palmulis in catapotio deuorata.
Peplus in hydromelitis cyatho potus.
Scammonij succus drachmæ unius, aut quaternũ obolorum pondere haustus ex aqua mulsa, uel pura.
Chamelææ folia in catapotijs deuorata cum duabus absinthij partibus adiecta chamelæa, una cum hydromelite.
Thymelææ uiginti granorum pars interna bibita.
Folia { *Sambuci* / *Ebuli* } *olerum more cocta*
Apios, scilicet inferior radicis pars deuorata.

MEDICAMENTORVM

Empetrum in iure aliquo, aut hydromelite potum.
Filiculæ aridæ farina aqua mulsa insperſa bibita.
Cynocrambe decoctum haustum.
Heliotropij decoctum ex aqua potum.
Agarici drachma una, uel altera, cum mulsa bibita.
Pityusæ radix drachmarum duarum pondere cum mulsa hausta, seminis uero drachma, & succi cum farina subacti cochlearium in catapotio.

MATTHIOLI

Asarum & asarina.
Cassiæ solutiuæ pulpa.
Manna ex senæ diluto pota.
Spinæ infectoriæ baccæ, & syrupus ex earum succo paratus.
Tamarindorum pulpa.
Pruna.
Sebestena.
Zyzipha.
Nasturtij semen denariorum decem pondere ex aqua potum.
Thlaspi semen acetabuli mensura haustum.
Rhabarbarum
Sena
Gratiola } *hausta.*
Myrobalani flaui
Frangula

DIOSCORIDIS
Ad pituitam eijciendam.

Iris illyrica drachmarum septem pondere ex hydromelite.
Mandragoræ succus duorum obolorum pondere potus.
Veratrum nigrum per se datum, uel cum scammonia cum salis drachma.
Lycij indici semen cyathi dimidij mensura potum.
Vlmi crassior cortex in uino, aut aqua frigida inunctum potus.
Gallinaceorum senescentium ius Dioscoridis modo paratum haustum.

Cyclamini

Digitized by Google

Digitized by Google

EXPELLENTIVM

Cyclamini radix ex hydromelite pota.
Scilla cum nele cocta pota.
Hyssopi decoctum ex aqua, mel, & ruta potum.
Turpinum cum sale & aceto basilicum.
Spodium ex passo potum.
Ammoniacum dracmas quatuor bibitum.
Daphnoides folium recens, vel aridum potum.
Hippophaës succus cum oboleorum podere exhibitus.
Euphorbium potum cum nele.
Bryonia succus cum aqua mulsa.
Cucumis succus cum mulso, vel ire gallinaceo.
Magnes totum trium obolorum pondere cum mulsa.
Cauarij nucleus decoctum devoratum.
Pastinacæ folium cum aceto mulso, aut sale potu.
Cichorij radix semen trium pondo.
Sclamoides trium dragm.
Cucumeris Sylvestris radicis succus, et cortex sepimento bibi ponderi bibitus.
Hippophaës succus oboli pondere potus.
Rosa grana triginta trita epota.
Tithymalorum omnium succus binis obolis in polenta potus.
Lathyris grana sex, aut septem in catapotio cum ficis, aut palmulis devorata.
Pepones in hydromelitis cyatho potus.
Scammony succus dracmas unius, aut quaternis oboli pondere bibitus ex aqua pura vel mulsa.
Chamæleæ folia in catapotijs devorata, & duabus abiunctis partibus, alicæ chamæleæ una cum hydromelite.
Thymelææ nigræ, amygdalarum pars interior bibita.
Folia { *Sambuci* / *Ebuli* } *olerum more cocta.*
Aph inferior pars devorata.
Empetrum in succ aliquo, aut hydromelite.
Folia ruta fæmina aqua mulsa impensa bibita.
Cinoglossa decoctum bibitum.
Tithymalæ radix dauorum dracmarum pondere cum mulsa, & fœnnis dracmis, succi vero cum farina fuligine facti cochlearium in catapotio exhibita.
Heliotropij decoctum ex aqua potum.
Agaricj dracmæ una, aut altera cum mulsa pota.

MATTHIOLI

Intidis radicis succus potus.
Ajæ decoctum aut alimum potum, & præsertim ex capnio sero paratum cum nitro & hydromelite.
Ajæ ruta ex mulsa pota, aut oxymelite.
Caffe folium pulpa.
Cucumis oleum potum.
Idæa ex fœni alui pota.
Sphæ nigellæ baccæ & earum succus.
Cyclaminus.
Dracunculus.
Agaricum.
Rhabarbarum.
Antidotice nitrosique radix.
Cucumeris semina.
Aloe.
Cruciata.
Sena.
Myrobalani, Chebuli, Emplici, & Belerici.
Evanguli.

MEDICAMENTORVM

DIOSCORIDIS

Ad atram bilem pellendam.

Mandragoræ succus potus dworum oboloruin podere potus ex mulso.
Cathartæorum fœnugræcorum ius Dioscoridis modo paratum bauptum.
Epithymum ex mele bauptum.
Serum lactis potum.
Origanum succum accabuli mensura potum ex mulsa.
Trifolium bibitum.
Elleborum nigrum bauptum.
Sparsim cpotum.
Hypum mensura epithymo pari cum jale, & aceto jumpsum.

MATTHIOLI

Sena & eius decoctum uel dilutum, & unum ex ea parata. Vide commen. eius lib. 3. cap. 70.
Myrobalani nigri.
Elleborj nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS

Ad vomitum ciendum.

Thlaspi potum bilem vehemen ciuit.
Mandragoræ pota atram bilem.
Thapsiæ lactens succus in mulsa bibitus.
Tithymalorum succus cum aqua mulsa binis obolis potus.
Aph inferior pars devorata.
Sparti flores, & femina in mulsa pota.
Anagyris semen conmanducatum.
Bezoarticæ radices ex hydromelite pota, pituitam eiiciunt.
Papaueris spumis semen in mulsa aceto habil mensura potum.
Staphidis agriæ grana quindecim in mulsa data.
Silybi radicis dracbma pota.
Cicutæ unguentaria cum hydromelite.
Nerij radix cortice, & folia, seu bibita.
Rosini grana triginta bausta.
Rapi succi cortex ex aceto mulso potus.
Tithymalorum omnium succus potus.
Aes ustum cum hydromelite bibitum.

MATTHIOLI

Napi semen ex oxymelite & serpentj aqua potum.
Atriplicis semen potum.
Lathyris semen baustum.
Alsini radicum pulvis ex oxymelite potus.
Stibium nofrum quinque grauorum pondere ex rhodostacharo jumptum.

DIOSCORIDIS

Ad aquam intercutem educendam.

Cyclaminj radix ex hydromelite bausta.
Polij decoctum bibitum.
Hippophaëstj succus tvum obolorum pondere potus.
Hippophaës succus obboli pondere potus.
Rosini grana triginta pota.
Lathyris cum ficis, aut palmulis devorata.
Sambuci { *folia olerum more cocta.*
Ebuli }
Empetrum in uue aliquo, aut hydromelite bausum.
Cynosrambe decoctum potum.
Alsines bibitum.

Lactuca

Lactucæ syluestris succus in aceto mulso potus.
Trifolij radix drachmarum duarum pondere in uino bibita.
Tithymalorum succus bibitus.
Thymelææ uiginti granorum pondere pars interna bibita.
Vitis syluestris radix feruefacta in aqua in cyathis duobus uini aqua marina diluti, pota.
Squamma æris ex aqua mulsa hausta.
Mercurialis decoctæ ius potum.

MATTHIOLI

Iridis radicum succus potus.
Persici flores in acetarijs deuorati.
Brassicæ marinæ succus cum rhabarbaro sumptus.
Frangula.
Elaterium bibitum.
Rhabarbarum } *in potionibus additum.*
Agaricum }
Stibium nostrum deuoratum quinque granorum pondere.
Turpetum in potionibus additum.

DIOSCORIDIS

Ad aliuum emolliendam, citandamque.

Cerasia recentia manducata.
Pruna in cibis sumpta.
Siliquæ deuoratæ.
Fici maturæ deglutitæ.
Lac ficulneum potum.
Chamærum piscium ius potum.
Vnguis odoratus ebibitus.
Raphanus comestus.
Beta alba deuorata.
Blitum comestum.
Rumicis cuiusque decoctum potum. Quin et ipsa herba decocta deuorata.
Malua in cibo sumpta.
Atriplex manducatum.
Brassica leniter feruefacta comesta.
Lentis decorticatæ decoctum primum haustum.
Asparagorum cauliculi in cibum accepti.
Cucurbitæ integræ feruefactæ expressus succus potus.
Gingiber quoquo modo sumptum.
Peucedanum potum.
Scillæ siccæ cochlearumum, aut alterum ieiunis datū.
Androsæmi semen tritum potum.
Helxines foliorum succus haustus.
Papaueris erratici semina acetabuli pondere, ex mulsa aqua pota.
Cynoglossi decoctum haustum.
Chamæsices rami decocti, & in cibum sumpti.
Bryoniæ cauliculi recentes cocti, & in cibū deuorati.

MATTHIOLI

Cassiæ solutiuæ pulpa deuorata.
Amygdalinum oleum potum.
Manna ex iure sumpta.
Laricea resina deuorata.
Pruna Damascena, & Vngarica ex iure, aut uino decocta.
Sebestena iure macerata, & deuorata.
Iuglandes cum garo a ieiunis sumptæ.
Maluæ folia, uel teneri eius cauliculi decocti, & ex oleo & aceto deuorati.
Beta alba & eius succus.
Betæ albæ succus libræ ponderis infusus.
Eiusdem decocta radix sale aspersa & subposita.
Hieracij succus ex posca duorum obolorum pondere.
Senæ decoctum, uel dilutum, aut eiusdem uinū. Parandi rationem habes in comment. proprio lib. 3, cap. 70.
Bellis recens in catapotijs deuorata uel ex iure decocta.
Vuæ passæ ante prandium deuoratæ.

FINIS.

Digitized by Google

Mensurarum & Ponderum Typi ad Dioscoridis mentem. Ex Galeno.

In Ponderum ratione.

- *Siliqua*
- *Aegyptia faba*
- *Orobus*
- *Obolus*
- *Scrupulus*
- *Drachma*
- *Vncia*
- *Acetabulum*
- *Nux* — *Regia*, *Pontica*
- *Libra*
- *Mina* — *Medicorũ*, *Italica*, *Alexandrina*

Pendet

- *Chalcum unum*
- *Chalcum unum & semis*
- *Chalcos duos*
- *Chalcos tres*
- *Obolos duos*
- *Scrupulos tres*
- *Drachmas octo*
- *Drachmas quindecim*
- *Vncias septem*
- *Vnciam unam*
- *Vncias duodecim*
- *Vncias sexdecim*
- *Vncias decem & octo*
- *Vncias viginti.*

DE ARIDORVM MENSVRIS.

In Aridorum mẽsuris.

- *Artaba Aegyptia*
- *Modius Aegyptius & Italicus*
- *Medimnus*
- *Hemiectum. i. semisextum*
- *Congius*
- *Chœnix*
- *Sextarius*
- *Hemina*
- *Cheme*
- *Cochlear*

continet

- *Modios quinque*
- *Chœnices octo*
- *Hemiecta duodecim*
- *Congios duos*
- *Chœnices quatuor, ideſt drachmas 720*
- *Heminas 3. Atticas. i. drach. 180*
- *Heminas duas. i. drach. 120*
- *Cyathos ſex, ideſt drach. 60*
- *Cyathi quartam partem. i. drach. 2. et 1.*
- *Scrupulos tres*

Ponderum & Menſurarum Liquidorum ratio.

In Liquidorum menſuris Pendet.

Vini, Aceti, Aquæ

- *Ceramium lib. 80*
- *Amphora lib. 80*
- *Vrna lib. 40*
- *Congius lib. 10*
- *Sextarius lib. 1. & uncias 8*
- *Hemina uncias 10*
- *Cotyla unc. 10*
- *Oxybaphus drach. 18*
- *Acetabulum drach. 18.*
- *Cyathus drach. 11. & ſcrupulos 4*
- *Cheme drach. 3. & ſcrup. 1*

Olei

- *Ceramium lib. 72*
- *Amphora lib. 72*
- *Vrna lib. 36*
- *Congius lib. 9*
- *Sextarius lib. 1*
- *Hemina uncias 9*
- *Cotyla uncias 9*
- *Acetabulum drachmas 18*
- *Oxybaphus drach. 18*
- *Cyathus drach. 18*
- *Cheme drach. 3*

Mellis

- *Ceramium lib. 120*
- *Amphora lib. 120*
- *Vrna lib. 60*
- *Congius lib. 15*
- *Sextarius lib. 1*
- *Hemina lib. 1*
- *Cotyla lib. 1*
- *Acetabulum drach. 27*
- *Oxybaphus drach. 27*
- *Cyathus drach. 20*
- *Cheme drach. 5*

Digitized by Google

τὸ ἔρχεσθαι τάττω ἐπιτηδειότατον, καὶ θύειν δὲ καὶ
ἱερὰ ῥέζειν. Μαντικὴν δὲ καὶ
ἰατρικὴν καὶ
πλεῖστον κοινωνικὸν
τῶν τεχνῶν.

Ὁ δὲ τοῦ μετρίου γνώμων καὶ μεσότητα ἐπιτηδεύων, καὶ
ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσι, καὶ
τὸ ἐν τῷ μετρίῳ ἡδὺ καὶ τὸ συμφέρον καὶ
τὸ οἰκεῖον ἀγαπῶν, καὶ
τοιούτου ἀνδρὸς ἡ φιλία
αἱρετωτάτη, καὶ
ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἐπιτηδεύμασι
πρωτεύων καὶ
ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐπιφανὴς καὶ
ἐν τοῖς ἔργοις ἐπιτυχὴς καὶ
ἐν τοῖς λόγοις ἐπιδεξιώτατος καὶ
ἐν τοῖς ἐπαίνοις καὶ ψόγοις
ἐπιστήμων καὶ
ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς
σώφρων καὶ
ἐν τοῖς ἄλλοις ἡδονικοῖς
μέτριος καὶ
ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι
πᾶσι καὶ
ἐν τοῖς ἔθεσι καὶ
ἐν τοῖς ἤθεσι καὶ
ἐν τοῖς ἀναστροφαῖς καὶ
ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασ

Martini Cutheni Pragenſis.

Cedant Heſperidum, cedant & Adonidis horti,
Hactenus, & quotquot barbara Memphis habet.
Vnicus hic cunctis multò eſt præſtantior hortis,
Quem pia Matthioli cura, laborq́; dedit.
Illic non cuiuis tranſcendere ſepta licebat,
Omnibus hic aditus, & loca cuncta patent:
Illorum vanas abijt decor omnis in auras,
Huius at æternum gratia viua manet.
Tot plantis, herbisq́; ſuum reddendo nitorem,
Autor natura contulit artis opus.
Huic igitur meritò, debes Hetruria, quantum
Ipſa Dioſcoridi Gracia docta ſuo.

Digitized by Google

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarij,

IN LIB. PRIMVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

Præfatio Dioscoridis.

QVANQVAM, amicissime Aree, complures non veterum modo, sed recentiorum quoque, de medicamentorum compositione, viribus, atque probatione scripserunt; nobis tamen nec vanum, nec à ratione abhorrentem impetum animi ad hoc opus incessisse, tibi ostendere tentabimus. propterea quòd eorum nonnulli absolutum nihil ediderunt, alij plurima, vt ex narratione acceperant, scriptis tradiderunt. Siquidem Bithynus Iolas, & Heraclides Tarentinus, omissa prorsus herbarum tractatione, rem ipsam paucis perstrinxerũt. neque uerò omnes illi de metallicis quicquam rebus, aut odoramentis memoriæ prodiderunt. Crateuas autem herbarius, & Andreas medicus, qui cęteris diligentius hac in parte versati videntur, radices multas apprimè vtiles, herbasq; aliquas haudquaquam adnotatas reliquerunt. Veruntamen priscorum subscribere oportet sententiis: quos, etsi pauca ipsis referantur accepta, magnam tamen impendisse diligentiam constat. Iunioribus minus assentiendum: è quibus est Iulius Bassus, & Niceratus, & Petronius Niger, & Diodotus, Asclepiadæ omnes, qui medicinalem materiam uernaculam, cognitamq; vulgò, dignam censuerunt, quæ ab ipsis literis exactè mandaretur: & ut medicamentorum vires, proba tionesq; cursim complexi, sic nullo experimento eorum effectus colligentes, inani verò reddędarum causarum studio verba fundentes, alia interdum pro aliis scriptitando, † rem in aceruum, congerięq; controuersiarum extulerunt. Siquidem qui inter eos egregius habetur Niger, euphorbium nascentis in Italia chamelææ succum esse contendit: androsæmonque eandem herbam cum hyperico esse: quinetiam aloen in Iudæa fossilem nasci: & pleraque his similia falsò exponit, quæ prorsus veritati refragantur. Quibus coniectura colligi potest, ea non oculata fide, sed narratione potius ab aliis accepisse. In ordine prætereа iidem ipsi aberrarunt, partim eorum discrepantes, nullaq; cognatione coniunctas vires collidentes: partim per elementa literarum scripta in ordinem digerentes, quò facilius memoriæ mandarentur, genera & eorum affectus à sua cognatione disiungentes. Nos verò ab incunte, vt ita dicam, iuuenta, iugi desiderio cognoscendæ materiæ allecti, multis regionibus peragratis (nec enim nescis nos militarem uitam exegisse) tuo hortatu commentationem in sex libros contulimus. Quod opus tibi dicamus, Aree, animi gratitudine obsequentes, ob eum quo nos prosequeris affectum. Etenim natura cùm in omnes eruditione excultos, tum verò in eos, quibus cum tibi eiusdem artis necessitudo intercedit, pronus ad amicitiam esse soles, in nos etiam aliquantò peculiarius. Enimuero non paruum præbet tuæ probitatis argumentum, optimi viri Licinij Bassi singularis erga te amicitia: quam vnà nobiscum degentes nouimus, cùm mutuam inter vos beneuolentiam æmulatione dignam intueremur. Admonitum autem te velim, eosq; qui in hosce commentarios incident, ne in verbis facultatem nostram æstimetis, sed potius adhibitam rebus cum peritia curã. Etenim plurima visu ipsi exactissimè cognouimus: quædam etiam ex ea, de qua inter omnes conuenit, historia, percunctationeq; rerum apud singulos uernacularum, diligenter accepimus. Dabimus igitur operam, vt differenti ab aliis ordine tradito, genera singularum medicinarum, vireſq; describantur. Quòd autem necessaria sit medicamentorum doctrina, nemo est ferme qui ignoret: quòd ea & toti arti coniuncta sit, vniuersisque eius partibus efficax administret auxilium. Quare per medicamentorum compositiones, atque misturas, & facta in morbis pericula extendi, & incrementum capessere potest, plurimùm conferente singulorum medicaminum cognitione. Quinetiam vernaculam, familiaremq; materiam complectemur, ut perfecta sit, quæ à nobis relinquetur, doctrina. Verùm in primis curam impendere oportet, vt suis temporibus singula & demetantur, & recondantur. certè pro horum ratione, medicamenta aut valent viribus, aut euanido nulloq; munere funguntur. Serena igitur cæli constitutione demetenda sunt. magni siquidem refert inter colligendum, si vel squalores, vel imbres infesti sint: quemadmodum si loca, in quibus prodeunt, cliuosa, & ventis expolita sint, & perflata, frigidaq; & aquis carentia: in his

Digitized by Google

enim locis vires eorum longè ualidiores intelliguntur. Contra, quæ in campestribus, riguis, & opacis, cæteriſq; locis à uẽto ſilentibus enaſcũtur, plerunq; degenerant, & minus viribus ualent: multoq; magis, ſi non ſuo tempore, nec opportunè colligantur, aut ſi per imbecillitatem intabuerint. Neque ignorandum, hæc ſæpe, pro peculiari loci natura, aut anni clementia, maturius, aut ſerius adoleſcere. nonnulla propria vi hyeme florent, & folia pariunt: quædam bis anno florifera. Quare cui in animo eſt horum peritiam aſſequi, neceſſe eſt eum prima germinatione ſolo emergẽtibus, adultis, & ſeneſcentibus adeſſe. Nam qui pullulanti herbæ duntaxat adſtiterit, adultam cognoſcere nõ poteſt: neque qui adultam tantùm inſpexerit, nuper erumpentem noſcet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum facicm, caulium proceritates, florum ſeminiſq; magnitudinem, & id genus alias peculiares notas, nonnulli, qui olim has rerũ uarietates non perſpexerunt, magno in errore verſentur. Quæ cauſa ẽt nonnullis ſcriptoribus impoſuit, qui herbas quaſdam, verbi gratia, gramen, quinquefolium, & tuſſilaginem emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui ſæpius ad viſendas herbas, & earũ natales ſe contulerit, earum cognitionem maximè conſequetur. Scire etiàmnum conuenit, ſola ex herbaceis medicaminibus veratri genera, nigrum, inquam, & candidum, multis edurare annis, reliqua à trimatu inutilia. Quæ verò frutico ſa ſunt, ſicut ſtœchas, triſſago, polium abrotonum, ſeriphium, abſinthium, hyſſopum, & alia id genus ſemine prægnantia demetantur. Flores quoque antea, quàm ſponte ſua decidant. Fructus autem, vt maturi decerpantur, neceſſe eſt: & ſemina, vbi ſiccari cœperint, priuſquàm defluant. Herbarum ſuccus, & foliorum elici debet, germinantibus tum primum cauliculis. Lac, & lacrymæ excipiantur, inciſo per ſummum adoleſcentiæ vigorem caule. Radices, & liquamenta, corticesve ut recondantur, eximere conuenit, cùm herbæ ſuis foliis exuuntur. ſiccantur etiam expurgatæ inibi, locis aſperginem non redolentibus: ſed quæ luto, aut puluere ſunt obſitæ, aqua eiui debent. Flores & omnia, quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis, nullo ſitu obductis, reponantur. Nonnunquam charta, aut foliis ſemina, vt perennent, aptè inuoluuntur. Liquidis medicaminibus denſior materia, argentea, uitrea, aut cornea conuenit. Fictilis etiam, ſi modo rara non ſit, accommodatur: & lignea, præſertim è buxo: ſed ænea uaſa ocularijs medicamentis, liquidiſque, & omnibus iis, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem, & medullas ſtagneis uaſis recondi conuenit.

COMMENTARIVS MATTHIOLI.

QVANTVM *oporteat Medicos omnes, qui legitimum in arte nomen ſibi comparare ſtudent, ſimplicium quorumcunq; medicamentorum, quæ medicinæ uſui competunt, cognitionem, ac facultatem ſenſibus exactè conſequi, non modò hac præfatione declarat Dioſcorides Anazarbeus in hac materia cæteris facilè princeps; ſed id quoq; poſt Dioſcoridem admirabili doctrina pluribus in locis memoriæ prodidit grauiſſimus auctor Galenus: qui hac in re præ cæteris Dioſcoridem ſecutus (ut eius luculentiſſima monumenta paſſim atteſtantur) in ſimplicium medicamentorum uiribus, ac facultatib. indagandis, relicta (hoc etiam ipſe fatetur) Dioſcoridi hiſtoriarum palma, omnes, qui in hac materia ſcripſerunt, longè admodum ſuperauit. Quippe tanta animi propenſione oblectationeq; cognoſcendorum ſimplicium captus fuit (ſciebat enim nõ poſſe ritè ſe dici medicum ſine eorum ſcientia) ut nullo magni laboris metu, nullis periculis deterritus, in Lemnum, Cyprum, Syriam nauigauerit, atq; alias plurimas peragrauerit regiones, ea demum cauſa, ut quæ legitima & ſyncera, quæq; ſpuria & adulterata eſſent medicamenta, certò dignoſcere poſſet. Quapropter lib. III. de med. comp. per genera ita ſcripſerunt reliquit. Hinc enim puto bonæ indolis iuuenes incitatum iri, ut medicamentorum materiam cognoſcant, ipſimet inſpicientes, non ſemel aut bis, ſed frequenter: quoniã ſenſibiliũm rerum cognitio ſedula inſpectione perficitur. cuius rei euidentiſſimum eſt indicium, quòd gemmis per omnia ſimiles eſſe nobis uideantur, differentes autem iis, qui ipſos inſpicere conſueuerunt. Itaq; herbarum, fruticum, & arborum materiam, priuſquàm è terra eximantur, contemplari pulcherrimum eſt, dum fructus uidelicet futuri ſunt, dũ educuntur, dum augeſcunt, & dum uigent. Hæc ſiquidem continua eorum ſpeculatio docebit te, quãdo potiſſimùm ipſos commodè decerpas, ac in ſiccis domunculis repoſitos cuſtodias. Vos ergo admoneo, amici, ut in hoc quoq; meſe quamini, ſi artis opera pulchrè obire uolueritis. Nouiſtis enim, quomodo ex omni natione præſtãtiſſima quotãnis mihi afferantur medicamẽta, eo quòd perditi illi omnigenarium verum coemptores (Græci* ἐμπορικὰς *uocãt) uarijs modis ea contaminant. Præfuerat forſan non hos ſolùm, ſed multò magis etiam mercatores, qui illa aduehunt, incuſare, atq; his multò magis ipſos herbarios. item nihil minus eos, qui radicum liquores, ſuccos, fructus, flores, & germina ex montibus in urbes conferunt: hi ſiquidem omnium primi in eis dolum exercent. Quiſquis igitur auxiliorum undiq; copiam habere uolet, omnis materiæ ſtirpium, animalium, & metallorum, tum aliorum terreſtrium corporum, quæ ad medicinæ uſum ducimus, expertus eſto, ut ex eis & exacta, & notha cognoſcat. Niſi enim hoc modo inſtructus ad præſentis operis præſidia ueniat, uerbotenus quidem medẽdi methodum ſciet, opus uerò nullum ipſa dignum perficiet. Et primo de antidotis: Medicus autem (inquit) omnium ſtirpium ſi fieri poteſt, peritiam habeat, conſulo: ſin minus plurium ſaltem, quibus frequenter utimur. Earum genera quiſquis toto ætatis illarum decurſu nouerit, multis in partibus orbis terrarum reperiet, ut ego in Italia muleis in locis inuenio: quæ nec quando pullulant, nec quando creſcunt, nouerunt iſti, qui ſiccas ſtirpes tantùmodo cognoſcunt. Hæc Galenus. Ex quibus ſatis medicis omnibus perſpicuum eſt, non poſſe quenquam ſine certa ſimplicium medicamen-*

Galeni nauigationes, ut legitima compoſcerec ſimplicia.

Me die amea adulterabantur etiam Galeni tempore.

Sine ſimplicium cognitione medica ars incedendi ratio.

torum

Digitized by Google

sorum cognitione, nec morbis ratione mederi, neq; artem rectà methodo exercere, nec nisi fortuna quadam; uel naturæ ipsius robore ægros seruare. Neque enim ullo pacto eis adstipulandum censeo (ut medicorum pleriq; faciunt, et ij sæpe, qui primas sibi deferri existimant) qui compositis tantùm officinarum medicamentis, ipsisq; admodum uulgaribus cõtenti sint. Nam cùm satis sibi fore persuadeant, scire Diacatholicum omnes in uniuersum humores deijcere, Deiectorium è succo rosarum flauam bilem, Diacnicum pituitam, Diasenam, & Catapotia ex cæruleo atram bilem, Coccia caput & cerebrum expurgare; sicuti, quæ Lucida nũcupant, oculis, & quæ ex herbe nezũgunt, è quibus ea simplicibus componantur medicamenta, et an ijs eæ insint uires, quæ suis nominibus pol licentur. an simplicia, quibus conflantur, legitima sint an spuria, syncera an adulterata, recentia an exoleta, sicca an humore, uel situ corrupta, an suo tempore, & opportunè decerpta, sole siccata an umbra, an igne, ut sæpius in temporis angustia officinis fieri solet. Neque unquã animaduertunt, quod deiectoriis medicamentis, quæ nostro ævo parantur ad bilem deijciendam, sæpe Scammonium lactæ tithymalorum, ac pityusæ adulteratum, magno ægrorum detrimento immiscent. Iis uerò, quæ pituitam ducunt, sæpe legitimi Turpeti loco, modò pityusæ, modò tapsiæ, modò pæoniæ radicum cortices imponant. quæ impostorum mangonio ita Turpetum referunt, ut non sæpissimorum modò, sed etiam medicorum quorumcunque qui rem plantariam profitẽtur oculos sæpenumero fallant, nisi fraus gustu, et legitimi Turpeti serentinio, et collatione deprehendatur. In Catapotiis deinde, quæ ex hermodactylis uocant, ephemerum Colchicum legitimi hermodactyli uice, in Fætidis uerò cicutæ semen pro agrestis rutæ semine, quorum utrunq; mortiferum est medicamentum, omnes iniiciunt. Adde præter hæc, quòd sæpenumero medicamenta ex iis simplicibus componunt, quæ ætate exoleta, nihil uiribus præstant. quo fit, ut penitus euanida, ac inualida reperiantur. Quod etsi quandoq; malitia, ac propria artificum impostura fiat; id tamen plerũque accidit, ex ipsorum tum incuria, tum etiam imperitia. nam pauci, uel potius nulli habentur pharmacopolæ (eos semper excipio, qui simplicium historias amplexantur) qui suppositiciis, ipsisq; innumeris non utantur simplicibus. Nanq; asaro utuntur pro bacchare, urbana Loto pro sertula Campana, colutea pro sena, acoro odorati calami uice, cypero pro galanga, hieracio pro soncho, sphondylio pro acantho, chondrilla pro cichorio, agre sillactuca pro intubo, ophioscorodo pro scordio, quibusdam arborum lachrymis pro succino, tapsia pro turpeto, pice pro pissasphalto, resina lariցna pro abiegna, & legitima therebinthina, phyllit: de pro asspleno, obscuris quibusdam radicibus pro meo, peucedano, & costo. Ad hæc laccam ex brasilio & cocco infectorio confectam pro cancamo usurpant. Rhodium oleastrum pro agallocho, ossa & carnem humanam pro mumia, macim pro macere, chartam pro papyro, crespinum (sic enim uulgò uocant aculeatam quandam plantam) pro oxyacantha, conuolulum siue lenem smilacem pro ligustro, agrestium prunorum succum pro acacia, succum uerò baccarum ligustri, & periclymeni pro lycio, cancros pro gammaris, ranunculum pro coronopo, saponariam uulgò dictam pro struthio, cardauum, quem benedictum nominant, pariterq; chamæleonem album pro leucacantha, parthenium pro artemisia, cotulam fœtidam appellatam pro parthenio, canis testiculos (sic enim radices quædam nominantur) pro satyrio, polium pro chamæpitys. Cadmia præterea officinis ferè omnibus pompholygem genuinam mentitur, æruginem æris florem, æris squamam stomomatis (quod chalybem dictum putamus) squamam, sandix minium, terra quædam mangonizata sphragidem lemniam, salnitrum nitrum, & aphronitrum. Alia deniq; plura, ac diuersa simplicia medicamenta sunt, quæ ubiq; locorum apud uarias nationes, huius, uel illius uice nulla penitus ratione indifferenter substituuntur, ubi tum præsum, tum spurium sibi iandiu uendicant usum. quæ, ne uerbosius rem hanc prosequi uideamur, silentio prætermittenda censemus. Hæc autem pluribus in locis nõ euenirent, si medici omnes ueram, & exquisitam simplicium rerum doctrinam consequerentur, quam maximè, & iure consequi debebrent. Quippe materiæ huius peritiam assecuti, & errorum cognitionem nacti, ne seplasiarij in eiusmodi uersarentur erroribus obstarent: neq; eis ulla unquam medicamenta confici permitterent, nisi sibi prius perspectis, cognitis, ac probatis simplicibus, quæ in ipsis componendis expetuntur. Dent itaq; iam operam imperiti, ut huiusce materiæ cognitionem exactè consequantur. quandoquidem artifici nihil quidem execrabilius, ac turpius esse potest, quàm suæ artis subiectum, & instrumenta ignorare. Quod sanè unicuiq; medico usu euenire comperimus, qui nõ modò alienis utitur misturis, sed nec simplicia quidem, nec eorum facultates nouit. Proinde scitè à Galeno dictũ est lib. VII. & VIII. de compos. medic. secundum locos, quòd non poterit is, ex quo ordine eiusdem generis medicamentorum compositum sit, cognoscere, num ex mollissimo, an uehementissimo, aut medio, aut alio aliquo inter hũc, & alios intermedio, qui singulorum simplicium potestatem exactè antea non perceperit. Veruntamen nemo in hac materia se peritum euadere confidat assidua tantùm librorum lectione, etsi eos quidẽ grauissimi cõscripserint auctores, nisi sæpius ad uisendas stirpes se contulerit, & quòd à præceptore in herbarum agnitione diu exercitato, digiti demonstratione prius fuerit doctus, ac oculorum sensu, gustatuq;, uariis anni temporibus omnia hæc diligenter omni ex parte perpendant. Id enim, cùm maximè perpendisset Galenus (ut sexti libri de simplicium med. facul. præfatione legitur) inquit. Equidem non possem non accusare & illos quoq; qui primi herbarum formas scripsis docere sunt conati, cùm melius existimem ab ipso præceptore oculis discere, ac non adsimilari iis, qui ex libris prodeunt gubernatores. nam sic & uerior, & manifestior esset doctrina, non herbarũ modò, & fruticum, arborumq;, sed & aliorũ omnium medicaminum. Verùm enimuerò si omninò libris est opus quis adeò miser est, ut præteritis scriptis Dioscoridis, Nigri, Heraclidis, Crateuæ, & aliorum innumerorum, qui in arte ipsa consenuerunt, libros grammaticos scribentis incantationes, transformationes, & decanorum, & omoriorumq; herbas sacras perferat? Et libro primo de alimentorum facultatibus: Optima (inquit) illa doctrina est, quæ uiua uoce traditur. neque enim quisquam ex libro nauclerus, aut alterius artis artifex euadit. In hoc nanque comparati sunt libri, ut nobis sint eorum, quæ ante didicimus, monumenta, non ut rudes & ignari per

Medicorum quorũdã opinio explosa.

Officinarum lapsus.

Officinarum ignorantia & abusus.

Medicorum munus neglectum.

Simplicium peritiam nemo potest adipisci ex librorum lectione.

Herbarũ formæ descriptæ parum conferunt.

Scripta quorum commẽdet Galenus

Simplicium peritia à præceptoribus non ex libris comparatur.

Digitized by Google

illos doctrinam perfectam assequamur. Quòd si qui sint, qui præceptoribus careant, ueliatque iis, quæ inculente, ac copiosè sunt scripta (qui nobis scribendi mos est) diligenter incumbere, magnum ij fructum capient, præsertim si eadem relegere identidem non grauentur. Et primo de antidotis: Quod si nullo (ait) monstrāte ex libri aliquius lectione, quales sint commentarij Heraclidis, Crateuæ, Dioscoridis, aliorumq; quorundam in simplicium medicaminum cognitionem peruenire aliquis uelit, longè maiore ipsi opus est inspectione, ut exactè singularum medicinarum uirtutes, ac uitia diiudicare sciat. Nam qui simplices medicinas diuendunt, tam callidè illarum quasdam concinnant adulterantq;, ut etiam exercitatissimos in eis decipiant. Impostores quandoq; & peritos decipiant.

Quare idem Galenus lib. 1x. de simpl. medic. facultatibus in diphrygis mentione ità scriptum reliquit. Adiiciam huic, qui de illo habetur, sermoni, rem non modò de diphryge scitu utilem, sed & de Lemnia sphragide, & pompholyge, & opobalsamo, & lycio Indico. Nam etiamnum adolescens didici hæc ita præparare, ut à ueris natiuisq; nihil differre uiderentur. Erat autem qui me docebat ingenti mercede, homo curiosissimus, non in his tantum, sed & aliis similibus. Itaque in Lemnum, in Cyprum, in Palæstinam Syriam eo studio naugaui, ut medicamentorum istorum cuiusque multam copiam, quæ in omnem uitam meam, satis foret, reponerem. Galeni peregrinationes.

Sed & Lycium Indicum cum aloe Indica id temporis commodum accipere contigit, cùm à Palæstina iter reflecterem: cùm persuasum haberem, eo quòd à camelis cum tota sarcina aduectum esset, proculdubio id esse Indicum: quòdq; adulteratum haud nosci ab iis, qui portassent, posset, propterea quòd materia, ex qua id præparatur, illis in locis haud nasceretur. Porrò satius uisum est mihi illegitimorum compositiones haud quaquam adscribere, utpote cum homines scelerati in lucro ponant talia posse discere. Nec enim necessarium est cum uerorum ac germanorum notis ac indiciis, adulterandorum nosse compositiones, cùm nihil ad ea discernenda cōferant: imò optem, si queam, quæ à maioribus me perperam conficiendorum atque adulterandorum medicaminum prodita sunt compositiones, omnes prorsum delere atque extirpare. hactenus Galenus. Ex cuius uerbis manifestè percipi potest, ex libris duntaxat non posse in simplicium agnitione peritum fieri quenquam, etiam si in ipsis stirpium imagines uirentibus persimiles omni exquisito artificio fuerint adiectæ. Siquidem (ut in hac præfatione scribit Dioscorides, & locis iam citatis asserit Galenus) qui in stirpium historia peritissimus euadere cupit, illum qui dem unius omnium plantas non semel tantùm, sed diuersis anni temporibus inspicere oportet. Quandoquidem plāta ipsæ folia aliàs exhibent, cùm prima germinatione emergunt, aliàs cum adolescunt, et caulem edunt, aliàs ubi flores erumpunt, & aliàs ubi succescentes maturum gestant semen. Videmus enim aperiè populum nigram, sinecuti ricinum, per initia folia explicare rotunda, quæ tamen post tempus huic platani, illi uerò triangulari sectione laciniata usuntur. Sed contra hederæ euenit. quippe huic prima statim iuuenta triquetra folia insunt, quæ uetustiora iam facta quadantenus rotundantur. Sisymbrij aquatici folium cùm primùm erumpit, rotundum est, cùm uerò adoleuit, in erucæ modum laciniatur. Lepidio, & nasturtio folia primo exortu circinata, ac circum quaque apij ferè modo laciniata emergunt: at cùm pubescunt, prælonga oleaceis similia euadunt. Quo etiam modo hortense nostrum uulgò petroselinum uocatum cum suis ludere cernimus. Lathyris amygdalinis foliis caulem uestit, quæ in cacumine ita prioris formæ obliuiscuntur, ut in aristolochiæ, aut hederæ folia degenerent. Nouellus acanthus folio lactucæ longiore uirescit erucæ incisuris diuiso: at senior effectus quædam circa totum caulem folia promit tam crebra, acuta, implicita, densa, ac minuta, ut nucamenti speciem quandam referant. Sunt & aliæ nonnullæ, quæ has foliorum mutationes per tempora ostendunt, quarum nomina breuitati consulentes nunc prætereunda censemus. At fieri quidem nequit, ut huiusce modi stirpium uariationes ex libris, in quibus figuræ expressæ, atque etiam coloribus exornatæ habentur, omnes obseruari possint. quandoquidem plantæ ipsæ appictæ ex tot uariisque unam nobis duntaxat imaginem repræsentant. Hæc etiam illud accedit, quòd ea, quæ picturæ artificio fiunt, etsi ex optimi artificis penicillo emergant, unquam tamen naturalium rerum lineamenta ad unguem referre, ac exprimere queunt, quamuis etiam naturam exactissimè imitentur. Eadem ratione putauerim ex cuiuslibet grauissimi auctoris commentariis, qui stirpium historiam continent, neminem absolutam earum notionem unquam adepturum esse, quæ maximè medicis requiritur. quippe quòd ij suis simplicium monumentis, ac foliorum, caulium, & reliquarum partium historiis, non nisi una lineamentorum, ac similitudinum enarrationem tradiderint. Quæ tametsi uera sint, nullum tamen præbent mutationis exemplum, ut sæpe ac sæpius plantis compluribus uariis totius anni curriculis tum in foliis, tum in caulibus: reliquisq; particulis euenire comperimus. Quo fit ut hæc uariandi series nullo alio pacto addisci possit, quàm longa oculorum exercitatione, dum ætate tota plantæ ipsæ solo educatæ uirescunt. Cæterum ubi scriptores in suis historiis stirpium notas explicant, illi quidem ferè semper similitudinibus utuntur, acorum exempli gratia, xyridem, gladiolumq; iridi similem reddentes: Meon præterea anethо, cyperum porro, asarum hederæ, phu smyrnio, et hoc illi, & illud huic sæpissimè comparantes. Vnde fieri non potest, quin aliquis, non prius perfectis unà cum doctissimis ac exercitatissimis præceptoribus plantis quibuslibet, cum quibus aliæ initsse tium similitudinem, tum etiam cognationem narrant auctores; et non habita hoc modo earum ratione, possit unquam ex solis libris cum stirpium imaginibus, uel sine eis editis, in summum et perfectum herbarium euadere. Quāobrē etsi stirpium imagines, quæ magno tum pictorum, tum typographorum studio libris excuduntur, inspiciētium oculos blādè admodum detineāt, atque illos prius à nobis cognitas in memoriam reuocent; magni tamen eas esse emolumenti iis nō crediderim, qui usu et præceptoris auxilio numerosam earundē partem nō acceperint prius: quamquam fortasse secus uulgus existimet. Adhibeāt igitur curā ij, quibus in animo est rei herbariæ peritiā adipisci, ut in primis uiros huius rei nō imperitos sibi præceptores asciscāt: deinde ut assuescāt per diuersa tēporis interstitia, mōtes adire, ualles, syluas, ac cetera terræ loca, ubi oculis, reliquisq; sensib. simplicia medicamēta inspicere, et cognoscere ualeāt. Quos

Stirpes folia immutantes dum adolescunt.

Stirpium imagines parum, uel nihil prosunt ad simplicia dignoscenda.

Notandum.

neo

nec pigeat ſe conferre ad fodinas, ubi metallica & foſſilia medicamenta tam diligenter contemplentur, ut legitima quæque deinde ab adulterinis diſcernere ſciant. Neque ſolùm in fodinis ipſis uerſari debent, ſed etiam in fornacibus, ubi metalla funduntur. nam ibi & diphrygem, & pompholigem, & ſpodium, & cadmiam, & argenti ſpumam, & alia nonnulla dignoſcere poterunt: quæ hac noſtra ætate factitia, ſpuria, & adulterata in myropolijs ferè omnibus habentur. Quin & ad magna emporia, luculentiſſimas q; ciuitates ſe conferant, ubi peregrina undique importata ueneunt. At certè ridiculi ſunt qui inter legendum tum herbas, tum etiam radices, uana ducti religione, quibuſdam uerborum, carminum, & ſuffimentorum ſuperſtitionibus uti præcipiunt, quaſi utires, & facultates medicamentorum uerba, & carminum incantationes infundere, augere, & diminuere ualeant, ut ſtulti, & ſuperſtitioſi falsò credere, & affirmare non erubeſcunt. Quos tamen lib. VI. de ſim. med. facul. ſuperius citato acerrimè damnauit Galenus, ſic inquiens. Et Pamphilus eum in modum tractatum de herbis compoſuit, uerùm is ad fabulas uerſus aniles eſt, ſimulq; præſtigiaturas quaſdam, ueluti nonnullis incantationibus, quas, cùm herbas colligunt, admurmurant. Et ſanè utitur ijs περὶ πρᾶξιν id eſt, ad quæ ſuſpendum tur, & ad alias manganeas non ſolum curioſas, & à medicina alienas, ſed etiam falſas uniuerſas. Ex hac Galeni ſententia omnibus palàm fit, quòd ſi modò commentarios aliquos admittamus, omiſſis omni ex parte ſuperſtitioſis, eos tantum legere debeamus, atque in ijs natare operam, in quibus uera, & exculta ſimplicium doctrina nitet. Quos præſertim poſteritati donarunt ij, qui exactam eorum peritiam indefeſſis laboribus ſunt conſecuti: inter quos omnium primus eſt Dioſcorides. Ideoſque iure quidem eodem loco cæteris à Galeno præfertur, cùm inquit. At Pamphilus, is ſcilicet, qui libros de herbis compoſuit, planè ex ijs, quæ uel ipſe ſcribit, præſe fert grammaticum, indicatq; ſe nec conſpexiſſe herbas, quas exponit, nec uires earum expertum, ſed ijs, qui ante ipſum ſcripſere, fidem habuiſſe citra ullam explorationem. Hic ſanè libros exſcripſit frustrà annexo ad unamquã que herbam nominum aceruo: deinde etiam exponens, ſi qua ex homine ferebatur transformatio: tum incantamenta, & libationes, atq; thymiamata, quæ in colligendis illis adhibebantur, adſcribens: necnon & alias eiuſmodi præſtigiaturas nugaces. At Dioſcorides Anazarbenſis quinq; libris materiam omnem utilem abſoluit, non herbarum tantùm, ſed & arborum, & fruticum, & ſuccorum, & liquorum: memorans inſuper & metallica omnia, & partes animalium. Et mihi utiq; uidetur omnium perfectiſſimè tractatum de materia medicamentorum confeciſſe. Nam licet à maioribus multa de illis bene ſcripta extent, tamen à nemine omnium æque de omnibus. Cæterum quæ ſcripta reliquit Heraclides Tarentinus, & Crateuas, & Mantuas, non in ordinem digeſta, nec in unum omnia collecta uſiuntur, quemadmodum illa, quæ ſcripſit Dioſcorides. Et primo de'antidotis uolumine: Ac de omni quidem (inquit) medica materia ſufficienter à Dioſcoride quinq; libris traditum eſt, à quo ibi diſcere licet cùm alias omnes notas, tum guſtu, olfactuq; perceptas, quibus maximè probatiora medicamenta à deterioribus cognoſcuntur & diſcernuntur. Hinc ergo auctoritate Galeni ſatis perſpicuum eſſe poteſt omnibus medicis, itemq; ſeplaſiarijs, ad quos potiſſimùm ſpectat rei medicæ cognitio, in ea ſimpl. medicamentorum facultate Dioſcoridem cæteros excellere, & facilè primas tenere. Quapropter ab ijs præclariſſimè ageretur, ſi eius ſcripta tantiſper legerent ac perlegerent, perpetuoq; in ſinu geſtarent, donec eum planè ſibi familiarem redderent. & hoc quidem eo præſertim tempore facerent, quo à peritiſſimis præceptoribus uera, ac legitima ſimplicia tum oculorum, tum guſtus, tum olfactus ſenſibus offeruntur. Quod eò citius ducet illos ad optatum finem, quò magis Dioſcoridis præclara ſcripta caſtigatiſſima, & à mendis quàm plurimis expurgata reperient. Quinetiam noſtris commentarijs, qui præterea Galeno referunt acceptum ferè quicquid ipſe ſcripſit de ſimplicium medicamentorum materia, ita dilucidata & illuſtrata, ut maximam (ni fallor) ſecum adferant claritatem. Huic igitur ſoli ſe dedant, hunc ſolum ſequantur ob iam dictas rationes omnes ij, qui non modò ſtirpium, ſed & reliquorum ſimplicium medicamentorum doctrinam & facultatem conſequi uolunt. Ac contrà tum uulgo ſemper ignaro, tum ijs etiam, qui coaxantium ranarum inſtar, è ſordido paluſtrium aquarum limo caput exerere nequeunt, nugaces, ac penitus deteſtabiles quorundam libros ubi ſimplicium, & compoſitorum materia ab ijs tractatur, qui uix lactucam nouiſſent, niſi eorum cœnis frequentiſſima exititiſſet: pariterq; urticam, niſi acerrimè tangentes pupugiſſet. Quorum inſcitiam animaduerſus Galenus, contra eos locutus eſſe uidetur lib. VI. de ſimpl. med. facul. præfatione breuiter & ſcitè ſic inquiens. Verùm abſtinendum eſt à multis mendacibus, multoq; etiam magis fugiendus eſt Pamphilus, qui ne per ſomnium quidem herbas uidit, quarum aggreditur figuras perſcribere. nam id genus hominum (quomodo aſſimilauit eos Heraclides Tarentinus) ſimillimum eſt præconibus, qui formam ac notas fugitiui mancipij, licet ipſi non uiderint unquam, præconio tamen publicant. notas enim ab alijs, qui norunt, accipiunt, & cen cantilenam eas proferunt, ut ſi fortè is, quem præconio indicant, adſiſteret, agnoſcere tamen non poſſent. Huncſq; Galeni uerba. Quæ longè ſatis ſufficere poſſunt ad eorum monitionem, qui ad ſimplicium materiam noſcendam per rectum oſtium introire cupiunt, & ſecuro totius itineris greſſu progredi. Verùm in primis, ut opportunè ſingula demetantur, noſſe oportet tempora, quibus maximè plantæ uiribus ualeant. Quapropter à radicibus initium ſumentes, dicimus harum uires, ſicut etiam aliarum ſtirpium, partium, non eodem anni tempore æquè in omnibus reperiri. quandoquidem aliæ hoc tempore, aliæ uerò illo humore prægnantes deprehenduntur. Tametſi non deſint, qui haud quaquam infirmis rationibus innixi, radices è terra eruendas aſſerant ſemper autumno, cùm ſcilicet folia decidunt, & caules conſenueſcunt. alij uerò meminere uerè, priuſquàm folia concreſcant: ſiquidem hiſce temporibus radicibus maior uis ineſt, quàm cæteris partibus. Sed ut ingenuè in hac re fatear, quid ſentiam, erediderim ego omnino maiorem ſuccì ubertatem inueniri in his, quæ uere effodiuntur. quippe quòd plantæ nondum caules, folia, neque flores emiſerint, à quibus omnis radicum ſuccus exhauritur. Sed & rationi conſonum mihi uidetur, autumnales radices omnes tum pauciores, tum imbecilliores eſſe ſuccì, quam uernales, quòd ſcilicet pauco antè tempo-

Vanum & ſuperſtitioſum incãtationib. uti, dum plantę effodiũtur.

Dioſcorides à Galeno maximè cõmẽdatur.

Dioſcorides ſimpliciũ medica. materia primas tenet.

Libri explodendi.

Galeni uerba notanda.

Tempus, quo ſtirpiũ partes legendæ ſunt.

Radices quando effodiẽdę.

Digitized by Google

re & caules, & folia, & fructus ediderint. Non tamen inficiari uelim, quòd quæ uere leguntur, copiosiore, quam per sit, humore redundantes, illoq; longè maius concocto eo, qui in autumnalibus habetur, putredini & corruptioni non sint magis obnoxiæ, præsertimq; si longo asseruentur tempore. Quare à Dioscoride animaduersa, is sanè iussit stirpium radices effodiendas esse, cùm stirpes ipsæ foliis exuuntur. Quod cùm uarijs animi temporibus cuiusque pro natura diuersarum plantarum, curam impendere oportet, ut suo tempore unaquæq; radix integrè, si fieri potest, cum omnibus suis adnatis euellatur, & in ijs locis, atque sub ea cœli constitutione, quam maximè familiarem habent. Porrò radices abunde nutritæ sint oportet, ac omni putredine, & tabe uacantes: non ita tamen, ut præ nimio alimento ex pingui solo, ubi nascuntur, accepto, debitam & humoris copiam, & corpulentiæ mediocritatem excedant, neque ut ejusdem alimenti inopia inanes, & rugosæ reddantur. Quod cùm maximè perspexisset Galenus de iridis radicibus differens libro primo de antidotis: In uniuersum (inquit) ex omnimoda cinarum genere illæ radices inutiles habentur, quæ inanes sunt, & rugosæ. Atque illæ quidem deteriores sunt mediocriter nutritis, & quidem rum magnitudinem nactis, quæ crassitudinis modum excedant, & plus humoris in se continent, quàm illis usu uenit. Hæc Galenus. Cæterùm ubi radices è terra fuerint exemptæ, pr mùm quidem tandiu aqua clara elui debent, donec omni undique terra, uel limo penitus absterg-ntur: mox deraditum à fibris, tum capillamentis omnibus, quibus uniuersim ferè omnes comantur: postremò siccari eas conuenit omni adhibita cura. Quòd si fuerint quales fœniculi, apij, asparagi, ruscі, polipodij, rubiæ, intubi, & eo-sim lium, in umbra, ubi orientales uenti respirent, diligenter siccentur. At omnino cauendum est, ne sole feriantur: quippe quoniam potior earum pars ab eis procul dubio euaneſceret, ut pote raris & tenuibus. Verùm enimuero si ex eis fuerint, quæ natura crassæ sunt, ueluti gentianæ, helenij, mandragoræ, bryoniæ, & id genus aliæ, & aer sit nubilus, & hyemis, ne in umbra situ tabescant, ac proinde marcescant, in sole ac uento tostò siccari possunt. Quod commodius fieri potest, si frustatim dissectæ ita tenui funiculo traijciantur, ut partes nõ se contingant, aut cratibus impositæ quotidie sæpius manibus reuoluantur. Atqui curandum est, ante quàm siccentur, ut lignea matrix, quæ omnibus ferè radicibus includitur, ipsis in longum scissis, integra eximatur: quippe omnino inutilis est, nullamq; uim obtinet. etsi gentiana, cyclaminus, aristolochia rotunda, iris, bryonia, centaurium maius, nymphæa, aliæq; complures absq; matrice suas præ se ferant radices. Siccatis radicibus, quòd planè constet eas sine tabe, & teredine per tempora adseruari posse, ijs reponantur in locis, ad quæ solares radij non penetrent, neq; fumo pateat aditus, & quæ neq; uliginosa sint, neq; puluerulenta. Sit igitur locus eminens, & siccus, ad septentrionem uergens, uel etiam ad meridionalem plagam, quando scilicet radices ipsæ non prorsus exiccatæ reconderentur: adhibita tamen cura, ne eo tempore austri humidissimi flatus admittantur. Ita deniq; recondi, ac seruari possunt tot annis, quot ab inanitate, teredine, & tabe uindicari ualeant. Nam etsi quæ tenues sunt, ut asari, phu, asparagi, ruscі, & id genus aliæ, anno duntaxat perennent; ueratrum tamen utrunque, quamuis radicibus constet tenuibus, ad trigesimum annum usque perdurat. Cæterùm demetendi tempus, recondendi locus, perdurandi terminus non modò in radicibus obseruandus, sed & in cæteris tum stirpium, tum etiam animalium partibus, ut in hirci sanguine, lupi iecinore, intestino, ac etiam stercore, sudpis pulmone, apri uesica, anguium senectа, aliisq; consimilibus. Assumantur igitur hæc omnia eo demum anni tempore, quo magis suis uiribus sunt præditæ, nullo planè modo neglecta temporum ratione, quibus singula decerpi postulant. Neq; enim damnandi sunt, qui in quibusdam plantis colligendis quædam decreta tempora, nonnullosq; errantium siderum aspectus obseruant: quippe quòd apud graues auctores scriptum inuenerint, pæoniæ radices contra comitiales non esse euellendas, nisi decrescente luna. Quæ quidem opinio non prorsus reprobanda uidetur, nec ad ineptias incantationum, aliarumq; uanitatum, quas stultè (ut Galenus inquit) prodidit Pamphilus, comparanda. Nam cùm inferiora terrestria à superioribus cœlestibus gubernentur, & regantur, fieri maximè potest, ut luna, ut quæ cæteris errantibus sideribus est nobis magis proxima, motuq; uelocissima, maximam cum plantis omnibus, ac rebus quibusuis alijs habeat rationem, tum cùm augetur, tum etiam cùm minuitur singulis mensibus. Quamobrem non temerè à Galeno proditum est, alyssum herbam tantùm sirio ardente canum rabiosorum morsus esse euellendam, sicuti etiam fluuiatiles cancros ad idem peridoneos. Quo etiam tempore captamus scorpiones, atque anchusa radice constat sanguineo succo madente. Quemadmodum & stirpes, quibus facultas excalfaciens insit, perpetuò in locis calidis, ac siccis demetere conuenit. Quocirca Hippocrates ad Cratetam scribens: Admitere (inquit) quantum potes, ut nobis montanas maximè, & in altis collibus nascentes herbas à radicibus reseces: quandoquidem hæ firmiores, atque acriores sunt ijs, quæ aquosioribus nascuntur locis: idque, quòd in montibus terra sit densior, & aer tenuior. nam quod attrahunt plus uirium sortitur. Quinetiam dabis operam, ut flores ex his herbis etiammum decerpas, quæ circa stagnantes aquas, paludes, fluuios, & fontes prodeunt, quas sanè debiles, & exolutas, ac dulcis succi esse scio. Omnia autem medicamenta, quæ succi, & liquoris fluidi sunt, in uitreis uasis ferantur, quæ uerò folia, aut flores, aut radices sunt, in fictilibus nouis probè obturatis, ut ne uentus perflata, medicamenti uigorem, ueluti in animi deliquium collapsa, amittant. Hæc Hippocrates. Herbæ similiter, atque radices, legendæ sunt, siccandæ, ac asseruandæ, his tamen demptis, quæ tum in medicinæ usu, tum in cibis, tum etiam in obsoniorum condimentis quotidie uirentes usurpantur, ueluti lactuca, intubus tam domestica, quàm agrestis (cichorium appellant) portulaca, bugloſſum, beta, atriplex, blitum, brassica, uiola nigra, malua, helxine, linozostis, ocimum, apium, hyosciamus, sedum, plantago, asparagus, acanthus, & aliæ complures. Atque non solùm refrigerantibus herbis, uerùm etiam excalfacientibus recentibus utimur: pleruncq; enim ex calida potestate præditis, uirides siccis præponimus, præsertim ubi minus calefacere sit opus: siquidem humor in uirentibus exuberans earum caloricam facultatem haud parum demulcet. Cuius quidem classis habentur amaracus, eruca, nasturtiũ, mentha, absinthium, thymus, satureia,

Radicũ opiarum noxæ.

Radices quomodo mundã dæ, siccãdæ, ac conseruandæ sint.

Radices quib. in locis exiccatæ sint ponendæ.

Veratrũ utrũ que triginta edurat annis.

Non est ab re certis temporibus herbas colligere.

Quibus in locis plantę colligi debeant.

Herbæ quo pacto legẽdæ, siccandæque sint.

ruta,

ruta, calamintha, sisymbrium, pulegium, abrotonum, & id genus permulta. Sunt præterea & aliæ, quæ demetiri expetunt, cùm primùm floribus ornantur, ut centaurium maius, viola purpurea, origanum, symphytum petræum, pulegium, serpyllum, amaracus, polium, thymus, chamædrys, chamæpitys, anthemis, chrysanthemũ, stœchas, hyssopum, ficmaria, aliæq; consimiles plantæ, quas ne longior, quàm par sit, esse videar, ex industria prætereo. Hæc igitur omnia serena cœli constitutione, non nubibus, non imbribus infestis in pratis colligantur oportet. Deinde terra expurgata, atque aliis aduentitijs excrementis amotis diligenter in umbra siccentur. Nisi ex cognere habeantur, quæ caulis crassitudine, ut in acantho, uel foliorum lentore, crassitie, & humoris exuberantia, ut in portulaca, & crithamo, omnino insolari expetant. quandoquidem si eiusmodi herbæ in umbra siccandæ reponantur, dubio procul situ obducentur, & putrescent. Cæterùm cùm rectè siccatæ fuerint, decocto puluere, in sacculis ex corio, uel ligneis capsulis recondantur, ac diligenter claudantur, ne earum uires euanescant. Qua in re errant sephisiariorum plerique, qui herbas iam siccatas in fasciculos digerentes ad officinarum laquearia suspendunt, ubi non solum breui utribus destituuntur, aeris ambientis exuctione, ac uentorum perflatu, sed etiam puluere, & araneorum telis obsidentur. quin etiam muscarum stercore, quæ illis die, noctuq; insident, labefactatæ nigricant. Neque uerò planè laudibus efferendi sunt ij, qui in linteis sacculis, ipsisq; textura admodum raris eas trabibus appendere consueuerunt: quippe æstiuus aer in ipsos penetrans, quicquid boni inest, absumit, & abolet. quinetiam puluere obsitæ corrumpuntur, & contabescunt. Idcirco ut tam herbæ, quàm radices satis integras asseruêt facultates, nihil quidem præstantius, quàm eas capsulis tiliaceis, uel piceis, uel fictilibus diligenter clausis reponere, ut docet Hippocrates ad Crateuam his uerbis scribens. Omnia medicamenta, quæ succi, & liquoris fluidi sunt, in uitreis uasis ferantur. quæ uerò folia, aut flores, aut radices sunt in fictilibus nouis probè obiuratis, ut ne uentis perflata, medicamenti uigorem, uelut in animi deliquium collapsa, amittant. Quod si Hippocrates in recentibus obseruandum præcipit, id maximè in siccis fieri operæpretium erit. Flores insuper non secus, atque reliquæ plantarum partes, eo tempore colligendi sunt, quo magis suo in uigore cõstant, non autem cùm iam flaccescentes decidui euanescunt. At capparum flores muria asseruandi, antea quàm se explicent, decerpuntur: rosarum uerò cùm non planè explicati usurpantur: cæteri deinde cùm omnino expansis foliis patent. Verùm cùm maiori ex parte omnes ferè flores sint herbis fragiliores, molliores, & tenuiores; idcirco tantum absit, ut in sole siccandi sint, ut ne quidem in umbra, si calida, uel eminentia fuerint loca: quippe, ut solis feruore, sic & aeris calore nimio exoluuntur. Siccentur igitur in locis temperatis, quo tempore sæpius reuoluantur, ne situm contrahant, adhibita etiam cura, ne sicci nativum colorem deperdant. quandoquidem certum est flores, qui inter siccandum à proprio colore degenerant, nullius esse in medicina usus. Itaque perbellè siccatur super linteis extensi, uelaminibusq; contecti. Siccantur autem probe ubi substratis linteaminibus spargũtur & eisdem lenibus operiuntur. Flores itaq; in uniuersum sicci ad annum duntaxat, eduranr, etsi anthemidis, centaurij, chrysanthemi, anthesolij, spartij, & rosarum flores etiam longiori asseruentur tempore, si ligneis arculis optimè inclusi diligenter recondantur. Non minori etiam studio sunt colligenda semina tam ea, quæ suis in siliquis nuda innascuntur, ut hyoscyami, fœniculi, anethi, & cari: uel uasculis, aut capitulis inclusa, ut papaueris, nymphææ, melanthij, hyoscyami, & ocimoidis: aut siliquis tecta, ut fabæ, ciceris, phaseoli, dolichi, & lupini: aut corniculis recondita, ut fœni græci, sertulæ Campanæ, sinapis, & erucæ: aut uarijs inuolucris contenta, quàm ea, quæ circa medullam quorundam fructuum intus conduntur, quale est mali medici semen, aurantij, limonis, pyrorum, cydoniorum malorum, peponum, & melopeponum, cucurbitæ, & cucumeris. Veruntamen hæc assumere oportet, cùm fructus à quibus eximuntur, suam maturitatem planè senserint: illa uerò, ubi herbæ tam siccæ, non amplius uirent. Et quamuis multa reperiantur semina, quæ ad annum ultrà suas asseruent uires, ea tamen quotannis renouare satius, ac tutius erit: siquidem pauca sunt, quæ inueterata rancorem non redoleãt. quo fit, ut calorem nanciscantur extraneum, & sibi non congenitum. Vbi igitur sicca fuerint semina, arculis ligneis reponantur in locis siccis: facilè enim contrahunt locorum humores. Cæterùm fructus, quemadmodum prunа, sorica, myrti baccæ, cydonia mala, cerasa, quæ uulgò marasca uocant, corna, sorba, ficus, punica mala, & alia id genus, quæ in medicinæ usum reponuntur, operæpretium est, ut maturi ex arboribus decerpantur. quanquam sorba, ut siccentur, immatura decerpere conueniat. At animaduertendum est, quòd ubi adstrictione, & repressione sit opus, fructus adstringentes ut paululum potius immaturi, quàm secus, demetantur oportet. Porrò iuglandes, amygdalæ, pistacia, nuclei pinei, & auellanæ non prius ex arboribus excutiantur, quàm planè ultimum maturitatis gradum senserint. Id autem rectè cognoscitur, cùm extima inuolucra sponte sua dehiscunt, & arbore concussa intùs cum fructibus decidunt, alioquin insolatu contrahuntur, & siderantur. Ex his igitur, qui siccati asseruantur, capsulis ligneis potius, quàm saccis recondantur, ne extraneos humores concipiant. Qui uerò per annum recentes reponuntur, aut maiori ex anni parte perdurant, in locis siccis minimè asperginem redolentibus appendantur, ut assolet de uuis, pyris, malis cydonijs, & punicis: aut super paleas expandantur, ut fit cum malis, sorbis, ac mespilis: aut hordeo, uel milio sepeliantur, quemadmodum medica, & auratia mala. Cortices præterea, qui fructibus auferuntur, ut cytrijs, punicis, & cucurbitis: quibus arboribus decerpuntur, ueluti thuri, ligno guaiaco, sambuco, ac fraxino: qui item herbarum radicibus detrahuntur, ut cappari, mandragoræ, thapsiæ, alypiæ, pityusæ, ac aliarum, non secus sunt siccandi, atque radices: quinetiam seorsim reponendi. Succi quoque, utpote in medicina admodum necessarij, omni prorsus diligentia, ac ratione sunt conficiendi, atque ita asseruandi, ut toto anni curriculo putredinem non sentiant. Itigitur non solùm ab herbis eliciantur oportet, sed etiam à radicibus, ac fructibus. Qui è radicibus exprimuntur, ut glycyrrhizæ, uere quidem parandi sunt, cùm primum folia emergunt. Ex foliis uerò, ante quàm stirpes flores edant, & earũ caules ligniosi fiant. Ex fructibus denique, quidam cùm ipsi ultimam maturitatem senserint, cuiusmodi esse debet malorũ punicorum,

Plantæ, qui colligi possint florib ornatæ.

Officinarum lapsus in herbis siccis reponendis.

Flores quo tẽpore sint decerpendi, siccandi, ac recondendi.

Fructus quando decerpendi, & quomodo conseruandi.

Cortices quomodo siccandi, & reponendi.

Succi quomodo exprimendi, conseruandi q; sint.

Digitized by Google

punicorum, citriorum, limonum, & ex myrti baccis: quidam uerò antequam ad plenam maturuerint, ut ex iuglandibus, moris, pyxacantha, ligustri baccis, & acacia: quidam ex immaturis adhuc uuis, ut omphacium. Horum omnium nonnulli diu insolati, aut lento igne siccati reponuntur, ut aloes, sylvestris cucumeris, absinthij, eupatorij, hypocistidis, glycyrrhizæ, & huiusmodi generis: aliqui uerò humidi, flexibiles q; recondunntur. Atqui non omnibus eadem est conseruandi ratio: quippe alij paululum primùm ad ignem feruefacti, mox q; diligenter defecati, ut fieri solet de succo rosarum, iatubi, bugloss, oxalidis, lupulorum, apij, & fœniculi. Alij uerò ignem non experti tantùm subsidere permittuntur, ac deinde uasis tantùm, transferuntur, donec defecati pelluceant. Quod fit de succo malorum punicorum, citriorum, limonum, cydoniorum, & mororum. Verumtamen diligenti admodum animadversione opus est (ut Galenus inquit lib. VI. de medicamentorum compositione secundum locos) in succis liquidis conseruandis: quandoquidem facilè corrumpuntur, nisi feruefactis prius, & mox à fæcibus omnibus percolatis, olei paruum superponatur, ut optimè norunt solertissimi pharmacopolæ. Adhæc habentur uaria liquorum genera, quæ quàm plurimis ex plantis distillant, ac defluunt, quorum alij gummi, alij resinæ, alij lacrymæ uocantur. In gummi genere sunt opopanax, laser, ammoniacum, sagapenum, euphorbium, galbanum, bdellium, myrrha, thus, opocalpasum, sarcocolla, styrax, & id genus alia. In resinarum uerò censu sunt terebinthina lentiscina, strobilina, pinea, picea, larigna, & abiegna. In lacrymarum denique numero sunt lac, quod ex papauerum uasculis excipitur, propriè opium appellatum, scammonium, quod q; ex thapsia fluit, tithymalorum omnium lac, cancamum, tragacanthæ lacryma, quiq; defluit è uitibus liquor, ex pruno, amygdalo, & ceraso. Quin & illud, quod uulgus Arabicum uocat gummi. quanquam non desint, qui tam hoc, quàm prunorum, cerasorum, & amygdalorum lacrymæ malint in gummi potius referre, quàm in lacrymas. Sed quoquo modo res habeat, eò tantùm summa harum rerum spectat, ut exacta scilicet earum notitia habeatur. quippe non desunt mangones, & impostores, qui eas adulterent, quemadmodum & medicamenta metallica. Postremò si forsitan cuipiam nasuto uideretur Dioscorides non parua erroris culpa suspectus esse, quòd in hac præfatione absolutè pronuntiauerit, ex omni herbarum genere solum ueratrum multis edurare annis, reliqua uerò à trimatu inutilia esse, cum tamen in pluribus locis eius sententiæ reclamet Theophrastus antiquissimus plantarum scriptor; dicimus, ut hos ab huiusce modi opinione distrahamus, quòd cùm Dioscorides exiterit in hac facultate peritissimus, consummatissimus, & omnium facilè princeps, grauissimo quoque Galeni testimonio, non modò non credendum uidetur, sed ne cogitandum quidem, quòd non calluerit is omnes singulas proprietates, quod q; haud studiosè legerit ea, quæ ante ipsum trecentis, aut pluribus annis posteritatis memoriæ mandauerat Theophrastus, & aliorum ueterum plerique: præsertim cùm nobis perspicuum sit, quantum in his rebus desciscendis fuerit ipse apprimè fidelis; & diligens. Verùm omnibus persuasum esse debet, quòd sicuti in quibusdam locis huius uoluminis scriptura deficit, in alijs spurijs additionibus redundat, in alijsq; quandoque scatet mendis, scriptorum culpa, atque etiam eorum, qui in scribendis, uel excudendis auctorum uoluminibus plus, minusue curæ impenderunt, quàm suæ interesset; ita etiam in hac præfatione euenisse facilè potuit. Quare pro certo crediderim, longe plura hic desiderari, quàm ea, quæ hac in re tradiderit Theophrastus, qui neratrum ait triginta perdurare annis, aristolochiam quinque, uel sex, chamæleonta nigrum quadraginta, centaurium maius decem, uel duodecim, peucedanum quinque, aut sex, uitem syluestrem unico duntaxat anno, elaterium centenis annis, ita ut repertum esse atteslretur elaterium ducentorum annorum, quod optimum erat, & pretiosum. Harum itaque rerum historias omnes tantum abest, ut credamus non legisse, notasse, ac monumentis tradidisse Dioscoridem, ut ne imaginemur quidem, etsi scriptis suis non extent: quin potius locus iste nobis suspectus & depranatus habeatur. Idcirco non Dioscoridi, sed scriptorum, & librariorum incuriæ id utiq; adscribendum est: quemadmodum additionum redundantia accusantur ij, qui, ut earum auctores essent, ab re hoc opus augere, atque illustrare existimarunt, quales sunt spuriæ additiones illæ, quæ plura & Græcorum, & Hebræorum, & Arabum, & Chaldæorum, & Aegyptiorum, & Magorum, & Latinorum, aliarumq; linguarum nomina coacerunt, atque in omni ferè plantarum historia in pluribus uoluminibus Græcis statim occurrunt singulis capitibus. Quæ facilè ex Pamphilo deprompta fuerunt: argumento quòd (ut superius dictum est) ei rem hanc uitio uertat Galenus, atque sine ulla ratione sint in hoc Dioscoridis uolumen importata. Cuius rei nobis postea præbuit testimonium, quòd in quibusdam antiquis bibliothecis legitima Dioscoridis uolumina reperta sint Græcè pluribus centenis annis scripta, in quibus nullum prorsus ex his spurijs nominibus legebatur. Quorum uetustam auctoritatem simul cum doctissimo Ruellio secutus, in meis uersionibus Italica lingua conscriptis omnia illa nomina adulterina ab opere abdicaui, quemadmodum facturus sum in hoc Latino Dioscoride: etsi Hermolaus, & Marcellus uulgatis exemplaribus decepti, nomina illa suis interpretationibus reliquerint, tanquam Dioscoridi legitima. Sed quoniam non minus utile, quàm necessarium duximus, ut omnes ij, quibus in animo est plantarum peritiam asse qui, sciant ad unguem quo arbores à fruticibus dissideant, frutices ipsi a suffruticibus, & suffrutices ab herbis, dixerim ego Theophrasti auctoritate, omnes illas stirpes arbores appellari debere, quæ ab radice statim simplici caudice surculoso, dissolutuq; contumaci assurgunt, à quo per interualla tanquam brachia, exorti rami latius diffunduntur, uti olea, ficus, malus, pyrus, quercus, ilex, & id genus alia. Frutices uerò, quæ ab radice caudice multiplici, ramoso q; sese attollunt, in quorum classe sunt rubus, rosa, paliurus. Suffrutices, qui inter herbarum genera annumerantur, ab radice caulem emittunt, lignosis adnascentibus ramulis, foliosq; minutis, quæ non uelut aliarum herbarum folia quotannis arescunt, & decidunt, sed perpetuis foliis toto anno uirescunt, ut sisæbas, ladanum, ruta, hyssopum, saluia, & eiusdem generis alia. Herbarum denique generi subscribunt reliquæ plantæ, quæ inter initia folia tantùm sine caule pandunt, ac deinde in caulem erectæ, flores, & semina ferunt, ut cerealium omnia genera, olera, quæ in hortis ad cibos seruntur, & syluestrium ferè innumera, quæ spon-

te sua

Gũmi, lacrymæ, & resinæ.

Dioscorides defenditur à calumnia.

Simplicium nomina uaria Dioscoridi adulterina.

Arbores.

Frutices, Suffrutices.

Herbæ.

te ſua in pratis, campis, ac aliis compluribus locis proueniunt: tametſi ex eis nonnulla habeātur, quæ neq; caulem, neq; flores, neq; ſemina gignunt, ut phyllitis, aſplenum, cynogloſſum, hemionitis, onoſica. His ita determinatis, ſciendum præterea eſt, herbas aſſiduo quodam cultu, ac diligentia nonnunquam arboreſcere, quod maximè malus accidit. Hanc enim pluries uidi ſenis, ſeptenisue menſibus cultam, tanta caudicis longitudine, craſſitudine, & duritie proficere, ut haſtæ inſtar grandeſceret. Frutices quoq; aut temporis diuturnitate, aut cultorum mãgonio in arbores nõ pumilas exeunt, ut uitex, hedera, myrica, paliurus. Contra ſimiliter fit, ut arbuſculæ quædã, ſi deſit alimentum, aut ſi nullo cultu adhibito dimittantur ſylueſcere, à ſua natura ita recedant, ut in frutices degenerent. Quandoquidem ĩ tum per adultam ætatem, tum per cultus rationem, uẽdicato ſibi robore, craſſos præduroſq; ſiendunt caudices, ac ramos. Illæ uerò tanquam indomitæ ſæculis, ſtolonibus, ac germinibus, qui circa caudicem & radices adnaſcuntur, luxuriantes, ſolidos ita ramos debilitant, & infirmant, ſubrepto illis humore, ut in frutices ſenſim elangueſcant, ut myrto, lentiſco, & corylo quandoq; euenire compertimus. Tantum enim in plantis naturæ germanitas poteſt, ut non ſolum ſæpe prædictos præſtet effectus, ſed etiam ut alteram in alteram ſurpeta facilè uertat, ut caſſia in cinnamomum, ſiſymbrium in menthã, triticum in loliũ, hordeum in auenam, & ocymum in ſerpyllum. Porrò ex his omnibus herbarum generibus quædam ſatiuæ ſunt, quædam greſtes. Has uoluit nonnulli priores fuiſſe ſatiuis, cùm earum permultas domita cultu feritate manſueſcere in hortis liquidò conſtet: etſi in permultis quoq; & ſylueſtre, & ſatiuum genus inueniatur. quarum aliæ fœcundæ ſunt, aliæ ſteriles: aliæ florent, aliæ floribus orbantur: aliæ perpetua fronde uirent, aliæ folia amittunt. Quod non aliunde proue nire ſcribit Theophraſtus, quàm à loco ipſo, ubi naſcuntur, ſicuti ab aere eas ambiente: tametſi id accidat interdum particulari radicum uitio. Magni quippe refert, ut fœcundæ, floridæ, et perpetuò uirentes plãtæ cõſeruentur, ſi clemens cæli conſtitutio, ſicuſq; germanitas adſit. Quare nil mirum, ſi circa Memphim, et in Elephantio agro ficubus, ac ẽt uitibus folia nũquam decidant, quòdq; in inſulis, aliisq; regionibus nuper in Indiis occidentalibus à Luſitanis, & Hiſpanis repertis, nulla ſpectetur arbor, quæ ſempiterna coma non uireat, Neq; item admirãdum, q reperiantur arbores proceriores, uirentiores, aſpectu pulchriores, & magis frondibus, & fructibus exornatæ in hoc loco, quàm in illo: nanq; aliæ hoc ſitu lætantur, aliæ illo pro ſuæ quæque naturæ ratione. Proinde uidemus: q montes amant, ut cedrus, larix, abies, pinus, picea, terebinthus, buxus, iuniperus, fagus, carpinus, ibi procerè admodum, formaq; inſigni proſiliunt. Quemadmodum in planitierum & collium nemoribus quercus, cerrus, ſuber, ilex, lotus, ulmus, acer, fraxinus, corylus maximè proficiunt. Iuxta flumina, & in aquoſis lætiores prouenient platanus, alnus, populus utraq;, myrica, ſalix, harũdo: etſi harum permultæ non æquè lætæ in montibus, nallibus, planis, & ſyluis exultent. Id quoq; diſcriminis in herbis, & fruticibus uiſatur. quædam enim palæ dibus enaſcuntur: aliæ in lacubus, & ſtagnantibus aquis exiliunt: aliæ litora, & fluuiorum ripas deſiderant: quædã humidos, aquoſos, uliginoſosq; amant tractus: quædam aquas odere, et ob id arida, & ſaxoſa ſequuntur. Nec etiam deſunt quæ in humidis et ſiccis locis uitã ancipitẽ agant. Sunt deinde quæ in campeſtribus degere cupiant, quæ uinetis lætentur, quæ pratis gaudeant: præterea quæ ualles, quæ colles, quæ deniq; editos quærant ſitus. Aliæ quoq; urbanioribus locis allectæ iuxta urbium, et oppidorum mœnia in maceriis, & ruderibus prodeunt. In paluſtribus, et humẽtibus locis, ac ſecus magnarum ſcrobiũ aggeres feliciter enaſcuntur plãtago, conopus, poterium, ſcordium ranunculum, eleoſelinum, ſphõdilium, lyſimachia, aliſma, chelidoniũ minus, epimedium, pẽtaphyllum, erinus, equiſetum, limonium, heliotropium parum, uerbenaca, tuſſilago, hydropiper, onobrychis, conyza tertij generis, eupatorium cõe. Et magis paluſtribus gaudent cyperus, typha, ſparganium, iuncus. At tã lacunoſis, quàm admodum paluſtribus innatãt nymphæa, potamogetum, lotus Aegyptia, colocaſia, foliis et in aquis cõditis, et extra eminẽtibus. Malabathrum ſimiliter in Indiæ paludibus naſcitur, atq; nobis in Italia oryza, hippolapathũ, ac milefolium ſtratiotes. Tribulus æquè in lacubus, paludibus, fluminibus naſcitur, atque in mari: quorũ litoribus, ac ripis familiare ſpectãt nerium. Adiãthum, itemq; trichomanes uliginoſis ſpecubus gaudẽt, preſertim ſi ſecundum amnes exiſtãt: aut aſperginoſas ſequunt ripas, quæ præruptis locis inhærent. Vitex deinde, elichryſon, bubonium, botrys, rhã, fluminũ ripas accolunt. Chrithamũ uerò, braſſica marina, androſaces, cornículatum, papauer, doryenium, ſolanum ſomniferũ, glaux, hippophaes, byppophæſtum, tragium, tithymalus paralius, peplis, alypõ, abſinthium ſeriphium in maritimis tum in litoribus, tum ſcopulis, tum ẽt collibus emergũt. Tripolium ẽt in maritimis exurgit, ubi ſcilicet alludit unda, uterunq; recedit, modò in mari, modò in ſicco degens. Nõ niſi aquis prouenient bryõ, thalaſſiõ, coralium, et alga. At in riguis fontium, præſertim q̃ hyeme tepeſcunt, ſiõ, atq; aquaticum ſiſymbrium unà innatãt, ut quaſi inuicẽ fraternã uideant iniiſſe amicitiã. Cæterùm ex his, quæ in cõtinenti naſcunt, arida, et ſiticuloſa loca petunt eryngium, ſatureia, lythoſpermõ, lycium, ſaluia, ſtachys, onoſma, ſõchitis, cynogloſſum, echium, buglooſſum, chamæpitys, ueratrum nigrũ. Aridiſſimis, et ſaxoſis exurgunt caparis, libanotis, ſympbytum petræum, ſaxifragum, helxine, hemionitis, ſedi utrunq; genus, cotyledõ, cymbaliõ, polytrichõ, paronichia, aſplenũ, clynopodium, circæa, lichẽ, ita ut harum pleraq; ſæpius in ædificiorum ruinis, ac ſaxoſis admodum locis uireſcãt. In opacis aũt naſcunt chryſocomæ, aſarum, uiola purpurea, aſtragalus, et cyclamus. In humidis clematis prima, quæ & ſecus aggeres inueniatur; item phyllitis Hemionitis, Althæa, Helenium paludapium. Collium amœnitate capiuntur ſpartium, nepeta, ſylueſtre cumimum, chamedrys, etſi nõ oderit etiam aſpera, & ſaxoſa: item phalangium, thymum, quod etiam petroſo ſolo naſci uidemus: quin & boloſtium. Cultæ deinde uirent lagopode, elatine, ornithogalo, coriandro, hyacintho, hypecoo, chamæciſſo, ægilope, oſyride, aphaca, orobanche, melãthio, buphthalmo, anthemide, ſylueſtri papauere, xyphio, leontopetalo, phœnice, hyperico, cyano. Inculta uerò uirent pſyllio, hieracio. Pratis lætãtur trifolium, lotus ſylueſtris & urbana anonis, daucus, carum, tragopogon, oxylapathum, centaurium minus, hemerocallis, colchicum, betonica: quanquam hæ & colles, & montes abunde ſcateant. In uinetis aluntur telephium, portulaca ſylueſtris, peplus, helxine bederacea,

Plantarum de generatio.

Seipium mutatio.

Plantæ meliorẽtur cœli clemẽtia, & loci amicitia.

Plantarum ſitus naturales, ubi lætæ naſcuntur.

In Montibus.

In planitie.

In paluſtribus locis.

In lacunoſis.

Vliginoſis locis.

In litoribus & ſcopulis.

In fontium riguis.

In aridis & ſiticuloſis.

In opacis.

In humidis.

In collibus.

In cultis.

In inculris.

In pratis.

In uinetis.

Digitized by Google

Iatra & extra oppida.

deracea, ampelopraſum, capnos. Tam intra, quàm extra oppida, & urbes in plateis, monumentis, parietinis, ruderibus, propter muros, & hortorum ſeptimenta uiſuntur uerbaſcum, blattaria, thlaſpi, iberis, malua, chelidonium maius, urtica, ebulus, ſambucus, eryſimum, ariſtolochia longa, marrubium, chryſanthemum, galiopſis, ſenecio, terreſtris tribulus, ſideritis, eupatorium, hyoſcyamus, cicuta, perſonata, xanthium, ſylueſtris cucumis. Campeſtria cardui omni genere horrent, atractyli, ferulis, ſylueſtr. ſæniculo, gramine, thalictro, bunio. Agrorum, & pratorum ſæpibus harent ruſcum, aſparagus, rubus, rhamnus, liguſtrum, rubia. Ephemero autem, hippogloſſo, filice, planitierum ſyluæ uireſcunt. Montes adamant nardum tam Indicum, & Syriacum, quàm Celticum, & montanum, centaurium maius, mandragoras, haſtula regia, ſatyrion, teſticulus, gentiana, liguſticum, alyſſon, ſmyrnium, ueratrum album, ruta ſylueſtris, polemonia, polygonatum, tithymalus characias, polium, ptarmica, thymelæa, chamelæa, glycyrrhiza, aſclepias, narciſſus, thapſia, pæonia, æthiopis, clymenum, onagra, cacalia, aconitum, daphnoides, hyſſopum agreſte, peucedanum, chamædaphne, tormentilla, biſtorta, chamæleo albus, angelica, libanotis. In ſyluis montanis emicat leucacantha, atque inibi in præruptis locis petroſelmum, & Rhodia radix. Sut præterea, quæ arboribus innaſci ſolent, in quibus reſident, atque ab iiſdem ſuſcipiunt alimentum, ut agaricum, uiſcum, ſphagnos, polypodium, dryopteris, lichen. Aliæ quidem in arboribus conſtituuntur, aliæ uerò prius è terra exortæ, per arbores repunt, quemadmodum labruſca, uitis nigra, bryonia, hedera, clematis altera. ſmilax tam lenis, quam aſpera, lupus ſalictarius, conuoluulus, periclymenum. Non deſunt etiam herbæ, quæ ſine radicibus in aliis herbis proſiliant, neque alibi, quàm in illis reperiantur, ut cuſcuta, epithymum, epithymbrium, & epiſtœbe. Verùntamen illud ſcire conuenit, quòd etſi harum omnium quæque ſua natura felicius prouenianr in prædictis locis, ſuoſque unaquæque ſequatur ſitus; nihil tamen obſtat, quin eadem modò in montibus, modò in planis, nunc in collibus, ſæpe in uallibus, nonnunquam in agris, & pratis, ac etiam in aliis uariis locis nullo diſcrimine inueniri poſſint. Et hæc ſatis ſint quantum ad natalem plantarum ſitum. Cæterùm ut, quantum per me fieri poteſt, harum rerum non minus utilis, quàm neceſſaria doctrina excitetur, augeaturq; iam ad ſingulas herbarum partes noſter ſe conuertet ſermo, & de radicibus, foliis, caulibus, floribus, ac ſeminibus diſſeremus, primò à radicibus, ueluti à baſi aliarum partium, rem ipſam exordientes. Frumentacea igitur omnia nullis nituntur radicibus, iiſq; tenuibus. Legumina uerò ſingulas habent radices præter fabam, easq; ſurculoſas, & duras. Sic & olera ferè omnia ſingulari radice cohærent, ut lactuca, apium, beta, buglooſſum, intubus, cichorium. Qunetiam radice ſingulari, ſuſtinentur ſylueſtris ruta, quam harmalam uocant, peplos, cratœgonum, ephemerum, & ſæpius uerbenaca. Contrà numeroſis radicibus donantur aſarum, phu, baccaris, ueratri genus utrunque, capparis, crithamum, haſtula regia, chelidonium minus, aſclepias, circæa, alcea, æthiopis, gramen, filix fœmina, muris auricula altera, plantago, chryſocome, aſparagus, ruſcus, hippogloſſum, panaces Heracleum, hemionitis, pæonia fœmina, aliſma. At nardi Indici, & Celtici radix in ſpicæ modum capillatur. Prægrandi, firmaq; radice exurgunt belenium, bryonia, mandragoras, ſcammonium, ſyluestris cucumis, uitis nigra, rapum, nimphæa, colocaſia, radix Rhodia, & China nuper ex Indijs occidentalibus importata, dracunculus, aloe, centaurium maius, libanotis, ſphondilium, ananthe, ſymphitum ſecundum, papauer corniculatum, raphanus, carduus, periclymenum, ſolanum ſomniferum, ſmilax aſpera thapſia, hippophaes, hippophoſtum, tithymalus characias, pityuſa, Rhabarbarum, Thapontcum. Contrà exiguam, tenuemq; radicem gignunt hydropiper, catanances genus ſecundum, ranunculum, panaces Aſclepium, & chironium, phalangium, trifolium, anthyllis, becbium, onobrychis, boleſium, britanica, epine dium, onagra, tragium ſecundum, leontopodium, uerbenaca ſupina, pityeuſana, pancratium, aconiti tertium genus, chamæciſſos, aſarum, utrunque ueratrum, plantago minor, coronopus, ſeſamoides, origanum ſyluestre, alypon, attractylis, heliotropium maius, onoſina, rubia, cepæa, aliſma, betonica, chamæſyce, gingidium, centaurium minus. Radices in lignum dureſcunt æthiopidi, ſmilaci aſperæ, poterio, leucacanthæ, aſtragalo, tithymalo characiæ, cypero, rhododendro. At molli, lentaq; radice conſtant althæa, acanthus, alcea, malua, Symphytum maius. Geniculatæ ueluti arundinibus, ſunt iridi, acoro, polyhonato, ruſco, nymphæa, xyridi, hippogloſſo, gramini, lauro Alexandrinæ, colocaſiæ, galangæ, gingiberi, radici Chinæ nuper inuentæ, & Rhodiæ. Radicem digiti craſſitudine fundunt orobanche, eryngium, polygonatum, pæonia mas, pyrethrum, daucus, paſtinaca ſyluestris, ſymphitum petræum, dorycnium, ebulum, echium, crithamum, elaphoboſcum. Bulboſæ autem inſunt caparum modo, lilio, hemerocalli, cæpis, bulbis, haſtulæ regiæ, allio, porro, croco, narciſſo, xiphio, teſticulorum omni generi, ſatyrio, ornithogalo, ephemero, arifaro, hyacinto, dracunculo, ampelopraſo, ſcorodopraſo, moly. In globum extuberant radices ariſtolochiæ rotundæ, cyclamini, apij uomitorij, leontopetali, ananthes, pæoniæ fœminæ, rapi, chryſogoni, periclymeni, cyperi, argemones, catanances ſecundæ, pycnocomi, Geranij unius; Pſeudobapij, antoræ. Inſuper radices inter ſe diſſident, tum colore, tum odore, tum ſapore: quæ diſcrimina ſi rectè cognoſcantur ab his, qui breui hanc facultatem aſſequi deſiderant, non parum inde haurient utilitatis. Sicuti & maximè confert ſcire, quæ ſint radices magnæ uel paruæ, quæ duræ uel molles, quæ numeroſæ uel paucæ, quæ caparum uel tuberculorum effigie, quæ denique geniculatæ, de quibus hucuſq; abunde diſſeruimus. Sed iam de coloribus agamus. Nigricat foris chryſogoni radix, etſi candicet intus: item papaueris cornuti, nardi montani, helenij ſecundi, cyclamini, chamæleonis, cardui, haſtulæ regiæ, libanotidis, rhapontici, quanquam huius interna rubeſcant, peucedani, leontopetali, epimedij, nymphææ, eryngij, ſymphiti ſecundi, ſmilacij, echij, ueratri nigri, aſtragali, anemones, mandragoræ, aconiti tertij generis, thapſiæ, perſonatæ, filicis maris, uitis nigræ, ariſtolochiæ utriuſque, quarum tamen interna buxeo colore pallent, pæoniæ fœminæ: tametſi hinc, ſicut etiam thapſiæ & mandra-

Iatra & extra oppida.

In campeſtribus.

Circa ſepes.

In Monte bur.

In montanis ſyluis.

In arboribus.

In aliis plãtis

Plantarum in radicibus uarietas.

Radicum differentię in coloribus & ſaporibus.

Quę nigricãt

& mandragoræ deliberata exalbeat. Contrà è candida prouenient radice plantago, polygonatum, dracunculus, arum, aristarum, ranunculum, ueratrum album, anonis, ligusticum, asparagus, ruscus, hippoglossum, elaphoboscum, libanotis, sphondylium, rapum, radix, circææa, alcea, holosteum, tragum, trifolium, narcissus, allium, porrum, gingidiū, iberis, hipposelinū, tripoliū, iris, panaces Heracleū, tragū, somniferū solanum, arction, onagra, chamæcissos, scammonium, althæa, pityusa. At non prorsus albæ, sed subalbidæ, radices tributæ sunt aro, polemoniæ, hecleuio primo. Rubent rubiæ, centaureo magno, rhapontico, rhabarbaro, tametsi tria hæc exterius nonnihil nigricent item pentaphyllo, heptaphyllo, betæ tertij generis, blito, carotæ, anchusæ, licopsi, onosmati, cbrysogono, quam exterius nigricant. Non planè rubra, sed subrubra radice sunt acanthus, phu, satyrium erythronium, xyris, radix Rhodia, solanum somniferum, alypum, costus. Ex atro rubescūt filici fœminæ, cypero, pycnocomo, ephemero Colchico. Rubro colore purpurascunt radices symphyti petræi, cæparū, scillæ, pancratij. Flaua intus radice sunt aristolochia rotūda, glycyrrhiza, lapathum, hippolapathū, cyperus Babylonicus, argemone, chelidoniū maius, gētiana. At herbaceo colore insunt polypodio, phalāgio, smyrnio, & imperatoriæ. Odorata radice fragrant, iris, acorus, meon, cyperus, galāga, zedoaria, nardū tam Gallicū, quàm Indicū, asarū, phu, caryophyllata, baccharis, ligusticū, pastinaca, angelica, seseli, Massiliense, hipposelinū, smyrniū, libanotis, asclepias, circæa, alsina, tripoliū, quin & radix Rhodia odorē expirat nō iniucundū. Dulcedinem gustui præbent glycyrrhiza, tragopogonis radix, centaurij maioris, chamæleonis albi, elaphoboscigeranij, arctij, polypodij. Amaritudinem uerò gentiana, ranunculi, helenij, dictami candidi, leucacanthæ, panacis Heraclei hippophais, pancratij, scillæ, cichorij, asparagi, ruscі, centaurij minoris, chelidonij maioris, asphodeli, cyclamini. Acri autem radice deprehenduntur gingiber, acorus, galāga, zedoaria, imperatoria, crocodylium, angelica, panaces Chironium, smyrnium, pyrethrum, alsina, tripolium, raphanus tum satiuus, tum syluestris, utraque iberis, nasturtium, thlaspi, argemone, hydropiper, arum, dracunculus, erysimum, ophioscorodon, ampeloprasum, scorodoprasum cæpa, allium, porrum. scandix. Quo fit, ut, si exacta notitia differentiarum habeatur, quæ in radicibus formæ, numero, colore, odore, ac sapore notantur, maximum inde percipiant emolumentum ij, qui magna animi delectatione in hac simplicium medicamentorum facultate operam impēderint. Ac præterea plurimum ijsdem contulerit, si omnes stirpium delineationes, similitudines q; (de ijs intellige, quæ, scriptis tradi possunt) tum earum pariter & odores, & sapores assequantur, eo inquam modo, ac ratione, quo hic à nobis adnotata reperiuntur. In primis igitur à similitudine, quam inter se ineant plantæ, exordius, pro uiribus enitar, ut quæ plurimis ignota sunt, ijs, quæ omnibus sanè uulgares apparent, rectè comparentur. quapropter ab hedera primùm, ut quæ neminem lateat, rem ipsam auspicabor. Hederam igitur foliis æmulantur, & si quædam maiora, quædam uerò minora cernantur, scammonium, asarum, uterq; cyclamini, smilax aspera, læuis, & hortensis, uitis nigra, marina brassica, Aethiopicū seseli, periclymenon, aristolochia utraque, asclepias, epimedium, gramen parnasi, apocinum, uiola purpurea, chamæcissos, helxine cognomento cissampelos, cynocrambe, hortense solanum, balicacabum, circæa, cucumis tam syluestris, quàm satiuus, utraq; clematis. Vitigineum folium repræsentāt platanus, acer, lupinus, ricinus, bryonia, ueratrum nigrum, balsamina, colocynthis, cucumis, quem Veneti anguriam uocant. Alba spina, & acanthiū simili uirēt folio: sicuti abrotonum fœmina, & absinthium scriphum uocatum foliȝ se inuicem imitantur. Vitex, & anagyris & foliȝ, & ramis conueniunt. Apij folia referunt caucalis, secundum dauci genus, laserpitium, smyrnium, buntium. Amygdalæ fronde uestiuntur, persicus, rhododendrum, ebulus, sambucus, staphylodendron, latbyris, quam officinæ cataputiam nominant. Anisum deinde isopyro foliȝ adstipulatur, anagallis antyrrhino, atriplex xanthio. Vtriusque rubiæ folia imitatur aparine, ac galium: quanquam illis maiora, huic uerò minora spectentur. Porri, bulbiq; folia præ se ferūt hyacinthus, narcissus, allium, colchicum, cyperus, hastula regia, ampeloprason, scorodoprason, canini testiculi, lōchitis. Buxus, & lycium consimili comantur fronde. Vitis alba amomo foliȝ correspōdet, pyrethrum syluestri dauco, hemionitis dracunculo, coris ericæ. Fœniculi folia emittunt altilis asparagus, panaces Asclepium, seseli, daucum Creticum, anthemis, libanotis, buphtalmos, anethum, thapsia. Anethi foliȝ assurgit meon. Planta gini non dissimilia sunt folia candidi ueratri, gentianæ, alismatis, & clymeni. Phœnij folium geranium exprimit, Filicem folio æmulantur sideritis secundum genus, polypodium, dryopteris. Ferula cicutam foliorum imagine refert, hæc uerò myrrhidem. Buglossum, & cirsium consimili modo foliantur. Graminis folium proferunt moly, hoplostium, gramen arundinacium, coronopus. Huius uerò folia habent catanance, psyllium. Cichorium, chondrillæ utraque genus, & quod quibusdā dens caninus dicitur, cōsimili sunt folio. Cnico atractylis folio assimilatur, chamæleoni nigro crocodilium, chamæleoni albo silybum. Glastō tripolium simile est. Coriandri foliȝ comātur parthenium, adiantum, sideritis tertia, omnia ranunculi genera (quorum tamen quædam propius, quædam longius eius speciē sequuntur) uterque daucus, thalictrū, capnos. Helxines folia produnt anagallis, alsine, muris auricula, cannabis, aut quinquefolij eupatorium, sed quæ quadripertitò diuidantur. Cotonei mali frondem exhibent caprifolium, solanum somniferum. Smyrnij folium præstant phu, laser. Cupressi effigiem promit sabina: iuniperi cedrus minor quæ phœnicia dicitur. Hypericum, androsæmum, asplenum, folio non dissrepant. Cistus, & ladanus sicuti in specie, ita & in foliȝ conueniunt. Cyclamini folium pandit aconitum primum: ciceris teucrium, securidaca: cumini syluestris stratiotes millefolium: cucurbitæ personata: lolij phœnix: iuglandis centaurium maius, pæonia mas, gentiana; etsi huic magis cum plantagine conueniat. Iridis folia reddunt, acorum, meadion, syluestris iris: item gladiolus, nisi hic breuiora, angustioraq; folia sibi uendicasset. In iunci specie collocandum esset utrunque equisetum, sed inani caule assurgit. Lenticulæ folium simulant aphaca, onobrychis, chamæsyce, belenium alterum, anonis, trichomanes, polygala, glaux. Laurea fronde uirent polygonatum, clematis prima, daphnoides, nerium, chamædaphne. Illa folia spargunt hemerocallis, pancratium, satyrium, martagon (sic enim appellant lilium quoddam agreste) ephemerum, onagra. Lentiscum referunt glycyrrhiza,

Quæ nigricāt

Quæ subalbi cant.

Quę candicāt

Quæ rubent.

Quæ subrubent.

Quæ intus flauescunt.

Quæ uiresciū

Quæ bene olent.

Dulces.

Amaræ.

Acres.

Foliorum in plantis comparatio, & similitudo inter se.

Digitized by Google

glycyrriza, tragus. Nec lepidium arabis dissimulat. Lactucæ effigie folia ferunt dipsacus, sylvestris lactuca, lycopsis, anchusa, sylvestre glastum, mandragoras fœmina. Linguæ bubulæ similia sunt symphyti alterius folia. Mirti folia ruscis habet, tithymalus fœmina, & canirubus. Mentham satinam folio exprimunt sisymbrium, hydropiper, pentaphillon. Marrubij effigie assurgit apiastrum, ballote, horminum, sideritis prima. Mercurialis folio est cinocrambe: Helsine & elatine folio simili comantur. Nasturtij foliis iberis non refragatur nec thlaspi. Oleæ æmula foliorum facie repræsentat halimus, ptarmica, phyllyrea, ligustrum, uitex, conyza, tbelygonum, canninus reticulus, lithospermum, dorycnium, hippophaes. Platanum folio imitantur ricinus, nigrum veratrum, sphondylij, aconitum cynoctonum. Verbasci folia fundunt helenium, æthiopis, arctium, buglossum, & tithymali genus latifolium. Pastinaca, & gingidium foliis inter se non dissident. Portulacæ folio assimilantur telephium, cepæa, crinum, terrestris tribulus, tithymalus helioscopius. Trifolio correspondent lotus sylvestris, medica, cytisus, serula Campana. Thymum, stœchades, satureiam simile comat folium. Acuta spina, & mespili primum genus similarent folio. Nec dissimili pulegio dictamnum & calamintha comantur. Myricæ sabina, & cupressus: serpylli cinopodium: saluiæ sideritis prima, horminum, verbascum sylvestre, foliis uestiantur. Piceæ folium ferunt polygonum, & pityusa: quercus verò chamædris, teucrium, scordium, betonica sideritis prima. Neque arutæ folijs dissident acacia altera, centaurium minus, serpyllum sylvestre, ambrosia, polygonum primum, androsæmon, polemonia, peplus, paronychia, hypericum, apios, Aloæ, & scillæ similia tributa sunt folia. Sampsuci folium ostendunt marum, & panaces chironium. Solani folio germinant circæa, halicacabus. Rumicis folia æmulantur aru, phyllitis, britanica, & quæ uulgo bistorta dicitur. Foliorum similitudine inter se certant ruscus, hippoglossum, laurus Alexandrina. Asplenj imaginem prabent muris auricula altera, & altera lonchitis: sicuti semperuiui minoris tertia aliqua species, aristolochia clematitis. Salicis frondo prouenit lysimachia, sertulæ Campanæ ligustico. Silybus, chamæleo albus, carduus, alba spina, sese foliis imitantur. Ex his igitur facilè quisque herbarum germanitatem, cognationem, similitudinemq; perdiscere poterit. quæ omnia in dignoscendis stirpibus non parùm adferunt utilitatem. Caterùm plantarum omnium folia non modicam in coloribus differentiam habent, tametsi folia ipsa coloribus adeò periticuis uti flores haudquaquam splendeant. Niger sanè color in nullis reperitur herbis, neq; arboribus, quanuis nonnullæ atro quodam uirore sint suffusæ, ita ut paululum nigricent, sicut phillyrea, buxus, ligustrum, hortense solanum, nigra uiola, osyris, hyoscyamus, utraque clematis. Contra nec folia habentur, quæ niueum candorem exprimant. uerùm pleraque, quæ incana sunt. subalbicant, ut crithamo, echio, ranunculo, abrotono, absinthio, saluiæ, calaminthæ, maro, periclimeno, corniculato papaueri, stachy, menthastro, althææ, polio, uerbasco, utrique lychnidi, & mandragoræ mari: quæ omnibus superne candicant, quemadmodum inferne rosmarino coronario, bechio, oleæ, populo, artemisiæ, & aliis multis. Rubent punicæ malo, amygdalo, lentisco, terebintho, rhoi, cyclamino, botry, cori, androsæmo, ascyro, lonchiti, osyri, blito, amaranto, phyco marino, sesamæ, irioni, atriplici, alypo, Celtico nardo, & cuidam beta generi. Folia, quæ lanugine pubent, insunt dictamno, uerbasco, lychnidi, gnaphalio, acanthio, althææ, menthastro. Aspera sunt symphyto alteri, marrubio, fico, saluiæ, ballote, & hormino. Aculeis horrent folia buglossi, echij, urticæ, eryngij, ruscj, atractylis, sonchi, chamæleonis utriusque, dipsaci: quinetiam cardui omne genus aquifolij. Et ilicis. Humi iacent panacis folia, coronopi, anchusæ, mandragoræ, utriusque anagallidis, cynoglossi, glauci, catananæ secundi generis. Reptant etiã humi lithospermi, graminis, onosmatis, cunis testiculi, albique chamæleonis. In uniuersum plantæ omnes, quæ caule & floribus orbantur, folia per terram spargunt. Acuta folia, ut quæ olfactu nares feriant, data sunt allio, cæpis, nasturtio utrique tam aquatico, quàm terrestri, sinapi, erucæ lepidio, gingidio, hydropiperi, erysimo, clematidi secundæ, thlaspi serpyllo, thymo, chymbræ, sisymbrio, pulegio, calaminthæ, dictamno, dracunculo, aro, flammulæ, origano. quæ omnia non modò olfactu, sed magis etiam gustu acrimoniam prabent. At amaritudinem possident chondrylla, cichorium, gentiana, ruta, absinthium, aphaca, abrotonum, partenium, scandix, aloes, santonicum, seriphum, chamædris, marrubium, scordium, glaucium, chamelæa, empetrum, & quæ uulgò gratia Dei deiectoriæ facultatis herba dicitur. Odorata folia sunt asaro, sio, sisymbrio, menthæ, menthastro, calaminthæ, pulegio, saluiæ, ladano, hyssopo, sampsuco, origano, thymo, serpyllo, satureiæ, symphyto petræo, rosmarino, ligustico, stachy, malabathro. Nec insuauem efflant odorem betonica, chamedrys, baccaris, artemisia minor, & herba illa, quam aliqui selaream, nonnulli herbam sancti Ioannis, & plerique matrisaluiam nuncupant. Nec desunt stirpium folia, quæ ab alijs tum plantis, tum liquoribus odorem emendicasse uidentur, ut scordium ab allio, trifolium à ruta, & bitumine, cytisus ab eruca, apiastrum à citreo malo, chamæpitis à pino, xanthium à nasturtio: ita denique hydropiper à pipere mutuatur odorem. Grauiter olent absinthium, abrotonum, seriphum, ballote, polium, ebulus, botrys, aristolochia, cannabis, anagiris, galiopsis, cicuta, mandragoras, apocynum, glaucium. Non parum quoq; diuersitatis in plantarum tum caulibus, tum stolonibus reperitur. quandoquidem ex eis quædam singularem, simplicemque caulem proferunt: aliæ numerosos cauliculos edunt. quibusdam crassi caules insunt: alijs tenues assurgunt: alijs inanes, & uacui eriguntur, fistularum, & arundinum instar: alijs pleni conspiciuntur: quibusdam item longus prosilit caulis, quibusdam verò breuior, nonnullis caules geniculati sunt: alij enodes exeunt, alij læuore, alij scabritia, alij duritia, alij lentore notantur. Nec desunt, qui lanugine uestiantur, & qui spinis, & aculeis rigeant. Quibusdam plantis teretes sunt, nonnullis quadranguli, & aliquibus striati. Alij denique sursum eriguntur, alij per terram serpunt, ac repunt. Dissident præterea inter se stirpium caules colore, rectitudine, & curuitate: tanta fuit naturæ in plantis fornandis uarietas, atque solertia. Plures igitur caules ab una tantum radice exiliunt glastosylvestris, ptarmicæ, plantaginis, muris auriculæ, telephij, aristolochiæ utrique, rutæ sylvestri, hyperico, elatines, phœnicis, tragio, solano somnifero, & manico, minori sedo, chamæcisso, glauci, osyri, tithymalo paralio, helioscopio, & thymelææ. Ramosos, ac pariter surculoso caule fruticant saluia, satureia, thymum maius, origanum, hyssopum, absinthium,

Foliorum in coloribus differimen.

Cauliũ in plãtis differentia.

abſinthium, abrotonum, ruta, ſtœchas, ocimum, amaracum, ſymphytum petræum: & ut ſummatim rem complectar, omnes denique plantæ, quæ ſuffrutices appellantur. Craſſum caulem mittunt dracunculus, chamæleo niger, œnanthe, helenium, ſymphitum alterum, hyoſcyamus, perſonata, ſedum maius. Contrà proditur tenuis ornithogalos, thlaſpi, polemoniæ, ranunculo, limonio, anemonæ, liguſtico, panaci Aſclepio, peucedano, artemiſiæ, phyllo, cynocrambe, buphthalmo, aliſmati, betonicæ, echio, eupatorio, plantagine, chelidonio maiori, muris auriculæ, ariſtolochiæ utrique, ſeripho, tragorigano, menthæ, iſiſymbrio, lyſimachiæ, ruthæ ſylueſtri, delphinio, melanthio, agreſti cumino, aparine, chamædri, ſcordio, teucrio, trifolio, hyperico, ſideritidi ſecundæ, elatines, pentaphyllo, uenere umbilico, chamædaphne, tithymalo helioſcopio, thymelææ, alipo. Inanes in univerſum, ac fiſtuloſos caules habent frumenta, leguminaſ, & olera. Particulatim uerò cauis emicant colliculis phu, apium montanum ſonchus, a ueratrum album, gentiana, equiſetum, narciſſus, ricinus, cicuta, lathyris, hieracium maius, ſymphitum ſecundum, ſpina alba, cæpe, porrum, hippoſelinum, thapſia, ferulæ omne genus, omneſque plantæ ferulaceæ, qualis cicutaſ, panaces, laſerpitium, ſeſeli: Peloponenſe, & quæ guttatim ſtillant ſagapenum, galbanum, & ammoniacum. Geniculatum culmum gerunt cerealia omnia: quin & ebulus, ſambucus, phu, cyclaminis ſecundus, gentiana, panaces Aſclepium, polycmenon, crateogonum, polygonum, equiſetum ſerula, cicuta, meon, odoratus iuncus, pytium, arundinum omne genus, hydropiper, liguſticum, xyphium, et omnes denique plantæ, quæ fœnuculaceo caule aſſurgunt, ut elaphoboſcum, anethum, ſeſeli Maſſilienſe, pyrethrum, ſphondilium, peucedanum, quæ conſtant caule dracunculus, haſtula regia, typha, nymphæa, ſideritis tertium genus, chryſanthemum, aconitum lycoctonum, gentiana, acanthus, aloe, iberis, byzacinthus, millefolium, chamædaphne. Dodrantali caule exeunt chamæleo niger, tripolium, hyacinthus, arum, ſeſamoides, daucum Creticum, caucalis, caninus teſticulus, epimedium, hypericum, ſideritis tertium genus, centaurium minus, anonis, ſylueſtre cuminum, tuſſilago, œnanthe, anthyllis, anthemis, coris, ocimoides, achillea, elatine, pentaphyllum, tragus, ageratum, papaver ſpumeum, pſyllium, aconitum primum, colchicum, ſemperuiuum minus, umbilicus ueneris, ſtratiotes millefolium, chamæciſſos, glaux, polygala, laurus Alexandrina, tithymalus myrſinites, paralius, helioſcopius, & cypariſſias: item chamælea, & uerbena. Duum uerò palmorum longitudine caules extollunt phalaris, thlaſpi, melanthium, pæonia, ueratrum album, cynocrambe. Caulis cubiti altitudine adoleſcit petaſite, plantagini minori, ranunculo, phu, roſmarino, chelidonio maiori, baccharis, panaci Aſclepio, ſphondylio, ſatyrio, alſine, betonicæ, fabæ Aegyptiæ, cirtbamo, arabidi, aſphodelo, lepidio, xyridi, eupatorio, ſylueſtri papaueri, aconito tertio, ſemperuiuo maiori, ſenecioni, uerbaſco fœminæ, cytiſo, xanthio, ruſco, daphnoidi, chamædaphnæ, lathyri, primo filicis generi, cnico, gladiolo, aſcyro, lyſimachiæ. Interdum cubiti longitudinem caule excedunt aliſma, cyperus, tithymalus characias, pityuſa. At borminum ſemicubitali caule contentum eſt. Binûm cubitorum longitudinem caule æquant dracunculus, gentiana, ſpina alba, acanthus, conixa maior, althæa, ſymphytum ſecundum, helxine, glaſtum, glycyrrhiza, centaurium maius, dipſacum, carduus, ſeſeli Aethiopicum, lycopſis, ſideritis ſecunda, manicum ſolanum, ſylueſtris lotus, cirſium. Quaternûm cubitorum caulis exit moly: tricubitalis uerò Medio. Duris lignoſiſque nituntur cauliculis hypericum, chamædri, teucrium, ſymphitum petræum, androſemum, aſcyrum, ſatureia, thymum, origanum, millefolium, eupatorium, aſter Atticus, hyſſopum, ſtœchas. Lentore & mollitia caules langueſcunt irioni, poterio, malue, ſmilacibus omnibus, cucurbitis, peponibus, & melopeponibus, cucumeribus, lupino, periclymeno, bryoniæ, niti nigræ, uiciæ, helxinæ, quam ciſſampelon cognominant, ſcammonio, iunco, typhæ, althææ, alceæ, ſolano ſomnifero, oſyri, ruſco, daphnoidi. Spinis horridum gerunt caulem dipſacum, poterium, agriacantha, ſcolymos, paliurus, rubus, canirubus, hieracium maius, ſtœbe, roſa. Spinoſa prorſus lanugine obducuntur urticæ caules, echij, anchuſæ, lycopſis, bugloſſi. Hirſutæ caulis uiſitur menthaſtro, orobanchæ, helenio, ocimoidi, eupatorio, herbæ quam piloſellã uocant, ſecundo ſymphiti generi. Lanugineum caulem nutriunt acanthium, gnaphalium, uerbaſcum, lychnis utraque, tuſſilago, althæa, anemone, panaces Heraclium. Scabritia & aſperitate caulium ſunt paſtinaca, rubia utraque, lupus ſalictarius, aparine, baccaris, ſylueſtris cnicus, aethiopis, equiſetum, ueratrum nigrum, papaues, ſylueſtre, & corniculatum. Humi cauliculis repunt polygonum, lithoſpermum, anagallis, clematis prima, holoſtium, tribulus terreſtris, peplos. Caules edunt quadrangulos ſideritis prima, apiaſtrum, marrubium, ballote, cyperus, centaurium minus, mentha, calamintha, baccharis, horminum, aparine, rubia, chamædrys, ſtachys, ſcordium, teucrium, betonica, ſymphitum ſecundum, clymenum, uerbenaca, urtica, galiopſis, æthiopis, lotus Aegyptia, bunium, xanthium, ebulus, pycnocomum. Triangulares inſunt cirſio, & quandoque etiam cypero. Caterum caules albicant moly, utrique iberidi, naſturtio, cnico, cacaliæ, cynocrambe. Rubeſcunt minori hieracio, ſoncho, arteſ miſiæ, hyperico, aſcyro, phu, uirgæ aureæ, helxinæ, ſenecioni, myriophyllo, orobanchæ. Caule deſtituuntur chamæleo albus, phyllitis, filix, cynogloſſum, dryopteris, polypodium, onoſma, trichomanes, aſplenum, hemionitis, lichẽ, paronichia, adiantum, hippopheston, chamæſyce. Ad hæc non parum quoque in ſtirpibus digneſcendis utilitatis præſtat florum tum coloris, tum formæ cognitio. quippe cùm nulla ſit earum pars, quæ prius noſtris ſeſe offerat oculis uere, & æſtate, quàm flores, uaria colorum pictura, quæ in eis reſulget. Quapropter non ab re fuerit, horum differentias edocere, quæ in coloribus ita ſe habent. Plantæ igitur, quæ flore candido decorantur, ſunt ut oxyacantha, liguſtrum, ornithogloſſum, ſaxinus, roſa, quibus tum ruber, tum etiam purpureus erumpit, Item oleæ, myrtus, ceraſus, malus, pyrus, meſpilus, prunus, arbutus, iberis, raphanus, ſiſer, cucurbita, caucalis, eruca, ocimum, ornithogalum, cyclaminis ſecunda ſpecies, haſtula regia, capparis, poterium, thymus, moly, aparine, phalangium, tripolium, ſed cui flos quandoque rubeſcat, polium, œnanthe, alba uiola, nymphæa prima, althæa, polygonatum, clematis altera, ocimaſtrum crinus, achillea, helxine ciſſampelos dicta, convoluulus, dorycnium, ephemerum ſecundum, ſtratiotes millefolium, lotus Aegyptia, chamæſice, ſeſamoides magnum, narciſſus, ſcãma uia, thymelæa, ſambucus, ebulus, angelica, filipendula, uiburnum, flammula, fragaria, imperatoria,

Florum ia plã tis uarietas.

Digitized by Google

peratoria, lilium conuallium dictum, & uincetoxicum. Rubri flores emicant roſis, in quibus tamen uariant, nam alij candidi, alij purpurei, alij lutei reperiuntur: item malis punicis, ſabæ Aegyptiæ, rumici, oxylapathi, oxalidi, blito, aphacæ, ophioſcorodo, anemonæ primo generi, argemonæ, anagallidi maſculæ, papaueri ſylueſtri, ſolano ſomnifero, onagræ & cariophyllis nocatis, quem florem recentiores quidã, neſcio qua auctoritate ducti, uetonicã appellant, quanquam & hi purpurei emergant, & quandoque uaria colorum miſtura inficiantur. Flores menthæ, iiſymbrij, & hydropiperis colore ſubrubro apparẽt. In purpura albicãtes inſunt phu, roſis, perſico, amygdalo, eruo, baccharis, trifolio, alceæ, periclymeno, rhododẽdro, paoniæ. Purpurei exeunt aſaro, croco, uitici, uiciæ, ciclamino primo, laricis, cẽtaurio minori, althæ ſpinæ, origano, pulegio, ſaluiæ, calaminthæ, tithymo ſatureiæ ſimili, thymbræ, ſerpyllo. ſed qui in album quandoq; uarieti, pſeudomelanthio, chamædry, lichenidi, ſcordio, uiolæ purpureæ, canis teſticulo, onobrychis, betonicæ, ſymphyto utriq;: etſi ſecundã modo candido, modò luteo flore lætetur. Item medio, gladiolo, anchuſæ, lycopſi, echio, ſideritidi tertiæ, uerbenacæ, aſtragalo, hyacinthro, cirſio, cæpno, bubonio, ſed cuius interna flaueſcant, anturrhino, acanthio, glauci, ueratro nigro: tametſi quãdoque huic puniceis, hedẽracei, candidi, & in purpuram albicãtes flores reperiantur. item ſeſamoidi maioris, ricino, amarãto, galegæ, perſonatæ, xanthio, hormino, martago (ſic uocant reconditores lilium quoddã) ſcrofulariæ maioris, geranio. At in purpura nigricantes inſunt uiolis, leontopodio, delphinio, napello, puliſtillæ. Aureis floribus coronantur helenium, cornus, rapum, napus, lampſana, braſſica, crithamum, ſonchus, aphaca cichorij genus, tragopogon, cucumis tam erraticus, quam ſatiuus, pepo, lactuca, irio, ranunculus, anemone ſecunda, aconitum lycoctonon, chelidonium utrunque, ſertula Campana, ruta, hieracium, atractylis, inſilage, coniza, hemerocallis, uiola aurea, nymphæa ſecunda, anagyris, aliſma, hypericon, aſcyrum, androſemon, chamæpitis, ſpartium, lyſimachia, eupatorium, pentaphyllon, chryſocome, chryſogonon, chryſanthemum: ageratum, papaner corniculatum, hyoſciamus, galium, ſenecio, uerbaſcum, lotus urbana, & ſylueſtris, buinium, oſyris, colocynthis, cnicus, uirga aurea, balſamina, blattaria, caltha, coluthea, tanacetum, & quam falsò oxyacanthã. recentiores nunc pant, abrotonum fœmina, pilloſella, potentilla, ſena, ſinapi. Anthemidi flores exoriuntur in media lutei, circinato orbe candidi, ſicuti & parthenio, buphthalmo, bellidi, & cotulæ fœtidæ. Cæruleum florem edunt linum, intubus, cichorium, chondrilla, anagallis fœmina, muris auricula, clematis prima, buglo ſſum, melanthium, eryngium, ſcabioſa, & quæ à uulgaribus morſus diaboli appellatur: item cyanus, & quæ trinitas recentioribus dicitur. Hyacinthino colore placent flores centaurij maioris, chamæleontis nigri, cinaræ: quin & uaria cardui genera. Vario colore inficiuntur tridi, tripolio, malue, euphragiæ. Spicati inſident blito, plantagini, hyſſopo, menthæ, menthaſtro, ſiſymbrio, hydropiperi, ſaluiæ, ſampſuco, ſtachydi, betonicæ, amaranto, uirgæ aureæ, ſtœchadi, ladano, lauendulæ utrique. Floris effigie lilium æmulantur bezoarcalis, martagon, ornithogalum, nymphæa alba, helxine cognomento ciſſampelos, lotus Aegyptia, narciſſus, croceus, conuolu lus, ephemerum primum. Flores, qui roſæ referant ſimilitudinem, profiliunt malo cydoniæ, meſpilo, althææ, rhododendro, paoniæ, ueratro nigro, colocaſiæ, corniculato papaueri. Echinatis capitulis flores condunt uterque chamæleo, centarium maius, crocodilium, ſpina alba, dipſacus, ſpina Arabica, poterium, acanthium, cinara, leucacantha, atractylis, cnicus, & reliquæ carduorum genera. Muſcoſos geſtant flores laurus, labruſca, myrica, erica, liguſtrum, olea, quercus, caſtanea, cornus, galium. Flores in umbellas uadiantes, uel muſcariis emicantes inſunt Meo, ſiſaro, crithamo, caucalidi, origano, panaci, ligu ſtico, paſtinacæ, ſeſeli omni, ſiſoni, aniſo, caro, anethо, cumino, ammi, coriandro, apio, ſmyrnio, elaphoboſco, feniculo, dauco, pyrethro, libanotidi, ſphondilio, ferularum omni generi, peucedano, laſerpitio, ſagapeno, galbano, panaci, ammoniaco, achilleæ, chryſocomæ, agerato, cicutæ, ſtratiotæ millefolio, myrrhidi thapſiæ, ſambuco, ebulo, angelicæ, filipendulæ, uiburno, imperatoriæ, eiuſq; pimpinellæ generi, quæ nonnullis bircinum ſaxifragum uocatur, quòd hircum maximè oleat. Cytini imaginem repræſentant flores aſari, hyoſcyami, ciſti, arbuti. Corymbis ſimiles racematim cohærent botry, ambroſiæ, anagyri, urticæ, lunariæ minori, hippophaes. Lanugine quadam obducuntur, atque in pappos euaneſcunt flores omnium carduorum, ſonchi, tragopogonis, centaurij maioris, utriuſque camæleonis, utriuſque hieracij, ſenecionis, cirſii. Stellarum, ſolisq; flore imaginem referunt eryngium, aſter Atticus, anthemis, parthenium, buphthalmus, bellis, hypericum, pentaphyllum, intubus utraque, cyanus. Præterea exquiſitam prorſus plantarum cognitionem quis aſſequi poterit, ſi ſeminis fructuſq;, quos plãtæ ferunt, delineationes habeat. quare non inutile fuerit earum tum figuras, tum diſcrimina tũ etiã ſimilitudines proſequi. Fructus itaq; racemoſos proferũt terebinthus, letiſcus populus utraq;, oxyacãtha, ſuitis nigra, uitis alba, cyclaminus ſecunda. Corymbaceos uerò hedera, periclimenos, ſolanum hortenſe, & matricum, ſmylax aſpera, polycnemon, hippophaes. Semina autem racematim cohærent artemiſiæ, ambroſiæ, botry, urticæ noſtrati, mercuriali fœminæ, hydropiperi, ricino. Acinoſa ſunt aſaro, taxo, ueſicariæ, aſparago, ruſco, lauro Alexandrinæ. Semen folliculari ſpecie ineſt fraxino, rhamno, ſed quod uerticilli referat imaginem, naſturtio, thlaſpi, androſacæ. At in ſquamoſis folliculis occluditur gentianæ, cumino ſylueſtri, atriplicis, ſphondilio, enanthæ, ferulæ, & thapſiæ. Piceam nucem imitantur, & ueluti nucamenta ſunt fructus picea, laricis, et cupreſſi. Baccas gerunt olea, laurus, ziziphus, cornus, roſa, capparis. Oblongæ, & quæ magnitudine cedant oliuis, uiſuntur myrto, thymelææ, polygonato. Rotundæ ſunt ligu ſtro, iunipero, hederæ, periclymeno, hy cio, cedro, oxyacanthæ, ſabinæ. Cæterum fructum ſemenque ſiliquis includunt acacia, anagyris, geniſtæ, ſiliqua arbor, caſia nigra, dorycnium, apocynum, ſtaphis agria, delphinium, cicer, faba, lens, phaſeolus, lupinus, piſum, cruum, ſena, ſmilax hortenſis, medica, aphaca, uicia, paonia, leontopetalon, xyris, ſolanum ſomniferum, & tertium aconiti genus. In folliculis uerò abditur halicacabo, coluteæ, colchico, & ſtaphylodendro, ſuntq; in corniculis modò aduncis, modò rectis ſeruant delphinium, fœnum græcum, lotus ſylueſtris, ſapo,

napus,

Seminum, & fructuũ in plãtis diſcrimina.

napus, raphanus, lampſana, braſſica, eruca, ſinapi, eryſimum, circæa, leucoium, hedyſarum, papauer corniculatum. Capitibus ſemina condunt colocaſia, anemone, argemone, melanthium, ocimoides, papauer tam ſatiuum, quàm erraticum, hyoſciamus, lotus Aegyptia, xyris, nymphæa. At capituliis paruis concipiuntur lino, ptarmicæ, cumino ſylueſtri, ſparganio, pſyllio, uerbaſco, ſcrofulariæ, iſopyro, ricino, titiymalo paralio, & helioſcopio. Semina in flocci modum concluſa afferunt porrum, ampelopraſum, ſcorodopraſum, cæpa, allium, etſi prius folliculo quodam claudantur. Vmbellis nuda reſident ſemina omnibus panacis generibus: itemq; ſeſeli, liguſtico, apij omni generi, aniſo, anetho, cumino ſatiuo, ammi, elaphoboſco, dauco, ſphondilio, peucedano, elichryſo, cicutæ, mirrhidi, angelicæ, imperatoriæ, thapſiæ, coriandro, ſmyrnio, fœniculo, pyrethro, ferulis omnibus, achilleæ, agerato, ſtratiotæ millefolio, ſambuco, ebulo. Semen uelluti ſpicis continetur origano tam ſatiuo, quàm ſylueſtri: quin & ſampſuco. Papaueris imaginem ſemine repræſentant phyllum, nymphæa alba, hyoſciamus, lotus Aegyptia, peplis, peplos, chamæſice. Piperis ſimilitudinem exhibent ſemina tum lycij, tum etiam uiticis. Compreſſo, atque rotundo ſemine habentur malua, althæa, alcea, ſmilax læuis. Neque ſeminis effigie ab epithymo diſſidet alypon: à lolio phœnix: à uiola alba chamæciſſos: à ſaluia horminum. Hirſuto ſemine, ac aſpero, adeò ut id tactum ueſtibus adhæreat, ſunt perſonata, eupatorium, aparine, helxine, xanthium, & uulgare cynogloſſum. Capitiui peraruum ſimile fert echium, & uituli non diſſimile antirrhinum. Mucronatum oſtendunt tragos, ſpinachium ſic uulgò uocatum, tribulus tam aquaticus, quàm terreſtris. A fœnigræci ſemine non deſciſcit ſemen myagri, itẽ & loti ſylueſtris. Semen fœniculi modo ferunt liguſticum, iſſon, cicuta, cuminum, carum. Aniſi uerò ſemina, apij, & ammi conſimilem nacta ſunt formam. Cnici ſemen ſuam impartitur imaginem minori centaurio, utrique chamæleoni, ſpinæ albæ, & Arabicæ, atractyli, cynaræ, Medio, nigro ueratro, & omnibus ferè cardui generibus. Milij ſemine conſtant circæa, crateogonum, panicum, ſeſamum, lithoſpermum, phalaris, lotus Aegyptia, ſeſamoides. Erui ſemen poſſident catanance, tithymalus paralius, aphaca. Semine marrubium æmulantur ballote, clinopodium, ſideritis prima, pycnocomum. Conſimile naſcuntur ſemine libanotis, & crithamum: ut etiam ſemine conueniunt linum, ſatyrium erythronium, & quoddam urticæ genus. Semine caudæ ſcorpionis effigie cernitur ſcorpioides: & uerrucarum modo pendet minori helioſcopio. Semina quæ fructibus carnoſis tam arborum, quàm herbarum delitescunt, geſtant aluo mala, cotonea, pyra, citria, limonia, aurantia, punica, meſpila, cucurbita, pepones, melopepones, cucumeres, colocynthis: item balſaminæ uulgò uocatæ fructus, mandragoræ, ariſtolochiæ, halicacabi. quin & mala inſana conſimili modo ſuum recondunt ſemen. Minutum habent ſemen ruta, iberis, cupreſſus, circæa, pſyllium, mandragoras, apios, cynocrambe, papauer, hyoſcyamus, ocimum. Differunt etiamnum colore inter ſe ſemina, ſiquidem albicant dauco, roſmarino, circæe, lactucæ, papaueri ſatiuo, & ſpumeo, cucurbitæ, peponi, cucumeri, ſeſamæ, lithoſpermo. Vt fructu rubent oxyacantha, terebinthus, cedrus, cornus, zizyphus, roſa, punica, arbutus, taxus, ceraſus. Ita ſimiliter ſemine rubeſcunt aſparagus, halicacabus, ruſcus, hippoglоſſum, rumex, dracunculus, arum, acanthium, paonia, rubia, tragus, iuncus, coccum infectorium, aſpera ſmilax, chamædaphne, ſeſamoides. Succo ſanguineo manant aſcyri, androſemi, & hyperici grana. Nigrum ineſt ligуſtro, lycio, myrto, oleæ. Quin & ſemina nigricant ocimo, birci barbulæ, porro, allio, cæpis, ampelopraſo, hyacintho, ſcorodopraſo, ophioſcorodo, ſaluiæ, rutæ, hormino, liguſtico, ſeſeli Aethiopico, iſſoni, hippoſelino, ſmyrnio, melanthio, phalangio, rubiæ, ſideritis primæ, uerbaſco, laureolæ, narciſſo, ſylueſtri cucumeri. In longum uerò protenſum proferunt ſemen ſeſeli Maſſilienſe, liguſticum, iſſon, hippoſelinum, cuminum, narciſſus, fœniculum. Quadratum ſpectatur ſeſeli Maſſilienſis, & libanotidi: triquetrum uerò ſtaphidi agriæ, & latbyri. Geminatum ſemen ferunt tordylium, alyſſon, æthiopis, mercurialis altera. Diſſideat etiam ſapore ſemina; nanque acre id proferunt porrum, cæpæ, allium, ampelopraſum, ſcorodopraſum, ſinapis, naſturtium, eryſimum, ſtruthium, cyclaminos altera, dracunculus, origanum, panax Herculeum, ſeſeli Maſſilienſe, tordilium, aniſum, hippoſelinum, fœniculum, pyrethrum, peucedanum, cardamomum, clematis ſecunda, ſmilax aſpera, thlaſpi, hydropiper, ptarmica, arum, lepidium, liguſticum, & ſiliquaſtrum, quod Indicum appellant piper. Odorato ſemine pollent omnia cardamomi Arabici genera, panaces Herculeum, meon, carum, panaces Aſclepium, elaphoboſcum, liguſticum, hippoſelinum, ſmyrnium, fœniculum, daucus, paſtinaca ſylueſtris, melanthium, hyſſopitum, bunium, origanum, ammi, & libanotis. Amarum ſemen ineſt Aethiopico ſeſeli, omni abſinthiorum generi, abrotono, chamæciſſo, gentianæ, ſeſamoidi. In magnam denique duritiem ſemen coaleſcit aſparago, peryclimeno, & ruſco. Harum itaque rerum, qui exactam cognitionem fuerit adeptus, is in hac præſtantiſſima facultate abſque ullo impedimento poterit peruiſtimus euadere. Verùm enimuero ne quid intactum relinquatur, quod in hac facultate tum utile, tum neceſſarium exiſtimari poſſit, ob id ſcire conuenit, quòd permulta creauit natura rerum omnium parens, quæ inter ſe uel maximè conſentiunt, uel admodum diſſentiunt. Quò fit, ut nihil hac re admirabilius ſit in tota natura nihilq; ſcitu exoptatius. Quapropter nec ab re quidem fuerit hæc ẽt cæteris adnectere, paucisq; perſtringere, & de his præſertim agere, quæ ad ſimplicium medicamentorum materiã ſpectant. Tam igitur pertinaci odio ſeſe proſequũtur quercus, & olea, ut non ſolùm non uiuant, neq; germinent, ſi altera effoſſa, in eius ſcrobe altera implantetur; ſed ẽt altera alteram interficiat, ſi fortè propè oriantur. Nec minor inter braſſicam, & uitem antipathia cernitur: quandoquidem obſeruatum ſit, uitem, ad cuius radices aſbita fuerit braſſica, non paruo interuallo ſponte ſua refugere. Ideo nil mirum, ſi tantum braſſicam contra temulentiam pollere credant, quodq; Germani quotidiano menſis id olus ſemper apponant, ut uini noxam effugiant. Nec ſecus braſſicam oderunt origanum, ruta, et cyclaminus, atque illa uites: quippe perſpectum eſt, quòd ſi ſeratur braſſica iuxta quamlibet explicatarum, conſeſtim cadit, totaq; contabeſcit. Scilla adeò ueneficiis, & admirmurantium incantationibus aduerſatur, ut in limine ianuæ domus integra ſuſpenſa ab omni eorum noxa eos, qui inhabitant, uindicet. Quocirca non temere

Sympathia, & antipathia rerum quarũdam pro ſimplicium materia.

Braſſicæ mira uis ad temulentos.

Digitized by Google

à doctißimis rerum naturalium inueſtigatoribus memoriæ proditum eſt, omnes in uniuerſum ſtirpes, quibus ſcilla adſita proſiliat, non modò aſſeruari ab omni aeris intemperie, animaliumq; noxa; ſed etiam lætiores, feraciores q; euadere. Ferula in pabulo aſinis gratißima eſt, eosq; mirificè alit: quæ tamen, ſi ab equis, uel bobus edatur, uenenì præſentanei modo eos interficit: tametſi nulla prorſus noxa ea quoque ab hominibus edatur prima foliorum germinatione. Rhododendri flores, & folia mulis, canibus, aſinis, & quadrupedum plurimis uenena ſunt: hominibus uerò contra ſerpentum morſus præſidia. Cicuta eſtata homines enecat: item & quadrupedes. nihilominus ſturni innocuè eius ſemine ueſcuntur. Cucumeres aquam ita diligunt, ut ſi uas aquæ plenum, dum plantis inhærent, illis ſubiiciatur, admodum longiores effecti, mirè in illam deſcendunt. Contrà oleum ſuppoſitum ſic refugiunt: ut in hamos recurruentur. quandoquidem in uniuerſum oleum omnibus, quæ ſeruntur plantis, inimicum eſt. Quo fit, ut planta quælibet, quæ fuerit eo perunctа, facilè pereat, & moriatur. Ob id enim admirandum non eſt, ſi arbores, quæ oleum ferunt, ac reſinam mittunt, cæterarum inſitiones aſpernantur: quemadmodum eas non reſpuunt aliarum nonnullæ, quæ nec oleum nec reſinam fundunt, ſiquidem ſæpe conſpecta eſt quercus pyra ferre, platanus poma, myrtus punica mala, oxyacantha meſpila. At non quam uiſæ ſunt pinus, larix, picea, abies, olea, inſitionis adminiculo, alios ferre fructus, quàm proprios. Grandinis impetum, item & fulminis ictum arcet pellis hyenæ, crocodili, hippopotami, & ſtituli marini: neque fulmine iciuntur ficus, & laurus. Caprificorum groſſi domeſticis ficis appenſi, non ſolùm eorum fructus decidere prohibent, ſed etiam caducos ad maturitatem uſque remorantur. A pium tanto celerius adoleſcit in hortis, quantò magis atteritur, et calcatur: cùm tamen ſecus, et contrà eueniat de reliquis plantis. Tenereſcunt galli, eſſiq; aptiores redduntur, qui iugulati prius in arbore fici pependerint. Carnes putredine diutius illæſæ aſſeruantur, quibus æneus clauus fuerit infixus. Corpora ictа fulmine, etſi exiccentur, nunquam tamen putreſcunt. Quare non immeritò poeta ille damnatur, qui Phaetontem cecinit de cælo tactum quibuſdam in uallibus computruiſſe. Sed maiore miraculo nobis illud ſeſe offert, quòd ſcilicet fulminis ictu è loculis aurum adimatur illis illæſis, ac ne confuſo quidem ceræ ſigno: pariterq; ex dolio uinum euaneſcat, dolio nullibi fracto. Quid enim hoc mirabilius? Martia princeps Romanarum grauida ictа fulmine, partu exanimato, ipſa citra ullum aliud incommodum uixit. Mentha lacti impoſita denſari ipſum in caſeum non ſinit. Murenæ piſces ferula tactæ ſtatim moriuntur. Scorpiones item admota delphinio herba, aut lychnide ſylueſtri, aut aconiti radice, quod pardalianches uocant, adeò torpeſcunt, & ſtupidi redduntur, ut potius mortui, quàm uiui exiſtimentur: uerùmtamẽ albi ueratri cõtactu mirificè excitantur, uireſq; deperditas recuperant. Succo cotulæ manus illitæ apum, ueſparumq; aculeo non infeſtantur. Quod item malua præſtat oleo contuſa, corporisq; membris illita. Qui polemoniæ radicem geſtauerit, à ſcorpionibus non icitur: etſi ictus ſit, nulla neque moleſtia, neque noxa afficitur. Porrò tanta eſt arundinis, et filicis diſcordia, ut arundine humeri annexa, filices in agro enatæ penitus deperdantur. At contrà magnã inter ſe ineunt amicitiam arundines, & aſparagi: quippe in arundinetis ſati longè lætiores, quàm alibi adoleſcunt; quemadmodum & uites, quæ ulmos, populosq; ſcandunt. Magna inſuper conueniunt amicitia myrtus, et olea: item hæc, et ficus. Orobanche ſola præſentia legumina ſtrangulat. Cimices lectularij ſi uiui deuorentur, nõ ſolùm quartanis febribus remedio ſunt, ſed etiam percuſſis ab aſpide proſunt. Martyres, feles, & muſtelæ gallinas non attingunt, quæ rutæ ſicco fuerint perunctа: neque uulpes eas inuadunt, quæ pulmonẽ uulpinum comederint. Vipera fagi ramulo obuiam factа greſſum ſiſtit, & ueluti attonita manet. quod item facit arundine etiã leuiter percuſſa. Furens elephas ariete tantùm conſpecto manſueſcit: nec eſt taurus tam ferox, qui ficu arbori adalligatus non miteſcat. Magnes lapis mirè ferrum ad ſe trahit: at ſi allio conficetur, id neutiquam agit niſi ſanguine hircino lotus uim ab allio obſeſſam redimat. Succinum paleas, & feſtucas ad ſe trahit: nihilominus oleo illitum, eas reſpuit. Equi, quos lupus momorderit, & pernici curſu, et prolifica probitate pollebunt: at ſi luporum ueſtigia calcauerint, cruribus obſtupeſcunt, ac cõuelluntur. Carnes ouillæ à luporum morſibus dilaniatæ, cæteris teneriores, et guſtatu ſuauiores exiſtunt; at earum lana ueſtibus cõtexta, pediculos creat. Leo animal ferociſſimum præſentẽ gallum mirum in modum ueretur, ac magis terrore cõcutitur audito eius cãtu. Gallinacei pulli elephantẽ, bouẽ, & equum minimè metuunt: atqui ſi umbrã tantùm milui in aere uolantis cõſpexerint, ad matrẽ maximè perterriti cõfugiunt. Nec ſecus agunt oues, et agni lupo cõſpecto. Idem lupus ſcillæ bulbo cõtacto quàm primùm ſideratur. Hyenæ umbra conſpecti canes obmuteſcunt. item hyenæ ipſius lingua à latrantis, ac morſu canum ẽt mordacißimorum ferentem uindicat. Polypodium herba cancro animali admota efficit, ut is paruo temporis tractu tum integentes cruſtas, tum ungues è pedibus abiiciat. Ciconiæ platani foliis nidos implent, ut inde ueſpertiliones abigant, quibus cum ingens odium gerunt. Hirundines apium comportant, ut teneas, et blattas nidis inimicas arceãt: itẽ et chelidonium maius, quò obcæcatis pullis uiſum reſtituãt. Cæterum lauri folia nidulis importãt palumbes, accipitres heracium, corui arum, upupæ adiantum, cornices ſupinã uerbenacã, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola carum, aquila callitrichum, galerita gramen, cygni uiticẽ, ut à diuerſis animalium iniurijs ſe uindicent, aut ab alio quocunque, quod noxam adferre poſſit: tam admirabilis in uolatilibus, & quadrupedibus habetur ipſius naturæ inſtinctus, circa rerum uires abſconditas. Catus quadã herba adeò gaudet, ut illi cataríæ nomen recentiores indiderint. quin etiã phu minoris radicibus maximè delectatur. Ranæ iuncum, ranunculum, & ſtœbẽ diligunt. Teſtudines, & ciconiæ origanum adamant. Serpentes fœminæ affricatu uiſum recuperant. Leo deuorata ſimia febrem efficaciſſimè diſcutit. Cerui, & feræ capræ non modò dictami pabulo illata uulnera in Creta inſula ſanant, ſed & infixa tela uenatoribus reijciunt. Vrſi formicas deuorant, ubi mandragoram deguſtauerint, quibus mirificè ſanantur. Elephantes deuorato chamæleõte animali oleaſtri frondes depaſcuntur, quibus incolumes euadunt. Anſeres, anates, ac reliquæ aquaticæ aues ſiderite tantùm herba ſuis incommodis medentur: ſicuti gallinæ helxinẽ deuorant, grues iuncos, panthеræ humanum ſtercus,

Arbores aliarum arborũ fructuum feraces.

Corpora ictа fulmine non putreſcunt.

Admirabilis fulminum facultas.

Gallinarũ tutela contra Muſtelas.

Digitized by Google

uam ſtercus, apri hederam, & cinaram ceruæ. Præterea rhabarbaro flaua bilis è corpore deiicitur, itemſi; manna, & ſcammonio: pituita colocynthide, & turpeto: bilis uerò atra helleboro, & Armenio lapide: ſicuti & uenena theriaca ſuperantur. Oculorum ægritudines curant ſolo contactu ſapphiri & anthraces. Ebrietas amethyſto lapide arcetur. Sanguinis defluxus iaſpide ſiſtitur. Topatio appenſo uenus infirma redditur: item & uitice lecto cubantibus ſtrata. Formicæ alis ueſpertilionis, & upupæ corde fugantur. Quin & ſerpentes ueterum calciamentorum ſuffitu abiguntur, ut blattæ, & papiliones hircino iocinore incenſo. Torpedo piſcis non modò manus, ſed & longiori haſta contacta tangentis brachium ſtupidum reddit, quanuis ualidiſſimis muſculis conſtet. Catablepha quemcunque oculo conſpexerit, enecat, etſi per mille paſſus diſtet. Nec inter homines deſunt, qui laudibus, & oculorum intuitu conſpectos effaſcinent. Cæterùm ſi cæterarum uolatilium pennæ aquilæ permiſceantur, breui carie contabeſcunt; quemadmodum teſtudinum chordæ contactæ diſrumpuntur, ſi una tantum ex lupi inteſtino parata inter eas reſonet. Eodem pariter modo tympana ouina pelle conſtructa frangun tur, ſi tympanum lupina membrana contectum inter alia pulſatur. Tanta muſicis, tibiis, cæterisq; id genus inſtrumentis facultas aduerſus tarantulæ uenenum ineſt, ut languentes etiam mutos non modò ad choreas, ſaltationesq; alliciat, ſed etiam perſanet. Quinetiam tanta ui pollent Marſi, ac Pſylli contra ſerpentes, ut eos ſolo contactu enecent. Taurus peruncti roſaceo naribus ſtatim uertigine corripitur. Lapis Thracius aqua madens igni admotus præter rerum naturam flammam ſtatim concipit, nec reſtinguitur, niſi affuſo oleo. Sed de his hactenus: quandoquidem breuitati ſtudentes plura adhuc ſilentio præterenda duximus.

† *Hic locus (ut mihi retulit excellentiſs. medicus Auguſtinus Gadaldinus) in antiquo codice ita legebatur:* εἰς ὅσων διαφορὰς ἕκαστον αὐτῶν ἀναφέροντες. *Id eſt: in tumorum differentias unumquodque ipſorum referentes.*

Quæ lectio non ſolum ob id magis probari poſſet, quàm uulgata, quòd dogmatica ſit, illudq; dogma innuat, quod facultatum medicamentorum cauſam in tumores, & meatus referebat; ſed quòd etiam eius dogmatis meminerit Galenus lib. primo de ſimpl. medicamentorum facultate cap. primo, his uerbis. τινὲς μὲν γὰρ οἱς τὰ τὰ μυρίκου, καὶ τὰ ὁμοῖα τὰ, καὶ τὰς θέσεις ἅπαν ἔχουσι τὰ καὶ πόρους ἀναφέρουσιν. Hoc eſt: Quidam enim in magnitudines, figuras, & ſitus tumorum & meatuum referunt.

IRIS DOMESTICA. IRIS SYLVESTRIS.

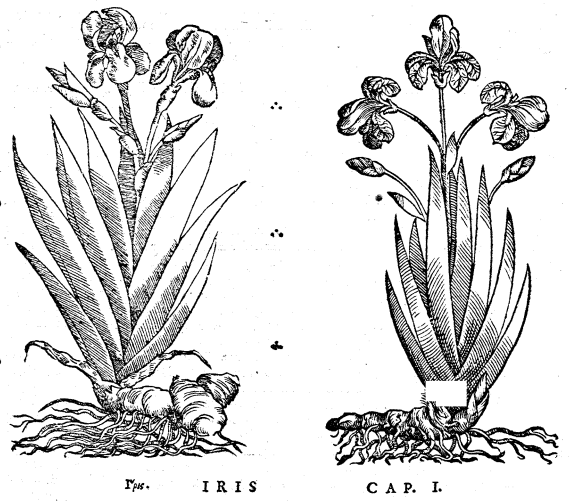

Pag. IRIS CAP. I.

IRIS à cœleſtis arcus ſimilitudine nomen accepit. Folia fert gladioli, ſed maiora, latiora, & pinguiora. Flores in ſummitate cuiuſque caulis, æqualibus inter ſe ſpatiis diſtant, incurui, uarij: ſiquidem candidi, pallentes, lutei, purpurei † & cærulei conſpiciuntur: qua

† Oia exēp. ἐπὶ καυλῶν. i. in caule.

Digitized by Google

IRIS SYLV. ALTERA.

ὑπηλοειδὴς. i. ſubmutila.

diuerſi coloris ſpecie, quædam cœleſtis arcus imago repreſentari uidetur. Radices ſubiacent geniculatæ, ſolidæ, odoratæ: quæ fruſtatim diſſectę, in umbra ſiccantur; & traiectæ lino reconduntur. Melior eſt Illyrica, & Macedonica: & inter has laudatiſsima, quæ † mutila ferè, & denſa conſtat radice, frangenti contumax, ſubrufo colore † guſtu amaro, odore perquàm grato, & ſyncero, ita ut nullum prorſus ſitum redoleat: quæ dum tunditur, ſternutamenta mouet. Secundum locum habet † Africana, candicans, guſtuq; amara. Teredines in uetuſtate ſentiunt; tunc tamen odoratiores reddi ſolent. Vis omnibus excalfactoria, extenuans, contra tuſim efficax, humorum, qui ægrè reiiciuntur, craſsitiem digerunt: bilem, craſſamque pituitam ex hydromelite drachmis ſeptem epotæ purgant; ſomnum conciliant, lacrymas ciunt, torminibus medentur. Eædem potæ ex aceto auxiliantur ſerpentium ictibus, lienoſis, conuulſis, perfrictionibus, horroribus, & quibus genitura efſluit: menſes ex uino potæ pellunt. Decoctum earum, fœminarum fotibus utiliter imponitur, ad emolliendos loços, laxandaque in eis venarum ſpiracula: iſchiadicis infundituri fiſtulas, ac ſinus carne explet. Radices ex melle gladis modo ſubditæ, partus extrahunt: quinetiã coctæ & illitæ, ſtrumas, ueteresque duritias emolliunt. Siccæ quoque ulcera replent, & cum melle purgant: nudata oſſa corpore operiunt. doloribus capitis cum aceto, & roſaceo magna utilitate illinuntur. Admotæ cum albo ueratro, & duabus mellis partibus, lentigines & uitia cutis in facie à Sole contracta emaculat. Peſsis, malagmatis, & acopis inferuntur. In uniuerſum magni ad omnia uſus.

Iridis genera, ciusq; conſideratio.

IRis in uniuerſum ſatiua eſt, & ſyluęſtris. Satiua paſsim in hortis habetur, folio gladij formam referente, ſtriato, acuminatoque; caulem præfert læuem, rotundum, geniculatum, à quo ramuli in ſummitate, exeunt, è quibus flores prodeunt uiolacei coloris, æqualibus inter ſe ſpatijs diſtantes, & uarijs in medio coloribus ſe ſe immiſcentibus. Capitula edit oblonga, gladioli modo, craſsiores tamen, in quibus ſemen concluditur rotundum, ſeſamæ magnitudine. Quo fit ut ij manifeſto ducantur errore, qui Iridem nullum ferre ſemen contendunt. Radix ineſt Iridi candicanti, ſolida, geniculataque, à cuius infima ſede, copioſæ funduntur fibræ, ut in maiori phu, odoratæ, guſtu acres, & ſubamaræ perinde ac radix. Siluęſtris duum eſt generum. Altera, quæ plurimum ſaxoſis naſcitur locis, ſatiuæ per omnia ſimilis, minoribus tamen foliis, & floribus; radicibus gracilioribus, ac & caulibus. ALTERA foliis gladioli longioribus, radice tenui, lignoſa, geniculata, ſubrufa, inodoraq; caule breui: flore cæteris longè minori, odore Armeniaci mali. Conſtat hæc foliis nouem purpureis, quorum extima, ſæpe riore tantùm parte, aureis pinguntur lineis. Sunt qui hanc legitimam Illyricam putent, Illyricam ab Italica differre exiſtimantes. In quorum ſententiam etſi iampridem deuenerim; tamen longè aliter rem ſe habere poſtmodum comperi. Quandoquidem præferri Illyricam nouerim, non quòd genere, uel ſpecie à noſtrate differat, ſed quòd cæli, foliq; illius conuenientia, præſtantioribus polleat facultatibus: ut abſinthium, quod in Ponto naſcitur: acorum, quod in Colchide, & Galatia: cyperus, qui in Syria, & Cycladibus inſulis: coſtus, qui in Arabia; crocus, qui in Coryco monte: myrrha, quæ apud Troglodit as, & Minæos legitur: & alia quàm plurima præferuntur à locis, quorum dote ſelectiſsima, præſtantiſsimaq; proueniunt. Id enim apertè teſtatur grauiſsimus auctor Galenus lib. primo de antidotis, his uerbis. Omnes itaque herbarij unanimes ſcripſerunt Irim in Illyrio natam optimam eſſe; petroſelinum uerò, quod in Macedonia prouenit: bitumen è Iudæa aduectum, item & opobalſamum. Idem & in reliquis fecerunt, quorum dotes à regionibus acceptas, cùm priuatim de unoquoque loquimur, ne omittemus. Hæc Galenus. Docuit id etiam ante Galenum Theophraſtus lib. IX. cap. VII. de hiſtoria plantarum, ſic inquiens. In Europa nihil præter Irim inueneris, quæ optima apud Illyrios exit, non tamen parte maritima, ſed mediterranea, magisq; ad ſeptentrionem ſita. Verùm loci à locis differunt, ita ut producere meliorem poſsint. Quibus palàm eſt, Illyricam Irim non genere, & facie, ſed uiribus tantùm à noſtrate diſſimili. Satiua (ut arbitror) ex agreſti originem duxit, quemadmodum plantarum aliarum pleræque, cultu tamen uegetior grandiorq; effecta. Seritur iam & altera, quam flore & foliis minorem eſſe diximus, quæ etiam in hortis frequens eſt, tum ipſius floris amœnitate, tum odoris præſtantia, tum etiam quòd nouis floribus delectentur homines. adeò ut iam tot ſatiuæ, quot ſyluęſtris habeantur genera. Sunt tamen, qui putent nullam Irim domeſticam reperiri, quòd ſcripſerit Theophraſtus loco antè citato, nullum Iridi cultum accommodari. Sed ij, meo quidem iudicio, decipiuntur. quandoquidem Theophraſtus eo in loco non de omni in uniuerſum Iride diſſerit, ſed de Illyrica

Improbatur opinio aſſerẽtium Iridem nullum ferre ſemen.

Iridis ſyluęſtris genera.

Opinio reprobata.

de Illyrica tantùm: quæ cum loci ac cœli clementia in Illyrico tractu optima ſponte proueniat, non eſt neceſſe, ut colatur. Præterea cùm hodie Iris domeſtica paſſim in Italiæ hortis læta, virens, pulchraq; ſpectetur: ſylueſtris autem in pluribus montibus ſponte naſcatur, floribus & foliis ſatiuæ longè inferioribus, radice tenuiore, breuiore, & aridiore; nulli quidem abſurdum uideri debet, ſi nos utranque depingi curauimus. Quinetiam compertum habeo, ueteres quoque Iridis ſylueſtris mentionem feciſſe, non ſolùm Marcelli medici auctoritate cap. XXIIII. qui præterea Iridis domeſticæ cultatæq; illis fuiſſe oſtendit; ſed Galeni quidem teſtimonio, is enim Iridis ſylueſtris meminit lib. x. de comp. medic. ſecundum locos. dum nephriticas compoſitiones ab Aſclepiade conſcriptas recenſet. Quin etiam Plinius lib. 27. cap. II. Medij folia Iridis ſatiuæ foliis comparat. Ylueſtris utriuſque generis plurima oritur in Goritienſi agro Saluatino monte, & lapidiæ collibus inter ſaxa, odore non ingrato: quamuis etiam ambas uiderim in campeſtribus non longè à Sontij ripis. Eſt præterea in ſatiuarum genere, quæ flores mittit candoris quæque aureos proferat. Hanc in Boemia paſſim coluni in hortis. Illam pluribus in locis in Hetruria uidimus; cuius radix odoris fragrantia, & uirium robore Illyricam fere æquat. Nec putes uelim eam quæ flore eſt aureo pſeudo acorum eſſe uulgaris uſus. Eſt enim hæc Iridis propria ſpecies, ut florum figura, & ipſæ atteſtantur radices. Iridis meminit Plinius lib. XXI. cap. VII, ſic inquiens. Iris radice tantùm commendatur, unguentis, & medicinæ naſcens. Laudatiſſima in Illyrico: & ibi quoque non in maritimis, ſed in ſylueſtribus Drilonis, & Naronæ; quod à Nicandro tranſcripſiſſe uidetur. Proxima in Macedonia: longiſſima hæc, & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, ampliſſima inter omnes, guſtuq; amariſſima. Illyrica quoque duorum generum eſt: raphanitis à ſimilitudine, quæ & melior: rhizotomos ſubrufa. Et cap. XX. eiuſdem libri. Iris rufa (inquit) melior eſt, quam candida. Quibus in locis ſibi manifeſtè repugnare uidetur Plinius: quod ſuperius raphanitem, quæ candicat, rhizotomo, quæ rufeſcit, antepoſuerit, hic uerò contrà. Dioſcoridi præſtat, quæ ſubrufo conſtat colore, qualis Plinio rhizotomos. Cæterum (ſi Theophraſto, & Plinio credimus) non omnis Illyrica præſtat, ſed quæ tantùm in ſylueſtribus naſcitur. ſiquidem quæ in maritimis foditur, humore pregnans improbatur, quòd ſubinde flacceſcens contrahatur in rugas. Succus hydropicis propinandus, quoniam recenti Illyrica deſtruimur, è noſtrate elicitur, ducitq; abunde aquas. Excalfacit Iris ordine ſecundo completo, uel tertio inchoante, & pariter ſiccat. Atque præter uires, quas illi adſcribit Dioſcorides, alijs pluribus pollet, quandoquidem compertum eſt, manſam oris halitum commendare: dentium dolores mulcere, ſi radicis decocto ijdem foueantur. coquit item, abſtergit, digerit, reſoluit, lenit, reſerat, expurgat, & deijcit: nullae rarijs medicamentis immiſta ſarcotica eſt. Radicis expreſſus ſuccus bilem flauam, pituitam, & aquas cutem ſubeuntes pellit: hæmorrhoidas fotu elicit. Fit quoque electuarium ex ſucci radicum Iridis drachmis tribus, Gallangæ, zedoariæ cuiuſque drachmis duabus, Cinnamomi, Cariophyllorum cuiuſque ſeſquidrachma, marinæ braſſicæ ſemuncia. & mellis quantum ſat fuerit ad excipiendum. quo maximè iuuantur aqua intercute laborantes, ubi quotidie ſemunciam ieiuni deuorauerint. Quin etiam Iridis radicum farina, drachmarum quatuor pondere, additis cinnamomi, & anethi cuiuſque drach. duabus. & croci ſcrupulo, dolores, & tumores teſticulorum mirificè tollit, ſi panni coccinei, ſuffuſto, albo meraco perfuſo, hæc omnia in puluerem contrita excipiantur; & calida apponantur. Eiuſdem radices ueſtibus interpoſitæ, eas à tinearum eroſionibus tuentur, & odoris fragrantia commendant. Radix ipſa contrita, & ex aceto bibita, omnibus aduerſatur uenenis. Succus naribus infuſus cerebrum à pituita mirificè purgat: uentriculo tamen nocet cùm per ſe tantùm bibitur. ideoque à peritis medicis exhiberi non ſolet, niſi admiſta mulſa, & Indica nardo. Potum radicis decoctum obſtructiones aperit, præſertim ubi craſſa fuerit impacta materia, & uentris tineas pellit, urinas ciet, & renum calculos ejcit. Datur potandum utiliter iſchericis. Quippe ſudores mouet, & auriginem exterit. Pulmones, & thoracem expurgat, & 47 locionis inflammationibus auxiliatur. Recentes Iridis radices ſaccharo aut melle conditæ, dantur utiliter denorandæ unciæ pondere calculo affectis, & anhelandi difficultate laborantibus, quin etiam hydropicis; ac reſolutis. Eadem in paſſo decoctæ, contuſæq;, addita hordeacea farina, & illitæ, parotidas bellè diſcutiunt. Illyricæ puluis ſeſquidrachmæ pondere, datur ex paſſo calido, perquàm utiliter ad Iliacos affectus. Oleum, quod floribus, & radicum ſucco paratur reſoluit, emollit, concoquit, frigidos dolores mulcet, attenuat, & mirificè confert Iocinoris, & lienis doloribus, Podagricos iuuat, lenitq; articulorum duritiem, ac cæterarum corporis partium. Præſtat & ad frigidos uteri dolores, ad conuulſos, & aurium cruciatus. uſus apud ueteres eſt radicum tantum, quamuis nunc non deſint recentiores, qui flores quoque in medicum uertant uſum. Reperio quoddam eſſe Iridis genus, quæ Aſtragalitis cognomine dicitur. Id enim oſtendit Galenus lib. I. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos cap. primo ex Soranò tranſcribens: item Aetius lib. XIII. cap. III. qui quibuſdam in emplaſtris Irim aſtragalidem imponunt. Veruntamen cùm antiquorum, uel recentiorum repererim neminem, qui in ſimplicium medicamentorum libris huiuſce Iridis meminerit, quid certi de hac re proferam, ſanè non habeo. Cæterùm Cornarius, qui in prædictos Galeni libros commentarios edidit, Irim aſtragalitem, & aſtragalum idem eſſe exiſtimat: hoc argumento ductus, quòd Plinius Iridem duplicem eſſe tradiderit; alteram, quæ raphanitis à ſimilitudine; alteram, quæ rhizotomos dicitur. At cùm aſtragalus radicem raphani modo ferat, inde Iridem aſtragalitem Aſtragalum eſſe conjecit. quin & Plinio per Iridem raphanitem, aſtragalum intelligi cenſet. Sed mea quidem ſententia rectius fortaſſe rem hanc explicaſſet, ſi per eam Iridem, quæ à ſimilitudine raphanitis uocatur, aſtragalitem ideo deſignari dixiſſet, quòd ut aſtragalus, raphani modo radicem gerat: ſiquidem Plinio Iris raphanitis aſtragalus non eſt, ſed altera Iridis Illyricæ ſpecies. Quamobrem ita Iridem aſtragalitim à Galeno cognominatam eſſe putauerim, quòd radice referat aſtragalum: quemadmodum raphanitis à Plinio dicta eſt, quòd radice raphanum repræſentet. Iridem memoriæ proditam fuiſſe Galeno in libris ſimplicium medicamentorum ſanè nuſquam reperi: tametſi libro primo de antidotis eius poſtmodum meminerit his uerbis.

Sylueſtris utraq; ubi plurima oriatur. Iris candida. Iris aurea.

Plinij cõtradictio.

Iridis uires per traditas à Dioſco.

Elect. ex Iride ad hydropicos.

Irid. rad. uires.

Irinum oleũ ad quos uſus præſtet.

Iridis cognomento aſtragaliris.

Iridis mentio ex Galeno.

Andromachus

Digitized by Google

Andromachus roſis Iridem Illyricam adiungit. quæ uerba non frustrà, negligenterq́; excipienda ſunt, uelut, nec cùm aliis medicinis patriæ nomen apponit, de quibus paulò poſt differentes, quid quoque in genere optimum ſit, demonſtrabimus. Polium ergo, & chamædris Romam aſſeruntur, natis in Italia paulò meliora. in aliquas ſiquidem Italiæ locis haud multò deteriora proueniunt illis annis, quibus uer totum humidum non fuerit, ſed ſæpe cuti ſæpe contingit, æſtiuo tempori ſimile. Quod ſi ueris conſtitutio ſicetur obuenerit, multa, quæ in Italia naſcuntur, pluribus Creta allatis paria erunt, aut non multò inferiora, ueluti chamædris, chamæpitis, hypericum, gentiana, thlaſpi, ueratrum nigrum, & id genus alia. At uerò, quòd ad Irim pertinet, ſecus ſe res habet: ſi enim Iris Lybica, quæ plurima ex Africa Romam affertur, Illyricæ comparetur, tantum ipſi cedet, quantum cadauer uiuo corpori: non tamen aliis in gentibus orta tam multum ab Illyrica degenerare Iris uidetur. Irim igitur, uelut & reliquas medicinas, odoratiorem eligito: nam unumquodque optimum eſt, quod proprium ſui generis odorem uehementiſſimum habet, qui quidem ex multorum inſpectione manifeſtus unicuique ſit. Ac de guſtu quidem perceptis qualitatibus eodem modo cenſendum eſt: id enim optimum medicamentum eſſe conſtat, in quo id, quod ſuo generi proprium eſt, exuperat: peſſimum uerò quod ſui generis aliis & tenuius, & exilius eſt. Meliora namque ſunt omni in ſpecie, quæcunque nec rugoſa, nec exilia fuerint: ſicut quæ conuenientem ſibi magnitudinem exceſſere, peiora ſunt iis, quæ benè nutritam, & adſtrictam habent ſubſtantiam. Quamobrem, ut dixi, multa ſæpius inſpexiſſe operæpretium eſt, & maximè optima, & quæ longo iam tempore ſui experientiam ipſis naſcendi initijs præbuere, quæq́; uno ore à peritis medicæ materiæ ſunt commendata. Omnes igitur hæc hanc unanimes ſcripſerunt Irim in Illyrio natam optimam eſſe. hæc Galenus. Planta, quæ Græcis Ἶρις Latinis item Iris nominatur: Arabibus, Aſmeni iuni, ſiue Aierſa: Italis, Iride, Giglio azurro, aut Giglio celeſte: Germanis, Blaun gilgen, Blaun ſchnuertel, Veiel wurtz, Himel ſchnuertel: Hiſpanis, Lirio cardeno: Gallis, Glaieul aut Flambe: Boemis Koſatec.

Nomina.

† *Malui hoc in loco Marcelli interpretationem ſequi, quemadmodum alibi quandoque facturus ſum, quàm Ruellij, cui non ſemper addictus ero: quòd in aliquot Græcis codicibus legatur ἐρίκωμα, quæ uox in ſummitate cuiuſque caulis ſignificare uidetur: quòdque natura in planta ipſa illud manifeſtè demonſtret.*

ACORVM. PSEVDOACORVM.

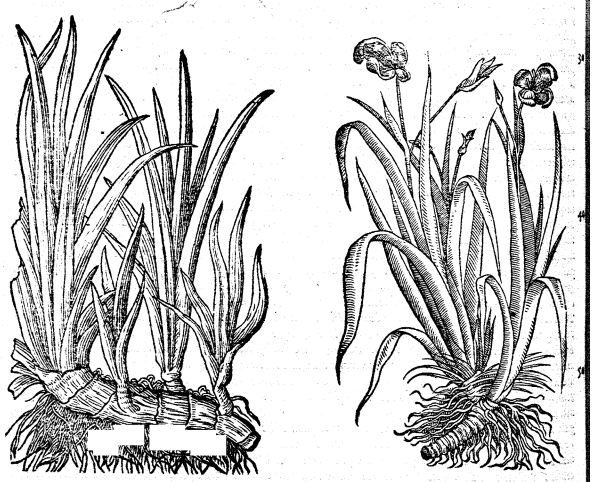

Ἄκορον. ACORVM CAP. II.

Μεῖον πικρὸν i. amarum. ἀδριστὸν i. non cariosum.

ACorum folia iridis habet, anguſtiora tamen: radices non diſimiles, complicatas, non in rectũ, ſed obliquum actas, & ſummo ceſpite ſparſas, geniculis interceptas, albicantes, guſtu acres, odore non ingratas. Optimum eſt † denſum, candidum, † plenum, caric non, exeſum, odoratum: cuiuſmodi

cuiuſmodi † Colchidicum, & Galaticum, quod aſpletion dicunt. Radici uis calfactoria. Decoctum potu urinam cit: prodeſt lateris doloribus, & iocineris, atque thoracis: item torminibus, uulſis, ruptis. lienem abſumit: urinæ ſtillicidio, & ſerpentum ictibus auxiliatur: inſidentibus ad muliebres affectus, iridis modo, utiliter imponitur. oculorum caligines ſucco diſcutit. Antidotis radix magno uſu commiſcetur.

† χαλκιδικὸν in Chalcide.

Acorum legitimum, quod falsò calamum aromaticum uocant, foliis prouenit Iridi angustioribus, longioribusque, odoratis, ac gustu feruidis: radicibus Iridi æmulis, frequenter geniculatis, firmis, subcandidis, innumeris in inferiore parte adnatis fibris, odoratis, gustu acri, ac subamaro, complicatis, haud in recta descendentibus, sed in obliquum actis, & summa tellure se se diffundentibus. Caule est læui, è quo ramuli prodeunt, in quorum cacuminibus, (ut Gulielmus Quacelbenus Medicus se uidisse affirmabat) nucamenta quædam exoriuntur mihi hactenus non usa nucis Ponticæ iulis, aut longo piperi similia. Tales sanè fuere legitimæ Acori plantæ, cuius hic imaginē damus, quas Cōstantinopoli ad me misit Clarissimus Cæsaris Ferdinādi ad Turcarū imperatorē Orator Augerius de Busbeckt unà cū ipso Quacelbeno è Nicomedia à quodā uastæ magnitudinis lacu petitas, ubi copiosissimum prouenit Acorum, est enim Nicomedia Bithyniæ ciuitas, Galatis, ac Colchis uicina, ubi nasci Acorum omnium optimum scribit Dioscorides. Sed fecit diuturna rei herbariæ ignorantia, ut hactenus non in Italia solùm, sed in quocunque terrarum loco, ubi sepissiarij, & medici habeantur, in legitimi Acori locum rufa quædam radix successerit, quæ palustribus, & uliginosis locis inutilis, & inodora plurima nascitur. eo sanè argumento, quòd folia, & radices iridis proferat, quamuis hæ colore rufæ, illa uerò tridis longiora spectentur. Hæc itaque radix apud omnes, qui plantarum historias neglexerunt, in hoc usque ætum legitimi Acori munere functa est, à qua quantum tum qualitatibus, tum facultatibus recedat, ex Dioscoride patet. quandoquidem palustris hæc nec candicans, nec gustu sit acris, nec ullo prorsus commendetur odore. At quamuis hac tempestate à peritis rei herbariæ medicis non parum improbentur ij, qui non in hac tantùm stirpe, sed etiam in alijs quàm plurimis defecere, cùm tamen ipsi probatissimos auctores nusquam legerint, potius ex cusandi sint, quàm quidam fortasse ætatis nostræ scriptores, tam Græcæ, quàm Latinæ linguæ peritissimi; quibus res sole clariores propositæ sunt, quiq; in simplicium medicamentorum cognitione cæteris præstantiores haberi uolunt, & ij longius nihilominus (ut arbitror) aberrant, quam cæteri. E quorum numero est Brasauolus Ferrariensis, sur sanè doctrina, & fama clarissimus: qui dum innumera simplicia medicamenta declarare, explicare, & palam facere in suo simplicium examine studium impendit, etsi id in plurimis assecutus fuerit; in hoc tamen, alijsq; nonnullis (ut suis locis in his nostris commentarijs ostendemus) in tanto illustrium auctorum lumine mihi magis caecutire uidetur, quàm qui ante ipsum in tenebris errauerunt. Is enim constanter asserit, Acorum à Dioscoride descriptum aliud non esse, quàm eam acerrimam, & odoratam radicem, quam officinæ Mauritanos secutæ Galangam uocant, adeò ut maluerit cum Leoniceno errare, tantùm fuit præceptori suo addictus, quàm cum Manardo bene sentire. Sed quantum eius opinio à ueritate, quantumq; ab Acori historia recesserit, perquàm facile probari potest. Quippe galangam folia iridis proferre apud Syrios nullo nobis testimonio constat: uerùm quia cum cyperо adeò conuenit, ut is sylvestris Galanga nonnullis dicatur: ideo non ab re credendum fuerit, galangam potius cyperi, quàm iridis folio prouenire. Præterea quòd galanga radices habeat iridis, nec mihi quidem uidetur, nec illum id affirmare existimo. neque illud etiam uidere possum, quòd eadem aliqua ex parte subalbicant, ut de Acori radicibus scribit Dioscorides: quin potius tam intus, quàm extra non obscurè rufescunt. Quod autem gustu sint acri, atque mordaci, qui neget, nullus est. Sed non tamen ob id dicendum erit, galangam esse Acorum, alijs non concurrentibus notis: præsertim cùm Dioscoridis testimonio Acorum esse debeat acre, non autem acerrimum, nec galangæ modo linguam adurens. Brasauolum secutus est Fuchsius. is, cum sibi nimis pumilæ uiderentur prioris galangæ radices, quàm ut Acori radices referrent, atque propterea Brasauoli sententiam non probandam duceret, in suis de stirpibus commentarijs, alteram crassiorem galangam, quæ iampridem in Italia fertur, Acorum esse contendit. Verùm si animaduertatur, quòd ea non sit iridi similis, multoq; magis rufescat, quàm quòd hac dicto χαμαιδρυος designet, quæ albicantes, & non rubentes denotat, facilè palàm fiet, quòd una cum Brasauoloipse quoque aberrauerit. Sed præter hæc ijs etiam refragatur Galenus lib. VI. de simp. med. facult. quòd asserat Acori radicem gustui non modò acrem esse, sed etiam subamaram: quæ tamen modica amaritudo neque in hac, neque in illa reperitur galangæ etsi inualidis quibusdam argumentis suo ultimo examine contendat Brasauolus, quòd galanga præter acerrimam facultatem etiam sit amara. sed uereor, ne is tunc bile perfusus suam degustauerit galangam. Amarum quoque esse Acorum, facile quispiam ex lectione antiqui nostri exemplaris intelliget, qui legerit ea quæ in margine adnotauimus. Quæ quidem lectio mihi maximè probatur, quod cum Galeno Acorum amarum faciat. Comprobatur præterea aliud esse Acorum, & aliud esse galangam Serapionis testimonio: qui, cùm sciret non parum discriminis inter has radices esse, de ijs seorsum egit per propria capita, ut potè de rebus genere & facultate diuersis. Hoc idem probatur ex Actuarij etiam monumentis, siquidem is in compositione aureæ Alexandrinæ, & Acorum, & galangam imponit, quemadmodum & Nicolaus Myrepsicus, tanquam inter se genere diuersa. His itaque tum rationibus, tum auctoritatibus adductus, à Brasauolo, & Fuchsio diuersus esse cogor. Nec equidem intellexerim unquam, quomodo factum sit, quòd galanga maior, quæ à maiore non genere, & facultate, sed tantùm specie differt, cùm primum huc è Syria aducta est, in Acorum se commutauerit. sed qui hæc intelligunt, dijudicent. Cæterùm, ut dicam quid hac in re sentio, crediderim ego unà cum Manardo Ferrariensi, alijsq; nonnullis huius ætatis in simplicium medicamentorum facultate doctissimis uiris, id omnino legitimum esse Acorum, quod non modò sepiaceæ, sed omnes, in uniuersum falsò Calamum odoratum uocant.

Acori consideratio.

Brasauoli error.

Fuchsij error.

Achori radix amara.

Acorum legitimum.

Digitized by Google

uocant. quanquam non desint noui quidam barbarij, qui nostram sententiam destruere nitantur Leonicenum, Brasauolumque sequuti. Sed ridiculum satis, meo quidem iudicio, eorum est argumentum, quippe ut probent à loco crassiorem Galangam, legitimum esse, Acorum, illam in Syriæ montibus oriri contendunt. Nam cum scribat Serapio in Syria nasci Galangam, nec est qui dixerit unquam ibi prouenire Acorum, nil aliud probant, quàm Galangam esse Galangam. quam quidem in Ponto nasci apud Colchos, aut in Galatia, Bithyniáue, ubi Acorum oriri scribunt autores, nemo est qui asserat. Nec minus infirma ac leuis eorundem ratio est, ubi uolunt uno tantum inspectio Galangæ folio, Iridi (ut aiunt) æmulo è Syria allato, Galangam hanc esse Acorum. Etenim, tametsi concedam ego facilè folium illud fuisse Galangæ, quod sciam hanc folio esse Cyperi latiore, uegetioreq; Iridi non omnino absimili, concedam tamen nunquam ex illius tantum folij inspectione, rectè affirmare posse quenquam Galangam crassiorem esse Acorum, cæteris latentibus partibus ac notis. Folia enim Iridis, Acori, Pseudoacori, Xyphij, xyridis, Galangæ, Cyperi, similem ferè faciem referunt. Quo fit, ut ex solo folio, nihil certi quis affirmare queat. Fabulantur ijdem præterea, imò potius ueritati fit opponunt, cum dicunt Calami aromatici radices Iridi non esse similes, cum tamen geniculatæ solidæ odoratæq; ubique spectentur. Nam non secus se habēt Iridis radices, si Dioscoridi credimus, ita de ijs differenti Ῥίζαι δ' εἰσὶν, γονατώδεις. σχιστὰι δὲ καὶ ἁπλόαι. Radices subsunt geniculatæ, solidæ, odoratæ. Atqui non solum fabulantur, sed potius delirant, cum tandem hisce præmissis concludant, nil aliud esse uulgaris calami odoratæ radices, quàm generis cuiusdam Iridis. An non item apertissime insaniunt, cum dicunt recentes calami ipsius radices omni prorsus sapore, & odore destitui, & paulo post affirmant easdem recenter effossas, esse amarissimas, & odore admodum ingrato? Furor sanè hic est non uerbis, neque rationibus, sed antidotis coercendus. Credam ne hoc ego illis? Profectò minimè, quòd recentissimas hasce radices degustauerim, tum etiam, quòd Tartaros compertum habeam eas sapidissimè pro obsonio cum pane deuorare. Sunt enim tuac nil minus odoratæ, & acutæ, quàm, quæ siccæ ad nos deferuntur. Cæteras horum ineptias prætermitto, ne nimis seuerus censor tantæ ociosæ uidear. Cæterùm qui plura audire cupit, legat Anguillarij Italicum libellum, de suis in plantaria facultate opinionibus. Poterit enim æquus lector hinc suam quoque de reliquis ferre iudicium: quinetiam facilè agnoscere crassiorē Galangam arundinis potius quam Iridis, uel acori referre radicem. Et subinde mecum affirmare calamum uulgaris usus legitimum proculdubio esse Acorum. Siquidem radices illi primùm iridi persimiles sunt, geniculis distinctæ, reflexæ, subalbidæ, acres, odore præstantes, & (ut inquit Galenus) etiam subamaræ. insuper & folia, quæ integra ad nos unà cum radicibus (ut hæc pictura demonstrat) è Constantinopoli allata sunt, id apertius affirmant: sunt enim ferme iridis. Ad hæc ut Aeniponti (Germani Isfruch dicunt) retulit mihi clarissimus medicus Ioannes Merlinus, qui pluribus annis degit apud Lituanos, quod passim calamum aromaticum uocant, frequentissimum in Lituania, & circa Tartarorum fines, nascitur: foliis iridi æmulis: caule iridis longiore gracilioreq;, à quo tamen nullus exoritur calamus uocaturq; ab incolis suo idiomate Tattarschi zelij, id est, herba Tartarica, quòd fortasse à uicinis Tartaris in Lituaniam primum fuerit allata. Ideoq; Plinio memoriæ rectè proditum est lib. xxv. cap. xiii. optimū id esse Acoris, quod ex Ponto aduehitur. Pontus enim bis tartaris ferè iungitur, qui ultra Lituaniam inhabitant, ubi apud probatissimos auctores nusquam legitur, odoratum calamum oriri. Quāobrem nō potui non maximè Brasauolum admirari, quòd sibi tam facilè persuaserit, uulgarem calamum legitimum, & odoratum calamum esse, à Dioscoride, Theophrasto, Galeno, & Plinio nō in radicum, sed in arundinum genere descriptum. nam (ut suo loco de calamo odorato agentes latius explicabimus) is arundinea est fistula, non autem radix. Sed de his hactenus. Acorum ponticum à ieiunis deuoratum, optimè facit ad fœtorem anhelitus. Præstat quoque Acori ex aqua decocti uapor per infundibulum hianti ore exceptus maximo iuuamento ad tussim, eiusdem quoque radicis. & cinnamomi drachma in uini absinthitis, hausta sumpta. frigidum, infirmináq; uentriculum roborat. Fit quoque ex Acoro oxymel, quod mirum in modum præstat, ad refrigeratos liones, & refrigerata loca mora hoc modo. Teritur Acori radicum libra crassiuscule, & dein tribus diebus macerat in aceto, postea coquitur ad medias, & linteolo percolatur, demum aceto adiungitur mel, quod sufficit. Et coquitur, quousque acetum euanescat. De quo datur quotidè mane uncia, cum eiusdem Acori decocto. Asseritur Acori radix saccharo uel melle asseruata recens à locis in quibus prouenit. Quin etiam in Italia & Germania paratur è sicca radice, sed non ut genuina illa utilis. Acori meminit Galenus lib. vi. de simplicium medicamentorum facul. sic inquiēs. Acori utimur radice, quæ gustu acris est, & modice amara, odore non iniucunda. Vnde constat, quòd facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est, ut urinam moueat, & lienes induratos iuuet, tum ceratoidis crassitiem detergeat. simulq; extenuet. Sed ad hoc melior est ipsius succus. Omnino uerò siccificum esse clarum est. Et sanè ordinis esto tertij in utroque, in calfaciendo. s. & desiccando. Hæc Galenus. Sed quando hic aliquid dicere de Galanga occurrerit, cùm à Dioscoride, alijsq; antè quoribus Græcis nihil de ea memoriæ proditū sit, differam ego de hac, quæ à Mauritanis, & alijs sum consecutus. Est itaque GALANGA duplex, maior altera, altera minor. Minor tenuis est radix, interius & exterius in purpura tendens, geniculata, internodijs quibusdam reflexa, odorata, sapore admodum acri, adeo ut mansa piperis, & gingiberis modo linguam, & fauces exurat, odore formaq; cypero similis. quapropter quibusdam cyperus Babylonicus dicitur. In Italia namque tam ex Mephi, quàm ex Syria transfertur. Optima quæ fuerit grauis, densa, fatuæ tè rufa, odorata, & gustu acerrima. Non desunt tamen impostores, qui cyperi radices contorquentes, aceto, & pipere macerent, & pro Galanga uenditent. uerùm fraus facilè deprehenditur: quippe abraso exteriori cortice nulla in radicis substantia acredinis nota, nullusque galangæ sapor percipitur. At maior, tametsi longè crassior sit radix, ignauior tamen est, & uiribus infirmior, colore etiam dilutior, minusq; odorata. Galanga calfacit, & siccat ordine tertio. Proinde uentriculum roborat, & eius dolores tollit; si tamen à frigore, uelsi quo alio prouenientes.

Contra asserētes crassiorem Galangam legitimum esse Acorum.

Oximel ex Acoro.

Acori uires ex Galeno.

Galangæ cōsideratio & historia.

Galangæ uires.

Naribus

Naribus admota frigefacto cerebro utilis eſt: ore retenta anhelitum commendat. Facit & ad cordis palpitationem, ſi è plaſtagmis ſucco bibatur: coliacos ſanat, & coli dolores mulcet, qui à flatu oriuntur. Prodeſt flatuoſis auteri affectibus: uenerem roborat: renes refrigeratos calefacit. In ſumma frigidis morbis omnibus ſuccurrit. Caterùm omnino explodenda eſt Monachorum in Meſue ſcribentium opinio, qui contra Braſauolum & Fuchſium quaſi uelle uidentur, Galangam potius odoratum iuncum eſſe, quàm Acorum: quod tamen planè falſum omnibus iam compertum eſſe non dubitamus. Quod Græce Κάλαμος, Latinè etiam Acorum appellatur: Arabicè, Vageſeu Vgi: Italicè, Acoro: Vulgo medicorum & ſeplaſiariorum Calamus aromaticus: Germanicè kalmus: Boemicè prſtnuorec. Pſeudoacorum uero appellãt Itali Acoro falſo: Germani Gelb wuaſſer Lilien: Boemi koſatec zlaty: Galli Flambe baſtarde.

Monachorũ opinio falſa. Nomina.

MEON.

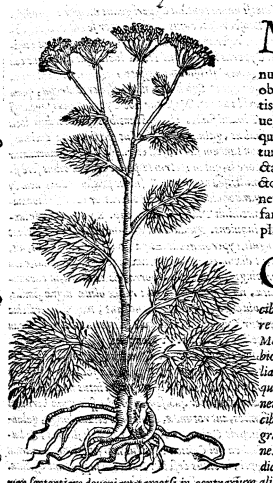

Μήων

MEON. CAP. III.

MEon, [quod] Athamanticum [uocant,] in Macedonia, & [Hiſpania] plurimum gignitur, anetho foliis & caule ſimile [ſed eo craſsius:] binum † ferme cubitorum altitudine attollitur: ſparſis in obliquum, rectumque radicibus, longis, tenuibus, odoratis, linguam excalfacientibus. Quæ feruefactæ ex aqua, uel tritæ citra coctionem, præcluſorum renum, ueſicæque farctæ uitia potu leniunt: urinæ difficultati medentur: ſtomachi inflationes diſcutiunt. Torminibus, affectæ uuluæ, articulorum doloribus, atque fluxionibus ſectoris, tritæ cum melle in eclegmate auxiliantur. Sanguinem per menſtrua pellunt, deceſſionibus feruefactæ: infantibus autem illitæ imo uentri, urinas mouẽt. Quòd ſi plus quàm deccat, ex his bibatur, caput dolore afficiũt.

Oribaſius nõ legit cõclusa. † Nõ fermẽ, ſed ὡς τὰ πολλὰ legit Oribaſius. i. ut plurimum.

CRedidimus ſuperioribus annis, legitimum Meon non oriri in Italia, nec eò abſidè aduehi: primùm, ꝙ Mei uice uterentur ſeplaſiarij quibuſdam albicantibus radicibus, ſapore paſtinacæ ſimili: deinde quòd etiam Plinij tempore rarum eſſet in Italia. quippe qui ſcripſerit non ſeri in Italia Meon, niſi à medicis, ijſq; admodum paucis. Quod procul dubio mãcare uidetur, uſque ad Plinij ætatem peregrinum in Italia fuiſſe Meon. Sed cùm herbariorum quorundam diligentia, quædam nuper reperta ſit planta cuius hic primo loco imaginem damus, quæq; foliis conſtat anethi, caule incubitali, radicibus nigricantibus, longis, & in obliquum, rectumq; ſparſis, grauiter odoratis, acribuſq; [a] quam legitimum eſſe Meum, omnes ferè rei herbariæ periti unanimes affirmant, ne uideat modicus tenere opinionem. facere equidem non poſſum, quin in eorum ſententiam deueniam: tametſi in contrarium aliqua ſeſe offerat ratio, quòd ſcilicet huiuſce plantæ radices odorem non uſquè adeò gratum ſpirent, ſed quadantenus grauiter oleant, nec tenues cernantur, ut Dioſcorides inquit, nec folia anetho ſimilia ſed aſparago potius ferat. Hanc Apuli Imperatricem uocant. Et ad uenenoſarum ſerpentium morſus præferunt. Plinius Meo folia anſo ſimilia reddidit, nocuum fortaſſe ſimilitudine deceptus: ſiquidem Dioſcorides anethi folijs Meum orini tradidit. Nobilius quod Athamanticum uocant, ita dictum, quòd ab Athamante Aeoli filio inuentum ſit, uel quòd præſtantiſſimum in Athamante Phthiotidis proueniat. Quod ad nos affertur, naſcitur in Italia non ſolum in Gargano Apuliæ monte, ſed etiam in alijs, & apricis collibus. Meminit Mei Galenus lib. VI. τῶν ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Mei radices perutiles ſunt, calidæ tertio ordine, ſiccæ ſecundo: prouocãt urinam, menſes; ciere uolentes hoc utuntur pharmaco. Sed ſi pluſculum ſumatur, capiti dolorem mouet, utpote cùm pluſculum ſit calidum, quàm ſiccum. quippe quòd eius caliditas humiditatem crudiorem etiammam, & flatuoſiorem ad caput deferat, atque ita ipſum afficiat lædat q; Μαραθρίτα Græcis uocatũ, Latinis Meum dicitur. Arabibus, Mu: Italis, Meo: Germanis, Baer wurtz ſeu Hertz wurtz: Hiſpanis, Pimillo.

Mei conſideratio.

Mei hiſtoria.

a Addit Cato. καὶ σκληρότερα, καὶ σκοτεινότερα. i. aſperiora & anga ſtiora.

b Odorati de eſt in omnibus exemplaribus.

c Aliqua exẽplaria legũt γονιδίου. i. geniculatis. Sed melius quæ γονιδίῳ habent. Iangulosum, ut uertit Ruellius.

d Meum exẽplar habet tantum ἐλαφρῶ ὀσμῃ.

e Meũ exẽplar ἀδρὸ, aliud uero ἀσπρα. Incuſa æquũ, uſq; ad Optima, non legit Oribaſius.

CYPERVS. CAP. IIII.

Κύπειρος

CYperus, [quem aliqui eryſiſceptrum, ut aſpalathum appellant, folia ſert porraceis proxima, ſed longiora, & exiliora: [a] caulem [b] odorati iunci, cubitalem, aut maiorem, [c] angulosum: in cuius cacumine minuta folia cum ſemine exoriuntur: radices, quarum in medicina eſt uſus, cohærentes inter ſe, oleis oblongis ſimiles, aut rotundæ, nigro colore, ſuaui odore, amaro guſtu. In [d] lacunoſis, paluſtribus, & cultis enaſcitur.] Optima eſt grauiſsima, denſa, fractu contumax, [e] plena, & aſpera, odoris cum quadam acrimonia iucundi: qualis eſt Cilicia, Syriaca, & quæ à Cycladibus

CYPERVS.

dibus insulis petitur. Huic calida uis inest. Venarum spiracula laxat: urinam ciet: ad calculos, aquamq; subter cutem utilissimè bibitur: aduersus scorpionum ictus remedio est: perfrictionibus uuluæ, & preclusionibus fotu prodest: pellit mẽses. Contra ulcera oris: etiam si depascant, uorentq;, farina eius efficax est. Malagmatis calfacientibus, & unguẽtorum spissamentis benè adijci solet. Aliud Cyperi genus tradunt in India nasci, gingiberis effigie: quod mãducatũ croci uim reddit, gustu amaro sentitur, & illitum præsentem psilothri uim exhibet.

Cyperi genera & consideratio.

TAmetsi unum tantùm Cyperi genus memoriæ prodiderit Dioscorides, cuius radices inter se cohærentes oblongas referunt oleas, aut omninò rotundæ sunt; uidetur tamen Cyperus in pluribus Italiæ locis, qui radicibus constat longis, geniculatis summo cespite uagantibus, colore in purpuram nigricante. Ego hunc, illum esse crediderim, quem Plinius Cyperida uocat. Nascitur hoc Cyperi genus laudatissimum prope Timaui fontes circunstantibus paluſtribus locis in lapidiæ fimbus, galangæ uocatæ (ut paulò ante diximus) perſimile, non tantum facie, ſed etiam odore. Commendatur etiamnum odore is, qui in Hetruria prouenit, radicibus ferè ſtipendulæ æmulis. ſed non ob id illi fuerit præferendus, quem Syria mittit: quandoquidem hic longè odoratior eſt, & ſubamarus. Cyperi meminit Plin. lib. XXI. cap. XVIII. ubi de iuncis egit, ſic inquiens. Quidam etiamnum genus faciunt iunci trianguli. cyperon uocãt. Et paulò inferius: Cyperos, ait, iuncus eſt, ut diximus, angulosus, tuxta terram candidus, cacumine niger, pinguiſq;, folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ eſt ſemen: radix olinæ nigræ ſimilis, quam, cum oblonga eſt, cyperida uocant, magni in medicina uſus. Reperitur Cyperus quandoque etiam quadrangulari caule. unde non mirum, ſi quadratum iuncum eum uocauerit Cornelius Celſus lib. III. cap. XXV. At Dioſcorides in hac facultate præclariſſimus, utranque differentiam colligens, nec triangulum, nec quadrangulum Cyperum dixit, ſed angulosum. Nos autem Cyperum plantam eſſe dicimus, quæ porraceis ferme prouenit foliis, longioribus tamen & exilioribus. Caulem edit cubitalem, & non nunquam maiorem, angulosum, alba intus medulla, ut in iunco, in cuius cacumine folia ſunt minora, ſtellarum modo radiantia, inter quæ ſemen prodit ſpicatum herbacei coloris. Radices illi ſunt ſubnigræ, cohærentes, oblongis oleis ſimiles, aut rotundæ, aliquando etiam longæ, galangæ modo. quo fit ut hoc cyperi genus, à nonnullis appelletur ſylueſtris Galanga. Nascitur in paluſtribus, & humectio ſolo: quin etiam locis cultis. utimur eius radicibus ubi Indica uel Celtica Nardus non ſit ad manus earum loco. Optimus defertur ad nos ex Syria, & Alexandria Aegypti, in cuius defectu Italicum ſupponunt officinæ. Non deſunt, qui differentiam ponant inter Cyperum, & Cypirum Plinium ſecuti, qui libro, & capite citatis, Cypirum gladiolum eſſe affirmat, Cyperum uero angulosum odoratum iuncum. Sunt tamen Dioſcoridis interpretes, qui utroque uocabulo pro eodem indifferenter utantur, eo quòd (ut rectè Hermolaus adnotauit) penultimam Cyperi quandoque diphthongo longam, quandoque uocali breuem Græci ſcribant. Eſt apud Plinium & cypirus arbor ocyſſime creſcens, & pſeudocypirus frutex, ut lib. XVII. cap. XIII. ipſe ſcriptum reliquit. Cæterum id Cyperi genus, gingiberis effigie, quod India mittit, eam eſſe radicem peritiores medici putant, quam officinæ Mauritanos ſecutæ Curcumam uocant. Nempe præ ſe fert hæc notas, ſanè omnes, quas Indico Cypero reddidit Dioſcorides. quandoquidem gingiberi ſimilis eſt, eius odorem ferme redolet, guſtu ſubamareſcit, & manſa croci modo inficit. Quibus illud etiam accedit, quòd depilatoriis medicamentis quibuſdam immiſceatur. Verùm tamen ſciendum eſt, hanc non eſſe Curcumam à Serapionis interprete pro chelidonio deſcriptam: ipſe enim nil aliud pro curcuma intellexit, quàm Dioſcoridis chelidonium. quo fit, ut non deſit ſuſpicio erroris uel interpretis, uel ſcriptoris, cùm curcuma neque Mauritanum, neque Græcum ſit uocabulum. Aphri enim chelidonium Kauroch appellant. unde palàm eſt, Curcuma pro Kauroch in Serapione deprauatè legi. Quo factum eſt, ut priores tum medici, tum ſeplaſiarii, qui nunquam hæc perpenderunt, fuerint hallucinati. quippe cùm eos lateret, cuiuſnam plantæ radicem Indica Cyperus referret, chelidonij matioris radicem eſſe crediderint ob crocei ſuci ſimilitudinem. Itaque Serapionis deprauatam lectionem ſecuti, Indicum Cyperum curcumam uocauere. Indici Cyperi meminit Serapio Dioſcoridem ſecutus, proprio capite de Cypero. Ex quo apertè conſtat, curcumam Serapioni deprauatè inſcriptam, ſeplaſiarum curcumam, quæ proculdubio Indicus eſt Cyperus, eſſe nequaquam. Cyperi radicum farina, addita bacchanum lauri eadem menſura urinæ impubis pueri excepta, & illita hydropicos mirificè iuuat. Cyperum recoctis Gal. lib. VII. ſimplicium med. ubi ſic inquit. Cyperi radices maximè uſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccantes abſque mordacitate. Itaque ulceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, miſtiſticè proſunt:

Cureuma cyperi genus.

Lectio Serapionis depraua.

Cyperi uires ex Galeno.

proſunt: habent enim quiddam etiam adſtringens: quapropter ulceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi uim quampiam illis ineſſe teſtificandum, qua & calculo uexatis congruunt, & urinam, menſesq; prouocant. Planta, quæ Græca uoce ὥσπερος, Latina Cyperus nuncupatur: Arabica, Saberade: Germanica, Vuilder galgan: Hiſpanica, Iuncia de olor & Iuncia auellanda: Gallica, Souchet: Boemica, Galgam plany. Nomina.

CARDAMOMI SPECIES. Καρδάμωμον. CARDAMOMVM. CAP. V.

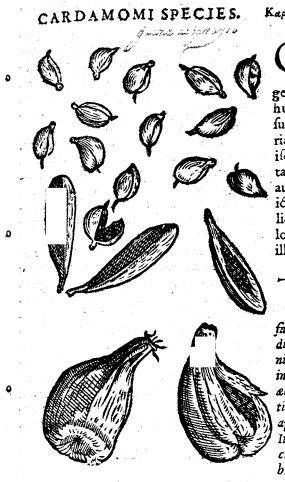

CArdamomum optimũ eſt, quod ex Comagene, Armenia, Boſphoroque deuehitur. in India quoque, & Arabia prouenit. Eligi debet plenum, frãgenti contumax † occluſum, farctumque (quod enim huiuſmodi non eſt, exoletum iudicatur) & guſtu acre, ſubamarum, & odore caput ‡ tentans. Excalfactoriam uim habet: potumque ex aqua facit ad comitiales, iſchiadicos, tuſſes, neruorum reſolutionem: item ad rupta, uulſa, tormina: latas uentris tineas excutit. Ex uino autem potum, renibus, difficultati urinæ, à ſcorpione ictis, neque non omnibus uenenum uibrantibus, auxilio eſt. Cum cortice radicis lauri epota drachma, calculos comminuit: partus ſuffitu enecat: ſcabiem ex aceto illitum adimit. Et ad unguentorum ſpiſſamẽta additur.

† μέμυκος, καὶ ἀλλοῖα μυκός.

† Τέτας σκληρόν. ‡ ferens.

TRIA *ſunt cardamomi genera, quæ paſſim ad nos aferuntur, nempe maius, medium, & minus, & omnia ſuis in folliculis concluſa. Maioris inuolucrum Fici faciem refert, materia compactum tenaci, lentaq; ac leui Indicæ nucis inuolucro, aut palmæ elates, non abſimili, ſtaminibus nonnullis ſecundum longitudinem diſcurrentibus. Hoc intus ſemine ubique farctum eſt, ſubrubro colore, granis inæqualibus multis intercurſantibus membranis, albicantibus, quibus ipſa ſemina conteguntur, quæ Melegetas appellauere quidam, quod Milium Indicum referant, Italis Melegam appellatum, ſaporis acuti, & odoris iucundi, ac ſuauis. Quo factum eſt, ut grana paradiſi quibuſdam uocitentur. Medium folliculo contegitur oblongo, triquetro, ſtriatoq;, retuſo in ſummitate cacumine, in quo ſemen reconditur membranis pariter obuolutum, oblongum, preſſum, canaliculo quodam altera parte diuiſum, pluribus tranſuerſim interſecantibus lineis, colore ex albo rufeſcente. Minus capitulo conflat breui, facie triangulari, Fagimei ferè nuclei effigie, craſſioribus tamen angulis, colore ſubcandicante media intus intercurſante membrana, in quo utriuque ſemen, altera parte caua linea diuiſum, ſubrotundum, & tactu ſubaſperum. Omnibus ſemen ineſt fractu facilè, acre, quadam accedente odoris ſaporisq; ſuauitate, & omnis amaritudinis expers. Maius tamen acrius eſt, & aromatis quid magis reſipiens. Minus, ut medium acredinis uehementia ſuperat, ita & odoris fragrantia. ſed an horum aliquod Græcorum ſit Cardamomum, hactenus affirmare non libuit. Concederem tamen ego facilè maius Cardamomum legitimum illud eſſe quo uſi ſunt ueteres, quod ſuo è cardamomo ſecundo de antidotis apud Galenum folliculos abiiciat Zeno. Quin etiam, quòd in Theriaca carmine deſcripta libro primo antidotorum poſt Damocratis inſcriptionem folliculorum Cardamomi mentio fiat. Et. 7. de comp. med. ſec. locos cap. 3. Galenus ex Pamphilo myropola tranſcribens Cardamomi delibrati meminerit; ſed ut etate ne concedam in primis ſapor, in quo nulla prorſus reperitur amaritudo, quæ Galeno adeò conſpicua eſt, ut uermes inteſtinorum necare Cardamomum is affirmarit. Deinde Cardamomi uulgaris odor ſuauis eſt, & caput minimè tentat, nec frangenti contumax eſt, ſed dentibus facillimè cedit, adeo, ut malleo ferreo, nobis opus non ſit. Hæc itaque in cauſa ſunt, ut dubius adhuc ſim an uulgare cardamomum legitimum ſit quo uſi ſunt antiqui. Hoc dixerim ego nunquam, quòd mordicus meam uelim tueri opinionem, nec quòd aliis, qui aliter ſentiunt contradicere uelim, ſed ut meam tantum ſententiam palàm faciam. Ad hæc nec Arabum Cardamomum, hoc repræſentare uidetur. quandoquidem aliud Græci, aliud uerò Afri pro Cardamomo intelligunt, ut apertiſſimè teſtatur Serapio, qui quàm plurima ſimplicia medicamenta ex Dioſcoride, & Galeno tranſcripſit. Is enim (ut ſua declarant monumenta) Dioſcoridis Cardamonũ Cordumenũ appellat. deinde auctore Iſaeb Arabo ſui Cardamomi peculiare caput inſtituit, idq; Saccolã ſua lingua nominat: quin & duũ eſſe generũ tradit, alterum maius, alterũ uerò minus, quorum nullum nõ modò Dioſcoridis Cardamomo reſpondet, ſed nec etiam ulli eorum, quibus officinæ indifferenter utuntur. Probatur præterea officinarum Cardamomum Arabicum nullum eſſe, quòd Serapioni maius Cardamomum ſemen ſit plantæ, quod oblongis quibuſdam concluditur capitibus, ijs ſanè ſimilibus, quæ è roſis prodeunt, grauis obuigris, rotundis, pipere longè maioribus, in quibus minuta ſemina concludantur, angulosa, farcta, & odorata: minus uerò nullo contegitur capitulo maioris modo quanquam colore conueniant. Quod planè indicat,* Cardamomũ maius.

Cardamomũ medium.

Cardamomũ minus.

dicat omne officinarum Cardamomum haud Arabum esse, sed potius ab eo maximè differre. Quare putauerim, illud falsò sibi persuasisse Monachos, qui in Mesuem scripsere, quòd Arabum Cardamomum minus illud semen sit, quod seplasiæ Meleghettas uocant, Andreæ Bellunensis, qui Auicennam mendis expurgauit, auctoritate freti. Sed cum Bellunensis id asserat uulgari tantùm opinione ductus; cùmq; notæ minimè eorum sententiæ adstipulentur, errasse Monachi facilè deprehenduntur. Semina enim quæ Meleghettas appellant (ut omnibus planè cõstat) capitula excepta suboriuntur, quod minori Serapionis Cardamomo non euenit. Crediderunt, Ruellius in suis de natura stirpium libris, & Fuchsius in sua methodo, id omnino Mauritanorum esse Cardamomũ, quod nos

Piperis Indici mentio.

PIPER INDICVM, alij siliquastrum appellant. uerùm cùm planta hæc foliis exeat hortensi folagoſimi libus, floribus luteolis, fructu longo corniculorũ instar, qui primo exortu uiresçat, maturus uerò adeò rufescat, ac læuore quodã ita pelluceat, ut coralliũ referat, & in quo concludatur pumilũ semen, lentium modo compressum, usque adeo acre, ut ori tantùm admotum maximè linguam, & palatum exurat, exulceretq; , ambo hac in re ipsi deprehenduntur. Nam etsi Indicum piper in hisce corniculis rosarum ferè modo suum includat semen, reliqua tamen Serapionis Cardamomo nullis notis correspondent: hoc enim suis in nasutis globulos quosdam concludit, non lenticulis similes, sed rotundos, & pipere crassiores, qui intra se minutum quoddam semen continent. Huc etiam accedit, quòd cùm hoc piper corniculatum, tum semine, tum corniculis ipsis tanta sit acrimonia præditum, ut non modò manſum, sed ori tantùm admotum statim quasi ignis exurat, absurdum utique fuerit credere. Serapionis Cardamomum esse, cùm dixerit ipse magis adstrictoria facultate pollere, quàm acri. Cæterùm scribit Auicenna maius Cardamomum grana ciceribus atris, minus uerò lentibus minora proferre. Quod cùm fortasse Ruellius haud rectè percepisset, ei errandi ansam præbuit. quippe minori Cardamomo, non autem maiori se mina lentium modo nasci ait Auicenna: quanquam Ruellius, ut suam tueatur sententiam, secus forte legerit

Cardamomi genera ex Plinio.

Auicennam. Plinius lib. XII. cap. XIII. quadruplex esse Cardamomi genus scribit, sic inquiens. Simile est amomo Cardamomum & nomine, & frutice, semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor eius genera. uiridissimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maximè laudatur: proximum è rufo candicans: tertium breuius, atque nigrius: peius tamen uarium, & facilè tritu, odorisq; prani, quod uerius costo uicinius esse debet. Hoc et apud Medos nascitur. hactenus Plinius. Sed nescio quos auctores sit secutus. quidoquidem tam Dioscoridi, quàm cæteris Græcis, unum tantùm extet Cardamomi genus. In cuius defectu supponit Galenus aut myrtum, aut cyperum. Qui præterea Cardamomi meminit lib. VII. simplicium medic. his uerbis. Cardamomum est sanè facultatis admodum calidæ, non tamen usque adeò, ut nasturtium; sed quantò suauius, magisq; fragrans est nasturtio, tantò & imbecillior ei calida facultas inest: nec enim ulcerare idoneum est uel ipsum per se illitum. Porrò adiunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interficit, & cum aceto ualenter psoras detergit. Cardamomum, παρὰ τὸ ἄμωμον, quod non secus Latinè atque Græcè uocatur. Arabibus Cardameni: seu Cordumeni: Italicæ Cardamomo: Germanis, Cardamomelin: Hispanis Grana de paraysso.

Cardamomi uires ex Galeno.

Nomina.

NARDVS INDICA. Νάρδος. NARDVM. CAP. VI.

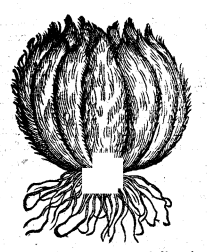

†breui. μικρὸν i. parua.

DVo Nardi genera: unum Indicum, alterum Syriacum appellatur, non quòd in Syria proueniat sed quòd montis in quo oritur, pars una ad Syrios, pars altera ad Indos flectitur. Ex hoc Syriaci genere, præcipuum est recens, & leue, largam gerens comam, flauũ colore, perquàm odoratum, ac cyperum redolens, † breui spica, amaro sapore, linguam siccante, quod diu in sua odoris gratia permaneat. Ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis uocatur, à fluuio Gange, apud quem enascitur, montem præterfluente: quod genus ob multam loci, in quo prodit, uliginem, uiribus infirmius est, atq; procerius adolescit, plures ferens spicas, ab unica radice comosas, unaq; conuolutas, ac grauiter olentes. Montanum autem odoratius, spica breui ac mutila, odore cypero uicino, cæteras habens Syriaci dotes. Est & genus quoddam, cui Sampharitico nomen locus indidit frutice breui, in magnas se spargens spicas, candidiore interim medio caule, hircorum virus supra modum redolente: quod improbatur: madefactum uendi solet. quod uitium ex eo deprehenditur, quod candida sit spica, & squalida, suaq; careat lanugine. Adulteratur stibio cum aqua, aut palmeo uino, inspissationis ponderisque causa inspirato. Intueri autem oportet, si lutum radicibus insideat, & incerniculo puluerem excutere, eluendis manibus utilem. Vim habent excalfactoriam, & exiccantem. Vrinam mouent: aluum potu sistunt: uuluæ profluuia, saniemque apposita supprimunt. Nauseæ ex aqua frigida auxiliantur, & stomachi rosionibus, inflationi, iecinori, regio morbo, renum uitijs. Aquæ autem incoctæ fotu ad insessum, uuluæ inflammationibus medentur. ad glabras oculorum genas ualent: siquidem eas ad densiorem pilum reducunt. perfusis humore corporibus insparguntur. Miscentur antidotis, & in fictili nouo non picato ad ocularia medicamenta reconduntur, trita in farinam, & cum uino in pastillos coacta.

Frutice breui, non legit Oribasius, neque ullũ exẽplar.

Nardum

NARDVM officinæ Nardi ſpicam appellant. Sed non deſunt, qui credant Indicam nardum in Italiam non aduehi ob regionis diſtantiam, Syriacam opinantes eſſe, qua noſtro ęuo ſeplaſiarij utuntur: tametſi (ut inquit Dioſcorides) in Syria non oriatur, uerùm ideo Syriacã dici, quòd ea montis parte proueniat, quæ ſtectitur ad Syirios. At cùm inter Indos, & Syrios ampliſſimæ interponantur regiones, nempe deſerta Arabia, Perſis, Carmania, Gedroſia, Darangia, aliíq; nonnullæ, quæ ultra quatuor millia milliariorum continent, neſciuerim profectò, quonam pacto fieri poſſit, ut mons ille ad Gangem poſitus, altera parte Syriam tam faciliter reſpiciat, ut Nardus ea parte prouenies Syriaca dici mereatur. Quo fit, ut quandoque mecum diſquirere incerit, eam potius à Syraſtene regione, quæ ad Indicum fluuium eſt, Syrij nomen ſibi aſciuiſſe, quam à Syria. quandoquidem, ſi Ptolemæus uera referi, mons in India uiſitur, qui à Gange fluuio ad Syraſtenem extenditur.

o Abſurdum enim eſſet credere, Nardum ad nos non deferri ex India, cùm in Syria nuſquam prouenia t, cumq; nulla Indiæ aromata, nulla diſtantiæ habita ratione, per carouanas (ut uocant) in Alexandriam Aegypti cõ uehantur: cùm quibus nec temerè credendum eſt, quin Nardum etiam conuehant mercatores; præſertim cùm certò ſciam, Nardum Venetias ex Alexandria afferri: nec eam alibi, quàm in India naſci, Dioſcoridis teſtimonio ſatis apertè monſtretur; etſi Plinius contra ſcribat naſci in Syria Nardum, præter eam quam India mittit Syriacam Dioſcoridi appellatam. Cæterùm Manardus Ferrarienſis, officinarum nardum nec Indicam, nec Syriacã eſſe cẽſet. In cuius ſententiã non equidẽ pedibus eo, etſi medicæ materiæ is clariſſimus fuerit indagator. quippe quoniã Venetijs pluribus in locis Nardi ingẽtẽ copiã uidi, leuis, comoſæ, perquàm odoratæ, cyperũ redolẽtis, ſtuę, ſubamaræ, & manſæ non modò linguam exiccantis, ſed odorem etiam non iniucundum per os aſpergentis, nullisq; deficientibus notis, quibus optima nardus ex Dioſcoridis ſententia explorari poteſt. Sed plerunque accidit, dum per Indicum, & Arabicum mare in Alexandriam defertur, & inde Venetias, ut aſcito ſibi naris humore (id nanque facilè fit, quòd Nardus ſit ſiccißima) uel ſitum contrahat, uel ſubputreſcat: unde poſtea amiſſa ſuaueolentia, grauiter oleat. Quo fit, ut hac in re Manardum longè hallucinatum crediderim: qui ſi rectè perpendiſſet quæ nardi pars ſit ſpica, atq; in emporiis, ubi numeroſa, præſtantißimaq; uiſitur, accuratius ipſam exiſtet, ſelectamq;, & uncorruptam Nardum minimè nouiſſet, lib. VI. epiſt. III. ſcribit, Galenum de nardi ſpica, quæ antidotis admiſceatur, loquentem, radicem quidem, non ſpicam intelligere. Et utinam, inquit, quæ nobis affertur legitima eſſet: ſed quòd ea ipſa non ſit, cognoſcitur, quòd nulla odoris ſuauitate commendetur. Et lib. VIII. epiſt. I. inquit. Galenus lib. I. de antidotis in theriacæ compoſitione Nardi radicem tantùmmodo admiſcet, eo quòd uiribus ipſa præſtantior ſit: ſpicam uerò paruipendit, & pro nihilo habet. Quod ſane declarat, Manardum hanc Galeni ſententiam perperam accepiſſe, atque etiam Nardi hiſtoriam ignoraſſe. quandoquidem nardi radix nil a liud eſt, quàm ſpica, ut ipſemet teſtatur Galenus eodem de antidotis libro. ſic inquiẽs. Iubet Andromachus adiicere nardum indicam: ea uerò eſt, quam ſpicam uocant: non quòd ſpica ſit, radix etenim eſt, ſed quę ſpicæ formam refert. Quibus palàm eſt, idem eſſe nardi ſpicam, & nardi radicem, ut etiamnum declarat idẽ Galenus lib. IX. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos in Philonis antidotũ ſcribens, dum inquit. Quin & nardi ipſius drachmam unam coniiciendam cenſet, quã falſi nominis radicem dixit, quandoquidem ſpica nardi nominatur. Quapropter idem lib. VIII. ſimp. medic. de Nardo capit facturus, illud inſcripſit, Nardi ſpica, utpote quæ pars ſit in tota ſtirpe præſtantior, minimè quidem ignorans, ſe radicem nardi deſcribere. Nam ſi ſenſiſſet, ſpicam à radice differre, eam planè ſilentio præteriiſſet tanquam inutilem, & capiti nomen indidiſſet aut generaliter ab ipſa Nardo, aut à radice tantùm, uti uiribus præſtantiore. Manardo ſubſcribit, & quidem

o male, nouus quidam rei plantariæ cenſor, Nardum inquiens, quod ad nos affertur, nec Indicum, nec Syriacum eſt, ſed Gangiticum. Quo argumento quis facile noſſe poteſt, quam diligenter hic pertus herbarius perlegerit Dioſcoridem, quamq; in Geographorum libris fuerit uerſatus. Sed neſcio quis tam fuerit amens, qui dixerit plantas, quæ circa Tyberim naſcuntur, non eſſe Italicas. Atqui Gangiticum Nardum Indicum eſſe apertiſſimè teſtatur Dioſcorides ſic inquiens. τῆς δὲ ἰνδικῆς ὑμάλιτις. λέγεται γαγγῖτις ἄκανθος ποταμὸ παρόμοιος τῇ ὄρυζῃ γάγγῃ καλουμένῃ. Ideſt ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis uocatur à Fluuio Gange, apud quem naſcitur montem præterfluente. Sed an Gangitis noſtrum ſit, uel quod in monte naſcitur, difficile quidem ob eas, quas diximus rationes, quempiam affirmare poſſe cenſeo. In hoc, ac longè maiori uerſatur errore Braſſauolus. ſiquidem ſuo de ſimplicium examine Nardi ſpicam non modò non eſſe radicem cenſet, ſed nullius uſus eam exiſtimat, ſic inquiens. Venetiis ſpicam, caulem, & radicem emes, quanuis & ipſi adulterent. Iubeo autem radicem, & caulem emere, quoniam hæc apud antiquos auctores, ut Dioſcoridẽ, & Galenũ magis in uſu medico ſunt, quàm ſpica: quippe folia abiicit Dioſcorides; ad nos tamen ſpica non defertur, ſed radix. Hæc ille. Sed mehercule quantum ex Dioſcoridis ſcriptis percipere potui, nunquam hactenus ſum conſecutus, quòd ipſe ex omnibus nardi partibus aliam præferat, quàm ſpica. Quòd autem crediderit ipſe ſpicam in Nardo uiribus magis præſtare, qu ám cæteræ eius partes; quòdq; cùm de Nardo ſcribit, tantùm de ſpica intelligat, apertè oſtendit, cùm inquit. Ex nardo Syriaca dicta melior eſt recens, & leuis largam gerens comam. &c. Quippe leuitas, ac comæ magnitudo, nullis nardi partibus, præter quàm ſpicæ competunt; præſertimq; cùm ipſa non uacet cæteris notis, quas illi tribuit Dioſcorides. Ad hæc nulli ſanè incompertum exiſtimo, Dioſcoridem huiuſce libri initio in prohandis tantùm radicibus, quæ odore commendantur, operam impendere, nempe iridis, acori, mei, nardi, phu, aſari, & huiuſmodi ſtirpium generum, non autem in efferendis caulibus, floribus, foliis, ac ſpicis, quæ caulium ſummitatibus innaſcantur. Quo fit, ut etiam fateri liceat, Braſſauolum ignoraſſe ſpicam ipſam eſſe nardi radicem: quin potius pro certo credidiſſe in plantæ ipſius nardi cacumine, non in radice oriri ſpicam, quæ tamen Galeno teſte radix eſt, & cæteris nardi partibus præſtantior, quandoquidem

Nardi Indicę, & Syriacę conſideratio.

Manardi error.

Spica nardi eſt nardi radix.

Error cuiuſdã

Braſſauoli error.

dem ſi aliter res ſe haberet, commoda longè plura radicibus ex more reddere Dioſcorides, quàm ſp. c.ꝛ. Quòd præterea Galenus plus laudauerit Nardi caules, quàm ſpicam (ut aſſerit Braſauolus) nuſquam compertum habeo. Cæterùm quanta ſententiæ inconſtantia Nardi hiſtoriam idem deſcripſerit, ex ſuo poſteriori ſimplicium examine, in quo ultimam manum impoſuiſſe fatetur, facilè conijcitur, duem ſenem ſecum colloquentem inſtruit, his uerbis. Ne igitur in his montibus Nardum quæras, ſed Venetijs ſpicam, caulem, & radicem emes. At ſuci ipſius ſtatim oblitus uidetur non multis poſt lineis, cùm inquit. Aliud uerò ſunt ſpicæ, & flos, quæ ad nos non afferuntur. Ex quo facilè crediderim, ipſum non modò Nardi hiſtoriam confudiſſe, atque etiam quod peius eſt, corrupiſſe, ſed etiam ſibi ipſi, uel potius ſeni uerba dediſſe, primùm nanque ait Venetijs ſpicam, caulem, & radicem reperiri: mox ſpicâ ad nos aduehi negat. Sed ante hos hac in re Plinium quoq; grauiter hallucinatum inuenio: quippe qui libro & capite XII. in Nardi ipſius hiſtoria lõgè diſſideat à Dioſcoride & Galeno, quin & à cæteris materiæ dicæ auctoribus, dũ ita ſcribit. Nardum frutex eſt grauis, & craſſa radice, ſed breui, ac nigra, fragili; quamuis pingui, ſitum redolente, cyperi odore, aſpero ſapore: folio paruo, deſonũ. Cacumina in Ariſtas ſe ſpargunt: ideo gemina dote Nardi ſpicas, ac folia celebrant. hæc Plinius. Cuius doctrinam ſecuti, non modò Ferrarienſes illi, ſed Hermolaus, & Ruellius, ipſi quoque pariter aberrarunt. ſiquidem Ruellius (ut puto) nulla alia de cauſa aſſerit, ſe in officinis Nardum uidiſſe, cui inerant dotes omnes illi à Plinio redditæ, quàm ut Plinianam tueretur lectionem. Quod tamen falſum eſſe arbitramur. Ego enim tametſi Nardi quàm plurimum in Venetis officinis diligenter examinauerim, ac ſelegerim; aliud tamen, quàm ſpicam uidere mihi non licuit. Quapropter nullum inueniri Nardum exiſtimo, quod in caulium cacumine ſpicas proferat, quemadmodum tradidit Plinius, aſſerit Ruellius, & contendit Braſauolus, contra Galeni, & Dioſcoridis ſententiam. Qui Nardum deſcribit plures ferre ſpicas, non quidem à caulibus, ſed ab una tantum radice prouenientes: non tamen quòd alia radix uiribus præſtans ſpicis ipſis ſubſit, ſed quoniam, cùm plures in radice ſint ſpicæ, neceſſe eſt, ut baſi, uel firmamento aliquo conſtituantur, à quo originem trahant, ut in allio & lilij radicibus conſpicitur. Quod pro explorato confiteri poſſum, cùm ſæpenumero Venetijs Nardi ſpicas ceſpites uiderim, tum figura tum etiam ſpicarum connexu allium referentes, ut unuſquiſque pro arbitrio experiri poterit. Verùm enimuero ut probè reſpondeam ſit omnibus ferè obiectionibus, dicimus, quòd ſi fortè reperiuntur, qui aſſerarent illas eſſe proprias Nardi radices, quæ capillaceis fibris à ſpicarum baſi oriuntur, ut in allio, cæpis, ac bulbaceis omnibus uiſitur, & ea propter ſpicas ijs adnexas non eſſe Nardi radices, ſed per ſe partes ab his admodũ differentes, poteſt eorum obiectio facilè dilui Theophraſti teſtimonio, Siquidem is lib. primo cap. x. de plantarũ hiſtoria, apertè declarat, in allio, cæpis, bulbis, lilijs, ac alijs eius generis, et per cõſequẽs in ſpica nõ ſolùm dici radices ea capillamenta, quæ bulbaceis illarum plantarum capitibus ſubijciuntur, ſed etiam id bulbaceum totum, quod terra reconditur. Et ut res ipſa clarior omnibus ſit, generali regula expreſſum uoluit, quòd totum id in quauis planta, quod ſub terra obruitur, radix commodiſſimè dicatur. Proinde uidetur Nardum ipſam inter radices idem memoraſſe Theophraſtus lib. IX. cap. VII. de plantarum hiſtoria; his uerbis. Quibus ad unguenta utuntur, hæc ferè ſunt, caſia, cinnamomum, cardamomum, nardus, nasrum, balſamum, aſpalathus, ſtyrax, iris, narta, coſtus, panaces, crocum, myrrha, cyperus, iuncus, calamus, ſampſuchum, lotus, anethum. Horum alia radices, alia cortices, alia rami, alia ligna, alia ſemina, alia lacrymæ, alia flores. Quibus palàm eſt, non poſſe Nardum niſi inter radices recenſeri, cùm nec corticis, nec ligni, nec rami, nec floris, nec ſeminis, nec tandem lacrymæ ſpeciem præ ſe ferat. Quod cùm rectè ſenſiſſet Galenus tum libro I. de antidotis, tum. IX. de compoſitione medicam. ſecundum locos, Nardi ſpicam radicem eſſe declarauit. Verùm lõgè ab omni Nardo diſtat NARDVS ITALICA, quæ noſtris uulgò uocatur Spigo. Cuius etiam generis ea eſt planta, quam aliqui uulgò appellant Lauanda, alij uerò Lauendula, adeò ut hæc fœmina, illa uerò mas in eo genere à quàm plurimis uocitentur. Mas folio conſtat latiore, longiore, craſſiore, robuſtiore, albidioreq; quàm fœmina. Sed utraque planta fruticoſa, ac lignoſa, ſtœchadis aut roſmarini modo, immanis referta eſt foliis longiuſculis anguſtiuſculisq; è quorum medio iuncei exeunt cauliculi, quadranguli, tenues, dodrantalem longitudinem excedentes: in quorum cacumine flores exeunt ſpicati, colore purpureo, quãuis in fœmina dilutiores, patentioresque odore fragrantes, uerùm uſque adeo acuto, ut nares feriat. Excalfaciunt, & exiccant ambo ordine ſecundo completo, uel tertio inchoante, uiribus à Nardis omnibus nõ longè recedentibus. Conferunt omnibus cerebri ægritudinibus à frigido prouenientibus: Epilepticis, apoplecticis, ueternoſis, conuulſis, reſolutiſq; auxiliantur: uentriculum roborant, et iecur ab infarctu liberant: quin & obſtructos lienes iuuant: uterum calefaciunt: et menſa

Hermolai & Ruellij error.

Diluitio cuiuſdam obiectionis.

NARDVS ITALICA.

Nardus Italica.

Nardi Italicæ hiſtoria.

Nardi Italicæ uires.

Nardi Italicæ uires.

Digitized by Google

LAVENDVLA.

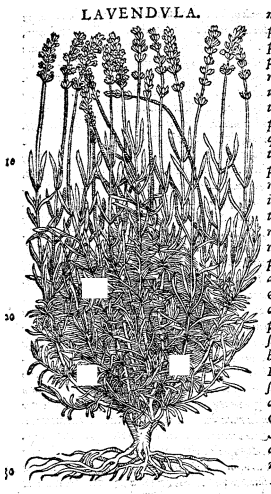

mẽſes,& ſecundas educunt. Flores ex uino ferue factũ urinam pellunt, & flatus diſſoluunt illiti. Datur decoctum è floribus paratum utiliter morbo regio allectis ab infarctu iocinoris,& præſertim ſi cum Marrubio,cinnamomo,& fœniculi, & aſparagi radicibus incoquantur. colluuntur item eodem decocto utiliter in dolore dentes rheumatiſmis præſertim obnoxij:ſtillatitia florum aqua potu duorum cochlearium menſura, deperditam reddit loquelam,& cardiacam ſanat. præſtat quoque ad animi deliquia non ſolum pota, ſed etiam naribus illita. Fit è floribus ſtillatitium oleum uitreis organis. quod propriè unguentarij uulgò uocant olio de Spigo, odoris adeò acerrimi,ut cætera odoramenta ſuperet. quo fit, ut extra officinas illud aſſeruent, ne moſchi,ambari, zibetti, aliorumq; unguentorum,& aromatũ ſuauitatem intercipiat. Nardi Indicæ uires ſcripſit Galenus lib. VIII. de ſimplicium medicamentorum facultate, ſic inquiens. Nardi ſpica excalfacit exceſſu primo, & deſiccat ſecundo iam completo. Compoſita eſt ex adſtringente ſufficienter ſubſtantia, & aeri calida non multa, & quadam leuiter amara. Ex his conſtans facultatibus radix & ad iecur, & ad ſtomachum rationabiliter conuenit tũ potatum extrinſecus impoſita. Vrinam ciet, morſus ſtomachi ſanat: in uentre,ac inteſtinis conſiſtentes fluxiones deſiccat,ad hæc & eas, quæ in capite, & thorace. Valentior eſt uocata Indica,nigriorq; quã Syriaca uocata. Νάρδος & νάσσε σάγχος ſic Græcis dicitur,ut Latinis Nardum,& Nardus, ſeu Nardi ſpica: Mauritanis, Stumbel, aut Seubel: Italis ſpigo nardo, Germanis Edelfrembd, Vuolriechent, Spicken nardi: Hiſpanis, Azũbar, aut Eſpiga ſil: Gallis, aſpic do ultremer. Boemis Nardus indyanski. At uulgaris nardus, Italis ſpigo. Germanis Gemeinem ſpica nardo. Boemi ſpica nard: Gallis lauande maſſe. Lauendula uero Italis lauanda: Germanis lauendel: Boemis lauend uia: Gallis lauande femelle.

Florum nardi uires.

Nardi Indicæ uires ex Gal.

Nomina.

Νάρδος κελτικὴ.

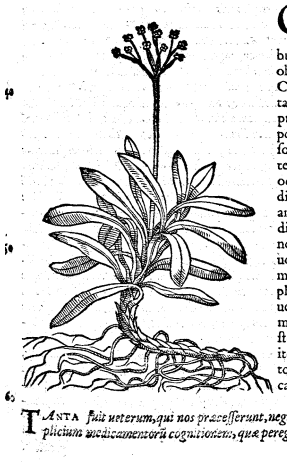

NARDVM CELTICVM CAP. VII.

CELTICVM Nardum naſcitur in Liguriæ alpibus, aliungia patrio nomine appellatum: prouenitque in Iſtria. a Exiguè fruticat, & cum radicibus in manuales faſciculos componitur. Folia habet b oblonga, colore in c flauum languido; florem luteum. Caulium,& radicum duntaxat uſus eſt, & odoris ſuauitas. unde pridie faſciculos aqua abluere expedit,& exempta terra,pauito ſolo atque humenti,ſubiecta charta reponere,poſtridie repurgare. ſiquidem utile, cum acero ſo alienoque propter humoris uim,non excutitur. Adulteratur impoſita herba ſimili, quæ hirculus uocatur, ab odoris grauitate. Sed facilis cognitio: nanque herba candidior eſt,ſine caule,minus oblõgis foliis, radice neque amara,neque odorata,uti uerum Nardum eſt. Itaque radices,atque cauliculi,abiectis foliis,triti ſecernuntur, uino excipiuntur,digeruntur; in paſtillos, & ita fictili uo diligenter operto,aſſeruari debent. Laudatur maximè,recens, iucundi odoris, radice numeroſa cohærens, plenum,nec fragile. Ad eadem,que Syriacum,pollet: ſed uehementius urinam cit.& ſtomaco utilius eſt. Inflammationibus iecinoris,& felle ſuffuſis auxiliatur. Contra ſtomachi inflationes, cum abſinthij decocto bibitur: item aduerſus lienem,renum & ueſicæ uitia, & uenenatos ictus, ex uino. Additur in malagmata, potiones, & calfacientia unguenta.

a θαμνίσκος μίκρος. i. paruus frutex.

b ὑπομήκη. i. ſublõga legit uulgata editio, Oribaſius uero ἐπιμήκη

c Ola exem. ὑπόξανθα. i. ſubrufa.

Nardi Celticæ conditio.

TANTA fuit ueterum, qui nos præceſſerunt, negligentia, ne dicam ignorantia, ut non modò in ueram ſimplicium medicamentorũ cognitionem, quæ peregrina ex longinquis terrarum partibus aduehuntur, probatiſſimorum

Digitized by Google

tissimorum auctorum ope, uenire non elaborauerint; sed ne minimā quidem curam adhibuerint, communi reipu blicæ beneficio, ut de his saltem quæ in quam plurimis Italiæ locis, ac alijs non longè distantibus inueniuntur, quicquam lucis assequerentur, ac posteris relinquerent. quin potius in suis multò uidentur negligentiores, quàm in alienis. Nascitur Celtica nardus in Liguriæ alpibus, nascitur, & in Istria, pariterq; in montibus non longè à Villaco Carinthiæ oppido, et Iudemburgio Stiriæ: attamen non ob id legitima in multis uisitur officinis: nec fortasse in ijs uideretur, nisi his nostris lucubrationibus annis superioribus Italico sermone editis, pharmacopolæ plures diligentiores redditi, medicam materiam accuratius expendere cœpissent. Sed id magis detestandum uidetur, quòd ijs in regionibus, ubi Celtica nardus nascitur, magis hallucinētur homines, quàm alibi: siquidem Genuæ, quæ Liguriæ est ciuitas (nisi iam admoniti respiscant) aliisq; finitimis locis, ubi Celtica nardus facilè haberi potest, tam medici, quàm seplasiarij aliorum ignorantiam secuti, illius loco, Lauanda sic uocata, uel nostrate Nardo passim utuntur. Quæ quantum in historia omnibus notis, non dicam uiribus, à Celtica nardo discrepent, quicunque primùm rem optime perpenderit, ac deinde notas, & qualitates illi à Dioscoride redditas, cum Lauandæ, nostratisq; Nardi notis comparauerit, manifestum eorum lapsum facilè incusare poterit, quippe Celtica nardus in breuem, exiguamq; plantam consurgit: Lauanda uerò, & socia nardus magno exoriuntur cespite ramusculis proceris, densissimisq;, comantibus foliys. Illa folia fert subrubea, et flores flauo colore: hæ autem foliys consurgunt meanis, floribus spicatis, & colore purpurascentibus. Illius caule, & radicibus utimur, quòd hisce partibus maximè polleat: harum uerò tantum flores commendātur. Quod satis clarè demonstrat, quàm facilè decipiantur, qui tam leuibus & falsis feruntur opinionibus. Verùm quanquam (ut in superioris Nardi meritione diximus) communi omnium sententia compertum sit, Lauandæ, spicæq; nostratis facultas ad omnia Nardi genera propius accedere; hoc tamen eos ab errore non uindicat, qui Lauandam Celticam nardum esse contendunt. Præterea non desunt pharmacopolæ rei herbariæ penitus ignari, qui pro Celtica nardo plantā quandam incognitam emant humi repentem, caule longo reflexoq;, cuius folia quæ colore subflauo constant, adeo densa ac minuta sunt, ut potius muscosam arborum, & lapidum materiam, quàm aliud repræsentent. At quod in uestiendis caulis ipsius ramusculis, eos tam densè circundant, ut ferè spicæ effigiem præse ferant, pro Celtica nardo ab impostoribus uenditur sed hæc haud amarescit, nec ullæ odoris præstantia commendatur. Huius imaginem dabimus inferius, ubi de arboreo musco disseremus. Cæterùm ignens legitimæ nardi Celticæ prouentus habetur in Stiria Austriæ & Carinthiæ contermina, ubi Iudemburgenſia rura suis è montibus quotannis innumeros cōportant fasciculos, quibus magnos admodum replent saccos, & mercatoribus uendunt, qui in Syriam, et Aegyptum mercimonia conuehunt. Siquidem (ut ferunt) Syrijs, & Aegyptijs Celtica nardus maximè expetitur, ut balneis eam imponant, quibus frequenter utuntur. Celticam nardum ad me primùm misit Petrus Salicetus clarissimus medicus ex Grazio Stiriæ oppido: in cuius plantis & spicæ in radicibus, & folia, & flores in caule (ut appicta figura demonstrat) nullo impedimento cernebantur, adeo ut à Dioscoridis historia nulla ex parte recederent: nec ulla tamen spicæ in eius cacumine uidebatur, uti Ruellius & Brasauolus in Indica nasci scripserunt. Quamobrem nobis quoque iam liceat literis memoriæq; mandare Celticam nardum non modò in Liguria, & Istria prouenire; sed etiam in Stiria, Carinthia, ac etiā alijs fortasse locis. quippe superiore anno ego huius nardi nonnullas inueni plantas in quodam Vipaci monte, qui tantum uiginti millia passuum à Goritia distat. Verùm si eo destituantur medici, commodè Indicam supponere poterunt. An uerò Celtica nardus sit Saliunca, aut non, de qua Virgilius, & Plinius scripsere, etsi hæc inter se nullam habere cognationem pluribus cōprobare possem; ciam tamen ea parum, uel nihil rei medicæ conferant, silentio inuoluenda duximus. quanquam eruditissimus Leonicenus non animaduertens Dioscoridem Aliungiam, non Saliuncam Celticam nardum appellasse, Plinium accusat. qua in re ipse potius deceptus fuisse uidetur: quemadmodum & Fuchsius, uir alioqui nostræ ætatis clarissimus. Is quidem in suo libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, ubi Diathamarō expendit, Celticam nardum à Saliunca nihil differre existimat. Plinius tamen locis separatis de utraque, tanquam herbis inter se differentibus tractauit. Neque ea notis tantùm dissident apud antiquos auctores, sed etiam natali solo. Dioscoridi enim Celtica nardus in Liguriæ alpibus, atque in Istria prouenit. Plinio uerò Saliunca in Pannonia, & Noricis nascitur. Itaque Fuchsius ut Ruelij sententiam secutus, qui Celticam nardum Dioscoridi Saliuncam apellari affirmat, ita mihi & à ueritate defecisse, & unà cum illo errasse creditur. quandoquidem Celtica nardus Dioscoride ἀκύρωμα, non σαλώνα uocatur. Cæterùm Saliuncam Plinio aliam ab ea esse plantam, de qua Virgilius meminit in Bucolicis, ut Anguillarius contendit, non ita facile consentiam, tum quòd Seruij authoritas in simplicium censura perinde ac in Grammatica mihi probanda non sit, tum quòd nullo authorum testimonio probare nitatur Anguillarius; nil aliud Virgilio esse Saliuncam, quàm anemonem, grammatici tantum illius authoritate fretus, qui nec lactucas rectè fortasse nouit. Scribit quidem Seruius Saliuncam uulgo uocari Orcitunicam, cum tamen nec illam (ni fallor) nouerit unquam. Sed qua ratione aut authoritate, Orcitunicam, de qua, nemo est, qui meminerit, Anemonem fecerit Anguillarius, nec ipse dicit, nec ego conijcere possum: Miror tamen hominē hunc rei herbariæ peritum, in re tam graui, tam leuibus, tamq; uulgaribus nititi argumentis. Sed is fortasse conducibilius sibi fore putat, nouī aliquid in medium afferre, quàm de his grauiori iudicio differere. Ego sanè etsi parum in hac facultate sim uersatus, haudquaquam tamen dixerim Anemonem, proceram satis plantam, uocari Vergilio humilem: Nam & ipsa Virgilij comparatio: nostræ astipulatus sententiæ. Quippe qui, ut Mopsum plurimum laudaret, ei tantum credere dicit, Amyntam, quantum Saliunca humillima herba, puniceis cedit rosetis, facta coparatione à pumila planta ad roseta. Nec præterea placet Anguillarij ipsius opinio de Hirculo herba, quam à Samphoritico Nardo, quod in India nascitur, nihil differre putat. Siquidem Hirculus herba est, Celticæ nardo similis, non quidem nardi genus, ut Samphoriticum; ita à loco in quo prouenit,

Seplasiariorū quorundā error.

Leonicenj, & Fuchsij opinio improbata.

Nardi Celticæ uires ex Galen.

Anguillarij opinio reprobata.

ꝓ ouenit, denominatum.& in magnas ſe ſpicas diffundens.Sed fortaſſe,quòd hircum redoleat, hirculum id eſſe cenſet Anguillarius,cum quo Celticam Nardum adulterari ſcribit Dioſcorides.Sed non omnes herbæ, quæ hircino ſunt odore, hirculi ſunt appellandæ.At qui ſi quis plura de Saliunca uidere cupit, noſtras legat epiſtolas Ioãni Cratoni inſcriptas. Meminit Celticæ nardi Galenus lib.VIII.de ſimp.med fac.bis uerbis. Nardus Celtica iam dictis nardis ſimilis quadantenus in genere facultatis eſt. Cæterum ad omnia imbecillior, præter quàm ad prouocandum urinam.ſiquidē calidior illis eſt,ſed minus adſtringit. Quæ plāta Græcis Νάρδος κελτικὴ Latinis Nomina.
item Nardus Celtica:ſeu Nardum Celticum apellatur:Italis uerò Nardo Celtico.

Νάρδος ὀρεινὴ

NARDVS MONTANA. CAP. VIII.

MOntanum Nardum [quod ab aliquibus thylacitis,& niris appellatur] in Cilicia,& Syria naſcitur:Embitar legit καυλὸς,caule & foliis eryngio ſimilibus,minoribus,minimè tamen ſpinoſis, aſperisq;.Radicibus binis nititur,aut pluribus,nigris,odoratis,ceu haſtulæ regiæ,ſed longè gracilioribus, † & longè minoribus. † Neque caulem,neque fructum,neque florem profert.Ad eadem,ad quæ Celticum efficax. Oribaſius nõ legit concluſa.

VIdetur in hoc capite Dioſcorides non parum à ſe ipſo diſſentire, quòd ſcripſerit primum montanam Nardum caule, & foliis eſſe eryngio ſimilibus: mox prope capitis calcem eam ſcribat neq; caulem,neq; fructum,neq; florē proferre. Quapropter exiſtimat tũ Ruellius, tum etiam Marcellus id facilè accidiſſe ſcriptorum incuria, qui uocum uicinitate decepti καυλὲς *pro* κλάδους, *uel* κλώνας *ſcripſerunt.Verùm cùm hæ dictiones ramos, uel ſurculos deſignent,quæ nomina potius arboribus conueniunt quàm herbis,ſintq; idem rami in arboribus, quod caules in herbis;idcirco non uidetur hic locus, ut illi fortaſſe putant, à mendis uindicatus.Cæterum non erediderim ego, Dioſcoridem, qui eſt hac in facultate facilè princeps,& quem antiqua, & ſecuta ætas tantopere commendat,in tam paucis ſui oblitum, adeoq; turpiter lapſũ fuiſſe.quinimmo nobis relinquitur ſuſpicio, quòd ommino in altera capitis parte uitium aliquod acceſſerit, non harum uocum uicinitate, ſed potius ſcriptorum dormitantium negligentia, uel uigilantium temeritate. Quo factum eſt, ut hactenus incertus dubiuſq; fuerim, an hæc planta in Italia proueniat,uel aliunde eò aſſeratur.Nardi montanæ imaginem,quam hic excudi curauimus,miſit ad me Claris. Medicus,& rei plantariæ indagator maximus Vliſſes Aldrouandus Bononienſis, quæ etſi folia Eringij non habeat,cum tamen cætera correſpondeant,& in hoc capite plures habeantur mendæ, haudquaquam abducar quin credam montanam hanc eſſe Nardum præſertim cum radices perquàm bellè correſpondeant,tum facie,tum odoris fragrantia quæ à cæteris nardi generibus non diſſentit. Braſauolus Ferrarienſis Indicæ nardi uice montanæ plurimum ad nos afferri è Cilicia ſcribit,eamq; propriè montanam exiſtimat, cuius paſſim in officinis eſt uſus.Sed qua ratione ductus nouam hanc protulerit opinionem,ipſe certè neſcio: Nardus enim montana radices habet aſphodelo ſimiles,non utique ſpicatas,leues,comoſas,quemadmodum ea, qua utimur ex India aduecta.Niſi fortaſſe Braſauolus uoluerit Indicam nardum ideo montanam appellare,quòd in mõtibus oriatur. Ita quidem eius ſententiam ueram eſſe putarem,non tamen à rei herbariæ peritis acceptam iri.Nardi montanæ uires ſcripſit Galen.lib.VIII.ſimp.med.ſic inquiens.Nardus Montana,quæ et thylacitis,& pyritis nuncupatur, plurima in Cilicia naſcitur:ſed prædictis debilior eſt.* Νάρδος ὀρεινὴ *Græcis,Nardus montana,ſiue Nardũ montanum Latinis,Nardo montano Italis nominatur.*

Nardi montanæ confideratio.

Nardi mont. uires ex Gal.

Nomina.

† *In Oribaſio, qui ſimplicium deſcriptiones Dioſcoridi acceptas refert, legitur* καλλίτερα, *hoc eſt, candidiores. quòd Nardus montana conſtet radicibus aſphodeli non ſolùm minoribus,& gracilioribus,ſed etiam candidioribus.*

† *Nulla quidem diſſimulanda eſt ratio,qua probatiſſimi quique ſcriptores ueteres à mendis, quæ eorum ſcripta temporum iniuria,& multorum imperitia contraxerunt,uindicari poſſint. In hoc capite Dioſcoridem deprauatum eſſe,ita ut etiam à ſeipſo diſſideat,manifeſtum eſt:in qua autem parte uitium lateat,quodq; illud ſit, dubiæ ſeruantur opiniones. Verùm etſi nos quoque eius rei incertos eſſe antea ſcripſimus; nunc tamen inclinat animus, ut in hoc loco mendum ſubeſſe,illudq; ex malo uocis Græcæ intellectu ortum eſſe arbitremur.Siquidem uerbum* φέρει *non profert, ſed pro* συμφέρει, *ideſt confert, accipiendum fuit. Itaque non* ὅτε δὲ καυλὸς, ὅτε καρπὸς, ὅτε ἄνθος φέρει, *ut uulgati codices habent, & legerunt interpretes,ſed* ὅτε δὲ καυλὸς, ὅτε καρπὸς, ὅτε ἄνθος συμφέρει, *hoc eſt,Neque caulis,neque fructus,neque flos confert,prodeſſe,legendum eſſe iudicamus. Etenim radicis, utpote odoratæ,*

odoratæ, usus præcipuè commendatur, non aliarum partium, quæ ut odore carent ita etiam inutiles habendæ sunt. Et certè facilis potuit esse error librarij Græci imperiti, uel potius temerarij, casus nominum mutantis ad ineptam ac incongruam huic loco uerbi illius significationem. Subscribunt huic nostræ castigationi cum alij rei herbariæ studiosi, tum Grabiel Falloppius Mutinensis uir & ingenio & doctrina celebris, tum etiam Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, medicus non uulgaris eruditionis. Nardum montanam appellatum Græcè Νάρδος ὀρεινὴ, Italice Nardo montano.

Ἄσαρον, ASARVM. CAP. IX.

† Addit Catac. βοτάνη δυώδης σφαιωτική. i. herba odorata coronaria. Meũ uero habet ὃ δὲ νάρδον ἀγραν λέγεσθαι δύναται. Conclusa non legit Oribasius. † Antiquum exemp. leg. πικρότερα. i. densiora. Ruel. autem uidetur legisse. μικρότερα. a Meum exemp. leg. αὐδὲν μεταξὺ τῶν φυλλῶν πρὸς τὴ ῥίζη, κυκλοῦ ὑστικώμα κυτιῶδες φέροντες. i. flos inter folia ad radicem cyaneus cytinum hyoscyami referens. b Catac. addit λεπτὰ. i, leuiter. c Meum exemp. ἑλικὸς γεγράφα. i. limile uinaceis. d Meum exemp. πολλὰ. Catac. uerò πάλαι. e Exemplaria omnia ad radices hæc tantum referunt. f Meum exemp. habet καὶ βίχι. i. tuffi, g Ista dicuntur continua oratione cum aliis.

† Asarum † [quod & ipsum aliqui syluestre nardum appellant] hederæ folij † minoribus multò, rotundioribusque [a] floribus cytino hyoscyami similibus, purpureis, inter folia proximè radicem emicantibus, [b] odoratis: in quibus [c] semen acinosum. † Cauliculos habet angulosos, aspe- 2
ros, & molles: radices numerosas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini non dissimiles, [d] longè tamen graciliores, odoratas, excalfacientes, & quæ linguam uehementer mordent. [e] Excalfactoriam uim habet: urinam ciet: hydropicis, & uetusto coxendicum dolori [f] prodest. [g] Radices senis drachmis ex aqua mulsa potæ, menses trahunt: & uentri albi modo purgant. In unguenta additur. Vmbrosis montibus prouenit: sed plurimum in Ponto, Prygia, Illyrico, & Italiæ Iustinensi agro.

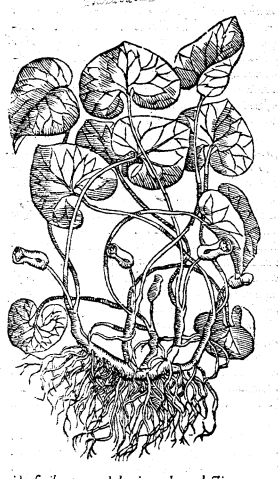

ASARVM.

Plinij tutela aduersus Brasauolum.

NVllam nostris temporibus officinæ ponunt differentiam inter Asarum, & baccharem: quinimmo uno ore ferè omnes Asarum Baccharam appellant, adeò ut & nomina hæc corrumpant, et res ipsas confundant. At quantum notis, & uiribus inter se differant, is rectè iudicet, qui harum stirpium historias accuratius perpenderit: differunt enim inter se admodum Asarum & baccharis, ut diffusius libro tertio disseremus. Asarum itaque procul dubio illa fuerit planta, quæ uulgò Baccharis falsò appellatur, cùm nullis ab historia dissideat notis. Cæterùm Brasauolus in Plinium spiculum contorsit, cùm dicat ipsum eo etiam in errore uersari, ut Asarum baccharem esse existimauerit. Sed profectò nesciuerim ego, quarationè illud Brasauolus in Plinium scripserit. quippe qui libro XXI. cap. I. eos accerrimè arguat, qui baccharem, & syluestrem nardum idem esse contendunt, his uerbis. Sed eorum quoque error corrigendus est, qui baccharem rusticum nardum appellauere: est enim alia herba sic cognominata, quã Græci Asaron uocant, cuius speciem, figuramq; diximus in nardi generibus. hæc Plinius. Quibus palàm est, Plinium seipsum à Brasauolo defendisse. Porrò si etiam Plinij ætate non deerant, qui Asaron baccharem uocitarent, non mirum fuerit, si in hunc usque diem protracta hæc sit appellatio. In qua fortasse perseuerantes ueterum nonnulli Dioscoridis Asaro eas ferè oẽs facultates reddidere præter auctoris mentem, quas ipse libro tertio baccharidi adscripsit. quod facilius ad credendum uulgus allexit, Asarum, & baccharem nomine tantum differre. Verùm cùm recentiorum quorundam diligentia ac doctrina id totum Dioscordi additum deprehensum sit, eo quòd diuersis tum libris, tum capitibus ipse de his disseruerit; cùmque Orbasium, & Serapionem uiderint de Asaro ex Dioscoride scribentes, adulterinam hanc lectionem non admittere, id totum, quod eò accesserat præter auctoris

Asari uires ex Mesue.

sententiam, tanquam illegitimum abdicarunt. Asari uires scripsit Mesues inter deiectoria medicamenta, ubi sic habet. Excalfacit asarum ordine secundo, & siccat tertio. Attenuat, reserat, resoluit, & prouocat; adstrictione tamen non uacat. Bibitum non modò uomitiones ciet, sed & per aluum ducit, & per urinam, pituitam, & bilem deijcit. Roboratur tamen admisto caprino sero, aut nardo, aut hydromelite. At manifestius pituitam, quã & bilem educit. quo fit, ut coxendicum cæterarumq; compagnũ dolore uexatis non obscurè opituletur: præsertim si sero maceretur, uel decoquatur. Facit mirum in modum ad iocinoris & lienis infarctus, scirrhosq; tumores.

Quamobrem

Quamobrem ſubeuntibus cutem aquis, fellisq́; ſuffuſionibus datur maximo iuuamento uino maceratum. Conſert item diuturnis febribus, iisq́; præſertim, quæ ex contumaci inſtrictu prouenium. Oleum macerationis ipſius admiſto ladano, dorſi ſpondylis inunctis ſudorem cõmouet: leuiter tñ coqui debet, nã ſi diu feruerit, uim ferè oẽm deperdit. neq; ẽt diuturna indiget cõtritione; diutius enim cõteritu facilius uomitiones, quàm aluum ciet. Hæc Meſues. à quo edocti fortaſſe, in Germania Ruſtici tertianam febrem, & quartanam curant, epoto Aſari, ex uino, decocto, Melle, Maci, cynnamomo, & id genus aromatibus additis. Bibunt enim huius decocti calidi cyathum unum, alij quotidie, alij alternis diebus, itaque aluum ſubducunt. Et quandoque bilem, aut pituitam uomitionibus reddunt. Accedente autem paroxiſmo, dorſalem ſpinam, et plantas pedum inungunt oleo calido, in quo Aſarum diu fuerit infolatum, & deinde in lecto ſe componunt calido. Sic enim horror minuitur, & ſudor copioſus funditur. Eſt

& planta in montibus, naſcens in Boemia, cuius hic imaginem damus, quam ASARINAM uocare libuit, quòd Aſaro congener uideatur. Repit hæc humi folio Aſaro rotundiore, ac ſcabriore leuiter circumſerrato, cauliculis piloſis, floribus melinis anthemidis modo ſed longe minoribus, haud inodoris. Radices habet tenues, longasq́;, ſummà tellure repentes, acuto guſtu, quadam cum leuiuſcula amaritudine, id quod calidum, ſiccumq́; temperamentum indicat. Vim habet abſtergendi modicam, ſed attenuandi, incidendi, aperiendiq́; magis præſtantem. Pota drachmæ pondere ex muſſa ſiue oxymelite aluum exoluit, ducitq́; craſſam pituitam & atros humores. Ideoq́; hanc nouã quidam herbarij præferunt ad Morbi Gallici dolores, & articularios morbos. Datur quoq; utiliter hydropicis, & morbo regio laborantibus. Sunt qui ad comitiales, & reſolutos eam propinandam conſulant, nempe aut herbam per ſe ſe, aut eius decoctum. Cit urinam, & menſes. Et uermes interficit. Legitur Autumno, & ſiccatur in umbra, unà cum radicibus, Aſari meminit Galenus lib. v i. ſimp. med. ſic inquiens. Aſari radices utiles ſunt, facultate ſimiles radicibus acori, intenſiores tamen. Itaq́; ex iis, quæ de illis prodita ſunt hic faciendа coniectura. Hactenus Galenus. A cuius ſententia (ſit tamen cum uenia dictum) maximè diſſentio. ſiquidem cum nulla in acoro deiectoria ſit facultas, & Aſarum, ut Dioſcorides inquit, Meſues fatetur, & nobis experimento compertum eſt, ueratri modo expurgat, & bilem, pituitamq́; & ſupernè, & infernè propellat, non uideo ſanè, cur acoro in omnibus ſuis facultatibus tam facilè comparari poſſit. Planta Græcis ἀσαρον ac etiã νάρδος ἀγρία uocata: Latinis Aſarum, & Nardum ſylueſtre appellatur: Arabibus, Aſaron: Italis Aſaro, & Bacchara: Germanis, Haſelwurtz: Hiſpanis, Aſara baccharа. Gallis, Cabaret.

Afarinæ conſideratio.

Afarinæ uires

Afarivires ex Galeno.

Nomina.

ASARINA.

† *Hæc uerba ut in Ruellio inuenimus, ita reliquimus. Sed admonendum eſſe lectorem duximus, ea non legi in Græcis noſtris codicibus, neque à Serapione referri, quod argumento eſt illa Dioſcoridi accreuiſſe. Suſpicionem augere, uel potius ita eſſe confirmare potest Oribaſius, qui Dioſcoridem tranſcripſit, & hæc uerba non habet. Sunt tamen Græcè ſic ſcripta: ἔχον καυλία γονιοειδῆ, ζωστραχέα, ἁβρά. Id eſt: Habens cauliculos angulosos, ſubaſperos, raros.*

a Meum μὴ σωσιλ. i. in medio concauum.

b Oribaſius non legit, nec ullum exem.

c Oribaſius non legit uilloſa ſed ὑποβεβλωμένα ἔχει. i. ſubagnatas radiculas habet

d Oia ἐκφ. σχοινος. tantum habent.

Phu maius & eius hiſtoria.

PHV. CAP. X.

[a] PHV, quod & aliqui ſylueſtrem nardum appellant, naſcitur in Ponto; folio oluſatri, aut elaphoboſci: caule cubitali, aut altiore, læui, [a] cauo, molli, in purpuram vergente, geniculis intercepto: floribus narciſſo proximis, maioribus, [b] tenerioribus, & ex albicante purpureis: radice ſuperius ad digiti minoris craſsitudinem, ex obliquo [c] villoſa in nigri veratri, aut iunci [d] odorati modum: capillamentis inuicem contextis, flaueſcentibus, odoratis, cum quadam odoris grauitate nardum æmulantibus. Excalfacit: vrinam mouet, ſi ſicca potui detur. Decoctum eadem præſtare poteſt, ad lateris etiam dolorem efficax: menſes cit. antidotis inſeritur. Adulteratur radice ruſci admiſta. Sed maleficium deprehenditur: quoniam hæc dura eſt, & frangenti contumax, ſine vlla odoris gratia.

[a] PHV *trium habetur generum. Maius, minus, & exiguum. Maius folio eſt Scabioſæ, maiori tamen, nec tot ſectionibus diuiſo, caule cubitali aut altiore, læui, cauo, molli, in purpuram vergente, geniculis intercepto, in cuius ſummitate florida extat umbella, floſculis in purpuram albicantibus. Radicem habet minimi digiti*

PHV MAGNVM. PHV PARVVM.

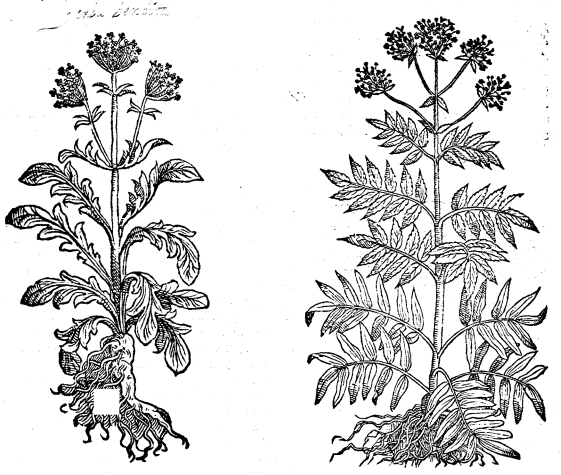

digiti craſsitudine agnatis ex obliquo multis prodeuntibus fibris, Acoriue modo, capillamentisq; inuicem contextis, flauescentibus, odoratis, quadam cum odoris grauitate Nardum æmulantibus. Naſcitur in montibus, uligmoſo ſolo: ac etiam in campeſtribus, unde hoc tempore in hortos & uiridaria transfertur. Minus omnibus cognitum foliis eſt Fraxini uel Sorbi, læuibus, nigricantibus, humi acubantibus. Caulem & umbellam gerit, ut maius, ſed magis habetur exiguum in omnibus ſuis partibus. Radices habet numeroſas, albicantes, inuicem cõplicatas, Succiſæ uocatæ æmulas, odore cum quadam grauitate iucundo, Nardi modo. Naſcitur humectis ſolo. Exiguum, folio eſt maioris effigie, ſed admodum paruo, caule anguloſo, dodrantali, in cuius ſummitate umbella exit exigua. Colore, ut in aliis generibus dictum eſt. Radix illi parua, albicans, è qua numeroſa oriuntur capillamenta iucundi odoris. Naſcitur in montibus, aquoſo ſolo, & in pratis paluſtribus. Hanc non deſunt qui putent Nardum eſſe montanam, ſed decipiuntur. Legitur in autumno omnium radices. Cæterum non poſſum non fateri, eos omnes bene ſentire, qui maiorem Valerianam ſic uocatam, legitimum eſſe Phu aſſerunt. Quippe radices primum forma, odore, colore, ac cæteris in uniuerſum notis ab iis, quæ ſibi Phu ipſum adſciſcit, haud quaquam recedunt. Indicant idem & folia, & caules: illa enim oluſatro non ſunt diſſimilia: hi uerò adoleſcunt cubitali menſura proceriores, leues, inanes, molles, geniculati, & in purpuram uergentes. Flores tamen obſtare uidentur, qui in Phu lilij, uel narciſſi effigiẽ præ ſe ferunt, nõ aũt umbellæ, uel muſcarij ſpeciem, ut in maiori Valeriana uiſantur: quanquã floſculi per ſe oẽs, qui ũbellã cõficiunt, forma narciſſinos referãt, in purpurã albicãtes. Quo fit, ut cum Ruellio exiſtimãdum putauerim, hæc de floribus uerba eſſe à ſcriptoribus in Dioſcoride depraua ta. Nanque uideturnoſtræ Valeriana, omnibus tum notis, tum qualitatibus adeò cum Phu conuenire, ut ue uera dici poſſit, non aliud, quàm ipſum Phu ad unguem referre. Etſi non deſint (ut audio) qui profiteantur Phu alterum à Valeriana ſe inueniſſe, quod floribus narciſſi proueniat. At quia id pro certo compertum non habeo, & quia non deſunt, qui talia fabulentur, non eſt, quid hac in re certi affirmare poſſim. Phu minoris radicibus ſuillorum in modum delectantur cati, adeò, ut è longinquo iis olfactis, adueniant, atque inuentas deuorent, continuò dum eas erodunt, atque delingunt, præſolatio murmurantes, tanta eſt huius plantæ cum catis ſympathia. Omnia genera, odore commendantur: proinde eas ueſtibus quidam interponunt. Præſtat phu ad uenenoſorum ictus, ex uino potum, & aduerſus peſtilentiam non modo hauſtum, ſed etiam olfactum. Valet ad ſtrangurian eius decoctum potum. Datur quoque utiliter anheloſis, & tuſſientibus, præſertim ſi coquatur cum dulci radice, uuis paſſis, & ſemine aniſi. Deuorata radix flatus pellit. Tota planta uirens unà cum radicibus contuſa, & capiti delenti illita, dolores, & punctiones mulcet. Facit & ad oculorum uitia; ubi albo uino decoquatur. Et deinde uuũ in oculum inſtilletur. Additur in potionibus uulnerũ intrinſecorũ magno uulnamento. Phu (ut ſcriptum reliquit Gal. lib. VIII. ſimp. med.) odoratũ quodãmodo eſt. Huius herbæ radix nardo uiribus ſimilis, ſed tamen ad pla

Phu minus.

Phu exiguum

Phuvires Matthiolo.

Phu uires ex Galeno.

PHV MINIMVM.

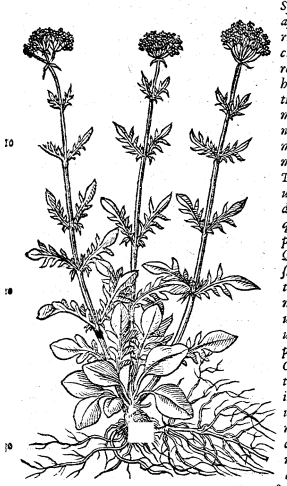

raq; infirmior. Vrinam plus mouet, quàm aut Indica, aut Syriaca Nardus: similiter autem ut Celtica. Simile Phu asserit ipse Gal. esse Carpesium, cuius cùm nullibi meminerit Dioſcorides, ut rectè sciri possit quidnam senioribus Græcis fuerit Carpesium, in primis Galeni testimonio eius uires & formam describam: is enim lib. VII. simp. med. sic habet. CARPESIVM simile est uocato Phu, non gustu tantùm, sed & facultate. Sed plus habet tenuitatis: proinde magis eo etiam uiscerum obstructiones extergit, & urinam mouet, renesq; calculis degrauatos expurgat. Non tamen eatenus tenuium est partium, ut liceat loco cinnamomi, si non ad manum sit, usurpare, sicuti faciebat Quintus. Præstantius est Carpesium Ponticum Laertio: non tamen uel ipsum cinnamomi uiribus uicinum est, imo non paruo deterius optima cassia. Nuncupatur utrunque à montibus quibusdam Pamphiliæ, in quibus nascitur. Ingensq; eius prouentus est in Syria. Et primo libro de antidotis inquit. Quintus (ut aiunt) quoties cinnamomum deerat, Carpesium ut quod uiribus nihil ab optima cassia differret, in theriacæ compositione imponebat. Ego ideirco eius plurimum mecum attuli ex ea peregrinatione, qua orientis prouincias adij, diligenterq; repositum nunc usq; multum seruo; quod odorem etiamnum & saporem, si non qualem prius habeat, certè nondum exoletum retinet. Est autem Carpesium herba phu appellato genere similis, ualentior tamen, atque odoratum quiddam spirans. Plurimum hoc in Sida Pamphiliæ nascitur, emiturque propterea illic uilissimo pretio. Quocirca si quis nostrum illuc accesserit, Carpesij plurimum emat, cùm id sibi longo tempore duraturum nouerit. Tenuia autem sunt sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. Eius duo reperiuntur genera; unum quod laertium; alterum, quod ponticum cognominatur, à monte, in quo nascuntur utraque nomen adepta, sed ponticum melius est. Quod cùm eius non parum haberem, permultis medicamentis admiscui, in quibus phu uocata imponi debuerat. Est enim Carpesium phu simile, ualentius tamen, & in quo (ut dixi) nonnihil odoratæ qualitatis gustu odoratuq; sentitur. hactenus Galenus. Verùm quid hac tempestate sit Carpesium, arduum sanè fuerit explicare & mihi, & cæteris materiæ medicæ scriptoribus. Tametsi Hermolaus, Ruellius, Fuchsius, ac etiã Monachi Mesuem exponentes pro certo explorata habeant, Auicennæ, Serapionis, & Actuarij auctoritatibus innixi, fructus piperi similes, qui uulgo Cubebæ uocantur, legitimum esse carpesium. Siquidem Serapio quod Galeno carpesium uocatur, sub cubebæ nomine ipsius Galeni testimonio sic describit. Cubebe est medicina facultate, & sapore Phu non absimilis. quamuis longè tenuior. quare obstruiones totius corporis aperit, urinam ciet, & calculos renum pellit. In hac ferè sententia uersatur & Auicenna cubebas carpesium appellans: quemadmodum & Actuarius, qui Mauritanorum nomina secutus, in quibusdam medicamentis Carpesium imponit, quod à barbaris κομβέβας uocari ait. Quibus auctoritatibus luce clarius patet, quòd Galeni carpesium, & Arabum cubebæ nulla ex parte differunt. Veruntamen illud animaduertendum est, quòd eos in errore uersari existimem, qui credunt (ut Hermolaus, Ruellius, & Fuchsius) uulgares seplasiariorũ cubebas illas referre, de quibus scripsere Serapio, Auicẽna, et Actuarius. quãdoquidẽ qui dixerit cubebas plantæ fructum, uel semen esse, eorum reperio neminem: nec minus probari posse patere, id usquã dixisse Galenum. qui carpesium describit his uerbis. λεπτὰ δ' ἐστὶ τὰ κάρφη, παραπλήσια τοῖς ἀπὸ κασσίας τῶν κλημάτων hoc est. Sunt autem tenuia sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. Ipsiusq; Phu & odore, & facultatibus adsimilat. Quapropter cùm tantùm Phu radices in usum medicum ueniant, facilè dici potest, carpesium Galeno potius radicum esse sarmenta, quàm caulium: & præcipuè cùm asserat diu asseruari posse quandoquidem solidiores sunt radices, quàm caules, qui facilè in omni herbarum genere flaccescunt, & pereunt. Præterea cùm Galenus aliàs cinnamomi uirgulta ellebori radicibus cõparauerit, hic mirũ uideri nõ debet, si idẽ contra sarmẽtosas carpe sũ radices cinnamomi uirgultis similes fecerit. Adde ẽt, quod in plãtis nõ solùm caules sarmẽtosi, uerũ ẽt radices plures sarmentosæ Dioscoridi appellãtur. Quo fit, ut crediderim Fuchsiũ in suis Paradoxis immeritò impugnasse Leonicenum. Ad hæc gustantibus nobis uulgares officinarum cubebas, nullum prorsus Phu saporem deprehendimus. Quod manifestè indicat uulgares cubebas, nec Arabum cubebas esse, nec Galeni carpesium. Ob id igitur, ubi & apud Græcos carpesium medicamentis admistum reperitur, & cubebæ apud Mauritanos, pinu eorum uice, cùm sit carpesio in omnibus persimile, uel cassia, potius quàm cubebæ uulgaris usus, erunt subiicienda. Iacobus Syluius inter recentiores apprimè doctus, quanquam nouit cubebas nostrates carpesium non esse; non tamen animaduertit, nec etiam Serapionis, aliorumq; Arabum esse cubebas. Aberrauit in cubebarum historia etiam Serapio, quippe quicquid Dioscorides de ruſco scriptum reliquit, is cubebis perperam reddidit.

Carpesij consideratio.

Quorundam doctorum uirorum opinio reprobata.

Leonicenus à Fuchsij calumnia defenditur.

Syluij error.

Cuius

Cubebarum vulgarium cõfideratio.

Cuius autem stirpis fructus vulgares CVBEBAE sint, quid affirmare possim non habeo, cùm ex orientali plaga nobis peregrinæ afferantur. Etsi eas dixerim odoratas esse baccas, racematim coherentes, corymborum hederæ modo, q ui gustui præter odoris gratiam, acrimoniam & amaroris tantillum relinquunt. Quibus constat, quòd excalfacere ualeant tertij ordinis initio, & siccent in fine eius. Quamobrem languentem ex pituita uentriculum, uel etiã ex flatu roborant: pectus à lentis crassisq; humoribus expurgant. Lienẽ iuuant, flatus discutiũt, & frigidis uteri affectibus auxiliãtur. Diu cũ mastiche mãsæ, pituitã à capite trahũt, & cerebrũ roborãr. Quod uerò Græcis omnibus, aliquibus etiã ἀγρία νάρδος dicitur: Latinis, Pbu, & sylueſtris Nardus: Arabibus, Fu: Italis, Valeriana: Germanis, Baldrian: Hiſpanis, herua benedicta: Gallis, Valeriane: Boemis Kopytnik.

Nomina.

Μαλαβάθρου. MALABATHRVM. CAP. XI.

Oribaſius nõ legit inclusa.

MAlabatrum [arbitrantur aliqui esse Indici nardi folium, falsi quadam odoris cognatione: permulta enim nardum olent, quemadmodum phu, asarum, niris. Secus autem res se habet: nanque Malabathrum folium sui generis est, quod Indicæ gignunt paludes, lentis palustris modo innatans aquis, sine radice. Id collectum statim lino transuitur, & siccatum reconditur. Tradunt siccatis æstiuo feruore aquis, humum aridis fruticibus uri: quod ubi non euenerit, ne amplius quidem renasci.] Laudatur recens, ex candido nigricans, integrum nec fragile, odore caput feriens, quòd diu in sua ui odore permaneat, & nardum sapore imitetur, nullo salis gustu. Infirmum verò, & minutim contusum, præsertim si carioſum virus olet, vitioſum est. Easdem nardo sortitur uires: sed efficacius omnia præstat. Vrinam vehementius ciet, ac stomacho magis prodest Malabathri vis. Lippitudinibus, inflammationibusq; tritum, & in vino feruefactum commodè illinitur. Subditum linguæ, oris halitum, & suauitatem commendat. Vestium quoque odorem interpositum seruat & ab erosione tuetur.

Malabathri consideratio.

MAlabathrum, quod plerique folium Indicum uocant, qui hac ætate uiderit, habeo neminẽ. Nascitur (ut Dioscorides inquit) in India paluſtribus tantùm locis, aquis absque radice innatans, lenticulæ aquaticæ modo. Sed nec inde amplius ad nos aduehitur quòd fortasse indigenarum culpa perierit in India, quemadmodum & balsamum in Syria. Etenim Dioscorides refert, Malabathrum non renasci, nisi siccatis æstiuo feruore aquis, humus aridis fruticibus perturbatur. Quod cùm iandiu fortè non sit à natura factum, uel potius sit ab indigenis omissum ob eorum negligentiam, facilè posteà euenire potuit, ut Malabathri genus omnino deperditum sit. Plinius lib. XII. cap. XXVII. duorum meminit generum, quorum alterum arboris cuiusdam Syriacæ folium esse ait, his uerbis. Dat & Malabathrum Syria, arborem folio conuoluto, arido colore, ex quo exprimitur oleum ad unguenta. Fertilior est eiusdem Aegyptus: laudatius tamen ex India uenit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo, odoratius croco, nigricans, ſcabrumq;, quodam salis gustu. Minus probatur cãdidũ. Celerrimè situm in uetustate sentit. Sapor eius nardo similis esse debet sub lingua. Odor uerò in uino sub feruefacti antecedit alios. hactenus Plinius. Qui tamẽ præter Dioscoridis sentẽtiã præstantius Malabathrum duxit, quod falsum est, nõ quod insulsum. Sed nõ desunt recentiores rei plãtariæ professores, qui sibi persuadent alia quoq; haberi folij genera præter Indicũ Malabathrũ, Galeni primũ testimonio freti, q is ĩ uno, et eodẽ medicamẽto Malabathrini, & foliati unguenti meminerit cũ in libris de comp. med. secundum locos, tum de sanitate tuenda. Deinde, quod apud Iureconsultos trium foliorum fiat mentio, lib. Digestorum trigesimonono, Titulo quarto de publicanis, & uectigalibus. Ego uerò lõgè aliter rẽ hanc se habere crediderim, q (quãtũ uiderim legerimq;) nõ scripserint tractauerintq; Dioscorides, et Galenus nisi de uno tãtũ folio, nẽpe de Malabathrino, nec ullus inuenitur autor, qui de pluribus scripserit inter Græcos. Id quod affirmat unũ tãtũ folium fuisse apud antiquos. Nec obstat quod Galenus Malabathrini & foliati unguenti meminerit in uno, & eodẽ medicamento, quemadmodum Nardini, & spicati, Siquidẽ mihi quidem perpetuò persuasi Malabathrinum apud Galenum non differre à folio, quòd Folium, & Malabathrum diuersa sint medicamenta, sed quod diuersa fuerit parandi eiusmodi unguentorum ratio, alterũ foliatum, alterum Malabathrinũ uocarit Antiquitas, differẽtiæ tantũ causa. Quẽadmodum eadem de causa alterum Sampsuchinum, alterum Amaracinum appellat Dioscorides, quum tamen nil aliud sit Sampsuchum quàm Amaracus. Atqui illis uenia danda est, quòd primis in uiridarijs detenti, ad intima, & sacraria Galeni loca non penetrauerint. Idem quoque sentio de spicato, & Nardino, apud Galenũ, cum nihil à Spica differat Nardus. Nec aliter, mea quidem sententia, res se habere potest. Nanque si Malabathrum & Folium, Spica & Nardus diuersæ essent plantæ, haud dubium est, quin Galenus ambarum meminisset in libris de simp. med. facultatibus. Id quod etiam non pretermisisset Dioscorides. Quantum uerò ad Iureconsultorum autoritatem attinet, neganerim ego nunquam trium foliorum ibi fieri mentionem, nempe Malabathrini, Barbarici, & Pentaspheri. Atqui non tamen affirmauerim titulo illi Digestorum esse credendum, quòd pluribus ibi scatent mendis, Nam Cassamum (ita ibi legitur) Thuriana, Aroma Indicum, Alchelusia, Sargogalla, Omerabicum, Carpasum, opus Busicum, Ferrum Indicum, Folium pentaspherum de quo nullus antiquorum meminit, & alia non nulla, quæ ibi deprauatè leguntur, & legi debebant, Cancamum, Thymiama, Ammoniacum, Agallochum, Sarcocolla, Gummi Arabicum, Carpesium, opus Byssinum, Ebenum Indicum, affirmant quidem nihil solidi, meriq; de solido Pentaspharo ibi haberi: quin etiam, nec fortasse de barbarico, de quibus nihil apud Theophrastum, Dioscoridem, Galenum, Plinium posteritatis memoriæ traditum est. Cæterum demus nos hæc tria reperiri folia apud Iureconsultos, & concedamus hæc omnia olim compotasse ad nos mercimoniorum Negotiatores: probabunt ne ob id qui

Plinij Malabathrum.

Folij mentio apud Iurecon sultos.

Malabatrini, et foliati unguenti explicatio.

Locus digestorum Iureconsultorum emendatus.

qui tria faciunt foliorum genera, tria illa apud Iureconſultos genere, aut ſpecie inter ſe differre? Minime gentium, ſed cognoscere tantum dicant oportet, à regionibus in quibus prouenit folium, aut à foliorum latitudine, angustiane, ſibi comparato. Quemadmodum enim cognomine tantum à locis impoſito differunt Rha indicum à Rhapontico, Coſtum Indicum ab Arabico, & Syriaco, Iris Illyrica à Macedonica, & Africana, Indica Nardus à Syriaca, Amomum Armeniacum, à Medico, Crocum Coryceum à Lycio & Cyrenaico, Styrax Cabalites à Piſidica, & Cilica. Thus Arabicum ab Indico, Chia maſtiche à Cretica, Lacca Cambaitis à Sumatrina. Manna Orientalis à Calabrina, & alia plura medicamenta ab aliis: eadem profectò ratione tenendum eſt Folium Barbaricum, à Malabathrino Indico, cognomine tantum differre. Cum enim ſcribat Strabo lib. xvi. ſeſtnoquinto ſuæ Geographiæ ea omnia in aromatum & plantarum genere oriri in Arabia & Aethiopia, ſub qua Barbariam Geographi ponunt, quæ in India Auſtrali prouenianr, nihil ſanè uetat, quin in Barbaria Malabathrum quoque naſcatur. Sed iam ad pentaſphærum me confero, quod non Pentaſphærum legi debere cenſeo, ſed potius Hadroſphærum, aut Meſoſphærum, aut microſphærum. Siquidem Plinius de Nardi foliis ſcribens lib. & cap. xij. trium horum meminit, non quòd ſpecie aut genere differant, ſed amplitudine tantũ, & anguſtia foliorum, quæ in una & eadẽ plãta, alia maiora, alia minora, alia minima habeãtur. Nec alia de cauſa ſelegiſſe ea negotiatores cenſendi eſt, quàm quòd hæc pluris, illa minoris uenderentur. Id quod manifeſtò indicare uidetur Plinius eodem loco his uerbis, folia diuſſere annonam ab amplitudine, Hadroſphærum uocatur maioribus foliis pretio. x. xxx. Quod minore folio eſt Meſoſphærum appellatur. Emitur denarijs ſexaginta. Laudatiſſimum Microſphærum, è minimis foliis. pretium eius. x. lxxv. Hæc ille. Sed uereor ne hic Plinius deceptus ſit, quemadmodum in uniuerſa ipſius Nardi Hiſtoria. in qua plura fabuloſa deprehenduntur, immo, & ne unà cum aliis quibuſdam crediderit Malabathrum eſſe Indici Nardi folium, falſus odoris cognatione, ut rectè libro primo de Malabathro ſcribens adnotauit Dioſcorides; quod non deeſſent ſuo tempore, qui falſa hac opinione ducerentur. Nanque non reperio apud ipſum, nec apud Galenum, aliosq; antiquos Græcos, qui de Nardi foliis uſquam meminerit, nec ea in medicum, aut aliũ uſum uerterit; immo ea ſilentio præterierunt omnes tanquam ſuperuacua, & nullius uſus. Qua in ſententia confirmat me Arrianus, quippe qui ſcribat in Periplo tres ferè ſimiles Malabathri differentias ſic inquiens: Poſt hanc autem regionem, ſub ipſo Borea extrinſecus in quodam loco, ubi mare deſinit, mediterranea quædam maxima ciuitas eſt, quæ Thina dicitur. Ex hac lana, cùm rudis, tum elaborata, tum in ſerica lintea contexta, Barigazam per Bactra, terreſtri itinere primum atque inde in lymiricam per Gangem fluuium deportantur. In Thinam autem hanc non facile peruenitur. Rarò enim illinc homines, ſiq; pauci exeunt. Locus autem ſub ipſa Vrſa minore ſitus eſt. Dicitur autem conterminus eſſe his partibus, quæ deductæ, auerſæque ſunt, à Ponto, & Caſpio mari, ubi palus Mæotica, quæ proxima eſt, in mare ſe ſe exonerat. Quotannis autem in confinia Thinæ gens quædam uentitat. Corporibus breues, ſed horridi, & lata facie aliqui, (& ut paucis dicam, bi Sefatæ nuncupari dicuntur) qui adductis ſecum uxoribus, & liberis, uagantur ad tempus, & confluent, ferentes magna onera, & culcitras, bis quæ ex crudæ uitis folis fieri ſolent non eſt ſimiles. Hærent autem uno aliquo in loco, & ipſorum regioni, & Thinæ incolis confini. Ac prædas agunt ad aliquot dies, culcitras, quæ diximus ſibi ſubſternẽtes. Tandem domũ in interiores ſuæ regionis ſedes ſe recipiunt. Qui autem de eorum diſceſſu certi fiunt, in ea loca confluunt, & ſtragula colligant, & eneruantes calamos, quos petros uocant, duplicantes folia, rotundantesq; ea calamorum uillis conſuunt. Hinc tria genera efficiuntur. E maiore enim folio, quod Hadroſphærum Malabathrum dicitur: è minore Meſoſphærum, ex minimo uerò Microſphærum. Atque hinc ſunt tria genera Malabathri quæ in Indiam poſtea deportantur: Hæc ad literam Arrianus. Quibus facilè adducor ad credendum Pentaſphærum non eſſe per ſe genus, & depraua tè legi in Iureconſultorum digeſtis, ita ut cenſeam unicum tantum eſſe folium, nempe Malabathrum, & Syriacum Plinij Malabathrum potius fabuloſum eſſe, quàm uerum. Cæterum ex præſcriptis Arriani uerbis facilè quisquam intelliget quàm fraudulenter, ne dicam infideliter citauerit ex eodem Arriano Malabathri hiſtoriam nouus quidam reiplantariæ Ψ&δοτωντίας, dum mecum, immo potius ſecum, de Malabathro contendit. Quippe qui ſcribat gloriari Arrianum ſe reperiſſe Malabathri copiam (quod falſiſſimum eſt, nec uſquam apud Arrianum extat) dum litora, & oras rubri maris legeret. At qui ne ſolo hoc mendacio ſuã ornaret in nos calumniam, corollarium addidit, nempe, quòd ſcribat idem Thinam urbem ſitam eſſe in ſinu Erythræi maris, ad quam quotannis gens ex Arabia proficiſcatur. Taceo alias fabulas, quas ex eodem authore ſibi fingit, ut tantum uiciſſe uideatur. Porrò fortaſſe cenſebat ſycophanta ille, qui miſſellum hunc docuit, non alibi fortaſſe reperiri Arriani Periplum, quàm in ſua bibliotheca. ſed quid plura de his, qui meretricum modo frontem perfricuere, quique dolis tantum, & impoſturis aliorum labores inſectantur? Errant præterea recentiorum nonnulli, in cenſendo Thembul (quidam hoc quoque Folij genus faciunt) quòd putant hoc differre ab Indorum Betel. Nihil enim inter ſe differunt. Siquidem, quod Indi Betel uocant, Arabes, & Perſæ Tembul, & Tember appellant. Id illi continuè mandunt, tam in otio, quàm in negotio, quòd putent ſecundæ ualetudini multum conferre, corporibus uires addere, uenerem augere, cor & cerebrum roborare. Vbi autem copioſius eãtur mẽtem mouet. Iccirco mulieres Tarnaſari in defunctũ mariti rogum ſe ipſas iniecturæ, tantum illius uorant, ut amentes efficiantur. Id aqua aſpergunt, qua ſoluta ſit calx è conchis parata, ac tum demum ueſciatur eo. ſed hæc perperam tranſcripſit nouus quidam herbariæ rei indagator, quippe qui hæc folia calce uel cinere circumuoluta, ab Indis deuorari ſcribit: ſed tam ſuaue obſonium mihi non uender. Excalfacit Malabathrum (ut author eſt Auicenna) ſiccatque ordine ſecundo. φύλλον ſic Græcè, Latinè autem Malabathrum, & Folium appellatur: Italicè, Malabathro, & Folio Indiano,

Non pentaſphærum, ſed Hadroſphærum, aut Meſoſphærum legendum in ſſ.

Plinius in narratione hiſtoria deceptus.

Malabathri hiſtoria ex Arriano.

Hadroſphærum. Meſoſphærũ. Microſphærũ

Sycophantæ cuiuſdam calumnia depulſa.

Quorundam error.

Tẽbul.

Nomina.

Digitized by Google

Κασία

CASSIA. CAP. XII.

CAsia,cuius complura sunt genera,iuxta [a] odoriferam Arabiam gignitur,crassi corticis sarmento:folijs [b] piperis. Eligenda est fuluescens,pulchri coloris, corallij æmula, [c] perquàm angusta, longa, [d] crassa,& fistulosa,gustu mordens,& cum [e] aliquanto feruore adstringens, aromatica, uinoso odore:cuiusmodi est,quæ ab incolis achy appellatur, ab Alexandriæ negotiatoribus daphnitis. Huic præfertur crassa,purpurea,& nigricans,zigir cognomine, quæ rosam odore imitatur, præcipui in medicina usus. Secundum locum tenet antedicta. Tertia,cui Mosylitico blasto, id est, germini cognomen est. Reliquæ uiles, ut quæ asyphemum dicitur,nigra, insuauis, cortice tenui, ac rimoso: & quæ darca,& citro uocitatur barbaro nomine. Similior huic est pseudocassia, quàm ut explicari possit,quæ gustu coarguitur,cum nec acris,nec odorata sit, hærentemq; medullæ corticem habeat. Inuenitur etiam lata quædam fistula, mollis, leuis, [f] furculosa: antedictæ præfertur. Damnatur candicans,scabra,hircinum uirus redolens, & [g] quæ tenui fistula & scabra cute sit. Vim obtinet calfaciendi,urinam ciendi,siccandi, & leniter adstringendi. Conuenit ad medicamenta oculorum, quæ præstandæ claritatis gratia cõcinnantur,& ad malagmata:lentigines tollit cum melle illita: menses trahit: contra uiperarum ictus pota auxiliatur: aduersus intestina inflammationes omnes,& renum uitia,pota proficit: fœminis in folio desidentibus, aut suffimentis, prodest ad dilatationem uuluæ. Et duplo pondere medicamentis mista,cinnamomi uicem supplet, si ipsum desit: nam eosdem effectus præbet. Ad plurima perquàm utilis est.

Κιννάμωμον

CINNAMOMVM. CAP. XIII.

CInnamomi genera plura, patrium sibi nomen uendicantia. Præfertur tamen Mosyliticum, quòd cassiæ,cui mosyliti nomen est,aliquam referat effigiem: sed in eo genere recens, nigrum, ex uinoso in cinereum uergens,læue, tenuibus ramulis, ac frequentibus [a] nodis cinctum, perquàm iucundè olens. Optimi fere indicium, iucundi odoris proprietate constat: inuenitur enim cum optimo,eoq; quod peculiare est,odor rutæ,aut cardamomo proximus. Insuper acre,mordens,& cum calfactione quadantenus salsum, [b] quod non citò confricant asperum; aut frianti lanuginosum, læuibus tamen [c] internodijs apparcat. Si certior fieri uoles.uellito ab radice [d] furculum. facilis est huiusce modi probatio: nanq; fragmenta miscellanea quædam esse uidentur. Quæ autem meijus spirant, suo halitu, cùm nares primùm consuluntur, olfactum explentia, deterioris dignotionem impediunt. Est etiam montanum,crassum, pumilum, fuluescens admodum. Tertium à Mosylitico, perquàm suauiter olet,nigrum, [e] fruticosum,paucis intercedentibus geniculis. Quartum fungosum,candicans,aspectu tuberosum uile, ac friabile, magnam habens radicem,quæ cassiam planè repræsentat. Quintum genus odore nares feriens,fubrufum,& cortice fuluæ cassiæ simile, tangenti firmum,minus [f] neruosum densa radice firmatum. Ijs,quæ thuris, cassiæ, myrti, aut amomi odorem spirant, minus suauitatis ineft. Deligito scabrum,album,rugosum: [g] at læue, & lignosum circa radicem, ut inutile, reijcito. Est etiamnum simile aliud,cui pseudocinnamomo cognomen est,uile,inualidi odoris, solura rumque uirium. Vocatur etiam zingiber, cùm tamen sit xylocinnamomum, præbens quandam cinnamomi faciem. Est autem lignosum cinnamomum, sarmenta [h] longa robustaque ferens, odore longè cinnamomo inferiore. Sunt qui xylocinnamomum à cinnamomo genere differre dicant, quod à natura eius abhorreat. Cinnamomum omne excalfacit, emollit, & concoquit: urinam ciet,tam menses,quàm partus potum, aut ex myrrha impositum pellit: contra bestias, quæ uirus eiaculantur, uenenaque conuenit: caliginem pupillis oculorum obuersantem discutit: crassitiem extenuat: lentigines, & uitia cutis in facie ex melle illitum detergit: contra tusses, defluxiones, aquam subter cutẽ fusam,renũ uitia,& urinæ difficultatẽ efficax est. Vnguẽtis pretiosis inferi solet.Et in summa,magni ad oĩa usus.Tritũ uino excipitur,umbraq; siccatum, quò diutius eduret reconditur.

† Addunt Meum exemp.& Drag. ὅτι δὲ λεγόμενον κιννάμωμον, ὁ ἔνιοι ψλοδουκινάμωμον καλοῦσιν, δῆλόν ἐστιν ἐκ τῆς ὄψεως, καὶ παχυραβδότερον, καὶ πολὺ μᾶλλον τοῦ ἐλατῖνι ἐσικινάμωμον, κατὰ ὀσμὴν καὶ κατάχυσιν.

NAtura omnia rerum parens in hoc terrarum orbe quædam stirpium genera adeò inexorabilia procreauit, ut ne quamplurimis quidem deliciis, blanditiis, officiis,obsequijsq; ea apud nos quispiam retinere potuerit. Siquidem stirpes ipsæ uiuere coactæ in hortis,uiridarijs,mitioribusq; Italiæ locis,ceu Tempe,omni amœnitate refertis,quemadmodum alpini homines delicias urbium,& maiestatem aspernantes,politicis moribus omnino neglectis,non alibi,quàm in suis mapaliis bilariter, ac iucundè uiuere possint: ita & ipsæ relicta cæli clementia,hortorumq; amœnitate, spreto item fontium oblectamento,omniumq; urbanarum ac familiarium stirpium consortio in deserta,solitudinesq; suas: à quibus primam duxerunt originem, se tandem recepere. tantum patriæ,natalisq; soli amor in rerum natura potest. In quarum genere Cassia connumeranda uult: quæ tametsi in maiore illa Romanæ gentis fortuna multis ac uariis hortorum locis consita habebatur: nusquam tamen hac ætate (quod nouerim) in Italia,ne in tota dicam Europa inuenitur. Sed hæc de Cassia dixisse uolumus simplicium medicamentorum peritissimos secuti,qui (ut eorum testantur uoluimina nihil inuicem differre censent, Cassiam quæ in arborum genere Dioscoridi,& Galeno recensetur,& eam,quæ antiquis inter coronarias numerabatur herbas, quæq; olim passim circa apum aluearia serebatur in Italia,quòd ea maximè apes delectentur, & in hortis & uiridariis coronis maximè expetita. Verùm enimuero longè aliter hæc res intelligi postulat,quod aliam repererim fuisse Cassiam (ut Dioscorides inquit) è felici Arabia allatam ex arbore (auctore Theophrasto) uiticis magnitudine, ab hac longè diuersam,quàm apibus,& coronis serebat antiqui-

tas,

a Meum ἀρωματοφόρον. i. aromatifera.
b Cat. ἀσαρωτρίβων. i. insitar Ir dis.
c Meũ στενὸν, λεπτὸν. i. angustam læuẽ.
d Omnia exc. παχεῖαν τοῖς συρίγγοις πλησίον. i. crassam ,& fistulis plenam.
e Me.&Drag. μετὰ πολλῆς πυρώσεως. i. cũ multo feruore.
f Meum εὐίσχνος. i. ramosa.
g Meum καὶ τὸν μὴ ἔχοντα σωληνώδη ῥίζαν, ψυράδη δὲ καὶ λεπτόν. i. & quæ non habet fistulam crassam; sed scabrã & tenuẽ. Sic item Cate cus.
a Meum κλῶσι. i. ramis.
b Meum ἔστε τῇ παραπλησίᾳ μὴ ταχέως δακνώμενον καὶ ἐν τῷ θραυσθέντι χυνοειδές. i. qi attritu non cito friatur, Et puluerulẽtum fit.
c κλῶν. i. ramis ita me. excẽp.
d Meum βλάστων. i. germẽ.
e Meũ εὐρυφύλλους. i. ramosũ.
f Antiquus codex λιπόφυλλος i. uinosum
g Meum & Dra. καὶ ὑγρὸν καρπὸν, καὶ λεῖον καὶ ξυλώδες δὲ καὶ τὸν ῥίζαν ὡς ἐγχρώνιον παραπλησίως. i. turgis rugosum, at læue et ligno sum ad radicem,ut inutile reiicito.
h Meum μάλλους μίκρους. i. uirgulta breuia.

Cassiæ odoratæ, & coronariæ differimẽ.

tas,quandoquidem fuerit hæc herba,illa uerò arbor: præſertim cùm nullus(quod ſciam)extet auctor, qui poſteritatis memoriæ mandauerit,Caſſiam adeo capioſam in Romanorum triumphis ex Arabia conuehi ſolitam, ut inde uulgaris facta,ubique paſſim & reperiretur,& fereretur ab omnibus. Quod ſi fortè euenisſet,nunquam tamen mihi perſuaſerim, quòd Galenus hac in ſcientia,& facultate omnium diligentiſſimus, & qui Romæ diu uitam duxit,Italicæ Caſſiæ hiſtoriam ſilentio inuoluiſſet. Plinius lib.xxi. cap. ix. nonnullas memorans herbas,quorum folia odoris gratia in uſum coronarum uenerant,inquit. Ergo in coronamenta folio uenêre malothron,ſpireon,trigonon,cneoron,quod caſſiam Higinus uocat. Id quod ante ipſum palàm fecerat Virgilius, Caſſiam inter coronarias herbas recolens in Bucolicis eclogæ ij. his uerſibus.

Tum caſia,atque aliis intexens ſuauibus herbis,
Mollia luteolæ pingit uacinia caltha. *Et in Georgicis lib. II.*
Vix humiles apibus caſias,roremq; miniſtrat. *Item Georgicorum lib. IIII.*
Nec circum caſiæ uirides,& olentia latè
Serpylla,& grauiter ſpirantis copia thymbræ
Floreat irriguumq; bibat uiolaria fontem.

Hæc Maro. Quibus palàm eſt, Caſſiam coronariam, & quæ tantopere delectantur apes,herbam, non arborem fuiſſe. Quod etiam teſtatur Plinius libro ſuperius citato cap. xij. his uerbis. Verùm hortis coronamentiſq; maximè aluearia, & apes conueniunt.res præcipui quæſtus,compendiiq; , cùm fauit. Harum ergo cauſa oportet ſerere thymum,apiaſtrum,roſam,uiolas,lilium,cytiſum,fabam,eruilium,cunilam, papauer, coryzam,caſſiam,melilotum,meliſſophyllum (lego myriophillum)ceriathen. Hactenus Plinius. His itaque ratiónibus,auctorumq; ueterum teſtimoniis immixus Theodorus cneoron Theophraſto caſſiam appellat. Quamobrem potius fuerit credendum,cneoron Græcis uocatum antiquis coronariam fuiſſe Caſſiam apibus gratiſſimam, quam eam,quæ in India & felici Arabia prouenit, cinnamomo perſimilis, odoramentis & antidotis expetita & qua per longas ætates cinnamomi uice uſi ſunt medici. Neque tamen propterea opinioni noſtræ refragari putamus Columellam lib.III.cap.VIII. de re ruſtica,ubi ita ſcriptum reliquit. Iudæam & Arabiam pretioſis odoribus illuſtrem haberi,ſed nec noſtram ciuitatem prædictis egere ſtirpibus: quippe cùm pluribus locis urbis iam caſiam frondentem conſpicimus,iam thuream plantam, florentesq; hortos myrrha & croco. Nam quanuis concedi poſſit Columellæ,caſiam ex Arabia allatam urbis illuſtrandæ gratia Romæ ſuo tempore conſpicuam fuiſſe in hortis procerum & Imperatorum; hoc tamen non prohibet,quin caſia,quam prope apum aluearia paſſim ſeuit antiquitas, alia fuerit planta: præſertim cùm hæc inter herbas coronarias, illa uerò inter arbores odoratas recenſeatur. CNEORON *autem deſcribit Theophraſtus lib. vi. cap. ij. de plantarum hiſtoria,his uerbis.Cneori duo genera,aliud enim candidum,aliud nigrũ.Candido folium cutaneum,oblõgum,figura* Cneori deſcriptio.

CNEORVM MATTHIOLI.

quaſi oleagineum: nigro quæ tamariſci (ſunt qui legant τοῦσίνι .i. Myrto) carnoſum. Candidum magis ſe humi ſpargit: odoratumq; eſt: nigrum odore caret. Radix arbobus,quæ altè deſcendit,grandis: ramiq; permulti,craſſi, ſurculoſiq; ab ipſa protinus tellure, aut paulò ſuperius ſparſi,lenti admodum conſtant. Quamobrem hiſce ad colligandum iunci modo utuntur. Germinant,florentq; poſt æquinoctium autumni,& multum denique temporis florent. Hæc Theophraſtus. Sed quænam plantæ oriantur in Italia, uel aliunde eò afferantur,quæ Cneorum referant, quid ueri referam ſanè non habeo. Hallucinatur profectò Anguillarius, quippe qui nulla dubitatione ſibi perſuadet Lauendulam uulgo uocatam Cneorum eſſe album: Nigrum uero Roſmarinum Coronarium. Nam præter id quòd Roſmarinum & Lauendula tantum inter ſe habent cognationis quantum Laurus & Ilex, quòd apertiſſimè eius errorem accuſat: ſunt & aliæ notæ quæ illi omnino repugnant. Siquidem Cneorum utrunque(ut Theophraſtus teſtis eſt) floret tantum poſt æquinoctium Autumni. Atqui Roſmarinum bis in anno florere ſcimus;nempe poſt æquinoctiũ uernum,et ante æquinoctium Autumni. Lauendula uerò æſtate tãtum. Præterea Theophraſto utrique Cneoro radix eſt grandis & altè deſcendens. Id quod nec in Lauendula nec in Roſmarino quiſpiam uidit unquam,cũ hæc per ſumma ferè ceſpitum mediocres radices fundant,et ob id frigoris impatientes plãtæ. Adhæc Cneori utriuſq; rami flexiles lentiq; habẽtur,colligandis aliarum plantarum faſciculis apti: ſed cũ Roſmarini rami tales nõ ſint,nec etiã Lauendulæ, cadit peritq; Anguillarij ſententia. Præter id Cneorum nigrum nullo eſſe odore ſcribit Theophraſtus. Siquidem non ἀόσμου, ut legit Anguillarius, ſed ἄοσμος cum Gaza & Plinio legendum Anguillarij ſententia conſutata.

Digitized by Google

dum eſt, qui album tantum Cneorum ex Theophraſto odoratum habet: id quod ipſa Theophraſti lectio manifeſtè indicat. quæ ſic habet. ὁ λεῦκος Κνεωρὸς δὲ εὐωδέστερος. ὁ δὲ μέλας ἄοσμος. Non ὁ δὲ μέλας ἄοσμος, ut perperam legit Anguillarius. ea enim aduerſatiua eſt oratio, nec ullo pacto nocem ἄοσμος admittere poteſt. Puerilis enim eſſet oratio, non grauiſſimi autoris Theophraſti, ſi locus hic Anguillarij modo legeretur. Sed adeò quidem miror quòd hæc non nouerit Anguillarius, cùm tamen is plus Græcè (ut audio) quàm Latinæ linguæ profeſſorem ſe dicat. Poſtremò de Coronario Roſmarino ſcribens Dioſcorides, nihil ibi Cneori meminit, quem tamen totum legiſſe Theophraſtum non ambigo. Aberrant etiam qui contendunt Theophraſti Cneorum Camæleam eſſe uel Thymeleam, ut in Epiſtolis noſtris ſatis ſuperq; à nobis cõprobatũ eſt. Inuenimus nos hoc anno in Boemiæ ſyluis plantam, cuius hic imaginem damus, quæ omnibus ſuis partibus Cneorum candidum refert, ſiquidem cutaneum illi folium eſt, & oblongum; rami flexiles, ac lenti, multi, ſirculeſq; ab ipſa protinus tellure, aut paulò ſuperius emergentes, & humi ſeſe diffundentes. Flores illi ſunt in ſirculorum cacuminibus purpurei, odorati teſticuli odorem referentes; radice nititur altè deſcendente, non tenui, quæ notæ albo Cneoro bellè correſpondent. Atqui floret hæc (quantum uidi) uerno tempore, uerum non ob hanc tantum rem pugnantem notam adducar, ut credam hanc plantam Cneorum, aut eius ſpeciem eſſe. & præſertim cum à ruſticis intelligam, florere etiam Autumno. Appinximus hic eius imaginem, & eius hiſtoriam deſcripſimus, non tam tuendæ opinionis noſtræ cauſa, quàm ut cæteri rei plantariæ periti de hac planta ſuum quoque iudicium ferant. Nam ubi ij Theophraſti Cneorum ipſam eſſe negauerint, erit mihi ſatis, ſuperq; ſatisfactum. ſi Matthioli Cneorum ipſam appellauerint. Sed iam ad Caſſiam odoratam redeamus. ob cuius cognitionem poſtmodum facilius eſt, ut recentioribus medicis, in ea recuperãda, inueſtigandaq; multũ negocij acceſſerit. Nanq; hactenus tũ medici, tũ ſeplaſtarij (etſi plures iã reſipiſcãt) odoratæ caſſiæ loco quædã incognitæ arboris ſegmenta, nec odore, nec uiribus prædicata ſemper capeſſerunt. Veruntamen poſtquàm nonnulli ætatis noſtræ doctiſſimi uiri ſtirpiũ hiſtorias diligẽter examinarũt, detecta fraude, mercatores ex Alexãdria mercimonia Venetias comportãtes, cùm ſuã impoſturã deprehẽſam cernerẽt, à negocio deſciſcẽtes in aliud nouũ Caſſiæ genus ſegmẽta illa cõmutarũt. Quæ ſanè præter odorẽ, pariterq; ſaporẽ, quibus ferè penitus exoleta ſenitur, caſſiæ à Dioſcoride deſcriptæ admodũ habetur conſimilis. Quapropter nec eos erraſſe crediderim, qui dicerẽt, hãc Dioſcoridis pſeudocaſſiã eſſe. quippe et craſſo cortice cõſtat, et in eius cauitate lignoſa ẽt uiſitur materies, paululũq; eſt odorata, mimineq; acris. Nõnulli hac nõ cõtenti, quædã nocati cinnamomi fragmina Caſſiæ uice uſurpãt: quæ cũ nullo odore ſaporeq; commendentur, potius quercium, uel fagum, quàm Caſſiam referunt. Cæterùm, ut dicam quid ego ſentio, ſi quis fiſtulam, quam cinnamomum perperam appellamus, & uulgò Cannella, Caſſiæ generibus rectè comparauerit, facilè nouerit uulgaris uſus cinnamomum legitimam Caſſiam proculdubio referre. quinimmo diligenter inquiſituris, iudiciũq; trutina examinaturis huiuſmodi cinnamomi ingentem copiam, quæ magnis ſaccis Venetijs in mercatorum repoſitorijs aſſeruatur, nimirum omnia illa caſſiæ genera, quæ à Dioſcoride deſcribuntur, facilè ſeſe offerent. quãdoquidẽ mercatores (ut ſemper aſſolent) ad expediendas deteriores merces bonarũ denocinio, quas illis admiſcent, pro uirili utũtur. Galenus itaque libro primo de antidotis multa Caſſiæ genera recenſuit, ubi ſanè Dioſcoridem ſecutus, eam cæteris, præſtare fatetur quæ ζιγι cognomine dicitur, hancque aſſerit cinnamomum uſque adeò æmulari, ut eſſent, qui ſuo æuo eam cinnamomi loco uenderent. Quo fit, ut admirari non liceat, ſi hodie quoque tot annis hac deducta, protractaque conſuetudine, ubique caſſia pro cinnamomo uenundetur. Nec quidem longè abeerarent, ſi modò optimam ſeligerent: quandoquidem Galenus eodem loco palam prodit, Caſſiam ſæpenumero in cinnamomum traſmutari, fatetur̃q; ſe iam uidiſſe eximiæ Caſſiæ ramulos omni ex parte cinnamomum referentes. Contrà pariter inſpexiſſe cinnamomi ſirculos Caſſiæ prorſus perſimiles: adeò ut aſſerat pro qualibet cinnamomi parte in componendis medicamentis duas electæ caſſiæ adhiberi poſſe. Deſcribit item Galenus quoddam aliud deterioris Caſſiæ genus, quod tradit ieniorem Andromachum Caſſiam fiſtulam nominaſſe, cùm fiſtularum modo, inanis cauaque ſit, & craſſi corticis: cuiuſmodi in uulgari cinnamomo frequentiſſima conſpicitur. Huius ſanè ea uidetur eſſe generis, quam in ſuo conficiendorum pharmacorum libello præfert Cordus, quòd uelit caſſiam, præter Dioſcoridis & Galeni ſententiam, lubrici eſſe guſtus. Porrò Caſſiæ odoratæ fruſtulum cum cortice & ligno ſuo interiore nuper dono mihi dedit Sereniſſimus Princeps Ferdinandus Archidux Auſtriæ dominus mihi clementiſſimus, ab integro ramulo abſciſſum, quem ille inter plures alias res non minus pretioſas quàm raras, reconditũ habet. Huius cortex colore quidem cinereo à noſtro uulgari cinnamomo diſſidet, non tamen odore ac guſtu: quandoquidem manſus idipſum, quod uulgus Cannellam uocat, ori plánè repræſentat. At lignum, quod cortice contegitur, fragili conſtat materie, neque ullo prorſus odore, ſaporeq; commendatur. Quare hinc facilè colligi poteſt, corticis tantum eius uſum eſſe: atque etiam Theophraſtum non ab re memoriæ prodidiſſe, huius uirgas in fruſta ſecari, recentiq; bouis corio hæc conſui, ut uermiculis, qui ex eo naſcuntur, lignum illud inutile erodatur. Cæterùm odoratæ caſſiæ meminit etiam Virgilius præter coronariam lib. II. Georg. ubi cecinit hoc carmine. Nec caſia liquidi corrumpitur uſus oliui. Quin & Plinius Caſſiæ meminit lib XII. cap. xx. his uerbis. Frutex & Caſſia eſt, iuxtaq; cinnamomi campos naſcitur, ſed in montibus, craſſiore ſarmento, tenui cute, uerius quàm cortice: quem contrà atque in cinnamomo leuari, & exinaniri pretium eſt. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex: cùm primùm emicat, candidus pedali menſura: deinde rubeſcit addito ſemipede: ultra nigricans. Hæc pars maximè laudatur, ac deinde proxima: damnatur uerò candida. Conſecant ſirculos longitudine binûm cubitorum: mox præſiunt recentibus coriis quadrupedum ob id interemptarum, ut iis putreſcentibus, uermiculi lignum erodant, & excauent corticem tutum acrimonia, & amaritudine. Probatur recens maximè, & quæ ſit odoris molliſſimi, guſtuue quam maximè feruens, potius quàm lento tempore leuiter mordens, colore purpureo, queq; pluruma minimum ponderis faciat, breui tuicarum

Cneori nouiter reperti cõſideratio.

Medicorum, & ſeplaſiario rum error.

Caſsia legitima.

Caſsia tranſmutatur i cinnamomum.

Caſsiæ hiſtoria ex Plinio.

carum fiſtula, & non fragili. Hæc Plinius, quorum plura à Theophraſto tranſcribit. Qui caſsiæ hiſtoriam tra-
didit lib. 1 x. cap. v. de hiſtoria plantarum, eamq; fruticem eſſe amerinæ magnitudine ſcribit: quæ cùm nullo pa-
cto decortic ari poſsit à ligno, cortexq; tantùm utilis ſit, ob id hominum induſtria inuentum eſſe ait, ut corijs qua-
drupedum conſuta, interius lignum vermiculis deuoretur. Cæterùm planè hallucinantur ij, qui Caſsiæ fiſtulæ lo-
co ſiliquam Aegyptiam, ſiue Caſsiam ſolutiuam vulgò dictam, atra medulla, ſemine duro, lignoſoq; membranis
conſertam, medicamentis admiſcent Mauritanos ſecuti, ſiquidem Serapio, Auicenna pariterq; Meſues, ſiue ſit
ipſorum, ſiue interpretum lapſus, pari conſenſu Caſsiam nigram Caſsiam fiſtulam vocauêre: legitimam verò
Caſsiam, de qua hic diſſerit Dioſcorides, Caſsiam ligneam. Quamobrem certò crediderim, quòd citra omnẽ cenſu-
ram dici poſsit, in omnibus ijs medicamentis à Mauritanis inuentis, quæ Caſsiam fiſtulam expetunt, ſolutiuam i-
lam eſſe inferendam. Si verò in Græcorum monumentis (excipio Actuarium, & Nicolaum Myrepſicum, qui à
Mauritanis multa acceperunt) Caſsia fiſtula inuenta fuerit, uel in Mauritanorum compoſitionibus à Græ-
cis tranſcriptis, Caſsiam odoratam, à Dioſcoride & Galeno deſcriptam, ſemper adobiendam exiſtimo. Niſi medi-
ci ſecus intelligentes in eum errorem labi uelint, in quem Leonicenus quoſdam ætatis noſtræ medicos (quæ profe-
ſto imperitia multorum eſt) temerè incurriſſe teſtatur, qui ad commouendos menſes, difficiles partus, remoran-
tes q; ſecundas, Caſsiæ deiectoriæ corticibus, odoratæ loco uſquequaque utebantur. CINNAMOMVM *verò, quod*
legitimum ſit, quanquam diu multumq; tum Venetijs, tum Neapoli, & apud mercatores, qui ferè quotannis in
Alexandriam nauigant, diligenter conquiſierim, nuſquam id tamen mihi uidere licuit, neque etiam percipere
potui, num hoc tempore apud magnos negociatores, qui è Luſitania Indiam, & felicem Arabiam claſſe para-
tiſſima petunt, uel apud quẽpiam principem, regem, uel imperatorem legitimum reperiri poſsit. Qua de re mini-
mè demiror, cùm & Galeni tempore huius magna in Italia fuerit penuria, adeò ut Cinnamomum nullibi reperire
tur, niſi apud Imperatores, qui admirabili cuſtodia inter alia pretioſa illud aſſeruari curabant. Cuius rei hiſto-
riam in medium affert Galenus libro primo de antidotis, ſic inquiens. De cinnamomo contraria ijs, quæ de opo-
balſamo narrauimus, compertum habeo. perſuaſum nanq; mihi eſt, ipſum omniũ cognitu facillimum eſſe illis, qui
ſepe optimum cinnamomum uiderint. Optimum verò conſequi nemo poteſt, niſi repoſitum ab imperatoribus in-
tueatur. ſex generibus quodammodo diſtributum. ſiquidem & in hoc ipſo, nelut & in caſsia, optimi ad deterri-
mum tam magna differentia eſt, ut optima caſsia à peſſimo cinnamomo parum diſſet. Neque verò Cinnamo-
mi uirtus ad uſum apta longo tempore durat: ad triginta ſiquidem annos, quàm à principio uim habuit, integrã
non conſeruat. nugantur autem, qui Cinamomum ex hiſce medicinis eſſe dicunt, quæ ſenectutem non ſentiant.
Atqui ego non centum, neque ducentũ annorum interuentu ſed pauciorum, ſi quis ad tantum numerum con-
ferat, iam aliquam mutationem uetuſtiori cinnamomo factam obſeruaui. Quo tempore ſiquidem Antonino im-
peratori theriacam paraui, uaſa lignea, in quibus eiuſdem generis Cinnamomum erat, multa conſpexi, alia Tra-
iani, quædam Adriani, nonnulla Antonini, qui poſt Adrianum imperator fuit, ætate repoſita: omniaq; hæc eſſe
& ſaporis, & odoris imbecillitate, uehementiaq; tantum planè ſuperabant, quantum & tempore differebant.
Olim è barbarorum terris arca cubitos quatuor et medium longa, Romam perlata cùm fuiſſet, in qua Cinnamo-
mi primi generis integra arbor erat, ex eoq; Marco Antonino imperatori antidotum quandam compoſuiſſem,
ipſam cæteris multum præſtare, deprehendi, adeo ut Imperator quoq; ea deguſtata medicinæ concoctionem, ue-
lut in aliis fieri ſolet, expectare noluerit, ſed ſtatim ea uſus ſit nondum integrè duobus menſibus elapſis. Anto-
nino ſubſecutus eſt Commodus, qui nec theriacæ, nec cinnamomi curam ullam habuit, ſub quo non ſolùm arboris
illius, quod ſuperfuerat, omne diſſipatum eſt, uerùmetiam quod eunque poſt Adriani tempora comportatum fue-
rat. Quo factum eſt, ut nunc imperator noſter Seuerus, cùm me ſibi antidotum eo modo conficere ineſſet, quo
Antonino confeceram, ex Cinnamomo Traiani, & Adriani tempore repoſito ſtanere coactus ſim. imbecillorã;
planè mihi uaſa ſunt, & tamen nondum annũ triginta interceſſerant. Hic nos optimi Cinnamomi notas quaſdam
neceſſarias ſubijcere uolumus, ipſum ſcilicet ſummopere benè olere, inexplicabilemq; præ cæteris bonum quen-
dam odorem ſpirare, ac calidum guſtantibus ſe multùm exhibere, non ita tamen ut mordicando triſtitiam pala-
to inferat; colorem denique talem habere, qualem ſi quis lacti nigrum colorem admiſceat, atque cæruleï, quem
uocant, aliquantulum addat. Ex hoc igitur quantum uolebam, ut mos mihi fuit, cum accepiſſem, ramuſculos
paucos apud me repoſui in ea apotheca, in qua res meas omnes pretioſas ſeruabam. uerùm ipſa combuſta, qua tẽ
peſtate & delubrum pacis incenſum eſt, & hæc, & aliæ quinque Cinnamomi ſpecies, quas mihi conquiſieram, pe-
riere. Nunc itaque cùm imperatori noſtro Seuero theriacam componerem, ex Cinnamomo Adriani tempore re-
poſito, quod optimum uiſum eſt elegi, de quo etiam utile quiddam lecturis ſubdere, cùm poſſim, id facere non era-
uabor. Superſunt adhuc ibi multa uaſa lignea, quæ omnia habent plurium radicum, uel plurium ramorum, uel ut
quiſpiam dicere uelit, Cinnamomorũ differentias: nullum tamen ueluti truncus, in ramos plures diuiſus attolli-
tur, ſed ueratri utriuſque figuram præ ſe fert, atque etiam magis damaſonij uocati, quod è Creta ad nos adfertur.
Quæuis autem Cinnamomi ſpecies ab una radice, ceu frutex quidam paruus conſurgit, emittitq; hæc ſex, illa ſe-
ptem uirgulta, uel paulò plura, pauciora ue, non æquali tamen omnia longitudine ſunt: uerùm quod maximum
eſt, pedis Romani dimidium non excedit. Vniuerſa autem Cinnamomi natura ſimilis eſt quodammodo optimæ
caſsiæ. Hactenus de Cinnamomo Galenus. Cuius uerba hic recenſere libuit, ut omnibus palàm ſit, quòd cum
ſub ijs tam magnis Imperatoribus, qui toti ferè orbi imperabant, tanta eſſet Cinnamomi penuria, admirari non
debeamus, ſi ſe nobis penitus incognitum, rariſſimumq; reddiderit. Sed potius id mirum fuerit, quòd cum hac
ætate caſsiæ plurimum afferatur, quæ ut Theophraſtus, & Plinius inquiunt, naſcitur iuxta cinnamomi campos,
ſed in montibus, Cinnamomi tamen nihil importetur. Quare non deeſt ſuſpicio, quin omne ferè Cinnamomi ge-
nus deperierit in Arabia, quemadmodum & balſamum in Iudæa. Quandoquidem ſcripſerit Plinius lib. x ij.

Caſsiæ hiſtoria ex Theophraſto.

Error quorundam.

Cinnamomi conſideratio.

Cinnam. hiſt. ex Galeno.

Cinnamomũ cognita facillimum.

Optima caſsia parum differt ab optimo cinnamomo.

Cinnamomũ è barbarorũ terra Romã allatum.

Cinnamomi optimi notæ.

Longitudo ramorum cinnamomi.

Cinnamomi penuria inde fit.

cap. xx. combustas iam esse plurimas Cinnamomi syluas, his uerbis. Cinnamomi pretia fuere quondam in libras denariorum mille. Sed posteà auctum id parte dimidia est, incensis (ut ferunt) syluis ira barbarorum. Id accidere ne ob iniquitatem præpotentium, an forte, non satis constat. Austros ibi tam ardenter flare, ut æstatibus syluas accedant, inuenimus apud auctores. Quo fit, ut facilè credi possit à Plinij æuo id, quod Cinnamomi reliquum erat, pariter uel barbarorum bello, uel igneis flatibus deperisse. Nam si aliter res se haberet, qui cassiam ad nos deferunt, cum multò plus lucri ex cinnamomo, quàm ex cassia se consecuturos sciant, Cinnamomum etiam una cum cassia ueherent. Hæc autem dixisse uolui, non ut hac in re certi aliquid, exploratiq; habeam, cũ tantùm cõiecturis agã, sed ut alijs ulterius explorandi latius pateat iter. Caterum Strabo non modò cum Theophrasto, Dioscoride, Galeno, Plinioq; cinnamomum in Arabia nasci scribit, sed etiam in India, ea scilicet parte, quæ ad austrum uergit. quippe cùm hæc Arabiæ, & Aethiopiæ solæ persimilis sit, ea omnia (ut ipse ait) gignit aromata, nempe cinnamomum, cassiam, & alia, perinde ac illæ. Atqui nasci in Arabia Cinnamomum tradit Aristoteles lib. nono cap. decimoquarto de historia animalium his uerbis. In Arabia Cinnamomus auis appellatur, quam surculos Cinnamomi portare, ac nidos ex his conficere aiunt. Nidificat excelsis arboribus & ramis, sed incolæ sagittis plumbatis nidum petunt, atque ita dejectum in terra Cinnamomum legunt. Hæc ille. quæ quidem Iulio Solino pariter tradita sunt cap. xiii. de Arabia scribẽs. atq; id etiã addit Cinnamomum hoc pretijs uendi amplioribus, quòd magis quàm aliud mercatores probent. ac etiam auem ipsam non Cinnamomum, sed Cinnamulgum appellat. Veruntamen cur nec inde ad nos affertur, an quod etiam ibi perierit, an aliam ob causam, ij manifestius referant, qui hoc tempore liburnicis eò ad aromata conquirenda quotidiè nauigant. Sed uidetur Galenus satis perplexè de Cinnamomo scripsitasse. quippe primùm arcam Romam delatam prodidit è barbarorum regione longitudine cubitorum quatuor cum dimidio, in qua integra cinnamomi arbor erat. quibus omnino denotat Cinnamomum esse arborem. Deinde uerò unamquamque Cinnamomi speciem scribit, ab una radice, ceu frutex quidam paruus consurgere, adeò ut maiora eius uirgulta dimidium Romanum pedem non excedant. quibus proculdubio fatetur, Cinnamomum esse in paruorum fruticum genere. Vnde certè nescierim ego explicari, quid sibi hac in historia uoluerit Galenus; præsertimq; cum tam tenui ipsum sarmento esse tradiderit, ut ueratri, uel damasonij radicibus comparauerit. Sed illud etiam mirum mihi uidetur, quòd ex cassia (ut ipse ait) Cinnamomum oriatur, spectenturque nonnunquam cassiæ arbores integræ, in quibus aliqua cinnamomi uirgulta è cassiæ ramis prodeant, cùm tamen cinnamomum, & cassia diuersæ inter se sint plantæ. Nisi fortasse inter utranque tanta sit generis cognatio, ut aliquando inuenta sint cassiæ uirgulta tanta odoris saporisq; fragrantia, ut omni ex parte cinnamomum referrent, etsi legitima fuerit cassia. Præterea non desunt, qui putauerint hac Galeni auctoritate freti, cassiam & cinnamomum ex una, & eadem arbore prouenire, quandiu pumila sit, cinnamomum edat, dum uerò adoleuerit, cassiam. Sed cùm dicat Galenus, cassiam mutari in cinnamomum, non autem cinnamomum in cassiam, cadit eorum sententia. Quibus etiam refragatur Theophrastus lib. ix. de plantarum historia cap. v. ubi cassiam, & cinnamomum ostendit diuersas esse plantas: licet de earum forma, & proceritate nihil certi exploratiq; affirmet. Quandoquidem initio capitis non ex sua, sed aliorum sententia scribit, cinnamomum & cassiam frutices esse magnitudine amerinæ: deinde uerò alios etiam secutus auctores, cinnamomum fruticosum facit. Caterum cùm scribat Strabo Arabas cinnamomo, & cassia uti ad ignem parandum, cæterorum lignorum loco, uidentur hæc plantæ non esse adeò pumilæ, ut quidam scribunt. Quod de cassia facilè dici potest. siquidem Venetijs cassiæ cannellæ uocatæ fistulæ uisuntur tantæ crassitudinis, longitudinisq;, ut facilè quisque iudicare possit eas è ramis, seu uirgulis non sanè brevibus fuisse decerptas. Cinnamomi denique sex genera esse produntur à Dioscoride, & Galeno: sed is nullibi (quòd sciuerim) præterquã in libro de theriaca ad Pisonem, quem tamen librum spurium putamus, ea per genera descripsit, fortasse (ut solet) Dioscoridi se remittens, qui etiam tantùm à locis, ubi nascuntur, plus minusue præstantiæ huic, quàm illi tribuit. At Theophrastus citato nuper loco longè aliter cinnamomi differentias haberi ait, his uerbis. Cinnamomũ decerptũ in quinas partes discerni narrãt, et esse præcipuæ bonitatis, quod germinibus proximum fuerit: idq; palmi longitudine cæditur, aut paulò maius. Secundum, quod sequitur, quod etiam minus cæsura est. Tertiũ deinde, & quartum notatur. Vltimum uerò, quòd deterrimum, proximumq; radici: hoc enim minimum corticis habet, in quo summa gratia est, non in ligno. qua de causa præferri caciminia solent, quòd corticis plurimum habeant. Quidam sic aiunt. Alij uerò Cinnamomum fruticosum enarrant, eiusq; genera duo, alterum nigrum, alterum candidum. Hæc Theophrastus. Veruntamen cùm nec is hac in historia aliquid constanter, affirmanterq; scribat, Imperatorem, Regémue quempiam desiderarem, qui humanam rempublicam miseratus, explorandi Cinnamomi gratia in Arabiam, & Indiam mitteret, magnanimosq; illos imitaretur Imperatores, qui ipsius Galeni æuo ex isdem regionibus sibi Cinnamomum comparabant. Id enim Cæsar noster Carolus quintus, si illis Deus opt. max. Christianam remp. pacatam redderet, commodè consequi posset. uel fortasse commodius Rex Lusitanus, qui in orientalem Indiam sæpe ad aromata conquirenda suas liburnicas mittit, quo in itinere uniuersas felicis Arabiæ oras explorare posset: quemadmodum & uniuersam Indiæ partem, quæ ad austrum spectat, ubi inquit Strabo Cinnamomum pariter nasci. Sed ò clarissimi Lusitaniæ medici, si res medica uobis cordi est, si nostram cupitis ditare facultatem, medicumq; nomen extollere, si charitas uos tenet, si naturalis humani generis iuuandi amor uobis insitus est, iamiam prouinciam hanc suscipite. Quippe si princeps uester hinc sibi immortale nomen, uniuersæ uerò reipublicæ commodum perquàm maximum comparare possẽ à uobis intellexerit, cum omni pietate ac magnanimitate (ut audio) præditus, si nulli dubium est, quin omne studium, auxiliumq; impẽdat, ut non modò Cinnamomũ ipsum reuocetur in lucẽ. sed & alia fortasse plera quæ medicamẽta, quibus antiqua medicorũ familia suas illustrauit antidotos. Porrò tametsi hactenus illud mihi abunde

Quorundam error.

Cinnamomi differentiæ ex Theophr.

Exhortatio ad Lusitanos.

abunde probatum eſſe uideatur, quod caſſiam ueram habeamus, deſideremus autem optimam & legitimum cinnamomum; ſunt tamen hac ætate ſcriptores, qui non caſſiæ ſolùm, ſed etiam cinnamomi genera inueniri tradũt. inter quos extat Fuchſius, qui libro ipſo de compoſitione medicamentorum, quem locupletatum poſtremò edidit, de cinnamomo diſſerens, ita ſcribit. Sed haud dubiè in capſis camella referris & caſſiæ, & cinnamomi genera reperiuntur, quare delectu opus erit, qui illa diſtinguere uelit: diſtinguet autem notis utriuſque diligenter expenſis. His nimirum uerbis Fuchſius cinnamomum nobis uerum non deeſſe aſſeuerat. Sed quibus id rationibus, aut auctoritatibus comprobet, non uideo: niſi hoc acceptum referat Amato Luſitano, qui eò amentiæ deueniſſe uidetur in ſuis enarrationibus, quas in Dioſcoridem ſcripſit, ut apud nos cinnamomi genera inueniri, atque etiam illud aroma notiſſimum eſſe contendat. Verùm huius meptias ac uanitates plurimas alibi perſequimur, ubi nos ab eius calumniis defendimus. hìc enim quod de materia medica ſentimus, & ingenuè profiteri poſſumus, libenter ſcribimus. Quare ea ſit noſtra de cinnamomo ſententia, quæ à nobis antea fuſius probata eſt, quam modò oporteat pluribus Fuchſium refellere. quem tamen doleo maiorem fidem præſtitiſſe Luſitani illius ineptiis & mendaciis, quàm uirum peritum deceat. Cæterùm illud tantùm addam, quòd nobis, qui cinnamomum lignum non corticem eſſe oſtendimus, mirari quidem ſubit Fuchſium, qui libro ſuprà citato eodem loco paulò poſt contrarium ſcripſit, ut eius uerba, quæ ſubiuciam, apertè teſtantur. Cinnamomum, inquit, quod nobis Zeilam inſula mittit, cortex eſt arboris quatuor ferè cubitorum altæ, craſſitudinis brachialis, ſex uel ſeptẽ è trunco mittentis ramulos, qui ſingulis annis amputantur, atque iterum pullulant: quorum cortex, qui cinnamomum eſt, ſit tenuis, odoratiſſimus, guſtatu acris, & ualde mordax, non tamen adeò ut moleſtè rodat, manſum tamen oleat, &c. In hanc, meo quidem iudicio, uanam opinionem Fuchſius non ſecus atque in ſuperiorem uenuſſe deprehenditur ſecutus Amatum Luſitanum: qui eandem ferè prius, quam ille poſt cinnamomomo effigiem reddidit, quanquã eam à quodã acceptſſe fatetur. Cinnamomi uires ſcribit Galenus lib. vij. ſimpl. ciun medicamentorum, ſic inquiens. Cinnamomum ſummè tenuium eſt partium, non ſummè tamen calidum, ſed ex tertio ordine. Nihil autem æquè deſiccat eorum, quæ pari ſunt excalfaciendi facultate propter tenuitatem ſcilicet eſſentiæ. At Cinnamomis eſt uelut imbecillum cinnamomum, nonnulli ipſam pſeudocinnamomum nuncupãt, Meminit & caſſiæ eodem libro citato, ubi ſic habet. Caſſia exiccat, & excalfacit tertio quodammodo ordine, ſed & tenuium admodum eſt partium, guſtu uerò plurimùm in ſe acris deprehenditur, leuiter quoque nonnihil adſtringens. Quamobrem ob hæc omnia incidit, ſimulq; digerit, quæ in corpore ſunt recrementa, & ad hæc robur etiam inſtrumentis addit. Idoneum uerò etiam ſuppreſſis menſibus cum uidelicet à copia ſimul & craſſitudine excrementorum, quod ſufficiat, euacuari nequit. hactenus Galenus. Cæterùm ex uulgari cinnamomo fit aqua ſtillatitia, quæ & odore & ſapore idipſum pulchrè repræſentat, eam autem extrahendi ratio hæc eſt. Sumito dicti cinnamomi quantum licet optimi libram, idq; leuiter contuſum in uas uitreum uel æneum, quod matulæ formam referat, coniicito: dein aquæ roſarum ſtillatitiæ libras quatuor, & uini albi odorati ſeſquilibram infundito. uas illud in balneum aquæ tepentis & non feruentis imponito, atque inibi ore uaſis prius obturato, uiginti quatuor horis macerari ſinito. poſt id tempus uitreo organo roſtrato; quod ab effectu galerum uocant, uas antedictum cooperito, & igne fornaci ſuccenſo, per balneum aquæ feruentis aquam ſtillatitiam elicito. Verùm camna ſtagnea, uel uitrea quæ duorum circiter cubitorum longitudinem expleat, organi uitrei roſtro admouenda inſerendaq; eſt. illi poſtremò uas uitreũ ſubijcito, quod manantem aquam excipiat. inſuper prouidendum eſt, ut omnia uaſorum orificia diligenter obſtruantur, ne quid expirare poſſit. Hæc aqua contra omnes ægritudines, quas frigus excitauerit, efficax eſt: utpote quæ pituitam humorumq; lentitiam digerat, mcidat, & abſumat, flatuſq; diſcutiat. Priuatim uerò uentriculum, iecur, lienem, cerebrum, neruoſq; iuuat & roborat: animi deliquio, cardiacisq; affectibus præſentaneo remedio ſuccurrit: uenenis uenenoſorumq; animalium morſibus aduerſatur: menſes pellit, & urinam ciet: cœliacis auxiliatur: nauſeam ſedat, & faſtidium abigit. uteri morbis perquam utilis eſt: prodeſt ſuſpiriioſis, reſolutis: conuulſis, & comitiali morbo laborantibus: guſtui gratiſſima eſt, atque oris halitum commendat. In ſumma ubi excalfacere, aperire, incidere, digerere, & roborare ſit opus, huius aquæ uſus maximã præſtat utilitatem. Veruntamen quoniam nec Dioſcorides, nec ueterum Græcorum quiſquã meminit CASSIAE SOLVTIVAE *dictæ, qua hoc tempore ad citandam aluum frequentiſſimè utuntur medici, quamq; Ægyptiam ſiliquã recentiorũ*

Fuchſij, & Amati opiniones reprobatæ.

Cinnamomi uires ex Gal.

Caſſiæ uires ex eodem.

Cinnamomi uulgaris aqua ſtillatitia.

Vires ex Matthiolo.

Caſſiæ ſoluti uæ conſidera tio.

CASSIA SOLVTIVA.

Aegyptiæ ſiliquæ hiſtor.

recentiorum quidam appellant, ne hæ noſtræ lucubrationes tam nobili, tam præſtanti, támq; humanæ ſaluti ne-
ceſſario medicamento deſtituantur, diſſeram hîc de eo, quicquid ex Mauritanis compertum habeo. Aegy-
ptiæ itaque ſiliquæ arbor inter ualde proceras annumerari poteſt. Huius materies ſolida, compactáq; uiſtur,
cortice tenus buxeo colore, medullitus uerò nigra, non ſecus ac ebenum, ſiue guaiacum. Recens grauiter olet,
ſicca tamen minimè. Folio conſtat ſiliquæ, ſed magis in acutum tendente, cortice cineritio, radicibus magnis in-
glandis modò. A ramis ſiliquæ pendent prælongæ, teretes, denſæ, & cùm maturitatē ſenſerint, colore in rubrum
nigricante. Hæ nigræ, dulciq; replentur medulla, leni ac lento cremori ſimili, non tamen ut in oſſibus continua,
ſed crebris lignoſis q; membranis diſtincta. Inhæret unicuique membranæ ſemen durum, ſiliquarum ſemini
adeò ſimile, ut alterum ab altero diſceerni non poſſit. ex quo eum non erraſſe putauerim, qui crediderit, has plæ-
Caſsia ſoluti ua, quæ præſtantior. *tas eſſe congeneres. Eligenda eſt, quæ ex Memphi, & Alexandria Aegypti canuehitur, non admodum craſſa,* 14
pellucens, recens, grauis, farcta, & quæ concuſſa, incluſis ſeminibus minimè conſtrepit. Pulpa excalfacit, &
humectat ordine primo. Eadem lenit, reſoluit ſanguinem mundat, bilisq; feruorem extinguit: aluum item com-
modiſſimè citat, eiusq; uis uentriculum non pertranſit. quæ propter ſecuriſſimè datur à medicis inchoantibus
febribus, aliisq; calidis morbis ante uenæ ſectionem, quòd tantum uentriculum repurget, & aluum emolliat.
Nocet tamen inteſtinorum imbecillitate affectis, & his, qui admodum lubrici ſunt: alias omnino habetur inno-
Caſsiæ ſoluti uæ ures. *xia. Tollitur id noxæ admiſtis myrobalanis, rhabarbaro, nardo, & maſtiche. Conſtipatis ſi detur, augenda eſt*
eius facultas ijs, quæ magis eadem ni pollent: proinde ſunt, qui addant amygdalinum oleum, & pſyllij ſpiſſamen-
tum. Vrinæ difficultatibus mirificè auxiliatur. ſi cum urinam cientibus medicamentis hauriatur, uel deuore-
tur. Aegrè aluum excernit: eaq; propter nonnulli roborant eius ures, addito hyſſopo, uel caprino ſero. Bi-
lem, & pituitam excernit, nullo ſanè incommodo: pectus, & fauces mulcet, & eorum inflammationes reſol- 12
uit: renes à calculis, & ſabulo expedit; præſertim ſi cum glycyrrhizæ decocto, aliisue medicamentis urinam
cientibus bibatur. quinetiam frequenter deuorata calculos renaſci prohibet: quinimo ſunt, qui affirment, ſi qui;
quotidie ante prandium ternas pulpæ caſsiæ drachmas deuorauerit, is nunquam calculos in renibus gignet. Et
à uentriculi doloribus, & apoſtematibus ſe perpetuò tuebitur. Admodum præter hæc calidis confert febri-
bus. Caterùm exterius illita eryſipelas extinguit, cæteraſq; inflammationes, quæ cutétenus emergunt. Sua;
è recentioribus medicis, qui eam nunquam ſuis ægrotantibus exhibeant, niſi picræ pluuerem admiſceant. quod
Nomina. *conſultò factum exiſtimo: præſertim ubi uentriculi, & inteſtinorū imbecillitas adſit. Quæ Græcis κασσία, La-*
tinis item Caſsia nominatur: Arabibus, Selicha, Selche, aut Selihacha: Italis, Caſsia, atque etiam Italorum
uulgo Cannella: Germanis, Zimmet, ſeu zimmet roerlim: Hiſpanis, Canela: Gallis, Canelle. Quod uerò Gra-
ci κιννάμωμον, Latini quoque Cinnamomum dicunt: Arabes, Darſeni: Itali, Cinnamomo. Germani zimmer- 13
trind: Boemi ſkorice.

Ἄμωμον. AMOMVM. CAP. XIIII.

Concluſa nõ legit Onbaſius.

AMomum [exiguè fruticat, ex ligno ſe conuoluens, in racemi modum: flore, ceu eandidæ uiolæ, paruo: foliis bryoniæ ſimilibus.] Laudatur quàm maximè Armeniacum, colore ad aurum uergens: ligno ſubrufo, abunde odorato. Medicum, quoniam in campeſtribus, & aquoſis enaſcitur, infirmius eſſe conſtat: eſt autem magnum, ſubuiride, tactu tenerum, frutice uenoſo, odore origani. Ponticum uerò ſubrufum, [a] paruum, fragile, racemoſum, fructu turgens, & odore nares feriens. Deligito recens, candidum, uel ſubrubrum, quod nec adſtrictum cohæreat, nec conuoluatur, 41
ſed ſolutum diffundatur, ſemine plenum, uuis paruis ſimile, graue, ualde odoratum; modò cariem nõ contraxerit, acre, guſtu, mordens, ſimplici colore non euariante. Vim habet calfaciendi, adſtringendi, exiccandi. Somnum allicit: & illitum fronti, doloris ſenſum aufert: inflammationes, & meliceridas cõcoquit, diſcutitq;: iuuat quos ſcorpius percuſsit, ex ocimo illitũ: & podagricis confert: inflãmationes oculorum, uiſcerumq; lenit ex uua paſſa: ad uuluarum uitia in peſsis, aut inſeſsionibus utile eſt. Decoctum iocinori, renibus, podagræ, potu conuenit. Antidotis immiſcetur, & pretioſiſsimis unguentis. Adulteratur Amomum herba ſimili, quæ Amomis uocatur, ſed ſine odore, ſine fructu. Naſcitur in Armenia, flore origani. Quare in huiuſcemodi rerum probationibus fragmenta fugienda ſunt: eligenda autem, quæ ab una radice ſuos integros ſurculos emittunt.

a Meua ἐ μικρὸν. inon lõgum.

Amomi conſideratio.

TAnta medicorum, qui nos præceſſerunt, in ſimplicium medicamentorum hiſtoria, & facultatibus igno-
rantia, ſegnitiáq; extitit, ut niſi Deus opt. max. acerrimi, & ferè diuini ingenij uiros, hac ætate nobis
produxiſſet in lucem, qui præter id, quod uniuerſam medicam facultatem ab erroribus ſanè innumeris
expurgauerint, eandemq; illuſtrauerint, uera quidem ſimplicia medicamenta inueſtigarunt; minimè profectò
uerendum fuerat, quin paruo temporis tractu ars medica penitus ſubuerſa, extinctáque remanſiſſet. Et cer-
tè ſi longiori tempore res ita ſe habuiſſet, nulli dubium eſt, quin huiuſce facultatis cognitio in auram euo-
laſſet. quamcoquidem hæc peſsis radices tam in altum fixerat, ac tam latè ſe diffuderat, ut ſiquamuis nonnulli
uigento, & doctrina præſtantes plurimùm inſudauerint, omnemque ſtudium, & operam quam diligentiſſimè
impenderint, quo errores, qui ignauia & negligentia emerſerant, à re medica excluderentur, eos tamen 6
hactenus radicitus euellere nequiuerunt. Siquidem non deſunt, qui (quamuis haſce percipiant ratio-
nes) malint ſuos proſequi abuſus, omni ex parte deteſtandos, quàm candidiſſimæ inhærere ueritati. Quo
fit, ut unà cum aliis innumeris ſimplicibus medicamentis etiam legitimo Amomo careamus. Cuius uice qui-
dam

dam ſtirpium impoſtores ex Gargano Apuliæ monte profecti, pumilum quoddam ſemen ſupponunt, colore ni- Amomũ ſpa-
grò, odore melanthij. Quod cùm tantillum aromatis reſipiat, & guſtu acri deprehendatur, excogitarunt, ut rium.
facilius ipſum corraderent, in hominum animis inducere, id procul dubio legitimum eſſe Amomum. Quod ta-
men (ſi Dioſcoridi fides eſt adhibenda) ſemen edit uuarum racemis ſimile, non autem minutum, quale illud uiſi-
tur. Inſuper mihi ſanè non conſtat, Dioſcoridem ſemen in Amomo approbaſſe, ſed potius ligneam arbuſculæ ma- Serapionis in
teriem, ut in cinnamomo & caſſia uidere eſt. quo fit, ut legitimum Amomum ligneum potius, quàm ſemen exiſti- te pretij lap
mauerim. Sed & turpiter aberrant, qui Serapionis interprete decepti, herbam Pedem columbinum quibuſdam ſus.
uocatam, quæ geranij præ ſe fert ſpeciem, Amomum eſſe contendunt, & in Amomi locum ſubſtituunt, nullam de
his hiſtoriam inquirentes. Cæterùm Amomum, quod iure probari poſſit, nullibi (quòd ſciuerim) in Italia pro-
uenit, nec eò aliunde translatum hactenus uidere potui, præter quàm illud unus modo racemoſum, baccis piperi
æqualibus, quod à Franciſco Calceolario ſuperiori anno ſum conſequutus, dum ille ſuam theriacam, iure optimo
præ cæteris exiſtimandam, parabat. Atqui cùm omnibus haud conceſſum ſit ut legitimum Amomum conſequi
queant, acorum (ut Galenus docuit) in eius loco ſubſtituendum erit. Porrò & hi omnino explodendi ſunt, Error quorũ
qui pro certo aſſerere non uerentur, eam ſtirpem eſſe Amomum, quam Hiericuntam à Hierico Paleſtinæ oppido dam.
appellant. Plantam hanc plerunque ad nos è Hierico deferunt ij, qui ad ſanctiſſimum REDEMPTORIS no-
ſtri ſepulchrum peregre proficiſcuntur. Ea enim eſt, quam noſtrates mulieres roſam diuæ Mariæ uocant.
Conſtat hanc amomum non eſſe, quòd folia albæ utis non proferat, nec ullo ſpiret odore. Legitimum enim ual-
de odoratum eſt, adeò ut nares feriat primo ſtatim occurſu, origanumq; reſipiat. Cordus libello de conficien-
dis pharmacis ſatis inconſtanter de Amomo diſſeruit. quippe in compoſitione aureæ Alexandrinæ pro certo
aſſerit Amomum uerum eſſe roſam Hiericuntis: in compoſitione uerò theriacæ, ſui ipſius oblitus habere nos
Amomũ negat. Vtitur Hiericunta noſtrates mulieres tẽpore partus ad inueſtigandam parendi horã, quandoqui
dem (ut ipſæ fatentur) in aquam demiſſa non prius fatiſcit, quàm fœtus naſci incipiat: tanta inter chriſticolas
irrepſit ſuperſtitio. Fuchſius in libro de componendis medicamentis, quem nuper locupletatum edidit, dum Fuchſij opi-
ex ſimplicia examinat, quæ Theriacam ingrediuntur, eò productus, ubi Amomi racemoſi carmine meminit An nio reproba-
dromachus ſenior, omnes Galeni interpretes inſimulat his uerbis. Botryos, Græce eſt βότρυος. In hac uoce inter- ta.
pretanda omnes Galeni, qui hanc compoſitionem tradit, interpretes hallucinati ſunt. Siquidem Andernacus li-
bro primo de antidotis, uinæ conuertit: alij omnes, & cum iis Cordus, racemoſi, ὁτρυώδους uocem cum Amomi di-
ctione, quæ præcedit, coniungentes, quaſi uero Andromacus de Amomo racemoſo locutus ſit: quod certè Dio-
ſcorides non βοτρυν ſed βότρυωδες, appellat. Separandæ igitur hæ duæ dictiones per interiectum coma erunt, hoc
ũmirum modo, ἄμωμον βότρυος, ut nos conuertimus: ut intelligamus Andromachum de duabus inter ſe diffe-
rentibus herbis eſſe locutum, nempe Amomo, & botry. hæc ille. Ex quibus utique abunde liquet Fuchſium
ſenſiſſe, botryn quoque herbam, de qua Dioſcorides agit libro tertio, in theriacam addendam eſſe. Veruntamen
in hoc nos à Fuchſio, uiro alioqui doctiſſimo, planè diſſentimus: quandoquidem Andromachum non botryn, ſed
amomum racemoſum intellexiſſe putamus, idq; non ſine rationibus, & coniecturis. Et ne longè progrediamur,
in primis Andromachus ipſe ſenior Fuchſio apertè refragatur: illum enim non innenio in ſuis carminibus, quæ li
bro primo de antidotis in Galeno leguntur, aliter de amomo cecinisſe, quã χὰ βοτρυώδητος ἄμωμε. quæ quidẽ duæ
dictiones non ita ſeparari poſſunt, ut Fuchſius opinatur: neque prior illud unquam ſignificabit, quod idem per-
peram accipit. Ad hæc non minus, quàm ſenior, noſtræ ſententiæ adſtipulari deprehenditur iunior Andromachus: utpote qui in tradenda theriacæ compoſitione, quam ſoluta oratione deſcripſit, nuſquam (quod equidem le
gerim) botryn commemoret, ſed amomum tantùm. Quòd etſi Damocrates in eadem antidoto deſcribenda car-
minibus, quæ loco citato à Galeno referuntur, cecinerit βότρυός τ' ἄμώμε; hæ tamen duæ dictiones non ſunt te-
mere, meo iudicio, ſeparandæ: nam eas auctor conſultò coniunxiſſe uidetur. Quid præterea de Galeno dice-
mus? etenim is quanquam libro antè dicto ſigillatim enumerat, ac diligenter expendit ſimplicia medicamenta,
quæ in theriacam addũntur; tamen nuſquam (quantum inuenerim) botryos mentionem facit; neque etiam
eius meminit de theriaca ad Pamphilianum ſcribens. quid, ſi eandem plantam apud Galenum in ſimplicium medi
camentorum cenſu deſiderari omnibus notum eſt. Addam illud poſtremò quòd inter recentiores Græcos Pau- Amomi uires
lus, & inter Arabas Auicenna botryn herbam theriacis non inſerunt ſuis. Quæ ſanè omnia noſtram augent, ex Galeno.
& confirmant opinionem. Cui ſi illud obijciat Fuchſius quòd Nicolaus Myrepſicus in ſua theriaca botryn Gal
licam habeat; reſpondebo ego, quòd Nicolai codex Græcus deprauatus eſt, & innumeris ſcatet mendis: id quod
ipſe Fuchſius non negabit, quòd idem de Nicolai codice ſæpenumero polliceatur. Ex his itaque ſatis manifeſtum Nomina.
fieri arbitror, quòd ut Fuchſij ſententia, quæ theriacæ botryn adijcere contendit, reffellenda eſt, ita Galeni inter
pretes, qui Amomum racemoſum uertunt, probandi ſunt, ut qui ſint cum Andromacho Dioſcoridem ſecuti. is
enim Amomi Pontici notas perſtringens, ipſum racemoſum facit, ut ſuprà in eius mentione legitur. Amomi
meminit Galenus lib. VI. ſimpl. med. ſic inquiens. Amomum acoro ſimilem facultatem obtinet: niſi quòd aco
rum ſiccius ſit, maiore autem concoquendi facultate Amomum. Hoc Græco nomine ἄμωμον dicitur: Latino
tiem Amomum: Arabico, Hamemis, aut Hamama: Italico, Amomo.

Κόστος. COSTVS. CAP. XV.

PRæcellit Arabicus, candidus, leuis, eximia odoris ſuauitate. Secundum locum ſibi uendicat Indicus [a], leuis, uber, ut ferula niger. Tertius eſt Syriacus, grauis, colore buxeus, & odore feriens. Optimus eſt recens, albus, abunde plenus, denſus, aridus, à teredinibus non erоſus, ſine

a Omnia exempl. ἀδρὸς ὀργὰ μέλας

Digitized by Google

ἀμ᾽ χοῦρος ὡς παρδὸς: ideſt qui plenus ſ, & niger, & leuis ut ferula.

ſine graueolentia, guſtu calidus ac mordens. Vis ei excalfactoria: urinam ciet: menſes pellit: uitiis, quæ uuluã malè habẽt, tã impoſitu, quàm fotu, & ſuffitu auxiliatur: Cõtra uiperarũ morſus ſextãtem bibere prodeſt: item aduerſus pectoris dolores, conuulſa, inflationesq; ex uino & abſinthio: uenerem ex mulſo ſtimulat: latas uentris tineas ex aqua pellit: horroribus ex oleo ante febrium acceſsiones, & neruorum reſolutionibus oblinitur: vitia cutis in facie. cum aqua, uel melle illitus, emendat. Additur in antidota, & malagmata. Sunt qui, admiſtis helenij Comageni præduris radicibus, adulterent. Quod deprehenſu facile eſt: ſiquidem neque guſtu feruet helenium, neque validum odorem vibrat, ut caput tentare poſsit.

Coſti conſideratio.

PSEVDOCOSTVS.

Pſeudocoſtũ à Coſto diſcrimen.

Pſeudocoſtũ quale melius, & quibus poſſit uti ribus,

Coſtus, quo uſæ ſunt officinæ per longas ætates, in amarum, & dulcem diuidi ſolet: tametſi tum Dioſcorides, tum etiam Plinius nec dulcis, nec amari meminerint, ſed nigri duntaxat, & albi. Galenus quidem ſcribit leuiculam Coſto ineſſe amaritudinem: ſed qui inter Græcos ſcripſerit Coſtum inueniri dulcem, hactenus compertum non habeo: quamuis Mauritani, & eos ſecuti, dulcis, & amari quandoque mentionem fecerint. Qui in myropolijs paſſim habetur, adulterinus eſt. quippe nec ulla odoris ſuauitate commendatur; nec guſtu adeò acri deprehenditur, ut admotus exulceret, ut Galenus inquit. Proinde medicamentis, quæ Coſtum excipiunt, non erit, meo iudicio, imponendus, cùm præterea nos planè lateat, cuius nam plantæ ſit radix. Porrò non deſunt hodie impoſtores, qui ex Gargano Apuliæ monte quotannis ad nos conuehunt Pſeudocoſti cuiuſdam radices, amari ſaporis, quæ facie quadantenus Rhodiam radicem repræſentant. Eas autem pro legitimo coſto uendunt noſtratibus pharmacopœis, iis præſertim, qui in rei herbariæ cognitionem negligentius incumbunt. Plantam nos habere, atque etiam depingi curauimus ut ex eius imagine, quam hic damus, diſcant imperiti cuius plantæ ſint radices illæ quæ pro legitimo coſto circumferuntur. uidetur tamen Pſeudocoſti planta quandam præ ſe ferre maieſtatem, & ideo non uulgaris iudicanda. Foliis eſt paſtinacæ domeſticæ maioribus, denſioribus, criſpis, & aſperioribus, humi accubantibus, caule rotundo fœniculaceo, geniculatoq; bicubitali. E geniculis rami oriuntur in uniuerſo caule; in quorum ſummitatibus umbellæ ſpectantur melino colore, nudo ſemine, ſubrotundoq;. Radice nititur uegeta, craſſo cortice, carnoſoq;, uetuſtate colore cinereo ſplendente. Præferunt hanc Herbarij, qui eam ex Apulia ad nos comportant, ad omnes capitis, uerum uorumq; affectus frigidos, quinetiam ad pectoris uitia, ad uentriculi cruciatus. Et uiſcerum omnium obſtructiones, & ad renum, veſicæ, & uteri morbos. Ideoq; diutino capitis dolore affectis, uertiginoſis, comitialibus, ſtupidis, ueternoſis, conuulſis, reſolutis, aſthmaticis, anhelatoribus, tuſtientibus, itericis, hydropicis, plurimùm conferre Pſeudocoſti radicem affirmant: quin etiam flatus expellere, uermes necare, urinas, & calculos eiicere, menſes, ſecundas, & partus ducere, ſiue bibatur, ipſa radix, ſiue decoctum eius, aut ſi in fomentis balneis, & deſeſſionibus addatur. Præferunt eandem ad coli cruciatus, ubi decoctum clyſtere infundatur, & aduerſus articulorum morbos, & coxendicum dolores. Nam cum amara ſit, non nihil odorata, & nonnulla ſit acredine prædita, hæc omnia Pſeudocoſtum præſtare poſſe, facile concedam. Sunt inſuper, qui Coſti loco Angelicam recentioribus uocatam ſupponendam exiſtiment. quorum ſententiam magis probandam cenſerem, quam eorum, qui pſeudocoſtis utuntur. Coſtum enim hæc radix non obſcurè refert: quandoquidem eximia illa odoris ſuauitate tam iucundè ſpirat, ut angelicæ nomen ſibi meritò uendicaſſe uideatur. Acris præterea eſt, nec amaroris omnino expers. Quapropter eos haudquaquam damnandos putauerim, qui Angelicam Coſti genus eſſe crediderint. Contrà uerò eorum opinionem haud unquàm probarim, qui Zedoariam legitimum eſſe Coſtum contendunt. Siquidem his nec Dioſcorides aſtipulatur, nec etiam Galenus. Ille quidem quòd Helenij radicibus, quæ uegetæ magnæq; ſunt, coſtum adulterari ſcribit. Hic uerò quòd pluribus in locis aſſerat coſtum ex diſcuſſoria, & adſtringente conſtare facultate: adeoq; eximij fragrantisq; eſſe odoris, ut non minus ad unguenta odorata paranda eius apud antiquos inualuerit uſus, quàm malabathri, Amomi, Caſſiæ, atque Myrrhæ. Quibus tamen tum notis, tum facultatibus prorſus Zedoaria deſtituitur, quam potius grauiter, quàm ſuauiter oleat. Adde quòd Coſto Galenus leuiculam planè amaritudinem, & ualidam tribuit acredinem, ſed hæc in Zedoaria cõtrario modo ſe habent, cum in ea ualidior amaritudo, & acredo remiſſior deprehendatur. Nec præterea deſunt calumniatores, qui iudicent, ut uobis inſidientur, zedoariam non Indicum eſſe coſtum, ſed Syriacum. ſed quis hos

non

non ridebit, quum nuſquam auditum ſit in Syria naſci zedoariam? Indica enim radix zedoaria eſt, quæ per mare rubrum affertur Alexandriam Aegypti. uerum non ob id negauerim pro Coſto ſubſtitui poſſe zedoariam, ut aliàs diximus in Epiſtolis. Arabici Coſti radices, omnibus aſtipulantibus notis, miſit ad me iam diu Franciſcus Calceolarius, pharmacopœus Veronenſis, materiæ medicæ ſtudioſiſſimus, quas pluribus de cauſis, tanquã pretioſas, inter mea ſelectiora ſimplicia ſeruandas duxi. Indici autem Coſti fructum deinde à Cecchino Martinello Rauennate, mihi miſſum eſt. quod ſecum ex India attulit, ubi uulgò Coſti ab Indis uocari dicit. Cæterùm etſi duo hæc Coſti genera cùm forma, tum ſubſtantia non pariùm inter ſe differre uideantur, id tamen mihi nullam dubitandi ſuſpitionem affert, cùm uideam ex Dioſcoridis lectione, Arabicum ab Indico non parum differre. & hic quoque à Syriaco. Atque cum Arabicus Coſtus cæteros præcellat, illũ à Calceolario mihi miſſum, præ cæteris magnifacio. Coſti uires ſcribit Gal. lib. vij. de ſimpl. medic. facultatibus, ſic inquiens. Coſtus leuiculam planè amaram, plurimam autem acrem, & calidam in ſe qualitatem ſimul & facultatem continet, adeo ut etiam exulceret. Vnde ipſo cum oleo perfricant corpus ante acceſſionem in rigoribus per circuitus redeuntibus. Sic uerò etiam in reſolutis, & iſchiadicis, atque in ſumma in quibus excalfacere partem quãuis, aut ex alto in ſuperficiem extrahere aliquem humorem eſt opus, ad coſtum confugitur. Eadem de cauſa urinas, menſeſq; prouocat: & ad rupta, conuulſa, ac laterum dolores conuenit. Porrò ob amaritatem, quæ illi ineſt lumbricos latos enecat. Ob eandem & ad contractas uelut ex ſole maculas, ἐφήλεις Græci uocant, cum aqua, aut melle uſurpant. Ineſt item flatuoſa quædam illi temperiei humiditas, per quam & uenerem excitat cum uino mulſo. Κόστος ita Græcè nominatur, quemadmodum Latinè Coſtus, Arabicè Koſtos, ſiue Chaſi, & Italicè Coſto. Coſti uires ex Galeno. Nomina.

IVNCVS ODORATVS. Σχοῖνος ἀρωματικός. CAP. XVI.

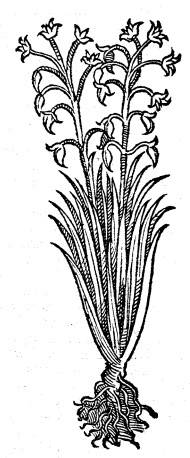

ODoratus Iuncus in [a] Africa, & Arabia naſcitur. Laudatiſsimus ex Nabathæa: proximus Arabicus, quem alipui Babylonium cognominant, alij teuchitin: peſsimus ex Africa. Eligendus eſt rufus, recens, floribus refertus, tenuis, rubentibus fragmentis, qui manibus confricando roſæ odorem emittit, igneæ mordacitatis ad linguam. Floris, culmorum, radicisque eſt uſus. Vim urinæ ciundæ habet: menſes pellit, diſcutit inflationes, caput aggrauat, modicè adſtringit, comminuit, excoquit, ac uenarum ſpiracula laxat. Flos eius in potu utilis ſanguinem reijcientibus: doloribus ſtomachi, pulmonis, iocinoris, & renum. miſcetur antidotis. Radix adſtringentior eſt: ideo [faſtidijs ſtomachi,] hydropicis, conuulſis, drachma una cum pari pondere piperis, per dies aliquot datur. Decoctum uuluæ inflammationibus, ad deſidentium fotus, utile eſt. [a] Meum. Λιβικῆ. δυσάδεσι στομάχοις. ideſt grauiolentibus ſtomachis Antiquus codex.

IVncus odoratus officinis Squinauthum uocatur. Quæ uox, quanuis deprauatè, ex plantæ, & floris nomine componitur, in unam utriuſque iunctis dictionibus. Nanque ſquinanthum ſi ad rectam etymologiam referatur, non aliud inferet, quã duas haſce Græcas dictiones σχοῖνος et ἄνθος, quæ Latinè ſtorẽ iunci ſignificant: σχοῖνος enim iuncum, ἄνθος uerò florem Græcis deſignat. Veruntamen flos ad nos non importatur, quod tamen mirum non eſt, cum etiam Galeni tempore non haberetur. Proinde inquit libro primo de antidotis. His præterea Iuncum odoratum ex Arabia allatum immitti præcipit, quem neſcio quomodo ſchœni anthos, id eſt, iunci odorati florem multi nocent, cum nobis floris copia non adeò ſuppediet. Nam etſi tota aduehatur herba, ſunt tamen eius ſuperiores partes à camelis ſæpe depaſtæ: ueſcuntur enim ea, & delectantur maximè. hæc Galenus. Sed arduum quippe fuerit credere, tam ingentem eſſe camelorum numerum, qui locuſtarum modo in uniuerſum ſchœni flores depaſcantur, ut nulla penitus ſuperſit planta, cui flos non deuoretur. Ego enim eorundem florum plenam habeo arculam, quorum partem Venetiis ad me miſit Albertus Martinellius pharmacopœus ad Angeli Myropolium, partem uerò Verona Franciſcus Calceolarius materiæ medicæ admodum ſtudioſus, qui odoris ſuauitate atque fragrantia, quin etiam cæteris qualitatibus omnibus; quæ in Schœnianthо requiruntur. ita præditi ſunt, ut quiſpiam ſanæ mentis eos hallucinari manifeſtò deprehendat, qui communis uſus odoratum Iuncum adulterinum eſſe contendunt. Hos itaque flores Syria primus in Italiam miſit Cecchinus Martinellus, Alberti præſcripti frater, qui non paruo labore ex Arabia ſibi afferri curauit. Planta eſt iuncus Odoratus peregrina, quæ ex Alexandria Aegypti ad nos conuehitur. Naſcitur in Arabia, Syriaq; cum in campeſtribus Iúci odorati conſideratio.

stribus & paſcuis, tum etiam ubi lacus quodam tempore ſiccantur. Folia habet Caricis uel Zeæ, robuſtiora tamen, ſurſum ſpectantia, è quibus culmi exeunt geniculati, in quorum ſummitate flores habentur odorati. Radix eſt illi ima parte uilloſa odorata q; , ſed odor tractu temporis deperditur. Referunt quidam uaſci odoratum Iuncum etiam in Apulia. quin & in Campania prouenit. ut Braſauolus inquit Plinij auctoritate. Sed uereor, ne hallucinentur, quòd nec inde flores afferantur, nec paleæ: neque etiam id Plinius affirmanter aſſerat. Itaq; Sophiſtarij paſſim utuntur, non affertur aliunde, quàm ex Alexandria. Cæterùm non parua quidem diligentia, dum emitur, eſt adhibenda. quandoquidem non deſunt impoſtores, qui ad merces augendas, ſchœnum paleæ rum, & herbarum quibuſdam feſtucis adulterent. Præterea uidendum eſt, ne uetuſtate exoleuerit: facile enim (ut in libro de antidotis docuit Galenus) ab hoc uis omnis euaneſcit. Scribunt Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, odoratum Iuncum, quo paſsim officinæ utuntur, ſpurium & illegitimum eſſe, cum hæ paleæ (ut eorum uerbis utar) Dioſcoridis ſchœnum minimè referant. Siquidem radices primùm medicinæ uſui congruas illi non ineſſe contendunt, ſed capillorum modo tenues; deinde paleas ipſas nullam guſtantibus acrimoniam relinquere, nullo q; roſarum odore fragrare, ſi manibus confricentur: nec poſtremò iuncum aliquem proferre, ſed calamos geniculis interceptos tritici, uel hordei modo. Qua in re (pace eorum dixerim) duplici errore notantur, primum quòd Dioſcoridem oſcitanter legerint: deinde quòd illud affirment, quod exprimento proculdubio falſum eſſe deprehenditur. Quod autem Dioſcoridem oſcitanter legerint, cùm dicunt ſchœnum iuncũ proferre, non calamum, facilè patet. quandoquidem contrarium ſcribit Dioſcorides, ubi ſchœni uſum reddit his uerbis. χρῆσις δὲ τὸ ἄνθος, καὶ τῶν καλάμων, καὶ τῆς ῥίζης· id eſt. Vſus eſt floris, calamorum, & radicis. Præterea quòd communis uſus ſchœnos acrimoniã non habet, pariter falſum eſt. quippe, ut experimento quotidie comprobari poteſt, qui non longo tempore conſenuerit, linguam manſu uellicat. Quibus palam eſt, Monachos uel nunquam ſchœnum deguſtaſſe, uel ſi deguſtarunt, illum adeò uetuſtate exoletum fuiſſe, ut (quemadmodum Galenus inquit) omnem acrimoniam, odoremq; amiſerit. Quòd autem noſtri ſchœni radices tenues ſint, nihil ad hiſtoriam refert: ſiue enim tenues ſint, ſiue craſſæ, eas non deſcripſit Dioſcorides. Schœni flores ex Alexandria unà cum integra planta allatos ego in manibus habui, qui digitis attriti roſarum odorem emittebant. Quamobrem non temerè contra Monachorum ſententiam affirmandum putauerim, communis uſus ſchœnum legitimũ, & probatiſſimum eſſe. Sed ij quidem adhuc magis reprehendendi uidentur (non tamen ut eorum dignitati aliquid derogetur) quòd in Diagalangæ compoſitione ſcripſerint, radicem galangam uocatam legitimam eſſe ſchœnum, ipſamq; galangam ad nos afferri. quod prorſus à ueritate alienum deprehenditur. Cæterùm & in hoc pariter Fuchſium erraſſe crediderim. quippe qui ſcripſerit ſua in methodo, ſchœni anthi ſtipites nullam acrimoniam manſu relinquere. Eſt etiam Anguillarius qui Monachorum fortaſſe ſententiam ſequutus pluribus contendit ſchœnanthum communis uſus eſſe adulterinum. Primùm quòd caulem non habeat Cyperi, ut Dioſcorides in Cypero teſtatur, deinde quòd eius radices ſimiles noſtro uocato Phu haudquaquam conſpiciantur. Præterea, quòd antiquis uſus fuerit florum caulis radicum non foliorum. quibus tantum nobis eſt uſus. Adhæc quòd in noſtratis tum caule tum radice nullus prorſus adeò percipiatur, nec ſapor, ſed tantum in foliis, quibus non utitur Dioſcorides. Hæc itaque ſunt Anguillarij argumenta, quæ non parum fortaſſe ualere putaret, qui aliorum ſententiam non audierit. Ego uerò hiſce argumentis ne minimo quidem ungue à priori mea opinione amoueri poſſum. Siquidem ante Oribaſium nulla Dioſcoridi erat Cyperi deſcriptio, id eſt: nec foliorum, nec caulis, nec ſeminis, nec radicis. Quo fit ut illa omnia in Dioſcoride addita crediderim. addè quod in omnibus exemplaribus Dioſcoridis, quæ ad manus ſunt, non legitur Cyperum odorati iunci modo calamum proferre, ſed iunci ſimpliciter. Etſi odorati perperam addiderit Ruellius. id quod ipſe uidetur apertè ſatis demonſtrare Dioſcorides, cùm dicit. χρῶνται δὲ τὸ ἄνθος, καὶ τῶν καλάμων. Siquidem Cyperi caulis nullam prorſus calami faciem refert cùm rotundus non ſit, ſed anguloſus, alba farctus medulla, non inanis, nec ulla in parte geniculatus, ut calamus. Ideoq; Schœnanthum, rotundum odoratum Iuncum uocat Galenus lib. vi. de compoſ. medicament. ſecundum locos. Ad hæc non reperio ſcripſiſſe uſquam Dioſcoridem, Phu radicem haberi Schœnantho ſimilem. Sed quòd Phu ſuperior radix, quæ digiti minimi craſſitudinem æquat, ex obliquo adnatas habet fibras, ſunt exiguæ radices iis ferè ſimiles, quæ in Iunci & Ellebori nigri radicibus uſurpantur. Nam ita habent Dioſcoridis uerba: ἔλκει δὲ ἡ μὲν αὐτέρωθεν περὶ δακτύλου μικρᾶς τὸ πάχος, πλάγια δὲ ἐπιῤῥίζια ἔχει καθάπερ σχοῖνος ἢ μῶλυς ἑλλέβορος: quibus linguæ Græcæ peritis facile palàm fiet fibras tantum, quæ in Phu radice habentur, Iunci ſimpliciter non odorati iunci fibris, (ut hic quoque ſomniauit Ruellius,) comparaſſe Dioſcoridem. Quòd uerò noſtratis odorati Iunci non ueniant in uſum caules & radices, ſed tantum folia, præter Dioſcoridis ſententiam, quòd nulla odoris ſaporisq; uis in hiſce partibus reperiatur, id euenire crediderim non quòd ſit uerum Anguillarij argumentum, (ſunt enim omnes eius partes odoratæ) ſed quòd ita poſt Dioſcoridis tempora inualuerit uſus. Quandoquidem Galen. uniuerſa utitur planta lib. S. de ſimp. medic. facultat. Ego quidem mihi teſtis eſſe poſſum, habere me nunc ad manus aliquot odorati Iunci plantas, quarum calami ac radices, non minus ſunt acres quàm folia. Quo fit ut putem rotundum, odoratum Iuncum, qui non fuerit exoletus, nunquam deguſtaſſe Anguillarium, ut nec Fuchſium. Poſtremò ſi natale ſolum ac uires noſtri Schœnanthi rectè quidem examinentur, id proculdubio ex Arabia Alexandriam Ægypti importari nos facilè negociatores certiores reddent: & legitimi odorati Iunci uiribus præditum eſſe omnes teſtabuntur Medici, qui curandis ægris ſeſe totos dedero. Schœni uires prodidit Galenus lib. viij. ſimpl. medic. ubi ſic habet. Schœni anthos modicè calfacit incidereq; et adſtringit, nec planè à tenuitatis natura alienus eſt. Quocirca his de cauſis urinam mouet, menſes q; elicit adhibitũ ſiue in fomentationem, ſiue in potionem. prodeſt & iecoris, et ſtomachi, ac uentris inflammationibus. Magis eo adſtringit radix. Quod uerò florem uocant, calidus eſt. Porrò in omnibus ſui partibus, in alijs

Monachorũ opinio explo ſa.

Fuch. lapſus.

Iũci odorati uires ex Gal.

in alijs magis, alijs minus, guſtantibus apparet adſtrictio: proinde medicinis, quæ hæmoptoicis, ſiue ſanguinem reijcientibus exhibeatus, Σχοῖνος ἀρωματικὸς, *Græcis: Iuncus odoratus, Latinis: Adcher, Arabibus: Giũ* Nomina.
eo odorato, & Squinantho, Italis: camelſz heun, Germanis: Paya de la Mequa, ſiue Paia de chamellios, Hiſpanis: Paiſture di chameaulx, Gallis nominatur.

Κάλαμος ἀρωματικὸς. CALAMVS ODORATVS. CAP. XVII.

CAlamus odoratus in India naſcitur. Melior eſt ſuluus, densè geniculatus, & qui aſſulosè frangitur, plena araneorum fiſtula, albicans, lentus in mãdendo, & adſtringens, cum aliquanta acrimonia. Vrinam potu ciet: quare cum graminis, aut apij ſemine coctus, in aquæ ſubter cutem fuſæ morbo, renum uitijs, ſtillicidio urinæ ruptiſque commode bibitur: menſes & potũ, & appoſitu pellit: tuſsi ſuffitu medetur per ſe, aut ex reſina terebinthina, hauſto per arundinem fumo: ad muliebres inſeſſus decoquitur, & clyſteribus imponitur. Malagmatis, & ſuffitionibus odoris gratia commiſcetur.

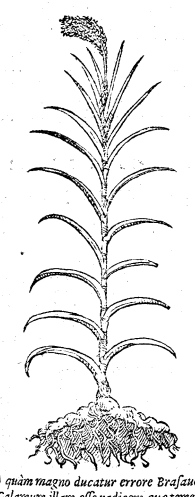

CAlamus, & Iuncus odoratus (ut Theophraſtus eſt author lib. IX. cap. XII. de hiſtoria plantarum) trans Libanum montem, inter ipſum Libanum, & alium quendam montem paruum ualle minima exeunt: non, ut quidam dixere, inter Libanum, atque Antilibanum. Inter quos campus ampliſsimus, & pulcherrimus eſt, quem Aulonem appellant. Quà uerò calamus, & iuncus prouenimus, lacus in amplius ſpatiatur, inxtaq; eum paluſtribus ſiccatis aſſi aſſurgunt. Occupant locum pluſquam triginta ſtadia. Virides nequaquam eſſe uidentur, ſed ſicci: forma uerò nihil ab alijs differunt. Locum ingredienti protinus odor aſpirat, non tamen longius ſpirat, ut quidam referunt. Hic enim locus à mari plus eſt, quàm ſtadia centum quinquaginta. Sed in Arabia aſpirationem agri odoratiſsimam eſſe inter omnes conſtat. hæc de Calamo Theophraſtus. Cui etiam ſubſcribit Plinius libro. XII. cap. XXIIII. ubi ſic habet. Calamus quoque odoratus in Arabia naſcens communis Indis, atque Syriæ eſt: in qua uincit omnis à noſtro mari centum quinquaginta ſtadijs. Inter Libanum montem aliumq; ignobilem, non (ut quidam existimauere) Antilibanum in conualle modica iuxta lacum, cuius paluſtria aeſtate ſiccantur, tricenis ab eo ſtadijs calamus & iuncus odorati gignuntur. Nihil ergo à cæteris ſui generis differunt aſpectu. Sed Calamus præſtantior odore ſtatim è longinquo imitat, mollior tactu, meliorque qui minus fragilis, & qui aſſulosè frangitur. Ineſt fiſtulæ araneum, quod uocant florem. Præſtantior eſt, cui numeroſius: reliqua probatio, ut integer ſit. Damnatur alibi. Melior quo breuior, & craſſior, lentusq; in fragendo. hactenus Plinius. Sed certè ſatis palam eſſe arbitror (ut in acori commentarijs diximus) quàm magno ducatur errore Braſſauolus Ferrarienſis, quòd tam facilè ſibi perſuaſerit, legitimum odoratum Calamum illam eſſe radicem, quæ temere omnibus in pharmacopolis illius uicem explet, quamq; uerum eſſe acorum ſuperius pluribus rationibus comprobauimus. Quandoquidem primùm ex ipſa Calami appellatione, deinde ex eo, quod dixerint Theophraſtus, & Plinius non differre hunc formæ à reliquis ſui generis, id eſt, ab omni arundinum genere, utique conſtat odoratum Calamum genere, & forma arundinem præ ſe ferre, odoratam tamen, non autem eſſe radicem. Quocirca Plinius Dioſcoridem fortaſſe ſecutus, dixit. Fiſtulæ (hoc eſt Braſſauoli error.
cauitati) ineſt araneum, quod uocant florem: non autem radici, ut falsò contendit Braſſauolus, araneum illud inueniri in uulgari illo officinarum. Ad hæc Plinius lib. XXIIII. cap. XI. dum plura arundinum genera, & uires recenſet, idem apertiſsime oſtendit, his uerbis. Arundinis genera. XXIX. demonſtrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quàm continuis ijs uoluminibus tractauimus. Et quoniam plura genera fecimus, illa, quæ in India Syriaq; naſcitur, odorum unguentorumq; cauſa, urinam mouet cum gramine, aut apij ſemine decocta: cit & menſtrua admotu: medetur conuulſis duobus obolis pota, iocinoribus, remibus, hydropi, tuſsi etiam ſuffitu, magisq; cum reſina. hæc Plinius. Sed præterea uulgares calami radices, quas acori eſſe cenſemus, aſſulosè nequaquam frangi poſſunt, ſed tranſuerſim, quemadmodum & iridis. Quo fit, ut eorum innoteſcat lapſus, qui Calamum odoratum radicem eſſe contendunt, qui tamen (ut apertè oſtendimus) nil aliud eſt quàm arundo. Cæterum ſi quiſpiam dixerit, has radices, quarum eſt uſus, eſſe calami odorati proprias, non acori, illud ſanè argumentum deſtruit, quod intuentibus euidenter apparet. quandoquidem etſi complures illius acori radices habeantur, quæ ſicca gerunt in cacumine folia, iridi omni ex parte ſimilia; nulla tamen uſquam inuenta eſt, quæ ſecum arundinis truncum cacumini annexum deferat. nempe acori proprium, non odorati calami eſt, iridis folia ferre,

Fuch. opinio improbata.

His itaque rationibus Fuchsij quoque ſententia improbanda mihi uidetur, quippe qui putauerit in ſua methodo, uulgarem officinarum calamum ueri odorati calami eſſe radicem. Porrò minimè quidem compertum habeo, Dioſcoridem, nedum Galenum, qui ex odoribus, ac ſaporibus uires æquè, ac qualitates omnium ſimplicium medicamentorum accuratiſſimè inueſtiganit, dixiſſe aliquid odorato Calamo ineſſe amaritudinis, quam tamen in acoro haberi Galenus prodidit.

Calami odorati uires ex Galeno.

Qui calami odorati uires pluribus deſcripſit. lib. VIII. ſimpl. medicamentorum. ſic ſic inquiens. Calamus odoratus leuiculam quandam adſtrictionem, ac minimam acrimoniam poſſidet: magna ex parte eſſentia eius terrena eſt, & aerea, in caliditatis frigiditatisq; coniugatione temperata. Quamobrem moderatè urinam mouet, & facultatibus, quæ iecori, & ſtomacho imponuntur, miſceri poteſt. item in fomenta quoque uteri, quæ phlegmones gratia, aut irritandis menſibus aſſumuntur, utiliter admiſcetur. Ponatur itaque, habeaturq; ſecundi ordinis eorum, quæ excalfaciunt, & deſiccant: ualentius tamen deſiccent, quam excalfaciant. Ineſt quoque ei quædam partium tenuitas, uelut aliis omnibus odoratis. Cæterùm illorum compluribus tenuium partium plurimum, calamo uerò non multum adeſt. hæc Galenus. Quibus facilè patet, Calamum officinis uocatum, legitimum eſſe nequaquam: maior enim illi ineſt acrimonia, quàm ſito referat Galenus. Eatq; propter legitimo calamo odorato nos eſſe hoc æuo deſtitutos fateri non dubitauerim: id quod etiam aliquibus ſatisperſpectum eſſe puto. Nam propterea ſunt qui libellum ſecuti de ſubſtitutis medicamentis falsò (ut, mea quidem ſert opinio) Galeno adſcriptum, ſphagnum, id eſt, muſcum arborum, calami odorati loco ſupponendum eſſe uelint. Quam equidem ſententiam ut hactenus probaueram, ita etiam literis mandaueram. Nunc autem quoniam illud mihi abſurdum uidetur, quòd ea medicamenta inter ſe commutari debeant, quæ contrariam facultatem ſortita ſunt, cuiuſmodi eſſe deprehenduntur calamus odoratus & ſphagnos; ideo non temerè cogor tanta re ſententiam, atque ab illis deſciſcere. Sed quid pro calamo odorato rectè ſubſtitui poſſe credamus, alibi, Deo concedente, explicabimus.

Nomina.

Eius nomen Græcum eſt Κάλαμος ἀρωματικός: Latinum, Calamus odoratus: Arabicum, Haſabel, aut Caſab aldatira: Italicum Calamo odorato.

Βάλσα BALSAMVM. CAP. XVIII.

a Meum, & Drag. non habent.

BAlſamum arbor albæ uiolæ, [a] lycij, ſiue pyracanthæ magnitudine conſpicitur. Folium rutæ proximum, longè candidius, perpetuò uirens. In Iudæa ſolùm quadam ualle, & Aegypto naſcitur: his differens modis, ſcabritia, proceritate, gracilitate. Quod igitur tenui, & capillacea coma eſt, theriſtum uocant, quaſi demeſsile: foliaſse quoniam ob gracilitatem facile demetatur. Aeſtiuis ſub ortu canis ardoribus, arbor unguibus ferreis inciditur, manatq́ue è plaga [b] ſuccus, quem opobalſamum uocant: ſed tam exiguo ſtillatu, ut annis ſingulis, ne plures quidem, quàm ſeni ſeptenive congij cogantur: inibiq́ue pondus duplo rependitur argento. [c] Succi probatio eſt, ut ſit recens, ualidi odoris, ſyncerus, non ad acorem uergens, dilui facilis, lęuis, adſtringens, ac modicè mordens guſtu. Sed uariè uitiatur miſto ab aliquibus terebinthi, cypri, lentiſci, balani unguento: item ſuſino, metopio, melle, aut [d] Cypria cera liquida. Quod maleficium facilè deprehenditur: nanque merus in laneam ueſtem fuſus, [e] neque maculam facit, neque ſi eluatur, notam relinquit: uitiatus autem inhæret, & lac inſtillatus coagulat, quod adulteratus non efficit. Quinetiam ſyncerus in aqua, aut lacte celerrimè liquatur, colorequè lacteſcit: uitiatus uero olei modo innatat, ſe conuoluens, aut in ſtellæ modum diffundens. Syncerus ſeneſcens craſſeſcit, deteriorq́ue redditur. Hallucinantur, qui aqua concretum peſſum ire, & ad ima fidere arbitrantur: poſtea diſſipatũ ſupernatare. E ligni genere, quod Xylobalſamum uocant, probatur recens, [f] ſarmento tenui, fuluum, odoratum, quadantenus opobalſamum ſpirans. Neceſſarius etiam ſeminis erumpit uſus: quare eligatur flauum, plenum, grande, ponderoſum, mordens guſtu, feruens in ore, modicè opobalſamum olens. Adulteratur ſemine hyperico ſimili, quod à Petra oppido defertur. Sed coarguitur magnitudine, inanitate, uirium ignauia, ſapore piperis. Efficaciſſima uis ineſt ſucco, & quàm maximè calfaciens: abſtergit quæ tenebras oculorum pupillis offundunt: medetur perfrictionibus uuluæ cum roſaceo cerato appoſitus: menſes quoque, ſecundas, & partus extrahit: horrores illitu diſcutit: ulcera ſordida expurgat, & cruda concoquit; urinam potu ciet: ægrè ſpirantibus prodeſt: datur in lacte contra aconitum hauſtum, aut ſerpentium ictus. Miſcetur acopis, malagmatis, & antidotis. In ſumma præcipua authoritas ſucco, ſecunda ſemini, minima ligno. Semen commodè potui datur doloribus lateris, pulmonum uitijs, tuſsi, iſchiadicis, comitialibus, uertiginoſis, orthopnoicis, urinæ difficultati, torminibus, ac ſerpentium morſibus: ad muliebres ſuffitus perquàm utile eſt: uuluam aperit in deſeſsionibus balnearum decoctum, & humorem euocat. Lignum eaſdem habet uires, aliquantò minores. Ex aqua potum cruditatibus. torminoſis, uulſis, uenenatorum ictibus opitulatur: urinam cit; ad capitis uulnera cum ficca Iri conuenit: ſquamas oſsium extrahit. & ad unguentorum ſpiſſamenta additur.

b Μοῦ ἐκτὸς. i. liquor.

c Meum τοῦ ἐκτοῦ. i. liquoris.

d Omnia exẽ. μυρσινῶ μύρσινον ἢ κυπρίνου λέιαν. i. ceroti myrteũ, aut Cyprinũ lęue.

e Omnia exẽ. ξυλόβαλσαμον ἐποιεῖ ἢ δὲ στύλον. i. maculam non facit, neque notam.

f Λεπτοκάρφος. i. habens ramos tenues.

Balſami conſideratio.

ANtiquitus Balſamum (ut Plinius libro. XII. cap. XXV. eſt auctor) in duobus tantùm hortis, utroque regio, altero iugerum uiginti non amplius, altero pauciorum uni terrarum Iudææ conceſſum erat. Sed poſtea propagata admodum fuit ſpecies, cùm Iudæa ipſa ſimul cum balſamo Romani potiti ſunt. Qui ueluti politicarum pretioſarumq; rerum propagatores, tam dignam, claramq; ſtirpem raram eſſe non tulerunt. Itaque eam malleolis ſerendo, atque iterando non ſecus ac uites in collibus propagantur latius accreuerunt. Quocirca Iuſtinus quoque hæc de Balſamo memoriæ prodidit. Opes gentis Iudaicæ ex uectigalibus opobalſami creuere,

Digitized by Google

creuere, quod in his tantùm regionibus gignitur. Eſt nanque uallis, quæ continuis montibus, uelut muro quodam cincta ad inſtar caſtrorum clauditur. Spatium loci ducenta millia iugera, nomine Hierico dicitur. In ea ualle ſyluæ eſt & ubertate, & amœnitate arborum inſignis: ſi quidem palmeto, & opobalſamo diſtinguitur. quarum ſpecies huius inſignis, ac pretioſæ arboris plurimum adaucta ſit, hæc Iuſtinus. Scripſit Balſami hiſtoriam etiam Strabo lib. XVI. ſuæ geographiæ, ubi ſic habet. Hiericus eſt campus à montana quadam circunda tus, quæ in theatri ſpeciem ad ipſum declinat. Hoc in loco eſt palmetum palmis abundans ſpatio ſtadiorum centũ, & totũ irriguũ, & habitationibus plenum, ubi & regia eſt, & Balſami uiridarium. Quæ arbor odorata eſt, & fruticoſa, & cytiſo, & terebintho perſimilis. Eius corticem ulnerantes, ſuccũ in uaſis ſuſcipiunt tenaci lacte perſimilem. Sed alibi etiam, quàm in Iudæa naſci balſamum eodem libro idem teſtatur, præter Plinij, & Soluni ſententiam, cùm inquit. Et apud Sabæos thus, & myrrha, & cinnamomum naſcitur: in ora etiam Balſamum, & quædam alia planta ualde odorata. hæc ille. Oriri etiam Balſamum in Arabia teſtis eſt Pauſanias in Beoticis magnitudine fruticis myrti, foliis amaraci, ſub cuius umbra innumeræ apricantur uiperæ, & ſuauiſſimo eius liquore aluntur. Sed quonam modo ſit factum (ut in Syriam peregrinantes uno ore fatentur) quòd hoc tempore omnibus ſanè Balſami plantis Iudæa ſit penitus deſtituta, cum olim ſola Balſami ferax à compluribus crederetur, quid certi dicam, & quibus auctoritatibus id comprobem, ſanè non habeo. Verùm cùm certo ſciam probatiſſimorum uirorum teſtimonio, qui ex Italia ſoluentes pluries in Ægyptum nauigarunt in urbe quam Cairum uocant, Balſami uiridarium extare, illud fortaſſe euenire putandum eſt, quòd è Iudæa ab Ægypti regibus, quibus uniuerſa ſubijcebatur Syria, omne in uniuerſum Balſamum eò fuerit tranſlatum, quò decoris inde plurimũ regiæ accederet. Quanquam Balſamum in Ægypto quoque prouenire antiquorum monumentis mandatum eſt, ut ex ipſo Dioſcoride conſtat, atque etiam ex Galeno libro primo de antidotis, cap. IIII. ubi de melle agit componendis antidotis idoneo. Veruntamen diu eſt, quòd in Italiam, ne in totam dicam Europam, neque lacryma, neque ſemen, neque lignum, neque cortex importantur, niſi adulteriis, & impoſturis uitiata. Cæterùm non modò fuit id ætatis noſtræ adulterium, ſed & antiquorum, ut auctor eſt Theophraſtus, qui hæc de Balſamo lib. IX. cap. VI. de hiſtoria plantarum poſteritatis memoriæ mandauit. Balſamum in ualle Syriæ prouenit. Eius hortos duos tantùm affirmant, alterum uiginti iugerum, alterum multò minorem. Arboris magnitudo, quæ malo punicæ magnæ: rami multi: folium rutæ ſimile, candidum tamen, perpetuò uirens: fructus ſimilis terebinthorum magnitudine, & figura, quàm colore. Is quoque admodum odoratus eſt, & magis quàm lacryma. Colligi lacrymam in caudice, & parte ſuperna tradunt, factã inciſura unguibus ferreis ſub ſydere, cùm æſtus maximè angit. Collectum uerò æſtate fieri tota. Sed quod manat, multum non eſſe, uix enim toto die concham poſſe impleri: odorem tamen inferri eximium, & copioſum, adeò ut ex paruo ſpatium per longum odor ualeat permeare. Verum ſyncerum ad nos nullum aduehi, ſed quod miſtum colligitur: plurimis enim miſtionibus uitiari, quodq; Græcia uenditur. Ideoq; Galenus lib. primo de antidotis narrabat, cùm non ignoraret, opobalſamum diuerſis modis adulterari poſſe, ita ut difficulter ementi diſcerni queat, ſe proprio oculorum intuitu cernere uoluiſſe & quomodo creſceret Balſamum, & quomodo lacrymam mitteret: uoluiſſe; ſynceræ eius lacrymæ partem habere, uelati regulam ad dignoſcendum alios Balſami liquores, qui per orbem ab impoſtoribus uitiati circumferebantur. Legitimum autem opobalſamum notis omnibus comprobatum uidi tamen ego apud Imperatorem Ferdinandum Primum, Dominum meum clementiſſimum, à Solimano Turcarum Imperatore dono miſſum, quibuſdam cum nonnullis aliis muneribus. Cui ſimile omnino mihi uiſum eſt illud quod anno ſuperiore detulit ad me Tridentum Franciſcus Calceolarius Veronenſis rei medicæ admodum peritus. Id ille acceptum referebat Reuerendiſſimo Danieli Barbaro Electo Aquileienſi Patriarcha ad ſuam parandam Theriacam. Itaque mirari deſinant inuidi, ſi eam præ cæteris iure optimo laudauerim, atque præferrim. Modus autem incidendi corticis, ut inde liquor effluat, apud auctores ſanè uarius eſt. quandoquidem Theophraſtus, & Dioſcorides arborem dixerunt unguibus ferreis ſcalpi, ut inde ulnerato cortice fluat lacryma. Plinius uerò contra, ſi ferro incidatur, ſtatim ſiccari, atque emori ſcribit: ob idq; qui opobalſamum colligunt, inquit, uitro, lapide, oſſeisq; cultellis ad corticem ulnerandum utuntur, deinde ſuccum lana excipientes in corniculis colligunt. Cæterùm cùm mecum ſæpius cogitauerim à toto impoſturis, quæ indies fiunt, nos cauere non poſſe, non alienum fore duximus illud in hominum memoriam reuocare, quod ſi unquam opobalſamum uenale inueniatur (tametſi in Italia per longas ætates non amplius ipſum uenturum putem) non ematur, niſi prius de eo omne fiat periculum, quo clarè cognoſcatur omnibus ijs præſtare tum notis, tum facultatibus, quæ illi ab auctoribus tribuuntur. Ad hæc Balſami fructus, ſiue ſemen, quod Carpobalſamum uocant, ab eo quidem longè differt, quod his temporibus ex Alexandria comportatur. Siquidem optimum legitimumq; flauum ſit oportet, farctum, ponderoſum, guſtu mordens, & feruens in ore: non autem nigrum, leue, inane, non acre, & nullum ſpirans odorem, quale, quod circunfertur, deprehenditur. Quo fit, ut non aliud ſuſpicandum ſit, quàm quòd hoc idem ſit ſemen hyperico ſimile, quod etiam Dioſcoridis ætate à Petra Paleſtinæ oppido deferebatur. Hoc idem ligno euenit, quod Xilobalſamum uocant officinæ Græcos ſecutæ, quippe quod paſſim in ijs habetur, potius myrtum, quàm Balſamum refert. Cortices non meminit Dioſcorides, quanuis dixerit Plinius libro & cap. ſuperius citatis, ipſum quoque in uſu medentium eſſe. Balſamum memoriæ prodidit Galenus lib. VI. de ſimplicium medicamentorum facultatib. ſic inquiens. Balſamum deſiccat, & excalfacit ſecundo exceſſu. Eſt autem tenuium partium, adeò ut odoratum ſit. Sed liquor eius ſubtiliorum etiam partium eſt, quàm ipſa planta, non tamen adeò calidus, ut quidam exiſtimant tenuitate partium falſi. Porrò fructus eius perſimilis genere facultatis eſt, cæterùm longè in ſubtilitate partium inferior. Placet eidem Galeno (ut in libello de ſuppoſititijs medicamentis illi aſcripto legitur) ut Balſami uice ſtacte myrrhæ, aut oleum irinum, in compoſitis medicamentis commodè inferi poſſit: xylo-

Balſami hiſtoria ex Iuſtino

Ex Strabone.

Ex Pauſania.

Carpobalſamum non legitimum.

Balſami uires ex Galeno.

Digitized by Google

balſami verò loco leucoïj radix. Porrò quid carpobalſami uice ſupponendum ſit, nullibi apud eundem repperi, tametſi in quodam incerti auctoris libello, quem ſeplaſiarij, Quid pro quo nuncupant, pro opobalſamo oleum terebinthinum, uel laurinum, uel gummi hederæ, ſubijciatur; pro carpobalſamo hederæ corymbus; & pro xylobalſamo hederæ ioſus lignum: tantam ille hederæ tribuit auctoritatem. Sed alia eſt opinio noſtra: nam ipſe libentius pro opobalſamo oleum myriſticæ nucis, uel ſtiracinum ſuppoſuerim, quàm terebinthinum, uel laurinum; pro xylobalſamo agallochum; & pro carpobalſamo uulgares cubebas. Quod autem Carpobalſami locum cubebæ rectè ſupplere poſſint, ſyluæque rei medicæ ſtudioſi id necum ſentiunt. Sed addam præterea, quòd ſi ea tundantur, denioue conficiantur, mordent guſtum, feruentes in ore percipiuntur, & aromatis non modicum reſpiunt. quas uirium qualitates Balſami fructui ineſſe Dioſcorides teſtatur. Hinc igitur fit, ut in hoc à Fuchſio, planè diſſentiamus. nanque is in libro, quem de compoſitione medicamentorum nuper auctum edidit, Carpobalſami loco leucoïj radicem ſupponendam cenſet: eo quidem argumento (ut inquit) quòd ita ſcriptum reperierit in eo Galeni libro, cui titulus eſt de ſubſtitutis medicamentis. Verùm cùm ipſe nuſquam (quod equidem legerim) in legitimis Galeni libris inuenerim, hunc auctorem, ſi deſit Carpobalſamum, ſubſtituere, uel uiribus proximam facere leucoïj radicem, cui nulla prorſus ineſt qualitas, neque facultas, quæ Carpobalſamo reſpondeat, non eſt, cur in hoc Fuchſij probem ſententiam. Cæterùm affertur tam (ut audio) ex occidentalibus indijs liquor odoratiſſimus liquido ſtyraci admodum ſimilis, quem qui deferunt, appellant Balſamum, quòd notas nonnullas Balſami præ ſe ferat. Veruntamen cùm teſte Strabone Balſami lacryma lactèo colore ſit, crediderim potius nouum liquorem hunc, ueram eſſe ſtactem, uel ſtyracis liquorem, quàm Balſami: ob idq; non eſſe penitus ab re, ſi quiſpiam eo Balſami loco uteretur. Quidam recentiores cùm ſe Opobalſamo deſtitutos conſpicerent illud artificio quodam non ſanè damnando componunt. Faciendi modum ſic habeto: ego enim hac ratione pluries ipſum mihi confeci. Sumito reſinæ terebinthinæ, abiegnæ, cuiuſque libram: thuris albi, ladani, cuiusq; unc. ſex: nardi Indicæ drac. duas: radicum phu, iridis, acori, aſari, cyperi, ſingul. drachmam: maſtiches, galangæ, caryophyllorum, caſſiæ odoratæ, zedoariæ, cuiuſque drach. ſex: nucum myriſticarum unc. quatuor, macis unc. unam: agallochi unc. duas: gummi elemi unc. ſex: aloes hepaticæ, myrrhæ, cuiuſque unc. unam & ſemis: caſtorei drach. decem: oſſium cariotarum, ſtyracis calamiti pinguis, laſeris odorati, ſing. unicam: lacrymæ ſanguinis draconis ſexunciam: florum lauendulæ unc. quatuor: olei unguentariæ glandis unc. ſex. Quæ ex his atterenda ſunt, in puluerem conterito, liquoribusq; admiſceto, & uitreo organo (ſi neſcis, Chymiſtas conſulito) diligentiſſimè ui cõmenſurati ignis oleum elicito. Primùm enim clariſſima tenuiſſimaq; emanat aqua, tenuiſſimarum utique partium, quæ igni admota modo quodam admirabili flagrat; hæc aqua Balſami dicitur. Deinde deſluit oleum colore aureo, & ſubſtantia inter tenuem, & craſſam, quod oleum Balſami uocant. Poſtremò uerò id manat, quod Balſamum uocant, rufo colore. Aqua, quæ prius fluxit, uentriculi imbecillitate affectos hauſta mirum in modum iuuat: ſiquidem tum pituitam, tum flatum ualenter conſumit. ſed quòd acerrima ſit, dari ſanè per ſe nequit, niſi uino, aut iure aliquo admiſta. Liquor deinde, qui ſecundo ſtillicidio fluxit, quem quidam cæteris præferunt, mirificè neruorum uulneribus, compaginum cruciatibus, conuulſis, reſolutis, comitialibusq; ſuccurrit. Vltimum uerò oleum hæc omnia ſimiliter præſtat, uerùm debilius. Pollent hi liquores & ad alia innumera corporis incommoda, quæ breuitati conſulentes ſilentio inuoluenda duximus. Βάλσαμον ſic Græcè dicitur, ut Latinè etiam Balſamum; Arabicè, Baleſem, Boleſma, aut Belſan: Italicè, Balſamo.

Fuchſij opinio improbatur.

Balſamũ Indicum nouũ.

Balſami factitij conficiendi ratio.

Balſami factitij uires.

Nomina.

Ἀσπάλαθος. ASPALATHVS. CAP. XIX.

Aspalathus, alijs eryſiſceptron, frutex eſt [a] ſurculoſus, multis ſpinis horrens. Naſcitur in Iſtro, Niſyro, Syria, & Rhodiorum inſula: quo ad unguentorum ſpiramenta [b] pigmentarij utuntur. Optimus eſt grauis, detracto cortice rubeſcens, aut in purpuram uergens, denſus, odorarus, guſtatu amarus. Eſt & alterum eius genus candidum, lignoſum, ſine odore: quod deterius habetur. Vim calfaciendi cum adſtrictione obtinet. Vnde decoctum cum uino ad tetra oris ulcera colluenda conuenit: ad nomas genitalium, & [c] ſordida ulcera infunditur: ſubiectum in peſſo, partum extrahit. Aluum ſiſtit eius decoctum: & ſanguinis reiectionem potu cohibet: urinæ difficultatem, inflationeſque diſcutit.

[a] Meũ & Cat. ξυλώδης. i. lignoſus.

[b] Meum μυρέψοι. i. unguentarij.

[c] Meum ἕλκεσι φαγεδαίνας. ſordidarium ulcerũ.

Aſpalati confideratio.

Ruellius errore notatur.

Erant (meâ quidem ſententia) qui putant Santalum rubrum legitimum eſſe Dioſcoridis & antiquorum Aſpalathũ. Quorũ errorẽ Serapio manifeſtè prodidit: quandoquidẽ de ſantalo agens, nullũ (ut aſſolet) affert Dioſcoridis teſtimonium, ſed tantùm ſuæ gentis nititur auctoritatibus. Quod maximo argumento eſt, ſantalum rubrum nihil cum Aſpalatho habere cognationis & præſertim cùm plures in eo deſiderentur Aſpalathi notæ. Meminit tamen Serapio Aſpalathi ſub Arabico nomine Darſiſahan, ubi leguntur omnia, quæ de ipſo tradidit Dioſcorides. Huic alia ualidior accedit ratio ſiquidem Aloiſius Cadamuſtus, Columbus, & Pitzonius in ſuis nauigationibus ad orientales Indias aliasq; ignotas terras, continuas ſantalorum ſilua proceritate ſyluas ſmanimiter uidiſſe narrant. Quod longè abeſt ab Aſpalatho, qui frutex humilis eſt, ſuauiter odoratus, amarulento guſtu; quæ in rubro ſantalo non deprehenduntur, rubrum enim ſantalum odoratum non eſt. Quod ſi quandoque odoratum ſortitur, id (ut optimè norunt periti myropolæ) non euenit, quòd ex ſe tale ſit, ſed quòd, dum una cum albo, & flauo importatur, quæ odorata ſunt, ex illis ſibi odorem aſciuerit. qui tamen tractu temporis facilè euaneſcit. Porrò Ruellius (ni fallor) mediocri cenſura non uacat, quòd pro certo aſſerat,

aſſerat, id legitimum eſſe aſpalathum, quod Rhodium oleaſtrum nonnulli uocant: quo item quondam agallochi uice utebantur myropolæ. Cuius materiem cùm & in ſeplaſiis, & apud artifices, qui precatorias (ut ita dicam) coronas ad Deiparæ uirginis ſalutationes torno conficiunt, diligentiſſimè ſim perſcrutatus, ea ſanè nigra partim, partim uerò ex nigro flauo q; uenoſa mihi ſeſe obtulit. Rubram autem, & ſubrubram (ut Ruellius inquit) nuſquam me uidiſſe ingenuè fateri poſſum. Adde etiammum, quòd ſit (quemadmodum Rhodij narrant) hæc planta ex oleaſtri genere Rhodio tractu abundè prouenies, quæ olineas etiam proſerat, ſed nec multis ſpiris horrens, nec detracto cortice rubeſcens. Quamobrem (ut mea fert opinio) Aſpalathus non erit Rhodium oleaſtrum, quamquam ſententiæ noſtræ non ſubſcribat Anguillarius. Ille Conſtantinum Myropolam quendam Rhodium teſtem adducit. Ego Rhodios alios, à quibus de his omnibus diligenter ſum percontatus, qui plantam hanc oleaſtrum, non Aſpalathum uocari dicunt. Itaque cùm nobis Aſpalathus deſit, qui tamen facilè ex Rhodiorum inſula afferri poſſet, ſuppleat eius locum uiticis ſemen: ſic enim in Galeni ſuccidaneis ſcriptum reperio. At qui manifeſtò hallucinatos eſſe cùm Ruellium ipſum, tùm Anguillarium, palàm facit Aſpalathus, quem mihi primus ſuperiori anno dono dedit Franciſcus Calceolarius Veronenſis rei plantariæ peritiſſimus, & deinde eiuſdem Aſpalathi truncus humani brachij craſſitudine à Bartholomæo Rolleo Medico, & rei medicæ perito, & à Conſtantino Sylueſtrio pharmacopæo Arimenſi ex Cypro Inſula ad me miſſus: cùm huic, qui eiuſdem generis eſt. cum altero à Calceolario miſſo, nihil penitus deſit, quod in legitimo Aſpalatho comprobando deſiderari poſſit, & præſertim cùm non ſolum detracto cortice, purpureo colore rufeſcat, guſtu ſit amaro, & materiæ denſitate gratiſſo, ſed quòd Caſtoreum non obſcurè reſipiat, ut Plinius inquit libro duodecimo, cap. tigeſimoquarto. Aſpalathus cum Caſtoreo reſipit. Cæterùm & illud quidem mirum uideri debet, quòd (ut Cyprij referunt rei plantariæ periti) ex centum Aſpalathi plantis, uix reperiri duas, aut tres, quæ odoratæ habeantur. Porrò quoniam non ignoro non defuturos calumniatores, qui (ut eorum eſt natura) teſtimonium hoc noſtrum impugnabunt, Aſpalathi huiuſce truncum mihi ſeruo, ut ſi fortaſſe eorum aliquis illum uidendi, examinandi q; cauſa ad me concederent, poſſint ſuam ipſi accuſare proteruiam, & mentis amarorem abſtergere, ſi fortaſſe contigerit, ut ipſis olfacientibus, ego naſum ligno ſurſum impulſo ita protrudam, ut inde ſanguis profluat, & emergat. Ita enim puto, futurum mihi negotiũ ad eorum caſtigandam temeritatem. Meminit Aſpalathi Galenus lib. vi. ſimpl. medic. ſic inquiens. Aſpalathus guſtu quidem acris ſimul & adſtringens eſt: facultate uerò ex diſſimilibus conſtat, nempe partibus ſuis acribus excalfaciens, partibus uerò aliis, auſteris ſcilicet, refrigerans. Itaque utriuſque ratione deſiccat, & proinde ad putredines, & fluxiones eſt utilis. hactenus Galenus. Cæterùm quò etiam hi noſtri commentarij Santala redoleant, poſteaquàm antiquiores Græci eorum non meminerunt, de his hic diſſerere non alienum duximus.

Aſpalathum uerum è Cypro allatum.

Aſpalati uires ex Gal.

SANTALVM itaque in utraque India ſyluis denſiſſimis, ingentiſſimiſq; naſcitur. Cuius tria numerantur genera: quorum præfertur pallidum, ſecundum locum habet album, poſtremo rubrum, quòd nullo commendetur odore. priora duo ſuauiter ſpirant. Quapropter Mauritanorum ſententiam minimè probandam putauerim, qui Santalum tertiò ordine frigefacere, ſiccare uerò ſecundo memoriæ prodiderunt. Rubrum (ut ipſi aſſerunt) priuatim defluxiones prohibet: incandeſcentibus inflammationibus, podagriſq; ex ſucco ſolani, aut ſedi, uel portulacæ utiliter illinitur. Candidum, ac pallidum, ex roſarum aqua front. impoſita, capitis dolores mulcent. Aduerſantur omnia calidis febribus: epota eſtuanti uentriculo mirificè auxiliantur. Fiunt ex iis, & aqua roſarum epithemata, quæ uentriculo illita eius feruorem in ardentiſſimis febribus extinguunt. Ad hæc (ut auctor eſt Anicenna libro de uiribus cordis) ſantalum non modò cordi efficaciſſimè lætitiam affert, ſed & robur non parùm addit. Quare his immiſceatur medicamentis, quæ cordi, & cordis palpitationi maximam opem præſtant. Quod ἀσπάλαθος Græcis, Latinis item Aſpalathus uocatur: Arabibus, Darſiſahan: Italis, Aſpalatho.

Santalorum conſideratio, et uires.

Nomina.

Βρύον. MVSCVS. CAP. XX.

Conclusio nõ legit Orib. a Meũ addit μέσον θερμὸν καὶ ψυχρόν. Drag. μετα θέρμε, καὶ ψύχρε. i. mediũ in caliditate, & frigiditate.

BRyon, ſid eſt, Muſcus, à quibuſdam ſplachnon appellatur. In cedro arbore, populo alba, & quercu inuenitur.] Optimum eſt cedrinum, proximum populneum: in quo genere candidum, & odoratius præſtat: nigricans improbatur. Adſtringendi uim habet. [a] Decoctum inſidentium uuluis utile. Vnguento baianino, oleisq; inſpiſſandi gratia inſeritur: thymiamatum, acoporumq; compoſitionibus conueniens.

Muſci arborum hiſtoria.

GAlenus lib. VI. de ſimplicium medicamentorum facultate, & poſt ipſum Paulus non modo Muſcum, qui cedris innaſcitur, intactum non reliquere; ſed præterquàm quòd populnei, & querni meminerint, de eo etiãmnum, qui in picea arbore abieti cognata oritur, tradiderunt. A qua ipſe quidem in uallis Anaunie montibus ſupra Tridentum muſcum admodum uilloſum propriis manibus quamplurics decerpſi, multò ſanè odoratiorem, pulchrioremq; quàm qui in populo, & quercu prouenit. Nec minus piceo ſuauiter olet abiegnus, quo in eorundem montium ſyluis, abietes innumeras adeò uilloſas, incanasq; mihi uidere ſæpius contigit, ut prima ſtatim facie crediderim uillos frondium loco iis in arboribus genitos eſſe. Sortitur arboreus Muſcus uaria, ac diuerſa nomina: quippe & muſcus, & bryon, & ſphanos, & ſplachnon, & hypnon appellatur. Meminit huius Plinius lib. xij. cap. xxiij. ſic inquiens. Sphagnos in Cyrenaica prouincia maximè probatur: alij bryon uocant. Secundum locum obtinet Cyprius, tertium Phœnicius. Fertur & in Ægypto naſci: quin & in Gallia non dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum uilli, quales in quercu maximè uidemus, ſed

MVSCVS ARBOREVS.

MVSCVS TERRETRIS.

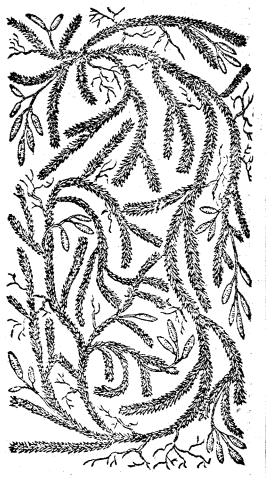

odore præstantes. Laus prima candidissimis, atque altissimis: secunda rutilis: nulla nigris. Et in insulis, petrisq; nati improbantur, omnesq;, quibus palmarum, atque non suus odor inest. hactenus Plinius. Caterum in eo genere, quod in Italia prouenit, is & nobilior, & odoratior apparet, qui in larice nascitur: quapropter & uiribus fortasse præstantior erit. Nimirum recordor me non parum eo quandoque fuisse oblectatum, dum nocturno tempore quibusdam in montibus super fœno recumberem, ex conquisitis plantis defatigatus, ubi larices innumeræ erãt omni ex parte illoso musco incanæ. Quãdoquidẽ pastores, ut nos ueluti re noua, & voluptuosa reficerent, quodam paruo ignis lumine hos illos incendebant, qui tanto flagrabant impetu, & crepitu, ut nobis quidem uiderentur tormentorum puluerem facilè superare. Quippe flammæ unà cum ingenti fauillarum copia, in obscuræ noctis silentio ad astra tolli uidebantur, relicto sui odoris oblectamento. Vnde illud existimauerim, quòd Galenus, cùm bryon in quercubus, & piceis inueniri tradiderit, non solùm de picea intellexerit, sed eziam de congeneribus plantis, nempe abiete, larice, & pinu. Is autem lib. vi. simpl. medic. citato, ita de eo scribit reliquit. Bryon, quidam uerò splachnon. Inuenitur autem in quercubus, & piceis, & populis albis. Vim habet adstringentem, inualidam. Nec enim multum est frigidum, sed propinquum fermè mediis; quia uidelicet & digerendi, & emolliendi facultatis est particeps, maximè quod in cedrinis lignis reperitur. Muscum officinæ Arabas secutæ Vsneam uocant. Inter quos Serapio eporum uinum retulit, in quo diebus aliquot usus maduerit, altum somnum inducere, uentriculum roborare, uomitiones compescere, & aluum sistere. Ad hæc Musceus (ut Auicenna inquit) utiliter inter cordis medicamenta inseritur, quòd odoris fragrantia animi defectus iuuet. Est & planta, cuius superius in celtica nardo meminimus, quam recentiorũ quidam TERRESTREM MVSCVM appellant. Hæc longas uiticulas ubique oblongis numerosissimisq; foliolis circumuestitas, simiculi instar habet, quæ sæpe ad septem, octoq; ulnarum longitudinem protenduntur. compluribus utrinque adnatis ramulis, pariter foliolis circumseptis, ut piceæ arboris sumunitates. Tota planta tactu sicca est, & subasperа, colore ex uiridi pallescente. Serpit humi, & inter saxa musco scatentia; nititurq; radicibus plurimis capillaribus ex ipsis uticulis prodeuntibus ut in hedera. Emittit Iunio mense, in ramusculorum summitate iulos corylaceis ferè similes substauo colore. Nascitur in syluis sabulosis, & muiis locis, & præsertim inter muscosos lapides. Hanc plantam pro celtica nardo, adhuc aliqui usurpant Myropolæ: qui uulgares sequuntur errores. Præstat tota planta ad calculosos affectus: nam si uino incoquatur, eo epoto, renum calculi frangũtur, pelluntur; certissimo experimento. Idem contusus, & deinde ex aqua decoctus, inflammationes, & calidos dolores mulcet. ob idq; hoc auxilium à multis usurpatur ad podagram à calore prouenientem. In uinum pendulus impositus breui restituit illud. Sed quoniam arboreus muscus odoratissimum Moschon mihi in memoriam redegit, qui ab

16

Muscí arborei uires ex Gal. & Arabibus.

Muscí terrestri consideratio.

Muscí terrestris uires.

qui ab oriente, & occidente, quibuſdam piloſis utriculis concluſus defertur, etſi Dioſcoridis Galenique æuum bene ſilentio præterierit; nos tamen haud quaquam diſſimulanda putauimus, quæ ad hanc rem pertinere arbitramur. Siquidem bi noſtri commentarij meritò de me conqueri potuiſſent, ſi eos tanta odoris ſuauitate deſtitutos reliquiſſem; præſertim cùm omnibus palàm ſit ubique terrarum Moſchum inter pretioſa odoramenta primam ſibi comparaſſe ſedem. Quippe non modò collo, auribusq; ſuſpenſus, veſtimentis interpoſitus, chirotbecis illitus, crumenis concluſus, ore retentus, & barbæ & ſupercilijs inunctus defertur Moſchus, quò alarum, naribuſque tædia ſudoris graueolentia, & inſuaues corporis halitus occultantur, laſciuiæ oblectamenta augeantur, molliorq; politia fiat; ſed etiam ut odoris ſuauitate Deiparam virginem concilient, ne dicam, ut hæc fucata hypocriſi laſciuiam diſſimulent (eò enim vanitatis peruentum eſt) Moſchum ipſum in orbiculos componunt, qui huc funiculo traiectis angelicas ſalutationes in cælum eructant. Omnia denique, quibus miſcetur Moſchus, ſuæ odoris iocunditate commendat. Quòd ſi hæ lucubrationes eo fortè caruiſſent, uerendum quidem erat, ne cum illis gratiam iniſſent, qui mira undique odoramentorum fragrantia redolent. Quamobrem ut & ij ſibi unguenta omnium præſtantiſſima, odoratiſſimaq; comparare ualeant, Moſchi primùm, deinde uerò liquoris Zibetti uocati, & Ambari denique hiſtoriam, & facultates deſcribam. Moschi odorati hiſtoria.

Moscvs itaque (ut Ruellius ex Aetio, tranſcribit, ſi tamen ea Aetij legitima ſunt, cùm potius Symeonis Sethi eſſe uideantur) plura habet genera. Præfertur qui in municipio quodam naſcitur, quod magis, quam Choraſa ciuitas ad orientem uergit: hoc barbaro nomine Pat dicitur, colore ſubflauo. Secundam ſibi ſedem arrogat, qui ab India defertur, priori bonitate cedens, colore ſubnigro. Eo infirmior cenſetur qui à Sinarum agro mittitur. At Moſchus omnis in umbilico cuiuſdam animalis gignitur, quod capreæ ſimile eſt, unico armatum cornu, prægrandi corpore. Huic cùm in uenerem agitur, furoris uehementia umbilicus intumeſcit, ſitq; uomica prægnans conglobatis craſſiore ſanguine: quo tempore & pabulo, & potu ferum animal abſtinet, humique crebrò uoluitur: qua uerſatione umbilicum lutoſo, fæculentoque ſanguine turgentem exprimit. Cæterùm emiſſa ſanies poſt aliquod tempus ſibi magnam odoris ſuauitatem aſciſcit. De Moſcho inter Arabas ſcripſit diligenter accurateque Serapio, his uerbis. Animalia capreis non abſimilia, quæ moſchum gignunt, in Tumbaſcorum, & Sinarum agro potiſſimùm habentur, loca inuicem contermina. Tumbaſcinus Sinico longè præſtantior eſt, quòd capreæ moſchum gignentes & nardum, & alias odoratiſſimas plantas depaſcantur. Quod Sinis non euenit. nam etſi hæ quoque odoratis ueſcantur herbis; eæ tamen odoris, & facultatis præſtantia, nardum, & cæteras Tumbaſci plantas non æquant. Quinetiam in cauſa eſt demetendi ratio. quippe Tumbaſcini è uomicæ folliculo ſaniem nunquam eruunt, quò adulteria permiſceant, & non niſi ſereno cælo ſyncerum legunt. Sinici uerò uomicæ utriculũ exprimunt, & excluſa ſanie impoſturas quaſdã admiſcent, nubilo parumq; arridente cælo, & alabaſtris recondunt. Is cæteris præſtat, qui maiore odoris fragrantia redolet, & qui è uomica maximè matura eruitur. Sunt & inter hæc animalia, quæ ab aliis moſchum ferentibus nullo diſcrimine differunt. præterquam caninis uocatis dentibus. quippe hæc uerrium modo exertos palmi longitudine dentes habent, & pariter moſchum præſtantiſſimum gignunt. Moſcus præcox tetro, & inſuaui odore diſplicet. uerùm uenatores immaturi folliculos excutientes, tantiſper eum libero aere ſuſpendunt, dum abacto prorſus fœtore maturuerit. Is enim aeris coctione perfecta, miram ſibi conciliat odoris ſuauitatem. Veruntamen præcipuus habetur, qui ſuapte natura in animalis utriculo ſibi maturitatem comparauerit. Hunc incolæ per ſaxa metunt, & arborum truncos. nanque animal cum uomicam maturam eſſe præſentit, & ſaxis & truncis ſeſe magno oblectamento affricat, donec facto uomicæ emiſſario tota ſaniei uis effundatur. Hic cæteros ſanè antecellit, tanquam ſolis coctione, & cæli benignitate maturitatem ultimam conſecutus. Hunc itaque moſchum inde uenatores colligentes eorum animalium utriculis aſſeruant, quæ aliàs uenatione captauerant. Isque ille moſchus eſt, quo reges & donantur, & utuntur. Moschi odorati uires.

Moſchus excalfacit ordine ſecundo, ſiccat uerò tertio. Cor frigidum, ac tremulum roborat, & omnibus ipſius affectibus opem præſtat potus, atque illitus. Detergit tenues oculorum albugines, & humidas defluxiones exiccat: cerebrum roborat, & diuturnum capitis dolorem mulcet, ſi tamen pituita redundantia proueniat. Coles ex eo cicino oleo macerato perunctus, promptius in uenerem excitatur.

Confectio è Moſcho.

Fit è Moſcho confectio ſuauis in exiguas particulas digeſta, quam Itali appellant Moſchardini, hoc modo. Tragacanthæ gummi uncia, unà cum ſanguinis draconis lachrymæ binis drachmis, ſtillatitia aqua roſarum, duobus diebus macerantur, deinde in mortarium conijciuntur. His adduntur ſaccbari albiſſimi drachmæ ſex, amygdali drachmæ quinque, moſchi ex aqua roſarum diſſoluti ſcrupulus. Atteruntur deinde piſtillo quouſque ſimul miſceantur. poſtremò digeruntur in particulas hordei granis haud maiores, & ſiccantur in umbra. Præſtat odoris graueolentiam, ſi una, aut altera portio in ore contineatur. Probant nonnulli an Moſchus legitimus ſit, hoc modo. Pondus libra examinatum in labellum humore perfuſum mittunt, tum paulò poſt iterum æqua lance ponderant. Quòd ſi ſuperferatur, syncerum & legitimum exiſtimant: ſin cedat, ſpurium, & adulteratum putant. Huic ſimile aliud quodpiam habemus, ſed præterquàm quòd mirum in modum oleat, primo ſtatim occurſu odoris uehementia nares admodum ferit. Hoc uulgari ſermone uocamus ZIBETTO, unguentarijs maximè expetitum ad ea odoramenta componenda, quæ proprie miſturas appellant. Gignitur id in exteriori teſticulorum utriculo cuiuſdam animalis, feli, qui ueteribus ædificiorum ruinis oberrat, non abſimilis. Catos hæc animalia uocant, quos ſæpius Venetijs uidi ex Syria delatos. Eſt autem Zibetthum tanquam ſudor inter huiuſce animalis teſticulos concreſcens, calidæ, humidæq; facultatis. Id cauernulæ umbilici impoſitũ uulnæ ſtrangulationib. mirificè prodeſt: promde nec mirum eſt, ſi eo uiri peni circumlito magnum mulierib. in coitu affe rant ſolatiũ: Adulteratũ Zibettũ ab impoſtoribus, ſelle bubulo antiquo, aloe, aqua roſarũ, cariophyllis, & Moſcho, ſed ſuauis guſtatu facilè deprehẽditur. Porrò ex quo AMBARVM aliud odoramẽti genus gignatur, quod nos uulgò uocamus

Ziberti hiſtoria, & facul.

ANIMAL ZIBETTI.

Ambari hiſtoria uaria.

uocamus, Ambracane, uarij uariè opinãtur. Alij nanq; tradunt ipſum in maris alueo nõ ſecus, atq; in terra fungos oriri, ac deinde ſæuientib. procellis, è profundo elici, & in litus expui. Nonnulli uerò referunt piſcem Agallum nomine Ambarum hoc auidiſsimè proſequi, cuius eſu necem ſibi ſtatim conſciſcere. Quod cùm ſciant piſcatores huius rei periti piſcem hunc mortuum, undisq; fluctuantem conijctis uncis & funibus ex trahunt: & Ambarum ſciſſo animali uentre eruunt. Quod uerò (ut perhibent) proximè dorſi ſpinam inuenitur, id maximè præſertur alio. Quidam præterea in fontibus quibuſdam Ambarum natare ſcribant, qui bituminis modo illud eructant. Huius ſententiæ è recentioribus Græcis inuenio Symeonem Sethi, qui Ambarum deſcribit his uerbis. Ampar, quod & Ambar appellatur in diuerſis locis ſcaturit. Sunt enim eius fontes ut bituminis, & ſulphuris, & rerum ſimilium: Tria Ambari faciunt genera. Præfertur colore fuluum è Selachito Indiæ petitum. Aliud ſubalbidum, quod è Sinchrio felicis Arabiæ oppido aduehitur. Tertium atrum, & ceteris uiribus imbecillius. Excalfacit Ambarum, & ſiccat: cerebrum, & cor olfactu roborat. Scribus, & natura frigidis opem mirificè præſtat. Quare iſſem potius, quàm innenibus chirothecæ Ambaro inbutæ concedi deberent. Vino infuſum temulentos efficit. Cæterùm ex antedictis quæ ſit Ambari hiſtoria ut uerior accipienda, non equidem aſſim decernere, quòd nihil adhuc certi atque explorati habeam. Neque etiam libet ſubſcribere ſententiæ Fuchſij, quamuis uiri eruditiſsimi: qui in libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, Ambarum noſtri uſus facilitimum eſſe cenſet, atque legitimum Ambarum, de quo ſcribunt Mauritani, quodq; ipſe ſuccini generi adſcribit, deſiderari. Siquidem non uideo, quibus rationibus, uel auctorum teſtimonijs hanc ſuam comprobet ſententiam. Muſcus arboreus δένδρον μόσχου Græcis appellatur: Muſcus, Latinis: Axnech, aut Vsnee, Arabibus: Moſco, Italis: Mooſx, Germanis: Boemis Mech. At Moſchus odoratus μόσχος Græcis recentioribus nominatur: Moſchus, Latinis: Miſch, ſeu Meſc, Arabibus: Muſchio, Italis. Byſem, Pyzmo, Boemis, Ambarum autem uocant: Itali Ambra: Germani Ambar: Boemi Ambor: Hiſpani Ambar.

Ambari genera & uires.

Fuchſij opinio.

Nomina.

Ἀγάλλοχον. AGALLOCHVM. CAP. XXI.

a Ita leg. Cantac. & Drag. ſed meum ἐστὶ μέσον. ſed uerior ne falsò.

b γὰρ διὰ παντὸς μὰ δὲ ὅλης τῆς ὀσμάτος ἐστὶ. i. ſiccum tritumq; inſpergitur toti corpori.

AGallochum lignum eſt, quod ex India, atque Arabia deportatur, thuiæ ligno ſimile, maculatum, odoratum, guſtu adſtringens cum quadam amaritudine: [a] cute uerius quàm cortice ueſtitur, aliquantulum uerſicolore. Manditur, aut decocto os colluitur, commendandi halitus gratia: [b] fumus arcet toto corpori inſparſum: pro thure ad ſuffimenta ſubſtituitur. Radix epota drachmæ unius pondere, humida ſtomachi uitia, & imbecillitatem, feruoremque mulcet: ſi lateris, iocinerisue dolor, excruciat, ſi dyſenteriæ, aut tormina infeſtant, ex aqua bibere prodeſt.

Agallochi cõfideratio.

AGallochum à Græcis & Latinis recentioribus, ſicuti ab Aphris, Lignum aloes appellatur. Optimũ à Luſitanis è Calecut Indiæ emporio ad nos cõuehitur. Etſi etiã Venetias hac ætate ex Alexãdria Aegypti præſtantiſsimum afferatur, ſiquidem igni accenſum ſuauiſsimum, ac periucundum ſpirat odorem. Nec ob id putandum hoc illegitimum eſſe, quòd ἐστιγμένον id eſt punctis maculatum non ſit: quoniam Oribaſius non legit ἐστιγμένον ἐστὶ μὲν ἐν ἐνίοις id eſt. Eſt igitur odoratum &c. Quemadmodum nec id etiam legit Serapio, qui nec punctorum, nec macularum meminit: ſicuti nec Paulus. Cæterùm non diu eſt, quòd legitimum importari cœpit: nam licet antea, quibuſdam non deeſſet Agallochum uerum; nihilominus, quòd rariſsimum eſſet, efficiæ ferè cunes eius loco, ut ſuperius diximus, oleaſtrum Rhodium ſuppeditabant: quem falsò exiſtimauit Ruellius aſpalathum eſſe. Naſcitur Agallochum (ut Luſitani per meridiem in orientem nauigantes teſtantur) in inſula Taprobana, altiſq; confinibus locis, cuius integros truncos in Luſitaniam, & Hiſpaniam ijdem ſecum attulere, qui non modò incenſi, ſed manuum tantùm attritu ſuauiter (ut aiunt) redolent. Porrò ubiq; pretioſum Agallochum eſt: nam & in locis, ubi naſcitur, plurimi penditur. Verùm Agallochi quod tantopere præſtet, hactenus mihi uidere non licuit. Sunt, qui ſomniantes dixerint, Agallochi arborem uidiſſe neminem, cùm tereſtri tantùm paradiſo proueniat: illudq; ferri fabulantur fluminibus: quæ (ut ſacra teſtantur monumenta) ex eo manant. Atqui pro comperto habetur (ut paucis innuit Serapio) Gangen in-

Agalloc. fabuloſa opinio.

die

die emolliſſimum fluuium quàm plurima ſecum Agallochi fragmina uehere, quæ tamen in ipſum ducuntur aliorum fluminum curſu, qui in eum confluunt. Quippe cum fluuij transluant loca, ubi Agallochum prouenit, aquarum inundationibus turgentes, huius truncos, fragmenta, ac ramenta rapiunt unà cum alijs uarij generis lignis, & in Gangem transferunt, quemadmodum in noſtris etiam fluminibus ſæpè ac ſæpius uſſitur. Cuius rei indicium affert illud, quod Venetijs uenditur, utpote quod longo aquarum diſcurſu omni ex parte laceration, exeſum, comminutumq; ſpectetur. Quamobrem mirum non eſt, ſi dum manibus tractatur, id odoris non præſtet, quo illud fragrare prædicant ex nicali ſolo in Luſitaniam aduectum. Eius plura numerantur genera, ſi Serapioni fides eſt adhibenda, qui ex Abobanifa Arabe ita transcribit. Dicunt Agallochum in Arabia nunquam oriri, tametſi quædam ibi creſcat planta nenig uocata, quæ quadantenus Agallochum refert. Verum præſtantiſſimum India mittit: & quannis hoc genere differat (plura enim Indis Agallochi ſunt genera) id tamen quod uiribus cætera præcellit per excellentiam Indum peculiariter uocant, quemadmodum nigra myroba- 10 lana, quòd cæteris præſtent, Inda pariter appellant. Indum in quadam Indiæ inſula inuenitur, quæ Fimua nominatur. Selectiſſimum eſt nigrum, quod uarium oſtendat colorem, ſucci plenum, ponderoſum, duritie compactum, craſſum, non albicans, & quod accenſum ægerrimè flagret. Secundæ bonitatis eſt Mondunum à Mondel Indiæ urbe denominatum. Tertium eſt Seifecum, quod non obſcuræ bonitatis præſumitur, quòd ſuæ præſtantiæ ut, ac grauedine in aqua conjectum, non innatet, ſed ſtatim ſubſidat. porrò ex hoc genere id magis præſtat, quod craſſium eſt, & plurimo humore prægnans. Poſtremam ſedem habet Alcumericum Seifico bonitate cedens: tametſi Alcumeri non longius à Seifi diſtet, quàm itinere triduano. Præſtat in Alcumerici genere 10 nigrum nulla alboedine uarium, graue, ignium flammis diu reſiſtens, ueruntamen uiribus Seifico infirmius eſt. Item ex auctoritate Cheaſfetebeni idem ita ſcribit. Ferunt præterea, quod incolæ Agallocum ſtatim ab arbore diſſectum integro anno ſepeliunt, ut ita terra obrutum marceſcat cortex, lignumq; tantùm purum remaneat, adeò, ut è ligno nihil erodatur. Ferunt inſuper illis in regionibus collabentes ex Agallochi arboribus ramos raptos à fluminum inundationibus per circunſtantes regiones deferri. hæc Serapio. Cui ſubſcribit è recentioribus Græcis Symeon Sethi, cauſam etiam reddens, cur annua ſepultura diſſectum Agallochum recondatur, cùm inquit. Non aliàs odoratius futurum exiſtimant, niſi prius marcorem aliquem & teredinem ſenſerit: proinde 10 harum regionum incolæ diſſectum ſub terra condunt, ſuoque tempore eximunt, & negotiatoribus uendunt. Nicolaus Myrepſicus ſæpius in ſuis componendis medicamentis Agallochi crudi meminit, ubi Fuchſius prima de antidotis ſectione, ſic adnotauit. Sæpe Agallochi crudi mentionem facit Nicolaus, ideoq; hoc loco, quæ noſtra de illo ſit ſententia, exponemus. Per crudum itaque lignum intelligo, quod non putruit: nam (ut teſtis 10 eſt Symeon Sethi) eius regionis, in qua prouenit, incolæ idipſum concidant, & ſub terra multo puluere obruunt, & poſt aliquod temporis ſpatium, quantum ſcilicet ſufficere uidetur, ligni partes educunt, & mercatoribus uendunt. crudum itaque erit, quod terra non obrutum, ſed ſtatim ab arbore exciſum ad uſum rapitur. hæc Fuchſij ſententia. A quo tamen nos pace ſua diſſentimus. nam ſi in componendis medicamentis præſtantiora ſimplicia ſemper expoſcimus, ſitq; Agallochum illud præſtantius, odoratiusq; (ut etiam Symeon ille refert) quod terra, uel puluere fuerit ſepultum, non uideo, cur potius inſepultum, & ſtatim ab ipſa arbore exciſum (id enim ob locorum diſtantiam recens habere nequimus) crudum uocauerit Nicolaus præſtantiusq; exiſtimauerit. Puluere enim uel terra conditum coqui non poteſt, quòd nullus ibi ſit ignis, neque calor, ſed potius recrementitia humiditate exui, quæ fortaſſe odorem eius obtundit. Verium crediderim potius, per crudum Agallochum Nicolao illud deſignari, quod non fuerit antea elixum: quòd inde fortaſſis odoratiſſima 40 ſuauera ex Agallochi decocto ſibi conficiant Indi, aliaque odoramenta in regales præparent uſus, ut etiam cum rhabarbaro fieri narrant. Vel forte per crudum illud intelligit Nicolaus, quod impetu fluminum, longoq; eorum ductu per regiones non defertur. In his nanque caloriſicis regionibus aquæ à ſolibus non obſcurè calefactæ non modo illud omni ex parte diluunt, ſed etiam elixant. illud præterea addiderim, quòd cùm non modò crudum, ſed etiam bonum addiderit Nicolaus, nullum aliud expetere uidetur, quàm quod ſepultum præſtantiſſimum euaſerit. Cæterum Agallochi omne genus excalfacit, & exiccat ordine ſecundo. Facit, ut Auicenna ſcribit, ad cordis affectus: ob idq; inter ea medicamenta, quæ cordi præſidio ſunt, Agallochum recenſuit. Huius non reperio meminiſſe Galenum alibi, quàm in ſuccidaneis, ubi centaurium ſupplet pro Agallocho. Lignum, quod Græcis ἀλλόχον, Latini ſimiliter Agallochum dicunt. Verùm recentioribus Græcis ξυλάλοη nominatur, ut officinis Lignum aloes: Mauritanis, Hoad, Agabian, Agalugin, aut Algugen: Italis, Agallocho, 50 & Legno aloe: Germanis, Aloes boltz, ſeu kreuz boltz: Hiſpanis, Lin aloe.

Agallochi hiſtoria, ex Serap. & Sym.

Fuchſij ſententia improbata.

Agallochi ſynonima.

Nomina.

Νάρκαφθος. NARCAPHTHVM. CAP. XXII.

NArcaphthum ex India defertur, corticoſum, ſimile [a] ſycomori libro: quod iucundi odoris gratia ſuffitur. Myſcetur tymiamatis compoſitis. Conſtrictionibus uuluæ ſuffitu prodeſt.

a Meũ & Cat. συκαμίνου. i. Mori.

TAm breuiter, tamq; parcè de Narcaphtho ſcripſit Dioſcorides, ut nimirum mihi perdifficile ſit explicare, quidnam hac ætate ad nos ex India afferatur, quod legitimum Narcaphthum referat. Eoq; magis quòd nihil de hoc (quod equidem ſciam) Theophraſtus, & Plinius ſuis monumentis poſteritatis memoriæ prodiderunt. Attamen non deſunt indicia, quæ præ ſe ferant (ſi modò ad nos deferatur) id omnino eſſe Narcaphthum, quod uulgò officinæ uocant Tigname. nam tigname non aliud integrat, quàm thymiama apud Græcos, quod apud Latinos ſuffimentum ſignificat. Proinde cum huius in ſuffimentis frequentiſſimus ſit

Narcaphti conſideratio.

Tigname.

ſit uſus, nil mirum ſi nouum ex uſu ſibi uendicauerit nomen, quod eſt thymiama. Id quod corrumpentes poſteri tig name pro thymiamate dixere. Ad hæc (ut Dioſcorides inquit) iucundi odoris gratia per ſe ſuffitur, ac etiam aliis ſuffimentis inſeritur. Quod in Tigname facile probatur. quippe id tantùm uſu uenit in compoſitis odoramentis, quæ ad ſuffiendum parantur, ita ut præterquàm quòd per ſe id muneris præſtet, varæ quoque fiant ſuffimentorum compoſitiones, quæ ipſum non recipiant. Quare admirari ſinamus, ſi relicto proprio ſuæ arboris nomine, ſibi: aſcititiam nomenclaturam ex ſuffimentis uſurpauerit. Serapio Narcaphthum Latinè appellatur: **Nomina.** *& illud odorati calami inice ſupponi poſſe autumat. Νάρκαφθον Græcè, ſicut Narcaphthum Latinè appellatur: Arabicè, Nabach, ſiue Laſabaten: Italicè, Agallochę, atque etiam Tigname, ueluti ſeplaſiarum uulgò.*

Κάγκαμον. CANCAMVM. CAP. XXIII.

CAncamum Arabici ligni lacryma eſt, myrrhæ, quodammodo ſimilis, uiroſi guſtus, quam ad ſuffimenta uſurpant. Veſtes eo, additis ſtyrace, & myrrha, ſuffiuntur. Vim proditur obtinere extenuandi obeſos, ſi ternum obolorum pondere ex aqua, aut mulſo aceto plutículos dies ebibatur: lienoſis datur, comitialibus, & ſuſpirioſis: menſes cum aqua mulſa pellit: oculorum cicatrices confeſtim emendat: uino madefactum medetur eorundem hebetudinibus. aduerſus gingiuas humore prægnantes, doloreſq; dentium, non aliud efficacius.

Cancami con ſideratio. *CAncamum, quod notis omnibus Dioſcoridis hiſtoriam referat (ut recentiorum ferè omnium medicæ materiæ ſtudioſorum fert opinio) nec ex Arabia, nec aliunde ad nos aduehitur. Quidam tamen pro Cancamo gummi quoddam ruſum, ac pelluceas oſtendunt, quod ſurculos incognitæ arboris undiq; circumueſtit, myrrhæ quadantenus ſimile. Veruntamen quod nulla (ut Dioſcorides inquit) in eo manſo ſaporis uiroſitas deprehendatur, alij id potius mentiri, quàm eſſe legitimum Cancamum uolunt. Expetitur hoc gummi genus hoc tempore maxime infectoribus ad inficienda ſerica ſtamina, idq; uulgari ſermone quidam in Italia appellant Lacca, quidam diminutè Lacchetta. Cuius duo habentur genera, quæ tantùm (ut opinor) bonitate differunt. Præſtantius uulgò appellant Lacca ſimetri: quòd uerò deterius eſt, Lacca combreti, cognomentis fortaſſe à locis Arabiæ* **Lacca Arabū opinio uaria.** *à quib. deferuntur, acceptis. Primum ſurculis perpetnò obuolutum uiſitur: alterum abſq; ſurculis in glebas excretum myrrhæ modò, quod etiam uilioris pretij uendunt. Hinc itaque factum eſt, ut crediderint illi Serapionis auctoritate freti, hoc legitimum eſſe Cancamum, nempe quòd is Cancamum Laccam appellet, & quod arboris ſit gummi, uel lacryma myrrham quadantenus referens: quòdq; etiam eius meminerit Serapio, poſtquàm de Dioſcoridis & Pauli Cancamo egit, his uerbis.* LACCA *(ut inquit Iſac amran) res quædam eſt rubea, quæ tenuibus lignorum ſurculis inhæret, ſapore non ingrato. Conquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, quam infecturam chermes appellant. Quod uerò poſt infectionem ſubſidet, & infectoribus remanet, pariter Laccam uocant. Cæterum Lacca ex Armenia defertur exiccans, & excalfaciens ordine ſecundo. Ventriculum & iecur roborat, eorumq; infarctus expedit, ictericos iuuat, & aquas pellit. Eluitur ad medicamenta hac ratione. Ramuli, qui hoc ſcatent gummi, diligenter franguntur, ac ſubinde aqua perfundantur, in qua odoratus iuncus ariſtolochiaq; inferbuerint: deinde piſtillo agitantur: cùm autem ab agitatione reſederint, aqua leuiter abijcitur. quod ſi una tantùm lotione non pelluceat, ſecundò item repurgetur, demum ſiccetur in umbra, & recondatur in uaſe uitreo. hæc Serapio. Quibus palàm eſt, gummi, quod infectoribus uulgò Lacca dicitur, Laccam eſſe Arabum, & à Græcorum cancamo differre: quod Dioſcoridi Cancamum lacryma ſit Arabicæ arboris, uiroſi guſtus: Serapioni uerò res quædam rubea, ex Armenia, non ex Arabia allata, tenuibus lignorum ſurculis inhærens, ſapore non ingrato. Item Dioſcoridi Cancamum obeſos extenuat, lienoſos iuuat, ſuſpirioſis, & comitialibus prodeſt, menſes pellit, oculorum cicatrices delet, & hebetudinem curat, tumentes gingiuas cohibet, & dentium dolores tollit. Serapioni autem tantùm obſtructiones aperit, uiſcera imbecilla roborat, iecoris dolores mulcet, & regium morbum, & hydropem ſanat. quæ omnia medicamentorum diuerſitatem præ ſe ferunt. Quo fit, ut non ab re exiſtimauerint peritiores medici, nos omnino Dioſcoridis Cancamo eſſe deſtitutos. Veruntamen non deſunt rationes, nec probatiſſimorum auctorum teſtimonia, quibus etiam probari poſſit, Græcorum Cancamum, & Arabum Laccam idem eſſe. Nam eſſi hæc, quæ allata ſunt, omni ex parte uera uideantur; ſi quis tamen Dioſcoridis codicem hoc capite ſcatere uitiis animaduerterit, & rem omnem accuratius, diligentiusq; perpenderit, certior fortaſſe fiet, nos Cancamo non omnino deſtitui. Ego enim cùm Paulum, qui in omni ſimplicium cenſu omnia ex Dioſcoride tranſcripſit, accuratius perlegerem, inueniſſemq; illi Cancamum lacrymam eſſe Arabicæ arboris, myrrhæ ſimilem, odore grato, & quòd nullius uiroſi guſtus meminerit, illico orta eſt ſuſpicio, quòd ea particula Dioſcoridi illegitimè acceſſerit. Auxit deinde ſuſpicionem hanc Serapio: quippe qui capite de Lacca de Cancamo agens, dum (ut aſſolet) ex Dioſcoride tranſcribit, nuſquam huius particulæ mentionem fecerit. quòd fortaſſe Dioſcoridis codex, à quo tranſcripſit, hac menda facilè uacarit. Sed illud adhuc magis rem ita ſe habere mihi perſuaſit, quod primum legatur in Dioſcoride, Cancamum uiroſi eſſe guſtus, quod fœtoris, non ſuaueolentiæ indicium eſt: mox cum ſtyrace, & myrrha ad ſuffiendas ueſtes expeti, ut grato commendentur odore. quæ ut inter ſe maximè repugnant, ita etiam deprauatæ lectionis præbent ſuſpicionem. His itaque rationibus, & auctoritatibus non ab re adductus eſſe uideor, ut quaſi crediderim Dioſcoridis codicem hoc in loco uitiatum fuiſſe. Verum de poſtea fiet, ſi eius Cancamum ab Arabico diuerſum ſeſe oſtenderit. Neque ſanè huic opinioni illud obſtare uidetur, quòd plura in morbis curandis Cancamo aſſignauerit Dioſcorides, quàm Serapio, ſiquidem nulli*

Cancamum & lacca quòd idē ſint, probatur.

nullí dubium eſt, quin ea medicamenta, quæ obeſos extenuant, lienoſos iuuant, & menſes cient, poſſint pariter neruiculum & iecur roborare, eorumq; infarctus expedire, & cutem ſubeuntes aquas, & felle ſuffuſos ſanare. Hæc autem ſilentio inuoluenda non duximus, non ut noſtra hæc probetur, uel improbetur opinio, ſed ut alijs ueritatis inueſtigandæ pateat aditus. Sunt etiam factitiæ Laccæ plura genera, quæ ex diuerſarum infectionum ſordibus pictoribus tantum parantur. Alia namque conficitur ex pimpinellæ bacca, quam uulgo uocant Cremeſe, & Cremeſino: ex infectorio cocco alia: alia ex natiua Serapionis lacca: alia denique ex ligno, quod braſilium uocant, omnium deterrima. quarum nulla ad medicamenta admittitur. Non tamen deſunt, qui credant, chermeſinum infectoribus uocatum eſſe arboris guttami: imò illud idem, quod Serapio, auctore Iſac, rem rubeam (ut paulò ante diximus) eſſe ait, quæ tenuibus lignorum ſurculis inhæreat, & quòd ea inficiantur pannum rubeo colore, quem chermes appellant. quandoquidem huius ſententiæ reperio fuiſſe Fuchſium. Sed meo iudicio non exactè rem exploraſſe uidetur. quippe chermeſinum, quo puniceo, & purpureo colore ſerica ſtamina inficiuntur, eſt ut (Itali optimè norunt) pilula, uel bacca exigua pimpinellæ radicibus in orientalibus regionibus adnaſcens, non autem gummi, uel roſcidum, uel aliud per ſe manans, ab eo perquam longè diuerſum. Siquidem hoc uil aliud eſt quàm natiua Serapionis lacca, quam propriè Itali uocant uulgò laccæ & laccbetta, infectoribus tantùm expetita ijs inficiendis ſericis, quæ uiliori ueneunt pretio. Nec obſtat, quòd dixerit Serapio, quem hic ſecutus eſt Fuchſius, huiuſce laccæ infecturam uocari chermes: quippe proprio capite de chermes, nil ſanè aliud per chermes intelligit, quàm coccum infectorium Dioſcoridis. quo ſit, ut exiſtimauerim in eo capite de lacca omnino ſubeſſe mendam, uel auctoris, uel interpretis: & fortè melior hæc eſſet lectio. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, adeò ut coccinei uideantur: uel adeò ut ijs ſimiles ſint, quorum infectoris injicitur chermes. Aberrant præterea pharmacopolarum quàm plurimi Dialaccam antidotum componentes, quòd legitimæ Armeniacæ laccæ loco, quam Arabes prodidere, factitias, & pictoribus tantùm dicatas immiſceant. Sed caueant, quæſo, ne hunc errorẽ corrigentes in alterum non minus deteſtandum incidant: id nanque ijs facilè continget, ſi Monachis, qui in Meſuem ſcripſerunt, morem gerent. Hi enim iam rei medicæ profeſſores aſſerere non dubitarunt, immiſcendam eſſe loco cancami, ſeu laccæ in magnam dialaccæ antidotum eam Aphricæ arboris lacrymam, quam ſeplaſiæ ſanguinem draconis appellant, quæque Dioſcoridis cinnabaris ab omnibus eſſe cenſetur. Sed certè ij magis hallucinantur, quàm ut reſelli debeant, quòd ea lacryma in compluribus facultatibus eandem aduerſetur. Quippe Arabicum Cancamum, quod potiſſimè antidotus illa expoſcit, tanquam a Mauritanis inuentum, præterquàm quòd uentriculum, & iecur roborat; adeò eorum infarctus, & obſtructiones expedit, ut ictericos quidem, & aquæ intercute laborantes iuuet. Contrà uerò draconis lacryma propria ui efficaciter adſtringit, ita ut ſcriptum reliquerit Dioſcorides, eam lacrymam iiſdem pollere uiribus, quibus hæmatites lapis: cuius tamen uis eſt, ut menſium profluuia ſiſtat, non autem ut eliciat, Cancami modo, præſertim ubi uaſorum infarctu remorentur. ob idq; maximè expetitur ad ſanguinis emanationes, ad uulnera cohibenda, & oſtium fracturas ferruminandas. Sed monachos miſſos faciamus: & ſeplaſiarios admoneamus, ut ſi noſtro conſilio uti nolint, non aliud pro lacca in eã antidotũ imponant, quã laccam ipſam Serapionis, quæ nata ex Armenia ad ſericorum uellerum infectum copioſiſſima ad nos defertur. ſiquidem de hac intellexerunt Mauritani: quos ſecutus Nicolaus Myrepſicus in ſua Dialaccæ confectione laccam infectorum immiſcuit. Quod κάγκαμον Græci, Latini item Cancamum uocant: Arabes, Sach, ſiue Lach: Itali, Cancamo; uulgus officinarum, Lacca.

Laccæ factitiæ genera.

Fuchſij opinio improbata.

Pharmacopolarum error.

Monachorũ lapſus.

Nomina.

Κύφος. **CYPHI. CAP. XXIIII.**

CYphi odorati ſuffimenti compoſitio eſt, dicata dijs: qua abunde Aegyptij ſacerdotes utuntur. In antidota miſceri ſolet: ſulpirioſis datur in potu. Permultæ componendi rationes, quarum una hæc eſt. Sumito cyperi dimidium ſextarium, cum pari baccarum iuniperi adultæ modo: uuæ paſſæ pinguis, exemptis uinaceis, minas duodecim: reſinæ purgatæ minas quinque: calami, & iuncí odoratorum, & aſpalathi, ſingulorum minam: myrrhæ duodecim: uini ueteris ſextarios nouem, cum duabus mellis minis. Vuam paſſam, detractis uinaceis, tuſam cum uino, & myrrha ſubigito: cætera tuſa, & cribrata adijcito: die uno humorem combibere ſinito. dein mel coquito, dum ſibi glutinis adſciſcat craſsitudinem: eliquatam reſinam accuratè permiſceto cum reliquis diligenter contritis, & in fictile uas recondito.

Cyphi caput adſcititium.

Κρόκος. **CROCVM. CAP. XXV.**

CRocum optimum in medendi uſu Coryceum, recens, & boni coloris, paulum candidi gerens in [a] capreolo, oblongum, [b] omnibus ſuis partibus conſtans, non fragile, plenum, à quo detractũ eſt nihil, quod madefactum manus inficit, nec ſitum redolet, aut catiem ſentit, ſubacre: ſin huius gene-

a Meum ὃπὸ τῆς ἕλικος. i. in circuitu.
b Ruel. ὁλοκλήρος. Cat. ὁλοκάνης addit. ſed meum ὁλοκλήρος.

generis non eſt, aut uetus, aut humore perfuſum creditur. Secundus locus datur Coryceo, è tractu Lyciæ contermino. Tertius Lycio, è monte Olympo. Deiu ex Aegibus Aetoliæ. Cyrenaicum & Centuripinum inter Sicilica omnia uiribus infirmius eſt. Omnium natura oleracea. Italia tamen ob ſucci copiam, & coloris uenuſtatem, tingendis mortarijs dicauerunt: quibus de cauſis magno uenditur. Vti liſsimum in medicina quod antè deſcripſimus. Adulteratur immiſto crocomagmate tuſo, ς atque etiam ſapæ ſublitu: contrita, quò pondus adijciatur, ſimul argenti ſpuma, aut plumbagine. Sed maleficium declarat inſidens puluis, præſertim ſi defrutum in odorando ſubolet. Theſſalus ipſum tantùm odoratum eſſe uoluit. Alij exitioſum, tribus drachmis ex aqua potis. Proculdubio uim coquendi, emolliendi, atque ſubſtringendi habet: urinam cit: elegantem colorem præſtat: qui ex paſſo biberint, crapulam non ſentient: oculorum fluxiones illitum cum humano lacte cohibet: additur in potiones, quæ interaneorum cauſa temperantur: ad uuluæ etiam, ſediſq; cataplaſmata, utiliter inditur: uenerem ſtimulat: uergentes ad ignem ſacrum inflammationes mulcet: auricularijs collectionibus utile. Quò facilius conteratur, in calido fictili † ſole ſiccari oportet, celeriterque uerſari. Vrinam mouet radix ex paſſo pota.

ς Non habet Orib.

† Nouo addit Orib.

Κροκόμαγμα. CROCOMAGMA. CAP. XXVI.

CRocomagma fit expreſsis unguenti crocini odoramentis, & in formas digeſtis. Optimum eſt odoratum, modicè myrrham olens, graue, nigrum, ligni expers, leue, ſubamarum, quod madefactum croci colorem reddit, guſtatumq; uehementer dentes ac linguam inficit, multis durans annis: quale eſt quod à Syria defertur. Habet ſuas uires ad delenda, quæ caliginem oculis obuerſant: urinam cit, calfacit, concoquit, & emollit: Vires croci proportione quadantenus repræſentat: quando quidem plurimam croci partem ſibi Crocomagma uendicat.

CROCVM FLORENS.

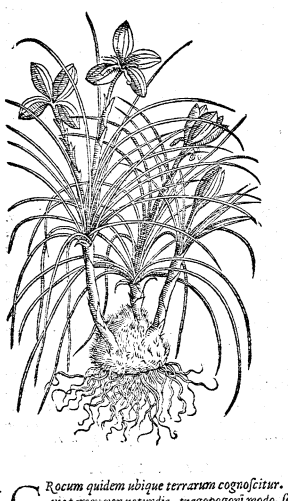

CROCVM NON FLORENS.

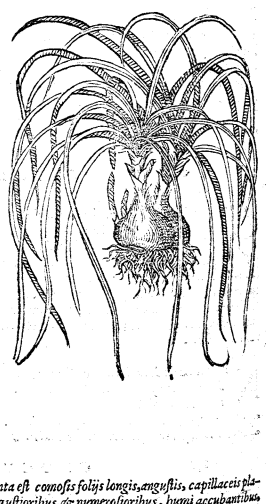

Croci conſideratio.

CRocum quidem ubique terrarum cognoſcitur. Planta eſt comoſis foliis longis, anguſtis, capillaceis plànis tamen non rotundis, tragopogonì modo, ſed anguſtioribus & numeroſioribus, humi accubantibus, denſis, ac mollibus. Floret poſt æquinoctium Autumni anteaquam folia proueniant, floribus Colchico Ephemero ſimilibus, purpureis, ac aſpectu iucundis. E medio rubra prodeunt ſtamina in craſsiuſculum cacumen deſinentia,

Digitized by Google

deſmentia, quibus cum ex eadem ferè origine, quidam exeunt proceſſus exiguæ linguæ figura aurei coloris, ijs ſimilibus, qui in colchici flore habentur. Floret Crocum continuo ferè menſe. A floribus prodeunt ſubinde folia, quæ tota hyemane uireſcunt, ſpretis algoribus. Areſcunt hæc, ac prorſus deperduntur uere, & nequam per æſtatem apparent. Radicem habet Crocum bulboſam, pluribus contectam tunicis, ipſiſq; ſubſtaneſcentibus, Gladioli modo. Eruuntur Bulbi quarto anno, uerno tantum tempore ſeruanturq; æſtate tota in horreis & ſeruntur: deinde appetente autumno, in tenui ſolo; nam & ſtercora odere, & ſolidam humum. Crocum in Italia, & præſertim in Hetruria, Mauritanorum modo uulgò uocatur Zaffarano: quanquam non deſint rura in agro noſtro Senenſi, quæ corrupto à Croco uocabulo ipſum appellant Cruogo. Cæterùm crocum Coryceum, & Lycium in Olympo monte decerptum (quod ſciam) ad nos non aduehitur. Quapropter quod ab Aquila Veſtinorum urbe aſſertur, primum ſibi locum uendicat in Italia. Conſtat optimum eſſe, & Aquilano longè præſtantius, quod in Germania oritur, è Vienna Auſtriæ metropoli deuectum. Sed huiuſcemodi ſanè perexiguum eſt, idq; difficulter tranſit ad Italos, ob eius frequentiſſimum in cibis uſum apud Pannonios, & Germanos. Floret Crocum (ut Theophraſtus auctor eſt) uergiliarum occaſu, paucisq; diebus: conſeſtim uerò cum folio florem quoque expellit. Gaudet calcari, & melius ita euadit. Crocimeminit Galenus libro VII. ſimp. med. ſic inquiens. Crocus paulum etiam adſtringens quid obtinet, quod terreum, frigidumq; oſtendimus. Sed ſuperat in eo calfaciens & qualitas, & facultas, ut tota eius eſſentia ſecundi ſit ordinis excalfacientium & primi exiccantium, proinde concoquendi quoque uim quandam habet adiuuante. ſ. in hoc & pauca adſtrictione. Quippe quibus medicamentis, etſi non admodum excalfaciant, paucula adeſt adſtrictio, ex parem facultatem habent eſſentijs emplaſticis uocatis, quas citra iunctas eſſe caliditati non uehementi contigerit; concoquentes eſſe oſtendimus. Et lib. II. de comp. med. ſecundum locos: Crocum, ait, ſuo odore caput ferit, & mentem tentat, penetrandi, & fructuum lentiſci modo. Κρόκος, Græcè: Crocus, Latinè nominatur: Zahafaran, aut Zafaran, Arabicè: Zaffarano, Italicè: Saffran, Germanicè: Azafran, Hiſpanicè: Saffran, Gallicè. Boemicè Sſafran. Κρόκοι μικρὰ idem nomen retinet apud Græcos, Latinos, & Italos. Croci uires ex Galeno. Nomina.

Ἑλένιον.

ELENIVM. CAP. XXVII.

HElenium folia habet uerbaſci anguſtioris folij, aſperiora, oblonga: caulem [a] quibuſdam in locis non emittit: radicem [b] ſubalbidã, interdum ſubrufam, odoratam, [c] ſubacrem, uegetam, magnam: ex qua agnatæ propagines [d] liliorum, aut [e] ari modo feruntur. Montanis, umbroſis, & [f] ficeis locis prouenit. Foditur æſtate radix, particulatimq; diſſecta ſiccatur. Potum radicis decoctum menſes, & urinas ciet. Ipſaq; in eclegmate ex melle prodeſt tuſsi, orthopnœæ, ruptis, conuulſis, inflationibus, & ſerpentium morſibus. In ſumma excalfaciens eſt. Folia eius ex uino cocta utiliter iſchiadicis illinuntur. Helenij radix & ſtomacho utilis eſt in paſſo condita: ſiquidem ſalgamarij paulum ſiccatam eam, mox decoctam, & frigida aqua madefactam, in ſapam conijciunt, & ad uſus recondunt. Trita, potaq; ad cruentas excreationes efficax eſt. Alterum Helenij genus in Aegypto gigni Crateuas tradit. Herba eſt cubitalibus ramulis, ſerpylli modo per humum repentibus. folijs lenticulæ circa ramos, ſed longioribus crebriſq;: radice pallida, [g] digiti minoris craſsitudine per ima tenui ſupernè craſsiore, cortice nigro. Naſcitur in montibus, collibuſq;. Radix una in uino epota, contra ſerpentium ictus auxiliatur.

a Ita Cat. Sed Meũ & Drag. ſimpliciter *καὶ δὲ οὐκ ἐχέφυλλο.* b deeſt i meo & pro ſubrufa habet *αἱσθανομ.* i. ſuluam. c Cat. *ὑγρόκικ.* i. acrem. d deeſt in omnibus exemplaribus. e Ita Meum, & Drag. Sed Cat. *κινάρου.* i. cinaræ: idq; rectius meo iudicio. f Meum *ἀδιαφανῶν.* i. ficeis. ſed Cat. *ὑγιαμαίων.* i. humentibus: idq; rectius. g Cat. addit. *καὶ μακρὰ.* & longa.

HElenium, quod Latinis etiam Inula dicitur, planta eſt uulgaris notitiæ. Folia habet uerbaſci latifolij latiora, longioraq;, hirſuta & in acutum deſmentia, dorſo prominente. Caulem profert bicubitalem, & aliquando maiorem, craſſum, hirſutum, in quo flores exeunt aurei, Chryſanthemi modo, ſed maiores. Semen edit uerbaſco ſimile, tactu pruritum faciens. Radice nititur grandi, uegeta, tortuoſa; q;. Exterius nigricans interius uerò albicans, ſapore amaro & ſubacri, ex qua agnatæ propagines ſeruntur. loca amat uligmoſa, quanquam & in montibus quandoque naſcitur. Quod autem in Italia prouenit, folio eſt longè maiore, quàm tradiderit Dioſcorides. Quippe non ſolùm uerbaſco anguſtifolio Inulæ Italicæ maiora inſunt folia, uerum etiam ea magnitudine longè ſuperant, quæ latifolio exoriuntur. Quod tametſi pro locorum uarietate euenire facilè poſſit: credi-

Helenij conſideratio, & hiſtoria.

Digitized by Google

derim tamen hoc in loco Dioscoridis codicem pluribus scatere mendis. Siquidem testatur Marcellus Florentinus uir quidem apprimè doctus, se habuisse Dioscoridis uetustissimum, ac probatissimum codicem, in quo longè plura legebantur, quàm in cæteris fere cunctis Græcis exemplaribus. Sed præsertim in hoc capite hæc de caule, floribus, & semine habebantur. Caulem ex se mittit Helenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem, angulosumque: flores luteos: & in his semen uerbasco simile, tactu pruritum faciens. Quare mirum non est, si etiam alia hic desiderari possint; cùm non facilè adducar, ut credam, Dioscoridem Helenij radicis, cuius tam tùm est in medicamentis usus, tum amaritudinem, tum formam subticuisse. Meminit Inulæ Plinius lib. XIX. cap. V. ubi sic habet, Siser his seritur mensibus, Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri. Eruitur his est, sed torosior amariorq; Inula, per se stomacho inimicissima. Eadem dulcibus mistis saluberrima, illustrata maximè Iuliæ Augustæ quotidiano cibo. Supernacuum eius semen, quoniam oculis ex radice exciss, ut arundo seritur. Item lib. XX. cap. V. Inula quoque inquit, à ieiunis commanducata dentes confirmat. si ut erta est, terram non attingat. Condita tussim emendat. Radicis verò decoctæ succus tineas pellit. Siccatæ autem in umbra farina, tussi, & convulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illiuntur. hactenus Plinius. Vinum, quod Helenij radicibus passim ubique in Germania paratur, frequenter in potu sumptum mirificè usum acuit. Arridet radicis farina denarij pondere, diebus aliquot ex uino uetere hausta, splenecticos iuuat. Cæterùm Aegyptium helenium, quod Crateuæ auctoritate memoriæ prodidit Dioscorides ad nos (quod ego sciam) non defertur, nec in Italia prouenit. Hoc à nostrate non distinxit Auicenna. sed utrumque simul confudit. Meminit huius etiam Plinius lib. XXI. cap. X. his verbis. Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum: & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens, dodrantalibus ramulis folio simili serpyllo. Item lib. eodem cap. XXI. Helenium, inquit, ab Helenæ lacrymis (ut diximus) natum, fauere creditur formæ: cutem mulierum in facie, reliquoq; corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu eius quandam gratiam ijs, ueneremq; conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum. eidem potæ in uino, eumq; quem habuerit nepenthes illud predicatum ab Homero, quòd tristitia omnis aboleatur. Est autem succi præduleis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Est autem candida intus, & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex uino. Mures quoque contrita dicitur necare. hæc Plinius. Quibus satis constat, non modo in Aegypto hoc Helenij genus prouenire sed etiam in Helena Aegæi insula præstantissimum haberi. Helenij radicum succus, cum pari hyssopi succi portione, & aquæ stillatitiæ Tussilaginis triplicato pondere, saccharij; quantum sat fuerit, ad mellis spissitudinem decoctus, mirificè asthmaticos iuuat, si eo frequenter utantur. Helenij uires scripsit Galenus lib. VI. simpl. medic. sic inquiens Helenij herbæ radix maximè utilis est, non primo statim occursu excalfaciens: ac proindè non dicenda est calida, & sicca exactè, ceu piper tum atrum, tum candidum, sed cum recrementitio humore. Quapropter ecligmatis, quæ faciunt ad educendos ex thorace, & pulmone crassos, lentosq; humores, idoneè commiscetur. Rubrificant quoque ea partes frigidis, ac diuturnis uexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum passiones, sciadas uocant, & exiguæ assiduæq; articulorum quorundam præ humiditate procidentiæ, ac luxationes. hæc ille. Cæterum sunt, qui dicunt (ut etiam testatur liber de theriaca ad Pisonem, Galeno ascriptus) quòd si Helenij succo tela uenatoria inficiantur, uenenata efficiuntur, idq; in Dalmatia fieri narrant, ut feræ omnino perdant. Quod tamen potius fabulosum, quàm historicum crediderim. Nam cum plura sint in eo libro, quæ fabulosa habentur, ut latius in nostris scripsimus epistolis, nihil est quod me adducat ad credendum, ex Helenio parari uenenum. Crederem potius illius operis authorem ex aliquo codice hæc transcripsisse, ubi ἑλένιον aliti τὸ ἐλλέβορον deprauatè legebatur. Idq; eo magis adducor ut credam, quod sciam in Hispania ex albo ueratro parari unguentum pro illimendis sagittis, adeo uenenosum, quod ubi sanguini se commiscuerit, ante horam animal interficit; nec alio medicamento sanari posse uulneratus, quam deuoratis cydoniis malis, uel succo eorum ebibito. Hoc enim antidoto ijs mirificè succurritur. Planta, quæ Græco nomine ἑλένιον, Latino Helenium & Inula dicitur: Arabico, Iasm, siue Rasen: Italico, Lella, Enula, aut Enola: Germanico, Alant: Hispanico, Raiz de alla: Gallico, Aulnee: Boemico Vuoman.

Helenij Aegypt. consid.

Helenij uires ex Gal.

Fabulosum.

Nomina.

Ὀμφάκινον, καὶ παῖ ἔλαιον. OMPHACINVM, ET OMNE OLEVM. CAP. XXVIII.

OLeum: quod ex [a] immaturis oliuis exprimitur, ad multos usus rectè ualentibus accommodatissimum est. omphacinum id appellatur. Præstat recens, odoratum, quod non mordeat. Tale unguentorum compositionibus idoneum intelligitur. [b] Stomacho utile est, quòd astringat: gingiuas contrahit, dentes firmat, si contineatur in ore: [c] sudores cohibet. quò autem uetustius, ac pinguius, eò ad medicamenta aptius est. Et (ut reliqua in commune dicantur) omne oleum calfacit, [d] emollit uentrem, à perfrictionibus corpus tuetur, ipsumq; promptius ad obeunda munera reddit. aluum emollit, ulcerantium medicamentorum uires permistum hebetat: contra uenena datur, assiduè potum, redditumq; uomitionibus: soluit aluum heminæ mensura cum pari ptisanæ succo, aut aqua potum: ad tormina calidum simul decocta ruta tribus sextarijs in potu datur: uentris animalia pellit: idem maximè ilei intestini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis calfacit, & uehementius discutit. oculorum claritati sublitum confert. Si uetusti non sit occasio, in uase decoquitur [e] ad mellis crassitudinem, ut uetustatem repræsentet.

a Meum ὠμὸ γ. ἐσ. i. crudum.

b Meum hic addit. μέσον θερμῶ ψυχρᾶ. i. in caliditate & frigiditate temperatum.

c Meum cum Rue. ἰσχύοντων ἐφελκτικὸν. i. sudores sistit. Sed Cat. Contrario ἐφελκτικὸν. i. elicit sc. i male.

d Ita Cat. sed Meum & Drag. μαλακτικὸν τῆς σαρκὸς, idque rectius.

e Meum & Cat. μέλιτος πάχος, καὶ χρῶ πιὸ παχυμένῳ ἐς φάρμακα ὡς ἁρμῃ. i. ad mellis crassitudinem, & utitor, eandem enim cum præsecto uim habes,

Ἕλλη

Ἔλαιον τῶν ἀγριελαίων. OLEVM YLVESTRIS OLIVAE. CAP. XXIX.

OLeum, quod ſylueſtres oliuæ fundunt, uehementer aſtringit, & ad ſanorum uſus ſecundum ſibi locum uendicat. In doloribus capitis utiliter pro roſaceo ſubſtituitur: ſudores arcet: defluentes capillos inhibet: furfures, ulcera capitis manantia, ſcabiem, leprasq; abſtergit: tardius canitiem ſentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Candidum oleum fit hoc modo. Album colore, nec anniculo uetuſtius, in nouum fictile oris patuli funditur, centum heminarum menſura, & ſub ſolem media quaque die concha refunditur, ex altoq; demittitur, ut aſsidua deuolutione, ictuq; agitatum reſpumet: octaua die fœnum græcum mundum quinquaginta denariorum pondere, calida aqua madefactũ, donec emolleſcat, in ſupradictum oleum deijcitur, ita ne extillet aqua: poſtea tedæ præpinguis piceæ, affulatim cæſæ æquale pondus adijcitur, & tranſactis octo diebus, oleum concha mouetur. Vbi candorem contraxerit, in uas nouum uetere uino aſſuſum recondi debet, ſubſtratis ſertulæ Campanæ corollis drachmas undecim pendentibus, cum pari iridis pondere. ſin minus, rurſus ſoli mandandum, & idem munus obeundum, uſque dum inalbeſcat.

Σικυώνιον ἔλαιον. SICYONIVM OLEVM. CAP. XXX.

SIcyonij componendi ratio hæc eſt. In lebetem oris lati, ſtanno inductum, funditur noui olei albi, quod crudæ oliuæ reddiderunt, congius unus: aquæ ſemicongius. Leui id igne coquitur, leniter mouendo: at ubi bis efferbuit, & ſubtracto igne refrixit, innatans oleum concha decapulatur, & adiecta noua aqua conſerueſcit, & reliquis, ut diximus, peractis reponitur. In Sicyonia maxime fieri conſueuit, Sicyonij inde accepto cognomine. Calfactoriam ad quendam uſque modum uim habet. Febri, ac neruorum uitijs prodeſt. fœminæ ad commendandum faciei nitorem eo utuntur.

Ῥύμμα. STRIGMENTVM. CAP. XXXI.

STrigmenta à balneis calfaciunt, molliunt, diſcutiunt: ad ſedis rimas, & condylomata illinuntur. Illa uerò, quæ ex palæſtris pulueren ſibi adiciuerunt, in ſordis ſpeciem redacta, articulorum nodos impoſita adiuuant: iſchiadicis in fotus, aut malagmatis locum, calida commodè ſufficiuntur. Dera ſæ gymnaſiorum parietibus, ſimulacriſq; ſordes, calfaciunt: tubercula, quæ ægrè ad coctionem producuntur, diſſipant; deſquamatis, & ulceribus antiquis proſunt.

Meũ & Drag. cõiungũt hoc caput cum ſuperiori.

MVlto quidem artificio ueteres utebantur ad componendum multifariam oleum, ut ex Dioſcoride ſatis ſuperq; conſtat. Quod tamen hac tempeſtate à nobis fieri non ſolet: quanuis, fortaſſe apud Græcos eiuſmodi parandi olei conſuetudo minimè exoleuerit. Quippe id tantum in communi omnium uſu apud nos habetur, quod è maturis oliuis exprimitur: tametſi quidam, quod & guſtatu iucundius, & ſanitati conducibilius ſibi oleum comparare uelint, id ab immaturis oliuis exprimant, quas eo tempore legunt, cùm ipſæ iam plenæ ſtatuæ tantillum ſubrubeſcere cæperint. Cæterùm non mirum eſt, ſi ueteres & illud candidum reddere, & multis parare modis curabant: ſiquidem non modò in ciborum condimentis oleo frequenter utebantur; ſed etiam ut agiliores, promptiores, ac expeditiores euaderent ad obeunda corporis munera frequentius ſibi totum corpus oleo perungebant. Qua de cauſa & balneas frequentabant, & thermas. nanque olei contracta ſordes, ut corpora ſæpius perluerentur, maximè expetebat. Obibant autem id muneris ſerui in balneis, qui non modo corpus totum intrantibus abluebant: ſed & ipſum quibuſdam ſtrigilibus abradebant ad hoc opus aptiſſimis, quas alij ex auro, nonnulli ex argento: quidam ex ferro, aliqui ex ebeno, ac etiam ex præclaris lapidibus ſibi comparabant; denique pro nobilitate, & facultate eorum, qui ad balneas confluebant. Quapropter dum ſe in ipſis balneis abraderent, ſudoremq; emanantem detergere curabant, olei ſtrigmenta, quo ſe prius perunxerant, in balnei aquam decidebant: quorum hic meminit Dioſcorides. Fuit præterea in magno, ac præcipuo uſu apud ueteres oleum ad perungendos athletas qui in theatris palæſtræ nudi luctabantur, non ſolùm ut eorum corpora agiliora, expediioraq; in certamine redderentur, ſed ut etiam ij difficilius ſeſe manibus comprehenderent. Cùm autem ibi paluis ob pedum frequentiorem motum concitaretur, athletæ ipſi oleo affatim perunctí, illum in ſe facilè contrahebant; ac multò magis cùm in terram alter alterum conſternebat. Quare balneum ingreſſi, ſtrigilibusque abraſi cænoſa ſtrigmenta relinquebant, quibus artuum affectibus Dioſcorides mederi tradidit. Sed cùm plurimi athletæ oleo copioſè perunctí inter luctandum palæſtræ parietibus, ac ſtatuis lapideis, ſeſe ſæpius affricarent, contacta loca olei pinguedinem contrahebant. quo facilè fiebat, ut aduenientes puluere cænoſum quoddam unguem parietibus inhæreſceret: de quo etiam Dioſcorides diſſeruit. Oleum, ſi cum pari portione uini Cretici calidum bibatur, aut Clyſtere infundatur, Colicos, iliacos, & calculoſos dolores mirificè mulcet. Olei facultates fuſius profecutus eſt Galenus lib. VI. de ſimplicium medicamentorum facult. ſic inquiens. *Oleum, quod ex oliuis conficitur, quod ſanè propriſſimo nomine oleum appellauimus, cuiuſmodi ſit temperaturæ, ſuperioribus libris definitum eſt. quippe hmnectatorium eſſe, & moderatè calidum oſtendimus. Eiuſmodi eſt, quod eſt dulciſſimum, futque potiſſimùm ex oliuis, quas Græci ἁγρι-*

Olei conſide ratio.

Olei uſus apud ueteres.

Olei facult. ex Galeno.

Digitized by Google

πυτῖς uocant, nos drupas. Cæterùm quod omotribes, & omphacinum nuncupant, id quantum in se habet adstrictionis, tantum etiam illi ineſt frigiditatis. Porrò oleum uetus, quod quidem ex dulci inueterato efficitur, & calidius eſt, & magis diſcuſſorium. Quod uerò ex immaturo, id dum reliquum quippiam ſeruauerit adſtrictionis, miſtæ permanet facultatis: ubi uerò illam prorſum abiecerit, reliquo fit ſimile. Quinetiam quicunque in præparando germina injiciunt, ij & ipſi omphacino ſimile oleum efficiunt. Cæterùm rogandum non eſt, quo pacto ſit præparatum, ſed guſtandum eſt potius: ac ſi præſeferat adſtrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum eſſe exiſtimandum, ceu illud, quod ab iberia portatur, quod Spaſium, id eſt Hiſpanicum nominant. Quod ſi nequaquam guſtantibus adſtringere appareat, ſed adamuſſim uideatur dulce, id modicè eſſe calidum putandum. Porrò ſi tenue quoque cernatur (tale eſt, quod purum eſt, quodque intuenti translucidum uidetur) ac modicum eius latiſſimè per cutem extenſum ſibi maneat continuum, celeriterque à cute combibatur, id utique pro optimo ducendum, ac olei uirtute quàm maximè pollere, quale eſt Sabinum. Porrò quòd oleum totum maximè expers ſit mordacitatis, ſuprà poſitum eſt. Cæterùm quo potiſſimum modo id probiſſimè laues, in ſequenti tradam opere, quod inſcribetur de medicaminum compoſitione, ubi & de Sicyonio, & ſi quod eius generis præterea oleum eſt, agetur. nunc ſimplicia proſequor, adjiciamq; & de aliys olei ſpeciebus ſermonem. Oleum ſylueſtre. Oleum ſylueſtre eſt, quod ex agreſti oliua oleum exprimitur, non ſimplicem temperaturam obtinet; ſed extergit, ſimulque adſtringit. Squalidiſſimum id eſt ex omni olei genere, & poſt iſtricum quoque: deinceps illis eſt Hiſpanum. Pinguiſſimum eſt Libycum, & Cilicium: ſimul autem pingue, & tenue Sabinum. In medio comprehenſorum omnium ſunt tuon id, quod per Cyclades inſulas naſcitur, tum quod per Græciam, Aſiamq;. Porrò oleum pingue æſtimatur, iudicaturq; uiſe oſtate; tenue uerò ſi perluceat, ſi purum ſit, ſi plurimum à minima eius portione inungatur, ſi facilè à cute combibatur. Ex dictis cognoſcere iam liceat & de aliys olei generibus, quæ æquinocè ipſis dicuntur unguentis, puta roſaceo, melino liliaceo, & quæcunque id genus floribus, fructibus, germinibus, foliys in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodq; ubi unà cum aromatibus præparantur, unguentum efficitur. Pro cuiusq; iniectorum natura oleum uariari contingit. Ex ijs ergo, quæ in toto hoc opere de quoque injiciendorum generatim diſces, ſigillatim quoque confectum ex ijſdem oleum cognoſcere dabitur. Quod Græci ἔλαιον, Latini Oleum dicunt. id Arabibus Cait, ſeu Zait nominatur: Italis, Ol.o: Germanis, Oel: Hiſpanis, Azeyte: Gallis, Huyle.

Nomina.

Ἐλαόμελι. ELAEOMELI. CAP. XXXII.

IN Palmyris Syriæ, quod elæomeli uocant, ex quodam caudice manat, oleum melli craſsius, ſapore dulci. Bilem, cruditatesq; detrahit ſextario cum una aquæ hemina dato. Sed qui ſumpſere, torpeſcunt, & utribus deficiuntur. quod minimè ueteri oportet: uerùm cerebro excitare, ne ueterno preſsi ſomnos capiant. Fit & oleum è pinguitudine ſurculorum. Optimum uetus, craſſum, pingue, non turbidum. Calfacit: priuatim caliginibus oculorum illinitur, lepras, neruorumq; dolores illitum emendat.

Hermolai lapſus.

QVanquam quotidie plura, uariaq; mercimoniorum genera nobis ex Syria conuehuntur, Elæomeli tamen (quod ſciam) non modò non conuehitur, ſed ne ullum quidem unquam audiui, qui ipſum uiderit, uel nouerit. Cæterùm Hermolaus uir quidem præſtantiſſimus dubitat, utrum elæomeli ſit manna, elæomelitis, & aeromelitis, quod mel aeris ſignificat, uicinitate deceptus. Quapropter non poſſum non admirari, doctiſſimum uirum hac in re dubitaſſe, cùm tum Dioſcorides, tum etiam Plinius, quibus cum longam contraxerat conſuetudinem, communi ſententia ſcribant, elæomeli oleum eſſe è quodam arboris caudice manans in Syriæ Palmyris, non mel aereum, neque rorem, qui ab æthere cadat. Eoque magis, cùm addiderit Dioſcorides, non modò elæomeli per ſe ex arbore manare, ſed & factitium haberi, tuſis, expreſsisq; arboris ſurculis.

Κίκινον ἔλαιον, CICINVM OLEVM. CAP. XXXIII.

CIcinum oleum hoc modo temperatur. Maturi ricini, qua uoles quantitate, torrido ſole flaccefcunt, & aliorum more cratibus inſtrati tantiſper inſolantur, dum ueſtiens cortex fractus decidat. Caro colligitur, & coniecta in pilam diligenter tunditur: poſtea in lebetem ſtanno illitum, qui aquam habeat, demittitur, ſubiectoq; igni feruefcunt: & ubi inſitum prorſus humorem reddiderunt, ſublato ab igni uaſe, innatans oleum concha tollitur, & reconditur. Sed in Aegypto, ubi largior increbuit uſus, longè ſecus fieri ſolet. Nam repurgatos ricinos molæ mandant, & accuratè mollitos per ſportulam torculo exprimunt. Tum quidem ematuruerunt ricini, cùm continentibus orbiculis exuuntur. Cicinum oleum ad pſoras, & ulcera capitis manantia ualet: prodeſt ſedis inflammationibus, uuluis conuerſis, atq; præcluſis: item indecoris cicatricibus, & aurium doloribus: emplaſtra efficaciora reddit additum: potu aquam aluo extrahit: uentris animalia pellit.

Ricini olei cōfideratio.

RIcinum, ſiue Cicinum oleum, Cheruæ oleum officinis dicitur; quamuis rarioris ſit uſus. Namque ſenec plantæ, quam Dioſcorides ricinum appellat, Arabum eſſe cheruam nemo eſt, qui ignoret: quod etiam Serapio pentadactylum uocat, ut diffuſius ſuo loco libro quarto explicabitur. Cæterùm ricinus animal culum eſt ſimum,

eſt ſatum, liuidum, & ſanguine plenum, quod Italis Zeccа uocatur, ſuibus, canibus, capellis, & id genus animalibus infeſtiſſimum. Cui cùm hoc ſemen formæ, & colore ſit quàm ſimillimum: idcirco Ricini nomen ſibi cum parauit. Meminit huius olei etiam Meſues, qui præter uires eià Dioſcoride redditas, addidit, id ualide craſſas coercere inflationes. Proinde uentriculi, laterum, coliq́ue doloribus prodeſſe illitum, potum, & infuſum. Simili ferè modo conficitur oleum è ſemine ebuli repurgato ad quoſuis dolores mitigandos efficaciſſimum, quod ad rem medicam ornandam & locupletandam nunc edam in publicum, licet diu inter arcana mea id primum habuerim. Semen fructis ſiccatum in pila ligneo pilo tunditur, in offas, aqua calida adiecta per noctem macerатur, & tandem in lebetem oris lati ſtagno inductum, poſitum leui igne coquitur leniter mouendo. At ubi aſſiduo feruore ictuq́; agitatum reſpumat, & ſubſtrato igne refrixit, innatans oleum concha excipitur, & prorſus oleum reddiderit, Quod nulla alia ratione, nullouе artificio acquiri poteſt. Idq́; oleum ob uirorem, à me Smaragdinum appellatum, quod hactenus theſauri loco continui, neque cuiquam aperire uolui, pio in omnes medicinæ ſtudioſos animo iam eſſluere ſino, hortante Theodoro Rhodocheo, quem ob morum, uitæ probitatem, ingenij cοгitationes, ac multarum rerum experientiam conditam, diligo maximè, dum apud Sereniſſimas D. D. Magdalenam, & Helenam natas Vngariæ, & Boemiæ Regimas, magna laude medicinam facit at.

Ricinus unde dictus.

Ἀμυγδάλινον ἔλαιον. AMYGDALINVM OLEVM. CAP. XXXIIII.

AMygdalinum oleum, quod aliqui metopium uocant, hoc fit modo. Semodius ex amaris nucibus repurgatis, ſiccatisq́ue, in pila ligneo piſtillo leniter tunditur in offas, aquæ, quæ ſerbuerit, ſextarius adiicitur, & ubi dimidia hora humorem hauſerit, uehementius quàm antea tunditur: mox tabellis premitur, & quod digitis hæſit, concha excipitur. Preſsis nucibus rurſum hemina aquæ inſpergitur, & poſtquàm ebiberint, idem opus proſequendum. ſingulas heminas reddunt ſinguli modij. Contra uuluarum dolores, ſtrangulatus, cοuerſiones, & eorundem locorum inflammationes efficax eſt: uitijs renum, calculoſis, difficili urinæ, ſuſpirioſis, lienoſisq́ue proficit: dolores capitis, grauitatem auditus, ſonos incertos, tinnitusq́ue diſcutit: maculas, & uitia cutis tollit è facie: & eam erugat cum melle, radice lilij, & Cypria cera, aut roſaceo cerato: & oculorum hebetudines emendat. ulcera capitis manantia, & furfures cum uino abſtergit.

Amygdalini parandi ratio.

CVM amarum omnino dulci ſit temperandum, delinquere ſanè exiſtimarem, ſi oleum ex dulcibus amygdalis expreſſum (etſi illud Dioſcorides ſilentio inuoluerit) ex amaris confecto non adjicerem, rectiuſq́; conficiendi modum non explicarem: præſertim cùm noſtræ ætatis medicis maximo ſit uſui, & pauci ſint myropolæ, qui ipſum rectè probeque conficiant. Parandi igitur ratione (ut Meſues tradidit) ſic habeto. Præſtantiores, dulcioresq; amygdalæ, qua lubet quantitate, ab utriſque corticibus repurgatæ, optimè in lapideo mortario tunduntur, & in loco calido reponuntur, quinque horarum ſpatio. dein parum iterum contunduntur: mox prælo tandiu premuntur, quouſque omne, quod continent, effluat oleum. Elicitur etiam hoc modo. Collocantur delibratæ, contuſæq́; amygdalæ in uitreo, uel ſtanneo uaſe, infunduntq́; uas in balneo calentis aquæ. eximitur deinde tribus peractis horis, extrahunturq́; amygdalæ, & ſtatim prælo calentes ſubijciuntur: itaq; oleum copioſius excipitur. Tritæ rurſum amygdalæ, & repurgatæ, in ſacculis panno duplicato inuolutis ſub arena, cinereue calido reconduntur. & poſtquàm efferbuerint, prælo oleum elicitur. Sed noſtrates ſeplaſiarij plurimùm negligentiæ, ſegnitiq́; indulgentes non modo amygdalas non repurgant, neque delibrant; ſed & amaras, & rancidas commiſcent, & omnes ſimul conterentes, in æreum cacabum injiciunt, igniq́; admouent affuſo aquæ tantillo, ne penitus torreantur: deinde in ſaccum conjiciunt, & prælo ſummittunt, & quod inde fluit oleum excipiunt. quod plerunque exuſtionis nidorem tantum obolet, ut haurientibus illico euomendi pariat nauſeam. Qui autem ſic parant oleum amygdalinum, eius lenientem facultatem peruertunt, ac deſtruunt: ſiquidem contuſis amygdalis non delibratis, oleum inde confectum corticum uires aſſeruat. Proinde & conſtipat, & exaſperat, & ſcabritiem inducit. id quod etiam adauget ignis uiolentia, dum in lebetibus amygdalæ torrentur. Hoc itaq; diligenter animaduertens optimus Meſues Amygdalini faciundi rationem prodidit, ut uidelicet, cum purgatæ, contuſæq́; eſſent amygdalæ, calore quodam ſuaui, ac lento leniter calefierent ſicut diximus, non autem carbonibus ardentibus, quemadmodum hodie ij faciunt myropolæ, qui etiam alia pleraque confundunt. Amygdalinum igitur, ſi rectè, probeq́; conficiatur, mirificè lenit. quare potum ad libræ, dimidium aluum leniter dejicit: aſperæ arteriæ, pulmonis, ac pectoris ſcabritias tollit: duritias omnes emollit: & compaginum, & membrorum omnium ſiccitates humectat. quocirca hecticis plurimùm conducit. Contra uuluarum dolores illitum & potum facilè præſtat: ſicuti ueſicæ cruciatibus eſt efficax, ſi argentea fiſtula conjectum impulſorio inſtrumento injiciatur. Quod autem ex amaris amygdalis exprimitur, dulci in omnibus efficacius habetur. Idcirco in prouocandis lapillis, conciliandiſq́; uiſcerum cruciatibus à ſtatu craſſiore genitis, dulci longè præſtantius reperitur. Nimirum & obſtructiones aperit, & interaneorum timeas enecat.

Myropolarũ ignauia, & lapſus.

Amygdalini uires.

Βαλανίνον ἔλαιον. BALANINVM OLEVM. CAP. XXXV.

SImili modo fit Balaninum oleum. Quod repurgat maculas, lentigines, uaros, & cicatrices nigras: aluum ſoluit ſtomacho aduerſatur: contra aurium dolorem, ſonos, & tinnitus auxilio eſt, cum anſerino adipe inſtillatum. Simiiis ſeſaminum ex ſeſamo conficiendi ratio. Fit etiam è nuce iuglande oleum, quod caryinum uocant. Eandem uim habet, quam balaninum.

Antiq. cod. ſeparat ab inuicem hæc tria capita.

Digitized by Google

Balanini confideratio

Balanini facultates.

Sesaminũ, & eius uires.

Oleum è nucibus iuglandibus.

Oleum unguentaria glandis, quod Balaninum uocant, à pharmacopolis, & unguentarijs oleum de Ben appellatur: quoniam myrobalanum, quod Latini unguentariam nucem dicunt, ex qua hoc conficitur oleũ, Mauritani Ben appellant, ut latius libro quarto differemus. Consimili modo id Mesues fieri tradit. Et (ut idem etiam est auctor) obstergit, mundat, & obstructiones aperit. Illitum strumas dissoluit, durosq; tumores. Frigidis tum iocinoris, tum lienis affectibus opem mirificè præstat: facit & ad frigidas neruorum conuulsiones, & compaginum cruciatus. Sed illud sibi peculiariter adsciuit, quod etiam si diu ueteraſcat, haud quaquam rancidum euadit. Ideoq; unguentarijs expetitur ad suauissima odoramenta excipienda; præsertim cùm moscho, & ambro chirothecas illinunt. quo fit, ut nullo temporis tractu rancorem unquam respiant, ut facilè eueneric, si alio quouis oleo eo in opere uterentur. Quamobrem mirari non licet si ueteres fructum, à quo elicitur hoc oleum, glandem unguentariam nominauerint. Sesaminum uerò (ut Mesues inquit) amygdalini modo exprimitur. Quippe sesami repurgatum semen primò contunditur, deindè eodem artificio calefactum prælo supponitur, tandiuq; premitur, quousque oleum reddat. Id (ut idem testatur) pingue ministrat alimentum: semen adauget, asperitates quascunque lenit, sed præcipuè gulæ: nocem expedit, & dura apostemata mollit. Adijcitur Sesaminum plerisq; unguentorum compositionibus, quorum in officinis est usus. Verùm quod è iuglandibus nucibus elicitur, nullius in medicina usu esse reperio, & si lucernis, & lampadibus, qui parsimoniæ student, id maximopere expetant. quippe ignis funiculo non tã citò consumitur, quàm id, quod ex oliuis paratur. Præfertur etiam picturibus eo, quod è lini semine exprimitur. siquidem hoc ceruſſa admistum tractu temporis colorem immutat, illud uerò incorruptum perpetuo asseruat.

Ὑοσκυάμινον ἔλαιον. HYOSCYAMINVM OLEVM. CAP. XXXVI.

Hyoscyaminum sic fit. Semen candidum recens, ac siccum tunditur, & calida aspergitur aqua, ut in amygdalino diximus: dumque insolatur, siccatæ, quæ sub manu sunt, partes cum reliqua massa permisceantur: hoc autem fieri oportet, dum nigrescat, & grauiter oleat: mox pressum, atque excolatum reconditur. Ad aurium dolores efficax est: pessis miscetur, ad emolliendum utile. Fit & è grano gnidio purgato, & tuso. Vis ei aluum soluere potu. Non secus cnicinum oleum temperatur. cui facultas eadem est, quæ facto è gnidio grano, uerùm inualidior. Rhaphaninum è raphani semine fieri solet, cæterorum more. Phthiriases mala ualetudine contractas tollit: scabritias cutis in facie emendat. Ad obsonia utuntur Aegyptij. Melanthinum idem, quod rhaphaninum potest, eodemque modo paratur. Tritum sinapis semen, [& calida aqua] madefactum, adiecto postea oleo exprimitur. Id ad diuturnos dolores efficax est: transfert humores, qui in aliqua parte concreuerunt.

ὕδατος ψυχροῦ. i. aqua frigida leg. antiq. cod.

Hyoscyamini uires.

Tametsi perpauci reperiantur medici, qui Hyosciaminum oleum nouerint, ne dum in usum receperint unquam; ego tamen idipsum plurimis confeci. Siquidem ad tollendos omne genus dolores, ubi cætera præsidia non iuuerint, efficacissimum est medicamentum, præsertimq; inflammationibus pudendorum utriusque sexus. Item acutissimis aurium doloribus medetur cum castoreo, uel croco instillatum. Prohibet præterea gonorrhœam, renibus & testibus illitum. Mensium exuberantiam cohibet, & albicantia uteri profluuia, tum pubi & lumbis perunctum, tum pessis infusum. Mammis à partu inflammatis utiliter illinitur. Dentium dolores mirificè mulcet, si tepidum in ore contineatur. Pilorum exortum admodum retardat, aliis quibusdam additis: ita ut euulsi pili integro anno non renascantur, si eodem depilata loca sæpius perungantur. At ipse in eo fiendo Dioscoridem minimè secutus sum, sed aliam parandi rationem adinueni, quæ hæc est. Sumito noduum, sicumq; hyoscyami semen, tundito deinde, ponitoq; in stanneo, uel uitreo uase, ardenti aqua, quæ è uino fit, paruumper prius affusum. His factis ponito uas in calentis aquæ balneo die, ac nocte, demum adhuc feruens sacculis imposito, & prælo subijcito, sicq; oleum habeto. Quod autem è grano Gnidio, quod rustici Ananienses montanum piper appellant, paratur, recessit hoc suo à medicorum usu, eo quòd in detiziendo aluo uiolentissimum sit medicamentum, rusticis tamen aptissimum, cùm sæpius, ne medicos consulant, coccum Gnidium deuorent: quo etiam sæpius morte occumbunt. Porrò Cnicinum (ut Mesues inquit) potum aqua intercute laborantibus, uiscerum obstructionibus, uentriculi, & coli cruciatibus à flatuositate genitis, efficax est. Suspiriosis mirificè prodest, & uocem clarificat. Epotum pituitam tum uomitionibus elicit, tum per inferna ducit. Raphaninum præterea, & Melanthinum aboleuerunt, sicuti etiam Sinapinum: etsi ubi ad summum excalfacere opus fuerit, maximam opem præstare ualeant. Sinapinum uerò non nisi collacrymantibus oculis exprimi potest: tanta enim est uaporis acrimonia, ut concepto uapore, illico prodeant lacrymæ. Miscetur quandoque cum eo, quod è pistacijs nucibus elicitur: perunguntur q; eo genitalia in frigidis, ut felicius coeant, additò lasere, & moscho.

Cnicinum.

Rhaphaninũ. Melanthinũ. Sinapinum.

Μυρσίνινον ἔλαιον. MYRTEVM OLEVM. CAP. XXXVII.

Myrtei faciundi ratio hæc est. E myrto nigra, syluestri, aut satiua, foliorum mollissima quæque tusa premuntur: succo pares omphacini olei portiones adijciuntur, subiectisq; carbonibus in feruescunt, donec concoquantur: innatans oleum deraditur. Sed longè facilior hæc compositio. Tenera folia contusa conquiuntur in oleo & aqua, & quod innatat, eximitur. Priuatim alij deiecta in oleum folia in sole macerant: alij prius oleum inspissant malicorio, cupresso, cypero, & iunco odorato. Efficacius est amarum gustu, & oleosum, uiride, translucens, & olens myrtum. Astringit, & indurat:

Digitized by Google

durat: ideo medicamentis miſcetur, quæ cicatricem obducunt: prodeſt ulceribus in capite manantibus, ammuſtis igni,& papularum eruptionibus. Facit ad attrita,& furfures,ſedis rimas, condylomata, articulos laxatos: corporis ſudores compeſcit: & ad omnia ualet,quæ aſtrictionem, inſpiſſationemque deſiderant.

In myrteo of ficinarum lapſus.

MYrteum myropolæ ferè omnes non quidem ex tenellis myrti frondibus, Dioſcoridis more, conficiunt, ſed è fructibus tantùm, nulla ſeruata parandi ratione. Quandoquidem myrti baccas contundentes, oleo, nigroq; uino inuniſcent, & in æneum cacabum transferunt, ſubdunt q; (ut citius opus expediant) ignitos carbones, ibiq; tandiu inſeruiſcere ſinunt, donec unum totum abſumatur; mox ab igne tollunt, percolant, & aſſeruant. Neque animaduertunt conficiendi regulam à Meſue explicatam: ſiquidem in calentis aquæ balneo, non quidem uiolento carbonum igne Myrteum parari iubet: ex oleoq; omphacino fieri, non (ut ipſi parant) ex materis oliuis expreſſo. Nanque, ut balnei humenti, ac leni calore olei compoſitio mirificè digeritur, ac eius omnes conſeruantur partes: ſic contrà uiolento igne ſubdito peruertitur, & deſtruitur tota rei compoſitio. Sed quoniam reipublicæ beneficio (ut etiam ab ipſo exordio pollicitus ſum) decreui non prætermittere quicquam, quo errores, qui indies contingunt, è medio tollantur, dico, oleum omne quod officinæ ad medicamenta uſurpant (illud excipio, quod ab arborum reſinis ſtirpiumq; aliarum gummi, uitreis organis per ſublimationem, ut chymiſtæ uocant, elicitur) uaſe uitreo, uel ſaltem ſtanneo in balneo calentis aquæ fieri debere: & inibi primum impoſitis imponendis tribus diebus macerari: poſt tertium uerò diem expreſſis cunctis prius impoſitis, & recentibus infuſis pari tempori ſpatio, eodem in balneo, eadem macerari. Itaque tandiu opus proſequendum, donec ſibi oleum ampliſſimas exceptorum medicaminum comparauerit uires. Verùm ingeas hominum lucri auiditas, auriſque inglauies, ut admodum ſuperſtitioſe rentur, arcamq; auro ad ſummum uſque impleant, non patitur myropolas ne ceſſantium temporis impendere ad medicamenta exactè paranda: eos, inquam, qui continuè magis crumenis intendant, & inhiant, quàm ut uitæ ægrotantium ſatagant. Probi tamen, & diligentes hæc mea uerba boni conſulant, his uerò mali errores emendent ſuos. Idcirco Myrteum oleum, quod myrti præſtantium ad plenum refertis, hoc modo temperatur. Sumito fructuum myrti libram, foliorum eius recentium uncias decem, uini nigri adſtringendis libras duas, olei omphacini libras quinque: deinde contuſis baccis, ac foliis omnia oleo excipito, & uaſe uitreo, uel ſtanneo reponito, tectoq; uaſis ore in balneo calentis aquæ immergito, & poſt tres dies exerabito, ac percolato. Rurſus aſſumptis recenter baccis, foliis, & uino, ut antea oleo exceptis, in eodem balneo omnia recondito ad tertium uſque diem. At poſtremo uaſis ore detecto, tandiu id apertum ſinito, donec balnei feruore uinum totum exiliat, & oleum tantùm remaneat. Nec audiendi ſunt ij, qui Dioſcoridis teſtimonio, æneo cacabo (ut ſupradictum eſt) ſubſtratis carbonibus Myrtinum conficiunt. Quippe Dioſcoridis tempore ars medica non adeò exculta erat, quin nec ſeplaſiaria, ut noſtra hac ætate eſſe uſitatur. Quamobrem putauim, quòd ſi huius balnei artificium Dioſcoridi innotuiſſet, ipſum haudquaquam ſilentio præteriiſſet, ueluti nec illud, Meſues, nec alij complures præterierunt, qui ſummo ſtudio, & diligentia medicam facultatem excoluerunt & in ordinem redegerunt.

Olei omnis generis parãdi ratio.

Myrtei paran di ratio.

Δάφνινον ἔλαιον. LAVRINVM OLEVM. CAP. XXXVIII.

LAurinum fit hoc modo. Lauri baccæ cùm maturæ ſunt in aqua conquuntur: ſiquidem ex obducto cortice quandam pinguitudinem reddunt, quæ manibus ſubacta, concha excipitur. Alij omphacinum prius oleum cypero, iunco odorato, & calamo inſpiſſant, deinde tenera lauri folia concoquunt. alij etiam baccas, donec oleum odorem contraxerit. alij ſtyracem, & myrtum addunt. Optima laurus ad id latifolia, & montana. Oleum laurinum utilis, quò recentius, quoq; uiridius colore, amariſſimum, & acre. Vis ei excalfactoria, emolliens: uenarum ſpiracula aperit, laſſitudines diſcutit: omnibus neruorum uitijs, algoribus, deſtillationibus, aurium doloribus, malis renum frigore contractis, illitum non aliud iuuantius: attamen potum nauſeam parit.

Laurini conſideratio.

LAurini conficiendi rationem aliter à Meſue inſtitutam legimus, ſed tamen ab hac parum recedentem, ideoque quod id parum, uel nihil referat, rem ipſam ſilentio prætereundam duximus: præſertimque quòd non me latet, Laurinum, cuius eſt uſus in officinis, à ſeplaſiarijs nequaquam fieri, ſed ab alijs confectum emi, qui lecta magna lauri baccarum quantitate ipſum eliciendi artem exercent. Meſues præter facultates à Dioſcoride traditas, id ſummè laudauit & ad iocineris dolores, & ad hemicraneam, quæ frigidis contrahitur ſuccis. Quin & ad uentriculi dolores, coli, uuluæ, & lienis efficax eſſe tradidit.

Laurini uires ex Meſue.

Σχίνινον ἔλαιον. LENTISCINVM OLEVM. CAP. XXXIX.

SImilis Lentiſcini ratio. Nam è maturo fructu temperatur, factis prius ſpiſſamentis: ut in laurino diximus. Hoc ſcabiem iumentorum, canumque ſanat: utiliſsimum peſsis, acopis, & leprarum medicamentis; ſudores cohibet. Nec ſecus Terebinthinum fieri ſolet: quod † refrigerat, & aſtringit.

Lentiſcinum

Lentiſcini parandi ratio, & uires.

Lentiſcinum pluribus in locis Hetruriæ conficitur, ſed præſertim in agro noſtro Senenſi, Ilua, & Cilio Tyrrheni inſulis, non longè à continenti noſtra diſtantibus. Fit autem ab incolis hoc modo. Racemoſas lentiſci bacas aſſumunt, & à putaminibus cunctis expurgant, permittuntque aliquot diebus ſimul fluere: deinde magnum in ahenum collocant, affuſa aqua: & igni tandiu feruent, donec bacæ deliſcant: demum eas extrahunt, & ſaccis includunt prælóque ſubiciunt, expreſſumque aſſeruant oleum. Quod & quibuſdam Adriatici inſulis hac ſimiliter ratione confici audio, abſque alterius cuiuspiam olei admiculo: ſiquidem fructus is per ſe olei ſatis emittit. Incolæ (ut exprimento comprobatum affirmant) ad acuendam oculorum aciem, caliginemque delendas, illud cibis commiſcent. At ego eo ſæpius uſus ſum magno ſanè iuuamento in dyſenteriis, non quidem potui exhibito, ſed clyſteribus infuſo. Lentiſcinum ſummis laudibus extulit Galenus lib. v. de comp. medic. ſecundum locos, ad gingiuarum, & linguæ inflammationes ſi os eo colluatur. Quod autem ſit è fructibus terebinthi, quos Mauritani grana uiridia nuncupant, non fit in Italia, neque ad nos (quod equidem ſciam) allatum conuehitur: proinde non uenit in uſum. Hoc tamen (ut Meſues inquit) uulnera conſolidat. Medetur item conuulſis, opiſthotonicis, neruorumq; duritijs, & creberrimè cataplaſmatis admiſcetur.

Terebinthini confideratio, & uires.

† *In his uerbis mendum ſubeſſe putamus, ut etiam doctiſſimè admonuit Manardus Ferrarienſis lib. VIII. epiſt. prima. Aliàs ſiquidem ſibi ipſi repugnaſſet Dioſcorides, cum ſcripſerit in Terebinthi mentione eius fructus excalfacere; hic uerò dicatur oleo ex eiſdem parato ineſſe refrigerandi facultatem. Huic depranatæ lectioni illud quoq; refragatur, quòd ſint nobis Græci Dioſcoridis codices, in quibus uerba illa de Terebinthini olei facultatibus non leguntur, ſed de eius tantùm conficiendi ratione mentio habetur.*

Μαστίχινον ἔλαιον. MASTICHINVM OLEVM. CAP. XL.

MAſtichinum è trita ſit maſtiche. Quod contra omnia uuluæ mala efficax eſt: mediocriter calfacit, aſtringit, & emollit. Aduerſus prominentes ſtomachi duritias, cœliacorum, dyſentericorumque cruciatus utile: faciem emaculat, & colorem nitidum facit. optimum in Chio inſula componitur.

Seplaſiariorũ lapſus.

MAſtichini parandi rationem, ſanè quàm paucis Dioſcorides perſtrinxit. quippe è trita tantùm Maſtiche fieri tradidit nulla alia expicata conficiendi ratione. Seplaſiarij autem nonnulli prorſus obliti, ſcripſiſſe Meſuem in balneo calentis aquæ Maſtichinum confici debere, communi oleo, albo uino permiſto: maſtichen admiſcent, & æreo uaſe carbonum igni admouent, ibique tanto tempore efferuefcere ſinunt, quoad unum prorſus exiliat, ac inde uſui aſſeruant. At ipſe uitreis organis è puriſſimo tantùm maſtiche illud ſæpius confeci.

Μύρων σύνθεσις. VNGVENTORVM COMPOSITIO. CAP. XLI.

DE ratione unguentorum conſequenter tractandum exiſtimauimus, quandoquidem ea in nonnullis corporum uitijs, aut medicamentis miſta, aut corporis perfuſa, aut naribus obiecta, plurimùm profunt. in quorum probationibus conſulere nares oportet, an ea oleant, ex quibus temperantur. Optimum huiuſcemodi iudicium. quod tamen in quibuſdam planè obſeruari non poteſt, propter ea, quæ admiſcentur, odore cæteris præualentia: ut in amaracino, & crocino, telino, & pleriſq; alijs, quæ crebra circa hæc meditatione experiri conueniet.

Ῥόδινον. ROSACEVM. CAP. XLII.

† ἐρυθρῶν. i. rubras. Anq. codex habet.

ROſaceum ſic fit. Iunci odorati quinque libras & beſſem tundito, & ſubactas aqua in uiginti olei libris: & quincuncem ſubinde mouendo, coquito: dumque percolaueris, in olei libras uiginti, & quincuncem, adijcito roſas † non madefactas numero mille, & manibus melle perunctis identidem moueto, interdiu premens, finito nocte tota macerari, poſtea exprimito: & ubi recrementum peſſum ierit, mutato uaſe, in craterem melle illitum recondito. Cæterum roſas, quæ antea preſſæ fuerunt, in labellum demittito, & affuſis octo libris & quadrante ſpiſſati olei, iterum premito, eritque ſecundarium oleum. Quòd ſi tertias uſque, quartasve perfuſiones infundens exprimere uoles, ſecundarium fiet, tertiarium, & quartarium unguentum. Sed quoties id feceris, uaſa melle oblini debent. Si uerò ſecundam [a] infuſionem inſtituere libet, in expreſſum oleum, numero pari recentes roſas, nullo [b] humore imbutas injicito: manibus melle præmadefactis agitans premito: & iterum tertiò, aut quartò ſimili modo exprimens facito, totieſque recentes roſas detractis unguibus immittito: fiet enim ita oleum multò ualidius. nam ſepties oleum roſarum infuſionem admittit, nec amplius. Prælum melle perungatur, oleum à ſucco diligenter ſecerni oportet, nam ſi minimum quid relinquatur, unguentum corrumpet. Alij autem detractis unguibus, roſas tantùm oleo macerant in ſole hoc modo. Roſæ, quæ ſelibram pondere æquant, in ſextario olei diebus octo madeſcunt, & uſque ad tertiam perfuſionem quadraginta diebus inſolantur, & ſic oleum reconditur. Alij calamo, aut aſpalatho prius olei ſpiſſamenta faciunt. Alij coloris cauſa anchuſam admiſcent, & ſalem, quò minus oleat. Vim aſtringendi, & refrigerandi obtinet: fomentis, & cataplaſmatibus utile. Potum ſoluit aluum: ſtomachi ardorem reſtinguit: ulcera caua repleat, &

a Meum ἐμετὸν ἀλλ. i. iectionem.

b Meum ἀβρεχῶν. i. ſiccarũ.

Digitized by Google

plet,& mulcet,quæ cacoethe uocantur: ulceribus in capite manantibus, atque feruidis eruptionibus illinitur: caput dolens eo perfunditur: dentes inter initia doloris collui prodeſt: ad genarum duritias illitum efficax eſt. ad laceſsita interanea,& concitatas uuluas utiliſsimè ſubijcitur.

Vnguentorũ conſid.

HOc ſub olei nomine comprehendit Dioſcorides oleum omne,quod per ſe tantum, nulla alterius olei admiſtione,aut ex arborum fructibus,aut herbarum diuerſorum generum ſeminibus, aut ſtirpium reſinis elicitur. Sed unguenti appellatione intelligit oleum omne genus,cui & odoramenta,& alia ſimplicia medicamenta admiſcentur,ut in præſentia de Roſaceo agens,& deinde in ſequentibus manifeſtè oſtendit. Quo fit,ut apud Dioſcoridem oleum uocetur, quod ſimpliciter expreſſum ſit: unguentum uerò oleum quodlibet,cuius componendi ratio pluribus conſtet medicamentis. Quapropter Galenus lib. vi. ſimp. medicamentorum de oleo agẽs, ſic inquit. Ex dictis cognoſcere iam licebit,& de alijs olei generibus,quæ æquiuocè ipſis dicuntur unguentis,puta roſaceo,melino,liliaceo,& quæcunque id genus floribus,fructibus,germinibus,foliis in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodque ubi una cum aromatibus præparantur, unguentum efficitur. Cæterum oleum roſaceum, quod hoc tempore officinæ completum appellant,a Dioſcoridis roſaceo longè diſſidet, quod etiam eo præſtantius exiſtimandum eſt,ſummum ob artificium, quod in ipſa parandi ratione diligentiores adhibent unyropolæ. Quod eorum tamen perpauci (ita ut ingenium eſt multorum à labore proclive ad ignauiam) illud ſecundum Meſuem temperant; tametſi plures ab eo optimi roſacei conficiendi modum ſint conſecuti. Fit etiamnum roſaceum roſis non aſſatim debiſcentibus in omphacinum demiſſis, modò calentis balnei uiribus (ut in quibuſdam alijs ſuperius admonuimus) modò inſolatu perquàm longo. Sunt & qui ut magis uiribus præſtet, oleum prius ex aqua roſacea lauent, deinde pluſculo tempori ſpatio ter, aut quater roſas infundant, quæ haud penitus fatiſcant: demum expreſſione peracta,immaturarũ roſarum ſuccum adijciunt,ac inde diu inſolant. Poſtremò oleum à ſucco ſecernunt,& diligenter aſſeruant. Hoc inflammationes diſcutit,roborat,adſtringit, fluxiones; cohibet, ne ad ægras diſtillant partes. Potum torminibus dyſentericis medetur. Capitis uulneribus aptiſſimum eſt, quòd roboret ſiccet,reſoluat,inflammationes; non modo prohibeat, ſed etiam extinguat. Quo circa hac in re maximè probatur Galeno lib. 11. de comp. med. ſecundum locos,ubi de dolore capitis ſcribit,qui uel ex uulnere, uel caſu excitatur. Cuius etiam meminit lib. x. ſimp. med. de ſanguine agens.

Roſacei conſideratio.

Roſacei omphacinum.

Roſacei omphacini uires.

Ἐλάτινον. ELATINVM. CAP. XLIII.

FRacta elate,tuſa,& ſacrificata, in labellum deijcitur: omphacinum oleum triduo infunditur, mox per ſportulam exprimitur: uerùm pares eſſe debent utriuſque portiones.dein mundo uaſe ad uſus reconditur. Viribus roſaceo proportione reſpondet: aluum tamen non mollit.

ELatinum,quod ex dactylorum inuolucris antiquitus parabatur,hac noſtra tempeſtate obſoleuit.

Μήλινον. MELINVM. CAP. XLIIII.

MElinum hoc modo temperatur. Olei congius decem aquæ ſextarijs admiſcetur. Adijcitur elatæ palmarum fractæ quadrans,& iunci odorati uncia: quæ die uno macerata coquuntur, mox in uas oris patuli oleum excolatur, & indita arundinacea crate, aut rara tegete, cotonea mala ſuperponuntur, & ueſtimentis operta tantiſper inibi reſident, dum malorum uires ad ſe oleum alliciat. Aliqui cotonea decem dierum ſpatio perimentis inuoluunt,ut contineatur odoris ſuauitas,nec euanеſcat: poſtea biduo macerata oleo exprimuntur,oleumq; reconditur. Id uim refrigeratoriam, & aſtringentem habet. Contra ſcabioſa ulcera, & quæ ſerpunt, ac furfures, perniunculoſq; effectum præbet: exulceratis uuluis infunditur: citatam urinam ſiſtit infuſum: ſudores cohibet: contra cantharidas, bupreſtim,pinorum erucas,bibitur. Laudatur maximè quod cotonea mala olet.

Melini conſideratio.

MElinum oleum ad hodiernum officinarum uſum hoc modo conficitur. Cotonea nondum planè matura in taleolis diſſecta omphacino oleo macerantur, & uino ex eis expreſſo ſuperaddito inſolantur. Deinde in calentis aquæ balneo iterum, atque iterum perfunduntur, & extrahuntur, ut in alijs ſuperius oſtendimus.

Οἰνάνθινον. OENANTHINVM. CAP. XLV.

OEnanthe è labruſca, optimè olens poſtquàm emarcuit, deiecta in omphacinum oleum mouetur,uoluiturque: & cum biduo manſerit,exprimitur,& reconditur. Aſtringit, proximum roſaceo effectum præbens: ſed aluum non reſoluit aut mollit: Probatiſsimum eſt, quod odore œnanthen refert.

OEnanthinum nullam à nobis requirit explanationem: quoniam à Dioſcoride tam apertè proditur eius parandi ratio,ut non ſit opus,illud pluribus explicare.

Τάλλινον.

Digitized by Google

Τέλινον. TELINVM. CAP. XLVI.

FOeni græci libræ quinque,calami libra una,cyperi libræ duæ,olei libris nouem ſeptenis diebus macerantur,quotidie ter mouentur,poſtea,premuntur, & reponuntur. Aliqui pro calamo cardamomum ſubſtituunt, & cyperi loco xylobalſamum macerant. Alij oleo antea his odoribus ſpiſſato fœnum græcum macerantes exprimunt. Hoc telinum abſceſſus emollit, & concoquit: omnibus uulnerum duritijs magnopere conuenit,fœminis difficilè parientibus ſubijcitur, ubi præ excretis humoribus loci ſiccitatem contraxerunt: ſedis inflammationes lenit, teneſmo ſubditum prodeſt: ulcera capitis manantia,furfuresq; expurgat: ambuſtis, & pernionibus addita cera proficit: uitia cutis in facie emendat: pigmentis ad conciliandum facie nitorem inſeritur. Eligi oportet recens, quod non uehementer fœni græci odorem præ ſe ferat,& manus abſtergat,ſapore ex dulci in amarum inclinato: tale enim optimum iudicatur.

OFficinarum Luminaria ex Raſis auctoritate aliam,quamuis exoletam, Telini componendi rationem tradunt,in quo calamo odorato,& cypero elaterij beſſem adijciunt.

Σαμψύχινον. SAMPSVCHINVM. CAP. XLVII.

SErpylli,caſsiæ, abrotoni, florum ſiſymbrij,frondium myrti,ſampſuchi ſingulæ portiones, quadam pro uiribus ipſorum coniectatione, unà tunduntur, atque is omphacini olei modus adijcitur, qui madentium uires non euincat: hæc poſt quatriduum exprimuntur. denuo noua alia ſimili menſura, & æquali tempore macerata premuntur: ita enim ualidius reddi ſolet. Eligi oportet ſampſuchum colore ex atro uiridi,plurimùm redolens,mediocriter acre. Vim habet acrem,calfactoriam,extenuantem: aduerſus uuluæ præcluſiones, conuerſionesq; efficax eſt: menſes, & ſecundas, & partus extrahit, uuluæ ſtrangulatus recreat: lumborum, inguinumq; dolores lenit: ſed cum melle uti eo præſtat; quandoquidem uehementi aſtrictione locos indurat. Laſsitudines illitum diſcutit: in opiſthotonicorum, uulſorumq; cataplaſmata utiliſsimè additur.

Sampſuchini conſideratio.

QVanquam ex Theophraſti, Dioſcoridis, & Plinij ſententia idem eſſe conſtat ſampſuchũ, & amaracum: cùm tamen Galenus, & Paulus de his diuerſis capitibus ſeorſum ſcripſerint, eorumq; temperamenta per gradus diſſidere tradiderint; non ab re credidere nonnulli aliud eſſe ſampſuchum,aliud uerò amaracum. Quorum opinionem auxit etiam Dioſcorides, quòd in his unguentorum compoſitionibus Sampſuchinum, & Amaracinum diuerſis capitibus digeſſerit. Quod facilè pleroſque ad credendum induxit, has ſtirpes tum facie,tum uiribus diſferre,hac ratione freti, quòd ſi alterum ab altero non diſtaret, omnino præter rationem de his uarijs in locis ſcripſiſſet Dioſcorides,alterum unguentum Amaracinum,alterum uerò Sampſuchinum appellans.

Solutio controuerſiæ.

Porrò ut huiuſmodi controuerſia tollatur ſciendum eſt,ſtirpem eam,quæ Galeno, & Paulo amaracum appellatur,id ſanè amaracum non eſſe,quod Theophraſtus, Dioſc. & Plinius ſampſuchum uocauere, ſed potius (ut ego exiſtimo) Marum,id quod etiam ſentiunt clariores noſtri ſeculi ſimplicium indagatores. Nanque Mari nec Galenus, nec item Paulus quicquam prorſus in ſimplicium medicamentorum libris meminerunt. Quare non deeſt ſuſpicio,quin librariorum culpa, in Galeno Mari titulus in amaracum abierit: quandoquidem in eius tum gradibus,tum facultatibus aſſignandis Galenus à Dioſcoridis Maro non longè receſſerit. Sunt & qui uelint apud Paulum, & Galenum id amaracum dici, quod Dioſcorides parthenium uocat: quippe & hoc quibuſdam amaracum uocatur. Cuius rei indicium eſſe exiſtimant,quòd tam Galenus,quàm Paulus nullibi in ſimp. medic. libris aliquid de parthenio poſteritatis memoriæ prodiderint. quorum opinio non omnino reprobanda uidetur. Cæterùm licet Dioſcorides Sampſuchini, & Amaracini diuerſis per ſe capitibus meminerit, non obſtat propterea, quò minus idem eſſe poſſint ſampſuchum, & Amaracum. Siquidem duabus de cauſis et alterum ab altero diſtingueret, Dioſcorides facilè impulſus fuit. quarum altera eſt, quòd ſi diligenter animaduertantur utrorunque compoſitiones, utique Amaracinum tum multò odoratius,tum Sampſuchino pretioſius iudicabitur. Ideoq; auctor,eo quòd nolebat unguentum hoc apprimè nobile intactum relinquere, quòdq; ob eius claritatem id particulari deſcriptione dignum cenſebat,ut præſtantiæ diſcrimen faceret,utq; etiam minus probatum à probatiſſimo dignoſceretur, homonymiam inuenit,ipſumq; non quidem Sampſuchinum, ſed Amaracinum appellare uoluit: nam ſi id non feciſſet,quòdnam altero præſtantius eſſet,diſcerni non potuiſſet. Huc accedit alia ratio, qua alterum Sampſuchinum, alterum uerò Amaracinum Dioſcorides appellauerit: quòd (ut libro tertio proprio capite legitur) in Cyzico ſampſuchum amaracum appellabatur, unde hoc unguentum inſigne petitur. Et quoniam à Cyzicenis claris illius compoſitoribus ex eorum more Amaracinum uocabatur, talem nomenclaturam Dioſcorides haud quaquã permutandam cenſuit. Quare ipſum in eadem reliquit appellatione,quam ſecum ex Cyzico tulerat.

Opinio quorundam.

Ὠκιμινον. OCIMINVM. CAP. XLVIII.

OCiminum oleum fit ut cyprinum. Ocimi folia decerpta librarum undecim,& beſsis pondo,die noctuque uiginti olei libris macerato,premito,colato: cùmque exhauſeris quallum,rurſus parem

rem olei modum fundito, & exprimito. Vocatur autem id ſecundarium: nam tertiæ perfuſionis non eſt capax. Deinde recens ocimum æquali pondere, ut in roſaceo diximus, rurſus maceratur, & cùm tanto temporis ſpatio maduerit, exprimitur, & oleum reconditur. quòd ſi in animo fuerit ter, aut quater madefacere, ſemper ocimum recens addes. Poteſt ex omphacino confici: ſed illo modo melius. Idem quod ſampſuchinum poteſt, ſed inefficacius.

Ἀβροτόνινον. ABROTONINVM. CAP. XLIX.

OLei cyprini odoribus imbuti libris nouem & quicunce, foliorum abrotoni libras octo die noctuq; madefactas, premito. Quòd ſi in longum tempus oleum uelis aſſeruari, eiectis prioribus folijs, noua appones, & macerata exprimes. Calfacit: ad uuluæ duritias, præcluſionesq; efficax eſt: menſtrua, & ſecundas pellit.

Ἄνηθινον. ANETHINVM. CAP. L.

OLei † libris octo & dodrante florum anethi [libras undecim & beſſem,] maceratas in oleo die una, manibus premito, & recondito. Quòd ſi iterum perfundere uelis, recentes anethi flores conſimiliter madefacito. Vuluarum duritias emollit, uenarum ſpiracula laxat, contra horrores febrium circuitu redeuntes auxiliatur: calfacit enim, & laſſitudines diſcutit; prodeſt articulorum doloribus.

† πεπαστὸν. i. antiqui. leg. Orib. Concluſi leg. Orib. τὸ αὐτὸ. i. tantundem.

Σύσινον. SVSINVM. CAP. LI.

SVſinum, quod alij lilinum appellant, ſic temperatur. Olei libræ nouem cum quincunce calami libræ quinque & quadrans, myrrhæ unciæ quinque, permiſto odorifero uino decoquuntur, & colato oleo, cardamomi tuſi & cœleſti aqua madefacti libræ tres & ſemis macerantur, premunturq;, tres libræ cum ſemiſſe ſpiſſati olei aſſumuntur. mille lilia decerptis foliis, in latum, non tamen profundum, labellum demittuntur; iniectum oleum manibus melle perunctis agitatur: die noctuq; conquieſcunt, & in pyxidem matutinis exprimuntur. quod defluet oleum, protinus ab aqua, quæ ſimul expreſſa fuerat, colo incerni oportet: non enim, ut roſaceum moram tolerat; nam concalfactum feruet, & computreſcit; quare ſæpius decapulandum. Vaſa melle illinenda, tenuis ſal inſpargendus, & ſi qua ſordes uaſis faucibus hæſit, eximenda. Odoramentis iam expreſsis ex quaſillo in labellum tranſfuſis, rurſum olei prius odoribus imbuendi, quod primum pondus æquet, & cardamomi tuſi drachmæ decem conijciuntur. Hæc manibus ſcitè preſſa, interiecta breui mora exprimuntur: quod profluit, repurgatur. Tertiò eadem infunduntur, adiecto cardamomo, & ſale, & manibus melle madefactis. Longè optimum erit, quod prius exprimitur: ſecundum, quod ſequitur: tertium locum ſibi uendicat, quod nouiſsimum prodit. Denuo in mille lilia euulſis foliis expreſſum primò oleum infunditur: tum eadem ratione proſequendum, idemq; faciendum, ut prius: addito cardamomo, dein expreſſo, fac eadem in ſecundo, & tertio, ut dictum eſt: & quò frequentius recentia lilia maceraueris, eò ualidius unguentum efficies. Denique cum factum ab unde uidebitur, ſingulis compoſitionibus miſcere conuenit myrrhæ quàm optimæ duas & ſeptuaginta drachmas, & croci decem, cardamomi quinque & ſeptaginta. Croci uerò, & cinnamomi pares portiones tunduntur, & cribratæ in lutram cum aqua demittuntur, expreſſumq; primò unguentum infunditur, & paulò poſt excipiuntur uaſculis ſiccis, myrrha, aut gümi antea perfuſis, & croco, & melle, & aqua madefactis. Eadem fiunt in altera, aut tertia expreſsione. Aliqui ſimplex ex balanino, aliove oleo, & lilijs componunt. Optimum eſſe conſtat in Phœnice, mox Aegypto factum, ſed cum primis laudatur, quod lilia redolet. Excalfacit, emollit: uuluæ præcluſiones, & collectiones aperit: utiliſsimum ad mulierebria mala. ulcera in capite manantia, feruidas eruptiones uaros, furfuresq; emendat: ubices, cicatricesq; celerrimè ad colorem reducit, ita ut ſæpe fallant. In ſumma extenuat: potum bilem per aluum extrahit, urinam ciet: ſed ſtomacho alienum eſt, & nauſeam parit.

Antiq. cod. lr. gi. χαῦσιν καὶ ὀλιγωσίαν. i. frigiditates & inflammationes.

HOc, quod ex lilijs temperatur: illud item, quod ex ocimo, abrotono, anetho q; conficitur oleum, cùm uniuſcuiuſque parandi ratio per ſe clara ſit, ideo noſtris explanationibus non indigent. Cæterùm Suſini compoſitio mihi quidem pluribus in locis librariorum potius, quàm auctoris incuria depranata uidetur.

Νάρκισσινον. NARCISSINVM. CAP. LII.

NArciſsini ſpiſſamenta ita fiunt. Sex libræ aſpalathi cum ſextante tunduntur: olei eloti libræ ſeptuaginta cum uncijs quinque aſſumuntur. Aſpalathus aqua madefactus in tertia olei parte coquitur: quo exempto, calamus quinque libris & beſſe adijcitur, cum myrrhæ gleba contundi-
tur, cribrataq; ac uino ueteri odorato immiſta, decoquirur: ſimulac autem cum ijs efferbuerit, eximitur, refrigeratum oleum excolatur, cuius portio in labellum mittitur, flores narciſsi quàm plurimi conijciuntur,

Digitized by Google

nijciuntur, qui bidui ſpatio (ut in ſuſino dictum eſt) permoti exprimuntur. Oleum ſubinde decapulan dum: ſiquidem celerrimè putredinem ſentit. Valet hoc ad emolliendas uuluæ duritias, præcluſioneſ- que: ſed capitis dolores facit.

Nardi ſpicæ, quod ego ſciam, non paratur noſtratibus myropolis, quod mirum non eſt, cum id etiam Plinij ætate parari deſiiſſet, ut ipſe libro XIII. cap. primo memoriæ prodidit.

Κρόκινον. CROCINVM. CAP. LIII.

CVm Crocinum componere uoles, prius olei, ut in ſuſino diximus, ſpiſſamenta facies, eiſdem ponderibus, & menſuris: cuius olei libras tres & ſemiſſem, croci unciam unam aſſumes: identidem quotidie moueto, & ſexta die, quàm hoc aſsiduò peregeris, oleum à croco colis incernito, eidem croco parē olei modum adijcito: moue triduo, dein contuſæ myrrhæ, atque cribratæ drachmas quadraginta permiſceto, & in pila agitatum recondito. Aliqui oleo aromatibus ad cyprinum imbuto in crocini compoſitione utuntur. Optimum eſt, quod abunde crocum ſpirat, in medendi uſu expetitum. Proximum quod myrrham refert. Calfacit, ſomnum allicit: quare perſæpe phreneticis ſubuenit perfuſum, aut naribus admotum, aut illitum: pus mouet, ulcera purgat: contra uuluæ duritias, atque præcluſiones, & ulcera, quæ cacoethe uocantur, prodeſt cum croco, cera, medulla, duplicato olei pondere: concoquit enim, emollit, humectat, & permulcet. ad oculorum glaucitates ex aqua illinitur. huic autem proportione reſpondent butyrinum, onychinum, & ſtyracinum: quæ etſi nominibus diſtant, uiribus, & compoſitione cognata ſunt.

Κύπρινον. CYPRINVM. CAP. LIIII.

OLei omphacini eloti pars una, aquæ cœleſtis tantundem cum ſemiſſe, cuius una parte oleum diluitur, altera adijciendis odoramentis admiſcetur. Dein aſſumptis aſpalathi libris quinque & ſemiſſe, calami libris ſex & ſemiſſe, mirrhæ libra una, cardamomi libris tribus & dodrante, olei libris nouem, & uncijs quinque, aſpalathus tuſus, & aqua affuſus decoquitur in oleo, donec conferueſcat: myrrha autem uino uetere odorifero ſubacta, contuſuſq; ſimul calamus, digeruntur in offulas, quæ exempto aſpalatho immittuntur, & ubi efferbuerint, ſublato aheno oleum percolatur. Cardamomum tuſum reliqua aqua aſperſum infunditur, ſpatha agitatur, nulla, dum refrixerit, interpellatione. Poſt hæc colato oleo in uiginti octo libras olei, floris liguſtri, quod cyprum uocant, ſex & quadraginta libræ cum beſſe inſtillantur, quæ ſufficienter madefactæ per ſportulam exprimuntur. Quòd ſi copioſius deſideretur, idem recentium florum pondus iniectum ſimili modo prematur: & iterum aut tertiò, ſi quis uelit, madefacere poterit, & ita reddetur efficacius. Eligi oportet bonum, quod cum odoris ſuauitate nares feriat. Aliqui cinnamomum addunt. Calfacit, emollit: ora uenarum adaperit: uuluæ, neruorumq; uitijs conuenit, pleuriticis, fractisque, per ſe, uel cerato immiſtum. malagmatis imponi ſolet, quæ opiſthotonicis, angina laborantibus, inflammationiq; inguinum opitulantur: item in acopa adjcitur.

Ἴρινον. IRINVM. CAP. LV.

SPathæ quàm minutiſsimè contuſæ ſex libras cum beſſe, in tribus & ſeptuaginta libris & quincunce olei, æreo uaſe, additis decem aquæ heminis incoquito, quoad odorem acceperit: poſtea in capulam melle oblitam colato: ex eo aromatibus imbuto oleo, irinum primò temperatur, i. ide ex oleo inſpiſſato macerata, ut ſcripſimus. Sed alia eſt cōponendi ratio. In olei ſeptuaginta libris & quincunce, xylobalſami (ut dictum eſt) contuſi libras quinque & ſextantem excoquito: poſtea detracto xylobalſamo, tuſi odorati calami nouem libras & dextantem adijcito, & myrrhæ glebam uetere uino odorato perfuſam, & in olei ita odoribus imbuti quatuordecim libris, totidem tuſæ iridis, binis diebus ac noctibus madefacito, ſtrenuè; & uehementer diſtringito. Quòd ſi uis ualidius fieri, par pondus iterum ac tertiò ſimiliter maceratum exprimito. Longè optimum eſt, quod ſolam irin olet, quale illud eſt, quod *in* Perga Pamphiliæ, & Elide Achaiæ componitur. Vim habet calfactoriam, atque emollientem, cruſtas adimit, ſordida ulcera & putrida purgat. confert fœminis uuluæ cauſarijs: item inflammationibus eiuſdem, atque præcluſionibus: partus eijcit, hæmorrhoidas recludit: contra aurium ſonitus ex aceto, ruta, & amaris amygdalis, prodeſt. diuturnis deſtillationibus, naribus illitum, & contra grauedolentia earum ulcera, quas ozænas uocant, auxiliatur: aluum purgat cyathus epotus: facit ad ileï cruciatus, urinam mouet: difficiles uomitiones adiuuat, perunctis eo digitis & immiſſis, uel ijs, quæ ad uomitum ciendum indunturi: anginæ etiam illinitur, aut ex aqua mulſa gargarizatur: item contra arteriæ ſcabritiam. datur etiam ijs, qui cicutam, coriandrum, aut uenena fungorum hauſerunt.

Irini conſideratio. *QVanquam Irini præparatio (eſt enim per ſe clara ſatis) non magis, quàm Crocini, & Liguſtrini explanari expoſtulat: illud tamen ſilentio minimè prætereundum uidetur, quòd non Iridis flores, ſed radices, cum ſint odore fragrent, illi uerò malè oleant, in hoc olei ſpiſſamento imponi debent. Quod etſi Dioſcorides non explicauerit:*

Digitized by Google

placuerit; cùm tamen unguenta odorum iucunditate commendentur, de Iridis radice, non de floribus intellexiſſe Dioſcoridem exiſtimandum. Quippe quæ & ſuauiter oleant, & ad unguentorum ſpiſſamenta floribus præſtantiores habeantur.

Γλεύκινον. GLEVCINVM. CAP. LVI.

GLeucinum abſolutè conſtat omphacino oleo, iunco odorato, calamo, Celtica nardo, ſpatha, aſpalatho, ſertula Campana, coſto, & muſto: circundatis interim uinaceis uaſi, quod aromata, uinum, & oleum conceperat. Tricenis diebus, bis in die mouetur, poſtea expreſſum oleum reconditur. Calfacit, emollit, remittit: horroribus, & neruorum, uuluæq; uitijs auxiliatur. omni acopo iuuantius, quippe quòd emolliat.

MInimè quidem mirari licet, quòd Gleucini parandi rationem ſimplicem appellauerit Dioſcorides. Siquidem aliæ habentur unguentorum compoſitiones, quæ multò pluribus ſimplicibus conſtãt odoramentis, ſicuti Columella lib. XIII. capite I. apertè indicat. Cæterum non poteſt Gleucinum (ſi rectè admiſta ſimplicia conſiderentur) non uehementer excalfacere: tametſi Plinius lib. XXIII. cap. IIII. id tum adſtringere, tum refrigerare ſcripſerit. Quod euidenti argumento eſt, aut Plinij gleucinum, ſiue muſteum, ab hoc Dioſcoride, & Columellæ diuerſum eſſe, aut Plinium non exactè illius temperamentum perpendiſſe. Verùm cùm is lib. XV. cap. VII. ſcribat, gleucino muſtũ incoqui in uapore lento, non ut alia admoto igne, ſed circundatis uinaceis per ſe calentibus: uidetur non parum cum Dioſcoride conuenire. Quamobrem crediderim potius Plinium, cùm dixit gleucinum refrigerare, lapſum fuiſſe, quàm ſecus. Nam etſi oleum omphacinum, cum quo muſteum conficitur, tantum (ut Galenus inquit) frigiditatis, quantum adſtrictionis habeat: cùm tamen ſit aliarum qualitatum ſuſceptiuum, fieri quidem non poteſt, quin admiſtis calidis odoramentis, puta cypero, calamo odorato, Celtica nardo, dactylorum operimento, aſpalatho, meliloto, & coſto, ualdè calidum euadat. Quippe eadem ratione aqua, cùm frigida admodum ſit, temperamentum permutat (ut Galenus aſſeruit, & experimento comprobatur) cùm calida in ea macerantur medicamenta: quandoquidem & ipſa facilè alias recipit qualitates.

Gleucini conſideratio.

Plinij lapſus.

Ἀμαράκινον. AMARACINVM. CAP. LVII.

AMaracinum longè optimum in Cyzico fieri ſolet ex omphacino oleo, & balanino: ſpiſſamentis è xylobalſamo, iunco odorato, & calamo factis: conditiſq; amaraci, coſti, amomi, nardi, caſsiæ, carpobalſami, & myrrhæ odoribus. aliqui, quò pretioſius fiat, cinnamomum addunt. Mel autem, & uinum aſſumuntur: hoc in uaſorum illitionem, illud ad cogendas tuſorum aromatum offas. Amaracinum calfacit, ſoporem mouet, uenarum ſpiracula aperit, emollit, feruorem, excitat, urinam cit: putrilaginibus, ac fiſtulis perquàm utile: necnon humentibus hernijs, poſtquàm medica manus operam ſuam impenderit: cruſtas, & teera ulcera, quæ theriomata uocant, rumpit: difficili urinæ illita fede, & eius inflammationibus auxiliatur: hæmorrhoidas illitu ſoluit: uuluæ ſubditum menſtruos curſus euocat: duritias, ac uuluæ tumores diſcutit: uulneratis neruis, & muſculis confert, lanco centunculo modice madefactum, & impoſitum.

SVperius in ſampſuchini commentario abunde de Amaracino à nobis dictum eſt. Quo ſit, ut hic de eo plura ſcribere non ſit opus. Huius meminit Galenus libro primo de antidotis, dum hedycroum explicat, quod theriacæ admiſcetur, ubi diffuſius de eo agens ſcribit, quòd ſui temporis unguentarij amaracci loco, ex quo in Cyzico antiquitus parabatur, Marum imponebant, ut maiorem expiraret odorem. Cæterùm ſe iuſſiſſe ait, ut legitimum experiretur amaracinum, id ſibi ex ſolo amaraco præparari, quod etſi odoris fragrantia uideretur inferius, non tamen uiribus imbecillius fuiſſe teſtatur.

Amaracini conſideratio.

Μεγαλῖνον. MEGALINVM. CAP. LVIII.

FActitabatur olim Megalinum, ſed nunc compoſitio exoleuit, & prorſus obliterata eſt. Cuius ad hiſtoriæ complementum meminiſſe non fuit alienum. Miſtura cum amaracino eadem erat, ſed reſina exuperabat, hac tantùm ratione differens. Quare leuiter emollit. Reſina unguentis, neque tutelæ, neque uoluptatis gratia adijcitur, ſed coloris, craſſamentiq; cauſa. Ea tantiſper coquitur, dum deſinat olere: cuius coquendæ ratio declarabitur, cùm de reſina diſſeremus.

Ἡδύχροον. HEDYCROVM. CAP. LIX.

QVod Hedychroon uocant, in Co fieri ſolet: eiſdem præditum uiribus, & miſturis, quibus amaracinum, ſed ſuauius ſpirat.

HEdychroi compoſitionis meminit Galenus libro primo de antidotis, cùm omnia, quæ continet, odoramenta uino ſabacta Andromachi theriaca recipiat. Cæterùm etſi hedychroi parandi rationes plures dicat

Hedychroi cõpoſitio ex Galeno.

Digitized by Google

reperiri, unam tamen elegit, quam hoc modo deſcripſit. Hedychroum habet mari drachmas duas; aſari, amara ci, aſpalathi, ſchœni, calami odorati, phu pontici totidem: xylobalſami uerò, & opobalſami, cinnamomi, coſti, ſingulorum drachmas tres: myrrhæ drachmas ſex, totidem folij malabathrini, nardi Indicæ, croci, caſſiæ: duplo autem plus amomi, aduectæ uerò ex Chio abundante plurimis fontibus inſula maſtiches drachmam unam; uino ſilerino omnia excipe. Cùm igitur hæc miſceueris, fac trochiſchos ſimiles theriacis, & ſcillinis, quos exiccabis eo modo, quo diximus. Productus fuit Galenus, ut hunc parandi modum deſcriberet; tum quod Andromachus hedychroum (ut inquit) nullibi literis mandauerit: tum etiam ut rei medicæ imperitos doceret, quidnam eſſet hedychroum in theriacæ præparatione, ne in eorum errorem caderent, in quem ſua ætate medicum quendam Romæ lapſum fuiſſe commemorat: qui compoſiturus antidotum, quærebat apud myropolas Hedychroum; exiſtimans eſſe herbam, aut radicem, aut quodpiam ſimplex medicamentum: id quod etiam hac noſtra tempeſtate quàm plurimis euenire ſolere comperimus. Auicenna, & cæteri Arabicæ familiæ ſcriptores in ſua theriacæ compoſitione hedychroum trochiſcos Alindaracaron appellauere: tradentes uarias eorum compoſitiones; in ſimplicibus medicamentis, pondere, & menſuris à Galeni doctrina plurimùm differentes. Quare mirari non licet, ſi iamdiu legitima Theriacæ depraua-tio. *Theriacæ compoſitio infeliciter ſucceſſerit; cùm & ab Arabibus, & à myropolis, adulterinis mendicamentis fuerit deprauata.*

Μετώπιον. METOPIVM. CAP. LX.

FIt in Aegypto unguentum, quod Metopion patrio nomine appellatur, propter galbani miſtionem: nam lignum, in quo galbanum enaſcitur, metopion uocant. Conſtat amygdalis amaris, omphacino oleo, cardamomo, odorato iunco, calamo, melle, uino, myrrha, balſami ſemine, galbano, & reſina. Probatur pingue, graui odore, quod magis cardamomum, & myrrham, quàm galbanum reſipiat. Calfacit uehementer, & adurit, atque extrahit: ora uenarum aperit: ulcera purgat, extrahitque: ad præciſos neruos, & muſculos, ad hernias humore contractas, cum erodentibus medicamentis efficax eſt. cerates, & malagmatis inſeritur: horroribus, conuulſisque, præſertim quibus ceruix in ſcapulas deiecta, & retrorſum contracta eſt, utile habetur: ſudores ciet, uuluæ ſpiracula recludit, & ciuſdem duritias laxat. In ſumma molliendi naturam habet.

Μενδήσιον. MENDESIVM. CAP. LXI.

MEndeſium conſtat balanino oleo, myrrha, caſſia, & reſina. Aliqui tamen poſt ſingulorum pondera, cinnamomi exiguum addunt, nullo compendio: nam quæ ſimul excocta non fuere, uim nullam exhibent. Similem metopio uim obtinet, ſed inferiorem multò.

Στακτὴ. STACTE. CAP. LXII.

Alæ, ualde non leg. Ori. STacte uocatur pinguitudo recentis myrrhæ cum exigua aqua tuſæ, & organo expreſſæ. Ea perquàm odorata, ac pretioſa eſt, atque unguentum per ſe facit, quòd Stacte nominatur. Maximè probatur, quæ nullam olei miſtionem admiſit, cuius minima portio compos eſt uirium plurimarum. Vim calfactoriam, myrrhæ, & calidis unguentis reſpondentem habet.

Stactes conſideratio. *STacte Serapioni, quemadmodum & reliquis Mauritanis, pariterq; officinis Styrax liquidus appellatur, cuius copia non ſolùm Venetijs ubique uenalis habetur, ſed & in omnibus ferè officinis reperitur, quæ medicamentorum componendorum artem exercent. Quòd autem Stacte myrrhæ ſit liquidus uocatus Styrax,*

Styrax liquidus. Medicam. peregrina curã-dulterentur. *facilè probat Serapio, quippe cui capite de Styrace calamita, liquidum ſtyracem ex myrrhæ primum aqua conſperſa, ac deinde expreſſa, fieri tradidit: qua in re Dioſcoridem ad unguem imitatur. Cui quidem ſententiæ illud adſtipulatur, quòd liquidus ſtyrax (de legitimo ſanè loquor) ſit perquàm odoratus, & guſtui non obſcurè amarus. Porrò animaduertendum eſt, quòd hoc suo ſyncerum haud facilè inuenias, ut fermè euenit cum cæteris medicamentis, quæ ex Alexandria Aegypti, uel Syria ad nos conuehuntur. Siquidem cùm omnia hæc per Mauritanorum, Turcarum, Iudæorumq; manus tranſeant, qui nobis Chriſticolis ſemper doloſq; fraudeſq; moliuntur, Dijs ſacrificium facere ſibi perſuadent, cùm nos aliqua in re fallere poſſunt. Cæterùm, ut uedeam, unde diuerteram, mea quidem fert opinio, ſi ſynceram ſtacten nanciſci poſſemus, non alienum fore, ipſam in myrrhæ locum ſubſtituere. Sed certè perquàm difficile erit legitimam inuenire. niſi fortè uera ſtacte ſit liquor ille, de quo ſuperius in balſami commentatione diximus.*

Κιναμώμινον. CINNAMOMINVM. CAP. LXIII.

a Drag. Δόυναμον δ' ἐστὶ τὸ δριμὺ, i. probatur quod acre eſt.

CInnamominum conſit è balanino oleo: & xylobalſami, calami, iunci odorati ſpiſſamentis: atq; cinnamomi, & ſeminis balſamini ſuauitate conditur, quadruplaque myrrhæ ad cinnamomi portione: mel ad cogenda omnia adijcitur. [a] Laudatur non acre, molli odore, planè myrrham redolens, craſſum, odoratũ, guſtu perquàm amaro. Id non à reſina, ſed myrrha craſsitudinem obtinuit: reſina enim

enim neque amaritudinem præbet, neque ullam odoris gratiam adijcit. Vim habet admodum acrem, amaram, & calfacientem. Itaque ora uenarum aperit, calfacit, diſcutit, diffundit: humores & ſpiritus attrahit, caput aggrauat: contra uuluæ uitia cum duplo oleo, cera, & medulla efficax eſt. Ita enim ferè raultum acrimoniæ exoleſcit: & quædam emolliendi uis contrahitur: alioqui adurit, & præ omnibus craſsis unguentis indurat. Facit mirum in modum ad fiſtulas, & ulcera, quæ putredinis uitium ſenſerunt: item ad hernias humidiores, carbunculos, gangrænasq; cum cardamomo: quin & ad febrium horrores, & tremores: aduerſus ſerpentium morſus illinitur: ſcorpionum, & phalangiorum ictibus, cum tritis groſsis imponitur.

Νάρδινον. NARDINVM. CAP. LXIIII.

RAtio Nardini faciundi euariat. Nam aut malabathrino folio, aut ſine eo fit: plerunq; autem balanino oleo, aut omphacino. Iuncus odoratus ſpiſſamenti gratia adijcitur: ſicuti propter odoris ſuauitatem, coſtus, amomum, nardum, myrrha, balſamum. Laudatur tenue, non acre, nardi aridæ, aut amomi odorem referens. Vis ei extenuans, acris: expurgat, calfacit, abſterget humores, rarefacit. Hoc liquidum eſt, nec habet ſtrigmenti craſsitudinem, niſi reſinam recipiat. Fit etiam ſimplex ex omphacino oleo, iunco, calamo, coſto, & nardo.

Μαλαβάθρινον. MALABATHRINVM. CAP. LXV.

MAlabathrinum ſpiſſamenta nardi habet: inſuper myrrhæ pluſculum additur. Qua de cauſa calfacit, crocino, aut amaracino uiribus reſpondens.

Γάσμινον. IASMINVM. CAP. LXVI.

APud Perſas ſit, quod Iaſminum cognominatur, ex albis floribus uiolæ; quorum ſextans in Italicum ſextarium ſeſamini olei demittitur, uiolis, ut in lilino diximus, uicißim permutatis. Apud Perſas inter epuliandum uſurpatur odoris cauſa. Quinetiam toti corpori conuenit; præſertim cùm ia balnea deſcenſum eſt. Sed ijs opitulatur corporibus, quæ calfactionem, laxationemq; deſiderant. grauius tamen ſpirat, quàm ut libenter à pleriſq; recipiatur.

Ex meis Dra. & Car. Exemplaribus nullius habet hoc caput.

GELSIMINVM.

IAſminum unguentum non eo quidem ſilentio præteriendū duximus, quo aliqua in præcedētibus à nobis omiſſa ſunt: in illis enim nihil ſanè, in hoc uerò aliquid nobis ſe ſe offert declarandum. Itaque primùm ſcire conuenit, quòd Iaſme uocabulum apud Græcos, aliorum etiam teſtimonio, nil aliud ſignificat, quàm uiolaceum. Et certè cùm ſcribat Dioſcorides, unguentum hoc fieri ἐκ τῶν λευκῶν τῶν κλωνίων τοῦ ἴου, hoc eſt uerbum uerbo reddendo, ex floribus albis uiolæ, id Violaceum meritò appellari debet. Sunt tamen è recentioribus, qui pro certo ſibi perſuadeant, uocabulorum fortaſſe uicißitate decepti, illud ex floribus ijs perquàm odoratis fieri, quos in Italia Gelſomini uulgò appellamus. Quorum opinioni non parum ſuffragantur tum Hermolaus Barbarus, tum Marcellus Florentinus. Qui præcipuè, ut ſuam comprobet ſententiam, ue teres aſſerit, præſertimque Dioſcoridem, inter leucoij genera noſtratem gelſiminum comprehendiſſe, illudq; ſpeciatim gelſiminum intellexiſſe, quod floribus cæruleis prouenire nonnulli pro certo aſſerunt. Cuius ſententiam non modò non probandam cenſeo, ſed omnino refellendam exiſtimo. ſiquidem nullo pacto cogitandum eſt, nedum credendum, quòd Dioſcorides. qui in ſimplicium hiſtoria, & in eorum declarandis ſeparandisq; generibus, omnium diligentiſſimus fuit, adeò imprudenter nullo diſcrimine exiſtimauerit cæruleum leucoium gelſiminum eſſe: cùm id foliis uiticuloſo caule, radicibus, ramis, floribus, cæterisq; notis ab omni leucoio diſſideat. Sed hoc uerum eſſe Marcello concedamus, eſſi minus concedendum ſit, quanam ratione dicet unquam, Iaſminum unguentum fieri ex floribus gelſimini, quod cæruleum Dioſcoridis leucoium eſſe aſſerit, ſi Dioſcorides ipſe palàm prodit, Iaſminum ex albis uiolis temperari? Ad hæc differre gelſiminum à leucoio abunde oſtendit

Iaſmini conſideratio.

Hermolai, & Marcelli opinio improbata.

Digitized by Google

oſtendit Serapio, qui non modò fuit Dioſcoridis imitator, ſed etiam interpres, cùm alterũ ab altero diuerſis capitibus diſtinxerit, & de utriſque tanquam de rebus diuerſis diſſeruerit. Quinimmo de gelſimino agens capite centeſimo ſeptuageſimo ſexto nullam Dioſcoridis, nec Galeni auctoritatem affert, ſed tantùm ſue gentis monumentis inhæret, aſſeritq; gelſiminum floribus tum albis, tum luteis, tum cæruleis reperiri, quale etiam ætate noſtra uiſum. Quod nobis maximo argumento eſſe poteſt, ut credamus, gelſiminum Dioſcoridi cæteriſq; ueteribus incognitum fuiſſe. Cæterùm cur Arabes ſtirpem hanc IESEMIN appellauerint, cauſa facilè aſſignari poteſt: quòd cum gelſimini flores odoratos, albicantesq; albæ uiolæ modo conſpicerent, Græcos barbaricè imitari uolentes, ipſi uiolæ nomen indidere, quod eſt Ieſemin: tametſi uernacula eorum lingua Zambach, ſiue Sambach uocitetur. Id autem ſicut odore fragat, ita & uiribus pollet: ſiquidem Serapionis teſtimonio, excalfacit ordine ſecundo, humores diſcutit, pituitæ lentitiam ſenibus frigidis digerit, cruciatibusq; ex pituitæ lentore prouenientibus mirificè prodeſt. Flores tam recentes, quàm ſicci, lentigines, & impetigines in facie abſtergunt. Paratur ex ijs etiam oleum Zambachinum appellatum, quod frigidis affectibus non obſcurum affert auxilium. Hoc unguentarij cum amygdalino oleo parant, hominum barbis odoris gratia perfundendum: quod tamen temperie calidis caput adeò excalfacit, ut quandoque è naribus ſanguinem eliciat. Hallucinantur, qui falſi uocabuli ſimilitudine Sambacinum, & Sambucinum idem eſſe exiſtimant. Inter quos errore implicatur Ioannes de Vigo chirurgicus noſtri temporis non obſcurus capite de Sambuco in ſuo paruo de ſimplicium libello. Non diu eſt, quòd Ieſeminum, ſiue (ut nos) Gelſiminum in Italiam allatum eſt: quamuis nunc ubique horti opere topiario tum albis, tum luteis, tum etiam cæruleis gelſiminis ornentur. Planta itaque eſt Gelſiminum topiarijs operibus maximè expetita, non modo quòd ad ueſtiendas ategias, pergulas, & umbracula contexenda plurimum ualeat, ſed quòd flores odoratiſſimos proferat. Tota uiticuloſa eſt planta, facilè ſcandens. A radice uiticulæ oriuntur flexiles, longæ, uirides, ac lentæ, è quibus folia prodeunt oblonga, ſeptem uno è pediculo exeuntia, ut in lentiſco in mucronem deſinentia, mollia, & ſaturatè uirentia. Flores habet in caulium ſummitate racematim prodeuntes, lilij parui effigie, odoris incundi, narijs, ut prædiximus, coloribus, è quibus rariſſimè ſemen oritur. In aliquibus tamen locis Gelſiminum ſemen edit, lupino ſimile, quod à Doctiſſimo uiro Iacobo Antonio Cortuſo Patauino mihi miſſum eſt. Amat amœnos & calidos tractus, paſſimq; habetur in hortis & uiridarijs. Oleum quod ex eius paratur floribus lilino facultatibus æquiparari poteſt. Fit etiam iiſdem ex floribus oleum aliud ab unguentarijs tantum ad odoramenta, recentibus floribus, delibratis dulcibus amygdalis commiſtis, pluribus replicans uicibus, quouſque nuces humorem odoratum combiberint. Tunduntur deinde in lapideo mortario, & calidæ ſacculis concluſæ premuntur. Reddunt enim oleum perquàm odoratum, quod etiam in medicum uſum uenit, quòd uiribus ijs polleat omnibus, quibus ſuum pollere ſcribit Dioſcorides. Gelſiminum, Italicè appellatur Gelſimino: Arabicè Ieſemin: & Zambach, ſiue Sambach.

Ieſemin unde dictum.

Ieſemini uires ex Serap.

Ioannis de Vigo laplus,

Oleum è Ieſmino.

Nomina.

Σμύρνα. MYRRHA. CAP. LXVII.

MYrrha lacryma eſt arboris, quæ in Arabia gignitur, Aegyptiæ ſpinæ non diſſimilis: è cuius uulnere defluit lacryma in ſubiectas tegetes. [a] alia circum caudicem concreſcit. Dicitur ex his aliqua pediaſimos præpinguis, qua expreſſa, ſtacte emittitur. Alia gabirea pinguiſſima, læto & pingui ſolo naſcens: ea copioſam ſudat ſtacten. Omnium prima eſt, quæ Trogloditica appellatur, accepto cognomine à loco, in quo prouenit, ſplendens, ſubuiridis [b] ac mordens. Quinetiam legitur nuis quædam, quæ à Troglodytica ſecunda eſt, bdellij modo mollis, uerùm odore grauiuſcula, apricis naſcens. Alia caucalis cognominatur præter modum exoleta, nigra, & retorrida. Omnium deterrima quæ ergaſima dicitur, pingui carens, [c] cano ſitu obducta, acris, ad gummi imaginem uergens, & uiribus eius proxima. Improbatur aminnea cognomine. Ex ijs paſtilli fiunt, ſed è pinguibus pingues, & odorati: è ſiccioribus haudquaquam pingues, & inodorati. Minus odore pollet, quæ oleum non admiſit, cum in paſtillos digerebatur. Adulteratur macerato gummi aqua, in qua myrrha maduerit. Eligenda eſt recens, [d] fragilis, leuis, undique concolor, quæ confracta uenas unguium modo candidas & læues oſtendat, minutis glebis, amara, acris, odorata, calfaciens. ſuperuacua, & inutilis eſt ponderoſa, coloris picei. Calfacit, cohibet, ſoporem gignit, glutinat, ſiccat, aſtringit, uuluam emollit, & præcluſam aperit: menſes & partus celeriter extrahit cum abſinthio, lupinorum cremore, uel ſucco rutæ admota: tuberculo fabæ deuoratur in uetere tuſsi, orthopnœa, in laterum pectorisq; doloribus, in alui profluuio, & dyſenteria: horrores diſcutit duabus horis ante febrium acceſsiones fabæ magnitudine pota cum pipere, & aqua: ſubdita linguæ liquataque, ſcabritiem arteriæ expolit: obtuſam uocem expedit, uentris tineas enecat, contra grauem oris halitum manditur, & aduerſus alarum tædia cum liquido alumine illinitur: gingiuas, & dentes ſtabilit colluto cum uino, & oleo ore: uulnera capitis illitum glutinat: medetur fractis auribus, ac oſsibus nudatis, peruncta cum cochleæ carnibus: item purulentis auribus, inflammatisq; cum meconio, caſtorio, & glaucio: ad uaros autem cum caſsia, & melle illinitur: impetigines ex aceto purgat: defluentes capillos cum ladano, & uino myrteo illita, firmat: diuturnas deſtillationes lenit, † illitis penna naribus: oculorum ulcera complet, albugines tollit, caliginem diſcutit, ſcabritiem læuigat. Fit è myrrha, perinde atque thure, fuligo: & ut poſtea oſtendemus, ad eadem conueniens. Bœotica myrrha diſſecta radix eſt arboris cuiuſdã in Bœotia naſcentis. Melior eſt, quæ myrrham odoris ſuauitate repræſentat. Vis ei calfactoria ineſt, emollit, diſcutitque: ſuffimentis commodiſsimè inſeritur.

[a] τὸ δὲ ἐπὶ τῶ φελέχει περιτηκόμενον καλλίον. i. alia uero quæ in caule concreſcit melior eſt leg. Orib.
[b] Non leg. Orib.
[c] Meũ λασαρὸν. i. ſqualloſe fragilis, alij λαθυρὸς.
[d] λαθυρὸς. friabilis.

Myrrha

MYrrha, quæ ex Alexandria Ægypti hac ætate ad nos affertur, admodum ſanè ab ea differt, quam interpretes præſtantiſſimas Myrrhæ ſpecies recenſuit Dioſcorides. Quippe uniuerſa ferè myrrha, quæ in officinarum uſu habetur, iſs omnibus qualitatibus, ac notis deſtituitur, quibus optima commendatur. Nam quæ ea (ut uidere eſt) minimè uiteſcit, pinguis non eſt, non odorata, non undique concolor, nec confracta uenas unguium figure leues intus oſtendit, nec ſapore acri deprehenditur; tametſi guſtui amaritudinem relinquat. Verùmſi fortaſſe cuipiam uideretur & hæc inter Myrrhæ ſpecies eſſe recipienda (quod tamen non ſatis compertum habeo) aut caucalim, aut ergaſimam, eſſe crediderim, aut potius quam Plinius ex India deferri ait, cum hæc cæteris deteriores habeantur, certoq; ſciamus ex India in Alexandriam myrrham importari. Nam ea, quæ plurima ad nos affertur, non modò ſicca, nigraq; eſt, ſed etiam retorrida, macilenta, & cano quodam ſitu obducta: & quæquam inter huiuſcemodi globulos aliquod quandoque reperiatur fragmentum, quod & clarum ſit, & pellucens, confractum tamen diuerſicolor apparet. Ecquid mazis? nec guſtui inſigniter amarum, nec myrrhæ odore præditum ſentitur. Quo fit, ut credere liceat, eiuſmodi Myrrham aut è deterioribus eſſe, aut gummi alicuius, aliarumq; miſtionum adulterio minimè uacare: hac enim impoſtura (ut Dioſcorides inquit) myrrha adulterari ſolet. Sed hæc ita de illa coniicimus, quæ paſſim uulgaris habetur. Cæterùm electam Myrrham iam ad nos aduehi ſcimus, quæ & legitima, & probatiſſima eſſe cenſetur. Verùm ea hactenus tam rara eſt, ut non niſi ad oſtentationem aſſeruetur, & ad aliarum dignoſcendarum regulam. Habebatur myrrha Galeni tempore in opocalpaſam, quod calpaſi lethalis, uenenoſaq; eſt lacryma conuerſa, ut caſſia in Cinnamomum, & Chalbanum in Sagapenum. Idcirco libro primo de antidotis. Opocalpaſam (inquit) exitiale eſt, multoſq; nos ſorte quadam uidimus noſtræ ætatis decurſu mori, quòd inſciy myrrham, cui opocalpaſam admiſtum erat, aſſumpſiſſent. Deinde ſtria nanque nonnulli eorum, qui antidotos præparant, ut laudatiſſimam imponebant, eo quod uiderent collyrijs in ditam optimum eſſe medicamentum. Quippe quæ pus citra mordicationem diſcutiat, & interdum incipientem oculorum ſuffuſionem ſubſtantia tenuem: ſiue autem in emplaſtrum, ſiue in ceratum, ſiue in aliquod digerens medicamentum, quod extrinſecus imponitur, huiuſmodi myrrham injicias, uim ipſius augebis: at intra corpus aſſumptum lethale eſt medicamentum. Hæc igitur fuſius dicta ſunt, tum quòd orationis ſeries ita expoſtularet, tum etiam quia hæc ſpeculari non eſt inutile. hactenus Galenus. Adhibenda itaque diligentia eſt, ne & nos Myrrham quandoque opocalpaſo adulteratam emanus. Ad hæc Braſauolo Ferrarienſi animus inclinare uidetur, ut exiſtimet Myrrham officinis uulgarem bdellium eſſe. Cui haud quaquam aſſentiendum putauerim: ſiquidem myrrha hæc pellucens adeò non eſt, nec taurino glutino ſimilis, ut bdellium eſſe tradidit Dioſcorides. Et licet quædam noſtratis myrrhæ fruſtra quandoque translucida reperiantur; ſunt tamen potius hæc (ut dictum eſt) gummi adulteria, quàm myrrha, uel bdellium: nempe guſtu maleficium detegitur. Præterea bdellium incenſum (Dioſcoridis teſtimonio) odorem unguibus odoratis ſimilem ſpirat, quod in noſtrate myrrha nequaquam, facilo periculo, ſum conſecutus. Huic etiam alia accedit ratio, quæ magis ac magis Braſauoli animum immutare poterit: quòd ſcilicet bdellium diu digitis ductum, tractatumq; facilè lenteſcat, & confractum pingue ſpecteturr: myrrha uerò, quæ officinis uenditur, digitorum attritu conteritur, & ſi frangatur perquàm arida ſeſe offert. Cæterùm improbauit Dioſcorides, omniumq; Myrrhæ ſpecierum deterrimam iudicauit, quæ aliquibus minæa, alijs aminnea uocatur, quam cùm Galenus probauerit libro primo de antidotis, omnibusq; Troglodyticis prætulerit, factum eſt, ut exiſtimauerint quidam, in hoc loco Dioſcoridis codici mendam ſubeſſe. Sed cum in Dioſcoride Græco legatur aminnea, & in Galeno minæa, ego potius crediderim, eos non idem myrrhæ genus intellexiſſe. Plinius lib. XII. cap. XV. myrrhæ arboris faciem diligenter expreſit, his uerbis. Myrrham in iiſdem ſyluis, ubi & thus, permixtam arborem naſci tradidere aliqui: plures ſeparatim. Quippe multis in locis Arabiæ gignitur. Conuehitur & ex ſyluis laudata, petuntq; eam etiam à Troglodytis Sabæi tranſitu maris. Satiua quoque prouenit multum ſylueſtri prælata. Gaudet raſtris, & abl.aqueationibus: melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec ſine ſpina: caudice duro, & intorto, craſſiore quàm thuris, & ab radice etiam, quàm aliqua ſui parte: corticem lauem, ſimilemq; unedoni: ſcabrum alij ſpinoſumq; dixere: folium oliuæ, uerùm criſpius, & acutum: iuba oluſatri. Aliqui ſimilem iunipero, ſcabriorem tantùm, ſpinisq; horridam, folio rotundiore, ſed ſapore iuniperi. Necnon fuere qui è thuris arbore, utrunq; naſci mentirentur. Incidunt bis & ipſæ thuris modo, iiſdemq; temporibus, ſed à radice uſque ad ramos, qui ualent. Sudant autem ſponte priuſquàm incidantur, ſtatim dictam, cui nulla præfertur. Ab hac ſatiua, & in ſylueſtri quoque melior eſtiua. Non dant ex myrrha portiones Deo, quoniam & apud alios naſcitur. Et ſequenti capite inquit. Adulteratur myrrha lentiſci gleba, & gummi: item cucumeris ſucco amaritudinis cauſa, ſicut ponderis argenti ſpuma. Reliqua uitia deprehenduntur ſapore gummi dente lenteſcentis. Facillimè autem adulteratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam ſpina colligitur. Hoc ſolùm peius India affert, facili diſtinctione, tantò deterior eſt. hæc Plinius. Quo fit, ut facilè crediderim noſtri uſus myrrham Indicam eſſe. nanque per mare rubrum, & inde per carouanas (ut dicunt) Alexandriam importatur. Myrrhæ quoque hiſtoriam non iniucunde ſcripſit Theophraſtus lib. XI. cap. IIII. de plantarum hiſtoria, ſic inquiens. Gignitur thus & myrrha regione Arabium media circa Saba, & Adramytta, & Citibæna, & Mamali: & exeunt thuris, myrrhæq; arbores aliæ ſuper montem, aliæ in pede montis culturis propriis: quamobrem aliæ colantur, aliæ uitam agunt incultæ. Montem iſtum præaltum affirmant, & ningi ſoliitum: amnes quoque de eo in plana fluere. Myrrhæ arborem thuræ altitudine minorem, fruticoſioremq; narrant: caudice duro, contortoq; iuxtà terram, craſſioriq; ſura hominis, cortice læui adrachnæ ſimili. Alij uerò, qui ſe uidiſſe affirmant, de magnitudine ferè conſentiunt. Neutram earum arborum magnam referunt, & minoreis myrrhæ humilioremque. Sed thuris folium laurinum, læueque: myrrhæ aculeatum, non læue, ulmeo ſimile: ceſpum tamen, extremò ſpina horridulum, ilignei modo. Iidem ea nauigatione, qua ex ſinu heroum uehemen-

Myrrhæ conſideratio.

Braſſauoli opinio improbata.

Myrrhæ hiſt. ex Plinio.

Myrrhæ hiſt. ex Theopr.

Digitized by Google

uehementer egreſſos ſeſe aquam in monte quæſiſſe dixere, atque ita uidiſſe has arbores, & lectionem notaſſe hoc modo ambarum: & caudices, & ramos inciſos quidem, ſed alios ueluti ſecuri percuſſos uideri, alios tenuiores inciſuras habere: & lachrymam aliam decidere, aliam arbori inhærere: nonnunquam etiam ſubiectas tegetes ex palmis contextas, alibi ſolum tantummodo circumpauimentatum. Monitem autem uniuerſum Sabæis diuiſum dixere: hos enim locis illius dominos eſſe, iuſtitiaq; mutua degere, quamobrem nullum ſuas arbores cuſtodire: mirrham & thus, myrrhamq; ſeſe largè ad naues ſolitudine deportaſſe narrarunt. Illud quoque ſe audiuiſſe dixere, myrrham, thusq; collectum undique ad ſolis delubrum conuehi: quod Sabæorum eſſe ſanctiſſimum inter omnia regionis illius, cuſtodesq; Arabes armatos habere, quibus ſingulos ſuum thus aceruatum, & myrrham eodem modo relinquere, poſita ſuper acerum tabella, literis ſignificante numerum menſiſrarum, & pretium, quod pro ſingulis menſuris ponendum ſit. mercatores uerò, qui uenerint, tabellas aduertere, eiusq; quod placuerit, alia menſura pretium in eodem ponere loco, unde merces acceperint: ſacerdotem deinde uenire, parteq; tertia pretij Deo acceptà, reliquum ibidem relinquere: idque ſeruari tutiſſimè dominis, donec acceptum uenerint. Alij myrrhæ arborem terebintho ſimile reddidere, ſed ſcabriorem, ſpinoſioremque: folium paulò rotundius, guſtatu proximum terebintho: earum quoque ueteres præſtantiores haberi. Naſci uerò hanc, & thus in eodem loco terra ſubargilla, & fabuloſa: & aquas fonte fluentes raras admodum comperiri. Hæc ergo illis repugnant, uidelicet ningi, & imbribus perlui, & annibus locum illum exhilarari. Sed hi quidem altera quoque longè maiore ignorantia laborarunt: thus enim, & myrrham naſci ex eadem arbore putauerunt. Quamobrem ueriſimilius ipſi nauarunt, quos ex heroum oppido profectos naui retulimus. Myrrhæ aliud ſtillatitium, aliud fictitium conſtat. Probatur melior guſtu, eiusq; norma concolorem accipient. hactenus Theophraſtus. Myrrhæ drachma ex uino Cretico, calido pota, hora una ante paroxiſmum datur utiliter quartanarijs, ſed ſudare eos in lecto ſtatim oportet, tribus replicatis potionibus, in ipſis acceſſionibus. Hoc medicamento ego ipſe curatus ſum. Valet quoque ad idem in Catapotijs cum Theriaca conformatis, magnitudine ciceris. Horum ſi unum quotidie uoretur, hora una ante proximum, quartanarij bene habebunt. Myrrha ponitur in Antidotis, quæ ad uenenoſorum animalium ictus, & aduerſus peſtilentiam parantur. Fit quoque è Myrrha oleum, quod ita paratur. Decoquuntur ouа gallinarum, quouſq; dura fiant; deinde ſecantur ſecundum longitudinem in duas partes æquales, & exemptis uitellis, replentur, Myrrhæ puluere, condunturq; in humido loco, donec Myrrha liqueſcat in oleum. Huius uires ſunt ad tollendas uulnerum cicatrices, & faciem erugandam, ubi frequenter illinatur. Cæterum alio quoq; myrrhæ fuco mulieres nonnullæ faciem abſq; rugis præſeruant. Admouent igni ferream nouam patellam, quouſque candeſcat; deinde uino albo cum impetu ore proiecto, patellam ipſam reſtinguunt, mox capite linteo amplo contecto, uaporem facie excipiunt, ſubinde in eandem patellam riurſus igne candentem Myrrham contritam proiciunt, eodemq; linteolo contectæ fumum recipiunt. Demum ipſomet linteo faciem contegunt, & dormitum ſe conferunt. Fit eiuſmodi fuco, ſingulis octo diebus parato, ut eæ perpetuo erugatæ, iuuentutem etiam iam ſeneſcentes mentiantur. Myrrhæ meminit Gal. lib. VIII. ſimplicium medic. ubi ita ſcriptum reliquit. Myrrha ſecundi ordinis eſt tum excalfacientium, tum deſiccantium. Itaque capitum uulneribus illita glutinare ea poteſt. Ineſt & amaritas non pauca, per quam fœtum, & lumbricos tum enecat, tum eijcit: adeſt hinc ei & abſtergendi potentia. Sic igitur oculariibus miſcetur facultatibus, utique quæ ad ulcera, & craſſas cicatrices præparantur. Eadem de cauſa inditur & medicamentis, quæ ad tuſſim ueterem, & aſthma, ſiue anhelationem exhibentur: non tamen arteriam exaſperat, ſicut abſtergentium nonnulla. Verùm adeò moderatam obtinet abſterſionem, ut nonnulli eam arteriacis quæ uocant medicamentis commiſceant, tanquam ſufficienter excalfaciens, & deſicans medicamen: ſcilicet abſterſionem proficiſcentem ab amaritudine nihil uerentes. hæc Gal. Porrò ubi mirrha deſit, Gal. in ſuccidaneis (ſi tamen liber is Galeni eſt, nobis enim ſpurius cenſetur) odoratum calamum ſupplet. Conſtantinus uerò amaras amygdalas eodem pondere. Sed equidem hic myropolas admonitos uelim, ut nullo pacto eorum ſequantur doctrinam, qui iubent, Auicennæ auctoritate malè intellecta, myrrhæ loco piper nigrum ſupponere. Nanque Auicenna hanc ſententiam omnino refellit, cum utatur his uerbis. Pro myrrha ſubſtituendum piperis nigri dimidium aliqui perhibent: ſed hoc falſum eſt. Poſtremò illud etiam notandum eſt, quòd (ut Gal. inquit lib. II. de comp. medic. per genera) myrrha ſemper medicamentis eſt commiſcenda, cum ab igne tolluntur: quippe quæ coqui minimè patiatur, ueluti etiam thus, & aloe. De Bœotica autem myrrha, quid dicam non habeo, quòd ætate noſtra ſit (ut arbitror) omnibus incognita. Σμύρνα ſic Græcis dicta, Myrrha Latinis appellatur: Ler Mur, ſeu Mor, Arabibus: Mirrha, Italis: Mirrhen, Germanis, Mira, Hiſpanis: Myrrhe, Gallis: Myrrha Boemis,

Myrrhę uires ex Galeno.

Myrrhæ ſuccidanea.

Bœotica myrrha.

Nomina.

† Exemplaria Græca typis expreſſa habent, διαχριμα ἐπ τῶν μυζοντῶν, id eſt, illita alæ narium. Quæ uerba inunctionem ad partem naſi referre uidentur, non autem ad inſtrumentum, quo debeat fieri inunctio. Siquidem, teſte etiam Galeno lib. XI. de uſu partium, πτερὸν ſeu πτερύγιον pars quædam naſi uocatur.

Στύραξ. STYRAX. CAP. LXVIII.

STyrax lacryma eſt arboris malo cotoneæ ſimilis. Præfertur pinguis, flauus, reſinoſus, albicantibus grumis, quàm plurimùm in ſua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit; qualis è [a] Catabalis, Piſsidia, & [b] Cilicia deuehitur. Deterior niger, furfuroſus, [c] friabilis, canoq; ſitu obductus. Cæterùm lachryma inuenitur gummium ſimilitudine, perlucida, & myrrhæ æmula: uerùm perpauca manat. Adulteratur ligni ſcobe, quam uermiculi erodentes excuſſerunt, melle, & iridis ſedimento, & quibuſdam alijs. Alij ceram, aut adipem odoribus imbutum, flagrantiſsimis ſolibus cum ſtyrace ſubigunt, & per laxa cribri foramina in frigida aqua ueluti uermiculos exprimunt, uænundantq;.

a Orib. leg. b γαβαλίτης ἀὐτου. c Meũ, habet tantum λαῖὸν pro λειόν. i. friabilis.

Digitized by Google

ꝛemundantq;. Styracem hunc, † quoniam in uermiculorum ſpeciem contrahatur, ſcoleciten cognominant, quem tanquam ſyncerum imperiti approbant, non animaduertentes ad præcipuam odoris fragrantiam: ſiquidem acer admodum eſt, qui adulterationis uitio caret. Styrax calfacit, emollit, & concoquit: medetur tuſsi, deſtillationibus, raucedini, grauedini, & interceptæ uoci: uuluæ præcluſæ, duritiæ laboranti conuenit: cit menſes potu, appoſituq́ue: aluum leuiter mollit, ſi exiguum cum reſina terebinthina catapotij modo deuoretur. Miſcetur utiliter diſcutientibus malagmatis, acopisq;. Adoletur autem, & igni torretur, ut fiat ex eo ueluti ex thure, fuligo: ad eadem conueniens, ad quæ thuris fuligo. Ex eo etiam in Syria ſtyracinum oleum componitur, quod calefacit uehementer, & emollit: uerùm caput dolore afficit, aggrauatq;, & ſoporem adfert.

STYRAX.

Styracis conſider. & hiſt.

*STyracis planta proceritate, ac forma malo Cotoneæ eſt ſimilis. Folia tamen longè minora profert, auerſa parte albicantia, ſolidáque, oblonga paulò, latiore tamen ambitu. Flos eſt illi albus, aurantiæ mali ſimilis. Baccas profert longo pediculo appenſas. Et tenui quadam lanugine obductas rotundas, & in acutum deſinentes, nucis ferè Ponticæ magnitudine, in quo aliquot concluduntur oſſicula ſemen continentia. Habentur Styracis plantæ in Italia non ſolum in hortis nonnullis, ac uiridarijs, ſed etiam ſponte prouenientes in Romano, ac Tyburtino agro. Sed in Italia gummi non proferunt. Hanc plantam uidi ego primùm Venetijs, in uiridario clariſſimi medici Maffei à Maffeis, ubi alia plura, & rara, diligenter coluntur. Gummi, quod è Styracis planta emanat uocatur paſſim in Italis officinis Storax Calamita, quod cognomen ex Galeno libro primo de antidotis acceptum credi derim. Nanque ipſe de ſimplicibus medicamentis agens, quæ ad theriacæ compoſitionem faciunt, optimum iudicauit ſtyracem, qui in calamis è Pamphylia ferebatur: unde calamitæ cognomen ſibi facilè uendicauit. Itaque cùm non alius habeatur ſtyrax, qui ſit hoc genere præſtantior, in uſu medentium eſt, ut dum pharmacopolis imperant fieri medicamenta, quæ ſtyracem excipiunt, calamitæ cognomen adijciant, quo indicent, ſe primum dotibus intelligere. Nec illud quidem abre: quandoquidem Galenus eodem loco memoriæ prodiderit, hoc ſtyracis genus tantum præſtare cæteris, quantum uinum falernum illud bonitate excellit, quod à cauponibus uenditur. Quo argumento fretus Manardus Ferrarienſis exiſtimauit, ubi in Dioſcoridis codice legitur τυμότες ἤτοι ὁ καταβαλίτης, hoc eſt, talis eſt Catabalites, potius legendum eſſe, talis eſt calamites. Neque probat lectionem mutandam eſſe in Gabaliten, quemadmodum fecit Marcellus. Sed profectò hac in re (etſi Manardus fuerit uir ſumma doctrina præditus) mihi magis Marcelli ſententia probanda uidetur. Quippe quæ Plinij teſtimonio comprobatur lib. XII. cap. XXV. ubi ſic inquit. Styracem Syria Iudææ proxima ſupra Phœnicem gignit circa Gabala, & Marathunta, & Caſſium Seleuciæ montem. Atque etiam ei adſtipulatur Oribaſij codex manu ſcriptus, in quo lib. XII. legitur γαβαλίτης & non καταβαλίτης. Porrò Fuchſius, in libro, quem de compoſitione medicamentorum ſecundò condidit, ſtyracem calamiten liquidum fuiſſe cenſet, non alia (quantum equidem uideo) ratione fretus, quàm quòd in calamis adueheretur. Verùm in hoc Fuchſius (pace eius dixerim) à ueritate deſciſcit. quandoquidem Dioſcoridis ſtyrax lacryma eſt arboris malo cotoneæ ſimilis: cuius ille preſtat cæteris, qui flauus eſt, reſinoſus, grumos habet albicantes, & dum mollitur, melleum liquorem reddit. Ex quibus facilè conſtare arbitror, ſtyracem non fuiſſe liquidum, ſed in grumos concretum. Neque certè mihi rationi conſonum uidetur, ex eo quòd Galeni tempore ſtyrax in calamis uehebatur, inferre ipſum fuiſſe liquidum. Nam (ut mea fert opinio) non alia de cauſa qui Styracis lacrymam colligebant, eam ſtatim in calamis includebant, quàm ut ſuauis eius odor conſeruaretur. Id quod etiam cum dictamno faciebant ij (ut memoriæ prodidit Theophraſtus lib. XI. cap. XVI. de hiſtoria plantarum) qui ipſum in Creta legebant. ſiquidem ij dictamni manipulos in ferula, aut arundine intercludebant, ne uis eius expiraret. Præterea cùm apud ueteres Græcos nulla (quod legerim) extet liquidi ſtyracis mẽtio, haud quaquam poſſim huic Fuchſij ſententiæ adhærere: quinimo cogor eam prorſus refellere, quod rectius ſentire uidear cum Arabibus, & recentioribus, qui per liquidum ſtyracem non aliud intelligunt, quàm ſtacten myrrhæ. Cæterum Plinio loco citato laudatur ſtyrax poſt ſupradicta ex Piſidia, Sidone, Cypro, è Creta uerò minimè. Reddidit Plinius cauſam, quare eſt, quod Styrax plerunque puluerulentus exiſtat, dicens, quòd in eum circa canis ortum aduolant pennati uermiculi erodentes, ob idq; ipſum in ſcobe ſordeſcere. Adulteratur etiam ſtyrax (ut idem ſcribit) cedri lacryma, uel gummi, melle, aut amaris

Manardi lectio non probata.

Fuchſij opin. reprobata

Digitized by Google

maris amygdalis. quocirca retinendæ ſunt notæ, quibus Dioſcoridis auctoritate præſtantiſſimus cognoſci poteſt.

Oleũ ex Styrace.

Paratur è Styrace oleum odoratum hoc modo. Styrax biduo è roſarum aqua maceratur. Deinde una cum aqua in uitreo uaſe, luto circunlinito collocatur huic roſtrato lambico ſuper impoſito & in fornace collocato, ignis ſit moderatus, quouſque aqua tota in recipiens uas deſtillauerit. Cùm uerò oleum fluere incœperit, fortiore igne opus eſt, donec totum effluxerit. Præſtabit hoc oleum non ſolùm ad odoramenta, ſed etiam ad ea omnia ad quæ Styrax. Eſt tamen longè ad omnia ualentius. Huius meminit Galenus lib. VIII. ſimplic. medic. ſic inquiens.

Styracis uires ex Galeno.

Styrax excalfacit, emollit, concoquit: quamobrem tuſſibus, catarrhis, pituitæ deſtillationibus, rauedinibuſque, quas κορύζας, καὶ βράγχους uocant, prodeſt. Tum menſes ſeu potum, ſeu admotum proijcit. Combuſti eius fuligo, thuris fuligini quodammodo eſt ſimilis. Στύραξ ut Græcè, ita etiam Latinè Styrax nuncupatur: Arabicè uerò Miha, Mehaba, ſeu Aſtaracb: Italicè, Stirace: officinis, Storax calamita: Hiſpanicè, Eſtoraque.

Nomina.

† *quoniam in uermiculorum ſpeciem contrahatur. Hæc uerba non leguntur in Græcis codicibus. Sed ea (ut arbitror) à Ruellio interprete adiecta ſunt ob maiorem rei declarationem. Quæ hanc ob cauſam, lectore tamen admonito, nobis quoque relinquere placuit.*

Βδέλλιον. BDELLIVM. CAP. LXIX.

BDellium [a] [alij bolchon appellant, alij madelcon:] lacryma eſt † Saracenicæ arboris. Probatur guſtu amarum, translucidum, taurini glutinis in morem, intus pingue, [b] liqueſcens facilè, ligni ac ſordis expers, † ſuffitu odoratum, ungui ſimile. Eſt etiamnum bdellij genus ſordidum, nigrum, uberioribus glebulis in offas conuolutum, [c] aſpalathi odore, ex India aduectum. Defertur etiam a Petra oppido [d] ſiccum reſinoſum, [e] liueſcens, ſed facultate ſecundum. Adulteratur gummi, ſed ita uitiatum non perinde guſtui amaritudinem repræſentat, nec uſqueadeò ſuffitionibus odoratum. Calfacit, & emollit: duritias, & turgentia guttura, humidasq; hernias diſcutit cum ieiuna ſaliua dilutum: uuluæ ſpiracula laxat appoſitu, & ſuffitu: & partus, humiditatesq; omnes extrahit: calculos potu commi nuit, urinam mouet: tuſsientibus, & à ſerpente percuſsis utiliſsimè datur: ualet ad rupta, uulſa; laterum dolores, & diſcurſantes ſpiritus. Malagmatis inſeritur, quæ contra duritias, & neruorum nodos profunt. Contuſum reſoluitur affuſo uino, aut aqua calida.

a Orib. non leg. & meum habet Δοσγὸν ita etiã Diag.
b Χαλαστὸν. i. quod facilè molieſcit.
c Meſũ κελαστώδες.
d Non leg. Orib.
e ἀφυσσέλαιον. i. ſubluuidum Me.

*Præſtantiſſimum Bdellium Dioſcoridi tranſlucidum eſt, taurini glutinis in morem, amarum, tactu liqueſcens facilè, & quod incenſum odorem emittat ungui odorato ſimilem. Quod ſi modò noſtro tempore in Italiam importaretur, adeò rarum eſt, ut (quemadmodum de myrrha diximus) ad oſtentationem tantùm aſſeruetur, uel ad adulterini, & reprobati dignoſcendi normam. Credidere quidam, hoc uulgare Bdellium, cuius paſsim in officinis eſt uſus, conſtare partim ex nigro, quod India mittit, partim uerò ex eo Arabici genere, quod ſiccum, reſinoſum, liuensq; ex Petra defertur, utriſque à mercatoribus ſimul miſtis. Quod ſi ita res ſe haberet, non eſſet planè moleſtè ferendum, quod ſaltem mediocre impertiretur, poſtquã nobis optimo interdictũ eſt. Verùm etſi hoc fieri poſſit, cùm tamen in eo parum, uel nihil amaroris ſentiatur, cùmque cæteris ferè omnibus tum notis, tum qualitatibus ſit expers, quas ei Dioſcorides tribuit; eſt potius opinandum factitium id & adulterinum eſſe, quàm legitimum. Hinc factum eſt, ut quidam recentiores ſimplicium indagatores, cum nobis perſuadere uellent, Bdellium in officinis reperiri, licet non aduectum ex Saraca felicis Arabiæ ciuitate, unde aduehi conſueuerat ſomniauerint, communem myrrham legitimum eſſe bdellium, ut eorum ſententiam refellentes, in præcedenti commentario ſcripſimus. Huius, quo paſsim utimur, plura quidem habentur genera. Siquidem aliquod quandoque uidi nigrum, reſinoſum, odore fœtido laſeri quadantenus proximo: aliud tranſlucidum, ut pote taurinum glutinum, ſed ſiccum, amaroris expers, nullo; odore præditum: quoddam uerò adeò uulgari myrrhæ perſimile, ut ab ea uix dignoſci poſſet. Quæ omnia genera tametſi illegitima cenſeantur; officinis tamen tanquam legitima, & præſtantiſſima in medicamentis paſsim temerè uſurpantur. Bdellium ſcriptis tradidit Plinius lib. XII. cap. IX. his uerbis. Picina eſt Baſtriana, in qua bdellium nominatiſſimum. Arbor nigra eſt, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici natura. Gummi alij brochon appellant, alij malachram: alij maldacon. Nigrum uerò, & in offas conuolutum bdrobolon. Eſſe autem debet tranſlucidum, ſimile ceræ, odoratum, & cùm fricatur pingue, guſtu amarum citra acorem. In ſacris uino perfuſum odoratius. Naſcitur & in Arabia, Indiaque, & Media, ac Babylone. Aliqui peraticum uocant ex Media aduectum: facilius hoc, & cruſtoſius, amariusque. At Indicum humidius, & gunamoſum. Adulteratur amygdala nuce. hæc Plinius. Bdellij facultates prodidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Bdellium quod Scythicum nominant, quod ſanè & atrius eſt, & reſinoſius magis, emollientis admodum, & efficacis uirtutis eſt. At alterum, nempe Arabicum, quod dilucidius eſt, magis deſiccat, quàm emolliat. Igitur recens, & humidum eſt, & contuſum facilè molleſcit, ad omnia, ad quæ ſcythicum, ideoque. At quod antiquius eſt, & admodum guſtu amarum, & acre, & ſiccum, ab eorum, quæ indurata molliunt, mediocritate excidit. Vtuntur autem quidam illi, & potiſſimum Arabico, & ad guttu-

Bdellij conſideratio.

Bdellij uulgaris genera.

Bdellij hiſtoria ex Plinio.

Bdellij uires ex Galeno.

ris ramices, & hernias aquoſas, ſaliua matutina, ieiunaq; ſubigentes, ut emplaſtri conſiſtentiam accipiat. Porrò Arabicum & calculos renum in potu ſumptum frangere apparet, tum urinas ciere, & crudorum flatuum diſcurſus, præterea laterum dolores, & rupturas perſanare. hactenus Galenus. Cæterùm inuenio Serapionem duobus capitibus Bdellij meminiſſe: quorum alterum appellauit Iudaicum, quod nimirum eſt ipſum Dioſcoridis bdellium: alterum uerò cuiuſdam plantæ palmæ ſimilis fructum eſſe tradidit. Hoc Neapoli frequentiſſimum uidimus, ijſq; in officinis accepimus, ubi ſaccbari arundines è Sicilia petitas uenundantur. Nam cùm illic eſſem cum Bernar-

Pdellium alterũ Serapionis, palmæ genus.

nardo Cleſio Cardinali, & Principe Tridentino, qui apud Cæſarem Carolum V. inuictiſſimum Imperatorem agebat, multarum uidendarum rerum, quæ ad medicam materiam ſpectant, fuit mihi facultas. Hoc igitur palmæ genus (ut ab incolis accepi) ex Sicilia cum foliis palmeis, ac radice defertur cubitali, uel paulò ampliori longitudine. Vocantur hæ plantæ Neapoli uulgò CEFLAGLIONI. quarum quoddam dum taxat germiculum comedunt, teneriſſimum, ſapidum, & ori gratiſſimum. Includitur hoc mille quibuſdam inuolucris, tanquam totius plantæ corculum. Hoc quidem tuberibus, & carduis, carduorumq; echinatis capitibus (carioſſi, & archichiochi italis uulgò uocant) præferunt. quandoquidem id ſecundis menſis pro bellarijs cum pipere, & ſale ſolenniter aſſumunt, tum quòd guſtui is cibus admodum arrideat, tum etiam quòd uenerem concilet. Porrò illa uulgaris Ceſaglioni appellatio (quantum conijcere poſſumus) à Mauritanis accepta eſt: ſiquidem Serapio ſic inquit. Ceſtio eſt cor iſtius palmæ; & natura eius eſt, ſicut natura palmerij. Gal. inſuper lib. VIII. ſimpl. med. de palma diſſerens, eius medullam encephalos appellari tradidit. Ex quo adducor, ut ſuſpicer, inde Arabes Græca uoce corruptâ ſuum Ceſilionis nomen accepiſſe. Quod βδέλλιον Græci, Bdellium ſimiliter Latini uocant; Mauritani, Molochil, Molochal, Mochol, aut Mochel; Itali, Bdellio; Hiſpani, Bedelio. Ceſilionis cõfideratio. Nomina.

† Licet Saracenicæ arboris lectio admitti poſſit, quòd Saraca, unde Saraceni dicti ſunt, uerbis ſit in Arabia; nõ tamen improbanda uidebitur lectio Arabicæ arboris. Quod non ſolùm Plinius ſcribat bdellium in Arabia naſci, & Galenus alterum bdellij genus Arabicum faciat, ſed etiam quod Oribaſius lib. XI. legat ἀλάμυον ἐστὶ δένδρου ἀράβικοῦ. hoc eſt; lacryma eſt arboris Arabicæ.

† Hoc loco in uulgatis Græcis codicibus ſic legitur; διαδὺς ἐν τῇ δυμιάσει, ὁποῖός ὀπυγῆ. hoc eſt, ſi uerbum uerbo reddamus: odoratum in ſuffitu, ſimile ungui. Eadem uerba ex Dioſcoride referunt inter Græcos Aetius & Oribaſius. Cæterùm in ijs uerbis illud dubiam ſententiam facit, quòd non facilè colligi poſſit, quid per ὀπυγὴ intelligat Dioſcorides. nam cùm hæc uox homonyma ſit, & plura ſignificet, cui potiſſimùm rei conueniat, auctor non explicauit. ut hinc uel aliquid deeſſe ſuſpicandum ſit, uel hac uoce diuinandum de nota illa bdellij optimi magis ſit, quàm aliquid certi ſtatuendum. Augebit difficultatem, quòd interpretes omnes, uiri doctiſſimi, uerba illa in diuerſum ſenſum trahant. Alij enim probatum bdellium nolunt bene odoratum eſſe ſemper, ſed incenſum, fieri ungui ſimile, ut Manardus libro ſuarum epiſt. octauo: alij dum incenditur, odore malunt ungui aſſimilari, ut Hermolaus. quorum tamen utrumque conſtat de odorato ungue intellexiſſe. His adſtipulari uidetur Serapio inter Arabas, qui bdellij deſcriptionem Dioſcoridi acceptam ferens, uerba illa interpretatur in hunc ſenſum: cùm incenditur, bonum ſpirat odorem, odori unguis odorati ſimilem. Sunt porrò qui bdellium ſuffitu odoratum faciunt, ungui ſimile, ut Ruellius. qui certè ea ſimplici uerborum illorum uerſione non minùs ambiguum reliquit illius notæ ſenſum, quàm in Græco reperiatur. Marcellus autem diuerſam ab antedictis ſententiam protulit, nam ita uertit illa uerba: cum incenditur, odoratum, & humano ungui colore ſimile. Hæc utique Marcelli interpretatio pluribus habet, quam in Græcis codicibus legantur, ea fortaſſe ratione ab eo addita, ut nulla reliqua eſſet ambiguitas; quanquam in hoc à Manardo redarguitur. Mihi quidem hactenus placuit Serapionis interpretationi ſubſcribere, ut patet in principio huius commentationis. Nunc uerò quid mihi ſentiendum ſit, fere incertus ſum. Videntur enim uerba illa Dioſcoridis ita diſtincta eſſe, ut duas bdellij optimi notas faciant: quarum altera eſt, ut odoratum ſit, cùm ſuffitur; altera, ut ſit unguis ſimile. Sed relinquitur dubitatio, an unguis odoratus, aut humanus ſit intelligendus. Eò tamen inclinat animus, ut putem humanum unguem intelligi, quòd Plinius lib. XII. cap. IX. de bdellio differens, Bactriano ungues reddat candidos, cùm inquit. Bactriano nidor ſiccus, multiq; candidi ungues. Ex his nimirum uerbis liquet, bdellium illud albis macalis ungui humano ſimilibus refertum eſſe. Id quod etiã uidetur bdellio aſſignaſſe Damocrates in ſuis carminibus, quibus cypheos compoſitionem cecinit, et quæ à Gale. referuntur li. II. de antidotis, dum ita ſcribit. Ξυσίνου δ'. καὶ κρόκου μίαν, δὲ ἄλλου ὀνυχας ς'. ἀσπαλάθου β'. ς. Hæc duo carmina ſoluta oratione ad uerbum ſic uertemus. Iunci odorati duodecim, & croci unam, Bdellij unguis drachmas tres, aſpalathi duas ſemis. Sanè quòd Damocrates bdellij ungues in cypheos compoſitionem adhibeat, me magis mouet, ut credam bdellium notam peculiarem habere, qua unguium effigiem repræſentat: aut quòd illud bdellium ſit præſtantius, cui ſint maculæ humanis unguibus ſimiles. Sed hæc fortaſſe fuſius, quam deceat, ut quid alij, & quid ego ſentiam in illis Dioſcoridis uerbis, exponerem, ita tamen ut malim eruditiorum quoque iudicium eſſe.

λίβανος. THVS. CAP. LXX.

THus in ea gignitur Arabia, quæ thuriſera cognominatur. Primatum tenet in eo genere maſculus ſtagonias appellatum, ſuapte natura rotundum: tale autem † indiuiduum eſt, candidum, cum frangitur, intus pingue, in ſuffitu ſtatim ardens. Indicum uerò [a] fulueſcit, & colore liuet, ſed rotundum induſtria factitant: nam in quadrangulares formas diſſectum fictilibus uerſant, donec rotunditatem contrahat: uerum huiuſmodi thus tempore flaueſcit, quod atomum, aut ſyagrum appellãt. Secundum locum habet † Arabicum, & in [b] Smilo naſcens, quod aliqui copiſcum uocant, minus multò, & ſuluius. Eſt & genus aliud, cui amomite cognomen eſt, alioqui candidum: quod dum mollitur, maſtiches more digitis cedit. Adulteratur omne thus † in itinere pini reſina, & gummi. quod facile deprehendi poteſt: ſiquidem ſuffitum gummi flammam non ciaculatur, & reſina in fumum euaneſcit, thus uerò ſtatim ardet: idem maleficium odor prodit. Ad calfaciendum, & aſtringendum pollet: oculorum caliginem diſcutit, caua ulcera complet, & ad cicatricem perducit: cruenta uulnera glutinat, infrenatq; cunctas ſanguinis eruptiones, etiamſi cerebri membranis effluat: ulcera, quæ cacoethe uocantur, & ſedis, &

a Meum κόπος.

b Meum ὁ ἐν μάλθῃ.

ſedis,& reliquarum partium permulcet tritum cum eo & lacte linamentum: formicantes uerrucas inter initia, impetiginesq; ex aceto,& pice illitum tollit: ambuſta igni, pernionesq; cum ſuillo adipe, aut anſerino,& ulcera in capite manantia cum nitro, ſi infricetur, ſanat: paronychijs cum melle, auribus fractis cum pice, medetur: ad reliquos aurium dolores cum dulci uino infunditur: inflammatæ à partu mammæ cum cimolia,& roſaceo magna utilitate perunguntur: additur ad arteriæ, uiſcerumq; medicamenta: prodeſt ſanguinis excreationi potum. Sed in ſecunda ualetudine hauſtum inſaniam mouet, & largius cum uino potum interficit. In fictili mundo thus crematur,flagrante glebula ſuccenſum à lucerna,donec exuratur: poſt perfectam uſtionem operire oportet, uſquedum reſtinguatur: ſic enim in cineres non redigitur. Aliqui ollulam æneo uaſe cauo circa medium perforato cingunt ad excipiendam fuliginem,ut in eius mentione mox oſtendemus. Alij crudo fictili luto oblito, & in fornacem indito cremant. Fictili etiam nouo uiuacibus prunis torretur,dum non amplius bulliet, aut pinguitudinem, uaporemve emittat: facilè enim comminuitur,quod peruſtum non eſt.

Ἐλατὸς λιβανώτου. CORTEX THVRIS. CAP. LXXI.

a Meum σφοδρὸν πεπυρευκὸς. Strobilino aut pineo.

PRæfertur thuris cortex craſſus,pinguis,odoratus,recens,læuis,minimè ſcaber,ſine membranis. Adulteratur admiſto a pini,aut nucis eius cortice.ſed horũ index ignis eſt: ſiquidẽ reliqui cortices ſuffiti nequaquam incenduntur, ſed ſine odore fumum eructant: thuris uerò cortex ardet, & cum odoris fragrantia uaporem eiaculatur. Thuris modo uritur: & uis eadem,quæ thuri,ſed ualidior,addſtringentiorq;. Quare potu cruentis excreationibus,uulnis fluxione laborantibus in peſſo confert: ad cicatrices oculorum,& caua,ſordesq; efficax eſt. toſtus ſcabris lippitudinibus auxiliatur.

Μάννα λιβανώτου. MANNA THVRIS. CAP. LXXII.

a Non leg. Orib.

MAnna thuris probatur candore,micarum frequentia,& puritate. Vim habet eandem, quam & thus,ſed inualidiuſculam. Sunt qui a cribrata pini reſina,ac polline,aut cortice thuris contuſi adulterant. Sed hæc igne deprehenduntur: neque enim æquè ſuffitu aerium uaporem,ſed fuliginoſum,& impurum expuit,& permiſtum ſuaueolentiæ halitus uirus habet.

Ἀιθάλη λιβανωτοῦ. FVLIGO THVRIS. CAP. LXXIII.

a ἀδρούς. integras Orib. addit.

FVliginem thuris ſic facito. Forcipicula lucernis accenſas ſingulatim thuris glebas in nouam fictilem ollam concauam imponito: & æreo uaſe in medio perforato,deterſa diligenter ſorde, obtegito: alteram admouẽto,ex altera eius parte, aut utraque ſubiectis quaternum digitorum altitudine lapillis, quò facilius perſpici queat,ſi urantur: & quà locus capax fuerit,glebulas alias a ſupponito, & anteaquàm prorſus prior gleba reſtinguatur, aliam imponito, donec ſufficientem fuliginem uidearis coegiſſe. Continuò tamen externæ æramenti partes ſpongia, aqua frigida madefacta, abſtergantur: ita enim temperato æris feruore,fuligo omnis inhærebit, quæ alioqui per leuitatem decidua thuris cineribus admiſcetur. Derafa itaq; fuligine, cinis cremati thuris ſeorſum ſubſtrahendus eſt. Idem opus,quoad ſatisfactum tibi uidebitur, obeundum. Oculorum inflammationes mitigat,fluxiones ſuſpendit,ulcera purgat,caua explet,carcinomata ſiſtit. Simili modo è myrrha, reſina, ſtyrace, reliquiſque lacrymis fuligo excipitur,ad eadem conueniens.

Thuris hiſto. ex Theophr. & Plin.

VNa thus, Thuris cortex, manna, & fuligo ab una tantùm arbore proueniant, non alienum duxi de his omnibus unico commentario differere. Sed primùm à thure exordiens,cùm Dioſcorides in eius ſcribenda hiſtoria, non latè ſe diffundat, ut eos uoti compotes faciam,qui eam audire deſiderant,hic referam, quæ ex Theophraſto lib.IX.cap.IIII.quæque ex Plinio libro XII. cap.XIIII.diligenter excerpſi. Gignitur itaque thus (ut illi prodiderunt) præter Arabiam nullis,ac ne Arabiæ quidem uniuerſæ, ſed priuatim cuidam loco in medio ferè regionis poſt Atramitas pago Sabæorum, qui caput regni eſt. Tractus is ſpectat ad orientem undique rupibus inuius,& à dextra maris ſcopulis inacceſſus. Syluarum,quæ thus proferunt,longitudo eſt centum millia paſſuum, latitudo autem dimidium eius: quas & Minæi attingunt alium pagum colentes, per quos thus euehitur uno tramite anguſto, à quibus etiam thus Minæum olim dictum eſt. Siquidem hi primi fuere thuris repertores,eiusq; commercium primi fecere,maximeq; exercent. Cæteris interdictum eſt,his exceptis,uidere thuris arbores: ac ne Minæorum quidem omnes (ut perhibent) ipſas arbores uidere peſſunt. Ius enim in thus, ipſumq; legendi poteſtas,tricentum tantummodo eſſe familiarum dicunt,quæ per ſucceſſiones id ſibi uendicant,quæ etiamnum ob id à propinquis populis ſacræ uocantur,quòd cùm uulnerant arborem, quò liquor defluat,aut cum metunt,nec feminarum,nec funerum congreſſu polluuntur: atque ita religione merces augentur. Quidam promiſcuum ius Minæis omnibus eſſe tradunt,& unoquoque anno inter ipſos diuidi. Cæterùm quamquam priſci Romani in Arabia bella geſſere; thuris tamen arboris facies à nullo (quod equidem legerim) Latinorum tradita eſt: neque Græcis etiamnum auctoribus (etſi plures de ea conſcripſerint) de eius effigie ſatis inter ſe conuenit, licet dixerit Theophraſtus, quòd arbos thuris, quæ ſuper Sardes apud delubrum quoddam ſurrexit, fronde lauri conſtet. Thus duntaxat meti ſolebat inciſo arboris cortice, canis ortu, flagrantiſſimis

Digitized by Google

riſſimis æſtibus, quòd tunc eſſet humoribus maximè prægnans, quod poſtea legebatur ſequenti autumno. Verùm dulcedo quæſtus aliam uiam attulit, qua etiam primo uere ipſum legeretur, inciſis per hyemem arboribus. Excipitur quod ex arbore proſilit, atque diſtillat palmea tegete, ubi loci natura poſcit, aliubi area circumpauita. Puriuſs, & perlucidius illo modo, ſed hoc ponderoſius, minus pellucet, minusq; uiribus pollet. Vindemia uerna thus ruſum emittit, nec comparandum priori: uires enim imbecilliores ſibi ſortitur. Creditur nouellæ arboris candidius eſſe, quàm ueteris. Quod hæſit in arbore, ferro depectitur, ideoq; corticoſum. Tradidit Dioſcorides præter Arabicum inueniri & Indicum, id tamen flaueſcere. quod indicat, thus & in aliis regionibus naſci præter illud, quod ex Arabia deuehitur. Quod cum Theophraſtus, & Plinius ſatis compertum habe-
rent, quamuis prius ſcripſiſſent, thus præter Arabiam nullis gigni; dixere tamen poſtea, quòd ex relatu accepe-
rant, id etiam naſci in quibuſdam inſulis. Datur utiliter potandum dyſentericis, & diarrhœa laborantibus, & Thuris uires.
ijſdem clyſtere quoque infunditur. Linitur cum lacte aduerſus ſolis ardores. Cum aqua autem nymphææ bibitur drachmæ pondere ad gonorrhœam. Auget memoriam bibitum oboli pondere. fugat triſtitiam, & lætificat cor, & conuenit omnibus eius affectibus, præſertim ubi miſceatur cum medicamentis, quæ cordi opem præſtant. Fit è thure medicamentum, quo nihil præſtantius, certiuſq; uidi ad oculorum lippitudinem, & ruborem. Etenim ſæpe una tantum nocte affectos iuuit. Accenditur Thuris grumus, acuto ſtilo affixus, cerea candela, mox in aquæ roſaceæ uncias quatuor reſtinguitur, repetuntur incenſiones, extinctionesq; trigeſies, & deinde percolata aqua limeolo mundo, oculorum angulis cum penna ueſperi illinitur, dum cubitum affecti ſeſe recipiunt. Atqui ſi rubor, lachrymæq; uehementi cum dolore fuerint, additur tantundem lactis muliebris. Siſtit Thus ſanguinem è naribus manantem, ſi cum tela aranea, & aloe, excipiatur oui unius albo, & cum licinio introducatur in nares. Thu
ris ſuffitu ſanatur quoque tenaſmus, addita præſertim colophonia reſina. Fiunt ex Thuris drachma, & agarici ſcrupulis quaternis cum hyſſopi ſucco catapotia decem admodum utilia ad frigidam tuſſim, ſi unum tantum quotidie ſumat æger ueſperi, iturus dormitum. Paratur ex Thure puluis quoque admodum utilis ad dyſenteriam hoc modo: Sumito Thuris, Maſtiches, cuiuſque drachmas duas, luti Armenij drachmam, coralliorum rubeorum, cornu cerui uſti, ſingulorum drach. ſemis. Lapidis hæmatitis uſti ſcrup. duos. Terito ſimul omnia. Datur ex uino ru
beo ſeſquidrachma, horis duabus à cœna. Thuris & Myrrhæ puluis oui albo exceptus, fronti temporibusq; illi-
tus, hemicranios dolores mulcet. Thus (ut ſcribit Galenus lib. VII. ſimp. medicamentorum) excalfacit ordine Thuris facul.
ſecundo, deſiccat uerò primo, paululumq; adſtringit. Sed candido minimum adſtrictionis manifeſta. Cortex eius ex Gal.
euidenter adſtringit: proinde ſanè ſtrenuè quoque deſiccat, adeò ut ex ſecundo ſit ordine completo deſiccantium.
Eſt autem craſſiorum partium, quàm ipſum Thus, & minimè particeps acrimoniæ. Ob has igitur tum facultates,
tum qualitates multus eſt eius uſus apud medicos in hæmoptoicis, ſtomachicis, caliacis, & dyſentericis, non tantũ
iis, quæ extrinſecus applicantur, ſipſum admiſcentes: ſed & iis, quæ intrò in corpus ſumuntur. Ramus eius (lego
fuligo eius, & infra rationem reddam) tum ſiccioris, tum calidioris eſt facultatis, quàm ipſum thus, adeò ut ad
tertium uſque exceſſum perueniat. Habet uerò etiam abſterſorium quiddam: itaque eo nomine expurgare, & im
plere, quæ in oculis conſiſtunt ulcera, uidetur, uelut & myrrha, & ſtyracis. hæc Galenus. Verùm, ne quiſpam for- Galeni locus
taſſeme perperam Galeni lectionem immutaſſe exiſtimet, illud ſciendum eſt, quòd in Galeni loco citato non ſolum reſtitutus.
Gerardi Gaudani uerſio reprehendenda (quod tamen interpreti uitio minimè dandum eſt) ſed etiam in Græcis
tum ipſius Galeni, tum Pauli Æginetæ codicibus communis lectio depraua ta uidetur. quippe ubi in thuris capite
legitur apud Gal. ὁ δὲ θαλλὸς αὐτοῦ ξηροτέρας ἐσὶ, καὶ θερμοτέρας ἢ κατὰ αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν δυνάμεως, hoc eſt,
ut uertit Gerardus, Ramus eius tum ſiccioris, tum calidioris eſt facultatis, quàm ipſum thus, rectius legendum
putauerim, ἡ δὲ αἰθάλη αὐτοῦ, hoc eſt, Fuligo eius &c. Quæ quidem lectio primò Dioſcoridis teſtimonio compro-
batur: qui præterquàm quòd ramorum non meminit, ipſi thuris fuligini, non ramis, tum expurgandi, tum implendi, quæ in oculis conſiſtunt ulcera, facultatem ineſſe teſtatur. Deinde id manifeſtè innuiſſe uidetur Galenus in
præcepti capitis calce illa comparatione, cùm inquit, ueluti ex myrrha, & ſtyrace. Nam li. VIII. ſimp. medic. de
ſtyrace agens: ſtyracis combuſti fuligo, inquit, thuris fuligini quodammodo eſt ſimilis. Et libro. VII. de fuligine
ſcribens; Primùm enim, ait, thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas miſta, eas uidelicet, quæ ad oculos e-
tiamnum phlegmone tentatos accommodantur, atque etiam fluxione tentantur, & ulcera habent: nam & illa
expurgat, & carne replet. Ad hæc uſurpant quoque eam ad facultates, quas uocant calliblepharas. Præterea
terebinthinæ, myrrhæq; fuligo moleſtia caret, non aliter, quàm thuris: ſed ſtyracis his quodammodo ualentior
eſt. His igitur rationibus aſſerere non dubitauerim, hoc in loco uulgatos Græcos codices fortaſſe librariorum in-
curia uocum ſimilitudine deceptorum deprauatos eſſe: quòdq; loco huius uocis αἰθάλη quæ Latinè fuliginem
reddit, ſucceſſerit θαλλὸς quæ ramum germenve ſignificat. Quod etiam apertiſſimè confirmat Serapio: qui cùm
hunc Galeni locum ſuo tempore legitimum, & incorruptum haberet, quæ hoc Galeni loco noſtra ætate de thuris
ramo leguntur, ea ipſe Galeno accepta referens, de thuris fumo, ſeu fuligine legit. Quod item apud Ætium uide-
re licet: quinetiam apud Auicennam cap. de olibano legitur, fumus eius eſt uehementioris exiccationis & ſtipti-
citatis tametſi Paulus hac menda non nacet, uel ſui ipſius fortaſſe, uel potius librariorum culpa. Nam aliàs non
poſſem non admirari, quòd in Galeno lectionem hanc deprauatam eſſe non animaduertiſſet, quemadmodum hac in
re noſtræ ætatis interpretes mihi quidem admiratione digni uidentur. Cæterùm thus (ut Galenus ſcribit lib. IIII.
de compoſitione medicamentorum per genera) concoquit, & pus mouet in temperatis corporibus, nam in humi-
dis ſarcoticum eſt. Præterea cùm dixerit Dioſcorides, thus in ſecunda ualetudine hauſtum, inſaniam facere, & Auicen. lapi
largius cum uino ſumptum interficere, hinc Auicenna erraſſe crediderim, qui & deprauatis ſenſibus, & abolitæ Manna thu-
memoriæ thus opem præſtare tradit. Porrò credidere nonnulli thuris Mannam apud Græcos eſſe, quam noſtra ætas ris.
ità cælo collapſam ſuper arborum frondes colligimus, quamque tanquam omni ex parte innocuum medicamen-
tum,

tum, & uterò gerentibus mulieribus, & pueris, & delicatis deijciendæ alui gratia propinamus. Verùm res quidè aliter ſe habet: nanque Plinius, & alij complures produnt, Mannam thuris eſſe micas eius concuſſu elilas, quod dum conuehitur, euenit. Quod etiam teſtatus eſt Galenus lib. IIII. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Sed quoniam thuris Manna mihi redegit in mentem Mannam hanc purgatoriam calitus demiſſam, ut plenius legentibus ſatis fiat, cùm huius nuſquam meminerit Dioſcorides, de ea tradam, quæ ex Arabum monumentis deprompſi, quæq; ipſe etiam in Calabria uidi, ubi laudatiſſima colligitur. Eſt igitur MANNA quidam ros, ſiue liquor ſuauis, qui ex aere ueniens ſublucanis temporibus, arborum ramis, & frondibus, herbis, lapidibus, & ſolo interdum inuenitur hærere: qui breui temporis curriculo coaleſcens, grumoſus in gummi morem efficitur. Huius duo tantum genera ipſe in Italia uidi, quorum alterum ab orientali plaga, alterum uerò à Calabria defertur. Eius, quod ex oriente petitur, duplex habetur ſpecies: præſtantiſſima altera, quam Maſtichinam appellant, nomine à granorum maſtiches ſimilitudine ſumpto: infirma uerò, & uilis altera, quæ Bombycina nuncupatur. quippe quæ nil aliud eſt, quam aut euanida, & ſenio exhauſta Maſtichina, aut ſaccaro, alijſque impoſturis adulterata. Calabrienſis plurimi penditur, quæ ſtirpium frondibus inſidens colligitur, proinde foliorum Manna cognominata, minutis granulis conſtans, translucida, grauis, maſtiches granulis ſimilis, candida, guſtu dulcis atque ſuauis. Secundas partes ſibi adſciſcit, quæ ramis inſidet: tertias uerò, quæ lapidibus, & ſolo inhæret: ut mirum hæ granulis conſtant craſſioribus, & colore longè minus ſyncero. Ex ea, quæ nocte peracta, è cælo cecidérat, Coſſentiæ, quæ eſt Calabriæ ciuitas, mihi facta fuit copia ſuper fraxineis frondibus, quæ iulapij perfectè cocti guttas prorſus referebat. Accepi inibi ab incolis, quòd hæc mane legitur, priuſquam ſol exortus admodum excalfaciat: namq; poſtea ſole liquefacta, abſortaq; facilè euaneſcit. Quapropter plerique (ut à nonnullis audiui) ubi in magna deciderit copia, ſummo mane arborum ramos præſcindunt, & in opacis collocant, ubi concretam maiori commodo legunt. Hinc uerò fit, ut neſciuerim ego, qua ratione ductus Fuchſius ſcripſerit libro de componendis medicamentis, quem nuper auctum edidit, Mannam (ut ſuis uerbis utar) Calabrinam grano conſtare grandiori, floccorum lanæ & bombycis referente effigiem, candidiori, & ob id alio nomine Bombycinam uocari: quin & hanc uiliori pretio uendi. Atqui cùm is à nobis planè diſſentiat in Mannæ, quæ ex Calabria aduehitur, hiſtoria, ratus gnarusq; hanc, quam paulò antè reddidi, ueram eſſe, non plura adijciam: ſed relinquam in hoc fore iudicium eorum (ſint uel medici, uel pharmacopœi, uel mercatores) qui Mannæ illius naturam rectius norunt, atque eam ſatis exploratam habent. Duo Mannæ genera etiamnum à Mauritanis diuerſis capitibus prodita reperio: quorum alterum Mannam, alterum uerò Tereniabin appellant. Tamen non aliam inter ea ſpecierum differentiam eſſe conſtat, quàm quòd alia liqueſcens, melli ſimilis, alia in grumos concreta uideatur: quæ profectò illa eſt, quæ ad nos aduehitur. Quam uerò ij Tereniabin uocant, Serapionis teſtimonio & ipſam eſſe Mannam manifeſtè oſtenditur. Nanque Abicis auctoritate, Tereniabin, inquit, febrium ardentium inflammationes mulcet, ſitim extinguit, aluum mediocriter emollit, prætori, & tuſſi opem præſtat, nec aliud eſt, quàm Manna. Teſtatur Braſauolus Ferrarienſis, Nicolaum quendam Ferrariæ (ut arbitror) pharmacopolam emiſſe à quodam Mauritano uas plenum cuiuſdam Mannæ melli ſimilis, quæ in medicamentis non ſatis laudari potuit. Hanc equidem ex eo genere fuiſſe exiſtimauerim, quod Mauritani Tereniabin nominant: etſi Braſauolus ipſe contrarium ſenſerit, cùm uelit, Tereniabin Mauritanorum eam eſſe Mannam, qua communiter utimur: eorundem uerò Mannam eſſe huiuſce liquidæ ſpeciem. Quæ tamen ſententia Arabum ſcriptis prorſus refragatur. quandoquidem ipſe inuenerim apud Serapionem, quòd Tereniabin quidam ros eſt è cælo cadens melli grumoſo ſimilis, & quòd aliter mel roſcidum appellatur. Auicenna uerò de Manna agens, inquit, eam gummi modo concreſcere: à quo Meſuem nihil diſſentire comperio. Credidit Auerroes, & poſt eum alij quam plurimi, Mannam ueteribus, præſertim Galeno, incognitam fuiſſe. Quibus illud reclamat, quod ipſe Galenus ſcriptis tradidit libro. III. de alimentorum facultatibus, capite de melle, ſic dicens. Memini aliquando cùm æſtate ſuper arborum, ac fruticum, herbarumq; folia mel quàm plurimum fuiſſet repertum, agricolas uelut ludentes cecinisſe, Iupiter melle pluit. Præceſſerat autem nox, ut per æſtatem, ſatis frigida (nam tum tempus anni æſtiuum erat) pridieq; calida, & ſicca fuerat aeris temperies. Atqui peritis naturæ interpretibus, halitus è terra, & aquis prodeuntes, ſolis calore exactè attenuati ac cocti, à frigore ſecutæ noctis in unum coacti, ac denſati fuiſſe uidebantur: ſed apud nos rarò id accidit: in monte autem Libano quotannis perſæpe. Itaque coria ſuper terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis deſſuit, excipiunt, & ollas, ac fictilia melle implent, uocantq; id roſcidum mel, & aerium. Hæc Galenus de Manna memoriæ prodidit. Ex quibus eorum error deprehenditur, qui putant hanc ei fuiſſe incognitam. Exiſtimandum igitur eſſe, quòd hinc Arabes ſuum deduxerunt Tereniabin; præſertimq; cùm ſcribat Serapio, hoc ab eis mel aerium appellari. Hnius etiam meminit Plinius libro undecimo, capite duodecimo, his uerbis. Venit mel hoc ex aere, & maximè ſiderum exortu, precipueque ipſo ſirio explendente ſit, nec omnino priuſquam uergiliarum exortu ſublucanis temporibus. Itaque cùm prima aurora, folia arborum melle roſcida inueniuntur. Ac ſi qui matutino ſub dio fuere, unctas liquore ueſtes, capillumq; concretum ſentiunt. Siue ille eſt cæli ſudor, ſiue quædam ſiderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aeris ſuccus, utinam eſſet & purus, ac liquidus, & ſuæ naturæ, qualis deſſuit primò. hactenus Plinius. Sed tam antiqua Manna res eſt, ut ante Galenum, & Plinium, eius etiam meminerit Theophraſtus Heſiodi auctoritate, libro. III. capite nono de plantarum hiſtoria, his uerbis. Sin autem auctore Heſiodo, mella, apesque quercus ferat, magis quoque illud confirmatur. Ergo naſcitur uel hic melleus humor è cælo cadens, in hac maximè inſidens. Mannam utriuſque conſiſtentiæ è cælo demiſſam uidimus in Comitatu Goritienſi, uniuerſoq; Foroiulienſi agro, ac circumuicinis locis, Anno à CHRISTO nato M.D.XLVI. Maio, & Iunio menſibus: fuitq; mihi ambarum colligendarum amplissima

Mannæ cælestis hiſtoria, & genera.

Fuchſij opinio.

Mannæ Arabum.

Braſauoli lapſus.

Mannæ hiſtoria ex Galen. Pli. & Theo.

Manna in Comitatu Goritienſi, & foro Iulij.

plißima faculeas. Siquidē ea, quæ fici, fraxini, et orneogloßi frondib. inhæſerat, gūmi modo cōcreuerat, colore candido. At quæ ſuper amygdalo, perſicæ, ac quercus folia deciderat, mellis modo liqueſcēs ab arbore defluebat, ſtatuo colore. Quo factū eſt, ut facilè crediderim, quòd nō ſui ipſius facultate gummi modo Manna cōcreſcat, ſed foliorū, in quibus delapſa recumbit. Quæ re ab Arabibus diligentiſſimè perſpecta, utriuſq; Mannæ hiſtoriā diuerſis per ſe capitib. ſuis monumētis prodidere. Cecidit quoq; è cælo Manna admodū copioſa, maſtichesq; grumis ſimilis agro Tridentino, in Ananienſib. montibus, et præſertim ſuper laricos arbores, ut teſtari poſſunt Clariß. Medicus Iulius Alexandrinus & Petrus Spezzalancius pharmacopæus Ananienſis: Quippe qui huiuſce Mannæ, quā ipſemet legerat, ſelibrā fere mihi Goritiā miſit, quo fit, ut hinc, & ex cæteris, quæ præmiſimus manifeſtò deprehenderim nō parùm aberrare Donatum. Altomarum medicū inſignē, cùm is plurib. cōtendat uerbis Mannā quæ in Apulia, et Calabria è fraxineis legitur folijs, è cælo haud quaquā decidere, ſed ex ipſa et planta exſudare. At qui tam etſi id illi uerum eſſe uideatur, ego tamen concedā nunquā Mannā, quæ è lariceis folijs legerunt Anauienſes è larice ipſa exudaſſe, cùm nihil prorſus reſinoſi reſiperet. quin etiā quòd nō ſolùm in arborum folijs ſpectretur, ſed etiā in pratis, adeo, ut ſemiſeccæ præ manna à Sole diſſoluta, falces ab herbis nequiuerint explicare. Fuit itaq; hæc profectò Cæleſtis Manna, perinde ac illa, quā ego propriis manib. legi in agro Goritiēſi, et alij perplures legerunt in circumſtantib. locis. Sed profectò nō admittenda, quin potius explodenda uidetur ſententia Monachorum, qui in Meſuem cōmentarios ſcripſere, cùm pro certo aſſerant, ſirio ardente Mannā non ſolùm roris modo ſuper arborum, & herbarum folia reperiri aeris, & cæli clemētia: ſed etiā ab arboribus, fraxino. ſ. et orneogloſſo abſq; aliquo cæli rore, genuinum modo inciſo earum cortice in lacrymas cōcreſcere. Quod tamē ut à rei natura, ita etiā à ratione, et à ueritate abhorrere putauerim. Siquidē ea Manna, quæ inciſo harum arborū cortice in Apulia, et Calabrienſi agro hac ætate canicularibus dieb. collacrymare cœpit, nullus quidē plānæ liquor eſt, ſed ipſa eadē Manna, quæ dieb. ſuperioribus ea ſdē in arbores ab aere deciderat. Nā cùm illis regionib. uſu ueniat, quòd præ cæteris prædictæ arbores eo melliſluo rore affatim, abūdeq; madeſcāt, ſitq; cortex ſolis ardore nimio ſtiens, ac rimoſus, magnā liquoris quā titatē intra ſe abſorbet. Quo fit, ut poſtmodū exurente canicula inciſo eodē cortice idē liquor exiliat, et in grumos cōcreſcat: qui tamē cùm leues fungoſiq; ſint ob arboris ſucci miniſtionē, infeliciter operātur, nec alterius Mannæ uirib. correſpōdent. Quòd aūt id tantùm fraxino, orneogloſſoq; eueniat, cùm melleus ille ros in uniuerſum oēs occupet plantas, in cauſa eſt barū arborū nobis occulta poteſtas, ut magnetis ad ferrum, & ſuccini ad paleas. quippe omnib. clarum eſt, apud Calabros, & Apulos ſolā fraxinum congenerē orneogloſſum Mannā in ſe contrahere, retinere, denſare, ac cohibere: ex alijs uerò arborib. eandē ſtatim defluere, et in ſubiectas herbas, petras, ſolumq; diffundi. Quare ab his duntaxat arboribus inciſo cortice nō ſanè primò, & ſecundum naturā, ſed ex accidenti defluit Manna. Verùm optimi illi patres cōtenti (ni fallor) cortice, internas illarum arborū partes penetrare neglexerunt. At incolæ, qui ex maiori huius liquoris prouentu, plus auri referunt, rei naturā diligētius inueſtigarūt. Monachorum ſententiæ aſtipulatur Altomarus, cùm ipſe ſibi perſuadeat cōmunis uſus Mannā, nihil roſcidi Cæleſtis ue liquoris cōtinere, ſed tantum eſſe. Quod etſi multis conatur ipſe cōprobare, cùm tamen plura ſint quæ non conſentiunt, id ego examinandum ſapientioribus relinquo. Cæterùm ex his, qui thuris Mannā cæleſtem hanc eſſe crediderunt, unum Crinitum Florentinum fuiſſe cōperio. In cuius cenſurā Manardus Ferrarienſis lib. 1. ſuarum epiſt. peculiarē epiſtolā cōſcripſit. Veruntamen uenia illi danda eſt, cùm & Serapio, qui Mauritanis omnib. in ſimpl. medic. hiſtoria præſtitit, thuris Mannā cum cæleſti inepte cōfundat. Meminit Mannæ inter alios Græcos et Actuarius lib. de medic. compoſitione, ibiq; de eius uiribus ac facultatib. diſſeruit. Mannā tā Auicenna, quàm Meſuis teſtimonio, æquali ferè tēperamento cōſtitit, licèt ad calidum paululum inclinet: at Auerroi calida, humidaq; habetur. Alium deuorata, aut hauſta ciet, per ſe tamē imbecilliter. Ideoq; tum fœminis utero gerentib. tum pueris ipſis tuto ſemper exhiberi pōt. Alijs medicamentis addita uires eorum auget. Bilē facilè educit: ſitim extinguit: aperit, emollit, lauigatq; gulæ, pectoriſque partes. Quæ ex Alexandria Aegypti adfertur Maſtichina uocata, nono dun taxat anno in ſuis uirib. perſiſtit; ſed quæ in Italia prouenit, præſertimq; Calabriēſi agro, plurib. annis incorrupta perdurat. Enimuero Fuchſius medicus noſtra ætate & doctrina, & rerum cognitione clarus, in libro de cōpoſitione medicamentorum, quē ſecundò auctum excudit, Mannā à medicorum uſu explodere conatur his uerbis. Manna leuē certè, aut ferè nullā ſoluendi, aluumq; ſubducēdi uim habet. Quod ijs cōpertum eſt, qui iuxta Libanū fuerunt. Nā referunt, indigenas eius montis, cùm abunde ea ſatientur, nihil tamen lædi, aut aluum ſibi quoquo pacto ſubduci ſentire, ſed ea tanquā obſonio nutriri. Quapropter cùm melli quodāmodo ſimilem facultatem habere conſtet, facilè ea carere liceret, modò peregrinorum admiratione nō ita duceremur; neq; ſtulti, cōemptis noſtratibus, è longinquis regionib. allatis uti potius, quàm ijs, quæ noſtris in hortis prouenium. mallemus. ſed ſtultitiæ noſtræ, temere ſumptus immodicos facientes cōdignas damus pœnas, hæc Fuchſius. Quibus nimirū uerbis liquet eum uelle uſum Mannæ prorſus adimi, atque ipſam ad medicamenta deferri, quæ noſtris in regionib. prouenium. utinā æquè cōmodè et tutò fieri poſſet iſta cōmutatio, ut ſaltem, quod ipſe uehementer cupit immodicis ſumptib. parceremus. Sed quoniā rationes, quas affert, non ſunt eæ, quibus perſuaderi poßimus idcirco cozor in hoc eius ſententiæ refragari. Nā & Māna aluum ſubducat, & eā quidē innocuè, nō ſolùm cōuenit inter auctores, qui hactenus de illa ſcripſerunt, ſed id etiā quotidiana experientia docet. ſiquidem duaru & ſemis unciarum pōdere data aluum perbellè dejcit, et priuatim bilem educit. Quod autem Libani montis indigenæ Manna non ut medicamento quòd purget, ſed ut obſonio, quod nutriat, utantur, quis tam facilè ut Fuchſius, referentibus credet? cùm nos quotidie contrarium experiamur, aut ſi credat, nō aliquam factū illius rationem adinueniet, qua ut decet, experimentum tueatur. certè nullus, ſi rectè iudico. Vt autem medicamenta peregrina aboleſcant, quæ mitißimā ſoluendi uim habent, inter quæ iamdudum Manna principem ferè locum obtinet, utemur noſtratibus, & fortaſſe lathyri, pityuſa, tithymalis, bryonia, & alijs huiuſmodi, quæ paßim naſcuntur in hortis & cāpeſtribus, atq; utm lethiferā ac perniciojam ſortita ſunt? abſit, meo quidē iudicio. Malim ergo in hoc ſequi exemplum Dioſcoridis, Galeni, & aliorum tum Græcorū, tū Arabū probatiſſimorū auctorū, quā alterius quicunq; ſit. illi. n, nō cōtenti ſimplicib. medicamentis

Manna in agro Tridentino è Cœlo delapſa contra Altomarum.

Monachorū opinio explo ſa.

Manna ſecto arborum cortice manans.

Petri Criniti error.

Serap. lapſus.

Mannæ temperamentum, & uires.

Fuchſij opin. reprobata.

Digitized by Google

quæ ſuis in locis naſcebãtur,peregrinis etiã uti uoluerunt.quos tamen tãtum abeſt,ut ſtultos dicamus,ut etiã ſapientes iudicemus.Quare nõ potuit ſatis mirari Fuchſium ita malè de Manna ſenſiſſe,quã omnib. eo excepto,perſpicuũ eſt ſine moleſtia uentrẽ purgare. Equidẽ optarẽ,ut ij,qui alicui medicamento uſum abrogare ſtudent,uel id æquius et modeſtius agerent,aut è noſtratib.ea proferrent, quæ eãdem uim præſtare poſſent.neq; enim ego is ſum, qui peregrina noſtratib,præferre uelim,modò hæc cum illis uirib.certare ualeant. Λίβανος καὶ λιβανωτὸς id Græcis dicitur,quod Latinis Thus:Arabibus,Ronder,Conder,aut Kateth:Italis,Incenſo;Germanis,Weirauch:Hiſpanis, Encienſo:Gallicis,Encens:Boemis,Kadidlo. † ἄτομος. Hæc dictio hic,& paulo poſt legitur in uulgatib. Græcis codicibus:quæ in primo loco thus natura rotundũ inſignitur,in ſecundo uerò arte tale factum cognominatur. Sed quia abſurdum uidebatur Marcello, Dioſcoridem uſum fuiſſe homonymia, ideo mutauit lectionem, alternum,ſ. ἄτομον ἀντὶ τοῦ ὁμοίου,ad rem nomen accõmodans.Quã tamen lectionis mutationem minimè probat Manardus, qui præterea dubitat quo modo atomos Latinis ſit reddendus.Hæ difficultates mihi quidem uidentur ab Oribaſio ſublatæ lib.xij.ubi primò non ἄτομος ſed ἄτμητος legitur,quæ uox ſine cõtrouerſia illæſum,atq; non ſciſſum thus facitſecundò uerò nihil legitur.quod argumento eſt,atomum ſecundum accreuiſſe Dioſcoridi. Legitur aũt τυλωτὸν, quæ uox ut eſt illius factitij thuris cognomentum,Oribaſio teſte,legitimum,ita non mutanda uidetur.

† Hic uulgaris lectio habet, ὁ ἀραβίας,καὶ ὁ ἐν σμύρνῃ,ὃν ἔνιοι κοπτικὸν καλοῦσι. id eſt : Arabicus, & in Smilo naſcens,quod aliqui cop ſcum uocant. Marcellus non ἀραβίας, ſed ἀράβιας legit. Cui lectioni adſtipulatur Oribaſius lib.xii.ubi ὁ ἀράβιος tantùm,reliqua uerò ut addititia non leguntur.

† Exemplaria Græca uulgata hoc in loco legunt υσσῷ δίμυσσι : quæ uox, in itinere, à Ruellio, & artificioſe conformatum,uertitur à Marcello. Sed equidem eam aduentitiam putauerim,quòd non legatur ab Oribaſio.

Nomina.

Πεύκη,καὶ πίτυς. PINVS, ET PICEA. CAP. LXXIIII.

PINVS, & PICEA generi eidẽ aſcribuntur,ſed quandã flagitant ſpecierũ diſtinctionẽ arbores uulgò cognitæ,Quarũ cortex adſtringit:prodeſt tritus,& illitus interrigini,ulceribus ſummũ corpus occupantibus,ambuſtiſq; cũ ſpuma argenti,& mannæulcera delicatulorũ acrimoniã recuſantiũ cerato myrtino exceptus ad cicatricẽ perducit:tritus cũ ſutorio atramento ſerpentia cohibet: ſuffitu partus,& ſecundas eijcit:potus aluũ ſiſtit,urinã mouet.Folia eorũ trita,& illita inflãmationes leniunt, uulneraab inflãmatione uindicãt:trita aũt,& decocta in aceto feruẽti collutione dentiũ dolores mulcẽt : hepaticis utilia ſunt drachmæ põdere in aqua,aut mulſa pota.Piceæ nucis cortex,& folia potu idẽ præſtant. Tedæarũ particulatim ſectæ,ſi in aceto coquatur,& decocto dens colluatur,dolores leuat.Ex his ẽt fit ſpatha acoporũ,peſſorũq; cõpoſitionib.idonea.Quinetiã carũ crematarũ fuligo ad librarij atramenti cõfectionẽ excipitur:ea circũlitionib.efficaciſsimè imponitur,quib.palpebras ornãt,colorẽq; mentiuntur,callieblephara Græci uocãt:arroſis oculorũ angulis,callo ſis,glabriſq; genis,& collacrymationib.opitulatur. Pityides [a] appellãtur pinorũ,piceæq; fructus,qui in conis inueniũtur . Vim aſtrictoriã habent,& aliquã tulũ excalfacientem:tuſsi,& pectoris uitijs auxiliãtur,per ſe,aut ex melle ſumpti. Nuces pineæ cũ repurgatæ mãduntur,aut cũ paſſo,aut cucumeris ſemine bibuntur,urinã cientiacrimonias in renibus,& ueſica hebetant:ſtomachi roſiones leniunt.datæ cũ portulacæ ſucco,uiriũ infirmitatem roborant,corruptorũ quoq; humorũ labem obtundunt.Pineæ nuces integræ recenter arboribus decerptæ in paſſo frũguntur,& decoctæ,uetuſtæ tuſsi,ac tabitudini conferunt, ſi quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur,

[a] appellãtur pinorum, piceæque fructus.ita habẽt omnia exemplaria, quæ uidi. ſed locus ẽ mihi ſuſpectus. nam puto alicunde ipſi repoſiſſe in contextu καὶ τῆς πεύκης.

PINVS DOMESTICA.

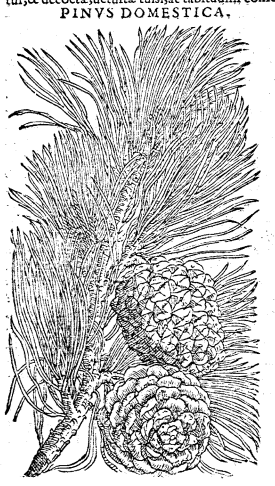

PICEA.

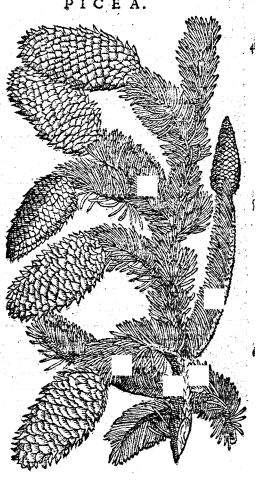

Digitized by Google

Nostræ nimirum negligentiæ adscribendum foret, cùm nos assiduè habeant pinorum, abietum, piceæ, & laricum sylvæ, nisi harum omnium amplissimam, ueramq; historiam traderemus: eoq; magis adhuc teneri uideor, cùm animadverterim Plinium, recentiorumq; nonnullos eũ secutos, in huiusce modi plantarũ

PINVS SYLVESTRIS MONTANA.

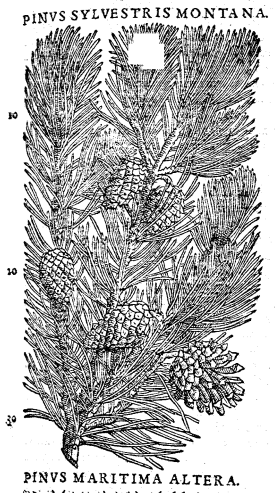

PINVS MARITIMA.

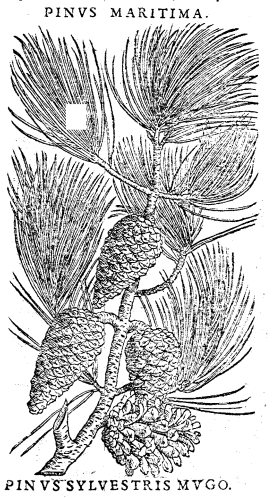

PINVS MARITIMA ALTERA.

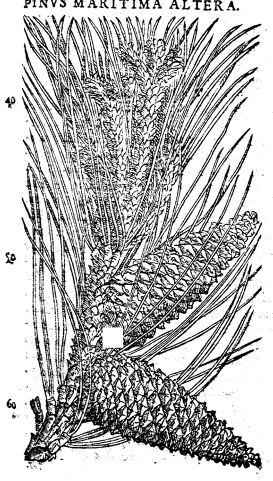

PINVS SYLVESTRIS MVGO.

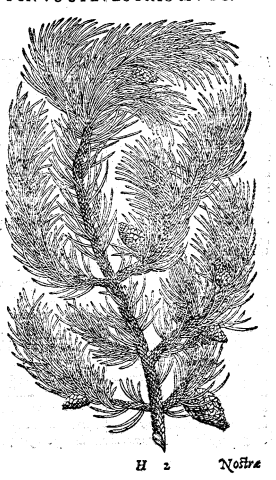

Digitized by Google

Pini hiſtor. eiuſq; genera.

PINVS SYLVESTRIS CEMBRO.

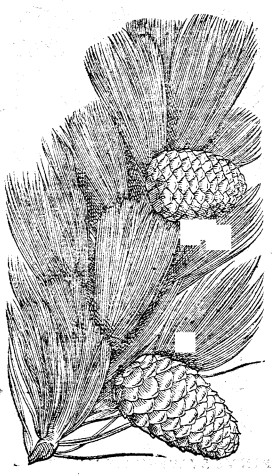

Petri Bellonij opin. expoſi.

hiſtoria, qui reſinas fundunt, longè ab eo diſſentire, quòd in Tridentinis montib. noſtris oculis perſpectũ, apud alios erũ teſtatum relinquere poſſimus. Rem itaque à Pinu exordiens, inuenio Theophraſtum lib. III. cap. x. de plantarum hiſtoria, duas Pini ſpecies adnotaſſe, domeſticam alteram, alteram uerò ſylueſtrem: huiuſq; in maritimam, & montanam diſtinctionem feciſſe, hiſce uerbis. Pinorum aliam urbanam, aliam ſylueſtrem aſſignant. Syluestris binum ſtatuunt genus, quorum alterum Idæam, alterum maritimam uocant. Harum rectior, celſior, materieq; craſſior Idæa ſolio imbecilliori, tenuioriq; maritima, & cortice lautiori, mitiq; ad coria, quod alteri minus. Nux maritimæ rotunda, breuiq; dehiſcens: Idææ oblongior, uiridis, minusq; hiſcens, tanquam ſylueſtrior. hactenus Theophraſtus. Verùm non deſunt, qui contendant Theophraſtum hæc de picea ſcripſiſſe, non autem de pinu: nempe ratione freti, quod πεύκη, de qua hic diſſerit Theophraſtus, Græcis piceam, nõ pinum ſignificet. Quamobrem Petrus Bellonius Cenomanus communem Græcorum ſententiam ſecutus libro, quem arboribus coniferis dicauit, id totum piceæ arbori reddidit contra Theodori interpretationem, quod Theophr. ἡ πεύκη Græcè ſcriptum reliquit. Sed equidem hac in re Bellonium (pace uiri boni dixerim) hallucinatum arbitror, non quòd propterea eum Græci ſermonis imperitum iudicẽ, ſed quòd mihi uideatur non diu uerſatus in Theophraſti & Galeni lectione, aut de plantis ijs ſcripſiſſe, quarum non certam habuit cognitionem. nam plura ſunt, quæ eius opinioni refragantur. In primis mihi quidem nõ dubium eſt, quin ueteres Græci πεύκην pro pinu, & πίτυν pro picea uſurpauerint. Neque certè ueriſimile eſt, Theodorum Theoraſti interpretem natione Græcum, & linguæ tum Græcæ, tum Latinæ peritiſſimum, ignoraſſe quid per illa tam uſitata & trita uocabula intelligerent Græci ſcriptores. Deinde Theophraſtus ipſe τῆς πεύκης nucem στρόβιλον uocat. ex quo palam fit, eum nomine πεύκης de pinu, non autem de picea ſcripſiſſe. Quandoquidem στρόβιλος non aliud deſignat, quàm nucem pineam, ut apertè declarat Galenus lib. II. de alimentorum facultatibus his uerbis. Nux pinea boni ac craſſi eſt ſucci, multumq; nutrit, non tamen facile coquitur. Appellant autem nunc Græci ipſam non κώνον ſed στρόβιλον. Idem libro de cibis boni & mali ſuci, ita ſcribit. His ipſis plus craſſi, non autem mali, ſuccì habet nucleus pineus, qui κώνος nocatur. ipſum uerò etiam στρόβιλους ueteres appellant. Item lib. VII. de ſimplicium medicament. facultatibus, ſic inquit. Coni fructus, quem quidem & coccalon nominant & ſtrobilon &c. Ad hæc commentario quarto de uictus ratione in morbis acutis apud eundem hæc ſcripta leguntur. Nempe κάκκαλος ab Hippocrate dictus, non ita ſed κώνος magis ab antiquis Græcis appellatur, ueluti à recentioribus medicis propemodum omnibus στρόβιλος. Galeno denique adſtipulatur Symeon Sethi, utpote qui nucleos pineos καυδρια τοὺς στρόβιλους etiam nominet. Ex quibus utiq; conſtare puto contra Bellonij opinionem, Theophraſtum ſub πεύκης uocabulo pinum deſcripſiſſe, nõ piceam. Nam ſi Theophraſto peuce ſtrobilum profert, quem Galenus inter cibos connumerat, non uideo, quo modo is piceæ fructus eſſe poſſit, cuius nuclei non ſunt edendo, Bellonij etiam teſtimonio. Quòd inſuper hoc loco per πεύκην pinum intelligat Theophraſtus, illud maximo eſſe poteſt argumento, quòd nuſquam picea uiſa ſit urbana, uiſa ſorte ſylueſtrium ſemine ad ſpectaculum in hortis ſata. Cuius tamen contrarium deprehenditur in pinu, quæ domeſtica atque urbana frequentiſſima conſpicitur. Hinc porrò factum eſt, ut Bellonius ſua ductus opinione, ex hoc in alium quoque errorem inciderit. Quippe illud falſum eſt, quòd ex teda piceæ fiat pix, ut Bellonius aſſerit perperam, meo iudicio, Theophr. hoc loco interpretatus. Siquidem rara admodum eſt picea, quæ tedam habeat: atque pix omnis, cuius eſt uſus, ex pinea tantùm teda conficitur in Italia, quemadmodum & in Bohemia, ubi ingentiſſimæ ac frequentiſſimæ ſunt pinorum ſyluæ. Sed iam ad legitimam, ueramq; Pini hiſtoriam ueniò, quæ ſic habet. Pinorum duo genera. Alterum domeſticum, alterum ſylueſtre. Domeſtica Pinus numeroſos fundit

Pinorum ſpecies, & confid.

ramos in proceri caudicis ſummitate circum uagantes, comoſis ac firmis foliis in cacumine aculeatis, & in longitudinem protenſis. Nuces edit magnas, compactas, ſolidas, in quibus nuclei concluduntur oblongis, ac duris pellaminibus concluſi, nigra quadam fuligine obductis. Interior nucleus tenui tunica circumtegitur, flauo colore, quæ digitorum attritu facilè expellitur. Sapor illi dulcis ac iucundus. Subſtantia pinguis, oleoſaque. Habetur

Pinorum hiſt.

copioſa domeſtica Pinus in agro Rauennate, non longè ab Adriatici maris littore. Habetur & in alijs Italiæ locis & præſertim in cœnobiorum uiridarijs. Sylueſtrium uaria ſunt genera, quæ in alpina, & maritima partiun-

tur.

tur. *Alpinorum tria genera.* *Excelſius cæteris primum, quod copioſiſſimum habetur, in omnibus Boemiæ Sileſiæ & Poloniæ ſyluis ac etiam in Tridentino agro, cum in Ananienſibus, tum etiam in Flemenſibus montibus, è quibus ſiluani homines picem perpetuò parant. Pinus hæc omnibus ſuis notis domeſticæ ſimilis eſt, ſed minores edit nuces: ſunt enim cuproſtinis paulo maiores, longiores tamen, ac compactiores, ſquamarum congeria domeſticis nucibus per omnia ſimiles, reſinoſæ, ac odoratæ. Secundum genus Mugum Ananienſibus appellatum, quo Rhætica mons in ſummitate abundat, caudicem nullum edit, ſed humotenus ramos à radice fundit, qui humi perpetuò repant, decem, quindecim ve cubitorum ſpatio. Fructum profert prædictæ ſimilem, uel paulò uegetiorem, ac reſinam magis obductum, odoris non ingrati. Hæuſce ramis ut uuntur incolæ ad uaſa uinaria cingenda. Nam præter id quòd longiſſimi habentur, flexiles, ac tenaces admodum ſunt. Tertium quòd Tridentini & Ananienſes Cembro & Cirnolo uulgò uocant, prouenit frequens in Tridentino agro, tum in Gauia Phœbea & uallis, tum in Flemenſibus, Vulturenæ, & Rhetinorum montibus, & in Comitatu Tyrolenſi, non longè ab Oenipontе. Id ſpecioſa ſatis prouenit proceritate. ita, ut ad tabulas parandas materiem non modo pulcherrimam præbeat, ſed etiam odoratam, attamen non tam procerum eſt, ut alterum genus, nec caudicis cortex, ut in cæteris pinorum generibus, flaueſcit. Huius fructus Piceo craſſitudine æquè ſimilis eſt, breuior tamen, reſinoſus, colore ſubpurpurascente, omniumq; fragilior. Concluduntur inter eius nucamenta nuces, domeſticis minores, triquetræ, breues, fracta faciles, ut quæ dentibus facilè cedant; ſapore quadantenus domeſticas referentes; niſi quòd guſtui quandam leuiculam relinquunt aſperitatem, quod omnium ſylueſtrium eſt proprium. Quo facile adducor, ut credam hanc Plantam Pinum eſſe Tarentinam, de qua libro XV. cap. 10. meminit Plinius, digitis (ut ille inquit) fragili putamine, auiumq; expoſitum furto in arbore. Etenim ita eæ nuces fragiles ſunt, ut non difficulter ab auibus roſto frangantur. Manat etiam ex hoc genere reſina, tum alba, tum odorata, ueluti ab aliis ſui generis plantis. Tabulæ ex his paratæ ad extruenda ædificia Germanis plurimi fiunt, non modò quòd pulchra materie, & uenarum ſerie placeant, ſed quod etiam ut diximus, odoris fragrantia præſtent. Id enim ad eorum hypocauſta paranda, quibus maximè ob frigidiſſimam regionis temperiem, & indigent, & utuntur, plurimum affert ornamenti. Marinorum duplex obſeruari genus, nucum tantum magnitudine, ac paritate differens ut ex appictis hîc imaginibus quiſque facilè conijcere poterit. Omnia in uniuerſum genera reſinam albam, & odoratam mittunt, in tedam uertuntur, & picem nigram fundunt. Cæterum: his quæ de ſylueſtrium pinorum generibus ſcribit Theophraſtus, in noſtro climate refragatur, quæ ſenſibus clariſſimè patet experientia. ſiquidem agreſtes, quæ plurimæ in maritimis noſtris Seſſenſibus proueniunt, fructum ferunt ſphithama oblongum, pyramidalem, firmum, ac ſolidum, nec per ſe facilè debiſcentem. Quæ uerò memoratæ ſuperſunt in Ananijs, reliquisq; Tridentinis montibus, ac etiam in Boemia, Morauia, Poloniaq; fructu conſtant paruo, breui, qui quàm primùm aruerit, affatim debiſcit, & ex arbore decidit. Sed id euenire exiſtimamus, climatum, & regionum uarietate, uel etiam quòd maritimæ plura ſint genera.* Sylueſtrũ pinorum uaria genera.

Pinus Tarentina.

Bellonius, cuius paulò antè meminimus, libro de arbonibus reſiniferis hoc pinij genus (quantum ex eius uerbis colligere potui) pinaſtrum eſſe cenſet. Sed non recte, mea quidem ſententia. nanque pinaſter, Plinio lib. XVI. cap. X. auctore, nihil aliud eſt, quàm pinus ſyluestris, mira altitudine, gignituriq; non modò in montibus, ſed etiam in planis, Bellonio uerò contra, pinaſter pino humilior eſt: & plana, & montium ſupercilia prorſus reſpuit, nec alibi prouenit, præterquàm in excelſiſſimis montium tugis. Huic profectò ut quis adſtipularetur, fortaſſe ex eo adduci poſſet, quòd peregrinationi, quam ille in Aſiam, Græciam, Syriam, Ægyptum, aliasq; regiones ſe feciſſe fatetur, plura tribuere uellet, quàm probatiſſimorum authorum ſcriptis, quibus ſæpe Bellonius perperam refragatur, ita ut ſuam putet auctoritatem illis præferendam eſſe. Sed ego miror, quod mihi relatum ſit uirum hunc eſſe uulgaris peritiæ, neque Bellonij alia opinio explo ſa.

tot loca peragraſſe, quot eius ſcripta perhibent. Quod autem ad rem noſtram attinet, Bellonius ubi pinaſtri hiſtoriam exordiitur, hanc pinaſtri uocem ex uerſione Latina frequenter legiſſe ait apud Theophraſtum, ſed non propterea Theophraſtum eam agnouiſſe plantam, quòd non naſcatur in Græcia, aut Aſia montibus: atque ideo nullum eſſe ex Græcis authoribus, qui de pinaſtro, aut pinu ſyluestri memmerit. Sed quanta ſit huius boni uiri arrogantia, & in Græcorum authorum lectione negligentia, antea explicauimus, ubi ex Theophraſto ſcripſimus duo eſſe pini genera, unum urbanum, alterum ſyluestre. Ferunt amen ſi is mordicus ſuam tenuerit opinionem, quòd ſcilicet Theophraſto πίτυν piceam ſignificet, non pinum, & quòd ex conſequenti idem hic de picea ſyluestri ſit locutus, demus illi ita eſſe, quid reſpondebit ad illa Theophraſti loca, in quibus πίτυος ὕψος legitur? mehercule nihil, quantum reor. Subijciamus ergo quæ Theophraſtus lib. III. cap. IIII. de plantarum hiſtoria in conſit arborum quæ in montibus naſcuntur, contra Bellonij ſententiam poſteritatis memoriæ prodidit, ijs uerbis. Πίτυς δὲ τὰ ὀρεινὰ μᾶλλον τῶν ὀρείων, ἔστι τοίνυν εἶδος ἐφύτευε. περὶτε Μακεδονίαν, ἐλάτη, πεύκη, πίτυος ὄψις. *hoc eſt. Montibus autem propria ſunt illa, quæ in planis non prouenium. Macedoniæ abies, picea, pinaſter. Addamus præterea quæ eodem capite, ubi plantarum meminit, quæ perpetuò uirent, idem ſic habet.* ἐλάτης μὲν τῶν ὄρεων, ἃ καὶ πρότερον ἐλέχθη πεύκη, πίτυος ὄψις. id eſt. Ergo inter ſyluestria perpetuò uirent, quæ primo uoluimine retulimus, abies, picea, pinaſter. Ex his itaque manifeſtum fier, arbitror, Bellonium multa in Theophraſto oſcitanter legiſſe, plura etiam temere & falsò ſcriptis tradidiſſe: ut hinc ipſum inanis gloriæ, uel alicuius dignitatis cupidium potius, quàm ueritatis ſtudioſum fuiſſe facilè iudicem. Nec minus hallucinatus in his ceuſendis reſiniferis arboribus uidetur Anguillarius, quippe qui tantum ſua ipſius ductus opinione, nullis adductis rationibus, nec autorum teſtimonijs Montanam ſyluestremve Pinum, ac eam quam Mugum uocari Ananienſibus diximus, picearum generi aſcribit, cum tamen hæc à pinis

Anguillarij la pſus.

alijs quibuſcunque, niſi magnitudine, & conorum exiguitate differant, cæteris nihil diſſentientibus. Nam eandem eadem facies, eadem folia, ijdem flores, eadem germina, eadem ligni materies, idem cortex, eadem reſina,

resina, idem odor, idemq; sapor. Adde etiam quòd hæc omnia pinorum genera in tedam uertantur & picem copiosissimam fundant, quod omnium scriptorum consensu pinorum proprium est, non picearum. Nec minus decipitur in censenda Tarentina pinu, quam quibusdam uocari Cembro diximus. Quippe is hanc, sua tantum sententia ductus Montanam pinum esse censet; sed cùm inter cætera pinorum genera, tam syluestrium, quàm urbanarum, nulla habeatur pinus, quæ fragiliori sit fructu, quàm hæc, cadit, peritq; Angullarij sententia. nanque Theophrasti Testimonio syluestris Montana pinus, nucem edit Maritimæ compactiorem, durioreḿque, ac minus debiscentem, tanquam syluestrior, ac robustior. Cætera quæ plurimum huiusce hominis sententiæ refragantur, siquis audire desiderat, legat epistolam priorem nostram ad Clariss. Medicum Vlyssem Aldrouandum. Ibi enim plura sanè reperiet, quæ antea á nemine de pino & picea usquam sunt explicata. Cæterum non potui non admirari dixisse Plinium, scandulas è pino ad contegendas domos, ex omnibus, quæ resinam fundunt, arboribus aptissimas esse, cùm laricem non ignoraret materiei præstantia, duritie, & firmitate, nulli aquiparandam esse. Præterea scribit Theophrastus (nos id quotidie uidemus) quòd pini interitus est, ut teda fiat. Cuius uerba sunt hæc loco supra citato. Morbum pinis accidere talem Idæi incolæ narrant, cùm non solùm cor, sed etiam pars externa caudicis in tedam transierit, tunc strangulari quodammodo. quod sponte accidit ubertate arboris largissima, quo ad quis coniectare possit: teda enim totum efficitur. Ergo hæc pini propria affectio est. Quare autem pinus teda fiat, scribit idem Theophrastus libro VI. cap. XV. de causis plantarum, sic inquiens. Pinus enim radicem agit teda totam refertam, ut antè dictum est. Ratio eadem, quæ in animalibus est, quòd pars alimenti, quæ ferbuerit, excoctaq; sit, quoniam purgatissima est, assidet: & collecta, densataq; pinguedinem reddit. Reliquum uerò sursum transmissum, partes, quæ supra terram eminent, nutrit: non per illam pinguendinem subiens, sed per alios quosdam meatus. Nam quæ in tedam omni ex parte mutatæ sint, obestitate moriuntur, ut dictum est: cùm enim nullum transitum habeant, spiritus strangulantur, sicut animalibus accidit, quæ ultra modum pinguerint. hæc ille. Cæterùm quòd teda opus sit ad picem conficiendam, non defuit sanè ratio, qua etiam arte fieri possit, ita ut pinus non sua utique sponte, sed artificio teda fiat. Id enim idem docuit Theophrastus libro IX. cap. II. de historia plantarum, his uerbis. Idæi ubi arboris caudicem cortice dispoliarint, quod parte solari, binis, aut ternis à terra cubitis facere consueuere, confluxum istuc fieri non sine teda imo cùm plurimùm anno affirmant. Idq; cùm securi detraxerint, secundo iterum anno teda locum expleri: & tertio pari modo. Postbac ob eam paulatinam incisuram arborem extenuatam, putrefaciamq; hiemi facilè à flatu prosterni, tum eius cor extrahi (hoc enim tedam maximè præfert) necnon & radicem effodi. hæc etiam ille. Quibus palàm est contabescente pino, tam sponte, quàm arte fieri oriri; tedam. Quamobrem putauerim hanc in re non parum cæcutisse Plinium: quippe qui lib. XVI. cap. X. ubi resiniferas enumerat arbores, tedam propriam, & per se esse arborem censet, cùm inquit. Sextum genus est teda proprie dicta, abundantior succo, quàm reliqua: parcior, liquidiorque, quàm picea: flammis, ac lumini sacrorum etiam grata. Et lib. eodem cap. XVIII. Nunc, ait, celeberrimis arborum dictis quædam in uniuersum de cunctis indicanda sunt. Montes amant credus, larix, teda, & cæteræ, è quibus resina gignitur. hæc Plinius. Verùm si quis Plinij defensor diceret per tedam ipsum hoc in loco non aliud intelligere, quàm pinum, itaque eum tueriuelet, hanc tutelam illud (ut puto) uanam esse ostendit, quòd cùm eo capite Plinius resiniferas arbores omnes per genera describat, & primum omnium genus pinum faciat nullo pacto pinum pro teda accipisse uidetur, cùm sexto resinarum generi tedam postea adscripserit. Hinc fortasse & Marcelli error defluxit qui in hoc Dioscoridis capite, pinum tedam interpretatur. In hoc etiam uersatur errore Adamus Leonicerus Ruellium secutus in suo de plantarum historia uolumine, ubi fictam potius, quàm ueram arborem pro teda pinxisse uidetur. Sed animaduertendum est, nõ è pinu tantùm fieri tedam, sed ex alijs etiam plantis resinam fundentibus, nempe larice, & picea: à quibus nos in Anaueriensibus syluis pinguissimam excisimus. Sed in his rara admodum, teda est. Quapropter dicebat Theophrastus lib. IIII. cap. VI. de historia plantarum, quòd in Ponto ex syluestribus desint pinaster, abies, atque picea, & omnino quæ tedam in se gerunt. Quibus clarè patet, alias præter pinum arbores esse, quæ in tedam cuntabescunt. Sed quòd id morbi magis pino eueniat, quàm cæteris, propria pini affectio esse creditur. Quo fit, ut & in hoc Plinium errasse crediderim, qui non pini; sed laricis morbum esse ait, ut teda fiat: ac eidem omnes attribuat tum uires, tum notas, tum qualitates, quas Theophrastus pino reddidit. Quare cùm Ruellius eum sibi familiarissimum ab huiusce modi lapsu uindicare uellet, non mirum, inquit, quòd in hoc Plinius æquiuocatione sit usus, quando & perpetua fronde perinde ac pinus, sit larix, & situs idem in nonnullis, eademq; facies, minimè animaduertens, quàm magno ipse quoque fuerit errore implicitus: quemadmodum & recentiorum aly. Quandoquidem pro certo attestari possum, laricem me uidisse nunquam (etsi centenas laricum syluas uiderim) cui per hyemem folia non deciderent, & quæ tantam contraheret cum primo cognationem, quantam Ruellius tradidit. Itaque ut uera eius quoque promulgetur historia, hic ea de larice differemus, quæ & uidimus, & experientia comprobauimus. LARIX igitur arbor est eximiæ proceritatis, cortice perquàm crasso (non autem leuior, quàm picea, ut Adamus Leonicerus scribit) in rimas undique debiscente, intusq; rubente: ramos gradatim circa stipitem totum emittens, adnatis compluribus salicis more lentis, colore luteo, odore non iniucundo: foliis circum ramulos prodeuntibus, densis, oblongis, mollibus, comosis, pineis angustioribus, minimè aculeatis, quæ aduentante hyeme pallida effecta ad caudicis radices decidunt, ibíque marcescunt: ita ut sola larix inter cæteras resinam fundentes arbores, spreta omni algoris immanitate, nuda per hyemem uiram transigat. Nouella cupressum prorsum æmulatur, non autem piceam, ut Ruellio placet. Eius coni (quanquam credidit Plinius laricem sterilem esse) cupressinis admodum similes sunt, neque ingratum efflant odorem. Veruta-

Plinij lapsus,

Tedæ consideratio.

Plinij error, & quorundã.

Plinij & Ruellij error,

Laricis historia,

Digitized by Google

LARIX.

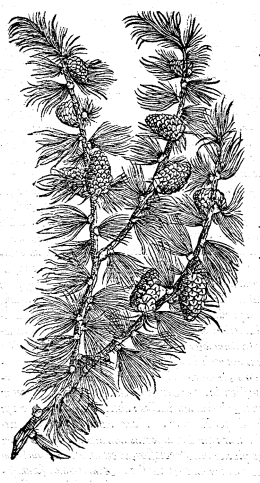

men flores longè odoratiores ſunt, qui uere emergentes è ramuſculorum cacuminibus arborem uniuerſam mirum in modum condecorant, quippe cùm in purpura ardenter rubeſcant, comantibusq; foliolis, miro quodam naturæ artificio annectantur, non parum uiatorum oculos remorantur. Ligni materies duriſſima, præſertimq; rubeſcens, & in caudicis meditullio ſita: eaq; propter in ædificijs omnibus extruendis, cæteras longè præcellit. Vanum profectò eſt credere, (ut Plinius, Vitruuius, & recentiorum plerique perhibent) quòd nec flagret Larix, nec in carbones uertatur, ſed uelut calcarium ſaxum in fornace exuratur. Quin etiam ij proculdubio falluntur, qui horum authoritate freti, Laricem noſtram legitimam haud eſſe contendunt, quòd eam tam facilè accendi cernant. Siquidem cum omnium tam antiquorum, quàm recentiorum ſcriptorum conſenſu, præſertimq; ipſius Plinij, ac Vitruuij Larix præpinguem, & copioſam reſinã fundat, quæ perinde ac bitumen igne admota quàm celerrimè accenditur, ignari ſanè hominis eſt, credere Laricis reſinã ſum, & pinguiſſimum lignum ignem reſpuere, quum lapides ipſi, qui propria ſui natura flammis accendi nequeant, ubi tamen bitumine redundent perinde, ac ligna exuruntur, editis continuo flammis, quouſque uertantur in cineres. Quod facilè teſtabuntur Flandri, Brabantij, & aliæ Aquilonares gentes, quæ ob lignorum penuriam hiſce tantum lapidibus ſuos fouent ignes. Si uero plura contra horum ſententiam quiſpiam audire cupiat, legat ſecundam epiſtolam noſtram ad Clariſſimum Medicum Vlyſſem Aldrouandum. Ibi enim plura reperiet authorum teſtimonia, quæ nulla dubitatione affirmant noſtratem, & antiquorum laricem eandem eſſe plantam. Malè quidem cum fornacibus ageretur, in quibus ſit ferrum in Tridentinis montibus, & in ea præſertim ualle Ananijs conterminea, quam Solis nunc incipant, ac alijs multis Camœnicæ, & Eliotropiæ uallis fornacibus, in Brixienſi agro, ſi larigno carbone carerent, cuius

Vana Vitruuij, & Plinij de larice opinio.

nihil maxima conflagratur copia. Nanque (ut referunt in hac arte periti) nullo alio carbone in fornacem indito, rude ferri metallum tam celeriter colliqueſcit, quàm lariceo. quin & lignum eius ſiccum, cùm abunde ſit reſuſum, impetu flagrat perquàm uehementi. Quamobrem in Tridentinis montibus laricinis tantùm lignis fornos incendunt, tam eos, quibus panis coquitur, quàm quibus hypocauſta caleſiunt. Cæterùm ſelectiſſimum Agaricum in larice prouenit. nanque ipſe quidem ſæpius in Ananienſibus montibus præſtantiſſimum agaricum parua quadam ſecuri à laricibus compluribus deiecti, emiq; ſæpius ab his, qui reſinas colligunt. Naſcitur etiam agaricum (ut prodit Plinius) in Gallia, non in larice duntaxat, ſed in alijs arboribus, præſertim glandiferis. Dioſcorides, ſicuti & Galenus, non ſatis compertum habet, an Agaricum fungus ſit, aut radix, licet aſſerat in cedro gigni. Braſauolus agaricum Comachij in ilicibus inuenijſſe fatetur, necnon per Galliam equitans, id uidiſſe ait quercuum caudicibus inhærere. Enimuero ipſe in tota Hetruria, in alijsq; quàm plurimis Italiæ locis, denique in multis Germaniæ, Carniolæ, Dalmatiæq; prouincijs, ubi ſyluæ quercubus, cerris, ilicibus, ſuberibusq; refertæ conſpiciuntur, non ſolùm nunquam uidi, ſed ne quidem audiui in his agaricum prouenire: tametſi illis inhærere uideam fungos alios plurimos lignea materie concretos, duros, ac nigros: quibus ubiq; paſſim fomites ſiunt ad ſuſcipiendum ignem, cùm è ſilice calybe excutitur: quinetiam ijs ignitis ad machinulas exonerandas uenatores frequentiſſimè utuntur. Ad hæc quamuis in Tridentinis montibus præſertimq; Ananienſibus præter abietes, pinos, larices, & piceas, innumerabiles adſint quercus; in nulla tamen agaricum, præterquàm in larice, naſcitur.

Agaricum larici innaſcẽs.

Porrò ex larice etiamnum præſtantiſſima illa reſina manat, quæ falsò officinis terebinthina uocatur, cùm terebinthina ex therebintho proueniat. Verùm cùm mercatores præterito iam æuo terebinthinam ad nos minimè afferrent, ob idq; larigna eius loco uterentur, tum medici, tum myropolæ, facilè factum eſt, ut larigna ex uſu ſibi terebinthinæ nomen uendicauerit. Et quòd larigna terebinthinæ nomen, & locũ antea paſſim occupaueris, ut etiam hodie in officinis eiuſdem, ſi deſit, uicem ſuppleat, omnibus notiſſimum arbitror. Attamen Fuchſius uir alioqui doctiſſimus, in libro, quem ſecundò edidit de compoſitione medicamentorum, ſcribit pharmacopæos legitimæ terebinthinæ uice abietinam ſupponere. Qua in re apertè fallitur, quòd omnes (ut dixi) pro terebinthina larignam uſurpent. Atqui Galeni tempore liquida picea terebinthinæ loco uendebatur, ut ipſe libro tertio de compoſit. medicam. per genera memoriæ prodidit, ſic inquiens. Ex harum genere eſt & larigna uocata, prædictis planè humidior, ſubſtantia uerò ſimilis liquidæ piceæ, quam loco terebinthinæ inſtitores uendunt ignorantibus eas diſcernere. eſt autem talis reſina odore, guſtu, & faculcare, quàm terebinthina acrior. Cum hac igitur, & terebinthina, larigna uocata perſimilem potentiam obtinet, ſed tenuiori ſubſtantia, maioreque diſcutiendi

Reſina larigna.

uirtute

uirtute prædita eſt. Hanc Tridentini, ac etiam qui ijs contermini ſunt, uernaculo ſermone Largà appellant, deflexa à larice, à quæ emanat, appellatione. Hæc tamen ſponte ſua non defluit: ſed qui ipſam colligunt, magno & longo terebro laricis caudicem ad medullam uſque per æſtatem perforant, & inde manantem reſinam ueſculis quibuſdam è piceo cortice paratis excipiunt. Splendidiorem mittunt iuuenaculæ arbores, ſicuti de illis diximus: turbidiorem uerò annoſæ. Hæc ad quàm plurima expetitur medicamenta, & præſertim ad uulnerum, ulcerumq; auxilia paranda. Denorata uncias pondere, purgat per inferna. Renes expurgat, calculos expellit, & urinam ciet, & præſertim, ſi cum Benedicta ſimp. ſeſquidrachma deuoretur: præſtat & ad Gonorrhœam, ubi abſorbeatur, pluries cum aqua plantaginis lota, aut nymphææ, addita ſelectiſſimi ſuccini drachma, uel aſpleni, & capillorum momento. Delincta in eclegmate commodiſſimè auxiliatur tabidis, empiis, ac diuturna tuſſi laborantibus. Fit ex ea oleum, & aqua, diſtillatorio uaſe, ad recentia uulnera glutinanda plurimum præſtans, quin etiam ad neruorum articulorumq; dolores à frigiditate prognatos. Cæterum aqua quæ in primis diſtillat, ſi ſcrupuli tantum pondere ex uino albo bibatur, ubi uentriculus pituita repletus languet, paulo poſt eam per uomitum expellit, magno iuuamento. Eadem lentigines, uaros, alphosq; abſtergit, cùm in facie tum in quacunque alia corporis parte; addito oleo, quod ex uini fœce paratur. Præſtat quoque ad ſinuoſa ulcera infuſa, & ad uermiculoſas aures, addito ſellis bubuli momento. quin etiam ad ſurditatem, mirà cum oleo ſuo infuſa. Reperitur præterea in annoſis laricum caudicibus prope medullam ipſam pannum quoddam albicans quandoque, cubiti amplitudine, corio, ex quo chirotheceæ conficiuntur, adeò perſimile, ut uix alterum ab altero diſcerni poſſit. Vtuntur hoc incolæ ad uulnera glutinanda, & ad ſanguinis fluores compeſcendos.

Pannum in larice naſcens.

Piceæ, & Abietis hiſtor.

ABIES.

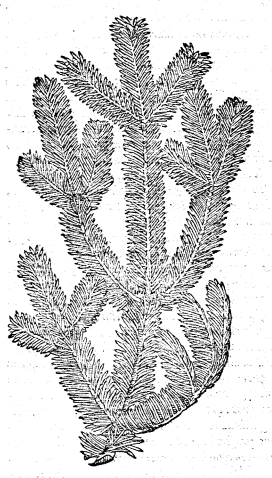

Cæterum admodum inter ſe ſimiles ex his, quæ reſinam ſudant, arbores ſunt PICEA, *&* ABIES, *ita ut ſæpe etiam lignarios fabros fallant. Siquidem eadem utriq; proceritas, ambæ iſtæ ſunt foliis, oblongis, duris, ac denſis: utriuſq; ramuſculi produntur cruciis in morem, à duorũ duntaxat ramorum lateribus exeuntes: quod & foliis euenit. Verumtamen hoc tantum diſcriminis inter ſe habent, quòd piceæ folia colore ſint abiegnis longè nigriora, quin & paululum latiora, molliora, læuiora, minusq; pungentia ac ramos circumquaque ueſtientia. Præterea piceæ cortex nigreſcit, tenax eſt, lentus, & lori modo flexilis: abieti uerò albicat, & ſi ſe ſtatur, facilè perfringitur. Piceæ rami plerunque ad terram flectuntur: quod in abiegnis non uiſitur. Lignis denig; materies piceæ multò ſpecioſior, ac etiam utilior habet cum uenas rectiores, minusq; nodoſas. Ambæ conos ferunt ſitamæ longitudine, nucamentis quamplurimis inuicem ſubintrantibus compactos. in quibus ſemen eſt ſubalbum nullo intus medulla. Picea fert reſinam inter corticem, & lignum gummi modo concretam, licet nonnunquam ex ea deſſuat liquida, larigne ſimilis. Abies uerò inter corticem & corticem præſtantiſſimum liquorem illum concludit, quem uulgò* LAGRYMAM, *quaſi abietis lacrymam, appellant, de qua ueteres nihil (quod equidem ſciam) poſteritatis memoriæ prodidere. Niſi quiſpiam dixerit, per abietis lacrymam intellexiſſe Galenum li. III. de comp. med. per genera paulò ante citato, piceam illam liquidam reſinam, quã pro terebinthina inſitores uendebant. Cuius rei illud indicium eſſe uidetur, quòd ſcribat ipſe, hanc & guſtu, & odore terebinthinæ eſſe perſimilem, quod in abiegna lacryma maximè non accidit: & quod inſuper ſit quadã tenus terebinthina acrior. namque huiuſmodi qualitates in liquida piceæ ſena minimè reperiuntur. Quo fit, ut ſuſpicandum putauerim, mihi s Galeni uerba librariorum fortaſſe culpa mendosa aliquod ſubeſſe; licet conſtet antiquos ſcriptores in arborum reſinas ferentium hiſtoria in quàm plurimis inter ſe differre, & alteram ſæpe pro altera (ut ſupra diximus) ſubſtituere. Auxit mihi ſuſpicionem hanc Galenus: quippe qui ſcripſerit deinde eodem libro in Euphorbij medicamento, inter reſinas cæteris odoratiores haberi terebinthinam, & abiegnam, hancq; illa calidiorem eſſe. Falluntur autem, qui putant abiegnam lacrymam, clariſſimam eſſe larignam: quandoquidem illa inter abietis cortices uomicæ modo coacernatur, & ſecto corio (ut in abſceſſibus ſanie uexatis fieri ſolet) elicitur: hæc uerò manat è larieis caudice ad medullam uſque perforato, ut ego experientia doctus facilè atteſtari poſſum. Nam, ut rem omnem hac in hiſtoria exactius exploratam haberem, & à Larice larignam, & ab Abiete abiegnam per memet elicere libuit. Sunt qui hanc illam admiſceant, ut hac impoſtura magis lucrentur, eo quòd omnes abiegnam pluri faciunt, quàm larignam. Nec deſunt qui percolatam larignam, & ad ultimam claritatem reductam pro abiegna uendentes, cùm rariſſimi reperiantur myropolæ, qui rectius alteram ab altera dignoſcant. Sed fraus cognoſci poteſt, quòd*

Abietis lacryma.

Error quorundam.

quòd abietis lacryma ſubſtantia minus conſiſtat, odore præſtantiſſimo fragret, & guſtui larigna ſit amarior, ad annumque aſſeruata quadántenus flaueſcat. Ea uulneribus recentibus maximum affert præſidium, quòd non ſolùm glutinet, ſed & mundet, & ſarcotica habeatur. Pota renum calculos eijcit, arthriticos dolores mulcet, coxendicumq; cruciatus lenit. Capitis uulnera mirificè ſanat, adeò ut hac ſola nonnulli uſurentur. Additur & in antidotis balſami uice. Affirmat Ruellius abieti croceum florem innaſci: uerùm in Tridentinis montibus, ubi undiq; ea montes ſylueſcunt, Abies omnis eſt & floribus, & fructibus infœcunda. Sed ut ad pinetam noſtra redeat oratio, non ſatis compertum habeo, quam arborem pro Picea intelligat Petrus Bellonius: quanquam ex imagine, quam exhibuit, atque etiam ex notis, quas ſuæ piceæ aſſignauit, aliquod pinaſtri genus intelligere uidetur. Cæterùm arbor, quam idem ſua tantum auctoritate, ne dicam temeritate, ductus perperàm Sapinum uocat, ac abieti ſimilem facit, non eſt (quantum ego conijcere potui) niſi legitima picea. Quippe hæc abieti adeò ſimilis eſt, ut ſæpe ſyluanos homines, & lignarios fabros fallat, ut ſuprà dictum eſt. Idcirco Plinius lib. XVI. cap. XXIIII. eadem folia reddidit piceæ & abieti, ſic inquiens. Inſectà pectinum modo (intellige, folia ſunt) piceæ, abieti. Iis etiam idem Taxum ſimilem fecit eodem libr. cap. X. quemadmodum & Dioſcorides libro IIII. Taxum autem (ut obſeruauimus) maximè foliis æmulatur piceam, quam magno & pudendo errore Bellonius Sapinum appellat. nam Sapinus, teſte Plinio, pars tantùm eſt in abiete, ut eius uerba declarant lib. XVI. cap. XXXIX. ubi ita ſcribit. Abietis quæ pars à terra ſuit, enodis eſt. Hæc qua diximus, ratione ſtaminata decorticatur, atque ita Sapinus uocatur ſuperior pars nodoſa duriorq; ſubſterna. Quibus utique Plinij uerbis palam eſt Sapinum non eſſe per ſe arborem, ſed tantum abietis partem, ſicuti etiam Vitruuius teſtatur. Verùm Bellonius, quod audiuerit tam piceam, quàm abietem indifferenter du Sapin ſuis Gallis nominari, hanc fortè ſulgarem & confuſam nomenclationem ſecutus, ut eam ueram putauit, ita etiam piceam Sapinum appellauit. Sed is mihi quidem non uidetur in Plinio rectè conſideraſſe reſiniferarum plantarum hiſtoriam, neque in Theophraſto coguoſſe quod πεύκη & πίτυς ſignificarent, neque etiam animaduerriſſe, quòd hæ duæ uoces ſæpe à Græcis una pro altera uſurpantur. Sed hic fuſius, quàm deceat, aliquot Bellonij errata perſecuti ſimus. alius enim locus erit, niſi quid mihi humanitus accidat, ubi alia plura in hoc genere conſultò tractabimus. Cæterùm his expeditis, iam tempus admonet ut de nucleis pinets, & eorum uiribus agamus, quinetiam de recenti pini nuce. Siquidem aqua, è uiridibus pinorum nucibus, quas conos uocant, diſtillatorio uaſe parata, rugas in facie delet & mammas admodum extuberantes cohibet, ubi linteolis in ea madefactis ſæpius foueantur: eadem uuluam anguſtiorem reddit, & à fluxionibus tuetur, ſed longè ad hoc efficacior eſt ſuccus. Nuclei autem è domeſticis nucibus exempti humano corpori magno ſunt uſui. Sunt enim in ſuis qualitatibus temperamento proximi, paululum tamen ad calidum inclinantes. Maturant, leniunt, agglutinant, reſoluunt, & impinguant, & leuiuſcula quadam acrimonia mordicant: belle nutriunt, ac quanuis craſſiuſculum potius quàm tenue præbeant alimentum, non tamen improbantur. emendant enim humiditates in inteſtinis putreſcentes, ægrè tamen concoquuntur: ſiccóq; natura frigidis dari debent cum melle, calidis autem cum Saccharo. Id enim corrigit eorum contumaciam. Cæterùm ubi tepidi aqua macerantur, acrimoniam exuunt, & oleoſam quam poſſident qualitatem. Sanant, frequenter deuorati, neruorum, ac dorſi dolores. Dantur utiliter iſchiadicis, paralyticis, ſtupidis, & tremore affectis. Pulmones mundant, & eius ulcera, humores lentos, & ſaniem inde expurgantes. Propinantur tuſſientibus. Remorantem excitant Venerẽ, aqua tepida prius macerati, & deinde ſaccharo, aut melle excepti, & deuorati. Præſtant quoq; ad renũ & ueſicæ ulcera. Ideóq; opitulantur urinæ cum ſtillicidijs, tum etiam ardoribus. Impinguant macilentos, & ſanant uentriculi eroſiones, cum ſucco portulacæ hauſti. Cæterùm uiridis pinus aciculæ contritæ, ex uino optimo potui datæ, cordis dolorem ſedant. Sed à pinguibus ægros abſtinere oportet. Pini Conorum cortices in aceto acerrimo decocti, perquàm utiliter ſuffiuntur dyſentericis. Arbor, quæ plerisq; Græcis πίτυς Latinis Pinus appellatur: Arabibus, Sonobar: Italis, Pino: Germanis, Hartzbaum, Fichtenbaum & Kynholtz: Hiſpanis, Pino: Gallis, Pin: Boemis, Borowuiczi. Quæ autem Græcè πεύκη, Latinè Picea nominatur: Arabicè, Arz: Italicè, Pezzo: Germanicè, Thannenbaum: Hiſpanicè, Pino negro: Gallicè, Vng abre du genre du pin. Quæ deinde Græco nomine κάρυξ, Latino item Larix, Italico, Larice, & Germanico Lerchenbaum uocatur. Quæ denique Græcis ἐλάτη, Latinis Abies dicitur: Italis, Abete: Germanis, Thannen, ſiue Tannenbaum.

Abiegnæ lacrymæ uires.

Pinearum Nucum facult.

Nucleorũ pinneorum uires.

Nomina.

Σχοῖνος. LENTISCVS. CAP. LXXV.

LEntiſcus nota arbor eſt. Cui toti uis ineſt aſtringendi: ſemini enim, folio, ramo, cortici radicibusq; cognatæ inſunt uires. Liquamentum autem ita fieri ſolet. Folia, cortex, & radix in aqua coquuntur, & ubi abunde cocta, refrigerataq; ſunt, ſolia abijciuntur: aqua denuo coquitur, donec mellis habeat craſsitudinem. Lentiſcus ſua aſtringendi dote, ualet aduerſus ſanguinis reiectiones, alui profluuia, & dyſenterias in potu: item contra eruptionem ſanguinis è uulua, & eiuſdem, aut ſedis procidentia. In totum acaciæ, & hypociſtidis uicem repræſentat. Idem facit ſuccus è tritis foliis. Decoctum fotu caua explet, & fracta oſſa ferruminat, uuluæ fluxiones ſiſtit, nomas arcet, urinam pellit, motus dentium collutione ſtabilit. Virentes ſurculi calamulorum uice dentibus repurgandis aſſricantur. Fit è ſemine oleum aſtrictoriam uim habens: quod prodeſt, cum quid aſtringi opus eſt. Lentiſcus reſinam gignit, quæ lentiſcina cognominatur, & ab aliquibus maſtiche. Pota utilis eſt ſanguinem reijcientibus, & tuſsi ueteri: ſtomacho auxiliatur, ſed ructum mouet. additur in dentifricia, & illitiones faciei, ad nitorem cuti conciliandum: palpebras oculis incommodas replicat: mandicata halitum oris commendat, gingiuas contrahit. Optima, & copioſiſsima in inſula Chio prouenit. Præfertur, a nitedulæ modo, reſplendeſcens, & candore Tyrrhenicæ ceræ ſimilis, adulta, b [retorri da,]

a Græcè uno uerbo λαμπτὴ δίζαν.
b καὶ στυφὴ. Et ſulua. leg Orib.

torrida,] friabilis,odorata,ſtridorem edens. Viridis autem inferior eſt. Adulteratur thuris,ac ſincerae pineæ nucis miſtura.

LENTISCVS.

Lentiſci conſideratio, & hiſtoria.

LEntiſcus in Italia frequentiſſima naſcitur, præſertim quæ in Hetruria maritimis noſtris Seuenſibus. Gignitur in collapſis Romanorum ædificiis, ac ruderibus. Quin etiam in tractu Tyrrheni ubiq; copioſa oritur, in Campania maximè. Cæterum Lentiſci nonnullæ ſunt plantæ, quæ in arborem mediæ proceritatis aſſurgunt: nonnullæ uerò humiles, quæ nullo grandiore caudice à radicibus ſublato, ſed uirgultis ſtoloníbuſq; innumeris corylorum ſylueſtrium modo diſiliunt. ueruntamen Lentiſcus tum ramis, tum foliis denſior conſtat, magisq; pergulorum cacuminibus ad terram deflectitur. Foliis utraque eſt Myrto æmulis, octo ex uno pediculo prodeuntibus, pariq; ſingulæ exortu graueolentibus, pinguibus, friabilibus, & in obſcurum uirentibus, in ambitu tamen rubent, ſicuti & quibuſdam tenuiſſimis. Perpetua fronde uiret. Cortice eſt ſubruſo, lento, tenaci, flexibiliq;. Profert terebinthi modo, præter racemoſos fructus, folliculos corniculi modo intortos, in quibus includitur liquor limpidus: qui tandem ueterafcens uertitur in beſtiolas iis perſimiles, quæ ex ulmi, & terebinthi folliculis euolant. Tota planta grauiter olet: quapropter nonnulli, quòd olfactu caput aggrauet, ipſam denitant. Sed Lentiſcum, quæ roboris magnitudine proueniat, folio ſorbi, acinis ſylueſtris punicæ rubentibus, ut Ruellius ſcribit, hactenus non uidi, nec id unquam me legiſſe memini apud probatos auctores. Idcirco Ruellium hac in re hallucinatum crediderim. quemadmodum & Hermolaum, qui ea eſſe lentiſci folia exiſtimat, quibus coriarij Venetijs pelles conficiunt, nullo propriè appellata foglia. Siquidem planta, à qua hæc folia decerpuntur, maximè à lentiſco differt; etſi cum terebintho aliquam habeat ſimilitudinem. Fert etiam Lentiſcus Italica maſtichen, ut ipſe atteſtari poſſum. Sed rara admodum, nec Chiæ comparanda. Itaque immeritò à nonnullis notatur Auctorum, quòd maſtichen Italicam memoriæ prodiderit. Quippe quòd ij, qui maiori in errore uerſantur, exiſtimauerint non alibi fruticaſſe, quàm in Chio naſci. Indicam maſtichen è ſpinoſa quadam planta manare, non ſolum Theophraſtus, ſed etiam alij tradidere, quemadmodum & Plinius. qui lib. XII. cap. XVII. non modò Chiæ maſtiches meminit, ſed alicuius quoque, quæ in Arabia, Aſia, Græcia, Pontoq; proueniunt. Quæ ad nos comportatur, & in uniuerſam ferè Europam. in Chio tantum, Aegei maris inſula, prouenit, ex domeſticis ſolùm lentiſci plantis, uulnerato quorumuis arboris trunco. Fluit enim inde Maſtiche, & in terra circumpauita concreſcit. Maſtiches id omne quod in tota Inſula prouenit, Reipublicæ debetur, quo fit ut qui nihilominùs temporis proprijs in agris Maſtichen colligunt, id totum abſque dolo in commune ferant. Mulctantur ſecta manu, qui Lentiſcum Maſtichen fundentem in proprio, uel alieno agro exciderit, tanta eſt Maſtiches cura, & reuerentia apud Chios. Nec ab re quidem, cum illis tantum Mundus ferè uniuerſus tam neceſſarium ac ſalubre medicamentum acceptum referat. Audio etiam in Creta lentiſcum Maſtichen fundere. Sed flauam, amaram, & Chia longe deteriorem. Reſtringit Maſtiche ſanguinem è naribus manantem, ſi unà cum Thure, ſanguine draconis, & leporinis pilis combuſtis, excipiatur oui albo, & fronti applicetur, faſcia ſuperpoſita, quæ arctè conſtringat. Manditur unà cum cera odorata ad dentium dolores, & ad pituitam à capite detrahendam. Tollit, mulcetq; maſtiche frigidos articulorum dolores, ſi unà cum camomino, pulegio, ſaluia, lauri baccis, & ſabina, melle excipiatur, & doloroſo loco applicetur. ualet ad uentriculi dolores, ubi affectus iturus dormitum tres maſtiches grumos deuorauerit. Non ſolum enim hoc medicamento tollitur dolor, ſed ſiti quoque, ne poſt hac ſentiatur.

Ruel. & Hermolai lapſus.

Maſtiches cõſideratio.

Lentiſci uires e. Galeno.

Lentiſci meminit Galenus lib. VIII. de ſimp. medic. facultatibus ſuis; ſic inquiens. Lentiſcus facultate ex aquea eſſentia leuiter calida, & terrena frigida non parùm compoſitus eſt, ob quam & moderatè adſtringit. Deſiccat igitur ſecundo ordine completo, aut tertio incipiente: in caliditatis, & frigiditatis differentia quodammodo eſt medius, & ſymmetrus. Similem omnibus ſui partibus adſtrictionem obtinet in radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac foliis, præterea fructu, & cortice: ac ſi ſpecium ex foliis eius uiridibus exprimas, ſimilis hic ordinis eſt, moderatè adſtringens. Itaque bibitur & per ſe, & cum alijs medicamentis, quæ dyſenterias, & alui affectus ſanant. quin & ad ſanguinis expuitiones, ſanguinisque ex utero eruptiones, tum ſedis, uuluæq; procidentias idoneus eſt, utpote ad hypociſtida nonnihil propè accedens.

Maſtiches uires ex Gal.

Meminit idem & maſtiches lib. VII. ſimp. med. his uerbis. Maſtiche candida quidem, & Chia confuſo nomine cognominata, quodammodo ex contrarijs compoſita facultatibus eſt, adſtringente uidelicet, & emolliente. Proinde & ſtomachi, uentris, inteſtinorum, iecoriſq; inflammationibus competit, utputa ſecundo ordine exſiccans, & digerens. Nigra uerò, quæ Aegyptia cognominatur, tum magis deſiccat, tum minus adſtrictoriæ facultatis eſt participi:

Digitized by Google

uiceps : quamobrem aptior eſt ad ea, quæ ualidiorem digeſtionem per halitum expoſcunt. hac igitur ratione & furunculis bonum eſt remedium. Porrò oleum, unguentumq; maſtichinum ex Chia confectum, non admodum ſanè ex Ægyptia. cæterùm ſimilis eſt & ipſum maſtichæ facultatis. Hæc de lentiſco, & maſtiche Galenus poſteritatis memoriæ prodidit. Sed cùm maſtiche mihi Caphuram in memoriam redegerit, quòd certò ſciam, eam maſtiche, ardenti aquæ, zedoariaq; ab impoſtoribus adulterari, cùmq; Dioſcorides, Galenus, & cæteri illius ſeculi ſcriptores ipſam non ſolùm non adnotauerint, ſed ne nouerint quidem, ſilentio minimè diſſimulandum fore putauimus, quò magis legentibus ſatisfiat, quantum tum à Serapione, tum etiam ab his, qui meridionalem plagam, & Indiæ oras hoc ævo nauigationibus perluſtrarunt, memoriæ proditum eſt. CAPHURA igitur eſt gummi arboris cuiuſdam in India naſcentis tanta magnitudine, ac proceritate, ut ſub eius umbra hominum centuriæ recondi poſſint. Caphuræ hiſtoria, & genera.

Naſcitur hæc arbor in montibus mari propinquis, materie leui, ferulacea, qua prodit Caphura. Huius largioris prouentus augurium eſt, cùm frequentibus cælum fulgetris corruſcat, aut cebro tonitru conſtrepit, uel cùm terra motu concutitur. Huius multa traduntur genera. Vna in interuenijs ligni, lamellarum modo impacta figitur. Alia foras emergit cortice abrupto, ueluti reſinæ, illiſq; gummi modo inhæret, maculis inter initia rubentibus, poſtmodum uel calore ſolis extoſta, uel ignium ui candeſcit. hanc ſumpto à rege quodam Riach illius loci nomine, indigenæ Riachinam appellant : quandoquidem is primus dealbandæ Caphuræ rationem adinuenit. Hæc cæteris & bonitate, & tenuitate præſtat, longioriq; perdurat tempore. Alia craſſior, nec pellucens, atro colore : proinde bonitate cedens. Tertia uilior reperitur, fuſco colore. Succedit huic impurior alia, quæ arboris ſcobe, ramentis, & aſſulis implicita, gummi more agglutinata lenteſcit, tuberculo amaræ nucis, aut fabæ, aut ciceris. Hanc pontificum, & ſacerdotum ſuffimentis, ſicut thus, & myrrham, coſtumque, in templis dicant. Sed hæc omnes in eo tantum faſtigia rediguntur, in rudem, & elaboratam. ſiquidem rudis eſt Caphura omnis ignem non experta: elaborata uerò, quæ ſolis, uel ignis ardore excocta, atque purgata album cõtraxit colorem, utpote & cera. Fuchſius lib. primo de componendis medicamentis, putat Caphuram eſſe bituminis Indici genus, quòd ſcripſerit Serapio auctoritate Almazodi, largioris Caphuræ prouentus augurium eſſe, cùm cælum crebris fulgetris corruſcat, aut plaiuis ſtrepit tonitruis, uel cum regio, in qua prouenit, terræmotu concutitur : argumento, quòd ſimiliter ex terræ concuſſu magna tum ſulphuris, tum bituminis copia profundi ſoleat. Sed diſſentit ab eo opinio noſtra: quandoquidem nec Serapionis, nec aliorum quorumcunque hanc fuiſſe ſententiam exiſtimem : cùm tam ipſe, quàm cæteri, qui de Caphura ſcripſere, arboris cuiuſdam maſtiſſimæ proceritatis gummi, uel reſinam Caphuram eſſe ferant. His accedit quòd ex omni bituminum genere per alembicum (ut Chimiſtæ uocant) oleum & aquæ elici poteſt. id quod ex caphura, haud quaquam ſuccedit. Siquidem ea hydrargyri modo ad uaſis cacumen aſcendit, ibique tota purior facta cohæret. Nimirum oſcitanter de hac ſcripſiſſe uidetur Platearius Salernitanus : quippe qui Caphuram gummi arboris eſſe inficiatur, Dioſcoridis, & complurium teſtimonio, ex ſucco cuiuſdam herbæ feri tradens. Quod profectò falſum eſt, cùm nuſquam Caphuræ meminerit Dioſcorides. Eam autem eſſe gummi non ſolum Auicennæ, & Serapionis teſtimonio probatur, ſed & Luſitanorum, qui noſtro æuo per meridiem ad Caſicut orientalis Indiæ emporium nauigant. Credidere Serapio, & Auicenna, Caphuram tertio abſceſſu & ſiccare, & refrigerare : quæ tamen cùm uehementer etiam in aquam proiecta conflagret, ſit perquam odorata, & adeò tenuium partium, ut ſæpe per ſe in auram euaneſcat, illis reclamare uidetur. Quo fit, ut quis ſuſpicari poſſit, aut legitimam Caphuram ad nos non aduehi, aut hoc loco Arabum monumenta (ut in alijs quam plurimis) eſſe utiuata. Capitis dolores (ſi tamen in hac parte credendum eſt Mauritanis) ex calore prouenientes Caphura illita mulcet. incandeſcentes inflammationes reſtinguit, præſertimq; iocinoris. Renes, & ſeminaria uaſa refrigerat, ſanguinemq; cogit. Circumlitionibus imponitur ad cutis nitorem conciliandum, & ad arcendas tam uulnerum, quàm ulcerum inflammationes. Eryſipelas extinguit, & aduerſus gonorrhœam, & albas uuluæ fluxiones efficax eſt cum ſuccino, & aqua nymphæa hauſta. Idem præſtat pubi, ſeu imo uentri, teſtibus, renibusq; illita : quæ tamen antea pſyllij ſeminis ſpiſſamento, aut omphacio, aut ſolani ſucco probè ſit macerata. Sanguinem è naribus profluentem ſiſtit, aut cum urticæ ſemine immiſſa, aut ex maioris ſedi, & plantaginis ſucco fronti circumlita. Collyrijs ad calidas oculorum lippitudines utiliter imponitur. Renibus, ac teſtibus illita uenerem extinguit. Corpora à putredine præſernat : proinde commodè antidotis admiſceatur, quæ contra uenena, uenenoſorum animalium ictum, & peſtilentes affectus conficiuntur. Caphura unà cum Chryſocola, qua utuntur auri fabri trita, & cum melle illita, faciei cutim clariorem ſplendidioremq; reddit. Eadem trita unciæ pondere cum ſulphuris æquali portione additis myrrhæ, thuriſque, cuiusq; quaternis drachmis, & aquæ roſarum libra, & uitreo uaſe exceptis omnibus, diebusq; decem inſolatis, remedium eſt præſtantiſſimum ad faciei rubborem puſtulis ſcatentem, ſi cum hac aqua ſæpe lauetur. In uniuerſum uiribus innumeris pollet. quas breuitati conſulentes prætermittimus. Legitimæ probatio talis eſt. In calido pane è furno recentiſſimè ſublato, bipartitoq; manibus ſciſſo, Caphura ponatur. quòd ſi humore madeat, ſyncereæ eſt argumentum : ſin contrà pereareſcat, ſpuriæ ac factitiæ ſignum. Cæterùm niſi diligenter aſſeruetur, ex operculatis uaſis capſulis nonnunquam euaneſcit : itaque ſæpe deluduntur ſeplaſiarij. Aſſeruatur tamen ſecurè uaſe marmoreo, aut alabaſtrino, lini & pſyllij ſemine ſepulta. Nec deſunt, qui eam pipere feliciùs aſſeruari putent. quod nec planè comprobandum uidetur. Venetias Caphuram omnem rudem important, ibiq; igne, & arte utreis organis elaboratur, ſic ut candeſcat, atque pelluceat. Platearij error. Fuch. opinio improbata. Caphuræ terpetamcum & uires.

Zyzus Græcis, Lentiſcus Latinis appellatur : Dara, Arabibus, Lentiſco, Italis : Mata, aut Aruoria, Hiſpanis : Lentiſque, Gallis. Huius reſina μαστιχη Græcè uocatur: Latinè, Maſtiche, aut Reſina lentiſcina : Arabicè, Maſtech, Maſteche, ſiue Maſtoche : Italicè, Maſtice : Germanicè ac Gallicè, Maſtic : Hiſpanicè, Almaſtiga. Quod Arabibus Kaphor, ſeu Chaſur, recentioribus Græcis καφουρι ut etiam Latinis Caphura nominatur : Italis, Camphora : Germanis, Campher : Gallis, Camphre. Nomina.

TEREBIN-

Τέρμινθος. TEREBINTHVS. CAP. LXXVI.

TErebinthus cognita arbor eſt. Cuius folia, & ſemen, & cortex aſtringunt, & ad eadem, ad quæ lentiſcus, conueniunt, ſimili parata modo, ſumptaque. Fructus eſui aptus eſt, ſed ſtomacho aduerſatur: excalfacit, urinam mouet, uenerem excitat: contra phalangiorum moſus conuenienter in uino bibitur. Reſina eius ex Arabia petræa defertur. Prouenit etiam in Iudæa, Syria, Cypro, Aphrica, & [a] Cycladibus inſulis. Sed præualet candida, perlucida, uitreo colore, [b] [& in cæruleum uergente,] terebinthum olens. Terebinthina reſinas omnes antecedit: proxima lentiſcina, & è pinu, & abiete: has ſequitur è picea, & pineis nucibus reſina. Natura omnibus calfacere, mollire, diſcutere, expurgare. Tuſsi, ac tabi conueniunt per ſe, aut in ecligmate ex melle: uitia pectoris expurgant, urinam cient, cruda concoquunt, uentrem emolliunt, palpebras commodiſsimè replicant: lepras tollunt, cum ærugine, ac ſutorio atramento, nitroque: auribus ſaniem emanantibus cum melle & oleo, item in pruritu genitalium utiles, malagmatis, acopisq; admiſcentur. Laterum doloribus per ſe, illitu & appoſitu auxilio ſunt.

a Meũ addit, καὶ ἐν ἔλῳτα.
b Hæc non leg. Orib.

Ρ'ητίναι ἄλλαι. RESINAE ALIAE. CAP. LXXVII.

LIquida reſina è pinu, & picea, à Gallia, & Hetruria conuehi ſolet, atque olim à Colophone petebatur; hinc Colophoniæ ſibi cognomentum uendicauit. A Gallia quoque ſub alpina: quam uernaculo nomine larica, hoc eſt, larigná, appellant incolæ. Ea [a] [in linctu, & per ſe] magnopere prodeſt tuſsi ueteri. Colore inter ſe diſſant: ſiquidem alia candida eſt, alia oleoſa, alia mellei liquoris ſimilitudine, ut larigna. Cupreſſus etiam liquidam fundit reſinam, quæ ad eadem pollet. Quæ uerò aridarum generi aſcribuntur, quædam ex pineis nucibus, aliæ abiete, aliæ picea, & pinu exierunt. Eligi debet longè omnium odoratiſsima, translucens, nó retorrida, neque [b] diluta, quandam ceræ faciem præbens, & friabilis. [c] E picea, & abiete reſinæ cæteras antecedunt: odoratæ enim ſunt, atque thus odore imitantur. Præſtantiores à Pityuſa inſula deferuntur, quæ ſecundum Hiſpaniam ſita eſt. Sed quæ è picea, nucibus pineis, & cupreſſo manarunt, nihil ad illas, nec tantis uiribus potiuntur. ueruntamen eorundem gratia, quorum & illæ, ſumi ſolent. Lentiſcina terebinthinæ reſpondet. Vritur reſina omnis liquida in uaſe quadruplæ capacitatis ad humorem, qui infunditur. itaque reſinæ congius in duobus aquæ pluuiæ coquitur, ſubiectis leuibus prunis, reſina aſsiduè mouetur, donec omnis odor aboleatur, & friabilis, & retorrida reddatur, ac digitis cedat. Cæterùm ubi refrixit, in fictile non picatum, quod aconitum uocant, id eſt, non illitum, reconditur. Fiet etiam eximij candoris, ſi reſina omnis eliquata præcoletur, quò fæculenta ſordes excernatur. Vruntur quoque ſine aqua, primùm lento igne, & ubi coire cœperunt, maior carbonum ſtrues ſupponitur, & triduo citra intermiſsionem diſcoquuntur, uſque dum antedictas naturæ ſuæ notas exuerint; mox, ut dictum eſt, reponuntur. Aridas unius diei ſpatio decoxiſſe ſatis eſt. Vſtæ odoratis malagmatibus, & acopis, & unguentorum colorationibus magnopere utiles ſunt. E reſina perinde atque thure, fuligo excipitur, ad cirſumlitiones idonea: quibus palpebras fucant, & colorem mentiuntur. prodeſt glabris genis, collacrymationibus, eroſisq; oculorum angulis. Ex ea fit atramentum ſcriptorium.

a Hæc delet Orib.

b κατάῤῥυτα. i. liquida Meũ.
c Meum & Drag. πιτύϊνα, καὶ ἐλατίνα. i. pinea & abiegna.

TErebinthus folio eſt fraxini, craſſiore, pinguioreque. Ligni materies lentiſco ſimilis quemadmodum & cortex. Radices ualidæ, altè deſcendentes. Flos oleæ ſimilis, ſed rufeſcens, è quo fructus rubens racematim prodit, uuarum modo, iuniperi baccarum magnitudine, reſinoſus, durusque, Cornicula edit rubentia, caprinorum ſimilitudine, in quibus culices quidam concluduntur, unà cum liquore quodam, ut in lentiſco. Reſina è trunco manat, ut è reliquis plantis ipſam fundentibus. Terebinthorum (ut Theophraſtus memoriæ prodidit lib. III. capi. XV. de hiſtoria plantarum) alia maſcula, alia fœmina. Maſcula ſterilis eſt, ob idq; ſexui maris adoptatur. Fœminarum alia fructum protinus rufum promit, magnitudine lentis, qui concoqui nequit: alia uiridem b editum, rufum poſtmodum tingit, & cum uua matureſcentem, nigrum nouiſsimè facit, magnitudine fabæ, reſinoſum, & ſulphuroſum. Circa Idam, & Macedoniam breuis, fruticoſa, contortaq; naſcitur: ut apud Damaſcum Syriæ

Terebinthi hiſt. ex Theophraſto.

Digitized by Google

Syriæ magna, copioſa, decoraque: montem enim inibi terebinthis refertum, ut nil aliud habeat, deferunt. Materies ei lenta, radices ualidæ in profundo, atque in totum incorrupta hæc arbos habetur. Flos oleæ, uerùm colore ruſo. Folia circa uenum pediculum, pleraq; ſpecie laurinorum, coniugatim, quemadmodum ſorbo, quòdq; parte poſtrema acuminet, impar exit: uerùm minus angulata, quàm ſorbo, ambituq; laurino ſimiliora, & pinguia cum uniuerſo fructu. Fert & ad nucis ſimilitudinem quædam concauua, ut ulmus: quibus beſtiolæ tanquam culices innaſcuntur. Fit in his reſinoſum quid, lentumque: ſed reſina tamen non hinc legitur, ſed à ligno. Fructus reſinæ copiam non mittit ſed manibus tantùm adhæret: etſi non lauetur, poſtquàm collectus eſt, inter ſe cohæreſcit: cùm uerò lauatur, candidus, probeq; non maturus ſupernatat, niger ſubſidit. Idem refert deinde lib. IIII. capite V. hiſtoriæ plantarum, Indicum etiamnum Terebinthum haberi: cui folia, & rami, & reliqua omnia terebintho ſimilia: fructus autem diuerſus, ſimilis enim amigdalis. Nam & in Bactris terebinthum hanc eſſe, ferreq; nuces amygdalarum magnitudine: quoniam non magnas, ſed uſu ſimiles, & ſuauitate amygdalis præſtantiores: & ideo loci illius incolas his potius uti. hæc Theophraſtus. Quibus facilè adducor ad credendum Indicam Theophraſtii Terebinthum, nil aliud deſignare quàm noſtratem Piſtaceam. Eſt enim hæc tota facie Terebintho ſimilis, & nuces profert Amygdalis ſuauiores. Terebinthum uidi ego primùm in colle uulgò cognomine Caſtel Trento, non procul à ciuitate Tridenti prope Atheſim, à Theophraſti hiſtoria haud quaquam diſſimilem, facta huius uidendi mihi copia à clariſſimo medico Iulio Alexandrino Tridentino: reperiq; ipſam deinde in aliis compluribus Hetruriæ locis uidelicet in collapſis Romanorum ædificijs, ac ruderibus: ſed frequentem admodum in Lapidia collibus prope Pucinum caſtrum, Adriatico ſinu non longè à Tergeſto. Ab hac ſæpe, dum illac iter haberem, & fructus, & folliculos caprarum cornibus non abſimiles, quibuſdam intus beſtiolis culicis figuram præ ſe ferentibus, & reſinam decerpſi: quæ etſi omnium præſtantiſſima ſit; non tamen diu eſt, quòd Venetias deferatur ex Cypro. Antea coctam afferebant, uel quòd eſſet aduectu aptior, uel quòd impoſtoribus ad adulterationem adhuc hoc modo facilior fieret. Verùm liquida ut per ſe ex arbore manat, iam frequens facta eſt. Cæterùm quia terebinthina ianditu in Italiam non aduehebatur (ut ſupra in laricis mentione diximus) larigna non modò terebinthinæ locum ſibi uendicauerat, ſed etiam cognomentum. At cùm eodem loco à nobis de pinea, picea, larigna, abiegnaq; reſina, & earum à quibus colliguntur arboribus, abunde ſcriptum ſit, operæpretium quidem non eſt, ut hic iterum ea repetamus. Scire tamen conuenit, rariſſimas eſſe abietes in montibus Tridentinis, quæ præter fluentem lacrymam, aridam fundant reſinam: ſed ſi quædam inueniuntur, hæc eſt (ut Plinius inquit) arboris morbus. Cuius rei manifeſtum argumentum eſt, quòd omnis abies, quæ reſinam fundit, tabida ſit, putris, & carioſa. Braſauolus de reſinis diſſerens, Plinium in earum hiſtoria à Dioſcoride diſſentire annotat, quòd ſcilicet Plinius lib. XXIIII. capite VI. tradiderit ſummas reſinæ ſpecies duas, ſiccam & liquidam: ſiccam in pinu, & picea fieri: liquidam è terebintho, larice, lentiſco, cupreſſo. Dioſcorides uerò ex pinu, & picea, & liquidam præter ſiccam haberi ſcriptum reliquerit. Quos tamen melius erat ſic conciliaſſe, quòd quamuis aſſerat Plinius, ſiccas reſinas è pinu, & picea colligi; non propterea obſtat, quominus ferant pariter huiuſcemodi arbores & liquidas, & ſiccas reſinas. Quandoquidem in Tridentino tractu pluribus uarijſque locis, è pinu, piceaq; antea longo tempore caſis, ſolisq; ardore æſtuantibus liquidas reſinas exudare compereimus larigineæ non abſimiles. Quod etiam ſæpe euenit in aſſeribus ex hiſce arboribus paratis, & in tignis, uel trabibus, quæ ædificijs coaptantur. Verùm enimuero malim dicere Plinium erraſſe, quòd liquidarum generi lentiſcinam adſcribat, quæ eſt noſtra maſtiche, cæteris profectò durior. Ad hæc ſcire etiam conuenit, quòd quæ in officinis Colophonia, Hiſpanica, Græcaq; dicitur, illius ſpecies eſt quam coquere Dioſcorides edocuit. Conflat hæc coloribus diuerſis, utpote cryſtallina, hyacinthina, ſaturatoq; colore, pro reſinarum ex quibus conficitur, uarietate. quippe (ut Dioſcorides ait) alia candida eſt, alia olei, alia mellis colore, qualis eſt larigna. Quæ uerò à Colophone Ioniæ urbe ſibi cognomentum comparauit, eſt (ut refert Plinius lib. XIIII. cap. XX.) præter ceteras fulua: neque alia de cauſa uocatur & Hiſpanica, & Græca, niſi quòd ex iiſdem etiam regionibus aduehatur. Attamen animaduertendū eſt aliā ab hac, quæ neq; fricta, neq; excocta eſt, haberi Colophoniā. ſi quidē ſcribit Dioſcorides quòd pineas, piceaq; liquida, ac pinguis reſina ex Colophone afferebatur: ob idq; Colophonia per excellentiam uocabatur. Quod item teſtatur Galenus lib. VII. de compoſ. med. per genera, cùm inquit. Quoniam uerò piceam reſinam & frictam, & colophonia appellare conſueuerunt, ſciendum uenit, aliam quandam eſſe colophoniam Chiæ maſtichæ perſimilem, molliens aliquid habens, quemadmodum illa, & thus. Et libro II. eiuſdem. Eſt, inquit, inter liquidas etiam colophoniam thuris redolens, quæ nonnullis ſola uocatur colophonia, odoratu ſuauitatem quandam referens, ut abietina, & calore ſicut illa mediocri prædita. naſcitur admodum modica, atque ob id pretioſa eſt. Porro ſi quiſpiam diceret, non cognouiſſe Plinium, neque Dioſcoridem, liquidam abiegnam, quam aliqui lacrymam, nonnulli uerò abietis oleum nuncupant, eum ne tantillum quidem à ueritate deſciſcere putauerim: ſiquidem hi de liquida abiegna (quod legerim) nihil memoriæ prodiderunt. Terebinthina reſina auxiliatur laterum doloribus, ſanat cum labiorum, tum faciei rimas. Scabiem & impetiginem delet illita, ulcera expurgat, & uulnera recentia glutinat. Splenem attenuat ſæpe deuorata, ualet ad articulorum dolores, nempe ad podagram, chiragram, & iſchiadicos affectus, ubi frequenter ſumatur unciæ pondere, addito chamæpitis, aut ſaluiæ, aut ſtœchadis puluere. Terebinthi, & reſinam meminit Galenus lib. VIII. de ſimplicium medicamentorum facultate, ubi ita ſcriptum reliquit. Terebinthi tum cortex, tum folia, tum fructus adſtrictorium quiddam obtinent: ſed ſecundo ordine excalfaciunt. Itaque quòd etiam deſiccent, manifeſtum eſt: recentes quidem etiamnum, humidique modicè; ſicci uerò, ordine

Indica Terebinthus pista earum planta.

Reſina terebinthina.

Braſa. opinio reprobata.

Colophoniæ confid.

Terebinthivires ex Gal.

Digitized by Google

rò, ordine ſecundo. Cæterùm fructus aridus propinquus eſt etiam tertio ordini deſiccantium: eſt enim adeò calidus, ut mandentibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque etiam urinam prouocat, & lienibus prodeſt.

Reſinarum ui res ex Gal.

Paulò ſuperius de reſinis diſſerens, ſic inquit. Reſinæ omnes deſiccant, & excalfaciunt. Cæterùm inter ſe diſſerunt, quòd plus, ac minus habeant in guſtu quidem acrimoniæ, in facultate uerò caliditatis: tuna quòd aliæ plus, aliæ minus ſortitæ ſint partium tenuitatis, præterea quòd nonnullæ adſtrictionis ſint participes, aliæ nequaquam. Primas meruit omnium non iniuria lentiſcina: eam uocant maſtichen. Nam præterquàm quòd paucula ei adeſt adſtrictio, adeò ut ſtomachi uentriſq; & iecoris imbecillitatibus, & phlegmonis conueniat, inſuper illi inest mordacitate uacans deſiccatio: minimum enim acris eſt, & maximè tenuium partium. Inter alias præfertur terebinthina, manifeſtam quidem, non tamen ſimiliter atque maſtiche, adſtrictionem poſſidens. Cæterum adiunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis etiam, quàm maſtiche digerit. Ob eandem qualitatem ineſt & abſterſio, tanta quidem, ut & pſoras ſanet. qui uetiam quæ in profundo reſident, cæteris reſinis magis attrahit, nimirum cùm illis maiorem habeat partium tenuitatem. Attamen picea, & hac etiam magis ſtrobilina acriores quidem ea ſunt, ſed non magis tamen digerunt, neque attrahunt. Mediæ inter has ſunt pineæ, & abietinæ, acriores quidem quàm terebinthina, minus tamen, quàm aut picea, aut ſtrobilina. Habet porrò etiam emolliens quiddam terebinthina: ſecundum locum habet in emolliendo lentiſcina, ſicut & cypariſſina acrimoniæ. Et lib. III. de compoſitione medicamentorum per genera inquit. Etenim cera ad liquiditatem multo pingui indiget: at reſinæ, quæ quidem aridæ prorſus ſunt, modico: liquidæ & ſiccam quandam ſubſtantiam ad emplaſtri craſſitudinem aſſumere poſtulant. In ceris igitur non magna humiditatis, ac ſiccitatis differentia eſt: in reſinis, ſicut etiam in picis generæ contra, aridæ ab humidis permultum differunt. Omnium ergo reſinarum ſiccißima eſt, quam nonnulli frictam, alij colophoniam appellant. Huic ſuccedit, quæ ex ficilibus impura, nec frixa ſumitur, quam ſi purges, in frictam mutabitur. His ambabus ſiccior eſt, quæ dicitur pityinon phyſema, ac ſi dicas pinea germinatio. Hanc ſanè, ceu ſqualidam in præſentis emplaſtri compoſitionem non eſſe idoneam ratus, abieci; uſus autem ſum fricta, & liquidis. Iam uerò ex his quoque nonnullæ diutius liquidæ permanent, quemadmodum terebinthina, aliæ citò indurescunt, ſicut ſtrobilina: media utriuſque eſt abietina. Quinetiam facultate calidior eſt quidem ſtrobilina, mox uerò abietina, deinde terebinthina: cupreſſi reſinam naſcere non auſus ſum, ut quæ nonnihil adſtringeret. Putabit forſan aliquibus nobiſcum diſſentire Dioſcoridem Anazarbeum in ſermone de reſinis hæc uerba ſcribentem, primo de medica materia commentario. Ex omnibus reſinis principatum terebinthinæ datur, poſt eam lentiſcina, tum ei, quæ de pinu raditur, & abiete, poſt quas picea, ſtrobilinaq; numeratur. In his enim Dioſcorides tanquam de infima ſtrobilina, optima uerò terebinthina ſentire uidetur. Verùm ego ex his tribus reſinis ſtrobilina, abietina, terebinthina, principem certè ſtrobilinam calore, ſecundam abietinam, poſtremam terebinthinam eſſe dixi, hactenus de reſinis Galenus. Sed hac in re animaduertendum eſt, quòd hoc in loco cæteris ſtrobilinam non aliter prefert Galenus, niſi quòd omnes caliditate tantùm antecellat: ſiquidem in unicerſum in medicamentis componendis à Dioſcoride nequaquam diſſertit, uidelicet quòd inter omnes terebinthina primas occupet ſedes, paulò poſt declarauit, dicens. Inter reſinas optimam, tanquam medicamentum in multiplices uſus accomodatum, meritò terebinthinam affirmaueris, non tamen caliditate primas obtinere. Arbor, quæ Græcè τερμινθος, Latinè Terebinthus appellatur: Arabicè, Baton, Botom, Botin, ſiue Albotin: Italicè, Terebintho. Reſina uerò ita Latinis uocata, Græcis ῥητίνη nuncupatur: Arabibus, Ratim, ſiue Natig: Italis, Raſin: Germanis, Hartz.

Nomina.

Πίσσα ὑγρὰ PIX LIQVIDA. LXXVIII.

PIx liquida, quam alij conum uocant, è pinguiſſimis pini, piceæque lignis congregatur. Optima eſt ſplendens, ſyncera, læuis. Contra uenena, phthiſim, purulentam excreationem, tuſſes, ſuſpiria, & pectoris humores, qui difficilè extuſiuntur, efficax eſt, eclegmate cyathi menſura cum melle dato: tonſillarum & uuæ inflammationes, anginæque utiliter perunguntur: purulentis auribus infunditur cum roſaceo, & illinitur cum trito ſale ſerpentium morſibus: adiecta uerò pari cera, ſcabros ungues extricat, impetiginesq; emendat: uuluæ duritias, ac ſedis tubercula diſcutit: cum farinaque hordeacea, & pueri impubis urina decocta, ſtrumas rumpit: cohibet ulcera, quæ ſerpunt, cum pineo cortice, aut ſulphure, aut furfuribus illita. Cæterùm cum thuris manna, & cerato profundos ulcerum ſinus conglutinat: rimis ſecis, & pedum magno auxilio illinitur: ulcera replet, & cum melle purgat, quin & cum uua paſſa, & melle carbunculos, & putrida ulcera emarginat, diſrumpitque. Erodentibus medicamentis, quas ſeptas uocant, probè immiſcetur.

Πισσέλαιον. PICINVM OLEVM. CAP. LXXIX.

Orib. nō leg.

EPice fit quod piſſelæon appellant, ſeparato liquore aquoſo, qui ſupernatat pici, ſicut ſerum ſlacti. Nam expanſa, quandiu pix coquitur, ſupra cortinam uellera pura madeſcunt, acceptoq; halitu eius exprimuntur in uas, idque tandiu fiat, donec pix coquatur. Quas pix liquida, præbet utilitates: alopecias capillo replet cum farina hordeacea illitum: quibus & liquida pix medetur: iumentorum ulcera, ſcabiemq; emendat.

Δηγὸς

Ἀφρὸς τῆς ὑγρᾶς πίσσης. FVLIGO LIQVIDAE PICIS. CAP. LXXX.

FIt hoc modo è liquida pice fuligo. In lucerna noua,quæ ellychnium habeat,nonnihil picis incendito,lucernamq; fictili uaſe in clibani ſpeciem conformato, ſuperius in anguſtum fornicato,inferius perforato,ut clibani eſſe ſolent,operito, & adoleri ſinito ; conſumptoq; liquore nouum infundito,quoad ſufficientem uſui fuliginem collegeris. Vis ei aſtringens,acrisque. Vſui eſt ad pigmenta, quibus palpebras linunt, & uenuſtant, & ad circumlitiones. Item ubi glabris genis pilos reſtitui oportet,ad imbecilles,lacrymoſosq; oculos,inſuper ad eorundem ulcera non inutilis eſt.

Πίσσα ξηρά. PIX ARIDA. CAP. LXXXI.

LIquida pix decocta in ſpiſſam coit, [quam uocant aliqui palimpiſſam,] quo in genere quædam uiſci modo lenteſcit, [boſcas cognominata :] altera ſicca eſt. Probatur pura,pinguis, † odorata, ſubrufa,reſinoſa. Talis Brutia, & Lycia picis, reſinæq; ſimul naturam habentes. Calfactoriam uim habet : dura emollit,pus mouet,tubercula panosq; diſcutit,ulcera replet ; uulnerarijs medicaminibus commodè permiſcetur. Concluſa nõ legit Orib.

Ζώπισσα. ZOPISSA. CAP. LXXXII.

ZOpiſſam aliqui aiunt deraſam nauibus reſinam cum cera, quam alij apochyma appellant. Ea diſsipandi naturam habet : quoniam marino ſale macerata ſit. Alij pineam reſinam hoc nomine uocauerunt.

TAmetſi de pluribus Picis generibus,de oleo,earumq; fuligine diuerſis,ac proprijs capitibus diſſerat Dioſcorides ; cùm tamen horum omnium hiſtoria natior ſit quàm ut à nobis explicari debeat, operæpretium non eſt,ut de his pluribus agamus. Sed quoniam fortaſſe nonnullos delectabit audire,quonam modo pix ipſa conficiatur,ut illis & mihi ſit ſatisfactum,hic rem paucis aperiam,omniaq; de ea referam,quæ Tridentino tractu in Flemarum montibus coram clarè perſpexi. Sic ergo picem,quæ paſſim naualis dicitur, eo quòd picandis nauigijs ſit aptiſſima,artifices conficiunt. Veteres pinos,quæ prorſus teda confectæ ſint, in particulas ſecuribus concidunt,ut ex aliarum arborum truncis ad carbonis opus fieri ſolet. Deinde uerò area ex creta pauitur in medio paululum elata, extremitatibus æqualiter dependentibus, ut liquor è teda reſudans in canalem totam aream ambientem facilius defluere poſſit. Itaque conciſam tedam in area ſtruis congerie locant,uelut in carbonis artificio : mox hac primùm abietum,picearumq; frondoſis ramis undiq; tecta circundataq; , tum demum terra ſepta, lutoq; obſtructa, ne quouis modo fumo ac flammis pareat exitus, per foramen in cacumine paratum ignem ſuccendunt eadem quoque ratione,qua & carbones coquuntur. Quare cùm deſit locus, per quem flamma erumpere poſſit,ſentiatq; ob id congeſta moles maximum ignis ardorem, pix liquitur, & per areæ pauimentum confluens canalem circumpoſitum defluit qui per alios canales inibi artificioſè paratos picem fluentem corriuat in ſcrobes ligneis aſſeribus circundatas, ne terra defluxam picem combibat : unde poſtea & dolia, & cadi, & utres implentur. Operis perfecti ſignum,ſi rogus decumbat,ſubſidatque, & liquor defluere deſinat. Sic enim picem fieri uidimus à ſyluicolis eam parantibus, qui quodammodo ſecuti uidentur Theophraſtum lib. IX. cap. III. de hiſtoria plantarum,ubi eadem ferè ratione Macedones picem uere latius tradidit. Pix liquida calefacta unà cum Thure & Maſtiche, deraſo occipitio adhibita prolapſam columellam reſtituit. Picis facultatem memoriæ prodidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum,ſic inquiens. Pix ſicca quidem deſiccat, & excalfacit ſecundo à mediocribus,ſiue ſymmetris exceſſu : ac plus deſiccare poteſt, quàm excalfacere. Humida uerò contrà,plus uidelicet calfacit,quàm deſiccat : habet; nonnullam partium tenuitatem,qua & aſthmaticos, & purulentos adiuuat. ſatis eſt autem cyathi linxiſſe menſuram melli miſtæ. Sed & abſtergendi quandam uim habent, atque concoquendi, digerendique : ueluti & in guſtu ſubamarum ſub obtinent,& acre. Sic leproſos ungues exiccant miſtæ cum cera : lychenasq; detergunt : concoquunt item duros, & crudos tumores omnes cataplaſmatis inditæ. Ad ea omnia humida ualentior eſt : arida uerò pix tametſi ad hæc quidem deterior eſt, glutinandis tamen uulneribus magis congruit. Ex his itaque clarum eſt, humidæ pici calidam humiditatem affatim eſſe admiſtam. Meminit item Galenus picis fuliginis lib. VII. eorundem ſimp. ubi ita de omni fuligine ſcriptum reliquit. Fuligo omnis exiccatoria eſt,ac proinde terreſtris eſt eſſentiæ,habens quaſdam etiam ignis,qui materiam combuſſit,reliquias : ſed id puſillum eſt. Porrò tota eius natura terrena eſt, tenuium partium. Sed quæ ſpeciatim in ea differentiæ ſiunt,eæ pro uſta materia euenium : ex acriore, & calidiore, tali etiam proueniente fuligine : ex dulciore ſimili quoque, & hinc fuligine proueniente. Primùm enim thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas miſtæ, eas uidelicet, quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos accommodantur, atque etiamnum fluxione uexantur, & ulcera habent : nam & illa expurgat, & carne implet. Ad hæc uſurpant quoque eam ad facultates, quas uocant calliblepharas. Præterea therebinthinæ, myrrhæque fuligo moleſtia caret, non aliter quàm thuris : ſed ſtyracis his quodammodo ualentior eſt : magis etiam picis liquidæ, quæ etiam magis cedri. Porrò acrioribus utuntur ad uitia palpebrarum uocata ptila, & eroſos Picis cõficiendæ,& parandi ratio. Picis facultates ex Gal. Fuliginum uires ex Gal.

Nomina. *eroſos oculorum angulos, humidoſq; citra phlegmonem. At mollioribus, mitioribuſq; tum ad hæc, tum ad ea, ad quæ competere paulò ſuperius diximus thuris fuligine.* Πίσσα ὑγρὰ. *Græcis dicitur: Latinis, Pix liquida: Arabibus, Eerf, Ceſt, Zeft, aut Kir: Italis, Pece liquida: Germanis pix omnis, Beeh: ſicut etiam Hiſpanis, Pez negra: Gallis, Poix fondue, liquida tantum.* Πίσσα ξηρὰ, καὶ παλαιωθεῖσα. *Græcè ita catur, Latinè, Pix ſicca: italicè, Pece ſecca: Gallis, Poix ſeche. Quod Græci ἀμυδρὸν, Latini Picinum oleum dicunt: Arabes Kelſen, ſeu Kapſe: Hiſpani, Azei de pez.*

† *Hoc loco non* δύσοσμος, *id eſt, odorata, ut communis lectio habet, ſed* εὔοσμος, *hoc eſt, uiſcoſa legitur in Oribaſij codice manu ſcripto, libro* XII. *ſimplicium. Harum lectionum quæ ſit melior in probatione picis ſiccæ, aliorum ſit iudicium.*

Ἄσφαλτος. BITVMEN. CAP. LXXXIII.

BItumen Iudaicum cæteris anteponitur. Cuius probatio eſt, ut purpuræ modo ſplendeat, ſitque ponderoſum, ac ualidum odorem uibret. nigrum autem & ſordidum, uitioſum eſt. Adulteratur pice. Gignitur in Phœnice, Babylone, Zacyntho, & Sydone. [a] [Liquidum inuenitur in Agragantino Siciliæ, fontibus innatans: quo utuntur ad lucernarum lumina, olei uice. Hallucinantur, qui id Sicilicum oleum nominant: nanque liquidi bituminis genus eſſe conſtat.]

a Non habet Orib.

Πισάσφαλτος. PISSASPHALTVN. CAP. LXXXIIII.

NAſcitur in Apolloniatarum agro circa Epidaurum, quæ piſſaſphaltos appellatur. Ea Ceraunijs montibus deuoluta impetu fluminis rapitur, æſtuque in litus expuitur, illic coacta in glebas miſtam bitumini picem redolet.

Νάφθα. NAPHTHA. CAP. LXXXV.

a Iſta omnia deſunt i meo, & Drago. a NAphtham uocant Babylonij bituminis colamen, colore candidum: inuenitur etiam nigrum. [Vis ei ignium rapax, ita ut ex ſpatio protinus in eam tranſiliant. Ad ſuffuſiones oculorum, & albugines utilis.] Bitumen omne diſcutit, glutinat, emollit, ab inflammatione tuetur; uuularum procidentia, ſtrangulationeſq; olfactu, ſuffitu, impoſitu, emendat: comitiales morbos ſuffitum deprehendit, gagatæ lapidis more: purgationes mulierum cum uino, & caſtorio potum elicit; tuſim ueterem, & anhelitum adiuuat: ſerpentium morſibus, coxendicum, lateruмq; doloribus auxiliatur; datur cœliacis in catapotio deuorandum: cum aceto potum diſcutit ſanguinem concretum: dyſentericis cum priſana liquatum infunditur: deſtillationibus ſuffitione medetur: mitigat dentiũ dolores obliuum. Cæterum pilos incommodos ſiccum replicat, ſpecillo impoſitum: concalfactum autem, & cum farina hordeacea, nitro, & cera illitum, podagris, articulorum doloribus, lethargicisq; prodeſt. Piſſaſphaltos eadem, quæ pix, & bitumen, ſi miſceantur, poteſt.

Bituminis cõſideratio, & hiſtoria. Sodomei lacus hiſtoria. *LEgitimum quidem Iudaicum Bitumen hoc æuo (quod ſciam) in Italiam non aduehitur: id nanque, quo officinæ utuntur, impoſtura quædam eſt, pice, petroleo, & alijs nonnullis parata. Igitur mirari non licet, ſi id Dioſcoridis hiſtoriæ minimè reſpondere uideatur. Optimum in Iudæa prouenit in quodam lacu, qui Iordanis amnis influit, qui ab urbe Hierico quindecim tantùm millia paſſuum diſtat, ſi Brocardo fides habenda eſt, qui Paleſtinæ topographiam edidit. Nil uerò aliud bitumen eſt, quàm pingue quoddam lacus illius aquis ſupernatans, quod undis uentoque agitatum in littore concreſcit, denſatur, coit, tenaciſſimumq; redditur. Nullum in hoc lacu (ut Galenus teſtatur lib. IIII. cap. XX. ſimp. medicamentorum) animal, nullaque ſtirps innaſcitur, neque uiſitur ob aquæ ingentem ſalſedinem. Imò cùm duo ingentia flumina in eum conſluant, in quibus piſces innumeri, præſertim in eo, quod prope Ierichontem fluit, quod Iordanem appellant, nullus omnino piſcium fluminum oſtia excedit. Quinimo, eodem auctore, de his, quæ in eum proijciunt, nihil mergitur, ſed inſtar nauis, ſuper aquam fertur. Quippe hoc eſſe uerum probari facilè poteſt experimento, quod ſenſibus patet: nam unaquæque nauis leuius admodum marinis, quàm dulcibus fertur aquis. Proinde loco citato hæc ſcitè prodidit Galenus. At aqua, quæ ex lacu Syriæ Paleſtinæ, quem alij quidem mare uocant mortuum, alij ſtagnum bituminoſum, guſtantibus non ſalſa modo, ſed & amara eſt. Salem uero etiam habet ex ſeſe natum, permixtum ſubamarum, primoq; ſtatim aſpectu una cum uniuerſo mari tum candidior, tum craſſior apparet, ſalſugini nerę ſimilis: in quam ſi falcem inuecias, ne liquari quidem etiã poſſit: plurimum enim eius in ſe habet: ac ſi quis in eã ſe mergat, cõtinuò ſale tenuiſſimo uelut conſperſus, undique emergere conſpicitur. Quapropter etiam aqua illa, quàm cætera marina grauior eſt, idque tanto pondere, quanto fluuiali marina. Itaque ſi uolueris te ipſum deijcere in profundum, ne ſic quidem poteris deorſum ferri: ita attollit, eleuatque aqua: non ſanè quia natura leuis ſit, quod quidam ueterum ſophiſtarum prodidit, ſed ut cenſuit Ariſtoteles, propter grauitatem inſtar luti, quæ leuiora ſunt, geſtans. Proinde ſi hominem ligatis manibus, pedibuſque in ſtagni illius aquam conieceris, deorſum haud feretur. quin uerò ſicut naues in mari onera plura, quàm in fluuijs citra ſubmerſionem portare ualent, eundem in modum in ſtagno mortuo multò plura, quàm in mari. Tantò enim eſt, quæ in illo*

in illo eſt aqua marina grauior, quantò marina lacuſtri, aut fluuiali. ineſt enim ei ſalis ſubſtantia, quæ terrea, gra-
uitáq; eſt. Ipſiq; tibi marinam, ſi lubet, afficere licet. ſale in aqua fluuiali colliquato, cognoſcereq; quantò grauior
reddatur aqua eiuſmodi, quàm ſit dulcis. Quin & modum iam inuenerunt, moderatam ad ſaliendum conficien-
di ſaſſuginem, ſi ouum in ea uideatur natare: nam ubi etiamnum ſidit, ac nondum ſuper ſaſſuginis ſuperficiem in-
natat, aquoſa magis eſt, & dulcis: grauiter uerò ſalſa eſt, ubi tanta eſt ſalis copia indita, ut amplius liquari, qui
poſſit adijcitur, nequeat. quam aquam ſi pendere non grauaberis, omninm aquarum comperies grauiſſimam. Ita-
que ego quandoque inanem eſſe diuitis cuiuſdam ambitionem oſtendi, qui tantā in Italia maris mortui aquam de-
uexit, quæ ciſternam implere poſſet. Nam id ipſum ego expeditè præſtiti. ſale plurimo in aquam potabilem conie
cto. hæc Galenus. Lacus iſte, quem aliqui mare mortuum uocant, ille quidem eſt, quem ſacra teſtantur monumen
ta exortum eſſe, ubi Sodoma, Gomorrha, aliæq; finitimæ ciuitates cæleſti igne abſortæ, ſubuerſæq; fuere. Quod etiā
Galeni auctoritate comprobatur, qui eodem loco citato lacum hunc Sodomeum appellari ſcribit. Eructat conti
nuò is (ut quidam Patriarcha Hieroſolymitanus ſuis ſcriptis perhibet) nebuloſos quoſdam uapores fœtorem into
lerabilem uibrantes, qui poſtea uentorum flamine per conualles olim fertiliſſimas exagitati, perpetuam ſterilitatē
relinquunt, ita ut lõgo terrarum ſpatio nec herba, nec arbos, nec ullum denique germen proueniat, neque uireſcat,
niſi iuxta Hiericum, ubi ab Eliſæi fonte irrigantur horti. Tradit Plinius hunc lacum longitudine centum millia
paſſuum excedere, latitudine maxima uiginti quinque millia paſſuum implere. Idem Piſſaſphalti inter picis ge-
nera meminit libro. XXXIII. capite VII. ſic inquiens. Eſt & Piſſaſphaltos miſta bitumini pice naturaliter ex
Apolloniatarum agro: quid ui autem ipſi miſcent. Affertur ex eodem agro etiamnum hoc æuo: ſiquidem ex
Apollonia Epiri, quam uulgò Valonam nuncupant, Venetias piſſaſphaltum pro picandis nauigijs copioſum
importatur: quippe quòd pineæ pici commiſtum, ualentiſſimè id munueris præſtet. Nuper ex Dalmatia aſſer-
ri cœpit, ubi prope Leſinam non longè à Narenta foditur: cuius amicus quidam mihi copiam fecit. Foditur &
in Pannonia, ubi id incolæ foſſitium ceram eſſe exiſtimant. Scribit Fuchſius libro primo de componendis medi-
camentis, piſſaſphaltum nunc etiam tribus ferè milliaribus ab Iſphruch reperiri, nocariq; Germanico ſermone
Triſchemblut, cuius portionem aliquam adhuc ſe habere fatetur, ſibi à Georgio Collimitio tranſmiſſam, quæ
ſuccenſa bitumen ac picem ueriſſimè redolet. Sed equidem uereor, ne ipſe quoque decipiatur, una cum Georgio
illo. Is enim lapidem gagatem, qui ferè tribus ab ea ciuitate Germanicis milliaribus (ut Fuchſius inquit) in litore
cuiuſdam torrentis frequentiſſimus reperitur, pro piſſaſphalto oſtendebat. Sed illius error, dum ego in Iſpruch
eſſem, à clariſſimo Ioanne Petro Merendio medico Regio, & à me pariter deprehenſus eſt: quod lapis Germani-
ca lingua Triſchemblut uocatus, etſi lapidis gagatæ modo conflagret, & bitumen redoleat accenſus; nunquam
tamen ut pix, & aſphaltus igne liquefcit, ſed ligni, uel tedæ modo comburitur. Præterea ultimum bitumenis ge-
nus, quod Naphthan uocant, Plinius libro. II. capite CV. ia Auſtagenis Parthiæ inueniri prodidit tamq; eſſe
huic ignium cognationem, ut tranſiliant protinus in ipſum undecunque uiſum. Quod etſi in Italiam aliunde
(quod ſciam) non inferatur; inibi tamen pluribus in locis id generis erumpit, quod eoſdem cum igne præſtat ef-
fectus: quale eſt, quod in agro Mutinenſi & aliis quibuſdam in locis in Iuſubria ſcaturit, petroleum, ſiue ſa-
xeum appellatum. Cæterùm id quidem mirum admodum de petroleo omnibus uideri debet, quod mihi narra-
uit Poſonij Vngariæ illuſtris comes Hercules à Contrarijs Ferrarienſis, eo tempore, quo Maximilianus Roma-
norum, & Boemiæ rex, Pannoniæ coronam ſuſcepit. Narrabat itaque Comes ſuo quodam in prædioſe pu-
teum habere, in quo una cum aqua petroleum diſtillat è terræ meatibus. At qui cum rimæ quædam in
puteifundo hiantes exortæ eſſent, è quibus petroleum ſenſim labebatur, cementarium fabrum ſe conduxiſſe,
dicebat, qui rimas diligenter obſtrueret. At cum artifex ſine lumine id præſtare nequiret, laternam expoſtu-
laſſe, eamq; illi in puteum demiſſam eſſe perquam diligenter occluſam, uerum paulo poſt, eueniſſe affirmabat, ut
petroleum ignium rapax accenſis putei parietibus, & impetuoſo admodum excitato uapore, non ſolum cemen-
tarium artificem illum, perinde ac è bombarda extinctum ſurſum extra puteum eiaculaſſe: ſed etiam putei te-
ctum totum in aera euexiſſe accenſis lagenis nonnullis petroleo plenis extra putei hoſtium exiſtentibus. quarum
igne aſtantes quidam maximè læſi ſunt. Hinc itaque adducor omnino ad credendum, nil aliud petroleum eſſe,
quam Naphthan, bituminis colamen, de quo ſcripſere Dioſcorides, & Plinius. Sed ut redeamus, unde digreſſi ſu
mus, bitumen Sodomeum non niſi fictitium, uel impoſtorum malitia adulteratum aduehitur. Proinde Braſauo-
lus in ſyneeri defectu Mumiam à Mauritanis uocatam ſubſtituit, quòd certò crediderit, mumiam eſſe legitimum
Paleſtinum aſphaltum. Quandoquidem exiſtimauit, ſiccatum Arabum, tum aliarum gentium corpora, quæ pro
mumia ex Syria, & Aegypto Venetias deferuntur, cùm ſint ex infima illius regionis plebecula, iuice aloes, myr-
rhe, croci, & balſami ex more Iudaico, duntaxat aſphalto impleri: quòd eorum pauperies aromatum ſumptus
non toleret. Hoc fundamentum hinc iecisſe uidetur, quòd Strabo literis mandauerit bitumen Sodomei lacus in
uſu eſſe ad turanda hominum cadauera. Sed quantum ipſe ex Arabum ſcriptis deprompſi, apud eos MVMIA po
tius eſt piſſaſphaltu, quàm aſphaltum: ſiquidē ſcribit Auicenna, mumiā eadem præſtare, quæ aſphaltus pice com
muſius. Ex quo facilè conijcere poſſimus, cadauera illa piſſaſphalto tãtum impleri. Cui etiam ſubſcribit Serapio,
qui de Mumia diſſerens, ex Dioſcoridis auctoritate, eadem, quæ Dioſcorides de piſſaſphalto tradidit, ipſe uerbote-
nus ad mumiam retulit, ſic inquiens. Mumia eſt in terris Apolloniæ: deſcendit nanque ex montibus, qui ducunt
ſtamina cum aqua, & ejcit eam aqua ſtummis in ripis, & eſt coagulata, & fit ſicut cera, & habet odorem picis
miſtæ cum aſphalto cum aliquo fœtore: & uirtus eius eſt, ſicut picis, & aſphalti miſtorum. Vnde potius aſſeren-
dum putauerim, noſtram Mumiam eſſe piſſaſphaltum, quàm aſphaltum. Et quanuis dicat Strabo bituminis Iu-
daici uſum fuiſſe ad conſeruanda cadauera; non tamen negat, quin bitumini picem admiſceant, fiatq; piſſaſphal-
tum factitium. Verùm Serapio, & Auicenna has miſturas optimè nouerant, utpote quibus non modo Syri, ſed

Piſſiſphalti conſideratio.

Fuch. & quorundā lapidis.

Naphthæ mētio.

Petrolei cuiuſdam hiſtoria, & uis admirabilis.

Braſa. opinio improbata.

Mumiæ confutatio.

Digitized by Google

MVMIA.

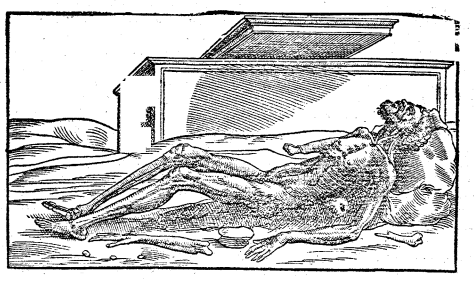

*& ſuæ gentis Mauritani uterentur. Quo fit, ut Braſauoli ſententiam non probandam exiſtimem, quod ſcilicet uulgaris Mumia bituminis loco in componendis medicamentis ſubſtituatur. Nanque Mumia præterquam quod eſt (ut puto) ſyncerum piſſaſphaltum, uel aſphaltum pice miſtum, concepit defluentem humorem, qui continuo è cadaueribus in ſepulcris liquatur. Ex quo credendum eſt, eam non parum ſuam immutaſſe naturam. Porrò ſcitus ducerem Galenum, & Paulum conſulere, qui in ſuccidaneis, ſi deſit aſphaltus, picem liquidam ſubdunt. Cæterùm notare conuenit Serapionem Mumiam Dioſcoridis piſſaſphalto adiecisse, ut quæ aliquam inter ſe cognationem haberent, abinuicem non diſungeret: non enim erat neſcius, huiſcemodi cadauera piſſaſphalto impleri, quemadmodum myrrha, croco, aloë, ac etiam balſamo ſimul admiſtis implebantur: quæ ueram tractu temporis conficiebant mumiam, cuius meminit eiuſdem capitis initio, his uerbis. Mumia ſepulcrorum fit è myrrha, aloe, 30
aliiſq; rebus his additis, & humiditate, quam exudant humana corpora. Veruntamen hac noſtra tempeſtate in Italiam haudquaquã aduehitur: quippe quod hac miſtione nulla earum regionum cadauera præter nobilium, ac diuitum condiantur: & hi quidem ſepulcra habent ſibi conſtituta, diligenterque occluſa. Idcirco non ita facilè iſtorum corpora ſurripi poſſunt à mercatoribus illuc profectis, ut minori tum difficultate, tum ſuſpicione auferri poſſint pauperum, & ignobilium, aſphalto pice miſto, uel ipſo piſſaſphalto confarcta. Ideoque apertiſſimè falluntur, qui pro legitima Mumia arefactam iſtiuſmodi cadauerum carnem aſſument, non autem eorum infarctum, ueluti ſeplaſiariorum quàm plurimi, qui carnes & oſſa contundunt, eaq; medicamentis admiſcent, quæ mumiam expoſcunt. Neceſſum igitur eſſet legitimam mumiam expetentibus ut in hoſpitalibus noſtris cadauera obeuntium aloe, myrrha, & croco repleri curarent, eamq; deinde ſuo tempore eximi. Hanc tamen noſtram ſententiam pluribus refellere contendit Petrus Bellonius Cenomanus, uir ex eo fortaſſe peritus iudicandus, quòd pro*
Bellonij opinio exploſa. *fiteatur ſe Aſiam, Græciam, Syriam, Aegyptum, & Arabiam peragraſſe. Quippe qui putet, non aliam eſſe Mumiam apud Græcos, & Arabas, quàm piſſaſphaltum. Sed quod eius argumenta non ſint tanti momenti, ut oppoſitum nobis perſuadere poſſint, & quòd potius idem hallucinetur, in epiſtolis, quas conſcribere inſtituit, adiuante Deo, latius oſtendam. Vbi etiam plurima eius errata attexemus, quæ in libellis, quos tum de medicamentis cadauera ſeruantibus, tum de reſiniferis arboribus, tum etiam de piſcibus condidit, legendo adnotauimus. Quandoquidem noſtrum in primis inſtitutum non eſt in his commentarijs noſtras ad unguem tueri ſententias, atque aboriginibus, quibus notati erimus, nos uindicare, ſed quantum poſſumus materiam medicam à mendis expurgare,*
Mumię uires. *eamq; illuſtriorem reddere, & in priſtinum candorem reſtituere conamur. Porrò Mumia, de cuius uiribus iam nobis diſſerendum eſt, (ut Arabes tradunt) quàm plurimis pollet facultatibus: ſiquidem ſecundo ordine tam ſiccat, tum excalfacit: capitis dolores frigiditate obortos abſque humorum præſentia mulcet. Medetur hemicraneæ, paralyſi, oris diſtractionibus, comitalibus, nertiginoſiſque, ſi ex amaraci aqua naribus immittatur. Leucoij oleo, ſiue hyoſcyamino grani pondere ſubacta, ad aurium dolores frigidos utiliter in earum concauitatem infunditur. Prodeſt quatuor granorum pondere ex thymbræ decocto reſoluta, gulæ cruciatibus. Epota ex zizyphorum, hordei, & myxorum decocto tribus diebus continuis, tuſſientibus opem non modicam præſtat. Granorum item quatuor pondere ſumpta ex aqua menthæ cordis affectus removet: cum decocto uerò cumini, ammi, & cari, tum uentriculi, tum inteſtinorum flatus diſcutit. Bibitur utiliter ab alto denolutis ex ſiliquæ Aegyptiæ medulla, additis Lemnia ſphragide, & rubiæ radice. Hauſta trium, uel quatuor granorum pondere ſingulorum inhibet, ſi tamen ex cumini, & apij decocto aſſumatur. Erinis impoſita, additis moſcho, caſtore, caphura, & oleo balanino, naribus commodè inditur ad diuturnos capitis dolores: præſertimq; cum, adhibitis aliis, contumax morbus non ſoluitur. Gargarizatur cum oxymelite aduerſus anginam: & ad lienis affectus ex eius decocto utiliter bibitur: & contra lethalia uenena ex decocto tribuli marini, & fœtidi laſerpitij gummi iuuamento non modico ſumitur. Item ex mero contra ſcorpionum ictus bibitur, ictuſq; locis cum recentibus*

ti bubulo butyro utiliſſimè imponitur. Aſtringit mumia illita externa ſanguinis proſtuuia, pota uerò interna: proindè peritilis ad cruentas excreationes. Ex caprillo lactè pota opitulatur exulceratæ ueſicæ, internis penis deſquamationibus, & urinam ægrè continentibus. Non deſunt qui credant, humanorum cadauerum oſſa in pulueremredacta, & in potu exhibita uarijs corporis languoribus prodeſſe, os ſuum uicuique membro tribuentes. Quod penitus refellendum non eſt: ſiquidem ipſe pluries uidi in comitiali morbo cranium humanum in pulueremredactum maximè profeciſſe, ſicuti etiam calculoſis renibus, & eorum doloribus. Sed ad Bitumen redamus, à quo nos penè diſiunxerat mumia, ne à noſtro inſtituto recedamus. Huius meminit Galenus lib. XI. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Bitumen, unum & ipſum eſt ex iis, quæ in aqua marina proueniunt, & in alia quapiam, quæ non eſt marinæ diſſimilis, ut in Apolloniæ Epiri, & per alia id genus loca, multis aquis ſponte naſcentibus, ceu ſpuma quædam innatans hoc medicamen reperitur, & molle quidem eſt, dum innatat, poſtea uerò reſiccatum pice ſicca durius efficitur. Optimum uerò bitumen in mari, quod mortuum uocant, prouenit. Eſt autem id ſtagnum ſaliſſimum in cœle, hoc eſt caua, Syria. Cæterum medicaminis ipſius uis eſt tum reſiccatoria, tum excalfactoria in ſecundo ordine. Meritò itaque eo utuntur & ad glutinationes uulnerum cruentorum, & ad alia omnia, quæ exiccari debent cum modica excalfactione. Bituminis hiſtor. & uir. s ex Galeno.

Nomen eius Græcum eſt ἄσφαλτος: Latinum, Bitumen: Arabicum, Hafral ieudi, ſiue Chefer alibend: Italicum, Bitume, & Aſphalto: Germanicum, Iudenleim. Πισάσφαλτος uerò ſic Græcis, dicitur, ut Latinis Piſſaſphaltum: Arabibus, Mumie, Muniay, ſeu Mumia: Italis, Piſſaſphalto: Hiſpanis, Cera de minera. Nomina.

Κυπαρίσσος. CVPRESSVS. CAP. LXXXVI.

CVpreſſus refrigerat, & aſtringit. Cuius folia ex paſſo, & exiguo myrrhæ pota, ueſicæ rheumatiſmi, & urinæ difficultati auxiliantur. Pilulæ autem ex uino tuſæ in dyſenteria, alui fluxione, tuſsi, & orthopnœa, aut ſi reijciatur ſanguis, conuenientiſsimè bibuntur: earum decoctum eoſdem præbet effectus: [a] [tuſæ cum fico duritias emolliunt, nariumq; polypo medentur: in aceto coctæ, & cum lupinis detritæ ſcabros ungues eijciunt: hernias inteſtinorum prolapſu erumpentes illitu reprimunt. Folia eadem præſtant.] Pilulæ cum arboris coma ſuffitæ, culices abigere exiſtimantur. Folia trita, & impoſita uulnera conglutinant, ſanguinem ſupprimunt: trita ex aceto capillum tingunt: illinuntur perſe, aut cum polenta ignibus ſacris, ulceribus quæ ſerpunt, carbunculis, & oculorum inflammationibus: admota cum cerato ſtomachum corroborant.

a Cóclusa nõ legit antiquũ manu ſcripti exemplar. ſed meum, & Cæſ. hæc omnia habent.

CVPRESSVS.

Cupreſſi hiſtoria.

TAmeſi Cupreſſus arbor notiſſima ſit in Italia: quin etſi uulgaris ſint notitiæ eius fructus, quos tam Græci, quàm Latini conos appellant; attamen cum nihil de eius hiſtoria memoriæ prodiderit Dioſcorides, ut lectorib. undequaq; ſit ſatisfactum, hic nobis de ea diſſerendum eſt. CVPRESSVS *itaque duum eſt generum. Quorum alterum mas eſt, alterum fœminam appellant. Hæc metam in faſtigium acuminatam ducens, illa uero ramos in latum ſpargens. utraque procera eſt planta, recta, ramos in ſummitate tantum habens. Folijs eſt Sabinæ bacciferæ uiridioribus, ac longioribus. Conos edit ter in anno, lariceis ſimiles, craſſiores tamen, duriores, compactiores, ſpecioſioresque, in quibus ſemen. Fundit caudex reſinam, ſed modicam, Terebinthinæ haud abſimilem & facultatis ferè eiuſdem. Ligni materies ſolida, compacta, & odorata, ſantalorum ferè modo. Aduena igitur quondam fuit Italiæ Cupreſſus, & difficilimè naſcentium, natúque moroſa, ut quæ in educatione plurimum diligentiæ expetat, & præſertim in locis, ubi ſuapte natura non prouenit. Tradiderunt ueteres cupreſſum Diti ſacram: & ideo funebri ſigno eius ramos ante domos ponere ſolebant, ubi aliquis defunctus iaceret. Ex quo more creditur eius umbra infauſta, nec quidem gratioſa. Cupreſſi patria, ac proprium natale ſolum Creta inſula eſt. nanque inubi quocunque loco terra moueatur, ſubactáq; ſit, niſi ſerantur alia, hæc ſua ſponte gignitur, atque protinus emigrat. In Idæis etiam montibus, qui ad Troadem ſpectant, non appellato ſolo, Cupreſſus numeroſa ſponte proſilit. Quod admiratione non uacat, alibi non niſi tempore, & perquàm diligenti cultura prouenies, & cultorem magnopere faſtidiens. Odere cupreſſi flumina, lacus, omneſq; aquoſos tractus, quo fit, ut in eiuſmodi locis ſatæ confeſtim inareſcant. Quod ſi rectè ſciuiſſet Adamus Lonicerus, non tam facilè (ut pu*

Adami Lonicerilapſus.

[a] ſcripſiſſet, cupreſſum humidis gaudere locis. Aſpernantur & ſimum, quo etiam, ſi circumfoſſura implicatur, non

non multo pòst tempore pereunt. Mira eſt Cupreſſi fœcunditas: etenim triſera eſt. colliguntur eius coni menſibus Ianuario, Maio, & Septembri. Semen ijs innaſcitur, granis adeò puſillis, ac minimis, ut atomis comparari poſſit: ob id enim ægrè perſpicitur. Non omittendum naturæ miraculum, ex tam paruo ſemine gigni tam proceras arbores. Semen mirè formicis expetitur, ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo abſumi natalem tantarum arborũ. quo fit, ut fructiferæ Cupreſſi nunquam formicis ſint deſtitutæ. Cupreſſus perpetua coma uiret, eiuſq; materies nec cariem, nec uetuſtatem ſentit, ut etiam cedri ebeni, loti, taxi, buxi, & oleæ. Proinde ueteres non aliam ob cauſam ex cupreſſina materie ſimulacra ſculpebant, niſi quòd ad æternam diuturnitatem permanſura putarent, ueluti Romæ illud Ionis in arce. Fert & Cupreſſus liquidam reſinam larignæ ſimilem, ſapore uerò acerrimam. Reliqua ſemina tradunt, foliis cupreſſi tuſis ſi miſceantur, à nermiculis quibuſcunque non tangi, neque erodi. Lignum autem (ut aiunt) nulla temporis diuturnitate ſuaueolentiam exuit. Conorum decoctum ex aceto paratum dentium dolores mulcet, ſi eo ſæpe os colluatur. Idem quoque præſtat foliorum decoctum. Hoc quoque medicamento uitiligines curantur. Eorundem & mulorum unguium cinis, oleo Myrtino exceptus ualet illitus ad capillorum defluuium. Idem (ut Marcellus inquit) impari numero minutiſſimè triti, & ex uino uetere hauſti, tuſſim potentiſſimè leniunt. Recentes, uiridesq; coni hernioſos magnopere iuuant, ſi eorum decoctum ex uino uetere paratum, quotidie affecti hiberint trium unciarum pondere. Interim tamen ſolia cupreſſi trita teſticulis illinenda ſunt. eſt enim hoc auxilium multis experimentis comprobatum. Idem præſtant tenera arboris germina commanſa, ita ut eorum ſuccus deglutiatur. Sunt qui puſillam cupreſſum, nonnullis etiam Cipreſſo uulgo dictam, abrotonum fœminam uocent, à ſimilitudine, quam hæc cum arbore in multis habet. Idcirco nec fortaſſe aberraret, qui certo crederet, Plinium libr. XXIIII. capite XV. de chamæpariſſo herba differentem, de hac intellexiſſe: præſertim cùm tradat, ipſam ex uino potam contra ſerpentium omnium uenena, ſcorpionumq; ictus pollere: ſiquidem & noſtra hac ætate plerique abrotonum fœminam ad idem uſurpant. Quod item ad alui tineas necandas bellarijs immiſcent, ut arte pueros ad comedendum alliciant. Hetruſci hanc Santolina uulgò nominant, de qua cùm libro tertio in abrotoni mentione nobis latius ſit diſſerendum, hic plura dicere ſupernacaneum eſſet. Cupreſſi meminit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Cupreſſi folia, germina, pilulæ recentes, & molles magna uulnera conglutinant in duris corporibus rex quo clarum eſt, quòd reſiccandi uim habeat abſque inſigni acrimonia, aut caliditate, ſicut certè & guſtus teſtificatur. Apparet enim in ea leuis quidem acrimonia, ſed plurima amaritudo, multoq; etiam plus acerbitatis inſita planta. Tanta ei ineſt acrimonia caliditasque, quanta ſatis ſit deducendæ in altum acerbitati, ac nullam tamen mordicationem, aut caliditatem in corporibus efficiat. Proinde in alto latentes in flaccidis, putreſcentibuſq; affectibus humiditates innoxiè, tutoq; depaſcitur, atque abſumit: cùm quæ excalfaciunt ſimul, deſiccentque, eas quidem quæ contentæ ſunt, abſumant, cæterum acrimonia, & caliditate alias attrahant. Sic enterocelicos iuuat: ſiquidem exiccat, roburq; addit corporis partibus præ humiditate laxis, utpote cùm adſtrictio in altum ſubeat, deducente ipſa caliditate, quæ admiſta eſt, eum ſeruante modum, ut deducere quidem ualeat, non tamen mordicare queat. Quidam ea utuntur ad carbunculos, & herpetes polentæ miſcentes, tanquam abſumæ extra excalfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad eryſipelata utantur, admiſta nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoſo. Κυπάρισσος Græcè uocatur: Latinè, Cupreſſus: Arabicè, Saro, aut Seru: Italicè, Cipreſſo: Germanicè, Cypreſſen: Hiſpanicè, Cipres: Gallicè, Cyprez.

Cupreſſina reſina.

Cupreſſus puſilla.

Cupreſſi uires ex Gal.

Nomina.

[a Ἀρκεύθις. IVNIPERVS. CAP. LXXXVII.

IVniperi genera duo, altera maior, altera minor. utraque acris eſt. Excalfacit, & urinam mouet; accenſa ſerpentes fugat. b Baccarum nonnullæ nucis iuglandis magnitudine nonnunquam grandeſcere, aliæ nucem Ponticam æquare inueniuntur, rotundæ, odoratæ, in mandendo dulces, ſubamaræ, quæ arceuthides etiam id eſt, baccæ Iuniperi nominantur. Modicè calfaciunt, & adſtringunt, ſtomacho utiles: contra pectoris uitia, tuſsim, inflationes, tormina, & ſerpentium ictus efficaciſsimè bibuntur: urinam cient, unde ruptis, conuulſis, & uuluæ ſtrangulatui ſubueniunt. c [Folia acrimoniam habent: ideo tam ipſam, quàm eorum ſuccum ex uino contra uiperarum morſus illini, aut bibi prodeſt. Corticis cinis cum aqua illitus, lepras eximit.] d.

a Antiquus codex habet. περὶ Ἀρκεύθου μικρᾶς capit. περὶ Ἀρκεύθιδος μεγάλης in multis antiquis codicib. reperitur.

b Meum & Drag. τιμιώτατον δὲ καρπὸν ὁ μύρτις καὶ ἡ ρόα ποντικοῦ τὸ μέγεθος, ἀλίσκεται. ὁ δὲ κυάμου ἴσος. i. Profert fructum magnitudine nucis ponticæ, reperitur & fabæ æqualis. Sed Cat. primo loco habet καρὺα ſimpliciter: Secundo uerò καρὺα ποντικοῦ.

c Concluſa deſunt in meo, ſed Catacuz. habet.

d Cat. addit. τὸ δὲ ξύμμα τοῦ ξύλου ποδὸς ἀλίσκει. i. ramenta uerò ligni deuorata interficiunt. quin etiam addit alterum caput de Iunipero maiore hunc in modum. Ἀρκεύθου μεγάλη οἱ δὲ κυπάρισσον ἀγρίαν οἱ δὲ ὑπηβόου ὁμοίαν ζωγραφοῦσι, ἐοικυῖα δὲ καὶ αὐτὴ γνώριμος τοῖς θαμινοῖς, ἐμφερὴς κυπαρίσσῳ χαμαιπίτυι δὲ καὶ παραπλησίους τόποις ὡς δὲ πλεῖον ὠφέλειαν δὲ ἔχει τὸν αὐτὸν τῇ ἀφροκομίῃ. Id eſt. Iuniperus magna, quæ & Cupreſſus ſylueſtris & mneſitheos dicitur, Romanis Iuniperus, plurimis cognita, ſimilis eſt cupreſſo. Naſcitur plerunque aſperis & maritimis locis. Eaſdem habet uires cum prædicta.

Iuniperi conſideratio.

Reperiuntur Græci Dioſcoridis codices (ut etiam adnotatum reliquit Marcellus) in quibus Iuniperi caput prorſus deprauatum legitur, quibusdam additis, quæ Dioſcoridis doctrinam minimè ſapiunt. Siquidem nec Galenum, nec item Paulum Aeginetam, minusq; Serapionem, qui tamen uerbotenus Dioſcoridis ſcripta per capita ſingula refert, illud uſquam poſteritatis memoriæ prodidiſſe conſtat, quòd ſcilicet ramenta ligni Iuniperi epota homines perdant; præſertim cùm eius baccæ contra ſerpentium ictus efficaciſſimè deuorentur: bibatuque

IVNIPERVS.

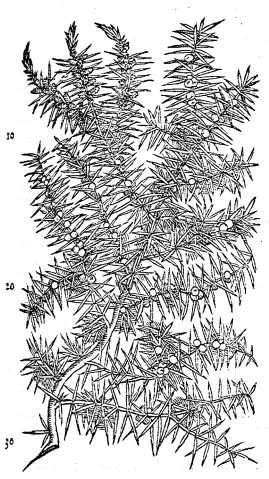

bibaturque, ac illinatur foliorum expreſſus ſuccus ad uiperarum morſus. Adde etiam quòd facto periculo id omnino falſum eſſe deprehendatur. Quare non modo non credendum, ſed ne cogitandum quidem, eiuſmodi ineptias à Dioſcoride ſcriptas: quin potius illi adſcriptas eſſe exiſtimandum. Siquidem cùm Oribaſius qui plantarum hiſtorias perquam diligenter ex Dioſcoride tranſcribit, Iuniperi hiſtoriam prætermittat, id quidem manifeſte indicat hæc omnia eſſe Dioſcoridi adulterina. Nam ſcripſiſſe Dioſcoridem, maioris Iuniperi fructum haberi nucis iuglandis magnitudine, alterius uerò nucem ponticam æquare, nihil eſt quod me adducat ad credendum, & præſertim cùm de re hac tam uariæ ſint lectiones. His ergo rationibus adductus, non temerè partem illam, utpote additiciam, ex hoc capite reſecandam duxi. Sed non deſunt recentiorum quidam, qui ut noui aliquid in medium afferre uideantur, Dioſcoridis Iuniperum contendunt, nil aliud eſſe quàm Theophraſti cedrum. & erroris in hoc Dioſcoridem accuſant. Sed ij potius uidentur ſomnia deſcribere quàm uera, ut facil. cuipiam palam fiet, qui diligenter Theophraſtum perlegerit. Habet enim is duo cedri genera, alterum lycium, alterum Phœnicium, de quibus in Iunipero nihil meminit Dioſcorides. Sed maiorem & minorem Iuniperum deſcribit. non lycium & Phœnicium ex Theophraſto, ut noui hi cenſores ſomniauere. Maior, & minor Iuniperi ſpecies in pluribus Italiæ locis reperitur. Tuſcia urbanas alit, quæ in proceram arborem aſſurgunt, uſurnturq; hæ frequentes in agro noſtro Senenſi: quarum fructus ſylueſtribus & craſſior, & dulcior habetur. Folio utraque eſt aculeato, coronarij Roſmarini effigie, anguſtiore tamen. Ligni materies ad centenarios annos incorrupta perdurat: proinde iuſſit Hannibal (ut Plinius tradidit lib. XVI. cap. XL.) templum Dianæ Epheſiæ Iuniperinis trabibus extrui, quòd per multas ætates eſſet duraturum. Igitur mirari non licet, ſi chymiſtæ aſſeuerant, carbonem Iuniperinum accenſum, & ſuo cinere obtutum ignem integro anno fouere. Profert ex ſe Iuniperus gummi maſtichæ ſimile, quod & Sandaracham, & Vernicem appellant. Hoc primum cùm mittitur, candido ſplendeſcit colore, ſeneſcens uerò in rufum abit. Porrò haud ignorandum eſt, hanc Arabum ſandaracham à Dioſcoridis ſandaracha perquam longè diſſidere. Nanque Græcis ſandaracha eſt foſſilis ad arſenici, ſiue auripigmenti genera referenda, erodens, & exitiale medicamentum, ut amplius in quinto libro, Deo duce, dicemus. Verùm hæc ſandarachæ nomenclatio in gummi Iuniperi inuecta fuit à medicis, qui Mauritanos ſecuti ſandarax Arabicum nomen (ſic enim Arabes Iuniperi gummi uocant) in ſandaracham conuerterunt. Quamobrem illud adnotandum eſſe uidetur, quòd ubi Arabes ſandaracha medicamentis inſerendâ eſſe præcipiunt, gummi Iuniperi immiſcendum intelligunt: ubi uerò à Græcis de ſandaracha fit mentio, foſſilis illa ruſa, & auripigmento ſimilis, eſt intelligenda. Non deſunt tamen qui uelint Mauritanorum Sandaracham non eſſe gummi Iuniperi, ſed Oxycedri. Quorum equidem iudicio auſim facilè ſubſcribere. etenim pauci admodum ſunt, qui non putent oxycedrum eſſe Iuniperum maiorem: adeò ut pleriq; uulgarium illam ab hac neſciant diſtinguere. Tradit Plinius lib. XIII. cap. XI. plura gummi genera, ubi gummi Iuniperinum ad nihil eſſe utile ſcribit. Cuius tamen frequens uſus in medicamentis contrarium indicat. Quippe hoc fimo cero, & oleo ex lini ſemine preſſo fit uernix liquidus: cuius eſt uſus ad illuſtrandas picturas, & ad nitorem ferri conciliandi: utilis etiamnum ad ambuſta, & præcipuus ad dolores, & tumores hæmorrhoidum. Siccus uernix, hoc eſt gummi Iuniperi (ut author eſt Serapio) deſtillationes ſuſpendit, menſium profluuia ſiſtit, ſinus exicat immiſtus, hauſtus uerò pituitam, quæ ueutriculo, & inteſtinis hæſerit: tineas & cætera uentris animalia necat. Neruorum reſolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur. Capitis diſtillationes ſuffitu diſcutit. Idem exceptus ſanguinis excreationes ſupprimit, & hæmorrhoidas fluentes illitus. Addito tum roſaceo, tum myrtino ſedis rimas coercet, & hiantibus frigore manuum, pedumq; ſciſſuris illitu ſuccurrit. In ſumma calfacit, & ſiccat primo receſſu. Sandaracæ igni admotæ fumus dentium dolores mulcet, ubi per infundibulum ad affectum dentem peruenerit. Eiuſdem puluis oui albo ſubactus, & fronti temporibusq; illitus, ſanguinem è naribus fluentem ſiſtit. Eſt & Sandaracha ceraginoſi mellis genus apud Plinium, qui de ea lib. XI. cap. VLT. ita ſcribit. Præter hæc conuehitur Erithace, quam alij ſandaracham, alij cærinthum uocant. Hic erit opium, dum operantur, cibus, qui ſæpe inuenitur in fauorum inanitatibus ſepoſitus, & ipſe amari ſaporis, gignitur rore uerno. hactenus Plinius de hac ante ipſum meminit etiam Ariſtoteles lib. IX. cap. XL. de hiſtoria animalium, Apes inquiens recondunt alterum quoq; cibarij genus cui duritiei, ceræ proxima, quod Sandaracham nonnulli appellant. Cæterùm oleum, quod ex Iuniperi materie (ut chymiſtæ dicunt) per deſcenſorium duobus aduerſis

Gummi Iuniperi.

Gummi Iuniperi uſus.

Sandaracha alia Plinij.

aduerſis fictilibus, tum pariter uitreis inſtrumentis elicitur, calidum ore contentum dentium dolores mirificè mulcet, ſi tamen frigida defluxione afficiantur. Fit ex baccis hoc longè præſtantius, odore perquàm iucundo, ſapore acri, & feruens. b arbor eſt coactæ breuitatis, quæ ſeſe magis in latitudinem fundit. huius folijs nonnulli pro ſuffitu utuntur. Altera tamaricis folio ſimilis eſt. Vtriuſque folia nomas ſiſtunt, collectiones illitu mitigant: quin & cum melle illita nigritias, fordesq; repurgant, & carbunculos rumpunt: cum uino pota ſanguinem per urinam eliciunt: partus appoſita extrahunt, & ſuffitu idem præſtant. Vnguentis calfacientibus immiſcentur, & priuatim c gleucino.

a καρυωμώτερον grauius olens Orib. legit.

b Meũ ἰσχυρόν ἡδὺ τὸ δένδρον. id eſt, eſt autem arbor robuſta. Sed Catecuz. κολοβὸν δὲ τὸ δένδρον. i. eſt autem arbor curta.

c In gleucini compoſitione apud Dioſcoridem nulla fit ſabinæ mentio,

Iuniperi facultates Matthiolo.

Pulchrũ experimentum.

Iuniperi vires ex Gal.

Nomina.

Iuniperi ſicculi pices hoc tantum auxilio ſanatos. Idem ſcabiem ſanat ubi eo affecti ſeſe perfundant. Paratur ex iuniperino ligno balneum admirabilis facultatis ad podagricos, hoc modo: Sumito ligni iuniperini, conciſi lib. xij. coquito in aqua in cortina magna, quouſque tertia tantum pars ſuperſit. Deinde decoctum una cum ligno in labrum proijcito. In hoc ubi deſcenderit æger, ſedeat umbilicotenus, & membra languida foueat. Atqui hunc præpurgatum eſſe oportet; Hoc enim balneo nonnullos podagricos in Boemia uidimus in lectulo iacentes, perpetuoq; dolore uexatos, qui adeo reualuerunt, ut expeditiores facti, ad negotia redierint, quoquo: bet ambulantes. Iuniperi & lauri cuiuſque ſeptenæ baccæ addita caſſiæ ligneæ uulgaris ſemidrachma, & cinnamomi drachma, ſi in Turturis uentrem integra omnia conijciantur, & Turtur deinde aſſatus, & gallinaceo adipe perfuſus, mulieri propediem parituræ,ueſperi alternis diebus, deuorandus præbeatur, prægnans facillimè puerpera fiet. Iuniperi meminit Gal. lib. vi. ſimpli. medic. ſic inquiens. Iuniperus, calida, & ſicca utrinque tertij ordines. At fructus ſimiliter quidem calidus eſt, ſed non ſimiliter ſiccus, uerùm in hoc primi fuerit ordinis. Arbor Græca uoce ἀνδρὰχλη dicta, Latina Iuniperus appellatur: Mauritanæ, Arconas, aut Archeras: Italica, Ginepro: Germanica, Wachholter, & Krametbaum: Hiſpanica, Enebro: Gallica, Geneure: Boemica Ialouuec. Eius autem gummi Græci uocant κόμμι ἀνδρόβιόν: Latini, Gummi Iuniperi: Mauritani, Sandarax: Itali, Gomana di Ginepro: Germani Verns: Hiſpani, Vernix: Galli, Vernix.

Βράθυς. SABINA. CAP. LXXXVIII.

Sabinæ conſideratio.

Sabina. Planta eſt denſa in latitudinem potius, quàm in longitudinem ſe ſe diffundens. Ramos edit flexiles, & fractu contumaces, folijs, ſquamis ve circunquaque ueſtitos. Duum eſt generum, alterum quidem fruſiferum, alterum ſterile. Sterilis, uulgaris eſt notitiæ: Folijs exit hæc cupreſſi ferè ſimilibus, ſed acuto, pungentiq; cacumine, grauiter olentibus, acribus, feruentibusque. Fructifera etſi non adeo uulgaris in Italia uiſitur, in Germania tamen frequens reperitur, ſponte proueniens. folio tamariſci; craſſiore tamen, minimè aculeato, nec adeo, ut alterius, grauiter olente, acrique. Differt hæc quoque baccarum colore, quæ in altera rubentes, in altera cæruleæ ſpectantur, ſed odore, ſaporeq; ſimiles. Cæterùm non deſunt imperiti, qui pro Sabina quandam herbam dodrantalem ſiccant, quæ quibuſdam in montibus pl urima naſcitur, folio tamaricis, licet nec odore, nec ſapore ſabinam referat. Hanc ſæpius exiſtimaui eſſe Selaginem à Plinio lib. xxiiii. cap. xi. commemoratam.

Selago Plinij.

Nunquc mihi ſelaginem eſſe affirmauit ſabinæ ſimilem. Olim ſelaginem contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum uitia ſuffitam prodeſſe. At tanta extitit tunc temporis ſuperſtitionum magorumq; uanitas, ueluti & hoc æuo apud pleraſq; gentium turbas uiſitur, ut ij nunquam ad ſelaginem legendam accederent, niſi prius Dijs ſacra feciſſent. Quin & eam inualidam omnino cenſebant, niſi dextra manu, & nudis pedibus legeretur. Cæterùm non deſunt qui bacciferam ſabinam, haud ſabinam eſſe contendant, hoc rã fallor, argumento, quòd hæc baccas proferat, quarum in ſua Dioſcorides non meminit. Vnde factum eſt, ut quidam putauerint, eam maiorem iuniperum eſſe, alij uerò thuiam, quam Theophraſtus memoriæ prodidit libro & cap. v. de hiſtoria plantarum. Verùm utrique, meo iudicio, in errore uerſantur: illi quidem, quòd hæc planta nec folio, nec flore, neque fructu, non materie, non odore, neque ſapore, non cæteris denig; notis iuniperum referat: hi uerò, quòd thuia, ut eſt auctor Theophraſtus, naſcatur apud Ammonis delubrum, atque in Cyrenenſi agro, forma cupreſſoſi ſimilis cum ramis, tum folijs, caudice, fructuque, uel potius ceu cupreſſus ſylueſtris. præterea quòd, ut idem ſcribit, thuiæ materies omnino incorrupta perduret, nihil eius radice criſpius ſit, atque ſimulacra ex ea antiqui ſculpere ſint ſoliti, quemadmodum ex cupreſſo, loto, & buxo. Hæc autem arbor conos ſeu galbulos non fert cupreſſi modo, ſed baccas: caudice non attollitur longo, ſed eo breui contenta eſt: materie non conſtat incorrupta ſolidaq; ſed caduca & fungoſa: non ut thuia peculiaribus locis gaudet, ſed ubiq; ferè locorum naſcitur. ut hinc maius atque euidentius diſcrimen in ijs plantis appareat, quàm ut illorum error, qui eas unam faciunt thuiam, pluribus explodi mereatur. Ideoque noſtris antigoniſtis mihi aſtipulandum non eſt, quòd noſtris non reſpondeant argumentis, ſed friuolis admodum nitantur coniecturis, ubi bacciferam ſabinam Thuiam facere nituntur. Sed dicant, ſi ſapiunt, quomodo, & quo pacto Thuia ex Mauritania, euolauerit in Germaniam, ubi in Tyrolenſi

Opiniones quorundã reprobatæ.

SABINA BACCIFERA. SABINA SINE BACCIS.

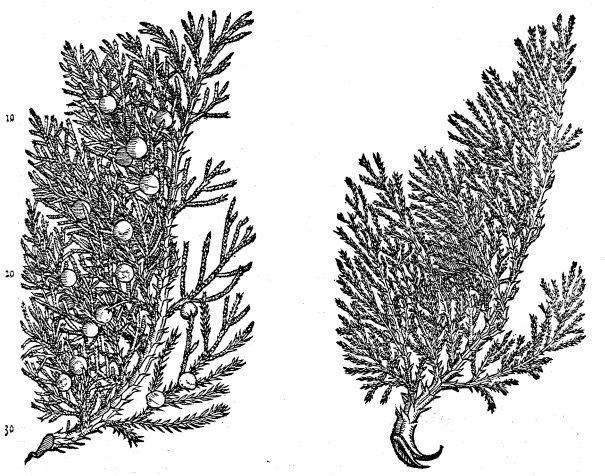

Tyrolenſi comitatu plurima baccifera ſabina prouenit. Hæc profectò ſomnia ſunt, ſapientium indignatio, riſus poſteritatis. Sed certè relinquitur, ut miremur eos, qui ſtirpem hanc, quam depicto exhibemus, ueram Sabinam eſſe inficiantur, cùm nullis careat notis ex ijs, quas illi Dioſcorides reddidit. Atqui illud nobis obijciunt, quòd Dioſcorides in deſcribenda Sabina nullam baccarum mentionem fecerit. id mehercule, quod legatur, non fecit. Sed quid dicent ij, ſi in quàm plurimis plantis ex ijs etiam, quæ ab omnibus legitimæ habentur, plures notæ, & eæ quidem præcipuæ, nonnunquam deſiderentur? quas nimirum Dioſcoridem omiſiſſe credendum eſt, uel quòd plantæ ea eſſent alioqui uulgo cognitæ, uel quòd omnes earum partes non ſatis exploratas haberet, uel alias ob cauſas, quas proſequi non eſt hic locus. quarum omnium aliqua facilè potuit eſſe, cur Sabinæ baccas non adnotatas reliquerit. Addam & id fortaſſe ex eo euenijſſe, quòd Sabina frequentior ſterilis occurrat, quàm fructifera. Atqui fructum proferre Sabinam teſtatur apertiſſimè Auicenna, illum ad uarium ſordidatem præferens, & ad menſes ducendos. Ex ijs igitur meritò colligendum eſſe arbitror, hanc noſtram Sabinam eſſe legitimam, ut quæ non ſolùm notis Dioſcoridis delineationi pulchrè reſpondeat, ſed etiam facultatibus. Porrò Petrus Bellonius de arboribus coniferis diſſerens, ijs ineptè ſatis, meo quidem iudicio Sabinam admiſcet: atque in ea deſcribenda, quam ſecundo loco ponit Dioſcorides, mihi non parum hallucinatus deprehenditur, quòd conſtanter affirmauerit ſe uidiſſe frequentiſſimum hoc Sabinæ genus in Amano & Olympo Phrigiæ montibus tota facie Iuniperum maiorem referens, magnitudine amygdalæ arboris maioris, foliis cupreſſo per omnia ſimilibus, baccis permaturitatem in cæruleo nigricantibus, & caudice reſinam ferente. Etenim Dioſcorides non tradit quæ ſit huius plantæ facies, & quæ magnitudo, ſed eam in foliis tantùm à priori uariare ſcriptum reliquit. Quod non alia de cauſa auctorem hunc feciſſe reor, quàm quòd ſciret nullum utriuſque eſſe in reliquis notis diſcrimen. Quare quòd alterum Sabinæ genus tota facie Iuniperum maiorem referat, magnitudine amygdalum arborem æquet, cupreſſum foliis prorſus æmuletur, & ex caudice reſinam fundat, ut Bellonius ſuum depingit, mihi quidem planè abſurdum uidetur. Sed quòd rem hanc turpiter confuderit Bellonius, uel ex eo manifeſtum eſſe puto, quòd quam plantam nunc Dioſcoridis alteram Sabinam aſſerit, eandem paulò poſt arborem illam conſtituit, quam Plinius lib. XII. cap. XVII. Brutam appellat, quaſi Plinius non meminerit utriuſque ſabinæ lib. XXIIII. cap. XI. Tantum quidam ſuis peragrationibus tribuendum eſſe putant, ut eos non pudeat ſæpe abſurda, & fabuloſa, & quæ cum ſummis & probatiſſimis authoribus pugnent, narrare ac ſcriptis tradere ut nouus alius quidam impoſtor facere ſolet. Neque certè id propterea dico, quòd peregrinationes damnem, quas ſemper, Galeni exemplo, utiliſſimas duxi ad legitima ſimplicia medicamenta cognoſcenda. Sed optarem, ut ij, qui multas regiones peragrarunt, illa tantùm in medium proferrent

Bellonij opinio abſurda.

Digitized by Google

proferrent, quæ essent rationi & ueritati consona, & ueterum scriptorum auctoritate comprobata. Quod si à Bellonio, qui tot terras se peragrasse profitetur, factum esset, nimirum eas laudes iure sibi comparasset, quæ rei medicæ inquisitoribus maxime debentur. Atque hæc obiter dicta sint. Quòd autem idem Bellonius primum Sabinæ genus eam arborem suspicetur, quam Theophrastus thuiam nominat, non miror: nam & alij idem sentiunt. Verùm quandoquidem hanc opinionem superius abunde (ni fallor) improbauimus, ideo hic non est ut plura addamus, atque idem repetere superuacuum esset. Præstat sabinæ pulueris cum adipe uaccino lactis mistus magno iumento ad manantia infantium capitis ulcera; quin etiam incensa fumus Gallinarum pituitam excutit, & graue dinem. Idem drachmæ pondere ex huiyri unciys tribus, & binis mellis sumptis mirificè asthmaticos iuuat. Datur quoque magno auxilio binæ succi sabinæ drachmæ, additis ternis seruipulis Chrysocollæ fossitiæ, & uini albi uncia, ægrè parturientibus, uerum dari non debet, nisi in maximis difficultatibus. Reliquum igitur est, ut Sabinæ uires reddamus, de quibus Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum disserit iis uerbis. Sabina ex numero est fortiter exiccantium, idq; secundum tres qualitates, quas in gustu præ se fert. similiter cupresso, nisi quòd ea & acrior est, & ut sic dixerim, magis aromatica, seu odoratior. Igitur huius, quam modo dixi qualitatis est particeps, nem acrimoniæ consistentis in temperamento calido, præterea amaritudinis, & adstrictionis obscuris, quam in cupresso. Siquidem quantò magis acrimonia superat, tantò etiam potentius digerit. Itaque glutina re nequit ob siccitatis, & caliditatis robur. nam utriusque illi tantum inest, ut etiam tendat, & inflammationem afferat. At putredinibus similiter cupresso accommodari potest, maximè ubi rebelliores fuerint, & diuturniores. nam hæ citra noxam uim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra sint reddita, & admodum sordida, ea cum melle expurgat: carbunculos item soluit. Porrò essentiæ tenuitate menses quoque prouocat, ut si quid aliud, & sanguinem per urinas mouet. Fœtum etiam uiuentem interficit, & mortuum eiicit. Esto autem hoc medicamen tertij ordinis, tum excalfacientium, tum desiccatiuum ex numero eorum, quæ uel maximè tenuium sunt partium. Et hoc utique nomine unguentis inditur, et maximè gleucino, & in multas antidotos iniicitur. Quidam uerò etiam cinnamomi uicesuplum eius subijciunt. Esti enim extenuandi, & digerendi facultatis si quorum fuerit.

Sabinæ uires ex Galeno.

Nomina. *Bpdbus Græcè, Sabina Latinè uocatur: Arabicè, Abel, Abbel, seu Alharar: Italicè, Sabina: Germanicè, Seuenbaum: Hispanicè, Sabina: Gallicè, Sauiniera, aut Sauinier. Boemicè Klasterska Chmoyka.*

Κέδρος. CEDRVS. CAP. LXXXIX.

a Catacuz. Κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται. Καστὸν δ' ἔχει ἀκαπνὸν κυπαρισσῶ μακρῷ πολὺ μέγεθος μὲν παρὰ πολὺ λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ ἀκανθώδης ὡσαύτως ἀρκεύθου. φέρεται καὶ τοῦ μεγέθους μέσης πυκνῆς id est, CEDRVS arbor magna est, ex qua cedria colligitur, fructum producit uelut cupressus, maiorem tamen ut plurimum. Reperitur & alibi cedrus parua aculeata, similar Iuniperi, ferens fructum magnitudine myrti rotundum.

Cedrus arbor magna est, ex qua picem colligunt, quæ cedria uocatur. Iuniperi modo baccas parit, baccarum myrti magnitudine, rotundas. Cedria optima est crassa, perlucida, grauis odoris: quæ dum effunditur, guttatim non dissipata coit. Cui ea uis inest, ut defuncta corpora conseruet, & uiuentia corrumpat: qua ex causa mortuorum uitam aliqui eam appellauere. Vestimenta quoque, & pelles eximia calfaciendi, & siccandi dote, corrumpit. magni ad ocularia medicamenta usus: quippe illita oculis claritatem affert, albugines cicatricesque detergit: instillata autem cum aceto, uermes aurium necat: cum hyssopi decocto infusa sonitu, sibilosq; sedat: cuius dentium indita eos frangit, & dolores leuat: idem facit cum ex aceto colluitur: perunctо ante coitum genitali, concipiendi uim adimit: anginæ ea peruncturtur, tonsillarum inflammationibus auxilio est, lendes, pediculosq; illitu enecat: cerastæ morsibus cum sale imposita subuenit: contra hausta leporis marini uenena, in passo sumpta, auxiliatur: in elephantia aut linctu, aut perunctione proficit: pulmonum ulcera purgat, & si cyathus eius absorbeatur, perfanat: uermes, & tineas subter indita necat, & partus extrahit. Fit & oleum à cedria separatum dum coquitur, uellеribus supra halitum eius expansis, ut in pice. Eiusdem ad omnia usus: priuatim uehementer perunctum, scabiem quadrupedum, canum, boumq; perfanat: ijsq; inhærentes ricinos enecat, & ulcera, quæ ex tonsura acceperunt, ad cicatrices perducit. Cedrides cedri fructus uocantur. Calfactoriam uim habent: stomaco aduersantur: auxilio sunt tussi, conuulsis, ruptis, stranguriæ: menses ciunt ex polline piperis poti; contra hausti leporem marinum in uino sumuntur: serpentes fugantur, perunctо ex adipe ceruino, aut medulla, corpore. In antidota adduntur. † Fuliginem, quomodo ex pice, congeri oportet: quæ eandem, quam picea fuligo, uim præbet,

Fœti:

Digitized by Google

CEDRVS PHOENICIA.

CEDRVS LYCIA.

FEcit deprauata Dioſcoridis lectio, & ſcriptorum negligentia, ut non ſolum is author multis in locis à recentioribus erroris reprehendatur, ſed ut rei herbariæ indagatoribus multum acceſſerit negotij in agnoſcendis, demonſtrandisq; ipſius Dioſcoridis plantis. Id quod in Cedro accidiſſe uidemus, cum non deſint recentiores, qui in deſcribenda minori Cedro toto cælo aberraſſe Dioſcoridem dicant: quippe qui ſcripſerit magnam cedrum baccas edere iuniperi modo rotundas hæ carum myrti magnitudine. Hoc idem nobis quoque magnum faceſſebat negotium donec clariſſimus uir Augerius de Buſbecke Flander, qui ſeptem annis, Cæſaris Ferdinandi, apud Turcarum Imperatorem, oratorem egit, ad nos rediit. Siquidem is antiquum Dioſcoridis exemplar habuit ab Antonio Cratacuzeno Conſtantinopolitano uiro optimo acceptum, cuius teſtimonio mihi iam compertum eſt, ne minimùm quidem unguem in deſcribenda Cedri hiſtoria à ſcopo aberraſſe Dioſcoridem. Id quod doctiſſimo Augerio uniuerſa poſteritas referret acceptum. Exemplar enim illud ſic habet κέδρος δένδρον ἐστι μέγα ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται. κάρπον δὲ ἔχει ὅμοιον κυπαρίσσου μακροτερὸν μὲν παρὰ πολὺ λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ ἀκανθώδης ὅμοιον ἀγρίᾳ ὄξυᾳ φέρουσα καρπὸν μέγεθος μύρτου περίπου. Id eſt, Cedrus arbor magna eſt, ex qua cedria colligitur. fructum producit uelut Cupreſſus, maiorem tamen ut plurimum. Reperitur & alibi Cedrus parua, aculeata inſtar Iuniperi, ferens fructum magnitudine myrti, rotundum. Quibus manifeſtò palam eſt, utriusque cedri hiſtoriam rectè ſcripſiſſe Dioſcoridem, quemadmodum Theophraſtus, & Plinius, qui maioris cedri duo genera facit lib. XIII. cap. V. ubi ita ſcribit. Et maioris cedri duo genera. quæ floret, fructum non fert: fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. ſemen eius cupreſſo ſimile. Quidam cedrelaten uocant. Ex hac reſina laudatiſſima. materiæ uerò ipſi æternitas. itaque & ſimulacra deorum ex ea factitauerunt. Et libro. XXIIII. cap. V. idem inquit. Cedrus magna, quam cedrelaten uocant, dat picem, quæ cedria uocatur. hactenus Plinius. Qui fortaſſe non ineptè magnam cedrum cedrelaten appellauit, quoniam cedri arbores, quæ in monte Libano proueniunt (ut mihi retulerunt amici, qui uniuerſam ferè Syriam peragrarunt) tota facie abietem referunt. Abies autem Græcis ἐλάτη dicitur. undæ cedrelate poterit cedrabies Latinè reddi. Arbor hæc (ut ijdem mihi narrarunt) adeò magna & procera eſt, ut nuſquam arborem ſe uidiſſe affirment, quæ cedrelaten magnitudine excellat. Cortice ueſtitur læui & glabro, ea parte excepta, quæ à terra ad primos uſque ramos attollitur: hæc enim aſpera cernitur. corticis color eſt ceu loti arboris. Rami ab imo uſque ad cacumen ferè in rotæ modum per internalla caudicē cingunt, & ſpatiantur: qui tantò minores uiſuntur, quantò ſuperius eruumpunt. hinc eſt; quod eminus conſpecta arbor pyramidis faciem repræſentat. Folia illi capillata aſſignant, ueluti larici, uel pino, breuiora tamen, & minimè aculeata. id quod etiam teſtatur Plinius lib. XVI. cap. XXIIII. Conos profert piceis æmulos, uerùm breuiores, craſſiores, duriores, & uegetiores, ut ex eius imagine quiſpiam uidere poteſt, pediculo pertinaciter inhærentes. in quibus ſemen includitur cupreſſo ſimile, ut Plinius tradit. Caudex reſinam fundit albam, & liquidam: ſed tractu temporis, ſolis feruore in grumos concreſcit. Sunt qui aſſerant, harc cedrum duplicem reſinam ferre, atque alteram intra corticem uomicæ modo coaceruari, ut abiegnam lacrymā in abiete oriri ſuperius diximus: alteram uerò extra corticem emanat. utranque ab arbore cedriam nominant. Hæc ſunt, quæ de magna cedro à peregrinis accepi. Porrò Cedrus cor habet

Cedri arboris conſid.

Cedri hiſtoria Dioſcoridi reſtituta.

Cedri maioris hiſtoria.

Digitized by Google

bet duriſſimum, ac odoratum, colore perinde rubens, atque larignum. Tota cedri materies duriſſima. quam ob cauſam credidere maiores, eam neque cariem, neque uetuſtatem ſentire, ſed æternam eſſe. Qua etiamnum ratione ductus Salomon Hebreorum rex dei optimi maximi templum Hieroſolymis ex cedri materie extruendum curauit. Ex ea quoque priſci ſimulacra factitarunt, exiſtimantes tantam illis ineſſe diuturnitatem quantam marmoreis, aut metallicis. Cedri materies optima nauigijs non modò extruendis, ſed & palatiorum, & arcium fabricis conueniens: quippe quoniam incorrupta quaſi in perpetuum perdurat. Cedrus ſaxoſis & frigidis locis gaudet, & montes amat præ cæteris tractibus. Perpetua coma uiret, quæ ſi cæſtretur, decacuminata demoritur, nec unquam inde regerminat, ut pote & cupreſſus, pinus, larix, & aliarum plures. In Ægypto ac Syria (ut Theophraſtus & Plinius narrant) reges inopia abietis cedro ad claſſes feruntur uſi. Maxima ea in Cypro traditur ad undecimemem Demetrij ſucceſſa, centum triginta pedum longitudinis craſſitudinis uerò ad trium hominum complexum. Cedri huiuſce maioris ramum unà cum fructu, è Libano Monte allatum, cuius hic imaginem damus, miſit ad me Verona Franciſcus Calzolarius pharmacopeus, ab Aurea Capana, uir quidem rei plantariæ ſtudioſiſſimus. à cuius icone edocti, qui medicam materiam colunt, facilè intelligent, quàm magno ducantur errore, qui noſtratem laricem, Cedrum hanc magnam eſſe contendunt. Cæterùm minoris cedri binæ item ſpecies ſunt (ut prædicti auctores teſtantur) Lycia, & Phœnicia, iuniperi ſimilitudine differunt folio: nam Phœnicia folium habet iuniperi, durum, ſpinoſum, acutum, & ob id oxycedros appellatur. Lycya uerò folio conſtat minore, frequentiore, longè minus aculeato, ut ita iuniperum paruam quadantenus referat: cortice obducitur ſubrubro, & ramos emittit lentos, utilium inſtar. Vtraque omni tempore fructum gerit: uerùm in oxycedro maior & pulchrior ſpectatur. Phœnicia cedrus frequentiſſima naſcitur in Iſtria, atque etiam in nonnullis lapidiæ locis, iunipero admodum ſimilis, nec niſi fructu differens, maiore, rubente, ac dulci: quo tamen eam incolæ à iunipero neſciunt ſecernere. At cùm ipſe oxycedri ramuſculo eſſem donatus à Georgio Keffingero primario prouinciæ Carniolæ medico, qui illum ex Peſino Iſtriæ oppido ſecum attulerat, rubetibus baccis undique refertum, eaq; in memoria haberem, quæ apud Theophraſtum, Galenum, ac ueteres alios legeram, mihi quidem fructum intuenti ſtatim inclinauit animus, hanc plantam minorem eſſe cedrum. Etenim (ut memorant ſtirpium ſcriptores tum ueteres, tum recentiores) difficile admodum eſſet dignoſcere oxycedrum à iunipero, niſi huic cæruleus, pumilusq; illi nerò flauus rubenſve, ac grandior fructus ineſſet. Eam igitur plantã, quam in Iſtria naſci diximus, & cuius hic effigiem damus, non maioris cedri genus ullum, ſed minoris ſpeciem eſſe cenſemus, nominatam Phœniciam, quæ & oxycedros uocatur. De Lycia autem cedro quid ſentirem, uel quam plantã pro ea in medium proferrem, hactenus non habui, ut quæ mihi planè incomperta eſſet. Sed hoc anno, dum Pragæ Bohemorum agro, plantã mihi oſtendit Adamus Leonorus ſpectatæ doctrinæ, & magnæ ſpei iuuenis, ex quibuſdã Morauiæ montibus à quodã uulgari herbario pro Sabina allatam. Vt autẽ ille hanc uerã cedrum Lyciam adinuenit, & pro ea mihi demonſtrauit; ita mibi eius cognitionem illi acceptam referre iucundum eſt: atque ideo ipſam picturã, quam hic damus, exprimere curaui. Huius plantæ folia ſi digitis atterantur, ſuauiſſimum ſpirant odorem, illi quadantenus ſimilem, qui in pinorum ſtrobilis percipitur. Ea baccas profert, longè tamen minores quàm altera, quæ in ramuſculorum tantum cacuminibus prodeunt. Hæ non ſecus ac illæ primo exortu uirent, mox flaueſcunt, denique rubent ubi plenè maturuerint. Saporem habent ſubamarum, atque non obſcurè odoratæ ſentiuntur. Manat ab arbore magni cedri (ut ſuprà dictum eſt) etiam reſina, quæ propriè Cedria dicitur, utilis ad multos in medicinæ uſus. Sed hanc ad nos non adferunt Cyprij, neque mercatores, qui ex Syria mercimonia conuehunt: tametſi regiones illæ plurimis (ut aiunt) cedris maioribus ſcateant. Petrus Bellonius lib. III. de medicato ſumere, item libro de coniferis arboribus putat non modò cedrum Cedriam fundere, ſed & piceam, tedam, laricem, cupreſſum, iuniperum & betulam. Quinetiam idem ſuis malè excogitatis cedrijs eas omnes facultates aſſignauit, quas Dioſcorides, Galenus, & alij quàm plurimi auctores cedriæ duntaxat reddiderunt: adeò ut magno ac ridendo errore dixerit ſuas haſce cedrias defunctã corpora conſeruare, quemadmodum ea conſeruat legitima cedria. quæ idem quoque uelit, quòd picea, pinus, larix, cupreſſus, iuniperus, & betula nullis prorſus inter ſe facultatibus differant. Neque certè alia uidetur mihi auctoritate uel ratione ductus, ut in hanc inerit ſententiam, quàm hac, quod ſcripſerit Plinius lib. XVI. cap. XI. picem in Syria cedrium uocari. Sed quòd Bellonius maximè hallucinetur, utpote qui Plinium non rectè intellexerit, ex uerbis Plinij, quæ modò ſubijciam, ſatis, ut puto, manifeſtum fiet. Pix, inquit, liquida in europa è teda coquitur naualibus muniendis, multoſque ad alios uſus. Lignum eius conciſum furnis undique igni extra circundato feruet. Primus ſudor aquæ modo fluit in canali. Hoc in Syria cedrium uocatur. cui tanta uis ineſt, ut in Ægypto corpora hominum defunctorum ea perfuſa ſeruentur. Ex ijs Plinij uerbis non aliud (meo quidem iudicio) intelligi poteſt, quàm quòd Syri liquorem illum cedrium uocauerint, quoniam olim ij ex cedro tantùm picem ſuam conficiebant, ut ea in Europa è teda fit. Quòd autem pix ex cedro paretur, authores eſſe poſſunt Dioſcorides, Galenus, & Plinius: non tamen contra quòd cedria ab alijs reſiniferis plantis defluat. Adde quòd à ueteribus, nempe Theophraſto, Dioſcoride, & Galeno, nuſquam (quod equidem ſciam) memoriæ proditum eſt, reſinæ aut picis genus ullum defunctã corpora conſeruare, & uiuentia corrumpere, præter cedriam, de qua omnes illi id ſcriptis tradiderunt. Ex quo abunde conſtare arbitror, Plinium quidem loco citato de pice tantùm cedri ſcripſiſſe, Bellonium uerò in hoc ſimiliter hallucinatum fuiſſe, atque in alijs pluribus rebus, ut aliquando, Deo iuuante, latius oſtendemus. Cæterùm uariat in Dioſcoridis codicibus de cedria lectio. Quippe uulgata ἔχουσι τὴν ὀσμὴν habet, id eſt grauis odore, cùm tamen antiquiſſimus codex manu ſcriptus habeat ἔχουσι τὸ ὀσμᾶν, id eſt uehemens odore. quod indicat cedriam eſſe uehementer odoratam, non autem grauiter olere. Quod etiam maximè teſtatur Virgilius libro VII. Aeneidos his uerſibus de Circe canens.

Cedri minoris genera.

Bellonij opinio falſa.

Proxima

Proxima Circææ raduntur littora terræ,
Diues inacceſſo ubi ſolis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu, tectiſq; ſuperbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenues percurrens pectine telas.

Gummi cedri meminit Fuchſius libro illo de componendis medicamentis, quem poſtremò locupletatum excudit, in compoſitione Mithridatis: proq; eo, quando non poſſit inueniri, lacrymam abietis ſubſtituendam præcipit, ratus utique eandem utrique facultatem ineſſe. At ego quidem Galenum ſecutus malim Iudanum ſubſtitui, donec ab aliis aptiora proferantur, quorum meliori iudicio ſubſcribendum ſit. Fuch. opinio.

Eſt etiam (ut Plinius inquit lib. 13. cap. 15.) aliud cedri genus, quod in Atlante Mauritaniæ monte, quadam in peculiari ſylua prouenit. Arbor eſt cupreſſo ſeminæ, etiamnum ſylueſtri ſimilis, folio, odore, caudice. Huius exiſtimatio ſumma menſarum cauſa eburneis pedibus ſubiectis. Ex huiuſce arboris materie menſæ duæ (ut idem inquit Plinius) altera M. Ciceronis, altera Galli Aſinij, quæ ſeſtertium undecies uenundatæ ſunt. Traditur & Iubas Rex duas uendidiſſe, quarum alteri pretium ſeſtertium quindecies, alteri paulò minus. Sunt qui dicant, & rectè quidem, Cedrum hanc à Thuia ſiue Thya nihil differre, de qua meminit Theophraſtus lib. 5. cap. 5. de plant. hiſt. Quamobrem Plinium redarguunt, quòd ſimulac de Cedro Atlantica diſſeruit, illico caput proprium de Thuia ſcripſerit, tanquam de arbore diuerſa. Verum longè aliter ſe habet ſententia noſtra. Nam diligenter Plinij lectionem enucleantibus, palam apertiſſimè fit, Thuiam Plinio nil aliud deſignare, quàm atlanticam Cedrum, cum ibi ſic habeat. De menſis tamen tacuit Theophraſtus: & aliàs nullius ante Ciceronianam uetuſtior memoria eſt, ex quo nouitiæ apparent. Etenim hæc uerba non ſolum Theophraſtum excuſant, quod eius ætate nulla cedrinarum menſarum extiterit memoria, ſed manifeſto ſunt argumento, haudquaquam ignoraſſe Plinium Thuiam & cedrum eandem eſſe plantam, cùm paulò ſuperius Ciceronianam menſam ex Atlantica cedro aſſeruerit, fuiſſe paratam: Adde quòd in antiquis Plinianis codicibus Thuiæ caput à Mauritana-Cedro ſeparatum non ſit, quod manifeſtè arguit Plinium adhuc Cedri illius hiſtoriam proſequi de Thuia agentem, quemadmodum & ipſa uerbè clariſſimè indicant. Quæ in antiquis codicibus ita habent. Nota etiam Homero fuit: Trogete uocatur, ab aliis Thya. Ideſt eadem Cedrus nota etiam fuit Homero, quam alij Trogetem, alij Thyam appellant. Ideoque perperam egerunt, qui in Frobeniana editione Thuiæ ſiue Thyæ caput ab atlantica Cedro diuiſerunt, haud rectè Plinium intelligentes. Ac Præter id lectionem eius corruperunt ubi ſe emendaſſe crediderant. Cæterum Anguillarius de Sabina agens, eam quæ Cupreſſinam exprimit faciem foliorum tantum ſimilitudine, Thuiam nullo dubitatione eſſe cenſet. Atqui cum deinde Thuiam nihil ab Atlantica cedro differre exiſtimet, ſequitur, ut uelit nihil à Cedro hac, differre Sabinam. Sed credam ne ego Anguillario Sabinam hanc eſſe Cedrum Atlanticam, uel Thuiam? Minime omnium, quod hæc nuſquam gentium proueniant niſi in Cyrenaica regione apud Ammonis delubrum: & in ea Atlantis parte, ubi Anchorarius mons habetur, Plinij adusque tempora exhauſtus. quodque caudice, & odore, quin etiam fructu nullam habeat Sabina cum Cupreſſo cognationem. De Citris autem, quibus aurea totius ferè Italiæ uiridaria exornantur, tam in Tyrrheni, quàm benaci litoribus inſequentibus, capite de malis, ubi ipſorum mentionem facit Dioſcorides, adiuuante Deo, plura dabuntur. ſiquidem arbor illa ab hac, de qua nunc agitur, plurimùm differt. Cedri meminit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum his uerbis. Cedrus ſpecie duplex eſt, altera fruticoſa iuniperis adſimilis, altera arbor non exigua. Vtraque eſt calida, ſiccaque temperaturæ tertij quodammodo ordinis, ſecundum utrunque. Cæterum Anguillarius notatur.

Cedrea (uocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem uidetur attingere. abunde calida ſimul, & tenuium partium. Molles itaque carnes prompte citraq; dolorem putrefacit, ſicut alia omnia, quæ cùm eiuſdem ſint in calfaciendo ordinis, adiunctam etiam habent ſubſtantiæ tenuitatem. At in duris pluſculo tempore, & uix operatur. Porrò talia omnia medicamenta ſeptica uocantur, & ſepta: ſed inter ſeſe maioris, minorisque ratione diſſident. Eſt autem in hoc genere medicamentorum ex primo, & infirmiſſimo ordine cedrea: pleraque enim eorum admodum ſint efficacia. Talia itaque & mortuorum corporum carnes corrumpunt: at cedrea excitat, ſimulque à corruptione tuetur corpora demortua, utpote humiditates eorum ſuperfluas depaſcens, cæterùm ſolida corpora haud attingens. At in uiuentibus calor ipſe, qui in corporibus eſt, cedreæ uires adaugens, cauſa efficitur, ut teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirum uideri deſiet, ſi cùm tanta polleat potentia lendes, pediculos, & tineas, & in auribus natos uermes interficere ualeat, tum fœtum appoſita uiuentem quidem interimat, mortuum autem eijciat, ſicut ſanè etiam in coitu ſemen, pudendo circumlita. proinde conceptum impediens eſt medicamentum, ſi ſic utaris, nulli ſecundum: aliaque multa eiuſmodi particulatim efficit. Itaque argumentum eſt, ipſum ualenter excalfacere, ſicut ubi dentium foraminibus inſtillatur: ſiquidem dolores eorum mitigat, ſed & ipſos confringit. Extenuat quoque oculorum cicatrices, & uiſus hebetudini ab humorum craſſitudine ortæ medetur. Porrò quod eius eſt pinguiſſimum, & ad unguem oleoſum, quod ſuſpenſis ſupra eam dum coquitur, lanis, excipitur, ac colligitur, tota cedrea tenuius quidem eſt, ſed minus acre, quanquam non minus excalfaciens. Eandem quippe rationem habet ad id quo reliquum eſt cedreæ, craſſius illud uidelicet, quàm oleum ad amurcam. Proinde illud ut pote craſſius, mordax eſt, & maiore aperiendi facultate præditum. Itaque ulcera irritat, phlegmonemaque illis excitat. Porrò oleoſa illa cedrea adeò clementibus eſt uiribus, ut etiam plebeij experientia docti uulnera ouibus occaſione tondendi à forfice facta, illa illita ſanent. ſicut etiam pice humida. Vtuntur autem ea & ad omnem ſcabiem, & ricinos, Græci κρότωνας uocant. Porrò cedrides (nam ita fructum cedri nuncupant) moderatiores uires obtinet, adeo ut comedi quoque poſſint. Attamen ſi liberalius ijs utare, capiti dolorem inferent, ardoremque, & morſum in uentre percipes. Cedrus alia Plinij.

Cedrus, & Thuia idem,

Cedreæ uires ex Galeno.

Nomina. *Quæ arbor Græcis κέδρος Latinis item Cedrus nominatur: Arabibus, Serbin: Italis, Cedro. Eius autem liquor ut Græcè κέδρια, ita etiam Latinè Cedria dicitur: Arabicè, Kitran, siue Alkitran; Italicè, Cedria.*

† *Hic lectorem admonitum uolumus, illa de fuligine Cedri uerba non legi in Græcis tum uulgatis, tum etiam antiquis omnibus codicibus, quos legimus. Quare cùm neque à Marcello uertantur, qui plura exemplaria Græca habuisse fatetur, ea potius addititia, quàm legitima censenda uidentur.*

Δάφνη. LAVRVS. CAP. XC.

a In Catac. & Drag. At meum exemplar legit τὰ δὲ ξύλινα τῶν ξύλων. i. lignea ligna. καὶ ὄχνης. i. sonitui legit antiq. cod.

LAurus quædam tenui folio conſtat, altera latiore. Vtraque excalfactoriam naturam habet, & emollientem. Vnde decoctum earum in muliebres inſeſſus additum, uuluæ, & ueſicæ uitijs conuenit. Virentia a folia ſenſim ſubſtringunt: illita quoque, ac trita ueſparum apumq; ictibus opitulantur: eadem cum polenta, & pane illita inflammationem omnẽ mitigant: ſed pota ſtomachum effundunt, & uomitiones mouent. Lauri baccæ magis, quàm folia calfaciunt, ergo in eclegmate tritæ cum melle, uel paſſo proſunt tabi, orthophnœæ, & omnibus thoracis rheumatiſmis: contra ſcorpionum ictus ex uino bibuntur: uitiligines emaculant. Succus baccarum utiliſsimè aurium dolori, [& grauitati] inſtillatur cum uino uetere, & roſaceo. In medicamenta autem adijciuntur, quæ neruorum laſsitudines reſciunt, acopa uocant: & ad unguenta, quæ calfaciunt, & diſcutiunt. Cortex radicis calculos rumpit, partus necat, hepaticis prodeſt, tribus obolis in uino odorato potus,

Lauri hiſtor.

LAVRVS.

LAurus tam tenui folia, quàm latifolia, arbor eſt odoratiſsima, neminiq; in Italia non cognita, quòd non ſolùm in hortis, uiridariiſq; ac uineis ſata ubique uiueſcat, ſed per ſe in ſyluis, locis præſertim maritimis, ac etiam in montibus, & collibus apricis, qui lacus, & maria reſpiciunt, ſponte naſcatur. Folia habet oblonga, & lata origine in acutum deſinentia, craſſa, ſolida, & odorata, in uno quidem genere latiora, in altero anguſtiora: qua foliorum differentia alteram marem, alteram fœminam cenſemus. Flores mittit paruos muſcoſos, oleæ ferè ſimiles, ex luteo albicantes, è quibus baccæ prodeunt oleis ſimiles, colore primùm uiridi, & per maturitatem nigro, craſſo intus nucleo, ut in Ruſci baccis. Decerpuntur Lauri baccæ in fine Autumni, uel ſtatim in ipſo hyemis principio, ut etiam oliuæ. Et oleum ex ijs elicitur, quod Laurinum uocamus. Laurus planta eſt, Apollini lucidiſsimo ſacra: quinetiam à Ioue colitur. Vna quoque laurus Romæ antiquitus imperatorum pontificumq; domos exornare ſolebat. Quod ſimiliter, atque alij complures gentilium mores, in hunc uſque diem apud nos perdurat. Namque ubi dies feſtus aduenerit, laurus non modò templorum ualuas decorat, ſed & ubi dies geniales adfuerint, ingentium palatiorum eſt ianitrix. Quo fit, ut magnis aduentantibus principibus, lauri frondibus & columnæ, & arcus in pacis ſignum extruantur: ſiquidem pacifera laurus eſt, non ſecus ac olea. Ideo antiquitus etiam, ſi eius rami prætendebantur inter armatos hoſtes, firmum quietis erat indicium. Qua obſeruatione ductus Bernardus Cleſius Cardinalis ampliſsimus Tridentinus, tum pacis, tum quietis ſectator maximus, lauri, & palmæ floridæ ramum adnectebat, ut nitida marmora, præclara metalla, ſpecioſæ picturæ aureæ, & argenteæ uaſa, ac reliqua admiranda demonſtrant, quibus magna eius palatia fulgent. Romanis laurus ferebatur lætitiæ uictoriarumque ſigno. Idcirco laurum in templis in Iouis gremio reponebant, quoties Romæ lætitiam uictoria noua attulerat. Quinetiam grata Apollini dona unoquoque anno mittere ſolebant in Parnaſo monte, quod ibi laurus ſpectatiſsima creſceret. Cæterùm quòd laurus Romæ à Ioue è cælo

Laurus è cælo miſſa.

miſſa fuerit, ut ea imperatores coronarentur: facilè perhiberi poteſt: nanque Liuiæ Druſillæ, quæ poſtea Auguſta matrimonij nomen accepit, cum pacta eſſet illa Cæſari, gallinam conſpicui candoris ſedenti in hortis aquila ex alto abiecit in gremium illæſam, intrepideq; miranti acceſſit miraculum, quòd teneret roſtro laureum ramum ſuis baccis onuſtum. Quod audientes conſeruari alitem, & ſobolem iuſſere aruſpices, ramumque eum ſeri, ac rite cuſtodiri.

Digitized by Google

*cuſtodiri. Quod factum eſt in uilla Cæſarum fluuio Tyberi impoſita, iuxta nonum lapidem flaminia uia, quæ ob id uocatur ad gallinas. Porrò tam creuit ramus laureus, tamque ſe propagauit (tametſi radicibus deſtitutus) ut breui tempore ibi mirè ſylua prouenerit. Ex qua triumphans poſtea Cæſar laurum in manu tenuit, coronamque in capite geſſit. Ac deinde Imperatores Cæſares cuncti triumphantes lauro coronabantur, teneba*nt*que in manu eiuſdem ramos. Quos poſt triumphos traditus eſt mos ſerendi in eminentioribus locis in celebratis Romæ collibus. Quo factum eſt, ut plures laurorum ſyluæ Romæ uireſcerent, quæ ob id laureta uocabantur: qualis erat, quæ in monte Auentino multo ante alios tempore uiguit. Nimirum indicat laurum diis gratiſſimam eſſe arborem, quæ ſui habetur ab impetu fulminum ratio: ſiquidem nulla habita, cùm è cælo ruunt, nec diuinitatis, nec principum amplitudinis ratione, plerunque templorum turres iciunt, ſuperba mundi palatia dilacerant, ac ſæpiſſe homines immaniter interimunt. hæc tamen ſola arbor fulmine non percutitur, niſi in ſatuæ calamitatis prodigium: ac ne quidem domus, in quibus adſint eius rami, de cælo tangantur, pro certo creditur. Proinde Tyberius Cæſar fulminibus perterritus, tonante cælo lauro coronabatur. Laurus ex ſeſe uim habet ignem producendi: quippe ſi exiccatæ ramus ramo frequentius confricetur, ſuper aſperſo ſulphuris puluere ignis ſtatim exiliet. Eadem perpetua fronde uiret, tantaque pollet ui, ut eius ramis in aruo defixis, rubigo, maxima ſegetum peſtis, abigatur, tranſeatque in earum folia ex ramis. Poetæ perfectionis ſigno lauro coronantur, idque præmium eſt Apollineorum muſas colentium. Coruus occiſo chamæleonte, fronde lauri deuorata infeſtum uirus extinguit. Qua etiam palumbes, graculi, merulæ, & aliæ perplures aues annuum faſtidium purgant. Lauri tenerrimæ ſummitates una cum nardo in uino ferue facta, aurium grauitatem, & ſonos curant, ſi decocti calentis uaporem, per infundibulum in aures intromittant affecti. Reſtituunt Lauri baccæ prolapſam columellam, ſi cum æquali pondere cumini, hyſſopi, origani & Euphorbij melle excipiantur, & ſummo capiti calidæ applicentur. Eadem cùm triticeo furfure, Iuniperi baccis, & allio contritæ, & uino ſubinde ſuper calenti tegula aſperſæ, pubique admotæ, urinam ſuppreſſam prouocant. Septem lauri baccæ, à prægnantibus propediem parturis, cum ſe dormitum recipunt, deuoratæ facilem, felicemque partum præſtant. Tenerrimæ lauri cinæ, una cum calamintha, & ſale contritæ, ex tepida aqua ſumptæ, aluum concitant, pituitamque & lumbricos celeriter eiiciunt. Cæterùm lapideas lauros oriri in mari rubro ſcribit Theophraſt. lib. IIII. capite VIII. de plant. hiſtoria. ſic inquiens. In ſinu autem Heroo cognominato, ad quem deſcendunt Aegyptij, laurus eſt, & olea, & thymum: uerùm non uiridia, ſed lapidis ſpecie parte à mari eminente, ſimilia tamen uiridibus tam foliis, quàm germinibus. Colos quoque floris in thymo, tanquam nondum perfectè floruerit, liquidò deprehenditur. Longitudo arbuſcularum cubitorum ternorum eſt. hæc ille. Laurum ſcriptis commendauit Galenus lib. V I. ſimplicium medicamentorum. ſic inquiens. Lauri arboris & folia, & fructus deſiccant, & calfaciunt uehementer, plusque etiam fructus, quàm folia. At radicis cortex minus quidem acris eſt, & calidus, plus tamen amarus, habetque etiam adſtrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit, & iecori prodeſt. Bibitur ex uino fragrante trium obolorum pondere. Arbor Δάφνη ſic Græcis uocata, Latinis Laurus dicitur: Mauritanis, Gaur, ſeu Gar: Italis, Lauro: Germanis, Lorbeerbaum: Hiſpanis, Laurel, ſiue Loureiro: Gallis, Laurier: Boemis, Bobek. Huius fructus Græcè Δαφνίδες uocantur: Latinè, Lauri baccæ: Italicè, Bacche di lauro: Germanicè, Lorbeer.*

Lauri natura.

Lauri uires Matthiolo.

Laurus lapidea.

Lauri uires ex Galeno.

PLATANVS.

Πλάτανος. PLATANVS. CAP. XCI.

TEnerrima Platani folia in uino decocta, mox illita, oculorum fluxiones ſiſtunt: tumores, & inflammationes leuant. Decoctus cortex in aceto, dentes in dolore colluit. Viridis pilulæ in uino potæ, ſerpentium morſibus auxiliantur: exceptæ autem adipe, igni ambuſta ſanant. Inſidens foliorum, pilularumq; lanugo, oculos, & aures offendit.

Platani confideratio.

PLatanus Italiæ aduena, peregrinaque eſt; quanquam regionem diluunt (ut Theophraſtus eſt auctor) multi, magnique fluuij. Verùm enimuero ſi ibi nonnullæ uireſcunt Platani plantæ, ut quas ipſe Neapoli, & Patauij uidi, ſunt quidem ex longinquis regionibus allatæ, ut etiam antiquitus à Romanis per mare Ionium inuectæ fuere, eorum duntaxat umbræ gratia Romæ expetitæ, ubi platanis tantum honoris increbuit, ut diu nutritæ ſint mero radicibus infuſo. Nanque hæc arbor plurimum uini irrigatione gaudet: tametſi maiorem in modum fontes, & fluuios amet. Platanus ad ampliſſimam ramorum amplitudinem adſurgit, adeò ut

Mira Platani, uastaq; amplitudo.

Licinius Mutianus ciuis Romanus, Plinio teste, hoc prodendum etiam posteris putarit: qui prouinciæ Lyciæ legatus affirmat, in ea fuisse platanum, sociam gelidi fontis amœnitate itineri appositam, octoginta atque unius pedum specu, numerosa uertice, se uastis protegentem ramis arborum instar, & agros longis obtinentem umbris: ac ne quid desit spelunceæ imagini, saxea intus crepidinis corona, muscosos complexa pumices: intra quam se epulatum cum duodecim gesimo comite, largè ipsa toros præbente fronde, ab omni afflatu securum, optantem umbrium per folia crepitus, latiorem quàm marmorum nitore, picturæ uarietate, laquearium auro, cubuisse in eadem. In Creta insula ad Cortynam platanus stetisse fertur apud fontem quendam, quæ folia hyeme non amitteret, sub qua Iouis compressam Europam indigenæ fabulantur. In Asia longè maiores habentur. Nam earum folia, quæ una cum fructu ad me misit Constantinopoli Gulielmus Quacelbenus, eruditissimus Medicus, reniformi ferè ueris maiora sunt. Pilulæ uerò inglandis magnitudinem æquant. Et birsutiores spectantur, quam quæ in Italia proueniunt. Scripsit quoque de Platanorum nastitate Pausanias lib. septimo historiarum ueteris Græciæ, his uerbis. Præterfluit Pharensium agrum fluuius Pierus in cuius ripis Platanorum lucus est, tanta arborum magnitudine, ex ipsa uetustate, ut intra cauernas (multæ enim concauæ sunt) qui uelint, & epulari, & recumbere possint. Fori area magna, & late patenti ambitu est, quo scilicet spatio esse consueuerunt priscorũ fora. Quæ in Italiam inuectæ fuerunt, climatis inclementia in magnam proceritatem non adolescunt: attamen sunt cortice crasso, subalbicante, fronde uitiginea, auersa parte candida. sed multò minore, lata, longo rubroq; pediculo, floseculo paruo ac pallido, baccis rotundis, scabris, & lanuginosis: ex quibus oleum fieri prodidit Plinius libro xv. capite. vii. Platani umbra usque eò delectatum Xerxem in terra Lydia scribit Aelianus, ut diem integrum sub ea cùm maximo exercitu consumpserit, floccipendens tam breui uoluptate tot copias remorari. Platani aduersantur uespertilionibus. Earum pilulæ addito melle, & illitæ, lentigines, ueteresq; nigritias emendant.

Platani uires ex Gal.

De platano disseruit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Platanus humidioris frigidio risq; essentiæ est, non ita multo quàm symmetra. Proinde folia uiridia trita, & illita, non obscurè phlegmonas nascentes adiuuant. Cortex autem, & pilulæ magis siccantem uim obtinent, ut ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: pilulæ uerò cum adipe ad ulcera ambusta. Sunt autem qui cortice combusto medicamen desiccatorium, & absterforium efficiunt, ut cum aqua lepras sanet, per sese autem illitum, ob humorem uimium, uetera, & sordida. Vitandus est puluis foliis arboris insidens: alioqui si spiritu attrahatur, arteriam offendit, ualenter desiccans, & exasperans, uocemq; ledit, sicut sanè etiam ustum, & auditum, si in oculos, aut aures inciderit. Πλάτανος *ut Græcis, ita pariter Latinis* Platanus *appellatur: Arabibus, Dulb: Italis, Platano.*

Nomina.

Μελία. FRAXINVS. CAP. XCII.

FRaxinus arbor nota est. Cuius foliorum succus, & ipsa ex uino pota, & illita uiperarum ictibus auxiliantur. Corticis cinis ex aqua illitus lepras eximit. Ligni ramenta, scobemq; potu perniciem afferre traduntur.

Fraxini hist. ex Theophr.

FRaxinus arbor est notissima. Eius (ut Theophrastus memoriæ prodidit lib. iii. cap. xi.) duo reperiuntur genera: quorum alterum excelsum, procerumq; est, lignum habens candidum, crassiuenium, neruatum, mollius, exodius, ac crispius: alterum humilius, minus aucti le, scabrius, durius, & flauius. Folia laurinis, lauri latifoliæ similia, in acutius tamen coacta, & ambitu leuiter serrata. Ramulus totus, quem folium unum putaueris, quòd simul cuncta folia ferat singulari pediculo, & singulis foliis coniugatim, ueluti per geniculum, pendentibus constat: amplo interuallo coniugationibus distinctis, perinde atque in scrbo. Fert fructum in siliquis minutum, nucosum, qualem amygdalæ, gustu subamarum.. Tradidit Plinius fraxini folia iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua. Quæ de taxo, non de fraxino Theophrastus prodidit, inquiens. Si iumenta (ut ferunt) taxi folia comederint, enoriuntur: si ruminantia, nihil incommodi patiuntur. Sed nominum uicinitate e Plinium deceptũ esse credideri m, nã Græcis fraxinus μελία. *taxus uerò* σμίλαξ, *& ὶξὸς appellatur. Vnde unũ pro altero sumens Plinius, facilè (ut diximus) in errorem incidit. Rei fides fuerit in hoc Plinium lapsum fuisse, clara in Italia experientia, siquidem taxi foliis, non fraxini iumenta ruminantia necantur. Quinimò hæc salutare præstant remedium lethalibus serpentium uenenis: quibus adeo inimica est fraxinus, ut ne matutinas quidem occidentesve umbras quàm libet spatiosas serpens arboris huius attingat. Quapropter experti um proditur, si fronde ea gyro claudatur ignis, & serpens, in igne*

Plinij lapsus.

in ignem potius, quàm in fraxinum fugere ſerpentem. Mira naturæ benignitas, priusquàm hæ prodeant, florere fraxinum: nec ante conditas folia dimittere. Quo argumento fretus, non uereor: quin unus quiſque medicæ materiæ ſtudioſus, facilè deprehendet hallucinari proculdubio Robertum Conſtantinum in annotationibus editis in Amathi Luſitani enarrationes in Dioſcoridem, dum contra ſententiam noſtram, hoc in loco Plinium defendere nititur. Atqui ſi ſuam ipſius ignorantiam & Plinij errorem cognoſcere cupit, alat ſuum equum aut aſinum fraxineis frondibus. Id ſi fecerit ſui erroris atque Plinij, palinodiam recantabit, Quòd ſi plura à nobis docere non dedignabitur ſciat deuoratis à quadrupedibus fraxini foliis ea certò ſanari, quæ taxum fuerint depaſta. Huius rei fraxinum Ornum & orneogloſſum uocauere quidam ab ipſius fructus figura, quæ linguæ imaginem referunt, quamobrem auis linguam illum uocant officinæ. De quo differens Plinius libro XXIIII. *cap.* VIII. *mederi ad iocineris, & lateris doloribus in uino tradidit: aquam, quæ ſubit cutem, extrahere: corpus obeſum leuare ontere, & ipſum ſenſim ad tracticm reducere. Id quoque in recentiorum medicorum uſu eſt ad ſtimulandam uerem. Fraxini ſpumam, quæ à uiridi ligno igni expoſito manat, additis ſuccis cyclaminis, ſcillæ, rutæq; aquæ libus partibus, omnibus ſimul paruumper feruefactis, plurimum ualere ad ſurditatem ſemus, ſi in aurem ſanam hic liquor calidus infundatur, cum ſe cubitum receperit æger: Atqui eum ſuper affectã aure iacere oportet: ubi uerò utranque aurem ſurditas occupauerit, in eam fundatur, quæ minus affecta fuerit, & ſuper altera iaceat. Fit è uiridi fraxini ligno teſſeratim conciſo per deſcenſum aqua ſimul, & oleum, ut ex ligno Iuniperi. Quæ quidem aqua, cum quarta parte aquæ uiolarum purpurearum faciei illita, ruborem, & puſtulas cum eo erumpentes ſanat. Ramorum cortex in aqua decoctus ſplenem abſumit, ubi pluribus diebus eiuſdem decoctum biberint ſplenetici. Semen, quòd auis linguam uocant Myropolæ, datur utiliter potandum in lateris dolore, & ad ciendam urinam. Venerem idem excitat, & præſertim, ſi una cum piſtacijs, & nucibus pineis deuoretur, additò ſaccharo. Idem Semen in Nouembris initio decerptum, & in furno ſiccatum, datur perquàm utiliter potandum calculoſis, ex uetere uino. Folia fraxineis ſimilia fert ſtirps illa apprimè celebris, quam uulgò* DICTAMVM ALBVM *nuncupant, ob idq; à recentiorum nonnullis pumila fraxinus cognominatur. Hæc nullis tam Græcorum, quàm Arabum auctoribus (quod equi dem legerim) uſquam deſcripta eſt. Quare non poſſum non admirari, quonam pacto ſibi dictami nomen uendicauerit. Ea eſt uiſu pulcherrima, ſpecioſaque; floribus formoſis, impenſè redolentibus, in purpura albicantibus, citrei arboris modo, Radix ei candida, odore hirci, amaro ſapore: proinde mirum non eſt, ſi uentris tineas perimat. Tradunt etiam ſuapte ui pollere aduerſus lethalia uenena, ac omnium uenenoſorum animalium morſum, ictumque, nec minus aduerſus peſtilentiam. Prodeſt ſtomachicis, & ſuſpirioſis. Elicitur è floribus aqua, quæ naribus infuſa capitis morbos frigiditate obortos mirificè propellit. Cæterum non deſunt antigoniſtæ, qui uelint Dictamum hunc eſſe Dioſcoridis Tragium. Sed cum tantum in Creta Dioſcoridis, Galeni, Oribaſij, Pauli, Plinijque teſtimonio proueniat Tragium, cadit peritq; horum ſciolorum ſententia, quos & illi perpetuo ridebant, qui haud ignorant quanto grandior ſit, albo dictamno Lentiſcus. Nanque quis ſanæ mentis dixerit dictamnum hunc herbam ſeſquicubitalem ramos habere lentiſco arbore non infima, maiores, aut grandiores? ſed ita ſæpe ducuntur inuidi ad ſtultitiam uſque. Atqui plura de his in Epiſtolis ſcribemus. Quæ arbor Græcè* Μελία, *Latinè Fraxinus appellatur: Italicè, Fraſſino: Germanicè, Eſchern, Eſcherbaum, Steyneſchern: Hiſpanicè, Freſno, & Frexo: Gallicè, Fraiſne. Bocmicæ Geſen.*

Dictami albi confideratio.

Nomina.

POPVLVS ALBA.

Ἀδένη, γαὶ Λεύκη. POPVLVS ALBA, ET NIGRA. CAP. XCIII.

POtus albæ populi cortex unciæ unius pondere, iſchiadicis, ac urinæ ſtillicidio prodeſt. ſterilitatem inducere tradunt, ſi cum mulino rene bibatur. Folia quoque cum uino poſt purgationes pota idem præſtare produntur. Tepens foliorum ſuccus utiliter aurium dolori inſtillatur. Pilulæ, quæ primo foliorum partu exiliunt, tritæ & cum melle illitæ, oculorum hebetudini medentur. Memoriæ prodiderunt, corticem albæ populi, & nigræ particulatim cæſum, & ſulcis ſtercoratis mandatum, omni tempore anni edules fungos proferre. Populi nigræ folia cum aceto illita, magna utilitate podagricis doloribus illinuntur. Reſinam populus fundit, quæ in malagmata additur. Semen potum ex aceto comitialibus utile eſt. Lacrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat, durari, ac coire in ſuccinum, quod

Digitized by Google

electrum uocant, alij chrisophorum. Id attritu iucundum odorem spirat, & aurum colore imitatur: tritum, potumque stomachi, uentrisque fluxiones sistit.

Populorum consideratio, & historia.

Nigra.

Lybica.

Populus tres habet species: Alba, nigra, & Lybica siue montana, quæ Græcis Κερκὶς *dicitur. Alba arbor est procera. Crasso caudice, albicante cortice, ac læui. Folia illi sunt uitiginea, auersa parte maxime albicantia lanuginosáque Beebij herbæ modo. quod à similitudine chamæleucen uocauere Græci, unde illi nomen,* λεύκη. *Nigra, procerior, rectiorque habetur, folio hederaceo, non tamen ut in alba dissecto, sed integro, paululum serrato, longo tenuiq; appenso pediculo, apice in acutum desinente. Cortice est cinericio, non tenui. Materie alba ad ædium fabricas idonea, præsertimq; ad asseres parandos. Lybica in Boemia, & in uniuersa*

POPVLVS NIGRA.

POPVLVS LYBICA.

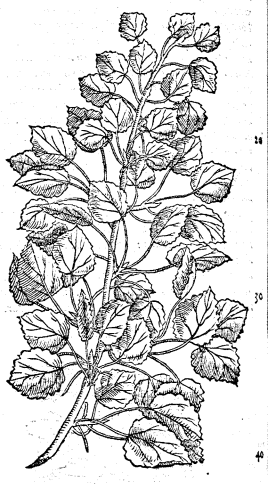

Germania frequentissima uisitur. Folio rotundiore, tenuiore, anguloso, leuiter in ambitu serrato, punctis quibusdam albis conspersо, longo, tenuiq; pediculo appenso, continuò fere se mouente, etiã si nullus in aere spiritus sentiatur. Caudice est cæteris breuiore, nigrioreque cortice uestito, & materie imbecilliore. alba tamen, ac tenaci. Alba sterilis. Nigra uerò fructum fert racematim uuæ speciem repræsentantem, baccis orobi magnitudine, in quo plurima concluditur lanugo albicans, quæ, ubi maturuerint baccæ, in pappos euolat. Amat utraque nasci in fluminum ripis, in scrobium aggeribus, & uliginosis tractibus. Semen legitur anteaquam rumpatur, & siccatur in umbra. Harum omnium memimit Theophrastus lib. III. cap. XIIII. de historia plantarum, ubi sic habet. Populus alba, nigraque uniformes habentur: ambæ natura erectæ, sed excelsior, læuiorque nigra: figura foliorum adsimilis, & ligni materies albedine similis uisitur: utranque ue florem quidem habere existimant. Κερκὶς (quam quidam Alpinam, quidam Lybicam uertunt) populo albæ non absimilis, cùm magnitudine, tum uerò quòd ramis albicantibus spargitur: folio hederæ, sed parte altera sine angulo, altera uerò oblongo, inque angulum exeunte acutum: colore parte resupina, pronáque ferme simili: pediculo prolixo, tenuique annexo. quamobrem non erecto, sed inflexo. Cortice asperiori, quàm populus alba, scabrioríque ut pyrus syluestris, hæc Theophrastus. Hæc omnibus passim nota sunt. Lybica Plinio lib. XVI. capite XXIII. minima folio est, ac nigerrima, fungisque enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, supernè candicans, inferiore parte uiridi. Sed hic Plinius apertè errore notatur, quòd hæc contra supernè uireat, infernè uero albicet, candida efflorescente lanugine, quæ tamen in nigra non uisitur, ut Plinius existimat, eum indifferenter inquit. Populorum foliis grandissima lanugo. Sed & tertio idem errasse deprehenditur: quippe qui scripserit eodem libro capite XXVI. populum nec fructum, nec semen ferre, cum tamen fructum ferat, uuarum speciem præ se ferentem, intus alba lanugine refertum, atque etiam scribat Dioscorides, semen ex aceto potum comitialibus prodesse.

Plinij plures lapsus.

Sed

Sed quid opus eſt pluribus, ſi Plinius ſeipſum accuſat? ſiquidem libro XXIIII. *cap.* VIII. *populum & uuas, & ſemen ferre fatetur, illas utique unguentis, hoc uerò comitialibus præferens. Sed caueant myropolæ, ne ob id communis uſus unguentum populeum uocatum, ex populi uuis conficiant, ut Ruellius credidit à Plinio deceptus, & quòd iis ad unguenta odorata uteretur antiquitas. Quandoquidem Nicolaus Myrepſicus non uuas, ſed germina, uere primo prodeuntia admiſcet: odorata enim ſunt, & ceraginoſa, cùm tamen nullus prorſus uuis ſit odor. Verùm enimuero an antiquitas populi uuas odoratis admiſcuerit, dubitandum ſanè eſt. Nam Plinio libro* VII. *cap. vltimo, ubi de unguentorum materia egit, nil aliud eſt populi uua, quàm bryon, Latinis muſcus uocatus. Quem etiam præter cedrinum, & quernum prætulere ad unguenta Dioſcorides, & Galenus, & inter alia odorata recenſuerunt. Quo fit, ut facilè credi poſſit, Plinium errore duſtum exiſtimaſſe, muſcum in populo naſcentem nihil ab eiuſdem uuis differre, cùm innuit. Eodem & bryon pertinet uua populi albæ. Optima circa Gnidum, & Cariam, in ſitientibus, aut ſiccis, aſperisque locis. Secunda in Lycia cedro, hæc ille. Sed cùm cedrus nullas ferat uuas, ſed muſcum perquàm odoratum, hinc Plinij error manifeſtè deprehenditur. Populus utraque frequentiſſima naſcitur in agro Mantua no, ac Ferrarienſi, non modo in Padi ampliſſimi fluminis litoribus, ſed & per agros, & prata in foſſarum aggeribus. Ideoque fabulantur poetæ, ictâ Phaetontis fulmine ſorores fletu mutatas in populos arbores iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocant, ex corticis meatibus inſtar auratæ lacrymæ, electrum, ſiue ſuccinum fundere, ut adhuc uiuentes lacrymas effundebant: quæ noſtro tempore in orbiculos, quibus Deiparæ uirgini fœminæ ſalutationes enumerant, effinguntur, & uulgaribus & infimis mulierculis monilium uice, collo geſtantur decoris gratia. Quare Dioſcorides, qui poetarum fabellis adhibere fidem haud quaquam cenſebat, noluit pro comperto fabuloſam ſuccini hiſtoriam aſſerere, ſed dubiam, & ſuſpenſam tenere. Ideoque inquit. Lacrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat, durari, ac coire in ſuccinum, quod electrum uocant, alij chryſophoranum. Ex quo facilè percipi poteſt, quòd cùm Dioſcorides aliquid de ſuccino ſuis monumentis mandare decreuiſſet, nullam eius certam tenens hiſtoriam, ipſum populi generi utrique adiunxit: ea tamen ratione id dijudicans, quòd non alio in huiuſce operis loco aptius ſuccinum accommodari poſſet. Quandoquidem in fabulis nactus eſſet poetas cecinisſe carminibus, ſuccinum populos fundere: tametſi non ignoraret, ſuccinum populorum gummi eſſe nequaquam. ſiquidem huic fabulæ datus eſt locus ob ſuccini innumeros globulos, qui olim filo traiecti ab Eridani accolis collo ſuſpendebantur. Quippe cùm pleriq; ipſorum, præſertim uerò fœminæ, ob nimis humidum regionis aerem in gulæ morbos, ac ſtrumas incurrerent, his exiſtimabant ſuccinum aduerſari. Quod fortaſſe non erat ab omni ratione alienum; nanque cùm facultatem habeat ſuccinum ſiſtendi fluxiones, collo etiam geſtatum, facilè inhibere poterat, ne capitis deſtillationes in guttur deſluerent. Quo fit, ut non demirer, ſi etiamnum Germani in oculorum defluxionibus magno ſucceſſu ſuccineos globulos occipitio adnectant. Reperio in enarranda Succini hiſtoria, auctores complures, ſed re uera admodum uarios: qui etſi grauius (ut hiſtoricos decet) hac de re loquantur, tamen cum ipſi ſuccini originem nuſquam uiderint, & quicquid de eo ſcripſerunt, alijs acceptum referant, his nulla, aut ſanè pauca adhibetur fides. Philemon ſuccinum ſoſſile eſſe dixit, & in Scythia erui duobus in locis, uno candidum, altero uero croceum. Sudines, & Metrodorus ſuccinum prodiderunt in Liguria arboribus effluere. quod Sotacus credidit in Britannia euenire. Pythias tradidit eſſe locum in Britannia prope Gutones, ubi à fluctibus maris non procul ab Abalo inſula ſuccinum aduehitur: quo incolæ ad ignem pro ligno utuntur, ipſumque Teutonis uendunt. Nicias hiſtoricus ſuccinum ſolis radiorum ſuccum eſſe uoluit: hic enim credit radios uehementius actos in terram pinguem ſudorem in ea parte relinquere, deinde æſtate ſiccari, & à fluctibus maris in Germanorum litora ejici. Idem & Aegypto naſci ſimili modo dixit. Item in India, gratiaque thure eſſe Indis. Non defuerunt etiamnum, qui ſuccinum naſci tradiderint iuxta mare Atlanticum in lacu Cephiſide dicto, qui ſole excalfactus è limo fundat electrum. Non deſunt præter hos plures, qui de ſuccino differentes in diuerſas iuerint ſententias quas nunc, utpote non probandas, ſilentio inuoluam. Vnde iure dici poteſt, ſuccinum apud eos uel cereum, uel ſigulino luto ſimile haberi, cùm ipſum in tot uarias formas, ac imagines tranſmutauerint. Sed ut tandem referam, quod pro comperto habetur, gignitur ſuccinum in inſulis ſeptentrionalis oceani. Id olim à germanis Gleſum appellabatur: unde à nonnullis, qui erant cum Germanico Cæſare, ibi claſſibus rem gerente, una inſularum ob ſuccini copiam, Gleſaria fuit appellata. quæ prius Auſtrauia à barbaris dicebatur. Hinc nimirum (ut Plinius inquit) naſcitur ſuccinum arboribus pinei generi deſluens in terram, ubi poſtea denſatur. Cùm uerò intumeſcens æſtus fertur in proximas ſyluas, ex ijs inſe rapiunt fluctus maris, & in Germanorum litora expuunt. Itaque Cornelius Tacitus rectè ſcriptum reliquit, Germanos huius maris accolas ſolos omnium ſuccinum habere, & legere. Quod ſuccinum ſit arboris ex pinorum genere lacrymas, olim Romanis teſtimonium perhibuit quidam eorum eques illuc miſſus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorum munus Neronis principis, qui ea litora peragrauit ipſum uidit, ueram eius originem didicit, & ſecum ingentem copiam Romam inuexit. Præterea ſuccinum eſſe pineæ arboris gummi indicio eſt pineus in attritu odor, & quòd acceſſum tedæ & reſinarum modo deflagret. Liquorem eſſe copioſè ſtillantem, tenacem, ac lentum, argumento ſunt quædam intus implicita, ut formicæ, culices, ac etiam lacertæ, feſtucæ, ac paleæ, quæ tranſparentia inſpiciuntur. Cùm enim hæc animalia, & alia ſtramenta humoris lentore facilè implicentur, durescente deinde materia, ueluti carcere includuntur. Hæc partim ex Plinio, partim uerò ex aliorum ſcriptis decerpſimus. Atqui ego potius credam una cùm Georgio Agricola, ſuccinum non aliud eſſe, quàm bitumnis genus, quod à quibuſdam ſepulorum crepidinibus erumpens in mare defluit, ubi aquarum ſalſedine durescit. Ita enim affirmant Boruſſi medicæ materiæ haud ignari, ad quorum tantum littora maris fluctibus ducitur ſuccinum. Nam, quod nigerrimum eſt, ex quo etiamnum globuli ad angelicas numerandas ſalutationes conficiuntur,*

Ruellij error. Poetarum fabula. Succini uaria hiſtoria.

tur, aliquid cognationis cum piſſaſphalto habere uidetur. Succinum incoctum adipe lactentis ſuis expoſitur, & redditur translucidum, quemadmodum tradit Archelaus, qui rubeum corticibus arboris, ex qua defluit, nitbarens, ſe cidiſſe affirmat. Cæterùm, quantum uideo, plures de ſuccino ueteres narrauerunt fabulas. Atqui, compertum eſt, quòd ſicuti magnes ferrũ reſpuit, ſi adſit adamas, uel ſi allio affricetur; ita nec ſuccinum ad ſe paleas allicit, quæ ſint oleo perfuſæ. Verum eorum opinio uana eſt, qui ſuccinum tradiderunt peculiari dote ocimum reſpuere: nam ipſe ſæpe ac ſæpius huius rei periculum feci, & ſemper ſuccinum ad ſe ocimum trahere comperi. Oſficinæ commuui nomine ſuccinum uocant Karabe Mauritanos ſecutæ. Licet Braſauolus Ferrarienſis in ſuo de

Brafauali opinio reproba-ta.

ſimplicium examine deceptus exiſtimauerit, Arabum Karabe ſuccinum eſſe nequaquam, ſed uerum populi albæ gummi, Serapionis, & Auicennæ teſtimonio: etſi eorum neuter, ſicut nec Dioſcorides, quem illi ſequuntur, id quidem pro comperto aſſeuerauerit. Nanque Serapio (ut in omnibus adſolet) quicquid de Karabe adnotauit, uerbotenus ex Dioſcoride deprompſit, ſic inquiens. Et dicitur, quòd gummi Hauroni, quod naſcitur iuxta fluuium, qui dicitur Eridanus, quando diſtillat in flumine illo, coagulatur ibi, & eſt illud, quod dicitur Alipton, id eſt electrum, & ſunt, qui nominant ipſum Arſopodon, & eſt Karabe. Eadem ſententia elicitur ex Auicenna: quippe qui capite de Haur, itemque capite de Karabe, non aſſerat eam eſſe populorum gummi, ſed quòd ita perſibetur. Nec alia ratione duobus capitibus de Karabe diſſeruit, niſi ut oſtenderet, Karabe per ſe à populorum gummi differre. Præterea comprobat id eſſe Karabe apud Mauritanos, quod electrum apud Græcos, nominis ſignificatum: quandoquidem Karabe lingua Perſica, Auicenna auctore, non aliud deſignat, quàm rapiens paleas. Quod ſenſu comprehenditur proprium eſſe ſuccini, aut electri, non autem populorum gummi. Inſuper aſtringentes pa-

ſtillos, quos Galenus lib. VII. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, Paulus ſui uoluminis etiam ſeptimo, & Actuarius in ſuo de compoſitione medicamentorum, electri trochiſcos uocant, Arabes de Karabe appellant, eoſdem à Galeno, & Paulo aſſumentes. Quo fit, ut hac in re manifeſtè aberraſſe Braſauolus deprehendatur. Itaque dicendum eſſe putauerim, electrum idem eſſe apud Græcos, quod ſuccinum apud Latinos, & Karabe apud Arabes. Neque etiam illud ideo populorum gummi eſſe crediderim, ut Braſauolus aſſeuerat, quòd Paulus quoque dixerit: Electrum populi albæ lacrymam dicunt, quæ iuxta Eridanum amnem deſtillat, & in ſpſſitudinem coit, aureo colore. Nam his uerbis non probat electrum eſſe albæ populi gummi, ſed id tantùm refert ex aliorum opinione, quemadmodum fecit Dioſcorides, quem ſecutus eſt Paulus. Ex his igitur ſatis patere arbitror, falſum eſſe, quòd idem ſint electrum, gummi populi, & Karabe: quin potius clarum, ſuccinum, & gummi populneum eſſe inter ſe diuerſa. Credidit Demoſtratus fieri ſuccinum ex lyncis urina (quemadmodum credidere pharmacopolæ, & uulgus medicorum ex eadem fieri lapillos, quos lyncis appellant) ſuccinum afferens, quod ſtatuſcit, fieri ex urina maris, album uerò ex urina fœminæ. Quibus refragatur Plinius: quandoquidem ipſe manifeſtè dicat hoc eſſe falſum. Quòd cùm & Diocles, & Theophraſtus credidiſſent (non autem Dioſcorides, ut ei falsò Braſauolus imponit de lapidibus lyncis agens) eos eiuſdem criminis Plinius accuſat. Quòd autem Diocles, & non Dioſcorides (ut Braſauolus putat) huius erroris accuſetur, oſtendit ipſe Dioſcorides libro ſecundo capite de urina, ubi in eandem Plinij ſententiam ueniens, hæc uerba protulit: Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, ſimul ac exceruitur, glaciari, coireue in calculi duritiam, uulgo creditum eſt, quare quod de ea proditum eſt, uanum eſſe conuincitur. Eſt enim quod à nonnullis uocatur ſuccinum pterygophoron, ideo dictum, quòd pennas ad ſe illiciat. At cùm Braſauolus minus fortaſſe accuratè Dioſcoridis uerba legendo percurriſſet, dixit de Karabe agens, ſenſiſſe Dioſcoridem electrum eſſe lapillum, in quem lyncis urina concreſcit. Quod tamen falſum eſſe facilè conſtat ex prædictis Dioſcoridis uerbis. Cæterùm cùm non deſint etiam poetæ, qui Phaethontiadas non in populos, ſed in alnos mutatas fabulentur, Alni quoque hiſtoriam, & uires, præcedentibus adnectere non abre fore exiſtimauimus. Eſt itaque ALNVS (ut Theophraſtus eſt auctor lib. III. capite XIIII. de plantarum hiſtoria) ſterilis & unigena, natura caudice recto: ligno, medullaque molli, adeò ut graciliores uirgatæ concauentur: folio pyri, ſed ampliore, nerueſoreque: cortice ſcabro, rufoque intus, qua de cauſa coria tingunt: radice ſumma, nec maiore, quàm laurus. naſcitur in aquoſis, alio nullo pacto. hactenus Theophraſtus. Qui tamen eodem lib. cap. XV. non utique pyri folio alnum uireſcere tradidit, ſed ponticæ nucis. Nec eandem prodidit eſſe ſterilem lib. eodem cap. VI. cùm inquit. Therebinthus circa tritici meſſem, aut paulo ſerius ſemen reddit: fraxinus, atque acer æſtate: alnus, nux iuglans, pyrorumque ſylueſtrium genus quoddam autumno. Quod ſit, ut alterum om-

ALNVS.

Braſauoli lapis.

Alni hiſtoria.

Digitized by Google

nino suspicandum uideatur, aut sibi ipsi Theophrastum repugnare, aut eius codicem his locis mendis scatere. Alnus in Italia nascens, folio est coryli crassiore, nernosioreq; , materie molli, rubente, in aquosis ferè semper prouenens. Hetrusci uulgò appellant onio: alij uerò in Italia ueno. Italica fructum fert uiridem, oblongum, moris forma similem, squamis quàm plurimis in se compactis. Maturescit autumno, minuto intus semine, colore in nigrum faluo. Præfertur lignum ad ædificiorum fundamenta. quæ in fluminibus, lacubus, paludibusq; fiunt, quod in aqua nunquam putrescat. Ob id enim expetitur maxime Venetiis ad iacienda palatiorum, ædiumq; fundamenta, quòd crebrò fixa non modo ad æternitatem permaneat immortalis, sed quòd ingentes admodum ferat moles. Recentia folia tumores imposita dissolunt, & inflammationes restingunt. Eadem nudis pedum plantis supposita uiatoribus itinere defatigatis leuamentum præstant. Quin & rore matutino admodum dentia cubiculis ad necandos pulices per ætatem utiliter sparguntur. Præstat cortex tingendis corijs atro colore. Sunt etiam, qui ijs & fructu uiridi utantur, gallarum uice, ad scriptorum atramentum conficiendum, additis gummi, & chalcanthо. Alni uires.

BETVLA.

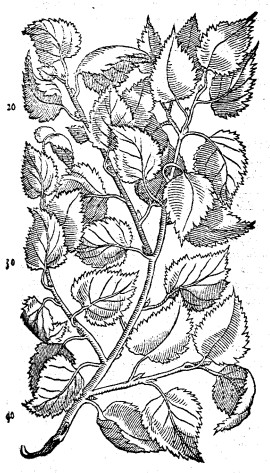

Sed nec BETVLA *omittenda uidetur: quæ cum cortice albo sit albæ populo admodum similis, nunc nobis sese offert describenda. Hæc Theophrasto folio est caryæ sic Græcis uocatæ (quid autem sit carya compertum hactenus non habeo) præterquàm quòd paulò angustiori, cortice autem uersicolore, & materie læui non nisi ad baculos utili. Plinio lib.* XVI. *cap.* XVIII. *Betula arbor est Gallica mirabili candore, atq; tenuitate: terribilis magistratuum uirgis: eadem circulis flexilis: item corbium sportis. Bitumen ex ea Gallia excoquunt. hactenus Plinius. Betula in Tridentino agro frequentissima prouenit, materie adeo tenaci, lentaque, ut ad uasa umaria cingenda circuli ex ea parati omnium præstantissimi habeantur. Ananij è suis Betulis non modo optimos conficiunt carbones, ad coquenda liquandaque metalla, sed è delibrato, contortoque cortice, faces ad nocturna lumina parant, quæ quòd bitumnosa pinguitudine redundent, tedæ modo conflagrant, & resinosum quoddam picis colore reddunt. Nec fortasse alia de causa Betula dicitur, nisi quòd bitumine scateat. Hanc Tridentini corrupta uoce uulgò appellant Bedollo. Gaudet frigido tractu ac niuoso & ideo in Boemia frequentissima: folio est nigræ populi, sed parte prona asperiori, uiridiorique, per ambitum serrato. Sterilis hæc nec fructum ferens quanquam iulos, ut Corylus edit. Huius caudex terebro perforatus ingentem aquæ copiam reddit, cui uim maximam inesse quidam asserunt ad comminuendos tam renum, quã uesicæ calculos si diutius bibatur. Eadem maculas in cute delet, nitoremque conciliat, oris ulcera sanat collutione ex ea facta. Foliorum succus coagulo admistus, caseos à carie, & uermibus uindicat. Sed iam ad Populos, & ad Succinum nostra reuertatur oratio, in quibus medicinæ nobis reddenda ratio est, ut in omnibus fere facere consueuimus. Nigræ populi prima erumpentia germina odorata sunt & glutinosa. Expetuntur ad capillorum nitorem conciliandum à mulieribus. Contundunt enim ea cum recenti butyro, & deinde aliquot diebus insolata, à butyro percolant. quo postea capillos inungunt, abluto prius capite. Lybicæ autem populi folia ad ea omnia præstant ad quæ nigræ populi ualere diximus sed longè inefficaciora creduntur. Primum igitur de uiribus Populi nigræ differuit Galenus libro* VI. *simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Populi nigræ flores calidi facultate quidem sunt in primo recessu à temperatis: sed in differentia, quæ habetur in siccando & humectando, paulùm à temperatis & medijs ad siccius deflexerunt: uerùm & subtiliorum potius quàm crassiorem sunt partium. Et folia quidem ipsius quodammodo floribus similia sunt, nisi quòd ad omnia imbecilliora, minusque efficacia. Sed & resina eius floribus similis facultatem obtinet, atque etiam calidiorem. Porrò semen tum resina, tum floribus & subtiliorum est partium, & exicantius: non tamen est admodum calidum. Deinde libro* VII. *eorundem simplicium idem Galenus Populi albæ uires describit his uerbis. Populus alba arbor mistæ quodammodo temperaturæ est, ex aquea tepida, & terrena extenuata essentia, quamobrem & abstergentis facultatis est particeps. hactenus Galenus de utriusque Populi facultatibus. Atqui præterea quæ à Galeno de populi facultatibus scripta sunt, sciant hoc uelim rei medicæ studiosi, populum albam humotenus sectam ad radicem usque & aqua calida, in qua fermentum fuerit dissolutum perfusam, infra quatriduum fungos copiosos edere, esui quoque gratissimos. Cæterum non inuenio Galenum Succini meminisse in simplicium medicamentorum censu. qui tamen lib.* VII. *cap.* IIII, *de compositione medicamentorum secundum locos pastillum ex succino confectum ab Asclepiade transcripsit: quem quidem is hæmoptoicis, longo tempore tussientibus, & recenter phthisicis, purulenta è pectore difficulter eijcentibus, suppuratis, cæliacis, dysentericis, & inflatis conferre tradidit. Atqui referunt Prutheni*

Betulæ considerratio, & historia.

Betulæ uires.

Populorũ uires ex Ga.

Digitized by Google

theni in quorum litora fluctus maris succini plurimum expuunt, eius genus quoddam reperiri quod album succinum uocatur. Huic uim mirabilem ineſſe teſtantur, quòs ſcilicet fœmina deprehendatur an uirgo ſit & incorrupta necne. Nam ſi ex uino ieiunæ exhibeatur, efficere aiunt, ut corrupta & uitiata protinus urinam reddere cogatur. id quod uirgini euenire negant. Datur ſuccinum magno auxilio tritum ducrum coclearionum mensura, Coli dolore affectis, diebus tribus continuis ante cibum ex tepenti aqua potandum. Idem, & præcipue album, ex aqua frigida potum, ſtim illico ſedat, & ſudorem ualentiſſimè prouocat. Suffitur prunis impoſitum utiliſſimè ad anginas, fumo per infundibulum hauſto. Eſt enim preſtantiſſimum auxilium. Arbor δένδρον Græcis dicta, Latinis Populus alba uocatur: Arabibus, Haur: Italis, Popolo bianco: Germanis, Bellen, Popelbaum, & Sarbaum: Hiſpanis, Alamo blanco: Gallis, Peuplier. Quæ uerò Αἴγειρος Græco nomine, Latino Populus nigra uocatur: Mauritano, Haur romi: Illalico, Popolo nero: Germanico, Aſpen, aut Poppel ueiden: Hiſpanico, Alamo nigrillo: Gallico, Tremble, & Peuplier. Boemicè Topel. Quod Græcè λεκτρον καὶ χρυσοφόρον, Latinè Electrum ſeu Succinum dicitur: Arabicè karabe ſiue makabre: Italicè, Succino, & Ambra gialla: Germanicè, Aſtein, aut Boernſtein: Hiſpanicè, Eſclarimente, aut Ambar: Gallicè, Ambra: Alnus uerò Græcis dicitur Nomina. *ἄγκρος: Italis Alno: Gallis Aulne: Germanis Erlenbaum: Boemis Wolſe. Betula autem Græcis Σημύδα dicitur Italis Betula, Tridentinis Bedollo: Germanis Bircken: Boemis Briza: Gallis Bouleare.*

Μάκερ. MACER. CAP. XCIIII.

MAcer ex Barbaria aduehitur, cortex flaueſcens, craſſus guſtu perquàm aſtringens. Qui contra cruentas excreationes, dyſcenterias, & aluij fluxiones bibitur.

Maceris, & Macis diſcrimen.

NVnquid officinarum Macis, quo myriſticæ nuces prætextus inſtar conteguntur, Dioſcoridis ſit Macer, non modò dubitandum eſt, ſed etiam credendum (ut ego arbitror) magnam inter utrumque eſſe differentiam. Cùm enim Dioſcorides dicat, Macer qui ex Barbaria, aduehitur, eſt cortex craſſus, flaueſcens, & guſtu perquàm aſtringens: manifeſtè declarat, Macerem non eſſe officinarum macim, quòd hoc tenue ſit, guſtu feruens, acre, perquàm odoratum, amariſculumque. Adde quòd dixerit Plinius lib. XII. cap. VIII. Macis ex India aduehitur, cortex rubens, radicis magnæ, nomine arboris ſuæ: qualis ſit ea, incompertum habeo. Hanc etiamnum differentiam non ignorauit Serapio: nam poſtquàm tradidiſſet ex auctoritate Iſach, macim eſſe nucis odoratæ operimentum; dixit ſecus eſſe, de quo loquebatur Dioſcorides: quippe quòd ſcriptum reliquerit, Macerem eſſe ligni corticem, ſine corium. Quod cùm compertum haberet Auicenna, de utroque ſeorſum tractauit, & Macim odoratæ nucis inuolucrum ad caput 456. relegauit: Macerem uerò radicis corticem capite 694. ſub titulo Thalisfar deſcripſit. Præterea maximo eſt argumento, quòd Macis & Macer utique inter ſe differant, quòd Dioſcorides, Galenus, & Paulus de odoratis nucibus: quorum Macis eſt tegumentum, nihil ſcriptis memoriæ reliquerint. Quippe ſi Macer, qui eis conuehebatur, Macis nobis uulgare extitiſſet, credendum ſanè eſt, quòd cum illo quoque aduectæ eſſent myriſticæ nuces: quarum illi hiſtoriam, & facultatem, cùm ſint & in uiribus, & in odore admirabiles, neq uaquam deſcribere prætermiſiſſent. De macere Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, hæc ſcriptis tradidit. Macer cortex eſt, qui ex India conuehitur, guſtu multùm acerbo, cum leuiculà quadam acrimonia odorata, iucundum ſanè redolens, ut pleraque aromata, ſiue odorata, que ex India conuehuntur. Videtur itaque & ipſe ex miſta conſtare eſſentia, pleraque terrena frigida, paucula uerò calida, & tenuium partium. Quamobrem ualenter deſiccat, aſtringitque: proinde cœliacis, & dyſentericis miſcetur facultatibus: in tertio exiccantium conſiſtens ordine, in caloris, frigorisque differentia neutrum inſigniter efficiens. hæc Galenus. Ex quibus haud obſcurè colligi poteſt, quòd Macer longè differat à Maci. nanque ipſe guſtu non reperio hoc eſſe adeò acerbum, nec tam leuiuſculæ acrimoniæ; quin potius ſi deguſtetur, linguam, & fauces admodum uellicat: odorem iucundum perfundit, & leuiuſculum amarorem quadam cum ſiccitate relinquit. Quod facilè oſtendit, quòd Macis tantum calidi, quantum ſicci conceperit, uel fortaſſe plus calidi: & quòd pleraque ipſius eſſentia ſit tenuium partium. Idcirco errare non crediderim, qui dixerint Macim odoratum excalfacere, & pariter ſiccare in fine ſecundi, uel in principio tertij. Quamobrem id Macer eſſe non poteſt, cùm dicat Galenus conſtare macerem eſſentia pleraque frigida terreſtri, paucula uerò calida. Quibus facile concludi poteſt, quòd macer à Dioſcoride, & Galeno deſcriptus hoc æuo ad nos non aduehatur: ſiquidem nullus in officinis reperitur cortex, qui poſſit maceris hiſtoriam explere. Et quamuis Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ſcripſere, nullam inter macim, & macerem ponendam eſſe differentiam pro certo affirment; nulla tamen auctoritate (quod equidem ſciam) aut ratione nituntur. Cæterùm haud ignorandum eſt nec Galeno, nec Plinio, quod dixerint ex India aduehi macerem, Dioſcoridem repugnare, cùm ex Barbaria ipſe afferri dixerit: quoniam (ut Ptolomæus eſt auctor) quædam in Indo fluuio inſula, uel urbs ſita eſt, quæ Barbaria dicitur, ex qua facile comportabatur macer. Vel quod afferetur ex Arabia eo maris ſinu, qui à Barbaria inſula Barbaricus appellatur. Quandoquidem (ut inquit Strabo) omnia, quæ in India prouenient, ea ſcilicet parte, quæ ad auſtrum uergit, ſimiliter in Arabia naſcuntur. Μάκερ ut Græcis, ita Latinis Macer, atque etiam Machir appellatur: Arabibus, Talisfar: Italis, Macero. *Quod Arabibus Bisbeſe, recentioribus Græcis Μάκις quemadmodum & Latinis, & Italis Macis nominatur: Germanis, Muſchaten blumen: Hiſpanis, Macias, & Macas.*

Maceris facultates ex Gal.

Monachorũ opinio falſa.

Nomina.

VLMVS.

dis aluebi macerem, Dioſcoridem repugnare, cùm ex Barbaria ipſe aſſerri dixerit quoniam (ut Ptolomæus eſt auctor) quædam ins Indo fluuio inſula, uel urbs ſita eſt, quæ Barbaria dicitur, ex qua facile comportabatur macer. Vel quod afferretur ex Arabia eo maris ſinu, qui à Barbaria inſula Barbaricus appellatur. Quandoquidem (ut inquit Strabo) omnia, quæ in India proueniunt, ea ſcilicet parte, quæ ad auſtrum uergit, ſimiliter in Arabia naſcuntur. Μάκερ *ut Græcis, ita Latinis Macer, atque etiam Macher appellatur: Arabibus, Thaliſ-* Nomina.
ſar: italis, Macero. Quod Arabibus Bisbeſe, recentioribus Græcis Μάκις *quemadmodum & Latinis, & Italis Macis nominatur: Germanis, Muſchaten blumen: Hiſpanis, Macias, & Macas.*

Πτελέα. VLMVS. CAP. XCV.

VLmi & folia, & cortex, & a rami uim habent ſpiſſandi. Folia trita ex aceto ad lepras efficaciter illinuntur: uulnera glutinant, ſed multo b magis corticis tilia, ſi faſciæ loco intorqueatur: nàm in lori morem flecti poteſt. Craſſior cortex in uino, aut aqua frigida unciatim potus, pituitas trahit. fracta oſſa celerius ſolideſcunt, ſi decocto foliorum, corticis, aut radicis foueantur. Humor in folliculis enaſcens prima germinis eruptione, cuti illitus nitorem inducit, faciemq; ſplendidiorem præſtat: qui dum ſiccatur, in animalia abit, quæ culicum formam gerunt. Folia cùm tenereſcunt cocta, olerum more ad obſonia uſurpantur.

a ἀκρέμονες.
b μᾶλλον δὲ ὀρλοιὸς. meli habet excp. & ita Cataneus. Sed recius uerciſſe uidetur Ruellius.

VLMVS.

TAmetſi *Vlmus notiſſima omnibus ferè ſit arbor; non tamen ob hoc eius hiſtoriam ſilentio inuoluendam putauimus. Vlmi itaq; duo ſunt genera. Altera montana, altera campeſtris. Fruticoſior hæc, illa uerò auctior. Folium habet indiuiduum, leuiter circumſerratum oblongumque, criſpum, ſcabrumque. Folliculos profert multos, non paruos, ſubrotundos, ac criſpos humani ſcroti effigie in quibus liquor concluditur lentus, ac clarus una cum culicibus compluribus ut in Terebinthi et lentiſci corniculis. Ligni materies neruoſa, tenax, robuſtaq;, deformis tamen: Mõtana iulos profert, & deinde ſemen, quod ſamaram uocant. Cortex illi ſuperius aſper, cruſtoſuſque, & æqualis. Sed interior, qui lignum ambit; contrario modo ſe habet. Siquidem lentus, & lori modo flexilis habetur. Ideoque Vlmus (dicebat Theophraſtus lib. III. cap. XIIII. de plantarum hiſtoria) duobus diſtinguitur generibus: cuius altera montana, quam Græci* ὀρεσσιτελέαν *uocant: altera campeſtris, ulmus, proprie uocata: fruticoſior hæc, illa uero auctior: folium indiuiduum, leuiter circumſerratum, oblongius quàm pyro, ſcabrum, non læue. Præſtat hæc arbor & amplitudine, & celſitudine, non crebra circa Idam, ſed rara, irriguis amica: materies flaua, robuſta, neruoſa, deformis, ut quæ tota cor ſit. Vtuntur ea ad fores lautiores: uiridis facilè cæditur, ſicca difficile. Sterilis deniq; putatur: ſed gummi in petiolis gignit, & animalia quædam culicea: eachryes peculiares gerit, autumno multas, minutas, nigras: cæteris uerò temporibus quid ferat, minus animaduerſum eſt. hactenus Theophr. Plinius uerò quatuor ulmi genera ſtatuit lib. 16. c. 17. his uerbis. Inter has, atq; frugiferas, materie uitiũq; amicitia accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere mõroſam, quæ ſit amplior: cãpeſtrem, quæ fruticoſa. Italia attinean uocat, excelſiſſimas: & ex ijs ſiccanas illis præfert, quæ non ſunt riguæ. alteră genus Gallicas, tertiũ noſtras. tres, denſiore folio, & ab eodem pediculo numeroſiore. quartum ſylueſtre. Attineæ non ferunt ſamarã, ita uocatur ulmi ſemen, omnes q; è radicum plãtis proueniunt, reliquæ uerò ſemine. hæc Plinius, Qui tamẽ una cum Theoph. terraſſe deprehenditur, quod hic ulmum cuiuſuis generis ſterilem eſſe ſcripſerit: ille autẽ quod attineã ſic Italis appellatam, ſemen nullum ferre prodiderit. Quandoquidẽ Theophr. præter id, quod experientia nobis cõpertum eſt, repugnat Plinij authoritas: quippe qui ulmos omnes præter attineã ſemine prouenire ſcribit. Plinio deinde, qui attineã ſemen ferre negat, refragatur Columella li. 5. c. 6. cùm inquit. Vlmorum duo eſſe genera conuenit, Gallicum, & uernaculum: illud attinia, hoc noſtras dicitur. Attiniã ulmum Tremellius Scroſa non ferre ſamarã (quod eſt ſemen eius arboris) falsò eſt opinatus. Nã variorem ſine dubio creat, & idcirco pleriſq; & ſterilis uidetur, ſe minib. inter frondẽ, quã prima germinatione edit, latentib. Itaq; nemo iã ſerit ex ſamara, ſed ex ſobolib. Eſt autem ulmus longè lætior, & proceriior, quàm noſtras, frondẽq; iucundiorẽ bubus præbet. Vlmo foliis ferè adſimilis plãta eſt, quã Itali paſſim* CARPINVM *uocant, omnib. notiſſima creſcit hæc in ſyluis inter quercus, & cæteras ſylueſtres arbores foliis (ut diximus) Vlmo proximis, ſed tenuioribus. Caudice aſſurgit procero, cortice ſubalbicante, modicè ſcabro. Ramos fundit copioſos, robuſtos, in latitudinem ſeſe diffundentes, folioſos umbratilesque. Ex his per æſtatem petioli quidam pendent, in quibus triquetra quædam folia, ſubpallida, & craſſa, folliculari ſpecie, circumquaque racematim dependent, quorum medius apex cæteros longitudine ſuperat. & inter hos parua quædam capi-*

Theophr. & Plinij error.

Carpini conſideratio, & hiſtoria.

Digitized by Google

dum capitula exeunt, ciceris magnitudine, in quibus semen concluditur. Radicibus utitur firmis, crassisque, Ligni materies alba, solida, tenaxque, è qua iuga boum uulgò in Italia parant. Caterum an hæc Carpinus sit legitima, de qua Theophrastus, & Plinius scripsere non parum mihi dubitandum relinquitur: Siquidem utriq; ζυγία, quã Plinius Carpinum interpretatur, Aceris genus est, à qua (ni fallor) nostra Carpinus omnibus ferè disidet notis: si tamen arbor, quã passim Acerẽ appellant, legitima fuerit Acer, de qua ijdem scripserunt arboribus. cum enim illorum neuter Acerẽ (quod uiderim legerimq;) descripserit, quemadmodum nec Carpini, nihil habeo sanè quid de eorum Acere affirmare queam. Præterea Theophrasto Carpino materia est flaua, crispa, cortex uerò paulò scabrior, quàm Tiliæ, crassus, & spissior quã Piceæ, & flexui contumacior. Atqui nostra carpinus albæ constat materie, minimè crispa, cortice Tiliæ haud scabriore Piceæ tenuiore, & qui detractus facilè infectatur. Corticis tamen colore non differunt, cum in utraque cinereus habeatur, aut subalbicans. Adhæc Theophrasto Carpinus rara inuentu est, & riguis tractibus gaudet. Nostra uerò contrà syluis ferè omnibus, montibusque communis, & numerosa habetur, & raro humectis reperitur locis. Verùm in hoc tantum conuenire uidentur, quòd è nostrate quoque iuga parentur. Atque ita tot alijs repugnantibus notis, affirmauerim ego nunquam, nostratem, & Theophrasti Carpinum eandem esse arborem, nisi compareat aliquis, qui hæc mihi dubia dissoluat. Dixi sententiam meam. Esto quoque aliorum iudicium. Sed hactenus de Carpino. ulmi autem facultates hæ sunt. Folia, & cortex, & rami uim habent spissandi, & uulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia, le pras sedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat, pituitasq; & aquas priuatim trahit. Impositur & collectionibus lacrymæ: & uulneribus, ambustisque decocto fouere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primo uino decocti tumores sanant, extrahuntque per fistulas. Idem præstante tilia cortices. Multi corticem comanducatum uulneribus utilissimum putant. Folia trita, aquæ asperso sæpe dum tumori. Humor quoque è medulla castratæ arboris effluens capillum reddit capiti illitus, defluentesque continet. Hæc Plinij uerba de ulmi facultatibus lib. XXIIII. cap. VIII. Caterùm humor in folliculis ulmi contentus (ut ego experientia compertum habeo) medetur puerorum enteroceles, si splenia siue linteola in eo madefacta sæpe inguini partis ruptæ superimponantur, atque imbi subfemoralib. quod Italis uulgo brachiere appellatur, subligentur, & constringantur. Idem liquor uitreo uase exceptus sepelitur in terra, aut fimo, uigintiquinque diebus, ore diligenter obturato, & collocato uasis fundo, super salis communis strato. Fit enim hoc tempore ut fæx subsidat, & liquor clarissimus supernatet. Is ad uulnera recentia conglutinanda adeo efficax est, ut dictu mirum sit, quàm bellè celeriterque id præstet, si cum splenijs; aut constrictis linteolis applicetur. Quin & corticis radicum decoctum articulorum duritias emollit, & nervorum conuulsiones resoluit, si in fotus, uel balnei modum adhibeatur: item tumores discutit, quos iugi attritus in collo boum excitauit. Interiores Vlmi radices si diu decoquantur, & iuri supernatans pinguedo colligatur, illinaturque ea sæpe locus glaber, à quo pili defluxerunt, breui repullulabunt. Eiusdem cortex contusus, & muria usque adeo subactus, ut malagmati similis sit, mitus, podagricos dolores mulcet. Folia Vlmi quæ ad orientem spectant, impari numero decerpta, & cum piperis granis totidem contrita, & ex uino Cretico pota à ieiunis purulentas tusses mirificè iuuant, ut Marcellus est author. Vlmi meminit Galenus lib. VIII. simp. medicam. sic inquiens. Vlmi foliis quandoque recens uulnus glutinauimus, confidentes adstringentem pariter & abstergentem inesse illis facultatem. Cortex amplius etiam subamarus est, & adstrictorius: itaque cum aceto & lepran sanat. Porrò uiridis etiamnum ac recens, si uulneribus uinculi uice circumligetur, ea glutinare potest. Radices eandem uim obtinent: nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ topho, siue calloinducto opus habent. Huius arboris nomen Græcum est πτελέα: Latinum Vlmus: Arabicum, Didar, Dirdar, seu Luzach: Italicum, Olmo: Germanicum, Ylmen, Rustholtz, Lindbast, Yffenholtz: Hispanicum, Vlmo: Gallicum, Orme: Boemicum Gilm. At Carpinus Græcus ζυγία uocatur: Italis Carpino.

CARPINVS.

Vlmi facultates ex Plin.

Remediũ ad enterocellas.

Superstitionum auxiliũ.

Vlmi uires ex Galeno.

Nomina.

Σαρφόρος ξύλον. LIGNORVM MARCOR. CAP. XCVI.

EX caudicibus, ligniq́ue ueteribus caries congeritur. quæ farinæ modo illita ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: serpentia cohibet, si cum pari aniso & uino subacta, linteisque imposita illinatur.

Digitized by Google

NOn ſanè prorſus negligenda eſt lignorũ ueterum, & contabefactorũ caries, cum tanta facultate polleat, ut ulcera expurget, ſolidetq́; et eadem ſerpentia ſiſtat. Quod eò præſtat efficacius, ſi ex lignis arborũ colligatur, quæ tũ adſtringẽdi, tũ etiã abſtergẽdi uim poſſidẽt. Quo fit, ut ligni Guaiaci caries cæteris hac in re facilè præſtet: quippe quæ non modò ulcera, quæ contumacia non ſunt, ſanat; ſed & quæ cacoethe dicuntur, quæque Gallica peſte contracta ſunt. Quare pudendorum exedentibus ulceribus inſperſa mirificè medetur. Cæterum non modò lignorum marcor, ſiue caries in medicum uſum uenit, ſed & VERMES in carioſis lignorum cauticibus naſcentes ſi Plinio credimus, qui libro XXX. cap. III. de his ſic ſcriptum reliquit. Coſſes qui in ligno naſcuntur, ſanant ulcera omnia: nomas uero combuſti, cum pari pondere anniſi, & ex oleo illiti. Delicatiores fuiſſe hos olim, & in cibis idem poſteritatis memoriæ tradidit lib. XVII. cap. XXIIII. cùm inquit. Vermiculantur magis uinaus ue quædam, omnes tamen fere, idque aues cani corticis ſono experiuntur. Iam quidem & in hoc luxuria eſſe cœpit, pragrandesq́; roborum delicatiore ſunt in cibo, coſſos uocant: atque etiam farina ſaginati, bi quoque altiles fiunt. Quapropter mirum non fuerit ſi etiam antiquitas cicadas, quæ nondum alas deprompſerint, in cibis deuorauerit, Ariſtotelis teſtimonio, qui etiam addidit guſtantibus eſſe ſuauiſſimas. Sed cur illud admirandum fuerit, ſi noſtris etiam temporibus uermes, qui carioſis caſeis innaſcuntur, magna admodum cum uoluptate à compluribus deuorentur? Galenus cùm & ipſe ad arborem, ex qua caries decidit, particularem ſcopum habuiſſet, lib. VIII. ſimp. med. ſic de illa ſcripſit. Caries lignorum, & maximè, quæ particeps eſt adſtrictionis ſimul, & abſterſionis, uelut ulmus, expurgat, impletque ulcera humida. Σαπρέτης ξύλων ita Græcè dicitur, *quod Latinè Lignorum marcor, ſiue caries: Arabicè, Nucharer ueaſab: Italicè, Tarlatura de legno: Germanicè, Wurm meel: Hiſpanicè, Carcoma.*

Cariei lignorum conſid.

Vermium lignorũ uſus in cibis.

Cariei uires ex Galeno.

Κάλαμος. ARVNDO. CAP. XCVII.

IN Arundinum genere quædam naſtos, id eſt farctior uocatur, ex qua ſagittæ factitari ſolent. Alia fœmina, qua tibiarum ligulas efficiunt. Alia, quòd fiſtulis addicta ſit, ſyringias: cui multum ineſt carnis, crebris cinctæ geniculis, ad librorum conſcriptionem accommodata. Alia craſſa, concaua, apud amnes naſcens: quæ à quibuſdam cypria, ab alijs donax appellatur. Alia phragmites, ſeu uallatoria, [a] gracilis, candicans, uulgò cognita: cuius trita radix per ſe, aut cum bulbis ſuis illita, ſpicula aculeosque corpore extrahit: luxata, lumborumque dolores cum aceto mulcet. Virentia folia tuſa, & impoſita ignibus ſacris medentur, & cæteris inflammationibus. Corticis cinere perunctæ cum aceto alopeciæ ſanantur. Paniculæ lanugo, ſi aures intrauerit, exurdat. Eundem effectum implet arundo, quæ cypria dicitur.

a Cat. Καλάμος aliquãtulum tenuis.

ARVNDO DOMESTICA.

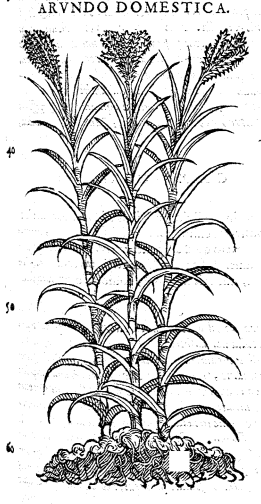

ARVNDO PALVSTRIS.

Arundinum confi. & huit.

ARundinum quinque genera tantùm, ueluti notiora hoc in loco à Dioſcoride proponuntur; licet Plinius lib. XVI. cap. XXXVI, & lib. 24. cap. XI. uiginti nouem arundinum ſpecies deſcripſerit: inter quas (ut ſuperius diximus) odoratam recenſuit, quæ Græcis κάλαμος ἀρωματικὸς appellatur, in India, Syriaq; naſcens, odoris iucunditate unguentis accommodata. Quod apertè indicat calamum odoratum eſſe inter arundinum genera reponendum, non autem inter radices, ut uulgus medicorum, & Braſauolus Ferrarienſis contendunt, accoi radices pro legitima odorata arundine aſſumentes. Quæ in Italia frequentiſſima in uinearum Arundinetis è radicum geniculis ſeritur ad uitium palos, ad decem cubitorum altitudinem adoleſcit, militaris haſtæ craſſitudine, robuſta, ac firma materie, inanis tamen intus, compactis per interualla geniculis. Cortice ueſtitur ſquammoſo, & qui facilè auferatur, aſpero ac ſubalbicante. Folia illi ſunt longa, milij indici æmula, ſed latiora, ac longiora, aſpera ubique ſuperficie, & acuta circunferentia. radix illi eſt alba, dura, tuberoſa, contortaque, ac geniculata, ut in Iride, ſed longe maior, ac robuſtior. Secantur Arundines quotannis humotenus; ſectáque illico regerminant, creſcuntque anno toto ad priorem altitudinem, craſſitudinemq;. Illa, quæ naſtos dicitur, ſolida, farctáque, quamuis gracilis & leuis, in communem ſagittarum uſum à Syris accepta, non oritur, quod ſciam, in Italia, niſi naſcatur (ut tradidit Plinius) in Rheno Bononienſi amne. Illa etiam, quæ thelys, hoc eſt, fœmina appellatur, cuius tantùm eſt uſus ad tibiarum ligulas, haſtenus mihi incognita eſt. Nanque noſtra tempeſtate fiunt eiuſmodi ligulæ ex communibus arundinibus, ex ea ſcilicet ſpecie, quam Dioſcorides uallatoriam nuncupat, qua noſtri in uiridariis, ac hortis in topiarijs extruendis utuntur, ac palos uitibus aptiſſimos efficiunt. Quòd autem uallatoria ſit hæc noſtra communis, mihi aliquando dubitandi præbuit anſam Dioſcorides: quippe qui dicat, eam eſſe gracilem, & candidam, cùm tamen communis noſtra ſit craſſior. Verùm cùm poſtea inuenerim Theophraſtum ſcribentem lib. IIII. cap. XII. de plantarum hiſtoria, craſſiorem, firmioremque illam arundinem eſſe, quæ uallatoria nominatur, facilè ſim ad credendum inductus, hunc Dioſcoridis locum eſſe deprauatum: eóque magis, quòd ſeptis, palis, & topiarijs operibus craſſæ ſint tenuibus aptiores. Illa nerù quæ ad ſcribendum uſurpatur, cui authoritatem pennæ derogarunt, plurimis reperitur in locis, eſtque omnibus notiſſima; ueluti & ea, quæ Cypria uocatur, in paludibus naſcens, & apud amnes. Traditur à pluribus rei agrariæ auctoribus, tum etiam à Plinio, inter arundinem, & filicem herbam inteſtinum eſſe odium: proinde arundinem uomeri alligatam filicem in agro deſtruere, ac enecare prodiderunt. At eo maior arundini cum aſparagis intercedit amicitia: nam ſi ſerantur in arundineta ſua, inibi mirificè prouenient. Quidam præterea prodiderunt, arundines in India ad tantam aſſurgere molem, ut ſingula internodia nauigiorum uicem præſtent per fluuios, & lacus, ternos homines capiente alueo. At ſi plura de arundinum generibus quis audire cupiat, Theophraſtum legat, qui longiori ſermone earum hiſtoriam literis memoriæq; mandauit. Pota arundinis radix urinam, & menſes ciet. Eadem recens tuſa ſcorpionum ictibus utiliter imponitur. Non deſunt impoſtores, qui Arundinum radices combuſtas pro ſpodio uſurpent. De arundine Galenus lib. VII. ſimpl. medic. hæc ſcripta reliquit. Calami phragmitis radicem cum bulbis aculeos, & ſtipites ex alto extrahere quidam ſcripſere, ceu trahendi quædam uis ei ineſſet. Nos tamen eius rei periculum non fecimus: uerum quantum guſtu liceat conijcere, abſtergentem facultatem poſſidet non paucam, minimeque acrem. Cæterùm folia ipſa abſtergentis ſunt facultatis. Cortex uerò eius combuſtus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abſterſorium quiddam, ut excecet, & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen deſiccet, quàm excalfaciat. Vitandum autem eſt eius, id quod anthelen uocant: nã ſi in aures incidat, adeò tenaciter adherens affigitur, ut auelli non poſſit, auditumque uitiat: quamobrem ſapiſſimè exurdat. Arundo ſic Latina uoce uocatur, ut Græca κάλαμος: Arabica, Caſab: Italica, Canna: Germanica, Kor: Hiſpanica, Cannas: Gallica, Vng roſeau: Boemica, Treſt.

Vulgus Medicorum notatur.

Arundinis, & filicis odium.

Arundinis uires ex Gal.

Nomina,

Πάπυρος. PAPYRVS. CAP. XCVIII.

PApyrus, qua chartæ fiunt, nullis non cognita, præcipuæ in medicina utilitatis ad laxandas fiſtulas madefacta lino inuoluitur, uſque dum inaruerit: conſtricta enim atque immiſſa in hiatum humore completur, & intumeſcendo fiſtulas aperit. Habet neſcio quid alimenti radix: itaque Aegyptij eam mandunt, ſuccum tantùm deuorantes, & manſam expuunt. Ipſis radicibus pro ligno utuntur. Crematæ papyri cinis depaſcentia ulcera cùm omnium partium, tum oris maximè, cohibet: uerum melius id combuſta charta præſtat.

Papyri conſideratio.

QValis Papyrus ſit, Italia neſcit: ſiquidem (ut Theophraſtus eſt auctor lib. III. cap. IX. de plantarum hiſtoria, & Plinius lib. XIII. cap. XI.) Papyrus in Italia non naſcitur, ſed in Aegypto quibuſdam in locis tantùm prope Nilum fluuium, quieſcentibus Nili aquis, ubi hæ euagatæ ſtagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum: brachiali obliquæ radicis craſſitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine, in gracilitatem faſtigiatum, thyrſi modo cacumen includens: ſemine nullo, aut uſu eius alio quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur, nec ignis tantùm gratia, ſed ad alia quoque uteſilia uaſorum. Ex ipſo quidem papyro nauigia texunt: & è libro uela, tegetesque, uecnon & ueſtem, etiam ſirazulam, ac funem. Mandunt quoque crudum, decoctumque, ſuccum tantùm deuorantes. Naſcitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Nuper & in Euphrate naſcens circa Babylonem Papyrũ intellectum eſt eundẽ uſum habere, quem chartæ: & tamen adhuc malunt Parthi literas ueſtibus intexere. Præparatur ex eo chartæ diuiſæ acu in prætenues, ſed quàm latiſſimas philuras. hæc Plinius qui deinde ſequenti

ſequenti capite fuſius docuit Papyri conficiendi rationem, his uerbis. Poſt hanc papyrum eſt, extremumq; eius ſarpo ſimile, ac ne fumibus quidem niſi in humore utile. Texuntur que omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet, cùm primò ſuprema tabula ſcheda adlinitur longitudine papyri, quæ potuit eſſe, reſiccatur ſole plagulæ, atque inter ſe iunguntur. proximarum ſemper bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures ſcæ po, quàm uicenæ, magna in latitudine earum differentia XIII. digitorum optimis. Hactenus de papyro Plinius. Videntur & Papyri quoddam eſſe genus, tenuia, læuiaque illa folia è iuncea quadam planta prodeuntia, quæ ab inſulis diui Thomæ, Braſilij, & Maderæ, ad nos conuehuntur, ſacchareis ut uocant panibus inde delatis circumuoluta. Quandoquidem fragmentum retinemus à clariſſimo medico Luca Ghino Piſis ad nos miſſum, nigris rubriſque Arabicis characteribus manu ſcriptum. Quod clariſſimum præbet indicium, earum inſularum incolas tenuiſſimis his foliis, pro papyro paſſim uti. Verum tamen hoc non eſſe papyrum, è quo antiquitas ſuas confecit chartas, certò ſcimus, quòd hoc arte (ut Plinius eſt auctor) fieret, illud uerò tale à natura producatur, & proprium ſuæ ſtirpis ſit folium. Antiqui itaque ex Paypro chartam factitabant, quemadmodum nos ipſam ex contritis linteis conficimus: unde hactenus antiquum retinens nomen, etiamnum Papyrus apud plerosque dicitur. Credidere nonnulli, ueram eſſe Papyram arundinem illas, quas Indicas uocant, quibus imbecilles principes, atque hierarchæ, prælati uulgò dicti, ad ægram ſenectutem fulciendam pro ſcipione utuntur, materiem auro, uel argento ſuccingentes. Quod tamen aſſerere non auſim, nec utique reprobare, cùm huiuſce rei certam cognitionem adhuc aſſequi non potuerim. Papyri meminit Galenus lib. VIII. ſimpl. med. ſic inquiens. Papyrus ipſa quidem per ſe in uſum medicinalem non uenit, at macerata, aut uſta utilis efficitur. Igitur oxicrato, uinoue macerata, recentia ulcera glutinat, maximè in circulum circumpoſita. Verum hic quidem eſt, ceu materia, quæ medicamina ſanantia accipiat: at ubi uſta fuerit, medicamen eſt exiccatorium, uelut & chartæ combuſtæ cinis, niſi quatenus infrà eſt, quàm papyri. hæc Galenus. Cæterum animaduertendum eſt, quod noſtri uſus charta, quæ ex ueteribus conficitur linteis, iiſdem non pollet facultatibus, quibus ea commendatur, quam ueteres ex papyro arbore parabant. Quo fit, ut dubium nobis ſit, quonam modo parari poſſit illud Galeni medicamentum, quod de charta combuſta dicitur, ulceribus ſordidis, & ſinuoſis utiliſſimum: itemque paſtillus Fauſtini à Paulo lib. VII. traditus. Πάπυρος Græcis, Latini pariter Papyrus appellatur: Arabibus, Burdi, ſeu Berdi: Italis, Papiro.

Papyri conficiendi ratio.

Indica arundo.

Papyri uires ex Gal.

Μυρίκη. MYRICA. CAP. XCIX.

MYrica, ſeu tamarix, [arbor uulgo cognita] eſt, cùm apud pigras, & ſtagnantes aquas enaſcatur, fructum quaſi florem ferens, compage muſcoſum. Aegyptus, Syriaq; alteram gignunt mitiorem, ſylueſtri cætera ſimilem. Fructum parit gallæ proximum, inæqualiter aſtringentem guſtu: quo conuenienter utimur uice gallæ in medicaminibus oculorum, oriſque. Datur cruentæ excretioni in potu, & cœliacis, & contra profluuia fœminarum; regium morbum; & phalangiorum morſus: illitus tumores inhibet. Cortex in eoſdem uſus adhibetur. Decoctum foliorum cum uino potum; lienem abſumit: ad dolorem dentium in collutionibus ſalutare, & mulieribus fluxione uuluæ opportunis in deſeſſionibus: phthiriaſi, lendibuſque circunfuſum prodeſt. Abundantiam fœminarum ſiſtit impoſitus arboris cinis. Potorios calices è caudice lienoſis moliuntur, quò datus in his potus proficiat.

Orib. non habet.

Myricæ conſideratio.

VRbana Myrica, quòd ſciam, non naſcitur in Italia: quanquam in Aegypto, & Syria gignitur. Quæ uerò alicubi reperitur in hortis, & in quibuſdam uiridarijs mitior reddita, non alia eſt, quàm ſylueſtris, in locos mitiores translata. Cuius rei certo ſunt indicio fructus, & flores, quos omnino ſylueſtribus ſimiles profert, non autem gallæ modo, ut domeſtica. Vmbra arboris inſigni proceritate ſæpe per æſtatem Romæ me obleCtatum fuiſſe recordor ad Tyberis ripas, in hortulo quodam hoſpitalis Sancti ſpiritus. quæ etſi domeſtica habeatur ab omnibus; florem tamen, & fructum ferebat ſylueſtri ſimilem. Hæc in fluminum ripis frequentiſſima naſcitur in Italia. Quare non potui non admirari Dioſcoridem: quippe qui dicat tantùm naſci Myricam apud paludes, ac reſides aquas, cùm oppoſitum ſanè eueniat in Italia. Quod me ſæpius adduxit, ut

Digitized by Google

crediderim,aut Dioſcoridis codicẽ hoc loco deprauatũ eſſe,aut in Græcia ſecus, quàm in Italia myricam proximè ſtagna ac paludes oriri. Tamaricis fruticẽ,qui fructũ quaſi florẽ profert cõpage miſcoſum παρακαπτία ἑλάιων Nicander in theriacis celebrat,tanquã diuinã, & omnib.modis colendã plantã ad ſerpentiũ morſib.hiſce Carmnib.

Καὶ μυρίκης λάζευ νέον παρακαπτία θάμνον,
Μάστιν ἐπὶ ζωοῖσι παράσιμον ἢ ἐν ἅπασιν
Μαρτοσύνας χορσταῖος ἐθήκατο, καὶ θέμις ἀοιδῶν.

Myricæ medicinæ. *E myricæ trunco aluei excauantur (ut Columella ſcribit) aquáq; replentur, ut ſubinde poſtea bibant ſues: nam hoc potu ſplenis incremento ſanantur,quo morbo aſtate maximè torquentur,dum, quæ eorum eſt pabuli inſatiabilis auiditas,arborum fructus conſectantur,qui plurimi eo tempore propter ariditatem in terram decidunt. Porrò myricæ cinerem omnia ulcera ignis exuſtione contracta,efficaciter exiccare author eſt Serapio. Folia ſimul cum tota planta ſotu frigidas collectiones inhibent,ac reprimunt. Rami conciſi,ex aceto illiti Lienem attenuant. Datur ramorum cortex ad diuturnas alui fluxiones. Fructus potui datus confert uipereis morſibus. Elephantiaſin ex lienis uitio obortam myricæ radicum decoctum, & cum paſſis uuis epotum ſanare tradidit Alcanzius Arabs: id quod ſe uidiſſe ait in duabus mulieribus,quæ hac labe laborarunt. Ex quo mihi perſuaſum eſt,id uõ incongruum in Gallica peſte fore medicamentum,Guaiaco forſitan ligno non abſimile. Myricæ radices pro odorata caſſia uenditabant impoſtores. Sed poſtquàm fraus à peritis medicæ materiæ utris deprehenſa eſt, eius in officinis uſus penitus exoleuit. Meminit myricæ Galenus lib.VII. ſimplicium medicamentorum,ubi ſic inquit. Myrica abſtergentis eſt, ac incidentis facultatis,abſque perſpicua deſiccatione: habet uerò etiam adſtrictionem nonnullam. Has ob qualitates,facultatesq; admodum prodeſt lieni indurato decocta cum aceto,aut uino,ſiue radice,ſiue foliis, ſiue extremis ramulis: ſanat porrò dentium dolores. Cæterùm fructus,& cortex non paucam ſortita ſunt adſtrictionẽ, adeò ut gallæ omphacitidi proxima ſint,niſi quòd acerbitas euidens eſt in galla,ſed myricæ fructui temperatura ineſt inqualis; immiſta eſt enim naturæ eius multa partium tenuitas,atque uis abſtergendi: quod ſanè gallæ non accidit. Attamen ubi galla forte ad manum non erit,eo uti liceat ad omnia,ad quæ illa utimur,in eiſdem & cortice. Porrò Myricæ combuſtæ cinis admodum deſiccatoriæ facultatis eſt plurimam habens abſtergendi facultatem,pauxillam adſtringendi.*

Myrices ex Galeno.

Nomina. *Myrica arbor ita Græcè uocata,Latinè Myrica,& Tamarix nuncupatur: Arabicè,Tarfa,ſeu Carfa: Italicè,Tamarigio: Germanicè,Tamariſcken,aut Porſt: Hiſpanicè,Tamargueria,& Tamariz: Gallicè, Tamariſe.*

Ἐρείκη. ERICA. CAP. C.

ERICA PRIMA.

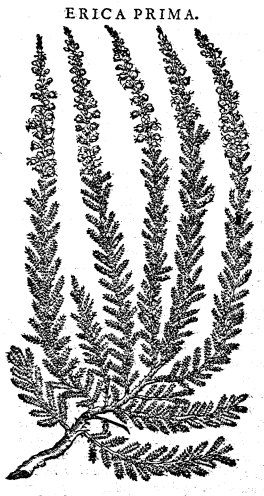

Mel ericeũ,

Ericæ conſideratio.

ERica fruticoſa arbor,myricæ ſimilis, longè minor cuius flore apes reprobum mel efficiunt. Tamariſcus,quàm coma ſerpentiũ ictibus illitu medetur.

ERica ſtirps fruticoſa Aſiæ, Græciæq; fruticibus aſcribitur. Hæc (ut plantarum ſcriptores aſſerunt) bis anno floret. quo fit,ut prima,& ultima habeatur, quæ inter ſylueſtres ſtirpes floreat. Quæ de Erica Dioſcorides prodidit, Nicander habet in theriacis duas Ericam perpetuò uirentem apes depaſci ait, & ſerpentium ictibus aduerſari commemorat his uerſibus.

Λάζεο δ' εὐθεμόεσσαν ἄφαρτα νυμφύλλου ἐρείκην.
Ἥν τε μελισσάων πεφιδόσκεται ὑλαμὸς ἔρπων.

Plinius lib.XXIIII.cap.IX. Ericam deſcribens inquit. Ericen Græci uocant fruticem non multum à myrice differentem, colore roris marini, & penè folio. Hanc aduerſari ſerpentibus tradunt. hæc Plinij uerba. Verùm non ob id facilè fuerit affirmare, quænam planta nobis legitimam Ericam præ ſe ferat, cùm tam paucis notis deſcribatur ab omnibus: tametſi hæc, cuius hic figuram appinximus nil aliud quàm Ericam deſignare uideatur. Siquidem fruticoſa eſt planta, ſemicubitalis,colore roris marini,foliis ferè myricæ,cui eam Dioſcorides aſſimilat: uere primo & autumno floreſcens,quod huius fruticis proprium eſt,ſi rei herbariæ ſcriptoribus eſt adhibenda fides. Adde, quòd huiuſce flores autumno maximè depaſcantur apes,ea fortaſſe de cauſa, quòd non modò Erica prima ſit,& ultima ſylueſtrium, quæ floreat; ſed quòd etiam diutius floribus quàm plurimis ornetur, nempe autumno toto, & ad hyemem uſque. Vnde mel,quod ex ijs apes faciunt, ericeum (ut Plinius eſt author) antiquis appellatur,quod conuehi tradidit poſt primos autumni imbres, etiam ericam ſolam florere in ſyluis. Præterea etiam lib.III. ſcribat Dioſcorides, corim, hypericum aliquibus uocatum, fruticem eſſe folio ericæ, minore tamen, ſitq; hæc corij folio admodum ſimilis, magis ad-

Digitized by Google

ERICA SECVNDA.

ERICA BACCIFERA.

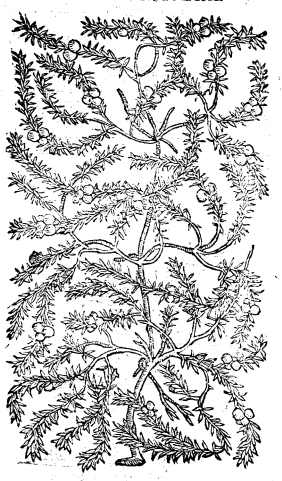

huc inclinauit animus ad credendum, hanc eſſe Dioſcoridis ericam. His ergo rationibus adductus non temerè ſa-
ctum putaui, pro legitima erica huius effigiem expreſſam dare. Oritur hæc frequentiſſima in Goritienſi agro eo
preſertim tractu, quà à Diuo Andrea (ita appellatur uicus) ad Vipacum fluuium itur. incolæ uernaculo ſermone
eam nominant Grione. Sed in Hetruria longè magis adoleſcit, ſiuntq; ex ea ſcopæ aptiſſimæ ad mundandas ædes,
& ob id uulgò hæc planta propriè uocatur Scopa. Marcellus, neſcio qua ratione ductus, ericam magno errore
genuſtæ ſpeciem putat. Ericam aliam: cuius etiam hic imaginem exhibemus, ut quæ fortaſſe non minus, quàm
antedicta, uerum referat, miſit ad me Gabriel Falloppius Mutinenſis medicus ſingularis ingenij & eruditionis,
dum Patauij honorificè humani corporis diſſectionem & materiam medicam profitetur. Eſt & planta in monti-
bus naſcens, qui Boemiam à Sileſia diſterminant, & à quorum fontibus Albis fluuius originem ducit humi pro-
cumbens, & latas occupans areas, folio penè uulgaris Ericæ, quæ bacas edit purpureas, Iuniperinis haud mino-
res, ſed molliore pulpa, lenta, & colore ſubuireſcente ut in pruno. Ramis eſt lignoſis, ex atro ruſeſcentibus, flexi-
bilibus, obſequioſiſq; ; flores uidere non licuit, ſed ipſam tantùm bacciferam menſe Auguſto. Hanc Ericam bacci-
feram appellandam duximus. Quam unà cum altera à Falloppio mihi miſſam libenter depingi curauimus, atq; in
medium proferre libuit, ut rei herbariæ peritos in his, quemadmodum & in cæteris plantis, iudices conſtituamus:
quorum ſanè iudicio ſubſcribent ſtudioſi, quibus nos quidem, quantum labore atque induſtria conſequi poſſimus,
non grauatim prodeſſe. Ericam paucis perſtrinxit Galenus libro XI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens.
Erica digerendi per halitum facultatem obtinet. Flore eius potiſſimum, ac foliis utendum. hæc Galenus. Cæte-
rùm aqua, in qua uulgaris Erica, decocta ſit, ſumpta tepida tam mane quàm ueſperi triginta dies quinque uncia-
rum pondere tribus horis ante cibum, ualet ad ueſicæ calculos comminuendos & expellendos. Verùm poſt id tem-
pus malè affecti in balneum decoctionis eiuſdem plantæ ingredi, atque inibi dum morantur, ſuper Ericam deco-
ctam ſedere debent: idque pluries repetendum eſt. Equidem noui aliquos, qui ſeruata recta uictus ratione, hoc
tantùm potu ueſicæ calculum in minimas partes comminutum eiecerunt. Florum decoctum potum lumborum
& uentris doloribus ſuccurrit: foliorum ſuccus oculorum imbecillitatem ſanat, ſi guttatim inſtilletur. Planta
hæc, quæ Græcis ἔρεικη, Latini item Erica nominatur, pariter & Italis: Heyden, Germanis: Queiro, Hiſpanis: Bru-
jere, Gallis, ſ. pures.

Erica altera.

Erica baccifera.

Ericæ facultates ex Gal.

Nomina.

a Meũ exem.

ἈΚΑΚΑΛΙΣ. ACACALIS. CAP. CI.

ἐο κὸς κατὰ τὶ τῶ̃ μυρίκης καρπῶ̃. i. quadantenus ſimilis eſt myricæ fructui.

ACacalis fructus eſt naſcentis in Aegypto fruticis, a ſeminis myricæ quadantenus ſimilis. Cuius aqua, in qua maduerit, ad collyria additur, quæ ad excitandam oculorum aciem conueniunt.

Acacalim

Digitized by Google

Acacalim Aegyptiæ arbusculæ semen ad nos hac ætate conuehi non equidem arbitror. quippe quòd inter semina, quæ peregrina nobis importantur, nullum adhuc repererim, quod Acacalim legitimè referat.

RAMNVS. CAP. CII.

Et aculeos, nõ leg. Orib.

RHamnus fruticat in sepibus, ramos ferens rectos, [& aculeos] in acutæ spinæ modum: foliis paruis, oblongis, subpinguibus, teneris. Alterum ei genus candidius. Tertium nigrioribus, latioribus quę foliis constat, & quadantenus rubentibus: cuius rami quinum ferè cubitorum longitudinem implent, spinosiores quidem, sed infirmioribus, minusque rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem, folliculari specie, uerticillo similem. Omnium folia igni sacro, & serpentibus ulceribus, efficaciter illinuntur. Fama est ramos huius ualuis, fenestrisve impositos, uenena depellere.

RHAMNVS PRIMVS.

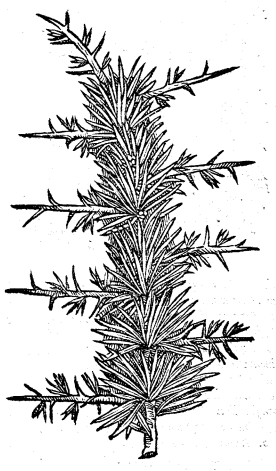

RHAMNVS SECVNDVS.

Rhamnorũ confid. & historia.

RHamni tria genera facit Dioscorides, ac etiam eum sequutus Oribasius. Primum, & tertium ubique in Hetruria fruticant. Illud priuatim in sepibus nascitur, quo nostrates mulieres utuntur ad insolandas ficus: siquidem eas adhuc recentes longis huiusce fruticis aculeis perforant, & ad solem appendunt. Fert aculeos in acutæ spinæ modum: folia oblonga, mollia, subpinguia: corticem habet album, leuemque, & rubentes inter folia baccas. Hoc, quod nigrius est (ut etiam Dioscorides inquit) quinum ferme cubitorum altitudine attollitur, infirmioribus aculeis, alijs rectis, alijs incuruis, foliis latioribus, solidioribus, nexuosioribusque: floribus muscosis, subcroceis. fructu tenui, folliculari specie, rotundo, uerticillo non absimili. in cuius medio nucleus est durus ac rotundus. Ciceris ferè magnitudine, in quo semen concluditur, lentis instar compressum, rubro cortice & alba intus medulla. Secundum uerò genus, quod cæteris candidius est, ad nos misit clarissimus medicus Lucas Ghinus, cuius etiam hic effigiem damus. Verum non desunt recentiores quidam rei plantariæ studiosi, qui censent tertium Rhamni genus, Dioscoridi esse adulterinum, quòd (ut ipsi aiunt) in fructus descriptione non desit contradictio. Nanque ipsi ita legunt. καρπὸς δὲ πλατὺς λευκὸς κεγχρῖδος ὁς θυλακώδης ἐσωθεν ἐσφαιρωμενος. Id est fructum edit latum, candidum, tenuem ueluti folliculum Asphodelo similem. Quæ comparatio adeo absurda uidetur (ut illi contendunt) ut nihil prorsus Dioscoridis lectionem respiat. Quippe quòd Asphodeli fructus, nullam penitus habeat folliculi speciem, nec latus aliqua ex parte uideatur, nec tenuis, nec candidus, sed uiridis, & globuli instar rotundus. Quæ fortasse argumenta possent facilè nonnullos in eorum trahere sententiam, quam nos minimè probamus. Siquidem Oribasius qui plantarum historias perquàm fideliter ex Dioscoride transtulit, non

Dioscoridis locus restitutus.

RHAMNVS TERTIVS.

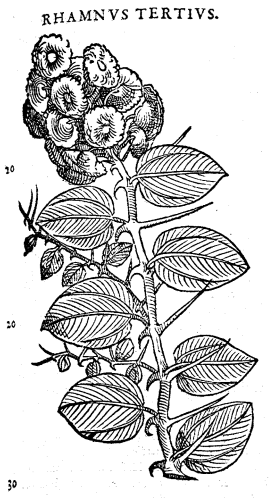

SPINA INFECTORIA.

bit, non legit ἐπιπὸς ἀσφοδέλου, *Sed* ἐπιπὸς σφονδυλίας, *ut etiam legit antiquus Dioscoridis codex, cuiusmodi exemplar habuisse Ruellium haud ambigo, quippe qui uerterit. Fructum edit latum candidum, tenuem folliculari specie uerticillo similem, quo scilicet utuntur in fusis mulieres. Quæ quidem notæ in tertij Rhamni fructu manifestò deprehenduntur. Fideliores codices habuere quoque Marcellus Virgilius, & Cornarius: quippe qui una cum Ruellio uerterunt uerticillo similem: atque eorum impugnauerunt opinionem, qui depravata lectione decepti, antea longè à Scopo aberrauerant. Notæ enim, quibus Rhamni fructum describit Dioscorides ad fusorum uerticillos manifestè pertinent, quorum figura, autore Theophrasto, natura pluribus plantis semina dedit. Hos itaque, qui tertium Rhamnum Dioscoridi adimunt, nullam aliam ob causam id moliri crediderim, quàm ut hoc Rhamni tertium genus Dioscoridi legitimum, Paliurum confingerent. Sed hallucinari eos, uel potius eorum fallaciam à nobis deprehensam, is facilè coniiciet, qui apud Theophrastum libro III. cap. XVII. de histor. plantarum legerit paliurum* ἐν λοβῷ *proferre semen. ideſt in siliqua prælonga fabæ instar. non autem in fructu rotundo, ac uerticillato, qui non uere folliculus sit, sed folliculi quandam referat speciem, & ut propriè Dioscorides inquit* θυλακώδες. *Græcis enim scriptoribus* λοβὸς *longam, uel oblongam siliquam in plantis designat Suida, & Phauorino testibus, ut fabæ folliculi sunt, & Terebinthi Corniculæ, non autem rotundum fructum uerticilli faciem referentem. Quod uerò Paliuri fructum siue folliculum oblongum sit, id quidem manifestò testatur idem Theophrastus lib. 3. cap. 11. de Plant. hist. de Acere scribens. Ibi enim Acerem fructum ferre ait oblongum, Paliuro similem. Obstat præterea ne tertium hoc Rhamni genus Paliurum esse possit, ipsum quoque semen, quod non* ἐν λοβῷ, *sed in duro, ac rotundo, concluditur ossiculo, in ipsius uerticilli centro latescente, suu gosa quadam pulpa exterius obducto, triplici intus cauitate diuiso, ubi semen ipsum se continet, ac latitat, lentis instar compressum, rufa ac læui cuticula contectum, alba dulcique intus medulla, non autem fuliginosum, & pingue, ut de Paliuri semine scribit Dioscorides. Quæ omnia maximo sunt argumento, falli proculdubio, qui putant hoc tertium Rhamni genus Dioscoridi adulterum esse, & plantam, quam nos tertium Rhamnum esse non dubitamus Paliurum esse contendunt. Cæterùm Ruellium deceptum esse crediderim, quippe qui Rhamni genus eam esse stirpem arbitretur, quam nos uulgari sermone* SPINO *merlo, Longobardi Venetiq; Spin ceruino, Foroiulienses uerò Spin guerzo appellant. Hæc enim foliis est latis, pyri quadantenus modo: fructu ligustri effigie, baccarum instar, cuius succo utuntur pictores, ubi colore uiridi inficere sit opus. Quamobrem hanc plantã nobis* SPINAM INFECTORIAM *appellare libuit. Fit è baccarum huiusce arboris succo liquor aluum exoluens. qui diu asseruari potest, hoc modo: Sumito succi baccarum probè maturarum (id nanque fit circa calendas Octobris) libras duas (Atqui anteaquam succum prelo extrahas, baccas semicontusas quaternis diebus in ficili uitreato macerari per sese in calido loco permittito) quibus addito sacchari optimi sesquilibram, uel mellis electi probè despumati tantundem. Deinde lento igne decoquito ad lulapij uel syrupi spissitudinem. demum linteolo rariore colato, additoque pulueris Cinnamomi selectissimi, Gingiberis, cuiusq; drach. quatuor, Caryophillorum drach. duas, & mundo uase asseruato. Datur potandum unciæ quantitate, & usque ad drach. decem. Educit enim facilè pituitam, & crassos,*

Opinio quorundam improbata.

Ruellij error.

Spinæ infectoriæ succus, & eius uires.

crassos, ac lentos humores. Ideo podagricis bellè confert. Aberrasse præterea Ruellius deprehenditur, quòd Theophrasti testimonio ea de Rhamni fructu tradiderit, quæ statim Theophrastus absoluta rhamni historia de pruno disserunt. Sed in errore longè maiore uersantur Monachi, qui in Mesuem commentarios ediderè, cùm Rhamnum existimauerint rubum quendam, qui humi repens, incultisq; proueniens, mora cæruleo potius, quam nigro colore profert. Rhamni meminit Galenus li. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Rhamnus defecat, & digerit excessu secundo, refrigerat in primo completo, aut secundo incipiente. proinde herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida. Cæterum ad hæc teneris utendum est foliis. Huic plantæ nomen Græcum ῥάμνος: Latinum, Rhamnus: Mauritanum, Nauſig, siue Nauſegi: Italicum, Rhamno, & Marruca: Hispanicum, Scambroncs. Spina autem Infectoria Italis dicitur spino merlo, spin zerbino: Germanis Creutzbeer: Boëmis Bodlak.

Monachorũ error.

Rhamni uires ex Gal.

Nomina.

Ἅλιμος. HALIMVS. CAP. CIII.

HAlimus frutex est sepimentis idoneus similis rhamno, sine spinis, foliis oleæ, sed latioribus Nascitur in sepibus. † & maritimis. Folia decoquuntur ciborum gratia. Radix conuulsa, rupta, torminaque mitigat, drachmæ pondere in aqua mulsa pota: eadem lactis ubertatem facit.

† καὶ κεπαυοῖς addit Orib. i. eminentibus.

HALIMVS VVLGARIS.

Halimi conſideratio.

Molochia Mauritanis quid.

EST profectò & Halimus planta, cuius uariæ sunt inter auctores sententiæ. Alij enim (ut Plinius auctor est lib. & cap. XXII.) halimum fruticem esse dicunt, Dioscoridem secuti. Alij maritimum olus, salso sapore. Tertium quoque genus addidit Crateuas sub hedera tantùm nasci, longioribus foliis, hirsutioribus q; odore euanido. Quæ autem à Dioscoride hoc loco describitur, etsi alicubi forsitan prouenit in Italia; tamen qui illa mihi ostenderet, adhuc reperi neminẽ. Verùm, si Ruellio credimus, frequès in Gallia nascitur in sepibus. Solinus plurimam in Creta nasci tradit, mirabili, si credamus, effectu, quòd ea tantum admota fames arceatur. unde si nomen adinuenisset, ea procul dubio sine aspiratione scribenda esset. Halimus Mauritanis molochia, & atriplex marinus appellatur. Cuius historiam referens Serapio, narrat, quòd eam uenalem circumferentes in manuales fasciculos componunt, & per Babyloniam clamitant, molochia, molochia. Quod manifestè indicat, Halimum apud Mauritanos herbam potius esse, quàm fruticem, uel arborem, eamque fortasse, quam Plinius maritimam, ac salsam prodidit. Quo fit, ut salsam quandam herbam (incolæ Cidone uulgò appellant) quæ frequentissima in littoribus Venetiis prouenit, hanc esse putauerim: quippe quòd ea instar oleris in ciborum usum recipiatur. Hæc mirum (ut eius pictura, quam hic damus, apertè demonstrat) folia fert oliuæ similia, crassiora tamen, ac perinde ferè pinguia, ut portulacæ, subalbida, læuia, sapore salso. Caules emittit albicantes, tenues, & lentos, in quorum summitate semen profert minutum, racematim cohærens. Nascitur frequens prope Tergesti mœnia circa salinas, ubi etiam separatim, nec minus copiosa uisitur atriplex marina, quæ syluestrem maximè æmulatur. quanquam apud Mauritanos atriplex marina, idem esse uidetur cum halimo. Sed quòd inter se differant, manifestum fiet libro secundo in atriplicis commentatione. Halimi meminit Gal. lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Halimum, hæc planta frutex est plurimo in Cilicia præcipuè prouentu, ubi & germina eius recentia esitant, & reponunt quoque in posterum futura usui. Semen pariter, & hæc planta ipsa generat, estq; gustus salsi, & subadstringentis. Ex quibus omnibus palam est, ipsam esse distimilarem. Maior autem pars eius, substantiæ calida est temperatè, cum humiditate inconfecta, & leuiter flatuosa. Quæ planta Græcè ἅλιμος, Latinè similiter Halimus dicitur: Arabicè, Molochia: Italicè, Halimo.

Halimi uires ex Gal.

Nomina.

Παλίουρος. PALIVRVS. CAP. CIIII.

PAliurus frutex cognoscitur, aculeatus, durus: cuius semen, pingue, & fuliginosum inuenitur. Quod potum tussi opitulatur, ueficæ calculos comminuit, serpentium ictibus aduersatur. Folia & radix astringunt: iam uim habent: quorum decoctum potu aluum sistit, urinam trahit, contra uenena, & serpẽtiũ morsus auxiliat. Radix recẽtia tubercula, tumoresq; omnes discutit, trita, & imposita,

Digitized by Google

Paliuri conſideratio.

A Deo inter ſe quibuſdã plantarum hiſtorijs diſcrepant ſcriptores, ut perſæpe eorum mentes maximè pertur bent, qui rerum ueritatem indagare ſtudent. Id autem diſcriminis nimirum euenit de Paliuro. Nã quæ hu iuſce ſtirpis à Dioſcoride traditur hiſtoria: omnino differt ab ea, quam diuerſis generibus protulit Theo phraſtus. Hæc autem non conuenit cum ea, cuius Plutarchus eſt auctor: & hæc à prædictis omnibus prorſus diſſentire uidetur. Paliurus Dioſcoridis (ut ab eo primùm exordiar) eſt frutex ſpinoſus, durus, omnibus no tus: cui ſemen pingue, & fuligineſum. Paucis eius hiſtoriam perſtrinxit Dioſcorides, nulla habita de foliis men tione, quòd ſuperuacaneum exiſtimauerit pluribus agere de Paliuro, utpote planta apud ſuas regiones notiſſima. quòd nobis eſt impedimento, quò minus ueram Paliurum, de qua ipſe intellexit, cognoſcere ualeamus. Theo phraſto deinde lib. III. cap. XVII. de plantarum hiſtoria plura ſunt Paliuri genera, quæ omnia in ſiliquis ſe minã terna, aut quaterna proferunt, lentorem præ ſe ferentia, ut lini ſemen. Amat naſci locis aridis, quemad modum & rubus, nec minus quoque diluuis. Cæterùm ab hac non parum differre uidetur, & illa, cuius idem meminit inferius lib. & capite III. ſiquidem hanc plurimam naſci teſtatur in Aphrica foliis ei, quæ in Græcia naſcitur, non abſimilem. Quæ quanuis folio Græcam æmuletur; fructu tamen diuerſo prouenit, ut qui non latus, neque folliculari ſpecie; ſed rotundus, ruberque ſit, cedri fructibus magnitudine ſimilis: & cui & nucleus ineſt acinorum punici modo, qui non manditur. Fructus uerò per ſe iucundus habetur, atque ſi quis unum infiendat, tum ipſum ſuauiorem, tum uinum ſuauius reddi aiunt. Ex quo aliquando mihi perſuaſi, eum non longè aberra re, qui dixerit, hanc illam eſſe ſtirpem, quam Plinius Aquifolium uocat: & nos AGRIFOLIVM dicimus.

Paliuri hiſtoria ex Dioſcor.

Paliuri Theophraſto uaria hiſtoria.

Agrifolium.

AQVIFOLIVM.

quòd folijs ſit undique aculeatis loto maioribus, fructu cedri, rotundo, rubro, nucleum intus habente, iucundo, & guſtui non ingrato: non tamen, quòd pro certo hoc aſſerere uelim, quòd hæc propria ſit Aphricæ planta; ſed quòd aliquando his notis perſuaſus putauerim, Paliurum hanc aut Agrifolium eſſe, aut omnino arborem ſibi ſimilem non autem zizyphum, ut ille impudentiſſimus ſomniauit Guilandinus: ſiquidem zizyphi baccæ rotundæ non ſunt, ut cedrides, ſed oblongæ olinarum modo, neque os intus habent puni cæ malo ſimile, ſed ut in Oliua longum, durumque. Plinius ex Theophraſto hanc ipſam literis mandauit lib. XIII. ca. XIX. Sed cùm de uiribus eius diſſereret lib. XIIII. eam recenſuit, quam & Dioſcorides. Nullam ego arborem hactenus reperi, quæ Paliuro Aphricanæ ſimilitudine reſpondeat, præter Agrifolium, ut dixi. Verùm, ut ad noſtrum inſtitutum redeamus, Agatocles Paliurum omnino, ab illis differentem tradit, quippe quoniam aſſurgat in Alexandria (ut ipſe inquit) ad Pinus, Vlmiq; proceritatem, ramis frequentibus, & aculeatis, folio uiridi rotundo, tenui. Hæc bifera eſt; nam tam Vere quàm Autumno fructum profert oliuæ phaulit uocatæ, magnitudine. Crudus manditur is, ac uirens, ubi uerò exaruit, in farinam molitur, atq; ea ita eſtur nullo liquore ſubacta. Aliud Paliuri genus in monte Coccygio naſci prodit Plutarchus ex Cteſiphontis authoritate libro arboribus dicato, cui ſi auis, aut aliud animal uoluere ſidat, uelut mueſcatum cohæret, præter cuculum, cui ſoli parcit; ſi tamen his fides eſt adhibenda. Quare cùm de Paliuro, tot ac diuerſæ ferantur ſententiæ, & habeantur hiſtoriæ, facilè crediderim, Paliurum eſſe nomen ad nationum placita uarijs, ac diuerſis aculeatis ſtirpibus impoſitum. etſi Joſephus Salandius medicus apprimè doctus, & in ſtirpium hiſtoria non imperitus dum Veneta claſſe in Græciam traiecciſſet, Dioſcoridis Paliurum ſe uidiſſe mihi pro certo affirmauerit, ſemine fuligineſo, ac pingui: atque ibi proprium adhuc nomen re

Paliuri hiſto. ex Agatocle.

Paliuri deſcriptio ex Plutarcho.

tinere. Sunt tamen è recentioribus, qui putent Paliurum Dioſcoridis eam eſſe arborem, quam nos ſequenti capite oxyacanthan eſſe pluribus comprobabimus. Sed profectò non placet eorum opinio, quòd planta, quàm oxyacanthan cenſemus, arbor ſit, non frutex: quodque fructum proferat myrti magnitudine, confertum, ſe ſilem, rubrum, oſiculo intus habentem, & in racemi modum cohærentem. Paliurus uerò non fructum, ſed ſemen ferat fuligineſum, pingue, & (ut Theophr. inquit lib. III. cap. XVII. de hiſt. plant.) in ſiliquis concluſum, lentum, pingueq; lini ſeminis inſtar. Verùm ij fortaſſe Theodorum Theophraſti interpretem ſequentes, hac in re decipiuntur. Siquidem is libro primo cap. XVI. ſic uertit: Quædam folia cum extremo, tum etiam lateribus ſinuata concident, ut ilicis, roboris, ſmilacis (glandiferæ ſcilicet, & ilici ſimilis) rubi, paliuri, & aliorum. Vbi animaduertendum eſt, eũ perperã uertiſſe ἀκροκαρδίζοντα ſinuata, cùm ea dictio Græca nil aliud Latinè ſignificet, quàm ſpinis horridula. Error præterea ex eo manifeſtè deprehenditur, quod omnibus ſenſu pateat, ilicem, ſmilacem, rubum folia non proferre aliqua parte ſinuata, uti ea eſſe cernuntur, quæ plantæ illi exeunt, quam nos acutam ſpinam

Recentiorum opinio reprobata.

tam ſpinam arbitramur: ſed longa, & per ambitum ubique tenuiſſimis, ac crebris aculeis circumſepta, in eiuſdem capitis progreſſu idem oſtendit Theophraſtus, cùm inquit. Simili modo nonnulla ex his caulem primo mitens, poſt horridulum ſpinis gerunt, ut lactuca, & cuncta folia ſpinoſa reddantur, atque etiam magis in fruticum genere, ut rubus, paliurus. Quibus palàm fit, plantam, quam nos uulgò uocamus Bagaia, alij uerò Amperlo, non eſſe Paliurum, ſed potius acutam ſpinam ijs tum rationibus, tum auctoritatibus, quæ ſequenti capite nobis adducentur. Cæterùm quoniam Paliurus AGRIFOLIVM ſiue AQVIFOLIVM (ut Plinius appellat) mihi in mentem reuocauit, non ab re factum eſſe putaui ſi de eius hiſtoria & uiribus hic uerba facerem. Eſt itaque Aquifolium Planta arboreſcens, ad acutæ Spinæ magnitudinem, foliis, perpetuò uirentibus, Lauri æmulis, ſed in toto ambitu per interualla aculeatis, carnoſis, ſolidiſque. Virgas edit uirenti libro neſtitas, lentas, ac flexiles: baccas rotundas, Ruſci æmulas, & nucleo etiam ſimili albo craſſoque. Radicum decocto ſouentur utiliter articuli, qui prius luxati duritiem contraxerunt. nam emollit & reſoluit, tumores diſcutit, & oſſa fracta ferruminat. Folia ſuſpenduntur circa fumes, è quibus ſalſæ carnes ſub tecto pendent, prohibent enim ſuis aculeis, ne mures accedant. Sunt, qui etiam ſcopas ad uerrendas domos è foliоſis uirgis parant. Ramis, quòd perpetuo uireſcat hæc arbor, hyeme ornantur templorum fores, & Aræ, quos deinde in ſuas ædes deportant ruſtici, putantes biſce ramis fulgura inhibere, & faſcino aduerſari gentilitatis ſuperſtitionem ſectantes; à Plinio edocti: quippe quiſcribit. Aquifolium arborem in domo aut in uilla ſatam ueneficia arcere. Eiuſdem arboris flore (eodem authore ex Pythagora,) aquam glaciari legimus. Item baculum ex ea factum, in quoduis animal emiſſum, etiam ſi citra cecideritdefectu emittentis, ipſum per ſe ſe recubitu propius adlabi, tam præcipuam naturam ineſſe arbori. Cenſet idem Plinius lib. 27. cap. 8. Crateogonon, ſiue Crateogona Theophraſto eam arborem deſignare, quam Latini Aquifoliam appellant. Sed an is rectè ſenſerit, ex Theophraſti lectione iudicare poterunt, rei plantariæ ſtudioſi: ſiquidem is ita habet lib. 3. cap. 15. de hiſtoria plantarum. Crateogon, folio meſpilæ, promiſſo ſcilicet eſt, uerum maiori, lætiori oblongioreque, nec ſerrato, quemadmodum illa ſit. Hæc non admodum magna neque craſſa. Materies ei uerſicolor, ualida, fulua, cortex læuis, meſpilo ſimilis, radix ſingularis, acta in profundum. Magna ex parte fructus rotundus qui matureſcens ſiccatur, nigreſcitque, guſtu & ſucco meſpilaceus. quapropter ueluti ſylueſtris meſpilus apparuerit, eſt ſpecie ſimplex, & ſine ullo diſcrimine. Galenus Paliuri à Dioſcoride deſcripti meminit lib. VIII. ſimp. med. his uerbis. Paliuri folia, & radix adeò non obſcuram habent adſtringendi facultatem, ut & uentrem fluentem cohibeant: adeò digerunt, ut & phymata curant, quæ quidem non admodum phlegmonode ſunt, & calida. Fructus porrò tantam obtinet incidentium, ut & calculos ueſicæ comminuat: & pectoris, pulmonisque excretionibus auxilietur. Παλίουρος Græcis, Paliurus Latinis, Paliuro Italis pariter appellatur. Aquifolium autem uocant Itali Agrifoglio. Germani uuald diſtel.

Aquifolij cõfideratio.

Aquifolij uires.

Paliuri uires ex Galeno.

Nomina.

Ὀξυάκανθα. ACVTA SPINA. CAP. CV.

ACuta [a] [ſpina, quam pyrinam, aut pityanthem aliqui uocant,] arbor eſt [b] pyraſtro ſimilis, ſpinoſa ualde, & minor: baccas profert myrti, plenas, rubras, † fragiles, & intus [c] nucleum: radicem multifidam, altè deſcendentem. Huius baccæ potu, aut cibo, alui profluuium, & abundantiam fœminarum ſiſtunt. Radix illita aculeos, & ſpicula extrahit: abortum fieri tradunt, ſi ter radice uenter aut ſenſim feriatur, aut perungatur.

a Orib. hæc non habet.
b ἀπράδι.
† Non legit Catacuz.
c πυρῆνας. i. nucleos leg. Orib.

Acutæ ſpinæ conſid. & hiſtoria.

HAbet pro comperto tota recentiorum medicorum familia, quod arbor Dioſcoridi ὀξυάκανθα, id eſt, acuta ſpina, uocata, quam Mauritani Berberim dixere, ea ſit nimirum arbuſcula ſpinis horrens, quam rura Tridentina, ubi in ſepibus, ſyluis, & conuallibus frequentiſſima naſcitur, Creſpino uulgò nominant: medicorum uerò uulgus, ac officinæ Arabes ſecutæ Berberim appellant, ita eſſe certò credentes, ut opinione ducuntur. Veruntamen ſi rectè delineationes notæque perpendantur, quas oxyacauthæ reddidit Dioſcorides, creſpini notis prorſus acuta ſpina reclamare conſtabit. Qua potiſſimùm ratione adductus, quo magis ueritas eluceat, errorique nebula tollatur, non dubitaui eorum opiniones refellere, qui inter recentiores medicos de ſtirpibus commentaria conſcribentes, Creſpinum uocatum legitimam oxyacanthan eſſe aſſeuerant. Neque me fugit, non parum ſuſcepiſſe negotij, ut eos à concepta iandiu opinione in ſententiam noſtram, quam ueram putamus, uenire compellam, cùm magna admodum ſit tum medicorum, tum ſeplaſiariorum turba, quæ hac in hiſtoria longo uſu aberrat. Verùm cùm compertum habeam, quòd ueritas ſit niue candidior, ſoleque ſplendidior, & eorum tum uera, tum fida comes, qui uirtutibus, ac probitate præſtant, duxi meas rationes multorum auctoritate comprobatas, nullam horum doctiſſimorum uirorum auribus moleſtiam allaturas, qui nolentes aberrarunt: quinimo ijs, utpote uere defenſoribus, fore iucundiſſimas, atque gratiſſimas: Nam qui, ut ſibi placeant, malunt errare quàm ueritati, & æquo cedentes, errores cognoſcere, eoſque corrigere, non ſunt in philoſophorum, ac rationabilium hominum numero recipiendi. Sed ne apologeticis uerbis tempus conteratur, rem inſtituam aggrediar. Dioſcorides acutam ſpinam arborem eſſe pyraſtro ſimilem ſcribit, minorem tamen, magisque aculeatam, fructumque gerere myrti ſimilitudine, plenum, fragilem, rubentem, & intus nucleum, cui radices ſubſint multifidæ, alteque deſcendentes. Ex quo palàm eſt, ipſum non alias acutæ ſpinæ notas expreſſiſſe, quàm procerita-

Acuta ſpina non eſt offic. Berberis, ſiue Creſpinus.

tis, craſſitudinisque, ſtipitis, ramorum, radicum, ac fructuum, omiſſa foliorum, florum, & corticis hiſtoria. Quæ omnia ipſe accuratè perpendens, in primis Creſpino omnibus notis pyraſtro reclamanti cõperio, cui tamen prorſus adſtipulari acutam ſpinam Dioſcorides eſt auctor. Siquidem ſylueſtris pyrus, quemadmodum & oxyacãtha, ſimplex,

ſimplex è ſolo proſilit, atque unico duntaxat caudice attollitur, ac inde tam in longum latumq; creſcit, ut ad com
munem arborum proceritatem aſſurgat. Creſpinus uerò, cuius ſanè innumeræ mihi præ oculis quotidie ſeſe offe-
runt plantæ, nullum ab radicibus mittit caudicem, ſed pluribus, ac diuerſis aculeatis ſtolonibus fruticat, qui urga
rum modo in altum ſe attollunt, nec unquam arboreſcunt, niſi rarò, & longo temporis tractu: quippe qui om-

ACVTA SPINA.

*nium maiores habentur, pollicarem craſſitudinem rariſſimè excedunt, niſi ætate longa incrementum ſuſceperint. quin & rara inueniuntur eius uirgulta, quæ hominis longitudinem æquent. Ad hæc pyraſter cortice conſtat aſpero, ſquamoſo, inæquali, craſſo, colore in nigro rufeſcente. Creſpinus uerò cortice ueſtitur albo, læui, & admodum tenui: quo fit ut non adeò leuiter ferro, uel lapide tangi poſſit, quin ſtatim cortex frangatur, & crocea ligni materies detegatur. Præterea pyraſter primorum modo aculeata conſpicitur, aculeis ſingulis ex eodem loco erumpentibus, licet rami frequentiſſimis horreant ſpinis, iiſq; nigris, ualidis, candidi rhamni modo mucronatis. At creſpinus ternis per interualla armatur aculeis, ſimul ex uno, eodemq; puncto prodeuntibus, adeò ut triſurcato ordine prodeant, duobus ſcilicet utrinque ſe pandentibus, tertio uerò medium occupante, albis, planis, non quidem rotundis, fragilibus, & admodum pungentibus. Illud inſuper diſcriminis addam, acutam ſpinam fructum afferre myrti magnitudine. Creſpinus uerò racematim in uuæ modum, cuius oblongi acini tritico paulò maiores, uiuidi, ac rubentes, alegranterq; racemis adnexi, puniceos acinos quadantenus repræſentant: quanquam minores, oblongiores, acidiores, & colore etiam multò uiuaciores habeantur. Creſpini deinde folia minimè pyraſtrum referunt, ſed potius pinicam malum, quamuis latiora, nec adeò in mucronem deſinentia, per ambitum ſpinis tenuiſſimis, frequentiſſimiſq; horrida. Radices etiam, quæ profectò æquè ſuaues ſunt, ac ſi croco eſſent infectæ, etſi plures ſint, atque exiles; nihilominus altè non deſcendunt, ueluti acutæ ſpinæ, ſed in latus ſummo ceſpite uagantur. Flos denique pyraſtro admodum refragatur: nanque melinus ex racemo uuæ ſimili erumpit, ſui fruticis interno colore, à quo dum explicatur, atque debiſcit, perquam ſuauem ſpirat odorem. Quibus euidentiſſimè colligi poteſt, & oxyacantham Græcis, & berberim Arabibus non eſſe creſpinum, cuius communis eſt uſus apud medicos, & ſeplaſiarios. Sed præter hæc illud etiam certò credendum eſt, quòd ſi Dioſcorides per acutam ſpinam creſpinum intellexiſſet, nunquam ſilentio diſſimulaſſet folia mirabili opere per ambitum aculeata: neque fructum, quem ramis pendulum gerit, acinis inter ſe racematim cohærentibus, myrti baccis eſſimilaſſet: nec ſcriptum reliquiſſet, radices in profundum agi: nec denique ſuauem earum colorem unquam reticuiſſet, quo inſigniter natura infectæ ſunt. Non prætermiſiſſet etiam ſpinarũ hiſtoriam, utpote quæ ternæ ſuis uirgis innaſcantur, à pede ad uerticem: non corticis candorem, nõ tenuitatẽ: non item, quòd ſæpius ſine caudice, uariis ueluti ſtolonibus fruticet: non denique ipſam pyraſtro prorſus ſimilẽ reddiſſet, à qua profectò non minus diſſidet, quàm quercus ab olea. Cæterùm ſi modo dicendum eſt, Oxyacantham naſci in Italia, eam equidem aculeatam arborem eſſe crediderim, ſtipite, cortice, ramis, floribus, proceritate, ac ligni materie planè pyraſtrum referentem, quam in Hetruria rura noſtra Senenſia Bagaia uulgò nominant. Anaſtenſes, & cæteri Tridentinarum uallium incolæ quidam Amperlo, quidã uerò Pan d'orſo uernaculis nominibus uocant, & Goritienſes barazzo bianco uulgari ſermone appellant, quippe quæ omnibus notis, ac lineis acutam ſpinam referat. Primum enim hæc manifeſto indicio eſſe poſſunt, arboris ſcilicet ſtipes, rami in qualibet parte acutiſſimis, firmiſq; aculeis armati, ligni materies, ſubſcaber ſquamoſusq; cortex, ueluti pyraſtro. Tum ita eſſe comprobant radices in profundum deſcendentes, & fructus, quem fert myrti craſſitudine, uiſu iucundus, rubeſcens, plenus, fractu facilis, ori ſuauiſterus, in quo modò unus, modò plures concluduntur nuclei. Flos etiam, quem album edit, pyraſtro admodum adſtipulatur: quippe quòd ſit illi haud quaquam abſimilis. Porrò folia duntaxat à pyraſtro diſſidere uidentur: nam diſſecta ſunt apij modo, palulumq; longiora. Verum mihi quidem illud non uidetur ob multas rationes aliqua ex parte noſtræ repugnare ſententiæ: conuenientius enim pluribus ex partibus peti certum eſt, non autem ex paucioribus. Quali ergo acuta ſpina uireat fronde, hîc non explicauit Dioſcorides; ſed tantum dixit, eam eſſe arborem pyraſtro ſimilem quemadmodum Arbutum Cotoneæ malo & ilicem & fagum Quercui idem comparauit Dioſcorides. quòd magis ad ſtipitis, ramorum, corticis, florum delineationem, & ligni materiem reſpiceret, quàm ad folia, quæ nihilominus laciniata conſtant apij modo: tametſi hoc in loco id admonere prætermiſerit Dioſcorides. Hoc autem probatur manifeſto ipſius Dioſcoridis, ac etiam Theophraſti teſtimonio. Nam Dioſcorides, cùm de meſpilo ageret, duo meſpilorum genera conſtituit, & relicta in capitis calce uulgata, quæ frequens, & communis uiſitur in Italia, illam in

Legitima oxyacantha.

primis deſcripſit, quæ Neapoli noſtra tẽpeſtate uulgò Azarolo uocatur, & ueteribus aronia dicta eſt, ſic inquiẽs. Μέσπιλον τὸ δένδρον, ὃ καὶ ἄνθος ἔχουσιν ἀρωνία καλούμενα, ἀκανθώδες ἐστὶν ὅμοιον τοῖς ὀξυακάνθοις ὀξυακάνθη μικρᾷ φύλλον μελίνῃ μοίαν, ἥδιστον τὸν καρπόν. Mespilus arbor, quæ & nonnullis aronia uocatur, ſpinoſa eſt, ſimilis foliis oxyacanthæ: fructum ferens exiguo malo ſimilem, ſuauem. Quibus autem foliis conſtet illa meſpilus Azarola uocata, Theophraſtus lib. III. cap. XII. demonſtrauit his uerbis. Huius folia diſſecta ſunt, extremitatesq; apio ſimilia. Ita fit, ut concludamus oporteat, ſi meſpilus aronia folio oxyacanthæ prouenit, eoq; ſciſſo (ut Theophraſtus prodidit) apij inſtar, hanc ſpinoſam arborem Bagaia uulgo dictam, eſſe procul dubio acutã ſpinã. quandoquidẽ eius folia in modũ apij diſſecta ſunt, meſpili aroniæ modo. Theophraſtus lib. VI. cap. ultimo de hiſtoria plantarũ ſcribit, oxyacanthæ fructum fuiſſe antiquis in coronarum uſu. Quod etiam non parũo eſt argumento, illam legitimam eſſe oxyacanthã, quam in medium attulimus. Quandoquidem fructus eius, qui autumno toto, & ad mediam hyemem uſque perdurat, adeò leuore quodam pellucet, ruboreq; decoratur, ut globulos è præſtantiori corallio paratos referat: id quod in coronis maximè præſtaſſe crediderim. Hanc noſtram de oxyacantha ſententiam, duobus argumentis impugnant Antigoniſtæ. Primum ſane eſt, quòd noſtræ folia decidant, Theophraſto uerò perpetuò Acuta ſpina uireſcat. Secundum quòd ipſius etiam Theophraſti teſtimonio Acutæ ſpinæ aculei ijs ſimiles habeantur, qui in Medica malo proueniunt. Quæ tamen, non magno quidem labore diſſolui, ac conuinci poſſunt. Siquidem ut reperitur fabuloſum apud Theophraſtum lib. primo cap. XV. de hiſt. plantarum, Tiliam & Myricam perpetua fronde uireſcere, & libro tertio cap. 16. Suber folio eſſe haud perpetuo, ſed deciduo, ita pariter de Oxyacantha dixerim: ſed uerendum eſt potius ne in hoc capite, quemadmodum in aliis plerisq; locis, plura deprauata legantur, quàm quòd in his aberrauerit Theophraſtus. Quod autem ita ſit, maximo eſt mihi argumento Plinius, qui plantas perpetua fronde uirentes ex Theophraſto tranſcribens lib. 16. cap. 21. ibi nec Tiliæ, nec oxyacanthæ meminit. Id quod manifeſtè arguit in Theophraſti codice hæc hactenus quam adiuenieſſe Plinium. Sed nõ deſunt etiam Theophraſti exemplaria quæ πυξάκανθον, non ἐλάκανθον legunt. Præterea ſi Dioſcoridis, & Galeni teſtimonio Oxyacantha fuerit pyraſtro per omnia ſimilis, ut aduerſarij contendunt, nuſquam hanc perpetuo uireſcere dicam, ſed uná cum Pyraſtro folia hyeme amittere. Quantum uerò ad aculeos attinet, ſi quis Theophraſti uerba diligentius, quàm illi fecerint, expenderit, ea nihil prorſus pro ijsdem affirmare comperiet. Inquit enim Theophraſtus de mali Medicæ aculeis agens ἀκανθώδεις δὲ οἷας ἄνισος ἡ ὀξυάκανθος. Id eſt ſpinas quales Pyri, aut Oxyacanthæ. Atqui cum domeſtica Pyrus nullis rigeat aculeis, de ſylueſtri intellexiſſe illum neceſſe eſt. Verùm quantum agreſtis Pyri aculei, à mali Medici aculeis differant, quiſpiam per ſe ſe uidere poterit. Quo fit ut Theophraſti uerba nil aliud exprimere putarim, quàm quòd Medica malus aculeata ſit, ut Pyraſter, & Oxyacantha. non autem quod harum arborum aculei ſint omnino ſimiles, ut perperam ille interpretatur. Poſtremò quòd baccæ, quas noſtra profert acuta ſpina, ſint dulces ut ultimo loco contendit illorum unus, nec adſtringant, ſed potius adſtrictos muliebres locos ducant, ij id omnino iudicabunt, qui ſapidiori guſtu ac ſaniori à natura fuerint procreati. quiq; aliquando huiuſce plantæ fructus periculum fecerint. Reliquum igitur eſt, ut dicamus, Creſpinum aliud eſſe ab Oxyacantha, plantamq; ideo fuiſſe ueteribus incognitam, quòd eorum nullus, qui de plantarum hiſtoria ſcripſerunt huius aculeatæ ſtirpis (quod ego ſciam) meminerit. Porrò CRESPINVS frutex potius, quàm arbor eſt, è terra uirgultis plurimis aſſurgens, ueluti corylus: è quibus non deſunt, quæ quandoque longo temporis tractu, ægrè tamen, arboreſcant. Hæc ab imo ad ſummum ſpinis quibuſdam acutiſſimis horret longis, compreſſis, albicantibus, fractuq; minime contumacibus, quæ (ut ſuprà dictum eſt) per internalla ternæ ex eodem prodeunt puncto. Cortex toti plantæ candidus, leuis, ac tenuis: cui ſubeſt ligni materies flaua, fragilis, atque fungoſa. Numeroſis tota uirgultorum congeries nititur radicibus impensè flauis, quæ per ſumma terræ diuagantur: foliis ferè pumicæ, tenuioribus tamen, latioribus, minusq; in mucronẽ extenſis, per extremum ambitũ minutiſſimis ſpinis circumſeptis. Flores emittit ineũte Maio luteos, racematim coherentes in unæ ferè modũ, odore non ingrato. Quibus poſtea ſuccedit fructus acinis oblongis, racemo pẽdulis, qui maturitate maximè rubent, punicæ mali acinis haud quaquam abſimiles, quanquã figura longiores, guſtu acido, & ſubauſtero, paruis reconditis intus nucleis. E fructu poſt uindemias incolæ uinũ exprimũt, qđ falſo de Berberi uocãt officinę: cui auſteritatis acidita[te]q; [mi]nę plus ineſt, quã mali punic. ſ. ſucco. Quod ſi in acutis, pernicioſiſq; febribus

Antigoniſtarũ argumenta confutata.

Creſpini forma & uires.

CRESPINVS.

Digitized by Google

VVA SPINA.

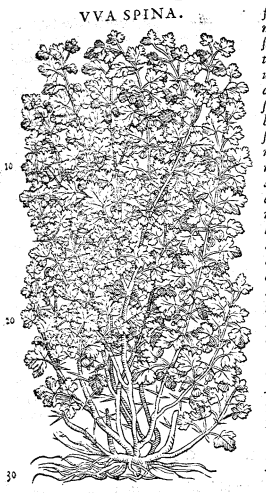

RIBES VVLGARIS.

febribus,uti cauſius,& quæ peſtilens eſt,iulapio uiolaceo commiſtum,ac aqua ægrotantibus exhibeatur,non modò ſitim reſtinguit,ſed bilioſas,peſtilentesq; exhalationes ſupprimit. Datur utiliter cœliacis,cibum reiicientibus, & dyſentericis, & ubi bilis à iocinore in uentriculum regurgitãs cholericos excitauerit affectus. Non ſecus tam ſumptum,quam inditũ mentium profluuia cohibet. Tineas uentris enecat,præſertim ſi bibatur ex aqua graminis uel portulacæ, uel abrotoni, addito ſaccharitantillo. Prodeſt crudis excreationibus: firmat cõmotos dentes,ſi eo ſæpius foueãtur: quinetiam gingiuas roborat, & gargarizatu faucium uuæq; inflammationes diſcutit, atq; deſtillationes eo confluentes reprimit. Vulnera recẽtia in carnis ſuperficie glutinat,& ulcera uetera deſiccat. Nihilominus nocet his,qui ex flatu,ac frigiditate laborant uentriculi doloribus,atq; etiam ægrè ſpirãtibus. Datur etiam utiliter ad iocinoris inflammationes. Confert oculorum deſtillationibus,lachrymasq; cohibet, ubi guttatim in oculorum angulos diſtillatur cum popholyge,et aqua roſarum. Cæterùm poſtquã acutæ ſtirpis hiſtoria eò me deduxit, ut de nõnullis aliis aculeatis ſtirpibus differuerim, rõ erit ab re,ut plantarum facultas augeatur. Si illã addiderim plantã, quæ folio etiã apij conſtat, & undiq; ſpinis rigeat,ab aliquibus VVA SPINA, *à nonnullis Vua marina, & à pluribus Vua criſpina uocata. Plãta hæc antiquis (ut puto) incognita, arbuſcula eſt parua,frutioſa,folio apij, aut oxyacanthæ: ramulis,ac uirgis albicãtibus, ubiq; aculeatis. Duorũ eſt genera. Satiua altera,altera ſylueſtris. Flos utriq; albus,& quandoq; ex uiridi purpuraſcẽs. Vuas profert nõ racematim cohærentes, ſed baccarũ more diſpoſitas. Exdẽ facie ſunt rotũdæ,piloſæ,præſertimq; ſylueſtres. Succo abũdãt plurimo,uinoſo,ſapore acido adſtringẽte,adeo, ut prorſus omphacium referãt. Color illis ante maturitatẽ uiridis. Atqui matureſcentes colorẽ unà cum ſapore permutãt. Siquidẽ flaueſcunt,& ſuccum ſubdulcem reddunt. Habẽt & nucleos fragiles tamen,& imbecilles,adeo ut unà cùm fructu mãdãtur. Legũtur ante maturitatẽ,Maio menſe,ac Iunio. Frigidæ ſunt,& ſiccæ adſtringẽtes & in cibis omphacij loco grataæ. Quæ & febrientibus iuſculis incoctæ non ſine utilitate exhibentur. In ſumma mulieribus utero gerentibus magnopere expetuntur. Huic accedit & altera planta ueteribus,quanũ reor,incognita,& ſilentio inuoluta,quam aliqui falsò Mauritanorum* RIBEM *eſſe cõtendunt. Ea fruticoſa eſt,topiaria,folio paruo,uitigineo,perinde ac albæ populo,ſed longè uiridiori. Ramuli ſunt ei lenti,ac flexibiles: quibus fructus paruarũ uuarum modo,ut in creſpino,racematim dependent,rotundis,ſimulq; cohærentibus acinis magnitudine piperis, qui maturitatẽ adepti maximè rubent,ſapore ſubacido, admiſto etiã dulci floret mẽſe Maio floribus in luteo cãdicãtibus, & in ſtellæ modũ radiantibus. Vulgaris eſt plãta,in hortiſq; ſeritur. Verũ eos hallucinari abunde conſtat,qui putant,hãc arbuſculã eſſe Arabum Ribem. Siquidem,ut poſteritatis memoriæ prodidit Serapio, Ribes eſt arbor proferens capreolos colore uiridi rubeſcẽte,& folia lata,magna,et rotunda. Quas ſanè notas huic non reſpondere ſatis notum eſt: neq; enim fert hæc capreolos,neque eiuſmodi foliis uiret. tametſi fructu Ribem admodum referat,quod is guſtui ſit acidus ſimul & dulcis,qualẽ eſſe Ribis baccã auctor eſt Serapio. Quamobrem is ad ea,quæ ille iure poterit uſurpari,utpote quòd febribus acutis opituletur,æſtuantem uentriculum refrigeret, ſitim reſtinguat,nauſeam & uomitiones ſiſtat,cibi appetẽtiam, incitet, cœliacos, & lientericos iuuet, & bilioſis defluxionibus uexatos: ſanguinis feruorem demulceat, bilis acrimoniam re-*

Vuę ſpinę mentio.

Ribis officin. conſid.

Error quorũdam.

tundat, impetumque domet. Quare non damnandi, quin potius laudandi uidentur ſeplaſiarij, qui ex huiuſce arbuſculæ fructu unum exprimunt, & per annum aſſeruant, ut illud Ribis loco medicamentis immiſceant. Non deſunt, qui id eſſe hanc plantam arbitrentur, quod Galenus lib. VII. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos Vrſi uuam appellat. Quorum error ſatis ab ipſomet Galeno refellitur eodem loco: quandoquidem aſſerit huiuſce uuæ plantam memæcyli folio uirescere. Memæcylum enim Galeno, etſi Arbuti fructum deſignat lib. 7. de ſimplicium medicamentorum fac. aliquando tamen ipſam quoque Arbuti plantam deſignare uidetur. ut loco ſuperius citato, ubi Gal. continens pro contento accipiens, Arbutum Memæcylum appellauit. Inquit enim quæ uuſa uua appellatur in Ponto naſcitur. Planta eſt humilis, & fruticoſa, folio Memecyli. Cæterum cum magna differentia habeatur inter Ribis folia, quæ uitigineæ ſunt, & Arbuti, quæ laurinæ æmulantur, explodenda eſt omnino Dodonei ſententia; quippe qui nulla dubitatione cenſeat uulgarem Ribem Vrſi uuam eſſe Galeni, ſua tantum opinione falſus. Bellonio uerò in libro de arboribus coniferis Ribes Serapionis planta quædam cenſetur Bellonij opinio improbata. *inueniſſe ſcribit in monte Libano ad ſupremum cacumen, foliis oxylapathi, grandioribus retuſioribuſque: è quorum medio racematim exeunt baccæ rubentes, ut in hippogloſſo, ruſco, & lauro Alexandrina. At certè ego non audeo, nec poſſum Bellonij iudicio ſubſcribere, quòd planta illa non reſpondeat notis, quas Ribi tribuit Serapio. Ea enim folia non fert rotunda, ſed oxylapathi, non habet capreolos, & baccas è mediis foliis exerit. Vnde ſcilicèt adducor, ut putem eius Ribem falſam & adulterinam eſſe potius, quàm ueram & legitimam. Oxyacanthæ* Oxyacanthæ uires & Gal. *meminit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Oxyacanthus, arbor ut pyro ſyluſtri ſimilem habet ſpeciem, ita & uires non diſſimiles: quin & ipſi fructus, pyri quidem ſylueſtris abſolutè acerbus eſt, cæterùm oxyacanthæ, & tenuium eſt partium, & paulum quiddam inciſiuum obtinet. Porrò arboris huius fructus pyri ſylueſtris fructui ſimilis non eſt, uerùm myrti, ſcilicet rubens & uarus. Habet uerò & nucleos. Porrò non eſus tantum, ſed & bibitus affectus omnes fluxionum, quos ῥοώδεις Græci uocant, cohibet. Hæc planta Græcis ὀξυάκανθα nominatur: Latinis, Acuta ſpina: Arabib. Amirberis, ſeu Amyrbaris: Italis, Bagaia, & Amperlo: Hiſpanis, Pirlitero, & Piliriteros: Germanis Hagdorn: Boemis Hloc. Creſpinus* Nomina. *uerò officinis Berbero: Italis Creſpino: Germanis ſauracb, Saurdorn, & paiſelbeer: Boemis Drac, ſiue Dračtal: Gallice Eſpine uinette dicitur. At Pruna criſpa Italicè uocatur pruna ſpina, ſiue uua ſpinella. Germanicè Kloſterbeer. Boemice Chlupate yahody. Gallis Groiſelier. Cæterum uulgaris Ribes Italis uocatur uuetta roſſa, & Ribes: Germanis S. Iohans treuble. Boemis uuino S. Iana. Gallis Groiſelles d'outre mer.*

Κωνόσβατος. RVBVS CANIS. CAP. CVI.

FRutex eſt arboris inſtar, rubo longè maior. Folia fert multò latiora myrto, robuſtis circa ramos ſpinis, flore candido: fructu oblongo, nucleo oliuæ ſimili, qui per maturitatem fulueſcit, & floculos intus continet. Fructus exemptis interioribus floccis arefactus, aluum ſiſtit: feruefactus enim ij in uino, mox poti, arteriam infeſtant.

Rubi canis confid. *NOn equidem putauerim eſſe Rubum canis illud roſarum ſylueſtrium genus, quæ roſas edunt iis quadantenus ſimiles, quas Moſchette uulgò uocamus, quæque rubentes baccas roſarum fructibus non abſimiles, licet minores, proferunt: nec etiam quoduis aliud ſylueſtre roſarum genus, quemadmodum nonnulli exiſtimant. Nam ſi ita res ſe haberet, ſat erat Dioſcoridi dicere, quòd canis Rubus roſæ ſimil is eſſet, non autem quod arboris inſtar aſſurgeret, rubo longe maior, quodq; folia ferret myrto latiora, à quibus ſylueſtris roſa profectò plurimum diſſidere uidetur, fructumque mittere non modo oliuarum nucleis, ſed oliuis ipſis multo craſſiorem. In eam autem ſententiam non modo me pluries deduxit, ſed etiam confirmauit Plin. quandoquidem ipſe li. VIII. cap. XLI. peculiari nomine roſam ſylueſtrem cynorrhodon appellat. i. caninam roſam, non cynosbaton. i. caninum rubum, cuius radicem ad canis rabidi morſum miris laudibus extulit. Quod iterum aſſeruit. lib. XXV. cap. II. ubi illud etiam addidit, quod apud ueteres nil aliud cynorrhodon erat, quam ſpongiola illa, quæ mediis ſylueſtrium roſarum ramis oboritur. Cæterùm cùm de cynosbato, hoc eſt, canirubo idem diſſereret, eum à roſa ſylueſtri longe diuerſum fecit, ut uidere eſt libro XXIIII. cap. XIIII. ubi ait, cinosbaton folio eſſe ueſtigio hominis ſimilem. Huc illud etiam accedit, quod poſteris ſcriptum reliquit Theophraſtus lib. III. cap. XVIII. de plantarum hiſtoria, ubi ſic inquit. Canirubus fructum ſubrubrum parit malo punico ſimilem: eſt inter arborem & fruticem medius, & punicæ proximus, folio uiticis. Ex quibus palàm eſt, non parum inter ſe habere diſcriminis canirubum, & ſylueſtrem roſam, de qua poſtea libro & cap. VI. particularem tradidit hiſtoriam. Vbi cùm primùm ſatiuas roſas longa proſecutus fuiſſet oratione, de ſylueſtri ita paucis diſſeruit. Sylueſtres roſæ domeſticis aſperiores tum uirgis, tum foliis conſtant, & florem minus odoratum, minusque coloratum, nec tanta magnitudine ferunt. Quare pro comperto habetur, aliud genus eſſe roſam ſylueſtrem à canirubo, quorum alterum κυνόσβατον alterum κυνόῤῥοδον à Græcis appellatur. Quocirca manifeſto in errore fuiſſe deprehenditur Marcellus Dioſcoridis interpres, & commentator: quippe qui idem eſſe crediderit cynosbaton, & cynorrhodon, non animaduertens, quàm illa inter ſe diſſimilia fecerit Plinius ſibi familiariſſimus. Hinc forſitan ſecuti Monachi in Meſuem ſcribentes, ipſi quoque in eundem lapſum inciderunt, credentes ſylueſtrem roſam legitimum eſſe canirubum. Quibus præterea animo exciderat, Dioſcoridem ſcripſiſſe rubi canis fructum oliuarum nucleis eſſe ſimilem: quandoquidem ipſi illum pyris comparauerunt. Ex quo aliquis facile iudicabit, hos nullam canis rubi cognitionem habuiſſe. Ad hæc non reperio, quod dixerit Dioſcorides, canis rubi fructum ſemen aliquod includere, quo tamen roſarum ſylueſtrium fructus referti* Marcelli & Monachorũ lapſus. *inueniuntur;*

inuenitur: ſed lanoſum quoddam continere dixit. Accedit his Serapionis authoritas, qui de canino rubo inter alia rubi genera egit, non autem inter roſas: quod omnino compertum haberet, hunc à roſis quam plurimùm differre. Illud inſuper addiderim, quòd cùm roſæ ſylueſtres ferè omnes non leuiter ex albo purpuraſcant, cynosbato uerò flos perpetuò ſit candidus, non eſt legitimè aſſerendum, ſylueſtrem roſam eſſe cynosbaton. Ex ijs igitur omnibus ſatis (ut arbitror liquet, canirubum à ſylueſtri roſa longè abeſſe, tantoque magis, quòd memoriæ prodiderit Theoph. lib. & cap. IX. de plantarum hiſtoria, caninæ ſentis fructum auerſo ſtatu colligendum eſſe, alioqui periculum oculis imminere. Quod aperte demonſtrat, ſuper eo uel tenuem quandam lanuginem, uel quid puluereum inſidere, quod ſi à uento expellatur in colligentium oculos, facile ijs cæcitatem inducat. quod tamen in ſylueſtrium roſarum fructibus nunquam uiſitur. Sed neſcio quo iudicio quæue authoritate Cynosbati plantam naſci apud Pelignos & Etruſcos ſcribat aduerſarius quidam, eamque arbores ſcandere, quum manifeſtò ſcribat Dioſcorides fruticem eſſe arboris inſtar, & poſteritatis memoriæ prodiderit Theophraſtus Canirubum medium eſſe inter arborem, & fruticem, malo punicæ proximum. Meminit Rubi canis Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Huius fruticis fructus, non ſegniter adſtringit, folia uerò mediocriter. Itaque particularis eius uſus haud ignotus eſt. Cauendum ab eo, quod in fructu eius lanæ ſpeciem habet, ceu arteriis infeſtum. Frutex is Græcè κυνόσβατος uocatur: Latinè, Rubus caninus: Arabicè, Sent: Italicè, Rouo canino.

Rubi canis ui res ex Gal.

Nomina.

Κύπρος. LIGVSTRVM. CAP. CVII.

ζοργυώδη. i. ramoſo leg. Orib.

LIguſtrum arbor eſt oleæ foliis circum ramos ſimilibus, latioribus, mollioribus, & colore uiridioribus: flore candido, [muſcoſo,] odorato: ſemine ſambuci, nigro. Optimum naſcitur in Canope, & Aſcalone. Folia aſtrictoriam uim habent: quare commanducata ulceribus oris medentur: illita feruidis inflammationibus, carbunculisque profunt: decocto eorundem igni ambuſta fouentur: capillum rufant trita folia, quæ in radiculæ ſucco maduerint. Flos ex aceto fronti illitus, capitis dolorem ſedat. Cyprinum oleum, quod ex eo fit, odoratum, excalfacit, emolliſque neruos; ſi quæ feruenti natura prædita ſint, aſſumat.

LIGVSTRVM.

Alba liguſtra cadunt, uacinia nigra leguntur.
Mollia luteola pingit uacinia caltha.
Et nigræ uiolæ ſunt, & uacinia nigra.

Ligustrum in Hetruria Guiſtrico corrupta uoce' uulgus noſtrum appellare conſueuit. Quod inibi etiam aliqui Oliuetta, nonnulli Oliuella: quidam Chamboſſene uulgò uocant. Mauritanis uerò Alcanna nominatur. Naſcitur frequens in ſepibus ſecus uias paſſim in Italia. Floret abeunte uere, & ineunte æſtate, flore muſcoſo, uel (quandoquidem Oribaſius legit βοτρυώδη) racemoſo, candido, odore ſuaui, ſed qui decerptus ſtatim flacceſcat. Oriuntur ex eo baccæ in cacumine racematim cohærentes pyramidis modo, hederæ baccis minores, læuiores, ac nigriores, ſapore amaro ac inſucundo purpureo intus ſucco. Hæ ſua in arbore hyeme ferè tota perdurant incorruptæ, quibus aues ueſcuntur, præſertimque merulæ ac Turdi. Folia edit oleagina, latiora tamen ac uiridiora, adſtringentis guſtus. Virgas habet lentas, flexilesque, ſolida tamen materie, è quibus caneæ fiunt ad canoras ſeruandas auiculas, ac uirgæ ad inſtruendos equos. Sunt qui baccas à Virgilio, uacinia uocari putent. Sed meo quidem iudicio non rectè plane ſentiunt. Quemadmodum nec Fuchſius, qui rubi mora, quoniam Græcis βάτινα uacinia eſſe putat: ſiquidem uacinium florem, nõ fructum eſſe pluribus conſtat. Cæterũ in nothis Dioſcoridis ſæpium nomenclaturis legitur, hyacinthum uaciniũ Romanis fuiſſe uocatum. Ex quo facilè crediderim, uacinium Virgilio nil aliud deſignare, quàm hyacinthũ. Neque mirũ eſt, quod Virgilius hyacinthũ uacinij nomine nigrũ appellauerit: nam hyacinthus facilè cũ uiolis colore purpureo certat, purpureus autẽ color à cõploribus niger intelligitur. Hanc noſtrã ſententiã cõprobat Virgilius: quippe qui ſemper uacinia floribus admiſcet, ysdẽq; comparat, nõ autẽ fructibus. Quod manifeſtè declarauit in Bucolicis, ubi de uacinio ſic cecinit, primò Eclog. II.

Ligustri confideratio, & hiſtoria.

Vacinii uariæ opiniones.

Fuchſij error.

Deinde in eadem.
Item in ultima.

Nec placet præterea Marcelli opinio, qui pluribus comprobare nititur, uacinium eſſe Irim. Siquidem præterquàm quòd nunquam legerim Irim in coronis uenisse, color non æquè prompte correſpondet, quod uarius adeo

Marcelli opinio reprob.

Digitized by Google

sit, ut non aliunde sibi nomen comparauerit, quàm à cælestis arcus colorum uarietate. Adde etiam, quod cùm tri dis flos omnium fragilissimus caducissimusq; sit, poeta nullo pacto hunc ligustro prætulisset. Quidam Ligustrum eam conuoluuli speciem esse autumant, quæ sepibus, fruticibus, & arbustis se circumuoluit, ac etiã sæpius uitium palis in uinetis, flore candido, lilij, seu calathi effigie, quam ego leuem esse similacem nũquam dubitaui. E quorum

Seruij Gram. lapsus. *numero fuit Seruius Grammaticus Virgilij commentator Eclogæ secundæ Bucolicorum. Nempe falsus (ut arbitror) quòd neglexerit in hac historia Plinium consulere, Dioscoridem, & alios de stirpium natura differentes. Nõ defuerunt etiam qui existimauerint ligustrum esse Mauritanorum caprifolium, quod sanè nil aliud est, quàm Dioscoridis pyxacantha, seu lycium, non autem periclymenon, ut Ruellio placet. Sed isti quoque à ueritate deficiunt.*

Herbarij cuiusdã error. *Nec in mirori sanè errore uersatur quidam nouus Herbarius; quippe qui censeat Cyprum, & Ligustrum diuersa esse stirpes: idq; tam friuolis argumentis ex Plinio desumptis, ut ea potius cõtra illum, quàm pro illo faciant. Hallucinatur, profectò, qui non uidet Ligustrum omnibus suis notis referre Cyprum. Prouenit enim Ligustrum foliis circum ramos oleæ similibus, latioribus tamen, mollioribus ac uiridioribus, gustu adstringenti: quinetiam, & flores edit, candidos, muscosos, racemosos, & fructum nigrum, Sambuci baccis æmulum. Præterea si Ligustri facultates expendamus, nullum reperiri posse medicum tam inexpertum crediderim, qui non nouerit ligustrum ijs omnibus præstare uiribus, quibus pollere Cyprum scriptum reliquerunt Dioscorides, & Galenus. Atqui Herbario illi uenia danda est, quod is noscendis tantum plantis, non autem earum facultatibus examinandis operam nauarit. Verùm uideat is quo pacto Plinij uerbis suam tueatur sententiam, cum ipse lib. 24. cap. 10. affirmanter scribat, Ligustrum eandem esse arborem, quæ in Oriente Cypros appellatur. Paratur è Ligustri floribus oleum, ijs in oleo insolatis, quod plurimum præstat ad uulnerum inflammationes. Valet idem & ad capitis dolorem à bile prouenientem. Fit etiam è floribus aqua, non inodora ad ea sanè utilis, quæ refrigerationem, & adstrictionem postulant. Eadem pota auxiliatur Cœliacis, dysentericis, & cæteris alui fluxionibus affectis. Vterinas quoque fluxiones cohibet tam bibita, quàm supposita. Datur eadem utiliter potanda sanguinem reijcientibus sicut oculorum fluxiones, per se, aut cum pompholyge adhibita. Ligustri meminit Galenus lib. VII. simp. med. sic inquiens: Cypri seu ligustri folia, summaq; germina in usum ueniunt, & facultatis, & temperamenti maximè mistli: habent enim quiddam digerens cum aquea substantia modicè calida, habentq; etiam adstrictorium quiddam ex terrena substantia frigida. Itaque eorum decoctio quidam ambusta fouent. Vruntur uerò etiam aduersus igneas phlegmonas, & carbunculos. Nam absque molestia & morsu desiccant. Quinetiam sponte prouenientibus in ore ulceribus aphthodes, & ipsis puerorum aphthis communia accommoda sunt.*

Ligustrinum oleum, & eius uires. Ligustrina aqua, & eius uires. Ligustri uires ex Galeno.

Nomina. *Κύπρος arbor ita Græcis, Latinis uerò Ligustrum appellatur: Mauritanis, Kenne, Hemne seu Hanne: officinis: Alcanna: Italis, Guistrico, Oliuella, Oliuetta, & Chambrossene: Germanis, Rheinnueidem, Beynboelzlin, & Mundholtz: Hispanis, Alsena, siue Albena: Gallis, Du troesne: Boemis Ptacij zob.*

φιλλυρέα. PHILLYREA. CAP. CVIII.

PHillyrea arbor est ligustri magnitudine, foliis oleæ nigrioribus, & latioribus: fructu lentisci, nigro, subdulci, racematim cohærente. asperis nascitur. Huius folia astringunt: ad eadem utilia, ad quę oleaster, cùm astrictione est opus: maximè ad oris ulcera commanducata, aut si decoctio colluantur: pota urinam, ac menses cient.

Phillyreæ, & Tiliæ confid.

REcentiores Dioscoridis interpretes, ut Hermolaus, Ruellius, & Marcellus Florentinus, Phillyream hic descriptam à Dioscoride, eam esse arborem certò credidere, quæ Tilia dicitur, nimirum falsi nominis similitudine. Quandoquidem tilia Græcis φιλύρα, non autem φιλυρέα, dicatur. Quæ cùm nullus horum animaduertisset, alter alterum secuti concordes phillyream tiliam appellarunt, ita Græcum nomẽ malè, meo quidem iudicio, in Latinum uertentes. Quo factum est, ut multis sit persuasum, uel quòd Dioscorides tiliam nunquam uiderit, uel quòd illi à uulgari tilia alia esset longe diuersa, utpote quæ omnibus notis tiliæ refragatur. Sed quod Dioscorides tiliam seorsum à phillyrea cognouerit, uel saltem in ijs plantis discrimen posuerit, satis perspicuum fieri arbitror in huius libri præfatione circa finem, ubi hæc uerba leguntur. Flores, & omnia, quæ iucũdum odorem efflant, reponãtur ἐν κλωστοῖς φιλυρίναις. Quæ sanè uoces Græcæ non solùm quod rectè uertantur ab interpretibus, in arculis tiliaceis, sed quod postrema quidem non à φιλυρέα, sed à φιλύρα, quæ Latinis tilia est, deduci possit, abunde declarant, has plantas diuersas esse in hoc ipso auctore. Perrò hinc facilè comprehendi potest quod illi non solùm nomina, sed etiam rem confuderint: nam si tiliam cognouissent, nulli dubium est, quin

Interpretum Dioscl. lapsus.

Digitized by Google

MAHALEB.

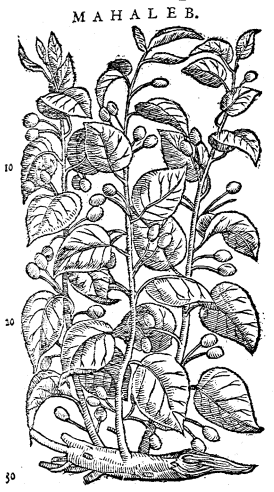

TILIA FOEMINA.

TILIA MAS.

eſt, quin phillyream Dioſcoridis proprio nomine ſeparaſſent à philyra, hoc eſt tilia Theophraſti, qui eam lib. III. cap. X. de plantarũ hiſtoria his uerbis memoriæ prodidit. TILIA *quædam mas eſt, quædam fœmina. Diſtant inter ſe tum materie, tum totius corporis forma, & quod altera ſit fructifera: altera uero ſterilis. Nam materies mari dura, flaua, rodoſior, ſpiſſiorq; : fœminæ candidior. et cortex mari craſſior, detractuſq; inflexibilis propter duritiam eſt: fœminæ candidior, flexibiliorq;, ex quo ciſtas faciunt; item fœminæ odoratior. & mas ſterilis, nulloq; flore eſt: fœmina et florem, & fructum gignit. Flos calycula intectus præter folij pediculũ, amentumq; futurum, pediculo altero annexus, uiridis, dum in calycula eſt, detectus autem leuiter flauus: floret cum urbanis. Fructus oblongus, orbiculatus, magnitudine fabæ, ſimilis bederæ acino, quinis angulis, ueluti neruis eminẽtibus, inq; acutum; cum ſeſe contrahentibus partitus, qui ſcilicet maiuſculus eſt, minutiuſculus autem confuſior conſtat: cùm ille maiuſculus ſcabitur, parũula quædam, ac præterunia ſemina, quanta atriplicis emittit. Folium, & cortex dulcia, ſuauiaq; : folium forma hederaceum, niſi quod in angulum acutiorem rotundatur: & quanquam iuxta pediculum curuatius; tamen de medio in acutius coactum prætendit, ſeq; prolixius protrahit, criſpum in orbem leuiter, atque ſerratum. Medullam exiguam materies continet, nec multò reliquo molliorem corpore: nam & reliquum ligni molle eſt. Hæc de tilia Theophraſtus. Quibus ſanè notis ad amuſſim reſpõdent noſtræ tiliæ, quarum hic imagines damus. Sed eas, meã quidem ſententia, non inuenias in phillyrea Dioſcoridis: ſiquidem hæc folio conſtat oleæ, illa uerò bederæ: huic fructus lentiſco ſimilis, racematim cohærens, rubens, granis, quæ*

T. liæ hiſtoria.

Digitized by Google

quæ uocant paradiſi, non abſimilis; illi uerò oblongus, orbiculatus, ad fabæ magnitudinem, quinis angulis, uelut neruis, diſtinctus, cui intus ſemen atriplicis inſtar. Quod apertè oſtendit earum diſcrimen. Id etiã declarat tiliæ proceritas, amplitudoque, ac ramorum denſitas: nam philyrea Dioſcoridi arbor eſt pumila, liguſtri magnitudine. Et quanquam tradat Plinius, tiliam arborem eſſe proceritate perquàm modica; tamen cum ſenſibus, & experimento contrarium conſtet, credendum certè putauerim, Plinium quoque deceptum propinquitate uocabuli & Theophraſti philyram, & Dioſcoridis phillyream ſimul confudiſſe: à quibus facilè ea, quæ de tilia ſcripſit, accepit. In quam ſententiam hæc quoque ratio me deducit, quod Plinius uni tantùm ſpeciei, ſcilicet noſtræ uulgari tiliæ, uires attribuit, quibus pollere phillyream Dioſcorides eſt auctor, præter alias plures, quæ ipſi tiliæ ſunt propriæ, quemadmodum fecit & Ruellius illum ſecutus. Eſt itaque Philyrea arbor à Tilia utraque ualde diuerſa, cuius imago, quam hic appinximus, deſcriptioni haud parum aſtipulari uidetur. Sed non ob id affirmare auſus, hanc legitimam eſſe Phillyream, quòd eius baccæ ſubdulces non habeantur. Quamobrem, minimè eorum ſententiæ ſubſcribam, qui liguſtrum de quo ſuperiori capite diſſeruimus, Phillyream eſſe contendunt. Serapio ex Dioſcoride tranſcribens, Phillyream MAHALEB *appellat. Verum planta, quam nonnulli Mahaleb uocant, cuiusque baccarum nucleis Vnguentarij noſtri utuntur, ad ſmegmata odorata paranda, Dioſcoridis Phillyreæ haudquaquam reſpondere uidetur. Siquidem Phillyrea Dioſcoridi folia habet oleæ, ſed latiora, & baccas racematim cohærentes, quæ quidem notæ in Mahaleb, cuius imaginem hic expreſſimus longe aliter ſe habent. Verum etſi negauerim hanc eſſe Phillyream, non deſunt tamen argumenta, quæ me inducunt ad credendum eandem legitimam eſſe Mahaleb, de quo Arabes ſcripſerunt, quod uideam apud Arabas, quos in eodem capite citat Serapio, eorum Mahaleb à Phillyrea plurimum facultate differre. Phillyrea enim Dioſcoride adſtringit oleæ agreſtis modo. Serapioni uerò, Aben meſuai & Raſis teſtimonio excalfacit, & emollit. Id quod uulgaris Mahaleb nuclei, quorum tantum eſt uſus, manifeſto præſtant. Nam cutis aſperitatem, duritiemque facilè tum emolliunt, tum leuigant illiti, confrictiue. Quapropter eos haud aberrare crediderim, qui plantam, cuius hic imaginem damus, Mahaleb Arabum legitimam eſſe cenſent. Atqui non parum hoc in loco aberraſſe Serapionem animaduerto, quod putarit Dioſcoridis Phillyrea ab Arabico Mahaleb nihil differre. Mahaleb Auicennæ abſtergit, attenuat, reſoluit, & dolores ſedat. Ideoq; utiliter illinitur iliorum, & dorſi doloribus: Ex mellicrato pota, animi deliquij ſubuenit. Datur quoque aduerſus coli cruciatus, & renum calculos. Cæteris uerò Arabicis, quorum authoritate nititur Serapio, uentris tineas pellit, & urinam cit: quæ omnia Mahaleb communis uſus præſtare poſſe non ambigimus. Huius plantam miſit ad me primum Iacobus Antonius Cortuſius Patritius Patauinus, rei plantariæ admodum ſtudioſus; & deinde eandem quoque miſit Franciſcus Calzolarius Myropola Veronenſis ad auream Campanam; uir quidem medicæ materiæ haud ignarus. Adamus Lonicerus in ſuo de ſtirpium hiſtoria libro conſtanter aſſerit, nulla tamen huc allata ratione, nec authoritate, liguſtrum, & phillyream unam & eandem eſſe plantam: contendit; caput hoc omnino Dioſcoridis ſpurium eſſe. Verùm is ideo hallucinatus uidetur, quod primùm phillyreæ delineatio à liguſtro, quod Græcis κύπρος dicitur, non parum diſſentiat: ſecundo quod non ſolum codices Dioſcoridis Græci, & ij quidem probatiſſimi, habeant phillyream: ſed etiam Oribaſij codex manu ſcriptus, in quem ipſe ex Dioſcoride ſimplicia tranſtulit: quemadmodum eam etiam habent Paulus, & Serapio, qui Arabico ſermone phillyream Mahaleb appellauit. Tiliæ cortex commanſus, ac inde illitus uulneribus agglutinandis efficax eſt. Folia uerò trita, & aqua conſperſa pedum tumores diſcutiunt. Humor è medulla caſtratæ arboris defluens capiti illitus capillos reddit, defluentesq; continet. Arbor, quæ Græcis φιλυρέα, Latinis item Phillyrea uocatur: Arabibus, Mahaleb: Italis, Philyrea. Quæ uerò Græcè φιλύρα, Latinè Tilia, pariter & Italicè nominatur: Germanicè, Linden: Boemicè Lipa: Gallis Tilleu femelle. Mas uero Tilia Italis uocatur Carpino nero: Germanis Stein lindens Gallis Tilleu maſle.*

Plinij lapſus.

Mahaleb à Phillyrea diſcrimen.

Serap. lapſus.

Mahaleb uires ex Auic.

Adami Loniceri error.

Tiliæ uires.

Nomina.

Κίστος. CISTVS. CAP. CIX.

a Meum συλλόβους. i. foliosa. a Cat. uero ξυλώδους. i. lignosa.

b Meum μέλανα. i. nigra, ſed Cat. cum Ruellio ερυθρὰ. i. acerba.

c Cat. ὠμπροσθάλ. i. ut roſę

Ciſti, & hypociſtidis conſideratio, & hiſtoria.

CIſtus quem aliqui citharon, aut ciſſaron uocant ramoſus frutex eſt, ſed improcerus, [a] folioſus: ſaxoſis locis naſcens: folijs rotundis, [b] acerbis, hirſutis. flos † maſculo [c] ut mali punicæ, fœmina albet. Vis aſtringens: unde flores in uino auſtero bis in die poti, profunt dyſentericis, & nomas per ſe illiti cohibent: uetuſtati ulcerum, & igni ambuſtis cum cerato medẽtur. Hypociſtis rhobethron, aut cytinus à nonnullis cognominata, iuxta ciſti radices naſcitur, floris punici ſimilitudine. Quædam rufa, † altera herbacea, tertia candida. Liquatur acaciæ modo. Aliqui tamen exiccant, fractamq; macerant, & incoquunt, reliquaque ut in lycio proſequuntur. Vires acaciæ habet, uerùm aliquanto magis ſiccat, & aſtringit. Prodeſt dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus; fœminarum profluuio & pota, & indita.

Naſcitur uterq; Ciſtus, è cuius radicibus Hypociſtis proſilit, in pluribus aſperis Hetruriæ locis, et præſertim in Apennino monte. Duum eſt generum; Alterum mas: alterum fœmina. Arbuſcula Ciſtus eſt pumila, ramoſa tamen & folioſa, ſaxoſis ac aridis locis naſcens. Mas foliis eſt rotundis, criſpis, acerbis, hirſutis, albicantibus. Flos mari us mali punici, fœminæ uerò albus, & folia oblonga Saluiæ æmula. Hanc Ruſtici Patauini Sylueſtrem Saluiam uocant. Hypociſtis uerò iuxta utriuſque Ciſti radices, quinetiam Ladani naſcitur floris punici figura, uel potius Orobanches. Elicitur ex eo ſuccus ad medicamenta: & ſubinde inſolatur. Siccat enim & potenter adſtringit. Quare probi quidem, ac diligentes ſeplaſiarij omni ſtudio, atque ope niti deberent, ut ſibi utrunque genus cum hypociſtide uel ex Apennino ipſo, uel aliunde comportaretur: quandoquidem ſine legitima

CISTVS MAS.

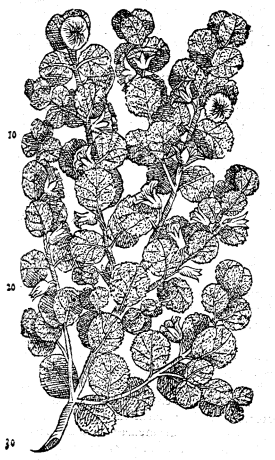

CISTVS FOEMINA.

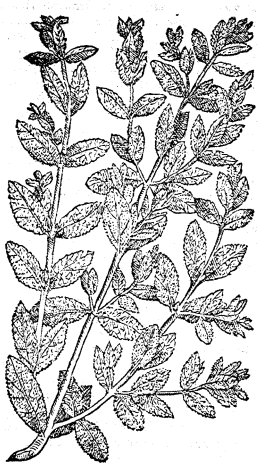

HYPOCISTIS.

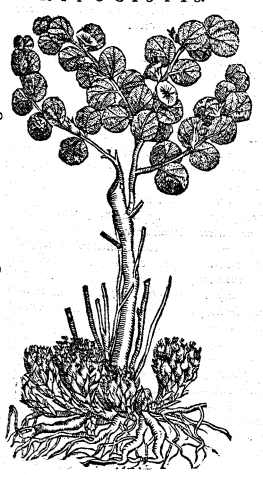

tima hypociſtide legitima nõ poſſit fieri theriaca, nec præterea alia quædam, quæ in medicinæ uſum ueniunt, antidota, ac medicamenta. Nanque hypociſtin, qua paſſim utuntur officinæ, ex hirci barbæ radicibus impoſtores conficiunt, ſuccum inde exprimentes, at ut concreſcat, inſolantes. Errandi tamen, ac ſimul impoſturam faciendi cauſam dederunt Arabes, quòd ciſtum hirci barbulam appellent. Quo factum eſt, ut ij omnino aberrauerint, qui officinis hypociſtidem parant, ſibi perſuadentes hirci barbam, quam Græci τραγοπώγωνα uocant, illam eſſe ſtirpem, de qua Arabes intelligunt. Quo errore ducti non modò ſeipſos decipiũt, ſed etiam alios, qui paſſim adulterina hypociſtide utuntur. Atqui Fuchſius in libro de componendis medicamentis, quem ſecundo edidit, ubi paſtillos ex ſuccino perpẽdit, non ſine magno errore (pace uiri eruditi dixerim) putat hypociſtim fungum eſſe. Quandoquidem hypociſtis non fungus eſt, ſed ueluti germen, quod è ciſti radicibus pullulat, effigie ferè punicorum cytinos repræſentans, ut optimè ſciunt ij, apud quos ciſti plantæ copioſæ proueniunt. Hypociſtidis locum ſupplere acaciam tradidit Dioſcorides, ut etiam habetur in Galenicis ſuccidaneis; qua illius uice uti poſſent officinæ, ſi modo & ea careret adulterio. Poteſt etiamnũ, ſi deſit hypociſtis, aſſumi eius loco floris agreſtis punicæ ſuccus, quippe qui eadem præſtet, quæ hypociſtis, auctore Dioſcoride. Plinius deceptus uocabulorum germanitate ineptè ſatis, meo iudicio, commiſcet ciſti, & ciſſi hiſtoriã: quamobrem non immeritò eum damnauit doctiſſimus Leonicenus. Ciſti meminit Gal. lib. VII. ſimp. med. ſic inquiens. Ciſtus, aut Ciſtarus frutex eſt guſtu adſtringens, omnibusq; particulatim operibus. Attamen folia, & parua germina trita

Fuchſij error.

Hypociſtidis ſuccidanea.

Plinij lapſus.

Ciſti, & hypociſtidis uires ex Galeno.

Digitized by Google

trita adeò deſiccant, adſtringuntque, ut uulnera glutinare ualeant. At flores magis, ſunt efficaces, adeò ut cum uino poti dyſenterias, uentris imbecillitates, fluxuſque, ac humiditates ſanent: cataplaſmatis ritu illita ulcerum putredinoſa iuuant. Eſt enim eorum facultas non inſtrenuè deſiccans, ſereque ſecundi exceſſus à temperatis abſoluti. Adeò uerò frutex hic frigidus eſt, ut tepidi caloris ſit particeps. Porrò Hypociſtis, quam uocant, multo eſt magis aſtrictoria, quam folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta ſanguinis reiectiones, proſtuuia mulierbria, cœliacos, dyſentericoſque affectus. Quin ſi quam partem roborare conſilium ſit, quæ uidelicet plusculo humore exoluta fuerit, robur, ac firmitatem illi non imbecilliter addit. Sic ſanè ſtomachicis epithematis, hepaticiſque commiſcetur, & ex uiperis confecto antidoto inditur, nimirum, quo corpora confirmet, ac roboret. Frutex Κίστος, καὶ ἄλλως. aut ἀσπάλαθος Græcis dictus, Latinis quoque Ciſtus appellatur: Arabibus, Kaniet, Altheis, ſeu Lhaie althis: Italis, Ciſto: Hiſpanis, Cerguacos. Hypociſtis uerò ſic Latina uoce, quæ admodum ὑποκίστις, Græcè dicitur: Arabicè, Taratith: Italicè, Hipociſto: Hiſpanicè, Pultegras.

Nomina.

† Hæc dictio non legitur in Græcis codicibus. Sed eam huc ad clariorem (ut puto) ſenſum ex Plinio traſtulit Ruellius: quod uerbum illud à Dioſcoride ſtudio fortaſſe breuitatis omiſſum, ſatius addendum eſſe duxerit, quàm ſubintelligendum. quod etiam Hermolaus fecit.

† Nil mirum eſſe debet, quod Plinio duo tantùm hypociſtidis genera prodantur, coloribus ruſo, & candido diſtincta: quandoquidem iis duntaxat Oribaſius quoque contentus fuiſſe uidetur lib. XII. ubi genus χλόον, hoc eſt, herbaceum, ut uulgati codices habent, non legitur.

Λῆδον. LEDVM. Λάδανον LADANVM. CAP. CX.

a Meũ & Car. διμάλακτον πτερὸν, ἀμέ τοχον ὑδατος, ὑγιεινὸν, ὑγιαστικὸν, χωρὶς ἰδ. i. facilè mollescens, pingue, expers arenæ, nec friabile; ſed reſinoſũ.

ESt & alterum ciſti genus, Ledon à nonnullis appellatum, frutex ſimili modo naſcens, longioribus folijs, & nigrioribus; quæ uerno tempore quiddam contrahunt pingue. Foliorum uis aſtringens, ac eoſdem, quos ciſtus, effectus præbens. Fit ex eo quod Ladanum dicitur. ſiquidem cùm ciſti frondes paſcuntur capræ, hirciſque, pinguitudinem conſpicuè barba carpunt, & ſuo lentore uilloſos cruribus adhærescentem reportant: quam depectentes incolæ, colantesque cogunt in offas, & ita recondunt. Alii uerò attractis funiculis, inſidentem fruticibus lentorem abſtergunt, conglomerantque in ladanum. Maximè probatur odoratum, ſubuiride, [a] facilè mollescens, quod arenas non collegit, nec ſqualore obſitum eſt, reſinoſum, quale in Cypro gignitur. Arabicum uero, Libicumque uilius. Natura ei ſpiſſandi, calfaciendi, molliendi: ora uenarum patefacit: capillum fluentem continet, addito uino, myrrha, & myrteo oleo: cicatricibus decorem reddit, cum uino illitum: medetur aurium doloribus, cum hydromelite, aut roſaceo infuſum: ſuffitu ſecundas eiicit: peſsis immiſtum uuluæ duritiem ſanat. In medicamenta, quæ aurium dolorem, tuſimque ſinunt & malagmata utiliter inſeritur: aluum ſiſtit, cum uino uetere potum, & urinam ciet.

LADANVM.

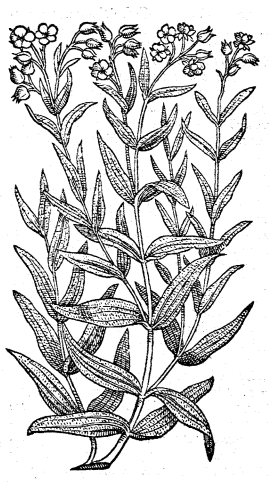

Ladani conſideratio.

Plinij lapſus.

Ladanum, quod uulgo alij appellant Laudano, alij uerò Odano, tametſi plerunq; impoſtorum malitia adeò fabulo, & aliis adulteriis ſit uitiatum, ut nihil ualoris præſtet; ego tamen præſtantiſſimum ſæpius Venetijs emi ab unguentarijs, qui odoramenta conficiunt. Verum apud pharmacopolas, qui medicamenta nobis parant, Ladanum, quod ſyncerum, purumque ſit, rariſſimè reperitur: cùm eorum plurimi potius curent, ut rem minoris emant, quàm ut ſeligant legitima ab adulterinis. quòd tamen iniquum eſt, inhumanum, ac deteſtabile crimen. Arbuſcula, è qua Ladanum colligitur, Ledum appellatur, & inter ciſti genera recenſetur. Cæterùm Plinius uocabulorum uicinitate deceptus (ut etiam in ſuperiori commẽtatione dictum eſt) ex ciſſo, id eſt, hedera, non autem ex ciſto ladanum colligi dixit. Ex quo item multis falsò perſuaſum eſt, quod non à ciſto, ſed ab hedera Ladanum legeretur. Eſt ladani planta Ciſto fœmineæ ferè ſimilis, ſed longioribus folijs & nigrioribus. Ladanum, additur in emplaſtris, quæ ad roborandum uentriculum parantur. Atqui non modo id præſtare ladanum extrinſecus palam eſt, ſed etiam in catapotijs drachmæ pondere deuoratum, duabus horis à cœna: ſiquidem hoc modo cõcoctionem adiuuat. Additur in odoratis ſuffitibus. Conſolidat antiqua ulcera, emplaſtri modo impoſitum. Purgatur Ladanum calore remollitum, & uino albo, & aqua roſacea deinde pluries elotum. Expetitur ita purgatũ ad globos qui parantur aduerſus peſtilentẽ auram, Ambaro, Moſcho, Caryophyllis,

Caryophyllis, Santalo, & Agalloco additis. Paratur ex optimo pinguiq; ladano ab Vnguentarijs Oleũ odoratum hoc modo: Sumunt ladani præſtãtiſſimi librã. Secant in tenuiſſimas portiones, & in æreo cacabo collocant, ſuperad dantq; deinde aquæ roſarum ſenas uncias, et amygdalini olei dulcis uncias quatuor, poſthac igni baud magno admouent, feruefcereque ſinunt ſeſquihora. Poſthac tollunt, & toties percolant, quouſque clarum fiat. De Ladano plura memoriæ prodidit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Ciſtus, aut Ladanum. In calidioribus regionibus hic Ciſtus prouenies, tametſi haud alius ſit genere, quàm qui apud nos naſcitur: exiſtat tamen à regione, ac peculiarem, digerentemque caliditatem nactus eſt: atque utroque à noſtrate differt, tum quia frigiditatem depoſuit, tum quia calorem aſſumpſit. Itaque cætera quidem huius ciſti, illis quæ in noſtrate uſurpantur, ſimilia ſunt. Verùm Ladanum, quod uocant, ex eo prouenit, medicamentum primo exceſſu iam quodammodo complete calidum, ut uidelicet & ſecundum attingat, habens etiam adſtrictionis paululum. Ad hæc ſubſtantia tenui, ac proinde emolliens, ſiue malacticum, pariterq; moderatè digerens, ac uidelicet etiam concoctiuum: hoc eſt concoquens. Itaque mirandum non eſt, ſi peculiariter ad uteri uitia conueniat: quandoquidem ad ciſſa paulum quiddam adſtrictionis obtinet. Quocirca diffluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris ſederit, id omne abſumit: tum meatus, quibus inſixi ſunt, contrahit, & conſtringit adſtrictione. Cæterùm alopecias, & ophthalmias ſiue lippitudines, ſanare non poteſt, utpote magis diſcuſſorias uires, quàm quæ Ladano inſunt poſcentes. quippe prouenium hæc ex prauis ſuccis, lentis, craſſisque, quos ſecantia, ac degerentia medicamenta potiſſimum euocant, atque, euacuant. Cæterùm tenuium partium ſint facultatis oportet, & minimè aſtringentis: non tamen uſque adeò tenuium partium, & deſiccatorias, ut nimio plus deſiccent, unàque cum collectis inibi ſuccis præter naturam, naturalem quoque humiditatem incrementa pilis ſuppeditantem abſumant. nam ſic non tantum alopecia liberabunt, ſed & caluiciem afferent. Sed hæc ad curandi rationem pertinent. Arbuſcula, quæ Græcè λήδον, Latinè ſimiliter Ledon nominatur, Arabicè Chaſus. Quod uerò ládanum Græci, Latini item Ladanum uocant: Mauritani, Leden, ſiue Laden: Itali, Laudano, & Qdano: Hiſpani, Xara.

Oleum ex Ladano cũ paratur.

Ladani uires ex Galeno.

Nomina.

a Meũ στυβάδες. i. pectines
b Meum ὑπὸ σύσσεσε. i. ſub adſtringens.
c Meum ἐλαφρὰ λευκὰς. i. lineas albas
d Meũ & Cat. κίσσας. i. fuligas.
e Meum ἔνιοι, δὲ τὰ σταδμία καὶ ἀλόντα καλοῦσι ξύλα ἐμπρησθέντα εἰς τὸ ξύνεμα λῆσαι. qdã Sefami, aut Acẽthi ligna, q̃ illi ſimilia sũt, pro Ebeno uendunt. Ebeni conſideratio.

Ἔβενος. EBENVS. CAP. CXI.

EBenus optima habetur Ethiopica, & nigra, nullos habens [a] uenarum diſcurſus, factitii cornus læuore: cum frangitur, denſa apparet, mordens guſtu, atque [b] aſtringens. Suffitur iucundo odore ſupra carbones, ſine fumi tædio. Recens autem ad ignem prolata, ob pinguitudinem accenditur, & trita ad cotem rufeſcit. Altera eſt Indica, [c] interuatis ſegmentis candicantibus, & [d] modicè ſuluis, item frequentibus maculis. cæterùm prior bonitate antecedit. [e] Apud quoſdam ſeſamina, aut ſpinea ligna conſimilia pro ebeno uæneunt. Quod diſcernitur ex eo, quòd fungoſa ſunt, & in purpureas aſſulas reſoluuntur, nihil mordacitatis in guſtu, nec redolentiæ in ſuffitu præferentia. Caligi-nem oculorum abſterget; ad ueteres deſtillationes, puſtulasque mirum in modum pollet: ſi quiſpiam facta ex eo coticula collyrijs utatur, melius proficiet. Ad oculorum medicamenta efficax eſt, ſi ſcobes, tamentaue uino Chio die, noctuque macerata, in collyria digerantur. Nonnulli præterita ipſa excolant. reliquaque eundem in modum peragunt. Alij pro uino aqua utuntur. Vritur in fictili uaſo, donec in carbones redigatur. Lauatur plumbi uſti modo, & ita ſiccis, ſcabriſque lippitudinibus conducit.

Ebeni uires.

CRedidit Theophraſtus in India tantùm naſci Ebenum libro IIII. cap. v. de hiſtoria plantarum, ubi ſic habet. Ebenus quoque eius regionis uernacula eſt. Huius duo genera conſtant: alterum materie laudatum, pulchrumque: alterum uile, & uitiatum. Rarum, quod præſtantius: reliquum permultum habetur. Colorem commendatum, non reconditum, ſed ſtatim ſua natura capeſcit. hæc Theophraſtus. Quodetiam ſenſiſſe uidetur Virgilius in Georgicis libro II. ita canens.

-ſola India nigrum.
Fert ebenum, ſolis eſt thurea uirga Sabæis.

Plinius etiam libro XII. cap. IIII. Ebenum nuſquam alibi, quàm in India naſci ſcriptum reliquit: nec eam tamen Indiam uniuerſam nutrire, ſed exigua ſui parte gigni, præter quoddam fruticoſi genus cytiſi modo, in tota India diſperſum. Herodotus uerò (eodem auctore) Ebenum Aethiopiam ſolam ferre intellexiſſe uidetur: quippe qui de Indica nullam fecerit mentionem. Verùntamen ex hoc Dioſcoridis capite palam eſt, naſci Ebenum in ambabus his regionibus. Indi quidem non niſi ex ebeno Deorum ſimulacra fingunt, regesq; ex eo tantùm ſceptrum ſumunt. Item pocula, craterasq; ex ebeno facilitant, quòd ſanè credant contra maleficia efficaciſſimum eſſe, & quicquid uenefcii fuerit, tractu eius auerti. Itaque nihil mirum, ſi quod peregrinum in Italia importatur, ſemmo ſit in pretio, cum etiam ab ipſis, quibus prouenit, maximo honore habeatur. Ebenum ex India Romæ primum magnus Pompeius Mithridatico triumpho oſtendit, cuius materies denſiſſima omnium conſtat. Quo fit, ut quamuis multis annis exareſcat, non fluitet in aquis, ſed tota mergatur. Ebeni ſiccatos truncos maximè hac ætate nouit Italia: nanque immoneri uiſuntur in eorum officinis, qui pectines conficiunt ad explicandos, aptandosq; capillos: itemq; apud illos, qui globulos funiculo trajiciendos ad mulierum preces numerandas torno in orbiculos expoliunt. Pauſanias in libro primo, Græciam deſcribit. Audiui autem, inquit, Cyprium hominem oppido quàm peritum in herbarum generibus, ad medendi uſum notandis, qui diceret Ebenum nulla folia, nullumq; omninò fructum ferre, quin & ſtirpem nullam eſſe ſoli expoſitam: radices tantum terra occultari, quas eruant Aethiopes, atque ij in primis, qui quo maximè loco reperiatur, norunt. Hæc ille. quæ etſi fabuloſa fortaſſe uideantur, facilius tamen

Ebenũ quando primum Romæ.

Digitized by Google

tamen illi crediderim, quàm Anguillario, qui minorẽ Anagyrim, quã Ananienſes Egbenũ, uel Egbelũ uocant, uoci tantũ, ſimilitudine fretus, ſecundũ ebeni genus, (ridenda ſanè opinione) Theophraſto eſſe cenſet. Cũ Egbenus ſe tidiſſima ſit planta, & ſcribant Theophraſtus, & Plinius id ebani genus in India tantum naſci, & in India totæ eſſe diſperſum. Redeo ad Pauſaniæ Ebenum, quod quidem fabuloſum haudquaquam exiſtimo, cum ſcribat Cetegius Agricola foſſilium indagator maximus, reperiri etiam in Germania Ebenum foſſile ad ſeptimi libri ferè calcem. his uerbis. Quin etiam Hildesheimi intra terram aluminoſam iuxta ligum in lapidem mutatũ, & in eius commiſſuris reperitur Ebenum foſſile, quod & ſparſim in aliorum lapidum cauernis, tanquam in aluo latẽre Theophraſtus nõ ignorauit. Stirps eſt nigra foliys, fructuq; carens, cornu poliri modo ſplendidum, ſolida, ſed leuis, omnino aſpectu ſimilis gagatæ lapidi, ſed natura admodum diuerſa: nam Ebenum ignem non ſentit, Gagates accenſus ardet & igni perit: Hæc ille. Cæterum an Ebenum, quod ad nos affertur legitimum ſit (ſi Dioſcoridi credimus) non parum uidetur dubitandum, quod ſuffitum nullo commendetur odore: Verum quum cæteræ eius notæ legitimi ſint Ebeni, non omnino eorum opinio uidetur reijcienda, qui nihil de Ebeno dubitant, & præſertim cum Theophraſtus, & Plinius nullibi (quod legerim, ſciuerimq;) odorati Ebeni meminerint. Ebeni uires ſcripſit Plinius lib. XXIIII. cap. X I. his uerbis. Non omittam propter miraculum ebenum. Scobem eius oculis unicè mederi dicunt: lignoq; ad cotem trito cum paſſo caliginem diſcutit, ex aqua uerò & radice albugines oculorum. Item tuſſim pari modo cum melle, ac dracunculi adiecta radice. Ebenum medici & inter erodentia aſſumunt. Ebeni meminit Gal. lib. VI. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Ebenus ex ijs lignis eſt, quæ trita cum aqua in ſuccum ſoluuntur, ut lapidum nonnulli. Vis ei ineſt excalfaciendi, extergendi, & tenuium partium. Quamobrem quæ pupillas offuſcant, extergere creditur: miſcetur aliys remedijs oculariboꝰ, quæ ad ulcera uetera, fluxiones, & bullas, ſiue puſtulas accommoda ſint. hactenus Galenus. Sunt qui lignum ex Indijs petitum, quod quidam GVAIACVM, nonnulli Guaiacanum, plerique uerò Lignum ſanctum appellant, cuius aduerſus Gallicam luem præcipuus eſt uſus, ebenus eſſe crediderint. Quod quidem nec aſſerere, nec negare auſim; quandoquidem nuſquam inuenerim apud quenquam tum ueterum, tum recentiorum ſcriptorum, quas frondes, quos flores, quosque fructus proferat ebenus. Illud tamen omnibus perſpicuum eſt, Guaiacum nihil, niſi ſumma nigritia, ab ebeno diſſidere, quæ in hoc ſummo ſplendore nigricat, in illo albeſcit: cæteris uerò qualitatibus id maximè cum ebeno certat. Tria ad nos Guaiaci genera aſferuntur, ut in ſuis Epiſtolis doctiſſimè annotauit Manardus Ferrarienſis: quod & nobis iandiu planè compertum eſt, cũ hæc omnia ſæpius nobis præ manib. fuerint. Primũ itaq; genus craſſiori, uegetioriq; mole conſtat, quo reſecto materies apparet interiore parte nigra, exteriore uerò ſubpallida, et ueluti perplexis lineis quibuſdã adſcum tendentib. per longũ interſecta. Alterum caudice immori, nec adeo uegetiori habetur, cuius extimæ partes maiore ambitu ſe diffiandunt: intimæ uerò, quæ pariter nigricant, minore ſatis orbe concluduntur. Tertiũ, quòd propriè ſanctum appellant, caudice cæteris exiliore uſtur, intrinſecuſq; & extrinſecus albicans. cuius materies lineis admodum exilibus in longum actis perplexe diſtinguitur, eſtq; hoc longe cæteris & acrius, & odoratius. Cæterum credendum non eſt eiuſmodi ligna, etſi colore, magnitudine, ac pondere inter ſe diſcrepent, idcirco diuerſarum eſſe plantarum, diuerſorumq; generum, ut quidam fortaſſe exiſtimant, quorum unus eſt Fallopius. Nam quod hoc tanto intus, quàm extra candicet, illud uerò interiore ſui parte nigricet non aliunde prouenit, quàm quod hoc magis, illud uerò minus adoleuerit, uel conſenuerit. Quippe eo ſane nigrius cernitur lignum Guaiacum, quo ad maturiorem ætatem peruenerit arbor, à qua deciſum fuerit: & per conſequens tantò magis album apparet, quanto minus adoleuerit illa, quemadmodum conſpicitur in noſtris nonnullis Italiæ arboribus, & præſertim in moro, nuce, & anagyri. Veruntamen illud cuique perſuaſum ſit, ætatem uni plus, quàm alteri iuuium addere, ac demere. Quæ de re uerba facturi, dicamus, cum illud, quod planè omni ex parte albicat, odoratius, acrius, & amarius habeatur, cuius eius decoctum craſſius, & cæterorum decocto pinguius ſit, & acrimonia, & amarore admodum refertum, ut ipſa me docuit experientia, nil mirum eſſe crediderim, ſi in eo, utpote iuniore, uis inſit uegetandi præſtantior, ac propterea plus in ſe ſucci contineat: quin & cæteris uiribus præſtet. Eaq; propter put auerim ego, hoc illis in uſu perpetuo fore, quibus ob Gallicam luem ulcera emerſerint depaſcentia, contumaciaq;: oſſa uero carioſa ſint, ac putrilagine conſumpta, & tumores in oſſeam penè duritiem occaluerint: & quibus denique perpetuus articulorum cruciatus, diuturnusq; capitis dolor inhæſerit, eoq; magis, quo patiens iunior extiterit, fortior, & natura robuſtior. Huic illud ſuccedere exiſtimamus, quod medium obtinet locum: ſiquidem hoc & odoratius eſt, & acrius eo, quod nigrius, ac craſſius inuenitur: neque illud quidem ab re, quandoquidem id minus eſt ætate confectum, & maiore humoris copia redundat. Quocirca commodiſſimè hoc uti poterunt, qui natura delicatiores ſunt, & temperamento imbecilliores, atque etiam ij, in quorum artus huiuſce luis furor nondum graſſari cœperit. Poſtremò illud minus cæteris præſtat, uiribuſq; infirmius habetur, quod nigrius, craſſius, & amoſius reperitur. Nanque qualibet conſeneſcens planta (quemadmodum etiam cunctis animalibus euenit) cõtinuo exareſcit, humidoq; priuatur. Cuius rei certiſſimum eſt argumentum, quod in amoſarum arborũ truncis maior appareat nigredo, quàm in aliis uel iunioribus, uel ætate tenellis: nigredo enim ſiccitatis indicium eſt, quinetiam deperditi caloris innati, & humidi naturalis: id quod tam in plantis, quàm in animalibus locum habet. Nihilo tamen ſecius illud diligenter animaduertendum eſt, quòd Guaiacum albicanti prorſus colore præditum, recens, incorruptumq; ſit quippe cum cæteris exilius ſit, citius ac facilius exareſcit, & ob humoris redundantiam uelocius cariem ſentit, atque fracceſcit. Quam ob cauſam ſatius quandoque foret uetuſtiore recenter cæſo uti, quàm iuniore, quod multo ante tempore fuerit ab arbore deciſum. Sunt quoque recentiorum nonnulli, de quorum numero unus eſt Alphonſus Ferrius, qui de ligni guaiaci decocto elegans admodum opuſculum edidit, qui tantùm Guaiacum illud præferunt, quod è plantarum ramis ætatis mediæ deſumptum fuerit. Quorum opinio non planè refellenda uidetur: nam quicunque rem naturalibus expenderit rationibus, ramos antiquioris à caudice mediocris ætatis parum differre cognoſcet: item ramos

Ebenum foſſile.

Ebeni uires ex Galeno.

Guaiaci confideratio.

Guaiacum lignum præſtantius.

ramos huius à caudice iunioris. quippe plus humoris ad ſe trahit ramorum auctrix facultas, quam caudicis. Id circo non alia de cauſa plantæ reiuueneſcunt, cùm earum rami implantantur, ſeruntur, & propaganturr, niſi quòd illud idem humidum innatum intra ſe continent, & eodem vigent temperamento, quo qui adoleſcunt: etenim ſurculi, atque rami ſunt caudici, perinde atque filij, & propterea animalibus ætate tenellis non abſimiles. Id quod maximè confirmat Theophraſtus libro primo, cap. XII. de cauſis plantarum, ubi ſic habet. Etenim quodáque germen quaſi planta quædam in arbore, perinde, ac in terra conſiſtit. Atqui mihi longe magis iunioris caudicis placeret uſus: ſiquidem in hunc immediatè à terra humor, & alimentum defertur, ac præterea quoniam is fortaſſe nullum adhuc fructum protulerit: quandoquidem fœtus à plantis, ut etiam ab animalibus, multum uirium aufert. Præſtantiſſimum itaque lignum Guaiacum illud erit, quod ex iuniori caudice recenter cæſum fuerit, tam exterius, quàm interius albicans, rimis carens, denſum, ponderoſum, minimè carioſum, odoratum, guſtui & acre, & ſubamarum. Cæterùm quoniam noſtra ætate aquè cortices, atque lignum in uſum ueniunt, eandem in uis rationem ſeruandam cenſeo, ut qui nam meliores, præſtantioresque ſint, dignoſci poſſint, quam nos in eligendo optimo ligno in medium attulimus, ut ſcilicet illi eligantur, & probatiſſimi habeantur, qui à præſtantiori caudice detracti fuerint. Importatur Guaiacum tam ex occidentalibus, quàm orientalibus Indijs: nam & Hiſpanis è ſuis regionibus nouiter repertis, & Luſitani ex Calicut, Taprobana, & Iaua inſulis, & Mauritani, Aegyptij, Arabes, ac Perſæ à mari rubro per camelorum carouanas (ut aiunt) Guaiacum ad nos conuehunt: quin & ex Aethiopia, ut quidam narrant. At cùm omnibus compertum ſit, ea in medicamentorum genere longè magis cætera præcellere, quæ ex orientali plaga comportantur, ob id omnino cenſendum fuerit, Hiſpanicum uiribus eſſe imbecillius, quàm quod ex Luſitania, uel Alexandria in Italiam importatur. Guaiaci planta (ut ij referunt, qui eam in ſyluis ſe uidiſſe teſtantur) ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocris habitus craſſitudinem plerunque aſſurgit. Folia fert quadantenus plantaginis æmula, dura, ac breuia. Flores eius producuntur lutei: fructus uerò iuglandis magnitudine, qui eſu aluum ſubducit: cortex annoſis niger, iuuenibus uerò ſubrutilus. Porrò ſi Guaiaci uires, ac qualitates rectè perpendantur, proculdubio liquidò conſtabit, ea præſtare poſſe, quæ in arcenda Gallica lue requiruntur: nam cùm id ex partibus admodum calidis, ac tenuibus conſtat, itemque ſiccis, habeatque ſibi reſinæ plurimum admiſtum, nimirum etiam poteſt ſuis uiribus ea efficaciter exiccare, attenuare, liquefacere, atque expurgare, quæ humores inſecerint: quinetiam ſudorem ciere. Huc accedit etiam, quòd parte reſinoſa, quam poſſidet, contagioni, atque putredini mirificè reſiſtit: quæ quidem incommoda hanc peſtem comitari ſolent. Cæterum eo tempore, quo primum in Italiam Guaiacum inferri cæpit, necnon etiam multis poſt annis, non ſine ſummo timore dabatur potandum. Etenim ferebatur illi manifeſtum necis periculum imminere, qui rectam exquiſiti uictus rationem per panis, & uinæ paſſæ modicum non ſeruaſſet, quique non perſtitiſſet in curatione ad quadrageſimum diem uſque in tenebris incluſus, ita ut ne aeris quidem claritatem inſpiceret, nedum pedem è cubiculo afferret: ijs inſuper carnium eſu, & uini potu interdictum erat, non ſecus atque ueneno. Verùm enimuero cùm ſæpius euenijſſet, ut ante conſtitutum tempus quidam ob tenuiſſimam uictus rationem ita imbecilles, ac uiribus deſtituti conſpicerentur, ut penè ſpiritus, & uita deficerent, ij ne in tam manifeſto uitæ diſcrimine uerſarentur, à conſanguineis, & aſſidentibus perſuaſi, caponum, gallinarumque iura, ac contuſas carnes in cibum ſumere, tantum inde percipiebant iumentum, ut uitam quaſi deperditam recuperarent. Quo poſtea medici experimento edocti, uanam illorum doctrinam rideates, qui tam grauem ægris legem imponebant, paulò pleniori uictu uti iuſſerunt, nempe iuuenum gallinarum carnibus, ac maiore panis portione. At nullus tamen adhuc auſus erat uinum exhibere. Quare à me ſæpius animaduerſa, ego primus (ni fallor) inter Italos medicos rationibus non obſcuris adductus tentare uolui, poſſet ne uinum dari ex Guaiaci macceratione ijs maiori cum iumamento, qui Gallica lue correpti eſſent. Quod cum mihi in frigidis morbis felicius ceſſiſſet, quàm ex aqua tantum lignum decoquere, id poſtiſſimum me adduxit, ut hanc uini potandi rationem ad communem omnium commodum literis, poſteritatiſque memoriæ mandarem. id quod feci pluribus iam annis elapſis: quo ſcilicet tempore Dialogus noſter de morbo Gallico Bononiæ excuſus prodijt in lucem, ubi eodem anno Carolus V. inuictiſſimus Imperator à Clemente VII. Pontifice maximo imperiali diademate feliciter eſt coronatus. Ex quo poſtea factum eſſe audiui, ut plerique medici ex illis noſtris lucubrationibus, breui temporis tractu plurimum laudis, ac gloriæ ſibi comparauerint, utpote qui uinum Guaiaci ad ſuam praxim uertiſſent, proſpero admodum ſucceſſu. Licet fuerint, qui alijs perſuadere conati ſint, ſuum illud eſſe inuentum: qui ut rem facilius præterexerent, omnibus huiuſmodi uini præparationem diſſimulabant, & occultabant: uel id facerent, ut rem ita plurimi facientes, inde maiorem quæſtum conſequi poſſent. Sed cauendum profectò eſt à quibuſdam impoſtoribus, qui cum ſint earum rerum ignari, quæ ad medicæ facultatis contemplationem ſpectant, dum lignum, uel eius cortices ex uino decoquunt, cyclaminum, bryoniam, pityuſam, colocynthidem & turpetum admiſcent, atque alios mille cacodæmones, qui eos de medio tollant. Quippe nulla habita temperamenti, ægritudinis, temporum anni, ſexus, nec ætatis ratione, ſingulis diebus huiuſce decocti tepidi cyathum omnibus indifferenter præbent potandum. Quo fit, ut ſi forte quadam unum quandoque perſanant, decem poſtea iugulent, tanquam improbi carnifices. Verum ut quiſque horum manus euitare, atque effugere poſſit operæpretium uiſum eſt, uini Guaiaci conficiendi rationem ſubiungere, ac ſubinde hauriendi modum addere. Sumito igitur ligni Guaiaci præſtantiſſimi lima in ſcobem tenuiſſimam attriti, aut tornatili inſtrumento minutim conciſi libras quatuor: corticum eiuſdem libras duas: cardui benedicti libram unam & ſemis: adianti, aſpleni, florum utriuſque bugloſſi, cuiuſque ceſſiæ odoratæ drachmas ſex: ſeminis aniſi ſeſcunciam: ſacchari libras quinque. Deinde conijciantur omnia

Guaiaci corticis electio.

Guaiaci planta.

Guaiaci facultates.

Matthiolus primus uini ex Guaiaco propinauit.

Impoſtorum fraus cauēda.

Vini Guaiaci cōficiendi, & exhibendi ratio.

in cado uinario mundo aptæ capacitatis, desuper affusis uini albi quàm optimi & feruentis, libris centum, & quinquaginta, mox diligenter uas operculetur, omniaque sic macerari triduo dimittantur. Post triduum uerò linteo percolentur, asserueturque huiusce macerationis unum in alio uase ad ægrotantium potum. Siquidem bibitur hoc tam in prandio, quàm in cœna secundi Guaiaci decocti loco: non mane, neque uesperi serapij uice, quemadmodum temerè multi facere consueuerunt. Hoc idem unum longè etiam melius, & maiore quantitate uindemiarij tempore confici potest, admissis ligno, cortice, cæterisque alijs recentibus uuis albis in mustum compressis: ibique tandiu dimissis, quousque mustum efferuescere desinat, & pellucidum, clarumque reddatur: uerumtamen multiplicanda sunt omnia, quæ conueniant medicamenta, pro uiarum quantitate. Præter huius uini potum cibis associandum, bis in die mane scilicet, & uesperi tribus, aut quatuor horis, antea quàm sumatur cibus, ægrotantibus exhibeo decocti ligni ex aqua secundum communem medicorum usum senas uncias, admissis uncijs duabus liquoris hoc modo parandi. Sumito primum adianthi, lupi salicarij, fumariæ, asplenij, senæ, singulorum manipulos tres: radicum centaurij magni, glycyrrhizæ, filiculæ, utriusque bugloßi, singularum uncias quatuor: seminis anisi, melanthij, florum satui, & erratici bugloßi, omnium santalorum, cassiæ, quam cinnamomum uocant, singulorum drachmas quinque. Hæc ex aquæ libris uiginti quatuor decoquantur ad tertias, demum colentur. Sumito deinde præstantißimæ senæ libras duas, conijciatque in uas ßictile oris angußi, eamque percolatum decoctum feruens superimponito, ac inde obturato ßictilis ore puluinari plumis farcto, ignique prius calefacto ßictile inuoluito, & loco calido collocato, itaque per diem, ac noctem reponito. Postridie uerò manibus sena premitur, mox dilutum percolatur: cui adjiciuntur diluti rosarum efficacitèr alumi subducentis libræ sex, saccharj libræ octo: efferuescunt deinde simul subiecto igne, quousque tertia pars euanescat. quo facto additur electißimi Rhabarbari minutim concisi uncia, ac ita iterum feruent omnia donec iuspij modo consistat liquor. Postremo percolatur linteolo, & uase uitreo reconditur. At si ægrotantes multa pituita redundent, decocto præscripto optimi turpeti uncia utiliter addi potest. Superest uictus ratio, quæ ægrotalis præscribenda est, scilicet ut tam in prandio, quàm in cœna edat panis ternas tantum uncias, sitque is simalaceus, ac probe in clibano coctus: item totidem carnis pullorum gallinaceorum, perdicum, attagenarum, turdorum, ac auicularum in syluis, uineis, ac montibus uictitantium, assatæ potius, quàm lixæ: quin & uaccinæ posse modicum. Bibat autem oportet præscripti uini æquam cum cibo mensuram. Quod si quis purum id bibere non posset, diluatur aqua, quæ in phialis uitreis addita Guaiaci unciola breui temporis spatio efferbuerit. Tempus autem huic curationi aptißimum profectò uer est Martio, Aprili, & Maio mensibus. quod si hoc tempore fieri non possit, fiat mense Septembri in autumno: nam sicuti æstiuis ardoribus, & exurente iam sirio non modo diuturna pharmaca, sed ne quidem breuia tolerant homines, ita nec brumali tempore, dum ingenti frigore sæuit hyemes. Interea ægris sine metu noxæ indulgere licet, modo cæli serenitas adsit, ut quandoque in proximis hortis, ac uiridarijs solatij causa lento gradu deambulent: quippe quoniam eiusmodi hortorum amœnitate animus plurimum leuari solet. In hac etiam curandi ratione quosdam magis, alios minus perseuerare oportet, pro morbi necessitate, & salutis mensura. Hac ergo ratione unum Guaiaci exhibitum non modo medetur cuique acerrimo Gallicæ pestis incommodo; sed etiam diuturnis articulorum, capitis, neruorum, uentriculi, iocinoris, lienisq; morbis pituita genitis mirificè succurit. Nec minus etiam podagra laborantibus opem fert, modò diuturna admodum non fuerit ægritudo. Porrò in hoc illud etiam obseruandum est, quòd ego Guaiaci unum ijs tantùm potandum exhibeo, quibus pituita redundet: uel saltem non exuperet bilis. Siquidem biliosis secundum ac tertium ligni ex aqua decoctum, unum loco semper cum cibis præbendum censui, ut communiter ab alijs fieri solet. Non desunt præterea hoc tempore, qui radicem illam, quam alij CINAM, alij Chinam uocant, Guaiaco præferant, etsi Vesalius admirabilis humani corporis fabricæ professor oppositum senserit. Huius radicis iandudum apud Hispanos inualuit usus contra podagras, maximeq; apud inuictißimum Imperatorem Carolum v. cui meritò præclaram laudem acceptã referre potest. Adducitur hæc (ut audio) tam à Lusitanis, quàm ab Hispanis ex regionibus æquinoctiali proximis, legiturque in litoribus maris è terra euulsa. nam in paludibus exorta, ac inde maris fluctibus rapta, in litus reijcitur. Radix est fungosa, perinde ac arundinacea, leuis, colore rufescente, Rhodiæ radicis admodum æmula. Præfertur recens, firma, & quæ neque teredinem, neque cariem senserit, & quæ magis rubescat. Damnat eam acriter Vesalius, ut dixi. Sed quibus ualidis rationibus id faciat, compertum satis non habeo, præsertim cum illud certò sciam Cæsarem inuictißimum nunquam ea toties usum fuisse, nisi ex ea plurimum adiumenti percepisset. Cæterum non minus China, & Guaiaco præstat ea radix, quam Hispani ZARZAM PARILLAM uocant, quinimmo hoc ego asserere possim, nonullos à me esse curatos morbo Gallico affectos, qui Guaici decocto pluries epoto, antea curari non potuerunt. Affertur hæc ab Hispanis ex occidentali India, sed plantam cum foliis hactenus uidere non licuit. Sunt tamen rei plantariæ studiosi, qui uelint Zarzam Parrillam Smilacis asperæ esse radicem, in quorum opinionem ego facilè concedo. Nam inter cæteros, qui ita esse, affirmant, primus fortassè in Italia fuit Lucas Ghinus medicus clarißimus, & rei plantariæ peritißimus, qui se uidisse palàm affirmabat apud Illustrißimum Florentiæ Ducem zarzæ parrillæ integram plantam ex Hispania allatam, quæ omnibus suis partibus, ac notis, nihil ab aspera Smilace differebat; imò nil aliud hanc plantam esse censebat, quàm genuinam Smilacem asperam. Id quod paulò post experimento deprehendit. Siquidem, erutis asperæ Smilacis radicibus, earum decocto plures curauit morbo Gallico affectos. Hoc idem quoque ab alijs medicis esse factum intelligo, & Romæ, præsertim sub Paulo tertio Pontifice Maximo, à Giberto Horschio Flandro medico non uulgari, & rei plantariæ studioßißimo, ut lib. tertio nostrarum Epistolarum, historiam hanc posteritatis memoriæ commendauit Ioannes Heßus medicus Norimbergensis. Cæterum non desunt alij, qui hanc opinionem impugnent, quod uideant zarzæ Parillæ, & asperæ smilacis radices facie non

Sirupus decocto ligni miscendus, & eius parãdi ratio.

Chinæ radicis confid.

Zarzæ parillæ confid.

parum

parum differre, cum hæ nodoſæ, illæ uerò rugoſæ habeantur. Ego autem quid de re hac ueri affirmare poſſim, ſanè non habeo, quòd nuſquam integram uiderim Zarzæ Parillæ plantam. Verùm tamen cogor interim ſequi Lucæ Ghini opinionem, quòd is (ut ego ſincerè atteſtari poſſum) præter id, quod in cenſendis plantis, dum uixit nemini ſecundas dabebatur, ſed quod candidus admodum, fidelis, & uerax perpetuo fuerit. Nec admodum obſtat radicum differentia, quandoquidem (ut Theophraſtus eſt autor) loci à locis differunt, & ſæpe clima tuo, cælis, ſolique uarietate differunt cum forma, tum ſapore & odore plantarum radices. His Accedit nomenclaturæ ſignificatio: nanque Zarza parrilla apud Hiſpanos nil aliud deſignat, quàm Rubus uiticuloſus. Parra enim Hiſpanis uitis dicitur, Parrilla uiticula, & Zarza Rubus. Hetruſci quoque Aſperam ſmilacem, quod aculeos Rubi æmulos habeat, Ceruinum rubum appellant. Ea arbores etiam proceras ad ſummum uſque ſcandit. quo fit, ut Hedera aculeata pluribus dicatur. Quamobrem aut aſperam ſmilacem Zarzam Parrillam eſſe dixerim, aut plantam illi uiribus, & facie congenerem. Vis illi excalfaciens, & attenuans, & quæ ualenter ſudorem prouocat. Peculiariter autem præſtat non ſolum ad Gallicum morbum curandum, ſed ad quoſcunque articulorum dolores: quinetiam ad quaſcunque cutis infectiones, ulcera contumacia, & Lichenas. Auxiliatur præterea iis, qui ædemate laborant, uidenturque proprias habere facultates ad frigidos capitis, & cerebri affectus. Decoquuntur huiuſce radicis unciæ quatuor, in libris quindecim aquæ, in qua prius maceratæ fuerint die & nocte una, ad medias, ac etiam diutius, ubi decoctum ualentius deſideretur. Vbi autem deferbuerint, linteolo mundo colantur, & aſſeruatur decoctum, ad potandum. Dantur huiuſce decocti quotidie ægris tam mane, quam veſperi, horis quatuor ante cibum unciæ octo, prius calefacti, & deinde ſudant in lecto ſtrangulis contecti horis duabus, ad trigeſimum, & quandoque (ubi morbus contumax ſit) in quadrageſimum diem uſque. Eſt hæc radix magis tenuium partium, quàm China, & Guaiacum, ob idque copioſiorem prouocat ſudorem, & longè melius morbos, qui ſunt in ambitu corporis, curat. Eſt tamen operæpretium decimo quoque die bibentes purgare, aut catapotijs, aut potionibus ad morbum facientibus. Victus ratio eadem inſtituitur, quæ Guaiaci decoctum ſumentibus inſtitui ſolet, nempe ex pane biſcocto, & uuis paſſis, quanquam quandoque imbecillioribus gallinacei pulli, & auiculæ concedantur. Daturque potandum cum cibis idem decoctum, pro affectorum uoluntate. Quibus quoque, ubi ſerena, quietaque fuerit dies, conceditur, ut pauliſper egrediantur. Cæterum oportet, ut qui hoc medicamento uti uolunt, ij prius præpurgati ad hanc curationem accedant. Sed de Zarza parrilla hactenus. Sed iam ad Ebenum redeamus, atque de nominibus agamus. Eius nomen Græcum eſt ἔβενος, ueluti & Latinum ebenus: Arabicum, Abanus, ſeu Abenus: Italicum, Ebeno. Quod uerò Latini Lignum Guaiacum, Lignum ſanctum, aut Lignum Indum uocant, Italis, Legno ſanto, Guaiaco, & Guaiacane appellatur: Germanis, Frantzoſem holtz: Hiſpanis, Legno ſanto, & Legno della antilhas: Gallis, Linſaint.

Zarzæ parrillæ etymologia apud Hiſpanos.

Zarzæ parrillæ uires.

Nomina.

Ροδίδες. ROSA. CAP. CXII.

ROſa refrigerat, a [& aſtringit,] ſed ſicca magis aſtringit. b Succus recentibus foliis exprimitur, defectis forfice unguibus (ſic appellantur candidæ foliorum partes) reliquum in pila premi, & teri debet in umbra, donec cogatur, & ita ad oculorum circumlitiones recondi. Siccantur etiamnum folia roſarum, continuò uerſata, ne muceant, neve ſitus in ijs inſideat. Aridis roſis, & in uino decoctis expreſſus liquor, facit ad dolores capitis, aurium, oculorum, gingiuarum, ſedis, recti inteſtini, ac uuluæ penna illitus, aut infuſus. Eadem ſine expreſsione tuſa, precordiorum inflammationibus, humidis ſtomachi uitijs, igni ſacro illini prodeſt: ſiccis, ac tritis ſemina aſperguntur. Miſceri ſolent uulnerarijs antidotis, atque compoſitionibus, quas antheras uocant. Folia utuntur in calliblephara. Flos, qui in medijs roſis inuenitur, ſiccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inſpergitur. Capita pota citam aluum, & cruentas reiectiones ſiſtunt.

a Orib. non legit.
b Addit Cat. τοῦ ξύρου. i. & refrigerat.

Ροδίδες. ROSEI PASTILLI. CAP. CXIII.

PAſtilli, quos rhodides uocant, hac ratione conficiuntur. Roſarum uiridium, quæ nullo antea humore madefactæ extabuerint, drachmæ quadraginta, Indicæ nardi drachmæ decem, myrrhæ drachmæ ſex, tritæ digeruntur in paſtillos, qui trium obolorum pondus æquent: ſiccatique in umbra in fictili non picato, atque obturato reconduntur. Alij adijciunt coſti drachmas duas, iridis Illiricæ totidem, & uinum Chium cum melle miſcent. Mulieribus monilium uice collo circundato uſui ſunt, ad retundendum graue ſudoris uirus. Tritis etiam utuntur ad illitiones, & diapaſmata, quæ fiunt ad ſudores coercendos, ita ut à balneis inareſcant corpora, deinde frigida aqua abluantur.

Roſarũ conſideratio.

ROſa adeo uulgaris eſt planta, ut ſuperfluum omnino iudicauerim eius hiſtoriam à me deſcribi debere. Multa tamen ſunt Roſarum genera, quæ in uſum medicum ueniunt. At uulgatiſſimæ in Italia ſunt, albicantes puniceæ, & quæ ex albo ruſeſcunt, quas uulgo appellant incarnate. Preſtantiſſimæ, quæ puniceo colore rubent: proximæ laus ijs, quæ in ruſum candicant: uiliſſimæ albicantes, in quarum tamen genere ea odoratiſſimæ excipiuntur, quæ Hetruſci Damaſcenæ, & alijs Moſchette nulgò dicuntur. Siquidem non modo cæteras excellunt, quòd odore admodum ſuaui fragrent, ſed quòd etiam magis aluum ſubducant, id quod indicat earum iucundiſſimus odor. Roſæ diuerſis partibus conſtant. quo fit, ut pro diuerſis tam internis, quàm externis particulis, diuerſum quoque temperamentum ſibi aſciſcant. Primum itaque terreſtribus, & aqueis partibus, quæ tamen in

Digitized by Google

ROSA.

ipsis mediocriter se habent, substantiam, & adstrictoriam facultatem acceptas referunt. Ab aereis uerò & subdulcem, & odoratum saporem assumunt. Ex his demum, quæ ignis naturam sequuntur, amarorem concipiunt, ac etiam coloris rubedinem, quæ scilicet rubicundæ spectantur. quo fit, ut plus iesit coloris puniceis, quàm subrubentibus. In recentibus adstrictioni præstat amaritudo, in siccis uero minimè: eaque propter compertum est, earum deijciendæ alui facultatem, quam priores Græci non animaduerterunt, tantùm ex amaritudine prouenire, cum recentes aluum subducant, siccæ uerò nequaquam. Succus medicamentis componendis expetitus, præstantior è puniceis elicitur, item ex subrutilis, uerum hic infirmior facultas. Dilutum Græcis ῥοδόμελι, è quo rhodopharmacum aluum innoxiè deijciens conficiunt, plerunque ex subrubescentium maceratis aqua foliis paratur: est hac in re ijs Damascenæ Hetruscis uocatæ longè præstent: quippe ex earum uicenis denoratis foliis facilè quidem, & citra noxam subducitur aluus. Rosarum succus referat, discutit, abstergit, & deijcit; quapropter & bilem trahit, & sanguinem biliosum expurgat. Idem felle suffusis: & uentriculi, iocinoris{que} obstructionibus opem mirificè præstat. Cor item corroborat, eius{que} palpitationi salutare est remedium: nam illos deijcit humores, qui cordi officiunt. Facit & ad biliosas febres, cuiusmodi sunt cuiusuis generis tertianæ. Ad hæc rosarum dilutum, ex quo conficitur rhodopharmacum, quod pharmacopolæ Sirupum rosatum solutiuum appellant, in eorum medicamentorum genere recentiores medici recensent, quæ quoniam absque aliqua noxa aluum subducant, suo more Benedicta nuncupant. Albicantes deinde rosæ (Damascenas tamen exceptas uelim) non alium in medicina sibi uendicant usum, quàm ut ex se aquam stillent: siquidem ijs deiectioria uis, quæ pollent puniceæ, ac subrutilæ, multò infirmior inest. Quamobrem uidetur Manardus Ferrariensis, uir alioqui doctissimus, immeritò id Mesui uitio uertisse. Nam albas, quas Damascenas, appellamus, etsi maiore deijciendi ui cæteris gratient: credendum tamen est, de his non intellexisse Mesuem, quod eas illi facilè incognitas fuisse existimem; uerum de ijs albis tantùm, quibus passim rosæta florent. Cuius rei illud maximo argumento esse potest, quod Damascena Hetruscis uocatæ nuper in Italia florere cæperint, quodque eas ueteribus cognitas fuisse (quod sciam) memoria prodiderit nemo: ni fortasse eas credamus esse, quas Plinio spineolæ appellantur. Sanè rosæ magnificandæ sunt, summoque in pretio habendæ, non modo quòd uiridarijs, & hortis sint ornamento, ac aspectu perquam iucundæ: sed etiam quòd in præclarissimis medicamentis conueniant, quibus humanæ uitæ succurritur. Syluestres maiore adstringendi facultate sunt præditæ, quàm satiuæ, sed minori fragrantia redolent, atque deijciendæ alui tantillum quidem facultatis retinent. Idcirco Theophrastus lib. & cap. VI. de historia plantarum: Syluestres, inquit, rosæ domesticis asperiores tum uirgis, tum foliis constant: florem præterea ferunt, quo ab illis odore, colore, atque magnitudine superantur. hæc Theophrastus. Cæterum quædam etiam rosæ nascuntur in Italia, quæ aureo colore fulgent, sed odore sunt admodum ingrato, atque insuaui. Rosarum differentias longa historia prosequitur Plinius lib. XXI. cap. quarto, ubi sic inquit. Contra rosæ genera nostri fecere celeberrima, Præneſtinam, & Campanam. Addidere alij Milesiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachinian, minus rubentem. Mox Alabandicam uiliorem, albicantibus foliis. Vtilissimā uerò plurimis, sed minutissimis spineolam. Differunt enim multitudine foliorū, asperitate, leuore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora. Cum sit genus eius, quam centifoliā uocant, quæ est in Cāpania Italiæ, Græciæ uerò circa Philippos, sed ibi non suæ terræ prouentu. Pangæus nanque mons in uicino fert, numerosis foliis, ac paruis: inde accolæ transferentes conserunt, ipsaq; plantatione proficiunt, non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumq; folium: breuiterq; indicium est odoris scabritia corticis, Cyrenis odoratissima est: ideoq; ibi unguentum pulcherrimū. Carthagine Hispaniæ hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies: quibusdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis siccis, quā humidis, omnis est odoratior. Seri nec pinguibus uults, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris, proprieq; ruderatum agrum amat. Præcox campana, sera Milesia, nouissimè tamen desinit Præneſtina. Rosa ex spina nascitur. Germinat primo inclusa granosa cortice, quo mox intumescente, & in uirides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in cælicis medio sui stantis complexa luteos apices. hactenus Plinius. Partes in Rosa sex antiqui adnotarunt, quæ omnes sunt & scitu dignæ, & in medicina utiles, etsi pauci habeantur seplasiarij, qui separatim eas reponant. Primum quidem duæ partes inueniuntur in foliis: quarum altera est, ubi calyci folia inseruntur, unguium modo albicantes, ob idque rosarum ungues hæ extremitates appellantur: altera uerò foliorum reliquum. His alix duæ succe-

Rosarum succus, & dilutu.

Rosarum genera ex Plin.

Partes in rosa, earumque usus.

Digitized by Google

dant, in ijs floſculi, qui ueluti minuta ſemina tenuiſſimis capillis annexi flaueſcunt in roſarum umbilico: horum enim partem faciunt granula, partem uerò capilli. Poſtremo quæ reliquæ ſunt, in ipſo Roſarum alabaſtro continentur: una ſcilicet in cacumine, altera in fundo. Folia cor, uentriculum, iecur, & reliquam interiorem ſimul facultatem corroborant: dolores ex caliditate prouenientes leniunt, & inflammationes auferunt. Vngues etſi propriam à ſcriptoribus non receperint dotem; inſeruntur tamen utiliter lotionibus omnibus, & clyſteribus ad cohibendas fluxiones. Floſculi medij cum ſuis capillis gingiuarum defluxiones cohibent, quinetiam, auctore Plinio, alba ſeminarum proſluuia mirificè inhibent. Calyx denique, quem caput etiam aliqui dicunt, cum reliqua parte baſis, alui fluores, & cruentas excreationes ſiſtit. Cæterum præter has, quæ in florentibus roſis conſiſtunt, tres etiammum in fructu comperiuntur partes, ubi rubeſcit is, & maturitatem ſenſit, uidelicet, ſubſtantia carnis, ſemen, at lanugo concluſa: quibus non obſcura ineſt adſtringendi uis. Idcirco & ipſæ remedio ſunt contra alui fluores, & ſeminarum abundantiam qualemcunque: item contra gonorrhœam, in qua præcipuè pollent. Et præſertim ſylueſtrium. Nanque harum fructus una cum ſeminibus prius ſiccati & in puluerem triti, utiliter ſemini proſtuuio affectis dantur drachmæ pondere ex uino auſtero. Sunt, qui floſculos capillis appenſos, qui uerò ala baſtros, antheram eſſe exiſtiment. Sed re uera hac in re plane hallucinantur: etenim antheram Celſo, Gal. & Paulo nuſquam ſimplex eſt medicamentum, ſed quædam ex pluribus rebus compoſitio, cuius frequens erat uſus apud antiquos ad oris ulcera: item ad pedum rimas, digitorumq; pterygia. Cuius etiam parandi rationem adnotatam reliquit Galenus lib. VI. de comp. medicamentorum ſecundum locos, de oris ulceribus diſſerens. Ex roſis ui ignis ſit aqua pluribus, ac diuerſis inſtrumentis: ueruntamen ea cæteris præſtantior, ac odore fragrantior habetur, quæ per balneum calentis aquæ uitreis organis elicitur, cuiuſmodi & aliæ ſunt, quæ eodem modo ad uniuerſum medicinæ uſum confici ſolent. Quandoquidem inter has, & illas, quæ plumbeis inſtrumentis lignorum, uel carbonum igne extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter plumbum, & aurum deprehendi poteſt. Quippe quæ ſunt in balneo calentis aquæ uitreis roſtratis organis, ab herbis, & floribus, à quibus manant, nec ſapore nec odore diſſentiunt, adeò ut non ſolùm proprias plantarum qualitates ſecum referant, ſed ne etiam tantillum quidem tum fumi, tum rei aduſtæ reſipiant. Quod quidem in ijs non inuenias, quæ uulgo plumbeis, & æreis inſtrumentis eliciuntur: hæ enim nunquam, uel riſſimè guſtaueris, quin tibi fumidum uirus, nidoremque reddant. Quæres non modò ægris ingentem moleſtiam afferunt, & nauſeam plerunque mouent, ſed & plurimum noxæ pectori, uentriculo, iocinori, uiſceribus que omnibus inferunt: quòd à metallicis organis, à quibus diſtillant, malam eorum qualitatem ſibi uendicent, ut libro tertio in abſinthij commentatione, annuente Deo, latius explicabimus. Quæ re hac ætate perſpecta, doctiſſimi, ac peritiſſimi medici ueteres ſecuti, decoctis, ac dilutis tantùm uti cœperunt. Quæ tametſi uiribus aquas qualeſcunque ſublimatas (ita enim ſtillatitias uocant) præcellant; ea tamen, quæ calentis aquæ feruore (ut ſuprà diximus) fiunt, cùm proprios tum odores, tum ſapores herbarum, ac florum, à quibus extrahuntur, ſecum trahant, iure quidem decoctis non modò ipſas æquipollere, ſed etiam præſtare crediderim: non tamen, quòd uiribus præcellere dixerim, ſed quòd guſtui ſuauiores, & uſui iucundiores habeantur: quod non parum ſolatij ægrotantibus affert. Nos quidem alijs aquis non utimur, quàm his, ad quas eliciendas nobis organum affabrè parari fecimus, cuius ope haſce ſtillatitias, ac præſtantiſſimas aquas ſuo tempore conficimus. Quarum aliæ ſapore conſtant amaro, aliæ uerò acri, aliæ auſtero, aliæ acido, aliæ denique inſipido pro uarijs ſimplicium medicamentorum qualitatibus, à quibus eliciuntur. Quapropter ſeplaſiarij, & medici, quos magis decet humanam charitatem colere, quàm aurum & argentum, dent operam, ut iam plumbea, & ærea organa aboleantur, & balnea, de quibus diximus, in eorum locum ſuccedant. quippe in hoc etiam (quamuis plus laboris, minus uerò emolumenti ſuſcipiant) & Deo, & hominibus ſimul rem gratam facere poterunt. Cæterùm Fuchſius in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper edidit, unicè cauendum præcipit in ſuccis ſtillatitijs eliciendis, ne eius uaſculi fundum, in quo ſtirpes continentur, aquam in cacabo bullientem attingat, ſed ſolo uapore ab ea eleuato incaleſcat. Qua in re ſecutus potius uidetur fuiſſe Manardum uirum de arte medica præclarè meritum, qui ita ſcriptum reliquit in ſuis epiſtolis, quàm rei experimentum. Verùm ipſe non poſſum omnino eorum ſententiæ ſubſcribere, ut qui iudicem non eſſe ſemper ea exquiſita ratione procedendum in herbis diſtillandis, quòd certò ſciam nihil referre, quando etiam uaſculum herbas recipiens in aquam in maiore uaſe bullientem immergatur. Nam etſi aquæ, quas illi uolunt ex herbis uapore tantum ab aqua bullente eleuato extrahi, cæteris præſtantiores habeantur; tamen quæ ex herbis eliciuntur uaſculo impoſito, quod aqua bulliens circumluat, parum certè, aut ferè nihil illis bonitate cedunt. quod mihi compertum eſt in ijs aquis, quas ſæpiſſimè libuit utroque modo elicere & experiri. Attamen aliquis illud diſcrimen eſſe dicet, quod illo modo aquæ ex herbis extrahantur, quæ tenuiores partes retinent, quòd uaporis illius caliditas imbecillior ſit, quàm ut poſſit totam herbæ ſubſtantiam conficere: hoc autem modo aquæ eliciantur, quæ omnes herbarum partes ſecum referunt. Hæc ſanè differentia, quæ facilè concedi poteſt, non eſt, meo iudicio, tanti momenti, ut illa regulla perpetuò ſit obſeruanda, hæc uerò euitanda: quin potius facit, ut hæc mihi uideatur probanda, illa uerò reijcienda tanquam cautio nimis religioſa. Roſarum uires collegit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Roſarum uis, atque facultas ſuperioribus libris pluribus uerbis expoſita eſt, nempe quòd ex aquea ſubſtantia calida miſta duabus alijs qualitatibus, adſtringenti uidelicet, & amara, compoſita ſit. Quinetiam cuius ſit naturæ utraque; amara ſcilicet, & adſtringens, in horum commentariorum quarto declarauimus. Plos earum magis etiam ipſis roſis adſtringit, ac proinde ſanè etiam exiccatorius eſt. Roſa, quam ita Latini uocant, Græcis ῥόδον dicitur: Arabibus, Nard, Narom, ſeu Vard: Italis, Roſa: Germanis, Roſen: Hiſpanis, Roſas: Gallis, Roſe: Boemis Ruoze.

Quorundam lapſus.

Aqua roſarũ præſtantior.

Fuch. opinio non probata.

Roſarum facult. ex Gal.

Nomina.

Δύκιον. LYCIVM. CAP. CXIIII.

LYcium, a [quod aliqui pyxacantham uocant,] arbor eſt ſpinoſa, ramis trium cubitorum, aut lon
gioribus, foliis buxi, denſis: b fructu piperis, nigro, læui, amaro, denſoque: cortice pallido,
non diſsimili lycio madefacto: radicibus c [multis, obliquis,] lignoſis. Naſcitur plurimum
in Cappadocia, Lycia, & plerisq; alijs locis. aſpera loca amat. Succi extrahendi ratio hæc eſt. d Ram
cum radiculis tuſi, & antè per multos dies macerati coquuntur, tum abiectis lignis, itidem liquor coqui-
tur, donec mellis craſsitudo fiat. Adulteratur id lycium, adiecta decoctioni amurca, aut abſinthij ſuc-
co, aut felle bubulo. Innatans ſpuma inter coquendum exempta, oculorum medicamentis additur: re-
liquo ad alia utuntur. Simili modo fit lycium ſemine expreſſo, & inſolato. Optimum, quod uri poteſt, e
reſtinctumq; rubentem e [ſpumam] oſtendit, glebis intrinſecus nigris, intus, cùm fregeris, f rufis,
odore minimè uiroſo, cum amaritudine aſtringens, crocino colore: cuiuſmodi Indicum eſt, cæteris præ
ſtans, & efficacius. Lycium adſtringit, caliginem oculorum diſcutit: genarum ſcabiem, pruritus, ulce-
reſq; fluxiones ſanat: facit ad purulentas aures, exulceratas gingiuas, tonſillas, labiorum fiſſuras, ſedis
rimas, attritusq; illitū: cœliacis, dyſentericis potū, inditūq; conuenit: datur ſanguinē excreantib. & tuſi
ex aqua: contra rabioſi canis morſus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur: flauos facit pilos:
reduuijs, ulceribus, quæ ſerpunt, aut putrent, medetur: fœminarum profluuia appoſitum ſiſtit: ra-
bioſorum ictibus ex melle potum, aut uice catapotij deuoratum, auxiliatur. Tradunt Indicum fieri
Lycium, ex frutice lonchitide appellato. Ea ſpinarum generi aſcribitur, ramos rectos habens, ternum
cubitorum longitudine, maioresve, rubo craſsiores, à radice numeroſos: fractus cortex rubeſcit: fo-
lia oleæ ſimilia. Herba in aceto decocta proditur lienis inflammationibus, & regio morbo mede-
ri, & fœminarum purgationes elicere. Aſſeuerant etiam crudam in potu, eoſdem effectus præſtare: ſe-
men cyatho dimidio potum, pituitam expurgare, uenenis quoque auxilio eſſe.

a Oribaſius non legit.
b Addit meū μέζον δερμᾶ καὶ ξυρᾶ. i. mediū in caliditate & frigiditate.
c πηκτίδας. i. latis leg. Ori.
d Meū ψυλλίζεται δὲ τῶν φύλλων σὺν τοῖς βάμμοις θλασθέντων. i. Elicitur ſucus foliis uná cū frutice tuſis.
e κάπνου. i. Fumum legit Orib.
f Meū κίδρου. i. fuluum.

LYCIVM. LYCIVM ITALICVM.

Lycij conſideratio.

Lycium adulterinum.

LYcium medicamentum, quo hodie officinæ paſſim utuntur, nimirum noſtris illi plurimum reclamat, quod no-
bis hic reddidit Dioſcoridis. Siquidem illud officinarum ignis admotum non accenditur, nec intus ruſe-
ſcit, nec ullam guſtantibus, affert amaritudinem. quæ omnia certo ſunt indicio, id omnino impoſturis, & 60
adulterijs non uacare. Tradidere quidam hoc ab impoſtoribus fieri è liguſtri fructu, alij id tribuunt periclymeni
bacciſ, alij ſanguineæ uirgæ corymbis, alij porrò ex his omnibus ſimul contuſis elici produnt, ac inde inſolari. At
legiti-

legitimum,& quod ſyncerum ſit,quoquomodo ſe res illa habeat, compertum eſt,hoc suo ex Lycia, unde illi nomen, ad nos non importari. Lycij plantam cuius hic imaginem damus, appictam mihi miſit Baptiſta Baliſtus Dalmata, Myropola, & rei plantariæ ſtudioſus; ſed reuera planta ipſa uiua à me nuſquam uiſa eſt. Cæterum quanquam cenſet uitiligator quidam hanc fictitiam potius quàm ueram eſſe Lycij Plantam,nos tamen cum Lycij hiſtoriam omnibus ferè notis illam repreſentare uideamus,eam ex Commentarijs noſtris eruendam non duximus, quouſque alius comparet,qui ex Lycia uel Cappadocia, ubi naſci Lycium ſcribit Dioſcorides uerioremque Lycij Plantam ad nos afferat. Habetur quoque alia quædam planta, quæ non parum Lycio æmulatur. Hanc primum Verona ad me miſit Franciſcus Calzolarius rei plantariæ admodum ſtudioſus,cuius hic imaginem damus ut de ea quoque aliorum ſit iudicium. Qui nam præterea aculeatus ille ſit frutex Lonchitis appellatus,è quo Indicum parari Lycium ſcribit Dioſcorides, hactenus mihi non conſtat. Lycij uices Dioſcoridi expletamurcæ in cupreo uaſe decoctæ,aut etiam rhus decoctus,quouſque eius liquamentum mellis craſſitudinem acquirat. Lycij meminit Galenus lib.VII.ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Lycion,ſiue pyxacantha,arbor ſpinoſa,ex qua lycium, quod uocant, conficitur: id uidelicet medicamentum liquidum, quo ad fugillata utuntur, & ſedis, oriſque phlegmonas,ulcerationeſque,tum herpetas,putredines,& ulcera contumacia,& aeres pure fluentes,& interrigines,ac paronychias. Eſt autem facultatis exiccatoriæ, compoſitum ex diuerſi generis ſubſtantijs, quas ἐπιφυεῖς Græci uocant: altera quidem tenuium partium digerente,atque calida: altera terreſtri,& frigida, ex qua adſtrictionem obtinet. Porrò hæc qualitas puſilla medicamento ineſt,digerit uerò, & deſiccat non parum, utpote in ſecundo receſſu,in calore autem mediis,& ſymmetris proximum eſt. Proinde ad diuerſos affectus hoc utuntur medicamine,ut abſtergente quidem ad ea,quæ pupillas obtenebrant: ut contrahente uerò,cœliacis, dyſentericis,ac mulierbri profluuio adhibentes. Lycium hoc in Lycia,& Cappadocia plurimum prouenit: alterum uerò iudicium ad omnia ualentius eſt. Et primò de antidotis, non facilè adulterinum lycium à legitimo dignoſci ideo memoriæ prodidit,hæc Galenus. Cæterum quoniam Pyxacantha,quo nomine lycium ab aliquibus appellatur,mihi Buxum, quæ Græcis πύξος dicitur in memoriam redegit, non omittendum duximus, quin de ea etiam aliquid dicamus. Lycij uices ex Galeno.

BVXVS.

Buxi confide ratio.

Buxus itaque nobis notiſſima eſt planta, quòd plurima in Italia proueniat, folio myrti minore,denſiore,craſſiore, uiridiore; ac ſubrutundiore: uiret perpetua coma, eaque propter topiario operi accommodatiſſima: flore herbaceo, fructu quadruplici, apice in cacumine diuiſo, ciceris magnitudine, ſemine ruſeſcente,omnib.animātib.inuiſo.Craſſiſſima in Corſica,flore non ferendo: quæ cauſa amaritudinis mellis. Frigidis gaudet,& apricis. Materies buxo honorata, rarò criſpanti, nec niſi radice: cæterò lenis quies materiæ,ſilentio quodam,& duritie, ac pallore commendabilis. Eadem ſpiſſiſſima, & denſiſſima,atque ponderoſiſſima, adeo ut in aquis non fluitet,nec cariem ſentiat. Hæc etſi(ut quidam putant) nullius ſit in medicina uſus,& ob id à Dioſcoride eſſe prætermiſſam,nos tamen compertum habemus capillos rufos fieri,ubi frequenter lauentur lixiuio in quo decocta fuerint folia & rami. Sunt etiam qui dicant ligni ſcobe hauſta, ſanari alui profluuia. Non deſient etiam è re centioribus, qui uelint non aliud eſſe Italis buxum,quàm Indis lignum,quod Guaiacum appellant. ea tantum ratione ducti, quod pluries experimento compertum ſit, eius decocto etiam felicius eos ſanatos eſſe,qui Gallica lue affecti erant. Quod etſi experientiæ concedi poſſit, illud buxi lignum præſtare: attamen quod buxus in Italia naſcens,& Guaiacum ab Indis petitum una, & eadem ſint planta (ut in ſecunda centuria Amathus Luſitanus aſſerere uidetur) nunquam profectò crediderim. Siquidem Guaiacum pingue, reſinoſum; uiſitur: materie intus nigra ebeni fere modo: quin et ſapor huic amarior,& acris. quibus omnibus notis ſiccam buxi materiem carere conſtat. Quinetiam Guaiaco (ut narrant ij, qui ab Indis ad nos redeunt) folia inſunt plantaginis, breuiora,craſſiora, durioraque; lutei flores, & fructus uuglandis magnitudine. Buxus uero folia ſert myrti, breuiora: flores herbaceos,& fructum myrto nuſquam grandiorem. Quo ſit,ut omnino exiſtimem eos hallucinari: qui putant buxum quæ in Italia naſcitur,idem eſſe cum Indico guaiaco, ut nuper ſenſiſſe uidetur Luſitanus loco antedicto. Sed quam ab eo ieiunè,ne dicam imprudenter actum ſit de ſimpl.medic.cognitione,eorum facile iudicium futurum ſpero, qui non mediocriter in re herbaria uerſati fuerint, & huius ſcripta legent: atque etiam legere non grauabuntur apologiā, quā nos aduerſus illū ſcripſimus, cui plurima errata, atque uitia notauimus, quæ in eiuſdē in Dioſcoridem enarrationes adnotauimus. Quoniam autem buxo

Lyciū in Italia naſcens.

Quorundam opinio repro bata.

Digitized by Google

cùm materie, tum quoque baccarum facie quadántenus ea arbor ſimilis ſpectetur, quam nos in Tuſcia vulgò

EVONIMVS.

Euonimi cõſideratio.

Nomina.

idiomate vocamus Silio: alij verò Fuſaro quòd ex ea optimi fuſi fiant quibus mulieres è lino ſtamina ducunt, nos verò euonimum eam eſſe putamus, præterm tendum ſanè non duximus, quin de ea hic ſcriberemus. EVONIMVS *itaque Theophraſt. libro tertio, cap. ultim. de plantarum hiſtoria, arbor eſt malo punicæ magnitudine, atque folio eiuſdem, maiori quàm chamædaphne, molli, ut punica. Germinare menſe ſeptembri incipit: floret vere. flos colore albæ violæ ſimilis, odore infeſtus, velut cruorem inferens. Fructus cum putamine ſiliquæ ſeſamæ proximus, præterquam quod in verſus diuiditur quaternos. Hic pecus enecat guſtatus, quinetiam folium idem facit; & potiſſimum capras, niſi purgentur, interimit. Purgatur autem Anocho. Hæc ille. quæ quidem ſimul cum Silio noſtro conferat eam Euonimum eſſe facile conijcient. Id enim ut credam, non ſolum buiuſce plantæ notæ me adducunt, ſed quod ſciam, arbuſculam nobis Silio vocatam pecoribus eſſe adverſiſſimam, quinetiam quod graviter oleat. Lixiuium in quo baccæ decoctæ fuerint (ut noſtræ referunt mulieres) capillum ſplendidum facit, furfures extergit, & pediculos necat. Materiē eſt Buxi modo pallida, verum non adeo gravis, at ſolida. Errat toto cœlo Tragus, qui hanc plantam Theophraſti ζύγιαν eſſe contendit. Lycium Latini ſimiliter atque Græci λύκιον nominant, Arabes, Hadhadh, Hadad, Kilulem, ſiue Felzaharag: Itali, Licio. Quæ verò planta Græcis πύξος, Latinis Buxus appellatur: Italis, Boſſo: Germanis, Buxbaum: Boemis, Poſſpan. Euonimum denique appellant Itali Silio: Germani Spindelbaum.*

Ἀκακία. ACACIA. CAP. CXV.

a Meũ & Catabεβλασμένης.
b Meum κάρπον. i. fructũ.
c Meum κυλίσται.
d Orib. ἐν ἥλῳ. i. in ſole.

ACacia in Aegypto naſcitur, ſpina inſtar [a] arboris, fruticoſa, non ſe in rectum attollens. Florem habet candidum, & [b] ſemen lupino ſimile in folliculis: ex quo, [c] ſuccus expreſſus ſiccatur d in umbra, niger ex maturo ſemine, ſubrufus ex viridi. Eligatur modice rufus, & odoratus, ut in hac arbore eſſe poteſt. Aliqui exprimunt ex folijs, & ſemine ſuccum: Manat & gummis ex ea ſpina. Vis ei ad ſpiſſandum, refrigerandumq; efficax. Succus oculorum medicamentis utilis: valet ad ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, perniones, pterygia, & oris ulcera: procidentes oculos reprimit: menſum abundantiam ſiſtit. prociduam uuluam cohibet: citam aluum ſupprimit, aut potus, aut ſubter inditus capillos denigrat. Lauatur oculorum medicamentis, trito in aqua, mox effuſo, quod concreuerat, donec pura extet aqua; & ita cogitur in paſtillos. Vritur etiam in cruda fidelia, donec fictile fornacibus percoquatur: torreturque in carbonum halitu perflata. Spinæ decoctum ſolutos artus fotu committit. Præfertur eius ſpinæ gummi, quod in uermiculorum ſpeciem contrahatur, & uitri modo perluceat, ligni expers: proximum eſt candidum: ſordidum uerò, ac reſinoſum inutile. Cutis meatus obſtruit, & medicamentorum, quibus admiſcetur, acrimoniam hebetat: ambuſtis ex quo illitum, puſtulas non pati tur erumpere. Alterum Acaciæ genus in Cappadocia, Pontoque prouenit, Aegyptiæ ſpinæ ſimilitudine, [longe minus, tenerius, humile: aculeorum uallo munitur, folia habens rutæ, ſemen lenticula minus fert autumno, in loculis connexis, ternum quaternumve capacibus. Succus eius adſtringit,] uiribus inferior, & ocularibus medicamentis inutilis.

Hæc non legit Orib.

Acaciæ hiſt. ex Theophr.

ARbor, quæ Dioſcoridi Acacia vocatur, Theophraſto Spina ſimpliciter dicitur libr. IIII. cap. III. de plan. hiſt. ubi de ea ita ſcriptum reliquit. Spina ex eo nomen accepit, quod tota arbos aculeis horret, excepto caudice: nam et ſuper germina foliaq; aculeos gerit. Magnitudine excellit, materies quippe duodenorum cubitorum. tectis idonea cæditur. Eius duo genera ſunt: quædam enim candida, quædam nigra: & altera imbecillis, facileq; putreſcens: nigra autem robuſtior, atque incorrupta, ob id in nauium fabricā adeo ſtas, uentrisq; compagines ea uiuntur. Erecta non ualde aſſurgit. Fructum fert in ſiliqua, leguminum modo, quo incolæ coria perficiunt uice galle. Flos & pulcher aſpectu, ut coronas ex eo facerent: & medicamentis peruti-

Digitized by Google

ACACIA I.

lis, qua de causa colligi à medicis solet. Fit & gummi ex ea. manat hæc tum arbore percussa, tum sponte sine ulla plaga: cum autem cæsa fuerit, anno tertio protinus resurgit. Copia huius arboris largè habetur, & sylua ingẽs circa agrũ Thebanum est, ubi & robur & perseæ, & oleæ quoque eo loco emigrat, non aquis fluuij riguo (distat enim plus, quam trecentis stadijs) sed suis fontibus, qui circa eum tractum permulti exiliunt. Materies arboris dura, & cæsa colorem celtis utique repræsentat. hactenus Theophrastus. A quo Plinius non dissentiens, ipse quoque eius historiam memoriæ prodidit lib. XXIIII. cap. XII. cuius sic uerba sonant. Est & acaciæ spina. Fit in Aegypto alba, nigraque arbore, item uiridi, sed longè melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima, spinosiore arbore. Semen omnium lenticulæ simile, minore est tamen & grano, & folliculo. Colligitur autumno, quoniam ante collectum nimio ualidius. Spissatur succus ex folliculis aqua cælesti perfusis, mox in pila tusis: exprimitur organis, tum densatur in sole mortarijs in pastillos acacia dicta, arboris uidelicet suæ nomine. Fit & ex foliis per se minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorum succus, & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui ualde rufus est. hæc Plinius. Succus è recenti semine expressus, ac postea longa insolatione concretus Græcis nomine suæ arboris Acacia nuncupatur. In cuius defectu supponunt tum officinæ, tum medicorum uulgus succum è sylvestribus prunis expressum in tenues quasdam placentulas in sole densatum: siquidem legitima acacia ad nos non affertur. Vbi acacia defecerit, licet (si Dioscoridi credimus) eius uice tum rhois arbusculæ folia, tum lentisci foliorum succum, tum etiam hypocistidem medicamentis immiscere. Quamobrem his potius seplasiarij uti deberent, quàm supposititio sylvestrium prunorum succo. Acaciæ imaginem, quam hic appingi curauimus, detulit ad me Constantinopoli Clarissimus Augerius de Busbeke Flander, Cæsaeus orator ad Turcarum Imperatorem, quæ omnibus suis partibus, notisq; ueram legitimamq; Theophrasti & Plinij acaciam imitatur. Nam plantæ integræ imago, cuius unum tantum ramum appinximus, caudicem habet non in rectum, sed in obliquum se attollente, nigro omnino libro, ramos, surculosq; ubique spinis rigentes. Foliis est rotundis, pyri magnitudine, uenosis, parte prona fuliginosis, supina uerò ex uiridi subalbicantibus, minimè serratis, subnigricante pediculo, floribus ex albo purpurascentibus, & siliquis, & semine Lupino similibus. Dioscorides tamen Acaciæ albos reddidit flores. Atqui cum Acacia Theophrasto, & Plinio tum nigra, tum alba, generis diuersitate habeatur, facilè crediderim albam, album proferre florem: nigram uerò (ut nostra hæc est) purpureum, & præsertim cum Theophrastus scribat Acaciæ florem aspectu esse pulchrum, & coronas ex eo factitari. Nam purpureus color longe pulchrior speciosiorq; est, quàm albus. Scire etiamnum conuenit, gummi, quod ab arbore acaciæ manat, ideo Serapioni Arabicum nuncupari, quod ab Arabia regione Aegypto contermina suo tempore importaretur. Sed animaduertere oportet, quod Arabicum uulgaris usus gummi longè quidem ab illo differt, quod ab acacia colligitur: nanque illud non contractis uermiculis simile, sed in grumis uersicoloribus conspicitur, quorum alij succinum, alij topatium, alij chrysopatium, alij beryllum colore, & nitore referunt. Quod autem nobis gummi Acaciæ desit, illud argumento esse potest, quod ipsa quoque legitima acacia hactenus, quod sciam, non defertur. Nam si hoc, quo utimur, syncerum, legitimumq; acaciæ esset gummi, proculdubio ipsa quoque acacia ad nos conueheretur, cùm longè magis in paranda theriaca, alijsq; componendis medicamentis expetatur, quàm gummi. Hinc itaque facilè quisque conijcere potest, gummi ex Aegyptia spina defluens ab eo sanè plurimum differre, quod Arabici gummi nomine officinarum uulgus habet. Hoc igitur uulgare gummi illud equidem esse existimauerim, quod Græcis gummi simpliciter uocatur. In quam sententiam me adduxit Galenus; siquidem lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Gummi lacryma est congelata, concretaq; in truncis arborum ipsam fundentium, uelut resina quoque in multis uisitur plantis, quæ resinam fundere possunt. Caterum quod exiccatorię, emplastic aq; sit facultatis, constat. hæc Galenus. Ex cuius uerbis palam est, gummi sic in uniuersum Græcis appellatum, nostrum gummi esse uulgò Arabicum dictum. Quod quidem (quantum sensuum iudicio consequi possumus) ex pluribus arborum gummi miscellaneum est. Cuius rei manifesto indicio sunt cùm grumorum formæ diuersitas, tum colorum uarietas. Huc etiam accedit, quòd Galenus unica nomenclatione omnia earum arborum gummi comprehendit, quæ resinam non proferunt. Quamobrem omnino explodenda uidetur eorum sententia, qui ubi Græci gummi absolutè scriptum reliquerunt, illud gummi intelligendum esse contendunt, quod

Ex Plinio.

Acacia officinarum.

Acaciæ succedaneum.

Gummi Arabicum.

Gummi Arabicum.

Gummi Græcis quid.

Quorundam lapsus.

quod è ſpina Aegyptia manat. Non deſunt præterea, qui gummi ſpinæ Aegyptiæ illud eſſe opinentur, quod gummi Dragacanthi, hoc eſt, tragacanthæ officinis appellatur, propterea, quòd effigie contractos vermiculos referat, quo nihil certè melius illi competere poſſet. Sed tamen hoc etiam illud non eſt, ut ſuo loco dicemus. Galenus lib. VII. de compoſitione medicamentorum per genera, Acaciæ gummi κόμμιον βαττὸν uocat: hoc fortaſſe argumento, quod ſcripſerit Theophraſtus (ut ſupra dictum eſt) ingentem huiuſce ſpinæ ſyluam eſſe in agro Thebano. Sed cum ad nos non perferatur acacia (ut paulò ante ſcripſimus) nec etiam eius gummi importari credendum

Iacobi Syluij opinio reprobata.

eſt. Gummi Acaciæ meminit Iacobus Syluius uir ſanè ætatis noſtræ ingenio & doctrina celebris ſuo de natura ſimplicium medicamentorum libello, his uerbis. Gummi acaciæ non meminit Galenus in Acacia libro ſexto ſimplicium, uti nec acaciæ mentionem facit paulò poſt in Acantha Aegyptia, ſeu Arabica, quo nomine ſolo Dioſcoridi uocatur. Vnde colligas licet, acaciam, & acanthum Aegyptium, ſeu Arabicam, diuerſas eſſe in Aegypto

12

ſpinas arbores. hæc ille. Sed mea quidem ſententia, Syluius manifeſtè aberraſſe deprehenditur: quandoquidem Galeno acantha Aegyptia arbor utique non eſt, ſed herba è carduorum genere, quem admodum & Dioſcoridi libro tertio, ἀκανθοκνίδι hoc eſt, ſpinæ albæ ſimilis, quam Mauritani ſechaa appellant. Quocirca eo capite acaciæ meminiſſe Galenum omnino fuiſſet abſurdum. Cæterum alteram ACACIAM, *quam in Cappadocia, Ponto; prouenire tradit Dioſcorides foliis rutæ, quamque hic depictam damus, accepimus hoc anno à quodam ex iis, qui rei herbariæ dant*

12

operam. Et quoniam ea Dioſcoridis hiſtoriam perbelle repræſentare uiſa eſt, non potuit animus non inclinari ad credendum hanc ſecundam eſſe Acaciam. eſt enim aculeis horrida, folio rutæ, ſemine lenticula minore, in ſiliquis ternis, quaternisue capacibus, quod autumno profert, guſtu etiã adſtringente: color ſiliquis aureo quodam fulgore reſperſus, adeò ut in ſole auri modo pelluceat. Ab hac ſanè opinione non recedam, anteaquàm eam uiderim plantam, quam Anguillarius ſecundam Acaciam eſſe cenſet. Nam eius iudicio minimè ſubſcribam, niſi prius plantam conſpexerim. Acaciæ uires adnotatas reliquit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Acaciæ & planta ipſa acerba eſt, & fructus, & ſuccus, qui lotus quidem & imbecillior, & minus mordax redditur, utpote acrimoniam quandam per lotionem deponens. Porrò ſi parti alicui ſanæ illinatur, protinus eam & ſicciorem, & contractam efficiet, nullum quidem caloris ſenſum inuehens, ſed nec frigoris admodum ualentem. Vnde conſtat medicamen id eſſe frigidum, & terroſum, immiſta quadam etiam eſſentia aquea. Et ſane coniectura eſt, non eſſe ſimilare, uerùm

4

quaſdam in ſeſe diſperſas habere partes tenues, & calidas, quæ in ipſa ablutione ſegregentur. Eſtoq; & hoc tertij ordinis exiccantium, & ſecundi refrigerantium, ubi quidem elotum fuerit, illotum uerò primi. Nomen, quod ἀκακία habet apud Græcos, idè quod eſt Acacia, retinet apud Latinos & Italos. Ea autè Arabicè Achachie appellatur.

ACACIA ALTERA.

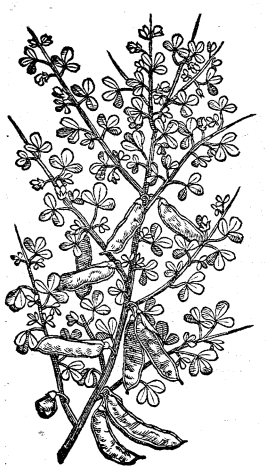

Acaciæ alterum genus.

Acaciæ uires ex Galeno.

Nomina.

Ἄγνος. VITEX. CAP. CXVI.

a Cat. πεδίαις ἐσὶ δ' ὀνος. i. campis udis.

b Oia exem. σωὶ πορφυρῷ. cum ſubpurpureo.

VItex, ſiue lygos, frutex eſt in arborem aſſurgens. Naſcitur in fluminum ripis, [a] aſperisq; locis, ac torrentium alueis: ramos gerit longos, fractu peruicaces: folia oliuæ, ſed molliora. Duo ge- 59
nera eius: una harum album florem mittit [b] cum purpureo: altera tantùm purpureum, & ſemen, ut piper. Excalfactorias uires habet, & adſtrictorias. Semen eius potum uenenatis ictibus, aquæ quæ cutem ſubijt, lienoſiſq; auxiliatur: lac euocat: menſes cier, drachmæ pondere in uino potum: genituram exoluit: caput tentat, & ſoporem affert. Decoctum herbæ, & ſeminis in deſeſsione, mulieribus uuluæ malo opportunis opitulatur: item inflammationibus. Purgationes mouet ſemen eum pulegio potum, etiam ſuffitu, uel appoſitu: capitis dolorem diſſoluit illitum: inſtillatur cum aceto, & oleo capiti in lethargo, & phrenitide. Folia ſuffitu, aut ſubſtratu fugant uenenata: illita quoque ſerpentium morſibus auxiliantur, teſtium duritias, cum butyro, & foliis uitium emolliunt. Rimas ſedis ſemen cum aqua illitum mitigat: & cum foliis medetur luxatis, uulneribusq;. Virgam qui manu teneat, dum iter facit, 60
negatur intertriginem ſentire. Agnum, quaſi dicas caſtum, uocant Græci, quoniam matronæ in Theſmophorijs Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, foliis huius cubitus ſibi ſternunt. & lygon, quaſi uimen, propter inuictam ferè ramorum flexilitatem.

Vitex,

Digitized by Google

VITEX.

OLIVA BOEMICA SIVE ELAEAGNOS.

Vitex, quam uulgus herbariorum Agnum caſtum appellat, arbuſcula eſt in Italia uulgaris notitiæ. Viticis conſideratio.

Duo eius genera recenſet Plinius libr. XXIIII. cap. IX. Maior in arborem ſalicis modo aſſurgit: minor ramoſa, foliis candidioribus, lanuginoſis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida uocatur: nigra, quæ tantùm purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Non multum à ſalice utilium uſu diſtat uitex: foliorum quoque aſpectu, niſi odore gratior eſſet. Græci lygon uocant, alij agnon, quoniam matronæ in Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes iis foliis cubitus ſibi ſternunt. Meminit præterea Theophraſtus lib. IIII. capite XI. de plantarum hiſtoria. Cuiuſdam plantæ ἐλαίαγνος appellatæ (ex olea & agno nomenclatione deducta, quod utrique ſimilis habeatur) ſic inquiens. Ἐλαίαγνος natura fruticoſa, nec cæteris Amerinis abſimilis folio, figura quidem proximo cæteris, ſed molli, lanuginoſoque, flore populi albæ, ſed minore: fructu nullo: naſcitur plurima ſuper inſulas fluitantes. Verùm an ea uera ſit ἐλαίαγνος, quam nouus quidam herbarius in Vmbria, & apud Pelignos oriri ſcribit, non auſim ego affirmare, quòd illam non uiderim uſquam. Naſcitur tamen & in Boemia planta, quæ omnibus notis Elæagno aſtipulari uidetur. Eſt enim fruticoſa, folio uiticis ſimile, molli ac lanuginoſo. Flore albo gradatim ex uirgis propè foliorum exortum prodeunte; odore non inſuaui, è quo nullus prouenit fructus. Huic alia per omnia ſimilis habetur Viennæ Auſtriæ, in Viridario Sereniſſimi Cæſaris Ferdinandi, quæ baccas profert oleæ figura, ſed longè minores apice in ſummitate aculeo ſimili. Hanc ego Elæagnum appellarem, quòd folio ac uirgis Agnum fructu uerò oleam referre uideatur. Etſi ſciam Theophraſti Elæagnum non eſſe. quod hæc ſterilis ſit, non fructum ferens, niſi fortaſſe deceptus ſit Theophraſtus, uel eius codex deprauatus, ut in alijs quàm plurimis locis. Ἐλαίαγνος.

Elæagni hiſt.

Vitex, ut ſcriptum reliquit Galenus libr. VI. ſimplicium medicamentorum caliditatis, & ſiccitatis claſſem tertiam ſortita eſt, uerùm ea eſt multum tenuis ſubſtantiæ, tum guſtu acris ſimul & adſtringens: ipſas tamen uitices ad medicinam habet inutiles: cæterùm folia, ſemenq; calida, ſiccaq; facultate ſunt, ſubſtantia uerò tenui. Nam & utentibus ita apparet, & guſtantibus acre ſimul & ſubadſtringens percipitur tum folium, tum flos, tum ſemen. Edendo tamen etiam ſemen eſt, uerùm tam perſpicuo calfacit, ut capiti hoc nomine dolorem pariat. At ſi frigatur (nam & ſic editur cum bellarijs) minus caput tentat. Porrò flatus uentris diſcutit & cùm non frictum, & multò magis cùm frictum fuerit. Cohibet præterea ſemen impetus in uenerem tum frictionis expers, tum etiam ipſam expertum. Folia item, floreſq; ipſius fruticis idipſum præſtare poſſunt. Itaque non tantum eſa, potaq; ad caſtitatem conferre creduntur, uerùm etiam ſubſtrata. Hinc eſt, quòd Athenis in Theſmophoriis, hoc eſt, ſacris Cereris, mulieres totum ſibi fruticem ſubſternunt: hinc illi quoque nomen inditum agni, hoc eſt, caſti. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, ſi quidem memoria teneamus, quæ ſuperioribus commentarijs ſunt dicta, agnum calfacere, ſimulq; exiccare, tum omnium maximè flatus diſcutere. Porrò quòd exactè tenuium ſit partium, facultas eius indicio eſt. Nam quòd caput tentat, non magis à multitudine uaporum ab eo progenatorum, quàm à caliditate partium fieri rationabile eſt. Nam ſi flatuoſum ſpiritum procreare poſſet, ſanè & uentrem inflaret, & uenerem ſtimularet, perinde ut eruca.

Viticis uires ex Galeno.

Verùm

Verùm cùm non tantùm non excitare, imò etiam reprimere queat, fuerit profectò secundum rutæ maximè facultatem tum in excalfaciendo, tum in resiccando: non tamen illi par est, nam utroque paulò est inferior: siquidem ruta tum magis est excalfactoria, tum magis desiccatoria. Differt etiam qualitatis simul, ac facultatis mistione. Nam agni semen, ac germina modicam ferunt adstrictionem: at ruta ubi aruerit, exactè amara est, & acris: ubi verò humida, subamara. Non tamen austeritas, aut acerbitas illi inest: aut si cui uideatur inesse, ea utique omnino obscura, scio, uidebitur, nec par ei, quæ est in agno. Quocirca & adiecar, & lienem indurata, & obstructa agni semen potius, quàm rutæ competit. Sed hæc ad curandi iam methodum pertinent, quam ac omnino non attingam de medicamentorum pronuncians facultatibus, fieri non potest: verùm celeriter ad rem propositam reflectere, uti est utique temperati. Magisq; etiam idipsum in sequentibus medicamentis efficere conabor, hoc est, ubi ex quibusdam paucis euidentibus generalem facultatem collegero, particulares postea actionis omittam. Nam in præsens id solum nouisse sufficit, quod agnus calidus est & siccus facultate, idq; non mediocriter, sed tertio excessu, tum admodum tenuium partium. Hæc qui norit, ac postea methodum curandi didicerit, ipsemet inueniet, quo pacto menses hinc cieat, quo pacto partes induratas digerat, quo pacto lassitudinem soluens, seu acopum, & excalfactorium ex eo unguentum præparetur. hactenus Galenus. Huius plantæ nomen Græcum est ἄγνος καὶ λύγος: Latinum, Agnus, Vitex, & Salix amerina: Arabicum, Famancheſs, Samancheſs, seu Bengiecheſt: Italicum, Vitice, & uulgare, Agno casto: Germanicum, Schaffs mullem, & Keuſchlam: Hiſpanicum, Gattillo casto: Boemicum Drmek: Gallicum Agnus castus.

Nomina.

Ἰτέα. SALIX. CAP. CXVII.

a Cat. ὁ δὲ ἐκ τῶν ὀζλων χυλὸς πλὼ αὐδηρὸν ἐν κεφάλῳ φοιᾶς βύσας ἡμέρας. i. Succus ex foliis tempore floris in cortice mali punici calfactus.

b Meum τὰ ὀφθαλμιῶντα παῖδα κόρας. i. quæ obcecabrãt pupillas.

SAlix uulgo nota est. Cuius semen, folia, cortex, & succus spissandi uim habent. Trita folia cum exiguo pipere, & uino pota, ileosis subueniunt: sumpta per se, & cum aqua præstant mulieribus, ne concipiant. Salignum semen in potu sanguinem expuentibus prodest. Cortex eosdem præbet effectus. corticis cinis admisto aceto maceratus, illitu clauos, & callos tollit. [a] Ex foliis, & cortice succus cum rosaceo in calyce punici calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri utilissimum: furfures purgat in corpore. Excipitur succus, qui manat ex ea, cum floret, excisо cortice: in plaga enim concretus humor inuenitur, qui ad purganda, [b] quæ obstant oculis, suam uim præbet.

Salicis consideratio.

QVanuis de Salice, ut una tantùm agat Dioscorides; eius tamen plura traduntur genera tum à Theophrasto lib. III. ca. XIII. de plan. hist. tum etiam à Plinio lib. XVI. cap. XXXVII. Nam quædam in tantam procerit atem assurgunt, ut ex eis in Liguria fiant & pertice & pali maximi usus ad uitium pedamenta. Alia non tam procerè crescunt, colore rufescentes, sequacis lentitiæ quæ ligandis cadorum uinariorum circulis commodè finduntur. Hanc Salicem Græcam uocat M. Cato suo de re rustica libro. Rursus aliæ firmiores corbibus, & rusticanæ supellectili admodum expetitæ. Aliæ denique sunt minusculæ, ac spectabili tenuitate, texendis cauſtris, cistellis, ac calathis aptissimæ. omnibus folia oblonga superne uirentia, & infernè candicantia. Salicis lacrymam trium generum esse prodidit Plinius libro XXIIII. capite IX. tametsi unius tantùm generis meminerit Dioscorides. Vnam arbor ipsa sponte exudat, altera manat in plaga, cùm floret, excisо cortice trium digitorum magnitudine: tertia est detruncatione ramorum autumni tempore à falce distillans. Cæterum qui Salicis albicantem spumam adnotatam reliquerit, inuenio neminem: quæ delapsis statim floribus è ramusculis uuæ modo dependet, donec uentis arrepta huc, & illuc plumæ modo impellitur. Salix cito senescit, ac breui uitæ spatio perdurat. Salicis recentia folia utiliter à Medicis adduntur in lotionibus, quæ ad somnum conciliandum parantur. Epotum salicis decoctum, aut lixiuium è salicis cinere paratum, inhærentes gutturi hirudines necat soluitque. uiridia folia sparguntur utiliter circa febricitantium lectulos. Li-

Salicis uires ex Galeno.

gni materies, cadis, ac scutis conficiendis, aptissima, quòd suo lentore frangi contumax sit, & leuitate polleat. Salicis uires memoriæ prodidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum his uerbis. Salicis foliis ad cruenti uulneris glutinationem quis uti posset. Verùm floribus eius maximè prope omnes utuntur medici ad exiccantis emplastri

Digitized by Google

plaſtri præparationem: eſt enim uis eorum ita deſiccatoria, ut morſu abſtineat: habet uerò etiam quandam adſtrictionem. Sunt uerò etiam, qui ſuccum ex ea expreſſum, medicamen ſeruent mordacitatis expers, & exiccatorium, ad multas res utile. Haud enim inuenias quid ad plures res utilius medicamento citra mordacitatem exiccante, quod paulum etiam adſtringat ſicut in opere de medicamentorum compoſitione exactius demoſtrabitur. Porrò arboris cortex ſimilem facultatem obtinet tum floribus, tum foliis, niſi quòd temperatura ſit ſiccioris, uelut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiuſque cinere utuntur ad omnia, quæ uolenter deſiccare oportet. Nam clauos quos uocant, callos Græcis τύλους, myrmeciaſque tollunt, aceto acre ipſum macerantes. Nonnulli autem dum floret ſalix, corticem eius incidunt, & ſuccum quendam colligunt, utunturque ad ea, quæ pupillas offuſcant, extergente uidelicet, ſimulque tenuium partium medicamine. Vti uerò illo ad multa alia quis poſſit, ſi quidem talis fuerit. Salix ita Latinis dicta, Græcis ἰτέα. Arabibus, Buleſ, Bhulles, Saſſaf, aut Chaliſ nominatur: Italis, Salice, & Salcio: Germanis, Vueiden, & Felbinger: Hiſpanis, Salce, aut Salgueiro: Gallis, Saliz: Boemis Wrba. Nomina.

Ἀγριελαία. SYLVESTRIS OLEA. CAP. CXVIII.

SYlueſtris oleæ, quam aliqui cotinon, id eſt, oleaſtrum appellant, alij Aethiopicam oliuam; folia aſtringunt; trita autem & impoſita ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, epinyctidas, carbunculos, reſ dauias, nomaſque cohibent, cruſtas emarginant cum melle illita: quinetiam ſordida ulcera repurgant: inflammationes, panoſque cum melle impoſita diſcutiunt, cutem à capite uulſam conglutinant: oris ulceribus, & priuatim infantium commanducata medentur. Succus, & decoctum eoſdem habent effectus: ſanguinis eruptiones, ac muliebre profluuium, admotus ſuccus inhibet: uuæ oculorum puſtulaſque prodeſt; ulcera, & ueteres defluxiones ſiſtit: quapropter in collyria additur, ad palpebrarum eroſiones perquàm utilis. Exprimitur ſuccus tuſis foliis, affuſo uino, aut aqua, ſiccatusque ſole in paſtillos digeritur: ſed longe ualidior ad recondendum ſuccus habetur, qui cum uino, quàm cum aqua expreſſus eſt. auribus ſubuenit, ſiue ulcerentur, ſiue pus effluat. Folia conuenienter cœliacis cum farina hordeacea illinuntur. Vruntur cum floribus folia, ut ſpodij uicem cinis præſtet, in cruda olla, oblino ore luto, uſque dum figlinum percoquatur: reſtincta que uino, & rurſus ſubacta, eodem modo uruntur: poſtremo ceruſæ modo elota coguntur in paſtillos. Huiuſcemodi cinerem in medicamentis oculorum conſtat ſpodio non cedere, ſed eiſdem uiribus præditum eſſe putandum eſt. Foliorum ſatiuæ oleæ eadem uis intelligitur, ſed aliquanto inferior: unde ocularibus medicamentis ob ſuam mitiorem

o uim

Meum κάδος. i. fructũ.

uim conuenientior est. Sudor ligni uirenti accenso manans, illitu sanat lichenas, furfures, & scabiem. a Oleaginum semen illitum medetur furfuribus, & ulceribus, quæ depascunt, uorantque: quod autem intra nucleum est, ex adipe, & farina scabros ungues excurit. Colymbades tritæ, & ambustis illitæ, pustulas gigni prohibent: sordida ulcera purgant. Muriæ succus collutas gingiuas contrahit, & mordentium firmat. Oliua b flaua, & recens stomacho utilior est, uentri difficilis: nigra autem, & matura corruptioni opportuna est, stomacho aduersatur, oculis non conuenit, capitis dolorem mouet: arefacta illitu depascentia ulcera sistit, & carbunculos emarginat. Oleum syluestris oliuæ gingiuis putri uligine laborantibus colluitur, dentium mobilitates stabilit: calfacti fotus gingiuis fluxione laborantibus utilis est: lanâ enim specillo circumligatam oleo madefacere oportet, & gingiuis admouere, donec albæ spectentur.

b Meum ξανθὸν. i. subfulua.

Δάκρυον αἰθιοπικῆς ἐλαίας. LACRYMA AETHIOPICAE OLEAE. CAP. CXIX.

Quæ cõclusa sunt tribus in locis nõ leg. Orib.

LAcryma, quam Aethiopica olea stillat, scammonio similis quadantenus est, fulua, stillis, exilibus constans, mordax. Quæ autem [ammoniaci, aut gummi similitudinem refert,] colore a nigricans, [nec] gustu mordens, superuacua est. Nostrates [oleæ,] oleastri [que] similem lacrymam fudant, quæ commode ad oculorum habetudines illinitur: cicatrices, albugines que illitu emendat: uinam, & menses ciet: cauis dentium impressa ad dolores efficax est. Inter uenena scribitur, partus pellit: lepras, & impetigines sanat. Appellatur autem Aethiopica, & agrestis olea.

a Meum μέγα καὶ λεῖον. i. magnũ & læue.

Ἀμόργη. AMVRCA. CAP. CXX.

a ἔλαιον. i. olei, leg. Orib.

AMurca a [expressæ] oliuæ recrementum est. Decocta in cupreo uase ad crassitudinem mellis aditringit, cæteros præbens lycij effectus. Insuper dentium dolori, & uulneribus cum aceto, uino, aut mulso commode illinitur; additur in medicamenta ocularia, & meatus inducto suo obstruentia. Vetustate meliorem fieri constat. Vtiliter infunditur sedis, genitalium, ac uulnæ exulcerationi. Si uerò cum omphacino recoquatur ad mellis crassitudinem, cariosos dentes extrahit: iumentorum scabiem cum decocto lupini, & chamæleonte illitu sanat. Cruda, & recenti amurca podagras, articulariosque dolores foueri, utilissimum: peruncta in uillosa pelle, & hydropicis imposita, tumoris molem reprimit.

Oleæ syluestris consid.

CVm oliuæ, oleum, oleæ Aethiopicæ lacryma, & amurca ex una tantum arbore proueniant: non abs re duximus de his omnibus simul pertractare, & ita singulis partibus unica commentatione, quantum opus erit, satisfacere, & quicquid ad eas spectat, simul perstringere. Oleæ itaque folia habent longa, in acutum desinentia, crassa, pinguiaque, supernè uirentia, infernè albicantia, sapore amaro & acriusculo. Florent omnes ia lio mense floribus albis, racematim prodeuntibus, è quibus baccæ prodeunt primum uirides, deinde appropinquante maturitate pallescunt. tandem purpureæ prius factæ saturate nigrescunt. decerpuntur mense Nouembri, & Decembri; nunque antea non matuescunt. Sternuntur deinde in pauimentis, donec rugosæ fiant, deinde mola subpuantur, & torculari premuntur, affusa feruenti aqua. Ita enim oleum reddunt. Ligni materies pulchra, solida, uenosa, crispa; ardetque uridis, perinde ac sicca. Nascuntur syluestres oleæ copiosæ in agro nostro Senensi, aliisque Hetruriæ locis: nascuntur & in Dalmatiæ tractu, & in quàm plurimis Adriatici insulis. uerùm domesticis longe minores, foliis breuioribus, aculeatisque ramis. Earum baccæ etsi numerosa fœcunditate uincant, magnitudine tamen satiuis cedunt: quin & ori sapidiores existunt. Cuius rei certo sunt testimonio turdi, merulæ, ac sturni: quippe quoniam syluestres oliuas libentius deuorant, quàm satiuas. Incolæ, qui aucupijs delectantur, agrestes oleas summo studio, ac industria ab auibus tuentur: nempe quòd confecta satiuarum uindemia, auiculæ ad has aduolant, ubi mense Decembri, & Ianuario uisco innumeræ capiuntur, præsertimque turdi. Pauci admodum sunt in Hetruria, qui oleastri baccas legant: ut oleum inde exprimant: nam eadem magna satiuarum copia est, quæ facit, ut mihi omnino parui pendantur syluestres.

Oliuarum genera plura.

Oliuarum genera decem in antiquorum notitiam peruenisse reperio, pausias uidelicet, algianas, licinianas, sergias, meniasque, mimas, orchites, regias, circites, murteas: etsi Virgilius trium generum tantum meminerit, quemadmodum etiam plura non nouit hac nostra ætate Hetruria, præsertimque noster Senensis ager. Primum harum genus eas uostri faciunt, quæ licet à minoribus olearum plantis proferantur, sunt tamen spectata forma, & magnitudine Bononiensibus non quidem inferiores. His tantum muria asseruatis utuntur in cibis: quandoquidem oleo minus aptæ sunt, quod multò plus amurcæ quàm olei fundant. Proximæ tum colore, tum magnitudine præstantes, quamuis prædictis longè minores sint, sunt tamen omnium aptissimæ ad olei conficiendi usum. quippe quod oleum ex eis expressum, sit non modo flauum, dulce, pellucidum, ac cæteris præstans; sed etiam copiosum. Gignuntur hæ à proceriſsimis oleis, pregrandibus, iuglandium nucum instar, ramos in altum, latumque amplissime fundentibus. eas rura nostra Oliuastre uulgo uocant. Tertij uerò, ac postremi generis eæ denique sunt, quæ passim in uniuersa Italia nascuntur, & omnium uulgarissimæ habentur. Laudatissimæ oleæ Bononiensibus, & nostratibus crassiores muria asseruatæ Romam, Venetias, & ad alias complures Italiæ clarissimas urbes, ubi magnificæ, opiparæque parantur mensæ, ex Hispania importantur. Corduntur muria oliuæ breui tempore, seruanturque uiri-

Digitized by Google

ma viriditate, hoc modo. Sumuntur calcis uiuæ cribratæ libræ ſex, aquæ quod ſufficit ad diſſoluendum, quouſque calx pulticula liquida fiat. Huic addiuntur cineris querni cribrati libræ duodecim, & aquæ tantum, quod ſufficiat ad diſſoluendum. Deinde in hac pulticula macerentur oliuarum viridium electarum libræ uigintiquinque, ligneæ rudè leuiter commiſceantur, ne lædantur, contundanturve. Eximuntur deinde, & lauantur in aqua poſtea in qua ferbuerint prius fœniculacei caules in particulas diſſecti: & aſſeruantur fictili, quod commodum fuerit. Ita enim paratæ natiuam viriditatem ſeruant, & eſui delectabiliores euadunt. Cæterum olea, & quercus tam pertinaci odio inter ſe diſſident (ſi rei agrariæ ſcriptoribus fides eſt adhibenda) ut altera prope alteram depaſta breui tempore pereat. Olea item ſi primo germinatu à capra depaſcantur, adeo ſterileſcunt, ut nullo remedio in poſterum prolificæ fiant. At ſi alia de cauſa rara admodum, uel nullas proferant baccas, nudatas earum radices à circumſtante terra hybernis algoribus opponere, certiſſimum eſt remedium. Æmant oleæ apricos tractus, & colles, calidasque regiones, nam in frigidis locis non prouenium. Sylueſtris, ſeu Æthiopicæ oleæ lacryma, licet multis polleat uiribus: eius tamen in Italicis officinis nullus eſt uſus: neque quod ea ad nos aſſeratur, adhuc compertum habeo. Sunt, qui hanc putent illud eſſe gummi, quod medici recentiores, & officinæ gummi elemi appellant. Verùm illud certo argumento eſt, oleæ Æthiopicæ lacrymam gummi elemi non eſſe, quòd guſtatu mordax non ſit, neque linguam uellicet: tum etiam, quod omnibus perſpicuum ſit, eam lacrymam (aſſi impropriè gummi appelletur) non in gummi quidem; ſed uerius in reſinarum genere eſſe recipiendam: cum igni expoſita ſtatim colliqueſcat, & diffundatur, quemadmodum & reſinæ, quæ è pinu, picea, & aliis reſinam fundentibus plantis colliguntur: licet nobis prorſus ignota ſit planta, à qua in oriente defluat. Siquidem nullum gummi genus (quod ego ſciam) igne colliqueſcit, niſi additò aceto, uel uino: quin potius ſtatim comburitur. Eſt & alia oleæ maris rubri lacryma, ex qua (ut Theophraſtus inquit lib. III. cap. VIII.) medici ſiſtendo ſanguini medicamentum componunt. Cæterum quanuis ætate noſtra obſcura admodum ſit gummi elemi origo; Eius tamen uires clariſſimæ apud chirurgicos, & uulnerarios medicos reperiuntur: nam ad caluariæ fracturis, ac uulneribus mirificè unguentis, & emplaſtris additur, adeò ut præſtantiſſimum ſit in his ſanandis medicamentum. De Amurca olei poſtremo nil aliud dicendum eſt, niſi quòd ſit admodum utilis (ut memoriæ prodidit Cato) apotecharum, & officinarum fabricis, ubi lanei, uel ſericei panni reconduntur. Nam ſi calci admiſceatur, & ex ea inde parietes incruſtentur, oblinanturque, item laquearia, & pauimenta non modò parietes contractos, uel aduentitios humores nunquam collacrymant, & ſitum minimè contrahunt; ſed nec blattæ, nec aranei, nec cuiuſuis generis uermiculi ibidem gigni poſſunt. Syluestris oliuæ oleum cæteris adſtringentius eſt. In doloribus capitis utiliter pro roſaceo ſubſtituitur, ſudores illitu arcet, & defluentes capillos cohibet, capitis furfures, ulcera manantia, ſcabiemq; abſtergit. Tardius etiam canitiem ſentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Oliuæ uires prodidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Oliuæ rami quantum habent adſtrictionis, tantæ & frigiditatis participes ſunt. Fructus uerò, ſi quidem ad unguem maturuit, moderatè calidus eſt: ſin immaturus eſt, magis tum adſtringit, tum refrigerat. Olea ſatiua, ſic Latinè, ut ἐλαία, ἥμερος Græcè uocatur: Arabicè, Zaiton, ſeu Saiton: Italicè, Oliuo domeſtico: Germanicè, Oelbaum: Hiſpanice, Oliuo, & Azeytuno: Gallicè, Oliuier. Syluestris autem Græcis Ἀγριελαία, ἢ κότινος appellatur: Latinis, Oleaſter, & Olea ſyluestris: Italis, Oliuo ſaluatico: Germanis, Vuilder oelbaum: Hiſpanis, Azebuche: Gallis, Oliuier ſauuage.

Oliuas condiendi ratio.

Oleæ, & quercus odium.

Æthiopicæ oleæ lacryma.

Gúmi elemi.

Amurca olei.

Oliuæ uires ex Galeno.

Nomina.

δρῦς. QVERCVS. βάλανος. GLANS. φηγός. FAGVS. Πῖρος. ILEX. CAP. CXXI.

QVercus omnis adſtrictoriam uim habet, præſertim liber, qui cortici, & ligno intercedit: quin etiam tunica putamini glandis ſubiecta. Decoctum ex ijs datur dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus. Trita in peſſo fœminis fluxione uuluæ laborantibus ſubijcitur. Glandes eoſdem effectus exhibent: urinam ciunt: capitis dolorem, & flatus in cibum ſumptæ pariunt: reſiſtunt eſitatæ uenenatorum ictibus. Decoctum earum, & corticis cum lacte uaccino potum, prodeſt contra toxica. Intritæ crudæ inflammationes illitu leniunt: ad duritias, quas cacoethe uocant, & malefica ulcera cum falſa axungia conueniunt. Ligneæ glandes uiribus quernas antecellunt. Fagus, & Ilex quercus generi aſsignantur, & conſimile munus obeunt. Ligneæ radicis cortex cum aqua coctus, dum mollitus intabeſcat, & tota nocte illitus, denigrat capillos, prius cimolia terra purgatos. Folia omnium tuſa, & trita tumoribus proſunt, & imbecillas membrorum partes corroborant.

Glandiferarũ arborum cõſideratio.

Sunt & aliæ glandiferi generis arbores, præter Quercum, Ilicem, & Fagum: inter quas numerantur Cerrus, Suber, Æſculus, Phellodrys, & aliæ nonnullæ, quæ ſuo more rura noſtra appellant, quarum omnium exacta ratione nem reddere poteſt uniuerſa Hetruria. Quippe quòd & in maritimis noſtris Senenſibus, & Faliſcorum agro, ac etiam Romano tractu, omnia hæc glandiferarum genera adeo numeroſa in uaſtiſſimis ſyluis proueniant, ut glandibus innumerabiles porcorum greges incolæ ibi quotannis ſaginent. Verum ne aliquis exiſtimet, harum non meminiſſe Dioſcoridem, quod fortaſſe eas non cognouerit, ſciendum eſt, eum, meo quidem iudicio δρῦς nomine comprehendiſſe in uniuerſum omnes glandiferas arbores, non ſolùm quod ſciret, una uoce omnia illa genera contineri poſſe, ſed etiam ut breuitati conſuleret. δρῦς enim apud Græcos non modo quercum particulatim ſignificat: ſed uniuerſim quamcunq; glandiferam arborem. Quo fit, ut dixerit ipſe: Δρῦς πᾶσα συνωνύμως ἔχει δύναμιν, id eſt,

Digitized by Google

Quercus quæ proferat.

QVERCVS.

Aqua foliorũ quercus, & eius uires.

FAGVS.

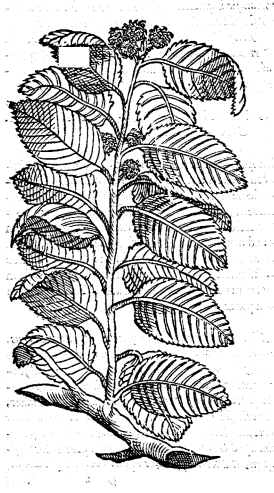

Fagi consideratio.

id est Quercus omnis adstrictoriam uim habet, ac si dixisset, arbor omnis glandifera adstringit. Porro mirum est (ut Theophrastus est auctor lib. III. cap. VIII. & IX. de plantarum historia) quòd alia plurima præter fructum ferat quercus. Nam gallam gignit paruulam, atque alteram resinosam, & nigram: quin & aliud speciei ueluti morum, sed durum, & fractu admodum difficile: id tamen rarum. Ad hæc aliud effigiem colis repræsentans. Cum uerò perficitur, durum quid parte emicante, & perforatum, & tauri caput quodammodo æmulans profert, quod præruptum nucleos dura specie intus ostendit. Fert & quod quidam pilũ appellant. Id pilula est comam gerens lanaceam, mollem, nucleo durior, qua in lucernarum luminibus utuntur. Flagrat etenim probe, ut galla nigra. Fert & alteram comigeram pilulam, cæterum quidem inutilem, nerno autem tempore succo melligino inficientem, tum tactu, tum gustatu. Inque ramorum alis pilulam aliam gignit sine pediculo, concauoque sessilem, peculiarem certè, uersicolorémque. Nam eminentes quosdam umbilicos candicantes, uel passim uariantes nigris maculis habet: partem mediam grani tinctura infectam, splendidamq; ostendit aperta, nigra, & putricans cernitur. Lapillum quoque puniceum magna ex parte gignit, quanquam raro. Item aliam eò rariorem pilulam è foliis consolidam, compressam, atque oblongam. Super folijs uerò tergo adhærentem pilulam fert candidam, aquosam, dum tenera est: hæc etiam interdum muscas intus continet, ueniénque ad incrementum iustum in modum læuis paruulæ gallæ indurescit. Fungos omitto, qui è radicibus, & iuxta radices erumpunt: communes enim eos cum cæteris habet arboribus. Quinetiam uiscum taceo, quippe cùm in alijs quoque proueniat. Sed nihilominus (ut dictum est) ferax hæc arbor habetur plurimarum. hactenus Theophrastus. Cæterùm non dubitandum est, quin omnes ij partus suos habeant usus, suisq; polleãt uiribus. Stillatitia aqua, quæ in balnei calentis aqua uitreo organo à tenellis quercus foliis primo ipsarum exortu decerptis elicitur, iocineris defluxiones sistit, renum calculos comminuit, et mulierum alba profluuia cohibet. Datur quoque potanda utiliter dysentericis, & sanguinem reijcientibus. Sunt qui in pestilentialibus febribus eam propinent, quod aduersos uenena non parum ualeat. Recentia folia ueu triculi ardorem tollunt, si sæpe lingua teneantur. Cæterùm aqua quæ in marcescentium quercuum reperitur cauitatibus, scabiem omnem ulcerosam sanat. Ad hæc eius echinatæ pilulæ siccæ, ac tritæ uim apprimè adstrictoriam possident: eaque propter efficacissimo sunt remedio contra omnes aluĩ fluxiones. In summa præstant, ubi supprimere sit opus. FAGVS *quoq; glandiferis arboribus adnumeratur, tametsi fructus effigies glandibus prorsus reclamet. Est autem Fagus folio carpini non absimili, grandiore tamen, leuiore; nec adeo crispo. At qui, ut ad fructũ ueniamus, est quidem is extima parte, calyculo includitur rotundo, quadantenus echinato, hispido, ac scabro; interius uerò triangulari forma nuclei sunt, qui tenui, et læui cute, castanearum modo, in atrum rubescente obteguntur. Horum sapor dulcis, et subadstringens. Glires hoc pabulo maximè delectantur, ac pinguescunt. Quamobrem cùm eius aduenit maturitas, innumeri capiuntur glires in Carniolæ, Stiriæ, & Carinthiæ syluis: quippe ijs in locis incolas mane inspexeris, qui saccos gliribus plenos ferant una tantùm nocte captis. Delectantur fagi fructu etiam mures: siquidem è longinquis regionibus natura ducti gregatim syluas ingrediuntur. Item & sciuris gratissimus est cibus, ac etiam turdis, merulis, aliisque compluribus*

Digitized by Google

ILEX.

SVBER PRIMVS.

compluribus uolatilibus. Quin & obſeſſos boſtibus homines in oppido Chio ea tantùm glande uictitaſſe, Cornelius Alexander eſt auctor, donec ſe obſidione liberaſſent. Fagi folia eſtitata labiorum, gingiuarumq; uitijs mirificè opitulantur: tuſa, illitaq; torpentia membra corroborant. Glandis fagineæ cinis renum calculis utiliter illinitur.

ILEX *inſuper arbor eſt in Italia notiſſima, ſpectatæque proceritatis, cortice in rufum nigricante. Materies eius derſa admodum eſt, ac robuſta, in atrum rubeſcens. Foliis laurinis, ac perpetuis uiret: ſed quæ externè candicent, ſcabræq; ſint; interne uerò uireſcant, læuesq; cernantur: quin & in toto ambitu ſerrata ſunt. Duum Ilex eſt generum. alterum folio ſpinoſo, ſine aculeis alterum. Hoc ubique fere ſcatet Hetruria. illo uerò Hiſpania. Meminit utriuſque Columella lib. VI. cap. III. de re Ruſtica. ſic inquiens: Poſſunt & ſiculneæ folia bubus probè dariſi ſit eorũ copia. Illignea tamen uel melior eſt quernea, ſed eius generis, quæ ſpinas non habet. Nã id quoq; uti Iuniperus, reſpuitur à pecore. Quare nõ rectè ſentiunt, qui Plinij tantùm & Theophraſti teſtimonio freti, Ilicem haud ſpinoſam, legitimam eſſe negant. Glandes profert quernis minores, quæ & in reliquis minus præſtant. Ligneus carbo Hetruſcis in pretio eſt, non modo quod ignem diu foueat, ſed etiam quòd (ut aiunt) uapore caput minimè tentet. Hæc præter glãdes, pilulas quaſdã rubẽtes gignit, quæ tritæ cũ aceto uulnerib. recentibus, & cruentis oculis utiliter imponuntur. In Ilicis genere (ut memoriæ prodidit Theoph. lib. III. ca. XVI. de plan. hiſt.) eſt arbor illa, quam Arcades Smilacem uocant, ilici ſimilis (ea autem non eſt taxus, quæ etiam ſmilax dicitur, quoniã de taxo capite X. eiuſdem libri diſſeruit Theophraſtus) folio tamen non aculeato, ſed molliori, profundioríque, differentijsq; pluribus diſtinguendum: nec materie, ut illa, ſolida, ſpiſſaq; ſed ſoluta, molliq; in opere. Sunt qui cenſeant Ilicem non ſpinoſam ſmilacem eſſe. Sed cum Smilaci materies ſit ſoluta, molliſq; in opere, (ut Theophraſtus ſcribit) cur eorum ſententiam comprobem, non habeo. Meminit huius Gal. lib. VI. cap. III. de comp. medic. ſecundum locos in eo lumellæ remedijs. ſic inquiens. His fortiora ſunt myrti, ac baccarum eius decoctum, & ex acerbis cotoneis malis, & uirgultorum tenerorum ilicis, arbuti, ſmilacis, ac fagi. Super quo loco dubitat Cornarius, quomodo fieri poteſt, quòd ſmilax (taxum, uel eius ſpeciem intelligit) quæ ab omnibus uenenoſa deſcribitur, ponatur à Galeno inter gurgulionis remedia. In dubij uerò ſolutione nil aliud determinat, niſi quòd, cùm non ubique (ſic ipſe putat) taxus ſit uenenoſa, ex eo genere ſtemmi debeat, quæ lethali careat noxa. Sed ſi Cornarius Theophraſtum ſibi alioquin familiarem conſuluiſſet, qui ſmilacem quandam (ut paulò antè oſtendimus) in arborem ilici ſimilem refert, rectius, meo quidem iudicio, & paucioribus rem hanc explicaſſet.*

Ilicis conſideratio, & hiſtoria.

Ilex duplex.

Smilacis conſideratio.

Cornarij lapſus

SVBER *denique arbor eſt fructu, & folio ilicis, perpetua ſimiliter coma uirens, quanquam id negat Theophraſtus, ſed craſſiſſimo cortice ueſtitur, atq; ilici magnitudine cedit, ut ij quidem atteſtari poſſunt, qui Baccano Romam profecti ſunt: eo enim in itinere innumeræ Suberũ plantæ uiſuntur. Atqui duo eius uſurpantur genera: alterũ folio prolixiore acuminatioreq;: alterũ uerò breuiore, rotundioreq;, & per ambitum ſerrato, acuminatis quibuſdam in locis inciſuris. Hoc in Romano, illud in Piſano agro prouenies. Hæc cortice exuta minimè æreſcit, quemadmodũ reliquæ arbores, quandoquidẽ natura haud ignara, quod ſæpiſſimè corticem expolianda eſſet, materiẽ duplici cortice muniuit. Inter*

Suberis conſideratio, & hiſtoria.

Digitized by Google

Suberinæ corticis usus.

SVBER SECVNDVS.

Phellodrys & eius hist.

Suberis uires Matthiolo.

PHELLODRYS.

Glandiferarũ arborũ uires ex Galeno.

plures, ac uarios corticis fœderei usus, qui in rebus domesticis celebrantur, ille præcipuus est, & uulgaris, quod suarios maximè sit expetita ad crepidas consuendas. Quin & globis ex ea factis utuntur piscatores, quòd ea nunquam aquis mergatur, sed supernatet sustinendis retibus plumbeis glandibus in altum ductis. Ideoq; Plinius lib. XVI. capite VIII. scripserim sic reliquit. Suberi minima arbor, glans pessima, raraque: cortex tantùm præcrassus, ac renascens, atque etiam in denos pedes undique explanatus. Vsus eius anchoralibus maximè nauium, piscantiumq; tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hiberno fœminarium calceatu. quamobrem non infacetè Græci mulieres corticem arborum appellant. Sunt qui Suberem fœminam ilicem uocent, atque ubi non nascitur ilex, pro ea subere utuntur, in carpentarijs præcipuè fabricis, ut circa Elin, & Lacedæmonem. Nec in Italia tota nascitur, nec in Gallia omnino. Et eodem libro, cap. XL. inquit. Eius materies tardissimè uetustatem sentit, sicut robur, larix, castanea, iuglans, hæc Plinius. Est & alia arbor glandifera, quæ, quod folia ferat suberis, corticem uerò, & ligni materiem cerro non absimilem, Hetruria uulgò appellat Cerrosugaro, quasi Cerrisuberem dicas. Id quod etiam fecisse uidetur antiquitas: quandoquidem Theophrasto loco superius citato ea PHELLODRYS dicitur. copiosa hæc in agro Senensi in omnibus Archidossi, & comitatus S. Flore. Sed illuc usque non peruenit Anguillarius, cum de hac arbore nihil meminerit inter glandiferas, quæ in Italia proueniunt. Suberis cortex tritus ex aqua calida potus sanguinem fluentem ex utralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex uino calido sanguinem excreantibus magnopere laudatur. Omnium Glandes in farinam tritæ, & potui datæ, drachmæ pondere, ex succo plantaginis, auxiliantur omnibus alui, & uteri fluxionibus. confert earum decoctum potum contra uenena. Crudæ ac recentes tritæ, illitæque inflammationes leniunt. Illinuntur eædem cum salsa axungia maleficis ulceribus. Calix quo Glandes in arbore sustinentur, easdem possidet facultates, sed magis tum adstringit, tum contrahit. Galeno tam quercus, quàm quarundam aliarum glandiferarum arborum medicinæ commemorantur libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Quercus partes omnes adstringentis qualitatis participes sunt. Sed plus tamen habet, quæ in trunci cortice membrana subest, tum quæ subglandis ipsius calyculo, ea uideliceet, quæ fructus carnem consistit. Quamobrem ad profluuium muliebre, & sanguinis expuitiones, tum dysenterias & diuturnos uentris fluxus commodam esse credunt. Maximè uerò ea utuntur decoctas. Sed lentius tamen adstringunt, fagus, & ilex, seu quis has species esse roboris uelit, seu toto genere diuersas. Quin & folia harum plantarum tenella illita non instrenuè desiccare ualent, minus autem quæ sunt alterius roboris, minorum quanto minus fortita sunt adstrictionis. Siquidem ego quandoque gluti nasse me nullus memini falce inflictum, cùm nullum adesset ad manum medicamen præter ipsius quercus folia: triui ea in læui petra, & ulmus, omnemq; uiciniam locum contexi. Eandem uim foliis habet & fructus roboris, eoq; medici nonnulli ad incipientes, & crescentes utuntur phlegmonas. nam quæ iam uehementes sunt, adstringentia respuunt. Sed talia ad curãdi potius rationem, quàm ad præsentem tractatum attinent. Cæterùm in præsentia nouisse quod eatenus adstringentẽ quatenus dictum est, facultatẽ quercus obtineat, sufficit: ac proinde desiccãdi, atq; adstringendi: excalfaciendi autem paulò infra media, in genere feruere coeram, qua

rum,quæ(ut ſic dicam) tepida ſunt. *Arbor,quæ Δρῦς Græcis: Quercus Latinis appellatur: Chullot, Hullet, ac Belutb, Arabibus: Quercia, Italis: Eychbaum, Germanis: Rœbre, Hiſpanis: Cheſne, Gallis. Quæ uerò Φηγὸς Græcè: Fagus Latinè dicitur: Arabicè, Chinaos, aut Chiacas: Italicè, Faggio: Germanicè, Buoch baum: Hiſpanicè, Haia: Gallicè, Fagus.* *Quæ denique Græca uoce Πρῖνος: Latina Ilex nominatur: Arabica, Barbes, ſiue Carmas: Italica, Elice: Hiſpanica, Anzina, & Anzinheira: Germanica, Stecheychen.* *Suber autem Græcis φελλὸς: Italis ſugaro: Germanis, Pantoffelholtz.* Nomina.

Κάσανα. CASTANEAE. CAP. CXXII.

SArdianæ glandes, quas aliqui Caſtaneas, aut lopima, aut glandes Iouis appellant, adſtringunt & ipſæ, ſimilesq; effectus præbent: præſertim tunica, quæ carnem, & corticem media intercurſat. Caro his, qui ephemerum biberunt conueniens eſt.

CAſtaneæ nuces ſunt in tota Italia uulgò notiſſimæ: item & earum arbores haud quaquam incognitæ. Antiqui caſtanearum complura fecerunt genera: nominibus plerunq; inditis à locis, unde importabantur. Sed duo tantùm in Hetruria habentur genera, ſatiuum ſcilicet, & ſylueſtre. Mitiores facilè purgantur, harum; ille principem locum tenent, quas uulgus Marroni appellat: quippe quòd cæteris ſint maiores, ſapidiores, ſpecioſioresq;. In montanis, ubi quotannis aliarum frugum annona deficit, incolæ caſtaneis per hyemem uictitant. Nang; eas in cratibus fumo prius exiccatas ab utroque cortice repurgant, moluntq; in farinam, ac deinde coguntin panem. Materies arboris ædificijs, atque alijs domeſticis utenſilibus admodum apta eſt: ſiquidem nõ modò ex ea fiunt trabes, ſtigna, aſſeres, & pedamenta; ſed & cadorum coſtæ, & eorum cinctus: uerùm ignarijs inepta. Montibus, & opacis gaudet magis, quàm campeſtribus, & apricis. Creauit quoque natura alind Caſtaneæ arum genus, in orientalibus regionibus, de quo tam apud antiquos, quàm recentiores (quantum uiderim, legerimq;) nemo eſt, qui meminerit. Arbor eſt Caſtaneæ hæc ſpectatæ proceritatis, folio pentaphyllis, ſed longè humana manu, quin etiam Ricini folio, grandiore, longo ac tenui pediculo appenſo. Echinos fert in cacumine, magnitudine noſtratibus æquales, ruſo colore, uerũ duriore ac craſſiore putamine, aculeis raris, ſed robuſtis ac firmis, & colore flauescentibus. Singuli, ſingulam includunt caſtaneam noſtratibus fere ſimilem. craſſiorem tamen rotundioremq;, corticeſubnigricante, præterquã anteriori parte, qua interno echini putamini cõiungitur, ea enim albicat, macula cordis figurã præferente, quẽadmodũ uidemus in repẽtis ueſicarijæ ſemine. Totus idẽ robuſtus eſt, ſimplex tamen, nullaq; ſe alia tunicula habens illi ſimilem, qua noſtrates caſtaneæ contegiantur. Sapor pulpæ uulgarib, ferè ſimilis habetur, ſed dulcior paulò, nec adeo mandentibus grato, ſi tamen ex ſicco fructu id quidem recte percipi poteſt. Caſtanearum conſideratio.

Caſtanea orientalis ſiue equina.

CASTANEAE. CASTANEAE EQVINAE.

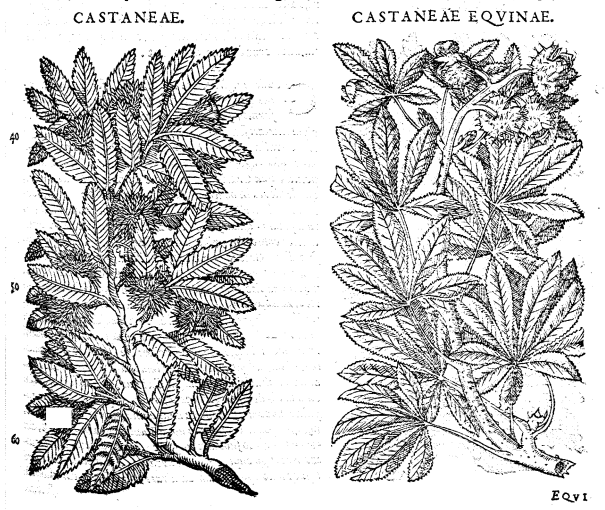

EQVINAS haſce caſtaneas appellant Conſtantinopolitani, quòd anheloſos, ac tuſſientibus equis plurimum auxilij afferant deuoratæ. Plantæ ramum, unà cum prægnantibus echinis miſit ad me Conſtantinopoli Guilielmus Quaccelbenus Flander, medicus inſignis, unà cum quàm plurimis alijs, de quibus in epiſtolis latius diximus.

Caſtaneārū uires.

Caſtaneæ uehementer ſiſtunt tum aluũ, tum uentriculi fluxiones, idque maximè ſiccæ: quin & ſanguinem excreantibus proſunt. Tritæ cum ſale, melleque, ſubactæque rabidorum canum morſibus utiliter imponuntur: & cum hordeacea polenta, & aceto illitæ mammarum duritias diſcutiunt. Venerem excitant, eo quòd flatum gignant. Largius in cibis ſumptæ capiti dolorem inferunt, inflant, aluum adſtringunt, ac ægrè concoquuntur. Attamen quæ cineribus obrutæ torrentur, nulnerato prius in latere cortice, crudis, & elixis innocentiores reddũtur, præſertim ſi cum pipere, & ſale, uel ſaccharo edantur. Interior caſtanearum membrana rubens, qua albicans pulpa circumueſtitur, ex uino auſtero pota, duarum drachmarum pondere, ſiſtit ualenter immodicos omnes aluifluores, & ſanguinis reiectiones, quinetiam cum pari pondere ramẽtorum Eboris, alba fœminarum profluuia cohibet, ex aqua albæ Nymphææ hauſta. De caſtaneis differens Galenus libro ſecundo de alimentorum facultatibus, ſic inquit. Caſtaneæ omnium glandium ſunt præſtantiſſimæ. Sunt qui hos fructus λοπίμους appellent: hi namque & ſoli inter fructus agreſtes alimentum memorabile corpori præbent. hactenus Galenus. Illud porrò in his uerbis animaduertendũ, quòd Caſtaneæ, quanuis eas Gal. plurimùm nutrire prodiderit, non tamen in cibis cõmedantur, ſi comedantur frequenter. Nanq; ut idem auctor eſt libro de tenui uictus ratione, ſint illæ in aqua coctæ, ſint toſtæ, ſint etiam frixæ, ſemper eſitantibus noxam inferunt, multoq; magis, ſi crudæ edantur. Quod etiam libro de cibis boni, & mali ſuccimemoriæ mandauit. Caſtaneæ ita Latinis uocatæ, Græcis Κάσανα, παρὰ τὸ ἐκ βαλανώδους δένδρου ἐκβλαστάνειν, ἢ λοπίμους dicuntur: Arabibus, Sadianalach, Caſtal, & Stebulot: Italis, Caſtagne: Germanis, Keſten: Hiſpanis, Marones: Gallis, Caſtaignes: Boemis, Kaſtany.

Caſtaneārū uires ex Gal.

Nomina.

Κακῖα. GALLA. CAP. CXXIII.

GAlla fructus eſt quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, ſed † articulorum manus modo rugoſa, ſolida, nullo foramine peruia. Altera [a] plana, leuis, perforata. Eligi debet omphacitis, quæ efficacior eſt. Vtriuſque uis uehementer adſtringere. tritæ excreſcentia in carne, fluxiones gingiuarum & uuæ, atque oris ulcerationem cohibent. Nucleus dentium cauernis inditus, dolorem ſedat. Crematæ carbonibus, donec igne flagrent, & uino, aut aceto, aut acida muria extinctæ, ſanguinem ſupprimunt. Decoctum quibus inſidere expedit, efficax eſt, & contra uuluas procidentes, fluxionesque. Capillos denigrant, aceto, aut aqua maceratæ: dyſentericis, cœliacisque cum uino, aut aqua tritæ conuenienter illinuntur, aut bibuntur: obſonijs addi debent, aut integræ in aqua præcoqui, in qua nonnihil excoquendum eſt, quod his affectibus conferat. In ſumma his utendum ad adſtringenda, aut ſiſtenda, aut ſiccanda, quæ opus ſunt.

[a] Meũ & Ca. λεῖα læuis.

GALLA.

GAllæ uulgò notiſſimæ ſunt, easque ferunt arbores omnes (ut Plinius auctor eſt) quæ & glandem. Naſcuntur ſole de geminis exeunte: & ſi æſtu nimio excipientur, areſcunt protinus, nec amplius adoleſcunt. Quarum in Italia præter glandes duo Gallarum genera ferunt. Minores quæ rugoſa cute ſpectantur, fullonibus, & coriarijs expetitæ, quæ Græcis omphacitides dicuntur. Maiores uerò, quæ læuiores habentur. Cæterùm neque in hoc Cornario adſtipulandum eſſe iudico, quòd ſuis in Galenum commentarijs tam primo, quàm ſexto libro de comp. med. ſecundum locos, acriter contendat, nil aliud omphacitidem gallam eſſe Dioſcoridi, & Galeno, quàm calycem illum, quo glandes in arboribus continentur. Hoc tantùm argumento ductus, quòd Paulus capite de dyſenteria in quodam clyſteri ſcribat: προσθὲς καὶ μυρσίνης ὀξεῖ δὲ τὸ κοῖλον, ἐξ οὗ ἐκφύεται ὁ τῆς δρυὸς βάλανος, ὅπερ οἱ βυρσεῖς χρῶνται· id eſt: omphacidis uſtæ. eſt autem cauum illud, ex quo glans quercina enaſcitur, quo coriarij utuntur. Vbi ipſe non omphacidos, ſed omphacitidos quæ legendum, nullatam lectionem immutans. Ex qua poſtea non aliud omphacitidẽ gallam (ut diximus) eſſe exiſtimat, quàm cauum illud, in quo glandes inſeruntur, quod recentiores cupulam uocant, ſtatuitque nunquam à ſua opinione recedere, niſi quis planè corruptum apud Paulum locum docuerit, ait ὀμφακὶδα ab eo ſubſtantiuè pro eo, quod calycem Plinius dixit, & uulgò cupula glandis uocatur, dictum oſtendat. Sed equidem non poſſum non admirari, quòd is, quem alioquin ſuorum

Gallarum cõfideratio.

Cornarij opinio reprobata.

Digitized by Google

ſanorum ſcriptorum teſtimonio, acutiſſimi ingenij, ſanctiſſimique iudicij uirum ſemper exiſtimaui, in re tam, meo iudicio, clara, tam facilè aberrauerit. Nam ſi Paulus non putaſſet, quòd ὀμφακὶς Græcum uocabulum ob ſui raritatem permultis fuiſſet obſcurum, quemadmodum & Cornario fuiſſe uidetur, ei certè non fuiſſet opus per circumlocutionem illud declarare, ut fecit, cùm inquit. Eſt autem ὀμφακὶς cauum illud, ex quo glans querna enaſcitur, quo coriarij utuntur. Quod præterea Paulus pro omphacitide galla glandium calycem non acceperit, illud manifeſto argumento eſſe poteſt, quod ipſe libro ſeptimo de gallis, non autem de glandibus diſſerat, duoque galla-rum genera conſtituat, quarum alteram omphacitidem appellat: alteram uerò magnam, ſtatuo colore, uiribuſque inferiorem eſſe ſcribit. Quod etiam antea Dioſcorides, & Galenus fecere. qui omphacitidem gallam glandium calycem eſſe nuſquam, quod ſciam, tradidere: quòd non ignorauerint (ut Cornarius ignoraſſe uidetur) & generare, & ſpecie à gallis differre glandes. Adde, quòd Galenus, Dioſcorides, & Paulus nuſquam, quod equidem legerim, niſi ſint hoc uocabulo ὀμφακίτις pro galla, niſi adiectiuè, & cum ſuo ſubſtantiuo κηκὶς. Quare concludendo putauerim, in Paulo legendum eſſe, ὀμφακιτίδος, non ὀμφακίτιδος, ut contendit Cornarius: quinetiam crediderim Græcis glandium calycem ὀμφακίδα propriè appellari. Tametſi Cornarius, & Andernacius, qui in Paulo uocem illam acerbam uuam interpretatur, Græcæ linguæ peritiſſimi, hæc non cognouiſſe, neque animaduertiſſe deprehenduntur. Fit ex omphaciti Galla, Chalcanthо, gummi, & uino atramentum ſcriptorium optimum, hoc modo. Atramenti ſcriptorij confi-ciēdi ratio.
Sumito gallarum craſſiuſculè confractarum uncias quinque, calcanthi Romani uncias tres, gummi Arabici uncias duas, ſalis drach. unam. Ponantur hæc omnia in fictile uitro circumlitum, & deinde ſuperinfundito uini ad bi potentis, ferentisque libras quinque, & uncias quatuor, & occluſo uaſis orificio, quindecim diebus inſolato, uel poſt uaporarij fornacem hyeme reponito, miſcetoque quotidie rudicula. Illud peculiare ſibi maiores gallæ uendicauere, ut quotannis aut annonæ fertilitatē, aut ſterilitatem, aut peſtilentem auram prænuncient: nam ſi rumpantur integræ, & quæ perforatæ non ſunt, aut muſcam, aut araneum, aut uermiculum exponent. Si muſca uolat, futuri belli; ſi repit uermiculus, annonæ penuria; ſi currit araneus, peſtilentium morborum præſagium eſt. Gallarū præſagium.
Neque cuiquam mirum uideatur, quòd ex omnibus gallis iſta exoriantur animalcula: etenim ego huius rei ſæpius periculum feci, nullamque unquam ſum conſecutus, prius non perforatam, quæ ex tribus animalibus unum intra ſe non contineret: nam foramine conſpecto facilè indictum ſummi poteſt, iam animal exiſſe. Dicamus igitur licet, quercum & fructum, & animal gignere. Cuius rei haud ignari ueteres illi patres, non ſine cauſa quercum dixerunt Iouis ſummo eſſe dicatam. Gallarum uires memoriæ prodidit Galenus lib. VI. ſimpl. medic. ſic inquiens. Gallarum uires ex Gal.
Galla, quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum eſt medicamen, pleraque ſui parte eſſentiæ terrenæ, & frigidæ: per quam deſiccat, & repercutit fluxiones: ad hæc conſtringit, contrahitq; partes laxas, ac languidas: omnibuſque fluxionum affectibus ſtrenuè reſiſtit. Eſto uerò tertij in deſiccando, ſecundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa, & magna, laxaque, & ipſa deſiccat quidem, ſed tantò minus, quantò minus acerbæ qualitatis eſt particeps. Cocta itaque ipſa per ſe, ac deinde trita, cataplaſma eſt non inſtrenuum ſedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquenda eſt, ſi modica opus ſit adſtrictione, in aqua: ſin uehementiore, in uino. Ac ſi augere inſuper adſtrictionem ſit opus, uino utare auſteriore. Hanc ruſtici noſtrates ὑποκυάδα, quaſi uini gallam dicas, nominant. Denique gallæ combuſtæ ſanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimiram etiam calorem, & acrimoniam ex uſtione aſſumunt. ſuntq; ijs, quæ ignem expertæ non fuerint, tum ſubtilioribus partium, tum maiore deſiccandi poteſtate. Cæterum cùm ad ſanguinis ſuppreſſionem præparare eas uoles, carbonibus impoſitas, dum undequaque candeant, aceto, aut uino extinguere oportebit. Quercus fructus Græcè dicitur: Galla, Latinè pariter & Italicè: Hafs, aut Hafus, Arabicè: Galloepffel, & Eychoepffel, Germanicè: Galba, & Bugalha, Hiſpanicè: Noix de galle, Gallicè: Boemicè Galles aneb bublinky. Nomina.

† Hoc loco Græci codices habent κατὰ μικρόν. Qua uoce conſtat, iudicio meo, Dioſcoridem gallæ omphacitidis figuram deſignaſſe, cùm prius magnitudinem expreſſiſſet. Attamen ex interpretibus Marcellus manifeſtè eam etiam ad magnitudinem retulit. Ruellius autem, cùm eam tuberoſam interpretetur, ipſe quoque magnitudinem immutaſſe uidetur. Quocirca nobis ſatius uiſum eſt, omphacitim rugoſæ parti articulorum in digitis, cùm extenduntur, ſimilem reddere: quod non ſolum id innuat Græcum uocabulum: ſed multo etiam magis omphacitides ipſæ apertiſſimè demonſtrent.

Ροῦς. RHUS. CAP. CXXIIII.

RHus, quæ obſonijs aſpergitur, [ab aliquibus erythros appellata,] ſemen eſt coriarij fruticis, [ſic uocati, quoniam coriorum infectores eo utuntur ad inſpiſſandas pelles.] Arbuſcula † eſt in peregris naſcens binum ferè cubitorum altitudine: foliis oblongis, ſubrubentibus, in ambitu ſerratis † ilicis modo: acino uuarum gracilium, denſo, magnitudine terebinthi, quadantenus lato: cuius cortica ſa tunica perquàm utilis eſt. Folia uim habent adſtringendi, & acaciæ effectus præbent. Decoctum capillos denigrat: dyſentericis infunditur, in potus eorum, inſeſſusque adijcitur: inſtillatur auribus purulentis. gangrænas, & pterygia cohibent folia ex aceto, aut melle illita. Liquamentum fit ex aridis foliis, ad craſsitudinem [mellis] in aqua decoctis, ad eadem, ut lycium, conueniens. Semen eoſdem effectus exhibet: cœliacorum, dyſentericorumque obſonijs inſpergitur: fracta, deſquamata, liquidaque illitum ex aqua, ab inflammatione uindicat: linguæ aſperitates cum melle abſtergit: candida feminarum profluuia ſiſtit: hæmorrhoidas ſanat, cum querno carbone intrito admotum. Aqua, in qua ſemen maduit, decocta cogitur, coitque, efficacior quodammodo ipſo ſemine. Gummi defert, quod dentium cauis imprimitur, ad dolores ſiniendos.

Orib. non legit concluſa. † μικρόν, i. parua habet Orib.

Orib. nō leg. concluſa.

Rhus

Rhois consideratio.

RHVS.

RHus Græcorum, cui ut ſcribit Plinius lib. XXIIII. cap. XI.) Latinis non eſt inditum nomen, Sumach officinis uulgò uocatur, uocabulo nimirum à Mauritanis accepto, ut in alijs, quàm plurimis ab illis fieri ſolet. Hac in condimentis pro ſale utebantur antiqui: ideirco Dioſcoridi in ipſius capitis fröte, Rhus dicitur, quæ obſonijs aſpergitur. Cuius uſus, ut audio, & apud Syros, & apud Ægyptios in hunc uſque diem perdurat, ubi rhus prouenit præſtantior. Naſcitur & in Italia Apennino monte pluribus in locis, ijs omnibus planè notis, quæ illi à Dioſcoride tribuuntur. Huius aridis foliis bircorum, caprarumq; pelles illæ ſpiſſantur, criſpantur, concinnanturq; quas uulgò Somachi nuncupant. Cæterum illud non uidetur prætereundum, quòd etſi Galenus tum alibi, tum præcipuè lib. VI. de comp. medic. ſecundum locos, plura Rhois nomina, & genera explicaſſe uideatur, ut qui id modò Syriacum appellet, modò Ponticum, modò obſoniorum, modò coriarium, modò rubrum; non tamen propterea cenſendum eſt, Rhois arbores inter ſe genere, uel ſpecie differre. Quandoquidem nobis conſtat, unum tantùm genus Dioſcoridi hoc loco deſcriptum eſſe, quemadmodum & Galeno lib. VIII. ſimp. med. Atqui hac in re ſcire conuenit, quòd Rhus obſoniorum nil aliud eſt, quàm ſemen, coriariorum uerò nil aliud, quàm folia, & fruticis ramuſculi. Noſtræ enim ſententiæ ſubſcribit Dioſcorides, qui ſcripſit reliquis Rhus ſemen eſt exiguæ plantæ, qua coriarij ad inſpiſſandas pelles uſuntur. Quod etiam Galenus confirmat loco citato. Rhus uero rubens nil aliud eſſe comperitur, quàm eius ſemen immaturum, cui maior adſtringendi uis ineſt, quàm maturo, cuius acini quadantenus nigricant. Syriaca præterea, atq; Pütica rhus, etſi in alijs naſcatur regionibus, à quibus nomen inuenit, nihil tamen genere diſtat ab Italica, atq; Iberica, niſi illa magis, hæc uerò minus uiribus præſtet. Ideoq; Monachos illos, qui in Meſuem commentarios edidere, longè hallucinari crediderim: nempe qui ſibi perſuaſerint, Rhoem Ponticam alterius eſſe generis ab ea, cuius extitit uſus apud antiquos in obſonijs. Qua in re & Plinius deceptus eſſe uidetur, cùm de coriario particulariter ſcripſerit, ipſumq; diuiſerit ab eo, quo in ciborum cõdimentis antiquitus utebantur. Fuchſius uerò, non contentus duobus Rhois generibus Plinij imitatione, tertium adinuenit. Etenim is lib. de componẽdis medicamentis ſecundo loco edidit, Rhoem Syriacum non ſolùm differre ſcribit ab eo, qui tum culinis, tum coriarijs expetitur; ſed peculiarem quidem Syriacæ arbuſculæ ſuccum eſſe cenſet, quòd Galenus libro VI. de comp. med. ſecundum locos ſuccum rhois Syriaci in quoddam medicamentum addat. Sed errat Fuchſius in hoc, mea quidem ſententia, quandoquidem non uideo, quomodo ex mentione ſucci rhois Syriaci à Galeno facta, colligi poſſit, rhoem Syriacum eſſe genus ſeparatum. nam ego potius adducar ut credam, ita eum cognominatum fuiſſe à Galeno, quòd apud Syros cæli & ſoli illius temperie proueniat cæteris præſtantior. Et quamuis Theophraſto lib. III. cap. XVIII. Rhus duplex reddatur, mas ſcilicet, & fœmina, quòd alia ſterilis, alia fructifera ſit, non tamen ob hoc poſteritatis memoriæ prodidit, quòd altera cibis, altera corijs naſceretur, ſed ambas ad coria inficienda deſtinauit: quòd coriarij folia, & ramuſculos tantùm accipiant, non autem ſemen. Rhoem, quæ in Cornelio Celſo ros Syriacus depravate legitur, Mammam, quæ ex Syria nobis aduehitur, eſſe putauit Petrus Crinitus Florentinus cap. 7. libri ultimi de honeſta diſciplina, falſus uocum ſimilitudine, quòd ros, quæ dictio rhos Græcè legenda eſt in Celſo, aeris rorem ſignificare crediderit: etenim mamma ros quidam eſt. Veruntamen eius ſententiam acriter exploſit Manardus Ferrarienſis lib. epiſt. ſuarum primo. Theodorus in Theophraſto, Rhois uocabulum fluidam interpretatur, quod nomen Græci etymum ſecutus ſibi Latinè finxit: quippe (ut Plinius eſt auctor) rhus Latinum nomen non habet, id quod mihi errandi præbuit anſam, cùm iandudum pro certo exiſtimauerim, fluidam Theophraſto eam arbuſculam eſſe, quæ uulgo Lantana uocatur, è cuius radicibus uiſcum quidam conficiunt. Verùm cùm accuratius Græcum Theophraſti codicem perlegiſſem, Theodorijq; nouum uocabulum non ſine bile examinaſſem, erroris mei cauſam facilè deprehendi. Quo factum eſt, ut iam fateri libeat, fluidã Theodori nil aliud Theophraſto deſignare, quàm Rhoẽ, & ob id Lantanam ſic à uulgaribus uocatam, ut prius credideram, non eſſe. Quæ tamen (ut mea fert opinio) potius VIBVRNVM imitatur, quòd maximè lenta, obſequioſa, flexuq; inuicta ſit. Tale enim eſſe uiburnum Virgilius in Bucolicis cecinit hoc carmine.

Quantum lenta ſolent inter uiburna cupreſſi.

Exit hæc ramulis digitali craſſitudine, bicubitalibus, foliis ulmeis, incanis, & piloſioribus, quæ paribus interuallis aduerſis pediculis coniugatim adhærent, per ambitum tenuiſſimè ſerrata. Florem edit album, umbellæ modo cohærentem: à quo actini prodeunt lentum modo preſſi, qui primo ſtatim exortu uirides, deinde rubri, demum uero nigri ſpectantur: radice per ſumma ceſpitum uagante; uirgæ adeo flexiles, lentæq; habentur ut ad colligandum ſa-

Monachorũ error.

Fuch. opinio damnata.

Petri Criniti lapſus.

Viburnum.

ſciculos

VIBVRNVM.

COTINVS.

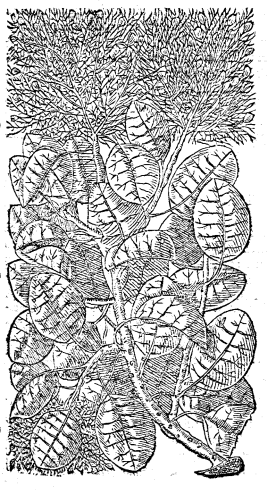

sciculos ijs commodè utantur rustici. Nascitur in Sepibus, & frutetis, & inculto solo. Folia aspera sunt & gustu adstringentia. Sententiæ nostræ astipulatur Ruellius, non solum quòd, hæc planta flexilis admodum ac lenta ovarijs suis partibus habeatur, sed etiam quòd hactenus in Gallia proprium retineat nomen. Nam detrita una tantum litera ibidem viorna uocatur. Plura de hac Planta diximus aduersus Guilandini calumnias in Epistolis nostris. Non desunt autem, qui genistã quandam Viburnum faciant, eo tantum argumento, quòd Calabri Genistam illam, Vanorna nuncupent. Atqui nihil est, quod me adducat ad credendũ Virgiliũ Genistã uocasse Viburnũ, cũ hæc propriũ habet nomen. Viburni itaq; folia adstringentia sunt faculatis, ut prædiximus ideoq; præstant ad uacillantes dentes confirmandos, & gingivarum reumatismos, si unà cum oliuæ foliis decoquantur in aqua & aceto, & ex hoc decocto sæpe foueantur dentes. Gargarizatur idem ad columellæ prominentiam, & ad faucium fluxiones, unarum acini arefacti anteaquam matureſcant, & in puluerem poti, alui fluxiones sistunt. Paratur è radicum corticibus sub terra maceratis, & subinde decoctis, et diu tusis, uiscum ad aucupia. Folia ubi in lixiuio decoquantur, capillum denigrant, & eosdem fluentes sistunt. Caterum cùm Rhois mentio Cotinum arborem mihi in mentem redegerit, quam Itali, uulgo uocant Scotano, quòd hac quoque planta coriarij utantur, non minus quàm Rhoe ad coria firmanda, prætermittere sanè non pontui, quin in Medicum usum hic eius historiam, & uires attexerem, & eius quoq; imaginem adderem. Est itaque COTINVS *planta uel arbuscula fruticosa, ramis numerosis, tenuibus, subrubentibusque, foliis densis, terebinthi rotundioribus, ac latioribus, odore subgraui, gallæ contusæ modo, crescit ad trium quatuorue cubitorum altitudinem, & si quandoque adhùc grandior euadat; candice humano brachio paulo minore materie adeo flaua, ut ad lanificia coloranda maximè infectoribus expetatur: Gerit in ramusculorum eacuminibus magnam, plumosamque congeriem, umbellæ ferè speciem præ se ferentem colore ex candido rufescente, in qua siliquæ oblongæ hyperici ferè haud absimiles prouenunt. in quibus semen concluditur. Meminit breuiter Cotini Plinius libro decimosexto capite decimo octauo his uerbis. Est & in Apennino frutex qui uocatur Cotinus ad liniamenta colore insignis. hæc ille. In multis Insubriæ locis appellatur uulgò Roso, & Scotano, ubi in arbusculam adoleuit. Vis illi adstrictoria insignis. Sanantur foliorum decocto in collutionibus oris, & linguæ ulcera, quin etiam columellæ, & faucium destluxiones. Valet idem ad genitalium quoque ulcera, ubi eo sæpe ablunatur: Adduntur folia in desessionibus, quæ ad menses cohibendos parantur. Siccorum foliorum, ac ramusculorum puluis, uentri prius aceto rosaceo illito, inspersus, alui fluxiones quascunque compescit. De Rhoe hæc, quæ sequuntur, nobis scripta reliquit Galenus lib. VIII. simp. med. sic inquiens. Rhus fruticosa planta adstringit, desiccat. Natu & coriarij ad desiccandum, & astringendum pelles planta utuntur: ac proinde* Cotinos *hoc est, excoriaria appellata est. Porrò medicis in usu sunt in primis fructus eius, & succus multùm assimilis quali-*

Rhois uires ex Galeno.

Nomina.

væ qualitatis. Conſentaneus eſt uſus particularis ipſi guſtus ſenſui. Fuerit itaque & hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium, ex ſecundo uerò refrigerantium. Vocẽ ut Græcis, ita etiam Latinis Rhus nominatur: Sumach, Adurion, Rusbar ſadiſticos, ſeu Roſaidicos, Arabibus: Rhus, & Somacho, Italis: Sumacho, & Sumagro, Hiſpanis: Germanis, Gerberbaum. Viburnum autem Italis Viburno: Inſubribus, Lantana: Germanis, Schlingbaum.

† In uulgatis Græcis codicibus hic legitur φοινικὶς, hoc eſt, ilicis modo. Hæc dictio qua ratione ab interpretibus Ruellio, & Marcello omiſſa fuerit, certè neſcio. Sed mihi quidem uiſa eſt non omittenda, quòd non modo eam quoque Oribaſius legat, ſed quòd etiam Rhus foliis pulchrè ilicem æmuletur.

φοίνιξ. PALMA. CAP. CXXV.

PALMA CVM FRVCTV ET FLORIB.

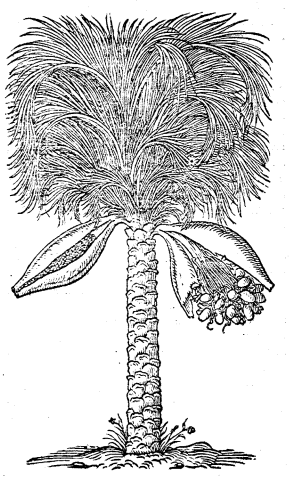

PAlma in Aegypto gignitur. Ea medio maturitatis uigore, autumno decerpi ſolet, Arabici myrobalani ſimilis, pomatis cognomine, colore uiridi, & odore mali coronei: quòd ſi ad maturitatem peruenire ſinatur, phœnicobalanus fiet. Palma acerba eſt, & adſtringens: contra alui, fœminarumque profluuia, in uino auſtero bibitur: hæmorrhoidas ſiſtit: uulnera glutinat illitu. Phœnicobalani recentes plus ſiccis adſtringunt: capitis dolorem afferunt: copioſiores in cibo inebriant. Siccíores ſanguinem excernentibus, ſtomachicis, & dyſentericis utiles in cibo: illinuntur cum cotonco, & cerato œnanthino uehementiæ uitijs. Caryotæ, præſertim eſu, faucium aſperitati medentur. Thebaicarum decoctum potu æſtuationem ſedat: uires recreat cum hydromelite ueteri ſumptum: cibo idem faciunt. Fit ex eis uinum ad eadem conueniens. Decoctum per ſe potu, & gargarizatione magnopere adſtringit, & cohibet. Nuclei palmarum, cæterorum more, cremati in crudo fictili, & uino reſtincti, cinere loto, ſpodij uicem efficiunt, miſcenturque in callilephara. quòd ſi non iuſtam uſtionem acceperint, denuo cremandi. Vim adſtringendi habent, & ſpiracula cutis obducto ſuo claudunt: contra oculorum uuam, & puſtulas, palpebrarum deflu-
uia, cum nardo effectum præbent: corporis excreſcentias cum uino reprimunt: ulcera ad cicatricẽ perducunt. Sed inter primas utiles ex palmis humilibus Aegyptiæ.

φοίνιξ ἐλάτη. PALMA ELATE. CAP. CXXVI.

PAlma, quam aliqui elaten, aut ſpathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium inuolucrum eſt, calixque: quo in ſpiſſamenta unguentarij utuntur. Optima habetur odorata, adſtringens, ponderoſa, præcluſa, intus pinguis. Vis ei adſtrictoria: ſiſtit ulcera, quæ depaſcunt: laxatos artus
commíttit: trita miſcetur cataplaſmatis, & malagmatis: prodeſt præcordijs, imbecilli ſtomacho, & iocineri affecto, miſta conferentibus cataplaſmatis. Eius decoctum ſubinde deterſum, capillos denigrat: datur bibendum congruè renum, ueſicæ, & uiſcerum uitijs: uuluæ, ac uentris fluxiones ſiſtit: ſcabiem cum reſina, & cera † ſanat, ſi uiginti diebus recens apponatur. Inuolutusque in ea elate fructus, quem ſuo amplexu fouet, elate etiam uocari ſolet, & ab aliquibus boraſſus. Adſtringit, & ſpathæ effectus præſtat, non ſic unguentis expetitus. Alba medulla caudicis recens in cibo, aut decocta, eadem facit, quæ boraſſus.

† ſ'. Ἐψθείσα. i. cocta leg. Antiquus cod.

Palmæ conſideratio, & hiſtoria.

PAlma, arbor eſt procera, caudice admodum ſquamoſo; ramos in cacumine tantum fundit, in orbem actos, cacuminibus ſolum ſpectantibus: foliis longiſſimis, duplicibus, gladij figura. Flores profert numeroſos, tenuibus quibuſdam uillis appenſos, in magni racemi modum, facie crocinis ſimiles: ſed multò minores, albo colore. Ii antequam emergant, magno quodã concludũtur inuolucro, quod palmæ elaten uocant, quo tan-
dem

DACTYLI CVM PALMA ELATE.

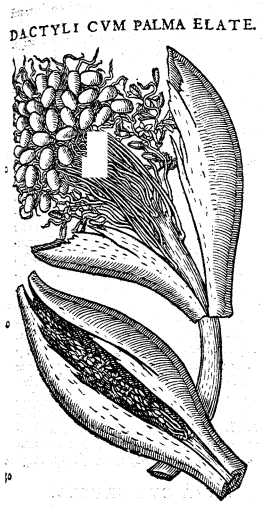

dem debiscente, emergunt, ac panduntur. Hinc subinde dactyli prodeunt, qui per Autumnum, unà cum ficubus matuescunt, rufo colore. Decerpuntur eodem tempore, & insolantur ad usus; nucleo intus durissimo, oblongo, canaliculatoque. Nascitur Elate ex ipso caudice inter primos ferè ramos, Elatæ & eius historia. *duarum spithamarum longitudine, ea, quæ hic appicta est, imagine. Hanc, cuius hic imaginem damus, misit ad me integram, unà cum dactylorum racemo; Gabriel Fallopius Mediceus clariss. quinetiam eodem tempore, eiusdem Elates icones graphicè delineatas nobis misit Iacobus Antonius Cortusius patritius Patauinus, uir quidem ut prosapia, & uirtute præclarus, ita omni humanitate, & liberalitate præditus. Vi suntur palmarum arbores in compluribus Italiæ ciuitatibus, nempè in hortis, uiridarijs, & monachorum claustris dictis, insigni magnitudine, ac speciosa proceritate; cùm tamen climatis nostri temperies earum naturis inclementior sit fructũ, nobis non proferunt, sed steriles consenescunt. In Hispania tamen maritimis quibusdam locis fructum edunt, uerùm immitem, & qui nunquam matureſcat. Quæ in Creta prouenium,* Palmulæ ubi optimè. *fructum sanè percoquunt, sed magis admodum Cypriæ. Principem locum tenent, & palmulas omnium præstantissimas ferunt, quæ in Iudæa prouenium, & inter has maximè (ut inquit Galenus) quæ in Hiericunte nascuntur. Venetias palmarum fructus, qui nonnullis palmulæ, aliquibus, caryotæ, quibusdam uerò dactyli dicuntur, ex Syria, & Alexandria Aegypti aduehuntur, ac etiam ex Neapoli illuc prius ex Numidia importati. Ex recentibus ab arbore statim decerptis, quibus Italia caret, unum fieri auctor est Plin. lib. XIIII. cap. XVI. quo Parthi, & Indi utuntur, ac cæteri, qui orientalem plagam incolunt. Et ut idem refert lib. XIII. cap. IIII. Palmæ fœminæ fructum non proferunt, nisi prope marem conserantur: quo exciso, aut exiccato, uiduæ posteà sterileſcunt. Nec tamen ob id putandum, quòd mares fructum non ferant. Quandoquidem scribit Theophrastus lib. II. cap. VIII. de historia plantarum, quòd ex fructiferis (plures enim sunt, quæ fructum non ferunt) tam mares, quàm fœminæ fructus edunt. Quorum plures sunt differentiæ, quoniam alij sine osse, alij duro osse, alij molli prouenient. Colore quoque inter se discrepant: alij enim candidi, alij nigri, alij flaui: ad summum non pauciores, quàm ficorum colores, neque absolutè pauciora genera statuunt. Ad hæc differre magnitudine, figuraque uolunt: quosdam enim rotundos esse in modum malorum: magnitudineque tantos, ut quatuor tantùm in spicam teneantur, alios minutos cicerum magnitudine. Saporibus item plurimum differre inquiunt, sed optimum tam inter nigros, quàm inter candidos, genus, quod regium uocant, cùm magnitudine, tum uirtute, sed rarum id esse. Quædam non fructu modò, uerùm & arbore ipsa, longitudine, formaque reliqua distant: non enim magnæ, excelsæque, sed breues, & fecundiores, quàm cæteræ, primæ protinus fructificantes. Tales etiam in Cypro, in Syria quoque, Aegyptoque palmæ prouenium; quæ quadrimæ, aut ut plurimùm quinquennes fructificant, hominis altitudine assurgentes. Genus aliud est in Cypro, quod & folium amplius habet, & fructum multò, ampliorem, discrimineque peculiari discretum, magnitudine mali punici, figura oblongum: non tamen sapidum, tanquam cæteræ: sed radicibus similem, ut non deuoretur, sed succo tantùm expresso expuatur. hæc de palmis historia ex Theophrasto. Sunt præterea, qui palmarum generi adscribant plantam in Aegypto, Cyproque nascentem, quam Veneti inde redeuntes* MVSAM *appellant, & Musas similiter fructus.* Musæ plantæ historia. *Adolescit hæc (ut referunt) ad quintum, seniumue cubitorum proceritatem è stolonibus alterius sata: folio est arundineo: quod tamen perquàm longo, latoque ambitu se diffundit, adeò ut in longum trium cubitorum mensuram quandoque excedat; in latum uerò sesquicubitum spatietur, lata, crassaque per medium excurrente costa. Torrescunt folia æstate sui natura, uel etiam fortasse solis ardore, adeò ut mense septembri eorum costæ prorsus nudæ cernantur, decidente foliorum materia, quòd admodum sit tenuis. Caulis squamoso foliorum cortice uestitur, palmæ, uel arundinis modo. Ramos habet nullos, sed caudice tantùm consistit. Euertice germen emergit materie molli, longitudine ferè cubitali, à quo alia ab origine ad summum prodeunt germina ternùm, quaternùmue digitorum inuicem distantia: è quibus circumeminent fructus, parui cucumeris magnitudine, qui per maturitatem quadantenus flauescunt, cortice fici, qui eodem modo digitis detrahitur. Substantia pulpæ consistit melopeponum modo, nullo intus osse, neque semine. Primùm gustantibus fructus insipiditatem quandam præ se ferre uidentur, adeò ut primo statim gustu non placeant: uerùm qui esui assuescunt ijs indies magis delectantur: quippe qui quadam occulta saporis suauitate allecti, quæ nisi tractu temporis cum palato init gratiam, nunquam saturi uideantur. Ita Musam mihi describere qui ex Aegypto, & Cypro ad nos rauertuntur. Sed quænam antiquis Musa fuerit planta, quid referam non habeo. Inclinat tamen animus eam*

Digitized by Google

CAMAERIPHES SIVE PALMA HVMILIS.

Musæ mares.

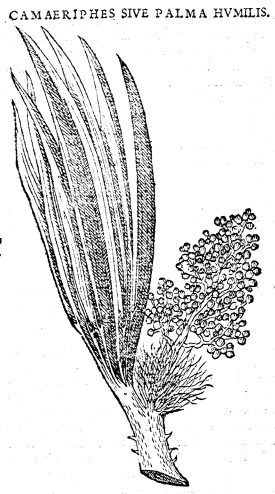

Camæriphis confideratio.

esse, quæ Theophrasto in palmarum genere recensetur: quã idem in Cypro nasci tradidit, folio cæteris ampliore, & fructu longè maiore magnitudine mali punici, et figura obliqo. Musæ ex Arabibus Serapionem inuenio mentionẽ feciſſe inter simplicia, ubi de eius viribꝫ. in hunc sensum disserit. Musa excalfacit in medio primi abscessus, humectat autem in eius fine. paucum præbet alimentum. Priuatim prodest thoracis, pulmonis, ac uesicæ ardoribus. aluum emollit. Verum liberalior eius usus stomacho aduersatur, ac iecur obstruit. Quamobrem siquis, cum frigidi sit temperamenti ea copiosius uescatur, subinde aquam mulsam, oxymel, aut gingiber conditum sumat necesse est. Fœtum in utero alit, renibus opitulatur, urinam ciet, & uenerem stimulat. hactenus Serapio. Est & aliud palmæ genus humile pumilumq; quod in Sicilia copiosissimum prouenit: quinetiam in maritimis nostris Senensibus, cubiti altitudinem parum excedens, folio cæteris simili, sed minore breuioreque. Flores edit ex obliquo è capillacea quadam coma emergentes; è quibus baccæ racematim prodeunt, ut ex appicta hic imagine quispiam certior fieri potest. Pars radici propinquior in globum extuberans, germen quoddam, quod cerebrum uocant, innumeris ferè inuolucris circumseptum habet, tenerrimum, sapidum, & ori gratissimum. Estur id secundis mensis, cum pipere & sale momento Cardui aut Echinatæ cinaræ modo: Arridet enim maximè gustui. Rami quadragesimali tempore deferuntur uenales per totam ferè Italiam, ad exornandos olivarũ ramos, qui sacra palmarum die ab omnibus in templis gestantur. Præstant ijdem ad sportulas, tegetes, & scopas parandas: Sunt enim ad uerrendas domos nõ solum peridonei, sed etiam utiles, quòd non confringantur, nisi tempore longo.

MVSA SINE FRVCTV.

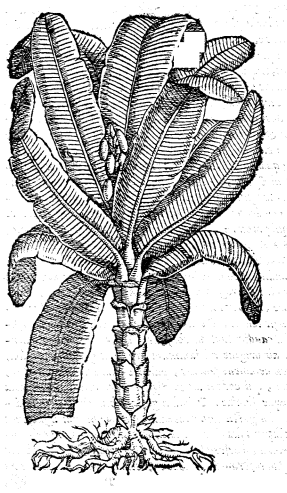

MVSA CVM FRVCTV.

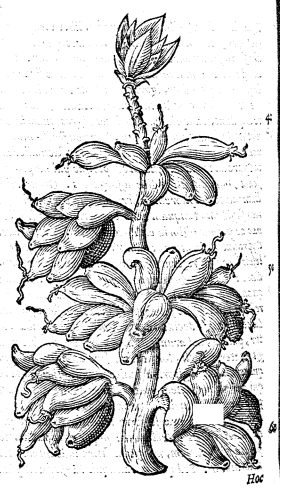

Digitized by Google

Hoc palmæ genus, Theophraſto Χαμαιῤῥοὲς *appellatur lib.2.cap.8.de hiſtoria plantarum ubi ſic habet. Palmæ autem uocatæ* Χαμαιῤῥοὲς *aliud quoddam genus eſt, tanquam eiuſdem nominis. Nam excepto cerebro uiuunt, & ab radicibus ſucciſæ repullulant. Fructu quoque, & foliis diſtant. Sunt enim lato, molliſque folio: ob id ſporulas, tegetes, & capitis umbracula eo contexunt: quin & in Creta inſula multæ, ac etiam multo plures in Sicilia tales proueniunt, ubi Cefaglioni uulgò uocantur. Palmæ genus India profert (ut Ioſephi Indi nauigationes perhibent) è cuius truncis, exciſis conſultò ramis menſe auguſto diſtillat liquor, quem incolæ uaſis excipiunt, ebibantque ſuauiter uini uice: uerùntamen niſi excoquatur, poſt triduum in acetum acerrimum deſciſcit. Eáque propter illum decoquunt: ut nos defrutum, ſitque hoc modo, uelut mel ſuauiſſimum, quod poſt modum ex aqua reſoluunt, & diebus uiginti artificio quodam percolant, donec optimè ſit defecatum, atque pellucidum: quo artificio iucundiſſimus redditur potus, diuque perennat. Porrò Palmulæ, quas Dioſcorides Thebaicas uocat, quantum ex pluribus auctoribus comperi, adeò tractu temporis inſolatæ ſicceſcunt, ut molitæ cogantur in panem. Eſt & aliud ab his palmularum genus, quod officinæ Mauritanos ſecutæ* TAMARINDOS *appellant, Græcis* Tamarindorum conſid. *uerò à ſaporis acrimonia oxyphœnica: ſiquidem Mauritani per Tamar dactylos ſignificant: quare Tamarindorum uocabulo idem intelligunt, quod noſtri palmulas Indicas. Indici igitur dactyli producuntur (ut inquit Serapio) à quibuſdam plantis, quæ foliis longis, acuminatisque, ſaligni ſimilibus uirent: licet à nonnullis exiſtimentur Tamarindi fructus agreſtium palmarum. Sed equidem malim adſtipulari Serapioni, quam illis; præſertim cùm non conſtet è ueteribus, qui de Tamarindis quicquam memoriæ prodiderit. Ex iis, qui ad nos importantur, nulli, uel pauci admodum integri reperiuntur. Nam plerunque contriti, & in maſſam quandam compacti deſeruntur, quam ſi diſſeceris, flauos nucleos inuenies, uarias formas referentes. Præſtant, qui in obſcuro rubeſcunt, molles, recentesque, & qui neruoſis quibuſdam uillis fracti inueniuntur. Adulterantur ab impoſtoribus prunis, ſed deprehenditur fraus tum colore, tum etiam guſtu: quippe nec admodum ſunt acidi, nec tam ſaturato colore nigricant. Refrigerant, ac deſiccant (ut ſcribit Meſues) ordine ſecundo, tametſi Auerroi tertio deſcribantur. Alium cient, quapropter poti bilem facilè ſoluunt: item & præſſatos humores leniunt, & inſaniam, & furorem mulcent. Dantur obſtructis, aquæ intercute affectis, arquatis, & lienoſis utiliter. Faciunt & ad ſcabiem, lepras, uitiligines, & lichenas: quin & contra omnes cutaneas exulcerationes, quæ à ſanguine præuſtato emerſere. Officiunt tamen frigidum uentriculum habentibus: ſed noxa tollitur, admiſtis maci, maſtiche, caſſia, aut Indica nardo. Aegrè munus obeunt ſuum, ſed roborantur, ſi admiſto capri uel ſero, aut fumariæ, aut lupi ſalictarij ſucco bibantur. In ſumma palmarum uaria, ac diuerſa ſunt genera. Quare curioſum remittemus ad Theophraſtii loco ſuperius citato, & ad Plinium li.13.ca.4. ubi de his latiſſimè ſcripſit.* Χαμαιῤῥοὲς

CVCIOPHERA.

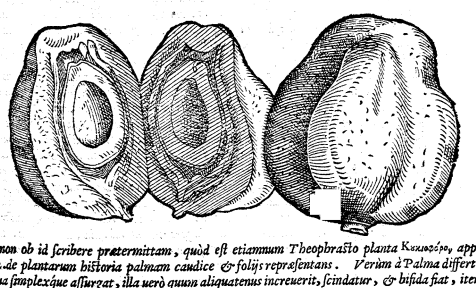

Atqui non ob id ſcribere prætermittam, quòd eſt etiamnum Theophraſto planta Κυκιοφόρος, *appellata libro 4.cap.2.de plantarum hiſtoria palmam caudice & foliis repræſentans. Verùm à Palma differt, quòd hæc individua ſimplexque aſſurgat, illa uerò quum aliquatenus increuerit, ſcindatur, & biſida fiat, iterumque horum utrumque pari modo diuidatur & ſubinde uirgas breues, & multas proferat, cortice ſicuti palmæ ad utenſilium nexus utili. Fructum peculiarem parit: magnitudine & figura, & ſucco ſingularem. Quippe magnitudine ferè, qua maximum impleat, rotundum, colore flauicantem, ſucco dulcem, & ori gratiſſimum, non racematim congeſtum, ut Palma, ſed per ſingula diſcretum, nucleo magno, uehementer duro; ex quo annulos detornantur quibus in uerſicoloribus ſtragulariis uincula uiuntur. Materies à palma plurimum diſtat. Altera enim rara corpore, & neruoſa, & uiridis: altera ſpiſſa, grauis, carnoſaque, & cæſa criſpa admodum, atque dura. Perſæ quidem maiorem in modum eam præferunt ad lectorum pedes conficiendos. Hæc ex Theophraſto tranſcripſimus, quòd hæc planta palmarum generi aſcribatur. Huiuſce arboris poma (ut puto) miſit ad me Conſtantinopoli Gulielmus Quaccelbenus Flander Medicus inſignis. Sed re uera tunc temporis, cuius arboris eſſent fructus coniectare non poteram. Verum cum poſthac illuſtrandis augendisq; commentarijs biſce noſtris operam nauarem, legeremque apud Theophraſtum, de Cuciopheri fructu, ac de admirabili nuclei ipſius duritia, illico inclinauit animus, hæc poma, quæ nuces appellabat Quaccelbenus, legiti-*

Cuciopheræ plantæ, & eius fructus conſideratio.

timos Cuciopheri esse fructus. Cum omnibus suis notis descriptioni correspondeant. Sunt enim ex magnitudine, qua manum implere possint, oriique gratissima, & suauis quadam dulcedine praedita, colore fuscicantia perinde, ac Cydonia mala. à quibus etiam parum facie distant: glabra tamen sunt, & carne fibrosa. Os internum habent ouigalandis magnitudine, quadrilateri ferè figura, ima tamen parte lato, & supernè in acutum desinente, color illi exterius, qualis in iuglandium, auellanarumve, aut Pineae nucis putaminibus usitatur. putamine altero obductum grandiori, haud fragili, sed duro, uillis quibusdam calido compactum esse stringentibus, colore ex ruso nigricante. Ossis substantia interior, ut colore marmor imitatur, ita etiam duritie excedit, in cuius centro cauitas est, in qua sylueſtris auellana una cum putamine recondi facile possit: uerum nullo intus nucleo: sed inanis & uacua. Caeterum quid in palma illud sit, quod aliqui elaten, aliqui spathan uocant, manifestè declarat Dioscorides, cùm inquit. Palma, quam aliqui elaten, aliqui spathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium inuolucrum est. Cui adstipulatur Theophrastus loco iam citato, ubi ita scribit. Fructiferarum aliae masculae, aliae fœminae. Interest autem, quod mas primùm super spathan floret: fœmina fructum oblongum illico praestat. Sed elate, siue spatha Galeno duo uidentur esse genera lib. VIII. simplicium medicamentorum, alterum quod tenerum sit palmae germen, alterum quod eius sit tegumentum. Primum uerò genus fortasse illud erit, quod in interiore parte inuoluceri gignitur antequàm flores prodeant. Id, Dioscoridis testimonio ab aliquibus Borassus appellatur: atque etiam Elate dici solet. Verum hac in re maximè executisse Plinium illud apertissimè ostendit, quod ipse libro XII. capite ultimo scriptum reliquit, sic inquiens. Est praeterea arbor ad eadem unguenta pertinens, quam alij elaten uocant, quod nos abietem; alij spathen. Quibus palàm est, Plinium palmae adhuc florentis fructus inuolucrum cum abiete arbore confudisse, uocabulorum propinquitate deceptum: Graecis enim ἐλάτη Latinis abietem significat. Quinetiam eundem putasse elaten palmam arborem esse, cùm tamen uel germen palmae tantùm, uel florum sit inuolucrum. Nec minus inter recentiores hallucinari deprehenditur Adamus Lonicerus Germanus, qui spatham in palma nil aliud esse censet, quàm folia, quòd ensiformia uideantur. De Palmarum uiribus pertractans Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum ita scriptum reliquit. Phoenix arbor adstrictoriae facultatis omnibus sui partibus est particeps. Igitur ramorum succus austerus est, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida constans. Similis naturae est encephalos, quem uocant; hoc est cerebrum, siue medulla esui aptus. At fructus eius, & maximè dulcis, non paucam obtinet caliditatem. Caeterùm cùm edendo sit, multo est usui, non tamen foris impositus, ubi quid roborare, & desiccare, contrahere, stipare densareque consilium est, sed & tanquam cibus sumptus & simul cum alijs, & per se. Porrò quod elaten uocant, nempe tenerum illud palmae germen, eandem cum cerebro eius facultatem postidet. Quod uerò uelut tegumentum eius est, adstringentem & ipsum qualitatem habet: uerùm plus quàm dicta omnia exiccat, utpote quòd & essentiae consistentia illis siccius est, & minimè particeps est humiditatis. Itaque iure utuntur illo ad ulcerum putrescentia, miscentque medicamentis articulos plus iusto laxatos contrahentibus: ad haec facultatibus hepaticis, & stomachicis, seu intrò sumantur, seu foris admoueantur. Sed & radix plantae desiccatoriae citra morsum facultatis est, adiumentum habens & ipsa adstrictionis quippiam. Et de Palmarum fructu differens libro secundo de alimentorum facultatibus, sic inquit. Est autem non parua in Palmulis differentia: aliae nanque siccae sunt, & adstringentes, ut Aegyptiae: aliae molles, & humidae, & dulces, ut quae caryotae appellantur. Hae autem praestantissimae in Syria Palaestina nascuntur in Hierichunte: reliquae omnes palmulae inter dicta duo genera mediae censentur. Verùm concoctu difficiles sunt, capitique dolorem inferunt: quarum aliae quidem magis, aliae minùs sient humidae ac dulces, siccae atque adstringentes. Sed constitutis extremis iam omne quod in medio est facillimè deprehendes. Nulla ergo ex ipsis est, quae non dulcedinem quandam, & adstrictionem habeat. Siquidem caryote leuiusculè adstringunt, & Thebaicis obscura quaedam ineſt dulcedo. At succum quidem dulcem nutrire, austerum autem gratum esse stomacho, & aluum sistere ostendimus. Omnes autem palmulae, si largius sumantur, concoctu sunt difficiles, & capiti dolorem adferunt. Quaedam etiam morsus cuiusdam sensum ori uentriculi, quod medici stomachum uocant, inducunt. Succus autem ex ijs in corpus distributus, crassus quidem omnino est, cum quodam etiam lentore, ubi pingues fuerint palmulae, ut caryotae. Cùm autem huic succo dulcedo etiam mista fuerit, celerrimè quidem hepar ab eo obstruitur: laeditur autem maximè ab ipsorum esu, quòd & inflammetur, & scirrho obsideatur. Post hepar autem & lien obstruitur, ac laeditur. At multò sanè maximè uirides palmulae ad omnia sunt noxiae, si paulò largius sumantur. Perspicuum porro est, dulces quidem calidiore, adstringentes uerò frigidiore succo praeditas esse. Virides praeterea palmulae inflationes pariunt, ueluti & ficus: eadem nanq; palmularum uiridium ad alias est proportio, quae ficuum ad caricas. Caeterùm in regionibus non admodum calidis, palmulae nõ perfectè matures unt, adeò ut reponi nequeant. Quo fit, ut homines ipsis uiridibus uesci coacti, crudis succis impleantur, rigoribusq; qui egrè calefiant, & hepatis obstructionibus prehendantur. Dactyli recentes duo osse exenterati, & infectorij cocci puluere repleti, deuoratij; saepe à praegnantibus, abortum prohibent. Praestant quoq; dactylorum ossa in puluerem trita semunciae pondere addita sanguinis draconis lachryma drachma, & portulacae aqua pota, ad albas uteri fluxiones: eadem combusta drachmae pondere, cum crudi serici combusti semidrachma, sanguinem mingentibus medentur. Arbor, quae φοῖνιξ Graecis, Latinis Palma uocatur: Arabibus, Machla, aut Nachal: Italis, Palma: Germanis, Dattelbaum: Hispanis, Palmera: Gallis, Arbre de dattes. Huius autem arboris fructus, qui δάκτυλοι καὶ φοίνικες Graecis, Latinis, Palmulae & dactyli dicuntur: Arabibus, Tamar: Italis, Dattoli: Germanis, Dattilen: Hispanis, Tamaras, & Dattiles: Gallis, Dattes: Boemis, Daktyle.

Palma elate.

Plinij, & Loniceri lapsus.

Palmarum uires ex Gal.

Palmarum facultas ex eodem.

Nomina.

MALVM

Punic. MALVM PVNICVM. CAP. CXXVII.

MAlum punicum omne boni ſucci eſt, ſtomacho utile, perexiguum ſufficiens alimentum. Dulcia ſtomacho utiliora habentur, ſed aliquantulum in eo calorem gignunt, inflationes pariunt, unde in febri abdicantur. Acida adſtringunt, æſtuanti ſtomacho auxiliantur, & multò magis contrahunt, ac urinam cient: a ora, gingiuasque lædunt. Vinoſa uerò mediam fortiuntur naturam. Nuclei acinorum acidi punici in ſole ſiccati, & obſonijs inſparſi, concoctiue, fluentem aluum, ſtomachumque ſiſtunt: cœlesti aqua madeſcunt, bibunturque commodè ſanguinem excreantibus: ad deſeſſus dyſentericorum, fœminarumque fluxione uuluæ laborantium utiles ſunt. Expreſſus nucleorum ſuccus coquitur cum melle, ad oris, uirilitatis, & ſedis ulcera, nomas, b reduuias, & ea, quæ in corpore exuberant, aurium dolores, & narium uitia; præſertim acidorum. Huius flores cytini uocantur: qui adſtringunt, ſiccant, cohibent: ſanguinolenta glutinant: quas punicum, præſtant utilitates. humida gingiuarum uitia, mobilesque dentes decocto colluuntur: herniam prolapſu inteſtini erumpentem, cataplaſmate repellunt. Memoriæ tradunt, qui tres quàm minimos cytinos deuorauerit, nullam eo anno lippitudinem paſſurum. Eliquatur hypociſtidis exemplo. Malicorium aſperum eſt mali punici putamen, quod aliqui ſidion appellant. Id ſpiſſandi uim habet, & quos cytini, præbet uſus. Decoctum c [radicis,] potu latas uentris tineas pellit, & eaſdem euocat. Balauſtium ſyluestris punicæ flos eſt, cytino ſimilis. Cuius complura genera reperiuntur, candidum, d [fuluum,] colore roſaceo. Succus ex eo exprimitur, hypociſtidis modo: cui adſtrictoria uis ineſt, eadem faciens, quæ hypociſtis, & cytinus

a Meû δεὶ μαχεῖδ γὰρ συπτικὸ. i. ſtomacho utile & adſtringēs ſed Caterum ne fructus in arbore debiſcant, remedio ſunt lapides tres, cùm ſeruntur arbor, ad radices collocati, quin etſi iam conſita ſit, & fructum ferat, eadem ratione emendatur. Sed & hoc item præſtabitur, ſi ſcilla ſecundum radices conſeratur. Si florem arbor non continet, urinam ueterem cum pari aquæ menſura temperare, & ter per annum radicibus infundere, efficaciſſimum eſt remedium. Eandem præſtabis effectum, ſi arboris florentis truncum plumbeo concluſeris circulo, uel anguis corio inuolueris. Seruantur punica mala incorrupta anno tot, ſi cùm ferè matura fuerint, petiolis, quibus pendent, intorqueantur in arbore, uel ſi poſtquàm decerpta fuerint, argilla ex aqua reſoluta undiq; oblinātur, ac deinde pluribus diebus inſolētur. Sunt & qui, ut diu integra perennēt, ea in feruentē aquā immergant, ſtatim eximāt, & ſole ſiccāda exponāt, octo dierū ſpatio. Vini ex omnib. ſ. cōficiēdi ratio hæc eſt. Acini maturi diligēter à putaminibus & mem-

b Meum τῆ-ῥυμα τὰ ἐν δακτύλοις. i. ad reduuias i digitis.

c ῥοιῶν leg. antiq. cod.

d πορφυρᾶν. i. purpureū, legit Orib.

MALA PVNICA.

Punici mali conſid.

PVnica Malus arbor eſt minimè procera, foliis Oleaginis, Myrti æmulis, ſaturatè uirentibus, craſſiuſculis, rubris intercurſantibus uenulis, rubroq; pediculo appenſis. Rami illi ſunt flexiles, ſpinis horridi. Flores punicei calathi modo patuli, ore ſtellatim circumſecto, è quo folia prodeunt tenuia, colore coccineo, agreſti papaueri æmula, granulis quibuſdam mediis capillamentis appenſis, ut in Roſa. Fructus coriaceo tegitur cortice, exterius ruſeſcente, & interius flaueſcente, innumeris refertus granis anguloſis, rubentibus, uinoſo ſucco refertis, oſſiculo intus latente, quæ intercurſantibus flauis tenuibusque membranis, miro quodam naturæ ordine diſtinguuntur. Ligni materies flaua, cinereo libro ueſtita. Punica itaque, Mala in pluribus Italiæ locis uulgò, ſicut etiam Latinè Granata dicuntur, à multis intus concluſis granis: quanquam non deſunt, qui ita appellari uelint à Granata Hiſpaniæ regno, quòd inibi numeroſa proueniant. Sed quomodocunque ſe res habeat, nuſquam non cognita ſunt in Italia: ſiquidem inibi & in hortis, & in uinetis, & in uiridariis, eorum frequentiſſimæ uiſuntur arbores. Triplici (ut etiam ſcribit Dioſcorides) diſtinguuntur ſpecie: quippe quod alia dulcia ſint, alia acida, alia uinoſa. Vinolenta ea ſunt, quæ uulgò Vaiani uocat Hetruria, quæque aliubi Schiaui, & alibi di mezo ſapore Italico ſermone appellantur. At Plinio lib. XIII. cap. XIX. quinque enumerantur ſpecies, dulcia ſcilicet, acria, miſta, acida, & uinoſa. Verùm hæc omnia Dioſcorides in tria redegit faſtigia: utpote qui uni dulcia; alteri acria, & acida; tertio uerò generi miſta, & uinoſa adſcripſerit. Hæc omnia Italia habet, & celebrat: ſed & fructus, & acinorum magnitudine, tum liquoris copia excellunt dulcia, & uinolenta. Acida miteſcere, & dulcia fieri tradunt, ſi ſtillo, aut humano ſtercore foueantur arboris radices, & uetere urina ſæpius irrigentur. Caterùm ne fructus in arbore debiſcant, remedio ſunt lapides tres, cùm ſeruntur arbor, ad radices collocati, quin etſi iam conſita ſit, & fructum ferat, eadem ratione emendatur. Sed & hoc item præſtabitur, ſi ſcilla ſecundum radices conſeratur. Si florem arbor non continet, urinam ueterem cum pari aquæ menſura temperare, & ter per annum radicibus infundere, efficaciſſimum eſt remedium. Eandem præſtabis effectum, ſi arboris florentis truncum plumbeo concluſeris circulo, uel anguis corio inuolueris. Seruantur punica mala incorrupta anno tot, ſi cùm ferè matura fuerint, petiolis, quibus pendent, intorqueantur in arbore, uel ſi poſtquàm decerpta fuerint, argilla ex aqua reſoluta undiq; oblinātur, ac deinde pluribus diebus inſolētur. Sunt & qui, ut diu integra perennēt, ea in feruentē aquā immergant, ſtatim eximāt, & ſole ſiccāda exponāt, octo dierū ſpatio. Vini ex omnib. ſ. cōficiēdi ratio hæc eſt. Acini maturi diligēter à putaminibus & mem-

Acida quomodo miteſcant.

Punicorū cultura.

Digitized by Google

Vini è punicis confician di ratio.

& membranis purgati prælo committuntur, ac exprimuntur: mox uinum saccis ad id accomodatis percolatur, & in uasculis reponitur, quousque fax residat: defecatúrque deinde, & clarum reponitur, assiso desuper oleo, ne corrumpatur, uel acescat. Sunt & qui sine oleo illud in cadis asseruent, sed id per æstatem facilè acescit. De

Cytinus, & balaustium.

flosculi nomine inter se discrepant auctorum sententiæ. Dioscorides florem satiuæ punicæ cytinum appellat, balaustium uerò syluestris. Plinio lib. XXIII. cap. VI. primus tam satiuæ, quàm syluestris partus florere incipientis cytinus uocatur; balustium uerò flos utriusque in ipso erumpens cytino. Laudatissimi satiuarum flores colore perquàm rubro ex Creta, & Cypro hoc anno Venetiæ importantur, aspectu quidem specioso, & uiribus cæteris præstantiores. Sed & mangonio fiunt in Italia per gemis non dissimiles, non tamen usquequaque præstantes. Im-

Malicorium.

maturus punici cortex ideo Malicorium antiquis dicebatur, quòd eo, ut Rhu ad perficienda coria uterentur. Dul-

Punicorũ uires.

cia punica, quæ appyrena alio nomine uocantur, uentriculo inutilia habent, dentes gingiuasque lædere, auctor est Plinius; etsi rectius forsitè id Dioscorides acidis attribuat. Puluis mali punici in olla nona operculo indito in furno tosti, potus fluentem alui efficaciter sistit. Syluestris uerò acinorum corticuli utiliter bibuntur triti ad aquam, quæ cutem subierit siccandam. Cortice punici ex uino decocto, & impositio perniones sanantur. Puni-

Conserua è floribus punicorum & eius uires.

ca, & myrtus, (si rei agrariæ auctoribus credimus) mutua consuetudine mirum in modum oblectantur, ita ut etiam reddantur fertiliores, si altera in alteram inseratur. Paratur ex Punicæ floribus, hoc est ex internis Cytinorum puniceis, ac tenuibus foliis Saccharum, perinde ac ex puniceis rosis, admirabilis facultatis, ad utrasque uteri fluxiones, si semunciæ pondere sumatur ex uino rubro austeriusculo, aut ex punicorum acidorum succo, aut

Malicorij uires.

ex aqua in qua ferrum quod Græcis σίδηρος uocatur, extinctum fuerit. quinetiam ex carnium iure, ubi alia non sint ad manus. Præstat quoque magno sanè præsidio, ad Gonorrheam, ad Cœliacos & dysentericos: qua medica mento plurimæ adiutæ sunt mulieres, quæ diuturna uteri fluxione laborarunt. Id quod Francisco Calzolario Pharmacopæo Veronensi acceptum refero, qui mihi tantum hoc salaberrimum auxilium reuelauit. Caterùm est etiam Malicorio præcipua uis aduersus pudendorum ulcera. Siquidem id exiccatum, & cum sicca pariter marina spongia, & aloe tritum, æquali omnium portione, addito alumnis usti momento, penis ulcera in uiris, & uulua

Punicæ arboris facult.

in mulieribus, breui ad sanitatem deducit. Punicæ folia diligenter contrita, aut eorum succus rosaceo permistus, potentes inueterati cuiuscunque doloris mulcet, frontí frequenter illita. Punicum malum ficticli uasi inclusum, cooperculo argilla circumlito, & in furno combustum dysentericos, & tormino-

Mali punici uires ex Gal.

sos, præsentaneo remedio iuuat, ubi ipsius sesquidrachmam in puluerem contriti: ex uino potandum propinabis. Osseuli punicorum malorum acidorum uncia una cum thuris drachma in tenuissimum puluerem contrita, auxiliantur fœminis albis uteri profluuio laborantibus, si quotidie ex rosarum stillatitia aqua huiusce pulueris binas hauserint drachmas. Malorum punicorum uires prodidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum sic inquiens. Malum granatum omne

Nomina.

adstringentem qualitatẽ obtinet, non tamen in omnibus ea exuperat. Sunt enim inter ea quædã acida, quædã plus dulcia, quàm austera: est sanè quæ ab unoquoq; eorũ procedit utilitas, secundũ uicentẽ euenire quat tatẽ necesse est. Dictũ autem in quarto horũ commentariorum est super dulci sapore, austero, & acido. Itaq; ex illis de malorũ punicorum differentia liceat colligere. Porrò acini magis, quàm succus tum adstringunt, tum exiccãt, his etiã magis putaminа: nocantur autem sidia. Adsimilem illis uim habent cytini. Malum, quod Græcis ῥοιὰ: Latini Malũ punicum appellatur: Arabib. Kuman, Ruman, seu Roma: Italis, Melagrano, & Pomo granato: Germanis, Granatepffel: Hispanis, Granadas, & Romana: Gallis, Pomme de granade, & Mygrenes: Boemis Granowe Iablka.

Μυρσίνη. MYRTVS. CAP. CXXVIII.

a Me. καρπὸς. i. fructus.

MYrtus satiua nigra utilior est medicinæ, quàm candida, & in hoc genere multò magis montana: semen tamen imbecillius parit. Vis & myrti, & seminis adstringit. [a] Semen uiride, aut aridum in cibo datur sanguinem excreantibus, & uesicæ erosionibus. Succus uirentibus baccis expressus, eosdem effectus exhibet: stomacho utilis, urinam ciet: prodest contra phalangij morsum, & scorpionis ictus in mero. Seminis decoctum capillum tingit. Ius decocti in uino ulcera in extremis membris nata sanat: oculorum inflammationes illitum cum polline polentæ lenit: contra ægilopas illinitur: crapulam arcet præsumptum uinum, quod feruefacto aliquantùm eius semine exprimatur: aliàs enim acorem contraheret. Præstat idem seminis effectus: utile procidentiæ uuluarum in defessionibus, sedis uitijs, & fœminis fluxione uuluæ laborantibus: purgat furfures, ulcera capitis manantia, atque eruptiones papularum: fluentes capillos continet. Additur quoque in medicamenta, quas liparas uocant, uti oleum, quod ex foliis eius factum est. Decoctum foliorum ad defessiones balnearum conuenit, & contra laxatos artus, & malè solidescentes: eo fracta ferruminationi repugnantia utilissimè fouentur: uitiliginem emendat, purulentis auribus infunditur, & capillos denigrat. Succus eorum eadem efficit. Trita folia, & ex aqua illita humidis ulceribus, & partibus omnibus fluxione laborantibus, cœliacisque prosunt: & admisto omphacino oleo, aut exiguo rosaceo cum uino, ad ulcera serpentia, ignem sacrum, testium inflammationes, epinyctidas, & condilomata. Arentium foliorum farina utiliter inspargitur paronichijs, pterygijs, & contra alarum, feminumque perfusiones: cardiacorum sudores cohibet. Folia cruda, seu cremata cum cerato, ambustis, paronichijs, pterygijsq; medetur. Expri-

b Μυῤῥίδανος.

mitur foliis succus, adfuso uetere uino, aut aqua cælesti, cuius recentis uius est: nam exiccatus plane cariem sentit, & uires amittit. Myrtidanum dicitur, adnatũ inæquabile, [b] uerrucosum, intumescensque, & concolor: quod perinde quasi manus, myrti caudicem amplectitur. Magis quàm myrtus adstringit. Tusum addito austero uino reponitur, coactumque in pastillos siccatur in umbra: multò efficacius & folio, & semine, cerato, pessis, infessionibus, cataplasmatis admistum: ubi adstringendum aliquid est.

Myrtus

MYRTVS ROM.

MYRTVS TARENTINA.

MYRTVS CONSIDERATIO.

MYRTVS arbor frequens in Italia naſcitur. Cuius duo proueniunt genera: ſatiuum, quod in candidum, & nigrum diuiditur: & ſylueſtre, quo uniuerſa ferè Tyrrheni litora uireſcunt, ac redolent. Siquidem in agro noſtro Senenſi in maritimis, ac in uniuerſo Liguriæ tractu, Romano, atque Neapolitano ubique Myrti ſponte proueniunt. Satiuæ in arbores facilè adoleſcunt, ramis flexilibus, ac lentis: rubro cortice, foliis longiuſculis, perpetuoque uirentibus, punicæ æmulis; quanquam in nigris nigriora, in candidis candidiora ſpectantur. Flores omnibus inſident candidi, odorati: ideoque aqua ex iis confecta odoris ſuauitate unguentarijs plurimum expetitur. At cum noſtras æquè ſit odorata, atque olfactu iucunda; eam tamen odoratiſſimam exiſtimauerim, quæ ex Aegyptia myrto electitur: ſiquidem & odoratiſſimam, & iucundiſſimam in Aegypto naſci Myrtum memoriæ prodidit Theophraſtus. Satiuarum utrunque genus baccas fert oblongas, agreſtes oliuas quadantenus referentes, multò ſanè ſylueſtribus maiores: etſi contrarium aſſeueret Marcellus. Quippe experientia compertum eſt, quòd ubicunque ſatiua Myrtus colitur, grandiores, uegetioreſque baccas edit, quàm ſylueſtris: cultura enim Myrti manſueſcunt, & longè magis humore replentur, utpote & aliæ ſatiuæ ſtirpes omnes: quod quidem indomita tellus ſylueſtribus denegat. Cæterum, ne quis decipiatur, hîc lectorem admonendum eſſe duxi, cùm de ſylueſtri Myrto loquor, non me de ruſco intelligere, qui & Dioſcoridi, & Plinio ſylueſtris, & acuta myrtus appellatur: ſed de uera ſylueſtri myrto, quæ ſua ſponte in litoribus ſine cultu oritur: quæ item in mediterraneis in collibus, ſyluis, ac campeſtribus prouenit. Hæc tametſi præter ruſcum à Dioſcoride non fuerit expreſſa; cùm tamen dicat initio capitis, Myrtus ſatiua, & reliqua his uerbis & ſylueſtrem eiuſdem generis myrtum tacitè dari fatetur. Porrò inter ſylueſtres alba quoq; & nigra reperitur, quemadmodum & inter urbanas quandoquidem ipſe quàm plurimas ſylueſtres myrti plantas uidi in mille locis, quibus maturæ merant baccæ, non ſanè nigræ, ſed in purporam albicantes. Myrti montes non amant, quin & frigidos odêre tractus: tamen cùm in mediterraneis, nempe in hortis, uiridarijs, uinetis, & campis maximè prouenirint; tum in maritimis præcipuè, atque amœnis ſtagnorum, & lacuum ripis à natura nullo ſtudio editæ, mirificè proficiunt, uitamque lætam agunt. Quod Dioſcoridi Myrtidanum nominatur, uulgò notiſſimum eſt, ubi ſcilicet myrtus frequens naſcitur. Sunt & alia ueteribus Myrti genera, nobis quoque non ignota, nempe Tarentinum, & exoticum. TARENTINA à Tarento Apuliæ ciuitate ita uocata, folio eſt noſtrate longe minutiore, robuſtioreque: fructu minore copioſiore. Et in ſummitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpuraſcente, minutis, crebris, albicantibuſque intus oſſiculis. floribus communi Myrto ſimilibus. EXOTICA habetur nunc in Italia in hortis, & uiridarijs. Hæc folio eſt noſtrati non abſimili, dilutiore tamen, acuminatiore, copioſioreque, & adeo denſo, ut eo rami ubique ſtipentur. Fructum fert oblongum, communi Myrto haud abſimilem. Vtraque topiarijs operibus peridonea habetur. Viribus quoque pollet utraque noſtrati paribus. Harum Plinius meminit libro XV. capite vigeſimonono, his uerbis. Satiuarum genera topiarij facient. Tarentinam folio minuto, noſtratem

Myrti conſideratio.

Myrti arboris hiſtoria.

Marcelli lapſus.

Myrtidanum.

Myrti alia genera.

Myrtus Tarentina.

Myrtus Exotica.

Digitized by Google

MYRTVS EXOTICA.

MYRTILLVS.

stratem patulo, exoticam denſiſſimo, ſenis foliorum uerſibus. Hæc non eſt in uſu, ramoſa utraque alia. in Germania & Boemia, quod legitima Myrto careant, aliam in ſyluis naſcentem ſibi comparauerunt pharmacopolæ, eamque MYRTILLVM uocauere. Prouenit hæc in montibus & ſyluis, fruticæ cubitali, cauliculo, et ramis uiridibus. Foliis uiret buxo ferè ſimilibus, ſed tenuioribus, et ſenſim per ambitũ ſerratis. flores illi ſunt, tintinnabuli figura, ſuis è pediculis dependentes inter folia, colore ſubpunniceo, rufo intus ſtamine. Floribus baccæ ſuccedunt, quæ maturæ cum ſunt, colore, & magnitudine Iuniperinis non abſimiles, uinoſæ auſteriuſculæque. Et in ſummitate concauæ umbilicatæque. Hæ itaque Germanis unà cum uniuerſa planta haud inefficaciter Myrti uicem præſtant: Peculiariter autem ijs utuntur ad inficienda ſtamina, & chartam cæruleo colore: quinetiam eduntur à paſtoribus, & alijs, nam guſtui placent. Myrti noſtratis in Hetruria coria ubique perficiuntur: quippe quòd ea pelles denſentur, criſpentur, atque craſſeſcant. Myrti baccis ultimata maturitatem adeptis, noſtrates mulieres utuntur ad ciborum intinctus, qui cum aſſatis carnib. eſitati maximã cum palato ineunt gratiã. Ide oque Plinius loco ſuprà citato ita ſcriptum reliquit. Succorum natura præcipuam admirationem in myrto habet, quando ex una omnium olei, utinique bina genera fiunt. Item myrtidanum, ut diximus. Et alius uſus baccæ fuit apud antiquos, anteaquàm piper reperiretur, illius obtinens uicem. Quodam etiam generoſi obſonij nomine inde tracto, quod etiamnum myrtatum uocatur. Eademque origine aproniũ ſapor commendatur, plerunq; ad intinctus additis myrtis. hæc Plinius. Myrteum condimentum languidos uentriculos roborat: idcirco & cœliacis, & dyſentericis utile: quin & fœminarum fluxiones, qualeſcunque ſint, ualenter inhibet. Myrti frondes, itemque baccarum ſemen tritum contra fungorum ſtrangulationes mirificè præſtant. Arida folia longè plus ſicant, quàm uiridia. Foliorum, baccarumue decoctum, auxiliatur calidis collectionibus, nempe eryſipelatibus & herpetibus. Baccæ quoquo modo hauſtæ, aut deuoratæ, cor corroborant, & eius tremori mirificè conferunt. Folia ſicca uruntur in fictili crudo, quouſque in ciuerem albiſſimum uertatur, lauanturque deinde, & pro ſpodio, uel pompholyge ſupponuntur. Myrtus (ut memoriæ prodidit Galenus libro ſeptimo ſimplicium medicamentorum) ex contrarijs ſubſtantijs planta conſtat: uincit tamen in ea frigidum terrenum. Habet uerò etiam tenue quiddam calidum, unde ualenter deſiccat. Porrò tum folia, tum germina, tum fructus, tum ſuccus, non parum inter ſe in adſtrictione diſſident. Cæterùm quod ramis, & truncis adnaſcitur tuberoſum, quam quidam myrtadam nuncupant, quanto dictis ſiccius eſt, tantò & deſiccat, & adſtringit uehementius. Quidam id tundentes reponunt, poſtea uino ſubigentes in paſtillos formant. Folia item arida uiridibus plus deſiccant: miſcetur enim uirentibus humiditas quædam. Porrò ſuccus non tantùm ex uirentibus foliis exprimitur, ſed et fructu. Reſtringendi uim hæc omnia habent tũ foris impoſita, tũ intro ſumpta in corpus, quòd. ſ. nondum ullam deleteriam, aut purgatoriam ſubſtantiam habeant admiſtam. Planta, quæ μυρσίνη Græcis, Latinis Myrtus nominatur: Arabibus, Aes, Alas ſiue As: Italis, Mirto: Germanis, Welſch beydelbeer: Hiſpanis, Murta, aut Raiam: Gallis, Meurte. Myrtillus uerò Germanis Heydelbeer: Boemis, Byzodi aut Wranowka.

Myrtilli hiſtoria.

Myrti uſus.

Myrteum cõdimentum.

Myrti uires Matthiolo.

Myrti uires ex Galeno.

CERASIA

Κεράσια. CERASIA, CAP. CXXIX.

CEraſia aluo utilia ſunt, ſi uiridia fumantur: eadem ſiccata illam ſiſtunt. [a] Gummi, quod ceraſi rel fudarunt, cum uino diluto, tuſsi uetuſtæ medetur: colorem commendat, uiſum exacuit, appetentiam inuitat: idem ex uino potum calculoſis auxilio eſt.

a κόμμι κερα σίων.

NVlla hodie arbor eſt in Italia, quæ uulgo notior ſit Ceraſis. Ceraſus itaque arbor folia fert Meſpilo Latiora, & per ambitum ſerrata: flores albos racematim dependentes, è quibus rubentes oriuntur baccæ, longo, ac tenui pediculo iunci modo flexili, appenſæ, prona parte diuiſura quadam ſectæ, duro intus oſſiculo, piſi magnitudine, aut maiore, in quo nucleus concluditur, ſubamariuſculo ſapore. Ligni materies fibroſa, compacta, atque ſubamara, alia auſtera, alia acida, alia inſipida reperiuntur. Harum plantas ſcribit Plinius lib. xv. cap. xxv. nouas, & peregrinas, nec antea uiſas è Ponto ſecum primùm aduexiſſe in Italiam Lucullum, poſtquàm debellato Mithridate is uictoria potitus Romam uenit. Sed poſtea tanta agro Italo amœniſſimo cum hac arbore interceſſit affinitas, & conſortium, ut non ſolùm ager is ſatiuarum plantas ſeruauerit, propagauerit, & adauxerit, ſed & ueluti ex eius humore (quæ ſumma fuit inter ſe ſocietas) grauida terra factа, ſine aliquo ſemine in eam piſa, in montibus & ſyluis numeroſiſſimas plantas procreauerit, & ediderit. Satiuarum ſpecioſiſſimi fructus, qui Ceraſa, & Ceraſia Latinis etiam appellantur, diuerſorum ſunt generum: quo fit, ut diuerſa quoque ſortiantur nomina. Inter hæc illa principem ſibi locum uendicant, quæ Hetruſcis uulgò Marchiane, et duracine uocantur: tamen ſi horum alia maiora, alia minora, alia ſaturato colore rubeant, alia uerò potius albicent. Quæ autem Plinio Iuliana, nobis uerò uulgò Acquaiuole, hoc eſt, aquea dicuntur, in nullo ſanè habentur pretio; quandoquidem adeò ſunt tenera, & fragilia: ut niſi ſub arbore ſua comedantur, facilè geſtatu collidantur, & marceſcant: quin & ob aqueæ partis redundantiam inſipida ſint, orique ingrata. Quæ autem, quod ad modum Coruorum modo nigricent, Corbine nos uulgò uocamus, Plinius uerò actia, & cæciliana, cùm ſint duriuſcula, & dulcia, guſtatu habentur non iniucunda: ueruntamen quòd manus, dentes, ac labra atro colore inficiant, diſcumbentesque deturpent, menſis rarò opponuntur. Sunt & Ceraſa, quæ uno tantùm petiolo, terna, quaterna, quinaue nitantur: quinetiam, quæ racematim unæ modo prouentant. quorum imagines miſit ad me Verona Franciſcus Calzolarius. In ceraſio-

Ceraſorũ cõſideratio, & hiſtoria.

Ceraſiorum genera.

CERASIA. CERASA RACEMOSA.

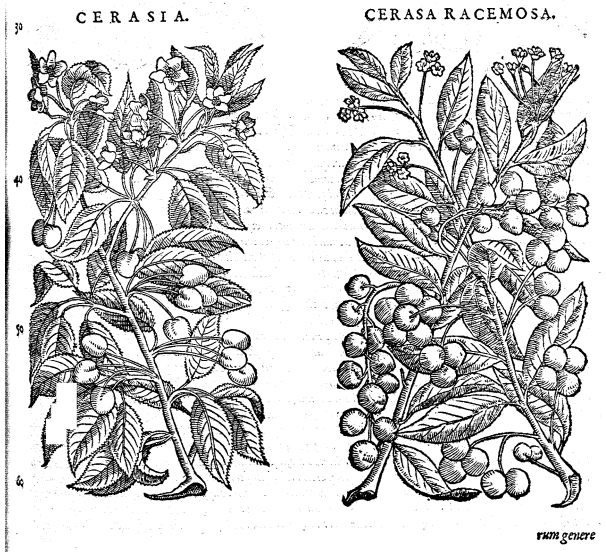

rum genere

CERASA AVSTERA.

CHAMAECERASVS.

rum genere numerantur & illa, quæ Romæ Viſciole, Senis Amarine, & in alijs compluribus Italiæ locis Maraſche uulgò nuncupantur, à ſapore (ut puto) dicta, quòd non iniucundi amaroris tantillum reſipiant. Horum porrò uaria notantur genera, quæ etſi omnia ſibi acidum aſciſcant ſaporem; hæc tamen eius plus, illa uerò minus habent. Rura Tridentina ea Maraſche uulgò nominant, quæ minus acida guſtu deprehenduntur, quorum genus quoddam eſt, quod ori admodum gratum habetur: quippe quòd in ijs acido dulce ſit admiſtum, ob idque illa palato maximè placeant. Quædam præterea inibi Marine, & Marinelle cognominantur, quæ & minora, & rotundiora ſunt, & breuiori pediculo appenſa, guſtu nihil ferè prædictis reclamante. Eſt & horum tertium genus, quæ uulgus illud Verule nominat, longiore pediculo, bacca etiámnum cæteris craſſiore, guſtu acerbo, & admodum acido, colore perpetuò rufeſcente, nec unquam in atrum uergente. etſi cætera, ubi plenè maturuerint, in atrum rubeſcant. Omnia hæc ceraſiorum (ut ita dicam) Amarinorum genera aptiſſima ſunt, ut inſolentur, & ut ſaccharo condiantur. Quinetiam ſapore commendantur ad intinctus conficiendos, quibus non modò ſanis edulia iucundiſſimè condiuntur; ſed etiam ægrotantibus, præſertimque biliоſis febribus uexatis. Siquidem illis non modò ſitim extinguunt, ſed oris inſuauitatem emendant, & cibi appetentiam conciliant. Sylueſtre pumilumque horum genus nulla adhibita cultura Ananienſibus in Tridentino agro, ac etiam in Boemia circa Pragam, & in Auſtria circa Viennam ſponte prouenit, nihil prorſus tum colore, tum etiam ſapore ab illis diſſidens, quæ inibi, ut diximus, Verule uulgò uocantur. Hæc breui pediculo pendent in arbuſculis admodum pumilis, tantæque breuitatis, ut raræ, uel potius nullæ dodrantalem æquent menſuram. Quo factum eſt, ut crediderim (etſi id pro comperto aſſerere non auſim) hæc eadem eſſe, quæ Plinio macedonica dicuntur. Cæterùm ego horum plantam Chamaeceraſum potius uocauerim.

Sylueſtria ceraſia.

Sylueſtria, quibus plerunque ueſcuntur aues, rarò in cibis admittuntur, præterquam à ruſticis, tum quòd plus oſſis, quàm carnis habeant, tum etiam quòd cum quadam acerbitate amara ſentiantur.

Ceraſi arboris cum fimo inimicitia.

Degenerant ceraſi quocunque fimo radicibus admoto, id uſqueadeò oderunt, & horrent. Contrà proficiunt, ſi ſalipſius putamina falce conciſa circum radices ſepeliantur, ibique marceſcant. Præcoces illæ fructus ferunt, quibus ante florum exortum calx uiua radicibus circumponitur: uel quibus aqua calida ſæpius pede irrigantur, ceſſa poſtea paruo tempore tractu inareſcant. Sine oſſibus ceraſa prouenient, ſi arborem teneram ad duos pedes recidas, & eam uſque ad radicem findes, medullamque partis utriuſque ferro curabis abradi, & ſtatim utraſque partes in ſe uinculo ſtringi, & oblimi fimo, & ſiccam partem, & lateram diuiſuras. Ita poſt annum cicatrix ducta ſolidatur. Hanc arborem ubi ſurculis, qui adhuc fructum non attulerunt, inſeres, baccas ſine oſſibus dabit.

Ceraſiorum uires ex Gal.

Galenus habita Ceraſiorum omnis generis ratione lib. VII. ſimpl. med. ea hiſce paucis perſtrinxit. Ceraſus arbor fructus

fructum fert non paris adſtrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in horum, ſicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibuſdam auſtera qualitas, in quibuſdam uerò dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipſorum dulcium ea, quæ nondum cocta ſunt, ac matura, quædam admodum acerba ſunt, quædam ſimiliter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in cerasijs non ſemper. Ergo quæ dulciora ſunt, magis quæ in inteſtinis ſunt, ſubducunt, ſed minus utilia ſtomacho ſunt. contrà auſtera. Quæcunque uerò acida ſunt, ea pituitoſis, excrementoſisque ſtomachis conueniunt: ſiquidem auſteris magis deſiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porrò ipſius arboris gummi communem omnibus uiſcoſis, & mordacitate carentibus medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exaſperatas accommoda eſt. Propriè autem (ſi quidem uerum eſt quod quidam ſcribunt) calculis uexatos cum uino potum adiuuat. Nam ſic illi tenuium partium quædam facultas ineſt. Ceraſorũ fructus, qui Græcis Κεράσια. *Latinis item Ceraſia, et Ceraſa dicuntur: Arabibus, Saraſie: Italis, Ciregie: Germanis, Kirſen, & Chirſchen: Hiſpanis, Cerezas: Gallis Ceriſe. Boemis Wiſſně.* Nomina.

Κεράτια. SILIQVAE. CAP. CXXX.

Siliquæ recentes ſtomacho aduerſantur, aluum ſoluunt: eædem ſiccatæ ſiſtunt, ſtomahoque utiliores fiunt: urinam ciunt, ſed præcipuè, quæ uinaceis condiuntur.

SILIQVAE.

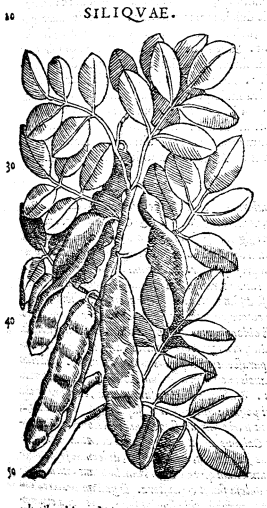

Siliquæ, quæ Græcis Κεράτια *dicuntur, in Italia officinis uulgò Carobe, & Carobole appellantur: Naſcuntur arbores, quæ Siliquas ferunt, in regno Neapolitano, præſertim in Apulia, ac etiam in Cãpania, ut optimè ſciunt ij, qui Fundo Itrium, & hinc Molam iter faciunt: ſiquidem in illa ob lauiratos lapides inibi ſtratos laborioſa admodum uia, quam Appiam uocant, frequentiſſimæ conſpiciuntur. Incolæ has plantas Salequa uulgò nominant, uocabulo nimirum à Siliquia detorto. Arbores in ſpectatam ſatis proceritatem attolluntur, ramis in latitudinem potius, quàm in longitudinem protenſis: cortice cinericio ad cæruleum inclinante, loti arboris inſtar. Folio uirent fraxineo, latiore tamen, duriore, rariore, ac magis circinnato. Florent diſcedente hyeme, aut uere iam appetente: fructificant uerò æſtate, & autumno. Siliquæ recenter ab arbore decerptæ ingrato diſplicent ſapore, ſed tractu temporis in cratibus expanſæ, & ſiccatæ, adeò miteſcunt, ut & dulces euadant admodum, & guſtui ſuaues fiant. Melleo ſucco refertæ ſunt, eæque præſertim quæ in orientalibus naſcuntur regionibus. Ideoque Indi, & Arabes, non paruam mellei ſuccicopiam ab eis exprimunt, quo zingiber, Myrobalanos, Myriſticas nuces, & alia aromata condiunt. Id quod teſtatur Strabo lib. XV. ſuæ Geographiæ de Indicis arboribus ſcribens. Aliud ſiliquarum genus, quod ficum Aegyptiam cognominant, ſeriptis tradiderunt Theophraſtus, & Plinius: de quibus mihi differendum non propoſui, tum quòd Italis naſcuntur (quantum equidem ſciam) naſcantur, neque cognoſcantur; tum etiam quòd nullum habeant uſum in medicina. Siliquæ ſiccæ, etſi omnium conſenſu manifeſtò adſtringunt, compertum eſt tamen, præſtare earum decoctam potum mirificè tuſſientibus, ob dulcem, mellcamque ſubſtantiam, quæ ijs ineſt. Siliquas in cibis damnauit Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, his uerbis. Ceratia quorum tertia ſyllaba per τ literam & ſcribitur, & pronunciatur, nihil cum ceratijs per σ ſcriptis habent ſimilitudinis. Eſt autem prauus ſucci edulium, ac ligneſum: unde neceſſariò ſequitur, ut concoctu ſit difficile: nihil enim quod ligneſum eſt, facilè coquitur. Præterea incommodum illud ipſis ineſt quam paruum, quod non celeriter dijciantur. Proinde ſatius eſſet, ea ad nos non importari à regionibus orientalibus, in quibus naſcuntur. Sed de uiribus quas & arbor, & ipſæ habent ij, medicina, idem Galenus differens lib. VII. de ſimplicium medicamentorum facultate, ſic inquit. Ceratonia exiccantis eſt, & adſtringentis facultatis; ſicut & fructus eius, quæ ceratia uocant, nonnihil etiam dulcedinis continent. Accidit autem iſtis quiddam ſimile ceratijs. Nam ſi humida ſumas, magis uentrem ſubducunt: ſicca uerò magis ſiſtunt: utpote cùm humiditatem expirent, & quod eſſentiæ eſt craſſioris, tantùm reliquum habeant.* Κεράτια. *Græcè, Latinè Siliquæ uocantur: Arabicè, Charnub: Italicè, Carobe & Carobole: Germanicè, S. Iohanes brot: Hiſpanicè, Alfarobas: Gallicè, Caroigne: Boemicè Swatbeo lanachleb.* Siliquarũ conderatio. Siliquarũ deſcriptio. Siliquæ mel fundentes. Siliquarũ uires ex Gal. Nomina.

MALA.

Μῆλα. MALA. CAP. CXXXI.

FOlia, flores, & germina cùm omnis mali, tum maximè cotoneæ adſtringunt. Pomis acerbis adſtringendi uis ineſt, maturis uerò longè ſecus. Ex ijs uerna bilem gignunt, neruos omnes lædunt, inflationes pariunt. Cotonea ſtomacho utilia, urinam cient: uerùm toſta mitiora habentur. Proſunt cœliacis, dyſenthericis, purulenta extuſsientib. cholericis, præſertim cruda. Macceratorum liquor commodè in ſtomachi, aut uentris fluxionibus, potui datur. Succus crudorum aſſumptus orthopnoicis ſalutaris eſt. Decocto fouentur uuluæ, & ſedes, ſi procidant. Cotonea, quæ melle condiuntur, urinam mouent: mel autem ſibi conſtringentem illorum uim, & inſpiſſantem adſciſcit. Quæ cum melle coquuntur, ſtomacho, atque ori gratiora ſunt, ſed minus inſpiſſant. Cruda cataplaſmatis adijciuntur, ad cohibendum aluum, aut ſi ſtomachus eſtuet, aut in uomitiones effundatur, ad mammarum inflammationes, præduros lienes, & condylomata. Fit uinum ex ipſis tuſis, expreſsisque; ſed quò perduret, quindecim ſextarijs ſucci unus mellis adiungitur, alioquin in acorem degenerat. Prodeſt ad omnia, quæ dicta ſunt. Fit & oleum ex ijs, quod melinum uocauimus: quo utimur, quoties adſtringenti oleo eſt opus. Eligi oportet uera, quæ ſanè ſunt rotunda, parua, & odorata. quæ uerò ſtruthia dicuntur, magna quidem ſunt, ſed minus utilia. Flos & uiridis, & ſiccus cataplaſmatis imponitur: ijs conueniens, quæ adſtrionem deſiderant, inflammationibus oculorum, reiectionibusq; ſanguinis: contra citam aluum, & menſium impetus, in uino bibitur. Melimela uentrem molliunt, & ab eo animalia expellunt: ſtomacho negotium exhibent: æſtuationem faciunt. ea multis dulcia mala uocantur. Epirotica mala, quæ Latinè orbiculata dicuntur, ſtomacho utilia ſiſtunt aluum, urinas euocant: malis tamen cotoneis inutiliora. Sylueſtria mala ſimilia ſunt uernis, & adſtringunt. Sanè in hunc uſum immatura omnia optima ſunt. Perſica poma matura tã ſtomacho, quàm uentri utilia ſunt. acerba aluum cohibent, ſed ficca uehementius. Decoctum è ſiccis alui ſtomachiq; fluxiones ſiſtit. Armeniaca, quæ à Latinis præcocia dicuntur, minora ſunt ſupradictis, & ſtomacho utiliora. Medica mala, perſicaue, aut cedromela, quæ Latini citria uocant, nemini non cognita. Arbor ipſa omnibus anni temporibus pomifera, alijs deciduis, alijs ſubnaſcentibus. Malum oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum. ſemen habet pyri. Id in uino potum uenenis reſiſtit, aluum mouet: oris ſuauitatem commendat, decocto eius colluto, aut ſucco: eſtur in malacia mulieribus. Veſtiarijs impoſitum ab eroſionis uitio ueſtes uindicare exiſtimatur.

Μηλέα. MALVS.

Malorum conſideratio, & hiſtoria.

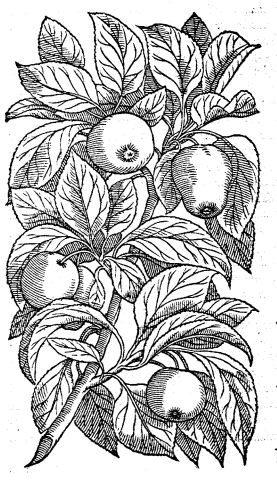

Malorum uires ex Gal.

IN malorum quoque genere Dioſcoridi recenſentur Perſica, Præcocia, Cotonea, & Citria: quippe quòd eadem effigiem, & formam repræſentare uideantur. Sed nos primùm de uulgaribus malis agemus, reliqua ſubinde ſigillatim proſequemur. Malorum itaque planta unico tantum exit caudice, ramos inde ſtatim mittens, in latum longumque ſe diffundentes: Veſtitur craſſo ſatis libro, cinereo exterius colore, & interius flauo, læui potius, quàm aſpero. Foliis eſt oblongis, carnoſis, per ambitum tenuiter ſerratis. Flores edit uerno tempore foliatos, albo colore uel ex candido purpuraſcentes: è quibus poma oriuntur. Radicibus nititur paucis, non in profundum actis, ſed ſumma tellure uagantibus. Fructuum diuerſa ſunt genera, ac plura, quàm explicari poſſint: quinetiam & ſapore, & forma diuerſa; quo fit, ut uariæ quoque ſint eorum functiones. Alia namque (ut Galenus inquit libro ſecundo de Alimentorum facultatibus) auſterum, alia acidum, dulceue ſaporem gerunt. Sunt etiam quæ ex ijs miſtum habeant, ita ut appareant & dulcia ſimul & auſtera. Quædam præterea cum dulcedine manifeſtè acida ſentiuntur: ad hæc alia cum acore acerba. Inuenias autem nonnunquam & quæ tres ſimul ſapores plane referant, dulcem ſcilicet, & acidum, acerbique nonnihil. Cæterùm mala quidem, quæ adſtringunt, ſuccum habent frigidum, ac terreum. Quæ uerò acida apparent, frigidum quidem ſuccum habent, uerùm tenuium eſt partium. Mediæ autem temperaturæ ſiunt dulcia, quæ ad calidius uergunt. Quemadmodum quæ omnis qualitatis ſunt expertia, inſipidaue, ac ueluti aquoſa, ad frigidius inclinant. Malis igitur uteris pro uincentium ſaporum facultatibus: auſteris quidem, cùm uentriculus uel propter calidam intemperiem, uel ob multam humiditatem fuerit imbecillus; acerbis

Digitized by Google

autem, cùm hæc aucta admodum fuerint: acidis, cùm crassum succum, qui non magnopere frigidus sit, suspicaberis in ipso esse collectum. Siquidem succus frigidus non acida, sed acria postulat. Vtraque certè & acida & acria succos crassos incidunt: in eo tamen differunt quòd hæc quidem cum refrigeratione; illa autem cum calefactione id præstent. Porrò dulcis malorum succus, cùm sine acrimonia, & crassitie, hoc est, cùm solus exquisitè fuerit, celerius, quantum in ipso est, distribuitur. Quòd si acrimoniam, aut crassitiem habuerit, citius subducitur. Cæterùm optima etiam genere mala uitanda sunt, antequàm in arboribus maturuerint: quippe quoniam concoctu sunt difficilia, & frigida, tardeque permeant, & praui sunt succi: ad hæc succum habent frigidum, & tenuiter crassum. Quæ uerò bellè matura in hyemem, & uer proximum asseruant, ea morbis sæpenumero perquàm utilia sunt, aut farina aqua subacta circumlita, aut calidis cineribus mediocriter assata, aut pulchrè in aquæ bullientis uaporibus percocta. Dare autem ipsa conuenit statim post cibum, aliquando etiam cum pane, ad uentrem, & stomachum roborandum, iis qui cibum fastidiunt, tardeque concoquunt, quique uomitu, diarrhœa, ac dysenteria infestantur. In hunc quoque usum apta sunt acerba: nam parata, ut modò dixi, mediocrem retinent astrictionem. In Hetruria principatum obtinent, quæ Appie, & Mele rose uulgò uocantur: quandoquidem hæc duo genera, cùm suauiter oleant, gustuique arrideant, cum naribus, & palato maximam ineunt gratiam. Eaque propter non longè eum aberrare putauerim, qui dixerit Appia esse Dioscoridi melimela: Rosea uerò, quæ eidem epirotica, & Latinis orbiculata dicuntur. Quæ uerò adeò rubent, ut cruore perfusa uideantur, & acido gustu sunt pradita, non alia de causa ita rubescunt (si rei agrariæ auctoribus credimus) nisi quòd ex mali, & mori nigræ insitione suam traxerint originem. Cornarius sua tantùm, ni fallor, opinione ductus, putat in suis commentarijs in Galeni libros de compositione medicamentorum secundum locos, Cestiana poma esse arantia, siue aurantia mala, quæ in Citrei mali genere ab omnibus recensentur. Nec eum potuit à sua sententia reuocare Plinius, qui libro 15. capite 14. apertissimè scribit à Cestio cestiana, à Matio matiana, à Manlio manliana, à Claudio claudiana, & ab Appio appiana mala per inuentorum nomina, à quibus habuerunt originem, Romanis fuisse cognominata. Quocirca eo loco scriptum reliquit Galenus ex auctoritate Apollonij, quòd in capitis dolore ex ebrietate cestiana mala sic in urbe Romana appellata, in cibis cocta conferunt, quòd austera sint facultatis: non ut somniasse uideatur Cornarius, aurantia, quæ præterquàm quòd Apollonio, & Galeno incognita fuisse censentur, nusquam gentium, quòd equidem sciam, cocta exhibentur. Quo fit, pace omnium dixerim, ut qui suæ ceruicis duritiam consulunt, satis sæpius reprobare sententias audiant. Malos, quæ fructus suos tanquam steriles, dare recusant, fecundas effeceris, si plumbeo circulo earum caudicem altitudine pedis à terra strictim concluseris ante florum aduentum, & cùm mala cœperint adolescere, soluto uinculo eas libertate donaueris. Præstant dulcia poma ad melancholicos affectus, quemetiam contra pleuresim. Nam si dulce pomum calidis cineribus coctum, & glycyrrhizæ succo amylo, & saccharo albissimo conspersum, pleuriticis edendum præbeatur, tam mane, quàm uesperi, horis duabus ante cibum, illos quidem mirificè iuuat. MALA COTONEA *primùm in Italiam aduecta fuerunt è Cydone Cretæ oppido, unde Græcis cydonia dicta sunt. Est itaque Planta Cydonia malus communi malo ferè similis. Atqui folia angustiora sunt læuiora, carnosiora, duriora, & à tergo candidiora, florem fert album, uel ex albo purpurascentem, syluestris rosæ figura, quinque per ambitum foliis distinctum, qui uere prodit. Hæc raro procera uisitur, fructu scilicet ineuratos deprimente ramos. Cydoniorum malorum tria in Italia inueniuntur genera. Palma illis, quæ peculiariter Mala cotonea cognominantur, pressa, incisuris intersecta, colore ad aurum inclinato, lanuginosa, & longè cæteris odoratiora. Proximum locum sortiuntur, quæ maiore admodum corporis mole prouenium, Dioscoridi, & Galeno struthia uocata. Hetrusci hæc pyra cotonea uocant: quippe quòd forma magis pyra, quàm mala referant. Pulpa, ac succo cæteris præualent, colore tamen, suaueolentia, ac uiribus cedunt. Postremò Plinio miluiana sunt, quæ nonnullis notha dicuntur, quòd tantum prouenient ex cotoneis malis, quæ strutheis insitæ fuerint, uel ex strutheis, quæ cotonearum surculos receperint. Hæc malis grandiora, pyris uerò, siue strutheis minora uisuntur: forma uerò, ac facultate inter utrunque media. Cæterùm sanè hæc omnia, præcipuè mala, maximè officinis expetuntur in medicinæ usum. Nempe quòd ex omnibus præter unum, minum, oleum, & quod Dyacidonium uocant, conficiuntur & intinctus, & congelati liquores: quæ omnia non ægris modò apta sunt, sed etiam sanis utilia æquè & grata. Galeni æuo (ut ipse testatur in libris, quos de alimentorum facultatibus conscripsit) Cydonite placenta, quam officinæ Diacydonium nuncupant, ex Iberia, & Syria Romam conuehebatur, ex melle tantùm, & cotoneorum carne confecta, tam ad cibi, quàm medicamenti commodum.*

Cornarii opinio reprob.

Steriles Mali quo fœcundæ fiant.

Malorum Cotoneorum cõfideratio.

Ροδόμηλα μηλέα. COTONEA MALUS.

Digitized by Google

Quæ sacchаro, uel melle condita reponuntur, perfectè matura legi debent, aliàs indurescunt lignorum instar, ita ut dentibus confici nequeant. Quæ cruda per hyemem asseruantur, seorsum à pensilibus uuis reponenda sunt, quod uuas suo acerrimo sapore adeò uitient, ut eæ statim marcore conficiantur. Mirum admodum anxilli. *Mirum est, quod multi ferunt, ut si mulier prægnans Cydonia mala crebrius esitauerit, paritura sit infantem cum industrium, tum ingeniosum. Struthiorum radix adalligatur utiliter strumosis, sed anteaquam eruatur, terra circumscribenda est sinistra manu: quin & oportet, ut qui fodit, dicat se id facere, & cuius causa. Cydonia mala præsumpta, aluum sistunt, contra uero citant. Et uapores caput petentes reprimunt. Semina si in aqua decoquantur, quousque ius mucaginem contrahat, prosunt illita omnibus inflammationibus, linguæque scabritiem mirificè leuigant. Cydoniorum succus libræ pondere in quo corallorum rubeorum, seminis rosarum rubearum, & Rhabarbari, cuiusque drachma, uná cum hypocistidis, & acaciæ, binis scrupulis, ad tertias bullierint, auxilium est magnum, ad biliosas uomitiones: quin etiam ad dysenteriam. Datur is quotidie potandus mane, & uesperi horis binis ante cibum. Verùm affectos purgatos esse oportet.* Malorum Cydoniorum uires Matthiolo.

PERSICA MALA.

Perficorum confideratio, & genera. PERSICA *autem malus notissima est: foliis Amygdalæ per omnia similibus, materie fungosa, & imbecilli. Flores quoque amygdalinos profert, sed magis purpurascentes. Radicibus nititur imbecillibus, nimirum in altum actis. unde fit, ut citò consenescat, & cadat. Perficorum plurimæ reperiuntur species. nam quædam rubeæ, alia aureo colore fulgent, alia nirescunt, alia candida sunt, alia sanguinea, alia duracina, alia cotonea uocantur. Ad hæc quædam habentur dulcia, quædam acida, quædam uinosa, quædam amariusculæ, & quædam etiam austeræ. Prima tamen laus in cibis duracinis, sic ex re dictis, quòd caro tam pertinaciter hæreat ossi, ut nullo pacto ab eo auelli queat. Præcipua autem in hoc genere illis laus, quæ ab aurei coloris uitore, odoreque perquàm iucundo Cotonea cognominant. Secundas sibi uendicant partes, quæ cortice detracto sanguineum succum fundunt, non propterea modò quòd sint gustu reliquis suauiora, sed etiam quia magnitudine, & colore sunt speciosa. Proxima sunt, nec prædicto generi fortassè cedunt, quæ à nucis similitudine Nuciperstica cognominantur: hæc enim cum colore, & sapore non refragentur perficis cotoneis, tum etiam non ingrata dentibus duritie, gustum mira afficiunt uoluptate. Est & genus aliud Persicorum in Hetruria, ac in alijs Italiæ locis agricolarum mangonio factum, quæ ideo Persica amygdala appellant, quoniam persicorum ossium uice dulces amygdalarum nucleos includunt. Caterùm sanè multis contendit Cornarius, in suis commentarijs in secundum Galeni librum de compositione medicamentorum secundum locos, ubique corruptum esse Plinij codicem, ijs in locis, in quibus de duracinis perficis tractat: quin & Pauli, & Palladij, & constantini Cæsaris libros corruptos esse, ubi in ijs de duracinis perficis aliquid scriptum reperitur. Quandoquidem is, ubi in horum monumentis de duracinis perficis factam fuisse mentionem legitur, ibi de rhodacenis, non autem de duracinis legendum esse censet. Verùm cùm inibi nulla uel ratione, uel auctoritate nitatur, quibus id comprobet, sua tantùm ductus opinione uidetur: atque ob id facilè pronunciasse, borum omnium codicibus (quod tamen absurdum esset credere) mendum subesse. Quamobrem in hoc potius Cornarium hallucinatum, quàm libros deprauatos esse crediderim. Quinimmo uirum alioquin doctissimum admiror, quòd rem per se claram obscuram reddere conatus sit, quòdq; nũ intellexerit, quid Plinio, & Palladio duracina, quid Paulo* δωράκινα, *quidue Actio, & Constantino, ac alijs quibusdam Græcis* ῥοδάκινα *exiterint. Nam si animaduertisset, hæc inter se & nomine bus, & re ipsa differre, facilius, meo quidem iudicio, rem dubiam explicasset, nec omnes in uniuersum auctorum codices deprauatos pronunciasset: cùm, ut equidẽ arbitror, eorũ nullus bis in locis sit uitiatus. Paulo enim* δωράκινα *ut uulgata habet lectio, non* ῥοδάκινα. Cornarij *modo, legendũ semper existimaui, quòd ipse eo loco de præcocibus, & armeniacis tantùm malis differat, non autem simpliciter de perficis. Siquidẽ, ut Cornarius ipse fatetur, Rhodacene non est alia, quàm malus persica, quemadmodum Rhodacena nil aliud sunt, quàm mala ipsa Latinis persica uocata, id quod & nos sine ulla controuersia probamus. Sed Paulo* δωράκινα *(ut diximus) genus est præcocis, sue armeniaci mali, ut ipse declarat his uerbis.* τὰ δὲ πρωϊκόμα τε καὶ δωράκινα καὶ ἀρμένια κρείττονα τῶν περσικῶν δ' ἔτι μᾶλλον ἐξώσται, τῇ τε ὠμότητος διαθλίβεται. *id est, Præcocia, doracia, & armenia perficis præstant: neque eam acescunt, neque similiter corrumpuntur. Quibus palàm est in Paulo potius* ῥοδάκινα *quàm* δωράκινα *esse legendum, quòd tantùm persica malus Græcis* ῥοδακινέα *uocetur, non autem armenica, doracia, & præcox: quarum fructus: tametsi à quibusdam inter persica numerentur, quòd forma tantùm persicis similes uideantur, non tamen uera sunt simpliciter persica, quæ propriè Græcis nomullis* ῥοδάκινα μᾶλα *in uniuersum uocantur, ut ipse etiam Cornarius testatur. Quippe nugaretur ineptè Paulus, si nullas*

Cornarij opinio reprob.

nellet, quòd rhodacena persicis præstarent, cùm nil aliud sint rhodacena, quàm persica. His itaque rationibus liceat nobis dicere, ὁροῦσιν Paulo nec ὁσῦμνα nec duracina designare, sed præcocia, siue armeniaci mali genus sibi peculiare. Sed iam ad Plinium uenio, cui duracina persica persicorum species sunt, quibus palma inter omnes, non autem genus, quemadmodum & duracina cerasa, & uuæ etiam duracinæ inter uarias cerasorum, & uuarum species eodem Plinio, & Palladio describuntur. Quod maximè arguit, aliud eisdem designare duracina, aliud uero Græcis ὁσῦμνα, quòd uerbum hoc uniuersaliter de omni persico prædicetur, non autem de aliqua particulari specie. Neque, ut ait Cornarius, nocat nostra ætas quædam persica mala duracina, quòd esse cæteris duriora sint, sed antiquos secuta, quòd pulpæ consistentia gustui graviora sese offerant, & longiori tempore perdurent. Quod quidem palàm facit Plinius libro XIIII. cap. III. cùm ait. Duracina uua sine ullis uasis in uite seruabilis est: tanta est contra frigora, æstus, tempestatesque firmitas. Hanc & Columella prætulit in cibis. Pyràemo quòd rhodacene arbor, persicam arborem in uniuersum significet, cùm Cornarius ipse id firmiter asserat, opus sanè non esset, hoc pluribus comprobare. Sed ne fortassis putaret sibi ipsi non esse adhibendam fidem, Aetium consulat, Constantinum Cæsarem, & Symeonem Sethi inter recentiores Græcos. Siquidem in pluribus in locis manifestè demonstrant, nil aliud per Rhodacenem se intellexisse, quàm veram, legitimamque persici plantam. Persicorum omne genus damnauit Galenus libr. II. de alimentorum facultatibus, vt præsuccі, & quæ facilè corrumpantur, ac noxam uentriculo inferant: quapropter Persica primis mensis semper edenda præcipit. Quare ego certè nescio, ex quorum scriptis deprompserit Plinius, quòd innocua experiantur ægris. Nisi fortassè & ipse pro persico persicum deceptus acceperit, quemadmodum fecere recentiorum nonnulli. Persici flores esu aluum deiciunt, itemque uomitiones cient. Hydropicorum aquam pellunt, si recentes in acetarijs edantur sed non absque labore. Arboris lachryma datur ex aqua plantaginis, aut portulacæ utiliter ad cruentas reiectiones, tussientibus uerò & anhelosis, ex mulsa, aut Tussilaginis decoctio, addito croci momento, facit ad raucedines, & asperæ arteriæ impedimenta. Datur calculosis cum succo raphani, aut limonum, aut ex uino duarum drach. pondere contusa folia illinuntur utiliter uentri ex aceto ad interaneorum uermes. Eorundem succus purulentis, uermiculosisque auribus instillatur. Nuclei tormina ventris tollunt, si deuorentur. Quinetiam potantes inebriari prohibent, si seni septenisue præsumantur. Tundantur ijdem & decoquuntur in aceto, quousque liquescant, pulticulæ modo, ad alopecias, nanque illiti mirum in modum capillos replicant. Contusorum cremor ex aqua Verbenacæ illinitur utiliter fronti, ac temporibus, in capitis dolore. Idem præstat oleum ex ijs expressum. conuenit enim peculiariter hemicraniæ, & somnum conciliat, id quod & cremor facit. Instillatur oleum cum utilitate ad aurium dolorem. Idem tam potum, quàm clysteribus infusum, coli dolores à flatu genitos, ac etiam à faecibus exiccatis, perbellè mulcet. Datur pariter potandum iliacis, ac calculosis, quatuor unciarum pondere. Atqui maximè calculosis auxiliantur hoc modo. Sumito nucleorum ossium persicorum quinquaginta, nucleorum ossium cerasorum centum, florum sambuci manipulum, uini Cretici odorati libras tres. Exciplantur hæc omnia fictili nouo, & sepeliantur in fimo, diebus decem. Deinde distillentur Vitreis organis. Aqua quæ inde fluxerit, pota ante cibum, quatuor unciarum pondere, mirum in modum uenum calculos pellit. Non defuerunt, ut Marcellus Florentinus, & Symphorianus Campegius in historialibus Galeni campis, qui existimauerint eandem plantam esse persicam, & perseam, de qua agit Dioscoride in huiusce primi uoluminis calce. Quæ (vt tradunt) ea profectò est, quæ in Perside exitiosa nascitur, etsi transiata in Aegyptum cœli illius clementia mortiferam in salutarem uerterit naturam, adeo vt in cibos recepta, tam sanis, quàm morbosis prorsus habeatur innocua. Huius historiam latius prosequitur Theophrastus libr. IIII. de plantarum historia (vt infrà suo loco dicemus) quam si quis perlegerit, hanc à nostris persicis plurimùm dissidere comperiet. Manifestio etiammum argumento sunt Dioscorides, & Galenus, quòd hæ plantæ inter se differant: quandoquidem vj de his vt forma, & genere differentibus seorsum suis scriptis tradiderunt.

ARMENIACA præterea quæ Latini, vt in Dioscoride legitur, præcocia nominant, & Græci bericocia pronuntiant, nos in Hetruria Græcos imitati uulgò Bacoche, & Moniache corruptis uocabulis appellamus, ac si diceremus Bericocia, & Armeniaca. Plura eorum uisuntur genera magnitudine potius, quàm genere differentia. Quod euenit non modò cœli clementia, & terræ admodum fragiferæ dotibus; sed & cultorum mangonio: nanque ex multiplicata insitione maximè proficiunt. Porrò omnia, vbi maturitatem senserint, aureo colore splendent. Idcirco Romanis uulgò Grisomele, quasi chrysomela dicuntur, eaque præcipuè, quæ eo tractu cum persicis magnitudine certant. Matureſcunt ineunte æstate mense Iunio ante alios fugaces fructus, vnde meritò Præcocia dicta. Ea parium genere, & naturæ dotibus à persicis dissidere, testis est Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus: sed non item in ventriculo, vt illa, tam cito corrumpi. quanquam recentiores Medici ea longè magis, quàm persica, corruptioni obnoxia experientia contendunt. Hæc arbor rarò procera admodum ustitur. Folia fert nigræ Populi simula, in summitate acuminata. Et per ambitum serrata, quaterna, quinaue simul emergentia. Flores profert albos Cerasi figura, è quibus fructus prodeunt persicorum forma, sed aureo colore, cum purpura misto. Plura eorum habentur genera, cum sapore, tum magnitudine differentia. Quod non modo cœli, solique clementia euenire crediderim, sed etiam cultorum mangonio. Nanque multiplicata insitione maximè proficiunt, & augescunt. Os omnia intra se concludunt, vtraque parte turgens, in quo nucleus concluditur eadem figura, qui in quibusdam amarus reperitur, vt in Persico, in alijs verò dulcis, vt in amygdala. Oleum è nucleis expressum, mirificè valet inunctum ad inflammatas hæmorrhoidas. Valet quoque ad ulcerum tumores, ac linguæ impedimenta, & pariter ad aurium dolores.

Plinij lapsus.

Persici arboris, & persico rum facultas.

Aqua stillatiam ad calculosos.

Marcelli, & Simphoriani error.

Armeniacorum consid.

Digitized by Google

Ἀρμενιακὴ μηλέα. ARMENIACA MALVS.

ARMENIACA MINOR.

Κίτρος. MEDICA MALVS.

Medica mala.

Theodori lapsus.

Insuper MEDICA MALA, *ut ex nomine cognosci potest, ex Media primùm aduecta sunt. hæc Latinis Citria, uel Citromala uocantur. Eorum arbor aurantiorum ac limoniorum plantas magnitudine æquat. Folia, quæ perpetuo ei uirescunt, aurantijs parum, uel nihil refragantur, foraminibus uisum ferè effugientibus ubique punctim tra-* 40
iecta. Quamobrem nesciuerim ego, qua ratione Theophrastus (ut Theodorus interpretatur) ei folia assignauerit portulacæ, quæ illi nullis notis consentiunt. Quo fit, ut admirari non liceat, si recentiorum plerique existimauerint Theophrasti codicem hoc in loco scatere mendis, & quòd ubi legitur ἀϐράχνης id est, portulacæ, legi potius debeat ἀράχνης id est, araneorum telæ. Quandoquidem 50
ijs fortasse uidebatur, quòd, cum mali Medicæ folia sint ubique minutis admodum punctis perforata, ita ut linteoli spissioris modo sint transparentia, facilè telis araneis comparari possent. In quorum sententia ego quoque perstiti, quousque Plinius inde me reuocauit. Quippe cùm accuratius Plinium perlegissem, comperi Theodorum, alioquin 60
virum & Græcum natione: & Latinæ linguæ peritissimum, malè Theophrastum hoc in loco fuisse interpretatum, & uocabuli significatum minus rectè accepisse. siquidem, ut apertissimè declarat Plinius lib. XIII. cap. XXII. Adrachne arbor est arbuto admodum similis. Inquit enim, Adrachnem omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne uocetur, unius literæ diuersitate. Cæterùm adrachne est sylueſtris

Digitized by Google

ſylueſtris arbor, neque in planis naſcens, ſimilis unedoni, folio tantùm minore, & nunquam decidente. Hinc ergo facilè colligi poteſt, huic plantæ, quæ arbuti frondibus perpetuò uireſcit laurinis ſimilibus, Medicæ mali folia comparaſſe Theophraſtum. Citrea arbor (ut diximus) Aurantij folio perpetuo uireſcit. Ramos habet flexiles, uiridi libro ueſtitos, atque ſpinoſos. Flores edit ſubpurpureos, calathi effigie capillamentis quibuſdam è medio emergentibus, omnibus horis pomifera eſt. Alia nanque matura cadunt, alia matureſcunt, alia uerò ſubnaſcuntur. In pomis non parua ſpectatur diuerſitas, cum magnitudinis, tum ſaporis. Quandoquidem non nulla in tantam excreſcunt molem, ut melopepones magnitudine æquent, cuiuſmodi ſint, quæ ex Liguria, & Hadriatici, Aegeúque pelagi inſulis afferuntur. Alia his paulò minora, alia uerò limonum magnitudine, aut paulò Maiora, cuiuſmodi ſunt, quæ à Lacu Benaco comportantur. Hæc principem in cibis obtinent locum. Nam etſi cæteris pumiliora ſint, maiorem tamen reliquis ab ore ineunt gratiam. Atqui quæ grandiora ſunt, etſi ſpecioſa magnitudine excellant, cum tamen inſipido guſtu non multum placeant, in cibis recentia non æque ac illa præſtant. Verum quòd pulpa copioſiore conſtent, officinis expetuntur, ſaccharo uel melle aſſeruandæ. Color omnibus aureus, facies oblonga, ut limonum, ſed denſiore corticis pulpa. Cortex illis rugoſus, odore præſtans perquàm grato. Acidam concludunt medullam, ſucco plenam, in qua ſemen latita hordeit figura, grandius tamen, & duro obductum cortice, amaro ſapore. Matureſcunt integro anno, decerpunturque cum aureo colore fluueſcunt: nanque matura cadunt: alia matureſcunt, alia uerò ſubnaſcuntur. Hæ Plinij æuo non erant in Italia, ut ipſe teſtatur lib. XII. cap. III. ubi inquit, ſæpius tentaſſe gentes, plantas è Media transferre ad ſe, quæ tamen ibi diu uiuere nequiuerunt, licet magna cultorum ſolertia fuerint enutritæ. Nunc uerò contrà tranſlatitiæ factæ ſunt, atque cum Italo ſolo tantam iniere gratiam, ut non modò in maritimis, ſed in mediterraneis quidem tum hortis, tum uiridarijs, tum etiam nobilium lacuum ripis frequentiſſimæ feliciter germinent. Poſtquàm cultu, & diligentia Palladij (is enim proditur primus artem adinuenijſſe) factum eſt, ut ex Media in Italiam translatæ proſilierint, ac propagauerint. Theophraſti ætate Citria mala nondum in ciborum uſum uenerant, eorum teſtimonio, quæ ipſe lib. IIII. de plantarum hiſtoria memoriæ prodidit, ſed tantùm odoris gratia ueſtibus inſerebantur. Quin & eorum uſus erat antidoti loco contra uenena, ad quæ demoliuenda ſemen præcipuè efficaciſſimum habent. Refert Athenæus, quòd cùm princeps quidam Aegyptius maleficos quoſdam damnaſſet uebulones, quò ſuorum facinorum luerent pœnas, aſpidibus ſecundum Aegyptias leges in prædam exponendos, ij Citrium in itinere, dum ad beſtiarum pabulum ducerentur, comederunt, quod caupona quædam uicem eorum dolens, atque miſeriam, illis dederat. Mox cùm in theatrum deſcendiſſent, & ab immanibus, ferociſſimisque feris demorſi eſſent, nihil ſanè moleſtiæ ſenſerunt. Qua de re præfectus non paruam cæpit admirationem, & à militibus diligenter inquirens, an antidotum aliquod præſumpſiſſent, certior factus eſt, citrium tantùm ex integra ſimplicitate donatum, eos comediſſe. Poſtridie uerò iuſſit uni præberi, alteri denegari, & denuo in theatrum trudi ad ſupplicium. Quo facto, qui comederat, demorſus nihil incommodi paſſus eſt, alter uerò à fera ictus undique liuidus factus, confeſtim interijt. Narrat præterea Theopompus Chius duodequadrageſimo ſuarum hiſtoriarum uolumine, Clearchum Heracleotam Ponti tyrannum multos ueneno necaſſe: ſed ille, inquit, plures adhuc interfeciſſet, ſi populum præſtantiſſima citrij uis latuiſſet. Seruantur citria mala diutius incorrupta, ſi hordei, uel milij aceruis obruantur. Sed habita medicinæ ratione, iam de eorum uiribus plenius diſſerendum eſt. Citria itaque uenenis aduerſantur, eorumque maximè ſemen. Citrij decoctum collutione, oris halitum commendat, ſuauitatemque accerſit. Ipſa autem integra ueſtiarijs conditaqueſtes non modo gratiſſimo odore perfundunt; ſed eas etiam à tineis, & blattis uindicant. Si cruda tamen manducentur, non facilè coctioni obediunt: quin & craſſum generant ſuccum: ob hoc ueſci ijs melle, aut ſaccharo conditis ſatius eſt, quòd uentriculum eorum modè calefaciant, ac roborent: quanuis hæc noſtra ætas gulæ nimium indulgens in cibis citria cruda præferat cum aſſatis carnibus eſitæta. Citria aduerſus atram bilem, & morbos mœſtos, quos illa excitat, opitulantur. Semen priuatim ſcorpionum ictibus & potum, & appoſitum mirificè medetur. Acidus eorum ſuccus flauam re primit bilem, arcetque peſtis contagia. Proinde recentiores medici ad febres peſtilentes ſerapijs ex eo confectis feliciter utuntur. Citrij mali meminit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Mali medicæ fructus non amplius malum medicum, ſed ab omnibus Citrium nuncupari adſoleat. In ſemine quidem uincentem habet qualitatem acidam, & ſiccam; ut ipſum tertij ſit ordinis reſiccantium, refrigerantiumque. In cortice uerò itidè deſiccantè temperiem eſt ſortitus, non parum tamen habentè acrimoniæ: proinde deſiccat hic ſecundo exceſſu, nõ tamen frigidus eſt, ſed aut temperatus, aut paulò infrà. Porrò caro eius pariter craſſi ſucci eſt, & pituitoſa, frigidaq; nam & ipſa editur, ſicut, & cortex. Semen omne edi ineptum eſt, tum humidã illud, & acidum, de quo primùm diſſeruimus, tũ nucleus, qui in illo inuenitur, id quod re uera ſemen eſt. Hic amarus eſt, & diſcutit, hoc eſt calefacit, et exiccat ſecũdo receſſu. Quã rẽ malè, meo quidè iudicio, eſſecutus Auicenna, utpote qui non rectè diſtinxerit, neq; hac in re planè Galeni ſentẽtiã acceperit, libro ſuorũ canonum ſecundo ſemini Citrij ſecundam calidorũ, & ſiccorũ ſedem aſſignauit: tractatu uerò, quem cordis uiribus dicauit, eidem tertiam frigidorum, & ſiccorum claſſem adſcripſit, nullum quidem uerbum faciens de acido Citrij ſucco, quem à Galeno ſub ſeminis nomine comprehenſum fuiſſe demoſtrauimus.

Citriorũ mira facultas ad uerſus uenena.

Citriorum uires Matthiolo.

Citrij mali uires ex Gal.

Auicenna notatur.

Digitized by Google

Limonia, & Aurantia, & Adami Poma.

LIMONIA MALA.

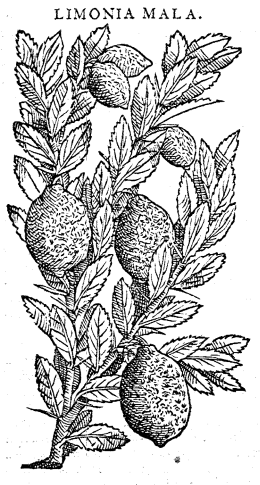

Non longè natura, & uiribus à citriis distant mala LIMONIA, *&* AVRANTIA *dicta, & illa quæ* ADAMI POMA *uulgò uocantur, nos uerò Leonie dicimus: tametsi Limonia magis cùm facie tum facultate Citria referant. Sunt tamen Citrijs minora, oblonga, cute non adeo crassa, & magis succo prægnantia, qui gustu acidior percipitur, semine fere simili, & colore pallida. Aurantia uero poma, rotundiora, & per maturitatem aureo prorsus colore nitentia: cortice limonibus crassiore, amariore: Internus succus, quo maximè sunt referta, non in omnibus eodem percipitur sapore. Nam in hoc genere acidus, in illo dulcis, in altero uinosus habetur. Horum arbores quemadmodum, & Citrei mali coma perpetua uirent, foliis Lauro latifoliæ proximis, crassis, læuibus, odoratis, & in acutum desinentibus. Rami pariter illis sunt flexiles, lentique, aculeati, cortice ex uiridi subalbicante. Flores albi, odore perquàm præstanti. Decerpuntur flores, ubi copiosi proueniunt ab Vnguentarijs ad uaria odoramenta paranda. Peculiariter autem distillatur ex ijs aqua, quæ non solum odoris præstantia cæteras præcellit, sed ad medicamenta etiam optimè facit, & præsertim ad pestilentes febres, quæ cum exanthematibus eueniunt. Datur enim potanda sexunciarum pondere, magno sanè auxilio, ubi per sudorem à centro ad circumferentias infectos humores trahere sit opus. Siquidem hæc æqua ualenter sudorem prouocat, & cordi plurimum succurit. Arbor hæc semper pomifera est, & eadem ferè, quæ citria præstat. Aurantia calidiore sunt Cortice: quandoquidem is reliquis acrior, atque amarior gustu deprehenditur. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt, cæterorum*

Florum aurantiorum mira facultas.

AVRANTIA MALA.

POMA ADAMI.

uero

uerò ſuccus refrigerat, & putredini aduerſatur. Quocirca febricitantibus bellè conueniunt, dulcia uerò contra. Fit è Limoniorum ſucco, ſicut & citriorum, ſerapium ad reſtinguendum bilis feruorem non inutile. Item & ad peſtilentes febres, & eas, quæ contagione non uacant. Aqua, quæ è Limoniorum ſucco calentis aquæ balneo, & uaporis ope extrahitur, præterquàm quòd mulieribus expetitur pro ſuco ad faciem expoliendam, utiliſſimè ubicunque ſint, & totius corporis maculas emendat, uaros delet, & acaros interimit. Serapio admiſta febribus acutis, & contagioſis mirè ſuccurrit. Epota uentris tineas enecat: id quod etiam præſtat ſuccus recenter expreſſus, uncia pondere potus, idem ex immaturo pomo expreſſum ſeſquiuncia pondere. Ex uino creticò potus mirificè calculos pellit. Cæterùm non parum laboris impendiſſe uidetur Braſſauolus in præfatione ſui de ſimplicium examine libri, ut doceret, unde emanauerit Arantiorum uocabulum. Sed licet ibi plura de eius origine referat; ea tamen, meo quidem iudicio, non multùm nomini quadrant. Quandoquidem ego potius exiſtimauerim, uulgò Arantia, quaſi Aurantia, altera expuncta litera, dicta fuiſſe. Nam cùm hæc poma auri colore reluceant, ab auro meritò nomen accepiſſe uidentur: unde, quantum equidem reor, Aurantia, hoc eſt, aurea mala dicta fuere. Cæterum non longè natura, & uiribus à Limonibus diſtant, quæ Adami poma uulgus uocat. Siquidem planta, quæ hæc profert, folio eſt Limonij arboris maiore, patentioreque, ramis etiam ſimilibus, floribus Citrei malí æmulis; fructu Aurantijs duplo triploue maiori rotundoque, cortice non admodum craſſo, pallido, criſpo, & inæquali, ſiſſuris quibuſdam apparentibus, perinde ac ſi dentibus demorſus eſſet, unde illi nomen, quòd putet ignarum uulgus hoc illud eſſe pomum, quod ab Adamo in Paradiſo delitiarum demorſum fuit. Sed hæ fabulæ ſunt. Succoſa, ac acida mades pulpa, ſapore, limonibus haud longè abſimili, ſed non ita palato grata, in qua ſemina latitant Citrei, aut Limonij mali ſimilia. Præſtat pomorum ſuccus ad ea omnia, ad quæ limonia præſtare diximus, minore tamen efficacia. Peculiariter autem ualent poma ad ſcabiem, ſi per medium ſecta, & tenuiſſimo ſulphuris puluere aſperſa, & deinde, Cinere feruenti calefacta corpori ſcabioſo confricentur. Reliquum eſt, ut ſingulis malis ſua reddamus nomina. Mala ita Latinis dicta, Græcis μῆλα uocantur: Arabibus, Tuffa, ſeu Tufaha: Italis, Mele: Germanis, Oepffel: Hiſpanis, Manſanas: Gallis, pomes. Ea uerò, quæ Græcè κυδώνια μῆλα, Latinè Cotonea, & Cydonia malo dicuntur: Arabicè Saffargel: Italicè, Mele cotogne: Germanicè, Quitten, aut Kutten: Hiſpanicè, Membrillos, & Marmellos: Gallicè, Conting. Quæ autem Græcum nomen habent μελίμηλα, ἢ γλυκύμηλα eorum Latinum eſt Mellita, uel Dulcia mala: Arabicum, Melomella, & Galopomella: Italicum, Mele dolci. Mala, quæ περσικὰ μῆλα, καὶ ῥοδάκινα Græco nomine, Latino Perſica mala appellantur: Arabico, Sauch, ſeu Chauch: Italico, Peſche: Germanico, Pferſich: Hiſpanico, Pexegos: Gallico, Peſches. Μῆλα ἀρμενιακὰ, ᾠραικόκκια, καὶ βερίκοκκα quæ Græci, Latini, Armeniaca mala, & Præcocia nominant: Mauritani, Mermex, ſeu Mirmix, Mex, Meſines, ſiue Miſmiz: Itali, Armoniache, Bacoche, Moniache, & Griſomele: Germanis, S. Iohans Pferſich: Hiſpani, Albiricoques, Albarchigas, & Aluaricoques: Galli, Abricot. Mala denique Μηδικὰ μῆλα, καὶ κεδρόμηλα à Græcis uocata, Latinis, ſimiliter Medica mala, aut Citromala, & Citria dicuntur: Italis, Cedri, & Citroni: Germanis Citrin oepffel, Iudem oepffel, & Citronaten: Hiſpanis, Cidras: Gallis, Citron: Boemis Citrynowey.

Aqua ſtillati è limoniorũ ſucco, & eius uires.

Pomorũ Adamí uires Nomina.

PYRA.

Ἄπια. PYRA. CAP. CXXXII.

PYrorum multa genera. Quæ tamen omnia adſtringunt: proinde adduntur conuenienter in repellentia cataplaſmata. Decoctum è ſiccis, & cruda ipſa aluum ſiſtunt: ieiunos eſitata lædunt. Achrapyraſtri genus eſt, quod tardiſſimè matureſcit. Vim pyro adſtringentiorem habet, & ad eadem conuenit. Aſtringunt etiam eius folia. Ligni pyrorum cinis efficaciter his auxiliatur, quos fungi ſtrangulant. Aiunt fungos, ſi ſylueſtria pyra cum eis coquantur, innoxios fieri.

Pyrorũ conſideratio, & genera.

QVoniam Pyra uulgatiſſima ſunt non modò in Italia, ſed ubique in tota Europa: ideo ſupernacaneum duxi eorum arbores per hiſtoriam explicare. Multa ac uaria apud nos Pyrorum numerantur genera, quemadmodũ & apud antiquos. Qui, ut Plin. refert lib. et ca. xv. celebrauere ſuperba, falerna, decumiana, dolobelliana, pompeiana, liceriana, ſeueriana, tyranniana, fauoniana, laterianа, anitiana, tiberiana, ſignina, purpurea, ſementina, laurea, amphorina, coriolana, cucurbitana, & alia, quorum enumeratio longa foret. Quas ſanè uarias appellationes mutuata ſunt, uel ab hominibus, qui primùm ea in ciborum uſum reuocarunt: uel à locis, undeuenerant; aut à notis, quas

quas aliquibus fructibus acceptas referebant; aut à colore proprio; aut à tempore, in quo ab arboribus decerpebantur. In hoc itaq; nostri quoq; Hetrusci antiquorum consuetudinem secuti uarijs nominibus à diuersis inditis causis sua Pyra uulgò appellant moschatelle, giugnole, ciampoline, rogie, ghiacciuole, spinose, quadrane, carouelle, papali, san Nicolo, durelle, zuccaie, campane, nernareccie, gentili, porcine, sementine, et plura alia habent aliis nomenclaturis appellata. Cæterùm si quis uellet in nostratibus, ueterum Pyra collatione assequi, operæpretium esset, ut unumquodq; eorum genus peculiarem, perspicuamq; habuisset descriptionem: quandoquidem fieri nen potest, ut hæc sola nomenclatura innotescant. Porrò in uniuersum de eo eorum utribus differentes, dicamus, sicuti etiam de malis diximus, quòd pyrorum facultates, ex saporibus gustu dignoscuntur: cùm dulcia natura distent ab acerbis, acidis, austeris, & ab his, quæ unum, uel plures præ se ferunt sapores: & contrà, hæc deinceps ab illis sint diuersa. Pyra (ut scriptum reliquit Galenus lib. v. simplicium medicamentorum) esu stomacho grata sint, quin & uim habent exiccandi. Atqui sylueſtribus magis astringendi facultas inest: ob id etiam magis prasiant contra fluxiones. Et lib. 11. de alimentorum facultatibus ita scribit. Quæ de malis diximus, si omnia ad pyra, & punica transferantur, nihil non alio super his sermone opus erit. Nam in iis quoque alia austera tantum, uel acerba apparent: ueluti quædam acida, quædam dulcia quædam denique ex horum mistione composita sint quæ nullam penitus huiusceмodi qualitatem exuperantem habent: quo fit, ut cùm aquea sint, ac hebetia, nulla roborandi ui polleant. Talis igitur omnino pyrorum usus, qualis malorum. At pyris, præsertim duracinis, quæ apud nos menatæ uocantur, aliqua alendi facultas donata est. Proinde ea secta in tenues orbiculos siccataque reponunt. Quibus coctis per hyemem, & uer cùm, fames est: ciborum parùm nutrientium uice uescuntur:

Pyrorum facultas.

Pyrorum ures ex Gal.

Nomina.

Pyri fructus, qui ἀπίη Græcis, Latinis Pyra dicuntur: Arabibus, Humechte, Cirmetre, seu Kemetri: Italis, Pere: Germanis, Pyrem: Hispanis, Peras: Gallis, Poires: Boemis Hruſßky.

Μέσπιλον. MESPILVS. CAP. CXXXIII.

MEspilus, quæ à nonnullis aronia uocatur, spinosa arbor est, folio † pyracanthæ, siue oxyacanthæ. Fert pomum suaue, exiguo malo non dissimile, tribus intus ossiculis: qua ex causa id nonnulli tricoccon appellauere. Tardè matureſcit, esu adstringit: stomacho gratum est, aluumq; sup primit. Alterum mespili genus in Italia nascitur, quod aliqui sctanium, alij epimelida uocant. Arbor folijs mali, sed minoribus. Pomum fert rotundum, esui aptum, [a] umbilico latiore: quod adstringit, seroque matureſcit.

[a] στρόμβωδ. i. fundi, meum habet.

MESPILVS PRIMA.

Mespilorum consideratio.

Azaroli descriptio.

Dioscoridis locus enucleatus.

MEspilorum hic à Dioscoride duo recensentur genera: quorum illa, quæ foliis est pyracanthæ, siue oxyacanthæ nostratibus haud quaquam adstipulari uidetur. Quippe (ut sensu patet) nostrates Mespili folijs oblongis, ceraſorum ferè similibus uirent, non autem apij modo per ambitum incisis, ueluti oxyacanthæ. Fructum ferunt non quidem gustatu suauem, sed potius minime dum, quòd acerbus sit, & austerus. Quin & is quina includit ossicula, non sanè terna, ut primo Mespilorum generi assignat Dioscorides. Cæterùm si fructum profert Italia, qui priori Mespilo legitimè adscribi possit, eius nimirum arboris erit, quæ Neapoli, ubi copiosa seritur in hortis, uiridarijs, ac uineis, Azarolo uulgò nominatur. Huius plures plantas uidi ego primùm Neapoli in amplissimo uiridario Pompei Cardinalis à Columna uia, qua itur ad poetæ Maronis sepulcrum, uel ut uulgò dicunt à Pedigrotta. Arbor est mediocris proceritatis, cortice, ac materia primo haud absimilis: spinis horrida, non tamen admodum acutis: foliis laciniatis, apij æmulis, floribus albicantibus, racematim cohærentibus. Fructus illi sunt oblongi, rubentes, ulgaribus mespilis æquales, sed arctiore umbilico, tribus tantum intus ossiculis. Matureſcunt Autumno; Septembri tantum mense. Ex quo perspici potest, eos Dioscoridis codices hoc loco ſtatere mendis, in quibus depraua tè legitur, hanc arborem folijs esse pyxacanthæ, non autem, ut legitimè legi debet, oxyacanthæ. Nam (ut superius suo loco explicauimus) oxyacantha foliis germinat dissectis; pyxacantha uerò buxi modo oblongis. Cuius rei illud manifestò est indicio, quod de hoc Mespilorum genere posteritatis memoriæ prodidit Theophraſtus lib. III. cap. XII, cùm inquit. Magnitudine arbor ista excellit, gyroque coæatur. Folium magna ex parte infissum, quod uel apium parte postrema imi-

ma imitatur, ampliore figura, quodque promiſſum, neruoſum, apio tenuius, oblongius, totumque circuntuſum eſt, & pediculo tenui, ac longo dependet: antequàm decidat, uehementer rubet. Radice numeroſa, altaque arbor co hæret: ob id diuturna, & inextirpabilis eſt. hactenus Theophraſtus. Quæ ſanè uerba certo ſunt argumento, eam Dioſcoridis lectionem planè depraua tam eſſe, quæ huic Meſpilorum generi pyxacanthæ frondes reddit. Quinetiam folium explicant oxyacanthæ à Dioſcoride eius in hiſtoria ſilentio diſſimulatum, quòd ſcilicet apij modo per ambitum ſit diſſectum. Sed illud etiam non ignorandum, tantam oxyacanthæ cum hac Meſpilo intercedere cognationem, ut ſi Meſpilus hæc oxyacanthæ inſeratur, omnium ſpecioſiſſima proueniat, & longè magis fructifera euadat. Sed ut redeamus eò, unde codicis mendæ, quæ librariorum incuria eſt, nos diduxerant, dicimus quòd Azaroli uocatæ fructus nullis prorſus notis reclamant Meſpilis, quæ primo loco à Dioſcoride deſcripta ſunt. Siquidem ij exigui ſunt, terna includunt oſſicula aliis Meſpilis duriora; quanquam magnitudine, & forma diſſimili, ſerani ſentiunt maturitatem, ori grati habentur, ſtomacho non minùs iucundi, & reliquis denique notis, ac qualitatibus illorum ſpeciem adeò repræſentant, ut non aliud hac in re aſſerendum putauerim, quàm quòd idem ſint Azaroli, & Dioſcoridis Meſpila à quibuſdam aronia dicta. Hæc cum maturitatem ſenſerint, guſtui haud parum placent, quo fit, ut ab incolis pro delitijs, non ſolum cruda expetantur in cibis, ſed ijs etiam ſaccharo, melleque aſſeruata edantur. Eadem gratiſſimus ſunt cibus utero gerentibus. Quippe non modo ſapore placent, ſed earum malaciæ ſubueniunt. Quæ porrò Meſpili aliquibus Setaniæ, & Epimelides appellantur, uulgaribus noſtratibus collatæ nihil ſimile ſe diſſentire comperiuntur. Quapropter nil mirum ſcriptis mandaſſe, Dioſcoridem, alterum hoc Meſpili genus copioſum in Italia naſci. Veruntamen Galenum Epimelidis appellatione aliam arborem à noſtratibus Meſpilis diuerſam ſumpſiſſe, liquidò conſtat. Quandoquidem lib. VI. ſimplicium medicamentorum ſcribit, eius fructum acerbum eſſe, & uentriculo noxium. Epimelida autem à ruſticis Italiæ unedonem nominari. Hoc inſuper illud confirmat, quòd Galenus de utroque Meſpilorum genere, ſeorſum diuerſis capitibus tradiderit. In Meſpilorum hiſtoria Serapio apertè hallucinari deprehenditur, quippe qui ſorbi titulo omnia referat, quæ de utroque Meſpilorum genere ſcripſit Dioſcorides. Verùm etſi hac in re is quidem aberret: declarat tamen primum Meſpili genus nobis Italis Mauritanos ſecutis Azalorum eſſe: nanque is Arabico idiomate Meſpila Zaror appellat. Vulgaria Meſpila deuorata cœliacos, dyſentericos, & diarrhœa affectos iuuant. Siſtunt faucium, gutturis, dentium, & gingiuarum fluxiones, ubi eorum decoctoos colluatur. In hoc ſi inſideant fœminæ, menſium abundantiam ſiſtit. Fit è ficis Meſpilis, roſarum ſucco exceptis, additis aliquot Cariophyllis, & corticum rubeorum nonnihil, quinetiam myriſticæ nucis, cataplaſma, ori uentriculi admouendum, ad compeſcendas nomitiones, & præſertim, ubi cibus reijciatur. Sica folia in puluerem aſperſa, recentia uulnera glutinant, & ſanguinis profluuium ſiſtunt. Ideo dantur quoque utiliter ad cruentas reiectiones. In ſumma ubi adſtrictione, corroboratione que opus ſit, cum folia, tum fructus plurimum præſtant. Meſpilorum oſſicula, in puluerem contrita, calculos è renibus pellunt, ubi cochlearis menſura ex uino in quo uulgaris petroſelini radices de coctæ fuerint, ebibantur. Meſpilorum uires recenſuit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Meſpili fructum, alij tricoccum nominant, quòd tria intus in uniuerſum gerat grana, quorum unumquodque arboris eſt ſemen, ceu ea, quæ in malis inueniuntur, ipſius mali; & acini, ipſius uitis: & ficus, minuta illa grana, quas cenchramidas Græci uocant. Arboris huius fructus admodum acerbus eſt, uixque edi poteſt, uentrem ſtrenuè coercens. Quin & in germinibus, & foliis acerba hæc qualitas non pauca reperitur. Et libro II. de alimentorum facultatibus ſic inquit. Horum eadem quoque prædictis eſt ratio. Ambo enim adſtringunt, ſed multò fortius Meſpila, quàm ſorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accommodatiſſimè exhibentur: ſorba tamen ipſis ſunt ſuauiora. Prorſus nanque nihil acerbi, ut Meſpila obtinent, ſed ſuccus eorum citra acerbitatem auſterus eſt. Illud porrò nemmem puto latere, hæc omnia parcè, non affatim, ut ficus, uuaſque eſſe comedenda: nequaquam enim eis, ut cibis, ſed ut medicamentis potius indigemus. Hæc nouiſſe longè tibi fuerit utilius, quàm ſi primam huius dictionis ου ſyllabam ab antiquis Athenienſibus perſo ſolùm prolatam, ſcriptamque fuiſſe cognoſcas. Meſpila, nullis intus oſſiculis, miſit ad me Verona Franciſcus Calzolarius. Arbor ἡμίμηλον Græcis, Latinis item Meſpilus, & Meſpila nominatur: Arabibus, Zaror, ſeu Zarur, & Alzarur: Italis, Neſpolo: Germanis, Neſpel: Hiſpanis, Neſperas, Gallis, Neſplier: Boemis Nyßpule.

MESPILVS ALTERA.

Meſpilus altera.

Serap. lapſus.

Meſpilorũ uires ex Gal.

† *Ne uideamur hic temere communem lectionem immutaſſe: quæ eſt pyxacanthæ, lectorem admonere non alienum*

alienum duximus,uariam esse huius loci scripturam in Græcis tum impressis,tum uetustis exemplaribus. Verùm ea nobis magis probanda uisa sunt,quæ habent pyracanthum,uel oxyacanthum (idem enim esse putamus) tum rationibus,quas in commentario adduximus.

Λωτὸς δένδρον. LOTVS ARBOR. CAP. CXXXIIII.

LOtus arbor est uastæ magnitudinis,ferens baccam pipere maiorem: dulcem,cibis gratam, stomacho facilem. Aluum sistit baccis. Ramentorum ligni decoctum siue potu, siue infusione dysentericis, ac fœminis fluxione uuluæ laborantibus; auxilio est: rufat capillos: citam aluum cohibet.

Loti arboris historia.

LOtus (inquit Theophrastus lib. & cap. quarto de plantarum historia) proprium genus præstat, magnitudine quanta pyrus,aut paulò minore incisuras folium habet, ac Ilicis esse uideatur: materies nigra. Genera eius plura fructib. inter se discreta. fructus magnitudine fabæ: maturescit uuarum modo,uarie colores immutans. Nascitur ut myrta, aduersa inter se densus super germina, gustatu inter Lotophagos dictos præduleis,suauis,innocuus,atque etiam bonæ frugis. Ventribus,est bonus,suauior uerò,qui sine ligno interiori est:nam uel genus huiusmodi est, & uinum eo exprimitur. Multa hæc arbor, fructuque copiosa est. Exercitum itaque Ophelli cum in Carthaginem proficisceretur,uel eo fructu diebus pluribus pastum commeatuum defectu, accepimus. Est igitur in Insula Lotophagia,Pharide uocata,larga copia. Hæc autem insula abest, & non multum distat. Cæterùm non minor in continenti, sed longè largior est. Plurima enim hæc omnino in Lybia. Hæc Theophrastus. Cui subscribit lib. 13. cap. 17. his uerbis. Eadem Africa,quæ pergit ad nos, insignem arborem Lotos gignit,quam uocant Celtim, & ipsam Italiæ familiarem sed terra mutatam. Præcipua est circa Syrtes, atque Nasamenas. Magnitudo,quæ pyro. Incisuræ folio crebriores,alioqui Ilicis uiderentur. Differentiæ plures, eaque maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, sed ante maturitatem alius, atque alius, sicut in uuis. Nascitur densus in ramis myrti modo,non ut in Italia Cerasi,tam dulci ibi cibo,ut nomen etiam gentis,terræque dederit. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere osseus uidetur. Vinum quoque exprimitur illi simile mulso,quod ultra denos dies negat durare Nepos. Baccasque contusas cum Alica ad cibos dolijs condunt, quin & exercitus pastos eo accepimus,ultro,citroque commeantes per Africam. Ligno colos niger, ad tibiarum cantus expetitur. Eradice cultellis capulos,breuesque alios usus excogitant. Dioscorides non alijs notis red-

Vinum è Loto.

LOTVS. PSEVDOLOTVS.

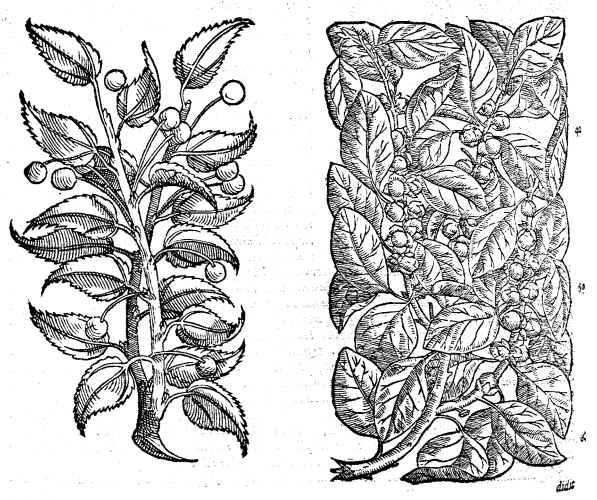

Digitized by Google

didit Lotum, quàm quòd arbor esset uastæ proceritatis. Cui subscribens idem Plinius lib. XVI. *cap.* XXX. *sic inquit. Lotus præcipuè domibus expetitur, ramorum petulantia, latissima expatiantium umbra, & in uicinas domos sæpe transilientium. Item eodem loco ita scribit. Loti fructus sylvestris quidem est, sed cerasorum penè natura. Nulli breuior opacitas, nec aufert solem hyeme decidentibus foliis. Nulli cortex iucundior, aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores, nalidioresque, aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tinguunt, radice lanas. & libro* XVII. *capite primo, lotos ingentes esse arbores quoque ostendit his uerbis.*

LOTI AFRICANAE SPECIES.

Eæ sex arbores fuere Loti patula ramorum opacitate lasciuæ. Cæterùm non solum ingentes esse arbores Lotos testatur Plinius, sed etiam in longas perdurare ætates lib. XVII. *idem ostendit his uerbis. Romæ uero Lotos in Lucinæ area anno qui fuit sine magistratibus* CCCLXIX. *urbis æde condita: incertum ipsa quanto uetustior. Esse quidem uetustiorem non est dubium, cum ab eo luco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annum* CCCCL. *habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur, quoniam uestalium Virginum capillus ad eam defertur. Verùm altera Lotos in Vulcanali, quod Romulus constituit ex uictoria de Decumis, æqueus ibi intelligitur, ut autor est Massurius. Radices eius in forum usque Cæsaris, per stationes municipiorum penetrant. Quamobrem putauerim ego, si modo hodie Loti nascuntur in Italia, eum non aberrare, qui ueram lotum, præsertim Dioscoridi, & Plinio, eam esse arborem dixerit, quæ in Tridentino & Goritiensi agro uulgò Bagolare uocatur: in Veronensi uerò, & in alijs quibusdam Italiæ locis Perlaro. Siquidem licet harum arborum multæ pyri magnitudinem æquent; pleræque tamen conspiciuntur, quæ longè admodum pyrum proceritate uincunt. Hæ itaque præterquàm quòd caudice constant crassissimo, ramis latissimis in altitudinem latitudinemque se extollentibus; cortice spectantur læui, colore in cæruleum nigrescente. Quo fit, ut is grato coloris aspectu respicientium oculos mirum in modum ad se alliciat, ut tradidit Plinius. Folijs uirent ilici proximis, per ambitum serratis, asperisque quæ medio autumno flaccescunt. Fructus eis (ut Plinius libro* XIII. *& decimo sexto inquit) cerasorum similitudine, qui ut illa, longiore pediculo pendet. Is primo uiret, mox in candidum flauescit, deinde per maturitatem rubescit: denique, postquàm maturuerit, nigricat, gustu non ingrato. Quæ omnes huiusce arboris delineatio ues, ac notæ, Dioscoridis, & Plinij loto planè respondere uidetur. Non desunt tamen, qui nostræ refragentur sententiæ, censentes fortasse Lotum haud prouenire in Italia, sed his maximè repugnat Plinius, qui Lotum Italiæ familiarem esse affirmat. Itaque cum nulla alia arbor crescat in Italia, quæ Plinianam referat lotum, quàm ea de qua diximus, nulla ratione possumus, debemusque a nostra deflectere sententia. Quare non equidem diffitebor, Lotum quoque hoc æuo Italiæ esse copiosam. Cæterùm nescierim ego, quorum testimonio, & auctoritate fretus Ruellius lotum existimauerit plantam exiguam illam, quam Hetrusci uulgò Agrifolio dicunt: è cuius cortice (ut superius de paliuro differentes diximus) uti ex uiburno nostro, uulgò uerò Lantana, quidam uiscum conficiunt, quo aues capiuntur. Quæ sanè opinio tantum abest ab historia loti, quam ex Theophrasto, Plinioque retulimus, ut etiam ei prorsus aduersetur. Quippe quoniam Agrifolium arbor est, perpetua uirens coma, foliis admodum per ambitum aculeatis, exigua proceritate, & cortice uiridi: quæ notæ penitus loti descriptioni repugnant. Atqui ridenda magis uidetur Anguillarij diligentia in uertenda ex Theophrasto Loti historia in Italicum sermonem. Siquidem is, dum nescio quos carpit, quod perperam (ut ille putat) Theophrasti lectionem uerterint, ipse præ ceteris dum se peritissimum eiusdem interpretem facit, erroribus illis omnibus, quibus alios accusat, apertissimè notari potest. Nam ubi Theophrastus habet* δὲ κάταπερ τὰ μύρτα, παραλλαγὴν *ille quidem uertit. Come quelli del Mirto intrecciati, ideſt Myrti modo triplici ordine implicitis. Deinde ubi statim Theophrastus habet* φυκνὸς ἔστιν ὁ καρπὸς *manifestò declarans fructum ipsum densum prouenire super ramorum germina; ille ad arborem, non ad fructus respiciens, autoris sententiam destruit. his uerbis. è copioso di germogli. ideſt germinibus copiosus est. deinde, ubi paulo inferius Theophrasto legitur* καὶ ἔστι πρὸς τὴν κοιλίαν ὠφελῶν. ἥδιον δὲ ὁ πτόλεως ἔστι γὰρ καὶ τοῦτ' γε νεκταρώδες δὲ καὶ οἶνον δέ αὐτοῦ, *inutile admodum, & sine ullo prorsus sensu, uertit Anguillarius hoc modo, Ma di questo è più soaue il primo, perciochè ue n'è una sorte così chiamata, & di questo se ne faceua uino ideſt, ilsto suaue est primus, quoniam genus unum est ita uocatum, ex quo uinum parabatur. Hæc qui uiderint, facilè cognoscent Anguillarij in Græcis literis peritiam. Præterea manifesto is hallucinatus deprehenditur, ubi Plinij auctoritate paruri unum dicit ex eo loti arboris fructu, qui nucleum habet. Siquidem contra Plinius ex ijs loti baccis*

Lotus longeuam admodũ esse arborem.

Lotus Italica.

Loti Italicæ Historia.

Ruellij error.

Anguillarij labes.

Ruellij error.

Anguillarij plus.

baccis uinum fieri ſcribit, qui ſine interiori nucleo habetur: quemadmodum ſcribit etiam Theophraſtus. Sed de his ſatis. Cæterùm miſit ad me plantam, cuius hic imaginem damus, Conſtantinopoli allatam, Augerius de Buſbecke, uir quidem clariſſimus, cui ſubſcriptum erat, Dactyli ex Trapeſonda dulces, & guſtui delectabiles. Hanc itaque ego inter Lotorum genera annumeranda cenſerem; & præſertim, cum legerim apud Atheneum eadem de loto ſcripſiſſe Polybium, quæ de dactylis ſcripſit Herodotus, nec fortaſſe ab re fuerit, inter lotos recenſere aliam quoque plantam, quam, hic Pſeudoloton uocauimus. Sed hæc obiter dicta ſint, ut alij quoque, qui rem plantariam excolunt, ſuam his mentem adhibeant. Sunt etiam qui putent Lotum Atheneo Zyzyphum eſſe noſtratem, ſed decipiuntur, quod Zyzyphus folia non ferat Rhamno latiora, nec baccas rotundas puniceasque ſed oblongas, & aureas potius, quam rubentes. Quinetiã, quòd Zyzyphi eſui ficubus, dactyliſque haud perſimilia ſint, nec eos odoris ſuauitate præcellant. Lotum ſcriptis tradidit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Lotus arbor non ita multæ adſtrictoriæ qualitatis eſt particeps, ſed & tenuium partium eſt, & exiccatoria. Itaque lignorum ipſorum ramenta muliebri accommodantur profluuio, & dyſenterijs, & cœliacis affectibus. Decoquuntur uero interim in aqua: interim in uino, nimirum prout uſus poposcerit, nec infunduntur tantùm, ſed & bibuntur. Quinetiam quòd pilos defluentes cohibeat, non parum ſignum eſt ipſam adſtringentis eſſe cuiuſdam, ſimiliter medíocriter deſiccantis facultatis. Dictum quippe eſt & in ſermone de Iadano, eiuſmodi eſſe facultatis oportere, quod fluentes capillos eſſet cohibiturum. Planta, quæ Græcis λωτὸς δένδρον, Latinis Lotus arbor, & Celtis appellatur: Arabibus, Sadar, Sedar, ſeu Alſadar: Italis, Loto albero: Hiſpanis, Almez.

Nomina.

a Meum & Drag. ξανθὸν ἢ κηρόεδὲς. i. flauus aut ceram colore referens, ſed Cratacuz. ξανθὸν ἢ κροκοειδὲς. i. flauus aut croceus.

Κρανία. CORNVS. CAP. CXXXV.

COrnus dura arbor eſt, baccas ferens oliuæ modo oblongas, quæ primùm uirent, dein per maturitatem [a] rubeſcunt, aut ceræ colorem repræſentant. In cibo adſtringunt: profluuio alui, atque diſenteriæ ſalutares, ſiue in edulio, ſiue in defruto exhibeantur. Muria, ut oliuæ, condiuntur. Sanies, quam uirentia folia torrendo refudarunt, impetigini conuenienter illinuntur.

CORNVS.

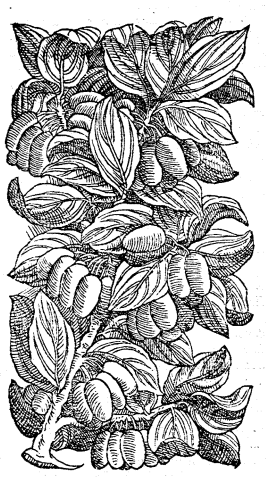

Corni conſideratio, & hiſtoria.

Theophraſti locus ſuſpectus.

Corni hiſtor.

Cornorũ uſus in cibis.

COrnus eſt uulgaris notitiæ. Cæterùm (ut lib. III. de plantarum hiſtoria, cap. XII. memoriæ prodidit Theophraſtus) ſexus in ea duplex inuenitur. Namque conſurgit mas duodecim cubitorũ altitudine: folio amygdalæ, niſi quòd pinguius, craſſiuſque: cortice neruoſo, & tenui: caudice non minus craſſo. Fœmina uirgas parnas, ſicut ſalix amerina, ſuo latere profert, & fruticoſior eſt. Nodos ambas, perinde ac uitex, tum germinatos, tum inutilè congruos habent. Materies maris exors, totaque ſolida, cornibus denſitate, firmitateque ſimilis, unde illi nomen. Fœminæ uerò medullam continet & mollior eſt, atque cauatur: ob id ad uenabulorum uſum inutilis. Qui Idam Troianam incolunt, marem ſterilem dicunt; fœminam autem fructuoſam. Nucleum fructus oliuæ ſimilem habet, guſtu dulcis, odoratúque gratus. Flos oleæ, & floret, fructificatque eodem modo, ut ſingulari pediculo plura proferat. In Macedonia uerò (ueluti etiam in Italia) ambæ fructiferæ ſunt: ſed mas per æſtatem, fœmina uerò per autumnum baccas maturas, huius tamen baccæ tantum maſculæ bonitate cedunt, ut mandi uix poſſint. Potiùs cauendum eſt, ne corni arbores prope alueraria conſeruentur, uel à natura productæ ibidem permittantur: quandoquidem apes flore eius deguſtato aluo citata commoriuntur. Atqui contrarium in homine operatur. At certè mirandum eſt, quòd ſcriptis mandauerit Theophraſtus, Cornum arborem amygdalæ folio uireſcere, cùm longè diuerſo prorſus ſint. Eaque propter dixerim ego, aut in Theophraſti exemplaribus hoc loco mendum ſubeſſe, aut in Ida monte prope Troiam tam ſoli, tum etiam cæli magis æſtuante natura, corno folia adeò reſtringi, ut amygdalæ quadantenus æmula uideantur: eſſe ineo quidem iudicio, potius putandum ſit, Theophraſti lectionem hoc in loco depraua tam eſſe. Arbor eſt Cornus mediocris proceritatis, plerunque fruticoſa, uirgis numeroſis, è breui caudice emergentibus, nodoſis, firmis, robuſtiſque. Tota arbor ſcabra ueſtitur cortice, adſtringenti admodum ſapore: proinde expetitur piſtrinarijs fabris, ad prandros rotarum dentes. Folia illi ſunt ſanguineæ uirgæ, tactu læuia, mediocriter craſſa, ac uenoſa. Flores edit muſcoſos aurei coloris, è quibus baccæ oriuntur rubentes, oblongæ oliuarum figura, præditæ ſuauis officulo. Fit ex baccarum pulpa quoddam obſonij genus cydonite non diſſimile. Quin & ex eorum decoctio, & ſaccharo

Digitized by Google

VIRGA SANGVINEA.

ſaccharo liquor ignis opere, & coctura concreſcit, coagulaturque, qui præterquàm quòd gratiſſimo placeat guſtu, datur utiliter dyſenteri cis, ac fœminis menſium profluuio laborantibus. Aduerſatur cornus à canibus rabidis demorſis ut inferius lib. VI. diffuſius dicemus. Corni uires memoriæ prodidit Galenus lib. VII. de ſimplicium medicamentorum facultate, ſic inquiens. Corni arboris fructus admodum acerbus eſt, eſui aptus. Itaque mirum uideri non debet, ipſum ualenter uentrem reſtringere, ſicut & meſpila. Folia quoque & germina guſtu acerba ſunt, ualenterque deſiccant. Itaque maxima vulnera glutinare poſſunt, potiſſimum diuorum corporum: at paruis vulneribus, & mollioribus corporibus magis contraria ſunt. Nam nimium ea contendunt, ac plus ſatis deſiccant. Corno haud longè abſimilis eſt planta, quam nos uocamus in Hetruria à ſanguineo virgarum colore vulgari idiomate SANGVINO, *& Sanguinello. Creſcit hæc in dumetis, & ſepibus, uirgis Corno tenuioribus, robuſtis, nodoſisque. Cortice ſanguinis modo rufeſcente: foliis Corno proximis, paulo tamen latioribus, neruoſis, & rubenti pediculo nitentibus. Floret Vere umbellis albicantibus, quarum flores baccas edunt, racematim cohærentes, ſanguineis tenuibusque petiolis appenſæ, orobi magnitudine, primùm uirides, & per maturitatem nigricantes: è quibus Anauienſia Rura, in Tridentino agro, oleum conficiunt, ad lucernarum vſum expreſſis torcularibus, decoctis prius in aqua baccis. Ligni materies dura, oſſea que habetur. Corno minimè cedens. ob idque ſunt qui uelint hanc Cornum eſſe fœminam, ſed non uideo, quibus argumentis hoc probare nitantur. Atqui fortaſſe à ſcopo non longè aberraret qui diceret, hanc uirgam eſſe ſanguineam, de qua Plinius meminit libro uigeſimoquarto capite decimo. his uerbis. Nec Virga ſanguinea felicior habetur, cortex eius interior cicatrices, quæ præſanauere, aperit. Hactenus ille. Sed an planta, ſanguino nobis uocata id præſtare poſſit, non dum periculum feci, quo ſit, ut hanc ſententiam non auſim affirmare, cum nullis notis de ea meminerit Plinius. Baccæ quæ ad maturitatem peruenerunt, amaro, acerbo, adſtringentique ſapore deguſtantur. Quare oleum, quod ex iis exprimitur, tale quoque eſſe, neceſſe eſt. Porrò plura non habeo, quæ de hac planta in medicum uſum ueniant. Arbor, quæ Græcis κραναία, Latinis Cornus uocatur: Italis, Corniolo, ueluti fructus eius Cornole: Germanis arbor, Cornelbaum, Kubeerbaum, & Dierlem: fructus uero Vuelſch Kirſen: Hiſpanis, Cornizolos: Gallis, Cornier: Boemis, Drukowey.*

Corni uires ex Gal.

Virgę Sanguineæ confiu.

Nomina.

Οσῦα. SORBA. CAP. CXXXVI.

SOrba [a] colorem luteum referentia, priuſquàm matureſcant, diſſecta, & ſole ſiccata manduntur, uti aluum ſiſtant. Eadem eſt functio molitorum farinæ, ſi polentæ loco ſumatur. Quod & decoctum eorum in potu præſtat.

a Μεσπίλα κοινῶς.

Sorboꝝ conſiderat. & genera.

Sorba fructus ſunt in Italia uulgatiſſimi, nullisque non cogniti. Duorum ſunt generum quæ domeſtica ſunt, quemadmodum & quæ ſylueſtria. Domeſtica pomorum diuerſitate noſcuntur. Nam alterum quidem mas, alterum fœmina. Vtraque arbor caudice exit recto, ac longo, ramis in altum aſſurgentibus: folio Fraxini ſed anguſtiore, auerſa parte albicante, & per ambitum ſerrato. Album edit florem, racematim prodeuntem, è quo fructus exeunt in racemi modum, & ex uno tantum exortu pediculos ducentes, in altera quidem orbiculati, & ſucco odoratiore, ac mitiore, in altera uerò ouati pyri faciem referentes, & guſtui aſperiores, inſuauioresque, & minus olentes, colore ſubpallido, & in latere rufeſcente. Decerpuntur immatura Autumno, & in manipulos, colligata ſuſpenduntur, uel reponuntur ſubſtratis ſtraminibus, ut ita miteſcant, nam aliter præ nimia auſteritate nec mandi, nec deglutiri poſſunt. Ligni materies ſolidiſſima, ac compacta. Ideoque ad menſas parandas lignarijs fabris perquàm libenter expetitur, quemadmodum & uirgæ à bubulcis ad ſtimulos parandos. Cortice ueſtitur ſcabriuſculo, colore ex flauo albicante. Radix illi rara, craſſa, ſolida, atque deſcendens. Sylueſtrium (ut diximus) ſimiliter genera duo. Vnum quod propriè ſylueſtre appellatur, alterum quod TORMINALE *uocat Plinius. Sylueſtre ferè facie à ſatiuo non differt, præterquàm fructu, qui umbellatim ſambuci modo prodit, crocantibus in rufum baccis oxyacanthinis, magnitudine ferè*

Sorbæ ſyluestris hiſtor.

SORBVS DOMESTICA.

SORBVS SYLVESTRIS.

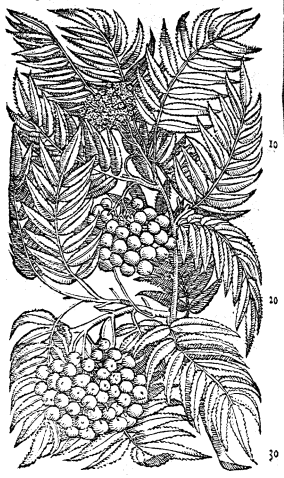

SORBVS TORMINALIS.

Sorbi Tormi nalis confid.

Sorborum ui res ex Gal.

Nomina.

æqualibus, ſapore tamen à domeſticis non parum diſſimili, quæ per hyemem à ruſticis ad aucupia aſſeruantur. Eæ enim turdis gratiſſimæ ſunt. Torminalis folio eſt uitigineo, Platani modo, læui haud infirmo: baccis oblongis, aſperiuſculis, teretibus, racematim coeuntibus, & longo pediculo appenſis, colore ferrugineo, ſapore acido, & auſtero. Arbor ipſa ſpectatæ ſatis habetur proceritatis, cortice obduſta læui, & materiæ haud fragili. Hanc Anguillarius manifeſto ſanè errore Cratægum eſſe cenſet. Siquidem Theophraſto lib. 3. cap. 15. de hiſtoria plantarum Cratægus folio Meſpili prolixo ſeſt; uerùm maiori, latiori, oblongioríque, nec ſerrato quemadmodum illa ſit. Atqui quantum diſtet Torminalis ſorbi folium à Meſpili foliis, manifeſto teſtatur Plinius lib. 15. cap. 21. Quippe qui Torminali Sorbo Platani, non Meſpili folia eſſe ſcribit. Adde quòd huic Sorbo ligni materies, nec uerſicolor ſit, nec ualida, nec flaua, qualis Cratægo eſſe debet; ſi Theophraſto credimus. Quinetiam nec fructus conuenit, qui in hac Sorbo oblongus ſemper uiſitur, in Cratægo uero magna ex parte turbinatus. Sorba, teſtimonio Galeni tum lib. 8. ſimplicium medicamentorum, tum lib. 2. de alimentorum facultatibus, eandem adſtringendi naturam præſtant, quam meſpila, ſed imbecilliore effectu. Vtraque tamen in medico uſu magis, quàm in cibis expetuntur, probanturque. Sorbi fructus Græci ὠα, Latini Sorba, Itali, Sorbe: Germani, Speierling, Sporoepffel, Sperbieren: Hiſpani, Sorbas: Galli, Cormiera nominant: Bocmi Kzarbiny.

PRVNVS.

Κοκκυμηλέα. PRVNVS. CAP. CXXXVII.

PRunus arbor eſt nota. Cuius pomum eſtur, ſed ſtomachum malè habet, aluum mollit. Syriaca prunа, & præcipuè quæ Damaſci gignuntur, exiccata ſtomacho utilia ſunt: aluum adſtringunt. Folia pruni in uino decocta collutione, & gargarizatu, uuam, gingiuas, & tonſillas fluxione laborantes reprimunt. Præſtant idem ſylueſtrium Prunorum baccæ, poſt maturitatem exiccatæ: cum ſapa uerò decoctæ ſtomacho utiliores redduntur aluumque magis adſtringunt. Gummi prunorum agglutinat: a potum in uino calculos comminuit: ex aceto quoque illitum, lichenas infantium ſanat.

a Addit Car. παραμπλέκτον. i. cutis meatus obſtruens.

PRVNVS.

PRunorum differentiæ inexplicabiles ferè ſunt. Nam alia reperiuntur herbaceo colore perfuſa, alia rubeo, alia eburneo, alia luteo, alia purpureo: quædam deinde magna, quædam uero parua: quædam mediocria: dulcia nonnulla, alia acida, alia uinoſa, alia dura, alia mollia: alia denique, rotunda, alia oblonga, alia ouata conſpiciuntur. Cæterùm licèt Dioſcorides prunа Damaſcena ſicca aluum ſiſtere prodiderit: Galenus tamen aliter ſenſiſſe uidetur ſeptimo ſimplicium cenſu, ubi ſic inquit. Pruni fructus uentrem ſubducit; recens quidem plus, aridus uerò minus. Sed haud ſcio, cur Dioſcorides prunа Damaſcena ſiccata uentrē ſiſtere dicat, cùm & ipſa perſpicuò ſoluant, minus tamen iis, quæ importantur ex Iberia. hactenus Galenus. Atqui in hoc Braſauolus Ferrarienſis medicus noſtræ ætatis clariſſimus, apertè refragatur Galeno in ſimplicium medicamentorum omnium peritiſſimo æquè atque doctiſſimo, ſuo de ſimplicium examine, ubi Galenum ſcribit hac in re, non Dioſcoridem fuiſſe deceptum. Quippe quòd Galenus non animaduerterit, Dioſcoridem de ſiccis prunis Damaſcenis loqui: quæ præterquàm quòd ſiccа ſunt, guſtu etiam acida ſentiuntur, & adſtringentia. Qua quidem in re Braſauolus potius (pace ſua dixerim) planè hallucinatus, & à recto ueritatis tramite lapſus deprehenditur. Quandoquidem non meminerit, quod non ſolùm prunа Damaſcena ſiccа; ſed etiam alia quàm plurima ſimplicia medicamenta deiectoriam ſimul & adſtringentem uim obtinent, ut manifeſto teſtimonio ſunt tamarindi, & myrobalana omne genus: item rhabarbarum, & alia pleraque, quæ præter id quod primùm aluum deijciant, poſtea illam adſtrictam relinquunt. Quam ſanè prunorum facultatem etſi Braſauolus non perpenderit, Galenus tamen optimè nouit, & expertus eſt. Idcirco cùm loco citato prunа Damaſcena ſiccа aluum ciere tradiderit, eadem etiam adſtrictoria ui pollere, lib. 11. de alimentorum facultatibus his uerbis atteſtatur, Prunis æquè ac ficubus conceſſum eſt, ut uel exiccata utilia permaneant. Damaſcenis à Damaſco Syriæ monte, in quo naſcuntur, appellatis, prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima iis, quæ in Iberia, & Hiſpania proueniunt. Verùm hæc quidem nihil adſtrictionis præ ſe ferunt: nonnulla uerò Damaſcenorum uel plurimum. Probatiſſima in his ſunt, quæ cum mediocri adſtrictione, magna, laxaque ſunt. At parua, dura, acerbaque & in cibo praua ſunt, & uentri ſubducendo minùs idonea. hæc Galenus. Ex cuius uerbis ſatis conſtare arbitror, nulla ferè ratione, nec niſi inualidis admodum argumentis Braſauolum adductum fuiſſe, ut hac in re Galenum ipſum accuſaret, quaſi Galenus omnino ignorauerit, quam ſapores, quam odores, quam exteræ denique non fructuum modò, ſed & omnium ferè ſimplicium medicamentorum qualitates naturam, & facultatem ſortitæ eſſent. De quibus omnibus adeò doctè, & copioſè diſputauit, ut parem unquam repererit neminem, ut omnibus perſpicuum eſt ex ſuis primis quinque libris, quos de ſimplicium medicamentorum facultatibus accuratiſſimè conſcripſit. Huic ſententiæ æquè & rationibus accedit quoque communis medicorum experientia: nempe quòd compertum ſit, prunа Damaſcena laudatiſſima, iis ſimilia, quæ Galeno præferuntur, eſu uentrem ſoluere non efficaciter adſtricta aluo poſtmodum relicta, tamarindorum, & myrobalanorum modo. Sic igitur Galenum à Braſauoli reprehenſione ſeruaſſe uolumus. Sed ſi Dioſcoridem quoque tueri uelimus, nil aliud dicendum putauerim, quàm quòd prunа Damaſcena ſiccata aluum adſtringere tradiderit, ut referuntur ad alia, quæ minus adſtringunt: non tamen, quòd uoluerit, ea eſſe deiectoriæ facultatis expertia. Porrò prunа bilem deijciunt: proinde ea utiliter uſurpant medici ad febres, alioſque bilioſos affectus. Quin & ſeplaſiarijs expetuntur: quippe qui ex ijs quotannis electaria, intinctus, liquoreſque uarios parare conſueuerint, quibus non modò ſani guſtu non ingrato delectantur, ſed etiam qui languent, refocillantur. Habetur & in Aegypto prunus

Galeni tutela contra Braſauolum.

Prunorū con ſideratio.

Prunorū uſus

Prunus Aegyptia.

PRVNVS SYLVESTRIS.

Prunorum facultas.

Pruni syluestris conii.

Pruni syluestris urices.

PRVNVS SEBESTENA.

Sebesten conſideratio, & hiſtoria.

Viſcum è Sebeſtenis paratur.

Fuchſij opin. reprobata.

(ut Theophr. eſt auctor lib. 4. cap. 3. de plant. hiſt.) inſignis magnitudinis, fructum ferens natura, & magnitudine meſpilis proximum; niſi quòd rotundiũ nucleum habet. Florere incipit menſe Iulio, fructum circa bruman perficit, nec folia dimittit. Qui circa agrũ Thebanũ habitant, propter arboris copiam fructum ſiccant, & oſſe exempto tundunt, offasq; faciunt. hæc Theophraſtus. Pruna quæ dulcia ſient, minus frigidæ naturæ poſſident, contra verò acida, & auſtera. Atqui omnia frigida, & humida ſunt. Palma datur (ut Gal. inquit) Damaſcenis, quæ ſicca ex Syria Venetijs importantur. Secundas tenent in Germania, quæ ex Pannonia, & Trãſyluania cõuehuntur. in quorũ genere, quæ minuſcula ſunt, matorẽ cum palato meum gratiã, in vino decocta, et ſaccharo aſperſa. Hoc enim modo parata, et primis menſis deuorata, præter id quod ſui placent, cõmodiſſimè aluum citant. Nihil enim adſtringentis habent, ſed dulcia ſunt. Habetur & SYLVESTRIS prunus, in dumetis creſcens. Pumila eſt arbuſcula frutico ſa, & ubiq; aculeata, folio ſatiuæ pruni, ſed longè angu ſtiore, duriore, aſperiore q;. Vere floret floribus albis numeroſiſq;, è quibus baccæ proueniunt magnitudine vuæ, acinis æquales, colore in purpura nigricante, viridi intus pulpa auſtero, & adſtringenti admodũ guſtu, in quo oſſiculus includitur ceraſorũ ſimilis. Tota planta adſtringentis facultate præſtat, quemadmodum & baccæ. Baccæ caliacis, et dyſentericis utiliter deuorantur. Eædem cũ arbuſcu la radicibus ex aqua, uel uino auſtero decoctæ, ſanãt oris, linguæ & ginginarum ulcera, & fluxiones, quæ tetia eoli mellæ et fauciũ ulcera, gargariza to earũ decoctio. Quamobrẽ non parum recreantur hoc medicamẽto, qui hydrargyro perunctũ, oris ulceribus, & fluxione laborant addito lycio, alumine, & Rhodomelle. Idem decoctum in deſeſſionibus auxiliatur fœminis uteri fluxionib. obnoxijs. Aqua è florib. diſtillata hauſta inteſtinorũ uermes interficit. Nõ diſſident effigie à prunis, nec diſſimili admodũ ſunt facultate fructus ij, quos officinæ Arabes ſecutæ SEBESTENA nominant, quique Græcis Myxa, & Myxariæ uocantur. Quòd etſi Dioſcorides, & Galenus horum ſuis monumentis non meminerint, de ijs tamen à poſterioribus Græcis, nempe Paulo, Aetio, Pſello, & Actuario frequens facta fuit mentio. Arbores ſeri in Italia cœperunt Plinij ætate: nunc verò nullis ibi in hortis aut uiridarijs (quod ſciã) ui reſcit. Plantæ ramũ unà cũ fructu miſit ad me præclariſſ. Medicus Gabriel Faloppius Mutinẽſis, uir quidẽ, ut doctri na & facundia præcellens, ita humanitate, et liberalitate illuſtris. Eſt itaq; arbor Sebeſtenus pruno non admodũ diſſimilis ei tamen magnitudine cedens. Foliis comatur pruno rotundioribus, ac firmioribus, floribus albicantibus, racematim prodeuntibus, è quibus fructus oriuntur pruni paruis ſimiles, caliculo quodam ut glandes, ima parte colligati nucleo intus triquetro, qui ſatis baccæ proportione reſpondet. Ii maturitatem adepti, in atrũ uireſcunt, guſtu ſunt prædulci, ac lenta, tenaciq; pulpa. Ex qua Syri & Aegyptij uiſcum conficiunt, quod Venetijs Alexandrinũ appellant, aucupijs commodiſſimum: Argumento ſunt nuclei, qui in eo reperiuntur, color, & dulcedo, quæ guſtatu deprehenditur. Pollent autem deiectoria facultate, non ſecus atque pruna, tam Græcorum, quàm Arabum teſtimonio: id quod etiam comprobatur quotidiana medicorum experientia. Tametſi contrarium ſenſerit Fuchſius: quippe qui ſuis in paradoxis capite XXVII. ut ſortaſſe in Arabes inueheretur, quos ubique ferè

ferè odiſſe uidetur, nullam Sebeſtenis deiectoriam eſſe facultatem contendit, quin potius ea adſtrictoria ui pollere. Sed longè diſſentit ab eo opinio noſtra, & uulgata, comprobataque continua medicorum experientia. Quandoquidem quòd Sebeſtena aſſumpta in medicamentis aluum cieant, teſtis in primis eſt Paulus Aegineta, qui lib. 7. de ijs uerba faciens, ſic inquit. Myxa arboris fructus eſt, minor quidem prunis, facultate uerò conſimilis. Ex quibus Pauli uerbis elicitur, quòd ita uentrem molliant Sebeſtena, quemadmodum pruna. de quibus idem diſſerens eodem libro Galenum ſecutus: Pruni fructus, inquit, uentrem ſubducit, recens quidem magis, aridus uerò minus. Neque huius rei neſcius Actuarius hæc pluribus commiſcet medicamentis, quæ bilem ejiciunt, ut uidere eſt ſuo de compoſitione medicamentorũ compendio. Eorum inſuper deijciendæ alui facultatem maximè comprobat uulgaris experientia, clariſſimum omnium lumen. Siquidem (ut iam nullius expertus ſim) eorum pulpa drachmarum decem pondere deuorata, aut ad ſummum duodecim, eoſdem ferè præbet effectus, quos Aegyptia ſiliqua caſſia uocata. His ergo rationibus, & auctoritatibus adducor, ut illam quoque Fuchſij opinionem minus probem, quæ eſt, quòd electuarium de Sebeſten officinis dictum uentrem deijciat, non Sebeſtenorum facultate, ſed aliorum ſimplicium medicamentorum deiectoria ui præditorum, quæ ijs adduntur. Nam ſi id per ſe præſtant, ut oſtendimus, idem etiam alijs admiſta præſtabunt. Quare, ut ingenuè dicam quod ſentio, non Fuchſius tantùm, quem aliquin ſemper admiratus ſum, ut uirum doctiſſimum, & de medicina ampliſſimè meritum: ſed plerique alij, nunquam adeò Græcis addicti eſſe deberent, ut prorſus à Mauritana familia deſciſcentes, nonnunquam & rationes, & experimenta, firma noſtræ artis, & ueritatis præſidia, cogantur deſerere. Sed ut eò noſtra reuertatur oratio unde diuerterat, dicimus auctoritatibus, & experientia freti: Sebeſtena deiectoriam uim habere. Quocirca utiliter dantur ex bile febricitantibus, atque (ut auctores ſunt Paulus, Aetius, Pſellus, & Actuarius) linguæ aſperitatem mirificè leniunt: quin & pectori, atque tuſſi opitulantur: uentris uiceas pellunt: urinæ ardoribus à bile, uel ſalſa pituita prouenientibus maximam opem præſtant deuorata nigrita, aut quadraginta. ex iere carnium macerata, prima ſtatim menſa, aluum commodiſſimè citant. præſantiora ſunt plena, pinguia, & carnoſa, quæque ſitum non redolent, nec teredinem ſenſerunt. Cæterùm quoniam Sebeſtena nobis ZIZYPHA, quæ officinis Iuiubæ dicuntur, in mentem reuocarunt, cùm eorum Dioſcorides nuſquam, quod exſtet, meminerit, duximus non fore quidẽ ab re hic eius hiſtoriam & uires diffuſius recenſere. Arbor itaque eſt zizyphus pruno paulò humilior, caudice contorto, cortice ſcabro. uitis ferè uiniferæ ſimili. Materie oxyacanthæ proxima, radicibus firmis, ac ſolidis. Spinis ubique fere riget, longis, læuibus, firmis, acutiſſimisq; colore ex nigro ruſeſcente, quemadmodũ, & rami è quibus iuncei quidam proceſſus exeunt, colore pallido, tenues ſparti modo, lenti, ac flexiles, ſpithama longiores; in quibus utrinque per interualla folia exeunt, ut in fraxino, & ſorbo, impari tamen exortu, oblonga, nõ magna, firma, ut in clematide, quam uincam peruincam uocant: & ſenſim per ambitum ſerrata. Flores à foliorum exortu naſcuntur pallidi, ac muſcoſi, è quibus baccæ exoriuntur oliuarum inſtar, primùm uirides, deinde ſubalbicantes: poſthac aureo colore, & cum ad ultimam uenerint maturitatem ruſeſcentes, in quibus nucleus oſſeus concluditur oliuæ ſimilis. Pulpa ante maturitatem ſunt uiridi, auſteriuſculò ſapore referta, at in præmaturis, dulcis euadit, & guſtui non ingrata. Quo fit ut zizypha in humiditate, & caliditate temperata, habeantur. Galenus, qui (ut nonnulli cenſent) ea Serica uocat, de eorum uiribus libro ſecundo de alimentorũ facultatibus ſic habet. Ne his quidẽ, quid ad tuendam ſanitatem, morbóſue proſtigandos ualeant, teſtis eſſe poſſum. Nam ab inſolentibus, ac effrænatis pueris, & mulieribus cibo duntaxat expetuntur. Exiguum præbent alimentum, difficilè concoquuntur, ideo ſtomacho non ſunt utilia. Eandem ſententiam ex ipſo Galeno ſumptam reddidit Auicenna, cui tantùm illud addidit, quòd ea ad pectoris, atque pulmonis uitia conferant, & quòd quidam (ut ferunt) cùm maximè reuma, tum etiam ueſicæ affectibus prodeſſe cenſeant. Verùm quoniam (ut diximus) ſcribit Galenus, nullam ſe adinueniſſe in Sericis facultatem ad corporum affectus curandos, hinc capta occaſione Fuchſius iterum digladiatur, honeſto quidem ſtudio, non modò cum Auicenna; ſed etiam cum cæteris Arabicæ familiæ auctoribus, aſſerens id omne, quod de zizyphis Arabes ſuis monumentis commendarunt, omnino falſum eſſe, & à ueritate alienum. In quo tamen ſi uerum aliquod Mauritanis adſcribendum eſt, illud quoq; Græcis poſterioribus adſcribendum erit. Quandoquidem conflat Actuarium & Græcum, & medicum peritiſſimum ſuo de compoſitione medicamentorum uoluimine, zizypha ad pectoris uitia compoſitis medicamentis compluribus admiſcere, ubi ſcilicet ex calidorum humorum

ZIZYPHA.

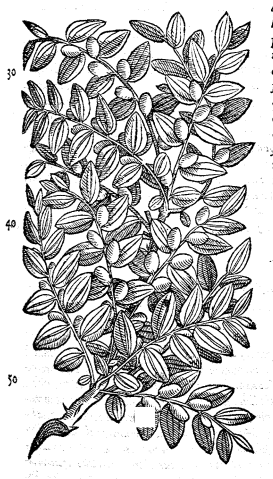

Zizyphorum conſideratio.

Auicennæ de ſenſio contra Fuchſium.

Digitized by Google

redundantia morbus emerserit, item eandem in his usurpare, quæ bilem deijciunt. Quod & Nicolaum Alexandrinum in suis compositis medicamentis, persæpe feciſſe comperio. Ideoque nil mirum ſi ad hæc omnia præſtare zizyphæ tradiderit Auicenna: nanque ſuo lentore, ac ſua, qua ægrè perneant, craſſitie (ut rei ueritas adſtruit) ſanguinem craſſum reddunt, qui flauæ bilis redundantia tenuior, quàm par ſit, redditur. Cùm itaque tradat Auicenna, zizyphæ & pectori, & pulmoni prodeſſe, non temerè quidem eum locutum eſſe crediderim (ut fortaſſe aliqui putant) ſed illud ea ratione ſcripſiſſe, ut in morbis tantùm calidis, & acutis intelligendum eſſet, in quibus medici utiliter zizyphis uti poſſint & debebant. Id quod eius uerba apertè indicant, cùm dicat, quòd ſanguinem incraſſant. Neque enim erat Auicenna adeò ignarus, ut datis iam præmiſſis neſciret ſubinde concluſionem inferre. Sed certè pulchrum, atque tutum eſſe iudico, quòd quandoque cum mortuis luctemur. Et quoniam (ut ſæpe antea polliciti ſumus) nulli medicorum ſectæ, nec huic magis, quàm illi noſter animus erit addictus, ſed ueritati propagandæ, addam ex prædictis rationibus eum Auicenna, eos, meo quidem iudicio, labi, ac falli, qui zizyphis ſanguinem expurgari, ac abſtergi contendunt, quique ea iis commiſcent medicamentis, quæ pectoris affectibus ſigiditate obortis parari ſolent, ut recentiorum nonnulli: qui zizyphis nulla eorum habita ratione ad quoduis pectoris uitium indifferenter utuntur, & plerunque cum maximo ægrotantium diſcrimine. Cæterùm an Galeno Serica zizyphia ſint dubitandum ſanè fuerit, cùm aliud Plinio fuiſſe reperiantur lib. XV. cap. XIIII. ubi ſic habet. Aequè peregrina ſunt zizyphæ & tuberes, quæ & ipſa non pridem uenêre in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria Sextus Papinius, quem conſulem uidimus, primus utique attulit, diui Auguſti nouiſſimis temporibus in caſtrorum aggeribus ſata, baccis ſimiliora, quàm malis: ſed aggeribus precipuè decora, quoniam & tecta iam ſylua ſcandunt. Tuberum duo genera, candidum à colore Sericum dictum. Et lib. 16. cap. 25. Ab amygdala, inquit, proximè florent armeniaca, deinde tuberes, & præcoces: illæ peregrinæ, hæ coactæ. Item lib. 17 cap. 19. Et zizyphæ ait, grano ſeruntur menſe Aprili. Tuberes melius inſeruntur in pruno ſylueſtri, & malo cotoneo, & in calabrice, ea eſt ſpina ſylueſtris. hæc Plinius. Columella tamen tuberum nuſquam, quod legerim, meminit, ſed zizyphorum lib. 9. cap. 4. duo tradidit genera, quòd harum floribus maximè delectentur apes, nempe rutilum, & album. Quo fit, ut ſuſpicandum ſit, Plinij codicem hoc in loco deprauatum eſſe. Illud ſuſpicionem auxit, quòd inter Arabes Auicenna, & inter Græcos recentiores Symeo Sethi, duas zizyphi ſpecies ſcriptis mandauerint, & quòd tamen in Plinio una tantùm legatur zizyphus. Verùm cùm Actuario, Nicolao Myrepſico, & Symeoni Sethi ζίζυφα, ζιζύφια καὶ ζιτζύφια (tot enim modis ſcripta inueniuntur) ea eſſe uideantur, quæ Galeno ſerica, eademque Auicennæ, Serapionis, aliiſque pluribus Mauritanis, mihi quidem ſtatuendum uidetur, Galeno ſerica non aliud deſignare, quàm zizyphia. Ex his præterea omnibus maximum eſſe argumentum crediderim, in Plinio hic ſubeſſe mendam, & illi de zizyphis id adſcribendum eſſe, quod de tuberibus deprauatè fortaſſe legitur. legumur zizyphia ad calcem Septembris in Autumno, unà cum uinceis ramuſculis, & in manipulos colligata, laquearibus ſuſpenduntur, prius diebus aliquot inſolata; poſtremo decerpuntur, & aſſeruantur in capſulis, ad medicos uſus. Sunt etiam qui decerpta & ſuper cratibus, aut tegetibus ſtrata tam diu inſolant quouſque rugoſa fiant. Fructus primi, qui κοκκύμηλα Græcis, Pruna Latinis appellantur: Arabibus, Anas, Auas, ſeu Agias: Italis Prune, & Succine: Germanis, Praumen, Pflaumen, & Kriechen: Hiſpanis, Prunas, Andrinas, & Amexeas: Gallis, Prune. Fructus uerò, qui Græcis recentioribus μύξαι, μύξα, καὶ μυξάρια Latinis ſimiliter Myxa, & Myxaria, atque etiam Sebeſtena Mauritanorum imitatione dicuntur: Arabibus, Sebeſten, Motbeica, Mukeita, & Mokaita. Vulgo & officinis, Sebeſten: Gallis, Sebeſte. Fructus præterea, qui item recentioribus Græcis ζίζυφα καὶ ζιζύφια, & Galeno σφίκια Latinis Zizypha uocantur: Arabibus, Hunen, Zuſalzef, ſeu Hanab: Officinis, Iuiubæ: Italis, Giuggiole: Germanis, Rot buſtbeerle: Hiſpanis, Azufeciſa, Gallis, Iuiubes.

Nomina.

Κύμαρος. ARBVTVS. CAP. CXXXVIII.

a λεπτόφλοιον. i. tenui cortice leg. Orib. b Meû χαυχώδη. i. ſubfluuum.

ARbutus, ſiue unedo, arbor eſt cotoneæ malo non diſſimilis, tenui a folio: cuius fructus pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo. huic memæcylo cognomen eſt. Maturus aut b fluuet, aut rubeſcit: in eſu acerosus, ſtomacho aduerſatur, capitiſq; dolorem mouet.

Arbuti conſideratio.

ARbutus in Hetruria frequentiſſima prouenit, ubi uel per hyemem perpetuis uireſcit frondibus. Hæc eſt Dioſcoridi reddatur malo cotoneæ adſimilis, magis tamen putauerim ab eo arboris proceritatem repræſentari cotoneæ, quàm foliis, & cauticis corticem. Vel deprauatus fortaſſe (ut magis ſuſpicor) eſt hoc in loco Dioſcoridis codex: quandoquidem Serapio, Dioſcoridis ipſius teſtimonio, Arbutum non deſcribit in uniuerſum cotoneæ malo ſimilem, ſed eam tantùm proferre folia malo cotoneæ minora. nec ſcribit tenuia habere folia, ut uulgata habet Dioſcoridis lectio. Siquidem, ut palam eſt Arbuto folia inſunt laurinis, & iligneis craſſiora. Meminit Arbuti Theophraſtus libro III. cap. 16. de plantarum hiſtoria, ſic inquiens. Arbutus, quæ pomum cibo idoneum ferat, magnitudine non nimium præſtat: corticem tenuem, tamarici ſimilem habet, folium inter ilicem, & laurum: floret Menſe Iulio. Flores ſingulari appendice parte poſtrema racematim cohærent, ſpecie quiſque myrto oblongo ſimilis: & magnitudine tantus: non foliatus, concauus, tanquam ouum excalptum ore aperto. cùm autem defloruerit, retinaculum proferatur: quodque defloruerit, tenue, ſicut uerticillus circa ſurſum. Fructus anno integro matureſcit, ut ſimul hunc haberi, atque alterum flore ſponderi contingat. hactenus Theophraſtus. Quæ in Hetruria naſcitur, folia profert laurinis, iligneis ue ſimilia, breuiora tamen paulò, craſſioraque, colore potius pallido, quàm uiridi, in ambitu ubique ſerrata, rubra per medium excurrente coſta. Caudex cortice ueſtitur ſubrubro, aſpero, ſquamoſoque, à quo rami prodeunt rubentiores, ac læuiores. Floret menſibus Iulio

Arbutus hiſt. ex Theophr.

Digitized by Google

ARBVTVS.

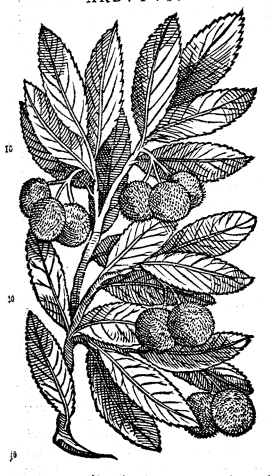

Iulio & Auguſto, floribus candidis, paruis, lilij conualilij uocati figura, racematim dependentibus. E quibus fructus gignuntur rotundi, ſorborum ferè magnitudine: qui primo exortu uirent, deinde flaueſcunt, maturi uerò rubent, aſpero tactu, nullo intus oſſiculo, fragorum modo, quorum etiam effigiem referunt. Sapor his inſipidus, ſimul & auſterus: quinetiam dum eduntur, linguam, & palatum ſtimulant acerosa quadam ſubſtantia, qua exterius conteguntur, ita ut planè acerosi uideantur. His maximè delectantur turdi, & merulæ. Quo fit, ut byeme, quo tempore ipſa poma maturitatem ſentiunt, eiuſmodi aues inibi laqueis, retibus, aliiſque acupij generibus facilè capiantur. Arboris folia coriarijs expetuntur. Sunt qui credant, arbutum maximam opem præſtare aduerſus peſtem. Quamobrem aquam, quæ ex foliis extracta ſit, admiſto oſſe in cerui corde reperto, ubi ſtatim morbus inuaſit, magno (ut ipſi aiunt) iuuamento egrotantibus exhibent. Arbuti meminit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ubi paucis inquit. Arbutus arbor ipſa qualitate acerba unà cum fructu eſt. eum memecylum nuncupant. Eſt autem hic, & infenſus ſtomacho, & capiti dolorem inferens. Huius arboris nomen Græcum eſt κόμαρος, Latinum, Arbutus: Arabicum, Hatiladib: Italicum, Albatro: Hiſpanis, Madronho, aut Madromeiro: Gallis, Arbouces.

Arbuti uſus, & uires Matthiolo.

Nomina.

Ἀμυγδαλαὶ. AMYGDALAE. CAP. CXXXIX.

AMygdalæ amaræ radicum tritarum decoctum uitia cutis in facie corrigit. Illitæ nuces idem munus præſtant: menſes admotæ ciunt: capitis dolori auxiliantur, illitæ fronti, aut temporibus cum aceto, uel roſaceo: epinyctidas ſanant ex uino: item putrefcentia ulcera, & quæ ſerpunt, & morſus canum cum melle. Earum autem eſu dolores finiuntur, aluum emolliunt, ſomnum faciunt, urinam cient: contra ſanguinis reiectiones cum [a] amylo, † & mentha aſſumuntur: renum uitijs, & pulmonum inflamationibus [b] [ex aqua in potu, aut eclegmate cum reſina therebinthina dantur: calculoſis, difficiliq́ue urinæ in paſſo auxiliantur: & illinctu cum melle, & lacte hepaticis, tuſi, & inflationibus coli, [c] nucis auellanæ magnitudine. quinis, ſeptenisve præſumptis, ebrietatem non ſentiunt potores. Vulpes ſi cum quadam eſca eas uorauerint, emoriuntur. Gummi eius calfacit: & adſtringit: reijcientibus ſanguinem, potum auxilio eſt: impetigines, quæ ſummum corpus occuparunt, illitum cum aceto tollit: tuſsi uetuſtæ cum diluto uino potum medetur: calculoſis cum paſſo bibere prodeſt. E nucibus Græcis; dulces cibo idoneæ, ſed multò minus ualent in remedijs, quàm amaræ: attamen extenuant, urinam ciunt. Recentium ſeu cum ſuo putamine, humida ſtomachi uitia emendantur.]

a Catac. σὺν ἀμύλῳ λάμπε τάπτα. 1. cum amylo albiſſimo.

b Concluſa Orib. non legit.

c Meum & Drag. καρύα, ſimpliciter.

[50] AMygdalæ tam dulces, quàm amaræ fructus ſunt ubique uulgò notiſſimi. Differunt tamen inter ſe: nam amaræ maiore excalfaciendi, exiccandique facultate præditæ ſunt, quàm dulces. quo fit, ut etiam dulcibus longè præferantur ad craſſos, pituitoſoſque humores expectorandos. Arbor eſt Amygdalus, ſpectatæ ſatis proceritatis, caudice craſſo, raro tamen, recto, cortice aſpero, paucis radicibus, ſiquidem plurimum ſingulari utitur radice, robuſta, grandi, altè deſcendente. Folia habet perſico per omnia ſimilia, cui quoque tota æmulatur planta, nam & flores in amygdalo ſpectarentur, quales in Perſico, niſi huius ſaturatiori purpura rubeſcerent. Floret uere incohante. Nuces edit cordis figura, quæ antequam obdureſcant, integræ cum putamine comeduntur, & præſertim ab utero gerentibus. Sunt enim guſtu non ingratæ. Duplici conteguntur putamine, quemadmodum iuglandes. Leguntur Auguſto menſe ad finem æſtatis; cum extima earum tunica debiſcit. Tractu gaudent calidiore, quo fit ut in Apulia, Siciliaque optimæ, copioſiſſimæque proueniant. Galenus dulces paucis perſtringens lib. XI. de alimentorum facultatibus, ſic inquit. Amygdalæ nihil prorſus adſtrictoriæ facultatis ſortitæ ſunt: ſola enim extenuandi, atque abſtergendi ui pollent: qua tum uiſcera purgant, tum humorum è pulmone, ac thorace excreatus moliuntur, ac promouent. Et de utroque Amygdalarum genere differens lib. VI. ſimplicium medicamentorum, primò amaras, deinde dulces proſequitur his uerbis. Amygdala, quæ quidem palam amara

Amygdalorũ conſideratio.

Amygdalę hiſtoria.

Amygdalorũ uires ex Gal.

Digitized by Google

Amygdalarũ amararum facultas.

AMYGDALAE.

Amaræ amygdalæ quo pacto fiant dulces.

Nomina.

PISTACIA.

Pistaciorum confideratio, & historia.

làm amara sunt, omnino extenuandi vim possident: quod & qualitas ipsa indicat, & experientia comprobat. Ac de amara quidem qualitate in quarto horum commentariorum proditum est. Cæterùm duo experientiæ exẽpla proponi satis est, unde uim eorum possis discere. Siquidem ephelim expurgant, & excreationibus ex pectore, pulmoneq; crassorum, lentorumq; humorum impendio conferunt. Porrò hæc ostensa sunt genere quidem incidentis, specie uerò extergentis esse facultatis. Quin & quòd per accidens facultatem item habeant ab obstructione liberandi, & ipsem suprà demonstratum est, sed & experientia monstrat: nam in iecore crassorum, viscosorumq; humorum in extremis uasis impactorum obstructiones abunde expurgant, expediuntque. Quin & laterum dolores ab huiusmodi causa natos, & lienis, & coli, & renum sanant. Porrò & ipsa arbor uniuersa similem fortita uim est. Nam huius radices coctæ, atq; illitæ ephelides purgant. Quotquot uerò sunt amygdala dulcia, & ipsa leniculam amaritudinem possident, quæ tamen dulcedine superante occultatur: cæterùm id temperis spatio clarum fit. Demonstratum autem uerò est, qualitatem dulcẽ moderate esse calidam. hactenus Galenus. Amygdalæ, ut Theophrastus, & Plinius prodidere, ex amaris dulces fiunt, si circumfosso stipite, & ab ima parte circumforato, defluens undique humor abstergatur. Et contrà, dulces amarescunt, si primo germinatu tenellæ arbores à pecore decacuminentur. Amygdalæ (ut etiam tradidit Galenus) non multum suppeditant alimenti: quanquam eis pleriq; utuntur, & ad roborandã uenerem, & ad reficiendas uires. Amaræ Gallinas, & Gallinaceos necant, si ab ijs deuorentur. Eædem contritæ, & fronti, temporibusq; illitæ, capitis dolorem mulcent, & somnũ conciliant, & præsertim, si aqua Verbenaca excipiantur. Hæc ut Græcis ἀμυγδάλαι, ita etiã Latinis Amygdalæ vocitantur: Arabibus, Iauz, Kauz, seu Lauzi: Italis, Mandorle: Germanis, Mandelkern: Hispanis, Almendras: Gallis, Amandes: Boemis, Mandly.

† In vulgatis Græcis exemplaribus hic non legitur κὰ ἡδύοσμε, id est, & mentha. Verum dictionem hanc uertit Marcellus ex antiquis codicibus, quos habuisse testatur. eam quoque & Oribasius, et Serapio ex Dioscoride transcribunt. Quæ ut veræ Dioscoridis lectioni adstipulantur; ita hoc loco menthã addendam esse putauimus.

Πιστάκια. PISTACIA. CAP. CXL.

PIstacia, quæ constat in Syria gigni, pineis nucibus similia sunt, & stomacho amica. Trita cum uino contra serpentium ictus prosunt, siue edantur, siue bibantur.

PIstacia, quorum est communis in officinis usus, ex Syria Venetias importari solent. Quæ & è Syria (ut Plinius auctor est) Lucius Vitellius censor in Italiam primus intulit, cùm legatus in ea provincia fuisset, nouissimis Tyberij Cæsaris temporibus. Horum arbores Venetijs, Caietæ, Neapoli, & in alijs Italiæ locis vidimus, Tota arbor Terebintho similis est, foliis colore ex viridi in luteum inclinante, Terebinthi modo, è ramusculis utrinque emergentibus. Nuces racematim prodeunt è ramorum extremitatibus. rufa exterius tunica & odorata: albo sunt putamine facie vaginariæ glandi simili. Internus nucleus cuticula contegitur rufa. Atqui medulla viresc it, sapore pineæ nuci proximo, sed odoratiore. Quo fit, ut legitimam Indicam Theophrastii Terebinthum, Pistaciam arborẽ nulla dubitatione esse censeamus, ut superius

ut superius de Terebintho agentes latius diximus. Etenim notæ tam perspicuæ sunt, ut id negare nemo cum ratione possit. His accedit Athenæi testimonium. Quippe qui libro XIIII. ca. XX. Dipnosophistarum. Nicander colophonius, inquit, in Theriacis Pistaciorum meminit sic inquiens. Phistacia assimiles truncos onerare uidebis prorsus Amygdalinis. Meminit de his & Possidonius Stoicus lib. historiarum tertio, his uerbis. Ipsum fert Persia, Arabia, & Syria, ac Bistacium uocant. Fructus racematus est, albo cortice, ac longus lacrymisq; similimus, atque nucum modo vicissim cohæret. Quæ interius sunt, uirent, minusque bonum habent succum quàm nux Pinea, at melioris sunt odoris. Fratres uerò, qui Georgica conscripserunt, hæc inquiunt, & Fraxinum & Terebinthum, quæ Syri nunc Pistacia uocarunt; atque hi per p Pistacia dixerint, cum tamen Nicander aspirauerit, dixeritq; phistacia. Hactenus Athenæus. Hæc (ut lib. II. de alimentorum facultatibus scriptum reliquit Galenus) parum prebent alimenti; tametsi infarctas humore iocineris uias expediant, & à uitijs liberent. Porrò an stomacho noxia sint, an utilia, an aluum molliant, an adstringant, nullum huius rei certum habere testimonium scribit Galenus. Cuius sententiæ refragatur Auicenna, qui cum palàm, & nominatim Galenum refellere nollet, libro secundo hac dicendi ratione utitur, his ferè uerbis. Inquit quidam, non inuenio, quòd Pistacia stomacho prosint, aut sanè officiant. Ego autem dico, quòd nauseam discutiunt, & uentriculi os roborant. Argumento est subamara, subausteraque qualitas, quæ gustu in ijs deprehenditur. Hac igitur ratione freti medicorum nonnulli, non modò ad iocineris infarctus Galenum secuti pistacia exhibent, sed ad iecur ipsum, uentriculumque roborandum, ea tam cibis, quàm medicamentis immiscent: quin & ad conciliandam uenerem, & ad pinguedinem inducendam macie, & marasmo affectis commendant. Quibusdam in locis pistaciorum syluestrium nomine appellantur cuiusdam arboris fructus, quam Plinius libro, & cap. XVI. STAPHYLODENDRON *nominat, etsi à pistacijs effigie, & sapore plurimum dissideant. Planta hæc humilis est, folio sambuci, materie admodum imbecilli, floribus albicantibus racematim dependentibus, quemadmodum & fructus: qui folliculis prouenit, rufo colore, ciceris effigie, maior tamen: in quo subuirens nucleus includitur, sapore dulcis, sed nauseam commouens. Sapore pistacijs similes sunt Pinei nuclei, qui in strobilis includuntur. Hi enim (ut loco citato tradidit Galenus) corpus alunt, bonum procreant succum. sed crassum, tametsi ægrè concoquantur. Verùm, si Auicennæ etiam credimus, digerunt, leniunt, resoluunt, ac impinguant. Prosunt præterea pulmonum uitijs, purulenta excreantibus, & tussi molestatis: sed priusquàm edantur, aqua calida macerare eos oportet, aliquin uentriculum lædunt. Semen augent, & uenerem excitant. Renes, & uesicam non modò expurgant, sed etiam roborant, eorumque ulcera prohibent. Vrinæ stillicidio opem mirificè præstant. Quam ob causam strobilini nuclei apud recentiores medicos in frequentissimo habentur usu ad huiusce modi affectus. Quæ nuces Græcè Πιτσάκια, Latine quoque Pistacia, & Pistacea appellantur: Arabicè, Pustech, aut Festuch: officinis & Barbaris, Fistici: Italis, Pistacchi: Germanis, Vuelsch Bimpernuszlin: Hispanis, Alhocigo: Gallis, Pistaches: Boemis, Pistacya.*

Staphyloden dron.

Nuclei pine uires.

Nomina.

STAPHYLODENDRON.

Κάρυον Ραιδικόν. NVX IVGLANS. CAP. CXLI.

NVces Iuglandes, quas nonnulli Perficas uocant, sunt difficiles concoctu, stomacho inutiles, biliosæ, capitis dolorem inferentes, tussientibus inimicæ: uomituris tamen ieiunis in cibo aptæ. Cum ruta uerò, & caricis præsumptæ, & à summo cibo, uenenis resistunt, nec minus si à ueneni hanstu comedantur: largius esitatæ, tineas latas pellunt: illinuntur mammarum inflammationi, abscessibus, luxatisque, cum mellis exiguo, & ruta: cum cæpa autem, sale, & melle, canis, hominisque morsui proficiunt: tormina, cum calyce suo perustæ, & umbilico admotæ, sedant. Putamen combustum, triumque in oleo, & uino infantium capite perunctо, nutrit capillum, alopecias replet. Sistunt menses nuclei usti, si triti ex uino admoueantur: ijdem è ueteribus illiti carbunculis, gangrænis, & ægilopijs medentur: alopecijs commanducati, & impositi præsenti sunt remedio. Nucibus tusis oleum exprimitur. Recentes stomacho innocentiores sunt; utpote suauiores: itaque allio mistæ eximunt acrimoniam. liquores in corpore illitu tollunt.

Nuces

Digitized by Google

Nucum Iuglãdium confi. & hiſtoria.

NVX IVGLANS.

Iuglandis uires ex Gal.

NVces Iuglandes, quæ in communi ſunt uſu, itemque arbores, à quibus eduntur, omnibus uulgò notiores ſunt, quàm ut à nobis repræſentari debeant, cùm nulla arbor Nuce ubique frequentius occurrat. Hæ Latinis Iuglandes, quaſi Iouis glandes interliſis literis appellantur. Quo nomine primo mundi ævo eas appellatas eſſe, plures tradiderunt auctores. Quippe cùm homines primùm glandibus tantùm diu uicitaſſent, inuenta tandem arbore, quæ nuces ferebat, deguſtato nucleorum ſapore, horumque dulcedine uarium in modum allecti, nuces Iouis glandes ob excellentiam appellauere. Iuglandium arbor prægrandis ſpectatur. Caudice procero, ac craſſo, ramis multis, ingentibus, & longè lateque ſe ſe diffundentibus. libro ueſtitur cinereo, craſſo, ac rimoſo. Radicibus nititur prælongis, robuſtisque. Frondibus pluribus utrinque ab eodem pediculo exeuntibus, ut in Fraxino, oblongis, & grauiter olentibus. Vere incobante in ipſa prima germinatione, iulos edit, ſiue paniculas, quæ breui flaccſcentes decidunt: tum ſuper horum pediculo flos emergit ber baceus, totidemque calicularea tegumenta, quot flores pauilo contrahuntur, ſingulisque his, ſingulæ includuntur nuces, duplici obductæ munimento. & (ut Plinius inquit) pulmonato primùm calice, mox ligneo putamine. Criſpo intus nucleo, quadripartitoque, calloſa intercedente membrana. Cæterum Iuglandium plura, quæ cum forma, tum putaminis duritia, fragilitateque dignoſcuntur. Præſtant oblonga, putamine albicante, ac fragili, albo intus nucleo, putamini haud hærente, & guſtu dulci. Iuglandes aquas odore, Montes amant algoris cupidæ. Leguntur incobante autumno, pericis excuſſæ. Et ſiccantur in umbra, exuto exteriore indumento. De ijs differens Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ita ſcriptum reliquit. Nucis arbor tum in foliis, tum in germinibus adſtrictionem quandam poſſidet: cæterùm euidentem, multamque in nucis putamine recenti pariter & ſicco, proinde eo uinctores quoque uti ſolent. At nos eius expreſſi ſucco ſimiliter, ut mororum, & ruborum in melle decocto, uice ſtomachici medicaminis utimur, & ad omnia reliqua adhibemus, ad quæ modò dicti ſuceci conuenire cenſentur. Porrò nucis ipſius id, quod edendo eſt, oleoſum eſt, & tenue: itaque ob id etiam facilè exprimitur, & quò diutius recondituum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere liceat. Tunc ſanè admodum fit per halitum euaporatorium. Itaque quidam eo gangræuas, & carbunculos, & egilopas ſanant, ac nonnulli ad ὑδρόφυτα hoc eſt, neruorum uulnera utuntur. Et lib. II. de alimentorum facultatibus ſic inquit. Habet Iuglans & adſtringentis qualitatis non exiguum quæ temporis proceſſu marceſcit, degenerante tota eius ſubſtantia in pinguem ſuccum, adeò ut cibo prorſus fiat inidonea, quòd ueteri oleo, ſua pinguitudine adſimilis appareat. Viridis autem, atque etiámnum humida, neque adſtringentis qualitatis, neque oleoſæ conſpicuè eſt particeps; ſed magis eſt quodammodo ἀνώνυμος id eſt, qualitatis expers: quod ſaporis genus aqueum (ut dixi) uocare conſueuimus. Iuglans facilius, quàm auellana concoquitur, ſtomachoque utilior eſt, & multo magis, ſi unà cum caricis edatur. Proditum autem eſt à pleriſque medicis, ſi ambo hæc cum ruta ante alios cibos ſumantur, hominem non magnopere à lethalibus pharmacis lædi poſſe. Conſtat præterea humidas deiectioni magis, aridas uerò minus conuenire. Non pauci quoque cum garo iuglandes præſumunt, uentris ſubducendi gratia. Ad hoc autem uirides aptiores ſunt, utpote quæ adſtringentis qualitatis minus participes ſunt. Quin & aridarum quoque, ubi prius in aqua fuerint macerata (ut nonnulli faciunt) ſimilis, ac uiridium facultas habetur. hæc Galenus. Cæterùm Iuglandes uirides decerptæ menſe Maio, uel Iunio appetente, antequàm earum putamina obduruerint, ſaccharo, uel melle aſſeruatæ ſtomacho utiles euadunt, & ori non ingratæ. Iuglandium iuli, qui menſe Martio prima germinatione erumpunt, ſicci & in puluerem contriti, & ex uino albo poti drachmæ pondere, fœminis ſtrangulatu uulua affectis mirificè proſunt. Fit quoque è nucibus oleum, quod ad Lucernas utuntur Inſubres, quinetiam pictores, & fabri lignarij, ubi ſplendorem ſuis operibus addere uolunt. Hauſtum hoc quinque aut ſex unciarum pondere, flatus potenter diſſipat, quo fit, ut in colicis affectibus à flatu genitis plurimum afferat auxilij. Illitum tumores diſcutit & contractos neruos emollit, addita præſertim calce lota. Antiquum uerò ſcabiem ſanat. Inest quoque iuglandibus nucibus propria quædam, & peculiaris facultas ad remoratos menſes ciendos, adeo ut ego facto periculo, non parùm fuerim admiratus, & præſertim ubi cætera medicamenta, quæ ad hoc munus obeundum præſtantiora cenſentur, nihil mouerant. Macerantur itaque ad id in aqua iuglandes nuces cum ſuis putaminibus quouſque remollitæ, atque humefactæ earum nuclei à contegente membrana perinde ac uirides expoliari poſſint. Sumuntur deinde expoliati nuclei & conduntur macerandi in aqua uitæ præſtanti, & poſt duos

Iuglandes cõditæ.

Iuglandiũ uires Matthiolo.

NVX INDICA.

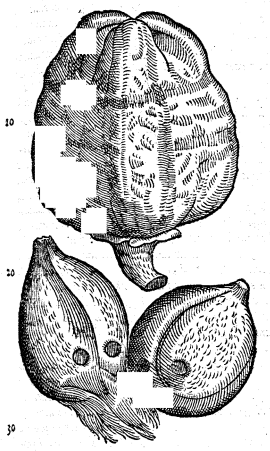

NVX MYRISTICA.

duos dies prepurgatio prius fœminis nuclei duo uel tres in tegræ nucis, quotidie dantur mane ieiunis deuorandi, decem cõtinuis diebus, ante tẽpus menſtruæ fluxionis. Sed quoniam ſermo nobis eſt de nucibus, cùm Dioſcorides, Galenus, ac cæteri poſteriores Græci de Indicis, Myriſticis, Metellis, ac Vomicis nihil, quòd conſtet, memoriæ prodiderint, hîc ea non diſſimulanda putaui, neque alienum duxi recenſere, quæ de ijs ex Mauritanorum monumentis, & recentiorum quorundam hiſtorijs ſum conſecutus. Sed primo de Indicis dicamus. Nuces igitur INDICAE *miropolijs omnibus uulgatiſſimæ, fructus ſunt arboris cuinſtam (ut Mauritani auctores ſunt) palmæ effigie, præ grandes, magnorum melonum inſtar, ab arbore dependentes: nanque magna inuolucrorum mole obteguntur. Cortex ijs extimus colore conſtat in atrum rufeſcente, ſubdurus, tenax, calloſus que, intus uero uilloſa materie compactus, quæ manibus extrita in capillamenta fatiſcit. Subtus eſt putamen triquetrum, uilloſum, barbatumque, cornu inſtar prædurum, eiuſdem ferè coloris nucleum continens, oui anſerini magnitudine, intus concauum: ſubſtantia illi pinguis, craſſitudine ſemidigitali, duriuſcula, tenax, calloſaque, albicans, ſapore dulci, butyrum referens: tenui ſed aſpero obtecta cortice, putaminis colore. Probantur recentes, eæque præſertim, in cuius concauitate liquor quidam dulcis iacluditur: ſiquidem hoc argumento recentiores facilè cognoſcuntur. Excalfaciunt ſecundo abſceſſus, humectant uerò primò. In cibis ſumptæ, etſi noxium admodum ſuccum non gignat; uentriculo tamen laborem inferunt: ſemen augent, & uenerem excitant. Oleũ, quod è nucibus Indicis exprimitur, utiliter hæmorrhoidibus inungitur, oleo præſertim admiſto, quod è perſicorum nucleis elicitur: per ſe illitum lumborum, & genuum dolores mulcet, & uentris animalia pellit. Quòd uerò recentes nuces preſſæ ſtillauerunt oleum, denſum eſt, candidum, & pingue: in ſumma ſubſtantia, qualitate, ſapore, ac denique facultatibus butyro non diſſimile, ſed longè melius ſubminiſtrat alimentum. Præſtat idem inunctum ad neruorum dolores, quinetiam pectus lenit, non modo illitum, ſed etiam hauſtum. Raucedini opitulatur, macros impinguat, ſemen auget, & induratos articulos emollit. Nux Indica lectiore ſagina corpora reficit. Idcirco ſtrigoſas mulieres mirum in modum impinguat, & ad craſſitiem reducit. hactenus de Indicis. His ſuccedunt* MYRISTICAE, *quæ uulgò officinis ob odoris præſtantiam Muſcatæ, quaſi moſcatæ dicuntur. Hæ (referunt ij, qui Indica litora perluſtrarunt) proueniunt copioſiſſimæ in inſula quadam nomine Badan: ibique eas proferunt arbores quædam noſtratibus perſicis haud abſimiles, anguſtioribus tamen foliis, ac breuioribus. Fructus noſtratibus nucibus adhuc in arbore exiſtentibus perſimiles ſunt. Siquidem primò craſſo, ac uiridi cortice conteguntur, cui deinde ſubeſt nux ipſa, duro ſatis putamine occluſa, noſtra tenuiore, Maci in reticuli modum circumueſtito, eoque fracto nucleus exit, quem myriſticam, moſcatamue nucem uocamus. Id quod palam faciunt myriſticæ nuces, quæ ſaccharo, aut ſiliquarum melle aſſeruatæ, integræ ex India ad nos conuehuntur. Has, cum ſuo tempore matureſcunt incolæ legunt certatim, & quàm quiſque poteſt uberius, quoniam ſunt ibi omnia communia. Arbores abſque cultu, ſuppeditante tantùm natura, ſuos fructus edunt. Myriſticæ nuces ſuo maci, tanquam rete comprehenſæ, Venetijs in officinis quàm plurimis uiſuntur, duro putamine*

Nucis Indicæ conſid.

Oleum ex nucibus Indicis.

Nux Myriſticæ conſid.

putamine concluſo, auellanarum modo, colore ſubnigro: quo fracto compactilis ſubeſt globulus, nuclei uice, & is eſt nux Myriſtica, quam uſurpare ſolemus. Præferuntur recentes, quæ nullam præſeferint cariem: item ponderoſæ, farctæ, præpingues, humore redundantes, ita ut adacta acu confeſtim è uulnuſculo exeat humor. Siccant (ut Mauritani ſcribunt) & excalfaciunt ordine ſecundo completo. Adſtringunt, oris ſuauitatem commendant, & fœtentis animæ uirus commanſæ abolent: lentigines in facie emendant, uſtum acutum, uentriculum & iecur roborant: lienem abſtinunt, urinam cient, fluentem aluum ſiſtunt, flatus diſcutiunt, & frigidis uteri affectibus mirifcè proſunt: & ut in uniuerſum dicam, facultas eis eadem, quæ & caryophyllis. Erecentibus prius contuſis, & in cacabo calefactis prelo exprimitur liquor, qui refrigeratus ceræ nouæ inſtar concreſcit, fragrantiſſimum ſpirans odorem, neruorum & articulorum diuturnis doloribus à frigore excitatis utiliſſimus: quin & ueneres inuentionibus maximè expetitur. Mulcet mirificè myriſtica nux uentriculi dolores, ſi trita decoquatur ex rhodomelli ſonis uncijs, & aquæ uitæ binis, quouſque aqua euaneſcat. Nanque ſi huiuſce liquoris colati tria cochlearia quotidie dentur ieiunis, proculdubio iuuabuntur, ubi cauſa à frigidis oriatur excrementis, aut à flatu. Præſtat eadem ad flatuoſos uteri cruciatus, hoc modo. Coquitur una craſſiuſculè tuſa, cum matricariæ radicibus, ex ſenis unciis uini albi generoſi ad uertitur. Deinde percolatur decoctum, & additis ſaccbari duabus drachmis propinatur. Myriſticas nuces ueteribus Græcis ignotas fuiſſe illud fidem facit, quòd Theophraſtus, Dioſcorides, & Galenus earum, quòd in ſuis monumentis legerim nuſquam meminerint. Quare & hic quoque aſſerere non dubitauerim, macerem (ut in eius mentione diximus) Dioſcoridi, & Galeno myriſticæ nucis florem eſſe nequaquam. Nam ſi ad eos floris cognitio peruenifſet, ueri quidem ſimillimũ eſt quòd etiam fructus notitiam habuiſſent: quos, certo ſcio, ob ſuas admirabiles facultates, & naturæ dotes nunquam ſcriptis diſſimulaſſent. Præter odoratas, eas etiam nuces memorant Mauritani, quas VOMICAS, & METELLAS uocant, in quibus cenſendis, me antea in errore uerſatum eſſe, nunc primum intelligo. Credideram enim nuces, quas Vomicas ſeplaſiæ uocant, genuinas eſſe Methellas, nec id tamen ſine adſtipulantibus indicijs. Atqui quam diligentius legerem apud Auicennam Nucem Methel craſſis, ac breuibus rigere aculeis, & ſemen ferre Mandragoræ ſimile, non potui me ipſum non accuſare. Siquidem non is ſum, qui (ut multi faciunt) uelim mihi potius, quàm ueritati aſſentiri, & ſtudioſe imponere poſteritati. Hinc itaque factum eſt, ut priore mea reuocata ſententia, eorum prorſus inhæſerim opinioni, qui nucem Methellam Stramonij fructum eſſe affirmant. Siquidem is præter id, quod nucis imaginem refert, & aculeis craſſis, ac breuibus riget, mandragoræ etiam ſemen ſimile habet. Nec dubito, quin fructus ipſe, ac etiam tota planta ſoporifera ſint facultatis. Nam & ipſa plantæ facies ſolanis non abſimilis, & odor illius grauis, id quidem manifeſto indicare uidentur. Cæterum hinc quoque coniicient alij, Vomicam nucem, quam uocant, non eſſe genuinam. Quandoquidem (ſi Auicennæ, & Serapioni credimus) Vomica nux, Methellæ aſtimilis eſſe debet: ſed aculeorum uice (ut Serapio inquit) nodis quibuſdam referta. Quibus non ſolùm uulgaris uomica caret, ſed nullam prorſus nucis faciem refert. Itaque hanc Caninem, non Vomicam poſthac appellare licebit, quòd Canes deuorata, paruo temporis mora interimat. Sunt & aliæ quædam nuces, quas quidam methellas putant, Myriſticarum magnitudine & colore, ſuis nixi rationibus, de quibus quid in præſentia dicam non habeo. Cæterum ualent Stramoniæ nuces ſiccæ, in puluerem que contritæ, ex uino hauſtæ drachmæ pondere (ut quidam uir inſignis mihi affirmauit) magno remedio ad colicos affectus, ſiquidem (ut ille ait) non ſolùm morbum facilè propellunt, ſed prohibent quoque ne poſthac affligat. Verùm ego huiuſce medicamenti hactenus minimè periculum feci. Atqui non omnibus eadem eſt facies: quippe quod aliæ rotundæ ſint, altera parte ſeſſiles, aliæ oblongæ. Conteguntur hæ capillaceo quodam inuolucro, in acutum deſinẽte, colore ſubflauo, ut quiſpiam uidere poterit ex earum imagine, quam hic appingi curauimus, ut alij quoque Medicæ materiæ ſtudioſi ſuam de his ſententiam proferant. Nuces Farfalach Conſtantinopoli uocari eas ſcripſit ad me Gulielmus Quaccelbenus, Medicus inſignis, ut latius in Epiſtolis antea nobis ſcriptum eſt. Ego uerò has Indicas crediderim eſſe Auellanas, Serapioni Faufel appellatas. Nam illis omnibus notis correſpondere uidentur. Videtur haſce nuces rectè agnouiſſe Matthæus Syluaticus, quippe qui de his ita ſcriptum reliquerit. Faufel, ideſt Auellana Inda, eſt ſimillima nuci Muſcatæ, niſi quòd pars una eſt plana, altera eminentior, ita ut poſſit ſtare erecta, ſicut calculus, qui in ludo dicitur pedes. In cæteris intus & extra nuci muſcatæ ſimilis eſt, ſine odore, & ſine ſapore. Naſcitur incluſa in quadam lanugine, ſimili folliculo ſerici. Multo-

Myriſticarum uires.

Nuces uomicæ, & metellæ.

NVX METEL.

Faufel, & eius uires.

Digitized by Google

ties fertur inter alias species à Calecut, & ego uidi ipsam in suo folliculo. Hæc ille. Auellanæ huiusce planta, (ut Serapio est author) est similis Neragil, idest Nuci indicæ. Refrigerat & ualenter adstringit: proinde membra corroborat, confert calidis morbis quibuscunque tam bibita, quàm exterius illita. Decoquitur in uino ad dentium dolores, & fluxionem. Siquidem si eo calido foueantur, non solùm eorum dolores mulcet, sed commotos firmat, gingivas laxas stringit, & fluxiones inhibet. Illinitur quoque utiliter ad palpebrarum scabiem. Additur in collyrijs, quæ parantur ad oculorum inflammationem. Atqui præter id admirabile admodum est medicamentum aduersus dysenteriam drachmæ pondere quotidie pota cùm succo pomorum Cotoneorum aut cum uino rubro austero. Sed alia est Auellana Indica, quam mihi dono dedit Iacobus Antonius Cortusus, patritius Patauinus, rei plantariæ peritissimus. Siquidem hæc longè alia est, cum facie, tum magnitudine, ut ex eius imagine, quam hic appinximus, quispiam udere poterit. Contegitur hæc putamine exteriori cardamomi maioris putamini simili, sed duriore, compactiore, & colore magis obscuro: magnitudine luglandis, uiridi adhuc putamine circumtectæ. In eo itaque Auellana concluditur, oblonga utraque parte acuminata, dorso arcuato, & inferiore parte lata, at sessili, osse contecta duro, læui, castanearum colore, in quo nucleus concluditur solidus, eiusdem ferè figuræ, tenui albaque membrana circumuestitus, dulcique intus medulla, & ipsa quidem albicans. Atqui de eius facultatibus, nihil hactenus compertum habeo. Cæterùm, dum hæc scribo, altera quoque comparuit Indica Auellana, superiori longè minor, ab eodem Clarissimo Cortuso mihi Patauio missa. Est itaque hæc, suo tegumento exempta, quod læue molleque est, colore subpallido, nec folio Palmæ crassius, glandis acuminatæ, aut Myrobalani flaui ferè figura, duro puta-

AVELLANA INDICA.

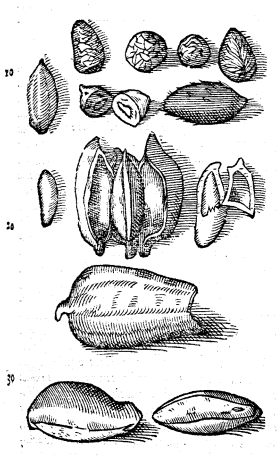

mine, colore uulgaris Auellanæ, oblongo intus nucleo, pumilam amygdalam referens, ut ex eius hic imagine omnibus palam fiet. Sed quoniam scribenti mihi de Nucibus omnibus ANACARDIA sese obtulere Græcis ueteribus ignota, cùm & ipsa in officinarum usu expetantur, de eis quoque uerba faciam. Anacardij mētio, & uires.

re ex Arabum testimonio, non quidem ab re fore duximus. Sunt igitur Anacardia (ut testis est Serapio) fructus cuiusdam arboris auicularum corculis non dissimiles, unde & nomen, colore etiamnum cordis modo rufescente, cum scilicet ab arbore decerpuntur. Inest ijs liquor mellis crassitie sub cortice residens, sanguinis modo rubicundus, sub quo est & nucleus paruæ amygdalæ effigie. Nascuntur in Sicilia montibus, qui continuè igneas eructant flammas. Excalfaciunt, & exiccant tertio excessu. Præstat in medicina liquor; etsi myropolæ communi errore & cortice, & nucleo utantur. Anacardia (ut aiunt) labantes reuocant sensus, memoriæ iacturam resarciunt, & neruorum, & cerebri affectibus, quos frigida causa attulerit, auxiliantur: nihilominus sanguinem exurunt, & cutim ulcerant. Quare Anacardia iuuenibus noxia sunt, cùm & adurant, & deleteria facultate non uacent: cui tamen remedio est lac affatim potum, & oleum ex eorum nucleis expressum. Hactenus de uarijs nucibus, nunc earum nomina sunt nobis reddenda. Nuces, communis usus Græci uocant κάρυα βασιλικὰ: Latini, nuces Iuglandes: Arabes, Ieuz, Leuz, aut Giauzi: Itali, Noci: Germani, Nussen, & Welschnuss: Hispani, Nuezes: Galli, Noix. Nux uerò, quæ ex India defertur, recentioribus Græcis κάρυον ἰνδικὸν appellatur: Latinis, Nux Indica: Arabibus Neregil, Dabig, seu Giauz ialbend: Italis, Noce d'India: Germanis, Indianisch nuss: Hispanis, Nuez de las Indias: Gallis, Noix d'Inde. Nux deinde, quæ μοσχοκάρυον, μοσχοκαρύδιον, κάρυον μυριστικὸν, ἢ κάρυον ἀρωματικὸν Græcè, Nux myristica, aut Nux moscata Latinè dicitur: Ieuzbaue, Iusbague, seu Giauzibar, Arabicè: Noce moscada, Italicè: Moschat nuss, Germanicè: Nuez de especie, Hispanicè: Nois muscades, Gallicè. Nux præterea, quæ Arabibus Leuz alkei, seu alke, officinis ac Barbaris Nux uomica, & Italis Noce uomica nominatur. Nux denique Arabica uoce Leuz alrachaba dicta, Latina Nux metella: Barbara, Nux Methel: Italica, Noce metella nuncupatur. Quod autem ἀβακάρδιον Græci, Latini item Anacardium dicunt: Arabes, Baladar, seu Beladur: Hispani, Anacardo.

Nomina.

Κάρυα ποντικά. NVCES AVELLANAE. CAP. CXLII.

NVces auellanæ,quas & leptocarya uocant,ſtomacho infeſtæ ſunt:ipſæ tamen tritæ,& in aqua muſa potæ,tuſsi ueteri medentur: toſtæ, & cum exiguo piperis potæ, deſtillationem concoquunt. Crematarum cinis cum axungia,aut adipe urſi perunctus,alopecijs capillum reddit. Aiunt nonnulli uſta earum putamina,& in cineris ſpeciem redacta, cum oleo, cæſiorum oculorum pupillas infantibus denigrare,perfuſo ſincipite.

NVX AVELLANA.

Auellanarum conſ.

Coryli hiſt.

AVellanæ nuces ideo Græcis Ponticæ dictæ ſunt,quòd in Græciam (ut Plinius inquit) è Ponto primùm allatæ fuerunt. In Italia tamen & in urbanarum, & in ſylueſtrium genere numeroſæ reperiuntur. Cæterùm ex domeſticis aliæ oblongæ, aliæ rotundæ ſunt: ueruntamen oblongas & præſtantiores, & guſtui gratiores eſſe conſtat & illæ præſertim,quæ putamine uehementer rubent,& fragilitate minimè ſint cõtumaces, quales ſunt Vicentinæ quæ tam ſuaui ſunt ſapore,ut piſtacijs ferè comparari poſſint. Siquidem non omnibus Auellanis idem ſapor reperitur. neque eadem pulpæ gratia. Siquidem aliæ præduIces ac manſu faciles,aliæ uero aſperiuſculæ,& ingratiores, & manſu duriuſculæ habentur. Oblongæ ſerius maturitatem ſentiunt, celerius uerò rotundæ. quapropter ille uegetiori ſunt nucleo, diúque perdurant. Sylueſtribus coryleis ferè immaneris, ſcatent Tridentini montes,quæ oblongas pariter, & rotundas largiuntur nuces,tanta ubertate, ut eas rura faccis legant,ubi maturitatem ſenſerint. Auellanarum planta,quæ corylus dicitur rarò procera ſpectatur. Sed quæ ab ipſis ſtatim radicibus numeroſos emittat caudices, è quibus in ſummitate rami exeunt frondoſi, ac uirgis non breuibus; enodi materie. Folijs eſt Alno ſimilibus,latioribus tamen,criſpioribus,temioribusq;,& in ambitu ſerratis. Cortice ueſtitur tenui,albis maculis uario. Radicibus nititur minimè craſſis, altis tamen, uiuacibus, ac robuſtis. Florere hanc arborem non uidemus ſed Iulos emittere Autumno, quo tempore folia decidunt,longi piperis figura. Debiſcit is ineunte Vere,ac defluit,cum folia proſiliunt. Tunc calyculae integumenta totidem quot Iuli, ſupra pediculum exeunt, eorumque ſingulis nuces ſingulæ. Veſtitur Auellanæ nucis putamen,uiridi calloſaque membrana, in extremitatibus tamen mollior, & fimbriata in barbæ modum protrahitur: quo fit ut quibuſdam hæ barbaræ nuces appellentur. Et ſi geminus reperiatur haud barbatum, ſed adeo breui amictu, ut putamen anteriori parte nudum uideatur. Nucleus primò molli calyculo innaſcitur, alba occluſus medulla. Atqui ſubindè indureſcente putamine, ita adoleſcit, tenui membrana circumplexus. Bilem nuces augent, & dyſenteriam facium, uberius deuoratæ. Tritæ tamen, & ex muſa hauſtæ, tuſsi ueteri medentur, & cum exiguo piperis hauſtæ deſtillationes concoquunt. Crematarum cinis cum axungia, aut adipe urſi perunctus, alopeciæ capillum reddit. Putamina ipſa cruda in tenuem puluerem contrita, & ex uino auſtero hauſta drachmarum duarum pondere, diarrhœam cohibent, & alba fœminarum proſluuia. Verum ad hoc, ac etiam mucoſos cohibendos, ſunt qui magis præſtare affirment ſubruſeſcentem medullam, quæ putaminis intus inhæret nucleum circum ambit. Aiunt nonnulli uſta earum putamina, ac oleo excepta, Cæſiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perfuſo ſinciputе. Obſeruauit ſimplex ruſticitas, ſerpentem prorſus obtorpeſcere, quæ Coryli uirga percuſſa fuerit, & tandem emori: nec fortaſſe mirum, cùm nux ipſa cum ficubus, & ruta deuorata, uenenis, ac uenenoſorum animalium morſibus reſiſtat. Oleum è nucleis expreſſum articulorum dolores inuctum iuuat. Auellanæ (ut memoriæ prodidit Galenus tum lib. VII. ſimplicium medicamentorum, tum ſecundo de alimentorum facultatibus) plus habent eſſentiæ ueteſtris, ac ſiccidæ, quàm Iuglandes. quin & plus præbent alimenti: ſiquidem denſiores ſunt, & minus pingues. Diocles autem eſtor eſt, Auellanas nuces minus amygdalis alere,cibis in uentriculo ſupernatare, largius eſitatas caput tentare; innocentiores tamen eſſe utrides,quàm aridæ. Nuces, quæ κάρυα ποντικά, καὶ λεπτοκάρυα Græcis, Latinis Nuces Pontice,nuces Præneſtinæ,& nuces Auellanæ dicuntur: Arabibus, Agileuz, ſeu Bunduch: Italis, Nocciuole, Auellane,& Nocelle: Germanis, Haſelnuſz: Hiſpanis, Auellanas: Gallis, Noyſette, & Melline: Bohemis Vuoredi Liſkowcy.

Auellanarum facultates.

Auellanarum uires ex Gal.

Nomina.

MORVS.

Μορέα. MORVS. CAP. CXLIII.

MOrus arbor nota eſt. Cuius fructus [b] aluum ſoluit, ſtomacho inutilis eſt, & facilè corruptio nem ſentit. Hoc idem præſtat mori ſuccus; decoctus autem æreo uaſe, atque inſolatus, adſtringentior redditur. Facit ad fluxiones, nomas, & tonſillarum inflammationes, addito melis exiguo. Sed inoleſcit uis eius adiecto ſciſili alumine, galla, croco, & myrrha: item myricæ ſemine, iri, & thure. Immatura mori poma ſiccantur, tuſaque acinorum rhois uice, obſonijs miſcentur, ut cœlia cos iuuent. Radicis cortex decoctus in aqua, & potus aluum reſoluit: latas uentris tineas excutit: his quoque auxiliatur, qui aconitum hauſerunt. Folia trita ex aceto illita, ambuſtis igni medentur: tinguntque capillum, uitium & fici nigræ frondibus ſimul coctis in aqua cœlefri. Succus foliorum cyathi menſura potus, contra phalangiorum morſus auxilio eſt. Feruefacti corticis, & foliorum iure, dentes apriſimè in dolore colluuntur. Radix circiter meſſem inciſa, facto in ambitu ſcrobe, ſuccum emittit, qui poſtridie concretus inueniri ſolet. Is in dolore dentium efficax eſt: tubercula diſcutit, & aluum purgat.

a Omnia exē. μορέα ἤ δὲ ἐυ κεκμυκεν. Morus ſiue ſycamina.

b Ca. κοιλίαις μαλακτικὸν, καὶ λυτικὸν. i. aluum mollit & ſoluit.

MORVS.

MOri duo ſunt genera, album uidelicet, & nigrum, à fructuum colore ita appellata. Nam & nigra, & alba mora reperiuntur, quæ non ſolum colore, & magnitudine differunt, ſed etiam ſapore. Nigra Morus caudice plurimum eſt contorto gibberoque, ac nodoſo; et ſi nonnunquam ſatis ſpectatæ proceritatis reperiatur. Ramos edit craſſos, in latum magis, quàm ſurſum ſpatiantes. libro ueſtitur craſſo tento, flexilique. Cui materies ſubeſt robuſta, & medullitus flaua. Radicibus nititur numeroſis, magnis ac robuſtis, non tamen altè deſcendentibus, ſed quæ ceſpite tenus in ingentem ſe ſe diffundunt longitudinem, & præſertim albæ mori, fortaſſe, quoniam hæc amplior, altior, procerioráue, ſemper quàm nigra habeatur. Nigræ folia latiora craſſioráque ſunt, & ambabus in acutum deſinentia, & circumquaque ſerrata, quanquàm nonnulla, in utraque moro, uitiginea quandoque ſpectantur. Nigra fructum fert rubigran diorem tamen & oblongiorem, ſanguineo ſucco madentem, qui contactu manus & os inficiat. is primum uiridis eſt & ſubcandicans, dum adoleſcit, rubeus, & per maturitatem niger. Idem dum rubet acido, adſtringentique ſapore deguſtatur, ſed ubi maturuerit, adeo miteſcit, ut dulcis ferè fiat, modica remanente auſteritate. In alba autem baccæ minores habentur, quæ ante maturitatem ſubuirides factæ, auſteriuſculo ſapore percipiuntur. ubi uerò ultimam ſenſere maturitatis coctionem, melleā prorſus dulcedinem reſipiunt, quo fit ut minime cum nigris facultate conueniant. Alba ubique ſcatet Italia, ad alendos bombyces Sericeos. Sapientiſſima antiquis Morus dicta eſt, quòd ultima inter urbanas arbores germinare incipiat. Amat amœnos tractus. Materie conſtat utili operibus quæ flexu conſtant, eique hac in re primatus datur. Aeternam arbitrantur ac ualidam, ideo furculas ex ea circoſque faciunt, uiuntúrque ea in nauigiorum fabricis. Mora (ut prodidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, itemque ſecundo de alimentorum facultatibus) matura quidem uentrem ſubducunt, immatura uerò ubi aruerint, admodum reſtringunt. Itaque ad dyſenterias accommoda ſunt, item ad coeliacas, & quaſcunque alias fluentes affectiones. Porrò quòd maturorum ſuccus ad oris medicamenta ſit utilis, propter eam uidelicet, quæ meſſi illi, adſtrictionem, neminem latet. Præterea ad alia complura particularia, quæ mediocrem expoſcunt adſtrictionem, competit. At immatura mora præter acerbitatem, ſortita ſunt & aciditatem, & tota adeò arbor in omnibus ſuis partibus miſtam aliquam uim obtinere uidetur, ex reſtringente, & purgante compoſitam. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò ut & latas interaneorum tineas perimat. In alijs autem partibus reſtringens uincit; in foliis tamen, & germinibus quodammodo media utrique temperies eſt. Mora ubi primùm manſa fuerint, ingeſta citiſſimè tranſeunt, & alijs cibis ſuo ueluti ductu uiam ſtruunt. Verùm ſecundo loco ſumpta, celerrimè alijs unà cum cibis corrumpuntur: id quod ciuam faciunt, ſi ciùs eduntur prauo in uentriculo humori occurrant. Quòd ſi corruptionem non ſentiant, corpus quidem humectant, ſed non planè refrigerant, niſi actu frigida aſſumantur. Pauciſſimum miniſtrant alimentum ſimiliter atque pepones; haud tamen uomitum cient, nec ſtomacho, ut illi aduerſantur. De Moris autem, quæ rubi ferunt, libro IIII. in Ruborum commentatione, Deo fauente, latius

Mori confid. & hiſtoria.

Mori uires ex Galeno.

Latius diſſeremus. Sed quoniam Mori folijs & ueſcuntur, & aluntur uermiculi, latinis recentioribus Bombyces appellati, qui admirabili naturæ ſpectaculo & miro, ac ferè inexplicabili opificio nobis SERICVM *uellus conficiunt, uenatque & ipſum in medicum uſum in Arabonum medicorum antidotis, non præter rationem fore duximus eius hic uires ex Serapione, & Auicenna deſcribere. De eo itaque ſcribens Serapio. Bombyx inquit (ita Serapionis uerba latina reddidit Nicolaus Mutonius Mediolanenſis) auris iam filis agglomeratis, obſcuroq; cælu ſa carcere; nec annuo uix ſpatio macta, filiculum noſtro contundit, ac protinus erumpit. Inde oritur Habriten & Ken. Folliculo autem inſolato, ut Bombyx Seriue extinguatur, Sericum, aut ſeta inde efficitur. Hæc ille. Caterùm alterius, ac ſane diuerſi generis ſunt animalia, quæ à Seris populis aluntur ad Serica ſtamina comparanda, de quibus lib. ſexto quinque regionum ueteris Græciæ ita ſcriptum reliquit Pauſanias: Sed enim quæ ſila ad textrinam uſurpant Seres, ea è nulla ſtirpe ſunt. Naſcitur in eorum terra uermis, quem Serem Græci, ipſi longè alio appellant nomine: magnitudine eſt id inſectum dupla maximi ſcarabei. Cætera aranei ſimillimum. Hoc Seres ac cuiratè nutriunt cellis, illis tum aſtiuis, tum hybernas aptè fabricantes. Pedibus (habet uero octo, quot & aranea) ſub arboribus teſtile opus facit. Annos fere quatuor panico alitur. Quinto demum (neque enim longior contingit uita) uiridem apponunt arundinem, quo pabulo beſtiola illa maximè delectatur, eo ſatur gina rumpitur. Educunt inde è uiſceribus ſtaminum uolumina. hactenus Pauſanias: Bombycinum uellus (ut ſcribit Serapio) medicorum nonnullis in caliditate, & ſiccitate ſymmetrum poſuerunt. Cordi laudatiſſimum. Ipſum enim roborat, in eoq; ſanguinem expurgat, unde medicamentis cordi potiſſimum conducentibus admiſcetur. præſertim compoſitioni ex Moſcho, Græcis Διαμοσχ inſcripta. Vritur, quò ſuccius redditum, læuigari, & tenuiſſimè comminui poſſit, quanquàm id nonnullis improbetur, ne uires per ignem minuantur. Cæterùm minutim inciditur, admixtumq; unionibus potiſſimum, Succino, & Corallio facilè contunditur. Aliqui im per coctionem exorbent. Decoctoq; à colatura in mortario, aliue uaſculo, medicamenta ſole cadente infundunt, quoad bellè macerentur, atque imbibantur facultatemque omnem attraxerint, indeque extecant, & in uſum reponunt. Nec plura Serapio. Scripſit quoque de Bombycini velleris facultatibus Auicenna, libro de uiribus cordis. his uerbis. Sericum ex fortibus lætificantibus eſt, excellentius tamen eſt crudum, ſed quandoque cadit in uſum & coctum; potiſſimum ſi non fuerit tinctum: eſt autem calidum & ſiccum in primo: corroborat itaque cor ac etiam uiſum quemadmodum & memoriam. quin etiam naturales operationes mirificè exhilarat. qua in re crudum eo longè præſtat, quòd ignem fuerit expertum; tametſi coctum quandoque in uſum uenat, uerùm antequàm in infectorum cortinis mamerſum inficiatur. Excalfacit ſericum, reſecatque ordine primo, excocat, & attenuat ea naturæ dote, ut cor recreet, latumque efficiat. Quapropter laxat, firmat, purificat, & illuſtrat ſpiritus. neque eius facultas uni tantum aſſignatur ſpirituum generi in una tantum diſpoſitione; ſed ei proprium eſt, omnibus æquè ſpiritibus opem ferre, ita ut ſpiritus tam uitales, & animales, quàm naturales reficere ualeat. Cæterùm quanuis negauerit Auicenna decoctum ſericum, & fullonum coloribus imbutum in medicos uenire uſus; Meſues tamen in eo ſerapio, quod de pomis inſcribitur, id ſericum admittit, quod cocco legitimè ſit infectum. Idque ſimiliter inſerit in ea medicamenti compoſitione, quam Alchermes, ipſe nuncupauit.* Arbor, quæ μορέα, ἡ συκάμινος *uos Græcè, Latinè* Morus *appellatur: Italicè,* Moro. *Eius fructus Græcis* συκάμινον, *Latinis Morum dicitur: Italis,* Moro. *Arabes utrunque* Tut, *ſeu* Thut *nominant: Germani,* Maulberbaum, *et* Maulber: *Hiſpani,* Moras del moral: *Galli,* Murier & Meurier.

Nomina.

Συκάμινος. SYCOMORVS. CAP. CXLIIII.

Sycomorum, aliqui etiam ſycaminum, id eſt, morum, uocant, cuius fructus ſycomorum etiam, propter inefficacem guſtum, appellatur. Arbor eſt magna, nuci ſimilis, [a] frondoſa, multo lacte abundans: folijs mori: pomum ter, aut quater anno fert, non ramis, ut ficus, ſed caudice ipſo, caprifico non diſſimile, dulcius groſsis, ſine granis interioribus: quod non matureſcit, niſi ungue, aut ferro ſcalpatur. Naſcitur plurimum in Caria; Rhodo, locisque non multi tritici feracibus: ubi prouentu fœcundo, reſtibiliſque iuuamentum adfert, cùm annonæ caritas premit. Pomum aluo utile eſt, ſed perquàm exilem præbet alimoniam: ſtomacho aduerſatur. Succus primo uere tenera arbore antequàm fructum ferat, eximitur, lapidis ictu ſummo cortice deſquamato: ſi enim altiore plaga uioletur corteX, nihil effluet. Spongia, aut uellere lacryma excipitur, quæ ſiccata, & in paſtillos coacta, ficulis uaſe reponitur. Vis [b] ſucci emollit, uulnera conglutinat, diſcutit collectiones conctioni repugnantes: bibitur etiam, aut il initur contra ſerpentium morſus, duratos lienes, ſtomachi dolores, & per fricticnes. celerrimè teredinem ſentit. Gignitur & in Cypro arbor genere diſtans, quæ cùm ſit ulmus, prædicta tamen eſt folijs [c] ſycomori, fructu pruni magnitudine, multò dulciore, ſupradictis cætera ſimilis.

[a] Meum ita diſtinguit πολυγαλακτοῦσα δὲ ἐπὶ τοῖς φύλλοις μορέα, folijs Moro uaide ſimilis. At Cat. ἐπὶ τῷ φύλλῳ refert ad συκάμινος. Il lud uerò, quod ſequitur, multo lacte abundans, in omnibus exemplar. deeſt. [b] Meum ſuccum [c] Meum ſυκα

Sycomori hiſtor. ex Theophraſto.

Sycomorus (ut Theophraſtus eſt auctor lib. IIII. capite II. de plantarum hiſtoria) arbor eſt moro noſtrati ſimilis, quippe folio, magnitudine, aſpectuque proxima. Fructum præter cæteras peculiariter gignit: non enim germinibus, non ramis extremis, ſed caudice pomum parit magnitudine ficus, & uiſu proximum: ſucco atque ſapore caprificis ſanè ſimile, uerùm longè dulcius, granisque internis omnino carens, multitudine numeroſius matureſcere nequit, niſi ſcalpatur. Scalpitur autem unguibus ferreis: & cùm ſcalpta poma ſunt, ad quatriduum

Digitized by Google

SYCOMORVS. PSEVDOSYCOMORVS.

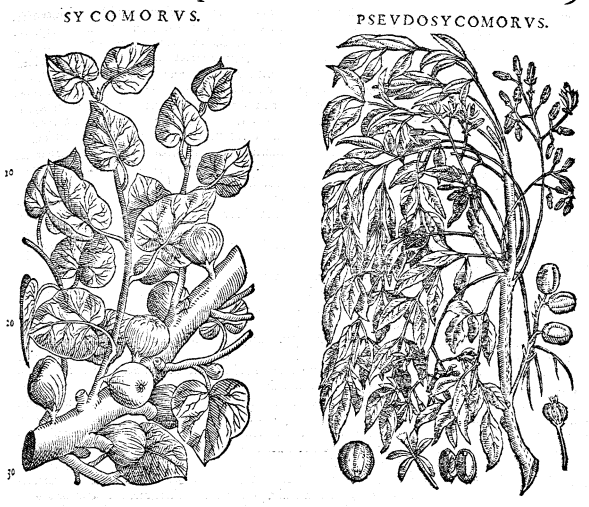

diem matureſcunt: hiſce ablatis, alias, & alia ex eodem loco ſubnaſcuntur, terno ita, & quaterno partu copioſa. Latiuoſa arbor admodũ eſt, & materies (quòd ſit ſolida, robuſta, & nigra) ad multa cõmoda exiſtit. Hæc inter cæteras arbores id ſibi proprium uendicauit, quòd cæſa continuò uiret, neq; ſiccatur unquã, niſi aqua obruatur. Eaq; propter & lacubus, & ſtagnis demergitur. madefactaq; in profundo ſiccatur cùmq; ſicca omnino fuerit, ſuperfluitat, atque innatat. hactenus Theophr. Hanc quam appingi curauimus, Sycomori imaginem, miſit ad me clariſſimus Medicus, & rei plantariæ ſtudioſiſſimus, Vyſſes Aldrouandus Bonomienſis, uir quidem non ſolum doctrina, ſed etiam liberalitate, & humanitate præclarus. De Sycomoro diſſerunt Gal. lib. 11. de alim. facul. ubi ita ſcriptũ reliquit. In Alexandria Sycomori plantam uidi unà cum fructu, paruæ, candidæque ficui adſimilem. Is fructus nullam habet acrimoniam, exiguæ dulcedinis eſt particeps, eſtq; facultate humidior quodammodo, ac frigidior, ne lati quidem mora. Quinimmo inter mora, ac ficus medium iure quis ipſum collocarit, atque hinc nomen ipſi inditum eſſe mihi uidetur. Ridiculi nanque ſunt, qui fructum hunc ob id aiunt Sycomora fuiſſe nominatum, quòd pariter ficubus aſſimiletur. Ipſius autẽ naſcendi ratione ab aliis arborũ fructibus quodammodo eſt diuerſa: haud enim ex primoribus ramulis, ac germinibus, ſed ex prægrandibus ramis, caudiceq; enaſcitur. hæc Gal. Sycomoro ſimilis eſt (ut loco citato memoriæ prodidit Theoph.) quæ in Creta uocatur Cypria ficus: nam & ipſa fructum edit, caudice, ramiſq; craſſiſſimis. Differt tamen à priore, quod germen quoddã emittit ſine ullis foliis, radiculæ ſimile, cui fructus præpilatur. Caudex arboris magnus, & populo albæ proximus, eiusq; folia ulmum repræſentant. Quater anno fructum fundit, ſed nullum ad maturitatem perducit, niſi pomo ipſo immaturo inciſo, emiſſoq; lacte. Dulcedo ſicubus non abſimilis, & interna groſſis planè conueniunt. magnitudo autem pruni eſt. hæc Theophraſti uerba. Quæ ſanè maximo ſunt argumento, hanc quoq; plantam in Sycomori genere annumerandam eſſe. Cæterùm apertè hallucinantur ij, qui putant arborem Sycomorum eſſe, quæ plerunq; uiſitur in monachorum clauſtris uulgo uocatis, & in templorum plateis, ubi mortuorũ cadauera humantur, è cuius baccis monachi uertiginillos facilitant, quibus mulieres ſuas numerant preces. Hanc (ut Bellunenſis caſtigauit) Azadaracht appellat Auicenna, quam deleteriæ facultatis participem eſſe prodit Fen ſexta quarti, ut latius lib. 6. dicemus. Arbor, quæ Συκόμορος Græcis, Latinis Sycomorus, & ficus Ægyptia nominatur: Arabibus, Mumeiz, Iumeiz, Aliumeiz, ſeu Giumeizi: Italis, Sicomoro, & Fico d'Egitto: Boemis Moruſe.

Sycomori mẽtio ex Gal.

Ficus Cypria

Vulgaris error.

Azadaracht. Nomina.

Συκη. FICI. CAP. CXLV.

FIci maturæ recentes ſtomachum lædunt, aluum ſoluunt, ſed facilè contracta ab eis fluxio ſiſtitur: ſudorem euocant papulasque, ſitim ſedant, calorem reſtinguunt. Siccis natura excalfaciendi, [a] uires alunt, ſed ſitim magis ſtimulant, aluo utiles; rheumatiſmis uentris, & ſtomachi cõtraria: gutturi autem,

a Meũ πρόσφατα. i. nutriũt.

Digitized by Google

tem,arteriæ,renibus,ueſicæ,& ijs,quos longa ualetudo decolorauit,anhelatoribus,hydropicis,comitialibus aptiſsimæ.feruefactæ cum hyſſopo,& potæ, thoracem purgant: tuſsi ueteri, diuturnisque pulmonum uitijs conueniunt.aluum molliunt tuſæ cum nitro, & cnico,dein manducatæ. Decoctum arteriæ, & tonſillarum inflammationibus gargarizatu prodeſt. [b] cum hordeacea farina cataplaſmatis inſcen-

b Meũ & Ca. καὶ ἐὸς τὰς ὠμὰς λύσεις μίγνυται. i. admiſcetur & hordeaceæ farinæ.

tur,& in muliebres fotus cum fœnogræco,& ptiſana. Cæterùm cum ruta coctæ, torminibus infundun tur: coctæ,illitæq; duritias diſcutiunt:parotidas,& furunculos emolliunt: panos ad maturationem perducunt,maximè nitro,iri,aut calce addita. Crudæ, ſi cum antedictis tundantur, eadem efficiunt: cum malicorio,pterygia purgant: cum atramento ſutorio,deploratis ferè tibiarum fluxionibus, & cacoethicis ulceribus medentur: quin & cum uino decoctæ addito abſinthio,& hordeacea farina, utiliſsimè hydropicis illinuntur. Cremataæ cum cerato ſanant perniones: prurigines, ſonitusque, ſi crudæ terantur, & finapi, liquoreque aliquo exceptæ auribus inſtillentur. Tam ſylueſtris, quàm ſatiuæ fici [c] lacteus

c Meum ὄρος. i.liquor.

ſuccus coaguli modo lac contrahit,concretumque diſſoluit,ut acetum: exulcerat corpora, meatus aperit.ſoluit aluum,uuluã recludit cum detrita [d] nuce Græca potus:menſtrua ciet cum luteo oui appoſitus, aut Tyrrhenica cera: podagricorum cataplaſmatis cum farina fœnigræci, & aceto utilis: lepras, lichenas,uitiligines,uitia cutis in facie, pſoras, ulcera in capite manantia, cum polenta expurgat: inſtillatus plagæ percuſsis à ſcorpione,uenenatorum ictibus,& rabioſi canis morſibus auxiliatur: prodeſt dentium dolori lana exceptus, & cauis eorum additus uerrucarum informicationes tollit cum adipe, circumlita in ambitu carne. Hoc idem præſtat ſuccus è teneris ramis ſylueſtris fici, qui lacte prægnantes, ſilente adhuc oculo,tuſi exprimuntur,& ſiccatus in umbra reponitur. Et lac, & ſuccus imponuntur exulceratorijs medicamentis. Decocti cum bubulis carnibus ramuli ficulni, facilem afferunt decoctionem.

d Meũ μετὰ ἀμύλου δ' ἀκάνθης. i. cum Amygdalo.ſed Cat. σὺν ἀμύλῳ.i. cum amylo.

Lac efficiunt, quod magis ſoluat, ſi inter coquendum ficulneo ſurculo, ſpathæ loco, moueatur. Groſsi,quæ erinci nonnullis uocantur,coctæ illitæ,ſtrumas,nodoſq; omnes emolliunt. Crudæ [e] formicas,uerrucas,& thymos,nitro,farinaque additis,tollunt. Folia eadem poſſunt. Illita cum ſale,& aceto ulcera in capite manantia,epinyctidas, & furfures ſanant: ijs [f] ficoſæ exuberationes, & palpebrarum ſcabritiæ perfricantur. Nigræ ficus,folijs, cauliculisque,candidæ uitiligines perunguntur: faciunt ad canum morſus, [g] &ulcera,quæ ceria,id eſt fauos, uocant. Groſsi cum ſylueſtris papaueris folijs oſa extrahunt; furunculos cum cera diſcutiunt: contra muris aranei morſus, & ſcolopendræ uenena,cum eruo,& uino illitæ,auxiliantur.Fit ex cinere ficus tam ſylueſtris, quàm ſatiuæ lixiuium, crematis ramorum cauliculis,quod ſubinde macerari opus eſt,& inueteraſcere: ſiquidè inter cauſtica intelligitur.Gangrænis prodeſt,nanque expurgat,& conſumit, quæ excreſcunt, eoque ſic utendum eſt: ſpongia aſsidè hoc lixiuio imbuta ſuperponitur. Interdum dyſentericis,& in fluxiones uctuſtas, [h] & ſinus cuniculatim exedentes,magnosque,inſtillari conueniet. Etenim purgat,conglutinat,carne replet,& oras comittit,non ſecus atque emplaſtra,quæ cruentis uulneribus inijciuntur,enæma uocant. Bibitur ad diſcutiendum ſanguinem concretum,& contra præcipitationes,rupta,conuulſa,cum cyatho aquæ recenter colatum;addito olei exiguo: cœliacis,dyſentericis,per ſe cyathus datus prodeſt: neruorum uitijs,conuulſionibus,commodè illinitur ex oleo,utpote quod ſudores moueat:aduerſus gypſi potum ; & phalangiorum morſus bibitur.Hæc eadem præſtant reliqua lixiuia,præſertim quernum: omnia tamen adſtringunt.

e Meum μυῤῥικίας.i. formicas, tãtum habet.

f Meum συκώδη καὶ τὰ τραχέα τῶν βλεφάρων. i. ſi coſæ,& aſperæ palpebræ. Cat. καὶ τὰ βραχέα. i.breues.

g Addit Cat. σὺν μέλιτι.i. cum melle.

h Meum κόλπωσιν ὑμῶν καὶ μεγάλων. i.ſinus cuniculoſos & magnos.

Ficorum conſideratio, & hiſtoria.

Ficus arbor caudice plurimum eſt breui,contortoque : ſubalbicante libro , lacteoque ſucco madente , guſtu adſtringente,acri,amaroſq;,ita ut exulcerare poſſit. Materies illi alba,& fungoſa,ut in uite,tenax tamen; & ad ſcuta paranda peridonea. Radicibus nititur multis,ſed ſumma tellure uagantibus, quo fit, ut algoris,& frigoris ſit impatiens.Folia fico ſunt aſpera,ampla,firma,uitiginea,rotundis,ac robuſtis pediculis inſitenta. Fructus edit,nullis apparentibus floribus,à foliorum exortu,extremis tantùm ramis,turbinatos,& uarios: ſiquidem alij pyri faciem repræſentant, alij ſeſsiles ſunt, alij uerò inter hos medij. Differunt etiam colore Ficus : quippe quòd aliæ albæ,aliæ nigræ,aliæ purpureæ,aliæ uirides,aliæ ſubrufæ,aliæ pallidæ,et aliæ uariegato colore ſpectentur. Molli præterea ſunt pulpa,granis minutis referta,quæ eſui maximè placeat.Eæ præ cæteris laudantur,quæ matura rimoſa cute uiſuntur,& quæ pulpæ pinguedine,dulcedine,atque ſapore cæteras anteceſſunt. Matureſcũt Autumno,Auguſto,& Septembri. Sed Groſsi eſtate perficiuntur. Decerpuntur maturæ,& in ſole ſiccantur cratibus,non ſolùm ad ciborum,ſed etiam ad medicamentorum uſum.Siccæ in cadis ligneis aſſeruantur.Atqui longè à noſtratibus diſtant Indicæ Ficus,de quibus Theophraſtus lib.4.cap.v. de hiſtoria plantarum ita ſcriptum reliquit.

Ficuum uaria genera.

Indica autem regio arborem ficum uocatam ſortitur,quæ è ramis radices dimittit ſingulis annis,ut primo uolumine retulimus.Dimittitur autem non ex nouelliis,ſed ex amiculis,atque etiam uetuſtioribus.Illæ ſe terræ committentes,ceu ſepem circum arborem faciunt,ita ut ueluti tabernaculum condatur,quo etiam morari homines ſoleat.Radices autem naſcentes,euidentiſſimè à ramis diſcernuntur.Sunt enim albiores, birtæ,tortuoſæque, binaque frondeſ foliatæ. Item arbos comam ſupernam laſciuam gerit,totaque formicato ambitu pulchrè orbiculatur,& magnitudine uehementer excellit,quippe umbram bino ſtadio facere fertur , & craſſitudine caudicis pleraſque ultra quàm ſexaginta graduum orbem colligere,magna uerò ex parte quadraginta.Folium pelta non minus habet,fructum admodum parum,magnitudine ciceris,ficui ſimilem,quamobrem Græci ficum eam arborem appellauerunt. Parum mirum in modum fructificat,non tantùm pro magnitudinis deſiderio,uerùm etiam omnibus rebus.Naſcitur arbos hæc circa Aceſinam amnem.Hæc Theophraſtus..Atqui eadem ferè à Strabone lib.xv.ſuæ geographiæ, & à Plinio lib.x i i.cap.v.de Indica Ficu ſcripta reperio,ſub qua,ut idem ſcribit Plinius lib.v i i.cap.ii. turmæ conduntur equitum.Cæterùm ea longè ab hac differre uidetur, quam nos quòd ex Indijs occidentalibus allata ſi-

Indica ficus arbor, & eius hiſtoria.

Digitized by Google

FICVS. FICVS INDICA.

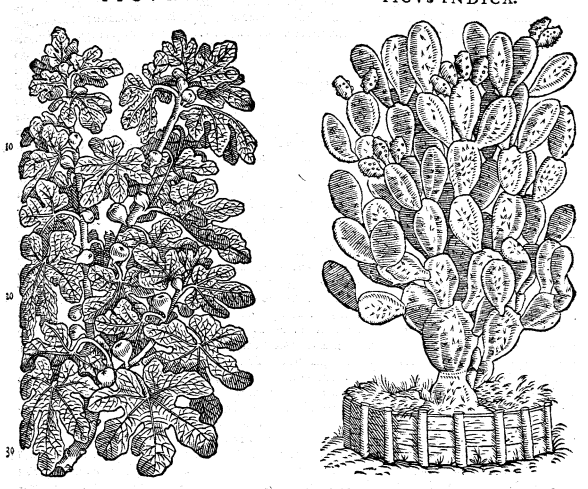

taſit Indicam Ficum uocamus: ſiquidem hæc ne caudice, nec ramis, nec foliis, nec fructu genuinam Indicam ficum
refert, de qua ſcripsêre Theophraſtus, Strabo, ac etiam Plinius. Hanc Indi ſuo idiomate TVNE uocant. Ego Tune.
uerò, eandem, plantam eſſe cenſerem Opuntiam Plinio appellatam, quòd circa Opuntem proueniat, ut Theophra- Opuntia.
ſtus inquit his uerbis. Huic Indicæ Fico ſimile, uel potius quodammodo mirabilius, ſiquid ex foliis radicem di-
mittat, qualem circa opuntem herbam eſſe quandam enarrant, cui datum eſt, ut mandi ſuauitate poſſit. Nam ut
nobis manifeſtò conſtat, abſciſſo ab hac planta uno tantùm folio, humiq; ad medium uſque ſepulto, prognatis è ſe
radicibus paulò poſt folia ſuperne ex ipſo prodeunt, adeo, ut hac ſerie foliis è foliis prodeuntibus, in arboris ſpetiẽ
hæc planta aſſurgat, ſine caudice, ſine ramis, germinibusque, ut ex appicta hîc imagine, quiſpiam cernere poteſt.
Adeò ut inter naturæ miracula hæc planta merito recenſeri poſſit. Folia ei craſſiſſima ſunt, ita ut quandoque polli
cis craſſitudinem exceedant, è quibus albæ, tenues, longæ acutæq; prominẽt ſpinæ, etſi ſine ſpiris nonnullæ uiſæ ſint.
Parit hæc planta illis in regionibus in foliorum ſummitatibus fructus ficubus noſtratibus ſimiles, ſed craſſiores,
& qui anteriore parte in coronæ ſpeciem deſinant, colore ex uiridi purpuraſcente. Interior pulpa perinde eſt ac in
noſtratibus, uerùm adeò ſuccoſa, rubicundaque, ut ſanguineo ſucco, mororum modo manus inficiat, & urinam ſan
guineam reddat. Id quod multis non exiguum terrorem incuſſit, non ſine Medicorum, & conſociorum riſu. Vnicũ
tantum folium cum fructu mihi dono dedit Angelus Crottus Brixianus, cuius hîc imaginem appingi curaui quod
è Prouincia ſecum attulerat Viennam. Audio quoq; in quibuſdam Italiæ locis haberi hanc plantam, quæ ficus
proferat. Habui quidem, ego, dum Goritiæ agebam, hanc plantam, hominis magnitudine, ſed nunquam edidit fru-
ctum. Cæterùm ut ad noſtrates ficus reuertar, & ut præter id, quod à Dioſcoride proditum eſt, earum omnibus fa
cultas innoteſcat, & temperamentum: quin & ut omnes cognoſcant, quod præbeant alimentum, quamq; utilita-
tem, ac noxam inferre poſſint, ea paucis ediſſeram, quæ ex Galeno deprompſi qui in primis lib. 11. de alim. fac. Ficorum fa-
ſcriptum reliquit. Ficus tametſi minus praui ſuccigignant, quàm cæteri omnes nõ modò fugaces, ſed etiam au- cult. ex Gal.
tumnales fructus, non tamen id uitium prorſus effugere potuerunt. Cæterùm hæc ipſis inſunt bona, nempe quòd
commeabiles ſint, & facilè in totum corpus peruadant, penetrentq;. Nam & abſtergenti ui pollent haud obſcu-
ra: cuius gratia poſt ipſarum uſum nephritici multas arenulas excernunt. Cùm porrò omnes autumnales fructus
exiguum corpori alimentum præbeant, minimè omnium ficubus id uſu uenit. Carnem tamen nõ compactam, neq;
ſuccum generant, ceu panis, & ſuilla caro, ſed turgidulam, & ſubinanem, ueluti ſabæ. Quin uentrem flatibus im-
plent & ipſæ, & non mediocrem hinc profectò moleſtiam intuliſſent, ni etiam celerem deſcenſum eſſent adeptæ,
cuius beneficio, cùm celeriter peruadant, flatus quem excitant, non diu manet, atq; ob id minus cæteris autumni
fructibus ledere conſueuerunt. Cæterùm maturæ ficus immaturas non mediocriter antecellunt, quod et in alijs qui
dem omnibus cernitur fructibus: quanquam nõ tantum in illis diſcrimen exiſtit. Siquidem ad plenum maturæ ficus
paulò

paulò minus omni prorsus noxa uacant. Et sequenti capite, ubi uarum facultates recenset, sic inquit. Ficus, & una quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent; ita fugacibus omnibus magis nutriunt, mini mumque praui succi habent, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adepta. Porrò quòd ipsa nutriant, maxuno argumento sunt ij, qui uinearum fructum custodiunt: siquidem bi cùm duos menses solis uuis, ac ficubus, quorum custodiæ præsent, uescantur (nisi fortè panis quidpiam cum illis edant) obesi tamen, ac pingues fiunt. At caro, quæ ex ipsis gignitur, haud quaquam est firma, ac densa, quemadmodum ea, quæ ex carnibus sit; sed laxa est, ac præhumida: ob id celeriter etiam, cùm uesci ipsis desierint, contrahitur, ac considet. Idem etiam de Ficubus siccis differens loco prius citato, ita scribit. Caricæ multiplicem quidem habent utilitatem; siquis tamen largius esit uerit, ab eis offendetur: non admodum enim probum sanguinem gignunt, quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Incidendi, extenuandique uim habent, qua & uentrem ad excreationem irritant, & renes expurgant. Iecori autem, lienique inflammatione obsessis sunt noxiæ, quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, sed communi ratione dulcium omnium ciborum, ac potuum. Obstructis autem illis, aut scirrho tentatis, ipsæ ex sese nihil prosunt, nec obsunt: sed medicamentis incidentibus, ac extenuantibus, & absterg entibus miscæ, non mediocriter auxiliantur. Ideoq; nonnulli mediocrium in dictis lienis, ac hepatis affectibus exhibent ipsas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut satureia, aut calamintha, aut origano, aut hyssopo. Ad eundem etiam modum, si caricæ cum alio quopiam eorum, quæ facultatem habent acrem, aut omnino incidendi, ac extenuandi assumantur, non solùm sic affectis; sed sanis quoque utiles erunt. Siquidem iecoris meatus, per quos fertur alimentii, apertos esse non ægrotantibus modò; sed benè ualentibus etiam tutissimum est. Proinde hoc pacto ficus cum sale extenuante, aceto, & garo præparatas uulgò comedunt, quòd id utile esse experientia didicerint. Verisimile autem est ipsorum nonnullos medici cuiusdam consilio adductos, ficus hoc modò primùm comedisse; deinde eam notitiam ad uulgus dimanasse. Qui uerò cum cibo aliquo incrassante ficus, & caricas edunt, non mediocriter offenduntur. Item lib. VIII. de simp. medic. facultate idem Galenus ita scribit. Ficus aridæ uim habent excalfaciendi ordine primo etiam completo, aut secundo incipiente: habent uerò etiam partium tenuitatem quādam. Ex istis duobus idoneæ sunt, quæ tumores duros concoquant: statim uerò etiam ea discutiunt. Atque ipsæ per se illitæ eiusmodi uim obtinent. Sed & decoctum earum eiusdem utiq; naturæ est. Verùm ubi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: ubi uerò plus discutere, hordeacea. panis horum in medio est. Sed hæc magis sunt propria tractatus de medicamentorū compositione, & rationis curandi. Verùm in præsentia hæc de caricis nouisse sufficiat. Porrò scire oportet, quòd quæ pinguiores sunt, magis possunt concoquere: quæ uerò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterùm quod ex ijs plurimùm in aqua cocti efficitur, simile est melli, non solùm consistentia, sed & facultate. Porrò ficus uirides comesæ, propter admistam humiditatem, facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen aluum utræque tum humidæ tum siccæ. Ficus arbor calidæ tenuiumq; partium temperaturæ est, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum succus: ualenter enim eorū uterque calidus est. Itaq; non mordicat tantùm, aut absterget uehementer, sed & ulcerat, & ora uasorum reserat, & formicas, quas myrmecias uocant ejicit: quinetiam purgare potest. Porrò ficus agrestis, quam erineum Græcè (Latine caprificum) nominant, tum liquor, tum succus ad omnia quàm satiuæ ualentior est. Sed & cradæ, hoc est, rami earum adeo sunt calidæ, tenuiumq; partium temperamento, ut carnes bubulas duras, si coquendis adijciantur, friabiles, ac teneras efficiant. hæc de ficubus Galenus. Cæterùm nobis experimento compertum est, caricas duas, aut tres nocte una in aqua uitæ maceratas asthmaticos iuuare, qui mane eas deuorauerint. Democritus præcoces ficus fieri pollicetur, si oleo, & columbaceo fimo arbor illinatur. Et contrà, serotinas, si primæ grossi, cùm fabæ magnitudinem excessere, detrahantur. Ficum arborem item atque laurum, è cælo fulminibus non ici comper tum est. Ficus arbores, ut perquàm pumilæ habeantur, & in uasculis super fenestris spectentur à uiatoribus, ita docuere Mangones. Absciudito Fici Surculum Verno tempore, paulò ante germinationem, prominente iam corculo, & subinde contorto manibus cacumine, in quo uis uase terra referto surculum ipsum serito cacumine inuerso, circa quem ordei Milij q; nonnihil insparg to, & terra deinde obruito, demissa extra tellurem resecta parte. Fit enim hoc mangonio, ut inde ramuli enascantur paruuli; qui circum uas se se fundentes, breui admodum tempore ficus optimos edant, pumila perpetuo manente arbore. Ficulneo lacte uermiculosæ sanantur aures. Et ficulneis foliis sanè affrictu citantur hæmorrhoides. Pani quoq; probè maturantur, illitis caricis, decoctis, additis Lilij, aut Iridis, aut Altheæ radicibus. Fici fructus Σῦκα Græcis, Latinis Fici, et Ficus appellantur: Arabibus, Sim, Fim, seu Tim: Italis, Fichi: Germanis, Feigben: Hispanis, Higos: Gallis, Figuier: Boemis Fykštepei.

Caricarū usus.

Ficus arbor & eius iures.

Caricarum uires Marth.

Fici præcoces quo mangonio fieri possint.

Ficus pumilæ quomodo ha beantur.

Nomina.

Περσέα. PERSEA CAP. CXLVI.

PErsea arbor est in Aegypto, fructum ferens cibo idoneum, stomacho utilem. in quo phalangia etanocolapta nomine inueniuntur, præsertim in Thebaide. Arida folia in farinam redacta, illitu sanguinis eruptiones sistunt. Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perside exitiosam esse translatamque in Aegyptum, mutata natura in cibos receptam.

Perseæ arboris consi. & historia.

QVemadmodum superius in malorum commentatione prodidimus, Persea arbor Aegyptia non est (ut putat Marcellus Virgilius Florentinus) nostrâs Italica malus persica, sed planta plurimùm dissidens ab ea, ut & Dioscoridis, & Galeni testimonio facilè probari potest: quandoquidem ij utranque, sed ut alteram ab altera diuersam, diuersis capitibus tradiderunt. Hæc (ut lib. 4. de plant. historia cap. 2. scribit Theophrastus) arbor est Aegypti, aspectu magna, formosaque: folio, flore, ramo, totaque figura potissimùm pyro uicina: nisi quòd

Digitized by Google

PERSEA.

quòd altera folio perpetuo, altera deciduo eſt. Fructum abunde parit, omniq; tempore perficit: quippe nouus annículus ſemper occupat. Maturitas annuerſariorum afflatu conficitur: reliquum crudiorem auferunt, atque recondunt. Eſt magnitudine pyri, figura oblongus: amygdalæ modo, colore herbidus. Nucē intus habet, ut prunū, uerùm longè minorē molliorēq;. Caro eius ſuauis, ac præduleis manditur, concoctuq; facilis, & innocua. etiam largiore cibo ſumpta. Radice arbor exuperat, tum longitudine, tum etiam craſſitudine, multitudineque. Materie conſtat robuſta, dura, uſuq; decora, ueluti lotus. Quapropter ex ea & ſimulacra, & lectulos, & menſas, & reliqua ſimilia faciitant. Ex his igitur Theophraſti uerbis, ſi Perſeæ notæ, ac delineationes cum noſtra perſica malo diligenter conferantur, liquidò patere arbitror, has plantas inter ſe diuerſas eſſe. Huius magnitudinem ſuis coloribus ornatā dono mihi dedit Tridenti Odoardus Polonus Medicus, & rei plantariæ ſtudioſiſſimus, qui Syriā, & Aegyptum peragrauit. De perſea uerba facíens Gal. lib. 11. de aliment. facult. hæc memoriæ commendauit. Hanc etiam plantam uidi in Alexandria, quæ & ipſa magnis arboribus eſt annumeranda. Tradunt autem fructum huius apud Perſas adeò noxium eſſe, ut edentes interimat: in Aegyptum uerò translatum, in eſculentum mitéſcere & pyrorum, malorumq; modo, cum quibus & magnitudine conuenit, eſtimari. Eadem recenſuit Galenus libro 11. de compoſitione medicamentorum ſecundū locos, ubi de cephalæa curatione agens, ſic inquit. In ſola Alexādria perſeæ arborem uidi, at non in alia Romanis ſubdita gente. Quidam perſon ipſam appellant, aiuntq; in Perſis lethalem eius arboris fructum eſſe, cùm tamen is in Aegyptiorū regione innocuus exiſtat. hactenus Galenus. Ex cuius etiam uerbis palàm eſſe credíderim, perſeam à perſica malo prorſus diſsidere, cùm in tota ferè Europa perſica malus frequentiſſima proueniat. Quin & ex ijs facilè dixerim, Columellam erraſſe, quòd exiſtimauerit, perſica ea eſſe poma, quæ à Perſis ad Aegyptios allata perſea dicuntur, ut libro cultui hortorum dicato his uerſibus teſtatur.

Perſeæ mentio ex Gal.

Columellæ lapſus.

Tunc præcox bifera deſcendit ab arbore ficus,
Armeniſque, & cereolis, pruniſq; Damaſcei
Stipantur calathi, & pomis quæ Barbara Perſis
Miſerat (ut fama eſt) patriis armata uenenis.
At nunc expoſiti paruo diſcrimine lethi
Ambroſios præbent ſuccos, oblita nocendi.

Arbor, quæ περσία Græcis, Latinis ſimiliter Perſea nominatur: Italis, Perſeo Græcè uocis imitatione dicetur.

Nomina.

IBERIS.

ἴβηρις. IBERIS. CAP. CXLVII.

Iberidis caput nō habet antiquus mꝰ. ſcriptus codex nec alia, quæ uidi exēplaria.

IBeris, ſiue cardamantica, folia habet naſturtij, uere uirēntiora: caulem cubitalem: aut minorem, in incultis naſcitur. Aeſtate lacteum florem promit, quo tempore efficacior eſt. Radices duas naſturtio ſimiles habet, calfacientes, & adurentes. Ipſæ enim iſchiadicis cum falſa axungia emplaſtri modo utiles, quaternis horis alligatæ, ut dein in balneas deſcendatur, & poſtea oleo cum lana locus perungatur.

Iberidis conſideratio, & hiſtoria.

VIdimus primùm Iberidem, quam nobis indicauerat Iulius Alexandrinus medicus Tridentinus, qui nunc ob præclaras ſui ingenij, & doctrinæ dotes, apud Sereniſſ. Ferdinandum Regem Roman. artem medicam exercet, extra ciuitatē Tridenti, ubi uulgò dicitur alle Laſte, effigie nimirum, quæ deſcribitur à Dioſcoride, ac alijs pluribus Græcis auctoribus. Huius Galenus in ſimp. cenſu uſquam ſeparatim meminit, ſed hanc, & Lepidium non niſi nomine differre prodidit. Quod etiā idem

idem teſtatus eſt lib. x. de comp. med. ſecundum locos circa finem de coxendicum curatione agens, ubi ex Democrate ſic inquit. Democratis extat libellus, qui Clinicus inſcribitur, in quo uerſibus iambicis, quemadmodum ſolet, de tribus diſſerit medicamentis. Ac primo quidem de eo diſſerit, quod ex herba conſtat, quam ipſe Iberidem appellat, quod ad coxendicum dolores commendauit. In Iberide medicum quendam amicum ſuum curatum fuiſſe ait herba, quam (ut dixi) ipſe Democrates Iberidem uocat, ut qui tantùm uſu herbam cognouerit, nomen autem eius nullum audierit, cùm etiam id ipſum ignorauerit is, à quo eius uſum didicerat. Porro ex notis, quibus eam repræſentat, uidetur iberidem appellare, quæ à Græcis lepidium nominatur, appellatione ducta à regione, in qua amicus eius curatus fuit. Deſcribit autem ipſius formam ijs carminibus.

Iberis, & lepidium idem.

Herba hæc ubique multaque frequens naſcitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros, & ueteres,
Tritas que quondam publicè pedibus uias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper uireſcens, foliis naſturtij
Florentibus uere, attamen maioribus.
Caulem cubitalis longitudinis gerit
Paulò minorem, aut rurſus ampliore: ab hoc
Æſtate pendent folia, donec multa hyems
Sarmenti tiam deducat hæc ad imaginem, &
Deiecta, & exiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Æſtate florem fert colore lacteo,
Multùm tenuem, nariumque ualde, cauliculus.
Ad quem ſequitur ſemen penitus ſic exiguum,
Viſum ferè ut fallens, oculos quoque effugiat.
Odorem habet radix at inde acerrimum,
Verò ſimilem quàm maximè naſturtio.

Hæc illud etiam accedit, quòd Galenus item loco citato, Hygieni Hipparchi auctoritate, Iberidem, & Lepidium idem eſſe teſtatur his uerbis. Si coxendicum dolores leuare eſt animus, herbam Iberidem, quam aliqui lepidium uocant, aut naſturtium ſylueſtre colligito. Ex cuius certè ſententia aſſerere non dubitauerim, Iberidem

Iberidis caput additituū.

apud Græcos eandem eſſe cum Lepidio. Vnde perſpicuum eſt, hoc Iberidis caput huiuſce primi uoluminis calci accreuiſſe nimia uel librariorum, uel medicorum curioſitate. In quam ſententiam cum antedictis cauſſis, ea ratione potiſſimùm deducit, quòd conſtet, huius primi uoluminis calcem, non eſſe legitimum locum, in quo Iberidis hiſtoria fuerit collocanda: quandoquidem eiuſmodi herbas Dioſcorides lib. 11. ordinatè diſpoſuit, ac de eis diſſeruit, ubi priuatim lepidio, quod Democrati Iberidem exiſtimamus, propriam aſſignauit ſedem. Idcirco reſtè Paulus Aegineta Lepidium Iberida etiam appellari ſcribit, & ex tertio excalfacientium ordine eſſe, ac naſturtio uiribus proximum. Et lib. 111. in iſchiadis curatione: In totum, inquit, iſchiadicos reſtituit ſanitati iberidis herbæ uſus, quā lepidium quoq; appellant. Quare apertè hallucinari deprehenduntur monachi illi uenerandi, qui in Meſuem cōmentarios ſcripſere cùm expreſſè contra Galeni, & Pauli auctoritatem, & contra rationes, quas ſuperius adduximus, aliud à lepidio iberidem eſſe contendant. Quos tamen excuſatos habeo, utpote qui fortaſſe maius ſtudium rebus diuinis impenderint, quàm ut certam ſimplicium medicamentorum cognitionem aſſequi potuerint. Dixi de Iberide ſententiam meam non hîc ſolum: ſed etiam diffuſius in Epiſtolis noſtris Medicinalibus, ad Bartolomæū

Monachorū lapſus.

Marantham ſcribens, quam qui impugnare uolunt, noſtris in primis reſpondeant argumentis, & deinde ſuas exordiantur opiniones, ſiquas habent meliores. Cæterùm non ignorandum eſt, Paulum præter Iberidem, de qua nunc agimus, alterius etiam meminiſſe ab illa longè diuerſæ, eiuſque item uſum ad iſchiadas commendaſſe. Quod eius uerba demonſtrant, quæ eodem loco ita ſonant. Quæ uerò apud nos Iberis fruticoſa naſcitur ſimilibus lauri foliis, & multò ampliioribus, reſpondere multa experimenta teſtantur, non ſolùm in coxarum, ſed in aliis quoque diuturnis affectibus. Huic planè adſtipulatur Lepidium, quod Plinio lib. XIX. cap. VIII. his paucis deſcribitur. Exit lepidium in cubitalem altitudinem, foliis laurinis. Quibus ſanè notis ſatis apparet, hoc ſecundum Iberidis genus, uel lepidij dicamus, quod lauri folia mittit, eam eſſe ſtirpem, quæ bodie paſſim in hortis frequens naſcitur, à quibuſdam Piperitis ob uehementem eius acrimoniam dicta. Itaque manifeſtè aberrarunt uiri alioqui clariſſimi Barbarus, & Ruellius, cùm lepidium illud eſſe putauerint, quod uulgus herbariorum Raphanū ruſticanum appellant.

Iberis altera Paulo.

Barbari, & Ruel. lapſus.

Verùm tamen folia, quæ huic raphano inſunt, uerbaſco maiora, & belenio æqualia, manifeſtè declarant: his legitimum non innotuiſſe lepidium niſi forſan, lepidium Raphani nomine acceperint. Plantæ, quæ ἰβηρὶς, καὶ ἀγριοράφανον Græcis dicitur, nomen Latinum eſt iberis, & Lepidium: Arabicum, Seitaragi, Aſceitaragi, ſeu Sitbaregi, & Hauſab: Italicum, Iberide, & Lepidio: Germanicum, Vilder kreſſz: Hiſpanicum, Naſturtio monteſtino: Gallicum, Chaſſe rage, Paſſeraige, & Naſturt ſauuage: Boemis ſtleunyk.

Nomina.

† *Quòd caput hoc de Iberide accreuerit in Dioſcoride eique adſcriptum ſit, illud maximè corroborat ratione, in commentario allata, quòd reperti ſint uetuſtiſſimi Græci codices, in quibus hoc caput non legebatur.*

LIBRI PRIMI FINIS.

PETRI

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarij,

IN LIB. SECVNDVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

IN PRIMO, chariſſime Aree, libro, quem de medicinali materia condidimus, de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & naſcentibus ex eis ſuccis, lacrymis, ſeminibusque diſſeruimus. In hoc autem ſecundo de animantibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus explicabimus, ſubnexis herbaceis, quæ acri prædita ſunt facultate, utpote quæ cum ipſis cognatione iuncta ſint: qualia allium, cæpa, ſinapi intelliguntur. Idq; ideo, ne cognatorum uires diſiunxiſſe uideamur.

Ἔχινος θαλάσσιος. ECHINVS MARINVS. CAP. I.

MArinus Echinus ſtomacho, uentriq́ue utilis eſt: urinam cit. Huius teſta cruda inaſſata commodè medicamentis admiſcetur, quæ pſoras abſtergunt. Crematæ uerò cinis ſordida ulcera expurgat, luxuriantem carnem reprimit.

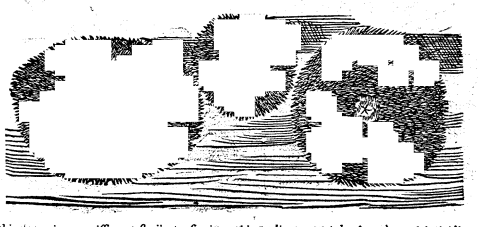

ECHinus marinus notiſſimus eſt, iis præſertim, qui in Italia tam Tyrrheni, quàm Adriatici litora accolunt. Ingentem Echinorum numerum uidimus nos, dum placidis mare ageretur undis, in alueo magni portus Ciuitatis ueteris in Romano littore, nigris horrentibus ſpinis. Alios uerò uidi ex Pirano Iſtriæ oppido allatos, his longè maiores, purpureo colore ſuffuſos, quos Echinometras appellauerim, quòd ſcripſerit Ariſtoteles libro 4. de hiſtoria animalium cap. 5. hos cæteros magnitudine excedere. Habentur circa Toronem Echini marini candidi teſta, ſpina, & uuo: augeri forma productiore, quàm cæteri, ſoliti: ſpinis paruis, non rigidis, ſed molliori bus. Genera (ut idem inquit) Echinorum plurima ſunt. Primum, quod cibo idoneum eſt, in quo, quæ oua appellantur, magna, eſculenta q́; conſiſtunt, pariter in maiore corpore, & minore: nam nouelli adhuc, paruiq́; pleniuſculi illis conſtant. Secundum, ac tertium ſpathagi, ac briſſi, quæ genera pelagia ſunt, rara q́; inuentu. Ad hæc, quæ Echinometra appellatur (quaſi matrem, aut matricem dixeris echinorum) quæ quidem omnes magnitudine excedit. Genus item aliud eſt minutum, ſpinis longis, præduriſque, gigni in alto gurgite ſolitum, quo nonnulli ad deſtillationes uinea medicamento utuntur. Quo fit, ut Paulum Iouium planè aberraſſe crediderim: quippe qui ſuo de Romanis piſcibus libello, Echinometram Ariſtoteli deſtillationibus urinæ opitulari, non autem buiuſce minuti generis, memoriæ prodiderit. Corpus Echinis clibani forma uiſitur, priore, atque nouiſſima parte ſpiſſum, & continens: cætera uerò non continuum, ſed ſimile laternæ, cui non obducta membrana eſt. Omnium maximè à natura munita ſunt, utpote qui teſta undique ſpinis circumuallata celentur, quibus ſtuuntur perinde ac pedibus: iis enim nitendi mouentur, ſedemq́ue permutant, cuius rei argumentum eſt, quòd ſemper algam ſpinis implexam gerant. Euenit autem, ut quod caput appellant, & os, echinis uerſum in terram ſit: quod uerò ad excrementi excretum deputatum eſt, id ſupra habeatur, quod idem omnibus turbinatis, patellis q́; euenit: paſtus enim de imis petatur

Echini marini conſider.

Echinometra

Iouij error.

Echinorum deſcriptio.

Digitized by Google

tatur neceſſe eſt. Vnde ſit, ut os inuerſum ad paſtum ſit, excrementum uerò ſuperius parte prona teſtæ continea-tur. Dentes quini Echinis omnibus ſunt, cauì intrinſecus: inter quos carunculą quędam interiacens linguæ officio fungitur, mox iungitur gula, deinde uenter in partes quinque diſtinctus, perinde ac ſi plures numero uentres hoc animal habeat: ſunt enim omnes diſtincti pleniq; uacantis materiæ, & ex uno ſtomacho dependent, in quemque oſtium excrementi ſinunt. Caro echinis circa uentrem nulla, ſicuti in uniuerſo corpore. Sed quæ oua appellantur, numeroſiora teſtæ adhærent, membranulis ſingula obuoluta, & paribus diſtincta interuallis: nigra etiam quædam circum ab ore fuſum ſpargiuntur, nomine adhuc nullo appellata. Sed cùm non unum, ſed plura genera Echinorum ſint, omnium partes quidem eas omnes ſortiuntur: ſed oua appellata, nec omnes cibo idonea, & parua admodum continent, exceptis iis, qui uada incolunt. Tradunt ſæuitiam maris Echinos præſagire, correptisq; operiri lapillis, mobilitatem pondere ſtabilientes. Quod ubi uidere nautici, ſtatim pluribus anchoris nauigia inſtruant.

Echinorum uires ex Gal.

hæc ex Ariſtotele. Memnit utriuſque Echini Galenus, marini, ſcilicet, & terreſtris unico tantùm cap. lib. xi. ſimplic. medicam. ſic inquiens. Erinacei utriuſque tum marini, tum terreſtris corpus totum uſtum cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum digerentis, tum detrahentis. Itaque eo quidam & ad excreſcentia, & ſordida uſi ſunt ulcera.

Nomina.

Animal, quod ἐχῖνος θαλάσσιος Græcis, Latinis Echinus marinus appellatur: Hiſpanis, Erizo de la mar: Italis, Riccio marino.

ἘΧΙΝΟΣ ΧΕΡΣΑΙΟΣ. ECHINVS TERRESTRIS. CAP. II.

TErreſtris erinacei corium combuſtum alopecijs cum pice liquida aptiſsimè illinitur. Aſsiccatum corpus, & cum aceto muſso potum renum uitijs auxilio eſt: item aquæ, quæ cutem ſubijt, connuſionibus, elephantiæ, & malè habitis, quos cachectos uocant: uiſcerum fluxiones exiccat. Eiuſdem iecur fictili ſolibus excocto arefactum, ad eoſdem uſus utiliſsimè reconditur.

ECHINVS TERRESTRIS.

Echini terreſtris conſid. & hiſtoria.

TErreſtris Erinaceus uulgaris notitiæ animal in Italia eſt. Duplici conſtat genere, canino ſcilicet, ac ſuillo quemadmodum & Taſſus. Differentia dignoſcitur ex eorum roſtro. Id nanque alij ſuillum, alij uerò caninum habent. Rarò ex cauernis exeunt, niſi noctu, quo fit, ut nocturno tempore à uenatoribus plerumque capiantur. Matureſcentibus uuis per eſtatem, & autumnum uineas petunt, ubi ad uuas, quæ ſolum attingunt, accedentes, acinos pedibus diducunt. His conſtratis in terra, in orbem ſe conglomerant, & ſuper eos ſe uoluntant, itaque ſpinis affixos portant in ſpecum. Eodemq; actu ſylueſtrium arborum poma à uentis decuſſa, aut maturitate deciduа, in cauas arbores gerunt. Inter quadrupedes ſolus Erinaceus uolatilium more teſtes renibus hærentes habet: eaq; ſuper uelociſsimè coit, non quidem aliorum quadrupedum more ſuperueniens, ſed erectus coniungitur propter ſpinas. Vbi præſenſit uenantem, ſtatim in globum ſe cõtrahit, ne quid comprehendi poſsit præter aculeos: itaque oblatrantes deludit canes. Affuſa conglomerato aqua, illico ſoluitur is, & ingreditur. Frigidi

Echini terreſtris facult.

temperamenti animal Echinus eſt, excrementis compluribus redundans, quibus aculei nutriuntur. Idcirco eius canes in medicamentorum potius, quàm in ciborum uſu ſunt expetendæ: terreſtres enim cùm ſint, ægrè concoquuntur, & minimum ſanè præbent alimenti præſtat terreſtris Echini combuſti cinis trium drachmarum pondere additis Agrimoniæ uncia & internarum membranarum uentriculi gallinarũ quaternis drachmis ad eos qui duan dominunt in lecto mingunt. Datur hic puluis ex uino ueſperi cum ſe cubitum recipit affectus. Vires longè plures ſi-

Hyſtricis mẽtio.

Echino reddidit Raſis libro de ſexaginta animalibus. Veruntamen quoniam illa, quæ ibi leguntur, potius apocryphа, quàm fide digna ſemper exiſtimaui: ideo hîc ea adnotanda non duxi. Cæterùm qui ſunt harum rerum cupidi, eò ſe conferre poterunt, ubi diffuſius tractantur. Erinaceorum generi adſcribitur HYSTRIX, quòd forma ſit illi non abſimilis, quanquam corpore longè maior: quin & longioribus aculeis, firmis, tenuiſsimèque mucronatis

mucronatis undequaque riget: in specubus moratur, & noctu magis, quàm interdiu ad pascua exit. Latet hoc animal hyeme in cauernis, ut ursus, totidemq; diebus fert vtero fœtum. Irata hystrix intendit cutem, & tunc suos iaculatur aculeos. Quo fit, ut non modo canes, sed quandoque venatores feriat. Combusti cinis potus (ut Plin. est author) partus conceptos continet. Animal, quod ἔχινος χερσαῖος Græco sermone: Echinus terrestris Latino uocatur: Arabico, Ceufud, siue Caufed: Italico, Riccio terrestre: Germanico, Hechel, aut Ygel: Hispanico, Erizo: Gallico, Herison. Nomina.

Ἱππόκαμπος. HIPPOCAMPVS. CAP. III.

HIppocampus marinum animal est exiguum. Cuius cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut exungia, seu amaracino unguento illitus, alopecias replet.

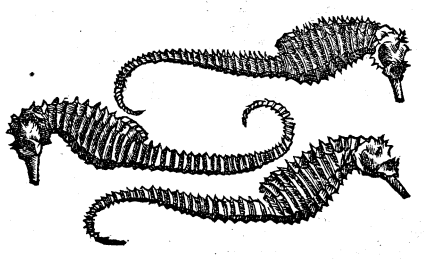

QVanquam non desint scriptores, (ut Mercullus inquit) qui in locustarum genere Hippocampum recenseant, quique ad multos in medicinis usus eum commendent: eorum tamen hactenus reperi neminem, qui peculiaribus notis eius historiam tradiderit, effigiemque exprompserit. Cæterùm sunt, qui credant, Hippocampum id nominis sibi asciuisse ab erucis, quæ in hortis olera; in campis uerò herbas uniuersas, & arborum frondes depascuntur, quasque propriè Græcis κάμπας uocant. quippe quòd illis fortasse forma, ac facie sit persimilis. Ad hæc non desunt qui Dioscoridem mirentur, quòd scripserit, Hippocampum exiguum animal esse, cùm tamen nomen plerunque magnitudinem innuat: ἵππος enim Græcis grande significat, ut hipposelinum, hippolapathum, hippomarathrum clarissimè demonstrant. Verum tamen non ob id Dioscoridem impugnandum existimant, nec pariter alios qui de eo idem scripsere. Quoniam licet comparatum hoc animal marinis beluis, aliisq; in aquatilium genere grandioribus, parum uideatur; si tamen eo erucarum generi comparetur, quarum imaginem, formamque reddit, & a quibus nomen accepit grande sanè fuerit. Sunt & alij, qui pro certo uelint, Hippocampum esse pisciculum illum, uel potius marinum monstrum, qui quibusdam Draunculus, alij uerò Equiculus marinus uocatur, cuius nullus in cibis usus, flexuosum equum Hippocampum uertentes. Visitur plerunque hic in piscarijs foris inter minutiores pisciculos semidrodantali longitudine. Caput illi est equinum, quemadmodum & collum: rostrum oblongum fistulæ in modum cauum oculi rotundi perspicuè: à supercilijs duo oriuntur aculei, qui in mare in crines desinunt: Frons illi glabra. Sinciput crinitum est, quemadmodum superior colli pars. Id quod in fœminis non usitat, namque ijs sinciput tantum crinitum est. Verùm crines in uiuis tantum uidentur extinctis enim illico decidunt. Pinnam habet in dorso singularem, qua ad natandum regitur. Ventre est albicante, extuberanteque, sed fœmina uentricosior est. Mas sub uentre rimulam habet, qua excrementa excernuntur, fœminæ uerò præter hanc alteram dedit natura, excludendis ouis idoneam. cauda est quadrata, reflexaque unci modo. Totum corpus ex cartilagineis circulis compactum est, & ubique ferè aculeatum. Nanque duplici utrinque à capite ad caudam usque aculeorum serie rectis linteis spectatur, nec disparibus aculeis collum præcingitur. ac per longum recta secatur. Horum opinionem, sicuti, & aliorum, cur rationibus, aut auctoritatibus comprobem, cur item contrà reprobem, sanè non habeo, cùm hactenus nusquam in probatissimorum auctorum monumentis legerim, qui per notas ipsum delineauerit. nam etsi Plinius lib. XXXVI. cap. V. dum Praxitelis, & eius filij Cephisodori admiranda percurrit marmora, uideri asserat in maxima dignatione Cn. Domitij delubro in circo Flaminio Neptunum, Thetim, atq; Achillem, Nereidasq; supra delphinos, & hippocampos; cùm tamen hæc poetica fabulosaq; sint, nullâ certè ijs adhibendâ esse fidē existimauerim. Multa enim et pictorum, & sculptorum Hippocampi consideratio, & opiniones. Equiculi marini consideratio.

adhuc extant figmenta, ubi locis innumeris marini uiſuntur equi piſcium in morem natantes, quibus tantùm equina ſit facies, reliquum uerò corporis partium numeroſis ſquamis conteƈtum, alijsque perquàm amplis ad natandum munitum piſcium modo, partim uerò ſerpentis inſtar prælongum ac ſinuoſum, magna quidem, non parua corporis mole. Quòd ſi fabuloſa ſequamur, hoc facilè Plinio Hippocampos eſſe probabimus. Cæterum tametſi notarum nihil de Hippocampi facie ex authorum monumentis habere poſſit, inclinat tamen animus, hunc uerùm eſſe Hippocampum, cuius hic cum maris, tum fœminæ imaginem damus cuiuſque hiſtoriam deſcripſimus, &

Hippocampi uires ex Gal.

præſertim cum non pauci doƈtiſſimi uiri, qui aquatilium hiſtorias deſcribunt, in eadem perſiſtant ſententia. Hippocampi uires recenſuit Galenus libro XI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Et Hippocampum animal illud marinum ſi totum uſſeris alopecijs prodeſſe proditum quibusdam eſt, ipſumque uidelicet deſiccantis eſſe facultatis, & tenuium partium, aut certè eius cinerem: quem quidam unguento amaracino commiſcent, quidam pici liquidæ, alij ueteri adipi ſuillo. hæc Galenus. Cæterùm longè alias Hippocampi uires retulit Ae-

Hippocampi uires ex Aeliano.

lianus lib. 14. cap. XX. de hiſt. animalium: cuius uerba hìc ſubijciam. Rei piſcatoriæ rite periti homines dicunt Hippocampi uentrem in uino decoƈtum ſi quis deterit cuipiam bibere, eum primò ex ea potione acerrimo ſingultu affici, deinde tuſſi uehementer torqueri. At enim nihil excreare, ſed & ſuperiorem ei uentrem intumeſcere, & calidos uapores in caput ſurſum efferri, ac inde per nares minutatim defluere, & puſculentum odorem reddere, ſimul & oculos eius ſanguine ſuffuſos ignei coloris flagrantia laborare, & eorundem oculorum genas inflari, & uomendi quidem cupiditate ardere ferunt, uerùm nihil emittere. Quòd ſi natura euicerit, hunc tamen, periclitata prius morte, in obliuionem, & dementiam incurrere. ſin in uentrem inferiorem delapſum fuerit, ipſum omnibus iam membris captum è uita excedere. Ex morte porrò qui euadunt, mente capti aquam ſummo ſtudio perſequuntur. hanc enim ipſam idcirco expetunt aſpicere, tum ſtillantem audire, quòd ſanè eis ægritudinis leuationem afferat, & ſomnum conciliet. Itaque ad perennes fluuios, aut ad litora, aut iuges fontes, aut lacus commorationes eis gratæ ſunt, & iucundæ: cùm tamen non magnopere deſiderent bibere, ſed & ipſum natare, & pedes aqua alluere eis plurimum iucunditatis adfert. Sunt qui non hæc mala dicant huius beſtiæ uentrem creare, ſed Hippocampum algam acerbiſſimam, ex qua ita afficitur, depaſci. Veruntamen ſolertia ueterani piſcatoris, & ad res maritimas bene prudentis, ſalutaris etiam repertus eſt Hippocampus. is & Cretenſis erat, & filios admodum adoleſcentes piſcatores etiam habebat. Accidit autem, ut hic piſcator Hippocampos ſimul cum alijs piſcibus caperet, & per adoleſcentes à rabida canicula morderentur. Cùm eorum in Methyna Cretenſi ad litus iacentium uicem dolentes ſpeƈtatores interficiendam caniculam cenſerent, & illius iecur medicamentum ad rabiem edendum iuuenibus dandum eſſe: alij conſulerent à Diana ſalutem petendam eſſe; ſenex piſcator eos de conſilijs, quæ afferrent, laudatos dimiſit, & Hippocamporum exenteratorum alios aſſos eis comedendum dedit, alios in acetum & mel contriuit, ijſque morſus ulcera obligauit, atque hominum adoleſcentium rabiem uicit, eosque ad incolumitatem tandem reſtituit. hactenus Aelianus de Hippocampi uiribus. Hoc animal ut Græcis ἱπποκάμποις ita etiam Latinis Hippocampus appellatur: Italis pariter Hippocampo.

Nomina.

Πορφύραι, Κήρυκες, Κίονια. PVRPVRA, BVCCINA, CIONIA.

CAP. IIII.

a κήρυκες ita meum ſcribis & Drag.

PVrpura uſta exiccat, dentes abſtergit, excreſcentias in carne cohibet, ulcera purgat, & ad cicatricem perducit. Eadem præſtant concremata [a] Buccina, ſed uehementius urunt. Siquis ſalis plena ſƈtili crudo adurat, dentifricio conueniunt: ambuſtis utiliter illinuntur, quibus ſolui medicamentũ non oportet: nam poſteaquàm uulnus cicatricem duxerit, ipſum in teſtæ modum induratum, ſpon-

PVRPVRAE, ET BVCCINAE.

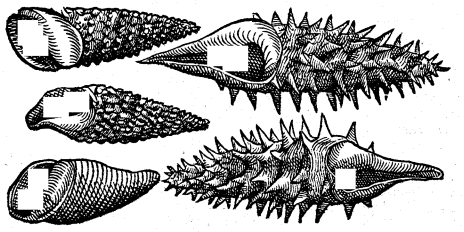

ne ſua

te sua decidet. Fit etiam calx è buccinis, ut in eius mentione demonstrabimus. b Cionia uocantur purpurarum, buccinorumque mediæ partes, circa quas testæ uolumen clauiculatim intorquetur. Crema ta simili modo; maiorem purpuris, buccinisque facultatem urendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Buccinorum carnes ori gratæ sunt, & stomacho utiles, sed aluum non molliunt.

b κίονια. alii ὄνια.

SVnt & Purpuræ marini pisces, eius sanè generis, quæ testa integuntur. Hæ (ut auctor est Plinius lib. IX. capite XXXVI.) illum magni pretij florem retinent, purpureum propriè dictum, tingendis regum uestibus expetitum. Hunc in medijs faucibus gerunt, candida quadam uena concluſum, colore nigricantis roſæ pel lucidum. Vinas capere contendunt, quia cum uita ſua ſuccum illum euomunt. Latent circa canis ortum tricenis diebus. Congregantur uerno tempore, mutuoque attritu lentorem cuiuſdam ceræ ſaliuant. Lingua Purpuræ digitali longitudine, qua paſcitur perforando reliqua conchylia: tanta duritia aculeo eſt. Capiuntur autem purpuræ paruulis, rariſq; textu ueluti naſſis, in alto iactis. Ineſt ijs eſca, cluſiles, mordacesque conchæ, quales mitulos uidemus. has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes, appetunt purpuræ, poreãtisque linguis inſeſtant. At illæ aculeo extimulatæ claudunt ſeſe, comprimuntque mordentia: ita pendentes auiditate ſua purpuræ tolluntur. Aqua dulci necantur, & ſicubi fluuijs immerguntur: alioqui captæ diebus quinquagenis uiuunt ſaliua ſua. Anno magnitudinem implent, celerrimeque creſcunt, quemadmodum & conchylia omnia. Eſt in purpurarum genere & Buccinum ad ſimilitudinem eius buccini, quo ſonus editur: unde & cauſa nominis, & rotunditate oris in margine inciſa. Sed maior eſt purpura, cuniculatim procurrente roſtro, & cuniculi latere introrſus tubulato, qua proferatur lingua. Cui circum orbes aculeati, qui buccino non inſunt, ſed utriſque orbes totidem, quot habent annos. Buccinum non niſi petris adhæret, circaque ſcopulos legitur. Purpuræ, buccinaque ſimul, quemadmodum & reliqua conchylium genera longa ſanè narratione ſcriptis celebrata ſunt ab Athenæo. Ad eius igitur uolumina accedant ij, qui plura ſcire deſiderãt. Sed quoniã MARGARITAE,

Purpurarum conſi. & hiſt.

Buccinum.

MARGARITAE.

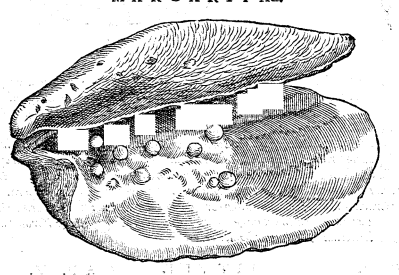

que non modò ad mulierum, hominumque decorem, ſed etiam ad medicamenta maximo luxu expetuntur, à marinis & ipſæ gignuntur conchis, hîc inter pretioſa conchylia eas recenſere non abre fore duximus; præſertim quòd neque Dioſcorides, neque Galenus de his quicquam, quod legerim, poſteritatis memoriæ prodiderunt. Naſci itaque animalia, quæ margaritas gignunt, in oceano Indico refert Plinius lib. IX. cap. XXXV. Fertilis admodum earum eſt Taprobanę, & Torois: item Perimula promontorium Indiæ, circa Arabiam in Perſico ſinu maris rubri. Origo, atque genitura conchæ eſt haud multùm oſtrearum conchis differens, ut liquidò conſtat ex ijs, quas noſtri uulgò Madriperle appellant, quæ ad nos deferuntur. Has ubi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſeſe quadam oſcitatione impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas factas poſtea eniti, partumque concharum eſſe Margaritas, pro qualitate roris accepti. Nam ſi purus influxerit, candorem conſpici: ſi uerò turbidus, & fœtum ſordeſcere: eundem pallere cælo minante conceptum. Et ex eo quippe conſtare, cælique eis maiorem ſocietatem eſſe, quàm maris. Inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina ſereum: ſi tempeſtiuè ſatientur, grandeſcere, & paxtus: ſi fulgureat, comprimi conchas, & pro ieiunij modo minui. Si uerò & tonuerit, pauidas, ac repentè compreſſas, quæ uocant Phyſemata efficere ſpeciem, uerùm inani inflatam ſine corpore. Cæterò in aqua molles ſunt Margaritæ, at exemptæ protinus dureſcunt. Quidam tradunt, ſicut apibus, ita concharum examinibus ſingulas magnitudine, & uetuſtate præcipuas eſſe, ueluti duces, mirè ad cauendum ſolertiæ. Quocirca has ſummo ſtudio petunt urinantes piſcatores: ſiquidem capto rege facilius cæteras palantes retibus includunt. Concha ipſa cùm manum uidet captioſam, comprimit ſeſe, operiúque opes ſuas gnara propter illas ſe peti, manumque ſi præueniat, acie ſua abſcindit, nulla iuſtiore pœna, & alijs mumita ſupplicijs. Captæ multò obruuntur ſale in naſis fictilibus: nanque eroſa carne, uniones, ſiue margaritæ puræ, & expurgatæ decidunt in ima naſis. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere; tametſi raræ admodum ſint Margaritæ, quæ his omnibus dotibus præſtent. Tradit Iuba Arabicis con-

Margaritarũ, & earum conchæ hiſtoria.

Digitized by Google

Plinij error.

cham esse similem pectini insectho, insutam echinorum modo, inesseque illi Margaritam grandi similem. In conchis quaternos, aut ad summum quinos uniones reperiri Plinius scriptum reliquit. Verùm Americus Vesputius, nostro euo liburnicis oēm ferè australē oceanū exploravit, talem ibi conchā se quādoq; habuisse testatur, in qua uniones ultra centū, & triginta reperti sunt. Quod non modò confirmant ij, qui post ipsum ad occidentales Indias navigarunt; sed etiam addunt numerosiores ibi uniones in una tantùm concha nasci: præterea alia plura de Margaritarum historia referunt, quæ à Plinij sententia plurimùm dissident. Porrò certum est & nasci, & capi margaritas in oceano occidentali Scoto, & Anglico sinu, sed eas quidem paruas, nec adeò pellucidas, ut orientalibus comparari possint, è quibus contextum thoracem asserunt, quem Dianæ templo Iulius Cæsar dicauit. Reperiuntur Margaritæ quandoque etiam in Pinnis magnis, quas Veneti uocant ASTVRAE, *ut Plin. testatur.*

PINNA, SIVE ASTVRA.

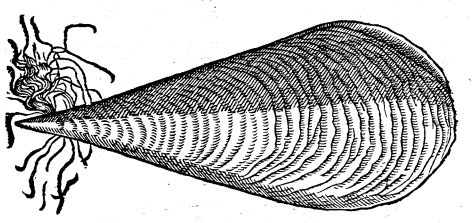

Margaritæ proueniũt in Boemia.

Vnionũ uires

Nomina.

Ad hæc non in mari tantùm, sed etiam in fluminibus aquæ dulcis conchæ proueniunt, quæ margaritas gestant. Huius autem rei ego quidem testimonium perhibere possim, quòd iam mihi in Bohæmiæ degenti compertum sit in Vltauua flumine & reperiri & capi conchas, quæ pulcherrimos includunt uniones, magnitudine, forma, & candore præstantes. Atque certè mihi subijt quandoque mirari, cum earum margaritarum copiam uidi tum apud Serenissimum Principem dominum meum, tum etiam apud primarios Bohæmiæ homines. Margaritæ in medicum etiam usum ueniunt: quandoquidem scribunt Serapio, et Auicenna, eas ad cordis affectus præcipuam opem ferre. Quin etiam collyrijs admistas oculorum nubeculas detergere, & aquam eò defluentem absumere. Animal, quod πορφύρα Græcè, Purpura Latinè nominatur: Arabicè, Naporam, & Porphyra: Italicè, Porpora. Quæ uerò Latinis Buccina, κήρυκες Græcis dicuntur: Arabibus, Barcora, Cobros, seu Cobron: Italis, Buccine: Hispanis, Borzios: Gallis, Bios cornetos. Cæterùm quod Græci μαργαρίτας, Latini item Margaritas & Vniones uocant: Arabes, Hageralbato: Itali, Perle: Germani, Perlin: Hispani, Perlas.

Μύακας. MITVLI. CAP. V.

MItuli laudatissimi in Ponto. Cremati eundem buccinis effectum præbent, priuatim plumbi more eloti, oculorum medicamentis cum melle utiles habentur: palpebrarum crassitudines absumunt, albugines purgant, & cætera, quæ oculis caliginem offundunt. Carnes eorum ad canis morsus utiliter imponuntur.

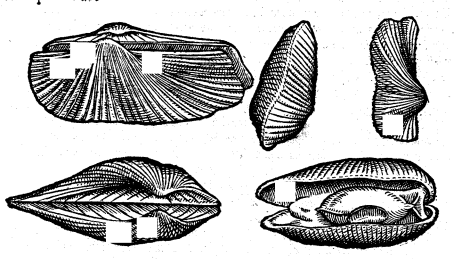

TELLINAE.

Τελλῖναι. TELLINAE. CAP. VI.

REcentes Tellinæ aluo utiles, ſed maximè ius earum. Salitæ uruntur, tritæq; in cinerem, & cum cedria inſtillatæ, auulſos palpebrarum pilos renaſci non patiuntur.

NOn deſunt, qui Mitulos, & Tellinas idem eſſe cenſeant. In quam ſententiam potiſſimùm ueniſſe comperio Paulum Iouium uirum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de Romanis piſcibus edidit, malit (eſſe medicus eſſet) cum Athenæo errare, quàm cum Dioſcoride rectè ſentire. Ex cuius ſcriptis ſatis apertè conſtat, aliud eſſe mitulos, aliud tellinas: nam præterquàm quod de his duobus diuerſis capitibus ipſe diſſeruerit, differentes etiam utriſque reddidit dotes, haud neſcius illis ineſſe differentiam. Idem ſimiliter ſenſit Galenus lib. XI. de ſimpl. medicamentorum facultatibus, ubi de uiperis differens, eodem capite mitulorum etiam meminit, tellinarum uerò peculiari capite, ſingulis proprias, & diuerſas reddens facultates. Non ſecus ac illi ſenſit Paulus Aegineta, fidelis nempe utriuſque ſectator. Quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum eſſe mitulos, & tellinas. Notiſſimæ ſunt in Italia Tellinæ, præſertim Romæ, ubi plurimæ uenales circumferuntur, quòd edendo ſint, & ori admodum gratæ, ſi tamen ab arena optimè repurgentur. Cæterùm quales Mituli ſint in Italia, qui hac noſtra tempeſtate explicauerit, ballenus inueni neminem. Præter unum Maſſarium Venetum qui eos mitulos putat: quos Adriatici accolæ uulgò appellant Muſcioli, quaſi muſculos dixerint. Cuius opinio nobis maximè probatur: quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita uocata legitimos referant mitulos. Sunt enim tellinis paulò maiores, teſta ex terius lineis quibuſdam ſcabra: intus uerò pellucida, & tota pondere leuis. Μύαικες ita Græcis, Mituli Latinis appellantur, pariter & Italis: Arabibus uerò, Amarchas: Hiſpanis, Mixillos. Τελλῖναι ut Græcè, ita etiam Latine Tellinæ, & Italicè Telline dicuntur: Arabicè, Sedef, & Talſam: Hiſpanicè, Brignigoñ.

Mitulorum & tellinarum confid. Iouij lapſus.

Nomina.

Χάμαι. CHAMAE. CAP. VII.

CHamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. id cum uino aſſumitur.

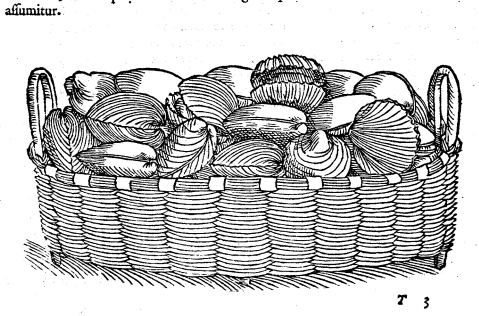

Digitized by Google

Chamarum consideratio.

Quanquam Chamæ inter cætera conchyliorum genera longa descriptione ab Athenæo referuntur; nihilominus tamen tot huiusmodi testaceorum habentur species, ut non facilè sit, eas inter se distinguere. Cæterùm præter cæteras conchas, id sibi peculiare asciuere Chamæ, quòd plerunque in litore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè Chamas dici posse putauerim, quæ in marinis oris, pandentes sese Leui testa contectæ reperiuntur. Harum quàm plurimas ipse uidi in Adriatici litore. Verùm quoniam nulla alia facultate sunt præditæ, præter eas, quibus & reliqua concharum genera commendantur; ideo non est, ut plura de his dicamus. Quæ

Nomina.

Græcis χάμαι, Latinis Chamæ, Arabibus Hame, & Italis Chame nominantur.

Ὄνυξ. VNGVIS ODORATVS. CAP. VIII.

VNguis, siue onyx conchylij tegumentum est, ei simile, quo purpura integitur: quod in Indiæ nardiferis paludibus inuenitur, suauem ideo spirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo uescantur. Colligitur posteaquàm stagnantes aquæ æstiuis ſqualoribus inaruerunt. Laudatissimus qui à rubro mari defertur, candicans, pinguis. Babilonicus nigrescit, atque minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant fœminas uuluæ strangulatu oppressas, comitialesque: potu uentrem molliunt. Crematum conchylium eadem efficit, quæ purpura, & buccinum.

VNGVIS ODORATVS.

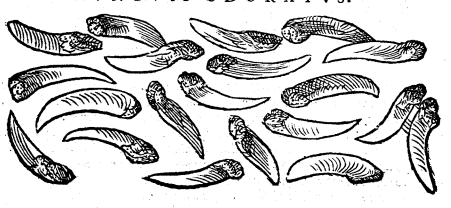

Vnguiũ odoratorum consideratio.

Vi diligenter caput hoc de unguibus odoratis legunt, & expendunt, non ab re fortasse mirantur Dioscoridem, quòd scripserit, onyches, id est ungues odoratos in Indiæ nardiferis paludibus inueniri. quando nusquam à ueteribus & recentioribus memoriæ proditum sit, nardum in paludibus nasci, sed in montibus, arido & sicco solo. Admirationi suæ illud non obstare putant, quòd memoret Dioscorides, Indici nardi genus esse, quod Gangitis uocatur, à fluuio Gange, apud quem enascitur, monte præterfluente. Neque enim uolunt eam nardum in fluuio illo, aut in paludibus prouenire, sed in montem, aut infima eius parte, quam flumen ipsum alluit. Præterea cùm scribat Dioscorides conchulas odoratas in Indiæ paludibus inueniri, illis planè absurdum uidetur, quòd præ cæteris eas laudauerit, quæ à rubro mari deferuntur: quòd item Babylonici generis meminerit. Addunt insuper, quòd cùm ungues ij, quorum in officinis pharmacopœorum communis est usus, si uruntur, non suauem spirent odorem, sed potius castoreum oleant, qui nimirum odor ab omnibus & iniucundus, & ingratus habetur, fieri non potest, quòd odoris gratia suffiantur, præsertim quòd ijdem suffitu (ut Dioscorides tradit) excitant fœminas uuluæ strangulatu oppressas, comitialesque. Sciunt autem, quòd qui huiusmodi morbis tentantur, ab odoratis lædantur, & à fœtidis iuuantur. Verùm quia nitimur quantum possumus pro nostra uirili parte Dioscoridem defendere, & ab erroris suspicione uindicare, quid mihi illa cogitanti occurrerit, nunc edisseram. In primis igitur non ita mihi mirum uidetur, quòd à Dioscoride scriptum sit, ungues odoratos in nardiferis Indiæ paludibus inueniri. Nam si, eodem auctore, aliqui arbitrati sunt, malabathrum esse Indici nardi folium, falsi quadam odoris cognatione, facilè fieri potuit, ut ijdem rei herbariæ imperiti paludes, quæ malabathrum gignunt, nardiferas uocauerint, simili ratione decepti. Quorum fortè Dioscorides appellationem secutus, eas paludes Indiæ nardiferas nominauit, in quibus huiusmodi habentur conchilia. Nec placet Rondoletij, alioqui uiri doctissimi opinio, qui putat conchilia, nullibi haberi posse, præterquàm in marisſic inquiens. Nam si conchilia marina sunt animalia, quo modo in lacubus inueniuntur, colliguntur q; aquis æstu exiccatis? an mare deserunt turbinata, ut fluuios lacusque subeant? Hæc ille. qui etsi præclarus sit, & doctrina non uulgari præditus, non tamen omnia naturæ secreta rimari potuit. Quandoquidem & conchæ Margaritiferæ, quæ marina quoque sunt animalia, in Boemia habentur, quæ à mari longè lateque distat, in flumine Vltauua, ut de margaritis agentes paulò superius diximus. Deinde illud quoque mirum non esse debet, quòd ad nos adferantur conchulæ Indicæ ex mari rubro, ac Babylone. Etenim hoc non euenit, quòd inibi nascantur, sed quòd Dioscoridis tempore non secus ac nostro, mercimonia, quæ ex India in Græciam & Italiam conuehebantur, omnia prius per mare rubrum conueherentur in Ægyptum, nempe Memphim, aut Alexandriam. Sed quomodo fit, dicet aliquis, quòd raræ admodum reperiantur conchulæ Indicæ, quæ suauem spirent odorem, eoque nardum imitentur, atque odoris gratia suffiantur? Certè non aliam ob causam fieri puto,

Rondoletius notatur.

Margaritę nascuntur in Boemia.

puto, nisi uel quòd propter maximam locorum distantiam in longo itinere adscitiũm illum malabathri odorem amittant, ut Indicæ nardo euenire libro superiori in eius mentione diximus: uel quòd eæ, quæ ad nos asseruntur, in paludibus capiantur, quæ malabathro prorsus destituuntur. Nam quoniam multo iam tempore malabathrum ad nos non aduehitur, facilè adducor, ut credam id in India cultorum negligentia periisse, perinde ac balsamum in Iudæa. Quippe ut malabathrum renascatur (id quod Dioscorides refert) necesse est, ut siccatis æstiuo feruore aquis, humus aridis fruticibus uratur. Quod cùm ab Indis fortasse fuerit omissum & neglectum, facilè posteà factum est, ut uniuersum malabathri genus omnino deperditum sit. Atque adeò hinc est, ut ungues ij, qui hodie ad nos asseruntur, nullo nardi odore commendentur. Postremò illud mihi haudquaquam absurdum esse uidetur, quòd conchulæ Indicæ suffitu pressas uteri suffocatione mulieres comitialesq; reuocent. Nanque, quòd fieri potuerit, nos non negamus, onyches olim fuisse odoris grati atque iucundi, utpote qui malabathrum redolerent. Sed equidem existimo odorem illum partibus ita tenuibus inhæsisse, ut igni imposita testa ille statim exhalaret. Testa uerò eadem relicta & incensa, quid mirum si odorem fœtidum emiserit, & castoreum oluerit? ex quo sanè (ut experientia docet) mulieres uuluæ strangulatione laborantes suscitantur. Ideoque uariat nostra à Rondoletij sententia, qui ut Dioscoridis lectionem seruare uideatur, dicit ὀδώδες Dioscoridi designare non semper id quod grato solùm & iucundo, sed aliquando quod uehementi, aut graui est odore; quippe etsi in haud negauerim ego, non tamen affirmauerim ὀδώδες hoc in loco iniucundum significare aut graueolentum: siquidem cùm Dioscoridi hi ungues suauem spirent odorem, quòd conchilia, quorum tegumenta sunt, nardi pabulo uescantur, ratio sanè non consentit, ut Rondoletio subscribam. Cæterum cùm onyx unguem significet (unde conchula Indica unguis odorati nomen accepit, quòd fortassis unguis alicuius effigiem referat) cur ipsum purpuræ tegumento similem fecerit Dioscorides, mihi haudquaquam incompertum est, cum purpuræ operculum rotundum sit, quemadmodum & buccinæ, conchilij uerò longum, nisi unà cum Rondoletio dicamus, haud intellexisse Dioscoridem odoratos ungues facie purpurarum operculo referre, sed quòd ij conchilia operiantur, ut purpuræ suis, à substantia rei, non quidem à forma comparatione facta. At certè, ut dicam quod sentio, mihi non placet eorum opinio, qui non alia de causa hoc conchylij genus onychem appellari uolunt, quàm quòd eius tegumentum sit rugarum, concauitatis, asperitatisq; expers: læuore autem, ac candore præditum, humanorum unguium modo. Siquidem purpuræ testa, cui onychem assimilat Dioscorides, in uniuersum aculeata conspicitur: quin & inæquali, sinuosoque cortice obducitur. Porrò quòd uideam ungues odoratos, qui in myropolijs passim habentur, brutorum quorundam ungues repræsentare, atque si uruntur castoreum olere, facit ut ferè non dubitem affirmare eas legitimas esse. Fuchsius in suis in Nicolaum Myrepsicum annotationibus in compositione aureæ Alexandrinæ, ubi ipso uertente legitur, ostia anterioris narium purpuræ, scribit id nil aliud Nicolao, designare, quàm quod Actuario, & alijs posterioribus Blattium byzantium, siue byssantis dicitur, quòd in quibusdam interpretationibus in Nicolaum legatur Ολαττιον ζυζαντιον ὅ ἐστιν τῆς βύσσου τῶν πορφυρῶν. Quin & differre inter se ait Blattium byzantium, & Dioscoridis onychem, quòd onyx conchilij sit tegumentum, blattium autem os anterius narium purpuræ. Quod etiam confirmauit libro primo de compositione medicamentorum, illud etiam addens, officinis hodie hoc os, quod in ore, aut naribus purpuræ reperitur, Blattam Bisantiam uocari. Sed longè quidem ab eo dissidet opinio nostra. Primùm quòd Serapioni, & Auicennæ, quorum uocabula medicamentaque tam simplicia, quàm composita (ut ipsemet fatetur Fuchsius) recentiores Græci sæpius usurpant, nil aliud designat Blattium byzantium, quàm Dioscoridi onyx, Latinis unguis odoratus dictus, ac pariter conchula Indica. Huic alia accedit ratio, quòd cum hactenus non inuenerim, qui purpurarum os tam oris, quàm narium (ut Fuchsio placet) siue testa earum tegumentum odore aliquo commendauerit, quique inter odoramenta recensuerit, atque antidotis inseruerit; sed qui tantùm scripserint, earum crematarum cinerem exiccare, dentes abstergere, excrescentias in carne cohibere, ulcera purgare, & ad cicatricem perducere: contrà uerò conflet omnibus odoratos ungues à Mauritanis præferri, quòd aroma quod respiant, & tenuium, atque adstringentium sint partium, ad uentriculi, iocineris, cordis, uteriq; affectus, non modò Fuchsii, sed Nicolai quoque sententia (modò huius codex non sit depranatus) inanis profectò, & planè refellenda uidetur. Quòd autem ad hos affectus odoratos ungues prætulerint Arabes, quibus recentiores Græci longè plura accepta referunt, testis est Seraptio authoritate Mesuæ, cùm inquit. Conchula Indica excalfacit, & siccat ordine tertio: quin & adstrictionis, & tenuium partium est particeps: uentriculo, cordiq; palpitationi, iocineri, uuluæque odoris fragrantia conferens. Quo fit, ut etiam facilè crediderim, Actuario nil aliud Blattium, siue blattium byssantium repræsentare, quàm Indicam odoratam conchulam, non ut Fuchsius arbitratur, os in ore, uel naribus purpuræ inuentum. Miscetur itaque Indica conchula, uel eam uoces odoratum unguem, non sine magna ratione, & auctoritate à posterioribus Græcis in aurea Alexandrina, quòd ad cardiacos, & uiscerum morbos sit admodum utilis. Quin & in antidoto è margaritis, quòd omnem uirium imbecillitatem firmet, animi defectum siue à corde, siue à uentriculo originem ducat: maximè iuuet: longo morbo deiectos, & imbecillitate languentes recreet, & uteri strangulatus in mulieribus auertat, ut Actuarius, & Nicolaus Myrepsicus testantur. Quæ omnia odorata conchula per se ferè præstare potest, si primùm eius qualitates, demum uerò facultates perpenderimus, quarum nullæ (quòd sciam) purpuris assignantur. Quare non immeritò Nicolaum damnauerim (si tamen error illi adscribendus est) qui narium purpurarum ossa excogitauerit his antidotis esse admiscenda, cùm purpuræ in uniuersum præter testam, qua conteguntur, ossibus careant. Nisi fortè is in purpuris narium os appellauerit, quod in anteriori testæ parte prominet, & rostri potius, quàm narium speciem repræsentat. Illud præterea falsum esse deprehenditur, quòd officinis hæc excogitata purpurarum ossa Blattæ bizantiæ uocentur, cùm etiam quæ legitimæ in officinis habentur, propriè sint odorati ungues. Postremò quæcunque sint illæ in Nicolaum expositiones, quibus maximè nititur Fuchsius, eas nostris rationibus, & auctoritatibus adductis haud quaquam obstare posse putauerim, cùm

Rondoletij sententia non accepta.

Fuchsij opin. reprobata.

cùm fortaſſe incerti ſint auctoris,uel ſi certi,minimè probandi,quod is rationi,ac ueritati refragetur. Niſi quis dixerit,illum contra quàm Fuchſius intellexerit,Nicolai uerba interpretatum fuiſſe,& lectores admoniſſe, ut aliud Nicolao deſignare σὺν τῆς ἰύνος τῆς σπορύρεως quàm ἐλαΐνον ὠζάνον, id eſt, unguem odoratum. Siquidem cùm Nicolai uerba ſecundum Fuchſij interpretationem adeò per ſe clara ſint, ut nulla indigeant explanatione, non erat opus,ut ille interpres ea aliter exponeret; ſed potius ut declararet, animaduerſa depranata Nicolai lectione,pro cum purpurarum oſſe in Nicolai antidotis Blattum byzantium, id eſt, Indicam conchulam admiſceri debere. quòd facilè ſciret, fabulоſum eſſe purpuras in naſo uel ore gerere oſſa. Quod etiam ſenſiſſe uidetur antiquus fragmentorum Nicolai interpres: quippe qui non purpurarum oſſa in aurea Alexandrina, & diamargarito ſit interpretatus,ſed byzantiam blattam,quam odoratum unguem eſſe; hactenus nos abunde demonſtraſſe exiſtimamus. Nomina. *Huius nomen Græcum eſt ὄνυξ: Latinum,unguis odoratus, & conchula Indica: Arabicum, Athfar ateb,aut Adfar althaib: Italicum,Unghia odorata.*

Κεχλίαι. COCHLEAE. CAP. IX.

a Meũ λεβύαι i.Libycæ.

TErreſtres cochleæ ſtomaco utiles ſunt,& non facilè corrumpuntur. Optimæ Sardonicæ, a Aphricanæ,Aſtypaleicæ,& quæ in Sicilia,ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ, id eſt,operculares, cognominatæ. Marina ſtomacho idonea, & facilè aluo excernitur. fluuiatilis uicus olet. Quæ uerò uepribus: frutetisque glutinata cohæret, quam uocant nonnulli b ſeſilon,uentrem,& ſtomachum turbat,uomitiones excitat. Cremaræ omnium teſtæ excalfaciendi,& urendi naturam ſortiuntur: purgant lepras,utiligines, dentesque: emendant oculorum cicatrices, & uitia cutis in facie,albugines,ac uſus hebetudines,ſi cum carne ſua uſtæ,tritæque ex melle illinantur. Crudæ cum tegumentis impoſitæ,aquæ inter cutem tumores exugunt,ſed non antè ſoluantur, quàm omnis hauriatur humor: podagricas inflammationes leniunt: impactos corpori aculeos illitæ euocant: menſes tritæ, & admotæ ciunt. Carnes earum cum thure,& myrrha illitæ,cùm uulnera alia,tum maximè quæ nerui acceperunt, conglutinant: tritæ in aceto, ſanguinem naribus erumpentem infrænant. Viuæ corpus,& præſertim Aphricanæ,cum aceto deuoratum,ſtomachi dolores mitigat.trita cum teſta,uino,& myrrha, ſi exiguum inde bibatur,coli,ueſicæque cruciatus ſanat. Terreſtris pilos incommodos replicat, ſi quis abraſo acu lentore eius,pilum attingat.

b Meum & Drag.addunt ἥσυχαστικὸν i. aut ſeſilitim.

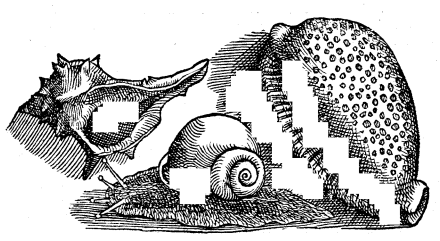

Cochlearum conſid. *Cochleæ uulgò notiſſimæ ſunt. Hæ licèt albæ,nigræque reperiantur,tum magnæ, tum paruæ, tum mediocres; omnes tamen eandem naturam in uniuerſum obtinent. Si uerò aliquo pacto inter ſe differunt,id natalis ſoli cauſæ adſcribitur: nam quæ in apricis admodum locis odoratis uiſcitant herbis,iis ſanè præſtant, quæ in opacis degunt,ac in paluſtribus. Id enim guſtu facilè deprehenditur,quòd hæ uel inſipidæ habeantur, uel paluſtrem reſipiant limum: illæ uerò ſapidiores,ſuiſque gratiores exiſtant. Quandoquidem abſinthium depaſtæ amaritudinem reddunt ſicuti quæ ſerpyllum,pulegium,calamintham,origanum, aliaſque odoratas herbas aſſumunt,odoris gratia commendantur. In quarum numerum æque referri poſſunt,quæ paulò lupinis maiores in agro Romano leguntur,ubi autumno quorundam carduorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ uiſuntur. Cochleas olim uſque adeò cœnis expetitas memorat Plinius lib. XI. cap. LVI. ut iis uiuaria à nonnullis fuerint inſtituta, diſtinctis quidem generibus earum, quò melius gulæ fieret ſatis: ſeparatim ut eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcuntur: ſeparatim Illyricæ,quibus magnitudo præcipua: Aphricanæ,quibus fœcunditas: Solitanæ,quibus nobilitas. Saginam quinetiam commentati ſunt ſapa,& farre, aliisq; rebus. qua eas alebant. Non me fugit,quas Dioſcorides pomatias uocat,plurimas reperiri in montibus Tridentinis,uicinisque aliis locis, & eas quidem præſtantiſſimas. Eruuntur enim è terra hyeme in ſepibus, & frutetis, uncis quibuſdam ferreis prope frutetum radices terra circunfoſſa. Concluduntur hę contra frigoris iniuriam,quodam albo operimento, duro, gypſi ſpeciem referente,ſicque contecta terra ſe condunt. Fit enim ob hoc,ut in cibis iis longè ſuauiores, gratioresque habeantur,*

Cochleæ pomatiæ.

habeantur, quæ uere, & æstate imbribus excitatæ hinc inde uagantur. Quòd autem sic hyeme recondantur, delitescantque sub terra circum fruticum radices, Hetruria planè ignorat; cùm tamen & ibi eodem modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt. Præstant cochleæ, præter, ea quæ à Dioscoride scribuntur ad uaria corporis incommoda. Siquidem testa exustæ, & hordeacea ptissana incoctæ lateris dolorem tollunt, ubi ptisana sorbenda detur, cochleæ uerò contusæ loco dolenti illinantur. Earundem diu elixarum ius potum iliacos iuuat. Eædem elixæ, ac tritæ, cruentis excreationibus medentur. Disuriæ efficacissimè prosunt, si crudæ cum suo ipsarum putamine contritæ bibantur ex passo, diebus septem continuis, aut ad summum nouem. Vertiginosis quoque prosunt superiosisque, ubi prima die cochleæ unam magnam, sequenti duas, tertio tres, quarto duas, quinto unam, semicoctas uorauerint affectis, nec minus uertiginosis, quàm amentibus medebitur is, qui singulas cochleas diebus singulis pluribus, cum suis: testis contritas, ex defruto potandas dederit. Sed has maiores esse oportet: si uerò minus res succesferit, triduo quiescat affectus, & subinde eandem potionem diebus pluribus replicet: Cœliacos quoque iuuant cochleæ duæ, unà cum testis contritæ, & duobus ouis gallinaceis exceptæ uini passi ternis unciis, & aquæ quaternis, ac demum filtrili uase calefactæ, & haustæ. Præstant eædem ad faucium molestias, & asperitates, si illotæ coquantur, & deinde tritæ ex passo ebibantur. Partus faciles reddunt, si à grauidis fœminis edantur aliquot ante partum diebus. Adduntur utiliter in emplastris, quæ pus mouent. Nanque non solùm bubones & cæteros tumores concoquunt, sed etiam abrumpunt. Contritæ crudæ, & illitæ, serpentibus ulceribus medentur. Quæ uerò salinis inhærent, strumas illitæ resoluunt, si cum putamine tusæ illinantur: Columellæ uitia sanat cochleæ uinæ succus acu usque illitus, cum penna illitur. Complures crudæ, in nitido mortario tusæ, unà cum ouo gallinaceo incocto, ex succida lana ut liciter fronti adalligantur, ad sedandas oculorum epiphoras. Combustarum cinis cum lini, & uiticæ semine ex melle potus, intra paucos dies lienosos sanat. Quæ autem cæteris minutiores habentur, tritæ, & illitæ, inguinum tumores resoluunt. Omnium putamen ustum, & in puluerem tenuissimum contritum, gingiuarum putredines exulcerationesque illius tollet. Idem casu inuentum tritumque, & potui datum, calculos expellit: quin etiam urinam mirificè pellit, si duarum drachmarum pondere ex uino albo, & aqua calida bibatur: prolapsam columellam cohibet; & procidentem quoque sedem, sed prius intestinum ablui oportet aqua in qua ferrum candens pluries restinctum fuerit. Cochleis nemoralibus à mucagine natiua diligenter repurgatis, & in lacte bubulo recenter mulso unà cum Tussilagine concisa decoctis condimentum fit optimum tabidis, cibi loco propinandum. Item cochlearum carnes à putaminibus, & excrementis repurgatæ, quin etiam aqua ablutæ inuoluuntur linteolo crassiore pluries replicato, & sepelliuntur in fimo equino feruenti duarum horarum spatio; indeque detractæ lauantur lixiuio calido, & coquuntur in iure gallinacei pulli: atque tabidis, & macie summa affectis auxilio sanè magno propinantur deuorandæ. Parantur præterea ad idem maiori etiam cum utilitate hoc modo. Sumito cochleas maiores quinquaginta, easq; prius belle lotas coquito cum putaminibus in aqua unà cum hordeo à gluma repurgato, quousque hordeum rumpatur. Deinde exemptas è putaminibus coquito iterum ex capi iure quousque probè discoquantur: demum ius percolato linteolo mundo. Et quotidie eiusdem affectis propinato sex uncias additæ sacchari uncia tam mane quàm uesperi horis tribus ante cibum. Non paruo quoque auxilio ad hoc mali parantur cochleæ hac etiam ratione. Sumito cochlearum putaminibus exustarum libras ij: radicum glycyrrhizæ recentium libram unam: rad. altheæ unc. quatuor, atque omnia minutatim concisa in uitreum collocato alembicum, & balneo feruentis aquæ Chimica ratione eliciatur aqua, cuius uncias quatuor cum sacchari unceola quotidie mane affectis propinato. Cochleæ si totæ cum testis urantur (ut Galenus memoriæ prodidit libro x i. simplicium medicamentorum) admista gallæ omphacitide, simulque pipere albo, mirificè prosunt dysenterijs, in quibus ulcera nondum putredinosa sunt. Conuenit autem ut piperis sit pars una, gallæ uero duæ, quatuor cineris cochlearum. Hæc ubi ad sanguem læuigaris, cibis inspergito, bibendumque, aut ex aqua, aut ex uino albo, & austero præbeto. Cæterùm absque gallæ missione cinis cochlearum admodum resiccantis est facultatis, obtinens item nonnihil ex ustione calidum. Porrò cochleæ, quæ ustionē non sunt expertæ, si tritæ unà cum testis imponantur, & toti uentri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis articulorum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, cæterùm impensè desiccant. Et omnino inhærere ipsas sinere oportet, quoad sponte decidant. Idemque faciendum in tumoribus ex ictu natis difficilè solubilibus, & ex contusione factis in auribus. Desiccant enim illos magnoperè uniuersos, etiamsi uiscosius, crassiusque in alto humor contineatur. Idem libro citato, cùm de diuersis carnibus uerba faceret, sic de cochlearum quoque carne disseruit. At cochlearum caro prius in mortario contusa, ac postea ad leuorem redacta, omnium ualentissimè desiccat partes superfluo humore grauatas, adeò ut & hydericis conueniat. Ipsarum autem humor solus per se citra carnem sumptus (uocatur autem is à multis μύξα κοχλίου hoc est, mucus limacis) thuri mistus, aut aloæ, aut myrrhæ, aut horum quibusdam, aut omnibus, quoad habeat cerati crassitiem, medicamentum fit glutinatorium, desiccatque pulchrè purulentos mucos aurium: sed & fronti impositum inhibet oculorum fluxiones resiccans. Quidam etiam ad palos eximendos utuntur totis unà cum testis ad læuorem tritis: sed & quidam ad sistendos menses. Et quidem ego aliquando in agro carnes ipsas solas in uulnus cum nerui uulneratione, & contusione factum tritas imposui, ipsumque uulnus pulchrè glutinatum est, & neruus phlegmonem haud perpessus. Erat autem homo durus, & agrestis: misceri tamen illis contritis pollinem farinæ acceptum à pariete molæ proximo. Scripsere autem maiores me nonnulli medici, ad eiusmodi usum miscendum ipsi thus, aut myrrham. Verùm horum habebam tum neutrum, ut qui tunc ab urbe abessem in uilla. Possis autem & resinæ frictæ contritæ admiscere, si adsit, quippiam. Porrò ubi multi muci cochlearum accipere uoles seorsum, stylo carnem earum pungito. Sed non ante multos dies uenatas esse expedit: alioqui enim tempore desiccantur. Nam recentes plurimum habent uiscosæ illius humiditatis, quam stylo compunctæ effundunt. Humiditas hæc pilorum in palpebris præter naturam glutem est. hæc Galenus. Cochleæ tum crudæ, tum coctæ cum testis suis,

Cochlearum uires Matth.

Cochlearum uires ex Gal.

Cochleæ marinæ. Cochleæ sine testa.

suis, aut sine, contritæ emplastris con coquentibus, & saniem è uomicis fracta cute educentibus utiliter immiscentur. Marinæ in Italiæ mediterraneis perquàm rarò in cibis ueniunt: quanquam ijs qui maris litora inhabitant, frequentiori sint usui. Sunt & in cochlearum genere, quæ tegumento, uel testa carent, quæ nobis speciatim Lumache uulgò appellantur, noctu potius, quàm interdiu ad pascua exeuntes. Degunt hæ non modò in campis, & hortis; sed in cellis unarijs, & alijs subterraneis uliginosisque adium locis. Gerunt in capite lapidem (non tamen omnes) quem febribus tertianis adalligatum uulgus prodesse existimat. At Plinius lib. XXX. cap. V. auctor est, hunc lapidem adalligatum dentitionem facilem præstare. Expetuntur hæ mulieribus ad expoliendam faciem: nanque ex ijs instillatorium uas coniectis, additis quibusdam alijs, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies leuorem mentitur. Quin & his Aphricam abundare scriptum reliquit Plinius lib. XXX. cap. III. & eas combustas dysenthericis utilissimas esse, darique ex eo cinere cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet austero. Eædem cum Thuris polline contritæ, addito oui Gallinacei albo, & illitæ, faciunt mirificè ad puerorum Enterocelas. sed interim pueros in lecto iacere oportet. Vruntur & ipsæ utiliter, & in puluerem teruntur, qui inspersus quancunque pedum exulcerationem sanat. Κοχλίαι ut Græcis, ita Latinis Cochleæ nominantur: Arabibus, Balzum, & Halzum; Italis, Chiocciole: Germanis, Schnecken: Hispanis, Caramuyos, & Caracoles: Gallis, Escargotz.

Nomina.

Καρκίνοι. CANCRI. CAP. X.

ασὺν γεντιανῆς ῥίζος κοχλαρίῳ ἑνί. i. cum gentianæ radicis cochleario uno.

CAncrorum fluuiatilium exustorum cinis, qui duo conchlearia expleat, [a] adiecto dimidio radicis gentianæ modo, triduo potus cum uino, magnopere prodest canis rabiosi morsibus: rimas pedum sedisque, perniunculos, & carcinomata, cum decocto melle lenit. Triti crudi, potique ex asinino lacte, auxiliantur contra serpentium phalangiorumque morsus, atque scorpionum ictus. Decocti autem, & cum iure esitati, ijs prosunt, qui tabe conficiuntur, aut leporem marinum hauserunt. Necant scorpiones triti, & cum ocimo admoti. Possunt eadem marini, uerùm inefficacius omnia præstant.

CANCER FLVVIATILIS.

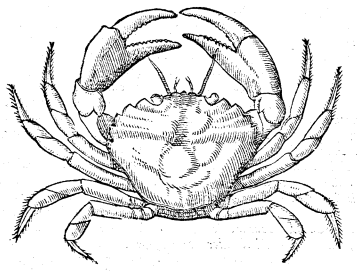

Cancrorum consideratio.

Multorum error.

HAllucinantur, qui credunt Cancros à Dioscoride, & Galeno descriptos illos esse, quos uulgus Italorũ Gambari nominat. Καρκίνος enim Græcè (ut hoc loco scribit Dioscorides) non eum significat cancrum perperam uocatum, qui ἀσακὸς appellatur à Græcis; sed qui rotundo corpore habetur, quem nos Hetrusci uulgari nomine dicimus Granchio. Is Venetijs, ubi MARINORVM numerus propè infinitus habetur, ubi crustam exuerit, à corporis mollitie uulgò uocatur Mollecca. E' quorum genere sunt etiam quæ appellantur Macinette: nam & hæ suo tempore crustam exuunt. Hoc ita esse testatum reliquit Aristoteles libro IIII. capite II. de historia animalium, ubi sic inquit. ὁ δὲ καρκίνος μόνος τῶν τοιούτων αὐτοφοιτώτερον, καὶ τὸ σῶμα τὸ μὲν τῶν καράβων, καὶ καρίδων σκληρόστερον, τὸ δὲ τῶν καρκίνων στρογγύλον. hoc est, Cancer solus ex crustaceis non regitur cauda, & corpus eius quidem locustis, squillisque longum sit, cancris uerò rotundum est.

Porrò

CANCER MARINVS.

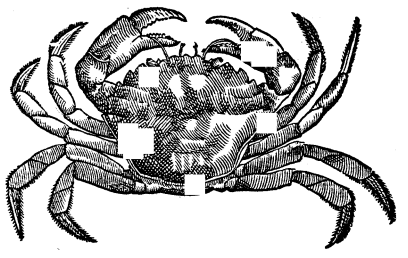

Porrò ASTACOS Oppiano ſpeciatim dicitur gammarus magnus ille marinus, quem Romani, & Tyrrheni litora incolentes Leonem appellant. Veneti autem, quaſi adhuc Græcum nomen retineant, eum uulgò Aſtaſe nominare conſueuerunt. Idem dictus eſt gammarus a Theodoro Ariſtotelis interprete: quippe quòd uulgaris gammari faciem repræſentent. Veruntamen (ni fallor) Ariſtoteli ἀσταϰὸς nil aliud eſſe crediderim, quàm

ASTACVS.

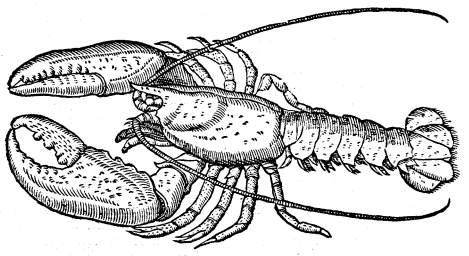

quod Veneti aſtaſe, Romanis uerò leo nuncupatur: quandoquidem is paulò inferius poſtquàm de marinis, quæ cruſta integuntur, animalibus diſſeruiſſet, nidetur ſanè uulgares fluuiatiles gammaros deſcribere ſtatim poſt fluuiatiles cancros, cùm inquit. ἓτι δὲ καὶ ἕτερον γένος μικρὸν μέν, ὅμοιον δὲ καρκίνοις, τὸ δὲ εἶδος ὅμοιον τοῖς ἀστακοῖς. hoc eſt. Genus item aliud eſt, quod quidem paruum eſt ueluti cancri, facie uerò aſtacis ſimile. Hæc, meo quidem iudicio, declarant Græcis fluuiatilem gammarum proprio carere nomine, utpote & paruorum cancrorum aliqua genera, ut ipſe eodem loco teſtatur Ariſtoteles, cùm inquit. Cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Quo ſit, ut putauerim ego gammaros Galeno appellari γαμμαρίδες, mutuato, cùm Romam uenisſet, à Latinis uocabulo, quòd eo carerent Græci. Nanque lib. III. de alimentorum facultatibus: ἀστακοὶ (inquit) καὶ πάγουροι καὶ καρκίνοι τε καὶ καβάβοι, καὶ καρίδες, καὶ καμμαρίδες, ἅσα τἄλλα λεπτὸν ἔχει τὸ περὶ αὐτὸν ὄστρακον. hoc eſt. Aſtaci, paguri, cancri, locuſtæ, carides, gammarides: & id genus alia tenui teſta concluduntur. Magisque hoc affirmare non dubitauerim, quòd nomen hoc à Galeno Græcum factum, nec apud Ariſtotelem, nec apud quenquam repererim unquam. Quibus etiam ex uerbis palàm certè eſt, inter GAMMAROS, & cancros manifeſtã eſſe differentiam. Quamobrem eos medicos hallucinari cenſemus, qui pro Cancris ad canum rabidorum morſus, itemque ad tabidos, & marasmo laborantes Gammaris utuntur: quandoquidem cùm Dioſcoridem, tum Galenum non de gammaris quidem,

Gammari nomen græcum Arist. ignoratuit.

Digitized by Google

GAMMARVS.

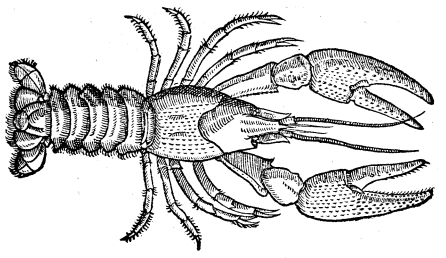

Quorundam medicorũ error. Cancrorũ uires ex Gal. Antidotus ad rabidorum canum morsus.

dem, sed de cancris intellexisse nobis compertum sit. De cancris Gal. lib. XI. de simp. med. hæc fusius scripta reliquit. At fluuiatilium cancrorum cinis, quanquam similiter prædictis exiccatorius est; substantiæ tamen proprietate mirificè contra rabiosorum morsum efficax est, isque tum solus, tum cum gentiana, & thure multò præstantior. Thuris sanè partem unam esse oportet, quinque autem gentianæ, porrò cancrorum decem. Et raro equidem aliter illis ustis nos simus usi: cæterùm ad eum modum plerumque, quo Aesebrion empiricus ille utebatur, medicamentorum peritissimus senex, conciuis, ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam impositos cancros uiuentes, hactenus urebat, dum facilè ad lænorem redigi possent. Hic Aesebrion paratum ac promptum semper in ædibus hoc habebat medicamen, urens cancros tempore æstiuo post ortum canis, quando sol in leonem transisset, luna decima octaua. Porrò bibendum hoc medicamen ijs, qui à cane rabido fuissent morsi, præbebat quotidie usque ad diem quadragesimum, mensura cochlearij satis magni aquæ insperso. At si non protinus ab initio, uerùm aliquot post dies curam cœpisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ infundebat. Ad ipsum uero uulnus emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia, & opopanace, aceto que conficitur, habens picis libram unam, unum aceti acerrimi sextarium Italicum, opopanacis uerò uncias tres. Hæc tametsi à præsenti instituto essent aliena, scribenda tamen censui, quia magnopere medicamento huic ipse considerem: nimirùm cùm nullus unquam eorum, qui illo, ut dictum est, fuerunt usi, sit mortuus. Cæterùm seorsum alterum librum conscribam aliquandò de ijs, quæ proprietate substantiæ totius quid agunt, è quorum numero sunt id genus omnia. Ignoscendum itaque tum hoc in loco scribendi importunitati, tum sicubi præterea id mihi hoc in opere contigit: nempe quia ex dictis summa proueniret utilitas, quam sanè posteris impertire uolebam, si forsan me prius, quàm quæ his deinceps sunt opera, perfecissem, mors occupasset, propositum impediens. Cæterum Pelops doctor meus, & ipse omnium eiusmodi causas reddere uolens, non abs re inquit. Cancer cùm animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, quibus uidelicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabie: quamobrem sanè etiam aquã metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos comminare cancros dicitabat, scilicet quòd animalia marina ob admistionem salis naturæ siccissimi haud æquè exactam tuerentur eam, quæ est aduersus rabiem, contrarietatem. Ac cùm quidam subiecisset, cur non omnia, quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde ut cancri, iuuare assolent? quia, inquit, similem cancris præparationem non admittunt. Nam borum ustorum cinerem, exiccatorius cùm sit, canum mordentium uenenum absumere, simulque digerere professus est. Hæc igitur Pelops dicebat ambitione magna iactitans, omnium se talium nouisse causas. At ego nisi planè me scire quippiam prius persuasum habeam, aliis persuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, ut ueram accepi, ut quæ crebras habeat contradictiones: uerùm cancros opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse. Quoniam autem nullum eorum mortuum scieram, qui fuerant illis usi, totis utique corporibus, hoc aperiendum, recensendumque à me existimani, tametsi non esset huius instituti proprium: nam id non erat propositum. hactenus Galenus. Cancros tritos ex lacte potos auxiliari serpentium morsibus Dioscorides è Nicandri Theriacis literis mandasse uidetur, cùm ipse sic habeat Nicander.

Σὺν δὲ καὶ ὀκταπόδην ποτιμώ̃ πασυλλιθέντα
Καρκίνον ἐν δρύφακι πολιοῦ γάλακτος.

Gammarorũ lapilli.

Cæterùm gammarorum faciem referens locustæ, & squillæ; quanquam hæ chelis careant. Gerunt gammari eo tantùm tempore, quo crustam exuunt, duos in capite lapillos albos, rotundosque, quibus utuntur medici utiliter ad expellendos renum calculos: conterunt enim hos in puluerem, & ex uino potandos exhibent. Sunt, qui bos igne prius tostos, ad idem magis probent. Et præsertim ubi ex petroselini uulgaris succo propinentur. Nec desunt, qui censeant eosdem ad cordis imbecillitatem facere, atqui ego de re hac, quid certi affirmare possim, non habeo.

habeo. Iidem cum uini excremento, quod circa uasa lapidis instar concrevit (Tartarum uocant, chimistæ) ulceribus pudendorum medentur, si simul triti aspergantur. Dantur quoque cum Tiliæ arboris carbone utiliter ab alto deuoluti, quinetiam ad dissoluendos internos sanguinis grumos. Eorundem puluere dentes quoque dealbantur, firmantúrque. Cæterùm, rotundis cancris marinis similibus, quos Adriatici accolæ, maris & fœminæ discernunt, quemadmodum Insubres, Transalpinacumque regionum fluuij, ac lacus gammaros aluat: Ita Hetruria cancros, utpote, & Græcia, ubi ab Æschrione, & Galeno à cane rabido demorsis ex eorum cinere saluberrima parabatur antidotus. Cancri fluuiatilis putamen diligenter contritum, & ex uino subdulci potum, renum calculos pellit. Iidem combusti, tritique, & ex melle illiti, Strumas discutiunt. Eorundem puluere sanantur sedis rimæ. Exuflorum cinis oleo subactus, pernionis curat. Suffumtur sicci; ubi fœtus hæserit mortuus in uteri cervice. Iidem triti crudi, & tumentibus mammis illiti, mirificè prosunt: quinetiam impactas mammarum duricies resoluunt, & lacte siccant. Scorpiones proximos omnes ad eum locum conuehere tradidere, quidam, ubi cancri decem fluuiatiles, marinúe cum ocimi manipulo contriti, repositi fuerint. Fluuiatiles autem peculiariter hortorum erucas pellere dicunt, qui de colendis hortis scripsêre, si pluribus in locis inter olera ligneis clauis figantur. Sed & illi non minori in errore uersantur, qui putant marinos minutiores (ut ita dicam) gammarulos, quos uulgò Gambarelli, & Gambarusoli appellamus, eos esse, quos tum Aristoteles, tum Galenus, tum Aelianus, tum Plinius cancellos nominant: quippe quod hi gammaruli Aristoteli propriè squillæ paruæ dicantur. Siquidem ij, qui in hoc genere unquam risescunt, Venetis, aliísque quàm plurimis populis proprium adhuc SQVILLAE retinent nomen:

Cancri fluuiatiles.

Cancrorum fluuiatilium uires.

Quorundam error.

Squillarũ cõfideratio.

SQVILLAE.

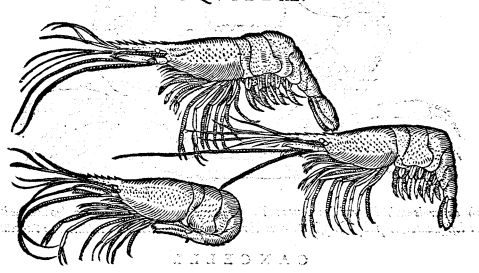

uulgo enim Schille dicuntur; quanquam in Hispania, præsertimque in Cantabria omnes hi gammaruli Squillæ nulla differentia uocitentur. His, ut diximus, adstipulatur Aristoteles lib. XIIII. de partibus animalium. cap. VIII. cum inquit. Squillæ à cancrario genere differunt, eo quòd caudam habeant: à locustario uerò, quòd forcipe careant. Quibus sanè claret, cancris nullam inesse caudam. quapropter omne crustatorum genus, cui cauda desit, in cancrario genere fuerit recensendum. Cuiusmodi sunt Maiæ uulgò Granceuole, paguri uulgò granciporri, marini ac fluuiatiles canchri uulgò Granchi appellati: & id genus plura. Nec aliâ ob causam diximus gãmarulos

Maiæ.

MAIA.

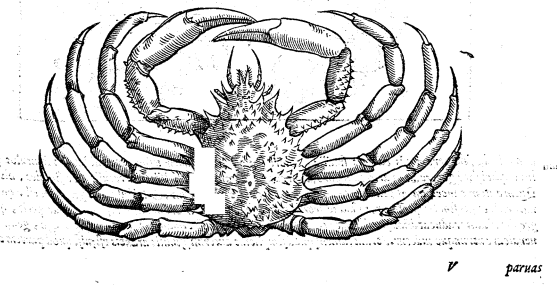

V parvas

Cancellorum consideratio.

paruas dici squillas, nisi ut omnibus notum sit: eas etiam haberi bis longè maiores, ut memoriæ prodidit Aristoteles lib. IIII. cap. II. de historia animalium, sic inquiens. Squillarum enim genere continentur gibbæ, crangones, & paruæ, quæ maiores nunquam effici possunt. Quibus liquidò constat uulgares gammarulos Aristoteli paruas facilè esse Squillas, cùm ij maiores nunquam euadant, quàm qui semper parui in piscarijs habentur uenales. Quinetiam id ipsum affirmare non dubitamus, quòd ijs cauda sit locustarum, & gammarorum modo, cibele uerò, seu forcipes deficiant. Squillæ tametsi concoctu contumaces sint, Galeno tamen teste, stomachicis conferunt. Eædem tritæ, & cum aceto potæ, lumbricos, & tineas eijciunt. Quadam autem peculiari facultate ad mulierum conceptus in cibis efficaces sunt. A Scorpionum ictu securum dicunt illum, qui Squillæ marinæ imaginem in

Rondoletij erratum.

achate lapide sculptam in anulo gestauerit. Cæterum Rondoletius uir quidem doctissimus, atque præclarissimus, Pagurum, quem Granciporro Itali uocant, Maiam facit. Sed facilè quispiam illum deceptum deprehendet, qui diligenter Aelianum de Paguris scribentem legerit. Scl. ui, qui lapidiam incolunt, quorumq; littora Adriatici cum mare alluit, Græcum adhuc nomen seruantes, qui nobis Granciporri uocantur, Paguri uulgò appellant.

PAGVRVS.

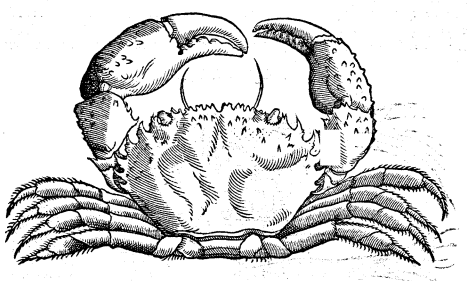

è Paguris in cauernis extinctis oriri scorpiones testis est Nicander. Sed ad Cancellos redeo nomine ipso paruulos cancros designantes, de quibus scripsit Galenus libro tertio de alimentorum facultatibus: Cancelli, inquiens

CANCELLI.

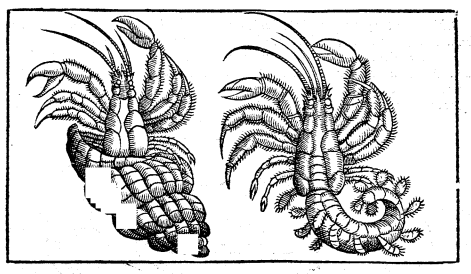

Cancellorum historia.

animalcula sunt perexiguis cancris similia, colore flauo. Afferuntur enim cancelli inter minutulos pisciculos duplici sanè genere, ut quarto tum libro, tum capite de animalium historia retulit Aristoteles, his uerbis. Quem autem cancellum appellant: communis ferè socius crustatorum, & testatarum generum est. quippè qui natura locustis similis spectetur, nasciq́ue secorsum per se solitus sit. Verùm quòd testam deinde petit, quam ingressus uitam traducat, hinc similis testa contectis animantibus est. quapropter is in ancipiti esse, genusque sibi uendicare utrunque uidetur. Forma tamen (quod simplicius dixerim) similis araneis est; nisi quòd partem capiti, ac pectori

pectori subditam ampliore, quàm aranei habeat. Cornicula duo rufa, tenuia gerit, quibus oculi magni totidem fis
bisscent. qui nunquam introrsùm recedant, ut cancrorum, sed semper eminentes appareant. Os sub ijs est, quod uelut ca
pillamentis quibusdam pluribus circundatur. Iis pedes subiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoueat: bini
item utrique adhærent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota est, diuisioque sinu pallidum
intus cernitur. Meatus ab ore ad uentrem pergit. foramen excrementi perspici nullum potest. Pedes, ac thorax
duritiem præ se ferunt, sed minus, quam cancri. Nexu nullo testis adhæret, purpurarum modo, & buccinarum,
sed absolutus liberque uagatur. Oblongior est, qui turbinem subit, quam qui neritem (quem naticem interpreta-
mur) genus enim diuersum est, quod in natice degit, cætera quidem non absimile: sed dextrum bifurculatum pedem
paruum habens: cum leuem grandiusculum habeat, & ingredi eodem ipso grandiore potissimum solet. hæc Ari-
stoteles. Aelianus uerò lib. VII. cap. XXXI. de cancellis ita scribit. A conchis quidem inopes, & nudi primùm
cancelli nascuntur, deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm enim uacuas, & inanes offende
rint conchulas purpuræ, aut turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem ex-
creuerunt, quàm ijs ut capi queant, in testam laxiorem tanquam domũ alteram demigrant, neque modò in supra-
dictorum conchas immigrant; sed & in permultas alias capaciores transeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam
maiore domicilio gaudent; ac sæpe de spoliis multo certamine inter se contendunt, uiribusque inferiore repulso, ui
ctor exuuias assequitur. hactenus Aelianus. Cui in omnibus subscribit Plinius libr. IX. capit. XXXI. & XLII.
His igitur diligenter perspectis, omnibus, ut arbitror, palàm fiet, & cancros à gammaris, & cancellos à squillis dif
ferre. Animal, quod καρκίνος Græcè Cancer Latinè appellatur: Arabicè, Sarthan, seu Sarthan: Italicè, Gran- Nomina.
chio: Hispanicè, Cangreio: Gallicè, Cancres,

Σκορπίος χερσαῖος. SCORPIO TERRESTRIS. CAP. XI.

TErrestris Scorpio tritus crudus, & impositus, suæ plagæ remedium est. Quin estur assatus, ad
eadem.

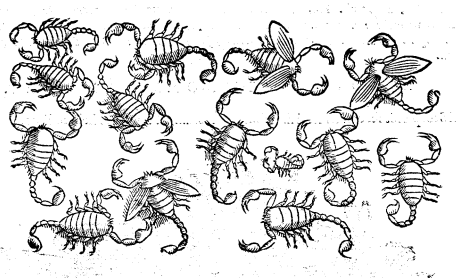

TErrestres Scorpiones animalia sunt uulgò nota, quòd in quacunque domo, non modò in cubiculis, & cellis Scorpionum
uinarijs, sed ubique passim reperiantur: adeò est hominum uita periculis obnoxia. Licèt autem sint in Ita consideratio.
lia minus uenenosi, minusque nocui, quàm alijs in regionibus, quæ sub meridie sitæ sunt; ipse tamen com
plures uidi in Hetruria à Scorpionibus ictos, qui sauissimas perpessi sunt exacerbationes, & quasi ad mortem re-
dacti. Contrà in regionibus frigidis minus nocui sunt. In agro Tridentino à scorpionibus icti nihil noxæ perci-
piunt. Quod tamen euenire affirmant gratia peculiari sibi à Deo impertita precibus diui Vigilij episcopi, quem &
patronum præcipuum habet, & aduocatum apud Deum. Hoc idem asserit Aristoteles lib. VIII. cap. XXIX. de
animalium historia, ubi sic inquit. Morsus beluarum ex locorum diuersitate plurimùm differunt, ut in Pharo, lo-
ciisque alijs, scorpiones non lædunt. At in alijs locis, & præcipuè in Scythia, multi & magni nocui sunt, & uel
hominem, uel quamuis bestiam percusserint, interimunt, nec fues euadere possunt, quanquam cæteros uirulentos Scorpionum
ictus minimè sentiunt. Plinius, Auicenna, Albertus, Aelianus, & aliorum plerique nouem Scorpionibus ge- genera.
nera assignant, diuersis duntaxat coloribus distincta: nimirum quòd alij sint flaui, alij rufi, alij cinerei, alij fer-
ruginei, uirides alij, alij lutei subatraque cauda, alij pinosi, alij albi, alij denique fuligimis colore. Præter nigros,
& ferrugineos, uirides quàm plurimos me uidisse, legisseque recordor, in comitatu Arci non longè à Sarca flumi
ne, quadam in syluula nouellis quercubus consita apud sacellum diui Pauli, ubi parùo admodum tempore, sirio
ardente, ego & eremita quidam, de his qui sub saxis latebant, plus quàm mille, & quingentos collegimus,
crassos, & plurimùm farctos. Plures inter eos fœminas inuenimus, quæ suos nuper editos fœtus albos, pediculi ma
gnitudine, sub uentre secum ubique gerebant, singuli singulis cruribus adhærentes. Quapropter non ab re

prodidit Aristoteles lib. v. cap. xxvi. de historia animalium, quòd terrestres Scorpiones uermiculos ouorum specie pariant complures, & incubent: mox ut prolem perfecerunt: pellantur ab ea ipsa, & interimantur à suis liberis magno numero: sæpius enim undenos pariunt. Plinius auctor est, Scorpionum ictum: multò magis fœminis pernicialem esse, quàm uiris: præsertim uirginibus, quibus semper lethalem esse ait. Quibus septeni in cauda internodij numerantur, longè seuiores habentur, quàm ij, quibus tantùm seni insint. Nonnulli præterea literis mandarunt, quibus subscribit Strabo lib. xv. suæ Geographiæ, Scorpiones quosdam habere alas, quibus per aera uolitantes de ura in aliam regionem deferuntur. Hoc enim credere non uidetur absurdum, cùm idem formicis similiter eueniat: quandoquidem & hæ ijsdem ferè coloribus distinguuntur. Tantoque magis credendum est, quòd in Castella Hispaniæ regione sæpius agricolæ aliquos terræ cespites aratro scindant, ubi formicarum more innumeri scorpiones gregatim hyeme delitescunt. Citra Cynamoluos Aethiopas latè deserta regio est, à scorpionibus gente sublata, si Plinio credimus. Qui præterea tradit, (ut in Cancro superius diximus) quòd si decem cancri cum ocimi manipulo adalligentur, omnes, qui ibi sunt scorpiones, ad eum locum coibunt. Quod tamen Dioscoridi manifestè refragari uidetur, nam superius in cancris ita scriptum reliquit Dioscorides. Cancri scorpiones necant, si trita cum ocimo admoueantur. Ferunt à uespis, apibus, & crabronibus eos non ici, qui prius à scorpione percussi fuerunt. Quinetiam narrat Plinius lib. xxv. cap. ix. Scorpiones mortuos reuiuiscere, admoto albo ueratro. Quidam medici utuntur Scorpionum cinere, qui uiui sint exusti, ad urinam ciendam, ijs præcipuè, qui uenum, aut uesicæ calculo obstruuntur. Quo fit, ut in hunc usum commendauerit Mesues oleum ex ijs paratum, quod officinæ habent, ueni bus & pubi illitum. Hoc idem commendauit Auicenna ad aurium dolores. Ego tamen illud usu exploratum habeo, quòd oleum per me factum, in quod sanè magnus scorpionum ingreditur numerus, cordi dunt axat, & pulsanti bus temporum, manuum, & pedum arterijs, illitum, ob omnibus liberat uenenis, dummodo erodenti facultate uacent. Quin & eos sanat, qui tam à uiperis, quàm cæteris uenenosis animalibus uel ictí, uel demorsi fuerint. Quæ de re ij (absit tamen uerbis iactantia) testimonium perhibere possunt; qui prius oleo sancto à sacerdotibus illiti, nostro postmodum perunctí euasere incolumes. Præstat item maximè hoc oleum, cùm in homines pestilentia sæuit: quippe quòd non modò peste infectos iuuet, sed & sanos præseruet. Præstat denique ad omnes interaneorum uermes, omnesque dolores mulcet ex flatu, uel ex frigore genitos, præsertim uentriculi, coli, ac uteri. Eius parandi rationem trademus (Deo concedente) libro sexto, ubi de uenenorum remedijs: siue antidotis latius disseremus. Σκορπίος χερσαῖος *Græcis, Latinis Scorpio, & Scorpius uocatur: Arabibus, Harrab, seu Hacharab: Italis, Scorpione terrestre: Hispanis, Alacrna.*

Scorpiones aligeri.

Scorpionũ fa culates.

Olei ex scorpionib. uires.

Nomina.

Σκορπίος θαλάσσιος. SCORPIO MARINVS. CAP. XII.

MArini Scorpionis fel conuenit ad suffusiones oculorum, albugines, & hebetudines.

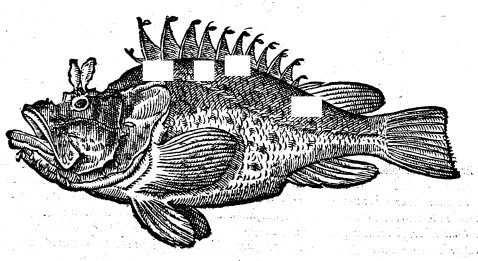

Creditere quidam marinum Scorpionem, & Scorpenam uocatam, nihil inter se differre. Verùm amen has pisces inter se differre haud inficiabitur, qui Plinij & Athenæi autoritate nitatur: uterque enim adimi ceem distinxit illos. Porrò uterq; in dorso spinam gerit uenenatam, qua imprudentes piscatores sæpius ictí: neque iam defuerunt, qui eius ictu sint interempti. Proinde existimarunt nonnulli, ob suam similitudine falsò, inter scorpenam, & marinum scorpionem nullum prorsus interesse discrimen. Atqui Scorpio spinas quoque in capite habet, quæ prædictis non sunt minus uenenosæ. Cæterùm Scorpio, & SCORPENA *(ut equidem arbitror) eiusdem ferè generis sunt, sed in specie & forma pulpæque præstantia (ut Athenæus est author) inter se pluribus differunt. Siquidẽ Scorpius è pelagijs piscibus est, scorpena longè maior; adeò ut octiones nonnunquã; quandoq; ponderet libras. Scorpena uerò piscis, est litoralis, scorpione multò minor. Scorpius item uniuerso corpore rubet; cornua bina in capite gerit, sed mollia: & acutos in ore dentes, minutulos tamen: pinnis con-*

Scorp. marini & Scorpenæ confid.

flat

SCORPENA.

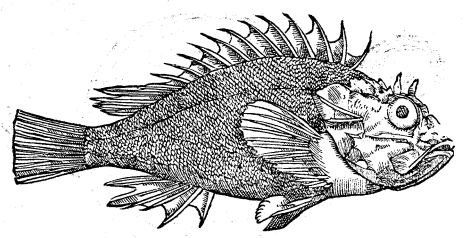

flat aculeatis, tam his, quæ per medium excurrunt dorsum; quàm his, quas anteriore, & posteriore parte gerit, sed ijs tantùm aculeis icit, qui dorso annectuntur: quorum tamen uis his, qui scorpenæ insunt, imbecillior est. Hunc sunt, qui uulgo uocent Pesce cappone, sed in Hetruriæ maritimis quibusdam locis uocatur Cerna. Scorpena autem, quæ suum apud omnes retinet nomen, dentes adeò acutos non habet. gerit tamen in dorso aculeos scorpij modo, sed eminentiores, ac duriores, nec usqueadeo pinnatos: in cæteris uerò pinnis ijs omnino caret, præterquàm circa branchias, ubi duos prælongos habet aculeos, & nonnullos circa caput: corpore est in nigro uirescente. Sunt tamen, qui indifferenter scorpium scorpenam uocent. Vinum in quo marinus Scorpio necatus fuerit, hausium, iocinoris doloribus medetur. Nec minus ad id quoque ualere dicunt lapidem in eius capite inuentum, oboli pondere sumptum. Cæterùm scorpij marini felle ex lana suppositio, secundas, & menses elici certum est: quinetiam eodem incipientes suffusiones oculorum, & albugines tolli, ex melle oleoque illito, intermissis diebus. Adhæc trium Scorpenarum pariuarum ustarum cinis epotus, calculos exterit. Σκορπίος θαλάσσιος Græcè, Scorpio marinus Latinè: Italicè Pesce cappone & Scrofano dicitur: Scorpena autem scrofanello. Nomina.

Δράκων θαλάσσιος. DRACO MARINVS. CAP. XIIII.

DRACO marinus dissectus, & apertus, impositusque ictus spinæ suæ, qua ferit, medela est.

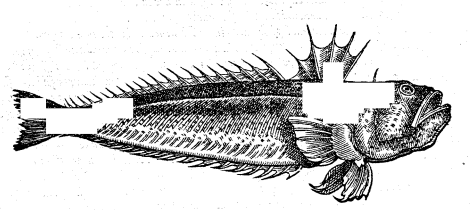

VAriat auctorum sententia in marini Draconis historia. Quandoquidem Alberto marinus draco ingens est bestia, serpentis faciem referens, alis non amplioribus, quàm quæ ad natandum sufficiant, sed ob uirium præstantiam omnium aquatilium uelocissimus censetur. quapropter breui admodum tempore ingentia metitur maria. Quin & uenenosum est illi animal, adeò ut quoscunque pisces, uel alia quæcunque animalia dente uulnerauerit, interimat. Piscatorum præterea artificio captus, statim ut in arenam sese protrahi cernit, mira celeritate scrobem in litore fodit, qua se condere possit. hæc Albertus. Qui etsi ex Aristotele, & Plinio (ut opinor) transcribat; plura tamen addere uidetur, quibus an multa sit adhibenda fides, quid statuam non habeo. Siquidem hoc animal Aristoteli tanta admiratione non prosequitur, nec draco appellatur, sed serpens, ut is posteritatis memoriæ commendauit libro IX. cap. XXXVII. de historia animalium his uerbis. SERENS MARINA colore, & corpore cõgro proxima est, sed obscurior, atque acrior. Hæc si capta dimittatur foris, in arenã rostro Draconis marini consi. Serpentis marinæ hist. ex Aristotele.

SERPENS MARINA.

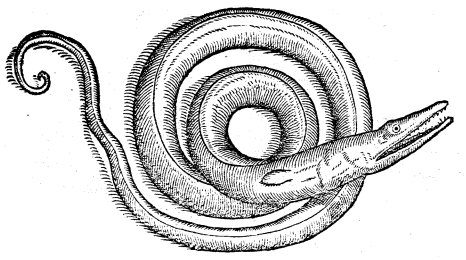

roſtro quàm primùm adacto terebrat, ſubitóq; tota. Eſt ore acutiore hæc, quàm terreſtres. Et lib. 11. cap. XIIII.

Draconis marini hiſtoria ex Ariſtotele.

Sunt etiam (inquit) maris indigenæ ſerpentes terreſtribus ſimiles: niſi quòd caput habeant congri. Et quidem genera earum plura ſunt, colore numeroſæ varietatis. Naſci eas non in altiſſimis gurgitibus certum eſt. De marino autem Dracone ſcribens libro octauo, cap. decimotertio, de hiſt. anim. Draco marinus, inquit, piſcis eſt litoralis quemadmodum dentex, ſcarabeus, cernua, aurata, mugil, mullus, turdus, pulcher, gobius, atque alij complures, & omne ſaxatile genus. Meminit quoque de eo Plinius libro trigeſimo ſecundo cap. ſeptimo, ſic inquiens. Extra has ſunt rotundæ in oleario uſu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynoſdeſia, draco, quidam uolunt eſſe dracunculum. Eſt autem graculo ſimilis, aculeos in branchijs habet ad caudam ſpectantes. Huic ſanè non parum correſpondere uidetur, quem Veneti piſcatores, quinetiam Tergeſtini, & Aquileienſes uocant peſce Ragno, Itali uerò Traſcina. Quippe qui inter litorales, aculeos circum branchias habeat caudam uerſus ſpectantes, & alios in dorſo adeo uenenatos, ut ab eo icti, niſi curam admiſerint diligentem, uel doloribus intenſiſſimis crucientur, uel moriantur. Itaque & is uidetur Plinio fuiſſe Draco, quem libro nono cap. quadrageſimo octauo ipſe araneum quoque uocauit: cum inquit: Atque peſtiferum animal Araneus, ſpinæ in dorſo aculeo noxius: præſertim cum libro trigeſimo ſecundo, cap. ultimo, inter litorales piſces, & mari magis peculiares, non aliter araneum recenſere uideatur, quàm draconem Ariſtoteles. Cæterùm is libro nono, capite uigeſimo ſeptimo, Serpentem marinam, de qua ſuperius ex Ariſtotele dixmus, draconem quoque uocat, & utriuſque hiſtoriam errore manifeſto confundit ſic inquiens: Rurſus draco marinus captus, atque immiſſus in arena, cauernam ſibi roſtro mira celeritate excauat. Id quod Ariſtoteli marini draconis non eſt, ſed marinæ ſerpentis. Quibus apertiſſimè conſtat, Plinium aut negligenter hoc in loco Ariſtotelem legiſſe, aut eius lectionem haud rectè intellexiſſe. Nec ſanè quiſpiam Plinium excuſabit, qui dixerit draconem marinum in arenam immiſſum, perinde ac ſerpens illa, roſtro ſibi cauernam fodere, quandoquidem cum nullo roſtri mucrone ſit inſtitutus (ut rectè uir doctiſſimus Saluianus inquit) ſed obtuſo quidem ore habeatur, nulla prorſus conſentit ratio, ut cauernam in arena ſibi tam facilè excauare queat. Itaque Matthiolus non tam leuiter Rondoletio ſubſcribet, qui hoc Plinij erratum haud animaduertens, Præterea, inquit, quod de dracone ſcripſit Plinius, id in araneo noſtro (araneus illi Draco marinus eſt) quiuis experiatur, qui piſcium capturæ intereſſe uoluerit. Captum enim araneum arena ſemper ſe obuoluentem cernet. Atqui aliud, mea quidem ſententia, deſignat Plinio, roſtro in arenam immiſſo cauernam ſibi mira celeritate excauare draconem: aliud uero Rondoletio, in arena ſe obuoluere, ut fere cæteri faciunt piſces, qui uiui è retibus in litus à piſcatoribus deuoluuntur. Quare non abſque iniuria in Matthiolum inuehitur, (illum tamen non nominat) cum dicit abſurdam eſſe illius opinionem, qui in Dioſcoridem commentaria ſcripſit, quod ſcribat is non eundem eſſe Plinij, & Dioſcoridis marinum Draconem. Sed hanc iniuriam ijs refellendam, imo potius ægrè ferendam relinquo, qui hoc loco Rondoletij uiri alioqui doctiſſimi negligentiam in examinanda Plinij lectione facilè cognoſcent. Non uideo ſanè, quo pacto Draconem libro nono cap. uigeſimo ſeptimo à Plinio deſcriptum facere legitimè poſſit Rondoletius Dioſcoridis Draconi minimè differentem, cùm ibi nil aliud deſcribat Plinius, quàm ſerpentem marinam Ariſtotelis. Cæterùm marinæ ſerpentis imaginem, primus (quod uiderim legerimque) ad amuſſim delineatam edidit Hippolytus Saluianus, meducus doctiſſimus, in pulcherrimo ſuo de piſcibus uolumine, unde nos hanc, quam pinximus, accepimus. Δράκων θαλάσσιος *Græcè: Italicè Traſcina: Gallicè Viue dicitur.*

Plinij error.

Rondoletio non ſubſcribendum.

Σκολόπενδρα. SCOLOPENDRA. CAP. XIIII.

SCOLOPENDRA marina in oleo decocta ſi illinatur, auellit capillos: ſed contactu pruritus facit.

Scolopen-

Digitized by Google

SCOLOPENDRA.

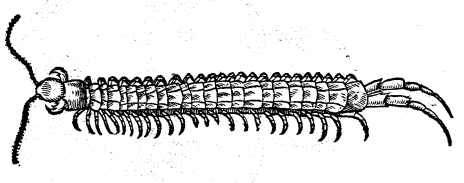

Scolopendræ consideratio.

Scolopendra marina animal est non magnum. Scribit de ea Aristoteles lib. secundo cap. XIIII. sic inquiens. Marinæ Scolopendræ terrenis similes sunt, magnitudine tamen paulo inferiores: gignuntur in saxosis locis: colore magis rubro, pedum numero terrestres superant, sed cruribus sunt gracilioribus. Serpentum more non altis gurgitibus nascuntur. Hæc ille. Quibus haud parum astipulari uidentur, quæ à Rondoletio in suo de piscibus libro pinguntur: ac etiam à nobis quoque ex illius codice huc translatæ sunt, uermium terrestrium figuræ, & numerosis, tenuibusque utrinque pedibus stipatæ. Verùm ab his longè differt marina Scolopendra, quam mihi dono dedit Constantinopoli allatam Clarissimus Augerius de Busbecke, qui superioribus annis apud Turcarum Imperatorem pro Cæsare Ferdinando orator egit. Hanc ego legitimam esse marinam Scolopendram censeo, ideoq;

SCOLOPENDRA MARINA, RONDOLETII.

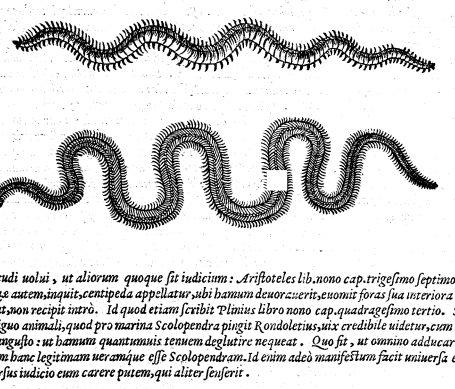

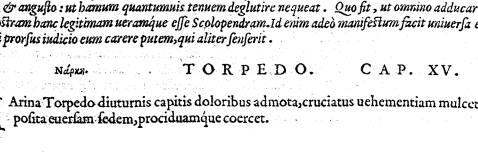

eam hic excudi uolui, ut aliorum quoque sit iudicium: Aristoteles lib. nono cap. trigesimo septimo de historia animal. Quæ autem, inquit, centipeda appellatur, ubi hamum deuorauerit, euomit foras sua interiora, donec hamum reijciat, non recipit intrò. Id quod etiam scribit Plinius libro nono cap. quadragesimo tertio. Sed hac fieri tam exiguo animali, quod pro marina Scolopendra pingit Rondoletius, uix credibile uidetur, cum tam exiguo sit ore, & angusto: ut hamum quantumuis tenuem deglutire nequeat. Quo fit, ut omnino adducar ad credendum, nostram hanc legitimam ueramque esse Scolopendram. Id enim adeò manifestum facit uniuersa eius effigies, ut omni prorsus iudicio eum carere putem, qui aliter senserit.

Νάρκη. TORPEDO. CAP. XV.

MArina Torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet. eadem apposita euersam sedem, prociduamque coercet.

Torpedo

Digitized by Google

TORPEDO.

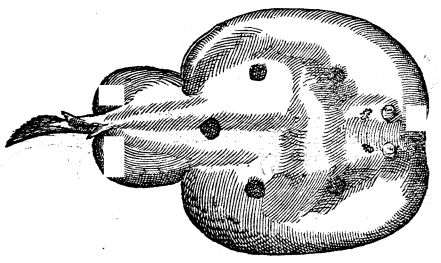

Torpedinis consideratio.

TOrpedo in chartilagineorum planorumque piſcium genere ab auctoribus recenſetur, perinde ac raia, leuiraia, rhombus, ſolea, paſtinaca, & alia id genus plura. Corporis facies, ſi caudam abſcideris, orbicularis fuerit. Caput adeò inter ſcapulas contractum eſt, ut ipſius nullum ueſtigium appareat: Oculos tamen habet anterius, ſuperiori parte, ſed exiguos, & citra hos paulò foramina duo ſemicirculi effigie, quæ perpetuò reclusa ſpectantur. Os habet ſupina parte haud amplum, minutis intus dentibus. Lingua illi nulla, os præcedunt foramina duo, quæ olfactus gratia nata uidentur. Eadem in parte, (ut author eſt Ariſtoteles libro ſecundo cap. decimotertio de hiſt. anim.) Branchias utrinque quinas habet, ſed exiguas, & arcuatas. Excrementorum meatus ima corporis parte ſuum habet locum; prope caudæ exortum, quæ illi breuis eſt, ſed carnoſa, & in latam deſinens pinnam. In caudæ dorſo duas quoque pinnas habet, ſed prior altera maior, quinetiam ad caudæ ipſius exortum binas gerit, utrinque unam, latiores ſemicircularesque, de quibus tantum libro quarto, cap. decimotertio de partibus animalium meminit Ariſtoteles, cæteris ſilentio præteritis. Atqui haud rectè eodem in loco eundem de Torpedinis cauda ſcripſiſſe iudico, cum Torpedini non ſecus ac Paſtinacæ, cæteriſque cartilagineis, longam, ſpinoſam, rigidamque caudam tribuat. Corpus totum molli ac leui cute contegit. Supina parte albicat, ſed prona flaueſcit, uinoſo ferè colore. Dorſo non omnibus eadem facies. Siquidem aliquibus quinque ſunt in dorſo maculæ nigræ, orbiculariſque oculorum ferè effigie, pentagoniæque figura diſpoſitæ. Vnde illi nomen, Romanis occhiatella: Aliis eadem ferè uiſuntur maculæ, ſed non ut in primo genere nigræ. Sunt enim circulis uerſicoloribus pictæ, nota quadã in medio exiſtente, quæ oculi pupillã quadantenus refert. Nonnullis hæ maculæ deſunt, ſed minores, minutiores ac numeroſæ in toto dorſo diſperſæ ſpectantur. Quibuſdam uerò nullæ prorſus apparent; dorſo tantum flaueſcente. Cæterùm, etſi præſcriptis notis Torpedines diuerſo eſſe genere uideantur, non tamen in ijs uariat torporis inducendi facultas. Nanque omnibus eadem eſt. Torpedo uiuum parit animal ouis priùs intra ſe genitis, ut cætera ferè cartilaginea, & adeo prolifica eſt, ut ſcripſerit Ariſtoteles, Torpedinem uiſam eſſe grandem; quæ intra ſe ſatus circiter octuaginta haberet. Tanta huic uis peculiaris ineſt, ut retibus capta, anteaquàm manu attingatur, & manus, & lacertos piſcatoris ſtupore non modico afficiat: id quod etiam fit, ſi capiatur hamo. Talis nanque huius facultas per ſetas, & haſtam inſenſibili quodam modo permeans, ad manum piſcatoris tandem tranſiecta, celeriter torporem inducit. Ideirco Galenus libro VI. de locis affectis: Ea (inquit) potentia torpedo prædita eſt, ut ſi fuſcina attingatur à piſcatore, tranſmiſſa qualitate per haſtam ad manum, eam repentè obſtupefacit. Idem poſtea retulit Plinius libro XXXII. cap. I. ſic inquiens. Torpedo etiam procul, & è longinquo uel ſi haſta, uirgáue attingatur, quàmuis præualidos lacertos torpeſcere facit, & pedes quàm libet ad curſus ueloces alligat, & retinet. Et lib. IX. cap. XLII. ita ſcribit. Nouit torpedo uim ſuam: ipſa enim non torpens, merſaque in limo ſe occultat, piſces, qui ſecuri adnatantes obtorpuere, corripiens. Quod ante ipſum prodiderat Ariſtoteles lib. IX. cap. XXXVII. de hiſtoria animalium ſic inquiens: Torpedo piſces, quos appetit, afficit ea ipſa, quam in ſuo corpore continet, facultate inducendi torporis, atque ita retardatos præ ſtupore capit, & ueſcitur. Abdit ſeſe in arena, & limo, tum piſces, qui adnatantes obſtupuerunt, corripit. Quam rem plerique conſpectam à ſe retulerunt, Eſt enim pigra Torpedo ob pinnarum in corporis mole defectum, & cum piſcibus ueſcatur, cumque lento motu eos capere nequeat, aſtu illos capit, cuius rei indicio ſunt Mugiles, qui cum uelociſſimi ſint, ſæpius in torpedinum uentriculis reperiuntur. Cæterùm proprietas hæc uiuis duntaxat ineſt: nam ſi eadem in exanimatis perſisteret, comeſtæ (ueniunt enim frequenter in cibis) uniuerſam corpus, ſtupidum redderent. Quamobrem Galenus lib. XI. ſimp. med. de ea ita ſcriptum reliquit. Sed & Torpedinem totam (dico autem animal marinum) capitis dolores ſanare capiti admotam, ſedemque euerſam coercere, à quibuſdam eſt proditum. Verùm ego cùm utrunque eſſem expertus neutrum facere comperi. Eam igitur cùm cogitaſſem, adhuc uiuam eſſe applicandam, cui caput doleret (poſſe enim

Torpedinis mira facultas.

Torpedinis uires ex Gal.

ſe enim fieri, ut hoc medicamen anodynon ſit, hoc eſt, dolore liberet, ſimiliter alijs, quæ ſenſum obſtupefaciunt) ita habere comperi. Putoque eum, qui primus eſt uſus, tali quapiam motuum ratione uti agreſſum. hæc Galenus. Non deſunt authores, qui putent unum torpidam in Torpedine haud in toto corpore eſſe diffuſam, ſed in quibuſdam tantum particularibus eius corporis membris. ſed an hoc uerum fabuloſumue ſit, haud facilè fuerit aſſerere; ſunt tamen rationes, quæ illorum ſententiæ non parum refragantur. Venetijs piſcis hic ab effectu, uulgò Tremolo appellatur: ſiquidem membro ſtupefacto, ſubinde tremorem incutit. Romani uerò (me quidem latet, unde id nomen traxere) eundem uulgari nomine Batti potta, & Fotterigia dicere conſueuerunt. Quæ πάρκα Græcis, Torpedo Latinis nominatur: Arabibus. Tead: Italis, Torpedine: Hiſpanis, Hugia: Gallis, Turpilles.

Nomina.

Ἔχιδνα. VIPERA. CAP. XVI.

VIperinæ carnes ſi coctæ edantur, claritatem oculis afferunt: neruorum uitijs auxiliantur: increſcentes ſtrumas reprimunt. Detracta autem cute, caput caudaque, quoniam carne uacant, amputari debent. quippe [a] commentitium eſt quod præcipitur, certam utrinque menſuram præcidi oportere. Reliquum uerò corpus exemptis interaneis elotum, diſſectumque diſcoquitur cum oleo, uino, ſalis exiguo, & anetho. Aiunt ijs, qui uiperas eſitent, pediculos procreari: quòd planè à ueritate abhorret. Adijciunt aliqui longam ſenectutem agere, qui eo cibo ueſcuntur. Sal ex eis ad eadem confici tur, ſed inefficacior eſt. Viua autem uipera in fictile nouum demittitur: adijciuntur ſalis, caricarumque tritarum, ſingulatim quinque ſextarij, mellis cyathi ſex, mox fictilis operculum luto oblinitur, & fornacibus inaſſatur, donec ſal in carbones redigatur; qui poſtea tritus in pulueris faciem reconditur. Plerunque, ut ori gratior fiat, immiſcetur [b] ſpica, aut folium nardi, aut malabathri momentum.

a μυθώδης. i. fabuloſa.

b ναρδόστάχυος ἢ μαλαβαθροφύλλου βραχέος. i. ſpicæ nardi, & malabathri folij parum, ita hęc antiquus manuſcriptus codex.

Ampridem creptum eſt ueras Viperas nanciſci in Italia. Earum enim partus eas indicarunt: quandoquidem recentiorum medicorum quidam Viperas ſummo ſtudio indagantes, ut Galeni more, hoc etiam ęuo legitimã poſſent parare theriacam, inito conſilio cum his circumforaneis, qui ſerpentibus alendis quæſtum faciebant, Viperas ipſas prægnantes ſunt conſecuti, quæ in capſulis concluſæ catulos peperere, quòd proprium Viperarum ſit animal edere, non quidem oua cæterorum ſerpentium more. Nec tamen propterea illud uerum eſſe compertum eſt, quòd naſcentes Viperæ uiſcera abrodant, occiſa parente, ut libro de theriaca ad Piſonem prodidit Galenus (ſi tamen is liber legitimus eſt) ex Nicandri auctoritate, & Plinius lib. x. cap. LXII. Qui Ariſtotelis uerba præterquam interpretari deprehenditur, à quo Viperæ hiſtoriam ipſum accepiſſe liquidò conſtat. Cuius ſententiam non tantùm explodit: quod experimento compertum eſt; ſed & Ariſtoteles ipſe: quandoquidem nuſquam dixerit, uiperinos fœtus parentis uiſcera, aut uterum abrodere, ſed quòd qui tardius eduntur catuli (tardius enim ideo illi excluduntur, quòd Vipera ſingulos ſingulis diebus parit) abrodunt membranam quandam, qua in matris utero obuoluuntur, ut citius prodeant in lucem. Qua in re, ut hoc omnibus palàm ſit, ſic lib. v. de hiſtoria animalium capite ultimo, ſonant Ariſtotelis uerba. Τῶν δὲ ὄφεων ὁ μὲ ἔχις ἐξω ζωοτοκεῖ, ἐν αὐτῷ φωλεύων ὠοτοκήσας· τὸ δ' ὠὸν, ὥσπερ τῶν ἰχθύων, μικρὸν ἐγκύκλιον ἐν ὑμένι· διερρηγμένα τε γίνεται ἐνίοτε δὲ καὶ ὅλα διαφαγόντα αὐτὰ ἐξέρχεται· τίκτει δ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ' ἕνα τίκτει δὲ πλέω ἢ εἴκοσι. Vipera è ſerpentibus animal edit, ciùm intra ſe primùm ouz peperit. Ouum hoc unius coloris, & molli cute contectum, ut piſcium eſt. Fœtus ſupernè gignitur, nec duro cortice contingetur, ſicut nec piſcium quidem. Parit paruas uiperulas membranis obuolutas, quæ tertia die rumpuntur. Euenit interdum, ut qui in utero ſunt abreſis membranis prorumpant. Singulos diebus ſingulis parit, pluresque parit quàm uiginti. hæc Ariſtoteles. Cuius ſententiam (ut dictum eſt) peruerteas Plinius, ubi ei dicendum fuerat, quòd ultimæ uiperulæ adhuc in matris utero degentes, ſua abrodunt uiſcera, anteaquàm prorumpant, dixit cæteras tarditatis impatientes, perrupere latera, occiſa parente. Porrò huic exploſæ ſententiæ etiam Philoſtratus

Viperarũ confideratio.

Plinij lapſus.

tus refragatur, nam in uita Apollonij Tyanei narrat, Apollonium ipſum uiuam, ac in columen uidiſſe Viperam quæ ſuos catulos nouiſſimè excluſos lingebat. Marſi præterea, qui ſerpentium domitores ſe prædicant, quique falsò ex diui Pauli proſapia ſe originem duxiſſe gloriantur, Viperam Maraſſo uulgò appellant, utique maiorem cum ſpectatoribus ineant gratiam, ſæpiſſimè uiperinos dentes, longos, acuminatos, atque mortiferos oſtentant, conditos (ut Plinius inquit lib. XI. *cap.* XXXVII.) *gingiuis, atque membranula quadam circundatos, lethali uenenoreferta. Quin & uiperarum nuper editos fœtus oſtendunt, quos Viperæ ſuis aluni in capſulis, quibus eas deferunt; nec tamen illi matris uiſcera ſcindunt. Cæterùm quòd Viperæ primùm intra ſe ouа pariant, mox animalia gignant, Theophraſtus quoque auctor eſt libro* VII. *cap.* XIIII. *contra eos, qui ſecus ſentiunt. Viperæ (ut ſcribit Auicenna libro quarto, ubi de uenenis agit) caput habent preſſum, latumque, ubi ceruici annectitur, quæ peculiariter illis tenuis eſt nec corpore admodum ſunt longo, ut pote nec cauda. Ad hæc Galenus, cùm ſcriptis tradere uellet, quibus notis mares Viperæ à fœminis diſtent, eo libro, qui de theriaca ad Piſonem inſcribitur, ſic inquit. Viperæ fœminæ ſubruſæ ſunt, & perquàm agiles, ceruice elata: oculis ſubrubentibus, inuerecundis, atque intuitus ferijs, caput latius, quàm mari, quem etiam exceduni uniuerſa corporis mole, earumque excernens meatus ſuum proprius caudam obtinet ſitum. Mari duo tantùm inſunt canini dentes; fœminæ uerò plures. Proinde igitur Nicander cecinit his uerſibus.*

Viperarum facies, & ſexus diſcrimen.

Τοῦ μὲν ἀπ' ἀμφοτέρων δύο κεν τεκμαίρεο τεύχη,
Τὸν ἑλόχευσεν, πλείονες ἀΐσσοντες ὀδόντες. *Hoc eſt ſoluta oratione.*

Maſculi quidem ſuprà canini dentes duo colore notantur, uenenum eructantes: at plures ſemper fœminæ inſunt. Illud inſuper addiderim, Ariſtotelem memoriæ mandaſſe lib. VIII. *cap.* XV. *de hiſtoria animalium, quòd licet hyeme cæteri ſerpentes cauernas ſubeant terræ: uiperæ tamen ſub ſaxis condantur. Ex quo palàm eſt, Plinium hoc etiam loco non rectè intelleziſſe Ariſtotelem: quippe quòd tradiderit lib.* VIII. *cap.* XXXIX. *Viperam ſolam terra condi; cæteras arborum, aut ſaxorum cauis. Illud item reticuit Ariſtoteles, quod Plinius poetaſi ſcitus retulit, fœminam ſeilicet in coitu mari caput abrodere uoluptatis dulcedine. Sed ut iam uiperis uires ſuas, ac facultates reddamus, hîc ea nunc referam, quæ de ijs lib.* III. *ſimplicium medicamentorum, tum libris de antidotis pluribus poſteritatis memoriæ prodidit Galenus. Viperarum igitur carnes palàm uidere eſt exſalfacientes, & deſiccantes, ubi condiuntur ceu anguillæ, nempe oleo, ſale, anetho, porro, & aqua, ſeruato nimirum modo. Quòd autem totum corpus per cutim purgent, diſcere tibi liceat uel ex ijs, quæ ego iuuenis etiámnum in Aſia noſtra ſum expertus: quæ ſingulatim deineeps narrabo. Homo quidam morbo, quem elephanta cognominant, laborans aliquouſque cum ſodalibus conuerſabatur, donec ex ipſius conſuetudine conuerſatione que quidam noſtrùm morbi inficerentur contagione: ille iam grauеolens erat, ac deformis. Conſtructo igitur illi tugurio proximè uicum in iugo collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidiæ eiborum ferentes, quantùm uictui ſuppeteret. Cæterùm ad canis exortum, cùm fortè meſſoribus haud procul inde metentibus uinum eſſet allatum in fictili ſanè quàm fragans, is quidem, qui attulerat, depoſito illo propè meſſores, abijt. Verùm ubi eius bibendi aduenijſſet tempus, ſublato fictili adoleſcens, ut pro more impleto cratere, competente aqua uinum temperaret, in craterá uinum effundit, & unà excidit uipera mortua. Qua re attoniti meſſores, uerti ne quod, ſi ebibiſſent, inde ſibi malum eueniret, ſuum quidem ſitim aquæ potione ſedare maluerunt. Cæterùm cùm illinc diſcederent, quaſi præ humanitate ac miſericordia: homini illi elephanti obnoxio uinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quàm uiuere in ea miſeria. At ille, ubi ex hoc bibiſſet, admirabili quodam modo ſanitati reſtitutus eſt. Nam tuberoſum illud omne cutis totius non aliter, quàm animalium à teſtis mollitie nuncupatorum malacoſtracon, tegmen decidit. Quantum autem relquum erat, molle admodum apparuit, inſtar cutis cancrorum, & locuſtarum (carabos Græci uocant) ubi extima teſta exciderit. Alterum quoque eiuſmodi non diſſimili caſu in Myſia Aſiæ, non procul ab urbe noſtra accidit. Vir quidam elephanto laborans profectus eſt ad aquarum calidarum ſponte naſcentium uſum, ſperans inde nonnihil ſe commodi adepturum. Erat illi ſcortum ancilla, iuuencula ſanè formoſa, compluribus amatoribus ambita. Profectis igitur illis, cùm aquis uteretur, in ædibus, quibus uicinus erat locus ſqualidus, & uiperarum plenus, fortè fortuna ex illis una in urceum uini incidit negligentius poſitum: extinctáque eſt. Aſcortum quidem in lucro id reputans quod ſors euenijſſet, hero id uini propinat. Cæterùm ille, ubi ebibiſſet, ad eum modum, quo ille, qui degebat in tugurio, perſanatus eſt. hæc Galenus. Qui etſi alia è uiperis experimenta ibidem ſcripſerit, unde ſimiliter alij incolumes euaſere, ut eius firmior redderetur ratio, quòd ſcilicet uiperarum eſu elephantiaci ſanentur: attamen breuitati conſulentes, ea hoc loco ſilentio inuolenda duximus. Verùm enimuero nil mirum alicui fuerit, Viperas ambas, quarum meminit Galenus, ſe tam facilè immerſiſſe uino: ſiquidem illis natura comparatum eſt, ut uino ſummopere delectentur. Quamobrem narrat Ariſtoteles lib.* VIII. *cap.* IIII. *de hiſtoria animalium, quòd ideo uiperas aliqui uino cum fictilibus ad ſepes diſpoſito uenantur, quia uini incontinentes, ſunt: ebriæ enim capiuntur. Id quod etiam dixit Dioſcorides in ſexti libri præfatione de uenenis, uenenatiſque agens. Quinetiam uiperæ (ut ad Piſonem ſcribit Galenus) bupreſtes, & cantharides deuorant. Item Ariſtoteles teſtimonio lib.* 8. *cap.* 29. *de hiſtoria animalium, ſcorpium deuorari à uipera certum eſt: ob idque (ut idem eſt auctor) eorum uenenatorum morſus grauiores ſunt, quæ alijs animalibus uenenatis ueſcuntur: quod profectò faciunt uiperæ. Hæ theriacen ingrediuntur: at non omnes, nec omni tempore captæ probantur. Proinde Galenus libro primo de antidotis rem hanc ſcitè & apertè declarauit, ſic inquiens. Viperas non ut aliqui faciunt, æſtate media, neque ſtatim, ubi cauernas egreſſæ fuerint: æſtate ſiquidem earum caro ſitim excitat, ſtatimque ab egreſſu frigida eſt, ſicca, & extenuata. Optimum itaque tempus eſt, quod ijs medium intercedit, quod & Andromachus ipſe ſignificauit, quo tempore & qui Bacco ſacra faciunt, uiperas dilacerare ſolent, uere quidè ſruiente, nondum tamen æſtate inchoata. Vel ſi uer ad magnam ſui partem hyemale fuerit, circa principium æſtatis, non multo tempore*

Plinij lapſus.

Viperinæ carnis uires ex Galeno.

Viperæ uino delectantur.

Viperarũ uenatio, & earũ paſtilli.

so tempore post pleiadum ortum. Viperas autem, quæ prægnantes sunt, reijcere oportet: aliarum uerò caput, ac caudam abscindere. nam præterquam quòd hæ particulæ uir ulenziores esse uideantur, etiam duræ, & parum carnis habent. Sufficit autem in magnis uiperis, id quod utrinque amputatur, quatuor digitos æquare. Totum uerò reliquum corpus, tum estimis exemptis, pelleque detracta, aquis primo abluendum, atque in uas fictile coniciendum est: deinde aqua pura superinfusa, utridúque anetho (tunc enim uiget) olle prunas ut coquatur subijcere conueuit; uel arida ligna, quæ, quòd fumum non emittant, ἄκαπνα uocant; uel quod melius adhuc est, uitium sarmenta. Salis autem, si quidem suo tempore uiperas ceperis, tantillum immittere oportet: sin æstate iam incipiente, nihil. Porrò obseruandum est, ne illæ capiantur, quæ in maritimis locis, quæue in aliqua salsa aquarum lacuna degunt. anxiosus enim quæ ex huiusmodi uiperis confecta fuerit, sitim excitabit. Cùm igitur Viperæ probè coctæ fuerint: ac si quis comedere uelit, eas ex aqua eximere oporter, deinde carnes ita à spinis auellere, ut nihil ex spinis simul, auferatur: atque his exquisitè contritis, panis ex purissima farina optimeque confecti, qui præcipuè & bene fermentatus sit, & in furno, non sub clibano coctus, modicum quiddam admiscere. Nonnulli tamen in commiscendo panem Viperis hanc mensuram seruandam præcipiunt, ut panis pondus uiperinarum carnium dimidio minus sit: alij ne tertiam partem excedat malunt. Ego uerò quandoque quartam, quandoque & quintam panis imposui. Cæterùm nisi probè coctus fuerit, periculum est, ne aliquid aciditatis medicamentum contrahat. At satius est, panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori prius exiccasse. Verùm cùm uiperas, & panem conuexeris, diligenterque adeò subegeris, ut nulla uiperinæ carnis particula non contusa remanserit, pastillos ex ea massa confectos, qui tenues sint: nam crassi cùm difficulter siccescere soleant, & carnem putrere, & panem acescere sinunt. Quamobrem panem quoque antè siccatum terere melius est, & non, quemadmodum ante nos qui Cæsari theriacam faciebant, uiperarum iure maceratum: id quod ipse quoque diu feci, sed mihi postea melius esse uisum est, panem antea contritum uiperarum carnibus exactè iam subactis admiscere: citius nanque pastilli siccantur, qui siccum panem, non madidum acceperint. Sit autem cella, in qua pastillos siccabis in superiori domus parte ad meridiem conuersa, uel saltem ad septentrionem non respiciat, ut solis radios tota penè die admittat. tali enim in loco commodè siccescent. Statim ubi fuerint conformati, ea parte collocentur, qua solares radij peruenire non possint. Frequenter autem ipsos conuertere opus erit, ut æqualiter utraque ex parte siccescant. quod facere si quis omiserit, superior quidem pars celeriter arescet; inferior autem humida diutius permanebit, periculumque erit ne marcescant. Postea uerò quàm exiccati fuerint, manebunt adhuc aliquot diebus eadem in cella longius, quàm prius à solis radijs, sæpeque denuo conuertantur. Sufficient autem ad hæc omnia quindecim dies ad summum: post quod tempus donec theriacam conficere uolueris, recondi debent in uase stanneo, aut uitreo, aut etiam aureo. Vtrum siquidem, & aurum nullam fraudem admittit: stannum autem plumbi mistura adulteratur. quod uitare conueniet, non solùm in hac, sed & in quibuscunque alijs antidotis: quemadmodum & argentum, si purum non fuerit: uasa nanque ex eo fabricata celerrimè rubiginem contrahunt, purum autem argentum, Romani candidum uocant. Cæterùm longè melius est, haud multo post, quàm pastillos confeceris, ipsis uti. quanquam non multum detrimenti capiunt, etiam si peracto anno, atq; etiam multo post eis utaris. Rectè nanque à principio siccati, ad tertium, quartumque annum integri perseuerant, dummodo tamen aptè reponantur, & subinde puluisculus quidam, qui ipsis obnascì consueuit, mundis linteis interdum abstergatur. Is nanque si diutius inhæreat, pastillos perforabit. Perspicuum est autem eos inutiles euadere, qui perforati fuerint. quemadmodum antequàm hoc ipsis accidat, etiamsi multum tempus interceperit, utiles permanent. Hæc Galenus de conficiendi pastillos Vipereos ratione, quò optimi & præstantissimi habeantur. Cæterùm illud Dioscoridi ridiculum uidetur, quòd qui uiperas esitent, pediculos procreent. Cui tamen reclamat Galenus lib. XI. simplicium medicamentorum, ubi id certò ijs euenire asserit, quibus plurimum mali succi in corpore exuperat. Narrat Plinius lib. 30. cap. III. quòd Antonius Musa Cæsaris Augusti medicus cùm incidisset insanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miraque celeritate persanabat. Quare non demirabor Cardanum uiperarum carnes mirum in modum præstitisse ad eos persanandos, qui tabe afficiuntur, & pulmonum ulceribus laborant. Nanque quodam in consilio ad Ioannem Scotum Archiepiscopum S. Andreæ ita de eis scribit. Dicam tibi secretum maximum, liberans à tabe, elephantiasi, & morbo Indico, atque præter omnium spem, impiguat, & sanat etiam deploratos. Sumito itaque Viperam illam rubram, crassam, & breuem, quam Itali appellant Milori, & abscissis capite, & cauda, detractoque corio, & exemptis intestinis, & pinguedine per se asseruata, uiperam ipsam dissecato plures in partes anguillam modo: coquitoque deinde in aqua cum beizoine, & sale, additis etiam paulò post petroselini uulgaris foliis: cùm autem excocta fuerit, ius linteolo percolato, ac ex eo gallinaceum pullum iuuenculum coquito, ac panem subinde ipso iure maceratum, cum pulli carnibus edendum præbeto: & interim cum asseruata pinguedine dorsi spinam, cæterorum membrorum articulos, & pulsantes manuum pedumque arterias, quin & pectus ipsum inungito. Interim uerò in uaporario calido maneat affectus, atque id repetat diebus septem continuis. Hoc enim auxilio pulmonum ulcera ad extimam cutem expelluntur excitatis ibi tuberculis. Interna uerò ulcera sanantur. & ægri bellè reualescunt. hactenus Cardanus. Qui tamen non parum cæcutisse uidetur in hac uipera describenda; nanque plurimum à uipera serpentem distare scimus, quam Mediolanenses, ac cæteri Insubres Milort appellant. Siquidem hæc omnium innocentissima serpens est, & domibus plerunque familiaris. illa uerò contra, cùm morsu facilè demorsos perimat. In Ægypto Ægyptios ipsos uiperis, alijsque serpentibus similiter, atque anguillis uictitare prodidit Galenus lib. III. de alimentorum facultatibus. Quibus item eos uesci traditum est, qui occidentales, nouiterque repertas Indias incolunt, perinde ac ij, qui orientales inhabitant, ut libro VII. auctor est Plinius. Cinis ex uiperea pelle factus, capiti assiduè aspersus, alopecias fœditates aufert. Viperæ totius cinis, quæ uiua in uas nouum fictile conjecta fuerit, additi succi fœniculi uncijs duabus, et thuris grumo, & deinde cooperculo argilla

Viperarum uires aduersus tabem.

Aegyptijs uiperæ cibus.

argilla circumlito tectas,& in fornace combusta oculorum hypochises,& caligines potenter tollit,collyriis adhibitus,aut per se tantum. Viperæ caput linteolo colligatum,& collo suspensum, magnum sanè amuletum est contra anginas, quippè non solùm iam factas sanat,sed ne fiant,prohibet. Vipera ita Latinis dicta Græcis ἔχιδνα uocatur: Arabibus,Labane alsabay: Italis,Vipera: Germanis, Brantschlangen: Hispanis, Biuora, & Bicha: Gallis,Viperes.

Τῦφλας ὄφεις. SENECTA ANGVIVM. CAP. XVII.

SEnectus anguium in uino decocta dolori aurium, infusu; & dentium, collutione auxilio est. Addunt eam in medicamenta oculorum,sed præcipuè uiperinam.

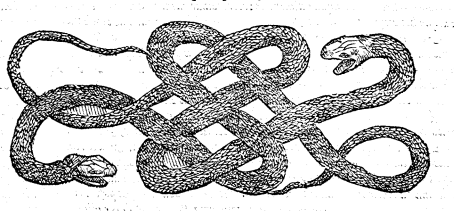

Senectæ anguium consi.

NVllis non cognita anguium Senectæ: quippe quæ sæpe in campestribus inter saxa,& stirpes inueniatur. De hac cùm differeret Aristoteles lib.VIII. de historia animal. cap. XVII. sic inquit. Serpentes senectam exuunt tum uere,cùm egrediuntur,tum etiam autumno. Vipera etiã exuit tam uere,quàm autumno. Cùm serpens exuere incipit,ab oculis primùm detrahi aiunt, ita ut obcæcari uideatur ijs,qui rem non intelligunt. Tum capite exuitur: glabrum enim hoc omnium antequàm reliquum corpus, apparet: atque una ferè nocte, & die senectus tota exuitur à capite orsa ad caudam: & cute altera intus subnascente,ipsa remouetur. Vt enim fœtus inuolucro secundarum, quo contentus prodierit, exuitur: sic ista senectute detracta renouantur. Porrò de ea nil aliud memoriæ prodidit Galenus libro XI. de simplicium medicamentorum facultatibus, quàm quòd in aceto decocta dentium dolori medetur. Marcellus tamen empiricus anguium senectam uulsis commendat,si ijs licio alligetur. Eandem quoque prætulit,ad cœliacos,in rosaceo prius decoctam in stanneo uase,& deinde uentri impositam. Nomina. *Τῦφλας ὄφεις Græcè: Senecta anguium Latinè uocatur: Alchalha,& Selach albaie, Arabicè: Spoglia delle Serpi,Italicè: Schlangen balck,Germanicè: Pelle de la culebra,Hispanicè.*

Λαγὼς θαλάσσιος, καὶ χερσαῖος. LEPVS MAR. ET TER. CAP. XVIII.

LEpus marinus loliginì paruæ similis est: qui per sese tritus,aut cum [a] urtica marina illitus capillos euellit. Terrestris leporis inassatum cerebrum manditur,iuuandis temoribus,qui ualetudine contracti sunt: affrictu,aut cibo facilem infantibus dentitionem præstat; exustum caput,& cum adipe ursino,aut aceto illitum,alopeciarum inanitatibus medetur. Leporinum coagulum post triduum à concubitu potum,conceptum adimere,partusque spem intercipere proditur:uuluæ,& alui fluorem sistit: comitiales iuuat: contra uenena ex aceto bibitur,præsertim aduersus concretum lac, & uiperarum morsus. Sanguis eius si calidus illinatur,uitia cutis in facie,uitiligines lentigines que sanat.

[a] ἀκαλήφης. cũ urtica simpliciter nõ cũ urtica marina ut Ruellius, Marcellus, & Cornarius uertunt, ita enim habent omnia exemp.

LEPVS TERRESTRIS.

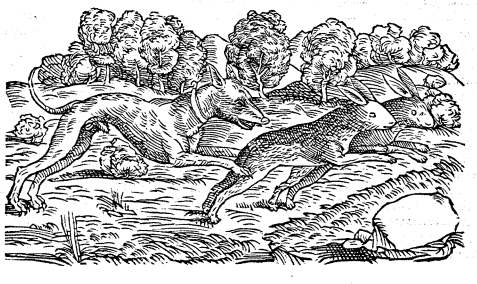

Marinus

Digitized by Google

MArinus Lepus (ut nonnulli memoriæ prodidere) sic primùm appellari cœpit, quod terrestris leporis faciem referat. Quapropter hæc de eo à Plinio produntur lib. IX. cap. XLIII. Lepus, inquit, qui indico mari nascitur, etiam tactu pestilens, uomitum, dissolutionemque stomachi protinus creat. In nostro ossa informis, colore tantùm lepori similis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantùm. nec uuus ibi capitur. hæc Plinius. Ex quibus facilè conijci potest, Dioscoridem potius de nostratium marium Lepore intellexisse, quàm de ijs, qui in Indico innatant pelago, argumento quòd paruæ loliginì similem marinum leporem reddiderit. At Aeliano marinus lepus cochleæ exenteratæ similis habetur, cui sane is, cuius imaginem hic primo in loco ex Rondoletio appinximus, illi haud parum similis uidetur. Huic color in dorso est ex rufo nigrescens. Caput habet deforme, cuius alterum cornu Libellæ, quam Græci ζυγαίναν uocant, simile cernitur. alterum uerò mutilum est, foramine apparente, per quod processum quendam carneum exerit ac retrahit adeò, ut linguæ ferè imaginem expri Leporis marini confid.

LEPVS MARINVS I.

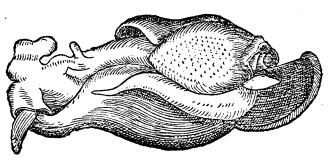

mat. In horum medio oris rima uisitur. Os habet in dorso perinde ac Sepia, sed tenuius ac tortuosius. Exerit & cornicula duo mollia, cochlearum modo citra capitis sedem, sed breuiora, & rescissa. Atramento refertus est, ut loliginem, quibus quoque internis uisceribus omnibus similis habetur. Est & alterum genus grandius, at- Leporis marini alterum genus.

LEPVS MARINVS ALTER.

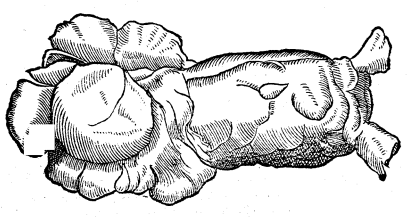

que exterius à præscripto differens. Siquidē anteriore parte appendices duas habet latas, carnosas q; ore in medio reposito. Inferius paulò cornicula quoq; duo prominēt, sed breuiora quàm in altero, & acutiora. Osse hic in dorso caret, cætera Sepiæ similia sunt: atq; uisceribus loliginē quoq; refert. quē admodum atramento. Pernitiosum ualde Lepus marinus animal est, letibaliq; ueneno refertus, adeò ut deuoratus interimat, & cōspectus à prægnātib. abortum faciat, ingēti excitata prius nausea. Ideoq; rectē Plinius scripsit lib. 32. cap. primo. Lepus marinus uenenum est, aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiā uisus, siquidē grauide si omnino aspexerint feminā ab eo genere duntaxat. statim nausea, & redundatione stomachi uitium fatētur, & deinde abortum faciunt. Cæter. è moriuntur totidē diebus, quot uixerit lepus, incertiq; tēporis ueneficiū id esse, autor est Lycinius Macer. Hæc ille. Tetrū et piscule tū odorē spirat marinus Lepus; nec alibi degit, q̄ in limo, et sordib. Albertus auctor est, tertiū Leporis marini genus

Digitized by Google

reperiri, communi piſcium magnitudine, ſed capite lepori non abſimili, dorſo ruſeſcente; eſculentum: tametſi à nonnullis explodatur, ut pote quod & concoctu contumax ſit, & elephantiaſim gignat. Dioſcoridi marinus lepus præſtat tantum illitus ad euellendos pilos. Plinio præſtat quoque ad ſtrumas, ſi imponatur, & celeriter amoueatur. Idem (ut Marcellus empiricus eſt autor) aut eius ſanguis cum oleo tritus, euulſos pilos renaſci prohibet. Verùm ſi renaſcantur, adeò molles futuros dicit, ut ſi iterum euellantur, & poſthac illinatur locus, haud quaquàm eos renaſcaturos. Cæterùm terreſtris Lepus notiſſimum animal eſt, & curſu uelociſſimum. Solùm hoc inter cætera terræ animalia, quæ utrinq; dentata ſunt (ut ſcriptum reliquit Ariſtoteles lib. III. de partibus animalium, cap. XV.) & quæ unicum tantùm continent uentrem, coagulum habet. Sunt & lepores albi, quales etiam Plinius lib. VIII. cap. LV. refert in Alpibus inueniri. Hi byberno tempore admodum albicantes in ſummis uallis Anaunæ montibus frequentes reperiuntur; eo præſertim tempore, quo ij nubibus altiſſimis ueſtiuntur: qui tamen adeò magni non ſunt, nec ita in cibum parati cum palato ineunt gratiam, ut qui in campeſtribus capiuntur. Cæterùm candidi byeme tantùm conſpiciuntur: nam liqueſcente niue ſubrubeſcunt, quemadmodum & cæteri. Cuius rei indicio ſunt, illi qui cùm non perfectè priores pilos exuerint, partim candidi, partim ſubrutili uſſuntur. Lepores apertis oculis dormiunt, nec (quæ ſua maxima timiditas eſt) alio quàm fuga ſe tutari ſciunt. Huic ſoli pilos in bucca intus, & ſub pedibus eſſe adnotauit Ariſtoteles lib. III. de hiſtoria animalium, cap. XII. Archelaus auctor eſt. cui etiam ſententiæ plerique ſubſcribunt, Leporibus utrunque ſexum, & utranque gignendi uim ineſſe, & omnes lepores æquè gignere, ac ſi eſſent hermaphroditi. Verùm inualuit falſa hæc opinio, quòd crediderint homines tumores binos in inguinibus utriuſque ſexus prominentes, teſticulos eſſe. Atqui hi teſtes non ſunt (ut in caſtore inferius dicemus) ſed folliculi glandulæ faciem referentes, qui meatum intus habent obliquum, è quo liquor quidam effluit, perinde ac è caſtoris folliculis, quos omnis ſuperior ætas falsò teſticulos putauit. Hos quoq; quinimmo & uulgus uniuerſum, hac in opinione confirmauit, quòd uiderint, Lepores, quanquam plurimi quotidie capiantur, etiam quodammodo fœcundius procreare. Veruntamen id non euenit, quoniam mares ipſi pariant; ſed quia (teſte Ariſtotele libro VI. de hiſtoria animalium, cap. XXXIII.) ſuperfœtant, dum adhuc utero gerunt, ſimiliterque ſtatim à partu concipiunt, ita quòd ſingulis menſibus generant. Sed fœtus eduni non uniuerſos: interpoſitis enim diebus, quot res tulerit, peragunt partionem. Vnde tam innumera fœcunditas: nam etſi fœmina lac nuper natis præbeat; nil tamen prohibet, quin eadem repetat coitum, & lactans, gerensque utero, denuo concipiat fœtum. Mares (ut loco citato idem prodidit Ariſtoteles) auerſi coeunt cum fœmmis: retro enim ijs genitale membrum à natura datum eſt, ut apparet, dum urinam reddunt. Ex quo etiam multis perſuaſum eſt, mares fœtum concipere; ſiquidem cognitu perquàm difficile eſt, an mares, an fœminæ ſint, ut etiam cuniculis contingit: qui cùm fœcundius etiam proliferent, quàm lepores; non ob id tamen mares unquam parere uiſi ſunt, quamuis quolibet menſe fœminæ pariant. Tradit Plinius lib. XI. cap. XXXVII. bina iecinora Leporibus ineſſe circa Briletum, & Theranem, & in Cherroneſo ad Propontidem: at translatis alio alterum ſtatim abſumi. Id quod ante ipſum memoriæ prodiderat Ariſtoteles libro II. de hiſtoria animalium, cap. XVII. Item libro VII. de partibus animalium, cap. VII. ubi hoc leporum genus plurimis in locis reperiri teſtatur, ſpeciatim uero in Scyino agro, circiter Bolbam lacum. In Ithaca inſula (ut idem tradidit libro VIII. de hiſtoria animalium, cap. XXVIII.) Lepores ſi aliunde illati dimittantur, uiuere nequeunt: ſed eodem reuerſi, unde maris introierint inſulam, moriuntur. Leporinæ carnes in cibis eſitatæ præter id quòd ægrè concoquantur, craſſum, atrabilioſumque generant ſuccum. Veruntamen (ut inquit Raſis lib. de LX. animalibus) dyſentericis conferunt, ſi aſſatæ ſumantur. Iecur uerò arefactum, iecinoroſis utiliter exhibetur potandum. Integer cum pelle Lepus, operculato fictili impoſitus, in clibano q̃ igne ſuccenſo tandiu dimiſſus, ut penitus exuratur, urinæ utijs mirificè opitulatur, adeò ut calculos eijciat, tam in renibus quàm in ueſica genitos. Leporinum fel ſaccharo exceptum, oculorum argenteas, nubeculas q̃ delet. Leporinum ſiercus (ut aiunt) mulieribus geſtatum, conceptum impedit. Sed illud experientia compertum eſt, quòd uulnis earum immiſſum, & menſium defluxiones cohibet, & humentem exiccat uterum. Renes crudi, præſertim adhuc calentes deuorati, auxiliantur mirificè calculoſis, quin etiam colici idem præſtant. Pulmo autem frequenter adhibitus, attritos ex calciamentis pedes ſanat: eiuſdem teſticuli ijs ſalubriter manduntur, qui ueſicæ moleſtijs laborant. Leporinus ſanguis adhuc calens, cum hordeacea farina decoctus, ac deuoratus, dyſentericorum profluuium illico ſiſtit. Ad idem quoque ualet leporinus ſimus potus. Idem, atque pili, qui ſub uentre habentur (ut Marcellus eſt autor) cum melle decocti, & fabæ quantitate frequenter deuorati, rupta inteſtina conglutinant, etiam ſi leſio in gracilioribus fuerit inteſtinis, uerùm aſſiduè hoc medicamento utendum eſt, donec periculum omne tollatur. Pili leporini uſti, ſanguinem undequaque fluentem ſiſtunt, peculiariter autem ad fluxum ſanguinis naxium ij ualent, qui è uentre uiui leporis euulſi fuerint, ſi in nares inuoluantur. Sunt qui ſcribant, eos uentriculi doloribus affici nunquam, qui leporinum Talum ſecum protulerit. Sed hæc ſuperſtitioſa ſunt, quanquam non omnino reijcienda. Animal λαγὼς θαλάσσιος Græcis, Lepus marinus Latinis nominantur: Italis, Lepre marina. Quod uero λαγὸς χερσαῖος Græcè, Lepus terreſtris Latinè dicitur: Arabicè, Arneberri: Italicè, Lepre terreſtre: Germanicè, Haſe: Hiſpanicè, Lieure: Gallicè item Lieure.

Leporis terreſtris conſi.

Vana opinio.

Nomina.

Τριγὼν θαλάσσιος. PASTINACA MARINA. CAP. XIX.

MArinæ Paſtinacæ radius, qui eius cauda e natus aduerſis ſquamis reflectitur, dentium dolorem mitigat, nam eos frangit, & euocat.

Paſtinaca

Digitized by Google

PASTINACA MARINA.

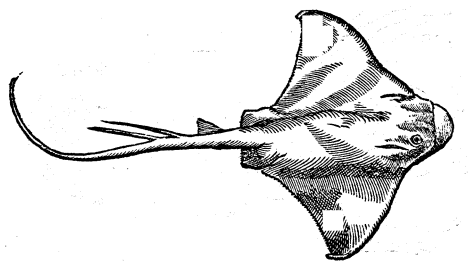

Pastinacæ marina similiter atque vaia, & alia id genus, in piscium planorum, & chartilagineorum genere collocatur. Hanc Veneti pesce colombo, Romani Bruco appellant. Duo eius uidimus genera, aliarum, cuius unus tantùm aculeus caudæ inest: alterum, cui duo. Postremam hanc Aquilam quidam esse censent. Verùm cum Aquila uno tantùm aculeo sit munita, nec parum capitis figura, & caudæ longitudine à Pastinaca differat, piscatorum sententijs ego potius accesserim: quippe qui diu Ilyriæ litora perlustrarem, Pastinacas nonnullas mihi obtulerunt, quarum aliæ unico, aliæ gemino aculeo armatæ spectabantur; has mares, illas fœminas appellantes. Sed mirum dictu, quàm acriter feriant Pastinacæ. Aculeos enim robustos admodum habent, utrinque minutis dentibus, ipsisque aduncis serræ in modum excisis, quorum uenenato ictu piscatores grauiter afficiuntur. Quam ob causam memoriæ prodidit Aetius lib. III. quòd qui à marina pastinaca percussi sunt, his uulneris locus manifestè apparet. Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor: acutum enim, & firmum habet aculeum, quo uehementissima ui in altum impulso nerui sauciantur. Quapropter in aliquibus mors derepente totum conuellens corpus comitatur. Idcirco non absque forti ratione Plinius lib. IX. cap. XLVIII. ita scriptum reliquit. Nullum usquam execrabilius uenenum, quàm radius super caudam eminens trigonis, quam nostri Pastinacam appellant, quincunciali magnitudine, arbores infixus radici necat. Arma ut telum perforat & ferri, et ueneni malo. Latet pisces hic: & ut idem auctor est libro citato, cap. XLII. latrocinatur ex occulto, transeuntes radio figens. Marcellus Vergilius, nimirum cupidus ineundi rationem, qua pastinacæ radio uti posset, dentium doloribus sedandis, quippe quòd in silentio inuoluerit Dioscorides, fatetur, etsi diligenter, ut consentaneum est, inquisierit, nunquam tamen apud antiquos scriptores eam se consecutum fuisse. Qua in re apertè declarat, sibi cum Plinio parum intercessisse consuetudinis: quandoquidem Plinius lib. XXXII. cap. III. nos abunde docuerit modum, quo eo radio in dentium doloribus uti uoluerimus sic inquiens. Pastinacæ quoque radio scarificare gingiuas, & in dentium dolore utilissimum. Conteritur is, & cum helleboro albo illitus, dentes sine uexatione extrahit. Quapropter mirari non licet, si quandoque in plateis circulatores, dentium extractores cernimus, qui dentes absque ferreis instrumentis, nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos persanat, qui subcutaneis uermibus exeduntur, si eo ulcera scarificentur, pungaturque. Pastinacæ iecur oleo incoctum non modò hominum scabiem sanat; sed etiam brutorum. Piscis tamen esculentus est, si abscissis in uniuersum cauda & capite, decoquatur.

Pastinacæ piscis consi.

Marcelli ignoratio.

Pastinacæ, & eius radij uires.

Τρυγὼν δαλάσσια ita Græcis, ut Pastinaca marina Latinis, pariter & Italis nuncupatur.

Ἐυρία. SEPIA. CAP. XX.

SEpiæ coctæ dum estur atramentum egrè concoquitur: aluum mollit. Collyrijs è testa factis conuenienter genarum scabritie perfricantur. Vstum in sua testa; donec id, quod crustosum est, abscedat, postea tritum, expurgat uitiligines, furfures, dentes: & uitia cutis in facie. Elotum in medicamenta oculorum addi solet: contra albugines, oculis iumentorum efficaciter inspiratur: pterygia oculorum absumit, cum sale tritum, & iniectum.

Sepiarum cõfideratio.

Sepiæ in omnibus Italiæ piscarijs, proprium retinent nomen, uenalesq; habentur, in ijs inquam, in quibus marini uenenum pisces. Hæ polypis similes sunt, præterquàm quòd hi innumeris pedibus excellunt, illæ uerò maiore corporis mole. Est Sepijs in dorso os candidum, superiori parte durum, ac læue: inferiori autem fungosa quædam medulla repletum, quæ & leuiter aspera, & ligni modo frequentibus uenis distincta uisitur. Expetuntur Sepiæ ossa aurifabris: facilè enim in partem illum fungosam anulorum, cæterarumq; rerum formas imprimas, quæ metallis igne colliquatis expleri solent. Sepiæ suo etiã æstu nõ uacant: ubi enim piscantẽ sensere effuso atramento,

SEPIA.

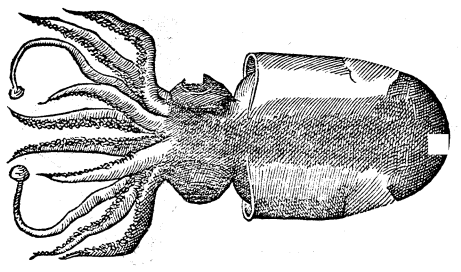

quod pro ſanguine his eſt, infuſcata aqua abſconduntur. Id quod etiam faciunt aduenientibus uoracioribus piſcibus. Pariunt (ut prodidit Plinius lib. IX. cap. LI.) omnibus menſibus, plerunque autem in terreno interharumdines, aut ſicubi enata fuerit alga: neque his bimatu longior eſt uita. Id quod de polypis retulit Ariſtoteles libr. IX. de hiſtoria animalium, cap. XXXVII. Qua in re dixerim, quod ſi hiſtoria, quam tradit Plinius libr. IX. cap. XXX. de illo tam ingenti Polypo, cuius caput Lucullo oſtenſum fuiſſe narrat dolij magnitudine amphorarum quinaecim capax: atq; pedes, quos uix utroque brachio complecti eſſet, longitudine pedum triginta, uera perhibetur, nullum ſequetur abſurdum, quin polypi & denis, & bis denis annis uiuere poſſint. Quod etiam tum ſepijs, tum loliginibus euenire poſſe non dubitauerim; præſertim cum eodem loco ſcripſerit Plinius, ſepias, loligineſque eiuſdem polypi magnitudine in Hiſpanico litore undis expulſas eſſe repertas. Sepiæ atramento tantam uim eſſe Anaxilaus eſt auctor, ut eo in lucernis accenſis addito: cæteris ablatis luminibus, homines circumſtantes Aethiopes uideantur. Hic an iure, uel iniuria me redarguat Gesnerus, doctis uiris relinquo iudicandum, cum ego ſenſum, non uerba Anaxilai referam. Sepiæ, polypi, loligines, & cætera id genus mollia difficillimè concoquuntur. quam ob cauſam antea cæli uerberibus ſolent, quàm excoquantur. Quanquam Athenæus

Polypi mira magnitudo.

LOLIGO, SIVE CALAMARO.

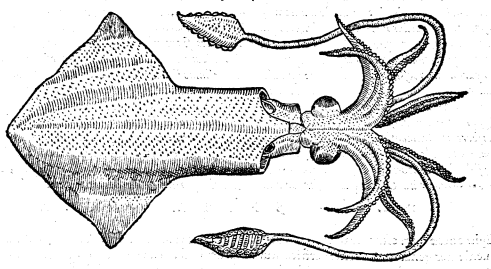

Sepias aqua elixas uentriculo utiles exiſtimauerit, dixeritque eas ſanguinem attenuare, atq; hæmorrhoides ciere. Cæterùm (ut Galeno placet lib. III. de alimentorum facultatibus) duræ ſunt carnis, ægrè conficiuntur, & ſuccum crudi plurimum gignunt. Attamen iis quibus probè concoquuntur, non parum corpori præbent alimenti. Quin & eius teſta exuſta (ut lib. XI. ſimplicium medicamentorum, idem ſcriptum reliquit) ad uitiligines, lentes, & ſcabiem uſum utilem præſtat: miſta præterea foſſili ſali, in oculis exiſtentes ungues eliquat, & antequam ſiccatur frictione dentibus ſplendorem affert, & illitione ulcera deſiccat. Sepiæ ouа in cibis ſumpta, urinam ciere Plinius commemorat, renumq; lentorem diſsicere. Sepijs nucibus, & allio paratis quidam ueſcuntur, ut ſalaciores in uenerem prorumpant. Quæ Σπυρία Græcis: Sepia item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus, Sarathan, & Sarthan: Germanis, Blacfiſch: Hiſpanis, Siba: Gallis, Seche.

Sepiarũ facultates.

MVLLVS

Τρίγλα. MVLLVS PISCIS. CAP. XXI.

MVllorum assiduo cibo, aciem oculorum hebetari constat. Is marini draconis, aranei, ac scorpionis morsibus medetur: si crudus atque dissectus admoueatur.

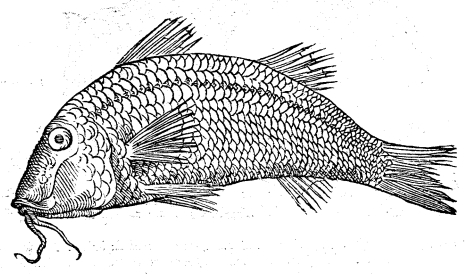

MVllus piscis Latinis olim sic dictus, relicta mulli appellatione, hodie Græcorum more Latinè etiam Trigla & Italicè trigilia nominatur. Duo eius habentur genera (ut diligenter obseruauit Saluianus) colore & magnitudine differentia. Maior qui pedali longitudine sæpe uisitur, rubro uestitur colore, aureis lineis à capite ad caudam ductis. Minor purpureus est, maculis quibusdam flauis, liuentibusque apparentibus, nec palmarem longitudinem excedit. Ambo barbati sunt, ideoque à Venetis appellantur Barboni. Antiquis is magno expetebatur pretio, præcipuè ganeonibus: cum ex fide dignis constet monumentis, Mullos sæpenumero à priuatis etiam hominibus argenti libra singulos uenisse, tanta cum eorum iecore, & capite gratia interceſſerat gulæ. Quamobrem Galenus lib. III. de alimentorum facultatibus de eo hæc memoriæ prodidit. Mulli iecur à gulosis mirabilem in modum uoluptatis nomine commendatur. Quidam uerò ipsum ne per se quidem solum edendum censent, sed garelæo, quod uocant, in uase præparato, cum pauxillo uini uiscus in eo tantisper distterunt, dum ex uniuersa eius substantia, & præparato liquamine unus, ac similaris succus, quantum sensu possis iudicare, factus esse uideatur, in quo intincta mulli carne uescuntur. At mihi profectò nequaquam tantæ suauitatis uisum est, ut eum honorem mereatur, neque tam insignem corpori utilitatem conferre, uti nec ipsum caput: quanquam hoc quoque laudant ganeones, ac secundas post iecur ferre prædicant. Cæterùm intelligere nequeo, cur permulti grandissimos mullos emptitent, cùm nec adeò suaui sint carne, ut minores: nec concoctu facili, ut quæ dura admodum est. Itaque cùm aliquando quendam ingenti pecunia prægrandes mullos ementem interrogarem, cuius rei gratia illos tanopere expeteret, respondit se primùm propter bepar illos tanti emisse: tum autem & propter caput. Idem loco citato, circa capitis initium ita scribit, Mullus omnium fere aliorum durissimam habet carnem, impendioque friabilem: quod perinde, ac si dicas, nihil in eo esse lentoris neque pinguedinis. Eaque ex parte cunctis aliis præstantius nutrit, dummodo probè concoquatur. hactenus Galenus. Mulli, auctore Plinio, ter anno fœtificant: tantaque ijs ingluuies, ut etiam hominum cadueribus uescantur. Ii cæteris in cibis præstant, qui inferiori labro, utrinque barbati habentur. Romani, Neapolitanis, & Venetis longè præstant. Vinum, inquit Athenæus, in quo mullus uiuus immergitur, haustum uenerem uiris mirum in modum inhibet: fœminis uerò conceptum. Piscis Τρίγλα Græcis, Mullus Latinis uocatur: Italis, Triglia, & Barbone: Hispanis, Salmoneta.

Mulli consid.

Mulli facultas ex Gal.

Nomina.

Τραγοπόταμος. HIPPOPOTAMVS. CAP. XXII.

HIppopotami testes exiccati, ac triti, a contra serpentium morsus bibuntur.

a Meũ & Catacuz. addunt μετὰ οἴνου. i. cum uino.

HIppopotamus est (ut Plinius narrat lib. VIII. ca. XXV. & XXVI.) belua, quæ in Nilo editur crocodilo altitudine maior: ungulis bifidis, quales bubus: dorso equis & iuba, & hinnitu: rostro resimo, cauda torta, & dentibus aprorum aduncis, sed minus noxijs: tergoris ad scuta, galeasque impenetrabilis, præterquàm si humore madeat. At Aristoteles lib. II. de historia animalium, cap. VII. à quo Plinius transcripsisse uidetur, de fluuiatili equo ita scriptum reliquit. Os quibusdam animalibus resciſſum, ut cani, leoni, denique omnibus, quibus dentes serrati; alijs paruum, ut homini, alijs mediocre, ut generi suum, equo fluuiatili, quē gignit Aegyptus, iuba equi, iugula qualis bubus, rostrū resimū. Talus etiā mesi bisulcorū modo, dētes exeri, sed leniter, cauda

Hippotami historia.

HIPPOPOTAMVS.

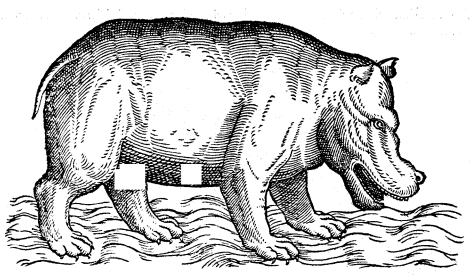

apri, uox equi, magnitudo asini. Tergoris crassitudo tanta, ut ex eo uenabula faciant. Interiora omnia equi, & asini similia. Hæc ille. Cæterùm (si Pausanię credimus) Hippopotamus dentes in inferiori maxilla, ut aper exertos habet, eosque adeo conspicuos, ac grandes, ut in Arcadicis scribat is apud Proconnesios matris Dindymenæ simulachrum aureum extitisse, cuius facies, eboris uice è dentibus Hippopotamorum erat conformata. Sed longè admodum distare uidetur ab Hippopotami historia animal, cuius hic imaginem damus, quanquàm illud pro Hippopotamo primus Bellonius pinxit, & deinde eum sequutus Gesnerus. Siquidem huic boum modo pedes bisulci non sunt, nec talus bisulcorum similis. Sed canum, luporumue similes, multifidi, unguibus in digitorum extremitatibus emergentibus. Os non mediocre illi esse uidetur, cum Bellonio crocodilum in ore habeat. Dentes nulli uisuntur exerti, prorsum modo: iuba illi nulla, nullaque equi, aut asini facies. cauda elephanti potius quàm apri è posterioribus pendet. aures habet ursinas, & rostrum porcinum, quod etsi resimum sit, absurdum tamen fuerit affirmare hoc animal hac tantùm nota esse Hippopotamum: nam potius toto corpore, præterquàm pedibus, porcum referre uidetur. Nec me à mea diduxit sententia statua illa lapidea Nili, quæ Romæ habetur, prope quam tale animal, quale hic pinximus, stare uidetur, ore crocodilo apprenso, atque sublato: siquidem cum id nullis notis equum fluuiatilem referat, de quo Aristoteles, Plinius, & cæteri antiqui scriptores meminêre mihi persuadere non possum, ibi hoc animal Hippopotamum representare. Et præsertim cum nusquàm legerim, Hippopotamum crocodilos uenari, & eos dentibus mordicus retinere. Sed Bellonium potius miror, quippe qui scribat, se uidisse Constantinopoli Hippopotamum huic similem, qui absque humore tribus annis in sicco uixerat, uiuebatque adducè cùm scribat Aristoteles lib. octauo cap. secundo de hist. anim. quædam esse animalia, ut sunt, quæ marinæ testudines appellantur, Crocodili, & equi fluuiatiles, quæ uiuere quidem discluſa ab aquæ natura non ualeant; id quod ipsa naturæ ratio, & experientia comprobant: quare dixerim ego, potius errasse Bellonium, quàm Aristotelem. Itaque Bellonium hac in re uel excutisse crediderim, aut longè plura, maioraue narrasse, quàm ipse uiderit unquam. Quod autem ita sit, testantur quædam antiquissima Romanorum numismata quæ hic suis cum

HIPPOPOTAMVS LEGITIMVS.

Hippopo-

Digitized by Google

Hippopotamis ad uiuum delineatis excudi curauimus, ope, & auxilio Iacobi à Strada Mantuani, Cæſaris Ferdinandi, & Maximiliani antiquitatum præfecti, qui ex ſuo promptuario hæc numiſmata hîc appingenda conceſſit. Adeò ut ea diligenter intuentibus uera, legitimaque Hippopotamorum imago ſe ſe obijciet. Hippopotamus olim non ſolùm Nilo flumine alebatur; ſed Bambotho quoque iuxta Athlantem Africæ, & Indo Indiæ flumine, ut Strabo, & Iulius Solinus narrant: Nuſquam ueri Hippopotami reperiuntur, inquit Ammianus Marcellinus, ut coniectantes regionum incolæ dicunt, inſectantis multitudinis tedio ad Blemmas migraſſe compulſi. Segetes Hippotamus aſtu magno depaſcitur deſtinatione ante determinatas in diem: nempe ex agro ferentibus ueſtigijs, ne quæ reuerteuti inſidiæ comparentur. Primus eum uiuum, & quinque crocodilos, Romæ ædilitatis ſuæ ludis M. Scaurus temporario euripo oſtendit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magiſter exiſtit. Aſſidua namque ſatietate obeſus exit in litus, recentes harundinum cæſuras perſpeculatus, atque ubi acutiſſimum uidet ſtipitem, imprimens corpus uenam quandam in crure uulnerat: atque ita profluuio ſanguinis morbidum aliàs corpus exonerat, & plagam limo rurſus obducit. Huius corij cinis cum aqua illitus panos ſanat. Adeps frigidas febres: item ſimus ſufficit. Dentes è parte læua dolores dentium, ſcarificatis ginguiis. Pellis eius è ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata: uenerem inhibet. Eiuſdem cinis alopecias explet. Quod Dioſcorides Hippopotami teſtes contra ſerpentium morſus propinat, è Nicandri Theriacis, ut alia quam plurima deſumpſiſſe uidetur, ubi hunc ſegetum ægyptiarum depopulatorem nobis deſcribit his uerſibus. Hippopotami uires.

ὄγχιν

Ἡ'τοι, τὸν νεῖλος ὑφ' σάλυ αἰθαλόωσαν
Βόσκει. ἀφυσσόμεναι δὲ κακὴν ὀπιβδήλετα ἄρτιν.
Οἵ τε καὶ ἑκτοταμοῖο λεπὼν ζέλον ἐλυσίετα,
Χιλὸς ὅτε χλοάουσι νέον δ' ἀπεχέδατο ποίη
Τόσσον ὀπιτείβων λέπτιν βυθὸν ὅσσα τέ νησον
Ε'κνέματα γεγάασι πελίσσετον ὄγμον ἐλαυνων.

Belua, quæ ἱπποπόταμος Græcis Hippopotamus item Latinis, & fluuiatilis equus appellatur: Italis, Hippopotamo. Nomina.

Κάστωρ. FIBER. CAP. XXIII.

FIber ancipitis uitæ animal; plerunque cum piſcibus, & cancris ex aqua uictum capeſsit. Huius teſtes ſerpentium uenenis aduerſantur, ſternutamenta mouent, & in uniuerſum uarios obtinẽt uſus. Siquidem menſes, ac partus ciunt, duabus drachmis cum pulegio poti: partus, ſecundasque eijciunt: contra inflationes, tormina, ſingultus, uenena, ixiamque ex aceto bibuntur: lethargicos, & utcunque ueterno obdormiſcentes excitant infuſi: cum aceto autem, & roſaceo olfactu, & odoris ſuffitu, idem faciunt: poti & illiti proſunt tremulis, conuulſis, & omnibus neruorum uitijs. In ſumma calfactoriam uim habent. Eligi debent teſtes, qui ex uno ortu connexi ſunt (fieri enim non poteſt, ut gemini folliculi in una membrana coniuncti reperiantur) liquore intus ueluti ceroſo, odore graui, & uirus redolente, guſtu acri, mordente, ac friabili, naturalibus tunicis circundato. Quem fraude aliqui corrumpunt, conijcientes in follem gummi, aut ammoniacum cum ſanguine, & caſtorio ſubactum, & ita exiccantes. Vanum eſt, quod traditur, teſtes ab ipſis euelli, & à ſeſe abijci, cùm uenatu urgentur: ſiquidem tangi nequeunt, ita, ut in ſue, ſubſtricti. Operæ autem pretium eſt, diuiſa pelle melleum liquorem cum eueſtiente tunica aſſumere, & ſiccatum † potui dare.

CASTOREVM, SIVE FIBER.

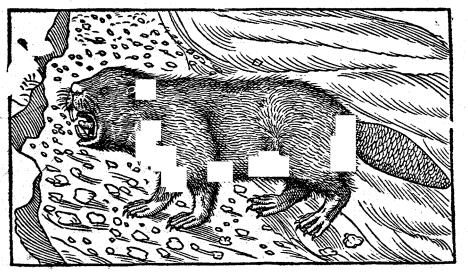

Quemad-

Digitized by Google

Fibri hiſtor.

QVemadmodum in ſuperiore ſpectatur Germania, ubicunque Rhenus influit: quin & in Auſtria, atque Pannonia, ubi Danubius, in alijsque finitimis prouincijs, ubi Drauus, & Sauus diſcurrunt, Fiber ſanè, quem Græci κάστορα appellant, animal eſt (ut Dioſcorides inquit) quod ex amphibio habetur genere: quippe quod & terris, & aquis uitam ducat: ibi nanque uidetur modò in fluminibus natare, modò in litore uagari, modò in propinquis ſyluis ſpatiari. Fiber lutræ ferè faciem refert, maior tamen. Caput ei eſt ſubrotundum, dentes, & oculi murini, lingua ſuilla, leporinæque maxillæ, roſtro retuſo, minimè prominente, longis quibuſdam ſetis barbato, quemadmodum & ſupercilia. Dentes anteriores, qui utrobique bini ſpectantur, illi ſunt longi, latique, incurui, acuti, & intus concaui, flauo colore: molares autem in utraque parte octoni, ſed inæquales, & limæ inſtar, aſperi. auricula breues, ſubrotundæ, paruæ, piloſæ. Priores pedes digitis quinq; conſpicuis conſtant muris mon tani, aut ſciuri modo, firmis unguibus armati, non autem Simiæ ſimiles, ut ſcribit uir quidam clarus: poſteriores uerò anſerinos æmulantur, digitis pariter quinque, cartilagine nigra comprehenſis. Caudam habet latam, ſuperiori parte ſquamoſam, altera uerò ſecie leuem, & pilis, ut ſuperior nacuam, qua unà cum poſterioribus pedibus ad natandum utitur. Iecur habet magnum, ſubnigrum, lobis quinque diſſectum; ubi quoque fel hæret inter multa res. Renes longè maiores ſunt, ſplen uero minor, quàm requirat corporis moles, ueſica ſuillam refert. Teſtes illi ſunt parui, ſubſtrictiq; & adhærentes ſpinæ, qui adimi ſine animalis uita non poſſunt. Id quod rectè apud Plinium animaduertit Seſtius medicus. Ideirco manifeſto fabulantur Solinus, Andromachus, Aelianus, Apuleius, Iuuenalis, Cicero, & Plinius; quippe qui ſcripſerint, Caſtorem ſibi teſtes dentibus amputare conſpecto uenatore. ſed miror Plinium in hac falſa perſtitiſſe ſententia, cùm legerit apud eundem Seſtium (ut ipſemet ſcribit lib. XXXII. cap. III.) id eſſe fabuloſum, & comprobatum ab eo errorem cerneret. Cæterùm cùm fibris teſtes ſint manifeſto ſpinæ cohærentes, & gallorum Gallinaceorum teſticulos non admodum magnitudine ſuperent, caſtorea, quæ medicamentis uſurpamus, ueri teſtes non ſunt, ſed folliculi quidam, qui tam in maribus, quàm in fœminis, utrinque in inguinibus, ſtatim ſub cute ouorum gallinaceorum magnitudine, & ſæpe maiores conſpiciuntur. Meatum uteri; habet, cuius orificium extra corpus circa pubem perſpicuum eſt, paruúmque alterum ab altero diſtat, ex utroque exudat, fluitq; humor ſubſtantia oleoſa, odore perquàm graui, quem animal lingua lambit, & deinde ſeipſum inungit. Liquoris, quo folliculi ijdem referti ſunt, in uiuis adhuc animalibus fluidus eſt, olei modo: deinde exemptis folliculis, & aliquandiu aſſeruatis, mellis ſpiſſitudinem, coloremque contrahit. Poſtremò cereæ in modum concreſcit, ubi in ſimo ſuſpenduntur folliculi. Quòd autem hi tumores, folliculíue teſticuli non ſint, ex hoc liquidò conſtat, quod tam in maribus, quàm in fœminis habeantur. quòdque nullus in ijs ſit meatus in penem, qui inter illos tamen ſitus eſt, quinetiam ipſorum folliculorum magnitudo eos non eſſe teſticulos facilè conuincit. Poſtremò cum teſticuli intus ſpinæ cohærentes conſpiciantur, ipſique parui, ut prædiximus, nulla conſentit ratio, ut Caſtorea, teſticuli eſſe poſſint. Nos ergo id primùm à Rondoletio edocti, rei nouitate excitati, Caſtores duos, marè alterum, alterũ fœminam, à Sereniſſimo Auſtriæ Archiduce Ferdinando nobis dono datos ſecumus, unà cum Claudio Richardo, Cæſaris Ferdinandi Chirurgo, collegis noſtris chariſſimis, Andrea Blauio, Ioanne Villebrochio, Georgio Handſchio, & alijs nonnullis aſſtantibus medicis, qui omnes non aliter rem ſe habere inuenimus, quàm ipſe deſcribat Rondoletius, cui ſequutura poſteritas huiuſce ſecreti munus acceptum referre debet. Cùm antiquitas uniuerſa, & ad hæc uſque tempora ſecuta ætas, in hoc uerſata ſit errore, ut crediderit caſtorea ueros Fibrorum eſſe teſticulos. Fœmina uno tantum meatu & parit, & egerit, & mingit uteri & ueſicæ cerucibus illuc conuertentibus. Cauda unà cum poſterioribus pedibus eſtur, & quòd guſtatu piſcium carnes planè ſapiat, ijs etiam editur diebus, quibus nobis carne interdictum eſt à lege. Dentes Fibris anteriores (ut diximus) ferociſſimi, atq; acutiſſimi ſunt, quibus arborum ramos, ut ferro, cædit, quos poſtea miro coaptat artificio, ſibique domum conſtruit pluribus tabulatis in riparum cauis, ubi iuxta flumina degit. Animal eſt horrendi morſus: nam hominis parte comprehenſa, non antè, quàm fracta concrepuerint oſſa, morſu reſoluit. Cæterùm diligenter animaduertere oportet, ne ab impoſtoribus adulterata caſtorea emantur: nanque pauca admodum habentur ex ijs, quæ uenalia, Venetias importantur, quæ quidem adulterio careant. Cuius manifeſto eſt indicio nimia eorum magnitudo. Quinetiam præſtantiæ indicium præbet concluſus liquor in recentibus mellis inſtar, in diutius uerò aſſeruatis, cera modo concretus. Adulterantur contritis eiuſdem animalis uenibus, farctis inde teſtium folliculis. At mihi quidem ſæpius contingit & uidere, & habere ex Auſtria, Stiria, & Carniola Caſtorea, quæ omni prorſus adulterio uacant. Plinius libro XXXII. cap. III. eos Caſtoris teſtes efficaciſſimos putat, quiè Ponto afferuntur, id quod prius ſcripſerat Strabo lib. III. ſuæ Geographiæ, his uerbis. Producit Capreas Hiſpania, equoſq; ſylueſtres affatim. Quibuſdam in locis lacus incrementa ſuſcipiunt. Cygni, & eius generis aues plurimæ: ſimiliter & otides aues. Fluuij quidem ferunt Caſtoras: ſed Caſtoreum non eam, quam Ponticum, habet uim. Pontico enim proprium eſt, uim in medicamentis habere efficaciſſimam, ut in alijs permultis. Ideoque male uertit Strabonis interpres φαρμακώδεις uenenoſicas, cùm potius medicamentoſum uertere debuiſſet, id eſt in medicamentis præſtantius, ut alia permulta quæ ibi prouenient, cuiuſmodi eſt abſinthium, Thus, Acorum, Amomum & alia complura. Quòd cum Damocratem non lateret, in Mithridatis antidoto Ponticum Caſtoreum addit. Horum meminit Galenus libro XI. ſimp. medic. ſic inquiens. Teſticulos caſtoris nuncupant Caſtorium, medicamentum & celebre, & multi uſus, adeò ut Archigenes de Caſtorei uſu totum conſcripſerit librum. Atque ille ſanè particulares eius facultates expoſuit, nos uerò uelut in alijs medicamentis fecimus, ita et in hoc quoque generalem modò facultatem dicemus: ad quam ſi quis reſpiciat, ipſe per ſe particulares inuenire poterit. Itaque quòd excalfaciat, manifeſtum eſt. nam ſi uoles ipſum ad unguem leuigatum oleo maceratum parti cuipiam illinere, & infricare, euidenter illam incalefcere percipies. Porrò calfacientia omnia, ubi contactæ ſubſtantiæ quippiam digerunt, continuò etiam illam deſiccant; niſi ſi quid natura fuerit humidum, ceu oleum & aqua, atque aduentitiam qualitatem calidam,

Vana opinio.

Caſtoreũ nõ prouenire ex teſtibus.

Fibri teſtium adulteratio.

Caſtorei uires ex Gal.

Digitized by Google

lidam, non facultatem assumpserit: sicut certè hæc ipsa igni, & soli æstiuo admota. Itaque cùm Castorij consistentia quoque sit sicca, & calfaciendi potentiam habeat adiunctam, meritò desiccat. Atque hoc illi cùm multis aliis medicamentis commune exístit. Porrò quoniam impensè subtilium est partium, ob id plus ualet, quàm alia, quæ similiter ut ipsum & calfaciunt, & desiccant. Nam quæ tenuium sunt partium medicamenta, iis quæ sunt crassarum, plus sunt efficacia, etiamsi parem sortita fuerint facultatem, nimirum quia penetrent, & in altum sinebeant admotorum corporum, potissimùm si ea densa fuerint, uelut nervacea. Palàm igitur talia ob causam postram magnificè iuuantur à castorio. Cæterùm falluntur medicorum plerique in usu Castorij, cùm id modò considerant, partem quampiam aut tremere, aut conuelli, aut sensu motúue priuatam, aut ægrè ferre: haud scientes id genus symptomata ad dissimiles sequi corporis affectus. At ut ab Hippocrate doctus, ex plenitudine pariter, & inanitione conuulsionem fieri, ubi quidem quæ in neruis continentur præter naturam, euacuare consilium est, ibi & bibendum exhibe, & foris cuti castorium impone. Vbi uerò ex siccitate nimia obcnerit conuulsio, scito hoc medicamen illic esse aduersissimum. Ad eundem modum, iis qui præ plenitudine tremunt, utilissimum: aduersissimum uerò iis, quibus huiusmodi affectus accidit ab inanitione. Ad portionem modò dictorum affectuum, ubi singultus euenerit stomachi, perscrutato prius, inuentoque illius affectu, ac discreto, si quidem à plenitudine ipsum ægroti perpetiantur, ad castorij usum accedito. Sin autem à siccitate, & euacuatione, aut acrium humorum mora prouenerit, medicamen hoc fugito. Sanè si odori, gustuique aduertas animum, suspicaberis humano corpori aduersissimam habere substantiam: tametsi in natura nihil efficere comperiatur eorum, quæ talia facere assoleant. Siquidem alia stomachum uitiant, alia uentrem, alia eaput, alia aliam quamuis partem ledunt. At hoc medicamen siue corpori humido applices resiccationem poscenti, siue frigido excalfactionem, siue humido simul frigidoque excalfactionem pariter & resiccationem requirenti, magnam utique ostendit utilitatem: nec illam parti cuiquam noxam imprimit, potissimùm si febri uacet, aut non admodum calidam perpetiatur homo febrem, sed ut sic dicam tepidam, qualis accidit in catapboris maximè, & lethargis. Ac multis sanè Castorium exhibuimus unà cum pipere albo, utrunque mensura cochlearij ex melicrato bibendum præbentes: nec quisquam ullam sensit noxam. Sed & mensibus retentis, ubi per uenam, quæ in talo est, modicè euacuassem, oblato castorio unà cum pulegio, aut calaminthæ, semper medicamen hoc expertus sum purgationem ciere, absque ut fœminam læderet. Præterea locos morantes eiecit. eáque omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ita uenter flatu distenditur, ut ægrè curationem admittat, aut torminibus uexatur, atque singultu, idque ob frigidos, uiscososque humores, aut crassos, flatulentosque spiritus, eos ex oxycrato potum adiuuat. Quæ porrò iuuat in corpus intrò sumptum, iis prodesse quoque cuti impositum cum sicyonio, aut ueteri oleo. Quæ uerò ampliori caliditate indigent, iis etiam per sese infricari debet. Iuuat etiam, si quis suffitum eius in prunis impositi inspiratione hauriat, maximè humidos, & frigidos affectus in pulmone, aut cerebro consistentes. Attamen lethargicos, & catapboricos affectus, qui quidem adiunctam habent febrem, præstat non dictorum oleorum quopiam macerantes curare; sed potius ex rosaceo capiti, colloque imponere. hactenus de castoreo Galenus. Castoreum suffitum, fumo naribus admoto, fœminas uteri strangulatu collapsas reuocat. Præstat idem, & quidem ualentius, semiobolo pondere cum eadem asse fœti de quantitate in catapotio deuoratum. Citat quoque aluum drachmæ pondere bibitum, & induratas educit fæces, flatusque sursum, deorsumque pellit. Mirificum quoque est auxilium, ubi dissrimen adsit, ne colica, aut uteri doloribus laborantes, tremore, contractione, conuulsione ue afficiantur. Datur cum mulsa utiliter resolutis, & singultientibus. Iuuat & Ischiadicos potum drachmæ pondere, cum tribus opopanacis obolis. Non desunt superstitiosi, qui dicant anteriores dentes sanare regium morbum, si in poculo teneantur, è quo uinum biberit affectus. Cæterùm, ut Plinius est auctor libro XXXII. cap. III. Castoreum sumptum comitialibus auxiliatur. Medetur & dentibus ex oleo in aurem infusum, à cuius parte doleant. Aurium doloribus melius, si cum meconio infundatur. Vrina quoque Fibri resistit uenenis, & ob id in antidota additur. Asseruatur autem optimè in suæ uesicæ, ut aliqui existimant. Animal, quod κάστωρ Græcè, Fiber Latinè dicitur: Arabicè, Inchiam algiden bedu ster, Giendedestar, seu Gendibidestar: Italicè, Castoreo: Germanicè, Byber: Hispanicè, Biuaro, & Biuerio: Gallicè, Bieure.

Castorei uires ex Plin.

Nomina.

† Cùm in impressis hoc loco legatur σωτίζειν, id est, potui dare: tamen in codice manu scripto, in quam Oribasius (ut aliàs diximus) Dioscoridis uerba retulit, legitur κατατιθέναι, id est, reponere. Quæ lectio ideo uerior esse uidetur, quòd castorium (teste Dioscoride) non solùm potui detur; sed etiam infundatur, & suffiatur.

Γαλὴ κατωνίδιος. MVSTELA VVLGARIS. CAP. XXIIII.

MVstela, quæ in domibus nostris oberrat, ambusta exenteratur, & inueterata sale, in umbra siccatur. Ea binis drachmis cum uino pota, aduersus omnia serpentium uenena præsentaneo est remedio: toxico, simili sumpta modo, resistit. Eius uentriculus coriandro farctus, inueteratusque, percusis à serpente, & comitialibus potu auxiliatur. Cremata in fictili podagricis confert, cinere ex aceto illito. Sanguine perunctæ strumæ iuuantur: comitialibus etiam prodest.

Mustelæ consideratio.

MVstela uulgaris notitiæ in Italia, animal est miræ sagacitatis, & quanquam corpore paruum; animo tamen inuicto constat, atque feroci. Mustelarum duo genera esse auctor est Plinius lib. XXIX. cap. IIII. Alterum syluestre, quod in agris, & uepribus uitam agit. Alterum domesticum, quod in domibus nostris oberrat. Vtrúque adeò cupidè catulos suos diligunt, ut eos hinc aliò transferant, uerentes ne sibi ij surripiantur. Quo factum est, quemadmodum memoriæ prodidit Aristoteles lib. III. de generatione animalium, cap. VI. ut

Digitized by Google

MVSTELA VVLGARIS.

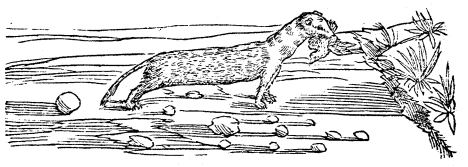

Vana quorũ dam opinio.

VI. *ut cùm audiſſent quidam, Muſtelas catulos ſuos, quos paruos admodum parit, ore ſuſceptos transferre, falsò opinati ſint, eas ore parere. Quorum opinionibus adſtipulatur Ouidius: cui tamen uenia danda eſt, cùm poetis quælibet audendi ampliſſima ſit poteſtas. Non eſt ſimiliter in eo audiendus Chriſtophorus Encelius, uir alioquin eruditus, quòd lib. III. cap. LIIII. de foſſilium natura, nulgi ſortaſſe ſententiæ addictus magis, quàm Ariſtotelis & aliorum probatiſſimorum auctorum, ſepias, ſoliginesque, locuſtas, & ſquillas ore coire ac parere, uidendæ hiſtoriæ ſcriptum reliquerit. qui præterea coruos & ſylueſtres gallinas ore concipere magno errore tradidit. Cæterùm in muſtelarum genere recenſentur quæ* MARTES *appellantur, quarum duæ in Italia habentur ſpecies. Vna nanque pilo ueſtitur fuluo nigricante, excepta gutturis parte, quæ albicat. hanc nos uulgò dicimus Faina. Hoc animal oderunt rura, quòd ſæpe domos illorum ingrediatur, ubi non modò gallinas, quas inuenit, iugulat; ſanguine plerunque exucto, ſed etiam oua exhaurit & exorbet. quin & in turres aſcendit, atque inibi columbas (modò eas comprehendere poſſit) earumque pullos enecat. Altera ſyluas incolit, raroque illas deſerit. hæc propriè Mars uocitatur. Differt ab illa, quòd corpore conſtet aliquantulùm longiore, gutture ſit luteo, & pilo contegatur clariore, tactuque molliore. ut uel his nominibus eius generis pelles magnatibus expetantur ad hyemales ueſtes ſuffulciendas. Sunt qui putent, poſtremam hanc duorum eſſe generum: alterum quidem, quod in ſagetis, quernis, illigneisque ſyluis uerſatur: alterum uerò, quod in piceis & abiegnis tantùm oberrat, pulchrius nimirum aſpectu.*

Martes & earum hiſt.

Zobellæ hiſt.

Muſtelarum quoque generi aſcribitur quod Germani ZOBELLAM, *nos uerò Zibellinum uocamus. Hæc corporis tum forma, tum magnitudine parum differt à martes, quamuis paulò minor ſit. Totum corpus habet pilis fuluis ueſtitum, præterquàm guttur, quod ex albo nigricat. Zobellis referta eſt Moſcouia, & Lituania, atque etiam ijs abundant finitimæ aliæ regiones, à quibus eorum pelles ad nos conuehuntur. Vænunt magno pretio in locis etiam, ubi capiuntur. quo fit, ut uenatores quandoque ditiſſimi fiant. Porrò &* VIVERRA *inter muſtelas annumeratur. Ea autem animal eſt ſciuri magnitudine, pilo ſubluteo, audax admodum, & animantibus ferè cunctis inimicum, præſertim cuniculis, quos ſæpe gregatim ſuis ex antris pellit. Oblectatur ſanguine mirum in modum, adeò ut ſanguine potius, quàm carnibus uictitet. Inueniuntur præterea (ut audio) in Germania, Polonia, & uicinis locis alia Muſtelarum genera: quæ quoniam hactenus ipſe non uidi, neque explorata ſunt mihi, ideo quid de ijs ſcribam, non habeo. Verùm quòd nunc in Bohemia uitam agam, equidem ſpero fauore atque auxilio Sereniſſ. Ferdinandi, Archiducis Auſtriæ Principis, & domini mihi colendiſſimi, ut non ſolùm mihi liceat tractu temporis hæc & alia animalia uidere & cognoſcere, quæ in hac boreali plaga proueniunt: ſed & multa rara conſequi, quæ ad rem tum herbariam, tum metallicam ſpectabunt.*

Viuerra.

Muſtelæ natura, & uis

Muſtelæ ſerpentes acriter perſequuntur, dimicantêque deuorata priùs ruta. Baſiliſco muſtelæ uirus exitio eſſe auctor eſt Plinius libro VIII. *cap.* XXI. *adeò naturæ nihil placuit eſſe ſine pari. Injiciunt enim eas cauernis facilè cognitis, ſola tabe. Necant illi ſimul odore, moriunturque, & naturæ pugnam conficiunt. Muſtelæ etiam oculis punctu erutis aiunt uiſum reuerti, eademque, quæ in lacertis, & annulis faciunt. Muſtelæ cuiuslibet ſimus moſchum nonnihil reſipit. Is melle exceptus, addit lupinorum aut fœni græci farina, ſtrumas, cæterosque pituitoſos tumores diſcutit. Muſtelarum felle cum ſucco fœniculi utuntur quidam ad oculorum argemas & nubeculas, quinetiam idem lentigines, & alia huiuſmodi cutis uitia emaculare perhibent, ſi cum melle, & uitis albæ radicis, aut ari farina illinatur. Nec deſunt, qui putent Muſtelarum pulmonem ad omnes pulmonis morbos efficacem eſſe. Muſtelarum combuſtarum cinis aqua ſubactus illitu capitis dolores mulcet: oculis uerò iniectus ſuffuſiones emendat. Hoc animal* Γαλὴ *Græcis dicitur: Latinis, Muſtela: Italis, Donnola.*

Nomina.

Βάτραχοι. RANAE. CAP. XXV.

CONtra omnium ſerpentium uenena pro antidoto ſunt Ranæ, ſi ex ſale & oleo decoctæ edantur, iuſque earum itidem ſorbeatur: contra inueteratos tendinum rigores pollent. Illitus earum cinis, profluentis ſanguinis impetus ſiſtit: explendis alopeciarum inanitatibus ex liquida pice illinitur. Viridium ranarum cruor auulſos genis pilos renaſci prohibet, in ueſtigia euulſorum inſtillatus. decoctæ in aceto, & aqua, dentium dolores collutione leniunt.

Ranæ

RANAE.

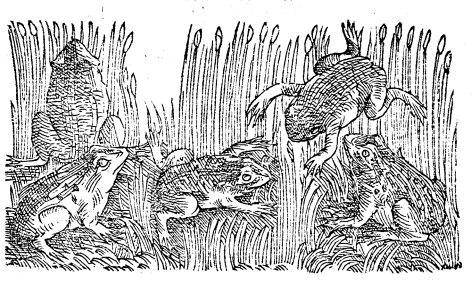

Ranarum cõfideratio.

RAnæ Italis, præsertim{que} Insubriæ populis frequentissimæ. Genere sanè differunt, quemadmodum magnitudine, colore, ac natura. Aliæ namque ex putredine gignuntur æstiuis imbribus puluere madefacto, quibus sic ortis breuis est uita, nullusque earum usus. Aliæ uerò ritè, & secundum naturæ ordinem, proueniunt in mari, fluuijs, paludibus, ac lacubus. Sunt & terrestres, quæ in frutetis, & rubetis plerunque uictitant, ob idque Rubetæ Latinis dicuntur. Nec desunt in hoc genere, quæ etiam Calamitæ dicantur, quòd in arundinetis uitam agant. Verùm utræque & uenenatæ, & lethales habentur. Cæterùm illæ in fluuijs, paludibus, & lacubus uersantur, & degunt, quarum nobis in cibis inualuit usus, colore uiridi, aut subrutilo, cinereóue, tametsi & inibi quandoque ex his cernuntur, quæ non tuto edi possint: utpote quæ à rubetis non multum pernice distent. Pariunt Ranæ, ut Plinius tradit lib. IX. cap. LI. & experientia quotidie comprobari potest, minimas carnes, nigras, quas gyrinos uocant, oculis tantùm, & cauda insignes: mox pede figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirumque semestri uita resoluuntur in limum nullo cernente, & rursus uernis aquis renascuntur, quæ sue-

Ranarum pariatus.

BVFO.

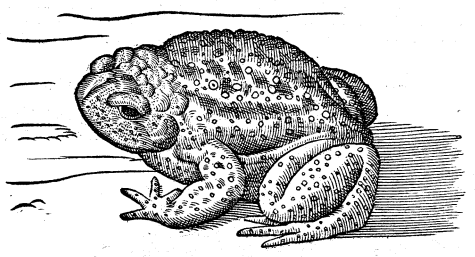

renatæ, perinde occulta ratione, cùm omnibus annis id eueniat. hæc Plinius. Cui tamen sententiæ prorsus refragatur experientia: quippe quòd in paludibus maritimis, quæ glaciem nunquam hyeme contrahunt, quocunque anni tempore ranas conspicere liceat. Quapropter dicendum fuerit, Plinius eas tantùm quotannis in limum resolui existimasse, quæ ex ipsius aquæ, & terræ putredine gignuntur. Carnem habent Ranæ albam; ijs sanè utilem: qui hectica febre aut phthisi laborant, & præsertim si è capi, aut gallinæ iure decoquantur. Vnguentis additur, ubi siccare, aut discutere sit opus. Decoctæ, quousque distillent, & fiant ueluti unguentum, scabiem equorum sanant illitæ. Ranas decoctas contra serpentiũ uenena antidotum esse patet ex Nicandri Theriacis ubi sic habet.

-- γερύτων καπαχοὶ ἠδὲ βάλλα τακέντες
Βάτραχοι ἐν χύτρῃσι καθεψηθέντες ἄριστοι,

Nomina.

Βάτραχοι sic Græcè, Ranæ Latinè uocantur: Arabicè, Difdaba; Italicè, Ranæ: Germanicè, Frosch: Hispanicè, Ranas: Gallicè, Grenoille, & Raine.

SILVRVS

Σιλέρος. SILVRVS. CAP. XXVI.

SIlurus recens in cibo nutrit,& facilem præbet aluum, ſale uerò conditus, minimum ſuppeditat alimentum. arteriam expurgat,& uocem expedit. Illita ſaliti caro,aculeos, & infixa corpori ſpicula extrahit. Muria eius incipientibus dyſenterijs prodeſt,ſi in deſidentium fotus adijciatur: fluxiones ſiquidem ad ſumma cutis elicit, iſchiadicis infuſa medetur.

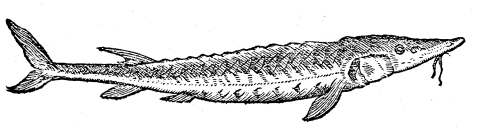

Siluri conſideratio. Theodori Gazæ error.

MIrum ſanè eſt Theodorum Gazam,Græcum hominem,atque doctiſſimum, adeo Plinianæ lectioni fuiſſe addictum,ut Plinij errores potius,in uertendo Theophr. & Ariſtotele fuerit ſequutus,quàm ipſorum Græcorum genuina cùm plantarum,tum animalium nomina. Id quod in Siluro ab eo factum eſſe, quis facilè cognoſcet,qui Plinium cum Græco Ariſtotelis codice contulerit. Siquidem id omne, quod de Glanide ſcripſit is,Plinius errore magno,ſuo tribuit Siluro. quo factum eſt ut Theodorus Glanidem in Ariſtotele Silurum uertit. Hæc itaque falſa interpretatio alijs errandi præbuit anſam,qui tantum Latinum Ariſtotelis codicem legerunt,ubi Glanidem Silurum uertit interpres. Id quod nobis quoque antea accidit, quippe qui Gazæ ipſius interpretationem ſequuti,illius,& Plinij erratum non agnoſcentes,Pauli Iouij opinionem refutauimus,quòd Sturionem nullis armatum dentibus ſciremus,Silurum uerò Plinio ualde dentatum eſſe,& rapina uiuentem; adeo,ut innatantes in fluminibus equos ſæpe demergat. Verùm cùm poſt hac & Plinij,& Gazæ ipſius errorem agnoſcerem,non potui utrumque non accuſare,quòd me quoque in errorem uocauerint. Quare ſit in præſentia, ut ego ſubſcribam Saluiano,qui Pauli Iouij opinionem firmis defendit argumentis,contra Rondoletij & Gesneri ſententiam,quòd hic Glanidem potius,quàm legitimum Silurum,pingat: ille piſcem quendam marinum potius, quàm fluuiatilem,dentibus armatum,quem à Gesnero ſibi miſſum ſcribit,quanquam id manifeſto negat Gesnerus. Nec probo tamen friuola Rondoletij argumenta,quæ contra Iouij,& Saluiani opinionem ſcribit,cùm Saluianus ea omnino ſuperauerit. Scribant itaque illi,quicquid uolunt,ego quidem nunquam à Iouio, & Saluiano poſthac diſſentiam,niſi prius horum ſcripta ubique ab ijs confutata conſpexero. Piſcis qui Græcis Σιλέρος: Silurus Latinis appellatur. Arabibus,Harbe:Italis,Storione:Germanis,Stér,ſiue Styrle: Gallis,Eſturgeon: Hiſpanis,Stiillo.

Rondoletij & Gesneri erratum.

Σμαρίδες. SMARIDES. CAP. XXVII.

SMaridis piſcis ſaliti caput exuſtum, [a] excreſcentes ulcerum oras puluillosq; reprimit,nomas cohibet; thymos,clauosq; abſumit. Caro [b] non ſecus atque ſalſamentum prodeſt à ſcorpione percuſſis, aut à cane demorſis.

a Meum ἕλκη γάλλες ἀφαγνῦται. i. uicerum ſupercreſcentē carnem cohibet.
b Meum καθάπερ ταρίχος. i. ueluti omne ſalſamentum.

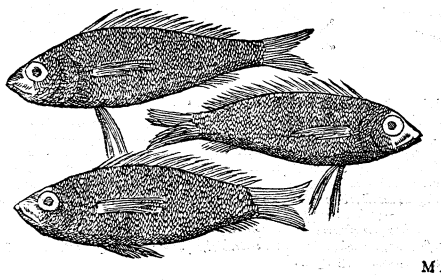

MAENAE.

Digitized by Google

Μαινίδες. MAENAE. CAP. XXVIII.

MAenarum ex capitibus cinis, si illinatur, callosas sedis rimas abolet. Eius etiam garum oris putrilagines collutione sedat.

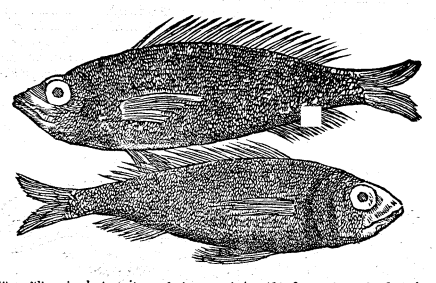

ETsi studij, ac diligentia plurimum impenderim, ut quinám piscis sit Smæris, certior fierem; nunquam tamen apud Aristotelem, nec Plinium, nec denique ueterum quenquam aliquid certi nactus sum, ita ut planè Smaridem cognoscere, ac describere possem. Illud tantùm inueni, ijs Smaridem esse piscículum, mœnis facie similem. Ex quo facilè adductus sum, ut eos non longè aberrare putauerim, qui Smarides eos pisciculos dixerit, quos uulgò Veneti appellant Giroli: nanque hi præter id quod corpore minores sunt, mœnas notis omnibus repræsentant. Cæterùm cùm Mœnæ, quæ uulgò Menole dicuntur, sint uulgaris notitiæ, non est, cur plura de eis differam. Σμαρίδες ita Græcis, ut etiam Latinis Smarides nominantur: Arabibus, Absamaris: Italis, Smaridi. Quæ ue rò Græcè μαινίδες, Latinè Mœnæ dicuntur: Italicè, Menole: Hispanicè, Pandelhas. Smaridis consideratio. Mœnæ. Nomina.

Κωβίος. GOBIVS. CAP. XXIX.

GObius recens in suillum uentrem conjectus, si consuta rima in duodecim aquæ sextarijs, donec duo supersint, decoquatur excolatus & sub diuo refrigeratus potui detur, aluus sine molestia dejicitur. Illitus contrà serpentium, canumque morsus auxilio est.

GOBIVS I.

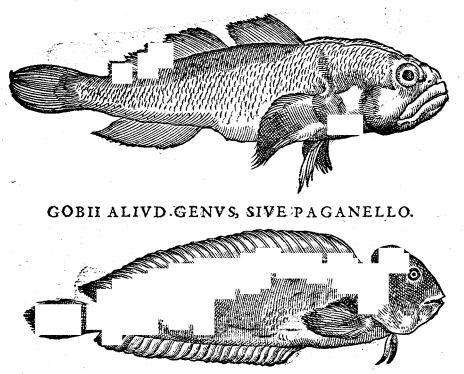

GOBII ALIVD GENVS, SIVE PAGANELLO.

Digitized by Google

Gobiorũ conſideratio.

Gobij in Venetis ichthyopolijs frequentiſsimi conſpiciuntur, quòd inibi in finitimis lacunis miriam in modum fœtificent, ac numeroſi proueniant. Quare non immeritò prodidit Ariſtoteles in marinis litoribus, ubi in

Gobij faculr. ex Gal.

profundum non labatur aqua, ſumma cum voluptate morari Gobios. Hos Veneti detractis poſterioribus ſyllabis Go uulgò uocant. Capite ſunt amplo, guſtuque perſuaues, quod carnem habeant tum pinguem, tum etiam friabilem. Proinde de his differens Galenus libro III. *de alimentorum facultatibus, ſic inquit. Gobius litoralis eſt piſcis, ex eorum numero, qui parui perpetuò manent. Præſtantiſsimus autem ad uoluptatem, coctionem, ſimul ac diſtributionem, & ſucci bonitatem eſt is, qui in arenoſis litoribus, aut ſaxoſis promontorijs uiuit.*

Gobij fluuiatiles.

At qui in fluminum oſtijs, aut ſtagnis, aut ſtagnis marinis uerſatur, non æquè ſuauis eſt, neque probi ſucci, neque concoctu facilis. Cæterum ſciendum eſt (ut etiam annotauit Galenus) Gobios non in mari tantùm reperiri; ſed rium etiam in fluminibus, & lacubus, quemadmodum teſtantur ij, qui in Lario lacu, itemque Verbano capiuntur, laudatiſsimi quidem, propterea quòd eorum iecur maximam cum palato ineat gratiam. Nam tametſi bi piſces, qui Italis dicuntur Bottatriſe fluuiatiles Gobij non ſint, de quibus meminit Auſonius, ſunt tamen omnibus ſuis partibus, pulpaque adeo Gobijs ſimiles, ut mihi nihil uerendum ſit, quin rectè in gobiorum fluuiatilium, lacuſtriumq; genere recenſeri poſſint, quèadmodum & ij, qui in fluuijs uniuerſim minores exiſtunt, quanquã ex ijs etiã nonnullos

GOBIVS III.

GOBIVS IIII.

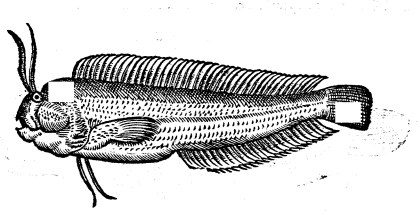

GOBIVS V.

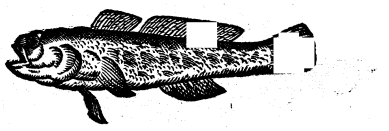

Digitized by Google

GOBIVS VI.

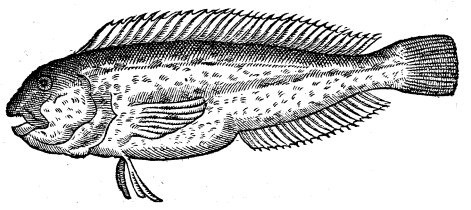

nonnullos inuenias, qui duas, aut tres unciàs pendant. *In agro Tridentino pauci admodum sunt fluuij, qui Gobios non alant: nanque & Athesis & Nosius & Lauisius, & Sarca ijs refertissimi sunt. Hos inibi quidam uulgò*

GOBIVS FLVVIATILIS.

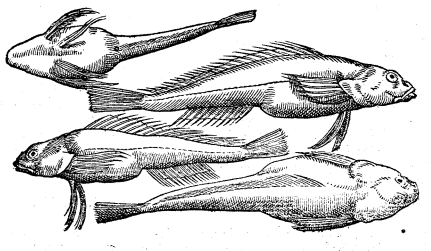

uocant Capitoni, quidam uerò Marsoni: at in Hetruria, ubi tamen rarissimi habentur, corrupto à Gobijs uocabulo, uulgò dicuntur Ghiozzi. Sunt hi pisciculi non modò concoctu facillimi; sed & ori suauissimi, atque gratissimi, præsertim cùm ouis turgent: hæc enim in his & pinguia, & copiosa sunt, gustui uerò suauissima. Quo fit, ut peritissimi piscatores horum fœturas obseruantes, non minus expiscandis ouis operam nauent, quàm piscibus ipsis. Κωβίος Græcis, Latinis similiter Gobius appellatur: Arabibus, Kamen: Italis, Gobio: Germanis, Goeb: Hispanis, Cadozes: Gallis, Gouiones. Nomina.

Θυννος. THVNNVS. CAP. XXX.

COnditanei thunni caro, quam omotarichon uocant, sumpta ijs auxiliatur, quos uipera nomine præster momorderit: sed oportet uinum quàm plurimùm subinde cogantur haurire, ita ut uomitione reddatur. Contra acrimonias esitatorum maximè ualet: canum morsibus utilissimè illinitur.

THunni pisces inter cetaceorum genera recensentur. *Ii multitudine sua omnibus litoribus sunt noti, præsertimque Tyrrheni accolis magis, quàm ijs, qui Adriatici litora inhabitant. In Euripis maxima eorum est captura. Irrumpunt Maio Mense, ac Iunio in mare nostrum mediterraneum per Herculis columnas ab Atlantico oceano, cogentibus xiphijs, hoc est, spathis piscibus; qui ense à rostris prominente instructi, eos toto mari persequuntur: sunt enim xiphia immanes belluæ. Nam (ut Plinius inquit libr. XXXII. ca. II. mucronato rostro* Thunni consideratio.

 Xiphia pisces

THVNNVS.

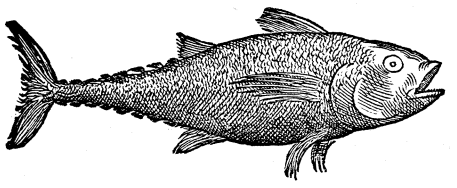

tam ualidè naues perfodiunt, ut in oceano mergantur, præsertim ad Mauritaniæ locum, qui Cotta uocatur, non procul à Lixo flumine. Thunni igitur cùm piscium simplicissimi, timidissimique sint, non aliter in fugam à xiphijs gregatim aguntur, quàm ouium greges à lupis. Quam ob causam uel inanibus terriculamentis acti, facilè uadis, atque litoribus intruduntur. Porrò summa spectantium uoluptate Maio, & Iunio mensibus Thunni à Gaditanis non longe ab Herculeo freto capiuntur, ad quam piscationem uniuersus concurrit populus; maximo clamore, tympanorum sonitu, ac bellicis pulueres, & igne concrepitantibus terriculamentis. Hæc enim eorum capturam facilliorem reddunt: quandoquidem stolidi cùm sint uocibus, & strepitu territi, concitantur ad uada: quo in loco postea gregatim retibus capiuntur, maximoque omnium plausu trahuntur in litus. Thunni diuersa sortiuntur nomina: nanque primus thunnorum fœtus ab ipso statim ouo Cordilla dicitur, qui mox in Limarias euadit: ex limarijs autem adolescentibus Pelamides fiunt, sic à luto dicta: cùm uerò hæ pedalem excessere mensuram, in Thunnos abeunt. Athenæus hos diu uiuere ait, & in prægrandes euadere pisces. Sed huic opinioni uidetur aduersari Aristoteles, cùm asseueret, eos biennio ut am finire. Animal est paruum (ut scribit Plinius) scorpionis effigie. Hoc ardente Sirio sub pinna affigit aculeo, tantoque infesta dolore ut in naues exiliant, quo tempore, ut maximè noxij damnantur in cibis. Cæterùm thunnorum uentres, quò in cibatu ori gratiores habentur, eò magis uentriculo nocent: contrà eorum carnes, quæ omni prorsus pinguedine carent, etsi non tantam cum palato ineant gratiam; minorem tamen uentriculo inferunt noxam. Quanquam huiusce modi pisces, qui in cetaceorum genere recensentur ut (Galenus est author lib. III. de alimentorum facultatibus) dura carne sunt præditi: quam ob causam & praui sint succi, & excrementitium præbent alimentum. Quapropter sale macerata plerunque eduntur, quòd inde alimonia tenuior facta ex ipsis in corpus distribuatur: ob idque sit coctioni, & sanguini faciendo accommodatior. Nam recens horum caro ni admodum probè concoquatur, magnam crudorum succorum copiam in uenis congerit. Pisces, qui Græcis θυννος, Latinis item Thunnus uocatur: Arabibus, Kesam, & Aliena: Italis, Tonno: Hispanis, Atuni: Gallis, Thon.

Thunnorum captura, & nomina.

Thunnorũ in cibis facult.

Nomina.

ταρίχιον. GARVM. CAP. XXXI.

GArum omne, quod ex piscibus, carnibusq; sale maceratis liquamen est, si ex eo fotus fiat deprauata ulcera sistit. Morsus à cane medetur. dysentericis, atque ischiadicis infunditur: nonnullis, ut exulcerata adurat; alijs autem ad lacessenda, quæ ulcera non senserunt.

ζωμὸς ἰχθύων. IVS PISCIVM. CAP. XXXII.

REcentium piscium ius, modò per se, modò ex uino potum, aluum subducit. Priuatim ad hydropicos usum conficitur è phycidibus, & scorpionibus, & iulide, è percis, & recentibus alijs saxatilibus, & uirus resipientibus, simpliciter cum aqua, oleo, & anetho.

Gari confideratio.

Nomina.

GArum dictum esse à ueteribus tradidit Plinius lib. XXXI. cap. VII. quòd olim conficeretur ex pisce, quem Græci garon uocabant, intestinis illius sale maceratis; ac eliquatis. Quod item postea è scombri extis confici cœptum est. Fuit olim Garum complurium ciborum condimentum, adeò ut nullus ferè liquor, qui ad gulæ luxum magis præstaret, ab antiquis fuerit excogitatus. Verumtamen de hoc non intellexit Dioscorides: sed generatim de omni piscium, & carnium muria, qua hæc diutius asseruari solent. Cæterùm de piscium iure non est cur pluribus agam, cùm satis ab ipso auctore de eo proditum sit. Quod Græci γάρον, Latini similiter Garum dicunt: Arabes, Muri, siue Almuri: Itali, Garo, & Salamuoia. Quod uerò Græcis ζωμὸς ἰχθύων, Latinis, Ius piscium dicitur: Italis, Brodo de pesci.

κόρεις κοιτικοὶ. CIMICES LECTVLARII. CAP. XXXIII.

CImices, qui in cubilibus enascuntur, cauis fabarum inclusi, si ante febrium significationes septeni deuorentur, quartanis auxilio sunt: & citra fabas sumpti, percussis ab aspide prosunt: uulua-

rum

rum exanimationes olfactu reuocant. Poti cum uino aut aceto, adhærentes sanguisugas abigunt: triti, & urinariæ fistulæ impositi, urinæ angustias leuant.

Cimicū confideratio.

INter omnes nocturnos hostes, qui nobis dulcem somni quietem intercipiunt, nulli quidem nocentiores, infestioresque habentur, quàm Cimices: quippe qui non solùm morsu dilacerent, quo & somnum interturbant, & sanguinem nobis adimunt; sed etiam fœtorem adeò detestabilem, abominandumque nobis ex se relinquunt, ut eo longè magis sensibus, spiritusque Lethifer, quem uniuersæ corporis partes, quæ ab iis fuerint illæ. Cæterum tametsi infestissima, fœtidissimaque sint animalia: noluit tamen eos genuisse natura omnium rerum parens, quin suum haberent in medicina usum. Vtuntur iis recentiores quidam ad ciendam urinam, uiuis, in penis organum immissis, non autem mortuis, & tritis, Dioscoridis modo. Quod mihi magis consentaneum esse uidetur: siquidem in meatum urinarium inditi, ingressu titillationem excitant, et urinæ uiæ expultricem proritant. Sunt & syl- Cimices syluestres. uestres Cimices, qui ex herbis uictum, & locum habent, lectulariis maiores, colore uiridi, æquè ac illi fœtidi. Sed bi nullum, quod sciam, obtinent in medicina usum. Cimices ita Latinis, κόριες Græcis appellantur: Italis, Cimici: Germanis, Wantzen: Hispanis, Chismes, Chimesas, & Parauelhos: Gallis, Punaises. Cimicum uires. Nomina.

Οὖα. MILLEPEDAE. CAP. XXXIIII.

MIllepedæ, quæ sub aquario uase stabulantur, animalia sunt multis pedibus nitentia, quæ contacta manu contrahuntur in orbem. Hæ ex uino potæ difficili urinæ, & regio morbo auxiliantur. Millepedæ cum melle anginis utiliter illinuntur. tritæ, & in cortice mali punici calfactæ, doloribus aurium, addito rosaceo, conuenienter instillantur.

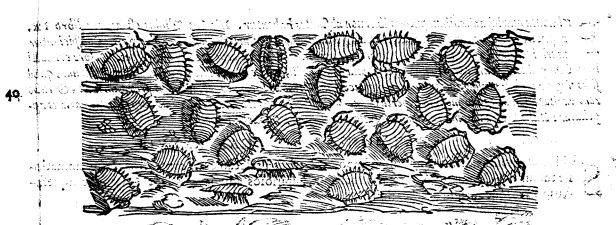

Millepedarū usus.

MIllepedas, quas uulgò appellamus Porcelletti, animalia sunt exigua, & omnibus uulgaria. Proin de nou operæpretium duxi, ut plura de eis in præsentia referam, quàm tradiderit Dioscorides. Cæterum animalcula hæc Galeno commendata sunt lib. 11. de comp. med. secundum locos ad diuturnios capitis dolores, ubi sic inquit. Maximè etiam prosunt sub aquario uase nascentes asselli, millepedæ appellati, si oleo incoquantur. Quamobrem uesciuerim, cur dixerit Plinius lib. XXIX. cap. ultimo, Millepedam animal esse è uermibus teretia pilosum, multis pedibus arcuatim repens. Animalia, quæ Græcè ὄνοι, Latinè Millepedæ, Asselli, & Multipedæ uocantur: Arabicè, Harna: Italicè, Millepedi: Germanicè, Esel: Hispanicè, Gallmilha: Gallicè, Cloporte. Nomina.

Βλαπ. BLATTA. CAP. XXXV.

BLattæ eius, quæ in pistrinis inuenitur, interanea trita, aut cum oleo decocta, aurium dolores instillatu mitigant.

Digitized by Google

Blattarũ cõsideratio.

Blattarum plura esse genera, auctor est Plinius lib. XXIX. cap. ultimo. Verùm hæ, quarum in Hetruriæ aliquibus locis ingens est multitudo, & quæ uulgò uocantur Piattole, noctu magis, quàm interdiu in cellis uinarijs apparentes circa latrinarum ora, in pistrinis, balneis, uliginosisque ædium partibus, fœdissima quidem, nauseosaq; sunt animalia. Gryllos hæ, qui noctibus æstate stridٍent, quadantenus referunt: planiores tamen, cruribus etiamnum tenuioribus araneorum modo: proinde fugæ citissimæ. Lux istis aduersissima, ita ut, si nocte lumen repentè inferatur, horrentibus locis, in quibus degunt, celerrimo cursu refugiant. De his igitur, utpote quæ multùm in pistrinis uersantur, intellexisse Dioscoridem credendum est: non autem de illis uermiculorum modo oblongis, quæ in apum aluearijs, & in carnibus diu sale inueteratis enascuntur: quauquam & hæ blattæ nomen sibi uendicauerint. Nobis, hæ uocantur uulgò Barbeggie, alijs uerò Carpe. Blattarum uires, quas pluribus Plinius conscripsit silentio inuoluimus, rati grationibus, salubrioribusque remedijs morbos posse sanari, quàm ijs, qui à tam fœtidis, atque execrandis sumuntur animalibus. Quæ Græcis ἀίτιον, Latinis, pariter & Italis Blatta nominatur: Germanis, Grillen, & Heympichen: Hispanis, Rapa cona.

Nomina.

Πνεύμων θαλάσσιος. PVLMO MARINVS. CAP. XXXVI.

Podagras, pernionesque emendat pulmo marinus recens, tritus, & illitus.

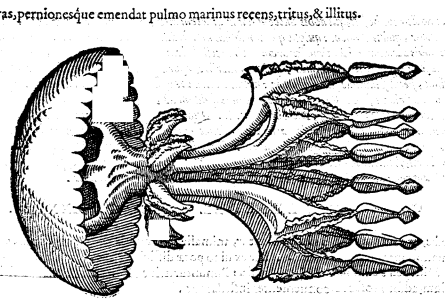

Pulmonis marini consi.

Pulmones marini animalium pulmonibus non absimiles habentur. His (ut Plinius est auctor libro IX. cap. XLVII.) eadem quæ frutici inest natura, perinde ac spongijs, urticis, stellis, & olothyris. Conspiciuntur marini pulmones plerunque undis supernatantes, futuram maris procellam præsagientes. Colore crystalli in modum pellucido, eum cæruleo misto, substantia tam fragili, ut uix è mari integer eximi queat. Mirum, quòd si ijs uirgæ baculiq; perungantur, nocte facium accensarum modo lucem edunt. admotus pruritum facit, & rubo rem excitat, id quod ego in me ipso expertus sum. Πνεύμων θαλάσσιος ita Græcis, Latinis uero Pulmo marinus appellatur: Italis, Potta marina: Hispanis, Natura de uieya, & Capacha de uelha.

Nomina.

Πνεύμονες. PVLMONES. CAP. XXXVII.

a Meum ætiam ipsius.

Villus, & æginus, ursinusque pulmo impositu, attritus à calceamentis contractos, ab inflammatione tuetur. Vulpinus uero si arefactus bibatur, suspirioſos adiuuat. Adeps a quoque liquefactus, infususque aurium dolores finit.

Multa præterea sunt horum animalium membra, de pulmonibus quorum disserit Dioscorides, quæ medicamenti um possident, de quibus postea speciatim suis locis dicetur. Verùm cùm hæc animalia nemini non sint cognita, non opus esse existimo, ut de ijs plura dicamus. Quanquam illud silentio non dissimulandum, quòd scilicet Vrsarum partus non sit plurimis membris indiscretus, cruribus præsertim, & undiq; rudis, ac informis: nec quòd parentis lineã in formam eandem recipiat ursinam, ut nonnulli scriptis commendarunt, & credit uulgus. Quandoquidem in ualle Anania supra Tridentum uidimus non prægrandem Vrsam prægnantem, ab ipsis uenatoribus exenteratam, cuius catuli adhuc in utero existentes, omnibus suis membris distinctis, ac formatis reperti sunt, non autem informes, ut plerique existimant, magis fortasse Aristotelis, et Plinij auctoritatibus freti, qui ita esse memoriæ prodiderunt, quàm sensibus, & experientiq. Vana de uteri partu opinio.

Hepata. Nomina.

Hepata uocantur: Arabicè, Richi, & Riche: Italicè, Polmoni: Hispanicè, Leuianos: Gallicè, Polmon.

IOCINERA. CAP. XXXVIII.

Asini iecur inassatum ex comitialibus prodest: ueruntamen ieiunis edendum præcipitur. Caprę uerò inassati decidua sanie, inungi luscioſos prodest: & dum coquitur, apertos oculos haltu eius uaporari. prodest in cibo tostum ad eadem. Tradunt hircini iocineris cibo comitiales deprehendi. Aprinum recens si arefactum teratur, ex uino potum, contra serpentium, † uoluerumq; morsus auxilio est. Iecur canis, qui rabie exagitatur, tostum, & in cibo ab emorsis sumptum, ne tententur metu aquæ tueri creditur. Vtuntur autem ad arcendos aquæ pauores dente eo, qui caninus dicitur, hunc à cane, qui momordit, exemptum, & folliculo indirum, pro amuleto brachio adnectunt. Inueteratam autem sale mergi iecur, ex hydromelite binis ligulis potum, secundas pellit.

IOCINERA.

Iocineris lupi consideratio.

Lupini Iocineris uires ex Galeno.

Canis rabidi iecur.

*Pertenuiter, & aqua to-
rum
tur;
com
men
tam substantiam efficacia esse, non secundum unam aut alteram qualitatem. Quale est & Lupinum hepar, cuius abunde experimentum habemus. Vsus autem ipsius consimilis cochleis est. teritur enim exactè hepar lupinum, & datur drachma una cum uino aliquo dulci, qualia sunt uberum Creticum, & scybelites, ac dulce protropum. Benigna enim hæc sunt uisceri, ipsum nutrire potentia, & media iuxta calidi, & frigidi oppositionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis conuenire uidentur, ut quæ ex substantiæ proprietate commoditatem de se exhibent, & neque calidas, neque frigidas intemperies ledant. hactenus Galenus. Cæterùm idem in simplicium medicamẽtorum censu, libro paulò ante citato, Canis rabidi iecur non ijs præstare uiribus, quibus aliquorum fert opinio, scriptum reliquit his uerbis. Iecur rabientis canis, si assum edatur, remedium existere ijs, qui ab ipso fuerint demorsi quibusdam memoriæ est proditum. Ac scio certè quosdam, qui ipsum sumpsere, mansisse, superstites, uerùm non illo solo. Siquidem alijs præterea remedijs usi sunt, quorum fecimus periculum in rabiosorum morsibus. Audiui uerò quosdam, cum illi soli fidem habuissent, postea mortuos. De iecore Mergi in aqua degentis, tametsi*

Digitized by Google

Mergi iecur, & uenter.

tametsi Galenus nihil literis mandauerit; Paulus tamen id renum calculos eijcere tradidit. Dioscorides uero secundas, non autem calculos pellere prodidit. Quo fit, ut Pauli codicem depravatum esse credatur. At uera quidem Mergi meminit Galenus citato loco, eorum opinionem ut nanam explodens, qui nec exiculo roborando ipsum exhibent. Eosque item deridet medicos, qui ad idem usurpant interna uentriculorum gallinarum tunicas: siquidem ait, se utrunque expertum fuisse, nec inde quicquam consecutum emolumenti. Quod tamen cum ignorent recentiorum quidam, cùm sesplasiasis ad uentriculum roborandum aliquid præcipiunt, nihil frequentius habent in ore, quàm illud, Recipe stomachi gallinarum, longè magis ualgum, quàm Galeni degustata iecuris: quam quam in hoc Galenus sua experientia fretus, apertè Dioscoridi repugnetur. Quod Græci ἧπαρ, Latini item iecur, & iecur uocant: Mauritani, Bedib: Itali, Fegato: Germani, Leber: Hispani, Higado.

Nomina.

† Sunt qui hoc loco non πτηνῶν quòd est uolucrum, legant; sed κτηνῶν, id est, quadrupedum, priore tantùm mutata litera. Certè facilis hic fuit librariorum lapsus: tamen quæ sit uera Dioscoridis scriptura, non facilè intelligi potest, cùm Plinio aues etiam dentatæ prodantur.

Αἰγὸς ὄρχεις. GENITALE CERVI. CAP. XXXIX.

GEnitale cerui tritum, & in uino potum, à uipera demorsis auxiliatur.

Genitalis cerui uires.

RAsis auctor est, Genitale cerui, præter uim, quam sibi natura comparauit contra uiperarum morsus, uel etiam scribit Dioscorides, auxilio esse remorantibus urinis, ac coli cruentibus affectis, si ubi aqua probè fuerit elotum, ipsa statim ablutionis bibatur aqua. Aiunt in puluerem tritum, & ijs medicamentis inditum, quæ uenerem excitant, ea ualentiora efficere. Quin & dysentericis mederi magno successu à nonnullis expertum est. Cerui genitale auxiliari serpentium morsibus autor est quoque Nicander in Theriacis hoc carmine, à quo sumpsisse uidetur Dioscorides.

Ἠ ἐχιὸ ἐζ ἐλάφοιο τα μὼν σκωλήνα θοράσσω.

Nomina.

Quod αἰδοῖον ἐλάφου Græci, Genitale cerui Latini dicunt: Itali, Verga del ceruo.

Ὄνυχες ὀνείας καὶ αἰγός. VNGVLAE ASINI, ET CAPRAE. CAP. XL.

VNgularum asini cinis per dies multos binis cochlearibus potus, proditur comitiales adiuuare. eadem oleo subactæ strumas discutiunt; & illitæ pernionibus medentur. Caprinarum cinere perunctæ ex aceto alopeciæ sanantur.

Vngularum uires.

Nomina.

NOn solum Asini & Caprarum ungulæ in medicum ueniunt usum; sed & Vaccarum ex prioribus tarsum pedibus exutæ, ut auctor est Rasis libello de LX. animalibus. Siquidem harum combustarum cinerem potum, nutricibus lactis copiam, præbere existimat: Mularum uerò mulieres infecundas reddere. Quinetiam mures earum sufflu fugari, ipsis carbonibus impositis, & accensis. Earum nomen Græcum ὄνυχες, Latinum Vngues, & Vngulæ: Arabicum, Chafir, Stes, & Dalef: Italicum, Vngie: Hispanicum, Vñas de animali: Gallicum, Ongle.

Λειχῆνες ἵππων. LICHENES EQVORVM. CAP. XLI.

LIchenes sunt in equorum genibus, & super ungulas indurati calli, qui triti, & in aceto poti, comitialibus mederi traduntur.

De callis

LICHENES EQVORVM.

DE Callis, qui equorum cruribus innascuntur, meminit Plinius libro XXVIII. cap. X & XV. ijsque tritis, & per aurem cum oleo infusis, dentium dolorem mulceri scribit, diebusque quadraginta ex uino aut nulso potis calculos expelli. Cæterùm Galenus, cui etiam subscribit Paulus, addidit hos quibusdam usurpari ad quemlibet animalium morsum. Λειχῆνες ἵππων ita Græcis, Latinis uerò Lichenes equorum nominantur: Arabibus, Zeide: Italis, Calli de caualli: Hispanis, Impigenes dellos caullos: Gallis, Cal des iambes des chenas. Callorũ equi uires. Nomina.

Καπνύματα. CORIA VETERAMENTARIA. CAP. XLII.

VEteris corij cremati illitus cinis ambusta igni, intertrigines, necnon calceamentorum attritus sanat.

CORIA uetera, quæ uidelicet ueteramentorum sunt, usta (ut Galenus memoriæ prodidit libro XI. de simplicium medicamentorum facultatibus) ad attritiones commodari calceamentorum scriptum à quibusdam est, tanquam scilicet hoc faciant ex antipathia quadam. Certè quæ phlegmone obsidentur, haudquaquam iuuantur: uerùm ubi sedata fuerit phlegmone, non iniuria iuuantur, nempe quia resiccantur. hæc Galenus. Cæterùm veteramenta prunis accensa fumo naribus accepto, efficacissimum constat esse remedium ad uuluæ strangulatus, ut mihi quoque experientia comprobatum est: quandoquidem hoc tantùm remedio ego deploratas in eo affectu mulieres incolumes pluries reddidi. Iis similiter accensis serpentes efficaciter fugari comperzum est, neque eos modò, qui in domibus nostris oberrant; sed eos etiam, qui in hominum corpora ingrediuntur, dum homines per ætatem alto somno oppressi, ore aperto in campestribus obdormiunt. Quod scriptis tradidit Marcus Gattinaria nostræ ætatis medicus non contemnendus, accidisse suo tempore cuidam homini; cui cùm frustrà adhibita essent immanera medicamenta, ipsaque alioquin efficacissima; illud tamen magnificè præstitit ueteramentorum fumus trajectorio in corpus hausus. Siquidem cùm primùm immanis fera (erat enim uipera non parua) fumi nidorem præsensit, uisa est à circumstantibus egredi per anum non sine magna omnium admiratione. Καπνύματα sic Græci, quæ Latini Coria ueteramentaria uocant: Arabes, Geldalatiche: Itali, Scarpe uecchie: Hispani, Zepatos uiegos. Veteramentorum uires ex Galeno. Vipera ex homine fugata. Nomina.

Ἀλεκτορίδες, καὶ ἀλεκτρύονες. GALLINAE, ET GALLI. CAP. XLIII.

DIssectæ gallinæ, & adhuc calentes appositæ, serpentium morsibus auxiliantur: sed identidem alias sufficere oportet. Earum cerebellum in uino bibendum datur contra serpentium morsus: sanguinem à cerebri membrana profluentem sistit. Quæ interiore uentriculi galli sinu residet membrana, secti in laminas cornus specie similis (ea uerò inter coquendum abijci solet) siccatur, tritaque in uino conuenientissimè stomachicis datur in potu. † Ius è uetere gallinaceo aluum deijcit. Abiectis itaque interaneis salem conijci oportet, & consuto uentre decoqui in uiginti sextarijs aquæ, donec ad tres heminas redigantur: totum id refrigeratum sub diuo, datur. Aliqui incoquunt olus marinum, mercurialem, cnicum, aut filiculam. Crudos humores, crassosque, atram bilem, & stirigmenta elicit: prodest longis febribus, suspirijs, articularijs morbis, & inflationibus stomachi.

TAmetsi Gallinarum ius simplex (ut Galeno proditum est libro XI. simplicium medicamentorum) retinendi uim habeat; gallorum tamen ueterum cum sale diutius decoctorum, subducendi facultatem obtinet. Aduersus serpentium morsus tam gallinis, quàm gallinaceis utuntur medici non tantùm ipsis dissectis, & appositis (ut docet Dioscorides) sed uiuentibus adhuc plumas detrahunt ab ano, eumque demorsis partibus apponant: Gallorum, & gallinarum uires ex Gal. & alijs.

GALLINÆ, ET GALLI.

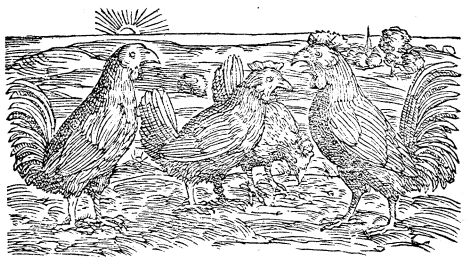

ponunt: attrahunt enim hæc animalia cucurbitularum modo in se uenenum, quo mox interficiuntur. Quamobrem alios gallinaceos uiuos continuò apponere necesse est, donec mœchum uirus penitus absumatur. Vtuntur præterea gallinarum adolescentium iure, ad æquandos corporis humores, posti febrium discessum, cum saccharo, serapij modo. Ad hæc gallorum cum gallinis nondum coeuntium testes, deperditas in morbis uires mirificè restituunt: quam ob causam hecticis, & marasmo laborantibus, morboranque diuturnitate macrefactis utiliter exhibentur. Insuper gallinaceorum testes semen prolificum suppeditant, & uenereas roborant uires. Plinius cùm de gallinis differeret lib. XXIX. cap. IIII. hæc inter cætera memoriæ prodidit. Non præteribo (inquit) miraculum, quanquam ad medicinam non pertinens si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumunt illud in se; ita hoc uenenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo è sarmentis addito collo non canunt. In quibus illud quoque sibi à natura datum, non est non summopere admirandum, quod noctis horas distinguant suo cantu: quæ in re unquam adeò somno capiuntur, quin statis horis canant; etsi per anni circulum noctes modò breues, modò maximæ fiant. Gallinæ sic Latinis ἀλεκτρίδες Græcis uocantur: Arabibus, Degedi, siue Giaziduech: Italis, Galline: Germanis, Hans, & Hennen: Hispanis, Gallinas: Gallis, Gallines, & Coque.

Nomina.

† Codices Græci typis expressi hoc in loco habent, ὁ δὲ ξωμὸς τῆ νήσσαιος μᾶλλον διδοται ἔτι κράσεως χάριν χολικῆς τινος, καὶ ἔτι τῶν ὑγιαζόντων τὰ συριγγώδη λεπτὰς ἀπολύσεις. hoc est ad sensum. Ius galli innioris maximè datur ad contemperandos humores nitiosos, & in ardoribus stomachi simpliciter paratum. Verba illa Ruellius, cuius interpretationem alioquin sequimur, uel neglexit, uel illegitima iudicauit. Nos uerò huc ea afferenda duximus, non solùm quòd in uulgatis codicibus, ac antiquissimo (teste Marcello) legantur; sed quia etiam à Serapione referuntur. Quibus etiam subscribere uidetur uerborum series, & communis rei usus.

ὠὸν. OVVM. CAP. XLIIII.

OVum molliculum plus alit forbili, & durum plus molli. Luteum oui contra oculorum dolores utile est: inflatum sedis inflammationibus prodest, cum croco, & rosaceo: & condylomatis, cum melilото: cum uua autem fruticis eius, quem rhoa dicunt, aut galla in patinis frigitur, ut cibo aluos sistat: per se etiam offerri solet. Candidum oui crudum refrigerat: spiramenta cutis occludit inflammationes oculorum infusum lenit: ambusta, si statim eo perungantur, pustulas non sentiunt: faciem à solis adustione tuetur: fronti impositum cum thure fluxiones arcet, auertitque: inflammationes oculorum lana exceptum, addito rosaceo, melle, & uino mitigat: utiliter contra hæmorrhoidis serpentis morsus crudum forbetur: summè tepidum prodest ueficæ osionibus, renum exulcerationibus, guttu-

Ouorum consideratio.

ris scabritiæ, reiectionibus sanguinis, destillationibus, & thoracis rheumatismis.

Perdicum, & Phasianorũ oua.

DE Gallinarum tantùm ouis hic locutum fuisse Dioscoridem, credendum est: quippe quæ sint cæteris præstantiora, eorumque sit tuon in cibis, cùm in medicinis præcipuus usus. Nam quemadmodum testatur Galenus lib. III. de facultatibus alimentorum, & Isach Arabicus in suis dictis, gallinarum oua gratioris sunt saporis, ori iucundiora, plusque afferunt alimenti, quàm cætera. Aiunt hæc, & breui reficiunt tempore, recreant semen prolificum augent, & uires ad coitum suppeditant. Quæ omnia eò præstant efficacius, quò recentiora sunt, & à gallinis edita, quæ prius admissarios gallos susceperint: quandoquidem (ut Galenus inquit) recentia ueteribus plurimum præstant, quippe optima sunt recentissima, pessima autem uetustissima. Secundum locum sibi uendicant à perdicibus, & phasianis edita, quanquam gallinacea uiribus non excellant. Deteriora uerò sunt anatum, anserum, gruum, & reliquarum aquatilium; aggrauant enim uentriculum, succum crassum gignunt, & ægrè concoquuntur, tametsi plurimum præbeant alimenti, ubi à ualidis, robustisque uentriculis optimè conficiantur.

tur. Columbarum oua admodum calida ſunt, potius in medicamentorum, quàm ciborum uſum expetenda. Pauonum autem, ac ſtruthiocamelorum peſſima ſunt, ſaporis horrendi, concoctu contumacia, & humanæ temperaturæ inimica. In ouis luteum candido longè præſtat: nempe quòd illud temperatum conſtat, ori non ingratum, boni ſucci, & concoctu minimè contumax: hoc verò frigidum eſt, pituitam gignit, ægreque concoquitur. Oua variis, & diuerſis modis decoquuntur. quo fit, ut etiam diuerſum afferant nutrimentum, & ob id diuerſos in corpore pariant ſuccos. Probantur, quæ cum putamine decoquuntur, & horum præ cæteris, quæ tremula uocant, quòd lactis ſemicoagulati inſtar tremant. Sorbilia, quæ ut uelocius hauriantur, breuiorem coctura experiuntur, minus ſanè nutriunt. Quæ autem cum putaminè longiore elixatione indurescunt, difficillimè concoquuntur, craſſos generant ſuccos, obſtruunt, in uentriculo marcescunt: arenulas, & calculos gignunt: coli, & uentriculi exitant cruciatus. Porrò ex ijs, quæ extra putamina coquuntur, ea cæteris præſtant, quæ integra in feruentem immerguntur aquam. hæc à noſtris, quòd quaſi diſpergantur, uulgò Sperdute uocantur. Verùm tamen cauendum, ne hæc quoque indurentur: ſiquidem ubi duritiem contraxerint, non ſecus atque alia diutius cocta, reddüntur noxia. Quæ deinde ex oleo, aut butyro integra friguntur, uentriculum lædunt, ructus commouent, ægrè conficiuntur, conſocium corrumpunt cibum, malum præbent alimentum, & putridas pariunt exhalationes. Quæ demum ſuper prunis torrentur, aut ignitis ſigulinis tegulis inaſſantur, aluum cohibent, difficileque concoquuntur. Et hæc ſufficiant ad ouorum in alimentis facultates. Cæterùm quibus, quantisque oua in medicamentis polleant uiribus, retulit Galenus libro x i. de ſimp. medicam. facultatibus, ſic inquiens. Ouorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias utimur, ex numero eſt medicamentorum minimè mordicantium. Itaque utendum eſt oui albuminè non tantùm ad oculos, uerùm etiam ad alia omnia, quæcunque medicamenta requirunt maximè expertia mordacitatis, ut ſunt omnia ſedis, ac pudendorum ulcera maligna. Miſcetur quoque utiliter medicamentis profluuium ſanguinis ex cerebri membranis ſupprimentibus, quæ nimirum citra morſum illinuntur, atque adſtringunt. Sed & ad ulcera rebellia miſcetur ijs, quæ abſque morſu ea poſſint deſiccare; cuiuſmodi eſt medicamen pompholyx elota, & metallicorum quædam elota, de quibus priuatim ſuprà diſſeruimus. Porrò & ipſe uitellus adſimilis eſt naturæ, ac proindè miſcetur ceratis morſus experibus, omis nidelicet aut lixis, aut aſſis. Verùm id tamen manifeſtum eſt inter hæc leuiculam exiſtere differentiam, quòd paulò plus deſiccent quæ ſunt aſſa: ac quantum huius accipiunt facultatis, tantum deperdant de mitigandi potentia. Miſcetur & cataplaſmatis phlegmonem arcentibus, ut ijs quæ ex meliloto conſtant, ſedi applicandis. Crudo verò ouo toto utimur admiſto roſaceo ad palpebrarum, aurium, mammarumque phlegmonas, quæ ſcilicet aut ictis illis, aut alio quouis modo euenerint, aut extiterint in neruoſis corporibus, puta cubito, & digitorum tendonibus, aut articulis, idque in pedibus pariter, & manibus. Porrò in aceto coctum ouum ſi edatur, fluxiones uentris deſiccat. At ſi etiam quippiam eorum, quæ ad dyſenteriam, aut cœliacum affectum conueniunt, illi miſceueris, atque in igne modico, fumique experte (qualis eſt qui ex priuis conſtat) in ſartagine frixeris, edendumque ita præbeas, non minimè ſanè laborantes adiueueris. Aptiſſima talem ad miſtionem ſunt omphacium, rhus, tum ipſe qui cibis adſpergitur erythros nuncupatus, tum ſuccus ipſius, galla, ſidia, hoc eſt mali granati putamina, cinis cochlearum integrarum uſtarum. Apta quoque & uarum acini, & myrta, & meſpila, & corna. Magis iſtis medicamentoſa ſunt balauſtium, hypociſtis, cytini, ſiue mali puntici flores. Sed & ad ambuſtiones protinus crudum impoſitum eſt utile, ſiue quis ſeorſum albumen duntaxat ipſum molli lana excipiat, ſiue etiam cum uitello totum commiſcens applicet. Etenim mediocriter refrigerat, & citra morſum deſiccat. Nam medicamentis, quæ humiditates deſiccant, aut lixum, aut aſſum, aut in ſartagine frictum miſcetur: ijs verò, quæ craſſa in pectore, pulmoneque incidunt, ſorbile quod uocant: id quod in aqua eo uſque lixari debet, dum incaluerit. Eiuſdem ipſius naturæ nomine & ad eos, quibus fauces aut ex uociferatione, aut ex humorum acrimonia exaſperatæ ſunt, aſſumitur: tum ſcilicet quòd affectis partibus illinitur, atque cataplaſmatis modo inhæret: tum quòd ſubſtantiæ ſuæ lenitate eas mitigat, ſanatque. Eadem ratione ſtomachi, uentris, inteſtinorum, ac ueſicæ medetur aſperitatibus. hæc Galenus. Ouum recentiſſimè exclusum, ſi crudum dum adhuc calet abſorbeatur, præſtat maximo ſanè auxilio, cum ad alba fœminarum profluuia, tum quoque ad gonorrhœam. Cæterùm oleum, quod è uitellis diu in ſartagine frixis elicitur, illitum aſperitatibus cutaneis mirificè prodeſt: ſerpigines, & uitiligines emendat: rimas labiorum, manuum, ſedisque ſanat. Quinetiam ulcerum dolores, & articulorum cruciatus mulcet. Prodeſt & aurium doloribus, atque ulceribus: item ambuſtis utiliter illinitur: cerebri contuſas membranas putrilagine affectas mirum in modum à partibus ſanis ſegregat, ut nos compluries magno cum bonore periculum fecimus. Ex ouis præterea omnibus uolucribus generatio euenit, quamquam & aquatilibus ferè omnibus, præterquàm phocæ, delphino, & alijs nonnullis. Gignuntur item ex ijs & è terreſtribus quedam, ut crocodili, lacertæ, teſtudines, ſtelliones, & alia: & è reptilibus omnia, uipera excepta. Verùm, ut Hippocrates auctor eſt libro de natura pueri, ſeu fœtus (niſi fortaſſis librariorum culpa eo in loco codex ſit depranatus) pullus ex uitello naſcitur, informaturque, ex albumine uerò alimentum, & augmentum capeſſit. Cui ſanè ſententiæ illud prorſus refragatur, quod de pullorum creatione longo ſatis ſermone poſteritatis memoriæ prodidit Ariſtoteles lib. v i. cap. i i i. de hiſt. animalium. Illud inſuper eam refellit ſententiam, quod experientia ſæpe à mulierculis compertum eſt, quæ ſuis gallinis oua incubanda ſubijciunt. Siquidem exempto quandoque fœtu, die uno, atque duobus ante tempus excluſionis, fractis pulli uiſceribus magnam uitelli partem inuenerant in corpus aſſumptam. Teſtudinum oua, quanquam diutius elixantur: nunquam tamen eorum album concreſcit, quamuis luteum admodum dureſcat. Præterea experimento compertum habeo teſtudines ſtatim oua non edere cùm teſta obducuntur, quemadmodum uolucres. ſed poſtquàm omnia, quæ in corpore fuerint, teſtaceum contraxerint putamen: nanque mihi quandoque contigit diſſecuiſſe teſtudinem, quæ utero ſeptena gerebat oua, ſuo putamine obducta, quod & ſerpentibus euenire quidam exiſtimant. Ouum quod Latini, ᾠὸν Græci uocant: Arabes, Naid, Beid, ſeu Baid: Itali, Vouo: Germani, Eim, & Ey: Hiſpanis, Hueuo, & ouo: Gallis, Oeuf.

Pauonum oua peſſima.

Ouorum uires ex Gal.

Ouorum partes, & coctura uaria.

Oleũ ex ouorum luteis.

Animalia ex ouis orta.

Oua teſtudinum.

Nomina.

CICADAE

Τέττιγες. CICADAE. CAP. XLV.

CIcadæ,quæ inassatæ manduntur,ueficæ doloribus prosunt.

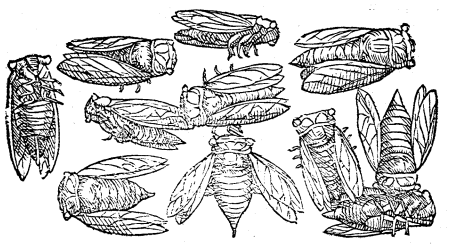

Cicadarũ confideratio.

CIcadæ passim in Italia cognoscuntur, atque adeò inibi uulgaris notitiæ sunt, ut sæpe æstate assiduo cantu messores, agricolas,ac uiatores in campestribus obtundant. Cæterum,quemadmodum tradidit Aristoteles libro v.cap.xxx.de historia animalium, & Plinius lib.xi.cap.xxvii.qui certè ea omnia Aristoteli accepta referre potest. Cicadarum duo sunt genera : aliæ enim minores,quæ primæ prodeunt,& nouissimæ pereunt. Aliæ maiores,quæ canunt,eædemque nouissimæ prodeunt, & primæ intereunt. Sunt quæ canunt præcinctu diuiduæ,siue minores,siue maiores sunt : quæ autem non canunt, indiuiduæ sunt. Pariunt in aruis cessantibus,excauantes fœturæ locum asperitate præacuta,quam parte habent posteriore,quemadmodum & bruci.Quin etiam in arundinibus, quo adminiculo uites eriguntur , nidum fœturæ excauant. Proueniunt largè copia imbrium. Cresçit primò in terra uermiculus,deinde fit ex eo,quæ tettigometra uocatur parentis nomine , quo tempore gustu suauissimæ sunt,anteaquàm cortex rumpatur. Postmodum circa solstitia noctu exeunt, statimque rupto cortice prodeunt cicadæ ex matrice illa cicada , quam modò tettigometram dixi . Mares canunt in utroque genere,fœminæ uerò silent. Vnum hoc animal ex ijs, quæ uiuunt , sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile habent , & hoc in pectore , quo rorem lambunt . Pectus ipsum fistulosum , unde illis redditur cantus. Oleas maximè amant, ut minus umbrosas , quanquam & cæteras non aspernantur arbores : proinde ubi arbores desint , nasci non possiunt . Loca præterea frigidiora oderunt : quamobrem in umbrosis nemoribus esse nequeunt, nec in frigidis etiamnum regionibus. Quo factum est,ut crediderit Albertus cognomento magnus,gryllos, qui noctu stridunt,cicadas esse : quippe quòd in Germania, qua fuit oriundus,frigidissima regione ad Arcticum spectante,tametsi frequentes habeantur grylli æstate in campestribus,hyeme uerò ad hypocaustorum fornaces plerunque stabulantes ; cicadæ tamen desint.Parthi Cicadis uescuntur,quemadmodum & gentes ad Orientẽ.Idcirco mirum non est,quòd dixerit Aristoteles, eas esse gustu suauissimas , anteaquàm tettigometræ rumpatur cortex. Cæcinus fluuius (ut Pausanias est autor) Locrensem agrum,à Rhegino diuidens cicadarum miraculo est memorabilis. Citerioris enim Locridis accolæ,atque aliæ omnes argutæ sunt..At in Rheginorum finibus trans Cæcinum, nulla est omnino cicada uocalis. Cicadarum uires descripsit Galenus libro xi.simplicium medicamentorum,sic inquiens. Sed & cicadis siccis quidam utuntur ad colicos affectos,cum paribus numero piperis granis,dantque aut tres,aut quinque,aut septem,per intermissionem uidelicet, & ipsos etiam paroxysmos. Porrò alij assas edendas offerunt, quibus affecta uesica est. Τέττιγες *Græcis , Cicadæ Latinis dicuntur : Italis , Cicale : Hispanis , Ciguattregas: Gallis,Sigale.*

Alberti Iapf.

Cicadarũ uires ex Gal.

Nomina.

Ἀκρίδες. LOCVSTAE. CAP. XLVI.

LOcustæ odoris suffitu urinæ difficultates adiuuant , præsertim quæ fœminas malè habent. earum carnes nullo sunt in usu. Est & quoddã genus locustæ,quę asiracos,aut onos dicitur,sine pennis, prælongis cruribus. Exiccata autem si ex uino bibatur,contra scorpionis morsus magnopere proderit. Hac abunde uescuntur Aphri,qui Leptin incolunt.

Locustarum confideratio.

LOcustæ omnibus notæ,uaria pro morum & locorum diuersitate sortiuntur nomina. Veriẽ herbis,& segetibus infestissimæ , quòd sæpius quibusdam in regionibus paucis admodum diebus uniuersa terræ germina absumant . Harum , quemadmodum tradidit Aristoteles libro v. cap. xxviii. de historia animalium, qui mares sunt,fœminis magnitudine cedunt. Pariunt in terra fixo cauliculo,quo mares uacant : ac uniuersa,& loco

LOCVSTAE.

loco eodem fœtum deponunt, ita ut quasi fauus esse uideatur. Hinc uermiculi speciem oui gerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur: qua disiecta emergunt locustæ. ac euolant. Tam mollis fauea hæc est, ut ad tactum leuissimum dilabatur, & pereat. Pariunt exitu ueris, & statim à partu moriuntur, uermiculis circa collum innascentibus tempore partus, qui eas strangulent. Mares quoque eodem tempore obeunt. Locis montanis, aut tenuibus locustæ non fiunt, sed planis, rimosisque: pariunt enim in rimis sua oua. Transeunt Locustæ immensa maria, immensosque tractus permeant (ut Plinius inquit) diraque messibus contegunt nube, multa contactu adurentes, omnia uerò morsu erodentes. Italiam ex Aphrica maximè coortæ infestant, tanta sanè multitudine, ut solem obumbrent solicitè suspectantibus populis, ne sistentes suas operiant terras. quòd non modò uniuersas cùm segetes, tum herbas deuorent ad radicem usque; sed & radices ipsas regerminare prohibeant. Huius rei testimonio fuere inaudita Locustarum agmina, quæ nostro tempore uoluente anno domini M.D. XLII. ex paludib. Mœotidibus profectæ, non solùm uniuersam Pannoniam, maximamq; Germaniæ partē, sed totā etiam Italiam occuparunt, non sine magna omnium è terra nascentium pernice: siquidē omnem segetem, omnemque uirentem herbam radicitus deuorarunt. Hæ Parthis in cibo gratæ. Quamobrem admirandum non est, si sacris literis mandatum sit, ut Leuitici XI. capite legitur, à Mose probatas esse in cibis. Nec mirum etiam, diuum Ioannem Baptistam ijs ex syluestri melle uictitasse in deserto: tametsi non desint interpretes qui uelint pro locustis quasdam herbarum radices intelligi: alij uerò nonnullas arborum summitates. At mehercule in horum sententiam deuenire nunquam potui: quin potius certò crediderim, ipsum nempe legis Mosaicæ sectatorem acerrimum, bisce Locustis animalibus uictitasse, quemadmodum etiam sentit diuus Augustinus, exponens diui Pauli epist. ad Romanos. In Cyrenaica regione (ut Plinius est auctor) lex est ter anno debellandi Locustas, primò oua obterendo, deinde fœtū, postremò adultas, desertoris pœna in eum, qui cessauerit. Et in Lemno insula certa mensura præfinita est, quā singuli ex centarum ad magistratus referant. Necare & in Syria militari imperio coguntur: tot orbis partibus uagatur id malum. In India ternùm pedum longitudinis esse traduntur, adeò ut fœminarum crura serrarum usum præbeant, cùm maruerint. Earum nomen Græcum ἀκρίδες, Latinum, Locustæ: Italicum itē Locuste: Hispanicum, Lagostas de tierra, & Gafant botes grandes: Gallicum, Locuste.

Locustarū agmina in Italia.

Locustæ in cibis.

Nomina.

OSSIFRAGVS.

OSSIFRAGVS. CAP. XLVII.

VEnter eius auis, quā Latini ossifragū appellāt, parti culatim potus, calculos cum lotio pellere proditur.

Ossifragi cōsideratio.

VAria admodum est inter scriptores Ossifragi historia. Siquidem Aristoteli uolucris est aquila maior, colore cinereo, albicāte. Probe hæc fœtificat, et uiuit. Pia, et benigna est: non enim suos tātùm nutricat pullos; sed & aquilæ. Cùm autē illa suos è nido eiecerit, antequàm adolescant, quòd inter se cibi auiditate dimicent, hæc recipit eos, & educat. Parum Ossifragus oculis ualet: nubecula enim oculos habet læsos. At Plinio lib. x. cap. III. Ossifragus in aquilarum genere annumeratur, isque ab eodem proditur ex haliaeto, hoc est, aquila marina natus. Marinam hanc suum genus non habere, sed ex diuerso aquilarum coitu nasci, idem auctor est. Alberto præterea

Digitized by Google

Oſsifragus ea uidetur auis, quam idem lib. XXIII. Arabicâ uoce appellat Kirij, cùm ſic inquit. Kirij auis eſt præda uictitans bonæ pullificationis, & diligenter pullos nutriens non ſolùm ſuos, ſed & ab aquila abiectos tædio nutriendi. hæc ille. Qui uel clarius meminit Oſſifragi inter aquilarum genera, ubi ita ſcribit. Quintum autem aquilæ genus eſt paruulum ualde, & à quibuſdam uocatur frágens os, eò quòd quando carnes comedit, oſſa in altum defert, & ſuper lapidem cadere permittit, ut ex ijs confractis medullam ſugat. hactenus Albertus. Verùm is ab
Alberti, & Plinij lapſus. *Ariſtotele diſſentire manifeſtè cognoſcitur, quòd Ariſtoteli Oſſifragus nõ ſit genus aquilæ minimũ, ſed auis maior aquilis, dempta Germana. Quo fit, ut in hac hiſtoria Albertum hallucinatum eſſe credam, quemadmodum & Plinium in eadem deceptum puto. Namq; marina illa clariſſima aquila uocata (ut Ariſtoteles tradit) oculorum acie maximè pollet, ac pullos adhuc implumes cogit aduerſum intueri ſolem: tum cuius oculi prius lacrymarint, hunc occidit, reliquum educat. Id quod abunde oſtendit hac in re Plinium erraſſe, atque oſcitanter fortaſſe Aristotelem legiſſe. quippe cùm marinæ aquilæ pulli acerrimi omnino ſint uſus, nullam ij cum Oſſifrago cognationem habere uidentur, quòd hic potius quadantenus cæcitate laboret. Cæterùm, quòd nobis eſſet Alberti codex librariorum culpa deprauatus, in quo oſſifrago pro oſsina legebatur, iandudum credidimus oſſifragum apud Albertum eam auem eſſe, quæ in maritimis noſtris Senenſibus circa Herculis portum, & Orbetelli ſtagnum frequens uiſitur, cygno maior, roſtro longo, inferiori parte ſacculi inſtar ampli. Hæc autem incolis uulgò uocatur Agrotto. Sed cùm poſtea animaduertiſſem Albertum in hac hiſtoria apertè Ariſtoteli refragari, atque aliud Alberti exemplar nactus eſſem, in quo oſsina, non oſſifraga, ut uitiosè in alio ſcriptum erat, cæpi eos acriter accuſare librarios, quorum negligentia in cauſa fuit, ut in hoc mihi ipſi hactenus imponerem, ſecutus deprauatam Alberti lectionem.*
Nomina. *A uis, quæ Græcis φήνη. Latinis oſſifragus nominatur.*

Κορυδαλλὸς. GALERITA. CAP. XLVIII.

GAlerita auicula eſt parua, apicem in uertice, pauonis modo, geſtans. Hæc aſſa, & in cibo ſumpta, cœliacos adiuuat.

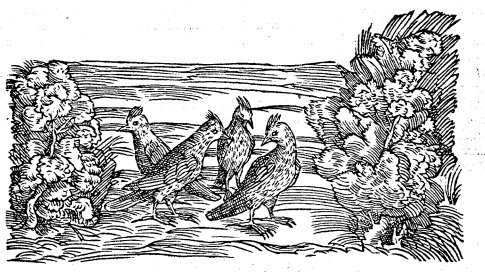

Alaudarum hiſtoria. *ALaudarum (ut memoriæ prodidit Ariſtoteles libro IX. cap. XXV. de hiſtoria animalium) duo ſunt genera. Alterum terrenum, criſtatum, Galerita à criſta appellatum. Alterum gregale, nec ſingulare, more alterius, uerùm colore ſimile: quanquam magnitudine minus & galero carens. Campeſtres ambæ ſunt aues, uermiculis uictitantes, decidentibusque ſeminibus. Mares ſuauiter canunt, primæque ſunt aues, quæ ætatem cantu pronuncient. Porrò Alaudæ adeò ad aucupes aues expaueſcunt, ut ſæpe, dum ſentiunt ſe perſequi, in hominum gremia confugiant, ne rapiantur. Mares in caueis diutius retenti, altero ſæpius obcæcantur oculo.*
Nomina. *Quæ auis Græcè κορυδαλλὸς Latinè Galerita, & Alauda uocatur: Arabicè, Hanabroch, ſeu Kanabroch: Italicè, Lodola, Germanicè, Vualdtlerch: Hiſpanicè, Cucuyada: Gallicè, Alouette.*

χελιδὼν. HIRVNDO. CAP. XLIX.

DIſſectis creſcente luna pullis hirundinis, qui primo partu excluſi ſunt, in uentre eorum lapillos offendes: è quibus duos, unum colore uarium, alterum purum eximes: ij priuſquàm terram attigerint, in iuuencæ corio, aut ceruina pelle brachio, aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & ſæpe prorſus eos recreabunt. Hirundines, uti ficedulæ, in cibo, acici uiſus medicamentum præbent. Tam pullorum, quàm matrum in fictili olla crematarum cinis cum melle oblitus, oculis claritatẽ adfert: anginæ eo commodè perunguntur: uuæ & tonſillarum inflammationibus hoc cinere ſuccurritur. Et ipſæ, & pulli exiccati, ſi drachmæ pondere ex aqua bibantur, hos iuuant, qui anginæ morbo conflictantur.

Hirundinum

Digitized by Google

Hirundinum historia.

Hirundinum uires ex Gal.

Nomina.

Chelidonie.

Hirundinum

Hirundinum nidificatio.

Hirundinum

Hirundinum

*Hirundinum

Elephantorũ hiſtoria.

Mnibus ſanè nouitium eſt aliud Ebur eſſe, quàm Elephantinorum dentium materies, multis aptæ ope
ſed cornuum materiem
belluarum
Alces enim
us cornua
Arguonen
rnua abij-
Dens cer
aturæ uis,
udmodum
lephantos.
quàquam
: ferarum
lephanti
auo, etſi
litudines
dis tubæ
: pectori
e magni-
is Italiæ
, trium-

ue palmorum, quos calloſa materia obducit : vngulis quinque circùm, rotundis, mediocrium concharum magnitudine. Crura ijs magna, ac fortia, neque (ut quidam imperiti exiſtimant) uno tantùm eſſe conſtant indiuiſa, ſed genua flectunt, utpote & cætera quadrupeda. Quamobrem Elephanti (ut refert Aloiſius Cadamuſtus, qui claſſe in Æthiopiam, & ad Calicut nauigauit) ut eos, qui deferri uolunt, ſuſcipiant, genua ſubmittunt, ſeſeque erigunt deinde. Elephantis cauda bubali, trium palmorum circiter longitudine, rariſſimis ſetis referta. Error quorundam. *Quocirca haud facilè ſe tueri poſſunt à muſcarum iniuria, niſi aliam illis induſtriam natura tribuiſſet, qua ab ijs ſe uindicent : quandoquidem ferientibus muſcis, cutim, quam cancellatam obtinent, contrahunt. Quo fit, ut arctatis in rugas repentè cancellis, muſcas comprehenſas enecent. Hominibus non niſi laceſſiti nocent. Verùm tamen irritati homines promuſcide comprehenſos, adeò in ſublime iaciunt, ut priuſquàm in terram decidant, ſuffocentur, & pereant. Ad hæc nullus hominum tantæ pernicitatis inuenitur, quem mox Elephas non comprehendat, etiam non currens, ſed gradatim incedens. Id efficit uaſta animalis moles : quandoquidem ſui greſſus longitudine, humanam omnem pernicitatem euincat. Victitant arborum tam frondibus, quàm fructibus : neque ulla tam ingens eſt arbos, quam ij promuſcide non proſternant, frangant, ac dilacerent. Adoleſcunt ad ſexdecim palmorum altitudinem, quapropter qui eos conſcendere non aſſueuere, non ſecus faſtidio afficiuntur, ac illi, qui nauibus non aſſueti maria ſulcant. Effrenes præterea adeò natura Elephanti ſunt, ut nullis habenis cohiberi poſſint, quo ſit, ut liberi incedere dimittantur : uerùm cùm maximè gubernantibus ſuarum regionum hominibus pareant, & eorum ſermonem intelligant, idcirco uerbis facilè reguntur. Adeò conſpectum ignem expaueſcunt, vt eo territi à fuga reuocari non queant. Qua re ab ijs non cognita, qui eius Elephanti curam gerebant Romæ, in cuius dorſo oppidulum conſtruxerant, eo die, quo Iulianus Medices Pontificis Max. frater uxorem è Gallia duxit, in magno ſanè diſcrimine uerſati ſunt : nam ubi bellica tormenta ignem eructantia conſpexiſſet, magnumque, ac terrificum ſonum ſenſiſſet, tantæ ſe fugæ dedit, ut nunquam cohiberi uoluerit, donec una cum concluſis in oppidulo hominibus in Tyberim ſeſe commiſerit. Elephanti non coeunt, neque gignunt, niſi* Plinij lapſus. *annum ingreſſum agant, ut auctor eſt Ariſtoteles lib. VI. cap. XXVII. de hiſtoria animalium. Qua in re Plinij error manifeſtus deprehenditur : quippe qui marem quinquennem, fœminam decennem generare memoriæ prodidit.* Elephantorũ hiſtoria. *Elephanti nulla nouere adulteria : nam unius tantùm fœminæ coitu utuntur, eamque cùm uterum gerentem uiderint, non amplius tangunt. Quantum uerò temporis unaquæque fœmina utero gerat, haudquaquam ſciri poteſt : quòd Elephanti pudore nunquam niſi in abdito coeant. Idcirco alij eis annum & ſex menſes ſtatuerunt, alij biennium, alij denique triennium. Pariunt fœminæ cum dolore, quemadmodum & mulieres. Pullum editum ore lambunt, qui ſtatim cùm natus eſt, cernit, & ambulat. Viuere Elephantos (ut inquit Ariſtoteles) tradunt quidam annos ducentos : ſed florere ætate circa ſexageſimum, uel ſeptuageſimum narrant. Iidem hyemis, ac frigoris impatientes ſunt. Gaudent amnibus maximè, circaque fluuios uagantur, quos intrant libenter bubalorum more. Cæterùm Elephanti ingenio, & intellectu hominibus proximi ſunt : ſiquidem patrios ſermones intelligunt, ſummam præſtant obedientiam, prudentiam ſeruant, & religionem præ ſe ferunt : ſolem namque, ac lunam uenerantur. Cuius rei auctores ſunt Mauritani, in quorum regionibus Elephanti innumeri conſpiciuntur:* Elephantorũ mira ſagacitas. *qui gregatim noua niteſcente luna ad amnes deſcendunt, ibique lauantur : mox purificati genibus flexis ſalutant ſidus, & in ſyluas reuertuntur. Sunt, qui tradant tanta intellectus ſagacitate Elephantos pollere, ut maria tranſituri ad alienas regiones, non antea naues conſcendere uoluerint, quàm ij, qui eos ducebant, iureiurando de reditu promiſerint. In ſyluas ituri gregatim ferè ſemper ingrediuntur, quorum agmen ducit natu maximus: cogit uerò ætate illi proximus. Produnt Elephantos à uenatoribus circumuentos, cùm ſciant prædam ſolium in dentibus ſuis ab illis expeti, dentibus uehementer impingentes arboribus eos ſibi euellere, prædaq; ſe redimere. Quod facilè crediderim uanum, ac fabuloſum eſſe : quemadmodum eſſe falſum ſuperius oſtendimus*

oſtendimus, quòd ſiber uiſo uenatore, ſibi ipſi teſtes amputent. Hinc ueteres ſcribunt eos qui uenatores uiderint, ſui ſexus fieri. Quod ſi uenatores uiderint, ſui ſexus fieri. Quod ſi uenatores uiderint, ſui ſexus fieri. Quod ſi

utpote durum, ingenere non possint, fœminæ eunt es, & currentes coeunt, & concipiunt. Mares non in eadem immorantur, sed mutant, & hircorum modo, breui interposito tempore aliam, atque aliam supergrediuntur. Si fortè fortuna in unam tantùm fœminam concurrant plures, imis cornuum adminiculis, statim supra frontem enatis, acriter inter se pugnant ad mortem usque. Cum mares impleuerint fœminas, separantur per se ipsos, & propter libidinis graueolentiam quisque solitarius scrobes fodit. Fœtent ut hirci: facies quoque eorum nigrescit aspergine, ut hircorum. Degunt ita quousque imber accedat, tum pascua repetunt. Hæc ideo ceruo accidunt, quia salax animal suapte natura est, atque etiam quia pingui abundat: pinguescunt enim æstate supra modum. Quamobrem nec currere quidem possunt: sed secundo, aut tertio cursu capiuntur ab ijs, qui pedibus insectantur. Quo fit ut ubi se præpingues senserc, latebras quærant, fatentes incommodum pondus. Coitus est ab ariete, Mense Augusto, & Septembri. Implentur ceruæ paucis diebus, & ab eodem multæ. Vtero ferunt octo Menses. Pariunt magna ex parte unum: sed nonnullis etiam geminos ceruam peperisse perspectum est. Ferarum quadrupedum Cerua maximè prudentia præstare uidetur, tum quia circa semitas pariat, quò scilicet beluæ rapaces propter homines minus accedunt: tum etiam quia cùm peperit inuolucrum primum exedit, quòd ad multa (ut nonnulli asserunt) in medicamentis expetatur. Redeunt mox ad prolem, deuorata à partu sesseli herba. Anniculis maribus nondum cornua nascuntur, nisi quod indicij gratia sit initium quoddam prætuberans, quod breue, hirtumq; est. Binis cornua primùm oriuntur simplicia, & recta ad subularum similitudinem: quamobrem Subulones per id temporis eos uocant. Trimis bifida exeunt. Quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum (ut Aristoteles inquit) procedit numerus usque ad annum sextum. Ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dignoscere ætatem ramorum numero. Verum in Italia (sit tamen cum Aristotelis uenia dictum) usque ad undenarium numerum ramificant. quod & Albertus testatur se uidisse in Germania, quemadmodum & nos uidisse fatemur. Addam præterea, quod certò scimus, Gulielmum Bauariæ ducem inter res suas pretiosas habuisse bina cerui cornua, quorum singulus unum & uiginti ramos fundebat. Hæc admiranda cornua postea dono, ui pote raro ac singulari, data fuerunt Sereniss. Pannoniorum Reginæ Mariæ, Caroli V. Imperatoris, & Ferdinandi Romanorum Regis sorori. Vanum est credere Ceruorum ætatis annos dignosci posse ramorum numero, quòd singulis annis unum superaddant: quippe cùm longæui admodum sint, si quotannis ramorum numerus augeretur, profectò ijs, qui ultra centum annos uixisse narrant auctores, cornua quercubus, & pinis maiora fuissent. Cæterùm (ut Aristoteles scribit) duplici indicio senes cognoscimus, tum quòd dentes aut nullos, aut paucos habeant: tum quòd adminiculis careant, qui imis cornibus prominent ante frontem; Nam ijs in pugna utuntur iuniores, sed in senibus nonnunquam cornua nascuntur, cum præterea omnino cesserint. Cerui (ut etiam Theophrastus inquit libro, & capite primo de historia plantarum) quotannis cornua amittunt: ideo sub ipsa die quam maximè inuita petunt. Latent amissis uelut inermes, sed & ipsi bono suo inuidentes. Fit hoc mense Aprili, statuto tempore. Idque opacis faciunt locis, ut muscarum tædio uacent. Pascuntur per id tempus uoctiu quasi uerecundantes, donec recipiant cornua. Decidua amittunt difficilibus, & inaccessis locis, & qua inueniri nequeant. unde illud prouerbium ortum. Qui cerui amittunt cornua. Quasi enim sua amiserint arma, cauent ne inermes reperiantur. Cornu sinistrum compertum esse (inquit Aristoteles) à nemine adhuc fertur; occultant enim id tanquam quodam medicamento præditum: etsi Plinius, & Albertus occuli dextrum memoriæ prodiderunt. A phalangio demorsi, uel à quouis generis eiusdem, cancros edunt: quod ideo homini etiam prodesse putatur: sed non carent fastidio. Cerui sibilo, & cantu uenantium, pastorumq; fictilis capiuntur: mulcentur enim allicientur q; ea uoluptate, ita ut alter uenantium cantet palàm, aut sibilet, alter clàm ferat à tergo, ubi locus iam tempus esse significarit. Namque animal simplex ceruus est, & omnium rerum miraculo stupens, tu tantum ut equo, aut bucula accedente, propius hominem iuxta uenantem non cernat, aut si cernat, arcum ipsum sagittasque mireatur. Si ceruus ex oblato aconiti uenato, acerrimè sentit, nec latere insidiæ possunt: sin demissas, facilè interimitur. Maria transant gregatim natantes porrecto

Vulgaris opinio uana.

Digitized by Google

porrecto ordine, & capita imponentes præcedentium clunibus, uicibusque ad terga redeuntes. Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprium trajicientibus. Nec uident terras, sed in odorem earum natant. Cervorum fœminæ cornua non habent: nec maribus nascuntur, si cum per ætatem nondum cornua gerunt, castrentur: sed si cornigeris testes exciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem seruantur. Cervas tamen cornigeras, non sine naturæ miraculo, quandoque inuentas esse compertum habeo. Huius autem miraculi fidem facere possint illa cornua cervæ, quæ sunt Augustæ Vindelicorum apud Antonium Fuggerum nobilissimum duitem, in quorum singulo sex rami conspiciuntur. Atque ipsum confirmari potest non dissimilibus cervæ cornibus, quæ argento laborato ornata conservat Dux ille Bauariæ, de quo à nobis paulò antè facta est mentio. Vita cervis (ut Plinius memorix prodidit lib. VIII. cap. XXXII.) in confesso longa: quandoquidem post centum annos quidam capti sint cum torquibus aureis, quos Alexander magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obesitate. Cæterum quòd uita tam longa sint cervi, quanta eos esse ferunt, non uidetur approbasse Aristoteles lib. VI. de historia animalium, ubi sic inquit. Vita esse quàm longa hoc animal fertur. Sed nihil certi ex ijs, quæ narrantur, uidemus: nec gestatio, aut incrementum bimuli ita euenit, quasi uita esset prælonga. hæc Aristoteles. Quire uera nihil certi nanciscí potuit ex his, qui centum annos post Alexandrum capti sunt cum torquibus aureis. Nec etiamnum ex Cæsaris Augusti cervas, quæ similiter innumeris elapsis annis post eius imperium capta nunquam ingulari potuit, prohibente torq; argenteo temporis diuturnitate cute quasi contecto, in quo scripta legebantur uerba hæc. Noli me tangere, quia Cæsaris sum. Monte Asiæ Elapho nomine apud Arginusam, quo loco Alcibiades mortem obijt, cervæ omnes scissa aure sunt, qua nota uel alibi si loca mutauerint, dignoscuntur. Mirum quippe est dixisse Aristotelem lib. VIII. cap. XXVIII. de histor. animalium, Aphricam nec cervos, nec apros gignere. Cui etiam subscribit Plinius lib. VIII. cap. XXXIII. Cùm tamen palàm omnibus sit, & aprorum, & cervorum greges in Aphrica haberi. Nisi forsan posteriori ævo aliunde eò fuerint illati. Dictamnum herbam extrahendis sagittis (ut Plinius est auctor lib. VIII. cap. XXVII.) cervi monstrauere percussi eo tela, pastúque eius herba iecto. Quod tamen Dioscorides capris attribuit telo in Creta uulneratis. Cervi manifesto fel in iecore non habent, quemadmodum equi, asini, muli, cameli, damæ: & in natalitium genere delphinus, & phoca: sed id in uenalis continent, quæ per intestina sparguntur: quo fit, ut eorum uiscera non modo in cibis minimè recipiantur: sed nec à carnibus quidem edantur, nisi præpinguia sint: amarescunt enim bile, qua suffunduntur. At cervis Achainis cognomine, fel contineri in cauda creditur, auctore Aristotele. Est quod ibi contineri aiunt, colore quidem simile felli, sed non ita ut fel humidum, lieni simile parte interiore. Hoc degustantibus atrocissimum est uenenum, adeò ut breui temporis spatio hominem è medio tollat. Vermes cervi omnes continent in capite uiuos, qui nasci solent sub lingua in concauo circiter vertebram qua ceruici innectitur caput, magnitudine haud minores ijs, quos maximos carnes putres ediderint. Gigni uniuersi atq; contigui solent numero adeò circiter uiginti. Cervinus sanguis (ut Rasis inquit libro sexaginta animalibus dicato) clysteribus infusus intestinorum ulcera sanat, & diuturnas alui fluxiones cohibet: ex uino verò sumptus, venatis sagittis resistit. Eius cerebrum neruorum, & compaginum collectiones mundat. Cornu ad candorem vsq; exustum, ex meile hausium, alui tineas pellit. Iuuenum cervorum tenerrima cornua, quæ adhuc lanuginosa cuticula operiuntur (auctore Scribonio Largo) in taleolis concisa, & nouo fictili indita, ac inde operculo argilla circumlito, in clibanum imposita, donec adeò arescant, ut in puluerem facilè conteri possint, additis pipere, & myrrha, coli cruciatibus mirificè medentur. Sordes etiam, eodem autore, quæ in protensis oculorum cervorum angulis hærent, ac coalescunt, tam hausta, quàm illita, præstant mirificè ad venenatorum serpentium morsus. Ideoque à siculis venatoribus diligenter colligi scribit, & quocunque portari cùm ipsis in cingulo. Os præterea, quòd in cervorum corde reperitur (tametsi Vesalius vir alioqui clarissimus libro, quem de humana fabrica edidit, nullum mihi os reperiri falsò contendat) omnibus cordis affectibus confert. Quin & contra omnia venena mirificè præstat, antidotisque admiscetur, quæ pestilentia. aduersantur. Sed cauendum est, ne huius loco seplasiarij bubulam tracheam arteriam accipiant in compositionibus, ut facere consueuerunt. De Tubere, seu Boleto cervino, vel fungo, quem è cervi semine oriri quidam asserunt, satis superque à nobis dictum est in libro nostrarum Epistolarum. Itaque qui hæc non legerunt, ibi huiusce fungi historiam, & vires inuenient. Quod Græci ἐλάφου κέρας id Latini Cervinum cornu vocant: Itali, Corno del cervo: Germani, Hirtzhorn: Hispani, Cuerno de cieruo, & punta de cieruo: Galli, Corne de Cerf.

Aristotelis, & Plinij lapsus.

Vermes in capite cervi.

Cervi usus in medicina.

Nomina.

Κάμυτος. ERVCAE, CAP. LIII.

ERucis, quæ in oleribus gignuntur, cum oleo perunctì, à uenenatis bestijs feriri negantur.

ERucæ, quibus olitores maximè inimicantur, animalcula sunt uulgaris notitiæ, sed hortis admodum noxia, quòd quandoque adeò numerosæ prouenient, ut inuitis olitoribus olera cuncta una tantùm deuorent nocte. Gignuntur (ut memoriæ prodidit Aristoteles libro V. cap. XIX. de historia animalium) ex uirentibus herbarum foliis, maximeque ex brassica. Primùm minus quid milio consimile in folio: mox uermiculi inde contrahuntur, & augentur: tum intra triduum eruculæ afformantur. Hæ tempore senescentes motu cessant, suaque forma immutantur, duriore que cortice integuntur, cuius color auro fulget: ob idque (Aristoteles prodit & post ipsum Theophrastus lib. V. de causis plantarum) appellantur tantisper chrysalides, quasi aurelias dixeris. Dum eo putamine integuntur, ad tactum tantùm mobiles sunt, & palpitantes, meatibus araneosis obductæ: non os, non aliud ex membris, quod conspicuum sit, possident. Longo post tempore putamine abrupto, euolant inde animalia pennigera, quos papiliones uocamus. Itaque primum dum Erucæ sunt, cibo aluntur, atque excrementum emittant:

Erucarum historia.

Digitized by Google

tunt ; at uerò cùm in aurelias transierint, nihil uel gustant, uel excernunt. Harum, dum adhuc puer essem, ingentem copiam quodam anno perperit Hetruria, adeò ut pueri omnes mirabili quadam ostentatione numerosas in plateis gestarent aurelias, ita aureo nitore fulgentes, ut ex puro auri metallo factas quisque credidisset, nisi deprehendere sæ fuissent palpitantes. Fuit eo anno tanta Erucarum multitudo, ut uniuersas eroserint herbas. Quo postmodum factum est, ut ubique stirpium folia, ac rami, ædificiorumque parietes, ijs ueluti uino ac palpitanti fulgerent auro.

Erucarum generatio.

Facies eis quasi humana, capite bicorni, corpore infantuli modo fasceis obducti : id quod silentio dissimulauit Aristoteles. Hæ quærentibus quotannis sese offerunt circa urbium mœnia, & edificiorum muros circa eos præsertim, quibus adiacent horti, ac uiridaria : plerunque enim in ædificiorum cauis capite ad terram uerso reperiuntur appensæ. Cæterùm & si dixerit Aristoteles, erucas ex herbarum, olerumque præsertim foliis ex sese gigni, absque animalis semine ; uisuntur tamen hoc quo papiliones ex aureliis exorti, auersis olerum foliis ouа parere subalbida, milio mmora, ex quibus erucæ tandem prodeunt, ut sericino Erucarum generi euenire comperimus. Vnde mihi quidem dubitandum uidetur, an rem hanc diligenter perpenderit, uel exquisitè tractauerit Aristoteles. Quam quam minimè negauerim, quin & ex putri quodam humore per se Erucæ nasci possint, quemadmodum & mures, angues, uermes, aliaque complura generantur. Plin. grana illa ex rore fieri putat, soleque addensari, quod tamen naturæ speculatores non ita facilè comprobant. Erucis olera non erodi auctior est Plinius, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduersus quas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt etiam qui sanguineis uirgis tangunt ea, quæ nolunt bis obnoxia esse. hæc Plinius. Columella præterea lib. xi. de re rustica circa calcem, necandis prohibendisque erucis hæc in medium protulit. Vbi uerò apricis regionibus post pluuias noxia incesserunt animalia, quæ à nobis appellantur Erucæ, Græcè autem κάμπαι nominantur, uel manu colligi debent, uel matutinis temporibus frutices olerum concuti. Sic enim dum adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint, non amplius superiorem partem prorepunt. Id tamen superuacuum est facere, si ante sationem semina succo herbæ sedi macerata sunt : nihil enim sic medicatis nocent erucæ. Sed Democritus in eo libro, qui Græcè inscribitur περὶ ἀντιπαθῶν affirmat, has ipsas bestiolas enecari, si mulier, quæ in menstruis est, solutis crinibus, & nudo pede unamquamque aream ter circumeat : post hoc enim decidere omnes uermiculos, & ita emori. Sed postrema hæc, quæ à Columella referuntur, superstitiosis sunt relinquenda.

Remedia contra erucas.

Nomina.

Κάμπαι ita Græcè, Latinè Erucæ uocantur ; Arabicè, Riapsa : Italicè, Eruchi : Germanicè, Raup, seu Holtzwurm : Hispanicè, Eruchi.

Κανθάριδες. CANTHARIDES. CAP. LIIII.

a Meum. ἐνεργὲς. i. efficaces.

b Luteis. in meo non legitur, nec etiam in pennis.

EFrumentis congestæ Cantharides ad recondendum idoneæ sunt, quæ fictili uase non picato conduntur, & raro mundoque linteo obligato ore, & deorsum conuerso suspenduntur super acti feruentis quàm acerrimi halitum, donec æstu exanimentur : postea lino transfixæ reponuntur. [a] Potentissimæ omnes uariæ, [b] luteis lineis, quas in pennis transuersas habent, promissoque corpore, crassæ, ac blattarum modo præpingue : sed inertes, ac imbecillæ, quæ unius sunt coloris.

Βυπρήστες, καὶ πτυοκάμπαι. BVPRESTES, ET PINORVM ERVCAE. CAP. LV.

SImili modo reconduntur bupreſtes, genera quædam cantharidum, & pinorum erucæ, quæ supra cribrum suspensum ferueuti cinere pauliſper intostæ, reponuntur. Vis omnium communis erodere, ulcerare, calorem elicere : qua de causa admiscentur medicamentis, quæ lepras, ferosque lichenas, & carcinomata sanant : menses ciunt pessis emollientibus additæ. Aliqui cantharidas antidotis impositas, aquæ subter cutem auxiliari prodiderunt : argumento, quòd urinam moueant. Alij pennas, pedesque contra potarum ueneficia, remedio esse tradiderunt.

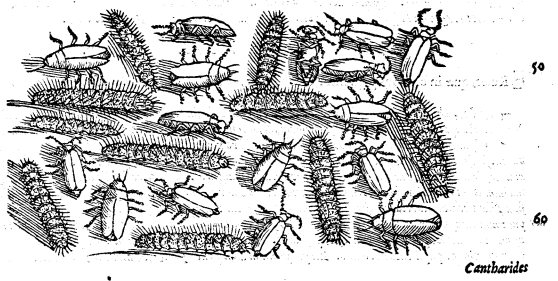

Cantharides

Digitized by Google

Cantharides uulgata ſunt animalia, nomine à cantharo, qui Latinè ſcarabeus eſt, deducto, ac ſi eas dixeris paruos ſcarabeos. Sunt in Italia frequentiſſimæ, calidioribus præſertim regionibus, ubi non modò in frumentis inueniuntur: ſed in fraxinis quoque ſtabulantur. Præſtant quæ ſolidæ, recentesque ſunt, nam veterascentes facilè cariem ſentiunt, unde inutiles fiunt in medicamentis. Bupreſtes autem (ut Plinius inquit lib. xxx. cap. iii.) non perinde in Italia ſunt vulgares, & frequentes; ſunt tamen ſcarabeis ſimiles, quanquam minores. At pinorum erucæ numeroſæ ſanè habentur in Tridentinis montibus, quòd inibi pinorum perpetuò uireant ſyluæ, Anauienſi præſertim tractu, ac Flemzrum conuallibus. In extremis arborum ramis, & ijs plerunque, qui in earum cacumine attolluntur, innumerabiles Erucæ rufeſcentes, ac piloſæ miro artificio nidificant, quibuſdam tenuiſſimis uelleribus innumeris inuolucris contextis. Latent in his hyeme, ita frigoris noxam euitantes. Nidi magnitudo adeò ampla eſt, ut nonnunquam concluſi uermiculi millenarium numerum excedant. Inuolucri materies, qua concluduntur, tenuiſſima ſerici uelamina maximè æmulantur, tenuior tamen eſt. Hæc ſanguinis mationibus aptiſſima eſt, quare impoſita confeſtim fluorem ſiſtit. Sed de his hactenus. Cæterùm ſunt medicorum quàm plurimi Mauritanos præcipuè ſequentes, qui quotieſcunque Cantharidas medicamentis miſcent, præcipiunt capita, alas, & pedes abijci, tanquam partes cæteris nocentiores. Quod tamen Galeni ſententiæ omnino repugnat. Quippe qui lib. xi. ſimp. medicamentorum integras cantharidas medicamentis addendas præcipit, quemadmodum & ijs integris ipſe perpetuò fuerat uſus. Sed ſi reſponderint ij, illud nec eorum eſſe inſtitutum, nec Mauritanorum, ſed Hippocratis lib. iiii. de victus ratione in morbis acutis, audiant quæſo quibus verbis eodem loco Hippocratis ſententiam declaret Galenus, cùm inquit. Quidam dictionis huius mentem haud quaquam intelligens audax medicus, prædictas partes à cantharidibus abiecit, deditque hydropi: cui cum à primo die abſceſſus in ſura comparuiſſet, poſt tres alios dies ſectus eſt, effuſaque copioſa aqua, curatus eſſe uiſus eſt: quòd pars tumoris præter naturam plurima ſtatim ad moderationem redacta ſit, ueruntamen non multis poſt diebus obijt. Quam ob cauſam medico quidam crimen ingeſſit, perperàm data eſſe cantharidum corpora inquiens. Nempe propinanda, ablatis corporibus, tum caput, tum pedes, tum alas, idque eſſe quod in dictione enunciaretur. Quare non cunctatus audax ille medicus, hydropi alteri ita propinauit: moxque facto ſimiliter in femore abſceſſu, ſectoq; multis poſt diebus hominem mori contigit. quanquam urinam prouocatorio medicamento ex cantharidibus confecto, quidam citra bibentium incommodum uſi ſint. hæc Galenus. Ex quibus facilè cognoſcitur, Arabes non rectè Hippocratem intellexiſſe. Quamobrem dicendum eſſe exiſtimauerim, quòd ablatis cantharidum extremitatibus, exuantur antidoto, quo natura ſunt præditæ in proprij ueneni remedium. Quod cùm accuratè perpendiſſet Galenus, eas integras ſuis medicamentis ſemper admiſcuit; ut facilè atteſtantur quæ libro xi. de ſimplicium medicamentorum facultatibus memoriæ prodidit, ſic inquiens. Veruntamen ſufficientem habemus de cantharidibus experientiam, quòd in ungues pſorodes cum idoneis ceratis, aut emplaſtri impoſitæ, ſic illos educant, ut toti cadant. Miſcuimus eas etiam facultatibus pſoris, & lepris congruentibus, necnon quibuſdam ſeptis, atque interim etiam ijs quæ clauos, quos uocant, ejiciunt. Porrò præceptorum meorum quidam earum paulum quiddam in medicamenta urinam cientia injiciebat. At quidam ſolas alas, & pedes injiciunt, quæ aiunt eſſe alexiteria ijs, qui corpora ipſorum bibiſſent. Alij contrà. At nos totas indimus. Cæterùm aptiores ſunt ad ea, quæ expertum me dixi, ea cantharidum, quæ inuentæ in frumento, lutea tranſuerſim in alis cingula obtinent, potiſſimum ſi injiciantur in uas fictile nouum, deinde ori uaſis linteum obductum ſit rarum, et uas ita teneas inuerſum, ut linteum, quod cantharidibus ſubeſt, uaporem ab aceto ſurſum elatum excipiat, donec emoriuntur ipſæ cantharides. Et de bupreſtibus agens, ita ſubdit. Sic Bupreſtes quoque reponere expedit. Sunt autem & ipſæ animalis quoddam genus cantharidibus tum ſpecie, tum uiribus adſimile. Mox de pinorum erucis; quin & erucæ (inquit) quæ in pinis naſcuntur, meritò nuncupatæ pityocampæ, huius ſunt facultatis. Κανθαρίδες ut Græcis, ita etiam Latinis Cantharides appellantur: Arabibus, Dherarie, ſiue Cararibha: Italis, Canſarelle: Germanis, Goldt Keffer; Hiſpanis pariter & Gallis, Cantarides. Βυπρήστεις Græcè, item Latinè, Bupreſtes nominantur: Arabicè, Xoſoſtis: Italicè, Bupreſti: Germanicè, Knoelſter: Hiſpanicè, Arebenta buei. πιτυοκάμπαι Græcis, Pinorum eruca Latinis dicuntur: Bruchi de pini, Italis: Pytoriapſa, Arabibus: die uum von fichten, Germanis: Gauſanos del pino, Hiſpanis.

Cantharid confid.

Bupreſtes. Pinorũ eruc

Error multorum.

Cantharidũ uires.

Nomina.

Σαλαμάνδρα. SALAMANDRA. CAP. LVI.

SAlamandra lacertæ genus eſt, iners, varium, quod fruſtrà creditum eſt, ignibus non uri. Vim habet erodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur, ut cantharis, in medicamenta, quorum uis eſt exeſſe, [a] & lepras abolere: ſimiliq; modò reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata, detractis pedibus, & capite in melle ſeruatur ad eundem uſum.

a Orib. addit ἐχει ἐλκωτικὰς δυνάμεις. exulcerare.

Salamandræ confid.

Salamandræ in agro Tridentino copioſæ inueniuntur, Anaunenſi præſertim ualle, iuxta ſemitas, & in opacis, uliginoſiſque locis. Incipiunt enim apparere uerno tempore, atque etiam autumno, cælo maximè pluuio. Sed æſtate ob ſolis feruores; itemque hyeme ob urgentiſſima frigora, ſuis è latebris non exeunt. Salamandra corporis magnitudine, formaque lacerto ſimilis eſt; uerùm capitis, ac uentris craſſitudine excellit, breuiore tamen conſtat cauda. Illa eſt altioribus nitatur eruribus, ad greſſum tamen ignauior eſt, hic uerò contrà agilis, celeríque conſpicitur. Color illi niger, luteis non minimis infectus maculis, quadam leuitate pellucidus. Viſu Salamandræ horribiles, atque abominandæ ſunt, ita ut facilè eorum aſpectus hominibus nauſeam pariat. De hac

SALAMANDRA.

hac differens Plinius libr. x. cap. LXVII. sic inquit. Salamandra animal lacerti figura stellatum, nunquam nisi magnis imbrius prouenit, & serenitate deficit. Huic tantus rigor, ut ignem tactu extinguat, non alio modo quàm glacies. Quod quidem facit prunis superposita, non secus atque cæteræ animalium carnes, quæ prunis assandæ tradantur. Verùm tamen in medium magni ignis, vbi flamma valentius agit, vel in fornacem proiecta, statim comburitur. Vanum est ergo credere (ut etiam Dioscorides inquit) igne eam minimè absumi posse, eoque uictitare, ut chamæleon aere: quandoquidem facto periculo, igne exustam breui salamandram uidimus. Quo fit, ut scripserit Galenus lib. III. de temperamentis, Salamandram ad certum usque temporis spatium ab igne nihil pati: uri tamen, si ea longius igni sit admota. Quod postea effecit, ut explicare nesciam quo argumento, quáue ratione prodiderit Aristoteles lib. V. cap. XIX. de historia animalium, Salamandram igne minimè comburi, sed per eum mambulantem flammas, & prunas extinguere: cùm contrarium experientia facilè probari possit. Illud præterea mihi dubium est, an idem eodem capite uera retulerit, cùm asserit in Cypro insula ærarijs fornacibus ubi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, in medio igne, exoriri pennatas bestiolas, paulò muscis grandibus maiores, quæ per ignem saliant, atque ambulent, amotoque igne statim emoriantur. Quippe quòd maximè id naturæ operibus repugnet. Adde etiam quòd si hæc uera essent, ea nunquam reticuisset Galenus, qui diligentissimè omnia Cypri metalla inuestigauit, ac nouit, pariterque metallorum fornaces, cùm fuerit ipse harum morabilium rerum accuratissimus indagator. Vidi ergo in Germania ærarias complures fornaces, à quibus utraque cadmiam, pompholygem, spodium, æris florem, & alia mecum retuli; sed muscas per ignem obambulantes mihi nunquam uidere licuit. Qua in re nescierim, quonam pacto Aristoteles seruari possit. Nisi dixerimus, ipsum hoc in loco non stam, sed aliorum historiam recensere. Sed de his hactenus. Cæterùm Salamandræ nihil gignunt (ut Plinius tradit) neque est in eis genus masculinum, fœmineumue. Nascuntur enim ex putri quodam humore terræ. Morsu uenenum inferunt, serpentium modo. Quinetiam fructus, & herbas quadam oris salina ueneno inficiunt, maxima degustantium iactura. quandoquidem non pauci reperti sunt, qui hoc ueneno interiere. Est & Salamandræ aquaticum genus Vtinensibus frequentissimum, capite terrestribus breuiore rotun-

Vana opinio.

Arist. uanæ opiniones.

Salamandra aquatica.

SALAMANDRA AQVATICA.

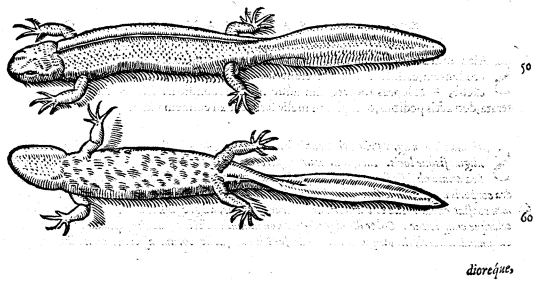

dioreque,

dioreque, cauda anguillarum modo, nigro vndique dorſo, uentre autem rufeſcente, luteis maculis reſperſo, horrendo aſpectu, æquè atque terreſtre. Animal, quod Græcis σαλαμάνδρα. Latinis ſimiliter Salamandra nuncupatur: Arabibus, Adhaya: Italis, Salamandra: Germanis, Olm ſiue Molch: Hiſpanis, Salamantegua: Gallis, Salamandre.

Ἀράχνη. ARANEVS. CAP. LVII.

ARaneus, quem holcum, alij lycon, id eſt lupum uocant, ſubactus cum ſplenio, & linteo illitus, prolatusq; utriſque temporibus, aut fronti, tertianos circuitus perſanat. Tela eius impoſita ſanguinem ſiſtit, uulnera, quæ ſummam cutem occuparunt, ab inflammationis iniuria uindicat. Eſt & alterum aranei genus, qui candidam, tenuem, denſamque telam orditur. quem in aluta ligatum, & lacerto appenſum, quartanis circuitibus mederi narrant. Decoctus ex roſacco, & infuſus, aurium doloribus auxiliatur.

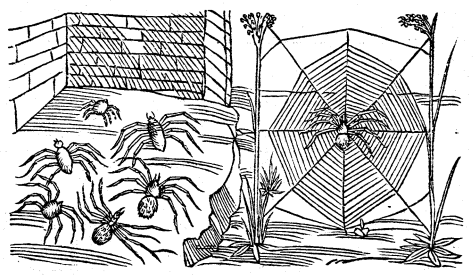

ARaneorum, & phalangiorum (*ut lib. IX. cap. XXXIX. de hiſtoria animalium ſcribit Ariſtoteles*) plura ſunt genera. *Mordax, quod in duo diſtinguitur, alterum ſimile ijs, quæ lupos appellant, eſt paruum, uarium, procax, ſalax, pulex nuncupatum. Alterum maius, coloris nigri, cruribus prioribus nigris, tardum, & lente ambulans, nec uiribus ualens, neque ſaliens. Cætera, quæ medicamentarij proponunt, aut nullum, aut certè exilem inferunt morſum. Genus ſecundum, quod lupi nomen accepit, partim exiguum eſt, quod non texit: partim maius, quod aſperam, paruamque telam apud terram, aut ſepes orditur, bucculis intexere ſolitum primordijs intus poſitis obſeruatur, dum aliquid in tela offendẽs cõmouerit, mox accurrit, ut capiat: partim uariũ eſt, quod paucam uilemque telam ſub arboribus facit. Tertium genus, quod ſapientiſſimum, lautiſſimumque omnium eſt, noſtris ædificijs latiſſimas contexit telas. Huius, ut equidem arbitror hîc meminit Dioſcorides. Plinius araneos, qui ictu, uel morſu uenenum inferunt, phalangia nominat, quorum hiſtoriam libro XXIX. cap. IIII. diffuſius enarrauit his uerbis. Phalangium eſt Italiæ ignotum, & plurium generum. Vnum ſimile formicæ, ſed multò maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis intercurſantibus reſperſum guttis. Acerbior huius, quàm ueſpæ ictus. Viuit maximè circa furnos, & molas. Aequè phalangion Græci uocant inter genera araneorum, ſed diſtinguunt lupi nomine. Tertium genus eſt eodem phalangij nomine araneus, lanuginoſus, grandiſſimo capite. Quo diſſecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo, qui ceruina pelle concluſi, & mulieribus adalligati ante ſolis ortum, præſtant, ne concipiant. Vocatur & rhagio, acino nigro ſimilis, ore minimo ſub aluo, pedibus breuiſſimis, tanquam imperfectis. Dolor à morſu eius, qualis à ſcorpione. Vrinæ ſimilis, araneis texitis. Idem erat aſſertion, niſi diſtingueretur uirgulis albis. Huius morſu genua labefactantur. Peior utroque eſt cæruleus, lanugine nigra, caliginem concitans, & uomitus araneoſos: etiammum deterior, à crabrone penna tantùm differens. hic & ad maciem perducit. Mymecion capite formicæ ſimilis, aluo nigra, guttis albis diſtinguentibus. ueſpæ tam dolore torquet. Tetraganthij duo genera habent, peior medium caput diſtinguente linea alba, & tranſuerſum altera. hic ori tumorem facit. At cinereus poſteriori parte candicans, lentior. Minimè autem noxius eodem colore, qui telas muſcis in parietibus latiſſimè pandit. Hactenus de araneis, & phalangijs Plinius. Cui ſubſcribens Aetius lib. XIII. cap. XVIII. Phalangiorum genera, inquit, plura ſunt. Quæ uerò apud eos, qui de noxijs beſtijs ſcripſerunt, referuntur, ut plurimum ſex numero exiſtunt. Vnum quidem ex eis rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum cranocolaptes, quintum ſclerocephalon, ſextum ſcolecion appellatum. Ac primùm quidem rhagium, id eſt acineum, figura rotundum eſt, colore uerò nigrum, acinii uuæ nigræ ſimilitudine, unde etiam appellationem accepit: & os quidem iuxta medium uentrem habet, pedes uerò ex utraque parte quàm breuiſſimos. Alterum uerò lupus appellatum, muſcas perdit, eisque paſcitur: ac corpus quidem habet latum,*

Araneorum, & phalangiorum genera.

Phalãgiorum genera ex Plinio.

Phalãgiorum genera ex Aetio.

latum, ac volubile, partes verò circa eius cervicem incisę sunt: amplius autem, & os eius eminentias tres habet. Tertium autem myrmecium, hoc est, formicarium dictum, quòd formicis maximè assimiletur, colore est fuligineo sem: corpus verò eius uelut astris quibusdam insignitum, præsertim circa dorsum. Quartum deinde cranocolaptes, oblongum est, & uiride, stimulumque iuxta collum habet, atque si in aliquem irruat, locos circa caput petit. Quintum sclerocephalum dictum, caput habet saxeum, & obduratum: lineamenta verò per omne corpus similia animalibus illis, quæ lucernas noctu circumvolitant. Sextum postremò scolecium, siue vermicarium appellatum, sublongum est, & submaculosum, maximè circa caput. Atque hæ quidem species phalangiorum enumerantur. Hæc de phalangijs Aetius. Ego autem asserere non dubitauerim, omnia hæc phalangiorum genera haberi in Italia: quippe quæ à me sæpius sint uisa. quanquam scribat Plinius, phalangia in Italia non oriri. Quin potius præter prædicta genera inibi & alterum reperitur omnium pernicio sissimum, quod à Taranto Apuliæ ciuitate, vbi innumera ætate tota vagantur in campis, Tarantulam appellant. Icti verò ab his uarię, ac diuersę torquentur: siquidem alij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij clamitant, alij dormiunt, alij vigilijs afficiuntur, plerique vomitionibus laborant, nonnulli saltant, sunt qui sudant, alij tremebundi fiunt, quidam pauoribus infestantur, & alij alia patiuntur incommoda, fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis similes. Quæ quidem symptomata tam uaria, ac diuersa non aliunde prouenire dicendum est, quàm aut ex uario horum animalium ueneno, aut ex demorsorum hominum temperamentis. Nam atra bile tentatis, pro eorum temperaturis omnia hæc accidisse conspeximus: tametsi non desint, qui putent Tarantulæ venenum dictum, uel horatim immutari, fierique ob hoc, ut tam uarijs symptomatibus uexentur, qui ab ea iciuntur. Habentur Tarantulæ etiamnum in maritimis nostris Senensibus Tyrrheno litori adiacentibus, & Romano agro frequentes: ueruntamen nō perinde ac in Apulia numerosæ. Degunt hæ inter segetes in quibusdam terræ cauernulis, è quibus interdiu exeuntes sæpe eos messores iciunt, qui huius insidiæ ignari, crura ocreis non munierunt. Ictos uidi ego nonnunquam in plateis iacentes, & in xenodochijs, qui prædictis affectibus torquebantur. Sed mirum certè, quàm facilè huiusce ueneni uis musica mulceatur. Quandoquidem (ut equidem attestari possum) auditis lyricis instrumentis, uel tibiarum sono, primo statim occursu icti à Tarantula à languoribus cessant, & in medium tripudiare, & saltare incipiunt, tamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent, & nullo unquam tenerentur dolore. Quòd si euenerat, ut tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non multo post tempore in terram concidunt, & ad pristinos redeunt languores: nisi tandiu indeficiente sonitu saltant, atque tripudient, donec ueneni uirus, partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat, & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimque mutantur, ut absque ulla sonitus intermissione, tandiu tripudient demorsi, quousque penitus curati quiescant: cum tamen, dum hæc aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ac alijs, quæ uenenosorum morsibus aduersantur. Constat quoque esse ex mortifero aranearum genere quam Solifugam appellat Iulius Solinus. his uerbis. Sardinia est quidem absque serpentibus, sed quod alijs locis serpens est hoc Solifuga Sardois agris animal perexiguum, simile araneis forma. Solifuga dicta, quòd diem fugiat. In metallis argentarijs plurima, nam solum illud argenti diues est: occultum reptat, & per imprudentiam supercedentibus pestem facit. Nomen ἀράχνη Græcum est, ut Latinum Araneus: Arabicum, Hamdebut, seu Hanebebut: Italicum, Ragno: Germanicum, Spinn: Hispanicum, Arana: Gallicum, Areine.

Tarantulæ consi.

Tarantulæ remedium musica.

Solifugæ historia.

Nomina.

Σαλίφα.

LACERTA. CAP. LVIII.

LAcertæ caput intritum, & appositum, aculeos, & omnia corpori infixa extrahit: uaros, formicantes uerrucas, & pensiles, quas acrochordonas uocant, tollit. Iecur exesis dentibus coniectum dolores finit. Si diuulsa admoueatur, ictis à scorpione leuamentum præstat.

LACERTA.

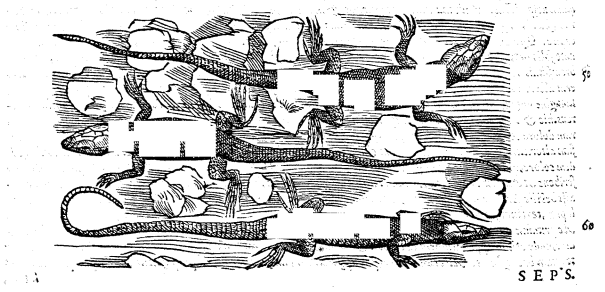

Digitized by Google

ΣΗΨ. SEPS. CAP. LIX.

Eps, quam aliqui lacertam chalcidicam uocarunt, in uino pota, morsus suos sanat.

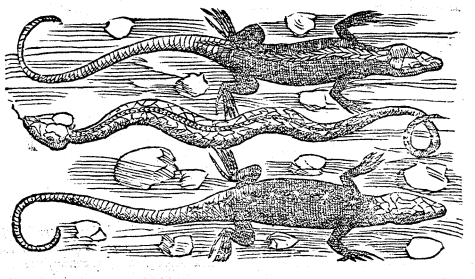

LAcertæ, quæ ubique uulgares oberrant, ouua quemadmodum serpentes pariunt, & cochleis maximè insidiantur. In Arabia (ut Plinius est auctor) cubitalem æquant mensuram: & in Mauritania, auctore Strabone, bicubitales reperiuntur: in India uerò Nysa monte, si Plinio credimus, ad XXIIII. pedum longitudinem lacerti reperiuntur, colore fului, aut pinnicei, aut cærulei. Est & Insula Capraria lacertis maximis referta, ut referunt, qui ad fortunatas nauigarunt insulas. Cæterùm, quæ Chalcidicæ uocantur, in Libya, & Cypro copiosè Chalcidicarū descriptio. *prouenientes, non habentur in Italia. Morantur hæ plerumque in locis aridis, & inter saxa. Varia est harum historia apud auctores: nam quidam nostratibus lacertis similes ipsas fecere, quidam uerò inter serpentium genera recensent. Nicander Dioscoridi subscribit: quippe qui in theriacis suis dicat, Vitabis & Sepem corpore humilibus lacertis similem. Veruntamen Aetius lib. XIII. Sepam inter mortiferos recolit angues, sic inquiens. Serpens, qui Seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur, ex crasso autem in tenuem abit: rectà uerò, ac tardè proserpit. Caput habet latum, os acutum, uniuersum autem corpus multis albis notis respersum. Cæterùm ij, qui ab eo percussi sunt, intra tres, aut quatuor dies pereunt. hæc Aetius. Pausanias porrò aliter sentire uidetur: inquit enim, Aegyptum Arcadiæ quondam regem in uenatione occupatum, & imprudentem Seps oppressit. Viperæ similis est minimæ, cineris colore, maculis ex interuallo uarius, lato capite, angusta ceruice, aluo maiori, cauda breui, obliquo incessu, quasi cancer, quod & cerastæ serpenti proprium est. Quamobrem credendum putauerim, aut fabulosam esse lacertæ Chalcidicæ historiam, aut plurimis hoc nomen conuenire serpentibus. Verùm minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia quoddam lacertarum genus Terrantola uulgò dictum, quoniam sub terra delitescat. Quæ cum homines morsu perimat, fecit, ut mecum quandoque cogitauerim, an ea fortassis Nicandro, ac Dioscoridi Chalcidicæ esset lacerta: aut Stellio, quòd stellis maculata, insignitaque cernatur. Sed hæc libro sexto, duce Deo, latiùs explicabimus, ubi de his, quæ morsu, uel ictu uenenum emittunt, sermonem faciemus. Quæ Græcis σαῦρα. Latinis Lacerta nominatur: Italis, Lucertola: Germanis, Heidex: Hispanis, Gartixa. Quæ uerò σαῦρα Græcè, Latinè Seps, & Lacerta Chalcidica uocatur: Italicè, Sepa.* Laeertarum considerat. Terrantola. Nomina.

ΣΚΙΓΚΟΣ. SCINCVS. CAP. LX.

SCincus aut Aegypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnus, quanuis inueniatur [a] in Lydia Mauritaniæ. Est autem terrestris crocodilus, sui generis, sale inueteratus cum nasturtio. Aiunt carnes, quæ renes amplectantur, id sibi uirium uendicasse, ut si drachmæ pondere bibantur, uenerem accedant. Verùm dococto lentis cum melle, aut semine lactucæ cum aqua poto, ueneris cupiditates inhibentur. additur in antidotis.

[a] Ori. leg. Λυδίᾳ Apollonia.

TAmetsi scribat Dioscorides, Scincum esse terrestrem crocodilum, sui generis: aquatile tamen animal est. Quandoquidem qui Venetias importantur, in mari rubro, & in Aegypto Nilo flumine capiuntur. Hi quanuis formâ crocodilos referant: magnitudinem tamen longè minorem habent: nanque qui ad summum adoleuerunt, nostrates lacertas magnitudine non excedunt. Squamis uestiuntur subluteis, cæsia à capite ad caudam discurrente linea. At non eadem crocodilis tunica: quippe qui nigro natura sunt dorso. Pausanias in Libya bicubitales reperiri Scincos tradidit: ueruntamen ij ad nos non deferuntur. Scinci confi. Scinci Vicentini. *Sunt in agro Vicentino A A lacus*

Digitized by Google

SCINCVS.

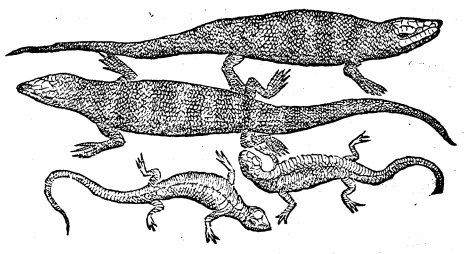

lacus quidam,qui Scincos etiam gignunt, sed minutulos,ac nigricantes,quibus sæpius utuntur sepiastarij deficientibus marinis,non sine magno fortasse hominum discrimine. Reprobat hos Fuchsius quoque lib. I. *de comp.medicam.sic inquiens. Scincus animal est in aquis degens,lacertæ magnæ simile, sed uentricosius: cauda lata, ut anguilla,ad natandum apta. Quapropter quos officinæ subijciunt,cum duabus caudis, ueri non sunt,sed ex Vicentino agro allati.hæc ille. Qui tamen dum aliorum errorem merito damnat, ipse (pace uiri alioquin clarissimi dixerim) in alterum non minorem mihi quidem incidisse uidetur,quòd existimauerit, legitimum Scincum,cuius effigiem damus,regi lata cauda ad natandum,anguillæ modo. Quandoquidem Fuchsij Scincus, quo Foroiulienses agger,& quæ circum Vtinum ciuitatem stagnantes sunt aquæ,maximè scatent: & cui lacertæ magnæ corpus,tumidius uenter,ac maculis uarius,rotundum quadantenus caput,anguillæ caudæ,nigrumq; dorsum est, Scincus uerus non est: sed potius animal salamandræ generi adscribendum,quòd terrestrem salamandram non paucioribus referat notis,quem aquatiles testudines terrestres representant. ob id itaque rectè Vtinenses hoc animal Salamandram aquaticam uocant,abhorrentque maximè,quòd inter uenenata omnino reputent. Huic sanè cùm Aegyptio scinco nulla est cognatio: quippe Aegyptius capite constat longo,dorso quadantenus elato: uentre lacerta non maiore: corio squamis subluteis,numerosis,minimisque in uniuersum referto:cauda lacertæ modo tereti, breuiore tamen: cetiaque à capite ad caudam discurrente linea. Talis nimirum Scincus est,qui quot annis ab Alexandria Aegypti Venetias numerosus conuehitur. Scincorum meminit Plinius libro* XXVIII. *cap.* VIII. *ubi ita scribit. Ex chamæleontis similitudine est Scincus,quem quidam terrestrem crocodilum esse dixerunt: candidiore autem,& tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoscitur à Crocodilo aquatico squamarum seta, à cauda ad caput uersa. Maximus Indicus, deinde arabicus. Afferuntur salsi. Rostrum eius,& pedes in uino albo poti, cupiditates ueneris accendunt. Vtique cum satyrio, & erucæ semine singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admistis,ita ut pasilli singularum drachmarum bibantur. Per se laterum carnes obolis binis cum myrrha, & pipere pari modo potæ efficaciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittarum uenena, antè posteaque sumptus. In antidota quoque nobilia additur. hæc Plinius. Porrò* CROCODILVS

Fuchsij error

Scincis Aegyptij historia.

Crocodili historia.

CROCODILVS.

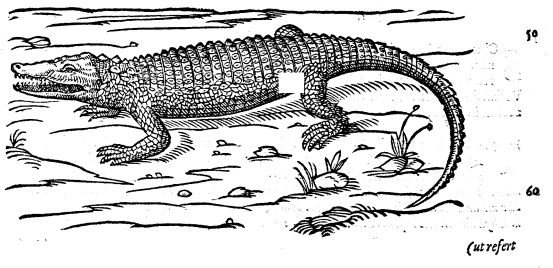

(*ut refert*

(ut refert Ariſtoteles in libris de hiſtoria, & partibus animalium) animal eſt magnum, ad quindecim uſque cubita creſcens: quamuis ad duodeuiginti ſcripſerit Plinius. Hic animal non parit, ſed ouum anſerini magnitudinem non excedens: idque in terra, non autem in aquis. Parit cùm plurimùm ſexaginta, uiuit q; diu, maximumq; animal minima hac origine euadit: nanque fœtus ex ouo excluſus proportione reſpondet, lacertorum magnitudinem æquans. Linguam adeò indiſcretam habet, ut omnino ea carere uideatur. Cuius rei cauſa eſt, quòd idem & terreſtris, & aquatilis quodammodo eſt. Ergo ut terreſtris, locum obtinet linguæ, ut uerò aquaticus elingius. Piſces enim aut nullam habere linguam uidentur, niſi ualde reſupinentur, aut inexplanatam habent. Solus inter cætera ſuperiorem mouet mandibulam, minimeque inferiorem. cauſa eſt, quòd pedes ad capiendum, retinendumque inutiles habet. Oculi crocodilo ſuilli, dentes exerti, & ungues in pedibus, acutiſſimi, coriumque duriſſimum, telis, ac ſagittis minimè cedens. Interdiu pleruncque terram incolit, noctu uerò aquis ſe mergit, innatatque fluminę. Duo eius eſſe genera Plinius eſt auctor loco citato. Vnum maius, de quo diximus: alterum minus illi ſimile, multum infrà magnitudinem, in terra tantùm, odoratiſſimisque floribus uiuit. Ob id inteſtina eius diligenter exquiruntur, iucundo nidore farcta. Crocodileam uocant, oculorum uitijs utiliſſimam, cum porri ſucco inunctam, & contra ſuffuſiones, uel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino moleſtias in facie enaſcentes tollit. Ex aqua uero morbos omnes, quorum natura ſerpit in facie, nitoremque reddit. Lentigines tollit, ac uaros, omnesque maculas. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto muſſo binis obolis. Felle inunctis oculis contra ſuffuſiones nihil utilius prædicant. Maioris dentes è dextra maxilla adalligati dextro lacerto (ſi credimus) coitus ſtimulant. Corij utriuſque cinis, ex aceto illitus his partibus, quas ſecari opus ſit, aut nidor exemati, ſeuſum omnem ſcapelli auſert. Sanguis utriuſque claritatem uiſus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Cor amnexum in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incurſauerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur. Corpus ipſum, excepto capite pedibuſque elixum manditur ſciſbiadicis. hæc Pli. Verùm tamen quæ is alterius inteſtinis aſſignauit, ea Dioſcoridem ſimo tribuiſſe conſtat. Cæterùm cùm Scincus Chamæleontem, cuius formam refert, mihi in mentem reuocauerit, ueniat quę & ipſe in medicum uſum, non ab re fore duxi, eius tum hiſtoriam, tum etiam facultates enarrare. CHAMAELEON igitur (ut Ariſtoteles memoriæ

Crocodili genera, & uires.

Crocodili uires.

Chamæleōtis hiſtoria.

CHAMAELEON.

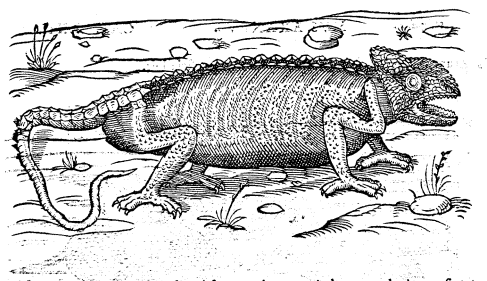

prodidit lib. 11. cap. xi. de hiſtoria animalium) figura totius corporis lacertam planè repræſentat. Latera deorſum ducta uentri iunguntur, ut piſcibus: & ſpina modo piſcium eminet. Roſtrum ſimiæ porcariæ ſimillimum: cauda prælonga in tenue deſinens, & longis implicata in ſe orbibus. Elatior à terra eſt, quàm lacerta. Pedes ſinguli bipartitò ſecantur, partesque talem inter ſe habent ſitum, qualem pollex ad manus, reliquam partem obiectam. Sed ipſæ etiam reliquæ partes paulò tenus in digitos quoſdam ſiuiduntur, aduncis unguiculis. Corpus aſperum totum, ut crocodilo. Mutat ſuum colorem inflatus. Omnium ouiperorum tenuiſſimus eſt: quippe quà omnium maximè inopia ſanguinis rigeat. Cauſa ad mores animæ eius referenda eſt: præ nimo nanque metu multiformis efficitur. Motus ei piger admodum, ut teſtudinis, palleſcit cùm moritur, defunctusque colorem eundem ſeruat. Subit cauernas, & latitat more lacertarum. Caput eius, & guttur ſi quernis accendatur lignis, imbrium, & tonitruum concurſus facere Democritus narrat. Item iecur in tegulis uſtum. Dextro oculo, ſi iuuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli. Lingua adalligata, pericula puerperij adimi. Linguam, ſi iuuenti exempta ſit, ad iudiciorum euentus pollere dicunt. Item dextram maxillam ad formidines, pauoresque, corpore uero illito detrahi pilos: & felle glaucomata, & ſuffuſiones corrigi. Σκίγκος ut Græcis, ita etiam Latinis Scincus appellatur: Arabibus, Aſchancur, ſiue Scanchur: Italis, Stinco, & Scinco: Hiſpanis, Stinco.

Chamæleōtis uires.

Nomina.

Digitized by Google

Τῆς ἔντερας. TERRENI VERMES. CAP. LXI.

TErreni uermes impositi, præcisos neruos glutinant: tertianas discutiunt. Decocti cum anserino adipe, infusi, affectis auribus medentur: cum oleo autem decocti, si in contrariam aurem instillentur, dentium doloribus præstant auxilium. Triti in potu ex passo urinam ciunt.

Terrenorum uermiũ, & eorũ olei uires. Terrenorum uermiũ oleũ.

TErreni uermes etiam in medicum usum ueniunt. quandoquidem oleo incoquuntur ad articulorum, neruorumque cruciatus. Veruntamen aberrant plerumque myropolæ in olei conficiendi ratione. Imponunt enim uermiculos in æneum cacabum, & affuso inde oleo igni feruefaciunt: quo fit, ut paruo momento ij non modo inassentur, sed penitus comburantur, nullo in oleo humore relicto. Fit autem rectius, cùm uase uitreo excipiuntur, & diutius calore balnei macerantur, oleo imatantes: nanque hoc modo eorum succus elicitur, comburique nequeunt. Præstat hoc oleum ita paratum, præsertim si uermes rosaceo macerentur, ad podagricorum dolores, à calidis defluxionibus prouenientes, inunctis prius locis dolentibus oleo, ac mox superpositis uermibus in eo elixis, tusis, admistisque cum æquali cerati pondere, quod triapharmacum uocant ex argenti spuma, oleo, & aceto conflatum. Quibus etiam commendauit Plinius lib. XXX. cap. III. ipsorum uermium cinerem cum melle triduo emplastri more impositum. Quin & ipsos uermes in oleo ueteri elixos, & superpositos. Ad hæc terrestres uermes prius uino albo eloti, ac per se absque oleo uase uitreo excepti, operculato uasis ore, ne quid expirare possit, in balneum calentis aquæ immerguntur, tandiuque efferuescere permittuntur, donec in liquorem oleo similem uertantur. Præferunt quidam hoc, quòd maximè præstet neruorum, & intestinorum uulneribus glutinandis. Quod longe efficacius efficit, si factitio balsamo, de quo libro primo diximus, fuerit admistum: aut oleo, quod uitreis organis è larigna, siue abiegna lacryma elicitur. Nanque his additis uniuersa corporis recentia uulnera breui tempore glutinat, ijs exceptis, quæ capiti inferuntur. Dantur utiliter terreni uermiculi igne cremati, & in puluerem contriti felle suffusis, ex marubij, uel absinthij decocto: adduntur que in electuarijs ad idem paratis, ut Galenus docuit libro de theriaca ad Pisonem. Triti, ac rosaceo subacti (ut idem author est) podagricorum inflammationes extinguunt. Nomina. *Τῆς ἔντερας Græcis dicuntur: Latinis, uermes terreni: Arabibus, Charatin: Italis, uermi terrestri, & Lombrichi: Germanis, Regen uurm: Hispanis, Lumbrizes de tierra: Gallis, Vers, de terre.*

Μυγαλέως. MVS ARANEVS. CAP. LXII.

MVs Araneus dissectus, & impositus, sui morsus ueneficia luit.

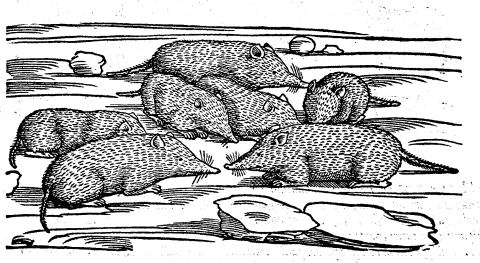

Aranei muris consid. *ARaneus mus (ut Aetius inquit) colore quidem mustelæ similis est, magnitudine autem muri. Os uerò sublongum habet, & exiguam caudam. Dentes ei tenues, duplici ordine nati, in utraque maxilla: quo fit, ut quatuor dentium ordines habeat. Quibus utique notis abunde respondent ij, à quibus picturam, quam hic damus, mutuati sumus. Meminit muris aranei Nicander in suis theriacis, dixitque perire in rotarum orbitra, si progrediens in eam inciderit. Quod tamen fabulosum, poeticumque censemus: tametsi non desint, qui terra è plaustrorum rotis excussa, huiusce succurrant morsibus. Scribit Plinius lib. VIII. cap. LVIII. mures araneos ultra Apenninum non haberi, cùm tamen hoc æuo in uniuersa reperiantur Italia. In Ananiensibus montib. Tridentino agro frequentes uisuntur. Nihilominus incolæ inter uenenata non habent: id quod fortassis & cœli, & solis*

& solis temperamento euenit. Siquidem nec scorpiones ibidem exorti ictu uenenum relinquunt, ut in eorum mentione superius diximus. Μυγάλη *Græcè, Mus araneus Latinè appellatur: Italicè, Topo ragno: Germanicè, Zißmaus: Hispanicè, Murganbo.* Nomina.

Μῦες. MVRES. CAP. LXIII.

MVres, qui in domibus oberrant, concisos scorpionum plagis utilissimè imponi, in confesso est. Si inassatos infantes ederint, oris saliuam exiccari promittunt.

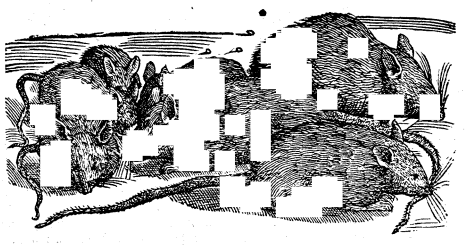

MVres diu et sorum sunt genera. siquidem domestici, syluestres, ac montani reperiuntur: sunt etiamnum aquatiles marini. Verùm primùm de ijs differentes, qui nostris in domibus oberrant, quique etiam in agris in magnam segetum perniciem morantur, Aristotelis uerba referam, qui lib. VI. *de historia animalium, cap. ultimo sic habet. Murium generatio mirabilis præter cætera animalia, maiorem in modum est, tum numero, tum celeritate. Iam enim fœmina prægnante in uase miliario aliquando occupata, paulò pòst reperto uase, musculi numero uiginti & centum reperti sunt. Mirum etiam percipimus ortum redundantis agrestis murium generis. Locis enim compluribus agri, tam inaudito modo oriri solent, ut parum ex uniuerso frumenti relinquatur: tam cito absumitur, ut nonnulli mediocres agricolæ, cum pridie metendum statuerint, postridie mane cum messoribus accedentes ad segetem, absumptam inueniant totam. Interitus autem minimè euenit ratione: paucis enim diebus omnino abolentur: quanquam superiore tempore homines uincere, uel suffiendo, uel sues, ut latibula effoderent, admittendo, non possent. Quinetiam uulpes eos uenantur, & cati syluestres in primis: sed tamen superare copiam, & celeritatem prouentus nequeunt. Nec aliud quicquam omnium uincit, nisi imbres: ijs enim quàm primùm intereunt. Terræ Persicæ parte quadam mure fœmina resecta, fœtus fœminini prægnantes comperiuntur. Sunt qui uehementer confirment, Mures, si salem lambant, impleri sine coitu. Ægyptijs muribus præduros, ferè ut erinaceis, pilus est. Habentur in murium genere &* GLIRES. *Idcirco (ut Plinius auctor est lib.* XXXVI. *cap. primo) apud Romanos censoriæ extabant leges, Glires in cœnis apponi uetantes. Verùm hoc æuo ganeonibus maximè expetuntur in cibis, non modicam palato iniuriam fieri putantes, si tam pingui priuetur alimento. Sed ij minimè perpendunt, uel potius negligunt, quòd glires pinguedinis exuberantia uentriculi appetentiam destruant, lentum ac frigidum gignant succum, concoctuque contumaces existant. Notatum non congregari glires, nisi populares eiusdem syluæ, & si misceantur alienigenæ, amne, uel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senecta alunt insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete. Conditi enim & hi cubant, rursus æstate iuuenescunt. Montibus Goritiensi agro conterminis, & in Carniolæ, Carinthiæ, ac Stiriæ alpinis syluis maxima est horum quandoque fœtura. Quo fit, ut numerosi à uenatoribus capiantur, præsertim cùm fagina glande abundant syluæ. Exeunt uenatum nocte, & arbores suffientes, in quibus stabulantur, sic eos stupefactos innumeros capiunt, adeò ut ijs repletis saccis domum plerunque redeant, quos postea excoriant, & impositos præ nimia copia cadis sale, & muria asseruant, quemadmodum pisces. Horum caro ijs utiliter æstur, qui canina laborant fame: nanque exuberante pinguedine obtunditur appetentia, & tollitur morbus. Discoquitur Gliris caro detracta pelle, & intestinis exemptis melle in fictili nouo, addito nardo ad tertias, atque ita asseruatur, quòd constet deplorata aurium utia eo remedio sanari. Georgius Agricola, uir alioqui doctissimus, & acerrimus rei metallicæ indagator, quòd fortasse ueros glires non uiderit neque cognouerit, non sine magno errore putat in libello, quem subterraneis animalibus dicauit, Sciuros à uillosa cauda, qua se operiunt & inumbrant, ita uocatos, Glires esse. Sed quòd hæc duo animalia inter se maximè differant, omnibus notius esse arbitror, quàm ut pluribus exponi debeat.* Mures consideratio. Glirium consideratio. Agricolæ error.

MVS MONTANVS.

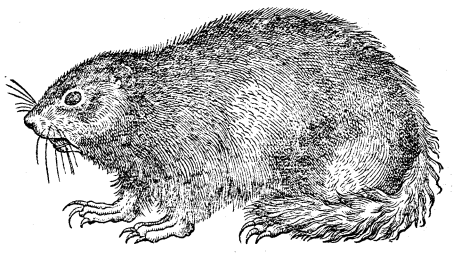

Murium mõtanorum conſideratio.

Porrò MONTANI *mures cuniculos magnitudine æquant, ac etiam nonnunquã ſuperant cruribus non uſquequaq; adeò longis. Capite leporem referunt: uerùm tam breuibus auribus ſunt, ut uix ſupra pilos appareant. Pilo ueſtiuntur uario taſſi modo, oblongo. Breuem habent caudam, & pedes acutis unguibus armatos. Hyeme admodũ pingueſcunt, & obeſi fiunt, ita ut aliquando monſtroſè intumeſcant. Hi Ananienſibus, Phœbeiſq; montibus, in Tridentino agro frequentes habentur, uocanturq; uulgò corrupto uocabulo Marmontane, quaſi Mures montanos dixerint. Eriguntur ſæpius urſi modo, anterioribus pedibus ueluti manibus, cibum ori miniſtrantes. Dentes anteriores quatuor habent leporis inſtar, ſed longiores, atque acutiores, quibus ſæuiſſimè mordent. Sed mirum eſt (ego enim qui periculum feci, id certò teſtari poſſum) quòd ſi acutis forcipibus ſecentur, una tantùm nocte renaſcuntur. Domi retenti ſi iuuenes ſint, exuta quadantenus feritate miteſcunt, ſed utenſilibus damnum inferunt: quippe qui omnia, quibus obuiant, erodant, & deſtruant. Hyeme deliteſcunt, ſæno ac paleis, in aceruum congeſtis plerunque ſe condentes. Dormiunt integris menſibus, quemadmodum & glires. In montibus viuunt. Stramenta in cauernas comportant, quibus à frigore ſe tueantur. Exterrefacti acutiſſimè uociferantur, ac ſibilant, & ad tumulos confugiunt. Horum carnes ſylueſtri, & graui quodam odore adeò ſpirant, ut quibuſdam nauſeam moueant. Quo fit, ut ſale, & muria aſſeruati tum odoris grauitatem, tum etiam exuperantem humiditatem ob pinguedinis copiam exuant: cùm tamen tam recentes, quàm ſale conditi concoctu admodum contumaces exiſtant, uentriculo laborem inferant, corpuſque uniuerſum excalfaciant. Horum pinguedo medicis expetitur, quod contractos molliat & reſtituat neruos. Sunt uerò & alia quoque murium genera, nempe Ponticum, Laſicum, Noricum, Pannonicum, Indicum, à regionibus prouinciiſque cognominata. Ponticus pilo eſt niuei candoris, ſed ſuperiore caudæ parte ſaturatè nigricat: ea enim digiti longitudinem non excedit. corporis magnitudo illi ut ſciuro. inſectatur aues & mures. Hunc ſanè id eſſe cenſemus, quod Armellinum uocamus. Laſicus pilis ueſtitur in cinereo candidis, uentre tamen albicante: eſt Pontico paulò maior. hunc Varium appellamus. Noricus corpo-*

Murium alia genera.

SCIVRVS.

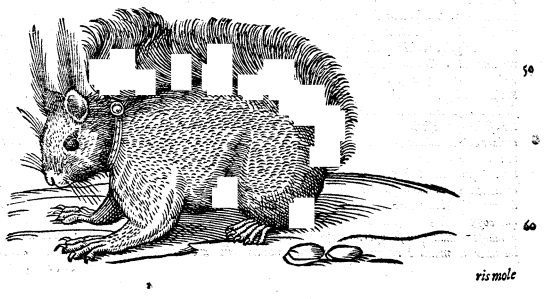

ris mole

Digitized by Google

ris mole domeſticam muſtelam æquat, pilis leporinis ferè ſimilibus, breui conſtat cauda. caret auribus, non tamen foraminibus, quæ habet aurium inſtar. Pannonicus, cui color ſubuiridis, muſtelæ ſpeciem refert, uerùm magnitudine domeſticos mures non ſuperat. Poſtremò Indicus colorem habet ferè murium montanorum, albis tamen compluribus intercurſantibus pilis. capite eſt & ore in longum porrectis, quin & auriculis breuiuſculis: cauda ab ipſis clunibus craſſiore in exilitatem ad imum prolixè defluente: cruribus dodrantalibus. Corpore felem æquat, pedibus aliquantò breuioribus, ac pilo biſpidiore, præſertim ſi aduerſo tractu mulceas. Atque hactenus de murium generibus. Cæterùm poſſet & SCIVRVS in murium genere recenſeri, nam præter caudam, quæ illi ædeo uilloſa, amplaque eſt, ut ea ſe totum inumbret & contegat, cætera Pontico muri fere ſimilia ſunt. Animal uulgò notum. Meminit ſciuri Plinius libro octauo cap. trigeſimo octauo, his uerbis: Præuident tempeſtatem & Sciuri, obturatiſque quâ ſpiraturus eſt uentus, cauernis, ex alia parte aperiunt fores. De cætero ipſis uilloſior cauda pro tegumento eſt. Ergo in hyemes alijs prouiſum pabulum, alijs pro cibo ſomnus. Hæc ille. Non deſunt, qui Sciuri carnes in cibum paratas commendent, & quòd utile corpori præbeant alimentum, quodque cum palato non uulgarem ineant gratiam. Habet etiam eius pinguedo ſuum in medicamentis uſum ubi emollire, ac diſcutere opus ſit. Cæterùm murium ſter cus (ut in libro de theriaca ad Piſonem legitur) aceto ſubactum, capillis defluentibus utiliter illinitur. Quinetiam per ſe potum, ueſicæ lapidem comminuit. Mûs *ita Græcis, Latinis uerò Mures appellantur: Italis, Topi: Germanis, Mauß: Hiſpanis, Ratones: Gallis, Sorizes.* Nomina.

Γάλα. LAC. CAP. LXIIII.

LAc generatim omne boni ſucci eſt, corpus alit, aluum emollit: ſtomachum, & inteſtina † inflatione uexat. Vernum tamen dilutius æſtiuo habetur, & è uiridi pabulo aluum magis emollit. Probatur autem candidum, æquali craſsitudine, quod unguj inſtillatum cogitur. Aluum minus tentat caprinum: quoniam pecus hoc adſtringentibus pabulis, robore, lentiſco, & oleaginis frondibus, & terebintho magna ex parte ueſcitur: inde ſtomacho accommodatiſsimum reddi ſolet. Ouillum autem dulce, craſſum, & præpingue: non autem uſquèadeò utile ſtomacho. Bubulum tamen, aſininum, & equinum, uentri magis idonea: ſed ipſum turbant. Quibus in locis pecora, ſcammoniam, ueratrum, clematidem, aut mercurialem paſcuntur, lac omne uentrem, & ſtomachum ſubuertit: [a] quale in Iuſtinis montibus eſſe, à nobis proditum eſt. Siquidem capræ, quibus candidum ueratrum pabulo fuerit, primo foliorum partu euomunt: & eorum lac hauſtum nauſeam creat, & ſtomachum in uomitiones effundit. Ventrem adſtringit lac omne decoctum, præcipueque candentibus calculis marinis exuſtum. Et in ſumma, omnibus auxiliatur internis exulcerationibus; præſertim faucium, pulmonis, interaneorum, ueſicæ, & renum: foris uerò contra pruritum cutis, eruptiones papularum, & uitiatos corporis ſuccos, recens cum melle crudo, addito ſale, datur exigua aqua dilutum. Minus inflat quodcunque ſemel feruefactum. Decoctum cum calculis marinis ad dimidias, ulceroſas uentris fluxiones adiuuat. Lac quodcunque ſerum continet implicitum, quod ubi diſceſsit à lacte, multò potentius ad purgationes redditur. Datur quibus ſine acrimonia uoſumus deiectionem moliri, ut melancholicis, comitialibus, lepris, elephantijs, & crumpentibus toto corpore papulis. Ex omni lacte fit, quod ſchiſton, id eſt ſciſsile, appellant. Lac autem ficili nouo feruet, ramoque ficulneo recenti mouetur, inſparſis, poſtquàm bis, aut ter efferbuerit, totidem aceti muſsi cyathis, quot ſunt heminæ lactis: ita enim ſereſcens liquidum ab eo diuiditur, quod in caſeum concreuit. Sed cùm feruet, ne ſuperfundatur, conueniet ſpongia ex frigida continuò fictilis labrum detergere, ſextariumque argenteum frigidæ aquæ plenum demittere. Bibitur heminis per interualla ſingulis, uſque ad quinas, ita ut intercedentibus ſpatijs, potantes ambulent. Lac autem recens efficax eſt contra roſiones, uſtioneſque, ab exitialibus medicamentis factas: uti à cantharidibus, aut ſalamandra, bupreſte, aut pinorum eruca, hyoſcyamo, dorycnio, aconito, aut ephemero: præſertim bubulum ad id eximiè confert. gargarizatur autem exulceratis faucibus, tonſillisque. Aſininum peculiariter collutos dentes, gingiuasque ſtabilit. Fluxiones alui, ſi ulcera ſentiantur, teneſmosque, ouillum, bubulum, aut caprinum, cum marinis lapillis decoctum, ſiſtit. per ſe autem, & cum hordeacea ptiſana, aut alicaceo cremore infuſum magnopere inteſtinorum roſiones mitigat: exulceratæ uuluæ immittitur. Humanum lac dulciſſimum eſt, & maximè alit: mammis autem exuctum, prodeſt tabi, & ſtomachi roſionibus: contra hauſtum leporem marinum præſidio eſt: oculis cruore ex ictu ſuffuſis, cum thuris polline inſtillatur: podagricis utile eſt, cum meconio, & cerato illitum. Lac omne reſpuendum ſplenicis, hepaticis, comitialibus, uertiginoſis, & neruorum uitio laborantibus, febriculoſis, & capite dolentibus: niſi ſi quis interdum purgationis gratia, ut oſtendimus, ſchiſtum præbeat. Primiparæ canis lacte perunctos narrant glabreſcere: potum contra uenena antidoti uicem obtinet: abortus mortuos expellit.

[a] Meum. οὗ κρὸ τῶν Ἰουστίνων ὄρεσιν ὑφ' ἡμῶν ἱστορηται. i. ſicut in Iuſtinis mõtibus à nobis uiſum eſt.

Τύρος. CASEVS. CAP. LXV.

CAſeus recens ſine ſale ſumptus alit, ſtomacho utilis eſt, & facilè in membra delegatur: carnem facit, aluum modicè emollit: alius tamen alio præſtantior, pro natura lactis, à quo conficitur. Decoctus autem, & expreſſus, deinde inflatus, aluum ſiſtit. illitus, oculorum inflammationibus, & ſugillaris prodeſt. Qui uerò recens ſalitus eſt, minus alimenti præbet. carnem aptè minuit, ſtomacho aduerſatur, negotium uentri, interaneisque exhibet. Vetuſtiore ſiſtitur aluus. Sero, quod à caſeo manauit,

nauit,quàm optimè canes aluntur. Quod hippacen uocant, caseus est equinus : ea uirus redolet, magnopere alit,bubuloque proportione respondet. Nec desunt,qui gulum appellarint.

Βούτυρον,καὶ ὠὸτε λεγόμενον. CAP. BVTYRVM, ET EIVS FVLIGO. LXVI.

E lacte pinguissimo,probatum fit butyrum, quale ouillum est. Fit & ex caprino, agitato in uasis lacte donec pinguc separetur. Butyrum natura oleosum est,& emolliens : unde largius epotum, uentrem resoluit : prodest,ubi oleum non adfuerit,contra uenena. Cum melle si infricetur,dentitiones adiuuat:gingiuarum pruritus,& oris ulcera infantibus emendat.Illitum foris capaciora alimentorum facit corpora,& ab albidis pustulis per summa scatentibus asserit. Contra inflammationes,& duritias uuluæ,quod nec uirus respirit,nec uetustatem sentit butyrum efficax est: dysentericis,& coli exulcerationibus infunditur. In medicamenta addi solet, quæ pus mouent : utile præsertim cum nerui, aut cerebri membranæ,ueficæ ceruix,uulnera acceperit. Id autem purgat, replet, carnem creat, ab aspide percussis utilissimè imponitur. Recens obsonijs additum olei uicem pensat, & adipis uice fungitur in bellarijs. Colligendæ ex eo fuliginis ratio hæc est. Butyrum in lucernam nouam ingestum accenditur,fictilique operculato,quòd supernè in siphunculi speciem desinat, & infima parte cuniculos clibani modo habeat,crematur,& subinde aliud in absumpti locum sufficitur,dum coaceruetur fuliginis modus, quem facere instituerit : penna pòst deraditur ad usus. Eius effectus est in medicamentis oculorum,exicare,& adstringere : fluxiones cohibet,& ulcera celeriter ad cicatricem perducit.

LAC, CASEVS, BVTYRVM.

Lactis consideratio.

Lac est benigni alimenti superfluum in fœminarum mamillis ex bina sanguinis coctione progenitum. Constat autem id tribus diuersis essentijs : nimirum caseosa, butyrosa, ac serosa : quæ abinuicem separatæ,uariam consequuntur temperiem. Sed à lacte primùm rem exorsus,de eo tantùm facultates disseram, cuius hac tempestate tam in cibis,quàm in medicamentis est usus. Tale autem est humanum,caprinum,ouillum,bubulum,bubalinum, & asininum. Et quamuis ueteres usi fuerint tum camelino,tum etiam equino ; cum tamen in Italia,ac in alijs conterminis regionibus,quod sciam, eorum nullus sit usus, hæc tanquam superuacanea omnino reticenda censemus. Præcellit igitur humanum, quòd temperatum sit in omnibus suis partibus. Hoc sequitur caprinum,etsi aliquantò siccius sit. His crassius est ouillum ; minusque serosum. Bubulum deinde, ac bubalinum, præter id quòd admodum sit crassum cæteris longè pinguius habetur. Quamobrem lib.x.simplicium medicamentorum dicebat Galenus. Miror autem quo pacto Dioscorides ex ouillo, & caprino butyrum confici referat. Ego nanque ex bubulo fieri noui, ac proinde nuncupatum esse butyrum existimo. hæc Galenus. Porrò asininum sicut lac omne seri exuberantia superat, sic cæteris pinguedine cedit. Probatur in uniuersum lac colore, odore, sapore, ac substantia. Ob id igitur præfertur quod colore perquàm albo uisitur, pellucidum, ac clarum, non uiride, non luteum, non nigrum, nec aliquo liuore suffusum : odore suaui, syncero, minimè graui, aut uiroso : sapore quidem dulci, non amaro, acri, acido, aut salso : substantia media inter crassum, & tenue, ita ut eius gutta ungui instillata non defluat, sed in sua sphærula permaneat. Quod autem tale fuerit, omnium sanè præstantissimum erit, & in cibis optimum. Contrà pessimum præbet alimentum, uentriculum, ac totum corpus subuertit, quod contrarijs notas habuerit, quodque ex morbosis animalibus emulsum fuerit, uel etiámnum ab ijs, quæ reprobatas, uenenosasque plantas depascuntur. Quocirca memoriæ prodidit Galenus lib.111.de facultatibus alimentorum,quòd si capræ, aut alterius cuiuspiam animalis scammoniam, aut tithymalum depasti,lac cibi loco quis sumpserit, omninò aluus illi fluet. Optimum datur utiliter ætate consistentibus, senibus non naturaliter frigidis, bilioſis, & marasmo affectis, & denique ubi uentriculus excrementis uacet.

Lactis probatio.

Lactis facultates.

Nocet

Nocet lac potum contrà febrientibus, capitis dolore affectis, ophthalmicis, reſolutis, conuulſis, fluxione tentatis, calculo oppreſſis, pituitoſis, adoleſcentibus, obſtructis, & iis præſertim, qui lacte, & eduliis lacte paratis, cœnas & prandia claudunt: tantoque maior inde ſequitur noxa, quantò craſſius lac aſſumptum extiterit. Eaque propter citato loco inquit Galenus. Lac, quod ſeri plurimum habet, etiamſi ſemper eo utare, nullum prorſus periculum adfert. Quod uerò huiuſcemodi humiditatis exiguum habet, caſeoſæ autem craſſitudinis multum, omnibus qui ipſo frequentius utuntur, eſt periculoſum. Cæterùm ut lac, quod bibendum eſt, proſit, hæc præterea adſint oportet. Lac nimirum recenter ſit mulſum: aliquid mellis, ſaccharí, aut ſalis admiſtum ſit, ne in uentriculo concreſcat: tantúmque ex eo ſumatur, quantum concoquere ualeat uentriculus. A cibis etiam omnibus, & uino, poſtquàm aſſumptum fuerit, abſtinendum eſt, quouſque à uentriculo ſeceſſerit, minimeque exercitio uendum 10 *eſt. At quoniam lac dentes inficit (etſi Dioſcorides contrarium de aſinino ſcripſerit) eo ſtatim ebibito, uino, aut hydromelite os abluere oportet. Quod autem immiſto coagulo concreuit, quamquam uerno, ac eſtiuo tempore, menſis frequentiſſimè expetatur; tamen anguſtiam parit, uentriculum opprimit, caput uaporibus replet, ægrè concoquitur & craſſum gignit ſuccum. Quamobrem ſi quandoque in cibum ueniat, primum omnium ingeratur: ſiquidem ultimo loco ſumptum (ut fieri adſolet) aut ſtatim putreſcit, aut ſubſidentem cibum ſecum ad ima incoctum trahit. Lac omne, humanum præſertim, cerebrum auget, corpus impinguat, ſiccam & aſperam* 20 *tuſſim lenit, uenerem roborat, urinæ ardoribus ſubuenit, diſſoluta corpora reficit, probi multíque eſt alimenti, bonam facit aluum, facilè in ſanguinem uertitur, carnem auget, pectus dilatat, & cæteris alimentis maius adfert nutrimentum. Quòd autem lac primiparæ canis perunctos glabreſcere faciat, potum uerò emortuos educat fœtus, ut nonnullis proditum eſſe ſcribit Dioſcorides, reprobat Galenus lib. x. ſimplic. medicamentorum. Bu-* 20 *tyrum præterea (ut loco citato ſcribit Galenus) facultatis eſt concoquentis, paulum habẽs etiam digerendi potentiæ, in mediis umirum corporibus ſecundum duritiem, ac mollitiem. Corporum etenim planè durorum tumores præter naturam hoc nequit medicamen digerere: at quæ in mollibus ſunt phlegmonæ, eas & concoquit, & digerit perfacilè. Nam parotides, & bubones, & oris phlegmonæ, aliæque partes complures illo prorſus ſolo oriuntur, nimirum in pueris, ac mulieribus. Sed & dentientium puerorum gingiuis illitum, nihilo imbecillius melle gingiuas extenuat, per quas exitus eſt dentibus: & alios omnes in ore affectus phlegmonoſos, poſteaquam fluxio reſiterit, digerit pariter & concoquit. Proinde cataplaſmatis inditur, quæ extrinſecus imponuntur parotidibus, hypochondriis, & bubonibus. Sed & in uentrem deuoratum, & ex eo diſtributum, magnificè confert exputitionibus ex pulmone, idque in pleuriticis, & peripneumonicis affectibus, cum* 30 *hoc, quòd eos etiam concoquat. Atque ſi ſolum lingatur, magis quidem concoquit, uerùm minus educit: plus uerò ſi cum melle, & amaris amygdalis, ſed minus concoquit. Fit ex bubuli præſertim lactis pinguedine id, quod uulgò Romæ, ac in uniuerſa ferè Italia Capo di latte appellant, menſis plurimum expetitum, quòd guſtui, ac palato maximè arrideat. Verùm enimuerò ob pinguedinis copiam, præterquàm quòd uentriculum relaxat, & cunctò ſupernatat cibo; nutrimentum eijcit, anteaquàm concoquatur, uapores in caput mittit, & craſſum generat ſuccum. Caſeus autem fit ex craſſiore cuiuſlibet lactis ſubſtantia, admiſto coagulo, & expreſſa inde ſero. Præfertur in cibis recens, quòd noxam uentriculo non inferat, concoquatúrque facilius, quàm qui diutius aſſeruatur. Nanque uetus, qui quòd linguam parumper uellicet, quàm plurimis gratior redditur, omnium peſtimus eſt: quippe qui cæteris magis aduratur, ſitim excitet, & difficilius concoquatur. Quin & calculos in renibus gignit, iecur obſtruit, aluum cohibet, & in calefactis* 40 *corporibus atram bilem gignit. Quo fit, ut plus damni ex eius ſucci prauitate, & ferueuti qualitate inferat, quàm quòd humores craſſos attenuando compenſare poſſit. Fugiendus igitur iſtiuſmodi caſeus eſt, cùm neque ad concoctionem, neque ad mouendam urinam, neque ad ciendam denique aluum, quicquam boni conferat, quemadmodum neque ad ſucci probitatem. De hoc autem ediſſerens Galenus lib. x. ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Itaque cùm mihi olim caſeus allatus eſſet bubulus, quem ex odore acrem eſſe conijciebam, abieci, & iam à famulis abſumptum putabam: uerùm illi talia ſeruare ſoliti, longo poſt tempore ex promptuario proferentes, quidnam de illo fieri iuberem, rogant. Cùm igitur edendo non eſſet propter acrimoniam, ludicrum* 50 *nobis problema extitit, proponentibus, cui rei quis illum utiliter poſſet accommodare. Interea cùm ad me arthriticus quiſpiam in curru conuectus eſſet, tophos, quos Græci τοφους nuncupant, in articulis habens. ſubijt mihi crure ſuillo ſalſo decocto caſeum eo decocto macerare, ac probè in mortario ſubigendo unitum, tophis imponere. Et ſanè arthriticus ab hoc medicamine magnificè adiutus eſt. nam rupta ſponte ſua cute, abſque inciſione uidelicet, emergebant quotidie citra dolorem tophorum particulæ. Vbi autem totus, qui apud me erat caſeus, fuiſſet abſumptus, talem ſibi alium comparans arthriticus in poſterum ſeruauit, & poſtea rurſum uſus eſt inueterato: atque ubi tunc quoque idem perceptt commodum, ſæpius deinceps uti perſeuerabat, & quoſdam amicos ſimiliter affectos docuit. Atque id quidem nos excogitauimus: cæterùm comprobauit, ac confirmauit* 60 *experientia. hactenus Galenus. Ex quo palàm fit, eiuſmodi caſeum eſſe omnino in cibis reprobandum. Qui uerò nec recens, nec uetuſtus fuerit, cùm & ipſe non ſit expers læſionis; minore tamen conſtat noxa. Præſtat cæteris omnibus. Verùm ſicuti Pergamenum caſeum Galenus in laudem ſuæ patriæ præ cæteris commendauit libro* III. *de alimentorum facultatibus; ita nec mihi ſanè uitio uertendum exiſtimauerim, ſi Hetruſcum cæteris Italicis præferam, eum præſertim, qui in noſtro Senenſi agro, ac etiamnum Florentino ex ouillo lacte confici tur, qui uulgò appellatur Caſcio marzolino, guſtu dulcis atque ſuauis, quòd lac, ex quo paratur, coagulo non fit concretum, ſed cinaræ floribus, qui paſſim uniuerſæ ferè Hetruriæ coaguli uicem præſtant: quo fit, ut ſenéſcens nunquam acris euadat. Cui nec alter cedit, qui in noſtro agro præſtantiſſimus fit ex caprarum lacte, menſe Septembri, recenſque eſtur. Hunc uulgò Rauaggiuolo appellamus. Defertur is Romam, quòd à Præſidibus*

Lactis bibendi ratio.

Lactis coagulati uires.

Butyri uires ex Gal.

Caput lactis.

Caſei conſideratio, & facultates.

Caſei bubuli antiqui uires ex Gal.

bus, aliisque primatibus summopere expetatur. Quippe qui odoratas redoleat herbas, quibus ubique nostrates referti sunt colles, iisque præsertim, qui non longè distant ab urbe nostra. Bubulus præterea caseus, etsi plus cæteris nutriat, pinguiorque existat; est tamen reliquis concoctu difficilior. Caprinus verò quanquam ex temperatiori lacte sit confectus; inueteratus tamen reliquis caseis est deterior, cum statim exiccetur, & friabilis fiat. Bubalinus denique in globos illos iunceis sinculis constrictus conformatur, qui nostris Mozze, Romanis autem Primature uulgari sermone dicuntur. Is caseus, quo passim Hetrusci nescuntur, ori quidem gratissimus est, & dulcis, sed ægrè concoquitur, quòd substantiam habeat admodum pinguem ac lentam. His accedit, quæ uulgò nobis Recotta dicitur. Fit hæc ex serosa lactis parte ad ignem decocta. Recens (si Auicennæ, Rasis, & Isach credimus) minus uentriculum uexat, quàm caseus omnis recenter pressus. Confert calidis defluxionibus obnoxijs, sitim sedat, somnum conciliat: ueruntamen obest uentriculum frigidum habentibus, & neruorum morbis. Inueterata autem ægrè concoquitur, sitim excitat, parum nutrit, aluum cohibet, & flatus procreat. Reliquum est Serum, quod lactis aquosa est substantia. Hoc (ut Galenus inquit lib. x. simplicium medicamentorum) extergendi potentiam possidet, sumiturque subducendi uentris gratia, ac per clysteres injicitur, extergens, & abluens sine mordacitate intestinorum acrimoniam. Præterea si quis ulcera, quæ sanie infestantur acri, uice aquæ sero colluat, optimè sanè fecerit. Præterea quæcunque medicamenta digerere solent ecchymomata, & atrà, ea præstat sero, quàm aqua diluere. Sic etiam eo utimur ad sigillata, & hyposphagmata, peculiaribus ad hæc medicamentis commiscentes. Prætulit Mesues serum, quod ex nigrarum caprarum lacte elicitur, deinde quod ex ouillo, sic inquiens. Aqua lactis macerationis materia est, & per se quidem innocuum medicamentum. Præfertur, quæ fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis pascuis uictitantium, recenterque fetarum. Excalfacit hæc, atque siccat ordine primo completo, & usque ad secundum. Quinetiam attenuat, abluit, abstergit, & uitrosa, qua referta est facultate, aluum absque aliqua mordacitate leniter subducit. Bilem tum flauam, tum atram ab exustis humoribus genitam deijcit: quo fit, ut mirificè conferat maniacis, & melancholicis. Præstat item ad uiscerum infarctus, & morbis inde prouenientibus opitulatur, nimirum aqua inter cute laborantibus, felle suffusis, & lienosis. Datur utiliter febrientibus ex bile, & uiscerum, ac uasorum obstructionibus. Compescit etiammum mitis in cute à bile, & pituitis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, mitiligínibus, alphis, psoris, lepríque admodum conuenit. hæc Mesues. Optimi seri parandi rationem docuimus fusius nos quodque magis in medicina præstet, in nostro Epistolarum medicinalium uolumine. Lactis autem facultates memoriæ prodidit Galenus loco nuper citato, ubi ita scribit. Lac ubi aliam quampiam exiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum est remedium dysenteriæ, & omnium uentris acrium fluxionum. Eam accipit à lapidibus, qui prædecocto ipsi injiciuntur igniti. Porrò eos esse oportet, quos uocant κάχρυνας. Et lac eousque decoqui debet, dum pleraque serosi in eo humoris absumpta pars fuerit. At nos iniectis ferreis in ipsum cylindris candentibus eandem, aut etiam meliorem facultatem efficimus. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum mollium collyriorum quopiam est utile: præterea ad hypopia, & hyposphagmata. Quinetiam palpebris extrinsecus, ubi qui ophthalmia laborant, somno sese dabunt, impositum simul cum rosaceo, & ouo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & utero ulcerato tum per sese, tum ijs medicamentis commiscentes, quibus misceri potest, utique citra morsum curantibus, & ubi in sede ulcera mitigamus præ saniei acrimonia dolentia, aut phlegmonas, aut rugas perpetienda. Sic & ad ulcera pudendorum utimur, & omnia quæ leniri postulant, siue ob inflammationem, siue morsum, siue ob malignitatem. Eaque propter & cancrosis applicatur ulceribus, medicamentis anodynis commistum, qualia sunt, quæ ex pompholyge constant. Et quid attinet commemorare, quod ore contentum, collutum, gargarizatumque uel maximè phlegmonas eius mitigat? Sed & tonsillas, & columellam, & antiadas phlegmone affectas admodum mitigat, & proinde anginam. Atque ut semel dicam, medicamentum est leniens, totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem: sed multò magis, ubi concoctione moderata potissima pars serosi humoris absumpta est. Sic mihi uidentur etiam medici ad uenena, quæ erosione interimunt, lac dari suadere, uelut et lepus marinus interficit, & cancharis. Sed & sunt, qui aconitum, & thapsiam sumpserint. Sed hæc ex ratione fecerunt. Quod Græcis γάλα, Latini Lac dicunt, Arabes, Leben: Itali, Latte: Germani, Milich: Hispani, Leche: Galli, Laict. Caseus verò ità Latinis τυρὸς, Græcis uocatur: Arabibus, Lubon seu Gieben: Italis, Cascio: Germanis, Kesen: Hispanis, Queso: Gallis, Fourmage. At Serum Latinè dictum, Græcè ὄρρος γάλακτος appellatur: Italicè, Siero: Germanicè, Molken: Hispanicè, Suero de leche: Gallicè, Ser dulait. Quod denique Græci βούτυρον, Latini similiter Butyrum nominant: Arabes, Zebd: Itali, Burro: Germani, Butter, & Anchen: Hispani, Manteca: Galli, Beurre, & Buyre.

† Illud hoc loco non prætereundum duxi, quòd in Græco codice manu scripto non. φυσητικὸν, hoc est inflationem pariens, sed φυσικὸν, id est, naturale legatur. quòd lac potius stomachum iuuet, quàm inflatione uexet: id enim innuit uerbum naturale. Hanc lectionem secutus fuisse uidetur Serapio: quippe qui ex Dioscoride ita transcribat. Et lac confert stomacho. Quin & facilis potuit esse librariorum lapsus ob uocum similitudinem.

Recoctæ uires.

Seri uires ex Galeno.

Ex Mesue.

Lactis facultates ex Gal.

Nomina.

Φύμα, καὶ οἴσυπος. LANAE, ET OESYPVS. CAP. LXVII.

SVccidæ lanæ molles è collo, feminibusque laudatissimæ habentur. Subueniunt inter initia uulneribus, percussis, desquamatis, liuidis, ossibus fractis, aceto, oleo, aut uino imbutæ: siquidem facilè succos combibunt, quibus immerguntur, & ob pecudum sordem (sic enim œsypum uocant) emolliunt. capitis, stomachi, aliarumque partium doloribus, cum aceto, & rosaceo efficaciter imponuntur. Crematarum

Digitized by Google

LANA,

matarum lanarum cinis cruſtas obducit,excreſcentias in carne cohibet,& ulcera ad cicatricem perducit. Mundæ autem, & carptæ, in fictili crudo, cæterorum more uruntur. Nec ſecus fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari ſolent. Aliqui cum fordibus lanas carpunt, & melle irrigant, eodemque modo urunt. Alij in fictili oris patuli,uerucula inter ſe diſtantia componunt,& concerptas carminataſque lanas,oleo ita ſuffuſas,ut ne ſtillare quidem poſsint,aſſulis tedæ ſubiectis,& eiſdem,laniſq; permutatim interſtratis,leuiter ſuccedunt,& uſtas tollunt. Quòd ſi è teda pix,pinguitudove ulla proſtuit, collecta reconditur. Lauatur ad oculorum medicamenta.cinerem in labellis, aqua addita, manibus confricant, & conſidere patiuntur: idque ſæpius, mutantes aquam, donec linguam adſtringat, nec mordeat. Oeſypum uocant Græci, ſuccidarum lanarum pinguitudinem: cuius parandi ratio hæc eſt. Succidæ molles, radicula non curatæ, calida aqua lauantur, & quibuſcunque fordibus expreſsis, & in labellum oris ampli coniectis,aqua infunditur,magnoque impetu ligula, uti reſpumet, agitatur, aut lignea rude ualidiuſculè conturbatur,quo largius ſordida ſpuma colligi poſsit,deinde marina reſpergitur: & conſidente pingui, quod ſupernatabat, collectoque in alterò fictili uaſe, denuo aqua in labellum fuſa agitatur: ſpuma iterum mari perfunditur,& demum eximitur. hoc tantiſper fieri ſolet, dum conſumpta pinguitudine, nihil prorſus ſpumæ extet. Collectum œſypum manibus emollitur, & ſi qua inſedit ſpurcitia,confeſtim demitur: excluſaque ſenſim omni aqua,recentique affuſa, manibus miſceatur, donec admotum linguæ œſypum adſtringat leuiter,nec mordeat,atque pingue, candidumque ſpectetur: tum in fictili uaſe conditur. uerùm omnia feruìdo ſole fiant. Nonnulli excolatum pingue frigida aqua eluunt, & manibus, non ſecus atque ceratum mulieres, confricant: ita enim candidius redditur. Alij elotis lanis, & ſordibus quibuſcunque exemptis, ac lento igni in æneo uaſe ex aqua decoctis, pingue, quod ſupernatat, collectum aqua, ut diximus, lauant: colatumque in fictilem patellam, quæ calidam aquam contineat,linteo operiunt,atque ſoli mandant,donec candidum fiat,& ſatis craſſum. Alij bidui ſpatio aquam effundunt,nouamque adijciunt. Melius eſt læue,radicula non curatum,quod ſuccidarum uirus oleat,& ſi manu in concha fricetur cum aqua frigida,albeſcat, nihil in ſe duri,aut concreti habens: ueluti quod cerato,aut adipe adulteratur. Oeſypum excalfacit, explet ulcera, & emollit; præſertim ſedis,ac uuluæ,cum meliloto & butyro. In uellere appoſitum menſes, & partus euocat: ulcera non aurium modò ſanat, ſed & genitalium cum anſerino adipe: contra eroſos angulos oculorum,ſcabioſoſque,genas quæ occalluerunt,& ciliorum defluuia,efficax eſt. In teſta noua torretur,donec redactum in cinerem pinguitudinem amittat. Ex eo etiam fuligo colligitur: uti demonſtrauimus: quæ in oculorum medicamenta commodè addi ſolet.

CVm Lanæ ſuccidæ,& earum ſordida pinguitudo,quam Græci Oeſipum appellant, & officinarum uulgus Iſopum humidam uocat,pleniſſimè à Dioſcoride deſcripta ſint, nihil nobis hic relictum eſt, quod declarandum,uel adijciendum eſſe putemus. Cæterùm ἔριον quod Græcis,Lana Latinis dicitur, pariter & Italis: Arabibus,Sauf,aut Suf: Germanis,Schmutziguuolen: Hiſpanis, Lana: Gallis,Laine. Quod uerò Græcè οἰσυπος, Latini item Oeſypus nominatur: Arabicè,Senſeratab: Italicè,Eſipo: Hiſpanicè,Iſopilbo humido; Gallicè,Greſſe de la laine ſorge. Nomina.

Πτιάσ. COAGVLVM. CAP. LXVIII.

LEporis coagulum tribus obolis ex uino,uenenatorum morſibus', cœliacis, dyſentericis, & fœminis fluxione uuluæ laborantibus, ac reiectionibus à pectore, auxiliatur, ſanguinem in grumos concretum

concretum diſcutit. Poſt menſtruas purgationes appoſitum uuluæ cum butyro, præſtat mulieribus, ut concipiant: potum uerò partus enecat, & à puerperio, pariendi ſpem adimit. Equi coagulum, quam hippacen aliqui uocant, priuatim cœliacis, dyſentericisq; conuenit. Hœdi, agni, hinnuli, capreæ laticornis, & dorci, apri, cerui, uituli, bubalij; coagula, ſimiles naturas ſortiuntur, contra aconiti potum in uino, & concretum lac in aceto conuenienter aſſumuntur. Hinnuli priuatim triduo à purgationibus admotum, partus ſpem intercipit. Vituli marini, caſtorei uires repræſentat: comitialibus, ſtrangulatis uulnuis, potu conferre exiſtimatur. Sed ſi ſit uituli marini, hoc experimentum eſt: aqua inſpergitur, qua pauliſper cùm alterius animantis, tum præcipuè agni coagulum, maduerit: nam ſi erit ſyncerum, ſtatim liqueſcit in aquam: ſin minus, conſimile permanet. Excipitur autem catulis, qui nondum natare poſſunt. In ſumma, coagulum omne diſſipata cogit, & coacta diſſoluit.

Coaguli confideratio.

ANimalium coagulum (ut Ariſtoteles memoriæ prodidit lib. III. cap. XXI. de hiſtoria animalium) lactis ſubſtantia eſt: quippe quod in eorum uentriculo, quæ adhuc lactent, contineatur. Eſt ergo coagulum lac ignem habens intra ſeſe, quod cùm animalis tepore concoqueretur, caſeum traxerit. Habent coagulum omnia ruminantia; & inter dentata utrinque lepus. Quo uetuſtius coagulum eſt, eò præſtantius: tale enim proſtunio alui mederi præcipuè poteſt: atque etiam quod leporis eſt. Sed laudatiſſimum hinnuli. hæc Ariſtoteles. Quòd autem leporinum coagulum ſanguinem reijcientibus conueniat, ut Dioſcorides ſcribit, minimè quidem

Coaguli facult. ex Gal.

probare uidetur Galenus lib. X. ſimp. medicamentorum ubi ſic inquit. Coagulum omne acris, ac digerentis potentiæ eſt, ac nimirum etiam exiccatoriæ: nam neceſſariò id ſuperiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitialem morbum, ſi cum aceto ebibatur, præterea proſtuuium mulierbre ſanare proditum eſt: ſed & lac in uentre coagulatum diſſoluere: quod certè & nos experti ſumus, non ſolùm in leporino; ſed etiam in aliorum animalium coagulo. Attamen leporinum omnium eſt præſtantiſſimum. Sed & ſanguinem in uentre concretum ſimili modo epotum diſſoluit, ac efficacius fortaſſe cæteris leporinum: uerùm non ſolùm, quod quibuſdam ſcriptum legitur, ſed & hoc commune eſt omni coagulo. Quidam autem ſanguinis ex thorace reiectiones leporinum coagulum epotum ſupprimere prodiderunt. cæterùm nec alium quenquam eo uſum nouj, nec ipſe ſum auſus acri uti remedio ad affectum adſtrictionem poſcentem. Porrò coagulum equinum ad dyſentericos, & cœliacos accommodari ſcripſerunt nonnulli. At phocæ coagulum eximiè aptum eſſe quidam prædicant, tanquam uires obtineat caſtorij. Verùm quæcunque proditum eſt, quodq; coagulum ſecundum eſſentiæ totius præſtare proprietatem, non eſt nunc tempus exponere. Quam uim Dioſcorides contra uenenatorum morſus hic tribuit coagulo leporis, capreæ, hinnuli, cerui, eandem quoque Nicander in Theriacis hiſce uerſibus.

Εὐδὲ τιθει τάμιστον σὶνάκος παρὸϊο λαγωῶ
Η' ἀφρονὸς νεβρὸϊο ἀφαρ ἐξαπολύματα κάλλας
Η' ἐλάφου νηδύν, τὴν δὲ καλέουσιν ἐχῖνον.
Α'λλοι δ' ἐγκατέϊντα κεκρύφαλον ὧν ἀπερύκας
Δραχμάων δοσσοῦτε δύω καταβάλλεο μοῖρας
Τέτρασιν ἐν κυάθοις μέθυος σταλὸν ἀμιξας.

Eius nomen Græcum πυτία: Latinum, Coagulum: Arabicum, Anfea, Anfhae, ſeu Anfhaa: Italicum, Caglio: Germanicum, Lypp, Kymn lypp, & Kaeſi lypp: Hiſpanicum, Coalho: Gallicum, Preſſeure.

Στέαρ. A D E P S. CAP. LXIX.

ADeps anſerinus, aut gallinaceus recens, & ſine ſale conditus, ad uuluæ uitia proficit. Sale inueteratus, & qui temporis ſpatio acrimoniam concepit, uuluæ inimicus eſt. Recens exemptis membranis in fictilem ollam demiſſus, quæ altero tanto capacior ſit, quantus ſit modus adipis, quem curare inſtitueris, obſtructo diligenter uaſe flagrantiſsimo ſoli exponitur: eliqueſcens inde humor in fictile alterum excolatur, donec adeps omnis abſumatur: mox loco uehementer frigido reconditur, & ad uſus digeritur. Alij fictile fulciunt ſuper aquam calidam, aut tenuem & elanguidam prunam, quæ ſolis uicem penſet. Eſt & alia curandi ratio. Exemptis membranis teritur, coniectusq; in ollam eliquatur, adiecto minuti ſalis momento: mox lineo colo transfuſus reponitur. Vtiliter in medicamenta additur, quæ laſſitudines, & fatigationes leuant. Suillus adeps, & urſinus hoc curatur modo. Recens, præpinguis, renibus potiſsimùm detractus, in largiore aqua cælesti, & quàm frigidiſsima, exemptisque tunicis, diligentiſsimè manibus confricatur, & exprimendo ferme ſiccatur, ſubindeque noua aqua abluitur: cæterùm fictili capacitatis duplæ inditus, in aquam demergitur, & ſubditis leuibus prunis ſpatha mouetur, eliquatusque, colo transfunditur in aquam. Vbi uerò refrixit, & guttatim aquam omnem excluſit, in prælotum fictile demittitur, & infuſa aqua leniter eliquari debet, & manu deprimi, quò facilius fæculentum uirus peſſum eat: poſtea in pilam ſpongia madefactam transfunditur. ubi coire cœpit, reſidens in imo ſordes eximitur. Tertiò citra aquam eliquatur, repurgatusque, fictili bene operculato, perquàm frigidis locis reponitur. Hircinum ſeuum, ouillum, ceruinumque ita curato. Elotum ex his quodcunque tunicis (ut in ſuilli mentione dictum eſt) exemptis, pilæ emolliendum tradito, ac manibus fricato, affuſa paulatim aqua, donec ne amplius quidem cruentum uirus excernatur, aut pingue aliquod innatet, ſed nitida ſpectetur. Deinde in ollam fictilem conijcito, & adiecta aqua, ut ſupereminеat, leui pruna liquefacito,

Orib. legi. λεκάνῃ. i. ollâ.

liquefacito, & moueto, atque in aquam colato: cùmque refrixerit, iterum in loto fictili eliquato, & quæ antè diximus, facito. Tertiò ſine aqua liquefactum, in perfuſam liquore pilam colato, refrigeratumque, ut in ſuilli ratione diximus, recondito. Bubulum autem ſeuum, renibus maximè detractum, exempris membranis, aqua marina ex alto petita eluendum eſt: mox in pila tundendum diligenter, affuſa maris aqua. Cùm uerò diſſolutum fuerit, in fictilem ollam conijciendum, & marina aqua, quæ non minus dodrante ſuperemineat, proluendum. decoquendum, donec omnis aboleatur odor, aditis ad ſingulas ſeui Atticas minas, quaternis Thyrrhenicæ ceræ drachmis: excolatumque, detractis quæ peſſum ierent ſordibus, in nouo fictili reponendum, opertumque ſoli interdiu credendum, ut ad candorem reducatur, & odoris uirus euaneſcat. Priuatim taurorum pingue ſic curari debet. Renibus euulſum pingue profluente amnis aqua abluito detractisque tunicis, fictili nouo, poſtquàm exiguum ſalem inſperſeris, liquefacito: dein in nitentem aquam excolato: & ubi concreſcere cœpit, manibus iterum confricando uehementer lauato, aqua ſæpius infuſa, refuſaque, donec quàm optimè elotum uideatur. Rurſus in olla cum pari modo uini odorati decoquito, & cùm iterum efferbuerit, dempto ab igni uaſe, ibidem finito pernoctare: poſtridie ſi grauiter adhuc oleat, noua olla repetitum, uino odorato perfundatur. eadem quæ prius, fiant, dum omne uirus euaneſcat. Colliquatur & ſine ſale, præſertim affectionum earum cauſa, quibus ſal aduerſari ſolet, ſed ita paratum non magnopere albeſcit. Eodem modo pardorum, ac leonum pinguia curari oportet.

a Taurinum autem, & uitulinum pingue, necnon ceruinum, atque etiam huius animalis medulla, odoramentis imbuitur, hac ratione. Pingue, quod odoratum reddi debet, demptis, quo diximus modo, membranis, elotum, & uino quàm odoratiſſimo, nulla maris aqua diluto, feruefactum, pernoctare ſinitur: alterum id genus uinum eadem menſura infunditur, colliquatur, & exquiſitè colatur: nouemq; eius heminis, iunci Arabici ſeptem drachmæ adijciuntur. Quòd ſi ipſum odoris fragrantioris fieri uoles, quadraginta floris eiuſdem drachmæ, cum paribus palmæ, calami, & caſsiæ modis adduntur: & xylobalſami, aſpalathi ſingulæ drachmæ: cinnamomi, cardamomi, & nardi ſingulæ unciæ. omnia exactius tunduntur, & affuſo uino odorato, in uaſe operto, quod ſupra carbones firmiter collocatum ſit, ter efferueſcunt, & ſemoto ab igni uaſe inibi pernoctant: poſtridie uinum effunditur, aliudque generis eiuſdem adijcitur. Ter ſimili modo bene conferueſcat: deinde matutinis exempto adipe uinum effundatur, & abluto uaſe, ſi quid imo ſubſidens hæſit, detergatur. poſtremò eliquatum pingue, & excolatum, ad uſus reconditur. Hoc autem modo odoramentis imbuitur, quod antea curatum eſt. Verùm antè dicta prius inſpiſſari ſolent, quò facilius ſibi odoramentorum uires adſciſcant. Itaque aſſumens quodcunque horum uoles, cum uino feruefacito, impoſitis unà myrti ramulis, ſerpyllo, cypero, item aſpalato plenius tuſo. Aliqui tamen ad hunc uſum, uno duntaxat horum contenti ſunt. Cùm autem ter efferbuit, exemptum leniter, & linteo colatum, aromatis, uti expoſitum eſt, imbuitur. Adipibus ſpiſſamenta ſic fiunt (quemcunque acceperis, oportet, ut recens tundatur.) Syncerus, & ſanguinis expers adeps, reliquas habens notas, quas ſæpe retulimus, in ollam nouam demittitur, infuſo uino albo, uetere, odorato, quod ſemipedis altitudinem ſuperet: lento igni feruefcat, dum uernaculus odor aboleatur, planeque uinum redoleat. At ubi depoſito uaſe, refrixit, duæ adipis minæ in ollam mittuntur, & duo uini eiuſdem ſextarij, & ſeminis loti, eius inquam, cuius è ligno ludicræ tibiæ factitantur, tuſi minæ quatuor adijciuntur: lento igni ſubinde miſcendo decoquuntur: cùmque odoris uirus euanuerit, excolatusque adeps refrixerit, una contuſi aſpalathi mina, cum amaracini floris minis quatuor, & uetere uino ſubigitur. Nocte una hæc odorem rapiunt, combibuntve: poſtridie in fictilem ollam tricongialem ea omnia cum adipe iniecta, additis ſextarijs tribus uini, unà feruefcunt, quouſque & uim, & odorem ſpiſſamentorum adeps ipſe contraxerit qui eliqueſcens colatur, & reponitur. Quòd ſi maiorem odoris fragrantiam efflagites, drachmas octo quàm pinguiſsimæ myrrhæ uino maceratæ, quod multos iu annos aſſeruatum eſt, miſceto. Gallinaceus, anſerinusque ſic odoribus imbui ſolent. Cuiuſuis eorum percurati ſextari duo fictili olla excipiuntur: cryſtalceptri, xylobalſami, palmæ elatæ, & calami planè contuſi, ſingulorum ſeſcuncia admiſcetur: uini Lesbij ueteris cyathus unus adijcitur: ea ter efferueſcunt prunis, mox ua-
ſe ſublato ab igne, die, noctuque refrigerantur: poſtridie liquata per linteum craſſum mundum in uas excolantur. ubi uerò adeps coierit, concha excipitur, fictilique nouo denſius operto perfrigidis locis reponitur. Hyberno tempore id inſtituere oportet: æſtate ſiquidem pinguia non coguntur. Nec deſunt, qui Tyrrhenicæ ceræ momentum adijciant, quò facilius in unum corpus omnia coaleſcant. Eadem ratione ſuillus adeps, & urſinus, cæterique id genus, odoramentis imbuuntur. Verùm ſampſuchi odorem adeps ipſe repreſentabit hoc modo. Curati quàm optimè adipis, præſertim taurini, mina una, tempeſtiuique ſampſuchi exquiſitè confracti ſeſquimina miſcentur, & inſperſo largiore uino digeruntur in offas, quæ in uaſe cooperto nocte quieſcunt. Matutinis in fictili olla leuiuſculo igni, affuſa aqua leuiter coquuntur: dumque ſuum adeps odorem exuerit, defecatus, ac bene opertus, nocte tota permanet. poſtero die deterſa ſorde, quæ peſſum ierat, ſampſuchi, ut dictum eſt, contuſi iterum ſeſquimina priori paſtillo adijcitur, eodemque modo in offas cogitur: alijs quæ diximus peractis, decoquitur, & colatur, & ſiqua fundo hæſit ſpurcitia, deraditur, & frigido loco reconditur.] Siquis tamen incuratum adipem anſerinum, gallinaceum, aut uitulinum à putredine tueri uelit, ita faciundum eſt. Quemuis adipem diligenter elotum, & ſiccatum in

a Hæc omnia ueluti ſubditia non deſcribuntur ab Oribaſio.

Digitized by Google

umbra ſuper cribrum,per lintea munda manibus uehementer exprimat, linoque conſutum umbroſo in loco ſuſpendat,& poſt multos dies noua charta inuolutum,frigido loco recondat. Pinguia autem indito melle uindicantur à putredinis uitio. Vis omnium eſt excalfacere, mollire, rarefacere. Taurinus adeps, bubulus, & uitulinus aliquantum adſtringunt. Earundem uirium compos leoninus: nam reſiſtere eum aiunt ijs, qui inſidias moliuntur. Ceruino, elephantinoque perunctos, ſerpentes fugiunt. Adſtringentior eſt caprinus: qua ex cauſa decoctus cum polenta,rhoe,& caſeo dyſentericis datur,& cum ptiſanæ ſucco infunditur. Ius decocti phthiſicis in ſorbitionibus prodeſt,datur quoque utiliter ijs, qui cantharidum uenena hauſerunt. Hircinus,ut qui ualidiſsimè diſcutiat,podagricis auxiliatur,cùm fimo capræ,& croco impoſitus.huic proportione reſpondet ouillus. Suillus uerò contra uuluæ, & ſedis uitia idoneus eſt: ambuſtis igni medetur. E ſue uetuſtiſsimus quiſque ſale conditus excalfacit,& emollit: elotus uino pleuriticis prodeſt cinere,aut calce exceptus, inflammationibus,ſiſtulis, ac tumoribus ſuccurrit. Aſininum tradunt cicatrices corpori concolores reddere. Anſerinus,gallinaceusque conueniunt muliebribus malis,& ad labiorum rimas,ad mangonizandam faciem, & contra aurium dolores. Vrſinum conſtat raptos uitia alopeciæ capillos reſtituere,pernionibus ſubuenire. Vulpinus medetur aurium doloribus. Fluuiatilium piſcium pinguia perunctis oculis claritatem afferunt, ſi in ſole liqueſcant, & melli admiſceantur. Viperæ adeps contra oculorum hebetudines,ſuffuſionesque efficax eſt,addita cedria,melle Attico,& pari oleo uetere: pilos alis euulſos perunctis radicibus recens,& per ſe illitus obliterat,atque renaſci non patitur.

Pinguedinis uires ex Gal.

TAmetſi de adipibus,ſeuis,& pinguibus,quæ in medicum uſum ueniunt,copioſè,& abundanter locutus ſit Dioſcorides,utpote qui non eorum modò facultates,& uires tradiderit; ſed etiam rationem docuerit,qua illa curentur,ſpiſſa & odorata reddantur,& à putredine uindicentur: tamen cùm de eorum natura,& facultate accuratius (meo quidem iudicio) copioſius etiam,& particularius diſſerierit Galenus,nec uanum,nec à noſtro inſtituto alienum duximus,hîc ea omnia referre,quæ ab ipſo memoriæ prodita ſunt libro. x i. ſimplicium medicamentorum,ubi ita ſcriptum reliquit. Pinguedo,& adeps & hæc quoque communiſſima ſunt inter animalium partes. Nam omnia quæ bene nutriuntur,aut pinguedinem,aut adipem obtinent. Quæ uerò macilenta ſunt, maleque nutriuntur,ſæpe omnino ne habere quidem apparent, ſæpe uerò adeò pauculum,idque ſecum,ut ægrè uti poſſis. Porrò differt à pinguedine adeps craſſitie: ac propterea animantium totam naturam terroſiorem habentibus adeps prouenit, uelut humidioribus pinguedo. Proinde pinguedo celeriter ab igne liqueſcit,nec facilè,ubi liquata fuerit, rurſum concreſcit,cogiturue. At adeps nec facilè funditur,liqueſcitue, & ſuus celerrimè coit,ac conglaciatur,multoque apparet pinguetudine durior. Sus enim bene nutritus, paſtuſue multam habet pinguedinem,ob naturalem temperamenti humiditatem. At boues, & capræ, & quæcunque id genus cornigera,ob ſiccitatem adipem plurimum generant. At tu ſi uoles, oleoſam, & pinguem in animalibus ſubſtantiam omnem adipem appellato,ut plerique medici. Sed & pinguedinem appellare totum hoc genus tibi licet. Non tamen licet tibi citra mendacium adipem caprinum humidiorem eſſe dicere, quàm ſuum. Nam hic omnium ferme aliorum eſt humidiſsimus,ac proinde actione ſua uicinam oleo uim poſſidens, quanquam oleo magis tum emolliat,tum concoquat: ac proinde cataplaſmatis,quæ ad phlegmonas accommodantur, commiſceri ſolet. Qui uerò mordicationes perpetiuntur aut in recto inteſtino,aut in colo, ijs potius caprinum adipem, quàm ſuillum injicimus: non quòd acrimonias plus obtundat (nam ex natura ſua ſuillus obtundit magis,ac proinde miſceatur medicamentis ulcera curantibus, cuiuſmodi eſt,quod uocant parygrum) ſed quòd caprinus ob craſſitiem citius concreſcat,ſuillus autem inſtar olei defluat: proinde ipſum potius dyſentericis, & teneſmoſis injicimus, quando morſum eorum mitigare conſilium eſt. Porrò ob tenuitatem partium nonnulla acrimonias magis retundunt,ubi nimirum in alto mordicatorum corporum,quod moleſtum eſt,hæſerit. Nam quod craſſarum eſt partium,minus; magis autem quod ſubtilium partium eſt,tota corpora penetrat,& omnibus ipſum ſaniebus mordicantibus permiſcetur. Hæc ratione adeps anſerinus,quæ in alto corporum mordicant, magis obtundit: ſed & ſuillo calidior eſt. Horum tamen in medio eſt gallinaceorum adeps,ac gallinarum. Porrò calidior ſemper, ac ſiccior eſt maſculorum animalium,& horum ipſorum exectorum minus tum calidus, tum ſiccus. Quippe mas caſtratus eiuſdem ſemper generis fœminæ aſſimilatur. Hoc autem ſermonis caput commune eſt,cuius meminiſſe oportet: Pro animalium temperatura ſemper exiſtere differentias eius, quæ in illis eſt, pinguedinis, aut adipis,aut quocunque modo appellare libebit totum hoc genus corporis in animantibus oleoſi,& pinguis. Igitur cum ſus omnibus propè quadrupedibus animalibus in caliditate, ac ſiccitate inferior ſit; proinde pinguedinem quoque minus habet calidam,magisque humidam. Omnis igitur pinguedinis facultas eſt humectatoria; & excalfactoria humanorum corporum. Huius enim meminiſſe perpetuò oportet in principijs huius operis dicti. At differentiæ,quæ ſunt cuiuſque ſingulatim in maioris,minorisque ratione ſunt. Nam pinguedo ſuis,ut ad nos quidem,largius humectare poteſt, ſed non æquè excalfacere,ut oleum: uerùm pinguedinis ſuum talis eſt caliditas, qualis ſpectatur in nobis. Porrò taurorum adeps ſuillo multò calidior eſt, & ſiccior. Rurſum id & hîc memoria repetentibus nobis, marem fœmina eſſe tum calidiorem,tum ſiciciorem: marem autem caſtra tum aſſimilari fœminæ, uelut quicquid inuenilis eſt ætatis. Et inter inuenilia fœmina mare humidior eſt, & minus calida. Sic & adeps uitulinus, taurino minus, tum calidus eſt, tum ſiccus: & hædorum, quàm caprarum; ſed & caprarum minus,quàm hircorum. Et rurſum taurorum minus, quàm leonum: nam horum adeps omnium propè quadrupedum adipe potentius digerit. nam & ipſorum calidiſſimus eſt, & maximè tenuium partium. Itaq; ſi ipſum medicamentis ad ulcera,& phlegmonas conuenientibus commiſceas, non modo nihil adiueris; uerùm

Taurinus.

Vitulinus.

uerùm etiam læſeris, nimirum addita maiori, quàm conueniat acrimonia. Inueteratis tamen tumoribus atque ſcirrhi in morem induratis, tum neruorum curuatueis (ἀγκύλας Græci uocant) & in ſumma quæcunq; ſcirrhoſa ſunt, ijs aptiſſimus eſt, in quibus ſanè inefficaciſſimus appareat ſuillus. Taurinus autem ab utroque ex æquo diſtat, ut quan-to calidior, ſiccior q; ſuillo eſt, tanto ſuperetur à leonino. Itaque tanquam in medio conſiſtens, meritò utrique medicamentorum miſceetur generi, & ijs ſcilicet quæ ſcirrhoſis medentur, & ijs, quæ phlegmonas concoquunt, cuiuſmodi eſt tetrapharmacum quod uocant, ex cera, reſina, pice, & adipe conſtans. Nam ſiue in hoc taurinum, ſiue uitulinum, ſiue hircinum, ſiue caprinum, ſiue ſuillum indideris, ſemper puri mouendo aptum, & concoctorium medicamen effeceris. Sed ſuillus ſi addatur, in pueris, & fœminis, & ut breuiter dicam, omnibus, quibus caro eſt mollior, competit. Sin taurinum adieceris, foſſoribus, & meſſoribus, & omnibus carnem duram habentibus, ſiue ob naturalem temperiem, ſiue ex ratione, ac forma uitæ, conueniens effeceris. Cæterùm adeps omnis dum inueteraſcit, ſe ipſo & calidior, & tenuior efficitur, ac proinde quoque magis diſcuſſorius. Verùm id omnibus ferè inueteraſcentibus accidit, quæ quidem putreſcere non anticipent. Nam unum, mel, acetum, frumentum, butyrum, lana ſuccida, oleum omne, ſiue lentiſcinum, ſiue cicinum, ſiue raphaninum, ſiue ipſum quod ex oliuis conficitur, uetuſtate & calidiora, & tenuioris eſſentiæ efficiuntur: ac proinde guſtantibus apparent acriora, & ad induratos, aggrèque ſolubiles affectus omnes adhibentibus potentius digerentia. Atque ego ſanè guſtantibus acria uideri dixi. At quidam, quibus ſtudium eſt nominum ſignificatus corrumpere, non acria, ſed adſtringentia uocant id genus omnia, adusque piper: tanquam interſit nihil, adſtringens, an acre dixeris. Eſt denuo illos roges de galla, myrtis, meſpilis, mali punici putaminibus, quæ ſidia uocant, rhoe, & omphacio, & hæc dicunt adſtringere: tametſi aduerſiſſimum ex illis ſenſum percipiamus ei, qui in nobis ſit à pipere, pyrethro, napy, euphorbio, cepa, allio, & acarce. Igitur ſi quemadmodum adſtrictionis uocabulum de utroque affectu, quem guſtu percipimus, communiter efferunt, ſic ipſos quoque affectus unam habere naturam exiſtimant, quidnis aliud potius habendi ſint, quàm homines, ut qui ſoli proprios ſenſus obtineant. At ſi omphaca, rhoa, gallam, balauſtium, hypociſtida contrahere, conſtringereque noſtram fateantur ſubſtantiam: ſecernere uerò, mordicare, ac penetrare, piper, napy, pyrethrum, improprie adſtringentia nuncupant, quæ mordicant, & excalfaciunt: cæterùm in cognoſcendis ipſis medicamentis non peccant. Verùm ſi oportet coniectantem dicere, an in uocabulis, aut in rebus hallucicentur, equidem in uocabulis potius falſos uiros illos dixerim, et maximè quibus Græca lingua inſueta eſt, qualis eſt Dioſcorides Anazarbenſis, qui profectò multa bene dixit eorum, quæ de materia medica memoria prodidit, cæterùm ſignificata Græcanicarum uocum non ſatis pernouit. Hic ergo cum ait magis eſſe adſtrictorium adipem caprinum ſuillo: ſiquidem acriorem ſignificare uelit, per magis adſtrictorium, accipimus ſermonem ceu uerum. At ſi illud, talem habentem qualitatem, & facultatem, qualem rhus, rheon, hypociſtis, balauſtium, haud uerum eſſe ſermonem dicemus. Porrò quoniam uiperarum adipem, ubi radicitus pilos ſub alis euulſeris, prohibere illos recreſcere illitum referunt, uiſum eſt mihi eius facere periculum eſſe ſatius: at ubi prout iubent, feciſſem, mentitos comperi, ſicut etiam quòd initia ſuffuſionum ſanet. Verùm urſorum adipem alopecias curare uerè ſcripſerunt: cùm tamen probatiora habeamus ad eum affectum remedia. Porrò cùm dicant tamen uulpinum adipem dolores aurium ſanare, abſque ut explicent, quos aurium dolores dicant, ceu non noſcentibus ipſis diſtinguere, quæ dicunt, attendendum non eſt. Alij piſcium adipem laudant, tanquam ad ſuffuſiones, aut quemcunque alium affectum nominare uelint, congruat. Alij non ſimpliciter piſcium, ſed aduncorum fluuiatilium: alij uerò potius marinorum. Quò uidelicet aliquid plus ſcire uideantur, quàm uulgus. hæc Galenus. Cæterùm de Taſi pinguedine, quæ (ut experimento manifeſto conſtat) contractos nernos, & articulorum duritias emollit, & diſcutit, nihil poſteritatis memoriæ prodiderunt Dioſcorides, Galenus, & Paulus. Nec præterea Galenus pinguedinis curandæ, ac parandæ ratione ullâ, quod ſciam, tradidit: nec quib. odoramentis ueteres pinguendinē imbuerint, & in unguenti more conficerent. quemadmodum hac noſtra ætate unguentarij illâ parant, quam uulgò POMATA *uocamus. Ea autem hoc modo paratur. Sumunt ceruini adipis, aut hædi binas libras: ſuillì uerò recentis uncias ſex, deinde exemptis membranis, uino albo lauant, exprimunt q; tandiu, donec uinū omne exeat. Poſt hæc eloto pinguidinē in fictile nouū, nitro, uel plumbo oblitū conjiciunt, additis nardi Indici granis tribus, caryophyllorum ſemuncia, nucis myriſticæ drachmis duabus, malis appianis, uel ſylueſtrib ſemicōtuſis ſenis, uel ſeptenis. Hæc omnia in ſufficienti aquæ roſaceæ quātitate macerant die una: deinde lento igne tādiu decoquunt uas operculo cōtegentes, & rudicula ſæpius miſcētes, quouſq; uniuerſa ferè aqua euaneſcat. Percolant deinde linteolo ſpiſſiori ſub dio uaſe mundo, aqua roſarū madente, dimittuntq; concreſcere. Quo facto in fictile nonum iterū conjiciunt, adiectis olei amygdalini dulcis uncijs ſex, ceræ albæ uncijs quatuor, & ad ignē colliquant, ac poſtmodum linteolo per colāt in mūdiſſimū catinum aqua roſarum affuſa: ſmuntq; cōcreſcere. Demum eadē aqua moſcū experta, aut alijs refragātib. aquis tandiu lauāt rude miſcentes, donec unguentum illud ad ſummum albeſcat. Tunc. n. extrahunt, et uitreo uaſe recōdunt, ſeruantq; in frigido loco, ne rancorē contrahat. Hoc in Italia frequētiſſimū obtinet uſum ad labiorum, manuum, & maxillarū rimas, tam à frigore, quàm ab acri ſucco factas. Vtuntur eo præterea ad deſquamatā cutē, et ad cruſtoſas papulas, quæ pueris in capite enaſcuntur. Sunt qui ei corallia porphyreo lapide læuigata admiſceant, ut melius, citius q; rimæ occludātur. Alij uerò cinnabarin addunt, ut flammeum referat colorē. Porrò (ut lib. 3. de facult. alim. ſcribit Gal. & Iſach Arabicus in diætis) Adeps omnis in cibis ſumptus uentriculum ſuffundit, appetentiā deijcit, pituitā auget, parum nutrit, ſuccum illaudabilem gignit, alui fluxiones commouet, retentricem uentriculi facultatē imbecillē reddit: ſenſus, & intellectum hebetat, ſomnolentiam inducit, & in uentriculis facilè in bilem uertitur, & in uapores caput petētes. Quare adeps eſt potius in ciborum condimentis, quàm in alimentis expetendus.* Στέαρ *Græcis, Latinis adeps, & pinguedo appellatur: Arabibus, Menim, Vxabam, ſiue Saham. Italis, Graſſo: Germanis, Feyſt, Fettigkeit, & Schmaltz: Hiſpanis, Gordua: Gallis, Greſſe.*

Adeps piſciū

Taſi pingue do.

Pomatæ paradæ ratio, & uſus.

Adipis in cibis facultas.

Digitized by Google

Μυελὸς. MEDVLLA. CAP. LXX.

LAudatiſsima eſt ceruina, mox uitulina, poſt hanc taurina, dein caprina, & ouilla. Colliguntur æſtatis exitu, cùm appetit autumnus: quippe cum alijs anni temporibus concrementum ſanguinis, & ueluti caro friabilis, in oſsibus inueniatur: nec facilè cognoſci poteſt, ni, quis eam oſsibus extrahat, & recondat. Omnes medullæ molliunt, calfaciunt, rarefaciunt, ulcera explent. Ceruina perunctos uenenata fugiunt. Curantur recentes, adipis modo, aquæ reſperſu ſubactæ, ſelectiſque oſsibus tantiſper elotæ, & in linteum expreſſæ, donec aqua ſyncera emanet: & deterſa ſorde pinna, ſiqua innatet, liquatæ in duplicato uaſe in pilam exprimuntur: & ubi coiere, omni fæce, quæ ad ima fidit, deraſa, ficti- 10
li nouo reponuntur. Quòd ſi libet incuratas reponere, facito omnia, quæ de anſerum, & gallinarum adipe demonſtrauimus.

Medullæ uires ex Gal.

MEdulla, ut ſcriptum reliquit Galenus libro XI. ſimplicium medicamentorum, uim habet indurata, & ſcirrhoſa corpora emolliendi, ſiue muſculis, ſiue tendonibus, ſiue ligamentis id accidat, ſiue etiam uiſceribus. Optimam ſemper expertus ſum ceruinam deinde ipſorum iuniorum borum, quos uitulos etiam nominant, ac proinde medullam eorum uitulinam appellant. At bircorum, & taurorum tum acrior eſt, tum ſiccior. Itaque duricies ſcirrhoſas diſſoluere nequit, ſiqua etiam memoria manet eorum, quæ in quinto libro de his ſunt prodita. Ex uitulina igitur, & ceruina medulla peſſi componuntur uteros emollientes. Et extrinſecus uteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla præparantur, uim habentia emolliendi. Accipitur autem non ſolùm medulla ex oſsibus, quæ ſanè re uera eſt medulla; ſed & ex ſpina, quam & ipſam medullã nominant, ſpinalem uidelicet: quæ tum durior, tum ſiccior eſt, quàm alia. Illa enim mollior eſt & pinguior: ac proinde ego ſpinalem ſeorſum per ſeſe abſque illa repono. Sed ea mihi utriuſque medullæ cura eſt, ne aut putreſcant, aut ſitum colligant. Itaque in hyeme primum eas capio, uelut & adipem, deinde in ædibus ſiccis, atque editis, planè humoris expertibus, cum foliis lauri ſiccis repono. Nam quæ recentia ſunt & humida, multum etiam qualitatis ſuæ illis impartiunt, ut acriores fiant medullæ. At ſi quando ambiente calido, & auſtrino medullas, aut adipem uoles reponere, paratum ſit in hoc cubiculum neque calidum, qualia ferè ſunt quæ meridiem ſpectant (putreſcunt enim in talibus) nec humo proximum, atque humidum (nam in talibus ſitum contrahunt) ſed ſupernum atque excelſum, & ad aquilonem obuerſum, paruas habens feneſtras apertas, ut tam noctu, quàm interdiu ab Arctο ſpirantes uentos acci- 20
Medullæ in cibis facultas. *piat. hactenus Galenus. In uſu uerò ciborum ſpinalis medulla id nutrimenti corporibus exhibet, quod cerebrum. Idcirco pituitoſum, ac craſſum generat ſuccum, ægrè concoquitur, uentriculo nocet, nauſeam concitat: robuſtis tamen uentriculis concocta, bonum præbet alimentum. Porrò quæ ex oſsibus elicitur medulla, quamquam largius ſumpta uentriculi appetentiam deſtruat, pituitamq; gignat; ſi tamen probè conficiatur, ualentiſſimè nutrit, magisq; ori placet, quàm ſpinalis, quòd hæc ſapidior ſit in omnibus ſuis partibus.* Μυελὸς *Græcè: Medulla Latinè uocatur: Arabicè, Mochial halbadam, ſeu Moch ſimpliciter: Italicè, Midolla: Germanicè, Marck: Hiſpanicè, Tuetanos, & Tutanos: Gallicè, Moelle.* 30
Nomina.

Χολὴ. FEL. CAP. LXXI.

FEl omne reponitur hoc modo. Recens præligato ore folliculi lino tandiu demiſſum in feruentem 40
aquam, dum quis ſpatium trium ſtadiorum percurſaret, mox exemptum ſiccatur umbroſo loco, aſpergine non redolente. Sed quod ad oculorum medicamenta adijci ſolet, ligatum lino in uitreum uas, quod mel habeat, immittitur: circumuoluto ad os uaſis lini principio, & operto uaſe reconditur. Eſt autem omnis fellis uis acris, & excalfaciens: intenſis tamen, & remiſsis uiribus differunt. Siquidem præſtantius in effectu eſſe uidetur fel marini ſcorpionis, & piſcis qui callionymus appellatur, marinæ teſtudinis, hyænæque: item perdicis, aquilæ, gallinæ candidæ, & ſylueſtris capræ. quod eſt priuatim prodeſt contra ſuffuſiones incipientes, & oculorum caligines, argemas, & genarum ſcabritias. Ouillo, ſuillo, hircino, atque urſino, taurinum multò efficacius. Felle omni perfacilem, præſertim infantibus, deiectionem quis molietur, ſi intinctum eo tomentum, aut fimbriam ſedi ſubijciat. Priuatim taurino 50
anginæ cum melle peruunguntur: ſedis ulcera ſanat, & ad cicatricem uſque perducit. Idem auribus fractis, & purulentis cum muliebri lacte, aut caprino inſtillatum, medetur: & ſibilo earundem ex porri ſucco. Admiſceri inſueuit uulnerarijs emplaſtris, & circumlinitionibus, quæ contra uenenata parantur: phagedænicis ulceribus, colis, & ſcroti doloribus ex melle prodeſt: lepras, furfures cum nitro, & terra cimolia quàm optimè purgat. Ouillum, & urſinum contra eadem pollent, uerùm inefficacius hæc præſtant. Vrſinum eclegmate comitiales adiuuat. Fel teſtudinum anginis, & in ore infantium nomis, prodeſt: naribus inditum comitiales erigit. Sylueſtrium caprarum felle peculiariter perũcti luſcioſi ſanantur. Hircinum idem obit munus: thymia abolet, & luxuriantes elephanticorum extuberationes illitu reprimit. Suillum autem contra aurium ulcera, reliquaque omnia magno uſu aſſumitur. 60

QVanuis de fellis reponendi ratione, atque etiam de eius uiribus abunde ſcripſerit Dioſcorides; non tamen ob hoc prætermittenda exiſtimaui nonnulla, quæ à Galeno lib. x. ſimpl. medicamentorum de fellis facultatibus

tatibus scitè memoriæ sunt commendata. Est igitur fel (auctore Galeno) succorum, qui in quoque sunt animalium, calidissimum. Itaque sicuti sanguinem, & carnes dissimiliter temperata obtinent animalia, eadem ratione & fel. Quocirca calidissimorum fel, aliorum quoque animalium fel excellere necesse est: & quæ illis minus sunt calida, proportione & hunc humorem illis inesse minus calidum, quantò scilicet & in alijs sunt inferiora. Cæterùm hæ differentiæ habeatur non modò pro diuerso animalium genere, quòd hæc magis, illa uerò minus calida sint; verùm etiam pro diuerso eiusdem generis animalium temperamento, ac etiam irritamento. Quando quidem fel tauri interfecti, qui suauibus adalligatus, uiolenterque diu tractus, & cursu, & canum latratu defatigatus, & sitim famemque & multum laborem perpessus fuerit, ab eius felle plurimùm differre inuenietur tum substantia, tum colore, tum facultate, qui in pascuis lætus, liberq; uitam desidem, ac quietam duxerit. Nam defatigati, ac vexati animalis fel substantia crassius erit, colore nigrius, aut uiridius, aut magis cæruleum, magisque æruginis simile: ob idq; etiam longè calidius erit quàm alterius, qui in pace, & otio degerit. Ideoque fel animalium quanto tenuius est, ac colore constat dilutiore, tantò minus spissioribus & magis colore saturatis excalfacit. Gignitur in bubulo felle lapis quidam nonnunquam oui magnitudine, croceo colore, facileq; friabilis, cuius Dioscoridem, & Galenum meminisse non reperio. Hic (ut plerig; perhibent auctores) potus uesicæ calculos comminuit. Naribus inditus visum mirificè acuit, & aquã in oculos fluentem inhibet. Tritus lentis quantitate, & betæ succo commistus, & in erinis naribus attractus, comitialibus subuenit. Non desunt etiam qui idem magno successu ex vino exhibeant potandum felle suffusis. Denique auratæ, lupi piscis, perdicis, & galli gallinacei felle mirificè delectantur in coitu fœminæ, si uiri penis eo perungatur. Quod Græcis χολὴ, Latinis Fel appellatur: Arabibus, Saratac, aut Merara: Italis, Fiele: Germanis, Goll: Hispanis, Hiel: Gallis, Fiel.

Fellis uires ex Gal.

Fellis bubuli lapis, & eius uires.

Nomina.

αἷμα. SANGVIS. CAP. LXXII.

SAnguis anseris, anatis, & hœdi, utilissimè in antidota miscentur. Palumbi autem, turturis, & columbæ, necnon perdicis, oculis cruore suffusis, & recentibus eorum uulneribus, luscitiosisque illinuntur. Peculiariter columbæ sanguis, cruorem membranis cerebri crumpentem inhibet. Hirci, capræ, cerui, & leporis sanguis inflatus fartagine, dysenterias, & cœliacorum profluuia sistit, in uino potus contra toxica efficax est. Leporinus sanguis ita ut tepet illitus, uitia cutis in facie, lentigines que emaculat. Caninus commodè ab his bibitur, quos efferata in rabiem bestia momorderit: contra epotum toxicum auxilio est. Testudinis terrestris sanguinem epotum tradunt prodesse comitialibus. Mariæ autem testudinis cum uino, & leporis coagulo, cominoque contra serpentium morsus, & hausta rubetæ uenena conuenienter bibitur. Taurinus cum polenta illitus, duritias discutit, emollitque. Sanguis equarum, quæ admissuram expertæ sunt, in medicamenta additur, quæ erodunt, septica uocant. Sanguine chamæleonis genarum palpebras euelli creditum est. Hoc idem uiridium ranarum sanguine præstatur. Menstruus sanguis fœminarum, circumlitu conceptum inhibere existimatur: aut si omnino mulier menstrua supergrediatur. leuat podagræ dolores, & ignem sacrum illitus.

DIsserens de sanguine Galenus, statim initio libri x. de simplicium medicamentorum facultatibus, etsi minimè eat inficias, quin animalium sanguini aliquid insit, quod medicamentorum usu rectè competat, ut Dioscorides, & plerique alij qui de eius uiribus scripserunt, liquidò affirmarunt: declarat tamen, multa de sanguinis uiribus à scriptoribus esse prodita, quæ facto periculo fabulosa potius, & uana reperiuntur, quàm uera. Siquidem, ut idem refert Galenus, falsum sanè esse omnibus in confesso est, quòd epotus noctuæ sanguis difficulter spirantes sanitati restituat. Vespertilionum uerò perunctis uirginum mammis, eas extuberare non sinat: pilosque renasci inhibeat, ijs partibus illitus, unde recenter ipsi euulsi fuerint. Falsum similiter esse asserit, comitiales ebibito agni sanguine curari: pilosque è palpebris euulsos renasci prohiberi uiridium ranarum cruore. Quibus facilè conijcere possumus, hoc in loco Dioscoridis codicem librariorum fortasse culpa mendosum esse. Quippe quòd ibi legatur, oculorum palpebras ranarum uiridium sanguine depilari, cùm potius Galeni testimonio (etsi sententiam hanc non approbet) euulsi in palpebris pili harum sanguine renasci prohibeantur. Quin & aliud huic capiti mendum subesse uidetur: quòd hic ea, quæ de admissariorum equorum sanguine prodidit Galenus, de equarum sanguine, quæ admissuram expertæ sunt, legantur. Nisi fortè interpretum uitium sit, qui sexum in Dioscoride perperàm mutarint. Præterea inquit Galenus. Tametsi non desit, qui turturis, uel columbæ sanguinem præferant in perforata caluaria, ubi rosaceo melius inueniri nihil possis: nonnulli uerò laudibus extollant gallorum, gallinarumque sanguinem ad sanguinis fluorem è cerebri membranis: crocodili uerò terrestris ad roborandam oculorum aciem: admissariorum equorum, quòd septicus sit, ad exulcerandam ubique cutim: domesticorumque murium ad ἀφροδίσιας Græcis uocatas; id tamen nunquam experiri uolui. Metuebam enim (inquit) ne curiosus, uel stolidus uiderer, si tantis, tamq; probatis remedijs semel præteritis confiderem, sanguinem horum animalium illis plus posse præstare. Quod si quis hæc experiri uolet, certò scio, damnabit non modò, qui talia scripserunt, sed & se delusum facto periculo reperiet. Taurinus autem sanguis epotus antea quàm concrescat, inter deleteria recensetur medicamenta, quòd haurientem protinus strangulet, ut sexto uolumine diffusius dicetur. Eius nomen Græcum αἷμα: Latinum, Sanguis: Arabicum, Dem: Italicum, Sangue: Germanicum, Bluot: Hispanicum, Sangre: Gallicum, Sang.

Sanguinis cõtra ueneratio.

Vana sanguinis experimenta.

Dioscoridis locus suspectus.

Nomina.

Digitized by Google

Ἀπόπατος. FIMVM. CAP. LXXIII.

ARmentariæ bouis fimum,ſi recens admoueatur,uulnerum inflammationes mitigat: foliis autem inuoluitur, & calfactum cinere feruenti ſuperponitur, coxendicis cruciatus ſotu compeſcit: illitum ex aceto duritias,panos, & ſtrumas diſcutit. Priuatim ſuffitu ſimi, quòd à maſculo boue reddicum eſt, procidentes uuluæ reprimuntur: accenſi nidore culices abiguntur. Fimum caprarum, præſertim in montibus degentium,potum in uino, regium morbum emendat: menſes cit cum odoramentis hauſtum,& partus euocat. Tritum in farinam,& impoſitum lanis cum thure, fœminarum profluuia ſiſtit,cæterosque ſanguinis impetus ex aceto cohibet. Medetur alopecijs exuſtum, & cum aceto, aut oxymelite illitum: cum axungia uerò impoſitum his,qui podagra tentantur, auxilio eſt. Caprillum in aceto decoctum imponitur ſerpentium morſibus,ulceribus quæ ſerpunt, igni ſacro, & parotidibus. Vtilem iſchiadici uſtionem hunc in modum accipiunt. In eo interſtitio, ubi pollex brachiali commiſtitur,caua ueluti lacuna ſubſidet,in qua lana oleo imbuta ſubſternitur,deinde ſigillatim feruẽtes ſtercoris caprini pilulæ imponuntur,dum uapor per brachium ad coxam ſentiatur peruenire, & coxendicis dolorem mitigare.aduſtio id genus Arabica appellatur. Ouillum ex aceto illitum ſanat epinyctidas,clauos, penſiles uerrucas,thymos,& ambuſta igni, roſaceo cerato exceptum. Fimum ſuis ſylueſtris aridum, in aqua,aut uino potum,reiectiones ſanguinis ſiſtit: uetuſtum lateris dolorem mulcet: ad rupta, & conuulſa ex aceto bibitur: luxatis cum cerato roſaceo medetur. Tam aſinorum,quàm equorum ſimum,ſiue crudum,ſiue crematum, addito aceto, ſanguinis eruptiones cohibet. Armentarij, qui herba paſcitur,ſiccum fimum liquatum in uino,mox potum, contra ſcorpionum ictus magnopere auxiliatur. Columbinum uehementius & excalfacit, & urit: cum hordeacea farina miſtum, ſtrumas ex aceto diſcutit carbunculos emarginat, tritum cum melle, lini ſemine & oleo: ambuſtis igni medetur. Gallinaceum uerò omnia eadem,ſed inefficacius præſtat: priuatim tamen contra uenena fungorum,& coli cruciatus ex aceto aut uino bibitur. Ciconiæ fimum, ſi ex aqua hauriatur, comitialibus prodeſſe credunt. Vulturini fimi nidore partus excuti produntur. Murinum detritum cum aceto,& illitum, alopecijs medetur: cum thure,& mulſo calculos expellit: ſubditæ infantibus muſcerdæ,alui deiectionem promouent. Caninum,quod flagrantiſsimo canis ſydere fuerit exceptum,cum uino,aut aqua potum,ſiſtit aluum. Humanum ſtercus illitum, uulnera ab inflammatione uindicat, & obiter intumeſcere non patitur: ſed ea ſtatim glutinat. ſicco ex melle anginæ perungi commodiſsimè traduntur. Terreſtris crocodili fimum, crocodileam uocant, quæ mulieribus colorem nutrit in facie, nitoremque ſeruat. Optima eſt,candidiſsima,& friabilis,amyli modo,minimè ponderoſa,in humore ſtatim eliqueſcens: quæ cùm teritur,fermenti acorem quadantenus refert. Adulterant eam ſturnorum ſimo,quos captos oryza paſcunt,ipſumque non diſsimile uendunt. Alij amylum, aut cimoliam miſcent, & adſcito anchuſæ colore per rarum cribrum paulatim exprimunt, ut ſe contrahat in uermiculorum ſpeciem: qui ſiccati pro crocodilea ueneunt. Inter omnes conuenire inuenio, humanum ſtercus, caninumque gutturi impoſitum, anginis auxiliari.

Stercoris uires ex Gal.

STercus,ut poſteritatis memoriæ prodidit Galenus libro. x. ſimplicium medicamentorum,nim habet uel maximè digerentem. Verum humanum ob fœtorem abominandum eſt. At bubulum, caprinum, crocodilorum terreſtrium & canum,ubi oſſibus duntaxat ueſcuntur, neque grauiter olet, & multa experientia non tantùm nobis; ſed & alijs medicis me natu maioribus comprobatum eſt. Siquidem Aſclepiades,cui cognomentum erat Pharmaceon,& alia omnia compoſita medicamenta collegit, ut multos impleret libros, & ſtercore ad multos ſæpe affectus utitur.non modò medicamentis,quæ foris imponuntur commiſcens; ſed ijs quoque,quæ intro in os ſumuntur. Cæterum humani ſtercoris hoc habeo experimentum. Aſſiduè quidam à phlegmonis ad fauces exiſtentibus uexabatur,adeò uehementer, ut ſuffocationis ſubiret periculum, & ſanè ob hoc periculum uenam ſecare cogebatur. In hunc cum fortè quis incidiſſet,pollicitus eſt ſe præbiturum medicamenti experimentum, & ſe uocarit,ſi quando rurſus aliqua in parte gutturis emicuiſſet phlegmone,ante ſanguinis miſſionem præcepit. Itaque uocatus,medicamento illito, ſtatim hominem curauit. Vt autem iterum profecit, non in ipſo tantùm; ſed & in alijs,qui ſimiliter erant affecti,rogabat is,qui aſſiduò ſuffocari periclitabatur,data mercede, ut ſe medicamentum illud doceret. Erat enim ille & locuples,& in pecuniæ ſumptu liberalis. Porrò ubi conuentum eſſet de pretio, is qui uendebat ſcripturam: Hoc medicamentum,inquit,per antipathean quandam utilitatem obtinet. Eſſe autem eam antipathean, ut qui curatur neſciat, unde conficiatur. Iuſſit itaque alium daret, qui pro ipſo diſceret, quique iureiurando reciperet,ſeſe nulli eius medicamenti facturum copiam,priuſquàm ipſe,qui dediſſet, foret defunctus. Itaque à morte eius,qui indicarat, non tantùm ille qui didicerat, ſuum hominem; ſed & alios ſeruabat: & mihi ne petenti quidem medicamenti exemplum uolens ac lubens obtulit. Erat autem ſtercus pueri ſiccum, cum melle Attico ad læuorem tritum. Victitabat autem puer,cuius ſtercus accepturus erat, ut ipſe qui medicamentum dederat oſtendit,lupinis,illis uidelicet, qui ex more edi ſolent cum pane bene cocto in clibano, modicum ſalem, & fermentum habente. Præbebat autem biberdum uinum uetus: atque hæc omnia mediocri in quantitate,modò ut perfectè ea puer poſſet concoquere. Itaque cùm primo die eo uictu eſſet uſus, poſtero tamen die nondum ſtercus capiebat,ſed in eo quoque die rurſum eodem alebat uictu,ac tertio demum excretum ſiebat:ac poſtea arefacto utebatur,ſimiliter ut ſtercore canino,ut antè dictum eſt. Dicebat autem illum,qui docuerat,ſurgitantem

Humani ſtercoris experimentum.

gitantẽ alios cibos ob fœtorẽ,prætuliſſe lupinos:ſeſe uerò experimẽti gratia,carnes gallinaceas,aut perdicũ ex aqua aut tenui iure bene coctas perſæpe exhibuiſſe,& medicamẽtũ nihilo minus operatũ. Atq; ego ſanè hæc tibi de humano ſtercore narrare poſſum.hæc Gal. Cæterùm ſit ex humano ſtercore uitreis organis aqua, præſertimque ex eo,quod homo rufus excreuerit,quæ cuniculoſis,exedentibus,ſinuoſis,& contumacibus ulceribus mirificè opẽ preſtat. Delet & oculorum argemas,ac nubeculas. Quinetiam carcinomata ſanat exterius adhibita. Iotus uerò ſumpta comitiales iuuat: lapidem in renibus, & ueſica comminuit; aqua intercute laborantibus prodeſt: item & ijs auxiliatur,qui non modò à cane rabido demorſi ſint; ſed etiam ab omnibus alijs animalibus ictũ,quæ ue nenum eiaculantur. Porrò oleum,quod poſt eius ſtillatitiam aquam ab organo emanare ſolet,caremomata,ſinus, aliaque ulcera,quæ Græcis coeoethe dicuntur,etiam ualentius ſanat. Bubulum deinde ſtercus (ut idem Galenus ciuato loco ſcriptum reliquit) exiccantis,attrahentisque & ipſum eſt facultatis,ut palàm facit, dum apiua uerrunáque morſus iuuat. Atque hæc ut à proprietate ſubſtantiæ totius iuuentur, fieri poteſt. Cæterùm humidum illud uere colle&uo,cùm boues herbas depaſcuntur,impoſitum ruſticorum phlegmonas diſcutit; & aquæ intercute laborantes iuuat. Scire tamen oportet,omnia id genus medicamenta dueris agreſtium hominum corporibus aptari,nempe foſſorum,& meſſorum,& qui opus obeunt adeò ualidum. Quæ & ad eorum ſcirrhoſos tumores aceto in cataplaſmatis formam compoſita illinuntur. Caprinum præterea digerentis, & acris eſt facultatis,adeò ut induratis ſcirrhorum in modum tumoribus congruat,nec tantùm lienis,ad quos creberrimè medici non pauci huiuſmodi ſtercora applicant; ſed etiam aliarum partium. Siquidem ego (inquit Galenus) eo uſus ſum ad genu tumorem habens inueteratum,& agrè ſolubilem,iuſſo fieri cataplaſmate ex farina hordeacea per oxycratum,indito uidelicet hoc ſtercore,& mirificè homo ille fuit adiutus. Erat autem ruſticus, in quo id factum eſt. Et iam etiam alius ruſticus,cùm ſic uſus eſſet,non tantùm in genu; ſed etiã alijs in partibus ad tumores ſimiles,perinde adiutus eſt. Nam acrius eſt medicamentum,quàm ut mulieres urbanas,aut pueros,aut omnino qui molli ſunt carne,ſanare poſſit. Quin & ad aquam intercutem, & ad ſplenicos uarijs caprino ſtercore utimur. Sed & uſtum tenuiorum quidem partium,uerùm haud manifeſtò redditur acrius. Quamobrem ſanè ad alopecias congruit,& omnia adeò quæ extergentia medicamenta deſiderant,ut lepras,ſporas,lichenas, et hoc genus alia. Miſcetur & digerentibus cataplaſmatis,qualia ſunt quæ accommodantur ad parotidas, & bubonas diuturniores. Eſt enim uis eius cuiuſque etiam uſti,abſterſoria,& digerens,nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam medicus quiſpiam ex ijs,qui in agris,& ulcis medicinam exercent,utebatur eo ex aceto ad uiperarum morſus,& multò ſanè etiam magis aliarum beſtiarum,ac profectò ex ijs complures ſeruauit. Et hic ipſe quoque medicus arquatis potandas ipſas σπυρίδας,hoc eſt,pilulas caprinas ex uino præbuit, & ad profluuium mulierbre cum Thure appoſuit. Quæ omnia ſanè optimus medicus ignorare non debet. Cæterùm potiora eligere potiſſimùm ad urbanos,& honoratos,alicuiusque exiſtimationis uiros: in quibus equidem ego tali nunquam ſum uſus medicamine,cùm multo meliorum ſuppeteret copia. Attamen exiſtit nonnunquam talium uſus, aut in uenatione,aut ruſticatione,cùm ſcilicet meliorum nihil adfuerit,aut homo ruſticus perinde fuerit carnis dura, ac aſinus. Nam eiuſmodi multos in agris reperias dignos,qui bibant ſpyrathos. Cæterùm è canibus oſſa comeden tibus ſtercus præterquàm quòd cæteris tum præſtantius, tum candidius habeatur, fiſtula gutturi inſufflatum anginam curat: ſicuti & dyſenteriam ex lacte caprino hauſtum,in quo prius igniti calculi fuerint extincti, aut ignitum ferrum, quod Græci σίδηρια uocant. Quinetiam periodicas, circulares ue fugat febres, ſi cochlearis menſura in acceſſu ex uino præbeatur bibendum inſcio patiente. Prodeſt & malignis ulceribus inſperſum, uel empleſtris ad id facientibus commiſtum. Pollet etiam ſuis uiribus Lupinum: idcirco id magnis laudibus extulit Galenus citato loco,ſic inquiens. Lupinum ſtercus quidam colicis potandum dabat non tantùm in ipſis paroxyſmis; ſed etiam in interuallis,ſi quidem phlegmone nacarent. Quorum ego quoſdam uidi non amplius hoc affectu correptos,& correptos non amplius id grauiter paſſos, ſed nec poſt paucum temporis. Accipiebat autem ille albius potius luporum ſtercus,quale ubi oſſa ederint,ſolent excernere. Verùm illud etiam in eo mirabar, quòd uel ſuſpenſum euidenter ſæpenumero uiſſet. Itaq; hic ſtercus capiebat,quod non decidiſſet in terram: id quod non erat inuentu difficile. Ea enim eſt luporum natura, quæ canum, ut ſuſpenſo altero poſteriorum crurum, & meiant,& cacent in eminenti quopiam loco ex terra. Itaque in ſpinis ſæpe æſtate ſtercus lupinum reperitur, & fruticibus,uepribus,herbisque proceriorib us. Inuenitur porrò in ſtercore illorum & nonnihil oſſium deuorati animalis,quod ut effugit commanſionem,ita & concoctionem: quod & ipſum contundens ac conterens,bibendum præbuit colicis: ac ſi homo eſſet puritatis amans, miſcebat, & ſalis quippiam, aut piperis,aut quippiam eiuſmodi. Vt plurimùm autem ex uino albo conſiſtentiæ tenuis bibendum præbebat: interim uerò etiam ex aqua. Hoc ergo ſtercoris,quod patientibus ilib. applicandum eſſet,iubebat ſuſpendi uinculo confecto ex lana non cuiuſlibet ouis,uerùm multò præſtabat eam eſſe ouis à lupo laniatæ,unde quod ad hunc uſum accommodaretur, eſſet conficiendum. Quòd ſi talis non adeſſet lana,ex pelle ceruina,& lorum quod cingeret ilia,& in quo ſtercus contineretur,parari præcipiebat. At nos ollulam ad magnitudinem maximæ fabæ confecimus,quam experiundi gratia indito ſtercore quibuſdam ſuſpendimus,nec potuimus non mirari, cùm plurimos ipſorum uideremus adiutos: cæterùm ad ollulam duos ceu aures affiximus, per quas lorum tranſmitti poſſet. Quòd autem ciconiæ fimum comitiales iuuet,planè refellit Galenus,aſſerens eos eſſe redarguendos,qui talia ſcripſerunt. De ouillo,columbino,gallinaceo,& murino,& crocodilino,cùm ſatis ſuperque diſſeruit Dioſcorides,nec plura à Galeno,& alijs deſcripta repererim,quæ medicinæ magis cõpetere poſſint,non eſt quid amplius addendum exiſtimem. Verumtamen animaduertendum eſt,quòd,quemadmodum etiam de animalium fellibus diximus,ſtercora ipſa inter ſe plurimùm differunt temperamenti,& uſtus animalis ratione. Quippe quòd alterum ſit altero plus,minúsue calidum, pro animalium diuerſorum generum temperie, aut pro alimentorum temperamento in eiuſdem ſpeciei animalibus.

Aqua, & oleũ ex humano ſtercore.

Bubuli ſter. ues ex Gal.

Caprini ſter. uires ex Gal.

Canini ſtercoris uires.

Lupini ſterc. uires ex Gal.

Ciconiæ ſtercus.

Cæterum

Ibicis ſtercoris mira facultas.

Cæterùm non duxi prætermittendum, quod de Ibicis ſtercore ſcribit Marcellus empiricus, ad iſchiadicos, & arthriticos, cum certè admirabile ſit auxilium. Ille itaque ſic habet: Incredibile, & unicum remedium iſchiadicis & arthriticis, hoc eſt, quo & ipſe Auſonius medicus ſanatus eſt, & multos ita iacentes, ut mouere ſe ſine cruciatu nequirent, intra quinque dies ſtare, ambulare autem intra ſeptem dies facit. Conficitur ſic: Fimum Ibicum luna ſeptimadecima colliges, quanquàm & alia luna uetere collectum, ſimili efficacia proſit, dum modo medicamen ſeptimædecima luna componatur. Ex eo ergo fimo quantum unius manus pugno pleno poteris comprehendere, dum modo impar ſit numerus pilularum, in mortarium mittes, atque adijcies piperis, grana uigintiquinque, diligentiſſimè trita. tunc addes mellis optimi heminam, & uini ueterrimi optimi ſextarios duos, & contritis prius pilulis uniuerſa miſcebis, & repones in uaſculo uitreo, ut cùm fuerit opus, paratum habeas medicamentum ad ſubueniendum. Sed ut maior ſit medicaminis efficacia, luna ſeptimadecima illud facere debebis, & cùm daturus fueris, à die Iouis incipe, & per dies ſeptem continuos dato, ita, ut qui remediandus eſt, ſtans in ſcabello contra Orientem bibat. quæ potio, ſi ita, ut ſcriptum eſt, data, & obſeruata fuerit, etiam ſi omnibus articulis, & coxa infirmus contractusque fuerit, & immobilis, ac deſperatus iacuerit, neceſſe eſt, ut ſeptima die ambulet. Hæc ille. qui etſi non dixerit, quantum huiuſce medicamenti quotidie ſumere affectos oporteat, intelligendum tamen cenſeo, ut in ſeptem æquales partes diuidi debeat, & una quotidie ſumi. 10

Nomina.

Quod Græcè Ὀνήατος, *Latinè Stercus & fimum uocatur: Arabicè, Hebel, Zebel, aut Bhar baiuan: Italicè, Sterco: Germanicè, Drecken: Hiſpanicè, Eſtiercol: Gallicè, Fiante.*

Οὖρον. VRINA. CAP. LXXIIII.

HVmanam urinam ſuam cuique bibere, contra uiperæ morſus, ac uenena, incipientemq; aquam inter cutem proderit: ſcorpionis, uiperæ marinorum, draconisque morſus, ea conuenientiſsimè fouentur. Canina ad perfundendos canis morſus idonea eſt: pruritus, & lepras nitro addito expurgat. Sed uetus ulcera capitis manantia, furfures, pſoras, & feruidas eruptiones, multò magis abſtergit: nomas, & præcipuè genitalium, cohibet: auribus infuſa manans pus ſupprimit: decoctaq; in cæſyce mali punici, earum uermiculos abigit. Pueri impubis reſorpta urina, orthpnoicis auxiliatur: decocta in æreo uaſe cum melle emendat cicatrices, argema, caligines que. ex ea, & cupro idoneum auri ferrumen conficiunt. Quod in urina ſubſidit, illitu ignem ſacrum mitigat: feruefactum cum cyprino, inditumque, uuluæ dolores inulcet, ſtrangulatus leuat, genas deterget, oculorum cicatrices expurgat. Taurina ſi cum myrrha inſtilletur, aurium dolores lenit. Aprina uiribus eiſdem prædita eſt: priuatim comminuit ueſicæ calculos, & potu expellit. Caprina ad aquam quæ cutem ſubijt, cum nardi ſpica quotidie binis cyathis cum aqua bibitur: urinamq; per aluum extrahit: aurium doloribus inſtillata medetur. Aſinina traditur renum uitijs mederi. Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, ſimulac excernitur, glaciari coireve in calculi duritiam, uulgò creditum eſt. quare quod de ea proditum eſt, uanum eſſe conuincitur. Eſt enim quod à nonnullis uocatur ſuccinum pterygophoron, ideo dictum, quòd pennas ad ſe alliciat. Id potum ex aqua ſtomacho, aluoq; fluxione laboranti conuenit.

Vrinarum facultas ex Gal.

VRinæ omnes quidem, ut ſcriptis tradidit Galenus lib. x. ſimplicium medicamentorum, facultate ſunt calidæ: ſed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum. At urina hominis omnium propè aliarum urinarum eſt imbecillima, exceptis porcis domeſticis, quibus exempti ſunt teſtes. Nam illorum

Vrina apri.

ſimilis eſt totius corporis temperatura temperiei hominum, & urina ſimiliter debilis. Verùm montanorum apro rum ualidæ eſt, ut etiam ex odore apparet, qui utique acerrimus eſt. Hac utuntur Hetruſci ad puerorum uermes, oleum ſuo in utriculo urinæ admiſcentes, & in fumo tandiu ſuſpendentes, donec craſſeſcat ad mellis ſpiſſitudinem: deinde illud diligenter aſſeruant, eoq; puerorum nares, tempora, & umbilicum inungunt magno ſanè ſucceſſu: nam & ego ſæpe periculum feci. Sed quamuis Dioſcorides complurimum urinarum uires deſcripſerit, ut quas uarijs, ac diuerſis morbis utiles eſſe exiſtimauerit; Galenus tamen urinarum medicamenta paruipendiſſe uidetur. Quippe

Vrinæ medicinas contemſit Galenus.

qui crediderit (quemadmodum & de ſanguinibus differens inquit) cùm parata reperiantur ualentiora medicamenta, ac experimento comprobata, iis præcipuè morbis congruentia, quibus urinam conferre nonnulli autumant, earum medicinas ad curioſos ſuperſtitioſoſque ſpectare magis, quàm ad peritos medicos, iqui hæc nauſeoſa, incertaque remedia nunquam probatis, expertisque præponunt. Quòd autem puerorum urina ægrè ſpirantibus conferat (ut Dioſcorides auctor eſt) minimè probat Galenus, cùm loco citato inquit. Vrinam pueri orthopnœa uocatæ gratia ebibere neceſſarium non eſt, cùm ſint & alia medicamenta, quæ huic medeantur affectui. Quin cùm

Chryſocollæ factitia.

bibiſſet quidam, affectu liberatus non eſt, ut non eximium quid præter alia poſſideat. Chryſocollæ conficiendæ rationem, quam fieri ex puerorum urina prodidit Dioſcorides: quamque ſeplaſiarij, & aurifices uulgò Borrace nominant, duobus in locis ſcriptam reliquit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ubi de ea ſpeciatim egit, & lib. x. eorundem de urinis differens. Et quamuis (ut libro quinto dicetur) legitima, probataque chryſocholla foſſitia habeatur; ſit tamen artificio ex pueri urina in ardentiſsimis ſolis caloribus æreo mortario, atque etiam piſtillo æreo tandiu circumacta, donec mellis ſpiſſitudinem aſſequatur. Præfertur, quæ hoc modo parata ſit, ad

Vana de lyncurio opinio.

contumacia ulcera ſananda, exedentiaque coercenda. Illud profectò uanum, ac fabuloſum eſſe manifeſtè deprehenditur (ut hîc Dioſcorides ſcribit, & nos eum ſecuti ſuperiori libro in ſuccini mentione oſtendimus) quòd urina lyncis, ſimulac excernitur, duretur, coeátue in lapidem illum, quem Lyncurium uocant. Quippe quòd is inter ſuccini genera ab omnibus fide dignis auctoribus recenſeatur, quòd ſuæ proprietate naturæ pennas ad ſe trahat, quemadmodum & cætera ſuccini genera paleas, feſtucas, ac leuiſsima quæque alliciunt. Quantum uerò à legi-

timo

timo lyncurio uulgaris ille lapillus differat, qui officinis lapis lyncis appellatur, & cuius eſt vſus apud ſeplaſiarios, & medicos, qui ſimplicium medicamentorum ſcientiam negligunt, ij dijudicent, qui ſimplicium hiſtorias, & facultates optimè norunt. Quandoquidem is, quem pro fabuloſo lapide lyncis uendirant impoſtores, lyncurium ſuccini genus haudquaquam eſt, nec alius quiuis lapis ei uiribus reſpondens, nec ſiquidem urinam cieat, & renum, ueſicæque calculos comminuat, ut ſeplaſtariorum, & medicorum uulgus opinatur: qui parum Dioſcoridis, aliorumque in re medica bonorum auctorum familiaritatem curant. Cæterùm hinc ſatis conſtare arbitror, Encelij opinio uana. *Chriſtophorum Encelium (pace uiri alioquin docti dixerim) planè hallucinari, quod lib. III. cap. XXVII. de re metallica, poetarum fortaſſe, & aliorum quorundam fabulis addictus magis, quàm ueris probatiſſimorum auctorum teſtimonijs, probare contendat, Lyncurium ex urina lyncis coaleſcere, atque ex maris urina fuluum fieri, ex fœminæ uerò urina album. Hanc autem opinionem ſuam ex eo comprobare uidetur, quòd aliquando in ueſica apri, itemque ſuis domeſtici lapillos inuenerit. Ex quo poſtea colligit, mirum non eſſe, quòd lyncis quoque urina in lapillos concreſcat. Sed quàm leuis & infirma ſit hæc ratiocinatio, ut comprobet quod contendit, quàmque uana ſit opinio hæc, eorum ſit iudicium, qui magnis laboribus, multis ſtudijs, ſummaque diligentia rerum ſimplicium peritiam ſunt aſſecuti. Atque hactenus de urinis, & lincurio. Reſtat modò, ut etiam de Saliua aliquid in medium afferamus. Itaque cùm eius non meminerit his libris Dioſcorides, poſſitque nonnullis humani corporis morbis opitulari, ea de eius uiribus, & facultatibus hìc referam, quæ à Galeno libro X. ſimplicium medicamentorum memoriæ produntur his uerbis.* Saliuæ uires ex Galeno. *Sielon, ſiue ſialon, ſiue ptyelon appellare libet, nihil intereſt. Verùm id ſciendum eſt, uim eius eſſe differentem, tum in animalium ſpeciebus, tum in eorum unoquoque ſano, aut ægroto, ieiuno, aut ſitibundo, aut cibo potuque ſumpto. Etenim ut urina, & bilis, & ſudor; ſic etiam ſaliua ſumpto quidem cibo imbecilla eſt: ualida & acris eorum, qui ingenti aut inedia, aut ſiti premuntur. In medio utriuſque eſt eorum qui probè concoxere quidem, nondum tamen cibum potumue ingeſſerunt. Hac ergo ſaliua nutrices puerorum lichenas curant, parium uidelicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Idque faciunt ſubinde tanto ſcilicet interuallo, dum ſaliuæ uires in lichene perdurent, ac nondum ſint extinctæ. Sed & triticum mandentes ruſtici non pauci furunculis imponunt. Nam celeriter eos & digerit, & concoquit: cùm ſi macerarent aqua, non æquè prodeſſet. Ex quo liquet ſaliuam ipſam auxilij ruborem afferre. Atque corporibus mollibus, & puerorum, panem, non triticum imponunt ore commanſum. Porrò omnia ſic commanſa digerunt, & ſugillata, cæteraque ecchymomata, maximè ubi panis ſimul cum pauco radiculæ fuerit commanſus. Porrò tota ſubſtantia uel maximè aduerſa eſt ſaliua beſtijs hominem interficientibus, ceu alicubi etiam Nicander poeta refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem ſeſe oſtenſurum, quæ ſcorpios interficeret: ubi illam ſemel dixiſſet, in ſcorpium expuit: inde rurſum eam obuerſo mutans uterum ſcorpium conſpuit: ac ubi tertiò dixiſſet, atque expuiſſet, mortuus eſt ſcorpius. At poſtea ego abſque incantatione à ſola ſaliua morientem uidi ſcorpium, idque celeriter paſſim à ſaliua eſurientium, aut ſitientium; tardè autem ab illis, qui cibo, potuque fuerant impleti: in alijs autem proportione.* Nomina. *Quod ὄρον Græcis, Latinis, Vrina, & Lotium nominatur: Arabibus, Baul: Italis, orina. Quod verò σίελον, σίαλον, καὶ πτύελον, Græcè, Saliua Latinè, pariter & Italicè uocatur: Arabicè, Buſach, Bezach, & Lhab.*

Μέλι. MEL. CAP. LXXV.

PRincipem locum obtinet mel, quod Atticæ regionis eſt, precipuè ex Hymetto, mox Cycladibus inſulis, & è Sicilia, cognomine hyblæum. Magis probatur dulcius & acre, odoratius, ſubflauum, nec humectum, graue, & minimè fluxum, quod ob ſequacem lentitiam non facilè abrumpitur, tractum que reſilit in digitos. Mel abſtergendi uim habet: ora uenarum aperit, humores cuocat. qua ratione in ſordida ulcera, ſinuſque, commodiſsimè infunditur. Decoctum, atque impoſitum, abſcedentem carnem glutinat, medetur impetigini coctum cum liquido alumine, & illitum: item aurium ſonitui, & dolori cum foſſili fale trito, tepidum inſtillatur: lendes, & fœda capitis animalia illitum necat: nudam glandem recutitis operit, præſertim quæ circunciſione aperta non eſt, ſi melle præputium à balneo triginta diebus emolliatur: oculorum caliginem diſcutit: faucibus, tonſillis, anginæ collutum, gargarizatumve medetur: urinam ciet: auxiliatur tuſsi, & à ſerpente percuſsis: contra hauſtum meconium, cum roſaceo calidum aſſumitur: aduerſus uenena fungorum, & rabioſi canis morſus linctum, aut potum proficit. crudum tamen aluum inflat, tuſsim laceſsit, & ea de re deſpumati uſus aptior eſt. Primatum tenet in mellis genere uernum, deinde æſtiuum: hybernum uerò, utpote quod craſsius conſtet, deterrimum reputatur, ceragini faciundæ idoneum. Quod in Sardinia gignitur mel, amarum eſt: quoniam apes inibi abſinthio ueſcantur. quo uitia cutis in facie, & maculæ aptiſsimè perunguntur. Heracliæ in Ponto quibuſdam anni temporibus, propria quorundam florum dote, mel conflatur: quod qui edere, mente abalienantur, ac ſudore diffluunt. Remedio ſunt eſitata ruta, & ſalſamenta, aut epotum mulſum; reſumpta, quoties uomitione reijciuntur. Acre autem eſt, & olfactu ſternutamenta mouet. Quod cum coſto illitum, fœminarum cutem emendat, & cum ſale ſugillationes rapit. Eſt & aliud concreti mellis genus, quod ſaccharon nominatur. In India uerò, & felici Arabia in arundinibus inuenitur. ſalis modo coactum eſt, dentibus, ut ſal, fragile: aluo idoneum, & ſtomacho utile, ſi aqua dilutum bibatur: uexatæ ueſicæ, renibusque auxiliatur. Illitum ea diſcutit, quæ tenebras oculorum pupillis offundunt.

Mel,

M E L.

Mellis consideratio.

MEL, *quod apes colligunt, omnibusq; uulgarißimum eſt (auctore Galeno lib. III. de alimentorum facultatibus) oritur in plantarum foliis: earumque neque ſuccus, neque fructus, neque pars, ullo pacto dici poteſt, ſed eiuſdem cum rore generis eſt: non tamen aſſiduè, nec copioſè, ut ille, prouenit: repertumque eſt aliquando eſtate ſuper arborum, ac fruticum, herbarumque folia mel quàm plurimum, adeò ut agricolæ uelut ludentes canerent, Iupiter melle pluit. Cui ſubſcribens Plinius lib. XI. cap. XII. ſic inquit. Mel ex aere uenit, & maximè ſiderum exortu, fitq; præcipuè ipſo ſirio explendente, nec omnino prius uergiliarum exortu ſublucente temporibus. Itaque cum prima aurora arborum folia melle roſcida inueniuntur. At ſi qui matutino ſub dio fuere, uellas liquore ueſtes, capillumq; concretum ſentiunt. Siue ille eſt cœli ſudor, ſiue quædam ſiderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aeris ſuccus; utinam eſſet & purus, ac liquidus, & ſuæ naturæ, qualis defluit primò. Nunc uerò è tanta cadens altitudine, multumque dum uenit ſordeſcens, & obuio terræ halitu infectus. Præterea à fronde, ac pabulis potus, & in uterculos congeſtus apium: ore enim uomunt. Ad hæc ſucco florum corruptus, & alueis macératus, totieſque mutatus, magnam tamen cæleſtis naturæ uoluptatem affert. Ibi optimus ſemper, ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Siculæ Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna inſula. Hactenus de melle Plinius citato loco. Verum enimuero (ut idem auctor eſt libro XI. cap. XIIII.) mel, quod in*

Mel Heracleoticum.

Creta Carina monte colligitur, muſcæ non attingunt, nec eo in monte eadem uſquam reperiuntur. Porrò uenenatum mel, quod in Heraclea Ponti prouenit, cuius hic memimit Dioſcorides, Plinius quoque recenſuit libro antè citato, cap. XIII. Subiunxitque & alterum eodem in Ponto gigni gente Sannorum, quod ab inſania, quam gignit, Mænomenon uocant. Id exiſtimatur contrahi flore rhododendri, quo ſcatent ſyluæ. Habentur præterea & alia

Mellis genera non roſcida.

mellis genera, quæ roſcida non ſunt, ſed ex plantis naſcuntur, ut illud, quod ex anacardijs fluere Arabes ſcribunt, & inter Græcos Strabo Geographicorum libro XV. ex arborum ſiliquis, quas arbores proferunt, denorum digitorum longitudine, mellis plenas, quod qui ederint, non facilè enadant. Quinetiam refert Pomponius Mella tertio de ſitu orbis, tam pinguis alicubi, & tam feracis ſoli Indiam eſſe, ut in eo mella ex arborum frondibus defluant. Exprimitur etiammum è uulgaribus ſiliquis, quæ Græcis κερατία dicuntur, quo tam Indi, quàm qui Troglodyticam Arabiam incolunt, gingiberis radices recentes uiridesque aſſeruant, ac etiammum myrobalana omne genus. Quod

Sacchari consideratio.

facilè conijcitur ex ijs quæ ex Alexandria Ægypti Venetias quotannis comportantur. Cæterùm non deſunt inter recentiores medicos, qui diſputant, an Saccharum, quod ſub mellis genere ſcripſerunt ueteres, præſertim Dioſcorides, & Galenus in India, & felici Arabia naſci, idem cum noſtrate Saccharo dici poſſit. Et quamuis pleriq; reperiantur, qui dubio procul exiſtiment, ac pro certo affirment, communis uſus ſaccharum, & quod ab antiquis deſcribitur, unum & idem eſſe, quòd ex eadem prouenient planta; tamen Manardus Ferrarienſis, & Leonardus Fuchſius ipſum ſecutus, maximam inter ea ponunt differentiam, omnino opinantes in alio arundinum genere concreuiſſe antiquorum ſaccharum. de quo inter mellis genera ſcripſere Dioſcorides, & Galenus: concreſcere quæ ad hanc diem uſque ex cæleſti rore, quemadmodum & id, quod mannam uocamus: non autem in ijs arundinibus, è quibus in aqua decoctis huiuſce ætatis ſaccharum in Madera, Sicilia, Creta, Rhodo, & Cypro inſulis, ac etiam in Ægypto exprimitur. Qua in re eos uiros alioqui doctiſſimos, planè hallucinatos crediderim, quòd nullo, ut puto, auctorum probatorum teſtimonio ducti ſibi perſuaſerint, mannæ in modum ex rore concreſcere antiquorum ſaccharum ſolis ardore ſuper arundinum folia tam in India, quàm in felici Arabia. Quippe quòd nuſquam repererim ſcripſiſſe Dioſcoridem, Galenum, nec ueterum, uel recentiorum quenquam, concreſcere ſaccharum in arundinum foliis ex rore ſolis feruore concreto, ſiue potius exiccato, quemadmodum in quibuſdam arborum frondibus manna per ſe concreſcit. Quo fit, ut mihi refellenda uideatur eorum ſententia. Nam ſi uerum illud eſſet ut ipſi imaginantur, non modò non eſt credendum, ſed ne cogitandum quidem, Dioſcoridem, qui diligentiſſimè ſimplicium medicamentorum hiſtorias literis, memoriæque mandauit, ſilentio præteriiſſe tam pulchrum, & admirabile,

Manardi, & Fuch. opinio reprobata.

bile, scituque dignum naturæ opus in saccharo conficiendo. Nec minus id reticuisset Galenus naturæ operum maximus indagator, quemadmodu nec reticuit lib. III. de alimẽtorum facultatibus, aerei mellis historiam, quod nos manna uocamus, quodq; suæ ætate in monte Libano, aliisque locis super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis ueritati consonum uidetur, ut dicamus, nil aliud ueteribus saccharum extitisse, quàm nostratis sacchari arundinum lacryma, seu liquor, qui nimia succi copia aperto in latere calamo, perinde ac gummi, exterius concreuerit. Huic nostræ opinioni subscribit Plinius lib. XII. cap. VIII. sic inquiens. Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummium modo, candidum, dentibus fragile, amplissimum nucis auellanæ magnitudine. hæc Plinius. Ex quibus facilè cognosci potest, quòd non ex rore, ut manna euenit, co alescaret antiquorum saccharum super arundinum folia, sed quòd fractis calamis earum internodijs cohæreret collacrymans, è quibus uulgare nostrum conficitur. Quandoquidem hoc modo resinæ, gummaque omnes scisso sui arboris cortice emanant. Alia præterea hùc accedit ratio, quæ (ut equidem arbitror) Manardi, ac Fuchsij sententiæ prorsus aduersatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria manna à sole tacta, dum arborum inhæret foliis, paruo temporis interuallo in auram euanescit (ut libro primo diximus in mannæ mentione) eadem sanè ratione id saccharo euenisset, si ex rore (ut ipsi contendunt) concresceret. Siquidem à sole tactum, rarefactumque facilè dissiluisset in auram, nec gummium modo concreuisset. Eoque magis, quòd nusquam legerim in Dioscoride, nec Galeno saccharum è foliis arundinum colligi. sed in ipsis calamis concretum reperiri. Quod etiã testatur Strabo libro XV. Geographiæ, ubi apertè scribit, in India arundinem mel sine apibus gignere: non autem quòd ex rore in arundine fiat, ut quidam pernicax, ignarusque medicus mecum contendere, atque etiam, ut suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non est ueritus. Præterea cùm memoriæ prodiderint Dioscorides, Galenus, & Plinius, antiquorum saccharum durum esse, salis modo coactum, album, dentibus fragile, ex his coniectare licet, è rore saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quæ eodem modo è rore concrescit, sal minimè refert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potius mandentibus tenax, & ceræ modo lentescens. Quare crediderim antiquis saccharum fuisse tenuiorem, ac præstantiorem illius partem in arundinum saccharifera rum medulla, quæ per internodiorum fissuras exiens solis calore concreuerat, ut & saccharum nostrum calore ignis arte concresceret, & addensatur. Quod cùm accuratissimè perpendissent homines, liquorisque præstantiam agnouissent, à natura edocti hoc arte se facturos existimarunt. Neque id incassum attentasse uidentur. quandoquidem saccharum integros calamos assumentes, minutimq; incidentes, ignis calore tandiu decoxerunt, donec uniuersus liquor, absumpta igni aqua, diu effervescens in saccharum salis modo in uasis fiendo concreuerit. Verùm esti saccharum arte factum nihil meminerint Dioscorides, & Galenus; non desunt tamen qui dicant, hoc etiam ante eos factum esse, Solini auctoritate freti, qui in India paludibus arundinem ita crassam progigni ait, ut fissis internodijs lembi uice uectitet nauigantes, è cuius radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis suauitatem. At qui liquorem hunc, qui ex harum canarum radicibus elicitur, saccharum nostri usus fuisse existimant, procul dubio falluntur. quòd Indi non modò ex decoctis cannarum; sed aliarum quoque arborum radicibus sibi potus parent, cùm illius cœli & soli clementia frequentissimæ sint plantarum radices, quæ mellea dulcedine imbuuntur, ut Strabo testis est loco nuper citato, ubi sic inquit. Nullus annus in India inuenitur utroque tempore sine pluuia. Quapropter contingit annum feracem esse, cùm semper terra sit fœcunda: fructus autem arboreos multos gigni, arborumque radices, præsertim magnarum arundinum, & natura, & decoctione dulces esse, aqua à solibus tepefacta, tàm cælesti, quàm fluuiali. Adeò quòd ea, quæ apud alios & fructuum, & succorum maturitas dicitur, apud illos concoctio est: quæ tantum ad dulcedinem operatur, quantum ea, quæ per ignem fit. Sententiæ nostræ Lucanus quoque suffragatur, illud explicans hoc carmine.

Antiquorum saccharum.

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Quinetiam Marcus Varro, qui eodem ferè tempore claruit, his tribus uersibus attestatur, dum inquit.

Indica non magna nimis arbore crescit arundo.
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Ex ijs palàm est, hos omnes de factitijs Indorum potionibus, quæ ijs uini loco sunt, fuisse locutos: non autem quòd ex illis cannarum radicibus saccharum aliquod pararetur. Quandoquidem & nos è glycyrrhizæ radicibus quin & è decoctis, pressisque siliquis, sicut & alij è dactylis, dulces elicimus succos ad uarij usus potationes. quemadmodum & occidentales Indi è pluribus dulcibus arborum fructibus suos sibi parant potus. Sed non obid dicendum hos liquores, quòd mellis dulcedinem præsent, esse, mel, neque saccharum. Nec mirum sanè si Indicæ arundines radicibus dulcissimum præbeant succum non modò illæ magnæ; sed etiam quæ ibi nascuntur nostris fortasse non multò grandiores: cùm etiam nostrates recentes mansæ quadantenus ori dulces sentiantur. Quòd autem minores arundines in India radicibus dulces præbeant potus, superioribus carminibus explicauit abunde Marcus Varro: cui non magna nimis est arbor. In hoc tamen à Solino dissentit: cui arundines, quarum meminit, uastissimæ sunt proceritatis. Hinc ergo eorum sententia explodenda uidetur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, saccharum nostro similius factitasse Indos, quòd non quidem saccharum, sed dulces inde potus uini loco sibi conficiant. Sed ut suam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrariensis, utque lucidius comprobaret antiquorum saccharum, perinde ac mannam, ex rore fieri, libro IX. epist. V. Auicennam etiam admittit, quem tamen aliàs ubique reiecit, ac reprobauit, asserens, quòd cùm ipse huius fuerit sententiæ, ultimo capite libri secundi antiquorum saccharum mannam uocauit, cùm inquit. Zucchamur albusar est manna cadens super albusar, & est sicut frusta salis. At nos, qui huic opinioni minimè adsti pulamur, dicimus Albusar siue Albasser (ut Bellunensis castigauit) nullo pacto Arabica lingua arundinẽ significare,

Facitij saccharis confectio.

Aliquorum lapsus.

Manardi ratio infirma.

ficare, ſed aliam Aegypti, & Arabiæ arborem, ſic ab eius loci indigenis appellatam: quandoquidem Arabes (ut teſtatur Serapio) arundinem caſab dicunt. Quod manifeſtè declarat zuccharum albaſſer apud Auicennam huiuſce arboris eſſe mannam, nel gummi, non autem Græcorum ſaccharum in calamis concretum. Illud inſuper noſtram comprobat ſententiam, quod eodem loco addidit Auicenna, ſic inquiens. Et in zuccharo quidem albuſar eſt cum abſterſione pauca, ſtipticitas, & amaritudo. Siquidem auſteritatis, & amaritudinis, quæ in antiquorum ſaccharo fuerint, nuſquam meminere Dioſcorides, & Galenus: nec item quòd conferret id pulmoni, & aquæ intercuti, ut paulò infrà uoluit Auicenna. Qui etſi dixerit deinde zuccharum hoc oculorum morbis, pariterque renum, & ueſicæ uitijs auxiliari: non tamen ob hoc dici poteſt, zuccharum albaſſer eſſe antiquorum ſaccharum. Sed rectè quidem contra Manardi ſententiam, Auicenna teſtimonio (cùm & ipſe hoc in loco Auicennæ auctoritate nitatur) probari poteſt, quòd antiquorum ſaccharum gummi modo collacrymans in arundinibus concreſceret, non autem ex rore. Quippe quòd is de zuccharo agens loco nuper citato, ibique antiquorum ſaccharum recenſens, inquit. Aſſumptum ſicut gummi ab arundine abſtergit oculum. Quibus palàm, fit antiquorum ſaccharum, perinde ac gummi, ab interiori medulla exterius emanaſſe, ibique poſtmodum ſolis ardoribus concreuiſſe. Verùm enimuero quòd albaſſer apud Arabes ſui generis arbor ſit, & ab arundine maximè differat, & quòd eius zuccharum, quanuis ab Auicenna manna dicatur, quòd fortaſſe granulis concreſcat mannæ ſimilibus, ex rore haud quaquam fiat, ſed gummium modo ab arbore deſtillet, manifeſtè oſtendit Serapio capite de ſaccharo his uerbis. Albaſſer habet lata folia, & habet zuccharum, quod egreditur ab oculis ramorum ſuorum, & à locis foliorum eius, & colligunt de eo homines rem conuenientem, & in zuccharo eius eſt amaritudo, & egrediuntur ab hac planta mala quædam, ſicut teſticuli camelorum, è quibus liquor quidam emanat adurens, ſtipticáque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Albaſſer eſt leue, craſſum, rectum, pulchrumque: & ideo aſſimilauerint cantilenarij in cantilenis ſuis brachia, & crura dominarum ligno eius. hæc Serapio. Ex quibus facilè & Manardum, & Fuchſium, uiros alioqui doctiſſimos, hac in re hallucinatos putauerim. Cæterùm Fuchſius, ut probaret antiquorum ſaccharum è roſcido cæli ſucco in calamis concreſcere, utque illud à noſtrate diuerſum oſtenderet, dicit, quod cùm noſtri uſus ſaccharum, perinde ac mel calidum reperiatur, ſitimque facilè concitet, antiquorum ſaccharum eſſe non poteſt, eo quòd Galenus ſuæ ætatis ſaccharum id efficere non prodiderit. Cuius tamen ſententia (pace ſua dixerim) experimento minimè reſpondet: à quo non dijcendens Galenus libro. VII. ſimplicium medicamentorum de ſaccharo ita ſcribit. Sacchar, quod ex Ind.a, atque felici Arabia conuehitur, in calamis, ut aiunt, concreſcit, & ipſum mellis eſt ſpecies: minus certè noſtrate dulce, ſed adſimiles ei uires obtinens, quod ad abſtergendum, deſiccandum, & digerendum attinet. Porrò quatenus nec inimicum ſtomacho eſt, ceu noſtras, nec ſitim afferens, eatenus ab illo ſubſtantia differt. Quibus Galeni uerbis clarum eſt, quòd cùm ſaccharum melle minus ſit dulce, minus etiam calidum ſit neceſſe eſt. Eáque propter aſſerit Galenus, ſaccharum non perinde ac mel, ſitim excitare: non tamen quòd nulla ab eo ſitis excitetur, uti Fuchſius interpretari uidetur. Quinetiam idem Galenus libro VIII. cap. III. methodi medendi, ſaccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi poſſunt. His igitur rationibus, & auctoritatibus adductus ſum, ut certò crediderim, antiquorum ſaccharum ab ijſdem arundinibus emanare, à quibus uulgare noſtrum exprimitur: ſed hanc tantùm inter ſe differentiam eſſe, quòd à natura factum ſit noſtrate factitio longè tenuius. Ideóque Auicenna: Zuccharum (inquit) tabarzed frigidus eſt, & ſubtilius. Hoc laudibus extulit Paulus, & poſt ipſum Auicenna Archigenis auctoritate Sal Indum ipſum appellans, ad linguæ ſcabritiem, ariditatemque in acutiſſimis febribus. Sed eos nos hac ætate caremus, quòd amplius non aſſeratur. quanquam ego non ita pridem à uiris fide dignis accepi, qui diui Thomæ inſulam, itemque Mederam luſtrarunt, adhuc ijs in locis ſaccharum inueniri in arundinibus ſacchariferis concretum (illi non diſſimile, quod arte fit, & candidum cognominatur) poſtquàm ab illis ſponte emanarit gummi modo. Quòd autem adferri deſierit, non aliud in cauſa eſſe exiſtimamus, quàm quòd hodie paucum admodum prouenìat. Siquidem Dioſcoridis, & Galeni tempore, quo ad eos copioſùm conuehebatur, cùm adhuc non innotuiſſet exprimendi ratio, neceſſe quidem erat, ut arundines ſacchari liquore prægnantes, cùm annis compluribus adoleuiſſent, & falcem nunquam expertæ eſſent, per ſe liquorem exudarent ueluti innumeris arboribus gummi, & reſinæ emanant. Proinde non mirum, eius à natura facti antiquis fuerit ubertas. Sed poſtquàm lucri dulcedo, fulgentisque auri ſitis docuit homines artem modumque, quo ſaccharum concisis, decoctis, preſſisque arundinibus copioſius elicerent, factum eſt, ut tot quotannis uniuerſos inciderint calamos, ac iterum quotannis ſeuerint. Hinc igitur enenit, ut nullis remanentibus, quæ ſaccharo plurimum annorum ætate turgeant, naturæ impedita ſit operatio, deperditumque hac de cauſa ſit antiquorum ſaccharum. Cuius uice eo recentiores utuntur, quod officinæ candidum cognominant, arte factum, pellucidum, ſalis foſſitij modo, dentibusque fragile, ut antiquorum ſaccharum undequaque referat. Competit perinde ac illud, ſcabritiei linguæ, pectorisque aſperitatibus. Verùm ad hæc id præſtantius eſt, quod in fictilibus, ubi uiolaceum tulapium aſſeruatur, æſtate concreuit: eo quòd uiolarum diluti facultate humectet, leniatque magis. Cæterùm qui plura de ſaccharo legere deſiderant, quæ ſententiam noſtram longè magis probant, uideant in Epiſtolarum noſtrarum uolumine Epiſtolam ad Iacobum Boſſellum ſcriptam, ibi enim plura quàm hic à nobis comprobata inuenìet. Quod Græcis μέλι, Latinis Mel appellatur; Arabibus, Hael: ſeu Haſſel: Italis, Mele: Germanis, Honig: Hiſpanis, Miel: Gallis, Myel. Quod autem Græcè σάκχαρον, Latinè quoque Saccharum dicitur: Arabicè, Zuchar; Italicè, Zucchero: Germanicè, Zucker; Hiſpanicè, Azucar: Gallicè, Succre.

Alhaſſer quid ex Serapione.

Fuch. opinio reprobata.

Sal Indum.

CERA.

Κηρὸς. CERA. CAP. LXXXI.

CEra optima eſt ſubfulua, ſubpinguis, pura odorata, & halitum quadantenus melleum referens, natione Pontica, aut Cretica. Secundum locum obtinet candicans, & ſuapte natura pinguis. Candida fit hoc modo. Ex ea radunt album, ſyncerumque, atque transfundunt in uas, quod ſatis habeat marinæ ex alto petitæ, inſperſoque nitri momento, decoquunt: cùmque iterum, tertiove inferbuit, ſeparatum uas refrigerant, ac ceræ paſtillum eximunt, deterſa ſorde, ſiqua fortè adhæſitum denuo indita noua maris aqua feruçt, uti retulimus: & uaſe dempto exigne, fundum ollulæ nouæ aqua frigida madefactum, in ceram ſummam ſuſpenſa manu intingunt, quò celerius concreſcat, & quàm minima portio extrahatur. Suſcepto primo ceræ orbiculo, iterum uaſis imum aqua refrigeratum, tantiſper in ceram immitti debet, dum tota excipiatur. Orbiculi lino conſuti, interuacante ſpatio ſuſpenduntur, & interdiu continuò ſub ſole, noctu ſub luna aſperguntur, uſque dum perfectè albeſcant. Verùm ſi eximius ille candor deſideretur, eadem factitari, & identidem recoqui operæpretium eſt. Nec deſunt qui pro marina, in muria quàm acerrima ſemel, aut iterum excoquant, dein lagunçula tenui, rotunda, anſam habente extrahunt: poſtea orbiculos ſubſtrato aſſatim cæſpite herboſo, inſolant, donec candorem ſummum contraxerint. Præcipiunt hoc obeundum munus uere, cùm ſol remiſa uehementia humorem pariat, ut non facilè liquetur. Cera omnis mollit, calfacit, modicè explet corpora: datur in forbitione dyſenteriçis, ac mulij magnitudine decem grana ceræ hauſta, lac in nutricibus non patiuntur coagulari.

Ceræ uires ex Gal.

CEra, ut Galenus ſcriptis mandauit libro VII. *ſimplicium medicamentorum, medio quodammodo tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium, & deſiccantium. Habet uerò quiddam etiam craſſarum partium, atque emplaſticum. quamobrem non modò exiccare; ſed & per accidens humectare uideri fortaſſis poterit, perſpirationes uidelicet prohibens. Quapropter aliorum medicamentorum tum excalfacientium, tum refrigerantium materia eſt. Ipſa autem per ſe ex genere fuerit debiliter concoquentium: nec tamen introſ in corpus aſſumpta, ſed foris impoſita. Siquidem paulum quiddam digerentis, calidaque facultatis retinet, quæ plurima melli inerat.*

Nomina.

Eius nomen Græcum κηρὸς: *Latinum, cera: Arabicum, Hamaba: Italicum, cera: Germanicum, Vuaechs: Hiſpanicum, Ciera: Gallicum, Ciere.*

Πρόπολις. PROPOLIS. CAP. LXXVII.

PRopolis eligi debet flaua, odorata, ſtyracem referens, in uehementi ariditate mollis & maſtiches more ductilis. Magnopere calfacit, & euocat: aculeos, & omnia infixa corpori extrahit: in uetere tuſsi ſuffita proficit, impetigines admota tollit. Ea in alueariorũ foribus, ceroſæ naturæ inuenitur.

Ori. leg. κύρα κηρώδεσα. i. ityracem ſpirans.

Propolis confideratio.

QVanquam, ut hîc Dioſcorides inquit, & Marcus Varro lib. tertio de re ruſtica, Propolis ea eſt ceroſa materia, quæ in alueariis præ foribus reperitur, ſeu, ut apertius dicam, præ ſpiraculis, ubi intrandi, exeundique apibus patet aditus: tamen Plinius lib. XI. *cap.* VII. *ita ſcriptum reliquit. Prima fundamenta cosmoſin uocant periti, ſecunda piſſoceron, tertia propolin. Inter coria, ceraſque magni ad medicamina uſus. Cosmoſis cruſta eſt prima, ſaporis amari. Piſſoceros ſuper eam uenit picantium modo, ceu dilutior. Ceræ initium, plenumque è mitiore gummi. Propolis craſſioris iam materiæ, additis floribus, nondum tamen cera, ſed fauorum ſtabilimentum, qua omnes frigoris, aut iniuriæ aditus obſtruuntur: odore & ipſa etiamnum graui ut qua plerique pro galbano utantur. Huius etiam meminit Galenus libro* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Propolis extergentis, non ita ualentis eſt facultatis, cæterùm admodum ualenter attrahentis: eſt enim eſſentia tenui. Porrò excalfacit receſſu ſecundo completo, aut certè tertio incipiente. Et ut idem quoque ſcribit libro* III. *de compoſitione medicamentorum ſecundum genera, Propolis ualentius attrahit, quàm cuiuſuis generis reſina. Quamobrem illis in neruorum ulneribus medendis propolin admiſcet. Cæterùm cùm propolis, cera, & mel, de quibus hîc diſſeruit Dioſcorides, medicamenta ſint omnia miro artificio ab apibus conflata, non ab re his quoque addendam fore duximus Apum hiſtoriam.* APES *igitur (ut Plinius auctor eſt) ſunt & ruſticæ ſylueſtresque, horridæ aſpectu, multò iracundiores, ſed opere ac labore præſtantes. Sunt & urbanæ, quarum duo genera. Optima breues uariæque, & in rotunditatem compactiles. Deteriores longæ, & quibus ſimilitudo ueſparum, etiámnum deterrimæ ex ijs piloſæ. Apes odére fœdos odores, proculque fugiunt, ſed & infectos. Itaque unguenta redolentes infeſtant. Icientes pereunt: relicto enim aculeo interiora diſrumpunt. Quin & morbos ſuapte natura ſentiunt. Index eorum triſtitia torpens: & cùm ante fores in teporem ſolis promotis alix cibos miniſtrant: cum defunctas progerunt, funerantiumq; more comitantur exequias. Reges habent, pluresque inchoantur, ne deſint. Poſtea ex his ſoboles cùm adulta eſſe cœpit, concordi ſuffragio deterrimos necant, ne diſtrahant agmina. Duo eorum genera: melior rufus, quàm niger, uariusque. Omnibus forma ſemper egregia, & duplo quàm cæteris maior: pennæ breuiores, crura recta, ingreſſus celſior: in fronte macula quodam diademate candicans. Multùm etiam nitore à uulgò differunt. Cùm rex procedit, uix eſt totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore eſt, ipſe opera intus circuit, ſimilis exhortanti, ſolus immunis. Circa eum ſatellites quidam, lictoresque aſſidui cu*

Propolis uires ex Gal.

Apum conſideratio.

Apum rex, & regimen.

Digitized by Google

ſtodes auctoritatis. Procedit foras non niſi migraturo examine. Id multò intelligitur antè aliquot diebus murmure intus ſtrepente, apparatus indice diem tempeſtiuum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examina. Cùm proceſſere, ſe quæque proximam illi cupit eſſe, & in officio conſpici gaudet. Feſſum humeris ſubleuant: ualidius fatigatum ex toto portant. Si quâ laſſatus deficit, aut fortè aberrauit, odore proſequuntur. Vbicunque ille conſedit, ibi cunctarum caſtra ſunt. Duce prebet, ſo totum tenetur agmen: amiſſo dilabitur, migrantque ad alios. Eſſe utique ſine rege non poſſunt. Inuitæ autem interimunt eos, cùm plures fuere, potiuſque naſcentium domos diruunt. Rege conſumpto, mœret plebs ignauo dolore: non cibos connebunt, non procedunt, ſed triſti tantùm murmure glomerantur circa corpus eius. Subtrahitur itaque deducta multitudine: aliàs ſpectantem exanimem luctum non minuunt. Tunc quoque ni ſubueniatur, fame moriuntur. Gaudent Apes aris plauſu, ac tinnitu, amœniſſimiſque locis, & fragrantibus herbis. Harum ergo cauſa prope alueraria oportet ſerere thymum, apiaſtrum, roſam, uiolas, lilium, cytiſum, fabam, eruilium, cunilam, papauer, coriandrum, caſiam, melilotum, meliſſophyllum (malim legere meyriophyllum) cerinthen. Eſt autem cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis ſuccum habente. Horum florum auidiſſimæ ſunt, atque etiam ſynapis. quod miremur, cùm oliuæ flores ab his non attingi conſtet. Ideoque hanc arborem procul eſſe melius eſt, cùm aliquas quàm proximè ſeri conueniat: quæ & euolaturam examina muniuerit, nec longius abire patiantur. Cornum quoque arborem caueri oportet: nam flore eius deguſtato (etſi is nobis proſtuuia ſiſtat) aluo concita moriuntur. Remedium ſorba contuſa è melle præbere ijs, uel urinam hominum, uel boum, aut grana punici mali amineo uino conſperſa. Amant & geniſtas circumſeri aluearijs, ijſque gratiſſimum. Mira apum prudentia, earumque operis obſeruatio, ut annotauit Ariſtomachus Soleníis, quem admirabili admodum diligentia duodeſexaginta annis, apum amore captum, nihil aliud egiſſe tradunt. Ratio autem operis ita ſe habet. Interdiu ſtatio ad portas more caſtrorum: noctu quies in matutinum, donec una excitet omnes gemino, aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc uniuerſæ prouolant, ſi dies mitis futurus eſt. Præduminant enim uentos, imbreſque, & tunc ſe continent tectis. Itaque temperie cæli (hanc enim inter præſcita habent) cùm agmen ad opera proceſſit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttaſque lanugine totius corporis, quibus eſt. Quarum adoleſcentiores ad operam exeunt, & ſupradicta connehunt: ſeniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura ſcraba, pedes priores roſtro, totaque omiſſa remeant ſarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ aut quaternæ, atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia diuiſa: aliæ ſtruunt, aliæ poliunt, aliæ ſugerrunt, aliæ cibum comparant ex eo, quod allatum eſt. Neque enim ſeparatim ueſcuntur, ne inæqualitas operis, & cibi fiat, & temporis. Struunt orſa ea concamerationæ aluei, textumque uel uſque ad ſummam tecta deducunt, limitibus binis circa ſingulos arcus, ut alijs intrent, alijs exeant. Faui ſuperiore parte affixi, & paululum etiam lateribus ſimul hærent, & pendent unà. Alueum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poſcit alueus, aliquando & duorum generum, cùm duo examina concordibus populis diſſimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à ſolo fornicatis, ne deſit aditus ad farciendum. Primi ferè tres uerſus inanes ſtruuntur, ne promptum ſit quod inuitet furantem. Nouiſſimi maximè implentur melle: ideoque auerſo alueo faui eximuntur. Gerulæ ſecundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehenſi ponduſculo lapilli ſe librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uerò terram uolant in aduerſo flatu ue pribus hebetato. Mira obſeruatio operis. Ceſſantium inertiam notant, caſtigant, mox & puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omnia è medio, nullæque inter opera ſpurcitiæ iacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, unum congeſta in locum, turbidis diebus, & operis ocio egerunt. Cùm adueſperaſcit in alueo ſtrepunt minus, ac minus, donec una circumuolet, eodem quo excitauit bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc caſtrorum more. tunc repentè omnes conticeſcunt. Cæterùm (ut Pauſanias teſtatur) Himmetus mons paſtiones habet apibus omnibus aptiſſimas, quæque ſolis cedunt Haliſonum paſcuis. Apud Haliſones certè adeò manſuetæ ſunt apes, ut cum hominibus unà pabulatum exeant, ac liberè uagentur. Quippe quæ aluearibus nullis contineantur. Paſim uerò opus faciunt, illudque ita concretum, ut mel à cera nequeas ſeiungere. Fit præterea Mel ſine fauo, ut Ariſtoteles eſt autor lib. quinto cap. uigeſimo ſecundo, ubi ſic habet. Ad Amiſum urbem conuehitur à locis ſuperioribus mel candidum, craſſumque maiorem in modum, quod apes faciunt arboribus ſine fauo, quale etiam fieri in Ponto cognitum eſt. Sunt etiam apes, quæ fauos ſub terra triplici ordine faciant, in quibus mel eſt, uermis nullus. ſed nec faui omnes eiuſmodi ſunt, nec apes ita omnes cõfingunt. Si forte fortuna apum uniuerſum deperderetur genus, facilè reparari poſſet ex bienni uitulo, ut lib. 4. Georgicorum clarè docuit Virgilius, ita canens.

Apes quibus gaudeant.

Mira apum in opere ſuo induſtria.

Apum reparatio ex Virg.

Exiguus primùm, atque ipſos contractus ad uſus
Eligitur locus: huic anguſtique imbrice tecti,
Parietibuſque premunt arctis: & quatuor addunt
Quatuor à uentis obliqua luce feneſtras.
Tum uitulus bima curuans tam cornua fronte
Quæritur: huic geminæ nares, & ſpiritus oris
Multa reluctanti obſtruitur: plagisque peremptо
Tunſa per integram ſoluuntur uiſcera pellem.
Sic poſitum in clauſo liquunt: & rama coſtis
Subijciunt fragmenta, thymum, caſiaſque uirentes.
Hoc geritur Zephyris primùm impellentibus undas,
Antè nouis rubeant quàm prata coloribus, antè

Garrula

Garrula quàm tignis nidum suspendat hirundo.
Interea teneris tepefactus in ossibus humor
Aestuat: & uisenda modis animalia miris,
Trunca pedum primò, mox & stridentia pinnis
Miscentur: tenuemque magis, magis aera carpunt:
Donec, ut aestiuis effusus nubibus imber,
Erupêre: aut ut neruo pulsante sagittæ,
Prima leues ineunt si quando prælia Parthi.

De reparatione Apum hactenus Virgilius. Cæterùm etiam apes in medicina usum habent: siquidem ficcæ & in puluerem contritæ, iis admistæ, quæ ad id faciant, ex oleo, & cera inunctis alopecijs capillum restituunt. Πρόπολις *ut Græcis, ita etiam Latinis Propolis appellatur: Arabibus, Mum, uel Iasach alcui: Italis, Propoli: Germanis, Vorstoß: Hispanis, Betum de colmena.* Nomina.

Πυρὸς, TRITICVM, CAP. LXXVIII.

OPtima è tritici generibus ad secundæ ualetudinis usus habentur, quæ recentia, & iam perfectè adulta, colorem luteum referunt deinsequuntur trimestria, quæ nonnullis sitania nominantur. Itaque cruda in cibis teretes tineas gignunt: canum morsibus prosunt, mansa & imposita. Confectus eorum similagine panis, plus alit, quàm cibarius. E trimestrium farina panis, leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra demandetur. Farina eorum cum hyoscyami succo illinitur aduersus neruorum fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant: item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulso tollit. Furfures autem in acri aceto decocti, turgentes mammas sedant: uiperarum ictibus auxiliantur: & torminosis prosunt. Farinaceum fermentum calfaciendi, extrahendique uim habet: [a] priuatim callos pedum, clauosque extenuat: & cætera tubercula furunculosque ex sale concoquit, & aperit. Sitaniorum farina contra uenenatos ictus cum aceto, aut uino commodissimè illinitur: eadem si decocta in glutini modum deligantur, cruentis excreationibus proderit: contra tussim, & exasperatas arterias, cum mentha & butyro decocta, efficax est. Tritici pollen si ex aqua mulsa, aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationem. Panis & crudus, & coctus cum aqua mulsa inflammationes omnes illitu mulcet, cùm emolliat, & quadantenus refrigeret: sed herbis, succisve huic rei accommodatis admisceatur. Vetus panis aridus, adiectis conuenientibus, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus, illitu uetustas impetigines fanat. Glutinum ex similagine, & polline, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius, ac tepidum cochlearis mensura detur sorbendum.

[a] Omnia ea. ἰδίως τὰ ἐν πέλμασι λεπίδωσι καὶ τὰ ἄλλα φύματα. i. priuatim ea, quæ in plantis pedũ, & alia tubercula attenuat.

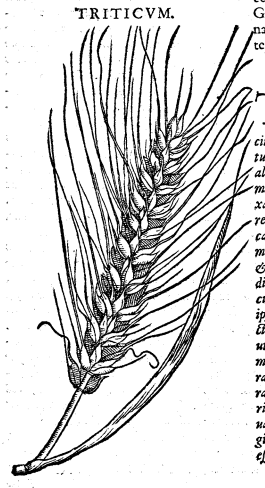

TRitici genera (*ut Theophrastus auctor est libro* VIII. *cap.* III. *de plantarum historia*) *plura notantur, cognomina ex locis sortita, ut Aphricum, Pōticum, Thracium, Assyrium, Aegyptium, Siculum, quæ & colore, & magnitudine, & specie, & proprietate inter se differunt. Quædam uel aliunde cognomina sortiuntur pro suis uiribus. tum aliis, tum uel maximè quæ ad cibum pertineant, ut cachrydias, Silengys, alexandrinus. quorum omnium differentias in supradictis colligere licet. Nec uerò ab re fuerit, si illa quoque pro differentijs capies: & aliud præcox, aliud serum: & aliud auctu amplum multumque reddens, aliud ieiunum quoddam parumque ferens: & aliud spicam grandiorem effundens, aliud paruam: & aliud diu in folliculo manens, aliud aptum breui absolui, ut Aphricum: & aliud culmo tenui constans, aliud crasso. quod etiam ipsum Aphrico datum est: crasso tamen & cachrydias dictum consistit. Item aliud tunicis paucis, aliud multis uestitur, ut Thracium: & aliud unicalamum, aliud multicalamum, & magis, minusque. Adde etiam si quid aliud his, aut prædictis, ratione uirium proximum est: eiusmodi nanque differentiæ naturaliores profectò appareant. Quibus & trimestrium annumeri genus par est, & bimestrium, & si quid intra pauciores dies ualeat consummari, ut in Eubœa genus quoddam intra quadraginta dies crassari, perficique posse affirmant: itemque firmum esse, ac ponderosum, nec trimestris modo leue. Quamobrem* Tritici genera ex Theophrasto.

famulis id præberi inquiunt: etenim nec multum in hoc furfuris esse uolunt. Igitur genus id celerrimam quidem ad consummationem, sed inuentu rarissimum est. Et bimestria uero quædam habentur, quæ ex Sicilia & in Achaiam aduecta sunt: sed hæc paucum reddunt, parumque fœcunda habentur: quanquam cibo facilia, & iucunda sunt. Nascuntur & alia quædam genera in Eubœa, & præcipuè apud Caristum. Trimestria uerò permulta, & ubique habentur: lenia hæc, & parum fœcunda, unicalama sunt, atque in totum infirma. Leuissimum igitur triticum, quo ad simplici ratione agere licet, Ponticum est: ponderosius ex iis, quæ in Græciam aduehi solent, Sicu lum datur. Sed eo ponderosius, quod Bœotia fert. Indicum asserunt, quòd athletæ, qui Bœotiæ ternos semisextarios uix possint consumere, cùm Athenis fuerint, facilè quina consumunt. Leue satis & quod in Laconino agro conficitur. Horum igitur causa in terris cœloque intelligi debet. Nam & Asiæ ultra Bactra quodam in loco adeò grande frumentum fieri tradunt, ut nucleis oliuæ sua æquiparent magnitudine grana singula. In Pissoris autem dictis adeò firmum nasci affirmant, ut si quis plus comederit, disrumpatur necesse sit. Hactenus de triti-

Triticum Italicam. ci generibus Theophrastus. Cæterùm Plinius Italicum nostrum omnibus prætulit lib. XVIII. cap. VII. his uerbis. Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidem comparauerim candore, ac pondere, quo maximè decernitur. Montanis modò comparetur Italiæ agris externum. Hæ fuere sententiæ Alexandro magno regnante, cùm clarissima fuit Græcia, atque in toto terrarum orbe potentissima: ita tamen, ut ante mortem eius anni ferè centum quadraginta quinque Sophocles poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit. ad uerbum translata sententia.

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodie Italico est. Quo magis admiror, posteros Græcorum nullam mentionem huius fecisse frumenti. hæc Plinius. Nec sanè mirum uideri debet, quòd Græcus ille Sophocles Italicum frumentum cæteris prætulerit. Quandoquidem natura Italos adeò præ cæteris adamauit, & moribus, ac legibus, omnique ornatu ad politicè (ut ita dicam) uiuendum instituit, ut meritò etiam frumentum omnium præstantissimum in eorum alimentum procrearit: quemadmodum & alia multa, quibus Italia plerasque superat gentes. Triticum omne radicibus numerosis, ac prætenuibus nititur, folio uno, germinibus omnino multis, sed quæ in ramos brachiari non possint. Tota hyeme herbaceum est: remollito autem cælo cauliculus de medio assurgit, cuius tertio, aut quarto geniculo, spica geritur, non prius euidens, quàm folliculo inclusa. Consumato eo flos erumpit, quarto aut quinto post die, ac totidem ferè diebus perdurat: post florem granum crassescit, maturaturque e intra quadragesimum diem quanquam etiam citius in calidiori tractu. In aliquibus Italiæ locis, ac præsertim in agro nostro Senensi, maritimis locis planta una uisa est XXIIII. ferre spicas, tantaque reperitur ibi soli ubertas, ut quandoquo modius unus centum afferre sit usus. Quare rectè ita de eo scripsit Plinius. Tritico nihil est fertilius. Hoc ei natura tribuit, quoniam eo maximè alat hominem, utpote cùm è modio, si sit aptum solum, quale in Bizacio Africæ campo, centeni quinquageni modij reddant. Missi ex eo loco Diuo Augusto procurator eius ex uno grano (uix credibile dictu) quadrigenta, paucis minus, germina. Missi & Neroni similiter, trecentas & quadraginta stipulas ex uno grano: cum centesimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt. alijsque, & tota Bætica, & in primis Ægyptus. Triticum omne folio exit arundinaceo, angustius tamen quàm hordeum, culmis quoque læuius, nec perinde fragile. Notatur & in spicis differentia. Siquidem aliæ sine aristis, tonsæ proueniunt: ut in uniuersa uisitur Boemia: aliæ uerò longis, asperisque rigent aristis, quod quidem genus altero melius est, & fœcundius. Triticum autem, ex quo omnium optimus fit panis, eligi debet fractu contumax, densum, graue, co-

Tritici electio, & panis optimi conficiendi ratio. lore aureum, lucidum, læue, trium mensium, maturum, mundum, pinguique terra orium. Nam plerunque euenit (teste etiam Galeno libro primo de alimentorum facultatibus) ut quod foris flauum densumque apparet triticum, intus rarum, laxum, albumque conspiciatur, quod utique plurimum furfuris habet. Quo fit, ut panes furfuraceï inde confecti infirmum non modo præbeant alimentum; uerùm etiam uentriculum ipsum excrementis repleant. Farina porrò ea cæteris præstat, quæ non ad summum molita, non noua, non longi temporis, & crassi furfuris fuerit. Nam quæ superfluè molitur, furfuraceos facit panes: & quæ recentior est, adscitiam molæ caliditatem retinet: quæ uerò iandiu molita fuit, puluere, situ, carie, aut uiroso aliquo odore labefactatur. Hæc deinde, dum fit panis, optimæ est associanda aquæ, eaque subigenda, quæ fluxerit è laudatissimis fontibus, pellucida sit, non palustris, neque cœnum, aut linum redoleat. Quinetiam fermentum admiscendum fuerit triticeum, non antiquum, mediocris quantitatis, ne inde ipsius abundantia panis acorem contrahat. Injiciendum est & salis albi parum, ut panis sapidior efficiatur. Post hæc farina ita subacta, optimè manibus pinsitur: mox massa illa in panes mediocris magnitudinis digeritur, qui postquàm abunde creuerint, & fermentati fuerint, in clibanum prius æqualiter calefactum, dein à cineribus, & prunis expurgatum decoquendi immittuntur. Sed furnus iustæ capacitatis sit oportet, ita ut quantitati panis proportione respondeat. Quippe quemadmodum modica panum quantitas in amplum clibanum missa exiccatur, ac comburitur: ita & magna in angusto simul comprimitur, & decoqui nequit. Quamobrem panes (dicebat Galenus citato loco) ad concoctionem probatissimi sunt, qui plurimùm fermentati, & probè elaborati in clibano igne moderato precoquuntur. Nam profusior ignis primo statim occursu adurens, exteriorem superficiem in testæ modum indurat, crudis incoctisque remanentibus interioribus partibus. Vnde accidit, panem hunc uisu iniucundum fieri, & duplici nomine prauum, quòd internè crudus sit, atque illaboratus: externè uerò siccus, & præassatus. Qui autem longiore spatio undique æquabiliter præassatur, hic & probè in uentriculo concoquitur, atque ad actiones, quæ coctionem consequuntur, accommodatissimus redditur. Triticum in agris facilè degenerat in lolium: præsertim cum annus pluuius, frigidusque aduenerit, ut in lolij mentione latius dicemus. Fit è tritici granis inter ferri laminas igne calefacti compressis oleum, quod ad ulcerum sinus commendant. Sunt etiamnum, qui eo utantur ad pedum, & manuum

Oleum è Tritico. rimas

FRVMENTVM INDICVM.

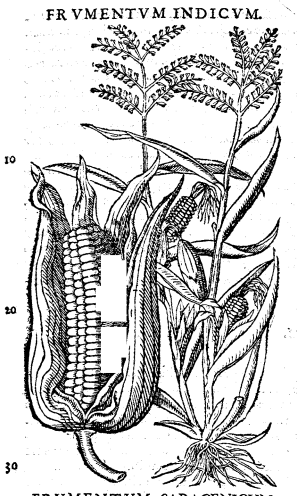

FRVMENTVM SARACENICVM.

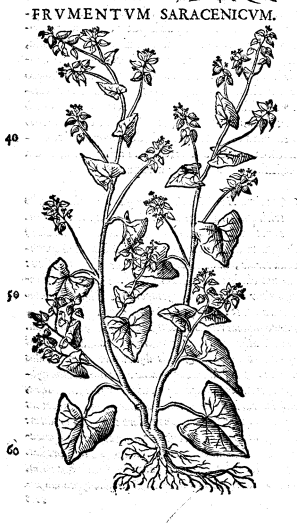

rimas, quas frigus excitauerit: item ad asperam cutim Leuigandam. Meminit tritici Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Triticum ut medicamentum foris impositum, primi est ordinis excalfacientium: nō tamen nec resiccare, nec refrigerare manifestō potest: habet uerò etiam quiddā uiscosum, & obstruens. Porrò quod ex eo conficitur amylum, eo tum frigidus est, tum siccius. Quod uerò ex pane fit cataplasma, uim habet magis digerentem, quàm quòd ex tritico: nimirum cùm & salem, & fermentum panis adiunctā habeat: quippe cùm fermētum uim habeat attrahendi, digerendiq́ue ea, quæ in alto residēt. Et primo de facultate alimentorum: In cibum assumptum (inquit) ægrè concoquitur, flatus excitat, laborem uentriculo infert, & caput uaporibus tentat. Potest inter Tritici genera quoque recenseri illud frumenti genus, quod quidam perperam Turcicum appellant. Perperā, inquam, quòd INDICVM, *non Turcicum, uocari debeat. Nam ex occidentalibus Indijs primò allatum est, non ex Turcia, & Asia, ut credidit Fuchsius. Huius quatuor uidimus genera, colore tantum cùm granorum, tùm spicarum differētia. Nanque & rufescentibus seminibus, & nigricantibus, & crocantibus, & subalbicantibus Indicum frumentum habetur. Calamum edit arundinaceum, quemadmodum & folia, crassum, rotundum, procerum, geniculatum, et albā farctum medulla, Sacchariferarū Arundinum modo, in cuius summitate paniculas fundit diuulsas, spicis pluribus inde emergentibus, mutilis tamen, & granis uacuis, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout frugiferæ spicæ coloratæ sunt. Fructus, in quo grana uaginis foliaceis concluduntur, in ipso caule è lateribus prodeunt. Horum spicæ piceæ arboris conum tum longitudine, tum crassitudine æquat, circa quam totam nuda coaceruantur grana, penitissimè sese stipantia, læuia, ac subrotunda: pisi magnitudine, mā; octo aut decem uersus, rectis lineis ordine digesta. Euaginarum fastigio capillacea coma dependet, eo ipso colore, quo grana habentur. Radicibus nititur multis, duris, ac neruosis. Sed minimè crassis. Serunt Indi hoc semen, quod Maliz uocāt, hoc modo. Descendunt in agrum aliquot simul, recta linea dispositi, æqualiterq́; distantes, & deinde acuto palo terrā perforant dextra manu, et statim quatuor quinque ue grana sinistra manu in unumquodq; foramen conijciunt, pede altero foramina occludentes, ne Psittaci semen depascantur. Et ita seriatim passu suo distantias metientes, agrum totum semine replent retrocedentes. Verùm anteaquam semen terræ credant, biduo id aqua macerant, nec serunt, nisi prius terra pluuia maduerit. Nascitur infra paucos dies, & quarto in India demetitur mense. Est etiam huiusce frumenti peculiare genus, quod duobus tantùm mensibus, & seritur, & demetitur. Quinetiam aliud, quod quadraginta tantùm diebus à satione maturescit. Verùm minutum est, & infirmius, nec aliam ob causam seritur, quàm quòd ubi futuram annonæ caritatem uerentur. Eius temperamentum nostro tritico simile esse creditur, aut paulò calidius, id quod indicare uidetur panis ipsius dulcedo. Farinam mittit candidam, è qua panes pinsent, crassiore tamen substantia, ac magis uiscida, quàm nostri, adeo ut eorum alimentum crassius quoq; sit, & quod facilè obstruere possit. Quo fit ut eiusmodi frumenti farina ijs in cataplasmatis sit utilis, quibus mouendi pus insit facultas. Nam suo lentore meatus obstruens, apostematibus maturandis peridonea existit. Cæterùm facit Indicum frumentum, ut de Saraceno eo, quod id mihi in mentem reuocauit, aliquid differam.*

Tritici uires ex Gal.

Triticum Indicum.

Indici tritici historia.

Digitized by Google

Frumenti factitij hist.

Hoc primùm ex Aphrica allatum dicunt, & Ideo ab Italis appellatur mulris in locis Saracino, hoc est SARACENICVM, *quanquam non desint, qui illud quoque uocent Formentone, quasi uile frumentum. Crescit id in primis folio subrotundo, quod deinde tractu temporis hederaceum euadit, uerùm acutius, & mollius. Caulem edit fragilem, rotundum, inanem, bicubitalem, rubentem, foliosumque. Florem deinde fundit parum candidum, racemosum, è quo semen oritur triquetrum, nigro exterius cortice, sed alba intus medulla. Seritur Aprili, & metitur Iulio mense in calidioribus locis, adeo ut ibi bis in anno, in eodem agro proueniat. Id quod in pluribus sit Italiæ locis. Rustici ex eius farina non solùm panes conficiunt, sed pulmenta, quibus hyeme uictitant. Premunt quoque idem in Pila, & ptisanam inde conficiunt, qua nonnulli uescuntur è carnium iure decocta, est enim cibus non ingratus, si rectè coquatur, nec adeo, ut grana dissiliant in pultem. sed integra pernaneant. Rustici, qui circa Italiæ, & Germaniæ fines degunt, pultem, quam uulgari idiomate appellant Polenta, conficiunt, & deinde forti flamine massam in tenues, ac latas portiones secant, & caseo, & butyro subinde conspersas in cibum sumunt. Est enim (ut ego quoque testari possum) non ingratus, nec uentriculum grauat, perinde ac puls illa, quæ è milij farina paratur à Syluanis. Quanquam autem flatus expers non est, haud tamen adeo inflat, ut faselus, & faba, atque pisum. Hallucinantur profectò, qui putant hoc frumenti genus illud esse pabulum, simentis purgandis aptissimum, quod antiqui ocymum uocauere. Quo fit ut Tragus manifestò fuerit deceptus; non solùm quòd in hoc uersetur errore, sed etiam quòd huic frumento omnes tribuerit uires, quæ ocymo odorato tribuunt autores. Quod quidem non parum uidendum uidetur, ijsque præsertim, qui rei plantariæ excolendæ inuigilant. Triticum sic Latinè dicitur:* πυρὸς *Græcè: Henta, Hença, siue Hantha, Arabicè; Grano, Italicè; Vueyssen, Germanicè; Trigo, Hispanicè: Fourment, Gallicè.*

Tragi error.

Nomina.

Κριθὴ. HORDEVM. CAP. LXXIX.

a Omnia exē. Κριθὴ δὲ ἀευσιν καθαρὸν καὶ καθαρτικὸν. Hordeum optimū est album, & mundum.

a HOrdeum est candidum, purumque. Id minus, quàm triticum alit. Ptisana tamen ob cremorem in decoctione redditum, plus alimenti præbet, quàm polenta ex hordeo facta. contra acrimonias, atq; gutturis scabritias, exulcerationesq; pollet: quibus etiam triticea ptisana præsidio est; sed plus alit, magisq; urinam mouet. Lac abunde suppeditat, si cum fœniculi semine decocta sorbeatur. Hordeum absterget, urinam ciet inflationem parit, stomacho aduersatur, tumores concoquit. Farina hordeacea decoquitur in mulsa aqua cum fico, ut inflammationes, collectionesq; discutiat: duritias b cum resina, & fimo columbarum concoquit: cum melliloto autem, & papaueris calyce dolores finit, qui latus excruciant: aduersus intestinorum inflationes cum lini semine, fœno græco, & ruta illini iuuat, strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri urina, ad conçoctionem perducit: & cū myrto, aut uino, aut malicorio, aut syluestribus pyris, aut rubo, alui profluuia sistit: podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodest: decocta in acri aceto, modo quo hordeaceum cataplasma, & calida imposita, lepris medetur. Cremor uerò farinæ ex aqua, atq; cum pice, & oleo decoctus, puri mouendo est, cum aceto subactus, itidem & cum pice contra articulorum fluxiones prodest. Farina ex his aluum cohibet, inflammationesque mitigat.

b Omnia exē. μετὰ πίσσης καὶ ῥητίνης. i. cum pice, & resina.

HORDEVM.

Hordei consi.

NOn minus Hordeū in Italia uulgaris notitiæ est, quàm triticum. Est autem (ut Theophrastus lib. VIII. cap. IIII. de plantarum historia memoriæ prodidit) in hordei genere differentia, quippe quòd aliud binis uersibus, aliud ternis, quaternisque, cumque plurimum senis: est enim uel eiusmodi quoddam genus. Quod uerò pluribus constructur uersibus, hoc semper ferè spissius, positumque arctius constat. Magnam & Indicum differentiam facit: quandoquidem ramis natum sit brachiari, ut proposui. Et spicæ uerò alijs grandiores, rariores que constant: alijs minores: frequentioresque: & alijs distantiores à foliis, alijs proximiores, ut Achilleis cognomine. Et hordeorum ipsorum aliud rotundius, minusque: aliud oblongius, maiusque, atque in spica rarius. Item aliud candidum, aliud accedens ad purpuram, quod & farinam reddere copiosius creditur: & contra hyemem, & flatus, & in totum contra cæli mutationes candido ualidius esse uidetur. hactenus Theophrastus. Oritur & in Gallia hordeū, quod cantherinū dici putauerim, quia folliculo castratū emascitur. Galli qui seritᵘ, mundū uocant

erat hordeum, quòd sponte granum gluma concidat, in reliquo autem non nisi ægrè deglubitur. Hordeum magis, quàm triticum, rubigmem sentit, minusque tolerat imbrium impetus. Siquidem infestis imbribus, aut uliginosis locis, aut longiore pluuia diluitis satum in lolium degenerare affirmant. Exit Hordeum folio tritici latiore, asperioreque, quinetiam culmo fragiliore, ac minore, sed octonis articulis geniculato, simplici in stipula folio, & eo quidem scabro, latoque: grana simplici amiciuntur tunica, quæ tamen solidè inhæreat, è cuius acumine aristæ prodeunt, firmiores, longiores, mordacioresque quàm in tritico. Nititur fibrata radice. Pinguissimo agro Hordeum committendum, quod eius satu facilè macrescat solum, nec seri postulat, nisi soluta, siccaque terra. Præstat, quod candidissimum est, farctum, ponderosum, coctu facile, & quod situm non contraxit. Rusum enim, ut contra cœli tempestatem, & hyemem ualidius, sic medica ui infirmius. Hordei meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Hordeum primi est ordinis in exicceando, & refrigerando: habet etiam pauxillum abstersionis. Paulò etiam plus desiccat, quàm farina fabacea, cui non insint cortices: cætera verò similia sunt foris utentibus. In cibo autem hoc fabis præstat, quod flatuosam naturam exuat: fabis, quantumcunque coxeris, flatuosa natura remanet, siant enim crassioris essentiæ, quàm hordeum. quamobrem eo plus etiam alunt. Porrò quoniam utrunque paulum à medio recessit, multo sunt usui. Nam talia medicamenta multis aliis miscentur, ceu materiæ quædam: itaque etiam cera, & oleum, non paucis medicamentis coniunguntur. Alphiton verò, hoc est polenta, multò plus hordeo desiccat. Et primo de facul. alim. sic inquit. Hoc item semen in usu frequenti apud homines est, quod non eandem cum tritico habet facultatem. Siquidem illud palàm calfacit, hoc verò nō modò non calfacit (quo modo nonnulla, quæ in medio sunt calefacientiū, & refrigeratium, uti amylū, et elotus panis) sed quoquo modo ipso utare, siue panes ex ipso feceris, siue ptisanā coxeris, siue polentā paraueris, uim quandā refrigerandi habere cernitur. Dissidet præterea facci specie, à tritici natura hordeum: nam ex faccis, quos utrunque semen gignere natum est, qui quidem è tritico in nobis prouenit, crassus, et uiscosus est, qui ab hordeo, tenuis, ac nō nihil detersorius. Nulla igitur apparandi ratione hordeum unquam calfacit: sed uariè pro modo præparationis humectat, ac desiccat. Et enim manifestè cernimus, polentam ex tosto hordeo factam siccare: ptisanam contrà humectare, si quidem ut decet fuerit parata, hoc est, cùm in coctione quàm plurimum intumuerit, postea igne lento per multum otium in chylum fuerit redacta. hæc Galenus. Hordei combusti cinis, ambustis, & carnibus, quæ recedunt ab ossibus, utiliter inspergitur. Hordei quoque farina ex aceto, & uelle, subacta utiliter illinuntur lentigines. Cæterùm cùm recentiores medici Galeni ptisanam non ritè, & ad unguem parare nouerint, eius uice integrum deglubitum hordeum accipiunt, & tantisper decoquunt, dum pultis speciem referat: tundunt q; deinde, & tenui incerniculo percolant, modò saccharum, modò dulcium amygdalarum, modò melopeponum, ac papauerum seminis cremorem, pro morborum ratione addentes. Mauardus uerò Ferrariensis ætate nostra acutis morbis minimè competere antiquorum ptisanam, minusque recentiorum existimat: quòd, ut ipse asserit, Itali huic cibo à teneris non assueuerint, quodque nostri usus hordeum antiquorum hordeo facultate sit longè infirmius. Cuius tamen sententiæ non uulgari ratione ducti medici Hippocraticam, Galenicamque doctrinam sequentes, minimè adstipulantur. Porrò hordeaceus panis præter id, quòd ue ntriculo laborem inferat, frigidos, lentosque succos generet, parum nutris, flatusque gignit: quanquam asserunt nonnulli podagricis hordeaceum panem peridoneum esse. Sed cùm polenta speciatim ex hordei farina fiat, interponatur q; sæpius à Dioscoride simplicibus medicamentis, ut omnibus palàm sit, quidnam extiterit polenta apud antiquos: non alienum duximus hîc de ea disserere. Polentam ueteres pluribus modis faciebant, ut Plinius est auctor libro XVIII, ca. VII. Græci enim perfusum aqua hordeum tosto ue una siccabant, ac postero die frigebant: deinde molis frangebant. Erant & qui uehementius tostum rursus exigua aqua aspergerent, siccarentque prius quam molirent. Alij uero uirentibus spicis decussum hordeum recens purgabant, madidumque tundebant in pila, atque in corbibus eluebant: siccatumq; in sole rursus tundebant, & purgatum molebant. Quocunque autem genere præparato uccenis hordei libris ternas semmis limi, & coriandri selibras, salisque acetabulo, torrentes ante omnia miscebant in mola. Itali verò sine perfusione hordeum tostum in subtilem formam molebant, ijsdem additis, atque etiam milio. hæc ex Plinio. Cæterùm aliam rationem parandi polentam prodidit Galenus libro primo de alimentorum facultatibus. Vbi non ex alijs seminibus admistis, ut Plinius tradit; sed ex hordeo tantùm recenti, ac nouo mediocriter tosto laudatissimam fieri polentam scribit. Quare crediderim, ijs medicamentis, quæ in Dioscoridis, & Galeni scriptis polentam expetere inueniuntur, eam legitimè imponendam esse, quæ ex recenti, & uiridi adhuc hordeo modicè tosto, & in farinam redacto parari debeat: quòd de hac utrunque intellexisse non dubitem. Hordeum quod Latinis, κριθὴ Græcis appellatur: Arabibus, Xahaer, aut Shair: Italis, orzo: Germanis, Gerſten: Hispanis, Ceuada: Gallis, Orge.

Hordei facultates ex Gal.

Ptisanæ cōfi.

Manardi opinio.

Panis hordeaceus.

Polentæ confideratio.

Nomina.

ζύθος. ZYTHVM. CAP. LXXX.

EX hordeo potus fit, cui Zito nomen est. Is vrinam cit. renes, & neruos tentat: membranis, præsertim cerebrum vestientibus, officit. Inflationem parit, vitiosum succum creat, elephanthiasin gignit. Perfusum zytho ebur, obsequiosum, & operi tractabile redditur.

Κῶρμι. CVRMI. CAP. LXXXI.

60 FIt & ex hordeo potus, quem Curmi nominant. eoque sæpe puto pro uino utuntur: verùm dolorem capitis mouet, malum succum gignit, neruis nocet. Consimilia etiam potus genera ex tritico fieri solent, in Iberia, quæ occidentem spectat, & Britannia.

zythum

Digitized by Google

Zythi, & curmi consid.

Zythum, quantum ex Dioscoride colligi potest, potus sanè fuerit ex macerato hordeo, uel tritico paratus, illi maximè similis, qui aquilonaribus regionibus Cerusia appellatur. Siquidem huius rei testis est Plinius lib. XXII. capite ultimo, ubi sic inquit. Et frugum quidem hæc sunt in usu medico. Ex ijsdem sunt & potus: zythum in Ægypto: cælia, & ceria in Hispania: cerusia, & plura genera in Gallia aliisque promiscuis. hæc Plinius. A zytho parum differt Curmi, quod & ipsum paretur è frugibus, nimirum hordeo, triticoque

Cerusia.

in aqua maceratis, bibaturq; uini loco. Quamobrem credendum est, nil aliud zythum, & curmi fuisse antiquis, quàm Cerusia, quam loco uini bibit hoc ævo uniuersa regio septentrionalis: nempe Germania, Bohemia, Polonia, Cimbria, Gallia, & aliæ algentes Europæ regiones. Nec aliam inter zythum, & curmi crediderim esse differentiam, quàm in conficiendi ratione, cùm eorum utrumque fiat ex eadem fruge. Siquidem conficiendi ratio uno, uel altero modo adhibita, rerum facultates & auget, & imminuit, cùm plus, uel minus coctura adhibent aristices, quemadmodum etiam hac tempestate in Germania euenit. Nam & si omnes illi potus ex hordeo, uel tritico parentur; diuersa tamen est apparandi ratio, cùm saporibus inter se differant. Aliæ namque dulces, gratæq; gustui sunt: aliæ verò amaræ, austeræque habentur, quinetiam aliæ turbidæ, aliæ claræ pellucidæque cernuntur. In Boemia, Germaniaque hos potus suos conficiunt, hordeum, & triticum macerant lupulorum decocto. Quo

Aqua uitæ ex cerusia para tur.

fit, ut in his locis non leui plectatur pœna, qui lupulos secuerit, uel deperderit. Serunt enim lupulos, colunque hanc ob causam, ut nos uites, demetuntque eorum flores, & fructus statutis temporibus: quandoquidem eorum decocto macerata fruges, non modò fermentantur; sed & uini speciem induunt. Quapropter potus inde confectus gustatu gratior euadit. Inebriat is largius sumptus, quemadmodum & uinum, perdurátque eius temulentia longè diutius, quòd crassior, concoctuque difficilior sit, quàm uinum. cui uiribus quoque tam similis est cerusia, ut

Nomina.

ex ea aquam uitæ conficiant perinde ac ex uino. sic Græcè, ut Zythum item Latinè, & Italicè Zitho uocatur: Germanicè, Birra: Boemice Piua.

Ζειά. **Z E A. CAP. LXXXII.**

ZEa duorum generum est. una simplex, altera in geminis putaminibus grana bina iuncta gerit, ob id dicoccos appellatur. Plus quàm hordeum alit, ori grata, digeritur in panificia, minus quàm triticum alens.

Zeæ consid.

Z E A.

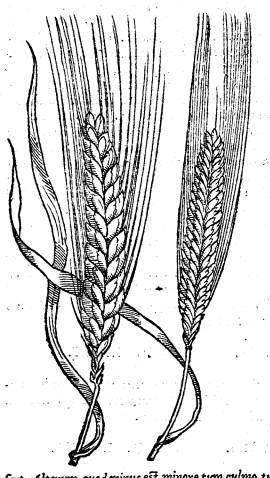

Zeæ historia.

NIsi Zea, de qua hic differit Dioscorides, illud fuerit frugis genus, quod Itali partim Spelta, partim Pirra uulgò dicunt; aliam quidem frugis speciem prouenire in Italia non facilè crediderim, quæ legitimam referat zeam. Verùm enimuero quòd zea, Italica sit spelta facilè ex Dioscoride coniectari potest, quòd scripserit duplicè esse zeam, quarum una simplex, altera dicoccos appellatur, eo quòd in geminis putaminibus grana bina gerat. Nam et Spelta, apud Italos dudum est genetum: una spicas profert simplicibus granorum uersibus: altera verò ijs duplicibus constat. Zeam hanc quidam, ut Forosiulienses, Pirra farra uulgò appellant, quòd ex ipsius deglubitis granis farris modo halicam conficiant. Plinius præterea, libro XVIII. ca. VIII. zeam esse Italiæ in Campania maximè, & semen uocari ait. Id quod manifestè ostendit, cùm zea fuerit copiosa fruges in Italia facilè in hunc usque diem eius perdurare prouentum. Quòd cùm ita esse certò credam, nil aliud antiquorum zea esse potest, quàm spelta nobis uocata. Hanc Hetrusci antiquos quadantenus secuti appellant uulgò biada. Nam quemadmodum hoc nomen semen, omnibus seminibus est commune: ita biada, quæ idem est, quod seges, cum ijs segetibus, & frugibus communiter aptari potest. Sunt & apud Insubres, qui Speltam, algam quasi alicam uocent. quod facilè attestatur hanc esse zeam. Siquidem & ueteres deglubitam zeam halicam appellauere. Zea itaque, quam nos spelta uocamus, tritico haud absimilis prouenit, tenuiore tamen culmo firmioreque. Verùm spica, à tritico differt, quòd plana sit, granis tantùm utrinque è lateribus prodeuntibus, aristis longis, ac tenuibus. Duo eius sunt genera. Maius, firmiore, grandioreque culmo, & spica grandiore prouenit, quæ duabus siliquulis simul coniunctis duo grana profert. Alterum, quod minus est, minore tum culmo, tum spica spectatur, in qua grana singula, singulis includuntur putaminibus. Tunditur utraque in pilis, donec glumam exuat, & frangitur in particulas, ptissanæ Hordaceæ modo; ut suo loco paulò inferius dicetur. Zeæ meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens.

Zea

zea uniuerſa ſua facultate quodammodo in medio eſt tritici, & hordei. Itaque ex illis cognoſcatur. Eius nomen Græcum ζειὰ, Latinum, pariter & Italicum Zea: Arabicum, Hais: Germanicum, Spelz, S. Peters Korn, Kiu: Korn, & Dinckelkorn: Hiſpanicum, Spelta: Gallicum, Eſpeltra, & Eſpeautre. Nomina.

Κρίμνον. CRIMNON. CAP. LXXXIII.

CRimnon craſsior eſt ex zea, triticoque farina, ex qua pultem faciunt. Abunde alit † ſed ægrè conficitur: aluum uehementius adſtringit, ſi zea, ex qua fit, prius torreatur.

CRimnum craſsior zeæ, aut tritici farina extitit apud antiquos, qua ad pultem conficiendam utebantur: quaq; loco panis diutius uictitarunt, ut Plinius eſt auctor libro XVIII. *cap.* VIII. *Κρίμνον id Græci, quod etiam Latini Crimnum, & Hiſpani Farina atoreolada, aut Rolum uocant.* Crimni conſideratio. Nomina.

† Neque Ruellium, neque communem, uulgatamq; Græcam lectionem hîc ſecuti ſumus: ſed Marcellum, qui probatiſſimi codicis teſtimonio non ὡκατέργαστον, quod facilè conficiatur; ſed ἀκατέργαστον, quòd ægrè concoquatur legendum putat.

Ὄλυρα. OLYRA. CAP. LXXXIIII.

EIdem zeæ generi † olyra adſcribitur, ſed minus aliquantò nutrit. In panes, ut zea, cogitur. Fit quoque ex olyra craſsior farina, quam Græci crimnon uocitant.

OLyram zeæ eſſe ſpeciẽ, Dioſcoridis teſtimonio, ambigit nemo; tametſi hac ætate nõ ſeratur in Italia. Ideoq; Gal. iiſdem Olyrã pollere facultatib. ait, quibus & zea: is enim utranque inter triticum, & hordeũ mediũ tenere tẽperamẽtum aſſerunt. Adducitur aũt Marcellus, Dioſcoridis interpres, ut ferè credat, Olyrã à Secale uulgò uocato, é quo ruſtici Alpium cultores panẽ conficiunt, minimè differre. Qua in re Plinium alioqui ſibi ſatisfacientem haud accuratè legiſſe uidetur, cùm non animaduerterit, ſeorſim ac differenter ſcripſiſſe illum de Olyra et Secale, quod ſpeciatim Farraginẽ appellat. Nã lib. 8. cap. x. de olyra ſiue Arinca ſic idem habet Plinius: Ex Arinca dulciſſimus panis, ipſa ſpiſſior quàm far, et maior ſpica, eadẽ & ponderoſior. Rarò modius grani decem & ſeptẽ libras implet. Exteritur in Græcia difficulter, ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc eſt, quã olyrã uocant. Eadem in Ægypto fertilis, facilisq;. De Secale autem ſcribens lib. 18. ca. 16. Id autem inquit, quod Secale ſiue Farrago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub Alpibus Aſiã uocant, deterrimum, & tantùm ad arcendam famem utile. Fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigricia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic Far, ut mitiget amaritudinem eius, & tamen ſic quoq; ingratiſſimum uentri eſt. Naſcitur qualicunq; ſolo. Hæc ille. Quibus non ſolùm liquidò conſtare non ambigo, Secala quidem ab Olyra differre, ſed quòd nullum aliud ſit granũm, quàm uulgaris Siligo noſtra. Siquidẽ hæc, præter id, quod in Italia adhuc genuinum nomen retinet, ubi Secala ubiq; ferè appellatur, cæteris quoq; notis Pliniano Secali correſpondet. Eſt enim fœcunda ſtipula tritico graciliore, nigricans, tum ipſa, tum eius panis. quinetiã Ruſtici farris loco, tritici aut Milij tertiam partẽ admiſcent, ut panis amarorem amittat, qua ſeminum miſtura olyra minimè indiget, cùm dulciſſimum per ſe conficiat panem. Ad hæc plurimum differre Olyram à Secala noſtrate teſtatur grauiſſimus author Galenus lib. 1. de alim. facult. ubi ſic habet, de Typha, Olyra, & Zea ſcribens: Typhæ ſemen extrinſecus corticem habet, ueluti Olyra, & Hordeum, uerùm decorticatum in panes congeritur. & paulò pòſt inquit. Ex nobiliſſima autem Olyra cùm ut decet. fuerit decorticata, nominatim Tragum conficiunt. id quod repetiit libro de attenuante uictus ratione, ſic inquiens. Cæterum ſemen ut Hordeum, Olyra, & Auena, eſt mundandum, et cortice ſpoliãdum; ideoq; dicebat Plinius, quòd in Græcia Olyra difficulter exteritur. Siquidẽ Secala uulgaris noſtræ decorticatione non indiget, quẽadmodum nec Triticum, cùm ipſa tritura tantùm nuda è folliculo prodeat. Præterea ex colore quoq; nõſcitur, Olyrã non eſſe Secalã uocatã, ut Gal. lib. 1. de alim. facul. teſtatur his uerbis: Color in hordeis quidẽ et Olyris eſt albus, in triticis autem ſubflauus; id quod nuſquam in Secala uiſitur. In eodem uerſatur errore Otto Brunſfelſius, & Ianus Cornarius, quorum ſententijs manifeſtò ea, quæ diximus, refragantur. Præter id non poſſum non admirari Hermolaum, Manardum & Ruellium, alioqui doctiſſimos uiros, quippe qui uno ore fateantur, quod tamen nuſquam reperitur, Olyram Plinio Siliginem nuncupari, cùm is non ſiliginem, ſed Arincã Olyram uocauerit, & ſpeciatim de utraque tanquam de rebus inuicem diſcrepantibus ſcripſerit lib. XVIII. *cap.* VIII. IX. *&* X. *Is enim pro ſiligine intelligit quoddam præſtantiſſimi frumenti genus, è cuius farinæ ſelectiore parte ueteres panem conficiebant omnium præſtantiſſimum, leuiſſimumq;. Pro Olyra autem aliam frugis ſpeciem, è qua dulcis fiebat panis. Plinij autem uerba ſunt hæc: E ſiligine laudatiſſimus panis, piſtrinarumq; opera laudatiſſima. Præcellit in Italia, ſi Campana Piſis nata miſceatur. Ruſſior illa, at Piſana candidior, ponderoſior uero Cretacea. Iuſtum eſt è grano Campanæ, quam uocant caſtratã, é modio redire ſextarios quatuor ſiliginis, uel è gregali ſine caſtratura, ſextarios quinq;. Præterea floris ſemodium, & cibarij, quod ſecundarium uocant, ſextarios quatuor, furfuris ſextarios totidem. E piſana autem ſiliginis ſextarios quinque, cætera paria ſunt. Item eodem libro cap.* X. *Similago, inquit, ex tritico fit laudatiſſima, ex Aphrico iuſtum eſt, e modijs redire ſemodios, & pollinis ſextarios quinque. Ita enim appellant in tritico, quod florem in ſiligine. Hoc ærariæ officinæ, chartariæque utuntur. Et capite* XI. *Panis ſumma laus, ait, Siliginis bonitate, & cribri tenuitate conſtat. Plinio quoque uidetur ſubſcribere Gal. lib.* I. *de facultatib. aliment. capite de Tritico de panibus ſcribens, ubi ſic habet: Et apud Romanos quidem, ut etiam apud alios propemodum omnes, quibus ipſi imperant, panis quidem puriſſimus σιλιγίτης id eſt Siligineus. Qui autem huic eſt proximus σεμιδαλίτης, id eſt* Olyræ conſi. Marcelli lap. Sacalæ. Olyræ & Secalæ differentia. Brunſfelſij, & Cornari err. Hermolai Ruellj & Manardi I. pſus. Siligo antiquorum.

ideſt Semilaceus nuncupatur. Verùm σιλίγνις quidem Græcum nomen eſt, & antiquum. Σιλίγνις uerò neq; Græcum eſt, neq; ipſam aliter poſſum exprimere. Inter panes igitur Siligineus plurimum alimenti præſtat, poſt ipſum autem Semilaceus, tertio loco Medius, qui & σιγκαῖος & ἀδροπύρος dicitur, quartum poſt hunc ſordidorum genus, in quibus furfuraceus eſt poſtremus. De olyra autem agens Olyrini ſanè panes, inquit, ſi ex bona Olyra fiant, poſt triticeos ſaltem ſant præſtantiſſimi ſecundi autem ab his ſunt Typhini. Quod ſi olyrini ex uitioſo ſemine ſint factii, Typhini non erunt eis inferiores. Hæc ille. Quibus ſanè nulla dubitatione conuincitur, contra eorundem doctiſſimorum uirorum ſententiam, Olyram non eſſe Siliginem, quæ quantum differat à Secala noſtrate, non ſolùm ex panis ipſius præſtantia ſcire quis poterit, qui aliter ſentiat, ſed etiam ex eius hiſtoria apud Plinium libro decimo octauo, cap. decimo, ubi ſic habet: Siligo nunquã matureſcit pariter, nec ulla ſegetum minus dilationem patitur, propter teneritatem, ijs, quæ maturuere protinus granum dimittentibus, ſed minus quàm cætera frumenta in ſtipula periclitatur, quoniam ſemper rectam habet ſpicam, nec uorem continet, qui rabiginem faciat. Hæc ille. Quæ ſanè euidenter admodum diſtinguunt ſecalæ Vulgaris, & Siliginis antiquorum differentias. Sed mirum, quòd ſecuta à Romanis ætas adeo hoc præſtantiſſimum ſemen neglexerit, ut non ſolùm in Italia, ubi frequentiſſimum habe batur, ſed in tota Europa, nuſquam hoc ævo reperiatur. Secalæ uulgaris farina, quod glutinoſa emplaſticaq; ſit, utiliter additur in emplaſtris pus mouentibus. Seminis decoctum tineas uentris pellit, præſertim addito coriandri ſemine. Ideoq; Mulomedici Secalam decoctam dare ſolent iumentis, quæ tineis infeſtantur. Culmi aqua macerati utiles ſunt feſtucandis utribus, iunci enim, aut geniſtæ uicem explent. Olyra Græcis Ὄλυρα. Siligo Latinis dicta, aliud apud alias nationes nomen non habet. Secala autem uulgaris Latinis Secale, ſiue farrago. Germanis Korn; Italis Segala: Hiſpanis centeno blanquo: Gallis Seigle blanche; Boemis Zito.

Siliginis deſcriptio ex Plinio.

Secalæ uulgaris uires.

Nomina.

Ἀθήρα. ATHERA. CAP. LXXXV.

AThera ex zea fit tenuiſimè molita. Eſt autem ſorbitio, quaſi liquida pulticula, infantibus conueniens, & cataplaſmatis efficax.

Atheræ cõſi.

CVm Dioſcorides, ſatis ſuperq; declarauerit, quid ſit Athera, neceſſarium quidem non duximus de ea plura ſcribere. Verumtamen illud ignorandum non eſt, quòd nonnulli auctores ſunt, qui Atheram etiam fieri aſſerant ex tritico, olyra, & amylo. Hæc Germanis uulgò Moſa nuncupatur, utunturque ea plurimùm nõ modò infantulorum lactentium cibis, quemadmodum nos pane in aqua decocto; ſed & quotidianis menſis, quam ex farina, lacte, & butyro parant, ut ij quidem norunt, qui diu in Germania uerſati ſunt. Quæ ἄθηρα Græcè, Athera item Latinè, & Italicè nominatur: Germanicè, Muos: Hiſpanicè, Papas.

Nomina.

Τράγος. TRAGOS. CAP. LXXXVI.

TRagos quandam halicæ frugis figuram gerit. Multò minus, quàm zea nutrit, quòd multum aceris habeat: quare ægrius conficitur, aluumque magis emollit.

Tragi conſid.

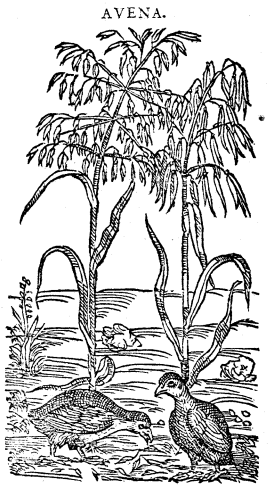

Nomina.

TRagos, quem aliqui halicam, nonnulli uerò far notis referre aſſeruat, hac ætate, quod ego ſciam, non prouenit in Italia. At quoniam (ut Plinius inquit li. 18. ca. x.) ex oriente peregrinus nobis inuectus erat, unde noſtro etiam ævo immenſæ deferuntur plantæ, mirum quidem non eſt, ſi tã longo temporis tractu, rel: cto Italico cultu, in proprium redierit ſolũ, ex quo primùm ad nos aduehi cœpit, ut in alijs quàm plurimis eueniſſe comperimus. Nomen eius Græcum τράγος, Latinum quoque Tragus: Arabicum, Sult: Germanicum, Hamelkorn: Gallicum, Duble turguet.

a Meũ. ὥσπερ ἄκρατα δίκολλα. ueluti locuſtas bipedes. Cat. ἀκρὶς δίκολλα. i. locuſtulas bipedes.

Auenæ conſi.

Βρῶμος. AVENA. CAP. LXXXVII.

AVena genicula quædam habet: folio, & ſtipula triticum imitatur: & in cacuminibus dependentes paruulas ueluti a locuſtas bipedes gerit, in quibus ſemen continetur, utile ad cataplaſmata, uti hordeum. Pulte huius aluus ſiſtitur. prodeſt tuſsientibus in ſorbitione ſuccus.

Auenæ facultas ex Gal.

TAmetſi Auena, uulgaris notitiæ ſeges, edita ſit à natura in equorum potius, quàm hominum alimentum; in Germania tamen ab aceribus repurgata, & iure pinguium carnium elixa, frequenter in cibis ſumitur, quemadmodum in Hetruria far, & oryza. Quin & pulticulam Germani ex ea parant eadem ratione, quam in Athera paulò ſuperius retulimus. Bromos, id eſt, Auena (ut Galenus memorie prodidit lib. vi. ſimp. medicam.) unum eſt ex leguminibus: uerùm ut medicamentum ſimilem hordeo uim obtinet.

Nam

SECALE.

ORYZA.

Nam illitum desiccat, & digerit mediocriter, & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem. Nonnihil etiam adstrictionis obtinet, ut uentris profluuia iuuet. Et primo de alimentorum facultatibus: Hoc semen (inquit) in Asia perfrequens est, & potissimùm in Mysia, quæ est supra Pergamum; ubi & typhæ, & olyræ uberrimus est prouentus. Iumentorum autem est alimentum, non hominum: nisi utique aliquando extrema fame, ad panes ex eo quoque semine conficiendos compellantur. Citra famem autem coctum, ex aqua æstur cum uino dulci, aut sapa, aut mulso. Cæterùm Auenæ farina (ut Plinius adnotauit libro XXII. *capite* XXV.) *decocta in aceto næuos tollit. Seges hæc, quæ βρῶμος Græcè: Auena Latinè uocatur: Arabicè, Cartamun, siue Churtal: Italicè, Vena: Germanicè, Habern: Hispanicè, Auena, & Auea: Gallicè, Auoyne.* Nomina.

Ὄρυζα. ORYZA.
CAP. LXXXVIII.

ORyza frugum generis est, in palustribus, riguisque nascens. Mediocriter alit: sed aluum supprimit.

ORyza folio exit arundinaceo, carnoso, porro haud absimili. Culmum fert cubitalem, & sæpe maiorem, geniculatum & tritico crassiorem, firmioremque, in cuius summitate spica prodit, in ramulos diuulsa, in quibus semen utrinque impari exortu prouenit, cortice subflauo, aspero, tenuibus quasi costis striato, oui figura, quod gluma expoliatum, candidum est. Prouenit copiosa in nonnullis Italiæ locis, humecto tantùm solo. Sed copiosissima in Asia, Syria, & Aegypto. In cibis Oryza admodùm est familiaris, concoctuq; facilior euadit, & ori gratior, ubi ex lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carnium pinguium iure decocta fuerit. Datur utiliter in cibis, dysenteri cis, cœliacis, & diarrhœa affectis, præsertim ubi prius torrefacta, in lacte, in quo igniti calculi fuerint extincti, decoquatur. Sunt, qui oryzam quoq; dicunt genitale augere semen, in bubulo lacte decoctam, additis saccharo, & cinnamomo. Oryzæ decoctum utiliter dysentericis infunditur, ac etiam potandum datur. Farina uel lè quidem cataplasmatis admiscetur repellentib. Mammarum incipientes inflammationes arcet. Huius meminit Gal. qui lib. 8. de simp. med. facultate, sic de ea paucis scribit. Oryza habet adstrictoriam quippiam: quare mediocriter uentrem sistit. Et lib. 1. de alim fac. Semine hoc, inquit, omnes in sistenda aluo utuntur ipsum eodem modo, quo halicam decoquentes. Difficilius tamen quàm halica conficitur, & minus alit, ceu utiq; & in edendi suauitate ab ea quàm plurimùm deficit. Ὄρυζα Græcis, ita etiam Latinis oryza nominatur: Arabib. Arz seu Arzi: Italis, Riso: Germanis, Reisz: Hispanis, Arroz: Gallis, Ris. Oryzæ facultas ex Gal. Nomina. Arroz

Κύδριος. HALICA. CAP. LXXXIX.

HAlica fit ex zea, quam dicocon appellauimus. Plus alit, quàm oryza: aluum [a] magis cohibet [b] stomacho longè utilior. Decocta in aceto, illitaq; lepras tollit: unguium scabritias extricat: incipientibus ægylopijs medetur. Decoctum dysentericis, quos excruciat dolor, infusum, idoneum est.

a Magis, non legit Orib.
b Orib. & σεσμαχος. i. stomacho utilis.

Halicam

Digitized by Google

Halicæ confi. Parãdi ratio ex Plinio.

HAlicam antiquitus parabant ut zea, cretam, & gypsum admiscentes. Huius rei auctor est Plinius l.b. XVIII. cap. XI. sic inquiens. Halica fit è zea, quam semen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea: nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, ut notum est, pilo uinctorum pœnali opera. Primori inest pyxis ferrea, excussis inde tunicis. Iterum iisdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt halicæ tria genera, minimum, ac secundarium, grandissimum uerò apherema appellant. Nondum habent candorem suũ, quo præcellunt. Iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Posteà, mirum dictu, admisceatur creta, quæ transit in corpus, colorem̃que, & teneritatem affert. Inuenitur hæc inter Puteolos, & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Halica adulterina fit maximè è zea, quæ in Aphrica degenerat. Latiores eius spicæ, nigrioresque, & breui stipula, pinsunt cum arena, & sic quoque difficulter deterunt utriculos. Posteaque gypsi pars quarta inspergitur, atque ut cohæseris, farinario cribro subcernunt. hactenus Plinius. Ex quo non satis admirari possum, quòd ueteres & cretam, & gypsum in cibis simul cum Halica citra noxam estassent, cùm proculdubio compertum sit, gypsum in corpus assumptum adeò spiritibus meatus obstruere, ut facilè homines strangulet. Nisi fortasse dixerimus, quod quanquam aliqui cretam, alii uerò gypsum halicæ commiscerent, ut candidior, & mollior euaderet: ablutionibus tamen prius eam expurgabant, quàm decoquendam traderent. Nanque & hoc tempore gingiberis radices fabrili rubrica inficiunt, ut illas à carie, & teredine uindicent: qua tamen & abluitur, & deraditur, & cribro excutitur, cùm in ciborum condimentis, uel medicamentorum misturis eæ expetuntur. Hoc enim mihi usus est innuisse Galenus libro primo de alimentorum facultatibus, cùm ait. Cæterùm diligentissimè, dum ex halica elota sorbitiones parantur, animaduertere oportet. Quippe cùm Halicam ad sorbitiones parandas eluì præcipiat, id sanè facere uidetur, ut repurgetur à creta, & gypso, quibus inficiebatur. Halicæ uires ex Galeno. *Quòd autem in cibum non sumeretur Halica, quæ ab omni mangonio non esset purgata, osteadit idem Galenus loco nuper citato, cùm inquit. Halica ex genere est tricici, quæ ualenter nutrit, succumque lentum habet, siue in aqua duntaxat coctam cum mulso, aut dulci uino, aut etiam adstringente sumas, siue ex oleo, saleque condiras. Qui autem per sanitatem ob uehementem uentris mordicationem, siue à biliosi humoris copia, siue aliunde profectam, sorbitione egent, iis halicam affatim coctam, quoad teneram flaccitatem adepta colliquescat, deinde conditam, & colatam, ut ptisanæ colato cremori persimilis sit, sorbendam exhibeto. Hæc Galenus. qui certè tot laudibus hac in re Halicam non commendasset, si creta, uel gypso admistam assumpsisset in cibum. Fiebat antiquitus Halica non modò ex zea, quæ dicoccos dicitur; sed etiam ex tritico, & aliis frumentaceis, ut ex Galeno, Paulo, Aetio, & aliis intelligi facilè potest. Fit & hoc tempore in uniuersa Italia, quanuis eam non Halicam, sed Far falsò appellitent. Nanque far ab halica longè diuersum putamus.* Farris, & halicæ differẽtia. *Quòd autem Far à chondro, siue halica differat, sitque per se frumenti, uel tritici proprium genus, antiquis Adoreum uocatum, è quo Far ipsum paratur, id sanè ex plurium probatissimorum auctorum scriptis apertissimè constat. Siquidem id primùm declarat Plinius lib. XVIII. cap. VIII. sic inquiens. Frumenti genera non eadem ubique, neque ubi eadem, sunt iisdem nominibus. Vulgarissimum far, quod Adoreum ueteres appellauere. Quin & eodem capite, ut fortasse palàm faceret, aliud esse zeam, è qua fit halica; aliud uerò far: Qui zea utuntur, inquit, non habent far. Item cap. VII. eiusdem libri: Populum Romanum, ait, farre tantùm è frumento trecentis annis usum Verrius tradidit. Quo tempore Romanis nullus fuit halicæ usus, ut ipse testatur Plinius lib. XXII. cap. XXV. cùm inquit. Halica res Romana est, & non pridem excogitata, neque arbitror Pompei magni ætate in usu fuisse. His accedit Asclepiadis, & Galeni auctoritas lib. VII. de compositione medicamentorum secundum locos in quodam eclegmate ad cruenta sputa, ubi sic habet. Farris Clusini appellati sextarij dimidium, decocti marrubij uiridis sextarium unum. Hæc in uas uitreum coniecta diem, & noctem macerari sinito. Sequenti die pharmacum mollito, quemadmodum halicam maceramus. hæc Galenus. Quibus palàm est, à farre differre halicam. Galeno deinde subscribit Aetius lib. IX. cap. XLV. ubi ex Archigene hæc habet. Quod uerò Latinè in regionibus Romæ uicinis far appellant, hoc modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indeque extractum, ac in pilam coniectum, ueluti ptisanam, à cortice repurgato. Vbi uerò corticem exuerit tollito, atque in sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita ut granum unum in quatuor, aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Vsus autem tempore halicæ modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro ægris uerò uariè apparatur, & epithematis quoque admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc uirides tollunt, ex ipsisque far concinnant, quo modo & suauius, & iucundius redditur. hactenus Aetius. Ex cuius, & superadictorum testimonio, illud planè omnibus patere arbitror, quòd far ab halica distideat. qua de re etiam plura, duce Deo, dicemus in epistolis nostris.* Nomina. *Quod Græcis χόνδρος, Latinis pariter & Italis Halica nuncupatur Arabibus, Chandaros.*

Κέγχρος. MILIVM. CAP. XC.

MIlium in panes coactum, minus cæteris frugibus alit: sistit pulte sua aluum, urinam cit. Torretur milium, feruensque in sacco ponitur, ut tormiinibus, reliquisque doloribus, si foueatur, auxilio sit.

Milij consid. & historia. *MIlium, folia profert arundinacea, panico æqualia, calamũ cubitale, crassum, geniculatũ, lanuginosumq; radicem multiplicem, ac duram, paniculis diuulsis è cacumine dependentibus. In quibus copiosum oritur granũ, rotundũ, solidũ, subflauũ, tenui tunica uestitũ. Eius panis dũ recens est, & arte quadã pistoria rectè paratus:*

Digitized by Google

MILIVM.

PANICVM DOMESTICVM.

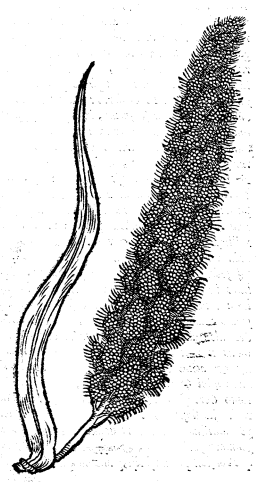

ratus: ut Veronæ fit, & ita calidus; ut ex furno excipitur, deuoratus, sua quadam dulcedine placet, & à pluribus expetitur. Quare non desunt, qui ipsum calidum per plateas circumferant, clamantes, Pan di miglio caldo, caldo. At cum obduruit, ingratus sanè est. Syluani, qui carbones, & arbores secant in Tridentino agro, sola pulte Miliacea, quam vulgò appellant Polenta, se alunt, eam cum Lacte edentes; nec alio dicunt se posse alimento perdurare. Quare anno toto hoc tantùm alimento viuunt, & fontanam aquam potant. Milium fomentum est optimum ad siccandum citra morsum, & ad flatus repellendos, præsertim vbi cum sale admistum fuerit. Siquidem rectè ad tormina adhibetur, quæ à flatu excitantur, quin etiam præstantius est additis chamæmali floribus. Medicamenta, quæ in milij aceruo sepeliuntur, diutius à cariæ, & putredine præseruantur, imò & ipsæ carnes recentes milio æstate sepultæ, pluribus diebus à putredine uindicantur. Milium, ut libro septimo simplicium medicamentorum prodidit Galenus, primo ordine refrigerat, exiccat uerò tertio exoluto, aut certè secundo intenso. paululum etiam habet tenuitatis. Ex hac tum consistentia, tum temperatura instar quidem edulij comestum, planè inter omnia frumentacea edulia minimum confert nutrimenti; sed & uentrem desiccat. Porrò foris impositum in sacculis idoneum est fomentum ijs, quæ citra morsum exiccari postulant: & cataplasmatis modo illitum exiccare potest. attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in cataplasmatis usus. Quibus omnibus ea prorsus adstipulantur, quæ idem de Milio tradidit libro primo de alimentorum facultatibus, cùm inquit. Milio item in pane nonnunquam utuntur, urgente frugum penuria. Panis tamen ex eo exigui est alimenti, & refrigerans. Constat insuper præaridum, & instar arenæ, aut cineris friabilem esse: nihil enim in se habet pinguitudinis, & lentoris. Iure ergo alium humentem desiccat. Agricolæ huius farina cocta, admisto adipe suillo, & oleo uescuntur. Milij uires ex Galeno.

Κέγχρος *Græcè: Milium, Latinè dicitur: Arabicè, Ieuers, Geguers, siue Gaures: Italicè, Miglio: Germanicè, Hirsz: Hispanicè, Milho, & miyo: Gallicè, Millet.* Nomina.

Ἔλυμος. PANICVM.
CAP. XCI.

PAnicum [a] frumentaceis seminibus annumeratur, milio simile, eodemque modo in panes subigitur. Eosdem habet usus; minus tamen & nutrit, & stringit.

a Meum. Λέπτι νὶς μεν δίλιον καλεῖται. eam aliqui Melinē appellant.

PAnicum folio, radice, culmo, milio est per omnia simile, paniculis autem differt. Siquidem in Panico pedali longitudine pa-

Panici consi. & historia.

Digitized by Google

PANICVM SYLVESTRE.

Panici uires ex Gal.

Ruell. lapſus.

Melicæ conſi.

MILIVM INDICVM.

Milium Indicum.

nicula prouenit, ad terram uerſa, non ut in milio diuulſa, ſed præterſis compactis racemis, granis numeroſis, hirſutisque. Eſt & aliud genus, quod mammoſas fere paniculas gerat, & pene ſemen racematim proferat, copioſiore prouentu. Color paniculis uarius. nanque in quibuſdam candicat, in aliis riſeſcit, in pluribus uerò flaueſcit. Reperitur & ſylueſtre, ſed cibis inutile, & tantùm auiculis idoneum. Hoc ſatiuo longè minus, gracili admodum ſtipula, cubitali longitudine, aut maiori, foliis anguſtioribus, breuioribus, aſperisque, paniculis in cacumine ſutis, & ſubrubentibus, adeo, ut pertinaciter neſtibus inhæreant, ſed panico ualde minoribus. Vis illi panico ſimilis, ſed longè magis adſtringit, ac refrigerat. ut ſcriptum reliquit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ex leguminum genere eſt, milio ſpecie ſimile, facultate certè pauci nutrimenti, & exiccatoria. Siſtit quoque nonnihil uentris fluxus, ceu ipſum etiam milium. Si uerò foris illinatur, exiccat, atque refrigerat. hæc Galenus. Cæterùm ſcribit Ruellius ſecundo de natura ſtirpium uolumine, Panicum in Italia Melicam appellari. Qua in re apertè hallucinatur: nanque melica, quæ apud Inſubres uulgò Melega nominatur, illud genus frugis eſt, quam noſtrum uulgus in Hetruria Saggina uocat. Alij uerò in Italia populi Sorgo appellant. Nec uſquam, quod ſciam, in Italia panicum melica uocatur. MELICA autem (ut utar hoc nomine) frugis eſt genus tam forma, quàm proceritate arundinem referens, adeò ut campi, in quibus ad maturitatem uſque adoleuerit, arundineta repræſentare uideantur. Eius tamen calamus non ut uulgarium arundinum, inanis eſt, ſed ſaccharifera rum arundinum modo, alba farctius medulla. Paniculæ quas ad Cybelis pomorum magnitudinem ſummis proferunt culmis, quædam cùm maturitatem ſenſerint, in nigro ruſeſcunt: quædam uerò nigredinem in uniuerſum contrahunt, granis compluribus onuſtæ. Depectitur granum à ruſticis, molituráque in farinam, & inde in agreſtem cogitur panem: etſi in Hetruria potius ad columbarum, gallinarumque ſeratur ſaginam, quàm ad hominum alimentum. Hoc Plinio libro XVIII. cap. VII. Milium eſt INDICVM. quod tamen non animaduertit Ruellius alioqui maximus Plinij ſectator. Plinius enim ſic habet. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum eſt, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem, prægrandibus culmis, lobas uocant, omnium frugum fertiliſſimum. Eſt & aliud Milij Indici genus, quod primum mihi Patauio miſſum eſt, à Iacobo Antonio Cortuſo, Nobili Patauino & rei plantariæ ſtudioſiſſimo. Verùm hoc altero longè nobilius, præſtantiusque habetur, nam glumam facilè exuit, & minorem, pulchioremque conficit panem foliis, paniculisque alteri ſimile habetur.

habetur. Sed hæc omnia in Boemia minora prouenerunt, aeris fortaſſe inclementia. Pit è milij indici communis arundinum medulla medicamentum ad ſtrumas ualde utile, hoc modo: Sumuntur huiuſce milij internodia decem, extrahiturque inde uniuerſa medulla; huic ſpongia noua integra, rubensque additur, & igni ſimul comburuntur. Deinde in puluerem teruntur, additis piperis nigri granis duodecim. Pulueri admiſcetur triticea farinæ uncia, & poſtea exceptis omnibus ouo recenti, inde placentula conficitur, & ſub feruentibus cineribus coquitur. Demum in ſex partes diuiditur, & Luna decreſcente, pars una alternis diebus ueſperi, ſtrumoſo dormitum ituro propinatur, nullo addito potu; ſitque ita, quouſque affectus ſenas illas uorauerit particulas. Deinde altera, & tertia luna, idem repetitur. Hoc medicamento plures curati ſunt. Flores, qui è rubris Milij Indici Paniculis excutiuntur, drachmæ pondere ex rubro uino hauſti, rubra fœminarum profluuia ſiſtunt, quemadmodum ex albis panículis accepti albos quoque uteri fluores cohibent. Dantur pari iumento etiam dyſenthericis, & cæteris aluifluxionibus affectis. Idem præſtat granorum putamen, oui uitello probè decocto exceptum. Et à ieiunis illicò deuoratum. Quod ἔλυμον Græcis: Panicum Latinis appellatur: Arabibus, Dochon: Italis, Panico: Germanis, Pfeaich, Heydelpfenich pray, Fuchsſchwantz: Hiſpanis, Panizo, & Paniſo: Gallis, Paniz. Nomina.

Σήσαμον. SESAMVM. CAP. XCII.

SEſamum ſtomacho inutilis cibus. halitus grauitatem facit, quoties inter mandendum, commiſſuris dentium inhæſit: neruorum craſitiem illitu diſcutit: medetur autibus fractis, ambuſtis, inflammationibus, coli doloribus, & ceraſtæ morſibus: capitis dolores, qui æſtuatione concitantur, ex roſaceo lenit. Eadem efficit herba decocta in uino: præſertim inflammationibus oculorum, doloribusque prodeſt. Ex ea fit oleum, quo Aegyptij utuntur.

SESAMVM.

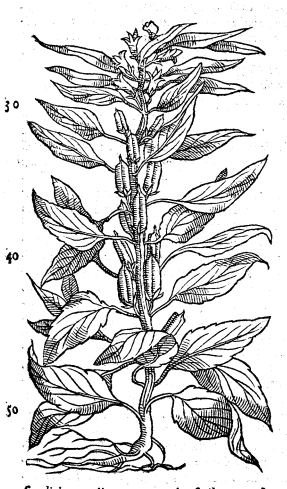

TAmetſi Seſami ſemen, à quo copioſum exprimitur oleum, officinis notiſſimum ſit: pauci tamen reperiuntur ſeplaſiarij, qui Seſami plantas uiderint unquam, cùm nullum, uel rariſſimum, quòd agros ſteriles reddat, ſeratur in Italia. Siquidem quod in myropolijs habetur, ex Græcia, & Peloponneſo ad nos conuehitur. Prouenit (ut Theophraſtus eſt auctor) caule mulio ſimili, craſſiore tamen, ac altiore: foliis rubentibus: flore uiridi, herbaceo: ſemine uaſculis incluſo, papaueris modo. Seſamum, teſte Plinio, ab Indis primùm aduectum eſt. Ibi enim copioſiſſimum ferunt, cùm oleum inde maximo prouentu conficiant, non modò ad lucernarum uſum: ſed ad ciborum condimentum, quemadmodum nos ex oliuis. Non temerè ſcripſiſſe uidetur Ruellius, nihil ita, ut Seſamum, enecrare ſolum, utpote cui craſſior, & multiplicior arundo ſit, quàm milio, & radix quoque numeroſior. Siquidem id legimus Theophraſto proditum eſſe lib. VIII. cap. IX. de plantarum hiſtoria, ubi ſic inquit. Omnium, quæ æſtiuis ſementibus ager recipit, Seſama terræ moleſtiſſima eſſe, plurimumq; poſſe exenuare putatur, utpote quæ multipliciori craſſioríque calamo, & numeroſiore conſtet radice, quàm milium. hactenus Theophraſtus. Cæterum, Plantam, quàm hîc pro Seſamo excudi curauimus, miſit ad me Piſis Lucas Ghinus præſtantiſſimus plantarum indagator. At ſi uerum fateri debeam, non auſim ego affirmare hanc genuinum eſſe ſeſamum, quòd in primis culmum non gerat milio craſſiorem, altiorem, numeroſioremque, nec radices longè plures, ſed ſcapum fabæ æmulum, in quo fabarum more ſiliquæ gradatim exeunt triquetræ, aut quadriquetræ, in quibus ſemen: Deinde quod eius folia non rubeſcant, nec flos herbaceo ſit colore. Dixi ſententiam meam. Videant nunc alij, an hæc planta pro legitimo ſeſamo ſit recipienda. Seſami meminit Galenus lib. VIII. Seſami uires ex Gal. ſimplicium medicamentorum, ita ſcribens. Seſamon non parum in ſe continet uiſcoſum, & pingue: quare emplaſticum eſt, & emolliens, ac modicè calidum. Eiuſdem facultatis eſt, quod ex eo conficitur oleum: & herbæ quoque decoctum ſimilem uim obtinet. Et libro de alimentorum facultatibus: Seſami ſemen, inquit pingue eſt, ideoque repoſitum celerrimè fit oleoſum: quamobrem & eos, qui ipſo ueſcuntur, celeriter implet, & ſtomachum ſubuertit, tardè concoquitur, & pingue corpori præbet alimentum. Liquet ergo quòd uentris partibus uigorem, ac robur addere nequit, quemadmodum neque aliud quòduis pingue. Eſt autem craſſi ſucci, ideoque non celeriter peruadit. Σήσαμον Græci, pariter & Latini Seſamum dicunt: Arabes, Semſem, aut Senſera: Itali, Seſamo: Hiſpani, Iorgilim, & Alegria; Galli, Iuioline. Nomina.

Digitized by Google

Ἄγρα. LOLIVM. CAP. XCIII.

LOlium, quod inter ſegetes naſcitur, molitum, nomas, putreſcentia ulcera, gangrænasque compeſcit cum raphanis, & ſale illitum: & ex aceto, & ſulphure uiuo feros lichenas, & lepras ſanat: ſtrumas quoque diſcutit, cum fimo columbino, & lini ſemine decoctum in uino: rumpit, quæ ægrius ad coctionem perducuntur. Decoctum ex aqua mulſa utiliſsimè iſchiadicis illinitur: ſi cum polenta, thure, myrrha, aut croco ſuffiatur, conceptionem adiuuat.

Lolij conſid.

LOLIVM.

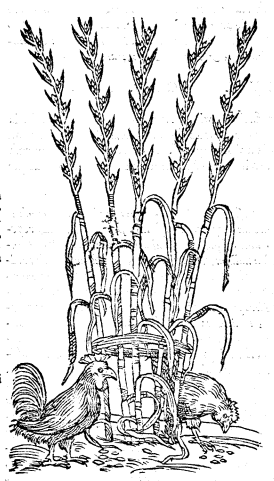

Triticum in Lolium: & Lolium in triticum mutatur, Matthioli ad uerſarij notatur.

Fœminæ in uiros mutatæ.

Lolij hiſtoria.

Lolij uires.

Fuchſij error.

LOlium omnibus notiſſimum eſt. Naſcitur in aruis è tritico, et hordeo corruptis uligine ſemmibus, aut per hyemem imbre nimio madidis, ut ſuperius quoque in tritici, & hordei commentatione dictum eſt. Verùm etſi non deſint, qui Lolium uere tantùm exorir. putant; prouenit tamen (ut Theophraſtus memoriæ prodidit libro VIII. capite VII. de plantarum hiſtoria) hyeme meunte, folio anguſto, piloſo, & pingui, eiuſque peculiare pinguitudo notatur. Cæterùm non ſolum triticum, hordeumque in Lolium degenerat, ſed & ipſum quoque Lolium in Triticum mutatur. Id quod non ſolum affirmant Ruricolæ, ſed & Theophraſtus quoque teſtatur lib. IIII. cap. ſexto de plantarum cauſis, ſic inquiens: Sed de mutatione in formam alienigenam, ceu ex tritico in Lolium, & rurſus ex Lolio in triticum, & ex ſemine in quenam, mirandum ſanè eſt. &c. Quo fit ut potius exibilanda ſit noſtrorum antagoniſtarum opinio, quippe qui mutari plantas in melius negant, uolunt; eorundem mutationes perpetuò in deterius fieri. An non ipſe Theophraſtus libro ſecundo cap. V. de hiſtoria plantarum ſcribit Typham, & Zeiam tertio quoque anno mutari in Triticum? an non ſcribit idem, cupreſſum fœminam in marem mutarii? Hippocrates grauiſsimus autor, ad calcem lib. ſexti de morbis popularibus, ſcribit contra hos ſycophantas: Phaetuſam Piteæ uxorem, quæ antea fœcunda erat, in uirum hirſutum barbatumq; eſſe mutatam. & Plinius teſtatur ſe udiſſe in Africa mutatum ex fœmina in marem ipſo nuptiarum die Lucium Coſſicum, ciuem Triſtanum: Naturam enim ſagaciſsimam qui negant in melius operari, ii ſanè amentia, aut furore agitantur. an non ex putri ſimo lutoue animalia gignuntur? an non ex putri iuuenci cadauere apes procreantur, quæ nobis ſuauiſsima fundunt mella? an non ex rudi illique materia gignuntur in terræ uiſceribus pretioſiſsima metalla, & gemmæ? Sileant ergo hi blatarones, naturæ monſtra, qui potius ad perdendas ſcientias, utiandasque, quàm iuuandas nati ſunt. Sed hæc iam miſſa faciamus, & ad inſtitutum noſtrum redeamus. Eſt itaque Lolium, ut prædiximus, utium frugum, & hyeme ſtatim prima è terra proſilit, folia longo, pingui, birſuto, culmo tritici graciliore, in cuius ſummitate ſpica habetur longa, aculeatis ſiliquulis impari exortu utrinque referta, è quibus grana tria uel quatuor cumulatim exeunt, cortice contumaci contecta. Matureſcit una cum tritico. Attenuat, reſolnit, & abſtergit. Panis qui Lolij multum admiſit, inebriat, & caput maximè afficit, adeo, ut qui ederit, ſomno quodam graui opprimantur, & quaſi uertiginoſi fiant. Nocet oculis, & uſum obtenebrat. Ideoque Italia, apud quos plurimum inter ſegetes prouenit cribris ad hoc paratis lolium à tritico, magna diligentia ſecernunt, ſeruantque pro alendis gallinis, & capis. Nanque non ſolum ab eo non læduntur, ſed bellè ſaginantur. Credidit Leonardus Fuchſius (ut declarauit in ſuis de ſtirpium hiſtoria commentarijs) Pſeudomelanthium, quod inter ſegetes frequens naſcitur, legitimum eſſe Lolium. Id quod (pace ſua dixerim) non modò communi doctiſſimorum uirorum, qui in ſtirpium doctrina diu uerſati ſunt, ſententiæ refragatur; ſed & ueterum ſcriptis, qui Lolium in ſpica, non calyce, non capitulis Melanthij, uel papaueris modo incluſum, ſemen proferre tradiderunt. Et quanuis Theophraſti auctoritate nitatur, ut ſui Lolij effigiem repreſentet, plura tamen ex eo reddiſſe uidetur, quàm ipſe uſquam in Theophraſto legerim. Qua in re mihi quandoque iocandi fuit occaſio, ut dixerim Fuchſium ideo in lolio tam manifeſtè lapſum fuiſſe, quòd fortè eo tempore, quo hæc ſcribebat, contigerit id lolium in pane comediſſe. Quòd autem id legitimum ſit Lolium, quod rei herbariæ peritis, agricolis etiam, & omnibus ferè uulgò cognitum eſt, teſtis eſt Dioſcorides libro IIII. cap. de phœnice, ubi phœnicem ſpicam lolio ſimilem proferre prodidit. Ex quo palàm fit, lolium in ſpica, non autem in capitulis pſeudomelanthij, & papaueris modo ſemen ferre. Ex uulgata quoque Lolij facultate Fuchſij error deprehendi poteſt. Siquidem panis, (ut prædiximus) in quo lolium fuerit, ſtupiditatem quandam,

quendam,& ueluti tenuentiam esitantibus parit cum inexpugnabili ferè somno. Quamobrem ubique locorum incerniculis à tritico, aliisque cerealibus ipsum seperant, qui eius noxam sensere. Lolium, ut scriptum reliquit Galenus lib.VI. simpl.med. desiccat,& excalfacit efficaciter, ut propinquum sit acribus, magis quàm Iris. sed non est perinde ut illa subtilis essentiæ, uerùm multum in hoc deficit. Secundum hoc tonat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalfacientium, secundi uerò extremò exiccantium. Eius nomen Græcum αἶρα, Latinum, Lolium: Arabicum, Sceilem, seu Zeuen: Italicum, Loglio,& Gioglio: Germanicum, Tuualch treſpe, Rueuueyſſen,& Lulch: Hiſpanicum, Yoio: Gallicum, Luayara,& Yuroie.

Lolij uires ex Galeno.

Nomina.

Ἄμυλον. AMYLVM. CAP. XCIIII.

AMylum [ex eo appellatum est, quòd sine mola fiat.] Optimum [a] [ex trimestri, natione Creticum, aut Aegyptium. Ratio faciundi amyli hæc est. Purgatum trimestre triticum madescit] quinquies die,& si fieri potest, nocte: cùm emollitum fuerit, effunditur sensim sine agitatione aqua, quò minus cremor utilis una excludatur. ubi mollissimum esse uidetur, mutata aqua, pedibus calcari oportet: rursus infusa, teri; tum demum enatantes ibi furfures incerniculo eximendi. reliquumq; qualo sportisq; siccatum tegulis nouis confestim torreatur flagrantissimo in sole: nanque si paulisper udum mancat, acorem concipit. Contra fluxiones oculorum, pustulas, cauaque ulcera efficax est: sanguinis reiectiones potu cohibet, exasperatas fauces lenit. lacti, atque obsonijs admiscetur. Fit etiam amylum ex zea, quæ maceratur, ac eluitur uno, aut altero die,& subactæ farinæ modo manibus subigitur: pressaq; feruentissimo in sole, ut antè retulimus, exiccatur. Nullus in medicina usus, ad alia tamen conueniens.

Concussa nõ leg. Orib.

a Orib. ad dir. τὸ ἐκ πλυνομένου, καὶ ἐκκομένου, εὖ ἰβατι γλυκεῖ ξηκομένου. i. quòd fit ex tritico, purgato, loto,& macerato, aqua dulci affuso.

AMylum, quod uulgò Amidum officinis uocatur, omnibus quidem notum est. Probatur autem, auctore Plinio libro XVIII. cap. VII. leuitate, ac læuore, atque ut recens sit,& candidum. Cæterùm etsi præstulerit Dioscorides Amylum, quòd è Creta aduehitur; Plinius tamen longè magis Chium, cui insulæ (ut ipse scribit) Amyli inuentio debetur, præstare asserit. Amylum, ut memoriæ prodidit Gal. lib. I. de alimen. facul. ex tritico conficitur. Leuigandi exasperatas partes uim obtinens, quæ communis est omnibus substantijs consistentiæ siccis, quæ neque adstrictionem, neque acrimoniam, neque aliam quamuis facultatem habent insignem. quas substantias iure ἀσώμους, id est, qualitatis, quæ sensu deprehendi queat, expertes appellant: qualis inter humidas substantias est aqua. Cæterùm amylum similem loeis panibus habet facultatem: nam, ut illi, minus quàm panes non loti, corpori præbet alimentum,& non calfacit, cùm cæteri panes calfaciant. Quòd uerò ad triticum in aqua elixum attinet, cum ea amylum ne conferendum quidē est, cùm palàm id tum calfaciat, tum ualenter nutriat, si coctum fuerit: id quod factu (ut diximus) est difficile. Porrò Amylon (ut Plin. tradit lib. XXII. cap. XXV.) hebetat oculos,& gulæ inutile, contrà quàm creditur. Item sistit aluum, epiphoras oculorum inhibet,& ulcera sanat. Item pustulas,& fluxiones sanguinis. genas duras emollit. Datur cum ouo bis, qui sanguinē reiecerint: in uesicæ uerò dolore semencia amyli cum ouo,& passis tribus, suffrue facta à balneo. Quod Græci ἄμυλον, Latini similiter Amylum uocāt: Mauritani, Nixe: Itali, Amido: Germani, Amideng: Hispani, Amydon: Galli, Amydum.

Amyli consi.

Amyli uires ex Gal.

Nomina.

Anexi Almiden

Πόλις. FOENVM GRAECVM. CAP. XCV.

FOeni Græci farina uim habet emolliendi, discutiendique: in aqua mulsa decocta aduersus tam internas, quàm externas inflammationes, efficaciter illinitur: lienem cum aceto,& nitro trita extenuat. Succus decocti eius fœminarum malis subuenit: & siue tumor, siue præclusio sit uuluæ, fouentur,& insident. Fœni græci in aqua decocti cremor expressus, capillos, furfures,& manantia capitis ulcera purgat: locos dilatat,& emollit, si cum anserino adipe pessi uice subijciatur. Viride cum aceto utilissimum imbecillibus locis,& ulcera sentientibus. Decoctum eius prodest aduersus tenesmos, fœtidamque dysentericorum proluuiem. Oleum, quod ex eo exprimitur,& myrto, capillos,& genitalium cicatrices absterget.

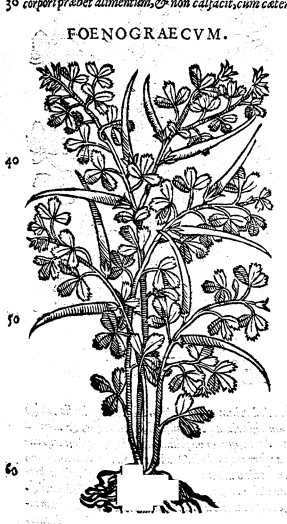

Fœni Græci consi. & hist

FOeni Græci semen profert plāta trifolio similis. folia habet per ambitū serrata, caules exiles, cōplures ab una radice prodeūtes: Flores cāditos, paruos, è quib. cornicula prodeūt incurua, acuminataq; in quib. semē cōcluditur subfuluū, pingue, odore graui. Radice nitiū multiplici ataq; tenui.

Digitized by Google

Fœni Græci uires Matth. *Seritur Februario,& Martio. Sicci ſeminis farina,cum ſulphure,& nitro lentigines delet. Medetur ulceroſæ ſcabiei,ſi cum quarta parte ſeminis naſturtij,excipiatur aceto,& ſubinde illinatur. Eadem in hydromelite decocta,addita axungia,auxiliatur genitalium tumoribus: quinetiam parotidas iuuat,chiragram, podagram,& articulorum luxationes. Ex uino ſubacta carcinomata purgat. Datur utiliter potandum fœnogræci decoctum diuturna tuſſi laborantibus,& ubi pectus fuerit exulceratum. Seminis decoctum,madefactis in eo linteolis,& frontí adhibitis,oculorum fluxiones auertit. Huius meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Fœnum Græcum calidum eſt ſecundi ordinis,deſiccat primo: proinde feruentes phlegmonas irritat, acerbatáque,quæ uerò minus ſunt calidæ,& magis duræ,eas digerendo curat.* Τῆλις,γεωπόνος id Græcè dicitur, quòd Latinè *Fœnum græcum: Arabicè,Olba,Helbe,ſeu Hebbe: Italicè,Fien greco: Germanicè, Fenigrec, & Bockshorn; Hiſpanicè,Alfornas & Alboluas: Gallicè,Fenigrec,& Senegreue.*

Fœni Græci uires ex Gal.

Nomina.

Λίνον. LINVM. CAP. XCVI.

LInum uulgò notum eſt,cuius ſemen eaſdem,quas fœnum græcum,uires habet. Diſcutit,& emollit omnem intus,foriſq; inflammationem, cum melle, oleo, exiguaq; aqua decoctum,aut melle cocto exceptum: uitia cutis in facie, uarosq; crudum tollit: illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parotidas,duritiasq; diſcutit: ulcera,quæ ſerpunt, fauosq; cum uino decoctum expurgat: ungues ſcabros eximit, cum pari modo naſturtij, & mellis: uitia pectoris extrahit,ſi ex melle in eclegmatis uicem ſubſtituatur: tuſsim lenit: uenerem ſtimulat,ſi farina piperis,& melle exceptum, pro placenta largius adſumatur. Huius decoctum interaneorum, uuluæq; eroſionibus immittitur, alui excrementa euocat,ad uuluæ inflammationes in deſeſsionibus perquàm utile.

LINVM. XYLON, SIVE GOSSIPIVM.

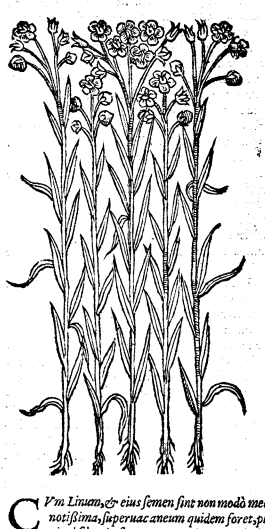

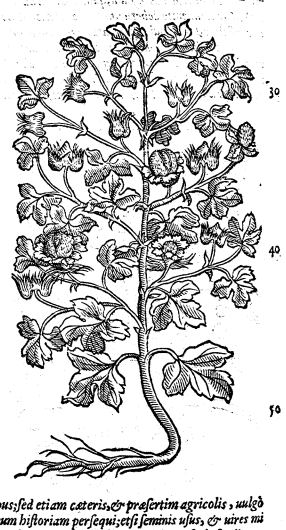

Lini conſid.

Olei ex lini ſemine uires.

Cvm Linum,& eius ſemen ſint non modò medicis omnibus;ſed etiam cæteris,& præſertim agricolis, uulgò notiſsima,ſuperuacaneum quidem foret,pluribus eorum hiſtoriam perſequi;etſi ſeminis uſus, & uires minimè ſilentio ſint prætereundæ. Exprimitur ex ſemine oleum,quod non ſolùm medicis,& ſeplaſiarijs exquod diutius igni reſiſtat,quàm quod ex oliuis exprimitur. In medico autem uſu neruorum conuulſionibus peridoneum eſt. Quinetiam ad eorum emolliendas duritias,& ad oſsium compagines explicandas mirificè prodeſt. Perutile eſt omnibus ſedis affectibus,nempe hæmorrhoidibus,condylomatibus,rimis,ac doloribus: ſeminarium induratos

Digitized by Google

LINVM SYLVESTRE.

CICER DOMESTICVM.

duratos locos emollit. Nymphææ, aut roſarum ſtillatitiæ aqua ablutum, ambuſtis auxiliatur. Sunt & qui hoc bibendum magno ſucceſſu iis exhibeant, qui laterali dolore uexantur. uerùm recens ſit oportet: quandoquidem inueteratum, contracto rancore nō modò excalfacit, pluſquàm par ſit; ſed & nauſeam commouet. Cæterùm quoniam (ut Plinius inquit libro XIX. *capite primo)* XYLON, *ſiue Goſſipium, quod nos uulgari ſermone Bambagia, alij Cotone appellant, inter lini genera nōnulli annumerant, & cùm eius, quod ſciam, nuſquam meminerint Dioſcorides, & Galenus, mihi ſanè prætermittendum non fuit, quin de eo hic diſſererem. Planta eſt Xylon non admodum magna, caule tamen ramis non paucis refertо, foliis triquetris, fructu barbato, ponticæ nucis ferè modo, in quo ſemen cōcluditur, nùm cum moliſſima, ac candidiſſima lanugine, quæ maturo iam fructu eximitur, atque netur ad multa utilis. Excalfacit ea dem & ſiccat. Vſta ſiſtit ſanguinis profluuia; & præſertim in uulneribus. Seminis medulla tuſſientibus, & difficulter ſpirantibus mirificè auxiliatur, genituræ quoque auget. Oleum è ſeminis medulla expreſſum lentigines, & cæteras cutis infectiones delet. Eſt & planta lino ſimilis, tū foliis, tum caule, tum quoque florum ipſarum figura; quanquam aureo ſint colore. Hanc nobis* LINVM *ſylueſtre uocare libuit, non ſolùm, quòd Linum facie referat, ſed quòd lini modo in ſtamina trahi poſſit. Herba ipſa unà cum floribus decocta, & illita, tumores reſoluit, et inflammationes lenit, quinetiam induratos articulos emollit, panosq; in inguinibus ſanat. Lini ſeminis facultates memoriæ prodidit Gal. lib.* VII. *ſimpl. medic. ſic ſcribens. Lini ſemen eſum flatuoſum eſt, etiam ſi frigatur, adeò ſanè excrementitia humiditate plenum eſt. Eſt uerò etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis, et ſiccitatis quodammodo in medio eſt ſitum. Quod Græci* λίνον, *Latini item Linum appellant: Arabes, Bazarichichen, ſiue Bezerchetan: Itali, Lino: Germani, Lein, & Flachs: Hiſpani, Lino: Galli, Lin.*

Xyli mentio, & uires.

Xyli hiſtoria.

Xyli uires.

Linum ſylueſtre.

Lini uires ex Gal.

Nomina.

Ἐρέβινθος. CICER. CAP. XCVII.

CIcer ſatiuum aluo idoneum eſt, urinam ciet, inflationem parit, colorem commendat, menſes ac partus expellit, lac auget. Cum eruo decoctum illinitur ad inflammationes teſtium, uerrucoſas informicationes: ad ſcabiem, ulcera capitis manantia, impetiginesque, item contra carcinomata, & ulcera, quæ cacoethe uocantur, cum melle, & hordeo prodeſt. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrunque cit urinas, dato cum rore marino hydropicis, aut regio morbo laborantibus, eorum decocto. Lædunt ea exulceratam ueſicam, & renes. In uerrucarum formicātium, penſiliumq; genere, prima luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eaq; grana linteolo deligata abij ci poſt ſe præcipiunt, ita decidere eas arbitrantur. Sylueſtre cicer, foliis ſatiuo ſimile eſt, odore acri, ſed ſemine diſcrepat. Idem quod ſatiuum præſtat.

IN Ciceris genere habetur candidum, quod & Colubinum uocatur. Eſt & rubeum Venereum dictum, quòd ad excitandam uenerem mirificè præſtet. Habetur item & nigrum cæteris minus, quod Arietinum appellant. Adoleſcit ciceris planta cubitali altitudine, paulò procerior, foliis oblongis, denticulatis, albicantibus, piloſis, caule lignoſo, haud recto, ramis multis brachiato, floribus

Ciceris conſideratio.

Ciceris hiſt.

Digitized by Google

bus ſubpurpureis, è quibus ſiliquæ prodeunt breues, farctæ, in mucronem tenuem deſinentes, in quibus ad ſummum cicera duo concluduntur. Radice nititur lignoſa, fibroſaque, altè deſcendens. Solum amat pingue. Seritur uere,

Ciceris uires ex Gal. *& matureſcit æſtate, quo etiam tempore demetitur. Horum meminit Gal. 1. de alim. fac. ſic inquiens. Cicer non minus quàm faba inflationes excitat, ſed ualentius nutrit. Venerem ſtimulat, creditumque eſt etiam ſimul ſemen generare: cuius gratia admiſſarijs equis quidam ipſum exhibent. Ineſt præterea Ciceribus facultas abſtergendi maior, quàm fabis: adeò ut quædam ex ipſis contractos in renibus calculos euidenter frangant, atq; comminuant. Nigra autem ſunt ea, & exigua in Bithynia præcipuè naſcentia, Arietinaque uocata. Huius ex aqua decoctum potare præſtiterit. Veſcuntur & uirentibus adhuc ciceribus homines ante adeptam maturitatem, quemadmodum & fabis. hactenus Galenus. Nigrum uocari Arietinum tradidit Plinius, quòd arietum capita ſua imagine repræſentet. Theophraſto quoque Cicerum plures ſint differentiæ lib. 8. cap. 5. de hiſt. plan. ubi ſic habet. Ci-*

Ciceris uires ex Actio. *cer & magnitudine, & ſapore, & odore, & forma, pleraſque differentias oſtendit, ut arietinum, & columbinum. Candida inter omnia dulcedine præſtant. Ciceris facultates recenſuit etiam num Aetius, ſic inquiens: Cicer flatuoſum legumen, ac alimento ſum, uentri accommodatum, urinam ac menſes euocat, & lac, & ſperma copioſè generat. Huius decoctum, præſertimque nigri, calculos renum frangit. Alterum uerò genus, quod Orobi æmulum uocatur, attrahit, diſcutit, incidit, & abſtergit. Iecur, lienem, & renes expurgat: ſcabiem, & impetigines ex teris: parotidas, ac teſticulorum duritiem diſcutit: affertq; ad ulcera maligna præſidium non pœnitendum. hactenus Aetius.*

Ciceris uires Matthiolo. *Cicerum farina ex intubi ſtillatitia aqua decocta, & iocineri illita, tumores illius reſoluit, & ſerpentium morſibus medetur, præſertim, ſi cum Hyperici decocto miſceatur. columbinum aqua maceratum, & deinde contuſum, & illitum, putreſcentes gingiuas ſanat. Paratur è cicerum ruheorum ſeſquilibra, additis quibuſdam aliis, decoctum perquàm optimum ad urinæ ardores, hoc modo: Sumito eorum ſeſquilibrã, & in libris x. aquæ die una macerato, & ad tertias decoquito. Deinde percolato decocto addito dulcis radicis unciam, item malua, & eius radicis, graminis, & althææ, agrimoniæque, & cuſcutæ manipulum, Sebeſtena, & Zizyphas decem, præterea ſeminis melopeponis delibrati binas uncias, bacchorum Halicacabi, & hortenſis Solani, & lithoſpermi, ſingulorum drachmas quatuor, oſtium dactylorum contritarum drachmas tres. Et permittito hæc omnia feruere ad tertias. propinato quotidie manè uncias quatuor. Cæterùm ſylueſtre omnibus ferè notum eſt. & ſi Plinio fides eſt adhibenda, uentrẽ ſubducit: ſed flatus, & inteſtinorũ dolores gignit.* Græcis ἐρέβινθος Latinis Cicer nominatur, Arabibus, Chèps, Hamos, ſeu Alhamos: Italis, Ceci: Germanis, Kichern, Kichererbs, & Ziſer erbs: Hiſpanis, Grauanços: Gallis, Cices.

Cicer ſyluestre. Nomina.

Κύαμος. FABA CAP. XCVIII.

a Omnia exẽ. κύαμος ἑλληνικὸς. i. faba græca.

Fabarũ conſi. & hiſtoria.

FAba inflationem excitat, ægrè concoquitur, tumultuoſa ſomnia facit, tuſsi confert, carnem gignit, media calidi, frigidique natura. Decocta in poſca, & cum ſuo cortice eſitata, dyſenterias, & cœliacorum profluuia ſiſtit: contra uomitiones conuenienter manditur. Inflatio leuior contrahitur, ſi aqua prior inter coquendum abijciatur. Viridis plus negotij ſtomacho exhibet, maioremq; flatum parit. Lomentum eius & per ſe, & cum polenta illitum, inflammationes, quas uulnus excitauit, mitigat: cicatrices concolores facit: turgentes grumoſo lacte mammas, etiam ſi in flammatione tententur, adiuuat: lac reſtinguit: furunculos, ſugillata, parotidasque cum fœni græci farina, & melle diſcutit: cum roſa autem, thure, & oui candido, procidentes oculos, tumores, uuasque reprimit: ſubactum uino, ſuffuſiones, & ictus oculorum recreat. Manducata ſine cortice faba, ad auertendas fluxiones, fronti, illinitur: decocta in uino teſtium collectiones ſanat: quò tardius pubes erumpat, pueris, imo uentri illinitur: utiliginem purgat. Fabarum cortice illiti capilli, qui poſt euulſionem renaſcuntur, gracileſcunt, & minus alimenti capeſſiunt: cum polenta, ſciſſo alumine, & acrere oleo impoſiti cortices, ſtrumas diſcutiunt. Decocto earum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas partes diuiſa, in quas ſuapte natura ſcinditur, imponi ſolet ſanguinis defluxionibus ab hirundine concitatis: nanque eas ſupprimit, ſi ſemiſecta apprimatur.

FAba, caule exit quadrangulo, obliquo, geniculis interſepto, inani, alis multis, è quibus flores plures ex uno pediculo racematim exeunt, non quidem utrinq; ſed

sed uno tantum latere seriatim appensi, uersicolores, birti, ac cristati. Prodeunt è caule rami dispari exortu, è quibus folia emergunt pinguia, utrinque quaterna. Eramuscelorum cacuminibus capreoli exeunt singulares, sed adeo tenues, ut facilè perdantur. Siliquas primas edit ijs è floribus, qui in inferiori caulis parte habentur, cæteris leguminibus maiores, crassiores, carnosiores quæ, apice in acutum desinente, quibus fabæ concluduntur, forma, & magnitudine differentes. Nam aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ subrotundæ, aliæ compressæ, & aliæ quidem colore sunt albicante, aliæ subrutilo, aliæ subnigro. Planta tota unica nititur radice, tenuibus adnatis fibris. Gaudet irrigari pluuia, dum floret, defloresens uerò contra, tunc enim nisi exiguas desiderat aquas. Seritur à nonnullis solùm ad arua impinguanda: Nanque cum florere incipit, totaq; succosa est planta, illam arant agrico
10 rum cinis, ad coxendices, & ueterum neruorum dolores, cum uetere axungia illitus, prodest. Fabæ, ut memoriæ prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, in exiccando, & refrigerando secundum utrumque ad Fabarum uimedium temperamentum propinquissimè accedunt. Caro Fabæ paulum quid abstergentis facultatis continet, si- tes ex Gal.
cut cortex nonnihil adstringentis. Idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, cœliacis, & uomentibus, quos ἐμετικοὺς nominant, exhibuerunt. Porrò ut eduliun flatulenta est, ac coctu difficilis, si quid aliud: excreationibus ex thorace, & pulmone idonea. Vt medicamentum uerò foris impositæ: sine molestia discutiat. In podagricis ea sæpenumero usi sumus ex aqua decocta, & deinde adipi suillo admista. Ad
20 neruorum tum contusiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos, quos ex ictu iam phlegmone occupauerat, cum polenta. Sed & testium, & mammarum aptum est cataplasma. Nam hæ partes cùm phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cùm mammæ ex lacte ipsis concreto phleg monem patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plerumq; tempore glabra permanet. Et libro primo de aliment. facultatibus, sic inquit. Inflat is cibus quocunque modo apparetur: nec per quámuis longam decoctionem id uitij potest amittere. quod prisanæ minimè negatum est: deponit enim per illam quicquid habet flatulenti. Qui porrò affectus singulos cibos sequi natos, animaduertere, & mente consequi uolet, quando in totius corporis tensionem, quasi à flatulento spiritu persentiscet, maximèque qui ad huiusmodi esculentum non fuerit assuefactus, aut ipsum minus rectè coctum assumpserit. Habent autem fabæ non densam, nec grauem, sed fungosam, leuemque substantiam: quæ tamen ipsa non nihil abster
30 sorie possidet facultatis, similiter prisanæ. Etenim manifestè fabacea farina cutis sordes detergere cõspicitur. Quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac utuntur, uelut alij nitro atq; aphronitro, & in uniuersum ijs, quæ abstergent, illinunt præterea & faciè hac, quèadmodum prisana: nã quæ in summa cute eminent lẽ tes, exterit, & maculas uelut ex sole contractas. Huius ergo facultatis nomine ne in alui quidem transitu diu cunctatur, sicut quæ glutinosa, & crassi succi sunt sine ulla ab

FABA SYLVESTRIS.

40 stergendi facultate, qualia halicam, tragum, similaginem, & amylum esse perhibuimus. Cùm porrò ferculum ex fresa faba paratum, quod ἔτνος Græci nuncupant, statibus non careat, multò amplius integræ fabæ inflabit cibus. quanquam fricta (cum hoc modo aliquando pro bellariis sumunt) flatum deponit, sed tum concoctu perdifficilis, tardoque descensu incommodior redditur, & crassi succi alimentum in corpus diffundit. Quòd si uiridis, immatura, non dumque arefacta edatur, commune omnium fructuum, quos ante perfectam maturitatem ingerimus, rationem obtinens, corpori humidiorem alimoniam exhibebit, ac proin
50 de maiorem excrementorum uim non tantùm in ujs intestinorum; sed etiam per uniuersum corporis habitum producet. Meritò igitur minus quoque nutriet, sed promptius dejcietur. Plerique autem hominum non crudas solas fabas comedentes, unà eas cum suilla carne decoquunt, uelut olera consueuerunt: ruri uero etiam cum caprina, & ouilla. Alij fabas instare sentientes, cæpas admiscent, cùm in ollis pulmentum ex illis struunt. Sunt qui non simul elixatas, sed cum pulmento cæpas ingerant crudas. In omnibus nanque dapibus quicquid flatuosum continetur, per calfacientia, & extenuantia corrigi comparatum est. Est etiam
60 planta, cuius hîc imaginem appingi curauimus, quam SYLVESTREM FABAM appellare libuit, quòd cum domestica non paruam habeat similitudinem. Crescit hæc in Apulia, ut quidam mihi retulerunt, passim in campestribus humi repens, caulibus quadrangulis sese inuicem implicantibus, folio domesticæ fabæ, floribus in purpura albicantibus, è quibus Siliquæ oriuntur compressæ, fabarum longè minores, in quibus semen continetur rotundum, fabarum sapore. Sunt qui hanc plantam uelint Galeno libro primo de alimentorum Fabæ sylvestris historia.

Digitized by Google

Araci hiſtor. mentorum facultatibus ARACVM uocari domeſticum, qua in re fortaſſe non malè ſentiunt, nec uolo ego quoque horum ſententiæ contradicere. Et ſi ego ſylueſtrem fabam eam uocauerim, ob ſimilitudinem, & præſertim, cùm alia ſit planta, cuius hîc imaginem quoque expreſſimus, quæ Arachum ſecundo loco à Galeno deſcriptum per omnia referat. Dicant alij rei plantariæ ſtudioſi ſuam quoque ſententiam: quam facilè ex Galeni uerbis elicere poterunt, qui de Araci ſiue Arachi ita ſcriptum reliquit. Poſtremam nominis Aracorum ſyllabam ſcriptam per c, in Ariſtophanis Helcadibus inuenimus, ubi inquit, Aracos Triticum, priſſanam, alicam, zeiam, Lolium, Sinilaginem. Semen hoc cicerculæ ſemini eſt adſimile, fuerunt́q; nonnulli qui putarunt ipſum non eſſe generis à cicercula diuerſi, quandoquidem & uſus ipſius omnis, & facultas, cicerculæ facultati eſt adſimilis, niſi quòd Araci ſint duriores, minuſque facilè elixantur; quæ cauſa etiam eſt, cur cicerculæ concoctu ſint difficiliores. Apud nos autem ſylueſtre quoddam, rotundum, ac durum, eruoque exilius, in fructibus cerealium repertum, quod Arachum nominant, non per c, ſed per ch, ultimam ſyllabam proferentes. proiiciunt ipſum, uti & ſemen ſecuridacæ, ſeligentes. Hæc ille. Meminit quoque Araci Theophraſtus lib. & cap. 8. de hiſtoria plant. ſic inquiens: Nam & Auena magis in hordeo exire uidetur, & in lente Aracus, res ſcabra, & dura. Id quod in planta, quam pro ſylueſtri Aracho appinximus, quis facilè uidere poteſt. Verùm in altera nullam uideo ego Cicerculæ cognationem, quo fit, ut eam fabam ſylueſtrem appellauerim. Κύαμος ſic Græcis, Latinis uerò Faba uocatur: Arabibus, Hachille, Haballe, ſiue Bachale; Italis, Fana: Germanis, Bonen: Gallis, Fabue.

Nomina.

ARACVS NIGER. CICER SYLVESTRE.

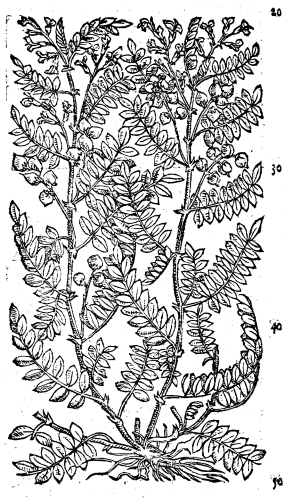

Κύαμος αἰγύπτιος. FABA AEGYPTIA. CAP. XCIX.

AEgyptia Faba, quam aliqui Ponticam uocant, in Aegypto plurima prouenit: in Aſiæ etiam, Ciliciæq; lacubus inuenitur. Folia habet ampla, † etiam ſi ad arborum frondes comparentur: caulem cubitalem, digiti craſsitudine: florem roſeum, dupla papaueris amplitudine: & ubi flore exuitur, fert folliculos ueſparum fauis ſimiles, in quibus faba ſupra operculum, bullantis ampullæ modo, prominet. Cibotion, aut Cibotion, id eſt arculam, ideo nominant, quoniam feratur ipſa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demiſſa. Radice firmatur arundine craſsiore, quæ cruda coctaue eſtur. ei Colocaſiæ nomen eſt. Faba uirens manditur, & exiccata nigreſcit: uulgarem magnitudine ſuperat. Adſtringendi facultatem obtinet, & ſtomacho utilem: dyſentericis, cœliacisque prodeſt, inſparſo

FABA AEGYPTIA.

ARVM AEGYPTIVM.

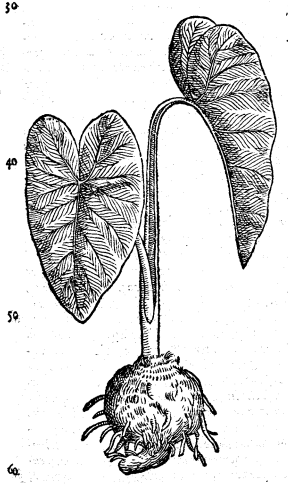

insparso polentæ uice, lomento: datur quoque in pulte. Cortices in uino musto decocti, si teni n e cyathi bibantur, magis proficient. Facit ad aurium dolorem, quod in earum medio uiride spectatur, gustu amarũ, si tritum, & cum rosaceo coctum instilletur.

Aegyptiæ fabæ conſi.

SVnt qui Aegyptiam fabã suæ radicis appellatione Colocasiam nuncupent. Hanc primùm Tridenti anno 1538. ostendit mihi Odoardus Polonus, qui alias quoque plantas, & eas quidem raras, secum deferebat ex Syria & Aegypto. Cæterùm eos equidem in errore uersari crediderim, qui putant plantam illam ex Aegypto allatam, quæ ari speciem repræsentat, esse fabam Aegyptiam. Siquidem hæc, nec caulem, nec flores, nec fabas edit, nec radice nititur crassissima, arundinaceáque, nec spinis subborrens, ut Theophrastus inquit. Cæterùm explodenda uidetur Anguillarij sententia, ubi probare contendit AEGYPTIVM ARVM legitimam esse Colocasiam. Siquidem ipse, non aliam ob causam Ari huiusce plantam caule uiduum perpetuò esse censet, quàm quòd illarum regionum incolæ, quotannis radices effodiant ad esum, nec permittant eam ad suam peruenire frugem. Sed quàm friuolo nitatur argumento, ipsamet planta palam facit, cùm neque in Italia pluribus annis ad senectutem usque in fictilibus, & uiridarijs educata, usquam caulem ediderit. Deinde quis crediderit unquam effodias has plantas, ijs in regionibus adeò diligenter, ut alicubi quandoque, aliqua non remanserit? Absurdum quidem hoc est, & minimè credendum. Ideoque cum ijs consentiam, qui Ari speciem esse putant. Siquidem cùm folio, tum radice Arum imitatur, ut ex eius imagine hic expressa, quam mihi dono dedit Augerius de Busbecke; uir sanè clarus, ex Constantinopoli allatam, quis certior fieri poterit. Meminit huius Theophrastus lib. IIII. cap. X. de plantarum historia, ubi ita scribit. Faba Aegyptia in paludibus, stagnisque exit. Caulis eius, qui longissimus, quaterna cubita perficit: crassitudo digitalis est, similis calamo molli, non geniculato. Rimas intrinsecus habet tendentes per totum, lilij modo. Caput in cacumine orbiculatum, uespарum fauo non absimile. Inque singulis cellis, singulæ fabæ continẽtur, paulò super id eminentes, multitudine plurimùm terdenæ. Flos papauere duplo maior, colore roseus, in plenum caput. Super aquam folia ad singulas fabas amplexa exeunt. Fabam quanque conterenti amarum illud, ex quo pilula fit, inflexum patescit. Fructus ita se habet. Radix illi crassissima, arundine plenior, rimas similiter atque caulis habens: manditur & cruda, & elixa, & assa: eóque cibo, qui incolunt paludes, utuntur. Nascitur itaque sponte uel plurima, cæterùm & seritur in limo paleis largè admistis, ut descendat, incorruptáque maneat: sicque fabeta faciunt. Si autem semel apprehenderit, perpetuò manet. Radix enim ualida est, nec procul arundinum stirpibus, uerùm spinis subborrens. Quãobrem eam crocodilus refugit, ne occurrens oculo offendatur, quoniam acutè non uidet. Nascitur hæc etiam in Syria Ciliciáque. hactenus Theophrastus. Hanc amplissima emittere folia tradidit Plinius lib. XXI. cap. XV. ubi sic inquit. In Aegypto nobilissima est Colocasia, quam cyamon uocant aliqui. Hanc à Nilo metunt: caule, cùm coctus est, araneoso in mandendo: thyrso autem, qui inter folia emicat, spectabilis: foliis latissimis, etiam si ad arbores comparentur, ad similitudinem eorum, quæ personata in nostris amnibus uocamus. Adeoque Nili sui dotibus gaudent, ut implexis Colocasiæ foliis, in uariam speciem uasorum, potare gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. hæc Plinius. Aegyptia faba (ut Galenus auctor est libro primo de

Anguillarij opinio explodenda.

Aegyptiæ fabæ hiſtor. ex Theophr.

Colocaſia ex Plinio.

Digitized by Google

mo de alimentis) ſicuti noſtratem magnitudine longè præcellit, ita & naturam humidiorē, magisq; excrementitiam ſortita eſt. Nomina. Planta, quæ κύαμος αἰγύπτιος Græcè, Faba Ægyptia Latinè dicitur: italicè, Fava d'Egitto: Hiſpanicè, Inhame.

† Græci codices hoc loco habent ὡς πίλιον, id eſt, inſtar galeri. Quæ autem horum loco affert Ruellius ex Plinio ſumpſit loco citato. Vbi uerbis, quæ illa ſequuntur, rectius fortè hanc Dioſcoridis locum interpretari uidetur.

φακὴ. LENS. CAP. C.

LEns frequenti cibo aciem oculorum obtundit, ægrè concoquitur, ſtomachum malè habet, eumq; & inteſtina inflat: ſed aluum cum cortice cocta ſiſtit. Præſtat in cibo, quæ facillimè coquitur, nihil aëris in maceratione reddens. Vim habet adſtringendi: qua ex cauſa aluum cohibet, ſi detracto antea cortice diſcoquatur accuratè, primaq; aqua inter coquendum effundatur (quippe primum id decoctum uentrem reſoluit.) Somnia tumultuoſa excitat: capiti, neruis, ac pulmoni inutilis: melius ſuo ſungetur munere contra alui fluxiones, addito cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut baccis myrti, aut putamine punici, aut aridis roſis, aut meſpilis, ſorbisve, pyris Thebanis, aut malis coroneis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ poſt decoctionem abijciuntur, uel rhoe, quæ obſonijs inſpargitur: uerùm acetum cum ea diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Contra ſubuerſionem ſtomachi, triginta grana lentis delibrata deuorari proderit. Decocta cum polenta, & illita, podagras lenit: ſinus cum melle glutinat, cruſtas rumpit, ulcera purgat. Decocta in aceto duritias, & ſtrumas diſcutit cum cotoneo, aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, ſedisq;, addito rofaceo: ſed in amplo ſinu, ut inflammationibus ſedis, quæ maius remedium exigunt, cum putamine punici, ac ſiccis roſis, adiecto melle, decoquitur: nomis quæ in gangræna euaſerunt, adiuncta maris aqua: puſtulis, & his quæ ſerpunt, igni ſacro, pernionibusq;, ut antea dictum eſt: contra mammas in quibus lac in grumos coijt, & præ nimia ſui copia profunditur, cocta in aqua maris, & illita auxiliatur.

Lentium confideratio. LENS.

Lentium tres ex Gal.

LEns, legumen ubique cognitum, folio eſt, uiciæ minore, & flore haud longè diſſimili, ſiliqua parua, compreſſa, molliterq; in latitudinem fuſa, in qua ſemina terna, quaternaue concluduntur, rotunda, preſſa, leuiq; enticula contecta. Genera eius duo, album, quod minus eſt, & in cibis gratius: cinereo colore alterum, orbe paulò maiore. Huic flos eſt in purpuram candicans, alteri ſimpliciter albus. Necatur ſtrangulaturq; lens, adnata illi aparine herba. Semina quæ ante ſationem bubulo ſimo obruuntur, præſtantiora prouenium, & celerius demetuntur, ſi rei agrariæ indagatoribus credimus. Lentis decoctæ cremor ad oris, & genitalium exulcerationes utiliter adhibetur. Sunt qui ſcribant, certoque affirment, epoto primo lentis iure, necari expellique citiſſimè puerorum uermes. Lentes quemadmodum libr. VIII. ſimplicium medicamentorum ſcriptum reliquit Galenus, ualenter adſtringunt: in calidate uero, & frigiditate medium tenent; deſiccant tamen in ſecundo ordine. Ipſum itaque earum corpus deſiccat, & ſiſtit uentrem: cæterum decoctum prouocat: proinde etiã prior aqua abijcitur, ubi retentionis cauſa adhibentur. hactenus loco citato Galenus. Cæterum aſſerenti Dioſcoridi Lentes aluum cohibere, ſi detracto antea cortice diſcoquatur accuratè, primaque aqua inter coquendum effundatur, omnino refragatur Galenus, qui libro primo de alimentorum facultatibus ſic ſcribit. Ne ex lente quidem panem quis tentauerit: præarida enim ſine pingui, & friabilis eſt. Cortex eius uehementer adſtringit, carnea ſubſtantia temuiter, quæ & craſſi ſucci, & terreſtris eſt. Succus porrò lentis, ſicut antè retulimus, adſtringenti eſt contrarius. Quocirca ſi elixæ in aqua iuſculum ſale, garo, oleoque conditum bibatur, aluum deijciet. At quod ex his decocta lente ad eum modum, quem retulimus ferculum apparatur, contrariam ſuccoſitatem obtinet. Nam quæ uentri obueniunt, fluxiones deſiccat, os uentriculi, inteſtina, & totum denique uentrem corroborans. Quamobrem caliacis, & dyſentericis accommodatus eſt cibus. Lens uerò decorticata, ut illam adſtringendi uehementiam, eumque hac alia uidelicet omnia, quæ conſequuntur amittit: ita alibilior, quàm integra illa efficitur, craſſum, prauumque ſuccum gignens, tardè commeans: alui tamen fluores haud deſiccat, uti ea quæ cortice non eſt ſpoliata.

eſt ſpoliata. Iure igitur qui modū in hoc edulio nō ſeruāt, elephātiaſim quā uocāt, & cancrū incurrunt. Siquidem craſſa, ſiccaq; cibaria facilè in melācholicos humores uertūtur. Quare iis dūtaxat, quibus uitioſa eſt habitudo ob aquā in carne diffuſam: lens cibo utiliter præbetur: ceu aridis, & ſqualētibus admodū damnoſè. Eandē ob cauſam uſum integrū, & mculpatum bebetat, immoderatè exicās. Ei uerò, qui cōtrario modo ſe habet, humidiori uidelicet, opitulatur. Menſtruis purgationibus inepta eſt: craſſum enim, & tardiſtuū ſanguinē facit. At muliebri appellato profluuio cōueniēt: ſi ma, cùm porrò lens, & ptiſana contrariæ inter ſe ſint facultatis, ex amborū cōmiſtione præſtātiſſimū eduliū cōponitur, quod uos in Aſia phacoptiſanā nuncupamus. Verūm non æqua utriuſque portio eſſe debet: minus enim ptiſanæ adijcien dū, ut quæ per decoctionē in cremorē latè diffundi tur, & in magnā attollitur molē: lens autē coctæ exiguū quendā tumorē aſciſcit. Sed enim huius edulij eadem ac ptiſanæ eſt confectio, præterquàm quòd ſatureia, & pulegio adiectis, iucundius & paratius concoctioni efficitur: cū ptiſana illis minimè gaudeat, ſed ſolo anetho, porroq; ſit contenta. Deterrima eſt lentis conditio, quā diuitum coci ſæpa inficiunt: minimè enim incraſſantia ſibi uult admiſceri, ſed liquida potius, & craſſitudinē incidentia. Cui uerò ſæpa cōmiſcetur, iecoris obſtructiones gignere nata eſt, & ipſius uiſceris, atq; unà lienis inflammationes inaugere, niſi additō melle corrigatur. Illud præterea non arbitror obſcurum, durescentes uiſceris utriuſque affectus, quos ſcirrhos uocant, hoc epulo exacerbari. Quòd ſi ſuillā ſimul libeat incoquere, ptiſanæ recentē, lētiſale aſſeruatā congruere deprehendes: ceu utique quæ inter has media eſt, quā ψαλὶν id eſt, recenter ſalitā appellant, phacoptiſanæ percōmode & ad ſuauitatē, & concoctionē immittitur. Magis tamē lens cū ſalſis carnibus eſitata, craſſos humores augebit. Nā hæ quoque ſanguinē craſſiorē, & melancholicū magis generant. Quapropter neque iſtis affatim, ſæpeq; uti expediet, præſertim cui corpus melancholico præcraſſo, & omnino prauo humori obnoxiū eſt. Hæc eadē & de regionibus, anni temporibus, & aeris conſtitutionibus in unoquoque edulio intelligere oportet. Ac autumno quidē melancholicis, ac ſiccantibus cibis abſtinendū: hyeme uerò eis utendum: uti ſanè in eſtate hiemeſtantibus, & refrigerantibus: in uere medij tēperamenti, mediæq; facultatis epulas offerendū. Eſt porrò mediorū non una, nec ſimplex ſpecies: quædā enim huiuſmodi ſunt, quoniā cū extremis nihil habent cōmune: quædā ex duorū contrariorū æquo interuallo à medio diſtantiū miſtione ſunt mediocritatem adepta: ut ſi quis iuxta id, quod paulò antè dixi, ptiſanā lenti cōmiſceat. Sic & teutlophacen, quæ ex beta, & lente nomen apud Græcos inuenit, Heraclides Tarentinus nō ſanis modò, uerūm etiā laborantibus exhibebat. Eſt enim & hoc ex pugnantibus cōpoſitū eduliū: quamobrē etiā tardius, quàm beta, citius uerò, quàm lens p aluū deſcēdit. Eſt & illud perſpicuū, huius ſuccū in corpus diſpartitū, ex amborūuirtute, lētis uidelicet, ac betæ, eſſe permiſtū. Ita Galenus. Ex cuius uerbis facilè colligi poteſt, lētes in frequēti ciborū uſu minimè eſſe recipiēdas; præterquàm ab iis, quibus morbi alicuius ratione, ut medicamēta potius, quàm ut cibus cōueniāt. Græcis eſt, quæ Lēs Latinis: Hades, Arabibus: Ltecchia, Italis: Linſen, Germanis, Lēteyas, Hiſpanis: Lētile, Gallis. Nomina.

φασίολοι. PHASIOLI. CAP. CI.

PHASIOLI.

PHaſioli influat, ſpiritus cient, ægrè coquuntur. Virides cibo aluum emolliunt: ad uomitiones idonei.

PHaſioli ſunt in Italia uulgares, & in hortis, ac aruis frequentes. Phaſeolorum conſid.
Diuerſa eorū habentur genera, uarijs coloribus diſtincta: nam & candidi, & rubeſcentes, & melini, ac diuerſis reſperſi maculis reperiuntur. Quos ſuperiori quoq; ætati cognitos fuiſſe putauerim, etſi nonnullis eos nuper in Italia uenisſe exiſtiment. Candidi, qui bus granū cæteris minus eſt, cæterorū legumnū more, in aruis ſeruntur. At rubeſcentes, melini, ac uarij ſeminātur in hortis alijs ue locis, ubi umbra æſtiua fuerit opus. Siquidem præterquàm quòd fructū ſuo tēpore demetendū proferunt, ſuis etiā inuolucris, ac ſequaci foliorū, clauicularumq; reptatu, teſtudines, attegias, mapalia, tuguria, cameras, pergulas, ſcenas, ac tabernacula è lignis cancellatim fabricata opacant, ac ueluti topiario opere cōtexunt: ſolaresq; radios inhibēt, nō ſecus quàm uitis, lupus ſalictarius, bryonia, colocynthis, clematis, periclymenū, & ſtirpiū id genus, quæ arbores, & ſepes ſcādunt, perreptant, implicant, ac conueſtiunt. Quo fit, ut crediderim ego, illos à ueritate haudquaquā deſciſcere, qui dixerint, hoc Phaſeolorum genus hortenſem eſſe ſmilacē, hoc etiam libro à Dioſcoride deſcriptum: quippe quòd illi maximè reſpondeat, ut in ſequentibus dicetur. Quāobrē longè aberraſſe uidetur Marcellus in carpendo Hermolao tantopere auidus, cùm dixerit ſibi parū uerisimile uideri ad eā altitudinē, & foliorū copiā poſſe legumē aliquod augeri, ut ſcenas, & tabernacula ueſtiens imumbret. Quandoquidē non modò huic refragatur Dioſcorides; ſed & ipſius ſmilacis numeroſus plātarū prouētus, quæ in quàm plurimis hortis, ac uiridarijs longiſſimos ſcandunt palos, & cācellata tecta cōueſtiūt. Cæterùm nec eos quidē hallucinari putauerim, qui pro certo aſſeruerint, Phaſiolos ſupradictis coloribus infectos, quos equidē nihil ab hortēſi ſmilace differre exiſtimo, Dolichos eſſe, quorum meminit Theophraſtus lib. VIII. cap. III. de plantarū hiſtoria: & Galenus libro primo de facultate alimentorum: & ipſum ſecutus Paulus. Quippe quoniam Dolichi (ut adiuuante Deo infrà in ſmilacis hortenſis mentione Marcelli error.

tione dicemus) nõ sunt illud pisorũ genus, quod Ausonijs uulgò dicitur Rouiglione, Tridentinis verò Arabeia, vt Manardo Ferrarienſi placet. Quãdoquidem hãc ſub Ochri nomine, tã Galenus, quãm Paulus deſcripſere, vt eo, quem modò citauimus loco patebit. Porrò in hoc præſenti capite Dioſcorides de candidis tãtùm, ac vulgaribus phaſiolis diſſeruit,

Faſiolorũ deſcriptio. non de eruilia Arabeia uulgò uocata: in ſequẽtibus uerò capite de hortenſi ſmilace, eorum mentionẽ fecit, qui uel rubẽtes, uel lutei, uel uerſicolores enaſcuntur. Albi itaq; et magis uulgares, qui ſerantur paſsim in cãpis, ſine pedamẽto per ſe ſubſiſtunt, ſed in latum ſeſe pãdunt, foliis hederaceis, maiorib. tamen et molliorib. uenoſis, ternis ex uno pediculo pendentibus. flores mittit cãdidos piſo minores, è quib. palmaria cornula prodeunt, teretia, et in acutum deſinentia, ſeminis quidẽ exortu uiridia, & per maturitatẽ albicãtia. In his ſemina, quæ phaſiolos appellamus, cõtinentur, facie quadrupe

Faſiolorũ uires. dum renibus ſimilia, alba, præter umbilicum, qui tãtum in ijs nigricat. Phaſioli excelſaciunt, & hunc ẽtãt ordine primo. In cibum ſumpti inflant, & uentriculo laborẽ faciunt, ſemen tamen generant, & uenerẽ ſollicitãt, præſertimq; ubi longo pipere, galanga, & ſaccharo aſpergũntur. Atqui id ualentius præſtãt, ſi lactẽ bubulo pinguiq decoquãtur, quouſq; rumpantur. Redduntur in cibis innocentiores ſi cum ſinapi uel cari ſemine edantur. Tumultuoſa præterea ac terrifica faciunt ſomnia, perindẽ ac lentes. Cornicula diem tenerrima ſunt; elixãtur, et in acetarijs deuorãtur, addito pipere, guſtu non ingrato. Eadem prius elixa, & farina circumlita, et deinde in oleo feruenti, aut butyro frixa, addito pipere, & uuæ

Fucum ad mulierum ornamentum. acerbæ ſucco, Italis quoq; expetuntur in cibum. Præſtant peculiariter propria ſua ipſius facultate ad ſanandum equorum morſus, ſi dentib. attriti crudo uulneri illinantur. Parant quoq; è phaſiolis muliebrẽ fucum hoc modo. Sumunt phaſeolorum albor um, micæ panis triticei albiſſimi, ſingulorum libr ã; Cucurbitã longã, teneram, virentemq; vnã: Diſſẽta prius cucurbita macerant ſimul omnia ex lactẽ caprino nocte vna, deinde addunt ſeminum melopeponũ unc. v. nucleorum perſicorum mundatorum vnc. iij. nucleorum pineorum delibratorum ſelibrã cõterunt per ſe omnia in lapideo mortario, & deinde addunt pullum columbinum domeſticũ vnã cum plumis in particulas diſſectũ, abiectis tãtùm inteſtinis, et omnib. ſimul miſtis. Ex vitreo organo, ad hoc parato, in vaſe ſeruẽtis aquæ collocato, aquã diſtillant, et ſubinde diligẽter cuſtodiunt. Siquidẽ huiuſce aquæ lotione nitorẽ faciei cõciliãt. Et cuti moliſſimẽ addunt læuorẽ. Cæterum cùm phaſioli piſa mihi in mẽtem reuocauerint, & nihil de eis meminerit Dioſc. prætermittere quidem non potui, quin de eis

Piſorum hiſt. quoq; diſſererem. PISVM itaq; caulib. exit ſiſtuloſis, ramoſis q; ; capreolis multis, ſolio numeroſo, ſõgiuſculo, craſſiuſculoq; , ac ſubpingui, Siliqua cilindracea, rotundo, et cãdido ſemine albi ciceris magnitudine. Florẽ edit papilionis animalis figura. circa vmbilicũ purpureum, radice imbecilla: Grana in ſiliquis ſeſe inuicem ſtipãt, vt in vicia, & eruo. Seritur vere, & æſtate demetitur. Duo eius ſunt genera, alterũ maius, alterum minus. Maius pedamãto gaudet, quo ſit, vt Agricolæ arborũ ramos illi adiungãt. Minus humi accũbit, gracilius omnib. ſuis partib. nec adeò in cibis gratũ: Duum

Piſorum genera duo. hoc eſt generum, album, et cinereum, quod Eruiliã uocãt quidã. Ananienſes, et cætera Tridentina Rura Arabeia vernaculo ſermone appellãt: alij Rouiglione. Exiccãt piſa fabarum modo, remiſſius tamen. Sunt qui ſcribant, piſorum iure hauſto purgari puerperas, & lactis copiã augeri. Aurigoſos ſanari, & aquæ intercuti ſuccurri. Sed proculdubio decipiuntur, quòd hæc haud quaquam præſtare poſſit medicamentum, quod refrigeret, & ſiccet.

Quorundam opi. refutata. Verùm errandi anſam cæteris

PISVM MAIVS.

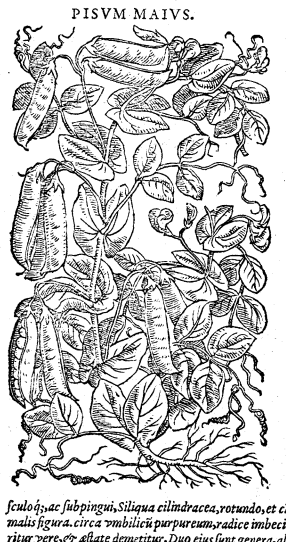

PISVM MINVS.

Digitized by Google

cæteris præbuit Tragus, quippe qui perperam putarit Piſum cicer eſſe Arietinum, cui ea in eſt facultas. At quã tum ab Arietino cicere diſtet Piſum, facilè quiſpiã conijcere poterit ex his, quæ ſuperius in cicere diximus. Cicer enim Arietinum nihil ab alijs ciceribus differt, niſi colore; cætera ſimilia ſunt. Ideoq; errorẽ hunc debent diligẽter uitare Germani, qui ſuis puerperis piſorum ius propinant, quin etiã ijs, qui ſumpſerunt purgatiuum medicamentũ, extergendi uẽtriculi gratia. Nulla.n. piſis ineſt abſterſoria facultas, ut Gal. inquit lib. 1. de alim. fac. his uerbis: Piſa tota ſubſtãtia cum fabis quandã habent ſimilitudinẽ, eodẽq; cum fabis modo ſumuntur. His duabus tamẽ rebus ab eis diſcrepant, tum q̃ non æquè ac fabæ ſunt flatulenta, tum etiã q̃ detergendi facultatẽ non habent; ideoq; ſegnius quàm illæ per aluum ſecedunt. Ita φαϛιόλοι Græcè, ut etiam Phaſioli Latinè dicuntur: Italicè, Fagiuoli. Tragi error. Piſorum uires ex Gal. Nomina.

Ὄροβος. ERVVM. CAP. CII.

[ERuum paruus frutex omnibus cognitus, anguſto folio, tenuis, ſemina in ualuulis habens: è quibus farina fit, nomine eruina, ad medendi uſus conueniens. Eruum capiti onoroſum eſt: aluum eſu turbat: ſanguinem per urinam extrahit: elixo boues ſaginantur.] Parãdæ farinæ ratio hæc eſt. Vberiora grana candidaq; deliguntur, permiſcendoq; aqua reſperguntur, donec ſufficienter combibant: poſtea torrentur, uſq; dum hians cortex diſrumpatur: molitaq;, farinario cribro incernuntur: poſtremò farina reconditur. Hæc aluo utilis eſt: urinam ciet: meliorem colorem efficit: ſanguinem per ueſicam, aut aluum cum torminibus elicit, ſi largius in cibo, aut potu aſſumatur: ulcera cum melle purgat: lentigines, & uitia cutis in facie, & maculas, totumq; corpus emendat: nomas, gangrænas, duritiasq; ſerpere non patitur: mammarum duritias emollit: atra ulcera, quæ theriomata uocant, fauosq; emarginat: carbunculos rumpit: cum uino ſubacta illitu morſibus uiperarum, canum, hominumq; medetur: urinæ difficultates, teneſmosq; ex aceto mitigat. Eruum rabidis, qui alimentum non ſentiunt, toſtũ, & ad nucis magnitudinem melle exceptum, ſumptumq; conuenit. Eius cremor perniones, & pruritus in toto corpore, ſanat foueẽdo. Concluſa nõ leg. Orib.

OROBVS. OROBVS CRETICVS.

ERui officinæ, Græcorũ more, Orobũ appellãt: Plãta itaq; eſt eruũ foliоſa, humi procumbẽs, caulib. ac ramis multis ſeſe implicãtibus, foliis paruis, longiuſculis, lente minoribus, pluribus ex uno pediculo utrinq; pari exortu p̃ interualla prodeuntibus, ẏno in cacumine permanẽte. Flores edit paruos, ipſoſq; ſubpuraſcẽtes, & aliquãdo cãdicãtes: Siliquã gerit Piſi ferè ſimilẽ, ſed breuiorẽ, et graciliorẽ, in qua ſemẽ rotundũ cõcluditur, preſſa, ſtrictaue inter granũ & granũ ſiliqua. Duũm eſt generũ, candidũ, & ruſſum. Gal. tertiũ quoq; addidit, nẽpe pallidũ, inter priora mediũ. Non diu eſt, quod legitimũ habetur, & ſeritur iam ẏbiq; in Italia. Alterũ quoq; uidimus erui Erui conſ.

Digitized by Google

Brasauoli, & Fuchsiapsus.

genus, quod Creticum uocant, nostrati ferè simile, sed minutiore semine, & siliquis gracilioribus. Porrò Brasauolus, credidit Eruiliam, quæ Theophrasto, Galeno, ac Paulo ochros appellatur, legitimum esse Eruum, nominis uicinitate fortasse deceptus. Qua in re Fuchsius quoque hallucinatus deprehenditur, quòd suo de plant. historia uolumine Cicercula uulgò uocatam, satiuum Eruum esse existimauerit: etsi cicercula omnes rei herbariæ periti Galeno lathyrum appellari non dubitent. In cicercula enim, ut periculum facientibus clarissimum est, haudquaquā ea reperiuntur facultates, quibus pollere Eruum tradidit Dioscorides. Quandoquidem præter id, quòd omni prorsus amaritudine uacat, largius effirata nunquam sanguinem per ueficam, & alium cum torminibus elicit, ut de oro bo fatentur Dioscorides, & Galenus. Ex quo planè constat tam Brasauolum, quàm Fuchsium, utriusque pace, hac in re deceptos esse. Sed ignorandum non est, quòd etsi Eruum ab agricolis seratur; habetur tamen & inter sponte nascentia: nanque & per se inter segetes frequens oritur. Verùm cùm à paucis cognoscatur, illud inter uicię species annumerant. Animaduertendum præterea est, quòd quanquam ad Eruinam farinam conficiendam eligit Dioscorides candidius Erui semen: Gal. tamen lib. 1. de facul. alim. candidum pallido, ac rufescente, longè minus præstare scribit. Quapropter Brasauolus Galeni rationem minimè habuisse uidetur, cùm sibi ex Dioscoridis tantùm sententia persuaserit, album erui semen in medicamentorum usu tam rusum, quàm pallidum uiribus antecellere. Erui farina melle excepta ij recreantur, quorum pulmones crassis excrementis redundant. Expectorat enim ex Thorace id omne, quod inhæserit. Lienem minuit Eruum, à ieiunis deuoratum. Inguinum bubones resoluit, ex melle illitum.

Erui uires ex Galeno.

Virides eius siliquæ priusquàm indurescant, cum suo caule foliisq; contritæ illitæq;, nigros faciunt capillos. Eruina farina in Theriacam quoque uenit. Nam sine ea parari nequeunt Viperei pastilli. Erui uires prodidit Gal. lib. VIII. simp. medic. ita inquiens. Orobus desiccat quidem excessu secundo intenso, calfacit uerò primo. Porrò quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per urinas euocat. Et lib. primo de alimentorum facultatibus ait. Boues apud nos, ut apud alias pleraſque gentes, Eruo in aqua edulcato pascuntur. Hominum cibis prorsus hoc semè damnatur. est enim & insuauissimum, & praui succi. Cæterùm in magna fame nonnunquam, sicut Hippocrates quoque scripsit, necessitate coacti homines ad id etiam confugiunt. Nos eruo instar lupini præparato ex melle utimur, ut medicamento crassos pulmonis, thoracisq; humores expurgante. Candidum minus est medicamentosum, quàm id, quod ad flauum, aut pallidum eolorem tendit. Eruum bis elixum, & in aqua identidem condulcefactum, in suauitatem certè deponit, sed unà cum ea & abstergendi, & incidendi uim, ut sola in eo relinquatur terrestris substantia. Itaque citra amaritudinis intellectum deficcans sit esculentum.

Nomina.

Id Græcis ὄροβος, quod Latinis Eruum nominatur: Arabibus, Herbum, Keisene, siue Kersene: Italis, Eruo: Germanis, Eruen: Hispanis, Ieruos: Gallis, Ers.

Θέρμος. LVPINI. CAP. CIII.

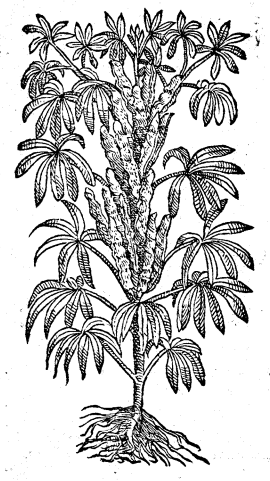

a Drag. addi. μετὰ μέλιτος i. cum melle.

b Omnia exē. ἕμφυτος τῶν ἡμέρων χεῖρον πάντα, μικρότερος δὲ ἐ. i. satiuo per omnia similis. minor autem.

Lupinorū cō fid. & hist.

SAtiuus Lupinus notus est. Cuius farina cum melle delinctu, aut potu, uentris animalia expellit. Ipsi, quoque macerati, & cum sua amaritudine esitat eadem efficiunt. Decoctum eorum idem munus præstat, cum ruta, & pipere potum: quare lienosis prodest. eodem ulcera tetra, quæ theriomata uocant, gangrænas, incipientem scabiem, eruptiones postularum, ulcera in capite manantia, uitiligines, maculasque fouere utilissimum: menses, & partus extrahit, cum myrrha, & melle subditum in uellere. Eorum farina cutem, liquoresque corrigit: inflammationes cum polenta, & aqua mitigat: tubercula, & coxendicum cruciatus, ex aceto lenit: strumas in aceto [a] cocta, illitaque dissipat: carbunculos rumpit. Decocti cœlesti aqua, donec in cremorem lentescant, faciem abstergunt: medentur pecorum scabiei, cum radice nigri chamæleontis, ita ut tepente decocto abluantur. Cit urinam radix cum aqua cocta. Lupini triti, ubi maceratu dulcescere cœperint, cum aceto poti, fastidia detrahunt, & cibi auiditatem faciunt. Gignuntur & syluestres Lupini, [b] fatiuis similes, sed omnino minores: qui eadem quæ fatiui possunt.

LVpinus uulgaris planta unico exit caule, haud infirmo, folio septifariam dissecto, piloso, molli, subcandicante, flore candido, siliquis compressis, per ambitum crenatis, albicantibusque, fabarum modo longis, in quibus quina, senáue continentur grana, membranis districta; orbiculata, pressa, umbilicotenus concaua, ex albo flauescentia, & insigniter amara. Radice nititur sublutea, in mul-

Digitized by Google

in multas diuaricata partes. Nullis lupinus pestiferis strangulatur plantis, cùm ipse noxias omnes strangulet herbas, quæ illi adnascuntur. Floret in primis circa medium caulem. Seruntur in Hetruria Lupini non modò ad alimentorum usum, sed ad agros impinguandos. Cæterùm præter satiuos Lupinos, syluestrium in Hetruria innumeræ exoriuntur plantæ, quæ Maio mense in campestribus usuntur, floribus roseo colore rufescentibus. Satiui dulcorantur in Italia, ibique frequenter eduntur cum sale. Lupinus (ut scriptum reliquit Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus) multi usus legumen censetur. Elixus enim, ac deinde in aqua dulci, donec omnem sibi ingenitam exuat insuauitatem, commodefactus, ita editur cum garo, ac oxygaro, uel sine his etiam, sale modico conditus: non uelut hordeum, & alia multifariam instructa. Lupini dura, ac terrestris substantia est. Quocirca necessariò concoctionis repugnat, & crassum gignit succum: ex quo non probè in uenis confecto, crudus propriè appellatus succus aceruatur. Et libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Lupinus editur coctus, multis antè diebus in maceratione in aqua amaritudinem deponens: fitque tunc nutrimentum succi crassi. Cæterùm ut medicamentum ita præparatus ex genere est emplasticorum. At qui natiuam amaritudinem habet, is etiam extergendi, digerendique uim obtinet. Interficit lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eijcere potest. Tum etiam foris identidem perfusum, mitiligines, achoras, pustulas, exanthemata Græci uocant, pforas, gangrænas, ulcera maligna, quæ cacoethe uocant, iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo, siccandoque. Expurgat iecur, & lienem cum ruta, & pipere suauitatis gratia assumptum. Elicit menses, ac fœtum cum myrrha, & melle impositum. Porrò Lupinorum farina sine mordicatione digerit: nec enim liuida tantùm, sed & chæradas, & dura phymata curat: sed tunc in aceto, aut oxymelite, aut posca coquatur oportet, idque pro laborantium temperamento, & affectus diuersitate, quod ex usu est eligendo. Sed non est præsentis instituti talia distinguere. Digerit item quæ liuida sunt. Et quæcunque modò diximus præstare posse decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt uerò etiam qui eam ischiadicis cataplasmatis modo illinunt. Lupinus agrestis amarior est, & ad omnia ualentior domestico, eiusdem genere cum ipso facultatis. Lupinus satiuus sic Latinis, Græcis θέρμος ἥμερος appellatur: Mauritanis, Tarmus, Armus, seu Tormus: Italis, Lupino domestico: Germanis, Wuickbonen, Feigbonen, Wolffsekbonen: Hispanis, Entramuces, & Entramocos: Galli, Lupinis. Lupinus uerò agrestis Latinis, θέρμος ἄγριος Græcis, & Italis Lupino saluatico dicitur.

Lupinorũ facultat. ex Gal.

Nomina.

Γογγύλη.

RAPVM ROTVNDVM.

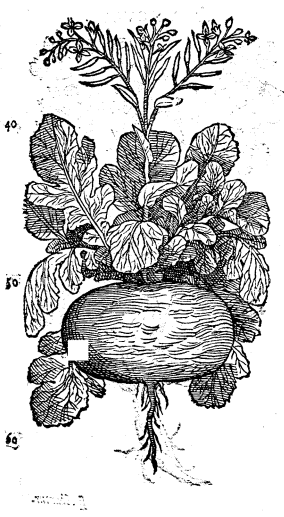

RAPVM. CAP. CIIII.

DEcocta Rapi radix halitu, inflationem parit, humẽtem ac fluxam carnem creat, uenerem stimulat. Decocto podagræ, pernionesque fouentur: contritoque rapo, atque impositio iuuantur. Si excauatæ radici rosaceum ceratum adigatur, & feruenti cinere eli queſcat, ſ exulceratis pernionibus proficiet. Cymæ eius decoctæ manduntur, & urinam ciunt. Semen antidotis, & theriacis, præsertim quæ sensum doloris auferunt, anodyna uocant, idoneum est: potum contra uenena salutare est: uenerem concitat. Rapum muria conditum, minus alimenti sufficit: sed multò magis appetentiam recreat. Syluestre rapum in aruis nascitur. † Frutex est in cubiti altitudinem assurgens, ramosus, læuis in cacumine. Folia fert læuia, digitali latitudine, aut maiora: & fructum in siliquis calyculatis: cùmque eorum inuolucra aperiuntur, alia intus siliqua spectatur, quæ quandam capitis speciem præbet. in qua semina paruula concipiuntur, foris nigra, intus alba. Additur in medicamenta, quibus ad detergendam cutem in facie, totoque corpore, utimur: præsertim quæ ex lupini, aut erui, tritici, aut lolij farina, fieri solent.

a Cat. ἑλκομένοις ἢ ἐκθύμασι. exulceratis affectiones.

Rapi consi. & genera.

RApum in Italia uulgò notissimum est, præsertim apud Insubres, ubi statim post messem æstate, Iunio, ac Iulio mensibus, in aruis secundò seritur: deinde mense Octobri, cùm radix ad summum extuberauerit, è terra eruitur. Satiuum in triplici recensetur genere, sessile, longum, & rotundum: tametsi literis mandauerit Plinius libro XVIII. *cap.* XIII. *longum erraticum esse. Non omittendum naturæ miraculum, ex tam paruo semine tribus penè mensibus gignitur tam magna radix, ut ea aliquibus in locis plus quàm centenas libras pendat. At librarum triginta pondere*

Digitized by Google

RAPVM LONGVM.

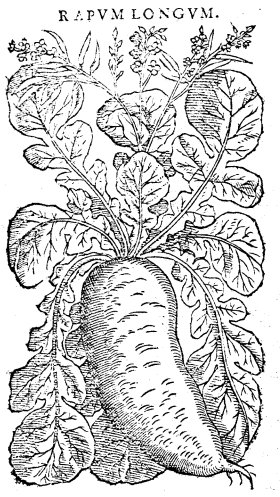

Rapum quo pacto ab eruca tur.

Rapum sylue stre Matth.

Rapunculi cõ sideratio.

nos sepius innumera rapa uidimus in Ananiensi agro, longa, & colore purpurea. Rapum & radix (ut Theophrastus est auctor lib. VII. cap. XIII. de plant. hist.) gaudent frigoribus, & sic ea dulcescere putant, simulq; incrementum in radicem, non in folia uerti. Austrinis, atque serenis temporibus celeriter caulescunt. Norsunis Plinio palma, quòd eo fortasse solo magnitudine, & dulcedine cæteris præstent. Alpinis, quibus rara seges, rapa utilia admodum, ac necessaria habentur, tam in hominum alimentum, quàm iumentorum pabulum. Quæ æstate seruntur, uindicantur ab erucarum iniuria, quæ plerunque tenella folia in uniuersum erodunt, commista sationis tempore semini fuligine: aut maioris sedi succo per noctem macerato semine. Siquidem Columella rem hanc sibi experientia comprobatam asserit. Syluestris rapi plantam ob meam ab Hetruria ubi frequens nascitur, absentiam, hactenus co-sequi non potui, atqui uolo etiam me ipsum accusare, quòd rem ipsam neglexerim apud amicos. Quare Rapi syluestris imaginem, quam hic appingi curauimus, etsi syluestre Dioscoridis rapũ non referat, refert tamen plurimùm domesticum. Quam ob causam, illud quoq; excudi curauimus; tanquã Rapum syluestre nostrũ. Nõ desunt rei herbariæ studiosi, qui uelint Rapunculum uulgò uocatum, quo Itali in acetarijs uescuntur, una cum Fuchsio rapum esse syluestre Dioscoridis. quorum opinionibus refragari cogor. quippe quoniam Rapunculi capitula, in quibus semen concluditur, duplicia non sint, nec ulla in ipso semine reperitur qualitas, quæ abstergere possit. RAPVNCVLVS *itaque planta est cubitalis, caulibus plurimis ab una radice prodeuntibus, in cacumine ramosis. Antea quàm caulem edat, folia profert oblonga huni accubantia, sed quæ in caule fere toto sunt longiori facie, sed breuiora, & angustiora*

RAPVM SYLVESTRE.

RAPVNCVLVS.

spectantur.

Digitized by Google

spectantur. Flores fert in ramusculorũ cacumine purpurascentes, & ad cæruleum inclinantes; quatuor tantum, foliis conformatos. Semen in simplici capitulo continet minutum, pullo colore. Radice nititur alba, trium digitorum quatuórue longitudine, crassiuscula, extuberante media ipsius parte, alba fragili, tenera, & subdulci quodam succo prædita. Id quod, meo quidem iudicio, non præterm isisset Dioscorides, si rapunculus noster syluestre illi fuisset Rapum. Nascitur in aruis non cultis, in collibus, & in pratis, quin etiam in hortis tam je.itur, ut grandiores edat radices, quarum esu plurimi delectantur. Eduntur in Acetarijs eadem non solùm crudæ, sed etiam coctæ. Cæterùm quid in medicum usum Rapunculus præstare possit, nondum compertum habeo, etsi non desint, qui putent lactis ubertatem facere, si coctus cum longo pipere edatur. Sed ad SYLVESTRE *rapum nostrum uenio,* Rapis syluest. Matth. conf. *quod frequens in Boemia in agrorum marginibus nascitur. Exit hoc folio, caule, flore, semine domestico simile, sed agrestium foliis. Radix, illi est raphani modo longa, crassaque, sed sapore per omnia domesticum refert. quo factum est, ut syluestre rapum hanc plantam uocauerim. Legitimum nasci copiosam in Hetruria diximus, non quòd ipsum usquam à nobis usum sit, sed quòd id ex aliorum relatione intellexim us. Nostri semen, cum insigniter amarum habeatur, & absterforia sit facultate prædium, alterius loco securius illini poterit, ubi cutem detergere fuerit opus; quin etiam necandis uermibus utile quoque fuerit. Rapi uires recensuit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ita inquiens. Rapi semen uenerem excitat, utpote spiritum flatuosum procreans. Sic & radix con-* Rapi uires ex Galeno. *cocta difficilis est, inflatque, & semen generat. Et libro III. de alimentorum facultatibus, inquit. Rapum siue γογγυλὶς siue Bunias appellare uelis, quod eius extra terram est, oleraceum censetur. Radix, quæ terræ continetur, ante elixationem & dura est, & cibo aliena: in aqua autem decocta, mirum si aliqua ex congeneribus plantis minus nutriat. Hanc quoque ipsam multifariam homines parant: nam & in muria, & in aceto reponunt, quò in totum annum usui esse possit. Succus ex ea in corpus digestus, temperato crassior est: ideoque si quis ultra modum esitauerit, & maximè si perfectè conficere eam nequeat, crudum succum in uenis congeret. Ad alui deiectionem nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potissimùm quando bene fuerit percocta, ut quæ longam elixationem requirat, optimaque, sit bis decoctionem perpessa, ad eum modum uidelicet, quem antea in hac præparandi ratione docuimus. Sin crudior ingeratur, concoctu est difficilior, ac flatulenta, stomachoque noxia: nonnunquã autem & uentrem mordicat.* Τογγυλὶς Nomina. *id Græcè uocatur, quod Latinè Rapum: Arabicè, Seliem, Selgem, Selgiem, siue Alsegiem: Italicè, Rapo: Germanicè, Rueben: Hispanicè, Nabo: Gallicè, Raues, seu Naueau blanc de iardin.*

† Quod in Græco hìc legitur βάμμος, Ruellius uertit fruticosum. Quæ uox est potius ab eo ex Plinio lib. XX. cap. III. reposita, quod etiam aliàs sæpenumero facit, quàm Græcè Latina reddita. Nos fruticem uertimus, licet hac, ut aliis plerisque uocibus, Dioscoridem impropriè usum fuisse existimemus.

Bunàs. NAPVS. CAP. CV.

COcta Napi radix inflat, modicum alit. Semen eius potum uenenorum uires hebetat: antidotis admiscetur. Conditur sale radix.

NApi in raporum genere recensentur, & quanquam folio, & radice, raphanos magis referant, caule tamen, floribus, semineque rapum æmulantur. Plura Theophrasto, & Plinio *produntur genera: quanquam hac tempestate duo tantùm repererim, nempe album, & flauum. Flaui tametsi albos crassitudine superent, magisque colore placeant; sunt tamen insipidiores, & gustui ob id minus grati. Omnes melius placent in pinguium carnium iure decocti, inflat tamen, & magis quàm rapum saturant, & magis quoque uenerem excitant, & præsertim addito pipere. Semen additur in Theriaca; quod uenenis potenter resistat. Necat & interaneorum animalia, ex limonum, aut aurantiorum succo potum; ex Adianti, autem, siue lentium decocto, potum morbillos, & exanthemata ad cutim propellit. Duplici enim nomine morbillis affectos iuuat, tum quòd à centro ad circumferentias corporis materiam morbiferam ducat, tum quoque quòd propria sui ipsius facultate morbi malignitatem superet, ac compescat. Datur utiliter cochlearis mensura ex uino addita lini seminis drachmæ ad ciendam urinam. Ventriculi cruditates uomitione extrahit, ubi ex oxymelite, & tepenti aqua hauriatur. Datur quoque diebus pluribus quotidie drachmæ pondere, ex marrubij decocto, utiliter Ictericis, & aquæ intercuti incipienti. Sed plura de eo in epistolis diximus. In Ægypto frequentius seritur, quòd inibi ex eius semine copiosum exprimant oleum.* Napi seminis uires Matth.

Bunàs, nomen Græcum est: Napus, Latinum: Italicum, Napo: Germanicum, Steckrueben: Hispanicum, Nabicas: Gallicum, Nauet. Nomina.

RAPHANVS.

Digitized by Google

Paxamus. RAPHANVS. CAP. CVI.

RAdix, quæ Græcis raphanus dicitur, excalfacit, flatus gignit, ori ſuauis eſt: ſed ſtomacho aduerſatur, ructus ciet, urinam pellit, aluo aptior: ſummo tamen cibo ſumi debet, quò magis eius diſtributionem adiuuet: cum autem præſumitur, cibum ſuſpendit: quare uomituris commodiſsimè datur ante cibum: ſenſuum aciem excitat. Decocta contra ueterem tuſsim, & pituitæ craſsitiem in pectore, efficax eſt. Cortex ex aceto mulſo, celerius uomitiones mouet: hydropicis commodiſsimè illinitur; lienoſis utilis: ſugillata cum melle rapit, & nomas amolitur: contra uiperarum ictus auxiliatur: alopecias ad pilum reducit: lentigines cum loliacea farina emendat: his qui fungis ſtrangulantur, tam cibo, quàm potu ſalutaris eſt: menſes cit. Semen, uomitiones facit, urinam mouet, lienem extenuat: cum aceto illitum gangrænas ualidiſsimè emarginat: coctum cum aceto mulſo, anginis perquàm utiliter gargarizatur: contra ceraſtis morſus, potum ex uino, auxilio eſt. Sylueſtris raphani, quam Romani armoraciam uocant, folia ſatiuo ſimilia, ſed magis lampſanam imitantur: radix gracilis, tenera, ſubacris. Tam folium, quàm radix in olera recipitur: ſed hæc excalfacit, urinam concitat, æſtuoſa eſt.

RAPHANVS I.

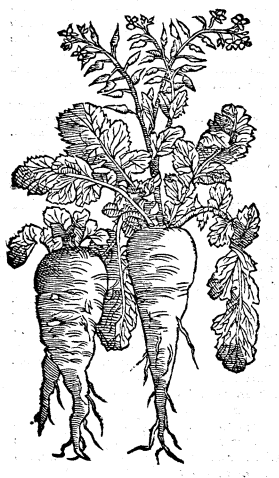

RAPHANVS II.

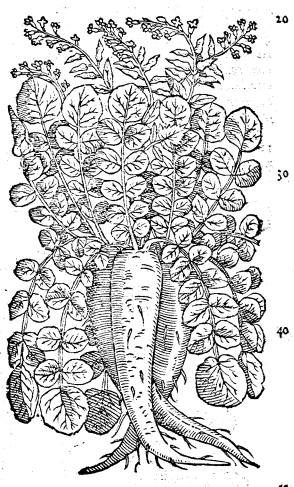

Raphani conſideratio.

RAphanus Græcis dictus, Latinis Radix appellatur. In Hetruria, quòd Latinum nomen imitentur, Radice uulgò uocant: quemadmodum & Romani ſuam antiquam Raphani ſylueſtris appellationem retinent, qui ipſum primæ literæ metatheſi Ramoraciam appellant. Cæterùm cum ſylueſtris, ſatiua longè dulcior, acriorq; deprehendatur, Dioſcoridis codex hic, ut in aliis pleriſque locis, mendi ſuſpitione non uacat: utpote qui Armoraciæ radicem reddat teneram mollemque, & ſubacrem. Folio prouenit Raphanus napo ſimili, & rapo anguſtiore, ſcabriore, ac magis hirto, caule tereti, ſiliquis tumentibus, rapo quadruplo maioribus, in mucronem deſinentibus, in quibus ſemen concluditur rotundum, ruſium, & ſapore acutum, rapi, napiq; ſemine cum minus, tum etiam durius. Radix illi uaria, nam nonnullis longa, alba, teres, tenera, fragilis, nec admodum acris, quæ cæteris in Hetruria præſtantior habetur: aliquibus craſſa, napi penè figura, altera longè dulcior, acrior, & guſtui ingratior. Differunt quoque colore: Nanque & alba, & nigra, ubique ferè habetur. Sed hæc altera minus frequens. Recens minutim inciſa radix, albo meraco inſperſa, & in Sartagine calefacta, & pubi admota, remorata urinam pellit. Idem præſtat eiuſdem ſuccus, duarum unciarum pondere ex Cretico uino hauſtus. Vncia corticis

Dioſco. locus ſuſpectus.

Raphani uires Matth.

RAPHANVS RVSTICANVS, SIVE VVLGARIS.

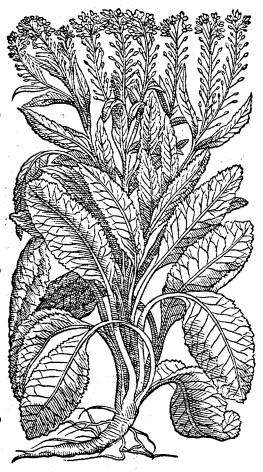

ticis cum tantundem mercurialis, croci granis quatuor caſiæ odoratæ pulueris drachma, & drachmis duabus ſucci ſabinæ, omnibus ſimul in mortario contuſis, & tenuiſſimo linteolo exceptis, & uteri ceruici adhibitis, ſubuenit præſentaneo auxilio ægrè parturientibus. Eiuſdem radicis ſuccus unà cum oleo dulcium, aut amararum amygdalarum, & uini albi nonnihil feruefactus, addito cocynthidis momento, aurium ſonitus curat, ſi calidus inſtillabitur. Fuch. error.

Leonardus Fuchſius, Armoraciam eam eſſe ſtirpem putat, quam Raphanum ruſticum nonnulli uocauere, foliis oxylapathi maioribus, radicibus acerrimis, quibus utitur uniuerſa Germania, & Pannonia ad carnium intinctus. Qua in re eum, facilè hallucinatum crediderim, acerrimo fortaſſe illius plantæ ſapore fretum. Quòd ſi is uel Romam unquam profectus eſſet, uel cæteras notas accuratius perpendiſſet, nunquam (ut arbitror) in eum errorem incidiſſet. Raphanus ruſticorum.

Raphani Theophraſto lib. VII. ca. IIII. de hiſt. plan. plura ſunt genera: nempe corinthium, cleoneum, liothalaſſium, bœotium. Adoleſcit ampliſſimè Corinthium, quod uel radice conſtet detecta. Hoc enim ſurſum uerſus protruditur, non ut cætera in terram ampliari ſolitum eſt. Liothalaſſium, quod Thracium uocant, ualidiſſimum aduerſus frigora traditur. Bœotium dulciſſimum eſt, et figura rotundum, nec ut Cleoneum prælongum. Quibus folia læuia, dulciora, ſuauioraq; ſunt: quibus autem ſcabra, acriora. Genus præterea redditur, quòd foliis erucæ ſimile conſtat. Raphanus (ut lib. VIII. ſimpl. med. ſcribit Gal.) excalfacit quidem exceſſu tertio, deſiccat uerò ſecundo: agreſtis autem in utroque efficacior eſt. Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt. Facultas ei ineſt digerendi. Itaque ad ſugillata, & alia id genus liuida ob talem facultatem ac commoda exiſtunt. Meminit item Galenus Raphani lib. II. de alimentorum facultatibus, ſic inquiens. Radiculam ſolam, crudamq; urbani homines ut plurimùm prima menſa ex garo ſumunt, alii ducendæ gratia: pauci autem acetum admiſcent. Ruſtici uerò frequenter cum pane eſitant, non ſecus ac alia, quæ nobis natura non ars parauit obſonia, in quibus eſt origanum uiride, naſturtium, thymum, ſatureia, pulegium, ſerpillum, mentha, calamintha, pyretrum, eruca. Quippe hæc omnia uiridia, edulioru[m] ſunt obſonia, unà cum illis ſumpta, ſuntq; herbacei generis plantæ. Radiculæ caulis quoque, & folia nonnunquam eduntur, ſed neceſſitate magis, quàm ſponte. Radix in eorum numero eſt, quibus obſonij potius, quàm nutrimenti nomine aſſiduè ueſcimur. Vim extenuatoriam gerit, cum qua conſpicuè unà calfacit: aeris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum aſſurgentem producere ſolet, ceu alia, quæ nata ſint excauleſcere. Hic elixus eſtur ex oleo, garo, & aceto, ut rapæ caulis, ſinapiq́ue, & lactucæ: nutritque magis caulis iſte, quàm cruda radicula, ut qui acrimoniam in aqua deponat: quanquam minimam ſanè & ipſe alendi poteſtatem habet. Quidam non ſolùm caulem; ſed unà ipſas radiculas elixantes comedunt, raparum modo. Cæterùm cùm medicos, tum idiotas illos mirari ſubit, qui à cœna crudas eas edunt, concoctionis iuuandæ gratia. Ipſi quidem id ſe experientia abunde compertum habere dicunt; nullus tamen eos citra damnum potuit imitari. Radix, quæ Græcis ῥάφανος Latinis item Raphanus & radix appellatur: Arabibus, Fugel, ſiue Fegiel: Italis, Raſano, & Radice: Germanis, Rettich: Hiſpanis, Rauano, & Rauanillo: Gallis, Refort.

Raphanus ruſticorum.

Raphanorum Theoph. genera plura.

Raphani uires ex Gal.

ΣΙΣΑΡΟΝ. SISER. CAP. CVII.

SIſer uulgò cognitum. Cuius radix decocta ori grata eſt, & ſtomacho utilis: urinam ciet, & appetentiam inuitat.

ET ſi antiquis omnibus Siſer adeò notum fuit, ut horum nullus habeatur, (quod ſciuerim uiderimq́;) qui eius ſcripſerit hiſtoriam, nobis tamen adeò obſcurum, ignotumq́; eſt, ut hoc æuo difficillimum ſit, cùm nobis, tum cæteris, qui ante nos ſcripſerunt, uerum ac legitimum oſtendere Siſer. Ego ſuperiori tempore, quorundam relatione perſuaſus ſcripſeram reperiri uerum Siſer in agro Maguntino circa Rhenum. Sed poſtquam deinde cum alijs doctis uiris regionis illius de re hac conferrem, affirmabant id eſſe falſum: quippe quòd ea radix, quam priores illi Siſer faciebant, eadem eſſet, quam nos hic appinximus, quamq́; Germani Gell Ruben, & Moeren uocant. Quæres in cauſa fuit, ut tunc aliter ſentiam. Adducor itaque, ut putem ſi Siſer nunc apud nos extat, id eam eſſe plantam, numeroſis radicibus refertam; & paſtinacæ domeſticæ ſatiem referentem, cuius hic quoque imaginem

Siſeris conſideratio.

Siſeris legitimi planta.

SISER I. SISER II.

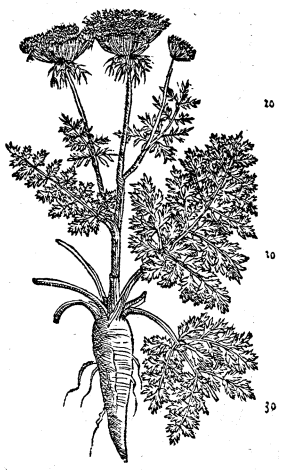

imaginem expreſsimus. Hoc ut cenſeam, plura ſunt, quæ me inducunt. Primum, quòd Siſer apud ueteres, ſi cuncta ab eis de Siſere tractata obſeruentur, paſtinacæ congenere ſit. Nanque Plinius, (ut cæteros omittam) libro uigeſimo, capite quinto, ubi de paſtinaca egit, illico de Siſere, tanquam de congenere tractauit, quemadmodum & hoc noſtrum eſſe uidemus, præterea, quod eius radix (ut idem Plinius inquit) neruum ſiue matricem intus habeat, quæ eximitur, cùm cocta fuerit. Deinde quod ſeratur frequentius, auulſis à radice agnatis, ut Inula, lilium, Arum, quàm ſemine, quod ſemine ſatum non niſi tertio anno eſui idoneum proueniat, radice uerò quotannis. Id quod feciſſe ueteres in Siſeris ſatione teſtatur Marcellus, Dioſcoridis interpres, & Ruellius, qui quamuis non ſcribant, ubi id legerint, nec à quibus autoribus acceperint, ego tamen illis credendum eſſe cenſeo, quòd mihi certò perſuadeam; hoſce probos, doctoſq; uiros, haud quaquam ſcripſiſſe hæc, niſi id alicubi legiſſent apud antiquos autores. In qua ſententia confirmat me Columella lib. undecimo, cap. tertio de re ruſtica, ſic inquiens: Paſtinaca & Siſer, atque Inula, coaleſcunt altè paſtinato, & ſtercorato loco, ſed quàm rariſſimè ponenda ſunt, ut maiora ea piant incrementa. Quæ uerba ſi diligenter expendantur, radice ſeri Siſer, non ſemine facilè conſtabit. quinetiam quòd numeroſa ſit radice Aſphodeli ferè modo, rariſſimè idem poni oportere, ut latius radices fundantur, & incrementum ſuſcipiant. Nam quò craſſiores fiunt, eò guſtui ſuauiores habentur. Ideoq; dicebat Plinius libro decimonono, cap. quinto. Inter medica dicendum Siſer, & ipſum Tiberius Princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Geldubа appellatur caſtellum, Rheno impoſitum, ubi generoſitas præcipua. ex quo apparet frigidis locis conuenire. Ineſt longitudine neruus, qui decoctis extrahitur. Hæc ille. quibus palam eſt, Germanicum Siſer Tiberio fuiſſe gratum, quòd in frigidioribus regionibus generoſius, & grandius proueniret. Ad hæc ſcribit Dioſcorides, decoctam Siſeris radicem, & ori gratam eſſe, & ſtomacho utilem. Id quod in huius plantæ radicibus manifeſtò deprehenditur, ubi prius elixæ, & deinde butyro in patellis farina circumlitæ frigantur. Vnus tantùm mihi ſcrupulus reliquus eſt, quippe quòd in hoc noſtrate Siſere nulla ferè percipiatur amaritudo, cùm tamen Galeno, & Plinio, Siſer amarore non uacet. Verùm hoc à mea me non diducit ſententia, quòd haud me lateat, regiones ſæpe plantis immutare ſaporem. Siquidem cæpa, quanquam ſui natura acris admodum ſit, in Caietano tamen agro, ubi omnium maxima prouenit, nulla prorſus acredine redundat; id quod multis in locis, in Raphano uidemus, & in Aro (ut Galenus inquit) quod in Cyrenaico agro prouenit. Dixi ſententiam meam, non ut hanc plantam legitimum faciam Siſer, ſed ut noſcant rei plantariæ ſtudioſi, non leuibus rationibus me adductum eſſe ad credendum, eam ipſam eſſe Siſer. Sylueſtre quoque extare Siſer, perinde ac Paſtinacam, teſtis eſt Plinius libro xx. cap. v. ubi inquit. Siſer erraticum ſatiuo ſimile eſt, & effectu ſtomachum excitat, faſtidium abſterget, ex aceto

Siſer Tiberio Cæſ. gratiſſimum.

Siſer ſyluæſtr.

ex aceto Laſerpitiato ſumptum, aut ex pipere, uel mulſo, uel garo. Vrinam ciet, ut Opion credidit, & Venerem. In eadem ſententia eſt & Diocles. Præterea cordi conuenire conualeſcentium, aut poſt multas uomitiones perquàm utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit; Veneri ſubinde offenſanti, ægrisq. ſeſe recolligentibus. Satiui priuatim ſuccus cum lacte caprino potus ſiſtit aluum. Hæc Plinius. Siſeris meminit Galenus lib. vi. de ſimp. medic. facult. his uerbis: Siſari Radix cocta ſtomacho grata eſt, & urinam mouet, ſecundo ordine excalfaciens, adiectam habens amaritudinem quandam, cum leuicula adſtrictione. Siſer Græcis σισαρον dicitur. Nomina.

Λάπαθον. LAPATHVM, SIVE RVMEX. CAP. CVIII.

EX generibus rumicis, oxylapathum uocant, quod in acutum tendit, dura habens extrema, in paluſtribus naſcens. Alius eſt ſatiuus, † illi [a] diſſimilis. Tertium genus ſylueſtre, paruum, plantaginii proximum, humile, & molle. Quartum eſt, quod ali oxalida, alij anaxirida, aut lapathon uocant. Folia eius ſylueſtri, ac exiguo rumici ſimilia: caule non magno: ſemine ſubacuto, rubente acri, in caule, & agnatis appendicibus, emicante. Omnium decocto olere aluus emollitur. Crudi illitu, melicride, roſaceo, aut croco adiecto, diſcutiuntur. Sylueſtris, & oxylapathi, & eius quam oxalida nominant, ſemen ex aqua, aut uino utiliter bibitur, contra dyſenterias, & cœliacorum affectus, ſtomachi faſtidia, ſcorpionum ictus. Quòd ſi quis in potu præſumat, nihil moleſti ex ictu patietur. Radices ex aceto coctæ, aut illitæ crudæ, lepras, impetigines, & ſcabroſos ungues perſanant; ſed antea locus aceto, & nitro in ſole perfricandus eſt. Pruritus corporis, decoctum earum ſedat, ſi foueatur: aut in ſolijs balnearum confricetur. Coctæ in uino, & inſtillatæ, aurium dentiumq; dolorem mulcent: ſtrumas, parotidasq; diſcutiunt: lienem cum aceto extenuant. Aliqui amoliendis ſtrumis radicum geſtamine utuntur, eas collo appendentes. Tritæ, & admotæ fœminarum profluuia ſiſtunt: cum uino autem potæ regio morbo medentur, calculos ueſicæ comminuunt, menſes cient, ſcorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon olus eſt magnum, in paludibus naſcens. Eaſdem habet uires, quas ſupradicta rumicis genera.

[a] Ca. ὃ ἐ αὐτῷ ὅμοιον. i. nõ diſſimile.

OXYLAPATHVM.

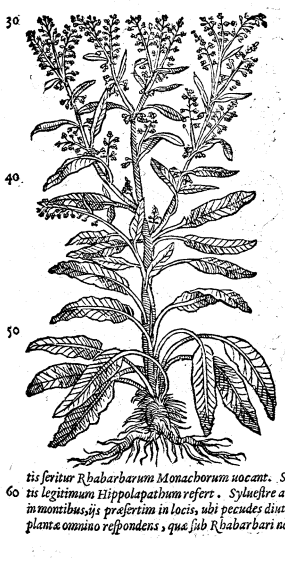

TAmetſi *Rumex, qui & Lapathum, nomine à Græcis mutuato, appellatur, hodie in hortis non ſeratur; in ijs tamen ſponte frequens naſcitur, quinetiam in cultis locis, foliis nigræ betæ minoribus plantagini proximis, humi accubantibus, caule cubitali, ſtriato, flore rubro, ſemine minuto, pellucido, ſubnigricante, radice crocata amaraque. Lapathum, quod in paludibus naſcitur, Dioſcoridi Oxylapathum uocatur, non quidem quòd guſtu acutum, ſeu acidum ſentiatur, ut oxalis, quam uulgus officinarum Acetoſam appellat, ſed quòd foliis prouenias in acutum deſinentibus. Siquidem ὀξὺ Græcorum appellatione, modò ſignificat acutum ſaporis reſpectu, modò mucronatum reſpectu formæ. Ad quod non aduertentes Auicenna, pariterq; Serapio Lapathum omne nullo diſcrimine Acetoſam nominant, perperàm id ad ſaporem referentes, quod ad foliorum figuram retulit Dioſcorides in primo lapathi genere. Plinius lib. xx. cap. xxi. Oxylapathon non niſi in paluſtribus naſcens, ſatiuo ſimilius eſſe ſcribit, cùm tamen alterum alteri diſſimile faciat Dioſcorides. Illud uerò, quod ab acidò ſucco ὀξαλὶς Græcis dicitur (etſi id ſilentio inuoluat Dioſcorides) duorum eſt generum, maius nimirum, & minus. Illi folia ſunt agreſtis rumicis, adeò ut quandoque oculos fallant, tanta eſt lineamentorum ſimilitudo, atqui herba deguſtata, illico cognoſcitur. Eſt tamen folio minore, paulo læuiore, anguſtioreque ſagittali ab ipſo exortu figura: Radicibus nititur pluribus, ſed haud in Rumice crocantibus, acido guſtu, perinde ac folia & caules. Alteri uerò folia ſunt longè minora, lanceæ cuſpidis figura, mollia, læuia, quibuſdam ueluti capillamentis ſubrubentibus inſperſa, ſuccoſa, foliiſq; maioris acidiora. Semen utrique idem præterquàm quòd maiori maius, minori uerò minus.* HIPPOLAPATHI *duo obſeruauimus genera. Hortenſe alterum, alterum ſylueſtre. Quod in hortis ſeritur Rhabarbarum Monachorum uocant. Siquidem hoc folio, ſemine, radice, ac cæteris in. uniuerſum notis legitimum Hippolapathum refert. Sylueſtre autem non ſolum in paluſtribus prouenire uidemus; ſed etiam in montibus, iis præſertim in locis, ubi pecudes diutius ſtabulari ſolent, & ubi eorum fimo pingueſcit ſolum, illi plantæ omnino reſpondens, quæ ſub Rhabarbari nomenclatura, paſſim hodie in hortis, ac uiridarijs plantatur.*

Rumicis conſideratio.

Oxylapathũ.

Oxalidis conſideratio.

Hippolapathum.

Hippolapathum.

OXALIS,

OXALIS, SIVE ACETOSA.

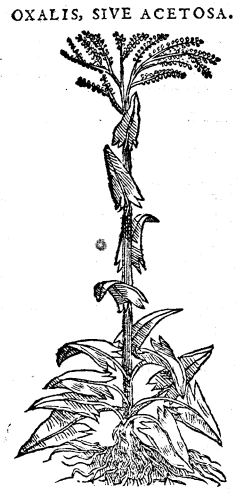

OXALIS, SIVE ACETOSA MINOR.

HIPPOLAPATHVM.

HIPPOLAPATHVM SYLVESTRE

Lapathi

Lapathi meminit Galenus lib. VII. simpl. medic. sic inquiens. Lapathum moderatè digerentem sortitum facultatem est, at oxylapathum mistam: nam simul cum eo quòd digerit, nonnihil quoque repercutit. Semen eorum mauis etiã quandam etiam adstrictionem obtinet, adeò ut, & dysenterias, & diarrhœas, siue profluuia sanet, & maximè oxylapathi. Porrò hippolapathum, quod in totum in paludibus prouenit, eadem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores. Et libro secundo de alimentorum facultatibus: Rumicem, ait, uti antè diximus, syluestrem betæ possit quis appellare, cùm non gustu solùm; uerùm etiam facultate hortensi betæ persimilis sit. Quoniam autem beta iucundior est rumice, idcirco ea magis homines uescuntur. Quare nec nos quoque prolixius hic de rumice scribere oportet, cùm in beta omnia ad rem facientia exposuerimus. Oxylapathum (Aetius author est) peculiariter præstat ad canum rabiosorum morsus, si uulnus in primis eius decocto foueatur, & deinde herba ipsa illinatur, atque potanda unà cum radicibus præbeatur. Fit è lapathi acuti radicibus aqua per Alembicum, quæ omnes cutis, & præsertim faciei, maculas ac pustulas tollit, nempe alphos, ionthos, uitiligines, lichenasque. Sumuntur aquæ radicum oxylapathi, et melopeponis præmaturi singulorum libræ duæ, ouа birundinum decem, salis nitri semunciã, Tartari albi uncias duas. Attritis terendis ponuntur simul cum aquis præscriptis in uitreum Alembicum, & sucenso igne extrahitur aqua. Cum qua mane abluitur facies, & uesperi illinitur oleo de Tartaro, & Amygdalino simul mistis. Vinum decoctionis oxylapathi diebus aliquot potum, auriginem pellit, & cutim ad pristinum nitorem restituit. Credunt quidam lippire nunquam eos, qui Rumicis syluestris radicem luna decrescente effossam, nitidissimè secum portauerit. Planta, quæ Gracis λάπαθον, Latinis etiam Lapathum & Rumex appellatur: Arabibus, Humadh, Hunadh, seu Hamad: Italis, Rombice, & Lapatio: Germanis, Ampffer: Hispanis, Labaca: Gallis, Lampe. Quæ uerò Græcè ὀξαλὶς, oxalis item Latinè dicitur: Germanicè, Sauer ampffer: Hispanicè, Azederilha: Gallicè, Ozille, Vinette, & Salette.

Lapathi uires ex Gal

Lapathi uires Matthæo.

Nomina.

†*Nihil fortasse Plinius à Dioscoride dissentiet, si in hoc loco sequamur lectionem Oribasij lib. XI. simplicium, qui habet οὐ κατὰ παῦ ὅμοιον τῷ πρώτῳ, id est, non prorsus simile primo. Nam ex hac patere arbitror, non tantum prima lapathi genera inter se differre, quantum uulgata lectio innuere uidetur.*

Λαμψάνη. LAMPSANA. CAP. CIX.

LAmpsana syluestre olus est. Plus alit quàm rumex, & stomacho utilius. Cuius folia, caules q; coquuntur in cibo.

LAMPSANA.

Quanuis hic inter olera, quæ in alimentorum usum uenere, Lampsana recensetur à Dioscoride; nullis tamẽ notis ab ipso describitur, quòd fortasse suis in regionibus notissima haberetur. Id quod nobis Italis non euenit. Quamobrem dixerim unà cũ Plinio lib. XX. cap. IX. inter syluestres brassicas lampsanã esse pedalis altitudinis, hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset flore. Nascitur hæc frequentissima in Hetruria, Apulia, ac plerisq; Italiæ locis, ijs præsertim cãpis, qui aratrũ eo anno minimè sensere: tametsi nobis hac tẽpestate non fuerit, nisi forsan urgente annonæ penuria, in alimentorum usum recepta. Meminit huius Galenus lib. VII. simplicium medicamentorũ, his paucis uerbis. Lampsana esa succos prauos procreat. Cæterum illita abstergendi nonnullã, digerendiq; facultatẽ possidet. Olus ut hoc Græcis λαμψάνη, ita Latinis, & Italis Lampsana nominatur.

Lápsanæ confideratio.

Lampsanæ uires ex Gal.

Nomina.

Βλίτον. BLITVM. CAP. CX.

BLitum estur oleris modo. aluo utile est: nullius in medicina usus.

Blitum duorum est genervm, rubrum nimirum, & albũ. Vtrumque notum, in hortis, & campis nascens. Rubro caulis, & folia adeò rubescunt, ut coccineo colore infecta uideantur, etsi temporis tractu tandem purpurescant. Folia amarantum referunt, sicut etiam caulis. Quin & radix sanguineo succo madet. Est in hoc rubri genere alterum, quod nobis MAIVS BLITVM *uocare libuit, quod crescat arbusculæ magnitudine, foliis, & caule altero longè maioribus: flore grandi numerosis paniculis, siue spicis scatente, cacumine deorsum spectante, rubentibus amarantibi modo, caule brachiali, striato, firmoq;.* ALBVM *prouenit ijsdem foliis, latioribus tamen, & colore subalbidis. Flores & semen racematim cohærentes tenuibus insident ramusculis ex alarum caulis prodeuntibus, paniculorum effigie, syluestris panici*

Blitj confid.

Blitum maius

BLITVM MAIVS.

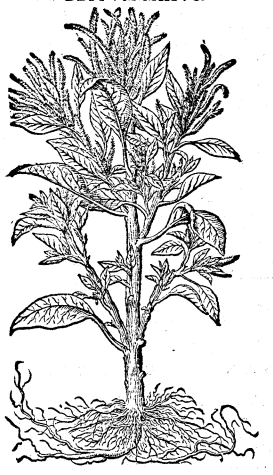

BLITVM RVBEVM.

BLITVM ALBVM.

Bliti uires ex Galeno.

Nomina.

nici modo. Hoc olus Tridentina rura Biedone vulgò appellant, recipiturq; nonnullis in cibū. Id nanq; aqua prius decoquunt, demum affuso oleo, uel butyro in sartagine frigūt additis allio, & omphacio, uel aceto. Verùntamen cibus is nonnunquā (ut ego ex usu testari possim) uomitiones mouet, uentriculi, et intestinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet, excitata bile. Eaq; propter Plinius li. xx. cap. 22. ita de eo scriptū reliquit. Blitum iners uidetur, ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Vnde conuitiū fœminis apud Menandrū faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrē adeò turbat, ut cholerā faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum, è uino prodesse, et cluis pedum illini. Item lienibus, & temporū dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat. hactenus Plinius. Bliti meminit Gal. lib. VI. simpl. med. his uerbis. Blitum olus est esculentū, humide, frigidæq; tēperaturæ, in secundo maximè excessu à temperatis. Item II. de alim. facul. Qui porrò, inquit, atriplicis, blitiq; gustabilem qualitatē intelligit, brassicæq; saporis commeminit, lactucam in brassicæ, ac horum olerum medio esse non diffitebitur: siquidem illa egregiè deficcat, hæc contra planè humida, aquosaq; sunt. Quapropter non ex solo oleo, gaxoq;, sed addito aceto sæpius, meliusq; assumuntur: aliàs nanq; stomacho infesta sunt. Diximus autem istiusmodi olera nonnihil ad lauigandam aluum momenti afferre, maximè si cum humiditate glutinosam lubricitatem sortita sint. hæc Galenus. Quo fit, ut mirari liceat, si Plinij, & Galeni scripta perpendamus, quòd dixerit Dioscorides, Blitum aluo utile esse, et nullius in medicina usus. Eius nomen Græcum est βλῖτον: Latinum, Blitum: Arabicum, Bachala iamenia, siue Bachale aliemanie: Italicum, Blito: Germanicum, Mayer: Hispanicum, Eredos: Gallicum, Poree rouge.

MALVA.

Μαλάχη. MALVA. CAP. CXI.

MAlua ſatiua eſui longè aptior ſylueſtri. ſtomacho aduerſatur: aluum iuuat, ſed multò magis caules, interaneis, & ueſicæ utilis. Cruda folia cum ſalis exiguo manducata, ægilopas ex melle ſanãt: uerùm cùm cicatricem trahere cœperint, ea demum citra ſalem utendum eſt. Contra aculeatos apium, ueſparumq; ictus, illita efficax eſt: eadem cruda cum oleo trita perunctì non feriuntur: ulcera manantia in capite, furfuresq; cum urina ſanat. Sacris ignibus, & ambuſtis decocta folia, tritaq́ue, utiliſſimè ex oleo imponuntur. Eius decoctum uuluas in ſeſsione mollit: prodeſt eroſionibus ueſicæ, & inteſtinorum, uuluæ, ſedisq́; clyſtere infuſum. Ius decoctæ cum radice ſua contra omnia uenena auxiliatur, ſi continuò à bibentibus reuomatur. contra phalangiorum morſus remedio eſt. lac euocat. Semen in uino potum, addito loti ſylueſtris ſemine, ueſicæ cruciatus lenit.

MALVA. MALVA MAIOR.

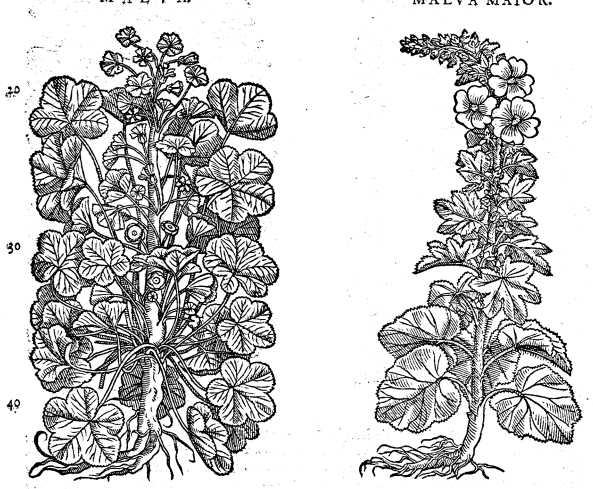

MAlua uulgaris adeò notitiæ eſt, ut nulli ferè reperiantur, qui eam non nouerint. hæc olim antiquis de induſtria in hortis ſerebatur, in quibus nunc ſpontè frequentiſſima prouenit: ea enim tunc ueſcebantur hominis, cæterorum olerũ modo. Plura eius genera: ſed ea, quæ aliquibus locis in Italia arboreſcit, nil aliud eſt, quàm ſatiua cultorum mangonio in tantam magnitudinem aſſurgens, ut libro 1. de plant. hiſt. cap. v. prodidit Theophraſtus, cùm inquit. Quædam etiam comperta ſunt ob culturam diuerſa effici, atque à ſua natura diſcedere, ut Malua in altum ſe attollens, atque in arborem tranſiens. Quippe ita fit neque tempore longo, ſed menſibus ſeptenis, aut ſeptenis, ita ut longitudine, craſſitudineq; inſtar baſtæ poſſit grandeſcere: quapropter commodè ad uſum baculi uenit. Tempore uerò longiore exacto, pro ratione magis quoque incrementa capeſſit. hactenus Theophraſtus. Plinio lib. XIX. cap. IIII. præter eam, quæ in Arabia ſeptimo menſe arboreſcit, & baculorum uſum præbet exemplo, eſt & Malua arbor in Mauritania Lixi oppidi æſtuario, ubi Heſperidum horti fuiſſe prodiuntur. Ipſa altitudinis pedum uiginti, craſſitudinis quam circumplecti nemo poſſit. In ſimili genere habetur & cannabis. Maluam, quæ in arborem degenerauerat, uidi ego primùm Grignani ad Bænaci ripas in quodam monachorum cœnobio, ubi eorum otio, & cultu tantam ſibi aſciuerat amplitudinem. Eſt & ea inter maluarum genera recenſenda, quæ in hortis ac uiridariis grandeſcit arbuſculæ inſtar, caudice ſimplici, magno, rotundo, baculi faciẽ referente, foliis amplis, rariſ, perambitiũ ſerratis, iis uerò, qui in caule ſunt, uulgaris maluæ modo diuiſis: floribus in toto ferè caule magnis roſarũ effigiẽ referẽtibus, folioſis, colore uariomã in quibuſdã plantis purpureus

Maluæ conſi.

Maluæ arboris magnitudinis.

reus inflammatus, in aliquibus candidus, in nonnullis, carnis colorem referens uisitur, adeò ut forma ita etiam colore cum rosis certare uideatur. Huius flores minus quàm Rosæ fugaces sunt, sed inutiles & nullo prorsus odore præditi. At Rosa & si fugacior sit, hoc magnopere præcellit, quòd odore sit gratissimo, tam recens, quam sicca; tum quoque quòd præclarissimis sit facultatibus prædita. Radice nititur longa, Althææ modo flexibili, ac lenta. Hanc itaque, nihil est, quod prohibeat, quin Maiorem Maluam appellare possimus. quanquàm non desint, qui arboream maluam ipsam appellent. Cùm tamen Galeno lib. VII. de simplicium medicamentorũ facultatibus, & li. XIIII. nihil aliud sit δενδρομαλάχη, quàm Althæa. Scripsit ad me superioribus annis Ioannes Iordanus Medicus, nasci arboream maluam copiosam in Genuensi litore, sed hactenus non potui ab eo hanc plantam extorquere. Quare tam quam hic quoque expressimus, nusquàm antea à me conspectam, mihi dono misit Franciscus Calzolarius

ALMVA MAIOR ALTERA.

MALVA QVARTA.

Maluæ uires Matthiolo.

Pharmacopœus Veronensis, & rei plantariæ studiosus. Maluæ radix sicca, die una in aqua macerata, & deinde madida papyro circumuoluta, & sub cinere feruenti decocta, & iterum siccata, utiliter usurpatur ad dentificia. Mundat enim affricta dentes, & gypseam materiam soluit. Foliorum & radicum decoctum gargarizatu exasperatas fauces lenit: mucago uerò acrimonias emendat. Feruefacta folia in cibum apposita raucedines expediunt, ex oleo autem, sale, & recenti butyro aluum citat. Fit è foliis cum salignis frondibus tritis præstantissimum emplastrum ad uulnerum, & alias quascunque inflammationes. Valent eadem cum porris & cepis illita ad serpentium uenenosorum morsus. Succus auribus instillatus dolorem sedat. Decocta unà cum radice ad lentorem usque, datur potanda ægrè parturientibus magno iuuamento: Id quod etiam præstat succus selibræ pondere hausius. Semen ex uino rubro potum nauseam tollit. Cauliculi molles decocti comeduntur ex aceto, oleo & sale, asparagorum modo, prima statim mensa, ad citandam aluum. In summa: malua admodum utilis est. Ideoque non immeritò antiqui Maluam omnimorbiam appellauerunt. Datur utiliter succus potandus melancholicis sex unciarum

Maluæ uires ex Gal.

pondere, at insanientibus unciæ octo propinantur. Maluæ meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Malua agrestis quidem digerentis paululum, & emollientis leuiter est facultatis. Hortensis uerò quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior est. Fructus eius tantò ualidior est, quantò & siccior. Porrò huius generis est & ea, quæ anadendromalache nuncupatur, sed efficacissima comprehensarum in digerendo. Appellatur etiam althæa. Et libro II. de alimentorum facultatibus: Est, inquit, ab hac hortensi alia quædam syluestris malua, ceu à lactuca est θριδακίνη, id est lactuca syluestris. Inter uerò has congeneres plantas id est discriminis, nempe quòd sicciora sint syluestria, satiua humidiora. Permistum quoque est maluæ succo aliquid glutinosum, quo lactuca caret. A refrigerandi facultate manifestè abest, ut etiam ante sumptionem cernere licet, si ex ambobus uicissim oleribus cataplasma ad calidum quempiam affectum, quale est erysipelas, componas: id quod factitare homines consueuerunt, mollissicula folia perquàm diligenter

genter tundentes, donec ad leuorem exactissimum redacta sint. Tum nanque cognosces lactucam manifesto refrigerare: maluam verò modicum, & quasi tepidum quendam calorem obtinere. Facilè hoc olus deorsum labitur, non tantùm quia humidum est; sed etiam quia glutinosum, præcipuè cùm oleum, garumq; affatim una hauritur. Ad concoctionẽ mediocriter se habet. Si horũ trium olerum, succos inter se compares, tenuis & absterforius beta, malua crassior glutinosiorq;, lactuca in utriusque medio statuetur. Herba, quæ Μαλάχη Græcè, malua Latinè vocatur: *Arabicè, Chubeze, seu Chabazi: Italicè Malua: Germanicè, Pappel: Hispanicè, Maluas: Gallicè, Malue.* Nomina.

Ἀτράφαξις. ATRIPLEX. CAP. CXII.

ATriplicem aliqui chrysolachanon uocant. cognitum olus est. Duo eius genera, syluestre, & satiuum. Coctum estur, ut olus: aluum mollit. Panos discutit, siue crudum, siue coctum illinatur. Semen cum aqua mulsa potum, regium morbum sanat.

ATRIPLEX DOMESTICA.

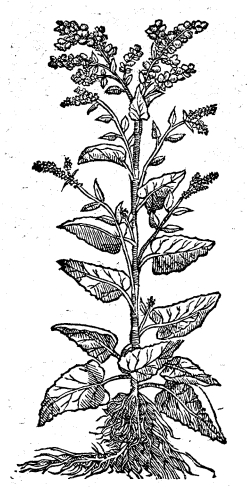

ATRIPLEX SYLVESTRIS L.

ETsi in Hetruriæ hortis rara admodum sit Atriplex; frequentissima tamen apud Insubres scritur, quòd ea præsertim rura sibi quoddam placent genus conficiant hoc modo. Incidunt enim acutissimo cultello Atriplicis folia, & caseo in scobem attrito, butyro, ac ouis commiscent, et in sartaginibus foliosa pasta substrata, decoquunt, comedunt q; abunde, perunctis undique labijs. Hæc inter olera ocyssimè assurgit: nam & seritur, & manditur decimo quinto à satu die. Folia promit caule tenus lata, in mucronem tamen desinentia, sagittarum instar, pinguia, succosa colore ex uiridi in luteum languescente. Caulis, qui illi rubet, multis undique adnatis, ad quatuor cubitorum mensuram adolescit: semine pressis, tenuibusque folliculis concluso. Præstat Atriplex in cibis uere tantùm: siquidem ut ocyssimè crescit, ita & uelocissimè senescit, & deperditur. Credidere recentiorum quidam Atriplicem, & Spinaciam uulgò dictam, eiusdem esse generis. Verùm ij, meo quidem iudicio, falluntur apertissimè. quippe præter id, quòd Spinacia nouum in Italia olus est, & foliorum, & caulis, & seminis forma, atque colore ab atriplice maximè differt, sicuti & sapore. Namque suspicatur Manardus Ferrariensis, nescio tamen qua ratione ductus, Atriplicem, & Spinaciam chrysolachani speciem esse. Sed eius sententiam minimè probandam censeo: chrisolachanon enim Latinis aureum olus significat. quod tamesi Atriplici competere possit; non tamen ob id Spinaciæ conuenire uidetur, quæ folijs, caule, flore, ac semine perpetuò uirescit. Seritur Augusto, quinetiam Martio. Nascitur septem diebus à satu, folio primùm triangula, deinde sagittali, mox à pediculo in tubi modo laciniato, exigua nititur radice, tenuibus capillamentis fibrata, cau-

Atriplicis cõsideratio.

Recentiorum quorundã opinio reprob.

ATRIPLEX SYLVESTRIS II.

ATRIPLEX SYLVESTRIS III.

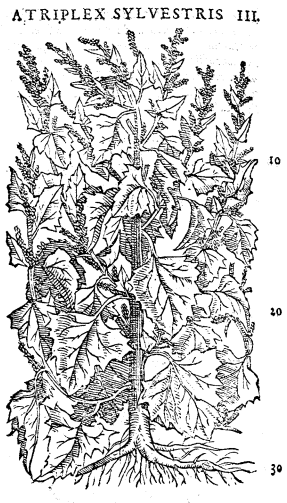

ATRIPLEX MARINA.

SPINACIA.

le cubitali

Digitized by Google

le cubitali, & sæpe longiore, intus cauo. Flores gerit in uertice rotundos, paruos, herbaceo colore, racematim cohærentes: semen spinosum, angulosum; prouenit, in quocunque solo, quod stercoratum fuerit, & copiosa ubique crescit in hortis: hyemes, & frigora spernit. Nam in Boemia, hyeme tota, uenalis in plateis reperitur, & frequentissima. In quo genere fœmina quoque habetur. Hæc facilè nosci tur, quòd semen nusquam proferat. Non desunt, qui putent hoc olus ex Hispaniis primùm fuisse aduectum, ob idq; uolunt spinaceum, non spinaceum appellari debere, sed ex ueteraspinoso semine ita denominari cœpit. Coquitur plerumque sine aqua, nam cum multum humoris intus coquendum remittat, proprio contentum iure uidetur. Refrigerat, & humectat ordine primo, alui um emollit, flatus parit. Bibitur eius succus ad scorpionum, & araneorum ictus, ac etiam uulneri illinitur, quinetiam, cœtum lenit ex asperatas fauces. Cæterùm duo alia Atriplicis genera habentur, unum syluestre, alterum maritimum. Syluestre aliquot habet species. Nos hic tres excudi curauimus. Nascuntur propè Vrbium muros in hortis, & in campestribus, ab hortensi haud multo absimiles. ATRIPLEX *uerò in maritimis nascens, humi iacet, suos circumquaq; caules spargens, in quibus folia sunt subalbicantia, spinachij oleris figura, sed minora. Semen profert in caulium summitatibus, baccis quibusdam inæqualibus racematim cohærentibus. Radice nititur multiplici. Vis illi, quæ cæteris atriplicibus, sed propter salsedinem, qua refertæ est, magis quidem alui citat, magisq; abstergit, si è carnium iure decocta edatur. Huius nulla (quod equidem sciam) facta est mentio à Dioscoride & Galeno, sed ijs facilè sese offeret, qui non grauabuntur, ut hanc & alias maritimas herbas cognoscant, maris litora peragrare. Eam nos copiosam inuenimus Tergesti ad salinas in maris litore, nimirum diuersam ab halimo olere maritimo, ut eius imago, quam hic damus, apertè declarat. Inibi quoque plantam illam nobis contigit uidere, quæ*

Atriplicis alia genera.

Atriplicis marinæ descriptio.

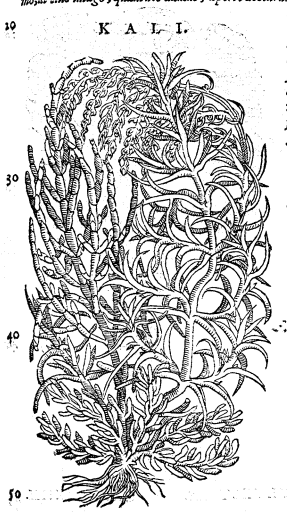

KALI.

KALI *Mauritanis appellatur, cuius cinere utuntur fabri uitriarij ad uitrum conficiendum: ex decocto autem eiusdem herbæ paratur sal illud, quod Alkali ipsum dicitur. Hæc cùm primùm terra emergit, folium est tereti forma, minori sedo non absimile: atque deinde crescens, caule erecta geniculato, non multo pòst tempore in digitalem fermè longitudinem attollitur. Cùm uerò amplius adoleuerit, è geniculis folia emittit pinguia ac crassa, in medio caua, & ex lata origine mucronata. Vbi denique planta adulta senescit, folia in caulium cacuminibus longè minora exiliora; conspiciuntur, colore rufo: ex quorum ortu pilulæ prodeunt rotundæ ac paruæ: quibus exile semen includitur. Caules habet piagues & rufos. Sapor uniuersæ plantæ salsus, ueluti crithmo. Hæc quidam alteram Dioscoridis Autbyllidem esse censent. Sed errant, meo quidem iudicio, ut latius dictum est in sequenti libro, tum etiam in ea Apologia, quam in Amatum illum Lusitanum scripsimus. Atriplex, ut memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, humida, & frigida temperie est, humidæ quidem secundi ordinis à medijs, frigida uerò primi, quam utique tepidam esse caliditatem potuimus, cuiusmodi rosis inest: non tamen adstrictionis est particeps, sed aquea est, & minimum terrena, similiter maluæ. Quin & uentrem celeriter permeat, ut illa, ob lubricitatem. Porrò paululum omnino eius est, quod digerendi obtinet potentiam. Hortenses autem atriplex, & malua, quàm agrestes tum humidiores sint, tum frigidiores. Proinde phlegmonis, et phygethlis incipientibus, glischrobusq;, et mollibus etiamnum, ac uelut feruentibus hortenses: uigentibus autem, & declinantibus, ac indurescentibus commodiores sunt agrestes. Semen eius abstergendi uim habet: itaque ad morbum regium ex pituitæ (rectius fortè hepatis legendum) infarctu prognatum utile est. hæc Galenus.* Scribit Serapio Rasim uidisse hominem quendam, qui ex Atriplicis semine duarum drachmarum pondere sumpto, crebris tum uomitionibus, tum alui deiectionibus uexatus fuit, adeò ut ad extremam utrium imbecillitatem deuenerit. *Quod mihi quidem mirum non est: quandoquidem noui ego pharmacopolam quendam, qui ad rusticos purgandos Atriplicis tantùm semen exhibebat: quod iis non sine molestia magnã aluum abunde ciebat, atque etiam simul crebros prouocabat uomitus. Quæ tamen facultas paucis, ut puto, hactenus innotuit. Atriplex sic Latinis, Græcis ἀτράφαξις, καὶ χηνοπόδιον nocatur: Arabibus, Cataf, seu Caraf: Italis, Atriplice: Germanis, Molten & Milten: Hispanis, Armoles: Gallis, Follete, & Femes.*

Kali Mauritanorũ mentio.

Atriplicis uires ex Gal.

Atriplicis uires ex Serap.

Κράμβη. BRASSICA. CAP. CXIII.

BRassica satiua aluo idonea est, si modò leuiter feruefacta edatur. nam percocta aluum sistit, sed multò magis bis cocta, aut quæ in lixiuio coquitur: stomachum autem malè habet. acrior est æstiua.

In Aegy-

In Aegypto propter amaritudinem non eſtur. Cæcucientibus, & tremulis eſſe prodeſt. Summo cibo ſumpta crapulam diſcutit, & uini noxam reſtinguit. Melior ſtomacho cyma, ſed acrior, & ad ciendum urinam ualidior. ea condita ſtomacho inimica eſt, aluum conturbat. Crudus ſuccus cum nitro, & iri deuoratus, aluum emollit: cum uino quoque epotus, uiperarum morſibus auxiliatur: cum fœnigraeci farina, & aceto, podagris, & articulorum uitijs illinitur: prodeſt & ſordidis ulceribus, & uetuſtis illitus: caput purgat naribus infuſus: menſes extrahit, cum loliacea farina inditus. Folia per ſeſe illita, aut cum polenta trita, conferunt inflammationibus, tumoribusque: epinyctidas, ignem ſacrum, leprasque ſanant. carbunculos ex ſale rumpunt: fluentes capillos retinent. Cocta addito melle aduerſus depaſcentia ulcera, gangrænasque ualent. Lienoſisque ex aceto cruda proſunt. Manſa deuorato ſucco, retuſam uocem inſtaurant. Decoctum eius potu, aluum, & menſes ciet. Flos poſt conceptionem in peſſo ſubditus, partum abortu uitiat. Semen eius, præſertim quæ in Aegypto naſcitur, potum tineas repellit. In antidota theriaca additur: faciei cutem, lentiginesque expurgat. Virentes cauliculi cum radice cremati, & adipe porci uetuſto excepti, diuturnos laterum dolores mitigant.

BRASSICA LAEVIS.

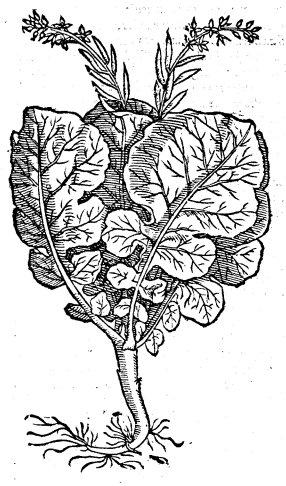

BRASSICA CRISPA.

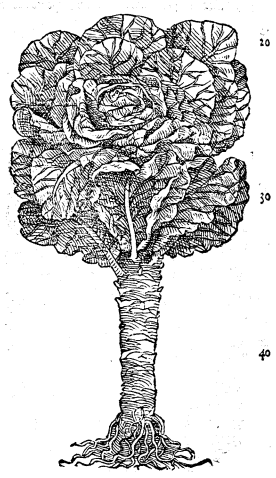

Κράμβη ἀγρία. BRASSICA SYLVESTRIS. CAP. CXIIII.

SYlueſtris Braſsica, maritimis præruptisque locis, magna ex parte gignitur: ſatiuæ ſimilis, ſed candidior, hirſutiorque, amara. Cuius cyma in lixiuio cocta, ori non inſuauis. Folia illitu uulnera conglutinant, & inflammationes, tumoresque diſcutiunt.

Κράμβη θαλασσία. BRASSICA MARINA. CAP. CXV.

MArina Braſsica à ſatiua prorſus abhorret, quòd folia ferat rotundæ ariſtolochiæ, longa, tenuia: ſingula à ſimulis rubentibus exeunt, ſingulari, ut hedera, pediculo [a]. Albo ſucco prædita eſt, ſed pauco, ſalſo guſtu, & aliquantum amaro, [b] pingui concretu. Herba in totum ſtomacho inimica, acris: uehementiſsimè aluum ciet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne.

a Meum. λευκὸν ὑγρόν. album liquore.
b Cat. λεπτὰ τὴν σύστασιν. i. pinguis conſiſtentia, ſed de herba non de ſucco ſcribit Dioſc.

Satiua

Satiua Brassica, Theophrasto, & Plinio auctoribus, in multiplici recensetur genere. Id quo & horti in Italia attestantur: nam in ijs multiplex, & uaria crescit Brassica. Cato brassicæ tria fecit fastigia. Vnam grandibus, latisq; foliis, caule magno, tonsili: cymarum luxuria. Alteram crispo folio, quam ab apij similitudine apianam uocant. Tertiam propriè uocatam crambem, minutis caulibus, teneris foliis, leuem, teneram, tenui succo, acerrimam quidem omnium, & magis medicamentosam. Verùm Plinius lib. XIX. cap. VIII. Brassicæ (ut diximus) complures enumerauit species. Inter quas eam Sabellicam appellari tradidit, quæ crispis admodum foliis, lactucæ modo in se concluditur, intus, albicans: tenera, subdulcis, & quæ hac ætate omnium præstantissima habetur. Ait enim, Sabellicæ usque in admirationem crispa sunt folia, quorum crassitudo caulem extenuat, sed dulcissima perhibetur ex omnibus. Brassicæ satiuæ genera. Sabellica. *Est & capitata conglomeratis undique in orbem foliis, Plinio lacuturris appellata, qui loco citato sic inquit. Nuper subiere lacuturres ex conualle Arina, ubi quondam fuit lacus turrisque, quæ remanet, capite prægrandes: folio innumeri. Alij in orbem porrecti, alij in latitudinem torosi. Nec plus capitis ullis post tritici num, cui pedale aliquando conspicitur: & cyma nullis serior. Quæ omnia nostratibus brassicis capitatis, quæ uulgò Capucci dicuntur, pulchrè respondent. Est insuper ex ijs, quæ nostris Italiæ hortis prouenium, alta quædam, cuius caulis rapi in morem extuberat, manditurq; subinde medulla, pingui iure cocta raporum modo. Huius non reperio meminisse Plinium, nec eo uetustiores alios, qui de hortorum sationibus scripsere: sicuti nec illius, quæ foliis admodum per ambitum lacinatis, minutimq; intercisis assurgit. Pernicialia porrò Brassicis omnibus cum uitibus odia seruantur. Vitemq; uinam oleris huius odore fugari Theophrastus, & Plinius affirmant: assitamq; ad olus diffugere Varro tradidit. Quo argumento usus Androcides, Brassicam contra temulentiam pollere credidit. Sed cur crapulam sedet, id causæ reddidit in problematibus Aristoteles, quòd scilicet dulcem nimirum succum, abstergentemq; contineat. Sylueſtris in maritimis nostris Senensibus Argentario promontorio, alijsq; tum Tyrrheni, tum Adriatici litoribus frequens nascitur. Hanc non longè à Terracina urbe, uia qua itur Neapolim, plurimam uidimus, foliis domesticæ, similibus, sed hyoscyami modo hirsutis, amaro ac insuauigustu. Ex semine Brassicæ ueteris (ut Plinius est auctor libro XIX. cap. X.) rapæ fiunt, atque inuicem. Brassicæ semen crassiusculè contusum, et carnium iure feruefactum, potumq; unà cum ipso iure colico dolore laborantes præsentaneo remedio iuuat.* Capitata. Brassicæ syluestris conſi. Brassicæ uires Matthiolo. *Brassica tormina discutit, si bis cocta edatur, addito cumini semine, sale, & oleo, & hordeaceæ farinæ polline, præsertim si sine pane deuoretur. Idem facit ius decoctæ cum uetere gallo. Prodest idem ius iocinorosis, lienosis, & renum calculo laborantibus. Prodest percocta tabidis, si frequenter edatur. Succus ex melle coctus, uisum clarificat, angulis tantùm oculorum illitus. Datur succus utiliter potandus aduersus fungorum uenena. Cocta, & longo pipere aspersa, unàq; cum iure sumpta, nutricibus lactis ubertatem præbet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in eclegmate parata, datur lambenda magna utilitate anhelosis. In summa, Brassica est ad omnia utilis, id quod antiquitus Chrysippus medicus testatus est, si quidem is de Brassica integrum uolumen scripsit, per singula membra hominis digestum. Quamobrem haud nobis mirum uideri debet, si DC. annis antiquitus Romani, & pulsis medicis, sola Brassica sibi ad omnes morbos medicinam fecerunt. Brassica satiua, & esculenta, ut memoriæ prodidit Galenus lib. VII. simp. medic. desiccandi uim habet tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & ulcera glutinat, & maligna ulcera sanat: præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadem facultate epinyctidas, & herpetes sanat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximè brassicæ Aegyptiæ, quanto ea scilicet temperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis particeps semen est, sicut uidelicet omnia alia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea sunt. Secundum eandem facultatem ephelidas, & lentes, & quæcunque alia modicam abstersionem postulant, adiuuat. Caules brassicæ combusti, cineres efficiunt admodum desiccantes, ut uidelicet iam aduerentem uim participent. Hac ratione ei ueterem adipem commiscentes, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis, adhibent. Nam ualenter digerens medicamentum efficitur. Brassica uerò agrestis quodammodo calidior, siccioráq; domestica est, ceu alia propemodum omnia agrestia sui generis, domesticis secundum utranq; banc facultatem ualentiora sunt. Quamobrem neque, intra corpus extra uoxam sumitur, ut quæ longius ab humana re esserit temperatura. Eadem de causa, & gustantibus amarior est quàm domestica: quanquam domestica quoque subamarum quiddam, et acre continueat; sed utranque habet agrestis ualidum. quare etiam extergit, & digerit quàm domestica ualentius.*

BRASSICA CAPITATA.

Brassicæ uires ex Gal.

Marina

Marina autem braſſica ſuprà quàm quòd uentrem deijciat, utpote ſubſalſa, & ſubamara guſtu, fuerit ſaluè etiam ad externos corporis uſus, & ad omnia ea, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea. Et lib. III. de aliment. facultate: Braſſica quoque, inquit, à multis ut obſonium eſtur, madici autem, ut deſiccante medicamento, ea utuntur. Diximus de hac quædam cùm de facultatib. medicamen. ageremus, tum etiam in libro ſuperiore: quæ nunc ſum matim perſtringemus. Ergo braſſicæ ſuccus purgandi uim quandam obtinet: contrà ſolidum eius corpus ſiccitatis ratione cohibere magis, quàm inertare deiectionem poteſt. Proinde cùm expellere alui excrementa propoſitũ erit, abenoꝫ in quo elixa unà cum aqua fuit, propius admoto, ipſam eximere confeſtim, maſculoq; in quo paratur, oleum cum garo injicere oportebit: ſi ſalem pro garo ſumas, nihil refert. At hominem alui ſiccare uolentes, cum mediocriter bulliſſe uidebitur, priore aqua effuſa repentè, aliam calentem injicimus: ac ita rurſus in ea diſcoquimus; uſque dum tenera flaccidaq; euaſerit. quod non faciunt, cùm uentris ſubducẽdi gratia ſumitur. hactenus Galenus.

Braſſicæ marinæ confid.

BRASSICA MARINA.

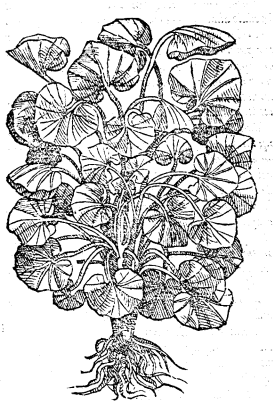

Locus Dioſc. ſuſpectus.

Ruellij error.

Syluatici error.

Cæterùm licet Dioſcorides prodiderit marinam braſſicam folia ferre rotundæ ariſtolochiæ, longa, ac tenuia; ea tamen non ab re ab omnibus eſſe cenſetur, quam uulgus officinarum Soldanellam appellat. Quippe quæ in maritimis naſcatur, foliis lacteo ſucco madeat, ramulis conſtet rubentibus, è quibus prodeunt ipſa folia, hederæ modo, quæ guſtu ſalſa, & amaro, & quadantenus acria ſentiuntur. Quamobrem Dioſcoridis codicem hoc in loco, ſicut & in alijs permultis, mendi ſuſpicione non uacare putamus. Facilè enim euenijſſe crediderim librariorum incuria, ut folia μακρὰ, id eſt, longa, pro μικρὰ, id eſt, parua, hoc loco ſucceſſerint: & certè facilis fuit unius literæ lapſus. Siquidem Soldanella uocata omnibus notis marinam braſſicam repræſentat, exceptis foliis, quæ ſunt ariſtolochiæ rotundæ minoræ. Ruellius uir doctiſſimus, & ſi in hoc no biſcum cæterisq; conſentiat, quòd marina braſſica hæc ſit herba, quæ uulgò Soldana, & Soldanella dicitur, nulla etiam (ut inquit) reclamante nota; in eo tamen manifeſtè aberraſſe deprehenditur, quod Soldanæ folia ariſtolochiæ longæ, atque etiam prælonga reddiderit. Errat præterea in hac plãta Matthæus Syluaticus pandectarum auctor, quòd crediderit Arabum Chachile Soldanellam eſſe. Cuius error apertè conuincitur ipſius Serapionis teſtimonio: quippe qui Chachile ſuum uſneæ ſimile fecerit, folioq; non ariſtolochiam, ſed naſturtium imitari tradiderit. Marinam braſſicam in litoribus Venetis, Aquileienſibus, ac Tergeſtinis, ubi copioſa naſcitur, nos ſæpius uidimus, ac legimus. præſtat eius decoctum, potum cum rhabarbaro, ad ducendas hydropicorum aquas. Idem facit eius puluis, addito Rhabarbaro & cubebis pluries ex uino potus.

Κράμβη ita *Græcis, Braſſica Latinis appellatur: Mauritanis, Corumb, ſiue Karuma: Italis, Cauolo, & Verza: Germanis, Kœl: Hiſpanis, Colhes, & Couues: Gallis, Choils.*

Τεῦτλον. **BETA. CAP. CXVI.**

BEta duorum generum eſt. E quibus nigra coquitur cum lenticula, ut uentrem ſiſtat: quod magis radice eius præſtatur. Candida aluo utilis eſt. Vtraque tamen propter nitroſum humorem, quem habet in ſe, noxij ſucci eſt. Vnde ſuccus earum, cum melle naribus inditus, caput purgat: aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis, & foliorum, furfures lendesq; deterget: pernones fotu mitigat. Crudis folijs uitiligines, nitro antea perfrictas: alopeciarum inanitates, ſcapello prius exaſperatas: atque depaſcentia ulcera, illini prodeſt. Eruptionibus papularum, igni ſacro, ambuſtiſq; cocta medetur.

Betæ conſi. & genera.

BEta tam candida, quàm nigra in Italiæ hortis frequentiſſima naſcitur. In Germania tamen habetur & rufa, non modò foliis, ſed etiam radice, quæ illi raporum oblongorum magnitudine extuberat: colore adeò ruſeſcente, ut eius ſuccus uinum ſanguinem referat. Hanc Germani hyeme in aqua, aut cineribus calentibus obrutam coquunt, ſubinde corticibus exuunt, & in acetarijs aſperſo pipere concinnant ad eſum, carotæ uulgò uocatæ modo. Sed, & illis dulcior eſt, & guſtui gratior. ad hæc eas quoq; paruuper elixant, & deinde tranſuerſim in particulas ſecant, & ſictili uaſe cum aceto recondunt, addito ruſticano Raphano, quem illi Cren uocant, minutim conciſo. His ueſcuntur deinde cum aſſis carnibus. Traſeruant à ſatione omnia genera; cum folia quinque erumpunt, uerùm latiora, amplora, & grandiora euadunt, ſi radices recenti ſimo bubulo liniantur, & deinde tranſferantur. Betæ facultates adnotauit Galenus lib. VIII. ſimplicium medic. ſic inquiens. Beta nitroſæ facultatis particeps eſt, quæ tum digerit, tum extergit, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitroſitatem omnem exuit. fitq; facultatis phlegmonis aduerſæ, leuiter digerentis. Porrò ad detergendum, digerendumq; ualidior eſt beta alba. Nam nigra

Betæ facultates ex Gal.

adiunctum

BETA ALBA.

BETA NIGRA.

BETA RVBRA.

adiunctum habet adstrictionis quippiam, & magis in radice, quàm alijs partibus. Et lib. 11. de alim. facult. inquit. Betæ abstersorius inesse succus conspicitur, adeò ut aluum ad excretionem extimulet, & nonnunquam stomachum demordeat, præsertim ijs, quibus natura sensu exactiore præditus est: ob idq; largius commansa, stomachum infestat. Huius, ceu aliorum olerum, exigua est alimonia. Iecoris obstructionibus, quàm malua, aptius accommodatur: magis autem ubi cum sinapi æstur, aut aceto. Lienosos item similiter manducata mirificè iuuat. Iure enim quis ipsam medicamentum potius, quàm alimentum dixerit, ubi hoc mõdo mãditur. hactẽus Gal. Inueniri sylvestrẽ Betam tradidit Plinius lib. xx. cap. VIII. eamq; uocari Limoniũ, quod describitur à Dioscoride lib. 4. à Galeno uerò li. VII. simpl. med. Cuius sententiæ refragatur Gal. lib. 11. de alim. facult. cum inquit. Equidẽ non satiuam solùm maluã, sed agrestẽ quandã etiã esse perhibuimus, quemadmodum & lactucã. At agrestis Beta nulla est, nisi utique quis lapathũ ita nominare uelit. At Asinus quidã Galenum lacerare, non erubuit, ut Plinius seruasse uideretur, qui aliorum fidem sequutus, in quàm pluribus deceptus est. Candida beta, Plinio loco nuper citato auctore, cocta, et cum allio crudo sumpta, alui tineas enecat. Succus à fecibus expurgatus (ut ipse sæpius periculum feci) clysteribus infusus, ad indurata alui euocanda excrementa mirum in modum pollet, præsertimq; ubi lenientia clysmata nihil profecerint. Albæ radix derasa, & melle, faleq; illita, suppositaque aluũ exonerat. Nigræ autẽ in aqua decocta, & illita, pruritũ extinguit. Succus ex ea expressus, ualet tã potus, quàm illitus ad serpentium uenenosorum morsus. Candida beta cocta, & cũ allio crudo deuorata, uentris tineas abigit. Olus Græcè τεῦτλον, Latinè Beta uocatur: Arabicè, Decka, & Celb: Italicè, Bieto-la: Germanicè, Mangolt, et Pieſſen: Hiſp. Aſelgas: Gal. Porret.

Beta syluestris Plinio.

Galenus à calumnia defenditur.

Nomina.

PORTVLACA.

Digitized by Google

Ἀνδράχνη. PORTVLACA. CAP. CXVII.

POrtulacæ uis adſtringit. Capitis doloribus,inflammationibus oculorum,cæterisque, cum polenta imponitur: ardoribus ſtomachi,ſacro igni,ueſicæ doloribus, auxilio eſt: commanducata dentium ſtupores ſedat: ſtomachi,& inteſtinorum æſtuationem,fluxionesq; mulcet: renes,& ueſicam adiuuat,etiam ſi eroſionem ſentiant: Veneris impetus exoluit. Succus epotus ſimili effectu prodeſt,in febribus ualens. Contra teretes uentris tineas,cruentam excreationem,dyſenteriam,hæmorrhoidas, & profluuia ſanguinis, percocta efficax eſt: item contra ſepis morſus. Ocularibus medicamentis utiliſsimè commiſcetur: interaneis fluxione laborantibus, atque uuluarum eroſionibus, infunditur: contra dolores, quos æſtus excitauit, caput ex roſaceo, & oleo fouetur: eruptiones papularum in capite, cum uino emendat: uulneribus,quæ ad ſyderationem ſpectant,ex polenta illinitur.

PORTVLACA DOMESTICA.

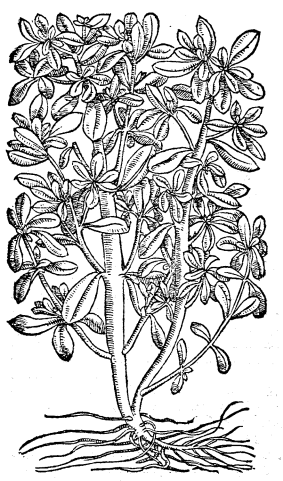

PORTVLACA SYLVESTRIS.

Portulacæ genera.

POrtulaca omnibus uulgariſsima eſt. Duo eius habentur genera. Vnum ſatiuum,cui folia inſunt latiora,pinguia,ſabariæ uulgò uocatæ modo,ſplendentia,& à tergo candicantia, guſtu inſipido, quadam cum auſtera aciditate. caulem edit craſſum,glabrum,erectum,ſubpuniceo colore,atque pinguem: ſemine nigro, exiguo, in herbaceis calyculis incluſo: Radice multifida. Quæ autem ſponte naſcitur in hortis,uineis,& aliis locis,prouenit caulibus rotundis,lentis,pinguibus,ruſeſcentibus,humi ſeſe diffundentibus. Folia gerit alteri ſimilia,ſed multò minora,& oblongiora. Cætera conſimilia ſunt. Manditur cruda ad oris ulcera, & commotos dentes. Folia linguæ ſubdita, bibendi deſiderium reſtinguunt. Alterum uerò ſylueſtre humi repens, minoribus, tenuioribus,ac crebrioribus foliis. Portulacæ meminit Gal. lib. VI. ſimp. med. ubi ita ſcribit. Portulaca frigida,& aquea temperamento eſt,paucæ cuiuſdam particeps auſteritatis. proinde fluxiones repellit,& maximè biliоſas, & calidas, cum eo,quòd eas mutet,& in qualitate alteret,magnopere refrigerans. Et fuerit ſanè in refrigerandi quidem facultate tertij exceſſus à temperatis,ac mediis: in humectandi uero ſecundi. Hac ratione & æſtuantes,ut ſi quid aliud,adiuuat tum ventris oſculo impoſita,tum totis hypocondrijs, potiſsimum in febribus hectícis. Præterea dentium ſuporem ſanat,nempe quæ ab acidorum ſuccorum contactu,aſperè excæcata fuerant, lenieus, atque replens, utpote cùm uiſcoſam habeat humiditatem. Similiter uerò & ſuccus eius. Itaque non foris modo impoſitus; ſed epotus quoque refrigerat. Hoc ſanè & toti herbæ comeſæ accidit. Quoniam autem ſubaſtringit, utiliter dyſentericis editur, & muliebri profluuio, & ſanguinis reiectionibus. Sed ad hæc quidem multò eſt, quàm herba, ſuccus ipſius efficacior

Portulacæ uires ex Gal.

efficacior. Et li. 11. de alim. fac. Portulaca (inquit) quidã ut cibo utuntur: sed imbecillẽ præbet alimoniam, eamq; humidã, frigidam, & glutinosam. Vt medicamentum autem, dentium stupori medetur ob lentorem suum morsus expertem. de ea diffusius in opere de facilẽ parabilibus suo locuti. Hæc ipsa, ut tradidit Plinius lib. & cap. xx. em plastri modo imponitur umbilico prociduo. Sanat & mammarũ, & podagræ inflammationes, cũ melle, aut cimolia creta. Prodest in uniuersum omnibus calidis affectibus. Huius herbæ nomen Græcũ est ἀνάδυσις Latinum, Portulaca: Arabicum, Bakleãcha, seu Bachele albanica: Italicũ, Portulaca, Procacchia, & Porcellana: Germanicũ, Burtzelkraut, & Portzelkraut: Hispanicum, Verdolagas, & Baldroegas: Gallicum, Pourpier, & Pourch aille. Nomina.

Ἀσπάραγος. ASPARAGVS. CAP. CXVIII.

COrruda, siue [a] syluestris asparagus, uulgaris est notitiæ. Huius caliculi in cibo cocti, uentrem emolliunt, urinam cient. Radicis decoctum contra urinæ difficultatem, regium morbum, renum uitia, & coxendicum cruciatus, in potu proficit: cum uino autem, phalangiorum morsibus auxilia tur. Si decocti succus super dente contineatur, eius dolori medetur. Semen potum ad eadem ualet. Canes, ut aiunt, si decoctum bibant, emoriuntur. Asparagum etiam nasci prodiderunt, arietis cornibus contusis, atque defossis. quod, quantum equidem sentio, planè à ueritate abhorret. † Altilis autem asparagus, multis ramis fruticat, foliis fœniculi, longis, numerosis: radice rotunda, grandi, spongiam habente. Huius teneri cauliculi triti in uino albo, renum dolores sedant. Assus autem, coctusve, urinæ stillicidium, difficultatemq;, ac dysenterias mitigat. Radix cum uino, aut aceto cocta, luxatos artus mulcet. Decocta cum ficis, aut ciceribus, sumpta, regium morbum sanat: coxendicis cruciatus, stranguriamq; leuat. Alligata radix, aut haustum eius decoctum, conceptum adimit, & sterilitatem adfert.

[a] Catac. πε-τραῖος. i. petræus.

ASPARAGVS. ASPARAGVS SYLVESTRIS.

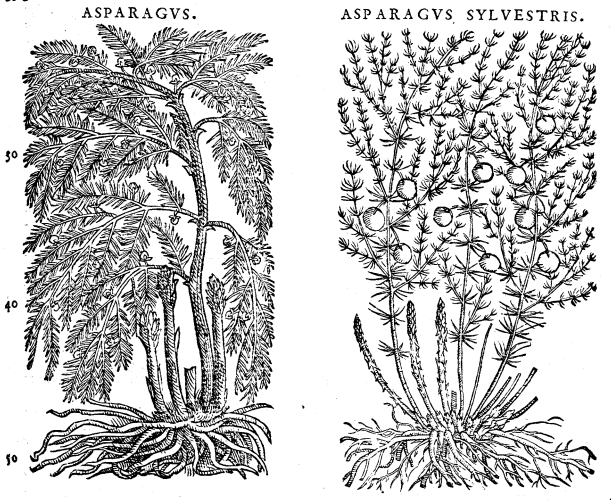

ASparagus duplex habetur, altilis, & sponte prouenies. Huius tria uisuntur genera, nẽpe Palustre Græcis ἕλειος uocatũ, montanũ, & petræum, corruda propriè dictum. Altilis passim in hortis seritur, cæterisq; notior est, quàm ut debeat explicari. Thyrsum is primùm è radicibus mittit, cacumine crassiore. in acutum desinente, orobanches modo, qui tandem auctus in ramos sese explicat, in quibus folia sunt capillacea, fœniculo breuiora, tenuioraque. Florem edit exiguum, quo flaccescente, baccæ subsequuntur, primùm uirides, & deinde rufescentes. Radice nititur circa caulem spongiosa, à qua numerosæ oriuntur fibræ ellebori modo, albicantes, crassioresque, ut in Rusco. Montanus, & palustris, facie uix ab altili differunt. Horũ omniũ cauliculi, qui in cibis passim expetuntur, dulces sunt, & gustui grati. Corrudæ uerò, cõtrà, si quidẽ ij amariusculi sunt, & nullã ferè in cibis gratiã habẽt. Nascitur Corruda siccis, & saxosis locis, & præsertim in sepibus, & frutetis, caule lignoso, albicãte, foliis exiguis, præduris, & aculeatis. Nascentur altiles Asparagi totius anni decursu, si ubi fructum legeris, radices, quæ summo

Asparagi confideratio.

Montanus & palustris.

Corruda.

Digitized by Google

Asparagorũ facultates ex Gal.

ceſſite uagantur, circunfoderis, ac aperueris. Meminit horũ Galenus lib. VI. ſimpl. med. ſic inquiens. Aſparagus pe træus, aut myacanthinus abſtergendi uim habet, idq; citra manifeſtam aut caliditatem, aut frigiditatem. Hinc renes, ac iecur infarctu liberat, & maximè herba ipſius radices, & ſemen. Quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine, quam uel maximè dentes requirunt. Et lib. II. de alimen. facul. Inſuper (inquit) aſparagorũ alius regius in hortis naſcens, alius ἥμερος id eſt, paluſtris appellatur, ceu alius ab iis, qui à bryonia oritur. Omnes autem ſtomacho utiles ſunt, urinam cient, & parum præbent nutrimenti. Si tamen ij probè concoquantur, olerum aſparagis ma

Ex Plinio, & Auicenna.

giſalunt, minimum quantò illis ſunt ſiccriores. hæc Galenus. Aſparagi in cibo ſumpti, ut ſcribit Plinius lib. XX. cap. X. oculis claritatẽ aſſerunt: pectoris, & ſpinæ doloribus proſunt. Ventrem ſtimulant, & uentrem leniter mollunt. Aſparago trito cũ oleo perunctos, pungi ab apibus negant. hactenus Plinius. Cæterùm, ut memoriæ prodidit Auicenna Fen ultima libri quart., Aſparagi in cibis ſuaui odore corpus totum commendant: uerùm urinã fœtidam tra

Nomina.

hunt. Græcis ἀσπάραγος, Latinis aſparagus nominatur: Mauritanis, Halion, ſiue Helium: Italis, Aſparago: Germanis, Spargen: Hiſpanis, Eſparagos: Gallis, Eſparge.

† Licet in Græcis non planè conſtet, hic altilis, uel ſatiui aſparagi mentionẽ fieri: tamen non uideo, quomodo hæc ad ſylueſtrem quoque referri poſſint, ut aliqui referenda cenſent. Cùm enim hunc notum eſſe antea dixiſſet Dioſcori des, non aliam, ut ſolet, eius ſubiecíſſet deſcriptionem. Quo fit, ut hæc potius ad ſatiuum referenda putemus, uel ſaltem dubium ſubeſſe ſuſpicemur.

Πρόγλωσσον. PLANTAGO. CAP. CXIX.

a Orib. ſic habet. Πρόγλωσσον, οἱ δὲ ἐπιθαλάσσιον, οἱ δὲ ἀγκυλόγλωσσον, οἱ δὲ μακρόγλωσσον, ὀνόματα ἔχει τὸ μὲν πλατύφυλλον τὸ δὲ μάγαλ. Plantago, quã alij ſeptinerui nominant, poly neuron uocãt, duum eſt generum, aliud paruũ, aliud magnum.

b Ori. habet μακρότερα. i. longiora.

DVo a Plãtaginis genera. Minor folia habet anguſtiora, b minora, molliora, læuiora, & tenuiora: cauliculo anguloſo, in terram inclinato: floribus pallidis: ſemine ſummis caulibus emicante. Altera maior, lætior uirentiorq;, latis conſtans folijs, oleracei generis: cuius caulis cubiti altitudinẽ petit, anguloſus, ſubruber, à medio ad uerticem tenui ſemine circundatus: radicibus nititur teneris, hirſutis, candidis, digitum craſsitudine æquantibus. Naſcitur in lacunoſis, ſepibus, & locis humidis. Multò utilior magna eſt. Vim habent folia exiccatoriam, cõſtringentem. quare omnibus malignis ulceribus, & fluxioni opportunis, atque elephanticis, ſordidisq; illita proſunt: profluuia ſanguinis, ulcera quæ ſerpunt, epinyctidas, carbunculos, nomasq; cohibent: uetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt: chironia ſanãt: ſinus conglutinant: morſibus canis, ambuſtis igni, inflammationibus, panis, parotidibus, ſtrumis, ægylopijs, illita cum ſale proſunt. Coctum cum aceto & ſale olus, dyſentericis, cœliacisq;, ſumptum ſubuenit. Datur & in locum betæ cum lenticula coctum, & ad aquam intercutem, cui leucophlegmatiæ nomen eſt, datur & herba decocta poſt aridas epulas, ſic ut media antecedat. comitialibus, & ſuſpirioſis data proficit. Foliorũ ſuccus, colluta ſubinde oris ulcera, purgat: eũ cimolia, aut ceruſa igni facro medetur: fiſtulis infuſus prodeſt: lippitudinibus, & aurium doloribus idem ſuccus inſtillatur. additur quoque in oculorũ collyria. gingiuis cruore ſuffuſis, & ſanguinis reiectionibus, potu confert: clyſtere dyſentericis infunditur: contra tabẽ datur in potu: aduerſus ſtrangulationes uuluæ, in uellere ſubijcitur, etiam ſi uulua fluxione laboret. Semen ex uino potum alui fluxiones, & ſanguinis excreationes ſiſtit. Decocta radix, & manducatu, & colluſione, dentium dolores ſedat: eadem cum folijs, ulceribus renum, & ueſicæ in paſſo datur. Ferunt tres radices, cum tribus uini cyathis, & pari aquæ modo, tertianis auxiliari: & quatuor, quartanis. Sunt qui radicis geſtamine, diſcutiendis ſtrumis utantur.

Plantaginis conſ. & genera.

QVanquam à Dioſcoride, Plinio, Apuleio, alijſq; omnibus antiquis authoribus, duo tantum Plãtaginis genera recẽſentur, maius nimirũ, & minus; eã tamen, quã uulgus, quòd lanceæ cuſpidis formã referat, Lãceolã appellat, eſſe tertiã quandã Plãtaginis ſpeciẽ, nemo eſt qui ambigat. Hetruſcis plãtago Cẽtinerbia uulgo uocatur, corrupto à Quinqueneruia uocabulo. Maior eo quòd eius folia, quæ latiora ſunt, fibris ſeptẽ tanquã neruis diſtinguuntur, Septinerua appellatur. Media, quoniã in eius folijs quinque apparent coſtæ, Quinquenerua dicitur. Minima uerò, quòd eius folia, quæ leuiter birſuta ſunt, tres tantùm habeant neruos, Trinerua dici poteſt. Quã uero recentiores AQVATICAM *uocãt, folio eſt cæteris craſſiore, carnoſiore, rubuſtioreq;, ac leuiore, ex lata origine in acutũ deſinẽte, lãceæ cuſpidis modo, caulẽ gerit cubito lõgiorẽ, ramoſum, floſculis cãdidis. Radicibus nititur numeroſis, albicãtibus, ut in Elleboro. Naſcitur in aquoſis, & paluſtribus. Maioris, & minoris ſemẽ tritũ, ouoq; exceptũ, & calenti tegula inaſſatum, dyſentericos iuuat, frequenter deuoratũ. Recentia folia trita, & illita, lichenis auxiliantur: iunctiam uitia ſedis omnia curant, nempe ficus, rimas, condylomata, hæmorrhoidas, procidentiaſque. Illinuntur quoque utiliter primo impetu rubenti podagræ. Medentur omnibus digitorum uitijs. Luxatis, cùm dolores, tum tumores tollunt folia tuſa, & ſale modico illita: contuſis, uerberatis, & ab alto deuolutis, non ſolùm illita, ſed deuorata proſunt. Succus ex roſaceo fronti adhibitus, capitis dolores à calida cauſa prouenientes mulcet. Datur quoque magno iumento ad cruenta ſputa, addito Armenio bolo, aut hæmatite lapide. Idem cum millefolij ſucco miſtus, cruentam urinam reddentibus mirificè medetur potus, & præſertim addita philonij perſici drachma. Illinitur quoque rectè eryſipelis, addito aceto, & ſolani, ſedique ſucco. Stillatitia plantaginis aqua, cum æquali acerrimi aceti portione, ſanguinem è naribus fluentem cohibet, ſi linteola in ea madefacta appliceẽtur pedum plantis, manuum uolis, & ſocinori. Plantago (ut ſcriptum reliquit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum) miſtæ eſt temperaturæ: habet enim quiddam aqueum frigidum, habet uerò & auſterum quiddam, id quod terreum eſt, ſiccum, frigidum. Itaque refrigerat ſimul, & deſiccat, & in utroque ſecundi exceſſus à mediis eſt. Por*

Plantaginis aquaticæ mẽtio.

Plantaginis facult. Matth.

Plantaginis uires ex Gal.

rò medicamenta, quæ cum hoc quòd refrigerant, unà etiam ſicca ſunt, ea & ad ulcera rebellia omnia, & ad fluxiones, & putredines conueniunt, ac proinde & ad dyſenterias: nam & ſanguinis profluuia ſiſtunt, & ſi quid aduratur,

PLANTAGO MEDIA.

PLANTAGO MAIOR.

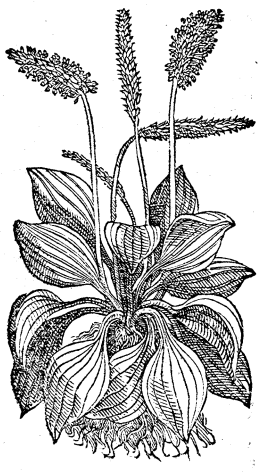

PLANTAGO LONGA.

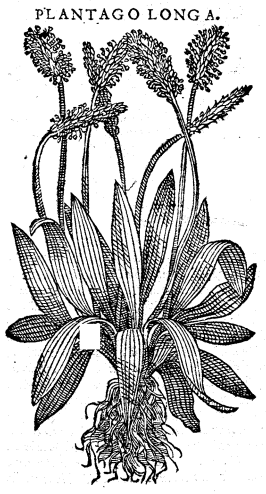

PLANTAGO AQVATICA.

Digitized by Google

ratur,vespigerant:tũ sinus quoq; glutinãt,& alia ulcera recentia simul & uetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet,aut certè nulli secunda est plantago,idq; tẽperaturæ symmetria,& conuenientia. Nã siccitatẽ obtinet morsus expertẽ,et frigiditatẽ,quæ nondũ obstupefaciat. Semẽ eius,& radix similis sunt facultatis, nisi quòd siccioris,& minus frigidæ. Sed semen etiã subtiliũ est partiũ: radices uerò crassiorũ. Ipsa autẽ herbæ folia exiccata tenuioris,& minus frigidæ facultatis sunt: nẽpe diffiato ex eo,ac digesto excremento aqueo. Hac ratione et radicib. utuntur ad dentiũ dolores tum mãdentes,tũ collutionib. ipsorum incoquentes. Præterea ad iecinoris,& renum obstructiones,non has tantùm adhibent: sed folia quoq;,& multò magis semina. Hæc enim quandã in se abstergẽdi facultatẽ obtinet: quã & in herba uiridi messe satis conijci põt,uerũ ab humiditatis copia unci.

Nomina. *Herba,quæ Græcis δενδρόλωσον Latinis Plantago uocatur: Arabibus,Lisen,aut Lesan alhamel: Italis,Piantagine: Germanis,Vuegerich: Hispanis,Lhantem,Tamehagem: Gallis Plantain.*

Σίον. SIVM, SEV LAVER. CAP. CXX.

SIon in aquis inuenitur,frutice pingui,recto,folijs latis,oluſatro ſimilibus,ſed minoribus,& odoratis. Quæ cruda,cocta q; esu,calculos rum punt,atque excernunt: urinas cient: menſes,& partus extrahunt: dyſentericis in cibo auxiliantur. De ſio Crateuas tradit, a herbam eſſe fruticis ſpecie, pauca folia ferentem,rotunda,maiora quàm menthæ,nigra,& † ad erucam accedentia.

a Me.& Dra. πόα θαμνοειδὴς ὀλίγη ἔχουσα πολλὰ σύλλα ἐρεσβερῆ. herba fruticola, exigua, habens multa folia rotunda.

SIVM VERVM.

SIVM VVLGARE.

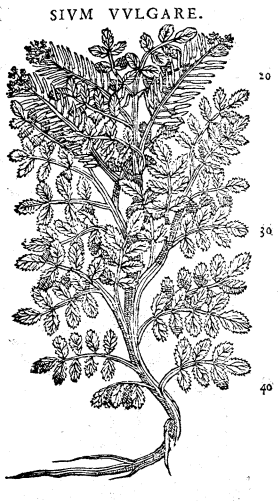

†Orib. λεπτὰ. i. pinguia.

Sium in aquatiorũ fontiũ riuis,quorũ aquæ hyeme calent,æstate uerò frigescunt,plerunque nascitur. Ceterùm falluntur apertissimè,qui pro Sio herbã Crescione uulgò uocatã,tã scilicet dulcẽ lactucæ similẽ,quàm acrẽ, ac subamarã,cui nasturtij sapor,& erucæ folia insunt,in medicamentis usurpãt. Quippe quòd ea non alia sit

Sij confid. *plãta,quàm sisymbriũ aquaticũ sequenti capite à Dioscoride descriptũ,nõ legitimũ Siũ,quod nostratibus Senecionis vulgò uocatur Gorgolestro. Hoc enim à Dioscoridis Sio nullis prorsus dissidet notis: quãdoquidẽ pinguis est planta, caule recto, foliis latis,in ambitũ serratis,oluſatro ſimilibus,ſed minoribus,& odoratis: floribus cãdidis: ſemine cor niculis incluſo. Rari admodũ sunt fontiũ riuuli,quibus aquaticũ sisymbriũ innatet,qui Siũ etiã non habeãt. Plinius*

Plinij lapsus. *lib. & cap. XXII. Siũ cũ aquatico sisymbrio confudisse uidetur: quòd Sio sisymbrij aquatici uires assignauerit,nominis fortasse cõmunitate deceptus. Nã Dioscoridis testimonio, sisymbriũ hoc,quod aliqui cardaminã uocãt,nõnulli etiã Siũ appellant. Vnde quòd fortè existimauerit Plinius Sium,& cardaminã unã,& eandẽ plantã esse,uni tantùm Sio utriusque facultates reddidit: etsi prius lib. XX. cap. XXII. speciatim de sylvestri sisymbrio in riguis proue mente disseruerit. Serapio Siũ Senation uocat: Verum Senecio Dioscoridi alia est planta,ut lib. 4. in eius mentione explicabitur. Confert Siũ in cibis ijs,qui oculorũ hebetudine laborãt,quimetiã splẽneticis,& malo habitu laborãti bus. Ventris tineas pellit,id quod ualentius facit eius semẽ tritũ,cochlearis mẽsura,ex uino austero potũ. Succus illitus lentigines delet. Decoctum eum sale,& nitro,equorum scabiem sanat. Vtuntur etiam eo quidam in acetarijs.*

Sij me-

Sij meminit Galenus lib.VIII. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Sium quantum guſtu odoratum eſt, tantum etiam excalfacientis facultatis eſt particeps. Digerit autem, & urinam mouet, & calculos renum frangit, & menſes euocat. Quod Græci σίον Latini quoque Sium uocant: Mauritani, Ror cathalmi, & Inhamehanella, ſeu Hamehanella: Itali, Sio, & Gorgoleſtro: Germani, Vuaſſermerck: Hiſpani, Rabacas: Galli, Berle.

Sij uires ex Galeno.

Nomina.

Σισύμβριον. SISIMBRIVM. CAP. CXXI.

SIſymbrium (alij ſerpillum [a] ſylueſtre uocant) in ſolo inculto naſcitur, menthæ hortenſis ſimilitudine, [b] odoratius, latiore folio. Inſeritur coronis. Calfaciendi uim habet. contra ſtillicidia urinæ, calculosque, ſemen ex uino bibitur: tormina, & ſingultus ſedat. Folia in capitis dolore, frontibus, aut temporibus illinuntur. Item contra ueſparum, apumque ictus. Vomitiones potu cohibet. Alterum ſiſymbrij genus, aliqui cardaminam, alij ſion appellant. Ea herba riguis gaudet, & eiſdem in locis, quibus ſion, prouenit: quæ ideo nonnuliis cardamina nominatur, quòd guſtu cardamum, id eſt naſturtium repræſentet. Folia primùm rotunda prodeunt, adulta crucæ modo finduntur. Id excalfacit, urinas mouet. crudum eſtur. Purgat lentigines, cutisque uitia in facie, noctibus impoſitum matutiniſque detractum.

a Orib. ut ſ. i. magnâ. ſed ſylueſtre non legit.

b Ἐυώδ. i. odoratum leg. Orib.

SISYMBRIVM HORTENSE.

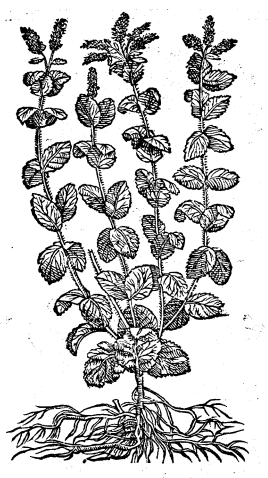

SISYMBRIVM SYLVESTRE.

TAmetſi prodiderit Dioſcorides Siſymbrium in ſolo inculto naſci, Theophraſtus tamen lib. VI. cap. VII. de plantarum hiſtoria, & lib. V. cap. VIII. de earum cauſis, ſatiuum etiamnum Siſymbrium in hortis reperiri poſteritatis memoriæ commendauit. Quod ſanè eam herbam eſſe crediderim, quæ hodie in omnibus ferè hortis prouenit, quam noſtrates officinæ Balſamitam, uulgus uerò menthaм Romanam, uel criſpam appellat. Quippe quòd hæc proferat folia circinata, & uulgaris menthæ latiora, criſpa tamen: caulem quadrangulum, ruberntem, uirentemque: & odore, guſtuque mentha longè acrior ſentiatur. Cuius rei illud etiam, præter aſſignatas notas, manifeſtum indicium facit, quòd Balſamita hæc facilè in menthaм degeneret, niſi diligens admodum adhibeatur cultura. Quod libro de plantarum cauſis paulò antè citato, apertè teſtatur Theophraſtus his uerbis. Siſymbrij mutatio in menthaм, uelut prædictis oppoſita ſcilicet eſt, cùm ex neglectu euenat. Fit enim cùm quis non excolit, neque curam ſolitam adhibet, ut radices amplius deducantur, quàm in partem ui tota conuerſa, debilior pars ſuperna conſiſtit, odorisque ſui uehementiam amittit, quaſi ex ambobus illis, germine, atque

Siſymbrij cõfideratio.

Siſymbrij in menthaм mutatio.

Digitized by Google

atque odore similitudo proueniat. Quippe acritudine exolescente, reliquus odor, quia mollis quidem, remissusque est, proximè ad mentham accedit. Quamobrem transferre sæpenumero iubent, ne istud eueniat. Hæc Sisymbrij causa est, hactenus Theophrastus. Sed equidem non putauerim Dioscoridis Sisymbrium sponte in incultis nascens, cum Theophrasti Sisymbrio conuenire: quin potius alterum ab altero longè dissidere crediderim. Syluestre enim in Anauiensi agro in incultis natum compluribus locis uidimus, ac legimus, nullis deficientibus notis illi à Dioscoride tributis. quod mihi quidem satiuo effigie plane reclamare uisum est. Hue alia accedit ratio, qua facilè probari potest, syluestre Sisymbrium à satiuo plurimùm differre. Quandoquidem si idem essent, cum Sisymbrium culturæ negligentia in mentham degeneret, fieri quidem non posset, ut syluestre aliter usquam inueniretur, quàm in mentham permutatum, cùm nulla hominum cultura nascatur. Quo postmodum fieret, ut locus, in quo Sisymbrium primò adoleuisset, breui temporis tractu ubique mentha scateret. quod tamen nusquam hactenus factum reperi. Cæterùm Brasauolus, cùm hæc fortasse non perpendisset, credidit Balsamitam, quam ipse Florentinam mentham appellat, tam satiuum, quàm syluestre Sisymbrium indifferenter explere posse. Qui præterea fatetur se uidisse (quòd potius eum oculos fefellisse putauerim) Balsamitam desciuisse in calamintham, Plinium quidem, non Theophrastum secutus. Siquidem Theophrastus in mentham, non in calamintham Sisymbrium defecisse prodidit. Plinij uerò codices nonnulli libro XIX. cap. X. scriptum quidem habent, quòd Sisymbrium in calamintham degenerat, quam lectionem accepit Brasauolus: sed ea lectio depranata censetur. Idcireo factum est, ut ij, qui Plinium castigarunt, eam restituerint, quòd compertum habuerint Plinium ex Theophrasto, historiam sanapsisse. Itaque iam eius loci uera, & legitima lectio est, ut in castigatis codicibus legitur, quòd Sisymbrium in mentham desciscat, non in calamintham. Sisymbrium uero, quod (ut Dioscorides inquit) aliqui Cardaminam, alij Sium appellant, ea niuarum herba est, quam uulgò nostri Crescione appellant, acri sapore prædita, de qua etiam diximus in præcedenti capite, de Sio differentes. Siquidem ea in fontium riuis discurrentibus comite Sio nascitur, foliis primo exortu rotundis: cùm uerò adoleuerint, erucæ modo dissectis: odore, ac sapore satiuo nasturtio proximis. Meminit huius Plinius libro XX. cap. XXII. quamuis libro XIX. cap. VIII. aliud Sisymbrij genus commemoret his uerbis. Sisymbrium simili modo seritur. Læsissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, & stagna. Hinc quidam existimarunt, Plinium de uulgari menthastro, quod in aquosis passim prouenit, disseruisse. Sisymbrium tam hortense, quàm sponte prouenions, & flatus, & lumbricos pellit, cum herba ipsa in puluerem trita; tum eius decoctum potum. ualet ad uteri inflationes, si unà cum parthenio in calenti tegula calefactum, & odorato meraco aspersum, uentri applicetur: ualentius quoque uterinis doloribus à partu subuenit, si unà cum parthenio, anthemidis floribus, tenuiter concisa, tribus, aut quatuor ouis excipiatur, & demde in patella, cum oleo lilino ad ignem fiat placenta, & calida applicetur uentri, super ipso umbilico. Illinitur tam recens, quàm siccum calefactum,

Sylueſtre.

Brasauoli error.

Sisymbrium aquaticum.

SISYMBRIVM AQVATICVM. SISYMBRIVM AQVATICVM ALTERVM.

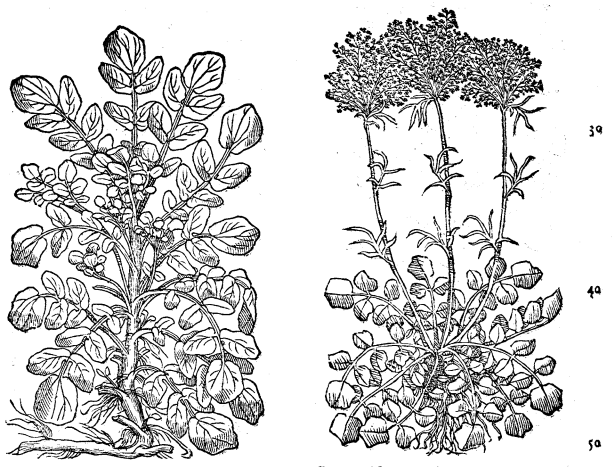

Sisymbrij ueres Matth.

calefactum, & uino cretico aſperſum, ad uentriculi dolores. Succus teſtibus illitus nocturnas pollutiones cohibet. Cæterum aquaticum Siſymbrium cum raphano omni, & petroſilini radicibus, ex albo meraco, & butyro calefactum, & pubi adhibitum, urinas remorantes educit. Succus ex aceto illinitur utiliter ueternoſis. Eſt & alterum eiuſdem generis, ſed foliis & caulibus longè minoribus, ramulis numeroſis, in cacumine tantùm comantibus, in quibus floſculi exeunt albicantes. Hoc autem non ſolùm in aquoſis, & riguis prouenit, ſed in hortis & ſecus uias, acuto ſapore. Siſymbrij utriuſq; uires ex Galeno.

Siſymbrij utriuſque mentionem fecit Galenus libro VIII. de ſimplicium medicamentorum facultate, ſic inquiens. Siſymbrium tenuium partium, digerentis, excalfacientis, & exiccantis facultatis eſt, & temperatura in tertio ordine. Sed & ſemen eius tenuium partium eſt, & calidum. Quocirca ipſum quidam cum uino exhibent ſingultientibus, & tormina patientibus. Siſymbrium uerò, quod quidam Cardaminam uocant, quando-quidem cardamo, hoc eſt, naſturtio ſimile quiddam guſtu præfert, cùm ſiccum eſt, tertij eſt ordinis excalfacientium, & deſiccantium: cùm humidum, & uiride, ſecundi. Nomina. *Vt Græci σισύμβριον, ita etiam Latini Siſymbrium dicunt: Arabes, Siſnabarion, ſeu Siſnasbar: Itali, Siſembro, & Menta Romana: Germani, Vuaſſermuntz, & Bachmuntz: Hiſpani, Hierua buena de agua: Galli, Menthe aquatiche. Quod uerò σισύμβριον ἕτερον Græcis, Siſymbrium alterum Latinis appellatur: Italis Siſembro aquatico, & Creſcione: Germanis, Brunkreſſen, & Vuaſſerkreſſen: Hiſpanis, Berros, & Agriois: Gallis, Creſſon.*

Κρίθμον. CRITHMVM. CAP. CXXII.

CRithmum, ſeu, ut aliqui, Crithamon, fruticoſa, & undique folioſa herbula eſt, cubiti altitudinem ferè perens. Naſcitur in maritimis, & petroſis: foliis pinguibus, numeroſis, albicantibus, ueluti portulacæ, [a] latioribus, & longioribus, falſo guſtu: flores [b] candidi ſunt: & ſemen, ceu roſmarini, odoratum, molle, rotundum, quod ſiccatum rumpitur: habet intus tritici modo nucleum: radices digiti craſſitudine, tres, aut quatuor, grati odoris, & iucundi. Radix, ſemen, & folia incocta uino, potu urinæ difficultati, & regio morbo auxiliantur; menſes cient. Eſtur crudum, coctumve in olere. ſeruatur etiam in muria.

a Cat. παχύ τερος. i. craſſioribus.

b μέλανα. i. lutei. Orib.

CRITHMVM I.

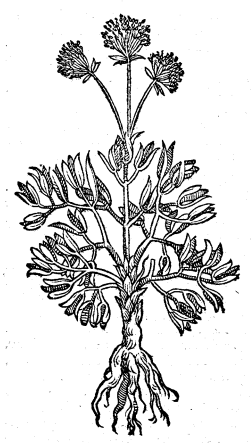

Naſcitur Crithmum non modò in omnibus Tyrrheni promontoriis, ſcopulis, ac rupibus, præſertim Argentario monte in maritimis noſtris Senenſibus, & uniuerſo circum Italiam litore; ſed etiam in Adriatico ſinu, ubi ſcopuloſa, & prærupta ſuperſtant litora: quemadmodum nobis contigit uidere eo tractu per quem à Timauo fonte Tergeſtum nauigatur: nanque inibi illa ſcopuloſa litora crithmo referta ſunt. Crithmum Romæ, & in uniuerſa ferè Hetruria Fœniculum marinum dicitur: etſi in aliis quàm plurimis Italiæ locis, ubi à maritimis in hortis, ac uiridariis translatum uireſcit, herbam ſancti Petri appellitet uulgus. Crithmi confideratio.

Quo nominis argumento non deſunt, qui exiſtiment, plantam hanc legitimum eſſe Empetron libro IIII. à Dioſcoride deſcriptum inter ſimplicia medicamenta, quæ deiectoria pollent facultate. Inter hos inuenio Pandulphum Collinutium in defenſionibus Plinij contra Leonicenum, qui Empetron corrupto uocabulo Sanpetram herbam uocari putat, nulla habita facultatis, notarumq; ratione. Cuius ſententiæ maximè refragatur experientia, quòd Crithmum quanquam abunde, copioſeq; ingeſtum, nec pituitam, nec bilem, nec aquam intercutem trahit, quemadmodum empetro reddidit Dioſcorides. qui propterea illud inter ea, quæ aluum deijciunt, medicamenta locauit. Quorundam lapſus.

Quomodo autem Empetron quis idem cum herba ſancti Petri rectè dixerit, ſi empetron nullis alijs à Dioſcoride repræſentatur notis, quàm quòd naſcatur in montibus, & maritimis, ſalſo, & amaro ſapore? Verùm enimuero non modò putandum; ſed etiam pro certo, meo quidem iudicio, affirmandum erit, herbam hanc Crithmum eſſe. Quippe quòd ea notis omnibus, quæ radicibus, foliis, caulibus, ac ſeminibus, & uniuerſæ denique plantæ tribuit Dioſcorides, Crithmum planè referat. Crithami alia genera.

Cæterùm maritimi crithami duo alia habentur genera. Primum, à præclariſſimo uiro Iacobo Antonio Cortuſo mihi miſſum, uulgari ferè ſimile eſt, niſi quòd foliis eſt angu-
60 ſtioribus, & in cacumine mucronatis, atque pungentibus, ſalſo, & acuto ſapore: caulibus uerò prægnantioribus, ſuccoſioribus, uegetioribusque, in quorum cacumine ramuli exeunt bini, terni, quaterniue ſuas ſinguli umbellas proferentes, albis floſculis refertas, è quibus ſemen oritur fœniculo quadantenus ſimile, cui radicem quoque ſimilem

Digitized by Google

CRITHMVM II.

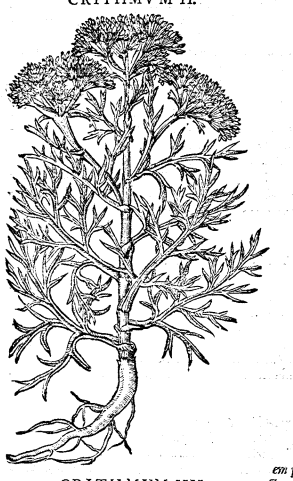

CRITHMVM III.

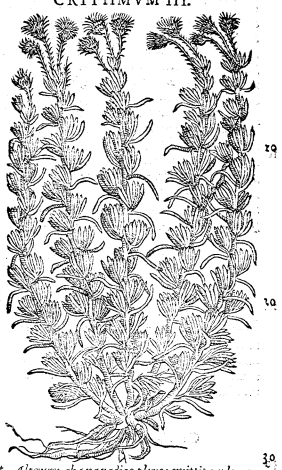

CRITHMVM IIII.

Crithamum terreſtre.

Crithmi uires ex Gal.

Nomina.

em profert. *Alterum ab una radice plures emittit caules re-*
ctos, circa quos totos folia habentur, per intervalla tamen plu-
ra ex una origine gregatim prodeuntia, longiuſcula, craſſa, &
ſalſo etiã guſtu, ſub horum exortu peculiare quoddã erumpit
folium, cæteris duplo longius, è quo propè caulis cauitatem pe-
diculus exit, è quo ſex, ſeptemue folia breuiora produntur, ut
ex appicta eius imagine quiſpiam uidere poterit. Flores fert in
cacumine orbiculatos, nullo ſoſq; colore pallido: Radice nititur
longa, tereti, non ſine alijs adnatis. Non deſunt quoq; qui hanc
Empetron faciant, ſed ego ijs haud ſubſcribere auſim, cũ plura
ſint, quæ reclament. Hæc enim nuſquam in montibus oritur, nec
pota uentrẽ exoluit. Eſt et altera planta, quæ non ſolum odore,
ſaporeq; Crithamũ refert, ſed quadãtenus ſua ipſius facie. Hãc
nos terreſtre Chrithamũ, his de cauſis appellare uoluimus. Na
ſcitur hæc in Boemia copioſa, præſertim in agro Pragenſi nõ ſo
lũ inter ſegetes, ſed ĩ agrorũ margmib. et ſecus uias, foliis lõgis,
anguſtis, firmis, ternis ex uno pediculo, ipſoq; longo prodeũtib.
utrinq; denticulatis, falcis frumentariæ modo. Cæterũm quæ in
caulĩ ſummis partib. habentur, minora, breuioraq; ſunt. Cau-
le gerit ramoſum, alis concauũ, geniculatumq;, in cuius ſummi
tate ramuli exeunt diuulſi, in quib. floridæ, albicant eſq; ſunt,
umbellæ, in quib. poſtremò ſemen oritur parũ, oblongũ, acre,
& odoratum. Radice nititur ſylueſtri paſtinacæ haud abſimili,
minore tamẽ: ſapore in primis, dulci, ſed ſi diutius mãdatur, a-
cri, & odorato. Crithami uires recenſuit Gal. li. 6. ſimp. medic.
his uerbis. Crethmum guſtantibus ſalſum quodammodo eſt, cũ
paucula amaritate. quamobrẽ uis eius eſt exiccatoria, & ab-
ſterſoria: utraq; tñ imbecillior in eo eſt, quàm in amaris. Κρίθ-
μον Græci, Crithmum item & Crithamum Latini uocant: Ita-
li, Crithamo, Finocchio marino, & herba di ſan Pietro: Ger-
mani, Bacilen, & Meerfenchel: Hiſpani, Perexil de la mar, &
Vuhas de agnula yerua: Gallis, Bacille, & Fenoil marin.

CORONOPVS.

Κορωνόπους. CORONOPVS. CAP. CXXIII.

COronopus oblonga herbula est, per terram strata, fissis foliis. coquitur in olere. Radicem habet tenuem, adstringentem, quæ in cibo cœliacis facit. Prouenit in aggeribus, & locis incultis, & secus uias.

CORONOPVS. CORONOP. SIVE SERPENTINA.

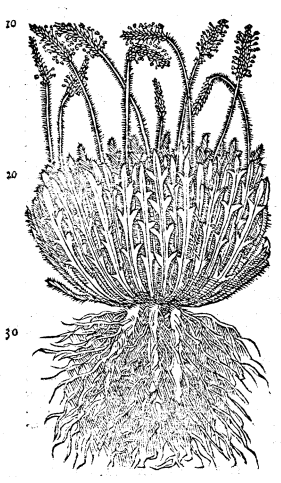

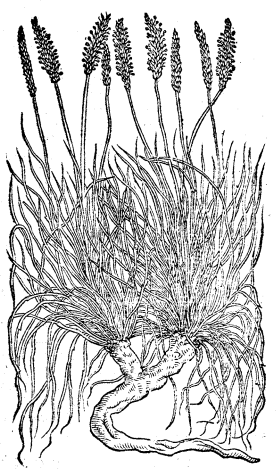

VArias, ac diuersas reperio eorum fuisse sententias, qui non parum laboris, ac studij impenderunt, ut plantarum historiam à mendis omnibus expurgatam pristinæ, ac propriæ redderent integritati, in inuestigando, quænam inter tot plantas legitimè Coronopus dici posit. Quorum unus extitit Nicolaus Leonicenus, uir quidem ingenio, & doctrina præclarus, qui longa uerborum serie hac de re scripsit, concluditq; tandem, Coronopum eam herbam esse, quam ipse uernacula sua lingua Capriola, nos uerò nostra Sanguinella appellamus, quòd eam pueri æstate naribus indant, ut inde sanguinem eliciant. Verùm cùm eius sententiam minimè probandam existimauerit Manardus Ferrariensis, hac in re magis Dioscoridi addictus, quàm Plinij, ac Theophrasti placitis, qui Coronopum inter aculeata recensenti, his magis adstipulandum esse iudicauit, qui uolunt Coronopum Dioscoridis eam esse herbam, quæ uulgò dicitur Herba stella, omnibus Italiæ hortis uulgaris, ac admodum frequens, quòd in acetarijs passim usurpetur, quàm ijs, qui Capriolam, siue Sanguinellam dictam Coronopum esse censent. Quandoquidem hæc nusquam, quod sciam, in cibis sumatur, sed in brutorum tantùm uenit pabulum. Nec desunt præterea, qui firmiter asseuerent, quòd quæ inter plantas uulgò nonnullis Pes coruinus nocatur, aliquibus uerò Pes gallinaceus, qua utuntur, nonnunquam medici ad exulcerandas corporis particulas, ubi id expostulet necessitas, legitimus sit Coronopus. Inter quos non modò deprehensi sunt commentatores Auicennæ, quos nullam rei herbariæ peritiam habuisse constat; sed & recentiorum quidam, præsertim ex eorum numero, qui de stirpium historia, & facultatibus scripsere commentarios. Nanque Otho ille Germanus cognomine Brunfelsius, tametsi non ignoraret, eos à probatissimis uiris refelli, qui in hanc uenerunt sententiam: tamen (quæ multorum est pertinacia) maluit cum rei herbariæ imperitis errare, quàm cum doctis, & peritis rectè sentire. Quippe Pes coruinus uulgò uocatus (ut in sequentibus suo loco differemus) Coronopus non est, sed proculdubio ranunculus, qui Græcis βατράχιον appellatur, cuius uariæ Dioscoridi proponuntur species: inter quas uulgaris Pes coruinus suam retinet sedem. Quòd autem Leoniceni Capriola Coronopus sit Dioscoridis, ego quidem cum Manardo nunquam affirmauerim. Nam & si gerat hæc herba in sui culmi fastigio quinque ueluti graciles spicas, quæ cùm manibus dilatantur, cornicis,

Coronopi cõsideratio.

Quorundam opinio damnata.

Leoniceni opinio reprobata.

nicis, uel alterius uoluceris formam pedis repræsentant; cùm tamen (ut etiam Manardus inquit) in hominum cibum non expetatur, soluto exeat tunilis incisuris dissecto, non seratur in hortis, & arida tanquam fœnum assurgat, nullo pacto asserendum censeo Capriolam esse Coronopum. Cæterùm si modò quis in eo Plinium sequi uelit, quòd dixerit lib. XXI. *cap.* XVI. *(quod tamen ex Theophrasto sumpsit) aculeatarum caules aliquarum per terram ser pere, uti eius, quam Coronopum uocant; frustrà, meo quidem iudicio, probare contendet Sanguinellam, siue Capriolam esse Coronopum, quòd eius caulis culmi modo geniculis intersectus, humi minimè repat, sed rectus in altum as-*

Gramen aculeatum Plinij. *surgat, & culmorum in morem spicas ferat. Verùm eos non aberrare putauerim, qui dixerint Capriolam hanc aculeatum esse gramen, cuius meminit Plinius lib.* XXIIII. *cap.* XIX. *bis uerbis. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, cùm in cacumine aculei sint plurimùm quini, dactyloa uocant. Hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntque sanguinis ciendi gratia. Neque usquam, quod equidem legerim, expressit Plinius (ut Ruellius testari uidetur) gramen hoc aculeatum esse coronopum. Illud præterea animaduertere oportet, quòd Dioscorides non scribit Coronopum aculeatam plantam esse, neque eum inter aculeatas libro tertio recensuit, sed hîc inter olera, quæ in ciborum usum ueniunt. Quanuis contrarium fecerit Theophrastus, quòd fortasse ad foliorum formam alluserit, qui laciniarum tenuitate coronopo aculeata uidentur; cùm tamen pungere non ualeant, ut cum acant binis fortasse lusit Dioscorides. Quare facilè adducor, ut credam, Coronopum tam Theophrasto, quàm Dioscoridi idem esse. Ideoque Plinius libro* XXI. *Theophrastum secutus, Coronopum aculeatum facit: libro uerò* XXII. *Dioscoridem fortasse imitatus, aculeorum haudquaquam meminit. Sed & illud silendum non duximus, quòd ex illo graminis genere, quod pueri ludentes sanguinem è naribus eliciunt, Sclaui Carniolæ incolæ, item Coritienses semen colligunt, deglubuntque in pilis, & milij, uel panici modo carnium iure decoquunt, granulis oblongiusculis panico minoribus, gustui non ingratis, adeò ut Germani himeldaun uocent, hoc est, cœlestem mannam. Huius plantam (cuius inferius libro quarto inter gramina mentionem faciemus) Sclaui cornicis pedem appellant. Quo fit, ut quasi certò crediderim, quòd Leonicenus ab iis fortasse doctus, putauerit hanc plantam esse Dioscoridis Coronopum. Qui cùm Coronopum scribat spinis nullis rigere, seriùque in hortis in ciborum usum, eos nihil falli existimauerim, qui nobiscum senserint eam plantam legitimum esse Coronopum,*

Coronopi historia. *quæ uulgò nobis Herba stella uocatur. Nempe nullam hactenus plantam uidi, quæ perinde ac illa admussim Coronopum referat. Coronopus itaque folia fert longa, angusta, per internalla corniculata, humi accubantia, & in stellæ modum radiantia, caulem, spicam, florem, & semen gerit per omnia plantagini simile, adeò ut nulla ferè accedat notarum differentia, radice nititur unica, numerosis tamen admatis capillamentis, foliorum*

Coronopi Syl uestris mentio & uires. *sapor plantaginis est. Quo fit, ut crediderim Coronopum eiusdem esse generis. Inuenitur quoque Coronopus sponte nascens diluto extenuatoque solo in comitatu Goritiensi, non longè à Sontij fluuiuis ripis, & in loco, qui dicitur in collibus. Eam inibi uulgò Serpentinam appellant, quòd eius radix in uino pota uiperarum, aliorumque uenenosorum animalium morsibus maximè aduersetur, sitque præcipuum remedium, ita ut ipsa sola (quod equidem experientia compertum habeo) liberet demorsos. Sunt, qui hanc Holestium esse censeant, quorum non possum non probare sententiam, ut libro quarto fusius disseram. Coronopi uires paucis perstrinxit Galenus*

Coronopi uires ex Gal. *libro* VI. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Coronopodis radix cœliacis prodesse creditur manducata.*

Nomina. *Eius nomen Græcum κορωνόπους, item & Latinum Coronopus: Italicum, Coronopo, & herba stella: Germanicum, Kraen fuoß: Hispanicum, Guiabelha: Gallicum, Capriole.*

Σόγχος. SONCVS. CAP. CXXIIII.

SOnchi duo genera. Syluestrior quidam est, & magis spinis horret. Altera teneritate quadam mollescit, cibis expetitus. Caule constat anguloso, † inani, interdum rubente: foliis in ambitu per interualla dissectis. Vtriusque uis refrigerat, modicè adstringit, unde æstuanti stomacho, & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum stomachi rosiones sorbitione mitigat: lac elicit, in uellere appositus, sedis, ac uuluæ collectionibus opitulatur. Tam herba, quàm radix illita, uibratis à scorpione ictibus subuenit. Alter sonchus tenerior, arboris instar est, latis constans foliis: caulem in ramos excuntem folia distinguunt, sed ad eadem pollet.

Sonchi cõsid. *Sonchus in Hetruria, ubi Latinum nomen adhuc perdurat, Cicerbita uulgò uocatur. Visuntur in hortis, campis, & uineis duo sonchi genera, alterum asperum, alterum læue. Folia utraque sonchus profert cichorij modo laciniata, quæ quidem in aspero crispa, aspera, & pungentia, subrubentiaque habentur. in læui uerò læuia, & spinis nullis rigentia. Huius duo habentur genera; quæ tantum foliis aliquatenus differunt, nempe eorum alterum læuioribus habetur foliis minus quoque laciniatis, ac etiam magis extensis. Omnibus caulis est cubi*

Sonchi uires Matthiolo. *talis, intus uacuus, mollis, fragilis, lacte prægnans, & plerunque rufescens. Flores gerit in caulium summitate mellinos; senectioni haud absimiles; qui deinde in pappos euanescunt. Sed tertium illud genus, de quo in fine capitis differuit Dioscorides, non solùm non inuenitur in Italia, ubi non recordor me hactenus uidisse plantam, quæ Sonchum arborescentem referat; sed neque etiam de eo quicquam, quod equidem legerim, memoriæ prodiderunt Theophrastus, & Plinius. Soncho nostri utuntur hyeme in acetarijs, præsertimque eius radicibus, quæ cùm teneræ sint, mansuq; dulces, frequenter mensis expetuntur. In uino decoctus stomachi fluxionibus medetur. Lacteus liquor à caule emanans, datur potandus ægrè spirantibus, & asthmaticis. Idem auribus instillatus dolorem tollit, & præsertim in malicorio cum oleo decoctus. Stranguriam quoque sanat, ciathi mensura potus. Commanducata folia oris grauedinem tollunt. Sonchi uires uobis descripsit Galenus libro* VIII. *simplicium*

Digitized by Google

SONCHVS ASPERA.

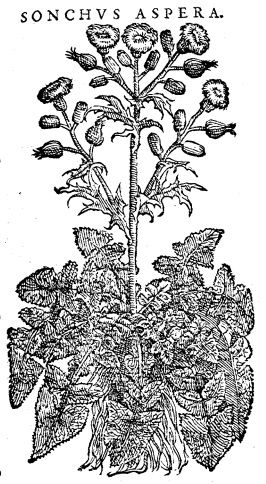

SONCHVS LAEVIS.

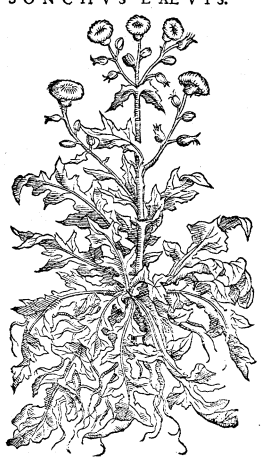

SONCHVS LAEVIS ALTERA.

simplicium medicamentorum, bis uerbis. Sonchus ubi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Cæterùm uiridis etiamnum, & tenere estur, perinde ut cætera olera syluestria. Temperamentum eius quodammodo mistum est: constat enim ex aquea, terreaque essentia, utraque leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps: & siue cato lasinatis in morem illinatur, siue edatur, manifestò refrigerat: postea uerò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem. Σόγχος *sic Græcè, ut etiam Latinè Sonchus appellatur: Italicè, Soncho, & Cicerbita: Germanicè, Vuilder hasen kool, Gens distel: Hispanicè, Serraya, & Serralha: Gallicè, Latteron, & Palais an lieure.*

Sonchi uires ex Gal.

† *Hæc dictio* κενὸς, *quæ uacuum, & inanem significat, hîc non legitur in uulgatis Græcis. Sed tamen eam habent uetusti codices, quibus etiam astipulatur Oribasius. Ergo non erit, ut aliqui putant, ex Plinio duntaxat reposita.*

Nomina.

Σέρις. SERIS, SIVE INTYBVS. CAP. CXXV.

SEris duum generum est. Altera syluestris, quæ picris, & cichorion uocatur. Altera satiua, latioribus foliis constat, stomacho quàm hortensis utilior. Quæ iterum in duas species digeritur; una folio latiore prodit, lactucarum simillima: altera angustiore est folio, & gu-

stu ama-

Digitized by Google

INTVBVS MAIOR.

Seridis, siue Intybi confi.

Dioſc. locus reſtitutus.

INTVBVS MINOR.

ſtu amara. Vtraque refrigerat,& adſtringit, ſtomacho utiliſsima:aluum ſiſtit cocta, ſi cum aceto adſumatur. Syluestres ſtomacho meliores: quandoquidem æſtuantem ipſum, & quem imbecillitas uexet, cibo leniunt. Cardiacis per ſe,aut cum polenta,utiliter illinuntur:podagris,& oculorum inflammationibus auxilio ſunt.Herba cum radice illita,percuſsis à ſcorpione ſubuenit: igni ſacro cum polenta medetur. Succus cum ceruſa, & aceto,ualet ad illitus eorum, quæ refrigerationem deſiderant.

Quoniam in Græcis uulgatis codicibus initium iſtius capitis & in uerbis nonnullis,& in Seridis generibus deprauatum,et confuſum legitur;ideo ex libro Oribaſij ſimplicibus dicato, atque etiã ex antiquiſsimis Dioſcoridis codicibus manuſcriptis,illud legitimè,& ordinatè legendum putamus,hoc modo. Σέρις ἀγρία, καὶ κηπαία. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διαφέρει. ἡ μὲν γὰρ πικρίς, ἡ καὶ κιχόριον καλεῖται. ἡ δὲ ἥμερος πλατυφυλλοτέρα, καὶ δίσωμοτέρα τῆς κηπαίτιδος. τῆς δὲ κηπαίτιδος διττὸν εἶδος. ἡ μὲν γὰρ ἑτέρα βραδυτέρα, καὶ πλατύφυλλος. ἡ δὲ ταχύφυλλος, καὶ ἔμπικρος. *id eſt. Seris ſyluestris,& hortenſis. Syluestris quidem duplex: altera picris, quæ & cichorion uocatur: altera ſatiua latioribus foliis, & origratior, quàm hortenſis. Hortenſis verò duplex genus: vna folio latiore, lactucæ ſimilior: altera folio anguſtiore, & guſtu amara. Huic lectioni maximè adſtipulatur Serapio quippe qui ex Dioſcoride tot habeat ſyluestris Seridis ſpecies, quot domeſticæ. Id quod etiam ex uſu clariſsimè patet, cùm tam ſati-*

INTVBVS CRISPA.

uasquam

uã, quàm sua sponte nascens Seris quotidie sit præ manibus, & sumatur in cibis. Satiua quidem ubique ferè in Italia in hortis colitur, folio erraticæ ampliore, læuioreque, ab hortensi angustifolia Seride non longè dissimilis: quin & ori erratica gratior. Ea uerò, quæ sponte prouenit, passim ferme uiresc it, foliis in ambitu longè magis laciniatis, angustioribus, asperioribus, & amarioribus. Sunt qui pro certo habeant, Scariolam à domestica latifolia Seride nihil differre, quòd ita esse comprobet Serapionis scriptura. Alij Scariolam uocant alteram domesticæ speciem, quæ angustiore est folio, & gustu amarior. Sed animaduertendum est, Scariolam in Serapione, Serapionis non esse, sed interpretis, cui nulla, mea quidem sententia, in hoc fuerit adhibenda fides. Quippe cùm sciuerit is Scariolam, corrupta à barbaris uoce, nil aliud significare, quàm Seriolam, Serimq; non aliud esse Græcis, quàm Latinis Intybum, huius genus latifolium (perperàm tamen) Scariolam appellauit. Qua in re eorum equidem sententiam magis laudauerim, qui angustifoliam Serim, quòd latifolia sit minor, Scariolam, seu potius Seriolam, ac si paruam Serim dixeris, uocant: tametsi in sylue strium quoque genere, ea etiam Seriola dici possit, quæ passim in hortis colitur, quòd domesticæ Seriolæ non longè sit absimilis. Omnes itaque in Italia uulgaris sunt notitiæ, quòd nostratibus mensis frequentissimè in acetarijs apponantur. Quamobrem olitores has hyeme terra, & sabulo, in hortis obruunt, quoniam hoc artificio mirum in modum albescunt, & tenerrimæ euadunt, & in totam asseruantur hyemem, artem hanc à natura docti, quòd uiderint sæpius in campestribus Cichorium aquarum inundationibus terra, uel arena obrutum, & tenerrimum, & candidissimum reddi, exuta omni ex parte amaritudine. Est quoque tertium INTYBI HORTENSIS *genus, amplo, folioso que cespite proueniens, foliis magnis, sed ubique in ambitu crispis, ac fimbriatis, caule cæteris maiore, crassiore, teneriore que, in acetarijs expetitum. Reliqua cum cæteris paria sunt. Verùm quanuis asserat Dioscorides sylue strem Intybum, quemadmodum & satiuum duorum tantùm esse generum; Chondrillam tamen, cuius historiam ipse sub duplici specie sequenti capite describit, inter Cichorij genera esse reponendam, nemo est qui ambigat. Quemadmodum & tertiam illam, quæ Theophrasto lib. VII. cap. XI. de plantarum historia Aphaca uocatur. Hæc enim illi ingustabilis, & amara est: festinanter hæc floret, sed celeriter flos senescit, atque in pappos euanescit. Tum alius iterum prouenit, atque iterum alius, idque tota hyeme, uereq; toto usque æstatem factitatur. Flos melini speciem gerit. hæc ille. Huic per omnia in uniuersum respon-*

Scariola quæ hæc.

Intubi crispæ mentio.

Aphaca intubi sylue stris species.

CICHORIVM DOMESTICVM.

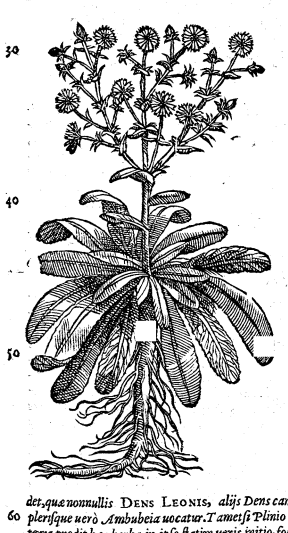

CICHORIVM SYLVESTRE.

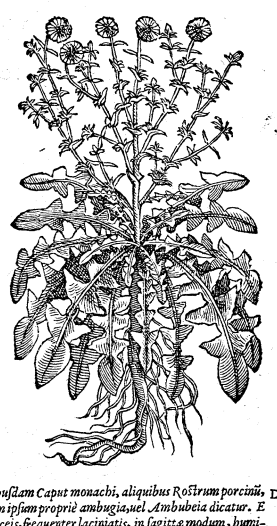

det, quæ nonnullis DENS LEONIS, *alijs Dens caninus, quibusdam Caput monachi, aliquibus Rostrum porcinũ, plerisque uerò Ambubeia uocatur. Tametsi Plinio Cichorium ipsum propriè ambugia, uel Ambubeia dicatur. E terra prodit hæc herba, in ipso statim ueris initio, foliis cicoraceis, frequenter laciniatis, in sagittæ modum, humique accubantibus; caule palmari, rotundo, glabro, subrubente, concauo, lacteo succo prægnante. Flore luteo, folioso,*

Dens Leonis.

Digitized by Google

DENS LEONIS.

CICHORIVM CONSTANTINOP.

ZACINTHA, SIVE CICH. VERRVC.

Ambubeiæ ures Matth.

Seplasiariorũ negligentia.

Cichorij uer rucari mẽtio & uires.

folioſo, quo decidente ſubcreſcit pappoſum caput; & admirabile naturæ ludentis opus, quòd tandem ſpirante uento efflatur in auras. Radicem habet Cichorio proximam, lacteo ſucco plenam, ſed longè amariorem. Cocta ſtomachum diſſolutum adſtringit, cruda uerò aluum ſiſtit. eadem dyſentericis auxiliatur, ſed magis cum lẽte decocta. Succus potus prodeſt, quibus genitura effluit. In aceto decocta, urinæ tormina diſcutit. Vniuerſæ plantæ decoctum potum, auxiliatur regio morbo laborantibus. Tradunt magi ſuco totius cum oleo perunctis fauorem conciliari, eoſque facilius impetrare quæ uolunt. Sed profectò maxima eſt ſeplaſiariorum multorum negligentia, atque ignauia, qui cum in hortis, numeroſiſſimum, præſtantiſſimumque habeant Intybum, & in campeſtribus Cichorium vbique frequentiſſimum, harum plantarum loco modò hieracium, modò ſylueſtrem lactucam ſuo lacte refertam ſubijciunt, atque ex ijs aquam, quam nomen de Endiuia mentiri faciunt, ſuis plumbeis elicium organis. Quod maximè deteſtandum eſt: nam etſi hieracio, ſylueſtriq; lactucæ uis frigida inſit: tamen præterquàm quòd nullam cum iocinore habeant conuenientiam, lac, quo eo potiſſimùm tempore turgent, quibuſdam ſuis partibus caloricum adeò eſt, ut linguam exurat, ac uellicet: quibuſdam uerò adeò ſomnificum, ut non deſint, teſte infrà Dioſcoride, qui illud meconio permiſceant. Eſt & alia Cichoracei generis planta, quam quidam zacintham uocauere, nobis autem ab effectu CICHORIVM VERRVCARIVM *appellare libuit. Radice hæc nititur rapunculi figura, ſubnigricanti colore, adnatis circumquaque capillaceis fibris.*

Folijs

Folia habet Cichorij, uerùm paulo asperiora. Caules edit cubitales, et quãdoque maiores, tenues, asperiusculosq;, in quorum summitatibus flores oriuntur aurei, cicoracea specie, quibus flaccescẽtibus semen remanet subnigrum, capituli instar, circunquaque secundum longitudinem sect;; melopeponis modo. Mira huius plantæ facultas est ad tollendas uerrucas. Siquidem scimus nos nonnullos, quorum manus uerrucis admodum numerosis scatebant, senatos esse, deuoratis in acetario semel tantùm huiusce Cichoraceæ plantæ foliis. Idem præstat eius semen, tribus diebus drachmæ pondere deuoratum, dum se cubitum recipiunt. Verrucosi. Hoc uelim acceptum referant rei plantariæ studiosi Francisco Calzolario Pharmacopœo Veronensi, qui plantam ad me unà cum facultatibus misit. Cæterùm aliud CICHORII *genus,* CONSTANTINOPOLI *allatum, misit ad me Vienna Clariss. Augerius de Busbec ke Flander, radicibus numerosis, Asphodeli modo dependentibus, siliquarum ferè raphani figura. Cuius imaginem, ob rei nouitatem, hîc appingi curauimus. Sunt præterea quæ Intybacco generi herbam adscribant, quæ à flore cyaneo* CYANVS *Plinio dicitur, aliquibus uerò uulgò Battiseucula, uel Battisuocere, no*

Cyani mentio.

CYANVS MAIOR.

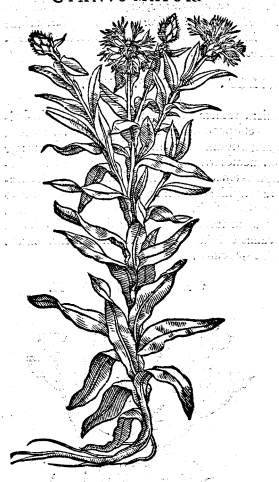

CYANVS MINOR.

bis autem flor Campese, quòd in campis inter segetes, Maio, & Iunio mensibus numerosus proueniat. Expetitur hic maximè rusticanis puellis, suis contexendis coronis, quibus per ætatem caput & tempora cingunt. Sed quibus notis, quibusue rationibus inter Intybacea annumerari possit, quid dicam, non habeo. Duûm est generũ, maius, & minus. Hoc frequentius in campis habetur, folio longo, piloso, albicante, barbulis quibusdam dissecto. Caules edit plures, bicubitales, lanugmosos q;, atq; foliis minoribus refertos, floribus in cacumine cæruleis, in ambitu cretatis, squarroso è calyce prodeuntib. Radice nititur unica, sed fibrosa. Maius latioribus prouenit foliis, albioribus, pilosioribus, & nulla in parte diuisis, ut in Lychnide. Vegetiores quoq; habet caules, albicantiores q;, breuiores pumen, & flores longè maiores, et patentiores. Nascitur in montib. frequentius, quàm in campestrib. Huiusce uires nullus antiquorum, quod sciuerim, scriptis mandauit: quanquã Placentinus, quòd affirmauerint aliqui Cyanũ pestilentibus morbis propria dote aduersari, suo de Cichorea serapio, quod ad pestilentes febres maximè commendatur, Cyanum etiam inseruit. Maioris puluis datur utilitèr ab alto deuolutis, & sanguinem reijcientibus, ex aqua plantaginis, aut maioris symphyti, aut equiseti: succus illitus recentia uulnera glutinat, & oris ulcera sanat. Vtriusq; folia, siue semen, ex uino decocta, & hausta, auxiliantur à scorpione, phalangioq; ictis: quinetiam omnibus uenenis restituunt. Succus illitus oculorum inflammationes tollit. Intybi, & Cichorij uires recensuit Galenus libro VIII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Intybus olus est subamarum, & magis quod agreste est, quod ob id ipsum picrida, hoc est amaram, quidam nuncupant, quidam uerò Cichorium appellant. Est autem ea ficca, frigidaq; temperatura, utrunque secundo excessu. Porrò domestica magis etiam quàm agrestis refrigerat. Sed & humiditatis multæ admistio siccitatem extinguit: uerùm utriusq; adstringentis qualitatis est*

Cyani utriusque uiresMatthiolo.

Intybi, & Cichorij uires ex Galeno.

Digitized by Google

tis est particeps, uelut & chondrilla: nam & ipsa est seridis, seu intybi species. Et libro VIII. *de compositione medicamentorum secundum locos: Cichorium, inquit, & Seris cibarij generis existunt: apud nos nanque rurales ambo hæc edunt & crudas, & cocta. Facultas horum olerum subfrigida est, & subamara, ac moderatè adstringens, & propter has qualitates, optima pharmaca calidis intemperaturis ipsius hepatis existunt. Vltra hoc enim, quòd moderatè refrigerant, amplius & robur uisceri addunt per adstrictoriam facultatem: insuperq; commissuras oscu lorum uenarum in fimæ uisceris parte ad eas, quæ in gibba sunt, extergent. Neque uerò frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem absque adstrictione, aut amaritudine possident, facere soleat. Iuuare etiam uisus talium olerum substantia potest, etiam si citra feroforum, aut aliorum humorum uitiationem intemperies fiat per se, & cum humiditatis cuiuscunque complexu: ex mistura enim mellis humiditatem per urinam educunt. Quapropter etiam si siccatu tusa, quis potioni inspergat, itidem iuuant. Quin & decoctorum decoctium potatum multum commodi affert. Si uerò non calida aliqua intemperies infestet, aut si obturatio quædam sit circa uisus, magnopere auxiliantur ex uino albo tenui potata cum his, quæ urinam ciunt. Vtilis autem non solùm succus ipsorum est tum recens, tum exiccatus; sed & ipsa olera exiccata, tusaq; , ac trita potui inspersa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur.* Planta, quæ ὄφρις Græcis, Intybus satiuus Latinis dicitur: Mauritanis, Dumbebe, Hundebe, seu Endeba: Italis, Endiuia: Germanis, Endiuien: Hispanis, Endiuia: Gallis, Endiuie. Quæ uerò ὄφρις ἀγρία καλοῦσιν, καὶ στυφνή, Græcè, Cichorium Latinè uocatur: Italicè, Cicborea: Germanicè, Vuegunieiß, & Vuegunuartz: Hispanicè, Almerones, & Cichoria: Gallicè, Cichoree.

Nomina.

χονδρίλλα. CHONDRILLA. CAP. CXXVI.

CHondrilla, quam aliqui cichorion, alij serin appellant, caulem, flores, & folia habet cichorio simi-lia, qua ex causa nonnulli syluestris intybi speciem esse pronunciarunt, uerùm tenuior tota est. In cuius ramulis, gummi mastiches simillimum, magnitudine fabæ inueniri solet: quod cum myrrha tritum, & linteo appositum, instar oculæ, fœminarum menses trahit. Tusa cum radicibus herba, adiecto melle, diuiditur in pastillos: qui nitro admisti utiligines emaculant. Gummi inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit, si intincta succo acus, pilis admoueatur: contra uiperas in uino pota proficit. Succus decoctæ, in uino, aut per sese potus, aluum sistit. Aliud habetur chondrillæ genus, folium ferens oblongum, circumrosum, humi sparsum: caulem succo madentem lacteo: radice tenui, rotunda, læui, uegeta, flauescente, succosa. Cuius & caulis, & folia concoquendi uim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos reflectit. Nascitur in lætis, & cultis.

a Ori. ἐπ' ἄκρου κορυφὴν ἔχουσα. i. in summo uerticem habens.

CHONDRILLA I.

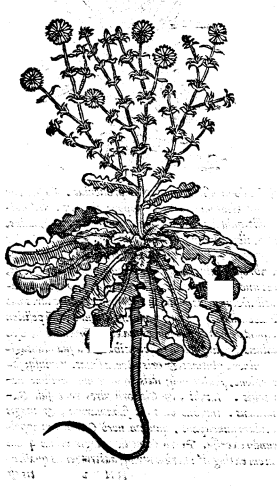

CHONDRILLA II.

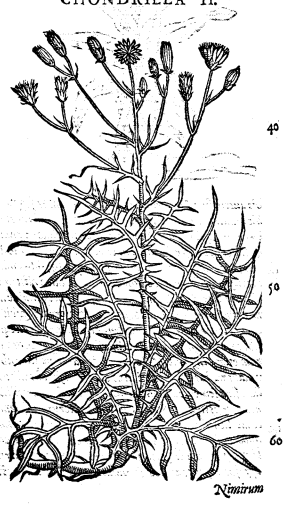

Nimirum

NImirum syluestris cichorij species Chondrilla est: gracilioribus tamen foliis, caule, floribus, ac semine. Frequentissima haec non modò in Hetruria; sed etiam in uniuersa Italia in cultis locis, serobium aggeribus, et secus uias uirescere, ac suo tempore florescere conspicitur: nec minus etiam, quàm cichorium in acetarijs recipitur, quamuis amarior sit. Visitur & alterum genus huic non longè dissimile, foliis tamen non ita in ambitum laciniatis, nec adeò in mucronem desinentibus. Haec à lactis ubertate, quo in omni parte, præsertimq; radice redundat, à nostris uulgò Lattaiuola uocatur. Rura eam suis acetarijs pro cichorio indifferenter admiscent. Chondrillæ uires scripsit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi simul de intybo, & cichorio disseruit, nihilq; ei peculiare reddidit, præterquàm quòd intybi sit species. Verumtamen libro II. de facultatibus alimentorum non sanè intybo, nec cichorio, sed lactucæ Chondrillam similem fecit. Chondrillæ utriusque cõsideratio.

Huic nomen Græcum χονδρίλλη: Latinum, pariter & Italicum, Chondrilla: Arabicum, Candarel, Cadaron, seu Amiron: Hispanicum, Leituzas, & Lechugas dentre los planos: Gallicum, Lettron. Nomina.

Κολόκυνθα. CVCVRBITA. CAP. CXXVII.

CVcurbita esui apta. Cruda, trita illitu tumores, & abscessus mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam syriasin uocant, in sincipite illinuntur: oculorum inflammationes, podagrasq; refrigerant. Succus è ramentis tusis per se, aut cum rosaceo infusus aurium doloribus auxiliatur: adustiones cutis in ardenti febre illitu adiuuat. Totius feruefactæ, & expressæ succus, cum melle exiguo, & nitro potus, aluum leniter resoluit. Vinum in cucurbitam recentem excauatam, infusum, si mistum sub diuo teneatur, potum aluum læuigabit.

CVCVRBITA. CVCVRBITA INDICA.

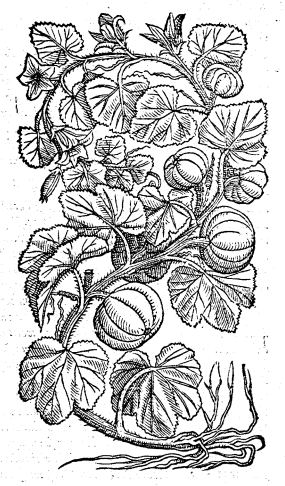

CVcurbita satiua, quæ per æstatem in cibum frequentissimè uario sumitur apparatu, in triplici censetur genere, nempe longa, rotunda, & sessilis. Sed quanquam Cucurbitæ inter se forma dissimiles habeantur; non tñ propterea uiribus, & natura sibi inuicem repugnant. Siquidem (ut Columella tradit, & Plinius refert lib. XIX. cap. V.) forma uaria in cucurbitis arte, & mangonio fieri facilè potest. Nam semina, quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: itē ab imis, sed non comparandas supradictis, quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas, breuiores, ac sessiles, aptissimas quidē ad recipiendū tū uinū, tū oleū, tū alios quoslibet liquores, urceorū, et cadorū uice. Si uero cordi sit, ut fiant corpore uastiores, de media cucurbitæ parte semen inuerso seratur cacumine. Cucurbitæ consi.

Digitized by Google

Sed diligenter cuſtodiendum eſt, ne eo mulieres accedant: nam que earum contactu facilè elanguescunt incrementa uirentium. tantoq; magis, ſi eis fluxerint menſes: tunc enim ſolo oculorum intuitu tenellos enecant fœtus. Quæ autem ad ſemina ſeruantur, è primo ſeligantur prouentu, pendeantq; in ſua uite ad hyemem uſque: deinde ſublatæ inſolentur, aut ponantur in fumo, donec penitus ſiccescant: aliter facilè earum ſemina, aſcita putredine, depereunt. Amant Cucurbitæ mirum in modum aquas: nam ſi propè in patens uaſculum aqua ſubijciatur, à quinque uel ſex digitorum interuallo, ante poſterum diem adrepentes cognoſcentur deſcendiſſe. Sine ſemine naſcentur, ſi per triduum antea, ſpargenda ſemina oleo ſeſamino macerentur. Hederaceis uiteſcit cucurbita foliis, ſed amplis admodum, & ſubcandicantibus: flagellis ſarmentoſis, anguloſis, & humi repentibus. Verùm ubi admiculum nacta fuerit, illud facilè comprehendit clauiculis, quibus arbores, & pergulas ſcandit, ijsq; ſeſe implicat. Flores illi albi grandioresque, & in ſtellæ ferè modum diuiſi, uerùm perpauci frugiferi. Noſcuntur hi facile, conceptu ſub ipſis extuberante. Sunt & alia Cucurbitarum uaria genera Italiæ peregrina, quæ diu per hyemem recentes aſſeruari poſſunt. Ferunt has ab occidentalibus Indijs in Italiam uenisſe: unde Indicæ à pluribus uocitantur. Harum uaria habentur genera, magnitudine, facie, & colore differentia, referunt tamen omnes Melopeponum effigiem. Sed aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ mediocres, & aliæ oblongæ, aliæ rotundæ, uario colore; quæ quidem omnibus notiores ſunt, quàm à me deſcribi debeant. Creſcunt foliis noſtratibus longè maioribus, firmioribus q; aſperis, & rigenti pediculo adnexis, uitigineæ facie. Sarmenta illi craſſa, anguloſa, aſpera, birſutaq;. Ea humi repunt, longo admodum tractu; atque etiam ſcandunt, & pergulas, & attegias opacant. Flores magni, luiij ferè effigie, aureo colore. Fructus decerpuntur Autumno, & aſſeruantur hyeme tota in culinis. Semen condunt magnum, amigdalini nuclei figura, in quo nucleus concluditur dulcis, & ſuauis. Sapor ijs ſubdulcis, non ut noſtratibus uſque adeò inſipidus: uerùm guſtui inſuaues ſunt, niſi præcipuis condimentis ſaturentur. Vulgarium cucurbitarum folia recentia iumenti illita, muſcas abigunt. Eadem mammis puerperarum adhibita, lac ſiccant. Oleum quod è cucurbitarum floribus paratur, ijs in eo diutius inſolatis, uenum calores inunctum extinguit, & capitis dolorem ex calida cauſa ortum ducentem & præſertim febrientibus. Aridæ cinis ambuſta, & pudendorum ulcera ſanat. Cucurbitæ facultates ſcriptas reliquit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum his uerbis. Cucurbita humida, frigida q; temperaturæ eſt, utraque qualitate ſecundi ordinis. Quocirca ramentorum eius ſuccus ad aurium dolores cum phlegmone iunctos, cum roſaceo utentibus utilis eſt. Sic tota quoque illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comeſta autem humida eſt, & ſitim propellens. Et libro II. de alimentorum facultatibus: Cucurbita, inquit, cruda cibo inſtauis eſt, ſtomacho pernicioſa, & concoctu planè inexpugnabilis: adeò ut ſi quis alterius cibi inopia ingerere eam compellatur, ceu quidam iam auſus eſt, pondus cum algore uentriculo incumbere ſit ſenſurus, ſtomachumq; euertet, & ad uomitum concitabit, quo ſolo ab urgentibus ſymptomatibus poterit uindicari. Hanc igitur, aliaq; ex fugacibus complura, aut mox quam elixata eſt, aut frictam in ſartagine, aut aſſam omnes homines eſſe conſueuerunt. Cucurbita uerò, de qua dicere cœpimus, elixa nullam euidentem ſaporis qualitatem habet: niſi quis eum quoque ſaporem nominare uelit, qui neque acris, neque ſalſus eſt, nec acerbus, nec amarus, nec id genus quippiam manifeſtè repreſentat, ueluti nec ipſa aqua. Ad huiuſmodi cuncta communi nomine omnes ἄποια id eſt, qualitatis expertia uocitare ſolent (Latini fatua, aut inſipida dicunt) quoquo modo nos quoque clarioris doctrinæ gratia appellabimus. Talis ergo cùm ſit cucurbita, non immeritò uarios apparandi modos admittit, utpote quæ in medio omnis exceſſus conſtituta eſt, ob idq; ad quemuis exceſſum ex æquo duci poteſt. Proinde cucurbita, quantum in ſe eſt, humidum, frigidumq; corpori alimentum præbet, omnium humidorum ciborum rationem; qui ſcilicet citra adſtrictionem tales ſunt. Nec ſanè infeliciter concoquitur, modò non anteuertat corruptio. Nam ea illi ſolet nonnunquam accidere, cùm aut uitioſè fuerit præparata, aut prauos humores in uentriculo aceruatos offenderit. Eſt aliquando ob nimiam in eo morata: quod aliis quoque omnibus fugacibus, quæ humido ſunt temperamento, euenire ſolet. Nam in uentriculo corrumpuntur & ipſi, ni celeri deſcenſu id naſi effugiant. Quemadmodum ergo cucurbita pura, & ut in ſe ipſa eſt, ſuccum in totum corpus alendi gratia digeſtum, expertem qualitatis guſtabilis obtinet: ita cùm alicui uehementem habenti facultatem fuerit iuncta, facilè illi aſſimilatur; ut ſi cum ſinapi ſumatur, ſuccus ex utroque in membra diffuſus acri efficietur cum manifeſta caliditate. Eadem ratione ſi cum ſalſo quopiam eſitetur, ceu nonnulli in patinis cum ſalſamento inſtruunt, ſalſum in corpore humorem generabit. Eſt porrò ſic apparata cibus longè ſuauiſſimus, ſi ſalſamentum ex ponticis illis fuerit, quæ ὠόλλα appellantur. Quòd ſi cum malis cotoneis elixa, deceneterq; condita fuerit, ſuccum auſteriorem in diſtributione habebit præpollentem. Aſſa autem, uel in ſartagine fricta, ut propriæ permultum humiditatis deponit; ita reliqua eius pars nullam ſibi ualentem uim adſciſcit, uti nec cùm in iure ſimplici paratur. Cæterùm ob aqueam qualitatem ſibi innatam non immeritò origano iungi gaudet. Quæcunque enim talia ſunt, acribus, aut acidis, auſteris ue, aut ſalſis permiſceri ſaporibus poſtulant, ſi quis & cum uoluptate ea ſumere, & nauſeam cupiat euitare. Cucurbita Latinis dicta, Græcis κολοκυνθα ἐδώδιμος, appellatur: Arabibus, Haraba, Hara, ſeu Carba: Italis, Zucca: Germanis, Kurbß: Hiſpanis, Calabazza: Gallis, Vne courge.

Cucurbitę hiſtoria.

Cucurbitę Indicæ mentio.

Cucurbitæ uires Matth.

Cucurbitæ facult. ex Galeno.

Nomina.

Σίκυος ἥμερος. CVCVMER SATIVVS. CAP. CXXVIII.

SAtiuus Cucumis aluo, & ſtomacho perquàm utilis habetur: refrigerat, qui corruptionem non ſentit: ueſicæ prodeſt: olfactu reuocat, quos animus liquerit. Semen modicè urinam mouet: cum lacte, aut paſſo, ueſicæ exulcerationibus ſubuenit. Illita cum uino folia, morſus canum ſanant: & epinyctidas, cum melle. Peponis caro in cibis urinam cit: inflammationes oculorum illita fedat. Ramenta eius contra aduſtionem infantium, quam ſyriaſin uocant, ſincipiti imponuntur: fronti admota oculo-

Digitized by Google

oculorum fluxiones auertunt. Succus cum ſemine, adiecta farina ſiccatus in ſole cogitur in ſmegmata, quæ faciem repurgant, & nitorem afferunt. Radix ficca, & ex hydromelite pota, drachmæ pondere, uomitionem mouet. Si quiſquam moderatè ſecundum cœnam uomere cupiat, geminis obolis ſit contentus. Sanat quoque illita cum melle, ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant.

CVCVMERES.

CVCVMERES LONGI.

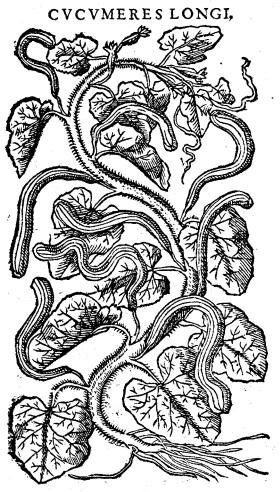

Cucumeris conſideratio.

QVanquam Græci (ut Galenus eſt auctor lib. II. de alimentorum facultatibus) omnia tam Cucumeram, quàm Melopeponum genera Pepona nominant, peculiariter tamen οὶκυος nomine, quo præſens caput inſcribitur à Dioſcoride, & Galeno II. lib. de alimentorum facultatibus ſtatim poſt Pepones, & Melopepones id tantùm omnes ferè comprehendi uolunt, quod Latinis cucumis appellatur. Verùm non ob id plane decerni poteſt, an hîc reddat Dioſcorides noſtratis Hetruſci Cucumeris uires, qui alijs Italiæ populis Anguria uulgò nuncupatur, an alterius, qui propriè Inſubribus, & Venetis Cucumis dicitur, Hetruſcis uerò Citrulus, omnibus notiſſimus. Siquidem non ex Dioſcoride modò, ſed nec ex alijs ueteribus hactenus quenquam reperi, qui Cucumis Græcis propriè οὶκυος appellatus, notis ullis repræſentet. Sed quòd Græci οὶκυος uocabulo noſtratem Citrulum, & Inſubrium Cucumerem ſignificent, facilè conijci poteſt ex ipſo Dioſcoride. Quippe qui lib. IIII. Cucumerem ſylueſtrem aſſerat fructu ſolo, quem oblongis glandibus nõ diſſimilem parit, à ſatiuo diſſidere, cùm aliàs foliis, floribus, ac ſarmentis ſatiuum prorſus referat. Verùm cùm huic ille per omnia reſpondeat, quem nos Citrulum, alij uerò Cucumerem dicunt, non poſſum non liberè pronunciare, Dioſcoridem hîc citruli nobis uocati, non autem anguriæ uires deſcripſiſſe. Quamobrem hac in hiſtoria apertè hallucinari Braſauolum putamus, quòd procul dubio exiſtimauerit, ueteres Græcos, præſertimq; Dioſcoridem, οὶκυος appellatione anguriam, uel Hetruſcorum cucumm repræſentaſſe. Quandoquidem aſſignatis iam rationibus accedit & Plinij auctoritas, qui lib. XIX. cap. V. Cucumeres, ait, in Italia uirides, & quàm minimi: in prouincijs quàm maximi, & citrini, aut nigri. Placent copioſiſſimi Aphricæ, grandiſſimi Mœſiæ. Viuunt hauſti in ſtomacho in poſterum diem. Quod proprium eſt citruli nobis uocati, non autem anguriæ uulgò Inſubribus appellatæ. Anguriæ enim in Italia in magnam extuberant molem, & cùm aqueæ ſint ſubſtantiæ, ac præduices, quæ maturitatem ſenſere, ingeſtæ facilè à uentriculo labuntur. Quod noſtratibus citrulis, & Inſubrium cucumeribus non euenit. Nam cùm glutinoſõ, frigidoq; ſucco referti ſint, ob idq; concoctu perquàm contumaces habeantur, non niſi poſt longum tempus à uentriculo deſcendunt. Ad hæc (ut citato loco ſubdit Plinius) Cucumeres, in fiſtula flore demiſſo, mira longitudine creſcunt. Atque ijdem in tantum odêre oleum, ut ſi è uite pendentibus uas olei ſubijciatur, adeò refugiunt, ut in hamum curuentur. quod anguriis, quæ ſphæricam formam referunt, minimè euenire poſſe comperio. Videmus præterea Citrulos noſtrates adhuc flo rentes in fiſtulas coniectos mira longitudine creuiſſe. E quorum ſemine qui poſtmodum orti ſunt, eandem retinuerunt formam, adeò ut in uite pendentes anguium modo contorti uiderentur. Seruantur Cucumeres (ut Plinius auctor eſt)

Elor est) usque ad alios penè prouentus: & id quidem non solùm muria fit, sed & scrobe opaco in loco arena substrato, fœnoq; sicco operto, ac deinde terra obrutos: ita enim uirides seruari tradunt. Hyemem odere omnes, & frigora: die sexto, uel septimo à satione prodeunt. Tenerrimi autem, ac iucundissimi fient, si semen ante satienem lacte fuerit maceratum. Qui uerò præcoces habere uolunt, confecta bruma, stercoratam terram in coplinis habeant, ibiq; semen condant, & modicum præbeant humorem: deinde cùm enata semina fuerint, tepidis diebus, & insolatis, iuxta ædificia sub diuo ponant, & omnia à uento protegant. Cæterùm frigoribus, ac tempestatibus sub tectum referant, idq; tandiu faciant, quousque æquinoctium uernum conficiatur, & nulla amplius reliqua sit pruinæ suspitio. Postea totos cophinos dimittant in terram. Sic enim præcoces fructus habebunt. Recens cucumis in tenues particulas sectus, & impositus, quascunque inflammationes sedat, quinetiam in ardentibus febribus aridatem linguæ aufert, si frequenter in ore retineatur. Quid autem ueteribus fuerint, quidve nobis sint Pepones, ac Melopepones, non equidem facilè ausim decernere: etsi non desint, qui dicant Melopepones Galeno libro 11. de alimentorum facultatibus, communes nostros Melones esse: Pepones uerò, quos in eo genere Veneti corrupta inde uoce uulgò Pipone uocant. Verùm enimuero cùm asserat Galenus, quòd pars intima carni semen inclusum tangens, cùm in Peponibus edendo non sit, in Melopeponibus passim ab hominibus manditur, mihi animum adeò dubium reddit, ut aliquid in hac re certi statuere nequeam, neque inuenire possim, quid Pepones, & Melopepones Galeno extiterint. Quippe quoniam utriusque generis, tam scilicet Peponum, quàm Melopeponũ carnea pars semen continens esitur, & nũ ēsitur, prout fructus ij, plus, minusue maturitatis fuerint adepti: nam utrisque, cùm ultimam sensserint maturitatem, id supremæ carnis una cum seminibus in medium fructus concidit. quod cum enauidum, & insuaue reperiatur, nusquam comeditur. Quod tamen utrisque minus maturis, non euenit: eaq; propter extractis prius seminibus esitur tota eorum caro. Id æc igitur tametsi me (ut dixi) dubium reddant; inclinat tamen animus ad credendum, per Melopepones Galenum nostrates Melones intellexisse, si modò ipse eorum unquam habuit notitiam. Dixi sententiam meam, quam ijs ruminandam relinquo, qui Vipereo ore non sunt. Siquidem nihil tam dulce, tam suaue, tam bonum, tamq; proficuum reperitur, quod uenenatis labijs nũ amarescat. Cæterùm quid per Pepones intellexerit, nihil prorsus (ut ingenuè fatear) quod proferam, hactenus habeo. Veruntamen cum illis mihi non facilè conuenit, qui Venetas Piponas dictas Galeno Pepones esse existimant. Minus adhuc illis assentior, qui Pepones Angurias esse dicunt. Nanque Serapio cùm primùm ex Galeni auctoritate de Peponibus, & Melopeponibus differuisset, dein peculiare de Anguria caput fecit, quam Arabica lingua Dullaba nuncupauit. In cuius reddendis uiribus nullum affert Græcorum testimonium, sed tantùm suæ gentis auctoritatibus innititur. Hinc facilè adducor, ut credam angurias ueteribus Græcis penitus ignotas fuisse. Eas equidem nunquam uidisse, uel non cognouisse demonstrat Fuchsius medicus clarissimus, quippe qui suis de stirpium historia commentarijs non sine magno errore putat cucumeres, quos citrulos Hetrusci nominant, angurias esse. Nam etsi Hetruria angurias uocitet cucumeres, non tamen contrà cucumeres uulgares uocat angurias, ut perperàm, meo quidem iudicio, Fuchsius & intellexisse, & scriptis mandasse uidetur. Sed ad nostros pepones iam uenio, qui tametsi notiores sint, quàm à me explicari possint, non ob id tamen eorum historiam mihi haud describendam putaui. Serpit itaque melopeponum, aut peponum planta (liceat nobis eos quouis modo appellare) longis ac uiticulosis sarmentis, cucumeris modo, folio uitigineo, minoribus tamen incisuris, scabris, hirsutisque, floribus luteis, fructu grandi, humani capitis instar, & sæpe longè maiori, cortice cartilagineo. Nec omnibus idem est color. Nanque alij herbaceo sunt colore, alij pallido, nonnulli flauo, quidam albo, plerique cinereo. Sunt qui tota cute textura quadam reticulari, magno naturæ artificio proueniant. Striati ferè sunt omnes, prominentibus circumquaque toris, in uertice, & umbilico coeuntibus. Interna pulpa gustui suauis, uersicolor tamen. In altero enim genere rubet, in altero albicat, aut ex albo rufescit. Qui præstant (plurimi sunt, qui nulla commendatur gratia) præter odoris iucunditatem, dulces, & suaues sunt; semen in utero gerunt copiosum, oblongum, albo contectum putamine, in quo dulcis concluditur nucleus. Gaudent lato, & aprico solo, ac etiam libere tate, qua possint ultrò nasci. Rigari uolunt, ubi pluuiæ defecerint: ubi uero fructus concoqui cœperunt, pluuiæ ijs aduersissimæ sunt, ijs enim tristantur, & ignaui, insipidi, & ingrati redduntur. Atqui rarum sanè est, ut inter complures, qui ex eadem prouenunt planta, pauci præstent, cæteris insuauibus redditis. Bonitatis inditium præbent, qui odoratiores habentur, quibusq; crassior fuerit pediculus, quin etiam ponderositas præstantiæ argumentum est.

Peponum, & melopeponũ cognit.

MELOPEPONES.

Fuchsij error.

Peponum historia.

Digitized by Google

tum est. Sunt qui roſarum, qui moſchi odorem ſpirent, olitorum mangonio; ſeminibus ea parte, qua germinant, paſrumper apertis, & in roſacea ſtillatitia aqua maceratis, quæ moſcum exceperit. Eſt & genus, quod tota fere hyeme aſſeruatur, poſtquam decerptum eſt, ſuauo colore, bos Hetruſci Melle, ſaccharoue condiunt, citriorum pomorum more. Vertère quoque mulieres melopepones in ſuum uſum, formæ concinandæ gratia. Iis itaque in particulas ſectis, Ari, & brioniæ radices addunt, quineriam limonium ſuccum, conijciunt q; in alembicum. Deinde caprili lactis id addunt, quod hæc omnia ſuperet, & in aqua feruentis balnei diſtillant, & aqua, quæ fluxerit, faciem concinnant. Semen in medicamentis ſuum quoque habet uſum. Cremor enim ipſius lactei febricitantibus utiliter propinatur ex hordeacea ptiſana; ſiquidem non ſolum refrigerat, ſitimq; extinguit, ſed oppilationes tum iocinoris, tum uaſorum expedit, & urinam prouocat. Datur item tuſſientibus, tabidis, & marasmo affectis. ac etiam in uiarduribus, additis ueſicariæ paſtillis; aut dulcis radicis ſucco, mumiæ momento, & gummi Arabici, & tragacanthæ non nihil. ualentius tamen proficit, ſi accedat ſeminum papaueris cremor, & baccharum Halicacabi, & maluæ decoctum. Sed de peponibus, & melopeponibus noſtris hactenus. Reliquum nunc eſt, ut de Anguria quam Dullaba appellat Serapio, quoque diſſeramus. Eſt itaque Anguria planta, folia ferens colocynthidis medicamentoſa, maiora tamen, aſpera, & per ambitum diuiſa: caulem ſarmentoſum, humi repentem, ut cucumis, & pepo. Florem edit aureum, fructum magnitudine mirum in modum extuberantem, ponderoſum, ſubrotundumque: Cortice læui herbaceo colore, maculoſo tamen, & ea parte, qua humi iacet, albicante, carne intus humida, aquoſa, in quibuſdam præduci, in nonnullis autem ſubacida, inſipidaue, ſitiq; extinguendæ perquàm idonea. Semen concludit latum, peponum duplo maius, cortice ſolidiori, & nucleo grandiore. Eſt quoque ſeminis in colore differentia, quòd uni nigrum, alteri rubrum innaſcatur. Decerpitur fructus, & diu quoque aſſeruatur in horreis. Tritici enim acernis inſidens, non ſolum à putredine tuetur, ſed coquitur, ſi immaturus decerpatur. Frigidus eſt, & humidus, ordine ſecundo, ſiti arcendæ aptiſſimus. Quo fit, ut Itali ardente Syrio eius pulpa interna ſe refocillent. Confert aduentibus febribus, & linguæ ariditati quàm maximè. Acutos humores uincit, & ijs præſertim auxiliatur febricitantibus, qui humorum malignitate magis, quàm abundantia ſcatent. Siquidem Anguria (ut Serapioni placet) aluum in principio fortiter non citat. Ideoq; illis conuenit, qui tenuis, & imbecillis ſunt tẽperamenti, macri, & exangues: Etenim ijs alterantibus magis opus eſt, quàm ducentibus humores. uerùm quamuis id effici poſſit acidis medicamentis, inſipida tamen, quæ nonnullam dulcedinem habent (ut Anguria) biſce in caſibus longè magis conueniunt. Impoſsibile enim eſt, quin acida, & quæ cum ipſo aceto parantur medicamenta, incidant, & attenuent. Id quod imbecillia corpora, macra, & exanguia, haud quaquam ſuſtinere queunt, quod eiuſmodi acida potiones maciem augeant, & uentriculum lædant. Atqui etiam ubi quiſpiam acida adſtringentia propinauerit, impoſsibile quidem uidetur, ut non obſtructiones augeantur, ſi ea in iocinore, & eius meatibus extiterint. Etenim acida, & adſtringentia medicamenta exiccant, & nihil prorſus humectant. Porrò inſipida, & quæ craſſæ ſunt ſubſtantiæ, quibus aliqua (ut in Anguria) dulcedo inſit, ſuo quidem temperamento humectant, ac ſimul refrigerant, generantq; in ipſo iocinore ſanguinem aquoſum, qui flauæ bilis feruorem, & malitiam coercet, tam in iocinore, quàm in uenis. In calidis regionibus Anguria ſuauior prouenit. Ideoq; circa Romam, in Campania, Apulia, Calabria, & Sicilia, præſtantiores habentur, & mole uaſtiores. Cucumeris uires memoriæ prodidit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, his verbis. Cucumis eſculentus maturus quidem tenuioris eſſentiæ eſt; qui uerò immaturus eſt, craſſioris. Sed & abſtergendi, & incidendi facultate participant. quare & urinam mouent, & corpus ſplendidum reddunt: ac magis quoque ſi quis ſemine arefacto, contuſoque, atque cribrato, uice pulueris abſterſorij utatur. Superat in eis humida, frigidaq; temperies, non tamen magnopere, ſed quaſi in ſecundo conſtetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen, aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis, idq; in primo quodammodo ordine, aut etiam in ſecundo incipiente. Eſt & in iſtis maior abſtergendi facultas, quàm in fructus ipſius carne. Et libro II. de alimentorum facultatibus idem de Cucumeribus ita ſcribit. Vrinam quidem & ipſi, quemadmodum pepones, cient, ſed minus quàm illi, quòd ipſorum ſubſtantia minus eſt humida; ideoq; non facilè, ut illi, in uentriculo corrumpuntur. Ergo quibus cucumeres bene concoquere datum eſt, dum in hoc ſiſti, intrepidè, affatimq; ijs ſe explent, longi temporis tractu, gelidum, & utcunque craſſum humorem in uenis acernari contingit, qui per eam, qua uenæ ſinguntur, concoctionem, haud facilè in probum ſanguinem poteſt conuerti. Proinde omnibus praui succi

ANGVRIAE.

Fuchus ex peponibus ad decorandas fœminas.

Peponũ uires

Anguriæ mẽtio & hist.

Anguriæ uires Matth.

Cucumeris uires ex Gal.

ui succi edulijs, quantùmuis probè à nonnullis conficiantur, abſtinere in totum conſueuerint. Clam enim ſenſimque poſt longum tempus prauus in uenis ſuccus ex ipſis ſuggeritur, atque accumulatur: qui uel leuicula putredinis arrepta occaſione, febres ſeuiſſimas, & mirè contumaces excitabit. Et paulò antea de Peponibus ſcribens: Vniuerſa (inquit) peponum natura frigidior cum larga humiditate exiſtit: habent & quandam abſtergendi uim: ideoque urinam cient, & deorſum expeditius, quàm cucurbita, & melopepones rapiuntur. Quòd porrò abſtergeant, diſcere licet ſordidam cutem defricando. Quamobrem etiam maculas calore ſolis factas, & lentes faciem occupantes, atque in ſuperficie alphos extergere poſſunt. Sed ſemen, quod in eorum ueluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infeſtatis ſit accommodatum. Cignit pepo in corpore uitioſum humorem, patiſſimum quando non probè concoctum fuerit. Tum uerò morbum etiam, qui cholera dicitur, inducere conſueuit. Etenim priuſquam ad corruptionem peruenit, uomitioni quoque idoneus eſt: largiusq; ingeſtus, niſi quis aliquid eorum, quæ probi ſint ſucci, ſupermandat, omnino uomitum concitabit. Et de Melopeponibus agens: Melopepones (ait) & minus humidi quàm pepones ſunt, nec adeò praui ſucci: minus item urinam prouocat, tardiusq; deorſum deſcendunt. Ad uomitum uerò excitandum non eandem uim peponibus obtinent, ſicut nec celeriter adeo ut illi in uentriculo corrumpuntur, cùm prauus humor in eo collectus fuerit, aut alia quæpiam corruptionis cauſa ipſum prehenderit. Cæterùm tametſi in iuuando ſtomacho autumnalibus fructibus longè ſunt inferiores, haudquaquam tamen ei, ut pepones, officiunt. Hæc ille. Cæterùm prætermittendum mihi non duxi, quin legentes admoneam, eſſe impoſtorem, qui me redarguat, quòd ſcripſerim, hoc nomen σίκυος cucumerem tantùm deſignare, quòd reuera id generale ſit nomen omnium horariorum fructuum; uidelicet peponum, melonum, cucumerum, anguriarũ, & cæterorum generis eiuſdem. Vtq; hæc comprobare uideatur, Galenum adducit libro ſecundo περὶ τροφῶν δυνάμεως, quippe qui ſcribat, negare medicos nonnullos, fructum, qui pepon dicitur, ſimpliciter appellandum πέπονα, ſed cum additione σικυοπέπονα, ideſt peponem cucumerem, ac ſi πέπων ex genere τῶν σίκυων eſſet. Id quod minimè Galenus affirmauit, ſed potius reprobauit his uerbis. Medici quidam non ſimpliciter nominare uoluerunt peponas, ſed totum id σικυοπέπονα nominare oportere contenderunt. Nos uerò in præſenti ſermone de eiuſmodi non laboramus, ut quæ ad medicinam nihil conferant: multo enim ſatius eſt, rem dilucidè inter pretari, quàm huiuſmodi anxia diſquiſitione doctrinam obſcurare. Tum porrò clariſſimè explicabimus, cùm uocabula uulgò maximè uſitata eligentes, ipſorum ſignificationem ſeruauerimus. Hæc ille. quibus palam eſt, nebulonis illius impoſturam, ſibi longè magis aduerſari quàm mihi. nunquam enim negaui, nomen σίκυος ad illa omnia generaliter referri poſſe, ſed dixi, peculiariter Dioſcoridi uulgarem tantùm cucumerem deſignare, quemadmodum quoque Galeno, apud quem nuſquam me legiſſe memini, nomen σίκυος aliud deſignare, quàm cucumerem. Ideoq; de cucumeris alimento ſcripturus eodem libro, poſtquam de Peponibus, & Melopepo nibus egit, περὶ σίκυων ideſt de cucumere, quos alio nomine appellare non potuit, peculiare caput inſtituit. Id quod etiam fecit lib. octauo de ſimplicium medicamentorum facultatibus ubi de domeſtico, & ſylueſtri cucumere egit. Σίκυος ὕμερος Græca uoce, Cucumer ſatiuus Latina uocatur: Arabica, Chathe, ſeu Chetha: Italica, Cocomero, & Cedruolo: Germanica, Cucumern: Hiſpanica, Cogombro: Gallica, Cocombre. Ἀττέκον Græcis, Pepon item Latinis appellatur: Mauritanis Batheca, ſeu Bathiech: Italis, Mellone: Germanis, Pfeben, & Melon: Hiſpanis, Melon: Gallis, Melons. Anguria ita & Latinè nominatur: Arabicè, Dullaba: Germanicè, Gurcheu: Hiſpanicè, Cogombro: Gallicè, cogombre.

Peponum uires ex Gal.

Melopeponũ facultates ex Galeno.

Nomina.

Θρίδαξ. LACTVCA. CAP. CXXIX.

LActucæ ſatiuæ, quibus natura refrigeratrix ineſt, ſtomacho gratæ habentur, ſomnum conciliant, aluum emolliunt, lac euocant: uerùm decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas eſſe prodeſt. Epotum ſemen, aſſiduas libidinum imaginationes in ſomno compeſcit, & ueneri refragatur. Ipſæ uerò frequentiores in cibo, claritati oculorum officiunt: inflammationibus, & ignibus ſacris opitulantur. Muria condiuntur. Cùm in caulem exierunt, uim quandam nancifcuntur ſucco, aut lacti ſylueſtris lactucæ ſimilem.

Θρίδαξ ἀγρία. LACTVCA SYLVESTRIS. CAP. CXXX.

SYlueſtris lactuca ſatiuæ ſimilis eſt, ſed longior caulis, & candidiora folia, graciliora, & aſperiora. Amaro guſtu eſt. & uiribus [a] aliquantum papaueri ſimilis: unde lacteum eius ſuccum aliqui meconio permiſcuerunt. Aquam per aluum elicit, potus in aceto mulſo ſuccus ad duos obolos: argema, caliginemq; repurgat: contra aduſtiones efficaciter illinitur, cum lacte mulierum. In ſumma ſomnum allicit, doloris leuamentum præſtat, menſes trahit: contra ſcorpionum, & phalangiorum ictus bibitur. Semen non aliter quàm ſatiuæ libidinum imaginationes in ſomno amolitur, ac uenerem arcet. Succus ad eadem ualet, ſed uiribus infirmior. Reponitur in fictili nouo lac eius, antea, ut in alijs liquaminibus moris eſt, inſolatum.

a Cat. κατὰ πᾶσαν ſcilicet δύναμιν. i. ſecundũ omnẽ facultatẽ. Mes, & Dra. κατὰ πᾶσαν. i. ſecundũ omnem.

Lactucæ conſideratio.

LActuca ſatiua herbarum ferè omnium uulgò notiſſima eſt. Cuius etſi plura, ac diuerſa in Italia reperiantur genera, ut in hortis, & olitorijs foris æſtate tota conſpici poteſt; non ob id tamen exiſtimandum eſt, quòd ea uiribus, & facultatibus inter ſe differant: quanquam non negauerim ego, alteram alteri in cibis præſtare

Digitized by Google

LACTVCA CRISPA.

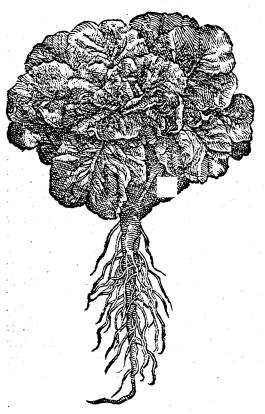

LACTVCA FLORESCENS.

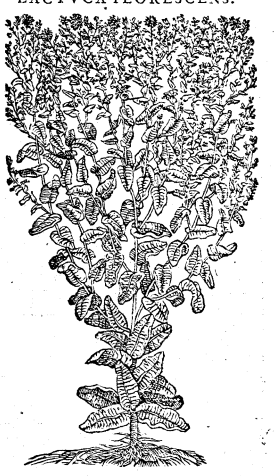

LACTVCA SYLVESTRIS.

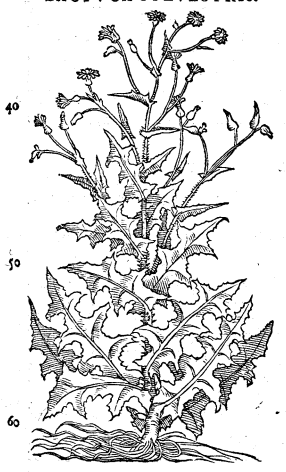

præſtare. Eam ſiquidem, quæ conglobatis in orbem foliis criſpa, teneraq́; inuenitur, quis neget maiorem cum palato mirè gratiam, quàm quæ dura, patula, ac lactéſcens habetur? Eſt etiam quam à lato caule laticaulem, & à rotundo rotundicaulem, & quam ſeſſilem, quòd humi procumbat, appellauerint Græci. Nos uerò in capitatam, rotundam, & criſpam diuidimus. Differunt etiam foliorum colore, nam alia ſaturatè uiridis eſt, alia ſubuiridis, alia ſubcandicans, & quæ cruentis maculis ſit reſperſa, quam è Cypro allatam ferunt. Criſpa foliis exit criſpis, Lactybo maiori ſimilibus & per ambitum laciniatis. Rotunda in orbem ſpargitur, rotundioribus foliis, tenerioribuſq́; unà ſeſe ſtipantibus. At capitata, ſeu ſeſſilis, foliis parum à rotunda differt, ſed in globum folia circumuoluuntur, & extuberant braſſicæ capitatæ modo. Eſt et quartum quoddam genus, cui in cibis prima laus, Romanum uulgò uocatum, foliis maioribus, pinguioribus, uiridioribuſq́;. id in ouatum caput extuberat, ubi in cacumine ligetur. & cæteris tenerius, albiusq́; euadit, & præſertim ſi terra circumducatur ad cacumen uſque. Tenereſcit enim hoc mangonio mirum in modum, & candidius, & palato gratius redditur. Caulem edunt omnes albicantem, lacte prægnantem, & in ſummo brachiatum, foliis plenum, in acutum tendentibus, quæ ſeneſcentes amarorem contrahunt. Flores in ramuſculorum cacuminibus prodeunt lutei, qui tractu temporis pappoſi effecti, in auram reſoluuntur. ſemẽ omnibus oblongum in acutum deſinens, colore non ſolùm albo, ſed etiam nigro. Naſcitur quarto, aut quinto die à ſatione, & adulta tranſponitur. Olim Lactuca ultimis apponebatur menſis. Ideoq́; inquit Martialis ille Epigrammaticus:

Claudere

Claudere quæ cænas lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostras inchoet illa dapes?

Lactucæ uires Matth.

Lactucæ succus ex rosaceo frontí, & temporibus illitus, non solum febrientibus somnum conciliat, uerum etiam capitis dolorem mulcet. Gargarizatur idem utiliter ex punicí mali succo, ad columnellæ inflammationem. Testiculis illitus nocturnas pollutiones compescit, & seminis profluuium, & præsertim addito caphura: momẽto sed Venerem restinguit. Idem præstat epotum semen, è papauerini seminis cremore hausturn; nec minus urinæ ardoribus opitulatur. Cauendus autẽ lactucarum usus suspitiosis, sanguinem excreantibus, pituitosisq; sed iis maximè, qui procreandis liberis dant operam. Syluestris in campestribus nascens, facilè dignoscitur, quòd caules, floribus, semine, et folio
satiuam iam flores, & semina proferentem æmuletur: uerum gustu amara est, & lacte copiosiore referta. Memi-
nit huius Theophrastus lib. VII. cap. VI. de plant. hisi. sic inquiens. Syluestris lactuca folio breuior, quàm satiua
est, idq; consummatum aculeatur, & caule simili modo breuiore perficitur, succum acrem, ac medicatũ habet. Na-

Lactuca syluestris, & eius uires Matth.

scitur in aruis. Lac eius extrahunt per messem tritici, & purgare aquam intercutem dicunt, & caliginem arcere
ab oculis, & argemam auferre, cum lacte mulieris. Satiua (ut memoriæ scriptum reliquit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum) humidum est, frigidumq; olus, non tamen extremè (liquidem edendo non foret) ue-

Lactucæ uires ex Gal.

rùm maximè secundum aquæ, ut sic dicam fontanæ frigiditatem: proinde ad calidas phlegmonas accommodum
est, & ad parua, & leuia erysipelata: non tamen maioribus satisfacere idonea est. Est etiam edulium sitim arcens. At semen potu genituræ profluuium cohibet: quamobrem etiam iis, qui libidinosis somnijs uexantur, datur.
Sic & agrestis lactucæ semen. Cuius quoque colligitur succus, argema, & caliginem expurgans: ad adustiones
etiam cum lacte mulierum inungitur. Et lib. II. de alimentorum facul. Plerique medicorum (inquit) reliquis
omnibus hoc olus, ceu ficus, autumnalibus fructibus, prætulerunt. Nam inter ipsa aliud melioris succi non inue-
nias. Quod porrò nonnulli uitio uerterunt, id in præcipuam ei laudem cedit: & si ita se res uera haberet, non mo-
dò nulli olerum; sed ne optimi quidem succi, ac maximi nutrimenti edulijs esset secundum. nempe sanguinem aiunt
lactucã generare. Quidã non simpliciter sanguinẽ dicunt, sed multũ addunt, multũ sanguinem lactucã generare affir-
mantes. Verùm ij tametsi prudentius obijciant, longius tamen alijs à uero absunt. quanquam hoc ipsum, putà mul-
tum sanguinem procreare, non est quòd meritò quis damnet. Constat enim huiusmodi edulium laudatissimi succi
censendum esse, quòd plurimum quidem sanguinis, aliorum uerò succorum nullum producere sit comparatum. Si
uerò, quia permultum è lactuca sanguinis congeratur, idcirco damnandam eam censeant, facillimè huic malo occur-
ri potest: quippe cùm uescentibus, & liberalius exerceri, & ea parcius uti integrum est. Hæc ergo aduersus eos,
qui olus hoc non rectè iuuperant, dixisse sufficiat. Illud porrò nouisse conuenit, omnibus alijs oleribus pauciss-
imum sanguinem, & uitiosum generantibus, ex sola lactuca non multum quidem, nec uitiosum, haud tamen omni ex
parte laudabilem gigni. Vt plurimùm quidem cruda ipsa uescuntur. Æstate autem, cùm in semen iam prorupti-
ra est, in aquã dulci præcoquentes, cum oleo, garo, & aceto assumunt, aut cum aliquo ex condimentis, obsonijsue,
præsertim ijs, quæ caseo constant. Plerique etiam anteaquàm exaculescat, in aqua elixa utuntur: uti ego iam
facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus cùm olere hoc à longo tempore
me ut familiari cibo usum fuisse sciret, uideretque post mandi à me citra magnam molestiam non posse, coctura ra-
tionem indicauit. Etenim in iuuentute, quoniam assiduò os uentriculi bile efferuescebat; æstus moderandi gratia la-
ctucis utebar. Cùm autem ad proiectam ætatem peruenissem, olus hoc contra quàm in iuuentute, summum iam stu-
dio, & industria accersenti mihi, auxilio fuit. Quippe qui etiamnum iuuenis lucubrandi gratia uigilijs dedita ope
ra me assueueram, declinante iam ætate, ipsa ex se insomni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod
unicum mihi præsentissimum remedium lactuca uesperè commanducata semper fuit. Lactuca sic latinis, hodie
Græcis appellatur: Mauritanis, Cherbas, seu Chaz: Italis, Lattuca: Germanis, Lactuck: Hispanis, Lechuga, aut
Alfalfa: Gallis, Laictue.

Nomina.

Γιγίδιον. GINGIDIVM. CAP. CXXXI.

† Antiquus codex. μικρότερον. i. minor. a Meũ, & Dra. βέλτιον πικρόν. i. radicẽ amarã. Ca. βέλτιον πικρίζον. i. radicem paruã amarã.

GIngidium, aliqui lepidion, in Syria, & Cilicia plurimum nascitur. Herbula est syluestri pastinacæ similis, tenuior, & † amarior: [a] radice parua, candicante, subamara. Olus hoc crudum, coctum, conditumve estur, magna stomachi utilitate: urinam cit. Decoctum ex uino potum ueficæ prodest.

Gingidij confideratio.

Non potui unquam eorum subscribere opinionibus, qui plantam Cerefolium uulgò uocatam, Gingidium
esse censent, ut in alijs commentarijs nostris antea editis disseruimus. Quare & Fuchsij, & Ruellij senten-
tiam improbauimus. Nunc autem certò primùm animaduerto, me hac in re haud esse hallucinatum; ha-
bita, & inspecta legitima Gingidij planta, quam è Syria allatam mihi misit Iacobus Antonius Cortusus, Patritius

Gingidij hist.

Patauinus, Vir ut omni humanitate clarus, ita rei plantariæ indagator acerrimus, unà cum altera planta peregri-
na, quam ipse Visnaga uulgò uocari significauit. Cuius hic quoque imaginem expressimus. Est itaque GINGI-
DIVM *pastinacæ syluestri haud absimile, amarius tamen; caule ramoso, rotundo, sesquipedali, striato, subnigrican-*
te, geniculatoque, umbellis in cacumine albis, minoribus circunquaque comantibus foliis. è floribus semen prodit,
quo maturescente, umbellæ in sese contrahuntur, ut in Pastinaca, & tactu glutinosæ sentiuntur. Radicem habet
carnosam, palmari longitudine, subamaro sapore. copiosum in Syria prouenit, unde in Italiam aduectum semen

Visnagæ mentio.

iam in hortis seritur. Non desunt, qui uelint VISNAGAM, *uel ipsum legitimum esse Gingidium, uel eius alte-*
rum genus, quod folia quadantenus magis Pastinacam referre uideantur. Sed mihi non arridet eorum opinio, quòd

planta

Digitized by Google

GINGIDIVM.

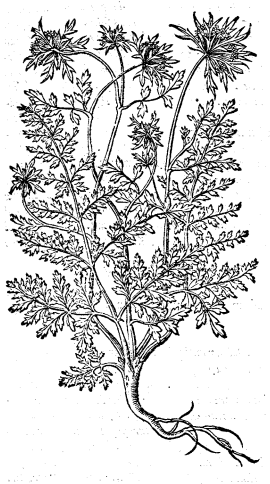

VISNAGA.

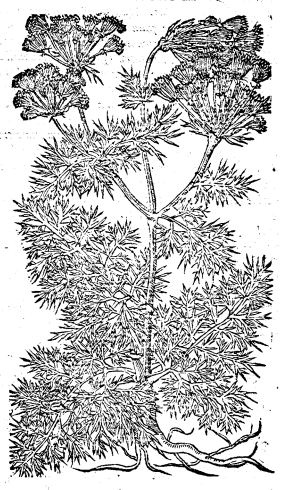

CEROFOLIVM.

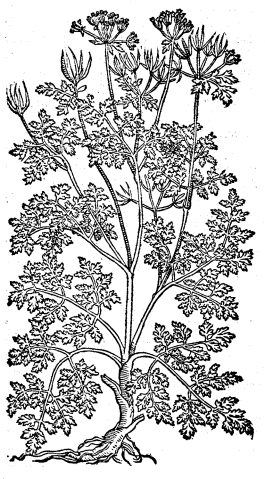

planta ſit paſtinaca longè maior, & grandes robuſtasq́; faciat umbellas, adeò ut feſtuca, ſiue pediculi, qui illã conficiunt, pro dentiſcalpijs iam multis in uſum uenerint. Ego quidem ipſam potius maiorem paſtinacam uocarem ſylueſtrem, ſiquidem non ſolùm notis omnibus paſtinacã refert, ſed etiã uiribus. Cæteràm ut de planta, quam uulgò Cerofolio uocant, aliquid dicamus, cùm & ipſa in ciborum uſum ueniat, & ſuas quoque habeat in medicina uires; ita hîc de ea diſſeremus. Eſt CEROFOLIVM planta nemini non'nota, paſſim in hortis naſcens, fragilis, ac tenera, ſemis ab uno pediculo emergentibus foliis, uulgaris petroſelini modo, per ambitum inciſis: caulibus ſeſquicubitalibus, pinguibus, ſubrufeſcentibus, inanibus, geniculatis, umbellam in ſummo caule gerit albis floſculis ornatam, è quibus tenuia rectaq́; oriuntur cornicula, plura, ex uno pediculo prodeuntia, piloſa, rufeſcentiaq́;, et in cacumine aculeata; in quibus ſemen longiuſculum concluditur, pullo colore. Radix illi breuis, in plures diuaricata fibras. Tota planta dulcis eſt, & odorata, acriuſculo quodam accedente ſapore, uix ferè ſenſibili, quo fit, ut alijs oleribus addita, ea guſtui gratiora reddat. Cerofolij mẽtio.

Cherephylli meminit Plinius lib. XIX. cap. VIIII. ſic inquiens: Rurſus alio comitatu æquinoctio Autumni ſeruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, cerephyllon, quod pæderota Græci uocant: & acerrimum ſapore, ignei effectus, ſaluberrimum corpori. Verùm Plinij cerephyllon cerofolium noſtrum eſſe non poteſt, quòd hoc noſtris hortis familiare, tam uehementi acredine non ſit præditum. Nec crediderim illud idem eſſe eidẽ Plinio ſecundum Acanthi genus, quòd is lib. & cap. XXII. pariter Pæderotam uocari ſcribit. Cherophylli Pliniani mentio.

Digitized by Google

cùm Acanthus omni prorſus acredine uacet niſi fortaſſe ſit planta, Pauſaniæ libro ſecundo ueteris Græciæ Paderos appellata, his uerbis. Naſcitur Pæderos herba intra ſeptum aprico loco, neque alibi uſpiam prouenit, ne in ipſa quidem Sycionia: folia ei minora fagi, ilicis maiora. Forma eadem ferè cum quercus folio, altera pars ſubnigra, alba altera neque omnino diſſimilis color ei, qui in albæ populi foliis cernitur. Atqui uix credam hanc plantam, ob magnam eius raritatem eſſe Plinij cherophillis, qui paſſim in hortis habebatur. Meminit Gingidij Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum his uerbis. Gingidium ſicut guſtu amaritudinem, & adſtrictionem præfert, ſic temperamento quoque ipſo caliditatem & frigiditatem. Secundum uerò utranque qualitatem deſiccatorium eſt. Sed enim ſtomacho amicum eſt, utpote non paruam obtinens adſtrictionem. Quamobrem non admodùm conſpicuam caliditatem poſſidet: ſecundo autem receſſu deſiccat. Et lib. II. de alimentorum facultatibus ſic inquit. Plurimum in Syria Gingidium naſcitur: eſturque ſimiliter ac ſcandix apud nos. Stomacho mirè utile ſiue crudum, ſiue elixum libeat ſumere: longioris autem decoctionis impatiens eſt. Nonnulli ipſum cum oleo, & garo mandant. Alij uinum etiam, aut acetum adijciunt, ac multò magis ita ſtomachum iuuat. Cum aceto ſamptum faſtidioſos ad cibum inuitat. Perſpicuum uerò eſt, quòd hæc herba medicamentum potius eſt, quàm alimentum. Quippe quæ adſtrictionis, & amaritudinis non obſcuræ, nec exiguæ particeps eſt. hæc Galenus. Ex quibus facilè comprobari poteſt, Chærefolium non eſſe Gingidium, quòd in ipſo ea amaroris, & adſtrictionis qualitates guſtu haud manifeſtè deprehendantur. Quod Græci γογγίδιον, Latini ſimiliter Gingidium uocant: Itali, Cingidio: Germani, Koerffel, & Kerbelkraut: Galli, Cerfueil.

Gingidij uires ex Gal.

Nomina.

Σκανδίξ. SCANDIX. CAP. CXXXVII.

SCandix, ſylueſtre olus eſt, amarum, ſubacre: quod crudum, coctumve manditur: ſtomacho, & uentri utile. Decoctum in potu, ueſicæ, renibus, & iecinori confert.

Scandicis cõſideratio.

PECTEN VENERIS.

QVanquã Scãdix antiquis rei herbariæ ſcriptoribus ſtirps fuit notiſſima, ut quæ ab ijs in frequenti ciborum uſu haberetur alijs admiſta oleribus; cùm tamen hactenus eorum repererim neminẽ, cui fides ſit adhibenda, qui Scandicẽ notis aliquibus, uel lineamentis deſcripſerit, neſciuerim profectò quònam pacto, quáue ratione affirmari poſſit & in Italia Scandicem naſci, & pariter dignoſci à compluribus. Cæterùm ſcribit Hermolaus uir doctiſſimus, & in ſtirpium hiſtoria omnium ſuæ ætatis facilè primus, ſe uidiſſe Scandicẽ in exemplari Græco Dioſcoridis appictã foliis fœniculo proximis, floribus luteis, ſiue albis, corniculis caule ſummo emergentibus. Hanc ipſam nos quoque ſæpius uidimus Maio, & Iunio menſibus inter ſegetes, præſertimq; in agrorũ marginibus. Sed quamuis tradiderit Hermolaus eam fœniculi foliis aſſurgere; mihi tamen magis ſumariã, et quadantenus anthemidem referre uidetur, quàm fœniculum. Flores gerit hæc chærefolio proximos, albicantes q;, è quibus tandem prodeunt cornicula tenuia, longiuſcula, recta, acuminata, acubus, quæ in geranio emicant, non diſſimilia, quemadmodum & in chærefolio uiſuntur, licet huic longè tenuiora, & fragiliora innaſcantur. Quo fit, ut rectè intuentibus ſpecie tantùm, non autẽ genere differre hæ plantæ haud dubiè appareant: id quod etiam indicat eorum ſapor. Quamobrẽ qui chærefolium ſcripſerunt eſſe gingidium, id non ſine ratione fecerunt. Cùm enim certò crederent, hanc de qua in præſentia diſſerimus, plantam legitimã eſſe Scandicem, facilè etiam hinc perſuaderi potuerunt, ut aſſererent chærefolium eſſe gingidium. quoniam Dioſcorides conſueuit ſtirpes per cognationes deſcribere. Quapropter in eorum ſanè rem ſententiam, ſi hæc, quam Scandicem putant, tantum acrimoniæ & amaroris guſtantibus relinqueret, quantum in Scandice ueteres inueniri prodiderunt. Verùm cùm eas non obſcuras quidẽ qualitates, quas ueteres uerè ſcandici aſſignant, in hac, ut ita dicã, noua Scandice nunquã ego repererim, ſicuti nec in chærefolio, quæ ueteribus gingidio tribuũtur, cogor omnino eorũ ſententiæ refragari, & ab ipſis diſſentire. Quapropter niſi regionis, & climatis ratione, & locorum mutatione eueniat, ut hæ ſtirpes omnem tum acrimoniam, tum amarorem exuerint, non facilè quidem adduci potero, ut credam harum alteram gingidium, alterã uerò ſcandicem eſſe. Neque ab hac mea me deterret opinione Hermolaus, quòd uiderit is Scandicẽ hãc in Græco Dioſcoridis codice appictã: quippe cùm inter omnes rei herbariæ ſcriptores nullus, quod equidẽ ſciã, reperiatur, qui per notas aliquas Scandicẽ deſcripſerit, neſciuerim ego quanã hiſtoria, & ratione fretus aliquis unquã illã pictura expreſſerit. niſi fortaſſe Dioſcorides ipſe manu propria eo in libro ipſam appinxerit. Plinius Scandicem anthriſco ſimilem reddidit. Sed cùm ignotum per ignotius deſcripſerit, nihil nobis luminis

luminis his in tenebris affert. Scandicem commemorat Galenus lib. VIII. *simplicium medicamentorum his uerbis. Scandix ex agrestium olerum genere est, subacre, & amarum, adeò ut in siccando, & excalfaciendo secundi ordinis intensi. Vrinam ualenter ciet, & uiscera obstructione liberat, ex dictis qualitatibus constans. Hæc Galenus. Ex quibus etiam manifestè colligi potest, plantam, quam pro Scandice accepit Herpolaus, quamq; pro eadem plerique recentium herbariorum hodie ostendunt, nullo pacto legitimam esse Scandicem. Quandoquidem ea non tantam acrimoniam, nec amaritudinem gustui repræsentat, ut dici possit primum caliditatis, & siccitatis, gradum excedere. Cæterùm si ulla est planta, cui hæc comparari possit, eam adamussim mihi quidem referre uidetur, quam Plinius lib.* XXIIII. *cap.* XIX. *à pectinum similitudine,* VENERIS *pecten appellat. Siquidem hæc radice nititur candida, cauliculis semipede maioribus: foliis syluestris pastinacæ, uel ferè anthemidis, exilibus: floribus albis, tenuibus, emicantibus summatim ab eodem capitello compluribus acuminatis rostellis, inter se diuisis, quæ pectines planè referunt, quibus linum mulieres concinnant. Quæ certè omnia reperiuntur in hac uulgaris Scandice. Huius radix cum malua tusa, corpori infixa extrahit. Eadem cum herba, & floribus in patella calefacta, ex albo meraco, & butyro, unà cum hortensis petroselini foliis, pubique adhibita, remorantem urinam, pueris præsertim, pronocat. Quæ herba σκάνδιξ Græcè, Latinè Scandix similiter nominatur: Italicè, Scandice.*

Scandicis uires ex Gal.

Pecten Veneris & eius historia.

Nomina.

Καυκαλὶς. CAVCALIS. CAP. CXXXIII.

CAucalis, quam alij syluestre daucum uocant, cauliculo est rodantali, aut maiore, subhirsuto: foliis apio similibus, [a] fœniculi modo per extrema multifidis, hispidisque: candida in cacumine umbella, suauiter olente. Crudum, coctumve olerum modo estur: urinam mouet.

[a] Cat. μικρά-φορα μάκωνι ἀπεοικυῖα. fœniculo similia; cum renuibus incisuris.

VIsitur Caucalis in Hetruriæ campestribus, inculto præsertim solo, ut & Ananiensi tractu in Tridentino agro, nullis reclamantibus notis. Rura nostra hanc Petroselli saluatico uulgò appellant. Quippe quòd folia, quæ per ima prope radicem exeunt, apium quadantenus effigie referant, quod uulgò Petroselli dicunt. Esi quæ superiore parte prodeunt, per ambitum sint fœniculi modo capillamentis diuisa. Caulem mittit pastinacæ: in cuius cacumine umbellam gerit floribus candicantem, odoratam, dauco non absimilem. Quapropter Galenus libro VII. *simplicium medicamentorum, ita de ea scriptum reliquit. Caucalidem quidam daucum syluestrem nuncupant: est enim ei adsimili gustu simul ac uiribus. Nam excalfacit ut ille, & desiccat, urinam ciet, & muria ad repositionem conditur. Hæc ille. At nos dicimus; longè pluribus caucalim pollere uiribus, siquidem cordi utilis est. Succus calculos, & arenas pellit, & iocinoris, lienis, renumq; pituitas extenuat. Semen potum oculorum aciem acuit, & menses fœminarum adiuuat. Datur uiris contra seminis profluuia, unà cum aspleno, & uiti eis semine. Steriles, prolificas facit, assiduè ex uino potũ. præstat aduersus Trigonis, Draconis, & scorpionis marinorum ictus, uulneri illitum. Herba tota ex aceto mansa, & uomitione reddita, uentrem purgat, appetitum languescentem excitat, & nauseæ fastidia discutit, melancholicos iuuat, tum herba ipsa in cibis deuorata, tum succus potus, tum semen, quemadmodum totius plantæ decoctum, proinde datur utiliter quartanarijs, & scabiosis, quinetiam morbo gallico affectis. Vt Græcis καυκαλὶς, ita etiam Latinis Caucalis appellatur: Italis, Caucalide.*

Caucalidis cõsideratio.

Caucalidis uires ex Gal.

Caucalidis uires Matth.

Nomina.

Ἔρυζιμον. ERVCA. CAP. CXXXIIII.

CRuda eruca uenerem largiore cibo concitat. Semen eius idem præstat, urinam cit. Concoctioni prodest, aluo perquàm accommodata. Semine ad condimenta utuntur: quod, uti in longum tempus asseruetur, adiecto lacte, aut aceto, digerunt in pastillos. Gignitur etiamnum syluestris eruca, maximè in Iberia, quæ occidentem spectat. Cuius semine pro sinapi incolæ utuntur. Vrinam uehementius pellit, & multò satiua acrior.

Digitized by Google

ERVCA SATIVA.

ERVCA SYLVESTRIS.

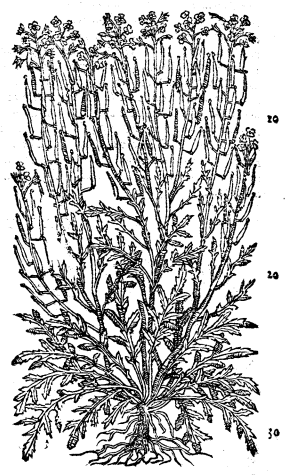

Erucæ consi. & uires.

VVlgaris admodum planta est Eruca tam satiua, quàm sponte nascens, quòd frequentissimè in cœnis acetarijs inseratur. Satiua foliis exit longis profundè, sed varioribus incisuris laciniatis Sisymbrij aquatici modo, sapore acri, & amariusculo, caule sesquipedali, floribus in cacumine albicantibus. semine in tenuibus corniculis concluso, ut in trione. Radix illi est alba, tenuis, acri sapore. Erratica arido solo gaudet, adeò ut in muris quoque nascatur, foliis domesticæ angustioribus, ac frequentius laciniatis, gustu acriori, sapidioriq; caulibus numerosis, floribus luteis, corniculis in uniuersa ferè planta copiosis, sursum spectantibus, semine sinapi simile, acri & amariusculo. Cocta Eruca infantium tussi medetur, addito saccharo. Tradidere quidam (superstitiosum tamen mihi est) tria syluestris erucæ folia, sinistra manu decerpta, illicoq; deuorata, Ictericos sanare. Excalfacit olus (ut testatur Galenus libro 11. de alimentorum facultatibus) perquàm manifestè, adeò vt non facilè solum absque iunctis lactucæ foliis edatur: nam ita immodico calori par frigus admistum excessum temperat. Quinetiam genitale semen augere creditur, & in uenerem stimulos adere. Caput etiam magis dolore afficiet, si solum edatur. Semen (ut scribunt antiquorum nonnulli) muris araneiq; morsibus medetur. Ventris tineas enecat, lienemque extenuat. Tritum, & cum felle bubulo mistum, nigras ulcerum cicatrices ad candorem reducit. Cum melle uerò perunctum, uitia cutis in facie emendat, & lentigines emaculat.

Erucæ uires Matthiolo.

Erucæ facult. ex Galeno.

Nomina.

Herba, quæ Græcis εὔζωμον, Latinis Eruca nocatur: Mauritanis, Iergir, Ergit, seu Giargir: Italis, Ruchetta, & Rucola: Germanis, Vueisz senff: Hispanis, Oruga, & Aruguz: Gallis, Roquette.

σκίμον. OCIMVM. CAP. CXXXV.

OCimum uulgò cognitum. Id copiosiore cibo oculorum aciem hebetat, aluum mollit, spiritum mouet, urinam pellit, lac euocat: ægrè tamen conficitur. Illitum cum polline polentæ, aceto, & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est. Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest: & cum uino Chio, oculorum doloribus. Succus uisus caliginem abstergit: destillationes exiccat. Semen potum conuenit [a] atram bilem gignentibus, difficili urinæ, inflatisque: naribus haustum, subinde mouet sternutamenta. quod idem herba efficit. Sed oculos premi necesse est, cùm sternutamentum urget. Sunt qui in cibis abdicandum censeant: quandoquidem manducatum, & in sole positum uermiculos creat. Aphri autem adijciunt, si feriantur à scorpione, qui ocimum ederint, nullo conflictari dolore.

[a] Meum, μελαγχολικοῖσι. inflamentibus

Ocimum

OCIMVM MAIVS.

OCIMVM MEDIVM.

OCIMVM GARYOPHYLLATVM.

Ocimum quemadmodum odoratissimum, ita & omnibus notissimum est. Nanque perrarae sunt ubique, aedium fenestrae, perraraq; cœnacula, ac viridaria, quae Ocimo non redoleant, utpote quod frequens seratur, et foueatur in figulinis uasis. In Italia hoc suo Ocimi tria habentur genera. Quorum primum foliis assurgit amaranto longè maioribus, latis, longis, ac crassis, citreae malo similibus. Secundum foliis exit, ac ramulis, dicto longè minoribus, cuius duae habentur species, alterum odore plebeij ocimi, alterum citrei mali adeo simile, ut ferè nulla sit odoris differentia. Proinde hoc citratū uocauere Arabes, quo modo ipsum quoq; Mesues nominat. Tertium, quòd foliis constet minutis atque angustis, sitq; cæteris odore fragrantius, Italis uulgò appellatur Basilico gentile. Horum omnium meminit Serapio, uocauitq; medium hîc à Dioscoride descriptum, Ocimum non garyophyllatum: garyophyllatum uerò, quod cæteris tum minutius, tum odoratius habetur. Demum Citratum à Citreo odore alterum, ut omnibus palam fiet, qui Serapionis monumenta perlegerint de Ocimo differentis. Idcirco uideant quaeso patres illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios scripsere, quo iure quaue ratione in electuario de gemmis se iactent Ocimum garyophyllatū hac tempestate primos adinuenisse, cùm hoc Serapioni foliis exeat paruis, & caule quadrangulari: monachis uerò foliis melissophyllo maioribus, per ambitum serratis, & caule minimè anguloso. Qua in re eos pace sua, apertè hallucinatos putauerim. Nec equidem credendum arbitror, quòd de alio ocimi genere intellexerit Mesues, quàm de tertio illo genere in delitijs habito, de quo diximus. Nā cùm cæteris

Ocimi consi.

Ocimi genera tria.

Monacorum iactantia.

Digitized by Google

teris odoris fragrantia longè præstet, nulli dubium est, quin in roborandis cordis ipsius uiribus cæteris sit longè aptius, atque etiam præstantius, ut quod in electuarium de gemmis addatur ad cordis affectus. Ideoque datur utiliter odorandum ex aceto, in animi deliquio. Scribit Brasauolus suo de simplicium examine Romæ primùm ex uso libro, tantam de ocimo utribus inter Plinium, & Dioscoridem esse controuersiam, ut alterum ipsorum errasse dicendum sit. Quippe ex Aphris tradit Dioscorides, quòd si à scorpione feriantur, qui ocimum ederint, nullo dolore afficiuntur. Contrà uerò Plinius, qui libro XX. capite XII. si eo die, inquit, feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Qua in re lectionis impatiens deprehenditur Brasauolus: quandoquidem si eo loco Plinium de Ocimo differentem, patienter perlegisset, cognouisset utique quàm rectè Plinius ipse hanc diriman controuersiam, ijsque respondeat, qui ocimum accusant, cùm inquit. Ocimum quoque Chrysippus acriter increpuit, inutile esse dicens stomacho, uruæ, & oculorum claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & iecinoris uitia. Ideoque capras id aspernari, hominibus quoque fugiendum censet. Adiciunt quidam tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum uermes afferre. Aphri uerò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Secuta ætas alacriter ocimum defendit: nam id esse capras, nec minus, quàm menthan, & rutam scorpionem terrestrium ictibus, marinorumque uenenis mederi ex uino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris, impositum ex uino: stomacho quoque esse utile. hæc Plinius. Ex quibus clarissimè patet, Plinium eorum placitis refragari, qui tam acriter ocimum damnarunt. Degenerat quandoque Ocimum in serpyllum, ut auctor est Theophrastus libro V. capite VIII. de plantarum causis, ubi sic inquit. Ocimum autem, quod loco soli expositò situm est, transit in serpyllum, quia uehementer siccatur. Folio nanque minus, odoreque uehementius redditur. Quippe cùm alimenti quoque minus habeant, quæ sicca sunt. Sed huiusmodi mutationes ita euenire putandum, ut aliquid similitudinis faciunt, non ut omnino speciem exprimant alienam. hactenus Theophrastus. Cæterùm Auicenna libro de uiribus cordis à Dioscoride dissentire uidetur. Nam ocimum, scribit, sanguinem turbidum, & melancholicum generat, quoniam superflua humiditas, quæ est in ipso, parit inflationem in uentri. Nec aliter uidetur sensisse Galenus, qui libro VIII. simplicium medicamentorum de ocimo ita scriptum reliquit. Ocimum ex secundo est ordine calfacientium: habet autem recrementiam humiditatem: proinde nec commodum est, quod in corpus sumatur. Cæterùm foris illitum, ad digerendum, & concoquendum utile est. Item libro II. de alimentorum facultatibus, cùm inquit. Ocimo etiam plerique ut obsonio utuntur, ex oleo, & garo estiantes. Vitiosi autem est succi. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, si tritum fictili nouo inditum operiatur, celeriùs intra paucos dies scorpiones gignere, præsertim ubi quis quotidie ollam ad solem calfecerit. Sed hoc sanè à uero abest. Id porrò uerè de eo dixeris, olus esse praui succi, stomacho noxium, & concoctu difficile. Sed illud in Ocimo non ignorandum puto, quòd ocymum per y ab ocimo per i maximè differre deprehenditur probatissimorum auctorum testimonio. Siquidem apud antiquos Ocymum erat pabuli genus dictum uel quòd citò prouenuret: uel primum inter cætera pabuli genera è terra erumperet: uel quòd iumentis citaret alium, sic appellatum ὠκὺς ab Græca uoce, quæ Latinis ualet citò. Ocimum uerò herba est illa odorata, de qua suprà disputauimus, sic nominatum ab ὄζω uerbo Græco quod redolere significat. Vnde rectius fortè per z quàm per c scribendum esset. Cæterùm ocymum antiquis quibusdam bonum pabulum erat ex fecta uiridi segete, priusquàm indurescerent culmi: uel ex seminibus pluribus simul in agro satis. Nempe è fabarum modijs decem, uiciæ duobus, & eruilijs tantundem unà in iugero satis, & ante maturitatem recisis. Catoni tamen è uicia, fœno græco, faba, eruoque in unum, commistis, & exinde satis ocymum est. Quo fit, ut putauerim ocymum antiquis, non modò herbaceam, uiridemque fuisse segetem, è pluribus seminibus unà in agro satis in primum iumentorum pabulum; sed etiam ex uno tantum cerealium genere, nempe hordeo, auena, uicia, eruo, alijsque his cognatis, quòd eusmodi pabulo uerno tempore, non modò alantur boues, ac etiam equi; sed etiam repurgentur. Id quod nostra quoque ætate fit pluribus in locis in Italia, præsertim cum hordeo, eruo, & uicia. Nec placet eorum sententia, qui sibi nulla, ut arbitror, ratione, nec auctoritate persuadent, Ocymum plantam esse sui proprij generis. quòd è ueteribus nullum hactenus inuenerim (quantum equidem uidi, & legi) qui ocymi herbæ historiam literis memoriæque mandauerit: sed comperi quidem, quòd uocabulum hoc non magis uni, quàm alteri conueniat. quandoquidem unicuique pabuli generi, quod primo statim uere citò prouenit, accommodari potest. Quare planè explodenda uidetur Adami Lonicери opinio, & Tragi quòd non sine errore uidendo frumentum Turcicum, siue, ut alijs placet, Saracenicum, quod Tridentina rura uulgò appellant Formentone, & Foroiulienſi à pullo seminis colore Saracino, ocymum esse firmiter existimet. Quinetiam ij turpiter aberrasse deprehenduntur, quòd huic plantæ, quæ suum Ocymum est, omnes odorati ocimi facultates reddiderint. Nec alia ratione moti frumentum Saracenicum ocymum esse censent, quàm quòd satum tertia à satu die erumpat. Verùm ocymum non ea de causa nomen hoc (mea quidem sententia) sibi comparauit, sed quòd citius cæteris pabulorum generibus uere primo ediolescat: nam innumera essent ocymi genera, si id omne, quod statim ferè à satu oritur, ocymum uocari debeat. Quod ὤκιμον (ut antè dictum est) Græci, ocimum item Latini appellant: Mauritanii, Berendaros, & Bedarog: Itali, Basilico: Germani, Basilien, & Basilgram: Hispani, Albahaca: Galli, Basilich.

Brasauoli laplus.

Ocimi degeneratio.

Ocimi uires ex Gal.

Ocymi ab ocimo differentia.

Adami opinio uana.

Nomina.

OROBAN-

Digitized by Google

Ὀροβάγχη. OROBANCHE. CAP. CXXXVI.

OROBANCHE, quæ omnibus notis legitimæ Dioscoridis respondet, uidimus primùm in Anamiensi agro supra Tridentum, ac deinde ubique ferè in Italia nasci comperimus, in campis non modò inter omnia legumina genera, sed & inter segetes, cannabim, linum, & in uijs secus agrorum sepes. Cæterùm etsi scriptis mandauerit Theophrastus lib. VIII. de historia, & V. de causis plantarum, Orobanchem eruum necare amplexu, complexuq; suo; ea tamen, quæ hîc à Dioscoride repræsentatur, & à Plinio lib. XXII. cap. ultimo, nullo sanè complexu, sed sua tantùm præsentia, legumina, segetes, cannabim, & linum interimit, quæ prope ipsam oriuntur. Quam ob causam Anamienses, quòd uicinas strangulet, ac deuoret plantas, Herba lupa uulgò orobanchen appellant. Prosilit hæc (ut inquit Dioscorides) nullis unquam foliis, sed uno tantùm assurgit cauliculo, asparagi instar, colore subrubro, hirsuto, molli, pinguique, & qui sesquipedalem non excedat longitudinem. Flos è quibusdam patescit globulis in cacumine congestis, subalbidus. Radix digitali uisitur crassitudine, fungosa, ac fragilis. Hæc planta nonnullis etiam uulgò Coda di leone appellatur, alijs uerò Herba tora uocatur, quòd uaccæ ea degustata (ut pastores facto periculo testantur) statim taurum adeant. Sunt & qui (ut loco citato scribit Plinius) cynomorion eam appellent, à similitudine canini genitalis. Ex quibus omnibus non temerè dicendum existimauerim, uel Theophrastum (pace sua) hac in re deceptum esse, uel aliam à Dioscoride, & Plinio orobanchem concepisse. Orobanche, ut Galenus est auctor libro VIII. de facultate simplicium medicamentorum, est ficcæ, frigidæque temperaturæ in primo ordine. Huius plantæ nomen Græcum est ὀροβάγχη quemadmodum & Latinum Orobanche, nec non Erui angina: Italicum, Orobanche.

a Οἷα exemplum ἐστὶν λάθρου ὡς ἀναπεφυκότα, ἐνίοτε δὲ καὶ μεῖζον, φύλλου ἑνὸς λιπαροῦ, ἐνδατοῦς ὁμοιοῦ. i. Cauliculus est subruber, ad duos dodrantes altus, aliqñ etiã maior, foliis subpinguib. hirsutus, tener.

Orobanches considerario.

Orobanches facul. ex Gal. Nomina.

Τραγοπώγων. BARBVLA HIRCI. CAP. CXXXVII.

BArbula hirci, quæ ab alijs come vocatur, breui est caule: folijs croci: radice longa, dulci: magno super caulem calyce: è cuius summo semen nigrum dependet, unde nomen inditum est. Herba esui apta est.

Barbulę hirci consid.

HIrci barbula, quam Hetruria uulgò appellat Sassefrica, uulgaris admodum est notitiæ. Radix, quòd gustu dulcis, iucunda q; sit, æstate hyeme frequenter in acetarijs. Foliis exit hæc croci, latioribus tamen, ac longioribus: flore aureo, rostro porcino uocato non absimili, maiore tamen, qui calyce continetur. Is sereno cælo satiscit, nubiloso uerò contrahitur, occluditurq; calyce, quemadmodum & chamælonis echinus. E concluso calycis uertice barba dependet incana, prolixaque. unde nomen accepit, ut Theophrastus prodidit lib. & cap. VII. de plantarum historia. Sed certè nescio uerim ego, qua ratione ductus negauerit Hermolaus, hanc Theophrasto, & Dioscoridi legitimam Hirci barbulam esse, cùm illa pulchrè, huius notis respondeat. Glutinat hæc recentia uulnera, si foliorum succus, uel eius stillatitia aqua splenijs, & attritis linteolis superponatur. Aliud quoque Tragopogoni habetur genus, quòd à foliorum colore, purpureum uocant. Prodit hoc folijs alteri similibus, sed à radice numerosioribus, uiridioribus, latioribus, robustioribusque, caule quoque simili, geniculato, conspicuis propè geniculà alis, è quibus rami prodeunt. Flores edit in cacumine purpureos, sed altero minores, radiatibus circunquaque calycis apicibus, in stellæ ferè modum. Radice nititur quoque grandiore, longioreque, quinetiam robustiore, duriore, & lacteo succo referta, non quidem ut in altera, dulci, sed adstringente, & amariusculo. Tragopogono congenere uidetur quoque planta SCVRZONERA, siue SCORZONERA Hispanis uocata, quòd à Vipera demorsis, quam ij Scurzo uocant, præsentaneo remedio auxilietur. Hæc noua est planta, nec puto esse quenquam

Hermolai error.

Tragopogon purpurei mentio.

Scurzoneræ mentio.

Digitized by Google

TRAGOPOGON, SIVE BARB. HIRCI.

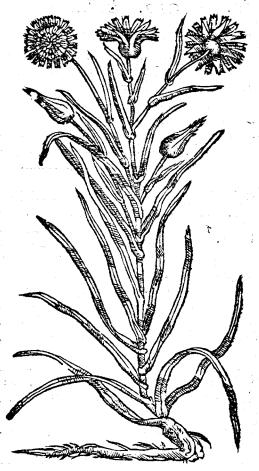

TRAGOPOGON ALTERVM.

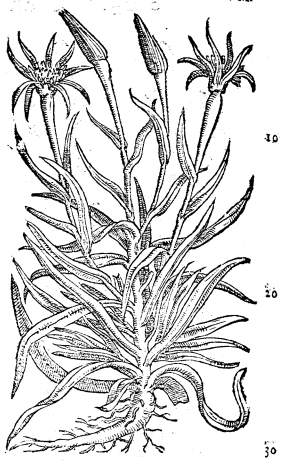

SCORZONERA HISPANICA.

SCORZONERA BOEMICA.

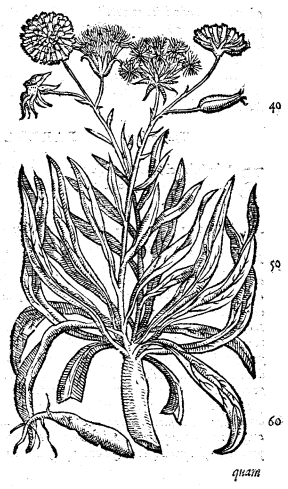

quam

quã, qui de ea ante nos ſcripſerit. Inuenta eſt primùm Scorzonera in Catalonia Hiſpaniæ, à quodam Seruo Aphro, à Ceruero Leridano Viro nobili, pretio empto. Nam cum quidã meſſores in agro à uiperis demorderentur, hic qui in Aphrica plãtã hanc nouerat, propinato eiuſdẽ radicis ſucco, incolumes ſeruabat omnes, quotquot demorſi fuerãt, ſed nemini plantã oſtendebat, ne lucro defraudaretur. Quo poſtea factũ eſt, ut uafriores quidã obſeruantes à longinquo tractũ, à quo Afer ille plantã deferebat, illuc conceſſerint: plantãq; conſequuti ſint, inuentis reſciſſæ nuper herbæ reliquijs. Et itaque effoſſa, factoq; ipſius periculo, diuulgata res eſt, & SCVRZONERAM ideſt VIPERINAM eã appellauerunt. Hanc primũ miſit ad me ſiccã Clariſſimus Reginæ Romanorũ medicus, Ioãnes Odoricus Melchiorius Tridentinus. At paulò poſt uiridẽ, uiuentẽq; eandẽ uidimus, ad Cæſarẽ Ferdinandũ ex Hiſpaniijs allatã, ob ueritatẽ. Cæterum non multo poſt tẽpore, copioſam quoque in Boemia naſci compertũ eſt, clariſſimi Doctoris Riberæ, eiuſdẽ Cæſaris medici diligentia in monte quodã ſyluoſo, uliginoſoq; nõ longè à Poggebrot, dũ Cæſarẽ ſequeretur ad uenationes. Folia fundit hæc planta ſpithamæ longitudine, ſucciſæ uocatæ æmula, ſed longiora, & quæ ſolo propinquiora ſunt, fibrata, longo preſſoq; pediculo à radice prodeuntia, humiq; accubantia: quorum nonnulla leniter ſinuata ſpectantur. Caulem edit ſeſquidodrantalem, & ſæpe maiorem, rotundum, geniculatum, in quo folia anguſtiora, breuioraq; ſpectantur. Flores profert aureos, Tragopogono adeò æmulos, cui & tota planta (ut prædiximus) congenere eſſe uidetur, ut alterum ab altero, paucis admodum notis dignoſci poſſit. Hi flacceſcentes in pappoſum mutantur orbem, in quo ſemen continetur album, longum, Tragopogono ſimile. Radix illi ſubeſt, ſeſquidodrantalis, pollicari craſſitudine, raris adnatis fibris, cortice ſubnigricante, uegeta, tenera, fractu facilis, ſuccoſa, alba intus pulpa, lacteo ſucco pregnans, dulcis, & guſtatu iucunda. Naſcitur in ſyluis, & uliginoſis locis. Floret æſtate ineunte. Hiſpania allata eſt, altera uerò in Boemia prouenit. Foliorum aut radicũ ſuccus datur præſentaneo remedio potandus, aduerſus uiperarum, cæterorumq; uenenatorum ictus, quin etiam ad quoſcunque peſtiferos morbos. Deuorata radix quotidie, peſtilentialia contagia arcet, & uenenis quibuſcunque reſiſtit. Datur eadẽ, aut eius ſuccus, utiliter quoque comitialibus. Itẽ cardiacis, uertiginoſis, & animi deliquijs, cordis pulſu, tremoreue obnoxijs. Enimuero cõmãducata per ſe radix triſtitiã diſcutit, hilaritatẽq; conciliat. Quin etiã lacteus radicis ſuccus oculorũ acie acuit. In ſumma, tota planta magni eſt ad omnia uſus. Τραγοπώγων *ita Græcis, Latinis uerò Barbula hirci uocatur: Italis, Barba di becco, & Saſſefrica: Germanis, Bocks bart, & Gauch brott: Hiſpanis, Barba de cabron.*

Scurzoneræ deſcriptio.

Scurzoneræ uires Matth.

Nomina.

ORNITHOGALVM. CAP. CXXXVIII.

Ὀρνιθόγαλος.

ORnithogalum cauliculus eſt tener, candicans, tenuis, ſeſquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis: à quibus flores prodeunt foris herbacei, & cùm hiantes ſe pandunt, lacteiuiſuntur: inter quos diſſectum, cachryos modo, capitulum emicat. Coquitur cum pane, ut melanthium. Radix bulboſa, cruda, & cocta manditur.

ORNITHOGALVM I.

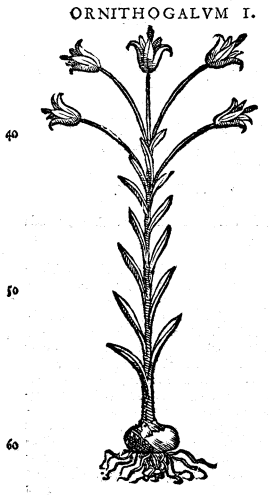

ORNITHOGALVM II.

Ornithogalum

Digitized by Google

Ornithogali consi.

ORnithogalum adeò inter segetes frequens oritur, ut si Maio mense in aruis requiratur, perpensis prius notis illi à Dioscoride attributis, facilè ab omnibus inueniatur. Ruellius in Gallia ornithogalum copiosum nasci scribit, pueris non incognitum, qui propter astantes, cùm ab agricolis aratro terra proscinditur, aut in latiores porcas sulcatur, ornithogali radices uomere eruntas colligunt: & cùm sint castaneis suauiores, ijs & crudis, & in cineribus incoctis uescuntur, odore iucundissimo, os mirum in modum commendante. Radices in orbem ferè collectæ sunt: cortice pulo: candidissima intus carne, per quàm odorata: uere, uel æstate cum fronde uirent, hyeme uel autumno cùm exarantur agri, radicitus uelluntur. Diu seruari possunt, & ubi annonæ premit inopia, plebis rusticæ famem, & ieiunia castanearum more satiant. Mirè suibus expetuntur, qui rostro scrobiculos excauant, & harum capti dulcedine, gregatim ad has eliciendas, radicitusque uellendas aduolant. Duas ORNITHOGALI *plantas expressimus, quòd duo eius genera esse censeamus. Cæterùm cùm ornithogali radices suauitatis suæ præstantia, in mentem mihi reuocauerint illas, quæ in agro Veronensi, ubi tantùm, neque alibi, quod sciam, nascuntur in Italia, uulgò uocantur* TRASI, *saporis dulcedine castaneis proximè accedentes, recentioribusq; quibusdam in medicamentis eadem expetantur, eas hic recensere non ab re fore duximus. Sunt igitur* TRASI *Bulbosæ radiculæ, fabarum magnitudine, oblongæ; & cum siccantur, rugosæ. Harum planta folio exit longo, in mucronem exeunte, Cyperi modo, quem quidem planta tota plurimum æmulatur. Caules enim edit cubitales, & angulosos, in quorum cacumine folia exiliora stellarum modo radiant, inter quæ flores exeunt spicati, subfuluescentes q;. Radices habet numerosas, tenues, à quibus globuli dependent bulbosi, oblongi, fabarum quantitate, colore subrufescente, alba dulciq; intus medulla, castanearum sapore. Harum plantam misit ad me Franciscus Calzolarius Veronensis. Siquidem Trasi (quòd sciam) non prouenient sponte in Italia, nisi in agro Veronensi. Harum cremore pellioris, & laterum uitia expurgant, quo fit, ut tussientibus opem non modicam præstent: tunduntur enim, macerantur q; carniũ iure, deinde per linteolum exprimitur cremor. quem etiam uenereis potionibus miscent recentiorum nonnulli. Præstat idem cremor bibitus ad urinæ ardores. ualet item potus ad dysentericos. Siquidem humorum acrimoniam retundit, & præsertim ubi ex aqua paretur in qua candens ferrum extinctum fuerit. Veronenses pro bellarijs utuntur. Manducantur unà cum cortice, qui, quòd sit asper, ac siccus, expiatur, exulto cremore. Sunt radices hæ, ut experientia compertum est, & ex dulcedine conijci potest, in calefacientium, & hianectantium genere, sed flatus quodammodo gignunt.*

Traforũ mentio, & uires.

TRASI.

Traforum uires Matth.

Nomina.

Quod ὀρνιθόγαλον Græci Latini pariter Ornithogalum nominant: Itali, Ornithogalo.

τύδυα. TVBERA. CAP. CXXXIX.

TVbera rotundæ radices sunt, sine caule, sine folijs, flauescentes, uere fodiuntur. Cruda, & cocta eduntur.

Tuberũ consideratio.

TVbera, quæ occulta quadam facultate terra in se paris, & conglobat, numerosa in Hetruria à rusticis effodiuntur, quòd magnatibus maximè expetantur in cœnis. Duo eorum in Romano agro habentur genera. Quorum alteri candida, pulla uerò alteri pulpa subest. Rimosus utrisque cortex, ac niger. Est & tertium genus in Anaunensi, & Tridentino tractu prouenies læui cortice, colore subrufo, cæteris longe minus, insipidum, & gustu iniucundo. Tuberum meminit Plinius lib. XIX. cap. II. sic inquiens. Et quoniam à miraculis rerum cæpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus uel maximum est aliquid nasci, aut uiuere sine ullæ radice. Tubera uocantur hæc, undique terra circundata, nullisq; fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec utique extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimas urgente, neque ipsa terræ cohærent. Cortice etiam ineludumtur, ut planè nec terram esse possimus dicere, neque aliud, quàm terræ callum. Siccis hæc ferè, & sabulosis locis, frutetosisq; nascuntur. Excedunt sæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo eorum genera arenosa, dentibus inimica, & altera syncera. Distinguuntur & colore rufo, nigroq;, & intus candido. Laudatissima quæ Aphricæ crescunt. An ne uitium id terræ? neque enim aliud intelligi potest: malum ne id ea protinus globetuq; magnitudine, qua futurum est, & uiuat ne, aut non, haud facilè arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est ijs cum ligno. Historia ex Plinio.

Lartio Licinio prætorio uiro iura reddenti in Hispania Carthagine paucis his annis

TVBERA.

annis scimus accidisse, mordenti tuber, ut deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestum erit terræ naturam in se globari. Quod certum est ex ijs, quæ nascuntur, & seri non possunt. Et lib. eodem ca. 111. De tuberibus (inquit) hæc traduntur peculiariter. Cùm fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maximè è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem uerno esse. Quibusdam locis acceptantur riguis, & seruntur, sicut Mitylenis. Negant nasci, nisi exundatione fluminum inuecto semine ab Tiaris. Est autem is locus, in quo plurima nascuntur. Sunt & in fungorum genere à Græcis dicti pezicæ, qui sine radice, aut pediculo nascuntur. Hactenus de Tuberibus Plinius. Tubera (ut memoriæ prodidit Gal. lib. 11. de alim. fac.) radicibus, aut bulbis sunt annumeranda, ut quæ nullam euidentem habent qualitatem. Qui ergo his utuntur, ad excipienda condimenta tanquam materiam habent, ceu alia qualitatis expertia, & imoxia, gustuq; aquosa sunt. Quibus omnibus commune est, ut alimentum nulla insigni facultate constans, corpori præbeant, sed frigidiusculum duntaxat, crassitudine tale, quale id ipsum est, quod ingestū fuerit: ex tuberibus quidem crassius, ex cucurbita liquidius & tenuius. In alijs eadem est proportio. Sed longè aliter de his scripsit Auicenna, cùm inquit. Tubera terrena magis, quàm aquea sunt, omniq; prorsus sapore expertia. Atrabiliares, & crassos signunt humores, magis quàm cætera ciborū genera. Quo fit, ut frequenter deuorati apoplexiam, & paralysim concitent. Ad hæc concoctu contumacia sunt, & uentriculum aggrauant. Quæ Græce ὕδνα, Tubera Latinè dicuntur: Arabicè, Ramech, Alchamech, Tamer, & Kema: Italicè, Tartuffi: Germanicè, Hirtz brunst: Hispanicè, Turmas de tierra: Gallicè, Truffle.

Tuberum uires ex Gal.

Ex Auicena.

Nomina.

Σμίλαξ κηπαία. SMILAX HORTENSIS. CAP. CXL.

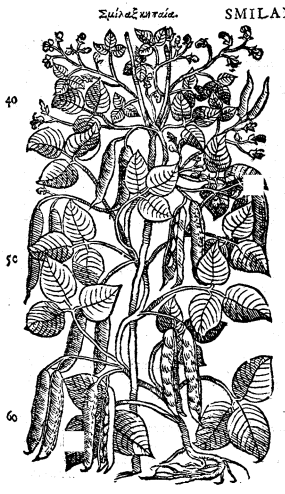

HOrtensis Smilax frutex est, cuius semen à nonnullis lobia uocatur. Folia habet hederæ, molliora tamen: tenues caules, & capreolos uicinis fruticibus circumuolutos: qui tantum adolescunt, ut topiarias scenas repræsentare uideantur: siliquas fœni græci profert, longiores, torosiores: in quibus semina renum similia sed inæquali colore, recluduntur: quæ quadam ex parte [a] fluuescunt. Siliqua cocta, cum semine in oleribus asparagi modo estur. Vrinam ciet, & tumultuosa somnia facit.

[a] Orib. ἁπαλὸν ῥόδου purpureus.

HOrtensis Smilax (ut suprà nobis dictum est in Phaseolis, sub quorum appellatione falsò credidit Manardus de eruilia scripsisse Dioscoridem) nil aliud, mea quidem sententia, esse potest, quàm ea Phaseolorum genera, uarijs coloribus depicta, quæ uulgò Italis dicuntur Fagiuoli Turchescbi. Siquidem præter id, quòd rubentes, uersicolores, & (ut Dioscorides inquit) renum figura cernantur, foliis exeunt hederaceis, caule tenui, è quo capreoli prodeunt, quorum reptatu non modò palos, & arbores scandunt, ac uinciunt; sed in hortis attegias, pergulas, testudines, scenas, & tentoria inumbrant, & opacant. Hos Galenus lib. 1. de alim. fac. ex auctoritate Theophrasti dolichos appellat, sic inquiens. Dolichus adacto longo palo consurgit, & fructum gerit: sin hoc adminiculo careat, uitiosus fit, & rubigine tentatur. Quod quotidie uisitur in hoc phaseolorum genere. quippe quòd nullo sustentaculo in altum euecti, humi repunt, & contracto tractu

Smilacis hortensis consi.

tractu temporis humore, situ, ac rubigine depereunt. At ubi longissimo inhæserint pedamento, breui temporis spatio, ad culmen usque illi se circumuoluunt. Quo fit, ut longè aberrasse Manardum existimem, quòd asserat lib. 1. epist. 111. Dolichos nil aliud esse Galeno, quam Eruiliam, quæ Italorum nonnullis vulgò appellatur Rouiglione, aliis verò Arabeia, cùm tamen Galenus, itemq; Paulus, Eruiliam appellitent Ochrum. Nec nobis obstat, quòd Eruilia (ut ipse asserit) rubiginem contrahat, cùm adminiculis caret, quibus à terra sublleuetur, quòd; huiusce tantum leguminis siliquæ unà cum semine comedantur, ut Gal. lib. 11. de alim. facul. præfatione, & Paulus Dolichos mandi testantur. Nam etsi aliquando Eruiliæ sicci arborum rami apponantur, ut illos implicent; nunquam tamen longissimi adfiguntur pali, quod ea minimè illos scandere valeat, uersicolorum phasiolorum modo. Ad hæc Eruilia, quæ humi serpat, rubigine minimè deperit, ut Tridentinus ager ubique testari potest. Quippe quòd ibi frequentissima seratur, dimittatur que nullo propè fixo pedamento humi accumbere. Nec obstat præterea (ut ipse Manardus scribit) quòd sola Eruilia inter legumina cum siliquis comedatur. Nam quamuis decocta unà cum siliquis messis apponatur; nunquam tamen aliquem me uidisse fateri possum, qui siliquas simul cum granis deuorauerit: est enim eruilia inuolucrum suibus potius, quàm hominibus in cibum exhibendum. Vade equidem omnes, quod uiderim, Eruiliam mandentes, semina dentibus extrahunt, & membranosas, exhaustasque siliquas dentium attritui prorsus repugnantes, in patinis suibus relinquunt. Secus autem cum huiusmodi phasiolorum corniculis euenit: quandoquidem cùm tenella adolescunt, anteaquàm consenescant, aqua prius elixa, non modò in acetarijs integra, nullisque abiectis putaminibus, assumuntur in cibum, sed butyro, uel oleo frixa addito gingibere, & omphacio, iucundissimè deuorantur. Hinc itaque fit, ut certò potius credam, hoc phasiolorum genus dolichos esse, quàm eruiliam Manardo uocatam. Illud insuper hac in re sentit Manardus, quòd Dioscorides phasiolorum appellatione, de quibus suprà mentionem fecit, non quidem communes, ac triuiales, sed Eruiliam significauerit: Smilacis uerò hortensis nomine, de qua hic sermo, uulgares illos phasiolos repræsentauerit. Qui (ut suam tueatur sententiam) consentaneum minimè uideri inquit, quòd duobus diuersis capitibus eodem libro de phaseolis scripserit Dioscorides. Sed haudquaquam à ratione, & ueritate eum alienum existimarem, qui responderit, primùm tractasse Dioscoridem de uulgaribus, & candidis phaseolis, qui passim in campis aliorum legumi-
num more seminantur, ubi de omni segete, & leguminibus disseruit. Deinde uerò de uersicoloribus, qui in hortis, & uiridarijs ad opera topiaria explenda seruntur, inter ea, quæ in hortis, & uiridarijs coluntur. Quamobrem ut hortenses à campestribus secerneret, inquit: Hortensis Smilax frutex est, &c. Quod manifestè declarat, eum hic de hortensibus, illic verò de ijs, quæ in campis prouenium, intellexisse, atque eos ita seiunxisse. Qua in re non potui non quandoque admirari Manardum medicum alioquin ingenio, & doctrina insignem, quòd tam facilè adductus esset, ut asseueraret dolichos esse eruiliam, cùm eum legisse existimandum sit, Galeno, & Paulo eruiliam ochrum uocari. Plantæ, quæ σμίλαξ κηπαία Græcis: Smilax hortensis Latinis appellatur: Arabibus, Lubia: Italis, Smilace de gli horti, & Fagiuola Turchesco: Germanis, Vuelfch bonen: Hispanis, Feyones; Gallis, Fesoles, & Fabes paincles.

Nomina.

Μαδίκη. MEDICA. CAP. CXLI.

MEdica, cùm recenter prodijt, foliis, & caule trifolio prantensi similis est: procedens uerò folia contrahit, caules edens trifolij, & siliquas corniculorum modo intortas, in quibus semen lentis magnitudine dependet. Id siccatum, iucundi saporis gratia, conditanco sali admiscetur. Viride, quibus refrigeratione opus est, illicu suffragatur. Herba tota pro gramine utuntur, qui pecora alunt.

Medicæ consideratio.

MEdicam inde nominationem inuenisse certum est, quòd primùm Plinio li. 18. ca. XVI. auctore, ex Media in Italiam aducta fuerit. Verùm etsi hæc quondam in uniuersa Italia fereretur ad pecorum pabulum, & omnibus ferè cognosceretur; nec tamen pauci sanè reperiuntur, qui Medicam uiderint, ne dum serant: quanquam non desint, qui eam se consecutos existiment. Non defuerunt, qui mihi uarias plantas pro Medica ostenderent. At quoniam paucis admodum notis medicam referebant, non libuit ullam Medicæ imaginem hic exprimere. Hæc (ut Plinius tradit loco citato, & antiquorum plerique testantur) uno tantùm satu plus triennis annis perdurat. Eadem (ut quidam referunt) abundat Hispania, ubi magna admodum cura colitur ad iumentorum, & pecudum pabulum: eamq; Alfalfa uocant, nomine ab Arabicis corruptè mutuato. Nam (ut lib. 11. capite de Cot inquit Auicenna) uocatur etiammum Aphris Alfasafat. Nascitur & in Gallia, si Ruellio credimus, sibiq; maius trifolium appellatur. Medica sic Latinis, & Italis, ut Græcis μηδικὴ nominatur: Mauritatis (ut modò dictum est) Cot, & Alfasafat: Hispanis, Alfalfe, Eruaye, & Alfalfa.

Nomina.

Ἄφακη. APHACA. CAP. CXLII.

a Me θάμνος ἐστι. i. frutex est.

APhaca a in aruis nascitur, altior lente, tenuibus foliis: siliquas lenticula maiores fert, in quibus terna, quaternave semina nigra lente minora, continentur. Quæ adstringendi uim habent. quare torrefacta, stomachi, aluiq; fluxiones sistunt, si fresa lentis more decoquantur.

Aphacæ consideratio.

NOn solùm in uniuersis Italiæ locis Aphaca sponte nascitur, sed & à multis in campis seritur leguminum, & erui modo ad columbarum saginam. Folio germinat uiciæ maiore, crassioreque, quadrangulari caule, flore subrubeo, siliquis inde dependẽtibus pisorũ instar, breuioribus tamen, sed lenticulæ maioribus, in quibus includitur

includitur semen, uiciæ quadántenus maius. Goritiensi agro frequentissima nascitur inter segetes, & prope sepes. Quo fit, ut maxime aberrent, qui censent Aphacam nihil à uicia differre, quæ inter segetes, ubique copiosè proueniat. Quippe quòd hæc minori sit folio, tenuiori caule, flore in purpuram rubescente, siliquis longioribus, gracilioribus, ac rotundioribus. Eaque propter de Aphaca, & Vicia differens Galenus lib. 1. de alimentorum facul- Quorundam lapsus.

APHACA. VICIA.

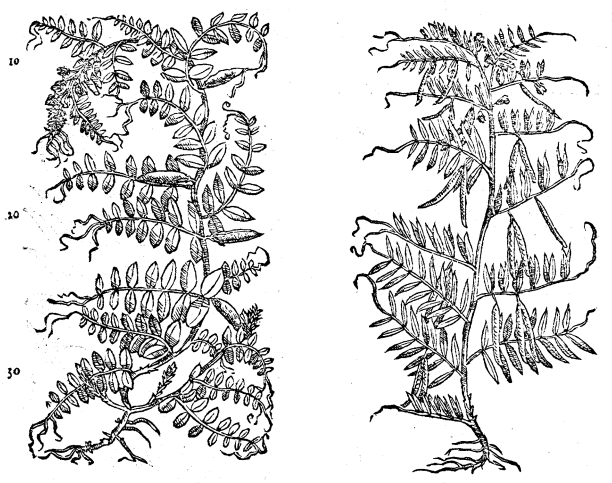

tatibus, ita scribit. Aphacæ, & uiciæ seminum figura non rotunda est, ueluti fabarum, sed aliquantò latiuscula, similiter lenti. Hæc quoque cum sua planta, & ualuulis integra rustici reponunt, ut brutis pecudibus pabulo sint. Per famem tamen quosdam nouimus, qui hæc quoque comederint, potissimùm uere, cùm etiamnum uirent, quemadmodum fabas, & cicera esitare consueuerunt. Semina autẽ hæc non solùm insuauia sunt, sed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perspicuum ergo est, cùm huiusmodi naturam obtineant, alimoniam quoque, quæ ex ipsis in corpus permanat, improbi, crassique succi esse, idoneam ad humoris melancholici generationem. hactenus Galenus. Sed non desunt, qui scribant, Aphacæ, & Viciæ farinam, urinas ciere, tabidosque iuuare, ubi ex ptisana frequenter sumatur. Illinitur quoque utiliter uino subactia, ad serpentium, hominum, canum, cæterorumque quadrupedum morsus: melle excepta, & illita lentigines, uaros, & cætera cutis uitia delet. Cæterùm illud animaduertendum est, quòd Theophrastus lib. VII. cap. VII. & XI. de plantarum historia Aphacam inter intybacea, uel cichorij genera commemerat. Quare mirandum non est, si etiam in alijs quibusdam à Dioscoride Aphacæ uires.

Aphaca in ty bi genus.

discrepet, quemadmodum in coronopo, orobanche, ac alijs nonnullis ostendimus. Nec mirum etiam Plinium hac in historia uariasse: nam lib. XXVII. cap. V. Dioscoridis Aphacam ad uerbum retulit: libro uerò XXI. Theophrastum secutus, eam inter cichoracea reposuit. Quæ Græcis ἄφακη, Latinus item Aphaca, & Aphace nuncupatur: Arabibus, Apaki, Afaki, siue Albikia: Italis, Aphaca: Germanis, Vnilde wicken, & Vogels wicken. Nomina.

Πρόσφορον κεφαλωτὸν. PORRVM CAPITATVM. CAP. CXLIII.

CApitatum porrum inflationem facit, noxium succum creat, tumultuosum somnium parit, urinam ciet, aluo accommodatur, extenuat, oculorum aciem hebetat, menses pellit: sed ledit exulceratam ueficam, renesq; . cum ptisana uerò coctum, esu pectoris uitia extrahit. Coma eius in aqua maris, & aceto cocta, in defessionibus ad præclusiones uuluæ, & duritias, utilis habetur. Porrum bis aqua mutata coctum, tum frigida maceratum, dulcescit, & multò minus inflat. Semen acrius est, & quandam

Digitized by Google

adſtrictoriam uim habet. quare ſuccus cum aceto, addito thure, aut manna, ſanguinis profluuia ſiſtit, maximè ſi naribus erumpat. Venerem ſtimulat: contra omnia thoracis uitia, [a] tabemó;,pro delinctu efficax eſt: arteriam eſu purgat: ſed ſi aſsiduè eſtur, uiſus obſcuritatem inducit: ſtomacho aduerſatur. Succus ex melle potus, aut illitus, contra beſtiarum morſus auxilio eſt. Ipſum quoque cum aceto aut thuris polline, lacte aut roſaceo, utiliter aurium doloribus,& ſonitui inſtillatur. Varos tollunt folia illita cum rhoe, qua ad obſonia utuntur: epynictidi medentur: cruſtas ex ſale illita rumpunt. Veteres ſanguinis reiectiones cohibent, feminis drachmæ binæ, cum æquali baccarum myrti pondere potæ.

a Omnia exẽ. καὶ πρὸς τὰ ἐν θώρακι πάντα φλὼ μέλιτι σὺ τὶ ἐκλεκτῶ. τοιῶ καὶ πρὸς φθίσεις ἔρωτα δὲ καὶ τλὼ ἀσυρίαν. i. & ad omnia thoracis uitia, cum melle pro eclegmate uſurpatur. Facit etiam ad phthiſim comeſtum, ſed & arteriam purgat.

PORRVM SECTILE, & CAPITATVM.

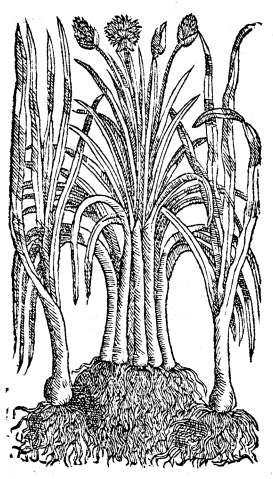

PORRVM COMMVNE.

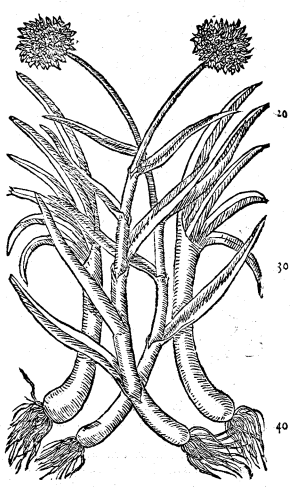

Porri confid.

POrrum, quod copioſum quadrageſimalis noſtri ieiunij tempore plerunque in foris olitorijs unà cum oleribus uenale copioſumq; reperitur, omnibus notiſſimum eſt. Cæterùm etſi magnopere laborent hortorum cultores, ut eorum porri, longi, craſſi, candidi, ac teneri euadant; neſciunt tamen eos capitatos efficere: quamuis ij apud ueteres in frequentiſſimo uſu fuiſſent, quòd longis, qui propriè ſectiui appellantur, ſapidiores, guſtuique gratiores haberentur. De his igitur tanquam præſtantioribus ſcripſit Dioſcorides, non tamen quòd à ſectiuis genere differrent, è quibus mangonio capitati fiunt, regula in tranſplantatione ſuppoſita, inciſis prius ante medullam foliis, ne adolendi facultas in ſublime feratur, nec ad radices, ſed in ipſo capite conſideat: uel ſarculo conuelluntur radices, ut delumbatæ alant, neque diſtrahant, ut ſcriptum reliquit Plinius lib. XIX. cap. VI. Quæ quidem Columellæ accepta referre debemus: Quippe qui lib. XI. de re ruſtica cap. ultimo. Porrum, inquit, ſi ſectiuum facere uelis, denſius ſatum præceperunt priores relinqui, & ita cum increuerit, ſecari: ſed nos docuit uſus longè melius fieri, ſi differas, & eodem more, quo capitatum modicis ſpatijs, id eſt, inter quaternos digitos depangas, & cum conualuerit deſeces. In eo autem quod magni capitis efficere uoles, ſeruandum ſit, ut antequàm tranſlatum deponas omnes radiculas amputes, & fibrarum ſummas partes intondeas; tum teſtulæ, uel conchulæ quaſi ſedes, in ſingulis ſubiectæ feminibus adobruuntur, ut fiant capita latioris incrementi. Cultus autem porri capitati aſſidua ſarritio, & ſtercoratio eſt, nec alius tamen ſectiui, niſi quòd toties, rigari, & ſtercorari ſarritiq; debent, quoties demetitur. Hæc ille. Eſt Porrũ, foliis allio ſimilibus, latioribus tamẽ, ac longioribus, carinatis, et in acumẽ deſinẽtibus. Ceruix illi longa, bulbuloſaq;, candicãs, craſſiori ſummitate; radicibus multis capillata, et numeroſis tunicis circumpacta:

Capitatum porrum.

Sectiuũ porrum.

circumpaſta : Bimum in caulem proſilit, cæpæ modo, longum, cauumq́; ; floribus in cacumine in orbem conglomeratis : ſemine nigro, cæpaceo non abſimili. Seritur in hortis. Illiuntur decocta folia ad tumentes, doloriſicasq́; hæmorrhoidas, magno ſanè auxilio . Folia melle ſubacta illinuntur utiliter ad phalangiorum, & cæterorum uenenoſorum ictus . coctum , & ex melle delinctum , præſtat ad omnia tracheæ arteriæ , & pectoris uitia . Sumitur ſub cineribus toſtum , ad fungorum uenena . Crapulam , & ebrietates diſcutit . Semen ex paſſo potum , urinæ difficultates ſoluit . Porrum tranſplantatum cum terrenis uermibus , in oleo decoctum ad tertias , contumacia aurium ulcera ſanat , ſi quotidie oleum in aures infundatur . Porri facultates recenſuit Galenus libro II. *de alimentorum facultatibus , ubi ſimul etiam de allio , & cæpis agens , ſic inquit . Harum plantarum radicibus percrebrò ueſcuntur homines , rarius caule , foliiſque , acri admodum facultate præditis pro radicum portione . Corpus excalfaciunt , & craſſos in eo humores extenuant , glutinoſoſque incidunt . Bis tamen , aut ter in aqua decocta , acrimonia ſpoliantur , quanquam ne ſic quidem uim perdunt extenuandi . Verùm facultatem quandam obſcuriſſimam alendi corporis exinde acquirunt , cuius antea , quàm decoquerentur , nihil prorſus obtinebant . Cæterùm allium non modò ut obſonium , uerùm etiam ut medicamentum ſanitati accommodum , quòd obſtructa ſoluere , & diſcutere poſſit , uſurpatur . Aliquantiſper elixum , uſque dum acritudinem abiiciat , uiribus quidem ſuis imbecillius ſit , ſed ſucci prauitatem non amplius ſeruat , quemadmodum nec porri , nec cæpæ , cùm bis fuerint decocta .* Πράσον κεφαλωτὸν *id uocant Greci , quod Latini Porrum capitatum , Arabes , Curat , ſeu Kurat : Itali , Porro Capitato : Germani , Lauch : Hiſpani , Puerro : Galli , Pourreau.*

Porri facult. Matthiolo.

Porri facult. ex Galeno.

Nomina.

Ἀμπελόπρασον. AMPELOPRASVM. CAP. CXLIIII.

AMpeloprāſum ſtomacho magis, quàm porrum aduerſatur : plus autem excalfacit : urinam, & menſes uehementius cier. Id contra ſerpentium morſus eſſe conuenit.

AMPELOPRASVM.

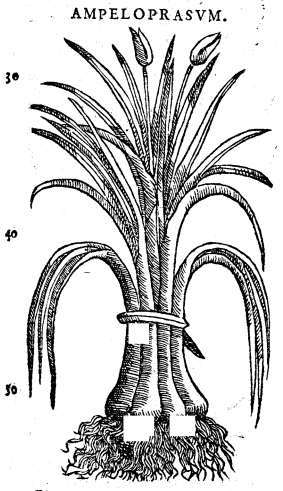

PRouenit agreſte porrum plerunque in uineis , unde à natalibus ἀμπελόπρασον *quaſi uineale porrum , Græcis appellatur . Naſcitur hoc in uniuerſa Hetruria non ſolum in uinetis ; ſed etiam frequens admodum in agrorum marginibus , & in amœnis collium locis . Rura noſtra ipſum uulgari ſermone appellant Porrandello . Eſtur à ruſticis , & agricolis in acetarijs crudum , recentis allij uice : quanquam manſu durius ſit , guſtu acrius , & concoctu difficilius. Eſt præterea Ampeloprāſum (ut libro* VI. *ſimplicium medicamentorum prodidit Galenus) acrius , & ſiccius domeſtico , ſicut agreſtia omnia reliqua domeſticis : ac proinde ſtomacho , quàm illud nocentius: ſed & craſſos , ac lentos humores potentius incidit, ualentiusque infarcta organa obſtructione liberat . Hæc quoque ratione urinas , & menſes ſæpe prouocauit, ubi à craſſis , & lentis retinebantur humoribus . Adeò uerò eſt calidum , ut illitum cataplaſmatis modo exulceret . Dictum eſt autem antè , quòd quæ eiusmodum ſunt calida , extremi ſint ordinis . hactenus Galenus . Cæterùm illud ſilentio haud diſſimulandum puto , quòd Galenus minus fortaſſe rectè id tribuerit Ampeloprāſo , quod nominis ſignificationi reclamat , & potius ſcorodoprāſo competere uidetur, cùm loco citato inquit . Si inter allium , & porrum medium quiddam concipias , facultatem ampeloprāſi inueneris. Quandoquidem ſcorodoprāſum , teſte infrà Dioſcoride , ut allij , & porri uires ; ita & nomen ſibi uendicauit : ampeloprāſum uerò dictum eſt , quòd in uinetis naſcatur . Id quod ipſemet Galenus confirmat libro* VIII. *ſimplicium medicamentorum his uerbis . Scorodoprāſon ſicut guſtu , & odore mediam allij , & porri qualitatem poſſidet , ita & uires. Et libro* II. *de alimentorum facultatibus : Ampeloprāſi (inquit) à porro tanta eſt differentia, quanta in alijs congeneribus plantis inter ſylueſtria , & ſatiua inuenitur . Sunt qui hoc in totum ſequentem annum reponant, aceto condientes, haud aliter quàm cæpas, eaq́; ex parte cibo commodius, & prauo minus ſuco obnoxium efficitur.* Quod ἀμπελόπρασον *Græci , Latini Porrum agreſte, & Ampeloprāſum dicunt: Mauritani, Nabati : Itali, Porro ſaluatico, & Porrandello : Germani, Vuild lauch : Hiſpani, Ayos, & Puerros de las uinbas : Galli, Pouree de chien .*

Agreſtis porri conſid.

Ampeloprāſi uires ex Gal.

Nomina.

Digitized by Google

Κρόμμυον. CAEPA. CAP. CXLV.

CAepa longa acrior eſt, quàm rotunda, item flaua quàm candida, & ſicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, aut ſale condita. Omnes tamen mordent, flatus gignunt, appetentiam inuitant, ſitim mouent, & extenuant, faſtidium pariunt, & expurgant, aluo utiles ſunt. Eæ detractis purgamentis in oleum coniectæ, hæmorrhoidas, reliquoſq; excretionum exitus referant, ſubditæ pro balanis. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus ſuffuſionibus auxiliatur: anginæ eodem perunguntur: ſuppreſſos menſes pellit: caput purgat, naribus infuſus: canis morſibus cum aceto, ruta, & melle illinitur: cum aceto autem perunctas in ſole uitiligines ſanat: & cum pari ſpodio, ſcabras lippitudines ſedat: uaros cum ſale reprimit: contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis eſt: citæ aluo prodeſt: in auribus ſonitum, ac grauitatem emendat: ad purulentas aures, & eliciendam earundem aquam, ualet: alopeciæ carũ ſucco perfricantur, qui celerius quàm alcyonium pilos euocat. [a] Largiore cibo cæpa capitis dolores ciet, coctaq; uehementius urinam pellit: eos lethargicos efficit, qui ualetudinibus aduerſis, ea etiam cocta, plus æquo ueſcantur. elixa, & cum paliis uuis, & fico illita tubercula concoquit, & celerrimè rumpit.

a Meum, & Drag. ἐσὶ δὲ καὶ κεφαλαλγὲς, πλεονα-ζόντα δὲ ἐν νόσοις λιθάργικος ποιεῖ, ἐλαθόντα δὲ ἐρωτικώτερον γίνεται. i. capitis dolorem inducit, ſi uerò uberius edatur in morbis, lethargos facit, cocta uerò magis diuretica euadit. Cat. uerò ſic ἐσὶ δὲ κεφαλαλγὲς πολὺ βρωθὲν, ἐλαθόνδε ἐρωτικώτερον γίνεται, πλὲον δὲ ἐφθὸν μεῖον ἐν νόσοις λιθάργικος ποιεῖ. i. capitis dolorem inducit largius comeſta. Cocta uerò magis urinam mouet. Vberius uerò comeſta in morbis lethargicis facit.

CAEPA CAPITATA.

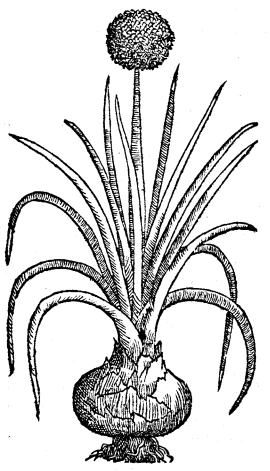

CAEPA SECTILIS.

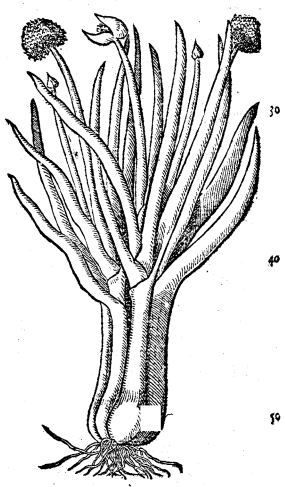

Cæparum hiſtor. ex Theophraſto.

CAeparum plura Theophraſto notantur genera libro VII. cap. IIII. de plantarum hiſtoria, ubi ſic habet. Differunt & cæpæ, & allia genere. Sed Cæparum genera plura, ut quæ à locis nomina accepere: gardiæ, cnidiæ, ſamothraciæ: item ſetaniæ, & fiſſiles, & aſcalonicæ. Ex his Setaniæ minimæ, ſed largè dulces. Fiſſiles uerò, & aſcaloniæ, tum cultu, tum natura inter ſe differunt. Fiſſilem etenim hyeme ſua cum coma, inertẽ relinquunt uere externa folia detrahunt, et reliqua colunt: detractis his foliis, altero germinant, ſimulq; inferius finditur, unde fiſſiles appellatæ ſunt. Quidã uel omnibus detrahenda folia cenſent, ut uim ſuã imo cõtineant, neq; effuſæ ſemineſcãt. Aſcaloniarum peculiaris quædam natura notata eſt: etenim ſolæ fiſſiles, & quaſi ſteriles, ab radice conſiſtunt, nec ea parte

ex parte crescere, ac proficere possunt. Quamobrem non eas deponunt, sed semine seruunt: deinde circa ver, cùm germinatum sit, transferunt. Perficiuntur adeò celeriter, ut cum cæteris, aut etiam prius euelli possint. Plus temporis dimissæ in terra, putrescunt. Plantatæ caulem edunt, semenq; tantummodo fundunt: tum exinaniuntur, atque inarescunt. Harum igitur talis natura est. Differunt & colore nonnullæ: etenim apud ipsum cæteras quidem candidis similes constant, sed colore candido admodum prouenient, Sardinianisq; similiter ferre affirmant. Cretensium peculiaris maximè natura notatur, sed Ascalonijs quodammodo proxima, ni forte uel eadem dici debeat. Est enim in Creta genus quoddam, quod semine quidem satum in radice crassatur: depositum uerò, in caulem, semenq; totum funditur: sine capite, saporeq; dulce est. Id enim quasi è contrario cæteris habet: omnes nanque depositæ melius, celeriusq; perficiuntur. Omnes post arcturum prouenient, tepido adhuc solo, ut depositas imbres occupent. Seruntur & toto capite, & circuncisso, sed germinationes haud similes fieri solent. Parte nanque inferiore cæpe nascuntur, superiore herba tantùm erumpit: sectæ uerò in rectum, germinare omnino nequeunt. Gethyum dictum si ne capite est, & quasi longa ceruice consistens: ob id germinatio tota in fronde, sæpiusq; retondetur, ut porrum. qua de causa semine seritur, id nec deponitur. Cæpas bisse ferè differentijs discernere licet. hactenus Theophrastus. Nascuntur Cæpæ in uniuersa Italia frequentissimæ, quæ etiam inibi multiplici signantur genere, ut refert Plinius lib. XIX. cap. VI. & ut nos quotidie uidemus. Quandoquidem formæ aliæ maiores, aliæ minores, quædam longæ, quædam rotundæ, quædam uerò sessiles prouenient. Sicut colore rubentes, & subrubentes aliæ, quædam uirides, & candidæ nonnullæ. Quin & sapore uel acerrimæ, uel mediocri acrimonia præditæ sunt, Cæparum species.

CAEPA FISSILIS.

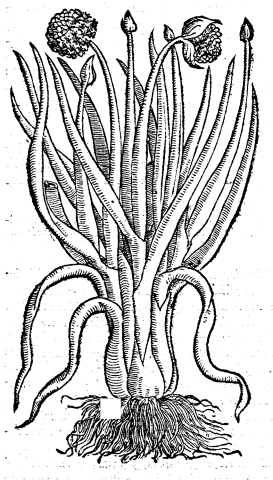

CAEPA ASCALONICA.

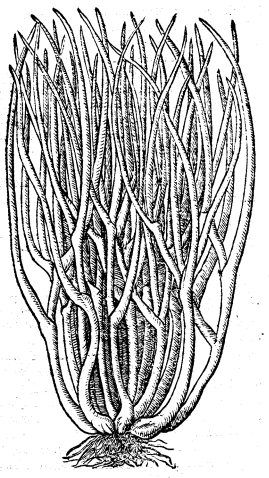

aut nihil penitus acres inueniuntur. Omnium maximæ sunt, quæ Caietæ Romam importantur. Hæ tametsi ad summum rubescant, ac crassioribus tunicis compactæ sint; leuiusculæ tamen acrimonia pollent, mansuque tenerrimæ comperiuntur: ob idque in cibis cæteras antecellunt. In Hetruria ex minus acres uoramur, quæ magis rubent. Contrà uerò albæ, quippe quæ omnium ibi acerrimæ prouenient. Quam ob causam ad medicamenta potius, quàm ad cibos seruantur: quanquam secus fortasse in Græcia eueniat, quòd flauas candidis acriores esse memoret Dioscorides. Commemorantur etiámnum inter cæparum genera (ut locis supra citatis Theophrastus, & Plinius testantur) quæ ASCALONIAE *ab Ascalone Iudææ oppido appellantur, & quæ his similes sunt Theophrasto sectiles nominatæ, nobis uerò in Hetruria uulgò Cipolle maligie.* Ascaloniæ.

Datur Cæpa utiliter deuoranda, elixa, aut sub prunis tosta; cum saccharo, ambelosis, asthmaticis, & tussientibus, addito butyri momento. Excauatur alba ea parte, qua sunt radices, & præstanti repletur Theriaca, citrei mali succo subactæ: deinde occluso foramine, sub calidis cineribus coquitur, donec probè fuerit macerata: deinde Cæparum uires Matth.

premitur,& excipitur cremor,ijs ſanè perutilis,qui peſtilentia laborant,ſed illico ſudare oportet affectos. Excaue tur item,& cumini puluere repleta coquitur,& exprimitur eodem modo,inſtillaturq́; utiliter ſuccus ad aurium ſurditatem. Craſſior Cæpæ ſquama ſubferuenti cinere toſta,antiquum capitis dolorem ſedat, ubi fruſtulum eius ca lidum in dolentis lateris aurem introducatur,ſuperaſperſo roſaceo,& laurino oleo,ſuccidaq́; addita lana, quæ to tam operiat aurem. Cæpæ ſuccus cum acerrimo aceto miſtus,ſanguinem è naribus manantem ſiſtit,ijs immiſſus. Cæ

Cæparum uires ex Gal.

pa(ut memoriæ prodidit Gal. lib. VII. ſimp. med.) ex quarto eſt ordine excalfacientium: eſſentia autem eius potius craſſarum eſt partium. Vnde etiam hæmorrhoidas aperit tum appoſita,tum cum aceto inunctæ. In ſole alphos abſtergit,tum alopecijs attrita pilos alcyonio citius reſtituit. Porrò ſi ſuccum eius exprimas, quod reliquum eſt, admodum terreæ ſubſtantiæ eſt, eiusq́; caliditas at ſuccus aqueæ,aereiq́; caliditatis. Hic igitur ijs,qui ſuffuſi ſunt, aut aciem oculorum obtuſam præcraſſitudine humorum obtinent,inunctus prodeſt. Ex huius temperatura tota 10

Nomina.

cæpa flatuoſa eſt manducata. Itaque quæ temperatura ſunt ſicciore,minus flatuum generant. hæc Galenus. Quod autem Cæpæ corporibus præbeant alimentum ſuprà in porri mentione retulimus ex ipſo Galeno, qui de ijs ſimul diſſeruit lib. II. de alim. facult. Κρόμμυον Græcè, Cæpa & Cæpe Latinè uocatur: Arabicè, Baſil. ſeu Baſſal: Italicè, Cipolla: Germanicè: Zwuibel: Hiſpanicè, Cebolha: Gallicè, Fiboule, & Oignon.

Σκόροδον. ALLIVM. CAP. CXLVI.

Concluſi ita legit Oriba. λιπὼν καὶ λεπτὸν. i. candido ac tenui.

ALlium quoddam ſatiuum, atque hortenſe habetur. quod in Aegypto, ſingulari ut porrum capite conſtat, [duſce, in purpureum uergens, paruum: reliqua uerò magna & candida,] ex pluribus coagmentantur nucleis, quos aglithas, id eſt ſpicas, Græci nominant. Aliud eſt ſylueſtre, quod ophioſcorodon: id eſt anguinum, uocant. Vis allij acris eſt: excalfacit, mordet, excernit, aluum turbat, 20 inflationes facit, ſtomachum exiccat, ſitim gignit, flatum perinouet, ſummam corporis cutem exulcerat: aciem oculorum eſu hebetat. a [Eoſdem effectus præbet anguinum, quod & elaphoſcorodon dicitur] latas uentris tineas in cibo ſumptum abigit, urinas detrahit: contra uiperarum ictus, & priuatim hæmorrhoi, prodeſt, ita ut non aliud magis, ſi cum uino iugiter aſſumatur, aut tritum in eodem ebibatur: contra rabioſorum morſus, & illitu, & cibo ualet. Magnæ & allio utilitates contra aquarum mutationes: uocem clarificat: ueterem tuſim crudum, coctumve lenit: potum autem cum origani decocto, pediculos, & lendes enecat: cremati cinis illitus fugillationibus cum melle, & alopecijs cum nardino unguine, medetur: eruptiones papularum cum oleo, & ſale ſanat: uitiligines, lichenas, lentigines, ulcera capitis ma nantia, lepras, & furfures, cum melle eximit: cum thure, & teda decoctum, dentium dolorem leuat, ſi in ore contineatur: contra uenenatos muris aranei morſus, cum ficulneis frondibus, & cumino illinitur. Fer 30 uefactæ comæ eius, fœminarum deſeſionibus additum, menſes, & ſecundos partus extrahit. Allium eiuſdem gratia ſuffitur. Factum ex eo, & nigra oliua intritum, quod myttoton uocant, cſu cit urinam, ora ue narum patefacit, hydropicis utile.

a Cataeuz. Ἐλαφοσκόροδον οἱ δὲ ἄγριον σκόροδον. Ῥωμαῖοι ἄλλειον κέκληκαν, φύεται δὲ ἐν ὄρεσι καὶ πετρώδεσι χωρίοις ἐμφερὲς τῷ ἡμερησίῳ. δύναμιν δὲ ἔχει δριμείαν, διαφορητικὴν, διουρητικὴν, σπασμῶδῶν, κοιλίας ταραχτικὴν, διαρτητικὴν σωμάτων, καὶ πονητικὴν διύλισε. i. Elaphoſcorodon, quod & ſylueſtre ſcorodon. Romanis allium ceruinum. Naſcitur in montanis & aſperis collibus. Simile eſt ophioſcorodo. Vim autem habet acrem, excalfacientem, mordacem, flatuoſam, aluum turbandi, ſtomachum ficcandi & ſitim faciendi.

Allij conſide ratio.

ALiũ uulgaris eſt notitiæ. Cæterùm quanquã ſcribit Dioſcorides Alliũ, quod non cohærentibus nucleis, ſine ſpicis, ſed ſingulari, & ſolido capite conſtat, in Aegypto naſci; eiuſmodi tamen & in Hetruria, & in cete pluribus alijs Italiæ locis prouenit, ibiq́; Allium mas appellatur. Allij meminit Theoph. lib. VII. cap. 4. 40

Allij deſcriptio ex Theo phraſto.

de plant. hiſt. ſic inquiens. Allium ante ſolſtitia, aut paulò poſt ſolſtitia ſeritur nucleatim diuiſum. Diſcrimen eo rum, quòd aliud præcox, aliud ſerotinum: eſt enim genus quoddam eiuſmodi, ut ſexaginta diebus perfici poſſit. Differunt præterea magnitudine ſingulari. Cyprium uocatum maximè tale eſt, quod non decoquunt, ſed in mytto tis uiuunt: & cùm tunditur, mirum quàm ſpuma increſcat. Quin & illud differentiam facit, quòd quædam non nucleis coagmentantur. Dulcedo autem, & odor, & craſſitudo, eorumque cauſa, tempore, cultuq́; penè uidentur contingere, ut etiam aliorum. Perfici etiam ſemine poteſt, ſed tardè: primo etenim anno caput accipit porri, ſequente diſcerni in nucleos incipit, tertio redditur perfectum, nec quicquam deterius, ſed etiam quidam uel depoſito melius id exiſtimant. Radicis autem alij, aut Cæpæ haud ſimilis ortus fieri ſolet: allij namque cùm nucleus extumuerit, tota intorquetur: & binc aucta in nucleos rurſus diſcernitur, atque ex uno plura efficiuntur, dum caput conflammatur. At cæpæ continuò ab radice aliud, atque aliud obducit, ut & bulbus, & ſcylla, & eiuſmodi om- 50

Allium ſylue ſtre.

nia. Etenim allia, & cæpæ, ſi non euellantur, plura indies fiunt. Super fiſtula quoque, & allium capitari poſſe, & cæpæ affirmant. hactenus Theophraſtus de allio domeſtico. Sylueſtre uerò, quod Græci ὀφιοσκόροδον id eſt, anguinum allium uocant, ubique, in montibus præſertim, & collibus naſcitur, nullis diuiſum nucleis, ſatiuo longè minus, ſed odore, & ſapore illi perſimile: foliis anguſtioribus, gracili caule: in cuius cacumine flos emicat, ex rubeo purpu raſcens, à quo nigrum gignitur ſemen. Simile huic habetur, quod elaphoſcorodon appellatur. Quare utrumq́; imà

Arabũ lapſus.

cum domeſtico, quod medium locum tenet, hic appingi curauimus. Atqui cum ophioſcorodon aliquando in monti bus legerẽ imà cùm alijs herbarijs, nobis occaſionem præbuit loquendi de errore deteſtando, in quo turpiter uerſa ti ſunt Arabes, et eos ſecuti: quòd pro ſcordio herba, quæ triſſagmem foliis æmulatur, de qua Andromachus, & Ga lenus intellexerunt, allium ſylueſtre in paſtillos theriacos addiderint, & in illius locum ſuffecerint, non minus uoca bulorũ uicinitate, quàm imperitia decepti, ut ſequenti libro in ſcordij mentione (Deo fauente) latius explicabimus. 60 Porrò illud hic ſilentio non diſſimulandum duxi, ne fortè ſeplaſiarijs imponat, quòd Braſauolus apertè falli deprehenditur libro ſuo de ſimplicium examine Romæ prius excuſo, ubi ſylueſtre allium ampelopraſon, ſiue ſcorodopra-

ſon à

ALLIVM DOM. OPHIOSC. & ELAPHOSC.

ALLIVM ANGVINVM.

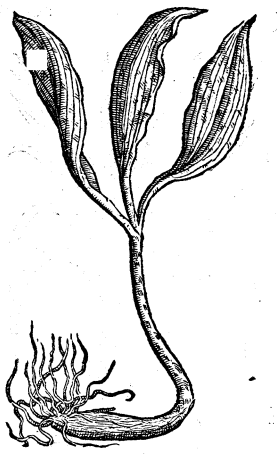

ALLIVM VRSINVM.

son à rei medicæ auctoribus appellari scribit. Qua in re non uno tantùm, meo quidem iudicio, sed duplici, pace eius dixerim, notatur errore. Primùm quòd existimauerit, allium syluestre scorodoprasium, uel ampeloprasum esse. Deinde quòd certò crediderit, ampeloprasum, & scorodoprasum unam & eandem plantã esse. Hi Brasauoli errores manifestè redarguuntur Dioscoridis auctoritate. Siquidem is non solùm eas plantas nominibus, sed etiam capitibus, & facultatibus distinxit: quem etiam secutus est Galenus, licèt, ut in ampeloprasо diximus, huic tribuerit, quod scorodoprasо tribuendum erat. In his igitur palàm fit, allium syluestre ophioscorodum appellari, syluestre porrum, quòd in uineis proueniat, ampeloprason: tertium uerò, quòd promiscuas allij, & porri facultates obtineat, scorodoprasium. Quare mirari subit Brasauolum uirum alioqui doctissimũ, quomodo is, qui simplicium medicamentorũ examen conscripsit, hæc in Dioscoride, & Galeno non uiderit, uel nõ animaduerterit. Cæterùm plantam, quam hic nouam expressimus, ANGVINVM *quoque allium appellare libuit, quòd radix non solùm genuino allij sapore, odoreq; sit prædita, uerùm etiam, quòd folia nigris sint maculis conspersa. Nunc primùm à me inuentum est, dũ superiori anno* MDLXIII. *Montes qui Boemiam à Silesia disterminant, in quibus Albis fluuius originem ducit, perlustrarem. Addidimus &* VRSINI *allij quoque imaginem, sed cùm de uiribus hactenus nihil certi, exploratiq; habeamus, non est ut latius de eo sermonem faciamus. Allium (ut Galenus inquit libro octauo de simplicium medicamentorum facultatibus:) desiccat & excalfacit excessu quarto, quin etiam digerit, obstructiones aperit.* Σκόροδον *Græci, Latini Allium dicunt: Arabes, Chaum, Cairin, & Thum: Itali, Aglio: German, Knoblauch: Hispani, Ayos: Galli, Ail, & Aux.*

Brasauoli error.

Allij Vrsini mentio.

Nomina.

SCORO-

Σκορόδοπρασον. SCORODOPRASVM. CAP. CXLVII.

Scorodoprasi confi.

Marcelli err.

Scorodoprasi uires ex Gal.

Nomina.

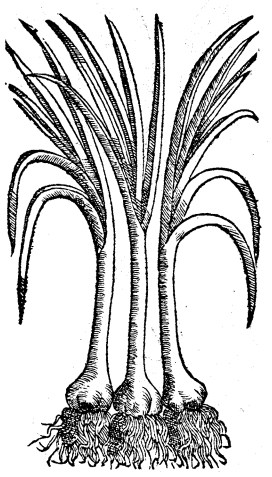

SCorodoprasum magnitudine porrum æquat, qualitatum porri, & allij particeps. Vnde promiscuas sibi uires ex utroque uendicauit, effectus allij, & porri præbens: inefficacius tamen. Coctum, porri modo, dulcescit, & in olerum uicem transit.

QVoniam antiquorum nullus, præter Dioscoridem, Galenum, & Paulum, Scorodoprasi meminit, propterea existimat Marcellus arte, & cultorum mangonio ex allio, & porro in unum sub terra colligatis, non autem natura, scorodoprasum prouenire. Sed hac in re Marcellum, pace sua dixerim, excutisse illud manifesto indicio est, quòd compertum sit, legitimum Scorodoprasum natura, non mangonio factum, in compluribus Italiæ locis sponte sua nasci: ac inde postea translatum in hortis, & uiridarijs depositum uirescere, ita ut intuentibus legitimum se ostendat, & Marcelli errorem prodat. Crescit id porraceis foliis, quæ digitis attrita ita allium, & porrum simul resipiunt, ut illorum etiam effectus præbent, quemadmodum rectè prodidit Dioscorides, & Galenus attestatur libro VIII. simplicium medicamentorum, his paucis. Scorodoprasum sicut gustu & odore mediam allij & porri qualitatem possidet, ita & uires. Id Græcè Σκορόδοπρασον, Latinè similiter Scorodoprasum appellatur: Italicè, Scorodoprasso: Germanicè, Aber Knoblauch: Gallicè, Ail porreau.

Σίναπι. SINAPI. CAP. CXLVIII.

a Meũ, & Ca. ἐλαίζει μὲν καὶ κατασηπόν, καὶ κατασπόδιον. i. elige quod nõ ob aridũ est, & fuluum.

SInapi hortense, aliqui napi uocant. [a] Eligi debet adultum, ualde rufum, non magnopere siccum, sed quod fractum internè uirescat, & ueluti quodam succo madeat, cæsium colore: siquidem recens id genus, tempestiuum habetur. Ad calfaciendum, extenuandum, extrahendum, efficax est. Ad eliciendam capitis pituitam manditur: contra præduros tonsillarum tumores, ac ueterem, callosamque arteriæ scabritiem, succus ex aqua, & melle conuenienter gargarizatur: sternutamenta ciet, tritum, & naribus admotum: comitialibus quoque auxiliatur: fœminas uuluæ strangulatu oppressas excitat: lethargicis, deraso capite, illinitur. Cum ficis admistum, donec rubescat locus, & ad coxendicum cruciatus impositum, ad lienes, & omne genus dolores confert, cum permutandæ ualetudinis causa ex alto uitia extrahenda sunt: allopecijs illitum medetur: faciem purgat: fugillata cum melle, adipe, aut cerato rapit: feræ impetigines, & lepræ, eo cum aceto perunguntur: contra febrium circuitus aridum bibitur, potui, polentæ modo inspargitur: extrahentibus emplastris, scabiemque extenuantibus, utiliter admisceri solet: tritum grauitati aurium, & sonitui cum fico impositum prodest. Succus ad hebetudines oculorum, & genarum scabritias magna utilitate cum melle illinitur. Expressus recenti semine succus in sole siccatur.

Sinapi confi. *SInapi, Plinio libro decimonono, capite VIII. auctore, trium est generum. Quorum unum gracili assurgit folio: alterum rapitiam frondem exprimit, tertium erucæ folio laciniatur. Hæc omnia Sinapis genera obseruantur in Italia: illud siquidem, quod tum folio, tum etiam semine tenui nascitur, erraticum est. Quod uerò rapi fronde constat, cæteris maius, hortense est, eiusque in officinis usus. Tertium demde & ipsum satiuum est, semine albo, minusque acri. Tritum hoc, mustoque recenti commistum, diutius eius dulcedinem tuetur, atque eam deficere prohibet, quòd ebullitionem reprimat. Eaque propter qui ex Tridentino agro in Germaniam mustum comportant, hoc Sinapis*

SINAPI I.

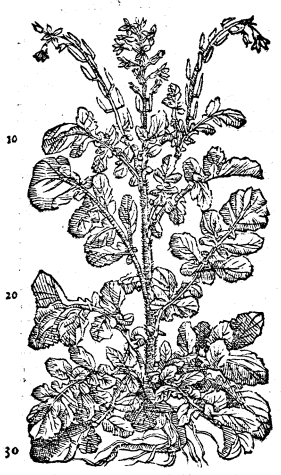

SINAPI II.

SINAPI III.

napis genere cadis impoſito, dulcedinem muſti conſeruant. Seminis farina illinitur aceto ſubacta, ad ſerpentium & ſcorpionum ictus, pota autem ſuccurrit fungorum uenenis. Manditur ſemen contra dentium dolores. Datur quoque utiliter ſuſpirioſis & aſthmaticis, ſenſus purgat: menſtrua, & urinam ciet. Illinitur etiam hydropicis ex pueri impubis urina. Sordities corporis omnes expurgat: & cuti natiuum conciliat nitorem, ſi cum ea aqua ſubacta fricentur ex corporis partes, quæ extergendæ ſunt. Fit ex ea intinctus, quem Sinapiſmum uocant, quo uelut irritamento langueſcens uentriculus ad appetendum cibum excitatur. Eo enim uelut igniculo, moroſius palatum titillante, uorandi conciliatur auiditas, ſed huius uis confeſtim in ſublime fertur, nec aliud magis in nares & cerebrum penetrat. Sinapis uires ex Matth.

Sinapis temperamentum tantùmmodo expreſsit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Sinapi calfacit, & deſiccat quarto ordine. Sinapis uires ex Gal.

Huic nomen Græcum σίναπι, & ναπυ: Latinum quoque Sinapi, & Sinapis: Arabicum, Cardel, aut Chardel: Italicum, Senape: Germanicum, Seneff: Hiſpanicum, Moſtaza: Gallicum, Seneue. Nomina.

NASTVR-

Κάρδαμον. NASTVRTIVM. CAP. CXLIX.

NAsturtium optimum constat esse Babylonicum. Omnium semen est acre: excalfacit, stomacho aduersatur, aluum turbat, tineas excutit, lienem imminuit, partus exanimat, menses cit, uenerem stimulat, sinapis, & erucæ simile intelligitur: lepras, & impetigines absterget. Illitum cum melle lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum uitia extrahit, forbitionibus incoctum: serpentium uenenis potum resistit, atque eas suffitu fugat: capillorum defluuia cohibet: carbunculos ad suppurationem perducit, & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores, collectionesque discutit: emittit furunculos illitum cum muria. Herbæ ad omnia eadem effectus, licet minor.

Nasturtij cõsideratio.

NASTVRTIVM.

Plinius notatur.

Nasturtij uires Matth.

Nasturtij uires ex Gal.

Nomina.

Nasturtium hortis familiaris, & frequens herba est, tenuis: foliis paruis, lacinitatis: caule tenui, sesquipedali: flore albo: semine in rubeum uirgicante, folliculis rotundis, ac prefis contento, thlaspi modo. Plinius author est libro XX. *capite* XIII. *album, & nigrum reperiri. Verùm cùm Nasturtium Venerem inhibere scribit, uel codicem eo in loco deprauatum, uel Plinium ipsum Nasturtij naturam non recè nouisse, & ideo in hoc deceptum esse crediderim, quòd experimento, & Dioscoridi repugnet. Excalfacit, attenuat, urit, extrahit, resoluit, & incidit. Animum exacuere uescentibus traditur, unde animi torpore affectos ad nasturtium deuorandum adhortatur adagium. Succus dentium dolorem uulcet, si calidus in aure dolentis lateris fuerit instillatus. Semen denariorum decem pondo ex aqua potum bilem subducit, capitis uitia purgat, usumq; clarificat. Nasturtij semen (ut lib.* VII. *de simplicium medicamentorum facultate memoriæ prodidit Galenus) aduentis facultatis particeps est, sicut sinapi. Proinde coxendicis, & capitis dolores atque adeò quodcunque aliud rubrificationem postulat, eo perinde atque sinapi excalfaciunt. Miscetur quoque remedijs, quæ exhibentur asthmaticis, tanquam scilicet id, quod crassos succos ualenter incidere ualeat: uelut & sinapi. Nam omnia ei simile est. Porrò & herba arefacta similem semini uim possidet. Humida uerò adhuc, & uiridis propter aqueæ humiditatis admistionem, multò semine inferior est: adeoq; sic mordacitas eius moderata est, ut cum pane ea uti liceat, ceu absonio.* Κάρδαμον, *Græcis, Nasturtium Latinis uocatur: Mauritanis, Norf alchef, seu Narf: Italis, Nasturtio, & Agretto: Germanis, Kreſſen, & Gartenkrſſ: Hispanis, Nasturcyo, & Malpica: Gallis, Cresson de iardin, & Nasitort.*

Θλάσπι. THLASPI. CAP. CL.

a Μεσόπτερα χώρια, καὶ τειχώρια. i. in sepibus, & parietibus. Dra. σφηχοῖς, καὶ τάφοις. i. in sepibus, & sepulchris.

THlaspi herbula est angustis foliis, digitali longitudine, in terram uersis, subpinguibus in cacumine diuisis binum dodrantum cauliculo, tenui, non fine adnascentibus ramis: fructu circa ipsum totum, ab extremo in latius se pandente: semine nasturtij, incluso uasis lenticulæ effigie, nisi quòd infringitur: unde nomen accepit. flos albicat. Nascitur in semitis, [a] & sepibus, solsisque. Semen asperi gustus excalfaciens: bilem utrinque extrahit, potum acetabuli mensura: prodest ischiadicis infusum: sanguinem potu educit, internas suppurationes rumpit: menses ciet, sed partus enecat. Alterum thlaspi tradit Crateuas, quod aliqui Persicon sinapi uocant, latis foliis, radicibus magnis: utile ischiadicorum infusioni.

Thlaspi consideratio.

Tametsi Thlaspi, cuius hic imaginem habemus, caule iam edito, foliis non sit in cacumine diuisis, cùm tamen cæteras habeat notas, quas suo Thlaspi inscripsit Dioscorides, nihil impedit, quin credam id esse legitimum; & præsertim cùm iam obseruauerim, antea quàm caulescat, ipso ineunte Vere, hoc Thlaspi folia fundere, humi accubantia, quæ utrinque circa cacumen diuisa sunt. Sed hæc adeò fugacia sunt, ut paulò post conflaccescant, & pereant. Quæ autem in caule habentur, sunt quidem, ut Dioscorides inquit, angusta, subpinguia, & digitali longitudine: caule deinde est tenui, duorum drodantum longitudine, non fine adnatis ramulis, in quibus fructus circa

THLASPI

THLASPI I.

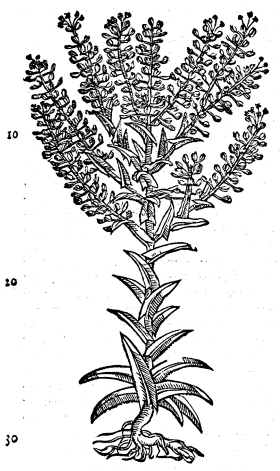

THLASPI II.

THLASPI III.

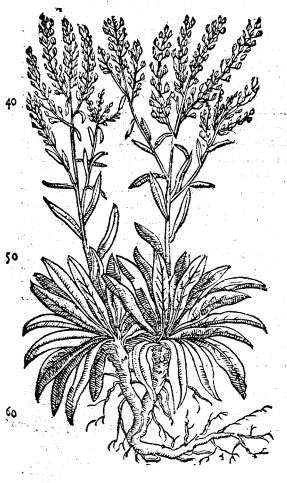

THLASPI IIII.

ipſos

Cuiusdam error.

ipsos totos spectãtur, nẽpe folliculi cõpressi, lenti, aut disco similes, in quib. semen cõcluditur, nasturtio simile, acuto sapore. Ideoq; manifesto hallucinatur nonus quidã Stirpiũ cẽsor, qui hoc Thlaspi Cratevæ, nõ Dioscoridi, esse cõtendit. Error patet, q; Dioscorides Crateuæ Thlaspium scribat folijs esse latis, & radicibus magnis, quibus qui vo nudet carere hoc nostrũ, s prorsus exercitare dici potest. Atqui si planta est, quæ nobis nota sit, quæq; Crateuæ Thlaspium referre possit, eã ipsam ego putarẽ esse, quã superius statim post raphanũ appinximus, et Vulgarem Raphanũ & Rusticanũ appellauimus. Siquidem hæc lata folia habet, & radices magnas, & ad ischiadicos herba utilis est. Caterũm

Thlaspi mentio.

planta quam THLASPI ALTERVM *uocauimus, quòd eius semen Thlaspis haud absimile uideatur, nascitur in agro Pragensi, locis saxosis & asperis. Floret medio Vere, & Iunio mense fert semen, acuto sapore. Verùm non desunt, qui existimauerint, Thlaspi, & Bursam pastoris uulgò dictam unam, & eandem esse plantam; cùm tamen huiusce Bursæ pastoris folia, quæ per ambitum sinuatim laciniata uisuntur. Semenque his, quæ de Thlaspi memoriæ prodidere Dioscorides, & Galenus, minimè conueniant, eorum sententia prorsus explodenda uidetur. Caterùm legitimum reperiri in Italia certum est: siquidem eo maximè abundant & Goritiensis ager, & Gradiscæ mœnia, ea parte qua Sontius alluit. Nascitur frequentissimum, & acerrimum in Pago sancti Petri non longè à Goritia, aliisque circumstantibus locis, semine perquàm acri, in folliculis incluso, in cacumine diuisis, lenticulæ effigie, superna parte pressis, ut Dioscorides inquit. Meminit Thlaspi Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Thlaspi semen habet & ipsum facultatem acrem, adeò ut internos abscessus potum discutiat. Menses ciet, & fœtus enecat. Per sedem infusum sanguinolenta euacuans, ischiadibus prodest. Est enim alioqui tum saperne, tum inferne bilioſorum bimorum euacuatorium, aceto abuli mensura potum. Et libro primo de antidotis: Verùm*

Thlaspi uires ex Gal.

tur Thlaspi (inquit) quod è Creta affertur, quodq; ubique nascitur, colore inter luteum, & flammeum medium, figura rotundum, exiguum adeò, ut multoties grano milij cedat. Melius est autem è Cappadocia comportatum thlaspi imponamus. Hoc ad nigredinem inclinat: figuram non exactè rotundam habet, & antedictum magnitudine pernultùm superat, atque ab uno latere paruam quandã, ueluti compressionem præ se fert, unde & nomen obtinuit. Prouenit autem ut hoc, ita & illud in Cappadocia quàm plurimùm. Ideoq; non absolutè quod inde asportatur, optimum censendũ est, sed quod peculiariter in Sauro nascitur, nec Cretico, nec passim nascenti simile. Hæc de Thlaspi Galenus. Ex quibus satis constat, Italicum thlaspi illi, quòd Cappadocia profert, non esse utribus comparandum. Reliquum est, ut de BVRSA PASTORIS,

Bursæ pastoris uires Matthiolo.

cuius superius meminimus aliquid in medium afferamus. Sed cùm ueteres nihil de hac posteritatis memoriæ mandauerint, ea tantùm recensebo, quæ à recentioribus de eius uiribus adnotata inuenio, cùm planta ipsa omnibus uulgò notissima sit. Est igitur Bursa pastoris ex refrigerantium, exiccantium, & adstringentium genere. Quapropter prodest attrita, & emplastri more imposita inflammationibus, & sacris ignibus. Decoquitur pluuiali aqua cum plantagine, & Armenio luto, bibiturq; eius decoctum ad intestinorum difficultatẽ, & ad cruentas excreationes. Herbæ succus recentia uulnera glutinat, & auribus purulentis infusus medetur. Sistit mensium abundantiam, si eius, & persicariæ decocto insideant mulieres. Esturq; ad idem, & contra denique omnes sanguinis fluxiones efficax est tenui pulticula circumlita, & in oleo frixa. Additur in eam plastris, quæ ad capitis uulnera componuntur, & in unguentis compluribus. Quæ uerba Σκάνδιξ *Græcis, Thlaspi quoque Latinis dicitur: Barbaris, Nasturtium tectorum: Italis Thlaspi: Germanis, Bisemkraut: Hispanis, Paniqueso de flor blanquo: Gallis, Seneue Sauuage.*

† Hoc loco Ruellius legisse uidetur φακοειδὲς, *quòd uerterit lenticulæ effigie: nec temere, quòd Thlaspi semen illi pulchrè respondeat. Verùm uulgati Græci codices habent* ὑσκοειδὲς, *hoc est, disci figura.*

Nomina.

Ἀγγεῖα βίκος, ἢ ἀγγεῖον. ARABIS, SIVE DRABA. CAP. CLI.

DRaba herba ad cubiti altitudinem assurgit, tenues spargens ramos, & ex utroque latere folia, ceu lepidij, sed molliora, & candidiora. In cacumine uerò sambuci umbellam gerit, candidos flores habentem. Herba hæc cum ptisana coquitur, in Cappadocia maximè. Semen aridum pro pipere obsonijs admiscetur.

Drabæ

Digitized by Google

ARABIS, SIVE DRABA.

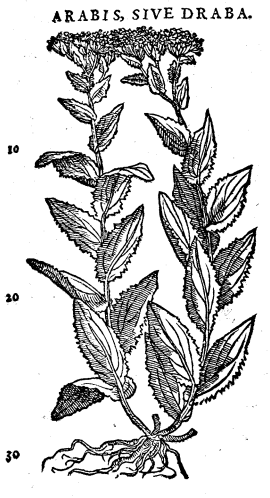

Drabæ caput multis sanè argumentis conspicuũ est, esse Dioscoridi adulterinum. Nam si primùm plantæ nomenclationem expendamus, illam quidem facilè conijcienmus, (ut Marcellus rectè animaduertit) nec Græcam esse, nec Latinam appellationem. Deinde cùm nec apud Galenum, Oribasium, Paulum, Aetium, aliosq; Græcos authores, quicquam de Arabi, Drabaue scriptum reperiatur, hinc facilè conijci potest, Drabam Dioscoridi esse adulterinam. Ad hæc illud quoq; vem sic se habere, maximè arguit, et ab aliquo Dioscoridi additam esse Drabam, quòd bis in Græco exemplari manuscripto in secundo hoc libro habeatur, tum ut hìc statim post Thlaspi, tum etiam post Glastum, ad libri calcem intrusa; sed istic Arabis appellatur, & aliàs istic de ipsa traditur, etiam ijsdem uerbis, ut nec de nomine, nec de re satis constet, maximè cùm apud nullum alium scriptorem, neque Drabæ, neque Arabis, mentio fiat. Cæterùm, quocunque modo res se habeat, mihi dubitandum haudquaquam fuerit, quin planta, cuius hìc imaginem expressimus, legitima genuinaq; sit Draba hoc in loco addita. Drabam Serapio Nasturtij generib. adiecit, & eã Nasturtiũ orientale nominat, quod insignis eius acrimonia indicium est: et quoniã in nostrate leuiuscula sentitur acrimonia, ideirco an hæc, quæ in Italia nascitur Serapionis saltem sit Draba, ego profectò affirmare non ausim: nisi fortè id Drabæ accidat pro regionũ diuersitate, quemadmodum Aro euenire inferius dicetur ex Galeni auctoritate.

Drabæ consideratio.

Draba Dioscoridi adulterina.

Herba, quæ ἄρσις & δράβη Græcè: Arabis item, & Draba Latinè, pariter & Italicè appellatur: Barbaricè, Nasturtium Orientale: Gallicè, Draue.

Nomina.

Ἐρύσιμον. IRIO. CAP. CLII.

ERysimon, Latini Irionem uocant, iuxta urbes, rudera, hortosq; nascitur: folijs erucæ syluestris: caulículis in lori modum lentis, & obsequiosis: floribus luteis: siliquis in cacumine gracilibus, ut fœno græco, corniculatis: semine nasturtij, exiguo, urentis gustus. Contra thoracis fluxiones efficax est, & si [a] purulenta extussiuntur: regio morbo, & coxendicibus prodest: contra uenena in delinctu cum melle datur. Illinitur ex aqua, aut melle utiliter [b] cæcis carcinomatis, parotidibus, [c] duritijs mammarum, & testium inflammationibus. In totum extenuat, & excalfacit. Mitius multò ad clysteres fiet, si aqua madescat, atque torreatur, uel linteo illigatum, [d] pinsita farina oblitum perassetur.

a Drag. ἐμπύους, ὑγιαι. id est, suppuratis Tussi. Meum. ἕκτεροι, ἰσχιάδας, ἐκκεχυμένον σὺν μέλιτι πίνεται, καὶ πρὸς τὰ βαπάσιμα φάρμακα. i. icterum, coxendicum dolores delincta cum melle. Bibuntur etiam aduersus lethalia medicamenta. b Drag. μικρὰ. id est, parua. c Meum. κρύσεα. id est, cæca. d Cataeuz. διὰ ὑμῶν καὶ μαζῶν φλεγμονάς. i. testium, & mammarum inflammationes. e Meum. σέατος. i. farina subacta.

Eryſimi, ſeu Irionis conſi.

QVanquam Theophrastus, & antiquorum alij Eryſimon inter cerealia commemorant: & ſeſamo ſimile faciant: quod tamen à Dioſcoride repræſentatur, folijs erucæ æmulis, tanquam ab illo admodũ diſſimile, hic inter acerrimas plantas, non inter frumentacea, ubi de ſeſamo diſſeruit, ab eo repoſitum eſt. Eaq; propter facilè dici poteſt, Eryſimon aliud deſignare Theophraſto, aliud uerò Dioſcoridi. Ideoq; Plinius utriſque in Eryſimi hiſtoria adſtipulari uidetur. Nanque lib. XVIII. cap. VII. ac X. Theophraſtum ſecutus, ipſum frugibus adſcribit, ſeſamoq; ſimile facit. Et lib. XXII. cap. XV. Dioſcoridem imitatus, folijs erucæ paulò anguſtioribus, & ſemine naſturtij Eryſimum eſſe prodidit. Hoc idem palàm eſt feciſſe Galenum: quippe qui lib. VI. ſimplicium medicamentorum, Eryſimum plantis comparauit, quæ acrimonia præditæ ſunt, uti naſturtium, & ſinapi. Et libr. I. de alimentorum facultatibus ipſum inter fruges retulit, quæ in cibum ueniunt, unà cum ſeſamo, ſic inquiens. Vt porrò milio panicum adſimile eſt quodammodo, ſed ad omnia deterius, ita & ſeſamo Eryſimum corporis ſubſtantia nonnihil affine: ſed manſum inſuauius eſt, & tenuioris alimenti, adeò quod in omnibus illo deterius exiſtit. Cæterùm Ruellius, quòd dixerit Plinius Eryſimum, & ſeſamum rubentibus prouenire folijs, item ipſis uirentibus nullum animal ueſci, illud frugis genus autumat Eryſimum eſſe, quod uulgò Tridentina rura appellant Formentone, Foroiulienſes uerò, quòd pullo ſit colore, nominant Saracino. Verùm hac in re Ruellius deceptus deprehenditur, quòd nullis notis reſpondeat hoc Eryſimo, quod Theophraſto, et Plinio deſcribitur: quan-

Ruellij, & Hermolai lapſus.

Digitized by Google

doquidem, quod uulgò appellatur Formentone, caule tantùm rubet, non foliis, à nulloq; pecude respuitur, sed ab omnibus auidissimè depascitur, nec ulla ex parte iesamum emulatur. Porrò sciendum est, Dioscoridis Eresimum non esse syluestrem erucam illam, quam nos nobilem appellamus, ut credit Hermolaus, itemq; Ruellius ipsum secutus, sed stirpem ab ea diuersam. IRIONIS itaque duo uidentur genera, ut ex iconibus uidere est.

Irionis genera duo.

I R I O.

IRIO ALTERA.

10

20

30

Illud autem magis Dioscordi genuinum esse censeo, cuius folia minora, & cornicula paulo uegetiora spectantur. Verùm non ob id negauerim, aliud quoque Irionis esse genus, cùm omnibus Irionis ferè notis sit præditum. etsi scio non defuturos canes, qui me allatrabunt. Id Græcis ἐρύσιμον dicitur, quod Latinis similiter Erysimum, & Irio: Italis, Erisimo, & trione: Germanis, Hederich, & Vuilder senff: Hispanis, Riuchaon: Gallis, Velar, ou de la tortelle.

Nomina.

40

πέπερι. P I P E R. CAP. CLIII.

Quæ in piperis capite conclusa sunt nõ habet Oribasius.

PIper [in India nasci, breui arbore traditur: quæ] inter initia, prælongum fructum, ueluti siliquam, promit, quod longum piper est: habet intus aliquid tenui milio simile, quod tandem in perfectum piper euadit. Id autem suis temporibus dehiscens, pandensq; sese, racemos emittit, grana ferentes qualia uidemus. Ea acerba candidum piper faciunt, aptum ocularibus remedijs, antidotis, & medicaminibus, quæ contra uenenata parantur. [theriaca uocant. Longum uerò uehementius mordet: & quoniam priusquàm ematurescat, decerptum est, subamarum relinquitur, antidotis, & theriacis medicaminibus expetitum.] Nigrum uerò, utpote quod tempestiua maturitate collectum sit, odoratum esse constat, candido suauius, acrius, [& ori gratius, necnon ad condimenta utilius.] sed candidum, & adhuc in acerbum uergens, antedictis infirmius est. Eligi oportet grauissimum, plenum, nigrum, sine multis rugis, recens, ac minimè furfurosum. Inueniuntur etiamnum in genere nigri semina nutrimento defecta, cassa, inania, minimiq; ponderis, quod uocant brasma. Vis omnium excalfacit, urinam ciet, concoquit, extrahit, discutit, absterget caliginem, quæ oculis obuersatur. Piper febrium horroribus circuitu repetentibus, siue potu, siue illitu subuenit: serpentium morsibus auxiliatur: partus extrahit: conceptum adimere creditur, statim à concubitu suppositum: tusi, omnibusq; pectoris uitijs, siue eclegmate, siue potu succurit: anginæ eo, & melle conuenienter perunguntur: potum

50

60

cum

cum recentibus lauri folijs, tormina diſcutit: cum uua paſſa manducatum pituſtam à capite elicit: ualetudinem tuetur, dolores ſinit, appetentiam mouet, concoctionem adiuuat, ad intinctus eſculentorum additum: ſtrumas cum pice diſcutit, uitiligines ex nitro emaculat. Fictili nouo, † ut aiunt, motum torretur. Non eſt huius arboris radix gingiber, ut aliqui exiſtimauere, ſicuti paulò pòſt oſtendemus. Nanque piperis radix coſto ſimilis eſt, ora guſtantium accendit, ſaliuam ciet. Hæc lienem reprimit, cum aceto illita, aut pota: caput etiam purgat, manducata cum ſemine pedicularis herbæ, quam ſtaphidem agriam uocant.

PIPER.

Piperis & plãtæ eius hiſt.

LVſitani nauigationibus ſuis hoc ætuo confectis per oceanum Atlanticum uerſus auſtrum primò, & hinc deinde in orientem ad Calecut, Taprobanam, aliasq; Indici pelagi inſulas: item Hiſpani liburnicis uecti ad occidentales Indias, Peru, atq; alias cõplures regiones, quæ antiquos Geographos penitus latuerunt, non modò Pipere, & huiſmodi odoratis ſimplicibus uniuerſam repleuerunt Europã: ſed & ſtirpium hiſtorias, à quibus oriuntur poſteritatis memoriæ prodiderunt. Quod poſtea fecit, ut nobis plã nè ignoraſſe uideantur Theophraſtus, Dioſcorides, & Plinius, aut ob regionũ diſtantiam (indigenam potius in hoc fidem ſecuti, quàm quòd fortè ea uiderint, quæ de pipere ſcriptis tradiderunt) aut ob aliam quãmuis cauſam plantæ illius formam, ac notas, quæ piper in India gignit, ac quónam modo piperis planta ſuũ edat fructum, an ſcilicet racematim, an corymborum modo, an in ſiliquis incluſum, an bacciferarum arborum more. Siquidem Plinius lib. XII. cap. VII. ita ſcribit. Plinij lapſus. *Arbores quæ paſſim piper gignunt, iuniperis noſtris ſunt ſimiles. Quanquam in fronte Caucaſi ſolibus oppoſita gigni tantùm eas aliqui tradidere. Semina à iunipero diſtant paruulis ſiliquis, quales in phaſeolis uidemus. Hæ priuſquàm debiſcant, decerptæ, toſtæq; ſole faciunt, quod uocatur piper longum. paulatim uerò debiſcentes per maturitatem, oſtendunt candidum piper, quod deinde toſtum ſolibus colore, rugisq; mutatur.* hæc Plinius. *Quibus à Dioſcoride non longè diſſidere uideretur, niſi piperis plantam ſimilem iunipero reddidiſſet: nanque Dioſcorides nullis eam notis re præſentauit, neq; alicui ſimilem fecit. Theophraſtus præterea quanquam ſcriptum reliquit lib. IX. ca. XX. de plant. hiſtor. Piperis duo eſſe genera unum rotundum, alterum oblongum; eius tamen arboris effigiem ſilentio præterijt. At hi, qui ſuis liburnicis immenſa traiecerunt maria, propriasq; perluſtrarunt regiones, ubi piperis utriuſque plantæ innumeræ uireſcunt, nigrum, ac rotundum gigni narrant à quibuſdam infirmis uiticulis uicinas arbores altiore complexu ſcandentibus, acutæ clematidi non diſſimilibus, folio tamen malum Aſſyrium æmulantibus. Quin & racematim proferri uuarum lzbruſcæ modo, confertius tamen, deinde menſe Octobri per maturitatem decerpi, & ſub ferenti ſole tegetibus palmeis expanſum torreri, quouſque nigreſcat, & rugoſum euadat: quod tridui ſpatio plerunque fit. Longum autem, ut ijdem teſtantur, aliæ ferunt arbores, eſtq; uelut nucamentum quoddam, exilibus granulis ſquamatim compactum, quod uelut iulus in pontica nuce, cui pulchrè adſtipulatur, uermiculoſa facie dependet: piperato guſtu: nunquam tamen in album, uel nigrum piper coaleſcit. Galenus indigenam fidem, & Dioſcoridem ſecutus, eandem plantam tam rotundum, quam longum piper edere credidit. Piperis fruticem uidimus nos Neapoli, qui Luſitanorum deſcriptioni maximè reſpondere uiſus eſt, quòd uiticuloſo caule eſſet, clematidis acutæ modo. Sed & aliam arbuſculam uidi Venetijs, quæ prorſus illius plantæ faciem exprimit, quam uulgus Ribem appellat, cuius baccæ, quæ quoque racematim cohærent, ita bellè piper imitantur, ut ſi aeriores ſe ſe declaraſſent; ego quidem à pipere genuino nihil diſtare putaſſem. Viret hæc in horto clariſſimi medici Maphei à Mapheo, in quo plurima ſimplicia notatu digna uiſuntur. Quo fit, ut mirium non ſit, ſi in piperis hiſtoria uariant auctores. Quandoquidem cùm uarias in* Piperis plantæ in Italia. *Italia piperiferæ habeantur arbuſculæ, facilè credendum eſt, uarietatis longè maioris eas in India reperiri. Cæterùm piperis planta, cuius hîc imaginem appinximus, nuſquam uiua, aut ſicca à me uiſa eſt, ſed ita Pragæ Boemorum eam mihi deliniabat Luſitanus quidam miles, qui Indicas perluſtrauerat oras. Verùm integros nigri piperis racemos Verona ad me miſit Franciſcus Calzolarius Pharmacopœus haud indoctus.*

Piperis Aethiopici mentio.

Porrò & aliud piperis genus habetur, quòd AETHIOPICVM, *siue piper nigrorũ uocat Serapio. Hoc in siliquis racematim prouenit, piſorũ, aut phaſeolorũ modo, grauis pipere nigro paulò minoribus, et pertinaciter ſiliquis inhærentibus. utuntur hoc Aethiopes ad dentium dolores. Affertur ex Alexãdria Aegypti cũ alijs aromatis. Nõ deſunt, quã huius hiſtoriã ignorantes, quã deſcribit Serapio ca. 337. de grana Zelin, illud perperã Carpeſium eſſe putent, quorũ opinionẽ haud probandã conuicimus in noſtrarũ epiſtolarũ uolumine, ad Ioannem Heſſum, medicũ Norimbergenſem ſcribentes. Addunt quoq; piperis generibus corniculatũ illud piper, quod uulgò* INDICVM *appellant, aut ut alij uolunt Siliquaſtrũ, quòd acerrimi ſit guſtus. Ea planta itaq; prouenit foliis hortenſis ſolani ma-*

Querundam opi. exploſa.

Piperis corniculati mẽtio.

PIPER AETHIOPICVM.

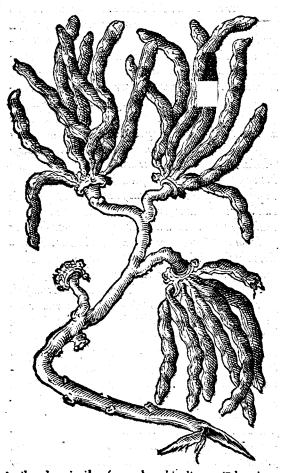

PIPER INDICVM.

ioribus, longioribusq;, caule cubitali, ac etiã longiore, uiridi, ramis eõpluribus brachiato, geniculatoq;: floribus candicantibus, è quibus uaginæ oriuntur corniculorũ ſpeciẽ referentes, herbaceo primùm colore, & deinde coralliorũ modo rubeſcente, ac pellucido: guſtu acerrimo, adeò ut piper omne ſua ſuperet acredine. In his ſemen concluditur minutũ, colore ſubalbicante, eiuſdẽ protinus guſtus. Huius plura habentur genera: Nã aliud pumilius tota planta prouenit, & corniculis longè minoribus, aliud uerò rotundis ferè ſiliquis. Sed omnibus eadem eſt acredinis uehementia. Excalfaciunt omnia exceſſu quarto. Ideoq; ualenter uruunt, & exulcerant corpus. Recentia cornicula tuſa & illita iſchiadicos iuuant, ſiquidem locum exurunt. Piperis meminit Gal. lib. 8. ſimp. med. ſic inquiens. Piperis radix

Piperis uires ex Galeno.

uires coſto ſimiles potiſſimùm obtinet. Porrò fructus eius nuper quidẽ admodũ germinantis, longũ piper eſt: quare etiam maturo humidius eſt. humiditatis eius indicium eſt, quòd facilè repoſitum perforetur, ac non protinus mordeet, ſed pòſt paulò incipiat, uerùm plusculum duret. Porrò fructus, qui uelut omphax eſt, piper album eſt, nigro quidem acrius. Nam illud iam quaſi ſuperaſſatum eſt, & ſuperexiccatum. Verùm utrunque ualenter tum excalfacit, tum deſiccat. Cæterùm quoniam Dioſcorides inter ſimplicia de CARYOPHYLLIS, *quæ mihi piper in mentem redegit, nihil poſteritatis memoriæ mandauit, cùm ea ex eiſdem afferantur regionibus, ſimq; in præcipuo medicorum uſu, adeò præſtantiſſimum, odoratiſſimumq; medicamentũ, ſilentio non diſſimulandum duxi. Prouenit igitur Caryophyllorũ arbor in orientali plaga, quibuſdã Indici pelagi inſulis, non longè à Badan. Huius caudex buxo ſimillimus eſt, eademq; materies. Folia uerò cinnami uulgaris inſtar habet, ſed rotundiora. Fructu eſt paruo, ex atro rufeſcente, in claui modum capitato, exertis in aduerſum quatuor denticulis, ſeſe ſtellatim decuſſantibus, promuſculo apice, quadrati alueoli ſinu medio umbilicatim prodeunte. Cultores arundinibus flagellant arborem, conſtrato prius circunquaque tegetibus palmeis ſolo. Caryophylli meminit Plinius libro* XII. *cap.* VII. *his uerbis. Eſt etiãmnum in India piperis grani ſimile, quod uocant Caryophyllon, & grandius, fragiliusque. Tradunt in Indico luco id gigni. Aduehitur odoris gratia. Horum nuſquam inuenio mentionem feciſſe Galenum: tametſi Serapio ex Galeni auctoritate plura de Caryophyllis tradiderit ſuo de ſimplicium medicamentorum uolumine. Quamobrem crediderim aut Galeni librum, in quo de Caryophyllis diſſeruit, periiſſe, aut Pauli potius, quàm Galeni teſti-*

Caryophyllorum hiſt.

monio

CARYOPHYLLI AROMATICI.

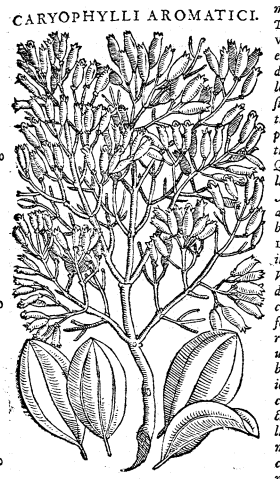

CARYOPHYLLI DOMESTICI.

monio de his scripsisse Serapionem. Nã de Caryophyllis prius Paulus iisdem, quibus postea Serapio, uerbis tractauit, libro VII. ubi hæc habet. Caryophyllon, quasi dicas nucifolium, nõ eam habet substantiam, quæ nomine prætenditur, sed ex India ueluti flores cuiusdam arboris festucacei, & nigri sunt, longitudine ferè digitali, odorati, acres, subamari, calidi, & sicci in tertio propemodum ordine: qui multiplicis usus sunt, tum ad obsonia, tum ad alia multa medicamenta. Caryophylli, ut scribit Serapio, iecinori, stomacho, & cordi auxiliantur. Concoctionem adiuuant, & alui fluxiones cohibent. Quinetiam eorum puluis quatuor drachmarum pondere cum lacte sumptus, uenereas ures adauget. Exacuunt præterea, Auicenna auctore, oculorum usum, & eorum nubeculas, argemasque exterunt. Atque hactenus de historia & uiribus Caryophylli seminis Aromatici. CARYOPHYLLORVM plantæ ramusculum, Caryophyllis onustum, cuius hic imaginem damus, misit ad me Franciscus Calzolarius Veronensis. Excalfaciunt Caryophylli, & extenuant ordine tertio, roborant, & aperiunt simul, incidúntque. In cibis deuorati, uentriculi, iocinoris, cordis, & capitis affectibus auxiliantur. In puluerem hausti ex uino, aut malorum cydoniorum succo, uomitiones cohibent, cæliacos iuuant, nauseam remouent, & cibi appetentiam reuocant, roborantq; cum uentriculum, tum etiam caput. Afferunt & iocinori præsidium. nanque ubi refrigeratum fuerit bellè excalfaciunt. Ideoq; hydropicis, & præsertim anasarca affectis, utiliter propinantur. Olfactu reuocant animi deliquio laborantes, marisq; anhelitum commendant. Conferunt comitialibus, resolutis, conuulsis, stupidis, & ueternosis. concoctiones adiuuant, & alui fluores torrefacti cohibent. illinuntur quoque perquàm utiliter cum mastice, Rhoe, corallis, & punici floribus, ad uentriculi morbos, & præsertim hos, quibus adstrictione opus est. Hausti quatuor drachmarum pondere ex bubulo, caprilone lacte, uenerem excitant. Exacuunt præterea oculorum aciem, & caligines tollunt, quin etiam nubeculas, & argemas, in tenuissimum pulueren triti, & oculis inditi. Iidem tam deuorati, quàm suffiti, ualent aduersus pestilentem contagionem: suffiuntur utiliter capitis fluxione obnoxij, & qui narium obstructione laborant, fumo naribus excepto. Adduntur in antidotis, & in succis, qui uentriculo, & capiti roborando parantur. Cæterùm quoniam in Caryophylli nomen incidimus, hic non prorsus intactos relinquemus flores illos, qui ab odore similiter CARYOPHYLLI, & Garofoli uulgò uocantur. Hi quidem non fuerunt, quod ego sciam, à ueteribus cogniti, etsi nobis hodie sint adeò celebres, uulgares æquè ac iucundi, ut nullus iam sit hortus, nulla ædium ferè fenestra, quæ hisce floribus non ornentur. Horum plantam recentiores nonnulli Vetonicum Coronarium appellant, sed quo authore, hactenus compertum non habeo. Verùm ne uidear eorum inuenta negligere, liceat etiam mihi eadem uti nomenclatione. VETONICVM itaque coronarium, quod caryophyllum appellamus, foliis est longis, Tragopogoni modo, breuioribus tamen, carnosioribus, ac pinguioribus, incuruis, et in acutum desinentibus. Cauliculos edit numerosos, rotundos, geniculatos, læues, cubitales, tribus, quatuorue in summitate adnatis, in quorum cacumine teres, longiusculusq; calyx spectatur, superiore parte serræ modo denticulatus, è quo flos speciosissimus oritur, Caryophyllorum odoratu, unde illi nomen. Variat in floribus color, quandoquidem alij coccineo colore rutilant, alij saturata purpura nitent, alij cãdido, alij carneo colore gaudent. Sunt & uersicolores nonnulli, sed mangonio parati, semini-

Caryophyllorũ differentiæ Pauli.

Caryophyllorum imagines Matth.

Caryophylli floris, & eius mentio.

Caryophylli floris, & eius mentio.

Vetonicorũ florum descriptio.

Digitized by Google

CARYOPHYLLI SYLVESTRES.

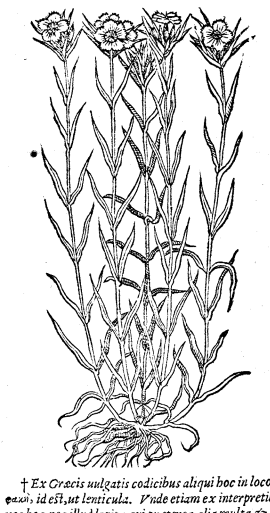

Vetonicorum fiorum uires Matthiolo.

Nomina.

bus diuersorum generum simul constrictis. Stipantur ferè omnes numerosa foliorum serie, perinde ac rosæ, cum quibus de pulchritudine, odoris præstantia, & colorum uarietate ad victoriam usque certant. Ideoque mirum, nullam apud antiquos horum extare memoriam. Habetur eadem planta etiam sponte nascens, altera floribus rutilis, altera candidis, utraque tamè gracilior, flore paruo, haud folioso, & nullo caryophyllorum odore. Nascuntur locis incultis, & aridis. Calida, siccaq; pollere facultate altile Vetonicum inditio esse potest odoris fragrantia, & saporis amarulentia quædam. Flores, & præsertim purpureorum, præstant ad omnes cordis affectus, nempe ad animi deliquia, & cordis ipsius tremorem: præstant item ad uertigines, epilepsiam, paralysim, & conuulsiones, ex Betonicæ, aut amaraci decocto poti. Asseruantur saccharo, perinde ac rosæ, utiles admodùm non solùm ad prædicta omnia, sed ad cuncta uenena, & uenenosorum animalium ictus. Dantur ad intestinorum animalia necanda, & aduersus pestilentiæ contagia. Valentius tamen id facit succus ex uniuersa planta expressus. Nanque is haustus, quatuor unciarum pondere, ubi morbus inuaserit, liberat. Syluestrium radices, trium drachmarum pondere haustæ ex meraco, à uipera demorsos sanant. Fit ex altilium floribus acetum, sys in eo insolatis, quo naribus illito reuocantur animi deliquio consternati. Idem quoque utile est pestilenti aurigæ arcendæ, ubi eo quotidie nares, arteriæ, & manus irrorentur. Quod Græci πέπερι, id Piper Latini uocant: Mauritani, Fulfel, seu Fulful: Itali, Pepe: Germani, Pfeffer: Hispani, Pimienta: Galli, Poyure. Quod uerò Græcis καρυόφυλλον, Latinis pariter Caryophyllum appellatur: Mauritanis, Carumfel, seu Charumful: Barbaris, Cariofilus: Italis, Carofano: Germanis, Naegel: Hispanis, Clauo de especia, siue Clauel: Gallis, Girophles.

† *Ex Græcis uulgatis codicibus aliqui hoc in loco scriptum habent ὃς ῥάπυ, quod sonat, ut dicunt: alij uerò ὃς φακοῖ, id est, ut lenticula. Vnde etiam ex interpretibus alij hanc, alij illam secuti sunt lectionem. Oribasius uerò nec hoc, nec illud legit: qui præterea alia multa & hîc, & alibi non describit, quæ fortasse non temerè quis illegitima iudicare possit.*

ζιγγίβερι. GINGIBER. CAP. CLIIII.

GIngiber sui generis planta est, in Troglodytica Arabia magna ex parte nascens. Qua uirente ad multa, perinde atque nos ruta utuntur, & primis potibus, & edulijs admiscent. Huius radices, cyperi modo, paruæ sunt, candicantes, & odoratæ, atque piper sapore imitantur. Eligi debent, quæ teredines non nouerunt. A multis tamen ob id condiuntur, quòd celeriter cariem sentiant: & fictilibus in Italiam asportantur. Gingiber cibo conueniens est, & cum condimento assumitur. Excalfactoriam uim, & excoquentem habet: aluum leniter emollit: stomacho utilis est: efficax aduersus ea, quæ oculis caliginem offundunt. in antidota addi solet. In summa, piperis uiribus respondet.

Gingiberis historia

Gingiber (ut referunt Lusitani, qui plurimum se uidisse fatentur in India) radix est, quæ geniculatis repit internodijs, foliis arundinaceis, quæ bis, teruè in anno reuiuiscunt, ac reuirescunt, sed quæ in cacumine festigiantur graminis amplitudinem non excedere aiunt, nec quicquam in ea regione frequentius inueniri. Subdunt non nihil subesse discriminis in sapore cùm præcox eruatur. Opportunum demetendi tempus, cùm folia inaruerint, alioquin & teredini obnoxium est, & carie tentatur. Eruiturq; nonnunquam eius radix libræ pondo. sed non omnibus eadem est amplitudo. Plus in profundum non agitur, quàm ad ternos, quaternosue palmos. Cùm eruitur, radicis internodium in scrobe fossores relinquunt, terramq; illi aggerunt, ceu eius radicis semen, proximo anno eruituri fructum, id est, regerminatas radices. Aduehitur gingiber in Italiam copiosum ex Calecut magno Indiæ emporio, atque ex Troglodytica Arabia non solùm tractu temporis exiccatum, sed & saccharo recentissimum asseruatum, uel quodam mellis genere, quod quibusdam è siliquis exprimunt. Id sanè longè magis Veneto præstat: cùm hoc officinarum mangonio ex aridis fiat radicibus, longo temporis tractu modò acerrimo lixiuio, calce, quernoq; cinere parato; modò muria; modò dulci aqua maceratis, & edomitis, quibus non modò odor deperditur, ac euanescit; sed & sapor, & acrimonia subtrahitur. Illud uerò cùm statim è terra effossum nulla ferè maceratione condiatur, uires & facultates non exuit, sed eas seruat. Quanquam Brasauolus non rectè, meo quidem iudicio, uelle

Digitized by Google

cio, uelle uideatur, quòd Venetijs mangonizatum Gingiber gustantibus plus acrimoniæ relinquat, quàm illud, quod recentissimum in India siliquarum melle, aut saccharo conditum asseruatur, & cum alijs aromatum generibus ad nos conuehitur. Quod quantum à ueritate, & ratione dissonet: ij iudicare poterunt, qui diu in myropolijs uersati, rem omnino exploratam habent. Gingiberis uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Gingiberis radix utilis est, quam utique ex Barbaria ad nos conuehunt. Excalfacit potenter, sed non primo statim occursu, uelut piper: unde sanè & minus esse subtilium partium, quàm piper, existimandum. siquidem in tenues solueretur partes, & celerrimè actu ut illud fieret calidum. Apparet enim illaborata, & crassior adhuc quædam ei inesse substantia, nec ea sicca, & terrestris, sed humida potius atque aquea. Quo fit, ut facilè perforetur, cùm scilicet recrementitia insit humiditas. Neque enim quicquam eorum, quæ aut planè sicca sunt, aut humida, sed elaboratam, & familiarem continentia humiditatem, huic uitio obnoxia sunt. Idem usu uenit piperi longo. Atque hinc est, quòd diutius perseuerat, quæ proficiscitur à gingibere, aut pipere lõgo caliditas, quàm quæ ab albo, aut nigro. Nam sicut ab aridis calamis flamma simul celerrimè accenditur, & undequaque dispergitur: eundem in modum, quæ à siccis potestate medicamentis editur caliditas. At quæ prodit ab humidioribus, ceu ligna sunt uiridia, & tardius accenditur, & durat diutius. Ex quo fit, ut utriusque medicamenti duerius sit usus. Siquidem ubi totum corpus celeriter excalfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt, quæ & celeriter à caloris nostri contactu incalescant, & celeriter quocunque ferantur. Verùm ubi partem quàmuis refrigeratam recalfacere studemus, contrà agendum, nimirum quæ tardè calescentia plurimo tempore perdurent, ea offeruntur. Cæterùm licèt gingiber, & piper album hac ratione à nigro pipere differant; non magna tamen est differentia. At nasturtium, napi, thapsia, & agrestium columbarum stercus maiori tempore perfectè accẽduntur, & plurimo tempore perdurant. hactenus Galenus. Faciem gingiberis repræsentat radix illa, quam Mauritani, & officinæ ZEDOARIAM appellant, odoratior tamen, amaruscula, neque adeò ut gingiber acris. Huius nusquam, quod sciam, meminere ueteres Græci, etsi recentiores ab Arabicis edocti nempe Aetius, & Actuarius eam suis medicamentorum compositionibus admisceant. Zedoaria (ut cap. CLXXII. testis est Serapio) conuehitur è Sinarum regione ultra extremas Indiæ oras. Et sunt radices rotundæ cum facie, tum magnitudine Aristolochiæ rotundæ similes, colore autem, & sapore Gingiber æmulantur. Excalfacit Zedoaria, & siccat ordine secundo, flatus discutit, & propria quadam facultate impinguat. Post sumpta graue uirus animæ, quod allium, cæpa, uel uinum excitauit, abigit. Venenosorum animalium morsibus opitulatur, alui fluxiones sistit, uteri abscessus resoluit, uomitiones reprimit, & coli cruciatus tollit. Hæc Serapio. Cuius quidam autoritate freti, cum Zedoariam, quæ passiua in myropolijs habetur radices esse longas inspiciant, minimè consentiunt legitimam has Serapionis esse Zedoariam, sed genuinum esse Costum affirmant. Verùm si rotundas Zedoariæ radices inspicerent, quæ apud me sunt, à Francisco Calzolario Veronensi mihi dono datæ, Aristolochiæ faciem referentes, & soliditate pares, nihil mihi uerendum est, quin illi suam immutarent sententiam, siquidem uiderent rotundam Zedoariam eiusdem esse saporis, colorisque, odorisque, quibus longa referta est, & nihil nisi forma ab ea differre asseuerè cogerentur. Quinetiam procul dubio faterentur (ut ego quoque existimo, imò potius non dubito) duo haberi Zedoariæ genera perinde ac Aristolochiæ, nempe rotundum alterum, alterum longum. Atqui re uera, non parua oritur mihi suspitio an Auicennæ, & Serapionis Zedoaria eadem sint radices, cum scribat Auicenna præstantiorem Zedoariam apud Napellum nasci, & ipsius esse Theriacam. Id quod me adducit ad credendum eam esse Auicennæ Zedoariam; quam quidam Antoram (ego Autitoram) appellant, quod hæc, omnium consensu unà cum Napello nascatur, & eius sit antidotum. Toram enim uulgus Napellum appellat. Et Antitoram, uel Antoram Auicennæ Zedoariam, quòd contra Toram præsentaneum sit auxilium: Deinde opinionem auget, quòd uideam Auicennam Serapionis Zedoariam, & eiusdem uires describere sub capite, & nomine Zurumbeti, ut latius in Epistolis nostris scripsimus ad Gulielmum Quacelbenum. Non desunt, qui crediderint, quòd ARNABO, de quo scribit Paulus, & Mauritanorum zedoaria unum, & idem referant medicamentum. Verùm Serapionis testimonio cap. CCLXXI. Arnabo apud Græcos nihil aliud designat, quàm Zurumbet apud Arabes: quippe quòd hoc loco de zurumbet eadem scribat Serapio, quæ de arnabo ante ipsum adnotauit Paulus. Est autem Arnabo, ut ex Serapionis autoritate memoriæ prodidit Ijach, arbor procera, in oriente prouenies: foliis longis colore uiridi, in luteum languescente, salicis modo, sicuti & ramorum cortex. Infrugifera est, citreum odorem spirans. Quibus facilè patet, arnabo non modò zedoariam non esse, sed nec in Europam ad nos aduehi. Quo fit, ut Cordus aberrasse deprehendatur: quippe qui zurumbet zedoariæ genus existimet. Hunc fortasse secutus Fuchsius medicus doctissimus, in libro de compositione medicamentorum, quem locupletatum nuper edidit, non sine magno errore putat zurumbet & zedoariam idem esse. Qui non minus in Arnabo quoque errasse cognoscitur, quòd uelit Doronicum orientale id esse, quod Paulo Arnabo, atq; res hæc aliter se habet, ut ex antè dictis satis colligi potest. Hallucinatur etiam hac in re Brunfelsius: quòd is scripserit suo de medicis uocabulis onomastico, quòd arnabo unguentum est odoriferum. Verùm eius lapsus non aliam causam fuisse arbitror, quàm quòd oscitanter Paulum legerit: nam Paulus apertissimè asserit, Arnabo unguentis expeti, quod suauiter oleat, non autem unguentum esse, ut Brunfelsius somniasse uidetur. Id ζογγίβερις, ζογγίβερις, & γογγίβερις, Græcè, quod item Latinè Zingiber, & Gingiber, nominatur: Arabicè, Lengibel, seu Zingibel: Italicè, Gengeuo: Germanicè, Ingber: Hispanicè, Gengiure: Gallicè, Gingimbre. Quod uero ζέδοαρ, ζέδουρ, & ζέδυρα posterioribus Græcis, Zadura, & Zedoaria Latinis: pariter & Italis appellatur: Germanis, Zituuen: Gallis, Cretonart.

Brasuoli error.

Gingiberis uires ex Gal.

Zedoariæ histor. & uires.

Zedoariæ rotundæ mẽtio.

Zedoaria Auicennæ quæ.

Arnabo, & Zurumbet hist.

Cordi, Fuchsij, & Brunfelsij error.

Nomina.

HYDROPI-

Digitized by Google

Ὑδροπίπερι. HYDROPIPER. CAP. CLV.

† Solidũ non leg. Orib. Τὸ μὰ τέρεα. i. acriora. Ori.

HYdropiper apud aquas naſcitur, quæ ſtagnant, aut pigro lapſu repunt. Caulem edit geniculatum, † ſolidum, multis alis concauum: folia menthæ, maiora, mollioraque, candidioraque, † guſtu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: fructum acrem, in ſurculis paruis, prope folia racematim cohærentem. Folia cum ſemine illita tumores, ueteresque duritias diſcutiunt, fugillata delent: quæ poſtquàm inaruerunt, tuſa pro pipere in obſonijs admiſcentur. Radix parua, nullius in medicina uſus.

HYDROPIPER, SIVE PERSICARIA.

PERSICARIA ALTERA.

Hydropiperis conſi.

TAmetſi pro uirili parte cõtendat Ruellius, ut non minus doctis, quàm elegantiſſimis uerbis comprobet, eam non ſpernendam ſtirpem, quam uulgus officinarum Eupatorium appellat, legitimum eſſe Hydropiper; is tamen hac in re apertè hallucinari deprehenditur, quanuis alioqui fuerit non modò in medica materia peritus, ſed & Latinis, & Græcis literis apprimè doctus. Siquidem Dioſcoridi Hydropiper folia edit menthæ maiora, mollioraque, candidioraque, guſtu piperis, acri, citra tamen ullam odoris gratiam: non autem amaro ſapore, ut Ruellius ait, Dioſcoridis uerba peruertens, quò facilius ſuam aſtruat ſententiam. Vulgare uerò Eupatorij folijs creſcit cannabinis, duris, hirſutis, amaro guſtu, non quidem acri, ut piperis: quinetiam adeò odoratis, ut hac de cauſa herbam eſſe uiribus inſignem, quamuis ab antiquis ſilentio prætermiſſam, ſemper exiſtimauerim, cùm tamen odoris fragrantiam in hydropipere reperiri neget Dioſcorides. Præterea hydropiperi caulis ineſt geniculatus, ſolidus, à foliorum, & adnatorum exortu alis plurimis concauum: ſemine etiãmum acri, in ramuſculis prope folia racematim cohærentem. Pſeudoeupatorio uerò caulis eſt procerus, minimè geniculatus, in cuius ramis nullum apud frondes racematim cohæret ſemen: ſed in cacumine flores gerit ſubrubentes, qui diuiſi muſcarij facie, ſylueſtris origani modo, per naturitatem in pappos euaneſcant: è quibus ſemen prodit amarum totius plantæ ſapore; quanquam eſſe hoc acrimonia prædium non rectè Ruellius aſſeueret. Qui quoniam uulgare Eupatorium plerunque in aquoſis oriri conſpexerit, id omnino legitimũ eſſe Hydropiper pro certo aſſerere non dubitauit, nulla prorſus habita ratione, an aliæ inter ſe reſponderent notæ. Quamobrem, ut ex dictis rationibus clariſſimè patet, Ruellius hac in re non ita maturè mihi uidetur ſenſiſſe, ut eius clara doctrina, ingenijq; præſtantia expoſcere uidebatur. Quandoquidem cùm uulgare hoc Eupatorium primo ſtatim occurſu guſtui amarorem relinquat haudquaquam obſcurum, facilè hinc iudicium conſequi potuiſſet, hoc non eſſe hydropiper, quo ità cum ſale in ciborum condimentis piperis uice priſca ætas uteba tur: nam quæ amara ſunt, præterquam quòd piperis uicem explere minimè ualent in cibis addita, ab omnibus reſpuuntur tanquam naturæ inimica. Cæterum ſi in Italia Hydropiper naſcitur, illa meo quidem iudicio eſt perſicaria (ut uocant) ſpecies, quæ in alterius diſcrimen, cui folia inſint pullo colore emaculata, nullis ſimilibus inficitur notis,

Ruel. lapſus.

Quæ Perſicaria ſit Hydropiper.

Digitized by Google

notis, sed folio tantùm uiridi adolescit. Quippe quæ foliis proueniat oblongis, menthæ maioribus, mollioribus, ac cũ didioribus: caule admodũ geniculato, duroq; , alis cõcauo; è cuius adnatis rufum semen racematim prodit, aeri admodũ gustu, ita ut linguã uehemẽter uellicet. Illud insuper hanc opinionẽ corroborat, quòd prope stagnantes aquas hæc planta plerunq; uirescat, ubi eã Dioscorides nasci testatur. Manebo itaq; hac in sententia, etiam latyranibus Sycophantis, quousq; nouus quispiã appareat Dioscorides, qui aliud afferat nobis Hydropiper, quod sua è sede hinc abigat persicariam. Sternitur commodè hæc recens, uiridisq; in Thalamis, pulicibus necandis, & posteà die ejicitur. Suillæ carnes salsæ, circunducta herba præseruantur à tarmis, & uermib. Ideoq; præstat succus ad uermiculosas aures. Cæterùm Altera, quæ maculosis prouenit foliis, uiribus est longè imbecillioribus, nam cùm nihil prorsus acredinis respiret, sed aspero, & adstringenti sapore prædita sit, excalfacere perinde ac altera haudquaquã potest. Meminit Hydropiperis Gal. lib. 8. simp. med. sic inquiens. Hydropiper à locis, in quibus nascitur, & à similitudine, quæ illi cum pipere in gustu est, nomen sortitum est. Cæterùm calidum est, sed non tantum, ut piper. Attamen herba ipsa etiámnum uiridis cum semine, cataplasmatis in modum impositas, sugillata, & tumores induratos digerit. Herba, quæ Græcis ὑδροπίπερι Latini similiter Hydropiper uocatur: Italis, Hidropepe, & Pepe acquatico: Germanis, Vnasser pfeffer, & Mucken Kraut: Hispanicè, Hierua pexiguera sin manchas.

Persicariæ uires Marth.

Hydropiperis uires ex Gal.

Nomina.

Πταρμικὴ. PTARMICA. CAP. CLVI.

PTarmica exiguus frutex est, surculos habens paruos, multos, † & rotundos, abrotono non dissimiles: & circa eos folia oleæ, longa, multa: & in cacumine capitulum, uti anthemidis, paruum, rotundum, quod suo acri odore sternutamentum excitat: unde nomen accepit. Folia cum floribus illita, sugillationes rapiunt. Flores sternutamenta efficacissimè mouent. Nascitur in montibus, & petrosis.

† Ori. Λεπτὰ. i. tenues.

PTARMICA. PTARMICA ALTERA.

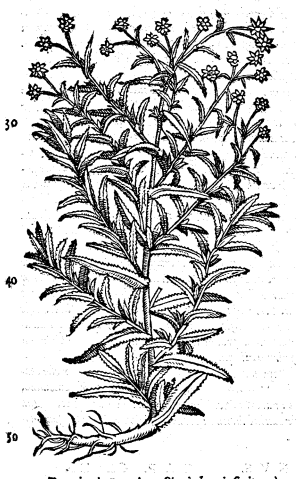

PTarmica in Boemia passim in hortis seritur, è montibus, in quibus nascitur, illuc translata. Hanc, quòd acri sit sapore, quidam Pyrethrum uocant. Surculos habet, tenues, sesquidrodantales, rotundos, et circa eos folia oblonga, oleagina, copiosaque, & flores in cacumine Anthemidis figura, sed dilutiore umbilico, qui suo acri odore sternutamenta mouet, unde illi nomen. Nascitur sua sponte in montibus, saxosis locis. Aperit ptarmica, discutit, prouocat, attenuat, & incidit. Siccæ pulueris naribus inditus sternutamenta mouet. Mansa radix dentium dolores mulcet, & pituitam detrahit. Est quoque ALIA PLANTA, quam Ptarmicam appellare libuit, quòd caulibus tenuibus proueniat, foliis oleæ, & floribus, & capitulis, quæ naribus immissa, sternutamenta cieant. Verũ hæc Dioscoridis Ptarmica non est. Huiusce meminit Galenus lib. 8. simpl. med. his uerbis. Ptarmicæ flores ciendæ sternutationis sum obtinent: est enim temperies eius calida, & ficca, siridis etiamnum ordine secundo, siccat à tertio. Eius nomen Græcum Πτερμικὰ Latinum item Ptarmica, & Sternutamentaria: Italicum, Ptarmica.

Ptarmicæ historia.

Ptarmicæ uires ex Gal.

Nomina.

RADI-

Digitized by Google

Στρύθιον. RADICVLA, SEV LANARIA, HERBA. CAP. CLVII.

STruthium herba uulgò nota: qua purgandis lanis utuntur, qui eas eluunt. Huius radix est acris, urinam ciet: prodest tussi, iocineribus, orthopnœæ ex melle sumpta, cochlearis mensura: aluum soluit. Eadem cum panace, & capparis radice, calculos frangit, & cum urina exturbat: duritiam lienis absumit: menses imposita trahit: partus efficaciter enecat. Cum polenta autem, & aceto illita, lepras tollit: tubercula discutit, cum farina hordeacea, & uino decocta. Miscetur & malagmatis, & ocularibus collyrijs, claritatis causa. Sternutamenta mouet: per os purgat, trita cum melle, & naribus infusa.

Struthij confideratio.

PSEVDOSTRVTHIVM.

STruthion, seu Radicula, adeò olim uulgaris notitiæ fuit, quòd purgandis lanis ea uterentur, ut Dioscorides eam notis illis repræsentare superuacaneum duxerit. Sed cum tractu temporis huius exoleuerit usus, eius quoque notitia simul abolita uidetur. Quo fit, ut arduum sit nobis nunc dijudicare, quænam planta Italis Struthion iure dici possit. Mauritanis, & officinis Condisi ea nominatur, quam illi frequenter medicamentis admiscent, quibus naribus inditis sternutamenta cient. Nec propterea usquam in officinis reperitur, quanuis medicorũ cõpositionibus sæpius inseratur. Quamobrem asserere nõ ausim, an Struthion nascatur in Italia: quippe quòd hactenus ipsam non modò non uiderim, sed neminem, qui illud cognosceret, & ostenderet, adinuenerim. Theophrastus inter folio aculeatas struthium habet lib. VI. cap. III. de plantarũ historia. Plinius uerò lib. XIX. cap. III. his uerbis Struthium describit. At quæ uocatur Radicula, lauandis demum lanis succum habet: mirum quantum conferens candori, mollitiæq;... Aequè nascitur fatua ubique, sed sponte præcipua in Asia, Syriaq; saxosis, & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo, tenui, & ipso cibis indigenarũ expetito, & tingenti quicquid sit, cũ quo decoquatur: folio oleæ, struthion Græci uocant. Floret æstate, grata aspectu, uerum sine odore, spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullũ. radix magna, quæ conciditur ad quem dictum est usum. Non desunt, qui Struthium plantã esse uelint, cuius hîc quoq; imaginem dedimus, eamq; pseudostruthium appellauimus, sed cùm aculeata plãta non sit, ferulaceum caulem non gerat, nec lanuginosum, nec semen spicatum proferat, neque admodum crassa nitatur radice, nec adeò sit acris, ut excalfacere, & siccare possit ordine quarto; ijs qui hac ducuntur opinione, haud subscribere possum. Struthij uires adnotauit Gal. lib. 8. simpli. medic. sic inquiens. Struthij radice potissimum utimur, utpote gustu acri, et calida, siccaq; temperamento, ex quarto quodãmodo ordine. Sed & abstergit, & irritat: proinde quoque sternutationẽ prouocat, ceu cætera omnia, quæ calida sint temperie, et gustu acria. Ex his omnibus palàm fit Fuchsium uirum alioqui doctissimum, in hoc errasse, quòd in suis de stirpium historia clarissimis commentarijs, plantam uulgò Saponariam uocatam legitimum Struthium esse censeat, eamq; pro Struthio depingat. Hæc enim folio plantaginis exit, non oleæ; leui, non aculeato; caule geniculato, non lanuginoso: gustu potius insipido est, quàm adeò acri, ut quartum excalfacientium ordinem attingat. Quæ herbæ στρύθιον Græcè: Struthium, Radicula, & Herba lanaria Latinè dicitur: Arabicè, Condes, Chundes, seu Kunder, Barbarè, Condisa: Italicè, Radicetta, & Herba lanaria.

Struthij uires ex Gal.

Fuch. lapsus.

Nomina.

Κυκλάμινος. CYCLAMINVS. CAP. CLVIII.

CYclaminus folia habet hederæ, purpurea, uaria, in quibus suprà infraq; albicãt maculæ: caule nudo, quaternos digitos æquante: floribus in eo purpureis, rosarum effigie: radice nigra, & aliquantum lata, ut rapum uideri possit. Quæ cum hydromelite pota, pituitam, aquamq; detrahit: menses potu, appositue ciet. Tradunt, si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri. partum appensa accelerat: cõtra uenena, præsertim leporis marini, ex uino bibitur: illita contra serpentium ictus remedio est: immista uino inebriat: regium morbum discutit, tribus drachmis pota, cum passo, aut diluto mulso. Sed oportet eum qui ebibit, multis uestibus contectum, loco calido, & à perfrictionibus tuto, recumbere, quò facilius exudet: eiecti autem sudores fellei colore inueniuntur. Succus eius ad purgandum caput, naribus infunditur: ad dejcienda quoque alui excrementa, in uellere sedi subijcitur: illito umbilico, & a imo uentre coxarum

a Meum ἐσχατιὰ. i. imo uentre. Ca. ἔσχατιὰ i. circa umbilicum.

xarum tenus, aluum emollit, & abortum efficit: ſuffuſionibus, & retuſæ oculorum aciei, oblitus cum melle ſuccus prodeſt. medicamentis abortum inferentibus admiſcetur. Succus cum aceto illitus, prociduam ſedem reſtituit. Exprimitur tuſa radice ſuccus, & ad mellis craſſitudinem decoquitur. Radix cutem purgat, eruptiones papularum reprimit: uulneribus ex aceto per ſe, aut cũ melle medetur, lienem [b] abſumit, uitia cutis in facie, & alopecias emendat. Eius decocto luxata, podagras, & capitis ulcuſcula, pernionesq; foueri cõgruũ eſt: ipſaq; in oleo uetere feruefacta, illito oleo ulcera ad cicatricem perducit. Cauata radix oleo expletur, & cinere feruenti imponitur, adiecto interdum Tyrrhenicæ ceræ momento, ut ſtrigmenti craſſitudinẽ unguentũ contrahat, cum primis utile pernionibus. Radix, ſcillæ modo, conciſa reponitur. Narrãt, ad amatoria aſſumi cõtuſam, & in paſtillos diuiſam. Naſcitur in umbroſis, maximè ſub arboribus.

[b] Meum, & Car. addunt. καταπλασσεται. Limpoſita.

Ἕτερα κυκλάμινος. ALTERA CYCLAMINVS. CAP. CLIX.

Est & altera cyclaminus, quam ciſſanthemon, aut ciſſophyllon uocant: foliis hederæ, ſed minoribus: geniculatis caulibus, craſsisque, circa uicinas arbores, capreolorum modo ſe uoluentibus: flore candido, odorato: [a] acinis hederæ mollibus, lenti guſtus, aliquantulum acris: radice ſuperuacua. Naſcitur in aſperis. Huius acini, drachmæ unius pondere poti, cum uini albi cyathis duobus, quadraginta diebus, lienem per urinam, & aluum abſumunt: ad orthopnœam bibitur: reliquias à partu purgat.

[a] Meum, & Cariſtos ſi ὡς ἐδώδιμος καρπὸς ὁμοιος κισσῳ. i. Fructus eſt uelut uuæ acini, ſimilis hederæ.

CYCLAMINVS.

Tametſi Cyclaminus prima, quæ uulgò Panis porcinus dicitur, planta ſit uulgaris notitiæ; ſecundam tamen hucuſque mihi uidere non licuit in Italia: quanquam aſſerit Ruellius, hanc illam eſſe ſtirpem, quam herbariorum, & officinarium uulgus Sigillum ſanctæ Mariæ uocat. Et cùm plures ſint herbæ, quæ ab imperitis eo nomine appellantur, polygonatum ſcilicet, Serapionis ſecacul, & tertia, quæ hydropiperi ſimilis eſt; harum Ruellius nullam eſſe Cyclaminum putat, ſed aliam ab his longè diuerſam, cuius facies, ut ipſe delineat, nil aliud repræſentare uidetur, quàm uitem nigram à Dioſcoride libro quarto, deſcriptam, quam nos in Hetruria uulgò uocamus Tamaro. Hanc ſcribit ipſe Sigilli ſanctæ Mariæ nomen ſibi aſciuiſſe, quòd eam Mauritani Bothomarien nominent. Qua in re Ruellius, eius pace dixerim, apertè fallitur: quandoquidem tota Mauritanorum familia primum tantùm genus, non autem alteram Cyclaminum Bothomarien nuncupat. Non defuerunt, qui uarias ad nos cyclamini alterius plantas miſerint cenſendas. ſed cum pluribus cyclaminis ipſius deſtituerentur notis, eas omnes me neglexiſſe, ingenuè fateor. Cyclamini primi generis duæ (ut Meſues auctor eſt) reperiuntur ſpecies, maior, & minor. Hæc radice prouenit parua nucis auellanæ, ciceruq; magnitudine. Illa uerò magna conſtat radice, in rapi modum extuberante, pullo colore: quæ (ut diximus) uulgaris admodum eſt, & paſſim in ſyluis, & umbroſis naſcens. Minorem uidi ego in agro ſolùm Tridentino in uallis Ananiæ montibus, ubi copioſa naſcitur. Cyclaminus (ut idem Meſues memoriæ prodidit) tam hauſta, quàm clyſtere infuſa pituitam uiſcoſam mirificè detrahit. Coli cruciatus tollit à pituita progenitos, aut ab induratis excrementis. Succus in eris additur ad expurgandum cerebrũ, quòd diuturnos ſiniat capitis dolores, frigidisq; conueniat hemicranijs. Item reſolutis opitulatur, ac omnibus cerebri, & neruorum affectibus à frigiditate prouenientibus. Aqua diſtillata è cyclamini radicibus, ſi naribus ſurſum trahatur, fluentem inde ſanguinem mirum in modum ſiſtit. Eadem pota ſex unciarum pondere, addita ſeleCtiſſimi ſaccbari uncia, manantem è pectore, aut uentriculo, aut tocinore ſanguinem mirificè cohibet. Et fracta ibi uaſa conglutinat. id quod nos atteſtamur. Succus cum oxymelite ſumptus duarum drachmarum pondere, aluum exoluit, & icteritis, lienisq; obſtructiones aperit, quo fit, ut hydropicos & icCtericos iuuet. Sed is propinandus non eſt, niſi addita Maſtiche, aut myriſtica nuce, aut Rhabarbari ſcrupulo. Nanque hæc eius uehementiam minuunt. Contuſæ radices recentes illinuntur utiliter ſcyrrhoſis, durisq; tumoribus, & ſtrumis. Additur quoque utiliter ſuccus in unguentis, quæ ad ſpleuis tumorem, duritiemque parantur. Plures enim lienoſi hoc medicamento ſanati ſunt, qui pluribus antea uſi, ſanari nequiuerunt. Idem magno quoque auxilio additur in cliſteria iis, qui coli dolore, & cæteris inteſtinorum tormínibus uexantur. Affricta recens radix, aut ſuccus ex lana impoſitus, hæmorrhoidas eiicit. Sanant radices aurium ſonos, & ſurditatem, ſi conciſæ, in roſaceo, amygdalino, chamæmalinóq; oleo, & uini modico conſeruentur,

Cyclamini conſi.

Ruell. lapſus.

Cyclamini genera, & uires ex Meſ.

Cyclamini uires Matth.

conferueant,& deinde oleum guttatim in aures fundatur, & excoctæ radices calidæ auribus applicentur, uesperi cum se cubitum recipiunt affecti. uerùm hoc pluries repetendum est, radicibus mane sublatis, auribusq; calido uino ablutis. Idem quoque præstant, si cum persicorũ, amararũq; amygdalarũ aliquot contundantur, & deinde in aquæ uitæ macerentur diebus tribus, siquidem expressus inde cremor, auribus inditus, mirificè auxiliatur, si una, aut altera eiusdem gutta instilletur eodem tempore. Succus cum æquali mellis portione, in ore detentus, linguæ, gingiuarũ, cæterarumq; ex cunctantium partium uitia, sanat, & dentium dolores mulcet. Gargarizatur succus, addita plãtaginis aqua, ad omnes faucium uorbos. Cyclamini meminit Gal. lib. 7 simp. med. ubi ita scribit. Cyclaminus uarias uires obtinet: nam & abstergit, & incidit, & ora uenarum aperit, & attrahit, & digerit. Clarum uerò id est ex pariculatibus operibus. Adeò uehemens eius facultas est, ut abdomine illito, uentrem subducat, & fœtum interimat.

Cyclamini uires ex Gal.

Nomina. *Κυκλάμινος herba sic Græcis, Latinis quoque Cyclaminus, & Rapum terræ uocatur: Mauritanis, Buchormarien, Bubermarien, seu Bothormarie: Barbaris, Cyclamen, Panis porcinus, & Arthamita: Italis, Ciclamino, & Pan Porcino: Germanis, Schweinbrot, Erdapffel: Hispanis, Pan de puerco: Gallis, pain de pourceau.*

Δρακοντία μεγάλη. DRACVNCVLVS MAIOR. CAP. CLX.

DRacunculus maior in umbrosis circum septa gignitur. Caulem habet rectum, læuem, duum cubitorum, baculi crassitudine, uersicoloribus draconum maculis, purpureis tamen euincentibus: folia rumicis, sibi inuicem implicita. Fructum summo caule facit, racemosum, coloris primùm cineracei, mox per maturitatem in crocum, & purpuram uergentis: radicem prægrandem, rotundam, candidã, cortice tenui uestitam. Colligitur, dum maturescit, & succus exprimitur, siccaturq; in umbra. Radix quemessibus effoditur, elotaq; particulatim concidítur, & funiculo transfixa siccatur in umbra. Vis ei calefaciendi cum diluta uini potione. Crudam, coctamve cum melle delingi prodest contra orthopnœas, ruptа, conuulsa, tussim, & destillationes. pota cum uino uenerem stimulat: ulcera, quæ cacoethe uocantur, atque phagedænica expurgat, præsertim cum uite alba. ex ea, & melle collyria ad fistulas, & partus euocandos componuntur. ad utiligines cum melle, efficaciter illinitur: polypos, & carcinomata absumit. Succus ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, caliginem, albugines q; effectum præbet. Herbæ, radicisq; odor teneros conceptus abortu uitiat. item si triginta grana eius in posca bibantur. Sunt, qui eius succum cum oleo, aurium doloribus infundere: quinetiã folia, utpote quæ adstringant, uulneribus recentibus imposuere et cocta in uino pernionibus. Qui folia manibus affricuerit, aut radicem exemerit, posse à uipera feriri inficiantur.

Δρακοντία μικρά. DRACVNCVLVS MINOR. CAP. CLXI.

DRacunculus minor folio constat hederaceo, magno, candidis notis insigni: caule recto, bicubitali, uersicolore, maculis respersо purpureis, ita ut anguem planè referat, baculi crassitudine: fructus summo caule racematim cohæret, colore primùm herbaceo, & cùm ematuruit, croceo, gustu ferueus, mordaxq;: radice aliquantulũ rotunda, bulbosa, aro non absimili, tenui obducta cortice. [a] Nascitur in sepibus umbrosis. Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat: naribus etiam ex lana impositus, polypum absumit: carcinomata illitu sistit: triginta eius grana, si in posca bibantur, abortus inferunt. Odorem aiunt, postea quàm flaccidi flores emarcuerunt, conceptus adhuc teneros enecare. Radix excalfacit: orthopneis, ruptis, uulsis, tussi, destillationibus auxiliatur: humores pectoris excreatu faciles reddit, siue cocta, tostaq; cum melle, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur. urinam pellit, uenerem excitat, cum uino pota: phagedænas ulcerum, & quæ cacoethe uocantur, trita cum melle, & bryonia alba expurgat, & ad cicatricem perducit: collyria ex ipsa ad fistulas, & ejciendos partus fieri solent. qui radice sua manus perfricuerunt, à uiperis feriri negantur: illita ex aceto utiligines emaculat. Folia recentibus uulneribus linamentorum uice, conuenienter imponuntur: decocta in uino pernionibus apposuisse prodest. Caseus foliis inuolutus, à putredine defenditur. Succus radicis ad nubeculas, albugines, & oculorũ caligines conuenit. Radix cocta, crudave, ad sanorum usus, pro olere recipitur. In Gymnesijs insulis, quæ Baleares uocantur, coctam radicem cũ melle multo, in conuiuijs placentarũ loco offerunt. Radix messibus effoditur, lotaque frustatim conciditur, & lino traiecta, siccatur in umbra, & ita reconditur.

[a] Meum, φύεται ἐν συσκίοις αὖθι δρυμοῖς, καὶ αὐλῶσιν. i. Nascitur in umbrosis circa sepes & macerias.

Draculorum consi.

Licèt in uetustis quibusdam Dioscoridis codicibus maioris, minorisq; Dracunculi historia speciatim diuisis capitibus adnotata reperiatur: attamen cùm altera ab altera parum dissidere uideatur, cumq; etiam Galenus, Paulus, & Serapio, qui in simplicium materia Dioscoridem ad unguem secuti sint, eiusq; dicta bona fide retulerint, unius tantùm Dracunculi meminerint; non ab re credidere recentiorum nonnulli, horum alterum ex alterius auctoris officina prodisse, & alicuius curiositate hic historiæ Dioscoridis accreuisse. Quamobrem ego quoque cogor eisdem adductus rationibus, aliquatenus in eorum ire sententiam. quanquam ingenuè fateri possim, me utrunque Dracunculum Tridenti, ac Venetijs uidisse. Alterum quidem, qui maior est, ari, siue ruinicis foliis, sibi inuicem implicitis: caule bicubitali, baculi crassitudine, uersicolore, maculis in purpurã nigricantibus respersо, adeò ut angui similis uideatur. Alterum uerò, qui minor, & omnibus uulgaris est, foliis hederaceis, albis quibusdam maculis conspersis: caule, ac fructu maiori similibus. Quippe quòd longam ex se uaginam emittat externa parte herbaceam, interna uerò nigricanti purpura infectam, è cuius medio corniculum prosilit purpurascens, à quo demum racemosum

Digitized by Google

DRACVNCVLVS MAIOR.

DRACVNCVLVS MINOR.

DRACVNCVLVS AQVATICVS.

racemosum oritur semen (ut Dioscorides inquit) cinereo primùm colore, per maturitatem verò aureo rufescente. Quinetiã in cæteris totius plantæ notis, à maioris Dracunculi historia nihil ferè differre conspicitur. Quapropter eiſi prædictæ recentiorum sententiæ võ ausim refragari, quòd rationibus satis euidentibus nitatur, & doctiſſimorum consensu confirmetur; cùm tamen sæpius maiorem & minorem Dracunculum viderim, non prorsus alienum esse mecum quandoq; cogitaui, si quis suspicetur duo ut sunt dracunculi genera, à Dioscoride fuisse duplici etiam historia repræsentata. Hanc quoq; illi suspicionem augere poterit Plinius, qui non tantùm duas, sed quatuor enumerat Dracunculi ſpecies lib. XXIIII. cap. XVI. sic inquiens. Id autem quod Græci Dracontion uocant, triplici effigie mihi demonſtratum est, foliis betæ, non ſine thyrſo, flore purpureo; hoc est ſimile aro. Alij radice longa, ueluti ſignata, articuloſaque monſtrauere, tribus omnino cauliculis. Tertia demonſtratio fuit folio maiore, quàm cornus, radice arundinacea, totidem (ut affirmabant) geniculata nodis, quot haberet annos, totidemq; eſſe ſolia. Quarti verò generis meminit ipſe in ſequentibus libro XXV. cap. II. cùm inquit. Eadem Lusitaniæ prouincia cognoui in agro hoſpitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum, caule pollicari craſſitudine, uerſicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morſus eſſe remedium. Alij ſunt, quos in priori uolumine eiuſdem nominis diximus: ſed huic aliã figura. Aliúdq; miraculum exeuntis è terra ad primas ſerpentium uernationes bipedali ferè altitudine, rurſuſq; cum iſdem in terram ſe condentis: nec omnino occultato eo apparet ſerpens. hæc Plinius. Huc etiam accedat Theophraſti auctoritas, qui libro VII. cap. XI. de plantarum hiſtoria ſecundum dracunculi genus inter ari genera conſtituit, his uerbis. Dracunculi autem radix (ſunt enim qui

Dracunculi ſpecies ex Plinio.

Digitized by Google

genes quoddam ari dracunculum appellent, quòd eius caulis uarietatem habeat quandam) cibò inepta penitus
est, & medicis tantùm commoda. Ex his igitur, & Plinij uerbis perspicuum omnibus fieri puto, plura esse Dracon
tij, siue Dracunculi genera, nec etiam Venetijs oculata fide comprobari posse in horto clarissimi medici Maphei à
Dracunculi uirea Matth. Mapheo, ubi præter Arum duo uirent æstate Dracunculi genera. Radicis farinæ duarum drachmarum pondere
ex melle sumpta, pituitam tam tam crassam, quàm tenuem, per inferna ducit. & renes expedit, & præsertim ex
uuarum passarum cremore, & mastiches momento sumpta. Recens radix ferueti cinere tosta, & illita, dolori-
ficas, & tumentes hæmorrhoides curat. Resoluit illita scyrrhosos tumores, strumas, & cheradas, & lienis du-
ritiem emollit. Eadem abstergunt cutis maculæ quacunque. Cum melle, & caprino fimo illinitur utiliter poda-
Dracunculi gricis, nervorumque contusionibus. Supposita menses remorantes trahit. Dracunculus, ut Galenus testatum
uirea ex Gal. reliquit lib. VI. simplicium medicamentorum, quiddam Aro persimile obtinet, tum foliis, tum radice. cæterum il-
lo tum acrius est, tum amarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam leuem quan
dam adstrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri scilicet, & amara, coniuncta est,
medicamentum factum est utique maximè efficax. Nam radix ulcera omnia expurgat, crassos pessimosque & len
tos succos extenuans: optimumq; remedium est contumacium ulcerum, quæ κακοήθη nuncupant. hæc Galenus.
Cæterùm de Dracunculo differens Mesues inter cætera simplicia medicamenta, quæ deiectoria uti pollent, scripsit,
eo hausto deijci è corpore pituitam. Qua in re à Manardo acriter reprehenditur: quippe quòd ubi dixerit Galenus,
ac etiam Paulus ipsum secutus, Dracunculum omnia corporis ulcera expurgare, non quòd deijciat, id agere
intelligunt, sed quòd obstructiones aperiat, crassam pituitam attenuet, & uasa detergat. Est & aliud Dracun-
culi genus, quòd quidem tertium apud Plinium, cum Fuchsio uiro doctissimo esse putamus. Siquidem illi fo-
lia sunt Corni ferè similia, & radix arundinacea, geniculata, longa, & Ari modo ferueus. Insuper ex geni-
culis ipsis multiplices oriuntur fibræ, quibus pertinaciter humi inhæret. A radice folia prodeunt oblonga, ari-
sari alterius semula; è quorum exortu alia exurgunt folia, longis pediculis nitentia, quæ ut diximus, corni ar-
boris folia referunt. sed ijs grandiora, tenuioraque habentur; è quorum nonnullis, quæ conclusa sunt, ut
eius in imagine uideri apertissimè potest, fructus racematim enascitur, baccis per maturitatem rufescen-
tibus, in quibus semen est nigrum, parvum, & oblongum; crasso quodam succo circundatum. Nascitur
montanis locis, sed humectis, & uliginosis. Hanc in Moravia primùm legimus, dum illac iter face-
remus. Degustata Radix primo statim occursu insipida deprehenditur, at paulò pòst linguam, fauceisque
adeò mellicat, ut omnes illæ partes tenuissimis pungi aculeis uideantur. Itaque ualenter excalfacit, & siccat:
quin etiam adurit, ulceratque. Ideoque rarefacit, & incidit quæ in corpore crassa, lentaque sunt excrementa, per-
inde ac Dracunculi alij, & Arum. Ab omnibus his forma maximè differt HORTENSIS Dracunculus,

DRAGONCELLVS.

OPHIOGLOSSON.

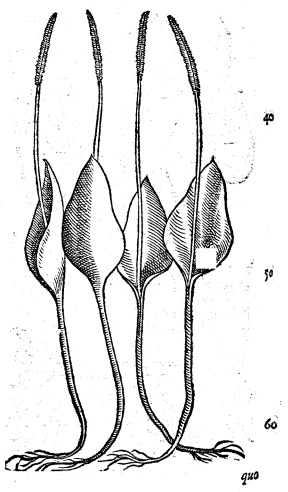

Digitized by Google

quo in acetarijs uescimur, utimurq́; ad intinctus acerrimo gustu, folio oblongo, radicibus humi repẽtibus, græminis modo. Sunt qui asserãt hanc plantã cultorũ mangonio factitiã esse, & non sui natura prouenire: eã siquidẽ nasci putãt lini semine excauatis cæpis impositio, ac deinde terra recondito. Sed hos falli crediderim, & facilo periculo, operã quidã perdiderint. Huius nec Græci, nec etiã Mauritani, quod sciã, meminere. Verùm perpensa eius acrimonia, quæ maximè linguã uellicat, eorũ esse medicamentorũ, quæ ualentissimè excalfaciunt, facilè conijci potest. Habetur præterea & alia herba, quã inter Dracũculi species, quidã recensent, quòd LINGVA *Serpentina nonnullis dicatur, etsi non desint, qui Lucciolã, & Argentiuã ipsam appellitent. Nascitur hæc in pratis, sed ocyssimè deperditur. Prosilit enim mẽse maio, sed cùm tenerrima sit, pauco post tempe euanida flaccescit, ac subinde nusquã apparet. Mittit unũ tãtùm folium, pingue, plãtagini aquaticæ uocatæ haud dissimile, è cuius inferiore sinu cauliculus exit, pallidã serpentis ligulã in cacumine gerens: unde Græcorũ uoce Ophioglossi nomen meruit. Exiccat citra insignẽ caliditatẽ. Præstat hæc maximè ad recentia uulnera glutinãda. Quo fit, ut eã quidã mirificè extollant ad enterocelas. Maceratur in oleo, quo utuntur chirurgici ad prædicta felici (ut aiunt) successu. Datur potãda ex aquâ Equiseti, ad intestinorũ, & thoracis uulnera, & cæterarũ intrinsecarũ corporis partiũ. Ideoq́; auxiliatur sanguinẽ reijcientibus. bibitur aduersus alba fœminarum profluuia, ex aqua foliorum quercus. Vinum austerum, in quo tota planta incocta fuerit, si cũ eo oculi abluantur, lacrmas cohibet; illinitur recens, siccaue, ad uulnerũ inflãmationes, ex gallinaceo adipe. Omphacinũ oleũ, in quo copiosa folia diu fuerint macerata, insolataq́; addita lachrima abiegna, aptissimũ fit medicamentum, uulneribus recentibus glutinandis.* Δρακόντιον *quod Græci uocant, Latinis Dracunculus appellatur: Arabibus, Lusf & Alluff: Italis, Dragontea: Germanis, Natter wurtz: Hispanis, Taragontia: Gallis, Serpentine.*

Dracunculus hortensis.

Lingua serpẽtina, siue Ophioglosson.

Ophiogloſsi uires.

Nomina.

Ἄρον. ARVM. CAP. CLXII.

ARon, apud Syros lupha uocitatũ, folia emittit dracunculi, sed [a] longiora, & paucioribus distincta maculis: caulẽ subpurpureũ, dodrantalẽ, pistilli specie, à quo croceũ semen exit: radice dracunculi alba. quæ decocta estur, ut pote cùm minus acris sit. Folia ad esum cõdiuntur, & arida per se, decocta manduntur. Radix, semen, & folia dracunculi uires habent. Priuatim radix ex simo bubulo podagris illinitur, & dracunculi more reponitur. In totum, ob mitiorem eius acrimoniam, in cibum expetitur.

[a] Οἷα exem. μικρότερα δὲ καὶ ἀστικώτερα. i. minora tñ & minus maculosa. Ca. ἀστικότα i. immaculata.

ARVM. ARVM MINVS.

ARũ in Hetruria, itẽ in agro Goritiensi, frequentissimũ prouenit, in cãpestribus, in uineis, in scrobiũ marginibus, & passim in semitis propter sepes, præsertimq́; in maritimis nostris Senensibus, ubi uulgò ipsum uocant Cigaro ad Iarũ alludentes: quo modo officinis Arũ corrupto uocabulo appellari solet. Arũ folia habet Hede-

Ari consid.

Ari descript.

bet Hederacea, cordis ferè effigie, Dracunculi maiora, minimè diſſecta, & albis reſperſa maculis, quæ hyeme uirẽt, & æſtate ſiccantur. Caulem edit palmarem, è cuius faſtigio erumpit inuolucrum Spithamæ ferè longitudine, in acutum deſinens, quod fructum complectitur, & fouet. Eo deinde fatiſcente, ſolida piſtilli facies aureo colore energit, & anfractu penitus patente, crocea ſemina ſpectantur, quæ in coronæ modum conſimilẽ contexta, infimam eius ſedem ambiunt. Hæc non longo temporis tractu uiridia fiunt, & per maturitatem ruſa, baccarum ſpeciem præ ſe ferentia, uinoſaq; ambiunt ipſa caulem, ſeſe inuicem ſtipantia, frumenti Indici modo. Radice nititur alba, bulboſa, oblonga, permultis ſtipata fibris, ſellebori modo, guſtu perquàm acri. Naſcitur in campeſtribus, in uineis, & ſecus, itinera, & ſepes. In Boemia quoque in montibus quibuſdam copioſam admodum prouenit ſed Italico longè minus, ſo-

Ari ſpecies altera. liioſq; tenuioribus, & minori quoq; radice, adeo ut ego hoc Arum minus appellare conſueuerim. Cæterum Ari alterã ſpeciem, cuius hic imaginem expreſſimus, miſit ad me Franciſcus Calzolarius pharmacopæus Veronenſis, rei plantariæ indagator, è monte Baldo allatum. Huic folia inſunt ſagittæ ſpeciem repræſentantia, & caulis ualde perſpicuus, rubentium baccarum botrum in cacumine habens, confertum, & in acutum deſinentem. Radicibus nititur numeroſis, tenuibus, circumquaque ſe diffundentibus, è quibus bulboſi quidam globuli, fabarum quantitate dependent, alba intus pulpa, & perquàm acerrimi guſtus. His non deſunt, qui utantur ad arcendos à ſuis menſis paraſitos, & uoraces lurcones, earum puluerem delicatis epulis admiſcentes. nam ubi fauces occupauerit, tã fixo, & contumaci ardore afficit, ne poſt hac quicquam uorare queant, niſi bubulo, caprilloue lacte diutius gargariz ato, aut re-

Ari uires Matthiolo. centi butyro ſenſim deglutito. Abſtergit Arum, attenuat, aperit, incidit, & prouocat. Decocta radix melle excepta medetur pectoris morbis omnibus pituitoſis: expectorat enim ualẽtiſſimè craſſas, lentasq; excreationes. Ideoq; aſthmaticos maximè iuuat. Datur elixa, uel feruentibus cineribus toſta, utiliter, tuſſientibus, ex amygdalino oleo. Id quod bellè quoque præſtat lac potum, in quo radix ipſa fuerit incocta. Illinitur eadem, aqua prius elixa, epiphoris, ſigillatis, inflammatiſq; tonſillis, fabacea farina addita; & defruto ſubacta. Subigitur quoque oleo, & tumentibus hæmorrhoidibus commodè illinitur: Radicis ſuccus exedentia & contumacia ulcera curat; quemadmodum & narium polypum fol a ambuſta ſanant. Imponuntur eadem utiliter podagricis, calenti ſimo bubulo illita. Semen trium, uel baccarum ſuccus roſaceo commiſtus, aurium doloribus auxiliatur. Dantur utiliter ſeminis drachmæ duæ ad uenas educendos, & ſecundas, ex uino. Cæterum cum Arum in mentem mihi iam reuocet plantam, à quibuſdam ſerpentariam, Colubrinamque uocatam, quamq; Germani

Boni Henrici mentio. BONVS HENRICVS. Bonum Henricum appellant, libuit eius hiſtoriam, & uires huic orationi attexere, quòd folijs Arum quadantenus referat, quæ longis pediculis nitentia profert. Hæc caules plures edit ſipoſq; folioſos, in quorum faſtigijs herbacei, racemoſiq; ui-

Boni Henrici uires Matth. ſuntur flores, & deinde ſemen. Planta candicat tota, perinde ac ſi tenuiſſimo farinæ polline conſperſa eſſet, quin etiam adeò leuis tactu habetur, ut unguine aliquo illita uideatur, unde illi nomen apud Germanos Schmerbel. Radice nititur uegeta, craſſa, in plures diuaricata partes, croceo colore, acuti lapathi modo. Naſcitur ferè ubique in pagorum plateis, in rederibus, & areis. Planta eſt calidi & ſicci temperamenti. Radicis ſuccus illitus ſcabiem tollit, & cutis maculas extergit, præſertim ſi eum aceto miſceatur. Quidam eam quoque præferunt aduerſus uenenoſorum animalium morſus.

Ari uires ex Gal. Noſtrates mulieres ex Ari radicibus ſtillatitias aquas ad ſucum parant, quas ad faciem erugandam, illuſtrandamque magnis laudibus efferunt. Id quod etiam efficaciter præſtat infolatus radicum ſuccus, ceruſſæ ſpeciem referẽs, quem Geſa uulgò nominant, is ſiquidem mirum in modum carni ſplendorem, & candorem conciliat. Ari uires memoriæ prodidit Galenus libro XI. ſimplicium medicamentorum ubi ita ſcribit. Arum terrena eſſentia conſtat, ſed calida: proinde extergendi uim poſſidet, uerùm non ualentem, ſicut dracontium. Eſt itaque in exiccando, & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maxime ſunt utiles: ſiquidem comeſæ craſſitiem humorum mediocriter incidunt, adeò ut & excreationibus ex pectore idoneæ ſint, ſed magis tamen aptum eſt dracontium. Et lib. 11. de almetorum facult. ſic inquit. Ari radix rapi modo manditur. In quibuſdam autem regionibus acrior quodammodo naſcitur, ut dracontio ferè ſimilis ſit. Dum rectè parare uoles, prioris decoctionis aqua effuſa, repente in alteram calidam injicere conuenit. Cyrenis contrà, quàm in noſtra regione, arum ſe habet: nam illic minimum medicamentoſi, minimumq; acrimoniæ poſſidet, adeò ut uel rapis ſit utilius. Idcirco radicem quoque in Italiam comportant, ut quæ abſque ut putreſcat, aut regerminet, longo tempore perdurare poſſit. Herba, quam Græci κάρον, & Latini ſimiliter Arum dicunt, Mau-

Nomina. ritanis Iarus & Sara uocatur: Barbaris, Aron, Barba aaron, Dragontea minor, & Serpentaria minor: Italis, Aro, & Gigaro: Germanis, Clein natter wurtz: Hiſpanis, Yaro: Gallis, Vid de chien.

ARISARVM.

Digitized by Google

Ἄρισαρον. ARISARVM. CAP. CLXIII.

ARisarum exigua herbula est: cuius radix oleæ magnitudinem implet, longè maioris quàm aron acrimoniæ. Vnde illitu nomas fistit. Fiunt collyria ex ea, ad fistulas efficacia. Illitu radicis, genitale animalis cuiuscunque in perniciem agitur.

ARISARVM. ARISARVM ALTERVM.

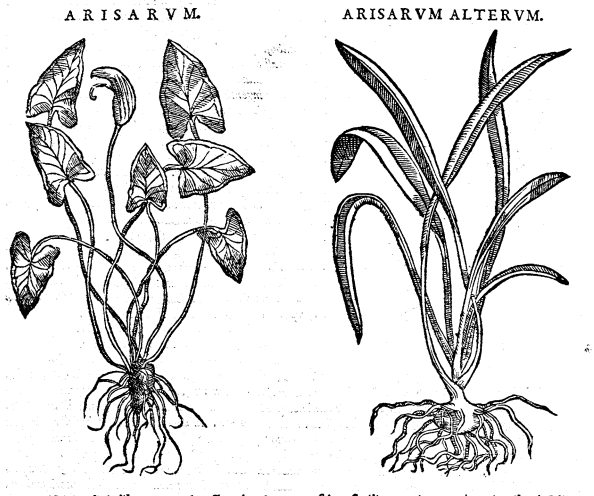

ARisaron, Plinio lib. 24. cap. 16. auctore, in Ægypto nascitur, similis aro, minor tantùm, minoribusq; foliis, & utiq; radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: Huius duo hodie ab herbarijs ostenduntur genera: quorum posterius ad me primùm misit Aloisius Anguillarius Romanus horti Patauini præfectus, diligentissimus rei herbariæ inquisitor. Qui præterea testatus est, Arisarum plurimum nasci in agro Romano, non longè ab urbe, cui folia Aro similia sint, à Luca Ghino uiro optimo accepimus. Vtriusq; picturam exhibere libuit, non quòd utrumq; probemus (alterum enim non uerum putamus) sed ut de ijs aliorum etiam sit iudicium. Memi nit Arisari Gal. lib. VI. simp. med. his paucis. Arisarũ multò minus est aro. Radicem habet oliuæ magnitudine. Est autem multò ipso acrius. Vt Græcis ἄρισαρον, ita etiam Arisarum Latinis & Arisaro Italis nominatur. Arisari hist. Arisari uires ex Gal. Nomina.

Ἀστράβηλος. HASTVLA REGIA. CAP. CLXIIII.

HAstula regia uulgaris notitiæ est: foliis maioris porri: caule læui, ferente in cacumine florẽ, quem antherícon appellant: radices subiacent oblongæ, rotundæ, glandibus similes, gustu acres. Quæ excalfaciunt: urinas, & menses epotæ ciunt: lateris doloribus, ruptis, cõuulsis, & tussibus drachmæ pondere potæ ex uino medentur. Ea ucrò uomitiones adiuuat, ludicri tali magnitudine cõmanducata: à serpente demorsis datur aptissimè, triũ drachmarũ pondere, uerùm foliis, floribus, & radice ex uino morsus illinĩre oportet: itẽ ulcera sordida, & depascentia: mãmarum quoq;, & testiũ inflãmationes, tubercula, furunculosq;: decoctis in fæce uini bulbis, recentib. inflãmationibus ex polenta auxiliatur. Radicis succus adiecto uetere uino dulci, myrrha, & croco decoquitur, fitq; perquàm utile oculis medicamentũ: ad purulentas aures per se, & cum thure, melle, uino, & myrrha tritus, prodest: in contrariam aurẽ infusus, dentiũ dolorẽ mitigat. Cinis è radice illitus, alopecias ad pilum reducit. oleũ in excauatis radicibus igni decoctum, illitu exulceratis pernionibus, & ambustis igni, conducit: & surditati instillatum in aurem auxiliatur. Candidam uitiliginem, linteo antea perfrictam in sole, illita radix emendat. Semen, floresq; in uino poti, scolopendræ, & scorpionum uenenis, mirum in modum resistunt: aluum purgant.

Digitized by Google

Asphodeli historia.

HASTVLA REG. SIVE ASPHOD.

Hastula regia, quæ Græcis dicitur Ἀσφόδελος, *planta est à radicibus foliosa, foliis porraceis longioribus, angustioribusq́; carina adeo permixte, ut triquetra uideantur. Caulē edit cubitalē; & quandoq; maiorem, insigni lætitate: Flores in cacumine albicantes, (est etiam quæ melinos faciat) numerosos, in stellæ modū sese pandētes, è quibus baccæ prouenunt subrotundæ, herbacei coloris, in quibus triquetrū concluditur semen nigro colore. Particulatim floret, ut Scylla, ab imo incipiēs, uerbasci quoque modo. Radicibus nititur numerosis, nigricantibus, bulbosis, subuirescēte intus pulpa indicis cōgitudine, et infera sede crassioribus, prominente infima parte tenui cauda, succosis, acri, & amaro gustu: Plāta est spectatu iucunda, cùm integra effoditur, ob ingentē bulborū numerū, qui sæpe centenariū excedunt, quanquā citato loco dicit Plinius. Asphodeli radicem aliis numerosiorē esse, ut quæ octuaginta simul aceruatis sæpe bulbis reperiatur. At qui Gal. 11. de alim. facul. una tantū bulbosa radice magnitudine, figura, amarore scillæ radici quodamodo simili, Asphodelum constare legitur. Huius caulem (ut Plinius est auctor lib. XXI. cap. XVII. Theophr. & ferè Græci omnes cubitalem, & sæpe dulum cubitorum, authericum uocauere: radicē uerò, id est, bulbos, asphodelon. Latini autē illud albucum, & asphodelum hastulam regiam dixere. Cæterùm Asphodeli florem rectè Dioscorides è Nicandro poeta Medico uetustissimo appellari ἀνθερικὸν scribit contra Theophrastum, Plinium, & alios Græcos, qui caulem ita nominari uolunt. Verba autē è Theriacis Nicandri hæc sunt, quibus, & caulem, & semen describit dum plantam ad serpentium, & scorpionum ictus ualere dicit.*

Ἄγρειδ' ἀσφοδέλοιο διηνεκὲς ἀλλοτε ῥίζαν,
Ἄλλοτε, χαὶ χαυλὸν, ὑπέρτερον αὐθερίκοιο.
Πολλαχὰ δ' αὖ χαὶ σπέρμα ὅτε λοβὸς ἀμφὶς ἀέιρει.

Vermes Albucum creat (ut Theophr. ait) qui in uolucres bestiolas flosculorum specie degenerant: ij tandem cùm flaccescens inaruerit scapus, eroso conceptaculo prouolant. Mandebatur antiquitus, Hesiodo teste, huiusce plantæ tum caulis in cinere tostus, tum bulbus cum semine, oleo, & sale addito: quinetiam cum ficis, mira uoluptate. Illinuntur utiliter asphodeli radices, ex aceto decoctæ, lichenosis, scabiosisq́;. Eædem cum hyoscyamo seruefactæ, & pice liquida exceptæ, alarum uirus, et diræ emendant. Crispantur quoq; capilli, deraso capiti affricta sæpe radice. Ea epota, scripsere quidam excitari uenereos impetus. Iuuat eadem felle suffusos, quin etiam aqua intercute affectos, ex uino pota. Decocta & illita paro tidas sanat. Eximuntur renum lapilli, si eiusdem ex uino decoctū sumatur in potu. Sanat illita iumentorū scabiem, & ulcera ad pilum reducit. Meminit earū quoq; Gal. lib. VI. simp. med. sic inquiens. Asphodeli radix utilis est, sicut ari, asari, & draconti, nempe extergentis, & discutientis facultatis. Vsta autem cinis calidior, & exiccantior, subtiliorq́; ac digerere potentior efficitur, ac proinde & alopecias sanat. hæc Galenus. Cæterùm asphodeli radix mirificè commendatur Aetio lib. 1. ad ciendos menses, his uerbis. Asphodeli radix in uino albo uetere decocta, & uino calido meraco cyathi mensura hausto, menses sæpe ciet. Planta, quæ ἀσφόδελος Græcè, Hastula regia Latinè uocatur. Arabicè, Cheunce, Bbunte, Biruach, Abg, seu Axeras: Italicè, Asphodelo, Amphodillo, & Hastula regia: Germanicè, Gold wurtz, & Heidnisch: Hispanicè, Gamones, Gamonites: Gallicè, Aphrodiles.

Asphodeli uires ex Gal.

Nomina.

Βολβὸς ἐδώδιμος. BVLBVS ESCVLENTVS. CAP. CLXV.

ESculentus bulbus uulgò cognitus, à nobis estur. Stomacho, & aluo utilis rufus, & qui ex Africa defertur. Amarus uerò, & scilinus, stomacho aptior est, & concoctionem adiuuat. Bulbi omnes acrimoniam habent, excalfaciunt, uenerem stimulant, linguam tonsillasq́; exasperant, multum alimenti præbent, carnes creant, inflationem pariunt. luxatis, fractis, articulorum doloribus efficaciter illinuntur: spicula extrahunt: gangrænas, & podagras ex melle, aut per sese hydropicorum tumores, & canum morsus cum melle, & piperis polline illiti cohibent: sudores compescunt: stomachi dolores mitigant: furfures, & ulcera, quæ in capite manant, cum tosto nitro abstergunt. fugillata, uarosq́; per se, aut ex oui luteo, & lentigines cum melle, uel aceto, emendant: fractis auriculis, unguibusq́;, ex polenta medentur. Iidem calidis cineribus torrefacti, tollunt ficus: item cum cinere è mænarum capitibus, impositi. Cremati uerò, & cùm alcyonio misti, uitia cutis in facie, atrasq́; cicatrices, in sole illiti emaculant. faciunt ad rupta, si cum aceto cocti edantur. Sed copiosiore eorum cibo abstinendum, quoniam neruos tentant.

BVLBVS

Βολβὸς ἐμετικὸς. BVLBVS VOMITORIVS. CAP. CLXVI.

BVlbus, quem uomitorium uocant, folia habet lentiora multò, & longiora, quàm bulbus esculentus: radicem similem, cortice [a] nigro. Ea radix mansa, aut decoctum eius potum ueficæ malis medetur: uomitiones mouet.

a Cat. φλοιὸς μέγας. i. corti ce magno.

BVLBVS VOMITORIVS.

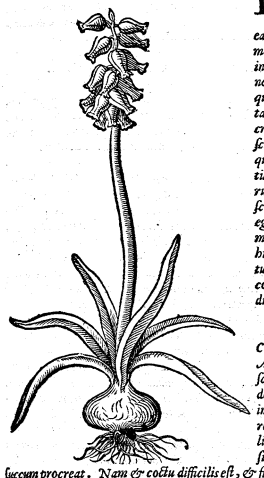

Bulborũ consideratio.

BVlborum genera, esculentum, & uomitoriũ, antiquis usquò notissima fuisse ex eo maximè constat, quòd eorum faciem non repræsentauerit Dioscorides. Nobis uerò Bulbi eam ob causam, uel quòd iandiu exoleuerint, hodie omnibus tum medicis, tum herbarijs adeò incogniti sunt, ut nemmem hactenus inuenerim, qui eos legitimè demonstret. Legitimos inquam, quòd non desint, qui ut inter cæteros Æsculapij uideantur, BVLBOS *quosdam ostendant, quos uomitorios, & esculentos faciant, sua tantùm opinione freti. Verùm ego nõ ita facilè adduci possum ad credendum, nisi collatis plantarũ notis. At cùm Dioscorides hosce bulbos nullis descripserit lineamentis, non potui illorum acquiescere suasionibus, & si non desint Sycophantæ, qui me insciũ accusarint, quòd has dixerim me non cognoscere plantas, quorum qui uolunt doctrinã sequi, consultius fortasse fecerint, si hosce labores nostros haudquaquam legere decreuerint. Siquidem ego candidis lectoribus, non autem nasutis, hæc paraui monumenta. Veteribus autem fuerunt in frequentissimo ciborum usu; his præsertim admisti, quæ ueneris conciliandæ gratia parabantur, utpote qui uenerem stimulent. Quòd autem ad id expetiti, & commendati fuerint, Martialis apertè testatus est in Xenijs suis, dum cecinit.*

Cùm sit anus coniunx, cùm sint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Multorum error.

Cæterùm non defuere, qui crediderint Bulbum esculentum esse Ascalonium cæpe, aut fissile illud cæparum genus, quod Hetruscis uulgò uocatur Cipolla maligia. Sed horum error manifestè deprehenditur ex Theophrasto, qui Ascalonium, fissileq; cæpe inter cæparum genera lib. VII. cap. IIII. de plantarum historia recensuit, non autem inter Bulbos, de quibus speciatim disseruit lib. VII. cap. XIII. Bulborum meminit Gal. lib. VI. simpl. medic. sic scribens. Bulbus esculentus frigidior, et crassior est, lentúsq; succum procreat. Nam & coctu difficilis est, & flatuosus, & uenerem prouocans. Attamen illitus ob amaritatem, simul & adstrictionem, abstergit, simul & glutinat, & umiritum etiam exiccat. Est enim ostensum, amaritudinem in extergentibus esse substantijs, adstrictionem uerò in glutinantibus. At siccitas utranque consequitur. Bulbus autem uomitorius multò est calidioris temperaturæ, quàm prædictus bulbus. Et libro II. de alimentorum facultatibus, sic de bulbis scribit. Bulbi genere cum prædictis conueniunt. Nam borum quoque radix diuptis folijs manditur: in uere interdum ipse etiam coliculus. Amaram, austeramq; uim euidenter bulbi in se habent: quamobrem elanguescentis stomachi aliquatenus excitant auiditatem. At uerò neque ijs aduersantur, quibus è thorace, atque pulmone pus conuenit expuere: quanquam crassiore, ac glutinosiore sunt corporis substantia. Etenim amaritudo crassitudini reluctatur, lenta, crassaque nata incidere, quemadmodum in commentarijs de medicamentis prodidimus. Quapropter bis elixi uberiùs quidem alent, sed excreare uolentibus aduersabuntur, utpote omni amaritudine exuti. Tum uerò ex aceto, oleo, garoque mistis, esitare satius fuerit: nam ita magis profectò oblectabunt, ac nutrient, minusque inflabunt, ac facilius concoquentur.

Bulborum uires ex Gal.

Nomina.

Βολὸς quæ Græcis ἐδώδιμος Latinis Bulbus esculentus cognominatur: Mauritanis, Basar alzir: Italis, Bulbo che si mangia. Qui uerò Græcis Βολὸς ἐμετικὸς Latinis Bulbus uomitorius dicitur: Mauritanis, Zir: Italis, Bulbo uomitorio.

Σκίλλα. SCILLA. CAP. CLXVII.

SCilla uim acrem, atque feruentem habet. assatam ad multa utiliorem esse constat. Polline ad crustam, subacto, aut luto oblita, in clibanum conijcitur, aut carbonibus obruitur, donec obducens crusta sufficienter intosta fuerit: qua exempta, si non emollescat, altero polline simili, aut luto circumlinitur, & eadem, quæ prius, fiunt: nam quæ ita non assatur, interaneis maximè noxia est. Torretur item in olla, indito operculo, quæ in furnum demittatur. Sumi etiam solet quod maxime est medium, direptis uiuotenus tunicis, quod frustatim consectũ coquitur, mutata sæpius aqua, donec ipsa nec amaritudinem, nec acrimoniam habeat: traiectaq; lino frusta siccantur in umbra, ita ut ne ulla quidem parte se contin-

Digitized by Google

contingant. His ſcillæ ſegminibus ad oleum, uinum, aut acetum ſcillinum utimur. Ad rimas pedum, interna pars crudæ ſcillæ in oleo feruefacta, aut cum reſina liquefacta, imponitur. decocta in aceto demorſis à uipera cataplaſma eſt. Ad ſingulas aſſæ p artes adiectis octonis toſti ſalis cochlear unum, aut alterum damus ieiunis, ad emolliendã aluum: in potu autem, & odoratis medicaminibus, & quibus urinam ciere uolumus, hydropicisq;, & ſtomachicis, quibus innatat cibus, regio morbo, torminibus, in tuſi uetere, ſuſpiriosis, & ore reijcientibus, tres obolos in delinctu ex melle ſumpſiſſe ſatis eſt. Coquitur cum melle, & eſtur eorundem gratia, maximè ut concoctionem adiuuet: ſtrigmenta per aluum extrahit. Cocta, & ſimili ſumpta modo, eoſdem præbet effectus: ſed cauendus ſcillæ uſus his, qui inteſtinum ſentiunt ulcus. ad penſiles uerrucas, & perniones, toſta efficaciter illinitur. Tritum ſemen, & in carica, aut melle deuoratum, aluum emollit. Scilla tota in limine ianuæ ſuſpenſa, mali medicamenti noxam arcet. 10

Παγκράτιον. PANCRATIVM. CAP. CLXVIII.

PAncratium, quod aliqui ſcillam appellant, radice eſt magni bulbi, ſubrufo colore, aut ſubpurpureo, guſtu amaro, ac feruente: foliis lilij, ſed longioribus. Scillæ uires, & præparationẽ habet, eodemq; põdere in morbis efficaciter aſſumitur: cui tamẽ mitior, quàm ſcillæ facultas ineſt. Radicis ſuccus cum erui farina digeritur in paſtillos, qui hydropicis, ſplenicisq; cum hydromelite, commodiſsimè dantur.

Scillæ, & Pancratij conſi.

SCILLA.

SVperioribus annis credidimus, Scillas, quarũ in Italia omnibus, tũ medicis, tũ ſeplaſiarijs communis eſt uſus, legitimas eſſe: in hanc antẽ opinionẽ uenerã pluribus coniecturis ac rationibus fretus. In primis enim Plinium inueneram lib. XIX. *cap.* V. *Scillæ maiorẽ quàm cæteris bulbaceis radicibus amplitudinẽ reddidiſſe. quare cùm ſæpe uidiſſem ex ijs Scillis, quibus paſſim utimur, nonnullas ad tantam magnitudinem creuiſſe, ut forè caput hominis æquarent, non poteram non exiſtimare illas eſſe ueras. Deinde legeram apud Theoph. lib.* VII. *cap.* XII. *de plant. hiſtoria, Scillã prius caulem floreſq; gignere, quàm folia. Id quod in noſtratibus cùm manifeſtè deprehendatur, mihi quidem non uidebatur eſſe diſcedendum à uulgari opinione. Addè quòd ſæpenumero quaſdam Scillas uidi paruas, pyro paulò maiores. has equidem putabam Pancratium eſſe: illas uerò communis uſus, Scillas. idq; eo magis, quòd Dioſcorides tribuit Pancratio radicem magno bulbo ſimilem: horum autem radix mediocris potius, quàm eximiæ craſſitudinis cenſetur. Verùm cùm poſtea aliquantò accuratius harum plantarum hiſtoriam expendiſſem, inueni Aloes ſolium, Dioſcoridis & Plinij teſtimonio, ſcillæ ſimilitudinem habere. Quod nimirum refragatur Scillæ communis uſus, ut quæ folia ferat non aloe, ſed lilio proxima: inter quæ non parua quidem intercedit differentia. Quinetiam legi in Theophraſto, & Plinio, quòd Scilla floret ter in anno. hoc item (quantum uidere potui) non euenit noſtris uulgaribus Scillis. Sed ne ueritatis fortaſſe detraham, omnino id affirmare non auſim. Hinc itaque iure quodã factum eſt, ut de Scilla non ulterius uulgarẽ illam tenuerim, ſed in dubiam uenerim ſententiam, an ſcilicet Scillæ communis uſus legitimæ & ſint, & dici mereantur: aut aliæ reperiantur, quæ foliis aloe ſimilibus proueniant. Cæterùm dũ adhuc in hac re dubia uerſarer, à quibuſdã mediocris Hiſpanis accepi in Hiſpaniæ maritimis Scillas innumeras oriri noſtratibus duplò maiores, foliis aloen æmulantibus, ſed minus craſſis: quæ amaritudine, acrimonia, ac uirium præſtantia communes noſtras Scillas longè uincunt. Iam ergo non dubitauerim (ſi uera ij retulerunt) aſſerere prædictas Hiſpaniæ Scillas ueras eſſe, noſtrates uerò legitimum eſſe Pancratium Dioſcoridis. huic enim pulchrè reſpondẽt folia, quæ lilij ſunt, uerùm longiora. Nec obſtat, meo quidem iudicio, quòd Dioſcorides ſcripſerit, Pancratium radicem eſſe magno bulbo ſimilem. nanque bulbus hoc loco genus, non ſpeciem denotat. Atque adeò hinc fortaſſe fit, ut Scillæ quarum eſt communis uſus, non ea præſtent efficaciter, quæ legitimæ pollicentur: quòd Pancratio (ut Dioſcorides teſtatur) mitior, quàm Scillæ facultas inſit. Dixi ſententiam meam, quamuis ſciam non deeſſe naſutos, qui noſtram hanc impugnant ſententiam. Atqui mihi magis expedit, Dioſcoridis, & Plinij nitidiſſimis nũi teſtimonijs, quàm horum fucatis acquieſcere nugis. Quidam ætatis noſtræ medici in cerebri, & neruorum frigidis affectibus, Scillam crudam ab inuolucris repurgatam minutim ſecant, & cum melle plurimo in uas uitreum conijciunt, inſolantq; per æſtatem, ardente præſertim ſirio. Demum percolato melle utuntur ad comitiales, & alias cerebri ægritudines, à frigiditate excitatas. Sed alia longè diuerſa fuit Galeni ad hos uſus ſcillæ parandæ ratio.*

Scillæ præparatio.

Quippe

Quippe qui conciſam Scillam nunquam melle commiſtam expoſuit inſolandam; ſed ut ab ea ſuccum ſole colliquatum in diebus canicularibus eximeret, in ſictile, uel uitreum uas, in quo primùm mel fuiſſet, diſſectam ſcillam immittebat: deinde tantiſper inſolabat, donec ſolaribus radijs ipſa liqueſceret. Ex quo palàm fit, quòd plerique à Galeni inſtituto prorſus aberrant, ut qui ſcillinum mel confciant ſcillæ liquoris uice. Scilla (ut memoriæ ſcriptum reliquit Galenus lib. VIII. ſimp. med.) admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam. Sed ſecundum hoc eam quiſpiam ſecundi ordinis cenſeat excalfacientium. Præſtat autem aut aſſam, aut elixam ſumere: ſic enim uirium eius uehementia exoluitur. Nomen illi Græcum eſt σκίλλα, Latinum item Scilla: Arabi cum, Haſſpel, Hauſel, Aſchil, ſeu Alaſchil: Italicũ, Scilla: Germanicum, Meer zwibel: Hiſpanicum, Cebolla albarrana: Gallicum, Stipoulle, Charpentaire, & Oignon marin.

Scillæ uires ex Gal.

Nomina.

Κάππαρις. CAPPARIS. CAP. CLXIX.

CApparis aculeatus frutex eſt, qui in terra ſtratus magis in orbem euagatur. Spinas, ut rubus, habet in hami modum aduncas: folia mali cotoneæ, rotunda: fructum oleæ ſimilem, qui cùm dehiſcens panditur, florem candidũ promit: quo excuſſo, nonnihil glandis oblongæ figura inuenitur, quod apertum grana acinis punicorum ſimilia oſtendit, parua, rubicunda: radices lignoſas ſpargit, grandes, nunc roſas q̃ſ. Tenui plerunq; ſolo, aſperiſq; locis, in inſulis, & iuxta rudera naſcitur. Caulis, & fructus, cibi gratia condiuntur. aluum turbat, ſtomacho aduerſatur, ſitim gignit: cocta tamen ſtomacho, quàm cruda utilior eſt. Fructus drachmis duabus in uino potus, quadraginta diebus, lienem abſumit, & urinam, cruentumq; excrementum emittit: bibitur utiliſsimè in coxarum doloribus, & neruorum reſolutione, item ruptis, & conuulſis: menſes ciet, caput purgat. Dentium dolorem ſedat ſemen ex aceto decoctum, colluto inde ore. Aridus radicis cortex ad eadem proficit: ulcera omnia uetera, & ſordida, & quæ occalluerunt, expurgat: lienoſis cum farina hordei illinitur: dente demorſa, dolori eius auxiliatur: cum aceto trita, uitiligines albas abſterget. Radix, foliaq; intrita, ſtrumas, ac duritias diſcutiunt. Aurium uermiculos infuſus ſuccus enecat. Aphrica, & præſertim Marmarica capparis, uehementer inflat. Apula uomitus facit. & quæ à Lybico, & quæ Rubro mari, defertur, mirum in modum acris eſt: ſiquidem in ore puſtulas excitat, gingiuasq; oſſe tenus exeſt. quare in cibis non ab re damnatur.

CAPPARIS.

Capparũ confideratio.

CApparis frutex eſt in Italia uulgaris ſatis notitiæ. Floribus enim, & fructibus muria aſſeruatis frequentiſſimè in cibis utimur. Ex iis ſuauiores, & qui cum palato maiorem ineant gratiam, ſunt recentes acerrimo aſſeruati aceto, quod plerique faciunt in Hetruria. Præſtantiſſimæ cappares ex Alexandria Aegypti Venetijs aduehuntur. Eſt & in Apulia capparum prouentus, unde etiam plurimæ deferuntur, uerùm longè deteriores his, quæ ex Aegypto importantur. Vomitiones cappares haudquaquam cient, ut Dioſcorides inquit: niſi fortaſſe hac facultate ſint præditæ, dum recentes, ac uirides comeduntur, anteaquam muriam experiantur, & inde elixentur. Prouenjunt etiam Romæ in collapſis ædificiorum parietibus, ruderibuſque, præſertim circa Pacis templum, itemque Senis, quæ quidem Apulis ſaporis præſtantia minimè cedunt. In cultis naſci cappares negat Theophraſtus lib. VI. cap. v. de plantarum hiſtoria. Seruntur tamen hac ætate, colunturque perinde ac ſegetes, & legumina, quemadmodum & Plinij tempore. qui ſerendi rationem libr. XIX. cap. VIII. his uerbis explicauit. Quippe cùm capparis quoque ſeratur, ſiccis maximè, area in defoſſu cauata, ripisque undique circumſtructis lapide, aliàs euagatur per agros, & cogit ſolum ſterileſcere. Floret æſtate. uiret uſque ad Vergiliarum occaſum. Sabuloſis familiariſſimum. Capparis uires reddidit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Capparis radicis cortex uincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet, quòd diuerſis, pugnantibuſque conſtet facultatibus, quippe abſtergere, purgare, incidere poteſt amaritudine: excalfacere, incidere, digerere acrimonia: porrò contrahere, denſare, conſtringere acerbitate. Idcirco lienes induratos, ſi quid aliud, hoc medicamentum iuuare ualet, tum foris idoneis illinendis remedijs admiſtum, tum intrò in corpus aſſumptum, ſiue decoctum in aceto, aut oxymelite, & id genus, ſiue

Capparum ſatio.

Capparis uires ex Gal.

Digitized by Google

siue aridũ contusum,illisq́; permistũ.Quippe cùm apertè crassos,lentosq́; humores hoc pacto sumptũ euacuet,nec eos tantùm per urinas;sed & per uentrẽ:sæpe etiã sanguinolentos defert,unde & lienes aduti sunt.& coxarũ dolores.Quinetiã menses promouet,& ex capite purgat,detrahitq́;,auxiliaturq́;reuptis,atque conuulsis.Cæterum cuminã ipsum potioni in quoq; affectũ misceri conueniat,non est præsentis instituti persequi.Porrò radicis eius cortex ulceribꝰ, malignis cataplasmatis modo impositus,nõ malũ est remediũ,ut qui illa extergere ualeat, nec segniter desiccare.Præterea dentiũ labores prædictarũ qualitatũ ratione adiuuat,interim cũ aceto cõctus,interim cũ uino,sæpe etiã solus dentibus mansus,ac morsus.Ex dictis ergo clarũ est,incidendi quandã ei facultatẽ inesse, itemq́; extergendi,digerendi,cõtrahendi.Vtiligines siquidẽ cũ aceto detrahit,et chœradas,& duros tumores digerit,idoneis ad ea medicamentis mistus.Radicis cortici,fructus proportione uiriũ respondet,nisi quòd ad omnia sit imbecillior.

Imò & folia,& caules eius,similem uim obtinent.meminiq́; me folijs quandoq; paucis diebus duritiem chœradis naturã referentem discussisse.Sed admiscemus scilicet illis quippiam,quod eorũ uiriũ obtundat uehementiam.Nec mirũ est,quòd auriũ uermes succus amaritate occidat sua.Porrò capparis,quæ in admodũ feruentibus regionibus prouenit,ut quã fert Arabia,multò est nostrate acrior,adeò ut plurimũ etiã habeat facultatis adurentis. Et li.2. de alim. fac.sic de Cappare scribit.In Cypro Capparis plurima prouenit.Facultas eius tenuiũ admodũ est partiũ; proinde minimũ alimenti in corpus eorũ,qui ipsa uescuntur,distribuit.quemadmodũ & alia omnia, quæ tenuibus constant partibus.Vtimur autem fructu huius plantæ magis,ut medicamento,quàm ut alimẽto.Importatur ad nos etiam sale conspersus,quia solus asseruatus putrescit.Clarũ ergo est,quòd capparis adhuc uiridis, antequàm sale condiatur,plus habet nutrimentiuam ex salitura permistũ emittit,niq́; sal abluatur, prorsus haud quicquam nutriet: alumẽ tamen subducet.Verùm ablutus,& demaceratus,donec omnẽ salis naturã exuat,ut minimi sanè alimenti cibus est,ita obsonium,& medicamentum,cùm ad excitandũ prostratũ appetitũ,tum ad deradendã,deijciendamq́; pituitam uentri adhærescentem accommodatum erit,ac deniq́; ad lienis, iecorisq́; amoliendas obstructiones.Verùm in hos usus cũ oxymẽlite,aut oxelæo ante alias omnes dapes sumi oportet.Tenellis porrò capparis germinibus homines,ut terebinthi turionibus,uescuntur:cùmq́; adhuc uirent,in oxalme,& aceto,non secus atq; hos, reponunt. Nomina. *Planta,quæ κάππαρις Græcè,Capparis similiter Latinè dicitur : Arabicè, Cappar & Kappar: Italicè,Capparo:Germanicè,Kappren:Hispanicè,Alcaparras:Gallicè,Caprez.*

Λεπίδιον. LEPIDIVM. CAP. CLXX.

LEpidium,aliqui gingidium uocant, herbula uulgò nota . muria cum lacte seruatur. Vis foliorum acris,& exulcerans, quapropter iischiadicis trita,præsentissimum est auxilium,si cum helenij radice,quarta parte horæ,illinatur; lienosis simili modo prodest: lepras eximit. Radix appensa collo, dolore dentium liberare existimatur.

IBERIS, SIVE LEPIDIVM.

LEPIDIVM, PIPERITIS.

Cum

Cvm satis superq; à nobis ostensum sit in primi libri calce, in Iberidis cõmentatione, Iberidem nihil à Lepidio differre, supervacaneum esset, hic ea repetere, quæ ad Lepidij historiam explicandam loco citato diffusius adduximus. Siquidẽ eo quisq; facilè accedere potest, qui ea, quæ ibi diximus, scire desiderat. Verumtamẽ illud silentio nõ inuoluendũ duxi, quòd Plinius in Lepidij historia prorsus à Dioscoride dissentire deprehẽditur. Quippe qui scripserit lib. XIX. cap. VIII. Lepidium cubitali longitudine assurgere, foliis laurinis, non autem nasturtij, ut Dioscorides inquit. Quod sanè nobis insinuare uidetur, Plinij Lepidiũ eã esse Iberidis specie, quã scribit Paulus lib. III. de coxendicum dolore agens folia lauri proferre. Hæc enim (ut libro superiore diximus) ea facilè fuerit, quam uulgus herbariorum ideo Piperitim nominat, quòd acerrimo gustu linguam mirum in modum uellicet. Cæterùm non possum non admirari, quòd tam facilè crediderint Hermolaus, Manardus, ac Ruellius illos secutus, Lepidium eam plantam esse, quæ uulgò in Italia appellatur Raphano. Nam cùm hæc foliis sit helenio paulò minoribus, & uerbasco maioribus, nullo pacto Dioscoridis Lepidium referre potest, ut quod tenuis admodum sit herba. Nec item Plinio astipulari uidentur, qui Lepidium prodidit laurinis foliis exire in cubitalem altitudinem: nisi fortasse ij clarissimi uiri nostratem Piperitim, quæ procul dubio Plinianum refert Lepidium, Raphanum uocauerint. Quod Græci, Lepidium quo que Latini uocant: Mauritani, Seitaragi, Hausab. Asceitaragi, seu Scitharegi: Itali, Lepidio: Germani, Gauchbluon, & Wulder Kresz: Galli, Passeraige, & Nasitort sauuage.

Lepidij consideratio.

Lepidium Plinii.

Lapsus Hermolai, Manardi, & Ruellii.

Nomina.

RANVNCVLVS. CAP. CLXXI.

COmpiura Ranunculi genera uis tamen omnibus una, acris, & uehementer exulcerans. Nam unum coriandri foliis constat, latioribus, subalbidis, pinguibus: flore luteo, interdum purpureo: caule gracili, cubitum alto: radice alba, exigua, amaraque, multis capillamentis, hellebori modo, fibrata. nascitur in [a] limitis humidis. † Alterum lanuginosius, longiori caule, pluribus foliorum incisuris, plurimum in Sardinia prouenientes, quàm acerrimum, quod syluestre apium appellant. Tertium minimum, odore graui, flore aureo. Quartum huic simile, flore [b] lacteo. Folia, flores, & cauliculi recentes, illitu exulcerant, & crustas non sine dolore gignunt. quare ungues scabros extricant, scabiem eximunt, stigmata delent: formicantes uerrucas, & pensiles, alopecias q; pauliser illita tollunt, Tepente decocto pernioues fouentur, Sicca radix, trita q; sternutamenta cieт, naribus admota: dentium dolorem appensa leuat, ipsos tamen frangit.

a Μεῦ. παρὰ ῥεῖθρους. i. iuxta fluenta.

† Ortib. γονατώδέστερον. i. geniculosis.

b Cat. γλαυκοδέστερον. i. uitridius.

RANVNCVLVS I.

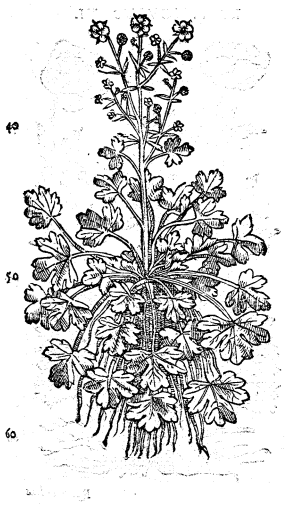

RANVNCVLVS II.

RANVN-

Digitized by Google

RANVNCVLVS III.

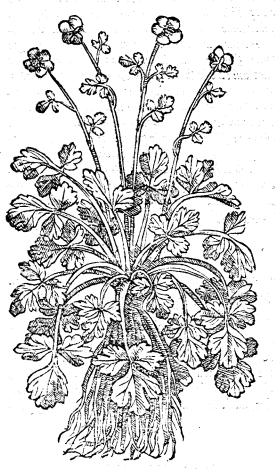

RANVNCVLVS IIII.

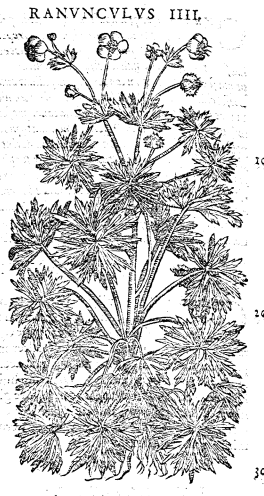

RANVNCVLVS V.

RANVNCVLVS VI.

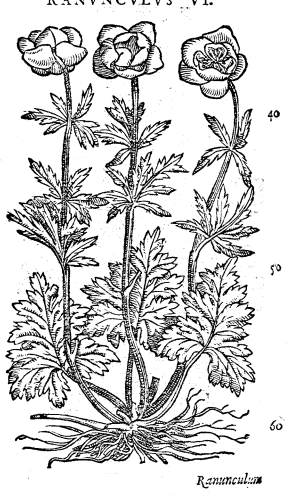

Ranunculus

Ranunculũ, qui Græcis Βατράχιον *dicitur, uulgus herbariorum in Italia, & alibi etiam Pedẽ corui, & Pedẽ galli. quanuis perperàm, uocant, ut ſuperius quoque in coronopi mentione diximus. Planta eſt uulgò notiſſima, pluribus tamen, & diuerſis generibus diſtincta. Et quanuis quatuor tantùm genera memminerit Dioſcoridis; nos tamen & quinti, & ſextum genus ſæpiſſimè uidimus. Ex his, quorum particulatim non fecit mentionem Dioſcorides, unum genus eſt, quod nobis quanto loco aſſignabitur, quod quidem foliis primo proximis prouenit, ſed cui inter complures, quibus nititur, radices, tuberoſa quædam pendeat radix nucis iuglandis magnitudine, rapi modo albicans, acris tamen, & exulcerans, qua per hyemẽ, areſcentibus iam foliis, utuntur quidã, ubi exulcerandi ſit opus. Illud porrò genus lanuginoſius, uel, ut Plinius ait, folioſius copioſiſſimum in Sardinia naſcẽs pluribus foliorũ inciſuris, altiore caule, acerrimo guſtu, pleriq; ideo Apium riſus nominant, quòd quibuſdam memoriæ prodidũ ſit, eos tanquam prælætitia ridentes interire, qui ipſum comederint. Sed rẽ ſe aliter habere crediderim, & aliis potius adſtipulandum eſſe. Siquidem Pauſanias auctor eſt, herbã hanc iſſe edulio fuerit, neſcentibus neruos contrahere, rictuq; ora diducere, ita ut qui mortẽ oppetunt, uelut ridentiũ facie intereant. Quod & Saluſtius confirmat, qui huius uenenatæ herbæ meminit, ſic inquiens. In Sardinia quædam herba naſcitur, quæ Sardoa dicitur, agreſti apio ſimilis. Hæc ora hominũ, & rictus dolore contrahit, & quaſi ridentes interimit. Ideoq; Dioſcorides lib. 6. Sardoniã ranunculi genus eſſe teſtatur, quæ neſcentibus mentẽ adimat, & quadã neruorũ diſtentione debiſcere in rictus ora cogat, ita ut imaginẽ ridentiũ præbeat. Ob id Sardonius riſus in adagiũ ceſſit. Cæterùm quàm magno in errore uerſentur, qui exiſtimant Ranunculũ eſſe Coronopũ, ſuperius in Coronopi cõmentatione latius explicauimus. Ranunculi meminit Gal. lib. VI. ſimp. med. ubi ita ſcriptũ reliquit. Batrachiũ, id eſt, Ranunculus, quatuor habet ſpectatim differentias. Omnia uerò uehementer acrẽ facultatẽ poſſident, adeò ut cũ dolore exulcerent. Hac itaq; ratione, ſi mõderatè utare, pſoras, & lepras excoriant, & ungues leproſos diuellunt, & ſtigmata diſcutiunt, & acrochordonas, & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant, pauco tempore admota. Nã ſi diutius inhæreant, non excoriatur ſolùm ipſa cutis ſed & in cruſtam uritur. Atq; igitur hæc omnia caulis, & foliorum ſunt opera, ſi imponas uirentia. Porrò radix arefacta ſternutatorium eſt medicamentũ ſimiliter aliis omnibus, quæ ualenter deſiccant. Sed & dentiũ dolores iuuat, ut & frangat eos ualenti ſcilicet exiccatione. & ut ſemel dicam, calida, & ſicca ualde eſt tum radix, tũ uniuerſa adeò herba.* Βατράχιον *ita Græcis, Latinis uerò Ranunculus appellatur: Italis, Ranuncolo, & Pie coruino: Germanis, Hanen fuoss: Hiſpanis, Hierua belida: Gallis, Bacins.*

Ranunculi cõſideratio.

Apium riſus.

Quorundam error.

Ranunculi ui res ex Gal.

Nomina.

Ἀνεμώνη. ANEMONE. CAP. CLXXII.

DVo Anemones genera, unum ſylueſtre, alterum in cultis naſcens. Cuius multæ ſpecies: una phœniceum florem profert: altera candicantem, aut lacteum, aut purpureum. Harum folia coriandro ſimilia, [a] cæterùm ſciſſa tenuius in terram inclinantur: caules lanuginoſi, tenues, in quibus flores, ut papaueris, & in medio capitula nigra, aut cærulea: radix oleæ magnitudine, aut amplius paulò gran deſcit, ac ucluti geniculis quibuſdam cingitur. Sylueſtri amplitudo prorſus maior, latioraq; folia, & duriora: oblongius caput: flore puniceo: tenuibus, & [b] multis radicum capillamentis. Acrior eſt, quæ nigra habet folia. Vis utriuſque acris. ea de cauſa ſuccus naribus infuſus purgat caput. Commanducata radix pituitam trahit. decocta in paſſo, & illita, medetur oculorum inflammationibus: cicatrices eorundem, & hebetudines emendat: fordida ulcera abſtergit. Folia, & caules, ſi cum ptiſana decocti edantur, copiam lactis præbent: menſtrua ciunt, uellere appoſita: illita quoque lepras eximunt. Sunt qui errore ducti argemonem nominari eupatorium putent: quoniam à ſylueſtri Anemone, argemonem, & papauer, quod rhœada appellant (de quo inter papaueris genera referemus) [c] propter colorum cognationem in floribus diſtinguere non poſſunt. Verùm papauer, & argemone colore minus ſaturato ſpectantur, & utraque tardius floret. Quinetiam argemone croceum ſuccum, guſtu admodum acrem, reddit: rhœas uerò candidiorem, & acrem. Inſuper anemoni, & rhœadi capitula ſylueſtris papaueris ſimilia inſunt, ſed in anemone ſupernè craſſitiſculum, in rhœade ſubanguſtius. Anemones genera ſuccum remittunt, nec calyces habent, ſed quaſi aſparagi cacumen. In aruis illa ſæpius enaſcuntur.

a Meũ, & Ca. λεπτομερέστερα. ſ. ἐν τοῖς τῶν γῦν. i. tenuiori bus inciſuris ad terram.

b Omnia exempl. unico uerbo. καὶ πλείω. i. & pluribus.

c Omnia exempl. διὰ τὸ τῶν αὐτῶν εἰμάχειν φοινικεῦν. id eſt, ob florum purpureum ſimilem colorem.

Anemonis conſid.

ANemonis nos quinq; obſeruauimus genera: Primum folio prouenit coriandro ſimili, ſed frequentioribus inciſuris, caulibus lanuginoſis, tenuibus, ſtriatis, in quibus tenuiora per interualla ſunt folia: floribus ſylueſtris papaueris magnitudine, ſenis circùm diſtinctis foliis purpuraſcentibus, capitulo umbilicotenus emergẽte, nigro colore, nigriſq; capillamẽtis ſtipato, perinde ac in papauere. Radix illi oleæ magnitudine, ſubrotũda, fibrataque, et ſapore acri. Secundũ foliis aſſurgit maioribus, & frequentius laciniatis, cymoctoni Aconiti modo, caulibus alteri ſimilibus, ſed aliquanto craſſioribus inanibus, et in rectũ ſpectantibus, quibus flores inſunt, dilutiore purpura nitẽſcentes, Capitulo circũquaque comato; perinde ac alterũ. Radicẽ habet breuẽ, rapunculi forè figura, fibris adnatis multis, acri etiam guſtu. TERTIVM foliis creſcit Ranunculo primo æmulis, caulibus tenuibus, ſeſquipalmaribus, rotundis, in quorum cacumine flores exeunt albi, quinque tantùm foliis diſtincti, roſarum magnitudine, & nonnunquam tenui quadam purpura reſperſi, inferiore præſertim ſede. Radicẽ habet fibratam ac tenuẽ. Naſcuntur in collibus. Habentur quoque Anemonis genera alia duo, quorum hic quoque imagines damus, foliis laciniatis, & floribus in altero purpureis, in altero aureis. Omnia genera Maio menſe florent. Non deſunt tamẽ, qui credãt, Anemonẽ, & ſylueſtre papauer idẽ eſſe: ſi minus, ſaltẽ eiuſdẽ eſſe generis. Sed ij, mea quidẽ ſententia, falluntur, & prorſus aberrant à Dioſcoridis propoſito. Quandoquidem ſi hoc idẽ ſenſiſſet Dioſcorides, alterum ab altero diuerſis capitibus nõ diſtinxiſſet, neque, ut legitur in huius capitis calce, differre Anemonem à ſylueſtri papauere tradidiſſet.

Secundum.

Tertium.

Digitized by Google

ANEMONE I.

ANEMONE II.

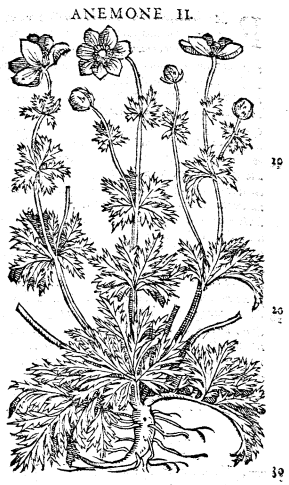

ANEMONE III.

ANEMONE IIII.

Tametsi

Tametsi existimet Brasauolus, Dioscoridis Anemonem id omnino esse sylvestris papaueris genus, quod flore prodit Brasauoli er-
ceteris rubētiore: minimē animaduertens, quòd si huius cauliculi frangantur, statim lac ipsum distillant. Quin nec ror.
illud quidē animaduertisse uideatur, quòd hoc longa consiet radice, nō autē oliuæ modo rotunda: capitulumq; ferat
papaueris, non asparagorum cucuminibus simile. Fuchsius præterea in eo libello, in quo tantùm stirpiū imagines ex- Fuch. Iapsus.

ANEMONE V. PVLSATILLA.

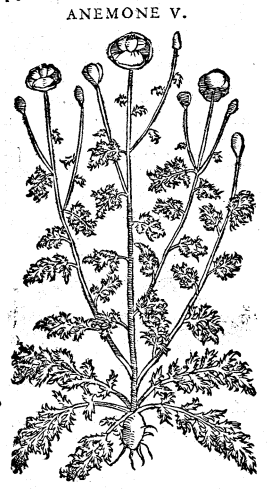

pressit, Anemones purpureæ loco, illā depingit herbā, quæ plerisque PVLSATILLA *cognominatur, etsi nullam,* Pulsatillæ hi-
quantū equidē sentio, habeat cū Anemone cognationē. illa nanq; cùm primùm erumpit, folia mittit admodū birsu- storia.
ta, minutimq; laciniata, quæ sapore sint perquàm acri, adeò ut non minus exulcerent, quàm ranunculus, & flāmu-
la uulgò dicta. Flos, qui in stellæ modum, similiter birsutus, ineunte uere debiscit, anteaquàm folia erūpant, nigricāti
splendet purpura: è cuius medio quidā aurei flosculi emicant eos admodū æmulantes, qui rosis imascuntur: in quo-
rū umbilico floccus quidā purpureus uisitur, sericiū referens opus. Exteriori uerò parte in ipsius caulis cacumi-
nē circa floris basim, uillosus alter circunquaque se pandit floccus, colore cinereo, sericino stamini mollitia, ac læuo
re minimè cedens. Semen capilloso, incanoq; capitulo, iugladis ferè magnitudine, cōtinetur. Radix illi subest pedali
longitudine, exesa, nigri chamæleonis modo: cui sapor quidē subdulcis, nō autē acris, ueluti foliis & caulibus. Sunt Pulsatillæ ui-
qui hanc miris laudibus efferant contra pestilentiā, et ad hausta uenena, itēq; contra omniū uenenosorū trū morsus, res Matth.
tū ictus: quamobrē in antidotis additur. Scribit Ruellius Anemonē in Gallia copiosam nasci, eāq; esse plantā, quam Ruell. Iapsus.
herbarij Herbā uenti uocant. Verùm si herba uenti helxine fuerit, uel soligado minor, ut Simon Ianuensis interpre-
tatur, aberrasse Ruellius manifestè deprehenditur: sin aliter, quid dicā nescio, cùm me omnino lateat, quid Ruellius
per herbā uenti intelligere uoluerit. Meminit Anemones Gal. lib. VI. simpl. medic. ubi ita scribit. Anemonæ omnes
acrem, extergendi, attrahendi, & ora uasorum reserandi facultatē obtinent. Itaq; radix commansa pituitā euocat:
& succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcerū anemonæ expurgant, & le- Nomina.
pras detrahūt, mensesq; appositæ eliciunt, & lac trahunt. Vt Græcis ἀνεμώνη ita Latinis, pariter & Italis, Ane-
mone uocatur: Arabibus, Iachaik alnabamen, seu Sakaik anbeamen.

Ἀργεμών. ARGEMONE. CAP. CLXXIII.

ARgemone in totum sylvestri papaueri similis est. Folia habet anemones, diuisa: florem puniceū ca
put in cauliculo papaueris rhœadis, oblongius, & summis partibus latum: radicē rotundā: succum
croci colore, acrē dimittit. Argema, & nubeculas expurgat. Folia illitu inflāmationes cōpescunt.

EXtant nonnulli Dioscoridis codices, *in quibus duo Argemones genera diuersis capitibus legūtur, nonnulli ne* Argemones
rò hoc tantùm, habent, quod nos legitimū esse credimus, non dissentientes à cōpluribus doctissimis uiris, qui consid.
alterū huc illegitimè accessisse censent: præsertim cùm Galenus, et Paulus illius nusquā meminerint. Verùm
mē, ut satisfactū omnibus sit, alterius quoq; Argemones historiā hìc adijciendā duximus, quæ sic habet. Argemone

Digitized by Google

Caput secundum Argemones adulterinum.

altera foliis syluestri papaueri similis est. Vis ei inest, si recens trita imponatur, intercisiones sanare, & oculorum inflãmationes mitigare. Pota cũ aqua dysentericis, auxiliatur, uulnera conglutinat, & inflammationibus utilis est. Conuulsis, & uellicantibus imposita medetur: contra serpentium morsus utiliter cum uino bibitur. Legitimã argemonem & si antea in ualle Anania nasci putabamus, sit tamen nunc ut notis ipsius diligentius consideratis, plura in ea plãta desiderari animaduertam, quæ legitimæ argemonæ insunt. Quare eius imaginem hic ponere non libuit. Genuinã ego hactenus consequi non potui. Sed Pli. lib. xxv. ca. 8. Argemones tria fieri genera memorat, idq; demũ probari, cuius radix thus redoleat. Quamobrem in maximo errore fuisse deprehenduntur ueteres nostri tum medici, tum sophistæ, quòd Eupatorium Argemones uice acceperint, sub Agrimoniæ nomine, de qua lib. IIII. suo loco, Deo duce, latius differemus. Argemones ures sanè quàm paucis perstrinxit Gal. lib. VI. simp. med. sic inquiens.

Veterum nostrorum error Argemones ures ex Galeno.

Nomina.

Et huius herbæ facultas absterſoria est, & digerẽs. Ea Græcè ἀργεμώνη, Argemone itẽ Latinè, atq; Italicè dicitur.

Ἀναγαλλὶς. ANAGALLIS. CAP. CLXXIIII.

DVo sunt Anagallidis genera, quæ tantùm flore distant. nam quæ cæruleo flore est, fœmina dicitur: mas quæ phœniceo. Frutices sunt parui, in terra iacentes: foliis in quadrangulo caule pusillis, subrotundis, ad helxinæ folia accedentibus: semine rotundo. Vtraque mitigandi uim habet, inflammationem arcet, adactos corpori aculeos extrahit, nomas cohibet. Succus earum gargarizatus, capitis pituitam purgat: & naribus infusus, dolorem dentium lenit, si in aduersam narem injiciatur: gema cum melle Attico emendat: retusæ oculorum aciei auxiliatur: contra uiperarum morsus, iecoris, & renum uitia, si ex uino bibatur, prodest. Tradunt eam, quæ cæruleum edit florem, prociduam sedem reprimere: quæ uerò phœniceum, illitu euocare. †a

†a Addit Cat. γὰ κρατοῦσας βλέτομος εἰς τὸ αὐτὸ τὸ αὐ τὰ φύειν ἀπα ραλλάκτως. i. Et Crateuas herbarius eadẽ de eius natura prodidit.

ANAGALLIS MAS.

ANAGALLIS FOEMINA.

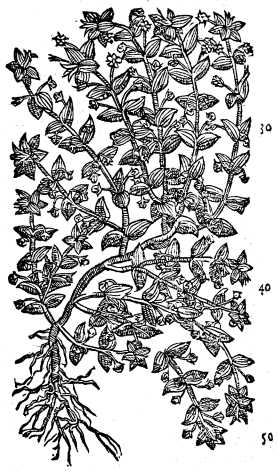

Anagallidis consi.

ANagallis tam mas, quàm fœmina, quæ officinis uulgò Morsus gallinæ dicitur, notissima est. Cæterùm planè, meo quidem iudicio, hallucinantur, qui Anagallidem eam esse plantam putant, quæ in Hetruria uernaculo nomine Centone uocatur, Insubribus uerò Pauarina. Nam hæc florem fert candidum, & caulem rotundum; Anagallidum uerò alteri flos est cæruleus, alteri puniceus, & quadrangulus utrisque caulis.

Anagallidum ures ex Galeno.

Anagallidum ures recensuit Galenus lib. VI. simplic. medic. sic inquiens. Anagallis utraque tam ea, quæ cæruleum habet florem, quàm ea, quæ purpureum, admodum extergentis sunt facultatis. Habent uerò quendam etiam calorem attractorium, ita ut & infixos corpori aculeos extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. In summa autem desiccandi uim habent citra mordicationem: quamobrem & uulnera glutinant, & putrida adiuuant. hæc Galenus.

Morsus diaboli historia, & ures.

Verùm cùm Morsus gallinæ eam stirpem in mentem mihi reuocauerit, quam uulgus herbariorum MORSVM *diaboli, alij Succisam appellant, cumque putem me quàm plurimis fortasse*

SVCCISA, SIVE MORSVS DIABOLI.

fortasse rem gratam facturum, si his nostris commentarijs ipsam quoque inseram, hic locus iussus est, ubi commodè de ea aliquid dicam. Morsus diaboli herba est locis incultis proueniens, salibus, ac etiam interdum pratis, & dumetis. Foliis constat plantagini, quam vulgò lanceolam uocant, similibus, leuioribus tamen, et quæ circa caules, qui ad binum cubitorum longitudinem assurgunt, exeant breuiora, angustiora, leniterq; per ambitum laciniata. Floret æstate, scabiosæ uocatæ modo. Multifidas habet radices, nigricantes, succisas, & circumrosas: unde superstitiosum nomen inuenit. Siquidem scripserunt nonnulli superstitionibusediti, quos credulum uulgus sequitur, cacodæmona obtantæ efficaciæ radicem inuidere hominibus, atque hac de causa, ubi succreuerit, statim eam undiquaq; dentibus succidere, & circumrodere: tanta est hominum superstitio. Herba hæc si uiridis cruda, tritaq; carbunculis pestiferis imponatur, præsentaneo remedio (ut aiunt) eos sanat, aut si uinum, in quo decocta fuerit, bibatur. Radix per se sumpta, aut eius decocti uinum utiliter bibitur non modò ad uteri dolores; sed etiam ad pestilentem auram arcendam. Gustu admodum amara est: ex quo perspicum esse potest eam esse calidæ, & siccæ facultatis. Siccatæ puluerem præbent plerique ad alui tineas necandas, ac eadem fugillata illitu emendant. Herba, quæ ἀναγαλλὶς, Græcè, Anagallis quoque Latinè uocatur: Italicè, Anagallide: Germanicè, Gauch heyl: Hispanicè, Muruges: Gallicè, Morgelline, & Mouron.

Opinio superstitiosa.

Nomina.

Κισσὸς. HEDERA. CAP. CLXXV.

HEdera differentias multas in specie sortitur, summas autem genere tres. Nam quædam candida est, altera nigra, tertia helix. Candida fructum fert candidum: nigra nigrum, aut croci æmulum, quam uulgus Dionysiam uocat. Helix fructum non gignit, [a] sed tenues habet uiticulas, & folia parua, anguloſa, & p. rubra. Hedera omnis acris est, & adstringens. neruos tentat. Flos trium digitorum carptu, facit ad dysentericos, in uino bis die potus: ambustis cum cerato tritus illinitur. Recentia folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes sanant. Foliorum, & corymborum succus, cum irino unguento, melle, aut nitro, naribus infunditur: & contra ueteres capitis dolores, caput eo cum aceto, & rosaceo perfundi utile est: purulentis auribus, aut dolentibus, cum oleo medetur. Nigræ hederæ succus, aut epoti corymbi, corpus infirmant, mentemq; turbant largiùs sumpti. Acini quinque triti, calfactique in punici mali cortice cum rosaceo, si instillentur à contraria aure, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in uino decocta illinuntur omnium ulcerum generi, etiam si cacoethe sint. uitia cutis in facie, & ambusta sanant, uti antea diximus, decocta. Mouent menses triti, & subditi corymbi: ijdem poti, post purgationes fœminarum, drachmæ pondere, concipiendi spem adimunt. Pediculus foliorum melle irrigatus, ac uulue inditus, menstrua, & partus extrahit. Instillatus succus putrida tædia narium, grauedinesq; emendat, & sanitati restituit. Lacryma hederæ psilothrum est: illitu pediculos enecat. Succus radicum in aceto potus, contra phalangia prodest.

[a] Meum, τὸ λεπτὰ ἔχον τὰ κλήματα. & alba habet sarmenta.

HEdera, cuius hic tria tantùm summa genera fecit Dioscorides, etsi plures eius in specie differentias esse testatur, planta est uulgaris notitiæ. Verùm si quis Hederæ plura genera nosse desiderat, non fortasse Plinio cõtẽtus, licet de ipsis abunde disseruerit lib. XVI. cap. XXXIIII. legat Theoph. li. III. ca. XVIII. de plant. historia, ubi hederæ sigillatim species diligentissimè persequitur, & de ijs copiosissimè pertractat: uel potius ipsum audiat, nam hæc, quæ sequuntur, ipsi ad uerbum accepta referimus, qui loco citato sic habet. Hedera quoque multigena est: quædam enim humi repens, quædam se in excelsum attollens: & excelsarum genera plura, sed trina summa patescunt, candida, nigra, tertiaque helix, id est clauicula. Horum item species plures: quippe alia fructu tantùm candida, alia etiam foliis: rursus fructum tantùm candidum ferentium, alia maiusculum, densum, & uelut in globum circumactum fructum profert, quam corymbiam quidam uocarunt, Athenienses acharnicam riguam eam appellant: alia minorem, sparsioremque, modo nigræ. Habet nigra differentias, sed non hunc in modum conspicuas. Sed helix differentijs maximis discernitur: etenim foliis plurimùm distat, cùm paruitate, tum quòd angulata, concinniora; sint: cùm hedera rotundiora, simpliciora; habeat. Distant etiam internodiorum longitudine, atque etiam sterilitate, quoniam fructum quædam non ferant: quòd non in hederam transfigurentur, ut quidam uolunt: at uerò si omnes hederescant, ut alijs placet, ætatis certè, dispositionisque, non generis erit discrimen, quemadmodum pyri ad pyrastrum. Tamen eius quoque folium multum ab hedera distat: uerùm id rarum, & in paucis euenit, ut uetustate permutetur, ceu in populo alba, & crotone.

Hederæ consideratio, & genera.

Helix.

Digitized by Google

HEDERA ARBOREA.

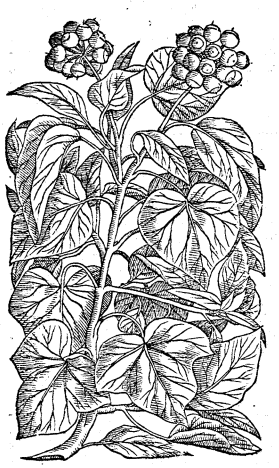

HEDERA HELIX.

Helicis plura genera.

Ergo helicis plura genera, ſed quæ conſpectiora, ſummaq́; occurrant, trita ſint. Herbacea, quæ plurima eſt: ſecunda candida: tertia uerſicolor, quam Thracią quidā appellāt. Et harū quaq́; diſtare uidetur, quippe herbacea quædā folio tenuiori, oblongiori, atq; etiā denſiori: quædam minus hæc omnia habens. Et in uerſicoloris genere, alia folia ampliori, alia minori, maculārumq́; habitu diuerſa: pari modo & magnitudine, coloreq́; diſtant. Aſtu perfacilis herbacea, inq́; plurimum uenit. Manifeſtam eſſe quæ hederæſcat, affirmant, non tantùm foliis, quæ maiora, latioraq́; habet, uerùm etiam germinibus: protinus enim erecta gerit, non inflexa gracilitate, & longitudine. Herbacea uerò craſſiora, breuioraq́;. Ac hedera, ut ſemen proferre incœpit, germen ſublime, rectumq́; edit. Eſt quidem uniuerſa hedera radice numeroſa, denſa, flexuoſa, ſirculoſa, craſſa, nec nimis alta, ſed præcipuè nigra, & inter cādidas, quæ aſperrima, immitiſſimaq́; habetur. quamobrem eius amplexus arbores omnes infeſtat, omnes enim necat, & exicat, ablato alimento. Craſſatur hæc maiorem in modū, atq; arboreſcit in tārū, ut per ſe ipſa hederæ arbor fiat. Attamen ex maiore parte ſemper ſuper aliud uitam degere ſolet, atq; (ut ita dixerim) amplexicaulis eſt, ita pro ſua natura, uel quāddā eiuſmodi illico gerit. Nā è germinibus radiculas aſſiduè inter folia mittit, quibus arboribus, murisq́; obrepit, quaſi de induſtria à natura exhibitis: atq; ita humorē auferens, exhauriensq́; arefacit. Et ſi inferius ſuccidatur, nihilo minus uiuere, durareq́; poteſt. Habet uel aliud diſcrimen non mediocre in fructu: nā alius dulcis, alius uehementer amarus, tā in candida, quàm in nigra. Indiciū, quòd aliū aues mandunt, aliū minimè attingunt. Hedera ita ſe habet. Hactenus Theophraſtus de hederæ generibus. Cæterùm tametſi tot Hederæ genera Theophraſto deſcribantur; duæ tamen Hederæ ſunt nobis præcipuæ, nēpe maior, & minor. Maior itaq; quā arboreā uocamus, nō ſolùm in ſyluis excelſas arbores ſcandit, ſtrangulatq́; ſuo arcto brachiorū complexu, ſed etiam antiqua ædificia, ut

Maior.

biū mœnia, ſepulchraq́; adeò occupat, ut tandē ea omnia diruat, & unà eū ijs collabatur. Eadē in primis folio prouenit piri modo, oblongo, quod tamen tractu tēporis triquetrū efficitur. Id quoq; læue, craſſumq́; eſt, & longo nixū pediculo, ſapore miſto, nā & acredinis, & amaritudinis, et acerbitatis eſt particeps. Florere incipit ad finē Autumni, floribus muſcoſis, colore pallido, è quibus hyeme racemoſi eduntur corymbi, liguſtrinis grandiores, quæ ante maturitatē uireſcunt, & deinde nigrum colorē contrahunt, menſe Ianuario. Minor ſterilis eſt, Helix uocata. Hæc rarò arbores ſcandit, ſed aut humi repit, aut ſaxa, macerias, ſepes, & aggeres occupat, folio ſemper triquetro, ac maculoſo. utraque perpetua fronde uirent. Serpentibus gratiſſima eſt Hedera, quòd in ea hyeme deliteſcant, eius ſeſe ca-

Minor.

Hederæ uires Matthiolo.

lore fouentes. Foliorum ſuccus ex uino auſtero potus lienoſos ſanat. Decoquuntur ex oleo, & aceto ſeptem hederæ folia; totidemq́; oſſium perſicorum nuclei, à cortice delibrati, teruntuṙq́; deinde, & temporibus, & frontī illuuntur, contra capitis dolores, à cerebro prouenientes. Qui Scrobiculas cauterio paratas gerunt in cruribus, aliſue corporis partibus (fontanellas uulgò uocant) folia hederæ ſuperponunt, magna ſanè utilitate, non ſolùm, quòd illuc fluentem humorem alliciant, extrahantque, ſed quòd etiam roborent. Mulieres conſutis hederæ foliis pi-

leos

HEDERA TERRESTRIS.

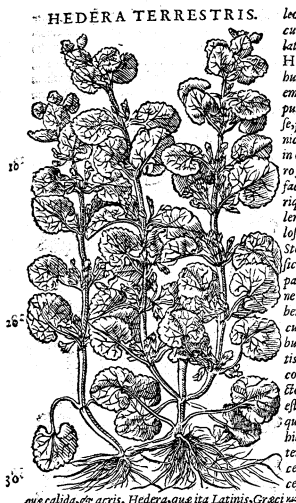

leos parant, & papulosis infantiũ capitibus imponunt, sic enim curant illos, uirus extrahentes. Lacryma, quæ ex caudice distillat, illita lendes, & pediculos necat. Est & herba, quam uulgus HEDERAM TERRESTREM *uocat. Hæc itaq; lõgo reptatu humotenus sese diffundit, quadratis funiculis, è quibus folia emergunt rotunda, crispa, et per ambitum serrata, floribus subpurpureis, pusillis, in caulibus è foliorum exortu, Aprili mense, prodeuntibus. Radicibus nititur tenuibus, quæ è caulium geniculis prodeunt, & eos humi reptantes connectunt. Nascitur in opacis, circa semitas, urbiũ muros, & etiam in hortis. Amaro gustu tota planta est, ideoq; abstergere, attenuare, aperireq; facilè poterit. Vulneratis uisceribus auxiliari in potionibus plerique censent, id propriæ facultati ascribentes. Huic ij addere solent Rubiæ, & albi Dictami radices, quinetiam Betonicam, Piloselam, Pimpinellam, Sanguisorbam, Pentaphyllum, Bistortã, Stellariam, Equisetum, Virgam auream, Tormentillam, et Brassicam rubram, & ex his omnibus in albo uino decoctis potiones parant, adduntq; rhodomellis, quod sufficit, ad potum dulcedine conciliandum. Huiusce medicamenti, interne uulneratis exhibere solent, quotidie ternas uncias, magno quãdoq; auxilio. Succus cum ærugine mistus instillatur utiliter cuniculosis ulceribus. Fit è terrestri hedera oleum, foliis recentibus in eo macera tis, diuq; æstate insolatis, admirabilis sanè facultatis ad colicos affectus cum potum, tum clysmate infusum. Hedera (ut auctor est Galenus lib. VII. simpl. med.) ex contrarijs composita est facultatibus: habet enim quiddam adstringentis substantiæ, quam terrenam, & frigidam esse ostendimus: habetq; etiã nonnihil acris, quam calidam esse uel gustus comprobat. Nec deest tertia: aqueam nanq; substantiam quandam tepidam obtinet, certè si uiridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est, manetq; quæ terrea est, & frigida, adstringens, & ea quæ calida, & acris. Hedera, quæ ita Latinis, Græci κισσὸς nominatur: Mauritanis, Cussus: Italis, Hedera: Germanis, Mauer, Epheuu bauan, Epheuu: Hispanis, Edera, Era: Gallis, Lierre.*

Hederæ terrestris mentio.

Oleum è terrestri hedera.

Hederæ facultates ex Gal.

Nomina.

† *Non ab re quidem suspicandum est (ut doctissimè adnotauit Marcellus) huic loco in Dioscoride mendum subesse, & quòd non ἐρυθρὰ, hoc est, rubra, ut habent uulgati codices, legendum sit, sed ἐρυσιμώτερα, id est concinniora. Nam præter alias rationes, huic lectioni adstipulatur Theoph. qui libro III. cap. XVIII. de plantarum historia eo nomine hederæ helicis folia depingit.*

χελιδόνιον μέγα. CHELIDONIVM MAIVS. CAP. CLXXVI.

CHelidonium maius, caule est gracili, cubitali, aut altiore, agnatis foliosis: foliis ranunculi, mollioribus, tamen, & colore [a] cæsijs: flore uiolæ albæ, secundum singula folia prodeunte. In eo succus croci, mordax, acris, & aliquantulum subamarus, grauiter olens. Radix supernè singularis, infernè in multa crocea capillamenta fibratur. Siliqua, ceu corniculati papaueris, tenuis, in metæ figuram longa: in qua semen papauere maius recluditur. Succus in æreo uase, cum melle pruni, decoctus, oculis claritatem adfert. Foliis, caule, radice, succus exprimitur ineunte æstate, & siccatus in umbra digeritur in pastillos. Radix cum anisо, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceribus quæ serpunt: imposita cum uino, aut manducata, dentium dolorem sedat. Hoc nomen sibi uidetur uendicasse, quòd aduentu hirundinum exoriatur, & discessu emarcescat. Sunt qui narrant, hirundines matres excæcatis pullis admota herba, uisum restituere.

[a] Oia exemp. γλαυκα. i. subglauca.

CHelidonium, *quod maius cognominatur, uulgò in Hetruria Celidonia dicitur. At imperiti, præsertim chymistæ, quæ multorum stultitia est, quòd Græci nominis uim ignorent, non Chelidonium, quod Latinè nil aliud, quàm hirundinariam significat, sed Cæli donũ appellitant. Qua postea falsa nominis præstantia freti, ex hac herba quandam quintam essentiam fieri prædicant, non modò suis uanis alchymicis imaginationibus accommodissimam, sed ad tuendam etiam hominum sanitatem, morbosq; quàm plurimos profligandos utilem. Prouenit Chelidonium ubique in Italia propter sepes, in scrobium ripis, secus uias, inter rudera, & in ædificiorum ruinis, seu parietinis. Sunt qui narrant (inquit Dioscorides in huiusce capitis calce) hirundines matres excæcatis pullis admota herba uisum restituere. Atqui Aristoteles lib. IIII. de gen. anim. cap. sexto, id quidem fieri naturaliter scribit his uerbis: Aues etiam nonnullæ imperfectos, & cæcos pariunt pullos, uidelicet, quæ cum paruæ corpore sint, multos progenerant, ut cornix, pica, passer, hirundo. Quamobrem si quis hirundinum nouellarum adhuc oculos præpungat, rursus incolumes reddunturi. Cùm enim sunt non facti, non corrumpuntur. Itaq; denuo oriuntur, ac pullulant. Et lib. VI. de*

Chelidonii maioris consideratio. Vanitas chymistarum.

Digitized by Google

vi.de hist.anim.Pullorum hirundinis,inquit,adhuc recentium oculis,si quis stimulo eos uexarit,renascuntur,et cernendi uim postea plane recipiunt. Herbam in calceis delatam,si nudis pedibus attingatur,ictericos sanare creditur. Eadem mammis mulierum admota, mensium abundantiam sistit. Tusa herba una cum radice, & oleo chamæmelino fernefacta,& umbilico illita,tormina uentris,& uteri dolores tollit. Tritus planæ puluis uulnera, ulceraque sanat. Succus ad oculorum maculas,argemas,nubeculas,& cicatrices plurimum præstat, uerum cum acerrimus sit,adhibendus non est,nisi ijs additis,quæ eius acrimoniam retundunt, cuiusmodi est lac muliebre. Idem canis dentibus inditus,eos frangit,& eijcit. Cadunt quoque uerrucæ,& arescunt,si frequenter eo illinantur. Sunt,

CHELIDONIVM MAIVS.

AQVILINA.

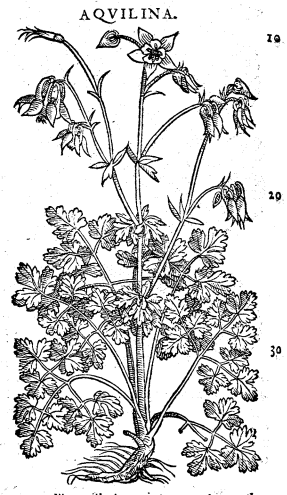

Aquilina, & eius uires.

qui Chelidonium maius uocent herbam quam aliqui AQVILINAM alij Aquilegiam nominant: Ea in montibus prouenit,folio Chelidonij maioris æmulo, per ambitum laciniato,coriandri ferè modo,caulescit mense Iunio nume rosa caulium sobole,gracili tamen,ac tenui. Flores in caulium cacuminibus emicant,in alijs purpurei, in quibusdã albi,& in nonnullis aurei,tanta est in floribus colorandis naturæ delectatio. Ii in stellæ modum radiantur,quatuor fundentes inferiore parte cornicula;sursum reflexa: E quibus capitula oblonga nascuntur,Melãthij æmula,in quibus pellucidũ semen cõcluditur pullo colore. Semen(ut scribunt quidã rei herbariæ authores)drachmæ pondere potũ ex Cretico uino,addito croci momento,ictericiã sanat. Sed ægros in lecto subinde sudare oportet. Chelidonij maioris meminit Gal.lib.8.simp.med.ubi hæc scribit. Chelidoniũ maius extergentis admodũ,& calidæ facultatis est. Sed et succus eius ad acuendũ usum cõmodus est,utiq; in quibus crassũ quiddã in pupilla colligitur,digestione,atq; discussione indigens. Vsi sunt quidã radice eius ad morbũ regium à iecoris obstructione proficiscentẽ in uino albo eã potui exhibentes cum anisso. Parimodo mansa dentium doloribus confert. Id χελιδόνιον μεῖζον Græci,quod Latini Chelidoniũ maius,uocant: Mauritani,Kauroch,Challidumiũ,Chilodomontoma,& Memiram: Itali,Celidonia: Germani,Sheluurtz,et Schlkraut: Hispani,Celiduenha,et yeruas de las golondrinhas: Galli,Chelidonie,et Eſclere.

Chelidonij maioris uires ex Gal.

Nomina.

χελιδόνιον μικρὸν. CHELIDONIVM MINVS. CAP. CLXXVII.

CHelidonium minus,quod triticum syluestre aliqui nuncuparunt,herbula pediculis ab radice pendens, sine caule: foliis hederæ,multò rotundioribus,& minoribus,tenuis, & subpinguibus, radices habet ex eodem callo complures, pusillas, in granorum tritici modum aceruatim congestas: quarum tres,aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas,& lacus nascitur. Vis ei acris, & anemones modo summam cutem exulcerat. pstoras,& scabros ungues eximit. Succus radicibus expressus ad purgandum caput,naribus infunditur. Decoctum eius ex melle gargarizatum,magnificè id præstat: & omnia pectoris uitia extrahit.

Planta

CHELIDONIVM MINVS.

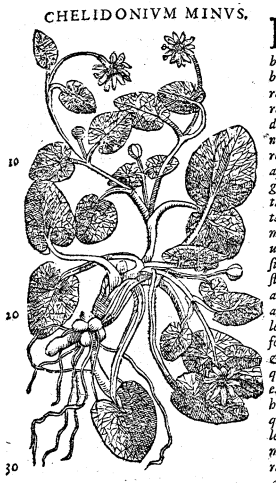

Chelidonij minoris confideratio.

PLanta,quam omnes ferè rei herbariæ periti Chelidoniũ minus appellant,omnibus Italiæ locis, uerno duntaxat tẽpore,frequens gignitur,uliginoso præsertim solo, & in scrobiũ,fossarumq; marginibus,foliis hederæ minoribus, rotundioribus,ac subpinguibus,sine caule:flore luteo,etsi eius non meminerit Dioscorides,tenui pediculo appenso. Radicibus nititur cõpluribus,ex eodem callo prodeuntibus,pusillis,in granorũ tritici modum acerua tim congestis,quarum nonnullæ tantùm in longitudinem progrediuntur.Herba hæc breui deperditur: quippe quæ uere & nascatur,& arescat.Sunt qui hanc Scrophulariam minorẽ appellent,à radicum similitudine,ut quæ multis granorum tritici grumulis,ueluti strumis,quæ Græca imitatione scrophulæ uocantur,coaluisse uideantur. quanquã alij ex hoc potius sic dictã putant,quòd strumis, siue scrophulis (ut quidã asserunt) imposita medeatur. Nostris eã in Hetruria uulgò uocari Fauoscello putauerim,q; fabarũ modo folia subpinguia proferat. Nec ea aliunde sibi Chelidonij nomen uendicasse existimatur, auctore Theophrasto lib.VII. cap. XIIII. de plant. bisto. quàm quòd hirundinum aduentu florẽ excitet,quemadmodũ & chelidoniũ maius.Verùm an hæc sit Chelidoniũ minus,cuius meminere Dioscorides,& Galenus,non parua uidetur esse dubitatio: quòd nullam prorsus nec foliys,nec radicibus præ se ferat acrimoniã,cùm tamen acerrima, & mordax esse deberet, longeq; magis quàm chelidoniũ maius: quandoquidẽ,Galeno teste,Chelidoniũ minus cutẽ exulcerat, & excalfacit ordine quarto.Id quod satis manifestè ostẽdere posset, hanc non esse Chelidonium minus : nisi quis in hoc illud dixerit, quod de Aro scriptum reliquit Gal.lib.II. de alim.fac.Nã facilè contingere potest,quòd quemadmodũ arum Cyrenis minimum medicamentosi,minimãq; acrimoniæ possidet,adeò ut in cibis uel rapis utilius habeatur:in Italia uerò,ac minori Asia cõtrà adeò acre,ut medicamentis duntaxat expetatur:ita & Chelidoniũ minus,quod in Italia nascitur,minimum acrimoniæ sortiatur;quod uerò in Græcia prouenit,acre admodum sentiatur. Siquidem excepta acrimonia tantùm,nostrati nihil præterea deesse uidetur, quin legitimum Chelidoniũ minus dici queat.Ex quo facilè adductus sum,ut credã,quòd quamuis in Italico desideretur acrimonia;non tamen id esse Chelidonium minus diffitendum est:tametsi inficias ire non liceat,nostrum Chelidonium minus,quòd omnino acrimoniæ sit expers,iis morbis haudquaquã conuenire posse,quibus illud conferre,quod in Græcia gignitur, tradiderunt Dioscorides,& Galenus. Nam hac deficiente qualitate,necesse quidem est,ut & uires,quæ illã consequuntur,deficiant, & pereant. Hinc igitur fit,ut non possim ego subscribere iudicio Fuchsij,qui in lib.de comp.med.quem auctum secundo excudit,Chelidonium minus censet alteram Malacoissi speciem.Quinimmo eius opinio mihi refellenda uidetur, quòd planta illa nullis ferè notis aliquam mollem hederam referat.Ea quidem foliys hederam quodammodo æmulatur,sed quod magis attendendum erat uiticulas non profert,quibus humi repat:id quod hederæ cuique natura tributum est. sed longè magis alius quidam nugator accusandus est,quippe qui eo dementiæ deuenerit, ut contendere nobiscum non erubuerit,hanc plantam minus non esse Chelidonium,sed Verg:lij Amellum.Verùm nihil est quod magis homines deliros efficiat,quàm ambitiosa temeritas.Minoris chelidonij uires memoriæ prodidit Galenus li.VIII. simplicium medicamentorum,sic inquiens.Chelidonium minus,cùm acrius sit maiore,celeriter illitum cutem exulcerat,unguesq; scabros eijcit.Succus eius per nares purgat,utpote admodum acer. Itaque hæc herba quarti ordinis fuerit absoluti iam,idq; tum in calfaciendo,tum in siccando. Herba hæc Græcis χελιδόνιον μικρὸν dicitur:Latinis,Chelidonium minus:Mauritanis,Memizen,& Chilodomon: Italis,Celidonia minore,& Fauoscello : Germanis, Feigwartzen,Blanter Kraut,Pfafenhoedlin,& Meienkraut:Hispanis,Scrofularia menor:Gallis,Caullons des prestes,& Esclere petite.

Nugatoris cuiusdam opin. explosa.

Chelidonij minoris uires ex Gal.

Nomina.

ὈθόννηOTHONNA. CAP. CLXXVIII.

OThonnam aliqui maioris chelidoniæ succum esse aiunt:quidam glaucij:alij succum floribus cornículati papaueris expressum. Alij permistos cæruleæ anagallidis,hyoscyami, & papaueris succos esse contendunt. Alij Troglodyticæ cuiusdam herbæ succum,quæ othonna uocatur:nascíq; eam in eo Arabiæ tractu,qui ad Aegyptum spectat.Othonna folijs erucæ, [a] perforatis cribri modo,& ueluti à tinea derosis,squalore obsitis,paucis:flore croci,latifolio:quare quidam anemones speciem esse putauerunt.Extractus succus oculorum medicamentis adijcitur,ubi expurgare est opus: mordet enim,& abstergit omnem caliginem,quæ oculis offunditur. Tradunt humorem quendam ex herba emanare,qui elutos, semotis calculis,in pastillos ad eadem digeritur. Aliqui tamen affirmant,lapidem esse Aegyptium,in Thebaide nascentem,exigua magnitudine,æreo colore,gustu cum feruore quodam,& adstrictione, mordaci.

a Oía ex. τοὺς λίθους τὰ ἄσαρα σκωλήκια, λεπτὰ φαβδοειδῶς, i. multis foraminibus, ueluti à uermib. perforata,friabilia & pauca. Sed Ca.habet ὀλιγόχυλα. i. pauci succi.

Othonnam

GARYOPHYLLVS INDICVS MAIOR.

GARYOPHYLLVS INDICVS MINOR.

Othonna cõfideratio.

Othonnam Dioscoridi fuisse incognitã, illud nobis manifesto argumento esse potest, quòd nihil ex se de ea certi scribat, sed omnia aliis accepta referat, ex quorũ tãtùm opinione famaq; hæc de Othonna memoriæ prodidit. Non desunt tamen rei herbariæ periti, qui eã plantã Othonnã esse censeant, quã indicos Caryophyllos uocat uulgus. Quibus ego quoque subscriberẽ, si hæc planta erucæ foliis crescueret, ijsq; paucis, cribri modo perforatis, & friabilibus. Verùm cũ folio sa sit planta, & non paucis foliis referta, quæ Tanaceti potius, quàm erucæ referunt, eaq; cribri modo perforata, aut tanquã à uermibus erosa non sint, nec friabilia, non uideo sanè, cur in horũ sententiam concedere queam. Nihil enim me mouet ad probandã horũ opinionẽ floris color, & latifolia imago, aliis reclamantibus notis, cũ numerosa sint plantarum genera, quæ croceis, & latis proueniunt floribus. Ego quidẽ, si mihi decernẽdi facultas daretur, in Chrysanthemi genere hãc plãtã reponerẽ, quod tñ aliis, me peritioribus, decernẽdi relinquo. Cæterùm ut omnibus satisfactum esse intelligam; duas huiusce Indicæ plantæ imagines hîc addi curaui. Est itaq; hæc planta fruticosa, caulibus hicubitalibus, & quandoq; maioribus, striatis, rectis, subrufescẽtibus, è quibus multifidæ prodeunt folia, & numerosa, Tanaceti æmula, sed maiora, & magis diuisa. Radix illi est breuis, sed numerosa, nec altè descendens. Tria huiusce plantæ obseruauimus genera, floribus tantùm differentia. Nãq; genus est cæteris procerius, quod flores profert aureos, magnos, numerosis admodũ stipatos foliis. Aliud floribus spectatur minoribus, bino, ternoq; eorundẽ ordine concinnatis, floridis in medio capillamentis, ut in Rosa. Huius flores colore quidẽ & facie differunt. Ii enim ex aureo in purpureũ colorẽ inclinant, foliis crassiusculis, nitentibusq;, adeò ut ex holoserico, quod Vellutum uocamus, à natura factis uideantur. Postremum autem, quod prædictis est minus, nihil à præscripto differt, nisi quod non tam altè adolescit, & flores habet simplici tantum foliorum coronamento, sed cæteris minores. Cætera simulia sunt. Prodeunt omnes è calice oblongo, torosoq;, Lychnidis coronariæ ferè similis, longis pediculis nitentes. Semen inde fit oblongum, tenue, ac nigrum. Excalfacit & siccat, quo fit, ut ea quoque in medicinis usum trahi possit, ubi abstergere, et aperire sit opus. Hanc cùm admiscerat Paulus suis medicamentis, asserit quibusdam in locis maioris chelidonij succum esse, eorum fortasse opinionẽ secutus, qui ita scripserunt, ut refert Dioscorides. Eius nomen Græcum ὀθόννα Latinum item, & Italum Othonna.

Nomina.

a Meum, add. λεπτὰ μακρὰ ἰσχνὰ ὅμοια τῷ σκολοπενδρίῳ λεπτότερα δὲ καὶ ἐλάττονα. b Meum add. ἐστὶ καὶ ὅλως ὅμοιον τῷ σκολοπενδρίῳ, ἀλλὰ λειότερον καὶ ἐλάττονα. i. Tenuia parua. b Meum add. ἐστὶ καὶ ὅλως ὅμοιον τῷ σκολοπενδρίῳ, ἀλλὰ λειότερον καὶ ἐλάττονα. i. Universũ simile è ſcolopendrio, ſed læuior, & minor.

Μυὸς ὦτα. AVRICVLA MVRIS. CAP. CLXXIX.

MVris auricula, quam myosotida uocant, herba est caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus ab imo rubentibus, & concauis: foliis angustis, a oblongis, dorso acuto, elato, nigricantibus, per interualla assiduè geminatis, atque in mucronem desinentibus, & tenuibus cauliculis ex alarum sinu prodeuntibus: flosculo, ut anagallidis, cæruleo: radix digitali crassitudine, multis capillamentis fibrata. b Radix illita ægilopia sanat. Sunt qui alsinem, muris auriculam uocitant.

Reperiuntur

Digitized by Google

AVRICVLA MVRIS.

Reperiuntur quidam Dioſcoridis codices, qui hoc loco Aſſinem habent, quæ libro quarto poſt helxinem deſcribitur, quòd & ipſa nonnullis Muris auricula appelletur. Qua ſorſitan nominis cognatione adducti, poſteriorum quidã, ex quarto Dioſcoridis noſtrarum in hunc locum ipſam tranſtulere, ubi ſui generis, nec potius nominis alterã repræſentant aut Dioſcorides. Sed quoniam ipſa Dioſcoridis ſcribendi ſeries clariſſimè demonſtrat, Aſſinem ſtatim poſt helxinem ſequi debere, quòd ei adeò ſimilis ſit, ut tradat Dioſcorides eandem fuiſſe cum helxine, niſi dimidio minor eſſet; idcirco libro quarto de ea nobis dicendum erit, quòd imbi eius legitimã ſedem eſſe exiſtimemus. Cæterùm hæc, de qua hic mentio eſt, paſſim menſe Maio floribus ornata uiſitur, nimirũ in pratis, in cãpis, in hortis, ſecus uias, & ubique ferè locorum. Huiuſce uires paucis perſtrinxit Gal. li. 7. ſimp. med. ſic inquiẽs. Auricula muris deſiccat ordine ſecundo: cæterùm nullum euidentem caliditatem poſſidet. Ea Græcè μύος ὠτίον uocatur: Latinè Auricula muris: Italicè, Orecchia di topo: Germanicè, Vualdt mangolt mit blauuen bluomen: Hiſpanicè, Oreya de raton yerua: Gallicè, Orelge duratte. Auriculæ muris conſ.

Nomina.

Ἰσάτις. GLASTVM. CAP. CLXXX.

SAtiuum Glaſtum, quo infectores lanarum utuntur, foliũ habet plantagini ſimile, uerùm pinguius, nigriuſq; cuius caulis duum cubitorum altitudinem excedit. Illita folia tumores omnes diſcutiunt, cruenta uulnera glutinant, ſanguinis profluuia ſiſtunt: igné ſacrum, phagedænas, putreſcentia ulcera, & quæ ſerpunt, ſanãt. Sylueſtre glaſtum ſatiuo ſimile eſt. Folia fert maiora, lactucaceis proxima: caules tenuiores, multifidos, quadantenus rubentes: in quorum

ISATIS DOMESTICA.

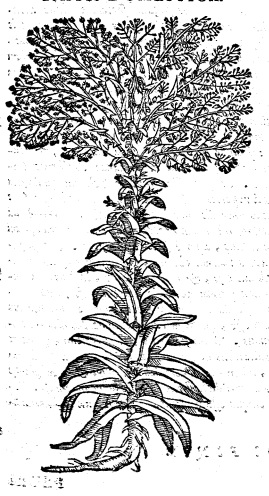

ISATIS SYLVESTRIS.

cacumine

cacumine folliculi multi dependent, quandam linguarum effigiem referentes: in quibus semen flore tenui, luteo. Eadem, quæ & suprà dicta, præstat: potu, & illitu lienosis auxiliatur.

Isatidis, seu Glasti consi. I Satis satiua, quam in Hetruria uulgò Guado appellamus, tingendis lanis fullonibus, & infectoribus maximè expetitur, quòd lanarum infectus, quibus cum admiscetur, firmet, & nunquam deperdi patiatur. Huiusce maximus habetur prouentus in Vmbria circa Nocerã, ubi oppidũ est Guadũ ideò appellatũ, quòd ibi Isatis frequentissima seratur. Glastũ syluestre. Plinius inter syluestres lactucas recensetur lib. xx. ca. 7. quippe quòd illi non sit absimile. Fit ex Isatide cæruleus ille color pictoribus expetitus, quem Indicũ uocant, de quo diffusius lib. v. suo loco differemus. Meminit utriusque Isatidis Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Isatis satiua, qua ut uuntur tinctores, facultatis est ualenter exiccantis, nondum tamen mordentis: est enim simul amara, atque adstringens. At Isatis syluestris manifestè iam acre quiddam tum gustu, tum actione præfert. Proinde quàm satiua ualentius deficcans, ualentius etiam humidis putredinibus obsistit. Planta Græcis Ὑοάτις ἥμερος, Latinis Glastum satiuum nominatur: Italis, Guado domestico. Quæ uerò Græcis ἰοάτις ἀγρία, Latinis Glastum syluestre, & Italis Guado saluatico appellatur. Vtrunque Glastum uocant Mauritani Dili, Dileg, Vesme, Chate, Chatis, seu Alchat, Adlen, aut Adhleu, & Nil: Germani, Vueid: Hispani, Pastel: Galli, Pastel de languedoc.

Isatidum uires ex Gal.

Nomina.

Τηλέφιον. TELEPHIVM. CAP. CLXXXI.

† Mem. serè λεπτὰ. i. tenues. TElephium herba purtulacæ similis, & caule, & folijs: alas binas in singulis foliorum geniculis annectit: ramuli à radice † seni, septenive prodeunt, folijs referti cæruleis, crasis, lentis, carnosis: flore luteo, aut candido. Nascitur in cultis, & maximè inter uites tempore uerno. Folia senis horis illita albam uitiligínem sanant: sed postea hordeacea farina illini debet. Perunctam ex aceto etiam in sole uitiligínem tollunt: sed ubi inaruerunt, absterguntur.

FABARIA.

Telephij confœderatio.

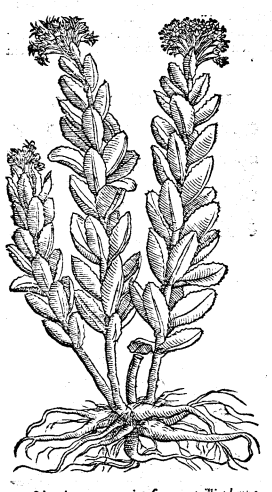

Telephij uires ex Gal.

QVanquam non desint rei herbariæ periti, qui existiment, Telephium eam esse stirpem, quam quidam Fabariam, alij Fabam pinguem seu crassam, quidam uerò Fabam inuersam appellant; cùm tamen nulla reperiatur qualitate prædita, qua absterſoriæ, siccantisque facultatis particeps dici possit, ut Galenus Telephium esse testatur, foliaque proferat portulacæ longè maiora, eorum sanè sententiæ plane adstipulari non ausim: tametsi ea compluribus notis Telephium referre uideatur. Telephij uires memoriæ prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Telephium exiccandi, & detergendi facultate est, non tamen insigniter calida: uerùm in hoc forsan quispiam ipsum primi esse ordinis censeat. Deficcat tamen secundo ordine intenso, aut certè principio tertij: proinde ad putrida ulcera conuenit, & leucas, & alphos cum aceto sanat. hactenus Galenus. Cæterùm illas quidem Telephij qualitates haud reperies in Fabaria nostrate; etsi hæc (ut paulò antè diximus) notis pluribus proximè ad Telephij historiam accedat, ut eius pictura, quam hic damus, apertè satis demonstrat. At si facultates tantùm obstant, quò minus ea planta Telephium esse, & dici mereatur, in hoc illa ratio non parum ponderis habitura est, qua superius ostendimus, uerum Chelidonium minus herbam illam esse, quam in eius mentione depictam exhibuimus. Nam si Arum, teste Galeno, ijs caret facultatibus in Italia, quibus in Græcia præditum est, nil mirum uideri debet, quòd & aliæ plantæ eum solo uires mutauerint suas, ut illi plantæ, & huic Fabariæ dictæ facilè euenisse suspicandum est. Velim tamen in his, ut in alijs quoque dubijs plantis, suum cuique esse iudicium. Herba, quæ τυφάριον Græcè, Telephium item Latinè dicitur.

Nomina.

LIBRI SECVNDI FINIS.

PETRI

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarij,

IN LIB. TERTIVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

SVperioribus, chariſsime **Aree**, commentarijs, tradidimus de aromatibus, unguentis, oleis, arboribus, earum fructibus, & lacrymis: item de animalibus, cerealibus, oleraceis, & herbis acrimonia præditis. In hoc autem tertio radices, ſuccos, ſemina, herbas, & quæ uernacula, & inter ſe cognata cenſentur, quæq; pluribus ſcatent remedijs, proſequemur.

Ἀγαρικὸν AGARICVM. CAP. I.

AGaricum radix fertur laſerpitij ſimilis, [a] ſed facie ſumma ſolutior, & rariore, fungoſoq; tota contextu. Duo eius genera: fœmina, quæ præfertur, rectis intus uenarum diſcurſibus conſtat: mas rotundus eſt, & undique compactior. Vtrique guſtus in initio dulcis, mox ex diſtributione in amaritudinem tranſit. [Gignitur in Sarmatiæ regione, quæ Agaria dicitur. Sunt qui radicem eſſe plantæ affirment: alij ut fungos naſci in arborum caudicibus, quadam putredine.] Gignitur in Galatia Aſiæ, & Cilicia [b] in cedris, ſed friabile, & infirmum. Aditringendi, calfaciendiq; naturam habet. efficax eſt contra tormina, cruditates, & rupta: prodeſt itidem contuſis, & ab alto deuolutis. Datur duobus obolis in uino mulſo febrim non ſentientibus: febriculoſis uerò in aqua mulſa: arquatis quoque, ſuſpirioſis, iocineris, renumq; uitio laborantibus, dyſentericis. Item ſi urina ægrè reddatur, ſi uuluæ ſtrangulatus urgeat, ſi pallor membra decoloret, drachma una dari ſolet: ſi tabes infeſtat, ex paſſo: filien negotium exhibet, ex aceto mulſo: ſi diſſolutio ſtomachi eſt, ita ut cibi tenax non ſit, manditur, & ſine ulla humoris ſorbitione deuoratur: ſimili modo acida ructantibus propinatur. ſanguinis reiectiones ſiſtit, tribus obolis ex aqua ſumptum. Facit ad coxendicum, & articulorum dolores, & comitiales morbos, ſi cum aceto mulſo, pari pondere aſſumatur: menſes ciet: fœminis, quas inflatio uuluæ uexat, utiliter æquali modo datur: horrores ſoluit, datum ante febrium acceſsiones: aluum purgat, drachma una, aut altera, ſi cum aqua mulſa bibatur: uenenorum antidotum eſt denarij inſtar, cum [c] diluta potione ſumptum: ſi ſerpentes ictum uibrarunt, morſumque ſubfixerunt, tribus obolis ex uino potum, [d] mirè auxiliatur. In ſumma, internis omnibus uitijs conuenit, pro uiribus, & ætate datum, nunc ex aqua, nunc ex uino: ijs ex aceto mulſo, alijs ex aqua mulſa.

a Meũ. ἐ φυκνὸν τὸ πλεῖ ἐ πιπεφὲ γενες ὡσαυτω τὸ σιλφιον, ἀραιὸν δὲ ἐχὶ ὅλον. i. non ita denſa ſuperficie, ſicut ſi ſiphium, nã tota rara eſt. Concluſa nõ legit Orib.

b Meũ & Car. ἐν τοῖ ἐλάτεσιν. i. ſuper arboribꝰ. Idem leg. Oribaſius.

c Meum. μετὰ κοτυλῶν. i. cum dilata uini potione.

d Meum, non legit, mirè.

AGaricum fungus eſt in arboribus naſcens. Plura de eo diximus libro primo in laricis arboris hiſtoria. Præſtantiſſimum habetur in Tridentinis montibus, ubi ſepiſſimè proprijs manibus illud diuulſimus, adaſſa ſecuricula. Cæteriem tamen ſi Plinius lib. XVI. cap. VIII. omnes glandiferas arbores Agaricum ferre tradat; in Tridentinis tamen ſyluis, ac etiam in reliquis Italiæ locis, quod equidem uiderim, ſoli tantùm laricis innaſcitur. In cedro Agaricum gigni, tum in Aſiæ Galatia, tum in Cilicia ſcribit Dioſcorides, nulla eius mentione facta, quòd in larice ipſa aut glandiferis (ut Plinius inquit) arboribus proueniat. Fuchſius in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper auctum excudit, Agaricum ex Sarmatia per Illyriam Venetias afferri tradit, & ex Galatia & Cilicia Aloxandriam, & ab Alexandria Venetias. eo fortaſſe argumento ductus, quòd Dioſcorides auctor ſit agaricum naſci in Sarmatiæ regione, in Galatia Aſiæ, & Cilicia. Verùm iampridem deſijt ex illis locis importari, ut teſtantur mercatores & pharmacopœi. Equidem compertum habeo, omne ferè agaricum, quod Venetijs uenditur, partim deferri ex Tridentius montibus, in quibus ſunt ſyluæ laricibus refertæ, partim ex Vulturenæ agro, & alijs finitimis Rhetorum Vindelicorumq; locis, partim ex Norico tractu. Neque certè unquam, dum ego Venetijs agerem, intelligere potui, quòd agaricum aliunde conueheretur. Quare adducor, ut putem, Fuchſium in hoc planè deceptum eſſe. Agarici meminit Galenus ſub quodam radicis genere libro VI. de ſimplicium medicamentorum facultate, ubi ſic inquit. Agarici radix, hoc eſt, quæ trunco innaſcitur, primo quidem guſtu dulcis, ſed paulò pòſt ſubamara apparet, & acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpatio inducit, leuiculeq; adſtrictionis eſt, & conſiſtentia laxa. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, ſi quidem quæ ſuperioribus commentarijs dicta ſunt meminerimus, quòd medicamentum hoc compoſitũ eſt ex ſubſtantia aerea, & terrea à caliditate extenuata: porrò minimũ habet ſubſtãtiæ aqueæ. Hac ratione, & digerendi, et calfaciendi uim habet, et

Agarici conſideratio.

Fuch. lapſus.

Agarici uires ex Gal.

AGARICVM.

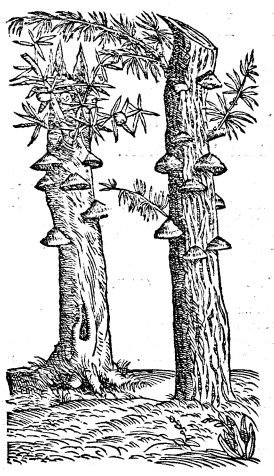

Ex Meſue.

craſſitudinem incidendi, tum infarctus uiſcerum expurgandi. Proinde regio morbo laborantes ſanat, eos utique, qui ſic ab infarctis iecoris laborant. Iuuat & morbo comitiali obnoxios eadem facultate, tum rigores per circuitum recurrentes ex craſſis, aut uiſcoſis humoribus natos ſanat. Iuuat & morſos à beſtijs frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impoſitum, tum intrò in corpus ſumptum pondere drachmæ unius cum uino dilutо. Eſt & purgatorium. Et lib. primo de antidotis idem Galenus inquit. Agaricum fraudem nullam admittit. Optimum eſt læuiſſimum: denſum uerò, & graue, & lignoſum deterrimum. Quod autem inter hæc medium eſt, quantum ſignis, tantum & uiribus ab utriſque diſtabit. hactenus Galenus. De uiribus Agarici Meſues quoque ſcripſit, ſic inquiens. Agaricum deijcit utranque bilem, ac etiam pituitam ipſam: craſſos, leuitos, putreſcentesq; humores expellit. Eius propria facultas eſt cerebrum, omniumq; ſenſuum organa, ac muſculos expurgare: excrementa, quæ ſpinali medullæ pariter & neruis inhæſerint, educere: pulmonem, ac pectus à lentis ac putreſcentibus humoribus detergere: ac deinde uentriculum, iecur, lienem, renes, & in mulieribus uterum mundare. Præter hæc ſoluit Agaricum compaginum omnium contumacem materiam. Quapropter non mirum uidetur, uocaſſe Democritum agaricum familiarem medicinam, cùm ad omnes corporis partes conformitatem habeat. Nam non imbecilles poſſidet uires ad pleroſque tum capitis, tum cerebri, tum eiuſdem membranarum morbos: nempe diuturnum dolorem, comitialem morbum, apoplexiam, uertigines, maniam, atram bilem, & cerebri inflammationes. Eſt etiam morborum omnium, quorum cauſa fuit obſtructio, medicina admodum ſingularis. quo fit, ut regio morbo affectis, aqua intercute laborantibus, ac liene uexatis leuamentum præſtet. Vrinam quoque pellit, ac menſes commodè ciet. Coloris nitorem Agarici uſus toti corpori commendat. Ventris tineas tum necat, tum deijcit. Coxendicum doloribus conuenit, & diuturnas febres diſcutit. Non deſunt quoque, qui Agarico pro ſapone utantur, dum caput lauant, eum conferre putantes ad frigidos capitis morbos. Quod Græci ἀγαρικὸν, Latini quoque *Agaricum dicunt: Mauritani, Garichum, ſeu Garicum: Itali, Agarico: Germani, Dannenſchwam: Hiſpani, Agarico: Galli, Agaric: Boemi Agárýka: Poloni Modrzewiowa.*

Nomina.

Πῶν, ſuor. RHAPONTICVM. CAP. II.

a Meũ, ἐρεθδὸν ἐρεθίνθου. i. rubicundior. Sed Cat. ſ' σπυρδὸν ἐρεθίνθου. i. rutilantior.

b Orib. habet μάλιστα. i. maximè.

RHa, aliqui rheum, Latini rhaponticum uocant, prouenit in ijs, quæ ſupra Boſphorum ſunt, regionibus, ex quibus affertur. Radix nigra, centaurio magno ſimilis, ſed minor, [a] & ruſior, fungoſa, aliquantum læuis, ſine odore. Optimum habetur, quod teredines non ſenſit, ſi guſtatu [b] cum remiſſa adſtrictione lenteſcat, manducatúmq; colorem reddat pallidum, aut ad crocum inclinantem. Id epotum facit ad inflationes, ſtomachi imbecillitatem, & omne genus dolores, ad conuulſa, rupta, lienoſos, hepaticos, tormina, & renũ, ueſicæ, & pectoris uitia, aduerſus intenta præcordia, & uuluæ mala, coxendicum dolores, ſanguinis excreationes, ſuſpiria, ſingultus, dyſenterias, & cœliacorum affectus, contra febrium circuitus, & uenenatorum morſus. Datur in ſingulis ualetudinibus eodem, quo agaricum pondere, & cum eiſdem liquoribus: ſi febri careant in mulſo: ſin aliter ex aqua mulſa: ſi tabem experiuntur, ex paſſo: ſi lienis exerceat, in aceto mulſo: ſi diſſolutio eſt ſtomachi, id eſt, cum cibi tenax non eſt, manditur, & ſine ſorbitione ulla deuoratur. Liuentia, lichenasq; tollit, cum aceto illitum. Inflammationes omnes ucteres ex aqua oblitum diſsipat. Summa eius uis adſtringens, cum aliquanto calore.

Rhapontici confid.

RHapontici officinæ Rheponticum uocant. Quod nomen ſibi aſciuiſſe uidetur à Rha fluuio regionem quandam Ponto conterminam præterluente, in cuius fluminis ripis numeroſum naſcitur. Cuius rei teſtis eſt Ammianus Marcellinus lib. XII. ſuarum hiſtoriarum, ubi ſic ſcribit. Tanais, qui inter Caucaſias oriens rupes per ſinuoſos labitur circumflexus, Aſiamq; ab Europa diſterminans, in ſtagnis Mæoticis deliteſcit. Huic Rha uicinus eſt amnis, in cuius ſuperciliis negotiabilis quædam eiuſdem nominis gignitur radix, ad multiplices medelarum uſus proficiens. hæc Ammianus. Legitimum paucis abhinc annis ad nos aduehi cœpit. Nam multo antea tempore Rhapontici uice maioris centaurij radix in medicinæ uſum irrepſerat. Qua etiã noſtra ætate nõ deſunt, qui Rhapontici loco utantur, recẽtiorũ inuẽta reſpuentes, cùm hactenus legitimũ Rhapontícũ neq; nouerint, neque uiderint:

Quorundam error.

RHABARBARVM.

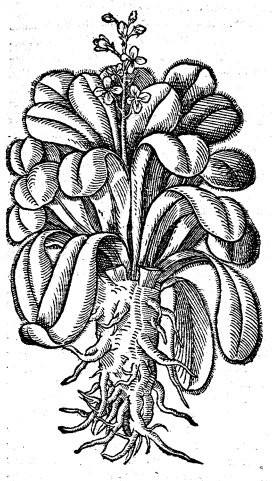

uiderint: tanta est quorundam pertinacia. Credidere ad hæc peritissimorum medicorum quidam, præterito nuper æuo, Rhabarbarum à Rhapontico Dioscoridis nullo discrimine differre. Quippe quoniam eorum temporis curriculo legitimum Rhaponticum Italia nõ uiderat. Quod cùm paucos post annos ad nos esset allatum, non defuere qui priorum reuocauerint sententiã. Id quod maximè palàm facit Manardus Ferrariensis in suis epistolis. Quandoquidem is lib. VI. epistola II. firma hac, & stabili ducebatur opinione, uulgare nostri usus Rhabarbarum, & Dioscoridis Rhaponticum & idem esse, & nihil inter se cognatione differre. Veruntamen cum postea legitimum conspexisset Rhaponticum è Moschouia allatum, quod Dioscoridis historiam notis omnibus referret, nouam statim induit opinionem, & priorem, quam habuit, reuocauit, ultima quinti libri epistola ad Leonicenum scribẽs. Rhaponticum primùm uidi ego Venetijs in officina ad medici insigniam è Constantinopoli allatum, ac deinde alijs pluribus in locis etiam ex Alexandria conuectum. quod nullis reclamantibus notis, uerum anti quorũ Rhapontici refert: Inuehitur Auerroes lib. V. suarum collectanearum tum in Galenum, tum in reliquos, qui dixerunt Rhabarbarum facultate tantùm adstringẽti pollere, quòd purgatoria, quæ illi ineat, facultatem minimè compererint: cùm tamen Auerroes ipse sit maximopere carpendus, quòd neque Galenus, neque cæteri seniores Rhabarbari nostri usus usquam meminerint, nec quicquam de eo posteritatis memoriæ prodiderint, tametsi de Rhapontico à Dioscoride descripto plura tradiderint, inter cuius facultates nulla pentus, quæ purgando sit, inueniri potest. Rhapontici meminere, sub Rhabarbari tamen titulo, nisi interpretis (ut ferè suspicor) sit lapsus, cùm Serapio, tum etiam Auicenna. quandoquidem nõ plures sub Rhabarbaro assignauere facultates, quàm qui eos præcesserunt, Rhapontico assignauerint. Quippe quòd eorum neuter scripserit, suum Rhabarbarum deiectoria facultate pollere. Id quod uerum indicium præbet, scripsisse hos de Rhapontico, nõ autem de Rhabarbaro. Quo fit, ut non ab re putandum sit, id euenisse interpretum ignorantia Rhaponticum in Rhabarbarum permutantium. Cognouit tamen legitimum (ni fallor) ætatis nostræ Rhabarbarum Paulus Aegineta, cùm ipsius meminerit libr. 7. cap. XI. in quibusdam medicamentis aduersus podagras, quorum cognomina sunt diacorallion, compositio Agapeti, & compositio atactos. Verùm nõ propterea credidit ipse, Rhaponticum à Rhabarbaro differre. Cuius rei auctor is fidem manifestã facit lib. I. cap. XLIII. ubi scribit, quòd decorata terebinthina resina oliuæ quantitate dormitoris aluum leniter mollit, & quòd id præstatur efficacius, si Rheipontici momentum admisceatur. Ex quibus palàm fit, per Rhaponticum Paulo Rhabarbarum designari, quòd fortasse inter hæc existimauerit nullam intercedere cognationis differentiam. quemadmodum credidere recentiorum quidam, de quibus paulò antè diximus. Paulo enim si Rheipontici, & Rheibarbari aliqua intercessisset differentia, ubi peculiariter de simplicibus medicamentis agit, de utrorumq; facultate speciatim scripsisset. Sed cùm ibi tantùm Pontici meminerit, indicium haud dubium est, illi Barbari, & Pontici nullam fuisse differentiam. Cæterùm Ruellius eos acriter reprehendit, qui inter Rhaponticum, & Rhabarbarum nostrum discrimen faciunt, cùm sua ferat opinio, alterum ab altero minimè dissidere: atque si qua differentia reperiatur, eam non aliunde prouenire, quàm regionum, ubi gignitur, diuersitate, clementia, uel inclementia cæli. Neque alia ratione asserit, Ponticum nullo odore commendari, quàm aquilonarium regionum, in quibus oritur, immani frigiditate: cùm tamen Pontica regio non usque adeò sit frigida, ut Ruellij sententia admitti debeat, sed ut potius tanquam inanis reprobanda uideatur. Quandoquidem sequeretur, quòd cætera stirpium genera, quæ tam in oriente, quàm in meridie odoris fragrantia commendantur, in aquilonari plaga, & in ipsa Ponti regione penitus inodoræ reperirentur. Quod tameu falsum esse semper crediderim: nam quanuis stirpes omnes, quæ in aquilonaribus regionibus oriuntur (de his, quæ natura odoratiores habentur, intelligo) ex clima-
tum, & aeris algore, sint odore, ac cæteris qualitatibus imbecilliores; non ob id tamen harum qualitatum adeò expertes deprehenduntur, ut discerni nequeant: quin & in quemlibet usum, ubi scilicet conferant, non recipiantur suis in regionibus. Quippe si ob frigoris, ac regionum inclementiam suas innatas qualitates penitus exueret, adeò ut sola tantùm forma remaneret, propriam omnino peruerterent speciem. Quod tamen nulla ratione, nec auctoritate probatur. Siquidem compertum iampridem apud nos est, quòd quanquam Celtica nardus, quæ à quibusdã Carinthiæ, & Stiriæ alpibus nobis affertur, à quibus penè quatuor, uel quinq; totius anni mensibus, nix colliquata labitur; itemq; acori radix, quæ nostro æuo ex Sarmatia Europæ, glacie, & niuib. maiore anni parte semper

Vana Auerrois calumnia contra Gal.

Rhapontici, & rhabarbari discrimen.

obducta, aduebitur in calami odorati usum, odore tam ualido, naresq; feriente fragrare non deprehenduntur, quemadmodum Celtica illa nardus, quæ ex Liguria, & Illiria defertur, & acorum quod ex Ponto, Syria, & Aegypto petitur; non tamen ob hoc euenit unquam, quin suis proprijs ac naturalibus fragrent odoribus. Quo fit, ut infirma admodum, quantum equidem conijcio, sit Ruellij sententia. Quare hinc nobis concludere liceat, Rhaponticum odoris expers non esse, aeris, soli, & regionis algore, sed quòd alia à Rhabarbarico uel indico sit planta. Declarant præter hæc, Rhabarbarum à Rhapontico plurimùm distare purgatoria uis, quam natura ipsa Rhabarbaro largita est, odor nares feriens, compacta simul substantia, aureus color, ariditas, amaritudo, quæ gustu percipitur, & ponderis grauitas. Quandoquidem Rhapponticum nullo odore commendatur, minimè detectionem molitur, cùm potius adstringat; non est amarum, sed subacre; non aridum, sed lentum; non compactum, sed rarum; non ponderosum, sed admodum leue. Quibus rationibus spretus non temerè asserendum putauerim, Ruellium hac in re magnopere hallucinatum fuisse, præsertimq; cùm ducat, nullo alio discrimine Rhabarbarum à Rhapontico differre, quàm odore tantùm. Vanum quippe uidetur argumentari, Rhabarbarum, & Rhapponticum unam & eandem esse radicem, quòd forma, colore, ac specie nihil inter se distare oculorum sensibus appareant, cùm tam in facultatibus, quàm qualitatibus, maximè inter se differant. In simili errore uersantur etiam ij (sunt enim qui ita sentiant) qui sibi falsò persuadent, abietis lacrymam à larigna nihil dissidere, ac unam & eandem lacrymam esse, eo quòd in colore, in substantia, ac in cæteris notis, in quibus perpendendis oculi tantùm iudices sunt, adeò persimiles uideantur, ut usibili facultate altera ab altera discerni non possit. Verùm si quis rem cæteris sensibus experiri aggrediatur, discriminis certior fiet: nanque olfactu odoris fragrantiam haud insuauem, gustu uerò amarorem in abietis lacryma comperiet, quibus larigna caret. Et quisnam uniperi resinam à lentiscina secerneret, nisi rei ipsius incorruptus iudex fuerit gustus? Quis à Strobilina resina, & à quibusdam gummi globulis thus ipsum agnosceret, nisi adulterium tum igne, tum gustu deprehenderetur? Tanta præterea intercedit similitudo inter pistacium, & unguentariam glandem, ut nisi hæc amaritudinem gustui relinqueret; illud uerò dulcedinem, difficillimum sanè fuerit alterum ab altera distinguere. Quid porrò inter se similius reperitur, quàm cassia, & cinnamomum, etsi hæc omnino specie non conueniant? Hinc facilè adductus sum, ut nullius momenti eorum argumenta semper existimauerim, quibus Rhapontici nitores ex Galeni libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scriptum reliquit. Rheum, quidam ipsum Rha nuncupant, mistam habet tum temperaturam, tum facultatem. Habet enim quiddam terrestre frigidum, ceu indicio est adstrictio, & adiuncta est quædam illi caliditas: siquidem si pluisculum mandatur, subacre conficitur. Quinetiam aereæ cuiusdam substantiæ subtilis est particeps, quod indicat tum laxitas, tum lenitas: uerùm non minimè & opera. Ob id enim licèt adstringens, tamen non tantùm conuulsis, sed & ruptis, & orthopnœæ prodest. Sic quoque liuentia, & lichenas sanat cum aceto illitum. Porrò quod adstrictionis opera haud infrema sunt, hinc discere liceat, quòd sanguinem expuentibus, cœliacis, & dysentericis conferat: nec enim reluctatur terrestris frigido tenue aereum, immo eo quòd deducat, & in altum perducat ualentioris effectus causa existit. Et in libro de antidotis primo: In Rheo, inquit, quoque fraus committitur: nam quibus in locis nascitur, simul atque euulsion est, ipsum elixant, quò succum remittant, ac tam succum, ut syncerum, & aquæ impermistum, quàm Rheum exiccatum, ut non elixum ad nos postea mittunt. Idcirco scire oportet adulteratum dignoscere. quod facillimè ab his deprehenditur, qui Rheum sua sponte nascens uiderunt. hactenus Galenus. Cæterùm adulterium, quod in Rheo fieri prodidit Galenus, id (ut paulò post dicturi sumus) de Rhabarbaro tradidit Mesues. Cui tria Rhei constituuntur genera, nempe Turcicum, Barbarum, & Indicum, quod & Sceniticum uocat, omnia à regionibus, à quibus conueniuntur, cognominata, uel in quibus proueniunt. Quippe Turcicum nil aliud illi designatur, quàm Ponticum, uel quòd è Ponto ad Turcas uicinos deferatur, uel quòd ab ijs saltuosis conuallibus, in quibus ultra Tanain fluuium priores Turcæ, Pomponij Melæ, & Plinij testimonio, uenationibus ferè uixere tantùm, iampridem in Pontum fuerit delatum. Siquidem ab his non longè distat Rha fluuius, circa quem Rha, quod Ponticum posteri uocauere, probatissimorum auctorum testimonio, oriri certò scimus, fluminis illius nomine pariter appellatum. Quo fit, ut hac in re non dubitauerim errasse etiam Mesuem. quippe qui inter Rhei genera aluum ducentia Ponticum admiscuerit, à cæteris tum specie, tum facultate diuersum, quanuis fortasse rectius id Turcicum appellauerit, quàm Ponticum. Porrò Indicum ab India dictum, ubi frequentissimum prouenit, nemo est qui ambigat. Sed quanam ratione Sceniticum, & Indicum idem esse dixerit Mesues, hactenus compertum non habeo: nisi fortasse Sinicum rectius legendum fuerit, quòd à Sinis extremæ Indiæ populis (ut arbitror) deferatur, cùm plura quoque aromatum genera ea regio mittat. Id quod manifestè idem declarat Mesues: quippe qui Scenicum, uel Sceniticum Indum esse affirmat. Scenitæ enim (ut infrà dicemus) Indiæ populi non sunt, sed potius Sini, à quibus Sinicum, non Scenicum ut uulgata habet lectio, mea quidem sententia, uocari debet. Sunt tamen qui uelint Scenicum, nec Indicum esse, nec à Sinarum regione oriundum, quòd à Mauritanis non Scinicum, sed Scenicum dicatur. Quamobrem eorum quidam, ut Adamus Lonicerus, in Arabia hoc nasci censet, & à Sceneitis illius regionis populis Scenicum, siue Sceniticum uocari putat. Fuchsius uerò Mesuis opinionem secutus, nullam inter Indicum, & Scenicum facit differentiam. quippe qui scripserit libro primo de compositione medicamentorum, Rheum Indicum esse uocatum, quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe à Sceneitis populis, ut auctor est Stephanus de urbibus Persidis, deferatur. Verùm cùm Scenitæ desertæ Arabiæ populi omni aromatum genere sint destituti, cùmq; asserat Mesues Sceniticum rheum, & Indicum idem esse, caditq; pariterq;

Ruellij, & aliquorũ error.

Rhapontici nitores ex Galeno.

Rhei Turcici nomẽclatio.

Rhei Indici nominatio.

dit, peritique Loniceri opinio. Velim tamen si possem Fuchsij sententiam probare. Verùm cùm Scenitæ etiam Straboni populi sint è Parthorum collegio Arsæ, & Martyanæ montes incolentes, distentq; ab Indiæ finibus milliaribus plusquàm mille & quingenti, nescio profectò, quonam modo Indicum rheum à Scenitis Parthorum populis Sceniticum dici possit. quo fit, ut etiam Fuchsij opinionem longius sustinere nequeam. Ad hæc de Barbarici nomenclatura uaria admodum est recentiorum medicorum sententia. Quandoquidem sunt qui uelint sic dictum à Barbaria Aphricæ prouincia, sic uulgariter appellata, ubi olim Carthago clarissima habuit sedem. Horum opinionem sequitur Fuchsius, quòd scripserit libro primo de compositione medicamentorum, id uerum fuisse Rhabarbaricum, quod superioribus annis secum adduxere milites, qui cum Carolo Imperatore Tunetum expugnauere. Alij Barbaricum uocari credunt, quòd à Barbari Indiæ ciuitate, quæ intra Indi fluuij fauces est sita, deuehi censent, rati Indicum, & Barbaricum idem esse. Alij autem à Barbaria Erythræi pelagi insula, sic appellatum existimant, quòd Indiæ naues, ac liburnicæ aromata deferentes magnum suæ mercis, ibi iampridem habuerint emporium, à quo per Arabicum sinum, traiecto prius angusto mari de Mecha, aromatum omne genus in Aegyptum per alias deferebatur nationes. Sed aliter se habet opinio nostra: quippe quòd semper existimauerim, Rhabarbarum ex Troglodytica Aethiopiæ regione ad nos deferri, & ibi etiam oriri, quòd ea regio Barbarica antiquis fuerit appellata. Siquidem inuenio Galenum scripsisse tum libr. VI. de simplicium medicamentorum facultate, tum lib. IIII. cap. VI. de tuenda sanitate, gingiber ex Barbaria ad nos conuehi: quod tamen Dioscorides superiore libro, & Plinius libr. XII. cap. VII. à Troglodytis deferri, & in eorum regione nasci tradunt. Quinetiam reperio, glandem unguentariam, quam Galenus ex Barbarica regione adferri scribit, Dioscoridem libro sequenti in Aethiopia, ubi est Troglodytica regio, & Plinium libro XII. cap. XXI. Troglodytis nasci posteritatis memoriæ prodidisse. Ex quibus sanè liquidò constare puto, Trogloditicam regionem, & Barbaricam antiquis unam & eandem fuisse. Huc præterea accedit alia Plinij auctoritas, qui libro iam bis citato, cap. XIX. ubi raritatis cinnamomi causam reddit, id accidisse scribit, incensis syluis Barbarorum ira. Nam cùm ipso inibi tecte, oriatur cinnamomum in Aethiopia Troglodytis connubio permista, non alias utique gentes Barbaras appellasse credimus, quàm Troglodytas. Quamobrem & myrrham Troglodyticam appellauit Barbaram cap. XVI. eiusdem uoluminis. Nec ab re quidem Galeno, & Plinio Troglodytæ Barbari speciatim dicuntur, cùm scripserit Pomponius Mela grauissimus auctor libro primo de situ orbis, eos magis stridere, quàm loqui, specus tantùm subire, & ali serpentium carnibus. Quæ sanè omnia ita in mea me firmant opinione, ut certò credam, Rheum illud uerè esse Barbaricum, quod ex Troglodytica afferatur regione. Sententiam nostram magis adhuc confirmare uidetur Strabo, quòd lib. XV. suæ Geographiæ apertè testetur, eo omnia in aromatum, & plantarum genere oriri in Arabia, & Aethiopia, quæ in India australi proueniunt, quòd hæ regiones sole persimiles sint. Non placet igitur, ut dicam liberè quod sentio, Fuchsij opinio ob prædictas tum rationes, tum auctoritates, tum etiam quoniam apud nullum usquam legerim ex ea Aphricæ parte, quæ uulgò dicitur Barbaria, Rha aliquod asseri, quod ibi prouenerit. Quin nec aliorum sententias comprobauerim, quoniam nec illud, quod à Barbari Indiæ ciuitate, nec illud, quod à Barbaria Erythræi pelagi insula aduehitur, rectè Barbarum dici potest, cùm ex India utrunque petatur, & quòd nullus extet auctor, qui à Barbari ciuitate Rhabarbarum scribat suam duxisse originem. Quare illud legitimum esse Rhabarbarum mea demum firma sententia est, quod ex Troglodytica Aethiopiæ regione fuerit aduectum. Quod facilè fortasse Veneti, qui quotannis in Alexandriam nauigant, selegere possent ab Indico: quod certò sciam, multa aromatum genera præter Indica eò ex Aethiopia, ex felici Arabia per carouanas (ut uocant) comportari. Porrò non solùm in præscriptis locis Rhabarbaricum prouenit, sed etiam copiosissimum habetur in locis quibusdam, magno Regi Chan, Cataij Domino, subiectis. Regionis (ut illi uocant) Succuir, si Persis negociatoribus, qui illuc uadunt, est adhibenda fides. Dicunt enim prouinciam hanc adeò Rhabarbaro abundare, ut inde per uniuersum deferatur orbem. Optimum nasci aiunt non longè ab huiusce Regionis Metropoli, quæ SVCCVIR, quemadmodum plaga tota appellatur, quibusdam in montibus, ipsisque eminentibus ac saxosis, ubi plerimi scaturiunt fontes, & syluæ habentur diuersarum arborum generibus refertæ. Terram aiunt ibi esse rubram, lutosamq;, tum propter pluuias multas, tum etiam propter fontium riuulos, qui locum irrigant, & madefaciunt. In his itaq; montibus Rhabarbarum prouenit (ut illi narrant) caule ab radice haud spithama longiore, è quo folia copiosa proueniunt, binùm drodantum longitudine, ex angusta origine in latum desinentia, & deorsum spectantia, ut ex appicta hîc imagine apparet. Serrata illi folia non sunt, sed lanugine quadam pilosa circumquaque obducta. Hæc dum adolescunt, uiridia sunt, atq; consenescentia lutea fiunt, & in humum concidunt, è medio foliorũ stipatu cauliculus siue germen ex crassiori caule prodit, in cuius summitate flores exeunt, pur pureis uiolis haud ualde dissimiles, colore cæruleo subalbicante, odore acuto simul & graui, adeò, ut olfactu displiceat. Radices bipalmarẽ longitudinẽ superant, colore exterius ex rufo nigricante, uerùm non omnibus æqualis habetur crassitudo. Nã aliæ crassiores, aliæ tenuiores, ut in cæteris etiam plantis plerunq; fit. Veruntamen, quæ ad summam crassitudinem adoleuerunt, humani cruris molem æquare solent. fibris ubique radix referta est, quibus in humum defixis, almentũ capessit. Interna pulpa aureo colore nitet, rubris quamplurimis intercursantibus uenis. Succo madet copioso tum croceo, tum purpureo, qui suo lentore facilè manus implicat, & colore inficit, dum radices repurgantur, & secantur in partes. Nam simulac fuerint effossæ, rizotomi eas repurgant, & secant. Cæterùm haud statim à sectione traiectas filo suspendunt, ne succus guttatim stillans deperdatur. Quare seriatim particulas super asseribus collocant, uertunt q;, ac inuertunt, quotidie pluries. Hoc enim modo incrassatus succus non deperditur, sed in sua seruatur radice. Quatriduo deinde transacto, particulas funiculo traijciunt, & suspendunt in umbra, locis apertis, quò tamen solis radij accedere nequeant. Siccantur enim hoc modo uentorum flati-

Rhei Barbari nomenclatura.

Fuchsij opin. non accepta.

Rhabarbari historia.

Digitized by Google

bus,in libero aere,duorum mensium spatio,& deinde negotiatoribus uenduntur. Effodiuntur radices ineunte uere, in ipsa prima foliorum germinatione. Vbi autem Aestate radices erutæ fuerint,foliosa existente planta,tanquam exanimæ croceo illo succo carent, quo fit, ut uiribus infirmiores habeantur. Recentes uenerunt uili admodum pretio. Siquidem plenus currus tribus,aut quatuor argenti drachmis emitur. Quamobrem,nisi plurimi accederent negotiatores, qui Rhabarbarum peterent, illud haud unquam Incolæ effoderent in proprium medicamentorum usum. Sunt qui putent nusquam,præterquam in hac regione,nasci Rhabarbarum,quòd Indi, & qui Chinam inhabitant Regionem,eò illud emptum accedant. Sed an id uerum sit,cur comprobem non habeo, præsertim cum Rhabarbarum,quod Alexandriam Aegypti comportatur,non solùm ex India,sed ex Aethiopia,& alia forte Africæ plaga deferatur. Cæterum ijs in locis,qui circa Cataium sunt,haud unquam Rhabarbarum in medicamentis utuntur,sed tantùm ad sua suffienda Idola, suis thymiamatis admiscent. Recens adeò amarum esse aiunt,ut uix degustari possit. Cæterum,antequàm de Rhabarbari uiribus agamus, illud in primis ignorandum non est,quòd falsa,ac uana sit uulgarium,& aliorum quorumlibet opinio, qui sibi firmiter persuadent, Rhabarbarum uiolentum admodum esse medicamentum,& quòd propterea à medicis non exhibeatur,nisi in deploratis ferè morborum affectibus. Siquidem (ut inferius clarissimè patebit) illud haud dubiè tutò & pueris, & uterogerentibus mulieribus omni tempore,& ætate exhiberi potest. Atqui in eiusmodi hominum mentibus imualuit hæc inanis opinio: quoniam elapsis temporibus tanta Barbaricæ huius radicis extitit penuria (æquali enim cum auro pondere uendebatur) ut ad pretij magnitudinem euitandam, eam tunc non dedissent medici, nisi ubi morbos uel mortis periculo,uel diuturnis languoribus non uacare,certis signis coniecissent. Quo factum fuit, ut passim hæc reprobanda opinione ducerentur homines ad credendum,quòd in morbis curandis ualentissimum, imò uiolentissimum omnium medicamentorum esset Rhabarbarum. Huius uires cæteris diligentius,latiusq; descripsit Mesues, sic inquiens. Rhabarbarum innocens,clemens,& excellens est medicamentum,multas dotes medicamento purgante maximè expetitas complexum. Præcellit in omni genere Indicum,quod recens sit,colore subnigro rufescente,ponderosum,quamuis sua substantia rarum, & quod cùm frangitur, rufo, & glauco colore alternante spectatur: item quod mansum croceo inficit colore. Adulteratur autem, quod omnino te animaduertere cautius oportet,hoc modo. Accipiunt impostores Rhabarbari multum, totumq; aqua macerant quinque diebus, exemptum deinde siccant,subtractaq; ui,& quasi anima uendunt. Aquam uerò, qua maduit,igne,uel sole similiter siccant, & in pastillos conformant ad regales usus. Fraus cognoscitur,quòd syncerum non uehementer adstringat, substantia rarius sit,& colore croceo inficiat. Adulteratum uerò contrà se habet. Nam coloris interni uarietatem amisit,& subnigricat. Calefacit,ac siccat secundo ordine, etsi nonnulli primo tantùm dicant. Constat tum aqueis,tum terreis qualitatibus, quæ adstringentem ei facultatem tribuunt,& eius substantiam conseruant. Est & aereis raritatem substantiæ conferentibus particeps. Nec igneis quidem expers est, à quibus amaritudinem, concurrentibus etiam terreis qualitatibus,acquirit. Ac ipsa terrestris qualitas in imo delitescit: ignea uerò in sublime fertur. quo fit, ut eius diuidantur qualitates cùm aqua,aut uino perfunditur. Operatur autem in obstructionum affectibus igneis tantùm facultatibus: terreis uerò,ubi adstrictione sit opus. Omni penitus noxa uacat, daturq; omni tempore,& ætate, adeò ut pueris ætate tenellis,& prægnantibus facilè exhiberi possit. Auget Rhabarbari uires caprinum serum, uel simaceretur intubi,uel apij,aut plantaginis decocto. Nulli memoria excidat, quin semper Indicæ nardi tantillum ipsi commisceatur, cùm maximopere conferat. Addendum etiam semper erit uini albi odorati modicum,præsertimq; ubi ad obstructiones reserandas paratur. illud præterea memoriæ retinendum est,quòd scilicet in adulterato nulla deiectoria reperitur facultas. Synceri macerati expressio probè conuenit,ubi tantùm absterssione,deiectione,ac infarctus liberatione sit opus. Quòd si post hasce functiones,uiscera adstrictione roborante egerint, ipsum quidem in puluerem contritum exhibendum fuerit. At illud,quod igne torrescit, uehementer operatur,ac uehementius quod comburitur. Purum,selectum,ac substantia compactum, absque iactura in tenuem puluerem conteri potest. Rarum uerò,ac laxum minimè,quoniam ex uehementi, ac longiori contritione facilè euanescit, ac deperditur. Resoluitur item eius ui, cùm aqua,uel uino decoquitur. Deijcit Rhabarbarum non modò bilem, sed etiam pituitam ipsam. Eiq; propria facultas inest cùm abstergendi, tum etiam roborandi tam uentriculum, quàm iecur, & eorum compunctiones amouendi. Clarificat Rhabarbarum sanguinem, obstructiones aperit,ac omnes pariter affectus sanat,quos generant obstructiones: nempe aquam intercutem,regium morbum, lienis crassitiem, ac diuturnas febres. Sanguinem reijcientibus, ac eius à qualibet parte manationibus qualitate, ac facultate substantiæ prodest. Datur etiam ab alto deuolutis, ruptis, & tam internè,quàm externè fractis maximo iuuamento, præsertimq; si uino austero drachmæ pondere commisceatur, addito synceræ mumiæ momento,ac etiam erythrodani radicis tantundem. Singultientibus opitulatur, dysenteriam cohibet,præsertim quod igne sit torrefactum,addito tamen adstringente uino,& plantaginis succo. Vindicatur à carie,& teredine annis tribus,uel quatuor. Verùm si cera oblinatur, uel in melle reponatur, uel pyllij semine,uel milio sepeliatur,diutius integrum,& syncerum seruari poterit. Est & aliud Rhabarbarum, imò potius pseudo Rhabarbarum, quod quidam Monachorum Rhabarbarum uocant. Verùm huic genuini Rhabarbari uires non sunt. Est enim (ut mea fert opinio) genuinum Dioscoridis Hippolapathum, ut superius suo loco latius explicauimus. Non desunt tamen qui huius decoctum,aut dilutum ad exoluendum aluum propinent, sed quo id fiat successu ipsi dicant. Præstat tamen radix contrita ex uino albo meraco pota ad expediendos obstructos renes,& ad calculum pellendum: quin etiam diebus quadraginta pota contra canis rabidi morsum ac etiam simul uulneri illita. Radix, quæ ῥᾶ, & ῥῆον Græcis: Reponticum Latinis appellatur: Arabibus, Raued, seu Raued: Italis, Rhapontico.

Opinio falsa.

Rhabarbari uires ex Mes.

Pseudorhabarbarum.

Nomina.

Digitized by Google

GENTIANA MAIOR.

Turneri. GENTIANA. CAP. III.

GEntianæ inuentio prima assignantur Gentio Illyriorum regi, à quo cognomentum habuit. Foliis partim proximè radicem, iuglandi, plantaginive similibus, subrubris: partim à medio caule, & præsertim iuxta cacumen, paulum diflectis. caule cauo, & læui, digiti crassitudine, geniculato, & ex interuallis maioribus foliato, binum cubitorum altitudine. semine in calycibus lato, leui, glumoso, satis ad sphondilij semen accedente. radice longæ aristolochiæ, longa, crassa, amara. Nascitur in sublimibus montium iugis, umbrosis locis, aquosisq;. Vis radicis excalfactoria, & adstringens: contra morsus serpentium, duabus drachmis, cum pipere, ruta, & uino pota auxiliatur. Extracti succi drachma, laterum doloribus, & ex sublimi deturbatis, ruptis, & conuulsis prodest: hepaticis, & stomachicis, pota cum aqua subuenit. Radix collyrij modo subdita, partus eijcit: imposita, ut lycium, uulneraria est, & ulcerum cuniculatim depascentium medela. Succus præcipuè eodem effectu prodest: oculis inflammatione laborantibus illinitur: pro meconio collyrijs acribus immiscetur. Radix utiliginé absterget. Succi extrahendi ratio hæc est. Contusa radix quinq; diebus aqua maceratur: postea in eadem tantisper decoquitur, dum extent radices: & ubi refrixit aqua, linteo excolatur: mox discoquitur, dum mellis crassitudo fiat, fictilíq; reconditur.

GEntiana planta est vulgaris notitiæ. Frequentissima excelsis Tridentinis mõtibus prouenit, præsertimq; in Anauis, in quorum cacuminibus sæpius eius effodi radices brachiali crassitudine, & bicubitali longitudine. Hanc à Gen-

Gentianæ cõsideratio.

GENTIANA MINOR.

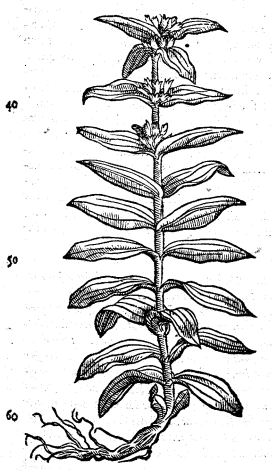

GENTIANA MINIMA.

tio Illy-

Digitized by Google

tio Illyriorum rege inuentam, unde illi nomen, non modò Dioſcorides, ſed aliorum etiam ueterum monumenta teſtantur. Plinio lib. XXV. *cap.* VII. *ea eſt omnium præſtantiſſima, quæ in Illirico naſcitur, ubi fortaſſe primùm inuenta eſt.* Gentianæ uires paucis admodum perſtrinxit Galenus *lib.* VI. *ſimpl. medic. ſic inquiens.* Herba Gentianæ radix ualde efficax eſt, ubi extenuatione, purgatione, abſterſione, obſtructionis liberatione opus ſit. Nec mirum, ſi hæc poſſit, cum impensè ſit amara. Hæc (ut Auicenna ait) excalfacit ordine tertio, ſiccatq; ſecundo. Viriam, & menſes ciet, & aduerſus ſcorpionum ictus cæteris antidotis præſtat. Eius aqua, præſertim quæ uaſe duplici balnei uapore uitreis organis elicitur, febres (ut ego ſæpius expertus ſum) ab infarctu tum uiſcerum, tum uaſorum excitatas mirificè pellit. Alui tineas necat, maculasq; in facie qualeſcunque detergit, ſi ea frequentius

Gentianæ uires ex Gal.

Aquæ gentianæ facultas Matthiolo.

Cruciatæ confideratio.

maculæ abluantur. Eſt præterea quædam uulgaris etiam planta, aliquibus CRVCIATA dicta, quæ non paruam cum Gentiana cognationem habere uidetur: quandoquidem & notis, & facultatibus illi plurimùm reſpondeat. Vnde eos, non longè aberrare crediderim, qui hanc Gentianam minorem appellauerint. Hæc in incultis præcipuè locis naſcitur, caule rotundo, dodrantali, ac etiam maiore, in cacumine ruſeſcente, paribus ferè internallis ab imo ad ſummum geniculis interſecto: è quorum ſingulis alis bina prodeunt folia ſubpinguia, longa, uulgaris dictæ Saponariæ æmula, & Gentianæ foliolis in ſummitate erumpentibus ſimilia. Flores, qui purpureo colore nitent, in ſummo circum caulem in orbem exeunt. Radix illi alba, longa, amariſſimo guſtu locis pluribus ab utroque latere crucis inſtar perforata: unde illi Cruciatæ nomen indiderunt. Sunt etiam in hoc genere duæ aliæ plantæ: ſed minor radicibus numeroſis, tenuibus, albicantibus caulibus lentis, humi plerunque accubantibus, floribus ex cæruleo purpuraſcentibus, cruciatæ maioribus & prædictæ radices recentioribus magnis laudibus efferuntur contra peſtilentiam, & uenenoſorum animalium ictus. Cæterùm ego quidem illud experientia compertum habeo, quòd radice tuſa, & uentri emplaſtri modo impoſita, uermes, qui in inteſtinis fuerint, procul dubio uecantur: & ulceratæ ſtrumæ ſanantur, ſi ijs eodem modo contuſa, quæ nuper effoſſa ſit, uel ſicca, & in puluerem contrita adhibeatur. In ſumma non deſunt, qui aſſerant, has ea omnia præſtare poſſe, quæ Gentiana, quod ex prædictis facilè probari poteſt. Anatienſia rura hoc genus ultimum uulgò uocant PETTIMBORSA. Ex quo quis coniiciat, ſi lubet, hanc illis indigenis, corrupta Italica uoce Metti in borſa, ideo Pettimborſa nominari, quòd tot uiribus commendetur, ut perinde ac gemma, crumenis aſſeruari mereatur: aut quòd tantùm uiribus excellat, ut medici ea utentes ingentem argenti, & auri copiam crumenis ſint repoſituri. Gentiana planta ſic Græcis, Gentiana ſimiliter Latinis uocatur: Mauritanis, Gentiana, Genthiana baſilica, ſeu Baſateca: Italis, Gentiana: Germanis, Entzian, uurtz, ſiue Creutz uurtz: Hiſpanis, Gentiana: Gallis, Gentiane: Boemis boreci: Polonis Gonyeczka.

Cruciatæ uires Matth.

Pettimborſa. Metti in borſa.

Nomina.

Ἀριστολοχία. ARISTOLOCHIA. CAP. IIII.

ARiſtolochia nomen ex eo ſibi adoptauit, quòd exiſtimetur optimè puerperis opitulari. Tria eius genera traduntur. Rotunda, quæ fœmina uocatur, foliis hederaceis præſtanti odore cum acrimonia, mollibus, ſubrotundis, multis ab una radice germinibus, prælongisq; palmitibus: floribus candidis, pilei ſimilitudine, in quibus quod rubrum eſt, grauiter olet. Longa maſcula appellatur, non nullis dactylitis: longiora quàm rotunda folio: tenuibus ramulis, dodrantalibus: flore purpureo, grauiter olente, qui marceſcens in pyri ſimilitudinem turbinatur. Radix rotundæ in orbem conglobata, rapi modo: longæ uerò digiti craſſitudinem, & dodrantis longitudinem implet, nonnunquam paulò maiorem. [a] Ambæ colore intus buxeo, guſtu amaro, & graui. Eſt etiamnum tertia longa, quæ clematitis uocatur, ramulos habens tenues, refertos foliis ſubrotundis, minori ſemperuiuo ſimilibus: flores rutæ: radices [b] longiores, tenues, craſſo cortice, odoratoq; ueſtitas, priuatim unguentorum ſpiſſamentis conuenientes. Rotunda cæteris uenenis reſiſtit. Longa uerò aduerſus angues, & uenena, drachmæ pondere ex uino bibitur, & illinitur. Pota cum pipere, & myrrha menſes partus, & omnia uuluarum onera eijcit: eadem efficit ſubdita in peſſo. Rotunda ad eadem pollet: inſuper ſingultibus, ſuſpirijs, horroribus, lieni, conuulſis, laterum doloribus, pota cum aqua, ſingulariter auxiliatur. Aculeos, & ſpicula extrahit: oſſium ſquamas illitu adimit: ulcera putrida exeſt, & ſordida expurgat: caua cum iri, & melle explet: gingiuas, & dentes extergit. Clematitis ad eadem pollere creditur: uiribus tamen inferior eſt.

a Cat. & Meu ἀμφότερα δὲ τὰ πολλὰ πυξοειδῆ τὸν ὀπὸν ἔχει. iambe autem plerunq; buxeo intus ſunt colore.

b Oriba. μακρόταται. i. longiſſimas.

Ariſtolochiæ conſi.

ARiſtolochiæ, quàm officinæ Ariſtologiam uocant, tria ſtatu untur genera, nempe rotunda, longa, & clematitis. Hæc rara admodum, & paucis nota: illæ uerò omnibus ferè rei herbariæ ſtudioſis notiſſimæ. Quæ rotunda uocatur, etſi non ubique in Italia proueniat; in agro tamen Goritienſi plurima, pulcherrimaq; naſcitur, præſtanti odore. Vtraque flores edit in toto ferè caule, oblongos, & ex paruo capitulo in auriculæ modum deſinentes, ſubluteo colore, & internè quadantenus ex atro purpuraſcentes, è quibus oriuntur fructus: qui in longa pyri imaginem referunt. ſuntq; iuglandibus longè maiores: in rotunda uerò rotundiores, paulòq; minores fiebantur. Qua in re non potui non maximè Plinium admirari, quòd lib. XXV. cap. VIII. utranque ferre bacculas paruas ueluti cappares tradiderit. niſi quis illud dixerit, quòd Plinio contigerit, Ariſtolochiæ utriuſque fructus uidiſſe, priuſquàm ad ſummum adoleuiſſent. Sed certè is eodem in loco excuſari, meo iudicio, non poteſt quin manifeſtè hallucinatus, & Græci ſermonis non admodum peritus deprehendatur, cùm Ariſtolochiæ nomen dediſſe gra uidas tradat. Quandoquidem non ab utero gerentibus mulieribus, ſed à puerperis Ariſtolochia (ut Dioſcorides ſcribit) id nominis ſibi comparauit. Cuius rei non modò indicium præbet nomen ipſum ἀριστολοχία quod nil aliud

Plinij, & Leoniceni lapſus.

Digitized by Google

ARISTOLOCHIA ROTVNDA.

ARISTOLOCHIA LONGA.

Nomina.

aliud denotat, quàm optima puerperis, non (ut Plinius inquit) grauidis; ſed etiam ipſius facultas, quæ ad remorantes, à partu ſecundas, menſesq; ciendos magnopere commendatur. Quapropter fuerit hæc prægnantibus procul dubio exitiale potius, quàm ſalubre medicamentum, cùm ea ſanè omnia, quæ ſecundas, & menſes educunt, fœtum etiam trahant, & quandoque interficiant, præſertim cùm fuerint amara Ariſtolochiæ modo. Nec minus præterea Leonicenum uirum alioqui noſtræ ætatis doctiſſimum, ſatis admirari poſſum, quòd dum nimio fortaſſe aliorum errata corrigendi ſtudio, uel auiditate ductus, de cyclamino, & Ariſtolochijs Plinium accuſat, in eandem, in qua Plinius foueam ceciderit, aſſerens cum Plinio Ariſtolochiam à prægnantibus ſibi nomen adinuenisſe. Quod ne ſine auctore pronunciaſſe uideretur, Dioſcoridem quidem adducit, ſed eius hiſtoriam, quantum equidem ſentio, corrumpit, ac peruerterit. Sunt è recentioribus Cordus, Adamus Lonicerus, & monachi illi, qui in Meſuem commentaria ediderè, qui ſibi certò perſuadent, eam eſſe Dioſcoridi Ariſtolochiam clematitim, quæ offcinis omnibus paſſim longa cognominatur; argumento quòd hæc radices proferat admodum longas, & ſarmentorum modo prætenues. Quin & ut ſuam tueantur, ac magis roborent ſententiam, hoc in loco Dioſcoridis codicem omnino deprauatum eſſe contendunt: & ubi uulgata lectio habet, κλωνία ἔχουσα λεπτὰ φύλλοις ἀσαρογγύλοις, ἀκόνῃ μικρῷ ἐοικότα, hoc eſt ad uerbum, ramulos habens tenues, folijs ſubrotundis, ſemperuiuo paruo ſimilibus, non ἀκόνῃ μικρῷ, ſed ἀσάρῳ μικρῷ, quòd aſaro paruo ſimilia ſint folia, legendum eſſe cenſent. Horum ſanè ſententiam nunquam probare potui, neque probandam arbitror, pluribus cùm rationibus, tum auctoritatibus adductus. quandoquidem Oribaſij lectio aliter non habet, quàm communis hæc Dioſcoridis, nec aliter legunt Serapio, & Auicenna. Id quod manifeſtè oſtendit, hoc in loco Dioſcoridi nullam ſubeſſe mendam. Adde, quòd cùm unum tantùm Dioſcoridi ſit aſarum, nec minori aſari is uſquam, quod legatur, meminerit, abſurdum ſane uideretur, quòd minori aſaro Ariſtolochiam clematitim comparaſſet ratio, quòd cùm uulgaris Ariſtolochia longa rutæ flores non edat, & folia Aſari longè maiora clematitis eſſe non poteſt. Præterea ſi Dioſcoridis lectionem accuratius perpendamus, nil aliud eſſe uidetur longa officinarum, quàm longa Dioſcoridis: aut fortaſſis eius ſpecies, cuius nulla, quod extet, ab antiquis facta ſit mentio. Quippe quòd proferat hæc folia longiora, latioraq;, quàm rotunda: ramulos odoratales: florem grauiter olentem, qui fructum edat pyri modo tuebinatum. Nam quòd fructum ferat clematitis, non ſcribit Dioſcorides: nec folia longa, lataq;, ut uulgaris habet Ariſtolochia, ſed ſubrotunda, & minori ſempreuiuo ſimilia. At ſi contrà dixerit quiſpiam, longam uulgarem Dioſcoridis longam non eſſe, quoniam flos illi purpureus non ſit, ſed melinus, & radix non palmaris, nec digiti craſſitudine, ſed longior admodum, & longe tenuior. Huic facilè reſponderi poterit, id locorum regionumq; natiuitate euenire poſſe, & quòd natura eiusmodi florum coloribus in

Opinio quorundā reprobata.

bus in quàm plurimis ludat: quòdq; uidimus etiam nos Aristolochiæ longæ plantam à Calabris allatam, radice (ut in theriacis scribit Nicander) cubitali longitudine, pollicari crassitudine: cui folia erant, quæ à nostrate longa nullo discrimine differebant. At hæc Clematitidis radix Dioscoridi, & Plinio crasso contegitur cortice: quod tamen in longa officinarum, nostrateq; non usitatum, cùm tenui cortice perpetuò uestiatur, odore potius graui, quàm odorato. Quamobrem inclinare nunquam potuit animus, ut crederem, Aristolochiam longam, cuius hic effigiem appinximus, esse clematitim. Sed potius eò deductus sum, ut suspicarer hanc fortasse esse Pistolochiam sic Plinio
Pistolochia. uocatam, quòd & ipsa puerperis commendetur. Nam præterquàm quòd hæc illi quarto Aristolochiæ generi assignetur, tenuior est, quàm clematitis densis radicis capillamentis, iuxta plenioris crassitudine. Illud mihi suspicionem auxit, quòd uiderim etiam præter hanc aliam, quæ radice palmari, & crassitudine digitali constabat: sed in
Alia opinio refutata. omnibus alijs partibus alteri adeò persimilis, ut nullam inter eas intercedere differentiam compererim. Sunt præterea recentiorum quidam rei herbariæ & studiosi, & periti, quibus persuasum est, non tamen sine aliqua ratione, quòd Aristolochiæ longæ præter clematitim duo habeantur genera: quarum altera sit radice (ut Dioscorides inquit) digiti crassitudine, & dodrantis longitudine: altera uerò tenui ac longiore, quæ (ut aiunt) ab Andromacho & Gal. lib. 1. de antidotis διπλοκαχίαι λεπτὴ, hoc est Aristolochia tenuis appellatur. quin & hanc affirmant eam longam esse, cuius hic imaginem exhibuimus, cuiusq; passim est usus. Quo fit, ut pro certo existiment hanc esse eam Aristolochiam, quæ in Andromachi theriacam addi debeat, Andromachi iuniores, & Damocratis testimonio inuixi, quòd ij in theriaces compositione huiusce tenuis tantùm meminerint. Id quod (ut dicunt) præ se ferre uidetur, alteram etiamnum ipsius Aristolochiæ longæ genus esse præter clematitim, radice constans tenuiore ac longiore. Hoc autem comprobatum fuisse putant à Galeno lib. ante citato, ubi docens quomodo nonnulla, quæ ab Andromacho seniori obscurè tradita sunt, explicari debeant, ita scribit. Si quid adhuc aliud superest, quod minus dilucidè sit ab Andromacho seniori elegiacis uersibus dictum, planum fiet theriacam legentibus ab eius folio soluta oratione descriptam. Quod enim ille Cecropium mel obscurius appellat, id Atticum apertè nominat. Centaurium ille nulla adhibita distinctione in carmine pronunciat, hic uerò in prosa tenue apponit, eo quòd aliud quoque centaurium extet crassum appellatum. Idem & in aristolochia fecit, cùm præter tenuem aristolochiam, alia quoque reperiatur, quæ crassam radicem habeat, & rursus tertia, quæ rotundam. hactenus Galenus. Quibus minimum uerbis illi credunt suam satis firmasse sententiam. Sed ego quidem aliter sentio, ut qui putem, Aristolochiam tenuem non aliud Andromacho & Galeno fuisse, quàm clematitim cognominatam. Etenim ut omittam, quòd Dioscorides & Galenus non plura, quantum inuenerim, quàm tria Aristolochiæ genera commemorant, nempe rotundam, longam, & clematitim; clematitis priuatim à Dioscoride Aristolochiæ longæ subscribitur, & quodammodo eius species constituitur, ramulis tenuibus, radicibus etiam tenuibus ac longioribus. Vt hinc facilè nobis liceat conijcere, Andromachum & Galenum non aliud supradicto loco per tenuem Aristolochiam intellexisse, quàm clematitim. Adde quòd si ad omnium qualitates & facultates specties, sanè clematitis dignior est, quæ in theriacam recipiatur. Hæc enim radicem habet, Dioscoride teste, cortice odorato uestitam, unguentorum spissamentis conuenientem. Plinius deinde lib. xxv. cap. viii. clematitim cæteris prætulit ijs uerbis. Tertium longissimæ tenuitatis, uitis nouellæ, cui sit præcipua uis, quæ clematitis uocatur, ab alijs Cretica. Et paulò pòst idem ait. Odor omnium medicatus, sed oblonga radice tenuioriq; gratior. hæc ille. Quibus utique adstipulari uidetur etiam Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi de Aristolochiarum uiribus disseruit, ut infrà patebit in earum commentatione. Quare non est, meo quidem iudicio, asserendum, quod Aristolochia λεπτὴ Andromacho & Galeno sit aliquod quartum Aristolochiæ genus ita uocatum. quandoquidem λεπτὴ hic nullum facit per se genus: neque solùm tenuem indicat, sed etiam minorem. atque certè in longarum genere huiusmodi est clematitis. Cæterùm si Aristolochia Græcis λεπτὴ nominata esset, aliud genus per se, necessariò statuendum foret esse tertium quoque centaurij genus præter magnum & minus, quod peculiariter Græcis λεπτὸν uocatur. Sed hoc duplicuter falsum esse conuincitur. Primò quòd apud Dioscoridem, Galenum, alios q; antiquiores, qui de plantarum historia ac uiribus scripserunt, nusquam plura, quod equidem legerim, quàm duo centaurij genera scripta reperiantur, scilicet maius & minus. Secundò quòd constet, Plinio lib. xxv. cap. vi. centaurium cognomine lepton nullum per se genus esse, sed ea appellatione illud tantùm centaurium describi, quod à Dioscoride & Galeno minus appellatur. quinetiam idem de huius centaurij uiribus ea omnia tradidit, quæ illi centaurio minori reddiderunt. Sed quid tot uerbis opus erat, quibus nostram tueremur, & aliorum refelleremus sententiam? cùm huic difficultati satis ferè facere possint uerba ipsius Dioscoridis, quibus Aristolochiæ clematitidis radices expressit in hunc modum. ἔχουσι μακρότατας (μακρότατας, quod est, longissimas legit Oribasius) λεπτὰς. id est, radices longiores, tenues. Vt uel ex his intelligi possit, haud absurdum esse, quòd aliquis Aristolochiam clematitim etiam tenuem nominet, quemadmodum ab Andromacho seniori, & iuniori uocatam fuisse existimamus. Ex his itaque omnibus colligendum esse arbitror, quòd Aristolochia tenuis dicta ab Andromacho, non sit genus distinctum ab alijs, sed eadem cum clematitide: & quòd sub Aristolochiæ tenuis nomine clematitim intellexerint Andromachus, & Galenus. Erit igitur, mea quidem sententia, Aristolochia clematitis, utpote tenuior, odoratior, & præstantior, in theriacæ compositionem addenda: non autem illa longa, quam hìc depictam dedimus. Quæ tamen à nobis, fortè rectius, Plinij Pistolochia censetur, ut supra dictum est: aut certè aliud Aristolochiæ genus ueteribus incognitum. Verùmtamen Fuchsius suis de plantarum historia commentarijs, aliam plantam Pistolochiam putat: quæ tamen (eius pace dixerim) à Plinij Pistolochia prorsus abhorret. Est enim Pistolochia Fuchsio mollis in uniuersum planta, quæ uere primo mùa cum Chelidonio exoritur, & maio, uel ad summum iunio contabescit. Crescit hæc tenellis, subalbidis; folijs, coriandro, uel ranunculo primi generis proximis: radice tuberosa, inferiori parte sessili, superiori uerò monticuli instar elata, intus ubique concaua, nigro exterius cortice, buxea interius pulpa, odore aristolochiæ, & gustu amara.
Fuch. opinio reiecta.

amara. Quapropter Germanis hæc, quòd uera Ariſtolochia rotunda ſint deſtituti, eius uicem infeliciter expler. Non tamen ob id cenſendum eſt hanc eſſe Piſtolochiam, quæ à Plinio deſcribitur. Siquidem hæc illi tuberoſa, & uuæ radice non conſtat: ſed clematitide tenuior eſt, denſis (ut dictum eſt) radicis capillamentis, iunci pleniorisq; craſſitudine. Sed rectius, ueriusq; quantum equidem ſentio, dici poſſet, hanc plantam eſſe Plinio fumariæ alterum genus, quod ab eo lib. XXV. cap. XIII. ijs depingitur uerbis. Alia eſt Capnos fruticoſa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Naſcitur in hortis, & ſegetibus. De hac etiam Aetium locutum fuiſſe exiſtimauerim lib. X. cap. II. in curatione obſtructi iecinoris, ubi chelidonij Capni meminit, eo quòd (ut diximus) unà cum chelidonio primùm erumpat hirundinum aduentu, ut libro quarto latius diſſeremus, ubi conſultò fumariæ hiſtoria tractabitur. Porrò quòd huius plantæ radix Ariſtolochiæ rotundæ uicem ſupplere poſſit, atque in huius penuria illa uti liceat, adnotatum reliquit Fuchſius in libro de componendis medicamentis, quem nuper locupletatum edidit, in theriaca dia teſſaron. Attamen ſi Galenum ſequi uolumus, pro Ariſtolochia rotunda longam ſubſtituemus. Ariſtolochiæ genera memoriæ prodidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi eorum uires explicatis uerbis. Ariſtolochiæ radix ad medicationes utiliſſima eſt, amara & ſubacris. Sed ex illis omnium ſubtiliſſima eſt rotunda, ad omnia efficacior. Aliarum uerò duarum, quæ Clematitis appellatur, fragrantior eſt. Itaque ea ad unguenta utuntur unguentarij: ſed ad ſanationes infirmior. At longa minus quidem tenuitatis obtinet, quàm rotunda, ſed nec ipſa inefficax eſt: uerùm abſtergendi, atque excalfaciendi potentiam poſtidet, minus quidem quàm rotunda abſtergit, ac digerit, ſed non minus calefacit, immo forſan plus quoque. Itaque in quibus uſus eſt modicæ abſterſionis, commodior eſt longa, puta in carnium exulcerationibus, & fomentationibus uteri. At in quibus craſſum humorem ualidius extenuare oportet, illic uſus eſt rotundæ. Proinde dolores ab infarctu, aut craſſitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, et ſpicula extrahit, & putredines ſanat, & ſordida ulcera repurgat, ac dentes, gingiuasq; candidas efficit. Auxilio eſt & aſthmaticis, ſingultientibus, comitialibus, podagricis, ſi cum aqua bibatur: tum ruptis, & conuulſis, ut ſi quod aliud medicamentum, idonea eſt. hactenus Galenus. Ariſtolochiæ uim purgatoriam ineſſe (quod tamen ſilentio præterierunt Dioſcorides, & Galenus) author eſt Meſues, qui ita ſcribit. Ariſtolochiæ radix pituitoſos per inferna ducit humores, atque etiam, ut nonnulli aſſerunt, biliоſos. Pulmonem, ac pectoris particulas ab humorum lentore, ac putredine efficaciter mundat. cuius rei indicium eſt, quòd aſthmaticis maximum adferat iuuamentum. Quæ Græcè ἀριστολοχία: Ariſtolochia quoque Latinè dicitur: Arabicè, Zaraund, Maſmocra, ſeu Zaraued: Italicè, Ariſtologia: Germanicè, Oſterlutey: Hiſpanicè, Aſtronomia: Gallicè, Foterlle, aut de la Saraſine: Boemicè Podrazec: Polonicè, Kokornak dl'égij.

Ariſtolochiæ uires ex Gal. & Meſue.

Nomina.

ΓΛΥΚΥΡΡΙΖΑ. DVLCIS RADIX. CAP. V.

DVlcis radix plurima gignitur in Cappadocia, & Ponto. Fruticoſa eſt, ramis binum cubitorum altitudine aſſurgentibus: foliis lentiſci, denſis, pinguibus, tactuq; gummoſis: flore hyacinthi: fructu pilularum platani magnitudinis, aſperiore, qui ſiliquas lentium modo habet [a] rufas, & paruas: radicibus longis, ut gentianæ, [b] coloris buxei, ſubacerbis, & dulcibus: quæ denſantur in ſuccum, lycij exemplo. Is in arteriæ ſcabritia efficax habetur: uerùm oportet, ut linguæ ſubditus eliqueſcat: [c] æſtuanti ſtomacho, thoraci, ac iocineri conuenit: ſanat ueſicæ ſcabiem, & renum dolores, cum paſſo potus: idem eliquatus ſitim ſedat: uulneribus illitus accommodatur: commanducatus ſtomacho prodeſt. Recentis radicis decoctum ad eadem conuenit. Eiuſdem farina pterygijs commodiſsimè inſpargitur.

a Meum. πυῤῥὰς μακρὰς. i. fuluas, longas.
b Cantabrig. ξανθὰς. i. fuluo colore.
c Meum. add. μετὰ δὲ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ. i. mediocriter autè inter calidiuscula.

Dulcis radicis confid.

DVlcis radix, quam Græci Glycyrrhizam, & officinæ Græcum nomen corrumpentes, uel potius Barbaros ſecutæ, Liquiritiam uocant, & Hetruſci uulgò Regolitia, planta eſt paucis non cognita. Sed re uera dudùm eſt generum. Nanque altera frugifera eſt, altera ſterilis. Abundat hac Apulia, præſertim Gargano monte, unde quotannis ſuccus in paſtillos condenſatus ad nos conuehitur, & radicum quàm plurimum. Viſitur etiamnum in uiridarijs pluribus locis in Italia, non modò ad ſpectaculum ſata; ſed & ad medicamentorum uſum. Siquidem radix recenter effoſſa, ſiccæ longè magis præſtat & ori gratior in medicamentis habetur. Cæterùm frugifera, quam hic deſcribit Dioſcorides, copioſa in Germania naſcitur in Bambergico agro, non longè à Norimberga, ac etiã (ut audio) nonnullis alijs quibuſdam locis. Hæc itaque fructum profert (ut Dioſcorides inquit) pilularum platani magnitudine, & quandoque maiorem, aſperioremq;, hirſutum, ualuulis lentium modo puſillis ubique ſtipatum ipſisq; hirſutis, & tenuibus obductis aculeis, colore in atrum flaueſcente. Hanc primùm ad me miſit Ioannes Heſſus, Medicus Norimbergenſis, uir quidem rei plantariæ haud imperitus. Nam antea nuſquam à me uiſa eſt. Sed non poſſum non ualde admirari Plinium, quòd Glycyrrhizam inter aculeatas numerauerit plantas lib. XXII. cap. IX. ſic inquiens. Glycyrrhiza ſine dubio inter aculeatas eſt, folij echinatis, pinguibus, tactuq; gummoſis. Et libro XXI. cap. XV. dum catalogo quodam aculeatas commemorat ſtirpes: Spinoſarum, inquit, multæ ſpecies. In totum ſpinoſa eſt aſparagus, ſcorpio, nullum enim folium habet. Quædam ſpinoſa foliata, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza, & urtica. Is enim omnibus folijs ineſt aculeata mordacitas. hæc ille. Quo fit, ut ſine controuerſia dici poſſit, Plinium Glycyrrhizam minimè nouiſſe, cùm certè nuſquam gentium, quod equidem ſciam, aculeatis folijs proueniat, ſed (ut Dioſcorides ſcribit) lentiſci æmulis, denſis, pinguibus, tactuq; gummoſis. Cuius erroris cauſa illud facilè eſſe potuit, quòd ſui potius Græci codicis fidem ſecutus fuerit, quàm rei ueritatem, in quo fortaſſe facili, librariorum coq; non aduertentium lapſu ἐχίνοις pro ξύλοις ſcriptum legebatur: uel quòd Græcæ linguæ non exactè peritus uocabulorum, uocumq; ſimilitudine deceptus (ut alibi quandoque demonſtrauimus) Plinius in hoc errauerit. Nam huiuſcemodi opinio adeò firmiter ueritati cohæret, ut facilè ij quoque deprehendi poſſint à ueritate deſciſcere,

Plinij lapſus.

GLYCYRRHIZA CVM FRVCTV.

GLYCYRRHIZA ALTERA.

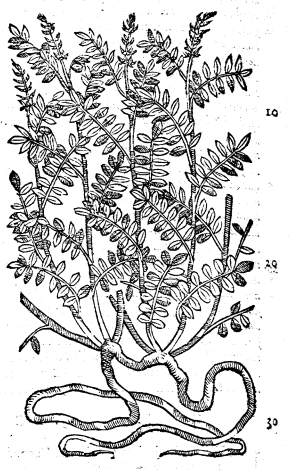

deſciſcere, qui credunt Glycyrrhizam olim ſpinis fuiſſe præditam, ſed mangonio longi cultus edomito rigore ſpinarum aculeos amiſiſſe, & tandem mitigatam eſſe: cùm ea etiam, quæ hoc euo ſponte per ſe naſcitur, nullibi aculeata ſpectetur. Dulcis hæc radix à Theophraſto libro XI. *cap.* XIII. *Scythia appellatur, eo quòd Scythæ hac contenti abſque alio alimentorũ præſidio decẽ, duodecimq; dies degnat. Nam (ut idem teſtatur) circa Meotim paludem plurima naſcitur. Abſtergit, mundat, lenigat, mulcetq; dulcis radix humorum acrimoniam. Quare ardoribus urinæ mirificè auxiliatur. Manſa radix, & præſertim quæ recenter fuerit effoſſa, non ſolùm ſitim, ſed etiam famem ſedat, ſeruatq; tires diebus pluribus. Idem facit concretus ſuccus, in ore retentus, quouſque eliqueſcat. Pectus & pulmones iuuat. Ideoq; datur utiliter ſuſpiriioſis, phthiſicis, & pleuriticis. Glycyrrhizæ meminit Galenus lib.* VI. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Huius fruticis radicum ſuccus in primis utilis eſt, ſimiliter ut eius radices dulcis, cum leui quadam adſtrictione. Proinde aſperitates lenire poteſt, nec modò in arteria; uerùm & ueſica ſcabra, idq; tẽperaturæ mediocritate. Quocirca fueris ſanè natura eius familiaris noſtræ temperaturæ: nam tale monſtratum eſt eſſe id quod dulce eſt. Sed cùm adſtrictio quædam adiuncta ſit, uniuerſum eius temperamentum, quantum ex caliditate, & adſtrictione eſt, tepidæ potiſſimùm caliditatis fuerit, quàm proximè accedens ad ſymmetrum, ſiue temperatum. Porrò quoniam temperie quoque humidum eſt, quod modicè dulce eſt, iure ſanè etiam ſitim extinguens medicamentum eſt nimirum modicè humidum ſimul & humana natura frigidius. Refert*

Glycyrrhizæ tires Matth. Glycyrrhizæ tires ex Gal.

Nomina. *Dioſcorides, radicem ſiccam ad læuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum eſſe remedium.* Γλυκύῤῥιζα *ſic Græcis dicta, Latinis Glycyrrhiza, & Dulcis radix appellatur: Arabibus, Sus: Italis, Regolitia: Germaniis, Leckritz, ſiue Sueſzholtz: Hiſpanis, Regaliza: Gallis, Recliſſe, ſeu Reygaliſſe: Boemis Lekorice: Polonis Lackrijcya.*

Κενταύριον μέγα. CENTAVRIVM MAGNVM. CAP. VI.

CEntaurium magnum folia habet iuglandis, oblonga, uiridi braſicarum colore, ſerrata in ambitu: caulem, ceu rumicis, binum, aut ternum cubitorum, multis ab radice adnatis, in quibus capita, ceu papauerum, in rotunditate oblonga. Flos cæruleus: ſemen enico ſimile, ceu laneis quibuſdam involutum. Radix craſſa, grauis, ſolida, tripedalis, ſucco prægnans, cum adſtrictione aliqua, & dulcedine acris, & rubeſcens. [a] Amat ſolum pingue, & apricum, ac ſyluas, & colles. Copioſiſsima eſt in Lycia, & Peloponneſo, in Arcadia, Helide, & Meſſenia, pluribusq; locis circa Pholoen, Lyciam, & Smyrnam. Radix con-

a Addit Cat. ἐμπίπτει δὲ καὶ ἐν γυαλοῖς ὄρυ-

Digitized by Google

dix conuenit ruptis, conuulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, ueteri tussi: sanguinem expuentibus, drachmis duabus trita datur, si febris sit, in aqua; cæteris in uino: item ad tormina, & uuluæ dolores. Ramenta eius in collyrij formam uuluæ subdita, menses, atque partus extrahunt. Succus eadem præstat. Vulneribus prodest: nam recens tusa, aut arida antè madefacta, ea glutinat, & coniungit. Carnes coalescunt, si tusa simul decoquatur. In Lycia succum exprimunt, quo pro lycio utuntur.

Bode. i. similiter aurũ & succus rubens. Et idẽ habet Meum.

CENTAVRIVM MAGNVM.

Centaurij magni consi.

Centaurium magnum (ut in Rhapontico superius dixi mus) nil aliud, meâ quidem sententia, est, quàm illa insignis admodum radix, quam præterita nuper ætas Rhaponticum esse credidit: quamq; etiam hoc tempore eodem nomine quidam appellant, qui cum imperitis superioris ætatis errare malunt, quàm cum peritis recentioribus uera cognoscere simplicia medicamenta. Cæterùm contendat licèt Musa Ferrariensis medicus clarissimus, radicem, qua Rhapontici loco plerunque officinæ utuntur, Centaurij magni radicẽ non esse; is tamen hac in re decipi (pace eius dixerim) manifestè deprehenditur, cùm ea radix, quæ uulgaribus Rhapontici uicem explet, omnibus sanè notis Centaurium magnum repræsentet. Quippe quòd crassa sit, grauis, compacta, tripedalis, et rubeo succo pregnans, qui gustui non modò quadantenus sit acris; sed etiam cum aliqua adstrictione dulcis, quinetiam (ut nos quoque obseruauimus) striata & funiculi modo contorta. Adde quòd & folia, caulis, capitula, flores, & semina illi prorsus sint eadem, quibus constare Centaurium magnum Dioscorides, et Galenus memoriæ prodidere. Ex quæ hodie ad nos conuehitur, Gargano præclarissimo Apuliæ monte nemo rosa nascitur: quin & in alijs Italiæ locis, nempe in Veronensi agro Baldo monte, quem Benaci alluit unda, sed infirma radice, si ad Apulam compares. Non desunt præterea hac tempestate rei herbariæ ignari nebulones, qui bonis quibusdam seplasiarijs persuadere conentur, eam plantam esse Centaurũ magnum, quæ in aquosis pronenit, caule quadrato, bicubitali: foliis salicis modo longis: flore rubenti, spicato, quam quidam pro lysimachia accipiunt. Neque alio, quod sciam, argumento nituntur, quàm quòd hæc planta flore sit rubro, & caule quadrangulari, quemadmodum & Centaurium minus. Sed quantum isti hallucinentur, quantaq; in erroris caligine uersentur, ij quidem iudicent, qui in scirpium historia multum studij, & temporis consumpserunt. Porrò utriusque Centaurij uno tantùm capite mentionem facit Mesues: sed adeò alterum cum altero miscet, ac confundit, ut mirandum non sit, si à nonnullis ætatis nostræ diligentissimis rei herbariæ inquisitoribus acriter fuerit accusatus, & si nonus quidam Mesuis ipsius commentator friuolis satis argumentis, horum doctissimorum uirorum censuris reclamari nitatur, in tam aperto illius errore. Quin etiam Auicenna, qui cum illo pariter errat, & cum utrisque Serapio. Siquidem is scripsit ex auctoritate Aben Mesuai, Centaurij magni radicem lentam trahere pituitam, simul & bilem, & coxendicum doloribus opitulari. Quæ tamen facultates Centaurij maioris non sint, sed minoris, ut sequenti capite explicabimus. Cæterùm neque Plinius ab errore uindicari potest, qui tametsi in Centaurij magni historia libro XXV. capite VI. in omnibus ferè Dioscoridi subscribat; in facultatibus tamen errasse uidetur, quòd Centaurio maiori amaritudinem cum quadam dulcedine tribuerit: cùm amaritudo non in maiori, sed in minori tantùm deprehendatur. Datur Centaurij magni radix hydropicis, Ictericis, & Iocinorosis, tum uino macerata, tum in puluerem pota. Radicis recentis sextans unciæ pondere haustus, ac etiam ulneri illitus, auxiliatur à serpente demorsis. Centaurij magni meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, de eius utribus ijs differens uerbis. Centaurij magni radix sicut gustu contrarias qualitates, ita in usu contrarios effectus demonstrat. Gustu itaque acris simul adstringensque apparet cum leuicula quadam dulcedine. At in actionibus acrimonia quidem caliditatis opera ostentat, menses prouocans, & fœtum mortuum euellens, uimumque corrumpens, atque eiciens. Adstrictio uerò, opera crassæ, terrenæq; frigiditatis, cùm ulnera glutinet, & sanguinem reijcientibus prosit. Exhibentur autem eius drachmæ duæ, febrientibus quidem cum aqua, febri uerò liberis cum uino. Porrò secundum omnium simul qualitatum actionem, ruptis, conuulsis, dyspnœæ, siue spiraculi difficultati, tum inueteratæ tussi conuenit. Nec enim in talibus euacuare solùm quod præter naturam est, oportet; sed partem quoque euacuatam roborare, ac confirmare. Euacuationi itaque accommoda est acrimonie,

Brasauoli lapsus.

Quorundam hallucinatio.

Arabũ lapsus.

Plinij error.

Centaurij magni uires Matth.

Centaurij magni uires ex Gal.

utique cùm non ſola ſit, ac pura, ſed aut dulcedini iuncta, aut certè non proſum amaritudini: ſiquidem uehementiam tunc, atque uiolentiam, miſta illi temperata quadam ſubſtantia, cuiuſmodi eſt dulcis, non obtinebit. Porrò ad ea, quæ euacuata ſunt, roboranda, contrahendaque, adſtrictione eſt opus. Eadem quæ radix, & ſuccus ipſius, efficit: utuntur; eo medicamento quidam uice lycij. Græci κενταύριον μικρὸν id uocant, quod Latini Centaurium magnum: Mauritani, Chanturion kibir, Sacurion habre, ſeu Canthurium: Itali, Centaurea maggiore: Germani, non ſine errore, Reupontic: ut etiam Hiſpani, Ruipontico: & Galli, Rhepontico.

Nomina.

Κενταύριον μικρόν. CENTAVRIVM MINVS. CAP. VII.

Concluſa nó legit Meum.

CEntaurium minus, limneſion aliqui uocauere, [quoniam rigua amet loca] Herba origano, aut hyperico ſimilis, caule anguloſo, palmum excedente: flore lychnidis, è puniceo in purpuram uergente folijs rutæ, prælongis, & paruis: fructu tritico ſimili: radice puſilla, læui, & ſuperuacua, quæ guſtanti amaritudinem adfert. Herba recens tuſa ſuo illitu uulnera conglutinat: uetera ulcera purgat, & cicatrice obducit. Bilem, craſſoſq; humores per aluum exigit, [a] ſi decocta deuoretur. Ius decocti iſchiadicis conuenientiſsimè infunditur: trahit enim ſanguinem, & dolorem leuat. Succus oculorum medicamentis perquàm utilis: ſiquidem cum melle caliginem oculorum expurgat. in uellere appoſitus, menſes, & partus extrahit: potus peculiariter neruorum uitijs ſuccurrit. Succi extrahendi ratio. Legitur herba ſemine prægnans. & diebus quinque madefacta, decoquitur, donec ſupereminеat aquæ: mox ubi refrixit, linteolo exprimitur, & iecta herba, iterum decoquitur, uſque dum mellis ci: aſsiduè nem habeat. Nonnulli eam recentem, grauidamq; contundunt, atque ſuccum fictili non picato exprimunt, & in ſole, lignea rude aſsiduè mouentes, inſpiſſant, quòd ſi quid concretum faucibus uaſis adhæreſcat, deradunt, reliquoq; humori permiſcent, noctu diligenter operiunt: nanque ros nocturnus liquores coaleſcere non ſinit. Quæ autem ſiccis radicibus, aut herbis, liquamenta exprimuntur, decocta (ut in gentianæ mentione retulimus) præparantur. Sed quæ ex corticibus humidis, aut contuſis herbis facitantur, in ſole, uti antè dictum eſt, coguntur. Sic è thapſia, ſic è mandragora, reliquisq; ſimilibus ſuccus: [b] [ſic ex acerbis uuis melligo elicitur.] Lycium tamen, & abſinthium, hypociſtis, & conſimilia, decocta, eo quo diximus modo, coguntur.

a Meum, & Ca. ἀφεψηθὲν δὲ καὶ πινόμενον. i. decocta uerò, & pota.

b Cat. non habet concluſa. Meum autem habet τᾶτμα ὁμοίως.

Centaurij minoris conſi.

CENTAVRIVM MINVS.

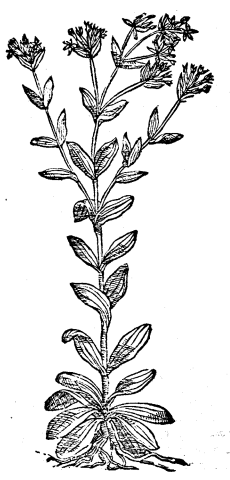

Vires Matth.

Centaurij minoris uires ex Galeno.

CEntaurium minus nullis ferè non cognitum, in Hetruria uulgò Biondella nuncupatur: quoniam abſtergendis, dealbandisq; mulierum capillis ex lixiuio plurimùm præſtat. Quod paſſim in officinis habetur, uerum, & legitimum Centaurium minus eſſe, omnibus, ut arbitror, exploratius eſt, quàm ut à nobis oſtendi debeat. Quippe quòd nullis in uniuerſum notis Centaurij minoris hiſtoriæ refragetur. Amara admodum eſt, non radice ſolùm, ſed etiam tota ſui ipſius planta, adeò ut quidam fel terræ eam appellauerit. Galenus ob ingentes, mirasq; eius facultates, de ipſius uiribus integrum librum conſcripſit, Papiæq; dicauit. Detrahit hoc bilem, & pituitam, qua ſanè facultate Centaurium maius planè carere deprehenditur. Datur eius decoctum uti liter potandum tertianarijs, quòd bilem per inferna deijciat, quo factum eſt, ut quidam hanc febrifugam uocauerint. Idq; ac pariter ſuccus, iocinoris, ac lienis obſtructiones, & duricies tollit. Alui tineas pellit, ex melle drachmæ pondere potus, tum umbilico illitus. Herba comaq; decoctum, Lentigines, uaros, alphos, & cæteras cutis infectiones exterit, infectis particulis adhibitum. Inſtillatur ſuccus uermiculoſis auribus, quinetiam illinitur contra papulas, & manantia capitis ulcera. Quo fit, ut non parum aberrauerint inter Mauritanos Meſues, Auicenna, & Serapio, quòd Centaurij minoris uires cum maiori turpiter confuderint. Galenus præter ea, quæ de Centaurio minori ad Papiam ſcripſit, eius quoque meminit lib. VII. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Cētaurij minoris radix prorſus ineſficax eſt. Sed ramuli eius, & potiſſimùm folia, quæ illi inhærēt, et flores, utiliſſima ſunt. Vincit in eis qualitas amara, paululum habens & adſtrictionis, atque ob eiuſmodi temperamentum admodum exiccatorium eſt medicamen, expers mordacitatis. Porrò quòd omnia talia utiliora ſint, ſuprà commonui, & nunc nihilo ſecius tamē nos repetere tēpeſtiuū eſt, omnes eius particulatim actiones memorantes. Vulnera itaque magna herbæ ipſius recentis illitu

illitu glutinantur: & uetuſta, quæque egrè ad cicatricem perduci queunt ulcera, cicatrice eodem modo utentibus obducuntur. Arefacto uerò glutinatorijs, & deſiccatorijs miſcetur facultatibus, ijs uidelicet, quæ ſinus, & fiſtulas ſanare ſunt natæ, ueteresq; duritias emollire, tum ulcerum maligna, quæ cacoethe uocantur, ſanare. Miſcetur etiam ijs, quæ rheumaticis affectibus medentur: in quibus ea medicamenta optima ſunt, quæ uehementer deſiccantia, cum quadam adſtrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbæ quidam iſchiadicis infundunt, ceu bilioſa, & craſſa ducens: nam & talia purgat, quanquam cùm adeò uehementer operabitur, ut cruenta euacuet, tunc plus proderit. Succus porrò eius, cùm adſimilis ſit facultatis, hoc eſt, exiccatoriæ, & abſterſoriæ, cætera iam dicta pulchrè efficere poteſt: & cum melle oculis illinitur, menſesq; & fœtum appoſitus euocat. Sunt qui ipſum præbeant & ijs, quibus nerui affecti ſunt, ut qui euacuet, & deficcet innoxiè quæ impleta ſunt. Quippe cùm iecinoris quoque ob ſtructiones optimè expediat, bonumq; ſit lieni indurato remedium, foris impoſitum, nec ſecius, ſi quis bibere ſuſtineat. Κενταύριον μικρὸν ſic Græcè, Latin è uerò Centaurium minus dicitur: Arabicè, Chantarion ſege, & ſegir, ſeu Katarion ſages: Italicè, Centaurea minore: Germanicè, Tauſent gluden kraut, Fieber kraut, Erdtgall ſeu Biber kraut: Hiſpanicè, Fel de tierra: Gallicè, Centauree, aut Fiel de terre: Boemicè Zemezluc menſſy: Polonicè Centurzya: Ruthenicè, Nerycymik. Nomina.

Χαμαιλέοντος λευκοῦ. CHAMÆLEON ALBVS. CAP. VIII.

CHamæleon albus, ixia ideo aliquibus uocatur, quòd quibuſdam in locis uiſcum circa radices eius inueniatur: quo pro maſtiche utuntur mulieres. Folia habet ſilybo, aut ſcolymo ſimilia, aſperiora, acutiora, nigroq; chamæleone ualidiora. Caulem non promit, uerùm ex medio ſpinas, echini ſe: radicem in lætis collibus craſſam, in montoſis uerò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graui odore, dulcem. Quæ pota acetabuli menſura, latas interaneorum tineas pellit: bibitur autem in uino auſtero cum origani feruefacti ſucco. Hydropicis commodiſsimè drachma in uino datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum propinatur. Hauſta in uino, ſerpentium uenenis reſiſtit: occidit canes, & ſues: mures item necat, ſubacta cum polenta, aut aqua, & oleo madefacta.

Χαμαιλέον μέλας. CHAMÆLEON NIGER. CAP. IX.

CHamæleon niger [a] folijs ſcolymo ſimillis eſſet, niſi minora, tenuioraq;, ac rubro diſtincta uiderentur. Caulem emittit dodrantalem, craſsitudine digitali, ſubrubrum: & in umbella flores ſpinoſos, tenues, hyacinti æmulos, ueriſcolores: radice craſſa, nigra, denſa, interdum exeſa, quæ diſſecta flaueſcit, & commanducata mordet. prouenit in campeſtribus, ſiccis, & cliuoſis tractibus, & maritimis. Radix trita, addito atramenti ſutorij exiguo, cedrino oleo, & axungia, ſcabiem abigit: eadem, cùm ſibi ſulphur, & bitumen aſciuit, & cocta in aceto illinitur impetigines abſterget. Decoctum collutione, dentium dolorem mitigat: Cum pari pipere, & cera oblita radix, dolenti denti auxiliatur. Radice conciſa, & in aceto decocta, dentes fouentur: eos quoque frangit, ſi ſcriptorio ſtylo feruens admoueatur: uitia cutis in facie, uitiligines q; cum ſulphure emendat. erodentibus medicamentis admiſcetur: phagedænas, tetraq; ulcera illitu ſanat. Quare chamæleon uocetur, à uarietate foliorum euenit: mutant enim cum terra colorem: hic uiridia, [b] illic albicantia, alicubi cærulea, nonnuſquam rubra inueniuntur.

a Orib. ὃν ἔνιοι ἐλλοβὸν ἰξίαν ἢ κυνόμυιαν, ἢ κέφαλον δὲς ἐκάλεσαν. i. quem aliqui uſophon, ſiue Ixiam, ſiue cynomachiũ appellant.

b Orib. add. ἢ σαυρίδα. i. ſiue fulua.

Chamæleontis utriuſque conſid.

Chamæleon albus tam ab Hetruſcis, quàm cæteris ferè Italiæ incolis uulgò Carlina uocatur. quòd credat uulgus (ut ſæculè ſolet) herbam hanc magno olim Carolo regi ad fugandam ſui exercitus peſtem ab angelo demonſtratam fuiſſe, tanquam antidotum omnium præſtantiſsimum. Quo argumento freti uulgares quàm plurimi, ad arcendam peſtilentiam huiuſce plantæ radices miris, magnisq; laudibus commendant. Nec quidem ab re: quando enim pota radix (ut Dioſcorides, & Galenus teſtantur) latas interaneorum tineas interimat, & ſerpentium uenenis reſiſtat, mirum utique non fuerit, quòd eadem in peſtilentia opem ferre ualeat. Falluntur nimirum, qui putant, ſtirpem illam pternici non abſimilem (noſtri eam Carcioſo uulgò appellant) aculeis horrentem, cuius flore coaguli uice Hetruria utitur, album eſſe Chamæleonem. Nam eorum error ex eo maximè diluitur, quòd hæc contra Chamæleontis albi deſcriptionem, in longo admodum caule echinatos ſuos proferat fructus. Porrò Chamæleonem album nunquam Fuchſium (pace uiri alioqui eruditiſſimi dixerim) uidiſſe exiſtimauerim: quòd libro ſuo de plantarum hiſtoria primùm ſcribat, nullum hunc edere caulem, ſubinde huius fortè oblitus, eodem in loco eundem procero ſatis caule depingat. Quin nec nigrum idem nouiſſe uidetur, cùm depictus ab eo, quem tamen planè non probat, nullis notis legitimo, meo quidem iudicio, reſpondeat. Qua in re hallucinantur monachi reuerendi, qui Meſuem commentati ſunt, cùm certò ſibi perſuadeant, Carlinam (ut eorum utar diſtinctione) caulem proferentem, eiuſdem eſſe ſpinam albam, quam Græci ἀκανθα κόνιον dicunt, Mauritani uerò Bedeguar: item Carlinam alteram caule uiduam eſſe ſpinam Arabicam ab Aphris Suchaa uocatam. Quippe cùm ſpina alba (ut Dioſcorides eſt author) bicubitali ſit caule, ipſoq; albicante, unde fortaſſe nomen traxit, & inani, flore uerò purpureo uiteſcat; Carlina uerò hæc caule ſit dodrante paulò maiore; pleno, non inani; ſubrubro, non albicante, floribus

Chamæleontis uarietas.

Quorundam error.

Monachorũ opi. exploſa.

Digitized by Google

CHAMAELEON ALBVS.

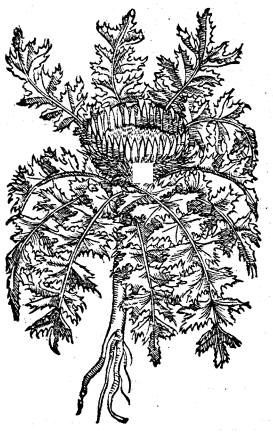

CHAMAELEON NIGER.

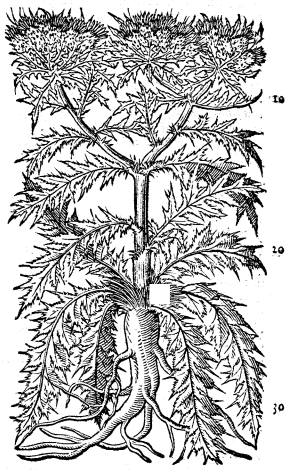

byacinthi æmulis, nulla ratione dici posse putauerim, Carlinam hanc esse spinam albam, sed potius rusam. Cùm nec similiter monachi unquam probare possint, Carlinam alteram caule uscantem Arabicam esse spinam: quòd nusquam Dioscoridem scripsisse inuenerim, spinam Arabicam caule uacare, sed spinæ albæ potius esse persimilem. Ex quo rectè (ut arbitror) concludi potest, quòd cùm spina alba procul dubio caulem edat, eundem quoque Arabica promat. Sunt etiam qui uelint, Carlinam caulem gerentem nihil differre ab altera, quæ caulem non fert, nisi sexu, nempe quòd altera mas, altera uerò fœmina fortasse fuerit: negantq; omnino has plantas esse Chamæleones, illamq; præsertim nigrum Chamæleonem esse nolunt, quæ caulem rusum gerit. Hocq; argumento nituntur, quòd scripserit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, Chamæleontis nigri radicem lethale quiddam obtinere: eamq; ob causam in extrinsecis tantùm uenire medicamentis. Sed cùm raphani uice à compluribus copiosè cum aceto ris edatur nullo penitus incommodo, nec esse hanc nigrum Chamæleonem, nec eius speciem probant. Quibus facile respondeti potest, quòd in Græcia, fortasse in Ponto, aliisq; conterminis regionibus Chamæleontis nigri radix sit uenenosa, & in Italia salubris, exuta ob cæli huius clementiam lethali facultate, quemadmodum & Persea, quæ tametsi Persis semper fuerit lethifera; Ægyptijs tamen innocua facta est, soli & cæli bonitate. Arum præterea Cyrenis adeò mitis est, ut rapi modo in ciborum usum ueniat; cùm tamen in Græcia, & Italia adeò acerrimum sit, ut nec coctum, nec crudum edi possit. Quin & scorpiones in compluribus terrarum orbis partibus ictos interficiunt; in aliquibus uerò, ut in Tridentino tractu, nullum ictu uenenum relinquunt: quo etiam in loco nigrum ueratrum nulla deiectoria ui pollet. Id quod in Colchico Ephemero quoque uidemus, quòd eò pro Hermodactylo innocuè (quanquam temerè) utantur Medici. Cæterùm illud præter dicta me maximè ad credendum inducit, Carlinam caulem fundentem esse Chamæleonem nigrum, quòd hæc planta omnibus in uniuersum notis nigrum Chamæleonem referat. Quandoquidem foliis constat scolymo minoribus, tenuioribusque, subrubra per medium excurrente costa: caule item dodrantali: crassitudine digitali, subrubro, floribus in umbella spinosis, uersicoloribus: radice crassa, exterius nigra, densa, & aliquando corrosa, quæ fracta intus flauescit, & commanducata mordet fateor. tamen hanc umbellam non ferre, (ut Dioscorides inquit) sed Echinatum capitulum, perinde ac album Chamæleonem. Verùm hoc non me omnino à mea dimouet opinione, quòd Dioscoridem uideam in quàmplurimis locis impropriis uti uocabulis.

Quorundam opinio repro bata.

Addidimus

CHAMAELEON NIGER ALTER.

Addimus tamen aliam CHAMAELEONIS NIGRI *imaginem, quæ mihi à Doctissimo Viro Bartholomeo Maranta, Neapoli transmissa est: quæ tametsi umbellas Hyacinthinis floribus scatentes proferat, cùm tamen folia rubris maculis uaria non sint, in caule nulla prorsus rubedo spectetur, mansa Radix acredinis tantillum haud respiat, exesa non sit, non flauescat, nec caules digitali crassitudine uideantur, cur legitimum Chamæleonem nigrum hanc plantam esse affirmem nõ habeo. Sed de his diffusius libro quarto nostrarum Epistolarum disseruimus, ad Marantam respondentes. Dixi sententiã meam, quam ijs censendam relinquo, qui rei plantariæ maiorem, quàm ego, peritiam habent. Cæterùm hîc non respondebo sycophantæ cuiusdam calumnijs, in Chamæleonte aduersum me promulgatis, cùm libro sexto id mihi faciendum proposuerim, ubi de Ixia inter uenena scribit Dioscorides. Ibi enim huiusce sophistæ, & rei plantariæ pseudoindagatoris imaritiam, uecordiam, & apertam temeritatem fusius aperiam. Explodendi sunt Arabicæ factionis scriptores, ut qui non sine detestando errore, Græcorum uocabulorum uicinitate decepti, Chamæleam, quam sua lingua Mezerion appellant, cum Chamæleone confundant. Nam Auicenna de Mezerio differens libro & tractatu* II. *cap.* CCCCLXIIII. *circa finem, suum errorem prodidit ijs uerbis. Mezerion bibitur cum uino ad morsum uermium uenenosorum, & est propriè nigrum, uenenum mortiferum. Et quando miscetur cum sanie, & coniungitur cum aqua, & oleo interficit mures, & canes, & porcos. hæc ille. In quibus duplici notatur errore: primò quòd Mezerio eas tribuerit uires, quas albo Chamæleoni reddidit Dioscorides: deinde quòd nigrum, non utique album ea præstare crediderit contra Dioscoridis sententiam. Meminit utriusque, Chamæleonis Theophrastus lib.* IX. *cap.* XIII. *de plantarum historia, ubi sic habet. Chamæleonum, unus candidus, alter niger. Vires autem radicum inter se distant, & ipsæ etiam radices specie differunt. Candidi enim candida est, & dulcis, & crassa, & grauiter olens. Vtilis traditur ad fluxiones, cum confecta orbiculatim modo raphani decoctum est, iunco transfixa in seriem. Valet & ad interaneorum animalia lata, cùm passa uua comesa acetabuli mensura è uino bibitur austero. Occidit & canes, & sues: canes in farina hordeacea subacta cum aqua, & oleo: sues cum brassica. Etsi hominem ægrescentem experiri uolueris, an uiuere possit, laudandum ea radice triduo iubent. Hoc enim si tolerauerit, moriturum nequaquam existimant. Nascitur æquè omnibus locis folio, scolymo simili, uerùm amplioris, & terræ proximo: capite magno, acano simili: unde quidã acanũ eũ uocarunt. Niger folio cõstat adsimili, præterquàm quòd minori, leuiorique. Tota autẽ herba umbraculi speciẽ repræsentat: radice crassa, et nigra extrinsecus, subflaua intrinsecus nititur. Loca gelida, humidaq; amat. Lepram, & utiliginẽ abolet trita cum aceto, & ramentis illita: necnon & canes occidere potest. hactenus Theophrastus. Illud insuper non ignorandum est, uiscum scilicet, quod Ixiam appellant, in Chamæleonis albi radice nascens, uenenum esse mortiferum, cùm tamen modica tantùm quantitate sumptum somnolentos uigilantes reddat. Quamobrem Cretenses mulieres suarum lucubrationum gratia, ne somnum meant in opere, ex eo tantillum, aut modicum à cœna nullo incommodo assumunt. Huius plerisq; locis meminit Plinius, & de eo nusquam non intellexit, ubi contra sumptum uiscum aliquod remedium protulit.* Χαμαιλέοντος λευκὸς *sic Græcè: Latinè uerò Chamæleon albus appellatur: Mauritanis, Chemeleon leute, seu Chamalium: Italis, Carlina, & Chameleone bianco: Hispanis, Cardo pinto: Gallis, Carline: Boemis, Pupauua bijla. At planta quæ* Χαμαιλέων μέλας *Græcis, Chamæleon niger Latinis uocatur: Arabibus, chemeleon melamos: Italis, Chameleone nero: Germanis, Eber wurtz: Hispanis, Cardo pinto: Gallis, Chardonette: Boemis pupauua cerna.*

Arabum turpis error.

Chamæleonis hist. ex Theophrasto.

Nomina.

Κροκοδείλιον. CROCODILIVM. CAP. X.

CRocodilion chamæleontis nigri figuram habet. Nascitur in syluosis, radice longa, leui, aliquantulum lata, odore, ut nasturtij, acuto. Feruefacta in aqua, & [a] pota radix, sanguinem copiosum per nares pellit. datur lienosis, eos euidenter adiuuans. Semen ei rotundum inest. duplex uti scutum: quod suapte ui urinam ciet.

[a] πλυνομένη. ita Meum. i. lota. at Ca. πινομένη. i. pota.

SVnt qui uelint, Carlinam uulgò uocatam, eam inquam, quæ caulem profert, legitimum esse Crocodilium. Sed eorum opinio mihi quidem nullo modo satisfacere potest. Siquidem (ut præcedenti capite retulimus) Carlina, quæ caulẽ emittit, adeò omnibus in uniuersum notis chamæleonẽ nigrũ repræsentat, ut uix unquã persuaderi possim,

Crocodilij cõfideratio.

Opi. explos.

Digitized by Google

poſsim eam eſſe Crocodilium: præſertim cùm facto periculo ijs ſanè uiribus careat, quibus Crocodilium præſtare ſcribunt, nempe quòd radicis decoctum potum ſanguinem per nares copioſum trahat. Adde quòd Crocodilio radix ſit longa, leuis, aliquantulum lata, & odore, ut naſturtij, acuto. Illi uerò Carlinæ generi craſſa, nigra, denſa, exeſaq; : non autem lata, nec leuis, nec naſturtij odorem ſpirans. Non deſunt alij, qui Eryngium marinum Crocodilium exiſtiment. Verum cùm illud in litoribus maris naſcatur, chamæleoni nigro ſit abſimile, nec ſanguinem è naribus eliciat; Crocodilium uerò proueniat in ſyluoſis, compluribus alijs reclamantibus notis, ijs etiam haudquaquam adſtipulari poſſum. O quàm magnifacerent medici Crocodilium, ſi in Italia naſceretur, ubi tamen hactenus ipſum uidere non licuit, cùm eius radicis decoctum tanta ſit facultate præditum, ut potu tantùm ſanguinem copioſum per nares pellat. Crocodilij meminit Plinius lib. XXVII. cap. VIII. non tamen plura tradidit, quàm Dioſcorides, à quo illa omnia accepiſſe uidetur: quanquam in hoc ab eo diſſentit, quòd Crocodilium in ſabuletis naſci prodiderit, cùm tamen in ſyluoſis naſci ſcribat Dioſcorides. Huius facultates lib. VII. ſimplicium medicamentorum memoriæ prodidit Galenus, ſic inquiens. Crocodilij ſemen acre eſt, atque odoratum, urinam, menſeſq; ciens. Itaque facultatem habuerit calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum ſeminis, ut quæ ſimilia ſint facultatis, nephriticos adiuuant. Radix pectoris excreationibus ualenter conducit, uinus quidem quàm ſemen acris, non tamen minus amara. Trahit uerò etiam per nares ſanguinem. Quod κροκοδείλιον Græci, Latini quoque Crocodilium dicunt: Itali, Crocodilio.

Alia opinio reprobata.

Crocodilij uires ex Gal.

Nomina.

Δίψακος. DIPSACVS, SIVE LABRVM VENERIS. CAP. XI.

Dipſacus aculeatarum generis eſt. Caulem habet altum, ſpinis horridum: folijs lactucæ, ſpinoſis, binis, genicula ſingula complectentibus, prælongis, ceu quaſdam bullas intus, & extra aculeatas, in dorſi medio habentibus, concauo alarum ſinu, in quo imber, aut ros aſſeruetur: unde dipſaci, quaſi ſitientis, nomen traxit. In cacumine caulis, ſingula furculis capitula inſunt, oblonga, [a] echinata ſpinis: quæ arefacta, candida ſpectantur, diſſectaq; medulla tenus, uermiculos oſtendunt. Sanat rimas ſedis ſiſtulasq;, ſi tuſa, & decocta in uino radix, uſque dum ſit craſsitudo ceræ, immittatur. Medicamentum ærea pyxide recondendum. Aiunt formicationibus, uerrucisq; penſilibus remedio eſſe. Vermiculi capitulorum in folliculo alligati collo, aut brachio appenſi, produntur quartanis febribus remedio eſſe.

a Meum. δολιχὰς ἐχίνου ὑπερκειμένας ἔκαστον βολβῷ. i. ſimilia erinaceo ſublonga ſpinoſa.

LABRVM VENERIS.

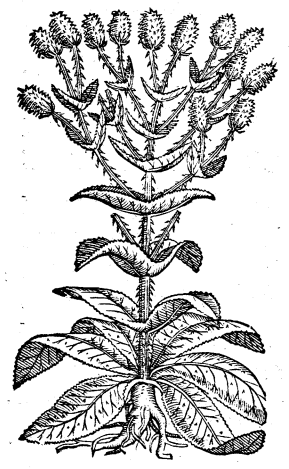

LABRVM VENERIS ALTERVM.

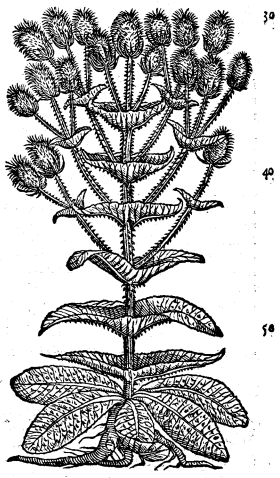

Dipſaci conſideratio.

Dipſacus, quem Latini Labrum Veneris uocant, in Italia uulgaris eſt planta, ijs præcipuè locis, ubi lanificia exercentur. Siquidē echinato eius capitulo mangones rudem adhuc pannum pectunt, expoliunt, detractiſque floccis concimant. In Hetruria Dipſacū uulgò appellāt Cardo da cardare, Foroiulienſes uerò Garzo. Seritur

Digitized by Google

VIRGA PASTORIS.

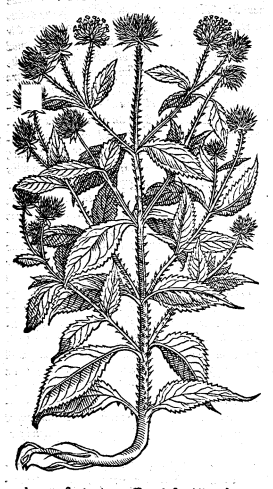

Seritur is hodie in compluribus Italiæ locis, præſertimq; in agro Bononienſi, ſingulari à cultoribus adhibita diligentia. Sed & ſylueſtris quoque ſponte in campeſtribus, in agrorum, & ſcrobium aggeribus, in uijs iuxta ſepes frequentiſſimus naſcitur, nullis prorſus repugnantibus notis quas illi reddidit Dioſcorides. Inuenitur autumni tempore (ut experientia quenque docere poteſt) in eius capitulo iam exarefacto, me dullitusq; diſſecto uermiculus ille, quem collo adalligatum quartanis febribus remedio eſſe produnt, piſcatoribus hamo affigendus maximè expetitus: etſi Marcellus Dioſcoridis interpres, & commentator, uermiculum hunc nunquam ſibi compertum fuiſſe ſcribat. Dipſacus officinis, et herbariorum uulgò Virga Paſtoris maior nominatur. Quippe minorem etiam illius æmulam oſtendunt: quamquam non adeò ſtriato caule, ac ſpinis horrido conſtet, foliis item infirmioribus ſit, & capitibus multò minoribus, ut quæ olitæ magnitudinem non excedant. Sunt autem huius capitula tenuibus capillis referta, ita ut ſericis uiridi colore infectis floccis ſimilia uideantur. Cæterùm animaduertendum eſt, neutrum Dipſaci genus, quod tum Serapioni, tum Auicennæ deſcribitur, eſſe Virgam paſtoris. Quandoquidem ijs, quantum ex eorum ſcriptis colligere potui, Paſtoris uirgam nil aliud eſſe putauerim, quàm polygonum, cuius tam fœminæ, quàm maris hiſtoriam lib. quarto tradidit Dioſcorides. Quapropter illud mihi ſemper perſuaſum uelim, quòd non à Mauritanis Dipſaco Virgæ paſtoris nomen inditum ſit, ſed à ſeplaſiarijs ijs, qui ſuis potius pandectis, quàm cæteris caſtigatiſſimis, & probatiſſimis ſcriptorum monumentis, fidem præſtare conſueuerunt. Nanque Matthæus ille Syluaticus pandectarum auctor, Dipſacum Virgam paſtoris appellat: qui deinde in grauiorem errorem lapſus, Dipſacum ipſum cum polygono turpiter confundit, utpote qui illud aſſequi nõ potuerit, quòd Arabum Paſtoris uirga, eſſet Dioſcoridis polygonum, non autem Dipſacus: qui quidem tantùm à polygono differt, quantum lepores ab urſis. Dipſaci meminit Galenus lib. VI. ſimpl. medicamen. his paucis. Dipſaci ſpinæ radix ſecundo ordine exiccatoria eſt, habetq; nonnihil abſterſorium. Planta quæ Græcis διψακος. Latinis Labrum Veneris nominatur: Mauritanis, Dibſacos: Italis, Cardo, & Diſſaco: Germanis, Kartendiſtel, Garden Kraut, Buobenſtrel, & Vueber Karten: Hiſpanis, Cardencha, Cardo penteador: Gallis, Cardon à carder, & Verge à bergier: Boemis Stietk Polonis: Sſzotki.

Virga paſtoris duplex.

Syluatici hallucinatio.

Dipſaci uires ex Galeno. Nomina.

Ἀκανθα λευκη. SPINA ALBA. CAP. XII.

SPina alba naſcitur in montibus, & ſyluoſis. Folia fert albi chamæleonis, anguſtiora, candidiora, aliquantum hiſpida, & aculeata: caulem ſupra bina cubita altum, pollicari, aut ampliore craſsitudine, albicante, intus cauum: in cacumine capitulum ineſt ſpinoſum, echini marini æmulum, ſed minus, & oblongum: flores purpurei, in quibus ſemen, ſeu cnicum, ſed rotudius. Huius radix pota, cœliacis, ſtomachicis, & ijs, qui cruenta extuſsiunt, efficax eſt: urinam cit: tumoribus illinitur. Decocto eius dentes in dolore collui prodeſt. Epotum ſemen conuulſis infantibus, & à ſerpente demorſis auxiliatur. Geſtatum pro amuleto ſerpentes abigere traditur.

Spinæ albæ conſi.

Spinam albã ſeplaſiarij Arabas (ut plerunque ſolent) imitati, Bedeguar appellant. Sed non parua inter hos, & medicos oritur contentio, quænam in aculeatarum genere, quas plurimas genuit natura, Spina alba legitimè, notis omnibus adſtipulantibus, appellari poſſit. Verùm etſi tantam litem tranſigere nequeãt; interim tamen pro Spina alba alij alias herbas oſtentant, & quiſque ſuam ueram exiſtimat. Quandoquidem ſunt eorum complures, qui ſibi certò perſuadent, Spinam albam eam aculeatam herbam eſſe, quam aliqui Carduum benedictum uocant, alij uerò uulgò herba Turca. Sunt alij, qui Carlinam uocatam, id eſt albam chamæleontem, Spinam albam eſſe contendant. Inter quos inuenio Monachos, qui in Meſuem ſcripſerunt, quorum ſententiam, ſuperius in chamæleontis utriuſque mentionem, ut falſam reprobauimus. Sunt præterea, qui Spinam albam eſſe uelint echinatum Carduum illum, et ſpinis rigentem, qui Hetruſcis in lacte cogendo coaguli uicem explet. Non deſunt inſuper qui unam, uel alteram ſylueſtrem, ac ſpinis horrentem plantam, pro Spina alba nullo diſcrimine accipiant. Quo fit, ut omnes ij nullo ueritatis lumine ducti, in huiuſmodi tenebris oberrent. Errat, meo quidem iudicio, hac in re Leonardus Fuchſius: quippe qui ultimo ſuorum paradoxorum capite, Spinam albam eam aculeatam herbam appellat, quæ omnium in uniuerſam aculeatarum plantarum generum ampliſſimis conſtat foliis, latè

Fuch. lapſus.

humi

SPINA ALBA.

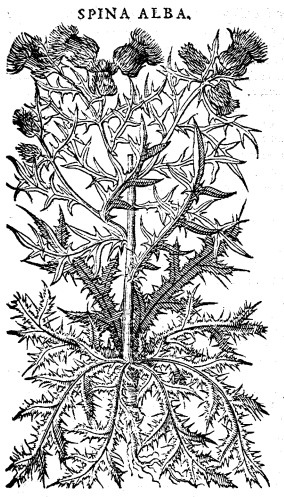

Quorundam error.

SPINA ALBA ALTERA.

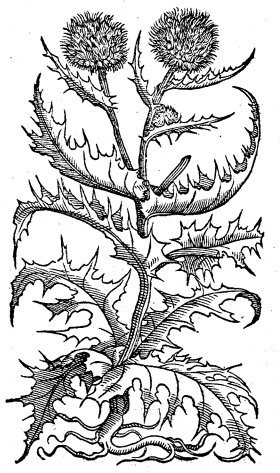

Brasauoli calumnia cõtra Mesuem depulsa.

humi se spargentibus,ac crebris,albisq; seu lacteis tota conspersa maculis. Vnde apud quosdam Lactariæ herbæ nomen adinuenit,etsi à quàm plurimis,præsertim mulierculis, Carduus diuæ Mariæ dicatur. Hallucinatur inquam, eo quòd non animaduerterit, hanc foliis albi chamæleonis triplo, quadruploq; maioribus in campestri planitie nasci,ut nostra testatur Hetruria,ubi passim ferè frequens nascitur, non autem in montibus,ac syluis,ubi Spina alba Dioscoridis testimonio prouenit. Legitimam Spinam albam,cuius hic primo loco imaginem expressimus, misit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortusus,rei plantariæ admodum studiosus, quæ notis omnibus genuinam repræsentat. Siquidem foliis est albo chamæleoni similibus,angustioribus tamen, ac candidioribus,subhirsutis,spinis rigentibus:caule uerò bicubitali,pollicari,uel ampliore crassitudine,subalbo, & inani: in cuius cacumine echinus subalbidus insidet,sed minor,et oblongior,pupureis intus floribus,& semine cuico simili. Huic planè descriptioni,quæ etiam Dioscoridis est, adstipulantur frequentissimæ plantæ,quæ suis echinis,ac spinis rigentes, in excelsioribus Ananiæ uallis montibus lariceis,abiegnis,& piceis syluis refertis Iulio mense uisuntur. Quapropter, ut quæ ad eos pertinent,rectè agant seplasiarij,uideant,sciantque non in planitie, & conuallibus Spinam albam prouenire,sed in montibus: quorum si quandoque tum cacumina,tũ syluas adire non grauabuntur,procul dubio non magno etiã labore ipsam nanciscentur. Hæc enim non modò seplasiarijs maximè conducet, ut legitimam Spinam albam suis compositis medicamentis immisceant; uerùm & eorum errorẽ deprehendent (in hoc etiam Ruellius uersatur) qui sibi persuadent,Spinam albam illud esse cardui genus, quòd à Tuscis, eo quòd (ut paulò antè diximus) coaguli uicem præstet,uulgò uocatur Persura,quodq; nos scolimum esse putamus. Est & Altera Aculeata planta, cuius hic quoque imago secundo loco uisitur, quam quidam Spinam albam esse censent, sed plura in hac desiderantur. Error autem ijs facilè deprehendetur, si illud adnotare uoluerint, quòd aculeata hæc planta in hortis passim seratur, foliis albo chamæleonti longè maioribus: & capitula ferat,quæ marinum echinum non parum excedant. Commiscuit Mesues spinam albam, ac etiam Arabicam, quarum alteram suo idiomate Bedeguar, alteram uerò Succhaa appellauit, syrupo de eupatorio uocato, quem miris laudibus extulit ad diuturnas febres finiendas,ad eas præsertim,quibus naturalia uiscera,nempe uentriculus,& iecur imbecillia sint reddita; & ubi à sua naturali temperie recesserint. Cuius tamen sententiæ non parum refragatur Musa Ferrariensis: quippe qui longo sermone contendat,nec Arabicam, nec albam spinam huic syrupo admiscendam esse,quòd utraque adstrictoria ui polleat, quæ (ut ipse ait) syrupi huius intentionibus admodum repugnat,cùm ad diuturnas obstructiones tantùm reserandas,semper huius apud medicos fuerit usus. Qua in re non solùm ostendit Musa auctoris mentem non percepisse, sed nec etiam in hoc (pace uiri alioquì clarissimi dixerim) exactam curandorum morborum rationem calluisse. Nam cùm Mesues syrupum hunc composuisset ad illas curandas febres,quibus naturalia uiscera imbecillia sint reddita,optima componendi methodo tam Spinam albam,quàm Arabicam illi inseruit, utpote quæ adstrictoria ui,qua pollent,languida illa,ac infirma membra, plurimùm roborarent,quibus incommodis solent periti, ac docti medici ijs medicamentis occurrere,quæ odore fragrantia adstrictoria facultate commendantur. Hinc itaque facilè intelligi

intelligi poſſe crediderim, quàm abſurda, explodendaq; ſit hæc Muſæ ſententia. Quin nec illud conſilium eius ſeplaſtarijs accipiendum putauerim, quòd ſpinæ albæ, et Arabicæ loco, ſiticulæ radicem, ac ſabinæ folia huic ſyrupo ſubſtituere poſſint, & debeant, ut magis atque magis tum uaſa, tum uiſcera laxet. Quippe quòd ſi tantùm laxandi, ac referendi facultate hoc medicamentum debuiſſet eſſe præditum, non modò harum ſpinarum radicibus carere debebat; ſed etiam roſis, lentiſcina reſina, Indica nardo, & malabathro expoliari: cùm tamen hæc omnia maturè, diligenterq; examinata, non ſine methodo, ut quæ robur his uiſceribus allatura ſint, ab ipſo Meſue huic ſyrupo fuerint admiſta, ne ſcilicet natura diuturna febre imbecillis facta, & à relaxantibus, ac admodum referentibus medicamentis uexata, totam humorũ molem alui profluuio ob contentricis facultatis æmiſſum robur, tãquam uiribus omnibus deſtituta ad mortem uſque demitteret. Meminit Spinæ albæ Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Spinæ albæ radix deſiccatoria eſt, & modicè adſtringens. Quamobrem & cœliacos, & ſtomachicos iuuat, & ſanguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentibus dolentibus prodeſt, ſi decocto eius colluãtur. Semen tenuis eſſentiæ & calidæ facultatis eſt. Itaque potum ijs, qui conuelluntur, conuenit. Quæ planta Ἄκανθα λευκὴ Græcè, Spina alba Latinè dicitur: Arabicè, Bedeguard: Italicè, Spina bianca.

Spinæ albæ uires ex Gal.

Nomina.

Ἄκανθα ἀραβικὴ. SPINA ARABICA. CAP. XIII.

ARabicam ſpinam natura albæ ſpinæ ſimilem eſſe conſtat. Ipſa ſiquidem ſtringit. Ad ſanguinis reiectiones, [a] menſium abundantiam, cæterasque fluxiones radix etiamnum ualet. Prouenit in aſperis.

a πρὸς ῥοὰς γλωκείων.

ERaſſe eos nimirum crediderim, qui ſibi perſuaſerunt, Arabicam ſpinam, cuius hîc meminit Dioſcorides, eam aculeatam Arabiæ eſſe arborem, quam Acaciam uocant. Cuius erroris illud in primis indicium eſt, quòd nuſquam conſueuerit Dioſcorides alicuius ſtirpis hiſtoriam diuerſis capitibus repetere, nec etiam arbores herbis commiſcere. Nam cùm longa hiſtoria Acaciam arborem, quæ etiam Ægyptia ſpina uocatur, primo libro inter arbores deſcripſerit, abſurdum quidem uideretur, ſi eandem præter morem hîc inter aculeatas herbas repeteret. Ad hoc indicium & illa ratio accedit, quòd diſiecrſum harum plantarum hiſtoriam tradidit Dioſcorides, diuerſas quoque plantas eſſe neceſſe eſt. Quamobrem non parum Ruellius hallucinatus deprehenditur, quòd nõ animaduerterit, in ſua huiuſce Arabicæ ſpinæ mentione, Dioſcoridem hoc loco aculeatam quandam Arabicam herbam albæ ſpinæ in uniuerſum æmulam intellexiſſe, non autem (ut ipſe putat) acaciam nuncupatam. Quæ in re non ſatis uirum hunc admirari poſſum. quippe qui non modò & Græcis & Latinis literis ſit habitus peritiſſimus, ac inter eos, qui hac noſtra ætate de ſtirpium hiſtoria ſcripſere, facilè princeps; ſed qui etiam Plinij hiſtoriæ fuerit ſtudioſiſſimus: quem tamen ſi accuratius perlegiſſet, ac ſequi uoluiſſet, nunquam arbitror in eum errorem incidiſſet. Quandoquidem Plinius lib. XXIIII. cap. XII. alteram ab altera ſeparauit. Et primò huius, de qua agimus, mentionem faciens, ſic inquit. Spinæ Arabicæ, laudes in odorum loco diximus: & ipſa ſpiſſat, ſtringũtq; diſtillationes omnes, & ſanguinis excreationes, menſiuaq; abundantiam etiamnum radice ualentior. Quæ à Dioſcoride uerbõtenus tranſtuliſſe perſpicuum eſt. Mox meminit Arabicæ alterius ſpinæ, quæ in arborem aſſurgit, bis uerbis. Eſt & Acaciæ ſpina. Fit in Ægypto alba, nigraq; arbore, item uiridi, ſed longè melior eſt prioribus. Eiuſdem meminit etiam lib. XIII. cap. IX. poſtquam Perſeæ arboris materiem miris laudibus commendauit, ubi hæc habet. Nec minus Ægyptia ſpina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat: candida uerò facilè putreſcit. Quibus ex locis palàm eſt, non credidiſſe Plinium, unam tantùm Arabicam, uel Ægyptiam eſſe ſpinam, quamuis Ruellius non ita rem acceperit. Qui item Galeni ſententiam hac in re non animaduerriſſe uidetur: ſiquidem Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum ita ſcribit. Spinæ Arabicæ radix profluuium muliebre iuuat, et alia quæcunque, quibus auxilio eſt quæ apud nos naſcitur ſpina: ſed efficacius tamen omnia iuuant tum radix, tum fructus ipſius. Hic uerò & collanellæ prodeſt, & ijs, quæ in ſede inflata ſunt: tum ulcera ad cicatricem ducit, mediocrem habens, & non moleſtam adſtrictionem. hæc Galenus. Qui ut has plantas diuerſas habuit; ita etiam ſeorſum de earum uiribus diſſeruit. Planta Ἄκανθα ἀραβικὴ Græcis dicta, Spina Arabica Latinis pariter & Italis appellatur: Mauritanis, Suchaba.

Spinæ Arabicæ uires ex Galeno.

Nomina.

† Orib. μετὰ ξυ χαμαιλέοντος καὶ τῆς λοβακίδος ἀκάνθης, inter chamæleonem, & albam ſpinam.

a Cat. μικρόν. i. parum, ſed. mẽdoſe ut puto.

Σκόλυμος. CARDVVS. CAP. XIIII.

CArduus, Græci ſcolymon uocant, † folia chamæleonis habet, & albæ ſpinæ, nigriora, & craſſiora: caulem [a] longum edit, foliоſum, capite ſpinoſo: radice [b] nigra, & craſſa. Quæ illita graueolentiam alarum, totiusque corporis emendat: item ſi decocta in uino bibatur: copioſam autem urinam, fœtidamque expellit. Herba cùm recens tenerèſcit, in olera, aſparagi modo, tranſit.

b Cat. λάκκα. i. alba.

Carduorum cõſideratio, & genera.

ETſi unius tantùm Cardui breuiter etiam hoc loco meminerit Dioſcorides; Theophraſto tamen, Plinio, ac alijs probatis auctoribus, plura Cardui genera traduntur. Verùm ut primùm de his, qui natura cultrice ſponte proueniunt, ſermo fiat, ſcire ſanè conuenit, quòd eorum diuerſa ſunt genera: quorum tamen nomina propria, quod ſciam, non habentur. Atqui Plinio lib. XX. cap. XXIII. duo tantum eorum genera produntur: unum fruticoſius ſtatim à terra: alterum uerò unicaule, & craſſius. Satiuorum autem, qui tum in hortis, tum in agris ſeruntur, multiplex eſt genus. Horum principem locum tenent, qui Hetruſcis uulgò uocantur Cardoni. Nanque ij diligenti

CARDVVS ACVLEATVS.

CARDVVS NON ACVLEATVS.

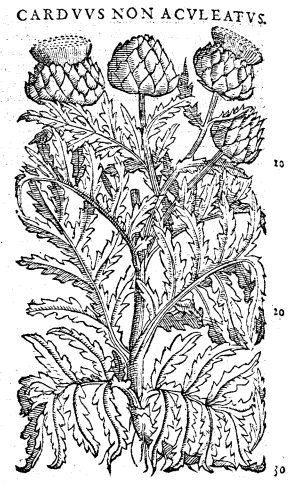

CARDVVS VVLGARIS.

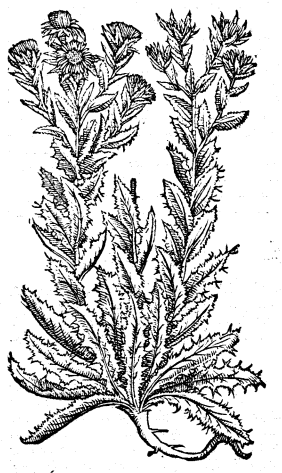

Cardui carcioffi.

diligenti cultura adeò teneri, fragiles, albíque euadunt, ut magno quidem apparatu, ſecundis cœnis pro bellariis cum ſale, & pipere expetantur. Quo argumento ductus, equidem putauerim de his uerba feciſſe Theophraſtum libro VI. cap. IIII. de plantarum hiſtoria, cùm ita ſcribit. Quæ autem Cactus mancupata eſt, in Sicilia tantùm naſcitur, Græciæ nuſquam habetur. Sui generis planta: hæc enim ſtatim ab radice caules repentes in terram mittit, folio lato, atque ſpinoſo. Caules hos cactos appellant. deſquamati cibo idonei ſunt, paulò amaricantes: & reſeruare hos aqua ſalſa conditos conſueuerunt. hæc Theophraſtus. Noſtrates, quibus ubique nunc Hetruria ſcatet, eò ex Neapoli allati fuerunt, Neapolim uerò (ut audio) ex Sicilia. Quapropter noſtri cum hoc Theophraſti genere maximè conuenire uidentur, quòd ſcripſerit, Cactum Siciliæ peculiarem eſſe plantam. Continentur præterea in Cardiuorum genere etiam ij, quos in Italia Hetruſcum uulgus appellat Carcioffi, alijs uerò imbi Archiocchi dicuntur. quorum item meminit Theophraſtus eodem loco, cùm ſubdit. alium uerò caulem erectum producit, quem pternicem uocant. Is quoque cibis aptus excreſcit, ſed reſeruari non patitur. Fructus, in quo ſemen, echinatæ ſpecie eſt. Verùm exemptis lanuginoſis ſeminibus, is quoque ueſcendus relinquitur, & cerebro palmæ ſimilis eſt. hactenus Theophraſtus. Qui pro palmæ cerebro illud, quantum equidem reor, intelligit, quod Galenus encephalon pluribus in locis appellari tradidit, & quod nunc corrupta uoce Neapolita-

Neapolitanis, & Siculis uulgo uocatur Cefaglione, de quo libro primo in Bdellij mentione abundè diſſeruimus. Carduorum autem, quos uulgò Carcioſſi uocari diximus, nobis plura ſunt genera, uaria capitis forma diſtinãa. Siquidem proferunt omnes echinata capitula, ſed aliqui ſpinis ſurſum reſpicientibus conſtant, alij uerò ad terram uerſis, nonnulli etiam tam in foliis, quàm in fructu aculeis uacant, ob idque pateris in cibis præſtant. Sunt præterea in hoc poſtremo genere, quibus echini in longum faſtigientur, quibus uerò in globum extuberent, debiſcentibus in altero ſquamatim ſpicis, in altero iiſdem ſquamis, ueluti corticoſis unguibus in unum compactis, & coagmentatis, nucis pineæ inſtar. Spinis carebunt, ut hortorum cultores teſtantur, Carduorum capitula, ſi priuſquàm ſeratur ſemen, acuminata eius latera retundantur. Sine aculeis etiam naſcentur, ſi delibratis lactucæ radicibus, & diſſectis ſemina integra condantur. Vnde illud facilè potuit factum eſſe, ut ij, qui aculeis non rigent, humano cultu mitiores euaſerint, cùm natura Carduorum omne genus ſpinis uacare nequeat. Radicum decoctum potum hydropicos, & iãericos ſanat. Echini nondum floreſcentis pulpa, è carnium iure decocta, pro bellarijs uſtimur, unà cum ſale & pipere, & qui ueneri indulgent, galangam quoque addunt. Itali rarò decoquunt, ſed echinata capita cruda cum ſale uorant. Cardui memi-nit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum: nec tamen plura de eius utribus tradidit, quàm fecerit Dioſcorides. Sed de temperamento differens, ei caliditatis ſecundum ordinem completum, aut tertium incipiens; ſiccitatis uerò ſecundum aſſignauit. Et libro II. de alimentorum facultatibus, Carduum Cinaram appellauit, ac alimentum, quod corpori præbet, meritò damnauit, quòd melancholicum ſuccum generet. Σκόλυμος ea planta eſt Græcis, quæ Latinis Carduus, Cinara, & Strobilus nominatur: Arabibus, Raxos, Harxos, ſiue Sacolonas: Italis, Cardo, & Carcioffo: Germanis, Strobildorn: Hiſpanis, Cardo de comer, ſeu Cardos: Gallis, Artichault, & Charchiophe.

Cardui uires ex Gal.

Nomina.

Ποτήριον. POTERIVM. CAP. XV.

POTERIVM.

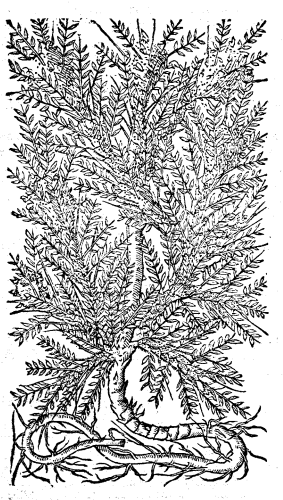

POterium, Iones neurada uocant, largè fruticat, cortice obductum tenui, ſpinis horridum, lanugine ſpiſſa, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, tragacanthæ proximis: folijs paruis, rotundis: flore exiguo, candidi coloris: ſemine nullius uſus, ſed guſtu acuto, & odorato. Naſcitur in [b] aquoſis, & collibus. Radices demittit binum, ternumve cubitorum, neruoſas, & firmas: quæ proximè terram reciſæ, dant ſuccum gummi ſimilem. Tuſæ, præciſis neruis, & uulneribus glutinandis illinuntur. Decoctum quoque eius neruorum affectibus prodeſt.

[a] Μεσόφυλλα uiroſa ſed ad gyaſita habet meli. Sed Cathάρσεως ἰκάδες.

[b] Orib. ἐμφάσεσι. aquoſis.

POterium adeò Tragacanthæ proximum habetur, ut illi omnibus ſuis notis congener eſſe uideatur. Peculiariter autem ſupremos ramos habet in uertice extuberantes, & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non uſitur. Plantam itaque quam hîc pro Poterio appinximus, miſit ad me Conſtantinopoli Clariſſimus Augerius de Busbeke Cæſaris Ferdinandi Orator apud Solimannum Turcarum Imperatorem. Sed hîc nobis admodum mirari ſubit Ianum Cornarium, uirum alioqui ætatis noſtræ inſignem, quòd prunum ſylueſtrem Poterium eſſe crediderit. Quæ certè ſententia, ut eſt meo iudicio abſurda; ita non immeritò à Fuchſio medico clariſſimo refellitur. De Poterio ſcripſit Galenus libro octauo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, his uerbis. Neuras, quidam Poterium uocat. Deſiccandi abſque morſu facultatem poſſidet, adeò ut & neruos ineiſos glutinare credatur. Radices eius potiſſimum ſunt eiuſmodi: quin & decoctum earum quidam exhibent ijs, quibus affecti ſunt nerui. Id Græci ποτήριον, quod item Poterium Latini uocant: Itali, Poterio.

Poterij conſi.

Cornarij opinio falſa.

Poterij uires ex Gal.

Nomina.

ACAN-

Digitized by Google

ACANTHIVM.

Acanthij conſideratio.

Quorundam error.

Nomina.

ACANTHVS.

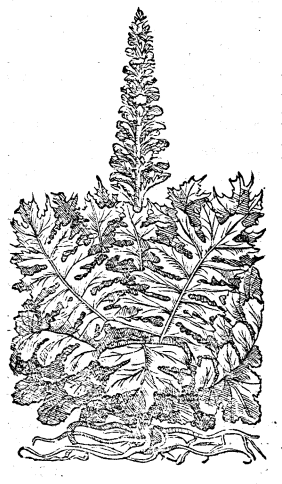

† Orib. ἀμεταλάμυγλλος, ἀπαιδάρος. i. uel meláphylos, uel pæderos.

a Meum. λεπτὰς λίαν. i. pinguia quia, ſed Cat. λιπαρὰ λίαν. i. pinguia ualde.

b Meũ, & Ca. ἐνιοτὲ κατὰ μέσον χαυλὸν ὀλίγον ἐξ ὧν τὸ ἄνθος. i. uelut pilcolis oblõgis, hyacinthinis, ex quibus flos.

Acanthi cõſi.

Ἀκάνθιον. ACANTHIVM. CAP. XVI.

ACanthium albæ ſpinæ ſimile, folijs aculeatis per extremitates, † & lanugine araneoſa obductis. ex qua collecta, & neta, ueſtes bombicinis ſimiles texunt. Folia, uel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur.

SI planta in Italia naſcitur, quæ legitimum Acanthium repræſentet, hæc profectò, cuius hic imaginem expreſſimus, Acanthium mihi rectè repræſentare uidetur. Siquidem foliis eſt et albæ ſpinæ per extremitates aculeatis, & araneoſa lanugine obductis. Id quod non nobis tantùm opinionem auxit, ſed alijs quoque rei plantariæ ſtudioſis. Verſantur magno in errore qui pro Acanthio quandam Cardui montani ſpeciem, echino lanugine quadam obducto, demonſtrant. Nam præterquàm quòd hæc folia habeat nulla lanugine uelata, nullo pacto quæ echinatum capitulum circumueſtiat, depecti, uel neri poteſt, utpote quæ tenuiſſima ſit, ſine uillis, fragilis, ac omnis lentoris expers.

Quod Græci ἀκάνθιον, Latini ſimiliter Acanthium, & Itali Acanthio dicunt.

† Verba illa de lanugine non leguntur in uulgatis Græcis Dioſcoridis exemplaribus: quæ tamen hic deſiderari oſtendit abruptus auctoris ſermo. Vnde ea non temerè ex Plinio adiecerunt interpretes, eius tantùm, ut puto, auctoritate freti. Nos uerò eò audacius illa addẽda putamus, quòd ea legantur in Oribaſij codice manu ſcripto, in quo ex probatiſſimo Dioſcoridis libro ita tranſcripta inueniuntur, καὶ ἀράχνοειδὲς ἔστι χνοῦς. quæ ad uerbum ſonant. Circa quæ araneoſa eſt lanugo. Id quod meum quoque exemplar manu ſcriptum habet. ut ex appoſita in margine patet.

Ἄκανθος. ACANTHVS. CAP. XVII.

ACanthus, † Romani pæderotam uocant, naſcitur in hortis, petroſis, & riguis. Folia habet multò lactucaceis latiora, & longiora, erucæ diuiſura, nigricantia, [a] pinguia, læuia: caulem binum cubitorum, digitali craſsitudine, læuem, propè uerticem ex interuallis circundatum foliolis, [b] ceu nucamenta quædam oblonga referentibus, ſpinoſis, è quibus flos prodit albus: ſemen oblongum, luteum: caput thyrſi ſpecie: radicibus nititur longis, mucoſis, rubris, & glutinoſis. Quæ uſtis igni, & luxatis artubus illitæ ſubueniunt: potæ urinam ciunt, ſed aluum cohibent: ruptis, conuulſis, tabem ſentientibus, mirè proſunt. Naſcitur & ſylueſtris Acanthus, ſcolymo ſimilis, aculeatus, breuior quàm ſatiuus, & is qui in hortis prouenit. Cuius radix ad eadem ad quæ ſuperior efficax.

CRedunt omnes ferè huiuſce temporis rei herbariæ ſtudioſi, Acanthum eam eſſe plantam, quæ nobis uulgò uocatur Branca orſina. Quorum ſententiæ nec prorſus refragari, nec planè adſtipulari poſſum. Nam etſi in eorum opinionem multis adducar rationibus, non ſolùm quòd ij magnæ ſint apud me auctoritatis; ſed eriam quòd ipſe uiderim hanc, quæ Branca urſina dicitur, foliis lactuca latioribus, longioribusq; ; erucæ modò laciniatis; nigricantibus, ac molli quodam læuore pinguibus: caule item læui, bicubitali, pollicari craſſitudine, per interualla ſub ipſum uſque

ſam uſq; uerticem foliolis quibuſdam oblongis, ueluti, nucamentis, circundato: è quibus flos prodit candidus, & in de ſemen oblongum, luteumq; : atque etiam radice eadem conſtet, qua Acanthus ; aliqua tamen reliquuntur dubi tatio, an Branca urſina legitimus ſit Acanthus, cùm foliola, quæ nucamenti inſtar illius caulem cingunt, nullis ſpi nis horrida conſpicantur, plantaq; ipſa uideatur topiarijs operibus inepta: ad quæ Acanthus olim (ut Plinius libro & cap. XXII. auctor eſt) conueniens habebatur: ac etiam ea hodie ab omnibus ferè negligatur, & ueluti ignobilis planta, in perpaucis tum hortis, tum uiridarijs ſeratur, cùm apud antiquos Acanthus celebris, & in ma gno honore abitus ſit, ac plurimis laudibus fuerit decantatus. Neque illud ſuſpicionem noſtram diluit, quòd dixe rint aliqui Acanthina folia, quæ in quibuſdam Italiæ locis marmoreis columnis, præſertimq; Corinthijs imitanti bus, inſculpta reperiuntur, nulla prorſus linea à Brancæ urſinæ foliis differre. Siquidem contra ijs quiſpiam facilè reſpondere poſſet, quòd etſi utraque eandem retineant formam; non ob id tamen neceſſariò unam & eandem ſpe ciem repræſentant. Quare quemadmodum dubium eſt aſſerere, Brancam urſinam ab Acantho non differre; ita idem negare uiuum eſſe uidetur. Cæterùm ad hanc tollendam dubitationem illud non parum, meo iudicio, facit, quòd iiſdem facultatibus Branca urſina prædita ſit quibus pollere Acanthum Dioſcorides, & Galenus memoriæ prodiderunt. illud inſuper addiderim, quòd etſi dicat Dioſcorides, oriri Acanthum caule foliolis ſpinoſis, ceu nucamentis, prope uerticem uſque ex interuallis circumueſtito; poteſt tamen intelligi, quòd non re uera foliola illa aculeis horreant; ſed quòd adeò acuminata erumpant, ut ſanè ſpinis perſimilia uideantur. Quinetiam cùm Plinius duo Acanthi genera faciat, libro & capite uigeſimoſecundo, alterum criſpum, aculeatumq;, alterum læue, quod aliqui pæderotam uocant, alij melamphyllum, mirum eſſe non debet, ſi acanthus, quæ in noſtris habetur uiridarijs, nullis rigeat aculeis. Id quod facilè credi poteſt, cùm cæteris omnibus notis Branca Urſina Acantho à Dioſcoride repræſentato adamuſſim reſpondeat. Neque impedit, quòd loco citato aſſerat Plinius, Acanthum in hortis crepidines margimum, aſſurgentemq; puluinorum toros ueſtire. Quanuis enim necti haud facilè ex ſe ualeat; tamen tum caulis, tum folia ob eorum mollitiem, lentoremq; adeo flecti queunt, ut uimineo ali quo nexu topiario operi etiam non incommodè aptari poſſint. His itaque rationibus innixus, eos equidem non aber raſſe exiſtimo, qui Acanthum, & Brancam urſinam, unam & eandem plantam eſſe ſcriptis tradiderunt. Repe ritur & ſylueſtris Acanthus carduo (ut Dioſcorides inquit) ſimilis, ſpinoſus, foliis tamen domeſtico anguſtiori bus. Quocirca non ab re Plinius quoque duo Acanthi genera conſtituit. Cæterùm quoniam ſcribit Dioſco rides Acanthum Romanis pæderotam uocari, prætermittere ſanè non potui quin lectorem admonerem apud Græcos pæderotam aliam quoque eſſe plantam, ut teſtatur Pauſanias libro ſecundo deſcriptionis ueteris Græciæ. ubi ſic habet: Naſcitur Pæderos herba intra ſeptum Veneris, aprico loco, neque alibi uſpiam prouenit, ne in ip ſa quidem Sycionia. Folia ei minora ſuis, illicis maiora, formæ eadem ferè cum quercus folio, altera pars ſub nigra, alba altera, neque omnino diſſimilis color ei, qui in albæ populi foliis cernitur. Acanthi meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Acanthos, alij quidem Melamphyllum nominant, alij uerò Pæderota. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria eſt, & leui ter inciſoria, & tenuium partium. Planta, quæ Græcè ἄκανθος, Latinè ſimiliter Acanthus nominatur: Italicè, Acanto, & Branca urſina: Germanicè, Beren klaun: Hiſpanicè, Yerua giguante, & Branqua ur ſina: Gallicè, Branizę urſine. Quæ uerò Græcis ἄκανθα ἀγρία, Latinis Acanthus ſylueſtris uocatur: Italis, Acanto ſalnatico.

Acanthi facul tas ex Gal.

Nomina.

Ἀνωνὶς, ἢ ὀνωνὶς. ANONIS, SIVE ONONIS. CAP. VIII.

ANonis, quam aliqui ononida appellant, ramos habet fruticoſos, dodrantales, aut maiores, frequen tibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitibus rotundis: foliis † lenticulæ, tenuibus, pu ſillis, ad rutæ, aut pratenſis loti folia accedentibus, ſubhirſutis, [a] odoratis, non † iniucundè olentibus. Muria conditur, antequàm ſpinoſa fiat, cibis gratiſsima. Rami acutioribus ſpinis, & ueluti ſpiculis firmioribus horrent. Radicem mittit † candidam. Quæ excalfacit, [b] & extenuat. huius cor tex ex uino potus urinam ciet, calculos comminuit, margines ulcerum erodit. Radix cùm decoquitur in poſca, dolorem dentium collutione mitigat. [c] Decoctum eius potu hæmorrhoidas ſanare creditur.

† Lenticulæ nō leg. Orib. a ὑγρὸς ſu Ca. i. ſubolētib. † Orib. ἀηδῆ. i. iniucundis. † Ori. add. ος ρε-ὐν. i. ſolidi. b Meū. nō hēc neque Cat. c Meū. nō ha ber neq; Cat.

NAſcitur Anonis in pratis, cultis, atque etiam incultis locis, arido præſertim ſolo: foliis tenuibus lentis modo, puſillis, quæ ad rutæ, uel pratenſis loti effigiem proximè accedunt, ac cæteras omnes notas referi, quibus à Dioſcoride depingitur. Ruſticis ob id notiſſima eſt, quòd non modò ſuo ramorum, ac radicum implexu, aratra inuitis bubulcis in medijs agrorum ſulcis ſæpius remoretur, unde Reſta bouis compluribus nomi natur: ſed quòd etiam meſſoribus, & fœniſecis ſpinis ſuis acutis admodum ſit infeſta. Nam etſi prædura, calloſaq; ſit eorum cutis, eam tamen ſuis perforat aculeis, quibus quaſi ſpiculis, cùm maturuerit, horrida conſpicitur. Inſu bres hanc uulgò Bonaga uocant. Cæterùm quanuis floris eius nihil meminerit Dioſcorides; conſtat tamen flore ple runque purpureo ſubalbicante, interdum tamen aureo. Sed hæc quibuſdam in locis aculeis uacat. Eandem flori bus albis uidimus nos parumper extra Pragam, uia qua itur ad Diuam Margaritam. Meminit Anonidis, ono nidis nomine, Theophraſtus libro VI. cap. V. de plantarum hiſtoria, ſic ſcribens. Ononis ramis aculeige ra eſt, amo tantùm perdurans, folio rutæ ſimilis, ſed per totum caulem appoſito, ut ueluti coronam ex interuallis to ta ſpecies repræſentet. Florem minutulum, & in ſiliqua non undique ſeptum edit. Naſcitur glutinoſo loco; ſo lo, & præcipuè in ſegetibus, atque cultis: qua de cauſa agricolis inimica exit. Viuax admodum eſt. Cùm enim al tam nacta tellurem fuerit, protinus ſua infima pellit: & ſingulis annis ſiraculis in latus emiſſis, rurſus poſtero anno

Anonidis con ſideratio.

Reſta bouis.

Anonidis hiſt. ex Theoph.

Digitized by Google

ONONIS.

Plinij lapſus.

Anonidis uires Matth.

Aquæ Anonidis uires.

Anonidis uires ex Gal.

deorſum uerſus pellere ſolita eſt. Ideoq́; effodienda tota, extirpandaq́; penitus eſt. Incipit germinare æſtate, perficiturq́; autumno. hactenus Theophraſtus. Huius quoque mentionem fecit Plinius lib. XXVII. *cap.* IIII. *ubi ſic inquit. Anonim, quidam ononida malunt uocare, ramoſam, ſimilem fœno Græco, niſi fruticoſior, hirſutiorq́; eſſet, odore iucundo: poſt uer ſpinoſa. hæc Plinius. Qui tamen hac in re erraſſe deprehenditur: ſiquidem non poſt uer Anonis ſpinoſa redditur, ſed (ut Theophraſtus author eſt) in autumno. id quod etiam experimento comprobatur. Anonidis radix uim maximam præſtat ad renum calculos comminuendos, expellendosq́;, obſtructis præſertim urinæ meatibus. quod multorum teſtimonio compertum eſt qui calculo affecti, ubi tantùm radicis corticum puluerem ex uino diutius bibiſſent, priſtinam ſanitatem recuperarunt. Noui ego quendam, qui huiuſce radicis puluere duntaxat pluribus menſibus ſumpto, carnoſum ramicem abſumpſit & ſanatus eſt: licet à medicis nullo alio medicamento, quàm ſola ſectione, uſtioneq́ue hunc curari poſſe antea ſtatutum eſſet. Erodunturradicis puluere calloſa, ac indurat ulcerum margines. Decoquitur eadem ex poſca utiliter, ad dentium dolores; mulcet enim hos, ubi iure os colluatur. & præſertim ubi pituita redundet. Sunt qui putent ſanari hæmorrhoidas epoto tantùm radicum decocto. Caterùm id, ut mihi compertum eſt, præſtat potum ſummopere ad locinoris, & uaſorum infarctus. Fit è radicibus aqua, quæ pota non ſolùm calculoſos expedit renes, & urinam prouocat, ſed etiam ueſicam, & eius ceruicem glutinoſis excrementis obſeſſam expedit. Sumuntur Corticum recentium radicum libræ quatuor. Hæ minutim conciſæ uini Cretici libris octo macerantur. Deinde uitreo alembico in aqua calentis balnei collocato elicitur aqua, quæ in præſcriptis affectibus plurimum præſtat, pota ſemilibræ pondere. Anonidis uires deſcripſit Galenus lib.* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Ononis radicem habet tertio quadantenus excalfacientem. Cortex eius maximè eſt utilis habens quippiam & abſterſorium, & inciſorium. Proinde non tantùm urinas prouocat; ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas cùtis detrahit. Vtuntur porrò ea quoque & ad dentium dolores, in oxycrato decoquentes, & collui decocto iubentes.*

Nomina.

Huic plantæ nomen Græcum eſt, ἀνώνις, & ἄνωνις. Latinum item, Anonis, & Ononis: Italicum, Anomde: Germanicum, Hauuhechel, & Stallkraut: Hiſpanicum, Gatilhos, & Gathinos: Gallicum, Bugranes, & Burgrundes: Boemicum Gebbice: Polonicum Tglica, ſiue liſi ogon.

Λευκάκανθα. LEVCACANTHA. CAP. XIX.

a Meum. πρὸς ἰγυρὸν. i. amarum uale de.

LEucacantha, prædita eſt radice cyperi, a ualida, & amara. Quæ manducata dolorem dentium ſedat: ueteri laterum dolori, atque iſchiadicis prodeſt, decocto cyathis tribus ex uino poto. Eadem ruptis, & conuulſis medetur. Radicis epotus ſuccus eoſdem præbet effectus.

Leucacanthæ conſi.

IN manifeſto errore uerſantur, qui ſentiunt, Leucacanthā, hoc eſt, albam ſpinam, de cuius hiſtoria, & uiribus hoc capite tractatur, ab Acantha leuce, id eſt, ſpina alba, de qua paulò ſuperius diſſeruimus, nullo pacto differre. Qua in ſententia, uel potius errore, fuere nonnulli ex recentioribus, alioqui rei herbariæ periti. In quorum etiam numero Ruellius fuiſſe ex eo maximè deprehenditur, quòd cùm debuiſſet, more ſuo, poſt Anonidis tractationem: cuius titulo ſpinam albam quoque adiunxerat, quam tamen albam nominaſſe rectius fortè erat, eiuſdem albæ ſpinæ hiſtoriam referre, ex induſtria eam ſilentio præterijt. Nam cùm exiſtimaſſet, alteram ab altera non diſtingui, non opus eſſe iudicauit, earum hiſtoriam in Alba ſpina repetere, quam antea in Spinæ albæ mentione tradiderat. Quo tamen in loco ab errore uindicari non poteſt: quippe quoniam poſt quàm ſpinæ albæ, quam Mauritani Bedegnar appellant, meminerit, alteram eius nominis ſpinam ſubdidit, quæ cùm in arbuſtum undiq; aculeis armatum aſſurgat, ſe pibus extruendis ruſticis noſtratibus maximè expetitur. Non tamen ob id declarat ipſe hanc eſſe Leucacanthan: ſed lubrico quodā lapſu, quaſi ſui ipſius, & cuius ſpinæ albæ mentionem faceret, oblitus, in capitis calce aculeatæ illius arbuſculæ radicibus, quæ (ni fallor) candida eſt Dioſcoridis rhamnus, omnes tribuit facultates, quibus legitima ſpina alba à Dioſcoride commendatur. Qui quidem Ruellij error omnibus euidentior eſt, quàm ut pluribus refelli poſtulet. Quòd autem differant inter ſe Acantha leuce, & Leucacantha, non modò Dioſcorides inter cæteros ſim-

Ruel. lapſus.

ros si uulgi medicamentorum scriptores facilè princeps ostendit ; sed Galenus etiam, & Paulus. qui præterquàm quòd alteram ab altera diuersis capitibus distinxerunt, earum singulam differentibus facultatibus præditam esse tradiderunt. Quorum sententiæ subscribit Plinius : nam de Acantha leuce differens lib. XXIIII. cap. XII. sic inquit. Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit. Sed uires longè alias ab his Leucacanthæ idem retulit lib. XXII. cap. XVI. ubi sic habet. Leucacanthum alij phyllon, alij ischiada, alij polygonaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolorem sedat. Item laterum, & lumborum (ut Hicesius tradit) semine poto drachmis octo, aut succo. Eadem ruptis, conuulsis; medetur. hæc Plinius. Quæ quidem uidisse debuerat Ruellius, alioqui Plinianæ historiæ studiosissimus : aut certè Hermolao doctissimo uiro credidisse, à quo (etsi nunquam illum citet) integra quandoque capita, imò (pace eius dixerim) integrum ferè surripuit opus, ita ut in omnibus illud suum fecisse uideatur. Siquidem Hermolaus, cùm in Leucacantha, tum aliàs sæpenumero commonuit in suo Corollario, hanc ab acanthaleuce differre. Porrò illud etiam nobis silentio non dissimulandum, ut ingenuè quod sentimus de simplicibus dicamus, quòd Leucacantha herba est, non autem arbuscula sepibus conficiendis idonea, ut falsò, mea quidem sententia, Musa Brasauolus suo de syrupis libello in Brasauoli error.
eupatorij syrupo existimat. Nam hoc loco de herbis tantùm, & non de arbusculis scribit Dioscorides : qui nimirum in stirpium historia peritissimus, arbusculam illam suprà libro primo inter Rhamni genera descripsit, et sub candido, ut puto, complexus est. Cæterùm cùm nec Dioscorides, nec Plinius tradant, quibus foliis, quo caule, flore, ac semine Leucacantha proueniat, difficilè quidem fuerit inter tot aculeatarum stirpium genera, unam secernere, quæ uerè Leucacanthum repræsentet. tametsi damnandus usquequaque non esset, qui dixerit Leucacanthum esse fortasse aculeatum illum Carduum, de quo in Acanthaleuce diximus, cuius folia albis quibusdam maculis depinguntur, unde illi nomen apud Italos est lacteus carduus, & apud alias nationes Mariæ cardus. Nam præterquàm quòd coniectura quadam dici posset, eam à maculis illis albicantibus sibi Leucacanthæ nomen adinuenisse, radicis etiam ipsius tum durities, tum amaritudo, etsi forma cyperinas non æmuletur, consentire uidentur. Sed hoc potius disputandi, quàm asserendi gratia proponimus : cùm adhuc haud ulla nobis comperta sit Planta, quæ legitimam Leucacantham repræsentet. Cæterùm cum hæc CARDVM, *quem quidam Diuæ Mariæ, alij Lactarium ab albis* Carduus diuæ Mariæ.
maculis uocant, in mentem reuocauerint, non ab re sanè esse iudicauimus, si eius historiam, & uires hic explicabimus. Est itaque Carduus hic, quem ego potius Asininum uocarem, quòd eius pabulo Asini delectentur, planta folia fundens magna, pinguia, per ambitum laciniata, et acutis, tenuibusq; aculeis circumquaque stipata, quin etiam lacteis plurimis respersa maculis. Caulem profert bicubitalem, tricubitalemque, rotundum, spinis herentem, brachiatumque, echinatis in summitate capitulis ; quæ Æstate media florent cinaræ modo, floribus purpureis ac capillaceis, semine cardui simili papposa lanugine scatente. Radice nititur ualida alte descendente, amaro sapore. Nascitur in campestribus, incultis locis, & à quibusdam quoque in hortis seritur. Radix excalfacit, abstergit, Cardui lactei uires Marth.
aperit, & attenuat. Radicis decoctum datur utiliter potandum ad Iocinoris, & uasorum obstructiones & remorantes urinas : Quare confert hydropicis, lienericis, ac nephriticis. Idem ducit menses, tam potum, quàm in desessionibus adhibitum. Sunt qui radicis puluerem additò fœniculi semine, & longi piperis momento, ex ptisana propinent nutricibus, lacti augendo. Stillatitia foliorum aqua utuntur nonnulli ad lateris dolores, cui alij ut ualentius agat, seminis semidrachmam adjiciunt. Leucacanthæ uires paucis perstrinxit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Leucacanthon, quidam autem polygonaton, Leucachantæ uires ex Gal.
alij ischiada nuncupant. Huius amara radix est, ac proinde incidit, & exiccat in tertio ordine : in calfaciendo autem ex primo est ordine. Ἀκανθάκανθα *quæ Græcis, alba spina Latinis appellatur : Italis, Bianca spina. Carduus uero Mariæ Italis appelletur Scardaccio del latte, & Scardaccio bianco : Germanis Marien distel : Boemis, Ostropes : Polonis, Ostropest.* Nomina.

CARDVVS LACTEVS.

60 Τραγάκανθα. TRAGACANTHA. CAP. XX.

TRagacanthæ radix lata, & lignoso summo cespite nititur: unde surculos humiles, † robustos, latissimè fundit: in quibus minuta folia, multa, nonnunquam tenuia exoriuntur: quæ sub se spinas albas,

† Orib. addit. αὐχμοί. i. frequentes.

Digitized by Google

bas, rectas, & firmas occulunt. Est etiamnum tragacantha lacryma, quæ uulnerata radice manans, concreuit. Præstat pellucens, gracilis, [a] læuis, syncera, & subdulcis. Cutis spiracula, ut gummi, obstruit. Huius increbuit usus ad oculorum medicamenta, ad tussim, exasperatas fauces, retusas uoces, cæterasq; destillationes, cum melle in delinctu: subdita quoque linguæ liquescit. In passo madefacta, drachmæ pondere bibitur, contra renum dolorem, & ueficæ rosiones, misto cornu cerui usto, & eloto, aut scissi aluminis momento.

a Cat. Adxui. i. alba.

TRAGACANTHA.

Tragacanthę consid.

TRagacanthæ plantam, à qua effigiem, quàm hic exhibemus, deprompsimus, iampridē ad nos misit quidam rei herbariæ studiosus, qui illam attulerat ex Apulia Gargano monte. Ea certè est, quæ nullis prorsus notis à Dioscoridis historia dissentiat, ut ex eius pictura omnibus liquido constare potest. Cæterùm lacryma è uulnerata radice manans, quā sęplasiarij uulgò uocāt Cōma dragāti, passim in officinis cōcreta uisitur, è Creta, Asia, & Græcia aduecta. At nōmodò hæc (ut Dioscorides inquit) è uulnerata prius radice manat; sed etiā spōte (ut Theophrastus est author) ab ea scisso in latere cortice distillat. Sed hanc, qua utimur, Monachi illi reuerēdi, qui in Mesuē cōmentarios ediderunt, uerā esse Tragacanthæ lacrymā negant, quòd legitima linguæ subdita facilè, Dioscoridis testimonio, colliquescat: hæc uerò nunquā, cū linguæ supposita adeò lenta, tenaxq; euadat, admista saliua, ut nullo ferè tęporis tractu dissolui liquarıq; possit. Qua quidē in re ij (pace eorū dixerim) toto cœlo aberrant, ut qui Dioscoridis sentētiā perperàm acceperint. Siquidē Dioscorides nō de sola lacryma linguæ subdita, sed in eclegmate cū melle cōformata, illud fieri scribit, cùm inquit. Vsus eius ad oculorū medicamenta, ad tusses, exasperatas fauces, retusas uoces, cæterasq; destillationes, cū melle in delinctu liquescitq; subiecta linguæ. hæc Dioscorides. Ex quibus palàm est uoluisse Dioscoridē Tragacanthæ lacrymā non solā, & per se tantùm, sed in eclegmate cū melle paratā linguæ esse subiciendā, ut clarissimorum medicorū institutione fieri adsolet cum bechicis catapotijs, & diatragacanthæ trochiscis, quibus ipsa commiscetur. Quippe cùm oporteat medicamenta, quibus aspera arteria, pulmo, ac pectus uniuersum expurgari debent, quadā tęporis diuturnitate ore retenta, uel linguæ subdita sensim, leniterq; liquescere, ut cōmodè in trachęā percolentur arteriā, uoluit hic Dioscorides eclegmatis usum recta methodo describere. Nā si huiusmodi medicamenta deuorarentur, nihil prorsus proficerent, cùm ita non in pectus et pulmones deferantur, sed in uētriculū. Huic & alia accedit ratio, quòd si intellexisset Dioscorides lacrymam per se tantùm linguæ submitendā, subiunxisset quidem, ut sui moris est, quibus in morbis id facititandum esset. quandoquidem planè absurdū uideretur scribere, quòd aliquod gūmi linguæ subiciatur, paulatimq; liquescere cogatur, ac deinde silentio inuoluere, quibus in morbis id faciendū. His itaque rationibus non modò rectè, meo quidē iudicio, intelligi potest uoluisse Dioscoridē, eclegma, quod Tragacanthæ lacrymā acceperit, linguæ subiciendū esse, non ipsam tantùm lacrymā: sed etiā Monachos in hoc, ut aliàs sæpe deceptos esse. In collyrijs oculorū addita Tragacanthæ lachryma non solùm humorū acrimoniā in oculos defluētium retundit, sed oculos quoque roborat, & longè magis adstringit, quàm sarcocolla. Quæmetiā lacte macerata, & illita, oculorū ungues, & palpebrarū pustulas pruritū, & scabiē sanat. Valet ad pulmonū, pectoris, & trachęæ arteriæ morbos, & medetur eorū ulceribus. In summa præstat Tragacanthæ lachryma ad defluxiones omnes, in fauces, guttur, & pectus permeantes, & tussim excitantes, & præsertim in confectionibus addita, quæ linguæ subiciuntur. Datur utiliter exulceratis renibus. Auxiliatur quoque dysentericis, quæ tosta fuerit, sū ex uino cydoniorum pota, tum clysmate infusa. In summa ubi læuigare, obtundere, & reprimere opus est, præstantissimum semper fuerit medicamentum. Tragacanthæ uires scriptas reliquit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, his paucis uerbis: Tragacantha similem gummi uim obtinet, emplasticam quandam, & acrimoniam hebetiorem (legunt aliqui, quæ acrimoniam obtundit.) Et sanè similiter illi desiccat. Τραγάκανθα *sic Græcè, ut etiam Latinè, & Italicè, Tragacantha uocatur: Arabicè, Chitira, Itica, Chateth, Alcutèd, seu Alchathad: Germanicè, Dragant: Hispanicè, Alquetira.*

Tragacanthę uires Matth.

Tragacanthę uires ex Gal.

Monachorū erratum.

Nomina.

ERINGIVM.

Digitized by Google

ERYNGIVM MONTANVM.

Ἠρύγγιον. ERYNGIVM. CAP. XXI.

ERyngion aculeatarũ generis. cuius folia in principio ſale cõdita,in cibos recipiuntur.Lata autẽ ſunt, & extremo ambitu aſpera,guſtu aromatica: ſed ubi adoleuerunt,circa cõplures caulium eminẽtias in ſpinas aculeatur.in quorum ſummitatibus globoſa capitula,durarũ, acutiſſimarumq; ſpinarũ ambitu [a] ſtellatim circumuallantur, quorũ colos aliàs uiridis,aliàs albus, interdũ cœruleus inuenitur. [b] Radix oblonga,lata. foris nigra, internè candida, pollicis craſsitudine,odorata.Naſcitur in aſperis,& campeſtribus.Vim habet calfactoriam.Pota menſes,& urinas pellit:tormina,inflationesq; diſcutit: contra iocinerum uitia, ſerpentiũ,morſus,& hauſta uenena,cũ uino prodeſt:bibitur aduerſus plurima,cũ ſeminis paſtinacæ drachma una.appẽſa,illitave,tubercula diſcutere proditur.Pota cũ hydromelite radix,opiſthotonicis,& comitialibus medetur.

a ὥσπερ ἀστρίδια. i.inſtar ſtellæ ita meum,ſed Cat.add. σφόδρα.i.ualde.

b Meum, & Cat.ἐυώδης καὶ ἀρωματίζουσα.i. odorata,& aromatica.

LOngè quidem aberrant ſeplaſiarij Senenſes in Eryngij cognitione,ut pote qui pro Eryngij radicibus aſſumant aculeatæ cuiuſdam ſtirpis radices,quam Cacatreppola uulgò uocant. Hinc error omnibus facilè deprehenditur, quòd nulla penitus illius plantæ nota eryngio reſpondeat. Legitimum Eryngium, quod, meo iudicio, Dioſcoridis deſcriptioni nihil refragetur, & cuius hîc imaginem appinximus, frequens inuenitur in compluribus Italiæ locis, nullis reclamantibus notis. Eſt & Eryngium marinum, quo Veneta litora undique referta ſpectantur. Aſſurgit hoc foliis altero latioribus, circinato ambitu ſpinoſis: radicibus longioribus, mollioribusque, ſaccharo aſſeruandis longè

Eryngij conſideratio.

ERYNGIVM MARINVM.

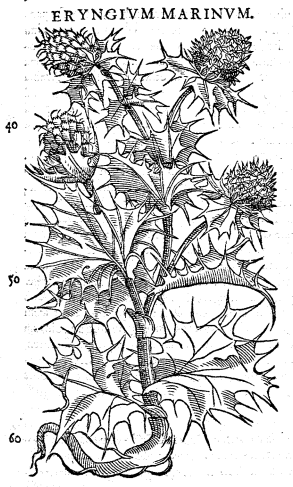

ERYNGIVM PLANVM.

Digitized by Google

magis idoneis, quàm alterius. Huius tametsi non meminerit Dioscorides; Plinius tamen libro XXIV. *cap.* VII. *utriusque historiam tradidit. Quo fit, ut eorum sententiam minimè probauerim, qui Eryngium marinum, Crocodilium esse existimant, ut in crocodilij mentione superius diximus. Sunt & qui credant, Eryngium Mauritanis à Secacul non differre. Veruntamen ij quoque hallucinantur: nam cum Serapio in capite de Secacul, neque Dioscoridem, neque Galenum citet, quos maximè in simplicium historia sequitur, quorumq; dicta bona fide refert, sed tantùm suæ gentis auctoribus nitatur, clarissimum præbet indicium, Secacul diuersum fuisse, et plantam Græcis incognitam. Siquidem si pro eryngio Secacul scripsisset Serapio, ei sanè non fuisset opus, paulò inferius de eryngio tractare ex Dioscoridis, & Galeni sententia, magno uirium & notarum discrimine. Re autem uera Secacul radix est Indica. Hoc enim testatur Auicenna lib. quinto, ubi sic habet: Secacul sunt radices Zingiberi similes, quæ conuehuntur ex India, & fit ex eis, cùm sint recentes, conditum in loco suo. apud nos autem humectantur in primis in aqua calida. Quæ etiam ad unguem Serapioni, de eo pariter scribuntur, ubi de pluribus saccharo, & melle asseruandis egit. Quamobrem non parum falluntur, qui Secacul ab eryngio secernere nescientes, Eryngij radices tum saccharo, tum melle asseruatas uenereis infeliciter commiscent auxiliis, ut qui ederint, fortiores, salaciores q; reddantur. Quippe hac facultate Eryngium præstare nusquam hactenus apud Dioscoridem, & Galenum mihi repeti re licuit, qua tamen pollere Secacul memoriæ prodiderunt Arabes. Cæterùm animaduertendum est Serapionem Aëtera Atticum, siue Bubonium cum eryngio confudisse, Stellarum similitudine deceptum, qua cæruleo colore se inuicem æmulantur: etsi quæ Bubonio insunt, nullis aculeis horreant. Eryngij radicum decoctum expedit Iocinoris, & lienis infarctus. Ideoq; ictericos, & hydropicos iuuat. Epota radix ualet aduersus rubetas, toxica, & aconita, ex uanarum comestibilium iure pota; uel ex anserino, ubi ranæ non sint ad manus. eadem datur utiliter potanda contra cordis affectus; ex bugloss. aut melissophylli decoctio. Præstat quoque ad strangurian, obstrusos renes, & uiuarum præclusiones. Illita ex melle infixa corpori extrahit: Quinetiam strumas, parotidas, & panos discutit. Præsumpta crapulam arcet, & aluum sistit. Fit è teneris Eryngij foliis stillatitia aqua, iis quàm maximè utilis, qui morbo gallico affecti ulceribus affliguntur, si quotidie ea utantur in potu. Nam mirificè lecur iuuat, ualet eadem ad expugnandas quotidianas, & quartanas febres. Meminit Eryngij Galenus lib.* VI. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Eryngium caliditate quidem aut parum, aut nihil, quæ temperata sunt, superat. Siccitatem uerò in tenui essentia consistentem non parum obtinet. Eius nomen Græcum ἠρύγγιον, Latinum item, Eryngium: Italicum, Eringio, & Iringo: Germanicum, Erachendistel, Manstreuu: Hispanicum, Cardo corredor: Gallicum, Panicault: Boemicum, Mancha, aut Muzska wujra: Polonicum, Mikolarek.*

Quorundam errores.

Secacul hist. Matth.

Serapionis la plus.

Eryngij uires ex Gal.

Nomina.

Ἀλόη. ALOE. CAP. XXII.

ALoes folium scillæ similitudinem habet, crassum, pingue modicè latum, rotundum, retrorsus pandum: folia gerit curta, [a] quæ utrinque ex obliquo longioribus interuallis striantur, & in spinulas desinunt. Caulis emittitur non dissimilis antherico: flos albus: fructus hastulæ regiæ cognatus: graui tota est odore, & gustu amarissima: radice una, ceu palo, in terram depacta. Plurima præpinguisq; in India gignitur, ex qua coactus succus adfertur. Nascitur etiam in Asia, & Arabia [b] in locis quibusdam maritimis: & in insulis (ut in Andro) non ualde succo extrahendo idonea, sed ad glutinanda uulnera sanè quàm utilis, si detrita illinatur. Duo succi genera: quoddam arenosum, quod sedimentum [c] purissimæ esse uidetur: alterum ad iecinoris imaginem uergit. Eligi debet [d] boni odoris, [e] syncera, quæ nihil doli sensit, nitida, calculorum expers, rufi coloris, friabilis, ac iecinoris modo coacta, facilè liquescens, eximiæ amaritudinis. Improbatur nigra, & [f] fractu contumax. Gummi eam adulterant: quod deprehenditur gustu, amaritudine, & ualido odore: eoque argumento, quòd digitis friata non ad minima usque frustra resoluitur. Nec desunt, qui acaciam immisceant. Natura eius est spissare, exiccare, § somnum allicere, & corpora densare, aluum resoluere. Stomachum repurgat binum cochlearium mensura, in aqua frigida, aut egelida pota: sanguinis reiectiones sistit: regium morbum purgat, tribus obolis ex aqua, aut drachmæ pondere in potu: deuorata cum resina, aut cum aqua, uel melle cocto sumpta, aluum soluit: purgationis perfectæ causa tribus drachmis sumitur. alijs, purgatorijs medicaminibus admista, præstat, ut minus stomachum infestent: ficca glutinandis uulneribus inspargitur: ulcera ad cicatricem perducit, cohibetq; [g] Eadem peculiariter exulceratis genitalibus medetur, & disrupa puerorum præputia iungit, condylomata, rimasq; sedis [h] ex passo sanat. hæmorrhoidum abundantiam, & sanguinis eruptiones sistit: pterygia ad cicatricem ducit: liuores, & [i] insignita ex melle tollit. Priuatim scabras lippitudines, pruriginesq; angulorum permulcet: dolorem capitis sedat, temporibus & fronti illita, ex aceto & rosaceo capillum fluentem continet cum uino: tonsillis, gingiuis, & omnibus oris ulceribus, cum melle & uino proficit. Oculorum medicamentis [k] torretur in munda, & candenti testa, pennaq; subinde uerfatur, ut possit æqualiter torreri. Lauatur, ut quod sit arenosissimum, tanquam inutile subsidat, & læue, ac pinguissimum assumatur.

a Meū, & Ca. παῤ ἑκάτερα ἢ τὰ μέρη ἐγγὺς ἐκπλαγίων ἀπολήγοντα ἀφαιρέσεσιν ἐξεγυμνωμένα καλεῖ. i. ab utraq; parte hêt ex obliquo spinas rarius emicantes, mutilas.
b Meum, & Cat. interponunt. χρὴ.
c Meum. καθαρώτερος. i. purioris.
d Deest in meo & Cat.
e Cat. addit. λιπαρὸν. i. pinguis.
f Cat. θραυσταὶ δεκτικὸν. i. cetè tu difficilis.
g Deest i Ca.
h Meū. σὺν γλυκεῖ οἴνῳ. i. cū dulci uino
i Meum. ὑπο πεπ. i. suggillata.
k Meum. μίγνυται. i. miscetur.

Aloes confi.

NOn dubium est, quin ea legitima sit Aloe, qua passim officinæ utuntur. Nam electissima, ac purissima (adultera ta enim quandoque etiam inuenitur) omnes præstat tum notas, tum uires, quæ syncerissimæ à Dioscoride assignantur. Aloe ætate nostra in quàm plurimis Italiæ locis uirescere conspicitur præsertim Romæ, & Neapoli,

[g]

Digitized by Google

ALOE SINE FLORIBVS. ALOE CVM FLORIBVS.

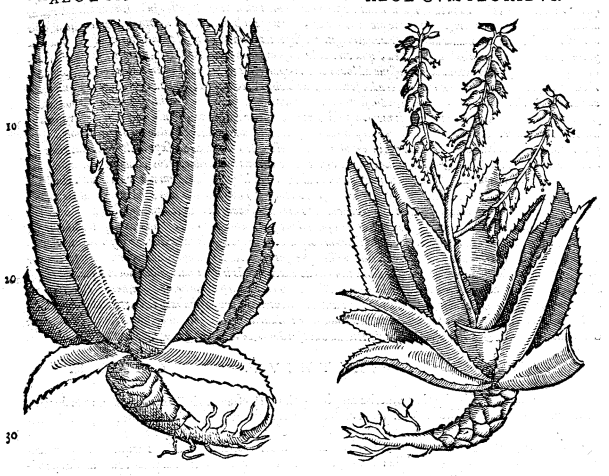

& Neapoli, ubi ſuper adium feneſtris, ac atrijs in fictilibus uaſis terra plenis alitur, ac fouetur ad ſpectaculum potius, quàm ad medicum uſum. Floribus non modò albicantibus, ut Dioſcorides inquit, ſed etiam purpuraſcentibus. Inuehuntur acerrimè in Meſuem Manardus Ferrarienſis, & Fuchſius ipſum ſecutus, quòd affirmauerit ille, Aloen per os ſumptam uenarum oſcula adeò reſerare, ut inde poſtea ſanguis facilè exiliat, cùm id (ut ipſi aiunt) tum Dioſcoridis, tum Galeni placitis maximè repugnet. Verùm quàm longè ij, quorum pace dictum ſit, à ueritate deſciuerint, non multo quidem labore demonſtrare poſſem, ni præter inſtitutum noſtrum id eſſe cenſerem, niq; compertum haberem, illis prius rectè, meo iudicio, reſponſum fuiſſe à Iacobo Syluio clariſſimo ætatis noſtræ medico in Meſuem ſcribentem, & à Gratianopolitano quodam, qui tam probatiſſimis rationibus Meſuem tuentur, ut nõ amplius Manardo, ac Fuchſio hic eum lacerandi locum relictum eſſe putem. Aloes meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic habet. Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ naſcitur in magna Syria, aquoſior eſt, & facultatis imbecillioris: attamen uſque adeò deſiccare poteſt, ut uulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis eſt Cœleſyria, & Arabia, multò eſt melior. Optima autem Indica, cuius liquor eſt, id quod ad nos importatur, medicamentum Aloe cognominatum, ad plurimas res, propter ſiccitatem mordicationis expertem, utile. Eſt autem non ſimplicis naturæ, ſed ut indicio eſt guſtus, adſtringit ſimul, & amara eſt: adſtringit quidem mediocriter, ſed uehementer amara eſt. Subducit & uentrem, utputa ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo ſtercore uocant ἐκκοπρωτικὰ. Itaque ex dictis patet (ſi quidem memoria tenemus, quæ in quarto lib. ſunt demoſtrata) quòd tertij ſit ordinis exiccantium, calfacientium autem aut primi intenſi, aut ſecundi exoluti. Sed & ipſius facultatis miſturam atteſtantur particularia eius opera: nam & utile ſtomacho medicamen eſt, ut ſi quid aliud: & ſinus glutinat. Sanat & ulcera, quæ ægrè ad cicatricem duci poſſunt, & maximè, quæ in ano ſunt, & pudendo. Iuuat & eorum inflammationes aqua ſubalta, & uulnera eundem ad modum glutinat. Congruit ſimiliter utenti & ad inflammationes in ore, ac naribus, & oculis. In ſumma, repellere, & digerere ſimul poteſt, cum hoc, ut paulùm extergat, quantum uidelicet ulceribus puris non ſit moleſtum. Præterea idem Galenus lib. VIII. de compoſitione medicamentorum loc. in hiera mentione, de Aloe ita ſcriptum reliquit. Atqui ipſam aloen Andromachus quidem lotam, ex alijs autem aliqui etiam ſic, aliqui uerò illotam adijcunt. Verùm iam noſſe operæpretium eſt, ad uentris ſubductionem illotam aloen aptiorem eſſe, multum uerò de medicamentaria ui deponere lotam, quam etiam febricitantibus dare aliquis audeat, ſi non uehemens, ſed ualde debilis ſit febris. Quàdam uerò etiam ex illota aloe pharmacum multis ſic febricantibus exhibuerunt, deinde cùm nihil manifeſtè læſiſſent, in alijs rurſus maximum experti ſint nocumentum. Infeſtiſſima eſt enim aloe, etiam lota, his qui citra uitiatos humores ex intemperie calida & ſicca affligantur. Proximam ab his læſionem percipiunt, qui ſiccam

Meſues à calumnia uindicatus.

Aloes uires ex Gal.

eam intemperiem habent, etiam cum frigiditate coniunctam, & in uniuersum qui ex sola qualitate particulam aliquam læsam habent. Etenim in humoribus intemperaturæ, pharmacis ipsas euacuantibus egent. quæ uerò absque his consistunt, penitus in tabem deueniunt ex pharmaci huius ex aloe constantis usu. Itaque ubi humiditas uitiata tunicas uentris porrigat, ex aloe picra utilis est, expurgans humiditatem. Omnino autem sic affectis accessio nauseæ plus aut minus adest. Euacuatio igitur affligentis humoris per solam aloen contingit, quæ purgatoriam uim non fortem habet; sed uitea, quæ circa aluum sunt, quæ etiam contingit, purgare possit. Et si aliquando ampliori pondere exhibeatur, usque ad locos circa hepar conscendit. non tamen totius corporis purgatoria aloe existit. Cæterùm ex his quæ ei admiscentur, masticha ut stomacho commoda & odora, & quæ medicamentariam aloes uim frangere queat, admiscetur. Cinnamomum uerò eadem gratia, & præterea quòd tenuissimarum partium est, ut aperire uentris meatus possit, extergereq; ac attenuare, si quid uiscosum aut crassum in humoribus feratur. Crassos enim humores ob purgatoriæ facultatis imbecillitatem, aloe trahere non potest. Quapropter biliosarum uentris affectionum optimum pharmacum est, adeò ut in uno die sæpe multos stomachicos creditos persanet. Iuuat autem & hos, & alios omnes affectus ex uitiatis humoribus ortos, cinnamomum admistum; utpote quod alterantem habet facultatem uitiosarum qualitatum in id quod secundum naturam habet. Hactenus, Ex Mesue. *de aloe ex Galeno locis citatis. Deijcit Aloe (ut Mesues auctor est) non modò bilem: sed & pituitam ipsam. Caput, uentriculumq; mundat, quorum etiam cruciatibus maximè succurrit. Inflammato, æstuantiq; bilis redundantia uentriculo auxilio est. Quotidianus eius usus à mortiferis morbis tuetur. Vindicat à putredine, addita myrrha, non modò uiuentium; sed etiam defunctorum corpora. Cum draconis sanguine, & myrrha ulcera contumacia sanat, quòd sine morsu aliquo exiccare possit. Sensus omnes, intellectumq; acuit, iecur ab infarctu purgat, & regio morbo medetur. Hæmorrhoidibus tamen, ac cæteris sedis inflammationibus nocet: quamobrem ijs ab eius assumptione abstinendum est, qui aliquam in illis partibus noxam patiuntur. hæc Mesues. Cæterùm necat Aloe uentris tineas ex lacte, uel melle sumpta: aut umbilico tenus apposita, bubalo felle, & aceto subacta.*

Nomina. *Planta, quæ Græcis ἀλόη, Latinis etiam Aloe uocatur: Mauritanis, Saber, Paber, siue Sabar: Italis, Alger: Germanis, Alepatic, & Bitter aloes: Hispanis, Hierua baborsa: Gallis, Aloes, seu Perroquet: Boemis, Aloe.*

Ἀψίνθιον. ABSINTHIVM. CAP. XXIII.

a Cat. addit. καὶ γαλατία.

ABsinthium, aliqui barhypicron, herba uulgò cognita. Præstantius in Ponto, [a] & Cappadocia, in monte Tauro nascitur. Vim habet calfaciendi, & adstringendi. Bilem expurgat, quæ & stomacho, & uentri inhæsit: urinam cit, & crapulam præsumptum arcet. ad inflationes uentris, & stomachi dolores prodest, cum sefeli, [b] & nardo Gallico potum: fastidia discutit, & arquatos sanat madefacti dilutum, aut decocti ius, quotidie tribus cyathis hausum: menses cit potum, aut cum melle appositum. Contra fungorum strangulationes conuenienter ex aceto bibitur: aduersatur ixiæ uenenis cum uino: item cicutæ, & muris aranei morsibus, & draconi marino. Anginæ eo cum melle, & nitro perungutur, & epinyctides ex aqua. Ad fugillata, & oculorum caligines, ex melle illinitur: item auribus, si manat sanies. Dentium, auriumque dolores decoctum uaporis suffitu compescit. Decoctum in passo dolentibus oculis oblinitur: item præcordijs, & iecinori, tritum cum cerato cyprino: stomacho quoque longa ualetudine laboranti cum rosaceo: cum ficis autem, aceto, & loliacea farina, aquæ inter cutem, lienosisque subuenit. Vinum ex eo fit, quod absinthiten uocant, præsertim in Propontide, & Thracia, quo ad antè dicta utuntur, cum febri carent: alioquin in æstate propinant, & acceptam huic uino incolumitatem referunt. Insparsum arcis absinthium, uestes ab erodentium iniuria uindicat: culices ex oleo perunctum abigit, & à corpore arcet: atramentum librarium diluto eius temperatum, literas à murium erosione tuetur. Existimatur liquamentum eosdem præstare effectus: attamen potionibus improbatur, quoniam stomachum malè habet, & capitis ciet dolorem. Sunt qui cocta amurca, liquamentum adulterant.

[b] Meû. ἥδιτα Meû, & Cat.

Ἀψίνθιον θαλάσσιον. ABSINTHIVM MARINVM. CAP. XXIIII.

† Orib. legit tantum. Σαρίφους. a Meû. σὺν καρίδας καὶ ἐλμίνθας σφόγγους καὶ. i. ascaridas & lumbricos rotúdos. b Meû. add. κέφως. i. leuiter. c Cat. addit. ἐν καππαδοκία.

Absinthiorũ consũd.

†[ABsinthium marinum, quod aliqui Seriphium uocant,] copiosissimum in Tauro monte, iuxta Cappadociam, & in Taphorisi Aegypti gignitur: quo Isiaci pro oliuæ ramo utuntur. Herba est tenuis, abrotoni parui similitudine, referta minutulis seminibus, subamara stomacho inimica. Ea grauiter olet, & cum quadam calfactione adstringit. Per sese, aut tum oryza cocta, interaneorum [a] animalia, teretesq; tineas, adiecto melle enecat. aluum [b] læuigat: cum edulio autem, uel lenticula decocta, eadem præstare potest. Pecora maximè pinguescunt hoc pabulo. [c] Tertium genus absinthio assignatur: quo Gallia alpibus finitima scatet. Id patrio nomine Santonicum uocant, regionis, in qua nascitur, cognomento, absinthio non dissimile: uerùm subamarum est, non adeò seminis fœcundum. Eadem quæ seriphium potest.

Absinthij genera tria hic à Dioscoride traduntur, nempe uulgare nostrum, marinum, quod Seriphium uocant, & Santonicum, quo Gallia alpibus finitima abundat. Vulgare caule exit ramoso, foliis incanis, multipliciter sectis, Artemisiæ modo, floribus aureis, paruis, semine rotundo, racematim cohærente. Radicem habet diuulsam, sed firmam, & lignosam. Atqui Absinthium, quod in Ponto nascitur, cæteris præstare ad iecinoris, &

ABSINTHIVM.

ABSINTHIVM PONTICVM.

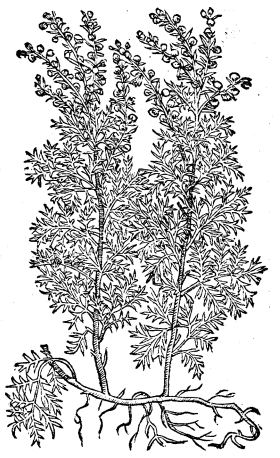

ABSINTHIVM MARINVM.

noris,& uentriculi inflammationes libro undecimo capite de cimo ſexto Methodi medendi prodidit Galenus, ſic ſcribens. Cùm autem duplex in omni Abſinthio facultas, & qualitas ſit, ſeluti in libris de medicamentis eſt traditum, utique in Pontico adſtringendi qualitas non parua eſt. In reliquis omnibus amara quidem qualitas eſt uehementiſſima, adſtrictio uerò (quam ſaltem guſtu agnoſcas) aut planè obſcura, aut prorſus nulla ſentitur. Proinde Ponticum ad iecinoris, & uentris phlegmonas eligi præſtat. Porrò id eſt tum folio, tum flore longè quàm cætera abſinthia minore. Odor quoque huic non modò non inſuauis; uerùm etiam aromatum quid præferens: reliquis omnibus eſt ſœdus. Quare hæc fugere conueniet, & Pontico ſemper uti. hæc Galenus. Abſinthium autẽ huiuſmodi, quod cæteris præſtantius ſit, non ſolùm in Ponto naſcitur; uerùm etiam in Hungaria, Tranſyluania, & Bohemia. Huic omnibus planè notis cum eo conuenit, quod Galenus deliniauit. Etenim id folio, caule, flore, ac ſemine conſtat longè, quàm commune noſtrum Abſinthium, minoribus. Saporem habet amariuſculum, cui non parua, adſtringendi uis coniuncta eſt. Odorem etiam ſpirat (ut Galenus teſtatur) non inſuauem, ita ut odorati non parum reſpiat. Meſues, ut Syluius doctiſſimè adnotauit, neſcio tamen qua ratione ductus, Ponticum, Romanum appellat. Monachi uerò, qui in Meſuem commentarios ſcripſerunt, putant magno quidem errore, id Meſui Romanum abſinthium eſſe, quod non modò in agro Romano, ſed etiam in uniuerſa Italia prouenit. Plinius lib. XXVII. cap. VII. Ponticum ſcribit multò Italico amarius eſſe. in quo ſanè Galeni ſententiæ & refragatur, & errat. Ponticum abſinthium efficacem uim obtinet ad aquã intercutem, ut mihi iam ſæpius experimento compertum eſt. Equidem quoſdam noui hydropicos quaſi deploratos, qui ex longo

Quorundam errores.

Plinij error.

Plinij error.

Absinthij Pōtici uires Matthiolo.

longo esu comarum eius, quæ saccharo adseruatæ fuerant, sanitati restituti sunt. Parandi ratio hæc est: Sumito floreſcentium iam comarum recentium absinthij Pontici libram unam: sacchari albißimi libras tres. Comas illas demptis caulibus, & pediculis tundito in mortario lapideo: deinde ijs optimè tuſis saccharum in pulueren tritum adijcito. rursus omnia simul tantißper tundito, donec in unum corpus redigantur: mox ad usum recondito. Ex absinthio ita parato, affecto prius purgato, datur quotidie semuncia tribus horis ante cibum. Sunt porrò qui putent semen illud, quod officinæ Sanctum cognominant, quodq; saccharo circundatum conſectumq; necandis interaneorum uermibus præbent, Absinthij marini esse semen. sed ij planè decipiuntur. Siquidem legitimam seminis huiuſce plantam integram miſit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortuſus. quæ à marino absinthio longè diſtat, ut ex eius imagine patet. Cæterùm procul dubio hallucinari deprehenduntur qui Canabel Serapionis

Quorundam error.

Canabel Serapionis mentio.

semen sanctum interpretantur, cùm longè admodum hæc inter se differant. Quippe Serapioni nil aliud esse Canabel conſtat, quàm terra tenuiſſimo fabulo perſimilis: quæ (ut ipſe ait) unà cum pluuia è cælo decidit, cuius non modò apud Arabes ad interaneorum tineas necandas; uerùm & ad fictilia fracta conglutinanda mirebuit usus. Absinthium marinum, siue Seriphium, in quàm plurimis tam Tyrrheni, quàm Adriatici pelagi litoribus prouenit, præſertimq; Aquileienſibus, & Tergeſtinis. Sed Fuchſium ſuſpicor illud non cognouiſſe: ſiquidem quod in ſuis clariſſimis commentarijs magno uolumi ini appiccum ſpectatur, absinthium marinum non eſt. Quod cùm fortaſſe & ipſe animaduertiſſet, in paruo ſim plicium libello ſententiam mutauit. Veruntamen non prius ab hoc errore ſeſe uindicauit, quàm in aliū incideriť: quippe quòd eandem plantam pro ſyluestri naſturtio perperam, meo iudicio, depinxerit. Marinum itaque absinthium cùm primùm è terra erumpit, folio eſt absinthio ſimili, craſſiore tamen. Sed poſtquàm adoleuerit, & caules ediderit, mutatis in longum foliolis, ijſq; præſertim quæ ubique caulem ambiunt, abrotonum æmulatur, non tamen foliis eſt adeò paruis. Semen profert exiguum, copioſumque, abrotoni modo inter folia erumpens, atque in ſummitate caulis ferè racemoſum, ut hæc picſura eius demonſtrat, amari, & adſtringentis guſtus. aliam Absinthij marini plantam à noſtrate longè diuerſam ex Aegypto allatam, quam AEGYPTIVM SERIPHIVM uocari libuit & cuius imaginem hîc expreſſimus. nunc pri-

Fuchſius notatur.

Marini absinthij hiſt.

Seriphiū Aegyptium.

ABSINTHIVM SERIPHIVM, SIVE SERIPHIVM AEGYPT.

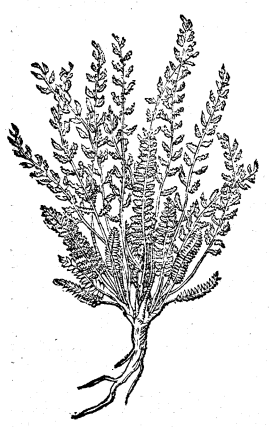

SEMEN SANCTVM, SIVE SEMENZINA.

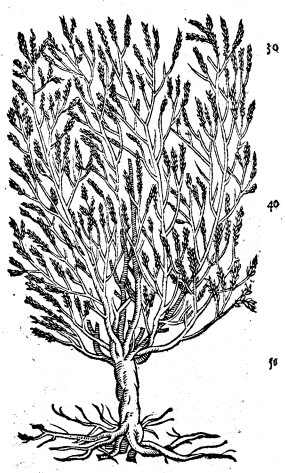

Seminis ſanctí mentio.

mum conſequutus ſum à Iacobo Antonio Cortuſo præſcripto. è qua colligi quoque SEMEN SANCTVM quidam uolunt, & ſi quid certi de re hac affirmem non habeam. Quidam abrotanum mas eſſe uolunt. Sed fortaſſe melius fœminam appellaſſent. Volunt patres illi Reuerendi, qui Meſuem commentati ſunt, tantùm ſuperficie tenus Abſinthium uulgare amareſcere, imis uerò partibus dulceſcere, ob idq; guſtui gratum eſſe. Vnde etiam

Monachorū opinio falſa.

aquam

aquam, quæ ab eo ignium ui diſtillat, dulcem potius, quàm amaram ſentiri contendunt. Qua in re ij parum rem naturalem callere deprehenduntur. nam quòd Abſinthij ſtillatitia aqua ſit dulcis, non ex eo fit (quantum equidem ſentio) quòd Abſinthium ipſum conſtet extima parte amarum, medullitus uerò dulce; ſed quoniam cùm exteriores illæ partes, quibus amaror ineſt, admodum ſint tenues, ac in uaporem facilè reſolubiles, ignis calore tenuiores factæ, non magno quidem labore reſoluuntur: euenitq; ob hoc, ut ſtillatitia, quæ inde fluit aqua, omnis ſit amaritudinis expers. Præterea dulcedo, quæ in ipſa inuenitur, non ab intimis Abſinthij partibus emanat, ſed eam tantùm à plumbeis inſtrumentis, quibus conficitur (ut diuturna docet experientia) prouenire compertimus. Nam ipſius dulcedinis qualitas non modò in Abſinthij ſtillatitia aqua ſentitur, ſed etiam in quauis alia, quæ ex herbis temperamento calidis extrahatur. Siquidem cùm plumbeum inſtrumentum huiuſcemodi herbarum uaporibus tum actu, tum potentia excalfacientibus, terrena quædam ſubſtantia ſuperficie tenus inficiatur, quæ actutum in dulciſſimam ueluti ceruſſam conuertitur, non mirum quidem uidetur, ſi aquæ inde manantes aſcititia dulcedine imbutæ, guſtu dulces percipiantur. Quod quidem ijs non euenit abſinthij ſtillatitijs aquis, quæ duplici uaſe uitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur. nam hæ ſufficienter amareſcere cognoſcuntur, nec tantillum quidem dulcedinis guſtantibus præbent. Euenit ſanè hoc, quoniam balneum ſuæ ipſius aquæ humiditate, partes tenuiores illas retinet, conſeruat, ac cohibet. Quo fit, ut non adeò in uaporem uertantur, quemadmodum cùm illis fieri ſolet, quæ carbonum, & lignorũ uiolento igne in aurâ euaneſcere coguntur. Dulcedine præterea carent, eo quòd à uitreis organis quib. eliciũtur, nullã aſcititiã qualitatẽ recipiant. Quare ſatius, mèa quidẽ ſententia, eſſet, ut otium, quod ſupereſt, conſumerent monachi in re chriſtiana, & medici in re medica, & ſinguli de arte ſua bene mereri diſcerent: uel ſaltem quiſque quã rectè inſtituit, uitam ſequeretur. Abſinthij meminit Galenus lib. v. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Abſinthium adſtrictoriam, & amaram, & acrem ſimul qualitatem poſſidet, excalfaciens pariter, & extergens, & roborans & deſiccans. Proinde bilioſos uentris humores per egeſtionem infernam propellit, ac per urinas euacuat. Magis autem quod in uenis eſt bilioſum, per urinas expurgat. Ob hæc contentam in uentre pituitam, oblatum nihil adiuuat. Sic neque ſi in thorace, aut pulmone contineatur: nam adſtringens in eo facultas, quàm amara, ualentior eſt. Porrò quòd inſit quoque acrimonia, idcirco maiori portione calidum eſt, quàm frigidum. At ſi opus eſt generatim comprehenſam eius temperiem ſecundùm primas circumſcribere facultates (etſi anomæomeres & diſſimilare ſit) calidum ipſum dixerim primi exceſſus, ſicut cum tertij. Succus autem eius longè quàm herba ipſa, calidior eſt. Sed cùm de abſinthio marino, ſiue Seriphio ageret lib. viii. ſimplicium medicamentorum: Seriphium, inquit, ſpecie, & guſtu abſinthio ſimile eſt. Id quod de Santonico ſcripſit Dioſcorides, cùm tradiderit magis cum Abrotono conuenire Seriphium, quàm cum abſinthio. Quamobrem relinquitur ſuſpicio, quòd aut Dioſcoridis, aut Galeni ſcriptura ſit hoc loco librariorum incuria depranata. Herba, quæ Græci ἀψίνθιον, Latinis item Abſinthium appellatur, Arabibus, Affinthium: Italis, Aſſenzo: Germanis, Vermuot, Eltz: Hiſpanis, Aſentios, Aloſina: Gallis, Aluyne, & Abſince: Boemis Pelynek: Polonis Pyolijn.

Abſinthij uires ex Gal.

Nomina.

Ἀβρότονον. ABROTONVM. CAP. XXV.

ABrotonum duorum eſt generum. Fœmina quadam arboris ſpecie fruticans, candicat, circum ramulos folijs, ſeriphi modo, minutim inciſis: floribus referta eſt, comantibus in ſummo, fulgore auri, corymbis. Quod per æſtatem prodijt, ſuauiter olet, cum grauitate quadam, & amaro guſtu. Id genus Siculum eſſe conſtat. Alterum mas uocatur, ſarmentoſum, [a] gracilibus ramulis uti abſinthium. Plurimum in Cappadocia giguitur, & Galatia Aſiatica, atque in Syriæ Hierapoli. Vtriuſque ſemen crudum tritum, & feruefactum ex aqua, in potu auxiliatur orthopnoicis, conuulſis, ruptis, coxendicibus, urinæ anguſtijs, menſibus ſuppreſſis, aut remorantibus. In uino potum exitialium uenenorum antidotum eſt: horroribus ex oleo illinitur. Serpentes & ſubſtratu, & nidore fugat: contra ictus eorũ cum uino potum prodeſt, priuatim efficax contra ſcorpionum, & phalangiorum uenena. Oculorum inflammationibus commodè illinitur cum cotoneo cocto, aut pane. tritum cum farina hordeacea, decoctumq; tubercula diſcutit. Irini compoſitionibus admiſcetur.

a Meũ & Ca. Ἀσπόκαυτον. gracili ſemine. ſed Orib. Ἀσπόφυλλον legit. i. tenuibus foliis.

Abrotoni cõſideratio.

Abrotonum mas planta eſt uulgaris notitiæ. Cuius duo obſeruauimus genera, hortenſe, & per ſe in campeſtribus naſcens, tenuioribus folijs, & minutiore ſemine. Quod uerò fœmineo generi aſcribitur, non omnibus notum eſt: non ideò, quòd & ipſum frequentiſſimum non ſeratur in hortis; ſed quòd à paucis pro Abrotono fœmina cognoſcatur. Quandoquidem id alij Cypreſſum, alij Santolinam uulgò appellant, alij uerò marinum eſſe abſinthium exiſtimant. Sed ij profectò falluntur: quippè Santolina uulgò uocata, nil ſanè aliud eſt, quàm Abrotonum fœmina. Quòd primùm (ut Dioſcorides inquit) arboris ſpeciem quandam repræſentet, unde & à quàm plurimis Cypreſſus uulgò dicta eſt. Deinde quòd candicantibus conſtet folijs, circum ramulos minutim inciſis, floribus aureis, orbiculatis, caulem ſummum, æſtatis & autumni tempore, corymborum modo comantibus. Poſtremò quòd in uniuerſum ſuauiter oleat cum grauitate quadam, & amaro guſtu. Ex hac equidem delineatione adducor, ut decernere non dubitem, hanc plantam, quam uulgus Cypreſſum, ſiue Santolinam appellat, eſſe Abrotonum fœminam. Hinc itaque Fuchſium alioqui rei herbariæ gnarum erraſſe crediderim, quòd pro fœminei generis Abrotono plantam ſubiecerit ab eo longè diuerſam. Qui etſi Santolinam ſeorſum poſtea depinxit; non tamen eam Abrotoni fœminæ nomine agnouit, ſed herbariorum, ut arbitror, uulgum ſecutus eam Chamæcypariſſum, hoc eſt, pumilam cupreſſum nuncupauit, eiusq; nullam à Græcis factam fuiſſe mentionem falsò credidit. Cæterùm quòd Goritienſes Abrotonum marem Veronicam appellent, ea ſanè planta mihi in mentem uenit, quæ re

Quorundam error.

ABRO-

ABROTONVM MAS.

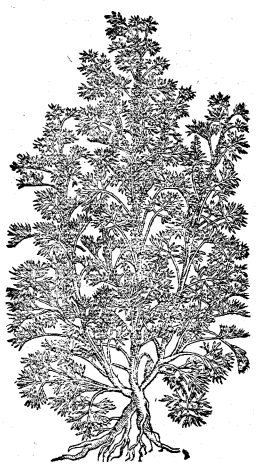

ABROTONVM FOEMINA.

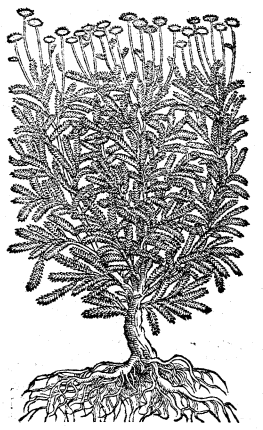

VERONICA MAS.

VERONICA FOEMINA.

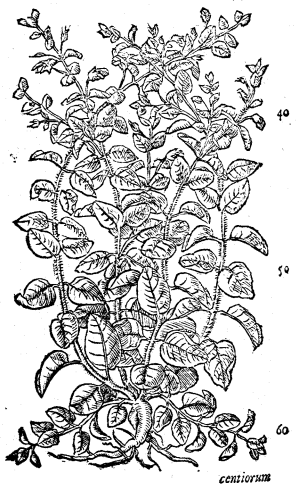

centiorum

centiorum quibuſdam VERONICA *uocatur, magnis (ut aiunt) inſignita uiribus. Hæc duûm eſt generum.* Veronicæ cõfideratio.
Mas, quæ humi repit, caule eſt dodrante maiori, rubeſcente, lanugineſq; : foliis oblongis, nigricantibus, hirſutis, & in ambitu ſerratis. Flores edit purpureos circa ſummum caulem emicantes, & ſemen in ſiliquis, loculi formam referentibus. Radice nititur tenui, quæ in plures diuaricatur partes. Fœmina caule exit lanugineſo, foliis rotundioribus, minimè laciniatis, ſubpinguibus. Flores profert in luteo purpuraſcentes : ſemen in uaſculis rotundis incluſum : radicem uerò maris æmulam. Naſcitur in locis aſperis, & incultis. floret iunio menſe. Guſtu quidem adſtringens, & amara eſt : unde conijcere licet, eam eſſe tum excalfaciendi, tum ſiccandi ui præditam. VERONICA MAS *ad omnia efficacior eſt. Medetur cruentis uulneribus, ac etiam diuturnis ulceribus. Sunt, qui dicunt quendam Francorum regem elephantiaſi laborantem à uenatore ſuo hac tantum herba fuiſſe ſanatum.* Veronicæ uires.
Tumores præterea in uniuerſum diſcutit, præcipuè qui in cervice emergunt. Nec deſunt, qui illam ſummis laudibus efferant ad peſtiferas febres & ad peſtilentia affectos, quibus propinari præcipiunt ſiccæ puluerem, drachmæ duarum pondere; Vnà cum theriacæ drachma, ex uino meraco, cum hoc tamen, ut illico ſudent effecti. Eadem datur potanda ex ſua ipſius ſtillatitia aqua utiliter contra tuſſim, & uitia omnia tum pectoris, tum pulmonis, nam & tabidos, & ſuppuratos iuuat. Aperit quoque tocinoris, & lienis oppilationes, uterum, renes & ueſicam expurgat. Sed ut noſtrum ſequamur inſtitutum, iam Abrotono medicinæ reddendæ ſunt ex Galeno, qui lib. VI. ſim plicium medicamentorum, ita de eius uiribus poſteritatis memoriæ ſcriptum reliquit. Abrotonum calidum, & ſiccum facultate, in tertio ordine ſeu receſſu poſt media ſitum eſt. Inueniemus autem eius temperamentum non minimè quidem & ex guſtu ductæ coniecturæ, ut pote cùm ſit admodum amarum. Porrò ſaporem eiuſmodi, cùm terrenæ ſit eſſentiæ, à largo calore extenuatum oſtendimus. Itaque non inſtrenuè & excalfacit, & deſiccat. Nam ſiue comam cum floribus (reliqua enim eius palea inutilis eſt) contuſam ulceri puro illinas, mordax, & irritans uidebitur: ſiue eo in oleo macerato, caput, aut uentrem perfundere uoles, admodum calefacere reperies. Quin & ſi qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuaſionem rigorum hoc uoles confricare, minus utique rigore concutientur. imò & ſenſus quidem protinus ubi admotum fuerit, ipſum calfacere percipit. Porrò quòd lumbricos interimat, par eſt, nimirùm cùm ſit amarum. Scies autem protinus, quòd & digerendi, & incidendi quandam uim habeat: ſed & quòd magis quàm Abſinthio id ipſi neceſſariò inſit, in promptu erit colligere. Primùm quidem ex guſtu: pauciſſimæ ſiquidem acerbitatis particeps Abrotonum eſt, non paucæ uerò Abſinthium. Deinde ex eo quòd inimicum ſit ſtomacho Abrotonum, uelut etiam Seriphium: gratum uerò & amicum Abſinthium. Siquidem de iſtis ſuprà oſtenſum eſt, quòd amarum ipſum per ſe omnifariam infenſum ſit ſtomacho: auſterum uerò, aut acerbum, aut in ſumma adſtringens ſtomacho utile & amicum. Porrò ubi qualitates hæ inuicem permiſtæ fuerint, quæ uehementior fuerit, ea utique uicerit. Cæterùm Abrotonum uſtum calidum, & ſiccum facultate eſt, magis adhuc quàm cucurbita ſicca uſta, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis ſimul & citra phlegmone callo induratis conueniunt: ac proinde maximè ulceribus. quæ in pudendorum præputijs ſunt, competere uidentur. At cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax eſt: ac idcirco cum oleo tenuium partium, cicino ſcilicet, aut rhaphanino, aut ſicyonio, aut ueteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Barbam quoque ſegnius tardiuſq; enaſcentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: ſed nec minus illis, lentiſcino maceratum. Quippe pro eo quòd tenuium eſt partium, rarefaciendi uim obtinet, & mordax eſt, & calidum. quas utique maximè eius facultates nouiſſe oportet, nec quicquam præterea particulare in hoc tractatu requirere. Hactenus Galenus. Atqui nobis quoque dicendum eſt, quòd abrotoni fœminæ folia ſicca, & in puluerem trita dantur per quàm utiliter ex aqua paribenij ſemidrachmæ pondere ad ſiſtenda alba fœminarum profluuia, ſi continuis decem diebus, aut pluribus ſumantur à ieiunis. Et deinde interpolatis diebus. Id *Græci* ἀβρότονον *dicunt, quod etiam Latini Abrotonum: Mauritani, Catſum, Keſum, ſeu Gaiſſum: Itali, Abrotono: Germani, Stabwuertz, Schefzuwuertz, & Gertuwuertz: Hiſpani, Abrotono, & Hierua, lombrigueras: Galli, Auron, Auronne, & Garderobbe: Boemi, Brotan: Poloni Bozedrzewuko. Cæterùm abrotonum fœminam uocant Itali Santolina: Germani Cypreſſen: Boemi Cipreſſen: Poloni Cyprijs: Galli Cypres de iardin.* Nomina.

Τσωπος. HYSSOPVM. CAP. XXVI.

HYſſopum, herba nulli non cognita, duum generum eſt, montanum, & hortenſe. Optimum eſt Ciliçium. Vim habet extenuandi, & calfaciendi. Decoctum cum ficis, aqua, melle & ruta, potumque peripneumonicis, diuturnæ tuſsi, ſuſpirioſis, deſtillationibus, & orthopnoicis auxiliatur: tineas enecat. Idem facit, ſi cum melle delingatur. craſſum humorem per aluum extrahit, decoctum ex aceto mulſo epotum. Ad ſubducendam aluum cum ficis uiridibus detritis manditur: Vehementiusq; addita iri, cardamomo, aut irione, deijcit: colorem in corpore fouet. Lieni, & aquæ inter cutem, cum fico nitroq;, inflammationibus quoque ex uino illinitur: cum feruente aqua impoſitum ſugillata diſcutit. cũ decocto ficorum, optimè anginis gargarizatur. Decoctum cum aceto dentium dolorem in collutione ſedat: inflationes auricularum uaporis ſuffitu diſcutit.

NOn modò ſunt, qui dubitent, an uulgare Hyſſopum legitimum appellari poſſit; ſed & qui certò credant, id ipſum cum Dioſcoridis Hyſſopo nullam habere cognatione. Horum opinionem ſequuntur monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, argumento quòd ſcripſerit Dioſcorides (ut Marcellus interpretatur) origanum Heracleoticum folio eſſe hyſſopi, non tamen habere umbellam hyſſopi modo rotæ figura in orbem circumactam, ſed multifidam, & ueluti diuiſam. Quæ quidem nota non uiſtur in noſtrate Hyſſopo, ut quod flores Hyſſopi conſideratio. Opinio reprobata.

Digitized by Google

HYSSOPO.

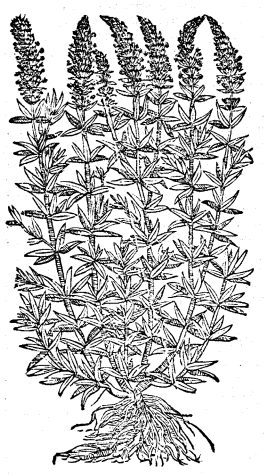

Marcelli mala interpretatio.

ſpicatos proferat, non autem digeſtos in umbellam rotæ modo circumactam. Quo fit, ut non ab re illi dubitauerint, an uulgare Hyſſopum legitimum ſit; hi uerò crediderint, eo omnino nos eſſe deſtitutos. Cæterùm mihi iam compertum eſſe puto, hos omnes in dubio, & errore uerſari peruerſa Marcelli interpretatione deceptos. quandoquidem ſe aliter habet uulgata Dioſcoridis lectio (cui etiam Oribaſius, & uetuſti quidam Græci codices adſtipulantur) quàm uerterit Marcellus: ita enim Græcè legitur. Ὀρίγανος ἡρακλεωτικὴ, οἱ δὲ κυνίλιν καλοῦσι, φύλλον ἔχει ἑλιχρυσῷ, σώματος. σκάδιον δὲ οὐ προσφέρει, ἀλλ' ὡς πρὸ δυσμῶν *id eſt. Origanum Heracleoticum, quod alij Cunilam uocant, folijs habet hyſſopo ſimile: umbellam autem non in rotæ ſpeciem orbiculatam, ſed neluti multifidam. hæc Dioſcorides. Ex quib. palàm eſt, non comparaſſe Dioſcoridem origani flores ipſius hyſſopi florib. ut perperam Marcellus uertit, cùm abſolutè dixerit, nulla facta cum Hyſſopo comparatione, Origano umbellam eſſe non in rotæ modum orbiculatam, ſed neluti multifidam. Illud inſuper hac in re non paruam ambigendi anſam præbuit, quòd Dioſcorides lib. IIII. in Chryſocomes capite prodidit, cùm inquit. Cryſocome palmi altitudine fruticat, comã habens ſpecie corymborum, hyſſopo ſimilem. Veruntamen ſi quis præſtanti iudicio Dioſcoridis uerba accuratè perpenderit, illa ſanè nihil eorum ſententiæ refragari comperiet, qui Hiſſopum, quo paſſim utimur, legitimum eſſe contendunt. Siquidem in planis coma, probatiſſimorum auctorum teſtimonio, non ſolùm de floribus, & corymbis intelligitur; ſed etiam de folijs, et ramuſculis, dummodo hæc hilari quadam uenuſtate plantam totam, uel ſumma eius exornent. Vnde rectè Plinius lib. XII. cap. XXV. balſamo folium proximum rutæ, perpetua coma reddidit. Item Virgilius libro IIII. Georgicorum perpulchrè cecinit.*

Ille comam mollis iam tum tondebat acanthi.

Ex his perſpicuum fieri arbitror, Chryſocomen coma, hoc eſt folijs, & ramuſculis hyſſopo eſſe ſimilem, non autem ipſis corymbis, quibus fortaſſe in uniuerſum ſcatet. Quamobrem hic nullus, quantum equidem ſentio relinquitur amplius dubitandi locus. Sed quòd Hyſſopum communis uſus, uerum, legitimumq; ſit, nobis manifeſtè demonſtrat Symphytum petræum à me (ut ſpero) proximis annis repertum, quòd folia, uulgari hyſſopo ſimilia proferat. Nam cùm ſcribat Dioſcorides, Symphytum petræum folio eſſe origani, Origanum uerò folia habere hyſſopi clariſſimum præbet argumentum, quòd hyſſopum, quo paſſim utimur, ſit uerum. Quinetiam cùm idem auctor tradiderit, Hyſſopum duorum eſſe generum, nempe montanum, & hortenſe, & utrunque genus in noſtrate paſſim habeatur omnibus notis ſimile, non modò opinionem auget, hoc legitimum eſſe Hyſſopum; ſed omnem quoque litem dirimit. Huc præterea alia accedit ratio, quòd cùm Dioſcorides congeneres, uel ſimiles plantas ſeriatim coniunctèq; deſcribere conſueuerit, ſtatimq; poſt hyſſopum ſtœchadem repræſentauerit, quæ folio, & ſpicato flore hyſſopum noſtrum admodum ſimulatur, oſtendit quidem hallucinari eos, qui hyſſopum hoc non legitimum eſſe hactenus iuerunt inficias. Adde etiam quòd idem (ut experientia comprobat) ijs omnibus polleat uiribus, quæs illi reddidit Dioſcorides. Poſtremò cum idem ſcribat Dioſcorides, Hyſſopum nulli non cognitum eſſe, miror ſanè, cur quidam, qui uulgare noſtrum illegitimum faciunt, legitimum non afferant in medium, & præſertim cùm non ſolùm in hortis Dioſcoridi babeatur, ſed etiam in montibus. Dixi ſententiam meam, à qua ne minimo quidem ungue recedam; quouſque, qui nobis refragantur, utrunque afferant Hyſſopum, quibus umbellæ inſint. Hyſſopum montanum in comitatu Goritienſi Saluatino monte frequentiſſimum naſcitur, facie, floribus, & coma hortenſi non abſimile, rudiore tamen folio, & guſtu amariore, nec uſque adeò acri. Miteſcit tamen, ſi tranſplantetur in hortis, fitq; hortenſi ſimile, exuta ſylueſtri natura. Itaque dicimus nos Hyſſopum plantam uulgaris eſſe notitiæ, haberiq; ubique fere ad manus, non ſolum hortenſe, ſed etiam montanum. Item fruticem eſſe ſurculis pluribus ab una radice prodeuntibus, ligneſis, ſeſquipedalibus; folijs in uniuerſo caule oblongis, circunquaque per interualla prodeuntibus, duriuſculis, odoratis, & guſtatu feruidis, amariuſculisq;. Flores illi ſunt in caulium ſummitatibus, ſpicatis, cærulei coloris. Radix multifida, & lignoſa. Tenuium eſt partium, ideoq; incidit, attenuat, aperit, & abſtergit. Aduerſatur ſerpentium ictibus, ſi cum ſale, & cumino tritum ex melle uulneri illinatur. ex oleo inunctum pediculos necat, & capitis puriginem tollit. Iuuat comitiales, quoquo modo ijs præbeatur, ſed ualentius id efficit, in catapotijs hoc modo paratis. Sumuntur hyſſopi, marrubij, & Caſtorei, ſingulorum ſemidrachma, radicis Pæoniæ drachmæ duæ, aſſæ fœtidæ ſcrupulus; teruntur deinde omnia, & cum ſucco eiuſdem hyſſopi formantur catapotia ſeptem, è quorum numero una tantùm datur quolibet ueſperi, cùm ſe dormitum recipit affectus. Hyſſopi paucis meminit Gal. lib. 8. ſimp. medicam. ſic inquiens. Hyſſopum deſiccat, & excalfacit ordine tertio; ſed &

Hyſſopi mentio.

Hyſſopi hiſt. Matth.

Hyſſopi uires Matth.

Hyſſopi uires ex Galeno, & Meſue.

GRATIOLA.

STOECAS.

sed & tenuium est partium. Hyssopi quoque uires descripsit Mesues, ita ad sensum scribens. Hyssopum hortense pituitam facilè deijcit, quamuis dixerim aliqui, quòd & atram bilem educit addito fossili sale, aut Indo. At ipsum pituitam purgare manifesto experimento constat, præsertim quæ in pectore, ac pulmone contmetur. Facit hyssopum ad pituitosos tum cerebri, tum neruorum affectus: quod non modò mundet; sed quòd etiam roboret. Quin & pectus, & pulmonem detergit, præsertim senibus, quorum pectus lenta, crassaque pituita refertum est: quo fit, ut asthmaticis, & tussientibus opituletur. Discutit hyssopi usus contumaces inflationes, cibi appetentiam inuitat, menses & urinam ciet, & febrium horrores excutit: usum acuit. Melle commissum interaneorum tineas necat, uitri tamen addito momento. Oleum, quod tum foliis, tum floribus paratur, neruos algore affectos inunctum sanat, & roborat. Potest eadem & montanum, atque etiam hæc omnia efficacius præstat. hactenus Mesues. Cæterùm nonnulli crediderunt herbam illam, quæ uulgò ab aliquibus GRATIOLA *uocatur, ab alijs Gratiadei, à quibusdam etiam, ut à Foroiulienſibus, Stanca cauallo, quòd equi eius pabulo mirè defatigentur, esse Hyssopum illud montanum, de quo Mesues in suis scriptis mentionem fecit. Sed ij, omnium ferè iudicio, euidentius hallucinati sunt, quàm ut pluribus demonstrare sit opus. Quoniam uerò in Gratiolæ herbæ sic dictæ sermonem incidimus, hic locus postulat, ut de ea aliquid dicamus. Nascitur hæc in locis humidis, præcipuè in pratis uliginosis, prouenit etiam in palustribus. Herba est, quæ dodrantalem altitudinem excedit, caule quadrangulari, foliis hyssopi latioribus, & longioribus. florem fert in purpura albicantem, inter folia erumpentem quæ caulem ambiunt. Gustu herba hæc amarissima est, quo etiam quadantenus adstringens sentitur. Aluum uehementer purgat, tam recens quàm sicca sumpta. bilem, pituitamq; trahit. Vulneribus celeriter medetur, trita & superposita.* Gratiolæ hist. & uires.

Herba ὑσσωπος Græcis dicta, Latinis Hyssopum appellatur: Arabibus, Cyse, Iusa, seu Iabes: Italis, Hyssopo: Germanis, Firch hyssop, & Hosler Hyssop: Hispanis, Hyssopo hierua, & Hissopilho hierua: Gallis, Hissope: Boemis Hyssopo: Polonis Izop. Nomina.

Στοιχάς. STOECHAS. CAP. XXVII.

STœchas, iuxta Galliam in insulis eiusdem nominis è regione Massiliæ gignitur: unde cognomentum accepit. Herba tenuibus surculis, coma thymi, longiore folio, subamara gustu, & [a] aliquantùm acris. Cuius decoctum, hyssopi modo, ad pectoris uitia efficax est. Antidotis utiliter miscetur. [b] [Viscera omnia, & uniuersum animantis habitum extenuat, confirmat, & ab obstructionibus & farctu liberat].

[a] Meú. ποσῶς ὑσσώπικος. i. quodá modo subamara.

[b] Cœlusa in meo exemplari, & Catacuzeni desunt.

STœchadem officinarũ uulgus Sticados appellat. *Nascitur hæc non modò in Gallia (ut Dioscorides scribit) ex aduerso Massiliæ in insulis, quas Stœchadas uocant; sed & in Arabia, unde cum alijs mercimonijs, quæ ex Alexandria aduehuntur, Venetias cõportatur. Quapropter tũ à medicis, quàm à seplasiarijs, indito ab Arabia cognomento, hodie Arabica nuncupatur: etsi Massilienſis pelagi stœchas plerunq; Arabicæ uicẽ expleat. Prouenit præterea in nonnullis Italiæ locis, uerùm ea cæteris in Italia præstat, quæ ex Gargano Apuliæ monte aduehitur. quanquã omniũ probatissima est peregrina, quæ ex Arabia defertur, hãc deinde sequitur, quæ in Stœchadibus insulis nascitur, à quibus primùm nomẽ adinuenit. Est itaq; stœchas Lauẽdulæ*

Stœchadis cõsideratio.

Digitized by Google

Stœchadis historia Matth.

Stœchadis uires ex Gal.

dulæ non absimilis, foliis oblongis, crassis, incanis ó; caulibus pluribus ab una radice prodeuntibus, lignosis. Flores edit Thymi modo subcæruleis in spicatis oblongisq; capitulis, in quibus semen oritur mellyssophylli non absimile. Radix est illi lignosa. De Stœchade uires scripsit Galenus lib. 8. simp. med. ubi sic inquit. Stœchadis gustu quidem qualitas amara est, & mediocriter subadstringens. Cæterùm temperies composita, nempe ex terrena essentia frigida exigua, unde sanè adstringit: & ex attenuata altera terrena copiosiore, à qua utique amara est. Ob utrorũq; uerò conuenientiam & coitũ, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum uiscera omnia, tum totius corporis habitum est nata. Suprà nanque ostensum est, quòd quæ ex eiusmodi essentijs constant medicamina, dictos effectus reddere possint. Huius quoque meminit Mesues, ita de eius uiribus differens. Stœchas deijcit tum pituitam, tum atram bilem: cerebrum, neruos, ac sensuum omnium organa mundat, ac roborat. Prodest contra frigidos morbos qualescunque sint, ideoq; comitialibus conueniens remedũ habetur, addita scilla, aut eius aceto. Balnea, fomenta, ac laconica, quæ ex ipsius tum decocto, tum uapore fiunt, occlusos narium meatus aperiunt: neruorum, & compaginum cruciatus mitigant: ac interna uiscera frigido humore affecta roborant. Abstinendum tamen ab ea biliosis est, præsertim si eorum uentriculus sit bile refertus: nam eos maximè turbat, nauseam commouet, sitim accendit, & calore quodam molestissimo uniuersum afficit corpus. Quæ planta Græcè στοιχὰς, Latinè item Stœchas nominatur: Arabicè, Æstochodos, Æstuborados, siue Æstuchudes: Italicè, Stechade: Germanicè, Stichas Kraut: Hispanicè, Cantueſſo: Gallicè, Stechados: Boemicè Stechas.

Nomina.

Ὀρίγανος. ORIGANVM. CAP. XXVIII.

a Cat. πρίγανος ſœm.

ORiganum Heracleoticum, quod & cunilam uocant, folium habet hyssopo non dissimile: [a] umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed ueluti multifidam: semine in summis uirgis haud quaquam denso. Excalfacit: unde decoctum cum uino potum demorsis à serpente conuenit. qui autem cicutam, aut meconion hauserunt, ijs ex passo: si uerò gypsum, aut ephemeron, ex aceto mulso propinatur. ruptis, conuulsis, hydropicis cum fico esui datur. Aridum acetabuli mensura potum in aqua mulsa, atros humores per aluum extrahit: menses ciet, & tussi cum melle linctum medetur. Ad prurigines, psoras, regiumq; morbum, decocti ius in balneis prodest. Succus uirentis, tonsillas, uuam, & oris ulcera sanat, & per nares ex oleo irino infusum trahit. aurium dolores cum lacte mulcet. Conficitur ex eo, & cæpis, & rhoe, quo ad obsonia utuntur, uomitorium medicamentum, his omnibus in cupreo uase per dies bis uicenos insolatis, dum caniculæ sydus flagrat. Herbæ autem substratu serpentes fugantur. Quæ onitis appellatur, candidiore est folio, & hyssopo similior. Semen ueluti coniunctos corymbos habet. Vis ei origani Heracleotici, sed multò inefficacior. Syluestre origanum, aliqui panaces Heraclion, alij cunilam uocant, ex quibus est Nicander Colophonius. Folijs est origani: ramulis tenuibus, [b] drodantem altis: in quibus [c] [umbellæ anethi insunt] flores candidi: radix tenuis, superuacua. Peculiariter percussis à serpente, folia, & flores ex uino poti auxiliantur.

b Cat. δαμνοῦσι ſrũ. i. frutican tibus.

c Deeſt i meo & Cat.

Τραγόριγανος. TRAGORIGANVM. CAP. XXIX.

a Meum. δαμασώνιον. i. exiguus frutex. ſed Cæ. habet δάμνος ſimpliciter.

TRagoriganum [a] tenuis frutex est, syluestri serpillo, aut origano similis, folio, & ramulis. Quibusdam in locis lætius, uirentiusq; inuenitur, & latioribus folijs, satis glutinosum. Alterum exilibus furculis, ac tenuibus folijs, quod aliqui prasium uocauere. Optimum est Cilicium, & Cretense, & Smyrneum, & in Chio, Cooq; prouenies. Omnia excalfaciunt, urinam ciunt, aluo accomodantur. Decocto poto bilem deijciunt, lienosis ex aceto bibere prodest: contra pota ixiæ uenena in uino bibuntur: menses trahunt: peripneumonicis, tussientibus, ex melle in eclegmate dantur. Grata, ac mitis eorum potio est: quare cibum fastidientibus, & stomacho acida ructanti, imbecilloq; præbetur: item si à maritima iactatione nausea, & æstus præcordiorum excitetur. Tumores uerò cum polenta illita discutiunt. *

* πινοῦσι δὲ τὰ αὐτὰ ἅπερ καὶ τὸ ὀρίγανον, καὶ ταὐτὸν τοῦτο καὶ ἐπὶ ἴξιας πεπόνασι καὶ ἐπὶ ὑγιάσματα κατεδέσμευσαν ποιοῦσι πρὸς ὄφεως ἐμπάσεων κατεργάζονται καὶ πρὸς ὑποχονδρίους, καὶ πρὸς δυσεντερίαν, καὶ πρὸς δύσπνοιαν ἀγρίαν, καὶ ὀνυχώδη κόπον. i. faciunt hæc eadem quæ & Origanus. Nam radices ipsius decoctæ pro potu, aut infesionibus faciunt ad diuturnum soporem, & ad morsus uiperarum & uenena, & ad tussim antiquam, & pruritum & scabiem.

Origani historia uaria,

Plinij lapsus.

Varia, ac confusa est apud antiquos rei herbariæ authores Origani historia. Quandoquidem Theophrastus lib. VI. cap. II. de plantarum historia duo tantùm constituit Origani genera, nigrum sterile, & cæsium fructuosum. Plinius uerò lib. XX. cap. XVII. post Onitidis origani, & Tragorigani mentionem, Heraclium origanum subiunxit, quod tria habere genera prodidit. Vnum nigrius, latioribus foliis, glutinosum. Alterum exilioribus, mollibusq;, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion uocauere. Tertium inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. In quibus uerbis Plinius deprehenditur non sine errore Tragoriganum cum Origani generibus confudisse, quòd Heraclij nomine, quod constat Origani genus esse, duas illas Tragorigani species, quæ à Dioscoride reddũtur, huius ferè imitatione expresserit: licèt tertium quoque addiderit ex alio fortè authore. nisi dixerimus, quòd & hanc pro aliquo Origani genere sumpserit, & simul confuderit. Sed dimissis aliorum placitis, et Dioscoridem, quem nobis ducem, et auctorem proposuimus, duntaxat secuti, dicimus tam Heracleoticum, quàm Onitim appellatum Origanum aut in Italia non oriri, aut inibi hactenus, quod sciam, à nemine fuisse repertum.

Elsi

ORIGANVM HERACLEOTICVM.

ORIGANVM ONITIS.

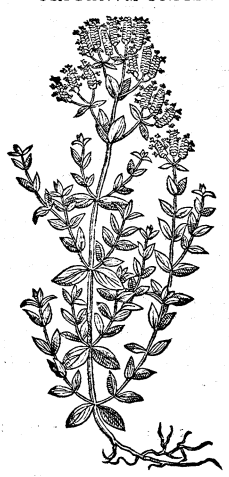

ORIGANVM VVLGARE.

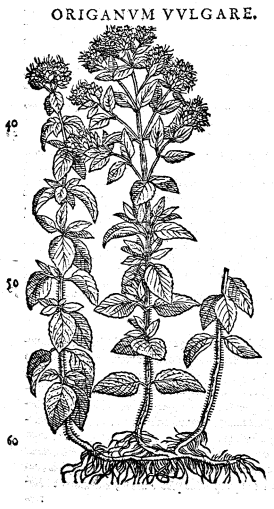

TRAGORIGANVM.

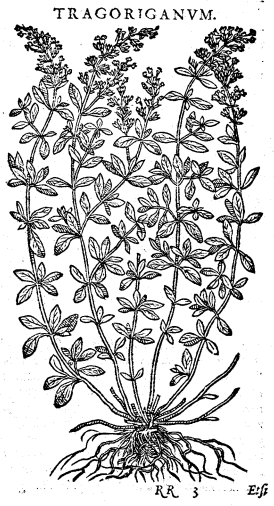

Digitized by Google

Brasauoli opinio reiecta.

Etsi Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus asserere uideatur, Heracleoticum illud herbæ genus esse, quòd in Italia passim nascitur, quodq; perperàm Origanum uulgò ob omnibus nocitatur. Verùm huic (pace eius dixerim) nunquam assentiri potui: quin potius eam plantam syluestris Origani genus esse semper existimauì, quòd sua sponte in campestribus, asperis, cliuosisq; locis, & montibus proueniat, purpurascenti admodum umbella. Nam quamuis à Dioscoride una tantum syluestris origani species describatur, floribus candidis; nil tamen obstat, quin in alijs quoque à Græcia regionibus una, uel altera eius species floribus differens gigni possit. Atqui siqui tam pertinaces sint, ut nolint illud syluestre appellare, poterunt, si uelint, item pseudoriganum nuncupare. Siccum origanum, quod Venetias è Creta aduehunt, flore est albo, acerrimo gustu, fragrantiq; odore. Quo fit, ut hoc esse putem syluestre Dioscoridis origanum (quanquam apud plerosque Heracleotici, uel alterius nomen sibi falsò uendicet) non solùm quòd floribus sit candicantibus; sed etiam quòd gustatu linguam admodum uellicet. Siquidem hinc facilè conijci poteji, syluestre origanum cæteris (ut Galenus testatur) esse ualentius. Heracleoticum origanum, itemq; Onitim misit ad me primùm clarissimus medicus Lucas Ghinus (quæ mihi sint eius non solùm præstantis doctrinæ; sed etiam ingenui, ac liberalis animi certa ac firma indicia) utrunque è Creta (ut ad me scripsit) allatum. Quæ duo Origani genera quòd satis Dioscoridis historiæ respondeant, hic picturæ exprimenda duximus.

Tragoriganū

Tragoriganum uerò (ita hanc planta mihi appellandam proposui) cuius etiam plantam pictam exhibemus, frequens nascitur in Foroiulensi agro, sol. ijs serpylli æmulis, sed gustu pulegij. Vnde non abre flatim post ipsum pulegij meminit Dioscorides. De omni tam Origani, quàm Tragorigani genere differens Gale-

Origani uires ex Gal.

nus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Origanus, Heracleotica quidem efficacior est oniti-de: sed agrestis, quàm quidam panaces Heraclium, alij conyzem cognominant, ualentior utraque est. Omnes uerò incidendi, extenuandi, calfaciendiq; facultatem possident: hæc q; tertio excessu obtinent. Porrò ea, quam Tragoriganum appellitant, assumpsit etiam adstrictionis quippiam. hæc Galenus. Ex cuius doctrina patet, rectè cum ijs agi, qui syluestre ex Creta petitum suis medicamentis inserunt. Planta Græcis ὀϊγανος, Latinis pariter

Nomina.

Origanum uocatur: Mauritanis, Fandenigi, Fudenegi, seu Faudenegi: Italis, Origano: Germanis, Wulgenuot, Rotdosten, & Constentz: Hispanis, Oreganos: Gallis, Origan, aut Mariolaine bastarde: Boemis Dobramisl: Polonis Czyruuona l'ebeotka.

Γλήχων. PVLEGIVM. CAP. XXX.

PVlegium herba uulgaris notitiæ. Extenuat, calfacit, decoquit: potum menstrua, secundas, ac partus eijcit. Pulmonis uitia ex melle, & aloe potum extrahit, & conuulsis auxiliatur. nauseas, stomachiq; erosiones ex posca permulcet. atram bilem per aluum exigit. Bibitur in uino utilissimè contra serpentium morsus: defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum: gingiuas arefacti cinere corroborat. Illitum cum polenta inflammationes omnes sedat: podagris per se subuenit, impositum usque dum rubescat locus: cum cerato uaros extinguit: lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum eius ablutas prurigines mitigat: conuersas uuluas corrigit: contra inflationes, duritiasque uuluæ in desessiones conuenienter adijcitur. Vocant aliqui blechona, quoniam dum floret gustatum à pecoribus, balatum concitat. a

a γλοιῶδές τι βρῦμόνη πάα, καὶ μετ' ὄζους κατασκληρυνόμενη, θερμαίνει καὶ ξηραίνει, καὶ τὰ ἕλκη ὑπαρὰ ἀναπαδαίρει, καὶ μιλὶ πέπτει. ἡ αὐτὴ τὰ ἀσπάπια ἐξαλείφει, ὅτι αἷμα ἀναπλάττει. Ὀσφραίνεται αντὶ τὰς ἐκλύσεις καὶ λιποθυμίας. πλὶ ἐρύλλω αἴρει, κοπομένη καὶ ἐντεθειμένη. ὀφαίνει ὀδόντων ἀλγήματα. μετὰ ὄξους, καὶ μέλιτος, καὶ ἄλων πεφωγμένη, ἢ μετὰ οἴνου, καὶ μέλιτος μόνη, ἢ μετὰ οἴνου καὶ ἄλων ἴσων ἐν κεραμείῳ ἀγγείῳ θερμαινομένη. παίνεται κατὰ ῥῶς τὸν λαγῶον διαλύσιον, καὶ ἄλλα διαλητήρια. ψύλλιον ἀποσκήπτει πινομένη καὶ ἀφορτιζομένη. Κονιορτὸν τῆς ὀσφῦς ὑπαλείφεται μετὰ τὸ βαλανεῖον ῥῶς ὑγρὰ τῶν ἀρθρωτικῶν, χεῖδε εσὸ ἀπάγχαι συσίλλειν, ὃ' ὅτι δέρμα σύμφυτον, ὅτι ἐ μόνον τὰ ἕλκη σώζειν, ἀλλὰ καὶ ὑγρὸν μέρος διορμαίνει: Id est uiridis autem contrita herba, & ex aceto imposita, & calefacit, & ruborem excitat, & tetra expurgat ulcera, quinetiam & concoquit. Eadem suggillata emaculat, quòd sanguinem ad cutim trahat. Datur olfacienda contra animi diffoluriones, & lipothymias: maculas quoque à sole contractas delet contrita & illita. Præsitat eadem ad dentium dolores ex uino melle, & sale decocta, siue ex uino, & melle solo, siue ex uino, & pari sale in fictili seruefacta. Præbetur utiliter quoque potanda & aduersus marinum leporem, & ad alia quoque uenena. Lepras tum pota, tum affricta exterit. Siccæ farina inspergitur à balneo ad frigidos articulorum cruciatus; sed arcta fascia liganda est, ut cuti perbellè hæreat. Siquidem hoc modo non solùm dolores sedat, sed etiam refrigeratam particulam excalfacit. Hæc omnia addit Catacuzeni exemplar.

Pulegij consideratio.

PVlegium herba est humi repens, serpylli modo, caulibus dodrantalibus, gracilibus: foliis amaraci æmulis, paulò tamen maioribus. Flores in toto caule per internalla, propè foliorum exortum enascuntur eo lore in purpuram languescente. Radix illi gracilis, & capillosa, quæq; humi serpat. Nascitur humectis, & uliginoso solo. Tota planta odorata est, & gustu acris. non sine quadam amaritudine. Verùm etsi dubitauerint recentiorum quidam, an uulgare Pulegium legitimum sit, quòd ob eius uulgarem notitiam, nullis foliorum, florumq; notis eius faciem descripserit Dioscorides; non desunt tamen rei herbariæ periti, qui uelint Pulegium uulgaris usus Dioscoridis, aliorumque antiquorum esse pulegium. Hocque argumento nituntur, quòd non modò experientia compertum sit, uulgare Pulegium omnibus ijs uiribus esse præditum, quas suo tribuit Dioscorides; sed quòd etiam Plinianæ historiæ maximè respondeat. Plinio siquidem libro nigesimo, capite decimoquarto, duo Pulegij proferuntur genera: femina, cui purpureus flos: mas, cui albus. Horum

Digitized by Google

PVLEGIVM.

rum utrunque fert ſolum Italicum, utrunque in Hetruria præſtantiſſimum gignitur. Quapropter eos apertè hallucinari crediderim, qui Pulegium communis uſus unum, uel alteram calaminthæ ſpeciem eſſe contendunt. Quippe quòd certò putem (ut infrà ſuo loco dicetur) omnia calaminthæ genera, quorum meminit Dioſcorides, à nobis iandiu fuiſſe reperta. Quin & illud Pulegium noſtrum legitimum eſſe oſtendit, quòd folio ſit Cretenſi dictamno ſimile, cui folia pulegio ſimilia reddidit Theophraſtus, item Dioſcorides, qui tamen illa maiora fecit. Germanicæ mulieres Pulegium in hortis ſerunt, ac etiam in figulinis uaſis fouent diligenti admodum cultura, ſuis affectibus eo conſulentes. Vbi lætius tota coma conſpicitur, & ſecundo calaminthæ generi (hanc enim illi aſſimilauit Dioſcorides) folio ſimile, acerrimo guſtu, quadantenus amaro. Quamobrem rectè quidem Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, de Pulegio diſſerens, ita ſcriptum reliquit. Pulegium cum acre, & ſubamarum ſit, ualde tum excalfacit, tum extenuat. Porrò quòd excalfaciat, abunde magnũ eſt ſignum, quòd illitum rubrificat, & quòd ſi quis diutius toleret, exulcerat quoque. Quòd uerò extenuet ſatis indicat, cùm humida, craſſa, et lẽta ex thorace, & pulmone excreatu facilia faciat, menſeſq; moueat. Hæc Gal. quibus addimus nos, pulegij decoctum urinas ciere, fœtum & ſecundas trahere, ictericos, hydropicoſq; iuuare, omnibus capitis & neruorum affectibus, à frigiditate prognatis ſuccurere, uiſum acuere. Ταὐχιον *herba ſic Græcis, Pulegium*

Quorundam error.

Pulegij uires ex Gal.

Latinis dicitur: Mauritanis, Alnam, Alnegem, ſeu Aluegen: Italis, Pulegio: Germanis, Poley, & Hertz poley: Hiſpanis, Poleo: Gallis, Pulege, & Pouliot: Boemis Poleg: Polonis Poleij.

Nomina.

Δίκταμνος. DICTAMNVM. CAP. XXXI.

DIctamnum, aliquibus ſylueſtre pulegium uocatur. Cretenſis herba eſt, acris, [a] leuis, pulegio ſimilis, ſed maioribus foliis, quæ tomento quodam, ſpiſſaq; lanugine pubeſcunt. Florem nullum, aut ſemen profert. Præſtat omnia, quæ ſatiuum pulegium, ſed efficacius multò: nam non potum modò, ſed appoſitum quoque, aut ſuffitum, defunctos partus eijcit. Produnt in Creta capras ſagittis percuſſas, huius herbæ paſtu eas excutere. Purgandi uim habet ſuccus illitus, aut cum polenta tritus. Herba impactos, pedibus, reliquoue corpori aculeos, illitu refigit. ad lienis dolorem efficax habetur: ſiquidem ipſum imminuit. Metunt æſtate, & autumno. Radix eius guſtu calfacit: partus accelerat. Succus cum uino potus, contra ſerpentium morſus præſidio eſt. Tanta herbæ facultas eſt, ut olfacta abigat beſtias, quæ uenenato ictu fœuiant, appenſiq; contactu exanimet. Vulneribus ferro illatis, & uenenatis morſibus infuſus ſuccus, præſentaneo eſt remedio, ſi etiam ab inſtillatione ſtatim in potu aſſumatur.

[a] Cat. ἀδιψεῖ. addit. δικτάμνου. ideſt mordax.

Ψευδοδίκταμνος. PSEVDODICTAMNVM. CAP. XXXII.

AVod Pſeudodictamnum uocant, multis in terris naſcitur, antè dicto ſimile: ſed minus, quàm illud acre. Eoſdem effectus præbet, ſed inefficacius multò.

Δίκταμνος ἕτερος. DICTAMNVM ALTERVM, CAP. XXXIII.

DEfertur à Creta alterum dictamni genus, foliis ſiſymbrij, ramis maioribus: in quibus flores ſylueſtris [a] origani, nigri, molles. Odor foliorum inter ſiſymbrium, & ſaluiam, iucundiſsimus. Efficax ad eadem, ſed minus nares ferit. Miſcetur emplaſtris, & medicaminibus, quæ aduerſus ſerpentium iniurias confinguntur, theriaca uocant.

[a] Cat. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἀγρία ſylueſtri Hormino.

DIctamnum legitimum, ac probatiſſimum in Creta inſula tantùm gignitur: neque tamen inibi paſſim, ſed in anguſto loco duntaxat prouenit, ut author eſt Theophraſtus. qui lib. IX. cap. XXVI. de plantarum hiſtoria

Dictamni confider. & hiſt. ex Theoph.

Dictamnum

DICTAMNVM CRETENSE.

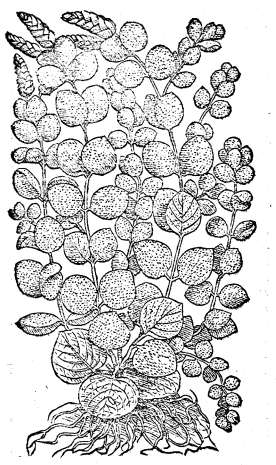

DICTAMNVM ALBVM.

Dictamnum posteritatis memoriæ prodidit his uerbis. **Dictamnum** *Cretæ insulæ proprium est, ui mirabile, & ad plura perutile, sed ad partum mulierum potissimùm pollet. Folio pulegio simile constat, nec sapore absimile est: ramulis tenuioribus conditur. Vsus foliorum, non ramorum, nec fructus est: ualent enim ad multa, & præcipuè ad difficiles partus mulierum, ut dictum est: aut enim facilè posse parere faciunt, aut certè dolores penitus sedant. Dantur bibenda ex aqua. Rara hæc herba: locus enim, qui feris exiguus admodum est, eumq; capræ depascunt capessendæ causa noluptatis. Quod etiam de telis fertur, uerum esse affirmant: capras enim sagitta transfixas dictamno deuorato telum ejicere. Dictamnum tale est, uiresq; eiusmodi possidet. Falsum dictamnum folio quidam simile constat, sed ramulis minus, & uiribus longè inferius. quanquam enim eisdem in rebus prosit; tamen multò deterius, atque debilius. Vis dictamni in ore percipi continuò potest: excalfacit enim paulo uehementer. Manipulos in ferula, aut canna intercludere solent, ne expiret: est enim imbecillius, cùm expirauerit. Non desunt, qui naturam Dictamni, & falsi Dictamni eandem esse existiment. Sed quod locis latioribus exeat, de genere, falsumque cognominari, sicuti etiam alijs pluribus euenit, ut uiribus deterioribus ex loco reddantur. Dictamnum enim asperum solum uehementer amare inquiunt. Est etiam aliud Dictamnum uelluti æquiuocè appellatum: nec enim speciem, nec uim habet eandem. quippe quod folio simili sisymbrio constet, & ramis condatur maioribus. Vsus item, & uis non eisdem conueniunt. Hoc igitur (ut dictum est) mirum, simulque proprium Cretæ insulæ dicitur. hæc Theophrastus.* Dictamnum alterum. *Cæterùm ut ætati quoque nostræ Dictamni rationem aliquam reddamus, ut in omnibus ferè plantis facere consueuimus, non diu quidem est, quod ex Creta insula Venetias legitimum Dictamnum adferri cæptum est. Siquidem Manardus Ferrariensis, uir non solùm ingenio & doctrina celebris; sed etiam simplicium medicamentorum acerrimus indagator, lib. VI. epist. III. inquit.* Dictamno, *nisi eam rursus Venus ab Ida sylua deporter, omnino deficimus. Sed certè (ut ingenuè fatear) nescio, quæ auctoritate uel ratione scripserit Dioscorides, Cretense Dictamum nec florem, nec semen proferre, cùm id, quod è Creta ad nos aduehitur, unà cum floribus deferatur, nullis præterea deficientibus notis, quæ in legitimo requiruntur. nisi dicamus hunc locum depranatum esse, ut fermè suspicor. Quòd autem fructum ferat Cretense Dictamnum, & ex consequenti etiam florem uideatur supra declarasse Theophrastus, cùm dixit. Vsus est foliorum, non ramorum, nec fructus.* Dictamnum fert flores. *Atqui id ipsum non obscurè à Damocrate explicatū est, ut in Gal. legitur lib. v. de comp. med. per genera, cap. x. in emplastro ex dictamno, quod acceptū refert Damocrati. Hic nimirū dictamno Cretico florem assignauit in illis Græcis uersib. quos solutis uerbis sic uertimus. His quoq; omnibus addito dictamni herbæ leuis siccæ florē habētis drachmas uiginti. Hoc idē etiam credimus Virgilii carminibus expressisse lib. XII. suæ Aeneidis, ubi ita cecinit.*

Hic Venus

PSEVDODICTAMNVM.

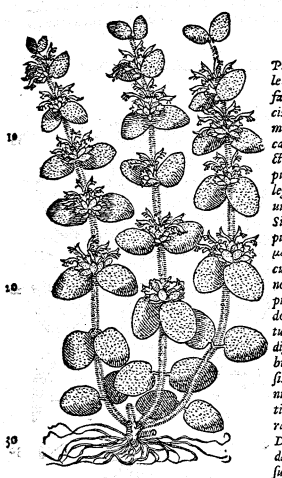

Hîc Venus indigno nati concuſſa dolore.
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cùm tergo uolucres hæſere ſagittæ.

Plinio Dictamnum non modò flore, & fructu caret; ſed etiã caule. quod tamen experientia, & antè dictorum teſtimonio planè falſum eſſe deprehenditur. Plinius notatur.

Pſeudodictamnum porrò hodie paucis (ut arbitror) notum. Piſis hoc tempore ad me miſit clariſſimus medicus Lucas Ghinus, caule dodrantali, lanuginoſo, albicanteq́; : cui folia è caulibus erumpunt ex interuallis bina, dictamni tomento pubeſcentia: è quorum omnium exortu flores purpurei prodeunt, marrubij, uel melyſſophylli modo, ſapore pulegij, minus tamen acri. Pſeudodictamnum.

Vulgare autem Dictamnum, album uulgò cognominatum nullam cum Cretenſi cognationem habet. Siquidem planta eſt inſignis, et gratiſſimo ſanè aſpectu ſpectatæq́; pulchritudinis, foliis fraxino adeò ſimilibus, ut à quibuſdam χαμαιμελία, ideſt infima fraxinus, ſit appellata. Caulem gerit bicubitalem, rotundum, in cuius cacumine flores ſunt Citrei mali non abſimiles, odore quadam cum graueolentia iucundo, ex pur pura albicantes, ut in malua. Radice nititur diuaricata, et quandoque ſingulari, albicante, craſſa pulpæ ſubſtantia, & tenui intus matrice, amara, & dum recens eſt, hircum olente, minimâ digiti craſſitudine. Flores in quinquetras ſiliquas abeunt, ſcabro exterius cortice, in quibus ſemen. Naſcitur in collibus clinoſis, & ſaxoſis, excalfacit, & ſiccat. Radix, cuius eſt uſus, attenuat, aperit, prouocat, & abſtergit. Additur utiliter in antidotis, quæ aduerſus uenena, & uenenoſorum animalium ictus parantur. Necat inter aneorum uermes, drachmæ pondere hauſta. Datur contra frigidos uteri morbos. Nam & menſes, & ſecundas, & emortuum fœtum educit, tum ſuppoſita, aut cum pulegio ſuffita, tum ex uino meraco pota duarum drachmarum pondere. Valet quoque ad alui torſiones, & ad eijciendos renum calculos, eodem pondere. Additur utiliter in potionibus internorum uulnerum. Quidam ea uſi ſunt etiam ad Gallicum morbum, drachmam quotidie præbentes ex Guaici ligni decoctõ, non ſine magno ægrotantium commodo: Datur quoque comitialibus, & iis alijs frigidis cerebri affectibus. Præſtat contra peſtilentiæ contagia, quocunque modo ſumatur. In ſummâ ad multa utilis eſt radix. Siliquæ & flores tactu prurigo faciunt, et in calidioribus regionibus cutem exulcerant. Vires.

Dictamni, ac falſi Dictamni uires tradidit Galenus lib. VI. ſimpl. med. ſic inquiens. Dictamnum tenuiore eſſentia conſtat, quàm pulegium: cætera illi ſimile. At quod uocant pſeudodictamnum, ad omnia imbecillius dictamno eſt. Dictamni uires ex Gal.

Quæ herba Græcè δίκταμνος, Latinè quoque Dictamnum appellatur: Arabicè, Meſcatremſir, Anegem araba, ſiue Bari: Italicè, Dittamo: Germanicè, Vuilden poley: Hiſpanicè, Ditamo, & Ditamo real: Boemicè Diptam anebo Treuudauua. Quod uerò Græci ψεύδοδίκταμνον, Latini item Pſeudodictamnum, & falſum Dictamnum dicunt: Itali, Falſo Dittamo. Cæterùm uulgare dictamnum appellant Itali Dittamo bianco: Germani Gemeiner Diptam: Galli Diptam baſtard: Boemi Treuudauua faleſſaa: Poloni Dyptam trzomdanla. Nomina.

† *Hic locus illi prorſus eſt ſimilis, qui in uulgatis Dioſcoridis exemplaribus legitur libro primo in capite Nardi montani. Idcircò in hoc ſimiliter, atque in illo adnotauimus, mendum ſubeſſe arbitramur. Ergo communis quoque erit utriuſque loci ratio, qua uterque ſuæ, ut ſpero, integritati reſtituatur. Et quoniam ſuperuacuum eſſet ea referre, quæ alibi à nobis dicta ſint, nunc dicam tantùm quomodo hîc legendum cenſeam. Vulgata & ea quidem deprauata lectio, quam ſecuti ſunt interpretes, habet οὔτε δὲ ἄνθος, οὔτε καρπὸν φέρει. At illa, quam nos ueram putamus, erit οὔτε δὲ ἄνθος, οὔτε καρπὸς ὁ συμφέρει, quæ herba ita Latinè reddemus. Neque uerò flos ſemen confert. Ex hac cæſtigationes illud facilè fiet, quòd Dioſcorides auctor grauiſſimus non ſolùm erroris ſuſpicione non condemnabitur, ſed etiam maximè commendabitur, quòd ea ſcriptis tradiderit, quæ cum alijs ueteribus conueniunt.*

Ἐλελίσφακος. SALVIA. CAP. XXXIIII.

SAluia, ſiue elelisphacon, frutex eſt ramoſus, longus, uirgas habens quadrangulas, & canas folia mali cotonei effigie, [a] ſed longiora, aſperiora, craſſiora, & quæ ſenſim attritarum quaſi ueſtiũ ſcabritiẽ referant, hirſuta, ſubalbida, [b] perquàm iucundo odore, ſed graui: ſemẽ ſummis in caulibus ſyluestri

a Meum. βαμμελέστερα δὲ καὶ σκληρότερα καὶ τραχέα λευκότατα ἄπτῳ τὰ ἀναπτίσσα τῶν ἱματιῶν. id eſt, longiora autem, & minora, & aſpera, tactum fallentia, uetuſtiſſimum (ut ita dicam) attritiones. b Cat. δυσώδη ὄμφακα τῇ γεύσει.

hormi-

hormino ſimile gerit. In aſperis naſcitur. Menſes cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumq; potum, & partus extrahit, & paſtinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat, c uulnerum ſanguinem cohibet, tetra ulcera purgat. Teſtium pruritus ſedant rami foliaque, ſi eorum decocto cum uino foueantur.

c Cat. τραυμα τῶν κρὶ ἱστῶσαι μοῖ. i. uulneribus conducit, & ſanguinem ſiſtit.

SALVIA MAIOR.

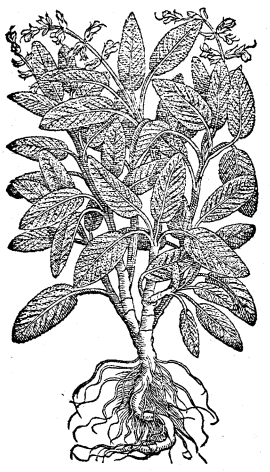

SALVIA MINOR, SIVE SPHACELVS.

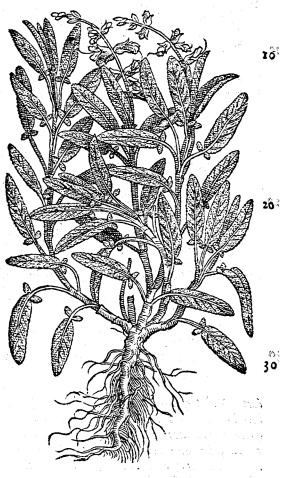

Saluiæ conſi.

A Deò eſt uulgaris notitiæ Saluia hortenſis, ut nulli prorſus reperiãtur horti, in quibus hodie frequens paſſim non ſpectetur. Eſt etiam præter hanc Saluia ſylueſtris, quæ in campeſtribus, aſperis, incultis, & montibus prouenit foliis domeſticæ ſimilibus, candidioribus tamen, et birſutioribus. Quo fit, ut longè aberrent, qui pro ſylueſtre Saluia, agreſtem Horminum uſurpant, quam ſeplaſiarij Centrum galli, & Gallitricum etiam appellant. Verùm animaduertendum eſt, quòd illa, quam ſylueſtrem appello, ea ſanè non eſt, quæ in Hiſpaniæ campeſtribus, & aſperis locis, ac in Maſſilienſi agro unà cum noſtrate nardo, & lauendula frequentiſſima naſcitur. Quandoquidem hæc non ſylueſtris Saluia eſt, ſed ea ipſa, quam domeſticam uocant: nam quæ in hortis habetur alia non eſt, quàm campeſtris in hortos translata. Ideoq; non ſcribit Dioſcorides, Saluiam in hortis naſci, ſed in aſperis tantùm locis'. Cæterùm Theophraſto duæ Saluiæ produntur genera lib. VI. cap. II. de plantarum hiſtoria ubi ſic inquit. Sphacelus, & ſaluia inter ſeſe diſtant, quaſi alterum urbanum, alterum genus ſylueſtre dixeris. Sphacelo folium læuius, contractius, minusq; ſqualens: ſaluiæ ſcabrius. hæc ille. Porrò genera hæc Saluiæ, quæ à Theophraſto redduntur, in Italia quoque in hortis quàm plurimis inueniuntur: in eaq; ſum ſententia, ut exiſtimem ſphacelum marem eſſe, ſaluiam uerò fœminam. Sphacelo id peculiare quoque natura dedit, ut auriculatis, poſtrema parte, conſtaret foliis, id, quod nuſquam in Saluia mihi uidere licuit. In Creta, ac etiam in quibuſdam Apuliæ, & Calabriæ locis Saluia in cacumine gignit tuberacula quædam, gallarum inſtar, ſubalbida: quorum aliàs mihi copiam fecit Ioannes Baptiſta Ramnuſius Illuſt. Senatus Veneti ſecretarius, uir moribus, ac doctrina præclarus: is enim (quæ ſua eſt humanitas) cum ea ex Creta ſibi allata eſſent, mihi uidenda tradidit. Saluiam Græci elelisphacon uocant. Vnde factum eſſe puto, ut Plinius lib. XXIII. cap. XXV. uocabulorum cognatione deceptus, quòd Græcis lens phacos appelletur, crediderit magno errore elelisphacon lentis ſpeciem eſſe. Præſtat Saluia mirum in modum ad omnes capitis affectus frigidis, ac pituitoſis, & omnibus articulorum doloribus, tam in potionibus, quàm in fomentis. Quamobrem Comitiales, ueternoſos, ſtupidos reſolutoſq; iuuat. quinetiam ualet ad pituitoſas defluxiones; & ad pectoris uitia. Suffita arida ſaluiæ folia uteri profluuia ſiſtunt. Commodè ab utero gerentibus deuoratur Saluia, quæ abortiri ex leui cauſa ſolent. Conceptum enim continet, & uiuificat. Valent ad omnia prædicta ſaluiæ flores ſaccharo aſſeruati. In ſumma ubi excalfacere, ſiccare, & adſtringere opus ſit, fuerit ſemper Saluia commodum admodum medicamentum. Saluiam Galeno lib. VI. ſimplicium medicamentorum, teſte

Saluiæ hiſt. ex Theophr.

Plinij lapſus. Saluiæ uires Matth.

teſte, temperamento eſt euidenter excalfaciente, ac leuiter adſtringente. De eius uiribus copioſius diſſeruit Aetius, ſic ſcribens. Saluia manifeſtè calefacit, & leniter adſtringit. Tradunt quidam, ſuffitam ſaluiam menſes immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluuium compeſcere. Agrippa ſacram herbam uocauit, quam prægnantes mulieres, ſi fluidæ, laxæq; fuerint, utiliſſimè comedere prodidit: continet enim conceptum, uitalemq; reddit. Ac ſi ſucci huius heminam cum modico ſale, quarto à ſecubitu die, mulier potauerit, deinde uiro miſceatur, procul dubio concipiet. Aiunt in Copto Ægypti poſt ſcuas peſtilentias, ab his qui ſuperfuerunt, ad eum ſuccum bibendum mulieres coactas fuiſſe, plurimoſq; inde productos fœtus. Dato inquit Orpheus, ſanguinem expuentibus ſucci ſaluiæ cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & ſanguis illico cohibebitur. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Sumito ſpicæ nardi, gingiberis, ſing. drachmas duas: ſeminis ſaluiæ aſſati, triti, & cribrati drach. octo: piperis longi drach. duodecim, & cum ſucco ſaluiæ pilulas conficito, & mane ieiunis drachmam unam exhibeto, eodemq; modo in ueſpere, ac poſtea aquæ puræ quippiam propinato. Saluia Latinis dicta, Græcis Ἐλελίσφακος *nominatur: Mauritanis, Aelisfacos, ſeu Elſacos: Italis, Saluia: Germanis, Salbey: Hiſpanis, Salua, & Salua: Gallis, Saulgs: Boemis, Sſaluuieg: Polonis, Szal'uuea.* Ex Actio. Nomina.

Ἡδύοσμος. MENTHA. CAP. XXXV.

MEntha cognita herba eſt. Calfaciendi, adſtringendi, atque exiccandi uim habet. Siſtit ſanguinem, poto ex aceto ſucco: tineas in uentre teretes enecat: uenerem ſtimulat. Singultus, uomitiones, cholerasque ſedant terni ramuli cum acidi granati ſucco poti. Suppurationes diſcutit, ſi cum polenta illinatur. Impoſita fronti capitis dolores mulcet: mammas ſi tendantur, aut lacte turgeant, compeſcit: cum ſale canum morſibus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulſa ſubuenit: uulua ante coitum admota conceptioni reſiſtit: linguæ ſcabritiem confricta læuigat. Lac coire, denſariq; in caſeum non patitur, ſi [a] folia potionibus lactis immergantur. In ſumma ſtomacho utilis eſt, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Sylueſtris mentha, Latini menthaſtrum uocant, hirſutiore eſt folio, & prorſus maiore, quàm ſiſymbrij, grauiori odore. quare minus ad ſanorum uſus expetitur.

a Meum. τὸ μάραθον. i. fœnículi.

MENTHA I.

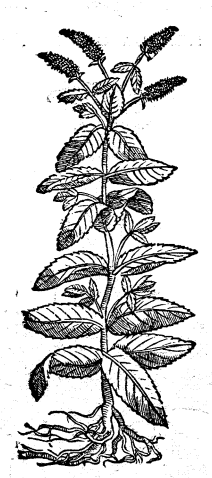

MENTHA ALTERA.

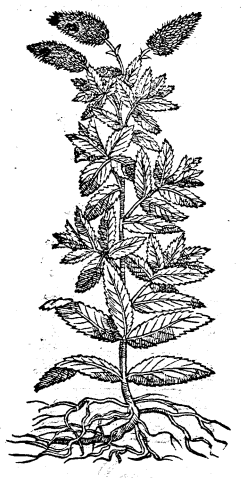

MEntha cùm hortenſis, tum etiam ſylueſtris, quam Hetruſci noſtri Latinum nomen retinentes uulgò Menthaſtro appellant, adeò omnibus uulgaris, notaq; eſt, ut ſine uitio eius delineationem ſilentio prætermittere puduerit. Et quamuis plures, quàm hîc ſcribat Dioſcorides, in hortis ſint Menthæ ſpecies (una enim Menthæ conſideratio.

Digitized by Google

enim breuioribus,& crispioribus constat foliis,alia rubenti caule,& flore,alia uerò albicante) huiusmodi tamen specierum differentiæ non sunt,meo iudicio plurimi faciendæ. Viuax Mentha admodum est: nam in hortis semel tantùm sata,tam rebibili fertilitate durat, ut uix in posterum extirpari possit, quin renascatur. puerperarum

Menthæ uires Matth.

manuum illita recens,lactis concretionem inhibet: animum olfactu excitat. cum amylo & aqua pota,cœliacos ulcera manantia infantium capitibus mirè sanat. Singultus & uomitiones sistit,è mali punici uino pota. Illinitur temporibus,in frigido capitis dolore. Impetigines illita prohibet. Aqua stillatitia è tota mentha planta uitreo alembico in feruentis aquæ balneo parata; si unciarum quatuor pondere ebibatur, sistit sanguinem (quod utrum fortasse multis uidebitur) è naribus profluentem. Venereis uoluptatibus Mentha commendata est: etsi Plinius non sine errore lib. xx. cap. xiiii. planè contrarium scriptis tradiderit. Huius menthæ facultatis

Menthæ uires ex Gal.

causam scitè reddidit Galenus lib. vi. simpl. med. ubi de ea ijs disserit uerbis. Hediosmos, alij uerò minthen odoratam nuncupant. Est enim & alia quædam minthe non odorata, quam calaminthen uocant. Vtraque gustu acris,& facultate calida est,ex tertio ordine excalfacientium. Infirmior tamen est mentha odorata,quàm calamintha,& minus excalfacit. Vt enim in uniuersum dicam, hæc ceu sylvestris quædam est,illa ceu domestica, Quamobrem sanè ob eam,quæ ex cultu accedit,humiditatem,mediocriter item ad uenerem excitat. Id quod omnibus commune est,quæ humiditatem semicoctam,& flatuosam continent. Ob talem ipsius herbæ temperaturam in abscessibus ea quidam cum polenta mista utuntur. Id quod in Calamintha facere nequeas, propterea quòd ualentius cum excalfaciat,tum desiccet,quàm id genus poscant. Habet uerò etiam quiddam amarum in se,& acerbum: & amaro quidem lumbricos interficit; acerbitate uerò si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimit. Substantia est,ut si qua alia herba,tenuium partium. hæc Galenus. Verùm animaduertendum est,hoc loco Galenum per sylvestrem Mentham non intellexisse legitimam Calaminthan, quòd is de odorata Calamintha (ut sequenti capite dicturi sumus) initio septimi libri de simplicium medicamentorum facultatibus copiosè tractauerit. Ex quo facilè conijcere licet,Galenum in hoc non suam, & ueram appellationem retulisse, sed aliorum, & fortè Græci uulgi, qui sylvestrem menthæ calaminthæ nomine appellare consueuerit: id quod etiam Galeni locutio confirmare uidetur. Cæterùm menthastrum, suas quoque peculiares uires obtinet. Siquidem potum fœminas à partu purgat. Datur eius decoctum utiliter potandum anheloſis, & agrè spirantibus,quin etiam mulcendis torminibus. Substratum,uel accensum serpentes fugat. Instillatur succus uerminosis auribus. Idem potus & fotibus illitus, nocturnas pollutiones prohibet: auxiliatur potus morbo regio affectis. Strumosis illitu uuæ,uentris tineas pellit ex aceto potus. Folia tam pota, quàm illita, præstant aduersus uenenosorum animalium ictum. Cæterùm est & herba passim in hortis crescens, folio saluiæ longiore, latioreque, betonicæ

MENTHASTRVM.

MENTHA GRAECA.

æmulo circunquaque ſerrato in uiridi albicante: caulibus cubitalibus, & aliquando maioribus: in quorum cacumine flores exeunt corymbacei, colore melino, tanaceti modo. Planta in uniuerſum amara eſt, ſubadſtringens, & grauiter adorata. Goritienſibus hæc uulgò uocatur MENTHA *græca: in Hetruria uerò Saluia romana, quòd potius foliis ſaluiã referat, quàm mentham: quin & herbam diuæ Mariæ nominant. Sunt etiam, qui Laſſulatam appellent: ſed unde apud hos id ſibi nomen aſciuerit, neſcio, ipſi dicant. Porrò Valerius Cordus in ſuo diſpenſatorio, in unguento Marciati magno, duas proferit Menthas, nempe criſpam, & Saracenicam: pro Saracenica autẽ mentha hanc, de qua præſens mentio, imponendam eſſe cenſet. Sed quoniam id nulla comprobat authoritate, uel ratione, eius quidem ſententiæ adſtipulari non tutum eſſe arbitror: præſertim cùm Nicolaus nuper à Fuchſio Latinus factus, nullam huiuſce Saracenicæ menthæ mentionem faciat, ſed rubeæ, & agreſtis tantùm. Id quod facilè nobis indicat, ut liberè dicamus Cordi diſpenſatoriũ quàm plurimis ſcatere mendis. quippe quòd non omnes medicamẽto rum deſcriptiones ex bonorum authorum fonte hauſerit. Plantam hanc (ut ipſe ſcribit) Germani uocant Vnſer frauuen muntz, id eſt, mentham ſanctæ Mariæ. Verùm Fuchſius aliam eodem nomine ab hac longè diuerſam oſtendit. Qui uerò horum errauerit, in hoc Germanicæ linguæ peritiores iudices erunt. quanquam ſi Hetruſcis Germanica, uel Germanicis Hetruſca nomina reſpondent, Cordo potius (quantum ad uocabulum ſpectat) quàm Fuchſio accẽſerim, quòd, ut modò diximus, herbam diuæ Mariæ eam uocent in Hetruria. Tota planta excalfacit, ſiccat, aperit, attenuat, roborat, abſtergit & prouocat, auxiliatur uterinis affectibus. Medetur hydropicis, & præſertim anaſarca laborantibus. Siquidem frigefactum iecur excalfacit, & uaſorum obſtructiones aperit. Illinitur ex oleo Irino lienoſis, & ex uino feruefacto urinam ægrè reddentibus. Lentigines, alphos, & alia cutis uitia emaculat, illius noctibus ſuccus. Folia adduntur in placentis, & ita eduntur à mulieribus, uteri affectibus obnoxiis. Sunt etiam qui eadem tenui pulticula illita frigant in patellis in oleo aut butyro, & in cibis ijs itantur. Huius epotus ſuccus alui tineas, & lumbricos enecat: frigido utero ſubuenit. Ventriculum roborat, tam hauſtus, quàm illitus, & uomitiones compeſcit. Tota planta tam ſubſtratu, quàm ſuffitu ſerpentes fugat, & eorum uenenis reſiſtit. quin & infarctus expedit, & capiti robur addit. Ea Græcis ἡδύοσμος, Latinis, pariter & Italis Menta uocatur: Arabibus, Nahanaha: Germanis, Muntz: Hiſpanis, Hierua buena, & ortelana: Gallis, Mente: Boemis Mata: Polonis & ka Mentha ui uerò Græca: Italis uocatur Menta Græca, Saluia Romana, & herba Santa Maria: Germanis unſer frauuen Mountz: Boemis Kzecka Mata: Polonis Marzęa Mietka: Gallis Grand Coq. Mentaſtrum autem Græcis ἡδύοσμος ἀγρίος, Italis Mentaſtro: Germanis Vuilde Mountz: Boemis Planá Mata: Gallis Mente Cheualine: Polonis Kobyla Mietka.*

Menthæ græcæ mentio.

Menthæ græcæ uires Matthiolo.

Nomina.

καλαμίνθη. CALAMINTHA. CAP. XXXVI.

CALAMINTHA.

EX Calaminthæ generibus quædam montibus familiaris, folia ocimi habens, incana: furculos, & caules anguloſos, purpureum florem. Altera pulegio ſimilis eſt, ſed maior: quam ſylueſtre pulegium ideo appellarunt, quòd odore ipſum æmuletur. nepetam Latini uocitant. Tertia menthaſtro cognata eſt, foliis oblongioribus, caule & ramis maioribus, quàm ſuperiora, ſed uiribus inefficacior. Omnium folia guſtu impensè feruentia, & acria: radix ſuperuacua. Naſcitur in campeſtribus, aſperis, & aquoſis. Potu, aut illitu demorſis à ſerpente opitulatur. Decoctum potu menſes, & urinas expellit: ruptis, conuulſis, orthopnœæ, torminibus, choleris, horroribuſque auxiliatur: regium morbum expurgat. Præſumpta in uino uenenis reſiſtit: tineas, cæteraque interancorum animalia cum ſale, & melle pota, enecat: nec ſecus cocta, crudave, ſi teratur. Elephanticos eſitata adiuuat, ſi poſtea ſerum lactis ebibatur. Folia detrita, ſi in uellere ſubijciantur, menſes extrahunt, & partus enecant: accenſa, aut ſubſtrata, ſerpentes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta, & illita: fugillata tollunt. Calaminthæ iſchiadicis imponitur, ut ex alto humores euocet, ſummam cutem exurens. Vermes necat ſuccus auribus inſtillatus.

Calaminthæ conſid.

CAlaminthæ officinis Calamentum dicitur, cuius tres numerantur ſpecies. Sed eius frequentior eſt uſus, quæ Latinis Nepeta uocitatur, ſecundo loco hic à Dioſcoride tradita. Nomen hæc apud Hetruſcos in hunc uſque diem retinet: ſiquidem noſtrates eam, corrupto tamen nomine, uulgo appellant Nipotella. Naſcitur hæc in inculto ſolo ſecus ſtimera, &

CALAMINTHA MONTANA.

CALAMINTHA AQVATICA.

HERBA GATTARIA.

Brasauoli error.

Gattariæ mẽtio.

Ruell.erratũ.

sepes, quinetiam in collibus, foliis subrotundis, hirsutiusculis, & per ambitum laciniatis; caulibus cubitalibus, angulosis, & hirsutis. Flores edit paruos, purpurascentes, qui à medio caule usque ad summum uerticillatim erumpunt, ut in pulegio. at in cacumine copiosiores habentur: Radices tenues, & numerosas. Cæterùm hac in re Brasauolus (pace eius dixerim) apertè hallucinari deprehenditur, quòd pro certo existimet calamintham secundo loco à Dioscoride descriptã illam herbam esse, quam, eo quòd catti magna eius capiantur uoluptate, Gattariam quidam uulgò nominant. Error hinc manifestè proditur, quòd GATTARIA, *cuius hic imaginem damus, sit herba foliis urticæ, aut apiastro similibus, quæ quantum à pulegij foliis distideat, non modò cæteris notis; uerùm etiã odori, in quo Brasauolus nititur, ij dijudicent, qui has differentias rectius norunt. Sunt tamen è uulgaribus, qui Gattariam etiam Nepetam appellent, quorum nomenclaturam magis fortasse secutus Brasauolus, quàm plantæ ipsius notas, hallucinatus deprehenditur. Nepeta itaq; Dioscoridi nil aliud unquã, mea opinione, fuerit, quàm uulgaris calamintha, qua officinæ utuntur, quãq; nos uulgò uocamus Nipotella. quandoquidem uulgaris ipsa Calamintha, non modò foliis pulegium æmulatur; sed etiam sapore, & odoris fragrantia. Quo fit, ut mirum non sit, si Dioscoridis testimonio, à quibusdam syluestre pulegium uocata fuerit: non enim odore tantùm (ut Brasauolus uelle uidetur) Nepeta pulegium imitatur; sed & foliis, & caule. Quamobrem dicamus licèt, nullo pacto existimandum esse, Gattariã herbam esse Nepetam secundam Calamintha speciem. Neque etiam putandum, eandem tertiam esse, quemadmodum falsò credidit Ruellius. Quippe quoniam fecerit hanc Dioscorides menthastro similem, non autem melyssophyllo, aut urticæ, quas (ut paulò antè diximus) Gattaria repræsentat. Quapropter*

Digitized by Google

Quapropter modò ea de causa eius sententiam explodendam putauerim; sed etiam quòd sæpius ipse in locis aquosis reperierim tertiam Calaminthæ speciem, menthastri æmulam, subalbidioribus tamen foliis, ac gustu acriori. Non secus & montana mihi frequens olim occurrebat in excelsis uallis Ananiæ montibus, foliis albicantibus, ocimi similibus, caule quadrangulo, & flore in purpura rufescente. Quanquam in hoc errore, mea quidem sententia, uersantur Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, ut asserere non dubitent, montanam hanc Calaminthan legitimam esse Nepetam. Sed ad GATTARIAM *uenio. Ea enim planta* Monachorũ lapsus. Gattariæ hist.
est uulgaris notitiæ. Folia fert melyssophyllii, aut urticæ, sed minora, & subcandicantia. Caulem edit bicubitalem, quadratum, numerosis ramis, quadrangulis, & incanis. Flores edit albos, orbiculatim emergentes. Sed qui in summis caulibus habentur, spicæ figuram referunt. Radices habet multifidas, & fibrosas. Odor illi acutus, caput feriens, quinetiã feruidus sapor cum amaritudine haud obscura. Nascitur in agrorum aggeribus, secus uias, & uliginoso solo. Excalfacit, & siccat, calaminthæ modo, adeò, ut ea uti possint medici calaminthæ nice, ubi illa non sit ad manus. Peculiariter autem ualet Gattaria ad omnes capitis, pectoris, uentriculi, & uteri morbos, à pituitosis excrementis, aut flatu genitos. Ideò auxiliatur diuturno capitis dolore affectis, uertiginosis, ueternosis, stupidis, resolutis, conuulsis, comitialibusq́; quinetiam anhelosis, asthmaticis, & suspiriosis. Medetur item uentriculi rosionibus, à flatu prouenientibus. Tota planta menses elicit, tam pota, quàm in desessionibus addita. Herbæ usus steriles prolificas facit, ubi sterilitas à frigida, humidaq́; causa proueniat, nanque ualenter uterum calefacit. Succus naribus infusus pituitam ualenter eijcit, & usum acuit. In summa ubi ualenter excalfacere opus sit, Gattaria plurimum præstat. Calaminthæ meminit Galenus lib. VII. *simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus disserens. Calamintha essentia est tenui, & calida, siccaq́; temperie, ex tertio quodammodo ordine utraque qualitate. Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparenti à, partim experientia cognita. Gustu siquidem acris, & palàm calida est, ac paulum omnino subamari habet. Periclitantibus autem, & corpori admouentibus extrinsecus imposita, primùm quidem ualde excalfacit, & mordicat, cutemq́; laniat, postremò etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiam cum melicrato perspicuò calfacit, & sudores ciet, omneq́; corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione dulci quidam ipsam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt; foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intro uerò assumentes, sicuti est dictum. Quinetiam & coxendicibus eam quidam in egritudinibus ischiadicis, tanquam strenuum remedium illinunt. Trahit enim quæ in profundo hærent ad superficiem externam, totumq́; adeò articulum excalfacit, cutemq́; non obscurè adurit, mensesq́; tum epota, tum apposita admodum efficaciter prouocat. Bonum etiam elephanticorum remedium, non eò tantùm, quòd strenuè tenues humores digerat; uerùm etiam quia extenuet, & incidat ualenter crassos, quales sunt qui hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & fugillata digerit. Sed in talibus in uino coctam cataplasmatis modo imponere uiridem magis, quàm siccam præstat. Quippe arefacta uehementior redditur, & ad urendum promptior. Porrò talis cùm sit ad uenenatarum bestiarum morsus assumitur, uelut etiam cauteria, & quæcunque medicamenta calida sunt, & acria, tenuiumq́; partium, queq́; facilè ex alto ad sese circumiacentem omnem qualitatem possint attrahere. Cæterùm quæ illi inest amaritas, planè exigua est: uerùm ad quædam ita efficaciter agit, ut quæ ualentissima est, nimirum, cùm coniunctæ sit uehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas, & lumbricos succus eius aut infusus, aut epotus enecat. Eadem ratione aurium uermes, aut si alicubi in corporis parte sinuosa, aut implicata, quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic & conceptum seu pota, seu admota interimit, & eijcit. Igitur incidendi quidem ei uis adest, propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem: abstergendi uerò propter unicam amaritudinem. Itaque asthmaticis ob omnia antè dicta prodest: ictericis uerò, siue regio morbo laborantibus potissimum ob amaritudinem, sicut alia ferè omnia amara, utpote abstergentia, & expurgantia in iecinore prouenientes obstructiones. Ad omnia iam dicta efficacior est montana. Καλάμινθη herba sic Græcè, ut etiam Calamintha Latinè dicitur: Arabicè, Calamentum: Italicè, Calaminta, & Calamento: Germanicè, Wuilden poley: Hispanicè, la Nenada, Gallicè, Pouliot sauuage: Boemicè, Marulka Polnij. Quæ uerò Gattaria uocant: Italis, herba Gatta: Germanis, Katzennept: Boemis, Kocurnijk: Gallicè, herbe de Chat.* Calaminthæ uires ex Gal. Nomina.

Θύμος. THYMVM. CAP. XXXVII.

THymum ab omnibus cognoscitur, surculosus frutex, exilibus foliis, multis, & angustis circundatus: capitulis in cacumine, flore purpurascente refertis. Gracili solo, & petroso [a] prouenit. Vim habet hanc, ut cum sale, & aceto potum, pituitam per aluum detrahat. Decocti ius prodest orthopnoicis, & anhelatoribus: tineas uentris exigit: menses, partus, & secundas pellit: urinas ciet. Cum melle in eclegmate faciles facit excreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum sanguinem dissoluit. uerrucas thymi colorem reddentes, penfilesq́; tollit. Ischiadicis cum uino, & polenta impositum subuenit: hebetibus oculis in cibo prodest. Perquàm utile pro condimento, duntaxat ad usus eorum, qui recte ualent.

a Meũ addit. μάλιστα. i. maximè.

THymum duorum generum esse tradidit reliquit Theophrastus lib. VI. *cap.* II. *de plantarum historia, ubi de eo disserit his uerbis. Quin & thymum candidum, nigramq́; reddunt. Serò id admodum floret: nam circa æstiuum solstitium incipit. Mel apes hinc capiunt, & hoc augurio apiarij constare affirmant, an probè melletur, nec ne. Etenim si aliter defloruerit, mellatio minus probè succedit. Destruitur, peritq́; flos, si imbres incesserit.* Thymi hist. ex Theophr.

Digitized by Google

THYMVM.

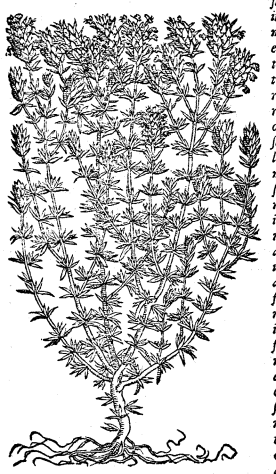

Thymi uires ex Galeno, & Aetio.

inceſſerit. Semen fœcundum ſatureiæ, atque etiam magis origani manifeſtò ſentitur: thymi uerò nullum oſtendi poteſt, ſed floribus quodam permiſcetur modo. Flores etenim ferunt, itaque oritur thymum. hactenus Theophraſtus. Cæterùm nunc thymum in Italia notiſſimum eſt. Præſtat autem quod ex Apulia fertur: quanquam laudatiſſimum eſt, quod è Creta inſula, aliiſq; nonnullis Græciæ locis aduehitur. Vnius tantum thymi, minoris uidelicet, meminit hîc Dioſcorides. Verùm cùm is libro quarto in epithymi hiſtoria, Epithymum florem eſſe ſcribat è thymo duriore, ſatureiæ ſimili, haud dubiè oſtendit ſe non ſecus ac Theophraſtum, duo Thymi genera obſeruaſſe. Vnum, quod mittit ſurculos complures exilibus foliis, anguſtis, & numeroſis circundatos: in quorum cacumine ſunt capitula flore purpureo referta. Alterum uerò lignoſius, fruticoſius, ac durius, ſatureiæ ſimile. Thymo hoc duriore paſſim ferè ſcatet Goritienſis ager, eius præcipuè colles: in eoq; (ut libro quarto ſuo loco dicetur) legitimum epithymum oritur. Manat ex eo oleum aurei coloris, quod unà cum aqua elicitur, dum per calentis aquæ balneum herba recens, uiridisq; diſtillatur. Hoc Citreum malum reſipit, & guſtu acutiſſimum eſt, & ad ea omnia utile, quæ uehementer excalfieri poſtulant. Thymi meminit Galenus libr. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita ſcribit. Thymum incidit, & calfacit manifeſtè: ob id et urinam et menſes ciet, fœtum euellit, & uiſcera potum expurgat: educendis ex thorace, & pulmone confert. Itaque in excalfaciendo, & exiccando in tertio ordine ſtatuendum eſt. Præter has autem à Galeno deſcriptas, alias quoque Thymo uires reddidit Aetius ſermone primo: ſic inquiens. Hæc uerò experimentis de Thymo comperta ſunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutiſſimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim, reliquoſq; humores, atque acrem ſaniem euacuat: facit & ad ueſicæ affectus. Ventre autem inflato, ubi ſcilicet intumeſcere cæperit, drachmam unam dato ieiunis cum cochleari aquæ in uſa. Ad lumborum coxendicumque dolorem, lateriſque & thoracis, ac hypochondriorum ſuſpenſiones ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite temperato menſura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreque detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis, & ante cœnam aduerſus lippitudinem, & uehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utiliſſimè propinatur. Poſtremò ad tumefactos teſtes ieiunis trium drachmarum pondere exhibeatur. Verùm ab atro thymo abſtinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilemq; gignit. Eligendum quod purpureo flore eſt, præſtantius tamen quod album illum habet. Planta, quæ Græcis Θύμος Latinis item thymus, & thymum appellatur: Mauritanis, Haſce: Italis, Thimo: Germanis, Romiſcher quendel, & Vuelſcher quendel: Hiſpanis, Tomilho ſalſero: Gallis, Thym, ſeu Mariolaine d'Angleterre: Boemis Thym: Polonis Dziecielina.

Nomina.

Θύμβρα. SATVREIA. CAP. XXXVIII.

SAtureia triuialis notitiæ eſt. Gignitur in aſperis locis, & tenui ſolo, thymo ſimilis, minor tamen, & tenerior: defert ſpicam florum plenam, coloris herbacei. Eadem poteſt, quæ thymum, ſi modo conſimili ſumptitetur. Aptus ſanis uſus. Eſt etiamnum quædam ſatiua, ſylueſtri prorſus minor, quæ propter mitiorem acrimoniam commodius in cibos recepta eſt.

Thymbræ cõfideratio.

THymbra duum eſt generum. Ea autem, quæ à Dioſcoride deſcribitur, thymo ſimilis eſt, minor tamen, & tenerior. Spicam defert florum plenam, coloris herbacei. Gignitur in aſperis locis, & tenui ſolo. His notis maximè ea aſtipulatur, cuius hîc imaginem appinximus. Siquidem hæc foliis, ac cauliculis thymum adeò repræſentat, ut non deſint, qui eam pro thymo recipiant. Præterea thymo gracilior, longeq; tenuior eſt, uerùm capitula thymi modo non profert. Siquidem cauliculi in ſpicatos proceſſus deſinunt, in quibus flores emicant parui, ſubpurpureo colore. Quinetiam (ut Dioſcorides inquit) non ſolùm ſponte naſcens habetur, ſed etiam domeſtica, ſatiuaque. Altera (ſi THYMBRA *tamen, aut Satureia rectè appellari poſſit) maior, fruticoſior; pronenit, & in hortis frequentior, ramis multis in orbem circumquaque ſe diffundentibus, rotundis, atque lignoſis. Folia profert Thymo maiora, ſubaſpera, durioraque, quæ circa ſurculos plura ſimul per internalla erumpunt, è quorum exortu ſpicati quidam proceſſus, foliolis quibuſdam cæteris longè minoribus ſtipatos prodeunt. in quibus flo-*

SATVREIA DIOSCORIDIS. SATVREIA ALTERA.

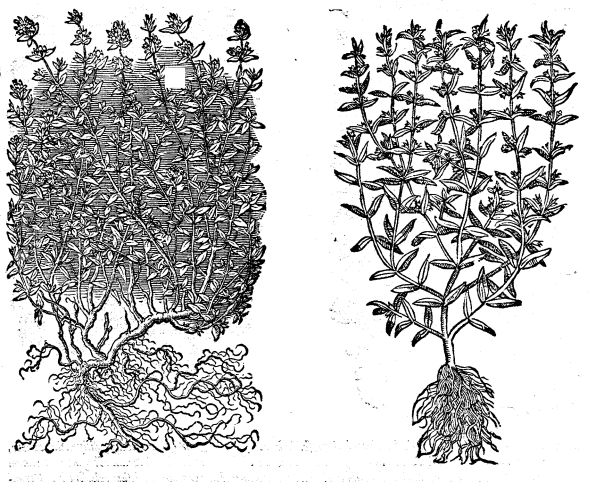

bus flores naſcuntur parui, ex purpura albicantes. Radice nititur lignoſa, multiplici. Hæc non ſolùm ſeritur in hortis, ſed etiam, ut altera ſponte prouenit, fruticoſior tamen, durior ac aſperior. Hanc eam ego eſſe cenſeo, cuius poſt Thymbram meminit Columella libro nono cap. quarto de re Ruſtica, de apibus agens his uerbis. Eadem regio facunda ſit fruticis exigui, & maximè thymi, aut origani, tum etiam Thymbræ, uel noſtratis cunilæ, quam ſatureiam ruſtici uocant. Siquidem nos in Hetruria corrupta à Cunila appellatione eandem appellamus Coniella. In alijs tamen pleriſque Italiæ locis, quòd à Satureia uocem corrumpere maluerint, appellatur uulgò Sauoreggia. Non deſunt etiam inibi, qui ab acrimonia, quam piperis ferè modo guſtu repræſentat, eam uulgò Peuerella, quaſi Piperellam nominent. Cæterùm quòd in ſimplicium cenſu uſquam Thymbræ meminerit Galenus, nondum compertum habeo. Paulus uerò eius mentionem fecit lib. VII. ubi de utraque ſpecie ijs paucis diſſerit. Thymbra ſylueſtris eadem quæ thymum præſtat. Hortenſis autem altera quidem imbecillior eſt, ſed ad ciborum uſum gratior, & accommodatior. Quæ herba θύμβρα Græcè, Thymbra, Cunila, & Satureia Latinè uocatur: Arabicè, Sabater, ſeu Sabatar: Italicè, Thimbra, Coniella, Sauoreggia, & Peuerella: Germanicè, Kunel, Zuuibel hyſop, & Saturey: Hiſpanicè, Segurelha: Gallicè: Sauoreie, Sarriette, & Satrea: Boemicè Saturege: Polonicè Cgmbr.

Thymbræ uires ex Paulo.

Nomina.

Ἕρπυλλος. SERPYLLVM. CAP. XXXIX.

SErpyllum duorum generum eſt. Hortenſe odore ſampſuchum imitatur, atque in coronas addi ſolet, cui à ſerpendo nomen inditum eſt: quoniam ſi qua eius particula terram attingat, inibi radices demittet. Folia, & ramulos origani habet, ſed candidiores. in macerijs, multò procerius aſſurgit. Sylueſtre, zigis appellatum, [non ſerpit, ſed in altitudinem increſcit,] ramulos edens tenues, furculoſos, foliis refertos longioribus, quàm rutæ, & durioribus, [a] anguſtis. Flores iucundè olent, guſtáti acres. [b] Radicis nullus uſus. Naſcitur in petris, ſatiuo efficacius, atque magis excalfaciens, & ad medendi uſum aptius. Menſes trahit, & urinam potu ciet: torminibus, ruptis, uulſis, & iecinoris inflammationibus auxiliatur: & aduerſus ſerpentes potu, illituue prodeſt, capitis dolores mulcet coctum, adiecto roſaceo, & madefactum in aceto: maximè uerò phreniticis, & lethargicis conuenit. Cruentos uomitus ſedat ſuccus, drachmis quatuor ex aceto potus.

Concluſa nõ legit Orib.

a Me. & Cat. στενωτὰ. id. ſt ſubanguſta.

b Cat. addit. δύκαον. i. mordacem.

Digitized by Google

SERPYLLVM. SERPYLLVM ALTERVM.

Serpylli confideratio.

SErpyllum hortense in Hetruria haud negligitur, sed in hortis seritur, & magna admodum diligentia colitur, quod etiam inibi (ut Dioscoridis inquit) in coronamenta additur. Syluestre duorum est generum: unum flore candido, odore citrei mali: alterum verò flore purpureo, gustu perquàm acri, satureiæ simili. Vtrunque copiosissimè nascitur apud Goritienses Saluatino monte, quo mihi hactenus latius nusquam uidere contigit, nec item odoratius. Serpyllum à Theophrasto, cui hortense nil aliud esse censeo, quàm syluestre in hortis satum, Serpylli hist. ex Theophr. describitur lib. VI. cap. VII. de plantarum historia, ubi de eo disserit iis uerbis. SERPYLLI syluestre etiam genus est, quod deferentes ex montibus serunt, ut apud Sycionem fieri solet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios verò, ut in Thracia, montes, & plana omnia Serpyllo scatent. Peculiaris huic auctio germinum: quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere ualeat, nactum scilicet adminiculum, aut iuxta sepes aliquas sa-tum. Genera urbana reddere non est, ut retulimus: ferocia esse affirmant. Hoc enim in montibus, tum saturei-tum quoddam, atque uehementissimum: tum gratum odore, molliusq; comperiri. Tempus serendi plurimum au-tumnus: hoc enim primum serere nimirum properant, hactenus Theophrastus. Ex cuius etiam uerbis satis per-spicuè colligi potest, duo esse syluestris Serpylli genera. Quare etsi palam unius tantùm generis mentionem fecerit Dioscorides duorum tamen obscurè meminisse potuit, cùm inquit. Syluestre, zigis appellatum, non serpit, sed in al-titudinem assurgit. Nam si unum tantùm syluestris Serpylli genus Dioscoridi notum fuisset, ei sanè necessarium non erat addere zigis cognomen differentiæ causa. Satiuum radicibus quidem serpit, sed ramulis attollitur, amaraci modo, quemadmodum syluestris altera species, quæ malum citreum olet. Proinde scite Plinius libr. XX. capite XXII. ita de eo memoriæ prodidit. Serpyllum à serpendo putant dictum, quod in syluestri euenit, in petris maxi-mè. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit. Serpylli uires paucis perstrinxit Galenus lib. VI. sim-Serpylli uires ex Gal. plicium medicamentorum, sic inquiens. Serpyllum usque adeò excalfacit, ut & menses, & urinas moueat. Est autem & gustu admodum acre. Eius nomen Græcum ἕρπυλλος, Latinum, Serpyllum: Arabicum, Hemen: Itali-Nomina. cum, Serpillo: Germanicum, Quendel, & Huener Koel: Hispanicum, Serpollio, & Serpam: Gallicum, Serpolet. Boemis Materij danska.

Σάμψυχον. SAMPSVCHVM. CAP. XL.

SAmpsucum in Cypro, & Cyziceno laudatissimum. Secundum sibi locum uendicauit Ægyptium. Amaracum gens Sicula, & Cyzicena appellat. Herba est ramosa, per terram repens: folijs eius ca-laminthæ, quæ tenui folio cõstat, hirsutis, & rotundis, suauissimum odorem spirat: ideo coronis in-seritur.

Digitized by Google

ſeritur. Vis eius excalfaciens. Succus decocti potus, conuenit incipientibus hydropicis, & ijs quos uri-
næ difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folia fugillata tollunt: menſes ſubdita in peſ-
ſo tragunt: contra ſcorpionis ictum ex aceto, & ſale illinuntur: luxatis, tumoribusq; cerato excepta, im-
ponuntur: aduerſus oculorum inflammationes, cum polline polentæ illini prodeſt. Acopis, malagma-
tisq; calfaciendi gratia commiſcetur.

AMARACVS. AMAR. SIVE MAIORANA TENVIFOLIA.

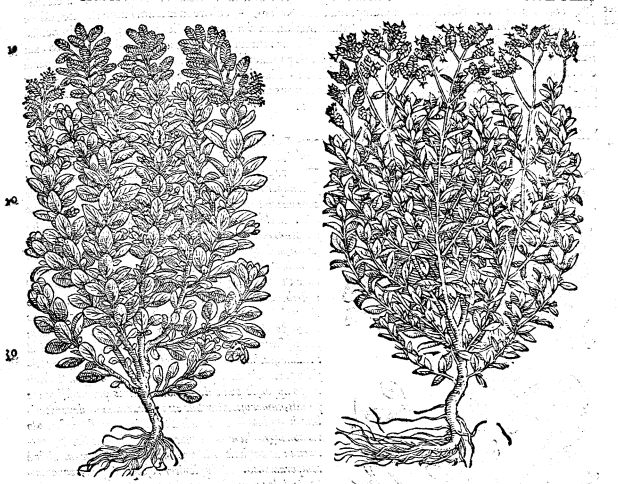

CVm ſuperius libro primo in Sampſuchini unguenti commentatione, Sampſuchum, & Amaracum idem eſſe latius oſtenderim, etſi Galenus, & Paulus diuerſis capitibus Sampſuchi, & Amaraci meminerint, eadem hic repetere ſupernacaneum duxi: quòd ea hinc facilè transferre poſſint ij, qui rem hanc ſe aliter fortaſſe habere exiſtimant. Sampſuchum in Italia Hetruſcis uulgò appellatur Perſa, quòd fortè illis è Perſia fuerit allatum: cæteris uerò inibi maiorana, nomine à Latinis mutuato. Herba hæc tantùm cum mulieribus inuit gratiam ſui odoris iucunditate, ut nulle ferè reperiantur, quæ ſuis in hortis, aut fictilibus uaſis amaracum nõ ſerant, uel plantas non transferant, ac diligenti admodum cultura foueant. Quo fit, ut putauerim ego, ex eo Maiorana ſibi nomen adinueniſſe, quòd maiori cura, ac diligentia ſeratur, colaturq; quàm cæteræ plantæ. Neque id ea ſolum ratione, quòd, ut paulò antè diximus, odore perquàm iucundo commendetur; ſed quòd etiam perpetua uireat coma. Eſt itaque herba AMARACVS ramoſa, ſurculis tenuibus, obſequioſis, foliis oblongis, incanis, piloſisq;, quæ cauliculos circumquaque ambiunt. Flores edit in ſummis caulibus numeroſos, ſpicatos herbaceo colore, compactili ſquamarum congerie oblongos, Origani ſimulos, è quibus parum oritur ſemen. Radicem habet ligneſam multiplicem, & ſupernacuam. Seritur ſemine, ſurculo, ac etiam uiua radice. Planta eſt odorata tota, & in medicamentis admodum utilis. Digerit, attenuat, aperit, & roborat. Præſtat ad omnes frigidos capitis, & neruorum affectus, tam illita quàm pota, quinetiam ad aurium dolores, grauedines, & ſonitus, ubi herbæ ſuccus fuerit inſtillatus. Idem naribus infuſus pituitam à capite trahit, & cerebrum abſtergit, & roborat. colluitur ex eo utiliter os in linguæ reſolutione, addito pyrethri, & longi piperis decocto, aut acori, aut origani. Valet herba aut eius decoctum ad omnia pectoris uitia, quæ anhelandi difficultatem impediunt. Stomacho utilis eſt tam exterius illita, quàm interius ſumpta. Eadem iocinoroſos, & lienoſos iuuat. Namq; non ſolùm eorum infarctus expedit, ſed etiam uiſcera ipſa roborat, ac firmat. Conſert ad uteri affectus omnes, & ad flatus. Habetur aliud quoque AMARACI genus TENVI FOLIVM, quod nos uulgò uocamus Perſa gentile. Id enim foliis, floribus, cauliculiſq; altero longè tenuius eſt, & odore præſtantius. Hoc non deſunt, qui putent legitimum eſſe marum. Sampſuchi meminit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Sampſuchum tenuium partium, & digerentis facultatis: deſiccat enim, & excalfacit ordine tertio. Id Græcis σαμψυχον, & ἀμάραχον, Latinis quoque Sampſuchum,

Sampſuchi cõſideratio.

Amaraci hiſt.

Amaracus tenui folia.

Sampſuchi uires ex Gal.

Nomina.

Digitized by Google

Sampſuchum, Amaracus, & maiorana uocatur: Arabibus, Merzenius, ſeu Morſangius: Italis, Maiorana, & Perſa: Germanis, Meyeron, Maiorana, & Meyram: Hiſpanis, Moiorana: Gallis, Marone, & Mariolaine: Boemis Maiorana: Poloniis Mdieram.

Μελίλωτος. MELILOTVS, SIVE SERTVLA CAMPANA. CAP. XLI.

a Meũ, habet πυκίζουσι. Sed Ca. μακίζουσι.

SErtula campana laudatiſsima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata: cuius color uicinus eſt croco, boni odoris. Naſcitur & in Campania circa Nolam, [a] colore in lutcum langueſcente, odore infirmo. Vim habet adſtrictoriam, Inflammationem omnem emollit, præſertim quæ in oculis, uuluæ, ſede, aut teſtibus erumpat, ſi ex paſſo cocta illinatur: interdum autem addito oui luteo affato, aut fœni græci farina, lini ſemine, aut polline, aut capitulis papaueris, intybove. Recentes meliceridas per ſe cum aqua, & ulcera manantia in capite illita cum creta Chia, uino, aut galla ſanat: ſtomachi dolores, & cruda, & cocta cum aliquo ex antè dictis leuat: doloribus aurium mitigandis cruda ex paſſo inſtillatur: in aceto, aut roſacco madefacta, capitis dolorem lenit.

Meliloti conſideratio.

MELILOTVS, SIVE SERTVLA CAMP.

Meliloti hiſt.

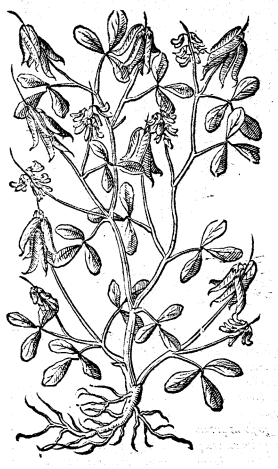

Meliloti uires ex Gal.

PRobatiſsima, legitimaq; Melilotus non modò in pluribus Campaniæ locis, ſed etiam Gargano Apuliæ monte prouenit. Cuius ſemen in tenuibus corniculis inclusum nuper Venetias aſſerri cœpit. Quo factum eſt, ut iam cognouerint medici uulgaris uſus Melilotum illegitimam eſſe. Meliloti meminit Plinius lib. XXI. cap. IX. ubi ita ſcriptum reliquit. Ergo in coronamenta folio uenere apiaſtrum, meliloton, quod Sertulam campanam uocamus. Eſt enim in Campania Italiæ laudatiſsima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica, & Cretica, ubicunque uerò aſperis, & ſylueſtrib. nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio eſt nomẽ Sertulæ, quod occupauit. Odor eius croco uicinus eſt, & flos. Ipſa cana placet, maximè foliis breuiſsimis, atq; pinguiſsimis. Eſt itaq; legitima Melilotus plãta cubitali altitudine, ſtatim à radice fruticoſa, ramis exilibus, foliis trifolio proximis, ex anguſta origine in latũ ſe diffundẽtib, & longo appenſis pediculo, floribus melinis, paruis, ſiliquis rectis, numeroſis, pluribus ex uno ramuſculo dependentibus, in quibus ſemen concluditur minutum. ſubrufum, odoris non ingrati, cuius eſt uſus. Radix illi inutilis, & ſuperuacua: Excalfacit ordine primo, adeò ut parum abſit à temperamento. Ideoq; leniter reſoluit, digerit, atque mollit, & dolores quoſcunque ſedat. Melilotum, ut Galenus memoriæ prodidit lib. VI. ſimplicium medicamentorum, mi ſtæ facultatis eſt: habet enim quiddam adſtringens, ſed & digerit, & concoquit: copiſior enim in eo eſt ſubſtantia calida, quàm frigida. hactenus Galenus. Cæterùm neminem inuenio è Græcis auctoribus, qui explicauerit, quæ meliloti pars in uſum medicinæ recipiatur, an folia, aut radices, aut caulis, an flores, aut cornicula, aut ſemen. Quod tamen docuerunt Mauritani, præſertim Serapio, qui ex auctoritate Iſaac Eben amaram de Meliloto ſcribit in hunc ſenſum. *Melilotus herba eſt, quæ folia fert rotunda, & uiridia: ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in ſiliquis tenuibus, ac rotundis: quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra ſinapis magnitudinem. Porrò in meliloto uſum ſibi uendicarunt ſiliquæ, & ſemina, quæ in eis continentur. Quibus facilè quiſpiam coniiciet, haud eſſe mirum, ſi emplaſtrum quod de meliloto appellant, ſæpe medicos fallat; cum in id legitimi meliloti ſeminis farina nunquam ueniat.* Μελίλωτος ita Græcè dicitur, ut Latinè Melilotus, & Sertula campana: Arabicè, Alchil elmelih: Italicè, Meliloto: Hiſpanicè, Corona de rei.

Nomina.

Μάρον. MARVM. CAP. XLII.

a Orib. & ſ. odorato.

MArum herba cognita uulgò, ſurculoſa, flore origani, foliis multò candidioribus, flore [a] odoratiore. Vim habet ſiſymbrio conſimilem: ſubſtringit enim, & modicè calfacit. Qua de cauſa illitu ſerpentia ulcera ſiſtit, & in calidas illitiones additur. Iuxta Magneſiam, & Tralleis copioſiſsima gignitur.

Eiſi

MARVM.

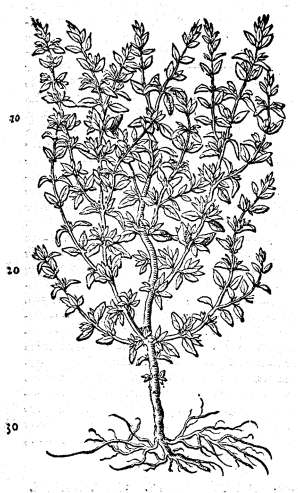

ETsi Galenus inter simplicia medicamenta nusquam, quod equidem inuenerim, Marí meminerit; libro tamen primo de antidotis in Hedychroi compositione eius mentionem fecit, cùm ita scribit. Aliæ hedychroi descriptiones reperiuntur, quæ neque Amaracum, neque Marum prorsus habent: quædam alterutrum tantùm continent. Neque enim duo hæc omnes nouêre unguentarij, eo quòd herbas solùm è Creta aduectas emant una cum seminibus, atque succis. Ego uerò & easdem herbas scio in Asia nasci, ac in alijs quidem regionibus raras esse, in Cyzico autem frequentes. In Italia quoque ut & alias quasdam herbas, ita & Amaracum uidi, quæ odore multum à Maro superatur. Marum enim ualdè redolet, putaretque aliquis sola nominis appellatione ductus, unguentum amaracinum, quod in Cyzico faciunt amaraci plurimum capere, sicque forsitan ab antiquis unguentum conficiebatur, sed nunc solùm marum imponunt. Hanc herbam aliquoties cùm ipse degustassem, ac eam amaram quidem plurimùm, acrem uerò parum deprehendissem, hortatus sim quendam eorum, qui Amaracinum conficere solent, ut amaraci tantum compositioni immitterent, quantum & mari. Ac mihi usum est id unguentum minus quidem odoratum, nihil autem uiribus inferius. hæc Galeni uerba. Ex quibus palàm est, Marum ab amaraco uiribus, & facie parum admodum dissidere, etsi tum amarius sit Marum, tum etiam odore fragrantius. Quapropter non planè eorum sententiam explodendam putarem, qui Marum amaracum illam esse arbitrantur, quæ maiorem spirat odorem, maioremque amaritudinem gustu præfert: quæque folijs uiret minusculis, candidioribus, & tenuioribus: unde non immeritò à nostris in Hetruria uulgò cognominatur Persa gentile. Sampsuchum enim, siue Amaracum, inibi Persa uulgò uocari superius indicauimus. Cuius illud genus, quod folijs constat pinguioribus, latioribus, uiridioribus, gustuq; acrioribus, minus tamen amaris, legitima omnibus Amaracus esse censetur. Illorum inquam sententiæ fermè adstipularer, nisi eidem aduersari Galenus inueniretur: quippe qui hoc loco citato testatus sit, se in Italia amaracum uidisse, nulla quòd inibi Marum uiderit, facta mentione, sed tantùm quòd hoc in alijs ab Asia regionibus rarum oriatur. Hinc itaque facilè adducor, ut existimem Marum non nasci in Italia. Auget nobis opinionem Plinius, qui quasi Galeno subscriberet, Marum duxit esse rarum inuentu, & Italiæ peregrinum. quare ipsum collocauit libro XII. capite XXIIII. inter ea duntaxat odoramentorum genera, quæ ab externis regionibus in Italiam conuehebantur, sic inquiens. In Aegypto nascitur & Maron peius quàm Lydium, maioribus folijs, ac uarijs: illa breuia, ac minuta, & odorata. hæc Plinius. Cæterùm non ob id eos errare crediderim, qui graciliorem amaracum Mari loco substituunt. Quandoquidem testatur Galenus, quòd unguentum illud, in quo Amaracum pro Maro adnisceri iussit, etsi minus quidem odoratum uideretur; non tamen uiribus inefficacius erat. Cæterùm plantam, quam hic excudi curauimus, misit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortusius, uir quidem rei plantariæ admodum studiosus, & iudicio, & animi integritate præditus. Nam cum legitimum marum ea mibi repræsentare omnibus quàm notis uideatur, Marum ipsam mihi proposui appellandam; siquidem folijs est origano candidioribus, odoratis, & gustu acutis amariusculisq;, ramis tenuibus, lignosis, & floribus subpurpureis, odore eximio fragrantibus. Planta est peregrina, quæ in Italia non prouenit, nisi aliunde translata. Quod Græci μάρον Latini pariter Marum nominant: Itali, Maro.

Mari mento ex Galeno.

Marum Italiæ peregrinum.

Nomina.

Ἄκινος. ACINVS. CAP. XLIII.

6 ACinos, aut aconos à Græcis dicitur, tenui, siccoq; ramulo herba, ocimo similis, odorata, sed hirsutior: qua coronæ factitantur, à nonnullis olitoribus colitur. Menses, & aluum pota sistit. Illita panos, ignemq; sacrum sanat.

Quanquam

Digitized by Google

De acino opinio quorundam explosa.

ACINVS.

Manardi opinio non accepta.

Nomina.

QVanquam sunt aliqui, qui Acinum eam ocimi speciem esse existimant, quæ angustioribus constat foliis, quæq; iucundum efflat odorem, cuius gratia, atque etiam umbræ gratæ virentis æstiuo tempore passim in figulinis uasis fouetur extra fenestras ædium, & in atrijs, quam nos ob eius gracilitatem uulgò uocamus Basilico gentile; horum tamen opinioni apertissimè refragatur Plinius lib. XXI. cap. XV. ubi Acinum scribit nunquam florere. Id quod minori ocimo non euenit: siquidem hoc æstate, & autumno floret, floribusq; ornatur albis, ac odoratis. Illud præterea illis etiam reclamat, quod idem Plinius scriptum reliquit lib. XXI. cap. XXVII. cùm ait. Acinon & coronarum causa, & eiborum Aegyptij seruunt, eademque erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis, ac foliis esset, & admodum odorata. Ex his Plinij uerbis abundè palàm fieri potest, Acinum non esse ocimum tenuifolium, cùm hoc nec folia, nec caulem hirsuta proferat. Cæterùm Manardus Ferrariensis uir acri ingenio, & præstanti doctrina, nil aliud Acinum putauit esse, quàm herbam quandam, quæ inculti prouenit locis, sed præcipuè in agrorum, & uiarum aggeribus, ocimo hirsutior, ac satis suauiter olens. quæ quòd ocimum admodum æmuletur, à quibusdam syluestre Ocimum appellatur. Quibus sanè notis alias adductus sum, ut Manardo prorsus assentiendum putauerim. Sed cùm posteà animaduerterim, herbam hanc flores emittere contra Plinij auctoritatem, nunc cogor mutare sententiam. Nec me pœnitet, quòd nostra, aut aliorum diligentia futurum sperem, ut de hac, & de alijs rebus dubijs quandoque certiora proferantur. Atqui obstantibus his, uolui tamen plantam quam Manardus Acinum esse existimauit, hic etiam appingi, ut aliorum possit esse iudicium. Herba quæ Græcis ἄκινος, Latinis item Acinus appellatur.

BACCHARIS.

a Meû addit ἀκανφὸ. i. pinguis.

b Meum, & Cat. ἔνεμμα. i. humectum.

Baccharis cõfideratio.

Βάκχαρις. BACCHARIS. CAP. XLIIII.

BAccharis herba fruticosa, quæ in coronas additur. cuius folia aspera sunt, media uiolæ, & uerbasci magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudine patens, aliquantulum asper, non sine appendicibus, adnatis: flore purpureo, subalbicante, odorato: [a] radicibus ueratro nigro similibus, quibus odor inest cinnamomo proximus. Asperum, [b] squalidumq; solum amat. Radix in aqua decocta ruptis, uulsis, ex alto præcipitatis, spirandi difficultati, salutaris: item diuturnæ tussi, & urinæ difficili, menses pellit: contra serpentium morsus utilissimè datur in uino. Recens radix appositа partum extrahit. Purpureis eius decoctum in defessionibus prodest. In diapasmata utiliter inseritur iucundi odoris gratia. Folia, utpote quæ adstringant, capitis doloribus illitu prosunt: oculorum inflammationibus, mammis tumentibus à partu, ægilopijs incipientibus ignibusq; sacris auxiliantur. Odor somnum gignit.

DVm eam de Bacchari sententiam, quam superioribus annis lingua Italica expresseram, nunc demum his nostris Latinis commentarijs repetitam, excudendam tradidissem, confessus ingenuè me nusquam hactenus ueram Baccharim reperisse, aut ab alijs repertam uidisse; accidit interea iemporis, ut eam ad me Roma miserit Andreas Lacuna Secobiensis, medicus hac nostra ætate clarissimus. Cuius literas hic referre libet, quòd eæ sint, quæ mihi

mihi maximum faciant argumentum humanitatis & beneuolentiæ ſuæ, atque etiam rei fidem addant. Literæ autem eius ſunt ita ad me ſcriptæ. Etſi nos eidem, cui tu, negotio illuſtrandi, locupletandiq; Dioſcoridem nauemus aſſiduam operam, ob idq; nobis ex uſu hanc ad rem extorquere facultates alienas potius, quàm diſſipare neſtras; uolumus tamen tibi & amico, & de materia medica quàm optimè merito communicare ueram Dioſcoridis Baccharim, quam haud ita pridem in biſce Romanis agris reperimus, quò poſſis illam ad uiuam formam expreſſam, in uſum humanæ ſalutis inſerere tuis luculentiſſimis commentarijs, quos tam (ut fama eſt) primùm Latinè ſcriptos edere inſtituis. Eam itaque chartæ alligatam ad te mitto, adeò per omnia reſpondentem deſcriptioni Dioſcoridis, ut in ipſa nulla nota poſſit deſiderari. Quippe folia eius ſunt aſpera, media uiolæ & uerbaſci magnitudine: caulis anguloſus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum aſper: radices nigro ueratro ſimiles, quæ odore, & ſapore imitantur exquiſtiſſimum cinnamomum. Porrò flores, quos per inclementiam temporis nunc inittere ad te non licet, in nonnullis locis purpurei, in alijs lutei uiſuntur: ita ut huius ſtirpis eſſe duæ ſpecies uideantur, uel ſi minime uis unius tantùm Dioſcorides. Poſtremò huius plantæ uires, & facultates ſunt omnino eædem, quas ſuæ Baccha ridiculus tribuit Dioſcorides. Hic amicus literis ſuis finem impoſuit. Sed certè illud mihi permirum acceſſit, quod eadem die, & ferè hora, qua Baccharim Roma accepi, eandem Armino ad me miſit Iulius Moderatus diligentiſſimus pharmacopola, herbarumq; ſtudioſus: id quod apertè teſtatur hortus eius apud herbarios Italiæ non uulgaris, ut qui ſit uarijs ac nobilibus plantis refertus. Hanc ſanè comperi nullis prorſus reclamantibus, notis Dioſcoridis Baccharim repræſentare. Nam præterquàm quòd conſtaret, ut illa, foliis aſperis, magnitudinem inter uiolam & uerbaſcum referentibus, caule anguloſo, cubitali altitudine, aliquantulum aſpero; habebat etiam in caule ſua adnata, folia non coliculos. Hinc obiter ſuſpicor legẽdum eſſe παραφυλλίδας, non παραφυάδας, ut uulgati Græci codices habent: quandoquidem illi lectioni adſtipulatur etiam Oribaſij manu ſcriptus codex. Præterea flores, quibus illa carebat, huic in purpura candicabant, odorati. Eius denique radices erant ueratro nigro ſimiles & odore cinnamomo proximæ. Huius igitur plantæ, delineatione, quæ adamuſim hiſtoriæ Dioſcoridis reſpondet, ut eius quoque effigies, quam pictam dimus, aſſabrè demonſtrat, facilè adducor, ut affirmare non dubitem, hanc eſſe ueram, & legitimam Baccharim. Cæterum Leonicenus, & Braſſauolus ipſum ſecutus, eam plantam magno errore putarunt Baccharim eſſe, quam quidam Sclaream, nonnulli uerò Matriſaluiam appellant. Sed cùm huius radices non ſint ueratro nigro ſimiles, neque minimum quidem odore cinnamomum ſmitentur, planè eorum ſententia improbanda uidetur: præſertim quòd ueram Baccharim eam eſſe cenſeamus, de qua ſuperius diſſeruimus. Sed non deſunt recentiores, qui contendunt Baccharim Dioſcoridi accreuiſſe, caputq; hoc adulterinum eſſe, ut noui aliquid afferre uideantur. Siquidem inter hos Anguillarius non paucis contendit argumentis, Baccharis caput haud eſſe Dioſcoridis legitimum, ſed ex omnia quæ de Baccharı in eo authore ſcripta ſunt, ex capite de Aſaro eſſe depromptа. Quod ut in primis probare uideatur, Baccharem, inquit, Græcum non eſſe nomen, ſed latinum, cùm nemo extet inter Græcos Autores, qui uel ante Dioſcoridem, uel eius tempore uel paulo poſt clarnerunt, qui Baccharis uſquam meminerit, ut uidere eſt apud Galenum, & Aetium. Nec bis deinde obſtare inquit, quòd Athenæus inter unguenta Baccharis mentionem fecerit, quippe quod illi Baccharis unguentum deſignet, non plantam. ſed quàm magno ducatur errore Anguillarius, quàmq; diligenter legerit autores, aut rectè eorum ſcripta intellexerit, ille iam audiet. Siquidem non deſunt Græci Autores, ipſiq; antiquiſſimi, qui ante Dioſcoridem Baccharis meminere. Plinius enim teſtis eſt lib. XXI. cap. VI. de Baccharı ſcripſiſſe Ariſtophanem priſcæ Comediæ autorem, ob idq; falſò quibuſdam Baccharim Barbaricam appellari, quòd à Græcis ſibi nomen inuenerit. Deinde negligenter ſatis Anguillarium legiſſe Athenæum, ex hoc clariſſimè patet, quòd is non ſolùm Baccharis unguenti, ſed Baccharis quoque plantæ uel eius radicis meminerit his uerbis. Eſt unguentum quod Baccharis à comicis nominatur. Ac nonnunquam Baccharis non eſt unguentum. Aeſchylus. n. in Amymone ſeparatè, & diſtinctè. Ego, inquit, Bacchares tuas, & unguenta: & Symonides unguentis unctus ſiem, ac Baccharı. Ariſtophanes in Cerealia celebrantibus, O Iuppiter (inquit) uenerande, quo pacto nepharium ſcrinium continuo lotum, unguenti ac Baccharis odorem emiſit? Quibus palam eſt, non ſolùm eo unguento ad odoramenta uſos eſſe antiquos Græcos, ſed etiam ipſa quoque Baccare, & eius radicibus. Sed concedamus Anguillario nuſquam de Baccharı herba locutum eſſe. Athenæum, ne tam cito erubeſcat. Vnde tandem licet denominatum unguentum illud? An negabit à Baccare, cuius radices exceperat? Neget uel affirmet, comprehenſus eſt. Etenim ubi negarit, Plinius eius retundet arrogantiam, quippe qui Ariſtophanis teſtimonio ſcribit ex Baccaris radicibus unguenta fieri ſolita apud antiquos. Si uero affirmarit, ſam ſuam ipſius falſus fuerit ignorantiam. Baccaris unguentum à Baccare antiquis denominari te ſtatur Fauorinus his uerbis. Βάκκαρις μέρον τοῦν ἅμα Βοτάνης ὁμώνυμον, ἔστι δὲ καὶ ξηρὸν διαπάσμα τὸ ἀπὸ τῆς ῥίζης. Quibus non modò palam eſt Baccarim antiquis unguentum deſignare, ſed etiam pulueren ex Baccharis radicibus paratum corpori inſpergendum, de quo apud Athenæum ſcripſere Aeſchilus, Symonides & Ariſtophanes: uſa eſt enim antiquitas Diapaſmatibus, ideſt, puluerum ſiccis aſpergmibus, non ſolùm ad odoramenta, ſed etiam corporibus fouendis, ſiccandis, laxandis, adſtringendis, molliendis, ac durandis uarijs è plantis paratis pro utentiũ ratione. Præterea ad ea, quæ dicit, ut autorum teſtimonia effugiat, quæ illi mentem interturbant, quòd in Oribaſij, & Pauli libris Baccaris caput ſit additum à quibuſdam, eo argumento, quòd Paulus tantùm ſcribat de ijs ſimplicibus medicamentis, de quibus ſcribit Galenus, qui nuſquam de Baccharı meminit: & idem fecerit Oribaſius: illi reſpondendum eſt, quòd negligenter ſatis legerit de plantis apud Paulum. Quippe quòd is non ſolùm ex Galeno, ſed ex Dioſcoride tranſcribat. Agalloci enim Narcaphthi, Cancami, Fraxini, Othonnæ, Acanthij, Botrys, Geranij, Aethiopidis, Epypaclidis, Apios, Alypi, Cynocrambe, Heliotropij, & aliorum quorundam non meminit uſquam Galenus, quorum tamen omnium ex Dioſcoride meminit Paulus, quemadmodum & Baccharis: quo fit, ut infirmum admodum ſit Anguillarij argumentum tam de Paulo quàm de Oribaſio: qui plantarum hiſtorias non ex Gal. ſed

And. Lacunæ literæ.

Leoniceni, & quorundã opinio reprobata.

Anguillarij opinio repro bata.

ex Gal. sed ex Dioscoride transcribant. Adhæc quantum ualeat in censendis Asaro & Baccare Anguillarij iudicium coniiciet facilè quispiam, qui eius annotauerit uerba, dum ultimo loco ut probet Baccaris caput ab Asaro esse resciſſum, dicit, id facilè deprehendi posse, ubi quispiam Baccharis & Asari caput simul contulerit. Sed faciamus periculum. Asarum folio est hederæ minore, leuioreq; : Baccaris uero inter Violam & Verbascum medio, & tactu aspero. Flores Asaro sunt Cytini aut Hyoscyami figura, ac purpurei : Bacchari in purpura albicantes. Cauliculos habet Asarum plures, asperos, ac lentos, quibus singulis folia appensa sint : Baccaris uerò unum tantùm caulem edit, cubitalem, angulosum, aliquantulum asperum, non sine adnatis multis. Item radices Asaro insunt geniculatæ, tenues, obliquæ, gramini non dissimiles, longè tamen graciliores odoratæ, & ut Plinius inquit, & experientia comprobat, Nardum redolentes : Baccari autem radices insunt nigro Veratro similes, quibus odor inest grauissimus, Cinnamomo proximus. Postremò Asarum in umbrosis montibus prouenit : Baccaris in asperis & siccis. Quibus palam est nil minus hasce plantas sibi repugnare, quàm sibi ipsi repugnet Anguillarius, dum illud crateuæ fragmentum in medium affert, quo probare contendit Baccharis caput in Dioscoride ex Asari capite esse resciſſum. Siquidem cùm in eo legatur. Βοτάνη ἐνώδης, στέφανωμα τοιοῦ, χαμαίλεα γοητικὸν δι' ὅλου· ἄνθη δὲ πορφυρᾶ ἐνώδη ὅμοια τῇ πτ. ἑλλεβόρου, καυλοῖα τῇ ὁσμῇ κινναμώμῳ ὅμοιον· *id est : Herba odorata, cauliculi geniculis intercepti, flores autem purpurei, odorata radix. similis radici Ellebori nigri, odore Cinnamomo accedens. Tyresia cæcior fuerit, qui non uiderit fragmentum esse Baccaris, non Asari, ut sibi persuadet Anguillarius. Quippe quòd Asarum Plinij testimonio, ita uocatum est, quòd in coronis non ueniat, quodque eius cauliculi geniculati non sint, sed tantùm radices, quæ graminis sunt non Ellebori, nec Cinnamomi odore refertæ sed Nardi, & ideo Nardum rustici nonnullis appellatum; quòdque non in siccis & asperis nascatur locis, sed in umbrosis ac opacis montibus. Hæc si diligentius perpendisset Anguillarius, non ita fortasse inconsideratè contra sui ipsius sententiam fragmentum illud Crateuæ attulisset in medium, ut potius fortasse uideretur tam preciosa habere fragmenta, quàm quòd curæ illi fuerit, solidè de Medica materia disserere. Probatur præterea, Baccaris caput Asari non esse membrũ, non solùm ex Oribasio, qui perquàm fideliter ex Dioscoride transcribit, sed etiam ex Serapione. Siquidem ij in Asaro ne uerbum quidem habent, quod in Baccaris capite reperiri possit, sed id tantum, quod paßim legitur, in Ruellij ac Cornarij Dioscoride, qui cùm hæc animaduertissent, quæ in Asari capite adulterina inuenerunt, non sine ratione amputarunt. Quibus patet non modò Asari caput integrum haberi, sed quòd hæc uerba* πόα ἐνώδης στεφανωτικὴ *Dioscoridi sint adulterina, quemadmodum alia quamplura, quæ in capitum fere omnium principio olim habebantur. Postremò dicimus eandem plantam esse Baccarem apud Græcos, quam apud Latinos. Nam si quispiam conferat uires, quas fragmentum Crateuæ illud, & ipse Dioscorides Baccari tribuerunt, cum ijs quarum de sua Baccari meminit Plinius, is sanè illico deprehendet, quàm apertè cæcutiat Anguillarius. Baccarem similem Combreto idem reddidit Plinius, ubi inquit, Simillimum ei Combretum appellatum foliorum exilitate usq; in filamenta attenuata, & procerius quàm Baccar. Quæ uerba haud rectè intellexerunt, qui pro Combreto quandam ostendunt plantam, foliis flamineis, ueluti filamenta quædam duum, triumve spithamarum longitudine protensa. Siquidem Plinij uerba eiusmodi foliorum facie haudquaquam describunt, sed quòd sua substantia Combreti folia adeo sint exilia, id est, tenuia, ut texturæ filamenta omnino appareant. Nam exilia plenis opponit Plinius in Epistolis, & Cicero secundo de diuinatione : quo fit ut nil aliud in ea comparatione sibi uelit Plinius, quàm quòd Baccaris folia sint Combreto solidiora, pleniora ac robustiora : illa uerò, ut diximus, non quidem in flamineis filis protensa, sed Baccaris modo lata : quamuis adeò tenuia ut omnis ferè earum appareat textura duntaxat.*

Combreti Pliniana mentio

Πήγανον. RVTA. CAP. XLV.

Concluſa nõ legit Orib.

† Orib. non habet.

RVta montana, [ſylueſtriſque, ſatiua,] & hortenſi acrior eſt, & in cibis damnata : ſatiua uerò, quæ ſub ficu arbore enaſcitur, magis in cibos admittitur. Vtraque urit, calfacit, exulcerat, urinam ciet, menſtrua pellit, † [aluum ſiſtit] potu, cibove. Lethalium medicamentorum antidotum eſt, ſi ſemen ex uino acetabuli menſura ebibatur. Folia per ſe præſumpta, aut cum nucibus iuglandibus, aridisq; ficis, inefficaces uenenorum uires reddunt : contra ſerpentes ſimili modo ſumere conuenit. Geniturам cibo, potuve extinguit : cum anetho ſicco decocta, tormina ſedat. Facit ad pectoris, laterumq; dolores, difficultatem ſpirandi, tuſſes, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq; cruciatus, & horrores febrium circuitu repetentes, pota, ut antè dictum eſt. Item ad inflationes cõli, uuluæ, rectiq; inteſtini cum oleo decocta, & infuſa. † [Fœminas uuluæ ſtrangulatu liberat, ſi à genitali ſedetenus cum melle ſubijciatur.] Feruefacta ex oleo, & pota, uentris tineas excutit : articularijs doloribus ex melle, aquæ inter cutem cum ficis illinitur : eiſdem in potu auxiliatur, decocta in uino ad dimidias partes, & oblita. Cruda, conditaq; cibo, uiſus aciem excitat : dolores oculorum illita cum polenta lenit : doloribus capitis cum roſaceo, & aceto illita, auxiliatur : profluentem naribus ſanguinem ſiſtit trita, & indita. Teſtium inflammationibus cum laureis folijs impoſita, & eruptionibus papularum cum [a] myrto, & cerato prodeſt : cum pipere autem, uino, & nitro affricta : albæ uitiligini medetur : cum eiſdem illita formicationes tollit, & uerrucas, quæ thymi florem repræſentant. contra impetigines cum alumine, & melle utiliſsimè imponitur. Succus in mali punici calyce calfactus, aurium dolori efficaciter infunditur. Idem oculis, qui hebetudinem ſenſere, cum fœniculi ſucco, ac melle inunctus, opitulatur. Ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, aut in capite manant, cum aceto, roſaceo, & ceruſſa illitus perſanat. manſa alliorum, ceparumque acrimoniam domat. Montana ſi copioſius eſtur, interficit. Dum florem promit, & ad murias colligitur, cutem inflat, & rubore quodam inficit, cum pruritu ac uehementi inflammatione. oportet itaque eam unctis antea

† Orib. non legit.

[a] Μυρσίνῃ κεφωτῷ. i. cum Myrteo cerato.

ctis antea manibus,& facie colligere. Tradunt succum gallinaccis pullis insparsum,feles arcere. Adjciũt eam,quæ in Macedonia circa Haliacmon amnem prodeat,comedẽtes interimere. Montosus autem is locus, b uiperis scatet. Semen eius potum cõtra intestina uitia efficax est. In antidota commodè additur. Contra incontinentiam urinæ tostum semen septenis diebus potui datur. Radix huius montanum moly uocatur. Syluestris ruta satiuæ similis est. Prodest comitialibus,& coxendicum doloribus: menstrua mouet, partus enecat. Acrior est uiribus,quàm hortensis,& ualidior. Syluestris,utpote noxia,cibis abdicatur.

b Oribasius ὄφεων πλείοσιν. i. pluribus serpentibus.

RVTA.

Ruta utraque planta est uulgaris notitiæ, tam satiua inquam,quàm syluestris. Non tamen uelim de illa syluestri intelligas,de qua capite proximo differendũ est,sed de ea tantùm,cuius meminit Dioscorides in præsenti capite,quàmq; in eius calce satiuæ similem fecit: siquidem hæc ab illa plurimum differt. Nascitur hæc syluestris Ruta in Goritiensi agro copiosissima,adeò ut qui circumstant montes,ea ubique scateant;præsertimq; Saluatinus mons,qui eadem fere mẽ uestitur. Facie hæc hortensi perquàm similis est,graciliori tamen folio,& gustu acriori,amariorique. Id quod Monachorum in Mesuem scribentium (pace tamen eorum dixerim) ineptijs prorsus refragatur. quippe qui asserant nullam fere esse differentiam inter hanc,et androsæmum,siue hyericum, ut quæ in alterius locum substitui possint. Quæ in re manifestè deprehenditur magna eorum insciti:quandoquidem hic (ut equidem arbitror) in triplici uersantur errore. Primùm quòd existimauerint,turpi nimirum lapsu,syluestrem Rutã ab androsæmo,& hyperico non dissidere. Deinde quòd putauerint hallucinati etiam,androsæmum, & hypericum unum & idẽ esse,cùm tamen Dioscorides de his seorsum,tanquam de differentibus plãtis tradiderit. Huc tertius accedit error,et is quidem,mea sententia,detestandus,quòd prodiderint,hanc syluestris Rutæ historiam bis à Dioscoride descriptam reperiri,magnamq; habere cum hyperico cognationem. Quod potius somniasse,quàm libero sensuum iudicio scripsisse uidẽtur Monachi, cùm non huius Rutæ caput sit illud, in cuius fronte in quibusdam codicibus,ijsq; non probatis,illa legantur,quæ do Eliissimorum testimonio hic acritia, hyperici autem propria cẽsentur;sed quod proximè sequitur,in quo alterius syluestris Rutæ,quam alij Moly,alij HARMALAM, *alij uerò Besasan appellant,tractatur historia. Quare caueant pharmacopolæ,qui fortasse horum patrium scripta sequuntur,ne unà cæ cutientes sæpe ducantur in uarios errorũ labyrinthos. Ruta planta est perpetuò uirens foliis crassiusculis,subpinguibus,pluribus ab uno pediculo exeuntibus,& ex angusto exortu,in latum se diffundentibus,colore saturatè uiridi. Ramos mittit copiosos,surculosos q;,& flores in summitate luteos,Hyperici haud absimiles,è quibus capitula oriuntur,quadruplici apice diuisa,in quibus pusillum continetur semen nigro colore, Radix illi lignosa,multiplexque,acris est,& amara,sed acrior,& amarior Montana. Attenuat Ruta,incidit,digerit,resoluit, prouocat, & flatus potenter pellit. Seritur Ruta (ut author est Plinius lib.* XIX. *cap.* VIII.) *fauonio, & ab æquinoctio autumni. Odit hyemem,& humorem, ac simum. Apricis gaudet, & siccis, terraq; maximè lateritia: cinere uult nutriri,hic & feminis misceatur,ut careat erucis. Sub fici umbra libentius acquiescit. cuius rei causam suis in problematis reddidit Aristoteles. Mustela cum serpente dimicatura, in murium uenatu Rutam prius edendo se munit,quæ hanc contra uenena pollere. Vtuntur & ipsa hoc nostro tempore ad cacodæmones depellendos,fortassis quòd contra fascinationes eam commendauerit Aristoteles in problematis. Planta Rutæ mirabilis magnitudinis fuisse est (Flauio Iosepho auctore) Macherunti,quod olim fuit muntissimum Iudææ oppidum. Is enim lib.* VII. *cap.* XXV. *de bello Iudaico ita scriptum reliquit. Erat autem in ipsa regia Ruta mirabilis magnitudinis: à nulla eum sicu uel celsitudine,uel magnitudine uincebatur. Ferebant autem eam ex Herodis temporibus perseuerasse: mansisseq; ulterius profectò,sed à Iudæis,qui locum ceperunt,excisa est. Rutæ syluestris,& satiuæ meminit Galenus lib.* VIII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Ruta agrestis ex quarto est ordine excalfacientium: domestica uerò ex tertio. Est autem non solùm gustu acri; sed & amaro. Ex quo etiam sanè digerere, atque incidere crassos,lentosq; humores potest. Ob eandem uim & urinas mouet. Quin & tenuium est partium, flatusq; extinguit. Quare ad inflationes competit,ac ueneris appetitum cohibet; digeritque,atque exiccat strenuè. Est enim eorum ex numero medicamentorum,quæ ualenter desiccant. Porrò quod superius Moly, & Besasan nominari diximus, & ipsum utique fuerit ruta syluestris.* Ἥμαλον *Græcis Herba est,quæ Latinis, pariter & Italis Ruta nominatur: Mauritanis,Sadeb,seu Sedab: Germanis,Raut,& Vuein raut: Hispanis,Arruda: Gallis,Rue: Boemis Ruta,Polonis Rutæ.*

Rutæ consideratio.

Monachorũ hallucinatio.

Rutæ uires Matthiolo.

Rutæ uires ex Galeno.

Nomina.

Digitized by Google

Πήγανον ἀγρίον. RVTA SYLVESTRIS. CAP. XLVI.

† Orib. addit γενομένου i. nascitur.

VOcant etiamnum syleſtrem Rutam, quod † in Cappadocia, & Galatia Aſiæ finitima moly dicitur. Frutex eſt, qui ab una radice multos emittit cauliculos: foliis multò, quàm alterius rutæ longioribus, tenerioribusq;, odore graui, flore candido: capitulis in cacumine paulò maioribus, quàm ſatiuæ rutæ, quæ tribus maximè partibus conſtant: in quibus triangulum ſemen, ſubrufum, guſtu a amarum recluditur. cuius eſt uſus. Semen autumno matureſcit. quod cum mello, uino, croco, & fœniculi ſucco, ac gallinaceo felle, teritur contra retuſam oculorum aciem. Sunt qui eam harmalam uocent, Syri beſaſan: qui Cappadociam incolunt, moly, quoniam quandam cum moly ſeruet ſimilitudinem: radice nigra, flore candido. In collibus, & læto ſolo prouenit.

a Cat. addit. κατωθεν i. potenter.

RVTA SYLVESTRIS.

RVTA SYLVESTRIS ARMOLA.

Rutæ ſyluestris, alterius conſi.

INueniuntur ex Græcis codicibus Dioſcoridis, item ex Latinis illorum fidem ad unguem ſecutis, qui uel maximo librariorum lapſu, uel potius eorum temeritate, qui nimis ſcioli uideri uolunt, plura de hac altera ſyluestri Ruta in capitis fronte ſcripta oſtendunt; quæ doctiſſimorum quorunque conſenſu adiectitia ſunt, & hyperico legitimè debentur. Hac depranata, imò addititia lectione decepti quidam rerum, literarumq; parum gnari, turpiter aberrarunt, certò credentes ſyluestrem hanc Rutam ab hyperico nihil differre. Quorum error ſimul deprehenſus eſt, atque Dioſcoridis lectio reſtituta à peritiſſimis uiris, qui rei diſcrimen exactiſſimè nouerunt, & uetuſtiſſima Græca exemplaria conſuluerunt, in quibus nihil tale offenderunt. quemadmodum neque id ſeſe offert lectitandum in Oribaſij codice manu ſcripto barbarum deſcriptiones Dioſcoridi acceptas referente. Quo ſit, ut nullus amplius ſuperſit ambigendi locus, quin ea aſcititia ſint, & ex hyperico, cuius propria ſunt, hìc perperàm repetita. Sed hæc iam miſſa faciamus, & conſtituamus duplicem eſſe ſyluestris Rutæ ſpeciem: unam domeſticæ ſimilem, de qua diximus in præcedenti capite: alteram uerò, de qua nunc agimus, quam quidam Harmalam uocant. Hanc (ut ingenuè fatear) in Italia ſponte natam non uidi. Verùm eius imaginem, quam hìc appingi curauimus, miſit ad me Conſtantinopoli Guilelmus Quaecelbenus Cæſaris Ferdinandi Oratoris medicus. Eſt itaque ARMOLA frutex, qui ab radice plures emittit caules, foliis multò quàm alterius Rutæ longioribus, tenuioribusq;, odore graui, floribus candidis, è quibus capitula in caulium ſummitate oriuntur latiora rutæ maiora, tenuibus quibuſdam foliolis, & acutis circunquaque ſtipata, in quibus triangulum occluditur ſemen, ſubrufo

rnſo colore, & amaro guſtu, cuius eſt uſus. Aphri corrupta à Græcis appellatione Harmel pro Harmala dicunt. Verùm enimuero grauiſſimo errore ducuntur ſeplaſiarij, qui Luminis apothecariorum ſcripta ſecuti, huius Rutæ, ſiue Harmel loco, ſœtidis, & aggregatiuis dictis catapotijs, aliiſq; compoſitis medicamentis cicutæ ſemen admiſcent. Quod non ſolùm ſuis tum qualitatibus, tum facultatibus Harmalæ omnino repugnat; ſed etiam uenenum lethale exiſtit. Errandi cauſam præbuit Quiricus Auguſtus Tortonenſis: quandoquidem, ubi in conficiendis fœtidis catapotijs, quid ſit Harmel explanare contendit, ait Syluatici Pandectarum auctoris teſtimonio, quòd quotieſcunque reperitur Harmel cum aſpiratione nil aliud apud Arabes deſignat, quàm ſemen cicutæ: ſine uerò afflatu, Rutæ ſylueſtris ſemen. Quod eundem, ac excerandum eſt mendacium: ſiquidem Harmel tam afflatum, quàm nudè ſcriptum Mauritanis perpetuò agreſtem Rutam ſignificat, ut Serapionis, & Auicennæ auctoritate facile probari poteſt ſuis in libris, in quibus ſimplicium hiſtorias, & facultates poſteritatis memoriæ prodiderunt. Nam quæ illi de Harmel ſcripſerunt, Dioſcoridi, & Galeno Rutam hanc deſcribentibus prorſus adſtipulantur. Cæterùm Auicenna ipſius Harmel etiam meminit lib. quarto ſui Canonis, ubi uiperarum morſus curationem tradens, ſic inquit. Ruta ſylueſtris (& non eſt alharmel, ſecundum quòd exiſtimauerunt quidam, imò eſt ſpecies rutæ ipſius) confert morſibus uiperarum. hæc ille. Sed ne fortè quis Auicennam non rectè intelligens, in his uerbis decipiatur, ut ſuis in Parodoxis Fuchſium, in Auicennam acriter agentem, deceptum fuiſſe deprehendimus, ut qui illum, ut puto, minus intellexerit, ſciendum profectò eſt (quemadmodum etiam antea aliquoties retulimus, & nunc, quoniam ad rem faciat, idipſum repetere non alienum erit) quòd non eiuſdem utique generis eſt ſylueſtris Ruta, de qua unà cum domeſtica ſuperius tradidit Dioſcorides, & hæc, quam Græcorum quidam Harmalam, Mauritanis uerò Harmel, ſiue Alharmel appellant. Ex hac omnibus perſpicua Rutæ ſylueſtris diſtinctione, quantum equidem reor, liquidò patebit, Auicennam haudquaquam erraſſe, ut errorem immeritò illi iniungit Fuchſius. Quippe cùm inquit Auicenna, Ruta ſylueſtris (& non eſt alharmel, ſecundum quòd exiſtimauerunt quidam, imò eſt ſpecies rutæ ipſius) confert morſibus uiperarum, ijs uerbis declarat ſe illam hîc ſylueſtrem Rutam intelligere, quæ domeſticam emulatur: non autem illam, de qua hoc loco diſſerit Dioſcorides, quamque ſuæ Arabicæ familiæ auctores Harmel, ſiue Alharmel uocant. Eius tamen loco citato, paulò antè meminerat, ſic inquiens. Et alharmel eſt de medicinis liberantibus. Vbi per Alharmel eam ſanè Rutam ſylueſtrem intelligit, de qua præſens ſermo eſt. ob cuius differentiam, poſtea alterius Rutæ ſylueſtris meationem faciens, ſubiungit illa uerba, quæ iam bis citauimus. Vt hinc palàm faceret, ſe non modò de alio ſylueſtris Rutæ genere intellexiſſe; ſed etiam occurriſſe, ne quis, ſi ſine diſtinctione locutus eſſet, ſe idem fruſtrà repetiſſe calumnietur. Porrò non deſunt qui ſuſtinere contendant, Harmel eſſe Cicutam, Auerroem in medium adducentes, quem libro v. ſuarum collectanearum ita ſcriptum reliquiſſe uolunt. Harmel, id eſt Cicuta, calida eſt, & ſicca in tertio gradu, incidit craſſos humores, & prouocat urinam, & menſes, & ualet dolori ſcapularum, & purgat phlegma. Hac iſti nituntur auctoritate. Quibus ita facilè reſponderi poteſt, quòd cùm Cicutæ hoc loco eas Auerroes tribuat facultates, quas etiam Harmalæ, nomine tamen Moly, xeddidit Galenus, manifeſtè deprehenditur Auerrois codex librariorum incuria fuiſſe deprauatus. Neque difficilis lapſus fuit, quòd ij uocum ſimilitudine decepti Cicutam pro Ruta legerint, ac ſcripſerint. Adde etiam illud (hoc enim medicorum neminem latet) quòd tantum abeſt, ut Cicuta tertium caliditatis gradum obtineat, cui illam aſſignat deprauata Auerrois lectio, ut ne primum quidem attingat, cum Dioſcoridis, & Galeni teſtimonio, in quarto frigiditatis ordine collocetur: ob idq; eam lethale uenenum eſſe affirment. Quapropter quàm peſſimè agatur ab ijs, qui Cicutæ formidandum ſemen ijs compoſitis medicamentis addunt, quorum uſus eſt ad deijciendos, incidendos, extenuandosq; lentos humores, ij dijudicent, qui ueritatis ſtudio deditι huiuſmodi cauillationes, quæ ſepæ hominibus perniciem pariunt, tolerare non poſſunt: Rutæ huiuſce ſemen datur ad purgandum bilem atram magno auxilio. paraturq; potandum hoc modo. Conijciuntur in mortarium ſeminis grana xv. prius clariſſima aqua ablutis, et deinde ligneo piſtillo teruntur, affunduntur q; aquæ fontanæ uncias quatuor, eodemq; piſtillo aliquantiſper miſcentur. Demum linteolo percolatur cremor. cui adduntur mellis optimi uncias tres, & olei Seſamini, aut amygdalini uncias duas. & id omne propinatur Melancholicis. Facit enim copioſas uomitiones. Nec eſt hoc medicamento aliud ualentius ad Comitiales. Scribunt Arabes huius Rutæ ſemine inebriari homines, adeo ut ſubinde diutius dormiant. Id quod maximè confert in eo Melancholiæ genere, quod ij heros appellant. Rutam hanc ſylueſtrem appellat Galenus Moly, libro VII. ſimplicium medicamentorum, ubi de ea diſſerit his uerbis. Moly, hoc quidam uocant peganon agrion, hoc eſt, Rutam ſylueſtrem, nonnulli harmolam. Syri beſaſan, ſicut Cappadoces moly, quia radicem habeat nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium eſt partium, & calida tertio abſceſſu: unde craſſos humores ſecat, ac digerit, & urinam mouet. Hæc Galenus de altero Rutæ ſylueſtris genere. Cui conſtat & primum ſylueſtri Rutæ genus perpulchrè reſpondere. Ex quo crediderim, quòd ſine ullo errore ſeplaſiarij alteram alterius loco ſubijcere poſſint, quoties Arabum harmel in ſuis compoſitis medicamentis admiſcendum reperiunt. Eſt & alia Rutæ ſpecies, quæ recentioribus quibuſdam CAPRARIA *cognominatur, quibuſdam uerò Galega dicitur, noſtrates eam uulgò appellant Lauaneſe. Paſſim hæc in ſcrobium aggeribus, humentibusq; locis prouenit caule ſeſquicubitali, & aliquando maiore, ramoſa, in quo folia utrinque emergunt ab uno pediculo dena aut undena, oblonga, ac pinguia. Flores in ſummitate profert ex candido purpuraſcentes, è quibus ſiliquæ oriuntur, ſemen continentes. Vis illi maxima contra peſtilentiam, nanque plurimos huiuſce plantæ uſu præſeruatos ſcimus. Quidam ad hoc quotidie crudam in acetarijs uorant, alij olerum modo coctam ex carnium iure ſumunt, nonnulli ſuccum extrahunt, & ex uino bauriunt. Quin etiam ualet non ſolùm aduerſus lethalia medicamenta; uerùm etiam contra ferarum omnium, quæ dentibus, aut aculeo uenenum emittunt, tum morſus, tum ictus: in quem uſum herbam uel eius ſuccum bibendum præbent, ac etiam emplaſtri modo uulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui ſuccum ſeſquunciæ pondere hauſtum pueris comitiali morbo uexatis.*

Fuchſij lapſus, & Auicennæ defenſio.

Quorundam error, & locus Auerrois reſtitutus.

Rutæ ſyluestris alterius uires ex Gal.

Rutæ caprariæ mentio, & uires.

Digitized by Google

Epotus recentis herbæ ſuccus datur utiliter cochlearis menſura ad necandos inteſtinorum uermes. Idem præſtat herba ipſa in patella calefacta ex oleo amygdalarum amararum, aut è lini ſemine, mentri adalligata. Euiſcera ſuccus datur in principio peſtilentia affectis, aut eius decoctum ex aceto factum addita Theriaca & Armenio bolo. Veriùm ſubinde ſudare affectum oportet. Idem præſtat ad peſtilentes febres, in quibus exanthemata, ſiue maculæ quas peſtechias uocant, emerſerint, & præſertim epoto herbæ decocto ex aqua unà cum Tormentillæ radice, Caridui benedicti foliis, & Armenio bolo. Quas quidem facultates illi ineſſe cenſeo, ſua ipſius ſpeciali dote. Cæterùm apertiſſimè falluntur, qui putant Rutã hanc caprariam dictam Polemoniam eſſe, ut latius lib. 4. ſuo loco dicemus.

Nomina. *Quæ planta πήγανον ἄγριον Græcè, Ruta ſylueſtris Latinè dicitur: Arabicè, Harmel: Italicè, Ruta ſaluatica.*

μῶλυ. MOLY. CAP. XLVII.

Moly hiſt. ex Theoph. & Plinio.

MOly folia habet graminis, latiora, humi ſparſa: florem albæ uiolæ ſimilem, ſed minorem, magnitudine uiolæ purpureæ æmulum, lactei coloris: caulem candidum, quaternum cubitorum: in cuius cacumine ineſt aliquid, quod allij ſpeciem referat. Radix parua, bulboſa quæ mirum in modum ualet ad uuluæ appertiones, ſi trita cum irino unguento, in peſſo ſubijciatur.

MOLY.

Moly uires ex Galeno.

MOly, ut ſcriptum reliquit Theophraſtus lib. IX. ca. XV. de plantarum hiſtoria, apud Pheneũ exit, atque apud Cyllenam eſſe (quemadmodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda, non abſimili cæpæ, folio ſcillæ. Vſum eius contra ueneficia ſumma: non tamen effodi difficulter, ut ait Homerus. Moly quoque meminit Plin. lib. XXV. cap. IIII. ita ſcribens. Laudatiſſima herbarũ eſt, Homero teſte, quàm uocari à dijs putant Moly. Aſt inuentionem eius Mercurio aſſignat, contraq; ſumma ueneficia demonſtrat. Naſci eam hodie circa Pheneum, & in Cillene Arcadiæ tradunt, ſpecie illa Homercia radice rotunda, nigraq;, magnitudine cæpæ, folio ſcillæ: effodi autem difficulter. Græci authores foliũm eius luteum pinxere, cùm Homerus candidum ſcripſerit. Inueni è peritis herbarum medicis, qui & in Italia naſci eam dicerent, afferriq; Campania mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis triginta pedes longæ, ac ne ſic quidem ſolidæ, ſed abruptæ. hæc Plinius. Ex cuius ſanè uerbis facilè cognoſci poteſt, Moly ab eo ſecundo loco redditum, quod in Campania effoſſum, & ſibi allatum, ſcribit, ab illo plurimùm diſſidere, quod Homerus, et Dioſcorides notis non planè conſentientibus repræſentarunt. Moly cui Dioſcoridis delineatio reſpondeat, miſit ad me Patauio uir optimus, & omni humanitate præditus, Iacobus Antonius Cortuſius, cuius imaginem hic appingi curauimus. Cæterùm herbam Moly Dioſcoridi appellatam, eandem nimirum eſſe putauerim cum illa, quæ Gal. lib. VII. ſimp. med. Myle uocatur, cùm inquit. Myles radix par uo bulbo ſimilis eſt, facultatis contrahentis. nam cum farina æruina, (hoc eſt lolij) appoſita apertam uuluam ſanare ſcribit Dioſcorides. His uerbis Galenus non ſolùm quidem Mylen ſuam Dioſcoridis Moly acceptam refert; ſed etiam nos commonet mendi cuiuſdam, quod hucuſque latuit in codicibus Græcis Dioſcoridis. Quippe quòd ubi in huius capitis calce legitur μετὰ ἰρίνου μύρου quod eſt, cum irino unguento, Galeni teſtimonio, legendum ſit μετὰ ἀλφίτου ἀλλ' ἄρου id eſt, cum farina loliacea. Et certè in id uitium facilè librarij quadam ſcripturarum uicinitate labi potuerunt. Sed addamus rationem, qua uulgaris lectio deprauata manifeſtè deprehendetur. Nam ſi unguentum irinum efficaciter aperit, non uideo quid Moly radix cum eo præſtare poſſit πρὸς ὑστέρας ἀνασπωμένας, hoc eſt, ad uuluæ apertiones. Sic enim ex Græco rectius reddendum puto, quàm ad aperiendas uuluas, ut uerterunt Marcellus & Ruellius. qui tamen ſecus facere non poterant, ſi unguenti irini rationem habere uolebant. Id μῶλυ, Græci dicunt, quod Latini item Moly.

Dioſcoridis locus caſtigatus.

Nomina.

Πάναξ ἡρακλέιον. PANACES HERACLEVM. CAP. XLVIII.

a Meũ. & Cat. ἐν λοφίδι. ideſt, & in Pſophide.

b Meũ. λεπτὸν i. tenui. Idẽ legit Oribaſius

PAanaces nonnullis Heracleum dicitur: ex quo opopanax colligi ſolet. Plurimum in Bœotia, & in [a] Phocide Arcadiæ naſcitur: ibiq́ue compendij, & quæſtus, qui ex eo liquore factitatur, gratia, ſtudioſè colitur. Folijs eſt aſperis, in terra iacentibus, herbacei coloris, multùm ad ficulnea accedentibus, in ambitu quinquepartitò diuiſis: caule, ut ferulæ, altiſsimo, qui lanugine quadam [b] incanneſcit,

PANACES HERACLIVM.

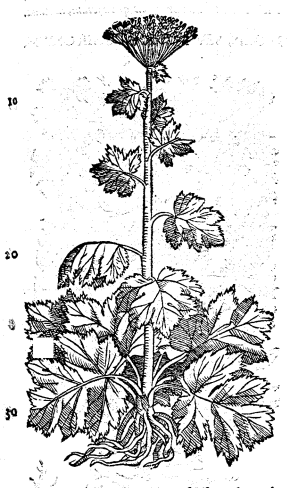

neſcit, folijs etiam minutioribus obſitus: muſcarijs, ceu anethi, in cacumine: flore luteo, & ſemine odorato, ferueuteque. Radices habet multas ab origine una, candidas, graueolentes, craſsi corticis, & ſubamari guſtus. Naſcitur in Cyrene Libyæ, & Macedonia. Excipitur ſuccus inciſa radice, tecenti caulium pullulatu. Ea candidum ſuccum emittit, qui ſiccatus in ſumma cute croceum colorem contrahit. Effluentem autem ſuccum excipiunt, foliis excauato ſolo ſtratis, quæ ſiccata tolluntur. Simili modo caule meſsibus inciſo, profluentem ſuccum eximunt. Meliores ex radicibus, albæ, rigentes, diſtentæque, ſiccæ, quæ cariem non ſentiant, aromaticæ, ferueutes guſtu. Fructus ex media ferula cibo idoneus eſt: ſed ex agnatis ſtolonibus, ab uſu cibario abhorret. Maximè in hoc ſucci genere probatur, c quàm amariſsimus, internè albus, aut ſubfuluus, foris ad croci colorem inclinans, læuis, pinguis, friabilis, tener, ſtatim in aqua eliqueſcens, graui odore. Niger improbatur, ac mollis. Adulteratur ammoniaco, aut cera. Sed ſynceri experimentum eſt, ſi digitis in aqua friatus reſoluatur, & lacteſcat. Excalfacit, mollit, extenuat: horroribus febrium, circuitibusque, uulſis, ruptis, laterum dolori, torminibus, ſtillicidio urinæ conuenit. Contra ueſicæ ſcabiem ex aqua mulſa, aut uino bibitur: menſes trahit, fœtum enecat. Inflationes, quæ uuluam malè habent, duritiasque, ex melle diſlutus, diſcutit: iſchiadicis illinitur. acopis, & capitis medicaminibus admiſcetur: carbunculos rumpit. Podagricis, cum uua paſſa illitus ſubuenit: dolore dentium liberat, cauis inditus: oculorum aciem illitu excitat. Ex eo, & pice optimum fit emplaſtrum contra beſtiarum morſus, quæ in rabiem efferantur. Radix in ramenta conſciſſa, uuluæ admota, partus extrahit: ad uetera ulcera efficax eſt. nudata oſſa corpore operit, ſi trita cum melle illinatur. Semen cum abſinthio ſumptum, menſes pellit: cum ariſtolochia, prodeſt aduerſus animalia, quæ uenenum eiaculantur: & contra uuluæ ſtrangulatus in uino bibitur.

c Orib. πικρὸ τέρον. ita matior.

Πάνακες ἀσκλήπειον. PANACES ASCLEPIVM. CAP. XLIX.

PAnaces † Aſclepij caulem à ſolo emittit tenuem, cubitalem, geniculatum: circa quem folia funduntur fœniculo ſimilia, maiora tamen, & hirſutiora, † odorata: in cacumine umbella, ubi flores emicant aurei, acris guſtus, & odorati. radix a parua eſt, & tenuis. Auxiliarem uim habent b flores, & ſemina, contra ulcera, phagedænas, & tubercula, ſi trita cum melle imponantur. aduerſus ſerpentes ex uino bibuntur, & cum oleo illinuntur. Aliqui panaces ſylueſtre origanum uocant, alij cunilam de qua in origani mentione diximus.

† Orib. Ἀσκλήπιον, καὶ χειρώνειον. i. Aſclepium, & Chironium. † Orib. δύσοσμον. i. male olentia.

a Meum. πικρὸν ideſt, amara. b Meum. ἔνθετον τὸ ἄωδες. i. auxiliarem deſuper.

Πάνακες χειρώνιον. PANACES CHIRONIVM. CAP. L.

PAnaces a Chironium in Pelio monte maximè prouenit. folium eius amaraco ſimile: flos aureus radix b parua, quæ non altè demittitur, guſtu acris. Pota radix ſerpentium ueneno reſiſtit. Illita coma, eadem præſtat.

a Ca. λεπτὸν οἱ χειρώνειον. i. exile, quod & Chironium. b Me. & Cat. λεπτὸν. i. tenuis.

PAnaces Heracleum in Apulia frequens naſcitur, quemadmodum in Apennini iugis, & in Argentario promontorio in noſtris maritimis Senenſibus. Habetur & in quàm plurimis Italiæ uiridarijs, ubi ſumma diligentia colitur ab his, qui ſimplicium medicamentorum ſtudioſi, ad ſuum aliorumq; commodum innumera plantarum genera ſuis in hortis, ac uiridarijs ſerunt, ac colunt. Verùm non ob id affirmauerim, eius lacrymam, quam officinæ Opopanacum uocant, excipi in Italia. Nam quæ Venetijs uenalis reperitur, ex Alexandria

Panacis conſideratio.

Aegypti conuehitur. Legitima non desit, etsi adulteratæ frequentior sit usus apud eos, qui ex quáuis herba manipulos colligunt. In Panacis historia apertissimè aberrauit Mesues: quippe qui initio capitis omnia eius genera confundat. Quod omnibus iam notius est, quàm ut à nobis ostendi debeat. Panaces ASCLEPIVM *nuper uidimus, eiusq; effigiem hic appinximus. Sed* CHIRONIVM *non prouenit, quod sciam, in Italia.*

Mesue lapsus

PANACES ASCLEPIVM.

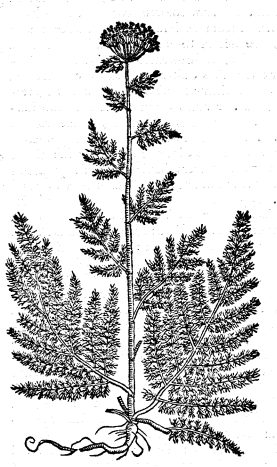

FLOS SOLIS, SEV PANACES CHIRONIVM.

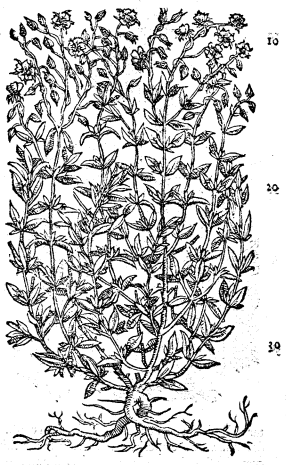

Quanquam non desunt, qui pro Chironio panace ostendant plantam, quæ folium habet oblongum, hyssopi fere modo: florem pentaphylli, sed maiorem, aureo tamen colore: surculos numerosos, tenues, lignosos; radicem item lignosam, rufescentem, gustu adstringentem. Hæc quibusdam recentioribus herbarijs Flos Solis appellatur. Verùm quòd Dioscorides panaci Chironio tribuerit folia amaraco similia, & radicem gustu acrem, non uideo quomodo ingenuè possim eorum sententiæ subscribere. FLOS *itaque* SOLIS *mihi quidam omnino è symphytorum genere esse uidetur, quum facilè uulnera glutinet, et sanguinem manantem sistat. Verùm non hæc solùm præstat, sed oris & pudendorum ulcera sanat, ubi in uino decoquatur, & eo subinde ulcera abluantur. Datur quoque potandus ad cruenta sputa, & ad dysenteriam unà cum radicibus contritus; quinetiam ad mensium abundantiam. In summa ubi agglutinare, cohibere, & roborare opus sit, ea omnia perinde præstat, ac cætera symphytorum genera. Panacis genera ab inuentoribus cognominari tradunt, nempe Asclepium ab Aesculapio, Chironium à Chirone, & Heracleum ab Hercule: quare & Herculeum à plerisq; est appellatum; cuius tantùm lacryma hoc tempore officinæ utuntur. Semen enim, ac radix, etsi in pluribus ualeant affectibus; ad nos tamen, quod uiderim, non adferuntur. In quorum defectu optimi chirurgi, ciùm denudata ossa carne explere uolunt, radicum segmenta, quæ lacrymæ compacta reperiuntur, quæue illa sint, non paruo labore seligunt, & ad hunc usum in puluerem redigunt.*

Floris Solis mentio.

Panacis uires ex Gal.

Panacis uires descripsit Gal. lib. VIII. simp. med. his uerbis. Panaces Heraclium, inquit ex hoc fit uocatus Opoponax, radicibus eius, & caulibus excisis. Porrò opopanax ipse longè est ad plurimos usus aptissimus, ut pote excalfaciens, emolliens, & digerens: ponatq; ipsum quispiam in calfaciendo tertij ordinis, in desiccando uerò secundi. Cortex radicis exiccatorium simul, & excalfactorium est medicamentum: sed minus quàm suecus, quin & nonnullam habet abstergendi facultatem. Quare eo quoque utimur & ad ossa denudata, & ad ulcera maligna & contumacia. Sufficienter enim talia carnem procreant, scilicet abstergendo simul, & desiccando, nec ita magnopere calfaciendo: quæ omnia ad carnem generandam necessaria sunt, uelut in libris de curandi ratione ostendimus. Fructus calidus & ipse est, ac mensibus mouendis medicamen accommodum. Cæterùm nescio, quo pacto nunc ferè omnes ex more non panaces, sed panaca herbam hanc uocitent. Panaces autem Asclepium minus est calidum sepradicto panace: quamobrem eo, & floribus eius, & semine melli mistis ad ulcera, phymata, & phagedænas utuntur. Panaces uerò Chironium & ipsum similem prædicto facultatem possidet. hæc Galenus. Porrò

dejcit

deijcit Panacis lacryma (ut author eſt Meſues) à remotis corporis partibus, præſertimq; ab articulorum compaginibus, lentam, craſſam, contumacemq; pituitam. Cerebrum, & neruos expurgat, præcipuè cùm frigidis torquentur morbis. Πάνακες ἡράκλειον *ſic Græcis, ut etiam Latinis Panaces Heracleum, nominatur: Arabibus, Steuſir, teuſir, ſiue Giauſir: Italis, Panace Heracleo. Huius gummi Græcis* Ὀπὸπανάκος *dicitur: Latinis item Opopanax: Italis, Opopanaco: Hiſpanis, Opopanaque.* Πανάκες *uerò ἀσκληπιεῖον ſic Græcè uocatur, ut Latinè ſimiliter Panaces Aſclepium: Arabicè, Panax Aſchilibet: Italicè, Panace Aſclepio.* Πανάκες *denique χειρώνιον ita Græcis, Latinis pariter Panaces Chironium appellatur: Mauritanis, Panax caromon: Italis, Panace Chironio.*

Panaces uires ex Meſue.

Nomina.

Διγυστικὸν. LIGSTICVM. CAP. LI.

LIguſticum, [quòd alij panaceam, alij panaces uocant,] plurimum in Liguria naſcitur, [in monte Apennino Alpibus contermino: unde nomen traxit.] Panaces incolæ non ab re appellant, quoniam & radice, & caule Heracleotico panaci ſimile ſit, & uiribus eiſdem præditum. Gignitur in altiſsimis, aſperisq; montibus, ac umbroſis, maximè [a] iuxta fluenta. Cauliculum fert anethi, geniculatum, tenuem, in circuitu folia fertulæ Campanæ, molliora, odorata, prope uerticem graciliora, & longè magis diuiſa: in cacumine muſcarium, in quo ſemen dependet nigrum, ſolidum, & oblongum, fœniculo proximum, guſtanti acre, & aroma olens: radix candida, Heracleotici panacis ſimilis, odorata. Radicis ſeminisq; uis excalfactoria, concoquens. Prodeſt ad inteſtinos dolores, tumores, concoctiones: item ad inflationes, præſertim quibus ſtomachus turgeat: & contra ſerpentium ictus: urinas, & menſes potu trahit. Eoſdem præſtat effectus appoſita radix. Semen cum radice oxyporis, & medicamentis decoquentibus admiſcetur. [b] ori perquàm utile: quare pro pipere utuntur eo indigenæ ad obſonia. Adulteratur ſemine quodam ſimili: quod facilè guſtu diſcernitur: [c] amarum enim eſt. Alij ſemen fœniculi, aut ſeſelis admiſcentes, ligufticum dolo uitiant.

Concluſa nó legit Orib.

a Meum. παρὰ τοῖς ἰώμυθοις i. circa ſcrobes.

b Cat. δόγμα χου. i. gratum ſtomacho.

c Oreib. πικρότατον i. amariſsimum.

LIGVSTICVM.

LIGVSTICVM ALTERVM.

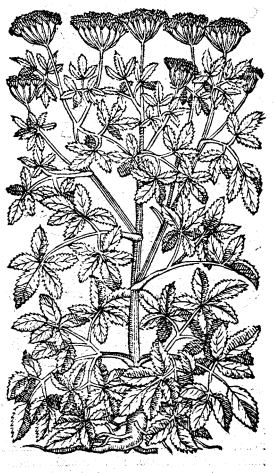

FAlluntur apertè, ut mea quidem fert opinio, qui herbam uulgò hodie Leuiſticum nominatam, quam legitimum hippoſelinum cenſemus, putant eſſe Ligufticum hic à Dioſcoride repræſentatum, quod Galenus unus literæ mutatione Libyſticum appellauit. Siquidem hoc caule aſſurgit tenui, & foliis fertulæ Campanæ ſimilibus. Illud uerò caulem profert altum, craſſum, concauum, & geniculatum: folia apij paluſtris æmula, maiora tamen, ac etiam craſſiora. Cæterùm quamuis legitimum, ac uerum Ligufticum in Liguria, cuius Genua metropolis eſt,

Ligufti ici conſideratio.

Digitized by Google

lis eſt, unde etiam nomen inuenit, frequentiſſimum prouenit, ſitq; inibi adeò uulgaris notitiæ, ut eius ſemine paſſim utantur incolæ in ciborum condimentis; non ob id tamen per cætera Italiæ loca bactenus, quod ſciam, deferri cœpit. Plantas autem has duas, quarum hic imagines appingi curauimus, miſerunt ad me amici qui rem herbariam profitentur. Verùm prior liguſticum, magis quàm poſtrema referre uidetur; ſed uelim, ut ſit quoque aliorum iudicium, quamobrem ambas excudi curaui. Galenus de Libyſtico differens lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic breuiter inquit. Libyſtici radix, & ſemen ex genere excalfacientium ſunt, adeò ut menſes cieant, & urinas pronocent, flatuſque diſcutiant. Quod Græci λιγυστικὸν Latini ſimiliter Liguſticum, & Libyſticum dicunt: Itali, Liguſtico.

Libyſtici uires ex Gal.

Nomina.

Στραγυλῖνος. PASTINACA. CAP. LII.

PAſtinaca ſylueſtris folia gingidij habet, latiora, ſubamara: caulem rectum, ſcabrum: umbellam ſimilem anethi: in qua flores inſunt candidi, & in medio purpureum quiddam, ferme croceum. radix digiti craſsitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta manditur. Semen potum, uel impoſitum, menſtrua mouet. Ijs conuenit in potione, quos urinæ difficultas torquet, aut lateralis dolor excruciat, aut ſi aqua cutem ſubijt: ſerpentium morſibus, ictibusq; prodeſt. præſumentes id, nulla affici iniuria à ſerpentibus traduntur: conceptus adiuuat. Radix urinam pellit, uenerem ſtimulat, partus appoſita ejcit. Folia trita, & cum melle impoſita, phagedænas ulcerum purgant. Satiua ad eadem pollet, inefficacior tamen, & cibo aptior.

PASTINACA DOMESTICA. PASTINACA SYLVESTRIS.

Paſtinacæ cõfiderat o.

VUlgares admodum ſunt in Italia tam ſatiuæ, quàm ſylueſtris Paſtinacæ radices, ut quæ paſſim quadrageſimalis ieiunij tempore non ingratè in ciborum uſum recipiantur. Cæterùm quoniam fortaſſis in Gallia non ſerunt ur in ortis, Ruellius manifeſto errore putauit, Carotas nobis uulgò uocatas, quas coctas, ſale, oleo, & aceto additis, hyeme uſurpamus in acetarijs, ſatiuas eſſe Paſtinacas. Vt hinc maximè admirari ſubeat Ruellium, ſuorum alioqui doctiſſimum. Siquidem hactenus nemmem inueni è rei herbariæ ſcriptoribus tam Græcis, quàm Arabicæ familiæ, qui memoriæ proditerit, Paſtinacam ſatiuam radice niti adeò ruſa, ut ſanguineo ſucco madeat, qualis Carotæ dictæ ineſſe deprehenditur. Satiua in Italia frequentiſſima ſeritur in hortis. Erratica uerò nonnumquam in campis ac incultis ſua ſponte naſcitur. Vtraque albicantibus conſtat radicibus, quæ in locis quàm plurimis coctæ manducantur. nanque eæ in quadrageſimo præſertim ieiunio cum farina, & oleo friguntur, & ita ſæpe, ubi deſunt pſces, eorum uicem ſupplent: licèt pro ieiunantium inſtituto, eſſent potius eorum cibis abdicandæ: Vene-

Ruell. erratũ.

rem enim

rem enim non obſcurè ſtimulant. Falluntur præterea, qui Dauci loco, agreſtis Paſtinacæ ſemen accipiunt, illius ſcilicet, in cuius floreotis umbellæ medio exiguum quid purpurei emicat. Aliud enim eſt à Paſtinaca erratica Dauci, ut paulò inferius ſuo loco dicetur, ubi eius tres ſpecies à Dioſcoride recēſuntur. Nam quanuis tam ex illius, quàm Galeni ſententia libris tum de ſimplicium medicamentorum, tum de alimentorum facultatibus, Daucus à ſyluęſtri Paſtinaca parum, uel potius nihil uiribus differat, ob idq; alterum alterius uice in medicinæ uſu capi poſſit; non tamen rectè dici poteſt, Daucum erraticam eſſe Paſtinacam. Atqui cùm paſtinaca Carotam, ita uulgò appellatam, in mentem mihi redegerit, prætermittere ſanè nō potui, quin de eius hiſtoria, et facultatibus uerba facerē. Quam ob rem dicimus Carotæ duas paſſim haberi ſpecies. Alteram quidem cui radices inſunt ſanguinis modo purpureæ, craſſitudine hortenſis paſtinacæ. Alteram uerò, quæ ſuas profert ſubflauo colore. Vtraque autem folia, caules, umbellas, flores, & ſemen profert ſyluęſtris paſtinacæ. Purpureæ radices prius elixæ, in ciborum uſum uenēre in acetarijs tantum. At quidem ſubflauæ ex iure pinguium carnium rapi modo elixæ. Matricem intus non habent, ſed in uniuerſum carnoſæ ſunt, perinde ac rapum, & napus. Vtriuſque radices in cibis placent, quòd cum ſubdulci ſapore nonnihil amariuſculi habeant ita ſuauiter contemperatum, ut non paruam cum palato ineant gratiam. Cæterùm (quātum meà fert opinio) carotæ in paſtinacæ genere recenſeri poſſunt, quanuis cùm nulla ſint acredine prædita, non ita ualenter aperiunt, nec adeò ſunt odoratæ. Ob id eas in principio ſecundi ſordinis excalfacere crediderim, at in ſiccitate & humiditate à ſymmetria minimè recedere. Minus nutriunt, quàm rapum, nec ita facilè concoquuntur, cùm ſint ſubſtantia duriore. Quo fit, ut mirum non ſit, ſi gignant & ipſæ flatus in uentriculo, & in inteſtinis, & mali ſint ſucci, quanquàm non ut probati ſucci cibus, ſed potius ut medicamentum urinam ducant. Porrò uolunt nonnulli recentiores materiæ medicæ profeſſores, ut aliquid fortaſſe noui in medium attuliſſe uideantur, purpuream Carotam legitimum Mauritanorum eſſe Beben rubrum, & albā ſeu ſubflauam, album. Verùm dum Serapionis, Auicennæq; uerba de Beben differentium diligenter mihi examinanda propono, non poſſum ullo pacto in eorum concedere ſententiam. Nanque ſcribit Serapio Beben radices proferre minoris paſtinacæ ſimiles, contortas, odoratas, et manſu lentas, & in Armenia naſci. Et Auicenna lib. II. radicum lignoſa fruſta Beben eſſe ait, in ſe contracta, & ſiccitate exoleta, quibus uis inſit excalfaciendi, & ſiccandi ordine ſecundo. Et libro de uiribus cordis Beben (inquit) radices ſunt habentes rugas, & lineationes cum ſupricitate, tenuitate, & apertione. Cæterùm ego quidem in primis non uioco Carotas noſtrates radices eſſe tenues, perinde ac ſyluęſtris, uel minoris paſtinacæ; nec maſu lentas, nec contratas, nec inſigniter odoratas. Quin etiam nec ex Armenia ad nos comportari, ſed paſſim noſtris in hortis ſeri, ac uenales haberi. Demde eorum ſententiæ apertiſſimè refragatur Auicenna, quippe quòd carotæ radix nec rugoſa, nec ſtriata, nec contracta, nec lignoſa, nec adſtringens habeatur. Quanquā enim radix hæc longo ſiccatur tempore non inſignem duritiem contrahit, præterea cùm parum alimenti præbeant carotæ radices, non uideo quomodo homines ipſis ueſcentes, pingues reddere poſſint, & in ijs, per conſequens ſemen gignere copioſum, ut de Beben ſcribunt Mauritani. Hæc itaque cùm eorum opinioni repugnent, non permittam eorum Carotas, meo plantari in uiridario, præſertimq; cùm Beben albi radicem ad manus habeam, Conſtantinopoli à Gulielmo Quacelbeno eruditiſſimo Medico mihi miſſam, quæ notis omnibus Arabum cum deſcriptionibus conuenit. Paſtinacæ meminit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Paſtinaca ſatiua imbecillior: Agreſtis ad omnia potentior eſt. Vrinas mouet, & menſes prouocat cùm herba quidem tota, tum maximè ſemen, ac radix. Habet porrò etiam abſterſorium in ſe quippiam, quamobrem ulcera phagedænica quidam foliis eius uiridibus cum melle, quò pura reddant, illinunt. Planta quæ Græcè σαφυλίνος, Latinè, pariter & Italicè Paſtinaca uocatur: Arabicè, Iezar, Gezar, ſeu Giezar: Germanicè, Paſteney, & Paſtinachen: Hiſpanicè, Çanoria blanqua: Gallicè, Paſtenades: Boemicè Paſſinárk, & ita quoque Polonicè.

Quorundam erro.

Paſtinacæ uires ex Gal.

Nomina.

CAROTAE.

Σέσελι. SESELI. CAP. LIII.

60 SEſeli Maſſilienſe folia fœniculi habet, craſſiora: caulem uegetiorem: umbellam anethi, in qua ſemen oblongum, anguloſum, deguſtanti † ſtatim acre: radix longa eſt, iucundi odoris. Semen, & radix excalfaciendi uim habent. Potu ſtranguriæ, & orthopnœæ medentur: ſuffocationibus mulierum,

† Statim non legit Ca

Digitized by Google

SESELI MASSILIENSE.

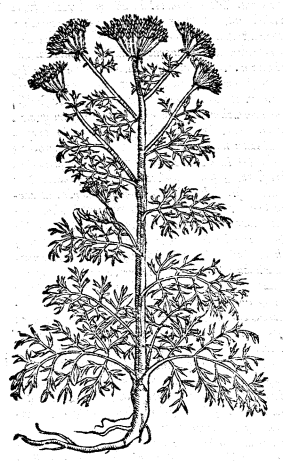

SESELI AETHIOPICVM.

SESELI AETHIOPI CVM ALTERVM.

SESELI PELOPONNENSE.

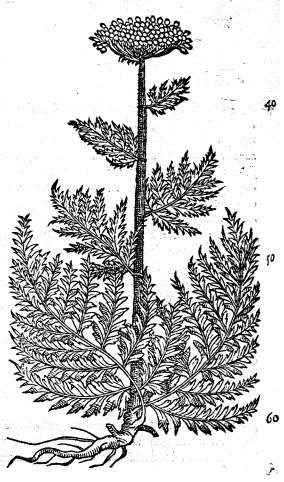

lierum, comitialibusq; proſunt: menſes,& partus trahunt: ad omnia interna mala pollent: tuſsim uetterem ſanant. Semen cum uino potum, concoquit, & tormina diſcutit: epialis febribus utile. contra perfrictiones in itineribus,cum pipere,& uino bibitur. Capris,cæterisq; pecudibus datur in potu, quò facilius ſuos fœtus enitantur. Aethiopicum ſeſeli,folia habet hederæ,minora,& ad periclymeni modum oblonga.frutex [a] nigricat,palmitibus in bina cubita extenſis: ramis [b] ſeſquipedalibus: capitulo ane thi: ſemine in tritici morem denſo,nigro,amaro,Maſsilienſi odoratiore,& acriore,multum ſuaui. Peloponnenſe folia habet cicutæ,latiora, & craſsiora: caulem ſupra Maſsilienſis magnitudinem, ferulaceumq; & latam in cacumine umbellam,in qua ſemen latius,odoratum,& carnoſius pendet. Eiſdem uiribus præditum eſt. Naſcitur in aſperis,riguis,& collibus [c] inuenitur etiamnum in inſulis.

a Meû,& Ca. βάκκος ἐὸ μέγας. i. frutex uerò magnus eſt.

b Meum. ἀπὸ βακτηρίου. ſpi tamiæ longitudine.

c Meum. χώραις καὶ ὄρεσι ἰδίοις. i. Naſcitur in Ida.

10 Τορδύλιον. CRETICVM SESELI. CAP. LIIII.

TOrdylium,quod aliqui Creticum ſeſeli uocant,iuxta Ciliciam in Amano monte naſcitur, herbula furculoſa,ſemine duplici,rotundo,ſcutulorum effigie,odorato,ſubacri. Contra urinæ difficultatem bibitur: potu cit menſes. Succo ſeminis,caulisq; uirentis, ternis obolis ex paſſo decem diebus hauſto,renes ſanantur. Efficax eſt radix ad ciendas pectoris excreationes, in delinctum cum melle.

Seſelis confi.

SEſeli Arabib. Siſileos dicitur. Officinæ uerò id Siler montanũ appellãt. Legitimũ Seſeli Maſſilieſe in omnib. ferè Tridentinis montibus legitur. Sed maximè animaduertendũ eſt,quòd quanquã in quibuſdã Italiæ pharmacopoliis,uerũ ſit reperire Seſeli;in quàm plurimis tamen quoddã ſemen Seſelis uicẽ explens uenditur,quod nullo prorſus Seſeli à Dioſcoride deſcripto reſpondet: quippe quod amaritudine tantùm ſit præditũ,& olfactui cimicũ fœtorem repræſentet. Porrò Seſeli Aethiopici duas hic imagines damus: utraq; enim uerũ repræſentare uidetur. quẽadmodũ & Peloponnenſe legitimũ refert. Cæterùm aliquando credidimus,Tordyliũ,ſiue Creticũ Seſeli in quodã noſtro hortulo natũ eſſe,quòd eius ſemen(ita enim aiebant)è Pataumo ſimpliciũ uiridario allatũ,terrã cõmiſiſſem. Verùm cùm poſtea accuratius eius facieẽ contẽplatus eſſem,itẽq; ſaporẽ examinaſſem,id à legitimo longè admodũ diſſidere cognoui. Seſelis monſtratio prima aſſignatur ceruis fœminis. Siquidẽ tradit Ariſtoteles li. IX. ca. v. de hiſtoria animaliũ,ceruas ſtatim à partu Seſelim herbã petere,& cùm eã ederint,ad prolẽ redire. Seſeli omne genus in uniuerſum memoriæ prodidit Galenus lib. VIII. ſimpl. med. ubi ita ſcribit. Seſeli & radix,atque etiã ſemen uſque adeò excalfacit,ut admodum urinam mouere queat. Sed & medicamentum eſt tenuiũ partium,ut & comitiali morbo,& orthopnœæ competat. Quæ herba Græcis σέσελι, Latinis, ut etiam Italis Seſeli nuncupatur: Arabibus, Siſalios; Barbaris, Siſileos: Germanis, Steinbrech: Gallis, Ser montain: Polonis, Oleſſnek.

Seſelis uires ex Gal.

Nomina.

Σίσων. SISON. CAP. LV.

30 SIſon exiguum ſemen eſt,in Syria natum,apio ſimile,oblongum, nigrum, feruentis naturæ. Contra lienis uitia bibitur: urinæ difficultatem potu emendat,remoratos menſes citat. Eo in condimentis, cum cucurbita,& aceto indigenæ utuntur. In cacumine granula multa gerit.

Siſon ſemen incognitum.

ANISVM.

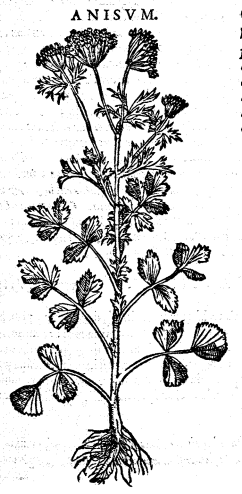

40

SIſon,ut hic Dioſcorides teſtatum reliquit,ſemen eſt in Syria prouenies,nobisq; incognitum: quandoquidem plantam, quæ illud profert,apud ullum authorem ſuis notis deſcriptam non inueni:nec ſemen ipſum,quod equidem ſciam, ad nos è Syria defertur. Quapropter illius patriæ gentibus relinquendam duximus,ubi eius notitia,& ſeminis uſus. Nã præterquàm quòd difficile ſit,etiam periculoſum iudico,de rebus peregrinis, quarum delineationes latent,aliquam proferre ſententiam. Id σίσων *Græcè dicitur,quod Latinè quoque Siſon.*

Ἄνισον. ANISVM. CAP. LVI.

50 ANiſum in ſumma excalfacit, exiccat. [a] oris halitum iucundiorem facit, doloris leuamentum præſtat. Vrinam ciet, diſcutiendi uim habet, hydropicis potum ſitim extinguit. Animalium uenenis aduerſatur: ualet ad inflationes: aluum, & alba fœminarum profluuia ſiſtit: lac ad mammas elicit: uenerem ſtimulat. dolores capitis leuat, ſuffitũ naribus. cũ roſaceo tritum, inſtillatumq; fractis auribus medetur. Melius ſemper recens, plenum, nõ furfuroſum, odore præſtans. Inter prima laudatum eſt Creticum, proximo loco Aegyptium.

a Meum. ἕτερος i. facilem ſpirationem reddens.

60 *ANiſum uulgaris omnibus ferè notitiæ planta eſt, foliis ferè Apij, minus tamen diuiſis, præter ea quæ in caulium ſummitatibus habentur. Caulem edit rotundum, cubitalem, multis brachiatum ramis: umbellam candidam, mellis odore: ſemen oblongum, iucundi odoris, ſapore ſanè miſto ex dulci, acriq́ue, ac etiam amariuſculo, ad multa utile. Siquidem, aperit, concoquit, digerit, incidit, prouocat, & flatus pellit. Oris anhelitum*

Aniſi conſideratio, & uires ex Galeno.

Digitized by Google

CARVM.

Nomina.

Cari confid.

ANETHVM.

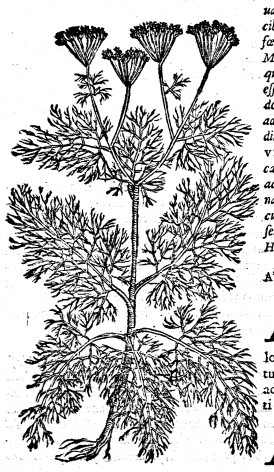

Monachorũ error.

Cari uires ex Galeno.

Nomina.

Anethi consideratio.

anheliũ commendat. Inspergitur panibus odoris saporisq; gratia. Datur tostum cum mentha ad cœliacos affectus. Singultum sedat tam haustum, quàm olfactum. Somnum conciliat, & calculos pellit. Cæterùm ut nostrum sequamur institutum, non sunt à nobis silentio prætereunda, quæ de eius uiribus scriptis tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamẽtorum, ubi sic inquit. Anisi semen maximè utile est, acre, subamarum, ut propè aduentium accedat caliditatem. Est autem & in siccando tertij ordinis, sicut & in calfaciendo. Proinde & urinam ciet, & digerit, atque etiam uentris inflationes sedat. Planta, quæ Græcis ἄνισον Latinis item Anisum appellatur: Mauritanis, Aneisum, seu Anexissum: Italis, Aniso: Germanis, Anisz, & Enisz: Hispanis, Matahalua, & Yerua dulce: Gallis, Anis.

Κάρος. CARVM. CAP. LVII.

CArum, semen est uulgaris notitiæ. Excalfacit: urinam concitat, stomacho utilis, os commendat, concoctionem adiuuat. Vtiliter miscetur antidotis, & oxyporis. anisi uicem præbet. Radix cocta, pastinacæ modo, manditur.

CArum officinis uulgò Carui dicitur. Semen omnibus notissimum. Planta nascitur in patris, & collibus, Pastinacæ syluestris non absimilis, caulibus ab una radice pluribus, quadrangulis, cubitalibus: umbella floribus candidis referta semine aniso longiore, angulosoq; subnigricante. Radice longa, sapore amariusculo simul, & acri. Semen præcipuum habet in medicina usum. Id enim aperit, prouocat, dissoluit, & incidit. Auxiliatur frigidis uteri affectibus, confert ad omnes frigidos capitis morbos, uisum acuit. Herba pro olere comeditur. Estur radix cocta perinde ac Pastinaca. Seminis farina admiscetur cataplasmatis, quæ ad sugillata parantur, magno in uamento. Integrum semen passim Germani pani suo subigunt, ciborumq; condimentis indunt, quemadmodum nos anisum, & fœniculum. Sed maximè, meo quidem iudicio, redarguendi sunt Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui non sine magno, & aperto errore crediderint, Carum semen esse rubentis illius radicis, quæ uulgo Carota uocatur. Quandoquidem Carotarum semini nulla Cari qualitas inest: id enim adeò acre non est, ut tertio calfacientium, ac exiccantium ordini adscribi possit. Quod tamen de Caro testatur Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic scribens. Cari semen calfacit, & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem possidens. Itaque & flatus extinguit, & urinas ciet, non semen tantùm, sed & planta. Cuius nomen Græcum est κάρος: Latinum, Carum: Arabicum, Caruia, Karauia, seu Karui: Italicum, Caro: Germanicum, Matrkumich, & Kno: Hispanicum, Alcaraueà: Gallicum Carui.

Ἄνυσον. ANETHVM. CAP. LVIII.

ARidi Anethi comæ, seminisq; decoctum, potu lac euocat: inflationes, & tormina sedat: aluum, uomitionesq; sistit: urinas ciet, singultus lenit. oculorum aciem habetat, genituram restinguit, assiduè potum. Decoctum eius fœminis uuluæ malo opportunis, ad defessiones utile. Condylomata illitus seminis cremati cinis tollit.

ANethum hortis omnibus frequentissimum, omni adeò ex parte fœniculum æmulatur, ut sæpius colligẽtes fallat, nisi

Lat, nisi gustum consulant. consurgit enim caulibus sesquicubitalibus, ramosis capillorum speciem referentibus, floribus luteis, semine, & umbella fœniculi, radice neque adeò longa, neque multis subnixa fibris. seritur in hortis in condimentorum usum. Cæterùm Anethum, ut author est Galenus lib. VI. de simplicium medicamentorum facultatibus, adeò excalfacit, ut habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantium uerò ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Itaque meritò in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum conciliat, & crudos, & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum cuius propinqua sit temperies pus mouentibus, & concoquentibus uocatis medicamentis: nisi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, ac proinde digerendi facultate præditum. Vsum autem tertij ordinis tum excalfacientium, tum deficcantium sit: & propterea ulceribus nimis humidis, mollibusque prodest, potissimùm ijs, quæ in pudendis consistunt. At quæ in præputio sunt inueterata, ea probè cicatrice includit. Cæterùm uiride humidius est, & minus calidum: itaque magis quàm siccum concoquit, & somnum conciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi uidentur ueteres in conuiuijs usi esse coronis ex eo contextis. Planta, quæ Græcis ἄνηθον, Latinis item Anethum appellatur: Mauritanis, Xebet, Iebet, siue Sebet: Italis, Anetho: Germanis, Dyllen, & Hochkraut: Hispanis, Eneldo: Gallis, Anet.

Anethi uires ex Galeno.

Nomina.

Κύμινον ἥμερον. CVMINVM SATIVVM. CAP. LIX.

CVminum † satium ori gratum est, sed multò magis Aethiopicum, quod Hippocrates regium appellauit. Secundum locum tenet Aegyptium. reliqua sequuntur. Prouenit in Galatia, in Asia, Cilicia, & Terentia, & plerisq; alijs tractibus. Excalfacit, adstringit, exiccat. ad tormina, inflationesq; conuenit, coctum, & cum oleo inditum, aut [a] cum hordeacea farina illitum. orthopnoicis datur in posca: demorsis à serpente, in uino. testium collectionibus auxiliatur, impositum cum uua passa, aut lolij farina, ceratove: mensium abundantiam inhibet. Contritum autem in aceto, & naribus obiectum, sanguinis profluuia sistit. Colorem bibentium, aut perunctorum mutat in pallorem.

† Orib. δεύτερον. ii. stomacho utile.

a Meum. quæ ἀμυλώδεσι. i. cū cruda hordeacea farina.

Κύμινον ἄγριον. CVMINVM SYLVESTRE. CAP. LX.

SYluestre Cuminum, plurimum, efficaciusq; in Lycia, & Galatia Asiæ, atque Carthagine Hispaniæ gignitur: frutice paruo, dodrantali caule, ac tenui: quaternis, aut quinis foliis, tenuibus, ueluti serratis, & gingidij diuisura. In cacumine capitula quina, aut sena habet, mollia, rotunda: in quibus est semen acerosum, gustu fatiuo acriore. nascitur in collibus. Bibitur semen ex aqua, aduersus tormina, inflationesq;: item contra uenenatas bestias ex uino. Singultus ex aceto sedat: stomacho utile, quem humor uexat. Sugillata tollit, si manducatum cum melle, & uua passa illinatur: testium inflammationibus, adiectis eisdem, illitum medetur. Est & aliud syluestris Cumini genus, fatiuo non dissimile, quod à singulis floribus elata promit cornicula, in quibus semen est melanthio simile. Quod potum omnium serpentium morsibus præsidio est. Calculosis, & ijs, qui urinæ stillicidio uexantur, aut concretum sanguinem cum lotio reddunt, auxiliatur. sed apij semen feruefactum postea bibendum est.

SAtium Cuminum omnibus notum est. Quamobrem longiori sermone eius historiam prosequi non operæpretium duximus. SYLVESTRE *uero quod tam primo, quàm secundo loco à Dioscoride assignatur, etsi antehac me illud nusquam uidisse scripserim, factum est tamen opera, & liberalitate Iacobi Antonij Cortusi, rei herbariæ indagatoris acerrimi, ut in nostro hoc hortulo id nunc primum uirescat & floreat, in studiosorum omnium usum, quorum iuuandorum gratia hos labores insumpsimus. Nihil enim in hac planta desiderari potest, quod Dioscoridis descriptioni non respondeat. Quo fit, ut etiam fateri possim, me utrunque cognoscere, cum utriusque, plãta legitimum notis omnibus referat. Itaque affirmabo posthac nunquam consolidam Regalem uulgò uocatam, Cuminum esse syluestre alterum, ut mihi antea persuadebam. Cæterùm cùm de hac planta hîc mentio facta sit, mihi quidem haud prætermittendum putaui, quin hoc in loco eius historiam, & uires describerem, Oritur ergo illa in agris inter segetes. Caulem profert simplicem, ramulis multis, tenuibus, longis, diuisis, syluestris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigræ uiolæ æmulos: ex altera quorum parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ ueterum calcaris formam exprimere uidentur: unde & illi nomen à Germanis inditum. Semen fert melanthio simile, in paruis corniculis conclusum. Vt ex hac descriptione existimem, uix aliam reperiri posse plantam, quæ magis, quàm hæc, postremum Cumini genus referat. Cæterùm Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem scripsere, flaui coloris Melanthium, quod officinæ Nigellam citrinam uocant, primum syluestris Cumini genus esse contendunt. Sed ij, mea quidem sententia, in magno & aperto errore uersantur. Nam, ut unusquisque sanæ mentis per se cognoscere potest, Nigella citrina sic seplasiarijs uocata, nil aliud unquam fuerit, quàm flaui coloris Melanthium: cùm omnibus palàm sit, non in alio Nigellam hanc, & Melanthium inter se specie differre, quàm in seminis colore: cætera nanque in forma, magnitudine, sapore, ac omni denique facultate illis maximè consentiunt. Sed quid multa? nónne hoc idem in papauerum semine quotidie comperimus? in quibus tamen uarius seminis color non prohibet, quin omnia sint papauera.*

Cumini consideratio.

Consolidæ regalis mentio.

Monachorũ error.

Digitized by Google

CVMINVM SATIVVM.

CVMINVM SYLVESTRE I.

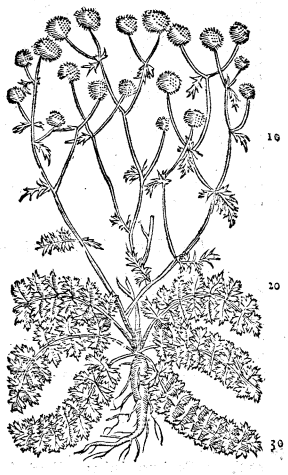

CVMINVM SYLVESTRE II.

CONSOLIDA REGALIS.

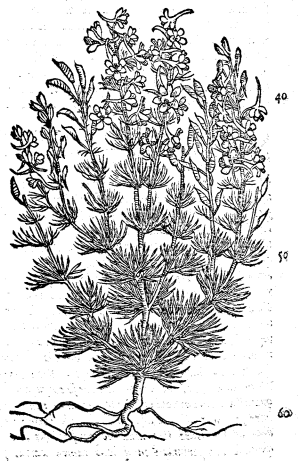

Digitized by Google

Id quod etiam perſpicuum eſt, in hyoſcyamo, lactuca, & alijs pluribus plantis: quarum ſeminâ etſi alba & nigra inueniantur, non tamen aliud ab illis plantæ genus conſtituunt. Hinc fit, ut in huiuſce ſyluestris Cumini hiſtoria præ tres illi, et qui eos ſequuntur, planè hallucinari deprehendantur. Quippe primi generis ſyluestris Cumini ſemen in ca pitulis mollibus, ac rotundis aceraſum gignitur, fortaſſe (ut opinor) uulgaris pimpinellæ modo, non autem in ca pitulis melanthij inſtar, durum, ſolidum, fractuq; contumax, quod in pimpinella uulgò uocata non uiſitur. Satiuum foliis ferè fœniculum repræſentat unico, aut altero exit caule pluribus adnatis ramuſculis: floret in umbella, uelu ti fœniculum, in qua copioſum profert ſemen: radix ei albicans eſt, ſiammo ceſpite repens. Tractu gaudet calido, & putrefcibili: quamobrem frequentiſſimum in maritimis naſcitur. Cumino frequenter utuntur in cibis, & eo ſæ pe ſuffiuntur, qui facies ſuas exterminant ut ſanctitatem, & corporis macerationem adumentiantur. Præſtat ta men ad fœminarum conceptum, ſi uuluis indatur. Auxiliatur oculorum epiphoris, per ſe recens admotum, & eo rundem tumoribus cum melle. Datur quoque illericis utiliter illico à balneo, & ex dulci uino urinæ ardoribus laborantibus. Cymini uires ſcriptas reliquit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Cymi Cumini uires ex Gal.
ni ſemine potiſſimum utimur, quemadmodum aniſi, liguſtici, cari, & petroſelini. Eſt autem & facultatis excalfa cientis, ſicut illorum uutumquodque, tum urinam mouentis, & flatum diſcutientis: ex tertio ordine excalfacien tium. Κύμινον ἥμερον *quod Græcis, Cyminum & Cuminum ſatiuum Latinis dicitur: Italis, Cumino domeſtico: Arabibus, Camum, ſeu Kemum: Germanis, Kimmel: Hiſpanis, Comino: Gallis, Comin.* Nomina.
Quod uerò Græci κύμινον ἄγριον, *Latini Cuminum ſyluestre nominant: Itali, Cimino ſaluatico.*

Ἄμμι. AMMI. CAP. LXI.

AMMI.

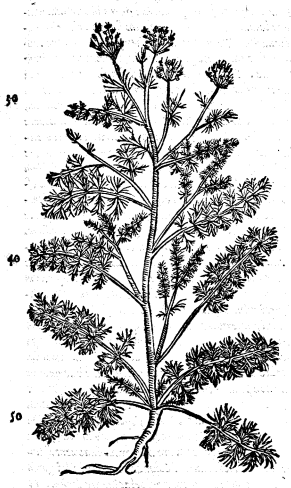

AMmi [a] Aethiopicum cuminum appellant. Ple rique hoc natura diuerſum eſſe ab illo exiſti mãt. Vulgò notũ eſt, ſemen exile, multò minus cumino, origanum reſipiens. Eligendum eſt purum, minimè furfuroſum. Vis ei excalfactoria, feruens, & exiccans. Facit ad tormina, urinæ difficultatem, ſer pentium ictus, cum uino potum: menſtrua ciet. Miſce tur derodentibus cantharidum medicamentis, quæ ec doria uocant, ut inde exortis urinæ difficultatibus reſi ſtat. Sugillata cum melle tollit. colorem potu, aut il litu mutat in pallorem. Suffitum cum uua paſſa, aut re ſina, uuluas purgat.

a Me. & Cat. ἔνιοι καὶ τοῦτο αἰθιοπικὸν, οἱ δὲ βασιλικὸν καλοῦσι, ἔνιοι δὲ ἑτέρας φύσεως τὸ αἰθιοπικὸν ὕφασαν εἶναι καὶ ἑτέρας τὸ ἄμμι. quidam Aethiopicũ, qui dam Regium uocant. Alij alterius natu ræ Aethiopi cum eſſe dixe runt, & alte rius Ammi.

Quanquam uaria, ac diuerſa ſemina uiderim, quæ legi timum Ammi mentiuntur; nullum tamen ex ijs ha ctenus mihi ſeſe obtulit, quod animum ad credendũ alliceret, uerum Ammi ex Alexandria Aegypti ad nos de ferri. Quod Ameos nomine in officinis paſſim habetur, cùm probatiſſimum, Plinio teſte, cumino ſit cãdidius, id nigricat, adeoq; uulgaris petroſelini ſemen æmulatur, ut uiſu ab eo di gnoſci minimè poſſit, ſed in hoc guſtum conſulere oportet. Nam cùm haud leuiter ſit acre, facultatis diſcrimen guſtu facilè deprehenditur. Præterea cùm hoc nullum origani ſa porem guſtui repræſentet, quem tamen referre uerum Am mi Dioſcorides eſt auctor, adhuc clarius ſit, id non eſſe legiti mum. Veruntamen contrarium ſenſiſſe uidetur Ruellius: Ammios cõſi deratio.
quippe qui minus fortaſſe accuratè ea exæminauerit, quæ de Ruel. lapſus.
Ammi, Hippocratis teſtimonio, ſcriptis tradidit Plinius, ei alioqui familiariſſimus, lib. XX. cap. XV. cùm inquit. Eſt Cu mino ſimillimum quòd Græci uocant Ammi. Quidam ue rò Aethiopicum Cuminum id eſſe exiſtimant. Hippocra tes regium appellat, uidelicet quia efficacius in Aegypto iu dicauit. Plerique alterius naturæ in tutum putant, quo niam ſit exilius, & candidius. Similis autem & huic uſus: nam & panibus Alexandrinis ſubigit, & cum alimen tis interponitur. hæc Plinius. Cæterum non equidem negauerim, Ammi in Italia naſci, etſi in officinis hactenus ue rum non reperiatur. Siquidem Aloiſius Anguillarius Romanus in herbarum cognitione diu uerſatus, ex Pata uio, ubi horti publici curam gerit, nuper ad me miſit legitimum Ammi, nulla prorſus reclamante nota. Verùm enimuero huic ſanè illud non adſtipulari certũ eſt, quo magno, ut arbitror, errore ducti Monachi illi, qui in Meſuẽ commentarios ediderunt, ſe uſos fuiſſe aſſeuerant. nam præter rationes, error ſatis ex ſuis ſcriptis explodıtur, utpo te qui ſuum Ammi nullo origani ſapore commendari fateantur. Ammi legitimi ſemen, quod ex Alexandria affer tur, mirificè præſtat ad mulierum ſterilitatem. Nam compertum eſt huius tantũ ſeminis auxilio, plures prolificas

Digitized by Google

effectas. Siquidē si propinetur mane drachmæ pondere ex uino in tenuem puluerem contritum, alternis diebus, tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem, sed oportet maritum cum uxore rem habere iys tantum diebus in quibus illa semen non ebiberit. Quod tamen diutius sumi non debet, quàm quatuor, aut quinque diebus. Ammios uires ex Gal. enim ad sterilitatem præstantissimum auxilium, & pluries expertum. Herbæ quam uocant Ammi semen, ut Galenus testatum reliquit lib. VI. simplicium medicamentorum, maximè est utile. Facultatis est excalfactoriæ, & desiccatoriæ, tenuium q; partium: sed & gustu subamarum est, & acre. Et clarum est, quòd & digerat, & urinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo, desiccandoq; ex ordine tertio intenso. Planta quæ Græcè ἄμμι, Latinè item Ammi uocatur: Arabicè, Nangchach, Anazue, Nanachua, seu Nanachue: Italicè, Ammi, ut etiam Hispanicè: Germanicè, Amey. Nomina.

Κόριον, ἢ κορίαννον. CORIANDRVM. CAP. LVII.

COriandrum, aut coriannum uulgaris est notitiæ: uim refrigeratoriam habens. Quare illitum cum pane, aut polenta, ignibus sacris, & ulceribus, quæ serpunt, medetur. Epinyctidas cum melle, uel uua passa, testium inflammationes, carbunculosq; sanat: cum faba fresa, strumas, & tubercula discutit. Tineas interaneorum expellit semen, cum passo modicè potum, & genituram adauget: largiùs tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet. quare continuo, & copiosiore usu abstinendum. Succus cum cerussa, spumaue argenti, necnon aceto, & rosaceo illitus, ardentes summæ cutis inflammationes emendat.

Coriandri confid.

CORIANDRVM.

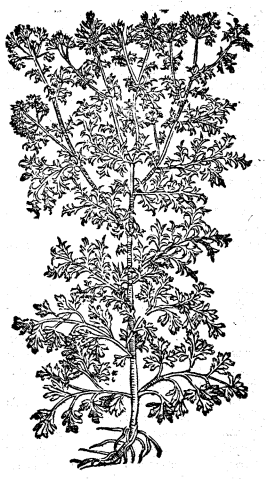

Coriandri facultas ex Gal.

Coriandrum omnibus notissimum exilli prosenit caule, sesquicubitali longitudine, ramis numerosis, foliis infernè Adianto proximis, sed quæ in caulibus habentur, & tenuiora sunt, & magis diuisa: flores in caulium summitatibus albicant, è quibus racematim semen oritur rotundum ac striatum. Tota planta grauiter spirat, acinicum odore, at semen, siccum, exuta grauedolentia, odoratum euadit, & ad multa utile. Cæterùm in Coriandri facultate indaganda adeò Galenus productus est, ut longum sermonem faceret contra Dioscoridis sententiam lib. VII. simp. medicamentorum, ubi ita scribit. Coriamon, siue Corion, aut utcunque uocare lubet. Vetustiores Græci Coriannon nominant: at recentiores medici omnes Corion appellitant, sicut & Dioscorides, refrigeratoriam esse herbam idcirtans, sed perperam. Siquidem ex contrarijs facultatibus componitur, plurimum habens essentiæ amaræ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. Habet autem et astrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ scribit Dioscorides, & non tantùm ex refrigeratione. Cæterùm ego cuiusq; particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat, mei unius duntaxat hoc in libro sententiam exprimere. Sed fortè nihil obstabit: imò, si uerum fatendum est, proderit nonnihil, superiores methodos, quæ ad hunc modum in paucis medicamentis sunt dictæ, hic repetere. Primùm ergo non Dioscorides tantùm, sed & alij complures medicorum indeterminatè de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoque tempestate non paucos inuenias medicos uel insignes, præter alia, hac in re maximè hallucinantes. Interdum enim atra, liuida, frigidaq; reddita parte, quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, ceu antea, sed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perseuerant. Aliquando autem ad digerentia quidem transeunt: cæterùm erysipelas sanare dicunt. Et sanè scribunt, incipientibus etiámum, & crescentibus erysipelatis, alia esse medicamenta, alia uerò iam declinantibus, ac flaccescentibus. Sed ita res non habet. Neque enim erysipelas etiam uocari debet, posteaquàm inflammatio eius, & feruor, ac biliosum illud abierint: neque quæ facultate sunt frigida, neque quæ huiusmodi affectus sanant, remedio esse putandum est: sed uelut si uel in initio protinus aut percussis, aut alia de causa quáuis tumor in parte quapiã aut liuidus, aut niger extiterit, ceu esse frigidũ affectũ existimabis, & quæ digerãt excalfaciantq; medicamenta poscere. Ad eundē modũ, si calida affectio in frigidã recederit, neglegẽda quisẽ prior est, sed secũda alio appellãda nomine: aut si displicet nominis mutatio, saltẽ sicut quidã alia scribũt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumãtes declinationis remedia, eõcedẽdũ sanè est,

uè eſt, ſi cui ita placet, ut talis affectio etiam eryſipelas uocetur: ſed eam etiam calidam dicere, ubi iam refrigerata eſt, id uerò nequaquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio eſt, refrigeratorium eſſe credamus, ſicut Dioſcorides Coriandrum, quod ut ipſe inquit, cum pane, aut polenta illitum, eryſipelas curet. Nam quod exquiſitum eſt eryſipelas, quod utique inflammatum eſt, & flauum, haud unquam ſanare poterit cum pane Coriandrum, ſed illud quod iam refrigeratum eſt. Proinde nos ſuperioribus uoluminibus, cùm determinata, ac definita experientia, cuiuſque medicamenti facultatem explorandum cenſuimus, quàm maximè fieri poſſet, ſimpliciſſimum eligi affectum conſuluimus. At plerique medici neque quòd uel plurimi morborum protinus ab initio compoſiti inuadant, norunt, neque quòd alius affectus ſit eryſipelas exactum, alius uerò is, qui uocatur ab omnibus nobis uſitatè, ut à ueteribus quoque, phlegmone: alij autem inter hos medij plurimi, partim, ut ſic dicam, eryſipelata phlegmonode, partim phlegmonæ eryſipelatodes. Ac inuenias nonnunquam ubi neutrum uincat, ſed ad unguem paria ſint. Quinetiam nonnunquam ædematodes eſſe eryſipelas conſpicitur, ſicut aliud ſcirrhodes, ut compoſitorum morborum non paruus acceruetur numerus. De quibus copioſius, cùm alibi diſſeruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc quoad ſaltem eorum meminiſſe neceſſe eſt, quòd exactum eryſipelas haud unquam ab antè dicto cataplaſmate curari poſſit. Vocо autem exactum, cùm à bilioſa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quòd longè à refrigeratione abſit Coriandrum, uel ex ijs, quæ ipſe ſcribit Dioſcorides, diſcere licet. Nam ſtrumas, inquit, cum lomento diſſoluit. Quod uerò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum ſit diſſoluendis ſtrumis, uel ipſum Dioſcoridem non dubitaturum arbitror: quippe qui ſexcenta ſcripſerit medicamenta ſtrumas ſanare potentia, quæ omnia tum temperie calida, tum actionibus digerentia eſſe confeſſus eſt. Hactenus Galenus à Dioſcoride in Coriandri facultate diſſentiens. Porrò uerò hac in re Galeno maximè refragatur Auicenna, qui in ipſum apertè inuehitur lib. II. cap. CXLIIII. ſic inquiens ſcripſit. Galenus coriandrum eſſe compoſitum ex diuerſis facultatibus, etſi terrea facultas in eo cæteris excellat, ſimul cum aquea quadam tepida, & adſtrictoria pauca. Verùm, ut ego conijcio, aqueitas, quæ in ipſo reperitur, abſque dubio frigida, non quidem tepida exiſtit: niſi ei forſan admiſceatur aliquid excalfacientis ſubſtantiæ, quæ ſui tenuitate uelociter in auram euaneſcat. Quapropter dixit Humaym, remouet Galenus frigiditatem à Coriandro, & Dioſcoridi repugnat. At ego quidem aliter ſentio, cùm frigidæ eius ſubſtantiæ meminerint Archigenes, Rufus, & aliorum poſteriorum nonnulli. Frigidum igitur eſt Coriandrum natura in fine primi, & uſque ad principium ſecundi, & ſiccum in ſecundo. quanquam, ſententia mea, & ſiccum eſt, & ad caliditatem aliquo modo uergit. Sed Galenus ipſe ſentit, Coriandrum eſſe ex omni parte calidum. Id quod forſaſſe euenire putandum ex ea caliditatis particula, quæ dum bibitur, aut comeditur, ab ipſo diſperditur. Aliter nec neceſſarium foret, ſi homines ſua frigiditate interficeret, ut in multa exhiberetur quantitate. Illud præterea ſubdidit Galenus, ſi Coriandrum ſtrumas diſſoluit, quòd namigitur pacto frigidum erit? Cui facilè reſponderi poteſt, id agere Coriandrum ſua quadam occulta facultate, ac forma: aut quòd reperiatur in eo aliqua tenuis facultas, quæ in profundum penetrare poſſit frigida ſubſtantia exterius relicta. Sed cùm bibitur caliditas illa reſoluitur. quo fit, ut ſola frigida remaneat, & in corporibus agat. Hæc Auicenna in Coriandro Galeni dicta refellens. Quæ etſi aliquid in ſe rationis, ac ueritatis habere uideantur; tamen cùm omnibus compertum putem, Galeno neminem adhuc parem extitiſſe, qui diligentius ſtirpium tum naturas, tum facultates inueſtigauerit partim ſaporis guſtu, partim odoris olfactu, partim ſubſtantia, & coloribus, partim denique ex longa experientia profundiſſimæ philoſophiæ coniunctæ, operæpretium eſt eius potius acquieſcere ſententiæ, quàm reliquorum omnium. Veriſimilem Braſſauolus in hoc maluit fortaſſe cum Auicenna errare, quàm cum Galeno rectè ſentire. Qui præterea cùm neſciuerit, Coriandrum in Hetruria paſſim in pratis, & campeſtribus ſua ſponte naſci, aſſerit in ſuo ſimplicium uolumine, ſatium tantùm reperiri Coriandrum. Cæterùm quòd in hoc capite Dioſcorides auctor ſit, Coriandrum ſumptum mentem non ſine periculo commouere, quòdq; alij tum ex Græcis, tum ex Mauritanis memoriæ prodiderint, eiuſdem ſuccum potum interimere; ideo factum eſt, ut multi, quorum ego ſententiam antehac ſecutus ſum, coriandri uſum prorſus damnauerit. Sed id nunc certè mihi uidetur iniuſtè factum. Siquidem Coriandrum mentem non commouet, niſi largius & immoderatè ſumatur. Quid quaſo mirum erit de coriandro copioſius ſumpto, ſi unum etiam, cuius tamen eſt uſus quotidianus, liberalius epotum, dolores, morbos graues, ſtrangulatus, & mortem denique inferat? quod ſi moderatè bibatur, præter alias utilitates, quas humano corpori præbet, uentriculum roborat, concoctiones adiuuat, excrementoſa pellit, cor exhilarat, intellectum acuit, ſpiritus claros reddit & uiuificat. Quare non equidem uideo, quid obſtet, quò minus ſimili ratione credamus, tantum abeſſe, ut Coriandri ſemen noceat, ut etiam maximè proſit, ſi tamen parcè & modicè ſumatur. Quippe ab eius uſu moderato non abhorruiſſe Galenum puto: nam lib. VIII. cap. IIII. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos ex Archigene refert, ructu acido affectis coriandrum cochlearij menſura exhibendum eſſe. Galeno autem apertiſſimè adſtipulatur è recentioribus Græcis Symeon Sethi, utpote qui in coriandri mentione ſcribat, id ſtomacho bonum eſſe, & eundem corroborare: cibum in uentriculo retinere, donec probè concoquatur. Quæ auctorem hunc de temperato coriandri uſu tradidiſſe, nulli dubium eſt. Ex his igitur facilè colligamus licet, quòd non ſit admittenda, ſed potius explodenda illorum recentiorum opinio, qui coriandri uſum omnino fugiendum eſſe cenſent. nos enim iam non omnem eius uſum, ſed immoderatum tantùm, ut nocuum, uitandum eſſe exiſtimamus. Semen tritum & recentibus carnibus aſperſum prohibet ne putreſcant tam cito, quàm ſolent, æſtatis tempore. Ex aqua autem potum cœliacos iuuat, & alui fluxiones cohibet. Attamen ſemen in ciborum, aut medicamentorum uſum nunquam admitti debet, niſi prius triduo aceto fuerit maceratum. Id Græcis κόριον, & κόριανον appellatur: Latinis, Coriandrum: Mauritanis, Rusbor, Rasbera, Kuzbara, ſeu Kuzibara: Italis, Coriandro: Germanis, Coriander, & Coleander: Hiſpanis, Culantro, & Ciliandro.

Coriandri facultas ex Auicenna.

Braſſauoli error.

Coriandri ſeminis uſus.

Nomina.

Digitized by Google

Ἱέρακιον. HIERACIVM. CAP. LXIII.

HIERACIVM MAIVS.

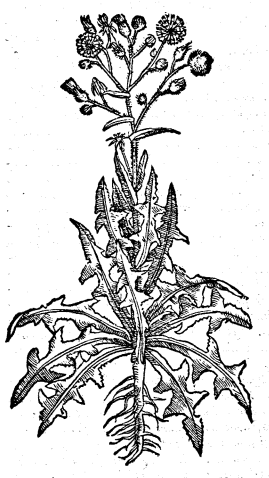

HIERACIVM MINVS.

Hieracij consideratio, & uires ex Plinio.

Hieracij uires Matth.

Meum. χόρον. i. subcæruum.

Hieracium magnum caulem emittit asperum, subrubrum, spinosum, [a] cauum: folia ex interuallis rariusculè diuisa, similia soncho per ambitum: luteos flores, in oblongis capitulis. Vim refrigerandi habet, & modicè substringendi: unde illitum, stomacho æstuanti, inflammationibusque prodest. Succus erosionem stomachi sorbitione mitigat. Herba cum radice illita, uibratis à scorpione ictibus auxiliatur. Hieracium paruum, folia ex interuallis habet, diuisa in ambitu: cauliculos teneros, uirentes: in quibus lutei flores orbem circinantes, emicant. Vim suam ad eadem, ad quæ superior impendit.

Hieracium maius, frequentissimum ubique in Italia nascitur, soncho aut syluestri Lactucæ non admodum dissimile. Minus autem cichorium ferè refert. Sed asperiora ei folia sunt. Flores utrique aurei, qui tandem pappos effecti in auram euolant. Maius radice mititur unica, recta, lactucæ, aut sonchi modo. Minus uerò multiplici: utrique succus lacteus sapore amaro acriq;, cum caulescunt. Horum autem non reperio Galenum mentionem fecisse, nec etiam Paulum, in libris de simplicium medicamentorum facultatibus. Meminit tamen eorum Plinius lib. XX. cap. VII. inter lactucarum agrestium genera, sic inquiens. Sunt, qui herbam Hieraciam uocent, quoniam accipitres scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cùm sensere, discutiant. Succus omnibus candidus, uiribus quoque papaueri similis. Carpitur per messes inciso caule. Conditur in fictili uno ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustiones q; omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis cum lana contra epiphoras. Idem succus aliusm purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta, thyrsiq; trita ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maximè contra scorpionum ictus. Verùm contra phalangia commisto uino ex aceto. Aliis quoque uenenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut ijs quæ ueficæ nocent, item pssmythio excepto. Imponuntur & uentri ex melle, atque aceto ad detrahenda uitia alui. Vrinæ difficultates succus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto, & cyatho uini dare iubet. Peculiares earum uires partim iam dictæ sunt, somnum faciendi, ueneremq; inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Nunc non paucæ restant, quoniam inflationes discutiunt, ructus lenes faciunt, concoctiones adiuuant: eruditatem ipsæ nequaquam faciunt. Nec ulla res in cibis auiditatem incitat, inhibetq;: eadem in causa alterutrimque modus est. Sic & aliusm copiosiores soluunt, modicæ sistunt, lentitiam pituitæ digerunt, atque, ut aliqui tradiderunt,

tradiderunt, ſenſus purgant. Stomachi diſſoluti utiliſſimè adiuuantur, in eo uſu, & oxypori obolis aſperitatem addito dulci ad ntiactum aceti temperantes. Si craſſior pituita ſit, ſcillitæ, aut uino abſinthite: ſi & tuſſis ſentiatur, hyſſopite admiſto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copioſiores, & ad ueſicæ uitia. Praxagoras & dyſentericis dedit. Ambuſtis quoque proſunt recentibus, priuſquàm puſtulæ fiant cum ſale illitæ. Vlcera etiam, quæ ſerpunt, coercent, initio, cum aphronitro. mox in uino tritæ igni ſacro illinuntur. Conuulſa, & luxata caulibus tritis, cum polenta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum ex uino, & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt: ad quod utiliſſimæ, quàm maximè caule, ſed amaræ. Quidam lacte infundunt. Deſeruefacti y caules & ſtomacho utiliſſimi traduntur. Has omnes Plinius tam Hieracijs, quàm ſylueſtribus Lactucis uires contribuit. Quod Græci ἱεράκιον, Latini ſimiliter Hieracium uocant: Itali, Hieracio. Nomina.

Σέλινον. APIVM. CAP LXIIII.

HOrtenſis apij herba ad eadem, ad quæ coriandrum conuenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut [a] polenta illinitur: æſtuantem ſtomachum mulcet: mammarum [b] duritiam ex lacte concreto contractam, reprimit. Vrinam ciet, ſiue crudum, ſiue coctum edatur. Decoctum eius radicisq; potum, uenenorum noxæ reſiſtit, cùm uomitiones excitet: aluum cohibet. Semen uehementius urinam pellit: contra ſerpentium uenena, aut epotam argenti ſpumam auxiliatur: inflationes diſcutit. Admiſcetur medicamentis, quæ dolorum leuamenta præſtant, theriacis quoque, ac tuſsi remedijs. Eleoſelinum in [c] humidis naſcitur, ſatiuo [d] grandius, & ad eadem efficax. Oreoſelinum caule eſt dodrantem alto, ab radice tenui exeunte: per cuius ambitum rami, & capitula cicutæ, multò tamen tenuiora: ſemine cumini oblongo, acri, & odorato, tenui. Naſcitur in petroſis, & montibus. Vrinam ciet, ſemine, ac radice in uino potis: menſes trahit. antidotis, necnon medicamentis urinam cientibus, & excalfactorijs, inſeritur. Nec hallucinari nos oportet, exiſtimantes oreoſelinum eſſe, quod in ſaxis prouenit: aliud enim eſt petroſelinum. Petroſelinum in Macedonia prouenit, in præruptis locis, ſemine ammij, odoratiore, ſapore acri, aroma olente. Vrinam cit, ac menſtrua: contra ſtomachi, & coli inflationes, & tormina prodeſt. Laterum, renum, & ueſicæ doloribus, in potu ſubuenit. Admiſcetur antidotis urinam cientibus. Hippoſelinum Latini oluſatrum appellant, aliqui ſmyrnion, quanuis aliud ſit, quod proprièſmyrnion dicitur, ut paulò pòſt referemus. Eſt autem maius, & ſatiuo apio candidius: caule alto, cauo, molli, habente ueluti lineas: foliis latioribus, in puniceum uergentibus: coma roriſmarini, florum plena;

a Meum. μαλης ἀλσίτου. i. cum polẽte polline.
b Meum. μαζοὺς χονδρώτας. i. mãmas grumeſcẽtes.
c ἑλειόφυτος. i. aquoſis.
d Orib. add. ἐλειόχωρα. i. paluſtria.

APIVM HORTENSE.

APIVM PALVSTRE.

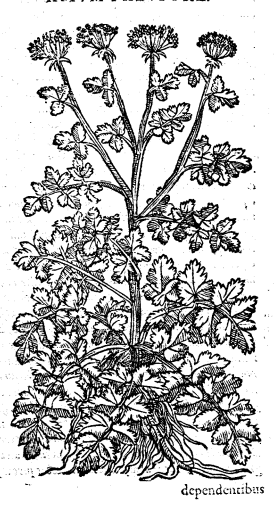

dependentibus

dependentibus in cacumine corymbis antequàm defloreſcat. Ea ſemine turget nigro, oblongo, acri, ſoli
e Cur. δεύμα γος. i. ſtomacho grata. do, aromatico. Radix dimittitur tenuis, odorata, candida, e quæ os commendat. In umbroſis, & paluſtribus enaſcitur. olerum generis, ut apium. Radix cruda, coctave eſtur. Folia cum caulibus, decocta manduntur, & per ſe aut cum piſcibus præparantur, crudaq; muria condiuntur. Vim hanc habet, ut poto ſemine ex mulſo uino menſes cieat: algentes calfacit potus, aut illitu: urinæ ſtillicidio auxiliantur. Radix eoſdem præſtat effectus.

Apij hortenſis conſu.

PVtant dubio procul omnes ferè ætatis noſtræ medici, ijq; præſertim, qui diu uerſati ſunt in ſimplicium medicamentorum inquiſitione, quiq; multum laboris ac ſtudij impenderunt, ut hanc medicinæ partem penè abolitam reſtituerent, nil aliud apud antiquos ſatiuum fuiſſe Apium, quàm uulgare noſtrum Petroſelinum, hodie hortis omnibus frequentiſſimum. Quorum equidem ſententiam nunquam auſim improbare: cùm noſtrum hoc notis omnibus ſit præditum, quibus conſtare Apium ueteres tradidere. Plinius ſiquidem lib. XX. cap. XI. naturalis hiſtoriæ ita ſcribit. Apio gratia uulgò eſt: nanque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Hoc etiammum confirmare uidetur Galenus lib. II. de alimentorum facultatibus, cùm inquit. Apium inter cætera familiariſſimum eſt, & oriſtomachoq; gratiſſimum. Quæ ſanè omnia in uulgari noſtro Petroſelino cernuntur: quippe quod nobis omnium olerum familiariſſimum in ciborum condimentis perpetuò habeatur. Cæterùm quamuis id uarios noſtrarum menſarum cibos frequentiſſimè commendet; ſcripſere tamen tum Chryſippus, tum etiam Dionyſius (ut Plinius author eſt) Apium ad cibos non admittendum, imò omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum. Ipſius quoque uſus claritati inimicum. Caule fœminæ uermiculos gigni. Ideoq; eos, qui ederint, ſterileſcere mares, fœminasq;. In puerperijs uerò ab eo cibo cohibendas fieri, qui uerba hauriunt. Innocentiorem tamen eſſe marem. Eaque cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices damnetur, hæc Plinius. Quare mirum non fuerit, ſi recentiores quoque Apio comitialibus interdixerunt. Cùm

Eleoſelini cõfœderatio.

igitur his tum rationibus, tum auctoritatibus, notis præterea ſuffragantibus, conſtet uulgare Petroſelinum legitimum eſſe Apium, putandum quidem fuerit, quin potius affirmandum, id quod officinis omnibus ſatiui Apij uicem explet, nil aliud eſſe, quàm Paludapium, ſiue Apium paluſtre, Eleoſelinum Dioſcoridi uocatum. Quandoquidem hoc in humentibus, & paluſtribus locis naſcitur, caule, & foliis ſatiuo maioribus, rarioribuſq;. Eaque propter Theophraſtus lib. VII. cap. VI. de plantarum hiſtoria, de eo diſſerit his uerbis. Paludapium, quod apud aquæductus, & in paludibus prouenit, folio raro, nec birſuto conſtitit, ſed ſimile quodammodo Apio eſt, odore, ſapore, figuraq;. Hoc Columellæ libro XI. capite III. de Re Ruſtica non aquaticum, apium, ſed Apium ſimpliciter appellatur: ubi ſic legitur. Apium quoque plantis ſerere, nec minus ſemine, ſed præcipuè aqua latatur, & ideò ſecundum fontem commodiſſimè ponitur, quod ſiquis id uelit latiſclij facere, quantum ſeminis poſſint tres digiti comprehendere, raro linteolo inliget, & ita in areolas diſpoſitum religet. uel ſi criſpæ frondis, ſemen eius inditum pilæ, & ſaligno palo pinſitum expoliatumq; ſimiliter in linteolis ligatum obruet. Poteſt etiam circa hanc operam fieri criſpum, ſi cum eſt natum incrementum eius ſuperuoluto cylindro coerceatur. Hæc ille. A quo nonnulli hortorum cultores edocti, aquaticum apium criſpum hoc quoque tempore faciunt. habentq; ſpectaculi

Ruellij opin. non accepta.

gratia in hortis. Cæterùm Ruellio haud mihi ſubſcribendum eſt: quippe qui plantam nobis Italis Maſtrone uulgò appellatam, Paludapium eſſe putat. Quippe (ut paulò pòſt, atque etiam in proxima Smyrnij commentatione dicetur) non parua ſanè inter uocatum Macedonem, Heleoſelinũ, & Hippoſelinum intercedit differentia.

Oreoſelini conſu.

Apij porrò in montibus naſcentis, quod ideo Græcis Oreoſelinum dicitur, nulla à Dioſcoride redditur foliorum delineatio, niſi in eo ſcripturæ fuerit deprauata, ut fermè ſuſpicor. Verùm Theophraſtus, & Plinius Oreoſelinum deſcripſerunt foliis cicutæ, radice tenui, & ſemine unus, alter uerò caule anethi, minutiore tamen. Vnde facilium eſt, ut nonnulli crediderint Theophraſtum hoc in loco deprauatum eſſe, & quòd ubi in Græcis codicibus legitur, χοῖ τὰ φύλλα ἔχει κωνείῳ ὁμοίως, id eſt, folia habet cicutæ ſimilia, legendum ſit, καφάλια ἔχει μικρὰ κωνείῳ ὁμοίως, hoc eſt, capitula habet papaueri ſimilia. In quam opinionem hos facilè potuit adduxiſſe uulgata Græca Dioſcoridis lectio, in qua nimirum capitulorum papaueris, non autem foliorum cicutæ mentio eſt. Veruntamen ego potius (ut modò dixi) Dioſcoridis lectionem uitiatam putauerim, quàm Theophraſtii, licet contrà ſenſerit Hermolaus. Nam præterquàm quòd Theophraſto ſubſcribat Plinius, eſt Oribaſij codex, in quo non κωκωνείῳ, ſed κωνείῳ legitur. Præterea ipſe ſæpenumero uidi Apium in montibus naſcens, quod à Theophraſti, & Plinij pictura nullis prorſus notis diſſidet. Prouenit enim foliis cicutæ, radice tenui, & ſemine in umbella anethi modo: quæ omnia Apij generi

Petroſelinũ.

maximè adſtipulantur. Illud inſuper addiderim, quòd Apij longè magis proprium eſt foliis conſurgere cicutæ quodammodo per ambitum laciniatis, ſemine in umbella anethi inſtar, quàm capitulis papaueri ſimilibus incluſo.

Hippoſelini conſu.

MACEDONICVM *autem* PETROSELINVM, *etſi antehac in Italia haud cognitum fuit, factum eſt tamen quorundam diligentia, ut petito è Macedonia ſemine, ſiã quibuſdam noſtris habeatur in hortis. Huius copiam primùm mihi fecit Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus. cuius liberalitate complures cum peregrinas, tum rāras ſum conſequutus plantas. Exit itaque Macedonicum petroſelinum, foliis uulgari, ſiue aquatico apio ſimilibus, ſed minoribus, caule craſſo, ramoſo, ſequentibus alarum cauitatibus, floribus albis, ſemine hortenſi petroſelino haud abſimile, odorato, & amareſcente. Quamobrem aberrant toto cælo, qui uulgare noſtrum petroſelinum, nihil à Macedonico differre contendunt, ſua tantum authoritate ne dicam temeritate nixi. Quod uerò*

Hippoſelini conſu.

Hippoſelinum uocatur, ſi quod LEVISTICVM *uulgò uocant, non eſt, plantã ſanè non habeo, quæ legitimum referat. Si enim foliorum, caulium ramorum cæterarumq; partium magnitudinem, proceritatemq; reſpicimus, etſi* 60
Dioſcoridi Hippoſelinum legitimum non ſit, quòd à coma, & ſemine illi non reſpondeat, eam tamen cæteris ſelinis grandius ſit, & tota facie ſimile, nemo nobis ſuccenſere debet, ſi hanc plantam Hippoſelinum appellauimus; uerùm ne

PETROSELINVM MACEDONICVM. LEVISTICVM VVLGARE.

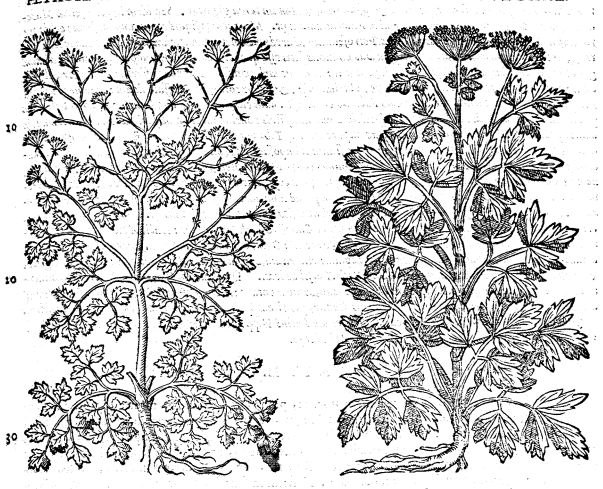

rim ne mordicus opinionem hanc retinere uidear, libenter in eorum concedam ſententiam, qui aliter cenſent. ea exceptione tamen, ut interim hæc planta mihi tantùm Hippoſelini uicem præſtet. Sunt qui hanc Laſerpitium, quidam; fruticiferam Theophraſti libanotidem eſſe contendant, ſed plures ſunt notæ (quantum uideo) quæ horum opinionibus refragantur. Braſauolus Ferrarienſis herbam Maceronem uulgò uocatam falsò Hippoſelinum exiſtimat, à peruerſa fortaſſe Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioſcoridis ſententiam, Hippoſelino radicem intus candidam, foris uerò nigram reddidit, cùm tamen in Græcis Dioſcoridis exemplaribus nulla nigredinis fiat mentio. Quo quidem argumento Maceronem Hippoſelinum non eſſe, ſatis ſuperq; comprobatur, præſertim cùm hæc coloris radicum oppoſita qualitate inter ſe diſcrepent. Huius Marcelli lapſus illud cauſam fuiſſe arbitror, quòd legerit apud Theophraſtum, naſci Hippoſelinum foliis paludapio proximis: caule magno, ac hirſuto: radice raphani modo craſſa, ſed nigra: nigroq; etiam ſemine, magnitudine eruo ampliore. Qua fortaſſe authoritate fretus Marcellus, nigram Hippoſelino radicem ineſſe addidit in Dioſcoride. Sed animaduertendum eſt Theophraſtum eo loco non deſcripſiſſe Dioſcoridis Hippoſelinum cùm alterum ab altero pluribus differat notis, ſed Smyrnium potius. Id quod ex eo conijci poteſt, quòd Dioſcorides, itemq; Galenus aſſerant, nonnullos inuenirí qui Hippoſelinum à Smyrnio non ſeparent. Quibus uerbis nil mirum inter eos, qui ita ſentirent, Theophraſtum quoque ab illis comprehenſum fuiſſe. Cæterùm hac in re etiam Fuchſius, cuius tamen pace dixerim, apertè hallucinatur: quippe qui legitimum Hippoſelinum Leuſticum uulgò uocatum, ſmyrnij loco in ſuis clariſſimis de ſtirpium hiſtoria commentarijs depinxerit. Idem præterea erraſſe deprehenditur in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper auctum edidit. Nam etſi primùm rectè ſcribat, illud quo officinæ hodie pro apio hortenſi utuntur, non eſſe niſi eleoſelinum, id eſt apium paluſtre; tamen poſtea perperàm (meo quidem iudicio) ſcriptis tradidit, petroſelini ſemen ſeplaſijs apij ſemen uocari, atque in eius locum uſurpari. Etenim eleoſelini ſemine, non petroſelini, apij ſeminis loco utuntur omnes ferè pharmacopæi, idq; etiam apij ſemen nuncupant. Apij meminit Galenus lib. VIII. ſimp. med. ſic inquiens. Apium uſque adeò calidum eſt, ut & urinas, & menſes cieat. Flatus quoque diſcutit, & magis ſemen, quàm herba ipſa. Sed & oreoſelini, & hippoſelini ſimilis uis eſt: uerùm hippoſelinon imbecillius eſt, oreoſelinum ualentius. Eodem quoque libro ſuperius tamen, de Petroſelino diſſerens his uerbis. Petroſelini ſemen maximè uſui eſt, cùm tota etiam herba una cum radice ſimilem, ſed imbecilliorem, facultatem ſortiatur. Eſt autem ut guſtu acre cum amaritudine, ſic & in operibus calidum, unà cum incidendi effectu. Hinc menſes, & urinas largè prouocat. Flatus quoque diſcutit. Fuerit itaque & ipſum tertij ordinis tuonexcalfacientium, tum deſiccantium. Sed de Petroſelino Macedonico fuſius diſſerens libro primo de antidotis, ita ſcribit. Quod ad Petroſelinum attinet, laudatiſſimum Macedonicum eſt omnibus cognitum: quod

Marcelli, & Braſa. lapſus.

Fuch. error.

Apij generũ uires ex Gal.

Eſtreaticum

Eſtreaticum etiam quidam appellant, à loco in quo naſcitur, nomen imponentes. Verùm exiguum eſt prorſus quod ibi prouenit, cùm & præruptus, & anguſtus is locus ſit. Eſtreaticum itaque Macedonicum hoc, quod à Macedonibus in omnes gentes affertur, paucum & ipſum in Macedonum terra gignitur. Sed idem in petroſelino Macedonico accidit, quod in Attico melle, & uino Falerno contingit. Mercatores ſiquidem in omnem ferme orbis terram, ut mel Atticum, uinum Falernum, ſic Petroſelinum Macedonicum aduehunt, cùm tamen in Macedonia petroſelini tantum non oriatur, quantum gentibus omnibus ſatis eſſe queat. Verùm in Epiro petroſelinum plurimum gignitur, quemadmodum in Cycladibus inſulis mel: atque ut mel, ex inſulis Athenas affertur; ſic petroſelinum ex Epiro prius in Macedoniam comportatur, plurimumq́; , & propè totum in Theſſalonicam: inde uerò tanquã Macedonicum exportatur. Idem in uino Falerno contingit. nam cùm in exiguo quodam Italiæ agro Falernum prouenìat, compluria alia uina in Falerni ſpeciem à uini magiſtris concinnantur, quæ perinde atque Falernum, in 10
omnes prouincias Romano imperio ſubiectas importantur. Tibi uerò ſi petroſelinum Eſtreaticum quandoque deerit, ne peiorem exiſtimes theriacam futuram, ſi alium impoſueris. Non enim ſi mortiferis uenenis, ſi uenenatorum morſibus aliud ab Eſtreatico petroſelinum minus congruit, propterea reliquis etiam morbis, ut torminibus, uentriculo debili, aquæ inter cutem, & id genus alijs, ſegnius, opitulatur, quos in primis ſanare theriaca non prõmittit. Ad hæc Eſtreaticum petroſelinum theriacam planè amariorem facit, præſertim cùm recens adhuc imponitur. differt enim ab alijs petroſelinis, quòd ut acerrimum, ita quoque amariſſimum eſt. Σέλινον κηπαῖον id Græci, *quod Latini Apium hortenſe, nominant: Mauritani, Charſi, Charſi, ſen Chares: Itali, Apio domeſtico, &* Petroſello: *Germani, Peterſilien, & Peterlin: Hiſpani, Perexil: Galli, Perſil de iardin. Id uero* ἑλεοσέλινον *Græci dicunt, quod Latini, Apium paluſtre, & Paludapium: Mauritani, Aſſelis: Itali, Apio paluſtre: Germani, Epffich, & Eppich: Hiſpani, Perexil dagoa, & Apio: Galli, Perſil de leau. Quod autem* ὀρεοσέλινον *Græci, Apium montanum Latini uocant: Mauritani, Acraſelinum: Itali, Apio montano: Hiſpani, Perexil monteſino: Galli, Perſil des montaignes.* Πετροσέλινον *deinde id Græcis dicitur, quod item Latinis Petroſelinum, & Italis, Petroſelino.* 20
Poſtremò ἱπποσέλινον *id Græcè uocatur, quod etiam Latinè Hippoſelinum: Arabicè, Salis: Italicè, Hippoſelino: Germanicè, Liebſtockel: Gallicè, Aches & Ache large.*

Nomina.

Σμύρνιον. SMYRNIVM. CAP. LXV.

a Drag. ἐνώδη σωὶ ἁφιμάτητι φαρμακώδη τε καὶ γλυκαμυλίζοντα. i. odorata cum acrimonia, medicataq́; & colore ſubmelino.

SMyrnion, quod in Cilicia petroſelinum uocant, plurimum in Amano monte gignitur. Caulem habet apij, & ſtolones multos: folia latiora, ſuppinguia, ad terram infracta, robuſta, a odore medicato, cum quadam acrimonia iucunda, colore in luteum langueſcente: capitibus caulium orbiculatis ut anethi: ſemine braſſicæ, rotundo, nigro, acri myrrhæ ſapore, ita ut alterum alterius loco cedat. Radix quoque odorata, guſtu acri, fauces mordet, b ſuccoſa, mollis. Cortex eius foris foris niger, intus uiridis, aut ſubalbidus. Naſcitur in ſaxoſis, & collibus, c atque ſqualidis, & limitibus terrenis. Vis radicis, herbæ, & ſeminis excalfacere. Folijs muria maceratis ad obſonia utuntur: aluum ſiſtunt. Radicem contra ſerpentium ictus bibere conuenit: tuſſes, & orthopnœas mitigat: urinæ difficultati medetur. Illita recentes tumores, collectiones, duritiasque diſcutit, uulnera ad cicatricem perducit. partus abortu uitiat, ſi feruefacta ſubijciatur. Semen lienis, renum, & ueſicæ uitijs prodeſt: menſes, & ſecundas pellit. commodè datur iſchiadicis in uino: inflationes ſtomachi lenit: ſudores ciet, & ructus. Peculiariter datur hydropicis in potu, & contra febrium circuitus.

b Med. πολύχυτα. i. multi ſucci.

c Me. & Dra. καὶ ἐν. κμοῖς, καὶ γονίαις χεσοδιάσασι. humectis, & angulis inculcatis.

Smyrnij conſideratio.

*SI Smyrnij ſingulæ notæ, quæ illi à Dioſcoride tribuuntur rectè, diligenterq́; expendantur, facilè quidem perſpici poterit, Smyrnium ei herbæ ſimillimum eſſe quæ à noſtris in Hetruria uulgò uocatur Macerone. Siquidem hanc naſci clarum eſt caule apij, ſtolonibus multis referto: folijs latioribus, ſuppinguibus, robuſtis, ad terram uerſis, odore medicato, cum quadam acrimonia iucundis, colore in luteum langueſcente. Præterea in caulium cacuminibus umbellam gerit anethi modo: ſemine braſſicæ maiore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Radice denique utitur odorata, acri, ſuccoſa, ac molli, quæ exteriore cortice nigricat, interiore uerò parte ex albo uireſcit. Quæ quidem notæ ferè omnes conſtat Smyrnio Dioſcoridem reddidiſſe. Verùm quiſpiam, cui fortè hæc noſtra ſententia minus arrideat, obtrudet nobis ſemen, ut quod Maceroni noſtro non inſit rotundum, braſſicæ modo. Huic illud reſponſum uolumus, quòd cùm cæteræ in uniuerſum notæ illi reſpondeant, facilè in ſeminis delineatione mendum ſubeſſe poteſt. Vel quòd non in rotunditate, ſed in alio uni cum altero ſemine intercedat ſimilitudo. Porrò quamuis memoriæ non prodiderit Dioſcorides, quòd Smyrnium ſeratur in hortis, in quibus hodie noſtrum illud ſeritur, ſed quòd ſponte in Amano Ciliciæ monte gignatur, tum etiam in collibus, inculcis, ac ſaxoſis locis; Plinij tamen ætate paſſim in hortis ſerebatur. Id quod ipſe Plinius manifeſtè demonſtrat lib. XIX. cap. ultimo, ubi Smyrnium inter hortenſia referens, inquit. Et Smyrnium olus iiſdem locis ſeritur, myrrhamq́; radice reſipit. Idem quoque teſtatur Galenus, quòd ipſum inter olera connumeret libro II. de alim. facultatibus, & de eo ſcribat in hunc modum. Smyrnium non eſt inſuaue. Ideoq́; Romæ plurimum uenit. Multò autem acrius eſt, & calidius, quàm apium: quin & odorati quidpiam habet. Quapropter efficacius urinam ciet, quàm apium, hipposelinum, & ſion: & mulieribus menſes mouet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo eſt haud aliter quàm folia, quæ ſola per hyemem inerant plantæ, nondum caulem habenti, ſicut neque tum apium habet. Poſtea uerò caule accedente, tota planta iucundior redditur, ſiue quis crudam ipſam, ſiue coctam mandat, ſiue ex oleo, & garo, ſiue uinum, ſiue acetum uelit adijcere. Nonnulli cum aceto, & garo tantùm edunt, uelut i

ueluti apium: alij uerò paululum olei ijs adijciunt. hæc Galenus. Ex cuius ſanè uerbis liquidò appàret, Smyrnium ueteribus etiam inter olera fuiſſe receptum. Galeno nimirum adſtipulantur ea, quæ de Smyrnio mihi retulerunt Siculi. nanque ij affirmant, plantam Maceronem appellatam paſſim coli in ſuis hortis, atque eam uere tempore (ut etiam Galenus perhibet) caulem tenerrimum emittere: qui non ſolùm edendo ſit, ſed gratiam quoque ineat cum ore, præſertim ſi cum ſale & pipere cinaræ modo comedatur. His itaque fortaſſe, uel etiam ualentioribus rationibus adductus Manardus Ferrarienſis, uir quidem ingenio, & doctrina celebris, Smyrnium eſſe olitorium Maceronem conſtanter aſſeruit. Quo fit, ut minus dubitem Ruellij opinionem improbandam eſſe, Ruell. opinio improbanda.
quòd ſuſpicetur (ut proxima commentatione diximus) Maceronem eſſe Paludapium. Smyrnium uerò eam

SMYRNIVM. SMYRNIVM CRETICVM.

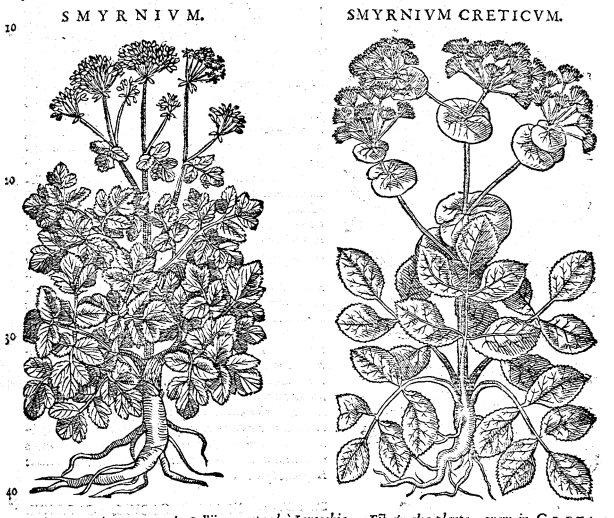

eſſe ſtirpem certò patet, quam in Gallijs uocant uulgò Leuecchia. Eſt & alia planta, quam in CRETA SMYRNIVM *uocari dicunt. Fert hæc folia noſtrate Smyrnio craſſiora, quina ab uno pediculo dependentia, & per ambitum ſerrata, quinetiam in altera parte ab exortu mutila. Longè autem diuerſa ſpectantur, quæ in caule ſunt. Ea enim rotunda ſpectantur, & à caule, & ramis in quibus naſcuntur, perfoliatæ uocatæ modo tranſiguntur, nullis in ambitu denticulis. Caulem edit firmum, ſtriatum, & ſubter folia geniculatum, è quo inlatere, ubi folia perforantur, ramuli exeunt è ſingulo foliorum ſinu, ſtrijs in longum protenſis. Vmbellam in caulium ramorumque ſummitatibus gerit racematim diſſectam floribus albicantibus, ſemine haud braſſicæ ſimili, ſed rotundo, anguloſo, & in acutum deſinente. Colore ex flauo nigricante, ſapore acuto & amariuſculo, pediculis longis ſtriatiſq;. Radicem recentem uidere non licuit, ſed qui plantam miſerunt, eam Smyrnio noſtro ferè ſimilem faciunt, non modò facie, ſed etiam ſapore, odore, ac uiribus. Verùm enimuero (quantum ego iudicare poſſum) Smyrnium noſtrum magis admodum ad Smyrnij hiſtoriam accedit, quæ à Dioſcoride deſcribitur. Smyrnij tum hiſtoriam, tum facultates deſcripſit Galenus libro* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Smyrnium quidam Hippoſelinum agreſte cognominant. Ex eodem genere & ipſum cum apio eſt, & petroſelino: fueritque apio quidem ualidius, petroſelino autem imbecillius. Menſes itaque, & urinas mouet, calidum, ſiccumq; tertio ordine. Cilices petroſelinum nominant, quod in Amano monte naſcitur. Eſt quidem, & ipſum Smyrnium, minus uerò petroſelino, & Smyrnio acre. Proinde & ulceribus imponi poteſt, qua uidelicet ſine moleſtia deſiccet. Sed & digerere, quæ indurata ſunt, ualet. Reliqua uis eius apio, & petroſelino ſimilis eſt. Quocirca & ſemine eius utimur ad menſes, urinas, & aſſumpta, ſiue ambelationes. hactenus Gal. Cæterùm non deſunt ex recentioribus, qui contendant plantam Imperatoriam uulgò uocatam legitimum eſſe Smyrnium, argumento quòd eius radices exterius nigricent, interius uerò uireſcant. Verùm ij ex eo apertè decepti deprehenduntur, quòd non animaduerterint an hæ plantæ cæteris inter ſe notis conueniãt.*

Smyrnij Cretici hiſtoria.

Smyrnij uires ex Gal.

Quorundam hallucinatio.

Sed

IMPERATORIA.

Imperatoriæ plantæ descri ptio, & uire..

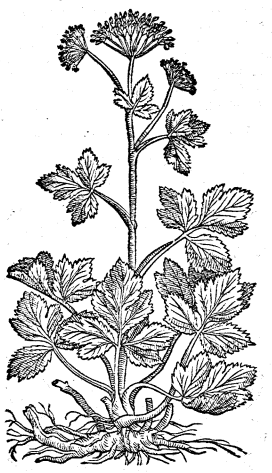

ELAPHOBOSCVM.

a Meum. πάχος δὲ ὁ πᾶ χος. crassitudine uerò seu latitudine.

Elaphoboſci conſid.

Sed poſteaquàm de Imperatoria herba incidit mẽtio, ob ſui nominis maieſtatem, utriumq; præſtantiam, præterеundum ſanè non duximus, quin hîc eius tum hiſtoriam, tum facultates edifſeramus. Præſtantiſſima igitur IMPERATORIA *in Ananienſibus montibus ſupra Tridentum frequentiſſima naſcitur, foliis ſphondylio minoribus, ſolo accubantibus, robuſtis, hirſutis, ac aſperis: caule bicubitali, purpuraſcente, rotundo, hirſutoq;: in cuius cacumine umbella floribus candidis ornatur: è quibus poſtea ſemen prodit ſeſelis modo acutum, pariterq; odoratum. Radix ineſt ei non longa, mediocriter craſſa, rugoſa, dura, lignoſaq; quæ foris nigra eſt, intus uerò ſubuiridis. Ea guſtu admodum acris deprehenditur, ac mordax, ſubamara, & odorata. Ex quo non temerè aliquis conijcere poteſt, Imperatoriæ radicem excalfacere tertio exceſſu completo, uel quarto inchoante: ſiccare uerò ſecundo. Diſcutit hæc mirificè tum uentriculi, tum inteſtinorum, tum etiam uteri flatus. Quapropter coli cruciatibus, ac uentriculi torminibus maximè utilis eſt. Cit item menſes, atque urinam. Fouentur eius decocto utiliter in dolore dentes, præſertim ſi in uino auſtero radix decoquatur. Eadem ex uino pota uteri ſtrangulationibus prodeſt. Concepti adiuuat, quem frigiditas intercipit: concoctionem roborat. Commanſa eſt ueluti præſtantiſſimus apophlegmatiſmus, ut quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In pulueren contrita, uinoq; ſubinde pota, frigidis occurrit morbis. Quamobrem reſolutis, comitialibus, conuulſis, auxilio eſt. Aiunt nonnulli quartana eos ſanari, qui pulueris cochlearij dimidium bora una ante acceſſionem, ex mero biberint. Oris halitum commendat, & omnes roborat ſenſus. Epidemijs morbis uenenis ferè omnibus, ac uenenoſorum animalium tum morſibus, tum ictibus opem præſtat. Aſthmaticos, ſeu anheloſos iuuat, obſtructiones aperit, aqua intercute laborantes ſanat, itemq; liene affectos. In ſumma excalfacit uniuerſas corporis partes, quas frigus occuparit. Vt hinc palàm fiat, herbam hanc non immeritò ſibi Imperatoriæ nomen aſciuiſſe, cùm tot tantisq; uiribus prædita ſit.* Σμύρνιον *id Græci, quod Latini item Smyrnium, & Oluſatrum, nominant: Mauritani, Seniruion: Itali, Smirnio, & Macerone: Hiſpani, Apio Macedonico.*

Ἐλαφοβόσκον. ELAPHOBOSCVM. CAP. LXVI.

ELaphoboſco fœniculaceus caulis eſt, aut rori marino ſimilis, geniculatus, foliis duum digitorum latitudine, ut terebinthi, prælongis, aliquá tum aſperis, circumfractis. Adnata multa habet, ferentia umbellas anethi ſimiles, & ſemina eiuſdem: florem ſubluteum radice ternum digitorum longitudinis, & a craſſitudinis unius candida, dulci, eſui apta. Caulis tener pro olere manditur. Contra ſerpentium ictus, datur ſemen in uino. Fama autem eſt, hoc pabulo cer uas ſerpentium morſibus reſiſtere.

QVanquam aliqui profitentur, ſe Elaphoboſcum in Italia inueniſſe, atque etiam quibuſdam in hortis oſtendere; herba tamen, quam pro eo demõſtrat, folia profert inciſuris multis diuiſa, læuiaque. Adeò ut hinc perſpicuè intelligi poſſit, eam legitimo Elaphoboſco plurimũ diſſidere, ſi Dioſcoridi magis, q̃ Plinio fides eſt adhibenda. Plinius ſiquidem libro, & cap. XXII. Elaphoboſcum foliis ſmyrnij, & ſemine corymbaceo depinxit his uerbis. Elaphoboſcum ferulaceum eſt, geniculatum, digiti craſſitudine: ſemine corym-

mine corymbis dependentibus, simili effigie. sed non amaris: foliis olusatri. & hoc laudatum in cibis. hæc Plinius. In quibus uerbis, quòd ea planè à Dioscoride dissentiant, Matthæus Ferrariensis Plinij codicem depravatum esse existimat. Cæterùm Ruellius tradit Elaphoboscum legitimum paucis hodie cognosci, eò si frequens ubique reperiatur, illudq; esse censet, quod uulgò officinis simul & herbarijs Gratia dei nominatur, è qua sui nominis unguentum conficiunt. Sed hanc Ruellij sententiam non admittendam, quin potius explodendam putauerim, si per Gratiam dei eam plantam intelligit, de qua nos superius disseruimus in hyssopi commentatione, & qua officinæ utuntur. Quippe quòd hæc caule, & foliis hyssopo sit persimilis, non autem fœniculo, ac terebintho. Quamobrem aut aliam in Gallia planta esse eodem nomine appellatam, aut Ruellium omnino deceptum existimauerim. Ipse equidem herbam quandam sæpius uidi, tum in Tridentino, tum in Goritiensi agro, cuius etiam hic picturam damus, quæ nauotis omnibus Elaphoboscо respondet, ut non potuerit animus non inclinari ad credendum, hanc aut legitimum esse Elaphoboscum, aut plantam illi similem. Paucis admodum Elaphoboscі facultates perstrinxit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Elaphoboscus facultatis est calidæ, & tenuium partium, ac proinde exicatoriæ secundo maximè excessuum ordine. Eius nomen Græcum est ἐλαφοβόσκον Latinum similiter Elaphoboscum, & Cerui ocellum: Italicum, Elaphoboscо.

Ruellij opia suspecta.

Elaphob sci facul. ex Gal.

Nomina.

Μάραθρον. FOENICVLVM. CAP. LXVII.

FOENICVLVM.

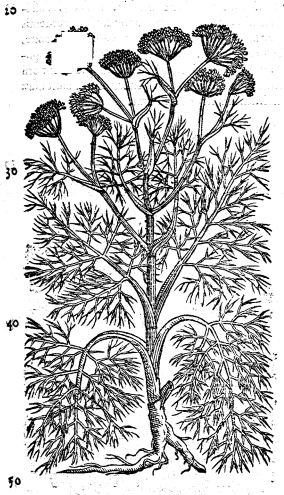

FOenículum, si herba edatur, aut semen cum ptisana bibatur, mammas lacte replet. Comæ decoctum in renum doloribus subditum proficit, quippe quod urinam exciet. contra serpentium ictus in uino conuenienter bibitur: menses ciet. in febribus nauseam, & stomachi feruorem ex aqua frigida potum sedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, morsibus canum medentur. Succus caule, & foliis, exprimitur, & in sole siccatus, in medicamenta adijcitur, quæ ad excitandam oculorum aciem commodè temperantur. Extrahitur succus ad eadem ualens, etiam semine uiridi, [a] ramulisq;, & radicibus prima germinatione incisis. In Iberia, quæ ad occidentem spectat, succum reddit gummi simile. Caulem medium, dum herba floret, rustici demetunt, igniq; admouent, quò facilius ui caloris exudans, gummi remittat: quod efficacius succo est, ad medicamenta oculorum.

[a] Meũ, & Cat. κὰι σύλλοιφ. i. & foliis.

Πάπραμάραθρον. FOENICVLVM ERRATICVM. CAP. LXVIII.

ESt & syluestre fœniculum, magnum: fert autem semen cachryi simile. Cuius radix iucundè olet, potaq; stranguriæ medetur: menses imposita ciet. Ventrem sistit, radice, aut semine poto: contra serpentium morsus auxiliatur, calculos comminuit, regium morbum expurgat. Lactis abundantiam facit, decoctum foliorum haustum fœminas à partu purgat. Traditur aliud hippomarathri genus, longo, exili, & angusto folio: semine coriandri, rotundo, acri, odorato. Excalfaciendi naturam habet, & uiribus fœniculo respondet, sed ad omnia infirmius.

FOeniculum tam erraticum, quàm satiuum omnibus in Hetruria notum est. Seritur domesticum Februario mense uere ineunte, locis apricis, & modicè saxosis. quippe quod non minus in ciborum condimentis gustui acuta quadam dulcedine placeat, quàm utile sit in medicamẽtis. Fœniculi meminit Pli. lib. XX. cap. XXVII. sic inquiens. Fœniculum nobilitauere serpentes, gustatu senectam exuendo, oculorumq; aciem succo eius reficiendo. Vnde intellectum est, hominum quoque caliginem præcipuè eo reluuari. Colligitur hoc caule turgescente. In sole siccatur, inungiturq; ex melle. Vbique hoc est: laudatissimum tamen in Iberia è lacrymis fit, & ex semine recenti. Fit etiam è radicibus prima germinatione incisis. Est & in hoc genere syluestre, quod alij Hippomarathron, alij Myrsineum uocant, foliis maioribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candida. nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit, longo, & angusto folio, semine coriandri. Hæc Plinius, qui ea ferè omnia à Dioscoride mutuatus esse uidetur. Porrò alterum syluestris Fœniculi genus, cuius semen coriandri effigiem refert, à nemine hactenus, quod sciam, in Italia cognoscitur, & ostenditur.

Fœniculi consideratio.

Digitized by Google

Agrestis fœniculi radicem serpentium morsus sanare scribit Dioscorides à Nicandro edoctus quippe qui in Theriacis ubi hanc plantam ἱππεῖον μάραθρον uocat, ita habet.

Ἡ δὲ καὶ ἱππείου μάραθρου πολυαυρέα ῥίζα.

Fœniculi uires ex Gal.

Fœniculum, ut memoriæ prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium censeri possit. Deficcat uerò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit: proinde lac procreat. quod si admodum deficcaret, non sanè generaret. Suffusis eadem ratione auxiliatur. Vrinas, mensesque ciet. Est & alterum Fœniculum syluestre, quod præ magnitudine hippomarathrum nuncupant, cuius radix ac semen amplius quàm domestici, deficcandi uim obtinet. quocirca uentrem quoque eo nomine sistere uidetur. Nec sanè manifesta illis inest adstrictio. Huius non radix modò; sed & multò magis semen cachryi adsimile est: potestq; & calculos frangere, & aurigimosos sanare, mensesq; mouere, & urinam excitare: non tamen lac congerere, sicut illud superius. Aliud est Hippomarathrum, cuius semen rotundum est, & acre, si mile semini coriandri, facultate quidem hippomarathro simile, sed debilius. Planta Græcis μάραθρον, Latinis Fœniculum appellatur: Arabibus, Raienigi: Italis Finocchio: Germanis, Fenchel: Hispanis, Hinoio, & Funcho: Gallis, Fenoil.

Nomina.

Δαῦκος. DAVCVM. CAP. LXIX.

a Meũ. ἐν τῷ διαμασᾶσθαι, καὶ διδόντος. i. in mãducando, odoratũ. at Ca. ῥυμὸς ἐν τῷ διαμασᾶσθαι καὶ διδόντος. i. acre in manducãdo, & odoratum.

DAucum aliqui daucium uocant. Creticum folijs fœniculo simile, minoribus, & tenuioribus: caule dodrantali, umbella coriandri, flore albo: semine acri, candido, hirsuto, [a] suauissimi odoris in mandendo. Radix digitali crassitudine, & dodrantis longitudine adolescit. In saxosis nascitur, & locis sole illustratis. Aliud eius genus, syluestri apio simile, acre, odoratum, aroma olens, feruentis gustus. Probatissimum Creticum. Tertium assignatur genus folijs coriandri, floribus albis, [b] capite, & semine anethi, muscario pastinacæ: semine oblongo, ceu cumini, acri. Omnium semen excalfacit. potum urinam, menses, & partus extrahit: torminibus liberat: ueterem tussim mitigat. phalangiorum morsibus potum in uino, auxiliatur: tumores illitu discutit. Seminis duntaxat in alijs generibus inualuit usus: in Cretico etiam radicis, quæ maximè contra uenenatorum iniuriam in uino bibitur.

b Meũ. ἀνήθῳ καὶ κεφαλὴν ὁμοίαν ἀνήθῳ ἐφ' ἣ σπαθίον. i. semen, & caput anetho simile, in quo sit umbella.

DAVCVM I.

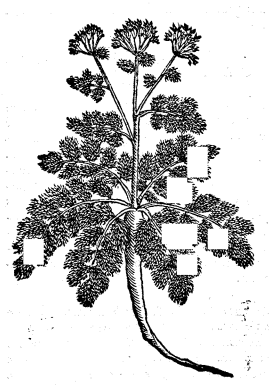

DAVCVM II.

Dauci consideratio.

TAmetsi nonnulli inueniantur plantarum exploratores, qui Daucum ab erratica pastinaca nihil prorsus differre contendant, affirmantes, hoc idem sensisse Galenum, & post ipsum Paulum; ij tamen, quantum equidem sentio, manifestè falli deprehenduntur. Nam est rectè dici possit, Daucũ esse syluestris pastinacæ genus; non ob

non ob id tamen illa, meo iudicio, fuerit unquam ſylueſtris paſtinaca, cuius paulò ſuperius meminit Dioſcorides. Quando quidem ſi unam, & eandem plantam eſſe Daucum, & agreſtem paſtinacam credidiſſet Dioſcorides, de iis ſanè ſeorſum non diſſeruiſſet, neque alterum ab altera propriis capitibus diſiunxiſſet. Cæterùm cùm non deſint, quibus uideatur Galenus inter has plantas nullam facere differentiam, uideudum eſt, an ita ſe res habeat. Mihi Quorundam error. *quidem inter eas diſcrimen fieri uoluiſſe Galenum, illud maximum argumentum eſt, quòd Dioſcoridem ſecutus, & ipſe uarias utriuſq; tribuerit uires, easq; diuerſis locis deſcripſerit. Dauci ſiquidem lib. VI. Paſtinacæ uerò libro VII. mentionem fecit in ſimplicium cenſu. Hinc itaque fit ut apertè coniiciam, Galenum inter illa deſcrimen nouiſſe: atque eos decipi, qui in hoc Marcellum, & Ruellium ſecuti, contrarium aſſerunt. Quorum præterea ſententiam ipſius Galeni teſtimonio, facilè explodi poſſe putauerim, nec ſolùm quòd diuerſis capitibus utriuſque uires ſpe ciatim tractauerit; ſed quia lib. VI. ſimplicium medicamentorum, Daucum non eſſe paſtinacam clariſſimè oſtendit, cùm inquit. Daucus, quem quidam ſtaphylinum nominant, agreſtis quidem domeſtico minus eſt eſui idoneus. ta quibus ſanè uerbis Galenus perſpicuè ſatis declarare uidetur, Daucum non ſibi, ſed aliis paſtinacam agreſtem appellari. Quamobrem cum Dioſcoride non modò dixerim; ſed etiam affirmauerim tria Dauci genera inueniri. quorum illud Italis frequentius eſt, quod ſylueſtrem paſtinacam æmulatur. Hoc enim in Senenſi agro, præſertim in maritimis, frequentiſſimum naſcitur. Creticum autem legitimum ex Creta tantùm afferri exiſtimauerim. Porrò Daucus, qui coriandri foliis prouenit, & ſemine cummo ſimili, in quàm plurimis etiam Italiæ locis ſed etiam Germaniæ Boemiæque reperitur. Huius planta in herbario noſtro Germanico chalcographorum negligentia, dum ego Praga, graſſante Peſtilentia abeſſem, ſecundum Peucedani genus repræſentat. quod omnino præter meam ſententiam accidit. Dauci uires tradidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum ſuprà citato,* Dauci uires ex Gal. *ubi ita ſcribit. Daucus, quem quidam ſtaphylinum nuncupant, agreſtis quidem domeſtico minus eſt eſui idoneus, cæterùm in omnibus uehementior. At domeſticus comeſtibilis quidem, ſed imbecillior. Acrem, & calefaciendi facultatem obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certè radix præter iam comprehenſa flatuoſum quiddam obtinet, ac uenereum. Semen autem domeſtici quidem & ipſum quandam ad uenerem ſtimulandi potentiam poſſidet. Agreſtis uerò planè flatu careat, quod ἄφυον uocant: ac proinde urinam, menſeſq; ciet. Atque hactenus de facultatibus dauci Galenus. Qui ſubinde de ſemine eiuſdem ſcripſit, eiq; ſeorſum uires ſuas reddidit bis uerbis. Dauci herbæ ſemen excalfaciendi uehementer facultatem habet, ut inter prima efficax ſit tum urinæ mouendæ medicamen, tum menſibus prouocandis. Multum etiam digerere per halitum poteſt, foris impoſitum. Ipſa uerò herba ſimilem quidem uim obtinet, tamen ſemine infirmiorem, nimirum ob aquæ hemidiatis miſturam. quanquam utique & ipſa calida ſit temperie.* Δαῦκος ita Græcis ut etiam Daucus Latinis appellatur: Mauritanis, Ducu, Gezar, ſeu Ciezar: Italis, Dauco: Germanis, Beruurtz: Hiſpanis, Dauco Creticо: Gallis, Carote ſauuages. Nomina.

Δελφίνιον. DELPHINIVM. CAP. LXX.

DElphinium ſurculos emittit à radice una ſeſquipedales, aut maiores: à quibus folia exeunt parua, tenuia, diuiſa, prælonga, quæ delphinorum effigiem repræſentant: unde tractum nomen eſt. Flos uiolæ albæ non diſsimilis, purpureus: & ſemen in ſiliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi poteſt, ab ſcorpione percuſsis. Aiunt enim obiecta herba, ſcorpiones reſolui, atque ignauos torpeſcere: ſemota uerò ea, ſeſe recolligere. Prouenit in aſperis, & apricis. Alterum eſt delphinium, quod Romani buccinum uocant, ſuperiori ſimile, ſed foliis, & ramis longè gracilius. Viribus eiſdem pollet, ſed non ita efficacibus. a Μὲ ἀφαντὰς δὲ καὶ ναυκώδεις γινέσθαι. i. ineffi caces, & ſtupidos fieri.

QVanquam ſcribit Ruellius, herbam in Gallia naſci, cui ſura nullum adhuc nomen impoſuerunt, quæ omnibus prorſus notis Delphinio reſpondet; in Italia tamen nemo hactenus, quòd ſciam, legitimum oſtendit. Ex quo tantum abeſt, ut putauerim unquam, illud Ruellij uerum ac legitimum fuiſſe Delphinium, ut etiã ſum plerumque ſuſpicatus, hoc Delphinij caput in Dioſcoride ſpurium ac aſcititium eſſe. Nec temerè, ut arbitror: nam ſuſpicio inde ortum ſuum habuit, quòd Delphinium nuſquam, quantum equidem legerim, deſcribatur à Galeno, & Paulo. Cæterùm non deſunt qui uelint, eam plantam Delphinium eſſe, quam Germani uulgò uocant Ritterſporn, id eſt, Equitis calcar, herbariorum uerò uulgus Conſolidam regalem: quam nos inter ſylueſtris Cumini genera ſuperius retulimus. Verùm cùm hæc folia non ferat delphinorum effigie, nec flores albæ uiolæ æmulos, horum ſententiam cur probem, non habeo. Fuchſius ætatis noſtræ medicus præſtanti eruditione & rerum peritia, antedictorum opinionem ſequitur in libro de componendorum medicamentorum ratione. Sed ipſe quoque (ſi uera ſentio) unà cum illis in errore uerſatur. quandoquidem non ſolùm (ut diximus) nuſquam, quod ego inuenerim, Delphinij meminerunt illi præſtantiſſimi medicinæ authores, quos nominaui, qui tamen ſimplicia ex Dioſcoride tranſcribunt, & mutuantur; ſed neque etiam eius caput legitur in antiquiſſimo Dioſcoridis codice Longobardis literis ſcripto, cuius ſæpe fidem citat & probat Marcellus Virgilius, ut mihi licuit uidere in eo, cuius copiam mihi fecit Viennæ clariſſ. Iuriſconſ. Ioannes Albertus Vuidmanſtadius Auſtriæ orientalis cancellarius. Quod certè manifeſto ſatis argumento eſſe poteſt, Delphinij hiſtoriam planè fabuloſam eſſe, uel ſaltem Dioſcoridi adſcriptam & illegitimam. Non defuere præterea, qui Senam Mauritanis uocatam, ſiliquarum conuexitate freti, Delphinium eſſe crediderint. Quorum grauis error ita euidens eſt, ut iam ab omnibus explodatur. Idq; non iniuria, quòd in Delphinio (demus eius caput legitimum eſſe) folia, non ſiliquæ quæ delphinorum formam repreſentent, requirantur: foliaq; ſint tenuia, longa, diuiſa: flores uerò purpurei Delphinij cõſideratio. Quorundam opiniones reprobatæ.

Digitized by Google

SENA.

Senæ delinea tio.

Ruellij halla cinatio.

COLVTEA.

Coluteæ, & colyteæ mentio.

& tota denique Delphinij facies ea depingatur, quæ cum Sena quàm maximè pugnet, ut mox patebit. Nam quoniam Delphinij occasione in Senæ sermonem incidimus, cùm huius tum quam, quod inuenerim, meminerit Dioscorides, Galenus, Paulus, & ueterum Græcorum alij, sitque in repurgandis humoribus non modò innoxium, sed etiam summè utile medicamentum, hunc locum non transeundum duximus, quin de Sena disseramus, eiusque historiam, & uires cùm ex alijs, tum ex eo quod nobis compertum est, describamus. Constat itaque SENA, *Mauritano nomine dicta, foliis glycyrrhizæ crassis, suppinguibus, fabarum sapore: caule cubitali, à quo ramuli exeunt in lori modum flexiles. Flores ei emicant aurei, uelati bracteæ, purpureis intercurrentibus uenulis: quibus succedunt folliculi falcati, adeoque natura compressi, ut superior membrana inferiori cohæreat: in quibus semen continetur in nigro subuiridescens, unarum uinaceis usque adeò simile, ut non facilè primo oculorum intuitu alterum ab altero discernatur. Folliculi è ramusculis prominent, tenui pediculo appensi. quo fit, ut maturescentes, paruo uentorum flatu facilè discutiantur. Planta est frigoris impatiens. ob idque seriùs ultra maio, nec ultra autumnum perdurat. Siquidem (ut pluries expertus sum) prius fata, facilè frigore deperditur, serius uerò hyemem similiter non tolerat. Memicit Senæ Serapio in suo de simplicium medicamentorum uolumine, ubi sic habet ex auctoritate Abohanifæ. Sena asseruatur sicca, siliquas lunatas, & oblongas profert: in quibus semina in ordinem digesta clauduntur. Siliquæ tenui pediculo pendent: ob idque facilè uentorum impetu deturbantur. Caducas opiliones colligunt. hæc Serapio. Cuius postremis uerbis fortassè deceptus Ruellius, Senam eam esse arborem existimauit, quam Theophrastus libro III. capite XVII. de plantarum historia Coluteam appellat. quandoquidem hæc antiquis pastoribus fuit saginandis ouibus expetita. Vnde facilè Ruellius, qui nunquam forsitan in Hetruria fuerat, ubi passim legitima Sena seritur, præsertim in Florentino agro, magno errore putauit, Senam non herbam esse, sed arborem Coluteam uocatam, ratus eadem plantas esse. Sed eius errore hinc præterea apertissimè diluitur, quòd Coluteæ siliquas proferat colore in purpuram primùm uergentes, mox albicantes, flatu turgentes, quæ si premantur, crepitum magnum edunt: semine intus paruo, rotundo, lentis effigie. Sena uerò siliquatur folliculis lunatis, qui nullo spiritu tumido distenduntur, quibus semen includitur uinaceorum instar. Adde etiam, quòd Colutea arbor sit multis perdurans annis, Sena uerò non nisi paucis mensibus uiuat. Quo fit, ut iam omnibus palàm sit, Ruellium hac in re manifestè cecutiisse, & inter Senam, & Coluteam non paruam intercedere differentiam. Et quanuis asserat Fuchsius in suis de plantarum historia commentarijs, has plantas facultate inter se minimè differre; eum tamen in errore uersari putauerim, quòd certò sciam Coluteæ semen non minus, quàm genistæ uomitiones ciere.* COLVTEA, *ut de ea quoque hic aliquid dicamus, Theophrasto auctore loco paulò ante citato, Liparæ propria traditur. arbos magnitudine præstans, fructum in siliqua ferens, magnitudine lentis, quo oues mirum in modum pinguescunt. Nascitur semine, & simo præcipuè cullo. Tempus serendi cùm Arcturus occidit. Serendum semine præmadefacto, cùm iam in aqua pullulare inceperit. Folium habet non absimile fœno græco. Germinat primo unicaulis triennio maximè: spargitur deinde in ramos, quatuor; anno arboresceit. hæc Theophrastus. Ex quibus satis uerbis liquidò apparet, quàm maximè à Coluteæ differat Sena.*

Fuchsius

Fuchsius & medicinæ, & Græci sermonis peritissimus, plantam hanc non Colyteam, sed Coluteam à suo se errore uindicans, appellandam censuit. Et rectè quidem, meo iudicio. nam Colytea longè alia est ab illa, Theophrasto teste loco modò citato; ubi eam ijs depingit uerbis. Arbor circa Idam proueniens, quam COLYTEAM *uocant, genus aliud est. Est autem fruticosa, ramosa, alosa, inuentu rara, non crebra: folio laurino, lauri latifoliæ, sed rotundiori, ampliorique; ut uel ulmeo simile appareat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo autem albido, seruoso: cortice non læui, sed quasi uitigineo: radicibus per summa gracilibus, & solutis, uerùm uibratis, & admodum flauis. Fructu, floreq; carere putatur. Ex his Theophrasti uerbis perspicuum est, Colyteam à Colutea plurimùm differre. Quæ tamen etsi Theophrasti æuo Liparæ peculiaris fuerit; hoc tamen tempore pluribus in locis sponte natam uidimus, præsertimq; in Tridentino agro apud Ananios, ubi ego primùm eam quàm plurimis ostendi. Sed ut eò unde digressa est, iam nostra redeat oratio, credidit Mesues Senæ folliculos in deijciendo aluo* Mesuis, & Brafauoli lapsus.
ijs longè præstantiores esse. Huic uerò reclamat non solùm Manardus Ferrariensis uir doctissimus; sed etiam diuturna medicorum experientia: etsi Brasauolus; qui Mesuem tueri uidetur, contrarium putet. Cæterùm ne quis ex altercationibus confundatur, dicam ingenuè quid hac in re sentio, nec quicquam ab eo recedam, quod experimento pluries comprobaui. Sciendum igitur est, Senæ folliculos, qui siccati asseruantur, duum esse generum: alterum per se caducum, & in planta arefactum, à quo semen eximunt, nigrum, & prorsus euanidum: alterum uerò, quod ante maturitatem demetitur, crassum, ponderosum, succo prægnans, & tegetibus expansum in umbra siccatur, sed hoc uenundatur rarum. Cui sanè, ut iam millies periculum fecimus, non minor deiectoria uis inest, quàm foliis. Primum uerò genus, quo Venetijs omnes ferè officinæ scatent, non modò minorem huiusmodi uim habet; sed propè nullam. Vt hinc planè colligere liceat, Mesuem hic non esse sine limitatione damnandum: quando quidem is, ut arbitror, de folliculis deceptis intelligat, non autem de caducis, quibus tantùm utuntur ij, qui Mesui falsò reclamant. In quorum numero ego quoque quandoque fui. uerùm cùm postea integrum Senæ campum seuissem, ut folliculos decerptos uirentes, & succo prægnantes, mox siccatos experirer, rem aliter factò periculo se habere facilè comperi. Quare nostro exemplo, qui folliculis uti uoluerint, Senam seruent, ut folliculos optimos habeant, uel saltem probatissimos emant. si tamen eiusmodi reperiri poterunt: sin minus foliis tutius, & efficacius utantur. Obest Sena (ut idem Mesues inquit) nonnihil uentriculo. quamobrem ut hæc tollatur noxa, & eius roboretur facultas, gingiber addendum præcipit: quin & ea, quæ cor, & uentriculum corroborant. Verùm tamen non desunt, qui hanc reprobent sententiam: quòd degustatis Senæ foliis, aliquid adstrictionis, nonnihil siccitatis, atque etiam tantillum amaritudinis perceperint. quæ omnia potius Senam roborare uentriculum indicant, quàm ipsum perturbare, ac imbecillum reddere. In quorum sententiam ego quoque pedibus eo; nam etsi quibusdam, præsertimq; mulieribus; quandoque contingat, ut epoto Senæ diluto, eorum intestina torminibus uexentur, id nunquã ex Senæ facultate prouenire existimaui, sed ex crassis, pituitosisq; excrementis, ab hoc pharmaco eò impulsis, quæ sua crassitie intestinorum meatus adeò replent, ut in eis non parum extensionem faciant, dum uiam ad exitum quærunt. Neque tamen me unquam aliquem inuenisse memini, qui diceret sæpenumero Senam, uentriculi dolore laborasse. Proinde Actuarius, qui solus, quantum extat, inter Græcos Senæ uires descripsit Senã citra noxã bilem, & pituitã deijcere memoriæ mandauit. Id quod non sine erubescentia fatere coegit medicum quendam, qui (ni fallor) ut suam potius tueretur sententiam, quàm ueritatem, pharmacum quoddam improbauerat ex Senæ diluto, rhabarbaro, atque agarico constatum, quod cuidam Illustriss. ac Reuerendiss. Cardinalis Tridentini nepoti in quadam quotidiana febre dederat clarissimus medicus Andreas Gallus Tridentinus. Is autem pharmacum illud damnandum esse censebat, quoniam Senæ dilutum, agaricumq; excipiebat, argumento quòd hæc duo (ut ipse asserebat) maximè uentriculum læderent, immemor, ne dicam ignarus, quantum præstantiæ, ac uirium agarico tribuerint in febribus diuturnis sumendis, à pituitæ præsertim infarctu exortis, Dioscorides, Galenus, & Mesues, quantisq; laudibus Senam extulerit Actuarius. Cæterùm è Sena, ea magis præstat, quæ ex Alexandria Aegypti, uel ex Syria affertur, quamuis è nostrate adhuc in agro urente, & rosarum diluto ego quotannis Syrupum parare consueuerim. qui tutò, largéque omnes purgat humores. Daturq; commodè prægnantibus, & pueris, & cuiuscunque ætatis hominibus. Dilutum tamen magis præstat, quàm decoctum, quòd nulla ex parte exhalet: cuius unciæ quinque, uel sex aluum modestissimè, & sine molestia soluunt. Quòd tutò dari possit prægnantibus, & pueris, experientia docuit, cui subscribit Actuarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medicamentum hoc in deijciendo aluo præstantius, atque ualentius, si cassiæ nigræ, aut mannæ, aut rhabarbaro, aut rosarum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinæ Senæ, & eius diluti uires.
Diluti præparatio.
Syrupum rosatum solutiuum uocant, commisceatur, aut si maceretur Sena caprino sero. Præstantissimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electissimæ Senæ drachmæ sex, gingiberis, aut cinammomi contriti drachma una, florum bugloßi drachmæ duæ: miscenturq; omnia, & fictili uitro circumlito, siue stanneo uase angusti orificij excipiuntur, & affusis feruentis aquæ, aut ferì caprini uncijs decem, uasis osculum adeò occluditur, ut nullus penitus spirandi pateat exitus. His peractis puluinari plumis anserinis farcto, igniq; calefacto uas inuoluitur, reponiturque in arca, ubi pernoctare sinitur. Sic enim conseruato calore dilutum omnem facultatem in se recipit. Sunt præterea, qui uindemiæ tempore Senæ folia in mustum conijciant, uinum inde conficientes, quod alui deiectoriam uim obtinet ad multa utile. Est enim domesticum ualde medicamentum. Educit Sena per inferna (ut Mesues testatur) bilem tum atram, tum flauam, & (ut Actuarius ait) non bilem tantùm, sed etiam pituitam: quod sanè experientia comprobatur. Mundat Sena cerebrum, cor, iecur, lienem, pulmonem, & omnes corporis sensus, confertque omnibus eorum incommodis. Viscerum obstructiones aperit, auget iuuentutem, seniumq; retardat, & animi hilaritatem affert. Folia in capitis perfusionibus utiliter decoquuntur, præsertim addita anthemide. Roborat enim hoc modo cerebrum, neruos, oculorum aciem, & auditoriam facultatem. Optima demum in uniuersum est medicina mo- Senæ uires ex Mes. & Sera.

omnibus diuturnis,& melancholicis. Quamobrem Serapio, Sena, inquit, mirificè prodeſt delirio, amentiæ, ſciſſuris totius corporis, reſolutioni neruorum, phthiriaſi, cephalalgiæ, ſcabiei, puſtulis, pruritui, & epilepſiæ. Cor etiam roborat, ſi tamen iis potiſſimum commiſceatur medicamentis, quæ ipſum maximè confirmant, ueluti uiola.

Nomina. *Planta, quæ Græcis δελφίνιον, Latinis quoque Delphinium appellatur: Italis, Delfinio. Quæ uerò poſterioribus Græcis σένα, Latinis item Sena uocatur: Arabibus, Sene: Italis, Sena: Germanis, Senet: Hiſpanis, Sen de Alexandria.*

Πυρέθρον. PYRETHRVM. CAP. LXXI.

PYrethrum Romani ſaliuarem uocant. Folia, caulemq; emittit, ut daucum ſylueſtre, & fœniculum: umbellamq; anethi, circinatæ rotunditatis. radix longa eſt, pollicis craſsitudine, guſtu feruidiſsimo. Pituitam elicit: ideo in dolore dentium, decocta in aceto colluto inde ore, auxiliatur: manſa pituitam extrahit. Sudores ciet, perunćto ex oleo corpore: diuturnis horroribus efficax. contra perfrićtiones membrorum, reſolutionesq; eximiè conducit.

PYRETHRVM VERVM.

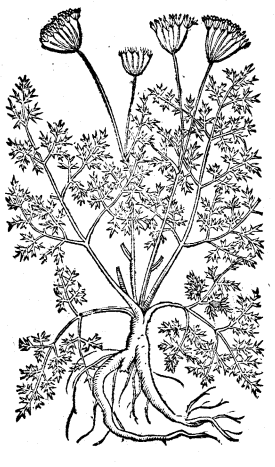

PYRETHRVM ALTERVM.

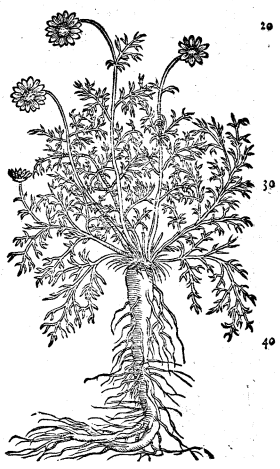

Pyrethri conſideratio. *PYrethri radix officinis omnibus nota, in frequentiq; uſu habetur, præſertim in dentium cruciatibus. Eius autem planta non omnibus nota eſt, quòd rara fortaſſe apud nos proueniat. Nos plantam cuius hic imaginem expreſſimus, non ſine labore conſequuti ſumus. Atqui aliud etiam eſt Pyrethrum, uulgaris notitiæ planta, quod umbellas non gerit, ſed flores Anthemidis maiores: folia fœniculo craſſiora: & radicem acutam, alterius ferè Pyrethri modo; adeò ut iam mihi perſuaſum habeam, plura Pyrethri genera haberi. non deſunt etiam rei herbariæ indagatores, qui nouum quoddam Pyrethrum oſtendant, paſſim ferè in pratis, ac incultis naſcens, foliis hortenſi paſtinacæ proximis. Cuius radix etſi primo ſtatim guſtu acris non ſentiatur; poſtea tamen ciùm diutius manditur, tum linguam, tum fauces ſua feruenti acrimonia mordet, ac quodammodo incendit. Sed tamen huius acrimonia non eſt (niſi fallatur guſtus) cum legitimi Pyrethri ſapore comparanda: quippe, qui & amarior, & multò acrior, & feruentior percipiatur. Quod autem ſecundo loco appinximus, primùm uidimus in Bauſano Tyrolenſium Emporio, in hortulo quodam Blaſij sbaicher Medici, & rei herbariæ ſtudioſiſſimi. Cæterùm copioſiſſimum deinde in Boemia reperimus, ubi non ſolùm in hortis paſſim ſeritur, ſed ſponte quoque in montibus prouenit.*

Pyrethri uires ex Gal. *Pyrethri meminit Galenus lib. VIII. ſimpl. med. ubi eius uires ijs deſcripſit uerbis. Pyrethri radice poſſimus utiuur, cauſticam, urentemq; faculatem obtinente: qua utique etiam dentium refrigeratorum dolores lenit: & ad rigores*

ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc ſtupidos quoque, quos ὑπνώδεις uocant, & reſolutos adiuuat. Πυρέθρου *ſic Græcè, Latinè uerò Pyretbrum, & Saliuaris herba uocatur: Arabicè, Macharcaraba, ſeu Macharcharha: Italicè, Piretro: Germanicè, Bertram: Hiſpanicè, Pelitre: Gallicè, Pyrethre.* Nomina.

Ἀβρωτίς. ROSMARĪNVM. CAP. LXXII.

DVo roſmarini genera. Vnum fœcundum, frugiferumque, cuius ſemen [a] cachrys uocatur. Folia fœniculi habet, craſſiora, & latiora, in rotæ ſpeciem, humi ſparſa, iucundè olentia: caulem cubita li altitudine, aut maiorem, multis concauum alis: in cacumine umbellam, in qua ſemen copioſum, candidum, ſphondylio ſimile, rotundum, anguloſum, acre, reſinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radix thus redolet, candida, prægrandis. Eſt & alterum omnino conſimile, ſemen ferens latum, nigrum, uti ſphondylion, odoratum, minime exurens: radice foris, nigra, intus ſi frangatur, alba. Verùm id quod ſterile dicitur, illorum planè ſimilitudinem refert: ſed neque caulem, neque florem, neque ſemen promit. Naſcitur in ſaxoſis, & aſperis. Trita omnium herba communiter hæmorrhoidum profluuia ſiſtit: ſedis inflammationes, & condylomata mitigat: concoquit ſtrumas, & abſceſſus, qui ad maturationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle ulcera purgant: torminibus medentur cum uino potæ, [b] & contra ſerpentium morſus conueniunt: menſes, & urinas cient: ueteres tumores illitu diſcutiunt. Tam radicis, quàm herbæ ſuccus, adiecto melle, illitus oculorum aciem exacuit. Potum ſemen ad eadem pollet: ſi comitiale malum ſentiatur, aut uetus pectoris uitium, auxilio eſt. regio morbo laborantibus cum uino, & pipere datur: ſudores mouet, cum oleo perunctum: ruptis, & conuulſis prodeſt. podagris, cum loliacea farina, & aceto tritum, illinuntur: purgat uitiligines, addito aceto quàm acerrimo. Semine in potionibus utendum, eius quidem quod cachryn non ferat: quippe illud ſua acrimonia arteriam exaſperata. Roſmarinum cum erica naſci, foliis lactucæ ſylueſtris amaræ aſperioribus, candidioribuſque, radice breui, Theophraſtus author eſt: potuq; idipſum alterutra parte purgare. Cachrys uim habet excalfaciendi, & uehementer exiccandi. Quare abſtergentibus medicamentis inſeritur. contra oculorum fluxiones capiti illinitur, ita ut tertio die ſoluatur.

a Me. κάχρυος i. cachrys.

b Me. καὶ διαφορεῖ ἀκαθάρτους καταμήνια καὶ οὖρα καὶ φύματα ἀ. & cõmouetis à bestijs uenenatis proſunt cum uino potæ.

Ἀβρωτὶς στεφανωματική. ROSMARINVM CORONARIVM. CAP. LXXIII.

ROſmarinum, quo coronarij utuntur, ramos mittit tenues, & circa eos folia [a] [minuta, denſa] longa, exilia, ſubter incana, ſupernè uirentia, grauiter odorata. Excalfactoria ui præditum eſt. Regium ſanat morbum, ſi decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitatio ni ſe crediderit, in balnea deſcendat, & merum potet. Acopis, gleucinoq; unguento admiſceri ſolet.

a Me. λεπτὰ i. tenuia Orib. aũt nõ legit, minuta deſu.

PRimum, ac ſummum Libanotidis, ſiue Roſmarini genus, quod mas appellant, ſub duplici differentia à Dioſcoride repræſentatum, aliquoties uidi Venetijs in horto amœniſſimo Maphæi medici excellentiſſimi, nullis ſanè deficientibus notis, quas illi Dioſcorides aſſignauit. Idem quoque frequens ſatis naſcitur in agro Goritienſi ſupra Salicanum in monte Gargaro, in uia qua ad ædem diuæ Virginis ſacram aſcenditur. Verùm alterum genus, quod fœminam dicunt, hactenus in Italia nuſquam mihi uidere licuit, tametſi id imibi naſci non negauerim. Sed certè Cordum in ſuo diſpenſatorio hallucinatum crediderim: quippe qui exiſtimauerit ſylueſtrem Angelicam eſſe Libanotim. Cæterùm uariat, mea quidem ſententia, in Roriſmarini deſcriptione Theophraſtus, qui libro IX. cap. XII. de plantarum hiſtoria, de Roſmarinis hæc poſteritatis memoriæ prodidit. Roſmarini genera, inquit, duo, alterum ſterile, alterum fertile: & alterum tam fructu, quàm folio utile, alterum tantùm radice. Fructus cachrys uocatur. Fertile folium habet paluſtri apio ſimile, ſed multò maius: caulem ad magnitudinem cubiti, aut maiorem: radicem magnam, craſſam, candidam, & uelati thus redolentem: fructum candidum, ſcabrum, oblongum. Naſcitur potiſſimùm ſolo ſqualido, atque ſaxoſo. Radix medicamento ulcerum utilis, & menſibus potæ in uino nigro auſtero. Fructus ad urinæ ſtillicidia, & aures, & argemam, & ad oculorum morbum lippitudinem nuncupatum, & lactis ubertatem mulieribus facit. Sterile illud folio lactucæ amaræ conſtat, ſed ſcabriori, candidioriq; : radice breui. Naſcitur id quoque prædicto ſolo (aliàs, ut Hermolaus legendum cenſet, & hic à Dioſcoride commonemur, ubi erica) lætiſſimum. Radix partim ſuperius, partim inferius purgat. Quod enim germen uerſus conſiſtit, ſuperius purgat: quod terram uerſus inferius. Prohibet & ueſtibus interpoſita uermiculos noxios. Colligitur per meſſem tritici. hæc Theophraſtus. Porrò Coronarium Roſmarinum, noſtrum nimirum uulgare eſt, quod in hortis, & uineis paſſim habetur. Id in frequentiori uſu eſt. Siquidem non ſolùm in medicamentis eſt utile, ſed etiam in culinis ad ciborum condimenta concinnanda. In Prouincia Narbonenſis Galliæ, adeò copioſum ſponte prouenit, ut illud perinde, ac alia ligna urant. Tantæ enim craſſitudinis caudice prouenit, ut ex eo cum citharæ, tum menſæ parentur. Apud Italos hortorum parietes ornat, & eorundem areas circumueſtit. Floret non ſolùm uere ſed etiam Autumno. Hallucinantur recentiores quidam, qui Cneoron Roſmarinum Coronarium eſſe contendunt. Præſtat ad frigidos uentriculi affectus, ad cœliacas paſſiones, & uomitum cibi, ſi cum pane deuoretur, aut bibatur in puluerem contritum ex meraco. Prodeſt & lienoſis, & iocinoroſis, nam non ſolùm excalfacit, extenuat, & obſtructiones reſerat, ſed ſua adſtringenti ui, etiam roborat. Valet ad capitis fluxiones, & frigidos morbos omnes nempe ad comitiales, ſtupidos, ueternoſos, reſolutosq; . Additur utiliter in capitis lotionibus, quinetiam in articulorum fomentis. Cobibet alba uteri profluuia, ſi diutius quotidie ſumatur. Viſum acuit, ſi toto tempore,

Roſmarinorũ conſid

Cordus nota tur.

Roſmarini hiſt. ex Theophraſto.

Roſmarinum coronarium.

Quorundam error. Roſmarini ui res Matth.

Digitized by Google

LIBANOTIS, SEV ROSMARINVM.

Rosmariaum syluestre.

Rosmarini ui res ex Gal.

tempore, quo floret, quispiam ieiunus, flores unà cum ei recentibus foliis cum pane, & sale quotidie horauerit. Mirum oris halitum commendat. Sistit dentium, et gingiuarum fluxiones in aceto, et uino austero feruefactum, ubi hoc decocto calido os colluatur. Sicci farina recentia uulnera glutinat, uerum operæpretium est ea prius uino in quo ipsum fuerit coctum, abluere, & deinde farinam inspergere. Parantur è surgis dentifricia, & carbones ad picturas delineandas. Flores saccharo asseruati ualet ad omnia prædicta, peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad pectoris mitia, & ad arcenda pestilentiæ contagia. Nascitur in Boemia Planta, quam SYLVESTRE ROSMARINVM *appellare libuit, quod Rosmarini coronarij faciem quadãtenus repræsentet. Crescit hæc planta cubitali altitudine, fruticosa, surgis tenuibus, lignosis, materie fragili, rufescentibus, minij ferè colore. Folia in his erũpunt Rosmarini æmula, prona parte uiridia, transuersis utrinq; lineis dispari ordine ductis obsignata; supina uerò rubescentia, & rubro appensa pediculo. In surculorũ summitatibus corymbacea coma mittitur rubro colore, è quibus flores panduntur sublutei. Radice nititur infirma, & superuacua. Planta est odorata. Siquidem folia, & flores citreum malum olent, quinetiam gustu aromatis non nihil resipiunt, adstrictione quadam relicta. Præfertur hæc planta Boemis contra tineas, & blattas, quæ uestes laceram. Quare ijs eam interponũt. Atqui mea quidẽ sententia ad ea omnia efficax est ad quæ Rosmarinum Coronarium præstare diximus, præter quam ad ciborum condimenta. Sunt, qui hanc Plantam Dioscoridis Ericam esse contendunt, sed hallucinantur, cùm nullam cum Myrica cognationẽ habeat. Libanotidis, siue Rosmarini tum historiam, tũ facultates ceserip sit Galenus lib. VII. simpl. medicament. sic inquiens. Libanotides tres sunt, una sterilis, duæ fructum ferentes: omnes verò eiusdem facultatis, emollientis, & digerentis,*

ROSMARINVM CORONARIVM.

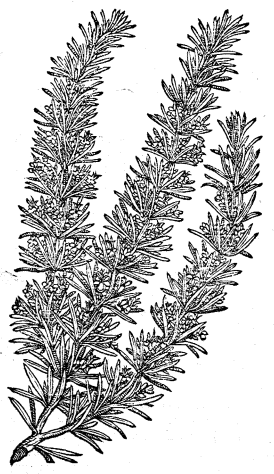

ROSMARINVM SYLVESTRE.

Succus

Succus tum radicis, tum herbæ, miſtus melli obtuſam oculorum aciem ab humorum craſſitudine curat. Porrò eius libanotidis, quæ ad coronas eſt utilis, quam Romani roſmarinum nuncupant, decoctum, regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim libanotides abſtergentis, & incidentis facultatis participes ſunt. hæc Galenus. Cæterùm Cachrys non modò Roſmarini ſemen, ſignificat; ſed etiam quarundam arborum nucamenta, uel potius excrementa, quòd nec fructus, nec flores propriè dici poſſint: quæ tamen ante fructus erumpunt, & decidunt, qualia uſurpantur in corylo, cui ſunt longo piperi ſimilia, item in nuce, ac quercu. Niſi inter hæc ueteres Græcos auctores aliquam nouiſſe differentiam ſui iudicandum, quòd apud pleroſq; non cachrys ſed canchrys, pro Roſmarini ſemine ſcriptum reperiatur. quæ tamen uoces hactenus à recentioribus confundi inuenio. Planta quæ λιβανωτὶς Græcis, Libanotis & Roſmarinum Latinis dicitur: Mauritanis, Xaier almeriem, Alpinalfach, & Cachola: Italis, Roſmarino. Quæ uerò λιβανωτὶς στεφανωτικὴ Græcè, Roſmarinum coronarium Latinè uocatur: Arabicè, Elkialgeber: Italicè, Roſmarino coronario: Germanicè, Roſzmarin: Hiſpanicè, Romerol: Gallicè, Roſmarin.

Cachrys qd.

Nomina.

Σφονδύλιον. SPHONDYLIVM. CAP. LXXIIII.

SPhondylium folia quadantenus platani, & panacis habet: caules fœniculaceos, cubitali altitudine, aut ampliùs aſſurgentes: in quorum cacumine ſemen duplex, ſeſeli ſimile, ſed latius, candidius, & magis paleaceum. [illegible] flores eius albi, aut pallentes: radice raphani, candida. Naſcitur in paluſtribus, & aquoſis. [illegible] ſemen & pituitam per aluum extrahit. medetur iocineris uitijs, regio morbo, comitialibus, ort[illegible]is, uulnerum ſtrangulationi: ueternoſos ſuffitu reuocat. Cum oleo commodè infunditur capitib[illegible]neticorum, & lethargicorum, item capitis doloribus: cum ruta illitum, ſerpentia ulcera cohibet. Datur radix contra regium morbum, & iocineris uitia: circumraſa eadem, & iniecta callos fiſtularum derodit. Recentis flores ſuccus exulceratis auribus, puru[illegible]tisq; accommodatur, qui cæterorum ſuccorum more exprimi, dein recondi ſolet.

a Meũ. φλεγματώδεσι. pituitã educẽs.

SPHONDYLIVM.

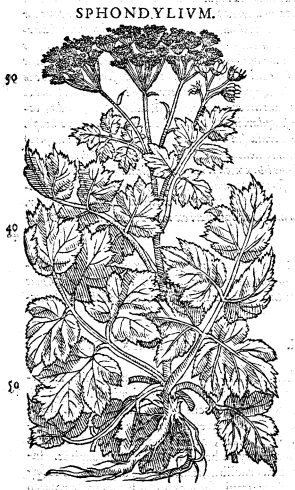

Sphondylij confid.

RAra admodum ſunt prata, uliginè madentia, quæ inter alias complures herbas, innumeras quoque Sphondylij plantas non habeant: eaq; præcipuè, quæ in montibus potius, quàm in planitie uirent. In his ſanè Sphondylium copioſum naſcitur, folio platani, aut panacis: caule fœniculi, cubitalem longitudinem excedente: in cuius cacumine umbella inſidet, albis floribus referta: è quibus ſemen prodit, ſeſeli non abſimile, latius tamen, ac ſquamoſum, ſapore iniucundo, ut quod cunices ferè reſpiat. Radicem profert albam, raphani æmulam, guſtu non ingrato. Huius ſemine utuntur quidam ſeſelis uice, quòd alterum alterius effectus præſtare exiſtiment. Succus incidit, digerit, & aperit, idem capiti inunctus, criſpos capillos facit. Porrò Fuchſius non uidetur ſatis Sphondylium nouiſſe, quod ipſum unà cum Acantho depingat, uocetq; Acanthum Germanicam. Cui facilè impoſuerunt officinæ Germaniæ, quæ foliorum ſim ilitudine deceptæ, pro Branca urſina Sphondylium uſurpant. Sphondylij facultates memoriæ prodidit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Sphondylij fructus acris, & ſecantis eſt facultatis. Itaque ad aſthma, & comitialem morbum aptum eſt medicamentum: prodeſt & regio morbo. Et radix nimirum adſimilis facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & inſuper fiſtularum callos tollit: cæterùm imponere eam oportet circumraſam. Porrò floris etiam ſuccus ad diu turniora aurium ulcera conueniens reponitur. Quod Græci σφονδύλιον Latini ſimiliter Sphondylium uocant: Itali, Sphondilio.

Fuch. error.

Sphondylij uires ex Gal.

Nomina.

Νάρθηξ. FERVLA. CAP. LXXV.

EX Viridi Ferula medulla pota utilis eſt ad cruentas excreationes, cœliacoſq;: contra uiperarum morſus in uino datur: erumpentem naribus ſanguinem indita ſiſtit. Semen potum torminoſis auxiliatur: ſtudores ciet, unctо ex oleo corpore. Caules ſi edantur, capitis dolores faciunt: muria condiuntur. Ferula itaque caulem profert ternum ſæpe cubitorum: folia fœniculi, longè aſperiora, & latiora, qua ab imo caule uulnerata ſagapenum efficitur.

Ferula

Digitized by Google

Ferulæ hist.

FERVLA.

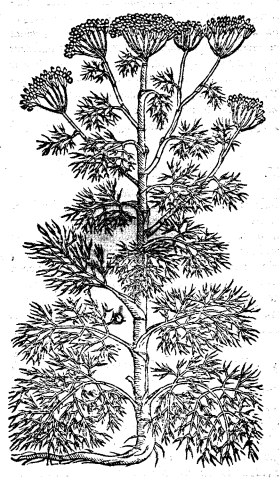

Ferulæ histo. ex Theophr.

Ferulago.

FErula æstuosis nascitur locis: ideoq; nil mirum, quòd Apulia Ferularum sit maximè ferax. Quinetiam frequens prouenit in Romano agro Tyrrheni maris confermino, præsertim apud Centumcellas, & in uniuersis Hetruriæ maritimis. E quibus prima tantùm germinatione corculum quoddam pastores eximunt oui luteum induratum referens, quod sub cineribus assatum, prius tamen charta, aut linteo madefactis conuolutum, mox pipere, & sale conspersum, non modò gustui gratissimus est cibus; sed etiam ad excitandam uenerem ualentissimus. De Ferulis latius differuit Theophrastus lib. VI. cap. II. de plant. histor. ubi ita scribit. Ferulaceum genus in plures spargitur species. Sed primùm de eo, quod commune omnium constat, dicendum est, scilicet de Ferula, atque Ferulagine: seu idem genus ambabus, differens magnitudine tantùm: seu etiam alterum sit, ut nonnulli putarunt. Ergo natura earum, quæ conspici possit, consimilis certè sentitur, præter quàm ratione magnitudinis. Ferula enim grandis admodum surgit, Ferulago autem humilis. sed uiraculæ ambæ, & geniculatæ sunt. Folia, & caulieuli quidam geniculis erumpunt, ac alternatim exeunt folia: alternatim inquam, quòd non ex eadem parte geniculorum, sed permutatim, caulem magna ex parte amplexa, sicuti arundineæ proueniunt: nisi quòd deflexæ hæc magis, mollitiæ, magnitudinisq; causa. Folium enim grãde, molle, multifidum; ut capillamenti modo ferè inspectetur: maxima, quæ terræ proxima sunt, & reliqua subinde ad portionem. Flos melinus: semen obscurum, anetho simile, sed maius. Finditur caciamine, & in stipites quosdam haud magnos dispergitur: quibus flos, semenq; insidet, nec flore, fructiue laterales caules carent, sed anethi modo ferunt. Annuo caule constat, & germinatio in uere primùm foliorum, tum caulis, ut etiam in cæteris fieri solet. Radice altè descendit, eademq; singulari innititur. Talis Ferula est. hæc Theoph. Porrò Ferulæ (ut Plinius est author lib. XXIIII. cap. I.) asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris uerò iumentis præsentaneo ueneno. qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Natura Ferularum (ut idem Plinius lib. XX. cap. XXIII. testatur) murænis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. In insula quadam ex fortunatis nomine Morion, ferulas in arborum amplitudinẽ grandescere, scripsere quidam. Apuli lignorum uice, quibus maximè carent, ferulis ad ignem utuntur. Quòd Dioscorides scribit è uiridi ferula medullam uiperarum morsibus opitulari ex uino potam, à Nicandro deprompsit. Is enim ita in Theriacis habet.

Mira Ferularum natura.

Καὶ χλοερᾶ νάρθηκος ἀκαμάτοιο θοὸς λὼς.

Ferulæ uires ex Gal.

Ferulæ meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Ferulæ semen excalfacit, & attenuat. At interna eius pars recentis adhuc, quod medullam uocant, adstringentem qualitatem participat. Cuius nomine sanguinem spuentibus, & cœliacis conuenit.

Nomina.

Νάρθηξ Græcis ea planta uocatur, quæ Latinis Ferula; Italis, Ferola: Hispanis, Cananheia.

† Orib. ἀσάφισμα. i. succus. a Μελάγχολοι τὰ οἰκαυλίκρεα ψυχρᾷ κράσει ἐπιπολάζοντα ὑπὸ ἐπιγενομένης θερμασίας ἐκπυροῦται ὑπὸ τοῦ αἵματος καὶ ἀποξηραίνεται ὑπὸ τῆς χολῆς καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπνεῖ i. colligitur ité succus, & liquor è caulibus, & radice sicut ex mandragora expressus, & hoc ex presso succo minus efficax

PEVCEDANVM. CAP. LXXVII.

PEucedanum caulem emittit tenuem, gracilentum, fœniculo similem: comam habet statim ab terra copiosam, spissamq; : flore luteo : radice nigra, crassa, graui odore, succosa. gignitur in montibus opacis. Tenera radix cultello conciditur, profluensq; è plaga succus umbræ mandatur : in sole quidem confestim euanescit. Colligitur capite prius, & naribus rosaceo perfusis, ne capitis dolor premat, & uertigo sentiatur. † Assatione radix inutilis fit. [a] Tam lac, quàm succus radice, & caulibus extrahi solet, sicuti è mandragora : uerùm inefficacior succo lacryma habetur, & uelocius expirat. Interdum etiam concreta inuenitur lacryma, thuris similitudine, caulibus, radicibusq; adhærens. Præfertur succus è Sardinia, & Samothrace colore [b] rufo, odore graui, feruens gustu. Ex aceto, & rosaceo illitum Peucedanum prodest lethargicis, phreneticis, uertiginosis, comitialibus, & longis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, conuulsis. omnibus, in uniuersum, uitijs neruorum, ex oleo, & aceto illitum, prodest. Eius olfactu respirant uuluæ strangulatus, & uerternosi reuocantur. Incensum serpentes abigit. Aurium doloribus conuenienter ex rosaceo instillatur: cauernis dentium inditum, mitigat dolorem. contra tussim efficacissimè ex ouo assumitur : suspirijs, torminibus, & inflationibus subuenit. Ventrem leniter emollit, lienem absumit, difficiles partus mirè adiuuat. Facit ad ueficæ cruciatus, & renum distentiones

tiones potum: uuluam aperit. Radix ad eadem utilis eſt, ſed inefficacior: eius decoctum bibitur. Farina eius, ſordida ulcera purgat, & uetera cicatrice obducit: ſquamas oſsium extrahit. In cerata, & calfacientia malagmata additur. Radix eligi debet recens, quæ cariem non ſenſerit, firma, odoris plena. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho reſoluitur.

eſt ille, qui ex ineiſa radice manat, & citius expirat.

b Meũ ὑγιέστερος. i. ſaluus.

PEVCEDANVM.

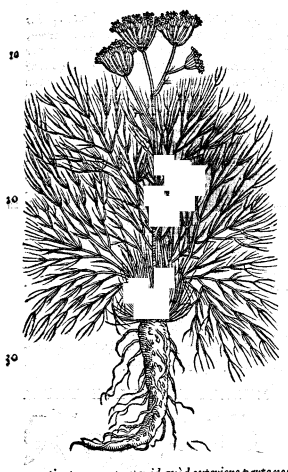

Peucedani cõſideratio.

QVoniam nullis prorſus foliorum, ac ſeminis, & paucis admodum floris notis Peucedanum repræſentauit Dioſcorides, utpote plantam, quæ omnibus fortaſſe ſuo tempore notior erat, quàm ut longiorem deſcriptionem poſtularet; idcirco nobis quidem perdifficile eſſe iudico, decernere quódnam genus herbæ hodie in medium afferri poſſit, quæ legitimum Peucedanum referat: præſertim cùm Theophraſtus, Plinius, Apuleius, ac antiquorum alij, qui ſimplicium hiſtorias deſcripſerunt, plura, quod legerim, de Peucedano memoriæ non prodiderint. Veruntamen cùm ſcribat Dioſcorides, Peucedanum naſci coma ſtatim à terra copioſa, ac ſpiſſa, hinc planè coniectandum uidetur, Dioſcoridem ipſum innuere, quòd Peucedanum conſtet multis foliis, capillaribus, tenuibus, ac longis, fœniculi aut anethi effigie. Huic coniecturæ illud etiam accedit, quòd cùm Peucedanum, Dioſcoridis teſtimonio, florem proferat melinum, ſiue luteum, non temerè credendũ arbitror, hunc non in alio, quàm in umbella ſuſtineri, cum omnes ferulaceæ ſtirpes, & quæ fœniculo, & anetho ſimiles habentur, cuiuſmodi ſunt, quæ hoc in loco à Dioſcoride recenſentur, umbellas in caulium cacuminibus gignere cõſpiciantur, è quibus ſemen prodit fœniculi modo. Quòd ſi ita ſe res habet (ut equidem exiſtimo) aſſerere non dubitauerim, me ſæpenumero Peucedanum uidiſſe in Ananienſibus montibus, ubi huiuſmodi plantæ frequentiſſimæ proueniunt, quæ non ſolum prædictis notis Peucedano adſimulantur; ſed etiam radice, quam habent nigrã, craſſam, ſucci plenã, grauiterq; olentem. In hac itaq; ſententia perſiſtam, ut hac herbam, quam etiam pictam damus, uerum Peucedanum putem, donec aliã nactus ero, quæ certioribus notis illud exprimat. Cæterùm radices, quibus pro Peucedani radicibus uulgò officinæ utuntur, legitimas

Peucedanum officinarũ adulterinum.

mentiuntur. nam præter id quòd exteriore parte non nigricent, nulla grauedine, nullaq; acri facultate ſunt præditæ. Cuius uero plantæ hæ ſint radices, ego quidem proferre non poſſum: eas ſiquidem hactenus non niſi ſiccas, & ſine caule, ac foliis mihi uidere licuit. Prætulit Dioſcorides Sardonium peucedanum, quod non magno quidem negotio ad nos aduehi poſſet, cùm frequens, nec longa ſit mercatoribus in Sardiniam nauigatio. Vnde ſeplaſiarijs, ſi uerum legitimarum ſtudio caperentur, facilè Peucedani radices conueherentur. Peucedani memnit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus diſſerit in hunc modum. Peucedani radice quidem maximè, ſed tamen etiam ſucco, & liquore utimur. Sunt autem hæc omnia eiuſdem ſpeciei facultatis: ſed ualentior ſuccus, admodum excalfaciens, & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos conſiſtentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone, & thorace ex craſsitudine, & uiſcoſitate humorum prouenientibus. Atque intrò quidem in corpus ſumptus, ſed tamen etiam olfactu prodeſt. Porrò quòd incidat, et extenuet, ſæpe etiam dentium perforatorum dolores cauitati impoſitus protinus ſedauit, quia uidelicet tenuium eſt partium, & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo, atque extenuando craſſos humores. Sed & radice ad hæc uti licebit: quæ et ſquamas celerrimè ab oſſibus detrahit, quia uidelicet ualidè deſiccat, minus tamen quàm ſuccus excalfaciens. Et ulceribus malignis remedium eſt optimum aridæ illi: atq; ipſa enim expurgat, carnem gignit, & ad cicatricem perducit. Excalfacit quidem ordine ſecundo iam completo: deſiccat uerò tertio iam incipiente. Planta, quæ πεύκεδανος Græcè, Peucedanum Latinè dicitur: Arabicè, Harbatum: Italicè, Peucedano.

Peucedani uires ex Gal.

Nomina.

Μελάνθιον. GITH, SEV MELANTHIVM, CAP. LXXVIII.

GIth [a] exilibus ſurculis fruticat, ſæpe binos dodrantes excedens: foliis, ut ſenecionis minutis, ſed mulcò tenuioribus: capitulo in cacumine tenui, paruo, ceu papaueris, oblongo, intercurſantibus intus membranis: quibus ſemen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inſpargitur. Capitis doloribus illitum fronti, ſubuenit diſcutit recentes oculorum ſuffuſiones, tritum ex irino, & inſufſum naribus: tollit lepras, lentigines, duritias, tumoresq; uetuſtos, cum aceto illitum: circumſcarificatos clauos excutit, cum uetere [b] urina impoſitum. Dentium doloribus, cum aceto, & teda decoctum, & collutum prodeſt. teretes uentris tineas expellit, perunctо ex aqua umbilico. deſtillatione laborantes adiuuat,

a Me. θαμνίσκος ἐστὶ, λεπτόκαρπος διπήχεως ἢ καὶ μείζων. i. frutex paruus eſt, exilib. ramulis duorũ palmorũ alitudinis aut ẽt maior.

b Meũ οὔρῳ. i. cum uino.

Digitized by Google

MELANTHIVM SATIVVM.

Melanthij cõfideratio.

Syluestre.

Quorundam error.

adiuuat, tritum in linteo, & olfactum. Vrinam, & menstrua ciet, multis diebus sumptum, & lac extrahit: difficultatem spirandi cum uino potum, leuat: phalangiorum morsibus ex aqua, drachmæ pondere, hausstum auxiliatur. Incenso serpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

Gith, quod Græci Melanthium appellant, officinis Nigella uocatur. Duum Melanthiũ est generum, satiuum, & sponte nascens. Satiuum exilibus sur culis exit, cubitalibus, folio senecionis æmulo, magis tamẽ diuiso, floribus in cacumine cæruleis, & in stellæ modum radiantibus, è quibus capitula oriũtur parua, oblonga, pluribus coronata apicibus, internam capitis partem respicientibus, intercurrentibus intus membranis. Semen in his continetur parum, nigrum, & quandoque subflauum. odore eximio; ac amariusculo sapore, simul & acuto. Seritur in hortis. SYLVESTRE *duũm est generum, utrumque foliis satiuo tenuioribus, multifidis, & capillaceis, quinetiam caulibus ferè similibus, quemadmodum & floribus. Verùm capitulis differunt. Siquidem alterum capitula gerit satiuo maiora & facie haud longè dissimilia, alterum uero longiora in quinque, sexue diuaricata cornibus. Itaque errant toto cælo, qui inter Melanthij sylvestris genera. Gittonem uulgo uocatum annumerant. Quod cùm ante nos probè animaduertissent Hermolaus, & Ruellius, asseruerunt omnino hallucinari eos, qui putant eam sirpẽ legitimum Melanthium esse, quæ inter segetes in aruis passim nascitur, foliis ferè porri: caule prælongo, hirsutoq;:*

MELANTHIVM SYLVESTRE.

MELATHIVM SYLVESTRE II.

flore

flore purpureo, roſæ paruæ effigie. Et rectè, mea quidem ſententia, iudicarunt: ſiquidem herba illa cum Dioſcoridis hiſtoria quàm maximè pugnat, ut pote quæ foliis, caule, ac floribus, nulla ex parte Melanthium referat, ſicuti neque etiam ſemine. quod etſi nigrum Melanthij modo gignatur; non tamen guſtui aliud repræſentat, quàm amaritudinem ſimul & aſperitatem. Hinc itaque perſpicuum eſſe poteſt, Braſauolum, alio qui medicum clariſſimum, in ſuo ſimplicium uolumine Romæ excuſo manifeſtè cecinuiſſe. quippe qui affirmare non dubitauerit, illud uerum, legitimumq; eſſe Melanthium, quod in ſegetibus paſſim ſua ſponte naſci ſuperius diximus, quodq; uulgò Gittone à Ferrarienſibus appellari ſcribit. Cuius error non ſolùm prædictis rationibus, ſed ea quoque herbæ appellatione facilè deprehenditur, quòd etiam ij, qui ita eam appellant, illegitimum eſſe Melanthium exiſtiment. Quandoquidem nil aliud Italis hoc nomen Gittone denotare uideatur, quàm ſpurium Gith, quod ideò Githago, & pſeudomelanthium uocari poteſt. quemadmodum & id, quod rura Tridentina appellant formentone, nil aliud ſignificat, quàm ſpuriam tritici ſpeciem. Quod cùm poſtea ipſe Braſauolus animaduerteret, noſtris fortaſſe, aut aliorum commentarijs admonitus, ſuam reuocauit ſententiam. Quare poſthac Braſauoli quoque ſententia, ij damnandi erunt, qui in hac perſiſtent opinione. Iam igitur conſtituamus licet domeſticum uerumq; Gith in hortis, & uiridarijs ſatum prouenire, in quibus frequentiſſimum ſeritur in Germania. Sylueſtre uerò in campeſtribus incultis locis. Ex quo quidem planè colligere poſſumus, PSEVDOMELANTHIVM *ſponte inter ſegetes naſcens, quod uocant uulgò Gittone, cuius hic effigiem damus, nullo modo ſylueſtre Melanthium eſſe. Non deſunt quoque, qui uelint hanc plantam, ſylueſtrem lychnidem coronariam eſſe, quibus, cùm ego utranque nouerim, ſubſcribere nequeo. Sed longè minus id fuerit Lolium, ut apertiſſimè hallucinatus credidit Fuchſius, cuius error à nobis exploſus eſt libro ſecundo in lolij mentione. Porrò & illud ſemen odoratum, ſubruburnq;, quod aliqui pro minori Cardamomo perperàm uſurpant, ſeplaſtarijs Nigella citrina uocatum, Melanthij genus eſt. quippe ipſa ſeminis forma, odor, ac ſapor nihil prorſus à Melanthio diſcrepant. Verùm ſi modò in aliquo diſſident, color eſt, qui in altero niger, in altero uerò ſubflauus conſpicitur. Quo fit (quod etiam ſuperius de Cumino diſſerentes diximus) ut magno in errore uerſentur Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderè, quòd præter rationem aſſerere ſint auſi, Nigellam ſubflauam, nil aliud eſſe, quàm Cuminum ſylueſtre primo generi à Dioſcoride aſſignatum. Porrò Pſeudomelanthij ſemen in farinam tritum, & ex melle illitum, maculas cutis quaſcunque delet, & uentris animalia pellit, tam potum, quàm ex bubulo felle, & aceto uentri illitum. Melanthij meminit Galenus libro* VII. *ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Melanthium excalfacit, atque deſiccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium eſſe partium: unde etiam deſtillationes ſanat, calidum in linteo admotum, atque aſſiduò olfactum. Quinetiam ſi intrò in corpus ſumatur, uel maximè flatus extinguit. Hinc conſtat eſſentiæ ipſum eſſe ſubtilis, & ad unguem à caliditate elaboratæ. Propterea ſanè etiam amarum eſt. Oſtenſum uerò in quarto horum uoluminum eſt, quòd cùm ad extremam tenuitatem, atque elaborationem terrena pertingit ſubſtantia, amara proueniat qualitas. Itaque mirum non eſt, ſi lumbricos interimat non eſum modò, ſed etiam foris uentri impoſitum. Siquidem & id præſtare poſſe ſaporem amarum monſtratum eſt. Neque ſanè etiam mirandum, ſi leprae, clauos, myrmecias ejiciat, ei præſertim, qui in ſuperioribus libris comprehenſorum haud eſt immemor. Sic uerò etiam orthopnœam iuuat, & menſes prouocat, qui utique ob craſſitiem, aut uiſcoſitatem humorum retenti fuerint. In ſumma, ubi inciſione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtantiſſimum id remedium eſt.* Μελάνθιον *ſic Græci, Melanthium quoque & Gith Latini dicunt: Mauritani, Xamin, Sumis, ſeu Sumizi: Itali, Melanthio: Germani, Schwartz roemiſch, & Schwartz coriander: Hiſpani, Negullia, & Alipure: Galli, Pourelle, & Nielle.*

Braſauoli error.

Pſeudomelãthium.

Monachorũ error.

Melanthij uires ex Gal.

Nomina.

† Orib. μαλάκιος ὅ καλοῦσι ἄγριον. Ἱππίατρ. ἰσοπλοῦν δ' μαγδαρὶς καλεῖται.

PSEVDOMELANTHIVM.

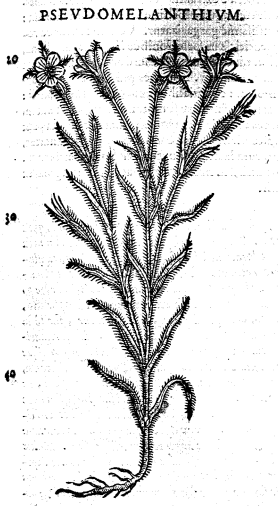

Σιλφιον. LASERPITIVM. CAP. LXXVIII.

LAſerpitium in Syria, Armenia, Media, & Lybia naſcitur: caule ferulaceo, quem † maſpetum uocant: foliis apio ſimilibus lato ſemine. † Radix excalfacit, in cibis ægrè concoquitur, ueſicæ noxia. Sugillatis illita cum oleo, & ſtrumis, ac tuberculis cum cerato, medetur: iſchiadicis conuenit cum irino, aut cyprino cerato: excreſcentibus circa ſedem tollendis illinitur, cum putamine mali punici,

a Meum. ἑφθὰ μετὰ. i. intinctus.

b Meum. ὑπόπυρρος. i. subrufum.

c Me. & Dra. λυσσῶντος δὲ ὠφελεῖ ὃν τρώσαντος τοῖς σφαίμασι. i. in rabidi canis morsu iuuat, uulneribus impositus

d Meũ. σφακελιζόντων. i. priusquam scarificatis.

M. um. σὺν αἱματα. i. excrescente carnem.

f Meũ addit. ὅταν ἡμέρας τινὰς. i. per aliquot dies.

g. ἢ μέλιτι ἢ ὕδατι. i. aut melle, aut aqua.

& aceto decocta. Venenis pota resistit: os commendat, [a] cibis, aut sali permista. Laser è radice, atq; caule scarificatis colligitur. Præfertur autem [b] rufum, translucens, myrrhæ æmulum, non porraceum, odore ualens, suaui gustu, quod dilutum facilè albescit. Cyrenaicum si quis degustauerit, humorem toto corpore ciet: blandissimo odore, adeò ut ne os quidem gustanti nisi paululum spiret. Medicum, & Syriacum minus uiribus ualent, & magis uirosum reddunt odorem. Laser omne antequàm ficescat, adulteratur sagapeno, aut fabæ lomento. quod maleficium deprehenditur, gustu, odore, uisu, & dilutione. Caulem aliqui silphion, radicem magudarin, & folia maspeton uocauere. Efficacissimum laser, mox folia, postremò caulis. Acrem uim habet, inflationes facit: perunctas cum aceto, pipere, & uino alopecias sanat. oculorum aciem exacuit: & incipientes suffusiones, illitum cum melle, dissipat: cauernis dentium in dolore inditur, aut cum thure in linteo circumligatur, aut cum hyssopo, & ficis coctis in posca, os colluitur. ijs prodest, quos [c] bestia in rabiem efferata momorderit, uulneribus immissum. Valet aduersus uenena telorum, & animalia omnia, quæ uirus eiaculantur, potum, aut illitum: scorpionum plagis oleo dilutum circumlinitur. gangrænis [d] præcoercitis immittitur: & cum ruta, nitro, & melle, uel per se carbunculis. Clauos, callosq; prius circumrasos uellit, cerato, aut aridorum ficuum carne præmollitum. Recentes lichenas ex aceto sanat: & [e] excrescentia in carne, polyposq;, si aliquot diebus cum atramento futorio, aut ærugine illinatur. [f] extuberantia eum forfice extrahit. Veteribus faucium scabritijs opitulatur: grauem, subitoq; irraucescentem uocem, dilutum aqua, [g] forbitione confestim expedit: uuam illitum cum melle reprimit: anginis ex aqua mulsa utilissimè gargarizatur. Vescentes lætiore colore mangonizat: tussi commodè in forbili uuo datur, & pleuriticis in forbitionibus: in fellis suffusione, & aqua inter cutem, cum aridis ficis. Horrores discutit cum uino, pipere, & thure potum. neruorum contractionibus, opisthotonicisque datur oboli pondere deuorandum. hærentes gulæ hirudines, gargarizatum cum aceto decutit. Ad lac ineus coagulatum bibitur: comitialibus ex aceto mulso prosicit: menses ciet, cum pipere, & myrrha potum: cœliacos adiuuat, in acino uuæ sumptum: cum lixiuio autem potui datum, repentè conuulsis, ruptisq; prodest. ad potiones resoluitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. g Foliorum succo eadem præstantur, sed multò inefficacius. Cum aceto mulso manditur, ad expediendam arteriam, maximè cùm uox retunditur. Eo cum lactucis utuntur, exitq; in uicem erucæ. Fertur & altera magudaris in Lybia nasci, radix laserpitio similis, sed minus crassa, acris, & fungosa, ex qua non profluit succus. Eiusdem cum laserpitio facultatis.

Laserpitij seu Laseris consi.

CRedidimus iandudum Laserpitij lacrymã nihil aliud esse, quàm illud iucundi ac suauis odoris gummi, quod pharmacopæis atque unguentarijs Belzoinum nominatur. Neque certè hactenus præter rationem in ea perstitimus opinione. nam cùm id mihi deprehenderetur odoratum, rufum fo is, intus candidum, translucens, & quod dilutum albesceret, non poteram non adduci, ut crederem hoc esse legitimum Laser. Huc illud quoque accedebat, quòd complures erant uiri docti & rei medicæ studiosi, qui idem mecum sentiebant. Verùm cùm postea cœpissem Laserpitij ac Laseris historiam diligentius examinare, atque plura ex Strabone, Theophrasto, Dioscoride, Galeno, & Plinio collegissem, quæ priori nostræ opinioni apertè aduersari uidebantur, facilè in aliam deductus sum sententiam. etenim sic animum induxi meum, ut malim ueritati cedere, quàm pertinaciter (quod multi faciunt) falsa tueri. Strabo itaque libro ultimo Geographiæ testatur, Silphium suo usque tempore Cyrenis defecisse, his uerbis. Cyrenis finitima est regio, quæ Silphium gignit, & Cyrenaicum succum, quem Silphium posterius effert. Id propemodum defecit, cùm aliquando barbari odio quodam ingruissent, ac radices eius penè omnes eruissent. Fuerunt hi Nomades uiri. hæc ille. At Plinius Cyrenaici succi defectum non in barbaros ut Strabo, sed in publicanos quosdam refert lib. XIX. cap. III. ubi de eo ita scribit. Ab his proximum dicetur auctoritate clarissimum Laserpitium, quod Græci silphion uocant, in Cyrenaica prouincia repertum: cuius succum uocant Laser, magnificum in usu, medicamentisq;, & ad pondus argentei denarij pensum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes depopulantur pecorum pabulo. Vnus autem caulis nostra repertus memoria, Neroni principi missus est, hactenus Plinius. Hute uerò cum Theophrasto fermè conuenit, quòd hic scribat pecus silphio purgari, pinguescereq; uehementer, & carnes mirabilem in modum suaues reddi. Cùm igitur Strabonis & Plinij testimonio constet, Silphium Cyrenis eorum usque ætate defecisse, neque mihi inueniri, nil mirum uideri debet, si nostra etiam tempestate defecerit, atque nullum iam ad nos aduehatur, quod legitimum dici possit. Quare id gummi, quod seplasia Belzoinum dicunt, meo quidem iudicio, uerum silphij liquorem mentietur potius quàm sit. Sed his illud quoque addamus, quòd Strabo auctor est, Silphium adeò Cyrenensibus olim custodibus fuisse asseruatum, ut inde aliò deferri non potuisset, nisi clam à mercatoribus, qui unum asportabant. Plinius item Silphium ad pondus argenti pendi solitum tradit. quin & tanti factum fuisse à Cæsare, ut illud inter aurum argentumq; protulerit ex ærario. Ex quibus omnibus haud infirmum argumentum sumi potest, quòd Belzoinum nostrum non sit Silphij liquor: quandoquidem id quotidie copiosum importatur non solùm in Italiam, sed in uniuersam ferè Europam. Ad hæc cùm Dioscorides Cyrenaico succo uim acrem tribuat, atq; Galenus eundem & calidissimum, & maximè tenuium partium faciat, non equidem uideo, quomodo uulgare Belzoinum possit legitimum Laser exprimere: quoniam illud nullam prorsus gustantibus acrimoniam relinquit. Præterea ualidi cortices, qui plerunque Belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magnæ potius, quàm ferulaceæ plantæ lacrymam esse. Quod etiam nuper retulit mihi quidam medicus Cyprius, qui Belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis procera manare affirmauit: ubi tamen Silphium nasci qui memoriæ prodiderit, hactenus inueni neminem. quemadmodum neque in Ionia,

in Ionia, neque in Peloponneſo id gigni, ſed prope Cyrenas tantùm, literis mandauit Hippocrates. Atqui illud no bis obijciet aliquis, quòd Laſerpitium non modò in Cyrenenſium agro quondam prouenerit; ſed etiam (ut ſcribunt Theophraſtus, Dioſcorides, & Plinius) in Perſide, Media, Syria, & Parnaſo monte: & quod ob id ad nos aduehi poſſit. Nos huic ita facilè reſpondebimus, quòd Silphij illius liquor ad nos adferatur quidem, ſed qui fœtidus ſit, uiroſúq; odoris: atque eum eſſe dixerim, quem officinæ medicorum aſſam fœtidam uocant. Namque Laſer (ut Dioſcorides teſtatur) Medicum, & Syriacum unus uiribus ualet, & magis uiroſum reddit odorem. quinetiam, eodem teſte, Laſer omne antequàm ſiccefcat, adulteratur ſagapeno, aut fabæ lomento. id quod poſt ipſum ſcriptis tradidit Plinius libro ſuperius citato. Quocirca mihi quidem uidetur non temerè colligendum eſſe, quòd præſtantiſſimum Laſer, quale Cyrenaicum habebatur, à nobis omnino deſideretur. Cæterùm quid ueteribus ſuerit gummi illud elegantiſſimum, quod Belzoinum appellant, mihi hactenus incompertum eſt. In qua certè re non poſſum eorum opinioni ſubſcribere, qui id putant eſſe probatiſſimam myrrham. Hæc ſiquidem, quæ optima ſit (ut Dioſcorides inquit) præter alias notas eſſe debet undique concolor, quæ conſtricta uenas unguium modo candidas & leues oſtendat, minutis glebis, amara, & acris. quas tamen notas in Belzoino haudquaquam reperies. Nam etſi undique maculis conſpergatur, tamen fractas amygdalas repræſentat magis, quàm unguium quorumuis imaginem. Quin & maculæ illæ tam interiores, quàm exteriores partes obſident, adeò ut Belzoini gleba nihil aliud referat, quàm deliberatarum amygdalarum acerum, copioſo melle exceptum. Adde inſuper, quòd uſquam, quantum equidem inuenerim, memoriæ proditum eſt, myrrham in Cypro & Syria ſuis è plantis emanaſſe, ſed in Arabia duntaxat (ut perhibent Theophraſtus, Dioſcorides, & Plinius) ijs in ſyluis, in quibus thus etiam prouenit. quanquam Plinius myrrham quandam ex India adferri tradit, quæ omnibus myrrhæ generibus deterior eſt. Sed quoniam non inuicundam, quanuis longam, de Laſerpitio hiſtoriam tradidit Theophraſtus libro VI. cap. III. de plant. hiſtoria; ideo eius uerba hic ſubijciam. De Laſerpitio, inquit, nunc indicandum eſt. Laſerpitio radix multa, craſſaq; caulis quantus ferulæ, & craſſitudine ferè proximus: folium, quod maſpetum uocant, apio ſimile eſt: ſemen latum, foliaceum, quale quod folium appellatur: caulis annuus ſicut ferulæ. Ergo uere ineunte maſpetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguefcitq; uehementer, & carnes mirabilem in modum ſuaues redduntur. Poſtbac caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis, elixum, aſſumq; . corpora eo quoque purgari ferunt, quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice: quæ de cauſa alterum ſcaparium, alterum radicarium uocant. Radix nigro cortice tegitur, eumq; detrahere ſolent. Sunt uelati certæ menſuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram caſuram reſeruantes, reliquum abſcindunt. Nec enim deuiè, neque plus conſtituto cædere licet: corrumpitur enim, putrefcitq;, ſi diu manſit. Præparant id, conficiuntq; in Pyræeum portum aduectum hoc modo. Cum in uaſis conjecerint, ſtrinxerintq; admiſcuerint, quatiunt longo ſpatio temporis: hinc etiam colorem capeſſit, & conditum iam incorruptum perdurat. Præparatio, caſuraq; ita ſe habet. Locum Aphriceæ amplum occupat, ampliorem, quàm quatuor ſtadiorum millia in hortis Heſperidum ferunt. Sed maiorem partem colligi apud Syrtes. Peculiare huius cultæ fugere loca proditur. quamobrem, ſi colatur mitefcatq; ſolum, deuiat, atque omnino degenerat: utpote natura culturæ aſpernans, ferocitatiſq; conſtans uernaculum. Cyrenenſes annis ſeptem prius, quàm ipſi urbem habitarent, Laſerpitium extitiſſe affirmant. Habitant uerò annos maximè trecentos uſque ad Simonidæ Athenis magiſtratum. Illi ſic referunt. Alij radicem Laſerpitij cubitalem fieri tradunt, aut paulò maiorem. Hanc in medio extuberare in caput, quod ſublime penitus extat, ut ferè ſuper terram eſſe appareat. Vnde primùm quod lac appellant, erumpit: dein caulis aſſurgit, ex quo magydaris, & quod folium dicitur, exeunt. Folium id ſemen eſt, quod cùm auſter ingenuè poſt caniculam flauerit, diſcutitur: atque ita Laſerpitium naſcitur, eodemq; anno radix conſummatur, & caulis. Sed hoc haud quicquam peculiare notetur: nam alijs quoque idem tribuitur. ni dixeris, quòd diſcuſſum id protinus naſci poteſt, ortum peculiarem ſortiri, ſupradictiſq; propterea diuerſum accipi poſſe. Ad hæc circumfodiendum id annuum cenſent. Nam ſi relinquatur ſemen omne, caulemq; totum proferri, & deteriora tam hæc, quàm radicem reddi exiſtimant: defoſſa autem fieri meliora, ſcilicet ſolo ſubacto, beneque glutto. Sed huius contrarium illi uolunt, qui culta recuſare id inquiunt. Mandi quoque radices in aceto recens deciſas referunt. Folium colore aurum æmulatur. Contrarium etiam, quòd pecora folio eſitato purgari minimè indicant. Nam & uere, & hyeme, pecus ad montem dimitti affirmant: cibus non ſolùm hoc, ſed etiam altero quodam abrotono ſimili adminiſtratur. Vim ambo calefactoriam ſortiri planè uidentur, & purgare quidem nequaquam ualere: exiccare autem, & concoquere unicè poſſe. Quod ſi qua pecus ægrefcens, aut aliàs minus bene ſe habens ingreſſa ſit, mox eam ſanari, aut emori aiunt, ſed magna ex parte poſſe ſeruari. Hæc igitur utro tandem ſint modo, quærendum. Quod uerò Magydarim uocant, nimirum à Laſerpitio differt: tenerius enim, minuſq; uebemens, & ſine Laſere eſt, necnon & aſpectu manifeſta experto homini conſtat. Naſcitur in Syria: nam apud Cyrenam, & monte Parnaſo largè prouenire eandem affirmant. Sed quidam Laſerpitium id appellant. An culta id quoque, modo Laſerpitij fugiat, quærendum. Quin & ſi quid ſimile, aut proximum habeat, ad folij, cauliſq; rationem, & ſi quam ullo pacto emittat lacrymam, id inueſtigandum. Ergo naturam ferulaceam, biſce contemplari oportet. hæc Theophraſtus. Meminit Galenus Laſerpitij lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Laſerpitij ſuccus calidiſſimus eſt. Veriùm enimuero & folia, & caulis, & radix ſat ſtrenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis eſſentiæ ſunt, ac proinde concoctu difficilia. Foris tamen impoſita corpori efficaciora, & omnium potiſſimùm ſuccus, admodum trahentem facultatem poſſidens. Attamen & excreſcentias amoliendi, & liquandi uim quandam propter prædictam eius temperiem obtinet. Laſeris quoque mentionem fecit, idem Galenus libro citato, ſed antea ſeorſum, & ſub abſoluto σιρου, hoc eſt, ſuccitituło, ita ſcribens. Opus, ſiue ſuccus Cyrenaicus quidem omnium & calidiſſimus, & maximè tenuium partium eſt: ac proinde omnium maximè diſcutit.

Opinio quorundam exploſa.

Laſerpitij hiſtoria ex Theophraſto.

Laſerpitij uires ex Gal.

Digitized by Google

ſentit. quanquam ſanè & reliqui admodum ealidi ſunt, & ſpirituoſi: ſiquidem plurimæ eorum pars eſſentiæ aeriæ eſt, & igneæ. Porrò complures habentur ſucci: quauis nanque radice inciſa, aut caule, quod ex ſectione craſſum, ac lentum effluit, ſuccus eſt. Cæterùm ſpecialius, & uelut per excellentiam quandam Cyrenaicum ita nuncupant, & Medicum, & Syriacum. Planta, quæ Græcis σίλφιον Latinis Laſerpitium appellatur: Mauritanis, Sylfion: Italis, Laſerpitio. Eius caulis μάσσετον Græcis dicitur: Arabibus, Maſcaſtes. Folia uerò quandoque μάσσετα Græcè dicuntur: Arabicè, Anuiden, & Maſcaſten. Liquor ſeu Lacryma Græcis λάσερος, Latinis Laſer nominatur. Radix μαγυδάρις Græcis uocatur.

Nomina.

ὀποπάνακος. SAGAPENVM. CAP LXXIX.

SAgapenum ferulaceæ herbæ ſuccus eſt, quæ in Media naſcitur. Optimum eſt translucens, fulno forinſecus colore, & intus albo, neſcio quid inter laſer, & galbanum redolens. guſtu acri. Prodeſt laterum, & pectoris doloribus, tuſsibus uetuſtis, conuulſis, & ruptis. [a] craſſam pulmonis pituitam expurgat. Datur comitialibus, opiſthotonicis, lienoſis: item contra neruorum reſolutionem, perfrictiones, & febrium circuitus in potu. In unguenta probè admittitur. menſes pellit, ſed fœtum exanimat, cum hydromelite potum. Prodeſt ex uino hauſtum, ſerpentium ictibus. olfactum ex aceto uuluarum ſtrangulatus excitat: oculorum cicatrices, offuſam caliginem, hebetudines, ſuffuſionesq; detergit. Reſoluitur ut laſer, ruta, aqua, & amaris amygdalis, aut melle, aut calido pane.

[a] παχὺ τὰ ἐν στήθεσιν. i. craſſa in pulmone hærentia.

Sagapeni cõfiguratio.

SAgapenum officinæ interpolato uocabulo Serapinum appellant. Cæterùm eſt eius adulterati frequentior, & communis ferè ſit uſus: tamen Venetijs præſtantiſſimum quoque uenditur, idque illi præcipuè comparant ſeplaſiarij, qui honorem diuitijs anteponunt. Ferulaceas plantas, è quibus Sagapeni lacryma emanat, etiam in Apulia naſci auctor eſt Muſa Ferrarienſis. Id quod equidem hactenus compertum non habeo. Ex orientalibus ſiquidem regionibus allatum, ut conſtat, cæteris præſtat. Arabicæ familiæ auctores inter deiectoria medicamenta Sagapenum referunt: quanquam ea Sagapeni facultas, quantum extat, à Græcis ſilentio prætermiſſa eſt. Sagapenum itaque (ut Meſues tradit) craſſos, lentoſos; humores deijcit, craſſamq; pituitam, & aquam intercutem educit. Porrò facultate quidem propria cerebrum mundificat, ac neruos, craſſaque ab his excrementa detrahit. Confert item eorum morbis frigidis, nempe doloribus captis diuturnis, hemicranijs, comitialibus, uertigini, paralyſi, oriſq; diſtentioni. Pectus ualentiſſimè expurgat, eiusq; ac etiam lateris dolores tollit, præſertim ſi bibatur ex belenij, aut rutæ decocto. Foris emplaſtri modo impoſitum, aut intus aſſumptum tuſſi diuturna uexatis, ac difficulter ſpirantibus, opem maximam fert. Aqua intercute laborantibus ſingulare remedium eſt, ſi tamen flauis myrobalanis duplicato pondere additis exhibeatur. Diſcutit compaginum duritiam emplaſtri modo impoſitum, addito aceto, & capparum ſucco. Rutæ ſucco, & auium rapacium felle diutius maceratum, & in collyrijs additum, oculorum caligines diſijcit, aquamque in eo defluentem cohibet. Palpebrarum item hordeolos uocatos ſanat, ſi cum aceto ſuperponatur. Articulorum compagibus quomodolibet admotum, dolores eorum mirificè ſedat: quippe quoniam ualentiſſimè humorum lentores in his cruciatus excitantes radicitus euellit, etiam ſi in coxendicum aliarumq; partium remotis, profundisq; locis ij delitescant. Potum, aut clyſteribus inditum coli doloribus à frigiditate, ac flatibus prouenientibus maximè auxiliatur. Menſes cit, ſed fœtum interficit, tam hauſtum, quàm ſuppoſitum: contra uteri dolores, ſtrangulatusq; prodeſt. Ventriculo tamen officit; uerùm nox a corrigitur lentiſcina reſina, & Indica nardo. Sagapeni meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus diſſerit ijs uerbis. Sagapenum liquor eſt calidus, & tenuium partium, ſicut & alij liquores. Sed & abſterſionem quandam poſſidet, qua oculorum cicatrices expurgat, atque extenuat. Quin & ſuffuſionibus, & hebetudinibus oculorum, quæ ob humorum proueniunt craſſitiem, non malum eſt medicamentum. Porrò planta ipſa, ex qua prouenit, ferulæ aſsimilis, imbecilla, & inutilis eſt. Sane ipſa primùm Sagapenum appellatur. At liquor eius abuſiuè hoc nomen obtinet, ceu alia quoque multa ex nominis defectu per abuſum nuncupamus. Perfectius nanque foret ipſum cognominare non Sagapenum, ſed Sagapeni ſuccum. Sagapeni plantam, etſi uiderim appictam, & quodam in libro impreſſam non libuit tamen eam hic excudere, quòd neſciam an Mercator ille Perſa, cui acceptam illam referunt, uera, uel fabuloſa narauerit. Id σαγάπηνον Græcis dicitur, quod Latinis etiam Sagapenum: Arabibus, Sachabenigi, ſiue Sechbinegi: Seplaſiarijs, parter & Hiſpanis, Serapino: Italis, Sagapeno.

Sagapeni uires ex Meſue

Sagapeni uires ex Gal.

Nomina.

Εὐφόρβιον. EVPHORBIVM. CAP. LXXX.

EVphorbium Lybica arbor eſt, ferulæ ſpeciem habens, quæ in Tmolo iuxta Mauritaniam inuenitur. Ea acerrimo ſucco turget. Cuius eximium feruorem expaueſcentes incolæ, ouillos uentres elutos, arbori circumligant, & eminus caulem contis incidunt, confeſtimq; è plaga, perinde atque uaſe quodam, in uentriculos copioſus lactis humor effluit, præter id quod humi ſparſum, uulnus eiaculatur. Duo ſucci genera: unum orobi magnitudine, ſarcocollæ modo emicat: alterum in uentriculis concreſcit, atque uitreum ſpectatur. Eligendum eſt tranſlucens, & acre. Euphorbium adulteratur ſarcocollæ, & glutini miſtione. Sed difficile quidem experimentum: quippe cùm leui guſtu, os accenſum diu detineat, adeò ut quicquid ori obijciatur, planè euphorbium reſipiat. Eius inuentio tempore Iubæ

Iubæ regis Lybiæ cognita extitit. Succus illitu ſuffuſiones diſcutit. potus tota die exurit: quare melli, collyrijsq; pro acrimoniæ ratione admiſceri debet. Coxarum doloribus prodeſt in odorifera potione hauſtus. ſquamas oſsium eadem die eximit: uerùm eo utentes, neceſſe eſt linamentis, aut ceratis communire corpus, quo oſſa conueſtiuntur. Aliqui memoriæ prodiderunt, percuſſos à ſerpente nihil moleſti paſſuros, ſi inciſa oſſe tenus capitis cute, intritus ſuccus infundatur, uulnusque poſtea conſuatur.

NOn equidem dubitandum cenſeo, quin illud legitimum ſit Euphorbium, quo paſſim officinæ utuntur, cum tam guſtu, quàm olfactu acerrimam deprehendatur: ob cuius uiolentiſſimam acrimoniam nunquam, niſi inuito animo, à ſophiſtarijs tunditur. Quandoquidem tametſi ſibi nares, & os omni prorſus ingenio goſ-
10 ſypio, & linteis aqua roſarum madefactis muniant; tanta tamen eſt acrimoniæ uis tenuiſſima, ut omnibus unà cum aere penetratis munimentis, in eorum tandem perueniat nares, ubi moleſtiſſimum excitat ardorem. qui non facilè tollitur: quanquam etiam medicamentis admodum refrigerantibus ſuccurratur. Quo fit, ut ſolertiſſimi pharmacopolæ haiulis, ac alijs uictum quærentibus hominibus id muneris obeundum tradant: interim tamen certò ſciunt, non abſque comitijs, & maledictis opus hoc ab illis peragi poſſe. Quamobrem mirum ſanè non fuerit, ſi qui ab arbore recenter colligunt, eximium acrimoniæ feruorem expaueſcentes, è longinquo corticem feriant. Hanc plantam (ut Plinius quoque teſtis eſt) adinuenit primùm Iuba Lybiæ Rex in monte Atlante ultra Herculis columnas, appellauitq; Euphorbium medici ſui nomine, & fratris Muſæ, à quo diuus Auguſtus fuit conſeruatus. Euphorbij Plantam nunquam mihi uidere licuit. Sunt tamen qui illam pingant, & à Saraceno acceptam ſcribant. Cui crederem fortaſſe ſi plantam uiuam oſtenderet, in qua Euphorbij nonnihil ineſſet. Euphorbio deiectoria ineſt facul-
20 tas. cuius nuſquam, quod equidem inuenerim, meminere Dioſcorides, & Galenus: tametſi eam minimè ſilentio inuoluerint Aetius, & Actuarius, qui concordes de eo bis uerbis differuerunt. Euphorbium non modò pituitam trahit; ſed etiam aquam, hanc q; ualidius educit. Eſt autem acerrimum omnium, quæ ego nouerim, ardentiſſimumq; : propterea colicis, & uentrem frigidiorem habentibus datur. cæteros uehementer conturbat: ſitim maximè ciet. Nonnihil ex odoratis ſeminibus ei eſt commiſcendum. Modus trioboli aris, ex aqua muſſa. Præſtat tamen cum melle coctio ipſum in catapotia redigere. Id quod etiam Paulus annotauit libro ſeptimo, ubi inter ea Euphorbium recenſuit, quæ aquam, & pituitam deijciunt. Verùm in ſimplicium cenſu Dioſcoridem, Galenumq; ſecutus, de hac deiectoria facultate ipſe quoque nihil memoriæ prodidit. Cæterùm inter Arabes Meſues fuſius Euphorbij uires tradidit in ſoluentium medicinarum mentione; ubi ita, ad ſenſum ſaltem ſcribit. Euphorbium
30 gummi eſt, quod uſque adeò excalfacit, extenuatq;, ut in hoc cætera gummi genera præcellat. Excalfacit enim ordine quarto: quo fit, ut exulceret, ruborem, inflammationemq; inferat, penetret, & uiolenter abſtergat. Euphorbium noxium admodum eſt medicamentum, ita ut non ſine labore, animi defectu, ac ſudore frigido alium deijciat. Iocinori ob id, uentriculoq; ſua ingenti acrimonia magnam infert noxam. Quapropter exhiberi minimè debet, niſi prius ijs commiſceatur medicamentis, quæ acerrimam eius uim retundere ualeant. Extrahit potum à profundis corporis partibus tum craſſam, tum lentam pituitam, mundatque compaginum cauitates à craſsis contumacibus ue excrementis, qua in re omnium ualentiſſimum eſt medicamentum. Neruos expurgat ab infarctis iandiu humoribus. Proficit ad hæc reſolutis, conuulſis, ſtupidis, tremulis, oriſque diſtentionibus, & cæteris neruorum morbis à frigore obortis, ſi ex leucoïo oleo lauigatum exterius inungatur. Iocineri, lieniq; inuctum; mirificè eorum dolores tollit à frigore, & flatu prouenientes. Sternutamenta ualentiſſimè cit. Occipiti autem confricatum, ueterioſos, obliuioſoſque iuuat. Aquam intercu-
40 tem facillimè extrahit duorum obolorum pondere potum. Sed drachmarum trium pondere hauſtum, (ut Serapio, & Auicenna ſcriptum reliquerunt) potantem interficit, trium dierum ſpatio eroſis ab eo inteſtinis, & uentriculo. Euphorbium, teſte Meſue, quatuor edurat annis: neque eo prius utendum eſt, quàm annum integrum conſenuerit. nanque recens ob ingentem acrimoniam reprobatur. Seruatur commodè milio, aut fabis, aut lentibus ſepultum. Euphorbij facultates paucis perſtrinxit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Euphorbium cauſticæ, ſiue urentis, & tenuium partium facultatis eſt, alijs ſuccis ſimiliter. Et libro III. de compoſitione medicamentorum localium, capite III. tradens curam hemicraniæ, idem de Euphorbio ita ſcribit. Porrò de Euphorbij facultate iam mihi relatum eſt, quòd citò exoluatur. quare in eiuſmodi pharmaca non uetus conijcere oportet. Dictum etiam recens albidius eſſe: quod uerò inueteratum eſt, flauioris aut pallidioris coloris reddi. Planta, quæ Græcis Εὐφόρβιον, Latinis item Euphorbium nominatur, quemadmodum ſuccus eius: Mauritanis, Euforbion, ſeu Farbium: Italis, Euforbio: Hiſpanis, Alforiam, Alforſion, & Euforuio: Gallis, Euphorbe.

Euphorbij cõfideratio.

Euphorbij uires ex Aetio, & Actuario.

Ex Meſue.

Ex Galeno.

Nomina.

Χαλβάνη. GALBANVM. CAP. LXXXI.

GAlbanum ſuccus eſt naſcentis in Syria ferulæ, quod nonnulli metopium uocant. Maximè laudatur cartilaginoſum, mierum, thuris effigiem præbens, pingue, minimè ligneoſum, retinens nonnihil adiecti ſeminis, & ferulæ, graui odore, neque ualde humidum, neque nimis aridum. Adulteratur faba freſa, reſina, & ammoniaco. Galbanum excalfacit, urit, extrahit, diſcutit: menſes, ac partus trahit apoſitu, uel ſuffitu. Lentigines aceto, & nitro perunctas tollit. Deuoratur ad tuſsim ueterem, difficultatem ſpirandi, ſuſpiria, rupta, conuulſa. Aduerſatur toxicis, potum cum uino, & myrrha: ſimili modo ſumptum mortuos partus extrahit. Imponitur lateris doloribus, & furunculis: comitiales, & uuluæ ſtrangulatus, & uertiginoſos olfactu ſuſcitat. Si uratur, fugat nidore ſerpentes, & perunctos ferirí non

Digitized by Google

patitur. [a] Serpentes cum oleo,& ſphondylio circumpoſitum necat: dentium dolorem oblitum, aut cauernis inditum,mitigat. urinæ difficili prodeſſe exiſtimatur. Reſoluitur ad potiones amaris amygdalis,aqua,aut ruta, aut calido pane,mulſáue: aliàs meconio,ære uſto,aut felle liquido. Si purgare Galbanum uoles,in feruentem aquam demittito. nanque cùm liquefactum fuerit, eius ſordes fluitabunt: quas hoc modo facilè ſeparabis. Mundo linteo,raroq; alligatum in fictili,aut ærea pyxide ita pendeat, ut imum uaſis ne tangat: opertoq; uaſe in feruidam aquam demittito: ſic enim ſyncerum,ueluti per colum eliqueſcet,& lignoſum in linteo remanebit.

a Meum. τὰ ἕρπετα.i. ſerpentia.

Galbani conſideratio.

QVanuis legitimum,optimumq; Galbanum in pluribus Italiæ locis, præſertimq; Venetijs uenale reperiatur; id tamen, quo paſſim officinæ utuntur,nihil,uel ſanè parum Galbanum,refert, quod in laudatiſſimi genere à Dioſcoride repræſentatur. Siquidem illud non modò ab impoſtoribus adulteratum eſt; ſed etiã lignorum ferularumq; ramentis,lapidibus,ac alijs compluribus recrementis uitiatum. Quærant itaque probiſe plaſiarij,quod optimum eſt: alij uerò,qui parſimoniæ,ne dicam auaritiæ ſtudent magis,quàm honori,ut qui probatiſſimum uix nunquam aſſequi poſſint,id ſaltem,quod impurum eſt,purgare deberent à Dioſcoride edocti. quippe quòd ea ratione,facilè ab aduentitijs ſordibus expurgari poſſit. Galbani uires tradidit Galenus libr. VIII. *ſimp.med.ſic inquiens. Galbanum ſuccus eſt plantæ ferulaceæ,molliendi,& digerendi ui. Fuerit́q; ſanè ex tertio ordine excalfacientium incipiente,aut ſecundo completo: in deſiccando uerò ex ſecundo incipiente. Id Græcè χαλβάνη, Latinè Chalbanum,& Galbanum appellatur: Arabicè,Chene,& Bezzard: Italicè,pariter,& Hiſpanicè,Galbano.*

Galbani uires ex Gal.

Nomina.

Ἀμμωνιακὸν. AMMONIACVM. CAP. LXXXII.

AMmoniacum ferulæ ſuccus eſt,quam iuxta Cyrenen Aphrica gignit: cuius fruticem cum radice agaſyllim uocant. Probatur bene coloratum, ligni, & calculorum expers, [a] thuris ſimilitudine,minutis glebis,denſum,ſyncerum,nulla ſorde ſpurcatum, caſtoreum odore imitans, guſtu amarum. Hoc genus thrauſam, id eſt, friaturam appellant, quod uerò terram, & calculos collegit, [b] phryama. Gignitur in Aphrica iuxta Ammonis oraculum,ſuccum ſtillante ferulacea arbore. Mollit, extrahit,calfacit: tubercula,duritiasq; diſcutit potum aluum ſoluit,partus extrahit: lienem conſumit, drachmæ pondere hauſtum: articulorum,coxendicumq; doloribus liberat. Auxilio eſt anhelatoribus, orthopnoicis,comitialibus:item quibus humor in pectore coit,ſi cum melle delingatur, aut cum ptiſſanæ ſucco ſorbeatur. Cruentam urinam pellit,albugines oculorum abſterget, genarum ſcabritiam abſumit: tritum autem cum aceto,& impoſitum,iocineris,lienisq; duritias ſedat. diſcutit tophos,qui in artubus concalluerunt,cum melle,aut cum pice illitum. Laſsitudines,& coxendicum dolores eo perungi utile eſt,cum nitro,& cyprino oleo, uice acopi.

a Meum. λιβανωτίζον τοῖς χνόοις, καὶ ἀλθοῖς. i. granum thuris referens non lapidoſum.

b Me. φύραμα i. mixturam.

Ammoniaci conſi.

AMmoniaci lacrymam officinæ,mutata una litera, Armoniacum uocant. Cuius tamen ſyncerißimæ parum ad nos conuehunt,qui ex Alexandria Aegypti cum mercimonijs Venetias redeunt. Quandoquidem rariſſimum Ammoniacum uiſitur,quod ſuis minutis glebis thus referat. Nam omne ferè,quo officinæ utuntur,picem reſinæ modo in maſſam compactum cernitur,impurum, ac quàm plurimis impoſturum adulterijs uitiatum. Vt hinc facilè dici poſſe putauerim,hoc uel illegitimum,uel ſaltem deterius eſſe,idq; fortaſſe,quod Dioſcori [b] *phryama nuncupatur. Cuius etiam meminit Plinius lib.* XII. *cap.* XXIII. *ubi de Ammoniaco ita ſcribit. Ergo Aethiopiæ ſubiecta Aphrica Ammoniaci lacrymam ſtillat in arenis ſuis. Inde etiam nomen ab Ammonis oraculo,iuxta quod gignitur arbor,quam Metopion uocant,reſinæ modo,aut gummi. Genera eius duo,thrauſton maſculi thuris ſimilitudine,quod maximè probatur: alterum pingue,et reſinoſum,quod phryama appellant. hæc Plinius. Cæterùm Ammoniaco uſi ſunt antiqui (ut Paulus eſt author) in ſacrificiorum odoramentis,ac ſuffimentis. In quem ſanè uſum illud ab ijs receptum fuiſſe conijciendũ eſt,quod electißimum,& thuri perſimile extitit. Huius rei illud maximo eſt argumento,quòd ab ipſo Paulo,itemq; Aetio in ſuis medicamentis Ammoniacum thymiama,hoc eſt,ſuffimentum cognominatur,quaſi Ammoniacum præſtantißimum ita intelligere uoluerint. Ammoniaci meminit Galenus lib.* VI. *ſimp.med.ſic inquiens. Ammoniacum liquor eſt ferulæ cuiuſdam. Hoc habet emolliendi facultatem intenſam,adeò ut & articulorum tophos diſſoluat,& lienes induratos ſanet,& choeradas diſcutiat. Quod Græci ἀμμωνιακὸν, Latini item Ammoniacum dicunt: Mauritani,Raxach,ſiue Aſſach: Itali,Ammoniaco,& Armoniaco: Hiſpani,Aguaxaque,& Armoniaque.*

Ammoniaci uires ex Gal.

Nomina.

Σαρκοκόλλα. SARCOCOLLA. CAP. LXXXIII.

SArcocolla lacryma eſt arboris in Perſide naſcentis, [a] pollini thuris ſimilis, [b] rufa, guſtu amara. Vulnera glutinat, oculorum fluxiones inhibet. emplaſtris inſeritur. Adulteratur admiſto gummi.

a ἀλφιτωτῷ μικρῷ. i. thuri paruo.

b Meum. ὑπόπυῤῥα. i. ſubrufa.

Sarcocollæ conſid.

LAcrymam hanc Sarcocollam dixere Græci,quoniam ſicuti glutinum lignum,ita hæc ſauciatam,exulceratamue corporis carnem agglutinet. Quæ autem ad nos aduehitur, non omnis legitima eſt: quippe quòd ea plerunque (ut de alijs quoque pluribus lacrymis,reſinis, & liquoribus fieri ſuperius diximus) gummi,&

mi,& alterius generis lacrymis adulterata deferatur, & talis in officinis inueniatur. Verùm fraus gustu facilè deprehenditur,quandoquidem quæ amara non est, adulterium sensit. Plin.li.XIII.ca.XI.albam cæteris præstulit,sic inquiens.Fit & ex Sarcocolla(ita uocatur arbor) gummi utilissimum pictoribus, ac medicis,simile pollini thuris: & ideo candidum,quàm ruſuna melius. Et lib.XXIIII.cap.XIIII.idem ita scribit. Sunt qui & Sarcocollam spinæ lacrymam putent,pollini thuris similem,cum quadam acrimonia dulcem. Cum uino tusa sistit fluxiones, illinitur infantibus. Vetustate & hæc maximè nigrescit. melior quo candidior. hæc Plinius. Qui tamen in Sarcocollæ historia à Dioscoride,& Galeno maximè dissentit,cùm hi Sarcocollam gustantibus amaritudinem relinquere asserant,ille uerò contrà dulcedinem. Vidi Sarcocollæ arboris imaginem ab Andrea Marino medico insigni appictam in eo Mesuis libello,qui de aluum ducentibus mendicamentis inscribitur. Eam cur probem,aut improbem sanè non habeo,cùm mihi non abs re sit ambigendum an Mercator ille Persa historiam aut fabulam attulerit. Sarcocolla Mauritanis pituitosas eruditates,ac crassos,& glutinosos deijcit humores, præsertim qui in compaginum,& coxendicum cauitatibus deliteſcunt. Cerebrum mundat, item neruos, & pulmones: proinde tussientibus,& difficulter spirantibus auxiliatur. Est etiam ex medicamentis,quæ senes iuuant,præcipuè pituitosos. Caluescunt tamen,qui frequentius ea utuntur. Præstat mirum in modum ad oculorum albugines, ſubeculas,cicatrices,& id genus impedimenta,si in cratere uitreo asinino lacte maceretur quinque diebus:interea tamen nouum lac quotidie est infundendum, priore effuso. Vulneraria præterea penicilla hydromelite prius madefacta,ac inde Sarcocollæ puluere circunlita auribus exulceratis utiliter imponuntur. Cruentis uulneribus, ac diuturnis ulceribus mirificè medetur, quippe quæ proprio suo munere ea à sordibus mundet,carne repleat,cicatricęq; obducat. Aluum tardè deijcit,perturbatq; eos, quorum uentriculus bile redundat; quare cauendum est,ne iis exhibeatur. Roboratur eius detectoria facultas,gingibere,& cardamomo additis. Hæc ex Arabibus depromptimus,quæ sanè tam antiquis,quàm recentioribus incognita fuerunt, utpote qui ea nusquam,quod equidè legerim,scriptis tradiderunt. Sarcocollæ uires retulit Galenus lib.VIII.simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sarcocolla lacryma est arboris Persicæ,mistam uim habet ex emplastica quadam substantia, & paucula amara. Itaque citra morsum desiccat,ac proinde glutinare uulnera ualet. Lacryma,quæ παρκοκόλλα.Græcis,Sarcocolla item Latinis,& Italis appellatur: Arabibus, Ausarot, Anazaron, seu Auzurut: Hispanis,Lancarotes:Gallis,Sarcocolle.

Sarcocollæ uires ex Arabibus.

Ex Galeno.

Nomina.

Γλαύκιον. GLAVCIVM. CAP. LXXXIIII.

GLaucium succus est herbæ, quæ ad Hierapolim Syriæ nascitur, folijs ferè corniculati papaueris, pinguioribus tamen,in terram sparsis,odoris tetri,gustus amari.tota croceo succo madet. Folia in olla fictili,semifrigidis clibanis calfaciunt indigenæ,usque dum flaccescant: deinde contusis succum exprimunt. Cuius est usus ad oculorum medicamenta,utpote cùm inter initia refrigeret.

GLaucium medicorum,& officinarum uulgò,qui barbarorum,& Arabum nomina usurpare solet, Serapionis,& Auicennæ modo,Memithe dicitur. Id autem,quo passim sophistarij utuntur, meo quidem iudicio, uerum syncerumq; Glaucium est. Quippe quod omnibus ferè notis,& facultatibus legitimo respondeat. Præter id enim,quòd facto periculo,oculorum uitijs opitulatur; forinsecus rufescit,intus uerò croceo colore spectatur,& gustu amaro sentitur cum quadam graueolentia. tametsi pharmacopolas nonnullos quandoque deprehenderim,qui è maioris chelidonij succo Glaucium conficiunt. Sed animaduertendum est,quòd in Serapionis codice,præter proprium Memithæ caput,quod Dioscoridis est Glaucium,legitur etiam in capite de Curcuma (nisi fortasse interpretis fuerit lapsus) Chelidonium minus uocari Memithe. Quòd in Serapione uel interpretis,uel alterius culpa,mendum subsit,inde mihi quidem orta est suspicio maxima,quòd Dioscorides,cuius uerba ad unguem refert Serapio,Glaucij non meminerit in Chelidonijs. Quo factum est,ut illi sophistarij deprauata Serapionis lectione decepti,in hunc & alterum errorem inciderint:quòd non solùm ex chelidonijs suum Glaucium eliciant; sed etiam maius chelidonium minoris loco sumant, quandoquidem illud succum croceum mittat Glaucio similem. Glaucij facultates memoriæ prodidit Galenus lib.VI.simp.med.sic inquiens.Glaucium adstringit cum quodam fastidio. Tum adeò manifestè refrigerat,ut solum sæpe erysipelata,utique si ualentia non fuerint,curare possit. Mistura eius composita est ex aquea terreaq; substantia,utraque sanè frigida,uerùm non summè,sed ceu aqua fontana. Γλαύκιον *sic Græcè,ut etiam Glaucium Latinè dicitur: Arabicè,Memithe.*

Glaucij confideratio.

Glaucij uires ex Galeno.

Nomina.

Κόλλα. GLVTINVM. CAP. LXXXV.

GLutinum,quod xylocollam,alij taurocollam uocant, præstantissimum Rhodiacum,quod ex bubulis corijs conficitur. Id candidum est, & translucens. Nigrum uerò minus probatur. Resolutum in aceto,impetigines, leprasq; cutis delet: ambustis igni ex aqua calida dilutum, illutumq; pustulas erumpere non patitur. Vulneribus prodest melle,aut aceto madefactum.

Ἰχθύοκολλα. PISCIVM GLVTINVM. CAP. LXXXVI.

PIscium gluten,uenter est piscis cetacei. Præstat candicans,natione Ponticum,subasperum, minimè scabrum,& quod celerrimè liquescit. Vtile emplastris capitis,& leprarum medicaminibus,& tetanothris,quæ cutem faciei erugant,& extendunt.

Nemo

Digitized by Google

Glutini consi der. tio.

NEmo eſt, qui taurinum, & piſcium Glutinum non cognoſcat: quare hac in re non pluribus uerbis opus eſt. Verùm ſciendum, quòd Glutinum taurinum hac ætate non modò è taurmis corijs inficitur; ſed ex omnium quadrupedum pellibus. Huius, neque alterius non reperio meminiſſe Galenum in ſimplicium cenſu, quam quam inibi lib. VII. illius glutinis librarij mentionem fecerit, quod ex polline farinæ, et muria paratur, ſic ſcribens. Gluten, quod ad libros præparant ex ſimilagine, & garo, emplaſticæ, concoctoriæq; facultatis eſt, quibuſcunque ipſum partibus illinas. Cæterùm illud gluten, quod è piſcibus fit, inter cætera ſimplicia Paulus quidem retulit, ſed ea tantùm ferè de eo ſcribit, quæ Dioſcoridi accepta referri poſſunt. Id græci κόλλα, ξυλοκόλλα, & ταριχόλλα, uocatur, quod Latinis Gluten & Glutinum: Italis, Colla di carniccio: Hiſpanis, Colla, & Grudel. Quæ uerò Græcè ἰχθυόκολλα. Piſcium glutinum Latinè dicitur: Italicè, quemadmodum & Hiſpanicè, Colla di peſce. Arabicè utrumque gluten Zire, ſeu Gara nominatur: Germanicè, Leim: Gallicè, Colla.

Nomina.

ΙΞΟΣ. VISCVM. CAP. LXXVII.

VIſcum optimum eſt recens, intus porraceum, extrà [a] fuluum, quod aſperi nihil, aut furfuroſi conceperit. Fit † acinis in quercu naſcentibus, buxeo fruticis folio. Contuſum acinum lauant, & poſtea in aqua decoquunt. Sunt qui commanducando ipſum efficiant. Gignitur quoque in malo, pyro, & [b] pleriſque alijs arboribus, quinetiam inuenitur in quorundam fruticum radicibus. Emollit, diſcutit, extrahit. parotidas, tubercula, cæteraſq; collectiones ad maturitatem perducit, cum reſina & pari cera miſtum: epinyctidas in ſplenio ſanat: uetera ulcera, abſceſſusque, quos cacoethes uocant, ex thure mollit. Lienem cum calce, gagate, aut Aſio lapide coctum, & impoſitum abſumit: cum ſandaracha, aut auripigmento illitum, ungues extrahit. miſtum cum calce, & uini fæce, [b] ſuam uim intendit.

a Meum. ἰσχὸς ξανθὸς τὸ. ſubfuluum.

b Meum. ἔστι τινὰ δένδρα καὶ ῥίζαις αὐξόμενα. Iuuires ipſorum intendit. Idē habet.

Viſci conſid.

VISCVM.

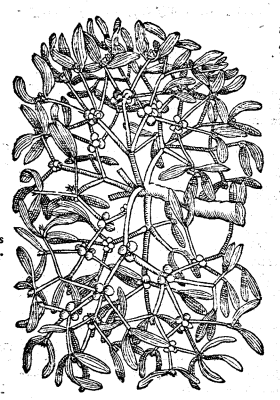

Viſci util' tas in Hetruria.

VIſcum fit pluribus, ac diuerſis modis. Verùm omnium præſtantiſſimum eſt, quod è granis in quercu naſcentibus conficitur. Huius præter id, quod inualidum in pyris, malisq; naſcitur, ingens in Hetruria prouentus. Siquidem inibi non modo in quercu laudatiſſimum prouenit, ſed etiam in cerro, ilice, & caſtanea, in noſtris præſertim maritimis Senenſibus, ubi uaſtiſſimè aſſurgunt ſylueæ, quæ non paruo pretio ijs locantur, qui uiſcum efficiunt. Scandunt autem illi arbores immenſas, non ſinè magno uitæ ſuo periculo, ſæpiusq; funibus adalligati id muneris in aere pẽdentes obeunt. Grana, quæ legerunt, in aqua decoquunt, donec diſrumpantur: poſtea contundunt, & tandiu lauant in aqua, quouſque furfuracea excrementa eximant. Refert Plinius, naſci Viſcum in quercu tantùm, robore, ilice, ſylueſtri pruno, terebintho, pinu, & abiete. At in Hetruria gignitur etiam in caſtanea, quod optimum eſt. malo, ac pyro, nõ tantùm ſylueſtri, ſed etiam domeſtico, quanuis penitus inutile. Viſci maxima Hetruſcis utilitas eſt: nam præter eius uſum in aucupijs, quibus mirum in modum delectantur ob ingentem turdorum copiam, qui autumni tempore, in ſyluis quibuſdam ex iuniperis arte conſtructis, eo capiuntur, id etiam in primis utile eſt uitibus muniendis, ne prima germinatione ab erucis, quibus omnia ſcatent, gemmæ deuorentur. Siquidem agricolæ Viſco uites omnes circundant, quo poſtea erodentes uermiculi, qui tam præſtantiſſimo latici inſidiantur, è terra ſurſum petentes, meritò implicantur. Quòd cùm perſpexiſſet natura omnium rerum parens, uiſci multum Hetruriæ largita eſt, ne hanc ob peſtem uno deſtitueretur. Viſci fructu ueſcuntur turdi, præcipuè magni, quos noſtri uulgò turdellas appellant. Quorum ſtercore uiſci ſemine pleno inficiuntur & ſeruntur arbores, in quibus pernoctant, & uſcitant: è quo tandem ſemine naſcitur planta, quæ uiſcum creat. Vnde ſcitè à Plauto dictum eſt. Turdus exitium ſibi cacat. Cæterùm Viſcum per ſe non eſt, arbor, ſed in arboribus uiuit, ſpon de plerunque perpetua. Id quod etiam teſtatur Virgilius lib. VI. Æneidis, cùm inquit.

Quale ſolet ſyluis brumali frigore Viſcum
Fronde uirere noua, quod non ſua ſeminat arbos.

Proinde Plinius lib. XVI. cap. ultimo ita ſcriptum reliquit. Quædam enim in terra gigni non poſſunt, & in arboribus naſcuntur. Nanque cùm ſuam ſedem non habeant, in aliena uiuunt, ſicut Viſcum. Omnino enim ſatum nullo modo naſcitur, nec niſi per aluum auium redditum, maximè palumbis, & turdis. Hæc eſt natura, ut niſi maturatum in uentre auium non proueniat. hæc Plinius. Quæ ante ipſum memoriæ prodidit Theophraſtus lib. II. cap. XXIII. de plantarum cauſis, unde illa ſumtuatus eſt Plinius. Porrò id, quod in pinu, & abiete naſcitur, quod (ut Plinius inquit) ſtelin Eubœa dicit, biphear Arcadia, frequentiſſimum in Tridentino agro in uallis Ananiæ ſylui s

ſyluis conſpicitur, ubi ingens turdellarum copia uictitat. Sed hoc ad aucupia prorſus inutile eſt, decoctum enim, & deiade elotum omnem amittit lentorem. Quod autem in pinu, abiete, amygdalo, malo, pyroq; prouenit, perpetua fronde uiret. Id uerò contrà, quod quercui, robori, & caſtaneæ innaſcitur, ut pote cui apperente hyeme omnia folia decidant. Huius rei cauſam reddere tentauit Theophraſtus loco paulò antè citato, cùm ita ſcribit. Viſcum aliud folio eſſe perpetuo, aliud deciduo, haudquaquam abſurdum eſt. Siquidem aliud uirentibus ſemper arboribus, aliud frondem amittentibus inſidet. ſit enim, ut his careat alimento, in illis habeat, quatum abunde ſit. Cauſa enim perpetuæ, deciduæue frondis hæc eſt, quemadmodum diximus. hactenus Theophraſtus. Verùm enimuero hæc Theophraſti ſententia non omni ex parte probanda uidetur. quippe quoniam uniuerſam Viſcum, quod in amygdalo, pyro maloq; in Italia prouenit, tam æſtate, quàm hyeme fronde perpetua uiret, cùm tamen hæ arbores hyeme frondibus deſtituantur. Quo fit, ut aliunde huius rei cauſam petendam exiſtimem. Fit præterea Viſcum auiculis tantùm capiendis commendatum, in Syria ex myxis, quæ Aphris Sebeſtena dicuntur, ut libro primo in prunorum mentione de ijs diſſerẽtes retulimus. Vtuntur hoc Inſubres ſuis in aucupijs, quòd arboreo uiſco careant, illudq; è Venetijs deferunt, quo primùm ex Damaſco Syriæ aduehitur: unde Damaſcenum uocatur. Sed id querno bonitate cedit. Fit quoque Viſcum è quarundam arborum radicibus, agrifolij præſertim, & uiburni, quarum etiam arborum hiſtoriam libro primo paluri, & rhois commentarijs inſeruimus. Qui autem ex huiuſmodi arboribus uiſcum conficiunt, cortices radicum ſumunt, effoſſaq; ſcrobe inter ſuarum arborum frondes humido ſolo ſepeliunt, ibiq; tanto tempore dimittunt, quoad computreſcant: mox eximunt, & tandiu in pila contundunt, donec lentorem concipiant: deinde aqua calida lauant, & manibus commiſcent. Hac etiam ratione quibuſdam in locis fit ex ibiſci radicibus. Sunt qui querni uiſci lignum in tenuiſſimum puluerem redigant, & comitialibus hauriendum prębeant. quo tantùm medicamento multos fuiſſe ſanatos pro certo affirmant. Atqui operæ pretium eſt, ut eo ita utantur comitiales quotidie in quadrageſimum diem uſque, & caueant, ne lignum ab arbore reſciſſum terram contingat. Idem collo, aut brachio pro amuleto ſuſpenſum, cum ſuo cortice grauidarum conceptum adiuuat. Sed noui ego complures, morbi, & medicamenti prorſus ignaros, qui ligni loco Viſcum ipſum in cataputijs deuorandum dederunt. Viſcum quod in Pyro ſylueſtri naſcitur contractione membrorum laborantibus maximo eſſe auxilio ſcimus. Contunditur id unà cum folijs, & ramis & cum pinguedine capi recenti. Viſci meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus diſſerit ijs uerbis. Viſcum ex plurima aerea, & aquea calida, pauciſſima terrena ſubſtantia conſtat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaque etiam affectus ſubſtantię reſpondent. Siquidem ualenter ex alto humores extrahit, nec eos tantùm tenues, ſed & craſſiores, eosque diffundit, ac digerit. Eſt autem ex eorum genere, quæ non protinus poſt primam appoſitionem excalfaciunt, ſed quæ tempus requirunt, uelut thapſia. Sed & ſuprà commonuimus, ineſſe calidis facultate medicamentis, ubi largum continent humorem recrementitium. Theophraſti ſententia nõ accepta. Viſcum Damaſcenum. Viſci querni uires. Quorundam error. Viſci pyri ſyl ueſtris uires. Viſci uires ex Galeno.

Nomina.

Nomen illi Græcum, ἰξὸς, Latinum, Viſcum: Arabicum, Dabach, ſeu Dibach: Italicum, Viſchio, & Pania: Germanicum, Vogel leim: Hiſpanicum, Viſco.

† *Nulla hîc in Græcis codicibus ſit acinorum mentio, ſed hæc tantùm leguntur. γίνεται ἐκ τινος καρποῦ ἀλεκτρυώδους. hoc eſt. Fit ex quodam fructu rotundo. Cui etiam lectioni adſtipulatur Serapio. Sed interpres uidetur ſecutus Plinium, qui lib. XVI. cap. ultimo ſic inquit Viſcum ſit ex acinis, qui colliguntur meſſium tempore immaturi.*

APARINE.

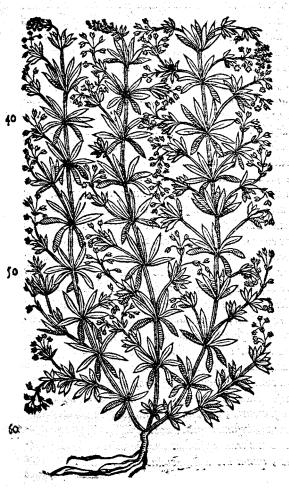

Ἀπαρίνη. APARINE. CAP. LXXXVIII.

AParine ramis multis, & paruis, fruticat, aſperis, quadrangulis, per interualla orbiculato foliorum ambitu, ut in rubia: flos albus: ſemen durum, rotundum, concauum, [a] album, umbilici figura, aſperitate ueſtium tenaci. Ea paſtores coli ui ce utuntur ad eximendos è lacte pilos. Seminis, cauliũm, ac foliorum ſuccus, potu [b] contra uiperarum, phalangiorumque morſus auxiliatur: infuſu aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita, ſtrumas diſcutit.

[a] ἐκμέσου ὡς ὀμφαλός. i. è medio uelut umbilicus. ita Meum.
[b] Meũ. μεταίνου. i. cum uino.

AParine uſquam non prouenit, ſed præſertim (ut Theophraſtus inquit) inter lentes. Itali hanc uulgò uocant Speronella, quòd folia circa caulem ad calcariũ ſtimuli modum, aſteriſci inſtar proferat. Tactu hæc aſperrima eſt, quapropter cùm adoleuerit, attingentium ueſtibus pertinaciter hæret. Huius ſuccum magnifaciunt quidam ad recentia uulnera glutinanda, & ad papillarum rimas. Stillatitia eius aquæ

Aparines conſideratio.

qqua datur utiliter potanda dyſentericis. Sicca farina uulnera glutinat, & ulcera ſanat. Aparines meminit Galenus lib. VI. ſimp. med. ubi ſic breuiter inquit. Aparine, quidam philanthropon, alij omphacocarpum cognominant, modicè extergit, & deſiccat: habetq; nonnihil ſubtilium partium. Herba hæc Græcis ἀπαρίνη uocatur: Latinis ſimiliter Aparine: Italis, Aparine, & Speronella: Germanis, Klebkraut: Hiſpanis, Preſera: Gallis, Grateron.

Aparine uires ex Gal. Nomina.

ἄλυσσον. ALYSSVM. CAP. LXXXIX.

ALyſſon exiguus frutex eſt, unicaulis, ſubaſper, rotundis foliis: fructu duplicium ſcutorum effigie, in quo eſt ſemen quadantenus latum. In montibus, & aſperis locis emicat. Eius decoctum ſingultus, ſine febri, potu diſcutit: idem efficit, ſi quis eam aut teneat, aut odoretur. cum melle trita uitia cutis in facie, & lentigines emendat. Contuſa in edulio rabici canis mederi putatur. domibus appenſa ſalutaris eſſe creditur, & ominibus, atque brutis faſcini amuletum. Purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit. 10

Alyſſi conſi.

ALYSSVM.

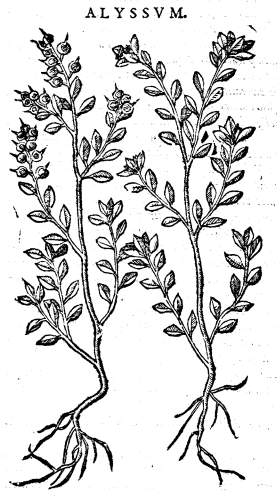

ALyſſi uaria eſt apud authores hiſtoria. Nam ſi Plin. eſt adhibenda fides, Alyſſum ea planè fuerit herba, quam Rubiam minorem uocamus; quæ quidem, præterquàm quòd folia ferat longè minora, prorſus Rubiæ ſimilis conſtat. Quòd autem Plinio hæc Alyſſon ſit, eius uerba declarant lib. XXIIII. cap. XI. ubi de erythrodano ita ſcribit. Erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum uocant, nos Rubiam, qua tinguntur lanæ, pelles q; perficiuntur, in medicina urinam ciet. Morbum regium ſanat ex aqua mulſa: et lichenas, ex aceto illita: & iſchiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix, ſemenq; trahunt menſes, aluum ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tinguunt. Inuenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiam ſi adalligatus ſpectetur tantùm. Diſtat ab eo, qui Alyſſon uocatur, foliis tantùm, & ramis minoribus. Quippe nomen accepit, quòd à cane emorſos rabiem ſentire non patitur, potus ex aceto, adalligatusq;. hactenus Plinius. Quem facilè quis ſuſpicari poſſet, Dioſcoridis Alyſſum uidiſſe, eo ductus argumento, quòd is ſtatim poſt aparinem, quæ rubiæ ſimilem facit, Alyſſum deſcripſerit: niſi omnibus ferè notis hoc à rubia minore differre perſpicuum eſſet. Siquidem Dioſcoridi Alyſſum foliis eſt rotundis, fructu duplicium ſcutorum effigie, in quo ſemen quadantenus latum. in montibus, & aſperis locis naſcitur. Quæ ſanè omnia in minori Rubia deſiderantur. Quòd præterea Dioſcoridi, ut Plinio, Rubia minor nõ ſit Alyſſum, ex eo apertè cognoſcitur, quòd is infrà de maiori, & minori Rubia, eodem capite tractauerit. Id quod minimè quidem feciſſet, ſi nullam iudicaſſet inter minorem rubiam, & Alyſſum intercedere differentiam. Quare uel Plinium hac in re hallucinatum, uel diuerſum à Dioſcoride Alyſſum accepiſſe crediderim. Porrò magis 20 30 40

Varia de Alyſſi ſententia.

adhuc Alyſſi hiſtoriam ea confundere mihi uidentur, quæ de eo poſteritatis memoriæ prodidit Aetius, cùm inquit. Alyſſum eam herbam eſſe aiunt, quam Heracleam ſideritim uocant, quæ propter uias ubique naſcitur, purpureo flore, foliis craſſioribus. Nomen traxit, quòd à cane rabido emorſis mirum in modum opituletur. His uerbis Aetius non ſolùm non referre Dioſcoridis Alyſſum deprehenditur; ſed neque etiam ſatis exprimere, quam ſideritim pro Alyſſo intelligat. Nam cùm tres ſint ſiderites à Dioſcoride monſtratæ, quarum duæ, prima ſcilicet, & ultima, heracleæ uocantur, non equidem ſcire poſſum, an primam, uel ultimam in ſuum Alyſſum receperit Aetius. Huic poſtremò, ut alijs quoque, non conſentiunt quæ de Alyſſo retulit Galenus libro II. de antidotis, ubi nonnulla Aſclepiadis medicamenta ad rabidi canis morſus commemorat. Alyſſum, inquit, herba eſt marrubio aſſimilis, aſperior tamen & magis aculeata circa orbiculos floremad cæruleum uergentem profert. Hanc ſub caniculæ æſtu colligere oportet: exiccata contundi, cribrari, & ſeruari debet, ne diffletur. Ex 50

his Galeni uerbis palàm eſt, Alyſſum ab eo ex Aſclepiade deſcriptum, potius primam, quàm ultimam ſideritim referre. Cùm igitur uaria admodum ſit de Alyſſo authorum ſententia, cùmq; eius hiſtoria tam uaria, incertaque habeatur, difficile quidem fuerit aſſerere, quænam planta Alyſſum legitimè uocari poſſit. Non deſunt ſanè nobis aliquot plantæ quæ pro Alyſſo ad nos à rei herbariæ peritis tranſmiſſæ ſunt, uerùm cùm earum nullæ legitimum mihi Alyſſum referat, eas potius ſuppriměndas, quàm hîc appingendas, exiſtimaui. Ruellius tamen 60

tamen eam plantam, quam herbarij (ut ipſe ait, ſyluestrem cannabim uocant, putat eſſe Dioſcoridis Alyſſum, uel ad ipſum proprius accedere. Quod, ne ſemper aliorum errata corrigere uidear, iſs diiudicandum relinquo, qui in ſimplicium hiſtoria etiam mediocriter uerſati, hæc & maiora diiudicare poſſunt. Cæterùm Alyſſum à Galeno ex Aſclepiade repræſentatum, in Italia prouenire non equidē inficior, neque illud ſimiliter, cuius meminit Aetius. Sed quod horum in uſu medico probandum, uel reprobandum ſit, non facilè decernere auſim. quanquam à Galeno nunquam diſcedendum putauerim. Qui præterea Alyſſi facultates tradidit lib. VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Nuncupata eſt hæc herba Alyſſon, quòd mirificè iuuet demorſos à cane rabido. Sed & rabienti quoque data, ſæpe in totum ſanauit: atque hoc ex totius ſubſtantiæ ſimilitudine efficit. Dictumq; prius eſt talem facultatem ex ſola percipi experientia, & planè nulla conſtare methodo. Quòd ſi quis ad multa experiatur, cognoſcet facultatem habere mediocriter ſiccificam, & digerentem, cum hoc ut abſterſorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & uitiligines, & maculas faciei à ſole prognatas expurgat. Herba, quæ ἄλυσσον, Græcè, Alyſſum quoque Latinè dicitur; Italicè, Aliſſo.

Ruell. error.

Alyſſi uires ex Gal.

Nominz.

Ἀσκληπιάς. ASCLEPIAS. CAP. XC.

ASclepias, ramos emittit longos: folia hederæ, [a] longa: radices numeroſas, tenues, odoratas: floris uirus: graue ſemen ſecuridacæ: naſcitur in montibus. Radices ex uino potæ torminibus auxiliantur, & contra ſerpentium ictus. Folia aduerſus uuluæ, mammarumq; ulcera, quæ cacoethe uocant, illinuntur.

a Lõga, Ori. non leg.

FAlluntur, mea quidem ſententia, qui Aſclepiades uice, quam in montibus naſci tradidit Dioſcorides, necnon etiam Plinius, eam herbam accipiunt, quam uulgares quidam chirurgici Hederam terreſtrem nominant: quæ plerumque ſecus uias naſcitur, & perpetuò humi ſerpit foliis rotundis, aſperis, per ambitum quadantenus ſerratis, longo tenuiq; funiculo appenſis: floribus exiguis, in purpura albicantibus: radicibus tenuiſſimis. Siquidem præterquā quòd Dioſcorides ſcriptum non reliquit Aſclepiadā in uijs publicis naſci, nusquam etiam, quòd legerim prodidit eandem tam longo repere tractu & folia rotunda proferre. Nec minus etiam, ut equidem arbitror, hallucinantur ij (pace tamen Fuchsij dixerim, quem conſtat ex ſuis commentarijs hanc habuiſſe ſententiam) qui putant Aſclepiada eam eſſe plantam, quam uulgus herbariorum Vincetoxicum uocat. Quandoquidem huius cum folia, tum radices nullo odore commendantur: flores uirus aliquod non redolent: ſemen non eſt ſecuridacæ ſimile. Adde etiam, quòd ex Oribaſij lectione Aſclepias non profert folia longa. cui ſubſcripſit Marcellus interpres, fretus fortaſſe, ut ſolet, probatiſſimis exemplaribus.

Aſclepiadis conſi. Quocundam lapſus.

Fuch. error.

VINCETOXICVM.

Præterea antiquiſſimus codex manu ſcriptus de radicibus non legit πολλὰς, hoc eſt, multas, ſed tantùm λεπτὰς, id eſt, tenues odoratas. Cæterùm VINCETOSSICVM *prouenit foliis lauriniis, ſed in cacumine acutioribus, firmis ac leuibus, caulibus pluribus, lentis, uiridibusque, circa quos folia per interualla utrinq; bina ſpectātur. Flores edit tenues ex pallido albeſcentes, è quib. acutæ tenuesq; proueniunt ſiliquæ cādida intus lanugine, & ſemine. Radicibus nititur numeroſis, in girum ſe circumquaq; fundentib. tenuibus, longis albicantibus, haud odoratis, et manſu ſubdulcibus, quadā cum lenicula acredine, quarum eſt uſus. Naſcitur in montibus, collibus, & ſaxoſis, et aridis locis. Radices excalfaciunt, et ſiccant ordine primo, digerunt, aperiunt, & reſoluunt. Vis eis magna aduerſus omnia uenena, unde illi nomen. Quare dantur magno auxilio potandæ ad uenenoſorum animalium ictus. Demorſis quoque à cane rabido utiliter præbētur diebus xi. continuis ſeſquidrachmæ ponderе, ex Cardui benedicti decocto. Bibuntur quoq; quotidie ex uino, aduerſus peſtilentiæ contagia. Dantur eadem utiliter ex oxalidis, aut bugloſſi aqua ad omnes cordis affectus drachmæ pondere unà cum citrei mali ſemine. Eadem ex uino meraco potæ, tormina mulcent. Earundem ex uino albo decoctum ſcilibræ pondere potū diebus pluribus hydropicos iuuat. Verūm ſtatim à potu ſudor prouocandus eſt. Auxiliatur idē ictericis, nanq; cutis nitorem præſtat, urinam prouocat, & tuſſi, & pectoris uitijs opitulatur. Dantur tritæ radices unà cum Pæoniæ ſemine comitialibus, & melancholicis cum ocimi ſemine, aut cum citri cortice, aut cum margaritis. Præſtant potæ additis dictamni albi radicibus ad interaneorum uermes. Adduntur utiliter in deſeſſionibus, quæ fiunt ad mulcendos uteri dolores, & ad menſes ciendos. Non deſunt, qui Vincetoſſici radices laudibus efferant ad fractos, & ab alto deuolutos, ubi dentur potandæ*

Vincetoſſici hiſt. Matth.

Vincetoſici uires Matth.

Digitized by Google

potanda ex uino aut Symphiti maioris decoctio. Sunt & qui illam humi repentem herbam, de qua antea diximus, pluribus celebrent facultatibus, præsertim ad thoracis, & intestinorum uulnera. quamobrem potiones ex ea magna opinione factitant, & succum eius in unguentis admiscent: nanque uulneraria est, & glutinatoria. Præterea oleum quod infusis maceratisque in eo foliis, ac diutius insolatis paratur, præstat plurimum potum ad colicos dolores: nanque præsentaneo auxilio eos iuuat qui hoc morbo laborant. Asclepiadis meminit quidem Galenus lib. v. simplicium medicamentorum, sed nihil de eius uiribus differens, sic tantùm inquit. In tertio Dioscorides de hac herba conscripsit. at nos eius nondum periculum fecimus. Ea Græcè ἀσκληπιὰς, ut etiam Latinè Asclepias nominatur: Italicè, Asclepiade.

Nomina.

Ἀτραπτυλὶς. ATRACTYLIS. CAP. XCI.

ATractylis, † spina est cnico similis, folia multò [a] longiora ferens in summis uirgis, magna parte nuda, [asperaq;] qua fœminæ pro fusis utuntur [b] capitula in cacumine spinis horrentibus flos luteus, quibusdam in locis purpureus inuenitur: radix tenuis, superuacua. Coma, semen, & folia cum pipere, & uino peruntur utilissimè contra scorpionum ictus. Percussos tradunt, quandiu ea teneatur herba, nullum experiri dolorem, ipsumq; deposita statim recrudescere.

† Orib. add. ἄκανθα ἐστὶ ὁμοία κνίκῳ ἀγρίῳ. i. uel cnicus syluestris a Orib. μικρότερα. i. minora.

[a] Cœl. non habet exemp.

[b] Ori. κεφάλια. i. coma.

ATRACTYLIS.

Atractylidis consi. Ruell. & Hermolai error.

ERāt haud dubiè, ut mea quidem fert opinio, Ruellius, & Hermolaus: quippe qui existimauerint Atractylida esse Cnicum sylvestrem, cuius primo loco meminit Theophr. lib. VI. cap. IIII. de plantarum historia. Siquidem magnam ego inter sylvestrem Cnicum, & Atractylidam inuenio apud Theophrastum esse differentiam. Quod ut omnibus perspicuum esse possit, iis præsertim, qui aliter sentiunt, hic Theophrasti uerba de Cnico, Acarna, & Atractylide subijciam. Cnicū, inquit, sylvestri, urbanoq; discernitur. Sylvestris genera duo notantur; alterum urbano admodum simile, recticaulius tamen: quamobrem eo mulierum priscarum nonnullæ pro colu utebantur. fructum nigrum, maiusculum, amarumque parit. Alterum genus densum constat, caulesq; simcheos profert, quodammodo humicaule fit: nam propter foliorum mollitiam declinatur, procumbitq; ad aruæ fructum amarum, frequentem, barbaq; modo hirsutū gignit. Sunt ambo seminosa, uerùm sylvestre copiosius fert. Eius peculiare præ alijs sylvestribus est, quòd illa duriora, spinosioraq; urbanis proueniunt: hoc autem mollius, ac laxius constat. Acarna quoad simplici ratione exprimi licet, aspectu cnico urbano similis est, colore flauicans, succo pinguis. Fusus agrestis (sic enim Atractylida Latini nominarunt) bis candidior est: habetq; peculiare, quod in foliis euenit. decerpta enim, carniq; allata, succum sanguineum effundunt: qua de causa αἱματῖτις, id est cruor à quibusdam spina hæc est nominata, grauis etiam odore, crudo remq; repræsentans. Serò perficit fructū, autumno enim, & quidem in totum (ut summatim proponam) uniuersa spinaceorum natura fructus serotina existit. hæc Theophrastus. Ex quibus uerbis facilè cognosci potest, in Atractylidis historia apertè aberrasse Ruellium, cùm in tertio suo de natura stirpium libro asserit, Fusum agrestem, hoc est Atractylida, nil aliud esse Thophrasto, quàm primum Cnici sylvestris genus. utpote qui non animaduerterit, quòd Atractylis Theophrasto alia est, à Cnico sylvestri planta: quanquam illi fortasse non absimilis: & cui ea tantùm insit proprietas, ut è foliis succum sanguineum fundat: id quod nullo Cnici generi tribuitur. Errandi ei occasionem, meo quidem iudicio, præbuit Plinius, quòd lib. XXI. cap. XV. sylvestrem Cnicum à quibusdam Atractylida uocari tradiderit. Vbi postquàm commemorasset nonnullas spinosas plantas, quibus Ægyptij in cibis utuntur, de Cnico tandē in hunc modū disserit. Multas præterea, inquit, ignobiles habent plantas. Sed maximè celebrant Cnicon Italiæ ignotā, ipsis autē oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt ex semine eius. Differentia prima sylvestris, & satiuæ. Sylvestrium duæ species, una mitior est, simili caule, tamen rigido, exilis. Itaque & pro colu antiquæ mulieres utebantur. quā quidā atractylida uocant. Semen eius candidum, & grande, amarū. Altera birsutior, toro fiore caule, & qui penè humi serpat, minuto semine. hæc Plinij uerba. Quæ etsi quidē certam fidē faciant, primum sylvestris Cnici genus à quibusdā Atractylida fuisse uocatū, non tamen propterea affirmāt, Atractylim esse Cnicū sylvestrem.

syluestrem. Atractylidis deinceps speciatim meminit ipse Plin. cap. XVI. *eiusdem libri, cùm inquit. Acarna colore tantùm rufo (à scolymo scilicet) distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat Atractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguinum succum funderet. qua de causa pbonos uocatur à quibusdam. Odore etiam grauis, serò matu rescente semine, nec ante autumnum. quanquam id de omnibus spmosis dici possit. hactenus Plinius. Ex iis igitur omnibus meritò colligẽdum esse putauerim, legitimam Atractylidem nullum esse syluestris Cnici genus, sed aliam per se plantam, nempe illam, qua pro fusis priscæ utebantur mulieres. Quod sane animaduertens Theodorus sui Græci idiomatis peritissimus in Theophrasti uersione, Atractilida fusiam agrestem interpretatur, non autem colum, ut priuam agrestis Cnici genus uertendo, ex antiquo ad colos usu, id Colum agrestem rectè cognominari posse monstrauit. Qua in re is planè declarasse uidetur, priscas mulieres agresti Cnico coli uice fuisse usas, fusorum uerò loco ipsa tantùm Atractyli. Cæterùm sunt, qui plantam cuius hîc nos imaginem expressimus, atractylem esse existiment. quorũ ego probarem opinionem, si folia sanguineum succum funderent, & caules rectiores essent. sit itaque de ea aliorum quoque iudicium. Credidit Ruellius alteram Cnici syluestris speciem eam nimirum esse stirpem, quam herbariorum vulgus Carduum benedictum, uel sanctum appellat. Quam profectò opinionem haudquaquam improbandum puto. quandoquidem Carduus benedictus uocatus solo procumbit densa foliorum coma, & quodammodo humi caulis cer-* Cardui bene dicti descripe.
nitur. quinetiam fructum gignit amarum, barbatq; modo hirsutum: & caules proferre sonchi modo rubentes. Vt ex ijs notis accuratius expensis, quibus prorsus conuenit Carduo benedicto cum altero Cnici syluestris genere, nil mirum si cogor mutare sententiã, & hoc quod aliàs negaueram, nunc planè asserere non dubitem. Sed certè Ruellium mirari subit, quòd tam facilè asseruerit Carduum benedictum uocatum sanguinem ex se fundere. Nam etsi ego mille periculum fecerim; nunquam tamen euulso folio, uel ramulo sanguinem è uulnere profluere comperi. Præterea Ruell. lapsus.
si concedamus, quòd Ruellius uera referat, id maximè ipsius repugnabit sentẽtiæ, cùm tam Theophrasto, quàm Plinio nullum Cnici genus sanguinem fundat: quoniam id Atractylidis est proprium. Hinc itaque palàm fieri arbitror, Ruellium, alioqui doctissimum, turpiter confudisse Atractylidis historiam. Quippe si, ut suam tueretur sententiam, asserere uoluisset Atractylida esse primum syluestris Cnici genus, illud quidem succum fundere sanguinis instar scribere debuisset, non autem hoc, quod Cardnum benedictum esse censemus. Neque etiam mihi, ut liberè liceat quod quisque sentit dicere, placet Fuchsij opinio. *qui libro primo de compositione medicamentorum, & in suis de planta* Fuchsij opin. reprobata.
rum historia commentarijs, Carduum benedictum uulgò nominatum Atractylidem hirsutiorem esse existimat. hirsutiorem dixi, quoniam is duas esse constituit Atractylidis species, nempe mitiorem alteram, alteram hirsutiorem: tametsi tum Dioscoridi, tum Theophrasto Atractylis unum duntaxat sit genus. quod, quantum reor, Carduus benedictus non est. Siquidem hic nec sanguineum succum fundit, nec in imis uirgis unquã uisitur nudus: quinimò uirgas non profert, sed caules lentos, quibus humi ferè reptat, uel potius solo procumbit. Sed postquàm in hac nostra Atractylidis, & Cnicorum syluestrium disquisitione, sermo incidit de Carduo benedicto, non ab re hîc de miris eius atque excellentibus dotibus nobis differendum est. Est igitur CARDVVS *benedictus ita uulgò nuncupatus, planta* Cardui bene dicti uires Matth.
nullis hoc tempore non cognita. Caulibus est rotundis, flexilibus, lentis, pilosis, humi accubantibus, foliis longis utrinque laciniatis, hirsutis, & cum adoleuerint aculeatis. Capitula habet in caulium summis partibus longis, ac pungentibus aculeis rigentia, & foliis circunquaque stipata. E quibus melinus flos emicat, papposo intus semine cinereæ simili & albicante. Radice nititur alba multifidaque. Tota planta uehementer amara est, sed ad multa utilis. Seritur passim in hortis, sapore admodum amaro, quòd terreis constet partibus calore quodam attenuatis. Magni nominis, magnq; existimationis planta est non modò apud Italos; sed etiam apud exteras nationes, præsertim contra pestilentiam: item aduersus uenena lethalia, tam interius sumpta, quàm uenenosorum animalium ictibus, aut morsibus imposita. Sanantur hac herba quartana laborantes aut alijs febribus detenti, quarum accessiones cum frigore adueniunt. Id enim præstatur hausto eius decocto, aut stillatitia aqua, aut pulueris drachma pota. Præstant eadem comitialibus infantibus eodem modo bibita. Herbæ decoctum ex uino sumptum ilium, & renum dolores mulcet, & cætera uentris tormina sedat: sudorem cit, alui uineas necat, & uteri uitijs auxiliatur. Herba ipsa tam recens, quàm sicca & pota, & exterius admota, contumacia ulcera, & quæ cacoethe uocantur, sanat, cuteq; obducit. Quamobrem decoctis miscetur, quæ è liguo Guaiaco ex uino, & aqua ijs parantur, quos lues Gallica corripuit. Planta, quæ Græcis ἀτράκτυλις, *Latinis item Atractylis, & Fusus agrestis appellatur: Italis, Atrattile.* Nomina.

CARDVVS BENEDICTVS.

Digitized by Google

Πολύκνημον. POLYCNEMVM. CAP. XCII.

a Orib. κατ' ἀραιότητα. i. semine.

POlycnemon, frutex est surculosus, foliis origani: a caule, ut pulegij, geniculis multis intercepto, sine umbella, tenui tamen in cacumine corymbo, boni odoris, & acris. Vulneribus agglutinandis recens, aut aridum, cum aqua efficaciter illinitur: sed quinto die solui debet. ad urinæ stillicidia, ruptaq; cum uino bibitur.

Polycnemi consid.

POlycnemum hactenus, quòd ego quidem ipsum cognouerim, non reperi, neque uidi in Italia. Cæterùm etsi inibi nonnullæ inueniantur, atque etiam à quibusdam pro eo ostendantur plantæ, quæ aliquibus notis Polycnemum quadántenus referre uidentur; cùm tamen plura etiam ijs desint, quæ in Polycnemo requiruntur, quàm ut pro uero probari possint, non equidem quicquam in hoc certi statuere ausim. Vnde satius ipsum inter alias ignotas plantas collocandum esse duxerim, donec aliud certius compertum fuerit. Sed si quis interim Polycnemi uires ex Galeno quoque scire desiderat, is lib. VIII. simp. med. illas ita paucis retulit. Polycnemon desiccat, & excalfacit secundo excessu. Itaque & ob id uulnera glutinat. Huic plantæ nomen Græcum πολύκνημον: *Latinum similiter Polycnemum: Italicum, Policnemo.*

Vires ex Galeno. Nomina.

Κλινοπόδιον. CLINOPODIVM. CAP. XCIII.

a Meum. ἐν στήμασι. i. in petrosis.

CLinopodion frutex est folijs serpyllo similis, surculosus duum dodrantum altitudine. Nascitur in a petrosis. Flores, marrubij modo, ex interuallis distincti speciem lecti pedum præbent. Bibitur herba, & succi eius decoctum, ad conuulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus: menses, & partus pellit: & pensiles uerrucas, quas acrochordonas uocant, eijcit, aliquot diebus potum. Aluum sistit decoctum ad tertias, potumq; si febrim sentiunt, ex aqua, alioquin, ex uino.

CLINOPODIVM VVLGARE.

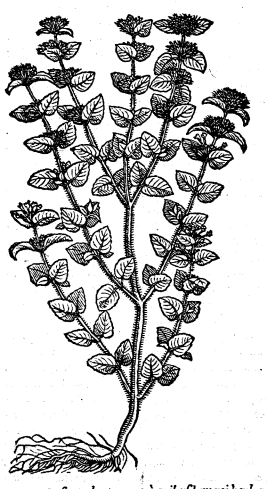

PSEVDOCLINOPODIVM.

Clinopodij consid.

DVe sunt plantæ, quæ à quibusdam rei herbariæ indagatoribus, pro clinopodio ostenduntur. Prima foliis exit serpyllo haud absimilibus, latioribus tamen, caulibus quadrangulis, tenuibus, & hirsutis: floribus purpureis: caules uerticillatim ambientes. Altera foliis est oblongis, in cacumine mucronatis, & in ambitu serratis, floribus inter folia subpurpureis, balaustij effigie. At illa longè magis, quàm hæc (quantum mea fert opinio) Clinopodium refert, tum quòd folia magis serpyllum referant, tum quòd flores, qui in summis caulibus

libus ſunt lecticæ pedis baſim quadantenus referre uideantur. Id quod maximè me adduxit ad credendum hanc plantam legitimum eſſe clinopodium, uerùm deguſtata tractu temporis herba, non quidem ab re mihi à ſententia recedendum fuit. Siquidem cum à Galeno ſcriptum eſſe animaduerterim Clinopodium adeò tenuium eſſe partium, ut ex tertio calfacientium, ſiccantiumq; ordine habeatur, ac operæpretium eſſe haud me lateat, ut quæ in huius cenſu ſunt plantæ, aut guſtu acres, aut admodum amaræ percipiuntur, cumque neutra qualitas in hac, aut illa planta reperiatur, non auſim primam, nec alteram legitimum facere clinopodium. Nec tamen ob id prætermittere uolui, quin in ſtudioſorum gratiam ea hic excuderentur. Huius meminit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Clinopodium excalfaciendi uim obtinet, ſed nondum adurendi: eſt uerò etiam eſſentiæ tenuium partium: ponatq; ipſum quiſpiam in tertio ordine tum excalfacientium, tum reſiccantium. Κλινοπόδιον *ſic Græcè, ut Latinè pariter Clinopodium uocatur: Italicè, Clinopodio.*

Clinopodij facult. ex Galeno.

Nomina.

Ἀσφοδελίτις. LEONTOPETALVM. CAP. XCIIII.

LEONTOPETALVM.

Leontopetalon, caulem emittit dodrantalem, aut altiorem, plurimis alis concauum, & in cacumine ſemina parua duo, aut tria, in ſiliquis, ciceris modo: flores anemonæ ſimiles, punicei coloris: folia braſſicæ, ſed papaueris diuiſura: radicibus nigris, [a] *rapæ ſimilibus,* [b] *ſtrumoſis. Naſcitur in aruis, & ſegetibus. Radix auxiliatur ſerpentium ictibus, ex uino pota: nec alia res celerius dolorem finit. miſcetur iſchiadicorum clyſteribus.*

a Car non haber.

b Μεῦμα, κατὰ σάτερ κονδύλους τινάς. uelut nodos quoſdam.

Leontopetali conſid.

Leontopetalum, eiuſque nigram, extuberantemque radicem, rapi inſtar magnitudine, non modò Venetijs, & Patauij in quibuſdam hortis uidimus; uerùm etiam in Hetruriæ aruis, aliiſque Italiæ locis. Naſcitur frequens in Apulia. Leontopetali meminit Plinius libro XXVII. capite XI. ubi ipſum ijs depingit uerbis. Leontopetalon, alij rhapeion uocant, folio braſſicæ, caule ſemipedali, alæ multæ, ſemen in cacumine in ſiliquis ciceris modo. radix rapæ ſimilis, grandis, nigra. naſcitur in aruis. Leontepetali facultates paucis perſtrinxit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Leontopetali radice maximè utimur. Digerendi facultatem, & exiccandi, excalfaciendique in tertio ordine poſſidet. Ἀσφοδελίτιν *quod Græci, Leontopetalum quoque Latini dicunt: Leontopetalo, Itali.*

Leontopetali uires ex Gal.

Nomina.

Τεύκριον. TEVCRIVM. CAP. XCV.

Teucrion, ſiue, ut alijs placet, teucris, herba eſt uirgæ referens effigiem, triſſaginis ſimilitudine tenuifolio, non multùm à cicere alieno. Hæc in [a] *Cilicia iuxta Gentiadem, Ciſſademq; ubertim prouenit. Recens cum poſca, aut aridæ feruefactæ eius potu lienem potenter abſumit. Lienoſis cum aceto, & ficis illinitur: item ſerpentium morſibus ex aceto ſolo ſine ficis.*

a Orib. aurelia. i. Lycia.

Teucrij conſideratio.

Herba quædam naſcitur pluribus in locis, foliis quidem ciceris, ſed caule, et facie triſſaginis adeò ſimilis, ut ſæpe extempore uſa oculos decipiat. Hanc eſſe uerum Teucrium mecum ſemper exiſtimaui, (ſi teucrium noſtris in regionibus naſcitur) quòd ea mihi planè notis reſpondere uideatur, quas Dioſcorides Teucrio reddidit. Qui tametſi ſcribat ubertim naſci Teucrium in Cilicia iuxta Gentiadem, & Ciſſadem; id tamen nihil impedit, quin etiam alibi prouenire queat. Siquidem foliis exit ciceri non abſimilibus, tenuibus, & caulibus & facie Triſſaginis ſpectatur. Plinio duo Teucrij produntur genera lib. XXV. cap. V. ubi ita ſcriptum reliquit. Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hermion uocant, ſpargentem iuncos tenues, folia parua aſperis naſcentem, au ſtero ſapore, nunquam florentem, neque ſemen gignit. Medetur lienibus. Conſtatq; ſic inuentam. Cùm exta ſuper eam proiecta eſſent, ſeruor adhæſiſſe lieni, eumque exinaniſſe. ob id à quibuſdam ſplenion uocatur. Nas-

Digitized by Google

TEVCRIVM. TEVCRIVM ALTERVM.

rant sues, qui radicem eius edunt, sine splene inueniri. Quidam ramis hyssopi plantam, surculosam, folio fabæ, eodem nomine appellant. Et colligi florentem adhuc iubent, adeò florere non dubitant, maximeq; ex Cilicijs, & Pisidiæ montibus laudant. hæc Plinius. Caterùm non desunt, qui putent alterum Plinio Teucrium eam esse plantam, quæ Italis uulgari sermone uocatur Fana grassa, quanquam hanc alij falsò, ut opinor, Thelephium esse contendant. Teucrij uires descripsit Galenus libro VIII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Teucrium incidentis, & tenuium partium facultatis est: quare lienes sanat. Ponatq; ipsum quispiam in tertio excantium, secundo uerò excalfacientium ordine. Hanc herbam Græci τευκριον, Latini item Teucrium nominant: Itali, Teucrio.*

Teucri uires ex Gal.

Nomina.

Χαμαίδρυς. TRISSAGO. CAP. XCVI.

CHamædris Græcis, alijs chamædrops, Latinis trissago dicitur. Sunt qui eam teucrion appellauere, propter eam quam cum teucrio seruat similitudinem. Nascitur in petrosis, & asperis. Frutex est dodrantalis, folia habens exigua, amara, effigie & diuisura quercus: flore paruo, [a] penè purpureo. Carpitur semine prægnans. Recens in aqua decocta, potu tussibus, [b] indurato lieni, urinæ difficultati, incipientibus hydropicis, auxiliatur: cit menses, partus exrahit: lienem ex aceto pota consumit. aduersus serpentium uenena ex uino potus, illitúq; efficacissima. Trita digeritur in pastillos, ad suprædicta. purgat uetera ulcera, cum melle: cũ oleo illita, caliginem oculorũ discutit. natura eius est calfacere.

a Orib. ἐπὶ τὸ πλεῖστον. rubrum.
b Mss. addit. ἐπὶ πλεῖστον. i. conuulsionibus.

Chamædryos confid.

CHamædrys herba est uulgaris notitiæ. *In Hetruria, Senensibus præsertim, uulgò appellatur Querciuola. Quo nomine Græcos imitati uidentur, quibus nil aliud per Chamædryn significatur, quàm humilis & terrestris quercus. Insubribus uulgò Calamandrina uocatur. Alijs herba febrium, uel Febrifuga dicitur, eo quòd epoto eius decocto diebus aliquot tertianas fuget & finiat. Magnificiunt Chamædrin Hetrusci, quod (ut*

Chamædrys uires Matth.

assirmant ij, qui rem hanc experimento comprobarunt) ieiunis acetarij modo sumpta, pestilentiam arceat, non minus quàm scordium planta ei cognata. Præstat quoque Chamædrys ad frigidos omnes cerebri morbos, nempe ad diuturnos capitis dolores, ad comitiales, ueternosos melancholicos, stupidos, conuulsos ac resolutos, Semen drachmæ pondere potum bilem per urinas ducit. Ideoq; conuenienter datur potandum ictericis. instillatur foliorum succus ad uermiculosas aures. Datur idem aduersus intestinorum uermes; Id quod etiam unum præstat bibitum, in quo florescens herba die, & nocte fuerit macerata. Caterùm quanuis Dioscorides, alijq; ueteres multa tantùm, quòd extet, Chamædryos meminerint; tamen Fuchsius quatuor eius genera depinxit. De Chamædry siue Trissagine disseruit Theophrastus lib. IX. cap. X. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit, Trissaginis

Digitized by Google

seginis folia ad rupta, & uulnera, in oleo trita ualent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoque beneficium est. Folium ad albugines tritum, in oleo prodest. Habet hæc herba folia quercus: & statura aut palmum excedit: & odorata, atque suauis est. Sed partes quidem omnes herbæ eiusdem minimè ad idem uti los sunt, haudquicquam absurdum fortasse appareat. Radicis uerò eiusdem partem unam superius, alteram infernus purgare mirabilius sit, ut thapsiæ, & ischiadis, quam alij Apion appellant. hæc Theophrastus. Quibus mirum nulli esse debet, quòd Chamædrys tertiana correptos liberet: siquidem ea, Theophrasto authore, bilem deijcit. Est

TRISSAGO, SIVE CHAMAEDRYS.

CHAMAEDRYS ALTERA.

& altera CHAMAEDRYS, *foliis quernis, sed magis quàm in præscripta laciniatis tenuibusq; subnigricantibus, numerosioribus, & densioribus. Caules edit quadrangulos, tenues, lignosos, sesquidodantales, ramis, surculosq; plurimis refertos, in quibus flosculi purpurei per internalla, inter folia rutilant, & caules ipsos ambiant, alterius Chamædrys modo; Radicem habet multifidam albicantemq́ue. Est autem planta aspectu iucundo & eleganti: Amara tamen est, sed odore non iniucundo, resinam olente. Quo factum esse puto, ut Tragus Dioscoridis Chamæpityn hanc plantam esse existimauerit, sed an rectè senserit notabunt rei plantariæ periti. Mihi autem Chamædrys altera perpetuò fuerit cum folia quercus, non pini gerat. & cum altera chamedry cognationem habeat, non solum foliis, caulibus, & floribus, sed sapore quoque, & facultatibus. Trissaginis uires memoria prodidit Galenus libro* VIII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Chamædrys uincentem habet qualitatem, amaram, & est quodammodo acris. Quocirca meritò lienem colliquat, & urinas, ac menses provocat, crassitudinem horum incidit, & uiscerum obstructiones expurgat. Ponatq́ue eam quispiam in tertio ordine excalfacientium, & desiccantium: plus tamen desiccat, quàm calfacit. Hæc planta χαμαίδρυς Græcè uocatur: Latinè, Chamædrys, & Trissago: Arabicè, Damederios, Chamadrius, seu Kemadrius: Italicè, Chamedrio, & Querciuola: Germanicè, Gamanderle, & Eathengel: Hispanicè, Chamedreos, Gallicè, Germandree.*

Chamædrys altera, & eius hist. Matth.

Tragus notatur.

Chamædryos uires ex Gal.

Nomina.

Adnata. LEVCAS. CAP. XCVII.

LEucas montana, latioribus, quàm urbana foliis, semine acriore, amariore, ori ingrato. efficacior, tamen quàm satiua habetur. Vtraque ex uino contra animalium uenena, præcipuè marinorum, opitulatur.

Digitized by Google

Leucadis cõsideratio.

Tametsi Hermolaus,& Ruellius contendant scriptis testatum reliquere herbam quandam in uinetis nascentem mercuriali congenerem,esse Leucada; ego tamen eam mercuriali consimilem facere profectò non ausim,cum nullum hactenus ex rei herbariæ authoribus inuenerim,qui eius faciem repræsentet,pluraq; de eius notis tradat,quàm fecerit Dioscorides: qui certè,quantum extat,nullis prorsus notis ipsam descripsit. Cæterùm rectè,meo quidem iudicio,putat Marcellus Florentinus huic Leucadis capiti decurtatum esse principium. Id quod nobis indicare uidetur ipsius Dioscoridis sermo: nam cùm statim ab ipso capitis initio montanam Leucada urbanæ,comparauerit, nimirum ostendit,à se prius urbanam fuisse descriptam. Neque hac de causa tantùm adducor, ut Marcello adstipuler; sed quia etiam se habuisse testatur Latinum Dioscoridis codicem uetustissimum, in quo initium huius capitis ita legebatur. Leucæ duo sunt genera unæ est montana,& altera hortiua. Montana latiore quàm satiua folio est,&c. Quæ omnia maximo sunt argumẽto, quod hoc in loco Dioscoridis codices sint 10
Nomina. *deprauati,quòdq; in ijs plura adhuc desiderentur,quæ faciunt ad perfectam huius plantæ historiam.* Λεύκας, *herba sic Græcis,Leucas item Latinis appellatur.*

Λυχνὶς. LYCHNIS. CAP. XCVIII.

a Conclusa meũ non habet.

Lychnis coronaria, flore est albæ uiolæ simili, sed purpureo. quo corollæ factitantur. a [Contra scorpionum ictus semen in uino potum auxiliatur.] Lychnis syluestris,omnia urbanæ similis. Bilem per aluum detrahit, semine duabus drachmis poto. ictus à scorpione subuenit. Aiunt huius herba appositu scorpiones torpescere, & inertes prorsus reddi. 20

Lychnidis cõsideratio.

LYCHNIS.

Quanquã non facilè est hac ætate plantas in Italia ostendere,quæ legitimè referant utranque Lychnidem, hortensem scilicet,& syluestrem, cùm earum folia, & caules tam à Dioscoride, quàm ab alijs rei herbariæ scriptoribus,quod inuenerim,nullis prorsus repræsententur notis,utpote plantarum, quæ fortasse olim omnibus erant notissimæ ob frequentem earum usum tum ad lucernarum lumina, tum etiam ad coronas contexendas; attamen in Tridentino,& Goritiensi agro planta quædam in hortis,ac fictilibus seritur, coronis nectendis accommodata, quam equidem non dubitauerim pro legitima Lychnide in medium afferre. Siquidem flore exit purpureo, albæ uiolæ simili: folijs longis tomentosis, albicantibusq;: caule lanuginoso, cubito maiore,in cuius cacumine flos emicat, ut dixi, purpureus, inodorus tamen. Quòd præterea planta hæc uera sit Lychnis coronaria, illud mihi fidem auget, facitq;, ut in hoc nihil ferè addubitem, quòd alteram eiusdem generis frequentissimam apud Anauienses syluestrem reperierim,illi satiuæ adeò per omnia similem, ut cùm natalis duntaxat discrimen intercedat,hæc meritò Lychnis syluestris appellari queat. His accedunt tomentosa earum folia, quæ ad lucernarum usum pro ellychnio commodè usurpari possint. Vnde apud ueteres Lychnidis sibi nomen asciuit. quippe lucerna Græcis λύχνον dicitur,quemadmodum & ἐλλύχνιον 30 40
funiculus, qui è gossipio nobis hoc æuo paratur, lucernisque inseritur ad lumen edendum, flammamq; nutriendam. Quare cùm gossipio,ut puto,carerent antiqui,tomentosis herbarum quarundam foliis ad hoc munus obeundum utebantur, nempe lychnidis,uerbasci,aliarumq; nonnullis. Illud denique addiderim, ut nostra melius firmetur opinio,quòd flos plantarum,quas Lychnides esse opinor, mirum in modum ruralibus, urbanisque uiginibus expetitur ad coronas factitandas: qua in re priscam imitantur ætatem. Cæterùm Plinius lib.XXI.cap.IIII. Lychnidem inter rosas retulit,sic inquiens. Est & rosa, quæ Græca appellatur à nostris,à Græcis uerò Lychnis,non nisi in humidis locis prouenientes,nec unquam excedens quinque folia,uiolæ magnitudine,odore nullo. Lichnidis coronariæ semen, ut Galenus est author lib.VII. simplicium medicamentorum,calidum est secundo quodammodo ordine,aut iam etiam tertio: siccum sanè eodem quoque modo. 50
Lychnidis uires ex Gal.
Nomina. *Quæ herba Græcis Λυχνὶς: Lychnis quoque Latinis dicitur: Italis, Lichnide.*

Κρίνον. LILIVM. CAP. XCIX. 60

Lilia coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam uocata. E quibus unguentum temperatur, quod aliqui lirinum,alij susinum appellant, neruos, & priuatim uuluæ duritias emolliens. Folia herbæ illita,

Digitized by Google

illita, contra ſerpentium ictus auxiliantur: feruefacta ambuſtis proficiunt: aceto condita uulneribus opi
ulantur. Succus adiecto melle, aut aceto in æreo uaſe coquitur [a] conuenienti medicamento uetuſtati
ulcerum, & ad recentia uulnera. Inaſſata radix, & ex roſaceo trita, igni ambuſta ſanat, uuluam emollit,
menſes ciet, ulcera cicatrice obducit. Cum melle detrita neruis præciſis, luxatisq; medetur: uitiligines,
furfures, & lepras emendat: ulceraque in capite manantia expurgat: abſtergit faciem, & eru-
gat. teritur in aceto cum hyoſcyami foliis, & farina tritici mulcendis teſtium inflammationibus.
Semen potum morſibus ſerpentium aduerſatur. Ignibus ſacris ſemen, & folia cum uino illinun-
tur. Tradunt & purpurea eſſe lilia. In Syria autem, & Pſidia Pamphiliæ efficaciſsima unguen-
ti naſcuntur.

a ὕδρον γλυκὺ πικρὸν ἀφεψηθὲν i. liquidum fit medicamentũ. ita meum.

LILIVM.

Lilium omnibus notum, folia fert longa, nunquam non uirentia, leuia, pinguia, Pancratio ſimilia. Caulem profert bicubitalem, rotundum, reſtum, læuem, pinguem, firmum; foliis ab imo ad ſummum circumueſtitum. è cuius cacumine terni, quaterniue ramuli exeunt, è quibus oblonga prodeunt capitula, herbaceo colore, quæ tractu temporis lilia fiunt eximij candoris, calathi figura, extrinſecus ſtriata, reſupinis per ambitum labris. Luteis aliquot, ex calathi fundo ſurſum ſpectantibus apicibus, puluerulentis, & linguæ effigiem imitantibus, alterius quàm flos odoris, è quorum medio longus producitur apex, rotundo in cacumine capitulo; herbacei coloris. Radice nititur bulboſa, albicante, compactili ſquammarum ſerie ſurſum ſpectantium. Huius ſquammatiles bulbi craſſiuſculi ſunt, & lento ſucco prægnantes. Seruantur lilia diſſectis bulbis Martio menſe. Florent æſtate circa ſolſtitia. Alba lilia ut purpurea fiant docuit Plinius libro Liliorum cõſideratio.

Liliorum hiſtoria ex Pli.

xxv. cap. v. his uerbis. Lilium, roſæ nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione unguenti, oleiq; quod lirinon appellæur. Et impoſitum etiam maximè roſas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ulli florum excelſitas maior, interdum cubitorum trium, languido ſemper collo, & non ſufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris ſtriatis, & ab anguſtijs in latitudinem paulatim ſeſe laxantibus, effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuique filo, & ſemine ſtantibus in medio crocis. Ita odor, colorq; duplex, ut alius calycis, alius ſtaminis: differentia anguſta. In unguenti uerò, oleiq; uſu folia non ſperuuntur. Eſt flos non diſſimilis illi in herba, quam conuoluulum uocant, naſcens per frateta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac ueluti naturæ rudimentum lilia facere condiſcentis. Alba lilia iiſdem omnibus modis ſeruntur, quibus roſa: & hoc amplius lacryma ſua, ut hippoſelinum. nihilq; eſt fœcundius, una radice quinquagenos ſæpe emittente bulbos. Eſt & rubens lilium, quod Græci crinon uocant. Alij florem eius cynorrhodon. Laudatiſſimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide, quartum locum obtinet in Italia naſcens. Sunt & purpurea lilia aliquando gemino caule, carnoſiore tantùm radice, maioriſq; bulbi, ſed minus. Narciſſum uocant. Huius alterum genus, flore candido, calyce purpureo. Differentia à liliis eſt & hæc, quòd narciſſis folia in radice ſunt, probatiſſimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem. Calyx herbaceus. omnes ſerotini: poſt arctiurum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inuenta eſt & in his ratio inſerendi, monſtrificis hominum ingenijs. Colliguntur nanque menſe Iulio ſcapi areſcentes, likaq; ſuſpenduntur in fumo. Deiu mundantibus ſe nodulis, in fœce nigri uini uel græci menſe martio macerantur, ut colorem accipiant, atqui ita in ſcrobiculis ſeruntur, beminis fœcis circumfuſis. Sic fiunt purpurea lilia, mirumq; ita tingit aliquid, ut naſcatur inſectum. hæc Plinius. Lilia (ut Anatolius teſtatum reliquit) totum annum uiridia durabunt, ſi cùm occluſa ſilent, necdum patentia debiſcunt, decerpta, nouis fictilibus non picatis indito diligenter operculo recondantur. ſic enim clauſa perpetuum annum uegeta manebunt. Sed ut intermedio tempore ad uſum promuntur, ſtatim ad ſolem producta, cùm ſenſerint eius calorem, aperta panduntur. Porrò ut uiciſſim, & uarijs temporibus flores pariant lilia, bulbi ita ſeruntur, ut aliqui duodecim digitorum altitudine obruant, alij octo tantùm, alij quatuor duntaxat profunditate mergantur. ſic diuerſis diebus dabunt lilia: quod & in alijs floribus fieri poſſe cetur. Cæterùm & illud inter lilia meritò annumerari potest, quod

Martagon, & eius delineatio.

MARTAGON *chymiſtæ appellant. Hoc enim radice, etſi croceo colore infecta ſit, à lilio candido non diſſidet, ſicuti nec caule. Foliis uulgarem ſaponariam imitatur, quæ in ſtellæ, uel roſæ modum intercedente ſpatio caulem ambiunt: in cuius cacumine tenui pediculo appenſi flores emicant liliorum effigie, minores tamen: quorum folia etiã*

reflexa

MAR TAGON.

Liliorum facultates Matthiolo.

Liliorum ueres ex Gal.

reflexa cernuntur, colore purpureo, punctis quibuſdam rubentibus reſperſa, & ipſi odorati ſunt, aſpectuq; iucundi. Lilij genus hoc in ſuis de ſtirpium hiſtoria commentarijs Fuchſius aſphodelum, fœminam putauerat eſſe, pro eoq; depinxerat. Sed quia ſui erroris conſcius factus, hanc ipſe ſuam mutauit ſententiam, non eſt cur iam nos eam pluribus refellamus. Cæterùm, ut de liliorum facultatibus nos quoque diſſeramus, hæc quæ ſequuntur, habeto. Elixa radix uetere axungia excepta, & illita, pedum clauos euellit, ſed ante triduum remoueri non debet. Eadem ex adipe, & oleo adhibita, defluxos pilos replicat, cum muſto autem pota ſanguinem extra uaſa concretum per aluum eijcit, ſuppurationes molitur, & concoquit, & duritias quaſcunque emollit. Stillatitia florum aqua datur utiliter potanda ægrè parturientibus, & ad pellendas ſecundas, additis croco, & caſia odorata. Oleum quod è floribus paratur, ualet ad omnes frigidos neruorum morbos, nempe ad conuulſiones, & reſolutiones. Præſtat item ad emollienda articulorum impedimenta; & ſcirrhoſos quoſcunque tumores. Illinitur quoque maximo iuuamento puerperis uteri dolore laborantibus, addito oleo è lini ſemine, & præſertim ubi ſuccida lana ijs calidis imbuta; uentri ſuponatur. Additur in clyſmatibus, ubi induratas fæces emollire ſit opus. Lilia quæ diu in oleo macerata fuerint, illita, prius calefacta, calida apoſtemata citra dolorem maturant, ac digerunt, & peculiariter ea, quæ in articulis ſunt. Liliorum facultates poſteritatis memoriæ prodidit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Lilij flos temperaturam miſtam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia, ex qua utique in guſtu amaritudinem habet, partim ex aquea, eaq; temperata. Itaque etiam quod ex eo conficitur oleum, & unguentum, citra morſum digerendi, ſimulq; emollienti facultatem obtinet. unde fit, ut ueteri duritiebus ſit aptiſſimum. Porrò radix, foliaq; per ſe trita deſiccant, & abſtergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoque ambuſtis competunt: ſiquidem hæc quoque moderatè deſiccantem, extergentemq; facultatem poſſunt. Radicem ergo toſtam, ac deinde cum roſacco contritam ambuſtis, quoad obducatur cicatrix, imponunt. quip pe cùm alioqui et aliorum ulcerum omnium bonũ ſit inducendæ cicatrici remedium. Quinetiam uteros emollit, menſeſq; prouocat. Folia uerò præcoquentes, & ipſa ad obductam uſque cicatricem imponunt, non in ambuſtionibus duntaxat; ſed alijs quoque uulneribus. Sed ſunt etiam, qui aceto ea condientes ad uulnera ſuo tempore ut antur. Plas tamen meſt abſtergentis facultatis in radice, quàm in foliis: quanquam tamen nec in ea ipſa multum inſit, ſicut prædiximus. nam primi ordinis abſtergeatium eſt medicamnium. Itaque cùm aut utiligines, aut pſoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, commiſcemus illi aliquid aliorum medicamentorum ualidiùs extergentium, cuiuſmodi eſt mel. Cæterùm ſi id moderatè illi, ac conuenienter admiſceatur, & ad neruorum diuiſiones competit, & ad alia uniuerſa, quæ ualenter exiccari poſtulant abſque morſu. Impoſuimus uerò etiam quandoque & foliorum ſuccum cum aceto, & melle coctum. Quintuplus autem erat ſuccus ad utrunque: atque inſigne medicamen fuit ad omnia ea, quæ exiccari poſtulant abſque morſu, ceu uulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus muſculorum eueniunt, & quæcunque ulcera humida fiacidaue, & diuturna ſunt, quæq; ægrè ad cicatricem perducuntur. Sed hæc iam ad medicamentorum componendorum inſtitutum attinent, à quo quantum licet abſtinere in præſentia admonitor. cæterùm rerum ipſarum natura ſæpenumero ut attingam adigit, celeriter uerò relinquenda ſunt, atque ad propoſitum reuertendum. Planta, quam Græci κρίνον, & λείριον dicunt, Lilium Latinis nominatur: Mauritanis, Suſen: Italis, Giglio: Germanis, Lilgen, & Gilgen: Hiſpanis, Azucena, & Lirio blanco: Gallis, Lis.

Nomina.

Βαλλωτὴ. BALLOTE. CAP. C.

a Me. φύλλα ὃ σφαίῳ ὅμοια μείζονα ὃ καὶ σκορδυλόῤῥιζα. i. folia marrubio ſimilia, ſed maiora, & rotúdiora.

BAlloten, nomine alio nigrum marrubium uocant. Caules edit quadrangulos, nigros, ſubhirſutos, complures ex una radice: [a] folijs maioribus, quàm marrubij, hiſpidis, per interualla in caule diſpoſitis, ſubrotundis, † graueolentibus, apiaſtro proximis: unde aliqui apiaſtrum eam uocauerunt. candidi flores uniuerſi uerticillato ambitu caulem coronant. Vis eius efficax aduerſus canis morſus, ſolijs ex ſale illitis. Feruenti cinere flacceſcunt, folia, ut condylomata reprimunt: purgant & ſordida ulcera cum melle.

Ballote,

Digitized by Google

BALLOTE.

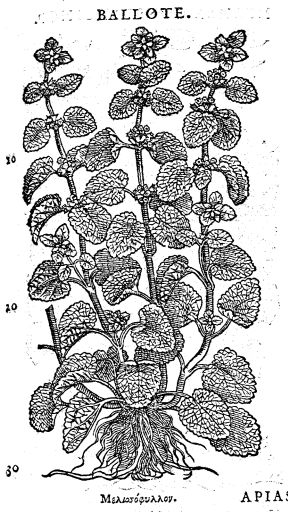

Μελισσόφυλλον.

Ballote, siue Marrubium nigrum, quod etiam ob odoris grauitatem à quibusdam Marrubium fœtidum cognominatur, frequens in agrorum marginibus nascitur, & passim secus uias. Est autem hoc apiastro adeò simile, quod facilè legentes falleret, nisi nares consulerentur: itae nim sua graueolentia citò innotescit. In Italia nullis non cognitum est, appellatur q; ab aliquibus Marrubiastrum, ab alijs Marrubium spurium. Huius meminit Paulus (etsi uires eius silentio praetereat Galen.) lib. VII. sic inquiens. Ballote, quod alij marrubium nigrum dicunt, acris est, & abstersoriae facultatis. Illitum cum sale canum morsibus medetur. Ballotes conſideratio.

Huic plantae nomen Græcum βαλλωτὴ, & μέλαν μάρειον, Latinum, Marrubium nigrum, & Marrubiastrum: Italicum, Marrobiastro, & Marrobio bastarda: Germanicum, Schwartz andorn: Hispanicum, Marroio negro: Gallicum, Marrubion noir. Nomina.

† *In Oribasij codice manu scripto hîc interiectum legitur uerbum μέλαινα, quod folia quoque Ballotes nigra reddit. Nec temerè fortassis illud quis adiciendum putabit, quòd pulchrè alteri eius nomini conueniat; quò & que ipsius meminerit Plinius libro XXVII. capite VIII. cùm inquit. Ballotes foliis est marrubij maioribus & nigrioribus.*

APIASTRVM. CAP. CI.

Melissophyllon, siue melittæna, id est, apiastrum, id sibi nomen usurpauit, quoniam apes ipsa herba delectantur. Caulículi, & folia ballotæ, de qua paulò antè diximus, similia essent, nisi maiora, tenuioraq;, nec ita hirsuta spectarentur: citreum malum olent. Folia cum uino potata, aut illita prosunt contra ictus phalangiorum, scorpionumq;: item aduersus canis morsum. Decoctio eorundem gratia, foueri prodest: defessionibus fœminarum ad cuiusdos menses conuenit: dentes eodem in dolore colluuntur, dysentericis infunditur. Fungorum strangulationibus folia, addito nitro, potu auxiliantur: torminibus, & orthopnoicis delinctu. Illitâ cum sale strumas discutiunt, ulcera purgant: articularios dolores illita sedant.

Melissophyllon, quod Latinis Apiastrum, & Citrago dicitur, Hetrusci ab odore citri uulgò uocant Cedronella, i temq; Melissa, sicut etiam Insubres. At per multa profectò Dioscorides à Nicandro poeta descripsit ut etiam hîc in Melissophyllo palam est, in ipsius capitis principio. Nicander enim eadem habet in Theriacis, his uersibus. Apiastri conſideratio.

Τῶν ἥτοι μελίσσῃλλον ὀπαλέουσι κοτῆρες
Οἳ δὲ μελίκτανναν τῆς γάρ σφι φύλλα μέλλοσαν
Οἳ δ' ὑπὸ δαλγόμενα μέλιτος ἐπιζαδὸν ἔσσαν.

Idem paulò post hanc plantam μελισσόζωον uocat, dum ricini corticem cum ea temperari iubet.

Λάζεο δὲ ἔγχλοα φλοιὸν ἐλαικέτα κρόταφοιο
Σμιλίζων σὺν φαρμάκοισι μελισσόζωον ὀφείης.

Herba est uulgaris, atquè notitiæ Melissophyllum atque odorata. Duo eius habentur genera, unum satiuum, alterum syluestre. Fuchsius tamen, Melissophyllum in tria genera digessit lib. illo de compositione medicamentorum, quem nuper auctum excudit. Sed cur is duo prima genera, quæ (ut scribit) grauiter odorata sunt, & cimices uerius quàm citrum redolent, inter melissophylli genera connumerauerit, ego nescio, ipse dicat. Mihi quidem (ut dicamingenuè quod sentio) planè absurdum uidetur, quod melissophyllum odore suo aliud referat, quàm citreum malum, cuius tantùm odorem spirare Dioscorides memoriæ prodidit. Melissophyllum, ad cuius facultates iam nostra progreditur oratio, in cordis affectibus Mauritani miris laudibus efferunt. Iametsi id Græcis quod extet, silentio præterierunt. Proinde hæc Serapio retulit. Melissophylli, inquit, proprium est animum hilarem reddere: huius imenti, ac frigido uentriculo auxiliari, concoctionem adiuuare, cerebri obstructiones reserare, deficientem animum reuocare, cordis imbecillitatem roborare, eamq; præsertim, qua somnus frequentius nocte intercipi solet, quin & eius Apiaſtri uires ex Arabibus.

Digitized by Google

APIASTRVM, SIVE MELISSA.

MELISSA CONSTANTINOP.

MELISSA MOLDAVICA.

Ex Gulcino.

eius pulsum reprimere, animi solicitudines fugare, ac solicitas imaginationes tollere, quæ tum ab atra bile, tum ab exusta pituita gignuntur. His præterea facultatibus polere Melissophyllon, comprobatur Auicennæ quoque testimonio, qui libro medicinis, iquæ cordi conueniunt, dicato, ita de eo scribit. Melissophyllum excalfacit, siccatq; ordine secundo. Cor exhilarat, uitalesq; facultates roborat, odoris fragrantia, saporis austeritate, partiumq; tenuitate. Quibus facultatibus cæteris etiam ulceribus competit. Vires deiectorias possidet, nec adeò imbecilles, quin atrabilarios uapores à spiritibus, & à sanguine, qui cordi, & arterijs inest, educere queat: quod in cæteris corporis partibus, ac etiam in toto corpore efficere nequit. Cæterum superioribus annis plantam conspeximus Pragæ, in horto Inuictissimi Cæsaris Ferdinandi, è Cõstantinopoli allatam, quam Melissophyllum Constantinopolitanum appellare libuit, quòd folia Melissophyllo similia proferat: uerùm haud quaquam citreum pomum olentia. Est etiam amara tota; & magnæ (ut aiunt) facultatis aduersus uenena, & ad cordis affectus. Hanc foliis admodum aculeatis, misit nuper ad me Clarissimus Medicus Alphonsus Pantius Ferrariensis, quam antea nusquam uideram. Sunt qui hanc plantam Moluccham appellent, quod à Moluchis Insulis allatam putent. Est & Melissophyllum alterum odore citreomali per quam iucundo cuius hic imaginem damus ex Moldauia mihi allata. quæ ijsdem uiribus pollet quibus & uulgare nostrum melissophyllum. Melissophylli meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Melissophyllum marrubio simile est facultate, ed plurimum ab eo uincitur: quamobrem nec utitur eo quisquam.

quissiam. Superuacaneum siquidem foret præsente marrubio, cuius tantus est ubique terrarum prouentus, uelle uti melissophyllo. Cæterùm si cui fortè ad manum quandoque marrubium non fuerit, illo uti licebit ad eadem, modò quantò ab hoc exuperetur, cognitum habuerit. hæc Galenus. Apiastrum, Plinio lib. XX. cap. XI. authore in confessa damnatione est uenenatum in Sardinia. Sed uereor, ne Plinius hic, ut in alijs nonnullis, deceptus sit, & ne Sardoniam herbam, quam quidam apium risus uocant, pro Apiastro acceperit. Ea planta Græcis μελισσόφυλλον dicitur, quæ Latinis Melissophyllum, & Apiastrum: Arabibus, Bederangie, Bedarungi, Bederenzegum, Turangen, seu Trungian, & Marmacor: Italis, Melissa, & Cedronella: Germanis, Melissen, & Bienenkraut: Hispanis, Torongil, & Hierua cidrera: Gallis, Melisse, & Pom cirade

Nomina.

Πράσιον. MARRVBIVM. CAP. CII.

MArrubium, frutex est ab [a] radice ramosus, candicans, subhirsutus, quadrangularibus ramis: folium pollicem æquat, subrotundum, hispidum, rugosum, gustu amaro: semen in cauliculis, & ex interuallis: flores uerticillato ambitu, asperi. Nascitur propter ædificia, ruinas, & rudera. [b] Huius folia sicca cum semine decocta in aqua, aut uiridium succus datur cum melle suspiriosis, tussientibus, & ad tabitudinem redactis. Crassam è pectore pituitam cum sicca Iri eijcit. mulieribus à partu non purgatis datur, ut menstrua, & secundas extrahat: item in difficili partu, & his qui uenena hauserunt, aut à serpentibus demorsi sunt. uesicam, renes q; lædit. Folia cum melle illinuntur sordidis ulceribus purgandis: pterygia, nomas q; sistunt. laterum dolores mitigant. Succus foliis contusis expressus, & sole coactus, ad eadem pollet: cum uino, & melle illitus oculorum claritatem adiuuat: naribus regium morbum expurgat. aurium doloribus conuenienter instillatur per se, aut cum rosacco.

a Meum. ἀπὸ μιᾶς ῥίζης. i. ab una radice

b Meum. σὺν τοῖς ἄλλοις τὰ διὰ κάτω καὶ ἐφέδρια. i. Nascitur circa areas domorũ, & rudera.

MARRVBIVM.

MArrubium uulgaris est planta, notior q; omnibus, quàm ut pluribus indicanda sit. Eius duo genera constituit Theophrastus lib. VI. cap. II. de plantarum historia, ubi ita scribit. Sunt & Marrubij duo genera, Aliud enim folio herbido, serratiori, incisuri s q; profundioribus, & proinde conspectioribus discreto constat, quo unguentarij uti ad nonnulla consueuere. Alterum rotundius, squalens q; uehementer, sicut sphaceli, incisuras habens obscuriores, minus q; serratum. hæc Theophrastus. Ex quibus utique constare potest, Theophrasto alterum marrubium non aliud esse, quàm Dioscoride Balloten. Marrubij decoctum datur commodè locinorosis, & aqua intercute laborantibus: eo quoque, aut foliorum puluere, necantur interaneorum uermes. Recentia folia cum ueteri axungia trita & illita, tanum morsus persanant, & mammarum tumores resoluunt. Lichenas purgant, sanant que ex aceto illita. Decoquuntur Marrubij binæ unciæ, unà cum bugloss i, belenij, & eupatorij, radicum ses quidrachma, Rhabarbari drachma, & agallochi pari pondere, ex uini albi generosi libris tribus, ad tertias usque, fitq; hoc modo medicamentum præstantissimum ad ictericiam, à uasorum obstructione prouenientem, ubi diebus decem continuis huiusce medicamenti binas uncias in diluculo potauerint affecti, admisto in tactillo sacchari, quod dulcorem addat: uerùm si febris adsit, ea omnia aqua incoquenda sunt. Quod autem marrubij uirides rami in uino decocti ijs dari possint, qui à serpentibus demorsi sunt, testatur etiam Nicander in Theriacis, & admirandum affectum etiam alium ei subicit, à nemine hactenus animaduersum; dum prasium mammas pecoris ἀσόφου lacte replere ait, his uersibus.

Marrubij uiridis.

Marrubij uires Matth.

Ἡ μὲν καὶ πράσιον χλοαυγέος ἔρνεα κόλλας
Χραισμήσασ᾽ ὀπέεσσι κακὴν ἀνιηκότι σὺν οἴνῳ
Ἠὲ καὶ ἀσόφοιο κατείρυσεν οὐδατα μάζῃ
Πρωτογόνου, σέρευ δὲ θεοτρεφὲς ἔνθα γαλάκτι.

Marrubij uires ex Gal.

Marrubij uires tradidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Marrubium ut gustu amarum est, ita si quis utatur, consentientem huic sapori actionem possidet, secur, ac lienem obstructione liberans, & uberacem, pulmonem q; expurgans, ac menses promouens. Sed & illitum detergit, ac digerit. Ponatq; ipsum quispiam in caliditate quidem secundi ordinis iam completi: in siccitate uerò tertij medij, aut completi. Succo eius cum melle ad uisus acumen utuntur. Quin etiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus sanè obstructiones disiicere, meatumq; ipsum, & ramos membranarum expurgare est usus. Id Græci πράσιον, *quod Latini Marrubium nominant: Mauritani, Farasio siue Frasium: Itali, Marrobio: Germani, Andorn, & Lungen Kraut: Hispani, Maruuio: Galli, Marrubin.*

Nomina.

STACHYS.

Digitized by Google

Στάχυς. STACHYS. CAP. CIII.

a Meum interserit hic Fuchsius.

STachys,frutex est marrubio similis,sed longior, folia ferens numerosa, hirsuta, rara, prædura, cana, odoris iucundi: & complures uirgas ab una radice exeuntes, marrubio candidiores. Nascitur in montibus,& asperis. Vim habet excalfactoriam,& acrem. a Foliorum decoctum potu pellit menstrua,& secundas.

STACHYS. PSEVDOSTACHYS.

Stachyos consideratio.

NIhil mihi uerendum est, quin planta, cuius hic imaginem appinximus, legitima,genuinaq; sit Stachys Est enim frutex Marrubio non absimilis, sed longioribus foliis,numerosis,hirsutis, incanis,præduris, & odoris non iniucundi. Quinetiam complures ex una radice caules profert, quo factum est,ut plantam, quam antea Stachym legitimam esse putabam, Pseudostachym nunc appellauerim. Siquidem non uideo,quomodo Sphacelus esse possit, ut quidam somniauit impudens Archirizotomus. Nam (ut Theophrastus est author) Sphacelus, quam ego minorem saluiam appello, folium gerit urbana saluia contractius,minusq; squalens. sed contrario modo se habet Pseudostachyos folia,cum saluiæ sint duplo,triplo ue latiora,ac etiam longiora; quinetiam multo squallidiora. Plinius lib. XXIIII. cap. XV. Stachyn porri similitudinem habere tradidit, Græcarum uocum affinitate deceptus, prasion pro prasion legens. Siquidem πράσιον porrum significat, στάσιον uerò marrubium,cui Stachys est similis. Stachyos meminit Gal. lib. VIII. simpl. med. sic inquiens. Stachys frutex est marrubio similis,gustu acri, & amaro: tertij est ordinis excalfacientium. Quamobrem rationabiliter non solùm menses mouet; sed & abortum affert, & secundas eijcit. Στάχυς ut Græcè, ita etiam Stachys Latinè uocatur: Italicè,Stachi.

Plinij lapsus.

Stachyos uires ex Gal.

Nomina.

† Ori. leg. ἔντος. i. iteriore a Meu. ῥύεται ἐν παλιοσκίοις καὶ παραδρύοις. i. nascitur in umbrosis locis & hortis.

Φυλλίτις. PHYLLITIS. CAP. CIIII.

PHyllitis folia promit rumici similia,longiora,& uiridiora,sena,aut septena,recta, quæ parte † anteriore læuia cernuntur,à tergo autem pensiles quasi uermiculos tenues ostendunt. a In umbrosis,& opacis hortorum locis emicat. gustu acerbo. Neque caulem,neque florem,neque semen profert. Folia in uino pota serpentium morsibus aduersantur. quadrupedibus per os infusa auxilio sunt: & si dysenteria,aut resoluta aluus exerceat,potui datur.

Qui

PHYLLITIS.

PHALANGIVM.

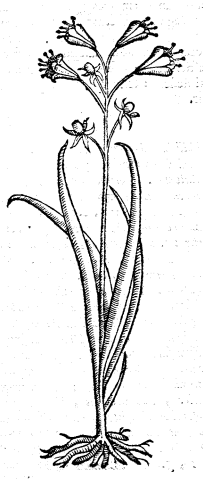

Quinotas omnes, quæ Phyllitidi à Dioscoride tribuuntur, diligentißimè expendere uoluerit, haud difficile quidem fateri cogetur, Phyllitim esse eam herbam, quam aliqui Linguam ceruinam, nonnulli uerò Scolopendriam perperàm appellant: Perperàm dico, quòd legitimum Scolopendrium (ut infrà suo loco dicetur) illa nimirum sit herba, quæ Græcis Asplenos, Mauritanis uerò ceterach dicitur. Quòd autem ita se res habeat, hinc in primis ad credendum impellor, quòd umbrosis, opacis, humentibusque locis prouenial: quodq; folijs sit rumicee maioribus, longioribus, ac uuidioribus, recĕtis, anteriore parte læuibus, à tergo autem eminentijs quibusdam transuersim per interualla signatis, subrubentibus, quæ (ut Dioscorides inquit) penßiles uermiculos referunt. Opinionem deinde auget acerbus sapor, qui gustu percipitur. Huc postremò accedit, quòd caule, flore, & semine uacet: tametsi non desint, qui credant, eius semen è penßilibus illis uermiculis prodire. Neque illud sententiæ nostræ quicquam obstare crediderim, quòd huius herbæ complures reperiantur plantæ, quæ præter Dioscoridis auctoritatem uel quinquaginta emittant folia. Quippe (ut experientia compertum habeo) effodientibus nobis è terra hanc herbam nunquam ab una tantùm radice tot folia erumpere uisa sunt, sed à quàm plurimis se simul tangentibus, ita tamen ut una ab altera separari posset. Vnde facilè cognoui, quòd si singulæ radices abinuicem distinctæ considerentur, non pluribus, quàm senis, aut septenis folijs refertæ inuenientur. His itaque rationibus, mea quidem sententia, hac in re planè hallucinati deprehenduntur Manardus, Leonicenus, Ruellius, & Fuchsius, omnes alioqui clarißimi nominis uiri, quòd tam facilè crediderint, Linguam ceruinam uocatam Phyllitim nequaquam referre, sed Hemionitim. Nam etsi Hemionitis caule, flore, & semine uidua sit; non tamen folijs constat rumicis, sed dracunculi, cuius, nouæ lunæ instar. Illud insuper addiderim, quòd iam reperta sit Hemionitis, quæ omnibus prorsus notis legitimam refert. Sed ijs fortaße errandi occasionem præbuit uulgi opinio, qui Linguam ceruinam non magno quidem negotio ad omnes lienis affectus assumere suadet, quod tamen Hemionitidis est proprium. Cuius forte uulgi opinionem ij potius secuti, quàm quòd Phyllitidis lineamenta, notasq; diligentius perpenderint, in hunc facilè lapsum inciderunt. Atqui non ob id negauerim ego, Phyllitim lienosis auxiliari, cum id uulgari experimento constet. Non desunt quoque, qui Phyllitidis stillatitia aqua utantur ad cordis affectus, & contra singultum. Eandem gargarizandam quoque præbent ad prolapsum columellam, refrigeratq; iocinoris, & uentriculi ardores siccorum foliorum farina, ex earundem aqua excepta, & illita. Eadem quoque aqua os abluendum præcipiunt ad palati desquamationes; & cruentas gingiuas. Phyllitidis meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Phyllitis cùm qualitatis sit acerbæ, non absurdè diarrhœas, siue profluuia, & dysenterias pota iuuat. Planta, quæ φυλλίτις Græcis, Phyllitis item Latinis appellatur: Italis, Phillite: Germanis, Hirtzzungen: Hispanis, Lengoa ceruina: Gallis, Lang de cerf.

Phyllitidiscõsideratio.

Manardi, Leonic. Ruellij, & Euch. la plus.

Phyllitidis uires ex Gal.

Nomina.

φαλάγγιον. PHALANGIVM. CAP. CV.

PHalágium, à quibusdam phalangites, ab alijs leucacantha uocatur. Ramuli sunt ei duo, aut tres, pluresve, in diuersa tendentes: flos candidus, lilio similis, multas incisuras habens: semine nigro, † lato, ad lenticulæ dimidiatæ figuram: multò tenuiore:

radice parua, tenui, herbacei coloris, dum à terra eruitur. [a] pronenit in collibus. Huius folia, semen, flos cum uino pota, auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumq; ictus: tormina quoque discutiunt.

a Me. hic addit. ὑστερου γαρ σωλήκεται... postea enim contrahitur.

Phalangij cõsideratio.

EAdem ferè, quæ hîc de Phalangio posteritatis memoriæ prodidit Dioscorides, retulit Plinius libro vigesimoseptimo, capite duodecimo, ubi ita scribit. Phalangites à quibusdam phalangion uocatur, ab alijs leucanthemon, uel, ut in quibusdam exemplaribus inuenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes. Flos candidus, lilio rubro similis: semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore: radice herbacei coloris. Huius folio, uel flore, uel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumque, & serpentium ictus: item contra tormina. Hæc Plinius. quæ omnia ferè, si conferantur, Dioscoridi accepta referri poterunt. Phalangij uires tradidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Phalangites sic appellata est, quòd morsus à phalangijs auxilietur. Est etiam facultatis tenuium partium, desiccantis. quamobrem & tormina patientibus succurrit. Quod φαλάγγιον Græci, Phalangium quoque Latini dicunt: Phalangio, Itali.

Phalangij uires ex Gal.

Nomina.

† Si quis Græca Dioscoridis exemplaria consulat, hîc non πλατὺ, hoc est latum, sed παχὺ quod est crassum, scriptum reperiet. Quòd si præterea ea legat, quæ ex Plinio in commentario retulimus, deprehendet Ruellium in uertendo secutum fuisse Plinium, ex eoq; uocem illam reddidisse.

Τρίφυλλον. TRIFOLIVM. CAP. CVI.

† Orib. leg. πάχεος ὑ χαὶ μείζων. i. cubiti altitudinis uel etiã maioris.

TRifolium, Græci triphyllon, alij oxytriphyllon, alij menyanthes, alij aſphaltion, uocant. Frutex † supra cubiti altitudinem attollitur, uirgas habens tenues, iunceas, & nigras, unde ramulares enascuntur appendiculæ, in quibus terna singulis germinationibus exeunt folia, loto arbori similia. ijs recenter enatis rutæ odor inest, ubi autem adoleuerunt, bitumen olent. Florem edit purpureum: semen quadantenus latum, subhirsutum, [a] ex altera extremitate exertum, antennæ modo corniculum gerens. radix tenuis, longa, [b] ualida. Semen, & folia in aqua pota pleuriticis, urinæ difficultati, comitialibus, & ijs qui aquæ inter cutem principia sentiunt, fœminis quoque uuluæ uitijs opportunis, auxiliantur: menses ciunt. ternæ drachmæ è semine dari debent, è folijs uerò quaternæ. Contra serpentium ictus trita folia, & ex aceto mulso pota, præsidio sunt. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumque decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. quæ autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Quidam terna folia, aut semina in tertianis, cum uino potui dedere: & in quartanis quaterna, ut quæ febrium circuitus discuterent. Radix antidotis inseritur.

a Meũ. ἐκ τοῦ ἑτέρου πέρατος ὥσπερ κεραίαν ἔχον. i. ex altera extremitate uelut corniculũ habens.

b Cat. ac. pro isto haber. ἰσχυρὰ στερεά. i. robusta, solida. idẽ leg. Orib.

Trifolij consideratio.

TAmetsi plura in Italia passim in pratis, ac uiridarijs Trifolij inueniantur genera omnibus planè nota; non tamen de his tradidit hoc capite Dioscorides, sed de eo tantùm genere, quod à bitumminis odore Aſphaltitis dicitur, de quo etiam scribit Galenus. Verùm non ob id putandum, Trifolium pratense omne genus Dioscoridi fuisse ignotum: siquidem eius meminit libro quarto in syluestris loti capite, dum ita scribit. Syluestris lotus plurimùm in Lybia gignitur, caule bicubitali, & sæpe maiore, alis multis, folijs trifolij pratensis. Ex quibus utique Dioscoridis uerbis liquet, eos maximè hallucinari, qui recenter contendunt Trifolium pratense esse lotum syluestrem, uel urbanam. Plinius libro uigesimoprimo capite nono, de tribus trifolij generibus disseruit in hunc modum. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. menyanthes uocant Græci, alij aſphaltion, maiore folio, quo utuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphyllon cognominatum. Tertium ex omnibus mitissimum. hactenus Plinius. Trifolij acuti meminit, quoque Scribonius Largus, qui ita scriptum reliquit. Trifolium acutum, quod oxytriphyllon appellant, nascitur in Sicilia plurimum. nam in Italiæ regionibus nusquam eam uidi herbam, nisi in Lunæ portu, cùm in Britanniam peterem cum Claudio Cæsare. Est autem folijs, & specie communi trifolio similis, nisi quod plenora sunt folia, & quasi lanugine quandam super se habent, & in extrema parte uelut eminentem aculeum. Sed frutex huius dulam pedum, interdum altior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense trifolium inuenitur. hæc ille. Vt autem Scribonius Largus ætate Galeno superior, hæc prodidit, ita quoque Nicander medicus, & poeta tum Scribonio, tum ipso Dioscoride uetustior, elegantissimo carmine Trifolium celebrauit aſphaltium. Idque μανιωδὲς, neque, ut uulgatum habet Dioscoridis, & Plinij exemplar μανιωδὲς appellari ait, comam alere loto arbori similem, cui rutæ (ferùs ab alijs ruyæ Græcis uocatæ) odor insit, atque ubi adoleuerit, grauem bitumminis odorem mittere.

TRIFO-

TRIFOLIVM ASPHALTITE.

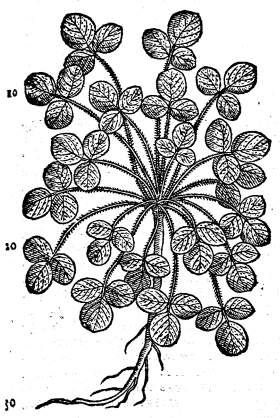

TRIFOLIVM PRATENSE.

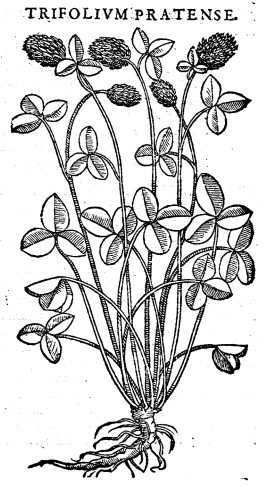

TRIFOLIVM PRATENSE ALTERVM.

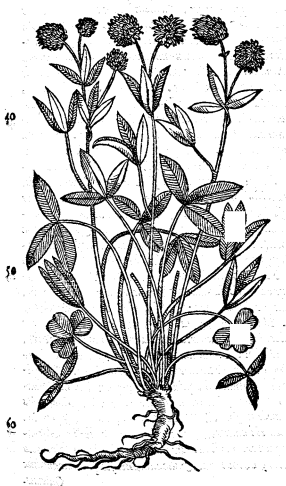

TRIFOLIVM ACETOSVM.

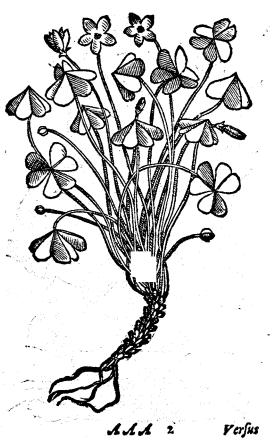

Digitized by Google

Versus Nicandri & ob summam antiquitatem, & propter admirandam uetustatem suspiciendi, sunt eiusmodi.

Καὶ μὴν καὶ σεῦ γ' ὑλλον ὑπ' ἀζαλέοι κνωδίλν ἀρυγῆν
Ἠέπου ἐν πρίχγστι πάγων ἰὴ ἄπορραγι βάσσαι.
Τὴν δ' οἱ μὲν μινυανδὲς ὁδὸν ἡγεμόνα τιθεῖσιν.
Καὶ τὴν μὲν λωτὸν ἣν τῶν γε μὲν ἔκκλιον ὁδμὴν
Ἣ τιδὸ' ἀθθα πάντα κακὰ ἐκπέλα τοιόνδε τέκνῳ
Οἵη τ' ἀζηχόλτοιο ἀκηράσατο ἔνδα κολόσσας
Σπέρμαθ' ὅσον κύμβοιο σαωτίζοντος ἐλέσθαι
Καρδόπῳ ἐντρίψλας πίειν ὀρίοισιν ἀοιγῶν

Trifoliũ acetosum.

Est & aliud trifolij genus sapore acetoso, quod quibusdam Panis cuculus, nonnullis uerò Alleluya uocatur. Nos autem cum Plinio Oxyn appellandum censemus, siue Trifolium acetosum. Opacis plurimum prouenit locis, caulículis pluribus ab una radice surgentibus, pusillis, rotundis ac tenuibus, quorum singulis terna in summitate sunt folia cordis figura, & in pediculum fungi modo plerunque reflexa, mollia, acido gustu. flores edit albicantes, in quinque diuisos apices, stellæ figura: Atqui ij peculiares cauliculos habent, singulíq; singulo cauliculo nituntur. Radicẽ habet subrufam. Squamis contectã, quæ nucamenti speciẽ referunt. Tota planta refrigerat oxalidis modo, proinde deuorata sitim extinguit & uentriculi ardores extinguit. Iecur refrigerat & cor corroborat. Stillatitia eius aqua datur utiliter potanda acuta febre laborantibus. atqui longè magis præstat succus ex saccharo potus. Illinitur idem per se Erysipelatis, & inflammatis locis, colluiturq; ex eo os, ubi lingua, palatum fauces{que} calida fluxione laborent. In summa ad ea omnia censetur utilis Oxys, quibus oxalis auxiliari queat. Plinius (ut quidam putant) hoc oxyn nominat lib. XXVII. cap. XII. ubi sic inquit. Oxys folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Eduntq; qui enterocelen habent. Nec plura de hac herba Plinius. Cæterùm Trifolium prætense in Italia trium est generum. Primum foliis exit rotundis, & amplis: secundum longiusculis: tertium ut primum circinatis, sed breuioribus. Distant & florum colore, quòd in uno flores albicent, in altero rubescant, in tertio lutei spectentur. Pratense trifolium tempestates prænunciat. nam (ut Plinius est author) inhorrescit, & folia contra tempestatem subrigit. Habetur præterea herba, de qua ideò hic inter trifolij genera differenda duximus, quòd folio exeat triplici cornu diuisozunde etiam apud quosdã herbarios sibi Trinitatis nomen comparauit.

Trifolij acetosi uires Matthiolo.

Oxys.

Trifolij pratensis genera tria.

Trinitatis herbæ mẽtio.

Hæc itaque herba TRINITAS *vulgò uocata, in locis prouenit uliginosis, & inter fruteta: gaudet enim opacis. Folia fert triquetra, longis pediculis appensa, quæ auersa parte cyclaminí modo subpurpurascunt, superiore uerò albis quibusdam maculis respergúntur. Caulem habet tenuem, in cuius cacumine primo statim uere flos emicat cæruleus, è quo capitulum oritur echinata specie, in quo semen oblongum subcæruleo colore. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, subruben tibusq;. Sunt qui hanc plantam Hepaticam uocant quòd (ut illi putant) iocinoroso{s} iuuet. Huiusce meminisse Græcos, nec pariter Mauritanos, hactenus compertum non habeo. Probatur maximè recentioribus medicis ad uulnera glutinanda, tam exterius illita, quàm interius sumpta. quinetiam & ad enterocelas: in quem usum puluerem dimidij cochlearis mensura ex uino austero propinãt. Tota planta decoquitur in uino austero, ad columellæ, fauciumq; inflammationes. Sed ut ad trifolium nostra redeat oratio, eos in apertissimo errore uersari existimauerim, qui Andacocam Aphris uocatam, ad quãmuis trifolij speciem referunt. Quandoquidem Andacoca (ut testatur Serapio) nil aliud est, quàm Dioscoridis Aegyptia lotus. E cuius semine, quod papaueris modo capitibus quibusdam includitur, Arabes sibi oleum conficiunt, quod miris laudibus efferunt in neruorum morbis, præsertimque tremoribus: illudque oleum de Andacoca appellant. Id enim non desint, qui credant è uulgari trifolij semine fieri. sed quàm apertè decipiantur, uel ipsi uideant, uel alij iudicent. Trifolium scriptis tradidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Triphyllum, quidam aphaltion, quidam oxyphyllon, nonnulli minyanthes, sunt, & qui cnicium uocitent. Prima quidem tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud scio unde. Vis plantæ est calida, & ficca ut bitumen, cui odore est similis, utrinque tertio ordine. Proinde pota laterum dolores ab obstructione natos iuuat, & urinam, menses{q;} prouocat. hæc Galenus.*

TRINITAS.

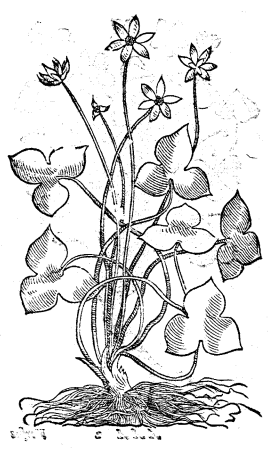

Quorundam error.

Trifolij uires ex Gal.

Galenus. Sed animaduertendum eſt, an Galenus ipſe in Trifolij facultatibus rectè perceperit Dioſcoridis ſententiam. Quippe is in libro de theriaca ad Piſonem, ubi plurium medicamentorum facit mentionem, quibus contraria iuſſum facultates, hæc de eo memoriæ prodidit. Trifolium herba, quæ hyacintho ſimilis eſt, cum uere parturit, et ſemen agreſti cnico perſimile obtinet, decocta admodum, deinde morſibus aranei, uel uiperæ quoque ex aquæ fotu adhibita ipſis medetur, & dolores ſtatim ſedat. Sin autem in alio non commorſo ſanum locum eodem fotu circumderis, ſimilem ſenſum, ſimilesque dolores ijs, quos morſus inuehit, omnes efficit. Vt re uera miraculo dignum opus eſſe uideatur, uidelicet herbam & morſum ſanare, & ferarum modo ſanam partem prauè afficere. hactenus Galenus. Verùm id, ſi Dioſcoridis uerba rectè expendantur, nullo miraculo fieri facilè conſtabit, ſed potius ſecundum ipſius naturæ ordinem. Siquidem (ut Dioſcorides ſcribit) non omne trifolij decoctum illud Galeni ſententia damnata.
efficere poteſt, ſed tantùm id, cuius fotu quiſpiam à ferarum morſibus liber euaſerit, ſi eo alterius locus ulcere affectus perfundatur. Id quod apertè Dioſcoridis uerba declarant, cùm inquit. Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum ſinire, quos ſerpentes percuſſerint. Qua autem aqua ſanatus qui fuerit, ſi ea quiſpiam alius foueatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à ſerpente demorſus. Ex ijs Dioſcoridis uerbis clarum fieri puto, hanc rem in ſe nihil admirationis habere. Nam cùm Trifolij ipſius decoctum, quo demorſi fouentur, uenenum à uulnere extrahat, eiq; permiſceatur, haud dubiè id uenenoſum redditur. Quamobrem minimè quidem mirum uideri debet, ſi idem decoctum, quo quiſpiam non demorſus foueatur, ubi perfuſæ partes aliquo ulcere laborauerint, ueneno per ulceris poros ingrediente, ac ſanguini ſe commiſcente, ea omnia excitet mala, quibus demorſi uexantur. idem enim uenenum cùm ſit, eoſdem quoque præbeat effectus neceſſe eſt. Vnde liquidò colligi poteſt, quòd uirus à Trifolij decocto euocatum, non autem Trifolium, ſit illud, quod ſimilem ſenſum, ſimilesq; dolores faciat. Quod autem uenenum exultum à ferarum morſibus ulceratis particulis contactum necem afferre poſſit complures tam Græci, quàm Arabes authores, manifeſtè demonſtrant. Quandoquidem ſcribentes ore demorſos fugere præſtantiſſimum eſſe remedium, ſeriò nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat: quoniam ſi uenenum illud ulcus inficeret, fugientem in mortis diſcrimen duceret. Hæc itaque ſunt; quæ me maximè mouent, ut credam Galenum hac in re Dioſcoridis mentem non accepiſſe, atque etiam, ſi licet dicere, cæcutiuiſſe. Cæterùm non deſunt, qui uelint, ut Galenum tueantur, librum de theriaca ad Piſonem non eſſe legitimum, idq; pluribus rationibus comprobant. Quibus an aſſentiendum ſit, iudicent ij, qui Græcam Galeni phraſim profitentur, quiq; eius uoluminа diutius euoluerunt. Ego certè, ut dicam quod ſentio, non poſſum illis ſubſcribere, qui librum illum ſpurium eſſe cenſent. Inter quos hîc mihi honoris gratia nominandus uenit Iulius Alexandrinus Tridentinus uir quidem ſingularis ingenij & eruditionis, ac propterea maximæ exiſtimationis medicus apud Cæſarem Ferdinandum Rom. Imp. Huius ergo uiri iudicium, ut quod multis & ijs quidem firmis argumentis nitatur, & laudamus libenter, & probamus. Cæterùm, cum ſcribat Dioſcorides trifolium aſphaltites folia ferre loco arbori ſimilia, non deſunt, qui putent arborem totum folia ferre ordine, et numero ternario, ſed proculdubio hallucinantur, cùm nullus extet author, qui totum arborem ſcribat terna ſimul edere folia, ſiquidem cùm Theophraſtus, tum Plinius folia illi ineſſe Ilicis haud diſſimilia ſcribunt. Quare cenſendum eſt Dioſcoridem trifolij huiuſce folia loti arboris comparaſſe foliis, non quòd terna folia loto, perinde ac trifolio, ex uno pediculo exeant, ſed quòd unumquodque per ſe trifolij aſphaltitis folium, loti arboris folium referat. Τρίφυλλον *Græci uocant, quod Latini Trifolium: Itali, Trifoglio: Germani, Wyſſenklee: Hiſpani, Treuol.* Nomina.

Πόλιον. POLIVM. CAP. CVII.

DVo genera polij. Montanum, cui teuthrio nomen eſt, & cuius eſt uſus. † tenuis frutex eſt, candidus, dodrantalis, ſemine refertus: capitulo in cacumine quandam corymborum ſpeciem præ ſe ferente, paruo, [a] cano hominis capillo ſimili, grauiter olente, non ſine quadam ſuauitate. Alterum fruticoſius, non uſque adeò ualens odore, & uiribus infirmius. Potum feruefacti ius auxiliatur ſerpentium ictibus, hydropicis, morbo regio: & lienoſis ex accto: ſtomachum male habet, caput doloribus afficit: aluum, & menſes ciet. ſubſtratum, ſuffitumve ſerpentes abigit. illitum uulnera conglutinat.

† Orib. leg. λεπτόφυλλον. i. tenuifolio.

a Me. πτολιέι, ἀφ' ἑαυτ. i. cano capillo.

POlium Montanum planta eſt candicans foliis oblongis, per ambitum ſerratis, & per interualla caulem ab imo ad ſummum ueſtientibus, minoribus, pluribus inter maiora ſubnaſcentibus. Caules habet copioſos, rectos, rotundos, lignoſoſque, albicantes, & qui in cacumine capitula edunt, floridа, candicantia, thymi figura. Tota planta odorata eſt, odore tamen acuto, & ſubgraui. Eſt & alterum quod herbariorum quidam Iuam muſcatam uocant. Id ergo inter polij genera recenſendum uolui, quòd capitulis, foliis, caulibus, odore, facultateque, polium referat. Atqui non ob id affirmauerim, hanc plantam eſſe ſecundum polij genus à Dioſcoride deſcriptum. Siquidem altero fruticoſius non eſt, nec minus odore, & uiribus præſtans. Prouenit hæc planta in collibus, aridis præſertim locis, folioſa, humi procumbens, foliis coronarij roriſmarini minoribus, duriuſculis, auerſa parte incanis. cauliculos gerit tenues, rotundos, ſubalbicantes, flexiles. capitulis in cacumine albicantibus, alterius polij capitulis haud longè diſſimilibus. Radice nititur ſimili. Tota planta bene olet, & minus quàm alterius, nares ferit. Cæterùm, utrunque polium notum eſt, & copioſum in Italia cùm montibus tum etiam collibus prouenit. Polij meminit Plinius libro XXI. capite LI. ubi ita ſcriptum reliquit. Apud Græcos Polion herba inclyta Muſæi, & Heſiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, ſuperéque cætera ad famam etiam dignitatis: Polij conſideratio.

Polium alterum & eius hiſtoria.

POLIVM. POLIVM ALTERVM.

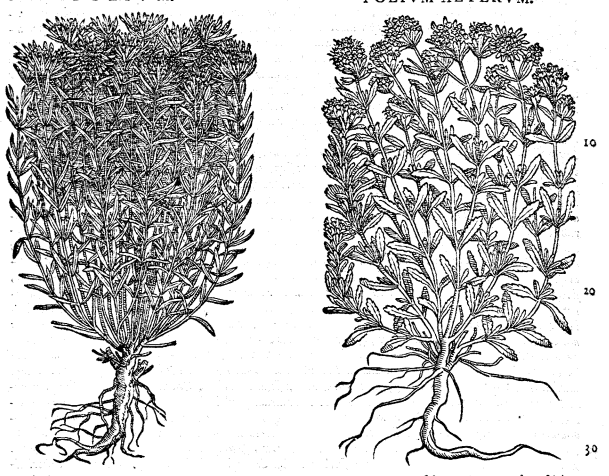

prorſusq; miram, ſi modò (ut tradunt) folia eius mane candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciuntur. Duo genera eius, campeſtre maius, ſylueſtre quod minus eſt: quidam teuthrion uocant. folia canis hominis ſimilia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. hæc Plinius, quorum plura à Theophraſto mutuatus eſt. Cæterùm

Plinij lapſus. *in iis Plinius apertè hallucinatus deprehenditur, quòd turpiter Polium cum tripolio confuderit, cuius hiſtoriam libro quarto pertractat Dioſcorides. Siquidem Tripolij proprium eſt, nõ autem Polij, teſte Dioſcoride, ut colores ter in die mutet: neque id quidẽ à Dioſcoride, ut à Plinio folijs, ſed floribus adſcribitur. Præterea capitulum Polio ineſſe cano hominis capillo ſimile ſcribit Dioſcorides, non autem folia, ut ipſe Plinius tradit. Cæterùm polio uis ineſſe re ſerandi, incidendi attenuandi & abſtergendi. Ad alligantur fronti contra oculorum ſuffuſiones, protinus ubi inuentum ſit, nec alia herba magis conuenit.*

Polij uires ex Galeno. *Polij uires memoriæ prodidit Gal. lib. 8. ſimp. med. ubi ſic inquit. Polium amarum eſt guſtantibus, & modicè acre. Itaque uiſcera omnia obſtructione liberat: urinamq; & menſes ciet. Ac uiride etiammum magna uulnera glutinat, maximè ſpecies eius fruticoſa. Aridum cùm fuerit maligna ulcera ſanat illitum: & magis hoc præſtat quod minus eſt. Polium minus, quo etiam utimur ad antidota, & acrius, et amarius eſt quàm maius, adeò ut ex tertio ſit ordine deſiccantium, ex ſecundo autem completo excalfacientium.*

Nomina. *Planta Græcis πόλιον, Latinis item Polium appellatur: Mauritanis, Cahade, Iabade, ſeu Giade: Italis, Polio.*

Σκόρδιον. SCORDIVM. CAP. CVIII.

a Meũ. φῦδ ἕρκεσι δήγματα καὶ δαγκάσματα. i. contra ſerpentiũ morſus, & læthalia.

b Cat. ὑπερσαρκώματα. i. ſupercreſcentem carnem.

c Meũ. χύλισμα. i. ſuccus expreſſus.

Scordij conſideratio.

SCordium in montibus, & paluſtribus naſcitur, folijs triſſaginis, maioribus, non ſic in ambitu diuiſis, aliquantum allia redolentibus, guſtu amaris, & adſtringentibus: quadrangulis caulibus: ſubrubro flore. Herba uim excalfactoriam habet: urinam cit. Cocta recens, aridaue cum uino, [a] aduerſus uenenatos ſerpentium morſus bibitur: ad ſtomachi quoque roſiones, dyſenteriam, & urinæ difficultatem, binis drachmis cum hydromelite, craſſamen purulentum pectore expellit. Facit aridæ farina ad ueterem tuſsim, rupta, conuulſa, ſi cum naſturtio, melle, & reſina miſceatur in eclegmate. Inflammata modicè præcordia, cerato excepta, recreat: cum aceto acri, aut aqua, podagris conuenienter illinitur: menſes impoſita mouet, uulnera conglutinat, uetera ulcera purgat, & ex melle cicatricẽ perducit. Sicca [b] excreſcentias in carne cohibet. [c] Succus ad eadem uitia bibitur. Inter prima efficax Ponticum natione, Creticumque.

SCordium non ita pridem inueniri, & cognoſci cœpit in Italia. Siquidem præterita nuper ætate omnes tum medici, tum ſeplaſiarij Mauritanorum monumentis decepti, ſylueſtri tantùm allio, quòd à Dioſcoride ophioſcorodon uocatur, pro legitimo Scordio utebantur. Neque ijs ſolùm rerum imperitia, ſed etiam uocabulorum uicinitas

SCORDIVM.

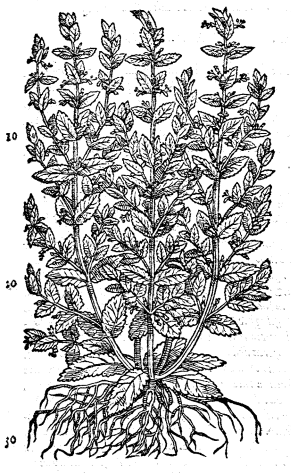

ALLIARIA.

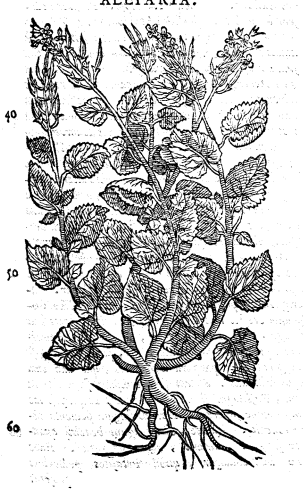

uicinitas imposuerat, ut qui Scordium à Scorodo, quod Græcis allium significat, distinguere nescíuerint, pro unoque acceperint. Sed illis potissimùm errandi occasionem dederat Auicenna, uel eius interpres, quòd in alteram theriacæ compositionem Scordium, in alteram uerò syluestre allium addiderit. Quod cùm uidissent superioris ætatis medici nonnulli rei, & prioris uocis ignari hãc ex altera exposuerunt, & Auicennam in hac re sui ipsius interpretem fecerunt. Vnde adducti sunt, ut certò crediderint syluestre allium, et Scordium nihil inter se differre, atque unam & eandem plantam esse. Quo postmodum factum est, aut syluestre allium apud omnes in Scordij locum illegitimè successerit. Verùm enimuero in hunc nunquam fortasse incidissent errorem, si Dioscoridis, & Galeni scripta diligenter perlegissent. Porrò uerum legitimumque Scordium, trissagini adeò simile, ut Trissago palustris meritò dici queat, humentibus ac palustribus locis proueniens, allij odore præditum, recentiorum diligentia iam omnibus magis innotuit, quàm ut sit à nobis longiori historia repræsentandum. Præstulit Galenus lib. 1. de antidotis Scordium, quod ex Creta aduehitur, iis uerbis. Scordium optimum, ex Creta defertur: quanquam non sit improbandum quod in alijs quo que nationibus reperitur. Scriptum autem est, à quibusdam uiris grauissimis, cùm in bello interemptorum cadauera multos dies insepulta iacuissent, quæcunque supra Scordiũ fortè fortuna ecciderãt, multò minus alijs cõputruisse, ea præsertim ex parte qua herbã contigerant. Ob quam rem sanè omnibus persuasum est, tam putrefacientibus animalium uenenis, quàm medicamentorum deleterijs Scordium aduersari. Præterea Scordij meminit idem Gal. lib. VIII. simp. med. ubi de eius utribus ita scribit. Scordium ex multiformibus id tum saporibus, tum facultatibus constat. nam & amarum quid obtinet, & acerbum, & acre, & maximè scorodo, hoc est, allio adsimilis eius est acrimonia: unde sanè, mea sententia, nomenclaturam sortitum est. Expurgat igitur simulq; excalfacit uiscera, tum menses, urinamq; mouet. Præterea conuulsa, ruptaq;, & laterum dolores ab obstructione, & frigore natos sanat epotum. Denique uiride quidem illitum magna uulnera conglutinat: sed sordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum. hactenus Galenus. Cæterùm herba quædam iuxta sepes, & in agrorum marginibus nascitur, quæ & odore, & sapore ita abundè allium refert, ut non temerè uulgò ALLIARIS siue Alliaria uocitetur. Huius folia cùm primùm erumpunt, ferè rotunda spectantur uiolæ similitudine: postquàm uerò adoleuerint, per ambitum in serræ modum laciniata uisuntur, ut quadantenus melissophylli effigiem repræsentent, læuiora tamen sunt, nec adeò rugosa, & prope caulem latiora: quæ digitorum attritu gustatuq; allij odorem, & saporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundumq;: flores albos, & semen nigrum, minutumq;, trionis modo tenuibus siliquis inclusum. Radix, quæ longiuscula est, eundem cum folijs odorem retinet. Vis plantæ huic calfactoria, & desiccatoria, uerùm non adeò uehemens est, ut in allio. Attamen hinc certò colligi potest, quòd ea crassos humores extenuare, & lentos incidere ualeat. Semen emplastri modo impositum, uuluæque admotum, mulieres uteri strangulatu oppressas liberat, & excitat. Quæ planta

Errores interpretis Auicennæ.

Scordiũ Creticũ optimũ.

Scordij uires ex Gal.

Alliariæ herbæ mentio.

σκόρδιον

σκόρδιον Græcè, Scordium ſimiliter, & Triſſago paluſtris Latinè uocatur: Arabicè, Scordeon, ſeu Scordeum: Italicè, Scordio: Germanicè, Vuaſſer batenig, & Knoblochs kraut: Hiſpanicè, Scordio: Gallicè, Chamaraz.

Βήχιον. TVSSILAGO. CAP. CIX.

a Meū. ὠχρόν. i. pallidus.
b Meū. & Cato. κρέσσαι καὶ καθάπερ καὶ ὑπόδοσις τὸ πετ. i. nascitur circa riuos, & aquosos, locos.
c Meū. ὑπεξηραίς. i. subsiccata tussi. Tussilaginis confid.

TVſſilagini folia ſunt maiuſcula, quàm hederæ, ſex aut ſeptem à radice, ſubalbida à terra, ſupernè uirentia, in plures angulos exeuntia. Caulis palmum altus: flos [a] luteus, uere prodit, quo unà cum caule confeſtim exuitur: inde nonnulli his uacare exiſtimarunt. Radix tenuis eſt, † & ſuperuacua. [b] naſcitur in amœnis, & riguis. Folia ex melle trita igni ſacro, & omnibus inflammationibus illitu medentur. Arida ſuffitu, ita ut fumus per infundibulum hianti ore rapiatur, hos ſanant, qui [c] ficca tuſsi, atque orthopnœa infeſtantur: pect oris uomicas rumpunt. Eundem effectum præbet ſuffita radix. decocta in hydromelite, & pota, emortuos partus cijcit.

TVSSILAGO.

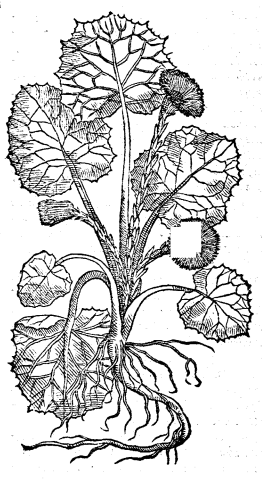

Plinij lapſus.

TVſſilago Hetruſcis uulgò dicitur Farfara, & Farfarella, nomine à Romanis fortaſſe deducto: hanc enim ab ijs Farfariam uocatam fuiſſe teſtantur nomina Dioſcoridi falsò adſcripta. Officinæ hòs uel illos ſecutæ eam Farfaram appellant, necnon etiam Vngulam caballinam. Herba eſt uulgaris notitiæ. Caule, & flore exit adeò fugaciſſimis, ut Plinius, qui eorum tam ſubitam iacturam non animaduerterat, deceptus Tuſſilaginē ſine caule, et ſine flore naſci memoriæ prodiderit: cum tamen ea uere primo & caulem, & florem proferat, ſed qui enati breui admodum tempore durent: quo non niſi etiam à peritis, uel ab ijs, qui tunc ſeſe fortè fortuna tulerint obuiam, conſpici poſſint, eoq; magis, quòd ijdem caulis, et flos prodeāt, priuſquàm folia emicent. Quare ſcitè ſcripſit Dioſcorides, Tuſſilaginem cōfeſtim exui tum flore, tum caule, atque inde nonnullos his uacare exiſtimaſſe. Sed certè uel hæc non legit, uel illa non obſeruauit Plinius, quòd Tuſſilaginē aperto ere uore et caule, et flore uiduam fecerit. Is Plinij error deprehenditur li. XXVI. ca. VI. ubi ipſe de Tuſſilagine diſſerit ijs uerbis. Tuſſim ſedat Becbion, quæ & Tuſſilago dicitur. Duo eius genera. Sylueſtris ubi naſcitur ſubeſſe aquas credunt, & hoc habent ſignum aquileges. Folia ſunt maiuſcula, quàm hederæ, quinq; aut ſeptem, ſubalbida à terra, ſupernè pallida: ſine caule, ſine flore, ſine ſemine: radice tenui. Quidam eandem eſſe becbion, quam alio nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum ya dice fumus per arundinem hauſtus, aut deuoratus, ueterem tuſſim ſanare dicitur: ſed in ſingulos hauſtus paſſum guſtandum eſt. Alterā à quibuſdam ſaluia appellatur, ſimilis uerbaſco. hæc Plinius. Verùm altera Tuſſilago, cuius nulla fit mentio à Dioſcoride, utpote qui uno tantùm eius genere contentus fuerit, mihi hactenus incomperta eſt: niſi ea fortaſſe ſit, quam aliqui bardarum Centrum galli uocant. Porrò naſcitur in Tuſſilaginis radice quædam ſubalbida lanugo, quæ à radicum ſegmentis prius repurgata, & deinde limteolis inuoluta, & in lixiuio parum decocta, addito ſalis nitri aliquantulo, ac demum ſole ſiccata omnium optimus eſt fomes ad ignem è ſilice excuſſum excipiendum. Quippe adeò ignis eſt rapax, ut ſtatim primo tantùm chalybis concuſſu accendatur. Cæterùm ego Plantam, quam omnes ferè, qui herbaria ſcripſerunt, perperam petaſitem uocant; MAIOREM eſſe TVSSILAGINEM non ambigo. Nanque creſcit hæc humectis, & uliginoſis locis, ut præſertim propè riuos aquarum. perinde ac altera Tuſſilago, caulem edit quoque, antequàm folia emergant, in ipſo Veris principio, concauum, dodrantalem, pinguem, purpuraſcentem, parus oblongiſque circumdatum foliis, in cuius cacumine flores exeunt ſpicati, ex purpura albicantes, qui una cum caule paulò poſt flaccefcentes contabeſcunt, & in pappos diſſiliunt. Eodem ferè tempore folia è terra emergunt altera parte incana, quæ anteaquàm adoleſcant, Tuſſilagini ſimilia ſpectantur. at qui poſt hac in tantam creſcunt amplitudinem, ut perſonatæ folia amplitudine ſuperent. Horum ſingula pediculo nituntur purpureo, alba lanugine obducto, qui à radice prouenit. Radicem edit longam brachij quandoque humani craſsitudine, intus candidam, materiæ fungoſæ, amara, atque odorata. Hanc plantam, qui putant Petaſitem eſſe, proculdubio hallucinantur, quòd Petaſites pediculum proferat

Fomes ignis ex tuſſilag.

Tuſſillaginis maioris hiſt.

TVSSILAGO MAIOR. TVSSILAGO, SIVE FARFVGIVM.

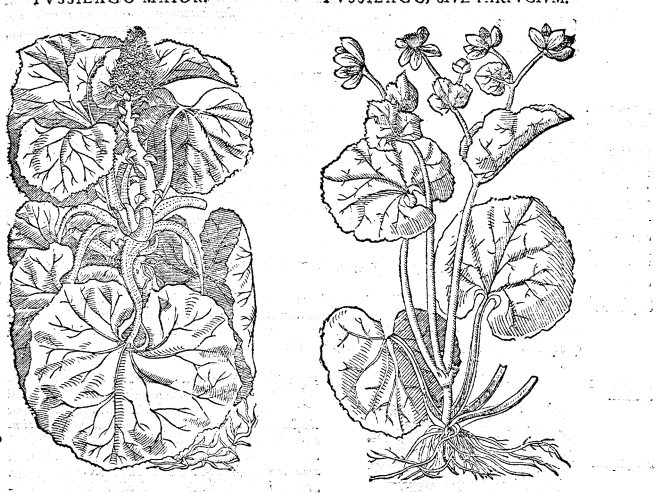

proferat cubito maiorem, crassitudine pollicis, à quo prægrande foliorum ceu fungus è suo medio pediculo depen-
deat, id quod in maiori Tussilagine haud quaquam usitur. Cæna eius folium non in medio, ut fungus pediculum ha- Tussilago ter
beat, sed perinde ac Tussilago in folij latere, quod ad radicem spectat. Ad hæc alia quoque habetur planta quæ tia, & eius hi
non ab re inter Tussilagines annumerari potest. Hæc foliis exit nigræ populi amplioribus ad tussilaginis figuram ior.
inclinantibus, sed non tot prominentibus in circuitu angulis, nec à terra tam saturatè albicantibus. Caulem
edit sesquidodrantalem, à quo plures oriuntur rami, in quorum summitate flores exeunt aurei, magni, rosarum
figura. Radicem habet albam, & subamaram. Florest uerè, Aprili præsertim mense: Nascitur circa ri-
uos aquarum, in conuallibus & pratis uliginosis. Non desunt qui hanc Caltham esse contendunt, quorum
sententiam non probamus. Verum qui censent hanc Plinij esse chamæleucem, Faranum, FAREVGIVMVE Farfugium.
cuius ipse meminit libro XXIIII. *cap.* XV. *eos haud quaquam hallucinari putauerim, & huius eundem memi-*
nisse quoque crediderim loco superius citato, ubi de Tussilagine disserit. Nam cum inquit, postquam de Tus-
silagine egit: Quidam eandem esse Bechion, & alio nomine chamæleucem putant, ijs sanè uerbis facilè quispiam
coniectari poterit, non defuisse Plinij tempore, qui hanc plantam inter tussilaginis genera reponerent, quòd am-
bas uiribus pares nosceren t. Nam Plinio Chamæleuce, siue Farfugium uetere m tussim perbellè curat, si ra-
dicis cupressi carbonibus impositæ fumus per infundibulum imbibatur. Maioris tussilaginis radix excalfacit,
& attenuat, quinetiam abstergit, ut eius euidens indicat amaritudo. Constat autem multorum quoque expe-
rimentis, præstare hanc contra pestilentiam, & pestilentes febres, ubi in puluerem contrita radix duarum
drachmarum pondere ex uino propinetur, & deinde sudare cogantur ægri. Quamobrem Germanis pestilentiæ
radix appellatur. Præstat eadem ad uteri præfocationes, & cruciatus, eodem modo sumpta. Propinatur item ue
terinarijs, & pastoribus, contra quadrupedum uermes, sed peculiariter equis qui anhelandi difficultate laborant.
Reliqua cum Tussilagine communia habet. Tussilaginis facultates posteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. VI. Tussilaginis
simpl. medic. sic inquiens. Bechium ideo sic nuncupatum est, quod βήχειν hoc est, tusses, & orthopnœas iuuare cre- uires ex Gal.
ditum sit, si quis uidelicet folia arida fumens, aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fumum inspir. tu
attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxaue omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè fo
lia uirentia partes cruda inflammatione obsessas illitu extrinsecus adiuuant, propter aqueæ humiditatis admisto-
nem: qua omnia, uuidia, teneraq; participant, alia plus, alia minus. Nam sicca Bechij folia acriora sunt, quàm
ut partibus inflammatione laborantibus conueniant. Quæ planta βήχειον Græcis, Tussilago Latinis uocatur: Offi- Nomina.
cinis, Farfara, & Vngula equina: Italis, Farfara, Farfarella, & Vngbia di cauallo: Germanis, Roßhuob, & Era
tlattich: Hispanis, Vuba de asno, Gallis, Pas de asne.

† Nulli

†Nulli dubium est, quin hoc loco in Dioscoride mendum subsit. Quomodo enim radicem Tussilaginis ἄγρου, hoc est, inutilem relictè uocauerit Dioscorides, si paulò post ei nonnullos usus tribuit? Errorem hunc à nemine interpretum, quod sciam, animaduersum. uidit Manardus, uidit item Fuchsius, sed uterque tamen locum inemendatum reliquit. Equidem, ut dicam, quod sentio, uerbum illud ut adscititium delendum esse puto, Oribasii testimonio nixus, in cuius codice manu scripto illa dictio non legitur.

Ἀρτεμισία. ARTEMISIA. CAP. CX.

Artemisia magna ex parte in maritimis nascitur [a] absinthij modo fruticosa, maioribus, & pinguioribus foliis, [b] ramisq; que latioribus. Alterum tenuius, flore paruo, tenui, candido, graueolente. æstate floret. Sunt qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent [c] tenuem herbulam, simplici caule, & [d] minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. hæc iucundiorem, quàm præcedens efflat odorem. Vtraque excalfacit, extenuat. feruefactæ conuenienter in mulierbres desessus adijciuntur, ad detrahendos menses, partus secundasq; item ad præclusiones uuluæ & eiusdem inflammationes: calculos comminuunt, remoratam urinam cient. menses pellunt pubi illitæ. Succus uuluæ inditus ex myrrha eadem, quæ insessio trahit. Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

a Me. πόα βαμμοειδὲς παρόμοιος ἀψινθίῳ. i. herba fruticosa, absimilis absinthio.

b Deest in meo exemp.

c Me. λεπτόκαυλον. i. tenui semine.

d Me. σφόδρα μικρόν. i. ualde paruum.

Ἀρτεμισία λεπτόφυλλος. ARTEMISIA TENVIFOLIA. CAP. CXI.

Artemisia tenuifolia in sepibus, & cultis iuxta aquarum ductus nascitur. Eius flores, & folia contrita sampsuchi odorem reddunt. Si quis stomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo bene contundat in malagmatis lentorem, & stomacho imponat, sanitati restituetur. Qui neruorum quoque dolore cruciatur, si succum eius cum oleo rosaceo miscens illinat, sanatur.

ARTEMISIA.

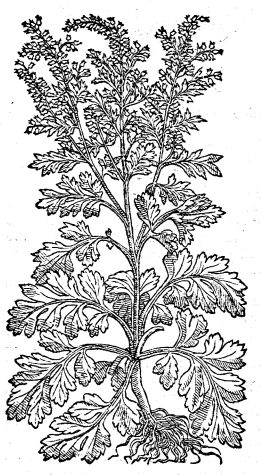

Artemisiæ cõsideratio.

Plinij lapsus.

Tria à Dioscoride recensentur Artemisiæ genera. Verùm priora nullis inter se notis certant, nisi quòd in uniuersum altera maior est, altera uerò minor. quæ prima florem gerit candidum, parum, tenuem, ac grauiter olentem. Quæ autem tertio generi adscribitur, herbula est simplici, tenuiq; caule, floribus plurimis referto, flauo colore. Id quod etiam confirmat Plinius lib. XXV. cap. VII. sic inquiens. Artemisia absinthij modo fruticosa est, maioribus foliis pinguibusq;. Ipsius duo genera: altera latioribus foliis: altera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent herbam simplici caule, minimis foliis: flores copiosi erumpentes, cùm uua maturescit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambrosiam uocant. Talis in Cappadocia nascitur. hæc Plinius. Qui tametsi in prioribus Artemisiæ generibus, nihil à Dioscoride dissentiat; dissidet tamen, & errat in tertio, quòd in eius locum ambrosiam sequenti capite ab ipso Dioscoride descriptam subiecerit, crediderit q; deceptus hic ambrosiam, & tertium Artemisiæ genus, unam & eandem esse plantam. Caterùm prima duo Artemisiæ genera Hetruscis frequentissima sunt, neque in alio inter se distant, quàm quòd in maioribus omnes partes maiores spectentur, in minori uerò minores: aliàs facie, & forma similia constant; quinetiam idem sapor, & odor, eademque facultas utrique inest. Quare equidem nescio, qua ratione ductus Brasauolus Ferrariensis in suo simplicium examine pro certo crediderit, eam herbam minorem esse Artemisiam, quæ in Hetruria officinis Matricaria, & uulgò mulieribus Amarella uocatur. Sed eò magis uirum hunc alioqui celebrem admirari subit, quòd scriptis tradiderit duas alias esse Ferrariæ Artemisiæ species nullis prorsus notis distinctas, præterquàm quòd alteri unus tantùm sit ramus, alteri uerò plures. Eius uerba subijcere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli fecere, eam quæ apud nos corrupto uocabulo Arcemise dicitur, ac si Artemisia dictum sit, ueram Artemisiam esse, quæ folia absinthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & eius duo genera facit Monoclonon, & Polyclonon, id est unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas species Ferrariense uulgus nouit, si aptè distinguere sciret, quoniam & ipsis indiscriminatim utitur. Quam nos Matricariam, & Marellam uocamus, Artemisiæ species est, illa scilicet, quæ malè olet. Nec obstat, quòd Ferrariæ duæ species Artemisiæ sint per unum, & plures ramos distinctæ,

Digitized by Google

diſtincte, quoniam & hac in ſpecie eſt, quæ plures habet ramos. hæc Braſauolus. In quibus ſanè uerbis eius plura, meo iudicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud eſt, quòd non ſcripſerit Dioſcorides, alteram primi generis Artemiſiam multiplici conſtare caule: alteram verò ſimplici tantùm conſurgere, ut Braſauolus ſuo modo interpretari uidetur. Sed author is duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quòd aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent tenuem herbulam, ſimplici caule, & minuto, floribus ſcatente tenuibus, flauo colore. Verùm hæc tertio Artemiſiæ generi aſſignantur, non autem ſecundo, uel primo, ut Braſauolus exiſtimat. Altero deinde errore notatur, quòd aſſerat Matricariam, ſiue Mærellam, quam legitimum Dioſcoridis parthenium cenſemus, eſſe graueolentem Artemiſiam. Quandoquidem minor illa, quæ Dioſcoridi ſecundo loco redditur, grauiter olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliolis cinctum Matricariæ, uel Amarellæ modo: ſed candidum, parum, ac tenuem. Tertius his accedit error, quòd non aſſentire uideatur, duo illa Artemiſiæ genera, quæ Ferrariæ perſimilia habentur, ea eſſe, quæ à Dioſcoride primo loco repræſentata ſunt, magnitudine tantùm, ac paruitate differentia. Sed cùm porrò ſeipſum hac in re deceptum deprehendiſſet Braſauolus (ut legitur in ſuo ultimo uolumine Venetijs impreſſo) diuu longa oratione contendit Amarellam, ſeu Matricariam inter Artemiſiæ genera reponendam eſſe, Cotulam uerò fœtidam Ferrarienſibus Bruſciaculo uulgò uocatam eſſe legitimum parthenium, adeò ſeipſum (pace eius dixerim) & ſua ſcripta confundit, ut nullo pacto (dicam liberè quod ſentio, aliis tamen indicandum relinquo) quid is tandem decernat, percipi poſſit. Nam cùm aſſerit Amarellæ, ſiue Matricariæ ſuccum unciarum quatuor pondere hauſtum utranque bilem, ac pituitam deijcere, apertè quidem fatetur hanc eſſe Parthenium, cui priuatim ea uis inest. Attamen paulò pòſt eorum fortè oblitus, argumentis quibuſdam ſatis, mea quidem ſententia, leuibus, contrà aſſerat, nil aliud eſſe Parthenium, quàm ſummum Bruſaculum. Ruellius præterea quanuis in primis Artemiſiæ generibus planè Dioſcoridi ſubſcribat; in tertio tamen hallucinatus deprehenditur, quòd tertij generis Artemiſiam eam eſſe putet, quam alij Athanaſiam, alij Tanacetum appellant. Siquidem Tanacetum noſtrum ſtoloníbus compluribus ab una tantùm radice proſilit, craſſis, altis, ac firmis: foliis longis, amplis, crebris diuiſuris diſſectis: floribus luteis, in caulium cacumine gregatim emicantibus. Porrò Artemiſia, quæ tertio adſcribitur generi, tenuis herbula eſt, uno duntaxat caule, ipſoq; minuto conſurgens. Hanc equidem (ut ingenuè fatear) hactenus in Italia non inueni, neque ab aliquo inuentam uidi. Quin potius eam inuentu difficillimam duxerim. quippe cùm tam Dioſcorides, quàm Plinius ſatis obſcurè, perplexeq; de ea ſcripſerint, & caulis, foliorum, florum, ſeminis, & radicis notas ſilentio inuoluerint, non modò difficillimum uidetur; ſed uix etiam fieri poſſe putauerim, ut quis unquam hanc Artemiſiam legitimè demonſtret. Neque tamen in hoc audiendus eſt Plinius, qui (ut ſuprà diximus) hanc eſſe Ambroſiam falsò memoriæ prodidit. Nam præterquàm quòd rationi conſentaneum non eſt, quod Dioſcorides duobus tam propinquis capitibus unius & eiuſdem plantæ hiſtoriam tradiderit, euidentiſſimum eſt, Ambroſiam ſequenti capite deſcriptam huius tertiæ Artemiſiæ deſcriptioni haudquaquam reſpondere. Ad hæc non in minori, quàm Braſauolus, & Ruellius, uerſantur errore Monachi illi reuerendi, qui Meſuem commentati ſunt. quippe qui & hunc, & illum ſecuti duplici hallucinatione ſcriptis tradiderint, Matricariam uulgò uocatam omnino eſſe minorem Artemiſiam, Tanacetum uerò eam, quæ unicaulis dicitur. In horum denique opinionibus, uel potius erroribus ipſe quoque Fuchſius implicatur, uir alioqui ingenio, & eruditione præclarus, adeò ut etiam nemini dubitandum eſſe cenſeat in ſuis de ſtirpium hiſtoria commentarijs, quin Matricaria ſit alterum Artemiſiæ genus, Tanacetum uerò tertium. qua in re is fortaſſe fuit, qui maluerit cum alijs errare, quàm ſolus rectè ſentire. Cæterùm facilè credidere nonnulli diligentiſſimi ſimplicium medicamentorum inquiſitores, ac etiam Dioſcoridis ſtudioſi, qui ſanè nulli unquam labori pepercerunt, ut hanc medicinæ partem ſuperiori ætati obſcuram noſtræ illuſtrem redderent, tertium Artemiſiæ genus in Dioſcoride aſcitiuium eſſe. Quòd in huius capitis initio non tria, ſed duo tantùm eſſe Artemiſiæ genera ſcribat Dioſcorides. Quòd præterea reperiantur huius auctoris codices antiquiſſimi, in quibus illa de tertio Artemiſiæ genere non leguntur. quemadmodum etiam in noſtro ex impreſſis libro, in quem caſtigationes ex uetuſtorum exemplarium manu ſcriptorum Dioſcoridis, & Oribaſij collatione excerptas collegimus, quas acceptas refero Gabrieli Falloppio Mutinenſi medico clariſſimo, nunc Patauij ſumma cum omnium laude, & admiratione, corporis humani, & rei medicæ materiam profitenti. Cui certè ob eius ſingularem in me amorem ac liberalitatem, atque etiam in omnes humanitatem, me plus debere ſcio, quàm aut re, aut uerbis reſpondere poſſim. Cùm itaque (ut eo redeam, unde obiter digreſſus ſum) in Dioſcoride ſuſpecta ſit tertia Artemiſia, nil mirum uideri debet, ſi in eius hiſtoria cæcutiuit Plinius. Neque item mirandum eſt, ſi eius non meminerunt Galenus, & Paulus: qui tamen alioqui in ſimplicium cenſu Dioſcoridis ſcripta bona fide referre ſolent. Non deſunt inſuper doctiſſimi uiri, & in plantarum hiſtoria diutius uerſati, qui Artemiſiæ tenuifoliæ caput Dioſcoridi accreuiſſe, atque adulterinum eſſe cenſeant, hoc ducti argumento, quòd cùm ſuperiore capite de omni Artemiſiæ genere diſſeruiſſet Dioſcorides, abſurdum quippe eſſet, quòd ſeorſum Artemiſiæ genus aliud ſubiungeret. Addunt etiam, quòd huius Artemiſiæ inter ſimplicia nuſquam meminerint Paulus, Oribaſius, & Serapio: qui tamen (ut paulò antè dixi) illa ex Dioſcoride tranſcribunt. Horum ſententiam etſi planè probandam exiſtimem; cùm tamen uulgati Græci codices hoc loco Artemiſiæ tenuifoliæ caput habeant, illudque à quibuſdam reddatur, nobis quoque adijciendum, eiusq; aliquam ſaltem mentionem faciendam duxi: præſertim quòd non deſint, qui id Artemiſiæ genus inueniri tradant. Siquidem Ruellius eſt auctor, ipſum in Gallia naſci circa riuulos, aggeresq; item in frumentaceis agris, atq; inibi uulgò diui Ioannis herbam nominari. Verùm cùm difficillimũ eſſe putẽ, ut hæc planta ab aliquo cognoſcatur, & legitimè demonſtretur, quòd nullis prorſus notis depingatur, neſcio equidẽ quomodo Ruellio uiro alioqui fide digno in hoc quis rectè adſtipulari debeat, aut meritò poſſit.

Plura Braſauoli errata.

Ruellij hallucinatio.

Monachorũ & Fuchſij error.

Artemiſia tenuifolia Dioſcoridi adulterina.

Cæterùm

Artemisiæ historia.

Cæterùm vulgaris Artemisia passim ubique provenit, caulibus pluribus, rectis, sesquicubitalibus, rubentibus, rotundis, striatisq;. Folia gerit absinthio latiora, pinguiora, supina parte candicantia. sed quæ in caule sunt longè minora spectantur. Flores copiosissimi in caulium ramusculis racematim exeunt, parui, pilosi, odorati, albicantesque, è quibus minutum oritur semen. Radicem habet lignosam, multifidamq;, minimi digiti crassitudine. Tota planta odore spirat haud ingrato. Ideoq; non desunt, qui placentis eam commisceant. Est & altera uno tantùm caule constans, alteri per omnia similis, præterquàm quòd omnibus suis partibus priori humilior, tenuiorq; spectatur, quam minorem Artemisiam appellamus. Vtriusque recentia folia cum oleo trino myrrha, & ficubus trita utiliter mulieribus supponuntur ad uterinas affectiones: siquidem & menses, & secundas euocant. Earundem radix pota adeò uterum expurgat, ut enectos quoque partus extrahat. Illinitur cum axungia Strumis, quæ circa ceruicem, & gulam oriuntur. Quinetiam ad ceruicis dolores efficax est: atqui ualentius id præstat, si cum belli herba in pratis nascente imponatur. Bibitur utiliter foliorum succus, aut ipsa herba recens aduersus epotium opium. Aridorum foliorum farina trium drachmarum pondere ex uino pota, medicamentum est optimum ad coxendicum dolorem: Adalligatam Artemisiam; (ut quidam putant) qui defert uiator, negant idem lassitudinem sentire. Suspensam autem super limine domus uenefícas prohibere incantationes. Duum tantùm generum Arte misiam fecit, eorumq; utres reddidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Duplex quidem est herba Artemisia. Vtraque excalfacit, & modicè desiccat: & sunt, quòd ad calfactionem attinet, excessus secundi: quòd uerò ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi incipientis. Sunt autem & modicè tenuium partium. Itaq; ad venum calculos mediocriter commodæ sunt, & ad fomentationes uteri. Herba, quæ dermatia Græcis, Artemisia item Latinis, pariter & Italis dicitur: Germanis, Beyfuosz, & Sant Iohans gurtel: Hispanis, Artemisia: Gallis, Armoise.

Artemisiæ uires Math.

Artemisiæ uires ex Gal.

Nomina.

Ἀμβροσία. AMBROSIA. CAP. CXII.

AMbrosia pusillus frutex est, ramosus, trium palmorum altitudine: folijs rutæ, circa imum caulem exiguis: cauliculi seminibus, perinde quasi racemulis grauidi, qui nunquam florem pariunt, odore unoso, suaui: radice tenui, sesquipedali. Coronantur ea Cappadoces. Vis eius reprimere, ac repellere, & illitæ adstringere humores, qui in aliquam partem incumbunt.

AMBROSIA.

AMBROSIA ALTERA.

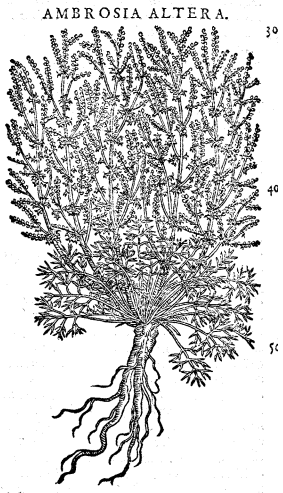

Ambrosiæ cõsideratio.

ET si planta, quam hic primo statim loco appinximus, genuinam referat ambrosiam, adeò ut nihil in ea desiderari possit, non dicam tamen alteram, quam antea pro Ambrosia ostendimus, Ambrosiam, aut plantam illi congenerem non esse, cùm & ipsa notis ferè omnibus Ambrosiam referat. Quamobrem, haud fortasse

taſſe aberraret, qui dixerit, alteram marem eſſe, alteram fœminam; aut omnino congeneres eſſe plantas. Illam miſit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortuſius rei plantariæ acerrimus indagator. Hanc ego in hi comparaui. Nanque uarijs in locis ſe mihi obtulit inſpicienda, præſertimq; ſecus mœnia arcis Vipaci (locus enim is diſtat à Goritia circiter uiginti millia paſſuum) inter duriſſimos lapides orta. Cui cùm inibi extemporè obuiam factus eſſem, examq; conſpexiſſem, botryos modo, racemoſo ſemine refertam, ſtatim inclinauit animus, ut certò dicerem hanc eſſe Ambroſiam. Ex quanuis à Dioſcoride, & Galeno non adijs repræſentetur uiribus, quàm ut reprimere, repellere, & illitu adſtringere ualeat humores, qui in aliquam partem decumbunt; dixere tamen non poetæ ſolùm, ſed plantarum quoque ſcriptores non contemnendi, nulla alia de cauſa præſtantiſſimam hanc plantam à ueteribus Ambroſiam fuiſſe uocatam, quàm quòd ſuo in cibis uſu longæuos faciat homines, quemadmodum ambroſiam illam, quæ Deorum fertur cibus, Deos immortales, perpetuoſque conſeruare fabulantur. Ambroſiæ meminit Plinius libro XXVII. *cap.* IIII. *ubi eam ijs uerbis depinxit. Ambroſiauegi nominis eſt, & circa ali is herbas fluctuans, fruticem unum habens denſum, ramoſum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiore, foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis ſemen eſt uuis dependentibus, odore uinoſo, qua de cauſa botrys à quibuſdam uocatur, ab alijs artemiſia. Coronantur illa Cappadoces. Vſus eius ad ea, quæ diſcuti opus ſit. hæc Plinius. Ambroſiæ quoque facultates, ſed quàm breuiſſimè, tradidit Galenus lib.* VI *ſimp. med. ſic inquiens. Ambroſia cataplaſmate impoſita uim habet adſtringentem, ac repellentem. Ea ut Græcè* Ἀμβροσία, *ita etiam Latinè, & Italicè, Ambroſia nominatur.*

Ambroſiæ uires ex Gal. Nomina.

Βότρυς. BOTRYS. CAP. CXIII.

BOtrys fruticoſa herba eſt, lutea tota, & [a] in multas alas ſparſa: ſemen circa totos ramulos prouenit: folia cichorio ſimilia. tota ſuauem odorem ſpirat, qua re ueſtimentis interponitur. [b] Inuenitur in torrentium ripis, & conuallibus. Pota [c] orthopnœas mulcet. Hanc Cappadoces ambroſiam uocant, alij artemiſiam.

a Meũ. Διαχα γωμένη, πολλὰς ἐκπεπταμένας. i. diffuſa, multas habens alas.

b βότρυς ἡ καλλιφυὴς ἐκπεφυκυῖα καὶ μεδρεκτική. Naſcitur ut plurimum circa foſſas, & torrentes.

c Meum add. σὺν οἴνῳ. i. cũ uino.

LEgitima, & uera Botrys ſabuloſis, & aridis gaudet, quin & glareoſis fluuiorum alueis. Ideoq; Tridenti frequentiſſima naſcitur ſecus Ferſinam, & Lauiſium rapidiſſimos torrentes, et in alijs quàm plurimis locis. Goritiæ mulieres Botryn in hortis ſerunt, quod eam uteri affectibus opitulari exiſtiment. Fruticat hæc foliis cichorij, laciniatis, ſinuoſisq; quercuum foliorum ſimilitudine: ramis numeroſis, tenuibus, ſemine copioſiſſimo, racemoſoq; refertis. Planta tota ſucco quodam reſinoſo madet, adeò ut comprehenſa reſinæ modo manibus hæreat. Odorem quidem aerem ſpirat, & qui nares quodammodo ferit, ſed tamen is ſuauitatem retinet. Plinius uidetur ex Dioſcoride Botryn reddidiſſe lib. XXVII. capite VIII. ubi eam in hunc modum deſcripſit. Botrys fruticoſa herba eſt, luteis ramulis: ſemen circa totam naſcitur folia cichoria ſimilia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis, hactenus Plinius. Botrys itaque excalfacit, attenuat, incidit, expurgat, & aperit. Præſtat eadem ad omnes pectoris, & thoracis affectus pituitoſos, quinimmo & ſuppuratos adiuuat, quinetiam aſthmaticos, & ſuſpirioſos, tum herba ipſa ex decocto dulcis radicis pota, tum ipſius herbæ tantùm decoctum pluribus diebus hauſtum, addito uiolaceo melle, aut ſaccharo. Purulenta expuentibus mirificè auxiliatur. Id quod ego atteſtari poſſum: Herba ipſa recens facit quoque ad uteri dolores, ſi in ealenti tegula Cretico uino irrorata caleſiat, & uentri imponatur. Ideoq; eadem unà cum parthenio, & anthemidis floribus puerperarum cruciatibus auxiliatur, ubi ſimul omnia concifa in oleo lilino in patella paruumper coquantur, & deinde ex ouis gallinaceis excipiantur, & ſimul miſceantur, coquantuq; quouſque placentæ formam referant, & calida uentri ſuperponantur. Eſt enim hoc præſentaneum auxilium. Suffiuntur eiuſdem herbæ uapore utiliter fœminæ ad menſes ciendos, & emortuos fœtus eiciendos. Herba ipſa arida ueſtibus interpoſita non ſolùm eas à tineis tuetur, ſed odoratas quoque reddit. Cæterùm huius herbæ quod equidem legerim, non meminit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu. Eius tamen facultates ex Dioſcoride retulit Paulus libro VII. ubi ſic inquit. Botrys, quam aliqui ambroſiam, alij artemiſiam uocant, planta eſt admodum odorata. Hæc cum uino pota non niſi recta ceruice ſpirantibus, quos orthopnoicos

Botryos confideratio.

Botryos uires Matth.

Botryos uires ex Pau.

Digitized by Google

Nomina. *appellant, auxiliatur. Ea Græcis* βότρυς, *Latinis item Botrys dicitur: Italis, Botri: Germanis, Traben Kraut, & Krotten Kraut: Gallis, Pyimen.*

Γεράνιον. GERANIVM. CAP. CXIIII.

GEranion folijs anemones, diuiſuris longioribus: radice [a] ſubrotunda, cùm eſtur dulci. Quæ drachmæ pondere in uno pota uuluæ inflationes diſcutit. [b] Geranium alterum caulibus [c] minutis, & piloſis, ſeſquipedalibus: folijs maluæ. in ſummis alis ſurſum ſpectantia gruum capitula inſunt, cum ſuis roſtris, aut canini dentes. Nullius in medicina uſus.

a Me. & Ori. στρογγύλη. i. rotunda.
b Meũ. μαλλῶται ἢ ὑπ' ἔνιον καὶ ἑτέρου γεράνιον. i. appellatur & alterũ Geraniũ.
c Meũ λεπτὰ. i. tenuia.

Geranij conſideratio.

Dvo tantùm Geranij genera à Dioſcoride traduntur. Verùm Latini, Plinio authore, tertium genus addere uidentur, quòd alterum quidem eorum à Græcorum deſcriptione differat. Id quod ipſe Plinius apertè teſtatur lib. XXVI. *cap.* XI. *ubi de Geranijs differit ijs uerbis. Geranion aliqui myrrhim, alij myrrhida appellant. Similis eſt cicutæ, folijs minutioribus, & caule breuiori, rotundo, ſaporis, & odoris iucundi. Noſtri ſic eam tradunt. Græci folijs candidioribus, paulò quàm maluæ minoribus: caulibus tenuioribus, piloſis, ramoſam ex interuallis, binam palmorum, & in ijs folijs, inter quæ in cacuminibus capitula ſunt gruum. Alterum genus folijs anemones, diuiſuris longioribus: radice mali modo rotunda, dulci. hæc Plinius. Ex quibus facilè colligi poteſt, tria eſſe Geranij genera, Romanis unum, Græcis uerò duo. Quæ omnia hodie paſſim ferè uſurpantur in campeſtribus, ſecus uias, & iuxta ſepes. Porrò non deſunt, qui putent eam herbam, quam ſcribit Plinius Geranium à Latinis uocari, à Dioſcoridis myrrhide non differre. Ipſe tamen non dubitandum exiſtimo, quin hæc illa ſit herba, quam quidam Roſtrum tum gruis, tum iconiæ appellant, quidam uerò Acum muſcatam, eo quòd (ut Plinius inquit) odorem iucundum ſpiret. Nanque aſſurgit hæc folijs cicutæ, minoribus tamen diuiſuris: caule breui, ac rotundo: ſemine gruum capitulis contento, à quibus Geranij nomen omnibus inditum eſt. Cæterùm Geranium, quòd Dioſcoridi ſecundo loco proditur, caulibus minutis, piloſis, ſeſquipedalibus, folijs maluæ, in ſummis alis gruum capitula gerens ſurſum ſpectantia cum ſuis roſtris, nunquam dubitauerim eam eſſe herbam, quæ Pes columbinus uulgò nominatur, quòd nullis prorſus reclamantibus notis hæc illi reſpondeat. Alterum uerò, primo ſcilicet loco deſcriptum, & in Ananiæ uallis agro, & ubique ferè locorum paſſim prouenit, folijs anemones modo laciniatis; floribus in purpura albicantibus, è quibus gruum capitula prodeunt: radice alba, ferè rotunda, ac dulci. Quapropter Ruellium hallucinatum crediderim, quòd Acum muſcatam dictam, quam ipſe herbarijs etiam Acum paſtoris appellari ait, primi generis Geranium Dioſcoridi eſſe opinetur. Quandoquidem Acus muſcata radice non nititur rotunda, ac dulci, nec folijs uſitur anemones æmulis: ſed eam planè repræſentat, quam Plinij teſtimonio, Latini Geranium uocant. Præterea aduerſus Hermolaum eos reprehendit Ruellius, qui putant ſecundum Dioſcoridis Geranium eam eſſe herbam, quam quidam à rubro foliorum colore Rubertam appellant. Sed ipſe mihi magis reprehendendus uidetur, quòd crediderit Rubertã eſſe legitimam Myrrhim. De Ruberta autem, ut dicam quod ſentio, eam quidem illius Geranij genus eſſe arbitror, quod Plinius ad Latinos retulit, cum ipſa tota illi ſit ſimilis, odorem iucundum reddat, flores proferat ſubpurpureos, & gruinis capitulis ſcateat, reliquorum Geraniorum more. Verùm hanc non ita myrrhidem referre comperio, ut Ruellius exiſtimat. Siquidem Myrrhim folijs admodum rubentibus, & gruino capite naſci, nec Dioſcorides, nec alij quod legerim, memoriæ prodiderunt. Myrrhis enim folijs eſt cicutæ: radice rotunda, molli, cibis non inſuaui. at his omnibus Ruberta caret, ut libro quarto clarius patebit. Porrò tamen Hermolaus ab errore, quantum ego, uindicari non poteſt, quòd ſcripſerit, Geranium id eſſe Latinis, quod Dioſcoridi myrrhis, Plinij fortaſſe lectione deceptus, qui loco ſuprà citato Latinis uocatum Geranium à quibuſdam Myrrhim appellari ſcriptum reliquit, quanquam legitimæ Myrrhidis hiſtoriam tradidit libro* XXIIII. *capite* XVI. *Nec ſanè mirum eſt, Plinium ſcripſiſſe Geranium aliquibus uocari Myrrhim, cùm etiam è Græcis fuerint, qui Geranium, quod ſecundo generi adſcribitur, Myrrhim appellauerint, ut uidere eſt in ijs Dioſcoridis exemplaribus, in quibus cuiuſque capituli initio inmanera plantarum nomina leguntur. Fallitur quoque hac in hiſtoria Braſauolus, aſſerens nullo modo ijs eſſe adſtipulandum, qui Pedem columbinum uocatum Geranium eſſe contendunt, quòd Geranium folijs exeat maioribus anemones inciſuris. Sed is, meo quidem iudicio, ignoraſſe uidetur, quòd ſecundum Geranij genus, non autem primo generi à Dioſcoride aſſignatum, eſt illud, quod Pes columbinus cenſetur. Vel fortaſſe dum hæc ſcriberet, alterum Geranij genus non animaduertit in Dioſcoride, quòd tunc lectionis impatiens, totum illius caput non perlegerit. Aliam ab his Geranij plantam uidimus in pluribus hortis, ac uiridarijs ſatam, folijs rotundis, ſecundi Geranij modo per ambitum laciniatis, maluam magnitudine æquantibus, fructu gruinis capitulis ſimili. Hanc Herbariorum nonnulli Momordicam nuncupant, quemadmodum & Balſaminam alij eodem nomine uocant: eamq; cæteris præferunt in potionibus ad interna uulnera glutinanda. Hæc, mea quidem ſententia, magis reſpondet alteri Dioſcoridis Geranio, ut quæ folijs ad maluam propius accedat. Quare & hanc magis eandem eſſe cum illo putauerim. Veruntamen haud eam inficias quin Pes columbinus dictus idem ſit Geranium: ſed eum quis rectius fortè Geranium minus dixerit. Primum itaque Geranium Dioſcoridi deſcriptum, folia gerit anemones, longioribus tamen diuiſuris, in unoquoque folio ſenis. Caulem mittit ab ipſa radice rectum, tenuem, geniculatumq;. Flores è geniculis in caule prodeunt punicei unà cum folijs, roſarum ferè figura, ſed longè minores, & quinque tantùm folijs referti: è quibus roſtelli oriuntur inferna parte lunati. Radice nititur rotunda nuce pontica maiore, ſubnigricante, & dulci ſapore præditа. Naſcitur inculis locis. Copioſum in Dalmatia*

Ruellij erratum.

Hermolai lapſus.

Braſauoli error.

Momordica.

Digitized by Google

GERANIVM I.

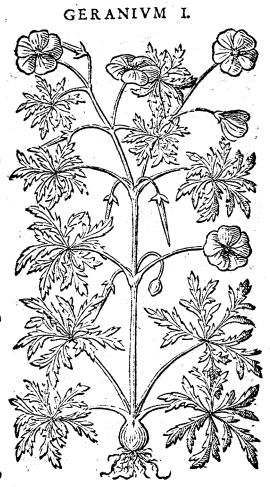

GERANIVM II.

GERANIVM III.

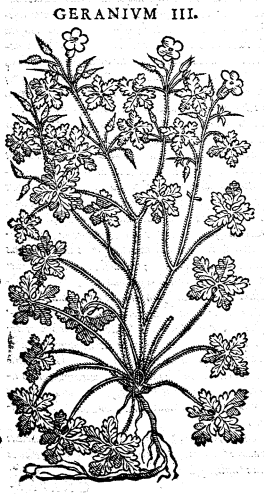

Dalmatia prouenit. Nam inde allatam plantam ad me miſit Vlixes Aldrouandus Medicus apprimè eruditus & Medicæ materiæ indagator non poſtremus. Secundum folijs eſt maluæ minoribus: pediculis tenuibus longis, & ſubrubentibus appenſis: Caulibus gracilibus, flexilibus ac rotundis: floribus puniceis, è quibus acuminati apices oriuntur gruinis capitibus ſimiles. Radicem habet tenuem, palmarem & fibroſam. Naſcitur ſecus itinera, locis incultis, & etiam in hortis. Tertium cuius meminit Plinius, foliis uiret Cicutæ minoribus, ſeu Myrrhidis proximis, minus tamen laciniatis, humi accubantibus, quæ ſeneſcentia rubeſcunt. Caules habet breues, rotundos, piloſos, rubentesq; : in quorũ ſummitatibus flores ſpectantur purpurei parui ſtellæ figura; acuti oriũtur apices gruinis roſtris ſimiles ſurſũ ſpectãtibus, capitulis balauſtij effigie. Radice nititur candida tereti ac dulci, uegetior: quàm alterа: Naſcitur in ruderibus, circa ſepes, ſecus itinera, & ſaxoſo & extenuato ſolo. Cæterùm præter hæc alia tria ſunt quoque Geranij genera, quorum primum quod copioſum in pratis in Boemia prouenit, foliis habetur cæteris grandioribus, ranunculi æmulis octonis circunquaque diuiſuris, numeroſis, humi accubãtibus, prælongis ac firmioribus pediculis nitentibus: Caules edit pinguiuſculos, & articulatos, ramis copioſis, in quorum cacuminibus flores emicant cæterorum maiores, in gyrum ſeſe pandentes roſarum modo, colore cæruleo ad purpuram uiolaceam inclinante. Quibus decidentibus, gruina, ut in cæteris prodeunt capita, maiora quàm in cæteris generibus prono in ſummitate roſtro, triplici apice, in coronæ modum reſciſſo. Radicem quoque cæteris longiorem habet, craſſiorem robuſtioremque, multifidam, colore rufeſcente, & lignoſa intus matrice. Secundum folia gerit pentaphylli modo diuiſa, magis tamen per ambitum laciniata, ſubhirſuta.

Digitized by Google

GERANIVM IIII.

GERANIVM V.

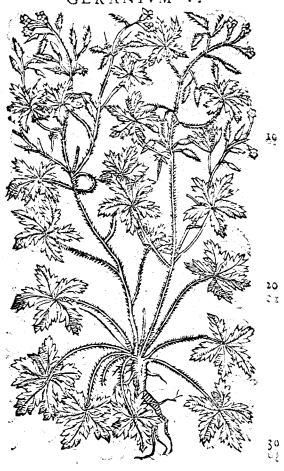

GERANIVM VI.

Nomina.

& prælongis pediculis, ipſiſq; piloſis nitentia. Caules habet palmares, tenues, lanuginoſos. Flores ex purpura rufescentes; è quibus paruæ acutæq; oriuntur ſiliquulæ, hirſutæ ac ſubaſperæ, in quibus ſemen concluditur. Radicem habet palmarem, ſed tenuem. Naſcitur arido ſolo. Tertium, quod ad me Veronam miſit Franciſcus Calzolarius folia profert Althææ proxima. Caules plures lentos, geniculatos, hirſutos: flores paruos rubentes balauſtij, ſiue Cytini figura: è quibus gruina prodeunt capita roſtro ut in cæteris acuminato. Radix illi eſt ſeſquidodrantalis, digiti craſſitudine; quæ humotenus rubeſcit. Primi Geranij radix (ut Plinius eſt author) reficientibus ſe ab imbecillitate utiliſſima eſt. Bibitur contra phthiſim drachma in vini cyatois tribus bis die: item contra inflationes. quæ & crudæ itidem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemen drachmis quatuor cum pipere, & myrrha potum. Secundum uerò Geranium etſi nullius eſſe in medicina uſus ſcriptis tradiderit Dioſcorides; non deſunt tamen hodie herbarij, qui in internis uulneribus glutinandis, & fiſtulis ſanandis ipſum in potionibus ſumptum mirificè commendent. Sed equidem uereor, ne hi decipiantur, Serapionis interpretem ſecuti, qui Amomum Pedem columbinum appellauit. quippe quoniam propria ſit Amomi facultas internis corporum uulneribus mederi. Geranij non reperio meminiſſe Galenum in ſimplicium medicamentorum libris. Eius quidem memmit Paulus, ſed ea tantùm de Geranijs poſteritatis memoriæ mandauit, quæ ex ipſo Dioſcoride ſumpſit.

Quod Græci γεράνιον, Latini ſimiliter Geranium uocant: Itali, Geranio: Germani, Stocken ſcnabel: Hiſpani, Pico de cinguenha: Galli, Roſtro de cicongie.

GNAPHA-

GNAPHALIVM. Γναφάλιον. GNAPHALIVM. CAP. CXV.

GNaphalij folijs albis, mollibusq; aliqui pro tomento utuntur. Bibuntur efficaciter folia in uino austero ad dysenteriam.

GNaphalij historiam adeò paucis perstrinxit Dioscorides, ut nobis non modò difficilè, sed etiam impossibile uideatur, ut quisquam conijcere, ac decernere possit, quanam plant a sit, quæ uerum Gnaphalium repræsentet: præsertim cùm antiquorũ hactenus reperierim neminem, qui Gnaphalij faciem longiori historia expresserit. Etenim Plinius eadem, quæ Dioscorides, breuitate usus, Gnaphalij notas reddidit li. XXVII. ca. X. Fuchsius tamen in suis de stirpium historia commentarijs herbam quandam pro Gnaphalio ostendit, quam ideo fortasse Gnaphalium existimauit, quòd incana, tomẽtosaq; conspiciatur. Sed mihi planè eam Fuchsius pro Gnaphalio depinxisse uidetur, quã Plinius lib. XXIIII. cap. XIX. Herbam impiam uocari tradit: quæ meritò IMPIA Plinij dici posset, quòd eius è ueteribus nemo, quantum equidem legerim, præter ipsum meminerit. De qua is differens loco modò citato, eam ijs notis, & utribus descripsit. Herba impia uocatur incana, foris marini aspectu, thyrsi modo nexilita, atque capitata. Inde alij ramuli assurgunt, sua capitella gerentes. Ob id impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant. Alij potius ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat, existimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & uino admisto. Mirumq; traditur, nunquam ab eo morbo tentari, qui gustauerint. Itaque & subus dari, quiq; id medicamentum noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in auium nidis inseri aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos auidius deuorantes. hactenus de Impia Plinius. Cæterùm quoniam Gnaphalium ob eius tomentum, illud candidissimum uellus, quod uulgò nos appellamus Bambagia, & alij Cotone, Latini uerò XYLON, & Gossipium, mihi in mentem redegit, à ueteribus Græcis nusquam, quod sciam, descriptum. nisi asserere uelimus ἐριοφόρων de qua Theophrastus egit libro IIII. capite IX. esse Xylon. ideo hîc de eius historia, ac utribus latius differendum duxi, quàm fecerim in lini mentione, ubi eius quoque memini. De hoc itaq; Plin. lib. XIX. capite I. sic loquitur. Superior, inquit, pars Aegypti in Arabiam uergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruulus est, similemq; barbatæ nuci defert fructum: cuius ex interiore bombice lanugo netur. Nec ulla sunt ei in candore, mollitiáue præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ. hæc Plinius. Hac ætate Xylon seritur etiam in Cypro, Creta, & Sicilia insulis, ubi copiosissimum prouenit: quin & in Apulia, alijsq; regionibus nascitur. Huius lanugo manifestè excalfacit, ac siccat. quæ si comburatur, mirum in modum manantem è uulneribus sanguinem sistit. Seminis medulla tusti, & difficulter spirantibus auxiliatur: genitale semen procreat, proinde uenerem stimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, tum etiam cæteræ cutis maculæ optimè delentur. Sed ut iam Gnaphalio suas ex Galeno reddamus uires, eas, ipse libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis retulit. Gnaphalium ideò sic nominatum est, quòd folijs eius mollibus ἀντὶ γναφάλων, hoc est, pro tomentis utantur. Sunt autem candida, & mediocriter adstringunt: ac proinde quidam id exhibent, ex austerorum uinorum quopiam, dysentericis. Herba Græcis γναφάλιον, Latinis etiam Gnaphalium appellatur.

Gnaphalij cõsideratio.

Impia herba Plinij.

Xyli historia, & uires.

Xyli uires Matth.

Gnaphalij uires ex Gal.

XYLON, SIVE GOSSIPIVM.

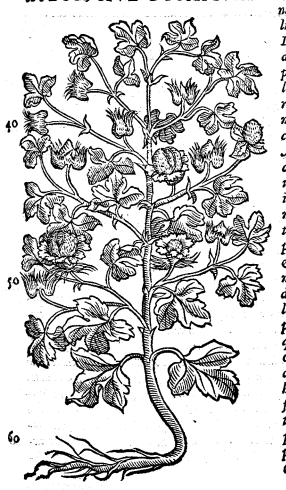

Digitized by Google

Τύφη. TYPHA. CAP. CXVI.

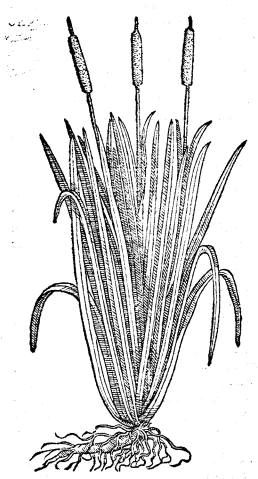

Typhæ consideratio.

Nomina.

TYpha folium edit cyperidi simile: caulem album, læuem, æquabilem: florem in cacumine ambientem, densum, qui in pappos soluitur, quod paniculam ali qui nominant. Huius herbæ flos suillo adipe cloto exceptus ambustis medetur. Gignitur in palustribus, & aquis stagnantibus.

TYpha plãta est in Italia uulgaris, notiorq; omnibus, quàm ut eius effigies explicari debeat. Ea in paludibus, stagnis, & lacubus frequentissima prouenit, ita ut raræ admodum sint stagnantes aquæ, quæ Typha non scateant. Claus, quam in læuissimo caule gerit, à nostris Hetruscis Mazza sorda uulgò dicitur, quòd eius lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat. Expetuntur clauarum pappi infimæ gentis hominibus plumarum uice ad grabatos farciendos. Foliorum uerò usus ad conuestienda uitrea uasa, & ad mulcbres cathedras texendas: quin & ad tegetes parandas. Typhæ pappis, additis betonicæ foliis, & gladioli, ac hippogloßi radicibus, omnibus in puluerem tenuissimum redactis, & assatis ouorum luteis exceptis, utuntur quidã ad enterocelas. Id autẽ medicamentũ exhibent quotidie ieiunis drachmæ pondere triginta dierũ spatio: eoq; nõ modo pueros, adolescentesq; sanari pollicentur, sed etiam iuuenes iam ætate consistentes: si tamen interim præstanti ligatura, ac emplastris glutinantibus ima pubis pars probè muniatur. Typhæ meminisse Galenum in simp. med. censu, non inuenio. Eius tamen meminit Theophrastus lib. I. cap. XIII. de plant. hist. ubi inter enodes palustrium locorum plantas Typham quoque recensuit. Ei nomen Græcum est τύφη: Latinum item Typha: Italicum, Mazza sorda: Germanicum, Moßkolben, & Narenkolben: Hispanicum, Bobordo, & Iunco amacorocado: Gallicũ, Mache, et Masse.

Κιρκαία. CIRCAEA. CAP. CXVII.

a Meũ. ἰίζας ἐπιπλείους γ. ἢ δ'. i. radices palmi longitudine tres aut quatuor. b Deest i meo exemplari. c μάλιστα δὲ ἐν στερεώδεσι. i. maximè in perrosis.

Circææ confideratio.

CIrcæa, quam & dircæam aliqui uocant, folijs est hortensis solani agnatis, crebris: flore nigro, pusillo, copioso: semine milij, nascente in quibusdam ueluti corniculis: [a] dodrantali radice, triplici ferme, aut quadruplici, candida, [b] odorata, excalfaciente. Nascitur in apricis, [c] saxis, & uento perflatis. Radicis tusæ pondo quatuor, in sextarijs tribus uini dulcis per diem, & noctem macerantur, potuq; triduo uuluas expurgant. Semen in sorbitionibus datum lacte inanimas nutricum explet.

Plinij lapsus.

Circææ uires ex Galeno.

HAud equidem ausim affirmare, an Circæa hodie inueniri possit in Italia: quamuis ea antiquis fortasse notissima fuerit. Siquidem nulla hactenus se mihi obtulit planta, neque alijs, quod sciam, quæ Circæam repræsentaret. Cæterùm credidere nonnulli hanc sibi Circææ nomen comparasse, quòd Circe uenefica in suis ea uteretur ueneficijs, uel quòd fortassis eius fuerit inuentrix, à Solo patre plantarum omnium genitore edocta. Quod etsi nonnullis uerisimile putetur; cùm tamen à nemine Circæam his pollere uiribus proditum sit, aliunde potius id nominis sibi uendicasse existimandum. Meminit Circææ Plinius libro XXVII. capite VIII. ubi eam his notis, ac uiribus depinxit. Circæa strichno (hoc est, solano) satiuo similis est: flore nigro, pusillo: paruo semine, ut milij, nascente in quibusdam corniculis: radice semipedali, triplici ferme, aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in uino, bibiturque ad dolorem uuluæ, & uiria. Macerari oportet in sextarijs tribus quadrantem radicis tusæ per noctem, & diem. Trahit eadem potio secundas. Semine lac minuit in uino, aut mula aqua pota. Hæc Plinius, qui illa omnia ferè ab ipso Dioscoride mutuatus est. Etsi ab eo in hoc magno, ut puto, errore dissentiat, quòd Circææ semen in uino, aut mulsa aqua potum lac minuere tradat, cùm potius, teste Dioscoride, ipsum eliciat. Qua in re Plinius non modo Dioscoridi refragatur, sed ipsi quoque Galeno. qui de Circææ uiribus differens libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Circææ herbæ radicem scribit Dioscorides ex uino dulci potam secundas expurgare. Est enim boni odoris, & excalfactoria. Semen autem eius in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit. Quæ Græcè κιρκαία, Latinè similiter Circæa, & Italicè, Circea uocatur.

OENANTHE.

FILIPENDVLA.

Οἰναν θη. OENANTHE. CAP. CXVIII.

OEnanthe folia habet paſtinacæ: florem candidum: caulem craſſum, palmi altitudine: ſemen atriplicis: radicem magnam, in multa rotunda capitula exuberantem, naſcitur in petris. Huius ſemen, caulis, & folia cum mulſo uino pota, ſecundas eijciunt. Radix è uino urinæ ſtillicidio.

Oenanthes conſideratio.

OEnanthem, cuius hic Dioſcorides meminit, Theophraſtus lib. VI. cap. VIII. de plantarum hiſtoria, & Plinius lib. XXI. cap. XXIIII. putant, Fuchſius, & recentiorum herbariorum plerique eam eſſe herbam, quæ hodie paſſim FILIPENDVLA *uocatur. Quorum certè ſententiæ quanuis uiorum magnæ apud me auctoritatis, nunquam potui ſubſcribere, quòd Filipendula hæc magna nuſquam, quòd inuenerim, radice nitatur, quæ rotundis extuberet capitibus: quòd ſemen non ferat atriplicis: quòd denique non in petris, ſed in pratis, & læto ubique ſolo proueniat. Quibus ſanè rationibus non potui non adduci, ut apud Dioſcoridem aliam omnino à Filipendula Oenanthen ſemper eſſe crediderim. Cæterum tria Oenanthes genera, quæ poſt Filipendulam hic expreſsimus, miſit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortuſus Patricius Patauinus, uir ut rei plantariæ admodum peritus, ita ingenua liberalitate præditus. Vltimum uerò, quod humi ſerpit, accepi à Clariſſimo Medico Bernardino Teruiſano, qui nunc ſimplicium medicamentorum facultatem, & uniuerſam materiam medicam, magna cum laude, in famoſiſſima Patauina Academia publicè profitetur. Quod autẽ tuberoſa eſt radice, pluribus ſanè notis genuinã Dioſcoridis Oenãthẽ referre uidetur. Cætera uerò cum radicibus nituntur Filipen-*

OENANTHE I.

OENANTHE II.

Digitized by Google

OENANTHE III.

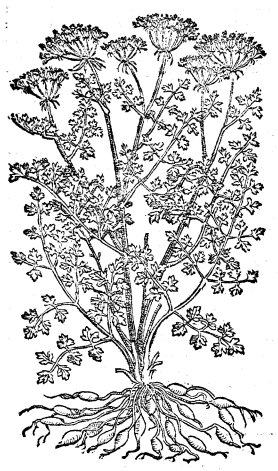

OENANTHE IIII.

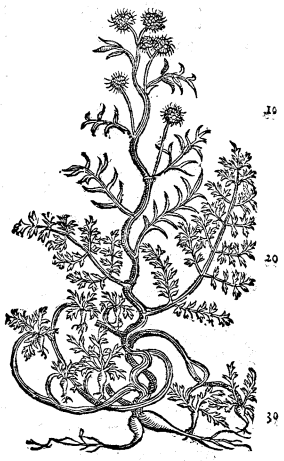

dulæ similibus. quinetiam umbellis, non paruam cum ea habere cognationem ostendunt. Nec interim alicui mirum esse debet, quòd cunctas has species sub Oenanthes nomine appingi curauimus. Siquidem id temere à nobis factum non est. Nam tametsi legitimi Oenanthes species non sint, cùm hactenus fuerit nemo, qui has plantas proprio appellauerit nomine; non præter rationem esse existimaui, si sub Oenanthes nomenclatione, nunc primum prodirent in lucem, ad rei plantariæ studiosorum commodum. Oenanthes uires, quas descripserit Galenus in simplicium censu, non licuit mihi reperire. Cæterùm Filipendulam non uulgaribus pollere uiribus testantur recentiores. Ea enim urinæ remoratui, eiusq; stillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem stomachi inflationes discutit. Medetur suspiriosis, & anhelantibus, omnibusq; in uniuersum morbis, quos causa frigida excitauerit. Prodest comitialibus insperso cibis radicum puluere. Planta, quæ Græcis οἰνάνθη, Latinis etiam Oenanthe appellatur; Italis, Enanthe.

Filipendulæ uires.

Nomina.

Κόνυζα. CONYZA. CAP. CXIX.

a Meũ addit ὀφιοσκόρδιον. i. subamarus.

COnyzæ duo genera. quæ parua uocatur, odore præstantior est: maior uerò frutice altior, & foliis latioribus, graui odore. Vtriusque folia oliuæ similia, hirsuta, pinguia. in maiore caulis binum cubitorum altitudine attollitur, in minore pedem æquat. flos fragilis, lutei coloris, [a] qui in pappum abit. radices superuacuæ. Suffitu, substratuq; frutex totus serpentes fugat, culices abigit, & pulices necat. Folia conuenienter illinuntur serpentium plagis, & tuberculis, ac uulneribus. Flores, & folia cum uino ad menses, partusq; eijciendos bibuntur: item contra urinæ stillicidia, arquatum morbum, & tormina: comitiales pota ex aceto adiuuant. Decoctum in desessionibus medetur uuluæ malis. Impositus succus abortum facit. Herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita sanat. Est & tertium conyzæ genus, caule crassiore, ac molliore: foliis mediæ inter maiorem, & minorem amplitudinis: minimè pinguis, multò tamen grauioris odoris, & iniucundioris, sed inefficacior. Prouenit locis humentibus.

Conyzæ confideratio.

CONyzæ omne genus non in Hetruria solùm, sed alibi quoque passim ferè prouenit, nullis prorsus reclamantibus notis, quæ earum singulis à Dioscoride tribuuntur. Conyza maior uulgò Pulicaria dicitur, quia substrata (ut Dioscorides inquit) pulices necat. Qua fortasse ratione adductus Theodorus in Theophrasto Conyzã Pulicariã interpretatur. Meminit autem Conyzæ Theophr. lib. 6. cap. 2. de plant. hist. ubi de eius generibus disserit

CONYZA MAIOR.

CONYZA MINOR.

CONYZA MEDIA.

differit his uerbis. Conyza mascula, & fœmina constat. Distant quemadmodum cætera, quæ sic discerni desiderant. Fœmina enim tenuiori uestitur folio, & compressior est, atque in totum minor. Mas amplior, crassioriq; caule, atque ramosior, & folium amplius pinguiusq; habens, necnon & flore splendidior est. Ambo fructifera sunt, in totum seriena germine, floreq; constant: quippe cum circa arcturum, & post arcturum incipiant. Mari grauior odor: fœminæ acrior, ideoq; contra bestiarum morsus commodior est. hæc Theophrastus de duplici tantum Conyzæ genere. Cæterum tertia eius species, cuius à Dioscoride fit mentio, inter marem, & fœminam media est. Nascitur hæc in Ananiæ uallis agro, & in Goritiensi comitatu copiosissima, quinetiam in Boemia, Germaniaque humentibus præsertim locis, & secus uias ubi ex agrorum marginibus aqueus humor stillicidio quodam in proximos defluit canales. Hæc autem peculiariter dysentericos iuuat, si sicca farina drachmæ pondere quotidie sumatur ex uino rubro austero. Conyzæ uires posteritatis memoriæ prodidit Galenus lib. VII. simpl. med. sic inquiens. Conyza & maior, & minor adsimilis sunt tum temperaturæ, tum facultatis: gustui amaræ, & acres apparent. Excalfaciunt; admodum luculenter, siue quas folia læuigata cum teneris ramulis (est enim fruticosa planta) parti cuipiam illinat, siue ubi in oleo coxerit, eo utatur. Siquidem concussiones, siue rigore ex per circuitum redeuntes, tale sanare oleum uidetur. Flores quoque eorum adsimilis sunt facultatis. Itaque quidam, & ipsos cum foliis tritos in uino bibendos exhibent ad menses fortiter ducendos, ciendumq; fœtum. Est & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus prouenies, utriusq; illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertij sunt ordinis in excalfaciendo, & exiccando. Κονύζα sic Græcè, ut etiã Conyza Latinè dicitur: Italicè, Conyza, & Pulicaria: Germanicè, Geele muntz, & Durrwurtz: Hispanicè, Altadegua. Conyzæ uires ex Gal.

Nomina.

HEMERO-

Digitized by Google

HEMEROCALLIS. Ἡμεροκαλλὶς. HEMEROCALLIS. CAP. CXX.

Hemerocallis confi.

Hemerocallis alterũ genus.

Quorundam error.

HEmerocallis folium, et caulem habet lilij, herbacei coloris ut porrum: flores in caule per singulos exortus, terni aut quaterni erumpunt, lilij diuisura, quoties dehiscere cœperint, colore perquàm pallido: radix magna est, atque bulbosa. Quæ pota, aut cum meile, & lana in pesso apposita, aquam educit, & sanguinem. Folia trita mammarum inflammationes à partu contractas, oculorumq; collectiones mitigant. Radix, & folia igni ambustis utilissimè illinuntur.

HEmerocallis nusquam non prouenit in Italia. quandoquidem circa messem in aruis inter segetes, in pratis, in montibus, & in uallibus aureo colore emicat. Vulgus Lilium syluestre nominat. Radice nititur bulbosa, hortensi Lilio persimili, sed colore diuersa. Flores, cùm suo tempore debiscunt, colore perquàm pallido (ut Dioscorides ait) conspiciuntur, adeò ut fulgentis auri modo rutilent. Hemerocallis genus & illud esse nõ diffiteor, quod ego inueni in montib. Iapidiæ. id nanq; facie alterũ æmulatur, sed radicem habet, quæ pluribus & paruis coagmentatur bulbis: quinetiam flores profert aliam sortitos diuisuram, ut eius effigies, quam hîc adiecimus, apertè demõstrat. Hinc itaque eorum error, ut arbitror, euidentissimè deprehenditur, qui Lilium conuallium uulgò dictum Hemerocallim esse existimant. Nanque illud foliis constat ferè plantaginis, tenuioribus tamen, minusq; striatis. caulieulis iunceis, triangulis, tenuibus, ac mollibus: in quibus cacumen uersus plures prodeunt flores albicantes balaustij, aut arbuti effigie, odore perquàm iucundo, è quibus bacæ Iunio, & Iulio mense prodeunt rubræ. Radices demittit laxas,

HEMEROCALLIS ALTERA. LILIVM CONVALLIVM.

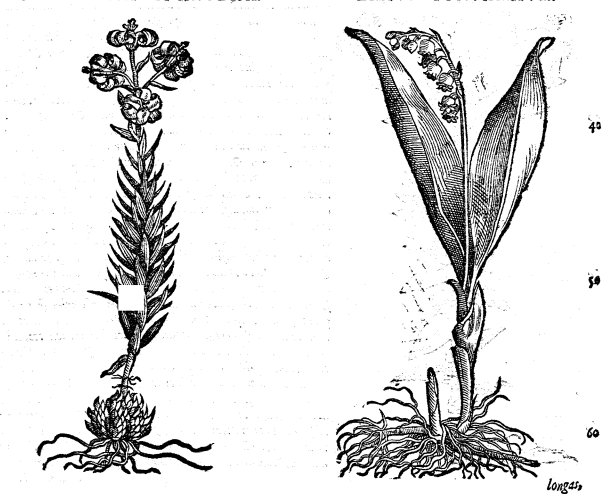

longas,

longas, fibris, capillamentisque refertas, nullis adiacentibus bulbis. Hemerocallis uerò, Dioſcoride teſte, folia, & caulem profert lilio ſimilia: flores colore admodum pallido; radicem magnam, bulboſamque. Quæ ſanè notæ, ſi diligenter conferantur, manifeſtiſſimè indicabunt, eos hallucinari, qui Lilium conuallium Hemerocallim eſſe contendunt. Lilij Conualij magnus apud Germanos in medicamentis eſt uſus (abundat enim eo maximè Germania) ad uarios corporis morbos. Aiunt eo roborari cor, cerebrum, & omnes principes facultates. Idcirco reſolutis, comitialibus, conuulſis, uertiginoſis, animi deliquio correptis, & cordis pulſatione concuſſis, ipſum exhibent. Quin & ictis, ſeu commorſis à uenenoſis animalibus præbent. Item ægre parturientibus, oculoriemq; inflammationibus maximo eſſe auxilio prædicant. Conficiunt autem ex floribus per æſtatem ſiccatis unum uindemiarũ tempore; ipſos calcatis uuis admiſcentes, quo poſtea utuntur ad prædicta. Sunt & qui recentes flores uetere uino macerent, & in uitreo uaſe diu inſolent: admiſtis lauendulæ uocatæ, & roris marini floribus, additiſq; odoramentis nonnullis: deinde ex ijs ſtillatitiam aquam in calentis aquæ balneo uitreis organis eliciunt, eamq; aureis, argenteiſq; uaſculis reponunt. Hanc aquam auream appellant: qua utuntur ad omnes prædictos corporis affectus. Quinimò eam iamiam animam expirantis ori inferunt, rati ex eius aſſumptione homines morientes in uita retineri poſſe per pluſculum temporis ſpatium. Sed quàm uana iſti ferantur opinione, mihi quidem ſæpenumero experimento deprehenſum eſt. Quod etſi ijs quoque irritum comperiatur; ea tamen eſt huiuſce aquæ apud omnes auctoritas, ut plerique ab eius exhibitione abſtinere nequeant, etiam in morbis calidiſſimis. Cæterùm non ſine errore Fuchſius, uir alioqui doctiſſimus, putat Lilium conuallũ eſſe Ephemerum, de quo Dioſcorides agit libro ſequenti. Sed quàm is aperte decipiatur, nos ſuo loco dicemus. Hemerocallis meminit Gal. lib. VI. ſimp. med. ſic inquiens: Hemerocalles radicem habet lilij radici ſimilem, non figura tantum, ſed & uiribus. Prodeſt non ſecus atque illa, igni ambuſtis: quippe quæ leuiter digerentem facultatem habeat, & cum hoc repulſorium quiddam. Quæ Græcis ἡμεροκαλλὶς, Latinis quoque Hemerocallis, & Lilium ſylueſtre uocatur: Italis, Hemerocalle, & Giglio ſalvatico: Germanis, Heydniſch lilien: Hiſpaniis, Lirio amarillo: Gallis, Lis iaulne.

Lilij cõuallij mentio, & uires.

Hemerocallis uires ex Galeno.

Nomina.

ΛΕΥΚΟΙΟΝ. LEVCOIVM, SIVE ALBA VIOLA. CAP. CXXI.

LEucoion uulgaris eſt notitiæ, ſed in floribus differentia quædam: nanque aut cœrulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteum uerò præcipui in medicina uſus. Huius aridi flores feruefacti in deſeſsionibus, ualent contra uuluæ inflammationes, & menſtrua expellunt: ſanant oris ulcera, cum melle: cum cerato, rimas ſedis. Semen duum drachmarum pondere ex uino potum, aut cum melle inditum, menſes, ſecundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant. a

a Catacuz. λευκόϊον θαλάσσιον οἱ δὲ ἴον θαλάσσιον. ξηραίνεις ἕλκεα ἐπιπάσσω. διώκει μὲν ἔμμηνα καὶ αὐτὸ γλυκὺ αὐτὸ γλυκὺ τῷ σώματι αὐτῷ λευκόϊον .i. Leucoium marinũ, alij uiolam marinã. Romanis uiola marina uim habet eã dem etiã ipſum cũ priore leucoio.

LEVCOIVM ALBVM, & PVRPVREVM.

LEVCOIVM AVREVM.

Leuocion

Digitized by Google

Leucoij conderatio.

Leucoion etsi Latinis album tantùm uiolam ipso nomine significat; tamen à rei herbariæ auctoribus & pro cæteris uiolarum generibus, luteo scilicet, purpureo, cæruleoq; colore distinctis, sæpe usurpari solet. Id hodie officin. s. atque etiam medicis ijs, qui Arabum factionem sequuntur, horum uoce Cheiri nuncupantur. Leucoium omne ferè genus in Italia in hortis, ac uiridarijs, in ædium feneſtris, parietibusq; frequentiſſimum uiſtur: ubi illud in ſigulinis, ac ligneis uaſis mulieres ſtudioſè colunt, ac fouent. Nanque eius flores cùm coloris uarietate, tum odoris ſuauitate tantam cum oculis, & naribus ineunt gratiam, ut in coronamenta frequentiſſimè addantur. Porrò non temerè omne ferè genus Leucoij in Italia naſci modò diximus. quandoquidem cæruleum mihi, quod ſciam, non prouenit. Quamobrem Marcello Dioſcoridis interpreti ſubſcribendum puto, qui Leucoium cæruleum hoc loco accreuiſſe ſuſpicetur, uetuſtiſſimi Latini Dioſcoridis Longobardis literis ſcripti teſtimonio nixus, in quo nullum planè de cæruleo Leucoij colore uerbum legebatur. Suſpicionem hanc augent, itaque eſſe comprobant Oribaſius, & Serapio, quos item id uerbum hoc loco non habere comperio in ſimplicium cenſu, cùm alioquin reliqua Dioſcoridis referant. Proſiliunt omnia genera cubitali altitudine ramoſa, caule braſſicæ exiliore, ſed foliorum facie uariant. Siquidem tametſi omnibus folia ſint oblonga, id tamen, quod luteis exit floribus, ſolijs eſt longioribus, numeroſioribus, uiridioribus, & magis in acutum deſinentibus: ex tera uerò nempe album & purpureum, folia gerunt breuiora, latiora, & non, ut in luteo mucronata; quinetiam ſupernè inferneq; caneſcentia. Cæterum ex Leucoio, ſiue ex albis uiolæ floribus, utpote qui cæteros odore præcellant, Perſæ odoratum illud unguentum parant: quod Iaſminum appellant, ut primo libro in ipſius Iaſmini unguenti mentione oſtendimus, ubi, eorum ſententiam refutauimus, qui è floribus Gelſmini uulgò uocati id fieri contendunt. Leucoij uires tradidit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Leucoij frutex uniuerſus extergentem facultatem poſſidet, ac tenuium partium eſt: plus tamen flores, & inter hos qui ſunt ſiccriores, magis etiam quàm uirides, adeò ut & oculorum cicatrices craſſas extenuent. Tum menſes quoque decoctum eorum mouet, & ſecundas, fœtumq; emortuum elicit: & ſi bibatur, fœtum uium perimens, & abigens eſt medicamentum: eſt enim id, ut ſi quod aliud, amarum. Quòd ſi quis uirium eius uehementiam multa aqua admiſta retundat, ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem bonum medicamentum. Sic decoctum eius ſi non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfuſum ſanat, potiſſimum quæ diutino tempore ad ſcirrhi modum induruere. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt uerò etiam, qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen cùm eiuſdem ſit facultatis, aptiſſimum eſt drachmarum drizeimarum menſura potum: tum menſibus ciendis appoſitum cum melle, conuenire creditur, fœtumque uiuentem interficere, ac mortuum eijcere. Radices ſimilis quoque facultatis, niſi quatenus craſſioris ſunt eſſentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienis induratos ſanant. Nonnulli uerò & phlegmonas in articulis indigatas ijs curant. Id Λευκόιον Græcis dicitur, quod Latinis Viola alba (quanquam eo nomine Graci & luteam, & purpuream uiolam comprehendunt:) Mauritanis, Keiri, Cheiri, ſiue Alcheiri: Italis, Viola bianca: Germanis, Gelb uiolen, & Weyſs ueil: Hiſpanis, Violetas amarillas, & Violetas blanquas: Gallis, Violettes, & Giroflees.

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

Leucoij hiſt.

Leucoij uires ex Gal.

Nomina.

Κρατάεογονον. CRATAEOGONVM. CAP. CXXII.

CRatæogonum, ſiue, ut alijs placet, cratæonon, foliis melampyro ſimile eſt, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumq; geniculorum: ſemine milij. Naſcitur in opacis, & fruteteſis parte plurima: ſummopere acre. Traditum eſt à quibuſdam, hoc ſi bibat ieiuno ore, ter die poſt menſes purgatos, tribus obolis, in cyatis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus; & uir modo conſimili, totidem diebus ante coitum hauriat, uirilis ſexus partum fururum.

Cratæogoni conſid.

Vanuis putent nonnulli Cratæogonum eſſe quandam Perſicariæ uocatæ ſpeciem; ego tamen eorum ſententiæ non auſim ſubſcribere, quòd Perſicariæ nullis ferè notis Cratæogonum æmulari mihi uideatur. Neque uerò aliam herbam, quæ Cratæogoni effigiem repræſentaret, hactenus reperi, aut repertam uidi in Italia; ubi tamen ipſum naſci non negauerim. Sed certè id inuentu difficile ſuſpicor, quoniam eius deſcriptio, quemadmodum & ſequentis, ab omnibus, qui extant, rei herbariæ authoribus obſcura ſatis, & confuſa traditur. Κρατάεογονον ſic Græcè, ut Cratæogonum item Latinè uocatur: Cratæogono, Italicè.

Nomina.

Φύλλον. PHYLLON. CAP. CXXIII.

PHyllum, quod elæophyllon uocatur, in ſaxoſis naſcitur. duum generum eſt. Quod autem thelygonum appellant, prouenit muſci modo, folio oleæ, ſed colore magis herbaceo: caule tenui, breui: radice exili. florem album profert: ſemen papaueris, maiuſculum. Sed arrhenogonum cætera huic ſimile, ſolo fructu diſtat: habet enim racemoſum quiddam deflorentibus oleis non diſſimile. Arrhenogonon potu, maſculi ſexus facere partus, ut thelygonon fœminei, proditur. Horum Crateuas author eſt. Sed huiuſmodi hiſtoriatenus mihi produxiſſe uiſum eſt.

Phylli conſideratio.

Aliter ſanè mihi perſuadere non poſſum, (ut etiam ſibi perſuadet Marcellus Vergilius) quàm in hoc Phylli capite ſubeſſe mendam, peruerſamq; eſſe lectionem ſcriptorum (ni fallor) negligentia, præſertimq; in his uerbis. τὸ μὲν θηλυγόνον λεγόμενον ὥσπερεὶ ῥοῦν ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Siquidem ὥσπερει

Digitized by Google

PHYLLVM.

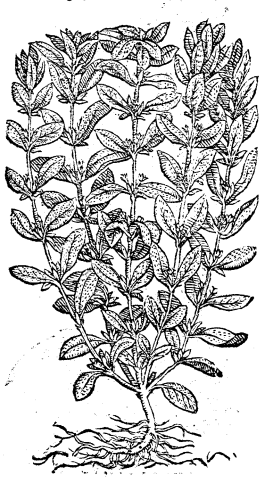

ὥσπερ ἐρύον nulla ratione hoc in loco conuenire uidetur, cùm olearum folia, nulla cum muſci capillamentis conformitatem habeant. Videtur præterea nobis non parum aſtipulari Theophraſtus. quippe qui de Phyllo ſcribens libr. IX. capite XIX. de plant. hiſtor. ita ſcriptum reliquit. Thelygoni fructus ſimilis eſt muſcoſis oleæ floribus, pallidior tamen. Quo fit, ut mihi perſuadeam in Dioſcoride eſſe legendum. φύλλον δὲ ἐλαιοφύλλον καλοῦσι φύεται ἐν πέτραις τὸ μὲν θηλυγόνον ὃ δὲ καρπὸς κατάπερ ἐλαίας ἐρύθρὸν ἄνθος ὑπόλευκον δὲ ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Hoc eſt Phyllum quod Eleophyllum uocant, naſcitur ſaxoſis locis. Thelygonum fructum edit olearum floribus ſimilem, pallidiorem tamen. folia uerò olearum uiridiora. Quod uerò Phyllo folia inſint olearum ſimilia uidetur dubio procul affirmare Dioſcorides cùm inquit φύλλον οἱ δὲ ἐλαιοφύλλον καλοῦσι. Quo fit, ut aſſerere iam non uerear plantam, cuius hic appicta eſt imago, à nobiliſſimo Iacobo Antonio Cortuſo, maternæ medicæ peritiſſimo mihi miſſam, legitimum eſſe phyllum Thelygonum, omnibus aſtipulantibus notis. Ruellius legitimum phyllum eam putat eſſe plantam, quam maiorem Perſicariam uulgò uocant, ſed mea quidem ſententia fallitur. Cùm hæc locis humentibus, uliginoſiſq; proueniat, illud uerò ſiccis, aridis, & petroſis, quin & flores minimè reſpondent. Phylli (quòd uiderim legerimque) non meminit Galenus, nec Paulus, nec Oribaſius. Quod quidem ſanè arguit, aut quòd in eorum Dioſcoridis exemplaribus hoc phylli caput non legeretur, aut quòd fortaſſe putarunt phyllum eſſe Dioſcoridi adulterinum.

Herba, quæ Græcis φύλλον, Latinis & Phyllum, & Folium appellatur: Italis, Phillo, & Folio. Nomina.

ὄρχις. TESTICVLVS. CAP. CXXIIII.

TEſticulus, quem Græci cynoſorchin uocant, folijs circa caulem, & ima eius parte in terra ſtratis, oleæ molli ſimilibus, longioribus, anguſtioribus, læuibus: caule dodrantali: floribus purpureis: radice bulboſa, oblonga, oliuæ modo anguſta, duplici ordine: ſuperiore, quæ plenior eſt: inferiore, quæ mollior, ac rugoſior. Eduntur radices coctæ, ut bulbi. Ex quibus ſi maiorem edant uiri, mares generari dicuntur: ſi minorem fœminæ, alterum ſexum. Addunt, in Teſſalia mollem mulieres in lacte caprino bibere, ad ſtimulandos coitus: aridam uerò ad inhibendos. & alterum alterius potu reſolui. Naſcitur in petroſis, & fabuletis.

ὄρχις ἕτερος. TESTICVLVS ALTER. CAP. CXXV.

TEſticulus alter [a] alio nomine ſerapias, Andrea authore uocatur: quoniam radix ad multa utilis ſit. Folijs eſt porri, latioribus, oblongis, pinguibus, ex alarum ſinu inflexis: caule palmeo: floribus penè purpureis: radice teſticulis ſimili. Quæ illita tumores diſcutit, ulcera purgat, & ſerpere eadem non patitur: abolet fiſtulas, & illitu inflammationes lenit. Aridæ radices nomas inhibent: ſanantq; putredines, & oris ulcera cacoethe: aliqui ſiſtunt è uino potæ. De hac, eadem quæ de teſticulo canis, produntur.

a ὃν καὶ σατυρίδα καλοῦσι. quem & ſatyridem uocant alij, uelut etiã Andreas. ita habet meum.

Σατύριον. SATYRIVM. CAP. CXXVI.

SAtyrium aliqui trifolium uocant, quoniam tria † fert folia, ad terram infracta, rumici, aut lilio ſimilia, minora tamen, ac rubra: caulem cubitalem, nudum: florem lilij effigie, candidum: radicem bulboſam, mali magnitudine, fuluam, intus ut ouum candidam, guſtanti dulcem, & ori non ingratam. Quam in uino nigro auſtero bibere conuenit, contra opiſthotonum. [a] Vtendum ea dum concumbendi inceſſit cupiditas: ſiquidem ea proniores ad uenerem fieri affirmant.

† Orib. add. ὡς τὸ πολύ. ut plurimum.

a Proiſta periodo meũ tũ habet. καὶ συνετίαν φασὶ παρέχειν. & conſti dicunt incitare.

Digitized by Google

TESTICVLVS I.

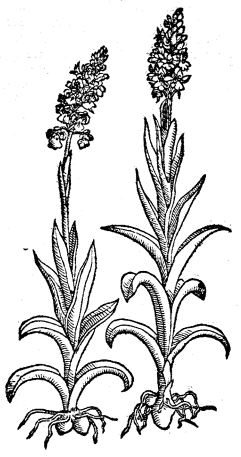

TESTICVLVS II. & III.

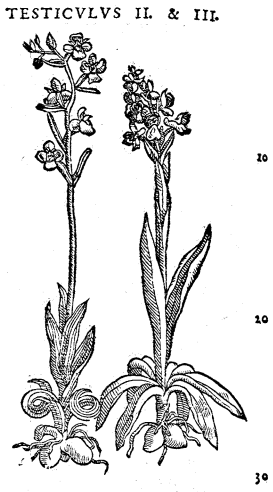

TESTICVLVS IIII.

TESTICVLVS V.

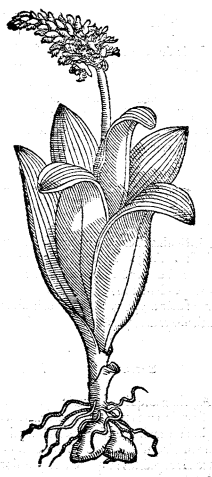

SATY-

Digitized by Google

Σατύριον ἐρυθρόνιον. SATYRIVM ERYTHRONIVM. CAP. CXXVII.

ESt & alterum Satyrium erythronium, siue erythraicon, id est rubrum, semine lini, maiore, [a] duro, leui, splendente. quod fertur non secus atque scincus, libidinem excitare. Cortice radicis gracili, [b] ruso. intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis, & apricis enascitur. Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur radix stimulat: coq; magis, si bibatur in uino.

a δουδάκεον. i. robuito. ita Cæc.

b Ori. le. συκ ρῶδ. i. denso.

ERrant, mea quidem sententia, omnes ferè huius ætatis medici, ac sepłasiarij: quippe quòd Canis testiculis legitimi Satyrij uice passim in medicamentis utantur. Nam hæ plantæ (si Dioscoridi credimus) notis, ac facie maximè inter se distant, quanuis uiribus, & facultate non longè sint dissimiles. Testiculorum enim radices, præter id quòd animalium testes repræsentant, oblongæ sunt, binæ, utrinque pendentes: superior tamen altera, quæ plenior est: inferior altera, quæ mollior, & rugosior. Satyrij uerò radix bulbosa, mali; modo extube-

Satyrii, & Testiculi consi. Mulierum ex ror.

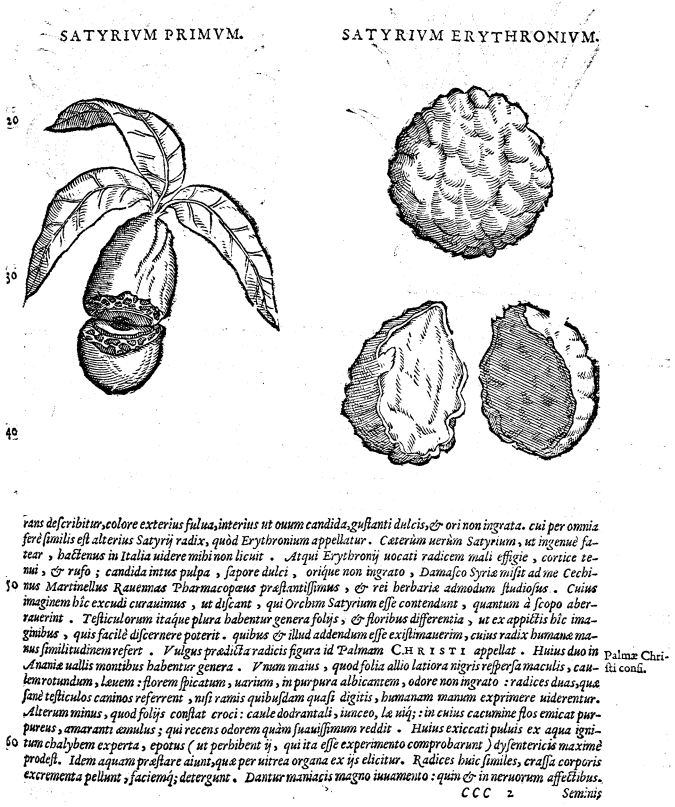

rans describitur, colore exterius fulua, interius ut ouum candida, gustanti dulcis, & ori non ingrata. cui per omnia ferè similis est alterius Satyrij radix, quòd Erythronium appellatur. Cæterùm uerùm Satyrium, ut ingenuè fatear, hactenus in Italia uidere mihi non licuit. Atqui Erythronij uocati radicem mali effigie, cortice tenui, & rufo; candida intus pulpa, sapore dulci, oríque non ingrato, Damasco Syriæ misit ad me Cechinus Martinellus Rauemas Pharmacopœus præstantissimus, & rei herbariæ admodum studiosus. Cuius imaginem hîc excudi curauimus, ut discant, qui Orchim Satyrium esse contendunt, quantum à scopo aberrauerint. Testiculorum itaque plura habentur genera foliis, & floribus differentia, ut ex appictis hîc imaginibus, quis facilè discernere poterit. quibus & illud addendum esse existimauerim, cuius radix humanæ manus similitudinem refert. Vulgus prædictæ radicis figura id Palmam CHRISTI appellat. Huius duo in Ananiæ uallis montibus habentur genera. Vnum maius, quod folia allio latiora nigris respersa maculis, caulem rotundum, læuem: florem spicatum, uarium, in purpura albicantem, odore non ingrato: radices duas, quæ sanè testiculos caninos referrent, nisi ramis quibusdam quasi digitis, humanam manum exprimere uiderentur. Alterum minus, quod foliis constat croci: caule dodrantali, iunceo, læui; in cuius cacumine flos emicat purpureus, amaranti æmulus; qui recens odorem quàm suauissimum reddit. Huius exiccati puluis ex aqua ignitum chalybem experta, epotus (ut perhibent ij, qui ita esse experimento comprobarunt) dysentericis maximè prodest. Idem aquam præstare aiunt, quæ per uitrea organa ex ijs elicitur. Radices huic similes, crassa corporis excrementa pellunt, faciemq; detergunt. Dantur maniacis magno iumento: quin & in neruorum affectibus.

Palmæ Christi consi.

PALMA CHRISTI MAIOR. PALMA CHRISTI MINOR.

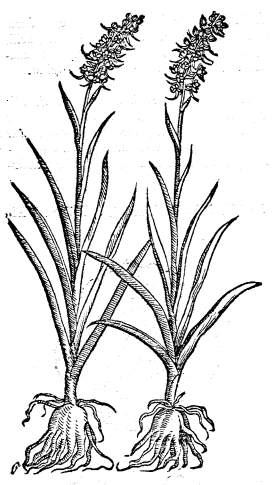

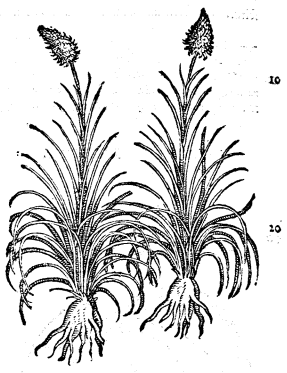

Seminis puluis drachmæ pondere ex uino potus, comitialibus ſubuenit. Item radicis decoctum uino diutius commiſtum, quod bibendum paratur tam in prandio, quàm in cœna. Radices, Nicoli Florentini teſtimonio, febrem quartanam fugant: is nanque earum tantùm uſu Biliotum quendam curatum retulit. Fuchſius Palmam Chriſti non recte, parcè eius dixerim, inter Satyrij genera depinxit: ſiquidem ea potius, meo iudicio, inter Canis teſticulos erat repræſentanda. Quinetiam in eo mihi planè erraſſe uidetur, quòd Satyrium triphyllon, perindè atque canis teſticulos, cum duabus radicibus picturæ expreſſerit cõtra Dioſcoridis delineationem: qui unam tantùm radicem Satyrio mali magnitudine reddidit. Niſi fortaſſe is potius fuerit pictoris lapſus. Hallucinantur præterea unà cum Meſue Patres illi reuerendi, qui eius antidotarium commentati ſunt. quippe qui malè ſibi perſuaſerint, tot eſſe Satyrio radices, quot Canis teſticulis. Verùm ij Dioſcoridem conſulant, & hinc quàm apertè decipiantur, intelligent. Sed his facilè errandi occaſionem potuit dediſſe Plin. quem lib. XXVI. ca. X. Orchin, id eſt, teſticulum, cum ſatyrio turpiter confudiſſe conſtat. Cæterùm quoniam legitimo Satyrio deficimur, officinæ, ac medici eius uice Teſticuli radices ſuppeditant, infelici tamen, nec pari ſucceſſu. Nam etſi ad prolem gignendam teſticuli radices præſtulerit Dioſcorides, quòd maior à uiro deuorata maſculum gignat, minor uerò à fœmina fœminam: deturq; mollis fœminis bibendo in lacte caprino ad ſtimulandam uenerem, arida uerò ad inhibendam; non tamen ob id unquam comperi quenquam, qui ex earum largiore eſu referret, ſe magis ad uenerem fuiſſe excitatum, quàm eſſet, priuſquàm eas comediſſet. Sed id fortè fortuna illis accidit, quòd utraſque ſimul radices ederint medicorum imperitia. quo factum ſit, ut altera alterius uim deſtruxerit, ciuis alteri uis inſit, ut uenerem ſtimulet, alteri uerò ut eandem inhibeat. Id quod fortaſſe ijs non eueniret, ſi legitimum haberemus Satyrium: uel ſi herba illa inueniri poſſet, quæ homines ſalaciſſimos reddit. Cuius Theophraſtus meminit libro IX. capite XX. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcribit. Ad rem autem ueneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat. Non enim ſolum edentibus, ſed etiam tangentibus tantùm genitalibus uim dixere uehementem adeò fieri, ut quoties uellent, coire ualerent. Et quidem qui uſi fuerunt, duodecies egiſſe dixerunt. Indum autem ipſum, qui uel magno, atque robuſto corpore erat, ſeptuageſies aliquando cotuiſſe fatentem licuit audire. uerùm emiſſionem ſeminis guttatim fuiſſe, demumque in ſanguinem deueniſſe. Mulieribus uerò uehementius etiam citari libidinem, cùm eo medicamine uſæ fuerint, dicebatur. hactenus Theophraſtus. Canini teſticuli uires poſteritatis memoriæ mandauit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Orchis, nuncupatur & Cynos orchis eadem herba. Radici eius bulboſæ, ac geminæ uis ineſt humida, & calida, ac guſtantibus dulcior apparet. Cæterùm maior radix multam uidetur habere humiditatem excrementitiam, & flatuoſam: quapropter epota uenerem excitat. Altera uerò, minor uidelicet, contrà admodum elaborata eſt, ita ut

Fuch. errata.

Monachorũ lapſus.

Herbæ uenereæ Theophrasti mentio.

Canis teſticuli uires ex Galeno.

its ut eius temperamentum ad calidius,& ſiccius uergat. Vnde hæc radix non modò non ſtimulat ad coitum; ſed etiam planè contrà cohibet,ac reprimit. Eduntur toſtæ bulborum more. Orchis uerò, quem & Serapiada nuncupant,ſicciorem facultatem obtinet,quàm ut primi ordinis haberi mereatur: quocirca ad uenerem non ſimiliter accommodus eſt. Oedemata illitus diſcutit,& ulcera ſordida purgat,& herpetes ſanat. Siccatus multò etiam magis deſiccat,adeò ut & putreſcentia,contumaciaq; ulcera ſanet. Habet etiam quidpiam ſubadſtringens,ac proinde uentrem ex uino potus ſiſtit. Meminit item Satyrij Galenus eodem libro. Satyrium,inquit, aut Triphyllum hu- Satyrij uires ex Gal.
midum,& calidum temperatura eſt: quamobrem guſtu quoque apparet dulce. Attamen recrementitiam,& flatuoſam humiditatem poſſidet: quocirca ad uenerem incitat. Hæc uerò & herbæ ipſius radix præſtare poteſt.
Porrò, ut quidam ſcribunt,ex uino nigro auſtero potum ſanat opiſthotonon. Planta,quæ Græcis ὄρχις, & ωρχὶς ὄρχις, Latinis, Teſticulus,& Teſticulus canis nominatur: Arabibus,Chaſi alkeb,ſeu Chaſi alchelb: Italis, Nomina.
Teſticolo di cane: Germanis, Kuzbenkraut: Hiſpanis, Coyon de perro: Gallis, Coullon de chien. Quæ uerò planta σατύριον Græcè,Satyrium quoque Latinè dicitur: Arabicè,Gaſi alchaleb, Chaſi altraleb,ſiue Tataricè: Italicè, Satirio, & Satirione: Germanicè,Stendel uurtz: Hiſpanicè, Satyrion, & Supinos de Raposa: Gallicè, Satirion.

Ὀρμῖνον. HORMINVM. CAP. CXXVIII.

HOrminum ſatiuum herba eſt foliis marrubio ſimilis: caule ſemicubitali,quadrangulo,circa quem eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt,quæ ad radicem ſpectant, in quibus diuerſum ſemen recluditur. Siquidem in ſylueſtri rotundum,fuſcumq; inuenitur: in altero nigrum,& oblongum,cuius eſt uſus. Ad uenerem ſtimulandam, cum uino bibi uolunt. Purgat cum melle argemas, albugineſq; : illitum ex aqua tumores diſcutit: eo etiam extrahuntur aculei ex corpore. Idem effectus eſt illitæ herbæ. Sylueſtre magis uiribus pollet: quare unguentis,præſertim gleucino, permiſcetur.

HORMINVM DOMESTICVM. HORMINVM SYLVESTRE.

RVellius, & hunc, ut arbitror ſecutus Fuchſius in ſuis quiſque de ſtirpium hiſtoria commentarijs, certò credunt Horminum ſatiuum eam perquàm odoratam herbam eſſe, quæ uulgò aliquibus Sclarea, quibuſdam Matriſaluia, & nonnullis Herba ſancti Ioannis appellatur. Sed certè horum, licèt doctiſſimorum uirorum, ſententiam ut minus probem, multa mihi occurrunt. Primum quòd contrà Horminidefcriptionem illæ plantæ conſtent caule plerunque bicubitali, foliis marrubio quàm longè maioribus, & calyculis,in quibus ſemen recluditur,ſparſim ſpectantibus. Deinde quòd in Sclarea ipſa rotundum ſemen inueniatur, Horminicon fideratio. Ruel. & Fuchſij opi. reprobata.

Digitized by Google

non autem oblongum. Illud præterea addiderim, quòd Dioscorides nunquam, meo iudicio, Horminì odorem prætermisisset, si ei Sclarea dicta Horminum satiuum fuisset, ut illi existimant: ea enim adeò odorata est, ut eius odor insignis sine uitio præteriri non possit. Hue denique illud accedat, & eos plane, ut puto, refellet, qui secus opinantur, quòd plantam, cuius hic effigiem damus, Pisis ad me miserit Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei herbariæ peritissimus, quæ adamussim Horminum satiuum repræsentat, ut pictura affabrè demonstrat. Ea enim foliis est Marrubio similibus, sed maioribus, & asperiusculis: caulibus semicubitalibus, quadrangulis: floribus in caule secundum folia per internalla prodeuntibus purpureo colore, quibus decidentibus, eminentiæ siliquis similes prodeunt, quæ ad radicẽ spectant, in quibus nigrum, & oblongum recluditur semen. Cæterum SYLVESTRE *folio est saluiæ ferè simili, caule sesquipedali, aspero, quadrangulo, leuiter hirsuto, striatoq; : flore saluiæ, colore purpurascente, siliquulis pluribus in humum reflexis, in quibus semen rotundum, fusco colore, Gallitrico passim uocato haud longè absimile. Sclarea autem foliis exit Hormino quadruplo maioribus, ac latioribus, subasperis, crispis, humi accubantibus; caule sesquicubitali, & quandoque maiore, hirsuto, firmo, quadrangulo q; , à cuius medio plures oriuntur rami, in quibus spicati exeunt flores ex purpura albicantes, odore eximio præditi: ex his receptacula oriuntur, in quibus nigrũ, pellucidum, ac rotundum recluditur semen. Radicibus nititur multifidis, subnigricantibus q; . Hanc etsi Dioscoridis Horminum non sit, ego tamen Horminum maius, aut odoratum Horminum appellauerim. Huius folia ex aceto imposita panos per se, uel cum melle discutiunt. item fœtum eulos priusquàm caput faciant. Italæ mulieres odorati Horminì seminis granum oculis caligantibus imponunt, nec ex oculo auferunt; nisi caligine soluta. Horminì utriusque meminit Plinius li. XXII. cap. ultimo. ubi in eum errorem lapsus deprehenditur, in quem & in Stachy eundem incidisse superius ostendimus. Nam ubi Horminum foliis marrubio similibus depinxisse opus erat, et folia porri tradidit, nimirum Græcorum nominum uicinitate deceptus: πράσιον enim marrubium significat, πράσον uerò porrum, quod Plinius legisse uidetur. Est & Horminì genus à Theophrasto, Galeno, & Plinio inter fruges annumeratum: quod (ut Galenus author est libro 1. de alimentorum facultatibus) inter eryſimum, & cuminum mediam naturam obtinet. Cæterùm Horminì, de quo hic nobis est sermo, meminisse Galenum in libris simplicium medicamentorum, non reperio. quamuis eius mentionem fecerit Paulus, qui tamen illa tantùm refert, quæ à Dioscoride mutuatus est. Græci eam plantam ὅρμινον uocant, ut etiam Horminum Latini: Itali, Hormino.*

Hormini satiui descriptio.

Hormini sylueſtris historia. Matth.

SCLAREA.

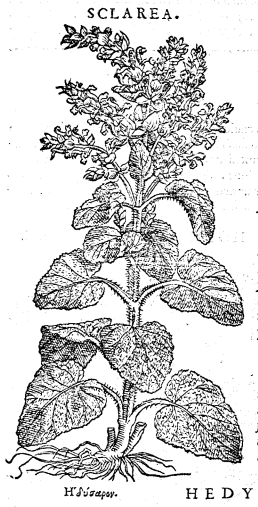

Sclareæ hist. Matth.

Sclareæ uires Matth.

Horminum frugis genus.

Nomina.

Ὑδύσαρον. HEDYSARVM. CAP. CXXIX.

HEdysaron, quod unguentarij pelecinum, id est, securidacam uocant, frutex est, foliis ciceris: semen rufum in siliquis fert, corniculorum modo aduncis, quod ancipitem securim æmulatur, unde nomen accepit: amarum gustu. Stomacho utile in potu. Additur in antidota. Cum melle ante coitum subditum, concipiendi spem adimit. Nascitur in segetibus, & hordeis.

Hedysari cõfœderatio.

Plinij lapsus.

Securidacæ historia.

VAnquam Securidaca inter triticum, & hordeum quandoque proueniat; frequentior tamen inter aphacam nasci cernitur. Id quod etiam testatur Theophr. lib. & cap. VIII. de plant. hist. ubi Securidacam in aphacis gigni, eaq; aphacen necari Pli. similitudine prodidit uocabulorũ deceptus li. XVIII. ca. XVII. Securidaca lentem complexu strangulari scribit. In eo autem error deprehenditur, quòd phacon pro aphace legerit, & uerterit: nam Græcis lens φακὸς uocatur, non ἀφάκη quæ uiciæ genus est. Sed re quoque Plinio refragatur Theophrastus, qui loco citato aracum, non autem securidacam lenti innasci, & inimicari tradidit. Duo Hedysari siue Pelicini habentur genera, etsi Dioscorides unius tantùm meminit, alterum, quod maius, alterum, quod minus appellauerim. Maius foliis exit ciceri proximis, undecim ex uno processu erumpentibus. Cauliculos edit tenues lentosq; , floribus diluto purpuræ colore rufescentibus, ut in piso, sed minoribus. Siliquas habet corniculatas, pressas, adunco cacumine, in quibus rufum concluditur semen, securis effigie, amari saporis. Radice nititur unica, albaq; , non sine adnatis fibris. Minus maiori fere simile est, nisi quòd folia minora spectantur, numerosiora, & in cacumine retusa. Quinetiam, & caules, & rami, & exteræ quotquot sunt partes minores habentur. Flores edit alteri haud absimiles, sed pusillos, ex quibus cornicula oriuntur rotunda, incurua, & acuminato cacumine, quæ per maturitatem rufescunt, in quibus semen continetur alteri simile, sed minus, ac tenuius. Radice nititur gracili, alba, longa, & altè descendente. Bibitur utriusque

semen

SECVRIDACA MAIOR. SECVRIDACA MINOR.

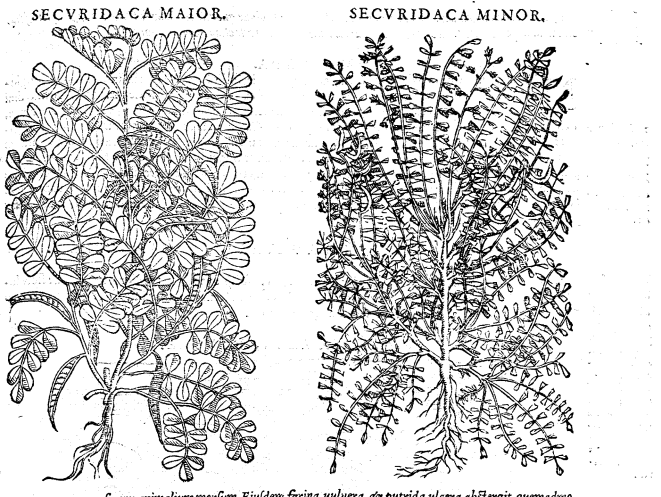

ſemen contra uenenoſorum animalium morſum. Eiuſdem farina, uulnera, & putrida ulcera abſtergit, quemadmodum & lentigines, & alphos, & cutis maculas omnes, ubi frequenter melle optimo excepta illinatur. Pectus quoque expurgat à craſſis, pituitoſiſq; excrementis ex melle, aut defruto delincta. Necat eadem inteſtinorum uermes ex dulci lixiuio potata, aut ex uino, aut ex humano lacte, additio croci momento. Hedyſari meminit Gal. lib. VI. ſimp. med. ſic inquiens. Hedyſarum, aut pelecinum. Huius fruticis ſemen colore ruſum eſt, utrinque anceps, uti ſecures. Amarum, & ſubacerbum apparet. quamobrem potum gratum eſt ſtomacho, & uiſcerum obſtructiones expurgat. Idem præſtant totius fruticis ramuli. Securidacæ uires Matth.

Hedyſari uires ex Gal.

Planta quæ Græcis ὀνόσμα, Latinis Hedyſarum, & Securidaca nominatur: Italis ſimiliter Hediſaro, & Securidaca. Nomina.

ONOSMA. Ὄνοσμα. ONOSMA. CAP. CXXX.

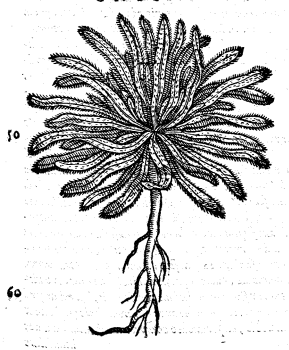

ONoſma oblonga folia habet, ad ſimilitudinem anchuſæ, longitudine quatuor digitorum, & unius latitudine, mollia, in terra iacentia, ſine caule, ſine ſemine, ſine flore: radice nititur oblonga, tenui, infirma, rubeſcente. gignitur in aſperis. Folia in uino pota, partus extrahunt. Prægnans, ſi eam ſupergrediatur, abortum facere dicitur.

PLanta quædam ex collibus, quos uarijs herbis refertos circa Goritiã natura collocauit, in aſperis nata iampridem ad me allata eſt, quæ folia habet minoris anchuſæ: radices uerò eius ita rubeſcunt, ut quaſi rubiæ uideantur. Ex ijs notis, quæ quidem pulchrè Onoſmati reſpondent, non potui non adduci, ut eam uerum Onoſma putarem. Vt de etiam eius picturam addendam diligenter curaui, ut de ea aliorum quoque ſit iudicium. Sed certè, ut uerum fatear, mihi adhuc incompertum eſt, an hæc caulem, flores et ſemen proferat: ſiquidẽ eam hactenus non niſi caule, & reliquis nõ duam uidere mihi licuit. Onoſmatis uires tradidit Galenus lib. VIII. ſimpl. medic. ſic inquiens. Onoſma, uel oſmas, uel phlonitis, Onoſmatis conſid.

Digitized by Google

Onosmatis uires ex Gal. Nomina.

phlomidis,uel ononis,ex acri,& amara conſtat ſubſtantia: proinde quoque creditur fœtus necare,& eijcere,ſolijs eius in uino potis. Vt Græcè ὄνοσμα ita etiam Latinè, pariter & Italicè, Onoſma uocatur.

Νυμφαία. NYMPHAEA. CAP. CXXXI.

NYmphæa naſcitur in paludibus,& ſtagnantibus aquis,ſolijs fabæ Aegyptiæ,minoribus,& longioribus,alijs in ſumma aqua,alijs demerſis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio ſimili,albo,& in medio crocos habente. cùm defloruerit,ut rotundum malum, aut papaueris caput, extuberat: [a] nigro ſemine,denſo,& lato,lenti guſtus. Caulis eſt læuis,niger,minimè craſſus, Aegyptiæ fabæ cognatus: radix nigra, [b] ſcabra,clauæ ſimilis,quæ autumno ſecatur. Sicca cum uino pota cœliacis,dyſentericisq; auxiliatur,& lienem abſumit. Radix ſtomachi,ac ueſicæ doloribus illinitur: utiliginẽs ex aqua emendat: impoſita cum pice', alopecijs medetur. eadem contra ueneris inſomnia bibitur: ſiquidem ea prorſus adimit. pota aſsiduè aliquot diebus, genitale infirmat. Idem ſemen potum efficit. Nymphææ nomen ſibi uendicaſſe uidetur,quoniam aquoſa amet. Plurima inuenitur in [c] Elide,in Anygro amne,& in Bœotiæ Aliarto.

a Car.leg.σὶ χρὸς.i.aznaro.
b Ori.leg.πα χεῖα.i.craſſa.
c Ori.leg.υλείας.i. Cilicia.

Νυμφαία ἑτέρα. NYMPHAEA ALTERA. CAP. CXXXII.

Meum nõ legit concluſa.

ESt & altera nymphæa, [cuius flos blephara dicitur,] folijs antedictæ: radice alba,ſcabra: flore luteo nitente,roſæ ſimili. Huius ſemen, & radix contra fœminarum profluuia efficaciter ex uino nigro bibuntur. Naſcitur in Teſſalia, amne Peneo. [a]

a Meum exẽplar ad capitis calcẽ add. Νυμφαία ἡ λευκὴ καὶ ἡ κυαμόφυλλος καλεῖται ὑπό τινων ἀβύσσου φασὶ λέγεται. .i. Nymphæa quam Nymphonam uocãt,cuius flos Nuphar dicitur.

NYMPHAEA ALBA, & LVTEA.

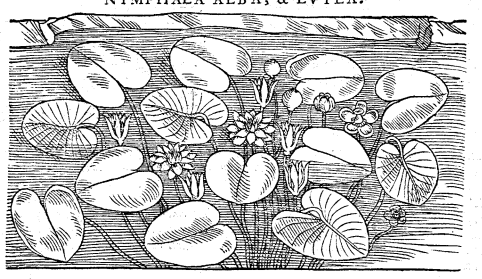

Nymphææ conti.

NYmphæa utraque ſeplaſiarijs Mauritano nomine Nenuphar appellatur. Naſcitur ubique ſfrequentiſſima in paludibus,lacubus,& aquis ſtagnantibus. Vnde non mirum ſi ea ſit uulgaris admodum planta,& omnibus notior,quàm ut indicari deceat. Veruntamen Fuchſius in libro illo de compoſitione medicamentorum,quem nuper auctum edidit,putat alias eſſe Græcorum Nymphæas,alias Arabum,ut eius uerba, quæ hic ſubijciam,aperte ſatis declarant. Nymphææ,inquit,ſeplaſijs Nenupharis. Facultatis tamen florum eius Dioſcorides & Galenus non meminerunt. De illorum itaque ſententia ſemine potius,& radice medicis utendum erit,quæ, ut ijdem teſtantur,refrigerandi,& exiccandi poteſtatem obtinent. Arabes contrà floribus eſſe utendum præcipiunt,illisq; refrigerandi in tertio,in ſecundo autem humectandi uim tribuunt. Atq; hos quidem flores quarta ſpecies Nenupharis producit. quandoquidem illi præter binas,quas Græcis commemorant,duas alias recenſent. Vt hinc conſtet,eam Nymphæam,cuius flores humectare Arabes memoriæ prodiderunt,hodie eſſe omnibus incognitam. Quapropter toto cœlo errant noſtri temporis medici,quòd ſuis Nimphæis,quæ ſunt Græcorum, humectandi etiam facultatem aſſignant. Ita Arabum ſcripta ſæpenumero errandi occaſionem medicis præbent. Et mirum plane eſt,Serapionem etiam inter Nymphæas numerare,quam calidam eſſe et tenuium partium ſcribit. Adeò nihil eſt in uniuerſa Arabum doctrina certum,ac ſolidum. hactenus Fuchſius. Huius equidem uiri alioqui eruditi iudicio tantum abeſt ut hac in re ſubſcribere uelim,ut potius cogar ipſum refellere,atque Arabum doctrinam tueri: utpote qui Græcorum ſcripta bona fide referant,atque ijs etiam addant ſiquid boni habent ſua induſtria et experientia compertum. Id quod uel hic fiet perſpicuum omnibus,qui æquo animo rem iudicabunt. Quòd igitur Arabum nymphææ,etſi eas humectare tradant,ubi de earum floribus mentionem faciunt,eædem ſint cum nymphæis Græcorum, qui uim illam intactam reliquerunt,facilè probari poteſt Serapionis,ac Auicennæ teſtimonio. Hi nanque,ut omittam quòd omnia ferè ex Dioſcoride tranſcribunt,non ſolùm utuntur floribus,ubi humectandum ſit, ſed etiam ſemine & radice,ubi adſtringere & refrigerare ſit opus. Neque mirum certè,quòd Arabes ſuis nymphæis frigidum et humidum temperamentum adſcribant,quando ſic illis,ut etiam nobis, experimento compertum eſt,illarum flores humectare

Fuch. opinio reprobata.

humectare et refrigerare. Atq; adeò hoc mihi nõ uidetur Græcorũ ſuæ aduerſari. quippe Græci ſcribũt nymphæas exiccãdi quidẽ et refrigerãdi uim habere, ſed de ſemine & radice intelligunt. Arabes verò nymphæis humectãdi et refrigerãdi facultatẽ tribuunt, quã tamen flores fortitos eſſe uolunt, ut clariſſimè ſcribit Auicenna. Illud addã, quo ni hil prorſus ſit alienũ à ratione, ut una eademq; planta ſuum uariet temperamentũ pro diuerſa uniuſcuiuſq; partis natura. Huius rei Galenus teſtis eſſe poteſt in mandragoræ mentione, ubi ſcriptum reliquit eam radice refrigerare & exiccare, fructu verò refrigerare & humectare. Quare, meo quidem iudicio, Arabes erunt in hoc laudandi potius, quàm odioſè (quod uidetur facere Fuchſius) exprobrandi: ut qui non ſine magna mortalium utilitate nymphææ flores in uſum medicum aſſeruerint. quod à ueteribus Græcis, quantum nobis conſtat, prætermiſſum eſt. Porrò ueriſimile non eſt, quòd Arabes ignorauerint, quæ in nymphæis fuerint ſeminis & radicis facultates. Nam ſi Auicenna exiſtimaſſet earum ſemen et radicem eiuſdem eſſe cum floribus temperamenti, illis utique non fuiſſet uſus ad dyſentericos, ad ueneris inſomnia, ad muliebre profluuium, & ad alios morbos, qui frigida ſiccaq; requirunt medicamenta. Sed illud nobis obij cietur, ut contendant non eas eſſe Arabum, quæ Græcorum nymphæas, quòd Serapio ex auctoritate Albafaris inter nymphæas recenſeat plantam, quæ tenuium partium eſt, et calidam naturam habet. Nos id nihil eſſe dicimus. neque hoc nobis ita ut Fuchſio mirum uidetur. Vt autem non miremur Arabibus traditam eſſe nymphæam, cui uis inſit calida, facit tertij ſemperuiui exemplum in Dioſcoride. etenim is tertium ſedi genus depinxit, eiq; uim excalfactoriam, acrem et exulcerantem red didit: tametſi reliqua duo ſedi genera eidem Dioſcoridi refrige rent, atque iiſdem Galenus tertiã refrigerandi ſedem aſſigner.

NYMPHAEA PARVA.

Cæterùm in quibuſdam Bohemiæ lacubus Nymphæa parua naſcitur, folio quidem nymphææ, ſed braſſicæ marinæ paulò maiore: flore candido: capitibus exiguis, ut in cappari: ſemine intus papaueris magnitudine. Hanc tamen plantam haẽtenus, quod meminerim, mihi non licuit alibi uidere, quàm in Bohemia. Nymphææ facultates retulit Galenus lib. VIII. ſimpl. medic. his uerbis. Nymphææ tum radix, tum ſemen deſiccandi uim habet citra morſum. Itaque uentris profluuia cohibet, ſemẽq; ſiue per inſomnia, ſiue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dyſentericos. Cæterùm Nymphæa, quæ candidam radicem habet, potentioris eſt facultatis, ut & muliebri profluuio medeatur. Verùm et hæc, & ea quoq; quæ atrã habet radicẽ, ex uino nigro auſtero bibitur. Porrò nonnullam etiam abſtergendi uim obtinẽt, ita ut et alphos ſanent, & alopecias. Ad alphos uerò macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea, cuius radix ni gra eſt, ſicut ad alia, cuius alba. Νυμφαία *Græcis, Nymphæa item Latinis appellatur: Mauritanis, Niloſar, Niloſan, ſeu Niluſar: Italis, Nimphea: Germanis, Gelb, Weiſſ ſeebluomen, & Haruurtz: Hiſpanis, Eſcudetes del rio, & Higos del rio: Gallis, Blanc de eau, Launet de eau, & Lis de ſtang.*

Nymphæa minor & eius hiſt. Matth.

Vires ex Galeno.

Nomina.

Ἀνδροσάκες. ANDROSACES. CAP. CXXXIII.

ANdroſaces herba eſt amara, † tenues ſpargens iuncos, ſine foliis, folliculos in capitulis habens, in quibus ſemen continetur. Gignitur in Syriæ miritimis. Ea drachmis duabus in uino pota, copioſam hydropicis urinã ciet. Idẽ effectus eſt ſemini poto, et herbæ decocto: podagris utiliter illiniti.

a Meũ exẽp. ita legit. Ἀνδροσάκες χωρὶς ῥιζῶν ἐν Συρίᾳ ἐν παραλίοις τόποις, πόα ᾗ ἴσχι λεπτὸκαρπος πίκρα ἄφυλλος, θυλλάκιον ὂν τῆς κεφαλῆς ἔχουσα.

1. Androſaces naſcitur in Syria in maritimis locis. Eſt autem herba alba, tenuib. uirgultis, amara, ſine foliis, folliculũ in capite habens.

ANDROSACES.

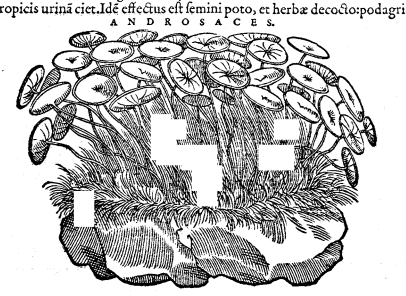

Androſaces

Digitized by Google

Androsaces confid.

ANDROSACES ALTERA.

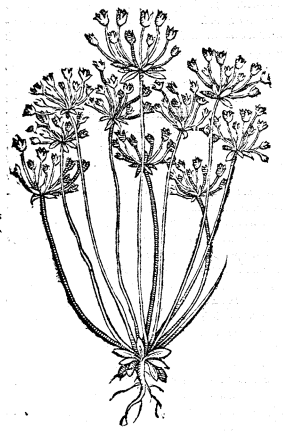

Androsacis uires ex Gal.

Nomina.

ANdrosaces ex Syria, quod sciam, non defertur in Italiam. Verùm, quia eam herbam mihi etiã nasci posse nihil prohibeat, quoddam plantæ genus nuper inuentum est in Hetruriæ maritimis, cuius hic picturam ideò exhibere libuit, quòd id à quibusdam Androsaces existimetur. Ipsum ad me misit hoc anno Pisis Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei herbariæ peritissimus: à quo (si is illi opinioni subscriberet, & Androsaces in Italia nascerctur) non mihi ex eo dissentiendum esset, quòd præter alias notas hæc planta (ut Oribasius ex Dioscoride transcribens habet) tota candida spectatur. Cæterùm aliam quoque plantam ex Syriæ maritimis allatam ab hac longè diuersam, misit ad me sub Androsaces nomine Iacobus Antonius Cortusus patritius Patauinus, cuius quoque hic imaginem excudi curauimus, ut de ea quoque alterum sit iudicium. Androsacis meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Androsaces humida, & acris herba est. Potest autem resiccata, exhibitaq; tum ipsa, tum fructus eus magnopere urinam mouere, & nimirum discutere, & desiccare. Hæc planta ut Græcis ἀνδρόσακες, ita Latinis Androsaces dicitur: Italis, Androsace.

† In uulgatis exemplaribus hoc loco scriptum reperitur λεπτὰ. hoc est tenuis: quam uocem, ut superuacaneam, omisit Ruellius. In Oribasio uerò λαμπὰ, id est, alba legitur: & hanc ex aliquo fortè antiquo codice uertit Marcellus. Cæterùm non desunt, qui, ubi paulò post ἄφυλλος, hoc est, sine foliis legitur, εὔφυλλος, hoc est, cum foliis legendum putent.

Ἀσπλήνιον. ASPLENVM. CAP. CXXXIIII.

Asplenum aliqui scolopendrion uocant, alij splenion, alij hemionium: foliis est multis, scolopendræ animali similibus, ab radice una prodeuntibus. Nascitur in parietibus, saxisq; siliceis, & opacis: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Folia polypodij modo diuiduntur, subter flauescentia hirsutaq;, supernè uiridia. Vim hanc habent folia in aceto feruefacta, ut per dies quadraginta pota lienem absumant: quibus etiam contritis lienem ex uino illini oportet. Stranguriæ, & regio morbo prodest, singultum sedat, calculos in uesica comminuit. Conceptum adimere creditur, per se ic, aut cum muli liene appensa. Tradunt noctu, silente luna, huius rei gratia effodiendam.

Asplenij confideratio.

Asplenum, siue Scolopendrium tam à medicis, quàm pharmacopolis, qui planè Mauritanorum scripta sequuntur, Cetrach barbara uoce uocatur. Nec diu est, quòd nouere rei herbariæ periti Arabum Ceterach esse legitimum Scolopendrium. Quandoquidem antea uniuersa herbariorum schola Asplenij loco phyllitim, quam etiam uulgò Linguam ceruinam appellant, suis immiscebant medicamentis. Verùm enimuero quanquam hoc adeò clarum est, ut nullus amplius dubitandi locus relinquatur; adhuc tamen inueniuntur è ueteribus nostris seplasiarijs, qui ut suam potius pertinaciam, quàm ueritatem ipsam tueantur, nullo pacto sibi persuasum esse uolunt, phyllitim non esse legitimum Scolopendrium: eo tantum argumento pertinaciter innixi, quòd sui maiores phyllitim Scolopendram appellauerint, quòdq; eam splenij semper maximè profuisse experimento cognouerint.

Quorundam error.

Qua tamen in re prorsus aberrant, ut ex Asplenij notis facilè ab omnibus intelligi potest: ex quibus apertissimè cognoscitur, nil aliud esse Asplenum, quàm ipsum Cetrach uocatum. Nec desunt præterea, qui obnixè contendant, Cetrach non esse Asplenum, quòd scripserit Dioscorides nasci Asplenum foliis polypodij, siue filiculæ, quibus tamen ipsius Cetrach folia non undequaque respondere uidentur. Verùm sij, qui ita obijciunt, eam uidissent filiculam, quæ in montibus preuenit in itinere, quo Goritia per montes in Carniolam itur, foliis angustioribus, & admodum uirentibus, ijs in posterum quantum equidem reor, omnis dubitandi occasio sublata esset. Siquidem filicula hæc folio exit Ceteracho perquàm simili, quanquam paulò ampliore. Tantaque est similitudo, ut mihi primùm hanc herbam inspicienti ea fermè ussa sit uerum Asplenum: quæ tamen effossa radice statim pro filicula agnoscitur. Præstantissimum asplenum in Creta nascitur, ubi repertum Vitruuius affirmat circa Potereum amnem, qui duas urbes Gnosion, & Cortynam interlabitur: parte quæ ad Cortynam spectat, pecoribus sine liene inuentis, quia herbam hanc roderent: altera uerò parte, quæ ad Gnosion est, lienem

ΑΣΠΛΕΝΥΜ.

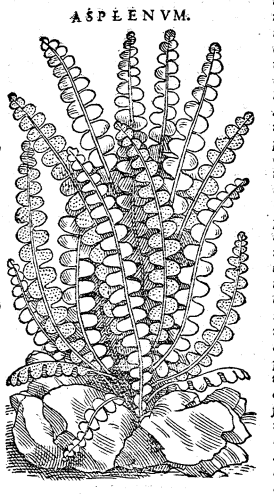

lienem habentibus, quia ibi herba illa non appareat. Cæterùm aureus puluis, qui in Aſpleno auerſa foliorum parte inuenitur, drachma pondere uinà cum albi ſuccini farinæ ſemidrachma, ex ſucco portulacæ potus, aut plantaginis, gonhorræa laborantes mirificè iuuat. Herbæ autem totius decoctum datur utiliter potandum ad omnes melancholicos affectus, & ad eos præſertim, qui Gallica lue affecti ſunt. Aſpleni uires paucis perſtrinxit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Aſplenum tenuium quidem partium, non tamen calida herba eſt. Hac utique ratione & lapides frangit, & lienes liquat. hæc Galenus. Cæterùm ſunt qui exiſtiment Aſplenum, & Scolopendrium Græcis non idem, ſed diuerſas omnino plantas repræſentare, Galeni authoritate freti. Quippe qui lib. V. cap. XII. ſimplicium medicamentorum de his differens, quæ obſtructio lieni conferunt, Scolopendrium ab Aſpleno ſegregaſſe manifeſtè uideatur, cùm inquit. Maiores lienis obſtructiones uehementiora deſiderant medicamenta, nempe capparis corticem, tamaricis radices, ſcolopendrium, & ſcillam, & eam, quæ idipſum nomine repræſentat aſplenos appellata. Hæc certè uerba differentiam fieri apertè declarant. Sed, meo quidem iudicio, credendum eſſe ſuſpicor, quòd hoc in loco præter Galeni ſententiam accreuerit Scolopendrium, depraua taq; in eo ſit ſcriptura uel librariorum incuria, uel nimia alicuius ſcioli diligentia: quòd in ſequentibus libris, in quibus de ſimplicium omnium, quorum cognitionem habuit, facultatibus ſigillatim diſſerit Galenus, nuſquam quod inuenerim, Scolopendrij meminerit, ſed tantùm Aſpleni, cuius etiam uires (ut ſupra retulimus) ſanè quàm paucis perſtrinxit. Aut rectius fortè crediderim, q. eo in loco per Scolopendrium, uel per Aſpleniu hemionitim intellexerit Galenus, de qua in ſequenti commentatione dicemus. quandoquidem hemionitis (ut ipſe Galenus ſcribit lib. IX. ca. XI. decomp. medic. ſecundum locos, ubi ea pharmaca ab Andromacho conſcripta recenſet, quæ epota ſplenicis ſiue lienoſis opem ferunt) ab aliquibus ex antiquis Aſplenum, ab aliis Scolopendrium appellata eſt. Quare non eſſet mirum, ſi loco prædicto Galenus accepiſſet aſpleniu pro hemionitide: præſertim quòd hæc herba quoque eam utm ſortita eſt, qua lienem abſumere poteſt. Illa planta, quæ Græcis ἀσπλήνιον Latinis quoque Aſplenum, & Scolopendrium appellatur: Mauritanis, Scoloſendrion, ſeu Sculuſendrium: officinis, Ceterach: Italis, Aſpleno, Scolopendria, & Herba indorata: Hiſpanis, Doradilha: Gallis, Ceterach.

Aſpleni uires ex Gal.

Galeni locus ſuſpectus.

Nomina.

Ἡμιονῖτις. HEMIONITIS. CAP. CXXXV.

HEmionitidis, quam aliqui ſplenion uocant, folium emittit dracunculi, lunatum: radicibus cohæret multis, tenuibus: nunquam flores, neque ſemen, neque caulem gignit, in petroſis naſcitur, auſtero ſapore. Ea ex acceto pota lienem abſumit.

Fluuntur procul dubio (ut in Phyllitidis commentatione ſuperius diximus) Leonicenus, Ruellius, & Manardus: quippe qui ſibi certò perſuaſerint, Hemionitida eam eſſe plantam, quam ſeplaſiariorum uulgus Linguam ceruinam, perperámq; Scolopendriam nominat. Sed quoniam in prædicto loco hos uiros alioquin doctiſſimos, & Fuchſium pariter eos ſecutum errare euidentiſſimis, ut puto, argumentis oſtendimus; idcirco ſuperuacaneum eſſe duximus hic eadem repetere, præſertim quòd à neminem futurum ſperem, qui eò ſe conferre grauetur, ſi cupiat noſtras contra uiros tam celebres rationes audire. Porrò non modò iam nobis compertum eſt ueram Hemionitim, quæ à Dioſcoridis hiſtoria nihil prorſus diſſidet, Romæ naſci in quibuſdam ruderibus, adificiorumq; ruinis prope magnum Amphiteatrum, unde quidam rei herbariæ ſtudioſi eam in ſuos tranſtulerunt hortos; ſed nos quoque hoc anno eam accepimus ab Aloyſio Anguillario, qui Hemionitidis plantam, cuius picturam damus, ad nos Patauio miſit. Equidem credidimus iamdudum unà cum Hermolao, & Ruellio teucrium, & beniniotim una tantùm Plinio plantam eſſe, deprauatis eius exemplaribus decepti, quæ lib. XXV. cap. V. ita ſcriptum habebant. Inuenit & Teucer eadem ætate teucrion, quam quidam hemionion uocant. Verùntamen cùm poſtea tractu temporis Plinij codex mendis quàm plurimis expurgatus ad manus eſſet, non hemionion legendum fuiſſe comperi, ſed hermion. Quo factum eſt, ut omnino fuerim coactus in hoc mutare ſententiam, contraque aſſerere Teucrium à Plinio deſcriptum à Dioſcoridis teucrio nullis notis differre. Cæterùm inter hemionium, & aſplenum Plinio nulla intercedit differentia, quòd ſcripſerit lib. XXVII. cap. V. Aſplenum ſunt, qui hemionion uocant. Sed equidem uereor, ne & ipſe in errore uerſetur. quandoquidem Dioſcorides non modò utriuſque hiſtoriam diuerſis captibus deſcripſit; ſed etiam aſplenium nuſquam, quod ſciam, hemionitim appellari ait: tametſi contrà

Hemionitidis conſi.

Hemionitim

Digitized by Google

HEMIONITIS.

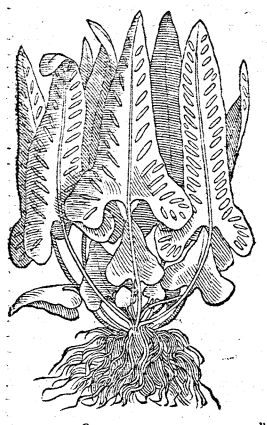

Lunariæ minoris descriptio, & cura.

Hemionitim non asplenum, sed splenion à quibusdam vocari tradiderit. Sed postea quam Hemionitidis lunata folia mihi ad memoriam renocarunt herbam illam, quæ à chymicis LVNARIA *minor, & ab aliis ob semen racemosum Lunaria botryitis cognominatur, cùm & ipsa miris in medicamentis polleat uiribus, non prætereundum duxi, quin hic de ea aliquid differerem. Hæc itaque brenis est planta, quadrantali ferè altitudine. Caule constat simplici, rotundo, lento, ac gracili: è cuius medio in latus exit ramusculus, costæ effigie: cui folia sunt utrinque septem annexa, lunata, crassa, firmaq;, brassicæ marinæ modo. Flores profert in summitate caulis, oxalidis minoris instar: semine rufo, rotundo, minutoq;, in uuæ modum racematim cohærente. Vis totius plantæ mirè efficax uulneribus glutinandis, itemque intrinsecis, atque extrinsecis corporis fracturis sanandis: quare miris celebratur laudibus ad puerorum enterocelas. Datur utiliter, commodeque dysentericis, planta tota in puluerem contrita. Albas uteri fluxiones supprimit, quemadmodum & rubentes. Ferunt equos, qui in montibus herbas depascuntur, ubi hæc copiosa prouenit, aussis ab ea clauis, suos ferreos calceatus amittere, & ob id uulgò à nonnullis Sferracauallo, appellari. Sed perperàm, meo quidem iudicio, quòd alia sit planta, quæ uel ab ipso effectu legitimè sic fuerit appellata, uel quòd semen proferat ferreis equorum calceis simile. Verùm, cùm à chymicis hæc planta inter Lunariæ genera recenseatur, adeò, ut quidam eam ipsam Lunariam maiorem appellent: præterire quidem non potui, quin de ea quoque hic uerba facerem. Est itaq; planta, quam nos* SFERRA CAVALLO *appellamus, herba in montibus prouenies, foliis minori Securidacæ proximis, pusillis, cordisque faciem referentibus, incurua secundum longitudinem excurrente linea, pluri-*

Sferra cauallo.

SFERRA CAVALLO.

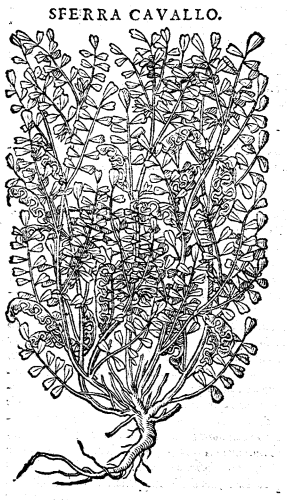

LVNARIA MINOR.

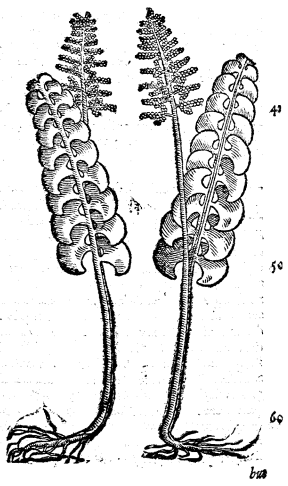

Digitized by Google

bus utrinque è longo pediculo emergentibus ſiliquis, oblongis, preſſis, numeroſis, altera parte incuruis inciſuris diuiſis, & foraminum rotundorum ſpeciem referentibus, prominente utrinque foraminum orificio, adeò ut non parum opificij in biſce fabricandis natura adhibuiſſe videatur. caules habet angulоſos, ſtriatoſq́, ramulis compluribus refertos, ſed flores hactenus mihi uidere non licuit. Semen è ſiliquis prodit lunatum, bicorne, unde illi nomen apud chymiſtas; qui eam magnis efferunt præconijs ad argentum conficiendum, ſed quàm ſuis opinionibus deludantur ij, ſæpe ſuo magno damno experiuntur. Radice nititur gracili quatuor digitorum longitudine. Hanc ego plantam Securidacam montanam appello, cùm non paruam uideatur habere cum minori ſecuridaca cognationem, cum facie, tum uiribus. Quod autem equi, qui diu hanc plantam uirentem cauerint, ferreis calceatibus protinus exuantur, quid certi afferam non habeo: Verùm cùm ſcribat Plinius lib. x. cap. XVIII. Picum martium adactos cauerms eorum cuneos à paſtoribus, admota quadam herba extrahere, & Trebius antiquiſſimus author illi ſubſcribat, cogor quidem ijs haud omnino refragari, qui huic plantæ id uirium tribuunt. Eſt & alia herba, quam aliqui ſimiliter Lunariam minorem nominant, quæ in ſcrobium ripis, & aggeribus uligine madentibus, ſecus uias plerunque naſcitur. Serpit hæc humi tenuibus caulibus, cubito longioribus, clematidi illi ſimilibus, quæ Vincæ pervincæ uulgò uocatur, in quibus à radice ad ſummum ex utroque latere breuibus interſtitijs folia exeunt craſſiuſcula, rotunda, paruorum numinorum ſpeciem referentia: unde à nonnullis Nummularia dicta eſt. Sunt qui exiſtiment, hanc eſſe Elatinen. Verùm quia Nummulariæ dictæ folia pilоſa non ſunt, ſed læuia: quia præterea non naſcitur in ſegetibus & cultis, ſed in ſcrobium aggeribus & uligineſis locis; ideo ijs non poſſum adſtipulari. Hæc quoque glutinandi, & cohibendi facultate prædita eſt. Sed iam, ut noſtri moris eſt, Hemionitidi ſuæ reddantur uires ex Galeno, qui eas tulit lib. VI. ſimplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Hemionitis ſimul & adſtrictionem, & amaritudinem poſſidet: quamobrem cum aceto pota lienoſis auxilio eſt. Ea ut Græcis ἡμιονῖτις, ita etiam Hemionitis Latinis, & Hemionite Italis uocatur.

Lunaria minor alia.

Hemionitidis uires ex Galeno.

Nomina.

Ἀνθυλλὶς. ANTHYLLIS. CAP. CXXXVI.

ANthyllis duplex eſt. quædam enim lenti ſimillima, foliis mollibus, rectis ramulis, palmi altitudine: radice parua, tenui. Naſcitur in ſalſis terris, & à ſole illuſtratis [a], non inſulſo guſtu. Altera eſt foliis, ramuliſque aiugæ ſimilis, hirſutioribus tamen, [breuioribus, & aſperioribus] flore purpureo, odoris admodum grauis: radice cichorij. Pota drachmis quatuor, urinæ difficultati, renibuſque plurimùm prodeſt. Tritæ, uuluæ pituitas emolliunt, cum roſaceo, & lacte impoſitæ uulneribus medentur. Quæ autem aiugæ ſimilitudinem refert, præter alia pota cum aceto muſſo, comitiales ſanat.

a ὑφάλμυρος. i. ſubſalſus. ita meum. Oribaſius nõ legit cõcluſa.

PRimam, aut alteram Anthyllida, quæ Dioſcoridis hiſtoriæ reſpondeat, non equidem hactenus in Italia reperi, aut repertam uidi: quanquam non negauerim, quin ea mihi proueniat. Ruellius hanc poſteritati Salſolam uocatam fuiſſe tradit, quòd ex ea ſalem fieri memoriæ proditum ſit. Fuchſius uerò in libro illo de cõponendis medicamentis, quem locupletatum nuper excudit, putat eam herbam, quæ Kali Mauritanis dicitur, de qua nos diſſerumus libro ſuperiore in Atriplicis commentatione, Anthyllidem eſſe. nam ubi Aluminum genera expendit in fine fermè ſic inquit. Alumen, quod Catinæ appellant, ex herba combuſta conficitur, Cali Mauritanis dicta, Græcis Anthyllide & Tragо. Sed, meo quidem iudicio, in hoc apertè hallucinatur Fuchſius una cum Amato Luſitano, à quo illum hanc uanam opinionem accepiſſe facilè ſuſpicor. In primis nanque non uideo ego, quomodo fieri poſſit, ut Cali Mauritanorum duas poſſit legitimè Græcorum plantas repræſentare, Anthyllida & Tragum. quæ quidem genere, forma, notis ac uiribus inter ſe maximè differunt, ut in ea Apologia, quam in illum Luſitanum ſcripſimus, latius oſtendimus. Deinde nobis planè ſubit mirari Fuchſium, uirum alioqui doctiſſimum & in re medica adeò clarum, ut primas ferat in Germania, quòd Luſitani illius ineptias tam religioſè ſit ſecutus, ut hîc contentus protuliſſe Anthyllidem eſſe herbam Cali, neglexerit præterea Anthyllidis genera, quæ Dioſcoridi duo ſunt, expendere: atque genus explicare, quod Cali eſſe putabat. At re uera Cali (quantum ego ſentio) nec primam, nec alteram Anthyllidem exprimit, neque etiam Tragum. Etenim hoc ſine foliis naſcitur, ſed eorum uicem explent aculei, adeò ut tota planta ſpinis horrida ſpectetur. Illa uero Anthyllis, quam primo generi adſcribit Dioſcorides, lenti ſimillima eſt. Porrò alterum eius genus (teſte Dioſcoride) foliis ramuliſque aiugam æmulatur, hirſutioribus tamen, breuioribus & aſperioribus: flore purpureo, odoris admodum grauis. Quæ nimirum notæ in herba Cali, Guſtanti falſa prorſus deſiderantur.

Anthyllidis confid.

Fuchſij opin. damnata.

Anthyllidis uires ex Gal.

Vtriuſque Anthyllidis meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Anthyllis duplex eſt, ſed utraque modicè deſiccat, ut & ulcera glutinet. Cæterùm altera, ea ſcilicet quæ chamæſpityi adſimilis eſt, quadantenus ſubtiliorum eſt partium, quàm altera, adeò ut & comitialibus conapetat. Quin & ipſa magis quàm altera extergere poteſt. Quæ herba Græcè ἀνθυλλὶς, Anthyllis item Latinè, & Anthilli de Italicè nominatur.

Nomina.

Ἄνθεμις. ANTHEMIS. CAP. CXXXVII.

ANthemidis genera tria tantùm flore diſtantia: rami dodrantales, fruticoſi, alis multis concaui: tenuibus foliolis, paruis, numeroſis, rotundis capitulis: † floribus in medio aureis, forinſecus orbiculato

† Orib. legit. ἐμπεπαχυσμ. i. tri cubitali. meũ

Digitized by Google

† Μεῦ εκέφ. ἐνδοθεν μὲν λευκὸν καὶ χρυσίζον ἀνθυλλιον ἔχοντα, ἔξωθεν δὲ ἐρεθέστατα ὠχροτέρως λευκὰ ἢ πόρφυρα. i. intrinsecus quidem albū, & aurei coloris floré habet, extrinsecus verò per ambitum albos, aut melinos, aut purpureos.

a Μεῦ. ὅπερ τοῖς ἄλλοις ἐστὶ μεῖζον. i. quod & per omnia maius est.

ANTHEMIS, SIVE CHAMAEM.

Anthemidis consid.

ADONIS.

Adonidis mentio.

orbiculato ambitu candidis, melinis, aut purpureis, magnitudine foliorum rutæ. Nascitur in asperis, & iuxta semitas. colligitur uere. Vim habent radices, flores, & herba excalfaciendi, extenuandiq́ue. Potu, & insessione, pellunt menstrua, partus, urinam, calculosq́ue: aduersus inflationes, & ilei tormenta bibuntur: bilem suffusam expurgant: iocinerum uitia sanant. Decocto carum uesicæ fouentur. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet [a], cuius amplitudo maiuscula est. Hanc propriè heranthemon uocant. Ea cui leucanthemo nomen est, item quæ chrysanthemon dicitur, uehementius urinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur: commanducatæ ulcerum eruptiones in ore sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur, teruntuŕque in farinam, ad abigendos febrium circuitus. Flores, & folia recondi debent; & priuatim tusa, in pastillos digeri: radix quoque siccari, duḿque ingruit necessitas, binæ partes herbæ dari, modò floris aut radicis pars una, modò contrà floris partes duæ, & herbæ una, permutatim duplicato pondere, alternis diebus. bibere autem oportet in uino mulso diluto.

ANthemis, quæ & Chamæmelon ab odore mali Græcis dicta est, officinis, & uulgò corrupta uoce Camomilla uocatur. Verùm quanuis tres Anthemidis species florum colore tantùm differentes, memoriæ prodiderit Dioscorides, eamq́ue cæteris ad calculos præstare tradiderit, cui flores in medio aurei, per ambitum uerò purpurei bubonij modo insunt; pharmacopolæ tamen in Italia illam duntaxat sibi comparant, quæ floribus constat intus aureis, foris foliis albicantibus circumseptis: quòd hæc cæteris frequentior, copiosiorq́ue inter segetes in campis proueniat, oleatq́ue suauiter. Quandoquidem cætera eius genera, à paucis sanè cognita, in raris Italiæ locis reperiuntur. Sunt qui putent plantam, quam quidam Vergilij ADONIDEM *esse censent, purpureum Dioscoridis esse Anthemidem; sed re uera hallucinantur, quòd huiusce Anthemidis genus, Dioscoride teste, flores proferat in medio aureos, & forinsecus orbiculato ambitu purpureos, ut in Belli quadam uidemus, à quibus maximè differunt uulgaris Adonidis flores, qui papauerorum syluestrium flores æmulantur. Cæterùm Anthemis cuius uulgaris est usus, caules edit cubitales, foliis est paruis capillaribus, tenuibus, ac numerosis: flores fert in caulium, ramorumq́ue summitatibus Parthenio, quod Matricariam uocant, similes. Radicibus nititur tenuibus, nec altè descendentibus. Tanta est Anthemidis cum Cotula fœtida similitudo, ut nullo ferè oculorum intuitu, sed olfactu tantùm altera ab altera dignosci queat; Nanque altera, nempe Anthemis perquàm bellè, ac suauiter olet, altera uerò fœtet, & adeò acris est, ut cutim exulceret adalligata. Quo fit ut qui in campis alium exonerant, & deindè hac herba sedem abstergunt, paulò post intolerabili uexentur ardore. Cæterùm Anthemidis decoctum potum lateris dolores sanat. Idem præstat aqua è floribus distillata. Anthemidis flores absque foliis decerpti, tusiq́ue in mortario, & ex oleo in pastillos conformati, si ex eodem oleo dissoluantur ijsq́ue febrientes à uertice capitis usque ad pedes illinantur, moxq́ue stragulis, ut sudent, integantur, quascunque fœbres sanant, si sudor copiosius fluxerit. Ita enim scri-*

ptum

ptum reliquit Nicheſſor Aegyptius. Anthemidis meminit Galenus libro III. *ſimplicium medicamentorum, ſic ſcribens. Chamæmelum tenuitate quidem roſæ perſimile eſt, calore uerò ad olei facultates magis accedens, animali tum familiares, tum temperatas. Quapropter laſſitudinibus, ut ſi quid aliud confert, doloreſq; ſedat, mitigatque. Præterea teſta remittit, & laxat, quæque mediocriter dura ſunt emollit, quæque conſtipata rarefacit. Ad hæc febres, quæ citra uiſceris alicuius inflammationes infeſtant, diſcutit, ac diſſoluit, ac præſertim quæ ex humoribus bilioſis, aut cutis denſitate proueniunt. Qua de re & ab Aegyptiorum ſapientibus Soli conſecratum eſt, febriumque omnium remedium putatur. Verum hac quidem in re à ueritate aberrant: ſolas enim, quas dixi febres ſanare poteſt, easque quæ iam concoctæ ſunt. Iuuat tamen pulchrè reliquas etiam omnes, quæ melancholicæ ſunt, aut pituitoſæ, aut ex uiſcerum inflammatione prognatæ. Nam & harum remedium Chamæmelum uel ſi tenuiſſimum eſt, ubi iam concoctis adhibetur: quapropter, & hypochondrijs, ut ſi quid aliud, gratum exiſtit. Meminit etiamnum libro* VI. *eorundem ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Diſſimum quidem in tertio libro de hac herba copioſius eſt, diceturque nunc ſimmatim, quòd calefacit, & deſiccat in primo ordine. Eſt & tenuium partium, ac proinde digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Planta, quæ Græcis ἀνθεμὶς, & χαμαίμηλον, Latinis pariter Anthemis, & Chamæmelum appellatur: Arabibus, Deboniqi, ſeu Babunegi: Italis, Camamilla: Germanis, Camillen: Hiſpanis, Manzanilla: Gallis, Camemina, & Camomille.* Anthemidis uires ex Gal. Nomina.

Παρθένιον. PARTHENIVM. CAP. CXXXVIII.

PArthenium, aliqui amaracon uocant, foliis eſt coriandri, tenuibus: flore per ambitum albo, intus melino, odore ſubuiroſo, ſapore amaro. Siccatum, cum aceto mulſo, aut ſale potum, non ſecus atque epithymum, & bilem, & pituitam detrahit: ſuſpiriosis prodeſt, & melancholicis. Herba ſine flore à calculoſis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur. Valet decoctum ad infidendum in duritia uuluarum, & inflammationibus. Illinitur ſacro igni, & collectionibus cum flore.

SEritur Parthenium in Italia in hortis ferè omnibus, neque modò in ijs ſatum; ſed in alijs quoque locis ſponte prouenit. Folio eſt coriandri, amaro ſapore, odore graui: floribus per ambitum albis, intus melinis. Heruſci Matricariam, & ab amaro ſapore, Amarellam uocant. Cæterum hallucinantur, mea quidem ſen- Parthenij cõſideratio.

ARTHENIVM, SEV MATRIC. TANACETVM.

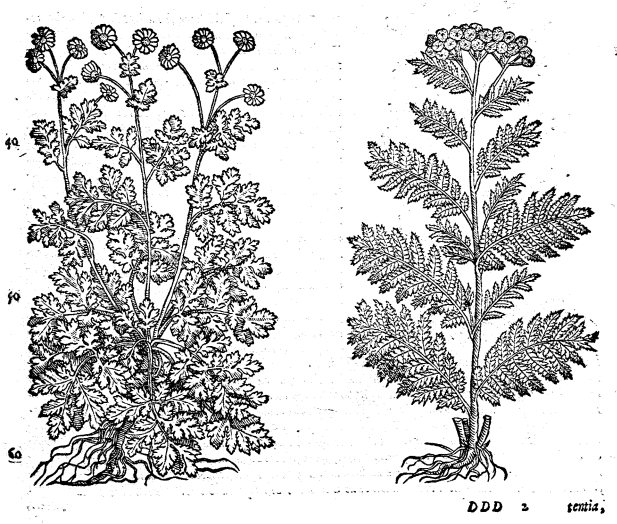

Digitized by Google

tentia, in parthenij hiſtoria Braſauolus, & Fuchſius, uiri alioqui doctiſſimi: quin & Monachi illi reuerendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, quòd concordes ſibi perſuaſerint (ut ſuperius in Artemiſiæ commentario, eorum errorem explodendo, diximus) Matricariam, ſiue Amarellam uulgò uocatam eſſe illud Artemiſiæ genus, quod ſecundo loco à Dioſcoride repræſentatur: utpote qui non rectè expenderint hanc eſſe legitimum Parthenium. Porrò contendunt Braſauolus, & Fuchſius eam omnino plantam uerum referre Parthenium, quam herbariorum uulgus Cotulam fœtidam appellat. Sed quàm iſti clariſſimi medici magno in errore uerſentur, iudicent ij, qui probè ſciunt Cotulam fœtidam folio eſſe fœniculi, aut anthemidis potius, quàm coriandri: neque ſapore uſquequaquè amaro, ut in Parthenio requiritur. Sed acutiſſimo, & exulcerandi ui prædito, id quod auſquàm Parthenio tribuit Dioſcorides, neque Galenus. Sunt præterea antiquorũ nonnulli, qui Helxinem quoque Parthenium uocauere, illam ſcilicet, quæ in parietibus naſcitur detergendis uitreis uaſis aptiſſima, ut Galenus ipſe teſtatur lib. VI. ſimplicium medicamentorum, & Plinius libro XXII. cap. XVII. naturalis hiſtoriæ. Nec deſunt

Tanacetum, & eius medicinæ.

etiam, qui uelint mas Parthenium appellare Athanaſiam, quam & TANACETVM uocant ſeplaſiarij, cuius etiam ſuperius de Artemiſia differentes mentionem fecimus, & hic modò effigiem damus. Quorum equidem ſententiam magis probandam cenſerem, quàm eorum, qui tertium Artemiſiæ genus Tanacetum eſſe contendunt. Vtuntur Tanaceto recentiores ad uentriculi, & aliũ flatus diſcutiendos, item ad lumbricos ex uentre pellendos. Vtuntur & ad frangendos renum calculos, & ad ciendam urinam. Sed id uiris magis, quàm mulieribus commendant: contrà uerò Matricariam dictam fœminis tantùm exhibendam præcipiunt. Parthenij in ſimplicium medicamentorum cenſu Galenum meminiſſe non reperio.

Nomina.

Ejus nomen Græcum eſt παρθένιον, Latinum ſimiliter Parthenium: Arabicum, Achuen, Vchuen, Achuan, ſiue Alachuam: Italicum, Parthenio, Matricaria, & Amarella: Germanicum, Muotter Kraut, & Meſtram: Gallicum, Matricaire.

Βούφθαλμον. BVPHTHALMVM. CAP. CXXXIX.

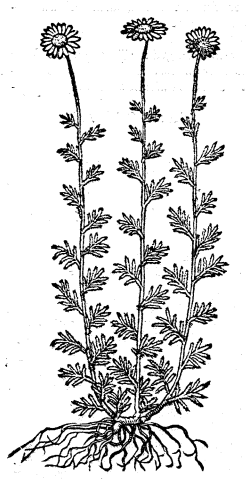

Buphthalmi conſid.

BVphthalmon, quidam cachlam uocant, caules emittit tenues, mollesque: folia fœniculi: luteum florem, anthemide maiorem, oculi ſimilitudine, unde nomen traxit. Circa oppida naſcitur, & in campeſtribus. Flores cum cerato triti, tumores, duritiaſque diſcutiunt. Aiunt epotam poſt exitum à balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

NOn parum profectò inter ſe uariant de Buphthalmo recentiorum ſententiæ, ut herbam, quæ ipſiam legitimè repræſentet decernant, & oſtendant. Nam aliqui putant, herbam quandam cubito altiorem, in pratis & agrorum marginibus naſcentem, quæ (ut equidem opinor) Bellis maior eſt folio nonnihil in ambitu ſerrato, flore intus melino, extrà uerò candidiſſimis foliolis undique circundato, anthemide maiore, eſſe legitimum Buphthalmum. Alij uerò, quibus adſtipulatur Fuchſius, aliam ab hac herbam uerum Buphthalmum eſſe contendunt, uulgaris anthemidis cognatam, quam officinæ Cotulam non fœtidam uocant. Sed cur horum ſententias comprobem, ſanè non habeo. quippe quanuis Cotula non fœtida dicta foliorum facie quadantenus Buphthalmum referat; flores tamen in medio melini, & in ambitu anthemidis modo candidi, Dioſcoridis picturæ non utique reſpondent. Quemadmodum & hinc perſpicuum eſt alteram plantam, cuius primo loco meminimus, non eſſe Buphthalmum. Siquidem cùm diligentiſſimè ſcripſerit Dioſcorides uulgaris anthemidis, tum etiam parthenij flores intus aureo micare colore, per ambitum uerò candido, dubitandum quidem non eſt, quin & eadem fuerit uſus diligentia in deſcribendo Buphthalmi flore, quem tamen luteum in uniuerſum facit, non autem in ambitu candidum, qualis in uulgari parthenio conſpicitur. Cùm itaque Buphthalmum luteo planè flore prædictas, aut ſimiles plantas accipiunt. Cæterùm legitimum, ni fallor, Buphthalmum ad me attulit hoc anno Patauio Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, iuuenis ſpectatæ in philoſophia, ac medicina eruditionis, mihiq; perinde ac ſibi chariſſimus, quod in nullis prorſus notis à Dioſcoridis deſcriptione diſſidet, ut eius effigies, quam hìc damus, abundè demonſtrat.

Buphthalmi uires ex Gal.

Buphthalmi uires retulit Galenus libro ſexto ſimplicium medicamentorum ijs uerbis. Buphthalmum, inquit, ſic appellatum eſt à floribus, qui figura quidem boum oculis uideantur adſimiles, colore autem anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ſed multò illis tum maiores, tum acriores. Proinde & uehementius diſcutiunt, adeò ut duritias ſanent cerato miſti. hæc Galenus. Vbi, ne quid nobis obſtet, animaduertendũ eſt, quòd Galenus,

BELLIS MAIOR.

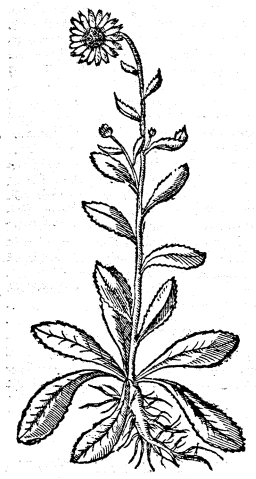

BELLIS MEDIA.

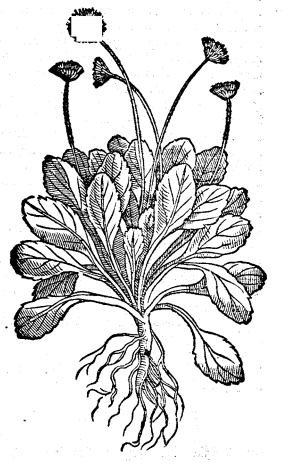

BELLIS MINOR.

BELLIS MINORIS TRES SPECIES.

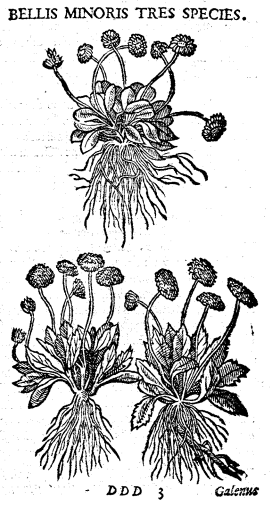

Digitized by Google

Bellidis hiſtoria, & uires.

Galenus, qui Buphthalmi flores anthemidis floribus ſimillimos reddit, de ea tantùm anthemide intelligit, quæ luteos flores profert. Sed quoniam de Buphthalmi flore differenti mihi BELLIS *ſic à Plinio uocata occurrit, cuius etiam initio commentarij meminì, non alienum eſſe duxi, hoc in loco eius hiſtoriam, & uires recenſere. Bellis igitur quanquam plura ſint genera, tria tamen communiter numerantur, nempe maius, medium, & minus. Maius folia gerit ex anguſta origine in latum ambitum finientia, ſubrotunda, craſſiuſcula, & circumquaque ſerrata, humi circa radicem in rotæ modum accubantia. Quæ autem in caulibus habentur, oblongæ magis ſunt ſenecionis modo, caules emittit ab una radice plures, cubitales, teretes, robuſtoſq; : è quorum ſummis partibus flores exeunt Anthemide, aut Parthenio maiores, qui eſtate tota perdurant, colore intus aureo, & per ambitum candido. Radix illi eſt multifida, haud ualde deſcendens. Alterum autem, quod medium appellamus, plerunque in pratis prouenit foliis minoribus, nec adeò per ambitum ineiſis, in terra iacentibus. Cauliculos edit tenues, flexiles, rotundos, palmari longitudine: Radicem altero tenuiorem, ſed multifidam. Flores mittit maiori per omnia ſimiles, ſed longè minores. Minus quod in hortis ſeritur, nariis ſpectatur generibus: quæ florum uarietate digneſcuntur. Nam tametſi folia in omni ferè genere habeantur longiuſcula, in cacumine ſubrotunda, craſſiuſcula, ſolo procumbentia, & in rotæ modum radiantia, atque per ambitum ſenſim ſerrata; flores tamen coloribus, & foliorum numero inter ſe uariant. Siquidem in uno genere centrotenus aurei & per ambitum, rubentibus foliolis ſtipati cernuntur, in altero uero ex candido ruſeſcentibus, aut ueriſcoloribus numeroſioribusq;. Sunt etiam qui intus rubri ſint, & in ambitu albi, quinetiam qui ubiq; foliolis ueriſcoloribus adeò ſtipati habeantur, ut jericinos floccos penè referant. Omnes hoc tempore in Coronamenta uenêre. Nam ob cauliculorum mollitiem, & colorum præſtantiam, texendis coronis aptiſſimi ſunt. Florent anno ferè toto ſi cultorum diligentia non deſit. Facultas omnibus eadem: nam (ut recentiores perhibent) ualent in ſtrumis, & capitis fracturis, quinetiam in uulneribus thoracis, quæ in pectoris cauitatem uſque penetrarunt, in quem uſum Bellim potionibus inſerunt. Sunt & qui Bellidis genera laudent ad iſchiada, & paralyſin. Sanant comanſa folia cum oris, tum Linguæ exulceratas puſtulas, eadem tuſa genitalium inflammationes extinguunt, ac etiam reſoluunt. Herba ipſa recens in acetarijs deuorata, aluum aſtrictam lenit. id*

Nomina.

quod etiam præſtat ex iure pinguium carnium decocta. Βούφθαλμον ſic Græcè, latinè uerò Buphthalmum, & Oculus bouis dicitur: Arabicè, Bihar: Italicè, Buphthalmo, & Occhio di bue. Bellis, Italis primo ſono, & fiór di primauera dicitur.

Τλαυκιδη PAEONIA. CAP. CXL.

PAeonia, ſiue glycyſide, Græcis aliquibus pentoboron dicitur, ſunt qui Idæos dactylos radicem pœoniam uocant. Caulis altitudine ſeſquipedis adoleſcit, comitantibus multis ſtolonibus. Huius duo genera: mas folia iuglandis habet: in fœmina uerò ſmyrnij more diuiduntur. Summo caule ſiliquas emittit amygdalis ſimiles: in quibus, cùm dehiſcunt, multa grana, exigua, rubra, acinis punicorum ſimilia inueniuntur, & in medio nigra, purpurea quinque aut ſex. Radix maris digitali craſſitudine, & palmi longitudine, guſtu adſtringens, alba. fœminæ radicibus ceu glandes circiter ſeptem aut octo inhærent, ut in haſtula regia. Fœminis à partu non purgatis ſicca radix datur: ciet menſes amygdalæ magnitudine pota uentris doloribus cum uino pota auxiliatur. ualet contra regium morbum, & renum, ac ueſicæ dolores. decocta in uino [a] aluum ſiſtit. Rubra grana rubentes menſes ſiſtunt, decem uel duodecim pota in uino auſtero, & nigro: ſtomachicis, & eroſionibus ea eſſe prodeſt: à pueris pota initia calculorum eximunt. Grana nigra auxiliantur ſuppreſionibus nocturnis, uuluæ ſtrangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulſa, aut uino. Naſcitur in altiſsimis montibus, & præruptis.

[a] Catecur. addit καὶ πινόμενον. i. & pota.

Pæoniæ conſideratio.

PAeonia fœmina planta eſt uulgaris notitiæ: mas uerò contrà, quòd paucis in Italia locis prouenìat. Hanc Piſis ad me Goritiam miſit hoc anno Lucas Ghinus Forocornelienſis, uir & doctrina, & rei medicæ cognitione præclarus. Sed & eam antea è Germania allatam uidimus. Pæoniæ hiſtoriam, & uires deſcripſit Plinius lib. XXVII. *cap. x. his uerbis. Glycyſide, quam aliqui Pæoniam aut pentoroboron uocant caulem habet duûm cubitorum, comitantibus duobus, aut tribus, ſubrutilum, cuiꝰ lauri folia qualia Iſatis pinguiora, rotundioraq;, ac minora. Semen in ſiliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera ſunt. Fœminea exiſtimatur, cuius radicibus ceu balani longiores circiter octo aut ſex adhærent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus eſt, palmi altitudine, candidaq;. Ea guſtu adſtringit. Fœminæ folia Myrrham redolent, & denſiora ſunt. Naſcuntur in ſyluis. Tradunt noctu effodiendas quoniam pico martio impetu in oculis faciente, interdiu periculoſum ſit. Radix uerò cum effodiatur, periculum eſſe, ne ſedes procidant. Magna id uanitate ad oſtentationem rei fictum arbitror. Hæc Plinius. in quibus à Dioſcoride diſſentit, quòd mari plures ſcripſerit eſſe radices quàm fœminæ, quo fit ut ſuſpicer Plinij lectionem uitio haud carere. Pæoniæ uires poſteritatis memoriæ tradidit Galenus lib.* VI. *ſimpl. medic. ubi ita ſcriptum reliquit. Glycyſida, quam pentoroboron, & pæoniam nuncupant, radicem habet leuiter adſtringentem cum quadam dulcedine: etſi pluſculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies. Proinde menſes ciet ex melicrato amygdalæ pota quantitate. Sanè tundere eam oportet, ac cribrare, & ſic inſpergere. Expurgat porrò etiã iecur obſtructum, & renes. Sed hæc efficere nota eſt, quæ acris, & ſubamara eſt: quæ uerò quiddam etiam adſtrictorium obtinet, uentris fluxiones ſiſtere poteſt. Verùm eã tunc in auſterorum uinorum quopiam decoctam bibere conuenit.*

Pæoniæ uires ex Gal.

Galeni hiſtoria.

Eſt autem

Digitized by Google

PAEONIA MAS. PAEONIA FOEMINA.

Eſt autem facultate omnino reſiccatoria uehementer, ita ut non deſperauerim eam etiam adalligatam, quod meritò creditum eſt, puerorum epilepſias ſanare. Equidem uidi puellum quandoque octo totis menſibus morbo comitiali liberum, ex eo quo geſtabat radicem tempore: ubi uerò fortè fortuna quod à collo ſuſpenſum erat decidiſſet, protinus morbo correptus eſt. rurſuſq; ſuſpenſo in locum illius alio, inculpatè poſtea ſe habuit. Porrò uſum eſt mihi ſatius eſſe deinde id collo detrahere certioris experientiæ gratia. Id cùm feciſſem, ac puer iterum eſſet conuulſus, magnam recentis radicis partem ex collo eius ſuſpendimus: ac deinceps prorſum ſanus effectus eſt puer, nec poſtea conuulſus eſt. Rationabile itaque erat aut partes quaſpiam à radice defluentes, ac deinde per inſpirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aerem à radice aſſiduè mutari, & alterari. Nam hoc pacto ſuccus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat, & melanthium frictum palàm deſtillationes, & grauedines deſiccat, ſi quis id in calidum linteum rarum liget, aſſidueq; calorem ex eo per inſpirationem, quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam ſi compluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo uiperæ iniectis, illis uaporem præfoces: eaq; poſtea cuiuſpiam collo obuincias, mirificè profuerit tum tonſillis, tum omnibus iis, quæ in collo expullulant. Sed de talibus priuatim aliquando fortè conſcribam. Nunc uerò ſciendum eſt Pæoniæ temperamentum tenuium eſſe partium & exiccatorium, haud tamen inſigniter calidum, ſed aut ſymmetrum, aut paulò calidius. Hæc Galenus. Quibus patet pæoniæ radicem collo ſuſpenſam, non quidem deuoratam puerorum epilepſiam curare, quãquam plurimi ſint medici, qui eam ad comitiales potandam præbeant. Cæterùm hoc æuo Galeni de ſuſpenſa pæonia teſtimonium plurimos fefellit medicos. quo fit, ut mihi dubitandum ſit an Pæonia uulgaris ea ſit, de qua ſcribit Galenus. Præſtat Pæoniæ noſtræ ſemen ad amiſſam loquelam, ſi eius triginta grana à cortice repurgata, & in puluerem contrita ex uino propinentur. Valent eadem, ac pariter radices ad ſerpentium, morſus, non ſolùm pota, ſed etiam impoſita. Non deſunt mulierculæ, quæ, perforata pæoniæ ſemina, & filo traiecta coralliorum modo ſuis infantibus, & pueris collo circumligent, quod putent hoc amuleto Epilepſiam arceri. Hæc planta Græcis Παιωνία, & Παιονία, *Latinis item Pæonia nuncupatur: Arabibus, Feonia: Italis, Peonia: Germanis, Peonien: Hiſpanis, Roſa del monte, & Roſa albardeira: Gallis, Penoeſne, & Pinoine.*

Pæoniæ uires Matthiolo.

Nomina.

Λιθόσπερμον. LITHOSPERMVM. CAP. CXLI.

LIthoſpermon à ſeminis duritia nomen accepit. Foliis eſt oleæ longioribus, & latioribus, mollioribus, iacent humi, quæ ab radice exiliunt: ramulis rectis, tenuibus, firmis, craſſitudine acuti iunci,

Digitized by Google

ſunci,lignoſis: in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum ſpeciem exhibent: foliis longis; inter quæ paruum ſemen, rotundum,erui magnitudine, duritia lapidea. Naſcitur in aſperis, & editis locis. Vim hanc habet,ut ſemine cum uino albo poto calculos frangat, pellatq; urinam.

LITHOSPERMVM MAIVS. LITHOSPERMVM MINVS.

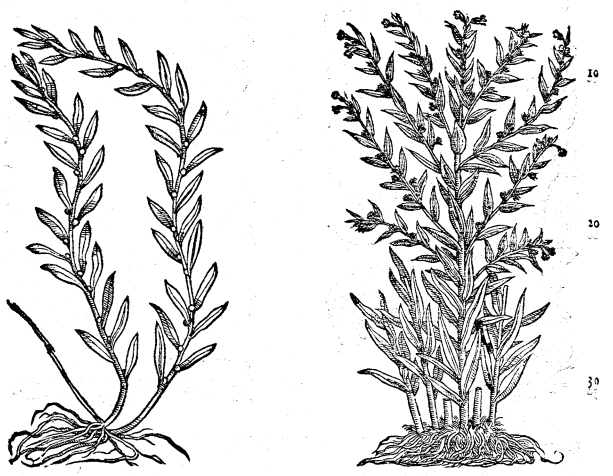

Lithoſpermi conſi.

Lithoſpermon hodie ſeplaſiarij,& omnes ferè medici Barbaros ſecuti Milium ſolis nominant. Licèt rectius fortaſſe Mauritanorum quoque imitatione ab illis Milium Soler uocaretur. Quandoquidem hæc planta (ut ſcribit Serapio teſtimonio Aben Iuliel) frequens naſcitur in mõtibus Soler: unde illi aptius fortè à ſole cognomentũ imponeretur. Huius milij,utcunq; cognominetur,duo oſtenduntur genera.maius,quod legitimum eſt Lithoſpermon,quòue Hetruria ſatis referta eſt. minus, quod longè frequentius ubiq; in Italia gignitur. Hoc humi minimè repit,ſed arbuſculæ ferè inſtar ſurſum caules mittit brachiatos. rotundosq; in quibus folia ſunt,ut in maiori oblonga,ſed minora,& firmiora,è quorum exitu ſemen oritur candidum, pellucidum margaritarum modo,oblongum tamen,& facie,& quantitate milio ſimile; quo factum eſt,ut Milium Soler appellari cœperit. Cæterum Fuchſium,Lithoſpermum Dioſcoridis omnibus propè nunc compertum,non cognouiſſe arbitror,quòd in ſuis clariſſimis de ſtirpium hiſtoria commentarijs pro uero Lithoſpermo,illud quod officinis Milium ſolis minus appellatur depinxerit. Idem nihil minus deinde mihi quidem uidetur erraſſe in libro de compoſitione medicamentorum,quem nuper auctum edidit: ubi ſcriptis tradidit Lithoſpermi genus eſſe plantam illam harundinaceam,ex cuius ſeminibus,quæ nos Lacrymas uocamus,fiunt orbiculi,quibus filo traiectis utuntur mulieres ad ſuas preces numerandas. Hanc autem opinionem quoniam confutauimus in Apologia, quam aduerſus Amatum Luſitanum,quem fortè ſecutus eſt Fuchſius,ſcripſimus,hic ut ſatis alibi explosam relinquimus. Lithoſpermon,ut herbam ſummа admiratione dignam, eleganter deſcripſit Plinius lib. XXVII. cap. XI. cuius hic uerba ſubijciam. Inter omnes herbas,inquit, Lithoſpermo nihil eſt mirabilius. Aliqui egonychon uocant, alij dioſpyron, alij heracleon. Herba quincuncialis ferè,foliis duplo maioribus,quàm rutæ,ramulis ſurculoſis, craſſitudine iunci. Gerit iuxta folia ſingulas ueluti barbulas,& earum in cacuminibus lapillos candore,& rotunditate margaritarum,magnitudine ciceris,duritia uerò lapidea. Ipſi,qua pediculis adhæreant,cauernulas habent,& intus ſemen. Naſcitur & in Italia,ſed laudatiſſimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo conſpexi. Tantus eſt decor,uelut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis. Iacere,atque humi ſerpere authores tradunt. Ego uulſam,non hærentem uidi. hactenus Plinius. Datur utriuſque ſemen potandum utiliter diebus pluribus ſeſquidrachmæ pondere, addita aſpleni ſemidrachma,& ſuccini ſcrupulis duobus,ex ſucco plantaginis,aut portulacæ,aut lactucæ ad gonorrhœam. Dantur quoque magno ſanè auxilio minoris lithoſpermi ſeminis drachmæ duæ ex lacte muliebri potandæ ægrè parturientibus fœminis.

Fuch. error.

Lithoſpermi hiſt. ex Plin.

seminis. Namque hoc tantum medicamento quàm plures in partu laborantes adiuuæ sunt. Lithospermi in simplicium medicamentorum libris, Galenum meminisse non inuenio. Quod Græci λιθόσπερμον, Latini quoque Lithospermum uocant: Mauritani, Kulb, Culb, Calt, seu Calab: Itali, Lithospermo, & nailum solis: Germani, Meerbirss, & Steinsomen: Galli, Gremil, & Herbe aux perles.

Phalaridis uires ex Gal. Nomina.

φάλαρις. PHALARIS. CAP. CXLII.

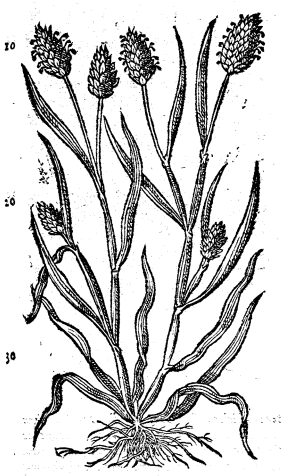

Concluſa nõ legit Orib. a Orib. legit ἰσχυρότερα. i. ualidiores. b Orib. addit τὰ χόλα, καὶ τὰ φύλλα δὲ ὅμοια τοῖς τῆς ζέας. i. gustu, & folia ét ferè zeæ similia.

PHalaris cauliculos emittit zeæ culmis ſimiles, à minutis, ac nullius uſus radicibus, multos, [duùm palmorum] geniculis cinctos [a], graciliores tamen, ac dulces [b]: ſemen candidum, oblongum, milij magnitudine. Tunditur, & in aqua aut uino ſuccus ad ueſicæ cruciatus utiliſimè bibitur. Semen cochlearis menſura potum, ad eadem efficax eſt.

Phalaridis cõſideratio.

PHalarim genuinam referre hanc plantam, cuius hîc imaginem excudi curauimus, quin credam nihil eſt quod prohibeat. Siquidem calamos emittit zeæ; ſemen in ſpicatis capitibus iiſque oblongis, candidum oblongum milio ſimile. Quinetiam radicibus nititur minutis, & ſuperuacuis. Phalaridis meminit Galenus libro octauo de ſimplicium medicamentorum facultatibus his uerbis. Phalaridis herbæ tum ſemen, tum ſuccus, tum folia potu auxuliari creduntur ueſicæ doloribus ceu in ſe habeant quidpiam tenuium partium, & calidum. Scripſit de eadem & Plinius libro XXVII. cap. XII. ſic inquiens. Phalaris Thyrſum habet longum tenuem ceu calamum, in ſummo florem inclinatum, ſemen ſimile ſeſamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex uino, uel aceto, & melle, & laſſe. Idem & uitia ueſicæ ſanat. Hæc ille.

ἐρυθρόδανον. RVBIA. CAP. CXLIII.

ERythrodanum radix rubra eſt, qua tinguntur lanæ. Vna ſponte proueniť: altera ſeritur, ut in [Thebana Galliæ,] & Rauenna Italiæ: [in Caria] inter o'eas, ut in aruis, ſolo creditur. Hanc non ſine quæſtu ſerunt: nanque maximum ex ea ſentiunt prouentum. Aſperi caules, & quadranguli, longi, aparinæ non diſſimiles, robuſtiores, & multò prorſus maiores: folijs per interualla circum articulos, ſtellatim decuſſatis. Semen eius rotundum, inter initia uiride, mox rubrum, poſtea cùm ematuruit, nigrum: radix tenuis, longa, rubra. Vrinam ciet: qua de cauſa regio morbo opitulatur, pota cum aqua mulſa: item iſchiadicis, & reſolutis. Craſſam, copioſamque urinam pellit, nonnunquam & ſanguinem: bibentes tamen quotidie lauari oportet, [& excrementorum quæ redduntur differẽtiam ſpectare.] Aduerſus ſerpentium morſus, ramulos cum folijs uino bibere prodeſt. Semen ex aceto potum, lienem abſumit. Impoſita radix trahit partus, menſes, ſecundasque. albæ uitiligini illita ex aceto medetur.

Meum nondum concluſa.

Concluſa in meo exẽplari deſunt.

Rubiæ cõſid.

RVbia, quam Græci Erythrodanum dicunt, duûm eſt generum, alterum Agreſte, & ſponte naſcens: Alterum domeſticum folijs maioribus, & longioribus, craſſioribusque caulibus. Hetruſcis Rubia nullis non cognita: neque medicis ſolùm, ac ſeplaſiarijs cognoſcitur: ſed etiam mulierculis, ac ruſticis, ijs preſertim, qui in locis habitant, ubi lanificio opera impenditur. quandoquidem inficiendis tingendiſq; lanis aptiſſima eſt. Quapropter ruſtici, & agreſtes mulieres; quòd lanarum infectores Rubiæ quotannis plurimũ emant, huius radices effodiunt, & uendunt, unde tantum queſtus faciunt, ut ſibi ſuiſq; uictum ſuppeditent. Mittit hanc abunde Hetruria, præcipuè Senenſis ager. Expetuntur folia noſtratibus mulieribus, quòd aſperrima ſint, adſtamnea uaſa detergenda: ſiquidem mirum dictu quàm pulcherrimè niteſcant, quæ Rubiam fuerint experta. De ea autem diſſerens Plinius lib. XIX. cap. III. In primis, inquit, Rubia tingendis lanis, & corijs neceſſaria. Laudatiſſima Italica, & maximè ſuburbana, & omnes penè prouinciæ ſcatent ea. Sponte prouenit, ſeriturq; ſimilitudine ernilia: Verùm ſpinoſus ei caulis; geniculatusq; hic eſt, quinis circa articulos in orbe folijs. Semen eius rubrum eſt. Inuenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiam ſi adalligatus ſpectetur tantùm. Rubiæ meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic ſcribit. Eſt autem Rubia tinctorum radix acerba, & guſtu amara. Itaque quæcunque agere dictum eſt ſuperiore libro, ubi in unum eiuſmodi

Rubiæ uires ex Galeno.

Digitized by Google

RVBIA SATIVA.

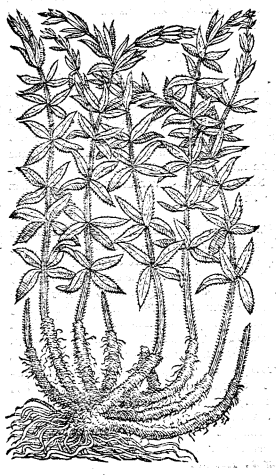

RVBIA SYLVESTRIS.

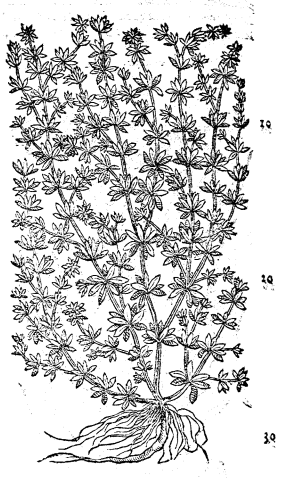

eiuſmodi coiuerint facultates, ea omnia in hac radice luculenter conſpicies. Quippe cùm & lienem, & iecur ex purget, & urinas craſſas, multasq; , ac nonnunquam etiam ſanguinolentas uacuet. Quin & menſes ciet, ac mediocriter quæ exterſionem poſtulant, extergit: proinde utiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam iſchiadicis, hoc eſt, coxendicum doloribus afflictis, & reſolutis, in potu cum melicrato exhibeant. Id ἐρυθρόδανον Græcè dicitur, quod Erythrodanum, & Rubia Latinè: Paue, Fue alſabagin, Arabicè: Erythrodano, & Rubbia, Italicè: Ferberroet, Germanicè: Ruina, Hiſpanicè: Garance, Gallicè.

Nomina.

Λογχῖτις. LONCHITIS. CAP. CXLIIII.

Cõcluſa Cat. exẽplar nõ habet, ſed meũ habet, & pro ſitiẽtibus legit. ἐνίκμοις i. humectis.

LOnchitis folia habet porri, latiora, rubentia, plurima, ad radicem circunfracta, ueluti in terram procumbentia, pauca in caule: in quo flores, ceu galericuli, hiantibus comicis perſonis ſimiles, nigri, & è rictu albam exerentes uelut linguam, quæ ad labrum inferius ſpectet. ſemẽ inuolucris clauſum lanceæ ſimile, triangulum: unde ſibi cognomentum arrogauit. radix dauci. [Naſcitur in ſitientibus & aſperis.] Radix ex uino pota urinam ciet.

Λογχῖτις ἑτέρα. LONCHITIS ALTERA. CAP. CXLV.

Lonchitis cõſideratio.

ALtera eſt Lonchitis, quam aliqui aſperam lonchitin dicunt: folia ſcolopendrij emittit, ſed aſperiora, maioraque, ac multò magis diuiſa. Vulneribus mirum in modum prodeſt, in eiſque inflammationes excitari non patitur. Pota ex aceto lienem abſumit.

ET ſi in compluribus Italiæ, ac Germaniæ montibus, alijsq; aſperis, & aridis locis diu multumq; perquiſierim primum Lonchitidis genus, ipſum tamen hactenus mihi non licuit reperire, neque etiam ab alijs inuentum uidere. Cæterùm aſpera lonchitis, de qua cum Bartholomæo à Maranta Venuſino iam dudum mihi lõga fuit contentio, folio eſt Scolopendrij proximo, longiore tamen, ac magis diuiſo, & ad polypodij faciem potius accedente, ſpithamæ longitudine, utrinque diſparibus inciſuris diſſecto, tenuibus, aculeatisq; denticulis ſerrato & ubique aſpero, unde illi nomen. Caulem nullum profert neque flores, neque ſemen, quemadmodum polypodium & aſplenion, quorum imaginem refert. Radice nititur multiplici, tenui, ſubrubricante perinde ac in Tribulii. In Italia quibuſdam tantùm naſcitur locis ijsq; humectis, ac uliginoſis: ſed alibi nuſquam à me uiſa eſt.

Duo

LONCHI. ASPERA MAIOR.

LONCHI. ASPERA MINOR.

PSEVDOLONCH. ASPERA.

Duo eius uidimus genera. Maius quod ad me primum misit uir clarissimus Lucas Gbinus: & minus, quod à Iacobo Antonio Cortuso Patauino sum consequutus; in quo nihil desiderari potest. Est quoque altera planta, quam Maranta aspernam Lonchitim esse legitimam contendebat, quam nos PSEVDOLONCHITIM *uocamus, cùm iam Marantæ ipsius sententia opinioue à nobis adeò firmis rationibus sit explosa, ut nihil prorsus illi sit argumenti reliquum, quo se tueri possit. Qui rem omnem audire cupiunt legant Epistolas nostras medicinales. De prima Lonchitide disserit Plinius libro* XXV. *cap.* XI. *ubi sic inquit. Lonchitis non, ut plerique existimauerunt, eadem est, quæ xyphion, aut phasganion, quanquam cuspidi similis semine. Habet enim folia porri rubentia ad radicem, & plura quàm in caule, capitula personis comicis similia, paruam exerentibus linguam, radicibus prælongis. nascitur in sitientibus. Hactenus Plinius, qui horum pleraque à Dioscoride mutuatus est. Lonchitidis utriusque meminit Galenus lib.* VII. *simplicium medicamentorum, ubi de earum uiribus ita scribit. Lonchitis, eius uidelicet, quæ semen habet triangulare, figura lanceæ simile, radix potissimùm quodammodo similis est radici dauci: proinde urinam ciet. Porrò eius, quæ scolopendriæ similia habet folia, ea ad glutinanda uulnera idonea sunt utriusq; siccata cum aceto pota, lienes induratos sanant.* Ἀσχίτης *ut Græcis, ita etiam Lonchitis Latinis, & Lonchite Italis uocatur.*

Pseudolonchitis.

Lonchitidis uires ex Gal.

Nomina.

Ἀλθαία. ALTHAEA. CAP. CXLVI.

ALthæa, quam alij Ibiscum uocant, in syluestrium maluarum genere est, cui folia ut cyclamino rotunda,

ALTHAEA.

ALTH. ALTE. SIVE ABVTIL. AVIC.

uerò exēplar legit. ἀντὶ γὰρ τοῦ. i. cubitalem.

Althææ confideratio.

Abutilon mentio.

...æ uires Galeno.

tunda, lanugine canescunt: flore rosaceo †: bicubitali caule: radice lenta, intus alba. Althæa appellatur, quòd inter primas sit utilis, & pluribus polleat remedijs. Decocta enim in uino aut aqua mulsa, & per se cum imponi tur tusa, efficax est contra uulnera: item ad strumas, parotidas, abscessus, mammarum inflāmationes, fracta sedis, inflationes, neruorum rigores: siquidem discutit, & excoquit. rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, ut dictum est, adiecto suillo adipe, aut anserino, terebinthinave, ut malagmatis lentor fiat, facit ad uuluæ inflamationes, præclusionesq́; in pessis subdita. Decoctum eodem fungitur munere: onera uuluæ, reliquiasq́; à partu extrahit. Decoctæ radicis succus ex uino potus, succurrit urinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis. dentium nulcet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore. Viride semen siccumq́; tritum uitiligines in sole cum aceto perunctas emendat. Eodem cum oleo & aceto perūcti, à uenenatis non feriuntur. ualet contra dysenteriā, & sanguinis reiectiones, aluique profluuium. In posca aut uino decoctum bibitur, contra omnes uesparum, apum, similiumque aculeatos ictus. Folia cum olei momento, morsibus, & igni ambustis illinuntur. Constat aquam, trita radice addita, sub diuo addensari.

ALthæa à Latinis posset Medica simpliciter dici, quoniam ab ἀλθαίνω, quod Græcis mederi significat, etymon habere uidetur. Quocirca meritò scriptum reliquit Dioscorides, Althæam id nomen traxisse à multitudine remediorum, & frequenti eius usu. Ea uulgaris herba est, nullisque non cognita. Latini hanc Ibiscum nominant. Italis uerò, corrupta à Latinis appellatione, & præposita malua, quòd cum ea quādam habeat cognationem, composito nomine Maluauisco uulgò uocatur. Althæam memoriæ prodidit Theophrastus lib. IX. cap. XIX. de plantarum historia, ubi de ea disserit ijs uerbis. Et radicem Ibisci aquam posse ad densare aiunt, si tritam iniecceris, sub diuoque humorem posueris. Constat Ibiscus folio maluæ maiori, pilosioríque: caule molli: flore luteo: radice uenosa, alba: fructu maluæ. cauli quoque gustu maluam reddit. Vsus eius ad rupta, & tussis è uino dulci, & ad ulcera in oleo. Aliam quamquam si carnibus concoquas, in idem aggregare, ac ueluti conglutinare posse affirmant: alias uim attractoriam possidere, modo magnetis lapidis, atque succini. hæc in inanimatis. hactenus Theophrastus. At ego flore Luteo me nunquam Althæam uidisse recordor. Roseo flore facit eam Dioscorides. uerum coloris non meminit. Est & planta, quam quidam Althæam alteram Theophrasti, quidam uerò ABVTILON *Auicennæ esse censent. Atqui nos neque his, neque illis subscribimus. cum neque uni, neque alteri (quantum mea fert opinio) correspondeat. Verùm non ob id prætermittere libuit, quin eius hîc imaginem adderemus, ut etiam aliorum iudicium esse possit, & ut eius quoque innotescat facultas. Siquidem experimento constat femine eporo sesquidrachmæ pondere ex uino, calculos in renibus frangi educiq́;, Vrinas eyci, & dolores sisti. Meminit Ibisci Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi eius uires ita descripsit. Ebiscus, siue althæa (est autem malua agrestis) facultatem habet digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi difficilia coëtu tubercula. Radix porrò eius, & semen cætera quidem similiter agunt, ut herba uiridis, sed tenuiorum partium, magisque exiccatoriam, ad hæc magis extersoriam quàm illa facultatem*

facultatem oſtendunt, ut & uitiligines detergant, & ſemen renum calculos confringat. Radicis uerò decoctum dyſenteriæ, alui profluuio, & ſanguinis reiectioni utile eſt, nempe cùm adſtringentem quandam facultatem poſſideat. Planta quæ Græcis ἀλθαία, ἰβίσκος, *&* ἰβίσκος, *Latinis Althæa, Ibiſcus, ſeu Ebiſcus nominatur: Mauritanis, Chitini, Chathmi, ſiue Chathmie, & Roſa zaueni: Italis, Maluauiſco: Germanis, Ibiſch, & Heyluuartz; Hiſpanis, Hierua cannamera, & Marmaie: Gallis, Guimauues.* Nomina.

Ἀλθέα. ALCEA. CAP. CXLVII.

ALcea ſylueſtrium maluarum generi aſsignatur. folia habet diuiſa, uerbenacæ proxima: caules tres aut quatuor, cortice cannabino ueſtitos: florem roſæ, paruum: radices albas, latas, quinque aut ſex, cùm plurimùm cubitales. Quæ cum uino, aut aqua potæ, dyſentericis, ruptiſque medentur.

ALceam hodie paſsim ferè in Italia aliqui Biſmaluam, alij Maluam ſylueſtrem, nonnulli etiam Maluauiſcum agreſte nominant. Herba eſt caule, floribus, ac ſemine hortenſi maluæ perquàm ſimilis, ſed foliis longiori inciſura laciniatis, ranunculi modo. Naſcitur in incultis, campeſtribus, & agrorum, ſcrobiumque marginibus, iuxta ſepes, uias, ac ſemitas. Alceæ radicibus non deſunt, qui althææ loco utantur, cùm huius copiam non habeant, ad tumores tum ſoluendos, tum emolliendos. Alceæ hiſtoriam ſcribit Plinius libro XXVII. *cap.* IIII. *in qua adeò cum Dioſcoride cõcordat, ut ex eo hiſtoriam totam tranſcripſiſſe uideatur: Peculiariter autem Alceam prætulit ad ſpaſticos, tremulos, & Opiſtothonos, ubi eius radix ex mulſa propinetur. quinetiam impoſitam ad collectiones diſcutientes commendauit. Porrò Alceæ peculiari capite meminiſſe Galenum non reperio, niſi hanc ſylueſtrem maluam appellauerit, dum maluæ facultates lib.* VII. *ſimplicium medicamentorum deſcribit, his uerbis. Malua ſylueſtris quidẽ digerentis paululùm, & emollientis leuiter eſt facultatis. Hortenſis uerò quanto plus habet aquæ humiditatis, tantò facultate imbecillior eſt. Fructus eius tantò ualidior eſt, quantò & ſiccior. hæc Galenus. Cæterùm Paulus ſeorſum Alceam retulit lib.* VII. *ubi ſic inquit. Alcea ſylueſtris maluæ genus eſt. In uino pota dyſenteriæ, & eroſionibus medetur, potiſſimùm eius radix. Huic herbæ nomen Græcum,* ἀλθέα: *Latinum, Alcea: Italicum, Biſmaluа, Maluа ſaluatica, & buon uiſchio: Germanicum, Sig mars Kraut: Hiſpanicum, Maluа de Vngria, & Maluа monteſina: Gallicum, Bimaune.*

Alceæ conſideratio.

Alceæ uires ex Paulo.

Nomina.

Κάνναβις. CANNABIS. CAP. CXLVIII.

CAnnabis ſatiua planta magni in uita uſus ad robuſtiſsimos funes factitandos: foliis fraxini, graui odore: caulibus proceris, inanibus: ſemine rotundo. quod largiore cibo genituram extinguit. Succus ex ea recente conuenienter auribus doloribus inſtillatur. Sylueſtris cannabis uirgas ferit althææ ſimiles, minores, nigriores, & aſperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio fatiuæ, nigriore, & aſperiore: flore lychnidis, ſubrubro: ſemine, & radice althææ. Decocta radix, illitu inflammationes mulcet, tumores diſcutit, tofos articulorum diſsipat. Huius cortex torquendis funibus accommodatus.

CAnnabis ſatiua planta eſt adeò uulgaris notitiæ apud omnes Europæ nationes, ut omnino ſupernacuum ſit eius faciem uerbis repræſentare. Quæ etſi uulgaris admodum ſit planta, eſt tamen magni in hominum uita uſus, non ſolùm ad robuſtiſsimos funes parandos, quibus in fabricis magnis ad ſubſtinenda, trabendaq; ingẽtia pondera, & nauigia regenda utimur, ſed etiã ad lintea conflanda, è quibus infima plebecula indumenta, aliaq; multa ſibi parat. Inuſa tamen furibus, & latronibus, quòd cannabis tanta aduerſus eos ſit facultas, ut non ſolùm huic plantæ adalligati ſua ipſorum malefacta detegant, & ore proprio patefaciant, ſed quòd etiam ſubinde ſmanche cannabina affecti, ſuffocentur penduli. Ea ſimplici adoleſcit caule, ſed in marem & fœminam diſtinguitur. Mas plures è caule fundit ramos, arbuſculæ ſpeciem referens; adeò ut non deſint, qui è ſtipite carbones faciant, ad bombardarum puluerem parandum. Fœmina longè tenuiores caules edit, nullis ramis brachiatos, nulloque ſemine prolificat, folia utriſque fraxini, ſed minora, & graciliora, ſenſimque ſerrata, atque in mari maiora ſpectantur, & nigriora, quina, ſenaue ex uno pediculo prodeunt ita. Radice nititur unica ſed fibroſa. Sylueſtrem autem quanquam à multis in Italia prouenire dicatur; paucos tamen eſſe puto, qui legiti-

Cannabis cõſideratio.

Cannabis deſcriptio.

Digitized by Google

Syluestris. Cannabis uires ex Matth.

CANNABIS.

Cannabis uires ex Gal.

mam oſtendant. Mihi certè hactenus legitimam uidere non licuit. Ceterum ſatiuæ ſemen in cibis ſumptum planè contrarium efficit in gallinis, & in nobis: ſiquidem largius commanducatum nobis genituram extinguit, gallinas uerò ouiferaciores reddit. Experientia enim compertum habeo, gallinas, quæ hyeme, quo tempore algoris ſeuitia raro oua parere ſolent, Cannabis ſemine ueſcuntur, numeroſiore ouorum partu gaudere: id quod frequenti cantu ſuo declarant. Illud præterea mihi non abierit inditum, quòd Cannabis recentis decoctum, expreſſa deinde ſorditer herba, terreſtrium lumbricorum cauernulis inſperſum, ſtatim eos euocat. Quod piſcatoribus acceptum re ferendum eſt, qui hoc ingenio uermiculos capiunt ſuis hamis infigendos. Verùm non modò terrenos uermes euocat Cannabis decoctum, & ſuccus eius expreſſus, ſed etiam (ut Plinius lib. XX. cap. III. author eſt) uermiculos, & quodcunque animal in aurem intrauerit, eijcit. Hinc itaque quiſpiam conijcere poteſt, eius facultatem ad interaneorum uermes haud imbecillem fore. Cannabis decoctum auxiliatur ſolutæ iumentorum aluo, quòd coagulandi uim habeat. Quinimmo non deſunt, qui foliorum puluerem dyſentericis propinent. Radix in aqua decocta, & illita contractos articulos emollit, item podagras & ſimiles articulorum impetus. Ambuſtis quoque recens utiliter illinitur, ſed ſæpius amouenda, & iterum admouenda eſt, ne exiccetur. Id præſtabit commodius, ſi recens in mortario tundatur cum recenti butyro, & ſubinde applicetur. Equorum tineas, quæ intra ſedem hærent, ſuccus, aut decoctum infuſum eijcit. Cannabis meminit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Cannabis ſemen flatus diſcutit, adeoq; deſiccat, ut ſi pluſculum edatur, genituram exiccet. Sunt qui ex eo uiridi ſuccum exprimentes ad aurium dolores ab obſtructione, ut mihi uidetur, natos utuntur. Et libro primo de alimentorum facultatibus, idem de Cannabi ita ſcribit. Non quemadmodum planta ipſa cannabis uitici quodammodo eſt ſimilis, ita ſemen ſemini facultate eſt ſimile: ſed plurimùm ab eo diſſidet ut quod concoctu eſt difficile, ſtomachoque ac capiti noceat, prauiſque ſit ſucci. Sunt tamen qui eo quoque ſrixo cum aliis tragematibus ueſcantur. Tragemata autem uoco ea, quæ poſt cœnam, uoluptatis inter bibendum excitandæ gratia manducantur. Multum autem calefacit: ideoque ſumptum paulò largius caput ferit, uaporem ſurſum ad ipſum mittens, calidum ſimul ac medicamentoſum, hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, quàm grauiter errent mulieres, & præſertim in Germania quæ pueris comitiali morbo laborantibus Cannabini ſeminis decoctum exhibent. quo tantùm abeſt, ut morbum curent, ut etiam eius augendi occaſionem præbeant. Quæ planta ſiluæſtris Græcè, Cannabis item Latinè dicitur: Arabicè, Scebedenegi, & Canab: Italicè, Canape: Germanicè, Zamer hanff: Hiſpanicè, Cannamo: Gallicè, Chanure.

Mulierum error.

Nomina.

Ἀνάγυρος. ANAGYRIS. CAP. CXLIX.

ANagyris frutex eſt arboris inſtar, perquàm grauis odore: foliis uiticis, uirgiſque: flore braſſicæ: ſemen in corniculis non breuibus gignit, ſubrotundum, firmum, uerſicolori facie, ſimile renibus, quod dureſcit una matureſcente. Tenera folia trita tumores illitu reprimunt: ſi partus hæreat & ſecundæ, menſeſque morentur, drachmæ pondere bibuntur in paſſo: ſic & ſuſpirioſis dantur, & contra capitis dolores in uino. difficulter parientibus adalligantur, ita ut à partu ſtatim auferantur. Radicis cortex concoquendis, diſcutiendisque adhibetur. Semen commanducatum uomitiones uehementer ciet.

Anagyris cõfideratio.

QVamuis ueteres unius tantùm Anagyris meminerint; duo tamen in Italia uiſuntur genera. Maius in Apulia frequentiſſimum naſcitur, et eo Campaniæ tractu, quo Terracina itur Fundum ad Tyrreni litus: foliis uitici proximis flore braſſicæ racemoſo: fructu hortenſi ſimilaci ſimili amplioribus tamen, & breuioribus paulò ſiliquis incluſo, colore purpuraſcente, uſque adeò duro, ut aqua macerato, ſua in pertinaci duritie conſiſtat. Minus, quod rura Tridentina uulgò uocant Eghelo, maio & iunio menſibus grato in montibus ſpectaculo floret. Micat enim aureo flore, alteri omnino ſimili, odore tamen ingrato. Hinc corniculæ prodeũt geniſtæ æmulæ: in quibus ſemen continetur eiuſdem geniſtæ magnitudine ſede oblongum, phaſeoli modo, colore ſubnigro. Quod comedentes quandoque ignari paſtores, ueluti legumina, crebris adeò uomitionibus afficiuntur, ut nonnunquam uiderim ego quoſdam, qui ſanguinem uſque euomuerint. Materies ligni duriſſima, quæ

Eghelo.

guaiaci

ANAGYRIS. ANAGYRIS ALTERA.

guaiaci modo exterius lutea est, interius uerò nigra. Incorrupta diu durat: proinde uinitores ex Anagyri palos facilitant sustinendis uitibus aptissimos, bosque cæteris præferunt ex aliis arboribus factis. Quin & sagittarij ex ea validissimos arcus conficiunt. Hac planta scatet uallis Anania, ac uniuersus Tridentinus ager. Cæterùm non desunt è recentioribus herbarijs haud obscuri nominis (quorum opinionem tuetur Conradus Gesnerus Tigurinus uir magnæ lectionis in suo libro animalibus dicato) qui putant, ac potius pro certo affirmant, alterum Anagyris genus, quod in montibus Tridentinis uulgari sermone Eghelo appellari suprà diximus, eam sine controuersia arborem esse, quam Plinius libro XVI. cap. XVIII. Laburnum uocat, ubi ita scribit. Aquas oderе cupressi, iuglandes, castaneæ, laburnum. Alpina & hæc arbor, nec uulgò nota: dura ac candida materie: cuius florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Ex ijs Plinij uerbis abundè, ni fallor, cognoscitur, quòd ut falsa, reprobanda sit illorum opinio. Siquidem Laburni materies à Plinio candida describitur: non contrà medullatus nigra, corticétenus lutea, in modum Guaiaci, qualis Eghelo uocatæ materies planè cernitur. Præterea eghelus arbor est omnibus ferè cognita, quòd frequentissima in syluis reperiatur: non ea quidem uulgò incognita, ut de Laburno refert Plinius. Ad hæc Eghelo flores, qui in arbore racemorum instar pendent, palmi longitudinem non excedunt: quos tamen Laburno Plinius cubitales reddidit. Illud insuper experientia compertum habeo (etsi contrarium asserat Gesnerus) quòd apes Eghelo flores attingunt, nec eos asperagnatur. Hæc nimirum sunt, quæ, meo quidem iudicio, refragantur tum Gesnero, tum omnibus ijs, qui cum eo hac in re sentiunt. Quinetiam ostendunt, quàm magna sit differentia inter Laburnum & Eghelum. Hanc tamen plantam idem Gesnerus montani cytisi genus esse censet, argumento quòd folia ferat terna ueluti cytisus, quod q; cytisi modo sit apibus ingrata. Sed is (pace uiri eruditi dixerim) in hoc maximè hallucinatus deprehenditur, Marci Varronis, Columellæ, & Plinij testimonio: ut qui inter cætera seri iubeant iuxta alueatia cytisum, quòd huius flore magnopere delectentur & alliciantur apes. Hoc similiter testatur Galenus libro primo de antidotis, ubi cytisi historiam & uires describit. Et miror certè, Gesnerum illa non uidisse, quæ tamen debuerat, si omnes, qui extant in Europa, libros perlegit, ut perlegisse conijcitur ex Bibliotheca, quam edidit. Quare equidem non possum tò in ea perstare sententia, quam iampridem habui de planta Eghelo uocata, cùm nulla sit firma ratio, quæ me cogat illorum subscribere iudicio, qui eam Laburnum Plinij esse existimant. Quantum igitur ego sentio, Eghelus erit Anagyris minor, aut Anagyris montana, si ita nobis liceat eam nominare. Nunque non solùm foliis, floribus, carnicu lis, semine & omnibus denique notis Anagyrim prorsus æmulatur, ut eius effigies, quam hic damus, pulchrè demonstrat; sed etiam uiribus & odore, utpote qui in tota planta tater & grauis admodum sentiatur. Anagyris uires memoriæ prodidit Galenus lib. VI. simpl. medic. his uerbis: Anagyrus frutex est grauiter olens, et acris, digerentis,

Gesneri opinio reprobata.

Laburni mens sio.

Anagyris uires ex Gal.

CEPAEA.

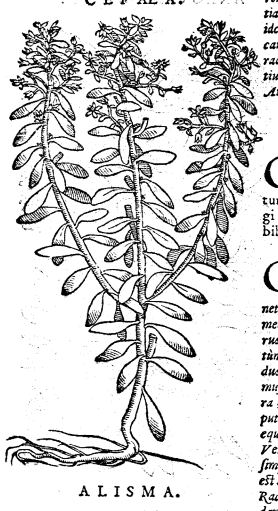

Nomina.

Cepæ conſideratio.

Cepæ uires ex Paulo.

ALISMA.

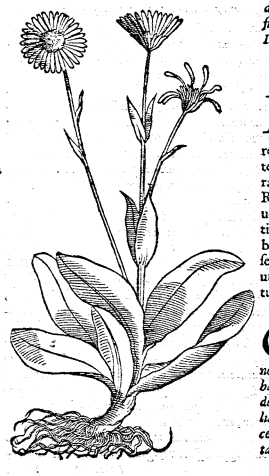

Nomina.

Cõcluſa meũ exemplar nõ habet, nec Oriba. legit. a ὁμὸς τοῖς λαγῶοῦ βιβρώσκουσι κρὸ τοῦ φούνου. i. his qui leporẽ uorarunt, uel ranã rubetam. b Meum. σὺν τῷ δαύκῳ. i. cum pari dauco.

Aliſmatis cõſideratio.

rentis, excalfacientisq; facultatis. Sed folia etiámnum uirentia, cùm propter humiditatis admiſtionem minus ſint acria, idcirco tumentia reprimunt. At ſiccata incidentis ſunt, exiccantisq; ualenter facultatis. Similem fere facultatem habet radicis eius cortex. Semen autem magis ſubtilium eſt partium: ſed & uomitum prouocat. Planta quæ ἀναγυρὶς Græcis, Anagyris etiam Latinis dicitur: Anagiri, Italis.

Κάπαια. CEPAEA. CAP. CL.

CEpæa portulacæ ſimilis eſt, ſed nigriora habet folia, & radicem tenuem. Folia in uino pota uinæ ſtillicidio, & ureſicæ ſcabie laborantibus opitulantur. maximè id præſtat, ſi cum decocto radicum aſparagi eius, quem myacanthon, hoc eſt, corrudam uocant, bibatur.

CEpæam, quam antea in noſtris commentarijs Italica lingua conſcriptis, ingenuè confeſſus eram me nondum comperiſſe, aut ab aliis compertam uidiſſe, hoc tempore Venetijs ad me miſit Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus medicus pro ætate ſua non imperitus, reiq; herbariæ non ignarus, mei adeò ſtudioſus, ut ſi aliud non eſſet, hoc nomine tantùm mihi plurimùm diligendus ſit, atque etiam in filium habendus. Ad Cepæam hanc redeo. Ea ſanè mihi uiſa eſt ita adamuſſim Dioſcoridis deſcriptioni reſpondere (id quod eius picturа, quam hîc damus, graphicè oſtendit) ut non dubitandum putem, quin hæc ſit uera ac legitima Cepæa. Huius quod equidem legerim, Galenus non meminit in ſimplicium cenſu. Veruntamen Paulus eius mentionem fecit libro VII. inter ſimplicia, ubi eam retulit his uerbis. Cepæa portulacæ ſimilis eſt. Folia ipſius contra ueſicæ ſcabies utiliter bibuntur. Radix cum aſparago, quem myacanthinum, hoc eſt, corrudam appellant, pota, urinæ ſtillicidia, quæ ex obſtructione fiunt, abigit. Κάπαια ut Græcis, ita Cepæa Latinis, & Cepea Italis appellatur.

Ἄλισμα. ALISMA. CAP. CLI.

ALiſma, alij Damaſonion appellant: folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, † laciniosa, conuexaque in terram: caule ſimplici, tenui, cubito altiore: capitibus thyrſi: flore tenui, candido, [palleſcente: radicibus tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odoratis, modicè pinguibus.] aquoſos amat tractus. Radix, ſi drachma una, aut altera bibatur, his conuenit [a], qui leporem marinum deuorarunt, aut à rubetis ranis demorſi ſunt, aut opium hauſerunt: torminibus, atque dyſenteriæ, per ſe, aut cum pari modo [b] feminis dauci, potui datur, conuulſis, & contra uitia uuluæ prodeſt. Herba ſiſtit aluum, menſtrua pellit, tumores illita mitigat.

QVanquam affirmat Ruellius, cui etiam Fuchſius ſubſcribere uidetur, Aliſma ſibi cognitũ eſſe, uocariq; à nonnullis Paſtoralem fiſtulam, à quibuſdam uerò Plantaginem aquaticam; tamen plantago hæc, quam etiam aliqui Barbam ſyluanam appellant, nullis notis cum Aliſmate conuenire deprehenditur. Siquidem Aliſma folia fert plantaginis ſimilia, ſed anguſtiora, & in terram reflexa: caulem nuttis ſimplicem, ac tenuem. Plantago autem aquatica foliis prodit plantagine maioribus, lancearum cuſpidum inſtar acuminatis, ſurſumque

ſumq; ſpectantibus : multiplici caule, adnatis pluribus referto. Cum itaque ex iis notis collatis conſtet, Aliſma, & Barbam ſyluanam inter ſe plurimùm differre, non temerè facere uideor, quòd illorum ſententiæ non auſim adſtipulari. Porrò plantam, quam hic pro Aliſmate depingi curauimus, mihi primùm Pragæ oſtendit Adamus Leonorus, iuuenis ſpectatæ doctrinæ, & rei herbariæ ſtudioſus. Quòd enim hæc pluribus, ni fallor, notis Aliſma repræſentet, meritò fit, ut iam non dubitem affirmare eam eſſe legitimum Aliſma aut genus Aliſmatis : quare non piguit eius effigiem exhibere, ut aliorum quoque de ea ſit iudicium. præſtat ad ea omnia, ad quæ ualere Aliſma tradidit Dioſcorides, quo ſit ut hæc planta Aliſma mihi perpetuò expleat, quouſque alia mihi ſeſe offerat, quæ certioribus notis Damaſonium (ita enim quibuſdam Aliſma uocatur) referat. Cæterùm duo Aliſmatis genera Plinius conſtituit lib. XXV. cap. X. ubi de utroque differit his uerbis. Aliſma inquit, alij damaſonion, alij lyron appellant. folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, & magis laciniоſa, conuexaque in terram, alias etiam uenoſa ſimiliter : caule ſimplici, & tenui, cubitali : capite thyrſi : radicibus denſis, tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. naſcitur in aquoſis. Alterum genus eiuſdem in ſyluis, nigrius, maioribus foliis. hæc Plinius. Aliſma memoriæ prodidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus differens. Damaſonium, aut Aliſma. De hac herba in tertio libro tradit Dioſcorides, quòd radix eius epota dyſenterias ſanet, & aluum ſiſtat, atque ædemata mitiget. Sed nos ea quidem experti non ſumus. Quòd autem conſtitutos in renibus calculos aqua, in qua decocta fuerit, pota comminuat, caſu experti ſumus. Ex quo liquet, quòd abſterſoriam quandam facultatem obtinet. Huius herbæ nomen Græcum ἀλίσμα : Latinum, pariter & Italicum, Aliſma.

Aliſmatis uires ex Gal.

Nomina.

† *Hæc uox non legitur in Græcis codicibus, neque ab Oribaſio refertur, neque etiam à Marcello uertitur. Vnde planè ſuſpicor, quod Ruellius ita uerbum hoc ex Plinio adiecit, ut reliqua etiam ex eodem reddidit.*

Ὀνοβρυχὶς. ONOBRYCHIS. CAP. CLII.

ONobrychis folia habet lentis, longiora paulò : caulem dodrantalem : florem puniceum : radicem paruam. naſcitur in uliginoſis, & inculis. Herba ſuapte ui, ſi trita illinatur, tubercula diſſipat : cum uino pota, ſtrangurias ſanat : illita ex oleo, ſudores mouet.

NAſcitur Onobrychis, Plinio libro XXIII. cap. XVI. authore, circa fontes. Folia habet lentis, paulò longiora : florem rubentem : radicem exiguam, & gracilem. Sunt qui Onobrychin uelint eam eſſe herbam, quam aliqui Rutam caprariam, alij Galegam uocant : nos uerò uulgò Lananeſe. Verùm hæc notis, quæ Onobrychi tribuuntur, haudquaquam reſpondere deprehenditur. quippe quæ folia ferat lentis quadruplo maiora, caulem plerunque bicubitalem, flores purpureos, & radicem non paruam. Vt hinc mihi planè uideatur, quòd illorum opinioni nemo rectè poſſit, aut debeat adſtipulari. Onobrychidis uires tradidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Onobrychis rarefaciendi, digerendique uim obtinet : proinde folia eius uirentis etiamnum illita ad morem cataplaſmatis tubercula diſcutiunt : arefacta uerò, ſi cum uino bibantur, ſtranguriàs ſanant. Quinetiam ſudores elicit cum oleo inuncta. Quæ ὀνοβρυχὶς Græcè, Onobrychis item Latinè, & Onobrichi Italicè uocatur.

Onobrychis confid.

Onobrychis uires ex Gal.

Nomina.

Ὑπερικὸν. HYPERICVM. CAP. CLIII.

HYpericum alij androſæmon, alij corion, alij chamæpityn appellant, quoniam ſemen odore à reſinam imitatur : furculaceo frutice, dodrantali, rubeſcente : folio rutæ : flore luteo, † leucoio ſimili, [qui digitis attritus ſanguineum ſuccum remittit, qua ex cauſa androſæmon cognominatur :] ſubhirſuta ſiliqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine : ſemine intus nigro, reſinoſi odoris. gignitur in locis cultis, & aſperis. Vrinam cit, menſtrua pellit appoſitum : tertianis, quartanisque cum uino potum liberat. Semen quadraginta diebus hauſtum, iſchiadicis medetur. Folia cum ſemine illita, ambuſta ſanant.

a Meũ exẽp. *πτυάνῳ δὲ τὰ ἐπὶ τῶν πιτύων ἐριώδη.* i. pineæ reſinæ.

Oribaſius nõ legit cõcluſa.

Ἄσκυρον. ASCYRVM. CAP. CLIIII.

AScyron, ſiue aſcyroides, hyperici genus eſt, magnitudine diſtans, fruticoſius, maiores habens ramos, ſurculoſiores, rubentesque : folia tenuia : flores luteos, & fructum reſinoſum, hyperico non abſimilem : cuius attritu digiti ferè cruentantur, qua de cauſa androſæmon uocauere. Vſus ſeminis ad iſchiadicos, potum in hydromelitis ſextario : nam bilioſa recrementa ampliſimè detrahit. ſed aſsiduè dare oportet, donec ſanitati reſtituantur. Illinitur & ambuſtis efficaciter.

† *περιπρεπὲς τὰ ἐπὶ τῶν ἀνθῶν.* i. Virgis puniceo coloris. ita leg. meũ. Meum cõcluſa non habet.

Ἀνδρόσαιμον. ANDROSAEMON. CAP. CLV.

ANdroſæmon ab hyperico, aſcyroque differt, quòd fruticet ramulis ſurculoſis, ac tenuibus : † rubentibus uirgis, & foliis rutæ, triplo [aut quadruplo] maioribus, quæ trita uinoſo ſucco manant. complures alas habet in cacumine, utrinque expanſas, pinnatasque : circa quas flores puſilli, lutei : & in calyculis ſemen papaueris nigri, inſigne lineis. Huius comæ tritæ reſinoſum odorem reddunt.

Digitized by Google

Semen tritum drachmis duabus potum, bilioſa alui excrementa pellit. iſchiadicis maximè medetur: ſed à purgatione aquam exorbere oportet. Herba ambuſtis illita medetur, & ſanguinem cohibet.

Κόρις. CORIS. CAP. CLVI.

a ἀκόνιτον. i. origanum. ita meum.

b Hæc omnia in meo exemplari non habentur.

COris, quod aliqui hypericon uocant, frutex eſt folio ericæ, rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodrante [a], ſuauis, odoratus, acris. Potum ſemen menſes trahit, & urinas: contra phalangiorum morſus, iſchiadicos, & opiſthotonicos ex uino potum auxilio eſt; horroribus ex pipere, ſed opiſthotonicis ex oleo, aptiſsimè illinitur [b]. [Radix uino decocta potaque, defectis opem ferre creditur: ſed laborantem inter potandum quàm optimè cooperiri licet: ſiquidem corpus totum deſudabit, ex qua re priſtinam agilitatem recuperabit.]

Hyperici, & congenerum conſid.

HYpericum, Aſcyrum, & Androſemum, eiuſdem planè generis plantæ (ut Dioſcorides inquit) eſſe uidentur. Verùm in earum caulibus, & foliis aliqua notatur differentia: nam hæc folia habet rubentiora, illa uiridiora, aut maiora inſunt, alteri minora. Similis diſcriminis ratio in caulibus. Omnes hæ congeneres plantæ bodie ab omnibus uulgò cognoſcuntur: eæ nanque iunio, & iulio menſibus, diuerſis in locis aureis floribus ornatæ conſpiciuntur, ijs adamuſſim diſtinctæ ac præditæ notis, quæ ſingulis à Dioſcoride tribuuntur. Cæterùm quæ Coris uocatur, non ita Hypericum refert, quemadmodum Androſemum, & Aſcyrum. quippe quæ non altior dodrantali altitudine aſſurgat: foliis ericæ, minoribus tamen, & ſubpinguibus: caulibus ruſeſcentibus, odore ſuaui, ac grato. Hæc ad me pluries allata eſt à noſtris herbarijs. naſcitur frequentiſſima in Italia. Hypericum à perforatis foliis à noſtris uulgò Perforata uocatur: folia enim innumeris ſcatent foraminibus, ijſque adeò minutis, ut uiſum effugiant. niſi ipſa folia ſole obiecta inſpiciantur. id quod ſilentio uidetur inuoluiſſe Dioſcorides: quinetiam Plinius, alioqui rerum omnium diligentiſſimus indagator. Qui tamen hac in hiſtoria haud dubiè falli deprehenditur, quòd ſcripſerit libro XXVI. cap. VIII. Hypericum naſci ſemine in ſiliqua, nigro, matureſcente cum hordeo. Siquidem Dioſcorides non tradit Hypericum cum hordeo matureſcere, ſed contineri eius nigrum ſemen ſiliqua ſubhirſuta, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine. Conſtat præterea annua experientia matureſcere hordeum plerunque abeunte maio: uerùm Hyperici ſemen non perficitur, niſi iulio, & auguſto menſibus. In hac quoque Hyperici hiſtoria errat Braſauolus medicus licèt clariſſimus, quòd uelit Hypericum ex Dioſcoridis auctoritate florem album habere: eamque ob cauſam, id quod circunfertur, cùm

Plinij lapſus.

Braſauoli error.

HYPERICVM. ASCYRVM.

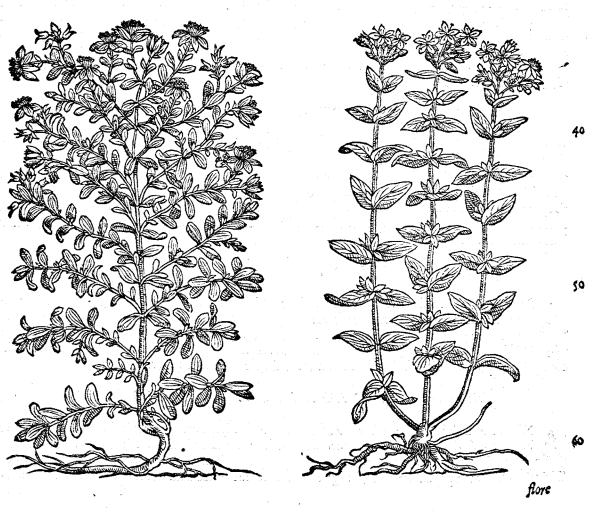

flore

ANDROSAEMVM. CORIS.

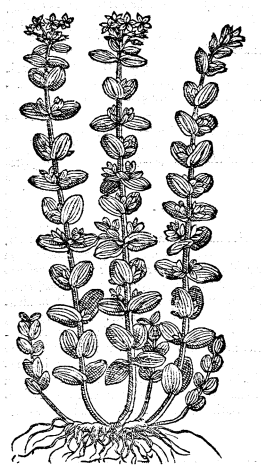

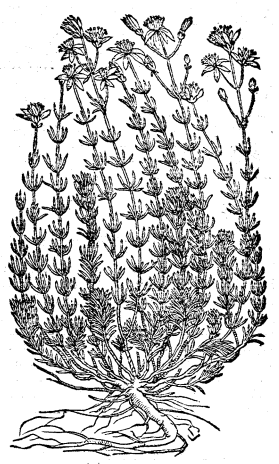

flore ſit melino, illegitimum eſſe putat; immo non aliud, quàm Rutam ſylueſtrem, pro qua pharmacopolam ſecum colloquentem, id ipſum aſſeruare admonet. Neque in his uno tantùm, ſed, quantum ſentio, duplici notatur errore. Primùm quod Hypericum non album, ſed luteum florem ferre ſcribat Dioſcorides contra Braſſauoli ſententiam, cùm ſic in eo legatur αἴθοσ ἔχον μέλανον *hoc eſt, florem habens luteum: non autem album inquit, ut perperàm Marcellus Florentinus interpretatur, cuius fortaſſe falſa interpretatione Braſſauolus ſeductus eſt. Deinde quòd legitimum Hypericum proſylueſtri ruta ſeruandum cenſuerit, cùm tamen in calce ferè ſui uoluminis prioris ſententiæ oblitus, dum olei ex Hyperico parandi ſeniori myropolæ rationem explicat, communis uſus Hypericum Aſcyrum eſſe declarat. Nec ſecus quàm Braſſauolus hallucinantur, pace eorum dixerim, Monachi illi reuerendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, quòd non rectè cum illo ſentiant, Hypericum, quo utimur, primum eſſe ſylueſtris rutæ genus. Quorum ſententia cùm fuerit à nobis ſuperius in rutæ mentione rationibus & authoritatibus abundè expoſita, & improbata, ſuperuacuum eſſet idem nunc repetere: eò enim accedet, qui plura horum errata cognoſcere uolet. Hyperico uis ineſt referendi, reſoluendi, agglutinandi, atque etiam cohibendi. Epotum ſemen ex uino calculos eiicit, & uenenis aduerſatur: quinetiam uenenoſorum morſibus reſiſtit, tum idem potum tum herba ipſa deuorata, hauſtaue, tum morſibus illita. Aqua ſtillatitia floreſcentis iam herbæ, maximè quibuſdam præfertur, ſi potetur, comitialibus, & reſolutis. Datur ſeminis farina commodè ex polygoni ſucco ad ſanguinis reiectiones. Idem aluum exonerat. Ineſt floribus, & ſemini mira facultas ad uulnera omnia ſananda, præter ea quæ in capite ſunt. Ideoque oleum, in quo diu flores atque ſemine prægnantes ſiliquæ macerataæ fuerint, diuque inſolatæ, mirificè recentia uulnera ſanat. Sed per quàm bellè id efficit, ſi cum lariceæ, aut abiegnæ lachrymæ oleo miſceatur. Idem per ſe uentri illitum, dyſentericos iuuat: potum uerò cochlearis menſura lumbricos necat. Scripſere quidam Hypericum adeò odiſſe dæmones, ut eius ſuffitu ſtatim aufugiant: quare quibuſdam fuga dæmonum uocari cœpit. Hyperici uires memoriæ prodidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Hypericum calefacit, & deſiccat, tenuisque ſubſtantiæ eſt, adeò ut & menſes, & urinas prouocet. Sed ad hæc totus ſumendus eſt fructus, non tantùm ſemen. Porrò cum foliis illitus uiridis ad cicatricem ducit cùm alia, tum etiam ambuſta. Cæterùm ſi ſicca contuſa inſpergas, ſanabis humida & putredinoſa ulcera. Sunt & qui iſchiadicis bibendum exhibeant. Idem lib. VI. de Androſæmo ita ſcribit. Androſæmum planta fruticoſa, natura duplex: unum enim Aſcyron, & Aſcyroides nuncupatum eſt, ſpecies hyperici. Alterum uerò à quibuſdam Dionyſias appellatur. Eſt autem ſemen eorum purgatorium. Foliorum uerò facultas modicè extergens & deſiccans, ut & ambuſta ſanare credantur. Cæterùm in uino auſtero decocta, uinum ipſum magnorum uulnerum glutinatorium efficiunt. Sed quòd de Cori mentionem fecerit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu, mihi incompertum eſt. Planta, quæ Græcis*

Monachorũ hallucinatio.

Hyperici uires ex Gal.

Nomina.

Digitized by Google

εις ὑπερικὸν, Latinis ſimiliter Hypericum nominatur: Mauritanis, Reioſticon, ſeu Reioſaricon: Italis, Hiperico, & Perforata: Germanis, Sanat Iohans Kraut: Hiſpanis, Coraioncillo: Gallis, mille pertuis, & Trucheram. Quam uerò Graeci ἄσκυρον, Latini quoque Aſcyrum dicunt: Arabes, Asbirach: Itali, Aſciro. Quæ deinde Græcis ἀνδρόσαιμον, Androſemon item Latinis appellatur: Arabibus, Androſeman, Androſion, ſiue Andreſagian: Italis, Androſemo. Quæ deinque κόρις Græcè, Coris etiam Latinè & Cori italicè uocatur.

† *Quoniam hoc loco in uulgatis exemplaribus Græcis nulla fit albæ uiolæ mentio; ideirco ſunt qui illorum teſtimonio freti uerbum illud auferant ex interpretibus. Sed quomodo id rectè factum ſit, non uideo: ſiquidem in Oribaſio legitur, εἶδος ἔχον μάλιστα λευκοΐου μικροῦ, hoc eſt, florem habens luteum leucoio ſimilem. Adde etiam, quòd Hypericum ita adamuſſim floris colore luteam uiolam repræſentat, ut nihil melius. Nos autem uſi ſumus uoce Græca, ne ex albo, quod fortè Marcello impoſuit, aliqua poſſit oriri difficultas.*

† *Quæ hic ſequuntur, in Græcis codicibus impreſſis non hoc loco, ſed in fine inter notha, & Dioſcoridi falsò adſcripta leguntur, ut quæ adſcititia ſint habita. Nos uerò illa huc admiſimus Ruellij, ut facimus, interpretationem ſecuti: nec non etiam fidem codicis manuſcripti.*

Καμαιπίτυς. AIVGA. CAP. CLVII.

AIuga herba in terra repens, ſubcurua: folijs ſemperuiui minoris, multò tenuioribus, hirſutis, & pinguioribus, circum ramos frequentibus, odore pinus: flore tenui, luteo, uel candido: radicibus cichorij. Folia ſeptem diebus in uino pota regio morbo medentur: & quadraginta diebus ex hydromelite, iſchiadicos ſanat. Dantur peculiariter urinæ difficultatibus, iecinoris, & renum uitijs: torminoſis profunt. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto, contra aconitum utuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti ſubacta. Trita in farinam, & cum fico in pilulis ſumpta, aluum emollit: excepta melle, cum æris ſquama, & reſina deijcit: appoſita ex melle, uulnæ uitia extrahit: mammarum duritias diſcutit: uulnera glutinat: ulcera quæ ſerpunt, cum melle illita, cohibet. Alterum eſt genus Aiugæ, cubitalibus ramis, in anchoræ ſpeciem incuruatis: prætenuibus: coma ſupradictæ, flore candido, ſemine nigro. hæc etiam pinum redolet. Tertia mas nominatur, paruula, folijs exilibus, albis, ſcabris: caule aſpero, candido: luteis floſculis, ſemine iuxta alas. reſipit & hæc pinum. Hæ duæ uim ſuperioris obtinent, ſed non uſqueadeò efficacem.

CHAMAEPITYS. AIVGA, SIVE CHAMAE. ALT.

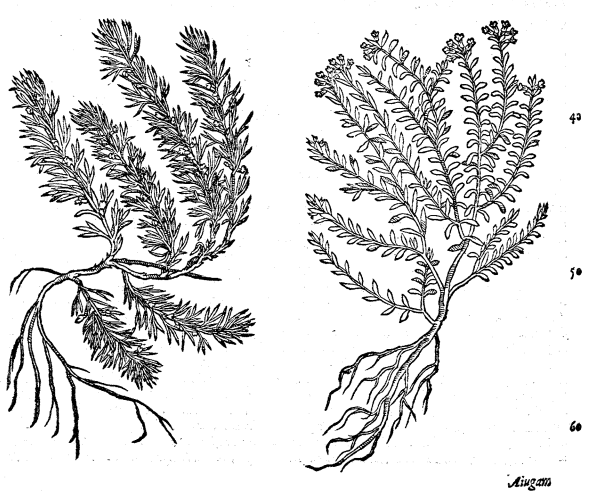

Aiugam

Digitized by Google

Iugam quam Græci Chamæpityn uocant, quoniam foliis, & odore pinum refert, herbariorum uulgus Iuam arthriticam appellat, quod ischiadicis, & aliis articulorum doloribus opem ferat non obscuram. Aiugæ consideratio.

Vulgaris est notitiæ Aiuga, quæ primo generi adscribitur. Siquidem planta est per terram repens, foliis oblongis, angustis, rosmarino coronario proximis, minoribus tamen, mollioribus, & hirsuta canitie subalbicantibus, circa ramulos binos, qui tenues, & obsequiosè spectantur, sese stipantibus, odore pinum, quemadmodum & facie referentibus, unde illi Pinus cognomen. Flores edit aureo colore fulgentes in uniuerso ferè caule, sed tenues, & exiguos. Radicibus utitur palmaribus, pluribus adnatis fibris. Nascitur tenui, ac arenoso solo, incultis præsertim locis, & in aruis nulla satione urentibus: sapore est amaro, non sine aëredine quadam, quæ tamen ab amaritudine superatur. Ideoq; excalfacit, incidit, extenuat, abstergit, & expurgat.

Verùm postrema, quam sæpius etiam uidimus, non adeò omnibus est nota. quemadmodum nec media, quam hactenus mihi quidem uidere non licuit. Cæterùm in aperto errore uersabatur Germanus ille pharmacopola, qui Brassauolum docuit Aiugam Germanica lingua uocari Vergiß mein nicht. Quandoquidem herba huius nomanis mihi cum Germanis tandiu uersanti notissima est: quæ tamen nulla prorsus ex parte quamuis Aiugam repræsentat. Herba tota unà cum floribus, & radicibus in puluerem contrita, si diebus quadraginta sumatur & resina terebinthinæ, siue laricæ quaternis drachmis, ischiadicos sanat. Eadem recens in aceto decocta, & pota cuorticos fœtus extrahit, uniuersæ planta decoctum facit ad omnes cerebri, neruorum, & articulorum affectus à pituita prouenientes, si pluribus propinetur diebus ex Rhodomelle, & oxymelite. Nam, & comitiales, & resolutos, & podagricos iuuat. Fit è floribus & saccharo medicamentum (officinæ confectum uocant) ad paralyticos, quo qui utuntur cùm uesperi se dormitum recipiunt, reualescunt. Atqui ad hoc sumuntur quotidie huius medicamenti drachmæ duæ ex acori radicibus decoctæ, & florum sabinæ binis scrupulis. Parantur è chamæpitii catapotia ad idem per quàm utilia, hoc modo. Sumito chamæpitys, Betonicæ, Stœchadis, florum rosmarini, cuiusque drachmam; turpeti sesquidrachmam, agarici drachmas duas, Colocynthidis semidrachmam, Zingiberis, salis fossilis, cuiusque grana decem. Rhabarbarici sesquidrachmam, spicæ indicæ grana septem, puleris hieræ simp. seminum ini, diacridij drachmam unam: Excipe camepitys succo omnia in mortario, & in massam redigito, è qua catapotia conformato: ex qualibet drachma nouem: è quibus si quotidie tria sumuntur à paralyticis cùm se dormitum recipiunt, præsentaneum ferè sentient auxilium. Chamæpityos memimit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scriptum reliquit. Chamæpitys gustu quidem amarum saporem acri ualidiorem obtinet. Effectu verò expurgat, abstergitque uiscera plus quàm calfacit. Proinde regio morbo laborantibus, & omnino quibus facilè iecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urinæ mouendæ aptum est medicamen. Sunt autem qui etiam eam exhibent decoctam in melicrato ijs, qui coxendicis doloribus torquentur. Herba porrò ipsa uiridis uulnera magna conglutinat & ulcera putrescentia sanat. Præterea mammarum durities discutit. Est enim insiccando ordinis tertij, in calfaciendo uerò secundi. Quæ herba Græcis χαμαιπιτυς, Latinis Chamæpitys, Aiuga, & Abiga nuncupatur: Mauritanis, Hamefitheos. seu Chamasithius: Italis, Chamepitio, & Iua: Germanis, Te lenger ye lieber: Hispanis, Pusilbo, & Yua artetica: Gallis, Iue muscate, aut arbetique. Cuiusdã Germani error. Nomina. Chamæpityos uires ex Gal.

LIBRI TERTII FINIS.

PETRI

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarij,

IN LIB. QVARTVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

SIribus antè libris, amantiſsime Aree, tradidimus odoramenta, olea, arbores, unguenta, animalia, frumenta, olera, radices, ſuccos, herbas, ſeminaq;. In hoc autem quarto diſſeremus de radicibus, et eis, quæ reſtant, herbis.

Κέστρον. BETONICA. CAP. I.

ESTRON pſychotrophon uocitatur, quoniam frigidis locis inueniatur. Latini Betonicam appellant. Herba eſt caulem ferens tenuem, cubiti altitudine, aut maiorem, quadratum: folia quercus, mollia, longa, in ambitu diuiſa, odorata, prope radicem maiora: in ſummis caulibus ſemen, ueluti ſatureiæ, ſpicatum eſt. Decerpta huius folia ficcantur, plurimos ad uſus. Radicibus nititur, ut ueratri, tenuibus, quæ ex hydromelite in potu, pituitoſam uomitionem euocant. Folia dari debent ruptis, conuulſis, mulieribus uuluæ malo opportunis, & ad laxandos uteri ſtrangulatus, denarij pondere cum hydromelite: tres in uini ſextario drachmæ contra ſerpentium morſus ebibuntur. Herba magna utilitate illatis à ſerpente uulneribus illinitur. aduerſus etiam uenena drachma ex uino pota conuenit: præſumpta ea, ſi uenenum hauriatur, nihil nocebit. urinam ciet, aluum ſubducit. Medetur comitialibus, & inſanis pota ex aqua: & iecinoris, lienisque uitijs drachmæ pondere [a] in aceto mulſo. concoctionem adiuuat, ſi quis fabæ magnitudine ſecundum cœnam cum melle cocto deuorauerit: modo conſimili acida ructantibus propinatur. ſtomachicis eam manducare, & ſuccum deuorare proderit, ſi poſtea diiutum uinum ſorbeatur. Datur ſanguinem excreantibus, tribus obolis cum diluti uini cyatho: iſchiadicis, renum, & ueſicæ doloribus ex aqua. aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite, ſi febricitant: ſin aliter ex [b] mulſo. regio morbo laborantes recreat: menſes pellit drachmæ pondere cum uino pota. aluum purgant drachmæ quatuor potæ in hydromelitis decem cyathis. facit cum melle ad tabem, & purulentam excreationem. Folia ficca, tritaque fictili uaſe reconduntur.

a μετὰ ὄξους καὶ μελιτος. cum aceto, & melle. ita meum.

Catecua. autem legit ut Ruellius.

b Meum. ἅνευ μέλιτος. uino mulſo.

Betonicæ confideratio.

Vires ex Antonio Muſa.

BEtonica herba eſt nullis non cognita, & innumeris prædita uiribus. Vnde Itali, cùm aliquem laudibus familiariter extollere uolunt, uulgari prouerbio dicunt. Tu hai piu uirtu, che non ha la Betonica, id eſt, Tu pluribus præditus es uirtutibus, quàm Betonica. Scripſit de Betonicæ uiribus proprium libellum Antonius Muſa clariſsimus Auguſti Cæſaris medicus, in quo hæc de ea memoriæ prodidit. Herba Betonica naſcitur in pratis, & montibus mundis, & opacis, circa frutices. Animas hominum, & corpora cuſtodit: & nocturnas ambulationes à maleficijs, & periculis. Loca quinetiam ſacra, & buſta à uiſibus metuendis tuetur, ac defendit: & in omni denique res ſancta eſt. Ceſtron uocatur, & ſynchotrophon ſiquidem frigidis reperitur in locis, radicibus tenuibus, thyrſo pariter tenui, cubiti altitudinem excedente, quadrangulo. Folia profert quercus, odorata: ſemen in ſummitate thyrſi ſpicato, thymbræ modo. Pollet uniuerſa planta dotibus ferè innumeris, quandoquidem tuſa capitiſque uulneribus illita, ea mira celeritate conglutinat. Præſtat id tamen efficacius, ſi tertio quoque die iterum, atque iterum imponatur. Aiunt præterea tam ualentioris eſſe facultatis, ut oſſa quoque fracta extrahat. Radicum ex aqua decoctum ad tertias fotu oculorum doloribus medetur. quod item præſtant contrita folia, & fronti ſuperimpoſita. Succus à foliis per ſe tritis expreſſus, aut prius aqua maceratis, aurium dolores mulcet, ſi tamen addito roſaceo in aures egelidus inſtilletur. Idem drachmæ pondere hauſtus in aquæ calidæ cyathis quatuor, ſanguinem illum per inferna trahit, cuius redundantia caligines oculis offundit. quo fit, ut etiam uiſum acuant comeſta folia. Eadem cum ſalis momento contuſa, naribuſq; immiſſa ſanguinem inde fluentem ſiſtit. Betonicæ decoctum ex ueteri uino, aut ex aceto dentium dolores finit, ſi eo os ſæpius colluatur. Herba ipſa ex tepenti aqua pota ſuſpirioſis, & anheloſis maximè proficit. Folia melle excepta tabidos iuuant, præſertim qui purulenta extuſſiunt. Eadem tribus continuis diebus deuorata drachmarum quatuor pondere, aut ex frigidæ aquæ cyathis quatuor ebibita, uentriculi dolores mulcet: iecinoris uerò, ſi ex calida hau-

BETONICA. SERRATVLA.

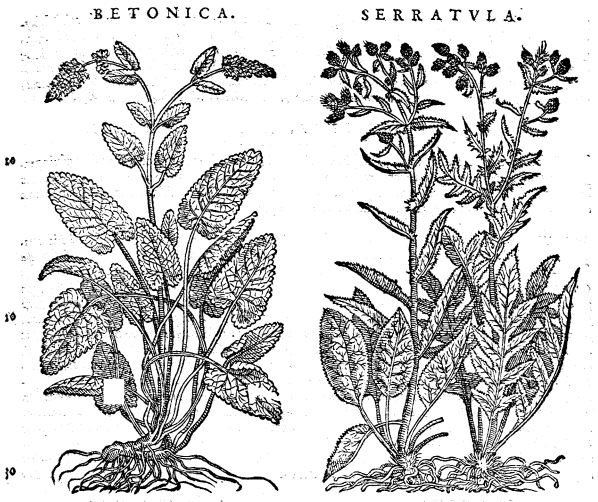

riatur. Ex uino decocta lienis uitijs medetur. Sanat & renum uitia ex mulſo bibita, duarum drachmarum pondere: ex uino autem ueteri trium drachmarum pondere, additis piperis granis ſeptem & uiginti, ad lateris, lumborumq; dolores utiliſſimè bibitur. In duobus aquæ calidæ cyathis ſumpta, alui & inteſtinorum tormina removet, ſi tamen à crudis non ſint ſuccis. Foliorum quatuor drachmis in aquæ mulſæ cyathis octo epotis, commodè citatur aluus: ſanantur q; iis ex uino ſumptis coli inflammatione uexati. Betonica in eclegmate ex melle ſumpta nouem diebus, tuſſim ſedat. Pota in aquæ calidæ cyathis quatuor duarum drachmarum pondere, addita plantaginis drachma, febres quotidianas expellit, quod tamen in acceſſionibus tantùm fieri debet. Idem præſtat etiam in tertianis, ſi cum pari pulegio aſſumatur. Sanat ipſo quoque ordine etiam quartanas in tribus aquæ calidæ cyathis hauſta, trium drachmarum pondere: addita mellis uncia, calculi franguntur. Betonica ex tepenti aqua feliciter bibitur hydropicis. Pariendi celeritatem affert, uteriq; cruciatus à frigiditate conceptos mulcet, ſi ex calida aqua, aut mulſo duarum drachmarum pondere propinetur. Contrita folia & illita, præciſos glutinant neruos, & reſolutos iuuant. Eadem trium drachmarum pondere ex caprillo lacte ſumpta tribus diebus, ſanguinem ore reiectum cohibent: & ex pari uini ueteris menſura, medetur ruptis, & ab alto deuolutis. Præſumpta ebrietatem arcet. Ex uino frequenter hauſta, icthericos ſanat: & ſuillo adipe admiſta, carbunculos curat. Potu ex aceto mulſo unius drachmæ pondere, uiatoribus longo itinere defatigatis uires mirificè reficit. Faſtidia abſtergit, & ſtomachicos recreat. Aduerſatur uenenis, & ſerpentum, & uenenoſorum rabidorumq; quorumcunque animalium morſibus non modò tutus ſumpta, ſed etiam extrà emplaſtri modo impoſita. Cuniculoſa, ſinuoſaq; ſanat ulcera cum ſale indita. Ex uino hauſta menſes ciet. Potu dolores podagricos lenit, præſertim radicum decoctum potum. idemq; præſtant contrita folia impoſita. Cæterùm ſunt qui Betonicam à ſerratis circunquaque foliis ſerratulam uocant. Sed ſerratula alia cuius hic imaginem appinximus, quæque copioſa in Boemia naſcitur in ſyluis, & pratis longè alia habetur. Siquidem hæc caule conſtat purpuraſcente, tenui, & in multos ramulos diuiſo: Folia gerit anteaquam cauleſcat Betonicæ ſimilia, toto ambitu tenuiter ferrata, ſed ubi caulem protulit, eadem faciem immutant. Nam exortis profundioribus inciſuris, maioris Pbu ſimilia ferè redduntur. Quæ uerò in caule ſunt, minora multò, & breuiora ſpectantur. Flores edit in ramuſculorum ſummis partibus, è capitulis quibuſdam, purpureos. Radice nititur multifida, Pbu minoris modo fibrata. Herba eſt inſectoria, pannis colorandis expetita. Datur utiliter potanda ex albo meraco conuulſis, ruptis & ab alto deuolutis. Diſſoluit enim potenter ſanguinem, qui extra uaſa concreuit. In uino decocta, ac deinde illita, ulcera mirificè mundat, & carne replet, & ad cicatricem perducit. Hæmorrhoidum quoque dolores mulcet fotu adhibita. Folia, & radix ſimul contuſa, & emplaſtri modo impoſita, enteroceles ſanare creduntur. Betonicæ uires memoriæ prodidit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Ceſtron, aut Pſychotrophon,

Betonicæ uires ex Gal.

phon, Romanè uerò Betonica, uim habet incidendi, ut gustus indicat. Amarior enim est, & subacris ipsa herba: id quod & particulatim edita actio ostendit. Nam consistentes in renibus calculos diuidit, & pulmonem, & thoracem, & iecur expurgat, abstergitq; : menses quoque ciet, & comitialibus prodest, tum rupta, contusaq; curat, & omnibus bestiarum morsibus ulceri illita auxiliatur. Postremò acidum ruct antibus, & iscbiadicis bibita, auxilio est. Planta, quæ κέστρον, & λυγάστρον Græcis, Betonica, & Vetonica Latinis dicitur: Arabibus, Nomina. *Chasthara: Italis, Betonica: Germanis, Betonien: Hispanis, Bretonica: Gallis, Betoesne: & Betoine.*

Βρεταννική. BRITANICA. CAP. II.

BRitanica, aut Vetonica, folia habet syluestris lapathi, sed nigriora, & pilosiora, gustu adstringentia: radicem tenuem, & breuem: caulem paruum emittit. Folijs exprimitur succus, qui igni aut sole cogitur. Vim habet adstringentem, priuatim depascentibus oris, & tonsillarum ulceribus accommodatam. Valet etiam ad reliqua, quibus adtrictione est opus.

Britanicæ cõsideratio. QVanquam tradit Ruellius Britanicam esse plantam Italiæ cognitam, atque ibi uulgò appellari Piatamano; mihi tamen hactenus non soliùm nomen illud incompertum est, sed nullum etiam inuenire obtigit, qui Britanicam ostenderet. Hanc autem scriptis celebrauit Plinius libro XXV. cap. III. hisce uerbis. *In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota dentes intra biennium deciderent, compagesq; in genibus soluerentur. Stomacacem medici uocabant, & sceletyrben ea mala. Reperta auxilio est herba, quæ uocatur Britanica, non neruis modò & oris malis salutaris; sed contra anginas quoque, & serpentes. Folia habet oblonga, nigra: radicem etiam nigram. Flos ei, qui (uti certò proditur) collectus priusquàm tonitrua audiantur, & deuoratus securos in totum reddit homines. Prisij, quà castra erant, nostris demonstrauere illam. hæc Plinius. Cæterùm non desunt, qui Britanicam censeant eam* Bistortæ mentio. *esse stirpem, quam herbariorum uulgus ideo* BISTORTAM *appellat, quòd radice contorta nitatur. Sed eorum planè error facilè deprehenditur, quandoquidem etsi Bistorta rumicis cõstet foliis; non tamen ea nigra sunt, neque pilosa: quinimmo læuia apparent, supernè rufescentia, & à terra quadantenus cæsia. Ad hæc Britanicæ radix subest tenuis, breuisq; : Bistortæ uerò crassa, serpentis iacentis modo contracta, & intorta. Cæterùm ut Bistortæ integram enarrem historiam, nascitur hæc in altis montibus, foliis primo statim exortu in acutum desinentibus, colore subrufo, quæ ubi adoleuerint, rumicis folia referunt, sed læuia sunt, inferna parte subpurpurea & per ambitum sinuata. Caulem edit rotundum, tenuem, cubitalem, in quo folia longè minora spectantur. Flos*

BISTORTA. TORMENTILLA.

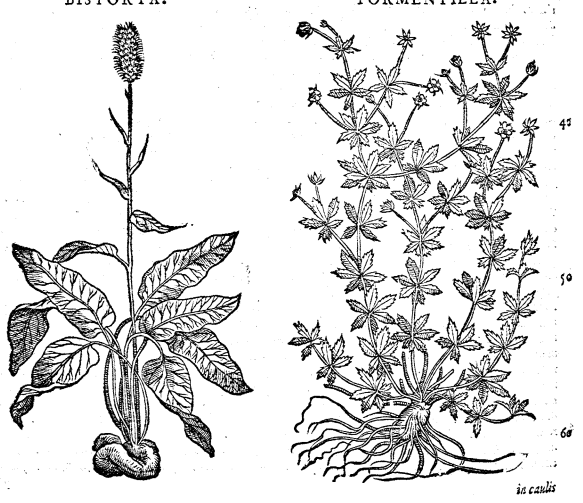

in caulis

in caulis ſummitate prodit ſpicatus, ruber aut ſubpurpureus, è quò ſemen oritur oxalidis proximum. Radice utitur arundinacea facie, ſed ſuccoſa, ſerpentis modo contorta; cortice obducta ſubnigro, ſed rubra intus pulpa, adſtringentis ſaporis. Copioſiſſima prouenit in Boemia, ijs præſertim montibus, qui regionem hanc, à Sileſia diuidunt, & ex quibus Albis fluuius ſuam ducit originem. Sed præterea non deſunt etiam qui Tormentillam ſic officinis, & uulgò uocatam Biſtortæ generi adſcribant, quòd non facie, ſed fortaſſe uiribus illi reſpondeat. Quæ quoniam hic nobis occurrit, & quàm plurimis effertur laudibus, ideò hic locus expoſcere uiſus eſt, ut de ea aliquid diſſeramus. Eſt itaque TORMENTILLA *folio pentaphylli minore, ſeptenis inciſuris diuiſo: radice breui, nodoſa, compacta, rubeo colore, ſapore adſtringenti: cauliculis tenuibus, ſubrubentibus: flore melino, adeò ut in pentaphylli genere ſit reponenda. Sunt qui à ſeptenis foliorum diuiſuris Heptaphyllon hanc uocent. Herbarij compertum habent, hanc ijsdem pollere facultatibus, quibus Biſtorta prædita eſt. Quamobrem utræque abortum prohibent bibitæ, ac uecutri renibuſque ex aceto illitæ: urinæ incontinentiam ſupprimit, cum ſucco plantaginis potæ: ſiſtunt menſes, ſi in earum decocto ad umbilicum uſque conſederint fœminæ. Idem præſtant (de radicibus tamen intellige) ſi tritæ, & ex melle atque ſpica ſubactæ, uentri ac pubi illinantur. Sanguinem è uulneribus manantem cohibent, ſuper aſperſo earum puluere. Qui item potus bilioſas coerceat uomitiones, ſi ouorum albo exceptus ſuper fictili tegula inaſſetur, mox comedatur. Aqua, quæ ex his duplici organo elicitur, ſiue è radicibus decoctum, uenenis omnibus remedio eſt. Ex quo tantum apud nonnullos Tormentillæ inualuit uſus, ut ex eius radicibus etiam medicamenta componant aduerſus peſtilentiam, & ad peſtilentes febres, & præſertim ubi exanthemata emerſerint. Datur quoque earundem decoctum utiliter potandum pueris, qui uermibus laborant. Vtræque dyſentericos ſanant, & uulnera glutinant, præſertim quæ in inteſtinis, & uiſceribus fuerint illata non modò ipſis uulneribus illitæ, ſed & in potionibus hauſtæ. Rebellia, contumaciaq; ulcera curant & ea ſiſtunt, quæ ſerpendo corpora erodunt. Radicum puluis ſanguinis reiectiones prohibet. Idem ex ſymphyti maioris aqua potus, iuuat confractos, & ab alto deuolutos. Siquidem non ſolùm intrinſecas fracturas ſanat, ſed etiam ſanguinem extra uaſa concretum diſcutit. Cauis dentium inditus cum alumine, & pyrethri momento, non modò dolorem ſedat, ſed fluxiones cohibet. Peculiariter autem ualent Biſtortæ radices ad uenenoſorum ſerpentium morſum, unde colubrina quibuſdam dicta eſt. Sed ut iã ad Britanicæ uires redeamus, eas ſcriptis tradidit Gal. lib. VI. ſim. med. ubi ſic inquit. Britanicæ herbæ folia adſtringentia ſunt, & uulnerũ glutinatoria, ſimilia foliis ſylueſtrium lapathorum niſi quatenus atriora ſunt, magisq; hirta. Sed & expreſſus ex illis ſuccus perinde natus eſt adſtringere. itaque coctum quidam reponunt, tanquam inter ſtomatica medicamenta efficaciſſimum. Videtur enim ſanare iam etiam putreſcentia. hactenus Galenus.*

Tormentillæ hiſto. & uires.

Britanicæ uires ex Gal.

Cæterùm non eſt ſilentio prætereundum, quòd Dioſcoridis codices inueniuntur, in quibus poſt Britanicam alterum per ſe de Betonica caput legitur. Quod, quoniam pluribus indicijs in Dioſcoride aſcititium eſſe conſtat, atque in hunc authorem ex libello Antonij Muſæ Auguſti Cæſaris medici fuiſſe tranſlatum; idcirco nos illud abdicauimus, neque alia commentatione idem dignum cenſuimus. Quæ planta Græcè βετονικὴ, *Britanicam Latinè, pariter & Italicè appellatur.*

Nomina.

Λυσιμάχιον. LYSIMACHIA. CAP. III.

LYſimachia, quam aliqui lytron appellant, caules emittit cubitales, altioreſve, fruticoſos, tenues: prodeuntibus geniculatim foliis tenuibus, ſalicis figura, guſtu adſtringentibus [a]: flore ruſo, aut aureo. gignitur [b] in aquoſis, & paluſtribus. Foliorum ſuccus adſtringente ſua ui, ſanguinis reiectionem ſupprimit: dyſentericis potui datur, aut infunditur: menſium abundantiam ſiſtit, in peſſo. ſanguinis profluuio ſubuenit, ſi nares ea herba obturentur [c]: uulnerum cruorem cohibet. Acerrimum uidorem ſuffita reddit. qua de cauſa ſerpentes fugat, & muſcas interficit.

a πυῤῥὸν. i. ſuluus.

b παρὰ τὰ ὕδατα. i. iuxta aquas.

c ἀγὰ δὲ καὶ φαυλωτικὸν, καὶ ἐγχυμον. i. eſt & uulneraria, & ſanguinẽ ſiſtens.

Lyſimachiæ conſid.

Lyſimachia à Lyſimacho rege inuentore nomen accepit, ut Plinius eſt author libro XXV. cap. VII. ubi de ea ita ſcriptum reliquit. Inuenit Lyſimachus herbam Lyſimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato. Folia habet ſalicis, uiridia: florem purpureum: fruticoſa eſt, ramulis erectis, odore grauigignitur in aquoſis. Vis eius tanta eſt, ut iumentis diſcordantibus iugo impoſita aſperitatem cohibeat. hæc Plinius. Ruellius Lyſimachiam eam herbam putat eſſe, cuius eſt uſus apud inficientes ad inficiendos uiridi colore pannos: ubi enim hos glaſto tinxere, eam ſuperinducentes uiridem colorem efficiunt. Hanc Hetruſci, qui lanificio dant operam, uulgò appellant Cerretta, ſiue Braglia, Foroiulienſes uerò Coſaria. Sed hac in re Ruellius, meo quidem iudicio, apertè fallitur: ſiquidem Cerretta, quam ipſe ruſticis Corneolam uocari ait, caules profert, & folia lino maiora, non autem ſalicis: florem luteum, ſemen folliculis geniſtæ effigie incluſum: naſcitur in pratis, nullaque eſt, quod guſtu perceperim, adſtrictione prædita. Non deſunt præterea alij, qui pro Liſimachia aliam plantam oſtendant, quæ quadrato exit caule, foliis ſalicis, flore in purpuram rubeſcente, ſpicato. quæ etſi Dioſcoridis Lyſimachiam non referat, eam tamen Lyſimachiam alteram, appellare libuit. Lyſimachiam legitimam, ni fallor, Roma ad me Goritiam miſit Vincentius Cantonus conciuis meus, medicus eruditus, & rei herbariæ ſtudioſus: quæ mihi planè ſingulis notis, quas Dioſcorides Lyſimachiæ tribuit, uidetur ad ſtipulari. Sed eandem poſt hac inuenimus nos in Boemia copioſam, & circa Pragam, prope Multauiam fluuiũ, & in alijs quoque locis. Cæterùm quamuis Ruellius in mentione Lyſimachiæ exiſtimauerit (ut ſuprà diximus) Corneolam eſſe ueram Lyſimachiam: in fine tamen eiuſdẽ capitis quandam aliam herbã à ruſticis ſibi demonſtratã

Ruellij erratum.

Vincentius Cantonus.

Ruellij alius lapſus.

LYSIMACHIA. LYSIMACHIA ALTERA.

fuiſſe teſtatur, ad fugandæ peſtilentiæ efficaciſſimam, buboni tantùm adalligatam, quam etiam pro Lyſimachia aſſeruit. Ex quo palàm eſt, Ruellium duas pro Lyſimachia plantas deſignaſſe, ea fortaſſe ratione adductus,

Lyſimachiæ uires ex Gal.

quòd Dioſcorides flore ruſo, aut aureo conſtare Lyſimachiam memoriæ tradiderit. Lyſimachiæ meminit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum diſſeruit. Lyſimachios ſuperantem habet qualitatem adſtrictoriam: per quam & uulnera glutinat, erumpentemq; ex naribus ſanguinem emplaſtri modo illita compeſcit: quin & reliquas ſanguinis eruptiones ſiſtere poteſt cùm ipſa, tùm ſuccus eius multò magis. Potæ dyſenterias, ſanguinis reiectiones, ac muliebre profluuium ſanat.

Nomina.

Huic herbæ nomen Græcum eſt λυσιμαχον, *Latinum, & Italicum Lyſimachia.*

Πολυγόνον. SANGVINARIA. CAP. IIII.

a Meum. Δύναται δὲ ἐχεῖ σταλτικὴν καὶ ψυκτικὴν ὁ δὲ χυλὸς καταπλασσόμενος ἁρμόζει αἱμοπτύσικοις. i. ium adſtringentē habet, & refrigerātem. ſuccus uerò potus auxiliat ſanguinem ſpuētib. Catec. autem cum Ruellio concordat.

POlygonum mas ramos habet teneros, & exiles, copioſos, geniculis cinctos, qui per terram, ut gramen repunt: folia rutæ, ſed † molliora, longioraque: ſemine ſub omnibus folijs turgeſcente: unde marem appellari uolunt: flos ei candidus, aut puniceus [a]. Vis epoti ſucci eſt, ſpiſſare, ac refrigerare. prodeſt cruentæ excreationi, choleræ, alui fluxionibus, & urinæ ſtillicidio: nam urinam apertè ciet. Cum uino potus, contra ſerpentium morſus auxiliatur [b]: datur in febribus per horam ante ſignificationes. fœminarum profluuia impoſitu ſiſtit. Idem ſuccus aurium doloribus, iiſdemque pruſentis inſtillatur. Facit eximiè ad genitalium ulcera, cum uino adiecto melle decoctus. Stomachi feruori, ſanguinis reiectionibus, ulceribus quæ ſerpunt, ignibus ſacris, collectionibus, tumoribus, & recentibus uulneribus folia illinuntur. Sanguinaria fœmina [c] fruticat uno caule, arundini teneræ ſimili, denſis geniculis, & in ſe tubarum modo farctis: articulos in orbem cingunt apices, foliolis piceæ ſimiles: radicis nullus uſus. naſcitur in riguis. Huic quoque ſpiſſandi, refrigerandique natura ad eadem ualens, ſed inefficacior.

b καὶ πρὸς ὄφεις δὲ καὶ πρὸς μυιῶν ὄψας τῶν ὑπὸ συμπλασίας καμβανόμενος. i. & contra periodos una hora ante acceſsionem ſumptus. ita Meum & Catecuz.

c βέλτιον ἐστὶ μονόκλωνον, τετράγωνον μὲ λαχανῶδες. i. Frutex eſt paruus, unicaulis, tener ſubmollis. ita Meum.

Polygoni cōfideratio. Proſerpinaca

POlygonon mas, quòd ab Italis uulgò uocatur Coreggiola, & Centinodia, in campis, ædificiorum areis, & uijs publicis frequens ubique naſcitur. Fœmina uerò, quæ non adeò frequens eſt, & copioſa, in riguis humentibus q; locis inuenitur. Mari polygono Proſerpinacæ nomen tribuit Apuleius, quòd humi cauliculis repat. Eſt &

Digitized by Google

POLYGONVM MAS.

POLYGONVM FOEMINA.

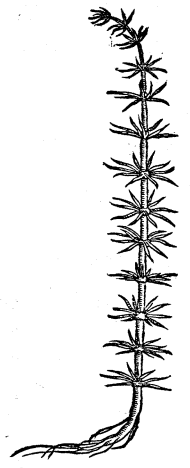

POLYGONVM MINVS.

Eſt & planta, quam POLYGONON *minus appellare libuit. Ea enim ramulos edit humi repentes, tenues, geniculatosq́;, foliis exiguis, oblongis, ſemine pumilo, rotundo, albicante, racemoſoq́; , ac adeò copioſo, ut uniuerſa plantæ ſemine referta conſpiciatur ; quo fit ut à quibuſdam mille grana uocitetur . Sunt etiam qui ab effectu hanc ipſam Herniolam uocant, quod ad enterocelas præſtantiſſimum ſit auxilium in potionibus ſumpta . Audio à uiris fide dignis cum hac tantùm herba, à Gabriele Faloppio Mutinenſe, plures inteſtinorum ramice laborantes eſſe ſanatos . Vniuerſæ plantæ puluis ex uino hauſtus, non ſolùm ſuppreſſam cit urinam, ſed, & renum calculos comminuit, ac pellit. Quin etiam, ut quidam affirmant, ueſicæ quoque lapides atterit , & paulatim eijcit : ubi diutius quotidie eius puluerem è uino bibant affecti drachmæ unius pondere . Naſcitur locis aridis, ſabuloſis , & incultis . Polygoni meminit Galenus libro* VIII. *ſimplicium medicamentorum , ubi eius uires reddidit his uerbis . Polygonum , inquit , uti adſtrictionem quandam obtinet , ita ſanè uincit in eo aqueum frigidum , ut uidelicet ſecundi ſit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Proinde ſanè quibus ſtomachus feruet æſtu, foris frigidum illitum prodeſt : uelut etiam eryſipelata, & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cùm ſit , & fluxiones repercutit , & hac ratione uidetur eſſe exiccatorium. Quare cùm herpetibus, tum ulcerum, aliorumq́; bonum eſt remedium : efficaciſſimum autem inflammatione , & fluxione laborantium partium . Eſt & cruentorum uulnerum glutinatorium. Sed & aurium ulceribus prodeſt : & ſi uel plurimum inſit puris, hoc tamen etiã deſiccat. Eaſdem ob facultates & proſtuuiũ mulierbre ſiſtit, & dyſenteriam , & ſanguinis reiectiones , & undecunque*

Polygonon minus. & eius hiſt. & uires.

Polygoni uires ex Gal.

alliunde immoderationes impetus. Refert Dioscorides, quòd & urinam prouocet exhibitum stillicidio seu stranguria affectis. non tamen affectum exactè discriminat, in quo ipsum dari expediat. Porrò mas ad omnia diuitior quàm fœmina, ualidioris est effectus. Herba, quæ Græcis πολύγονον ἄρρεν, Latinis Polygonum mas uocatur: Arabibus, Basfalrahagi: Italis, Polygono maschio, & Coreggiola: Germanis, Vueggrasz: Hispanis, Corriola: Gallis, Coreggiole. *Quæ uerò Græcè* πολύγονον θῆλυ, Latinè Polygonum fœmina dicitur: Italis, Polygono femina: Germanis, Kautten Kraut: Gallis, Pin aquatic.

Nomina.

† *Impressi codices Græci tum Venetijs, tum Basileæ hîc malè habent* ἐπιπλεέστερα, *hoc est, mitiora, cùm legendum sit* ἐτιμιωτέστερα, *id est, longiora. Hoc præterea loco in ijs addendum est* μελαχρώτερα, *hoc est, molliora. Huic, & alteri lectioni adstipulatur Oribasius, quem secuti uidentur interpretes.*

Πολυγόνατον. POLYGONATVM. CAP. V. 49

a Meum. *Δασυφυλλον.* i. hirsutam.

Polygonati consideratio, & hist.

POlygonatum nascitur in montibus, frutice cubito altiore, foliis lauri, latioribus, & læuioribus, sapore mali cotonei, aut punici, cum quadam adstrictione. Flores per singulos foliorum exortus promit, candidos, foliis numerosiores, incepta à radice suppputatione. Radicem habet albam, mollem, longam, crebrò geniculatam [a], densam, grauiolentem, digitum crassitudine æquantem. Quæ uulneribus efficaciter illinitur: quinetiam maculas in facie delet.

POlygonatum Hetruscis uulgò Fraßinella nominatur. Alij uerò Italiæ populi quasi à Græcis docti, id Ginochietto uulgari sermone appellare didicerunt, ac si geniculatam radicem dicerent. Est itaque Polygonatum planta caule cubitali, & quandoque maiore, rotundo, ac læui. circa quem folia exeunt lauri effigie, sed latiora, numerosis secundum longitudinem uenis, firma, dispari exortu prodeuntia, sapore quadantenus adstringente. Flores edit candidos à quacunque foliorum cauitate in uniuersò caule emergentes, & ternos ex uno pediculo dependentes. Floribus exustis, baccæ exoriuntur pisi magnitudine, ex nigro subuiridescentes, & quandoque rubescentes. Radice nititur candida, arundinacea, tenera, summa tellure uagante, longa, crebris geniculis articulata, densa, & odore quadantenus graui. Nascitur in montibus, & collibus. Mulieres è polygonati radicibus aquâ stillatitiam studiosè conficiunt, qua ad faciem detergendam, poliendamque pro fuco utuntur. Sunt præterea, qui Polygonatum sigillum sanctæ Mariæ, & qui sigillum Salomonis uocitent: uerùm ipse quidem harum nomenclationum causam adhuc assequi non potui. Nec desunt etiam, qui asserant, ueluti Manardus Ferrariensis, eam plantam Polygonatum esse, quam nomine Secacul describunt Mauritani. Sed ij haud dubiè, meo iudicio, falluntur: siquidè Pisi folia, ut Secacul Polygonatum non habet, nec flores purpurascentes uiolæ maiores, albicantesq;. Præterea Secacul Serapioni radicibus nititur pollicis crassitudine, & indicis longitudine. Contrà uerò Polygonatum, quod multo longioribus sit radicibus. Adhæc (ut testatur Mesues, ac etiã Serapio, ubi de Secacul saccharo, uel melle asseruando scribunt) eius radices cinereo exterius sunt colore, solida intus matrice, atque neruosa, quæ omnia in Polygonati radice desiderantur. Quippe candida hæc est, & nulla intus matrice. Re autem uera Secacul radix est Indica. Hoc enim apertissimè testatur Auicenna libro v. ubi sic habet. Secacul sunt radices Zingiberi similes, quæ conuehuntur ex India, & fit ex eis cum sunt recentes conditum in loco suo, apud nos autem humectantur in primis in aqua calida. Id quod etiam scribit Serapio, ubi de pluribus saccharo, aut melle asseruandis egit. Nec usquam Polygonatum, & Secacul eisdem uiribus pollere constat inter authores: quandoquidem illud Græci commendant ad uulnera, & ad maculas in facie delendas. Hoc autem Arabibus laudatur ad prolifici seminis ubertatem, & ad uenerem conciliandam. Qua iure nonnulli falsa Manardi opinione ducti, se delusos inuenerunt, qui Polygonati radices saccharo conditas ad uenerem excitandam auidissimè deuorarunt, nullo tamen rei successu: Atqui conferunt tamen, (ut quidam uolunt) & experientia comprobat, ad albas uteri fluxiones, si diu ijs utantur fœminæ eo morbo laborantes. De Polygonati uiribus disseruit Galenus lib. VIII. simplic. medic. huiusmodum. Polygonatum missam habet tum facultatem, tum qualitatem: habet enim adstrictionis pariter & acrimoniæ, & amaritudinis quippiam, & indicibilis cuiusdam insuauitatis. Quocirca nec admodum est usui, sed tantùm quòd radicem eius quidam uulneribus illinunt. Sunt etiam qui næuos maculasq; in facie illo detergunt.

Manardi erratum.

Polygonati uires ex Gal.

Nomina.

Hæc planta ut Græcè πολυγόνατον, *ita etiam Latinè Polygonatum nominatur: Italicè, Fraßinella, & Ginochietto: Germanicè, Vueisz wurz: Hispanicè, Fraßinella: Gallicè, Genijculiere.*

Κνημαστὶς

Κληματὶς. CLEMATIS. CAP. VI.

CLematis humi ſerpit. Læto, pinguiſque ſolo prouenit, uiticulas ſpargens [a] crasitudine iunci, exiguas [b]. folio lauri figura & colore, ſed multò minora. Ea cum caulibus in uino pota alui profluuia, & dyſenterias ſedant: ſubdita in peſſo cum lacte, & roſaceo, aut cyprino, cruciatibus uuluæ medentur: dolores dentium commanducata finit. impoſita ſerpentium morſibus inunamentum præſtat. Fertur etiam contra aſpidum ictus ex aceto pota opitulari. Gignitur in terrenis.

a Catecuz. ὁλοσχοίνῳ. in ſtar iunci.
b φύλλον μικρὸν δάφνης ἐοικός. i. folio paruo lauro ſimile. ita Meum.

Κληματὶς ἑτέρα. CLEMATIS ALTERA. CAP. VII.

EST & altera Clematis, quæ uiticuloſum emittit ramulum, rubeſcentem, lentum: folium guſtu adnodum acre ac exulcerans. repit per arbores, ut ſmilax. Semen tritum pituitam, bilemq; detrahit, in aqua aut hydromelite potum. Folia eius illita, lepras purgant. Cum lepidio conditur ad cibos.

CLematis, quæ primo loco deſcribitur, aliquibus Vinca peruinca dicitur, nobis uulgò appellatur Prouenca, cuius fronde mulieres pueris, ac puellis uirginibus, funeſtas texunt corollas. In hac enim nullam reperi notam, quæ Clematidi primi generis reclamare uideatur. Siquidem uiticulas mittit iunci modo lentas, flexiles ſque; iunco tamen exiliores; læues, & quæ humi iaceant. In his folia exeunt per internalla pari utrinque exortu lauri minora, robuſta; colore ſaturatè uiridi, è quorum origine, primo ſtatim uere flores emicant cærulei, aſpectu pulcherrimo, quinis diſtinctis foliis, ex oblongo uiridique calyculo ſeſe pandentes, & longis nitentes pediculis. Radices habet numeroſas, graciles, albicantes, humique repentes. Viret perpetuò & nunquam foliis exuta ſpectatur. Hæc fœmoribus adalligata, menſium abundantiam cohibet, & abortum prohibet. Capiti recens ſuperpoſita, & collo, gulæque circunducta, ſanguinem è naribus manantem ſiſtit: Addit ur quoque utiliter uulnerarijs emplaſtris, & potionibus. Quamobrem eorum ſententiam explodendam putauerim, qui noſtratem Peruincam chamædaphnem eſſe ſibi perſuadent, quam uulgò Laureolam appellamus. Nam hæc uirgas emittit cubitales, ſingulari ſtipite à radice exeuntes, rectas, tenues, læues-que: ſemen rotundum, rubens, inter folia reſidens, quæ facie laurina æmulantur. Porrò Clematis, quam ſecundo loco reddidit Dioſcorides, nimirum à prima quàm maximè diſſidet. Illa enim ut diximus, frigida, ſiccaque exiſtit, & adſtringentis omnino facultatis: hæc uerò adeò calida acrisque habetur, ut admota facilè exulceret. Ipſa itaque ab radice uiticulas emittit prælongas, lentas, rubeſcentes, quibus lupuli uocati modo, aut hortenſis ſmilacis, ſepes, & arbores ſcandat, & clauiculis uinciat. E uiticulis folia pro-

Clematidis confid.

Clematidis uires Matth.

Quorundam error.

Clematis altera.

CLEMATIS PRIMA. CLEMATIS ALTERA.

Digitized by Google

CLEMATIS TERTIA. FLAMMVLA.

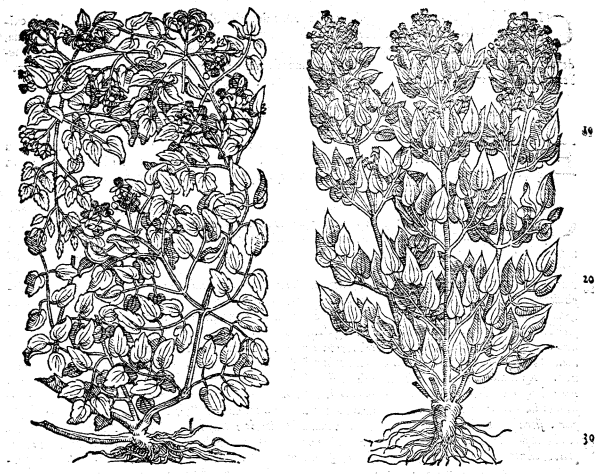

deunt hederacea; è lateribus una plerunque, aut quandoque duobus inciſuris diſſecta. Flores edit purpureos, alterius longè maiores, ſed quatuor tantùm foliis conſtantes, in crucis modum protenſis, è quibus ſemen naſcitur acerrimum, & feruentiſſimi guſtus. Radicem habet craſſam, quæ paulo poſt in numeroſas diuaricatur fibras, ſapore pariter acri. Eſt & huius alterum genus, quod nos VITALBAM *uocamus in Hetruria. Quandoquidem Vitalba hæc uiticulis exit rubentibus, ac lentis, foliis alteri ſimilibus, etſi per ambitum magis laciniatis, acri guſtu, & exulcerandi facultate præditis, ſed floribus longè diuerſis. Siquidem hæc flores proferit in racemi modum, albos, odoratos, & Myrti adeò ſimiles, ut differentiæ nihil agnoſcas. Quibus decidentibus capillacea, incanáque oritur coma, quæ tamen uentorum flatibus excuſſa, nudum relinquit fructum, triangulari ferè figura, acerrimi omnino ſaporis. Quo fit, ut mihi haud dubitandum ſit quin uitalba nobis uocata alterius*

Fuch. error. *clematidis ſit ſpecies, uel potius ipſa eadem clematis. Fuchſius tamen medicus doctiſſimus noſtratem Vitalbam, uitem nigram eſſe exiſtimat. Sed errat, mea quidem ſententia, ut infrà ſuo loco dicemus. Cæterùm ber-*

Flammulæ hi ſor. & uires. *ba, quam quidam* FLAMMVLAM *dicunt, foliis, floribus, ac ſemine nihil ab hac clematide differt, quemadmodum nec acerrimo guſtu. Attamen neque ſepibus circumuoluitur, neque arbores ſcandit, cùm recticulis aſſurgat. Plures autem hæc ex ſe mittit caules bicubitales, ſubrubentes, & in his folia ſmilacis, quibus intolerabilis ineſt acrimonia, unde Flammulæ ſibi nomen aſciuit. Ex hac ego ſæpius aquam elicui, demiſſo utreo organo in calentis aquæ balneo: quæ eadem, quæ herba ipſa, pollebat acrimonia. Hanc compertum eſt efficaciſſimam eſſe in morbis frigidiſſimis. Flammula (ut Plateatius eſt author) excalfacit, ſiccatáque ordine tertio. Sed quòd impoſita carnem non ſecus exulceret, ac ignis, calidam ordine quarto rectius crediderim. Sunt qui Flammulam quartanarijs edendam præbeant magno (ut ferunt) iuuamento. Alij eius oleum commendant iſchiadicis, articulorum iliumque doloribus, urinæ anguſtijs, & renum calculis, in quibus moybis aut calidum illud inunguni, aut clyſteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammulæ folia tenuiſſimè conciſa in roſaceum imponunt, quod utreum uas exceperit, ac inde per æſtatem inſolant obturato uaſe. Datur etiam*

Clematidum uires ex Gal. *in cibis hiſce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Sed ut iam ad Clematidum uires reuertamur, ex de his ſubijciam, quæ Galenus libro ſeptimo ſimplicium medicamentorum adnotata reliquit. Clematidis folia, inquit, acrem & aduentem ſiue cauſticam facultatem obtinent, adeò ut & lepras excorient. Fuerit itaque in quarti ordinis excalfacientium initio. Vocatur autem clematis & daphnoides, quod quidam myrſinoides, alij polygonoides appellitant. Cæterùm id nec exulceratorium eſt, nec acre, ſicut quod antè dictum eſt, immo profluuijs, & dyſenterijs cum uino potum prodeſt, dentiumque dolores manſum mitigat: tum uteri quoque doloribus in peſſo admotum, uſui eſt, tantùm abeſt, ut perinde urat, ac ulceret, ceu illud ſuperius. Sed ſummè nobis ſuſpiciendus Pāphilus ille, ſicuti in reliquis nugatur de ijs, quæ nunquā uidit, literis ea mandans, ſic*

hac

hæc ambo in unum confudit. At Dioſcorides utriuſque in quarto meminit, & eius quæ ſimpliciter uocatur Clematoides, idq; in fine libri, & alterius, ſed in principio. Quamobrem neceſſe non eſt, me etiam deſcribere ſpecies ambas, ſicut nec in alijs feci. hæc Galenus de utraque Clematide. Ex quibus palàm eſt exulcerantis Clematidis caput ab aliquo curioſo ex huius quarti libri calce, ubi commodè inter alium deijcientia medicamenta, ſibi locum adinuenerat, exemptum fuiſſe, & hìc alteri Clematidi adiunctum ob eam, quam inuicem habent nominis conuenientiam. Prima clematis Græcis κληματὶς δαφνοειδὴς appellatur: Latinis, Clematis, & Vincapernica: Italis, Clematide prima, & Proueneа: Germanis, Singrien: Hiſpanis, Peruinqua: Gallis, Lyſerun. Secunda uerò κληματὶς ἑτέρα Græcè: Clematis altera Latinè: Lynen Germanicè uocatur. Nomina.

Πολεμώνιον. POLEMONIA. CAP. VIII.

POlemonia, alij philetæriam, Cappadoces chiliodynamin appellant, ramis exilibus, utrinque pinnatis: folijs paulò quàm rutæ maioribus, ac longioribus, calaminthæ, aut ſanguinariæ, proximis: quibus in ſummis uelut corymbi dependent, nigro ſemine: radice cubitali, albicante, radiculæ ſimili. naſcitur in montoſis, & aſperis. Bibitur in uino radix contra ſerpentes, & dyſenteriam: & ex aqua aduerſus urinæ difficultatem, & coxendicum cruciatus. datur ex aceto drachmæ pondere lienoſis. Eadem ſcorpionis plagæ alligatur. Tradunt eum, qui radicem guſtauerit, à ſcorpione non feriri: eumq;, ſi ictus ſit, nihil moleſti paſſurum. Dentium dolorem manſa mitigat.

QVanquam ego plantam pluries uidi in altioribus, aſperioribusq; uallis Ananiæ montibus, quæ Polemoniam quadantenus præſe ferebat, cùm tamen corymborum notæ & alia quædam Polemoniæ non eſſent, eius hìc imaginem apponere non libuit. Cæterùm Braſſauolus Ferrarienſis eam cenſet eſſe Polemoniam, quam noſtrum Hetruriæ uulgus appellat Lauaneſe: alij uerò Galegam, alij Rutam capprariam nominant. Quando quidem hæc omnibus ferè notis fœnum græcum refert, in cuius ramorum ſummitatibus corniculæ dependent, in quibus ſemen recluditur ſubrubeum, non autem corymbi. Radix illi ineſt breuis. Naſcitur lætò ſolo, & plerunque in ſcrobium marginibus, alijſq; uliginoſis locis: non autem in montibus aſperis, ubi naſci Polemoniam tradidit Dioſcorides. Verùm Fuchſius libro primo de compoſitione medicamentorum, eam Polemoniam putat eſſe, quam officinæ Beti album uocant. Sed ab eo, planè diſſentio, quòd hoc ramulis non ſit utrinque pinnatis: quòd corymbos nullos proferat, ſed ſtliquam, uel calycem ocimoidis modo: quòd denique non ſolùm in montibus, & aſperis proueniat, ſed ubique, præſertim in pratis. De Polemonio differens Galenus lib. VIII. de ſimp. medic. facultatibus, ſic inquit. Polemonium quidam philetærium, quidam (uelut Cappadoces) chiliodinamon: tenuium partium eſt, & deſiccandi uim obtinet. Quamobrem quidam radicem eius cum uino ad iſchiadicos, dyſenteriam, diemq; induratum potui exhibent. πολεμώνιον ſic Græcis, ut etiam Latinis Polemonium, & Polemonia nominatur. Polemoniæ confid. Fuchſij opin. Polemonij uires ex Gal. Nomina.

SYMPHYTVM PETRAEVM.

Συμφύτον. SYMPHYTVM. CAP. IX.

SYmphyton petræon naſcitur in petris [a], ramis tenuibus, paruis, origano ſimilibus: capitulis, & † folijs thymi: lignoſum totum, odoratum, guſtu dulce, † ſaliuam ciens: longa radice [b], ſubruſa, digitali craſſitudine. Decoctum in aqua mulſa & potum, pulmonis uitia purgat: ſanguinem reijcientibus, & renum malis ex aqua datur: ad dyſenteriam, rubraque fœminarum profluuia in uino decoctum: ad conuulſa uerò & rupta, ex aceto mulſo bibitur. Quin & commanducatum ſitim ſedat, faucibus aſperis ſubuenit, uulnera recentia, enterocelásque conglutinat, & illitu cohibet. Carnes autem cum ſymphyto decoctæ coaleſcunt. Eſt & alterum ſymphyton, quod aliqui pecton uocant. id caulem emittit bicubitalem, aut maiorem [c], craſſum, leuem, anguloſum, ut ſonchi inanem: circa quem breui interuacante ſpatio, folia exeunt anguſta, bugloſſo proxima, oblonga, hirſuta [d]: caule ſecundum angulos quoſdam ſtriato: folijs tenuibus, ex alarum ſinu prodeuntibus: in quibus flores lutei, & circa caulem uelut uerbaſci ſemina emicant. Tam caulis, quam folia aſpera lanugine horrent, tactuque pruritum concitant. Radices demittuntur foris nigræ, intus candidæ, uiſcoſæ. quarum eſt uſus. Tritæ, & potæ cruentis excreationibus, ruptiſque proficiunt: recentia uulnera

a Meũ. κλάνια δὲ ἔχει ὁμοίως ῥίγ, λεπτὰ φύλλα, καὶ ἀλλα ἐν αὐ βίβλια. i. Ramulos uerò habet origano ſimiles, tenuia folia, & capitulũ uelut thymus. ſed Cat. cum Ruellio concordat.

b Meũ. ὑπο πόρφυρον. i. ſubpurpureũ.

c Meũ. addit. ὀκτὼ ω. i. denſum.

d Meũ. & Car. ἔχει δὲ παρὰ τὰς γονίας ὁ καυλὸς ἐζωχάς τινὰς καταπεταμένας i. habet uerò & caulis eminentias quaſ-

Digitized by Google

dam iuxta angulos adhærentes.

nuinera illitę conglutinant. carnes quoque ſi concoquantur, cogunt additæ. Inflámationibus præſertim ſedis, cum ſenecionis folijs, utiliter illinuntur.

Symphytorũ confid.

QVanuis in noſtris commentarijs, quos multo antè tempore Italicè conſcriptos edidimus, ingenuè confeſſus eſſem, me non antea adinueniſſe ſymphytum primi generis petræon cognominatum; id tamen poſtea reperi menſe Septembri ſuis floribus emicans, longè à Goritia circiter uiginti millia paſſuum, in latere magni montis Vipaci paulò ſupra arcem, ac deinde in alijs ipſius montis partibus, alijsq; lapidiæ locis, præſertim eo tractu, qui uulgò Sclauis dicitur Gabernich, quin & in monte illo eiuſdem tractus, quem uocant Sancti Vrbani, nullis prorſus deficientibus notis quæ illi à Dioſcoride tribuuntur. Eſt profectò planta, præſertim ubi floruerit, uiſu iucundiſſima, ita ut maximæ eum uoluptate ad ſe uidendum uiatorum oculos alliciat, argumento quidem quòd etiam uiribus polleat inſignibus. Porrò Symphytum alterum, quod ſecundo loco reddidit Dioſcorides, nulli dubium eſt, quin ea ſit herbà, quæ hodie paſſim Conſolida maior nominatur, quam etiam nonnulli herbariorum Alum falsò appellant. Quippe quòd eius notæ ſingulæ Dioſcoridis hiſtoriæ ad unguem hærere deprehendantur. Hæc frequentiſſima naſcitur in pratis, floribus non modò luteis, ut Dioſcorides inquit: ſed & candidis & purpureis, eadem ſanè facie, ac forma. Cæterùm hallucinantur, meo quidem iudicio, qui Symphytum petræum putant eam eſſe plantam nullis non cognitam, quam officinæ CONSOLIDAM, *& Solidaginem minorem uocant. Siquidem eam nihil prorſus Symphyti petræi notis reſpondere, omnibus rei herbariæ etiam mediocriter gnaris euidentius eſt, quàm ut à me indicari deceat. Neque etiam ſtatuendum cenſeo idem Symphytum eſſe cẽ aliam herbam, cuius folia auerſa parte purpuraſcunt, quæ ab herbarijs uulgò* CONSOLIDA *media nuncupatur, ab aliquibus uerò Laurentina, & à Senenſibus Morandola. Verùm poſteaquàm in harum plantarum*

Quorundam errores.

Solidaginis minoris, & mediæ uires.

SYMPH. MAIVS, SIVE CONS. MA.

CONSOLIDA MEDIA.

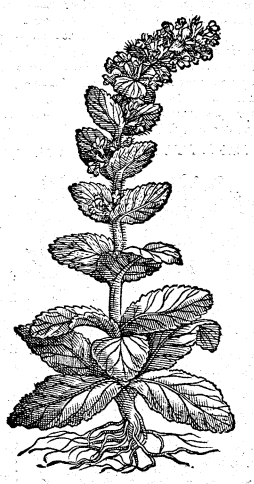

ſermonem incidimus, earum quoque hîc attexere hiſtorias uoluimus. SOLIDAGO *itaque minor, quam Germani Prunellam uocant, caulibus exit quadrangulis, hirſutis, ſpithamæ longitudine: folijs menthæ proximis, ac etiam ſubaſperis. Flores gerit in caulium, ramuſculorumq; faſtigijs ſpicatos, purpuraſcentes, & quandoque candidos. Radix illi ineſt capillata, ut in plantagine. Cæterùm quæ media* SOLIDAGO *à Rizotomis appellatur, rectius fortaſſe Prunella à Germanis dici potuiſſet à foliorum colore. Siquidem folia, quæ minori latiora & molliora ſunt auerſa parte cyclaminis modo purpurea ſpectantur. Caulem edit pedali longitudine, piloſum, quadrangulum, inanemq;. Flores mittit ceruleos, qui partim inter folia, quæ caulem ambiunt, partim in cacumine ſpicata congerie prodeunt. Radix illi eſt ut alteri multifida, haud altè deſcendens. Harum modò dictarum ſurpium uſus nuſquam, quod hactenus inuenerim, meminerint Græci, aut Mauritani; ea tamen uirtus*

in modum

CONSOLIDA MINOR.

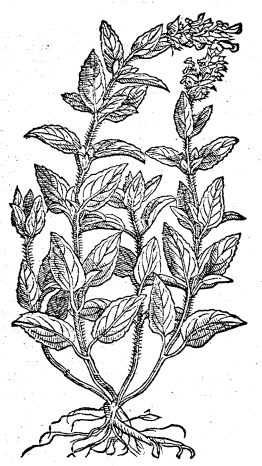

DENTARIA MINOR.

DENTARIA MAIOR.

SANICVLA, SIVE AVRIC. VRSI.

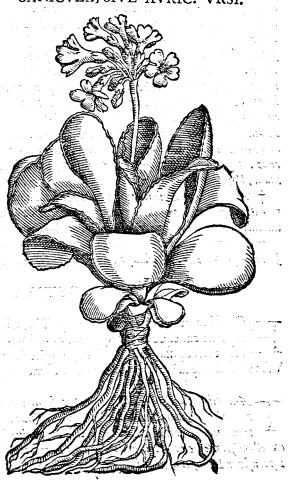

Digitized by Google

in modum prodeſſe exiſtimantur diſruptis, fractiſq; internis, et externis corporis partibus. Idcirco utiliter dantur potandæ ab alto deuolutis, ac etiã ijs, qui interna, inteſtinaue uulnera acceperint: nanque illa, ſint uel exterius, uel interius illata, mirificè ſanant. Tradidere nonnulli, qui rerum experimenta profitentur, Conſolidam mediam uocatam potu ſanguinis grumos in uentriculo, uel in alia corporis parte concretos diſijcere, & diſſoluere. Illita uerò folia, uel eorum ſuccum efficax medicamentum eſſe prædicant ulceribus omnibus in ore manantibus, exedentibuſq;, ac etiam teſtium, pudendorumq; uirilium, & muliebrium. His omnibus facultatibus ea quoque prædita eſt, quam Solidaginem minorem uocant, ut quidam exiſtimant. Etenim ubi uulnera glutinare, adſtringere, & reprimere ſit opus, minorem uſurpant, quam etiam altera longè præſtantiorem eſſe ſæpenumero compertum eſt. Recenſetur præterea Germanis inter Symphyti genera quædam ipſis uulgaris herba, quam SANICVLAM *appellant. Exit hæc foliis pentaphylli maioribus: radice candida, tam miro naturæ ipſius artificio nodulis, ac lacinijs quibuſdam elaborata, ut non parum admirentur, qui tantum naturæ opus diligenter intuentur. His utuntur in potionibus ad enterocelas, & ad interna uulnera, præſertim ad ea, quæ in thoracis cauitatem penetrauerint. Hanc quidam Dentariam minorem uocant quod radices dentium ſpeciem quandam repræſentent. Cæterùm alia quoque planta eſt, quæ quibuſdam* DENTARIA MAIOR *appellatur, nonnullis uerò ἀφύλλος: quòd ſine foliis prouenit. Naſcitur hæc in opacis ſyluis, aut alijs umbroſis locis: Germinat primo ſtatim uere. Quippe caules profert dodrantales, teneros, fragiles, ſuccoſos; Orobanche æmulos, in quo à medio ad ſummum flores exeunt in purpura albicantes, & hirſuti, foliolis einſdem ferè coloris in latere concomitantibus. è floribus calyculi oriuntur, in quibus paruum concluditur ſemen, papaueris modo. Radice nititur albicante, magna, ſuccoſa, fragili, compactili, ſquamarum congerie, miro ſanè naturæ artificio elaborata: guſtu eſt acerbo, amaritudine quadam concomitante. Plura inſuper Saniculæ oſtendunt genera, quorum unum, quod aliquibus herbarijs Auricula urſi nominatur, folia fert plantaginis magnitudine, ſed craſſiora, ueluti fabariæ uulgò uocatæ, lacinijs circium magno artificio factis à natura, colore in album flaueſcente. Id genus copioſè naſcitur in agro Goritienſi monte Saluatino. Hoc cæteris præferunt ad enterocelas, & thoracis uulnera, ſi quotidie in potu ſumatur: quin & ad alia uulnera, tam intus ſumptum, quàm exterius illitum. His aliam denique annumerant Solidaginem, quam uulgus medicorum Conſolidam regalem, & ipſi ſua uulgari lingua Ritterſporn uocant, quod ſonat nobis Sperone da caualliere, & Latinis equitis calcar. Huic ſunt caules cubiti altitudine: folia oblonga, tenuia: flores planè purpurei, magnitudine uiolæ: è quorum baſi corniculum eminet, antiqui calcaris effigie, unde illi à Germanis inditum eſt nomen. Laudantur flores ad rubentes, & inflammatos oculos triti, & aqua roſacea illiti. Herba auxiliatur ardoribus, tuſsi, inflammationibus, uenenis, uomitionibus, bilioſis affectibus, ſuppreſſæ urinæ, calculoſis, iſchiadicisq;: quin & aluum citat. Meminit utriuſque Symphyti Galenus libro* VIII. *de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ubi ita ſcriptum reliquit. Symphytum petræũ ex contrarijs conſtat uiribus: habet enim incidendi uim quampiam, qua collectum in thorace, & pulmone pus expurgare poteſt. Habet etiam quandam contrahendi uim, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas ineſt humiditas quædam non immodicè calida, per quam guſtantibus dulce apparet, & odoratu iucundum. Commanducatum ſitim extinguit, & arteriæ aſperitates ſanat. Porrò ſecundùm omnium dictarum uirium miſtionem ſimul digerere abundè poteſt, ſimulq; corpora contrahere, & conſtringere. proinde enterocelis imponitur, & ad conuulſa, & rupta cum oxymelite bibitur. Porrò qui ipſum in uino decoctum ad dyſenteriam, & rubrum profluuium exhibent, utuntur tanquam deſiccante, & contrahente. Qui uerò ad nephritin reniũue dolorem, tanquam expurgante, & incidente. Symphytum uerò alterum, puta magnum, ſimilem dicto uim habet: non tamen guſtantibus dulce eſt, nec odorantibus odoratum. Sed his ſanè à modò ſcripto diuerſum eſt. Cæterùm quatenus uiſcoſitatem quandam, & mordacitatem obtinet, ſcillæ ſimile eſt. Vtuntur eo ad omnia, ad quæ iam dicto. Quod* σύμφυτον πετραῖον *Græci, pariter Latini Symphytum petræum, & Itali Simphito petreo uocant. Quod uerò* σύμφυτον ἕτερον *Græci, Symphytum alterum Latini appellant: Itali, Conſolida maggiore: Germani, Vual uurtz: Hiſpani, Suelda maiore, & conſuelda maior: Galli, Oreylle d'aſne.*

† *Ne quis commoueatur, quòd nos hîc folia adiecimus præter Ruellij, & Marcelli interpretatione. Id etiam ea ratione fecimus, quoniam in Aldino codice hoc loco φύλλα, hoc eſt, folia habetur. Tum uerò quia folia thymi pulchre illi herbæ quadrant, quam uerùm Symphytum petræum cenſemus.*

† *Illud præterea hoc in loco adnotandum eſt, quòd ubi communis lectio habet πνεῦμα φθοϊκωτικὸν, hoc eſt, ſaliuam prouocans, in Oribaſio legitur* συπῶν, *quod eſt adſtringens; quam lectionem magis probamus.*

Saniculæ unũ genus.

Saniculæ uires Matthio.

Dentaria minor.

Dentaria maior.

Saniculæ aliud genus. Auricula urſi Saniculæ alcerius uires.

Solidago regalis.

Solidaginis regalis uires Matthiolo. Symphyti uiriſque uires ex Gal.

Nomina.

Ὁλόστιον. HOLOSTIVM. CAP. X.

HOloſtion quadrantalis herba eſt puſilla, tribus quatuorve digitis ſupereminens extra terram: foliis, uiticulisque coronopo, aut gramini proximis, guſto adſtringentibus: radice alba, prætenui uſque in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum. naſcitur in collibus terrenis. Vſus eius ad rupta in uino pota: nam & carnes coquuntur decoctionibus addita.

Holoſtij conſideratio.

Quorundam error.

TAm etſi, cùm antea legitimum holoſtium nuſquam uidiſſem, inclinabat animus ad credendum holoſtium eam eſſe plantam Serpentinam Goritienſibus appellatam, de qua ſuperius lib. II. *in Coronopi mentione meminimus, attamen uerum holoſtium, cuius hîc imaginem expreſſimus miſit hoc anno mihi uidendum excellentiſs. medicus Alphonſus Pantius Ferrarienſis, quo poſtea facium eſt, ut à priori deſiſterem ſententia. Recenſetur Holoſtium inter ſymphyti genera. Sed hallucinantur haud dubiè qui credunt eam herbam eſſe Holoſtium*

HOLOSTIVM. PILOSELLA.

ſtium quam PILOSELLAM uocant. Siquidem tametſi hæc frequens naſcatur in collibus, facie tamen à co ronopo & notis omnibus diſtat. Humi hæc perpetuò decumbit, radiantibus circumquaque foliis, iiſq; oblongis incanis ubique pilis obductis. Caules quibus humi repit ſuiculi faciem repræſentant. Sunt enim flexiles, tenues, teretes, & ubique hirſuta canitie ſcatentes. Ii dum humi repant, radices ex ſe mittunt, è quibus nouellæ propagantur plantæ. Flores illi ſunt aurei, ſtipato foliorum ordine; qui matureſcentes in pappoſam lanuginem euolant: Radicibus nititur numeroſis, tenuibus, ſed humi pertinaciter inhærentibus. Naſcitur extenuato, & arido ſolo, & præſertim in collibus. Amarum lac ſecta planta mittit. Id quod extenuantis indicium eſt facultatis. Tota Piloſellæ planta uehementer adſtringit: quapropter huius rei non ignari paſtores maximè cauent, ne ouium greges in illis paſcuis immorentur, ubi huiuſce plurimum gignitur. Quandoquidem depaſcentes oues tăta alui adſtrictione afficiuntur, ut inde facilè emoriantur. Hinc didicerunt medici, eam mederi dyſentericis, & ueteri profluuijs; quin & uulnera glutinare tam ſcilicet exterius, quàm interius, illata, cæliacisq; magno eſſe auxilio, & bilioſis uomitionibus: cruentis item ſputis, enterocelis, & omnibus in uniuerſum fracturis opem ferre, ſed præcipuè caluariæ. Non deſunt etiam è recentioribus qui eam maximè commendent ad tocinoris & ſplenis affectus, nempe ad regium morbum, incipientem hydropem, & lienis tumores, quòd uiſcera hæc roboret. Additur quoque utiliter in potionibus intrinſecorum uulnerum, & in uulnerarijs emplaſtris, atque unguentis: ſuccus eius non ſolùm recentia uulnera glutinat, ſed & ulcera quoque contumacia, phagædenasq; ſanat. & præſertim oris, & pudendorum. Cæterùm ut ad Holoſtium noſtra redeat oratio, ingenuè fateor nullam hactenus plan tam ſe mihi obtuliſſe, quæ magis Holeſtium referat, quàm ea, quæ Serpentina, ut diximus, à Goritienſibus uulgò uocatur. Holeſtium (ut author eſt Galenus libro VII. ſimplicium mediamentorum) deſiccandi uim habet cum adſtrictione: quamobrem ipſum ad rupta potui exhibent. Quod Græci ὁλόσιον, Latini item Holeſtium, & Holoſtium dicunt: Itali, Holeſtio.

Piloſellæ deſcriptio, & uires Matthio.

Holoſtij uires ex Gal. Nomina.

Στοιβὴ. STOEBE. CAP. XI.

STœbe uulgaris eſt notitiæ. Cuius ſemen, & folia ſtringunt. quapropter decoctum dyſentericis infunditur: auribus quoque purulentis inſtillatur. Illita folia oculis ab ictu cruentis proſunt, & erumpentis ſanguinis impetus cohibent.

STœben Dioſcoridis tempore omnibus uulgò cognitam fuiſſe, illud maximo argumento eſt, quòd eam nullis prorſus notis repræſentauerit. Hinc certè nobis faceſſitur negotium, quò minus ſcire poſſimus quænam ſit illa inter tot

Stœbes conſideratio.

Digitized by Google

ter tos plantas, cuius nomina, & facultates ignorantur. Plinius libro XXI. cap. XV. Stœben inter aculeatas herbas retulit (id quod à Theophrasto lib. VI. cap. IIII. de plantarum historia mutuatus est) sic inquiens. Quædam sunt herbæ, quæ spinas in folio habent, & in caule, ut phleos, quod aliqui Stœben appellauere. Idem lib. XXII. cap. XI. Stœbe, inquit, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino præcipuè auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhoidi quoque, & dysenteriæ infusa. hæc Plinius. Ex quibus equidem uerbis planè asserere ausim, Phleon, & Stœben eandem plantam esse. Hanc in Orchomeno lacu nasci semine placentaceo, & molli, colore rubido, author est Thophrastus lib. IIII. cap. XI. de plantarum historia. Hinc itaque Matthæi Syluatici error manifestè deprehenditur, qui in suis pandectis Stœben eam herbam interpretatur, quam uulgus Scabiosam nominat. cuius, quod sciam, nec Græci, nec Mauritani meminerunt. Quanquam non desunt, qui Scabiosam eam esse contendant, quæ ab Aetio uocatur Psora: quam tamen is nomine tantùm expressit, nulla adiecta descriptione, ex qua aliquid certi constitui possit. Cæterùm Scabiosam uocatam non esse Stœben manifesto demonstrant, quæ statim ex eius descriptione sequentur notæ. Scabiosa itaque duas habet species, nempe Maiorem, & minorem, cuius plurimus est usus. Crescit hæc foliis circa radicem per ambitum laciniatis, humi accubantibus, subalbicantibus asque, & subhirsutis: uerùm, quæ in caule sunt, frequentioribus, tenuioribusq; incisuris diuiduntur: caulem mittit tenuem, rectum, teretemq;, in quo rami oriuntur. flores habet foliosos, cærulei coloris, aut pallidos, qui tactu temporis defloreſcentes, capitulum relinquunt subuiride, rotundis ocellis refertum, colore pauonum pennas imitante, tanto sanè naturæ artificio, ut diligenter rem intuentes in admirationem trahat. Radix est illi palmaris, ac fibrosa subcandicansque: Cæterùm quam maiorem nos Scabiosam uocamus, primo statim exortu folia profert longa, nullis in ambitu laciniis, atqui, quæ bis succedunt phu minoris modo dissecta cernuntur, quæ uerò in caule, & ramis sunt; minora habentur, & magis laciniata. Caules gerit aestate sesquicubitales, teretes, striatos, incanosque, qui circa cacumen suos fundunt ramos, in quorum fastigijs capitula oriuntur in acutum desinentia, compactili squamarum ordine contecta cyani modo, è quibus flores prodeunt ferè etiam similes sed rufescentes. Hos denique sequitur semen paruum, & subnigrum, lychnidis coronariæ simile. Radice nititur pollicari crassitudine & sæpe maiore, brachiataq;, sapore subdulci, pastinacæ proximo. Nascitur inter fruges, & in campis non cultis, argilloso præsertim solo. Quæ quidem notæ maximè arguunt magnam inter Scabiosam, & Stœben intercedere differentiam. Siquidem Stœbe folia fert aculeata, & in lacubus, stagnis, paludibus, aliisq; locis aquosis nascitur. Vnde Aristophanes comicus rectè in comœdia ranas inter se loquentes adducit, quæ admodum lætabantur, quòd totam consumpsissent diem inter cyperum & phleum saltantes. Cæterùm ut de Scabiosæ quoque uiribus agamus, sciendum est, quòd utraque excalfacit, extenuat & absterget. Ideoque præstant ad expediendos pulmones & pectus à crassis, & pituitosis

Matthæi Syluatici error.

Scabiosę mẽo, & uires Matthiolo.

Scabiosæ maioris descrip.

SCABIOSA MAIOR.

SCABIOSA MINOR.

Digitized by Google

excrementis, cum ipſa herba in puluere pota, tum ſuccus cum melle delinctus, tum eius decoctum diebus pluribus hauſtum. Valet quoque mirum in modum aduerſus ſcabiem, unde illi nomen: in quem uſum non modò eius decoctum quotidie potandum præcipiunt; ſed & herbæ ipſius ſucco, per ſe, aut in unguentis addito, ſcabioſa corpora illinuant. Prodeſt omnibus pectoris uitijs, & reſpirationi inſeruientibus organis: quippe quæ & eorum inflammationes purulentas diſcutiat, & omnia pectoris excrementa expurget. Anthracibus, ſiue Carbunculis peſtiferis uti liter illinitur: adeò ut illita bos lethales abſceſſu trium horarum ſpatio prorſus abolere exiſtimetur. Datur utiliter ſcabioſæ ſuccus quatuor unciarum pondere, cum theriacæ drachma, peſtilentia affectis, prima ſtatim die, uerùm ſubinde ſudorem in lecto prouocare oportet, & iterum, atq; iterum medicamentũ repetere. Id quod & præſtat plurimum ad uenenoſorum ſerpentiũ morſus, quemadmodum & herbæ ipſa contuſa, recenſq; impoſita. Illitus Scabioſæ ſuccus cum chriſocollæ farina, & caphuræ momento, lentigines, alphos, impetigines, uaros & cæteras cutis inſectiones abſtergit, & oculorum albugines tollit. Peculiariter autẽ ualent maioris Scabioſæ radices ad lichenoſos, etiamſi morbus à Gallica lue prouenerit. Siquidem earum decoctum quadragintà diebus potũ, ut ego mihi teſtis eſſe poſſum, præſtantiſſimum, expertiſſimumq; eſt ad hoc medicamentum. Idem præſtat earundem radicum puluis quotidie drachmæ pondere ex ſero hauſtus. Sed iam ad Stœbes uires redeamus, de quibus Galenus lib. VIII. ſimp. medic. differuit his uerbis. Stœbes fructus, & folia maximo ſunt uſui, adſtringendi uim habentia mordacitatis expertem. Sed & deſiccant euidenter in tertio ferè ordine incipiente. Quamobrem decoctum eorum dyſenthericis injicitur, & acribus pure fluentibus, tum uulnera magna conglutinat. Euidentius hæc præſtat cum uino atro auſtero: ualenter enim deſiccat omnes præter naturam humiditates. Præterea folia uiridia, ſi illinantur, nim habent erum pentis ſanguinis ſupprimendi: denique & oculorum ex ictu ſuffuſiones illita uuant. Quæ planta σοῦδι *Græci, ſimiliter Stœbe Latinis, & Stehe Italis appellatur.*

Scabioſæ maioris uires.

Stœbes uires ex Gal.

Nomina.

Κλύμενον. CLYMENVM. CAP. XII.

a ἐοικότα τοῖς ἰσατίδεσι πολύφυλλος πλατύτερος. i. ſimilibus iridi & populo cirris: ita meum, & Catec.

CLymenum caulem fert fabæ, quadratum: folia plantaginis: folliculis ſupra caulem ſeſe inflexis, a ut in polyporum cirris. Probatiſsimum eſt è montibus. E frutice toto cum radice ſuccus exprimitur: qui ad ſanguinis reiectiones, in potu efficax eſt: cœliacos, rubraq; fœminarum profluuia, refrigerando infrænat: ſanguinẽ naribus erumpentẽ ſupprimit. Trita folia, aut ſiliquæ recentibus uulneribus impoſitæ, ea ad cicatricem perducunt.

CLYMENVM.

Clymeni confideratio.

SI caules item q; folliculi herbæ, quæ Saponaria uulgò uocatur, Clymeni delineationi reſponderent, quemadmodũ folia illi quadrare uidẽtur, quippe quæ plantagini prorſus referant imaginem, cum Ruellio utique ſentirem, fatererq; Saponariam legitimum eſſe Clymenon. At certè neque caulis, quem rotundum profert, & per interualla geniculatum, neque flores illi quicquam adſimulari deprehenduntur. Quamobrẽ quinam herba Clymenum in Italia hodie referat, haclenus nõ ſatis compertum habeo. Verùm his non obſtantibus plantam hic addere uolui, alijs quoque cõtemplandam; Nam cum caulem habeat fabæ non abſimilem: folia plantaginis æmula, & folliculos ſupra caulem in ſeſe inflexos, incuruoſq;, belle ſatis Clymenũ imitari uidetur. Hanc mihi dono dedit Iacobus Antonius Cortuſus, nobilis Patauinus. cui id acceptum referre debent omnes rei herbariæ ſtudioſi. Hanc (ut Plinius memoriæ prodidit libro XXV. cap. VII.) inuenit rex Clymenus, unde & nomen herbæ. Quo in loco idem Plinius clymeno perperàm illa omnia reddidit, quæ Dioſcorides periclymeno aſſignauit. Huius nuſquam, quod inuenerim, meminit Galenus, ſicut nec poſt ipſum Paulus. Planta hæc κλύμενον *Græcè, quemadmodum & Latinè Clymenum dicitur.*

Ruellij, & Plinij lapſus.

Nomina.

Περικλύμενον. PERICLYMENVM. CAP. XIII.

PEriclymenon ſimplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipſum amplectentia, ſubcandida, hederacea: inter folia furculi exeunt, in quibus baccæ hederæ ſimiles: flos fabæ, candidus, aliquantùm rotundus, & quaſi in folium procumbens: ſemen durum & quod difficilè euellatur: radice rotunda, craſſa. Naſcitur in aruis, ac ſepibus, conuoluens ſe adminiculis propter aſſidentibus. Semen eius poſtquàm ematuruit collectum, & in umbra ſiccatum, ſi drachmæ pondere detur in uino, quadragenis diebus, lienem abſumit, laſſitudinem diſcutit: ſed urinam ciet, ſtatim à ſexto die cruentã. orthopnœæ, & ſingultui prodeſt: partũ accelerat. Folia ſunt eiſdem uiribus prædita: quæ tricenis ſeptenis diebus epota, ſterilitatem facere produntur: perunctis ex oleo, febrium algores abigunt.

Digitized by Google

Periclymeni confid.

PERICLYMENVM.

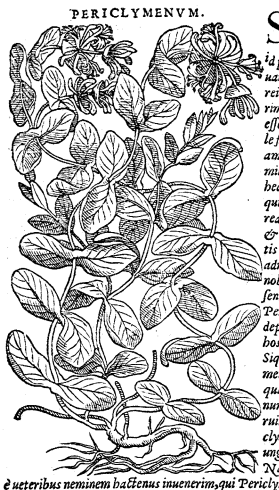

SVnt qui Periclymenum perperàm Caprifolium appellent: officinæ Matrisyluam uocant: nos uerò, quòd propinquas uinciat plantas, uulgò appellamus Vinciboſco. Cæterùm id potiſſimùm nos ad credendum impellit, uulgatam Matriſylua eſſe Periclymenon, quòd non ſolùm omnes huiuſce etatis rei herbariæ peritiſſimos in hanc ſententiam deueniſſe compererim; ſed quòd etiam ex notis, quas illi reddidit Dioſcorides, ita eſſe cognouerim. Quandoquidem Matriſylua unico tãtùm caule fruticat, qui ex mterualiis gemina tantùm folia mittit, ipſum amplectentia, ſubcandida, hederaceaq;. Flos ei fabæ non diſſimilis, candidus, cùm adoleuerit, in folium procumbens. Semen hederaceum, prædurum, & quod difficilè euellitur, in ſurculis quibuſdam connexum, qui inter folia erumpunt. Conſtat præterea eius caulem, qui ab radice ſimplex aſſurgit, arbuſculis, & fruticibus, mirè ſeſe conuoluere, ubi in ſæpibus, & frutetis naſcitur, adeò ut ſæpe tam pertinaciter inhæreat, ligetque adminicula, ut in ea manifeſtum imprimat ueſtigium: unde à nobis meritò vinciboſco dicitur. Porrò planè, mea quidem ſententia, hallucinãtur, qui Caprifolium, & Matriſyluam ſeu Periclymenum idem eſſe exiſtimant: in quorum numero eſſe deprehenduntur Ruellius, & Fuchſius. In hunc autem lapſum hos fortaſſe deduxit Matthæus Syluaticus pandectarũ author. Siquidem is ſuum Caprifolium Matriſyluam nominat, cùm tamen, ut ſubinde legitur, nil aliud Syluatico Caprifolium fuerit, quàm Dioſcoridi pyxacantha, ſeu lycium, nõ autem periclymenum, de quo ſeorſum ſub titulo Matriſyluæ Syluaticus ipſe diſſeruit. Quod fortè non animaduertentes ij, Caprifolium, & Periclymenum idem eſſe putarunt. Cæterùm Matriſylua in eorum unguentorum uſum uenit, quæ ad capitis uulnera parantur. Nanque hac in re efficaciſſimum eſt medicamentum. quantuis è ueteribus neminem hactenus inuenerim, qui Periclymenõ ea ui pollere, memoriæ prodiderit. Hanc etiam herbam cõmendauit Ioannes de Vigo clariſs. chirurgicus, ad crurum ulcera, quòd eam ad hoc (ut ipſe inquit) utilem eſſe tradiderit Galenus lib. VIII. ſimp. medic. Verumtamen id non legitur in meo Galeno: nam loco citato Galenus de Periclymeno ita ſcriptum reliquit. Periclymeni tum fructus utilis eſt, tum folia, adeò uehementer incidentia, ſi mul & excalfacientis facultatis, ut ſi pluſculum bibantur, urinam ſanguinolentam efficiant: principio quidẽ uri nam tantùm mouent, porrò loris cum oleo illita excalfaciunt. Iuuant & lienoſos, & difficulter ſpirantes. Competens potionis menſura eſt, drachmæ unius pondus cum uino. Porrò deſiccat quoque ſemen. Et quidam aiunt, ſi copioſius bibatur, ſterilitatem omnino bibentibus afferre. Sed & ſunt qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, ut Dioſcorides, qui ſeptem & triginta eos tradi refert. Hic etiam urinam cruentam reddi à ſexto die memorat. Planta, quæ Græcis ἐρυκάμενον, Latinis quoque Periclymenum dicitur: Italis, Matriſelua: Germanis, Geiszblatt: Hiſpanis, Madreſylua: Gallis, Vinciboſſe.

Quorundam error.

Periclymeni tures ex Gal.

Nomina.

TRIBVLVS. CAP. XIIII.

Τρίβολος.

TRribuli genus unum terreſtre, folijs ad effigiem portulacæ, tenuioribus: uiticulis † in terra ſtratis, ſpinis ſecundum folia rigidis, prædurís. iuxta amnes, & rudera naſcitur. Eſt & alterum genus, aquis familiare, quod in fluminibus natum comam exerit, aculeos condens: folijs latis, & pediculo longo, caule parte ſumma, quàm ima craſsiori: adſunt ei & capillamenta quædam ſpicacea: ſemen durum, ab altero non abhorrens. Vterque refrigerantis, & inſpiſſantis eſt naturæ: ideo inflammationes omnes cataplaſmate adiuuat. ulcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonſillasque perſanat. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculoſis iuuamentum affert. Dracluna terreſtris tribuli pota illitaue, ictos à uipera recreat: contra uenena cum uino aptiſsimè bibitur. decoctum eius ſparſum pulices necat. Thraces qui ad Strymona amnem habitant, uirenti tribulo equos ſaginant: & è dulci ſemine, & eſculento panem, quo ueſcuntur, faciunt.

Tribuli conſideratio.

ETſi unum duntaxat, Tribuli terreſtris genus deſcripſerit Dioſcorides; duo tamen eius genera à Theophraſto redduntur lib. VI. c. V. de plantarũ hiſtoria, his uerbis. Tribulo peculiare eſt, ut fructum gerat aculeatũ. Eius duo ſunt genera: uni folium eſt ciceris, alteri aculeatum. Vtrunque terreſtre, & ſurculoſum: ſerus germinat, cui in folijs ſunt aculei, magisq; hoc apud ſepta uillarum erumpit. Semẽ præcoci ſeſamæ figura cernitur: alteri, hoc eſt ſerotino, rotundum, nigrum, ſiliquis incluſum. Hæc duo terreſtris genera Theophraſto. Tribulum, cui folia portulacæ Dioſcorides aſſignauit, meminí me udiſſe Venetijs in maris litore propè diui Nicolai ſacellum. At hũc, cuius hîc figurã exprompſimus, Piſis miſit ad me Lucas Ghinus Forocornelienſis medicus rei herbariæ peritiſſimus. Ruellius Tribulũ aculeatũ Theophraſti eã plantã eſſe arbitratur, quam Hetruſci uulgò uocãt Cacatreppola, ea fortaſſe ratione ductus, q prope torrentium, & fluuiorũ ripas proueniat. Verùm cũ lateat nos ſoliorum effigies,

Ruel. error.

TRIBVLVS TERRESTRIS. TRIBVLVS AQVATICVS.

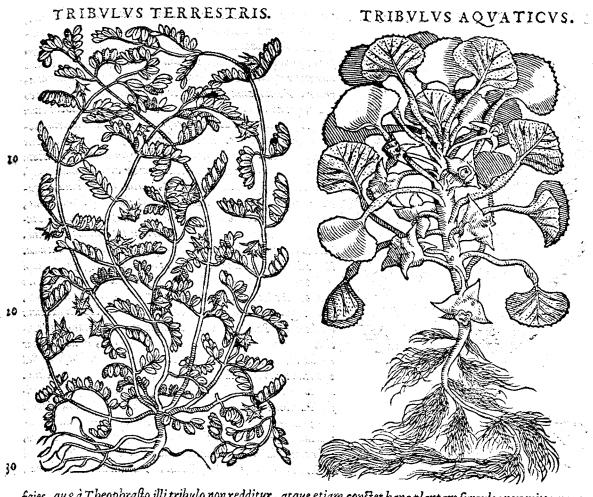

fgies, quæ à Theophraſto illi tribulo non redditur, atque etiam conſtet hanc plantam ſurculos non mittere, neque ſiliquam ferre, in qua intus claudatur ſemen, cogor omnino à Ruellio diſſentire. Noſtrates ſeplaſiarij huius radices melle, & ſaccharo condiunt, eryngij eas eſſe exiſtimantes. Quæ error haud dubiè illi fallunturut ſuperiori libro in eryngio oſtendimus. Sed ad Tribulos redeamus. Aquaticum genus in plerſque Italiæ flumi- Tribuli aqua
nibus, & lacubus prouenit, præſertim in agro Mantuano, & Ferrarienſi: neque ſolum in dulcibus aquis gigni- tici hiſtoria
tur; ſed etiam in mari. Hos tribulos Venetijs in foro uendunt, quos marinos appellant, ut qui in lacunis illis uicinis enati inueniantur. Foliis hic prouenit latis, ſubrotundis, craſſis, & auerſa parte maculoſis, neruoſis; & Matthiolo.
per ambitum ſerratis, prælongis, & craſſis pediculis nitentibus: caulem edit craſſum, pinguemq; ſed in ſummitate longè uegetiorem, quàm ab radice. Radix illi longa, comantibus ſpicaceis capillamentis. Fructum profert nigrum caſtaneæ magnitudine, triplici armatum mucrone, unde illi nomen, cortice membranoſo, & alba intus medulla, qui ſtu caſtaneis haud abſimili, uulgus aquaticas caſtaneas uocat, & non ſecus ac caſtaneis eo in cibis utitur. Quinetiã quibuſdam in locis, è ſiccis tribulis in farinã redactis, per annonæ inopiam agreſtis plebecula panes parare ſolet, perinde ac ex caſtaneis parantur ab alijs. ſunt etiam qui eoſdem tribulos ſub cineribus aſſatos pro bellarijs edãt. Ex his porrò qui peregre proficiſcuntur, uertiecillos faciunt, quibus ſuas preces enumerant, colloq; geſtant, ut maiorem præ ſe ferant religionem, ne dicã hypocriſim. Tribuli utriuſque facultates perſtrinxit Galenus lib. VII. Tribuli uires
ſimplicium medicam. ubi ſic inquit. Tribulus ex humida eſſentia modicè frigida, & ſicca non mediocriter et ipſa ex Gal.
frigida componitur. In terreſtri tamen ſuperat terreum frigidum, quod et adſtringens oſtendimus: in aquatico uerò aqueum. Propter utrumque itaque & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes influxus congruunt. Porrò terreſtris fructus cùm tenuium ſit partium, potus lapides in renibus comminuit. Τρίβολος Nomina.
χερσαῖος ſic Græci, Tribulus terreſtris Latinis dicitur: Italis, Tribolo terreſtre. Τρίβολος ὑδρόβιος *Græcè, Tribulus aquaticus Latinè uocatur: Italicè, Tribolo aquatico. Arãbicè ſimpliciter tribulus Haſach, ſeu Haſerk appellatur: Hiſpanicè, Abroyos, & abrolhos.*

† *Hoc in loco ita equidè leguntur uulgata Græca exẽplaria, ſed Orib. lib. XII. itemq; uetuſtus Dioſ. codex habẽt μικρὰ. qua uoce Tribulum terreſtrẽ uiticulis longis repræſentant. Id quod etiã ſatis plantæ pictura demonſtrat.*

Σαξίφραγον. SAXIFRAGA. CAP. XV.

† SAxiphagon aliqui ſarxiphragon, alij empetron, Romani ſaxifragam uocant. frutex eſt ſurculoſus, in petris, & aſperis locis naſcens, epithymo ſimilis. Coctus in uino, mox potus, febricitantibus opitulatur: ſtranguriæ prodeſt, ſingultum ſedat, calculos ueſicæ frangit, & urinam ciet.

LIcèt omnibus huius ætatis rei herbariæ peritis ſatis ſuperq; perſuaſum eſſe nõ ignorem, hoc Saxifragæ caput Saxifragæ ob
Dioſcoridi illegitimum eſſe, q; Latina nomenclatura contrà ſcriptoris morẽ Græcè proferatur; tamen etiam in lideratio.

Digitized by Google

SAXIFRAGIA VERA DIOSC.

omnibus ferè Græcis exemplaribus habeatur, nihil ſanè uerat, quin & nos credamus hoc Saxifragiæ caput Dioſc. eſſe legitimũ. Sed fecit deprauata huiuſce loci lectio, ut non ſolùm ego, ſed alij quoq; dubitarint quæ nam planta legitimũ Dioſcoridis Saxifragon rectè referre poſſit, quæ epithymi faciem imitaretur. Verùm cum poſtea reperti ſint antiqui Dioſcoridis codices, qui non τῷ ἐπιθύμῳ, ſed τῷ θύμῳ inſcriptum habent, non magno ſanè labore Saxifraga reperta eſt, cuius hîc primo loco imaginem damus. Ea enim frutex eſt ſurculoſus, in petris & aſperis locis prouenies, adeò thymo ſimilis, ut niſi guſtatu ferè ab eo dignoſci nequeat. Habetur & aliud genus quod folia in caulibus per interualla gerit, parua, longiuſcula, anguſta; utrinque ſingula, cõcomitantibus alijs longè minoribus, quæ cateruatim eadem ex origine prodeunt. In cacumine tamen numeroſiora ſunt, & anguſtioribus interuallis diſtincta. Flores edit in ſummis caulibus purpureos, odoris nõ iniucundi. Hanc dum Romæ iuuenis agerem: meminì me legiſſe ſub capitolino monte non longè à Templo D. Mariæ uirginis, quod ita li appellant La cõſolatione, ſuper lapidibus quibuſdã magnis, qui è regione habentur. Duxerat me ad hunc locum Medicus quidam, qui Saxifragam hanc amico cuidã meo iam ſenescenti aduerſus renum calculum commendauerat, ut ubi ille hac herba uti uellet, locum ipſam ſcirem, ubi reperiri poſſit. Sed ego tum temporis nihil de materia medica fueram ſollicitus. Eſt tamen poſt hac ſuperiori anno ad me tranſmiſſa à Franciſco Partino Roboretano Cæſaris Maximiliani ſecundi Archiatro; quinetiam ab alijs quoque amicis. Huius meminit Galenus libro, & cap. v. de ſanitate tuenda ſic inquiens: Is uerò, qui calculo laborant, etiam aliquid Betonicæ, & Ceſtri, quod in Gallis naſcitur, eſt admiſcẽdum. Vocant autem herbã eam

SAXIFR. ALTERIVS SPECIEI.

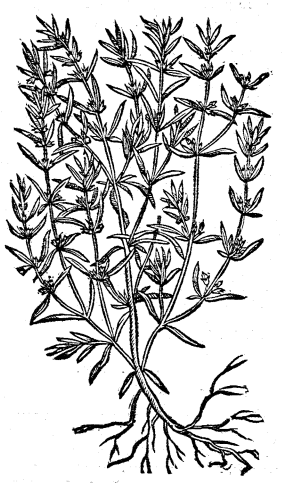

SAXIFRAGIA III.

Saxifragon.

SAXIFRAGIA IIII.

SAXIFRAGIA MAGNA.

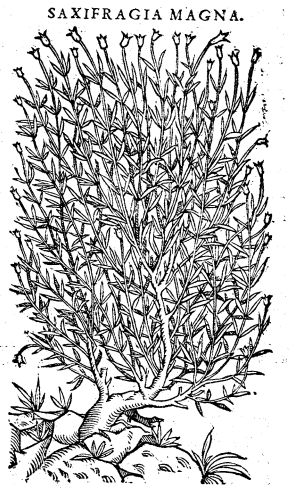

ſaxifragon. Hæc ille: à quo ſuam quoque Betonicam Saxifragam deſumpſit Paulus. Atqui præter hanc triã alia Saxifragæ genera nouimus, quæ frangendis, educendiq; renum calculis, plurimum præſtare uidentur. Primum illud eſt, quod nos antea Dioſcoridis Saxifragam eſſe ſuſpicabamur. Naſcitur hæc in magnis, ac duriſſimis lapidibus, aut ſicco, & admodum extenuato ſolo, foliis capillaceis fœniculi modo, ſed longioribus, tenuioribus, & rarioribus. Caule pariter prodit fœniculaceo, ſed tenui, ac pumilo; umbella in ſummitate emergente. Semine uulgaris petroſelini æmulo, ſed longiuſculo, & odorato. Radice albicante, paſtinacæ ſapore. Tota planta ſubacris eſt, & ſubdulcis. Secundum genus foliis eſt uulgaris terreſtris hederæ, minoribus tamen, & circunquaque laciniatis, humi accubantibus. Caulem profert tenuem, rotundum, rectum, piloſum, cubito minorem, à quo rari oriuntur ramuli, in quorum ſummis partibus flores panduntur candidi, ocimoidis æmuli. Hi paulò poſt flacceſcentes, nullum poſt ſe relinquunt ſemen. Radix illi eſt tenuis, in pluribus duaricata capillamentis; inter quas granula quædam rotunda, coriandri ſeminis magnitudine habentur, & ipſa quidem amara, & purpuraſcentia. Hæc non deſunt, qui credant huiuſce plantæ eſſe ſemen, tum quòd plantæ nullum in caulibus ſemen gerat, tum quòd ſata radicum grana perinde ac ſemen naſcantur. Mira ſanè plantæ natura, quòd ſemen in radicibus gerat. Excalfacit, extenuat, aperit, abſtergit, & expellit. Herbæ, & radicis decoctum ex uino albo paratum, renum calculos frangit, & educit, ueſicam abſtergit, & urinam prouocat: efficacius tamen ſi ex eodem decocto radicis graminoſæ farina drachmæ pondere propinetur. Quin etiam datur eadem farina per ſe ex uino duarum drachmarum menſura. Atqui felicius hæc potio ſumitur, dum affecti in labro balneo ſe fouent. Repe-

ritur hæc herba deſinente iam uere, aut æſtate inchoante. & præſertim menſe Maio, arido, & exoluto ſolo inter ſaxa, aut ſabuloſo tractu. Tertium autem, quod ego cum à forma, tum ab effectu SAXIFRAGVM *maius appello, mihi miſſum eſt Verona à Franciſco Calzolario Pharmacopæo, & rei herbariæ ſtudioſiſſimo. Id in Monte, quem Baldum uocant naſci, & ex uiuo, ac duriſſimo lapide prodire, ſcribit. Frutex eſt caule lignoſo, contorto, digiti craſſitudine, duris, denſis, ac rimoſis ſarculis ſtipato, ſubalbicante exterius libro. folia fert exigua, oblonga, in acutum deſinentia. floſculos edit albos, & calyculos pallidos, ocimoidis modo, ore circunquaque ſerrato, in coronæ modum; ſed admodum puſillos, in quibus ſemen continetur rubrum, papauerino minus. Radix in petris adeò conc luditur, ut euelli nequeat. Miris laudibus hanc plantam mihi commendauit Calzolarius ad calculos renum educendos, & ut re ipſa id mihi quoque conſtaret, miſit is ad me numeroſos calculos, quorum plures fabæ magnitudinem ſuperabant, qui huiuſce plantæ potu ejecti ſunt ex uno tantùm ciue Veronenſe Hieronymo de Tortis nomine, quos adhuc apud me ad ſpectaculum ſeruo. Cæterùm id magis me in admirationem ducit, quòd aliquot inter hos ſpectentur, qui è ueſica potius, quàm è renibus expulſi uideantur. Herba ipſa iam apud me copioſa eſt. Verùm hactenus nullum eius periculum feci. Cæterùm ſunt & alia herbarij genera, quæ ſub Saxifragæ nomen-*

Saxifraga maior.

Saxifragæ maioris uires.

Plantæ Saxifragæ dictæ.

nomenclatione uulgaribus demonſtrantur, nempe Trichomanes, Adiantum, Aſplenum, Filipendula, Maſſilienſe ſeſeli, Pimpinella quæ hircum redolet, & aliæ plures betæ: quæ ideo Saxifragæ nomine inſigniuntur, quòd omnes urinam cieant, & calculos frangant pellantque. Planta, quæ Græcis σαξιφραγα, & σαξιφραγον Latinis Saxifraga, & Italis Saſſifragia nominatur.

Nomina.

† *Qui poſtremò impreſſi ſunt Græci Dioſcoridis codices non hîc, ſed in fine ſeparatim ſcriptum habent hoc caput de Saxifraga, inter ea relatum, quæ in hoc authore adſcititia cenſentur. Hoc dictum ſit, ut omnibus conſtet, illud non ſolùm Latinè, ſed etiam Græcè ſcriptum reperiri.*

Λειμώνιον. LIMONIVM. CAP. XVI.

LImonion folia habet betæ, tenuiora, & longiora, decem, & ſæpe plura: caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, ſeminibus rubris ſcatentem, quæ guſtata adſtringunt. Semen tritum, & ex uino acetabuli menſura potum, dyſentericis, cœliaciſque prodeſt: rubra feminarum profluuia ſiſtit. Naſcitur in pratis, & paluſtribus.

Limonij conderatio.

PRouenit Limonium, *nullis prorſus reclamantibus notis, innumeris ferè plantis in paludibus, quæ Timaui fontibus irrigantur, ac etiam Tergeſtino tractu. Hanc autem plantam ſeplaſiæ falsò Behen rubrum appellant. quam ſi quis diligenter expenderit, eam ni fallor, inueniet omnibus notis Limonio adſtipulari: unde cogetur fateri aut hanc uerum Limonium eſſe, aũt ſaltem eius genus. Siquidem herba eſt (ut imagines duæ, quas hîc damus, apertè demonſtrant) foliis betæ, tenuioribus & longioribus, decem, & ſæpe pluribus: caulibus item tenuibus, in quibus ſemen rubrum, quod guſtatum adſtringit. Præterea in pratis, præſertim uliginoſis, & paluſtribus prouenit. Addam etiam quòd experimento compertum eſt, Behen hoc adulterinum prædium eſſe facultatibus & uiribus, quas Limonio reddiderunt Dioſcorides & Galenus. Quare non temere*

LIMONIVM. LIMONIVM ALTERVM.

me factũrum putaui, ſi pro uero Limonio hîc eas plantas depictas exhiberem, quæ in officinis Behen rubri nomen perperam acceperunt: quòd iam mihi perſuaſum ſit (ut in glandis unguentariæ commentatione dicetur) eas planè Behen illud ementiri, de quo à Mauritanis mentio facta eſt. Plinius libro XX, cap. VIII. Limonium ſylueſtrem betam uocari tradit. Sed huic, ut in beta notauimus, refragatur Galenus libro ſecundo de alimentorum facultatibus, ubi ſe nullam unquam ſylueſtrem betam nouiſſe ſcribit: niſi quis pro ea rumicem accipiat. Atque adeò hinc colligamus licet, Limonium eſſe per ſe genus herbæ. Cui tamẽ etſi caulis nota, quæ in Behen rubro uulgari habentur, non omnino aſtipulentur, cum tamen cætera Limonio bellè correſpondeant, & uires eædem ſint,

PIROLA.

LAGOPVS.

ſint, manebo ego in ſententia, quouſq; nouus aliquis appareat rei plantariæ indagator, qui aliam nobis plantam demonſtret, quæ legitimum Limonium Dioſcoridis notis omnibus magis præ ſe ferat. Interim autem in eorum ſententiam haud concedam, qui PIROLAM *herbam; quam Germani uocant uuintergruen, limonium genuinum faciunt. Quippe folia pyri modo ſubrotunda, unde illi nomen, paruaq́; , & natale ſolum non concedunt Pyrolam eſſe Limonium; Siquidem oritur hæc haud humectis, aut paluſtribus locis, ſed in montibus, umbroſis, & inſyluis; folio pyri minore, robuſto, & perpetuò uirescente, caule ſpithamæ longitudine, tenui, teretiq́; in quo per interualla flores ſpectantur candidi, ſtellæ figura, capillamentis numeroſis è medio emergentibus, ut in roſa. Radice nititur ſubalbicante, haud altè deſcendente. Vis illi eſt exiccare, adſtringere, & agglutinare. quo fit, ut ad uulnera glutinanda plurimum præſtet uſum apud Germanos. Nanque non ſolùm illita folia, aut eorum ſuccus unguentis uulnerarijs additus, aut per ſeſe recentia uulnera ſanant, ſed etiam eorum decoctum ex uino potum, ea quoque curat, quæ in thoracis cauitatem in uiſcera, aut inteſtina penetrarint. Mira ſanè uis eſt in huiuſmodi potionibus. Parantur enim non ex hac ſola planta, ſed ex multis aliis ex uino, & aqua ſimul decoctis, nempe ex Pyrola ipſa, Alchimilla, Betonica, Fragaria, Equiſeto, Agrimonia, Caryophyllata, Tormentilla, Vinca peruinca, Pimpinella, quam Sanguiſorbam uocant, Piloſella, Virga aurea, & Symphyti maioris & Rubiæ radicibus. Eiuſmodi enim potionibus uidi ego, cùm Thoracis tum inteſtinorum uulnera, ſanari, quæ lethalia, & nullo prorſus auxilio curari poſſe cenſebant. quo fit ut hæc chirurgicis grata eſſe debeāt.*

Pirolæ hiſto. Matthiolo.

Pirolæ uires Matthiolo.

Vulneraria potio mirifica.

Limonij uires memoriæ prodidit Galenus libro VII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Limonij ſemen utpote auſterum, cœliacis, dyſentericis, & ſanguinem ſpuentibus cū uino exhibent. Iuuat & ad proſtuuium muliebre. Satis autem eſt acetabuli menſura. Quod Græci λιμώνιον, Latini item Limonium dicunt: Itali, Limonio.*

Limonij uires ex Gal.

Nomina.

λαγώπους. LAGOPVS. CAP. XVII.

LAgopus herba ſiſtit aluum in uino pota: aut in febri, ex aqua. Eadem inguini alligatur in inflammatione. Naſcitur in † ſegetibus.

† Meū,&Cat. ἐν ὀφθαλμοῖς. in areolis.

SAnè tam paucis Lagopum perſtrinxit Dioſcorides, utpote qui ne ullam quidem eius imaginis notam deſignauit, ut arduum æquè, atque difficile ſit aſſerere, quinam ſtatuendus ſit in tam ingenti plātarum multitudine, quarum nulla apud homines extat cognitio. Cæterùm Matthæus Syluaticus parum rectè, meo quidem iudicio, tradidit Lagopum eam eſſe herbam, quam herbariorum uulgus Caryophylliatam appellat: quandoquidem hæc non gignitur in ſegetibus, ſed in montibus, & in uijs iuxta ſepta. quòd mirum in modum ſepibus opacari gaudeat. De hac ueteres, quod ſciam, nihil memoriæ prodiderunt. Niſi fortaſſe fuerit Geum à Plinio deſcriptum lib. XXVI. *cap.* VII. *cui radiculas reddidit tenues, nigras, & bene olentes. Porrò* CARIOPHYLLATA *planta eſt non uulgaris, neque uiribus inefficax, argumento quòd eius radices manifeſtum caryophylli ſpirent odorem. Vnde illi nomen. Ea folia fundit, ſubaſpera, hirſuta, tripartita, duobus etiam longè minoribus eodem in pediculo poſteriori parte adnatis, omnibus tamen per ambitum laciniatis. caule eſt ramoſo rotundo, haud craſſo, ſeſquicubitali, geniculato, ſubaſperoq́; . floribus aureis pentaphylli æmulis, uilloſis ſuccedentibus*

Syluatici opinio exploſa.

Caryophyllatæ uires.

CARYOPHYLLATA.

CARIOPHY. MONTANA.

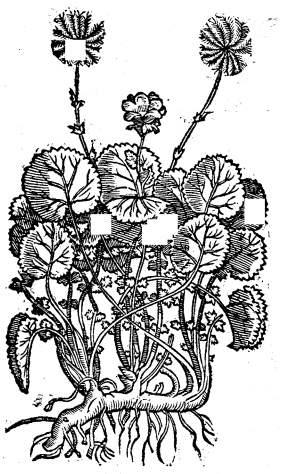

CORTVSA.

Caryophylla montana.

Cortusa herba.

dentibus inde capitulis; in quibus semen continetur. Radicibus nititur copiosis, tenuibus, subrufis, Caryophyllorum odore. Nascitur secus uias circa agrorum, & hortorum sepimenta, et opacis potius locis, quàm à sole illustratis. Est & alterum CARYOPHYLLATAE genus montano, quod à me repertum est in Boemia, in monte quodam Boemis Corconos appellato, ex quo Albis fluuius suã ducit originem. Folia hoc gerit alterius crassiora, crispiora, hirsutioraq; plura ab una radice prodeuntia, longisq; pediculis inhærentia, tactu subaspera, & circumquaque laciniata, & humi procumbentia. Caules edit tenues, haud ut in communi brachiatos, in quibus parua, sed rara folia spectantur. In caulium summitatibus unicus tantùm flos emicat, usu iucundus, & triplo ferè maior quàm in uulgari. Aureus illi collor est, qui tandem flaccescens, pinnatum efficit orbem, magno naturæ opificio. Radice nititur spithamæ longitudine & minimi digiti crassitudine, sed haud in altera fibrata, rufo colore, odore Caryophyllorũ, & gustu adstringenti. Præstat hæc longè ualentioribus sa cultatibus, quàm uulgaris. Sed de Caryophyllatis hactenus. Quarum gratissimus odor aliam mihi plantam reuocauit in mentem non minoribus fortasse uiribus insignitam, CORTVSAM hanc appellare libuit, quòd à CORTVSO uiro optimo, primùm hæc planta reperta sit. Prouenit hæc foliis ferè uitigineis, sed longè minoribus, subrotundis, atque subasperis adstringenti quadantenus sapore, & longis nitẽtibus pediculis. Caules edit tenues, rectos, foliis nullis refertos, sed qui in cacumine magno naturæ artificio flores gerant, extima parte purpureos, intima uerò aureo fulgore splendentes, aureisque stamĩnibus intus refertis. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, ac prolixis. Est etiam quæ

quæ uiolaceos, & quæ candidos flores gerat, ſed prima frequentior. Naſcitur locis umbroſis nunquam à ſole illuſtratis, cretaceo, & albicante ſolo. Nuſquam hæc planta ab eius inuentore CORTVSO *uiſa eſt, præter quàm in agro Vicentino, in eo tantùm tractu, quem uulgò appellant Valle ſtagna. Tota planta dum recens eſt gratiſſimo ſpirat odore, melleis fauis ferè ſimili, ſed longè admodum gratiori, ac uehementiori. Sed in ſicca euaneſcit. Expertum eſt ualere hanc plantam ad mulcendum neruorum & articulorum cruciatus à quacunque cauſa exortos. Nam ipſius floribus in Amygdalino oleo recenter preſſo, & roſacco, quod completum uocant, pari pondere commiſtis, diu infolatis, fit ad hoc medicamentum præſtantiſſimum, ubi egelidum illinatur. Nec ambigo quin tota cuiuſque Caryophyllatæ (ut ad eas redeat oratio) planta adſtringere ac roborare, & uulnera, ulceráq; ſanare ualeat. Ea recentiores utuntur pota ad thoracis interna uulnera. Quin & eius ſuccum, admiſta æruginę, cuniculoſis, contumacibuſq; ulceribus utiliter injiciunt. Eadem olfactu ſpiritus recreat, & frigidum roborat cerebrum. Epota prodeſt cœliacis, dyſentericis, fœminarum proſluuijs, & cruenta expuentibus. Tam intus ſumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio eſt. Temperamentum eſt excalfaciens, & exiccans, ut manifeſto ſunt indicio eius radices: quippe quæ guſtu odoratæ, adſtringentesq; deprehendantur. Quibus qualitatibus non modò attenuare, diſcutere, & adſtringere ualent; ſed etiam roborare. Sed, ut ad noſtrum inſtitutum reuertamur, Germanorum uulgus Lagopum appellat herbam, quæ folia habet trifolio ſimilia, oblonga: caulem tenuem, rotundum, birſutumq;: ſemen in paniculis paruis, muſcoſis, lanuginoſisq;: cui non obſcura adſtringendi uis ineſt. Naſcitur hæc quidem in ſegetibus, uerùm an ea legitima ſit Lagopus non auſim affirmare: nullus enim, quod ſciam, Lagopi faciem repræſentauit. Dantur Lagopi huiuſce folia, quinetiam paniculæ, & ſemen in farinam trita contra dyſenteriam, & exteras alui fluxiones, contra bilioſas reiectiones & cœliacos affectus ex uino auſtero, aut ſucco Punici mali. Vniuerſæ plantæ decoctum, additis maluæ foliis & dulci uino paratum, datur utiliter ad ueſicæ morbos, & præſertim ad urinæ ardores. Semen auxiliatur cruenta expuentibus, paniculorum cinis illitus hæmorrhoidas fluentes ſiſtit. Sunt qui lagopi paniculis utantur ad abſtergendam dyſentericorum ſedem, putantes inde fluxionem cohiberi. Lagopi uires ſcriptas reliquit Galenus libro* VII. *ſimplicium medicamentorum, his pauciſſimis uerbis. Lagopus facultatis eſt deſiccantis, adeò ut fluxus alui probè exiccet. Huius plantæ nomen Græcum* λαγώπους, *pariter & Latinum Lagopus.*

Cortuſæ uires.

Lagopi hiſto. & uires.

Lagopi uires ex Gal.

Nomina.

Μήδιον. MEDIVM. CAP. XVIII.

MEdion [a] in ſaxis, & opacis naſcitur. folia habet iridis: caulem tricubitalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum: ſemine cnici, minuto: radicem dodrantalem, craſſitudine baculi, guſtu acerbo. Quæ trita in farinam, & ex melle decocta, rubros menſes fœminarum ſiſtit, eclegmate per aliquot dies ſumpto. Semen in uino potum, menſtrua pellit.

[a] Vtrunque exemplar ὀφιοβοσκὸν in petroſis.

MEDIVM, SIVE VIOLA MARINA.

MEdion in Media duntaxat naſci quibuſdam proditum eſt. Quòd ſi ita ſe res haberet, mirum profectò non eſſet, ſi non proueniret in Italia. Sunt qui eius folia intubo ſimilia faciant, non autem iridi, ut communis habet lectio, quibus etiam Oribaſius adſtipulatur. Et certè facilis potuit eſſe librariorum lapſus, ut qui uocabulorum affinitate decepti ἰρίδι pro σέρδι in Dioſcoride ſcripſerint. Hac itaque Oribaſij authoritate fretus plantæ imaginem hic appingi curaui, quæ bellè ſatis MEDIVM *repræſentare uidetur. Siquidem non ſolùm aridis, ſaxoſis, & opacis naſcitur locis (ut uir optimus Iacobus Antonius Cortuſus teſtatur, qui ad me hanc plantam miſit) ſed folio eſt intubi, caule procero, floribus grandibus, & ſemine paruo, Cnici haud abſimili. Medij facultates tradidit Galenus libro* VII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Medij radicem contrà atque ſemen ipſum, temperatam eſſe contigit. nam illa quidem auſtera eſt, & fluxiones cohibet eiam alias, tum proſluuium muliebre quod uocant. At ſemen tantùm abeſt, ut tale quid efficiat, ut etiã menſes cieat, ut pote quod tenuium partium, & incidentis eſt facultatis. Vt Græci hanc plantam* μήδιον, *ita etiam Latini Medium uocant.*

Medij confideratio.

Dioſc. locus refutatus.

Medij uires ex Gal.

Nomina.

Ἐπιμήδιον. EPIMEDIVM. CAP. XIX.

EPimedium, caulis eſt non magnus, hederæ foliis, denis atque duodenis, neque florem, neque fructum ferens: radice tenui, nigra, graui odore, guſtu fatuo. naſcitur in humidis. Folia cum oleo trita, impoſito cataplaſmate, mammas increſcere non ſinunt.

Radix

Radix conceptum adimit. Folia trita quinis drachmis, poſt menſtruas purgationes, quinque diebus in uino pota, præſtant mulieribus, ne concipiant.

Epimedij cõfideratio.

Opinio cuiuſdam medici exploſa.

QVi Epimedium in Italia, quantum mihi perquirere licuit, hoc tempore cognoſcat, demonſtret; baſtenus reperi neminem. Quare putauerim alijs in regionibus hanc plantam prouenire: uel ſi fortaſſe naſcatur in Italia, nondum ad noſtram peruenisſe cognitionem. Non tamen nos fugit medicum eſſe in Italia materiam medicam profitentem, cuius nunc nomen libet ſilentio diſſimulare, qui Epimedium eam plantam eſſe cenſet, quæ à triquetra foliorum figura quibuſdam recentioribus Trinitas appellatur, idq; illis conſtanter affirmat, & perſuadet, qui maiorem forſan ei fidem præſtant, quàm ipſi Dioſcoridi. Sed quòd his aperte hallucinetur, etſi minimè mediocriter etiam in re herbaria uerſato perſpectum eſſe poſſit, pro alijs tamen iam nobis oſtendendum eſt. Quod facile conſtabit, ſi expendatur utriuſque plantæ deſcriptio: ſiquidem Epimedium, Dioſcoridis teſtimonio, caulis eſt non magnus: folia habet hederæ ſimilia, dena aut duodena. Trinitas uerò nullo conſtat caule, ſed folijs tantùm modò uicenis, modò tricenis, modò quadrigenis, pluribuſq; à radice cyclamini modo exeuntibus. Præterea Trinitas primo ſtatim uere florem edit cæruleum, mox ſemen. Epimedium uerò, Dioſcoride authore, neque florem, neque ſemen profert. Adde quòd Trinitas radice nititur multifida, odore non ingrato, & ſapore adſtringente. Radix uerò Epimedij tenuis deſcribitur, graui odore, & inſipido ac fatuo guſtu. ex quibus omnibus, ni fallor, harum plantarum diſcrimen luce clarius oſtenditur, & medici illius opinio uana apertiſſimè exploditur. Cæterùm Plinius libro XXVII. cap. IX. Epimedij hiſtoriam ad uerbum ferme à Dioſcoride mutuatus eſt: cui item Galenus ſuam acceptam referre poteſt libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit. Epimedij uis eſt moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate. quare nullam habet inſignẽ qualitatem. Mammas cataplaſmate impoſitum rectas ſeruare poteſt. Aiunt uerò eportum concipiendi ſpem adimere. Planta, quam Græci ἐπιμήδιον, Latinis ſimiliter Epimedium appellatur.

Epimedij uires ex Gal.

Nomina.

Ξιφίον. GLADIOLVS. CAP. XX.

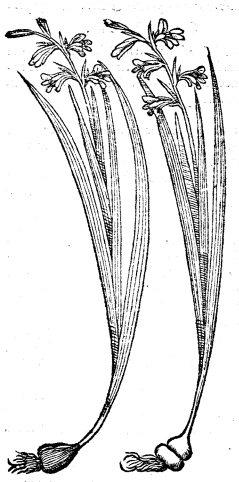

† Orib. addit. ὀπὸν μεστὸν. i. ſucco plenũ.

XIphion, alij phaſganon, alij machæronion, Romani gladiolum uocant. nomen inde accepit, quòd folium gladij præbeat ſpeciem. Iridi ſimile erat, niſi minus, & anguſtius uideretur, & gladij modo mucronatum, neruoſumque. In caulem exit cubitalem † in quo purpurei flores, in ordinem digeſti, inter ſe diſtant: rotundo ſemine: radicibus geminis, una paruorum bulborum modo, ſuper alteram inſidente, quarum inferior gracilis eſt, ſuperna uberior. naſcitur in aruis. Superior cum thure illita, admiſto uino, ſpicula & aculeos è corpore extrahit: panos cum lolij farina, & hydromelite diſcutit: qua de re huiuſmodi emplaſtris inferi ſolet. menſes impoſita trahit. Superiori radice ex uino pota, uenerem ſtimulari, & inferiore ſumpta ſterileſcere tradunt. Superiorem quoque utiliter infantium enterocelis, cum aqua potui dari præcipiunt.

Gladioli hiſtoria.

NAſcitur Gladiolus, quem Græci xiphion uocant, frequens in Hetruria, & in comitatu Goritienſi, in pratis, & in aruis inter ſegetes: unde Segetalis pleriſque dicitur. huius flores noſtri uulgò appellant Monacuccie. Folia ei iridis, breuiora tamen, & anguſtiora, lineis neruorum modo ſtriata, mucronataq;. Caule attollitur cubitali, ſuccoſo: in quo flores emicant purpurei, paribus inter ſe ſpatijs diſtantes, qui etiam iridis flores forma effigieq; plurimùm æmulantur, quanquam Gladiolo minores ſunt, & uno tantùm colore conſtant. Prodit ex bis ſemen (ut Dioſcorides inquit) rotundum. Radicibus cohæret geminis: rotundis preſſiſq; uerticillorum modo, una ſuper alteram inſidente, albicantibus, bulboſiſq;. Hæ obteguntur capillaceo inuolucro, in nigrum purpuraſcente, ueluti croci radices. Cæterum quamuis tradiderit Dioſcorides, quòd ſuperior radix magnitudine inferiorem ſuperat; plerunque tamen contrarium uiſitur. Plinius porrò hac in hiſtoria à Dioſcoride diſſentit: ſiquidem Gladiolum, quem in aruis naſci ſcribit Dioſcorides, in paluſtribus is & aquoſis inueniri exiſtimat. Ex quo facilè crediderim, Plinio illum uocari Gladiolum, quem paſſim officinæ Acorum nominant. Gladioli meminit Galenus lib. VIII. ſimplic. medic. ubi ſic inquit. Xiphij radix, & maximè altera, quæ ſuperior eſt, attrahentem, digerentem, & exiccantem ſcilicet facultatem etiam poſſidet. Hæc planta ξιφίον Græcè uocatur: Latinè, Gladiolus: Arabicè, Kaſſſloa: Italicè, Gladiolo: Germanicè, Schuuertel: Gallicè, Glais, & Glaitel.

Plinius à Dioſcoride diſſentiens.

Gladioli uires ex Gal.

Nomina.

Σπαργάνιον.

Digitized by Google

Σπαργάνιον. SPARGANIVM. CAP. XXI.

SParganion, aliqui xiphidion uocant. folia habet gladioli, ſed arctiora, & in terram magis [a] procumbentia: in ſummo caule ueluti pilulæ prominent, in quibus ſemen. Contra ſerpentis uenena, radix cum uino datur.

a Meum. σπαλιέστερα. i. magis inclinata.

EXiſtimat Ruellius eam plantam eſſe Sparganium, quæ in aquoſis locis prouenit, quam herbariorum uulgus Spatulam fœtidam appellat. Verùm hæc, ut in proxima commentatione dicetur, nihil aliud eſt, quàm Dioſcoridis xyris. Quare mihi planè refellenda uidetur in hoc Ruellij opinio. Siquidem herba hæc, quam ideo Spatulam fœtidam cognominãt, quòd grauem exhalet odorem, folia quidem habet gladioli; ſed latiora, longioraque, minimè in terram procumbentia. Adde etiam quòd illa in ſummo caule non pilulas, quæ ſemen contineant, ſed folliculos, aut ſiliquas profert. Syluaticus Spatulam fœtidam deſcribens, eius hiſtoriam Paulo Aeginetæ perperàm acceptam refert: id enim ipſe in Paulo nuſquam potui reperire. Sed ad Sparganium noſtra redeat oratio. Dubitamus nos, an planta quã hic pro Sparganio expreſſimus, quamq; ferè omnes, qui hoc ætuo de re plantaria ſcripſerunt Sparganium faciunt, legitimum genuinumque Sparganium ſit. Siquidem hæc folia xyphio latiora gerit, non quidem arctiora, eaque ſurſum ſpectantia, non humi procumbentia. Quo fit ut ego facilè crediderim uix plantam hanc Sparganium dici poſſe. Sanè quàm paucis de Sparganio differuit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Sparganium & ipſum deſiccantis eſt facultatis. Nomen Græcum habet planta hæc σπαργάνιον: Latinum item, Sparganium: Arabicum, Safarbe ramoy: Italicum, Sparganio.

Sparganij cõſideratio.

Syluatici erratum.

Sparganij faculę. ex Gal.

Nomina.

Ξυρὶς. XYRIS. CAP. XXII.

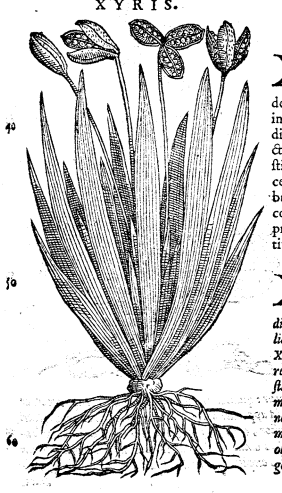

XYris folia habet iridis, latiora, & in cacumine mucronata: quorum medio caulis erumpit, ſatis craſſus, cubitalis, ex quo ſiliquæ triangulares dependent: in quibus purpureus flos, in medio puniceus: ſemẽ in folliculis, ſimile † fabis, rotundum, rubrum, acre: radix longa, geniculata, rufa. Contra capitis uulnera, fractaque efficax eſt: aculeos, & ſpicula omnia, citra moleſtiam extrahit, adiecta floris æris tertia parte, & radicis centaurij, ac mellis quinta: tumoribus, & collectionibus illita cum aceto medetur. Radix ex paſſo bibitur, ad conuulſa, rupta, coxendicum dolores, ſtrangurias, & alui profluuia. Semen tribus obolis potum, urinam uehemẽtiùs impellit: & cum aceto, lienem abſumit.

† Orib. ἔσθουσι. eruis.

XYris pluribus locis prouenit in Italia, præſertim in Hetruria. Nam etſi non deſint, qui plantam quæ hic nobis xyridem exprimit, legitimam eſſe negent quòd radice non conſtet longa, rufa, geniculata, ſed multifida gracilique; nos tamen non ob id, cùm cæteris notis cum Dioſcoridis Xyride conueniat, eam legitimam faciemus. Siquidem uariare radices in plantis facilè ſcimus pro diuerſo ſoli ac regionum ſtatu. Auxit quoque quibuſdam ſuſpitionem ipſum quoque ſemen, quod rotundum ſit, fabis haud ſimile eſt. Sed ſuſpitionem hanc abſtulit Oribaſius, qui δοκοῦσι legit, id eſt orobis ſimile. Quo argumento fretus, cùm xyridis ſemen, (ut cuique olfacienti palam ſit) odore fabaceo habeatur, Dioſcoridi legendum eſſe puto. Semen in folliculis eſt fabarum odore. Eam

Xyridis conſideratio.

Locus Dioſc. reſtitutus ex Oribaſio.

Digitized by Google

Xyridis uires ex Gal.

Eam uulgus Spatulam fœtidam appellat, quòd eius folia, si manibus atterantur, grauem & ingratum reddant odorem. Sunt qui huiusce succo utantur ad scabiem, utiliginem, & lichenas. Hanc memoriæ prodidit Galenus libro VIII. *simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita disserit. Xyris tenuium partium, attractionis, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi est facultatis, cùm radix, tum multò etiam magis eius fructus: qui quidem & urinam ciet, & lienes induratos sanare potest.*

Nomina.

Planta Græcis ξυρὶς, Latinis quoque Xyris dicitur: Arabibus, Casoras: uulgò, Spatula fœtida: Germanis, Wuandtlensz: Hispanis, Lirio spadanal: Gallis, Glaieul Sauuage.

Ἀγχοῦσα. ANCHVSA. CAP. XXIII.

ANchusa, quæ alio nomine calyx, aut onoclea appellatur, folia habet lactucæ [a], in acumen fastigiata, hirsuta, aspera, nigra, multa, ab radice quoquo uersum humi sparsa, spinis horrida: radici crassitudo digitalis, quæ ætate prouenit, & manus inficit sanguineo colore. Læto solo nascitur. Radix adstringit: ad ambusta, & uetera ulcera [b], ex oleo & cera efficax est: igni sacro cum polenta medetur: lepris, & utiliginibus illinitur ex aceto: partus extrahit, uuluæ indita. Eius decoctum renum uitijs, lieni, & bile suffusis datur: & si febris sit, ex aqua mulsa. Sistunt aluum folia in uino pota. Radice pigmentarij utuntur ad unguentorum spissamenta. Est & altera, quam aliqui alcibiadion, aut onochiles appellarunt. Hæc à priore distat, quòd minora habeat folia, sed simili modo aspera: ramulos exiles, in quibus flos purpureus [c] in puniceum uergens conspicitur: radices habet rubras, prælongas, quæ mesibus sanguineum succum fundunt [d]. in sabulosis nascitur. Vis ei, salijsque inest, quæ contra uirus cùm reliquorum serpentium, tum maximè uiperarum auxilietur, siue cibo, siue potu, siue alligatu: nam si quisquam mandens, in serpentis os inspuat, eum necabit. Est & alia huic haud dissimilis, semine puniceo, minore. Cuius semen manducatum, si in serpentis fauces inspuatur, eam interficiet. Radix acetabuli mensura cum hyssopo, & nasturtio pota, latas uentris tineas excutit.

a Meũ. & Cat. τῇ ὀξυφύλλῳ παραπλήσια. i. acutifoliæ similia.

b ἑψᾶσι μοῦ νιτρῳ καὶ ἐλαίῳ. i. coctæ cum cera, & oleo, ita habet Meum.

c Orib. ἠ φοινικοῦν. i. uel puniceum.

d Orib. ἀιμάδωσι. uentosis.

ANCHVSA I.

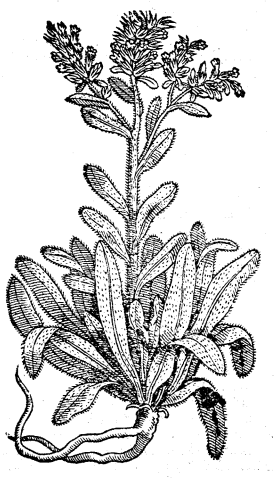

ANCHVSA II.

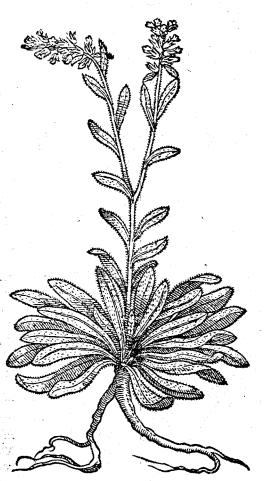

Anchusarum consid.

TRia sunt Anchusæ genera, quæ hic à Dioscoride scribuntur: quanquam Plinio libro XXII. cap. XX. quartum quoque genus additur, quod pseudoanchusam ob id appellatam ait, quoniam primo aliarum generi quadantenus similis est, hirsutior tamen hæc, lanuginosior, & minus pinguis, foliis tenuioribus, & languidioribus. Sed hanc nusquam equidem uidi, cùm tamen alias omnes locis compluribus in Italia inuenisse me certò sciam. Anchusæ omne genus in toto ferè caule purpureos explicat flores à uulgari bugloss o non longè dissimiles,

Digitized by Google

ANCHVSA III.

miles, quanuis Anchuſis magis ſubrubentes, magisque expanſi ſpectentur. Galenus inter Anchuſas Lycopſim quoque Anchuſarum uires ex Gal.
recenſet libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. Anchuſæ quadruplex ſpecies eſt. Quarum onoclea quidem radicem habet admodum refrigerantem, & deſiccantem, tum adſtringentem, & ſubamaram, tum quæ ſufficiat extenuandis, & extergendis humoribus bilioſis, corporibuſq; condenſandis. Cæterum folia habet imbecilliora quidem radice, adſtringunt tamen & ipſa, & deſiccant. Porrò lycopſis cognominata refrigerat, & deſiccat, magisque radix eius, quàm onocleæ adſtringit. At onochelos calidior eſt, & magis medicata. nam pluſculum habet & guſtu ipſo protinus acrimoniæ. Hac uerò etiã calidior eſt parua, quæ & amarior, & magis etiam medicata eſt. Anchuſæ non omnes eaſdem uires obtinent. Nam onoclea quam uocant, radicem habet ſimul adſtringentem, & ſubamaram, corporibus condenſandis, & modicè extenuandis idoneam: tum abſtergẽdis quoque, & abluendis bilioſis, & ſalſis ſuccis. dictum enim ſuprà eſt, quòd qualitas acerba miſta amaritudini ea præſtare queat. Sic ſanè regio morbo, & lienoſis, & renum affectibus eſt utilis. Sed & refrigerare idonea eſt. & ſanè cum polenta illita iuuat eryſipelata, & abſtergit non modò epota, ſed & foris impoſita. Proinde uitiligines, & lepras ſanat cum aceto. At radicis quidem hæc opera ſunt, & operum facultates, quas diximus. At folia ipſius herbæ radice quidem ſunt imbecilliora non tamen aliena ſunt à reſiccatione, & adſtrictione. Itaque etiam proſtuuium ſanant pota cum uino. Et quæ Lycopſis nominatur eodem modo eryſipelatis congruit, & radicem habet quàm onoclea magis adſtringentem. At onochili, & alcibiadij cognominatæ uis magis eſt medicata. Nam & guſtu protinus maiorem habet acrimoniam, & eos quì à uiperis morſi ſunt, admodum iuuat tum illita, tum ſuſpenſa, tum eſa. Reliqua uerò nempe quarta, quæ parua eſt, & ferè nomine caret ex illis ſola, alcibiadio quidem perſimilis eſt. uerùm & amarior, & magis medicaminoſa: ac pro inde ad latos lumbricos idonea oxybaphi menſura cum hyſſopo, & naſturtio epota. Quæ αὐχμαία Græcè, Latinè pariter & Italicè Anchuſa uocatur: Germanicè, Rod ochſen zung: Hiſpanicè, Soagem: Gallicè, Orchanette. Nomina.

Λύκοψις. LYCOPSIS. CAP. XXIIII.

Concluſa nõ legit Orib.

LYcopſis, quæ & anchuſa à nonnullis uocatur, foliis eſt lactucæ, longioribus, aſperioribus, latioribusq;,] craſsis, ad radicis caput recidentibus: caule longo, recto, ſcabro, hirſutis adnatis multis, cubitalibus: flore in ijs paruo, purpuraſcente: radice rubra, & adſtringente. naſcitur in campeſtribus. Cum oleo radix illita, uulneribus medetur: & cum farina hordeacea, ignibus ſacris: ſudores peruncta mouet, adiecto oleo.

Lycopſis conſideratio.

EGo quoque unà cum Ruellio, & Fuchſio uiris doctiſſimis, crederem Lycopſin eam eſſe plantam, quam officinæ legitimi Cynogloſſi nice paſſim uſurpant, uocantque Cynogloſſam; ſi tamen hæc radice rubra, non autem candida nitteretur: ſi foliis uireſceret aſperis, non autem lanibus, ad terram recidentibus, non ſurſum ſpectantibus: ſi caule aſſurgeret ſcabro, non molli: ſi denique Plinius huic ſententiæ non prorſus refragaretur. Porrò cùm Plinium uideam libro XXVII. cap. XI. de Lycopſi ſeorſum tractaſſe, & ſimiliter de hoc Cynogloſſi genere priuatim ſcripſiſſe lib. XXV. cap. VIII. cogor omnino, ut ingenuè dicam, ab illis diſſentire. Potius enim adducor, ut credam, Lycopſin herbam eſſe anchuſæ non abſimilem: quam ideo non temerè Galenus, & Aetius eum ſecutus in anchuſarum genere retulerunt, ut ſuperiori commentatione diximus. Lycopſin, quam ego legitimam eſſe exiſtimo, uidi ſæpius in campeſtribus, ſitientibus, aridisq; locis enatam, anchuſæ adeò ſimilem, ut uix ab ea diſcerni poſſit. Cæterùm quoniam in huius libri quarti progreſſu, deo iuuante, nobis de Cynogloſſo diſſerendum eſt ſuo proprio capite; idcirco diſputatio quòd nam uerum ſit Cynogloſſum, & nunquid illud eſſe poſſit, quo officinæ uulgò utuntur, in illud tempus commodiùs differetur: Lycopſis, ut Plinius eſt author loco citato, foliis eſt longioribus, quàm lactuca, craſsioribusque: caule longo, birſutis adnatis multis, cubitalibus: flore paruo, purpureo, naſcitur in campeſtribus. Hæc herba Græcis λύκοψις, Latinis item Lycopſis, & Italis Licopſide appellatur.

Opinio reprobata.

Nomina.

Ἔχιον. ECHIVM. CAP. XXV.

†Meũ.&Cat. ἡ ῥοφήματος λαμβάνεται. tantum habent.

Echij conſid.

ECHion folia habet prælonga, aſpera, aliquantùm tenuia, anchuſæ proxima, minora tamen, ſubrubra, & pinguia, ſpinulis tenuibus horridula: cauliculos exiles, numeroſos: minutaque utroque latere folia, expanſa, pinnataque, nigra, in ſummo caule proportione minora: flores ſecundum folia purpureos, in quibus ſemina capiti uiperarum ſimilia inſunt: radix nigricat, digito tenuior. Quæ non percuſsis modo à ſerpentibus ex uino prodeſt; ſed eos qui antea biberint, feriri non patitur. Folia, & ſemen idem præſtant munus. Lumborum dolores ſedat: in uino, aut ſorbitione ſumpta, †lac extrahit.

ECHion à uiperis omnino nomen adinuenit (uipera enim Græcis ἔχις dicitur) uel quòd ſemen proferat capitibus uiperinis ſimile, uel quòd uiperarum morſibus præſtantiſſimum ſit medicamentum. Hãc herbam ab Alcibio quodã fuiſſe inuentam author eſt Nicander in theriacis, & proinde à poſteris cognomine Alcibiacum appellatum. Is enim dum ſecus aream dormiret, à uipera in extremo inguine ictus eſt. excitatuſq; à ſomno ex hac herba ſuccum commanducando palato & dentibus expreſſit, hauſitq; in corpus. Manſæ uerò herbæ reliquum uulneri ſuperimpoſuit contra dolorem. quo medicamento liber euaſit. Vnde poſtea Echio nomen inditum eſt Alcibion ab eo, qui primus oſtenderat, quantum uiribus polleret contra uiperarum ictus. Numenius ſcriptor grauiſſimus duo Echij genera inueniri ſcriptum reliquit, quorum alterum Ocimoides appellari inquit, quòd folia ocimo ſimilia habeat, alterum uerò, quod folio eſt ſpinis horrido, priuatim Echion nominari. Id ſanè quod in theriacis ante ipſum ſcripſerat Nicander. Quibus uidetur etiam Dioſcorides adſtipulari, quippe qui Echio ſtatim ſubiecerit Ocimaſtrum. His quoque ſubſcribit Plinius libro XXV. cap. IX. ſic inquiens. Echios duũm eſt generum: altera foliis coronata, pulegio ſimilis: altera lanugine diſtinguitur ſpinoſa, cui & capitula uiperæ ſimilia ſunt. Sed tamen ignoraſſe Plinium Alcibion, & Echium idem eſſe, ſatis manifeſtum eſt: ſiquidem is lib. XXVII. cap. V. Alcibios, inquit, qualis eſſet herba, apud authores non comperi. Ex cuius uerbis illud facilè colligi poteſt, quòd ſcilicet Plinius non ſatis accuratè Nicandrum legerit. Cæterùm non parua admiratio eum capiet, qui in Echio diligenter opus prudentiſſimæ naturæ perſpexerit, nempe quòd ipſum genuit uipertuis capitulis, ut ita apud homines, quorum potiſſimùm curam gerit, teſtatum reliqueret, eam herbam præſtantiſſimam eſſe ad huiuſcemodi lethalium ferarum morſus. Echium, quòd ubique ferè proueniat, aridis præſertim locis ſæpe in Hetruria, in agro Tridentino, & Goritienſi uidimus, ſemenq; eius uiperinum decerpſimus ad antidota. Herba eſt anchuſæ, quæ ſecundo loco Dioſcoridi redditur, non abſimilis. Vocant quidam ſylueſtre Bugloſſum. Flores profert hæc in rubeum purpraſcentis inter minuta folia à medio caule ad ſummum: è quibus ſemen prodit nigrum hirſutis, ſpinoſiſq; inuolucris incluſum, uiperarum capitibus ſimile. Non inuenio Galenum ullam Echij mẽtionem feciſſe in libris, quos de ſimplicium medicamentorum facultatibus edidit. Paulus tamen eius uires deſcribit Dioſcoridem ſecutus lib. VII. ubi hæc refert. Echion, alij doriada, nonnulli alcibiadion uocant. Spinoſa herba eſt, quæ non modò à ſerpente commorſis cum uino pota auxiliatur; ſed præſumentes quoque ex ictu nihil moleſtum pati ſinit. Quod ἔχιον, Latini quoque Echium dicunt: Itali, Echio: Germani, Vuild ochſen zung: Hiſpani, Yerua della biuora: Galli, Bugloſſa ſauuage.

Plinij lapſus.

Echij uires ex Paulo.

Nomina.

Ὀξυμυρσίνη. OCIMASTRVM. CAP. XXVI.

OCimoides, Latini ocimaſtrum uocant, folia fert ocimi, & ramos dodrantales, hirſutos: ſiliquas hyoſciamo ſimiles, ſemine, ut gith, nigro prægnantes. Vim habet ſemen in uino potum, quà uiperarum, cæterarumq; ſerpentium morſibus medeatur. Datur iſchiadicis, cum melle, uino, myrrha, & pipere. Radice nititur tenui, & ſuperuacua.

*Ocimaſtri cõſideratio.

OCimaſtrum, ſiue ſylueſtre Ocimum idipſum nobis appellare liceat, paſsim copiosè naſcitur in Italia, præſertim inter ſegetes, prope ſepta, & in agrorum marginibus, foliis ſanè ſatiuo ſimilibus: ramulis hirſutis, quadratis, dodrantali, uel cubitali longitudine: in quorum ſummo flores emicant candidi, quãdoque uerò purpurei, id quod ſilentio præterijt Dioſcorides: è quibus uaſcula eruumpunt hyoſcyami figura, capaci uentre, arctis faucibus, per ambitum denticulatis, uiperinis capitibus ſimilia: in quibus ſemen includitur nigrum, melanthio ferme

OCIMASTRVM, SIVE OCIMOIDES.

ERINVS.

ferme ſimile. Hæc uaſcula ita à natura facta pueri noſtrates colligunt, ubi exaruerint: ſiquidem, cùm ſemen exciderent, iis intus ſuſtantes acutiſſima edunt ſibila: ſic enim natura pueris interdum ludendi præbuit inſtrumenta. Meminit huius Nicander in theriacis inter echij genera, ſic inquiens. Echij genera duo: alterum ſpinoſo folio, anchuſæ ſimile: alterum minoribus folijs, & purpureo flore, aſpero lanuginoſoque caule, capitulis uiperarum figura. Ocimaſtri uires tradidit Galenus in calce libri VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Ocimoides quidam Philitæium cognominant. Radix ſuperuacanea eſt. At ſemen tenuium partium, & deſiccantis citra mordacitatem facultatis eſt. Herba, Græcis ὠκιμοειδὲς, Latinis Ocimoides, & Ocimaſtrum appellatur: Italis, Baſilico ſaluatico: Hiſpanis, Albahaqua monteſina: Gallis, Baſilic ſauuage.

Ocimaſtri uires ex Gal.

Nomina.

Ἔρινος. ERINVS. CAP. XXVII.

ERinus naſcitur apud fontes, & fluuios, folijs ocimi, ſed minoribus, parte ſuperna diuiſis: ſurculis quinis, ſenisve, dodrantalibus: flore candido: ſemine nigro, & acerbo: folia, & caules [a] lacteo ſucco turgent. Semen drachmis duabus in quatuor mellis cyathis oblitum, oculorum fluxiones cohibet. Succus cũ ſulphure, & nitro inſtillatus, aurium dolores ſedat.

[a] Caret. ὅτι μασὸς ἐστὶ ὁ καυλὸς, καὶ τὰ πίτυρα. caulis & folia ſucco referta ſunt.

ET ſi nonnulli Dioſcoridis codices habeantur, in quibus non legitur, Erinum aliquo lacteo ſucco turgere; non deſunt tamen, & in quibus planè oppoſitum ſcriptum inueniatur, quorum lectio mihi magis probanda uidetur non infirmis, ut arbitror, nixus rationibus. Quippe quòd herbam hãc apud aquarum riuulos uiderim, legerimq; lacteo ſucco manantem, adeò ut eo mœnus inficeret. Quòd præterea Plinio reddatur Erinus herba lactaria, ſeu lacte madens libro XXIII. cap. VII. ubi de ea hæc memoriæ prodidit. Herba inquit, quã Græci Erimon uocant, reddenda eſt in hoc loco propter gentilitatem. Palmo alta eſt, cauliculis quinis, ferè ocimi ſimilitudine, flos candidus: ſemen nigrum, paruum, quod tritum cum melle Attico oculorum epiphoris medetur. Manat lacte multo, & dulci. Herba perquàm utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia reſiſtunt uenenis. hæc Plinius. Cæterum Erini facultatis aduerſus uenena non meminit Dioſcorides, quanquam Nicandro, ut quæ ad id præſtet, addatur in antidotis. Galenus hanc herbam non Erinum, ſed Echinon appellat: neque id ſanè mirum eſt, quandoquidem in ueteſtis aliquot Dioſcoridis codicibus Echinos legitur. De qua differens ipſe Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Echini herbæ ſemen acerbum eſt: ac proinde repellentis, & exiccatoriæ facultatis. Vtuntur eo ad oculorum, & narium fluxiones. Quæ herba Græcè ἔχινος, Latinè Erinum, & Ocimum aquaticum nominatur: Italicè, Ermo: Hiſpanicè, Baſilgo de lhagoa.

Erini confid.

Erini uires ex Galeno.

Nomina.

Ἄγρωστις. GRAMEN. CAP. XXVIII.

GRamen geniculatis ſerpit ramulis, à quibus radices ſpargit dulces, articulis præcinctas: folia acuminata, dura, & ut arundinis paruæ lata, eaque iumenta, & boues paſcunt. Trita radix illitu uulnera conglutinat. Decoctum eius in potu, torminibus medetur, & urinæ difficultatibus: calculoſa etiam ueſicæ excrementa comminuit. Eſt & arundinaceum gramen, priore multò maius, quod iumenta necare

Digitized by Google

GRAMEN.

a Meum. γλυκέας ἴσχουας. i. dulces, ualidas.
b ὑγρὰ βρωθὲν σα ἐμπίσφησι τοὺς βόας. i. humidum in pabulo sumptum inflammat boues.

traditur, præsertim in Babylone: idque iuxta uias nascitur. Quod in Parnaso monte gignitur, densius fruticat: foliis hederaceis: flore odorato, candido: semine paruo, non inutili: radicibus quinis, aut senis, digitali crassitudine, candidis, mollibus, & [a] admodum dulcibus. Succus si in uino cum melle pari, & myrrhæ dimidio decoquatur, adijcianturque piperis, & thuris tertiæ portiones, probatissimum erit oculorum medicamentum: id in æreа pyxide reconditur. Decoctum radicis idem, quod herba præstat. Semen uehementius urinam impellit: aluum, uomitionesque sistit. Natum in Cilicia gramen, quod incolæ Cinnam appellant boues inflammat [b] si eo uirenti sæpe pascantur.

Graminis hi storia ex Pli.

Plura, ac uaria sunt Graminis genera: si quidem præter hæc tria, quorum meminit Dioscorides, alia quoque tria aculeati generis Plinio reddunturlib. XXIIII. *ca.* XIX. *naturalis historiæ, his uerbis. Gramen ipsum, inquit, est inter herbas uulgatissimum: geniculatis serpit internodijs, creberque ab ijs, & ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In Parnaso tantum hederacea specie densius, quàm usquam fruticante: flore odorato, candidoque. Iumentis herba non alia gratior, siue uiridis, siue in fœno siccata. Tunditur aspersa aqua. Succum quoque eius in Parnaso excipi tradunt propter ubertatem: dulcis enim hic est. Is uicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad uulnera conglutinanda. Quod & ipsa herba tusa præstat illita, tueturque; & ab inflammationibus placat. Decocto adijcitur unum, ac mel ab aliquibus, & thuris, & piperis myrrhæque; tertiæ portiones. Rursusque coquitur*

Graminis uires ex Plin.

GRAMEN MANNAE.

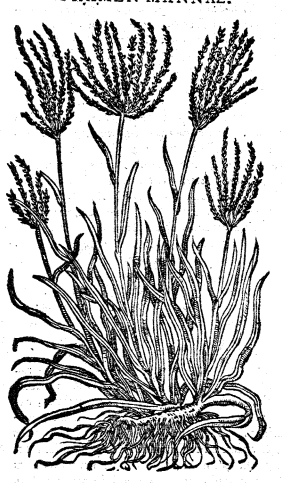

GRAMEN ALTERVM.

in arco

in ære uase, ad dentium dolores, & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, ulceribus uesicæ: calculos frangit. Semen uehementius urinam impellit: aluum, uomitionesque sistit, priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Quod è graminum genere septem internodia habet, efficacissimè capiti contra dolores adalligatur. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, cùm in cacumen aculei sint plurimùm quini, dactylon uocant. Hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntq; sanguinis ciendi gratia. Altero, quod est aizoo simile, ad paronychia, & pterygia unguium, & cùm caro unguibus excreuerit, utuntur cum axungia. Tertium genus, quod tenuius est, nascitur in parietibus, & tegulis. Huic caustica uis est. Sistit ulcera, quæ serpunt. Gramen capiti circundatum, sanguinis è naribus fluxiones sistit. hæc Plinius de graminibus. Cæterùm hinc omnibus planè perspicuum esse puto, Gramen, quod in Babylone, non gigni in Italia: quanquam illud primum ac uulgatum genus, nobis passim frequentissimum nascatur. Neque illud quoque omnibus non cognitum & uulgare est, cui in cacumine caulium quini sunt aculei, ueluti digiti, quos pueri naribus inserunt extrahuntque, ut sanguinem eliciant. Hanc herbam Hetrusci ab effectu uulgò appellant Sanguinella, alij Capriola. De qua latius in Coronopo diximus, ubi Leonicæni, & Ruellij sententiam reprobauimus, qui hanc & Coronopum Dioscoridis unam & eandem herbam esse asseruerunt. Verùm de Coronopo sepaxatim disseruit Plinius libro XXII. cap. XIX. suæ naturalis historiæ. Postremam hanc in aliquibus Germaniæ locis seri ac coli audio non minori cura, quàm cætera frugum & leguminum genera. Siquidem eius semine, quod MANNAM appellant, frequenter uescuntur in cibis, quòd in iure pinguium carnium decoctum, non minorem cum palato ineat gratiam, quàm oriza: cui ego facile præposuerim: est enim semen panico, milioque longè minus, album orizæ ferè modo: sed in pila ipsum quoque tundere oportet, ut à suo resiliat putamine. Cæterùm

Sanguinella.

Manna graminis.

GRAMEN PARNASI. GRAMEN ACVLEATVM.

GRAMEN *quod in Parnaso prouenit, ego Iacobo Antonio Cortuso uiro optimo acceptum refero. nam antea à me uisum non est. Sed iam Graminibus suas reddamus uires ex Galeno, qui de ijs agens libro* VI. *simplicium medicamentorum, ita scriptum reliquit. Graminis radix mediocriter frigida est, & sicca, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem excessu refrigerat, in humiditate uerò, & siccitate moderata. Porrò semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uerò desiccatorium, & tenuiū partium, & subacerbum. Gramen esculentam habet radicem, ubi mollis fuerit, dulcem quidem instar aquæ, sed acre quiddam exiguum, & subacerbum obtinentem. Hæc herba planè aquea gustantibus est. Ex quibus apertū est, radicem modicè esse tum frigidā, tum siccā: ac proinde cruenta ulcera glutinare. At ipsa herba illita, non uehementer refrigerat, in medio constituta humiditatis, et siccitatis. Porrò mordacitas et tenuitas, quæ radici inest, exigua est quidē, sed interdū tamen lapides frangere assolet, si quis eam decoctā ebibat. At semen alterius quidem imbecillum est, eius uerò quæ in Parnaso nascitur, uirinā ciet: & fluxus uentris, & stomachi reficcat: uis enim eius est*

Graminis uires ex Gal.

Digitized by Google

Nomina. *exiccatoria, tenuium partium, & ſubacerba. Herba, quæ Græcis ἔγχωρις, Latinis Gramen appellatur: Arabibus, Vagem, Negen, ſeu Negieu, Tbel, Kel, & Negil: Italis, Gramigna: Germanis, Graſz: Hiſpanis, Grama, & Gramenha: Gallis, dent de chien.*

Σιδηρῖτις. SIDERITIS. CAP. XXIX.

SIderitin aliqui heracleam uocant. folia habet marrubij, ſed longiora, ſatis ad frondem quercus, aut ſaliuæ accedentia, minora tamen, & aſpera: caules edit quadratos, dodrantem altos, aut etiam maiores, non iniucundi guſtus, aliquantumq; ſubſtringentis: in quibus per interſtitia orbiculatæ uertebræ, ut in marrubio ſpectantur: & ſemen in eis nigrum. naſcitur in [a] petroſis. Illita folia, ſuapte in uulnera ſine inflammationis periculo iuuant.

a ἐν ὑποτεταγμένοις χωρίοις. i. in ſubpetroſis locis. ita omnia exemplaria.

Σιδηρῖτις ἑτέρα. SIDERITIS ALTERA. CAP. XXX.

ALtera Sideritis binûm cubitorum ramulis, exilibus [a]: folio filicis, numeroſo, utrinque per oras diuiſo, pediculo longo, prodeuntibus è ſummo alarum ſinu ſurculis, longis, tenuibus: capitulo in cacumine orbiculato, aſpero: in quo ſemen continetur, quàm betæ rotundius aliquanto, ac durius. Huius uis foliorumque ad uulnera, præcipua eſt.

a Meum. σὺν λαὶ δὲ ἐπὶ μάλιστα μακρῶν, ὁμοίαι τοῖς τῆς περιβόας, ἀκρο κεφάλῳ πολλαὶ ἐκπεφύκασιν. i. folia in pediculis longis, ſimilia folijs filicis, in ſummo utrinq; in ciſuris diuiſa.

Σιδηρῖτις τρίτη. SIDERITIS TERTIA. CAP. XXXI.

SIderitin aliam eſſe tradunt, quam Crateuas heracleam uocat, in [a] macerijs, & uineis naſcentem: foliis, ab una radice multis, coriandro ſimilibus †, circa coliculos dodrantales, læues, teneros, ſubcandidos atque ſubrubicundos: flore punicco, paruo, guſtanti amaro, & lento [b]. Huius ea uis eſt, ut quanuis recenti uulneri impoſita, ſanguinem ſupprimat.

a Meum. τοῖχοις. i. parietibus.

† Orib. μικρὰ i. paruis.

b Vtunque ἐκέφ. καὶ ταῦτης ἢ ἰδιότης ἐστὶ τοιαύτη, κολλητικὴ ἑναίων καὶ νεοτρώτων. i. & huius uis eſt, ut impoſita, glutinet uulnera recentia & cruenta.

SIDERITIS I. HERACLIA.

SIDERITIS II.

Sideritis confideratio. & genera.

TRia Sideritidis genera præter Achilleam, de qua ſequenti capite dicetur, hîc à Dioſcoride repræſentari conſtat. Quorum etſi illam, quæ ſecundo loco deſcribitur, antea in noſtris Italicis commentarijs me nunquam inueniſſe, ac uidiſſe tradiderim; eam tamen hoc anno Piſis ad me miſit Lucas Ghinus Forocornelienſis uir rei medicæ peritiſſimus. Reliqua uerò genera iandiu nouiſſe nos putamus, quòd ea omnibus notis ſuam quæque hiſtoriam

SIDERITIS III.

SIDERITIS IIII.

VIRGA AVREA.

hiſtoriam ſequi deprehenderimus. Cæterùm nemini mirum ſit, quòd tam uaria effigie primæ Sideritidis folia reddiderit Dioſcorides, ut qui ea modò marrubij, modò quercus, modò ſaluiæ figura depingat. Quippe eorum longitudo ſaluiæ accepta referatur oportet: ſcabritiæ deinde ſuperficietenus, ac ſubalbidus color tum eidem ſaluiæ, tum marrubio: quercui poſtremò, quæ in ambitu eſt diuiſura. Talis profectò mihi eſſe uidetur, quam nos primo ſtatim loco expreſſimus.

Quippe omnibus notis primam refert Sideritim, nec aliud quidpiam obſtare uidetur, quàm quòd ea frequentius naſcatur humidis quàm ſiccis locis, quanquam ſæpe eandem utrentē in locis quoque ſiccis muenimus. Id itaque tantùm in cauſa eſt, ut hanc non auſim omnino legitimam facere Sideritim, & præſertim cùm aliam nunc repererim plantam in Viennenſi agro, ac in alijs Auſtriæ locis, arido in ſolo, quæ Sideritim primam perbellè refert. Exit enim hæc quadrato caule, ipſoq; dodrantali aut maiori, ramoſoq;. foliis Marrubio longioribus, & ad ſaluiæ faciem accedentibus, criſpis, & albicantibus, & per ambitum lacinijs: ſapore haud ingrato: Floribus uerticillatim in caule prodeuntibus, Marrubij modo, ut ex appicta hîc imagine, quis certior fieri poterit. Sed ea mihi quidem nihil prorſus primæ Sideritis adſtipulari uidetur, cuius imaginem expreſſit Fuchſius in ſuo de Stirpium hiſtoria commentario. Siquidem perſpicuum eſt, quòd eius pictura non ſolùm non præ ſe fert folia, & caules, quæ Sideritim uerā referant; ſed etiam flores eius ſpicati in cacumine, non in caulibus inter folia marrubij modo, planè ueræ Sideritis refragari conſpiciuntur. Ruellius porrò Sideritim hanc nonnullis herbam Iudaicam appellari tradit. Verùm ſi is Iudaicam illam intelligit, cuius libro 11. meminit Auicenna; nullo modo erroris culpa uacare poteſt. Nam Auicennæ Iudaicā herba nil ſanè aliud

Fuchſij erratum.

Virgæ aureæ facies, & uires.

sanè aliud designat, quàm eruum. Sunt tamen aliqui, qui herbam Iudaicam, itemq; Paganam eam nominant, quæ herbarijs, & medicis quibusdam VIRGA *aurea dicitur, caule rubente, bicubitali, læui: foliis oliuæ latioribus, circùm minutissimè serratis, in superficie læuibus: floribus in summitate caulium spicatis, colore aureo, flores ij, ubi maturuerint, in pappos abeunt. Hanc chirurgici in Germania, aliis quibusdam additis, ijs feliciter postandam exhibent, quibus intrinsecus inflicta sint uulnera, & ad fistulas. Quinetiam eam in unguenta, quæ ad id conficiuntur, utiliter addunt. nam, ut ipsi referunt, glutinandis uulneribus tam intrò in corpus sumpta, quàm exterius illita, efficax admodum est medicamentum. Extulit hanc Arnaldus inter recentiores clarissimus author: ad urinam ciendam, comminuendosq; calculos. quod tamen apud alium scriptorem hactenus mihi non licuit reperire. Potæ hæc alui fluxiones cohibet, id quod etiam præstat clysteribus infusa. Eius decocto sanantur oris ulcera, firmanturq; dentes. Idem gargarizatu anginam, & columellæ inflammationem arcet, & faucium morbis medetur. Veruntamen hæc, ut ad institutum nostrum redeamus, non erit Sideritis primi generis, ut fortasse Ruellius existimauit. Sunt quoque, qui Italicam Pimpinellam tertiam faciant Sideritim, quibus ego haud astipulari possum. quippe quòd illi folio coriandri non sint, nec eadem circa caules oriantur, sed pinnata, è longo utrinque pediculo exeant. Item quòd caules præduros gerat, non teneros, ac etiam quòd flores, capitulaq; nec amaro, nec lento gustu habeantur, sed adstringenti & austero. Sideritidis uires memoriæ prodidit Galenus lib.* VIII. *simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sideritis habet quidem etiam abstergendi quandam facultatem: sed plurima eius pars humida est, & mediocriter frigida: Paucula uerò inest adstrictio. quare phlegmonem sedat, & glutinat. Hæc Galenus, de una tantùm Sideritide scribens. Sed cuius ex tribus meminerit, non facile est decernere. Σιδηῖτις sic Græcè, ut etiam Sideritis Latinè uocatur: Arabicè Sidriçhis: Italicè, Siderite.*

Sideritidis uires ex Gal.

Nomina.

Ἀχίλλειος. ACHILLEA. CAP. XXXII.

a Meum. ἄτακτοεδῆ. i. inordinatos.

† Orib. addit ὑποπυρά. i. subamaris.

b Cat. add. χρὴ πρατίδας εἰς τὸ αὐτὸ φέρειν ῥηθέντα πάντα καὶ ὅλη κοπεῖσα μετὰ ἀξυγίας παλαιᾶς τὰ παλαιὰ τῶν ἑλκῶν καὶ ὑποπαλλοτα ὑφαιρεῖ ξηρὰ δὲ κονεῖσα καὶ μέλιτι μιγεῖσα ἔξω ἐφαλαβητικὴ. i. Et Crateuas affirmat hæc omnia, quodq; tota contusa cum axungia ueteri, antiqua ulcera, quæ difficulter cicatricem admittunt, sanat, quòdq; arida contusa, & cum melle mista ulcera purgat.

Achilleæ consideratio.

ACHILLEA.

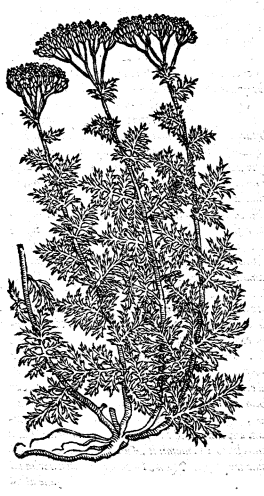

Multorum error.

*Q*Vi uulgaris usus Millefolium Achilleam esse existimant haud dubiè, mea quidem sententia, decipiuntur. Siquidem id (ut infrà latius dicemus de Stratiote millefolio differentes) folia non profert crebris ex obliquo sectionibus, coriandri similitudine, sed auicularum pennas æmulantia. Porrò tametsi constet, Millefolij umbellæ coronari modò alba, modò purpurea, modò aurea; non tamen propterea colligendum est Millefolium, & Achilleam unam & eandem herbam esse. Quandoquidem non putauerim ego fuisse Dioscoridis institutum (ut Ruellio placet) quòd hæc Achillea umbellam ferat candidam, illa verò purpuream, alia denique aureã: sed quòd omnibus in uniuersum Achilleæ plantis eadem insit umbella, quæ tantùm prædictis coloribus distincta spectetur. Nascitur in Hetruria planta, nascitur & in Goritiensi agro, scapis ferè cubitalibus: foliis coriandri proximis, odore quadantenus graui, non tamen ingrato: umbella in cacumine rotunda, amplaq;, colore in purpura candicante, punctis quibusdam aureis depicta, quam semper putaui esse legitimam Achilleam. Atque in hac perstitam sententia, donec quis certiorem plantam protulerit: quòd hæc mihi planè omnibus notis Achilleam Dioscoridis repræsentare uideatur. Caterùm in hunc fortè errorem, ut crederent uostrum millefolium esse Achilleam, illos deduxit Plinius, qui lib. XXV. cap. V. Achilleam Latinis millefolium uocari tradidit. Veruntamen is, quantum uidere est, eo in loco non Achilleam hanc describit, sed eam omnino plantam, quam Dioscorides myriophyllum appellat. Quare paulò pòst hæc uerba subiunxit. Sed alij, inquit, fatentur ueram Achilleam esse scapo cæruleo, pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis elegantèr uestitam. Ex quibus uerbis liquidò apparet dubitasse Plinium, qualis legitima esset Achillea: & ideo ita indeterminatè

terminatè locutum fuiſſe, ut nihil in eo perpetuum ſtatui poſſit. Serapio, authoritate Conſtantini, Achilleam, quòd (ut ipſe ait, licet falsò) rubeum ſuccum fundat, Sanguinem draconis appellat. ſed fortaſſe hic interpretis lapſus ſuus factus eſt. Siquidem ſuccum rubeum fundere Achilleam non tradidit Dioſcorides: neque etiam (ut omnes compertum habent) lacryma, quam officinæ Sanguinem draconis appellant, herbæ ſuccus eſt, ſed Arabicæ cuiuſdam magnæ arboris gummi, uel, ut aliqui uolunt, draconis animalis eſt ſanguis ab elephante colliſi. Cuius loco illius plurimum uendunt impoſtores, quem hirci ſanguine cum reſina quáuis, ſorbis ſiccis, aliisq; nonnullis adulterant, & in rotundas placentas conformant. Achilleæ meminit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus ſcribens. Quidam etiam uocant Achilleam ſideritim, quæ propoſitæ quidem, quod ad iam dicta attinet, uiribus eſt non diſſimilibus: cæterum adſtrictione exuperat. quare ad ſanguinis eruptiones, dyſenterias, & mulierbre proſluuium congruit. Planta Græcis δύϋλλος, Latinis pariter & Italis Achillea uocatur: Arabibus Sichritis, & Egilos: eius uerò ſuccus Demalochotten.

Achilleæ uires ex Gal.

Nomina.

Βάτος. RVBVS. CAP. XXXIII.

RVbus notitiæ uulgaris. Vim habet ſiccandi, & adſtringendi: capillum tingit. Ramorum decoctum, potu aluum ſiſtit, & fœminarum proſluuia. præſteris morſui accommodatiſsimum. Gingiuas firmant, & oris uitijs medentur folia commanducata: cohibent ulcera quæ ſerpunt: ulceribus in capite manantibus, oculiſque procidentibus, remedio ſunt: condylomatis, & hæmorrhoidibus folia illinuntur. cardiacis, & ſtomachi doloribus, trita conuenienter imponuntur. Caules cum foliis tunduntur, exprimiturque ſuccus, mox ſole cogitur, ſingulari remedio contra omnia, quæ modò dicta ſunt. Mori in rubro naſcentis quàm optimè maturi ſuccus, ad oris medicamenta conuenit[a]. Siſtitur aluus [a] præmaturi cibo, necnon flore in uino poto.

a Meum. μάσος πρόπερος. immedia maturitate.

Βάτος ἰδαία. RVBVS IDAEVS. CAP. XXXIIII.

IDæus Rubus appellatus eſt, quoniam copioſus in Ida prouenit. Eſt autem longè tenerior priore, ac minoribus ſpinis horrens: quãquam & ſine ſpinis inueniatur. Inſuper eadem præſtat, quæ ſupradictus. Cæterùm flos cum melle oculorum collectionibus illinitur. ignem ſacrũ extinguit, ſtomachicisque ex aqua bibendus datur.

Ruborum cõfideratio.

RVbi uulgaris plantæ, plura apud nos reperiũtur genera. quod etiam teſtatum reliquit Theophraſtus libro III. c. XVIII. de plantarum hiſtoria. Alius nanque arboris inſtar craſſeſcens, in altum attollitur: alius ſepibus, frutetisque implicatur: alius humi ſerpit, radicaturque graminis modo, quem ideo humirubum appellant: alius denique alijs modis in ſyluis, & montibus uagatur. Cæterùm qui paſſim in ſepibus & frutetis naſcitur rubus uirgas edit quadrangulas, ſubrubentes, obſequioſas aduncis, minantibuſque aculeis ubique refertas. Eramis pediculi prodeunt aculeati, è quibus terna dependent folia, aſpera, & in acutum deſinentia, fragariæ herbæ haud diſſimilia. prominente altera parte dorſo, aduncis, & minoribus ſpinis armato. flores profert in ramuſculorum ſummis partibus racemoſos, albicantesq;, è quibus mora oriũtur.

Rubus Idæus.

Radix illi eſt longa, & longo tractu repens, graminis modo. At IDAEVS RVBVS, *etſi ab Ida monte denominari cæperit, quòd ibi copioſiſſimus fortaſſe habeatur, naſcitur tamen in alijs etiam montibus. Nam in Boemia non ſolum habetur in montibus ubi ſponte eum frequentiſſimum adeo reperies, ut montes quidam eo ſolo ſyluescant, ſed etiam in hortis tranſlatum uideas. Eſt itaque altero longè clementior. Siquidem latiora, mollioraq; profert folia, uirgas rotundas, fragiles. ſpinis nullis, aut omnino raris. Flores edit albos uulgaris rubi emulos, quemadmodum & fructus, qui facie rubi mora imitatur: intercedente tamen coloris ac ſaporis differentia. Quippè is tenerior eſt. Sapore ſubdulci pariter ac ſubadſtringenti, & quadam cum inſipiditate iucundus. Color quoque illi eſt perpetuò rubicundus, nunquam nigreſcens, & in ſuperficie ſubalbicans, ac ſi eſſet rore frigido perfuſus. Ananienſes, & Tridentini hos fructus Ampomele uulgò uocant, ijſq; fragorum uice neſcuntur. His autem fructibus Vrſi maximè delectantur, qui hac de cauſa, eo potiſſimum tempore, quo matureſcunt, aucupatoribus captantur. Sunt & paſtorum cibus, qui in montibus ouium caprarumq; greges cuſtodiunt. Fuchſius rubi mora (ut libro primo in liguſtri mentione diximus) uacinia eſſe putat. Sed quare ab eo diſſentiam, ibidem diffuſius oſtendi, quòd ſcilicet uacinia flores, non fructus eſſe exiſtimem. Rubi uires deſcripſit Galenus libro VI. ſimplicium*

Rubus Idæi hiſto. Matthio.

Ampomelæ.

Rubi uires ex Gal.

RVBVS IDAEVS.

simplicium medicamentorum, sic inquiens. Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adstringente participant, eaq; non obscura. Sed hoc inter se differunt, quòd folia, mollia potissimùm, & recens nata, plurimum in se habẽt substantiæ aqueæ, parum uerò adstrictionis: eadem ratione & germina. Itaque si mandantur, aphthas, & alia oris ulcera sanãt. quin & alia uulnera glutinare ualent. Est enim eorum temperies & ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. At fructus, si quidem maturus fuerit, non parum habet succi calidi temperati, qui dulcis est, uti monstrauimus. Proinde ob hoc, & propter modicam adstrictionem, esui nõ insuauis est. At immaturus à frigida substantia terrea uincitur: & propterea acerbus est, & ualde exiccatorius. Et sanè uterque siccatus reconditur, ualidius quàm recens desiccans. Sed & flos eandem fructui immaturo facultatem possidet: utraque ad dysenterias, & uentris profluuium, tum robur deperditum, & sanguinis expuitiones, idonea remedia. Porrò radix præter adstrictionem non paucam in se habet substantiam tenuem, propter quam & lapides renum comminuit. Hæc planta Græcis Βάτος appellatur: Latinis, Rubus: Mauritanis, Buleich, seu Haleic: Italis, Roue: Germanis, Carza: Gallis, Ronce. Eius uerò fructus Græcè Βατίνια & βατινία dicuntur: Latinè, Mora rubi: Italicè, More di roue: Germanicè, Bramber, & Kratzber.

Nomina.

Ἑλξίνη. HELXINE. CAP. XXXV.

a Meum. μακρά. i. longa, atque eodem modo habet Cæcuz. sub nomine ἑλξίνη.

HELXINE CISSAMPELOS.

HElxine cognomento cissampelos, folijs est hederæ minoribus: ramulis [a] exilibus, quibus complectitur quodcunque contigerit adminiculum. Nascitur in sepibus, uineis, & segetibus. Foliorum succus potu deijcit aluum.

Helxinis consideratio.

NVlli certè dubium esse putauerim, quin Helxine cognomine cissampelos, quasi hederaceam uitem dixeris, species sit Conuoluuli. Sed quæ ea sit, non facilè explicari potest. Verum ciùm eam reddiderit Dioscorides foliis hederæ similibus, minoribus tamen: ramulis exiguis, quibus quodcunque contigerit complectatur: nascaturq; in sepibus, uineis, & segetibus, satis mihi declarasse uidetur, eam esse Helxinem, quæ quidem in aruis tum segetes ipsas, tum linum, tũ legumina omnia irretit, ac uincit, & uinetis, palis, & uitibus circumuoluitur. Hanc Hetruscum uulgus suo idiomate nominat Vilucchio minore, Tridẽtimis uerò Minutola dicitur. Quanquam non desint, qui putent Helxinem eam esse herbam, quæ crebra reuolutione septa, & uicinos implicat frutices, flores illos candidos æstate ostentans, quos nostri uulgò appellant Campanelle. Hanc Plinius conuoluulum uocat lib. XXI. cap. V. ubi eam his uerbis depingit. Est, inquit, flos non dissimilis lilio in herba, quam Conuoluulum uocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac ueluti naturæ rudimentum lilia facere condiscentis. Sunt qui aberrantes hanc herbam, & eius florem ligustrum uocent: in qua appellatione deceptus fuit Seruius grammaticus. Hunc errorem explosimus libro primo, ubi ueri ligustri mentionem fecimus. Helxinen perpaucis perstrinxit Galenus lib. VI. simpl. medic. sic inquiens. Helxine, quæ & cissampelos nũcupatur, digerendi facultatem habet. Ea Græco nomine ἑλξίνη κισσάμπελος: Latino item Helxine cissampelos: Arabico, Acsin: Italico, Vilucchio minore: Germanico, Mittel uuind: Hispanico, Campanela yerua.

Quorundam opinio.

Helxines uires ex Gal.

Nomina.

Ἑλατίνη.

Ἐλατίνη. ELATINE. CAP. XXXVI.

ELatine folia habet helxinæ ſimilia, minora, rotundiora, piloſa: tenuibus, & dodrantalibus ramulis, quinis, ſenisve, à radice folioſis, guſtu adſtringentibus. naſcitur in ſegetibus, & cultis. Oculorum fluxionibus, & inflammationibus auxiliatur, fŏlijs cum polenta tritis, & impoſitis. Eadem coc̃ta ſorbitionis uſu [a] dyſenteriam ſiſtit. a Μεωνι χολικὴν χρὰ. i. uē trem, &

ELATINE. NVMVLARIA.

SVnt qui uelint Elatinen eam eſſe plantam, quam quidam Nummulariam uocant. Alij uerò non hanc uolunt, ſed eam quam nos uulgò uocamus Sorbaſtrella, officinæ Pimpinellam, & alij quidem Sanguiſorbam dicunt. Sed mihi quidem, ut dicam quod ſentio, neutrorum placet opinio. Siquidem Numularia in primis non fert folia piloſa, neque in ſegetibus, neque in cultis proxenit, ſed plerunque in ſerobium marginibus, præſertim uligine madentibus. Deinde Pimpinella uocata ramulis exit longè pluribus, quàm ſenis in terram procumbentibus, & folia habet undique in ambitu laciniata, aſteriſci modo. Ruellius porrò Elatinen in Gallia uulgo Rapiſtrum uocari ait, eoq; ut rapo ſylueſtri in uernis acetarijs rura uti. Verùm ſi rapiſtrum id Hetruſcis eſt, quod Gallis, certò ſcio, Elatinen eſſe non poſſe. At qui ueram elatinen, cuius hic imaginem damus, miſit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortuſius, cui nihil deeſt quod deſiderari poſſit. Galenus de Elatine quàm breuiſſimè diſſeruit libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Elatine modicè tum refrigerat, tum adſtringit. Huic nomen Græcum eſt ἐλάτινη: Latinum ſimiliter Elatine: Arabicum, Athin. Elatines con fideratio. Elatines uires ex Gal. Nomina.

Εὐπατόριον. EVPATORIVM. CAP. XXXVII.

EVpatorium fruticoſa herba eſt, unicum efferens caulem, lignoſum, nigricantem, rectum, tenuem, hirſutum, cubitalem, interdum ampliorem: folijs per interualla quinquefolij, aut cannabis potius ſimilibus, quinquepartitò, aut amplius diuiſis, nigricantibus & ipſis, per ambitum ſerratis: ſemen medio caule erumpit, pilo ſum, deorſum ſpectans, quod ſiccatum ueſtibus inhæret. Contrita huius folia, & cum ſuillo adipe impoſita, ulceribus, quæ ægrè cicatricem trahunt, medentur. Herba, aut ſemen in uino potum, dyſenteria, iecinoris uitijs, & ſerpentium ictibus liberat. Nec deſunt, qui aberrantes argemonem hanc appellarint, cùm tamen longè alia ſit, uti expoſuimus.

Sumunt

Digitized by Google

EVPATORIVM. EVPATORIVM VVLGARE.

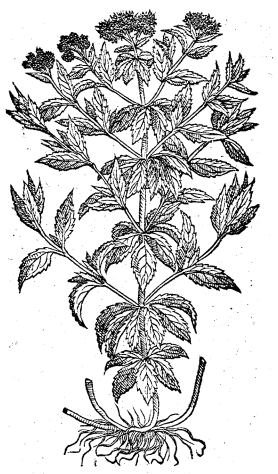

Eupatorij cõfideratio.

SVmunt nonnulli, immo uniuersa ferè seplasiariorum turba, legitimi Eupatorij uice quandam aspectu insignem plantam, quæ plerunque in uliginosis locis, & in scrobium marginibus enascitur, triecubitali longitudine, foliis cannabinis æmulis, maioribus tamen, subalbidis, hirsutis, & amaro gustu, & odore mediocri, haud insuaui, caule subrubeo, rotundo. Huic flores in umbellam exeunt, non tamen simul cohærentem, sed diuulsam, origani uulgaris modo, colore in purpuram albicante, qui maturescentes in pappos abeunt. Radix, quæ in plures diuaricatur partes, illi inutilis est, nullíusq; in medicina usus. Et quanquam ij sciunt, legitimum Græcorum Eupatorium eam esse plantam, quæ uulgò Agrimonia uocatur, eorũ forte imitatione, qui Dioscoridis ætate eandem perperàm argemonem appellabant; cùm tamen animis imbibitos iandiu errores reijcere nequeant, uel potius nolint, difficilè quidem adduci patiuntur, ut uulgarem Agrimoniam Græcorum medicamentis, quæ Eupatorium excipiunt, admisceant. Non tamen hæc propterea dicimus, quòd omni ex parte illius Eupatorij usum damnemus. Palàm etenim est, ut ex foliorum amaritudine, & odoris præstantia, quo huius Eupatorij tota redolet planta, percipi potest, id & obstructiones aperire, & crassos, lentosq; humores mirificè incidere posse: quinetiã alia plura auxilia præstare, ut paulò inferius explicabimus. Veruntamen nunquam eò deueniam, ut asseuerem, hoc apud Græcos legitimi Eupatorij nomen sibi asciuisse: tantum illud abest, ut etiam à nullo, quantum equidem inuenerim, ueterum sub alio nomine posteritatis memoriæ proditum sit. Ruellius tamen nescio qua ratione ductus in suis de natura stirpium commentarijs non sine magno errore sibi persuasit, uulgare hoc Eupatorium dubio procul hydropiper esse à Dioscoride libro secundo descriptum. Sed nos ibi in nostra hydropiperis commentatione

Eupatorium Mesues.

Ruellij errorem latius explosimus, quàm ut quicquam superst addendum. Cæterùm Mesues quoque habet suũ peculiare Eupatorium, quod, ut ex eius descriptione apparet, à prædictis longè diuersum est. Id nanque plures ab radice emittit caules: foliis minori centaurio similibus, per ambitum laciniatis: floribus aureis, in umbellam

Herba Giulia

cohærentibus, helichrysi modo. Hoc nostratibus Senensibus uulgò uocatur herba Giulia. Huius comam mulieres per noctem uino albo macerant, ac subinde dilutum pueris potandum præbent dimidij cyathi mensura ad necandos uermes admirabili successu. Nascitur hæc in campestribus: atque, ut mea fert opinio, ea est planta, quæ Dioscoridi ageratum dicitur: quippe quæ omnibus notis illi respondeat, etsi non desint qui à nobis dissentiant. Quorum unus est Andreas Marinus, qui in Mesuis libellum de simplicibus medicamentis aluũ exoluentibus quasdam nouas edidit annotationes. Verùm an is rectè Ageratum examinauerit, inferius suo loco narrandum reliquimus, ubi de Agerato differemus. Atqui interim admonendi sunt lectores, ut imaginem quam is pro Mesuis Eupatorio ex commentarijs nostris in suum transplantauit Mesuem; diligenter intueantur; quòd si fecerint illico sanè agnoscent, quàm ipse in simplicium medicamentorum censu se exercuerit: siquidem is non Mesuis Eupatorium illuc ex Dioscoride nostro transtulit, quod nos in Agerato primo loco appinximus, quodque herbam Iuliam

à nostris

à noſtris appellari diximus: ſed alteram quandam plantam facie, ſapore, odoreq́; ab ipſa Iulia herba, ſiue Meſuis Eupatorio ualde diuerſam, quam nos Ageratum alterum nominauimus. Itaque ſæpe fit, ut dum alios erroris arguere nitimur, nos ipſos longè magis redarguendos in medium offeramus. Hinc itaque addiſcant Mauritanorum ſequaces, cùm tres habeantur plantæ nomine Eupatorij, in medicamentis à Meſue relictis ſuum interponere Eupatorium: in Auicennæ remedijs ſuo item uti: & in Græcorum compoſitiones Agrimoniam uulgò uocatam addere. Sed animaduertant uelim, ne in hoc Valerij Cordi diſpenſatorium ſequantur, quòd perperam, meo quidem iudicio, ſcribat in confectione pilularum aggregantium, quin & in ſyrupo de Eupatorio, pro ipſius Meſuis Eupatorio admiſcendam eſſe Gratiolam. Siquidem hæc præterquàm quòd aluum magno incommodo deijciat, nullis etiam planè notis, ac reliquis facultatibus illud repræſentare deprehenditur. Nempe ſua deiectoria ui, qua magno cum impetu uentrem ſoluit, ijecur inde ei llum, atque infirmum reddit. Cordum ſecutus uidetur Fuchſius, in libro de compoſitione medicamentorum, quem poſtremò auctum edidit, ubi in antidoto è lacha magna illud Eupatorium uſurpandum eſſe tradit, quod à Meſue deſcribitur, & Græcis ageratum, Italis uero gratia Dei nominatur. Qua in re illud de ijs duobus uiris (pace eorum dixerim) dici poſſet, quod eſt in communi prouerbio: Cæcus cæcum ducit & ambo in foueam cadunt. Cordi & Fuchſij error.

Cæterùm, ut ad uulgare Eupatorium redeam, uiribus ſanè pollet id non negligendis. Nanque excalfacit, extenuat, abſtergit, incidit, & aperit. Exiuitur è contuſis recentibus foliis ſuccus, & inſolutus cogitur in paſtillos, quorum in medicamentis eſt uſus. Præſtat Eupatorij uulgaris decoctum, aut epotus ſuccus tocinoris doloribus, & cæteris eiuſdem affectibus ab obſtructione prouenientibus, quo ſit ut perquàm commodè propinetur hydropicis, malo habitu, ictero, & uiſorum infarctu laborantibus: quinetiam contra ſplenis tumores, & obſtructiones. Datur quoque ſuccus ad ventriculi apoſtemata à frigiditate prognata. In quo caſu conuenit etiam herba exterius illita. Foliorum decoctum auxiliatur diuturnis, & præſertim pituitoſis febribus, ab obſtructione prouenientibus. Idem urinas, & menſes pellit, & ſcabiem, & pruritum ſanat, ſi cum fumaria fuerit decoctum è caprino ſero, ſed ſuccus fortior eſt. Is enim potus incipienti Elephantiaſi medetur. Flores illiti uulnera recentia, & ulcera ſanant. Fugantur uenenata animalia herbæ ſiccæ ſuffitu. Dicunt obſeruatum eſſe à uenatoribus, Cernos telis uulneratos, deuorata hac planta procul dubio ſanari. Datur eadem utiliter pecoribus tuſſientibus, & anheloſis equis, quorum etiam dolores finit. Succus binûm obolorum pondere in catapotijs deuoratus inteſtinorum uermes necat. Idem recenter expreſſus illinitur commodè ex aceto, & ſale aduerſus ſcabiem. Vulgaris Eupatorij uires.

Eupatorij meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit. Eupatorium herba tenuium partium, incidendi extergendiq́; facultatem citra manifeſtam caliditatem obtinet. quocirca obſtructiones iecoris expurgat. Ineſt ei & adſtrictio modica, propter quam robur uiſceri addit. hactenus Galenus. Eſt & herba Agrimoniæ non diſſimilis, quæ nonnullis POTENTILLA uocatur, tametſi hirſutioribus ſit foliis, ſupernè uirentibus, infernè uerò albicantibus. Cauliculos profert, qui humi repunt, piloſellæ uocatæ modo: aureis floribus ornatur, ſingulari pediculo pendentibus, ranunculo hortenſi æmulis. Radice nititur exterius purpuraſcente, interius uerò candicante. Naſcitur in uliginoſis locis, & propter ſemitas. Vniuerſa hæc planta adſtrictoria, & exiccatoria facultate pollet. Idcirco mulierum proſluuia, dyſenterias cohibet, & cæteras alui fluxiones. Id quod & præſtare dicitur ſi recens in calceis, nudis pedibus ſubponatur. Datur quoque utiliter potanda ſanguinem reijcientibus. Herbæ decoctum ex uino paratum, præſtat potum ad inteſtinorum tormina, & dorſi dolores. Siccæ farina, ex ſua ipſius aqua ſtillatitia pota, albas uteri fluxiones cohibet. Sed ualentius addito Corallio, & eboris ramentis. Sunt qui eam ad enterocelas præferant, tum in cibis, tum in potionibus. Nanque bellè uulnera conglutinat, & ulcera ſanat, & præſertim quæ pudenda inuaſere, & oris partes erodunt. Firmat commotos dentes, & laxas cohibet gingiuas, ubi in aceto decoquatur, & eo os ſæpe colluatur. Item dentium dolores mulcet. Prolapſam collumellam reſtituit, addito aluminis momento. Mirum dictu, quòd pedum plantis, manuumque uolis admota febrium quarumcunque calores remittit. Eupatorij uires ex Gal. Potentillæ deſcriptio & uires.

POTENTILLA.

Herba, quæ Græcis εὐπατόριον, & ἡπατόριον, Latinis item Eupatorium & Hepatorium appellatur: Arabibus Caſat, Cifit, ſeu Gafet: Italis, Agrimonia: Germanis, Odermeng: Hiſpanis, Agramonia: Gallis, Aigremoine. Nomina.

Πεντάφυλλον. QVINQVEFOLIVM. CAP. XXXVIII.

QVinquefolium ramulos fert feſtucarum ſimilitudine, tenues, dodrantales, in quibus ſemen; folia menthæ, quina ſingulis pediculis, rarò plura, in ambitu ſerrata: florem ex candido palleſcentem:

scentem: auri æmulum. Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram habet radicem, oblongam, ueratro nigro crassiorem, plurimis pollet remedijs. Ius radicis decoctæ ad tertias, si in ore contineatur dentium dolores sedat: putrida oris ulcera, collutione sistit: arteriæ scabritias, gargarizatu læuigat: contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur: item articulorum, coxendicumque cruciatibus potum. Cocta in aceto, & illita, serpentia ulcera cohibet: strumas, tumores, duritias, abscessus [a], & collectiones discutit: ignes sacros [b], reduuias, condylomata, psoras; sanat. Teneræ radicis succus, contra iecinoris, pulmonumq; uitia prodest: item aduersum uenena. Cum hydromelite autem, uel diluto uino, & piperis exiguo, bibuntur folia contra febrium circuitus: in quartana quidem, quaternûm ramulorum folia: in tertiana uerò, ternûm: in quotidiana, unius. Ea quoq; folia tricenis pota diebus, comitialibus prosunt. Foliorum succus tribus cyathis aliquot dies potus, celerrimè regio morbo medetur. Illita cum melle & sale, tam uulneribus, quàm fistulis remedio sunt: enterocelicis auxilium præstant. Quinquefolium sanguinis profluuia & potu, & illitu sistit. Ad expiationes, castimonias, & incantamenta inciditur.

a Meũ. & Cat. ἀπόστηματα i. arteriarum apertiones.

b Cat. διαποσύματα καὶ πάτηγμα τὰ ἐν δακτύλοις. i. desquamationes, & pterygia in digitis.

QVINQVEFOLIVM. DIAPENSIA.

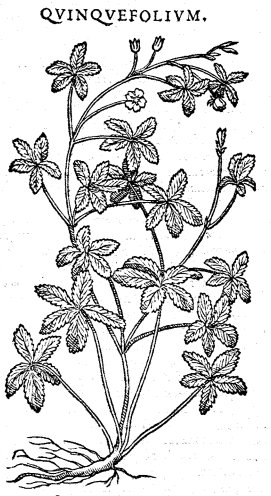

Quinquefolij genera.

Tametsi unius tantùm Pentaphylli, siue Quinquefolij meminerit Dioscorides; nos tamen quatuor eius genera uidimus in Italia. Quorum utique primum à Dioscoridis historia nihil prorsus dissentit. Secundum à primo differt, quòd folijs sit albicantibus, birsutis, & flore candido. Tertium folio erumpit paruo, subalbido, per terram repit. Vltimum uerò folia fert uitigineа, in partes quinque diuisa, quod aliqui DIAPENSIAM, alij Sanículam appellant. Huic in cauliculorum summitatibus, & adnatorum fastigijs, capitula prodeunt subalbida, facie fragis similia. Primum prouenit in riguis, & scrobium marginibus, cauliculis tenuibus, floribus aureis, è quibus subinde semen oritur. Pediculos è se mittit, & in singulis quina folia oblonga, menthæ ferè æmula, in ambitu tamen magis serrata. Radix illi subrubens apparet, quod quanuis negat Brasauolus; id tamen alijs, ut mihi eam effodienti, uerum esse deprehendetur. Hæc in plures radiculas diuiditur, elleboro nigro crassiores. Hinc autem mirari subit Manardum Ferrariensem uirum alioqui huius nostræ ætatis ingenio, & doctrina insignem: quippe qui tam facilè sibi persuaserit, id legitimum esse Quinquefolium, quod Græci pentaphyllon, officinæ uerò herbariorumq; uulgus Tormentillam dicunt. Siquidem hæc septem ex uno tantùm cauliculo profert folia; Pentaphyllum uerò quinque, unde & illi nomen. Hoc radices elleboro similes habet, crassiores tamen, oblongas: illa uerò admodum breues, struosas, simulq; in unum compactas globum. Gignitur hæc plerunque in incultis, siticulosisq; locis, in altis præsertim montibus: illud uerò in campestribus, & prope aquæ ductus, & in riguis. Quæ sanè omnia apertè declarant, hac in re Manardum exactiuisse. Cæterùm non possum non mirari scripsisse Plinium lib. XV. capite nono. Quinquefolium nulli esse ignotum, cùm etiam fraga gignendo commendetur.

Diapensiæ descriptio, & ui res.

Manardi erratum.

Quippe

Quippe id perpetuò esse falsum, ipsamet quinquefolij planta apertissimè testatur. etsi asserat Brasauolus, cui nos minimè subscribimus, in Veronensi agro nasci Fragariam, cui quinque unicuique pediculo insunt folia, & quæ fraga gignit, in cibis gratissima, putetq; de hac intellexisse Plinium, quòd à Verona, ut ipse inquit, fuerit oriundus, uerùm non ob hoc ambos arguere desinam, donec offeratur mihi pentaphylli planta, quæ fraga proferat. Cæterùm quarta Quinquefolij specie, quam Diapensiam uocari diximus, Germaniæ chirurgici maximè utuntur ad intrinseca uulnera, enterocelas, & fistulas, eius puluerem, uel decoctum potui exhibentes. Quinetiam ad morbos omnes, ubi adstringenti, solidantique medicamine sit opus. Est tamen non ignorandum, hoc non esse Saniculam illam, quæ etiámnum quinis exoritur foliis, radice alba, miro naturæ artificio laciniata, de qua superius in symphyti mentione disseruimus: sed aliud longè differens. Quinquefolij uires retulit Galenus lib. VIII. Quinquefolij uires ex Gal.

simplicium medicamentorum, his uerbis. Pentaphylli radix, inquit, desiccat uehementer, minimùm uerò acris est. Quare in multo est usu, uelut alia quoque omnia, quæ cum sint tenuium partium, citra morsum desiccant. Est enim hæc radix desiccatoria ex tertio quodammodo ordine, minimum habens euidentis caliditatis. hæc Galenus. Cæterùm quoniam Pentaphyllum Fraga nobis in mentem redegit, cùm ea sint tam cibis, quàm medicamentis idonea, ideò & res, & locus mihi expetere uidetur, ut hic tum plantæ, tum fructus eius uires perstringamus. FRAGARIA *itaque planta est nemini ferè non cognita, adeò ut hoc nomine supernacuum putem, eius* Fragariæ, & fragarum uires.

PENTAPHYLLVM ALBVM. FRAGARIA.

faciem repræsentare. Refrigerat ordine primo, siccatque secundo. Folia, & radix uulnera, & ulcera sanant: muliebres fluxus, & dysenterias cohibent, urinam cient, & lieni conferunt. Herbæ, & radicum decoctum potum, auxiliatur iecinoris inflammationibus, mundatq; renes, & ueficam. Idem ore contentum, collutionisq; modo agitatum, gingiuas roborat, dentes commotos firmat, & destillationes sistit. At Fraga præter id quod gustui Euphragiæ delineatio, & uires.

æstate in cibis arrideant, biliosis, æstuantibusq; uentriculis prosunt, sticulosisq; sitim sedant. Vinum, quod ex ijs elicitur, ulcusculis, quæ in facie à caliditate proueniunt, mirificè medetur: itemq; uaros, & oculorũ nubeculas, calidasq; defluxiones impositum tollit. Neque etiam hic silentio dissimulanda uidetur Euphragia, quam nobis Fraga nunc ob uocabulorum uicinitatem ad memoriam reuocarunt, cùm & ipsa miris ad oculorum morbos uiribus prædita sit: etsi à ueteribus Græcis nusquam, quod legerim, describta reperiatur. Est itaque EVPHRAGIA Vinum Euphragiatum.

tenuis planta, quæ ad palmi altitudinem assurgit: foliis minutis, crispis, per ambitum serratis, gustu adstringentibus, paululumq; amaris: caule exit tenui, rubentiq;: flore inter purpuram & aurũ albicante, quem emittit ante æstate. nascitur in pratis. Præstat hæc quocunque modo sumatur tam in cibis, quàm in medicamentis recẽs, uel exiccata ad omnia impedimenta, quæ oculorum claritati officiunt, præsertim cùm in cibis diutius sumitur. Fit ex ea uinum uindemiarum tempore, suis et musto macerata, de quo Arnaldus in hunc modum disseruit. Euphra-

EVPHRAGIA.

Nomina.

Phœnicis cõsideratio.

PHOENIX.

Nomina.

Idææ radicis consid.

Idææ radicis uires ex Gal.

gia uinum, inquit, fit ad oculos ponendo herbam in musto donec fiat uinum. Cuius usu oculi senum reiuuenescunt, & aufert impedimentum eorum, & defectum usus in quocunque cuiusuis ætatis homine, præsertim ubi pinguedo, & pituita redundent. Et est qui permansit nihil uidens per longum tempus, & infra annum, eius usu restitutus est ad usum. Ipsa enim herba calida est & sicca: & habet hoc à proprietate, quòd quando puluis eius comeditur cum ouorum uitellis, idem mirificè præstat, uel quando puluis idem recipitur cum uino. Et supersunt testes fide digni, qui fecerunt in se ipsis, & qui non poterant legere sine ocularijs, & legerunt postmodum absque ipsis, etiam literam subtiliorem. Et usus uini Euphragiati non habet par in proficiendo usui. Si autem uinum esset nimis forte, temperetur cum aqua fœniculi: & si opus est, addatur zuccharum necessarium. Hæc Arnaldus in libro de uinis. Herba πενταφυλλον Græcè, Quinquefolium Latinè dicitur: Italicè, Cinquefoglio: Germanicè, Vueis funf, & Fingerkraut; Hispanicè, Cinco en rama: Gallicè, Quinte fueille.

Φοινιξ. PHOENIX. CAP. XXXIX.

PHœnix folia habet hordei, sed breuiora, & angustiora: spicam lolio similem: calamos digitorum senûm, radici aduolutos: septenas octonasve spicas. In aruis, tectisque recenter illitis nascitur. Harum uiriû compos, ut in uino austero pota alui profluuium, & emanantem uulua sanguinem sistat, urinæ impetus infrænet. Sunt qui adalligatam in puniceo uellere, & suspensam, sanguinem supprimere prodant.

PHœnix Hetruscis syluestre Lolium dicitur, quòd spicas proferat lolio similes. Nascitur frequens in uicis secus uias, in agrorum marginibus, & in templorum plateis: quæ quidem nulla prorsus repugnante nota Dioscoridis descriptioni adstipulari deprehenditur. Plinius libro XXII: cap. XXV. Phœniceam herbam ita à Græcis appellatam, à Latinis lolium murinum uocari ait, quòd fortasse mures deuorent spicas illius, quæ in ædificiorum tectis prouenit. Hæc frequentissima uisitur Goritiæ in cœmeterio diui Francisci, & Venetijs in litore maris prope sacellum diui Nicolai. In summa eius uber ubique prouentus. Huic herbæ nomen Græcum φοινιξ, Latinum similiter Phœnix, Lolium murinum, & Hordeum murinum: Italicum, Giglio saluatico.

Ἰδαία ῥιζα. IDAEA RADIX. CAP. XL.

IDæa radici folia sunt ea, quæ rusco: adhærent ijs ueluti exigui capreoli, è quibus flos. Radix spissandi naturam habet, his conueniens, quibus adstrictione opus est. Pota, citam aluum, mensesque, & omnem abundantiam sanguinis sistit.

IDæa radix hodie, quod sciam, ad nos non conuehitur: nec quenquam hactenus reperi, qui scribat, ubi hæc planta proueniat: etsi cognomine natale eius solum facilè indicari uideatur, quòd scilicet in Ida monte, qui ad Troadem spectat, nascatur: uel in eo eiusdem nominis, qui in Creta habetur, ut etiam Idæo rubo euenire superius dictum est. Huius uires tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Idæa radix gustu admodum acerba est: ac si opere periculum facias, eandem uim præferet, nimirum sanguinis profluuia, alui fluxus, dysenterias, profluuium mulierum, & quæcunque

Digitized by Google

quacunque eius ſint generis tum pota, tum foris impoſita curans. Ea ut Græcis Ῥοδία ῥίζα, ita etiam Latinis Nomina.
Idæa radix uocatur: Italis, Radice Idea.

Ῥοδία ῥίζα. RHODIA RADIX. CAP. XLI.

GIgnitur Rhodia radix in Macedonia, coſto ſimilis, leuior, inæquabilis: quæ contrita roſas redolet. Vtiliſsima capitis doloribus, ſi madefacta fronti, & temporibus cum roſacei momento imponatur.

RHodia radix planta eſt non omnibus planè uulgaris, & cognita in Italia: etſi ea facilè in Apennino, & Gargano montibus naſci, & inueniri poſsit. Quæ in noſtro horto Goritiæ uiret, iandiu eam Gratio Styriæ oppido Petrus Salicetus medicus clariſsimus, & in ſimplicium facultate non imperitus, ad nos primùm uidendam miſit: quam tamen poſtea frequentiſſimam reperi in monte magno ſupra Vipacum, qui circiter uiginti millia paſſuum à Goritia diſtat. Cæterùm quoniam paucis ſanè notis eam perſtrinxit Dioſcorides, ut ab omnibus facilius & cognoſci, & reperiri poſsit, nos non temerè facturos duximus, ſi eius hiſtoriam hîc diffuſius tradamus. Radix itaque Rhodia caules emittit rotundos, quadantenus concauos, cubitales, à quibus circunquaque folia prodeunt longiuſcula, in acutum deſinentia, portulacæ, aut ſedi inſtar pinguia, minutimque per ambitum ſerrata. In caulium cacumine umbellam profert, uiridem tithymali cypariſſij modo, ſed quæ, ubi defloruerit, rubeſcat. Radix ei inæqualis, ſtrumoſa, craſſa, qualis pſeudocoſto, quod ex Gargano Monte aduehitur, læui cortice quæ recens eſt, exterius ſplendeſcens, & intus ſubalbida: quæ uerò ſiccata eſt, læuis percipitur, intus rubens, & foris ſquamoſa. Manſa hæc receſſu, aut trita odore mirum in modum roſas refert: unde meritò ei Rhodiæ nomen. Rhodiæ radicis. Præterea omnium radicum uiuaciſſima eſt: quippe quæ è terra effoſſa, niſi locis perquàm ſiccis reponatur, poſt multos menſes rurſus plantata ſtatim repullulat. Naſcitur in altiſſimis montium rupibus ſaxoſis, præruptiſque locis, ubi uix tantum terræ circùm habet, ut illi inhærere poſsit. Valet hæc ad capitis dolores à quacunque cauſa prouenientes, ſi recens confracta, & roſacea aqua perfuſa, ubi calidus ſit affectus, aut cum amaraci aqua, ſi frigidus ſit morbus, frontí temporibuſque illinatur. Cerebrum roborat odoris iucunditate, conuenitque (ut diximus) omni capitis dolori, ut pote quæ temperatis ſit qualitatibus praedita: id quod indicat roſaceus eius odor, quo mirificè redolet. Rhodiæ radicis meminit Galenus lib. VIII. Rhodiæ radi
ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus ſcribens. Rhodia radix ea uidelicet, quæ in Macedonia naſcitur, tenuium partium, & diſcutientis eſt facultatis. In calefaciendo uerò ſecundi receſſus cenſenda eſt, aut certè tertij incipientis. Hæc planta Græcè Ῥοδία ῥίζα, Latinè Rhodia radix nominatur: Italicè, Radice Rhodia: Germanicè, Roſen uurtz. cis uires ex Galeno. Nomina.

Ἵππουρις. EQVISETVM. CAP. XLII.

EQuiſetum in riguis, & ſcrobibus naſcitur [a]. cauliculi prodeunt inanes, geniculati, in ſe farcti, rubeſcentes, leniter ſcabri [b]: & iuncea circa eos folia, crebra, exilia. In ſublime attollitur, uicinos arborum caudices ſcandens, obuolutumque dependet, comis multis, nigris, ut equorum cauda: radix lignoſa, dura. Vis herbæ ſpiſſare: quare ſanguinem naribus erumpentem ſuccus ipſe ſiſtit: prodeſt dyſentericis in uino potus: urinam cit. Sanguinolenta uulnera glutinantur, tritis foliis, & illitis. Radix cum ſua herba tuſsim, orthopnœam, ruptaque adiuuat. Folijs in aqua potis, diſſectiones ueſicæ, & inteſtinorum, enterocelæq; in unum coaleſcere, cogíque feruntur. Alterum Equiſetum caulis eſt rectus, cubito maior, inanis: comis per interualla breuioribus, candidioribus, & mollioribus. Id cum aceto tritum, uulneribus remedio eſt, eademque fungitur facultate.

a Cat. καύλοι caules. Ameũ cũ Ruellio cõcordat.
b Vtrunque exẽp. ſolidos.

Digitized by Google

EQVISETVM I.

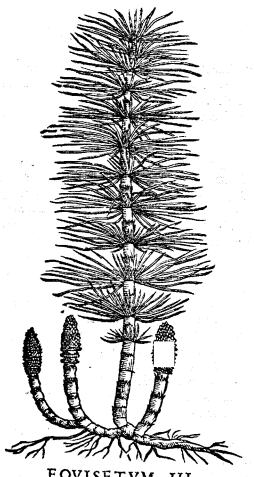

EQVISETVM II.

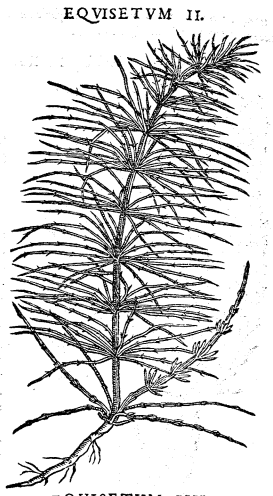

EQVISETVM III.

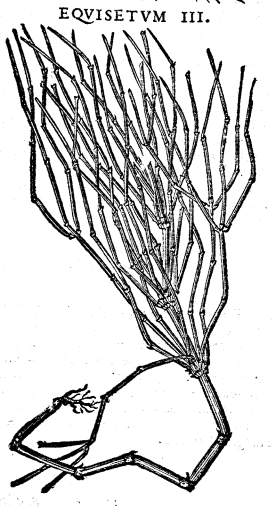

EQVISETVM IIII.

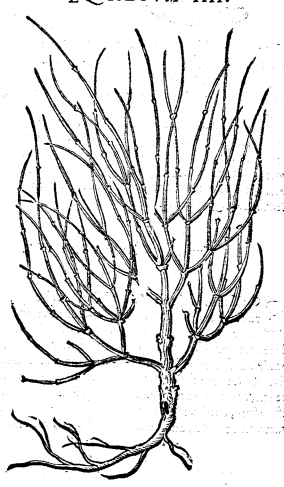

Digitized by Google

EQuiſetum officinis, & herbarijs plerisque uerbum Græcum reddentibus Cauda equina nominatur. Cuius tametſi Dioſcoridi duo tantùm deſcribantur genera, nos tamen quatuor hactenus obſeruauimus, quarum omnium hic expreſſimus imagines. Primum autem Caudam equi omnes ferè appellant, quòd facie equorii caudas referat, unde & Græcis Hippuris dicta eſt. Profert hæc, cùm primùm è terra erumpit, quoddam tenerrimum germen, oblongum, iuglandium iulo non abſimile. Hoc quod rura noſtra uulgò uocant Paltruſalo, in cibumque aſſumunt, ieiunij quadrageſimalis tempore. Etenim illud prius elixant, mox farina circumſpergunt, & oleo in ſartagine frigunt, manduntque piſcium uice. Ex quo cibo aluus quandoque eorum adeò conſtringitur, & conſtipatur, ut in coli cruciatum facilè incurrant. Sunt qui primum hoc Equiſeti germen ſiccum aſſeruẽt per annum, quo ſubinde eſtate utantur ad dyſenteriam. Quippe quod aqua calida nocte maceratum eo modo decoquunt, quo dictum eſt, & in cibum magno ſucceſſu exhibent. Vtrunque Dioſcoridis Equiſetum eleganti admodum picturæ expreſſit Fuchſius in ſuis de ſtirpium hiſtoria commentarijs. Sed neſcio qua poſtea ratione ductus, is in primo libro, in quem plantarum imagines duntaxat depingi, & imprimi curauit, primi generis Equiſetum pro Polygono fœmina aperto lapſu reddiderit. Expetitur Equiſetum mulieribus ad ſtamnea uaſa detergenda illuſtrandaque, nec non etiam materiarijs fabris, ijs præſertim qui torno opera ſua conficiunt. Siquidem huius herbæ aſperitate illæ ſuis uaſis ſplendorem, nitoremque conciliant, iſti uerò ſimiliter ſuorum operum ruditatem expoliunt. Omnium decoctum aut ſtillatitia aqua, pota ulceribus renum, ac ueſicæ mirificè medetur. Equiſeti meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi eius uires retulit his uerbis. Hippuris, inquit, adſtringentem cum amaritudine facultatem poſſidet, ac proinde ualenter ſimulque citra mordacitatem exiccantem. Itaque uulnera maxima cataplaſmate impoſita conglutinat, etiam ſi præfectos eſſe neruos contingat: præterea uocatas enterocelas glutinat. Cæterùm ad ſanguinis reiectionem, ad profluuium muliebre, potiſſimùm rubrũ, ad dyſenterias, & ad alios uentris fluxus generoſum eſt remedium herba ipſa aut ex aqua, aut ex uino pota. Sunt qui de ea ſcriptum reliquerunt, quòd nonnunquam etiam ueſicæ, ac tenuium inteſtinorum uulnera ſuccus ipſius ſanauerit. Prodeſt etiam profluuio ſanguinis ex naribus, tum fluxui obnoxijs in uentre affectibus ex auſterorum uinorum quopiam potus: ac ſi febre teneantur, ex aqua. Quæ planta Græcis ἵππουρις, Latinis Equiſetum appellatur: Arabibus, Dhenben alchail, Dhenib alchi, ſiue Daneb alchail: Italis, Coda di cauallo: Germanis, Roßz ſchwantz: Hiſpanis, Goda de mula, & Rabo de mula: Gallis, Queue de cheual, & Prela.

Equiſeti confideratio.

Fuch. lapſus.

Equiſeti uires Matthiolo.

Equiſeti uires ex Gal.

Nomina.

Κόκκος βαφικὸς. COCCVM INFECTORIVM CAP. XLIII.

COccum, quo infectores utuntur, frutex eſt ſurculoſus, paruus, cui grana ceu lentes adhærent, quæ electa congeruntur. Optimum gignitur in Galatia, & Armenia: deinde Aſia, & Cilicia: ultimum ex omnibus Hiſpanicum. Vis huic ſpiſſandi: uulneribus, neruiſque præciſis, conuenienter ex aceto tritum illinitur. Naſcitur quoque in Cilicia è quercubus, cochlearum exilium ſimilitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, & coccum uocitant.

ETſi Coccum ſeu granum tinctorium ſeplaſiarijs, & infectoribus notiſſimum ſit, quòd & medicamentis admiſceatur, & eo plurima tum ſericea, tum lanea ſtamina inſici ſoleant; neſcio tamen an eius arbuſcula in Italia proueniat. Nos autem eam, cuius picturam damus, uidimus ex Byzantio allatam. Porrò Coccum tinctorium communis uſus conſtat rotunda, inanique bacca, quæ nullam profectò lentis faciem refert, ut Dioſcorides aſſerit. Vt hinc planè conſicere liceat, Coccum hoc diuerſorum eſſe generum, noſtrumque facilè illud eſſe, quod Plinius in Attica, & Aphrica prouenire tradit, Scolecion ideo uocatum, quoniam ex eius medulla tenues exoriuntur uermiculi: argumento quòd hoc inane intus deprehendatur. Huius pulueres non infeliciter utuntur mulieres Italicæ ad prohibendum aborſum, ipſum grauidis in ouo ſorbili propinantes pauco addito thure, uel maſtiche. Quod in quercubus naſcitur coccum (ut Dioſcorides in Cilicia naſci ſcribit) copioſum quoque in Boemia prouenit. Primum quod à me uiſum eſt, truncum ferè totum occupabat non infimæ quercus non longè à Poggibrot in Leporario quod Parcum ferarum uocant Cæſaris Ferdinandi, ac deinde in aliis etiam locis, ſed cum ab incolis non agnoſcatur, quot annis perditur. Atqui in Polonia ubi etiam copioſum prouenit, non deſunt, qui illud diligenter legant. Cæterùm contendunt Monachi illi reuerendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, aliud eſſe Coccum, aliud uerò Chermeſinum uulgò uocatum, quo ſerica ſtamina roſeo colore inficiuntur. Etenim aſſerunt ij legitimum chermeſinum è quibuſdam fieri granulis, quæ ut plurimùm uulgari Pimpinellæ radicibus adhærentia reperiuntur, uocarique hæc propriè Mauritanis Chermes: & hinc iſti deinde colligunt, minimè credendum eſſe, quòd Græcorum coccum uulgò grana tinctorum nuncupatum, ſit Mauritanorum chermes:

Coccī infectorij confid.

Coccī infectorij uires Matthiolo.

Monachorũ opi. expioſa.

Digitized by Google

chermes: quandoquidem magna omnino inter colorem coccineum, & chermesinum intercedat differentia. Sed hos patres hallucinari (pace tamen eorum dixerim) ex eo equidem euidentissimum fieri arbitror, quod hactenus neminem Arabicæ sectæ inuenerim, qui eorum adstipuletur sententiæ. Siquidem Serapio per chermes nil aliud intelligit, quàm coccum tinctorium à Græcis appellatum, cùm de Chermes agens ea sanè omnia in eius historia referat, quæ Dioscorides suo cocco tribuit. Quapropter scirem libentissimè qua ratione, quaue authoritate nixi ij reuerendi monachi in hanc uanam, & erroneam deuenerint opinionem. Verùm non ob id negauerim ego nostrũ Chermesinum à cocco minimè differre, quòd certo sciam, aliud esse coccum, aliud Chermesinum, unde & infectores differentia causa coccum Granam nuncupant, Chermesinum uerò, quod è pimpinellæ radicibus decerpitur: sed negauerim quidem Mauritanorum chermes nostri usus chermesinum esse, quòd nil aliud Chermes esse putem, quàm Coccum, cuius hic meminit Dioscorides. Chermesinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex Hispanijs ab occidentali India importatum, quod cùm copiosissimum afferatur, Chermesina stamina nunc uilescere coperunt. Cocci seu Grani infectorij uires describit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, his uerbis: Granum tinctorium adstringentem, simulque amaram facultatem possidet. Viraque sine morsu deficcat. proinde ad ingentia uulnera congruit, præsertimque neruorum. Sed tunc ipsum quidam cum aceto terunt, alij cum oxymelite. Quæ κόκκοι Cæsij Græcè, Latinè pariter Coccos baphica, & Granum infectorium nominatur: Arabicè, Charmen, Kermes eu Chermes: Italicè, Grana de tintori: Germanicè, Scharlachber: Hispanicè, Grana para tennir, & Grana en grano: Gallicè, Vermillon.

Coccum infectorij a chermesino differre.

Grani tinctorij uires ex Galeno.

Nomina.

Τράγιον. TRAGIVM. CAP. XLIIII.

TRagium nascitur in Creta tantùm insula, lentisco semine, folio, & ramis simile, singulis tamen minoribus: succus ei lacteus, & gummi non dissimilis. Semen, folia, lacrymaq; illitu spicula è corpore eijciunt: omnia quoque corpori impacta euocant: pota stranguriæ medentur, calculos uesicæ frangunt, menses trahunt. modus in sumptione est, drachma una. Fama est syluestres capras sagittis confossas, eius herbæ pabulo spicula excutere.

Concluſa nõ legit Meũ, neque Cæcc.

Τράγιον ἕτερον. TRAGIVM ALTERVM. CAP. XLV.

ESt & alterum Tragium, quod tragoceros aliqui uocant: folia scolopendrij habet, & radicem syluestris raphani, tenuem, candidam. Quam crudam uel coctam esse dysentericis prodest. Folia autumno, hirci uirus olent: exinde sibi tragij nomen adoptauit. Prouenit in montibus, & præcipitijs.

Tragij consideratio.

TRagium, quod in Creta tantùm nasci tradit Dioscorides, quodq; in uniuersum lentisco simile facit, Plinius lib. XIII. cap. XXI. ipsum fruticem terebintho similem reddidit, & libro XXVII. cap. ultimo, idem iunipero assimulauit. Id quod dubio procul ostendit, Tragium hoc omnino illi fuisse ignotum: & quòd tantũ id de eo memoriæ prodiderit, quod ab alijs authoribus non minus fortasse hac in re exacutientibus mutuatus est. Hoc ætate nostra non desertur, quod sciam in Italiam. Quo fit, ut id mihi hactenus sicut & cæteris herbarum studiosis, ut ferme suspicor, sit in Italia incognitum. Quamobrem minimè audiendi sunt impostores quidam, qui contendunt Dictamnum album ita uocatum, uulgaris notitiæ plantam, non in Creta tantùm, sed ubique ferè nascens, legitimum esse Tragium, de qua re nouus quidam Pseudorizotomos contra me scribere, & errouis me arguere non erubuit. Verùm mihi sat esse crediderim ad huius expugnandam temeritatem, testes habere Dioscoridem, Galenum, Oribasium, Paulum, Plinium, quippe qui uno simul consensu scribant, nusquam nasci Tragium præterquàm in Creta. Sed proh hominis stupiditatẽ atque amentiam? ipse enim cum stupidus sit totus, hos grauissimos autores stupidos sibi similes fuisse censet. Sed an quis tam excors fuerit, qui putet, si his clarissimis scriptoribus Dictamnum album, quo scatet uniuersa ferè tellus & uulgaris ubique est planta, fuisset Tragium, scripsisse unquam eos non nasci id nisi in Creta? nemo profectò, præter hunc, & qui eum subduxit sycophantam. Atqui cùm uideat Dioscoridis lectionem sibi repugnare, quòd habeat τὰ φύλλα ῥίνῳ ὅμοια καὶ τὰς ἐδέδυς καὶ τὸν καρπὸν μικρότερα δὲ πάντα. idest folia, & uirgas, & fructum lentisco similia habet sed minora omnia. uideatque Dictamnum album folia gerere lentisco longè maiora, mendum Dioscoridi subesse admonet, & uult legendũ esse μακρότερα, non μικρότερα, ac ut stolidam suam fulciat opinionem, perditissimum seductorem suum in testimonium citat, quippe qui Constantinopoli Dioscoridis exemplar antiquissimum legisse se testatur apud Hammonem quendam Iudæum (miror sane cur non dixerit apud Hammonis oraculum) in quo μακρότερα, legitur. O stultissima euasio, & prorsus exibilanda. An non suo ipsius se iugulauit gladio? Nunquid non uidet miser, quòd ubi μακρότερα δὲ πάντα legerit, Dictamnum album sesquipedalem herbam non foliis solùm sed uirgis, seu ramis, & fructu quoque lentisco arbore non infima, maiorem facit? Id quod falsissimum esse non solùm perpetuò testabuntur rei plantariæ studiosi, sed etiam rudes quicunque rustici, qui ambas hasce nouerint plantas. An non distat tantũ Dictamnum hoc à lentisco, quantum chamedrys à quercu, quantum chamæpitys à pinu? quo ergo pacto uirgarum, ramorumque magnitudine lentiscum superabit? O diuinum ingenium ad insidias parandas. Cæterùm quid de fructu uobis uidebitur, qui rem plantariam excolitis? Nunquid uidistis, obsecro, in Italia, in Chio, in Creta, aut alicubi terrarum, lentiscum perinde, ac Dictamnum album quinquetras proferre siliquas, & semen in illis conclusum, an botros, racemosue baccis rufescentibus stipatos è quibus Lentiscinum oleum premitur? Nunquid (inquam) differunt apud uos botry, racemiue à siliquis? Forsice hic opus est, ne imposterum tam insidiosas lin-

Tragium tinctorium adstringentem, simulque amaram facultatem possidet. Viraque sine morsu deficcat. proinde ad ingentia uulnera congruit, præsertimque neruorum. Sed tunc ipsum quidam cum aceto terunt, alij cum oxymelite. Quæ κόκκοι Cæsij Græcè, Latinè pariter Coccos baphica, & Granum infectorium nominatur: Arabicè, Charmen, Kermes eu Chermes: Italicè, Grana de tintori: Germanicè, Scharlachber: Hispanicè, Grana para tennir, & Grana en grano: Gallicè, Vermillon.

Forsice opus esse ad impostorũ linguas.

guis

PIMPINELLA SAXIFRAGIA.

PIMPI. SIVE SANGVISORBA MA.

PIMP. SIVE SANGVSOR. MINOR.

guis medica corrumpatur materia. Quod autem ſecundo loco à Dioſcoride repræſentatum eſt, id potius herbam eſſe crediderim, quàm arbuſculam, cùm eius radix tam cruda, quàm cocta in cibum ueniat, ſitq; ſylueſtri raphano proxima. Verumtamen nondum reperi qui plantam mihi demõſtraret foliis ſcolopendrio ſimilibus, quæ hirci uirus oleãt. Ex quo adducor, ut ab ijs planè diſſentiam, qui putant Tragium hoc eam eſſe plãtam, quam quidam Pimpinellam, quidam uerò ab odore Saxifragiam hircinam appellant. Quandoquidem huic ſcolopendrij folia non inſunt, nullusq; eius ad dyſentericos uſus, tametſi ad ciendam urinam, expediendosque uiſcerum infarctus plurimùm præſtet. Huius PIMPINELLAE duo habentur genera. Maior radice utitur longa: foliis circumquaque ſolo procumbentibus, diſſectis, per ambitumq; ſerratis: caule quadrangulari: floribus in umbellam cohærentibus, tenuibus, albicantibusq;. Minor caule exit rubenti: foliis minoribus, minus diſſectis, minutiusq; ſerratis. Vtraque tamen hircum redolet. Radix, in qua uis tota conſiſtit, excalfacit, ſiccatq; ordine ſecundo completo, aut ſanè tertio incipiente. Præſtat hæc ad renum, & ueſicæ morbos, quorum calculus eſt cauſa. Ob id enim renes à calculis expedit, & urinam remoratam pellit. Prodeſt expreſſus è radicibus ſuccus ex uino hauſtus, deleterijs medicamentis, & uenenoſorum animalium morſibus. Qua ratione non deſint, qui ad peſtilentiam, radicem hanc miris laudibus efferant. Eſt & alia Pimpinella, quæ à noſtris uulgò SOLEASTRELLA nominatur, nullis non cognita, ut pote quæ acetarijs frequentiſſimè inſeratur. Verùm hæc ab antedictis longè diſſtat uiribus, etſi foliorum facie ſatis inter ſe conueniãt. Siquidem

Opinio reprobata.

Pimpinellæ genera, & uires.

Pimpinellæ uulgaris uires.

Digitized by Google

dem ultima hæc guſtata non leuiter adſtringens percipitur, & lentoris copiã præbet. Vnde facilè coniicitur, eam eſſe adſtrictoriæ facultatis. Hinc itaque fit, ut muliebre profluuium efficaciſſimè ſiſtat: dyſenteriam, & cæteros alui fluxus cohibeat: quin & biliоſas nomitiones reprimat. Herba ipſa uulnera, & ulcera ſanat: miſceturque unguentis, quæ tum ad capitis uulnera, tum ad carcinomata parantur. Hanc Matthæus Curtius clariſſimus ætatis noſtræ medicus, contagioſis, peſtilentibuſque febribus maximè commendauit. Sunt qui eam Elatinen eſſe putent. Sed ij, meo quidem iudicio, aberrant, ut ſuprà etiam in ſua mentione docuimus. Cæterùm duũm pimpinellæ hæc eſt genus. Maior in Boemia in pratis plurima naſcitur, foliis, ramis, caulibus, capitulis & radicibus alterius longè maioribus. Sed eadem utrique facultas. Tragij meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi hæc de eius utilibus tradit. Tragi, inquit, folia, ſemen, & lacryma trahentis, digerentiſq; ſunt facultatis. Eſt uerò & tenuium partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. Corpori infixa extrahit, lapides frangit, menſes mouet drachmæ pondere potum. Porrò in Creta ſola naſcitur tragion lentiſco ſimile. Cæterùm alterum Tragium hoc minus, cuius folia ſcolopendrio ſimilia ſunt, uiſtitur quidem multis in locis: ſed non parum habet facultatis adſtringentis, ut & ad fluxionum affectus conueniat. Vtraque planta Græcis τράγιον, quemadmodum & Latinis Tragium appellatur.

Tragi uires ex Gal.

Nomina.

a Meũ, & Cat. βαμνίσκος κεφάλος ἐπὶ γῆς ἑπαμένη ἐ μέγας ἀπὸ ἑνὸς μέτρου ἢ μείζων· φύλλα δὲ ὡς ἔχει. i. Frutex paruus, herẽs humi, oblongus, non magnus: Spithamæ altitudine, aut maior: folia uerò non habet.

b Vtrunque ἐκφ. τοῦτο δ' ἔστι καρπὸς ὡς δάφνης ἔνιοι. i. ipſius fructus, nempe baccæ deceem.

Tragi conſideratio.

Τράγος. TRAGVM. CAP. XLVI.

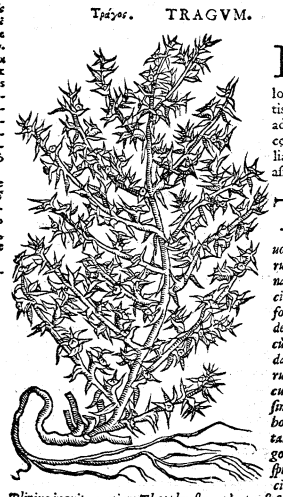

ESt etiam herba tragos, quam aliqui ſcorpion, aut traganon uocant: maximè in maritimis naſcens, a palmum alta, aut amplior, fruticoſa, humilis, oblonga, ſine foliis: puſillis circa ramos acinis, rufis, multis, magnitudine tritici, acuto cacumine, guſtu multùm adſtringente b. Racemorum acini decem ex uino poti, cœliacis, & fœminis fluxione uuluæ laborantibus, auxiliantur. Tunduntur à pleriſque, & in paſtillos digeſti aſſeruantur: quibus utuntur, cùm opus eſt.

TRagum aliquibus Scorpion uocari non modò tradidit Dioſcorides: ſed etiam Plinius lib. XXVII. cap. ultimo, his uerbis. Eſt & herba Tragos quam aliqui Scorpion uocant, ſemipede alta, fruticoſa, ſine foliis: puſillis racemis, rubentibus, grano tritici, acuto cacumine, & ipſa in maritimis naſcens. Et lib. XXI. cap. XV. Spinoſarum, inquit, multæ ſpecies. In totum ſpinoſa eſt aſparagus, ſcorpio: nullum enim folium habet. Id quod ante ipſum poſteritatis memoriæ prodiderat Theophraſtus libro VI. cap. primo de hiſtoria plantarũ, cùm inquit. Aculeatorum alia ex toto aculei ſunt, ceu cornu da, & ſcorpius: hæc enim nullum præter aculeum folium gerunt. Hinc itaque omnibus abundè conſtare arbitror, herbam, cuius hic effigiem damus, legitimum eſſe Tragum; etſi non deſint, qui aliter ſentiant, quos omnino nihili facto, quòd ſciam hos eſſe longè magis addictos euertendæ, quàm reſtituendæ ueritati. Siquidem in hac planta nihil deſiderari poteſt quod Tragonon conueniat. Eſt enim frutex paruus, humi procumbens, ſpithamæ altitudine, in maritimis naſcens, ſine foliis, puſillis circa ramos acinis, rufis, multis, acuto cacumine, uel potius, ut argentarium promontorium in Hetruria nulla prorſus reclamante nota ex ijs, quas rei herbariæ authores Tragoreddiderunt. Huius tamen nuſquam, quod inuenerim, meminit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu. Herba hæc τράγος & σκορπίος Græcè dicitur: Latinè item Tragus & Scorpio.

Plinius inquit, ac etiam Theophraſtus, planta eſt ſpinoſa tota. Ea ſiquidem in Tergeſtino litore prouenit, & ad argentarium promontorium in Hetruria nulla prorſus reclamante nota ex ijs, quas rei herbariæ authores Tragoreddiderunt. Huius tamen nuſquam, quod inuenerim, meminit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu. Herba hæc τράγος & σκορπίος Græcè dicitur: Latinè item Tragus & Scorpio.

Ξυλίνος. IVNCVS. CAP. XLVII.

IVnci duo genera. unum læuis nominati: alterum acuti, qui in mucronem faſtigiatur. Cuius etiam duo aſsignantur genera. unum ſterile: reliquum fert ſemen nigrum, rotundum, & craſsiore conſtat calamo, carnoſioreque. Tertius eſt iuncus, qui uocatur oloſchænos, prioribus carnoſior, aſperiorque is ſimilem ſupradicto fructum in cacumine parit. Semen utriuſque toſtum, ex diluto uino potum, ſiſtit aluum, & rubra fœminarum profluuia: urinam cit, capitisque dolores facit. Quæ proxima ſunt radici folia tenera, conuenienter illinuntur aduerſus phalangiorum morſus. Aethiopici iunci ſemine ſomnus allicitur: ſed modus in potione ſeruandus eſt, ne ſopor fiat.

Iuncus

IVNCVS. IVNCVS FLORIDVS.

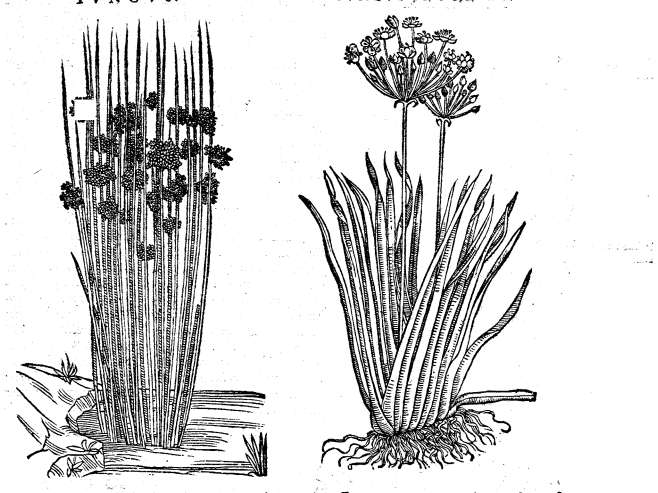

IVncus omne genus uulgaris eſt notitiæ: quandoquidem propter ſtagnantes aquas omnes eius reperiuntur ſpecies. Naſcitur in Boemia iuncus circa aquas, quem a floribus ſpetioſis, quos edit, nos floridum iuncum uocare uoluimus, eiuſdem cum alijs facultatis. Iunci generum meminit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi de ijs ita ſcriptum reliquit. Schœnos læa, hoc eſt, Iuncus læuis, quædam oxyſchœnos, alia oligoſchœnos, nuncupatur. Gracilior, durioráq; oxyſchœnos, craſſior, laxioráq; oligoſchœnos. Fructus oligoſchœni ſomnium affert. At oxiſchœni duæ ſunt ſpecies: altera ſterilis, cuius quidem in medicina nullus uſus eſt, altera uerò ſemen fert, cuius etiam ſemen ſomnum conciliat, ſed minus quàm oliſcoſchœni: quanquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque ſi frictum cum uino bibatur, uentris fluxus deſiccat, & muliebre profluuium rubrum ſiſtit. Ex quibus clarum eſt, quòd compoſita eorum temperies eſt ex terrena uidelicet eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida: ut & inferna deſiccare poſſint, & ſenſim frigidos ad caput uapores ſubmittere, quibus ſomnolentos efficiant. Σχοῖνος ſic Græcis, Iuncus uerò Latinis uocatur: Arabibus, Dis: Italis, Giunco: Germanis, Bintzen ſchmelen: Hiſpanis, Iunco: Gallis, Ionc. Iunci conſideratio, & uires ex Gal. Nomina.

Λειχήν. LICHEN. CAP. XLVIII.

LIchen, qui ſaxis eſt familiaris, aliquibus bryon appellatur, aſperginoſis petris adhæret, ut muſcus Is illitus ſanguinis profluuia ſiſtit, inflammationes arcet, impetigini medetur. Iuuat regio morbo correptos, cum melle illitus: oris, & linguæ defluxiones inhibet.

LIchen procul dubio ea eſt planta, quam officinæ, & herbarij hodie Hepaticam uocant. Hanc autem Græci Lichena appellarunt, quòd lichenas ſerpentis morbi genus, impoſita ſiſtat, & ſanet. Lichen in aſperginoſis, & rorulentis prouenit locis, nudis petris adhærens, muſci modo. Folio conſtat ſuppingui, cartilagineo, prope radicem anguſto, in latum ſe pandente, triplici uel quatriplici lacinio interſecto. Prodeunt à radice cauliculi tenues, quibus capitula inſunt parua, ſtellarum effigie. Lichenis Plinius libro XXVI. cap. IIII. duo produntur genera, quæ his uerbis depingit. Lichen, inquit, herba omnibus his præfertur, unde nomine inuenit. Naſcitur in ſaxoſis, folio uno ab radice lato: caule uno, paruo, longis foliis dependentibus. Hæc delet & ſtigmata: teritur cum melle. Eſt aliud genus Lichenis petris tantùm adhærens, ut muſcus, qui & ipſe illinitur. Hic & ſanguinem ſiſtit uulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle ſanat ore illito, & lingua. Qui ita curantur, aqua ſalſa lauari iubentur, ungi oleo amygdalino, bortenſibus abſtinere, hæc Plinius. Cæterùm eſt herba Licheni non longè diſſimilis, quæ in quercuum, aliarumque Lichenis conſideratio. Lichenis genera ex Pli.

Digitized by Google

LICHEN.

Pulmonariæ depictio, & uires.

Pulmonaria alia.

que sylueſtrium arborum caudicibus naſcitur, in opacis præſertim ſyluis. hæc tamen aridior, & ambitu latior, ſuperiore parte uireſcens, inferiore uerò palleſcens, maculis quibuſdam referta, adeò ut formam pulmonis referat: unde pleriſque PVLMONARIA *dicta eſt. Vtuntur hac nonnulli magis fortaſſe nomine, quàm ipſis uiribus freti, ad tabem, pulmonum ulcera, & cruenta ſputa. Nec deſunt, qui laudibus eam efferant ad uulnera ſananda, ad pudendorum ulcera, & ad utrunque muliebre profluuium, cui mirificè mederi aiunt. Quin & eam dyſentericis exhibent, & bilioſa euomentibus. Sunt quoque, qui ea utantur ad ſuſpirioſos, anhelatores, & Aſthmaticos, cum glycyrrhizæ ſucco, hyſſopo, elenij radice, & ſcillino oxymelle, ualet eadem ad ouium, & cæterorum quadrupedum tuſſim & reſpirandi difficultatem. Quamobrem paſtores eam in primis tondentes, mane morboſis ouibus cum ſale propinant. Eſt & alia herba, quæ etiam Pulmonaria uulgò nominatur, ab illa tamen maximè differens, in opacis proueniens, folio bugloſſi, aſpero, birſuto, albis maculis circumſperſo. Caulem gerit hæc ineunte uere, in cuius cacumine flores erumpunt purpurei, perinde ac in uulgari Cynogloſſo. Huic plantæ rei herbariæ periti non contemnendas uires tribuunt, ad pulmonis ulcera ſananda. Qua in re, itemque in ſanguinis reiectione mirabili ſucceſſu ſe eam exhibuiſſe mihi ſæpius retulit Iulianus à Maroſtica Teruiſtenſis medicus peritiſſimus: decoquitur enim ad medias, daturq; decoctum potandum addito ſaccharo: uel ſuccus ex ea expreſſus ſerapij modo cum ſaccharo paratus. Præſtant hæc omnia herba ipſa, & flores, quoquo modo à tabe affe-*

PVLMONARIA.

PVLMONARIA ALTERA.

Lichenis uires ex Gal.

ctis ſumantur decocta. Lichenis meminit Galenus libro VII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Lichen, qui in petris naſcitur, eſt uelut muſcus quidem, ſed rectè ex plantarum genere cenſeri poteſt. Sic autem nominatus uidetur, quòd lichenas ſeu impetigines curet. Extergentem, ac modicè refrigerantem facultatem habet,*

Digitized by Google

bæ', utraque uerò resiccantem. Abstergent em quidem, atque exiccantem à petra obtinet, refrigerantem uerò ab humore aqueo: nascitur enim in humidis, & grauiter olentibus saxis. Porrò quod ex talibus substantijs componitur, aduersam esse inflammationi, nihil mirum est. Cæterùm an sanguinis profluuia sistat, ut refert Dioscorides, id neutiquam dicere queo. Quod Græcis λειχὴν, Latinis item Lichen dicitur: Arabibus, Azeg alsächer: Italis, Lichene: Officinis, Hepatica: Germanis, Stein leber Kraut, & Brunnen leber Kraut: Hispanis, Hepatica, & Figadela: Gallis, Hepatique, & Porcorau. Nomina.

PARONYCHIA.

PARONYCHIA ALTERA.

Παρονυχία. PARONYCHIA. CAP. XLIX.

PAronychia exiguus frutex, in petris nascens, peplo similis, minor longitudine, maioribus foliis. Illita paronychijs, atque fauis remedio est.

PAronychia, cuius hîc primo loco imaginem damus, non modò in saxis gignitur; sed etiam in ueterum ædificiorum parietibus, foliis adeò rutæ similibus, ut non desint qui eandem parietariā, siue muralem rutam appellent. uerùm cùm Dioscorides Pepli foliis nasci paronychiam scribat, non desunt nasuti, qui sententiā hanc nostram impugnent. Atqui ego horū uitiligatorum calumnias ridere soleo, quòd sciā peplum Dioscoridis testimonio, foliis rutæ paulò latioribus prouenire. Itaque potius ijdem accusandi sunt, qui hāc plantam alterum Theophrasti adiantum faciunt, nempe quod album ipsi appellauit. Siquidem is nullam inter nigrum, & album adiantum interponit differentiam nisi coloris tantùm, qui in huius caule niger: in illius uerò albus apparet. Folia in adianto coriandrina esse debent, & quæ in aqua nunquam madescant. At Paronychiæ nostræ folia sunt rutæ, nec aquam respuunt. Præterea cauliculi sunt illi urides, non albicantes nec setis suillis similes, quinetiam nec pellucidi. Nec unquam locis humidis aspergineisq; prouenit, in quibus adiantum maximè nascitur, Theophrasti ipsius testimonio. Sed in aridis, & siccis, cuiusmodi saxa sunt, & parietes. quo fit ut hallucinentur, qui hæc ducūtur opinione, & dum me erroris coarguunt, ipsi longè magis sese damnandos offerunt. Nascitur frequens in Italia, quā Paronychiam nobis appellare libuit, sed copiosissimam uidimus in ingenti sylua, qua iter ijs est, qui Goritia discedentes Labacum Carniolæ metropolim petunt, ubi in ingentibus saxis, spretis algoribus, perpetuò uiresceit. Cæterùm hæc urinā ciet, & arenulas, & renū calculos pellit, unde inter saxifragorum genera quibusdam reponitur. Peculiariter autem præstare hanc compertum est ad puerorum enterocelas. Scimus enim nonnullos esse sanatos, hausto tantum huiusce plantæ puluere, continuis quadraginta diebus, quibus manifesto collapsa intestina in scrotum cernebantur. Est & alia planta cuius quoque nos hîc imaginem appinximus, quam quidam legitimam Dioscoridis paronychiam faciunt. Horum ego sententiam nec probare, nec improbare ausim. Sit itaque de ea aliorum quoque iudicium. Habet hæc folia peplo longiora, flores paruos, copiosos, racematim cohærentes, albo colore. Sed qui Paronychiam florere scribant hactenus non legi. Quinetiam mihi incompertum est an in petris oriatur. Paronychiæ confūd.

Meminit Paronychiæ Galenus lib. VIII. simpl. medi. ita de ea scribens. Paronychia ab effectu nominata est: sanat enim paronychias, & ut refert Dioscorides, fauos quoque. Vis eius est tenuium partium, & exiccatoria morsu uacans: talia enim sint oportet, quæ paronychias sanant. Porrò satis constat tale esse idoneum ad digerendos affectus omnes, qui digeri postulant. Siquidem eiusmodi sunt, quæ cùm ex tertio sint ordine exalfacientium, & desiccantium, uelut & hoc, essentiæ insuper tenuium partium sunt. Planta Græcis παρονυχία, pariter Latinis & Italis Paronychia nominatur. Paronychiæ uires ex Gal. Nomina.

Digitized by Google

Χρυσοκόμη. CHRYSOCOME. CAP. L.

CHrysocome palmi altitudine fruticat: coma ſpecie corymborum, hyſſopo ſimili: radice hirſuta, ueratri nigri modo, tenui, cyperum æquante: guſtu non iniucundo, ex dulci auſtero. in petroſis, opacisque naſcitur. Radix excalfacit, & adſtringit: his conueniens, quos iecur, aut pulmonis inflammatio malè habet. contra purgationes uuluæ, decocta cum hydromelite aſſumitur.

Chryſocomes confid.

QVi Chryſocomen in Italia mihi oſtenderet, hactenus reperi neminem. Quamobrem in eo naturæ uiridario, plantis compluribus nobis incognitis referto, quod tantùm in ſui ipſius uſum colit natura, ne omnibus exuta medicamentis, ſuis etiam languoribus mederi nequeat, eam & uireſcere, & floreſcere omittamus, donec nobis, aut alijs compertam in communem quoque cognitionem, & uſum prodere contingat. Interim tamen, ut noſtrum inſtitutum ſequamur, uires eius ex Galeno ſubijciam: quas ipſe libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ijs uerbis deſcripſit. Chryſocome uocatur & chryſites. Radix uincentes acrem ſimul, & adſtringentem qualitates habet: quare neque multi uſus eſt. Vſui tamen eſt decocta in melicrato in peripneumonijs, & morbis hepaticis. Sed & menſtruæ purgationis prouocandæ uim quandam obtinet. Χρυσοκόμην *ſic Græcè, ut etiam Chryſocome Latinè dicitur.*

Chryſocomes uires ex Galeno.

Nomina.

Χρυσόγονον. CHRYSOGONVM. CAP. LI.

CHryſogonum denſè fruticat, quernis ſolijs, flore coronarij uerbaſci: radix ut rapum extuberat, intus ruberrima, foris nigra. Quæ trita cum aceto, atque impoſita, muris aranei morſibus auxiliatur.

CHryſogonum, niſi aliunde in Italiam deferatur, inter plantas, quæ minimè cognoſcuntur, & ipſum perpetuò recenſendum eſſe putauerim: uel nobis in abditiſſimis naturæ hortis, ubi delituiſſe, inueſtigandum erit. Id ſiquidem hactenus mihi neque inuenire, neque ab alijs compertum uidere licuit in Italia. Quod γεωγόνον *Græci, Latini quoque* Chryſogonum *dicunt.*

Nomina.

Ἐλίχρυσον. HELICHRYSVM. CAP. LII.

a Meſ. & Cat. Χαμαδρόδεσι τόποις. i. torrẽtium locis.

Helichryſi cõfideratio.

Fuch. error.

HElichryſon, quidam chryſanthemon, nonnulli & id amaranton uocant, quo deorum ſimulacra coronãt. Ramulum habet candidum, uirentem, rectum, firmum: folia intercedentibus ſpatijs anguſta, abrotono ſimilia: comam aureæ lucis, in orbem: umbella rotunda, ueluti ſiccis corymbis dependentibus: radice tenui. Naſcitur in aſperis, & torrentium [a] alueis. Contra ſerpentium ictus, coxendicum dolores, urinæ ſtillicidia, ruptaque, coma è uino pota opitulatur: ciet menſes. Sanguinem concretum uentris ac ueſicæ abſumit, pota cum mulſo: ieiunis, trium obolorum pondere, ſiſtit deſtillationes, data in uino albo diluto. Veſtibus inſeritur, ut eas ab erodentium iniurijs tueatur.

HElichryſon copiosè prouenit in Hetruria in pratis graciliſolo, incultisq; locis, ſiticuloſis collibus, necnon etiam in fluminum alueis. Caule conſtat recto, æquali, ac lignoſo, cubitalem longitudinem nõ excedente: foliis per interualla emergentibus, abrotoni æmulis: comantibus in cacumine floribus, aureo colore fulgentibus, & in orbem umbellæ modo cohærẽtibus, corymbacea facie, ueluti myriophylli, uel agerati: qui exiccati aureum colorẽ diutius retinent. Proinde commodè hyeme, quòd eo tempore flores deficiant, puellæ ſiccum Helychryſum coronamentis ſuis inſerunt, quemadmodum & Amaranthum purpureũ, quod noſtris Hetruſcis uulgò dicitur Fioruellato. Helichryſum depinxit Fuchſius in ſuis de ſtirpium hiſtoria commentarijs, folio echij aculeato, et floribus buphthalmi. Qua in pictura ipſum deceptum ſuſpicor, quòd ea Helichryſo minimè reſpondere deprehendatur. Helichryſi meminit Plinius lib. XXI. cap. XXV. ubi de eo diſſeruit his uerbis. Heliochryſum, inquit, quod alij Chryſanthemon uocant, ramulos habet cãdidos: folia ſubalbida, abrotono ſimilia: ad ſolis repercuſſum aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, quæ nũquam marceſcunt. qua de cauſa deos coronant illo. Q. diligentiſſimè obſeruauit Ptolemæus rex Ægypti. Naſcitur in frutetis. Eſt & alia planta, in Italia quoq; naſcens, quã nobis HELICHRYSVM ALTERVM *uocare libuit,*

HELICHRYSVM ITALICVM.

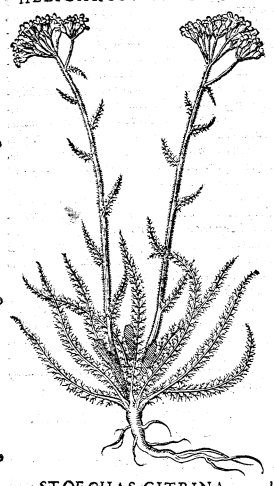

HELICHRYSVM CRETICVM.

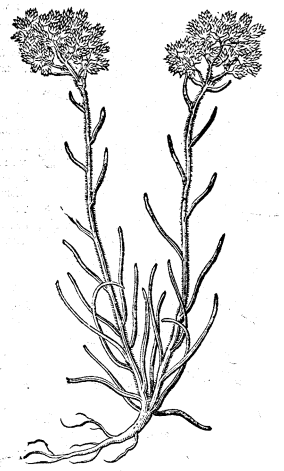

STOECHAS CITRINA.

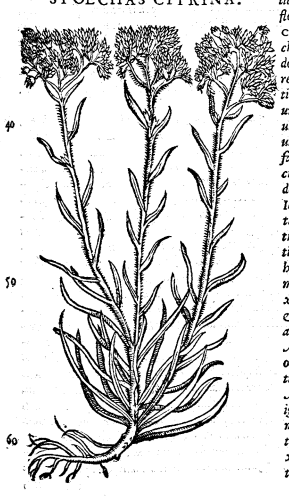

libuit, quòd folia illi quoq; ſint anguſta; & aurei in ſummitate flores. Sed hallucinantur, qui plantã, quam quidam STOECHAM CITRINAM *uocant, legitimum Dioſcoridis Helichryſum eſſe cenſent. Siquidem folia illi tenuia abrotani modo non ſunt, ſed longa, albicantia, & hirſuta. Caules palmares, aut maiores, lanuginoſi, & incani, in quorum ſummitatibus flores ſunt aureo colore fulgentes, globoſi, odorati, in umbellæ diuulſæ modum ſeſe pandentes. Radice nititur breui, & ſubnigra. excalfacit & ſiccat, aperit & abſtergit, ut amariuſculus indicat ſapor: quinetiam nec adſtringenti facultate uacat. Decocti flores, aut ex uino macerati, iecinoris obſtructiones aperiunt. proinde datur utiliter eorum decoctum, aut dilutum regio morbo, aut malo habitu affectis. Idem potum interaneorum uermes necat. Medetur tota planta omnibus cerebri morbis à frigido prouenientibus, nempe pituitoſis fluxionibus, diuturnis doloribus, comitialibus, reſolutis, & id genus aliis ſiue eius decoctum ſumatur in potu, ſiue herba ipſa in puluerem trita ex rhodomelle bibatur, aut oxymelite. In lixiuio addita non ſolùm præſcriptis morbis fert auxilium, ubi eo caput abluatur, ſed furfures quoque abſtergit; & pediculos necat. Datur cum herba ipſa tum eius decoctum, ad urinæ ſuppreſſiones, ſiquidẽ renes expurgat, & urinã pellit. Adduntur flores in fomentis, quæ ad uteri morbos frigidos, & obſtructiones parãtur. Helichryſi ſub Amaranthi nomine mẽtionem fecit Galenus libro VI. ſimplicium medic. ſic inquiens. Amaranthum facultatis eſt incidentis, & extenuantis. Coma igitur eius menſes cum uino pota educit: & grumos ſanguinis liquare creditur, non ſolùm in uentre, ſed & in ueſica: ſed tunc potius cum mulſo bibenda. Et omnes ſimpliciter fluxiones, pota deſiccat, ſtomacho infeſta. hæc Galenus. Cæterum cùm Helichryſum tam Dioſcoridi, quàm Galẽo Amaranthum*

Stœchadis citrinæ uocatæ deſcriptio, & uires.

Helichryſi uires ex Gal.

Amarãti purpurei mẽtio, & uires.

AMARANTHVS.

Nomina.

ranthum dicatur, opportuna nobis se se offert occasio, ut hic AMARANTHI *purpurei, quod, ut paulò antè diximus, à nostris uulgò uocatur Fioruelluto, historiam, & uires tradamus, præsertim quòd puellis gratissimum sit hyeme in suis texendis corollis, utpote quod tam recens, quàm siccum purpureum, ac flammeum colorem diutius conseruet. Hoc itaque folia profert ocimi maiora: caulem crassum, pinguem, subrubentem: florem spicatum, admodum purpureum. qui quamquam diu siccatum (ut suprà dictum est) asseruatur, haudquaquam tamen suum deperdit colorem. Amaranthum hoc, quantum equidem reor, memoriæ prodidit Plinius libro* XXI. cap. VIII. *cùm sic inquit. Amarantho non dubiè uincimur. Est autem spica purpurea, uerius quàm flos aliquis, & ipse sine odore. Mirumq; in eo gaudere decerpi, & lætius renasci. Prouenit Augusto mense: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asseruatur. Mirumq; postquàm defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato quoniam non marcescit. Hactenus de amaranthо Plinius. Huic facultas inest (ut recentiorum quorundam fert opinio) frigida & sicca: proinde flos eius potus cœliacos, & dysentericos iuuat. Mensium abundantiã cohibet, & albas uteri fluxiones. Quin etiam cruenta expuentibus prodest, præsertim si in pulmone, uel pectore, uas aliquod fractum fuerit. Planta, quæ Græcis ἐλίχρυσον, ἐλιχρυσον, Latinis pariter Helichrysum & Heliochrysum appellatur: Italis, Helichriso.*

CHRYSANTHEMVM.

Chrysanthemi confid.

χρυσάνθεμον. CHRYSANTHEMVM. CAP. LIII.

CHrysanthemon aut caltha, nõnullis buphthalmos. herba est tenera, fruticosa, læues proferẽs caules, & multifida folia: flores supra modum splendentes, luteos, orbem oculi imitantes, unde buphthalmi nomen traxit. propter oppida nascitur. cuius caules oleris uice manduntur. Flores cum cerato triti, steatomata discutere produntur. Regio morbo correptis, colorẽ bonũ breui reddũt, si sequẽte longó balnei usu, post exitũ ebibanẽ.

QVanquam non desint, qui crediderint Buphthalmum, & Chrysanthemum unam, & eandem plantam esse, quòd paribus notis inter se certare uideantur; tamen si particulares quædam notæ in utriusque diligenter expendantur, facilè inter has plantas discrimen aliquod notari deprehendetur. Quod cùm optimè sciret Dioscorides, diuersis libris, diuersisq; capitibus de his speciatim disseruit. Quod utique minimè fecisset, si compertum habuisset, nullam inter eas intercedere differentiam. Quæ tamen hinc cognosci potest, primùm quòd Buphthalmo folia insint fœniculo similia, quæ planè capillaria constant: Chrysanthemo uerò tenera, multifida, minutimq; per ambitum laciniata. Deinde Chrysanthemi caules in cibis mandi aliorum olerum modo scribit Dioscorides: id quod de Buphthalmo agens silentio præterijt. Præterea flores Buphthalmo reddidit anthemidi similes: Chrysanthemo uerò luteos, et uehementer splendẽtes. Cæterùm de horũ uiribus differẽs, Buphthalmi flores, cũ cerato tritos, tumores, duritiasq; discutere tradidit in uniuersum, et affirmatiuè locutus. Verùm postea de Chrysanthemo scribens, huius flores, inquit, steatomata discutere produntur, particulariter et dubiè locutus. Hæc sanè harũ plantarum manifesta discrimina faciunt, ut credã, quòd aliquis antiquorũ curiosus, nimisq; sciolus Buphthalmum, et Chrysanthemum unam tantum referre plantam fortè existimans,

exiſtimans, omnia in Chryſanthemo adiecerit, & confuderit, quæ libro tertio de Buphthalmo memoriæ prodidit Dioſcorides. quemadmodum imprudenter de Ruta & Hyperico, Aſaro & Bacchari ab aliis factum eſſe in præcedentibus oſtendimus. Hoc itaque argumento freti crediderim ego hoc modo Chryſanthemi caput eſſe legendum. Chryſanthemon herba eſt tenera, fruticoſa, læues proferens caules, & folia multifida: flores luteos, admodum ſplendentes. Eius caules manduntur olerum modo. Flores cum cerato triti ſteatomata diſcutere produntur. Hinc itaque, ſic Chryſanthemi capite reſtituto, facilè patebit, quantum aberrauerint ij, qui Chryſanthemum cum Buphthalmo confuderunt. Chryſanthemon, cui nulla prorſus ex modò traditis reclamet nota, frequentiſſimum prouenit in Senenſi agro. Quinetiam copioſiſſimum in Boemia, Moranía, & Auſtria in campis prouenit. cuius folijs infima plebecula, in Hetruria pro olere ueſcitur. Baphthalmum uerò etſi antea à me non uiſum in noſtris commentarijs Italica lingua conſcriptis confeſſus eſſem; ad nos tamen hoc anno uerum Patauio allatum eſſe ſuperius in ſua mentione indicauimus. quod etiam poſtea accepimus Piſis à Luca Ghino medico clariſſimo, & rei herbariæ peritiſſimo, omnibus prorſus adſtipulantibus notis, quæ illi tribuuntur. Quo factum eſt, ut certius auſim affirmare Chryſanthemi hiſtoriam auctam, depraua tamq; eſſe in Dioſcoride. Credidit Leonardus Fuchſius in ſuo de plantarum hiſtoria commentario, Chryſanthemum illud eſſe ranunculi genus, quod folio apij, luteis floribus, in pratis plurimum naſcitur. Qua in opinione quantum, pace eius dixerim, hallucinetur, euidentius omnibus eſſe puto, quàm ut à nobis oſtendi debeat. Chryſanthemi meminiſſe Galenum in libris de ſimplicium medicamentorum facultatibus, haſtenus incompertũ habeo. Eius nomen Græcum eſt χρυσάνθεμον: Latinum item Chryſanthemum: Italicum Chryſanthemo.

Chryſanthemi caput reſtitutum.

Fuch. error.

Nomina.

Ἀγήρατον. AGERATVM. CAP. LIIII.

AGeraton [a] fruticoſa herba eſt [b], palmari longitudine aſſurgens, ſimplex, humilis, origano maximè ſimilis: umbellam gerit, in qua [c] flos bullis aureis emicat, helicryſo minor. Nomen ei inditum eſt, quoniam diutiſsimè flos in ſua coloris ſpecie conſeruetur. Vis decocti feruens: huius uſtæ nidor urinam cit, & uuluæ duritias emollit.

a Meum, & Drag. θάμνος i. Frutex.

b Orib. δίπαλαι ἡμισυ. i. duũ palmorum.

c ἄνθος σωμασι λευκοῖς ζεουσοειδὲς. i. flos bullis aureis ſimilis.

AGERATVM.

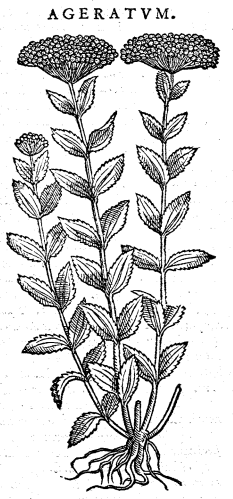

AGERATVM ALTERVM.

NAſcitur *Ageratũ paſſim in uniuerſa Hetruria, folijs origano proximis: floribus aureis, in umbellæ emicãtibus, helichryſi modo. Hanc herbam Meſues Eupatoriũ exiſtimat, ut ſuperius in Eupatorij commẽtatione abiũde diximus. Ea à noſtris Senẽſibus uulgò appellatur herba Giulia. Sententiæ huic noſtræ refragatur Andreas Marinus Medicus ætatis noſtræ uiũ poſtremus, in ſuis in Meſuẽ annotationibus, his uerbis, ubi in*

Agerati conſideratio. Andreæ Marini opinio exploſa.

Digitized by Google

vij caput commentatus eſt. Cæterùm hanc ipſam herbã (Eupatorium ſcilicet, aut Iuliam intelligens) Dioſcoridis Ageratum eſſe vix adducor, ut credam. Nam inſignem amaritudinem quæ cuiuis vel imperito herbario, prima occurrit, nullo modo Dioſcorides, alioqui diligentiſſimus tacuiſſet, quæ tamen in hac planta adeò inſignis eſt, vt ob hanc ipſam maximè, præ cæteris notis, ad Eupatorium Meſue ſit referenda. Folia præterea non ſunt origano, ſed centaurio potius minori ſimilia, quæ folia quantum inter ſe differant, omnes norunt. Ad hæc urinam ciere, vuluæque duritias mollire ageraton, Dioſcorides eſt author, quorum effectuum ne meminit quidem Meſues, qui ab eodem Dioſcoride multa diligenter ſumpſit. Huc accedit, quòd Ageraton, Galeno autore, vim habet digerendi, & quadantenus phlegmone liberandi; quod tamen Meſues non ſcripſit. adde, ſi placet, quòd nullum caloris, aut ſiccitatis gradum ei Galenus adſcribit, cùm Meſues calidum in primo, ſiccum in ſecundo conſtituat. Quæ res tanti fuere apud me momenti, vt ab Eruditiſſimi Matthioli ſententia, quamuis inuitum, me recedere coegerint: Interim dum ab eo meliora ſuper eo capite, vt ſpero edentur, quod ut facilius facere poſſit, aliam herbam hîc pingi iuſſimus, quam Petrus Antonius Michaelius Patritius Venetus harum rerũ diligentiſſimus indagator, pro agerato habet. cuius profectò opinioni non poſſum non aſſentiri, cùm videam notas omnes Agerati huic plantarum in modum conuenire. Siquid tamen vel Matthiolus ipſe, vel alij præſtantes in re herbaria viri aduerſus eam opinionem habuerint, lubens eorum iudicium, & cenſuram ſubibo. Hæc ille. Quibus an rectè Ageratum examinauerit, & an eius argumenta, quibus contra me utitur firma ne an infirma habeantur, ex his, quæ nunc dicturus ſum ij facilè intelligent, qui materiam Medicam tenent. Quòd itaq; Dioſcorides amaritudinis in Agerato non meminerit, cùm ea tam euidens in hac planta guſtantibus ſeſe offerat, id ne tantillum quidem me à mea dimouet opinione, cùm illi plurimæ deſcribantur plantæ, quæ inſigniter amaræ deguſtantur, & nihil tamen in ijs deſcribendis, amaritudinis meminit. Amara ſanè ſunt Scilla, Cyclaminus, eſculentus Bulbus, Abſinthium, Ruta, Harmala, Hieracium, Senecio, Fumaria, Conyza, Bryonia, Eruum, Capparis planta, Hedera, Marum, Polium, Chamepitys, Verbenaca, Betonica, Papaueris cum folia, tum capita, Opium, & alia quidem nonnulla, de quarum tamen amaritudine nihil memoriæ prodidit Dioſcorides: quo fit, vt nihil prorſus Marini argumento dimoueat, ſi etiam in Agerato amaritudinis notam ſilentio inuoluit. Folia præterea, inquit illa, non ſunt Origano, ſed Centaurio potius minori ſimilia, quæ folia quantum inter ſe differant, omnes norunt. Hæc ſiquis cribrauerit verba, facilè hîc Marinum haud diligenter duas haſce plantas examinaſſe, aut inſpexiſſe iudicabit. Minoris enim Centaurij folia, & onitis origani, parum admodum facie inter ſe differunt. Itaque rectè dixiſſet is differentiam hanc nouiſſe omnes, ſi ſe excepiſſet. Deinde quòd ſuum Eupatorium urinam ciere non ſcripſerit Meſues, id ab eo fortaſſe prætermiſſum cenſemus, quod hanc plantam ignorauerit eſſe Dioſcoridis Ageratum. Verùm cum Eupatorium ſcribat calidum eſſe in primo gradu, & ſiccum in ſecundo, quinetiam compoſitum ex ſubſtantia calida ſubtili, quis unquam medicorum negabit Eupatorium hoc haud urinam ciere? & idem quoque muliebrium locorum duritias emollire? Nam & Iris, & Agreſtis cucumis, quæ quoque calidiora ſunt, & ſiccciora, id efficaciter præſtant. Ad hæc quòd Meſues ſuo Eupatorio vim digerendi, & quadantenus phlegmone liberandi non reddiderit, cùm tamen Galenus Ageratum hiſce facultatibus refertum eſſe ſcribat, repeto Dioſcoridis Ageratum haud unquam nouiſſe Meſuem ſuum eſſe Eupatorium. Siquidem nihil uetat quin id Eupatorium præſtare poſſit, cùm ipſe aſſerat Meſues, quòd ſubtiliatiuum eſt & reſolutiuum conueniens ſine attractione. Poſtremo quòd Galenus Agerato nullum caloris aut ſiccitatis gradum adſcripſerit, ut eupatorio adſcribit Meſues, nihil prorſus momenti hoc argumento habet. Galenus enim non ſemper ſimplicium medicamentorum qualitates (plures Galeni poſſem adducere locos) per gradus explicat, & præſertim ubi breuitati ſtudet. ſed quis adeo Medicæ materiæ tam rudis, tamque ignarus fuerit, qui non putet nouiſſe Galenum caloris, & ſiccitatis haud expers eſſe Ageratum, cùm ſcribat eſſe illi digerendi poteſtatem? Siquidem facultas hæc fieri nequit niſi à calidis, & ſiccis temperamentis. Id quod Dioſcorides non prætermiſit, cùm ait Συλλαμβ. δὲ ἔχει ἀφ' ὑγροῦ αὐτὸ πυρωτικῶν, ideſt vim habet decoctum ipſius feruidam. Hæc itaque cùm Marini argumenta infirma admodũ reddant, manebo ego in ſententia. & præſertim cum Iuliam herbam videam cum folia tum caules olere origano haud diſſimiles, quinetiam umbellam aureis bullis micantem Helicryſi modo cuius aureus color, in ſicca quoque planta diutiſſimè conſeruatur, unde (ut rectè Dioſcorides inquit) Agerati ſibi nomen adinuenit. Nam hac tantùm nota quiſpiam iam certior fieri poterit, unam & eandem eſſe plantam Ageratum & Meſuis Eupatorium. Cæterùm non poſſum non mirari Marini ingenium, qui, ut facilius (ut ipſe inquit) meliora ſuper Agerati capite ſcribere poſſim plantam à ſe pictam mihi offert, quam à Petro Antonio Michaelio Patritio Veneto pro Agerato haberi ait, cùm ea Agerato adeo habeatur diſſimilis, ut nihil diſſimilius eſſe poſſit. Siquidem hæc origani nullis omnino notas habet, & umbellas quoque nullas, ſed floſculos racematim cohærentes balauſtiorum effigie. In ſumma ubi plantam totam expenderis, nihil prorſus reperies, quod minimam Agerati particulam referat. Ago tamen Marino gratias, quòd eum non dubitem hanc mihi obtuliſſe plantam, quòd putauerit eam legitimum eſſe Ageratum, magis fortaſſe (ut uideo) aliorum opinioni addictus, quàm explorandis Agerati notis. Verùm ego ingenioſum mihi eſſe putarem, ex commentario tantùm fieri nauclerus, ut rectè Galenus admonet libro primo de alimentorum facultatibus in ipſius præfationis calce. At ſanè hæc inuitus admodum ſcripſi, quòd tanta ſit plantæ illius cum Agerato diſparitas, ut in ea cenſenda, opus mihi non fuiſſet tantam facere temporis iacturam. At qui Marini uerba hucuſque me protraxerunt, quippe qui ſcribat, ſiquid contra eius opinionem habuero ſe lubens inditium & cenſuram meam ſubiturum. Quæ uerba (ut ſua eſt humanitas) ad reſpondendum me impulerunt. Agerati uires paucis perſtrinxit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorũ, ſic inquiens. Ageratum digerit, & inflammationes leuiter quodammodo reſoluit. Quæ herba ἀγήρατον Græcè, Ageratum quòque Latinè dicitur: Italicè, Herba giulia.

Agerati uires ex Gal. Nomina.

Περιτραυ-

Περιστερεὼν. VERBENACA. CAP. LV.

PEristereon, siue uerbenaca, nascitur in aquosis. Nomen ex eo duxisse uidetur, quòd columbæ circa hanc perquàm libenter uersari soleant. Dodrantis altitudine, & interdum amplius adolescit. Folia è caule prodeunt incisa, & subalbida. ea singulari ramo, radiceque sola, constare sæpius inuenitur. Folia cum suilla adipe recenti, aut rosaceo imposita, uuluarum dolores finire putantur: ignē sacrum illita ex aceto reprimunt: putrida ulcera cohibent: uulnera glutinant, ueteraque ex melle ad cicatricem perducunt.

Ἱερὰ βοτάνη. † SACRA HERBA. CAP. LVI.

† Antiquus manuscriptus codex. περὶ ὑπίου περιστεώνος. i. De supina Verbenaca.

SAcra herba, quæ & peristereon [a] nominatur, ramulos emittit cubitales, aut matusculos, angulosos: in quibus ex interuallis folia quercus, sed minora, angustioraque, eisdem diuisuris, in ambitu, colore aliquatenus cæsio: radix longa, tenuis: flores purpurei, graciles. Folia cum radice in uino pota, illitaue aduersus serpentes pollent. eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus in uini ueteris hemina, quadragenis diebus, ieiuno ore, contra regium morbum bibuntur: ueteres tumores, & inflammationes mitigant: sordida ulcera purgant. Tota in uino decocta, tonsillarum crustas abrumpit: oris nomas gargarizatu cohibet. Aiunt si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum, cum foliis circundantibus: quartanis quartum. Sacram uocant herbam, quoniam multùm ad amuleta [b], expiationesque commendetur.

a Idem ὑπίον i. supina.

b Meum. καθάρματα. i. lustrationes.

VErbenacæ duæ habentur species, recta, & quam supinam uocant. Hanc eam esse uolunt, quæ Ἱερὰ βοτάνη, illam quæ περιστερεὼν Dioscoridi dicitur. Recta hæc dicta est, quòd singulari caule, ipsóque dodrantali, sine ramis assurgat. Supina altera, quòd caules, & ramos non ita rectos erigat, sed circumquaque diffundat cuiusmodi est uulgaris Verbenaca, quæ legitima Ἱερὰ βοτάνη mihi perpetuò fuerit. Cæterum quam περιστερεὼν nūcupant unico tantùm caule, & unica radice constantem (si uera fateri debeo) ea à me nusquam usa est, quæ notis omnibus legitimam referat, etsi non desint qui uelint uerbenacam hanc eam esse plantam, quam nos desideremus, ipsosq; non dodrantales, sed sesquicubitales, folia haud subalbicantia, & flores in caule uerticillatim prodeūtes, ut in Marrubio, ac nulla in parte aliquid gerere, quod cum uulgari Verbenaca cognationem præ se ferat, ego quidem ad credendum adduci nequeo, hanc herbam esse Verbenacam, περιστερεὼν dictam; obseruaui ego sæpe, ubi uulgaris Verbenacæ plurimum prouenit, esse quasdam ipsius plantas, quæ caules rectos edant, quasdam uerò, quæ humi serè procumbant. quo factum est, ut suspicarer, hinc fortasse harum differentiam sumpsisse eos, qui rectam Verbenacam, & supinam faciunt. Mouit me ad hoc Plinius, qui paruam inter has intercedere differentiā scribit. Verùm id mibi nunquam certum statuere uolui. Videant & examinent quoque alij differentiam hanc, & eorum sit quoque iudicium. Hinc fit, ut in suo insigni de stirpium historia commentario Fuchsium apertè errasse existimem: quippe qui discriminis causa Verbenacæ rectæ florem luteum tribuat. Quod tamen in Dioscoride mihi nunquam licuit inuenire: quemadmodum neque in Plinio, qui utranque Verbenacæ speciem libro XXV. cap. IX. his uerbis descripsit. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quàm hierabotane, aliqui peristereon, nostri uerbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac louis mensa uerritur, domus purgantur, lustrantur q;. Genera eius duo sunt: foliosa, quam feminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quàm quercus, angustioraque, diuisuris maioribus: flos glaucus: radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eosdem effectus habeat. Vtraque fortuntur Galli, & præcinunt responsa. Sed magi utique circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ uelint existimant, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne luna, aut sol cōspiciatur, sauis antè, & melle terræ ad piamentum datis. Circum scriptam ferro effodi sinistra manu, & in subli me tolli: siccari in umbra separatim, folia, caulem, radicem. hæc Plinius. Ex quibus uerbis, ut arbitror, facilè deprehendi potest error Fuchsij Brunfelsium fortè secuti, quòd in suis de plantarum historia commentarijs primò editis, pro Verbenaca femina eam plantam depinxerit, quæ à Dioscoride, cæterisq; antiquis scriptoribus Erigerō, sine

Verbenacæ consid.

Fuch. error.

Fuch. error.

Verbenacæ uires ex Gal.

siue Senecio nuncupatur, tametsi mutata sententia libro primo de compositione medicamentorum in ultima methodo, rectam uerbenacam perperam, meo iudicio, alteram sinapi speciem esse contendat. Cæterùm haud nescius Galenus nullum, uel paruum inter utrasque uerbenacas discrimen esse, breuiter de earum uiribus sub una tantùm specie disseruit libro VIII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Verbenaca ideo peristereon appellata est, quòd in ea peristeræ, hoc est, columbæ uersentur. Vim habet adeò desiccantem, ut uulnera conglutinet. Et libro secundo de compositione pharmacorum secundum locos, de antiquo capitis dolore scribens, sic inquit. Omnium porrò longè maximè discutit, & perfectè corroborat uerbenaca recta, maximè uiridis: imò & arida cum radicibus, & simul cum serpyllo, oleo incocta. Conijcienda etiam ad ea crocodiliadis maximè iuxta aquas nascentis radix. Quin & ipsam per se uerbenacam, si oleo incoxeris, caputq; inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex crassis humoribus oborto medeberis. Primum Verbenacæ genus Græcis* περιστερεών, *& alterum* περιστερεὼν ὀρθὸς *uocatur: Latinis, Verbenaca recta. Alterum uerò genus Græcis* ἱερὰ βοτάνη, *& περιστερεὼν ὕπτιος appellatur: Latinis, uerbenaca supina. In uniuersum Italis Verminacola, Berbena, & Berbenaca nominatur: Germanis, Eisen Kraut.*

Nomina.

Ἀστράγαλος. ASTRAGALVS. CAP. LVII.

a Meũ. σκληροτάτας. i. durissimas.

b βατραχώδη. deest Phœnicæas. ita Oribasius.

AStragalus paruus est à terra frutex, folijs, & ramis ciceri similis: flore purpureo paruo: radice rotunda raphani modo grandi, quæ adnatas appendices firmas habet, nigras, [a] præduras, ueluti cornua, inter se implicatas, gustu adstringentes. Nascitur in uentosis, opacis, & in niualibus. eo [b] Memphis Arcadiæ scatet. Aluum sistit radix in uino pota: urinam mouet: uetustis ulceribus sicca efficaciter inspargitur: sanguinem supprimit. ægrè propter duritiam tunditur.

Astragali cõsideratio.

AStragali planta, quam in commentarijs nostris antea editis appingi curauimus, cùm diligentius à nobis inspecta sit, & quædam in ea desiderari uideantur, quæ Astragali propria sunt, non libuit hîc eam recudere. Astragalus aliter à Plinio, quàm à Dioscoride describitur. Plinius siquidem libro XXVI. *cap.* VIII. *Astragalum his notis repræsentauit. Astragalus, inquit, folia habet longa, incisuris multis, obliqua, circa radices: caules tres, aut quatuor: florem hyacinthi: radices sullosas, implicatas, rubras, præduras.*

Astragali uires ex Gal.

Nascitur in petrosis, apricis, & isdem niualibus, sicut Pheneo Arcadiæ. Meminit Astragali Galenus libro VI. *simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Astragalus frutex est exiguus, radices habens adstrictorias, quamobrem etiam in numero est non insirenuè exiccantium. Nam ulcera uetera cicatrice obducit, & aluum fluxu tentatam sistit, si quis in uino decoctam radicem bibat. Plurimus huius fruticis prouentus est in Pheneo Arcadiæ. Is Græco nomine* ἀστράγαλος *dicitur: Latino similiter Astragalus: Italico, Astragalo.*

Nomina.

HYACINTHVS.

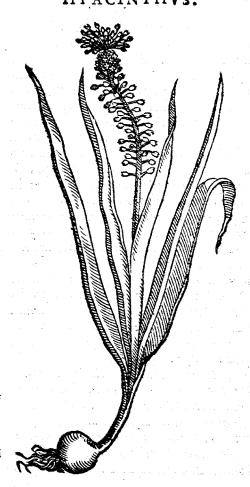

Hyacinthi consid.

Hyacinthus orientalis.

Hyacinthi uires ex Gal.

Ὑάκινθος. HYACINTVS. CAP. LVIII.

HYacinthus folia habet bulbi: dodrantalem caulem, læuem, minimo digito tenuiorem, herbacei coloris: comam procumbẽtem florum purpureorum plenam, incuruam: radicem quoque bulbaceam. Quæ, ut creditur, pueris cum uino albo illita, pubertatem coerceret, & non patitur erumpere: sistit aluum pota, & urinam impellit: phalangiorum morsibus auxiliatur. Semen adstringentius est, theriacis expetitum: regium morbum emendat, cum uino potum.

HYacinthus in uniuersum in campestribus inter segetes, & in syluis prouenit: foliis, & radicibus bulbaceis: caule dodrantali, uiridi, tenui, læuiq;: floret cum uiolis circa finem Martij, & Aprilis initium: florentem emittit comam, ab ipso caulis medio usque ad summum purpureis circundatum floribus, qui matureſcentes ad terram inclinantur, perdurantque diu antequam contabescant. Hetruscis nostris Hyacinthi uulgò uocantur Cipolle canine. Flores primo statim exortu nostrates pueri colligunt ob purpurei coloris præstantiam. Aliud HYACINTHI *genus, quod* ORIENTALE *appellare placuit, misit ad me Iacobus Antonius Cortusius, rei herbariæ studiosissimus, quod sibi missum ex Orientalibus regionibus fatebatur. unde nos illi Orientalis nomenclationem addidimus. Hyacinthi uires memoriæ prodidit Galenus libro* VIII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Hyacinthi radix bulbosa est,*

Digitized by Google

HYACINTHVS ORIENTALIS. HYACINTVHS ORIENT. ALTER.

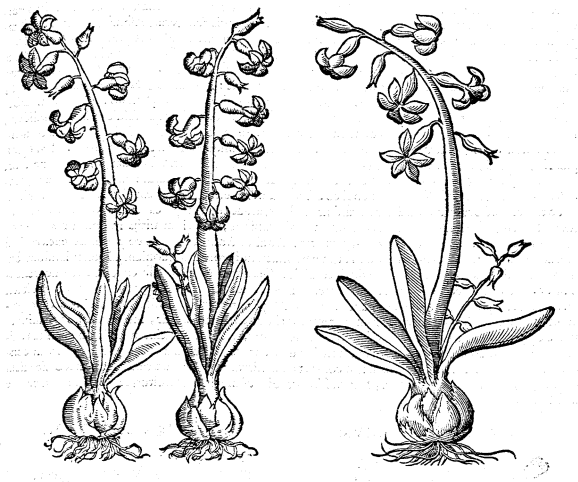

ſa eſt, ordinis primi in deſiccando: ſecundi uerò completi, aut certè tertij incipientis in refrigerando. Itaque pueros diutiſſimè ſeruare impuberes illita cum uino creditur. Semen leuiter extergit, & adſtringit: quamobrem & ipſe regio morbo laborantibus exhibetur in uino, ordine quidem tertio quadantenus deſiccans, cæterùm in medio conſiſtens caliditatis, ac frigiditatis. Planta Græcis ὑάκινθος, Latinis item Hyacinthus appellatur: Italis, Hiacintho: Germanis, Mertzen bloomen: Hiſpanis, Mayos flores: Gallis, Vaciett. Nomina.

Μήκων ἠθαὶς. PAPAVER ERRATICVM. CAP. LIX.

PApauer erraticum, quod rhœada uocant, uere quidem in aruis cum hordeo naſcitur: flore protinus deciduo, unde & nomen apud Græcos accepit. Folia erucæ, aut origano, aut cichorio, aut thymo ſimilia ſpectantur, ſed longiora, diuiſa, ſcabra: iunceus ei caulis, rectus, cubitalis, aſper: flos ſylueſtris anemones, puniceus, interdum albus: oblongum caput, ſed quàm anemones minus: ſemen rufum: radix longa, ſubalbida, minoris digiti craſsitudine, guſtu amara. Huius capita quinque, aut ſex in uini cyathis tribus ad dimidias decocta, potui dabis, quibus ſomnus accerſendus eſt. Semina acetabuli menſura ex aqua mulſa pota, aluum leniter emolliunt: ad idem præſtandum mellitis placentulis, & dulciarijs libis admiſcentur. Folia cum calycibus illita, inflammationes ſanant: eorundem fotu, & perfuſione ſomnus allicitur.

Μήκων ἥμερος. PAPAVER SATIVVM. CAP. LX.

ESatiui papaueris genere, quod hortenſe eſt, ſemen in panem denſatur, qui ſanis in uſu ſit: eo etiam ex melle pro ſeſamina utuntur: thylacitin uocant. Capitulum habet [a] longum, & ſemen candidũ. Sylueſtre uerò caput habet inſidens, demiſſumq́;, & nigrum ſemen: quod pithitis nominatur: nonnullis tamen & ipſum rhœas dicitur, quoniam eius ſcapo lacteus ſuccus emanat. Tertium magis ſylueſtre, & ad medicinas ualentius, multò his longius, productiore capitulo. Omniũ in cõmune natura refrigeratrix. quare ſi capita ipſa, & folia decoquantur in aqua, ſomnum fotu conciliabunt. Bibitur decoctum contra uigilias. Calyces cum polenta triti, & cataplaſmatis admiſti, ignibus ſacris, & inflammationibus proſunt. Tunduntur quoque uirides, & digeruntur in paſtillos, qui ſiccati ad uſum reconduntur. Capita quoque per ſe in aqua coquuntur ad dimidias, iterumq́ue adiecto melle, dum humor coeat in eclegmatis lentorem. Id medicamentum in tuſsi, arteriæ fluxionibus, & cœliacorum affectu,

[a] Meum. ἐπὶ μακρὸς. oblongum.

Digitized by Google

ctu, doloris leuamentum præbet. efficacius tamen redditur, addito hypocistidis succo, & acacia. Papaueris nigri semen tritum cum uino bibitur, contra citam aluum, & fœminarum profluuia. in perui- *Opium.*
giijs fronti, temporibusque illinitur ex aquâ. Opium eius magis refrigerat, inspissat, siccatque. Sumptum erui magnitudine, dolorem finit, concoquit, & somnum allicit: tussi, atque cœliacorum ualetudini auxiliatur: uerùm si copiosius hauriatur, nocet, cùm lethargicos efficiens interimat. Ad dolores capitis cum rosaceo perfusum, efficax est: aurium dolori cum amygdalino, myrrha, & croco instillatur: inflammationibus oculorum cum torrefacto oui luteo proficit: igni sacro, & uulneribus cum aceto, podagris, cum lacte mulieris, & croco. somnum accersit subditum sedi pro balano. Optimum habetur graue, & densum, gustu amarum, odoratu soporiferum, quod facilè aqua diluitur, læue, candidum, neque asperum, neque grumosum, quod inter colandum non ut cera coeat, & in sole diffundatur: dein admotum lucernis, non atra luceat flamma: extinctum denique odoris uim conseruet. Sed opion glaucio, gummi, aut syluestris lactucæ succo adulterant. Verùm glaucio fucatum, in dilutione croci colorem reddit: lactucaceo succo fictum, exiliter spirat, & asperius spectatur: gummi uitiatum splendescit, & infirmum est. Nec desunt, qui eò dementiæ deuenerint, ut adipem ei admiscerent. Fictili nouo torretur ad oculorum medicamenta, dum mollius, atque rufius appareat. Diagoras, ut Erasistratus author est, usum eius damnauit, oculorum lippitudinibus, & aurium uitijs infundi uetans, quoniam uisus aciem hebetaret, & soporem gigneret. Addidit Andreas, illitos eo protinus excæcari, si non adulteraretur. Mnesidemus usum duntaxat olfactandi probauit, quoniam ad conciliandum somnum conueniret: alioqui nobis ut noxio interdicit. Quæ commentitia esse experimento deprehenduntur: siquidem effectus, uirium huiusce medicamenti fidem faciunt. Quare non alienum fuerit scriptis mandare, quónam modo is excipiatur succus. Aliqui capita ipsa, & folia tundunt, & prelo exprimunt, terentesque in mortario digerunt in pastillos: id meconium uocatur, multùm opio ignauius. Porrò opij faciundi ratio hæc est. Cùm ros in eo exaruerit, cultro decussatim in stellas, ne penitus adigatur, ex obliquo in rectum summam cutem incidere oportet, lacrymam exeuntem digito in concham abstergere: nec multò pòst redire, ut concreta inueniatur: etenim quæ tum, aut postero die etiam offenditur, in uetere pila teri debet, & in pastillos cogi. cùm tamen inciditur, retrocedendum est, ne uestibus succus deradatur.

PAPAVER ERRATICVM. PAPAVER SATIVVM.

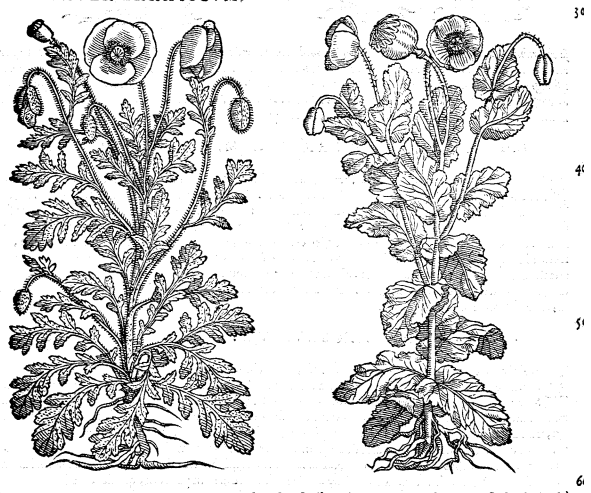

Papaueris erratici consid. *SPectantur Maio mense Papauera erratica rubentibus floribus nitentia, in aliquibus campestribus locis adeò numerosa, ut deceptis oculis, campi uideantur coccineis uelaminibus uestiti. Horum flores non desunt, qui*

qui affirment lateris dolori, qui Græcis πλευρίτις dicitur, mirificè mederi: in quem uſum eos ſiccatos in puluerem redigunt, & in potu exhibent. Ab hoc experimento nonnulli medicorum edocti, ex ipſorum florum recentium ſucco ter, aut quater iterato diluto, ſerapium conficiunt: quo poſtmodum magno, ac proſpero ſucceſſu in pleuritide utuntur. Tridentina rura Papaueris erratici folia prima ſtatim germinatione olerum modo decoquunt, ſummatáque in cibum caſeo, & butyro admiſtis. Nec mirum ſanè, etiam Theophraſti ætate (ut ipſe ſcriptum reliquit lib. IX. cap. XIII. de plantarum hiſtoria) eadem ſumerentur in cibis. Loco enim citato ita de eo ſcribit Theophraſtus. Papaner erraticum uocatum non abſimile intubo erratico conſtat: quare in uſum uenit cibarium. Naſcitur in aruis potiſſimùm inter hordea. Florem ruſum producit: caput pollicaris unguis magnitudine. Legitur ante hordei meſſem, atque uiridius etiam. purgat inferius. hæc Theophraſtus. Sed iam de Papaueris ſatiui conſid. Papaueris ſatiui genera tradidiſſe, & hoc nomine hæc ab illo diſtinxiſſe. Qua in re animaduertendum eſt, ne aliquis fortaſſe decipiatur, quòd omnes hæ papauerum ſpecies ab agricolis ſeruntur. Verùm illud duntaxat, mea quidem ſententia, hortenſe appellauit Dioſcorides, quod albo conſtat ſemine, quoniam hoc ſequentius in uiridarijs, & hortis prope ædes ſeritur. Cætera uerò ſylueſtria nominauit, non quòd ſponte, & per ſe naſcantur (ſeruatur enim omnia) ſed quòd aſperiora, birſutioráque proueniant tum caule, tum capitibus, tum etiam foliis: quod præterea nigrum, aſperumque proferant ſemen: quòd denique ſerantur in campeſtribus ſegetum, & legumium modo. Rem autem ſe ita habere teſtari uidetur Plinius lib. XIX. cap. VIII. cùm ſic inquit. Papaueris ſatiui tria genera. Candidum, cuius ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud antiquos edebatur. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergitur adfuſo ouo inhærens, ubi inferiorem cruſtam apio, githóque cereali ſapore condiunt. Alterum genus Papaueris nigrum, cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus exprimitur. Tertium genus rhœam uocant Græcis, id noſtri erraticum dicũt. Sponte quidem, ſed in aruis cum hordeo maximè naſcitur. hactenus Plinius. Papauere cãdido paſſim abundat Hetruria. Vtriſque uerò nigris ſcatet uniuerſa Inſubrium tellus: ſed præcipuè apud gentes, quæ Tridentinas incolunt ualles, ubi Papauera hæc copioſè ſeruntur in campis, & inter legumina, præſertim inter fabas. Ibi ſiquidem eius ſemine ueſcuntur homines, immiſto placentulis quas ex paſta foliola multiplici inuolucro conficiunt. Comedunt illi quidem haſce placentas ad ſaturitatem uſque: nec ob id tamen unquã (quod mirum alicui fortaſſe uidebitur) diuturniore ſomno capiuntur, neque ueternoſi fiunt. Quin nec illi etiam, quã Stiriam, ſuperioremque Auſtriam incolunt, in ueternum incurrunt: etſi oleum è nigri papaueris ſemine expreſſum in cibis continuè aſſumant, oliuarum olei uice. Ea demum experientia fecit, ut intrepidè quandoque auſus ſim Papaueris ſeminis cremorem hordei decoctо expreſſum in ardentiſſimis febribus ad ſitim extinguendã, ſomnumq; conciliandum etiam largius exhibere. Hinc præterea factum eſt, ut eum metum excuſſerim, & depoſuerim, quem mihi olim præceptorum meorum graues admonitiones incuſſerant, & ingeſſerant. Cæterum ex inciſis Papauerum capitibus opos, ſiue ſuccus manat, qui in Opium uocatum addenſatur, ut ſcitè docuit Dioſcorides. Et quanuis Opium quarto exceſſu frigidum ſtatuatur; tamen ſi ex ſapore, & effectu rerum temperamenta, & qualitates cognoſcuntur, opium noſtri uſus (quantum equidem deprehendere potui) non modò guſtu amarum percipitur; ſed etiam acre, adeò ut paululum in ore detentum linguam, & palatum exulceret. Vnde haud dubiè colligi poſſe putauerim, calidiſſimas illi ineſſe qualitates. Cuius rei fidem augere poteſt, quæ ex eo prodit odoris grauitas. Verùntamen ne impudentis, atque arrogantis nomen ſubeam, quòd in hoc omnium ferè medicorum ſententiam deſtruere uelim, eorum iudicio rem hanc æſtimandam relinquam, qui ante nos opij tum qualitates, tum facultates diligentiſſimè expenderunt. Sed ſortè ea acris, amaráq; facultas in opium facilè inuehitur ex glaucij adulteratione, quod illi ſæpius admiſcent, ut Dioſcorides adnotauit. Illudq; argumento eſſe poteſt, quòd aqua colliquatum croceum colorem reddat. Adde quòd opium, quod hodie ad nos conuehitur, non eſt illud uerum & legitimum è lacryma, quæ ex inciſo papaueris capite exierit, concretum, ſed potius hoc è foliorum, & capitum contritorum ſucco confectum eſt: idque meconium uocatum erit, opio longè deterius. Papauerum uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Papauer alterum Rhœas nuncupatur, quòd ſcilicet celeriter flos eius defluat. Alterum domeſticum, quandoquidem colitur. Quin & alteræ duæ ſunt præter has ſpecies ſylueſtris papaueris: alterum uelut incidentem calycem ſuſtinens: alterum longiorem quàm illud calycem obtinens, totum autem procerius, ac ſqualidius. Ab hoc ſuccus defluit, atque hinc eſt, quòd hanc ſpeciem quidam Rhœada nominent. Porrò omnium facultas refrigeratoria eſt. Cæterùm ſatiui ſemen, quod & thylacite cognominant, mediocriter ſomnum conciliat, uſu candidum: proinde pani ipſum inſpergunt, ac melle maceratum edunt. At eius, quod primo loco recenſuimus, cuius florem celeriter decidere poſuimus, ualidius ſemen refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxiè ſolo uti poſſit, ſicut ſatiuo ſiue domeſtico melli admiſcens. Admodum uerò, ſi ita ſumptum ſit, ſomnum conciliat. Cæterùm puſillum eius inſpergunt iis, qui ex melle conficiuntur bellarijs, atque placentis, panibuſq;. Porrò tertio loco dicti ſemen atrum etiam medicamentoſum eſt, admodum refrigerans. At quod quarto loco poſitum eſt, omnium eſt medicatiſſimum, tum in ſemine, tum in calyculis, tum in foliis, tum in ſucco. Validè enim refrigerat, ad ſtuporem uſque, & mortem perducens. quare medici quò probè eo utantur medicamentis miſcentes, frigiditatis uehementiam retundunt. Eſt enim ex quarto, & ultimo refrigerantium ordine. Porrò quo pacto maximè ex methodo miſtionem facere oporteat, non eſt præſentis tractationis proprium. Et lib. II. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, de dolore capitis agens citra manifeſtas cauſas oborto, ita de opio diſſerit. Ratiò, inquit, cogimur pharmacis ex opio uti, cùm uidelicet præ doloris uehementia homo de uita periclitatur. Quanquam & tunc ſolidæ partes ex eius uſu offendantur, adeò ut poſt hæc correctione opus habeant. Sic & ex opio collyria multis detrimento fuerunt, adeò ut debilem oculum reddiderint, & uſus hebetudinem, amblyopiam

Papauerum uires ex Gal.

blyopizum Græcis appellatam, induxerint: uelut etiam auditus grauitatem inducunt quæcunque ad uehementem aurium dolorem ex papaueris ſucco ſunt compoſita. Idem Galenus lib. III. eiuſdem tractatus, de auricum inflammationibus agens, ſic inquit. Pharmaca ex papaueris ſucco omnia ſenſum ſtupefaciunt: & ob id ſanè neceſſariò cogimur ipſis uti ubi nullum aliud mitigatiuum opem tulit. hæc Galenus. Ex quibus ſanè omnibus admoniti eſſe debent medici, ne temerè aut inconſultè ad uſum opij ſe conferant. Sed ratio, qua id corrigendum, adminiſtrandumq; ſit, ex ipſo Galeno colligi poteſt, libro VIII. de compoſitione pharmacorum ſecundum locos, ubi ita ſcriptum reliquit. Calefacientia miſcentur, quæ refrigerantium ſtupefactionem deducere poſſunt, cùm illa ipſa per ſe tardi tranſitus exiſtant. Hæc igitur ubi quis inaduerit, quantitatem conſideret ſimplicium pharmacorum, quæ in compoſitiones miſcentur. Ex hac enim ſciet uim magis, an minus efficere poſſit compoſitum pharmacum, ea quæ promittit. Si nanque refrigerantia plura apparuerint, ſenſum affectorum magis obtundit, & quantum caloris in ipſa particula fuerit, etiam hunc extinguit. Vbi uerò calfacientia fuerint aucta, minus quidem hæc efficiet ipſum pharmacum, innocentius autem reddetur. Noſſe enim oportet, corpora uiuentium mortificationi ſimile quippiam perpeti ab omnium ex opio, hyoſcyamo, & mandragora compoſitorum pharmacorum uſu: nimirum cauſis dolorem inſtigentibus inſenſibilibus factis, & multi ſanè qui aſſiduè talia accipiunt, ad immedicabilem frigiditatem particulas perducunt. Papauer erraticum ſic Latinis μήκων ῥοιὰς Græcis appellatur: Italis, Papauero ſaluatico: Germanis, Klapperoſen: Hiſpanis, Amapollia, & Papoulla: Gallis, Coquelourdeis. Papauer uerò ſatiuum Latinè dictum, μήκων ἥμερος Græcè uocatur: Arabicè, Thaxthax, ſeu Chaſchas: Italicè, Papauero domeſtico: Germanicè, Magſomen: Hiſpanicè, Dormidera: Gallicè, Pauot. Quod denique Græci ὄπιον, & μηκώνειον, Latini item Opium & Meconium dicunt: Mauritanis, Aſiun: Itali, Opio.

Nomina.

Μήκων κερατίτις. PAPAVER CORNICVLATVM. CAP. LXI.

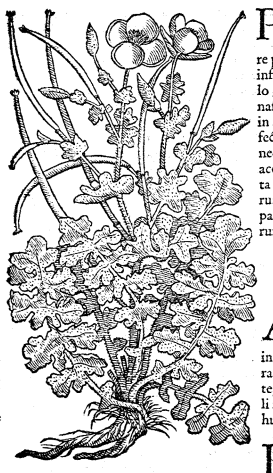

PApauer ceratites, ideſt, corniculatum, folia habet candida, hirſuta, uerbaſco ſimilia, in ambitu ſyluęſtris papaueris more ſerrata: caule non diſsimili: flore pallido: calyculo fœni græci, in corniculorum modum inflexo, unde nomen mutuatur: ſemine papaueris, puſillo, nigroque: radice per ſumma ceſpitum, nigra, craſſa, naſcitur in maritimis, & aſperis. Radici ea uis ineſt, ut in aqua decocta ad dimidias coxendicum, & iecinoris affectus potu ſanet. prodeſt his, qui craſſa quædam, & araneoſa cum lotio reddunt. Aluum leniter purgat ſemen, acetabulo in aqua mulſa poto. Cruſtas emarginant, illita ex oleo folia floresque: argema ac nubeculas iumentorum, perunctas abſtergunt. Sunt qui glaucium hoc papaueris genere factitari exiſtimarunt, falſi quodam foliorum cognatione.

Μήκων ἀφρώδης. PAPAVER SPVMEVM. CAP. LXII.

ALiud Papaueris genus aphrodes, id eſt, ſpumeum uocatur, ab alijs heracleum, caule dodrantali: foliis admodum paruis, radiculæ ſimilibus: fructu inter ea candido. nam herbula alba eſt, & ſpumea tota [a]: radice in ſummo ceſpite. Legitur æſtate ſemen, cùm integrè adoleuit [b], deciditque exiccatum. Datum acetabuli menſura in aqua mulſa, uomitione expurgat. priuatim huiuſmodi purgatio, comitialibus prodeſt.

a Meum. εἶζα δὲ λεπτή. i. radice tenui. ita Meum.
b Meum, & Orib. καὶ ἐκφαυθὲς ἀποτίθεται. i. & exiccatum reponitur.

Papaueris corniculati confid.

PApauer corniculatum in maritimis noſtris Senenſibus Craſſetano, & Orbetellano agro, & circa Herculis portum Argentario promontorio, itemq; in Adriatici maris litore non longè à Timauo fonte, & Tergeſto ſaxoſo litoris tractu, ubi ſæpius ipſum legimus, frequentiſſimum prouenit: quanquam etiam in alijs Italiæ locis naſcitur, ſed quod potiſſimum in hortis, & uiridarijs ad publicum omnium commodum, & ſpectaculum fuerit ſatum. Quod in præſcriptis locis naſcitur florem aureum profert, ſiue (ut Dioſcorides inquit) pallidum. Sed alterum quoque habetur genus, foliis minus aſperis, atque minoribus, qui florem rubeum edit. Hoc in Morauia in campeſtribus copioſum uidimus. Corniculati papaueris meminit Theophraſtus lib. IX. cap. XIIII. de plantarum hiſtoria, ſic inquiens. Papaueris quoque ſylueſtris genera plura notantur: quoddam enim corniculare appellatum: quoddam autem nigrum eſt, folio conſtans uerbaſci nigri, ſed minus nigro: cauli altitudo cubitalis: radix breuis, per ſummaq; ceſpitum: fructus inflexi, ut cornicula figurantur. Legitur circa meſſes. Aluum purgare poteſt: folium albuginem oculis aufert. naſcitur iuxta mare, ſaxoſis locis. hæc ille. Credidere nõnulli Glaucium,

ciuus, quod Mauritanis memithe uocatur, fieri è corniculati Papaueris ſucco. Verùm ii (ut Dioſcorides eſt au-
thor) procul dubio decipiuntur. Cæterùm Papauer ſpumeum, quod aliqui heracleum uocant, nondum mihi com- Papauer ſpumeum.
pertum eſt, neque etiam hactenus aliquem reperi, qui illud legitimum oſtenderet. Quo fit, ut ipſum quoque in-
ter tot alias nobis incognitas plantas relinquere malim, quàm aliquod incertum proferre, ut quidam faciunt.
Verumtamen non mihi uidetur ſilentio prætereundus fatalis forè Plinij lapſus, in Papaueris ſpumei mentione Plinij lapſus.
lib. XX. cap. XIX. Quippe qui huius papaueris folia ſpeciem paſſerum auium repræſentare tradiderit, deceptus
nominum duplici eiuſdem nominis Græci ſignificatione. στρουθίον enim Græcis non modò paſſerem auiculam ſignifi-
cat; ſed & plantam eam, quam Latini radiculam, ſiue lanariam herbam appellant: cui quidem Dioſcorides, non
autem auiculis, quas paſſeres Latini dicunt, Papaueris ſpumei folia ſimilia reddidit. Quemadmodum & Theo-
phraſtus, qui de eo loco citato ita ſcriptum reliquit. Papauer heraclion nuncupatum folio conſtat ſtruthij, hoc
eſt radiculæ, qua lanteis candorem conciliant, radice candida, in ſamina terræ eunte: fructu albo. Huius radix
purgare ſuperius nata eſt. Non deſunt, qui contra comitiales ea utuntur in uino muſſo. hæc Theophraſtus.
Papaueris corniculati meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, de eius uiribus in hunc modum Papaueris corniculati uires ex Gal.
diſſerens. Papauer corniculatum nominatum quidem eſt à ſemine leuem inuerſionem habente, ueluti & fœnum
græcum, ut bouis cornu uideatur eſſe ſimile. Vocatur porrò à quibuſdam paralium, quandoquidem ut pluri-
mum iuxta mare naſcitur. Vim habet incidendi, & abſtergendi. Itaque radix herbæ in aqua decocta ad di-
midium, hepaticos affectus adiuuat. Porrò folia, & flores ſordida admodum, & maligna ulcera iuuant. Sed
ab his abſtinere oportet, ulceribus iam expurgatis: adeò enim abſtergere ualent, ut & puræ quoque carnis non-
nihil eliquent. Hoc uirium robore non ſordem duntaxat, ſed & cruſtam ulceribus detrahit. Papauer uerò
Herculeum, quod & aphrodes, hoc eſt, ſpumeum uocatur, eo quòd totum ſit candidum, & ſpumoſum, exile eſt.
Semen habet pituitam expurgans. Μήκων κερατίτις id Græcis uocatur, quod Latinis Papauer corniculatum: Nomina.
Arabibus, Almacharam: Italis, Papauero cornuto: Germanis, Gelbol magen, Moen, & Beelmaſamen: Hi-
ſpanis, Dormidera marina: Gallis, Pauot cornu. Id uerò μήκων ἀφρώδης Græcè dicitur, quod Latinè Papauer
ſpumeum: Arabicè, Dabres, & Zebeolij: Italicè, Papauero ſpumeo.

Ὑπήκοον. HYPECOVM. CAP. LXIII.

HYpecoon, aliqui hypopheon uocant. naſcitur in ſegetibus, aruiſque, foliis rutæ, exilibus ramis. Natura eadem, quæ papaueris ſucco.

HYpecoum iis facilè ſeſe offeret, qui inter ſegetes, & le- Hypecoi conſideratio.
gumina ipſum perquirere non grauabuntur. Hoc pro
ſylueſtri ruta olim Petrus Spezzalancia Cleſij uallis
Ananiæ oppiduli pharmacopola compater meus, mihi oſten-
dere ſolebat. Quandoquidem id prouenit in aruis, foliis rutæ
paulò maioribus: caulibus exiguis, mollibus, hirſutis: in qui-
bus ſunt flores, qui in luteum palleſcunt, etſi prope calycem
purpurei ſpectentur. in horum medio flocculus erumpit co-
lore auram æmulans, uiſu iucundus. Floribus ſuccedunt
capitula, tenui inuolucro contecta: in quibus ſemen claudi-
tur nigrum, aſperum, pſeudomelanthio proximum. Cæte-
rùm ſcio non deeſſe naſutos, qui iam diu plantam hanc no-
ſtram impugnant; dicuntque folia illi non eſſe rutæ, ſed po-
tius Alceæ. Atqui ſi ſingulatim examinentur ij facilè co-
gnoſcent, à ruta parum admodum diſtare. Ad hæc ſi uires
expendantur, nihil ſanè obſtabit, quin eà in hac planta re- Hypecoi uires ex Gal.
periantur, quæ in ipſo quoque ſunt papauere. Quo fit, ut
horum ſuffarronem bombo nihil à priori mea ſententia dimo-
uear; quouſque aliam plantam, quæ magis facie, & uiribus
Hypecoon referat, in medium afferant. Meminit huius
Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, his pau-
cis uerbis. Hypecoon, inquit, refrigerandi uim habet, ex ter-
tio ferè refrigerantium ordine, adeò ut parum abſit à papa- Nomina.
uere. Quod Græci ὑπήκοον, Latini quoque Hypecoum uo-
cant: Itali, Hipecoo.

Ὑοσκύαμος. HYOSCYAMVS, SIVE APOLLINARIS. CAP. LXIIII.

HYoſcyamus frutex eſt caules emittens[a] craſſos; folia lata, oblonga, diuiſa, nigra, hirſuta: flores è latere caulis, ordine prodeunt, tanquam punicorum cytini, ſcutulis ſepti ſeminũ plenis, ut papaueris. Tres eius differentiæ. Vna ſemine nigro, floribus penè purpureis, ſmilacis foliis, cytinis præduris

[a] Orib. addit πολλοὺς i. multos. Et ita quoq; meũ.

Digitized by Google

duris & ſpinoſis. Alterius ſemen ſubflauum ut irionis. flores lutei, folia & ſiliquæ [b] ſimpliciores. ambo inſaniam gignunt, & ſoporem. ideo in communi uſu damnantur. Tertium genus, ut quod mitiſſimum eſſet, medici recepere: pingue, lanuginoſum, molle, candidi floris ſeminisque, in maritimis ruderibusque naſcens. [c] cuius occaſio ſi non adſit, rufum uſurpari oportet. niger, ut deterrimus, improbatur. Recenti ſemine, caulibus, folijsq; tuſis ſuccus in ſole exprimitur, & exiccato humore, uſus ad annum uſque prorogatur: nam facilè corruptionem ſentit. Extrahitur etiam ex ſicco ſemine ſeparatim in aqua calida tuſo, & expreſſo. Liquamentum autem ſucco lacteo præſtantius eſt, & magis dolores ſinit. Contuſa herba recens, addita [d] trimeſtri farina, digeritur in paſtillos, & reconditur. Liquamentum primũ, & quod à ſicco ſemine exemptum eſt, collyrijs, quæ doloris ſenſum auferunt, commodiſsimè inferi ſolent. contra acutas, calidasque fluxiones, dolores aurium, atque uuluæ mala proſunt: cum farina autem, aut polenta, oculorum, pedum, cæterarumque partium inflammationes placant. Semen eadem præbet: tuſsi, deſtillationibus, oculorum fluxioni, & doloribus efficax: contra menſium abundantiam, & erumpentem aliunde ſanguinem, oboli pondere cum papaueris ſemine, & aqua mulſa bibitur: podagris ſubuenit: teſtibus inflatis, mammisque tumentibus à partu, tritum ex uino illinitur. Alijs quoque cataplaſmatis, quæ doloris leuamentum præſtant, admiſceri ſolet. Folia omnibus medicamentis dolorem ſedantibus, per ſeſe, & ex polenta utiliſsimè imponuntur. recentia ad mitigandos omne genus dolores oblinuntur: cum uino terna, quaternaue pota ſanant algidas febres, quas epialos uocant. Cocta olerum modo folia, ſi acetabuli menſura manduntur, mediocrem inſaniã gignunt. idem efficere tradunt, ſi colo ulcus ſentiente, infundantur. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

[b] Orib. ἀπαλότερος. i. teneriores.
[c] Orib. addit χρυσίου δὲ τῶ λάθυρ. i. candido. itaq; utendum eſt.
[d] Mean. σὺν ταυρίῳ ἀλεύρῳ, καὶ σπέρματι. cum frumenti horni farina & ruta.

HYOSCYAMVS. HYOSCYAMVS ALBVS.

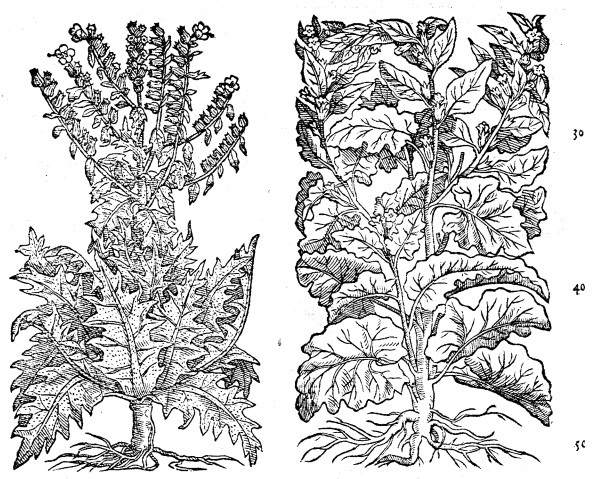

Hyoſcyami conſid.

Hyoſcyamus (ut Dioſcoridi placet) tres habet differentias. Prima nigrum fert ſemen, ſecunda ſubflauum. Tertia album, quæ omnia ut ſemine differunt, ita & floribus. Siquidem in prima purpurei, in altera lutei, in poſtrema uerò candidi ſpectantur. At hyoſcyamum purpureo flore refertum nuſquam hactenus uidere licuit. Cætera uerò genera & uidimus, & ſæpe legimus.

Hyoſcyami lutei deſcriptio.

Quæ flore luteo, & ſubflauo ſemine proueniunt, ubique ferè locorum naſcitur, locis incultis, ſecus itinera, & in agrorum limitibus, folio braſſicæ, lato, uenoſo, pingui, nigricante, oblongo, in acutum deſinente, & ſecto, Acanthi modo, circumquaque ambitu hirſuto ſed tactu molli. Caules habet teneros, teretes, piloſos, pingues, ſubalbicantes, è quibus à medio rami prodeunt numeroſi, in quibus flores in altera tantùm parte è latere prodeunt. Hos calyces quidam ſequuntur Punicorum Cytinis ſimiles, ferrato, ac pungenti cacumine ocimoidis ferè modo, in quibus ſemen concluditur, rotundis quibuſdam ſcutulis, caliculorum occludentibus. Nam ijs maturitate excluſis, protinus ſemen decidit.

Radice

HYOSCYAMVS TERTIVS.

Radice nititur ſpithamæ longitudine, albâ, molli, ſuccoſaque. Tota planta grauiter olet, adeò ut olfactu mentem afficiat. Quæ autem alba uocatur, foliis ereſcit ferè ſimilibus, ſed ſubrotundis, pinguioribus, molliboribus, hirſutioribus, rarioribus, & albicantibus. Flores profert alteri ſimiles, ſed candidos, aut ſubluteos, è quibus eodem ordine Cytini oriuntur, ſed rariores, & clementiores, in quibus album concluditur ſemen. Non deſunt qui nouã quandam in Italiam attulerunt plantam, ſpectatu ſanè pulcherrimam, quam inter Hyoſciami genera connumerat. Caules edit hæc ſeſquicubitales, rotundos, tenui obductos lanugine, ramoſoſq;, foliis amplis, pinguibus, tenui pilo refertis, mollibus, ſolani ſoporiferi ſpeciem quadantenus referentibus. odore etiam graui. Flores edit luteos Hyoſcyami emulos, è quibus capitula ſubrotunda oriuntur. quæ nonnullam Hyoſcyami ſpeciem præ ſe ferunt. Nam & ſimilibus ferè ſcutulis concluduntur, coronato circunquaq; orificio, & ſemine intus ſubflauo colore. Radice nititur alba, ſpithamæ longitudine, numeroſis ubique fibris, & digiti craſſitudine. Hanc iam pridem ex Italia ad me tranſmiſit in Boemiam Iacobus Antonius Cortuſus. Hyoſcyami meminit Scribonius Largus, inquiens. Altercum, quod Græcis hyoſcyamus uocatur, qui biberint, capitis grauitate, & uenarum diſtentione laborant, menteq; abalienantur cum quadam uerborum altercatione: unde et nomen apud Latinos. Hoc idem equidem teſtari poſſum, quòd uiderim in Ananiæ uallis mõtibus pueros, qui Hyoſcyami ſemen comederant, adeò deſipientes factos, ut parentes, & uicini eos crederent à cacodæmonibus uexatos eſſe. Hinc eſt, quòd eius regionis incolæ Hyoſcyamum uulgari ſermone appellant Diſturbio, ut quod mentem maximè turbet. Aues, quæ huius herbæ ſemen ederint, præcipuè quæ in gallinaceo habentur genere, non multo poſt tempore pereunt quemadmodum & piſces. Hyoſcyamus uidetur Græcis dicta, quaſi faba ſuilla: propterea quòd (ut Helianus inquit) huius herbæ paſtu reſoluãtur, & conuellantur apri. Sed remedium nouere: aquas enim flatim adeunt, & cancros uenantur, atque ita protinus ſaluti reſtituuntur. Hyoſcyami uires recenſuit Galenus lib. VIII. ſimpl. medic. his uerbis. Hyoſcyamus, cui ſemen atrum eſt, inſaniam, ac ſoporem affert. Huic autem is, cui ſemen mediocriter flauum eſt, propinquam facultatem obtinet. Verùm utrique fugiendi ſunt ut inutiles, & uenenoſi ſeu deleterij. Cæterùm cuius ſemen, ac flos candidus eſt, ad ſanationes uel maximè idoneus eſt, ex tertio quodammodo ordine refrigerantium. Porrò flos eius quidem, cui ſemen eſt nigrum, mediocriter purpureus eſt; eius uerò, cui eſt ſubflauum, leuiter mali colorem refert. hæc Galenus. Cæterùm, ut ad hyoſcyami hiſtoriam noſtra reuertatur oratio, mihi quidem non uidetur prætermittenda ſuſpicio, quæ eſt, quòd in huius capitis initio, ubi de floribus fit mentio, mendum aliquod ſubſit. Ea namque inibi floribus tribuuntur, quæ ſiliquis legitimè debentur. Etenim ſiliquæ ſint, quæ ſcutulis conteguntur, atque ſemen intus continent, non autem flores. Auget hanc nobis ſuſpicionem Serapio: quippe qui illud de fructibus Hyoſcyami Dioſcoridi acceptum referat, quod hîc de floribus ſcriptum legitur. Quare non temere, meo iudicio, conijcere poſſumus, hunc locum in Dioſcoride deprauatum aut mutilatum eſſe. Planta, quæ Græcis ὑοσκύαμος, Latinis appellatur Hyoſcyamus, Apollinaris herba, Altercum: Arabibus, Bengi: Italis, Iuſquiamo: Germanis, Bilſomen, & Bilſen: Hiſpanis, Velenbo: Gallis, Iuſquiame, & Hanebane.

Hyoſcyami albi deſcriptio.

Hyoſcyamus cur Altercum dicatur.

Hyoſcyami uires ex Gal.

Nomina.

ΨΥΛΛΙΟΥ. PSYLLIVM. CAP. LXV.

Ψύλλιον ſolijs eſt coronopo non diſſimilibus, hirſutis, longioribus [a]. ſarmentoſa fœni modo in totum herbula, ramis dodrantalibus: coma à medio caule exoritur, duobus tribusve conuolutis in cacumine capitulis: in his ſemine duro, nigro, pulicum ſimili, unde & nomen. in aruis, & incultis naſcitur. Vis ei ad refrigerandum, inſpiſſandum, & molliendum conueniens: articulorum morbis parotidibus, tuberculis, tumoribus, luxatis, illitum auxiliatur: imponitur in dolore capitis, cum roſaceo, aqua, aut aceto: enterocelis infantium, & prominenti umbilico, illitum ex aceto medetur. teritur acetabuli menſura, & in aquæ ſextario madefactum, ubi concreuit aqua, illinitur: ſiquidem uehementer refrigerat, & in feruentem aquam deiectum calorem reprimit. contra ignes ſacros efficax eſt. Fama eſt, ſi uirens domum importetur, non ſinere in ea pulices gigni. Cum adipe tuſum ſordida ulcera, & quæ cacoethe uocantur, expurgat. Succus uermiculoſis auribus, aut fluxione laborantibus, ex melle prodeſt.

[a] Μεῖον. χαρ τώδες. i. fœni modo ſurculoſa.

Digitized by Google

PSYLLIVM. PSYLLIVM ALTERVM.

Psyllij cõsid. & genera.

PSyllium, quod & Pulicariam herbam nuncupant, duplici recenſetur genere. *Alterum foliis incanis, longis, hirſutis, coronopo æmulis, non tamen corniculatis. Ramos gerit numeroſos, dodrantales, rotundos, graciles, & folioſos, humotenus potius quàm in alcum ſeſe diffundentes, in quorum cacumnibus capitula oriuntur, compactilis ſquamarum congerie à natura fabricata, ut in ſcabroſa, & longis pediculis nitentia. Floſculos edit puſillos, lanuginoſos, pilorum ſpeciem referentes, albo colore, plantaginis anguſtifoliæ modo. Semen, quod nigrum, pellucidumq; habetur, pulicum effigie, in ipſis capitulis continetur. Radice nititur ſubalbicante, dodrantali, numeroſis ſtipata fibris. Naſcitur locis incultis, & à multis quoque ſeritur. Alterum longè ſarmentoſius eſt, & numeroſioribus refertum foliis, longioribus, anguſtioribus, denſioribusque, piloſis pariter, atque incanis, atque inter ſe complicatis. capitula illi ſunt alteri ſimilia, ſed minora paulò, & numeroſiora, in quibus ſemen progignitur alteri ſimile. Radicem habet multifidam, & numeroſis ſcatentem fibris. Naſcitur in campeſtribus, ſed in maritimis frequentius. Seplaſiæ ſemen recondunt ad glutinoſos liquores conficiendos, quibus in infrigidandis inflammationibus, prohibendisque calidis defluxionibus, & ad extinguendam ſitim, læuigandamque linguam, & faucium ſcabritiem, in ardentiſſimis febribus utuntur medici: quinetiam adualuum emolliendam.*

Psyllij uires ex Meſue.

Psyllij uires retulit Meſues inter ea medicamenta, quæ deiectoria ui polleut, ubi hæc ad ſenſum ſaltem habet. Psyllium de his eſt, quæ temperamentum immutant, & quæ emolliendo aluum ciuant. Huius ſeminis tria habentur genera, candicans, ſubflauum, & ad purpuram uergens. Præſtantius perfectè maturum, ponderoſum, & quod in aquam demiſſum ſtatim imum petit. Contrarijs conſtat cum uiribus, tum ſubſtantijs: ea ſiquidem, quæ in medulla continetur, calida eſt, & ſicca ordine quarto, admodum acris, incidens, exulcerans, ſeptica, & deleteriæ facultatis. Quæ uerò in cortice reſidet, teſte Ruſo, infrigidat, humectatq; tertio exceſſu. Infunditur psyllij ſemen in aqua fontana frigida, agitaturque rudicula tandiu, quouſque aqua lentorem contrahat, percolaturque deinde à ſeminibus, & admiſcetur oleo, aut ſyrupo uiolaceo. hoc enim modo psyllium potu aluum mirificè emollit, & deijcit. Verùm ſi frixum prius ſemen roſaceo admiſtum eodem modo agitetur, tunc ſumptum dyſentericis remedio eſt, & cæteris alui fluoribus, præſertimque ijs, qui deiectorio medicamento exuperante hauſto ſuperueniunt, ſed præcipuè acri, quale eſt ſcammonium. Cæterùm maximè animaduertendum eſt, ne Psyllij ſemen (id quod tamen deteſtantur recentiorum quidam) cuſum in puluerem potandum exhibeatur. Quippe quod, attrita medullari ſubſtantia, uentriculum, & inteſtina exulcerat: iecur, & ſanguinem inflammat, & omnia denique uiſcera ledit. Integri ſeminis dilutum eo modo, quo dixmus, paratum bilem deijcit: eaque propter ardentiſſimis febribus, intolerabili ſiti, inflammatis ualde ſpiritibus, & faucium, & pectoris aſperitatibus mirificè medetur. In aceto diu agitatum inflammatione, igni ſacro, & herpete laborantibus auxiliatur, exterius illitum: priuatim prodeſt capite dolentibus fronti impoſitum, ſi tamen

ſi tamen dolor à cauſa calida fuerit excitatus. Hac ex Meſue decerpſimus. Pſyllij uires paucis perſtrinxit Galenus Libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Pſyllij ſemen admodum utile eſt, ex ſecundo refrigerantium ordine: in deſiccando uerò, & humectando medium quodammodo eſt, & ſymmetrum. Herba Ψύλλιον Græcè, Pſyllium item Latinè dicitur: Arabicè, Bazara chathona, ſeu Bezer cothume: Italicè, Pſillio: Germanicè, Pſylien Kraut: Hiſpanicè, Zargatona: Gallicè, Herbe à puces.

Pſyllij uires ex Gal.

Nomina.

Στρύχνος κηπαῖος. SOLANVM HORTENSE. CAP. LXVI.

HOrtenſe Solanum frutex eſt cibis idoneus, exilis, puſillus, multis concauus alis: folio nigro, maiore quàm ocimi, & latiore: fructu rotundo, uiridi, qui poſt maturitatem nigricat, aut fulueſcit. herba innocentis guſtus. Natura ei refrigerandi: quare folia ulceribus quæ ſerpunt, & ignibus ſacris conuenienter cum polline polentæ illinuntur. ægilopia, capitisque dolores, trita & impoſita per ſe ſanant: æſtuanti ſtomacho auxiliantur: parotidas cum ſale detrita illitu diſcutiunt. Valet ſuccus eius aduerſus ignem ſacrum atque ulcera quæ ſerpunt, cum ceruſſa, roſaceo, & argenti ſpuma: ad ægilopas cum pane: infantium aduſtioni, quam ſyriaſin uocant, cum roſaceo perfuſus proficit: in collyrijs, aquæ uel oui uicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus: aurium dolori inſtillatus prodeſt. menſium abundantiam ſiſtit in uellere ſubditus. Succus fuluo gallinarum cortalium ſimo ſubactus, & linteo appoſitus, ægilopijs præſentaneo eſt remedio.

Στρύχνος ἀλικακάβος. SOLANVM HALICACABVM. CAP. LXVII.

ESt & aliud Solanum, quod peculiari nomine halicacabon, aut phyſalida, id eſt ueſicariam uocant, foliis antedicto ſimilibus, uerùm latioribus: cuius caules, poſteaquàm adoleuerunt, prona terram ſpectant: folliculis orbiculatis, ueſiculis ſimilibus: in quibus ſemen continet fuluum, rotundum, læue: acinorum uuæ figura: quo coronarij utuntur, corollis intexentes. Vim, uſumque hortenſis ſolani habet: uerùm cibis nequaquam expetitur. Regium morbum purgat, ſemine poto, & urinam pellit. Ex utraque herba ſuccus extrahitur, qui ſiccatus in umbra recondıtur, ad eadem ualens.

SOLANVM HORTENSE. SOLANVM HALICACABVM.

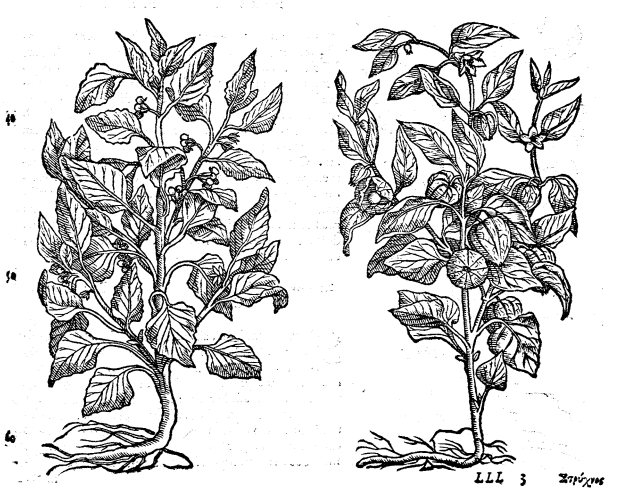

Digitized by Google

VESICARIA REPENS.

SOLA. SOMNIF. ALTERVM.

SOLANVM SOMNIFERVM.

Στρύχνος ὑπνωτικὸς. SOLANVM SOMNIFERVM. CAP. LXVIII.

† Μῆλο-φλοιὸς i. cortex.

SOlanum ſomniferum, aliqui etiam halicacabon appellant, fruticat multis ramis, denſis, caudicoſis, fractu contumacibus, pinguium foliorum, cotoneæque mali ſimilium plenis: flore grandi, rubro: fructu in folliculis crocato: radice grandi, ſubrubro cortice ueſtita. naſcitur in ſaxis, non procul à mari. Radicis cortex, in uino drachmæ pondere potus, ſomnificam uim habet, opio mitiorem. Semen uehementer urinam cit. Corymbi duodecim hydropicis dantur: ſi quid numero adijciatur, alienationem mentis faciunt. Remedio eſt aqua copioſa mulſa, potui data †. Succus paſtillis inferitur, & medicamentis, quæ doloris leuamentum præbent. decoctus in uino, ſi in ore contineatur, dentium doloribus auxiliatur. Radicis ſuccus, cum melle illitus, oculorum hebetudines tollit.

Στρύχνος μανικός. SOLANVM FVRIOSVM. CAP. LXIX.

SOlanum manicon, aliqui perſion, alij thryon appellauere. Huíc folium erucæ ſimile, maius aliquantò, ſatis acantho, quam pæderota uocant, accedens: caules à radice proceros emittit decem aut duodecim, ulnæ altitudine adoleſcentes: caput in cacumine oliuæ figura, ſed ut platani pilulæ hirſutius, uerùm maius, latiusque: florem nigrum: poſtquàm eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis conſtans, ſimilibus hederæ corymbis, ut unæ mollibus: radice firmatur

matur candida, craſſa, caua, cubitali. gignitur in montibus, uento perflatis, & plataneatis. Radix drachmæ unius pondere pota ex uino, facit ſpecies uanas, imaginationesque non iniucundas obuerſari: ſed duplicatus hic modus, ad tres uſque dies mentis alienationem affert: quadruplicatus interimit. Remedio eſt aqua mulſa copioſiùs pota, & uomitione reiecta.

EQuatuor Solani generibus, quæ hîc à Dioſcoride deſcribuntur, etſi in commentarijs, quos antea Italico ſermone conſcripſi, me duo tantùm genera nouiſſe prodiderim, hortenſe ſcilicet, & quod aliqui Halicacabum, alij Veſicariam uocant: hoc tamen anno tertium, quod Somniferum appellant, Piſis ad nos miſit uir rei medicæ eruditione clarus Lucas Ghinus Forocornelienſis: idq; mihi planè omnibus notis legitimo reſpondere uidetur. Verùm quartum Solani genus, quod Manicum cognominant, hactenus me non uidiſſe fateor. Solani generum confid.

HORTENSE *apud ueteres conceſſit in ciborum uſum, & pro olere habitum eſt: foliis exit Ocimo maioribus, Veſicariæ æmulis, ſed anguſtioribus, nigrioribusq; mollioribus, & oblongis. Plures circumquaque fundit ramos, non ſine alarum cauitatibus, floribus albis, & in medio luteis, Stellæ figura. Baccas edit rotundas, racematim dependentes, uinoſo ſucco prægnantes. Inniperinis haud minores, in quibus album minutumq; ſemen continetur. Variat in iis color. Siquidem in hac planta nigræ, in illa luteæ, in altera ſubuirides habentur. Radix illi eſt alba, pluribus diuaricata fibris. Naſcitur in hortis, & uiridarijs, ſecus publica itinera, & præſertim propter ſepes, & ædificiorum muros. Præſtat cùm foliorum, tum baccarum ſuccus addito roſaceo, & acetimomento aduerſus capitis dolores à caliditate exortos; quin etiam phreniticos unuat; ubi illitis in eo linteolis ſincipiti ſuperponatur. Illinitur fronti eodem modo ad cabidas oculorum fluxiones. Gargarizatur quoque utiliter cum aceto ad faucium, & columellæ inflammationes, & additur in unguentis, quorum ad ulcera contumacia eſt uſus. In ſumma ubi refrigerare, exiccare, cohibereque opus eſt, hortenſe ſolanum mirificè conuenit. Quod autem Halicacabum, ſiue ueſicariam uocant, quodque Arabes, & officinæ Alkekengi nuncupant, foliis eſt hortenſi ſimilibus, ſed latioribus, firmioribusq;, ſubaſperis, nec adeò, ut in illo nigricantibus. Caulibus lentis, qui ubi adoleuerint, facilè ſeſe in humum proſternunt. Flores illi ſunt candidi, hortenſis modo; è quibus ueſicæ oriuntur iuglandium magnitudine, & quandoque maiores, turbinata facie. Hæ octonis compagnantur coſtis, æqualibus inter ſe ſpatijs diſtantibus. Recenter editæ uirides ſunt, ſed per maturitatem ruſeſcũt, baccis intus uinoſis, quæ ſingulæ, ſingulis inhærent imæ folliculi parte, rubicundæ uuæ acino ſimilis ſapore auſtero ſimul et amaro; ac numeroſo, minutoq; intus ſemine, ipſoque albicante. Baccarum uis eſt præſtãtiſſima non ſolùm ad ciendam urinam, ſed ad eius quoque ardorem mulcendum. Siquidem earum ſuccus ex papaueris albi cremore, aut ſeminum melopeponum, aut cucurbitæ, aut ex maluæ decocto, aut hordeacea priſſana potus mirificè urinæ ardoribus auxiliatur. Aſpidibus adeò aduerſiſſimum eſt Halicacabum ut admota propius eius radice, ſopore inexpugnabili ij necentur. Baccæ muſto dilutæ imponuntur efficaciter incipientibus oculorum carbunculis. Calcantur eædem in tina unà cum maturis uuis, & diebus aliquot ſimul effueſcere ſinuntur, ſitq; inde uinum calculoſis admodum utile. Siquidem arenas mirificè pellit, & renes mundat unciarum quatuor pondere potum. Eſt & aliud ueſicariæ genus, ab hoc tamen ualde diuerſum, quod hac tempeſtate ſcenas, attegias, pergulas, & feneſtras inumbrat & topiario opere contexit, & opacat. Conſtat hæc foliis oblongis, per ambitum laciniatis: floribus ex candido luteſcentibus, aut ſimpliciter candidis, è quibus ueſicæ prodeunt uirides, ſubrotundæ ſenis ſecundum longitudinem diuiſoris, ſemine intus pullo erui magnitudine, aut paulo maiore, in cuius latere ueluti humani cordis effigies uiſitur, obſignata albo colore, nec ſine cauſa id à natura factum credimus, quòd fortaſſe huiuſce nota nos doceat, ad cordis affectus hoc ſemen præſtare, quemadmodum, & in Ebio herba contra uiperarum morſus celeberrima, ſemen uiperinis capitibus ſimile procreauit. Cæterùm Somniferum, ſiue ſoporiferum Solanum numeroſis fruticat ramis, denſis, ſurculoſisq;, fractu contumacibus: foliis multis, ſubpinguibus, cotoneæ mali haud abſimilibus: floribus ſubrubentibus; caules per interualla uerticilli in modum ambientibus, fructu crocato baccæ figura, in folliculis hirſutis delitescente. Radice nititur longa uegetaq;, brachiali quandoque craſſitudine; cortice ſubrubenti circumueſtita. Naſcitur maritimo tractu, locis plerunque ſaxoſis: adeò ut mihi dubitandum non ſit, quin planta, quæ hîc ſoporiferum ſolanum repræſentat, legitima dici poſſit, cùm omnibus ſanè notis hoc ſolani genus referat. & ſi non deſint naſuti, & qui aliorum laboribus inuident, ac inſidiantur, qui friuolis, inanibusque argumentis eam oppugnent, quorum latratibus iam aures noſtræ obſurdeſcunt. Eſt & alia Somnifici Solani ſpecies cuius hîc quoque imaginem expreſſimus: foliis angulioribus, uenoſis in humum ſpectantibus, caule anguloſo: floribus tintinabuli figura, ſubpurpuraſcentibus & in ambitu denticulatis; & è longo pediculo dependentibus. ex quibus baccæ proueniũt nigræ aut ex nigro purpuraſcentes, uinoſæ, minuto ſemine refertæ. quemadmodum & reliquæ ſolanorum baccæ. hæc uiridi quodam tegumento ad medium uſque occultatur, cuius orificium in coronæ modum deſinit. Radicem habet grandem, ſtrumoſam, teneram, albicantem; Maio floret, & Iunio fert fructum. Naſcitur in Agro Gortienſi ſaluatino, monte inter ſaxa, unde aliquot nobiſcum tulimus plantas. Cæterùm errant, mea quidem ſententia, qui eam plantam, quam herbariorum uulgus Solatrum maius nominat, Veneti uerò uulgò Herba bella donna, Solanum ſomniferum Dioſcoridis eſſe exiſtimant. Siquidem id fructum non profert in folliculis croceum, tametſi eius baccæ largiùs ſumptæ interficiant. Vnde quanuis hæ plantæ utribus conuenire poſſint; facie tamen inter ſe maximè diſtant. Horum ſententiæ adſtipulatus eſt Fuchſius, in ſuo magno de ſtirpium hiſtoria commentario. Sed cùm in hoc ſe manifeſtè erraſſe deprehendiſſet, in ſuo poſtea paruo plantarum libro, hanc herbam in Mandragoras repoſuit, eamq; Mandragoræ ſpeciem uoluit eſſe, quam Dioſcorides Morion uocari tradit, lapſus, ni fallor, de uno in alterum errorem. Mandragora ſiquidem nomine Morion, folia fert mandragoræ mari ſimilia, dodrantali longitudine,*

Hortenſis Solani deſcriptio.

Hortenſis Solani uires Matthiolo.

Solani Halicacabi delineatio.

Solani Halicacabi uires.

Veſicariæ repentis deſcriptio.

SoporiferiSolani hiſt.

Somnifici Solani alterum genus.

Herba bella dõna ſiue Solana maius.

Fuch. error.

Digitized by Google

gitudine, terræ procumbentia, circa radicis ſummum. Id quod manifeſtum præbet indicium, hæc perpetuò caule uiduam eſſe, quemadmodum cætera mandragoræ genera. nam pediculi, quibus mandragoræ fructus ſuſtinentur, caules dici non poſſunt. Hinc itaque fit, ut plantam hanc, quæ uulgò Bella donna uocatur, in nullo

Solani maioris delineatio.

Mandragoræ genere legitimè referēdam putem: cùm hæc folia emittat hortenſi Solano maiora, palmi menſuram unquam excedentia, minimè candicantia, nec humi ſtrata, ſed in caulibus exeuntia, adnatis plurimis referis bicubitalibus, & ligni modo præduris. Quinimmo crediderim ego, hanc eſſe Solani quintam ſpeciem, antiquis ſcriptoribus incompertam. Nam, quantum equidem longa experientia comperi, uaria ac diuerſa Solani reperiuntur genera. Prouenit hæc planta, quam ego Solanum maius appello in montium ſyluis foliis hortenſi Solano maioribus; caudice bicubitali, tricubitaliq;, & quandoque maiore, ſubrutilo colore, ramis numeroſis alis multis concauis, in quibus flores oriuntur longi, lutеæ digitali uocatæ ſimuli, prolixo pediculo & campanulæ inſtar concaui, colore ex pallido purpuraſcente, capillaceis intus ſtammibus. His flacceſcentibus, bacсæ ſuboriuntur

SOLA. MA. SIVE HERBA BELLA DO.

Solani maioris ultra.

ſingulatim è ſuo pediculo dependentes, diſſecto, breuiq; calyculo comprehenſæ. Hæ matureſcentes nigricant, acino uuæ magnitudine, pellucida exterius cute. Eadem uinoſo ſucco referte ſunt ac pariter numeroſo atque minuto ſemine. Radicem fundit longam, craſſamq;, albicantem, & ſucci plenam. Plantata ſemel, Vere appetente, quotannis ex eadem radice repullulat; ſemperq; auctior prouenit uiribus. Manico correſpondet ſolano, ſed facie ab eodem plurimum differt. Nam baccę ipſæ deuoratæ ſumentes dementant, & in furorem agunt, adeò ut demoniaci facti uideantur. Inducunt tamen ſumentes quandoque in æternum. Nam & pueros quoſdam ex harum baccarum eſu mortuos ſcimus, qui diſcriminis ignari eas uuæ uice deuorarunt. Non deſunt quoque qui hanc plantam Theophraſti Mandragoram eſſe uelint. Verùm & ipſi hallucinantur, quòd is eius hiſtoriam minimè deſcribat, ſed tantùm de ſru ctu meminerit, qui non ſolùm in hac planta ὁκταγῶνος κρὶ ὀνοειδὴς reperitur, ſed in aliis quàm pluribus. Sed hi (quantùm uideo) ex unguibus leonem deſcribere uolunt, cùm & Vrſi, & Tigres. exungues non habeantur. Sunt qui hanc plantam iam in uſum medicum (ut audio) trahant. Siquidem, ut quidam promittunt experimentatores, aqua à tota planta diſtillata, pota duorum, aut ad ſummum triū cochlearіorum menſura, internas uiſcerum inflammationes extinguit, nullo corporis incommodo, ſed (ut illi aiunt) à copioſiore potu abſtinendum. Idem præſtat exterius admota ad eryſipelas, ſacros ignes, & alios calidos affectus. Contuſa folia oculorum, palpebrarumque phlegmonas leniunt. Siccat radicis mira uis. Nam ſi ſemidrachmæ pondere craſſiuſculè trita ea maceretur in uino horis ad ſummum ſeptem, ac inde percolatum ninum quis deguſtauerit ieiunus, fiet ut is nullo pacto edere poſſit, niſi epoto paulò poſt aceto. Hoc enim antidoto ſucus ſtatim excluditur, reditq;, qui ſumpſit ad cibū. Iocus eſt magnus, ubi quis guloſis paraſitis hoc appoſuerit uinum, cùm menſis optimis cibis refertis aſſidentes, nihil prorſus cibi ingerere queant. Id quod Franciſco Calceolario Veronenſi acceptum refero, utpote qui primus hoc huiuſce plantæ ſecretum propalauit. Somnifici, & manici Solani meminit

Solani Somnifici Manicique hiſt. ex Theophr.

Theophraſtus lib. IX. cap. XII. de plantarum hiſtoria, ſic inquiens. Solanorum genera duo. Alterum ſomnificum, radice rubra, ſanguinis modo, ſed candida cùm ſiccеſcit: fructu cocco rubriore: folio tithymalo ſimili, aut malo dulci, ſed piloſo, & parte ima magno. Huius corticem radicis tundentes admodum, & in uino meraculo madefacientes dant, atque ita dormire faciunt. Naſcitur in rupibus, & faucibus, atque ſepulchris. Alterum genus inſanire facit. id alij Bryoron uocant, alij periſſon. Conſtat radice candida, & longa ad cubitum, atque cauа. Dabitur eius radicis drachmæ pondus, ſi ut quis ludat, ſeq; pulcherrimum putet, placuerit: at ſi magis inſaniat uis, drachmis duabus opus eſt: ſin autem nunquam inſania ſolui malueris, tres dabis: & quatuor ſi interimendum ſit. Habet folium erucæ proximum, maius tamen: caulem longitudine ferè quatuor cubitorum: caput gethyi, ſed maius, atque piloſius nec fructui platani abſimile conſtat. Solani ſingulis generibus uires red-

Solanorum uires ex Gal.

didit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. Solanum eſculentum, quod in hortis naſcitur, notum eſt omnibus, utunturq; ad omnia ea, quæ refrigerari, & adſtringi poſtulant: poteſt enim hæc duo ordine ſecundo. Cæterorum uerò non eſculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fructum habens rufum, acino uuæ tum figura, tum magnitudine adſimilem: quo etiam ad coronas utuntur. Alterum autem frutiçoſum ὑπνοτικὸν, hoc eſt, ſomnificum: & tertium eſt præter hæc, quod μανικὸν, id eſt, furioſum appellitant. Halicacabum igitur in foliorum facultate hortenſi ſolano ſimile eſt, fructum habens cicerisuri-

næ idoneum:

ne idoneum: proinde multis compoſitis facultatibus, quæ ad iecur, ad veſicam, & renes accommodantur, miſcetur. Solani verò ſomnifici cortex radicis, ſi cum vino bibatur, ſomnum accerſit drachmæ pondere ſumptus. Sed & ad cætera quoque papaueris ſucco perſimilis eſt: niſi quòd eouſque imbecillior eſt, vt ipſe tertij habeatur ordinis refrigerantium, cùm hic in quarto ſit conſtitutus. Huius ſolani ſemè vrinam ciendi vim habet. Verùm ſi plus duodecim corymbis hauſeris, dementiam furiamue adſciſcet. Porrò quod reliquum eſt ex dictis Solanis, ad medicationes, quæ intrò in corpus adhibentur, inutile eſt. Nam ſi quatuor eius drachmæ ſumptæ fuerint, mortem inferent: ſi pauciores inſaniam. Vna certè innoxiè ſumitur: cæterùm nec ipſa vtile quid obtinet. Verùm ſi foris corpori emplaſtri modo illinatur, vlcera maligna, & depaſcentia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus eſt, deſiccans ſecundo ordine iam completo, & tertio incipiente: refrigerans verò ſecundo incipiente.

Illud ſolani genus, quod Græcis στύχνος κυπαῖος, Latinis Solanum hortenſe nominatur: Arabibus, Hamebathaleb, Hameb alchabzieb, ſiue Hanab althaleb: Italis, Solatro hortolano: Germanis, Nacht ſchadt: Hiſpanis, Terua mora: Gallis, Morelle. Quod verò Solanum Græcè ἀκμάκαβος, & φυσαλὶς, Latinè Halicacabus, & Veſicaria appellatur: Arabicè, Kekengi, Alkekengi, ſiue Kekenegi: Italicè, Halicacabo: Germanicè, Luden Kirſen: Hiſpanicè, Bexiga de perro: Gallicè, Beguenaudes. Quod deinde Græcis στύχνος ὀπωτικὸς, Latinis Solanum ſomniferum dicitur: Italis, Solatro ſonnifero. Quod denique Græcè στύχνος μανικὸς, Latinè Solanum furioſum uocatur: Italicè, Solatro furioſo. Nomina.

a Meſ. ἐπάκτιος δὲ τυγχάνει δυκάκαμα ὄστεος ἐρείδουσι ἐν δὲ ἀφίσμασι τα σταφυλάκια. i. in iunmitate verò hæc denſos folliculos, veluti ceris, in quibus ſemina rotunda.

Δωρύκνιον. DORYCNIVM. CAP. LXX.

DOrycnion Crateuas halicacabon, aut caleam uocat. frutex oleæ nuper prodeunti ſimilis. Naſcitur in petris non procul à mari, ramis cubito minoribus: foliis oleæ ſimilibus colore, minuſculis, firmioribus, præter modũ ſcabris: flore candido a: ſiliquis in cacumine, ceu ciceris, denſis, rotũdis: quinis intus aut ſenis ſeminibus, exigui circi magnitudine, læuibus, firmis, uerſicoloribus, radix ad digiti craſsitudinẽ, & cubiti longitudinem adoleſcit. Id ſomniferum eſſe conſtat. Copioſius hauſtum mortem adfert. Nec defuere qui dicerent, ſemen in amatoria expeti.

a Orib. λοβοὶ. i. ouis.

Dorycnium, Crateuæ teſtimonio, inter ſaxa in maritimis naſcitur, foliis cùm forma, tum etiam colore oliuæ proximis. Verùm mihi hactenus non contigit ipſum inuenire, aut inuentum uidere: quamuis in eo quoque inquirendo multum laboris inſumpſerim. Non defuerunt tamen amici qui plantas mihi miſerunt, quas ij Dorycnium faciebant; Verum cum ea non ſatis mihi fecerint, hic illas appingere non libuit. Cæterùm hallucinantur, meo quidem iudicio, qui putant Dorycnium eſſe eam Veſicariam, quæ ſemine eſt rotundo, albo, macula cordis effigie inſignito: cuius hiſtoriam inter Solani genera præcedenti capite retulimus. Siquidẽ hæc Dorycnio omnibus ferè notis repugnare deprehenditur. Dorycnij meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita ſcribit. Dorycnium temperamento papaueri ſimile eſt, & mandragoræ, & iis qui ſic refrigerandi uim habent: excellit aquæa frigidicare admodum efficaci. Quamobrem modicum quidem ſoporem conciliat: largius verò ſumptum interimit. Id δωρύκνιον Græci, quod Dorycnium quoque Latini uocãt. Doryenij cõfideratio. Doryenij uires ex Gal. Nomina.

Μανδραγόρας. MANDRAGORAS. CAP. LXXI.

MAndragoram, aliqui antimelum, alij circæam uocant, quoniam uideatur radix ad amatoria cõducere. duo eius genera. niger, quæ fœmina exiſtimatur, tridacias appellatus, anguſtioribus foliis ac minoribus quàm lactucæ, uiroſis ac grauiolentibus, in terra ſparſis: mãla gerit a forbis ſimilia. pallida, odorata, in quibus ſemen ueluti pyrorum radicibus inhæret bene magnis, binis, ternisve, inter ſe conuolutis, nigris foris, intus albis, craſſo cortice ueſtitis: caulem non fert. Alter candidus, quem dicitur nonnullis morion uocitatur. huius folia magna, alba, lata, læuia ut betæ: mãla quàm alterius duplò maiora, colore in crocum inclinante, iucundè cùm grauitate quadam olentia, quorum pomorum cibo aliquantùm opiliones ſoporantur: radix alterius ſimilis, maior & candidior, orbata & hæc caule. Succus fit è cortice recentis radicis tuſo, & preſis ſubiecto: qui inſolatus, ubi concreuerit, fictili reconditur. Mãlis quoque ſuccus depromitur, ſed aliquantò ignauior. Delibratur radix, & traiectus lino cortex, ad uſum ſuſpenditur. Aliqui radices in uino ad tertias coquunt, & defæcatum ius ſeruant, cyathoque uno ũtuntur in peruigilijs, & doloribus, & ante ſectiones, uſtionésque, ne ſentiantur. Succus duobus obolis ex muſto potus, ut ueratrum, per uomitiones bilem atram, pituitamque extrahit: uerùm potu largiore uita adimitur. Medicamentis ocularibus, & his quæ dolores ſiniunt, peſsis quoque emollientibus, admiſcetur: ſemioboli pondere inditus, per ſe menſes, & partus expellit: ſubditus ſedi pro balano, ſominficus eſt. Radix ebur emollire fertur quæ ſenis horis cum eo decocta ſit: & ad accipiendam quam effingere optaueris formam ipſum facilè præſtat. Folia recentia conuenienter oculorum inflammationibus, & collectionibus, quas ulcera citarunt, cum polenta illinuntur: duritias omnes, ſuppurationes, ſtrumas, & tubercula diſcutiunt: ſtigmata ſine exulceratione delent, ſi quinis, ſenisve diebus ſenſim perfricentur. Folia ſeruantur in muriis eoſdem ad uſus. Trita radix ignibus ſacris ex aceto, & ſerpentium ictibus ex melle, aut oleo medetur: ſtrumas, atque tubercula cum aqua diſſipat: articulorum cruciatus, cum polenta ſedat. Fit citra coctionem ninum è cortice radicis, ad hunc modum. Ternæ minæ in mini dulcis metretam conijciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs qui ſecari, aut amburi

amburi debent, ut antè dictum est: si quidem nullo tunc afficiuntur dolore, sed ueterno quodam pressi torpescunt. Mala soporem afferunt olfactu, & etiam si mandantur: item expressus ex eis succus. nimio tamen odore percusi, obmutescunt. Semen malorum potum uluas purgat: appositumque cum sulphure ignem non experto, rubra fœminarum profluuia sistit. Scarificata, punctisque multifariam aperta radice erumpens lacryma, cauo uase recipitur. Liquamentum autem succo lacteo præstatius est. sed non ubique, ut experientia docet, radices lacteũ succum delacrymant. Alium tradunt esse mandragoram, nomine Morion, in opacis iuxta specus enatum: foliis albi mandragoræ, minoribus, albis, dodrantalibus, radicem ambientibus: quæ mollis est, & candida, pauló maior palmo, pollicemque crassitudine æquat. Tradunt eam in pane, offa, obsonioue drachmæ pondere deuoratam, usum rationis intercipere. obdormiscit enim homo, eo ferè quo comederit habitu, sensus impos, ternis quaternisve, ex quo data est, horis. Hac medici utuntur cùm scindendi, urendiue necessitas adest. Antidotum esse uolunt radicem, cum manico solano potam.

MANDRAGORA MAS. MANDRAGORA FOEMINA.

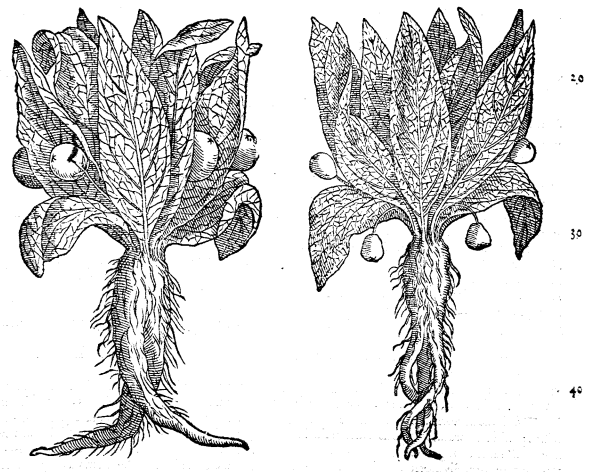

Mandragoræ utriusque cõsideratio.

Mandragoræ utrunque genus frequens nascitur in compluribus Italiæ locis, præsertim in Apulia Gargano monte, unde radicum cortices, & poma herbarij quotannis ad nos conuehunt. Habentur & in uiridariis spectaculi gratia. etenim Neapoli, Romæ, & Venetijs utranque Mandragoram in hortis & uasis fictilibus satam uidimus. Sed profectò uanum ac fabulosum est, quòd Mandragoræ radices ferant, quæ humanam effigiem repræsentent, ut ignarum uulgus, & simplices mulierculæ certò credunt, & affirmant. Quibus etiam persuasum est, eas effodi haudquaquam posse, nisi cum magno uitæ periculo, cane qui effodiat, radicibus adalligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes, quòd audita uoce pericliztentur, pereantq; fossores. Quippe radices illæ, quæ humanam formam referunt, quas impostores, ac nebulones quidam uenales circumferunt, infœcundas mulieres decepturi, factitiæ sunt ex harundinum, bryoniæ, aliarumq; plantarum radicibus. Sculpunt enim in his adhuc uirentibus tam uirorum, quàm mulierum formas infixis hordei, & milij granis, ijs in locis, ubi pilos exoriri uolunt: deinde facta scrobe tandiu tenui fabulo obruunt, quousque grana illa radices emittant: id quod fiet uiginti ad summum dierum spatio. Eruunt eas demum, & adnatas è granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantque ita ut capillos, barbam, & cæteros corporis pilos referant. Huius sanè rei certam fidem facere possum, quòd cùm Romæ essem, impostorem quendam circumforaneum lue Gallica correptum nobis curare contigit, qui præter alias innumeras impostoras, quibus circumuentis hominibus multam pecuniam extorquent; docuit & artem, qua factitias sibi comparabat Mandragoras. quarum complures mihi demonstrauit, asserens unam tantùm interdum diuitibus uendidisse quinque & uiginti, nonnunquam

Mandragoræ humana forma factitia. Quorundam impostura.

nonnunquam etiam triginta aureis. Quamobrem nos, qui omnium utilitati & ſaluti quantum poſſumus conſulimus, hæc ſilentio haudquaquam inuoluenda duximus, ut palàm omnibus fiat, quibus fallacijs ac fraudibus maximo cum detrimento, & uitæ ſæpe diſcrimine homines ab his impoſtoribus, & nebulonibus decipiantur. Qui ut antiquorum quoque authoritate ſuas impoſturas adſtruant, prædicant Pythagoram uocaſſe Mandragoram Anthropomorphon, quòd eam humanam formam reddere uoluerit. Verùm ſciendum eſt, non ſine ratione Mandragoram ita à Pythagora dictam fuiſſe. quippe quòd in uniuerſum omnes ferè Mandragoræ radices à medio ad imum biſarcatæ prouenianti, adeò ut crura hominum modo habere uideantur. Quapropter ſi eo effodiãtur tempore, quo fructum gerunt, qui mãli inſtar ſuper folia ad terram procumbentia breui pediculo appenſus, parum à radice diſtat, hominis, cui brachia deſint, effigiem quadantenus repræſentant. Hanc quidem rem nulli, quod ſciam, uel pauci ſunt, qui rectè acceperint. Quin potius plerique huius ſententiæ ignari adducti ſunt, ut Pythagoræ, & Columellæ id maximè uitio uerterint, ut qui eos de Mandragora fabulatos eſſe crediderint. Sed ut ad fabulam illam redeamus, quæ periculum denunciat ignaris radices Mandragoræ effodere uolentibus, ijs cane qui effodiat, non adalligato, ea mihi quidem deſumpta uidetur à Flauio Ioſepho: qui etſi de alio radicis genere ſcribat, ea tamen potuerunt facilè ab impoſtoribus in Mandragoræ radices transferri. Quod ut omnes clariùs intelligant, hîc Ioſephi uerba ſubijciam, quæ lib. VII. cap. XXV. de bello Iudaico ita ſcripta ſunt. Vallis, inquit, qua ciuitas à parte ſeptentrionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur, ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem adſimilis eſt colore, circa ueſperam uerò ueluti iubar fulgurans. Accedentibus, eamq; euellere cupientibus facilis non eſt, ſed tandiu refugit, nec prius manet, quàm ſi quis urinam mulieb rem, uel menſtruum ſanguinem ſuper eam fuderit. Quinetiam tunc ſiquis eam tetigerit, mors certa eſt, niſi Baaras adni rabilis faculitatis planta.
fortè illam ipſam radicem ferat de manu pendentem. Capitur autem alio quoque modo ſine periculo, qui talis eſt. Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra ſit conditum: deinde ab ea religant canem, illoq; ſequi eum à quo religatus eſt cupiente, radix quidem facilè euellitur, canis uerò continuò moritur, tanquam eius uice, à quo tollenda erat, traditus: nullus enim poſtea accipientibus metus eſt. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam operæpretium eſt. Nam quæ uocantur dæmonia, peſſimorum hominum ſpiritus, uiuis immerſa, eosq; uecantia, quibus ſubuentum non fuerit, hæc cito, etiamſi tantummodo admoueantur ægrotantibus, abigit. baccenus Ioſephus. Ex cuius utique uerbis omnibus perſpicuum eſſe poteſt, quòd hinc impoſtores occaſionem acceperint, qua poſtea uanam ac falſam de Mandragoræ radicibus commenti ſint hiſtoriam. Cæterùm tertium mandragoræ genus, quod Dioſcorides Morion appellari tradit, in opacis iuxta ſpecus prouenies, qui mihi oſtenderet in Italia baccenus reperi neminem. Braſſauolus, itemq; Fuchſius Hermolaum immeritò, meo quidem iudicio, damnant, quòd uirum hunc in ea ſententia fuiſſe uelint, ut putauerit mãla illa, quæ inſubribus Mandragora morion uocata. Hermolai cu tela.

MELONGENA.

MELONGENA uulgò uocantur, noſtris uerò Hetruſcis Petranciani, eſſe huius tertiæ Mandragoræ fructus. Sed quòd hæc non fuerit certa ac firma Hermolai ſententia, eius uerba abundè teſtari poterunt, quæ in ſuis corollarijs de Morio ita ſcripta inuenio. De Morio, inquit, mandragora nihil habeo quod addi poſſit iis, quæ à Dioſcoride notantur. Sed quoniam mala terreſtria & canina Mãdragoræ fructus appellantur, in mentem ſubeunt, quæ uulgò Melongena uocitamus, hoc eſt, ut ipſe puto, mala inſana: de quibus nihil ueteribus ſcriptum fuiſſe iam deſino mirari, quòd multa huiuſmodi reperio, ſicut hercle multa quondam fuere, quæ modò uel ignorantur, uel certè non habẽtur. Mala ergo inſana è frutice uulgari ſunt, paſſim naſcente, ut melones, & cucurbitæ: pari quoque cultu, foliis propè ſiculneis: flore oblongo, ſpecioſo, candido. Manditur uulgò pomum ex oleo, ſale, pipere, fungorum modo coctum. Melongena. Mala uulgò Melongena.
Hæc ad uerbum Hermolaus. Ex quibus equidem omnibus palàm fieri arbitror, quòd perperàm tum Braſſauolus, tum Fuchſius hac in re Barbarum inſimulauerint. Cæterùm nos Mala inſana è planta oriri obſeruauimus, cui folia inſunt ſtramoniæ, aut maioris ſolani haud abſimilia, ſubaſpera tamen, hirſuta & per ambitum ſenſim ſinuata; caule unico, ſemicubitali, ramoſo, tereti, firmo, ſubpurpureo, & perinde ac folia hirſuto. Flores edit albicantes, aut ſubpurpureos, in ſtellæ modum radiãtes, è quibus oblongi oriũtur fructus cucumeris magnitudine, colore in candido purpuraſcente, & læuiſſimo contecti cortice, ſuccoſa, albicanteq; intus pulpa, ſemine numeroſo, paruo, ſiliquaſtri æmulo. Radice nititur multifida, haud altè deſcendente: ſeritur in hortis, et uiridarijs primo ſatim appetente uere. floret Aeſtate, & Autumno fert fructum. Planta eſt frigoris, & algoris impatiens, quo fit ut in Germania, & Boemia ubi Aeſtas frigidiuſcula fuerit, rarò fructum ad maturitatem perducat. In Italia, ubi Mala inſana capioſa Hermolaus Barbarus defenditur.

Digitized by Google

na copiosa proueniunt, frequenter in cibum ueniunt. Elixa enim à cortice mundant, & in particulas dissecant, & deinde farina aspersa, in oleo, aut butyro feruenti in patellis frigunt, & mensis apponunt; sale, & pipere condientes. Sunt enim gustui non ingrata. Sunt è nostratibus, qui Malis insanis uescantur ad uenerem excitandam. Quod fortè ideo præstant, quoniam flatus gignunt, concoctúq; contumaci existunt. Verùm cùm frequentius manduntur (ut testis est Auicenna) bilioſos generant humores. Quinetiam pariunt uiscerum obstructiones, carcinomata, elaphantiasin, capitis dolores, tristitiam, & iecinoris & lienis infarctus: unde postea diuturnæ proueniunt febres, & habitus malus. Hinc itaque fit, ut Auerroem mirari subeat, quòd libro v. collectaneorum mala insana commendauerit suo quodam modo parata. Iam & aliud horum genus importari cœpit, pressum, orbiculatorum malorum modo, melopeponum more sectum, colore primùm uiridi, deinde ubi maturitatem senserit, in quibusdam plantis aureum, in quibusdam uerò rubeum ostitur, Ideóq; uulgò appellantur POMI D'ORO, *hoc est, mala aurea. Eduntur & hæc quemadmodùm illa sed nauseam & uomitū sæpe mouent.* Mandragoræ uires. *Mandragoræ uires descripsit Galenus libro* VIII. *simplicium medicamentorum, his uerbis. Mandragora uincentem habet facultatem refrigeratoriam, adeò ut tertij sit ordinis refrigerantium. Veruntamen & caliditatis cuiusdam particeps est, & in pomis humiditatis: proinde soporem conciliandi uim ea habent. Radicis cortex, cùm sit ualentissimus, non tantum refrigerat; sed & desiccat. reliquum quod intus est, imbecillum existit. Hæc Planta, quæ Græcis μανδραγόρας, Latinis item Mandragoras appellatur: Arabibus, Iabora, seu Yabrobach: Italis, Mandragora: Germanis, Alraun: Hispanis, Mandracola: Gallis, Mandragore, & Maudegtoyre.*

Malorum insanorū uires.

Mala aurea.

Mandragoræ uires ex Gal.

Nomina.

Ἀκόνιτον. ACONITVM. CAP. LXXII.

AConitum aliqui pardalianches, alij cammoron, alij thelyphonon, alij myoctonon, alij theriophonon uocant. Folia habet cyclamini, aut cucumeris, tria aut quatuor, minora, & † subhirsuta: caulem palmo altum: radix scorpij caudam æmulatur, & alabastri modo splendet. Torpescunt, ut fama est, scorpiones admota radice, stupentque: qui rursum ellebori contactu, excitantur. Oculorum medicamentis leuandi doloris gratia adijcitur. Enecat pantheras, sues, lupos, & feras omnes, in carnibus obiectum.

† Meum. ὑψηλόφυλλον. i. sub aspera.

Ἀκόνιτον ἕτερον. ACONITVM ALTERVM. CAP. LXXIII.

EST & alterum Aconitum, quod aliqui cynoctonon, alij lycoctonon appellant. Huius genera sunt tria: unum, quo utuntur uenatores: alia duo in usum suum uertere medici. è quibus tertium, quod Ponticum nominatur, plurimum in Italia, montibus Iustinis exilit, à priore distans, quoniam folia faciat effigie platani, crebriore diuisura, longiora, & multò nigriora: caulem filicis pediculo similem, nudum, cubitali altitudine, aut ampliorem: semen in siliquis oblongis recondit: radices in modum squillæ marinæ cirrorum nigrescunt. Quibus ad uenationem luporum utuntur: insertæ siquidem crudis carnibus, & deuoratæ lupos enecant.

Aconiti genera, & confid.

ACONITVM PARDAL.. DIOSC.

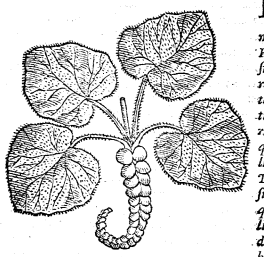

Dioscoridis lectio diminuta.

Dioscoridis locus suspectus.

DVo Dioscoridi proditur Aconiti genera, quanquam postremum triplici distinguit differentia. Primū, quòd pardos enecet, Pardalianchen: alterum uerò, quòd canes, luposq; conficiat, Cynoctonon, Lycoctononq; uocari ait. Hoc (ut diximus) in tria genera distribuit: ueruntamen postremum tantùm describens, duorum priorum historiam, & uires silentio præterijt. Quo fit, ut Hermolai, & Marcelli sententiam probandam putem: qui non temerè quidem suspicantur, in altero capite plura desiderari, quibus & priorum historia, & quo nam pacto tum medici, tum uenatores iis antiquitus uterentur, palàm fieret. Huius diminutæ lectionis illud non parum suspicionem auget, quòd in tertio genere, quod Ponticum appellauit, nihil sit ab ipso Dioscoride prætermissum. ex quo quis fortè conijcere potest, in cæteris quoque eum quicquam non prætermisisse. Tertium hoc genus passim in Italiæ omnibus ferè montibus nascitur, foliis quæ platanum quadantenus æmulantur, magis tamen per ambitum serratis, albis quibusdam maculis respersis: caule filicis, bicubitali: floribus subluteis, acutis galericulis facie similibus: è quibus siliquæ prodeunt, semen continentes: radice multiplici, ac nigra. Habetur & aliud genus ijsdem ferè foliis, & caule, floribus tamen melinis, ranunculo non dissimilibus, longè tamen maioribus, adeò ut syluestres rosas hic æquet amplitudine. Quanquam Gesnerus in suo magno libro de animalibus inscripto (in quem is mihi quidem uidetur ut multa uera dolctè, ita non pauca etiam falsa ac uana ineptè congessisse) negat inueniri Aconitum, cuius flores lutei sint, atque rosas æmulentur: ut qui sibi fortasse persuaserit omnia naturæ opera se nouisse & uidisse. Attamen in hoc, pace eius dixerim, decipitur: siquidem plures extant montes, qui cùm hoc Aconiti genere scateant, nos hic uera scripsisse, Gesnerum contrà

Gesnerus deceptus.

ACONITVM PARDAL. PLINII. ACONITVM P ARD. THEOPHR.

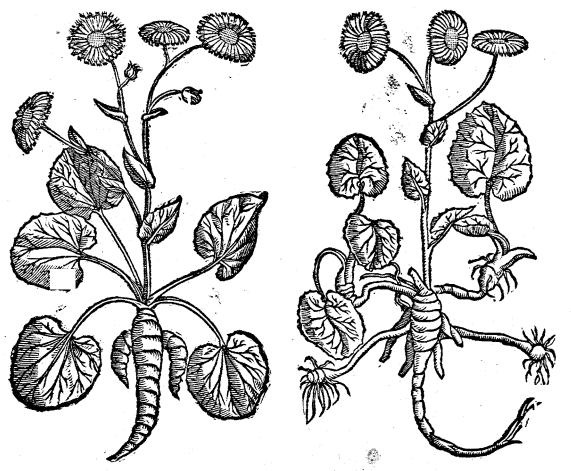

contrà ueritati refragari, poſteris omnibus teſtatum relinquent. Sunt qui hoc Aconitum ab effectu Lupariam Luparia. *uocent: at riua Tridentina, in quorum montibus copioſè prouenit, ipſum paſſim Vulpariã nominant, utpote quod* Vulparia. *præter lupos, uulpes etiam interimat. Quin & canes occidit, & feles, & mures, & omnia denique animalia, quæ ſuo exortu tanquam cæca producuntur. Primum genus thelyphonon appellatum, quo uenatores pantheras,* Thelyphoni hiſtoria. *& pardos interficiunt, uidimus legimuſq; nos tantùm in Ananienſibus montibus in Tridentino agro, locis ferè inacceſſis, & præruptis. Planta eſt admodum rara; & à paucis alijs fortaſſe uiſa, quàm ab ijs quibus à me eius uidendi copia facta eſt. Nam plurimi ſunt rei plantariæ ſtudioſi, & clariſſimi uiri, qui eam uiderunt, & palpa-* Medici clari qui Aconitũ *uerunt, quiq; hoc perpetuò teſtabuntur. è quorum numero ſunt Cæſaris Ferdinandi, & Romanorum Regis Maxi-* pardaliãches *miliani Medici omnes, nempe uir Clariſſimus Iulius Alexãdrinus Tridentinus, Stephanus Laureus Belga, Doctor* apud Mat- *Ribera Hiſpanus, Ioannes Crato Vratislauienſis, Franciſcus Parthinus Roboretanus, & Ioannes Odoricus Mel-* thiolum uide- *chiorius Tridentinus, & alij quàm plures Medicinæ Doctores rei herbariæ haud ignari, non Itali ſolùm, ſed Boe-* runt. *mi, Poloni, Germani, Boruſſi, Vngari, Galli, & Hiſpani, & quotquot ferè ſequuntur Cæſaream aulam, Regum, & principum oratores, ac multi quoque peregrini, rei plantariæ, & bonarum artium ſtudioſi, qui hàc per Boemiã iter facientes, me (quæ eorum eſt humanitas) inuiſere ſolent. Quibus omnibus dicere ſoleo. Palpate, & uidete, quoniam Matthiolus fabulas non deſcribit. Hanc plantam ego theſauri loco iam mihi aſſeruo aduerſus utilitigatorum calumnias, & omnibus, & ſingulis demonſtrandam, tam amicis, quàm inimicis. His quidem, ut inſpectæ ueritate ad mentem redeant: illis, ut de Matthioli integritate, ubique teſtari poſſint. Eſt itaque* ACONITVM Aconiti par- PARDALIANCHES, *cuius hîc primo loco imaginem expreſſimus, planta in nudis, & arduis montium ſummi-* dalianches de *tatibus cautibuſq; prouenies, umbroſis tantùm locis: foliis cucumeri proximis, ad ſummum quatuor, ijſq; ſub-* lineatio. *birſutis. caulem edit, quem ego caducum uidi, palmarem, pariter birſutum, quemadmodum, & foliorum pedi-culos. Florem uidere non licuit, ueriam (ſi me mea non fallit opinio) Doronici æmulum illum eſſe exiſtimo. Radicem edit alabaſtri modo ſplendentem, dum recens eſt, digitali craſſitudine, ex lata origine in acutum deſinentẽ, incuruam, geniculatam, & tota facie ſcorpij caudam æmulantem. ut ex hac imagine quam ex uiua planta pinxit Vvolfangus Meierpeck, è Triburga Miſinæ oriundus; quiſpiam certior fieri poterit. Refert enim hæc omnibus ſuis notis adamuſim Dioſcoridis Aconitum pardalianches. Eſt & alterũ Aconiti huiuſce genus, radice ferè* Plinij aconi- *ſimili, ſed ſuperiori parte utrinq; brachiata, alba, ſplendente, geniculata, & ima parte ſcorpionum caudam referẽ-* tum pardaliã- *te: foliis præſcripto ſimilibus, ſed paulò rotundioribus, & minus birſutis, caule & floribus Doronico ſimilibus.* ches. Thelyphonũ Pheophraſti. *Hoc genus* PLINII ACONITVM *eſſe cenſeo. Quippe, is marino Camaæro ſui Aconiti radicẽ ſimilem reddidit, cuius effigiẽ hæc haud parũ imitatur. Huic tertium accedit, quod omnino Theophraſti* THELYPHONVM *facio. Siquidem hoc non ſolùm habet radicem ſcorpionem integrum præſe ferentem, ſed folia Cyclamini, radicis fibras*

ACONITVM PARDALIAN. MINVS, quod falsò Doronicum uocant.

PSEVDOACONITVM PARDALI.

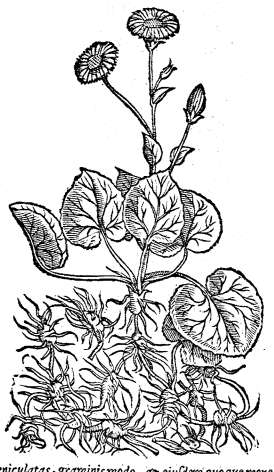

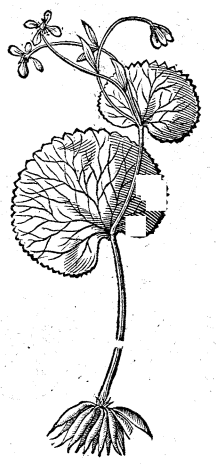

geniculatas, graminis modo, & eiusdem quoque more sese propaginantes, & alios quoque scorpiones effigiantes. è quibus postea, & folia & germina erumpunt. At caules & flores nihil ferè ab altero differre uidentur; sunt enim aurei omnes, chrysanthemi modo. Duo hæc Aconiti genera misit ad me ex suo uiridario uir insignis Iacobus Antonius Cortusus Patritius Patauinus, acerrimus plantarum indagator, unà cum Doronicorum uulgarium planta: illéque me primùm admonuit, Doronicum inter Aconita esse recensendum, quod certò sciret, facto à se pluries periculo, extingui facilè canes, qui horum radices deuorárunt. Vix ego id credere poteram, sed interim datis cuidàm meo cani uulgarium Doronicorum quaternis drachmis, crudis carnibus occultatis, is post septimam horam obijt. Sed id mirum profectò mihi fuit, quod ipse met canis toto illo tempore, quo superuixit, alacer, lætus, ac bilaris se semper habuit, nihilque symptomatis passus est; immo, quod maius di ei potest, quadam cum domestica canicula pluries Venerem exercuit, & cœnantibus nobis auidissimè comedit. Quo factum est, ut ego profectò crederem, me hoc facto periculo frustratum iri. Atqui paulò post præter omnium nostrum sententiam, is repente admodum, ac si morbo comitiali percussus esset, totus in terram cecidit, ubi horrendo spasmo correptus, spumanti ore paulò post conuulsus interijt. CORTVSO *itaque nobilissimo, hoc amplissimum munus futura posteritas acceptum referat, ipsumque nouum uitæ nostræ custodem appellitet. Huic Nymphæ uiolas, & lilia fundant: hunc suauissimis uestiant rosis, & bacchare cingant. Ac interim desinant Medici, quibus hominum uita cordi est, exitioso, & pernecabili Doronico uti. Expellant & illum Pharmacopœi suis è Myropolijs, & interdicant pij, & optimi principes, qui Rempublicam gubernant, ne post hac uenenum hoc præsentissimum ueneat. O quàm misera fuit eorum conditio, qui superiori ætate nos præcesserunt, quorum ferè nemo simplicia medicamenta rectè nouit, quiq; sæpe uenenosis auxilijs usi sunt, ubi saluberrimis antidotis uti putarant, ut quàmpluribus in locis horum nostrorum commentariorum docuimus. Erit itaque Doronicum post hac Dæmonicum, non Doronicum appellandum, quòd Diabolus in huius locum thelyphoni genus hoc intruserit. Hinc autem fit, ut ego errorem quoque meum iam agnoscam, quòd noluerim Marantæ concedere, Doronicum uulgaris usus esse Aconitum pardalianchen, cùm uiderem id innocuè sumi in medicamentis ab hominibus. uerùm non ob id fieri puto, quòd canibus sit uenenum, homini verò salubre medicamentum, ut quidam mihi respondent, quibus cùm de huiusce Doronici exitiali facultate sum locutus, sed quòd non tanta quantitas propinetur à Medicis qua homines necare ualeat, aut quod rarò exhiberi soleat absque alijs antidotis, quæ uenenosam eius uim dissipant, & extinguunt. Qui enim aliter sibi persuadent, rem ita esse intelligèt, ubi à nobilissimo Cortuso impetrare poterunt, ut is quasdam Gesneri literas sibi legendas concedat. siquidè ijs apertissimè fatetur, cùm hæc fabulosa putaret, & doronicos uorasset in se ipso facto periculo, incidisset profectò in magnum uitæ discrimen, nisi sudatorijs Laconicis, et antidotis nõnullis sibi opem tulisset. Nam quæ canes occidunt, & lupos; facilè adducor, ut credam,*

Doronicum uulgare de genere aconitorum. Historia.

ACONITVM II.

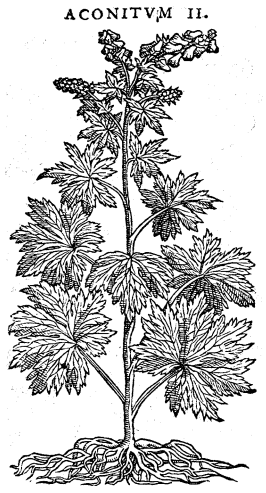

ACONITVM III.

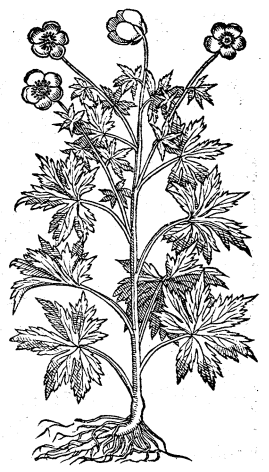

ACONITVM IIII.

ut credam, eadem homines quoque necare, uel (ſi non necent) plurimùm lædere. ut de uomica nuce ego fateri poſſum. quippe qui ſciam hac tantùm mulierem iam ſeneſcentem eſſe extinctam, quæ caſeum è quo ſibi cibum parauerat ſuper inſtrumento ferreo ad hoc parato attriuerat, ſuper quo eius filius ſuperioribus diebus nuces uomicas aliquot in particulas confecerat, quibuſdam necandis canibus, qui eum nocte oblatrabant. Cæterùm ſunt nobis ſex aliæ aconiti ſpecies de quibus qui memi nerit habeo neminem. Harum imagines, quas hìc appingi curauimus, miſit ad me Hieronymus Donzellinus medicus inſignis, qui tamen Dominico Monteſoro Veronenſi Medico præclariſſimo has acceptas referebat. atque etiam Franciſco Calceolario qui primus eas in Monte Baldo adinuenit. Horum hiſtorias hìc deſcribere operæpretium non duximus, quòd appictæ hìc imagines, eas ad uiuum repræſentent. De floribus tantùm dicam, qui in quarto, & nono aurei ſunt, in reliquis uerò purpurei. Primi generis Aconiti, quod thelyphonum uocant, meminit Theophraſtus libro IX. cap. XIX. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcribit. Thelyphonum, quod alij ſcorpionem appellant, quia radicem ſcorpioni ſimilem habet, admotum, ſcorpionem occidere tradunt: & eum reuiuiſcere poſſe, ſi elleboro candido linatur. Enecat idem & oues, & boues, & iumenta, & ad ſummum omnes quadrupedes eodem die, ſi genitalibus folium, uel radicula imponatur. Proficit potiũ contra ſcorpionum ictum. Folium habet cyclamino ſimile: radicem, ut dictum eſt, ſcorpionis effigie. Naſcitur graminis modo, & geniculis conſtat. loca amat umbroſa. Quòd ſi uera ſint, quæ de ſcorpione narrantur, iam & reliqua eiuſmodi haudquaquã incredibilia, & fabuloſa dici debent. Hæc Theophraſtus de thelyphono. qui alterius quoque Aconiti mentionem fecit cap. Thelyphoni hiſtoria ex Theophr.

ACONITVM V.

ACONITVM VI.

ACONITVM VII.

Aconiti pardaliáches cõsideratio ex Plinio.

xvi. *eiusdem uoluminis, sic inquiens. Aconitum nascitur in Creta, atque Zacyntho; sed plurimum, optimumque in Heraclia Ponti. Constat id folio intubaceo, radice tum specie, tum colore nuci proxima. ut illam mortiferam in hac esse, folium, & fructum nihil nocere affirmant. Fructus herbæ est, non humilis materiæ: herba ea breuis est, & nihil supernacui habens, sed frumento similis: semen non spiceum. Nascitur ubique, & non in Aconis solum, à quibus habet appellationem, is autem uicus est Periandinorum. Amat autem loca potissimùm foxasa. Pascitur eo neque pecus, neque ullum animal. Præparari ad efficiendum modo quodam enarrant, nec nosse quenquam: quamobrem medicos, quoniam componere nesciant, pro putrefactorio uti. Hæc ille de secundo Aconiti genere. quod duorum alterum Dioscoridis esse potest, & illud fortasse, quod (ut ipse inquit) in usum suum uertere medici. Sed & de tertio Aconiti genere disseruisse Theophrastum equidem crediderim, cùm eodem loco paulò post hæc uerba subdit. Aliud quoque uenenum uim diurnariam enecandi sortiens compertum affirmant: esse namque radiculam quandam, quæ eodem die possit occidere: solum hanc habere ellebori, notamque omnibus esse. hactenus Theophrastus. In quo nihil moueor, quòd huic Aconito, quod tertium suspicor, ueratri folia tribuerit. nam & Dioscorides nigro ueratro folia platani reddidit, quemadmodum etiam tertio Aconitorum generi. Scripsit de Aconito pardalianche diligentissimè etiam Plinius libro uigesimoseptimo capite secundo, sic inquiens. Sed antiquorum curam diligentiamque quis possit satis uenerari cùm constet omnium uenenorum ocyssimum esse Aconitum; & tactis quoque genitalibus fœminei sexus animalium, eodem die inferre*

ACONITVM VIII. ACONITVM IX.

ferremortem? Hoc fuit uenenum, quo interemptas dormientes à Calphurnio Bestia uxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabulæ narrauere è spumis Cerberi canis; exurabente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoque tamen in usus humanæ salutis uertere, scorpionum ictibus aduersari, experiendo datum in uino calido. Est natura, ut hominem occidat, nisi inuenerit, quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur uelut pari intus inuento. Sola hæc pugna est, cùm uenenum in uisceribus reperit: mirumque exitialia per se ambo cùm sint, duo uenena in homine commoriuntur, ut homo supersit. Immo uerò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo uenenata quoque ipsa sanarentur. Torpescunt scorpiones Aconiti tactu, stupentque pallentes, & uinci se confitentur. Auxiliatur eis elleborum album tactu resoluente, cedatque Aconitum duobus malis, suo & omnium. Quod si quis illa fortè ab homine excogitari potuisse credit, ingratè deorum munera intelligit. Tangunt carnes Aconito necantque gustatu pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Obid quidam pardalianches appellauere. At illas statim liberari morte excrementorum hominis gustatu, demonstratum. Quod certè casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc, ut nouum nasci, quoniam feris ratio, & usus inter se tradi non possit. Folia habet Cyclamini aut cucumeris non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta. Radicem modicam Cammaro similem marino. Quare quidam Cammaron appellauere, alij Thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulùm scorpionum modo, quare, & scorpion aliqui appellauere, nec defuere, qui Myoctonon appellare uellent, quoniam procul & è longinquo odore muores necat. Nascitur in nudis cautibus, quas Aconas nominant, & ideo Aconitum aliqui dixere, nullo iuxta, ne puluere quidem, nutriente. Alij quoniam uis eadem in morte esset, quæ cotis ad ferri aciem deterendam, statimque admota uelociter sentiretur. Hæc de Aconito pardalianche Plinius. Hallucinantur itaque, qui putant plantam quandam, binis tantùm foliis ipsisque rotundis, à medio caule exortis, & radicibus asphodeli modo numerosis refertam, quam nos hic etiam appingi curauimus aliorum quoque iudicio expendendam, Aconitum esse Pardalianchem. Siquidem quanto in errore ij uersentur in Aconiti huiusce censura, ipsimet iam agnoscere poterunt, cùm tot illius imagines hic à nobis editas, pacatis oculis inspexerint. Nec in minori uersari errore Fuchsium deprehendimus: quippe qui in suis de plantarum historia Commentarijs Aconitum pardalianchen eam plantam esse censet, quam herbariorum uulgus HERBAM PARIS appellat. siquidem hæc uno tantùm constat caule, rotundo, duorum palmorum altitudine: è cuius medio quatuor erumpunt folia, eodem ambitu, crucis instar patentia, sanguineæ uirgæ simillima: alia præterea quatuor eodem modo prodeunt prope caulis summitatem, sed hæc minima sunt, & longiuscula: in quorum medio purpureus, uinosusque extat globulus, acino uuæ similis, in quo semen concluditur album, minutum, copiosumque, halicacabi

Quorundam erratum.

Fuch. error.

Herbæ paris delineatio.

HERBA PARIS. NAPELLVS.

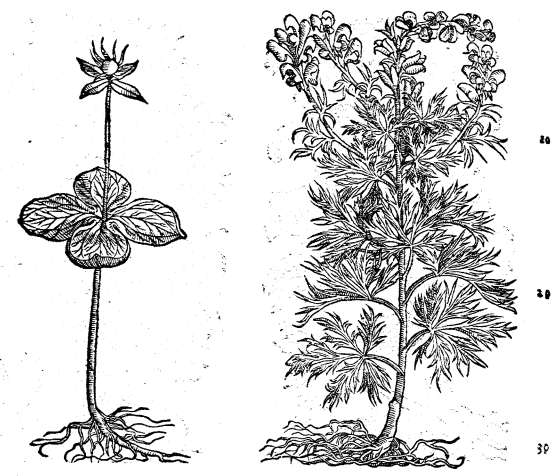

modo. Radix, quæ illi ſubeſt tenuis, in capillares ferè particulas diſſecta, palleſcit, nulla ſcorpionis caudæ effigie, nec alabaſtri modo aliqua ex parte nitet, ut primum Aconiti genus à Dioſcoride repræſentatur: cuius folia (ut etiam Plinius lib. XXVII. cap. IIII. eſt author) præter id quòd cyclamino, aut cucumeri ſimilia ſint, nunquam, quod uiderim, in caulis medio ſuam habent originem, ſed ſtatim ab ipſa radice exeunt, hirſuta, humique recumbentia. Semen huic nullum, quod ſciam, à rei herbariæ ſcriptoribus redditur. Sed ex herbæ Paridis acino ſemen colligitur, cui non modò nulla deleteria uis ineſt; ſed etiam contra ueneficia præſtantiſſimum eſt medicamentum. Noui enim ego quoſdam, inquit ille, qui pandectas aucłas edidit, quorum aliqui morborum diuturnitate, alij uerò ueneficijs ſemiſtulti facti erant, hoc tantùm Paridis herbæ ſemine ad uigeſimum uſque diem in puluerem hauſto drachmæ pondere, priſtinæ ſanitati omnino reſtitutos eſſe. id quod ego quoque fateri poſſum. Porrò idem Fuchſius in ſuis paradoxis nil aliud Aconitum eſſe putat Mauritanis, & præſertim Auicennæ, quàm Napellus. Qua in re rurſus, meo quidem iudicio, fallitur. quippe tametſi non negauerim, Napellum eſſe è genere Aconitorum, quorum numeroſæ ſunt ſpecies, ut ex appictis hic imaginibus uideri poteſt; reperio tamen Auicennam de utroque Aconiti genere ſcripſiſſe, & alterum appellaſſe ſtrangulatorem adib, alterum uerò ſtrangulatorem leopardi, quæ nomina eadem ſunt, quæ apud Græcos lycoctonos, & pardalianches: atque eundem prius magna differentia ſpeciatim de Napello egiſſe conſtat. Cæterum cum nobis de Napello nunc ſermo ſit, eius etiam hic hiſtoriam, & uires attexere uoluimus. Napellus planta folijs quinis ex unius pediculi apice prodeuntibus, pentaphylli modo, iisque anteriori parte diuiſis; & auerſa ſubalbicantibus. caulem edit bicubitalem, ſubrubentem, fragilem, ſtriatumque, in cuius faſtigio flores exeunt ſpicati, colore purpureo, qui anteaquam debiſcant mortui ferè hominis caluariam repræſentant. At iam patefactis lamij flores æmulantur. Hos ſequuntur corniculatæ ſiliquulæ, ſurſum ſpectantes, ternæ ex uno tantùm pediculo exorientes, in quibus ſemen concluditur nigrum, ac minutum. Radice nititur turbinata, uulgaris rapunculi modo, ſubnigricantéque à qua numeroſæ oriuntur fibræ adeò inuicem contextæ, ut retis ſpeciem referant. Napelli delineatio.

Vires. Tota planta pernecabilis admodum eſt. Sed radix cæteris partibus atrocior, adeò, ut manu aliquandiu retenta, quouſque concaleſcat, tenentem perimat. Quinetiam, paſtores necatos ſcimus, qui aſſaurdis auiculis, Napelli caule, pro uero temerè uſi ſunt. Napelli uis in necandis hominibus adeò immanis, ſæuáque exiſtit, ut nullis ferè antidotis occurri poſſit, niſi quàm primùm, & ſtatim ſuccurratur, quod tamen Aconitum ſumentibus non euenit. Hiſtoria. Huius immanitatem uidimus nos Romæ anno à Chriſto nato 1524. menſe Nouembri in Capitolio, Clementis VII. Pont. max. anno primo. Nam cùm decreuiſſet experiri olei cuiuſdam præſtantiſſimi uires, quod Gregorius Carauita Bononienſis Chirurgicus tunc præceptor meus contra deleteria medicamenta, & uenenoſorum animalium quorumcunque morſus parauerat, iuſſit Pontifex uenenum dari duobus latronibus,

latronibus, quos leges damnauerant, quò ſuorum facinorum pœnas luerent, laqueo uitam finire, ut in ijs olei huius experimentum fieret. Horum alterum, qui plurimum Napelli ſumpſerat dulciarijs panibus commiſtum, pontificij medici ſtatim oleo inungendum præbent, qui poſt tertium diem ſæpius oleo perunctus euaſit incolumis: quanquam non ſine magna formidabilium ſymptomatum acceſſione. Alterum uerò, cui longè minus uenenati panis exhibuerant, oleo inungi uetant, ut aſſumpti ueneni effectum, ſeuitiamq; cernerent, Id quod illis rei exitus facilè comprobauit: quandoquidem paucis poſt horis obijt infelix, ijs omnibus incommodis, cruciatibus, & ſymptomatibus correptus, quæ ab epoto Napello prouenire ſcribit Auicenna. Vidimus id etiam Pragæ Metropolis Regni Boemiæ, anno M D LXI. Menſe decembri in Latrone quodam ſuſpendio damnato. cui Napelli radix à carnifice data eſt drachmas pondere rhodoſaccharo excepta, Cæſareis Medicis præſentibus, ut antidoti famoſi cuiuſdam uires explorarentur, an contra Napellum id præſtarint, quod antea in altero damnato, qui Arſenici drachmas duas ebibit, efficaciſſimè præſtiterat. Lubens itaque uorauit ille letiferum Napelli pharmacum, ut pote qui non ſolum ſibi conducibilius cenſebat, ueneno in carcere necari, quàm laqueo publicè in patibulo ſuſpendi, ſed quod etiam ſperaret ſe à nobis ſeruari poſſe. Interim tranſacta iam ſeſquialtera hora, cùm nihil ſymptomatis appareret, uerebamur omnes, ne fortaſſe in Boemia algidæ regionis cauſa, Napellus uenenoſus naſceretur, aut quòd ipſa radix ſucco deſtituta, ob editos iam caules, flores & ſemen, nihil operaretur. Quo factum eſt, ut alterum illi pharmacum propinatum ſit, ex eiuſdem Napelli caule, foliis, floribus, & ſemine paratum. Atibidem duabus adhuc horis nobis omnibus permanentibus, miſero illi mali prorſus nihil acceſſit. Reducitur ille ad carceres, abeunt cæteri, & mihi ſoli totum committitur negotium. Hora tranſacta carceris cuſtos me admonet, illum iam agrotare. Ego ſtatim adſum, audioq; ipſum de uniuerſi corporis laſſitudine ulcerоſa, imbecillitate magna, & cordis grauedine conqueri. tunc itaque quamuis audacter ſatis loqueretur nullo ſanè mentis incommodo, & uiuidis me intueretur oculis, cùm tamen frontem inſpicerem frigido ſudore madentem, & arterias iam ferè obdormiſcere, antidotum propinari iubeo, quo epoto illico inuerſis oculis, atque ore in latus diſtracto, capiteq; in ſcapulas rigente, ingenti admodum animi deliquio correptus eſt. Itaq; totus collapſus decidiſſet interram, niſi à carceris cuſtode retentus eſſet. Iubeo interim cum uino irrorari faciem, & anterioribus capillis excuti. Quo ingenio ſtatim reuixit, emiſſis interim per ſedem excrementis. Poſt hac iubeo illum iacere ſuper ſtraminibus ibi ad hoc paratis, ut quid inde ſequeretur, animaduerterem. Ille verò de frigore conquerens, paulò poſt putrida, bilioſa, & liuida quædam uomitione reiecit, quæ ſe non parum adiutum fatebatur. Interim ſe ad ſiniſtrum conuertit latus, ac ſi dormire uellet. Prohibeo ne dormiat. Dum hæc aguntur, nullo alio exorto ſymptomate, tantum obmutuit, & obijt ſimul, liuida facie ac ſi laqueo ſuſpenſus. Cæterùm longè aliter ſe habuerunt ſymptomata in altero pariter ad furcam damnato, cui data fuit eiuſdem Napelli drachma, ut de lapide, quem Bezoar appellant Arabes, periculum fieret, an huiuſce ueneni immanitatem expugnare poſſet. Agebat latro annum circiter XXVII. qui epoto lethali pharmaco, piperis omnino ſaporem illi meſſe dicebat. Hora ſubinde peracta, cum uomere cœpiſſet, lapidis illius grana ſeptem ex albo meraco data ſunt. Verùm ab ebibito antidoto, uarijs, & acerbiſſimis ſymptomatibus exagitatus eſt. Euomit enim frequenter bilioſa, porraceo colore. Quendam quoque ueluti globum circa umbilicum ſe ſentire dicebat, qui inde ſuperna petens, in ſupremam & poſtremam capitis partem frigidam auram quandam diffundebat. Acceſſit paulò poſt ſtupor quidam paralyſi haud abſimilis, qui ſiniſtri lateris brachium, & crus occupauit, adeò ut uix ſummâ manum mouere potuerit, motu iam in cæteris partibus extincto. Interim non multò poſt tempore hæc morbi uis ſiniſtra corporis parte incolumi relicta, in dextram repente ſe contulit, eandemq; ſimili modo occupauit. Vagum profectò ſymptoma hoc fuit; nam cùm dextrum brachium is attollere potuit, ſiniſtrum non potuit, & econtra. Tandem utrunque eleuauit. Aiebat quoque uniuerſus corporis uenas frigeſcere. Non defuerunt uertigines, quas ſequutæ ſunt cerebri commotiones adeò feruentes, ut aquæ in caldario bullienti ſimiles eſſe diceret. Acceſſit quoque oris, & oculorum conuulſio, atque acutiſſimus maxillarum dolor. Quare ſæpe manibus affectas illas partes perſtringebat, ueritus ne excidirent. Forinſecus turgentes oculi, liuida facies & nigra labia cernebantur, quinetiam uentris tumor uideri poterat, perinde ac hominis aqua intercute laborantis. Varia admodum extitit Arteriarum pulſatio, & uaria quoque mentis perturbatio, pro ſymptomatum recurrentium acerbitate. Nam iam prorſus de uita deſperare, mox in ſpem ſe erigere uidebatur, modò rationis compos, modò delirans, nunc ploranti, nunc cantanti ſimilis. Aquam frigidam dari ſibi potandam tantopere appetebat, ut ea ſubito ſe liberatum iri conſideret. Toto hoc tempore ſe ter excecatum, terq; in mortis agone colluctatum affirmabat, lingua tamen perpetuò conſtitit, nullo unquam ſymptomate affecta, ſiquidem nunquàm intumuit, nunquàm is balbutire auditus eſt. Cæterùm ſeptima poſt ebibitum Napellum hora, ueneni tandem ui ab antidoto extincta, omnia euanuere ſymptomata. Arteriæ ad rectam rediere normam, naturalis reuixit color, & breui quoque uirium conſtitit robur. Atque in hunc modum miſer ille, magno conflictu, atque certamine periculum ſuperauit. Id quod manifeſtò fatetur, de Napelli immanitate Auicennam non ſcripſiſſe fabulas. quem tamen inſectans Fuchſius loco ſuperius citato, Leoniceni teſtimonio nixus, in eum acerrimè inuehitur, nec ſanè tum, ut noſtri recentiores, principem, ſed tyrannum, & homicidam nuncupat, eosq; pariter deteſtatur, qui eius ſectantur doctrinam. quippe quòd Auicenna ſcripſerit (ut ipſe inquit) Napellum pernicioſum eſſe uenenum: mox ſubdiderit, quòd limitum, & bibitum delet albaras cutanei morbi genus. Qua in re poſſum non admirari Fuchſium, uirum alioqui ingenio, & eruditione clarum, quem etiam hoc nomine plurimum diligo, quòd in tam celebrem & antiquum ſcriptorem tam acrius & immodeſtius egerit. Hominum enim eruditorum partes eſſe ſemper exiſtimaui, etſi ego eas uſquequaque ſeruare non potuerim, ut non uanis contentionibus, neque conuitijs aliorum ſcripta refellant, ſed rationibus, ijsq; probatiſſimis, præſertim cùm eos accuſant, qui multis antè ſeculis

Hiſtoria altera.

Hiſtoria tertia.

Auicenna defenditur à Fuchſij calumnia.

tè ſeculis è uita deceſſerunt, nec amplius à calumnijs ſe tueri poſſunt. Qui præterea conſiderare debent, an in quo aliquem reprehendunt, in eo propius ſit authoris lapſus, an interpretis, aut librarij, antequàm ullum iurgij potius, quàm rationibus inuadant. Quippe relictis tam Mauritanorum, quàm Græcorum ſectis, quarum uni magis quàm alteri addictus eſſe nolo, mihi quidem non uidetur exiſtimandum, quòd Auicenna uir ſanè ſingulari doctrina, & admirabili ingenio ab omnibus recentioribus noſtris maximè commendatus, eodem in loco ſibi omnino contraria ſcripſerit in ueneno tam ſæuo, cui exitiales formidandaq; uires tribuit. Cuius rei firmiſſimũ præbet indicium ſcriptura Auicennæ ab Andrea Bellunenſi caſtigata, in qua nuſquam legitur Napellum bibitum albaras delere, ſed quòd hoc efficit quædam eius confectio in potu ſumpta. Verba enim Auicennæ ſecundum caſtigationem Bellunenſis ita ſonant. Napellus delet albaras limium, ſicut et confectio eius dicta alberzacali in potu ſumpta. Ex quibus uerbis plura mihi ſeſe offerunt conijcienda, ut tuear Auicennam, aut quod confectio illa tam exiguam Napelli partem excipiat, aut ea, quam recipit, adeò antidotis correcta ſit, ut non ſolùm necem non inferre poſſit, ſed ne tantillum quidem obeſſe. Aut quòd Napellus in illam additus, is forte eſt, quem Auicenna appellat Napellum Moyſi, aliqui uerò Antoram. quandoquidem hæc planta antidotum ſit admodum efficax contra Napelli uenenum, præſertim quòd dicat Auicenna, ineſſe ſimiliter huic plantæ uim ad albaras, & lepras: aut in eadem cõfectione fortaſſe mus ille interponitur, qui Napelli radicibus uictit at à nobis pluries inuentus in Ananienſibus montibus, quòd etiam mus iſte Napellus Moyſi ab Auicenna dicatur, quoniam iſdem contra Napelli uenenum polleat uiribus, quibus & eiuſdem nominis planta. Hæc fortaſſis ſuſpicabar, quàm decebat, perſecuti ſumus. Sed tamen eo conſilio id libenter fecimus, primùm ut quantum per nos fieri poſſet, Auicenna à calumnia uindicaretur. Deinde ut ingenuè dicerem quod de ijs omnibus ſentio, qui optimos etiam quoſque authores, præſertim Arabas, lacerant ac diſcerpunt, quorum pleriſque magna eſt habenda gratia: tantum abeſt ut eos odio perpetuo proſequi debeant. Verùm cur id faciant, non uideo, niſi quòd tutum ſit in mortuos inuehi, quando hodie pauci ſint, qui eos tueri uelint. Cæterùm exiſtimarunt Manardus Ferrarienſis, & Leonicenus, quòd Napellus, & Toxicum Græcis uocatum inter ſe non differant. Sed quantum & iſti uiri grauiſſimi aberrauerint, inferius libro ſexto in toxici mentione latius oſtendemus. Sed de Napello hactenus.

ANTORA.

Antoræ mentio & uires.

qui cùm Antoram quæ cum illo connaſcitur, in mentem mihi redegerit non prætermittendum eſſe exiſtimaui, quin de ea hic quoque diſſererem. Eſt itaque planta, quam Antoram, uel ut melius fortaſſe, Antitoram uocant, quæ (ut referunt rei plantariæ indagatores) unà cum Napello creſcit, uel propè ipſius plantas prouenit, in Liguriæ, & Galliæ Ciſalpinæ montibus, unde ad nos affertur, magnarum contra uenena uirtũ. Caulem edit ſeſquipalmarem, & quandoque cubitalem, rotundum, firmumque, in quo multifida, ac tenuia diſparibus interuallis, ortuntur folia, in latus ſeſe diffundentia. Flores edit ſummo caule numeroſos, purpureos, Napelli æmulos, ſed paulò minores. Radices duas ſolidas oblongas oliuæ quantitate, ac ſæpe maiores, cortice ſubnigricanti, ſed alba intus carne; Nardi mõtanæ modo. Hanc putauerim ego eſſe Auicennæ zedoariam, quòd ſcribat hanc cum Napello creſcere. & quod radices ſunt, ſiue portiones ſimiles Ariſtolochiæ. In quam ſententiam adduxit me Gulielmus Quacelbenus Belga, medicus inſignis, & rei plantariæ ſtudioſus, qui ſuperioribus annis anteaquam moreretur, miſit ad me Conſtantinopoli Antoræ radices aliquot, quas mercatores à quibus emerat magno ſatis pretio, zedoariam appellabant. Quæ ſi non ſunt, alterius quidem plantæ radices eſſe non poterunt quàm eius, de qua ſub Napelli Moyſi nomine meminit Auicenna, cùm ſcribat is Napellum Moyſi etiam cum Napello creſcere, & eius maiorem eſſe theriacam. Ideoque haud eos malè ſentire crediderim, qui zedoariam, & Napellum Moyſi, idem eſſe Auicennæ cenſerent. Præſtat Antoræ radices, non ſolùm ad epotum Napellum, ſed ad cætera quæcunque uenena, quinetiam ad uiperarum, & reliquorum uenenoſorum morſum. Ligures (ut audio) Antoræ radicibus feliciſſimè utuntur, ad inteſtinorum uermes. Dantur quoque utiliter aduerſus peſtilentiã; & ad omnes internos dolores. Auxiliantur omnibus cordis affectibus, nec minus præſtare dicuntur ijs in febribus peſtilentibus, cum quibus exanthemata lentium figuræ exoriuntur.

Aconiti uires ex Gal.

Aconitorum uires tradidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum ubi ita ſcriptũ reliquit. Aconitum pardalianches putrefaciendi facultatem obtinet, & lethale eſt. Itaque in cibo potuque fugiendum: attamen ad putrefaciendum externas corporis partes aut circa ſedem idoneum eſt. Herbæ uerò radix ad hæc utilis eſt. Quod autem Lycoctonon uocatur, ſimilem alteri facultatem habet, ſed peculiariter lupos, ſicut illud

Nomina.

pardos, interficere conſuenit. Hactenus Galenus. Aconiti primum genus Græcè uocatur ἀκόνιτον παρδαλιάγχες.

Digitized by Google

χες: Latinè, Aconitum interficiens pardos ac pantheras: Italicè, Aconito pardaliancbe: Germanicè, Vuolffs beer, & Dollwurtz: Hiſpanicè: Centelba: Gallicè, Herba de la tora. Alterum uerò genus Græci ἑλεόντονον καταπόσιον dicunt: Latini, Aconitum cynoctonum & Lycoctonum: Itali, Aconito cynoctono: Germani, Vuolffs wurtz: Hiſpani, Yerua mata lobo, & Yerua de balbesteros: Galli, Patelouine.

Κώνειον. CICVTA. CAP. LXXIIII.

CIcuta caulem edit geniculatum, ut fœniculi, grandem: folia ferulæ, anguſtiora, graui odoratu: rami, mox umbellæ in ſummo prodeunt: flores quoque albicantes, & ſemen aniſo candidius: radice non alta, concaua. Cicutæ lethale uenenum ineſt, ſuaque ui refrigeratoria necat. Remedio eſt uini meraculi potus. Succus exprimitur contuſis cacuminibus, priuſquàm ſemina, & comæ ficceſcant, qui ſole denſatur in paſtillos. Multus ad medendi rationem uſus eſt aridi: commodè miſceturcollyrijs, quæ leuandi doloris gratia temperantur: ignes ſacros, & ulcera quæ ſerpunt, illitu reſtinguit. Herba cum coma trita, & teſtibus circumlita, libidinum imaginationes in ſomno compeſcit, ſed genitale reſoluit. lac puerperarum mammis appoſita extinguit: in uirginitate mammas coercet, & increſcere non patitur. pueris præſtat, ut eorum teſticuli cibum non ſentientes intabeſcant. [a] Efficaſima uis Creticæ, Megarenſi, mox Atticæ, & in Chio, & Cilicia naſcenti.

a Catecux. ἐνεργέστατον δὲ ἐστὶ τὸ κρητικὸν καὶ τὸ ἐν τῇ Ἀττικῇ γενόμενον, καὶ τὸ μεγαρικὸν καὶ τὸ Ἀττικὸν, καὶ τὸ κωϊκόν. i. efficacisima eſt Cretenſis, & quæ in Aſia naſcitur, & Megarica, Attica, & Choa.

CIcuta uulgaris notitiæ eſt planta, utpote quæ plerunque prope urbium, & oppidorum mœnia proueniat, ferulæ adſimilis, odore tamen admodum graui. Maxima uis Cicutæ, ut Plinius refert, quæ naſcitur in terra Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ. In Græcia uerò Megaricę, deinde Atticæ. Cæterùm in Italia conſtat Cicutam non adeo exitialem eſſe. Eam in Hetruria ſi aſini depaſcantur, profundiſſimo ſomno, & torpore capiuntur, ita ut non tantùm ſtupidi, ſed planè mortui uideantur. Id quod aliquando ruſticos huius rei ignaros fefellit: nam dum aſinis, quos mortuos credebant, pellem ad uſum detraherent, accidit mirum, quòd in medio ferè operis aſini experrecti ſunt, non ſine magno excoriantium terrore, atque ingenti ſpectantium riſu. Cicutæ breuiter memuit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum ubi tantùm omnibus notum eſſe ſcribit, quòd ea extremè refrigerantis ſit facultatis. Et in libro quòd animi mores corporis temperaturam ſequantur, Cicutæ potu illam fieri amentiam tradidit, quam à Cicuta ipſa Græci conion appellant. Hoc nobis contigit uidere, ut latiùs libro ſexto explicabimus, in quibuſdam, qui imprudenter Cicutæ radices paſtinacæ uice decoctas comederant. Cicutæ uires ex Gal.

Planta, quæ Græcis κώνειον, Latinis atque etiam Italis Cicuta uocatur: Arabibus, Sucaram: Germanis, Ziger Kraut, Schirling, & Vuetterich: Hiſpanis, Ceguda: Gallis, Cigue. Cocue, & Segue. Nomina.

Σμίλαξ. TAXVS. CAP. LXXV.

SMilax à Græcis, Taxus à Latinis appellatur, arbor abietis magnitudine, & foliorum eiuſdem figura, in Italia, & Narbonenſi Gallia Hiſpaniæ contermina naſcens. Auiculæ quæ Italicæ taxi baccas deuorant, denigrantur: & qui eò rint eaſdem homines, alui profluuio corripiuntur. Narbonæ tam præſentis eſt ueneni, ut ſi qui dormiant ſub ea, aut in eius umbra ſubſideant, lædantur, & ſæpenumero moriantur. quare de taxo hæc traduntur, ut ab ea cauëamus.

NAſcitur Taxus frequens in Anaxie uallis montibus, ſaxoſis ac præruptis locis, inter abietes, & piceas, quibus folio, ac forma non longè diſſimilis uiſitur: quanquam hæc illarum procerit atem non uiſi rariſſimè æquet. Baccas fert rubentes, aquifolij modo, dulces, uinoſasq; : quas quandoque mandentes tum paſtores, tum qui in ſyluis arbores cedunt, ſtatim in febres incidunt, & dyſenterici fiunt, ſanguine & ſpiritibus inde admodum inflammatis. Ligni materies, quòd ruſeſcat quàm plurimis intercurſantibus uenis, incorruptaq; ſit, lignarijs fabris maximè expetitur, & pluriui fit, præſertim concinnandis menſis, & haſtis, teliſq; conficiendis. Quamobrem Germani huius arboris aſſeres ad ſua conſtruenda hypocauſta non exigua ſibi comparant pecunia. Taxi meminit Theophraſtus libro III. cap. X. de plantarum hiſtoria, ſic inquiens. Taxus quoque genere ſimplex, procera, auctu inſignis, ſimiliſq; abieti, niſi quòd non partter excelſa, magisq; alis ſinuata eſt: folio quoque

Taxi conſideratio.

Taxi hiſtoria ex Theophr.

Digitized by Google

TAXVS.

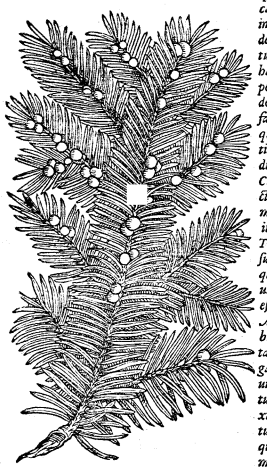

Ex Plinio.

Taxi uires ex Gal.

Nomina.

APOCYNVM.

a Meum. κάρπος δὲ ὁ λοβὸς καθέτου. i. fructus uerò uelut siliqua fabæ.

Apocyni confideratio.

que Abieti ſimilis, ſed pinguior, molliorq́; ligno. Quæ in Arcadia naſcitur, nigro ligno, aut puniceo conſtat: quæ autem in Ida, flauo admodum, & cedro ſimili. propter quod uendentes fraudare dicuntur, tanquam cedrum uenundent. Totum enim cor eſſe, cortice detracto: corticem ſimilem cedro habere tum ſcabritia, tùm colore: radices breues, graciles, per ſummaq́; ceſpitum. rara hæc circa Idam. At in Macedonia, Arcadiaq́; uel fructum abundè proferre, rotundum, faba paulò maiorem: colore rufum, tactuq́; mollem. Aiunt, quòd ſi iumenta folia comederint, emoriuntur: ſi ruminantia, nihil patiuntur. Fructus & ab aliquibus hominibus manditur, ſuauiſq́; eſt, atque innoxius. hactenus Theophraſtus. Cuius ſententiæ illud obſtare uidetur, quòd noſtra Taxus fructum ferat non innoxium, ut ipſe ait, ſed noxium, ut ſuprà diximus. Taxi Plinius quoque meminit lib. XVI. cap. X. ubi de ea ita ſcribit. Abieti, & piceæ ſimilis etiámnum aſpectu eſt Taxus, minus uirens, gracilisq́;, & triſtis, ac dira, nullo ſucco, ex omnibus ſola baccifera. Mas noxio fructu: lethale quippe baccis, in Hiſpania præcipuè, uenenũ ineſt. Vaſa etiã uiatoria ex ea uinis in Gallia factis mortifera fuiſſe compertũ eſt. Hanc Seſtius ſmilacem à Græcis uocari dixit: & eſſe in Arcadia tam præſentis ueneni, ut ſi qui dormiant ſub ea, cibumúe capiant, moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant uenena, quæ nunc toxica dicimus, quibus ſagittæ tinguntur. Repertum innoxiam fieri, ſi in ipſam arborem clauus æreus adigatur. hæc Plinius. Foliorum fumo mures necãtur. Taxi præterea nocumenta tradidit Dioſcorides libro ſexto, ubi de noxijs medicamentis pertractat. quò cùm peruentum fuerit, de ijs diffuſius nobis diſſerendum erit. Taxi uires quàm paucis reddidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Smilax, aut taxus arbor eſt uenenoſæ facultatis. Huic arbori nomen Græcum eſt ἰσπιλαξ: Latinum, Taxus: Italicum, Taſſo: Germanicum, Eiben bam: Hiſpanicum, Texo: Gallicum, Yf.

Ἀπόκυνον. APOCYNVM. CAP. LXXVI.

APocynon, ſiue cynocrambe, braſſica canina, frutex eſt longis uiticulis conſtans, malè olentibus, lentis, uitiliumque modo obſequioſis, fractu ferè inuictis: folio hederæ, molliore tamen, & per extremũ acutiore, lento, graui odore: id luteo ſucco turget. [a] Siliquæ ceu fabarum, folliculari ſpecie, digiti longitudine protenduntur: ſemine intus duro, paruo, nigro. Folia cum adipe in panes coacta, canes, lupos, uulpes, & pantheras enecant in cibo data, & protinus eorum coxendices reſoluunt.

APocynon, quod & Braſſicam caninam appellant, etſi iandiu mihi quidem incognita fuerit, adeò ut inter alias incompertas ſtirpes in amplißimo naturæ uiridario poſteris reliquerim explorandam; hoc tamen anno è Piſis medicus eruditione, & in re herbaria clarus, Lucas Ghinus Forocornelienſis duas ad me miſit plantas, quarum una per omnia Dioſcoridis Apocynon repræſentat. Scribit enim uir ille, duas à quodã nobili amico ſiliquas dono accepiſſe è Syria allatas, quarum alteri inſcriptum erat Periploca repens: alteri uerò Periploca non repens, fortaſſe quòd ita Syri eas plantas nominent. Subdit præterea, has ſiliquas rhododrendi ſiliquis admodum ſuiſſe ſimiles: inter quas tamen hæc erat differentia, quòd repentis Periplocæ ſiliqua ea ſanè longitudine cõſtabat, qua & rhododendri, gracilior tamen erat: alterius uerò breuior.

APOCYNVM REPENS.

NERIVM, SIVE RHODODEN.

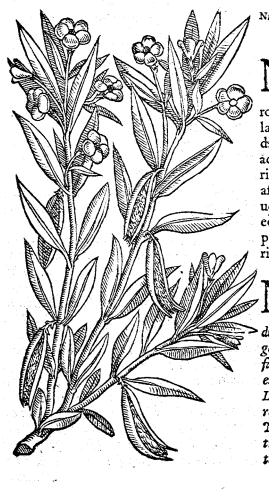

uior. *E longiori ſata plantam proueniſſe ait, quæ non modò humi repit; ſed & arbores quantúmuis proceras ſcandit: è breuiori uerò aliam, quæ notis omnibus Apocynon refert. Vtraque porrò non minus lactę turget, ut ſcribit, quàm tithymali omne genus: uerùm id repenti omnino album iceſſe: non repenti uerò ſubcroceum. Eſt & in ſiliquis differentia. Siquidem etſi hæ in utraque, rhododendri perquàm ſimiles ſunt, in non repenti tamen ſimplices, acutiores, ac rectæ ex uno pediculo proueniunt; in repenti uerò binæ, & in origine coniunctæ prodeunt, & in ſeſe inuicem inflexæ, nec adeò, ut illæ in acutum deſinentes. Dioſcorides Apocyno ſiliquas facit fabæ ſimiles, quod in his quæ hîc imaginem expreſſimus, maximè repugnare uidetur. Nam inter harum, & fabarum ſiliquas nõ parua intercedit differẽtia. Verùm cũ ſcribat Plinius: Apocynum ſemen (ſiliquam intelligo) ferre acutum, & uideam ſtatim poſt Apocyni caput de Rhododendro, illi ſiliquis ſimile, ſcripſiſſe Dioſcoridem, non poſſum mihi non perſuadere, haſce plãtas legitimum eſſe Apocynum. Itaque in hac mea perſiſtam opinione, donec aliam uidero plantam, quæ clariori bus notis Apocynum referat. Interim ſiquis in confendis plãtis tam morioſus reperiatur, ut has Apocynos facere nolit, poterit is id tamen condonare, ut liceat nobis (ui Ghinus ille optimus faciebat) eaſdem Periplocas appellare. Apocyni uires memoriæ prodidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamẽtorum, ſic inquiens. Apocynum, aut Cynocambe. Vocant autem quidam eam Cynomorum, quandoquidem canes celerrimè interimit, ſicut Lycoctonon lupos. Eſt autem hominibus uenenum, herba multùm grauiter olens: proinde omnino calida eſt non inſtrenuè, non tamen proportione deſiccat. Itaque illita admodum digerentis eſt facultatis. Quæ planta ἀπόκυνον Græcè, Apocynum item & Braſſica canina Latinè dicitur: Italicè, Apocino.*

Apocyni uires ex Gal.

Nomina.

Νήριον, ἢ Ῥοδόδαφνον. NERIVM, SIVE RHODODENDRVM. CAP. LXXVII.

NErion aliqui rhododaphnen, alij rhododendron uocant. frutex eſt uulgaris notitiæ, longioribus quàm amygdala foliis, craſsioribusque: flore in roſam conformato: [a] fructu amygdalæ ſimili, cornuculato, qui patefactus quandam lanoſam naturam oſtendit, [b] ſpinarum pappos repræſentantem: radice longa, acuta, lignoſa, guſtanti falſa. naſcitur in amœnis, maritimis, & ſecus amnes. Flores & folia mulis, canibus, aſinis, & quadrupedũ plurimis uenena ſunt: hominibus uerò contra ſerpentium morſus præſidia, è uino pota, eò magis ruta addita. Imbecillæ etiam animantes, ut pecus, & capræ, ſi aquam bibant, in qua folia ea maduerint, moriuntur.

a Catecuz. κατανὺ δὲ φὸ ρου καρύτιε. i. fructum ferc uel cornu.

b Meũ. ἄκανθα δίνοις παπ-πώδης. i. Acáthinis pappis.

NErium, *quod flores roſarum effigie proferat, laurinisque foliis conſtet, Græcorum quidam Rhododendron, alij Rhododaphnen appellant. Italis Oleandro uulgò dicitur. Vidimus nos hoc primùm ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis noſtris. Planta eſt lauri facie, ſpectabilis, & uſu non iniucunda, præſertim cùm roſeis emicat floribus. Horum ſimilitudine deceptus quondam fuit Lucius Apuleius ſub aſini metamorphoſis, dum roſas quæreret, quarum paſtu in priſtinam formam reſtituendus erat. Nam cùm procul uidiſſet Nerium ſuis floribus refertum, ratus eos eſſe ueras roſas, eò aperto ore accurrit tanta auiditate, ut parum defuerit, quin eas primo occurſu imprudens deuorarit.*

Nerij cõnfid.

uorarit. *Verùm is, ut qui in plantarum historia, & uiribus earum indagandis diligentissimus author extitit, non immemor Nerij flores depastos asinis uenenum præsentaneum esse, ita deceptus labra submouit, demissisq; ad terram auribus abijt. Nerij uires descripsit Galenus libro* VIII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens.* Nerij uires ex Gal.

Nerium, ut Rhododaphne notus omnibus est, frutex. Foris quidem corpori illitus, discutiendi uim obtinet. Intrò autem in corpus assumptus, perniciosus, ac uenenosus non tantùm hominibus est; sed plerisque etiam pecudibus. hæc Galenus. Quæ maximè repugnant Dioscoridis, & Plinij placitis: quippe qui Nerium potum commendauerint hominibus contra serpentium uenenosorum morsus. Nisi dicere uelimus, quòd Nerium sumptum secundum Galenum sit hominibus non demorsis perniciosum: secundum uerò Dioscoridem idem ijs remedio sit, quos serpentes momorderint. Idque ea ratione fiat, qua & cantharides (ut inquit Auicenna) à cane rabibo demorsis medentur, & euphorbium à scorpionibus ictis, & alia denique lethalia medicamenta aliis item uenenis aduersantur, ut inferius libro sexto latius dicetur. Siquidem mihi non uidetur uerisimile, quòd præter rationem id prodiderit Dioscorides in simplicium materia omnium facilè princeps. Νήριον, ῥοδόδαφνη, & ῥοδόδενδρον *sic Græcè planta dicitur, quæ Latinis pariter Nerium, Rhododaphne, & Rhododendrum: Italis, Oleandro: Germanis, Olander: Hispanis, Adelfa, & Eloendro: Gallis, Rosagine.* Conciliatio Dioscoridis cum Gal.

Nomina.

Μυκήτες. FVNGI. CAP. LXXVIII.

FVngorum differentia duplex: aut enim mandūtur, aut perniciales sunt. Multis de causis uenenosi gignuntur, ubi uidelicet clauus ferreus, in quo sit rubigo, aut panni marcor adfuerit: aut si iuxta serpentis cauernam, arboresve †, quæ priuatim pariunt noxios fructus, erumpant. Continent qui tales sunt, nescio quod frigmentum, concretamq; pituitam, terraq; eruti, quàm celerrimè computrescunt, atque marcore uitiantur. †[Sed qui ueneno imbuti non sunt], suauem in iuribus gratiam habent, largius tamen sumpti nocent, & ægrius concocti strangulant [a], aut choleram morbum citant. Remedio est † nitri potus, aut lixiuium cum acida muria, aut feruefactæ satureiæ, aut origani iusculum: debellantur etiam gallinacei fimi potu ex aceto, aut eiusdem delinctu cum melle multo. Corpus alūt, sed ægrè dissoluuntur, cùm magna ex parte integri ipsi cum excrementis alui deijciantur.

† Orib. habet tantum βλαπτικὸς. i. noxios.

† Orib. conclusa uno tantū uerbo explicauit. ἐδώδιμοι. i. esculenti.

a Meum. καὶ χολέραν ἐπάγοντες. i. & choleram sursum ac deorsum ducunt.

†Orib. ἐλαίῳ i. olei.

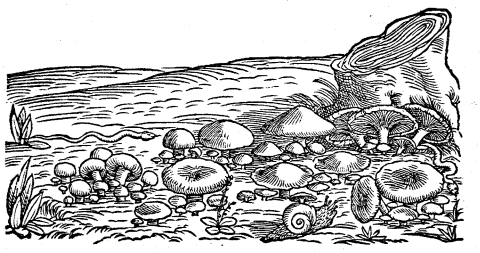

Fungorum genera, &c. 6.

TAmetsi *duo tantùm Fungorum genera hîc uideatur recensere Dioscorides, ad fungos duntaxat innoxios, & perniciales respiciens; tamen, ut omnibus palàm est, plura ac diuersa eorum, quæ in cibis expetuntur, discrimina notantur. Horum inter omnes Italiæ regiones feracissima est Hetruria, ubi illi Fungi cæteros antecellunt, qui uulgò dicuntur Prignoli, ij siquidem singulis annis primis Aprilis imbribus erumpunt, neque solùm odorem eximium spirant, gustuique gratissimi sunt: sed etiam omnino innocui habentur. Secundum uerò locum apud nostros Hetruscos tenent ij, qui uulgò Porcini, hoc est, suilli, nuncupantur: quippe qui prius elixi, ac demum farina circumliti, & oleo uel butyro frixi, magnam cum palato ineant gratiam. Verùm hi non adeò tuti sunt, quòd in suo genere pernicioſi plures, quàm in alijs reperiantur. Cæterùm periculosi ac malefici à peritis, & oculatis uiris facilè dignoscuntur, cùm à terra & cortice purgantur, inciduntur q; decoquendi. Nam cultello dissecti illicò (ut Plinius inquit) dilutus eius aduenit rubor, rancidus subinde aspectus, liuidus intus color, rimosa sīria, pallidum per ambitum labrum: postremò accedit nigredo, & ita protinus computrescunt. Quamobrem rectè scribit Auicenna libro* IIII. *fen* VI. *eos nocentiores esse, qui nigri, uel uiridis, uel in nigro purpurascentes usſuntur. Proinde amens quidem, & planè stupidus, & stipes fuerit is, qui tam repentinas mutationes uiderit, & non cognouerit his notis eorum uirus patefieri. Sed accidit plerunque, ut illos potissimùm Fungi interimant, aut saltem in magnum discrimen adducant, qui eos super ferrea craticula, aut prunis calentibusque cineribus assatos deuorant. Hoc enim modo decocti, cùm in taleolis non secentur, non tam facilè cognosci possunt, ut ij qui dissecti parantur. Ad hæc non semper officiunt Fungi, quòd per se lethiferi sint, sed quòd copiosius, quàm par sit, ingerantur. Quandoquidem cùm lenti admodum, crassissimique succi existant, arteriarum*

arteriarum oſcula uſqueadeò obſtruunt, ut concluſis intus ſpiritibus ſuffocẽt. Quod cùm probè norint agreſtes in Hetruria mulieres, rariſſimè fungos manducant, niſi allio, & pipere adiectis. Aſſeruantur Fungi muria, præſertim qui uulgò Porcini dicuntur: nanque hoc modo parati innocentiores reddũtur amiſſo lentore. Præter hæc multa alia fungorum genera apud nos inueniuntur, ut ij qui nobis uulgò appellantur Pratioli, Turini, Boleti, Orcelle, Cardarelle, Manine, Ordinali, Parigioli, Veſcie di lupo, & complura alia, quæ, cum nihil uel parum ad rem faciant, ſilentio innoluenda duximus. Cæterùm Fungi non tantùm humi prouenient, ſed & in arborum caudicibus, qui omni ferè periculo uacant (dummodò non ſint arbores noxiæ) quòd è cortice proſiliant, cui nec ferrum, nec tabefactus pannus, nec ſerpentis cadauer ſubeſſe poteſt. Ex hoc genere quidam, præter agaricum, laricibus innaſcuntur in Anauienſibus montibus triginta librarum pondere, aureo colore, per ambitum diſſecti, in cibis gratiſſimi, nullo amarore præditi, licèt agaricus ab eadem arbore productus ſit amariſſimus. Hîc certè mirari ſubit, quòd tanta hominibus inſeritur gulæ libido, luxus, & incontinentia, ut adeò inconſultò, auideq; fungis ueſcantur, in quibus ſæpius immatura mors delitescit. Tanta bodie intercеſſit gratia Fungis cum menſis in Italia, ubi eorum frequentiſſimus eſt uſus, ut Neapoli inuenti ſint lapides, qui defoſſi, & in cellis uinarijs tranſlati, terra aliquantulum operti, & ſubinde tepida aqua inſperſis, intra quatriduum fungos non ingratos procreant. Hos & Romæ & Neapoli uidimus, ubi magna ſeruantur diligentia, nempe quorum merito quolibet tempore fungos edant. Sunt & lucernarũ Fungi, qui in ellychnio fiunt, præſertim cùm aer humorem contraxerit, & ad pluuiam præparatur. Fungus itaque lucernarum, meo quidem iudicio, fuerit is carbonis globulus, qui fungi faciem repræſentans, in ellychnij extremitate concreſcit, & flammæ lumen obumbrat. Neque enim in hoc ſubſcribam Cornario, uiro alioqui ingenio & doctrina celebri, qui in commentarijs, quos in tertium Galeni librum de compoſitione medicamentorum ſecundum locos edidit, cenſet fungum illum eſſe ellychnium lucernarum ex quodam fungi genere factum, quod facie (ut ipſe inquit) marinas æmulatur ſpongias. Siquidem apud ueteres nuſquam me legiſſe memini, è fungis ellychnia fieri: cùm tamen legerim apud Virgilium, & Plinium, cùm fungi generantur in lucernis, futuræ pluuiæ eſſe præſagium. Nanque Virgilius libro primo Georgicorum, ubi futuræ pluuiæ ſigna recenſet, id apertiſſimè teſtatur, iis carminibus.

Tum cornix plena pluuiam uocat improba uoce,
Et ſola in ſicca ſecum ſpatiatur arena.
Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ
Neſciuere hyemem, teſta cùm ardente uiderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.

Eorum porrò generationis cauſam ſcitè quidem reddidit Seruius Grammaticus in commento hiſce uerbis. Nam (ut inquit Plinius) cùm aer humidus eſſe cœperit, fauilla, quæ cum fumo ſolet egredi, prohibita aeris craſſitate in lucernis reſidet, & quaſdam uelut fungorum imitatur imagines. hæc ille. Sed præterea ipſe Plinius Virgilio, & nobis quoque adſtipulatur lib. XVIII. cap. ultimo, cùm ita ſcribit. Palladi nanque ignes, murmuranteſque tempeſtatum nuncij ſentiuntur: pluuiæ etiam, ſi in lucernis fungi. hactenus Plinius. Ex quibus omnibus luce clarius fieri puto, hac in re Cornarium cæcutiuiſſe. Fungi præterea apud Hippocratem & Galenum lib. & comm. iij. de morbis uulgaribus, ſunt excreſcentiæ, quæ quandoque in palpebris, quandoque in pudendis enaſcuntur. Quin & Fungi dicuntur à Galeno lib. I. de locis affectis adnaſcentiæ capitis, ubi hoc fracto, meninx, quæ eſt membrana cerebrum cuſtodiens, fuerit affecta. Nec aliâ ſanè de cauſa hos affectus μύκητας, ideſt fungos, uocari crediderim, quàm quòd fungorum imaginem referant: quemadmodum & ij qui in lucernis concreſcunt. Fungorum uires memoriæ prodidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Fungus frigida, humidaque admodum planta eſt. quamobrem etiam proximè ad deleteriam, eneacantémue facultatem accedit: & ſanè inter eos ſunt qui interficiant, potiſſimùm qui ex natura miſtam habent qualitatem putredinoſam. Et libro ſecundo de alimentorum facultatibus, idem de fungis ita diſſerit. Inter fungos Boleti, ſi bellè in aqua elixi fuerint, propè accedunt ad cibos inſipidos. Non tamen ſic ſolis ipſis uulgò utuntur, ſed adparant uariè & conditunt, ut alia omnia, quæ nulla inſigni qualitate ſunt prædita. Alimentum autem ex ipſis eſt pituitoſum, & frigidum uidelicet, prauiſque eſt ſucci, ſi quis ipſis largius utatur. Omnium igitur fungorum ij minimum ſunt noxij. Secundi autem poſt hos ſunt Amanitæ. Reliquos uerò tutius eſt omnino ne attingere quidem: multi enim ex ipſorum eſu interierunt. Equidem noui quendam, cui poſt Boletorum non ſatis elixorum (qui innocentiſſimi eſſe putantur) uſum largiorem, os uentriculi preſſum, ac grauatum, coarctatumq; ſuit, difficilemq; habuit reſpirationem, & in animi deliquium incidit, ſudoremq; frigidum ſudauit, ac demum ſeruari ægrè, ſumptis ijs quæ humores craſſos incidunt, potuit: cuius generis eſt oxymeli ipſum per ſe, & cum hyſſopo, & origano ipſi mediocriter incoctis. Is enim tum hæc ſumpſit, tum nitri ſpumam ipſis inſperſam: poſt quæ fungos, quos comederat, uomuit, qui iam quodammodo in ſuccum pituitoſum, frigidumq; admodum ac craſſum erant mutati. Μύκητας *qui Græcis, Fungi Latinis appellatur: Arabibus, Hatar ſeu Father: Italis, Fonghi: Germanis, Pfifferling, & reyſken: Hiſpanis, Hongos, Cogomelos, & Cylherquas: Gallis, Champignon, & Poryró.*

Fungorũ alia genera.

Fungi lucernarum.

Cornarij opinio explosa.

Fungi corporis affectus.

Fungorum uires ex Gal.

Nomina.

κολχικόν. COLCHICVM. CAP. LXXIX.

COlchicon, aliqui ephemeron, ſunt qui agreſtem bulbum uocant. Autumni exitu florem edit croci [a], candicantem [b]: ab eo tempore folia bulbi, ſed pinguiora: caulem palmo altum, ferentem rufum ſemẽ: radicem foris è nigra rufeſcentẽ, quæ delibrata, cãdida, & mollis ſpectatur, lacteo ſucco madet, atque guſtatu dulcis inuenitur: bulbus eius [c] mediam habet rimam, fiſſuramque, qua flos erumpit.

a Meum. ὅτε λελευκὸν. i. ſubalbicantem.
b Meum. ὅτε μετὰ δὲ τὸ. i. poſtea uerò.
c Meum. δ' ιέ.

Digitized by Google

φυση μέσον. i. discrimen in medio.

COLCHICVM.

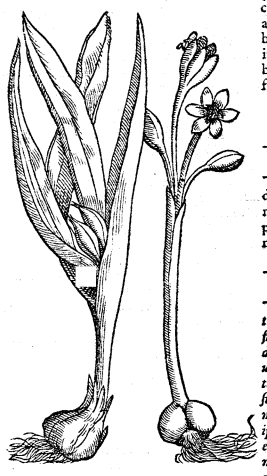

Colchici, & ephemeri cõfideratio.

Mauritanorũ & sequacium error.

COLCHI. ALTE. ORIENTALE.

Serapionis laplus.

pit. plurimum in Messenia, & Colchis enascitur. Ea comesa, fungorum more, strangulando enecat. Hanc autem depinximus, ne à quoquam imprudenter pro bulbo deuoretur: mirum enim in modum saporis uoluptate imperitos allicit. Remedio sunt eadem, quæ fungis: bubulum etiam lac potum auxiliatur. itaque cùm adfuerit, non aliud desideratur auxilium.

Ἐφήμερον. EPHEMERVM. CAP. LXXX.

EPhemeron, aliqui syluestrem irin appellant. Folia habet lilij, sed tenuiora: caulem parem: florem candidum, amarum: semen molle: radicem unam, digitali crassitudine, longam, adstringentem, odoratam. nascitur in syluis, & opacis. Huius radix dentibus præcipua, si decocto colluãtur. Folia in uino cocta, discutiũt tumores, & tubercula, quæ nihil adhuc humidi cõtraxerũt.

EPhemeri duo genera constituisse uidetur Dioscorides. unum, quod Colchicõ, & agrestem bulbum: alterũ, quod Irin syluestrem cognominant. Quod primo loco describitur, usqueadeò perniciosum affirmant, ut uno die sumptũ interficiat: unde illi Ephemeri nomen. Ea autem ratione illud se depinxisse tradit Dioscorides, ne ab aliquo imprudenter bulbi uice deuoretur: mirum enim, inquit, quantum saporis uoluptate imperitos alliciat. Verùm cùm hoc diuinum Dioscoridis institutum non animaduerterint, uel fortè neglexerint Mauritani, & eos secuti medici superioribus nostræ ætatis, nõ modò seipsos, & sequaces miserè deceperunt; sed & cæteris omnibus errandi ansam facilè præbuerunt. Siquidem Colchicum ephemerum deleterium medicamentum, si eius notæ diligentissimè expendantur, nil aliud, meo quidem iudicio, repræsentare deprehendetur, quàm candidum illum bulbum, quem uulgò officinæ Mauritanos secutæ falsò Hermodactylum appellant. Sed quantum detestandus sit error is, & abolenda praua, ac perniciosa hæc consuetudo, quantùmue differminis, & incommodi nostris corporibus hinc immineat, æstimabunt ij, qui rectè diligenterq; ea perpenderint, quæ non solùm Dioscorides, & Galenus; sed & Paulus, & Nicander, & Plinius de Colchico ephemero posteritatis memoriæ prodiderunt. quippe qui affirmauerint, id deuoratum eadem die homines interimere. Quæ effectum etsi hac tempestate ab hoc manifestè præstari non cõstet experimento in his, qui ipsum in medicamentis assumunt; id tamen non alia de causa fieri putauerim, quàm quòd fortasse in Italia, ut in Colchide, mortiferum non proueniat: aut quòd ea, quæ sumitur quantitas, exigua sit, neque ad perdendũ sufficiens. Sed non propterea dubitandum est, quin hoc fumentibus grauia & periculosa incommoda inferre ualeat. Erroris occasionem dedisse uidetur Serapio, utpote qui confusè uno tantùm capite de utroque Ephemero, & de Hermodactylo scripserit, nomine duntaxat Hermodactyli omnibus inscripto, immemor, uel potius ignarus, apud Græcos, à quibus tamẽ quicquid ferè boni habet, mutuatus est, eas plantas inter sè maximè differre. Quod autẽ in hoc deceptus Serapio has herbas turpiter confuderit, fidem manifestam facit Paulus Aegineta, qui libro VII. de Ephemeris, & de Hermodactylo separatim tanquam de diuersis disseruit: & primùm de Hermodactylo, sic inquiens. Hermodactyli radix & per se, & ipsius decoctum uim habet purgandi: priuatim arthriticis tũc, cùm humores destiuunt, exhibetur. uerùm stomacho nimis quàm aduersatur. Mox paulò inferius, sex tantùm interiectis capitibus, de Ephemeris ita scribit: Ephemeron non uenenum illud,

HERMODACTYLVS VERVS. PSEVDOHERMODACTYLVS.

lut, ſed quod Iris ſyluatica nominatur, miſtæ poteſtatis eſt, & repellentis, & diſcutientis per halitum. hactenus Paulus. Ex quibus ſanè palàm fit non modò Hermodactylum cum Colchico nullam habere cognationem: ſed etiam hac in re planè hallucinatum fuiſſe Serapionem, quem ſecuti cæteri Mauritani, qui poſt ipſum libros conſcripſerunt, atque etiam ex noſtris plerique, qui ſuperiore ætate claruerunt, ut cæci cæcos ſequentes omnes in hanc erroris foueam inciderunt, & poſteros huc uſque in hunc peſſimum & deteſtandum uſum pertraxerunt. Iam itaque reſipiſcant tum medici, tum ſeplaſiarij, qui Colchicum ſuis medicamentis, & catapotijs inſerunt, & ipſum iam non ſecus ac ſcopulum euitent, ut poſt quod, omnium probatiſſimorum auctorum teſtimonio, mortiferum ſit medicamentum. Quæ autem radix nobis hodie Hermodactylus dici poſſit, etſi in commentarijs noſtris antea editis, decernere nequiuimus, nunc tamen ueram Hermodactyli plantam, cuius hic imaginem expreſſimus, & uidimus, & conſequuti ſumus, eximia admodum liberalitate clariſſimi uiri Augerij de Busbeke Flandri, qui illam Conſtantinopoli ſecum attulit, ubi continuo ſeptennio apud Solimanum Turcarum Imperatorem, Ferdinandi Cæſaris Oratorem egit. Illi itaque hanc plantam acceptam refero, quemadmodum & alias peregrinas complures, rarас, nouas, pretioſas, & uſu pulcherrimas, quæ quinquagenarium numerum exceſſerunt. Quod autem credam hanc ſtirpem legitimum eſſe Hermodactylum, duo potiſſimum mihi ſe offerunt argumenta; quòd intelligam Conſtantinopoli eandem Hermodactylum appellari, quodq; radices digiti ſpeciem referant, in quibus uiguium quoque imago ſpectari poteſt. Folia profert prælonga, binum dodrantum longitudine, & fortaſſe longiora, porri aut haſtulæ regiæ ſimilia, ſed longè anguſtiora. Breuiora uerò ſunt, quæ circa radicem diffunduntur. Radices habet quatuor ex una, & eadem baſi emergentes, digitorum (ut diximus) figura, colore ex pallido ruſeſcente, albis in ſummitate uiguibus, nullis circa ſe fibris. Nam quæ ſpectantur fibræ, circa radicum præſcripparum originem ſuperiori parte capillaceæ ſeſe fundunt. Caulis è medio proſilit tenuis, herbacea tunica circumueſtitus, in cuius ſummitate oblongum prominet capitulum (florem uidere non licuit) pyri figura, Ephemeri Colchici ferè modo, minus tamen. Quo factum eſſe puto, ut Colchicum in Hermodactyli locum ſucceſſerit impoſtorum dolis. Differt ab hac quam quidam in Italia Hermodactylum eſſe cenſent, quamq; uos pſeudohermodactylum appellamus. Nec illud ſanè hoc loco prætereundum duxi, quòd Hermodactyli Actuario, & Nicolao Myrepſico, qui albi, & rubri Hermodactyli meminere, nil aliud repræſentant, quàm Behen album, & rubeum Mauritanis appellatum. Siquidem ex deſcriptione aureæ Alexandrinæ apud Nicolaum, & diamuſchi antidoti apud Actuarium id liquidò conſtat. Sed non ob id dicendum eſt, Hermodactylum Pauli, & Serapionis idem cum illis eſſe: his nanque alterius generis radix eſt, quæ uim habet deiectoriam ad articulorum defluxiones præcipuam. Fuchſius in libro de compoſitione medicamentorum, quem non pridem locupletatum edidit, hermodactylum Pauli deſcribens, inquit. Vna habet radicem albam, craſſam, ac modicè

Hermodactyli cõiectura.

Fuchſius deceptus.

EPHEMERVM.

Fuch. erratũ.

duram. atque is est, qui in hodiernum diem nomen hermodactyli in officinis medicorum retinet. A Paulo quoque hermodactylus appellatur. Ex ijs nimirum uerbis Fuchsius sibi persuasisse uidetur hermodactylum communis usus eundem esse cum Pauli hermodactylo: cùm tamen omnibus ferè constet, illum non aliud esse quàm Colchicum. Quocirca nulli equidem dubium esse puto, quin Fuchsius hac in re deceptus sit, nisi seplasiæ Tubingenses pro hermodactylo aliam usurpent radicem ab ea, quam hactenus in reliquis Germaniæ pharmacopolijs usurpari uidimus. Cæterùm Ephemerum, quod syluestrem trin appellant, in Ananiensibus montibus tam in pratis, quàm in syluis copiosè nascitur, ubi indigenis uocatur uulgò Giglio matto, hoc est, Lilium stultum. Huic certè nisi me fallit iudicium, omnes prorsus notæ conueniunt, quæ alteri Ephemero à Dioscoride tribuuntur. Hinc itaque fit, ut in hoc Fuchsius, apertè errasse deprehendatur, qui plantam uulgò Lilium conuallium uocatam Ephemerum alterum, & non lethale esse contendit. Quandoquidem illud folia lilio latiora, non autem angustiora, & dissimilia profert: caulem non lilij modo, sed gracilem, & flammis instar tenuem: radicem item exilem, quæ capillaribus diuiditur fibris, tantum abest, ut digiti crassitudinem æquet, qualis in Ephemero requiritur. Præterea neminem adhuc reperi, qui tradat Ephemerum flores ferre suauiter olentes: cùm tamen Lilij conuallij dicti flores adeò iucundum spirent odorem, ut eius gratia ab omnibus maximè expetantur: id quod nunquam silentio præterisset Dioscorides in re herbaria grauissimus author, præsertim quòd ea nota fuisset Ephemero insignis, & notabilis. Ex his igitur colligendum esse putauerim, non solùm Fuchsium in aperto errore uersari; sed reliquos etiam, qui Lilium conuallium uocatum Ephemerum esse contendunt. Sed ad Colchicum reuertamur. Floret hoc autumni tempore, floribus croco æmulis, nullis tamen emissis foliys, nisi appetente uere, quo tempore subrubeum gignit semen, quibusdam folliculis inclusum, iuglandium similitudine. Verùm hoc tempore radix ei dulcis non est, quemadmodum in autumno, sed lacte prægnans, & amara inuenitur. Quare hîc cogimur dicere, & fateri, quòd hoc non obseruauerit Dioscorides, uel saltem, quòd indictum id omiserit. Plantam, quam hîc excudi curauimus, quamq; Colchicum Constantinopolitanum uocauimus, misit ad me uir clarissimus Augerius de Busbeke, qui eam Bizantio secum detulit Viennam. Libuit itaque hanc appellari Colchicũ, quòd bulbosam radicem habeat manifestè scissura diuisam: folia uulgaris Colchici, & flores etiam ferè similes. Porrò in communem illam hallucinationem antè explosam deducti sunt & patres illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui nullam faciant differentiam inter Colchicum, & Hermodactylum, idq; apertè asserunt. Quorum etiam auctoritate freti pharmacopolæ adduci possunt, ut cum maximo humanæ uitæ detrimento Colchicum catapotijs immisceant. Quare caueant meo consilio seplasiarij, neque facilè fidant ijs, quos magis decet libros sacros, quàm medicos euoluere, ut animabus potius, quàm corporibus mederi sciant. Cæterùm Colchici floribus, ut audio, ut untur Turcæ, cùm inebriari uolunt: eos enim uino macerant, eoq; poto adeò stupidi reddiuntur, ut in ecstasin abeant. Vtriusque Ephemeri meminit Galenus lib. VI. simpli. medic. sic inquiens. Ephemerum non illud lethale seu deleterium, quod & Colchicon uocant, sed alterum, quod & trin agrestem cognominant, folia, & caulem lilio similem obtinet: radicem oblongam, non rotundam ceu Colchicum, digiti potissimùm crassitudine: est autem adstringens, & boni odoris. Ex quibus palàm fit, quòd mistæ sit facultatis, temperaturaq; nempe repellentis, & halitu digerentis. Testificantur uerò id opera, quæ particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur: & folia tuberculorum tum augmento, tum uigori congruunt. Oportet autem ea in uino decocta, priusquàm pus moueas, illinere. Planta, quæ Græcis κολχικὸν, Latinis Colchicũ, & Bulbus agrestis uocatur: Arabibus, Surugen: Italis, Colchico: Germanis, Zeitlosz & Vuild saffran bluo: Gallis, Mort au chien, chien, & chiennee. Quam uerò Græci ἐφήμερον, Latini item Ephemerum dicunt: Itali, Ephemero. At quæ recentioribus Græcis ἐφήμερος ἄκτυλος, Latinis quoque Hermodactylus appellatur: Italis, Hermodatilo: Mauritanis, Surugen, uel Surengian, ita tamen ut hanc cum colchico apertè confundant.

Monachorũ hallucinatio.

Ephemeri uires ex Gal.

Nomina.

Ἑλξίνη. HELXINE. CAP. LXXXI.

HElxine nascitur in parietinis, sepibus, & macerijs. folia ei mercurialis insunt, hirsuta: caulículi sub rubentes, & circa eos ueluti semina aspera, adhærentia uestibus. Folia refrigerandi, spissandiq; naturam habent. qua ex causa sanant illitu sacros ignes, adusta, condylomata, panos incipientes, tumores, inflammationesq;. Succus eius cum cerussa, ignibus sacris, & ulceribus quæ serpunt, commodè illinitur:

Digitized by Google

HELXINE.

illinitur: imponiturque podagris cum hircino adipe, aut cerato cyprino: ueterem tuſsim emendat, inſtar cyathi hauſtus: tonſillis inflammationem ſentientibus utiliter & gargarizatur, & oblinitur: aurium dolorem cum roſaceo, inſtillatus leuat.

HElxinen, quæ hîc à Dioſcoride deſcribitur, officinarum uulgus Parietariam appellat, quòd in ædificiorum parietibus naſcatur. Alij, quòd detergendis uitreis poculis ſit aptiſſima, Vitreolam nominant. Hæc planta omnibus notiſsima eſt: quare ſupernacaneum eſſet, eam longiore hiſtoria repræſentare. Verùm alia ab hac, & longè diuerſa eſt Helxine, quam Plinius libro XXI. cap. XVI. inter aculeata retulit, & depinxit his uerbis. Helxine rara uiſu eſt, neque in omnibus terris eſt: radice foliosa, ex qua media ueluti malum extuberat, contectum ſua fronde. Huius uertex ſummus lacrymam continet, iucundi ſaporis, acãthicen maſtichen appellatam. hæc Plinius. Helxinæ uis eſt magna ad uulnera recentia ſananda. Siquidem ſi recens ſemicontuſa uulneri adalligetur, & tertia die ſoluatur, non erit opus alio uti medicamento. Eiuſdem ſuccus potus trium unciarum pondere, remorantem, ſuppreſſamq; urinam mirum in modum prouocat, adeò, ut miraculum uideatur. Eadem ſuper tegula calefacta, uinoque cretico irrorata, & pubi illita; calculoſis, & urinæ malo affectis mirificè auxiliatur. Additur in clyſteribus utiliter, qui ad uentris & uteri dolores parantur. Succus in ore detentus dentium dolores mulcet. Stillatitia eius aqua, faciem abſtergit, & claritatem addit. Helxines uires tradidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Helxinen aliqui perdicium nominant, alij parthenium, alij ſideritin, ſunt qui betaceam appellitent. Cæterùm uis ei ineſt abſtergendi, & leuiter conſtringendi cum humiditate ſubfrigida. Quamobrem phlegmonæ omnes in initio, & augmento ſanat uſque ad ſtatum, & maximè ſi calidæ fuerint. Quinetiam incipientibus phygethlis cataplaſmatis ritu illinitur. Succus quoque eius cum roſaceo ad aurium dolores phlegmonoſos, mediocriter profuerit. Gargarizandum item nonnulli exhibent ad pariſthmia. Sunt uerò etiam ex medicis quidam, qui ijs, qui diutina tuſsi uexantur, illam exhibuerint. Certè euidens extergendi experimentum præbet, & in uaſis uitreis. Herba, quæ Græcis ἑλξίνη & παρθένιον, Latinis item Helxine appellatur: Italis ac uulgo, Parietaria, & Vitriola: Germanis, Tagundnacht: Hiſpanis, Yerua del muro: Gallis Paritoire.

Helxines cõſideratio.

Helxines uires Matthio.

Helxines uires ex Gal.

Nomina.

ALSINE.

Ἄλσινη. ALSINE. CAP. LXXXII.

ALſine, aliqui anthyllion, nonnulli myos ota uocant, quoniam muſculorum aures folia imitantur. Lucis, opacisque gaudet, unde alſine dicta eſt. †[Hæc erat eadem, quæ helxine, niſi humilior eſſet, & folijs longioribus], nec hirſuta. cùm teritur, odorem cucumis reddit. Vim refrigerandi, adſtringendique obtinet: oculorum inflammationibus cum polenta illinitur. Succus aurium doloribus infunditur. quin & emendat omnia quæ helxine, id eſt, muralis herba.

† Orib. ita legit concluſa. ἔχει παρο-μοίαν ἕλξινη μάλλον τὰ φύλλα μακρότερα. i. habet adſimila helxine folia, humiliora tamen & longiora.

ALſine ea nimirum herba eſt molliuſcula, quæ Hetruſcis Centone, alijs uerò Pauarina, alijs Pizza gallina, alijs Centouice uulgò appellatur. Et quamuis Dioſcorides unam tantùm Alſinen repræſentauerit; plura tamen eius reperiuntur genera quæ in maiora, & minora diuidi poſſunt. Porrò habentur quædam Dioſcoridis exemplaria, in quibus caput hoc

Alſines conſideratio.

Digitized by Google

Alsines uires ex Gal.

legitur in calce libri secundi statim post Muris auriculæ mentionem. Sed nos, ut eo in loco latius diximus, hanc suam ueram ac germanam sedem esse censemus. Alsines meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ita de eius uiribus scribens. Alsine, aut Myos ota similem helxinæ facultatem obtinet, nempe refrigerantem, & humectantem: est enim essentiæ aqueæ frigidæ: quare & citra adstrictionem refrigerat. Quocirca ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit. Hæc ἀλσὶνη Græcè, ut etiam Alsine Latinè dicitur: Italicè, Centone, & Pauarina: Germanicè, Huener dorm, & Vogel Kraut: Gallicè, Mouronem.

Nomina.

φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων. LENS PALVSTRIS. CAP. LXXXIII.

LEns palustris inuenitur in aqua non fluente, muscus lenticulæ similis, refrigeratoriæ naturæ. Propter quod conuenienter collectionibus, igni sacro, & podagris illinitur per se, & cum polenta glutinat & procidentia puerorum interanea. 10

20

Lentis palustris consid.

LENS PALVSTRIS ALTERA.

Lens palustris altera.

PAlustris lens, quam officinæ, & herbariorum uulgus Lenticulariam appellant, notior omnibus est, quàm ut pluribus describi mereatur. Ea plerunque stagnantibus aquis innatat, ijsq; præsertim, quæ urbes, & oppida cingunt. Folio crescit rotundo minuto, lenticulæ simili, paruo, ac tenui inhærens capillamẽto. Hæc si, ut quandoque fieri solet, aquarum inundationibus è residentibus aquis in fluentes transferatur, simul ac littoribus inhæserit, mirum in modum propagatur. Nam submatis quibusdam capillamentis, quæ radicis uices præstare uidentur, sese terræ committit, et subinde adolescens, tãdem crescit in plantam aquatico sisymbrio haud absimilem. Id quod naturæ operum indagatores non sine admiratione obseruarunt. Magnifaciũt quidam pumilæ huiusce plãtulæ stillatitiam aquam, ad internas uiscerum inflammationes, & ad pestilentes febres. Quinetiã eandem præferunt ad oculorum ruborem, & palpebrarum phlegmonas, & ad mammarum, & testiculorum collectiones, anteaquàm augeantur: nanque illita non obscurè fluentes humores repellit. Herba ipsa recens ex aquis allata & fronti adhibita, capitis dolores mulcet, ubi à calore prouenerint. Vescuntur ea anseres, & anates magna uoluptate, ac pariter gallinæ, ubi ex aquis exempta, furfuribus admisceatur. Est & alia planta in palustribus quoque nascens, quam palustrem quoque lentẽ appellare libuit, à femmis figura. Hæc caulem gerit aquæ repentẽ, angulosum, à quo per interualla plura caternatim oriũtur folia, longis, ac tenuibus pediculis nitentia, quæ quaterna, crucis in modum sese panduit; rotundo cacumine. Semẽ profert in racemi modum in ipso caule, intra foliorum pediculos, lentium ferè effigie, non tamen adeò, ut in lente compressum, subnigrum, & longiusculis pediculis appensum, deinde duramque. Ego hanc plantam acceptam refero Iacobo Antonio Cortuso. Lentis palustris non nisi temperamentum prodidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Lenticula palustris humidæ, frigideque temperaturæ est, utrinque ex secundo quodammodo ordine. 30 40 50 60

Facultas ex Galeno.

Digitized by Google

do ordine. Quæ lens paluſtris Latinis, φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων Græcis uocatur: Arabibus, Tabaleb, ſeu Thaleb; Italis, Lente de i paludi: Germanis, Vuaſſer linſen: Hiſpanis, Lenteya dellagoa: Gallis, Lentille de mer.

Nomina.

Α'ειζωον μέγα. SEDVM MAIVS. CAP. LXXXIIII.

SEmperuiuum magnum ideo nominatur, quoniam perpetuò folia uireant. cuius caules cubiti altitudinem implent, interdum excedunt, pingues, craſsitudine pollicari, uirentes, characiæ tithymali modo inſecti: folia pinguia, carnoſa, longitudine pollicari, in cacumine linguæ ſimilia, alia in terram conuexa, alia in capite ſtantia inuicem, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. naſcitur in montibus, & teſtaceis: ſupra domicilia etiam ſeritur. Eius uis refrigerare, & adſtringere. Medentur igni ſacro, nomis, ulceribus quæ ſerpunt, oculorum inflammationibus, ambuſtis igni, podagris per ſe, & cum polenta illita folia. Succus capiti in doloribus, cum polenta, aut roſaceo perfunditur: datur in potu contra phalangiorum ictus, dyſenteriam, aluiſque profluuia: teretes tineas potus in uino excutit: ſubditus in uellere, mulierum abundantiam ſiſtit. Succus [a] oculorum lippitudinibus: ſanguinis uitio conceptis, inungitur.

a Meũ legit tantum. ἐπὶ τῶν ὀφθαλμιώντων. i. in oculorũ lippitudine ut Carecuz. ὀφθαλμιῶν ὑφαίμων. i. oculorum ſuffuſione. Neuter autem legit ſanguinis uitio cõceptis. a Cat. addit. ἐν τάφοις. i. in ſepulchris.

Α'ειζῷον μικρόν. SEDVM MINVS. CAP. LXXXV.

SEmperuiuum paruum in petris, parietinis, & macerijs, necnon [a] ſcrobibus opacis naſcitur, caulibus ab una radice multis, tenuibus, crebrò foliatis: exilibus folijs [b], rotundis, pinguibus, mucronatis: caule à medio emicante, palmum alto, umbellam, herbidoſque flores [c], & tenues gerente. Folia eiſdem cum priore uiribus prædita ſunt.

b Cat. legit. μακρά. i. lõga. c Ori. πολλά. i. multos.

Α'ειζῷον εἶδος τρίτον. SEDI GENVS TERTIVM. CAP. LXXXVI.

TErtium uidetur ſemperuiui genus, quam aliqui andrachnen agriam, aut telephion uocauerunt, Romani illecebram, puſillis, craſsioribuſque folijs, hirſutis, portulacæ proximis. naſcitur in ſaxis. Vis ei excalfactoria, acris, exulcerans. illita cum axungia ſtrumas diſcutit.

SEMPERVIVVM MAIVS. SEMPERVIVVM MINVS.

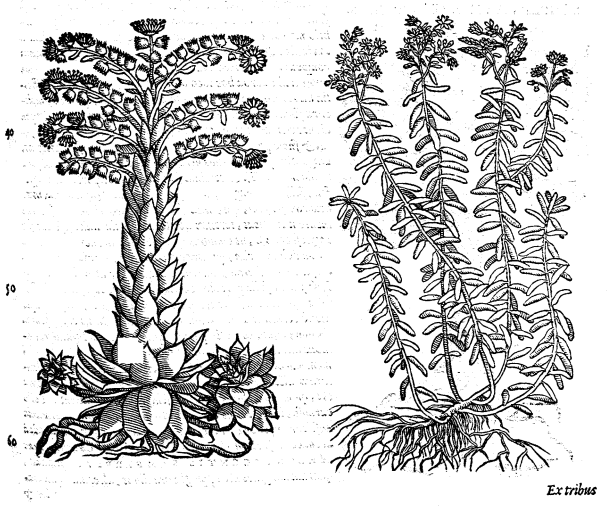

Ex tribus

SEMPERVIVVM MINIMVM.

Sedi genera, & confid.

EX tribus Sedi, siue Semperuiui generibus, quæ hoc loco à Dioscoride pinguntur, primum, & alterum omnibus nota sunt. Vtrumque officinæ Semperuiuum appellant, addita maioris, & minoris differentia. quanuis non desint, qui minus Vermicularem, Crassulamq; herbam uocent. Minoris duo uisuntur genera. Alterum, cuius Dioscorides meminit, foliis crassioribus, longioribus, rarioribusq;, facie nucleis pineis à putaminibus repurgatis similibus, unde quibusdam uulgò etiam Pignola dicitur. Caules fert tenues, pluresq;: in quorum cacumine flores exeunt herbacei, seu subcandidi, umbellæ diuulsæ modo. Alterum foliis breuioribus, angustioribus, copiosioribusque: floribus melinis, eodem ordine prodeuntibus. Hoc maiens, illud fœminam recentiorum quidam existimant. At tertium, quod mihi iandiu mecompertum extitit, cùm usqueadeò excalfaciat, ut carnem exulceret impositum, à cæteris longè facultatibus dissidet. Huius uaria in Dioscoridis codicibus legitur historia: cæterùm nos Aldinum exemplar secuti, hinc ea abdicauimus, quæ adulterina censentur. Nec desunt qui crediderint, tertium hoc Dioscoridi esse spurium, quòd duorum tantùm meminerit Galenus. Veruntamen è Pisis hoc anno tertium Sedi genus, gustu sanè acerrimo, adeò ut linguam exulceret, ad me misit Lucas Ghinus Forocornelienſis medicus rei herbariæ peritissimus. qui illi plantæ hæc uerba subiecerat, quæ hîc referam eius humanitate fretus. Visitur, inquit, in uiridario Illustrissimi Ducis Florentiæ quoddam tenuissimi Sedi genus, gustu nihilò minus acri, quàm ranunculi omne genus. quod etiam in antiquis ædificiorum parietibus, & saxorum rimis prouenire conspexi. Hoc, meo iudicio, tertium est Sedum. Sed cùm Dioscoridis uerba hoc loco obscura sanè, & intellectu difficilia habeantur, iandiu unà cum alijs plerisque, qui hac simplicium facultate maximè delectantur, plurimum laboris impendi, ut tertium Sedum consequi possem, cui folia inessent hirsuta, & facie portulacæ similia. Cæterùm cùm postea attentius, diligentiusq; Dioscoridis uerba perpenderem, sic Latinè sonare uidentur. Est & tertium sedi genus, quod portulacæ respectu, folia edit pinguiora, densioraq;, &c. Quibus cùm hanc dederim sensum, qui, mea sententia, propriam Dioscoridis mentem explicat, tertium hoc sedum facilè mihi sese obtulit cognoscendum, ut omnibus quoque idipsum euenire haudquaquam dubitauerim, qui Græcam dictionem δασέα densa, non hirsuta exposuerint, interpretatique fuerint ὁμοίως τοῖς ἀνδράχνης ad folia portulacæ collata. Nam huiusce tertij sedi folia, portulacæ foliis comparata, ijs densiora, crassioraque facilè cernuntur. Hactenus amicus ille. Cuius certè sententiæ non possum non adstipulari. quippe quæ doctissimis rationibus nitatur, & ipse sit apud me grauis testis. Semperuiui mentionem fecit Theophrastus lib. XVII. cap. VIII. de plantarum historia, sic inquiens. Semperuiuo datum à natura est, quòd humidum, uirideq; semper durare ualeat. Folio carnoso, læui, atque oblongo id constat. Planis parietinis nascitur, necnon & in tegulis, cùm terræ confluuium quoddã arenaceum factum est. hæc Theophrastus. Cæterùm duas ARBORESCENTIS SEMPERVIVI plantas, quarum imagines hîc appingi curauimus, alteram, quæ maior &

SEMPERVIVVM ARBORESCENS.

SEMP. ARBORESCENS ALTERVM.

VMBILICVS VENERIS.

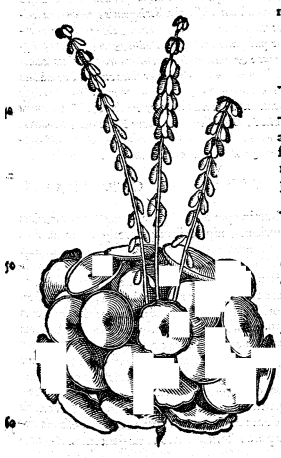

ior, & fruticosior est Clarissimo Viro Augerio de Busbeke Flandro, qui eam Constantinopoli secum adduxit: alteram uero Iacobo Antonio Cortuso uiro optimo atque doctissimo, cui Corcyra allata est, acceptas refero. Sedi uires describpsit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Auxoon utrunque, tum maius, tum minus, deficcat quidem leuiter, quandoquidem & mediocriter adstringit, omnis alterius uehemētis qualitatis expers: quare in eo plus cæteris abū dat essentia aquea. Cæterum non mediocriter refrigerat: est enim ex tertio ordine, & recessu refrigerantium. Hinc etiam ad erysipelata, & herpetas, & phlegmonas à fluxione natas accōmodatur. Semperuiuum siue Sedum maius quod Latini uocant, Græci δένδρον μέγα: Mauritani, Beiahalalen, seu Hai alhalez: Itali, Semperuiuo maggiore: Germani, Grosz hausz wurtz: Hispani, Semperuina, & yerua puntera: Galli, Ioubarbe. Quod uerò Græci δένδρον μικρὸν, Latini Semperuiuum, siue Sedum minus dicunt: Itali Semperuiuo minore: Germani, Klein hausz wurtz; Galli, Ioubrabe petite. Quod denique Græci δενδρώδες τρίτον, Latinis Semperuiui siue Sedi genus tertium appellatur: Arabibus, Alsebram, Handrachabara, & Tilafon: Italis, Semperuiuo terzo.

Sedi uires ex Galeno.

Nomina.

Κοτυληδὼν. VMBILICVS VENERIS. CAP. LXXXVII.

COtyledon, siue umbilicus Veneris, folio est in acetabuli formam tornato [a], ineuidenter cōcauo, breui [in medio] cauiculo, in quo semen inest: radice oliuæ modo rotunda [b]. Succus cum uino circumlitus, instillatusve contecta genitalia nudat: inflammationibus, sacris ignibus, strumis, pernionibus, illiru auxiliatur: stomachi ardorem refrigerat. Folia cum radice comesa, calculos frangunt, urinam cient: hydropicis ex melle dantur. Herba utuntur ad amatoria.

[a] λελανθότως. i. latenter cauum. Conclusa nō legit Orib.

[b] ταύτης καὶ τῶν φύλλων ὁ χυλὸς ι. Huius & foliorū succus.

Κοτυληδὼν ἑτέρα. VMBILICVS VENERIS ALTER. CAP. LXXXVIII.

EST & alterum umbilici Veneris genus, cymbalion aliqui uocant, pinguibus folijs, latioribus, ligularum modo, densis circa radicem, medium oculi ambitum describentibus, ut in maiore semperuiuo, adstringentis gustus: cauiculo tenui, in quo flores, & semina hyperici: radice maiuscula. Facit eadē, quæ semperuiuum.

VMbilicus Veneris, quem primo generi assignant, frequens nascitur in uniuersa ferè Hetruria, saxis, & uetustis ædificiorum parietibus. Huius folia, quòd fictilib operculis similia sint, uulgò Senenses appellant Copertoiuole. Alterum uerò eius genus à quibusdam Cymbalion uocatum, uidimus primùm in Foroiulienſium ciuitate Austriæ, in hortulo quodā excellentissimi medici Iuliani à Marostica Teruisiensis. Hanc porrò plantam in pluribus montibus saxis inhærētem inuenimus. Cui, meo quidem iudicio, omnes prorsus cōueniunt notæ, quæ alteri umbilico Veneris tribuuntur. Cæterùm apud Insubres officinæ legitimæ Cotyledonis, siue umbilici Veneris loco herbam quandam in parietinis, & macerijs nascentem usurpant, quæ ex ijs eminet, & comæ modo dependet cauiculis numerosis, tenuibus, lentis, è quibus folia prodeūt hederacea, longis, tenuibus q; pediculis nitentia, flosculis paruis, lutescentibus, qui è tenuissimis quoque pediculis emergētes, cla-

Vmbilici Veneris utriusq; consid.

Digitized by Google

Officinarum error. Cymbalariæ mentio.

VMBILICVS VENERIS ALTER.

Fuchsij hallucinatio.

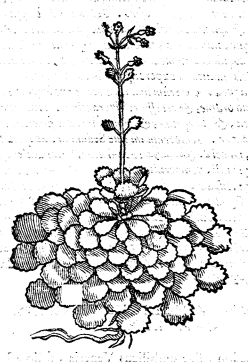

CYMBALARIA.

Vmbilici Veneris uires ex Galeno.

Nomina.

a Μεων. Ἀσπόκαρπος. i. tenuiore semine.

tes, clauiculorum modo sese implicant. Hanc fortè, quòd CYMBALARIA uulgò uocetur, putant à cymbalo corruptè nomen traxisse, & ideo uerum Veneris umbilicum esse. Non desunt tamen rei herbariæ periti, qui ijs pollere facultatibus hanc herbam uelint, quibus, & cotyledonem, quorum opinione ego haud refragabor. At qui ualere eam ad alui uteri profluuia certò scimus, ubi herba ipsa recens pluries in acetarijs deuoretur, (ut Itali solent) in ipsius cenæ principio. Fuchsius quoque, in hac re hallucinatus deprehenditur, quòd in paruo suo libro, in quo plantarum duntaxat imagines expressit, pro utroque umbilico Veneris eas minarum plantas depinxerit, quæ nonnullis uulgò Fabariæ, & Fabæ crassæ appellantur: quas tamen prius in suo de stirpium historia commentario pro telephio ostenderat. Verum tam prima, quàm altera eius opinio, ut dicam quod sentio, mihi planè reprobanda uidetur. Quemadmodum & tertia eiusdem de eadem re sententia, quam non ita pridem protulit in eo libro de compositione medicamentorum, quem postremò auctum excudit. Ibi enim putat Fuchsius Acetabulum alterum, siue alterum umbilici Veneris genus, esse Fabariam, quam uulgus & seplasiæ Crassulam maiorem nominant. Sed quòd is in magno uersetur errore, manifestum fit satis ex Dioscoride. Quippe qui Cymbalio, seu alteri Veneris umbilico, folia reddiderit densa circa radicem, quæ medium oculi ambitu describant, ut in maiore semperuiuo: cauliculum uerò, tenuem, in quo flores & semina hyperici. Quæ tamen nota in Fabaria, aut Crassula maiore desiderantur. Siquidem hæc foliis conflat hortensis portulacæ maioribus, quæ cum semperuiuo nullam habent ferè similitudinem, nec oculi formam describunt: caulem præterea emittit crassum & firmum. radicibus denique nititur pluribus, asphodeli proximis. Vmbilici Veneris meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cotyledon facultatis mistæ est, nempe humidæ sub frigidæ, & cuiusdam obscurè adstringentis, & cum ea leuiter amaræ: unde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Itaque phlegmonas erysipelatodes, & erysipelata phlegmonode curat: & maximè stomachi ardore æstuantis admodum utile est epiplasma. Putantur folia cum radice mãducata calculos confringere, & urinam mouere. Κοτυλὴδὼν sic Græcè, Latinè uerò Acetabulum, & Vmbilicus Veneris nominatur: Italicè, Ombilico di uenere: Hispanicè, Scudetes: Gallicè, Escudes. Quæ uerò Κοτυληδὼν ἑτέρα Græcis, Vmbilicum Veneris & Acetabulum alterum Latinis appellatur.

Ἀκαλύφη. VRTICA. CAP. LXXXIX.

DVO urticæ genera. Altera syluestrior, asperior: latioribus, nigrioribusque foliis: semine lini, sed minore. Altera non æquè aspera [a], minuto semine: Folia utriusque illita, canis morsibus addito sale, medentur: gangrænas, carcinomata, sordida ulcera, & quæ cacoethe uocantur, item luxata, panos, tubercula, parotidas, suppurationesque sanant: lienosis cum cerato imponuntur: faciunt ad profluuia narium cum succo trita, & naribus indita: menses ciunt eadem detrita cum myrrha, & imposita: procidentes uuluas recentia contactu resilire cogunt. Semen potum ex passo uenerem stimulat, & uuluæ ora patefacit: cum melle delinctum orthopnœæ, lateris, & pulmonum inflammationibus prodest: thoracem expurgat. erodentibus medicamentis admiscetur. Cocta cum conchis folia aluum emolliunt, urinas mouent, inflationes discutiunt: decocta cum ptisana, uitia pectoris & trahũt: mulierum menses euocant, cum myrrhæ modico pota. Inflammatione turgentem uuam, gargarizatus succus reprimit.

Digitized by Google

VRTICA I.

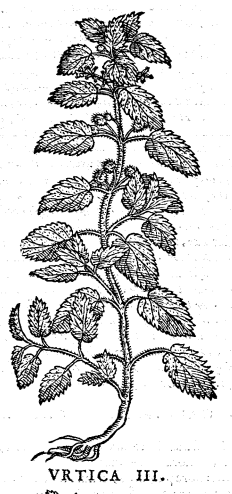

VRTICA II.

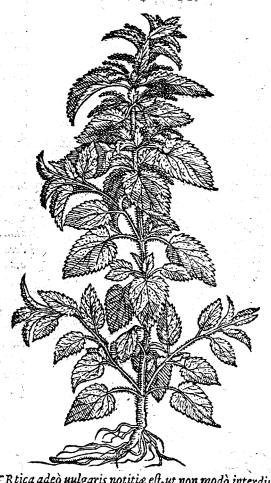

VRTICA III.

VRtica adeò uulgaris notitiæ eſt, ut non modò interdiu, ſed etiã noctu in tenebris ſolo tactu ab omnibus facilli mè cognoſcatur. Proinde operæpretium non eſt, ut hic pluribus eius faciem depingamus. Veruntamen ignorãdum non eſt, quòd etſi Dioſcoridi duo tantùm Vrticæ aſſignẽtur genera; tria tamen in Italia reperiuntur. Siquidem præter Vrticas à Dioſcoride traditas, alia eſt, quam aliqui ſylue ſtrem appellant, cæteris acrior, & mordacior, foliis paruis, hirſutioribuſq; caulibus. omnibus & hæc nota. Vrticæ uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. ſimpliciũ medicamentorum, ubi ſic inquit. Vrtica, & huius herbæ tum ſemen, tum folia (nam hæc potiſſimùm in uſum ueniunt) digerentis ſunt facultatis adeò ut & phymata, & parotidas ſanent. Sed & quiddam flatuoſum obtinent, quo & Venerem extimulant, & maximè ubi cum muſto ſemen bibitur. Porrò quòd non uehementer calfaciat, ſed admodum tenuium ſit partium, teſtimonio eſt craſſorum, uiſcoſorumq; humorum ex pectore, pulmoneq; eductio, tum quòd partes, quas contigerit, pruriant. Cæterùm flatuoſum eius, cuius particeps eſſe dicta eſt, dum concoquitur, naſcitur: non enim actu flatuoſa eſt, ſed poteſtate. Ventrem autem modicè ſubducit duntaxat abſtergendo, ac ueluti titillando, non purgando. Et gangrænoſa, & cancroſa, & in totum quæ exiccari citra mordicationem poſtulant, ea conuenienter ſanat. nimirum cùm ſubtilium ſit partium, & temperaturæ ſiccæ, non tamẽ tantùm habens caliditatis, ut iam mordicet. Et libro II. de alimentorum facultatibus, idem de urtica ità ſcribit. Vrtica, herbarum agreſtium una etiam hæc eſt, tenuium partium uim obtinẽs. Iure itaque nemo ipſa ut alimento utitur, niſi maxima prematur fame. Vtilis autem eſt obſonium ac medicamentum, quod aluum deijcit. hactenus de urtica Galenus.

Vrticæ cõſid.

Vrticæ uires ex Gal.

CARDIACA.

Cardiacæ historia, & cuires

Nomina.

GALIOPSIS.

a Meum. ἰσχνὸς δασὺς. i. uehementer densa.

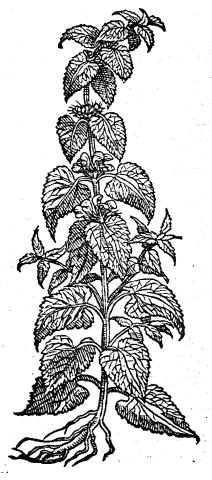

Galiopsios confid.

Opinio quorundã reprobata.

Fuch. errarũ.

lenus. *Sed quoniam herba illa quam hodie herbarij* CARDIACAM *nominant, nunc ob cognationem, quam cum Vrtica habere uidetur, mihi in mentem uenit; ideo non alienum puto, quòd hic de ea quoque aliquid disseramus. Hæc itaque urticæ proxima est, tametsi foliis, quæ prope terram prodeunt rotundioribus constet, ranunculi: modo per ambitum laciniatis. Ei caulis est quadrangulus, in quo bina utrinque folia paribus internallis exeunt, oblonga, urticæ similia, sed per ambitum serratiora. Flores, qui in purpura albicant, urticæ fœtidæ, de qua sequenti capite dicturi sumus, non dissimiles* 10
profert, minores tamen: qui uerticillato ambitu marrubij modo caulem circundant in ipso foliorum exortu. Radix in rubro pallescit, aliis pluribus paruis radicibus adnatis. Prouenit ubique iuxta semitas, circa sepes, & post urbium mœnia. Gustu usqueadeò amarescit, ut facilè existimari possit ad secundum excalfacientium ordinem, & ad tertium siccantium accedere. Præstat hæc, ut recentiores quidam tradunt, ad cordis affectus, unde etiam apud uulgares nomen accepit. Medetur item conuulsis, ac resolutis. Obstructiones aperit, quas causa frigida induxerit: urinam cit, & menses. Pectus à pi- 16
tuita detergit, & lumbricos necat. Cæterum in puluerem contrita, & cochlearis mensura ex uino hausta, difficilè parientibus mirum in modum opitulatur. Vrtica sic Latinis dicta ἀπαλὸν Græcis nominatur: Arabibus, Humure, Vraiib latum, & Angiara: Italis, Ortica: Germanis, Nessel: Hispanis, Ortiga: Gallis, Ortie.

παλίψις. GALIOPSIS. CAP. XC.

GAliopsis, frutex in totum caulem, & folia habet urticæ, læuiora, & [a] quæ grauem odorem tritæ reddant: flore purpureo, tenui. nascitur circa sepes, ædificiorum areas, ac semitas ubique. Folia, caules, semen, succusque, duritias, & carcinomata dissipant: strumas, panos, & parotidas discutiunt. Oportet bis die tepidum ex aceto cataplasma imponere, & eius decocto fouere. ad putrescentia, gangrænas, & nomas, cum sale efficaciter illinuntur.

GAliopsin eam equidem plantam crediderim esse, quam nos in Italia Vrticam fœtidam appellamus, quæ ubique ferè prouenit, in ædificiorum areis, in plateis, iuxta semitas, & circa hortorum sepes, odore ingrato: unde & fœtidæ cognomen adinuenit. Quandoquidem hæc foliis, & caule constat urticæ similibus, tactu tamen non mordentibus: floribus item purpureis, tenuibusque. Hinc itaque fit, ut ijs mea quidem sententia, in errore uersentur, qui putant Galiopsin esse herbam illam uulgarem, quæ officinis, & herbariorum uulgò Scrophularia maior, Millemorbia, Ferraria, atque etiam Castrangula dicitur: hoc fortasse argumento nixi, quòd 70
ea flores edat, qui galeæ similitudinem referunt. Sed eorum error ex eo, ut arbitror, apertè dilutur, quòd Scrophularia maior dicta folia non proferat urticæ admodum æmula, nec ea graui odore prædita sentiantur. Adde quòd huic radix subsit magna, alba, undique strumosa, unde fortè Scrophularia nomen traxit, adeò notatu digna, ut non uideatur uerisimile, quòd eius faciem non depictam reliquisset Dioscorides, quando sensisset hanc herbam esse Galiopsin. Huc etiam illud accedat, quòd illa ut plurimùm in scrobium marginibus, in riguis, & uliginosis locis nascitur, non autem (ut Dioscorides inquit) 80
circa sepes, & in ædificiorum areis. In hac sententia fuisse inuenio Fuchsium, qui à galea, cuius effigiem Scrophulariæ flores

SCROPHVLARIA.

GALION.

flores repreſentant, hanc ſibi nomen aſciuiſſe exiſtimat. Id quod mihi planè non uidetur eſſe rationi conſentaneum, quòd nõ ſit ex more Græcorum, ueterum præſertim, apud quos tulla uerborum inopia fuit, ut ex Latinis, & Græcis dictionibus plantarum, & aliarum rerum nomina componant: galeam enim Græcum nomen non eſſe conſtat. Ex his igitur adducor, ut in hoc neque Fuchſio, neque alijs adſtipulari poſſim, quorum potius ſententiam ex ſuprà dictis reprobandam eſſe cenſeo. Eſt præterea alia planta Vrticæ fœtidæ non abſimilis, quæ à lacteis maculis ſingula folia in longum procurrentibus Vrtica lactea à noſtris Seneſibus uulgò cognominatur, quam rectius fortè quis Galiopſin dixerit, ſi à γάλα, quod uocabulum Græcis lac ſignificat, Galiopſin dictam eſſe ſtatuat. Quòd autem res hæc ita eſſe poſſit, ex Dioſcoridis ordine coniectura quadam colligi poſſet. nam quòd ſtatim poſt Galiopſin Galion deſcripſerit, cui ex eo nomen inditum eſſe tradidit, quòd in cogendo lactẽ coaguli uicem expleat, uidetur intuiſſe, inter utrunque magnam eſſe nominis cognationem. Hanc itaque legitimam eſſe Galiopſin quaſi affirmare non dubitarem, niſi Plinius libro XXII. cap. XIIII. eam Lamium appellari prodidiſſet, laudibuſque extuliſſet album, quod habet in medio folio, ad ſacros ignes, & foliorum reliquum cum uniuerſa planta, addita mica ſalis, ad contuſa, incuſſaque, ad ambuſta, ſtrumas, tumores, podagras, & uulnera. Quibus ſanè Plinij placitis decernere cogimur, primam, quam Vrticam fœtidam diximus, eſſe Galiopſin: alteram uerò Plinij Lamium. Sed ſi ſuſtinere uelimus hanc ſecundam eſſe ueram Galiopſin, dicere nobis liceat, Plinium non cognouiſſe Galiopſin. neque id fortaſſe temerè diceretur, quòd in multis alijs Plinius euidenter erraſſe deprehendatur. Cæterum quamuis ex rationibus ſuperius adductis perſpicuum, ni fallor, factum ſit, SCROPHVLARIAM non eſſe Galiopſin; ea tamen uiribus pollet non contemnendis. nanque eius radix ſtrumas, & hæmorrhoidas ſanat. In quem uſum radix effoditur autumnali tempore, & repurgata tunditur cum recenti butyro, operculatoque fictili in uligioſo loco reponitur, ubi dimittitur per quindecim dies. Deinde lento igne butyrum illud liquefit, & percolatum aſſeruatur. quo præd. ct. morbi utiliſſimè illinuntur. Planta, quæ Græcè γαλιόψις, Latinè item Galiopſis, Vrtica labeo, & Vrtica fœtida nominatur: Italicè, Ortica fetida: Hiſpanicè, Ortiza muerta.

Vrtica lactea

Lamium Plinij.

Scrophulariæ uires.

Nomina.

Γάλιον. GALION. CAP. XCI.

GAlion nomen ex eo traxit, quòd in contrahendo lacte, coaguli uicem impleat. ramulum, foliumque habet aparinæ ſimillimum, rectum: florem in cacumine luteum, tenuem, denſum, copioſum, odoratum. Flos igni ambuſtis illinitur, & ſanguinis profluuia ſiſtit. Cerato roſaceo galion admiſcetur, inſolatum uſquedum albeſcat, & ſic laſſitudines reficit. Radix uenerem concitat. Naſcitur in paluſtribus.

GAlium ubique copioſè naſcitur prope ſepes, & ſecus uias, foliis aparinæ minoribus: flore tenui, ſpicato, partim luteo, partim albo. Verùm non propterea omnibus nota eſt uis, quam coagulandi lactis habet: nam ſi ea paſtoribus innotuiſſet, non minus apud eos huius herbæ inualuiſſet uſus, quàm cinaræ apud Hetruſcos: qui eius flore, ut dulcior ſuauiorque

Galij conſid.

Digitized by Google

Galli uires ex Galeno.

uiorque caseum euadat, tum ouillum, tum etiam caprinum lac coguntur, ac spissant. Galio uires reddidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Galium inde adeò nomen sortitum est suum, quòd lac coagulet. Adsimile autem est aparinæ, facultatem obtinens exiccatoriam, & subacrem. Flos eius sanguinis profluuijs competere uidetur, & combustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei. Huius herbæ nomen Græcum γάλιον: Latinum, Galium: Italicum, Galio: Germanicum, Vnser frauuen, Vnegsiro: Hispanicum, Coaia leche yerua: Gallicum, Petit muguet.

Nomina.

Ἡρῴδιον. SENECIO. CAP. XCII.

a Meum. πέον, i. fenum. b Cat. ἐπὶ τοῦ χείλους. i. in parietibus.

SEnecio cauliculo est cubitali, subrubro: foliis[a] continuis, per extremitates erucæ modo diuisis, sed minoribus multò: luteis floribus, qui celeriter dissecti uanescunt in pappos. Nomen uerò sibi uendicauit, quoniam flores capillorum ritu canescant. radice superuacua. Nascitur maximè in[b] macerijs, & circum oppida. Folia cum floribus refrigerant: quare illita cum uino modico, uel per sese, testium & sedis inflammationes sanant: quin & ex manna thuris medentur, cùm reliquis uulneribus, tum ijs quæ nerui acceperunt. Illiti per se cum aceto pappi, idem munus præstant: uerùm recentes epoti, strangulant. Totus caulis, si coctus in passo potui detur, stomachi dolores à bili contractos persanat.

SENECIO. SENECIO MA. SIVE FLOS S. IACOBI.

Senecionis consid.

SEnecio, quæ Græcè Erigeron dicitur aliquibus uulgò Cardoncello, alijs uerò spelliciosa uocatur. Planta est uulgaris notitiæ. Cauliculis exit (ut Dioscorides inquit) subrubentibus: foliis laciniatis, erucæ simulis, minoribus tamen, & asperioribus: floribus luteis, qui dehiscentes in pappos abeunt. Nascitur passim, adeò ut etiam super urbium mœnia, & in parietinis proueniat. uirescit anno toto, & quolibet ferè mense floret.

Brunfelsij error.

Ideoque non desunt, qui hanc quoque uocent nostro Idiomate, Fiore d'ogni mese. Hanc herbam Otho Brunfelsius esse Verbenacam supinam magno & aperto errore existimauit. Videtur etiam Senecionis esse genus herba, quam Germani DIVI IACOBI FLOREM *appellant. Nanque & ipsa folia fert Erucæ syluestris æmula, per ambitum laciniata, nigricantia, amaro sapore, quæ anteaquam caulem edant humi procumbunt. caulis illi est sesquicubitalis Artemisiæ similis, à medio ramosus surculosisq;. Flos aureus Euphthalmonor, qui tandem flaccescens in papposam euolat lanuginem. Radice nititur breui, & fibrata. Floret Iulio, & Augusto. Nascitur in campestribus inculto solo. Sunt qui scribant Senecionem præstare plurimum ad alba uteri*

Floris Diui Iacobi mētio

ueri profluuia, ſi in acetarijs deuoretur, at nos his haud facilè ſubſcribimus, etiam ſciamus hanc herbam remotos ciere menſes. Senecionis quàm breuem mentionem fecit Galenus libro VI. *ſimplicium medicamentorum, eius tantùm facultatem referens his uerbis. Erigeron, ſiue Senecio facultatem miſtam obtinet, ſimul refrigeratoriam, & modicè digerentem. Herba hæc Græcis* ἱεροκόμον *dicitur: Latinis, Erigerum, & Senecio: Italis, Cardoncello: Germanis, Creutz uurtz: Hiſpanis, Bonuaron: Gallis, Seneſſon.* Senecionis facultas ex Gal. Nomina.

Θέλικτρον. THALICTRVM. CAP. XCIII.

THalictron folia coriandri habet, pinguiora paulò: caulem rutæ craſsitudine, in quo folia. Quæ trita illitu antiqua ulcera ad cicatricem perducunt. Naſcitur maximè in campeſtribus.

THalictron, ſi Ruellio credimus, herbarij in Gallia Argentinam appellant, quòd argenteo micet coloratu, cæteris notis Thalictri picturæ adſtipulantibus. Hæc (ut ipſe ſcribit) inuenitur ubique, ſæpe in campeſtribus, & macerijs. Verùm cùm mihi hactenus non contigerit eam herbam uidere, idcirco Ruellij ſententiam non auſim probare, neque etiam refellere. Thalictron Thalietron nominat Galenus lib. VI. *ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum diſſerit. Thalietrum folia habet coriandro ſimilia, caulem craſsitudine rutæ. Vis ei ineſt exiccatoria citra morſum: itaque ulcera inueterata ad cicatricem perducit. Quod Græci* θαλίκτρον, *Latini item Thalictrum, & Thalietrum appellant.* Thalictri cõfideratio. Thalictri uires ex Gal. Nomina.

Βρύον θαλάσσιον. MVSCVS MARINVS. CAP. XCIIII.

MArinus muſcus naſcitur in ſcopulis, teſtaceisque haud procul à mari, gracilis, capillaceus, caulis expers. Præcipua ei ſpiſſandi uis, & collectiones cohibendi, & podagras, quas refrigerare opus ſit.

MVSCVS MARI. SIVE CORALLINA. MVSCVS MARINVS ALTER.

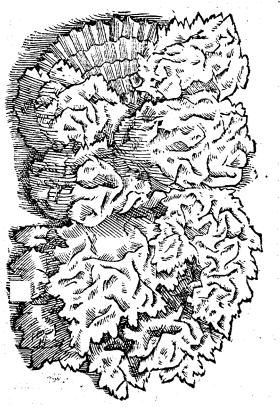

NOn poſſum eorum non probare ſententiam, qui dicunt Muſcum marinum eam capillaceam eſſe plantam, quam officinæ corallinã appellant. Hanc circumforanei in puluerẽ contritam in plateis uenditant ad puerorũ uermes necandos, mirisq; laudibus efferunt. Qua in re nimirũ cæteris præſtat medicamentis: ſiquidẽ Muſci marini confid. Corallina.

Digitized by Google

non modò interficit lumbricos, ſed eos quoque eadem die expellit, magna ſæpe cum aſtantium admiratione, quòd quandoque uiſus ſit puer, qui ex aſſumpta huius pulueris drachma centum uermes excreuerit. Crediderim itaque Corallinam hanc eſſe muſcum marinum, quod certò ſciam, eam ab ijs reperiri, qui corallia expiſcantur, corallijs, ſicuti etiam ſcopulis, & piſcium teſtis inhærentem, eo ſanè modo, quo arboreus muſcus arboribus ipſis innaſcitur. Is utique cæteris præfertur, qui corallijs adnaſcitur, unde ei nomen. Probatur ſecundo loco, qui ſaxis adhæret, colore rubicundo: cinereus uerò improbatur. Sed marinum muſcum hac pollere facultate non nouere ueteres: quandoquidem nuſquam apud ipſos legerim marino muſco interaneorum uermes necari. Muſci marini hiſtoriam (longè tamen ab ea diuerſam, quam paucis perſtrinxit Dioſcorides) proſecutus eſt Plinius libro

Muſcus marinus Plinij. *XXVII. cap. VIII. his uerbis. Bryon marina herba ſine dubitatione lactucæ foliis ſimilis, rugoſa ueluti contracta, ſine caule ab ima radice exeuntibus foliis. Naſcitur in ſcopulis maximè, teſtisq; terra comprehenſis. Præcipua ſiccandi ei ſpiſſandiq; uis, & collectiones omnes inflammationeſque cohibendi, præcipuè podagræ, & quicquid refrigerare opus ſit. hæc Plinius. cuius Muſci imaginem hanc omnino eſſe cenſemus, quam hic excudi curauimus. Nam omnibus notis illi perbellè reſpondet. Viuam plantam conchæ cuiuſdam teſtæ inhærentem, miſit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortuſus. Cæterum Marinus muſcus iam mihi in mentem redegit plantam (ſi tamen plantam appellare licet) muſco haud multò abſimilem, in fluminibus, & alijs dulcibus aquis naſcentem, uiridi colore, & ſerici ſtaminis ferè modo uilloſam, quæ Plinio lib. XXVII. cap. VIII. circa finem conſerua appellatur. nobis uerò in Hetruria uulgò Lima. Hæc cum Plinij teſtimonio ad oſſium fracturas præſtantiſſimum ſit medicamentum, prætermittere quidem non potui quin hic de ea Plinij uerba adderem. Ille enim ita*

Cóſeruæ mẽtio, & uires ex Plinio. *de Conſerua meminit. Peculiaris eſt alpinis maximè fluminibus Conſerua appellata à ferruminando, ſpongia aquarum dulcium uerius, quàm muſcus aut herba uilloſæ denſitatis, atque fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio, omnibus ferè oſſibus confractis prolapſum ex arbore alta putatorem, circundata uniuerſo corpori, aquam ſuam inſpergentibus quoties inareſceret, raroque nec niſi deficientem herbam mutationis cauſa reſoluentibus conualuiſſe uix credibili celeritate. Cæterùm Muſci marini meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorũ, ſic inquiens.*

Muſci marini uires ex Gal. *Muſcus marinus compoſitus eſt ex terrena, & aquea eſſentia, utraque frigida. Siquidem & guſtum adſtringũ, & calidis quibuſuis illitus, ea euidenter refrigerat, & adiuuat. Id Græcis φύκος θαλάσσιον quod Latinis Muſcus marinus uocatur: Tahaleb, ſiue Thabel Arabibus, quibus tamen muſcus is cum lente paluſtri, confunditur: Italis ac officinis, Corallina: Germanis, Meermieſz, ſeu Mermoeß: Hiſpanis, Malhorquiana yerua: Gallis, Coralline.*

Nomina.

φύκος θαλάσσιος. FVCVS MARINVS. CAP. XCV.

Fuci marini genera. EPhuci marini generibus, quoddam latum, & alterum [a] ſublongius, & rubens: tertium [b] candidum, naſcens in Creta, floridum ualde, quod nulla corruptionis labe polluitur. Omnia uim habent [c] refrigeratoriam, non podagræ modò, ſed etiam inflammationibus, in cataplaſmatis efficaciter utilem: uerùm ijs uti humidis conuenit, priuſquàm exareſcant. Nicander puniceum aduerſus ſerpentes dedit. Hoc fuco quidam putant mulieres ſuum colorem mentiri, cùm tamen ſit radicula eiuſdem nominis, qua ſeſe fucant.

a Orib. λεπτομερές. i. oblõgũ
b Orib. ὅλον. i. criſpum.
c Orib. στύφον. i. adſtringentem.

Fuci marini hiſt. ex Plin. DE *fuco marino locutus eſt Plinius lib. XIII. cap. XXIII. ubi ita ſcriptum reliquit. Naſcuntur in mari frutices, arboreſq;, minores in noſtro. Rubrum enim, & totius orientis Oceanus refertus eſt ſyluis. Non habet lingua alia nomen quod Græci uocant phycos, quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autem eſt frutex. Et lib. XXVI. cap. X. Tria, inquit, Phyci thalaſſij, id eſt, Fuci marini genera, latum, & alterum longius, quadantenus rubens: tertium criſpis foliis, quo in Creta ueſtes linguntur. hactenus Plinius. Cæterum cùm Fuci genera mihi planè incomperta ſint, quid de ijs dicam non habeo. Non tamen deeſt ſuſpicio, quin Fucus marinus ſi alga non eſt, in eius ſaltem genere recenſeri poſſit & debeat: nam Theodorus in Theophraſto non aliter Fucum marinum interpretatur, quàm algæ nomine. Adde quòd & Plinius alijs in locis Fucum marinum algam maris aliquando uocauit, ut etiam adnotauit Marcellus. Sed non ob hoc exiſtimauerim, Fucũ marinum eam uulgarem eſſe algam, in qua Veneti uaſa uitrea recondunt, ne inter uehendum collidantur, & confringantur. Quòd præterea Fucus marinus alga eſſe poſſit, illud argumento ſit, quòd nullum aliud, quod ſciã, apud Latinos nomen inuenerit. Algæ ſpecies eſt, quæ et Ulua dicitur, hoc tantùm inter ſe differentes, quòd hæc paluſtris, lacuſtris, fluuiatilisq; ſit: illa uerò tantùm in mari proueniat. Quod diſcrimen illo uulgari uerſiculo indicatur.*

Vluæ mẽtio.

Alga uenit pelago, ſed naſcitur ulua palude.

Vnde etiam Virgilius libro ſexto Aeneidis ita cecinit.

Tandem trans fluuium incolumes, uatemque uirumque,
Informi limo, glaucaque exponit in ulua, *Et libro ſecundo eiuſdem.*
Limoſoq; lacu per noctem obſcurus in ulua, *Delitui.*

Fuci marini uires ex Gal. *Fuci marini mentionem fecit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Phycos humens etiámnum, & uires ex mari exemptus deſiccat, & refrigerat ordine ſecundo: habet enim quiddam modicè acerbum.*

Nomina. *Nominatur Græcis φύκος θαλάσσιος: Latinis Phucus ſeu Fucus marinus: Italis Phuco marino.*

Πολυμυγέστον.

Digitized by Google

Ποταμογέιτον. POTAMOGETON. CAP. XCVI.

POtamogeton, folium fert betæ ſimile, hirſutum, paululum ſupereminens extra aquam. Refrigerat, & inſpiſſat: pruriginibus utile, & contra ueterum ulcerum nomas. Nomen ex eo inditum eſt, quòd paluſtribus, & aquoſis enaſcatur.

POTAMOGETON.

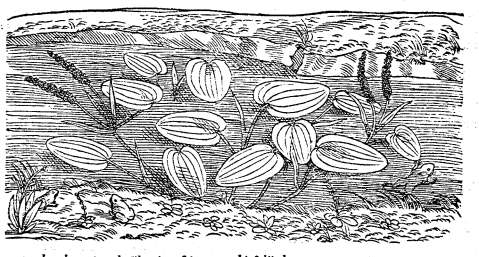

POtamogeton lacubus, & paludibus innaſci amat, ubi foliis betæ proximis, ſuper aquam expanſis in compluribus locis emicare muenitur. Hanc herbam nos ſæpe uidimus, & legimus, priuatim in lacubus quibuſdam in Ananienſium agro, quam ibi unà cum nymphæa aquis ſupernatantem deprehendimus. Fecit Potamogeti mentio ut Sagittam quoque ob foliorum formam ita Plinio uocatam, in mentem redegerim, quod & ipſa in fluminibus naſcatur, & ſtagnantibus quoq; aquis. Hæc duûm eſt generum. Maior, & Minor. Huius foliũ ſagittæ tricuſpidis figuram adamuſſim refert, ſupernè in unum apicem, infernè in duos deſinens. Pediculo nititur

Potamogetonis contid.

Sagittæ utriuſq; conſid.

SAGITTA MAIOR. SAGITTA MINOR.

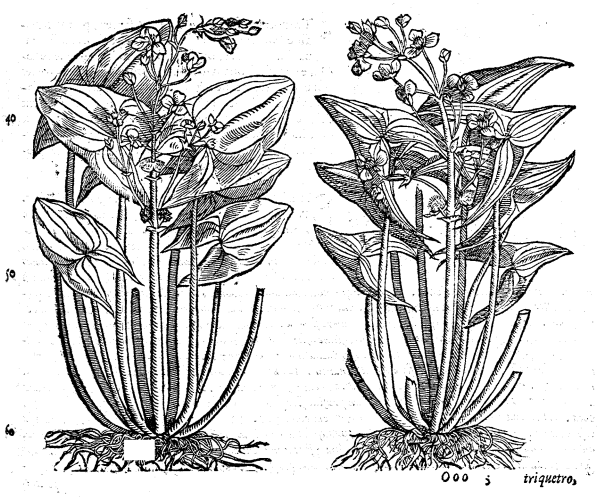

Digitized by Google

triquetro, intus cauo, ſeſquicubitali, & quandoque maiore, pro aquarum prouenditate, in quibus uiuit. Caulem gerit rectum, leuem, rotundum, nacuum, ſuperius in ramulos diuiſum, in quibus flores exeunt albi, ſinguli tribus foliolis conſtantes, hexentq; in pedunculis pari exortu à caule prodeuntibus. Ex his tandem capitula naſcuntur ſubpurpurea, nucis Ponticæ magnitudine. in quibus minutum concluditur ſemen. Radicem habet albam, multifidam, & fibroſam Plantagini aquatica ſimilem, cuius cognationis ego ſagittam facio. Maior minori per omnia reſpondet, ſed omnia maiora in ea ſpectantur. Folia quoque non adeo in acuminatum faſtigium deſinunt. Naſcitur utraque copioſa in Boemia, cùm in Muldaua flumine, tum in alijs pleriſque locis. Temperamento amba ſunt frigido, & humido. & iiſdem cum plantagine aquatica uiribus pollent. Potamogeton, ut teſtatur Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, adſtringit, & refrigerat ſimiliter polygono, ſed eſſentia eius craſſior, quàm polygonon eſt. Huic herbæ nomen Græcum ποταμογείτων, Latinum ſimiliter Potamogetum: Italis, Potamogeto: Germanis, Seebalden, kraut, & Sam kraut.

Potamogetō uires ex Gal.

Nomina.

Στρατιώτης. STRATIOTES. CAP. XCVII.

STratiotes in aquis naſcens, iiſdem ſupernatat, & ſine radice uiuit: unde cognomentum traxit. Herba ſemperuiuo ſimilis, ni maiora haberet folia. Quæ refrigerant: ſanguinem, qui defluit à renibus, pota ſiſtunt: uulnera, quæ inflammationem minantur, intumeſcere non ſinunt: iginbus ſacris, & tumoribus ex aceto illinuntur.

MILLEFOLIVM AQVATIC.

Nomina.

Concluſa in eo deſunt.

Stratiotæ millefoliæ cōſid.

NOn eſt profectò quòd miremur, ſi Stratiotes in Italia non prouenit. Quandoquidem ea, ut libro XXIIII. cap. XVIII. Plinius teſtatum reliquit, eſt in Aegypto tantùm, & inundatione Nili naſcitur, aizoo ſimilis, ni maiora haberet folia. Caterùm plantam quandam miſit ad me Piſis Lucas Ghinus Medicus clariſſimus in aquis naſcentem, quam ille aquaticum Millefolium appellabat. Hanc ego aquaticæ Stratiotes genus aliquod eſſe puto. Eſto tamen aliorum quoque iudicium ex imagine, quam hic appingi curauimus. Vocatur Græcis στρατιώτης ὑνδρος: Latinis, Stratiotes aquaticus.

Στρατιώτης χιλιόφυλλος. STRATIOTES MILLEFOLIVM. CAP. XCVIII.

STratiotes millefolium exiguus frutex, palmi altitudine, aut amplius aſſurgit: foliis auium pulli pennas imitantibus, brcui admodum, diſſectoque foliorum exortu. Folia ſylueſtre cuminum ſimulant, præſertim breuitate, [atque ſcabritia] breuiora paulò: denſiore umbella, & pleniora. Surculos in cacumine gerit exiguos, & capitula in modum anethi: flores paruos, & candidos. Naſcitur in aſperis agris, præcipuè circa ſemitas. Eximij uſus ad ulcera uetera, recentiaque, profluentem ſanguinem, & fiſtulas.

Brasauoli opinio non accepta.

Millefolium maius.

Millefolii uires Matth.

STratiotes in hunc uſq; diem Millefolij cognomen retinet. Planta eſt officinis notiſſima, in incultis prouenions, in pratis, & circa ſemitas, lignoſis caulibus, dodrantem altitudine, pluribus ab una radice prodeuntibus, quibus folia inſunt auium nouellarum pennis ſimilia, ſylueſtrique cumino æmula. Flores eius denſiore umbella ſuſtinentur, candidi, etſi nonnunquam in purpura rubeſcant. Ex his utique notis palàm eſt, cōmunis uſus Millefolium nil aliud dici poſſe, quàm Stratiotem, de quo hic agitur; non autem, ut Braſauolus exiſtimat, Myriophyllum infrà à Dioſcoride deſcriptum. Siquidem Myriophyllum caulis eſt tener, ſingularis, unica nixus radice: foliis plurimis, læuibus, ſeiculo ſimilibus. Quæ ſanè omnia, ni fallor, apertiſſimè oſtendunt, Braſauolum hac in re hallucinatum eſſe. Millefolij genus quoddam naſcitur in Goritienſi agro Saluatino monte prope ſacellum diuæ Mariæ uirginis, eo tantùm ſaxoſo tractu, quo ad Sontium fluuium deſcenditur. Id quoniam aliud præſtat magnitudine, ut eius effigies, quam hic damus, apertè oſtendit; ideò nobis iure liceat ipſum nominare Millefolium maius. Datur utiliter millefolij ſuccus ad ſanguinis reiectiones. Idem præſtat ſicci farina ex Symphyti maioris, aut plantaginis aqua pota. Eadem naribus indita, fluentem inde ſanguinem compeſcit. Dyſentericis utiliter infunditur, unà cum ſui ipſius ſucco. Herba recens tuſa, & ſuppoſita, pubiq; illita, menſium profluuia compeſcit. Millefolium cui candida ineſt umbella, unà cum floribus tuſa, & cum ſua ipſius aqua, aut caprino lacte pota, gonorrhœam in uiris, in fœminis alba uteri excrementa tollit. Atqui id ualentius præſtat, ubi cum corallio ſuccino, & eboris ſcobe propinetur.

Digitized by Google

MILLEFOLIVM MAIVS. MILLEFOLIVM MINVS.

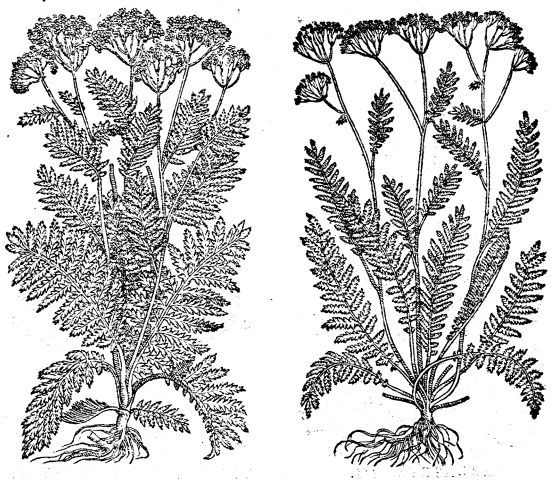

pinetur. Præſtat mirum in modum Millefolij farina ad ſanguinis mictum, ubi unciæ pondere unà cum Armeniæ terræ drachma, ex uaccino lacte propinetur ieiunis diebus tribus continuis. Commanducata folia, & præſertim recentia, dentium dolores mulceut. Idem facit commanducata radix, & diu ſub dente dolente retenta. Datur herbæ decoctum cum labruſcæ floribus utiliter potandum contra uomitum. Stratioten hunc, & ſuperiorem perſtrinxit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi de utriuſque uiribus ita diſſerit. Stratiotes aquaticus quidem humida, & frigida facultate eſt: terreſtris uerò nonnihil habet adſtrictionis: proinde ſanè & ulcera glutinare poteſt, & ulceribus eſſe utilis. Sunt qui eo & ad ſanguinis eruptiones utantur, & ad fiſtulas. Herba quæ Græcis στρατιώτης χιλιόφυλλος, Latinis Stratiotes millefolium appellatur: Italis, Stratiote millefoglio: Germanis, Garben: Hiſpanis, Milhoyas yerua: Gallis, Mille fueille. Stratiotæ uires ex Gal. Nomina.

Φλόμος. VERBASCVM. CAP. XCIX.

VErbaſcum differentias ſummas habet duas, hoc nigrum, illud album, in quo mas, & fœmina intelligitur. Fœminæ igitur folia ſunt braſicæ, piloſiora multò, & latiora [a], candida: caulis albus, cubitalis, aut amplior, ſubhirſutus: flores albi, aut [b] e x luteo pallescentes: ſemen nigrũ: radix longa, guſtu acerba, craſsitudine digiti. naſcitur in campeſtribus. Verbaſcum, qui mas appellatur, oblongius, albis foliis, & anguſtioribus, tenuiori caule. Sed nigrum prorſus albo ſimile eſſet, niſi nigriore, latioreq; conſtaret folio. Syluestre [folia] fert [ſaluiæ]: altas uirgas, & lignoſas [c], & circa eas ramulos [d] quales marrubium: flores luteos, auri æmulos. Sunt & phlomides duæ, hirſutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia lychnitis appellatur, ab alijs autem thryallis, foliis ternis, aut quaternis, uel paulò pluribus, hirſutis, craſsis, pinguibusq; : apta ad lucernarum lumina. Radix priorum duarũ adſtringit: quare quod magnitudine ludicrum talum æquet, in alui profluuio, conuenienter ex uino datur. Decoctum ruptis, conuulſis, fractis, antiquæ tuſsi auxiliatur: dentium dolorem collutione mitigat. Verbaſcum, cui flos aureus, capillos tingit, & quocunque abijciatur, blattas in ſe contrahit. Cocta in aqua folia aduerſus tumores, & oculorum inflammationes illinuntur: ſyderatis ulceribus ex uino, & melle, cum aceto autem uulneribus medentur: contra ſcorpionum ictus ſunt auxilio. Syluestris folia ambuſtis igni ſunt cataplaſmata. Aiunt in foliis eius, quam fœminam dicimus, aridos ficus omnino non putreſcere.

a Orib λεμὸς τερε. i. candidiora.
b Orib. ὑπόχλωρα. i. ſubuiridia. Orib. non legit concluſa.
c Ori. φύλλα ἐλαστόκωμα ἔχοντα δὲ κύκλῳ τ. folia ſaluiæ ſimilia in orbem.
d Ori. ὡσαύτως. i. quemadmodum.

PRima Verbaſci genera, domeſtica ſcilicet duo, nulli non cognita ſunt. Verùm ſyluestre, quod foliis ſaluiæ ſimilibus, aureis q; floribus proueuit, non omnibus ſanè notum exiſtimo. Vixit tamen hodie Patauij in nobiliſſimo ſimplicium horto, quem ad commune ſtud. oſorum commodum Illuſtriſſimus Venetorum Senatus conſtrui Verbaſci genera, & cõſid.

VERBASCVM I.

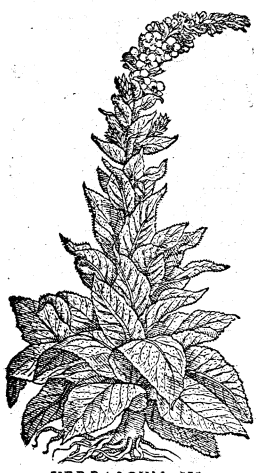

VERBASCVM II.

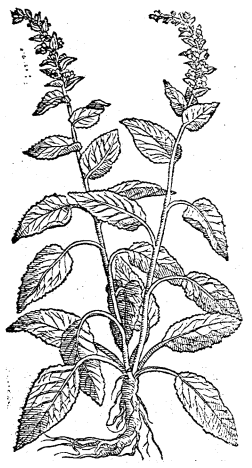

VERBASCVM III.

VERB.IIII.SIVE SYLVESTRE.

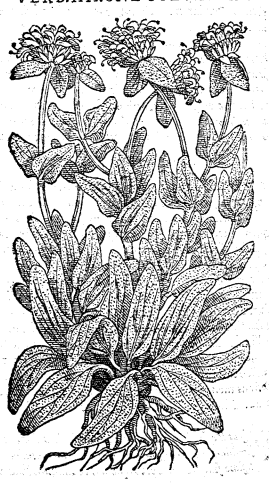

Digitized by Google

VERBASCVM LYCHNITE. VERBASCVM ALIVD.

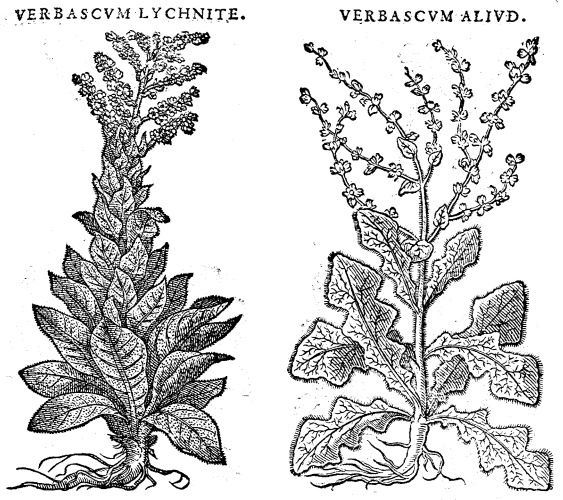

ſtrui curauit. Quin nec fortaſſe Lychnitim, cuius etiam figuram hîc damus, nouere multi. Eſt Verbaſci quoque genus, cuius folia corniculati papaueris faciem exprimunt. Ideoq; nil mirum ſi Dioſcorides eiuſmodi papaueris folia Verbaſci foliis comparauerit. Reliqua uerò, qui mihi demonſtrauerit in Italia, hactenus reperi neminem. Et quamuis ſint, qui putent, ut Ruellio, Fuchſio, & recentiorum aliis placet, eas uulgaris notitiæ plantas, quæ quibuſdam Brachæ cuculi, officinis Primulæ ueris, Germanis claues ſanctí Petri, nonnullis uerò herbæ paralyſis appellantur, eſſe Dioſcoridis Phlomides, quæ hirſutis, rotundis q; foliis, humiles proſiliunt; eorum tamen ſententiæ, licet eruditorum uirorum, haudquaquam adſtipulari poſſum. Siquidem plantis ijs folia non inſunt hirſuta, nec etiam rotunda, ſed alteri læuia, alteri uerò criſpa, lactucæ, aut dipſaci modo. Adde quòd florum, quos hæc Phlomidum genera proferant, nullam, quod ſciam, meminit Dioſcorides, neque è ueteribus alius, qui Verbaſci genera recenſeat. Id quod in herba paralyſi, meo quidem iudicio, ſilentio inuoluendum non fuerat, cùm hæc omnium prima ſuis aureis floribus emicet, uerè; nouum pronunciet: unde illi officinæ nomen impoſuerunt. His recentiores uim efficacem tribuunt ad articulorum dolores. Radicis earum decoctum ad renum, & ueſicæ calculos commendant. Succum quoque tum potum, tum exterius illitum fractis, luxatisq; oſſibus utilem eſſe tradunt. Caterùm præſtat earundem decoctum additis ſaluia, & amaraco, aduerſus frigidos neruorum, & cerebri morbos. Quare commodiſſimè datur potandum reſolutis, ac ijs, qui membrorum tremore, ſtupore ue laborant. Stillatitia florentis iam herbæ aqua datur utiliter potanda in animi deliquijs, & ubi corpus imbecillitate uirium affectum ſit. Nam (ut inquiunt experimentatores) mirificè cor confortat, ac roborat. Flores illinuntur utiliter aduerſus ſcorpionum, & phalangiorum ictus. Siquidem facilè tumores diſſoluunt. Herba ipſa, aut flores, aut radices tuſæ, & illitæ uulnera ſanant. Stillatitia aqua, quæ à tota fluxerit planta, fronti illita, capitis dolores mulcet. Mulieres, quæ fuco delectantur, flores in albo meraco macerantes, unà cum polygonati radicibus, ſtillatitiam ad alembicum conficiunt aquam, qua deinde à lecto reſurgentes faciem lauant, eiq; nitorem conciliat: ubi autem rugas tollere ſtudent, ſtillatitiam limonum aquam admiſcent. Sed ad legitima Verbaſci genera redeamus. Hæc omnia in uniuerſum, ut plurimis factis periculis conſtat, omnibus ferè ſedis morbis mirificè ſubueniunt: adſtringunt enim, & exiccant. Quamobrem ſeminis, & florum puluis, additis chamæmeli floribus, & laricis reſina, procidentem ſedem ſuffitu cohibet, & tenaſmum, præcipuè dyſentericis, tollit. Verbaſci fœmina folia inter lapides contuſa, ſi equi claudicantis ex clauorum noxa ungui prius excauato imponantur, mirum dictu quàm breui tempore is liber euadet. Radicis eiuſdem ſuccus, anteaquàm caulem proferat, duarum drachmarum pondere ex Cretico uino hauſtus, in ipſa acceſſionis hora (ut Arnaldus refert) quartanam fugat, cũ hoc tamen, quòd tribus, aut quatuor iteratis uicibus hauriatur. Succus tam florum, quàm foliorum aſperis uerrucis illitus, eas facilè delet, etſi leuibus nihil proficiat. Idem facit ſiccæ radicis farina confricata. Dantur flores commodiſſimè

Ruellij, & Fuchſii opin. reprobata.

Herba paralyſis.

Herbę paralyſis uires Matthiolo.

Verbaſci uires Matth.

PRIMVLA VERIS.

PRIMVLA VERIS ALTERA.

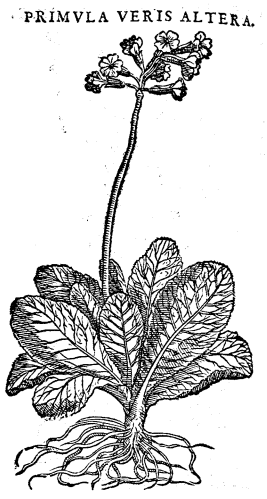

BLATTARIA.

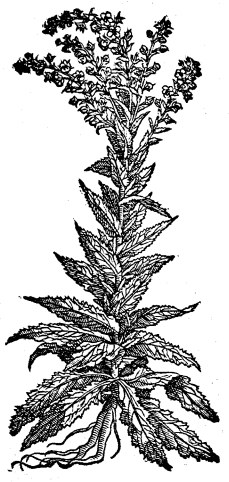

Blattariæ hi-
ſtor. & uires.

commodiſsimè in puluerem triti, contra tormina uentris, & colicam. Gargarizatur utiliter radicum decoctum contra tonſillarum inflammationes. Folia tuſa, & cineribus caleſacta, ſanant panos, quos bubones uocãt, emplaſtri modo impoſita. Tanta uis uerbaſco ineſt, ut iumentis non tuſsientibus modo, ſed illa quoque trahentibus, auxilietur potu. Semen ex uino decoctũ, & contuſum, impoſitumq; luxatis medetur, dolorem, & tumorem auferens. Folia conſirunt ſtrumoſis, ſi ex aceto imponantur. Semine ac foliis in uino decoctis, ac ſubinde tritis, & impoſitis, omnia infixa corpori extrahunt. Folia & ſummitates in aqua decoctæ, & illitæ podagricis auxiliantur, ſed eius Verbaſci ea eſſe oportet, quod minoribus creſcit foliis. Stillatitia ſlorum aqua oculis iniecta, diſtillationes cohibet. aufert eadem illita faciei ruborem, quem Mauritani Guttam roſaceam uocant, & præſertim addito caphuræ momento. Illinitur eadem ad Eryſipelas, & ignis combuſtiones, ſerpigines, uitiligines, impetigines, & cæteras cutis infectiones. Verbaſci flores unà cum oui uitello, & mica panis, & porri foliis illiti, perbellè præſtant ad cohibendas hæmorrhoidas. Idem præſtant eiuſdem folia ſuffita, ex molari lapide accenſo. Eſt et herba ſimilis Verbaſco, quæ BLATTARIA Plinio nominatur lib. XXV. cap. IX. ubi eam iis uerbis depingit. Eſt ſimilis Verbaſco herba, quæ ſæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta blattas in ſe contrahit, ideoq; Romæ Blattariã uocant, hæc Plinius. Eundem uerò effectum Dioſcorides illi Verbaſci generi aſſignauit, quod floribus aureis deſcripſit. Quæ certè res facit, ut credam, quòd non aberrarent ij, qui ſibi animum inducerent, blattariam Plinij, & uerbaſcũ illud Dioſcoridis, cui flores inſunt aurei, unam & eandem plantam eſſe. Porrò Blattaria paſſim ferè naſcitur: foliis oblongis, per ambitum ſerratis: floribus tertium Verbaſci genus maximè exaulantibus.

Quibus

Quibus decidentibus circa caulem folliculis exoriuntur parui, lini inſtar, duriores tamen, ac leuiores, in quibus ſemen continetur. De hac herba plures, quod inuenerim, facultates non produntur. Sed cùm ea guſtu amara deprehendatur, hinc certò colligere licet, quòd eadem & aperire, & abſtergere poſſit. Verbaſci genera, & uires memoriæ tradidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit. Verbaſcum, quoddam foliis album eſt, quoddam uerò nigrum. Et albi aliud quidem mas eſt, cuius folia anguſtiora: aliud fœmina, cuius latiora. Eſt præterea aliud Verbaſcum ſylueſtre cognominatum, quod floribus conſtat aureis, & luteis. Sed & præter has ſpecies alia eſt, quam propriè phlomida, & thryallida nominant. Priorum itaque duarum radix guſtu acerba eſt, & fluxionis affectibus prodeſt: ſed & ad dentium dolorem eam quidam collunt. Attamen folia digerendi uim habent: ſic & altarum folia, & maximè eius, quæ aureos flores obtinet: quæ etiam capillos rufant. Omnium enim folia deſiccandi, & digerendi moderatè uim poſſident. Quæ planta Græcè θάψος, Verbaſcum Latinè dicitur: Italis, Verbaſco, & uulgò Taſſo barbaſſo: Germanis, Wulkraut: Hiſpanis, Verbaſco: Gallis, Bouillon.

Verbaſci genera, & uires ex Gal.

Nomina.

Αἰθιοπὶς. AETHIOPIS. CAP. C.

A Ethiopis folia habet uerbaſco ſimilia [a], perquàm hirſuta, denſaque, in orbem circa radicem imam redacta: caulem quadrangulum, † ſcabrum, ſimilem apiaſtro, aut arctio, multis concauum alis: ſemen erui magnitudine, geminum, in uno conceptaculo: radices ab eodem cæſpite numeroſas, longas [b], plenas, glutinoſas guſtu: quæ ſiccæ nigreſcunt, duranturque, ut cornua poſſint uideri. Plurima naſcitur in Ida [c] monte Troadis, & in Meſſenia. Auxiliatur [purulentis excreationibus,] iſchiadicis, pleuriticis, arteriæ ſcabritijs, decocta radix, & pota: quin & cum melle, eclegmatis uicem præbet.

a Meum. Φακὴ καὶ λάπα. i. hirſuta, denſa.

b Meum, & Cat. παλίπαις. i. craſſas.

c Meum, & Cat. non legit monte Troadis.

Meũ pro concluſis αἱματος πτύσεσι. i. ſanguinis ſputo, ut Cat. legit αἱματοπτοϊκοῖς. i. ſanguinem excreantibus.

TAmetſi iampridem exiſtimauerim, Aethiopidem herbam in Aethiopia, & Ida Troadis tantùm naſci, quòd eam mihi plurimam gigni teſtentur Dioſcorides, & Plinius; hoc tamen anno legitima, ni fallor, Aethiopis ad me allata eſt Patauio ab erudito iuuene medico Ioanne Odorico Melchiorio Tridentino, quam, nulla prorſus reclamante nota, Aethiopidem referre deprehendit, ut eius pictura, quam hic damus, pulcherrimè demonſtrat. Aethiopidis non reperio meminiſſe Galenum in ſimplicium medicamentorum cenſu. quanquam eam memoriæ prodidit Paulus lib. VII. ubi non plures de hac herba uires tradit, quàm quæ Dioſcoridi acceptæ referri poſſint, cùm ita ſcribat. Aethiopis ſimilia uerbaſco habet folia. Radicis decoctum potum auxiliatur iſchiadicis, pleuriticis, & ſanguinem reijcientibus: arteriæ etiam aſperitates cum melle lenit. Vt Græcis hæc planta αἰθιοπὶς, ita etiam Latinis Aethiopis nominatur: Italis, Ethiopide.

Aethiopidis conſid.

Aethiopidis uires ex Paul.

Nomina.

† Hoc loco in uulgatis Græcis codicibus legitur πάχυς, hoc eſt, craſſum. Quam uocem interpres Plinium fortè, ut ſolet, ſecutus omiſit. Sed cur nos eam non adiecerimus, fecit Orib. quem in hoc Plinio adſtipulari inuenimus.

Ἄρκτιον. ARCTION. CAP. CI.

ARction, aliqui potius Arcturon uocant, ſimilis eſt uerbaſco folijs, niſi quòd hirſutiora, & rotundiora ſunt: caule longo, molli: ſemine cumini, paruo: radice tenera, alba, dulcique. Decocta cum ſemine radix in uino, dentium dolorem mulcet, ſi contineatur ore decoctum: ambuſta, perſionesq; fouentur eodem: bibitur aduerſus coxendicum dolores, & ſtranguriam è uino.

Arctij deſcr.

CRedidit Ruellius, Arction eam eſſe plantam, quæ & ſecus uias, & in ſcrobium marginibus naſcitur, quamq; officinarum uulgus Lappam minorem appellat. Sed Ruellius in hoc haud dubiè, meo quidem iudicio, fallitur, neque audiendus eſt. Siquidem, ut diligenter notas expendentibus perſpicuum fiet, Lappa minor aliud profectò non eſt, quàm xanthium inferius à Dioſcoride repræſentatum. Etenim Lappa minor folio uellutiore, caule tenero, & mollem: qui nec ſemen cumino ſimile, neque radicem teneram, ac dulcem. Ex quibus ſanè notis repugnantibus Ruellij opinio euidentiſſimè refellitur. Nullam equidem hactenus herbam reperi, ac uidi, quæ Arctium legitimè referat. Huius meminit Galenus libro ſexto ſimplicium medicamentorum, ubi de eo ita ſcriptum reliquit. Arction illud, quod uerbaſco eſt ſimile, radice tenera,

Ruellij error.

Arctij uires ex Gal.

Digitized by Google

tenera, candida, dulci: caule oblongo, & molli: semine cymino simili, facultatis est admodum tenuium partium, & ob id exiccantis, extergentisq;, tamen modicè. Quamobrem radix, ac semen eius cocta cum uino, quadantenus dolores dentium mitigant. Porrò ambusta, & chimæbla, non horum modò decoctum perfusum, sed & caules teneriores sanare possunt. Quod ἄρκιον Græci, Arctium quoque Latini dicunt: Itali, Arctio.

Nomina.

Ἄρκιον. PERSONATA. CAP. CII.

a Meũ. & Car. *Lasia, i. hirsuta.*

PErsonata folia habet cucurbitæ, maiora tamen [a], hirsutiora, nigriora, & crassiora: caulem albicantem, quanquam & interdum uidua caule reperiatur: radice intus candida, foris nigra. Hæc drachmæ unius pondere pota cum pineis nucibus, purulenta, & cruenta extussientibus auxiliatur: trita dolores à contorsionibus artuum contractos, illitu sedat. Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

PERSONATA, SIVE LAPPA MA.

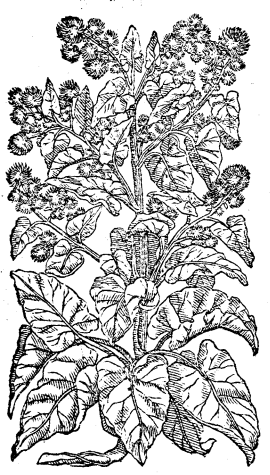

PERSON. SIVE LAPPA MAI. ALT.

Personatæ cõsideratio.

TAmetsi de una tantùm Personata meminerit Dioscorides, nos tamen duo in Boemia observauimus genera, Echinatorum tantùm capitum facie differentia. Siquidem in altero maiora, duriora, & rugidioribus aspe rioribus q; aculeis spectantur: in altero uerò minora, molliora, & mitioribus aculeis, alba quadam lanugine circumquaque obductis extant. Hanc eam sanè esse crediderim quam Plinius libro XXV. cap. IX. non Personatam, sed Persolatam uocat his uerbis. Persolatam, quam nemo ignorat, Græci uerò Arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigriora, & crassiora: radicem albam, & grandem. Hæc Plinius. Ex cuius notis facilè cognosci potest, Plinium hic secundum Personatæ genus descripsisse. Nam de altera Personata scripserat quoque eodem capite, & libro sic inquiens. Persolatam quidam Arcion uocant, cuius folio nullum est latius grandes lappas ferentem. Ex quibus Plinij uerbis planum fit, illis personatam designare, quæ maioribus cum foliis, tum lappis, siue Echinis habetur. Persolatam uerò quæ minoribus est lappis siue Echinatis capitulis. Quo fit, ut maximoè redarguendum putem Leonicenum, utpote qui Plinium in hoc perperàm damnauerit, asserens non nisi unum Personatæ genus reperiri. Cæterùm Brasauolus in suo simplicium examine Lappam credidit esse Dioscoridis Aparinen, in hoc euidentius hallucinatus, quàm ut eius error explodi debeat, ut etiam ij dijudicare poterunt, qui in re herbaria etiam mediocriter uersati fuerint. Cæterùm cum Persolata in mentem mihi redegerit plautam, quam quidam Persoliatam uocant, prætermittere quidem non potui, quin de ea hic mentionem facerem. Est itaque Persoliata planta, quæ folia profert pinguia, subrotunda, sed in acutum desinentia, pisi ferè modo, uenis pluribus crassiusculis secundum longitudinem proteusis. Hæc priusquam caulem edat, humi procumbit. Caulis subinde erumpit gracilis, glaber, rotundus,

Plinij tutela. Brasauoli hallucinatio.

Persoliatæ effectus.

PERFOLIATA.

EPIPACTIS.

dus, atque etiam ramoſus. Folia quæ in caule ſunt, & in ramis, ab ijs magno naturæ artificio perforata ſunt. Quo fit ut ego Perforatam potius, quàm perfoliatam appellandam hanc plantam eſſe cenſeam. Flores gerit aureos, è capitulis quibuſdam prodeuntes, & in ſtellæ modum radiantes, foliioſos, odore non ingrato: ſemen nigrum, pellucidum, pſyllij ſemine maius. Radice nititur unica, ſed fibroſa. Naſcitur in arduis inter ſegetes, in pratis, & agrorum limitibus. Floret æſtate. Guſtu eſt ſubamaro, & adſtringenti. Datur herba ipſa in uino decocta, aut in puluerem trita ad interanea affectiones & ad rupta. Ideoque bibitur utiliter ad umbilici eminentiam, & ad Enterocelas. Strumas etiam reſolnit, & curat, ſi emplaſtri modo imponatur. Illinitur quoque utiliter ad omnes inflammationes. De Perſonata ſub alterius Arctij nomine diſſeruit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Alterum uero Arctium, quod Proſopida uocant, ciuisque folia cucurbitæ ſimillima ſunt, niſi quatenus tum maiora, tum duriora, diſcutit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit mediocriter. Quamobrem folia eius ueteribus ulceribus mederi poſſunt. Quæ planta Græcis ἄρκτειον, Latinis Perſonata uocatur: Italis, Lappola maggiore: Germanis, Groß Kletten: Hiſpanis, Bardana, & Pagamacera mayor: Gallis, Gloteron, & Bardana.

Perſonatæ uires ex Gal.

Nomina.

Πετασίτης. PETASITES. CAP. CIII.

a Meum. ἐφ' ᾧ φύλλον πλατὺ σφόδρα μεγὰ προτείνεται ἀσπερ πίναξ. in quo foliũ inſtar galeri magnum, incumbens ueluti fungus.

PEtaſites pediculus eſt cubito maior, craſsitudine pollicis a à quo prægrande folium, galeri modo amplum, ceu fungus dependet. Contra phagedænas, & ulcera quæ cacoethe uocantur, efficaciter illinitur.

Petaſites conſiderario.

QVanquam ſcribit Ruellius, naſci Petaſiten in Gallia; non tamen uideo, quomodo quis rectè eius ſententiæ ſubſcribere poſſit ac debeat. Quandoquidem maiorem Tuſſilaginem, de qua libro tertio diſſeruimus, pro Petaſite ſiwapſiſſe uideatur, quam etiam ipſum fortè ſecutus Fuchſius pro eadem depinxit. Sed quoniam Petaſites pediculum fundit cubito proceriorem, à quo amplum folium, galeri figura, tanquam fungus dependet: cui folium huius Tuſſilaginis minimè reſpondere deprehenditur; hinc fit, ut horũ alioqui doctiſſimorum uirorum ſententiam improbandam existimem, ut libro tertio noſtrarum Epiſtolarum ad Hieronymum Heroldum Norimbergenſem Medicum ſcribentes, fuſius declarauimus. Nobis hactenus ueram Petaſiten non licuit inuenire. Atque adeò mea ſententia eſt, quòd hæc non naſcatur in Italia, argumento, quòd tam grande folium tandiu nunquam latere potuiſſet. Petaſitis uires paucis reddidit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Petaſites ex tertio eſt ordine deſiccantium. Quamobrem ad maligna, quæ cacoethe uocantur, & phagedænica ulcera, ea utuntur. Non ſecus Latinis Petaſites, ac Græcis πετασίτης, nominatur.

Petaſitis uires ex Gal.

Nomina.

Ἐπιπακτὶς. EPIPACTIS. CAP. CIIII.

a Meum. ταὺ τιώχος μικρὸς. i. frutex paruus.

EPipactis ab alijs elleborine a, parua herba, exiguis folija. Iocineris uitijs utilis, & cõtra uenena pota.

Epipactidis conſid.

EPipactida adeò paucis perſtrinxerunt Dioſcorides, ac cæteri, qui ante et poſt ipſum de plantarum hiſtoria ſcripſerunt, ut difficile admodum ſit decernere, quænã planta ſit hæc in Italia, ubi fortaſſe ea non prouenit. Nam, ut Plinius lib. XIII. cap. XX. commemorat, Epipactis in Aſia,

Digitized by Google

& Græcia naſcitur. Verùm enimuero ſi Epipactis Elleborine ex eo dicta eſt, quòd cum Elleboro nigro ſimilitudinem habeat, eam equidem nobis Epipactis erit, quæ naſcitur in Goritienſi agro, quamque Epipactida appellare libuit, non quòd ipſam Dioſcoridis Elleborinem eſſe cenſeamus, ſed quod Elleborum nigrum quadantenus repræſentet foliis, floribus, atque etiam radicibus. Epipactidis inter ſimplicia, quod inuenerim, non meminit Galenus. Sed Paulus idem quod Dioſcorides, de eius uiribus tradidit. Hæc ἐπιπακτὶς Græcè dicitur: Latinè item Epipactis, & Elleborine.

Nomina.

Καπνὸς. FVMARIA. CAP. CV.

FVmaria fruticoſa [a] herbula eſt [b], prætenera, coriandro ſimilis, foliis candidioribus, undique numeroſis, cineracei coloris: flore purpureo. Huius ſuccus acris eſt: claritatem facit oculis, delacrymationemque: unde nomen traxit. Illitus cum gummi, euulſas palpebras renaſci prohibet. Commanducata herba bilioſam urinam trahit.

a Meum. βοτάνη. i. herba.
b Mes. addit. ὁ ἐν ταῖς κριθαῖς φυόμενος. i. in hordeo naſcens.

FVMARIA. FVMARIA ALTERA.

Fumariæ confideratio.

FVmaria, herba uulgaris admodum notitiæ, officinis paſſim uocatur Fumus terræ. Fumariæ uerò nomen ſibi aſciuit, quòd eius ſucco oculis immiſſo, quibus mirificè claritatem conciliat, lacrymas, quemadmodum & fumus, cieat. Debet hæc Mauritanis longè magis, quàm Græcis, quòd illi eam pluribus commendauerint uiribus, nec eis quidem contemnendis, ut Serapionem, Auicennam, & Meſuem legentibus facilè patebit. Fumariæ Plinio duo traduntur genera lib. XXV. cap. XLIII. ubi ita ſcriptum reliquit. Capnos prima, quam pedes gallinaceos uocant, naſcens in parietinis, & ſepibus, ramis tenuiſſimis, ſparſisque, flore purpureo, uiridis, ſucco caliginem diſcutit: itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine, & effectu alia eſt Capnos fruticoſa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Naſcitur in hortis, & ſegetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemque, ceu fumus, unde nomen accepit. eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. hæc Plinius. Cæterùm quænam altera ſit Capnos, quæ etiam ab Aetio deſcribitur, ſuperius libro tertio de Ariſtolochia, & Piſtolochiâ differentes latius explicauimus. Eo igitur illos remittamus, qui pluræ de altero Fumariæ genere ſcire deſiderant. Hic ſatis nobis ſit eius tantùm imaginem exhibere, Fumariæ alterius nomine inſcriptam. atque eius notas, quas loco citato retulimus, omittamus, ne idem fruſtrà repetere uideamur. Porrò in nothis, & Dioſcoridi adſcriptis ſimplicium nomenclaturis reperio Capnon quibuſdam Corydalion appellari. Vnde factum eſt, ut crediderim de Capno intellexiſſe Galenum lib. XI. ſimplicium medicamentorum, ubi de galerita ſcribens, quæ Græcis corydos dicitur, Corydalios herbæ meminit, ſic inquiens.

Fumariæ genera ex Plin.

Additi

FVMARIA CORYDALIS.

Adieci hæc fermoni, quòd uellem clarè hoc animal, nempe galeritam, manifeſtare, quos ferat in capite pilos erectos: quandoquidem experti ſum eius aduerſus colicos utilitatẽ, uelimq́ue qui ipſum non norunt, iis bene monſtratum. Nam & ipſa CORYDALIS *appellata herba colicis conuenit. Et hoc quoque tibi obiter ſit notatum. hactenus Galenus. Verum an de uulgari capno intellexerit his, an de aliqua altera eius ſpecie ego quidem haud decernere auſim. Nam de capno ſcribens libro ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facult. nullam prorſus aduerſus colicos affectus illi facultatẽ tribuit. Quo fit, ut non parua mihi oriatur ſuſpicio aliam eſſe capni ſpeciem Galeno* CORYDALIM *deſignare. Quare non mihi diſplicet quorundam opinio; qui plantam, quam hic ſub corydalis nomenclatione appingi curauimus, quamque Split nonnulli uocant quòd maiori Capno hanc congenerem eſſe uideam: quòdq́; eandem colicos iuuare ſciam, legitimam Galeni Corydalim faciunt. His accedit floſculorum facies quæ Corydali auiculæ ferè ſimilis eſt. Creſcit hæc planta foliis coriandri emulis, ſed minoribus, caulibus exilibus, ramoſis, foliоſiſq́; floribus auicularum ſpeciem referentibus: radicibus numeroſis, tenuibus, prælongis ac ſubalbicantibus. Præſtat uniuerſa planta ad colicos dolores, ſiue recens deuoretur, ſiue ſicca in puluerem ſumatur ex uino pluribus diebus. Sed* Fumariæ uires ex Meſue.

ium ad Fumariæ uires redeamus, quas primùm ex Meſue ſic ad ſenſum referam. Fumaria inter mitiora, innocentioraq́; recenſetur medicamenta, quibus deiectoria uis ineſt. uerùm nimia huius herbæ copia facit, ut eius quoque auctoritas & pretium plurimùm diminuatur. Hæc non modò aluum ſoluit; ſed & uiſcera roborat, contrahitq́ue diſtentos eorum uillos. Omni prorſus noxa caret: quo fit, ut haurientibus nullum inferat incõmodum. Roboratur deiectoria eius facultas, quòd nõ admodum ſit ualentior, additis myrobalanis, ſena, caprino ſero, infectorio cocco, aut uuis paſſis. Præſtat quæ uirentior, foliis extenſis, non ſanè criſpis, & quæ uiolaceo ſit flore. Colligi debet uerno tempore, & ex eo ſuccus exprimi. Sunt qui hanc in uniuerſum temperamento frigidam dixerint. Sed aberrarunt, quoniam in ipſa foliorum ſuperficie reperitur & caliditas, quæ tamen eius frigiditatem non ſuperat. Siccat præterea ordine ſecundo, ſed ſemen calidum eſt. Deprehenditur ſanè eius caliditas ex amaritudine, & acredinis parte quadam modica, quæ guſtu percipiuntur. Quapropter attenuat, penetrat, obſtructiones aperit, ac deiectoriæ eſt facultatis. Sicui frigiditatis, & acerbæ qualitatis adminiculo cohibet, aggregat, & roborat. Aluum facilè deiicit, bilem trahit, & adultos humores. Eius uis non modò ad hepar; ſed & ad uenas diffunditur. Quamobrem ſanguinem expurgat, omnibusq́; incommodis medetur à bile, aut exuſtis humoribus prouenientibus. Proinde elephantiaſi medetur, aduerſus carcinomata efficax eſt, lichenas, & alia cutis uitia mirificè emendat: quin & omnibus morbis auxiliatur, qui ex uiſcerum infarctu originem ducunt. Roborat Fumaria uentriculum, iecur, & cætera interna uiſcera, bilioſaſq́; ſinit febres, quemadmodum & eas, quæ ex uaſorum obſtructione excitantur. Fumariæ uires ex Gal.

Fumariæ meminit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus diſſerit his uerbis. Capnos, hoc eſt Fumaria acris ſimul, & amaræ qualitatis eſt particeps, nec tamen planè expers eſt acerbæ. Quamobrem urinam bilioſam multam prouocat, ſanatq́; iecinoris obſtructiones, & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non paulum trahens lacrymarum, uelut ipſe fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti ſolebat ad ſtomachum roborandum, unaq́ue uentrem lubricandum. Siquidem herbam primùm deſiccatam condebat: porrò cùm uti uolebat, ſubductionis quidem gratia, melicrato inſpergebat: at roborare uolens ſtomachũ, Scebiterig, ſiue Sabeteregi: Officinis medicorum, Fumus terræ: Italis, Fumaria, & Fumoterra: Germanis, Erdtrauch: Hiſpanis, Palomilha: Gallis, Fumeterre. Nomina.

Λωτὸς ἄμμος. LOTVS VRBANA. CAP. CVI.

LOtum urbanam alij trifolium uocant. naſcitur in hortis. Extractus ſuccus addito melle, oculorum argema, nubeculas [a], cæterasque caligines diſcutit.

a Μεῶμ. καὶ λελείμματα. & albugines.

Λωτὸς ἄγριος. LOTVS SYLVESTRIS. CAP. CVII.

SYlueſtris Lotus, quam trifolium minus appellant, plurimum in Libya gignitur, caule bicubitali, & ſæpe maiore, aliis multis: foliis trifolij pratenſis: ſemine fœni græci, multò minora, guſtu me-

Digitized by Google

dicato. Vim calfaciendi, & leniter adſtringendi obtinet: uitia cutis in facie, maculasque cum melle peruncta expurgat. Trita per ſeſe, aut cum maluæ ſemine, in uino, aut paſſo bibitur aptiſsimè contra dolores, qui ueſicam malè habent.

LOTVS VRBANA. LOTVS SYLVESTRIS.

Loci utriuſq; confid. Geſneri, & aliorum opin. reprobata.

NVlla certè hactenus nobis ſeſe obtulit herba, cui meritò ſubſcribi poſſit: hæc eſt uera ac legitima Lotus ſatiua. Cæterùm non deſunt è recentioribus, quorum opinionem tuetur Geſnerus uir doctiſsimus in ſuo libro animalibus dicato, qui putant, Lotum ſatiuam eſſe Trifolium illud, quod in pratis paſsim atque alibi etiam prouenit: eo fortaſſe argumento adducti, quòd Dioſcorides ſcripſerit Lotum tam urbanam, quàm ſylueſtrem ab aliquibus trifolium appellari. Sed quòd errent ij, qui ita ſentiunt, ex eo manifeſtè cognoſcitur, quòd à Dioſcoride Loto ſylueſtri folia trifolij pratenſis tribuantur. Nam ſi Dioſcoridi Lotus ſatiua fuiſſet trifolium pratenſe, is nimirum ſcriptis tradidiſſet, eam in pratis naſci, non in hortis: atque ſatis illi fuiſſet Lotum ſylueſtrem ſatiuæ ſimilem reddere, omiſſa trifolij pratenſis mentione. Hinc ergo colligendum arbitror, Lotum eſſe plantam aliam à Trifolio: eoſque in errore uerſari, qui ſecus opinantur. Sunt porrò alij, qui exiſtimant, eam plantam eſſe Lotum urbanam, quam uulgares herbarij, & officinæ Melilotum falsò appellant, utpote quæ foliis conſtet trifolij effigie, naſcaturque non in pratis tantùm, ſed etiam in uiridarijs ac hortis. Verùm horum ſententiam cur planè probem, aut refellam, nihil equidem habeo, cùm ij ſua potius opinione duci, quàm rationibus aut auctoritatibus niti uideantur. Ego uerò Vrbanam lotum eam trifolij odoratam plantam eſſe cenſeo, quam antea Cytiſum faciebamus, quamque Romæ uulgò Tribolo dicitur, & alibi in Italia Trifoglio cauallino, quòd eius pabulo maximè delectentur equi. Siquidem hæc omnino Trifolij genus eſt. odore ſanè eximio ac ſuaui. Quo fit, ut unguentarij, & qui odoratis aquis conficiendis dant operam, ex hac quoque planta ſyllatitiam conficiant aquam. Atqui non ſolùm adducor ad credendum, hanc herbam eſſe Lotum urbanam quòd folia gerat trifolij adeò ſimilia, ut Trifolium quoque dicatur, ſed quòd ſciam, eius ſucco oculorum nubeculas deleri. Germani huiuſce flores colligunt, & pro meliloto paſſim utuntur, quemadmodum & Boemi conſultius fortaſſe; quàm Itali. Sylueſtris uerò Lotus, quam copioſam in Libya gigni tradidit Dioſcorides, an naſcatur in Italia, non auſim affirmare, quòd non meminerim ibi eam me uſquam uidiſſe. Verùm in Boemia copioſa admodum prouenit, foliis Trifolij: caule cubitali ramoſo; alis multis: floribus in capitulis cæruleis: ſemine fœnogræci: ſed paruo, & odorato.

Loti utriuſq; uires ex Gal.

Loti utriuſque uires reddidit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Lotus domeſtica, quam quidam tripbyllon, hoc eſt, trifolium nominant, ut mediocriter concoquendi uim poſſidet, ſic etiam exiccandi: in caliditatis, frigiditatisq; coniugatione media quodammodo eſt, et temperata. Lotus autem agreſtis plurima in Libya prouenit. Semen eius ſecundi eſt ordinis excalfacientium, habetq; nonnihil abſterſorium.

Lætis

λωτὸς quæ Græcè ἥμερος, Latinè Lotus urbana cognominatur: Italicè, Loto domeſtico. Quæ uerò λωτὸς ἄγριος Nomina.
Græcis, Lotus ſylueſtris Latinis uocatur: Italis, Loto ſaluatico. Arabes utrunque cum Aegyptio etiam indifferenter uocant Handachoccha, Garch, & Thusf.

Κύτισος. CYTISVS. CAP. CVIII.

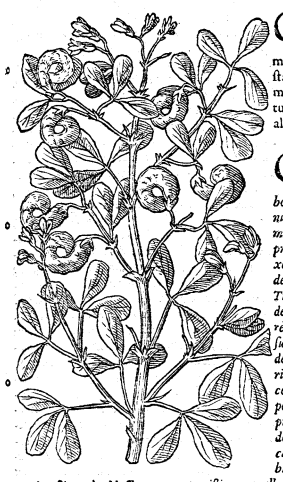

CYtiſus frutex eſt albus in totum, ut rhamnus, ramos ſpargens cubitales, & maiores: in quibus folia fœni græci, aut loti trifoliæ, minora, dorſo medio prominente. Ea digitis trita erucam olent, guſtataque cicer recens ſapiunt. Folia refrigerant: tumores inter initia diſcutiunt, ſi cum pane trita illinantur: decoctum potu urinam ciet. Nonnulli, quòd apes alliciat, prope alueraria ſerunt.

CRediimus iandudum Cytiſum, ſi tamen is in Italia proueniret, non aliam eſſe plantam, quàm eam Trifolij odorati ſpeciem, quæ Romanis uulgò appellatur Tribolo, aliis uerò Trifoglio caualino, hoc eſt, Trifolium equinum, eo quòd equis gratiſſimum ſit pabulum, cùm nulla ſanè mihi occurreret planta, quæ magis notis omnibus Cytiſum præſe ferre uideretur. In hanc opinionem me primùm deduxerat Plinius, quòd ſcripſerit, iumenta deguſtato Cytiſo hordeum ſpernere. Nam cùm certò ſcirem, equos adeò huius Trifolij genere auidos eſſe, ut eo magis delectentur, quàm hordeo, auena, & reliquis frugibus; ideirco uidebar non temerè adduci, ut crederem, hanc ſtirpem legitimum eſſe Cytiſum, præſertim cum pluribus conſtet notis, quæ Cytiſo reſpondent. Huc præterea alia accedebat ratio, quòd cùm Dioſcoridem uiderem de Cytiſo inter herbas, non autem inter frutices, & arbores differere, non aliud quidem mihi perſuadere poteram, quàm quòd Cytiſus eſſet herba potius, quàm arbor: præcipuè cùm palàm ſit, iumenta herbas, & fœnum potius depaſci, quàm arborum frondem. Siquidem eruo, & raphana herbis antiqua ætas armenta, & pecora alebat, ac ſaginabat. His itaque rationibus fretus (tunc enim plura neglexeram inueſtigare) adductus eram, ut exiſtimarem, illud Trifolij genus odoratum quod poſtea Lotum eſſe urbanam agnouimus, omnino eſſe Cytiſum. Verùm enimuero cùm poſtea rem hanc accuratius rectiuſque expendiſſem, me in errore uerſari deprehendi. Proinde in præſentia non grauabor priorem mutare ſententiam, conſtanterq; affirmare, aliam ab illa planta Cytiſum eſſe: nec eam quidem herbam, ſed fruticem, qui cultura arboreſcat. Non enim is ſum, qui opinionis alicuius ſuſtinendæ gratia adeò pertinax eſſe uelim, ut falſum magis, quàm uerum tueri contendam. Sed quòd iure putem in aliam me deuenisſe ſententiam, facit in primis Galenus libro primo de antidotis, ubi Cytiſum fruticem eſſe myrti magnitudine ſcribit, his uerbis. *In Myſia quoque, qua parte noſtræ prouinciæ finitima eſt tractus occurrit, quem Britton nominant, in quo mel Attico perſimile magna cum admiratione conſpexi. Extabat enim ibi quoque collis quidam non magnus, ſaxeus totus, thymo, et origano refertus: alibi locus erat Cytiſo plenus. Apes plurimum mellis ex Cytiſi floribus excerpere ſcriptores uno ore traduxi.* Fruticoſa uerò planta Cytiſus eſt, eam altitudinem attingens, ad quam myrti creſcunt. hæc Galenus. Eſt deinde Plinius, quem Galeno ſubſcripſiſſe inuenio libro XII. cap. III. cùm inquit. *Alterum eſt ebeni genus fruticoſum, Cytiſi modo & tota India diſperſum.* Et libro XVI. cap. XXXVIII. ubi inter arbores Cytiſum enumerat, ſcribens. *Tota oſſea eſt, ilex, cornus, robur, Cytiſus, morus, ebenus, lotus, & quæ ſine medulla eſſe diximus. Sed hæc prius à Theophraſto ſcripta ſunt lib. V. cap. IIII. de plantarum hiſtoria, his uerbis. Ergo grauiſſima, ſpiſſiſſimaque Buxus tota. Ebenus ſua tantùm medulla, in qua & coloris nigredo conſtat. Neutra in aquis ſtatitat. Ex reliquis celti primatus indubiè datur. Spiſſa & roboris medulla, quod atrum cognominant, atque etiam magis Cytiſi: quippe cùm hæc proxima ad Ebenum accedere uideatur.* Conſtat præter id Cytiſum eſſe arborem Strabonis teſtimonio. Ipſe enim de Balſamo ſcribens lib. XVI. ſuæ geographiæ. *Balſamum, inquit, arbor eſt odorata, & fruticoſa, Cytiſo, & Terebintho ſimilis.* Accedit his etiam Columella, qui idem teſtari uidetur in calce libri V. ubi *cùm longius de Cytiſo diſſeruiſſet, demum inquit.* Hactenus de arboribus præcepiſſe abundè eſt. Horum itaque probatorum authorum teſtimonio planum fieri arbitror, Cytiſum arboreſcentem eſſe fruticem myrti modo, ut Galenus ſcriptum reliquit. Porrò Cytiſi plantam cuius imaginẽ hìc excudi curauimus, miſit mihi dono Iacobus Antonius Cortuſus, patritius Patauinus. Eam quidem legitimam referre Cytiſum omnibus ſuis notis conſpicuum eſt. Nam non ſolùm ipſius folia, & totius plantæ color Cytiſum referunt, ſed & ipſa ligni materies, quæ nigra eſt, & Ebeni modo firmiſſima. Naſcitur (ut audio) copioſa in Regno Neapolitano, ac etiam fortaſſe alibi in Italia, quanquam

Cytiſi conſideratio.

Cytiſus frutex eſt, non herba.

quanquam à me nuſquam uiſa ſit antea. Cæterùm non deſunt, qui ſibi perſuadeant, atque etiam ſcriptis tradant (ut Geſnerus in libro magno, quem de quadrupedibus edidit) ſe Cytiſum uidiſſe, legiſſéque in Italiæ inſſ-
uis, aliiſque ſylueſtribus locis, qui per ſe tantùm proueniat. Sed equidem dubitauerim, ne, & ipſi decipiantur: quandoquidem ij, quantum ex eorum ſcriptis colligi poteſt, Coluteam ſic Theophraſto uocatam ſummam
pro Cytiſo. Neque propterea illud dixerim, quòd putem cytiſum ſuæ ſponte non prouenire, cùm teſte Colu-
mella libro IX. cap. IIII. de re ruſtica, duplex ſit cytiſus, una ſatiua, & altera ſuæ ſponte: ſed quòd ſcri-
Cytiſi hiſtor. ex Col. *bat Plinius, rarum eſſe in Italia. De ſatiua autem Cytiſo diligentiſſimè ſcripſit idem Columella lib. v. de re ruſtica, capite ultimo, cuius hîc uerba ſubijciam. Cytiſum, inquit, in agro eſſe quàm plurimum maximè re-*
fert, quòd gallinis, apibus, capris, bubus quoque, & omni generi pecudum utiliſſimus eſt, quòd ex eo citò
pingueſcit, & lactis plurimum præbet ouibus: tum etiam quòd octo menſibus uiridi eo pabulo uti, & poſtea
arido poſſis. Præterea in quolibet agro, quamuis macerrimo, celeriter comprehendit: omnem iniuriam ſine
noxa patitur. Mulieres quidem ſi lactis inopia premuntur, Cytiſum aridum in aqua macerari oportet, & cùm
tota nocte permaduerit, poſtero die expreſſi ſucci ternas heminas permiſceri modico uino, atque ita potandum
dari: ſic & ipſæ ualebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Satio autem Cytiſi uel autumno cir-
ca idus Octobris, uel uere fieri poteſt. Cùm terram bene ſubegeris, areolas facito, ubique uelut ocymi ſemen
Cytiſi autumno ſerito. Plantas deinde uere diſponito, ita ut inter ſe quoquouerſus quatuor pedum ſpatia di-
ſtent. Si ſemen non habueris, cacumina Cytiſorum uere deponito, & ſtercoratam terram circumaggerato.
Si pluuia non inceſſerit, rigato quindecim proximis diebus, ſimul atque nouam frondem agere cæperit, ſarrito,
& poſt triennium deinde cædito, & pecori præbeto. Equo abundè eſt uiridis pondo XV. bubus pondo uicena,
cæteriſque pecoribus pro portione uirium. Poteſt etiam ante Septembrem ſatis commodè ramis Cytiſus ſeri,
quoniam facilè comprehendit, & iniuriam ſuſtinet. Aridum ſi dabis, parcius præbeto, quoniam utres maio-
res habet, priuſque aqua macerato, & exemptum paleis permiſceto. Cytiſum cùm aridum facere uoles, circa meaſem Septembrem, ubi ſemen eius grandeſcere incipiet, cædito, paucisque horis, dum flacceſcat, in ſole
Cytiſi hiſt. ex Plinio. *habeto: deinde in umbra exiccato, & ita incondito. hactenus Columella. Plinius quoque Cytiſi hiſtoriam copioſè proſequitur libro XIII. cap. XXIIII. ubi hæc habet. Frutex eſt & Cytiſus ab Ariſtomacho Athenienſi*
miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uerò etiam ſuum: ſpondetque ingero eius annua H-S. MM.
uel mediocri ſolo redditus. Vtilitas quæ eruo, ſed ocior ſatietas, perquàm modico pingueſcente quadrupede, ita
ut iumenta hordeum ſpernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia, aut melior: ſuper omnia pecorum me-
dicina à morbis omni uſu præſtante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, po-
tui cum uino dari iubet, & firmiores, celſioresque infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut ſi aruerit made-
factum. Apes quoque nunquam defore, Cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus, & Ariſtoma-
chus. Nec aliud minoris impendij eſt. Seritur cum hordeo, aut uere ſemine ut porrum, uel caule autumno ante
brumam. Si ſemine madidum: & ſi deſint imbres, ſatum ſpargitur. Plantæ cubitales ſeruntur ſcrobe pedali. Seritur poſt æquinoctia tenero frutice: perficitur triennio: demetitur uerno æquinoctio, cùm florere deſiit, uel pueri uel anus utiliſſima opera. Canus aſpectu, breuiterque ſi quis exprimere ſimilitudinem uelit, angu-
ſtioris trifolij frutex. Datur animalibus poſt biduum ſemper: hyeme uerò quòd inaruit, madidum. Satiant
equos denæ libræ, & portione minora animalia: obiterque inter ordines allium & cæpe ſeri fertile eſt. Inuen-
tus hic frutex in Cythno inſula, inde translatus eſt in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno caſei pro-
uentu. Propter quod maximè miror rarum eſſe in Italia. Non æſtuum, non frigorum, non grandinum, aut ni-
Geſneri lapſus. *uis iniuriam expaueſcit. hæc Plinius. Ex quibus hîc certè ſubit nobis mirari Geſnerum, uirum alioqui eruditione clarum, quod in ſuo magno libro de quadrupedibus, ubi probare contendit arborem, quam rura Tridentina Eghelum uocant (nos eam Anagyris generi adſcripſimus) eſſe Laburnum, ſcribat ex authoritate Democriti*
Cytiſum apibus aduerſari. Qua in re is mihi quidem uidetur (pace eius dixerim) non fuiſſe memor illorum uerborum, quibus paulò antè aſſeruerat eiuſdem Democriti teſtimonio, apes nunquam defore, cytiſi pabulo contingente. Id quod nos quoque ex Plinio paulò ſuprà retulimus. Non deſunt, qui Trifolium odoratum, quod omnino urbanum lotum repræſentat uelint eſſe Theophraſto plantam Mel frugum appellatam, quam ipſe inter loti
genera recenſet lib. VII. cap. XIIII. de plantarum hiſtoria, ubi ſic inquit. Quædam enim formis pluribus conſtant, quanquam nomen unum ſortiantur, ut ita fermè æquiuoca ſint, ceu lotus. Huius enim genera plura redundant, folio, caule, flore, fructuq; diſcreta. Inter quæ uel illud redditur, quod Mel frugum appellatur, diuerſum
tum uiribus in uſu cibario, tum quòd non eadem loca deſideret. hæc Theophraſtus. Quæ ſanè illorum ſententiam
mihi probare non uidentur, quòd Trifolium odoratum minimè in cibis ueniat, & ijſdem in locis naſcatur, in quibus
lotorum omne genus uireſcere conſpicitur. Atqui Plinio lib. XXII. cap. ultimo, nil aliud eſt Mel frugum, Dioclis
Cytiſi uires ex Gal. *teſtimonio, quàm panicum. Cytiſi uires Galenus lib. VII. ſimplicium medicamẽtorum, reddidit his paucis uerbis. Cytiſi folia digerendi facultatem obtinent aquæ temperatæ miſtam, ſicut & maluæ folia. Planta ut Græcè κύτισος, ita etiam Cytiſus Latinè, & Citiſo Italicè dicitur.*
Nomina.

Λωτὸς αἰγύπτιος. LOTVS AEGYPTIA. CAP. CIX.

ESt & in Aegypto lotus, quæ in campis flumine inundatis prouenit, caule fabæ: flore paruo, candido, lilio ſimili, quem tradunt occidente ſole comprimi occludiq;, ad ortum autem aperiri: adduntque, caput ipſum ueſpera aquis condi, & ad exortum ſolis emergere. Caput quale papaueris, maximum: & intus grana, ceu milij, quæ Aegyptij exiccant, & in panes cogunt. Radicem lotos hæc habet, mali cotonei ſimilitudine, quæ cruda coctaq; manditur; decoctaq; lutei oui qualitatem exhibet.

Longam

Digitized by Google

Longam ſatis hiſtoriam de Loto Aegyptia poſteritatis memoriæ tradidit Theophraſtus libro IIII. *cap.* X. *de plantarum hiſtoria, cuius hic uerba referam. Qui Lotus, inquit, uocitatur, planis parte maxima prouenit, cùm uiuæ inundantur. Huic natura caulis ſimilis fabæ, & fructus eodem modo, uerùm minores, graciliores que. Naſcitur fructus in capite, modo quo in faba: flos candidus, lilijs foliorum anguſtia proximus: multi ac denſi promiſcui exeunt. Sole occidente ſe comprimunt, caputque integunt, ad ortum aperiuntur, & ſuper aquam aſſurgunt: idque facit, dum caput perficiatur, floresque deſluant. Capitis magnitudo quanta papaueris maximi, & percingitur meſuris non alio modò, quàm papauer: niſi quòd in his fructus frequentior habetur, qui nullo non abſimilis eſt. In Euphrate caput floresque mergi referunt, atque deſcendere uſque in medias noctes, tantumque abire in altum, ut ne demiſſa quidem manu capere ſit, dilucuò deinde redire, & ad diem magis: ſole oriente iam extra undas emergere, floremque patefacere: quo patefacto amplius inſurgere, ut planè ab aqua abſit latè. Aegyptij capita ipſa aceruis putrefaciunt, cumique tegumenta putruerint, in flumine lauando ſeparant fructum, & ſiccantes, pinſentesque panem faciunt, eoque cibo utuntur. Radix loti Coriſion appellata, rotunda eſt, coronei mali amplitudine, cortice nigro, quali nux caſtanea tegitur. Corpus internum candidum: elixum, aſſumque in ſpecimen albumini uertitur, gratum cibis: manditur etiam crudum, ſed gratius decoctum ſeu aqua, ſeu pruna. Hactenus de Loto Aegyptia Theophraſtus. Cæterum hanc, & ſuperiores Loti ſpecies Serapio ſua lingua Handachocham indifferenter nominat. E cuius ſemine oleum exprimitur Mauritanis ad articulorum dolores expetitum. Neque enim fit Handachochæ oleum ex uulgaris trifolij ſemine, ut quidam aberrantes exiſtimant, ſed ex omnium Lotorum ſemine, & ex eo tantùm trifolio, quod aſphaltiten Græci uocant. Loti Aegyptiæ breuiter meminit Galenus inter alias lotos, lib.* VII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Loti Aegyptiæ ſemen in panes quidem cogitur. Planta λωτὸς αἰγύπτιος Græcè, Lotus Aegyptia Latinè, Handachocha Arabicè, & Loto d'Egitto Italicè appellatur.*

Loti Aegyptiæ hiſto. ex Theophr.

Arabum Handachocha.

Lotus Aegyptia ex Gal. Nomina.

Μυριοφύλλον. MYRIOPHYLLVM. CAP. CX.

MYriophyllum, ſiue millefolium [a], caulis eſt tener, ſingularis, unica nixus radice: plurimis foliis: læuibus, fœniculo ſimilibus, unde nomen accepit. Caulis flaueſcit [b], uarius, ac ueluti ex induſtria deliniatus. naſcitur in paluſtribus. Vulnera recentia ab inflammatione uindicat, ſi uel uiride, uel ſiccum ex aceto oblinatur: præcipitatis in potu cum aqua, & ſale datur.

a Meum. καυλὸς λεπτὸς. i. caulis culus.

b Meum. διάπυρος. i. denſus.

MYRIOPHYLLON. MYRIOPHY. ALTERVM.

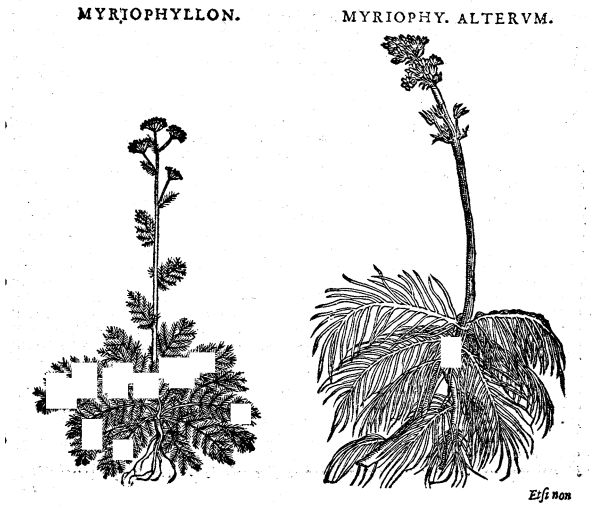

Etſi non

Digitized by Google

Myriophylli confid.

ETsi non desint, qui uelint Myriophyllum, ut superius in Stratiotis millefolij cõmentatione diximus, esse vulgare Millefolium, *quo omnes passim utuntur in Italia; tamen cùm hoc plurimis caulibus à radice prosiliat, foliis constet à fœniculo diuersis, nascaturq; in pratis & in cultis, non autem in paludibus, hinc satis perspicuum fieri puto, hos qui ita sentiunt, in errore uersari. Equidem legitimum Myriophyllum me inuenisse, & sæpe uidisse crediderim in uallis Ananiæ palustribus, unico tantùm caule, innumeris foliolis referto, capillaceis fœniculi modo, odore non ingrato. Huius plantæ hic picturam damus, alianq; apponimus ad nos Pisis missam ab eruditissimo uiro Luca Ghino.*

Myriophylli uires ex Gal. Nomina.

Myriophylli uires paucis perstrinxit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorũ, sic inquiens. Myriophyllum usqueadeò desiccatoriæ est facultatis, ut uulnera glutinet. Quod Græci μυριόφυλλον, Latini item Myriophyllum, & Millefolium aquaticum uocant: Itali, Mariophillo.

Mῦρρις. MYRRHIS. CAP. CXI.

a Meum. λόχειαι. i. quæ a partu sequi debent.

Myrrhidis cõfœderatio.

MYrrhis simillima est cicutæ, caule, foliisque: radix ei oblonga, mollis, rotunda, odorata, cibo non insuauis. Quæ pota in uino, phalangiorum morsibus auxiliatur: cit menstrua [a], & partus secundos, purgatq; à puerperio fœminas: subuenit & phthisicis cocta in sorbitione. Aiunt quoque eandem bis die tertiam potam ex uino, in pestilentia salutarem esse, & ne morbi contagia sentiantur, obstare.

Angelicæ hist. & uires.

GIgnitur in quàm plurimis Italiæ locis planta quædam cicutæ faciem representans, minor tamen, minimaque gratiolens, Cicutaria nonnullis uocata, quam quidam censent legitimam esse Myrrhim. Sunt deinde, qui pro Myrrhide Angelicam uulgò appellatam accipiant. Alij uerò, ut Manardus, illud oleris genus intelligunt, quod Chærefolium uocant. Veruntamen hoc, meo iudicio, nullis notis Myrrhidi refert, sicuti nec illa: tametsi huius radix à recentioribus in pestilentia miris laudibus commendetur. Quòd autem Angelica non sit Myrrhis, ex eo euidentissimum esse arbitror, quòd ei folia sint satiuæ pastinacæ similia, non quidem multifida, ueluti cicutæ. Cæterùm si Myrrhis in Italia prouenit, nulla fanè mihi hactenus se obtulit planta, quæ magis illi respondeat, quàm hæc, cuius hic effigiem picturam exhibemus, quæ quidem longè ab Angelica differt. Sed quoniam ANGELICAE mentio incidit, ne tam præstantissimam plantam silentio prætereamus, hic fusius de ea nobis disserendum est. *Hæc itaque planta cubitalem excedit altitudinem, caule geniculato, inani, multis alarum cauis referto: folia profert oblonga, per ambitum serrata, in nigrum uirescentia: flores albos, in umbellam cohærentes: è quibus semen prodit tenue, lentium modo compressum. Radix ei subest crassa raphani modo, quæ in plures diuaricatur ramos, gustu acris, & suauiter odorata. Huius plura sunt genera. Nanque alia satiua, alia Domestica, alia Syluestris, alia in aquosis prouenientes. Satiua passim seritur in Misnia, & alijs fortasse Germaniæ locis, in campis, coliturque diligenter, quod inde non mediocrem recipiant prouentum. Eruitur tertio à satu anno: Radices habet nigras, atque fibratas, odore adeò eximio, ut merito Angelicæ nomen sibi comparauerit. Domestica ita uocata, sponte per se nascitur ijsdem in montibus, in quibus syluestris. Sed foliis, caule, umbellæ semine & radice, longè grandioribus. Radix illi est succosa, subalbicans, acris, & suauiter odorata.* SYLVESTRIS autem *pumilior est, sed uiribus omnium præstantissima. Radice mititur pollicis crassitudine, & sæpe maiore, succo flauescente referta, gustu acerrimo, & odore præstanti. Aquatica cæteris grandior est, sed uiribus longè imbecillioribus. Excalfacit, pariterque desiccat ordine secundo completo, aut tertio incipiente. Proinde aperit, attenuat, & discutit. Venenis mirificè aduersatur: quare pestilentiam arcet hausta, aut frequenter commansa. Ipsa per se sumpta pituitosos, lentosque humores digerit. Idem præstat & radicis decoctum. quod etiam celerius ex frigore tussientibus auxiliatur: expectorat enim efficaciter crassam, lentamque pituitam. Sanantur eodem ex aqua, aut uino interna uiscerum ulcera, concretusque sanguis dissoluitur, & roboratur uentriculus. Radix in puluerem trita animi deliquijs, & cæteris cordis affectibus opem unicè præstat. Valet adrabiosorum, & uenenosorum morsus, exterius cum ruta imposita, & introrsùm in corpus assumpta. Hinc fit, ut recentiores quidam magna opinione hanc suis inserant antidotis. Datur radicis semidrachma una cum Theriacæ drachma è sua ipsius aqua ijs, qui pestè laborant & deinde sudare coguntur, repetituráque eodem modo post septem horas. Aliqui enim hoc tantùm antidoto sanati sunt. Mansa radix, & dentium cauis imposita, eorum dolorem sedat, quinetiam anhelitum adeo commendat, ut præsumpti allij odorem occultare facilè possit.*

Angelica syluestris.

Angelicæ uires Matth.

ANGELICA SATIVA.

ANGELICA SYLVESTRIS.

PSEVDOMYAGRVM.

poſſit. *Myrrhidi iam ſuas reddamus uires ex Galeno, qui eas lib. VII. ſimpl. medic. his uerbis deſcripſit. Myrrhis, quidam myrrham nominant. Radicem habet odoris iucundi, & dulcem, quæ menſes mouet, & ea quæ in thorace, ac pulmone ſunt, expurgat. Itaque ex ſecundo ordine fuerit excalfacientium, adiuncta quadam partium tenuitate.* Μύῤῥις *ita Græcis, Myrrhis quoque Latinis dicitur: Italis, Mirrhide.* Myrrhidis uires ex Gal.

Nomina.

Μύαγρος. MYAGRVM. CAP. CXII.

MYagron, aliqui melampyron uocant, herba eſt ſurculacea: folijs rubiæ, pallidis, tripedanea: ſemen [a] oleoſum, fœno græco ſimile. Quod contuſum igni torrent, perunctisque uirgis ad lucernatum lumina utuntur. Hoc pingui, ſcabritias corporis læuigari, atque expoliri conſtat.

[a] Meum. λίμαγρον. i. pingue.

SCribit Ruellius, *Myagrum frequentiſſimum naſci in Gallia, eiusq; ſemine agros bene ſubactos perinde quaſi napis ſeri: quin & ſuæ ſponte inter ſegetes inueniri. Ex ſemine autem oleum exprimi ait, quo non ad lumina tantùm lucernarum; ſed ad ciborum quoque condimenta pauperes utuntur. Addit id à ſuis Cameliam, aut Camaminam uocari. Sed ipſe non equidem Ruellio auſim ſubſcribere: quandoquidem non pudeat fateri me hactenus Myagrum non uidiſſe in Italia, quod Dioſcoridis delineationi reſpondeat. Cæterùm eos haud dubiè fallì crediderim, qui putant, uulgare illud aurei coloris ſemen, quod aliqui Drodam, Drodellam alij, nonnulli uerò Dorellam dicunt, legitimum referre Myagrum. Siquidem hoc folijs rubiam non æmulatur, ſed ſylueſtrem erucam, ut quæ laciniat a.* Myagri conſideratio.

Quorundam error.

Digitized by Google

laciniata ſpectentur : nec ſemen profert fœno græco ſimile, ſed papaueris modo exile. Non deſunt præterea, qui plantam, quam Pſeudomyagrum appellauimus, legitimum eſſe contendunt. Verùm cùm & hæc rubiæ folia non gerat, ſed glaſti potius, & ſemen illi ſit naſturtij, non fœnogræci, non poſſum in eorum ire ſententiam. Naſcitur hæc paſſim inter linum, & ſegetes, cuius ſemen auidiſſimè auiculis expetitur, eſt enim dulce, & guſtui admodum gratum. Myagri ſemen, ut teſtatum reliquit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, pinguc eſt. Quare ſi tundatur, oleoſum quid effundit, quod emplaſticam uim obtinet. Herba, quæ Græcis Μυάγρος, Latinis pariter Myagrum appellatur : Italis, Miagro.

Myagri uires ex Gal. Nomina.

Ὀνάγρα. ONAGRA. CAP. CXIII

ONagra, ſiue onothera, aut onuris frutex eſt arboris inſtar, prægrandis, amygdalino folio, ſed latiore, lilio non diſſimili : flore roſaceo, magno [a] : radice candida, longa, cùm ſiccata eſt, uinum olente. naſcitur in montibus. Aqua, in qua radix maduerit, in potu data, feras mitigat, & cures facit. illitu quoque [b] tetra ulcera mulcet.

a Meũ,&Cat. μικρά.i. parua
b Meum. δυσῳδία.i. maligna.

TAmetſi memoriæ prodiderit Theophraſtus lib. IX. cap. XXI. de plantarum hiſtoria, Oenotheræ radicem è uino potam mitiores, hilariores q; mores conciliare ; nullum tamen, qui eam mihi oſtenderet, hactenus licuit reperire, quamuis ad mitigandam omnium animalium feritatem, ne dum hominum quorundam, eſſet optimum, utiliſſimumq; remedium. Cæterùm ad me ſcripſit clariſſimus medicus Lucas Ghinus Forocornelienſis, ſæpius ex Aprino in uiridarium ſuum tranſtuliſſe plantam homine proceriorem : foliis amygdalæ, maioribus tamen : flore rhododendri : ſemine perquàm minuto, exilibus teretibusq; ſiliquis contento, molli ac candida lanugine obuoluto : radice ſubalbida, longa, ſubter humum repente. Quæ ſanè omni ex parte Onagram referre uidentur, etſi ipſe quoque pro certo non auſit aſſerere, hanc legitimam eſſe Onagram, cùm hactenus experientia compertum non habeat, an huius radix ſicca uinum redoleat, mitigetq; feras aqua, in qua maduerit, pota, ut Dioſcorides teſtatur. Onagræ memimit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Onagron, aut onothera, aut onotheris, huius radix arefacta uinoſum quiddam redolet : ſed & uini maximè facultatis eſt. Quæ ὀνάγρα Græcè, Onagra item, ſiue Oenagra Latinè dicitur.

Onagræ uires ex Gal. Nomina.

Κίρσιον. CIRSIVM. CAP. CXIIII.

CIrſium [a], caulis eſt tener. duorum cubitorum [b], triangulo ſimilis : ab imo foliola, roſæ ſpeciem referentia : anguli ſpinoſi, per interualla molles : folia bugloſſo ſimilia, longiora, ſubcandida, modicè hirſuta, partibus extremis aculeata : cacumen caulis orbiculatum, hiſpidum : in quo capitula in ſummo purpurea, quæ ſoluũtur in lanugines. Radicem huius loco laboranti adalligatam, dolores uaricum ſedare Andreas ſcripſit.

a Meum. καυλίσκον.i. caulicu lus.
b Meum. & Cat. τρίγωνος. i. triãgularis.

Cirſij conſid.

CRediderè recentiores quàm plurimi rei herbariæ periti, nil aliud eſſe Cirſium quàm uulgare Bugloſſum. Sed mihi planè hæc ſententia, pace eorum dixerim, refellenda potius, quàm probanda uidetur : quòd Bugloſſo caulis triangulus non inſit, ſed rotundus : quòd ab imo foliola per ambitum aculeata roſæ ſpeciem non referant, ſed longa, & continua prodeant : quòd denique Bugloſſo flores non euaneſcant in pappos, ſed langueſcentes integri decidant, relicto in folliculis ſemine. Plantam, quam proculdubio Cirſium referre putamus, nuper Piſis ad me miſit clariſſimus medicus Lucas Ghinus, cuius etiam hîc figuram damus. Naſcitur, ut ipſe ſcribit, in uliginoſis locis. Ea, meo quidem iudicio, Cirſio maximè adſtipulari deprehenditur. Cirſij nuſquam, quod legerim, meminerunt in ſimplicium cenſu Galenus, & Paulus. Id æquè κίρσιον Græca uoce, atque Latina Cirſium appellatur.

Nomina.

Ἀστὴρ ἀττικὸς. ASTER ATTICVS. CAP. CXV.

ASter Atticus [a] cauliculus lignoſus, florem in cacumine habens purpureum luteumve, per ambitum diuiſum, anthemidis modo, capitulum, foliolis ſtellæ modo radiatis : quæ autem caulem ambiunt folia, oblonga ſunt, ac hirſuta. Feruenti ſtomacho, oculorum inflammationibus, prociduæ ſedi, ac [b] inguinibus illitu auxiliatur. Tradunt [c] purpureum florem, ſi ex aqua bibatur, anginis, & pueris comitiale

a Orib. οἱ δοβόνιον. i. aliqb. buboniũ.
b Meum. κατὰ βουβῶνας. i. inguinum tumores.
c τὸ πορφυροῦν ἄνθος τὸ ἄνθος.

ASTER ATTICVS, SIVE AMELLVS.

ASTER ATTICVS ALTER.

mitiale malum ſentientibus, opitulari. Inguinum inflammationi recentem illinire conuenit. Si aridus flos ſiniſtra dolentis manu decerpatur, & inguinibus adligetur, dolore liberat.

ira hęc Meū & Cat. i. purpureum in flore.

ASter Atticus, qui & Bubonion, hoc eſt noſtris Inguinalis, dicitur, ſibi Attici nomen aſciuit, quòd in Athenienſi agro frequentior, quàm alibi proueniat. Bubonion uerò, & Inguinalis dicta eſt herba, quòd bubonum, ſiue inguinum præcipuum ſit remedium. Aſteris porrò appellationem accepit, quoniam eius capitula, in quibus flores chamæmali inſtar emicant, per ambitum diuiſa foliolis ſtellæ modo radiata ſpectantur. Cæterùm, non deſunt, qui noſtram ſententiam impugnent, quòd crediderim ego. Aſterem Atticum eam eſſe plantam, floribus umbilico tenus melinis, & in ambitu purpureis, quamq; etiam Vergilianum Amellum eſſe cenſemus. Atqui nos non ita facilè à noſtra diſcedimus opinione, quòd & Meum, & Catecuzeni exemplar legant, τὸ πορφυρίζον τῷ ἄνθει i. purpureum in flore: quæ uerba manifeſtò arguunt in Aſteris Attici flore duplicem haberi colorem. quo fit, ut putem in capitis principio, ubi flos deſcribitur, non ἢ μέλανον, ſed καὶ μέλανον. i. ἀμφοτερωθεν πορφυρίζει καὶ μέλανον. hoc eſt florem purpureum & melinum. Sed eſto etiam aliorum iudicium. Verùm non ob id tam mordicus meam tenebo opinionem, quin uelim etiam aliam hic plantam oſtendere, quam quidam rei plantariæ ſtudioſi Aſterem Atticum faciunt, ſed examinent quoque ipſi antiquam, quam nos addidimus, lectionem. Huius plantam miſit ad me primùm Ioannes Crato Vratislauienſis, Ferdinandi Cæſaris Medicus, & uir quidem ſingulari doctrina præditus, quæ quoniam florem ſtellæ modo radiantem, licèt tantùm melinum, profert, meritò quidem Aſteris nomen illi imponendum eſt. Hanc Serapio (ut libro tertio in Erynga mentione prodidimus) cum Eringio confudiſſe deprehenditur flore ſimilitudine falſus, qui in utra quæ planta ſtellæ figurâ præſe ferunt. Cæterùm non eſt prætereundum, quòd nonnulli Dioſcoridis codices reperiuntur, in quibus hoc capite plura leguntur, quam ſupra ſint reddita. quæ quoniam à doctiſſimis uiris Dioſcoridi accreuiſſe comperta ſunt; ideo nos quoq; ea, utpote adiectitia omiſimus. Quòd autem adſcititia ſint, teſtimonio eſſe poſſunt Galenus, Oribaſius, Paulus, & Serapio, in quorum libris illa, quæ redundant, nuſquam leguntur, etſi reliqua, ut ſolent, bona fide referant. In cuiuſdam tamen Apuleij libello de plantarum hiſtoria & uiribus ſcripto, nonnulla habentur capite de Aſtere Attico, quæ inde facilè, quòd ferè eadem eſſe uideantur, huc adiecta ſunt: ſic enim uerba illa ſonant. Stellarum radij noctibus collucent: quare qui naturam ſtirpis ignorant, inane ſimulacrum ſe uidere putant. Reperitur à paſtoribus pecudū.

Aſteris Attici confid.

Serapionis erratum.

De Amello autem, quem nos Aſterem Atticum appellabamus, & non temerè quidem, ob nonnullas notas, quæ illi cum Attica Stella communes ſunt, cecinit Vergilius libro quarto Georgicorum his luculentiſſimis carminibus.

Amellus Virgilij.

Eſt etiam flos in pratis, cui nomen Amello
Fecêre agricolæ, facilis quærentibus herba:
Nanque uno ingentem tollit de cæſpite ſyluam,
Aureus ipſe, ſed in foliis, quæ plurima circùm
Funduntur, uiolæ ſublucet purpura nigræ.
Sæpe deùm nexis ornatæ torquibus aræ,
Aſper in ore ſapor: tonſis in uallibus illum
Paſtores, & curua legunt prope flumina Mellæ.

Verùm non poſſum non mirari ſtupidum cuiuſdam blateronis ingenium, qui Vergilij Amellum eam plantam eſſe cenſet, quam

Blateronis cuiuſdam opin. exploſa.

quam omnibus in confesso est esse chelidonium minus. Ita enim sæpe fit, ut qui alios suggillare satagunt, ipsi
inuidia adeò cæcutiant, ut non solùm in tenebris oberrent, sed excordes quoque fiant. Vergilius enim Amelli
florem descripturus inquit. Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello Fecere agricolæ. & deinde subiungit.
Aureus ipse, sed in foliis, quæ plurima circum. Funduntur violæ sublucet purpura nigra. De foliis intelligens
ipsius floris, quæ ipsum ambiunt, quæque colore nigram imitantur violam & rectè quidem, subiucet inquit Ver-
gilius purpura, quòd color ille purpureus, qui in illis spectatur foliolis, non ita splendidus sit, ut in ipsa cernitur viola, sed longè dilutior. quo fit ut is omnino cæcutiat, qui de plantæ ipsius foliis Vergilium intellexisse cen-
seat. Sed purpureus color in chelidonij minoris flore omnino desideratur. Præterea chelidonium minus hiemi
perpetuò repit, nec se unquam in altum extollit. Atqui aliter quidem se habet Amellus. Nanque is, uno in-
gentem tollit de cespite syluam. Adde quòd chelidonium illud Verno tantùm tempore prouenit, & deperit.
Amelli verò flos Vergilio, in fine æstatis, aut sub Autumni principium apparet: cum dicat, tonsis in uallibus il-
lum Pastores & curua legunt prope flumina Mellæ. Idest legunt Pastores Amelli florem in uallibus & pratis
Amelli hist. Matthiolo. iam falce detonsis. Itaque fit ut iam ex Medico fiam Vergilij interpres. Est itaque Amellus herba; quæ cau-
les ab radice mittit rectos, solidos, ac lignosos, colore fusco lutescente. E quibus circa cacumen ramuli oriun-
tur, in quorum summitate flores spectantur in stellæ modum radiantes, ut in Anthemide, aut Belli, sed in me-
dio lutei, comantibus circunquaque foliolis diluta purpura nitentibus. Folia profert oblonga, acuminata oliuæ
figura, minora tamen, aspera, hirsuta, nigricantia; subamaro sapore. Quæ autem caulem circumuestiunt, lon-
ge minora spectantur. Radicem habet multifidam, odore non ingrato, & caryophyllorum quid respiens. Flo-
ret in principio Autumni, aut æstatis calce, Augusto, & Septembri. Flores tandem flaccescunt, & in pap-
pos dissiliunt: semine paruo, oblongo. Intubo haud longè absimili. Asteris Attici recens herba (ut Crateuas
Asteris Attici uires ex Gal. tradit) cum axungine senio tusa rabiosi canis morsibus utiliter imponitur. Turgentia guttura discutit, & in-
censa serpentes fugat. Huius meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi eius uires retulit his
uerbis. Aster Atticus, alij bubonium uocant, non ob id tantùm quòd illitum, sed etiam quòd suspensum bubo-
nas sanare creditur. Habet quiddam etiam digerens, habet verò non minimè & refrigerans quiddam, ac repri-
mens, adeò ut mista sit facultatis, uti rosa: uerum id non ad-
stringit. hactenus Galenus. Sed quoniam Attica stella nobis
in mentem redegit Stellariam recentioribus uulgò uocatam,
cùm & ipsa uiribus non uulgaribus sit prædita, eam minimè
silentio dissimulandam duximus. Est igitur STELLARIA,
Stellariæ historia. quam alij Pedem leonis, alij Alchimillam uocant, planta, quæ
ut plurimùm in montibus prouenit, præsertim in pratis, foliis
maluæ ferme similibus, duriotibus tamen, & crispioribus, an-
gulis octo distinctis, prominentioribus, & per ambitum serra-
tis, adeò ut latius aperta stellæ formam referant. Caulis eite-
nuis, semicubitalis, à quo plures exeunt ramuli, in quorum sum-
mo flores emicant subpallidi, tenues, stellarum effigie. Radice
Stellariæ uires Matth. nititur, quæ crassitudine digitum æquat, & longitudine palmū
excedit. Erumpit hæc Maio mense, Iunio verò floret. Efficax
est pota sanandis non solùm internis uiscerum uulneribus, sed
& sinu sis ulceribus: quinetiam extrinsecæ uulnera glutinat.
Expetitur Germanis chirurgicis, mirisque laudibus celebratur:
quippe qui eam felici successu uulnerarijs potionibus admiscent.
Aridæ puluis in sui ipsius decocto, aut cum aqua eius stillati-
tia sumptus, enterocelis medetur. Datur idem puluis ex uino,
aut iure cochlearis mensura, quindecim aut uiginti diebus, mu-
lieribus, quibus adempta sit concipiendi facultas à nimia ute-
ri humiditate, quæ iniectum semen contineri prohibet. Stilla-
titia eius aqua epota, tum etiam in uuluam indita, alba malie-
rum profluuia mirificè sistit: adeò ut eius quoque diutina inie-
ctione corruptæ ab incorruptis uix dignosci possint, restrictis
mirum in modum fœmineis locis: quod tum celerius, tum ef-
ficacius præstatur, si in eius decocto insideant. Quin & laxas
procidentesque mulierum mammas contrahit, & duras soli-
dasque efficit, si lintea in eius decocto, aut stillatitia aqua in-
tincta mammis sæpius imponantur, diutiusque inportentur:
præsertim hypocistide, equiseto, stypteria, siccisque rosis ad-
STELLARIA.

Nomina. mistis. Plauta, quæ Græcis ἀστὴρ ἄγριος Latinis item Aster Atticus nominatur: Arabibus, Astaraicon: Italis, Aster Attico: Germanis, Stern Kraut: Gallis, Aspergoutte mineur.

Digitized by Google

ISOPYRVM.

Ἰσόπυρον. ISOPYRVM. CAP. CXVI.

ISopyron aliqui phaſiolon ob ſimilitudinem uocant, quoniam folium, quod eſt aniſo ſimile, in pampinos torquetur: capitula ſunt in ſummo caule, tenuia, plena ſeminis, melanthij guſtum imitantis. Contra tuſſim, & cætera pectoris uitia, ſemen ex aqua mulſa bibitur: hepaticis, & ſanguinem excreantibus utile.

ET ſi aliàs ſcripſi haud mihi contigiſſe antea uerum Iſopyrum inuenire, poſtea tamen factum eſt, ut eius plantam cuius hîc imaginem damus ab amicis optimis ſim conſecutus. Ea enim Iſopyrum (meo quidem iudicio) per omnia refert. Quod Græci ἰσόπυρον, *Latini etiam Iſopyrum uocant.* Nomina.

Ἰὸν πορφυροῦν. VIOLA PVRPVREA.

VIola purpurea folium habet hedera minus, tenuius, ac nigrius, nec multò diſſimile: cauliculus à radice medius prodit, in quo floſculus ſuauiſsimè olens, purpureus, opacis, & aſperis naſcitur. Refrigerandi naturam habet. Folia per ſe, & ex polenta illinuntur aptiſsimè ſtomacho æſtuanti, & oculorum inflammationibus, ſediſque procidentiæ.

SVnt in Violarum genere non modò purpureæ, ſed etiam candidæ, frigidis & uliginoſis locis naſcentes, prorſus tamen inodoræ, de quibus nihil, quod extet, memoriæ prodidit Dioſcorides. Hæ *numeroſæ prouenium in Ananienſi agro* Violæ purpureæ conſid.

VIOLA PVRPVREA.

VIOLA ARBORESCENS.

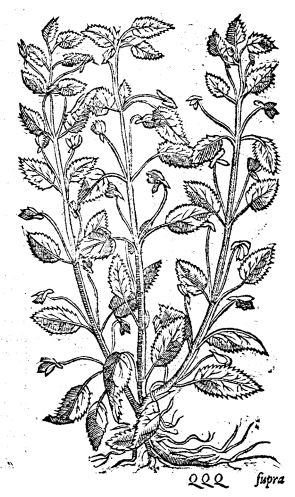

Digitized by Google

IACEA, SIVE FLOS TRINITATIS.

Violæ arbore scentis mentio.

Iacea, siue herba Trinitatis.

IACEA ALTERA.

Violarum uires ex Mesue.

supra Tridentum, ubi mense Aprili adeò copiosè florent, ut si longè prospiciantur, oculos fallant, & extensa lintea videantur. Sunt & aliæ, quæ aureo sunt colore, adeò in colorandis floribus occupatur natura. Est & genus, Oenpont: primum mihi visum, cuius purpurei flores numerosis stipantur foliolis, odore omnium iucundissimo. ARBORESCENTEM *autem* VIOLAM *è Baldo monte allatam, odore perquàm iucundo, mihi dono misit Franciscus Calzolarius pharmacopœus Veronensis, cuius flores illis persimiles ferè habentur, qui in Regali consol da usurpantur. Crescit hæc duorum cubitorum altitudine, plurib us ab una radice sublatis caulibus. Alij præterea flores per æstatem Maio, & tunio mensibus usurpantur saturnè purpurei, in medio candidi, inferius uerò lutei, forma purpureas violas referentes, aspectu gratissimo, cùm tamen nullo & ipsi commendentur odore. Prodeunt hi ex quadam planta, cui primo exortu folia insunt rotunda, per ambitum serrata, quæ tamen per incrementum in longitudinem desciscunt. Constat hæc caulibus triangularibus, quadantenus striatis, & intus concauis, quibus paribus interuallis genicula supereminent, è quorum concauo ramusculi exoriuntur, quibus flores dependent. Vocant hanc nonnulli* IACEAM *alij uerò* HERBAM TRINITATIS *à triplici florum colore. Verùm an hæc illa sit Iacea, quam ad intestinorum ramices magnificiunt recentiorũ quidam, nondum satis compertum habeo. Quanquam non desunt, qui affirmẽt, hanc esse de qua modò seruio est, eamq; symphyti facultatibus pollere, quemadmodum etiam sunt, qui eandem ægrè spirantibus, & pulmonum inflammationibus, non obscurè opem ferre tradant: quin & scabiem sanare, & cætera cutis uitia delere. Huius duo obseruauimus genera, alterum maius, alterum minus. Atqui in minore flores, & minores habentur, & duobus tantùm coloribus micantes, nempe cæruleo, ac candido, aut luteo & albicante. Præferuntur ambæ ad puerorũ tormina, & præsertim stillatitia earum aqua pota. Herba tota illita, aut in pabulo data, sanat sues angina laborantes. Violarum purpurearum facultates exquisitè describit Mesues inter simplicia soluentia, unde hæc decerpsimus. Violæ temperatum, conueniensque sunt medicamentum, quo immutantur malæ humorum qualitates, & natura eorum soluitur. Præferuntur quæ primo uere florent, solis ardorem, qui uim resoluit, minimè expertæ, nec imbribus dilutæ. Violæ refrigerant, & humectant ordine primo, cùm tamen siccæ minus refrigerent, & minus humectent. Recentibus quædam inest humiditas, quæ obtundit caliditatem, à qua potior est uis. Quapropter siccata humiditate, quæ in superficie continetur, gustu amaritudo deprehenditur, quæ à calido prouenit, qui prius sub humido delitescebat. Quo fit, ut exiccatæ magis calidæ, minusq; humidæ habeantur. Humiditas, quæ superflua recentibus inest, aluum emolliendo ciet: uerùm arefactæ, dejectoriæ sunt facultatis, non quòd emolliant, sed quòd dissoluant. Violæ in summa soporiferæ sunt, refrigerant, calidos dolores mulcent, inflammationes extinguunt, leniunt, & soluunt. Earum succus, & syrupus ex eo factus uetrem leniunt. Macerantur in aceto, quòd ualentius ardentissimis conferant febribus. Fit ex uiolis oleum, ijs in eo diutius maceratis: cæteris tamen præstat, quod ex imaturis oliuis, aut ex dulcibus amygdalis exprimitur. Violæ bilem educunt, eiusque fernorem mitigant. Conferunt capitis doloribus, quos caliditas excitauerit: somnum conciliant: pectoris, & asperæ arteriæ scabritiem leniunt: medenturq; anginis, & columellæ uitijs: præcipuo autem auxilio sunt pectoris, & lateris inflammationibus: sitimque arcent. At quæ siccæ sunt, iecoris obstructiones*

ſtructiones referant, inflammationes diſcutiunt, & morbo regio laborantibus opitulantur. Hactenus de uiolis Meſues. Parant hac ætate è uiolarum recentium diluto, quo pluries uiolæ fuerint maceratæ, delectorium Syrupus, quemadmodum & ex roſis roſaceum, quo deijciendæ alui gratia recentiores medici in pleuritide utuntur, uncias quaternas, uel quinas exhibentes. Violarum uires tradidit Galenus libro VI. ſimpl. medic. ſic inquiens. Viola folia aqueam & ſubfrigidam ſubſtantiam ſuperantem poſſident: proinde tum per ſe, tum cum polenta illiza calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori ventriculi æſtuanti, & oculis. hæc Galenus. Ex quibus abundè palàm eſt non nouiſſe Galenum, ſicuti & cæteros ueteres, Violas delectoria facultate citra noxam præditas eſſe. Viola nigra, & Viola purpurea ſic Latinis dicta, Græcis ἰὸν μέλαν, & ἰὸν πορφυροῦν uocatur: Arabibus Seneſſigi, Sonoſrig, ſiue Benefefegi: Italis, Viola porporea, & Viola mammola: Germanis, Mertzen uioien: Hiſpanis, Violeta: Gallis, Violetes, Violes de marzc, & Careſme.

Syrupus uiolaceus.

Violarum uires ex Gal.

Nomina.

Καχαλία. CACALIA. CAP. CXVIII.

CAcalia, quæ leontice uocatur, folia fert magna, alba: è quibus medius caulis emicat, rectus, albus: florem ferens robori, aut oleæ ſimilem. naſcitur in montibus. Radix in uino madefacta, ut tragacantha, delinctu aut manducatu per ſe tuſsibus, ſcabritijs arteriæ medetur. Grana, quæ poſt excuſſum florem innaſcuntur, trita & cum cerato illita, faciem erugant, & cutem extendunt.

Cacaliæ confideratio.

CAcalia, Plinio lib. XXV. cap. XI. authore, uocatur ſemen margaritis minutis ſimile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. ita Plinius. Sed non propterea mihi hactenus contigit Cacaliam reperire in Italia etſi eam diu quæſiuerim in montibus. Cæterùm herbam Cacaliæ ſimilem teſtatur ſe pluries uidiſſe in Apennini Alpibus Lucas Ghinus Forocornelienſis medicus rei herbariæ diligentiſsimus inquiſitor, folio tuſſilaginis, maiore tamen, aueria parte candidiore, minuſq; per ambitum anguloſiore: caule palmi altitudine, recto, ſubcandido: in cuius cacumine flores exeunt paniculæ faciem referentes, muſcoſi, oliuæ inſtar. Hanc ipſe Cacaliam ſuſpicatur. Equidem huius uiri iudicio facilè auſim ſubſcribere, quòd is in ſimplicium cognitione diligenter uerſatus ſit, atque inter Italos in ea maximè præſtet. Cacaliam cancanon uocauit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ubi eius uires reddidit his uerbis. Cancani radix facultatem habet mordacitatis experiem, & modicè exiccantem: eſſentiam craſſam, & emplaſticam. Quapropter macerata uino, ſicut tragacantha, & linita, arteriæ aſperitates ſanat: nec minus, ſi quis eam commandat. Succus eius defluens prodeſt arteriæ, ſimiliter ut glycyrrhiza. Καχαλίαι ita Græcè, ut etiam Cacalia Latinè dicitur.

Cacaliæ uires ex Gal.

Nomina.

Βούνιον. BVNIVM. CAP. CXIX.

BVnion caulem edit quadrangulum, procerum, digiti craſsitudine: in quo ramuli minutis folijs, ac floribus ſcatent: folia proximè radicem, apio ſimilia, longè tenuiora, coriandrinis proxima: flores anethi: ſemen odoratum, hyoſcyamo minus. Vrinam ciet, excalfacit, ſecundas euocat: lieni, ueſicæ, renibus utile. Tam humidi, quàm ſicci, expreſsiſq; ſucci caulibus, folijs, radicibusque, uſus inualuit ex aqua mulſa.

Ψευδοβούνιον. PSEVDOBVNIVM. CAP. CXX.

PSeudobunion palmi altitudine fruticat in Creta, folia, ramulosque napi ferens, acri guſtu. Tormina, atque ſtranguriam, laterumque dolores ſanant quaterni rami eius poti in aqua: illiti quoq; cum ſale, & uino tepentes, ſtrumas diſcutiunt.

Bunij confid.

BVnium, quod noſtri Napum ſylueſtrem uocant, Plinius uidetur poſteritatis memoriæ prodidiſſe libro XX. cap. IIII. ubi de napis ita ſcriptum reliquit. Naporum duas differentias & in medicina Græci ſeruant. Anguloſis foliorum caulibus florentis, & quod Bunion uocant, purgationibus fœminarum, & ueſicæ, & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulſa, uel ſuccì drachma. Semen dyſentericis toſtum, tritumque in aqua calida è cyathis quatuor: ſed urinam inhibet, ſi non lini ſemen unà bibatur. Alterum genus Bunıada appellant, & rapho, & rapo ſimile. Seminis præclari contra uenena: ob id & in antidotis utuntur illo. hæc Plinius. Ex cuius ſanè uerbis palàm fieri arbitror, eam nobis plantam eſſe Bunium, quæ Napum ſylueſtrem rura in Hetruria appellant. Naſcitur hæc inculto ſolo, frigido præcipuè tractu. Verum Pſeudobunium, quod Græci uocant, nondum mihi in Italia compertum eſt. Quod nulli mirum uideri debet: nam quòd planta hæc fruticet in Creta, ut Dioſcorides teſtatur, uidetur potius Cretenſium propria, quàm aliarum gentium. Bunium, ut Plinius tradit, antidotis admiſcetur: quare & in ipſa Andromachi theriaca Bunium expetitur. Vtriuſque uires ſanè paucis tradidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Bunium, alij arctìcon, adeò excalfacit, ut & urinam moueat, & menſes prouocet. Sed & Pſeudobunium adſimilis illi caliditatis eſt. Quod Græci Βούνιον, Latini ſimiliter Bunium uocant: Itali, Nauone ſaluatico. Quod uerò illi Ψευδοβούνιον, hi Pſeudobunium, & Bunio falſo.

Bunij uires ex Gal.

Nomina.

Χαμαίκισσος. CHAMAECISSVS. CAP. CXXI.

CHamæcissos folio est hederæ, tenuiore, longiore: ramulis à radice quinis senisve, dodrantalibus, folioſis: flore uiolæ albæ simili, candidiore, ac tenuiore, gustu supra modum amaro: radice tenui, candida, inutili. nascitur in cultis. Bibunt conuenientissimè ischiadici folia, tribus oboli in aquæ cyathis tribus, tricœnis, quadragenisve diebus: eodem pota modo, senis aut septenis diebus, regium morbum purgant.

Chamæcissi consid.

CRedidit Leonardus Fuchsius, in suo de stirpium historia commentario, nihil differre Chamæcissum ab ea uulgaris notitiæ planta, quam, ut superius libro tertio in Asclepiadis mentione diximus, herbariorum uulgus Hederam terrestrem nominat. Sed cur eius sententiam comprobem, sanè non habeo. Siquidem uulgaris hedera terrestris folio constat rotundo quadantenus serrato: caulibus, uel potius funiculis utilium modo longis, humi longo tractu repentibus. Chamæcissus uerò Dioscoridi folijs est hederæ, tenuioribus, longioribus: ramulis à radice quinis senisue, dodrantalibus, foliosisq;. Adde quòd Chamæcissi flores uiolæ albæ similes facit Dioscorides, ac etiam candidiores. Sed terrestris hedera florem profert pusillum, in candido purpurascentem. Quibus utique rationibus ducor, ut putem, hanc herbam non esse Chamæcissum, quòd notis inter se plurimùm pugnare deprehendantur. His etiam accedit, quòd Chamæcissos (si Plinio credimus lib. XXIIII. cap. XV.) spicata est tritici modo: & cùm floret, existimari potest alba uiola. Ruellius hanc in Gallia nasci scribit. Sed eam aliam esse à Chamæcisso hic repræsentato perspicuum est: ea enim, quæ Plinius refert, à Dioscoride dissentiunt, quem nullam spicarum mentionem feciſſe constat. Equidem, ut ingenuè fatear, nullam hactenus in Italia herbam compe-

Chamæcissi uires ex Gal.

peri, quam legitimum esse Chamæcissum ausim affirmare. De uiribus Chamæcissi breuiter disseruit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Chamæcissi flos, cum sit admodum amarus, siccur obstructione liberat. Sunt & qui ischiadicis ipsum exhibeant,

Nomina.

Hæc planta ut Græcis χαμαίκισσος, ita etiam Latinis Chamæcissus nuncupatur.

Χαμαιλεύκη. CHAMAELEVCE. CAP. CXXII.

CHamæleuce lumborum doloribus propitia est. herba uirens, incuruis folijs furculisque: flore rosaceo.

Chamæleuces consid.

SAnè quàm paucis Chamæleuces historiam perstrinxit Dioscorides. quare difficillimè quidem decerni potest, quænam in uniuerso plantarum genere Chamæleucen referat. Cæterum hic silentio non dissimulandum puto, quòd non desint codices (ut Marcellus & Ruellius Dioscoridis interpretes aiunt) in quibus non χαμαιλεύκη, sed χαμαιτεύκη legitur. Alteram quidem lectionem nos quoque magis probamus, tum quòd in nothis Dioscoridis nomenclaturis Chamæleuce nil aliud sit quàm tussilago, quemadmodum & apud Plinium lib. XXIIII. cap. XV. ubi eam Farranum siue Farfugium uocari tradit: tum etiam quòd eodem loco Plinius idem ferè scripserit de chamæpeuce, quod de chamæleuce in hoc capite scriptum reperitur. Quod haud dubiè ostendit, huius capitis initio mendum subesse. Et certè facilis ac lubricus potuit esse librariorum lapsus, ut qui unius tantùm literæ mutatione χαμαιτεύκη, pro χαμαιπεύκη scripserint. Porrò Plinius chamæpeucen foliis laricis similem reddidit. mihi tamen ea uidetur potius piceæ folijs assimilanda, si in composito plantæ nomine uolumus rectè posteroris uocis significatum spectare: nam picea πεύκη, larix uerò λάριξ item Græcè dicitur. Chamæleuce, ut author est Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, calidæ est facultatis tertio quodammodo ordine, siccæ primo. Ea Græcè χαμαιλεύκη, Latinè item Chamæleuce, & Chamæpeuce uocatur.

Chamæleuces uires ex Galeno.

Nomina.

Βούγλωσσον. BVGLOSSVM, LINGVA BVBVLA. CAP. CXXIII.

BVglossum nascitur in campestribus, & fabulosis. Iulio mense colligitur. Aiunt eam, quæ tres thyrsos emittit, cum semine, & radice tritam, potamque contra tertianos horrores prodesse: quæ quatuor, ad quartanos: ea in uino decoquitur. Herbam abscesibus utilem esse uolunt. Verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius[a], asperum, bubulas imitans linguas. Quod in uinum dejectum, animi uoluptates auget.

a Car. πραχύτερον καὶ ἀκανθωδέστερον. i. asperius: & spinosum, & minus.

Bugloſsi consideratio.

QVi diligenter Bugloſsi historiam expendunt, omnes herbam Borraginem uulgò uocatam, in hortis, alijsque locis nascentem, potius legitimum esse Bugloſsum censent, quàm illam, quæ Bugloſsa uulgò nominatur, cuius in officinis communis est usus. Quorum equidem iudicio non dubitauerim subscribere. siquidem Borrago dicta folijs est in uniuersum uerbasco similibus, nigrioribus tamen, & asperioribus: quibus etiam hæc symphytum alterum æmulatur, quod folia bugloſso proxima ferre superius prodidit Dioscorides. Adde præterea, quòd folia Borraginis in terram procumbunt, & bubulas linguas tum forma, tum asperitate imitantur. Contrà quæ Bugloſsi nomen sibi falsò uendicauit, folia habet longa, echio similia, non usqueadeò lata, ut bubulas referant linguas, minusque humi depressa, quæ potius è toto ferme cespite sursum aſpiciunt, nec aliqua ex parte uerbascum, aut symphytum alterum repræsentant. Non ob id tamen negare auserim, quin uulgare Bugloſsum in campestribus nascens, ijsdem cum Borragine polleat uiribus: quandoquidem eadem utriusque asperitas, idemq;

BVGLOS. SIVE BORRAGO. BVGLOSSVM VVLGARE.

tas, idemque ſapor guſtui manifeſtum præbent eiuſdem facultatis indicium. Atque facie non multùm diſſi-
milia inuenias, ſi illud genus ſpectes, quod hodie in hortis ſeritur ex Hiſpanijs allatum: hoc enim etſi uerbaſcum
adeò adamuſim non repræſentet, quemadmodum Borrago; foliorum tamen effigie bubulas linguas maximè imi-
tatur. Sed quoquomodo hæc ſe res habeat, concedam facilè Borraginem, & uulgarem Bugloſſam & ſpecie,
& forma inter ſe differre: attamen crediderim alteram ad alterius uires proximè accedere, & ſi non eadem
utriſque, ſimillimas tamen ineſſe. Cæteriùm non deſunt, qui his rationibus neglectis aſſerant uulgare Bugloſſum
Echij omnino genus eſſe, quòd illud omnibus notis referre putent. Alij uerò ſunt, qui idem Bugloſſum Cirſium
existimant. Verùm nos aliud à uulgari Bugloſſo & echium, & Cirſium eſſe cenſemus, ut abundè ſuis locis do-
cuimus. Quòd inſuper Borrago facilè ſit legitimum Bugloſſum, Auicennæ teſtimonio comprobari poteſt, qui Bugloſſi de-
libro ſecundo ſui canonis ita ſcribit. Lingua bouis eſt herba lata, habens folia ſicut almaru, & ad tactum ſcriptio Auic.
aſpera, & rami eius aſperi, ſicut pedes locuſtarum. Oportet autem, ut illa adminiſtretur, quæ eſt in Co-
raſceni, craſſa habens folia, ſuper quorum faciem ſunt puncta, quæ ſunt radices ſpinarum, & pilorum exeun-
tium ab ea. Quibus notis adeò euidenter noſtram Borraginem expreſſit Auicenna, ut nemo non intelligat,
hanc eſſe Linguam bubulam. Eam præter morem deſcripſit Auicenna, quòd ſuo quoque tempore non deeſ-
ſent, qui ueri Bugloſſi loco aliam quandam ſubſtituerent plantam, ut apertè eius uerba declarant, dum ſubdit.
Quæ autem in hac terra reperitur, & qua utuntur medici, plurimum eius eſt genus almaru, & non eſt lin-
gua bouis, & neque confert, ut iuuamentum illius eſt. hactenus Auicenna. His omnibus illud denique acce-
dit, quòd apud Apuleium in eo libello, qui de herbarum medicaminibus inſcribitur, inuenio Bugloſſum Lucanis
Corraginem nuncupari prioris tantùm literæ mutatione, quòd cordis affectibus quàm maximè opituletur. Quæ
ſanè omnia, ni fallor, clariſſimè oſtendunt, Borraginem eſſe uerum ac legitimum Bugloſſum. Prouenit ita-
que Borrago foliis latis, atque oblongis, aſperis: eminentibus ubique bullis, tenuiſſimis armatis aculeis, qui
totam plantam hirſutam, ac rigidam reddunt: caule exit cubitali, & quandoque maiore, pingui, concauo,
aculeis ubique ſcatente, & ramis multis brachiato: floribus in ſtellæ modum radiantibus, cæruleo colore,
& quandoque candido: nigro è medio prominente apice. Semine nigro, ſtriatoque. Hæc planta plurimum
per ſeſe in hortis naſcitur, adeò ut inde haud facilè extirpari poſſit. Radicem habet albam, teneram, pol-
licari craſſitudine, guſtu ſubdulci, ac lento. Cæterùm uulgare bugloſſata folio eſt Borragine longiore,
hirſuto, aſpero, minutiſſimis aculeis ſcatente, caule ſeſquicubitali, rotundo, hiſpidoque. e quo rami exeunt
ſurſum ſpectantes. Flores edit purpureos Borragine minores, è quibus nigrū oritur ſemen. Radix illi eſt Borragi-
ni per omnia fere ſimilis, ſed craſſiori pinguioriq; libro. Huius tria obſeruauimus genera. Hortenſe latioribus,
ac longioribus foliis, ac ſylueſtris duplex genus. Cuius alterū foliis altero latioribus, & floribus purpureis ſpe-

BVGLOSSVM ALTE. FLORE NIGRO.

Bugloſsi uires ex Gal.

Nomina.

latur: alterum uerò angustioribus, & floribus nigricantibus. Borragini atque etiam uulgari Bugloſſo uis ſanè magna ineſt ad animi deliquium, & cæteros cordis affectus, & melancholicos morbos. & præſertim earundem decoctum ex uino, ac etiam ex aqua paratum. Trita uulgaris bugloſſi radix ex aceto illita tribus diebus continuis Scabioſos iuuat. Præſtat utriuſque plantæ ſuccus hauſtus ad epota uenena, & uenenoſorum animalium morſum. Stillatitia earum aqua delirijs, quæ cum febre fiunt, mirificè auxiliatur, quinetiam oculorum inflammationes mulcet tam interius, quàm exterius impoſita. De cuius uiribus differens Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Bugloſſum humidæ calidæque temperiei eſt. Itaque uinis iniectum, lætitiæ ac hilaritatis cauſa eſſe creditum eſt. Sed & iſs, qui ob faucium aſperitatem tuſſiunt, coctum in melicrato conuenit.

Herba, quæ Græcis Βούλωσσον, Latinis item Bugloſſum & Lingua Bubula nominatur: Arabibus, Liſen althaur, ſeu Leſan althaur: Italis, Borragine: Germanis, Barretſch: Hiſpanis, Borraia, & Borraienes: Gallis, Borrache.

Κυνόγλωσσον. CYNOGLOSSVM. CAP. CXXIIII.

CYnogloſſon folia latifoliæ plantaginis habet, arctiora, minora, lanuginoſa: caule uacat, & humi ſternitur. prouenit in ſabuletis. Folia cum ſuillo adipe uteri, medentur morſibus canum, alopecijs, & ambuſtis. Emollit aluum, decoctum herbæ ex uino potum.

Cynogloſsi confid.

CYNOGLOSSVM DIOSCORIDIS.

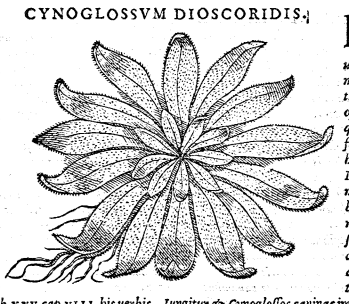

LEgitimum Cynogloſſum, quod, Dioſcoride teſte neque caulem, neque flores, neque ſemen gignit, pluries non modò uidimus; ſed etiã legimus Romæ poſt Adriani molem in ſabuloſis quibuſdam locis enatum. Hoc à uulgari Cynogloſſo, quo paſſim officinæ utuntur, perquàm longè diſtat: quippe quod in radiantis ſolis morem folia fert, ſuppinguia, tenui lanugine albicantia, humi ſtrata, & caule perpetuò uiduum eſt. Illa uerò planta, quæ Cynogloſſi uſum omnibus præſtat, plurimos emittit caules, cubito ſæpius longiores, adnatis in cacumine ramis: quibus flores inſunt purpurei, echio ſimiles; è quibus deinde quædam paruæ prodeunt lappæ, non ſine magno naturæ artificio factæ, quæ contactu neſtibus pertinaciter adhærent. Meminit Cynogloſſi Plinius lib. XXV. cap. VIII. his uerbis. Iungitur & Cynogloſſos caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratiſſima. Aiuntq; quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt & alia ſimilis ei, quæ ferat lappas minutas. hæc Plinius. Ex quibus ſatis perſpicuum eſſe puto, quòd neutrum Cynogloſſi genus è Plinio traditum, Dioſcoridis Cynogloſſo reſpondet. Siquidem primum Plinio caules uel thyrſos edit adeò flexiles, ut ij topiarijs operibus maximè conueniant. Dioſcoridi uerò planta eſt ſine caule, quæ humi ſternitur. ut hinc apertiſſimè conſtet, hanc operi topiario, ut aliquid cõueſtiat uel contexat, prorſus ineptam eſſe. Adde quòd Dioſcorids Cynogloſſum medetur canum morſibus, alopecijs, & ambuſtis: quinetiam aluum emollit. Plinio autem ad tertianas tantùm, & quartanas prodeſt. Id quod de Bugloſſo intelligitur, ut ſuperiori capite teſtatur Dioſcorides. Hinc itaq; palàm fieri arbitror, Bugloſſi hiſtoriam, & uires eam Cynogloſſo turpiter confudiſſe Plinium. Cuius certè lapſum non animaduerterunt recentiorum nonnulli, qui Plinij auctoritate freti contra Dioſcoridis grauem ſententiam probare contendunt, Cynogloſſum caules, flores, & ſemen proferre. Quod autem ſecundo loco à Plinio deſcribitur, lappas minutas ferẽs, nil aliud, meo quidẽ iudicio, fuerit, quàm

Plinij lapſus.

CYNOGLOSSVM VVLGARE. CYNOGLO. VVLGARE FLORIDVM.

PHYTEVMA.

quàm vulgare Cynogloſſum omnibus notum. Quo fit, vt omnino erraſſe exiſtimem Ruellium, & Fuchſium vtrosalioqui doctiſſimos: quippe qui crediderint, vulgarem Cynogloſſam eſſe Lycopſin, vt etiã ſupra ſuo loco monuimus. neq; enim hos animaduertiſſe video de hac cũ alio Cynogloſſo ſcripſiſſe Plinĩ, ac deinde ſpeciatim de Lycopſi lib. lib. XXVII. cap. XI. Vulgare Cynogloſſum manifeſtò refrigerat, et ſiccat. folia recẽtia illita vulnerum inflammationes, mirum in modum ſanant, et arcent. Cynogloſſi in libris de ſimpl. medic. facul. nuſquam reperio me minisſe Galenum. Id Græcis κυνόγλωσσον, Latinis Cynogloſſum & Lingua canina vocatur: Italis, Cynogloſſa. Rue'. & Fuch. error. Nomina.

φύτευμα. PHYTEVMA. CAP. CXXV.

PHyteuma folia habet ſtruthij, minora: copioſum ſemen, perforatum: radicem paruam, tenuem, per ſumma terræ nitentem. Quam ad amatoria conuenire, nonnulli ſcriptum reliquerunt.

CVm ſit vſus Phyteumatis ad amatoria dunta xat, exemplo Plinij ductus, plura hîc de eo referre ſuperuacuum habeo. Mihi quidem hactenus herba hæc incomperta eſt. Quare eam relinquamus in hortis Veneris, quos ipſa ad delicias & amatoria tantùm colit, donec quis Deæ charißimus hanc herbam edoctus, eam nobis quoque indicare poſſit. Verùm non ob id prætermittam commemorare, non deeſſe rei herbariæ ſtudioſos, qui plantam, cuius hîc imaginem damus, PHYTEVMA *eſſe cenſeant, quòd perforatum gerat capitulum & folia ſtruthij modo obłõga; ſed eſto etiam aliorum iudicium. Huius, tanquam ſuperuacuæ, et inutilis herbæ, Galenus et Paulus nuſquam, quod legerim, inter ſimplicia meminerunt. φύτευμα vt Græcè, ita etiam Phyteuma Latinè dicitur.* Phyteumatis confid. Nomina.

Λεοντοπόδιον

LEONTOPODIVM VERVM.

PSEVDOLEONTOPODIVM.

Leontopodij confid.

Brunfelsij errarum.

Nomina.

Λεοντοπόδιον. LEONTOPODIVM. CAP. CXXVI.

LEontopodion duûm digitorum herbula eſt, folia ferens anguſta, longitudine ternûm, quaternumve digitorum hirſuta, quæ iuxta radicem lanoſiore flocco caneſcunt: capitula in ſummo caule quaſi perforata: flores nigri: ſemen uſque adeò ſpiſſa lanugine inuolutum eſt, ut ſæpe fallat: radice parua cohærret. Quam tradunt appenſam ad amatoria prodeſſe, & tubercula diſcutere.

NOn dubito quin plantam, cuius hîc imaginem damus, legitimum ſit Leontopodium. Siquidem herbula eſt duûm, ternumue digitorum: foliis anguſtis, trium quæque digitorum menſura hirſutis, auerſa parte caneſcentibus, & præſertim quæ circa radicem ſunt. Capitulis in ſummo caule quaſi foraminibus diſtinctis: floribus nigricantibus, & ſemine denſa admodum lanugine implicato. Radice parua, tenuique. Hanc è Baldo Monte allatam miſit ad me Verona Franciſcus Calzolarius Pharmacopœus inſignis ad auream campanam. Eſt & alia planta, cuius quoque imaginem expreſſimus, & paſſim in Boemia naſcitur, quæ tametſi longiori ſit caule, quàm deceat, omnes tamẽ Leontopodij notas habet. Ideoque eam Leontopetalum alterum appellare libuit. Cæterùm hîc non eſt audiendus Brunfelſius, qui Stellariam herbam uulgò uocatam in ſuo onomaſtico Leontopodium eſſe ſcribit. Qua in re non minus hallucinatus deprehenditur, quàm in alijs compluribus. Vocant ita λεοντοπόδιον *Græci, ut Latini quoque Leontopodium.*

Græci.

Digitized by Google

Γλωσσόφυκον. HYPPOGLOSSVM. CAP. CXXVII.

ANTIRRHINVM I.

HIppoglossona, frutex est folia habẽs ruſci tenuis figura, & ſpinoſam comam, & in ſummo ceu linguas è foliis exeuntes. Capitis dolorem corona ex comiſ imposita minuit. malagmatis radix, ſuccusq; admiſcetur.

a Meum. βάμα σιγκος. i. paruus frutex.

HIppogloſſum, quòd in folijs ueluti prominentes linguas proferat, Bislinguam uocat Hetruria, alij uerò Bonifaciam. Naſcitur hæc frequentiſſima in Liguriæ Alpibus, Vrbinati agro, et quibuſdam ſyluoſis montibus non longè à Goritien-ſi comitatu, quà iter eſt in Hydriam ad argenti uiui fodinas. Verùntamen non eſt hæc Laurus Alexandrina, aut Idea, de qua infrà ſuo loco diſſeremus, ut in ſuo inſigni de plantarum hiſtoria commentario exiſtimat Fuchſius. Quandoquidem Laurus Alexandrina è foliorum umbilico nullam aculeatam exerit linguam, ſed tantùm fructum rotundum tiliæ modo longiori pediculo appenſum profert. Hippogloſſum recentiores longè pluribus commendant uiribus, quàm fecerint antiqui ſcriptores. nam, ut illi tradunt, in uteri affectibus magno datur iuuamento. Quo fit, ut ſtrãgulatu uuluæ laborantibus mulieribus radicis, aut herbæ puluis cochlearis menſura, ex uino, uel iure hauſtus, præſentaneo remedio opem ferat. Eſt & ad puerorum enterocelas præſtantiſsimũ medicamentum, ſi diutius diluculò hauriatur puluis idem ſeſqui drachmæ pondere ex maioris ſymphyti decocto. Verùm id ſumentibus euenit, quòd primis tantùm diebus adeò ramicem pulſare percipiant, ut inteſtina foras prolabi uelle uideantur; quare ſubcingulis, faſcijs, & fibulis reprimentibus, roborantibusq; primis diebus uti opus eſt. Quæ planta Græcis ἱππόγλωσσον, Latinis ſimiliter Hippogloſſum appellatur: Italis, Bislingua, & Bonifacia: Germanis, Zepfflin Kraut: Hiſpanis, Lengoa de caualło: Gallis, Lingua pagana.

Hippogloſſi conſid.

Hippogloſſi uires Matth.

Nomina.

Ἀντίῤῥινον. ANTIRRHINVM. CAP. CXXVIII.

ANtirrhinon, alij anarrhinon, uocant herbam caule, & folijs anagallidi ſimilem: florem albæ uiolæ, purpureo, minore tamen, ideoq; ſyluęſtris[a] anagallis nominata eſt: ſemine uituli narium ſimili. Tradunt perunctos ea cum oleo lilino, uenuſtiores fieri: nec ullo medicamento lædi poſſe, ſi quis appenſum geſtet.

a Meum. λυχνὶς ἀγρία. Lychnis

VAriat admodum Antirrhini apud ueteres hiſtoria. Siquidem Dioſcorides Antirrhinum herbam folijs, & caule anagallidi ſimilem reddidit. Theophraſtus uerò eandem aparinæ ſimilem fecit. Verùntamen nos qui quatuor Antirrhini genera obſeruauimus, nullum hactenus uidimus, quod folijs anagallidis, aut Aparinæ uireſceret, ut ex hic appictis imaginibus apparet. Plinius lib. xxv. cap. x. rectius fortaſſe, Antirrhinum lino ſimile naſci ſcribit. Vnde facilè ſuſpicor, Dioſcoridis et Theophraſti exemplaria hoc in loco depraua ta eſſe, atque in aliqua parte uitium latere. Cæterùm ut in plantis uariat facies, ita quoque in floribus uariat color. Siquidem in una purpureus, in altera ſubpurpureus, & in cæteris candidus flos emicat. Atqui ex omnibus capita naſcuntur, in quibus ſemen minutum continetur, uitulinis admodum ſimilia, quæ non niſi magnitudine differunt. Illinuntur antirrhini folia, quinetiam flores, & ſemen, cum roſaceo, & melle ad uteri præfocationes, & menſium difficultates. Herba ſcorpionibus adeò contraria eſt, ut illico ea uiſa torpeſcant. Eadem fronti adalligata, præſtat ad delendas oculorum albugines. Antirrhini meminit Galenus lib. vi. ſimp. medic. ubi de eius uiribus ita ſcribit. Antirrhinum, aut anaxinum ſemen habet

Antirrhini conſid.

Antirrhini uires ex Gal.

ANTIRRHINVM II.

ANTIRRHINVM III.

ANTIRRHINVM IIII.

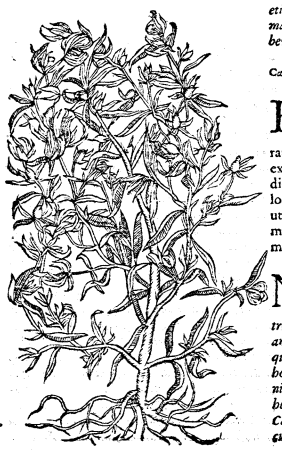

Nomina.

Caranances confid.

Ruellij error.

habet uituli naribus simile, ad sanationes inutile. Ipsum autem adsimilis est cum bubonio facultatis, sed multò minoris. Itaque ex illo de hoc coniecito. Hoc ut Græci ἀντίρρινον, ita etiam Latini Antirrhinum uocant: Itali, Antirrhino: Germani, Orant. Sterck Kraut, seu Streick Kraut: Hispani, Cabezza de ternera: Galli, Moron uiolet.

Κατανάγκη. CATANANCE. CAP. CXXIX.

EX eo genere una, folia coronopi habet, longa: radicem iunci modo prætenuẽ: capitula sena, septenave, in quibus erui semen ineſt. Areſcens in terram flectitur, & ſe contrahit ad ſpeciem unguium mikui exanimati. Altera mali parui magnitudinem explet, radice exiguæ oliuæ magnitudine, foliis quoque oliuæ colore, & figura, mollibus, diuiſis, humi inclinatis ſemen ut cicer, minutum, in uirgulis dependet, punicei coloris, multis foraminibus pertuſum. Vtranque narrant inamatoria expeti. Theſſalicæ mulieres his uti traduntur.

NEutrum equidem Catanances genus hactenus me comperiſſe fateor, neq; aliquem ſcio in Italia, qui alterum ſaltem legitimè nouerit. Sed nihil certè referre arbitror: quippe quòd ea rebus uenereis tantùm conueniant, & amatorijs naſcantur. Proinde mulieribus Theſſalicis relinquenda ſunt, quibus olim fuit uſus: præſertim cùm hac ætate homines in uenerem admodum proclines ſint, atq; etiam multi nimis calleant amatoria. tantùm abeſt, ut etiam huiuſcemodi herbarum, ſi cognoſcerentur, auxilia iis indicari debuiſſent. Cæterùm exiſtimat Ruellius in hoc ſubſcribens Hermolaoſecundi generis Catanancen rectè eam herbam dici poſſe, quam herbariorum

herbariorum vulgus Biſtortam appellat. Sed meo quidem iudicio errat Ruellius, quòd Biſtorta dicta arrucinicis foliis proferat, & radices quandoque humani brachij craſsitudine, anguium modo contortas, non autem paruas oluæ magnitudine, uelut altera Catanance. Nomen eius *Græcum* καταδύκη, *Latinum item Catanance.* Nomina.

Τριπόλιον. TRIPOLION. CAP. CXXX.

TRipolion in marinis naſcitur locis, quæ allidit unda, recedensque dimittit, neque in mari, neque in ſicco: folio glaſti craſsiore: palmeo caule, in mucrone diuiſo. Eius, ut tradunt, flores colorem ter die mutant, mane candidi, meridie purpurei, ſero punicei conſpiciuntur. Radice alba, odorata, calidi guſtus. Quæ drachmis duabus in uino pota, aquam, urinamque per aluum extrahit. In medicamenta digeritur, quæ uenena arcent.

TRipolium Serapioni Turbit appellatur. Quapropter credidere nonnulli, Turbit uulgò uocatum Dioſcoridis eſſe Tripolium, præſertim quòd ipſum & album, & deiectoriæ facultatis eſſe deprehenderent. Verùntamen rem aliter ſe habere illud argumento eſt, quòd communis uſus Turpetum nullo commendetur odore, nec guſtui acredinem relinquat, ſed tantùm ſalſedinis, & aſperitatis quidpiam. Ex quibus ſanè notis aſſerere licet, Tripolium in Italia non reperiri, neq; aliunde aduehi: quemadmodum nec Turbit, de quo diſſeruit Auicenna, quem etiam Dioſcoridis Tripolium intellexiſſe reor. Cæterùm ab his longè differre uidetur TVRBIT, *quod à Meſue de ſcribitur, noſtrati Turpeto omnibus prorſus notis reſpondens. Ait enim Turbit radicem eſſe herbæ folia ferulæ minora ferentis, triplicià; notari differentia, nempe alba, ſubcinerea, & nigra. Quæ quidem omnia in noſtri uſus Turpeto diligenter intuentibus facilè ſeſe offerunt. Siquidem in Turpeti radicibus, quæ ex orientali plaga ad nos deferuntur, omnes hi reperiuntur colores: non tamen quòd putem, eos ita factos eſſe tantùm ex ipſius plantæ natura: ſed quòd ob uetuſtatem, & aduentitij aeris humorem radices hæ corrumpantur, & nigreſcant, illoſq; ſibi aſciſcant colores. Cuius rei in cauſa etiam eſſe poteſt maris, per quod conuehitur, exorta procella, undis triremes ſuperantibus, quibus made factæ radices facilè ſitum, uel nigredinē contrahunt. Præterea cùm aſſerat Actuarius, nil aliud eſſe album Turpetum, quàm alypiæ radicem, eorū planè refellitur opinio, qui Meſuem erraſſe exiſtimāt, quòd album Turpetum dixerit plantæ radicem eſſe, quæ folia ferret ferulacea. quando quidem alypum, ſiue alypia, ut in ſequentibus docebit Dioſcorides, foliis tenuibus proſilit, quemadmodum & ferula. Ex his igitur, ut arbitror, abundè liquet, Turpetum tam Meſui, quàm Actuario alypiæ eſſe radicem. Eſt & aliud Turpetum, quod potius pſeudoturpetum dixerim, craſſius, & cortice nigrius, quod ex Gargano Apuliæ monte conuehitur duplici genere, quoniam unum è thapſia, alterum è pityuſa radicibus concinnant impoſtores, à quibus hæc omnia didicimus. Non itaq; ab re ſcripſit Actuarius, nigrum Turpetum radicem eſſe pityuſæ. Verùm hoc (ut mea fert opinio) Meſui Turpetum haudquaquam fuerit, cùm ipſius Turpetum nil aliud eſſe exiſtimem, ut paulò antè diximus, quàm alypiæ radicem. Quanquam putat Braſsauolus, nulla tamen, quod equidem ſciam, ratione uel authoritate nixus, apud Meſuem Turpetum omnino tithymali myrſinitis radicem eſſe. Sed quantum myrti folia à ferulæ foliis differant, qui neſciunt, rei herbariæ peritos conſulant. Fuchſius porrò libro de compoſitione medic. turpetum, de quo Meſues egit, è Thapſiæ radicibus exemptum exiſtimat. Sed ipſius quoq; ſententia mihi planè, ut libere dicam, reprobanda uidetur: nam è ueteribus nullum hactenus reperi, qui Thapſiam lacteo ſucco turgere ſcribat: cùm tamen Meſui Turpetum à planta eximatur, quæ plurimo lacte madet. Præſtat in Turpeti genere album ex orientali plaga allatum, reſinoſum, minimè car.oſum. Deijcit hoc pituitam, craſſos lentoſque humores ad articulorum compagines defluentes, remotioresq; corporis partes. Ventriculum expurgat, & quæ illi penitus inhærent excrementa detergit: item & pectus à pituitæ lentore. Datur magno iuuamento aqua intercute laborantibus: item elephantiacis, & Gallica lue affectis: quin & ijs, qui morbis ab exuſtis humoribus prouenientibus ſunt obnoxij. Prodeſt diuturnis febribus, & in uniuerſum ubi pituita redundet. uerùm qui ſumunt cauere debent à piſcium eſu, & auſtrali flatu. Sed iam ad Tripolium noſtra redeat oratio. Reperio hac in hiſtoria non parum hallucinatum eſſe Plinium lib. XXI. cap. VII. ubi turpiter Tripolium cum polio herba confudit, adeò ut aſſerere non dubitauerit, polium ter in die foliorum mutare colorem. Id quod de Tripolij floribus tradidere tum Dioſcorides, tum antiquorum reliqui. Tripolij quàm breuiſſimè meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ita ſcribens. Tripolij radix guſtanti acris eſt, & facultate calida in tertio exceſſu. Quod Græci* τριπόλιον, *Latini quoque Tripolium dicunt: Itali, Tripolio.*

Tripolij con fideratio.

Turpeti cõſideratio.

Braſsuoli erratum.

Fuch. opinio reiecta.

Plinij lapſus.

Tripolij iuires ex Gal.

Nomina.

Ἀδίαντον. ADIANTVM. CAP. CXXXI.

ADianton, polytrichon, puſilla gerit folia, ſimilia coriandri, in ſummo inciſuris diuiſa: cauliculi, quibus exoriuntur[a], nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: radice ſuperuacua: neque caulem, neque fructum, neque florem profert. Decoctum herbæ potum, prodeſt ſpirandi difficultati, ſuſpirioſis, lieni, & felle ſuffuſis, & urinæ difficili: calculos frangit, aluum ſiſtit, ſerpentium morſibus auxilio eſt: contra ſtomachi fluxiones in uino bibitur: ſecundas ciet, & menſtrua: ſanguinis reiectiones inhibet. Contra ſerpentium morſus cruda herba illinitur, alopecias denſat, ſtrumas diſcutit: furfures, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat: defluentes capillos continet, cum ladano, & myrtino, & ſuſino, aut hyſſopo, uinoque. Decoctum eius cum lixiuio, & uino infuſum, idem præſtat. Coturnices, & gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorum additum. Seritur gratia utilitatis pecorum circa ouilia. Vmbroſis, & paluſtribus, circa parietum aſpergines, & fontium ſpecus enaſcitur.

[a] Meum. μέλαινα, ἰσχνὰ, λεπτὰ. i. nigri, ualidi, tenues

Τριχομανὲς

ADIANTVM.

a Meum. μικρὸν λιαν. i. ualde paruũ. b Meum. ὑπο μέλανα. i. sub nigra.

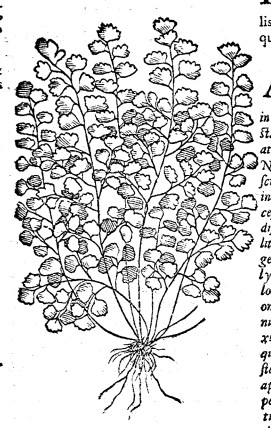

Adianti, & Trichomanes confid.

Plinij lapsus.

TRICHOMANES.

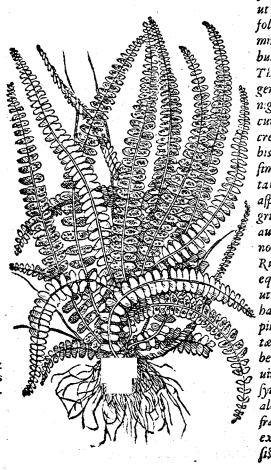

Adianti, & Trichomanis uires ex Gal.

Τρίχομανὲς. TRICHOMANES. CAP. CXXXII.

RIchomanes nascitur eisdem in locis, quibus dianton: filici simile, sed [a] exilius: folijs lenticulæ, tenuibus, in ordinem utring; digestis, aduersis in se, ramulis tenuibus, acerbis[b], fusco colore splendentibus. Eadem quæ & adianton præstare posse constat.

ADiantum officinæ Capillum Veneris appellant. Duo eius genera Theophrastus assignauit libro VII. cap. XIII. de plant. historia, ubi ita scriptum reliquit. Adianti folium in aqua nunquam madescit, nec quicquam adhæsisse humoris constat: unde & nomen herba accepit. Genera eius duo, candidũ, atq; nigrum. Ambo ad defluuium capillorum utilia, oleo trita. Nascuntur max mè locis humidis. hæc Theophrastus. Cui subscribit Plinius: licet confusè satis, libro XXII. cap. XXI. dum sic inquit. Aliud Adianto miraculum, æstate uiret, bruma nõ mar cescit, aquas respuit: perfusum mersumue, sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur, unde & nomen à Græcis. Quidam eal litrichon uocant, alij polytrichon, utrunque ab effectu. Duo eius genera candidius, & nigrum, breuiusq;. Id quod maius est Polytrichon, aliud Trichomanes uocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent, folijs filicis, ex quibus inferiora aspera, ac fusca sunt: omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso radix nulla. Umbrosas petras, parietumq; aspergines, ac fontium maximè specus sequitur, & saxa manantia. quod miremur, cùm aquas non sentiat. ita Plinius. In quibus nimirum uerbis manifestè deprehenditur ipse Plinius, Trichomanes, quod & Filiculam appellamus, in secundi Adianti locum retulisse. quippe qui perperàm fortasse acceperit Theophrasti sententiam, à quo illa manauit. Nam Theophrastus ubi de utroque Adianti genere differuisset, eodem loco citato statim de Trichomane hæc uerba subiunxit. Trichomanes uel ad distillationes urinæ unicè facit, ut aliqui existimant. Caulem hæc adianto nigro similem gerit: folia admodum parua, densa, aduersa, inter sese condita: radicem minimam. Loca amat opaca. hactenus Theophrastus. Ex quibus liquidò apparet, Theophrasto Trichomanes, quod Filiculam à Theodoro uertitur, nullum Adianti genus esse, sed per se suiq; generis plantam: quòd enim Filiculam dixerit cauliculum ferre nigro adianto similem, clarissimè ostendit, candidum Adiantum cum Trichomane nullam habere cognationem. Hinc itaq; facilè crediderim, Adiantum nigrum, quòd caule filiculam referat, nobis legitimũ esse, id sanè intelligens, quòd Capillum Veneris passim nominant. Candidum uerò eam plantam esse ali quando putaui, quæ unà cum Trichomane in petris, parietum, ac fontium aspergines, specubus, & humentibus locis nascitur: folijs nigricantibus, minutim laciniatis, luteas maculas quàm plurimas auersa parte habentibus: caule uiridi, gracili, flexilique: quam nonnulli, eò quòd folijs rutam æmuletur, & in muris prouenit, Rutam muriariam cognominant, alij Saxifragam dicunt. Sed nũc equidem hanc eandem cum Paronychia Dioscoridis esse opinor, ut etiam superius in sua mẽtione monuimus. Cæterùm Fuchsius, hanc herbam pro Saxifraga Dioscoridis depinxit in suis de stirpium historia commentarijs. Verùm quòd hæc folio constet rotũdo, illa uerò thymi, cur planè eius sententiam comprobem, nõ habeo. Adianti meminit Galenus lib. VI. simpl. medic. sic de eius uiribus scribens. Adiantum in caliditate quidem, & frigiditate symmetrum est, uerùm desiccat, & extenuat, & discutit. Etenim alopecias capillis uestit, et strumas et abscessus digerit, lapidesq; frangit epotum. Viscosorum, crassorumq; è pectore pulmonẽq; excreationibus non mediocriter confert, & uentris profluuium sistit: non tamen ullam manifestam caliditatem affert, sicut nec frigiditatem.

ſpiditatem. Verùm poſuerit ipſam quiſpiam ſecundum hanc oppoſitionem & temperiem in ordine medio. Trichomanis autem meminit lib. VIII. *eorundem ſimpl.medic. ubi ſubſcribens Dioſcoridi, hæc tantùm retulit. Trichomanes eadem præſtat, quæ adiantum.* hactenus Galenus. *Porrò Adiantum, ut Meſues inter ſua ſimplicia refert, alvum ſubducit, bilem, & pituitam deijcit, craſſáq; excrementa, quæ diu interioribus inhæſere. Pectus & pulmonem detergit, ſanguinem clarificat, bonum facit halitum, animam dilatat, & iecur & ventriculum purgat, præſertim ſi obſtructione laborent: tametſi ad eorum infarctus potentius ſit eius dilutum ex apij, aut endiuiæ aqua paratum, aut ex cicerum nigrorum iure, aut caprino ſero. Sed ſi addatur ſaccharum, lateris inflammationes ſanat, & urinam trahit. Eius præterea decoctum frequentius potum calculos frangit, & fœminas à partu purgat. Hos autem effectus præbet calida tantùm facultate, quæ illi ineſt. At adſtringente ui, qua etiamnum pollet, defluxiones inhibet: fluentem ſanguinem ſiſtit, ventriculum roborat, & capillorum defluuium uſqueadeò emendat, ut non modò eos cohibeat, ſed & renaſci faciat, præſertim emplaſtri modo impoſitum, myrtino oleo, lædano, & auſtero uino additis. Idem præſtat & combuſti cinis, quinetiam eius ex uino decoctum. Furfures reiteratis lotionibus depellit. Eius cinis hæc omnia poteſt, & ægilopas curat. Ipſius diluti libra epota commodiſſimè aluum ſubducit. Herba, quæ Græcis ἀδίαντον, Latinis pariter Adiantum nominatur: Arabibus, Berſcegnacten, ſeu Berſauſan & Chulbare albir: Italis & alijs uulgò, Capel uenere: Germanis Frauuenhar: Hiſpanis, Culantrillo de pozo: Gallis, Capil uenere. Quæ uero τριχομανὶς Græcè, Latinè Trichomanes, Polytrichum & Callitrichum dicitur: Italis & officinis Politricho: Germanis, Steinbrech: Hiſpanis, Politrico: Gallis, Polytricen.*

Adianti uires ex Meſue.

Nomina.

Ξάνθιον. XANTHIVM, SIVE LAPPA. CAP. CXXXIII.

XAnthium naſcitur læto, & pingui ſolo, & lacubus exiccatis, caule cubitali, angulo ſo, pingui, prodeuntibus ex eo crebris alis: folia atriplicis habet, inſecta, naſturtium odore imitantia: fructum grandis oliuæ modo, rotundum, & ut platani pilula, ſpinoſum, qui contactu ueſtibus adhæreſcit. Is antè collectus quàm perfectè ſiccefcat, tunditur, & fictili uaſe reconditur. Flauos autem facit capillos, ſi acetabuli inſtar tepida aqua madefcat, mox caput, nitro antè perfrictum, illinatur. Alij in uino tundunt, & ita aſſeruant. Semen aptiſsimè tumoribus imponitur.

Xanthij conſideratio.

XAnthium, quod uulgus Lappam minorem cognominat, omnibus uulgatiſſimum eſt: quandoquidem publicis ubique ſemitis, & exiccatis ſcrobibus, lacubuſq; naſcatur. Huic, meo quidem iudicio, omnes conueniunt notæ, nulla prorſus reclamante, quæ Xanthio à Dioſcoride tribuuntur. nam præterquàm quòd caulem gerit anguloſum, ac pinguem, folia, quæ ei ſubalbida ſunt, atriplicis effigiem referunt, per ambitum ſerrata, naſturtium odore imitantia. Prodeunt etiam è caule ramuli, quibus racematim fructus oliuæ figura dependet, aculeatus ceu platani pilula, qui matureſcens, cùm tangitur, ueſtibus pertinaciter adhæret. Paucis admodum huius herbæ uires deſcripſit Galenus lib. VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Xanthium uocatur etiam phaſganion. Fructus diſcutiendi uim obtinet. Hæc planta Græcis ξάνθιον appellatur: Latinis quoque Xanthium: Italis, Lappola minore: Germanis, Bettlersleiſt, & Spitzkletten: Hiſpanis, Lappa menor: Gallis, Gloteron, & Grapellas.*

Xanthij uires ex Gal.

Nomina.

Αἰγίλωψ. AEGILOPS, SIVE FESTVCA. CAP. CXXXIIII.

AEgilops herbula folia tritici habens, ſed molliora, in ſummo capite ſemina bina ternave rubra, quibus ariſtæ quaſi capillaceæ exeunt. Illita cum farina herba ægilopijs medetur, duritias diſcutit. Succus farinæ adminiſtus ſiccatur, & eorundem gratia reponitur.

Aegilopis conſid.

NAſcitur frequens Aegilops inter ſegetes, ſed frequentiſſima inter hordeum, folio tritici, culmo prætenui, in cuius cacumine bina ternáue rubra ſemina dependent, putamine ac etiam figura hordeum referẽtia, breuiora tamen, tumentia, ſtriataq;. Ex his numeroſæ prodeũt ariſtæ; tenues, prælongæ, & acutæ. Eſt & alia planta, quam antea legitimam cenſebam ægilopam, tum quòd obſeruatum ſit hordeum in hanc degenerare, tum quòd terna quaternáue ſemina, ipſaq; rubra in unaquaque ſpica ferat: tenuibus ariſtis inde prominentibus. Proinde erant ij, ut equidem arbitror, qui Aegilopem, & auenam idem eſſe contendunt. quandoquidem etſi primo ſtatim intuitu

Error quorundam.

AEGILOPS I.

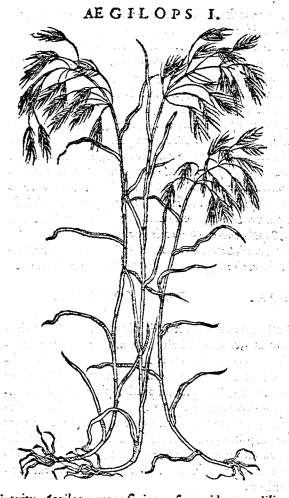

AEGILOPS II.

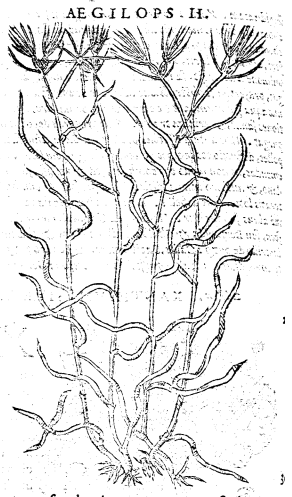

intuitu Aegilops auenæ faciem referre uideatur ; diligenter tamen singulas eius notas expendenti , facilè & discrimen , & error deprehendetur . Etenim Auena in stipulæ cacuminibus grana profert , longiusculis appensa pediculis , oblongis folliculis contecta , bipedum locustarum effigiem repræsentantibus . At Aegilops tenuissimas fert spicas , tribus , aut quatuor tantùm granis contentas , auenæ ferè modo dependentibus : è quibus aristæ prodeunt capillorum instar tenues , rubentes , & auena longiores . Quòd autem ita se res habeat , manifestum præbet indicium ipse Dioscorides : utpote qui de auena libro secundo inter cerealia abundè scripserit neque bis seorsum eiusdem plantæ historiam tractare soleat : superuacaneum enim fuisset idem repetere , & in ordinatum eidem inconsultò addere . Huc accedit , quòd si notæ , quæ utrique plantæ à Dioscoride redduntur , inuicem conferantur , haud dubiè alteram ab altera tum facie , tum uiribus , longè differre comperietur . Nanque Dioscorides Auenam , quam Βρῶμον, *non* αἰγίλωπα *uocauit , depinxit stipula geniculis intercepta , dependentibus in cacumine paruulis ueluti locustis bipedibus , in quibus semen concluditur . Aegilopa uerò in summo capite semina bina , aut terna rubra habentem , aristis capillaceis . Porrò cùm libro secundo de uiribus Auenæ differeret , inquit . Huius semen non secus atque hordeum , utile est ad cataplasmata . Pulte eius aluus sistitur . prodest tussientibus in sorbitione succus . Verùm hic de uiribus Aegilopis scribens , herbam eius ad sinuosos oculorum abscessus , quos Græci ægilopas uocant , & ad duritias discutiendas commendauit : succumque farinæ admistum ad idem ualere prodidit . Quæ sanè omnia , ni fallor , apertissimè demonstrant , ægilopem auenæ quàm maximè repugnare . Aegilopem ex hordei uitio fieri , sicut lolium ex tritico nimia uligine , testis est Galenus libro primo , capite , ultimo de alimentorum facultatibus , ubi ita scribit . In tritico quidem frequens lolium sæpe inuenitur : in hordeis uerò reperitur , sed paucum : quam autem ægilopem appellant , ea in hordeis frequens inuenatur , ut prima generatio , uel incrementum ipsis non rectè successerit . Porrò pater meus ætate jam declinante , cùm agricultura delectaretur , triticum , ac hordeum aliquando seminauit , omnibus diuersi generis seminibus , quæ ipsis erat admista , diligenter selectis , quò certò cognosceret , num ex ipsorum mutatione lolium & ægilops nascerentur , an propriam hæc quoque semina naturam haberent . Cùm autem fortè una cũ puris seminibus in tritico quidem frequens lolium , in hordeo autem parum , sed magnam ægilopis uim enatam conspiceret , in aliis quoque seminibus itidem experiri est agressus . hactenus Galenus . Cæterùm ipse quoq; testari possum , me sæpenumero in Anania ualle audiuisse agricolas conqueri , quòd hordeum degenerasset in Squalam : sic enim ipsi Aegilopem hanc secundã uocant . Aegilopis uires retulit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum , his uerbis , Aegilops digerendi uim possidet , id quod ex gustu patet : leuiter enim est acris . Verùm & ex eo liquet , quòd phlegmonas induratas , & ægilopas sanat . hæc Galenus . Cuius etiam testimonio satis planum fieri potest , Auenam , et Aegilopem inter se dissidere , quòd de iis seorsum egerit , & singulis diuersas uires reddiderit . Quæ Græcè* αἰγίλωψ, *Latinè etiam Aegilops dicitur : Arabicè , Dausir , Dalisir , Dosana , Dauser , siue Duser : Italicè , Egilopa .*

Aegylopis ex hordeo generatio .

Aegylopis uires ex Gal.

Nomina .

Βρῶμος

Βρῶμος. BROMVS. CAP. XXXV.

BRomus [a] herba ægilopi ſimilis, exiccatoriam uim habens. Decoquitur cum ſua radice in aqua ad tertias, & iuri colato par modus mellis adijcitur: rurſus incoquitur, dũ liquidi mellis craſsitudo fiat. Linteum eo humore imbutum, & [b] naribus inditum [c], contra graueolentiam ulcerum efficax eſt. Aliqui tritã aloen addunt, & eo modo utuntur. Cum ſiccis roſis cocta in uino, grauẽ oris halitũ emẽdat.

a Meum. addit. ὁδὲ σπόνον, ὅτι δὲ ἀκρόκωλος. i. quẽ & ſiphonium & acroſpelum uocant.

b Meum. ἐπὶ τῶν ἕλκων κατὰ ῥὶς γων. i. ad narium ulcera infuſum.

c Cat. σύματος δυσοδμίων. i. oris graueolentiam.

TAmetſi non deſunt Dioſcoridis ſtudioſi, atque etiam interpretes, qui putant, Bromum huic loco illegitimè accreuiſſe quòd de ea quoque libro ſecundo idem Dioſcorides tractauerit, aliudque non ſit Bromos, quàm Auena; nos tamen longè aliter ſentimus. Mea ſiquidem ſententia eſt, eritque donec melior ab aliis proferatur, quòd Dioſcorides, ubi ſecundo libro Bromum inter ſegetes, legumina, & alia frugum genera, quæ ſatione prouenĩunt, deſcripſit, de ſatiua Bromo tantùm intellexerit: hìc uerò, ubi de his, quæ ſponte naſcuntur, diſſerit, nobis ſylueſtrem Bromum reddat. Hæc uulgaris notitiæ eſt, domeſticæ auenæ in omnibus perſimilis, granis tamen maioribus, nigrioribus, h.rſutioribus. ἀῤῥ. xxv. dum ſic inquit. Bromos ſemen eſt ſpicam ferentis herbæ. naſcitur inter uitia ſegetis auenæ Græcæ genere, & folio, & ſtipula triticum imitatur. In cacumĩbus dependentes paruulas uelut locuſtas habet. Semen utile ad cataplaſmata, atque hordeum, & ſimilia. Βρῶμος ita Græcè, ut Latinè Bromus & Auena ſylueſtris nominatur: Italicè, Vena ſaluatica.

Bromi cõſid.

Nomina.

Γλαυξ. GLAVX. CAP. CXXXVI.

GLaux cytiſo, aut lenticulæ folijs ſimilis, quæ ſupernè uirent, auerſaque candidiora ſpectentur: ramuli à terra exiliunt quini ſenive, tenues ab radice: dodrantem alti: flores uiolæ albæ, purpurei exeunt, minores tamen. naſcitur iuxtà mare. Coquitur cum hordeacea farina, ſale, & oleo in ſorbitione, ad reuocandam extincti lactis ubertatem.

GALEGA, SIVE RVTA CAPRA.

Glaucis conſideratio.

QVanquam ſcribit Dioſcorides iuxta mare naſci Glaucẽ; eam tamen ipſe hactenus nuſquam reperi, neque ab aliquo compertam audiui. Niſi Ruellio adſtipulari uelimus, qui eam herbam Glaucem putat eſſe, quæ fruticat multis caulibus: folijs oblongis, in ordinem utrinque digeſtis, ciceris modo, ſubter cæſijs, ſupernè uiridibus: flore purpureo, paruo, ſiliqua teretè, non in aduncum ut fœni græci corniculata. Hæc, etſi Ruellio teſte nullum apud Gallos inuenerit nomẽ, à quibuſdam (ut ſuperius lib. tertio cõmentati ſumus, eiuſq; hìc nunc imaginem damus, eũ ibi ſit præterm.ſſa) GALEGA, ab aliis Ruta capraria: in Hetruria uerò uulgò appellatur Lauaneſe, ſiue ut quidam alij Lauamani, & prope riuos aquarũ naſcatur, ubi manus lauãtes ruſtici, hac planta ſaponis uice ſibi ſordida lutũ abſtergunt. Verùm cùm uideamus huiuſce plantæ flores, & caules, qui ſe quandoq; ad bicubitalem altitudinem attollunt, Glaucis faciem nõ repræſentare, cogimur dicere Ruellium hac in re hallucinatum deprehendi: præſertim quòd Glaux, Dioſcoride & Plinio authoribus, inuenitur iuxta mare. Galega uerò in uliginoſis locis, in ſcrobium aggeribus, in montibus, & denique paſtim ferè prouenit. Huic plantæ recentiores aſſignant uires non uulgares contra peſtilentiam, & uenenoſorum animalium morſus. in quorũ remedium herba per ſe eſtur, atque etiam exterius illinitur. Sunt & qui eam morbo comitiali laborantibus auxiliari prædicent: in quem uſum eius ſuccum exhibent, drachmarũ quatuor pondere. Quòd autem hæc extincti lac reuocet, ad quod Glaux à Dioſcoride commendatur, non equidem auſim aſſerere, cùm nullum inueniam, qui Galegam his uiribus præſtare teſtetur. Glaucis meminit Galenus lib. VI. ſimplic. medic. de eius uiribus differens in hunc modum. Glaux herba, & ipſa lactis generandi uim obtinere uidetur. Quod ſi ita ſit, ealida quodammodo, humidaq; fuerit temperamento. Ea æquè Græcis γλαυξ, atque Latinis Glaux appellatur.

Glaucis uires ex Gal.

Nomina.

Πολύγαλον. POLYGALA. CAP. CXXXVII.

POlygala palmi altitudinem petit, folijs lenticulæ, guſtu adſtricto. Quæ pota, lactis abundantiam facit.

Digitized by Google

Polygalæ cõ fideratæ.

POLYGALA.

Nomina.

Polygala cuius hîc imaginem appinximus, misit ad me Verona Frãciscus Calzolarius pharmacopœus insignis. Quæ an legitima sit, pro certo decernere nõ ausim, quòd tam paucæ eius tradantur notæ, tum à Dioscoride, tum etiam à Plinio, ut non facilè aliquid certi de ea determinari possit. Verùm quoniam hæc planta palmarem longitudinem non excedit, & folia lenticulæ habet, & gustu est adstrictio, facilè adducor ad credendum, eam legitimam esse polygalam. & præsertim cùm ipse Calzolarius scribat, multiplici sibi experimento constare, huius plantæ usu lac in mulieribus copiosum prouenire. mihi planè incomperta est. neque id temerè fateri licet, quòd tam paucæ eius tradantur notæ tum à Dioscoride, tum etiam à Plinio ut admodum difficile sit decernere, quæ nobis hodie sese offerat planta, cui Polygalæ nomen recte competere possit. Hæc Græcè πολύγαλον, Polygalam quoque & Polygala Latinè dicitur.

Osyridis con fideratio.

OSYRIS.

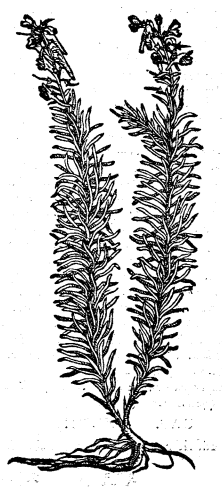

Plinij lapsus.

Osyridis uires ex Gal.

Ὄσυρις. OSYRIS. CAP. CXXXVIII.

OSyris frutex est niger, ramulos ferens tenues, lentos, fractuque contumaces: & in his folia quaterna, quina, senave, ceu lini, nigra in initio, dein colore mutato rubescentia. Decoctum eius potum, iuuat arquatos.

OSyris, quòd foliis, & caule lini faciem repræsentet, officinis Linaria appellatur. Huius flores, quos tamen omisit Dioscorides, numerosi à medio usque ad summum nascuntur, syluestris cumini secundi generis modo, uerùm in hoc purpurei sunt, in illa sublutei. Sunt tamen qui uelint, Osyrin eam esse plantam, quam uulgò nos appellamus Bel uedere, quòd bellè, densissimèq; fruticet, uireatq; per æstatem, non solùm in hortis, & uiridarijs sata; sed etiam in fictilibus ornandi fenestras gratia. Qui uerò ita existimant, eo deducuntur argumento, quòd hæc non modò crescat foliis lino similibus, sed quòd etiam nunc seratur à multis ad scopas ex ea parandas. Quandoquidem id à Galeno dictum uolunt in simplicium ceasu, ubi uerbum κορήματα (ita enim legendum est, non autem καθαρήματα, ut malè habent codices) nõ solùm medicamenta quæ faciem uenustant; uerùm etiã scopas Græcis significare arbitrantur, quemadmodum & Cornarius in Aetio interpretatur. Quorum equidem sententiam non prorsus improbandam censeo, quoniam palàm est, hanc plantam foliis linum referre, & ad scopas conficiendas aptissimam esse. tametsi Dioscoridis placitis ea nõ admodum adstipuletur, sicuti nec alia uocata Linaria, quòd neutritus folia è nigro, quod uiderim, in rubrum mutentur, quòdq; harum ramuli longè plura habeant folia, quàm quina, uel senа. Vidi quoque alias plantas, quas, non deerant, qui legitimam facerent Osyrim. uerùm cùm etiam in his nonnullæ desideraretur osyridis notæ, non libuit eorum probare sententiam. Osyridis historiam tradidit etiam Plinius lib. XXVII. cap. XII. ubi ita scriptum reliquit. Osyris ramulos fert nigros, tenues, lentos: & in his folia nigra, ceu lini: semenq; in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescẽs. hæc Plinius. In quibus, meo iudicio, lapsus deprehenditur ipse Plinius, quòd ijs notis depinxerit huius plantæ semen, quæ foliis reddidit Dioscorides, à quo tamen Plinius illa mutuatus est. De uiribus Osyris Galenus lib. VIII. simpl. medic. disserut, ijs uerbis. Osyridis inquit, herbæ, ex qua κορήματα (siue scopas, siue medicamenta, quæ cutem exterunt, & læuigant, interpreteris) fieri solẽt, amara inest qualitas, & obstructiones expediendi facultas. quare

SMILAX ASPERA.

ZARZA PARILLA.

quare & in iecinore conſiſtentes obſtructiones adiuuat. Herba hæc ὄφεως Græcis, Latinis item Oſyris dicitur: Germanis, Harn Kraut: Italis pariter & Hiſpanis, Linaria.

Nomina.

Σμίλαξ τραχεῖα. SMILAX ASPERA. CAP. CXXXIX.

SMilax aſpera, folia habet periclymeni: ſarmenta tenuia, multa, rubi modo, aut paliuri aculeata: arbores ſcandit, ab imo ad ſumma perreptans, ſe conuoluens eis [a]: fert racemos exiles, qui maturi rubeſcunt, guſtumque leniter mordent. Naſcitur in paluſtribus, & aſperis: radice dura, craſſaque. Folia, & acini, & antè, & pòſt epoti, uenenoſorum antidota ſunt. Tradunt, ſi infantibus nuper in lucem editis, quid ex his tritum propinetur, nulla poſtmodum uenena nocitura. Inciditur etiam ad alexipharmaca, id eſt, ad ea medicamenta, quibus uenena arcentur.

a Meum. καρπὸν ἔχει βοτρυοειδῆ. fructum habet racemoſum.

Σμίλαξ λεία. SMILAX LAEVIS. CAP. CXL.

LAeuis Smilacis folia hederæ ſimilitudinem habent, molliora, læuiora, tenuiora: huius ſarmenta ſupradictæ ſimilia, nullis horrent ſpinis: conuoluitur arboribus, ut prior: fructum parit lupini modo nigrum, exiguũ: floribus in [a] cacumine perpetuis, multis, rotundis. Hac ſmilace, quadam topiariorum arte, tentoria contra æſtus moleſtiam factitantur: folia per autumnũ decidua. Semine cum dorycnio poto [b], ternis ſingulorum obolis, uaria & tumultuoſa in ſomnis obuerſari traduntur.

a Meũ. & Cat. κατὰ πᾶσαν τὴν σμίλακα. per totam ſmilacem.
b Meum. τριῶν βόλων ἀπὸ ἑκατέρου. trium obolorum Atticorum.

SMilax aſpera Hetruſcis Hedera ſpinoſa, ſiue Rubus cerninus nominatur. Hanc diligentiſſimè perſecutus eſt Theophraſtus lib. III. capite ultimo de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcriptum reliquit. *Smilax, id eſt, hedera Cilicia, amplexicaulis ipſa quoque aſſurgit, frutex aculeatus, & uelut præhorridus: folium hederæ, paruum, ſine angulo, iuxta pediculi retinaculum humectum: peculiare, quòd medium illum callum, qui inſtar ſpinæ animantium ſecat, prætenuem habet, & interualla ſtaminea, non ex eo porrecta, ut cæteræ, ſed circa eum in orbem circumacta, ab annexu pediculi ducit, ad caulem uerò foliorum internodia conſummantem: iulus ab eiſdem pediculis atque folia, tenuis, ſeque conuoluens dependet. Flos candidus, ſuauiter olens, uerno prouenientempore: fructus proximus ſolano, atque melothro, & maximè uuæ labruſcæ uocitatæ. Racemi penſiles ut hederæ ſunt, uerùm ad labruſcam potius accedunt: nam de eodem puncto pediculi acinorum exeunt. Colore fructus rutilus eſt: nucleos in uniuerſum quidem binos continet, quanquam grandior ternos, & paruulus unum. Nucleus durus admodum eſt, & colore forinſecus niger. Peculiare racemis, quòd per latera caulium ſepiunt, poſtremoq; caulis racemus omnium maximus propendet, ſicut in rhamno, & rubo: unde fit ut extremo fruticifera, & latere largè fruticifera iſta ſpectetur. Hactenus Theophraſti de ſmilace aſpera ſententia. Hanc eius radices eſſe plantam affirmant, quam Hiſpani zarzam parrillam uocant. De qua cum ſuperius primo libro ubi de ligno Guaiaco egimus, latius ſcriptum ſit; hîc eadem repetere haud operæprecium eſſe cenſemus. ſiquidem eò ſe conferre poterunt lectores, qui zarzæ parrillæ hiſtoriã, et uires legere uoluerint. Zarzæ parrillæ plantã, cuius imaginẽ hic appo gi curauimus,*

Smilacis aſperæ hiſtor. ex Theophr.

Digitized by Google

SMILAX LAEVIS.

Smilacis lævis historia.

Lupuli mētio & uires.

LVPVLVS.

curauimus, misit ad me Cypro dum hæc commentaria prelo subessent, Bartholomeus Rholleus medicus, & rei plantariæ peritus, atque etiam Constantinus Sylvestrius pharmacopæus Armenensis, atque eam ob causam legitimam Zarzam parillam hanc plantam esse putamus, quòd omnibus suis notis alteram referat, quæ ex Hispanijs antea transmissa fuerat. Verùm tametsi foliis habeatur asperæ smilacis, ijs tamen minora, & auersa parte minimè aculeata spectantur. quin etiam nec uticulæ spinis rigent. Quo sit, ut iam fateri possim inter Smilacem asperam, & Zarzam parillam nonnullam intercedere differentiam. Cæterùm ob id à mea non dimoueor opinione, nempe ut hæ plantæ genere ita & uiribus non differunt. Quæ autem Smilax lævis appellatur, si ea non est, cuius hîc iconem expressimus, alia sanè in præsentia ad manus non est, quæ magis lævem smilacem referat: quàm hæc, in qua nihil desideratur, præterquam seminis facies, quæ nullam prorsus cum lupino conformitatem habet. Hæc itaque ubique ferè provenit, sed præsertim in Hetruria ubi passim frequentissima inuenitur. Incolæ eam uulgò uocant Vilucchio maggiore. Hæc foliis asperam quadantenus imitatur, nec secus ac illa arbores scandit, seque conuoluit eis, proxima quæque uinciens: uerùm sarmentis, siue ramulis constat, non ut altera horridis, aculeatisque, sed lævibus, flexilibus, ac lentis. Flores profert candidos, calathi effigie: è quibus semen prodit atrum. Officinæ hanc plantam Volubilem nuncupant. Cuius tamen plura Mauritanis habentur genera, quorum unum illud est, quod Lupulum appellant. Huius etsi apud medicos ætatis nostræ frequentissimus sit usus, addaturque ab ijs in quàm plurima medicamenta; nihil tamen de eo, quod equidem inuenerim, Galenus, & Dioscorides, alijq; ueteres tam Græci, quàm Latini authores, posteritatis memoriæ prodiderunt. quanquam non desunt, qui uelint, hunc Plinio esse Lupum salictarium, ab eo hoc tantùm nomine demonstratum libro XXI. cap. XV. atque ibi inter eas herbas connumeratum, quæ sponte nascuntur, quibusque pleræque gentium utuntur in cibis. Lupulus itaque in Germania, Boemia, Polonia, & in alijs septentrionalibus regionibus magna sanè cultura in campis alitur, ad eruciam conficiendam. Nam absque lupuli folliculis ea parari ne, ut. Duum est generum, Satiuum, & sponte proueniens. Hoc in sepibus, & frutetis provenit, illud in campis seritur, adactis subinde palis, quibus se circumuoluit. At facie inter se non differunt, præterquam magnitudine. quandoquidem satiuum omnibus suis partibus adultius est. Planta est arbores scandens & contexendis pergulis aptissima: foliis uitigineis, bryoniæ modo, modò ternis, modò quinis diuisuris circumstantibus asperis, ut in cucumere. Sarmenta habet prælonga, aspera, hirsuta & quadantenus aculeata. Flores edit subpallidos, racemososque, & folliculos numerosos, exiles. compactili quadam serie dependentes, in quibus atrum, & amarum concluditur semen. Lupuli flores, folliculi, & radices, excalfaciunt, aperiunt, extenuant, abstergunt & expurgant. Atqui turiones, quibus elixis utimur in acetarijs, eiam plus humiditatis habeant, parum quidem, tum excalfaciunt, tum siccant. Sunt tamen sumentibus & cibus, & medicamentum. Nanque sanguinem mundant, uentrem soluunt, obstructiones aperiunt, nec paruam cum palato ineunt gratiam. Florum, & folliculorum decoctum datur commodè potandum contra hausta uenena, scabiem, Gallicam luem, & cæteros quosque affectus, qui extimam cutim inficiunt, nempe lichenes, serpigines, impetigines, alphos & huiusce generis alios. Datur & in febribus diuturnis, à locinoris infarctu prouenientibus. Semen tritum, & potui datum sena-

drachma

drachmæ pondere, interaneorum animalia necat. Menſes prouocat, & urinam pellit. Flores, & folliculi in deſeſſionibus additi, præſtant ad induratos, & tumidos feminarum locos. & adeos, qui difficulter urinam reddunt. Lupuli uocati latius meminit Meſues inter ſua deiectoriæ facultatis medicamenta, ubi hæc ad ſenſum habet. Eſt & aliud Volubilis genus, quod LVPVLVS appellatur, folia habens aſpera, cucumeris modo: flores ex libus folliculis ſquamatim compactos, racematimque dependentes, colore ſubcinereo. Hinc ſtuam bilem detrahit, ſanguinem ab ea expurgat, & eius inflammationes extinguit. Sero caprino maceratus, ualentior redditur. Succus cum ſaccharo decoctus ſyrupi modo, regio morbo laborantibus medetur. Sed proſectò mirum eſt, quòd eo noſtræ ætatis medici tam parcè raróque utantur, cùm tamen præſtantiſſimum ſit medicamentum. quandoquidem tum herba ipſa per ſe, tum etiam ſuccus polentæ admiſtus, capitis dolorem à caliditate contractum tollit. Iecinoris, & uentriculi æſtus mitigat. Syrupus ex ſaccharo, & eius ſucco paratus, utiliſſimè exhibetur in febribus à bile, & ſanguine excitatis. hæc Meſues de Lupulo. Cæterùm ad inſtitutum noſtrum reuertamur. Smilacis utriuſque ures tradidit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Milax (ſic enim Smilacem uocat Galenus) aſpera clauiculis plena eſt, ita ut uariè ſurſum deorſumq; arboribus circumuoluatur. Folia guſtata aliquid habent acrimoniæ, & alioqui ſi illis utaris, calefaciunt. Milax leuis facultate quodammodo prædictæ ſimilis eſt. Planta quæ Græcis σμίλαξ τραχεῖα, Latinis Smilax aſpera, & Hedera Ciliſſa uocatur: Italis, Hedera ſpinoſa, & Rouo ceruino: Germanis, Schærpſe uuinden. Quæ uerò σμίλαξ λεία Græcè, Smilax læuis ſiue leuis Latinè dicitur: Italicè, Vilucchio maggiore: Hiſpanicè, Correguela mayor: Gallicè, Liſet maior.

Lupuli hiſt. & uires ex Meſ.

Smilacis utriuſque uires ex Gal.

Nomina.

Μυρσίνη ἀγρία. RVSCVS. CAP. CXLI.

SYlueſtris myrtus, aliquibus oxymyrſine, aut myrtacantha, Latinis ruſcum appellatur. folium fert myrti, latius, in formam lanceæ mucronatum. baccæ per maturitatem rubeſcunt, rotundæ, à medio folio dependentes, oſſeo intus nucleo: cubitales ramuli ab radice exeunt, uitilium modo lenti, fractu contumaces, folioſi: radice graminis ſimili, acerba, & ſubamara. Folia, & baccæ in uino potæ, urinam cient: menſes pellunt, ueſicæ calculos frangunt, ſtillicidio urinæ medentur, dolores capitis ſanant, & regium morbum. In aſperis, & præcipitibus locis enaſcitur. Decoctum radicis in uino potum, eoſdem præbet effectus. Cauliculi recentes, aſparagorum uice in cibo ſumuntur: amari autem ſunt, ſed urinam mouent.

RVſcum officinæ corrupto nomine ex literæ additione Bruſcum appellant. Nos uerò, quòd arcendis muribus is aptiſſimus ſit, ſi ſaltis appenſas carnibus funiculo circumligetur, Pungi topi Hetruſca lingua dicimus. Germinat hic uere aſparagi modo, turionibus tamen breuioribus, craſſioribus, hirſutisque: qui elixi manducantur ex oleo, ſale, & aceto. Cæterùm, quòd non obſcurè amaroremguſtui relinquant, in medicamentis potius, quàm in cibis expetuntur: ſunt enim cicndæ urinæ, aperiendisque obſtructionibus perquam idonei. Græcis, quòd foliis ſit acutis, & myrtum æmuletur, oxymyrſine, hoc eſt, acuta myrtus appellatur. Ex Græcis μυρσίνη ἀγρία & ὀξυμυρσίνη uocatur, Latinis, Ruſcus, & Myrtus ſylueſtris: Arabibus, qui Cubebas cum ruſco confundunt, Cubebe: Italis, Ruſco & Pongi topi: Germanis, Bruoſch: Hiſpanis, Ius barba, & Gil barbera: Gallis, Bruſco.

Ruſci confid.

Nomina.

Δάφνη ἀλεξανδρεία. LAVRVS ALEXANDRINA. CAP. CXLII.

LAurus Alexandrina folio eſt ruſci maiore, molliore, & candidiore: ſemine [a] inter folia rubro, ciceris magnitudine; ramos ſpargit in terra dodrantales, interdum longiores: radice ſylueſtri myrto ſimili, maiore, molliore, odorata. inuenitur in montoſis. Difficiles partus accelerat, radice pota ſex drachmarum pondere in uino dulci, & ſtillicidio urinæ auxiliatur, ſed ſanguinem extrahit.

[a] Meum. ἐν μέσοις. i. in mediis.

SI laurum Alexandrinam, & Hippogloſſum unam & eandem plantam eſſe ſenſiſſet Dioſcorides, ut quidam exiſtimant, nulli quidem dubium eſſet, quin ſupernacuum erat, de ijsdem ſeorſum, diuerſis atque etiam proximis capitibus Dioſcoridem diſſerere. uel nulla in earum notis, & uiribus reperiretur differentia. Sed quoniam

Lauri Alexandrinæ confid.

Digitized by Google

LAVRVS ALEXANDRINA. LAVRVS ALEXAN. ALTER.

niam eas seorsum tanquam diuersas retulit, diuersasque utriusque notas assignauit; idcirco has plantas interse differre dicatur, necesse est. Nam etsi utrique folia rusci reddiderit Dioscorides; tamen Hippoglossum staturæ aculeatam gerere comam, & in summo ceu linguas è foliis exeuntes: commendauitque comam ad dolorem capitis coronæ modo impositam, & radicem, succumque malagmatis admisceri scripsit. Verùm hîc in Lauro Alexandrina nec linguarum meminit, nec aculeorum è foliis prodeuntium: tradidit quidem hanc folia habere ruscо similia, sed maiora, molliora, & candidiora; ramos dodrantales, in terram sparsos: radicem ruscо similem, maiorem tamen, molliorem, & odoratam. Cui uires tribuit ad difficiles partus, ad urinæ stillicidium, & ad sanguinem extrahendum. His accedit, quòd (ut Dioscorides testari uidetur) Laurus Alexandrina fructum ferat rubrum, ciceris magnitudine, inter folia, non autem in medijs foliis, ut hippoglossum, & ruscus. Ex his itaque tum notis, tum uiribus, quæ in hisce duabus plantis maximè pugnare deprehenduntur, omnibus abundè constare arbitror, hallucinari eos, qui putant Laurum hanc, & hippoglossum unam & eandem esse plantam. Nos equidem hanc, cuius hîc figuram damus, ueram ac legitimam Laurum Alexandrinam esse censemus, quæ ut picturæ pulchrè demonstrat) non parum ab hippoglosso differt. Huic alteram adiecimus, quæ & ipsa haud dubiè, ni fallor, fuerit Laurus Alexandrina, si huic fructum in medijs foliis innasci concedamus. Lauri Alexandrinæ uires memoriæ prodidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Lauri herbæ, quam & Laurum Alexandrinam appellitant, temperatura euidenter est calida, & gustantibus acris simul & subamara est: potaq; tum urinam, tum menses prouocat. Planta Græcis δάφνη ἀλεξανδρεία, Latinis Laurus Alexandrina dicitur: Arabibus, Gar Alexandrie: Italis, Lauro Alessandrino.

Lauri Alexandrinæ uires ex Gal.

Nomina.

δαφνοειδὲς. DAPHNOIDES. CAP. CXLIII.

DAphnoides cubiti altitudine fruticat, ramis flexilibus, obsequiosisque, multis, à medio sursum uersus foliosis: cortex supra modum uiscosus ramos uestit: folia lauri, graciliora, & molliora, fractu contumacia, quorum gustatu os & fauces incenduntur: flores candidi: bacca, cùm maturuerit, nigra: radix inutilis. nascitur in montosis. Pituitam extrahit folium recens, uel aridum in potu: menses ciet, & uomitum: caput inanit commanducatum: sternutamenta mouet. Baccæ quindecim potæ aluum resoluunt.

Καρυοειδὲς.

Χαμαιδάφνη. CHAMAEDAPHNE. CAP. CXLIIII.

CHamædaphne uirgas emittit cubitales, ſingulari ramulo conſtantes, rectas, tenues, læues: foliæ lauri ſimilitudine, læuiora mulcò, ac uiridiora: ſemen rotundum, rubens, annexum folijs. Illinuntur capitis doloribus trita folia, & ſtomachi ardores mulcent: ad ſedanda tormina cum uino bibuntur. Potus cum uino ſuccus menſes, & urinam ciet: idem facit peſſo appoſitus.

DAPHNOIDES. CHAMAEDAPHNE.

Daphnoidis, & Chamædaphnes conſideratio.

DAphnoides, quam officinæ, & herbariorum uulgus Laureolam uocant, frutex eſt uulgaris notitiæ. Prouenit hæc frequens in uallis Ananiæ montibus Tridentino agro & ubiq; ferè locorum. Nam & in Germania, & in Boemia, atq; alijs plerisq; in locis copioſa uiſitur, nullis prorſus reclamantibus notis. Cubitalibus enim aſſurgit uirgis, flexilibus, obſequioſis q; : foliis numeroſis, ſurſum ſpectantibus, lauro ſimilibus, gracilioribus tamen ac mollioribus, acerrimo guſtu: quin & ramorum cortex admodum tenax eſt. Hinc itaque fit, ut eos errare toto cælo deprehendatur, qui putant Mezereum Mauritanis uocatum eſſe Daphnoidem. quandoquidē Mezereon Chamelæa eſt, de qua ſuo loco diſſeremus. Porrò Chamædaphne, quam Laureolam marem pleriq; cognominant, foliis ac fructu à Daphnoide non longè differt: uerùm hæc tantùm intercedit differentia, quòd Chamædaphne ſingulari rectoq; caule conſtat, cui folia circumquaq; prominent, adeò ut in cacumine in orbem umbellæ inſtar diradientur: ſemine inde prodeunte Daphnoidis modo. Cæterùm, quòd uocauerit Plinius Chamædaphnen eam clematidem, quam aliqui Vincam peruincam appellant, credidere quidā hanc Dioſcoridi eſſe Chamædaphnē. Sed profectò ij fallūtur: errorq; omnibus euidentior fiet, quàm ut pluribus explodi poſtulet, ſi modò contemplētur, & conferantur notæ, quibus Vincam peruincam deſcripſit Plinius lib. XXI. cap. XI. & quibus repræſentauit Chamædaphnen lib. XXIIII. cap. XV. Verùm Plinio, quòd clematidi folia ſint lauri, uideaturq; humilis laurus, ideo non temerè eam Chamædaphnen dici placuit. Sunt, qui Laureolæ fructum Piper montanum uocent, quamuis ruſticis Anauienſibus nil aliud ſit piper montanum, quàm Dioſcoridis granum Gnidium, ut infrà ſuo loco dicemus. Daphnoidis recentia folia contuſa illinuntur utiliter iſchiadicis tam diu quouſque ruborem, aut ueſicas excitent. Daphnoidis, & Chamædaphnes uno tantùm capite meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Chamædaphnes germina tenera edi quoque aſſolent. Eſt autem perſimilis uiribus lauro Alexandrinæ: ſicut ſanè & quod Daphnoides nuncupant. Planta, quæ Græcis δαφνοειδὲς, Latinis item Daphnoides, & Laureola nominatur: Arabibus, Daphnides: Italis, Laureola. Quæ uerò χαμαιδάφνη Græce, Chamædaphne pariter Latinè dicitur: Arabicè, Chamædaphnes: Italicè, Chamædaphne.

Daphnoidis, & Chamædaphnes uires.

Multorum error.

Nomina.

Daphnoidis, & Chamædaphnes uires.

Nomina.

Ἐλλέβορος

Ἐλλέβορος λευκὸς. VERATRVM ALBVM. CAP. CXLV.

a ἐκ ἀπόζυε, δι' ἣν αἰτίαν ὀνομάσθη. i. non acutum, & iunceum. ita Meum & Cat.

b Meum. ἐδὲ ἀβρώως, οὐ πλέον ἐπιπάνυσος. i. neq; cumulatè saliuã attrahens.

ELleborum album, Latini ueratrum album uocant, fert folia plantaginis, aut betæ ſyluestris ſimilia, ſed breuiora, & nigriora, rubeſcentia: caulem cauum, quadrantalem, tunicis conuolutum, quas abdicat, cùm areſcere incipit, radicibus nititur multis, tenuibus, ab obiongo, & exiguo capite ceparum modo exeuntibus. naſcitur in montibus, & aſperis. Radices meſsibus colligendæ. Optimum habetur candidum, friabile, carnoſum, modicè extentum, nec tamen iunci modo mucronatum, quod frangendo puluerem emittit, & tenuem habet medullam, guſtu non admodum feruens [b], neque ſaliuam ſubinde ciens. huiuſcemodi autem ſtrangulat. Primatum Cyrenaicum tenet. Galaticum autem, & Cappadocicum candidiora, & puluere quodam obſita, celerius ſtrangulatus mouent. Vomitione autem uarios extrahit humores. Collyrijs admiſcetur, quæ caliginem oculorum diſcutiunt. partus impoſitum necat, menſes pellit, ſternutamenta excitat: mures interficit, cum melle & polenta ſubactum: abſumit carnes, ſi coquatur unà. Datur per ſe ieiunis, & cum ſefama, aut ptiſanæ ſucco, aut halicæ, aut lentis cremore, cum aqua mulſa, aut pulte, aut quauis alia ſorbitione. Cogitur cum pane, & ita inaſſatur. Præparatio corporum, ac uictus ratio diligenter tradita eſt, cùm ab his qui de medica eius potione ſcripſerunt, tum maximè à Philonide Siculo Ennenſi, cui nunc aſſentimur: quippe longum nimis eſſet in hac præſertim editione de materia, ſimul medicam curandi rationem exponere. Dant nonnulli in pultis ſorbitione, aut copioſo halicæ cremore, aut paucum antea cibum dari præcipientes, ſtatim ueratrum offerunt. ijs præſertim, quibus ſtrangulationis ſuſpicio imminet, aut ſi ualetudo corpus infirmat: hoc enim modo deiectio nihil periculi minatur, quòd cibo munitis non intempeſtiuè medicamentum corporibus offeratur. Vomitiones concitant ſubditæ ex eo balani cum aceto.

Ἐλλέβορος μέλας. VERATRVM NIGRVM. CAP. CXLVI.

a Meum. κετραξύροις τόποις. i. ſiccis locis.

b Meum. ὀμφακίτου. i. Lachryma pini.

ELleborum nigrum appellatur melampodion, quòniam caprarum paſtor nomine Melampus ſuorentes in ſe Prœtidas primus purgaſſe, & ſanaſſe fertur. Folia ei uiridia, platani ſimilia: minora, foliis ſphondylij proxima, ſubaſpera, nigriora, pluribus diuiſuris inciſa: caulis aſper: flores in purpura albicantes, racematim cohærentes: ſemen cnicí, quod in Anticyra ſeſamoides uocant: quo deiectiones moliuntur. Radicibus cohæret nigris, tenuibus, à capitulo cepæ ſimili confibratis, quarum eſt uſus. In collibus, aſperis, & [a] ſitientibus locis enaſcitur. Optimum eſt, quod ex huiuſmodi petitur terris, ut ex Anticyra. Nigrum inibi probatiſsimum gignitur. Eligi debet corpulentum, & plenum in quo tenuis ſit medulla, acre, guſtu, feruenſque: cuiuſmodi eſt in Helicone, Parnaſo, & Aetolia natum: attamen Heliconium præcellit. Veratrum nigrum purgat uentrem, detrahit bilem pituitaſq; datum per ſe, aut cum ſcammonia, & tribus obolis ſiue drachma ſalis. decoquitur uel cum lente, & iuſculis, quæ purgationis cauſa ſumptitantur. Prodeſt morbis comitialibus, melancholicis, inſanientibus, articularijs doloribus, & reſolutis. Menſes inditum trahit, partus necat: purgat fiſtulas impoſitum, & tertio die detractum. Item contra grauitatem auditus in aurem demittitur, ibiq́ue in alterum, aut tertium diem eſſe ſinitur. Scabiem ſanat illitum cum thure, aut cera, & [b] pice, & cedrino oleo: uitiliginibus, lepris, impetiginibus ex aceto medetur: dentium dolorem collutione mitigat. Erodentibus medicamentis commiſcetur: hydropicorum uentri utiliſsimè imponitur factum ex eo, farina hordeacea, & uino, cataplaſma. Conſitum proximè radices uitium, uinum purgandi facultate donat. Huius reſparſu domos expurgari arbitrantur: quare inter fodiendum ſtantes Apollinem, Aeſculapiumq́; precantur, ac uitant aquilæ uolatus: aduolare enim non ſine periculo traduntur, nanque ſi auis effoſionem ellebori conſpexerit, moriturum qui ſuccidit, augurium eſt. Celeriter effodiatur oportet, quoniam halitu caput aggrauat: quapropter ad id arcẽdum, foſſuri allium præſumere, & uinum bibere conſueuerunt: nulli ita noxæ opportuni redduntur. Veratri albi modo emedullatur.

Ellebori utriuſque conſid.

ELleborum, quod & Veratrum Latinis dicitur, tam album, quàm nigrum omnibus, ni fallor, notum eſt in Italia. Et quanuis inibi unum tantùm Ellebori albi genus inueniatur; nigri tamen tria nobis comperta ſunt genera. Vnum quidem flores profert purpureos, quales ſuo reddidit Dioſcorides: alterum uerò candidos: tertium denique herbaceos. Hæc ut flore diſtinguuntur; ita etiam uiribus inuicem differunt. quandoquidem alterum, & tertium genus adeò uiribus imbecillia ſunt, ut ferè nihil ad aluum deijciendam præſtent. Id quod facto periculo didici, cùm primum ellebori genus flores ferens purpureos nobis non eſſet ad manus. Huius radicem diluto ex more noſtro parato, hyeme etiam media, & magis urgente frigore (etſi id improbent medici) præparata prius diutius materia decoctis, ac ſyrupis ad id facientibus, plures quartana febre laborantes ſanauimus. Nunquam enim, quod meminerim, hoc ellebori dilutum dedimus quartanarijs noſtris, quin ex unica aſſumptione, uel ſaltem altera, Deo iuuante, fuerint ad ſanitatem reſtituti. Cæterùm albi quoque ellebori dilutum exhibuimus quibuſdam melancholicis, magno ſanè ſucceſſu: nullo tamen ægrotantium incommodo, nullaq́; noxa. Quod non alia ex cauſa euenſſe putauerim, quàm quòd in Tridentino agro, alijsque circum finitimis locis, ea fortaſſe ſit illius cæli temperies, ut non adeò perniciosis facultatibus ſcateat utrunque ellebori genus, quemadmodum illud, quod in calidioribus prouenit regionibus: tametſi non dubitauerim etiam utriuſque acerrimam uim coërcimi, ac corrigi propriis quibuſdam additis medicamentis. Parandi modum, ac etiam propinandi deſcripſimus libro tertio noſtra ua

ELLEBORVM ALBVM.

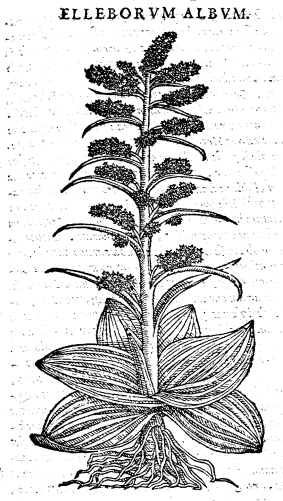

ELLEBORVM NIGRVM.

ELLEBO. NIGRVM ALTERVM.

noſtrarum Epiſtolarum, ad Georgium Handſchium Medicum ſcribentes. Viſuntur nigri uniuerſa genera Martio, & Aprili menſibus uno & eodem loco florere in ampliſſima ſylua, per quam tranſeunt, qui Goritia Labacum Carniolæ urbem proficiſcuntur, ubi & nos præſtantiſſimum ſæpius legimus. Prouenit quoque Elleborum flore purpureo copioſiſſimum in Auſtria ſuperiori non longè à Lintio, prope urbem quam Stair uocant. unde quotannis ad me illud mittere ſolet Excellens Medicus Martinus Stoppius Flandrus. Purpurei radices nigriores, carnoſioresque exteris habentur: cùm aliorum generum radices ut plurimùm ſubalbidæ ſpectentur. Atqui facies non omnibus eadem eſt. Purpureum enim florem gerenti, numeroſa ſunt folia, robuſta, & ſaturatè uirentia. Ea ſeptena ſimul ex apice robuſti canaliculatiq; pediculi, qui quoque plures in uniuerſa planta habentur, prodeunt. Atqui ſex, quæ utrinque terna exeunt, in exortu ſimul coniuncta ſpectantur. Quod uerò medium eſt, per ſe ſolum ſine comite conſiſtit. Caulem gerit hæc planta cubito paulò breuiorem, rotundum, glabrum, ac ſolidum: flores roſarum figura, in purpura albicantes, è quorum medio inter alba quædam capillamenta octo exoriuntur ſiliquulæ inuicem coniunctæ corniculi figura, in quibus ſemen oblongum concluditur: radicibus nititur numeroſis, longis, tenuibus, ſaturatè nigricantibus, tenui intus matrice, & à bulboſo capitulo à quo caulis exit prodeuntibus: amaro, acriq; guſtatu, & qui facilè ſtomachum moueat; odore inſuaui, ac ingrato, & præſertim ubi exenteratæ radices ſicceſcunt. Cæterùm genus alterum, quod florem candidum profert, nihil prorſus facie à præſcripto differt, niſi florum colore. Tertium uerò genus quod nos fœminam, aut pſeudoellebori appellandum cenſemus; folia gerit digitis nouem ad pediculum uſque diſſecta, aconiti Cynoctoni ferè

ferè modo; sed longioribus dieſeris, nigricantia, circumquaq; ſerrata, & è longo planoq; pediculo, caua per medium excurrente linea ortum ducentia. Caulem edit uegetum; ſubaſperumq;: flores cæteris ſimiles, ſed herbaceo colore ſubairides, quinque aut plures, emergentibus è medio corniculis acuminatis & utrinque compreſſis, in quibus ſemen continetur. Radicibus coheret numeroſis, tenuibus, palmari longitudine ac etiam longioribus, colore nigricante, & perinde, ac in alijs à cæpaceo capitulo ortum ducentibus: odore pariter graui; & ſapore amaro, acuto, ac nauſeabundo: Naſcitur in montibus, & conuallibus. Germinat omne genus Ianuario, & Februario, ſed Martio floret, ſæpéque ſuo germinatu niues perforat. Herophilus anti quiſſimus medicus elleborum fortiſſimo duci æquabat: concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire dicebat. Ideo errauiſſe antiquos parcius id præbendo, cùm celerius erumperet, quod daretur largius. Sed hæc Herophili ſententia non placet noſtræ ætatis medicis, neque etiam nobis, ut quæ pluribus damnari, & explodi poſſit. Elleborus niger boues, equos, & ſues necat: proinde id in paſcuis cauent, quamuis album innoxiè depaſcantur. Nigri radices demorſis à ſerpente quadrupedibus mirificè medentur, ſi recentes in ulneris oſculum, ſublatæ à carne cute, immittantur, quòd ita eiaculatum reuocent uenenum: quin & illud idē prodeſt, ſi gregi peſtilētia ingruerit, in auribus traiectæ, uel peſtori infixa radice. Qua ratione ducti credidere nonnulli, id etiámnum in hominibus fieri poſſe, quòd ſi in perforatam calcanei cutem nigrum elleborum inſeratur, eos omnino à peſtilentia tutos reddat, qui geſtauerint. Elleborum ſemen, Ariſtotele authore, coturnicibus gratiſſimum eſt: quam ob cauſam antiqui eas abdicarunt menſis. quæ tamen hodie magnopere expetuntur. Porrò non deſunt è recentioribus, qui putent nigrum communis uſus Elleborum, cui flores herbacei inſunt, non elleborum, nec eius ſpeciem eſſe, ſed eam ſanè olantam, quam Columella, & Plinius Conſiliginem uocant, quamque ad pecorum pulmonariam curandam, peſtilentiamq; arcendam ſummis laudibus efferunt, hoc tantùm puto argumento freti, quòd ſcripſerint ij, ſi in morboſi quadrupedis auricula conſiliginis radix inſeratur, perforata ferro prius aure, omnem morbi uim eò confluere, & per illud foramen peſtilens uirus elici. Siquidem cùm paſtores huius ætatis obſeruauerint, id totum (ut nos quoque paulò antè diximus) præſtari tantùm illius ellebori radicibus, exiſtimauerunt hoc ueratri nigri genus, quod flores rubentes non proferat, uel (ut Dioſcorides inquit) in purpura albicantes, ſed herbaceos, conſiliginem eſſe. Sed ij, mea quidem ſententia, fallūtur: quippe Abſyrtus, et Hierocles idem præſtare nigrum ueratrum affirmant. Quibus etiam ſubſcribit Plinius lib. xxv. cap. v. his uerbis. Nigrum elleborum pecorum, & iumentorum pituitas ſanat, ſurculo per aurem traiecto, & poſtera die eadem hora exempto. hæc Plinius. Ex quibus utique perſpicuum fit, non modò conſiliginis, ſed etiam nigri ueratri radicem hæc omnia efficere poſſe. Vanum profectò eſſet dicere, exempli gratia, ſabinam eſſe calamintham, uel contrà, quòd utraque memoratos menſes eliciant. quaſi natura adeò fuerit auara, ut unicuique morborum generi unum tantùm genuerit medicamentum, cùm tamen nullus ſit morbus, cui innumeras non creauerit medicinas, uno & eodem ordine adhibendas. Adde etiam, quòd cùm nullus extet author, quod ego inuenerim, qui Conſiliginis hiſtoriam deſcribat, neque una quidem tota eius faciem repræſentet, non uideo, quomodo rectè ij aſſerere poſſint, ueratrum noſtri uſus eſſe Conſiliginem. Sciant itaque uelim, qui nigrum herbacei floris Elleborum ideò Conſiliginem eſſe contendunt, quòd peſtilentibus pecorum morbis præſens remedium ſit, ſi eius radix auriculis, & alijs corporis partibus inſeratur, id ſucceſſu longè meliori efficit, ſi rubentis floris elleboro idem fiat, citiusque expurgari uirus illud peſtilens, quòd huic uires inſint ualentiores. Horum quidem opinionem ut planè ſequitur Fuchſius uir doctiſſimus in libro de compoſitione medicamentorum quem poſtremò auctum edidit; ita etiam idem, meo iudicio, in manifeſto illorum errore uerſatur. Cæterùm hîc non eſt ſilentio diſſimulanda inepta ſatis, & uana, meo quidem iudicio, de nigro ueratro opinio Vgonis Solerij, uiri alioqui doctiſſimi, ut eius teſtantur ſcholia, quæ nuper in priores Aetij libros edidit. Is enim in prædictis ſcholijs cenſet, Elleborum noſtri uſus tam illud, quod flores fert roſarum modo purpureos, quàm quod albos, eſſe lycoctoni, uel cynoctoni aconiti ſpecies: quod uerò herbidos habet flores, Plinij & Columellæ Conſiliginem, aliorum iudicium ſecutus. Quod quibus rationibus comprobet, ex eius uerbis, quæ modò referam, cognoſci poterit. Si quis, inquit, commemoratarum iam plantarum radices diligenter expendat, nihil illas cum nigri ueratri radicibus (quæ, teſte Dioſcoride, cæpæ modo bulboſæ ſunt, erumpentibus ab imo earum bulbo multis radicibus) commune habere multò euidentius comperiet, quàm ut pluribus demonſtrari nunc debeat. Taceo nullam ex his plantis dum uelluntur, capitis dolorem ob uaporum halitum concitari, ut ipſe millies ſum expertus, id quod in nigri ueratri euulſione teſtatur Dioſcorides. Ex his igitur conſtat, nullam harum trium plantarum ad nigrum ueratrum ſatis aptè poſſe reduci. quin duas priores aconiti lycoctoni poſtremas ſpecies eſſe, poſtremam herbam ſui generis. hæc Solerius. Quibus uerbis eum in me egiſſe, licet non aperte, meamq; oppugnaſſe ſententiam ex hoc planè conijcio, quòd nullus, quod ſciam, ante nos ſcripſerit, tria in Italia, ac priuatim in Carniola reperiri nigri ueratri genera. Neque id certè ægrè fero, quòd libenter audiam, indies nouas in re herbaria proferri ſententias. Velim tamen id liberius, apertius, & firmioribus tum rationibus, tum auctoritatibus fieri. Redeo ad Solerium, cuius ſanè hac in re argumenta me facilè diluere poſſe ſpero, utpote quæ (pace eius dixerim) leuia ſatis ſint, & prorſus à ueritate deſciſcant. Nam falſum eſſe, ac minis fortaſſe temerè dictum arbitror, quòd Ellebori genera illa, quorum ſuperius meminimus, non mittant radices (ut Solerius aſſerit) tenues, nigras, à cæpaceo quodam capitulo pendentes, ac confibratas: cùm omnibus non modò rei herbariæ peritis; ſed etiam pharmacopolis, ne dicam lippis, & tonſoribus, manifeſtum ſit, nigri ueratri communis uſus radices non aliunde, quàm à bulbaceo quodam tuberculo omni ex parte pendere nigras, ac graciles: non autem cæpæmodo bulboſas eſſe, & ab imo bulbo multas erumpere, ut ille pronunciauit. Vnde facilè adducor, ut credam, ſi licet ingenuè dicere quod ſentimus, Solerium aut Dioſcoridis lectionem luxaſſe, aut eam minus rectè percepiſſe, aut parum adhuc rei herbariæ gnarum eſſe, ut qui fortè in ea re non multum laboris

Opin. quorundā reprobata.

Vgonis Soleriī opinio explosa.

laboris inſumpſerit. Quòd autem (ut idem ait) ex hoc noſtro elleboro, dum effoditur, nullus ob uaporum halitum capitis dolor concitetur, & ob hoc illud legitimum eſſe non poſſit, nulla hæc eſt ratio apud me. Neque eam uirtutis alicui eſſe debet, cur id non faciat: quoniam Dioſcorides non dicit, quòd Elleborum nigrum effodientibus capitis dolorem inferat, ſed quòd halitu caput aggrauat. Quam nimirum grauitatem id, cui flos purpurascit, tanquam cæteris acrius, apud nos ſæpius excitat, præſertim ſi ligone uulneretur radices, & uentus aduerſa parte ſpiret. Id quod fortaſſe in Anticyra, Helicone, Parnaſo, & Aetolia ualentius præſtat. quandoquidem, Dioſcoridis teſtimonio, iis in locis acre guſtu, feruensque, & omnium probatiſſimum gignitur climatis illius ratione. quod in Gallia fortaſſe, & in Germania cœli inclementia non euenit. Cæterùm quòd priora nigri Ellebori genera, quæ flore tum purpureo, tum albo conſtans, aconiti cynoctoni, uel lycoctoni ſint ſpecies (ut Solerius ſibi perperàm, mea quidem ſententia, perſuaſit) mihi planè abſurdius uidetur, quàm ut ab aliquo approbari poſſit, & debeat. Et ſiquidem aconitorum genera iam omnibus clariſſimè innotuerunt, ſuntque caule filicis ſimili, cubito longiore, & radicibus adeò tenuibus, ut ſquillarum marinarum cirris eas comparauerit Dioſcorides. Quæ ſanè omnia in nigro ueratro communis uſus nunquam quis inueniat. Huc proterea illud accedit, quòd nobis iam millies experimento compertum eſt, nigrum communis uſus ueratrum, quòd proprio fungatur munere, atrabiliarios omnes ſanare morbos: fiſtulas callo induratas tribus diebus impoſitum emollire, & purgare: in aurem demiſſum auditus grauitatem auferre: ſcabiem, utiligines, lepras, & impetigines illitum emendare: & carnem in ulceribus excreſcentem abſumere. Quibus tamen uiribus non Aconitum cynoctonon, ſed Elleborum præditum eſſe, in confeſſo eſt. Ex his itaque omnibus abundè perſpicuum fieri puto, in hoc Solerij opinionem prorſus explodendam eſſe: etſi idem in aliis quoque non paucis, meo iudicio, fallè deprehendatur. Sed iam nos quoque de CONSILIGINE noſtram proferamus ſententiam. Ea quidem nobis hactenus incomperta fuit, quòd neminem ex ſcriptoribus tam ueteribus, quam recentioribus inuenerim (ut ſuprà dixi) qui eius notas memoriæ prodiderit. Atque adeò hinc fit, ut non auſim ego aſſerere plantam illam, quam hîc depingi curauimus, eſſe ueram ac legitimam Conſiliginem. neque enim eſt, cuius authoritate fretus poſſim eam radicibus, foliis, caulibus, floribus aut ſeminibus comprobare. Verùm quoniam huiuſce plantæ radices per auriculam perforatam inſertæ, pecorum pulmonariam atque etiam alios morbos curant, ellebori nigri modo, non parua mihi oritur ſuſpicio, an fortaſſe Columellæ & Plinij Conſiliginem præſe ferat. non tamen uelim hoc affirmanter eſſe dictum, ideoque pſeudoelleborum eam appellare libuit. Hanc uerò plantam Hieronymus Tragus, cuius ſæpe teſtimonium adfert & probat Geſnerus, putat eſſe legitimum Veratrum nigrum. Sed is ut in hac euidentius errat, quàm ut mediocriter etiam in re herbaria uerſatis oſtendi debeat; ita in multis alijs plantis, quorum numeram referre longum eſſet, à peritis herbarum facilè cognoſcitur uanum atque leue iudicium habuiſſe. Planta itaque cuius hîc imaginem exhibuimus, ad duûm palmorum longitudinem aſſurgit. cauliculos emittit tenues ac molles. folia habet longiuſcula, tenuia, quadantenus abrotoni. flores profert buphthalmi, paulò maiores: ex quibus prodeunt capitula oblonga, ruborum moris ſimilia. radicibus nititur nigris, nigrum ueratrum æmulantibus, tenuioribus tamen, & aliquantò nigrioribus. Plurima naſcitur in Bohemia, præſertim in agro Pragenſi. Ea utuntur omnes illius regni tum medici, tum pharmacopœi pro elleboro nigro: priuatim magno ſucceſſu ad pecorum morbos. Reliquum autem eſt, ut de utriuſque Ellebori uiribus iam aliquid dicamus. Album, ut Meſues in ſuo de medicamentis deiectorijs cenſu prodidit, mortiferum eſt, quòd facilè homines ſuffocare poſſit: idcirco omnino reijciendum eſſe præcipit. Nigri tamen uſum probat, ſed in ualidiſſimis tantùm corporibus. Quod ſanè decretum nonnullos adeò perterruit, ut non modò ſuis medicamentis Elleborum admiſcere non audeant; ſed & nomen abhorreant. Verùm ridendo potius timore quodam ducuntur, quàm quòd iure uſqueadeò elleboro refragari debeant. Siquidem ego teſtari poſſum, me ſexcentis ferme hominibus nigri ellebori dilutum exhibuiſſe nullo prorſus incommodo: atque etiam eiuſdem diluti faciendi rationem quàm plurimos docuiſſe medicos, qui, facto ſubinde periculo, effectum conſecuti ſunt, unde ingentes mihi gratias retulerunt, quæ meritò debentur elleboro. Præſtat quod, euulſis ſtatim radicibus, interna repurgatur matrice, ſiccaturq; in umbra. Harum puluis diluto longè fortior eſt: ob id enim non datur niſi robuſtis, & ubi obcalluerit morbus. Proinde de eo ita ſcriptum reliquit Actuarius in libro de compoſitione medicamentorum. Veratrum nigrum, atram bilem eo ita ſcriptum reliquit Actuarius in libro de compoſitione medicamentorum. Veratrum nigrum, atram bilem fluuamq; è toto trahens corpore deorſum, nec tamen citra ullam difficultatem pellit. Ideo febribus circuitu repercu-

Conſiliginis conſid.

Ellebori uteriuſq; uires.

Veratri nigri uires ex Actuario.

PSEVDOELLEBORVM.

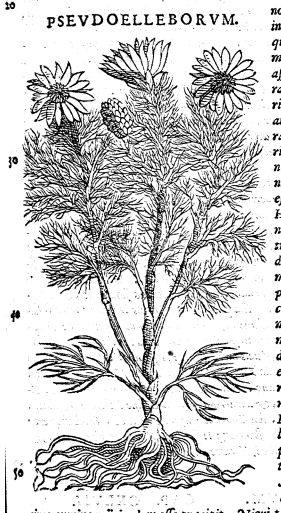

tibus, & diuturnis obijcimus. Datur quoque insanientibus: altera caluariæ parte, & subter caput diutinè cruciatis commodissimum: præsertim uisceribus, utero, & uesicæ deiectorium medicamen postulantibus. Maxima autem eius uis est peculiariter educere, quicquid sanguini commistum, eum corrumpit. Ideo ueterascentibus arquatis morbis utile: & quibus in superficie summatum asperitudines emerserunt, uelut lepris, impetiginibus & horum similibus: elephantia quoque laborantibus accommodatum est. Datur scrupulorum ternûm pondere, aut paulò plus minùsue. Fit è siccis radicum fibris, aqua paulùm maceratis: postea cortice detracto, & in umbra siccato, proiectáque tenui, quæ in ipsa subest medulla. Exhibetur autem ex passo, & aceto mulso: uerùm suauitatis gratia, quædam ex odoratis semitibus inserenda. Si uerò efficaciorem alui deiectionem moliri sit in animo, scammonij pauxillum adijcito. hactenus Actuarius. Cæterùm antiqui Medici albi ueratri puluerem propinabant comitialibus, melancholicis, uertiginosis, insanientibus, limphaticis, conuulsis, podagricis, resolutis, hydropicis, & elephantia, membrorumque tremore affectis. sed iam eius exoleuit usus, quòd in puluere non sine periculo dari possit, etsi eius diluto quàm plurimi absque incommodo utantur. In lixiuio decocta albi ueratri radix, pediculos, & lendes necat. Decoquitur in lacte ad muscas perimendas. Nanque ubi deguſtauerint, paulò post emoriuntur. Mures quoque necat, & gallinas. Paratur è radicum albi ueratri succo arte quadam uenenum præsentaneum, quo illinendis sagittis quibusdam in locis utuntur uenatores. Id, ut nos sæpe in brutis animalibus, & gallis gallinaceis periculum fecimus, ubi sanguinem contigerit, facto cum sagitta uulnere, paulò post uulneratum animal interficit. Verùm enimuero me in non paruam adduxit admirationem, quòd deuoratum, nisi magna fuerit quantitas, nihil ferè incommodi afferre soleat. Ideoq; eo ipso uesci uenatores adsuescunt Hispani, cum purgationes moliri cupiunt. Ob idq; nihil mirum si ferinæ carnes hoc ueneni genere infectæ, nihil prorsus comedentibus obsint; uerum ubi facto à iaculo uulnere sanguini se immiscuerit uenenum, nullo alio antidoto seruari animal potest, nisi deuoratis cotoneis malis, Id quod à Cæsare Ferdinando primo, Domino meo clementissimo, pluries audiui. Ellebori utriusque ures posteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. VI. simplicium medic. sic inquiens. Elleborus uterque tum albus, tum niger extergentis simul & excalfacientis est facultatis. Quamobrem ad alphos, impetigines, scabies, leprasque accommodi sunt. Quinetiam niger, si in fistulam callo induratam demissus fuerit, duobus tribusue diebus callum detrahit. Dentibus prodest cum aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium, & desiccantium. Porrò niger gustu calidior est, candidus subamarus. Hactenus de utroque Elleboro Galenus. Cæterùm quædam planta reperitur à recentioribus OPHRIS appellata, quæ foliis maximè album ueratrum representat. Duo tantùm hæc folia profert: inter quæ caulis erumpit, capitulis quibusdam oblongis in uniuersum refertus: è quibus flores exeunt candidi, exiguis linguis similes. Radice nititur gracili, non sine multis appendicibus, odore præstanti. Præfertur uniuersa planta ad denigrandos capillos, fracturas sanandas, & uulnera glutinanda. Illa planta, quæ Græcis ἑλλέβορος λευκὸς. Latinis Elleborus albus, & ueratrum album appellatur: Arabibus, Cherbachem, seu Charbech abaid: Italis, Elleboro bianco: Germanis, Vueis nieſz wurtz: Hispanis, Verde gambre blanquo, & yerua de balleste: Gallis, Viraire, Verarum, Veratre, & Ellebore blanc. Illa verò, quæ ἑλλέβορος μέλας Græcè, Elleborus niger, & ueratrum nigrum Latinè dicitur: Arabicè, Cherbachem, seu Charbech asued: Italicè, Elleboro nero: Germanicè, Christ wurtz: Hispanicè, Verde gambre negro, & Elleboro: Gallicè, Viraire, & Ellebore noir.

Veratri albi ures Matth.

Ellebori utriusque ures ex Gal.

Ophris descriptio, & ures.

Nomina.

OPHRIS.

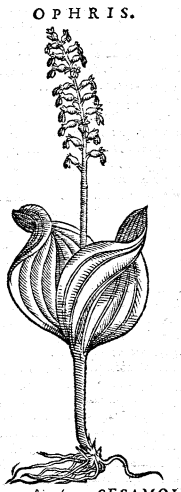

Σησαμοειδὲς μέγα. SESAMOIDES MAGNVM. CAP. CXLVII.

SEsamoides magnum in Anticyra elleborum uocant, quoniam albo ueratro in purgationibus miscetur. Simile est senecioni, aut rutæ: longo folio: flore candido: radice gracili ignaua: semen gustu amaro, cætera sesamæ simile. Ventrem detrahit. datur tritum ad bilis, pituitæque deiectionem, quantum tribus digitis capitur, addito ueratri albi sesquiobolo, ex aqua mulsa.

Σησαμοειδὲς μικρὸν. SESAMOIDES PARVVM. CAP. CXLVIII.

SEsamoidi paruo caules sunt dodrantales: folia coronopi, minora, hirsutiora: & in caulium cacumine capitula florum penè purpureorum, medio eorum albo: semen sesamæ, fuluum, amarum: radix

SESAMOIDES PARVVM.

radix tenuis. Detrahit bilem, pituitasq; ſemen ex aqua mulſa potum dimidio acetabulo: illitum ex aqua tumores, ac tubercula diſcutit. Naſcitur in aſperis.

Sesamoidis confid.

TAmetſi in Commentarijs noſtris antea editis, ſcripſimus maioris, & minoris ſeſamoidis nullam nos habere cognitionem nec inueniſſe quenquam, qui unum, aut alterum genus oſtenderet, tractu tamen temporis factum eſt, ut minus à ſolertiſſimis rei plantariæ indagatoribus repertum ſit, notis omnibus perquàm bellè aſtipulantibus, ut ex hac imagine quiſpiam conijcere poterit. Hanc ego Iacobo Antonio Cortuſo Patritio Patauino refero acceptam. uerùm an Maius ex Anticyra in Italiam, hactenus allatum ſit, mihi ſanè incompertum eſt. Nomina. *Hoc Græcis Σησαμοειδὲς μεῖζον, Latinis Seſamoides magnum dicitur. Illud uerò quod Græcis Σησαμοειδὲς μικρὸν, Latinis Seſamoides paruum.*

Σίκυος ἄγριος. CVCVMER SYLVESTRIS. CAP. CXLIX.

CVcumis ſylueſtris fructu ſolo diſtat à ſatiuo cucumere, quem longè minorem parit, oblongis glandibus non diſſimilem: folia, atque ſarmenta latiui refert: radice candida, magna. Naſcitur in ſabuletis, & ruderibus. frutice in totum amaro. Inſtillatus foliorum ſuccus aurium dolori conuenit. Illita ex polenta radix, ueterem omnem tumorem diſcutit: inpoſita cum reſina terebinthina, tubercula rumpit: iſchiadicis infunditur: podagras diſcutit, decocta ex aceto & illita. Eius decocto dentes in dolore colluuntur. Aridæ farina impetiginem, lepras, & uitiligines abſterget: nigris cicatricibus colorem reddit, & in facie maculas expurgat. Radicis ſuccus ſeſquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem, pituitamque deijciunt, præſertim in hydropicis: deiectiones autem citra ſtomachi iniuriam mouet. Radicis ſcilibra, in uini præſertim Lybici hemina conteritur, danturq; ex eo terni cyathi triduo, dum tumor abundè deprimi cernatur. E fructu huiuſce cucumeris fit medicamentum, quod Elaterium uocatur, ad hunc modum. Decerpti cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, ſeruantur nocte una. poſtridie impoſito ſupra craterem rariore cribro, utriſq; manibus prehenſi, ſigillatim ſupino cultro, ſurſum uerſus aciem habente, finduntur, atq; per cribrum humor in ſubiectum uas exprimitur: ſimulque carnoſum, quod hæſit cribro, quò facilius excidat, eliditur. quod ita preſſum eſt, reſidere ſinitur, atque in uicinam peluim demittitur. Coaceruata autem in cribro ſegmina dulci aqua perfunduntur, & denuo preſſa abijciuntur. Humor in pelui agitatur, & linteo opertus, ſoli exponitur, dumq; ſteterit, tota ſupernatans aqua cum humore concreto, effunditur. Hoc uerò identidem fieri ſolet donec exiſtens aqua liqueſcat: qua ſtillatim exhauſta, ſedimentum mortario ſuſcipitur, & conterendo cogitur in paſtillos. Sunt qui ad hauriendam protinus ſuccu abundantiam, cribratos cineres humili inſpargant, & medium cauantes, triplicatum linteum obtendant, per quod elaterium cum ſua humiditate diffundunt, ſiccatumque in pila, ut dictum eſt, conterunt. Aliqui pro dulci aqua marinam perfundentes, ita eluunt. Alij in nouiſſima lotione mulſam aquam reſpergunt. Elaterium optimum eſſe conſtat, læue, non ponderoſum, cum candore leniter humectum, guſtu amariſſimum, quodque lucernarum luminibus obiectum, facilè flagret. Porraceum tamen ſcabrumque, ſi turbidum ſpectetur, atque erui cinerisq; plenum ſit, graue & uitioſum eſſe ſolet. Nec deſunt, qui cucumis ſucco amylum immiſceant, ut candorem ipſum, & læuitatem imitentur. A bimatu ad decennium deiectionibus utile eſt. Integer modus obolus eſt, minimus ſemiobolus, pueris chalci duo, ſiquidem copioſius, periculum adfert. Bilem, ac pituitam utráuis parte extrahit. optima ſuſpirioſis eſt purgatio †. quòd ſi in animo ſit deiectionem moliri, adiecto ſalis duplo, & ſtibij quod colorare ſufficiat, ex aqua, erui magnitudine catapotia dato, poſtea cyatus unus aquæ tepidæ ſorbeatur. Ad citandas tamen uomitiones aqua diluens elaterium, ſubiectas linguæ partes penitiſsimè penna oblinito. quòd ſi quiſquam difficilius euomat, oleo, aut unguento irino reſoluito: ſomnum inhibeto. Porrò his, qui eximiè uacuantur, continuè uinū, & oleum dare conuenit: etenim uomendo reſtituuntur. Quòd ſi uomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, poſca, poma, & quæ ſtomachum denſando corroborant, offerenda ſunt. Ciet elaterium menſes, & partus enecat, in peſſo ſubditum. morbo regio medetur, cum lacte naribus infuſum, & diutur nis capitis doloribus liberat. efficaciſsimè anginis illinitur, cum uetere oleo, melle, aut felle taurino.

Cucumeris syluestris cõsideratio.

CVCVMER SYLVESTRIS.

Syluestris Cucumis frequens in Hetruria prouenit, præsertim agro nostro Senensi in oppidorum plateis, & secus mœnia, & semitas. Ex eius fructibus succum exprimunt officinæ, atque Elaterium uocatum parant. Viticulas humi fundit bicubitales, ac adeò asperas, ut contrectantes pungere uideantur. Folia illi sint satiuo cucumeri similia, sed rudiora, hirsutiora, asperioraque, & auersa parte subalbicantia, numerosis intercursantibus uenarum lineamentis, longis, crassis, asperisque pediculis nitentia. Flores ex alarum cauitatibus in toto caule prodeunt aurei; stellarum figura, satiui cucumeris modo, retrò extuberante fructu, qui tandem auctus, & longus factus glandis magnitudinem superat; aut dactylos æquat. Is hispidus est, & quasi aculeis horrescit, qui mense Augusto maturus factus, candicat, & sponte, aut leuius impulsus non sine impetu a pediculo disiungitur, & tormenti instar, nigrum, maturumque semen in legentes eiaculatur, quasi iniuriæ propulsator. Radice nititur dodrantali, & quandoque longiore, brachiali crassitudine, candida, plena, succosa, & insigniter amara, quemadmodum planta tota. Nascitur locis incultis, in sabuletis, ac ruderibus. Officinæ ex fructuum succo Elaterium parant. Valerius Cordus nuperrimè editus à Gesnero Galenum reprehendit, quòd dixerit in libro de simpl. med. facul. semina agrestis cucumeris omnino esse amara, sed pace mortui Cordi dixerim, falsùm Galenum impugnat, cum nusquam (quod uiderim legerimque) id scripserit Galenus. Is enim libro quarto de simplicium medic. facultat. cap. VII. quædam cucumerum semina amara esse dicit, quemadmodum & amygdala, sed non explicauit, an in agresti cucumere uel in syluestri id quandoque reperiatur: quanquam coniectura quadam affirmari possit, de satiui cucumeris tantùm semine Galenum esse locutum, ut pote qui legentes admonere uoluit, huiusce modi seminum nucleos qui natura dulces sunt, quandoque etiam amarescere, soli, in quo seruntur, uitio. Cæterùm de Elaterio differens Theophrastus libro IX. cap. XIIII. de historia plantarum, ita scribit.

Elaterium omnium medicamentorum diuturnissimum.

Sed omnium medicamentorum diuturnißimum Elaterium est, optimumque quod uetustißimum. Itaque medicus quidam, uir haud insolens, neque mendax, elaterium ducentorum annorum, uirtute mirabili seruare apud se retulit, eo à quodam munere donatus. Causa, ob quam tam longo seruari tempore possit, humoris copia est: quamobrem uel cùm præciderint, in cinere humidum ponunt, & tamen ne ita quidem siccari potest, sed usque ad quinquagesimum annum lucernis admotum lumen extinguit. Hæc igitur uis peculiaris ipsi tributitur. hactenus Theophrastus. A quo maximè dissentire uidetur Dioscorides: quippe qui Elaterium dixerit à bimatu ad decennium deiectionibus utile esse. Theophrastus uerò, idem ducentis annis mirabili uirtute seruatum esse ait. Quin & in eo discordare deprehenduntur, quòd alter tradiderit tantum humoris in se continere Elaterium, ut usque ad quinquagesimum annum lucernis admotum lumen extinguat. Alter uerò probatißimum illud esse Elaterium, quod lucernarum luminibus obiectum, facilè flagret. Theophrasto subscribit Plinius libro XX. cap. I. ubi sic inquit. Elaterium usque ad quinquagesimum annum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum est, si admotum prius quàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. hæc Plinius Theophrasti secutus. Cæterùm hac in re facilè crediderim, Dioscoridis codicem hoc in loco omnino deprauatum esse. Quippe præter Theophrasti, & Plinij sententiam, cùm omne humidum, quod pingue non sit ignis flammam protinus extinguat, nulli profectò dubium est, quin Elaterium, in quo humiditas aquea multum exuperat, potius flammam extinguat, quàm flagret: nanque flammæ admotum, excitato in humido à calore flatu, lumen extinguit. id nobis

Elaterij uires ex Mesue.

aliquando experimento compertum est. Elaterij uires descripsit Mesues inter sua deficientia medicamenta, ubi in hunc sensum inquit. Cucumis syluestris, siue asininus abradit & uasorum oscula aperit: proinde & intestinorum tormina excitat, & alia adfert nocumenta. Sed tolli hæc omnia possunt, si addatur aut bdellium aut tragacanthæ lacryma, aut aqua mulsa cum salis modico, aut si ex lacte bibatur. Roboratur elaterij uis, addito sobolis salis momento, aut odorato puluere, quem officinæ species elephantinas uocant: ijs enim admixtum felicius quoque operatur. Purgat, ut quidam ferunt, scammonij modo. At re uera magis pituitam deijcit, quàm bilem: quanuis & hanc quandoque detrahat, præsertim cùm deiectioni parata promptaque sese offert. Mirificè præter hæc sanguinis serum expurgat, ab ijs potißimùm partibus ducens, à quibus ægrè decumbentes humores detrahi solent: quamobrem articulorum dolore uexatis opem non modicam præstat. Radix in aqua elixa, tusa, & oleo subacta cum absinthio, diuturnam hemicraniam sanat sinciputi, & loco dolenti illita, si tamen prius eius decocto foueatur locus. Præstat idem & succus ex lacte naribus immissus, quòd cerebrum purget: idcirco & narium tædia delet, & comitiales iuuat. Idem obduratos resoluit abscessus, quemadmodum & strumas, præsertim addito melle, & caprino stercore. Radicis, & cucumis ipsius succus aqua intereunte laborantibus

præstantissimum

Digitized by Google

præſtantiſſimum eſt medicamentum, quòd flauam propriè educat aquam. Adidem ualet & radicis decoctum. Prodeſt præterea arquatis, & iecoris, & lienis obſtructionibus. Item iſchiadicis, tum cluſteribus infuſum, tum etiam ſi decocta radix exterius imponatur. Siccatæ radicis puluis, uulnerum cicatrices attenuat ex melle impoſitus: & ſugillata ex ictu delet. Eiuſdem ſuccus fabacea farina admiſtus, & linimenti modo adhibitus maculas omnes, quæ cutis nitorem uitiant, mirificè detergit. Sed animaduertendum eſt, ne pluſquàm par ſit hauriatur: quòd referatis uaſorum oſculis ſanguinem eliciat. Cucumeris agreſtis uires reddidit Galenus libro VIII. Cucumeris ſyluestris uires ex Gal. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Cucumeris agreſtis, & fructus ipſius ſuccus, quem uocant Elaterium, & non minimè radicis, ac foliorum, ad medicationes accommodus eſt. Elaterium itaque menſes ciet, & fœtum interimit appoſitum, ceu alia omnia amara ſimul & ſubtilium partium, maximè ſi aliquam habeant caliditatem, ueluti nimirum Elaterium. Summè ſiquidem amarum eſt, leuiter calidum, ut ex ſecundo ſit ordine excalfacientium. Porrò tale protinus quoque digerendi uim poſſidet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo uetere. Bonum item eſt regio morbo affectis, fuſum cum lacte in nares. Hoc etiam uſu dolores capitis ſanat. Atque Elaterium quidem eiuſmodi eſt. At radicis ſuccus, ut & foliorum, licet elaterio ſimilem uim habeat, imbecilliorem tamen. Sed & ipſa radix adſimilem facultatem poſſidet: abſtergit nanque, digerit, atque emollit. Porrò cortex ea potentius deſiccat. Huius planta Græcis σίκυος ἄγριος appellatur: Latinis, Cucumis anguinus, ſyluestris, & erraticus: Arabibus, Chefe allimar, Kate albenei, ſeu Chetha albamar: Italis, Cocomero ſaluatico: Germanis, Vuilder cucumer, & Eſels cucumer: Hiſpanis, Cogombrillos amargos: Gallis Cocoubre ſauuage. Eius uerò ſuccum Græci ἐλατήριον, Latini ſimiliter elaterium uocant: Itali, Elaterio. Nomina.

† (Quod ſi in animo ſit delectionem moliri &c.) Duo hic ſunt ab omnibus Dioſcoridis interpretibus neglecta, quæ facilè condonauerim Hermolao, Marcello, Ruellio: illis quidem, quòd medici non fuerint, huic uerò quòd in philologiam ſuam potiſſimam ſtudia collocauerit. At in Cornario, Amatho Luſitano, & Lacuna maiorem intelligentiam requiro, cùm medicos phyſicos ſeſe profeſſi ſint publicè, ac de medicina facienda, etiam poſteris monumenta reliquerint. Vnum eſt, quòd in omnibus ferè uetuſtis exemplaribus manuſcriptis legitur non σίμμεως. ſed σαψάτος ὄσον χοῦσαι, cuius uocis abbreuiatione, & cognata literarum ſimilitudine decepti ſunt omnes Latini interpretes, quòd uerbum σίμμεως, nihil prorſus ad rem faciat. Nam quid ſtibio crudo cum Elaterio conueniat non uideo, cùm nulli medicamento purganti ueteres unquam ſtibium adiecerint, neque quicquam tale de eius facultatibus à noſtris maioribus proditum ſit. Sinapi uerò additum puto ad uim elaterij roborandam, & malitiam corrigendam, ut Rhabarbaro ſpica, & alia aliis purgantibus adiuncta ſunt, à primis medicinæ parentibus. Quòd autem σίνηπεως loco σίμμεως legendum ſit, patet ex ipſius Dioſcoridis uolumine de medicamentis facilè parabilibus, ubi de curandis difficilibus reſpirationibus, & aſthmate diſſeruit. Nanque ibi ſic habet ἢ ἐλατήριον L. a. νίτρου L. a. ὁμοίως, σίνηπεως L. a. καταφάττια ποιήσας δύο ὀβόλ. Patet quoque ex Aetij uerbis II. Tetrab. Serm. IIII. cap. 57. ubi Græcum exemplar ab Aldo excuſſum, contra Cornarium ſic habet. Mirum in modum efficax eſt uomitorium ex elaterio, quo ad occultas anginas utor, Elaterij obolum dimidium, nitri ſpumæ obolos tres, ſinapis drachmam unam. Hæc in aqua diſſoluta redigo in octo catapotia, & mane duo, duoque ueſperi exhibeo. purgat enim citra moleſtiam ſuperuè, & paroxyſmum magna ex parte ſoluit; & affectum, ſiquis remanſerit arcet. Poſtremò huiuſce cathartici propè ut ab Aetio deſcripti, meminit Galenus in calce libri VII. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, inter Andromachi medicamenta. Alterum in quo doctiores deſidero interpretes eſt, quod ὄσον χοῦσαι, Latinè conuerterint quantum ad colorem inferendum ſit ſatis cùm uox ambigua χοῦσαι tum ad colorem, ſeu tincturam, tum etiam ad compagem, & ſolidum pituitarum corpus referri queat. Idcirco, ut orationis contextus rei medicæ peritos docere potuiſſet, & ex Helychio interpretari licuiſſe, χοῦσαι ſignificat etiam φρασάτθαι ἢ ψηλαφᾶν, ſeu (ut Barbari loquuntur) incorporare.

Σταφὶς ἀγρία. STAPHIS AGRIA. CAP. CL.

STaphis agria, ſiue herba pedicularis, folia habet labruſcæ diuiſa: & cauliculos rectos, molles, nigroſque: fert florem glaſti: & folliculos uirides, ſimiles ciceri, & in his nucleum triangulum, ſcabrum, ex nigro ſubfluueſcentem, intus album, guſtu acrem. Grana quindecim, ſi trita in aqua mulſa dentur, craſſum humorem per uomitum purgant: ſed qui hauſerunt, ambulare debent. Prudenter tamen attendere oportet, & aquam mulſam continuò potui dare: quoniam pericula ſtrangulationis inferunt, & fauces adurunt. Trita, & ex oleo illita phthiriaſi prodeſt: item prurigini, & pſoris. Cit plurimam pituitam commanducata: decocta in aceto, dentium dolori, colluto ore, ſubuenit: rheumatiſmum gingiuarum ſiſtit: ulcera oris manantia cum melle ſanat. Vrentibus malagmatis imponitur.

STaphis agria, quam officinæ Græca uoce corruptâ uulgò Staphyſariam uocant, Latinis ab effectu, quòd pediculos necet, Herba pedicularis dicitur. Hæc in Iſtria, Dalmatia, Apulia, & Calabria, frequentiſſima prouenit. Eius ſemen copioſum apud ſeplaſiarios inuenitur: nanque eo frequenter utuntur medici in apophlegmatiſmis. Id quod etiam plurimum expetitur mulieribus ad pediculos, & lendes necandos. Sunt qui ſcribant, epotis Staphidis agriæ floribus, & illitis eiuſdem foliis ſanari eos, qui à ſerpentibus demorſi ſunt. Staphidis agriæ meminit Galenus in Aſtaphide lib. VI. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Aſtaphis agria Staphidis agriæ conſid. Staphidis agriæ uires ex Galeno.

STAPHIAGRIA.

Nomina.

THAPSIA.

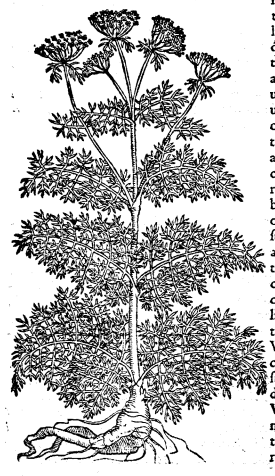

agria uehementer acrem obtinet facultatem, adeò ut ex capite pituitam purget, quod ἀπορλεγματίζειν Græci dicunt, abstergatque ualenter. Itaque ad psoram accommodata est. Sed & urendi uim aliquam habet. Ea planta Græcis σταφὶς ἀγρία, *& ἀκαρὶς ἀγρία nominatur: Latinis, Staphis agria, Vua ſyluestris, Herba pedicularis, & pituitaria: Arabibus, Alberas, Habelras, Mubazagi, ſiue Miubezegi: Italis ac officinis, Staphiſaria: Germanis, Biſzmijntz: Hiſpanis, Fabaraz Paparraz: Gallis, Eſtaphiſagrie, & Herbe aupoulx.*

Θαψία. THAPSIA. CAP. CLI.

THapſia nomen ideo accepit, quòd in Thapſo eiuſdem nominis inſula, primùm inuenta ſit. Tota uerò natura ferulæ ſimilis eſt: graciliore caule: foliis fœniculi: umbella anethi in cacumine, à ſingulis furculis erumpente: flore luteo: ſemen quale ferulæ: latiuſculum, ſed aliquantò minus: radix foris nigra, intus candida [a], longa, acris, craſſiore libro ueſtita [b]. Succi extrahendi ratio hæc eſt. Facto in ambitu ſcrobe corticeſ inciduntur, aut radix in fornicis ſpeciem in ſe excauata cooperitur, quò merus ſuccus confluat. oportet illuc ſequenti die ſe conferre, & congeſtum ſuccum extrahere [c]. Tunditur etiam radix in pila, & ſuccus organo per quallum expreſſus, fictili craſſo inſolatur. Aliqui folium unà terunt: ſed inualidior huiuſcemodi ſuccus. Hoc autem intereſt, quoniam qui ab radice manauit, grauius olet, & humidus permanet: è foliis autem extractus exiccatur, atque teredinum iniuriam ſentit. Qui ſuccum colligit, ſtare debet non obuerſus uento: aut potius cùm dies apricus eſt, & à flatu filet: quoniam ob halitus acrimoniam facies uehementer intumeſcit, nudaque corpora inuadunt puſtulæ. ob id prius liquido cerato, & adſtringente, nudas partes illinunt, & ita muniti accedunt. Tam cortex radicis, quàm ſuccus purgandi uim habent, & lacteus ſuccus in aqua muſſa potus: nam utrinque bilem extrahunt. Radicis modus, quaterni oboli, cum tribus ſeminis anethi drachmis: ſucci, terni oboli: lactis, obolus unus. quod eo amplius aſſumittur, periculoſum eſt. Huiuſmodi purgatio conuenit ſuſpirioſis, & diuturnis laterum doloribus, reiectionibusque: datur in cibis, aut obſonio, quibus difficile ſit uomere. Tam radix, quàm ſuccus omnium maximè, quæ pares cum eis uires adepta ſunt, uim habent extractoriam ex alto, ubi ex imo aliquod euocandum eſt, aut meatuum laxitas aliò transferanda eſt. unde ſuccus illitione, aut radix recens affrictu alopecias explent. Radix, ſuccusque cum æquis ceræ, thuriſque portionibus, ſugillata, liuoreſque tollunt: ſed non plus binis horis dimittantur: locus deinde aqua maris calida foueatur. Vitia cutis in facie emendat, cum melle illitus ſuccus, lepras tollit: tubercula diſcutit, perunctus cum ſulphure. In diuturnis pulmonum, laterum, pedum, articulorumque ualetudinibus utiliter illinitur. Valet ad integendam colis glandem ijs, qui natura, non circunciſione curti ſunt: tumorem enim excitat, qui pinguium fotu emollitus, præputij iacturam reſarcit.

a Meũ, & Cat. μεγάλη. i. magna.
b Meum. ὀπὸς ξηρὸς. i. ſuccus colligitur
c Meũ, & Cat. συλλέγεται δὲ ἐξ ὑγροῦ. i. exprimitur etiam ſuccus è radice.

De thapſia

DE thapſiæ uiribus locutus eſt Theophraſtus libro IX. cap. XXII. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcribit. Thapſiæ radix uomitoria eſt, & ſi quis continuit, tam ſuperius, quàm inferius purgat. Ad hæc luida tollere poteſt: ſuppurationes tamen aliàs exalbidas facit. Succus eius ualidior eſt, & quidem tam ſuperius, quàm inferius purgat. Nullus ſeminis uſus. Naſcitur tum alibi, tum in terra Attica, in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ uerò depaſcunt: & aut aluus ſoluitur, aut intereunt. hactenus Theophraſtus. Thapſiam author eſt Plinius libro XIII. cap. XXII. à Nerone claritatem accepiſſe, eique magno uſui fuiſſe ſui imperij initio, quòd nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem illinens ſibi cum tapſia, thure, & cera, ſequenti die contra famam cutem ſynceram circunferret: etenim ea mirum in modum ſugillata deleret. Thapſia plurima naſcitur in Apulia, præſertim Gargano monte, inter complures ferulacei generis plantas. Prouenit & in noſtris maritimis locis adeò ferulæ adſimilis, ut non facilè, niſi à rei herbariæ peritis, una ab altera dignoſcatur. Viſitur etiam hodie in hortis ad ſpectaculum plantata, qua ratione iam fermè omnibus innotuit in Italia. Cæterùm non deſunt impoſtores, qui Thapſiæ radicum cortices pro Turpeto uenditent: quæ quidem à peritis ſeplaſiarijs in ea medicamenta iure optimo addi poſſunt, quæ Thapſiam expoſcunt: ſed in turpeti locum non ſunt, meo iudicio, recipiendæ. Quapropter maximè in hoc (ut ſuperius diximus in Tripolij commentatione) à Fuchſio diſſentimus, qui Turpetum à Meſue deſcriptum, nil aliud eſſe cenſet, quàm Thapſiæ radices. Thapſiæ uires ex Gal. ſic inquiens. Thapſia acrem habet, ac uehementer excalfacientem facultatem cum humiditate. Quamobrem ex alto uiolenter extrahit, & ipſum quod extraxit, digerit. Verùm pluſculum ad ea efficienda tempus poſtulat, ut quæ largè excrementitia humiditate impleta eſt, ob quam celeriter corrumpitur. Et libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ſic inquit. Qui Thapſia utitur, ſciat opus eſt, maximam differentiam eſſe recè tis ad uetuſtiorem. Vis enim huius pharmaci poſt annum multùm exoluitur, atque amplius adhuc poſt duos annos auſimq; ferè dicere eam penitus inutilem eſſe ad triennium progreſſam. Hæc ut Græcè θαψία, ita etiam Latinè & Italicè Thapſia nominatur: Mauritanis, Hiantum, & Driz. Nomina.

† Hoc loco Græci codices habent ἀπίζεται. quod uerbum Ruellius uerterat hîc, lac extrahitur; licet alibi, ut in panace Heracleo, idem uertat, ſuccus excipitur. Nos uerò, quòd ἀπὸ, à quo uerbum illud defluxit, ſuccum, liquorem, & lacrymam ſignificet, maluimus reddere, ſuccus extrahitur. Neque certè temere, quòd non ſolùm nobis conueniat cum Marcello interprete; ſed quòd etiam arbitremur hanc eſſe germanam illius uerbi ſignificationem, atque melius rem exprimere, de qua ſermo eſt. Huius tamen mutatæ à nobis uerſionis lectorem admonendum eſſe duximus.

Thapſiæ confideratio.

σπάρτιον. SPARTIVM. CAP. CLII.

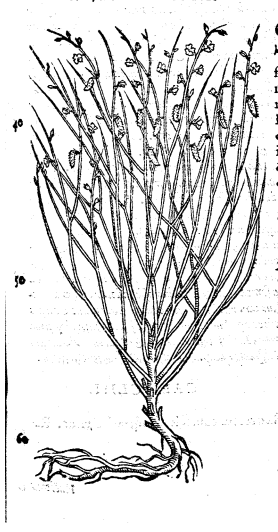

SPartion frutex eſt longas ferens uirgas, ſine folijs, firmas, fractu contumaces, quibus uites uinciuntur. ſemen lenticulæ in folliculis phaſiolorum modo naſcens: florem, ut albæ uiolæ, luteum. Purgant per ſuperna uehementer ellebori uice, citra pediculum flores, & ſemina quinis obolis in aqua mulſa pota. Semen deiectionem mouet. Ramis in aqua maceratis, mox tuſis, extractus ſuccus, iſchiadicis, & angina laborantibus auxiliatur, ſi cyathi modum ieiuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere iſchiadicis clyſtere: ſtrigmenta autem elicit cruenta.

TAnta nimirum inter Spartium, ſiue Spartum, & Geniſtam intercedit ſimilitudo tum facie, tum etiam uiribus, ut eorum affinitate deceptus iam crediderim omnino erraſſe eos, qui alterum ab altera ſecernerent: præſertim cùm hac in re deprehendiſſem Plinium dubitaſſe libro XXIIII. cap. IX. ubi ita ſcriptum reliquit. Geniſta quoque uinculi uſum præſtat. Flores apibus gratiſſimi. Dubito an hæc ſit, quam Græci authores Sparton appellauere, cùm ex ea lina piſcatoria apud eos ſalitari docuerim: & nunquid hanc deſignauerit Homerus, cùm dixit: Nauium ſparta diſſoluta. Nondum enim fuiſſe Aphricanum, uel Hiſpanum ſpartum in uſu certum eſt: & cùm ſutiles fierent naues, lino tamen, non ſparto unquàm ſutas, hæc Plinius. Verùm cùm accuratius Dioſcoridem perlegiſſem, hæc de re prius admonitus à clariſſimo medico Petro Camizero Hiſpano Seneriſſimi Ferdinandi Romanorum Regis Protophyſico, qui in Hiſpania copioſiſſimum Spartum, numeroſamque Geniſtam ſe uidiſſe teſtatus eſt, comperi planè S

GENISTA.

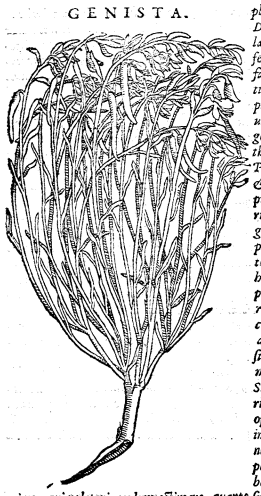

Sparti usus ex Plinio.

planè inter has plantas discrimen esse. Quippe quòd Spartium Dioscoridi frutex sit foliis uiduus: & floribus constet albis uiolæ similibus. Genista uerò folia proferat longiuscula, limi ferè modo: & flores luteos, ipsi modo lunatos. Hinc itaque factum est, ut nunc in eorum sententia consistam, qui Spartium à Genista differre existimant. Non tamen quòd diuersi prorsus generis has plantas esse putem. nam tanta, ut dixi, uni cum altera cognatio est, ut etsi non eadem sint; tamen congeneres esse uideantur. Sparti quidem usus (ut Plinius est author lib. XIX. cap. II.) multa post secula captus est, nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hispaniæ intulerunt. Herba & hæc sponte nascens, & quæ non queat seri: iuncusque propriè aridi soli, uni terræ dato uitio. Nanque id malum telluris est, nec aliud ibi seri, aut nasci potest. In Aphrica exiguum, & inutile gignitur. Chartaginensis Hispaniæ citerioris portio, nec hæc tota, sed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc strata rusticis eorum: hinc ignes, facesque hinc calceamina: & pastorum uestes. Animalibus noxium, præterquàm cacuminum teneritate. Ad reliquos usus laboriosè euellitur: ocreatis cruribus, manibusque tectis manicis: conuolutum osseis, ligneisq; conamentis. Vulsum fascibus in aceruo aduoatum biduo, tertio resolutum. Spargitur in sole, siccaturque, & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua marina optimè, sed & dulci, si marina desit. Siccatumque sole iterum rigatur, si repentè urgeat desiderium, perfusum calida in solio, ac siccatum stans compendium opere fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipuè in aquis marique innatum. In sicco præferunt è cannabi funes. At spartum alitur etiam demersum, ueluti natalium sitim pensans. Est quidem eius natura interpolis: rursusque quàm libeat uetustum nouo misceatur. Veruntamen complectetur animo, qui uolet miraculum æstimare, quanto sit in usu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, aliisque desiderijs uitæ. Hactenus de sparto Plinius. Cæterùm Genistæ con fideratio. Genistæ in Hetruria adeò frequentissimæ proueniunt, ut Maio, & Iunio mensibus magnum & iucundum spectaculum præbeant uiatoribus, quoniam tam copiosè suis speciosis, ac fulgentibus floribus ornantur, & uestiuntur colles, ut procul aurei uideantur. Gaudent earum floribus apes, ut Plinius inquit, proinde aluearijs circumferuntur. Genista nobis ligandis utibus salicis uicem explet, maceraturque etiam cannabis modo, fiuntque inde funes, & rudia linteamina, quæ conficiendis saccis aptissima sunt. Expetitur Genistæ lignum etiam figulis qui in Italia id uasorum fictilium genus conficiunt, quod uulgò de maiolica uocant: quippe quòd (ut ipsi affirmant) nullo alterius arboris ligno fornax succendi possit, quo aureus ille color conseruetur in opere. Genistam recensuit Mesues inter sua simplicia delectoria facultatis, ubi hæc ad sensum scribit. Genista arbor est montana, è cuius caudice quàm plurimæ fundantur uirgæ, rectæ, flexiles, fractu contumaces, quibus uites, & alia ligantur. Flores edit flauos, lunari figura: è quibus siliquæ prodeunt, erui magnitudine: & semina in eis lenti similia, internullis distincta. Planta tota perturbat, prouocat, incidit, attenuat. Obest cordi, & uentriculo. Sed tollitur noxa (ut Philagrius est author) addito rhodomelle, aut rosa, & mastiche: quin & anisi, dauci, & fœniculi semine. Epotum semen pituitam utrinque ualentissimè purgat, & ab articulis quoque humores trahit. Renum excrementa pellit, urinam cit efficacissimè, & calculos disrumpit, tam in renibus quàm in uesica: nec in his materias frgi et in calculum durescere sinit. Flores contriti struamas auferunt, si cum melle rosaceo, aut sorbili oxo deuorentur. Fit ex ijs oxymel, cuius usu indurati lienes resoluuntur. Prosunt ischiadicis, podagricis calculosisq;, si postquàm illos sumpserint, subinde frequenter euomant egri. Modus, præsertim floris, à drachmis duabus ad quinque: seminis uerò à drachmis duabus ad quatuor. hæc Mesues. Qui tamen Genistæ semen non rectè obseruasse uidetur. quandoquidem id erui, uel uicia faciem potius referat, quàm lentis. Sparti, ut iam ad eius uires redeamus, meminit Galenus lib. VIII. simplicium medic. his paucis uerbis. Sparti, quo & uites apud nos alligant, tum semen, tum uirgarum succus non instrenuè trahentis est facultatis. Quod Græci σπάρτιον, Latini item Spartium, & Spartum dicunt, Itali, Spartio. Quæ uerò Latinis Genista, Italis Genestra uocatur: Hispanis quoque Genestra, Giesta, & Giesteira.

Genistæ descriptio, & uires ex Mesue.

Sparti uires ex Gal.

Nomina.

Σίλυβον. SILYBVM. CAP. CLIII.

Silybon lata spina est, folia ferens chamæleonis albi. Hæc recens cum sale oleoq; cocta estur. Radicis succus drachmæ pondere potus uomitiones ciet.

Hactenus

HÆctenus non ex noſtra tantùm, ſed neque ex aliorum quoque inquiſitione uerum ac legitimum Silybum in Italia nobis licuit reperire. Et quamuis inter tot alias plantas aculeatus inibi naſci, & eſſe poſſit; tamen tam paucis eius notas explicauit Dioſcorides, ut difficile admodum illud inuentu iudicem: neque enim ipſe, ut ingenuè fatear, quod ex illis ſit, auſim decernere. Vt Græcis σίλυον, ita pariter Latinis Silybum appellatur. Nomina.

Βάλανος μυρεψικὴ. GLANS VNGVENTARIA. CAP. CLIIII.

GLans unguentaria fructus eſt arboris myricæ ſimilis, magnitudine auellanæ nucis. cuius nucleus amygdalarum amararum more tritus, humorem reddit: quo ad pretioſa unguenta pro oleo utuntur. Naſcitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido ſecus Iudæam. Præfertur, plena, recens, candida, quæ facilè delibretur. Ea drachmæ pondere pota lienem abſumit: cum lolij farina, & aqua mulſa podagricis illinitur. Pſoras, lepras q; decocta in aceto: uitiligines, & nigras cicatrices cum nitro emendat: & cum lotio lentigines, uaros, & papulas in facie, & cutis uitia tollit. Vomitiones mouet, & aluum cum hydromelite reſoluit: ſtomacho aduerſatur. Oleum, quod ab ea exprimitur, aluũ potu ciet. Cortex eius magis adſtringit: uerùm tuſæ, & expreſſæ ſuccus abſtergentibus medicamentis adijcitur, quæ aduerſus prurigines, & ſcabritias idonea ſunt.

GLans Vnguentaria, quam Græci βάλανον μυρεψικὴν *dicunt, in quibuſdam Hiſpaniæ locis copioſa (ut audio) prouenit. Aſſertur hodie copioſa in Italiam ex Alexandria Aegypti. Cæterùm de foliorum facie autores inter ſe differunt. Siquidem Dioſcoridi folijs eſt Myricæ, Theophraſto Myrti, & Plinio Heliotropij herbæ ſimilibus. atqui aut in Theophraſti aut Dioſcoridis codice mendũ ſubeſſe uereor. Siquidem aut in Theophraſto* μυρσίνης *pro* μυρίκης, *aut in Dioſcoride* μυρίκης *pro* μυρσίνης *legitur. Nam in utroque authore facilis, lubricuſque eſſe potuit ſcriptorum lapſus, propter uocabulorum propinquitatem. Sed neſcio profectò, quorum autoritate ſcripſerit Plinius lib. XII. cap. XXI. unguentariæ glandis plantam folijs eſſe Heliotropij. Cùm tamen in Theophraſti lectione ubique ſe uerſatum oſtendat. Andreas Marinus, medicus non uulgaris, in ſuis ſuper Meſuem annotatibus, plantam quandam pingit pro unguentaria glande, à Clariſſimo Petro Antonio Michaelio Patritio Veneto acceptam, quæ à præſcriptis omnibus tota facie differt. ſed an legitima ſit, cur probem, aut improbem, non habeo. Titulus eius mendax eſt. Siquidem Ben album inſcriptum habet. Itaque uereor ne & ipſa quoq; imago tituli ſequatur errorem. Hanc autem Plantam, cuius hîc imaginem damus, Conſtantinopoli ſecũ attulit Clariſſimus uir Augerius de Busbeke, qui continuis ſeptem annis Cæſaris Ferdinandi primi, apud Solimannum Turcarum Imperatorem, oratorem egit. Sub hoc nomine,* LILAC. *Eam cùm inſpexiſſem, & fructuseius agnoſcerem piſtaceorum faciem perquàm bellè referre, illico in ſuſpicionem ueni an hæc fortaſſe Glans Vnguentaria dici poſſet. qua propter, ut aliorum quoque ſit iudicium, eam hîc excudi uoluimus. Viuam plantam uidere non licuit, ſed aſſabrè, & diligentiſſimè pictam. tametſi hoc anno miſit ad me Patauio recentiſſimum huiuſce plantæ ramuſculum floribus copioſiſſimis refertum, & alterum deinde cum fructibus, Iacobus Antonius Cortuſus materiæ medicæ peritiſſimus. quinetiam literis mihi ſignificauit hanc ſe credere eſſe plantam, quæ Theophr. libro tertio, Capite decimo, de plantarum hiſtoria* OSTRYX *appellatur. Hanc ex Aphrica, ubi frequentiſſima prouenit, ſibi miſſam fuiſſe ſcripſit, ubi uernaculo idiomate Scringa nũcupatur. quin etiam ſe plures in ſuo horto huiuſce arboris alere plantas, ob florum ſuaueolẽtiam. Vnguentarij, ac ſeplaſiarij Mauritanorum nomina ſecuti, eam ben appellant. Forma hæc piſtacia maximè refert, albo cortice, triquetro, fractu facili, nucleo intus conferto, & admodum pingui: ex quo oleum exprimitur, quod de Ben uocant. Magnifaciunt id unguentarij, quòd quámuis diu inueteratum, nunquam rãcorem ſentiat, ut etiam lib. primo ſuo loco monuimus. Arabicæ familiæ authores (ut modò dictum eſt) unguentariam glandem Ben nominant. Proinde de ea inter ſua ſoluentia ſimplicia ſcribens Meſues, in hunc ſenſum inquit. Ben duorum eſt generum. Maius eſt nucis auellanæ magnitudine, triangulare. Minus uerò ciceri ſimile. Vtrique ineſt oleoſa medulla, lenis, & alba. Præſtat maius, quòd noxa uacet: minus ſiquidem noxium eſt. Præfertur in maiori genere, quod putamine ſit albo, læui, tenui: nucleo fragili, albo, oleoſoque. Vetuſtum recenti melius. In minori autem præcellit in cinereo albicans, fragilis pariter, & pinguis. Dioſcoridi tamen in maiori genere (minoris enim non meminit, quemadmodum* Glandis unguentariæ cõſideratio.

LILAC.

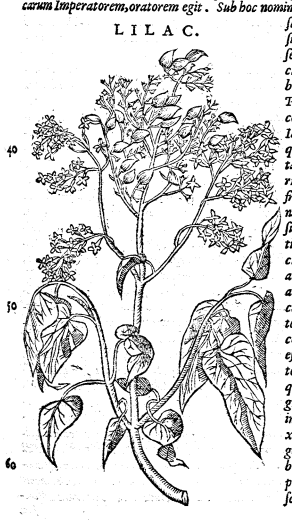

quemadmodum nec Theophraſtus, neque Plinius) præſtantius eſt recens, etſi contrarium aſſerat Meſues. Oleum ab unguentarijs hoc tempore è nucleis tantùm exprimitur, ut Dioſcorides docuit, non autem, ut quidam exiſtimant, ex putaminibus, quòd dixerit Theophraſtus, unguentarios putamine fructus contuſo uti ſolere. Plinius, ut Theophraſti, & Dioſcoridis ſententiam comprobaret unguentarios produdit è putaminibus, medicos verò è medulla oleum elicere quòd hoc medicamentis, illud odoramentis uſum præbeat. Verumtamen hac ætate (ut diximus) ab omnibus tantùm è nucleis à putamine repurgatis exprimitur. Nec crediderim unquam, quòd ex ſolis putaminibus oleum effluere poſſit, quamuis diligentiſſimè comprimantur, & conſtringantur prelo etiam grauiſſimo: quoniam hæc putamina arida ſint, & omni prorſus humore carent. Illud quoque fidem non dubiam facere poteſt, quòd hanc parandi olei rationem ſilentio prætermiſit Dioſcorides, non modò in hoc loco ſed etiam lib. primo, ubi tamen de oleis, & unguentis conficiendis latius diſſeruit. Cuius fortè doctrinæ immemor Manardus Ferrarienſis, uir alioqui noſtræ ætatis celebris, dubitat in annotationibus, quas in Meſuem edidit, an Vnguentariæ glandis oleum è nucleo, an è putamine exprimi debeat, aſſerens quanquam in quibuſdam Dioſcoridis codicibus legitur, oleum hoc è nucleis exprimi debere; in aliquibus tamen nec putaminum ullam fieri mentionem. Verùm etſi ambigendi non defuerit occaſio, præſertim ex Theophraſti teſtimonio, qui putaminibus uti unguentarios tradidit; aderat tamen grauiſſimus author Galenus, qui rem hanc abunde enucleauit, cùm conſtanter aſſeueret, Balaninum oleum unguentarijs ex carne nucleorum, non ex putaminibus exprimi. Id quod etiam facilè ex Dioſcoride colligi poteſt, cùm dicat conſimili modo fieri balaninum & amygdalinum. quòd autem hoc ex amygdalarum nucleis fiat, nemo eſt qui dubitet. Hæc ſanè nobis non leuem faciunt ſuſpicionem, quòd aut eo in loco Theophraſti exemplaria ſint depravata, aut minus integri, & ueraces fuerint authores, à quibus fortaſſis unguentariæ glandis hiſtoriam accepit. His porrò accedit huius olei communis uſus, & eius parandi ratio. Siquidem Balaninum oleum plurimi faciunt unguentarij, non quòd aliquæ odoris præſtantia commendetur (inodorum etenim eſt) ſed quòd nunquam uetuſtate rancorem contrahat. Id ſcilicet quod è nucleorum medulla, non autem ex putaminibus conficiunt. Nam rancoris expers cùm ſit, omnium aptiſſimum habetur ad odoratiſſima unguenta (miſturas uocant) temperanda, quæ ex moſcho, zibetto, & ambaro, illinendis chirotheciis, & alijs, quorum in delicijs, & laſciuio omnis eſt uſus & gratia, parantur. Quandoquidem ſi hæc alio quouis oleo liquefcerent in unguentum, contracto inde non multo pòſt tempore rancore (ætate enim omne oleum præter Balaninum rancefcit) non modò uniuerſam odoris ſuauitatem exuerent; ſed etiam putida, fœtidaque euaderent. Quo utique experimento apertiſſimè dignoſcitur, an oleum illud Balaninum fuerit, quod ex unguentariæ glandis nucleis fieri ſolet. Cæterùm de uirbus Ben hæc ſubiunxit Meſues. Maioris, inquit, generis fructus incidit, abſtergit, attenuat, expurgat, & aperit: ſed uentriculum ſubuertit, & uiſcera perturbat, ob excrementitiam, acremque humiditatem, quam poſſidet. Minoris autem uis longè utbementior, & magis periculoſa: nanque adeò perturbat, agitatq; humores, ut ſæpius animæ deliquium faciat, & frigidos ſudores concitet. Proindeq; in alios uſus is admittendus eſt, quàm in unguenta, & cataplaſmata. Maioris noxa demitur, cùm igne torreſcit: ſiquidem ignis calore exuperantem deperdit humiditatem, quæ uomitionem mouet, ſiſque medicamentum tantùm deiectorium. Decoquitur etiam cum aniſi, & fœniculi ſemine: quoniam hoc modo prior noxa corrigitur. Tam in potu, quàm aliter ſumptus lentam, craſſamque pituitam uomitu, & deiectione purgat. Ideoque aptiſſimum medicamentum eſt coli cruciatibus non modò hauſtus, ſed etiam clyſteribus infuſus, præſertim ubi à flatu, & pituita ortum habuerint. Fit etiámnum ex contritis ipſius nucleis, polenta & melle admiſtis, cataplaſma ad ſtrumas, duroſque tumores admodum utile, & ad nervorum morbos à frigiditate excitatos, addito tantùm melle. quo fit, ut conuulſis, reſolutis, & contractis opem ferat non obſcuram. Pollet præterea adienoris, & lienis infarctus duritiesq; ſi addita lupinorum farina, & nardo emplaſtri modo imponatur. Nucleorum oleum uulnerum cicatrices attenuat, & delet: item lentigines, aliasq; cutis fœditates emendat. Auribus infuſus non modò doloribus leuamentum præſtat; ſed & ſurditatem, & tinnitum curat. Glandis unguentariæ uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Balanus myrepſice, hoc eſt, glans unguentaria, adfertur ex barbarica regione. Vtuntur unguentarij carnis eius ſucco, qui facultate calidus eſt. Reliquiæ autem, unde expreſſus eſt ſuccus terreſtres ſcilicet, & duræ, uincentem habent qualitatem amaram. Sed & admiſta eſt quædam adſtrictio. Proinde extergentem ſimul, & incidentem, contrahentemque, & ſtipantem effectum poſſident. Itaque ad ionthos, lentigines, ephelin, & pruritum, deinde & ad pſoram, & lepram conueniunt. Verùm enimuero & lienes liquant, iecurq; indureſcens. Quòd ſiquis carmen eius drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamen experietur uomitorium. Sæpe etiã per infernam aluum largiter ſubducit. Itaque cùm hoc medicamento utimur, ad uiſcerum expurgationem, & maximè iecinoris, lienisque ex oxycrato ipſum exhibere conſueuimus. Gaudet uerò uel maximè alioqui aceto ad extrinſecas actiones. Adeò enim efficax efficitur, ut & pſoras, & lepras extergeat, & multò etiam magis quæ his ſunt minora, lentiginem, uitiligines, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum ulceroſa, & quæ craſſi ſunt ſuccimia. Sed & cicatricibus decorem adfert. Porrò quòd cùm illinenda eſt lieni, præſtet admiſtam eſſe farinarum quampiam exiccantium, cuiuſmodi eſt ernj, ac lolij farina, id tam potius ad componendorum medicaminum tractationem, haudquaquam ad præſens inſtitutum pertinet: ſed & in paratu facilibus ipſum dicetur. Verum in præſens ſufficit abſtergentem, & incidentem cum adſtrictione quapiam propoſiti medicaminis diziſſe facultatem, ac ſic ad aliud tranſgredi. Cortex tamen eius admodum adſtringit: itaque eo poſſit quis ad ea uti, ad quæ ualida uſus eſt adſtrictione. hactenus Galenus. Sed quoniam Balanus myrepſica Mauritanorum Myrobalana nobis ad memoriam renocauit, quorum ijdem quinque faciunt genera, cùm ea in medicamenta frequenter, & commodè ueniant, nec eorum, quod extet, meminerint ueteres Græci; ideo nunc de ijs nobis diſſerendum

Manardi dubium ſolutũ.

Glandis unguentariæ uires ex Meſue.

Glandis unguentariæ uires ex Gal.

dum est: neque enim ob eorum usum silentio erant dissimulanda. Sunt itaque, ut diximus, MYROBALANORVM genera quinque: nempe Flaua, Chepula, Indica siue nigra, Empelica, Bellerica: quæ omnia facie inter se distant, ut etiã uiribus. Quamobrem omnino censendum esse putauerim, ea à diuersis produci arboribus. quanquam non desint, qui affirment, flaua simul, & chepula ex una & eadem arbore nasci, existimantes flaua decerpi ab arbore immatura, chepula uerò cùm ultimam adepta fuerint maturitatem. Verùm cùm horum fructuum ortus, & arbores nos prorsus lateant, non est quòd illorum sententiam probare, aut refellere ausim. Flauorum, chepulorum, atque Indicorum arborum imagines excudi curauit Andreas Marinus in suis in Mesuem annotationibus, sed eas non libuit in hosce commentarios nostros transferre, non quòd censeremus Marino id fortasse ingratum futurum, cùm is non parum plantarum nostrarum numerum in suum illud opus transplantauerit: sed quoniam ignoramus, an eædem genuinæ sint, an adulterinæ, & præsertim, quum Mauritanorum nullus habeatur author, qui Myrobalanorum plantas descripserit. Recensentur genera omnia inter ea medicamenta, quæ aluum citra noxam deijciũt: nam etsi purgatoria ui polleant; nullã tamen uirium imbecillitate, aut molestiam sumentes efficiunt, sed potius sua adstringenti facultate, quam possident, cor, iecur, & uentriculum roborant. quinetiam uniuersum corpus. Id tantum illis noxæ adscribunt, quòd obstructiones, & uiscerum infarctus augeant: proinde ne obstructis exhibeantur præcipiunt. Infrenantur Myrobalanis medicamenta omnia, quæ deijciendo laborem inferunt: quo fit, ut utiliter admisceantur scammonio. In flauorum Myrobalanorum genere ea cæteris præstant, quæ in uiridi plenè flauescunt, ponderosa, farcta, gummosa, crassi corticis, & quibus pumilum osciculum inest. E Chepulis ea probantur, quæ cæteris crassiora sunt, colore nigro purpurascente, cortice crasso, et quæ in aquam delecta fundum quàm citissimè petunt. Inter Indica excellunt, quæ maximè nigricant, crassa, ponderosa, nullo intus osse, & quæ confracta in unum compacta cernuntur. In Empelicorum classe laudantur, quæ in maiora, crassiora, densiora, ponderosioraq; frusta diuidantur, & quæ minus ossis, quàm pulpæ habent. Bellericorum uerò illa in suo genere præferuntur, quibus crassities, dẽsitas, grauitasq; non desit, & quibus crassus in uniuersum sit cortex. Flaua, Indica, Chepula, Bellerica refrigerant ordine primo, siccantq; secundo. Empelica uerò primo tantum tum refrigerant, tum exiccant. Vim oõstructoriam exuunt omnia genera, additis aperientibus, & urinam cientibus medicamentis; uel si macerata caprino sero, aut fumariæ succo exhibeantur: uel si cum absinthio, aut agarico, aut rhabarbaro bauriantur. Perfunduntur amygdalino, & sesamino oleo, ut contracta inde pinguedine, uentriculo non inhæreant. Quin & id noxæ pariter tollitur, ubi cum cassiæ nigræ medulla, aut manna, aut acidis palmulis deuorentur. Vbi deiectione sit opus, eorum tantùm dilutum præbent: ubi autem adstrictione in puluerem conterunt, & subinde propinant. Chepula quæ saccharo condiuntur magis roborant, quàm deijciant. Contrarium efficiunt, quæ cruda siccataq; reponuntur. Myrobalana omne genus (ut Mesues est autor) eorum fœtum remorantur, qui ipsis frequenter utuntur: colorem faciunt elegantiorem, corpori odorem iucundum conciliant, hilaritatem afferunt, & uentriculum, cor, & iecur roborant, conferunt hæmorrhoidibus, & bilis feruorẽ reprimunt: ad quod flaua cæteris præstant, ut quæ priuatim bilem detrahant: & eos peculiariter iuuent, qui tẽperamento calidi sunt. Fricantur cote ad oculorum collyria, cum unæ acerbæ, aut rosarum aqua, aut fœniculi succo, quòd oculorum inflammationes reprimant, lacrymas sistant, defluxionesque cohibeant. Sanantur horum puluere ulcera, addita lentiscina resina. Chepula pituitam exhauriunt, intellectum clarificant, & uisum, præsertim saccharo asseruata: uentriculum tum mundant, tum confirmant. Dantur utiliter aqua intercute affectis, & diuturnis febribus laborantibus. Nigra utranque bilem trahunt, præsertim exustam. Conferunt membrorum tremoribus, coloris nitorem conciliant, elephantiacos iuuant, mœrores auferunt, & quartanam fugant. Empelica pituitam educunt, cor, & cerebrum corroborant, intellectum augent, uentriculum à pituita, alijsq; noxijs humoribus expurgant, ac etiam confirmant, ac sitim extinguunt, uomitiones cohibent, & cibi appetentiam inuitant. Bellerica ea omnia possunt, quæ & proximè dicta. Myrobalanorum inter recentiores Græcos tantùm, quòd sciam, Actuarius meminit: qui tamen ea, quæ de illis scripta reliquit, à Mauritanis (ut ipse quoque fateri uidetur) mutuatus est. Sed profectò nescierim, qua ratione ductus inter ea medicamenta, quæ uomitum eliciunt, myrobalana reposuerit, cùm omnia eorum genera planè uomitiones compescant. Porrò hodie ignorata uidetur quæ χρυσοβάλανος Græcis uocatur, digerens, & roborans Indicæ nardi modo, ad colicos affectus, uentriculi ardores, & sigultus à Galeno Asclepiadis auctoritate commendata lib. VIII. & IX. de compositione medicamentorum secundum locos. quanquam non desint è recentioribus, qui sibi persuadeant Chrysobalanum esse nucem myristicam: cùm tamen plura sint, quæ eorum destruant sententiam, nempe cinereus color, acutus oris sapor, & quòd myristicæ nucis nusquam meminerint ueteres Græci. Nullam huiusce quod legerim, mentionem fecit Galenus in libris simplicium medicamentorum. Id quod argumento esse potest, Galenum ipsum non habuisse compertum, quid esset Chrysobalanus. Sed de his hactenus. Cæterùm quandoquidẽ Balanus myrepsica, quam ab Arabibus Ben appellari diximus, nobis in mentem redegit radices illas, quas officinæ Behen album, & rubeum uocant, ad cordis affectus ijs, ac etiam recentioribus expetitas, hunc locum non prætereundum esse duxi, quin de his quoque aliquid differerem, præsertim quòd è Græcis non inueniatur, qui illa posteritatis memoriæ prodiderit. Sed illud in primis animaduertendum est, quòd communis usus radices, quas uulgò Behen nuncupant, eæ quidem non sint, de quibus Mauritani scripsere; immo eas prorsus ementiuntur. Siquidem scribit Serapio, Behen radices proferre minoris pastinacæ similes, contortas, odoratas, & mansu lentas, & in Armenia nasci. Auicenna autẽ radicum lignosa frusta Behen esse ait, in se contracta, & ficcitate exoleta. At nostrates, quæ in Italia, non in Armenia effodiuntur, nulla penitus odoris suauitate commendantur, quin & mansæ nullum oris lenitatem reddunt, nec erraticæ pastinacæ faciem repræsentant: cùm tamen Arabicum Behen radicibus adeò pastinacam referat, ut scripserit Haliabbas clarissimus Mauritanorum author,

Myrobalanorum genera.

Myrobalanorum uires.

Chrysobalanus.

Behẽ album, & rubeum.

Digitized by Google

author, Behen & syluestris pastinacæ radices nullum inter se discrimen habere. Quo sit, ut nulla sese offerat nobis ratio, qua probare possimus, Behen communis usus esse Arabum legitimum. quamuis & ipsi inter se hac in historia non parum dissentiant. Nicolaus Myrepsicus, itemq; Actuarius Behen hermodactilum uocant, nescio tamē qua ratione, cùm alia sit radix apud Paulum, & Arabes hermodactylus. Behen adulterina, tam albū, quàm rubrū, passim in Italia prouenient. Hoc enim plantæ radicem esse scimus, quam superius libro tertio limoniam fecimus. illud uerò, alterius plantæ, cuius uires hactenus mihi prorsus incompertæ sunt. Sed quibus polleant uiribus, nondum mihi compertum esse ingenuè fateor. Βάλανος μυρεψικὴ *sic Græcis dicitur, Latinis uero Glans unguentaria: Mauritanis, Habben, seu Ben; Italis, Ghianda unguentaria: Hispanis, Auellana de la India, Tartago, et Muza.*

Nomina.

Νάρκισσος. NARCISSVS. CAP. CLX.

NArcissum [sunt qui ut lilium, lirium appellarint.] folia profert porro similia, [tenuia,] mukrò-minora, & [angustiora:] caulis uacuus, & sine folijs, supra dodrantem attollitur, flos albus, intus croceus, in quibusdam purpureus: radix intus alba, rotunda, bulbosa: semen uelut in tunica, nigrum, longum. Probatissimus nascitur in montibus, suaui odore: cæteri† porrum imitantur, atque herbaceum uirus olent. Radix cocta, siue estur, siue bibitur, uomitoria est: ambustis igni prodest cum exiguo melle trita. præcisos neruos illitu glutinat: luxatis malleolis, diuturnisque articulorum doloribus trita ex melle, & imposita subuenit. Vitia cutis in facie, uitiliginesque cum semine urticæ, & aceto emaculat: cum eruo, & melle, ulcerum sordes expurgat: abscessus rumpit concoctioni repugnantes, infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina, & melle.

Orib. ecloga non legit. † Ori. addit. ἐν πεδίοις καὶ ἀμπελῶσι. in campis & fabulosis.

NARCISSVS I.

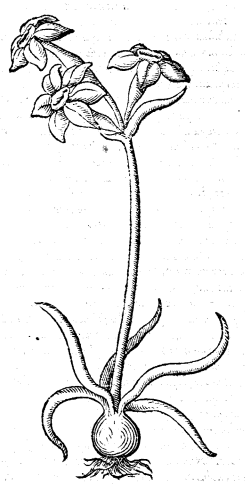

NARCISSVS II.

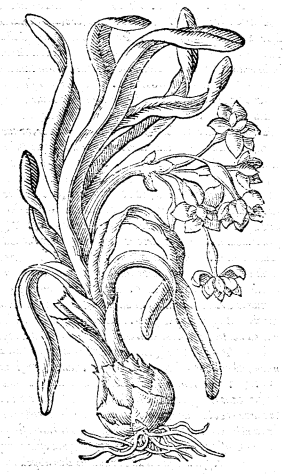

Narcissi historia ex Theophrasto.

NArcissus, inquit Theophrastus libro & cap. VI. de historia plantarum, uel lirium (alij enim hoc, alij illo nomine uocant) folium albuci, terræ proximum gerit, sed longè latius, lilij modo. Habet caulem sine folio, herbaceum, florem suo ferentem cacumine, in membrana ueluti ualsculo inclusum, largè amplum, coloreq; nigrum figura oblongum. Hic decidens sponte germinat, cæterum & qui legunt defigere eum solent. Quin & radicem ferunt, quæ carnosa, rotunda, amplaque constat. Serotinus admodum post arcturum enim, & circa æquinoctium floret. Hæc Theophrasti de narcisso sententia. Porrò Plinius libro XXI. cap. XIX. duo Narcissi genera prodidit, quæ his uerbis etiam depinxit. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo uomitorium, aluos quoque soluentem, neruis

NARC. CONSTANTINOPOLITANVS.

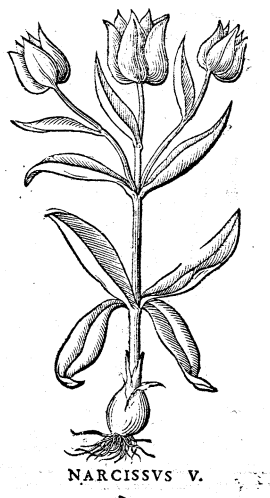

NARCISSVS IIII.

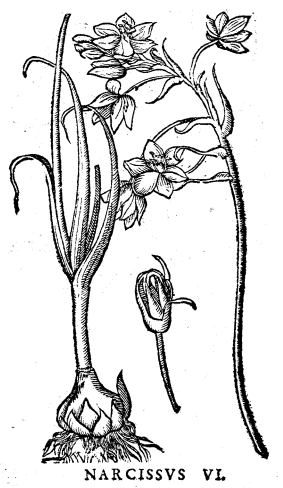

NARCISSVS V.

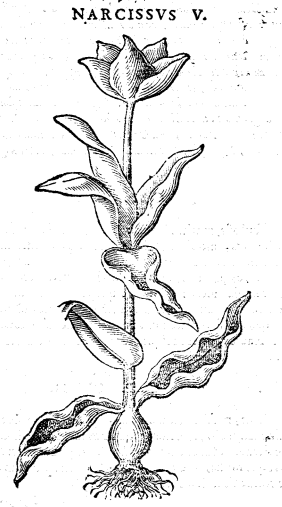

NARCISSVS VI.

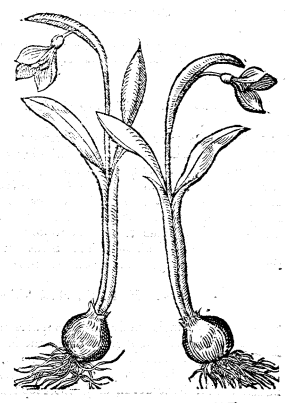

Digitized by Google

NARCISSVS VII. NARCISSVS VIII.

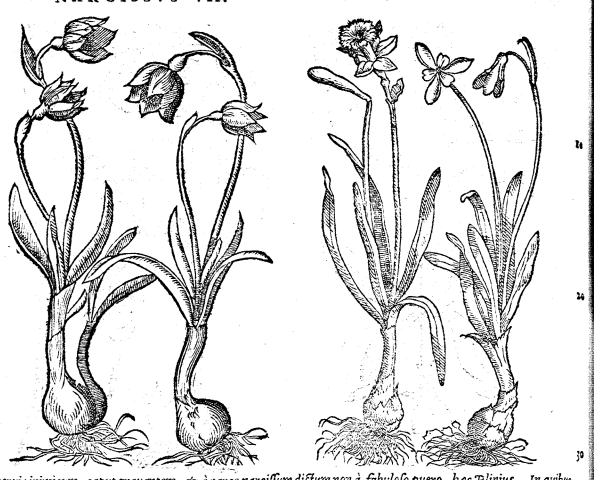

neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narcissum dictum non à fabuloso puero. hæc Plinius. In quibus planè deprehenditur à Dioscoride dissentire, quòd neutrum Narcissi genus flore albo dèscripserit. quanquam idem Plinius cap. v. eiusdem libri inter lilij genera Narcissum connumerans, hunc flore candido constare tradidit. Verumtamen nulli ex hoc mirari licet, neque propterea Plinium damnandum esse censeo, quòd sciamus complures esse Narcissorum species, ut ex imaginibus, quas hic excudi curauimus manifestiò apparet. Hæ autem cùm ad viuum expressæ sint, haud operæprecium esse iudicauimus, ut harum delineationes describamus.

Narcissi uires ex Gal. Nomina.

Narcissi uires retulit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Narcissi radix usque adeò exiccandi facultate pollet, ut & maximas uulnera conglutinet, uel ad incisiones usque, quæ circa tendones accidunt. Habet uerò quiddam abstersorium, & attractorium. Planta, quæ Græcis ὑφάιστος, Latinis item Narcissus appellatur: Arabibus, Narces seu Nargies: Italis, Narcisso: Germanis, Vehrblumen, Hornungblumen, & Zeitloscn.

Ἱππόφαες. HIPPOPHAES. CAP. CLVI.

a Meum. *dicephalite.* i. unique amplo.

HIppophaes, quo fullones ueſtes interpolant, in fabulosis, maritimisque naſcitur, ſurculaceo frutice, undique denſo, & [a] largo: folijs oleæ longioribus, mollioribusque: inter quæ candicantes ſpinæ emicant, ſiccæ, anguloſæ, interſtitio quodam diſtantes: flores hederæ corymbis ſimiles, racematim cohærent, minuſculi tamen, & molles, candidi, ex parte rubeſcentes: radix lacteo ſucco madet, craſſa, mollis, amara guſtanti: ex qua perinde ac thapſia, ſuccus eximitur. qui per ſe, & cum erui farina ſubactus, ſiccatur, & ad uſum reconditur. Syncerus pituitas, bilem, aquasque deijcit, oboli pondere: erui uerò farina ſubactus, quatuor obolis, cum aqua mulſa. Frutex cum radicibus ſiccatus tunditur, & cum aquæ mulſæ dimidia hemina tritus datur. Radice, & herba liquamentum depromitur, uti in thapſia. huius in purgationibus modus eſt drachma.

Ἱππόφαεστον. HIPPOPHAESTVM. CAP. CLVII.

HIppophæſton, id quod aliqui hippophaes appellant, naſcitur eiſdem locis, quibus hippophaes, eſtque ſpinæ fulloniæ genus, humilis herba, ſine cauliculo, ſine flore: inanibus tantùm capitulis: folijs paruis, ſpinoſis: radiculas habens molles, craſſas. Succus radice, folijs, & capitulo exprimitur, & exiccatur. Datus, cui uoles, tribus obolis in aqua mulſa, aquam pituitasq; detrahit: priuatim comitialibus morbis, neruorum uitijs, & orthopnœæ conuenit huiuſcemodi purgatio.

Etſi quan-

Digitized by Google

ET ſi quandoque maritima, & ſabuloſa adierim loca, ut Hippophaem, & Hippophæſtum, utpote plantas imbi naſcentes, inquirerem; neutrum tamen hactenus mihi licuit inuenire. Cæterùm retulit nobis Hieronymus Amaltheus Oppitergenſis, medicus ingenio, & eruditione clarus, ſe olim Venetijs plantam accepiſſe à Ioanne Baptiſta Zoppiſo Papienſi clariſſimo medico, quæ non modò notis omnibus Dioſcoridis Hippophaem referebat: ſed etiam uiribus, ut ſe experimento comperiſſe teſtatus eſt. Quare non prorſus deſperandum eſt, quin & nobis, & aliis quoque aliquando contingat Hippophaem conſequi. Non inuenio, quòd Galenus hippophais, aut hippophæſti meminerit in ſuo ſimplicium medicamentorum cenſu. Hippophais tamen mentionem fecit Paulus libro VII. inter ſimplicia. Hippophæſti uerò Plinius libro XXVII. cap. X. Illius nomen Græcum ἱππόφαες Latinum quoque Hippophaes. Huius uerò nomen Græcum ἱππόφαεστον Latinum item Hippophæſtum. Hippophais

Nomina.

Κίκι, ἤ κρότων. RICINVS. CAP. CLVIII.

CIci, aut croton, nomen accepit à ricini animalis ſimilitudine. Arbor prouenit paruæ ficus altitudine, folio platani, maiore, lætiore, & nigriore: ramis, caudicibusque cauis, in arundinis morem: ſemine in uuis aſperis, quod corticibus exutum ricinum animal repræſentat. ex quo oleum nomine cicinum exprimitur, cibis fœdum, lucernis emplaſtriſque utile. Grana [a] triginta numero purgata, trita potu pituitas, bilem, aquamque per aluum extrahunt, uomitionesque mouent. ſed iniucunda admodum eſt, & moleſta purgatio: ſiquidem ſtomachum uehementer ſubuertit. Tuſa & impoſita, uitia cutis in facie, uarosque expurgat. Folia cum polenta trita inflammationes oculorum, tumoresque leniunt, turgentes mammas cohibẽt. eadem [b] ex aceto illita, ignes ſacros reſtinguunt.

a Μοῦται τρεῖς κόκκοι τὸν κριθινῶν. grana tria numero.

b Med. & Car. καὶ ἑαυτὰ καὶ μετὰ ὄξους. tum per ſe, tum cũ aceto aqui aliud exemp. legit ἐξυδατου. i. ex poſca.

RIcinum uocauere Latini plantam, quæ Græcis κίκι dicitur, à ſimilitudine, quam eius ſemen habet cum ricino liuido ac fœdo animali, quod canibus, bubus, capris, aliiſque quadrupedibus adhæret: neque prius decidit, quàm pleniùs ſanguine ſagimatum rumpatur. In Hetruria planta hæc à quibuſdam uulgò uocatur Girafole, aliquibus uerò Fagiuolo Turcheſco. Apud Inſubres autem pluribus in locis Mirafole. quanquam id nominis potius Heliotropio conueniat, de quo in huius libri calce diſſeremus. Semen officinæ Cheruam maiorem appellant: tametſi ab ipſo Meſue, cuius ueſtigia pharmacopolæ maximè ſequuntur, Regium granum appellari conſtet. cùm maturitatem ſenſerit, impetu quodam facto excidit. Ricinus copioſè ſeritur in Aegypto, ubi ex eius ſemine plurimum olei exprimitur, cibis quidem fœdum (ut inquit Plinius) ſed lucernis utile. Deijcit aluum perinde ac balanus myrepſica, tolliturque eius noxa iiſdem medicamentis. Quamobrem de eo ſic loquitur Meſues. Regium granum (hoc eſt ricini ſemen) pituitam tam per uomitum, quàm per aluum extrahit, ſed non ſine aſſumentium moleſtia. Siquidem ſtomachũ uehementer ſubuertit. quantam bilem, & aquam inter cutem deijcit: & ea ſanè omnia excrementa purgat, quæ ad articulorum compagines deſſluunt. Tollitur noxa, ubi igne torreſactum ſit prius & deinde admiſto fœniculi, & aniſi ſemine. Ita enim paratum uomitiones minimè mouet. Confert item coli, & articulorum doloribus, nempe podagricis, & iſchiadicis, ſi ex iure ueteris galli decoctum hauriatur. Hydropicis uerò decoquitur cum caprino ſero, aut emulſo recenter lacte maceratum oleum quod à ſemine elicitur, colicos cruciatus lenit infuſum; tollitque inunctum cum ſcabiem, tum capitis ulcera ſanat. Auxiliatur quoque inflammationibus ſedis, & conuerſis, ac præcluſis fœminarum locis. Inungitur utiliter indecoris cicatricibus; & aurium doloribus. Ricini uires memoriæ prodidit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Ricini ſemen, quemadmodum expurgat, detergit, ac digerit; ſic quoque folium, ſed undequaque debilius. Oleum, quod ex ſemine conficitur, tum caliditus, tum tenuiorum partium eſt, quàm oleum commune, ac proinde etiam diſcutit. Planta, quæ Græcis κίκι, ſiue κρότων, Latinis Ricinus appellatur: Arabibus, Cherua: Italis, Girafole: Germanis, Vnderbaum, & Creutzbaum: Hiſpanis, Figueira de lhinferno: Gallis, Paulme dieu.

Ricini cõſid.

Ricini uires ex Meſue.

Ricini uires ex Gal.

Nomina.

Digitized by Google

Digitized by Google

Τιθυμαλ ἔσται ἑρέσιν, ὁμοίως μαλάκοις ὀνομαζόμενον· ἀλ-
λὰ τὸ μὲν τιθύμαλλον ἀπὸ τῶν θηλῶν τῶν καρπῶν ἔχει τὴν
ἐπωνυμίαν, ὅτι τὰ τοιαῦτα τῶν καρπῶν ἐν τοῖς ἄκροις ἔχει
θηλάς· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἰδέας τοῦ γάλακτος, ὅτι τὸ γάλα ἔχει
τὸ φυτόν· ἔστι δὲ καὶ ἄλλα τιθύμαλλα, ἃ μὴ ἔχει γάλα, ἀλλ'
ὕδωρ λεπτόν· ἔστι δὲ καὶ ἄλλα, ἃ ἔχει γάλα παχύτερον καὶ
ὀλιγοστόν· ἔστι δὲ καὶ ἄλλα, ἃ ἔχει γάλα πολὺ καὶ παχύ.
Τιθύμαλλος ἡ μεγάλη, ἣν καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες ἀμυγδαλοΐδα,
ἔχει φύλλα ὅμοια τῇ ἀμυγδαλῇ, ἀλλὰ μείζονα καὶ πλατύτερα
καὶ μαλακώτερα καὶ ἐπὶ τῶν κλάδων ἐν τοῖς ἄκροις ἔχει
ὥσπερ ὀμφαλούς· ἐν δὲ τοῖς ὀμφαλοῖς ἔχει καρπὸν ὅμοιον
τῷ τῆς ἀμυγδαλῆς, ἀλλὰ μείζονα καὶ ἐπὶ τῶν κλάδων ἐν τοῖς
ἄκροις ἔχει ὥσπερ ὀμφαλούς· ἐν δὲ τοῖς ὀμφαλοῖς ἔχει καρπὸν
ὅμοιον τῷ τῆς ἀμυγδαλῆς, ἀλλὰ μείζονα καὶ ἐπὶ τῶν κλάδων
ἐν τοῖς ἄκροις ἔχει ὥσπερ ὀμφαλούς· ἐν δὲ τοῖς ὀμφαλοῖς
ἔχει καρπὸν ὅμοιον τῷ τῆς ἀμυγδαλῆς, ἀλλὰ μείζονα καὶ
ἐπὶ τῶν κλάδων ἐν τοῖς ἄκροις ἔχει ὥσπερ ὀμφαλούς· ἐν δὲ
τοῖς ὀμφαλοῖς ἔχει καρπὸν ὅμοιον τῷ τῆς ἀμυγδαλῆς, ἀλλὰ
μείζονα καὶ ἐπὶ τῶν κλάδων ἐν τοῖς ἄκροις ἔχει ὥσπερ
ὀμφαλούς· ἐν δὲ τοῖς ὀμφαλοῖς ἔχει καρπὸν ὅμοιον τῷ τῆς
ἀμυγδαλῆς, ἀλλὰ μείζονα καὶ ἐπὶ τῶν κλάδων ἐν τοῖς
ἄκροις ἔχει ὥσπερ ὀμφαλούς· ἐν δὲ τοῖς ὀμφαλοῖς ἔχει
καρπὸν ὅμοιον τῷ τῆς ἀμυγδαλῆς, ἀλλὰ μείζονα καὶ ἐπὶ

TITHYMALVS CHARACIAS.

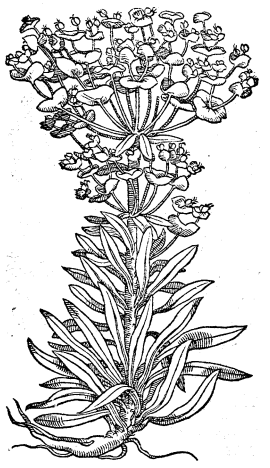

TITHYMALVS MYRSINITES.

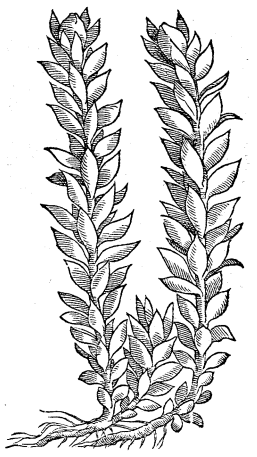

TITHYMALVS PARALIVS.

TITHYMALVS HELIOSCOPIVS.

Digitized by Google

TITHYMALVS CYPARISSIAS.

TITHYMALVS DENDROIDES.

TITHYMALVS LEPTIPHYLLOS.

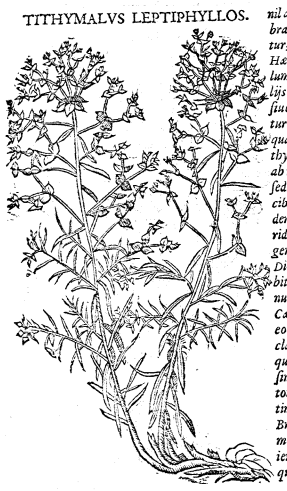

Tithymali cogniti. Characias.

Myrsinites.

Paralius.

nil aliud Mauritanis esse minoris generis alsebram, siue Scebram, quàm plantam illam, quæ officinis Esula minor uocitatur, quòd (ut inquit Auicenna) in hortis, & ubiq; prouenit. Hæc autem, ni fallor, ea est, quam uocat Dioscorides Tithymalum cyparissiam: quippe quæ pinum arborem nuper natam foliis prorsus imitetur. Quinetiam censerem Alsebram maius, siue Mebezeberegi eam omnino esse plantam, quæ Græcis dicitur pityusa, utpote quæ tithymalo cyparissiæ foliis sit similis, quamuis magnitudine excellat: non enim desunt, qui inter tithymalorum genera etiam pityusam recenseant. Proinde non ab re dicebat Auicenna, Mebezeberegi esse simile Scebram, sed maius, & colore subcineritio. Mesues uerò, quòd radicibus esset rotundis, crassis, crassoque cortice obductis, ponderosisque. quæ fere omnia radici Pityusæ reddidit Dioscorides. Accedit his Serapionis authoritas, qui de Scebram agens, ea omnia ex Dioscoride illi tribuit, quæ pityusæ idem Dioscorides assignauit. Ex his itaque perspicuum fieri arbitror, pityusam Mauritanis scebram maius appellari: minus uerò id, quòd Græcis tithymalus cyparissias dicitur. Cæterùm Characiam uocatum, postquàm multum laboris in eo indagando frustrà impendissem, hoc anno misit ad me Pisis clarissimus medicus Lucas Ghinus Forocorneliensis: qui, meo quidē iudicio, omnibus prorsus notis legitimo respondet. Myrsinitem quoq; hoc tantùm anno reperimus, foliis circa caulem totum crassis, acuis, myrto similibus. Paralius uerò in maritimis tantùm nascens, quem uulgaris usus tithymalum putat Brasauolus, in maritimis nostris Senensibus, Argentario promontorio, & in uniuerso illius regionis tractu, item in Aquilensi agro frequentissimus inuenitur. Huic folio similis ussitur quædam alia planta, quæ in Hetruria uulgò appellatur Herba mora.

Digitized by Google

mora. Cuius radicibus prius contuſis, ac deinde fluminibus demerſis, piſces protinus enecantur. Sed caret hæc la
ctico ſucco. quapropter eam inter tithymalorũ genera iam non eſſe adnumerandam cognoſcimus, etſi aliàs aliter
ſenſimus, quòd, aliis uotis neglectis, lini folia uiderentur, & caules ſubrubentes. Si hæc defuerit, Platyphylli radi
ces ſumant, quo uniuerſa regio ſcatet. Porrò Helioſcopius, ſic dictus, quòd cum ſole comam circumagat, omni- Helioſcopius
bus uulgaris notitiæ planta eſt. Prouenit enim hæc paſſim prope urbium, & oppidorum mœnia, in campis, in-
cultis, hortis, collibus, & ubique tam culto, quàm inculto ſolo. Cyparíſſias deinde (ut ſuprà diximus) ea eſt Cyparíſſias.
planta, quam Eſulam minorem uocant, cuius pro omni Tithymalo inualuit uſus. Dendroidem uidimus primùm Dendroides.
in regno Neapolitano extra Terracinam urbem inter ſaxa antiquiſſimi ſpecus in itinere Neapolim uerſus, plan-
tã arboreſcentis effigie. Hunc dum contemplari cœpiſſem, ſuperuenit peritiſſimus medicus Hieronymus Dro-
gus Parmenſis, & doctiſſimus Hieronymus Rorarius Portonouenſis (tunc omnes unà ſequebamur Bernardum
Cleſium ampliſſimum Cardinalem Tridentinum ad Cæſarem pergentem) quibus magno ſolatio Dendroidem ti-
thymalum ibi à me primùm repertum oſtendi: erant enim ambo rei herbariæ ſtudioſi, atque etiam gnari.
Naſcitur idem tithymalus etiam in Tergeſtino litore non longè à Timauo fonte, in ſaxoſis quibuſdam rupibus
arboreſcens. Theophraſto tria tantùm Tithymalorum genera produntur libro IX. cap. XII. de hiſtoria plan- Tithymalo-
tarum, ubi ita ſcriptum reliquit. Lactiariorum (ſic enim tithymalum uertit Theodorus) quod maritimum gra- rum hiſtoria
uum appellant, folio eſt rotundo, caule, totaque magnitudine ad palmum, fructu candido. Demetitur, cùm ex Theophr.
una nigreſcere incipit: & ſiccatus fructus tritus potui datur acetabuli tertia parte. Maſcula autem uocitata
oleæ folio conſtat, & magnitudine cubitum æquat. Huius lac, cùm uindemia incipit, exprimunt, & præ-
parato utuntur. pergat inferius. Myrtaria uerò cognominata, candida lactaria eſt foliis myrti condita,
uerùm aculeatis parte poſtrema: ſarmentula in terram demittens, longitudine palmi, quæ non ſimul, ſed alter-
natis annis fructificant, alia hoc anno, alia poſtero, quanquam omnia eadem radice exorta. Loca monſuoſa
deſiderat. Fructus nux appellatur. demetitur, cùm hordeum turgeſcit, & exiccatus, purgatuſque datur elo-
tus cum papaueris nigri duabus partibus, ita ut totum modo acetabuli ſit: trahit pituitam per aluum. At ue-
rò ſi nucem ipſam placeat dare, trita dabitur ex uino dulci, aut cum ſeſama toſta, torrefactáque comedenda.
hactenus Theophraſtus. Tithymali omnes, Meſue authore in ſuis ſimplicibus detectoriæ facultatis, cordi, ie- Tithymalo-
cinori, & uentriculo maximè officiunt: uaſa diſrumpunt, inteſtina abradunt, uniuerſum excalfaciunt corpus, rum uires ex
adeò ut inde febres facilè concitentur. Tollitur prima tithymali noxa iis admiſtis, quæ cor, iecur, & uentri- Meſue.
culum roborant. Secunda uerò, & tertia iis, quæ agglutinatoria facultate pollent: cuiuſmodi ſunt tragacan-
tha lacryma, gummi, bdellium, pſyllij ſeminis ſpiſſamentum, & portulacæ ſuccus. Tollitur & quarta, admi-
ſtis frigidis, & humidis: proinde aut ſonchi ſucco, aut intubi, aut portulacæ, aut hortenſis ſolani, aut aceto cum
cydoniorum ſeminibus diutius rudicula agitato, commiſcent. Vulgaris uſus Tithymalus pituitam uehementer
deijcit, & atrum quem uocant ſuccum, pariterque pituitas ad articulos decurrentes. Aquam inter cutem uali- Tithymalo-
diſſimè extrahit: nihilo ſecius exiccat uniuerſum corpus, & genituram extinguit. Vnde ruſticorum media- rum uires ex
uenti nomen ſibi meritò aſciuit. Tithymali omnis generis uires commemorat Galenus libro VIII. ſimplicium Galeno.
medicamentorum, ſic inquiens. Tithymali omnes nitentem habent acrem, calidámque facultatem, ineſt ue-
rò & amaritas. Validiſſimus itaque eſt eorum liquor. Secundum locum tenent ſemen, & folia. Sed & ra-
dix dictarum facultatum particeps eſt, ſed non ex æquo. ſanè ipſa cum aceto decocta dolores dentium ſanat, ma-
ximè qui illis eroſis proueniunt. At liquores, ut qui ualentiorem uim habeant, in foramina quidem ipſa den-
tium indentur: cæterùm ſi aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, ulcerantq; : proinde foris illis
cera circumlinitur. quippe cùm ex quarto ſint excalfacientium ordine, quem eſſe aduritiuum poſuimus. Sic pi-
los quoque ſuccus inunctus tollit. Porrò cùm uehementior ſit, oleo miſcetur: & ſi id ſæpe fiat, tandem prorſum
pilorum radices aduſtæ extirpantur, corpusq; depile redditur. Eadem facultate uerrucas, quas acrochordonas
nominant, & myrmecias, & pterygia, ſiue oculorum ungues, & thymos auferãt detergentq; lichenas & pſoras,
quia ſcilicet & abſtergendi facultas ineſt propter amaritudinem. Præterea ulcerum phagædenica, anthracho-
des, & gangrænode, quia ualenter tum excalfaciunt, tum extergunt, ſi in tempore, & moderatè utare, iuuare ali-
quando poterunt. Verùm enimuero, & fiſtularum callos eximunt eadem facultate. Cæterùm hæc omnia gene-
re quidem ſimiliter, imbecillius tamen folia, & fructus præſtare poſſunt. Quibus ſanè & ad piſces in aqua ſta-
gnali capiendos uti aſſolent. Celerrimè nanq; ab illis in uertiginem acti, ac ſemimortui redditi, ad aquæ ſuperfi-
ciem feruntur. Porrò cùm ſeptem ſint eorum genera ualentiſſimus eſt quem characiam nominant, quem utique
etiam quidam marem cognominãt, & fœminã nuncupata myrſinites, & qui in petris naſcitur ad modum arboris:
deinceps qui uerbaſco adſimilis eſt, et cyparíſſias: deinde paralius, ſiue marinus: denique helioſcopius. Proportio
ne uerò comprehenſæ illorum facultatis & cinis, & ex ipſo lixiuium erit. In uniuerſum planta Græcis τιθύμαλος, Nomina.
Latinis quoque Tithymalus nominatur: Arabibus, Xauſer, & Etbuba: Italis, Tithymalo: Germanis, Vuolffs
milch: Hiſpanis, Leche terſina, & Leche treſina: Gallis, Gerbe a laich.

Πιτύουσα. PITYVSA. CAP. CLX.

Pityuſam ſpecie à cyparíſſia differre conſtat, etſi tithymalorum generi aſsignetur. Caulis ſupra cubiti altitudinem aſſurgit, geniculatus: foliis[a] picee, acutis, exilibus: flore paruo, uelut purpureo. ſemine inſtar lentinculæ: lato: radice craſſa, candida, ſucco referta. quibuſdam in locis frutex hic[b] prægrandis inuenitur. Detrahit per aluum radix drachmis duabus data in aqua mulſa: item ſeminis drachma. fucci cum farina ſubacti cochlearium in catapotio datur. modus foliorum drachmæ tres.

a Meſ. & Cat. πίτυος i. picis
b σφόδρα ἐν μεγέθει i. ualde magnus.

Pityuſa,

Digitized by Google

Pityusæ conſideratio.

PITYVSA.

Fuchſij opin. reprobata.

Pityusa, ut latius præcedenti capite retulimus, ea nimirum fuerit planta, quam officinæ Esulam maiorem nominant. Huius radices herbarij, qui quotannis è Gargano Apuliæ monte succos, & alias radices ad nos comportant, magna impostura pro Turpeto vendunt, quemadmodum & thapsiæ radices pro eodem subijciunt, ut superius in tripolij mentione diximus. Quod cùm sua ætate non ignorasset Actuarius, album turpetum Alypiæ esse radicem prodidit, nigrum verò Pityusæ. Nec his obstat, quòd dixerit Dioscorides, Pityusæ radicem subesse candidam: nam is de interiore substantia tantùm intellexit, non autem de exteriore corticis membranula, quæ uiridis rufescit, siccata nigrescit. Porrò quòd Esula maior sit Mauritanis alsebram, uel sebram, satis liquidò ex Serapione colligi potest, utpote qui integrum de Pityusa caput ex Dioscoride sumpsit, & in suum Scebram reposuit. Quo fit, ut planè falli putem Brasauolum, quippe qui certò sibi persuadeat, Alsebram maius Mauritanis esse tithymalum platyphyllon. Nicolaus Myrepsicus quibusdam in antidotis, & catapotijs aluum soluentibus Esulam imponit cognomine chamæpityn. Vnde Fuchsius in suis doctissimis adnotationibus nil aliud esulam Nicolao referre scribit, quàm Chamæpityn, non autem tithymali speciem. Qua in re Fuchsij opinio (pace eius dixerim) mihi non planè satisfacit. Nam cùm plura sint tithymalorum genera, quæ in uniuersum Esulæ nomine appellantur, de ea tantùm intellexisse Nicolaum existimo, quàm Dioscorides à foliorum forma Pityusam uocat, eo quòd pini, uel piceæ arboris folio constet: quæ ob id esulæ chamæpityis differentiæ causa Nicolao appellata est. Parua enim pinum pityusa repræsentat: quare non ab re esula quoque chamæpityis cognominari potuit. Pityusa in Italia passim ferè prouenit, facie minoris esulæ, sed longè in omnibus maior, adeo ut quibusdam in regionibus, ut in Apulia, arbusti speciem referat. Visitur copiosa in Veronensi agro, ea imitatosa planitie, per quam ad Benacum transitur. Sed quod aridissimum ibi sit solum, non admodum adolescit. Hæc (ut Mesues est author) agrestium hominum medicamentum est: multa enim sumentibus adfert incommoda. proinde eius usus apud medicos peritos prorsus exoleuit, quemadmodum, & turpeti ex huiusce radicibus parati, postquàm detecta est impostorum fraus: etsi non desint improbi pharmacopolæ, qui pityusæ radices legitimi turpeti uice suis inserant medicamentis: sintq; etiam circumforanei, qui harum radicum puluere plures inguilent rusticos, quàm sanent. Adscribunt quidam Pityusam tithymalorũ generibus, quoniã & ipsa similiter lacteo succo madeat, purget q; eorum modo. Id quod Galenus apertè testatur lib. VIII. simplicium medicamentorum, dum sic inquit. Pityusa, & hanc quidam speciem putant esse tithymali, quòd succum habeat, ut illi, quòdq; similiter illis purget, cæteraq; omnia uiribus illis est adsimilis. Ea Græcè πιτύουσα, Latinè item Pityusa uocatur: Arabicè, Scebram, & Tibiæs: officinis, Esula maior: Italis, Pitiusa, & Esula maggiore.

Pityusæ uires ex Gal.

Λαθυρὶς. LATHYRIS. CAP. CLXI.

Lathyris, quam aliqui tithymalum appellant, eamque tithymalorum numero adscribunt: caulem emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem. gignitur in cacumine alæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuiora: quæ autem in summis ramulis exierunt, minora conspiciuntur, aristolochiæ, aut oblongæ hederæ figura. In cacumine fructum summis surculis gerit, triplici loculamento insignem, rotundum, ceu capparin, in quo grana, intercursantibus membranis, inter se distincta continentur, eruis maiora, rotunda: quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia [a]. Nullus radicis usus. totus frutex lacteo succo turget, uti tithymalus [b]. Grana sex, aut septem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata aluum purgant: sed aqua frigida postea forbenda. trahunt autem bilem, pituitam, & aquas. Succus, tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. Cum gallinaceo, aut oleribus folia decoquuntur ad eosdem effectus.

a Meũ, & Cat. ῥίζα λεπτὴ ἀχρηστος. i. Radix tenuis, inutilis.

b σπέρματα ἕξ ἑπτὰ ἢ ὀκτώ. i. semimis grana septẽ aut octo. Ita habet utrũq; exemplar.

Lathyris conſideratio.

Lathyrin officinæ Cataputiam appellant. Planta est uulgaris notitiæ. Hæc in Hetruria frequentissima nascitur. Apud Insubres, quòd aluum ualenter euacuet, uomitiones q; eliciat, cacapuzza uulgò nominatur. Iisdem pollet facultatibus, quibus & ricinus: iisdem quoque medicamentis infrænatur. Huius plantæ meminit Actuarius in suo lib. de compositione medicamentorum, ubi ita scribit. Lathyris uehementer pituitam purgat. Dantur grana eius maiora, quindecim: minora verò uiginti. Iis, qui efficacius purgari cupiunt, mandenda præcipito: iis verò, qui deiectionem non desiderant copiosam, subendum est, ut integra deuorent, præsertim si qui sitis,

Lathyris uires ex Actuario.

Digitized by Google

LATHYRIS.

ſumit, malo fuerit ſtomacho. hæc Actuarius. Decem, duodecimue ſeminis grana à putaminibus delibrata, tuſaq; & in ouo ſorbili deuorata, uomitum potenter ciunt. Itaq; iis utiliter propinantur, qui philtra deuorárunt, aut alia uenefícia; ſiquidem hæc efficaciter expellunt. Præſtat prætereà Lathyris ſemen ad ea omnia, ad quæ Ricini ſemen ualere ſuperius dximus. Lathyris uires deſcripſit Galenus libr. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Lathyris, ſunt qui dicant & hanc eſſe tithymali ſpeciem, tum quòd ſimiliter illis ſuccum habeat, tum quòd eodem illis modo purget, totaq; illis facultate ſimilis ſit. niſi quòd ſemen guſtantibus uideatur dulce: quòd ſanè etiam maximè purgatoriam uim obtinet. Quæ planta λαθυρὶς Græcis, Lathyris item Latinis dicitur: Arabibus, Mendana, ſeu Mahendane: Italis Lathiri, & cataputia minore: Germanis, Spring Kraut, Spring, Koerner, & Tereib Koerner: Hiſpanis, Tartago: Gallis, Eſpurge.

Lathyris uires ex Gal.

Nomina.

Πέπλος. PEPLVS. CAP. CLXII.

PEplos frutex eſt lactei ſucci plenus, folijs paruis ut rutæ, paulò rarioribus: rotunda coma, fere dodrantali, humi reſperſa: ſemine ſub folijs paruo, rotundo, minore quàm candidi papaueris. pluribus ſcatet auxilijs. Vnicam radicem habet, ſuperuacuam, ex qua fruticat. naſcitur inter uites, & in hortis. Colligitur meſsibus, ſiccatur in umbra, & continuè uerſatur. Fructus tuſus, & feruefactus reconditur. Bilis, ac pituita detrahitur acetabulo eius in hydromelitis cyatho poto. Obſonijs inſperſa conturbat aluum. muria conditur.

PEPLVS.

PEPLIS.

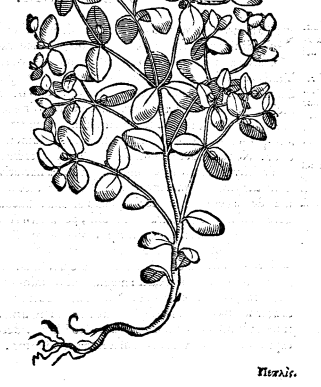

Πεπλὶς.

Digitized by Google

Πεπλὶς. PEPLIS. CAP. CLXIII.

PEplis, quam aliqui ſylueſtrem portulacam uocant, Hippocrates peplion, in maritimis maximè naſcitur, latè opaco frutice, candidi ſucci pleno: folijs ſatiuæ portulacæ, rotundis, infernè rubentibus: ſemine ſub folijs rotundo, uti in peplo, teruente guſtu: radice ſingulari, ſuperuacua, tenui. Colligi, & reponi, ac dari, uti peplos, & ſale condiri ſolet. Eaſdem habet uires.

Pepli, & peplidis conſ.

PEplum herbariorum uulgus, quòd orbiculata conſtet coma, Eſulam rotundam uocat. Prouenit non modò in uinetis, ſed etiam in agris cultura deſtitutis, lacteo ſucco prægnans. Peplida uerò, quæ Peplion dicitur, in maritimis naſcentem, non prius quàm hoc anno euulſam uidimus. Vtriuſque uires reddidit Galenus lib. VIII. *ſimpl. medic. ubi primum de Peplo ita ſcribit. Peplos, quidam uerò papauer ſpumeum, & hic frutex paruus ſuccum habet ſimilem tithymalis, cùm in alijs, tum quia purgat, ceu illi. Mox de Peplo idem Galenus hæc uerba ſubiunxit. Peplium, & hic quoque frutex exiguus ſuccum obtinet, ſicut tithymali: naſciturque plerunque ad mare, radicem habens inutilem, ut & Plopos: ſuccum uerò ualidum, non tamen admodum utilem. Sed ſemen utile eſt, & ſtatuoſum, ſiue liter ſemini pepli purgans. Quæ planta πέπλος Græcè, Peplus etiam Latinè uocatur: officinis & uulgo, Eſula rotunda. Quæ uerò πεπλὶς Græcè, Peplis quoque & peplium Latinè dicitur.*

Vtriuſque uires ex Gal.

Nomina.

Χαμαίσυκη. CAMAESYCE. CAP. CLXIIII.

CHamæſyceen aliqui ſycen nominant. Ramos emittit quaternûm digitorum, teretes, ſuccoſos, in terram deiectos: folia lentis, parua, peplum planè referentia, tenuia, quæ à terra non attolluntur: ſemine ſub folijs rotundo, ut in peplo: neque caulem, neque florem promit: radice firmatur tenui, ſuperuacanea. Rami ex uino triti uuluæ dolores ſedant, in peſſo appoſiti: tollunt tumores, ac a uerrucas omnium generum illiti. Decoctorum cibo aluus reſoluitur. Succus ſimili effectu prodeſt. Illitus contra ſcorpionis ictus auxiliatur: aduerſus caligines oculorum utilis, & hebetudines, incipientes ſuffuſiones, nubeculas, cicatrices, cum melle inunctus. In ſqualidis, petroſiſque naſcitur.

a Meſ. ἀκροχορδόναξ καὶ μυρμηκίας. i. penſiles & formicarias uerrucas.

Chamæſyces conſid.

Chamæſyces uires ex Gal.

NAſcitur Chamæſyce, quemadmodum & peplus, in uineis, petroſis, & ſqualidis monticuli. Hæc, ut ex totius plantæ deſcriptione colligi poteſt, in pepli genere enumeranda uidetur: quippe quæ ramulis exeat humi perpetuò ſparſis, lacteo ſucco refertis: foliolis, & coma peplo ſimilibus. Hinc itaque quiſpiam forte non aberraret, ſi cenſeret Chamæſycen eſſe minorem peplum: ego tamen id planè aſſererem non auſim. Chamæſyces uires tradidit Galenus lib. VIII. *ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Chamæſyce abſterget, & ſuaui & acrem uim poſſidet. Itaque acrochordonas, myrmecias caules eius teneriores in modum cataplaſmatis admoti, & ex eis liquor auferunt. Cum melle uerò craſſas oculorum cicatrices detergunt. Sed & hebetudinem uiſus à craſſitie natam adiuuant, ſicut ſanè & ſuffuſionum principia. Χαμαίσυκη ſic Græcè, ut Chamæpyce paratè Latinè uocatur.*

Nomina.

Σκαμμωνία. SCAMMONIA. CAP. CLXV.

SCammonia ramos ab una radice emittit a trium b cubitorum, multos, pingues, & qui nonnihil c craſſitudinis præ ſe ferant: folijs helxinæ, aut hederaceis, mollioribus tamen, [hirſutis,] & triangulis: flore candido, rotundo, in calathi modum cauo, graueolente: radice d prælonga, craſſitudine ubitali, candida, graui odore, ſucco grauida. Legitur ad hunc modum ſuccus. Capite exempto, radix in teſtudinis ſpeciem cultro excauatur: quo fit, ut in cauum confluat ſuccus, qui conchis demum excipitur. Alij ſcrobes in terra concamerato ſinu fodiunt, in quos ſubiectis iuglandium folijs, profundunt ſuccum, ſiccatumque extrahunt. Laudatur autem Scammonium leue, nitidum, rarum, & colore quàm ſimilimum taurino glutini, fungoſum, tenuibus fiſtulis, quale ex Myſia regione Aſiæ deportatur. Nec attendere ſolùm par eſt, ſi linguæ tactu albeſcat (hoc enim euenit adulterato, quod admiſto ſit tithymali lacte) ſed longè magis antea narratis. item ſi non uehementer linguam exurat, id quod miſti tithymali argumentum eſt. Natione autem Syriacum, & Iudaicum deterrima habentur, grauia, denſa, erui farina, & tithymalo uitiata. Succus drachmæ unius, aut quaternûm obolorum pondere hauſtus ex aqua pura, uel muſſa, per inferna bilem, & pituitam extrahit. Ad reſoluendam aluum binos oboloſ cum ſeſama, aliove ſemine ſumpſiſſe ſatis eſt. Dantur efficacioris purgationis cauſa, ſucci tres oboli, cum duobus ueratri nigri, & aloes drachma una. Fiunt purgatorij fales drachmis uiginti ſucci ſcammoniæ in ſenos ſalis cyathos adiectis. Horum modus proportione uirium: integer quidem, tria cochlearia: medius, duo: minimus, unum. Radicis drachma una, aut altera purgat cum ijs, quæ retulimus. Nonnulli decoctum radicis ebibunt. Coquitur in aceto. & cum hordeacea farina teritur, cataplaſmate iſchiadicis utili. Partus enecat ſuccus, uuluæ in lana ſubditus: tubercula diſcutit cum melle, aut oleo illitus. decocto in aceto perunctæ lepræ abiguntur: diuturni capitis dolores ex aceto, & roſaceo perfunduntur.

a Ori. addit. τρεῖς ἢ τέσσαρας. i. tres, uel quatuor.
b Orib. πεντεπήχεις. i. uel quatuor cubitorum.
c Orib. διὰ πυκνότητος. i. denſitatis. Concluſa nullum exẽplar habet, ſicuti etiam re ipſa apparet.
d Orib. ἐπιμήκη. i. oblonga.

SCAMMONEA.

Scammoniæ, eiusque electio.

SCammonium, quod est Scammoniæ succus, copiosum quidem in Italiã aduehitur, præsertim Venetias, quò ex Alexandria Ægypti, & Syria importatur. Sed interim admonendi sunt Pharmacopœi, ne negligant, quin diligenter intueantur, an sincerum, aut adulteratum sit Scammonium, quod ab ijs emendum est, & ne tantum confidant quòd linguæ tactu albescat, cùm id (ut recte Dioscorides inquit) euenire quoque possit ex admisto tithymali lacte. Nam præter id quod albescat hoc facto periculo, expendendæ quoque sunt aliæ notæ, quibus præstantissimũ dignosci solet. Ad hoc itaq; munus obeundum, & Medici quidem tenentur, qui christianam religionem, ac pietatem colunt ut laudatissimum quærãt, habeantq; scammonium. Nam cùm hoc medicamentum omnium ferè electariorum, cathapotiorumq; , quorum passim est usus ad humores in morbis deijciendos, sit basis, qui ijs adulteratum immiscent, nulli dubium est, quin pessima, & plerunque exitiosa conficiant medicamenta. quo certè nihil detestabilius, nihilq; execrabilius esse potest. Cæterum nescio quo pacto fiat, ut deuoratis nostri Scammonij XII. aut ad summũ XV. granis sumentium aluus pluries, sæpeq; exoluatur, cùm Dioscoridis sinceri drachma id præstare nix possit. Siquidem is ibi efficaciorem purgationem moliri contendit, ternos Scammonij obolos. Ellebori nigri binos & aloes drachmam unam simul propinari iubet. Quo fit, ut facilè adducar ad credendum, aut hoc in loco Dioscoridi mendam subesse, aut Scammonium quo nos utimur, adulterio non uacare. Scammonij Plantam, cuius hic imaginem damus, Constantinopoli ad me Viennam misit Clarissimus vir Augerius de Busbeke, qui tum temporis Cæsareum oratorem agebat. Eam curauit illico transplantari à Bono Baldino Myropola, quæ, soli humore restituta, paulò post uiticulas, folia & flores emisit.

Dioscoridis locus suspectus.

Andreas Marinus in suis in Mesuem annotationibus, hanc ipsam plantam Georgio Liberali pictori, qui nostras pinxit imagines acceptam refert, quòd fortasse ignoraret, à Georgio illo eam è nostris hortis esse sublatam. Sed hæc obiter dicta sint, non quòd Marino uiro optimo, aut Georgio succenseamus, sed ne fortasse zoili, ac sycophantæ, qui nobis lacerandis inhiant, furti nos accusarent. Sed profectò mirari nobis subit, quòd Galenus in libris de simplicium medicamentorum facultatibus, nihil de Scammonij uiribus meminerit, cùm tamen pleraq; alia scriptis tradiderit longè etiam minoris momenti, atque alijs sæpius obiter Scammonij mentionem fecerit in suis alijs monumentis. Scammonium, authore Mesue in suis simplicibus deiectorijs, quinque corporibus læsiones inferre potest. Prima est, quòd flatus quosdam mordaces gignit, usqueadeò uentriculum lacessentes, ut sumentibus nauseam commoueat. Noxa hæc tollitur, si in excauato cydonio malo, clibano, aut prunis inassetur, pasta undique circumlita, præsertim additis aut fœniculi, aut dauci, aut apij semine, aut galanga. Inflammat deinde acredinis exuperantia corporis spiritus: quo fit, ut facilè febres excitet, ijs præcipuè, qui obstructionibus uiscerum, & humoribus put rescentibus obnoxij sunt. Sed id nocumenti auferetur, admistis inter coquendum, quæ refrigerant, & feruorem extinguunt: cuiusmodi est psyllij seminis spissamentum, prunorum decoctum, seu potius pulpa, rosarum & uiolarum succus, aut dilutum, aut aqua: quinetiam si ante coctionem macereturoleo rosaceo, aut violaceo, aut cotoneorum misti saporis succo, aut admisto rhoe, aut factitio sapodio. Ad hæc quòd magna tum attrahendi, tum aperiendi facultate sit præditum, immoderatas alui fluxiones facit: uasorum enim oscula plusquam par sit aperit. Hæc læsio admittur admistis rebus adstringentibus, cohibentibusq; , nempe mastiche, cydonijs malis, succoque ab eis expresso, & myrobalanis, præsertim flauis. Abradit præterea acri succo, quo scatet, intestina: proinde & tormina, & dysenteriam, & tenasmum excitat. Sed deletur hoc incommodum, additis humidis, pinguibus lentisq; medicamentis: cuiusmodi sunt, tragacantha lacryma, bdellium, amygdalinum oleum, aut rosaceum: item prunorum pulpa per se, & saccharo asseruata, psyllij spissamentum, mastiche, cydonia mala post sumpta, & calida aqua post bibita: ut pote quæ medicamentum ocius à uentriculo & intestinis expellant, & ita simul noxam prohibeant. Hinc est quòd prudentes medici, quò celerius Scammoniam à uentriculo, & intestinis deijciant, hordei iusculum, cum saccharo superbibendum præbent. Obest post, etiamsi scammonium cordi, iecori, ac uentriculo, substantiæ suæ totius proprietate. Vitium hoc aboletur, si illi tum calida, tum frigida admisceantur medicamenta, quæ cordi, iecinori, uentriculoque opem suam præstant. Deijcit scammonium ualentissimè bilem, quam & à uasis, & à sanguine exhaurit. Eius deijciendi facultas haud janè alijs medicamentis absimilis est, quæ purgant cum labore & molestia. Planta Græcis σκαμμωνία. Latinis item Scammonia uocatur: Arabibus, Scammonea, siue Sachmmia: Italis, Scammonea.

Scammonij læsiones, & uires ex Mes.

Nomina.

Digitized by Google

χαμελαία. CHAMELAEA. CAP. CLXVI.

CHamelæa furculoſa fruticat, ramis dodrantalibus: folia oleæ ſimilitudinem habent, tenuiora, & amara, quæ guſtata linguam mordent, & arteriam deradunt. Detrahit pituitam bilemq; ſolijs præſertim in catapotio deuoratis. nanque duæ abſinthij partes, adiecta chamelææ una [a], hydromelite excipiuntur, & in catapotia coguntur. ea autem in uentre non liqueſcunt: ſiquidem quotquot fuere deuorata, regeruntur. Folijs cum melle tritis, ſordida ulcera, & cruſtoſa repurgantur.

a Meum. ὕδατι ἢ μέλικρατι. aqua, aut melle.

θυμελαία. THYMELAEA. CAP. CLXVII.

THymelæa eſt, ex qua granum Gnidium, quod eſt ſemen ipſius, colligitur. Hoc Syri apolinum uocant, quoniam ſatiui lini frutex ſuapte natura ſimilitudinem referat. Virgas edit pulchras, multas, tenues, binûm cubitorum: folijs chamelææ, anguſtioribus, & pinguioribus, uiſcoſis, gummoſisque, ſi mordeantur: flore candido: fructu myrti in modum rotundo: qui inter initia uiret: & tandem rubeſcit: inuolucrum fructus durum, foris nigrum, intus album. Hoc per inferna bilem, pituitam, aquasque detrahit, ſi uiginti granorum pars interna bibatur: uerùm fauces adurit. Itaque cum farina, aut polenta, aut in uuæ acino dari debet, aut melle cocto obductum deuorari. Qui ægrè deſudant, trito ſemine cum nitro, & aceto inunguntur. Folia, quæ peculiariter cneorum appellantur, per meſſes colligi debent, & ſiccata in umbra recondi. Quibus dare libeat, antea tundere, & neruos eximere conuenit. Illitum acetabuli modo cum diluta uini potione, aquam extrahit: mediocrius purgat, addita lente cocta, aut contritis oleribus. Thymelææ farina uuæ acerbæ ſucco excipitur, & in paſtillos diuiditur. Herba ſtomacho infeſta. partus impoſita necat. Naſcitur in montibus, & aſperis. Hallucinantur: qui coccon Gnidium fructum eſſe chamelææ exiſtimant, decepti quadam folio cum ſimilitudine.

CHAMELAEA.

THYMELAEA.

Chamelæa, & Thymelææ confid.

CHamelæam, pariter & Thymeleã Arabes confuſè ſatis, ac perplexè Mezereon appellant. Cuius etſi duo faciant genera unum album, alterum nigrum; tamen ijs etiam Daphnoidem admiſcent, & hæc omnia adeò confundunt, & implicant, ut hac in re nihil certi, nihilq; perpetui ac tuti ex eorum ſcriptis elici poſſit. Illarum plantarum uis in exoluendo corporis humores, tam uehemens, uiolenta, ac furioſa exiſtit, ut niſi robuſtiſſimis hominibus tutò in medicamentum dari poſſint: plerunque enim imbecilles confecerunt, abraſis uiſceribus apertisq; uaſorum oſculis. Quare non temerè eas Mauritani & terræ leones, & plantas uiduificas cognominarunt. Proueniunt hæ plantæ numer oſæ in uallis Ananiæ montibus Tridentino agro: & utrasq; (licet hoc in chamelæa

chamelæa prætermittit Dioſcorides) fructum ferunt myrti baccis ſimilem, quanuis Chamelææ quadantenus longior ſit, & oluæ formam repræſentet. Vtrique fructus initio ſui exortus uireſcit, mox per maturitatem rubeſcit, denique exiccatus niger conſpicitur. Cæterùm baccam, quæ è Thymelæa decerpitur, quoniam ſiccata piperis faciem præ ſe ferat, acrimoniamq; non obſcuram guſtatibus relinquat, rura Ananienſia, unà etiam cum Laureolæ ſemine, Piper montanum indifferenter nominant. Nec ſanè mirum, quandoquidem & Theophraſtus lib. IX. ca. XXII. de plantarum hiſtoria, ubi de pipere diſſeruiſſet, ſtatim Cnidij grani meminit: utpote quod maximè piperis imaginem referat, & admodum etiam acre ſentiatur. Sumunt hoc piper (ut eorum nomine utar) frequenter incole in ſuis purgationibus aduerſus omnes ferè morbos, ita medicos, & pharmacopolas fallere credentes. Sed ſæpe euenit, ut cùm futuram noxam non præuideant (quæ eorum multorum imperitia eſt) non ſolùm ſeipſos decipiant; ſed etiam ſibi mortem conſciſcant. Et certè hoc teſtari poſſum, quòd ex montani illius piperis aſſumptione plures periiſſent, niſi antidotis noſtris ſuccurriſſem, eosq; in uita ſeruaſſem. Ideoq; non poſſum non admirari Plinium, quippe qui ſcribat lib. XXVII. cap. IX. Coccognidium quod Thymelææ eſt fructus, de quo nunc ſcribimus, aluum adſtringere, cùm adeò exoluat, ut in magnum ſæpe diſcrimen ſumentes ducat. Eſt enim (ut ipſe inquit Plinius) adeò urentis guſtus, ut uorari non poſſit niſi in pane. Proinde ſcite poſteritatis memoriæ prodidit Meſues, nemini Mezereon præbendum eſſe, niſi iis admiſtis antidotis, quibus eius deleteria facultas infrænari poſſit, qua omnia corporis principalia membra corrumpit, ac deſtruit. Habentur tamen paſſim in pharmacopolijs catapotia, quæ de Mezereo appellant, quibus aliquando utuntur medici, ad aquam inter cutem extrahendã. Verùm ea non audent exhibere (quanquam medicamenta ſimul receperint, quibus eorum malitia reprimitur) niſi robuſtis, ac fortioribus hominibus. Sunt qui contendant Theophraſti Cneorum, quod dubium apud illum eſt genus, alterum eſſe Chamelæam, alterum uero Thymelæam, id quod probare nituntur Dioſcoridis authoritate, utpote qui ſcribat, Thymelææ folia, quæ peculiariter Cneorum appellantur, per meſſes colligi debere. Verùm ab horum uitiligatorum falſa opinione, longè admodum diſtat ſententia noſtra, ut libro tertio noſtrarum Epiſtolarum ad Ioannem Cratonem Vratiſlauienſem medicum clariſſimum ſcribentes diſſeruimus. Sed (Deo. Opt. Max. uolente) rem hanc contra horum ſuſurronum temeritatem, in ſecundo earundem noſtrarum Epiſtolarum tomo, fuſius, copioſius, lucidiusq; poſteritatis memoriæ commendabimus. Cneorum de quo meminit Theophraſtus lib. VI. cap. II. de plantarũ hiſtoria, nullis deficientibus notis, miſit ad me Roma uir quidẽ nobilitate clarus Gerardus Cibò, cuius imaginem hic appingi curauimus, ut qui chamelæam, et Thymelæam Cneorũ faciunt ad mentis ſanitatẽ redeant. Chamelæam tantùm, quod ſciam, cõmemorauit Galenus in ſimpl. medic. cenſu. de cuius uiribus lib. VIII. eorundẽ ita ſcribit. Chamelæa uincentẽ habet qualitatẽ amaram. Quamobrẽ admodũ ſordida ulcera, et quæ maximas habent cruſtas, cum melle purgare poteſt. Quæ Græcis χαμελαία, Latinis quoque Chamelæa & oleaſtellum appellatur: Mauritanis, Mezereon, ſeu Alemezerion: Italis, Chamelæa: Germanis, Zylandt: Gallis, Boys gentil. Quæ uerò Græcè δαφνοειδὴς, Latinè pariter Thymelæa uocatur: Italicè, Thimelea.

Plinij ſententia explosa.

Chamelææ uires ex Gal.

Nomina.

CNEORVM THEOPH.

Ἀκτὴ. SAMBVCVS. CAP. CLXVIII.

Ambuci duo genera. Vnum in arborẽ aſſurgit, ſurculos ſpargens arundinaceos, tereres, cauos, candicantes, proceros: folia iuglãdis, [terna quaternaue,] ex interuallis circa ramos exeũt, grauia odore, minutim in ambitu ſecta: & in ramulorũ cacuminibus, cauliculisq; circinatæ umbellæ, quę florẽ candidũ pariunt: mox acinũ terebintho ſimilẽ, in nigredine ſubpurpureũ, racemoſum, ſucco madentẽ, uinoſomq;. Alterũ genus chamæacte uocatũ, Romanis ebulũ, longè humilius eſt, magisq; herbaceo generi aſſignandum: caule quadrangulo, geniculato: foliis amygdalæ, ex interuallo longioribus geniculatim expanſis, pinnatisq;, graueolentibus, in ambitu ſerratis: muſcario ſambuci: flore, & acino ciuſdẽ: radice nititur, longa, craſsitudine digitali. Eadem utriuſq; uis, & uſus exiccans, aluo detrahens aquã, ſtomacho inutilis. Folia olerũ more coquuntur, ad pituitã, bilemq; detrahendam. Caules teneri in patinis cocti, eadem efficiunt. Radix in uino decocta, & in cibis data, hydropicos adiuuat: prodeſt uiperarum morſibus, eodem pota modo. vuluas emollit inſidentium, decocto: patefacit earum ſpiracula: & uitia corrigit. Acini in uino poti, eodem funguntur munere: denigrant capillos illiti. Folia, ſi prætenera ac mollia ex polenta illinantur, inflammationem mitigant: ambuſtis, & canum morſibus illitu proſunt: ulcera quæ dehiſcũt in fiſtulam, agglutinant. ijs, qui podagra tentantur, cum ſeuo taurino, aut hircino proſunt illita folia.

Concluſa nõ legit Orib. a Meum. μητέρα i. magis mala. ſed Orib. μακρότερα legit. i. lõgiora. Cat. uerò μικρότερα. i. minora, & rectius meo iudicio.

Digitized by Google

SAMBVCVS.

SAMBVCVS MONTANA.

SAMBVCVS AQVATICA.

Sambuci, & Ebu... genera & uires.

Sambuci uires Matth.

Ebuli uires Matthiolo.

Sambucus, & Ebulus plantæ sunt nullis non cognitæ. Prioris etsi unum tantùm genus prodatur à Dioscoride; nobis tamen duo eius obseruata sunt genera: alterũ quidem montanum, & syluestre: alterum uerò urbanum, plerumque in hortorum, & uinearum sepibus prouenies. Hæc genera fructu inter se differunt: siquidem montano baccæ nõ in umbella cohærent perinde ac in urbano, nec matureſcentes nigricant, sed in racemis unæ modo dependentes, perpetuò rubescunt. Illud etiam discrimen facit, quòd urbanum in maiorem proceritatem adoleſcit, & lætiore conſtat materie. Sunt præterea, qui paluſtrem Sambucum oſtendant, nempe arbuſculam uliginoſo, & paluſtri ſolo enaſcentem, uirgis ſambuci æmulis, gemculatis, alba intus medulla, ſed caduca, & fragili materie: folio uitigineo: flore albo ſambuci modo, odore non prorſus iniucundo: à quo baccæ prodeunt rubentes, oxyacanthæ magnitudine, uinoſo ſucco refertæ. quæ deuoratæ uomitiones cient. Aqua è ſambuci floribus fronti, & ſyncipiti illita, capitis dolores mulcet, qui à calido humore prouenerũt. Succus è radicis cortice expreſſus, uomitum ualentiſſimè commouet, & aquam inter cutem pellit. Præſtat idem è radicibus ebuli extractus ſuccus. Quin & craſſam pituitam ad articulos decurrentem extrahit. Ebuli ſemen per diutinas aquæ lotiones à nigro circumſtante ſucco expurgatum, datum utiliter drachmæ pondere ex chamæpytios decocto, podagricis, iſchiadicis, & Gallica lue laborantibus: mulcet enim dolentia ui mirificè eorum dolores, cùm humores eò fluentes tum reuocet, tum deiiciat. Sunt qui ex ebuli radicibus ſuccum eliciant, inſolentq; ſubinde, & in paſtillos digerant, ſeruentq; ad uſus. Hic clyſtere infuſus tam inteſtinorum, quàm coxendicum dolores tollit à frigiditate, & flatu genitos.

Supponitur

EBVLVS.

FRANGVLA.

Supponitur conuenienter fœminarum locis ad euocandos mẽ ses, præsertim si lana exceptus intromittatur. Suffiuntur ebuli decocto commodè ij, qui diuturna febre uexati ad malum deuenerunt habitum, si tamen uentriculus, & iecur interea roborentur odoratis adstringentibus, & ad id conferentibus medicamentis. Paratur è Sambuco unguentum præstantissimum ad ignis ambustiones hoc pacto. Sumito uiridis Sambuci corticis, qui statim sub primo delitescit libro herbacei coloris libram. Olei pluries loti ex stillatitia florum Sambuci aqua libras duas. Ferueant simul aliquandiu. & deinde percolato, & exprimito, & addito ceræ nouæ odoratæ, succi surculorum Sambuci, cuiusque uncias quatuor. Rursus ut feruescant simito, quousque succus euanescat. Tollito tunc ab igne, & rudicula agitato, omniaq; misceto; & ad finem addito uernicis liquidæ uncias duas. Thuris albi in tenuem pollinem contriti uncias quatuor. quinetiam duorum cucrum album, diu prius cochleari agitatum. Subinde misceto diligenter omnia, & mundo uase asseruato. Fungi qui ad imam Sambuci caudicis sedem oriuntur, in aqua rosacea prius macerati: capitis dolores, & inflammationes mulcent. Stillatitia cum Ebuli, tum Sambuci radicum aqua, hydrope timpanite laborantes mirificè iuuat, si huius quaternas uncias, illius uerò binas, utriusque simul mistis hauriant affecti diebus triginta continuis. Illitus Ebuli radicum succus procidentem sedem reprimit, & anginam tollit, ubi circa gulam calidum cum linteolis illinatur. Exusta Sambuci folia, & in puluerẽ trita, emanantem è naribus sanguinem sistunt. Baccarũ sambuci succus à recremento repurgatus & cum melle optimo coctus, ad Iulapij spissitudinem aurium dolores tollit si calidus imponatur. Sambuci tenerrima folia, quæ primo statim germinatu prodeunt, unà cum pari pondere radicum plantaginis, suillæq; axungiæ ueteris contrita, subactaq;, podagricos dolores præsentaneo auxilio mulcent. Meminit Sambuci utriusque Galenus lib. VI. simplicium medic. fac. inquiens. Vtraque sambucus tum magna illa, & arborescens, tum herbacea, quam & chamæactem uocant, desiccandi, conglutinandi, modicèq; digerendi facultatem obtinent. Hæc Galenus. Cæterum facit Sambuci, Ebuliq; facultas, quæ ad cutem subeuntes quas pellendas non parua est, ut hic Frangulæ quoque arboris, in qua eadem uis non infima reperitur, historiam, & facultatem describam. FRANGVLA igitur ita uocata; quòd facilè frangatur, arbor est mediocris proceritatis, folio ferè Corni aut uirgæ sanguineæ, cortice Alni, exterius albis maculis respersо: interius uerò adeò flauescente, ut si mădatur, croceo colore inficiat, Rhabarbari modo. Flores edit albos, fructum paruum, Pisi magnitudine, per medium diuisum, adeò ut duabus simul baccis constare uideatur, quodam naturæ artificio simul coniunctis. Fructus primo exortu uiret, deinde rufescit, postremò uerò nigricat. Is duo intra se concludit osficula, lupinorum ferè figura, sed lentibus paulo grandiora, in quibus nucleus habetur. Ligni materies omnino fragilis imbecillaq; est: unde illi nomen. Nascitur passim in Boemia. Corticis uis mesti non modica, cum exoluens, tum etiam adstringens. Ideoq; Rhabarbari modo alium deijcit, & uiscera roborat. Idem bilem, & pituitam expurgat, quinetiam hydropicorum aquas ducit. Decoquitur cortex cum Eupatorio communi, Pontico Absinthio, Agrimonia, cuscuta, lupulo, Cinnamomo, Fœniculi, Apij, & utriusque Intubi radicibus, ad hydropem, malum corporis habitũ, & Ictericiam: daturq; potandus ita affectis quinque unciarum pondere, magno sanè auxilio. Atqui operæpretiũ est, ut prius excrementitij humores, qui in uentriculo, & primis ileomoris uenis decumbunt,

Vnguentum præstantissimum ad ambusta.

Sãbuci utriusque uires ex Galeno.

Frangulæ mẽtio, & eius uires.

Digitized by Google

expurgati fuerint. Soluit enim aluum ſine ullo incommodo, bellè iecur expurgans, ac roborans; adeò ut quidam, qui ſcyrrhoſo iecoris, & lienis affectu laborabant, hoc medicamento curati ſint. Aperit enim omnium uiſcerum obſtructiones, & uaſa omnia à craſſorum excrementorum infarctu expedit. Extimo cortici facultas eſt adſtringens: Intimo autem exoluens. Vterque ſimul ab arbore delibrari debet in ipſo ſtatim Veris principio, ac deinde in umbra ſiccari. Siquidem uiridis nullus debet eſſe uſus; quod uomitiones moueat. Decoctum, quod hinc paratur, quieſcat prius oportet anteaquam propinetur duobus, aut tribus diebus, quouſque flauus color in nigrum uertatur, aliàs uomitiones mouere quandoque ſolet. Idem potum ubi aluum non exoluerit, appetitum pronocat, ob eam quam poſſidet adſtringendi facultatem. Arbor hæc hactenus mihi incognita fuit, nunc uerò primùm nota, opera ac diligentia Clariſſimi Doctoris Ioannis Villebrochi Dantiſcani, Sereniſſimi Principis Ferdinandi Archiducis Auſtriæ, Medici. qui cùm ſit rei plantariæ ſtudioſus, prætermittere noluit, quinetiam ſuo auxilio opus hoc noſtrum ornaretur. Planta, quæ ἀπὸ Græcis, Sambucus Latinis appellatur: Arabibus Iafchi: Italis, Sambuco: Germanis, Holder, ſeu Holler: Hiſpanis, Sabugo, & Caninero: Gallis, Suſeau, & Suyer. Quæ uerò χαμαιάκτη Græcè, Ebulus Latinè dicitur: Arabicè, Kameaſſis: Germanicè, Attich, & Niderer holder: Hiſpanicè, Hiezguos, & Sabugo pequeano: Gallicè, Hyeble.

Nomina.

Πυκνόκομον. PYCNOCOMVM. CAP. CLXIX.

†Orib. πρέσον. i. porri.

PYcnocomon conſtat erucæ ſolijs, acrioribus, ſcabris, & craſsis: caule quadrangulo: flore ocimi: ſemine † marrubij: radice nigra, aut pallida, rotunda exigui mali figura, terram redolente. inuenitur in ſaxoſis locis. Semen grauia ſomnia, & tumultuoſa facit, drachmæ inſtar potum. tumores diſcutit, illitum cum polenta: & ſpicula, adactoſque corpori aculeos extrahit. Folia illitu tubercula, panoſque diſcutiunt. Radix eius in aqua muſa duum drachmarum pondere, aluum ſoluit, & bilem extrahit.

Pycnocomi confid.

NVllam equidem uſquam plantam hactenus ſum conſecutus, quæ facie Pycnocomo reſponderet. Quare & hoc mihi, ut ingenuè fatear, referendum eſt inter alias herbas, quas hodie omnibus incompertas eſſe arbitror. Ita enim fiet, ut & poſteris, quos ſpero futuros rei herbariæ diligentiores inquiſitores, ſuus relinquatur ſcribendi locus. Nec ſanè quenquam pigere debebit, cùm ex his, quæ nobis uel incognita, uel incerta ſunt, aliquid inuenerit, & compertum habuerit, ad communem utilitatem in medium proferre. Eam ut Græci πυκνόκομον, ita Latini Pycnocomum uocant.

Nomina.

Ἄπιος. APIOS. CAP. CLXX.

Concluſa nõ legit Orib. a Cat. addit. ἀχρεῖον. i. ſylueſtris. b Cat. non legit.

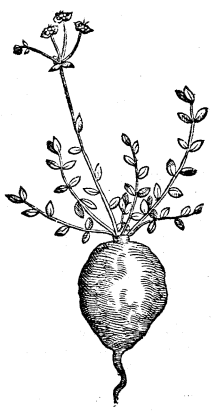

Apij, ſive Iſchadis conſideratio.

Iſchadis deſcriptio ex Theoph.

APios ramulos duos ſiue tres iunceos ſpargit, [rubros,] tenues, qui à terra [parum] attolluntur: folijs [a] rutæ, oblongioribus tamen, [& anguſtioribus,] [b] herbaceis: ſemine paruo: radice haſtulæ regiæ in formam pyri turbinata, rotundiore tamen, ſucci fœcunda, intus habet corpus candidum, extrà cortices nigros. Superior pars eius uomitione bilem, pituitasque extrahit: inferior per aluum: tota utrinque purgationes mouet. Succum ſi libet eximere, tuſa radix in fictili mergitur, & agitata aqua, quod ſupernatat penna ſelectũ, exiccatur. Purgat utraque parte is ſuccus, ſeſquiobolo potus.

APios, quæ & Iſchas appellatur, naſcitur, in Creta (quamquam non deſunt qui uelint eam quoque prouenire in Italia, præſertim in Apulia) folijs exiguis, rutæ, uel hyperico proximis, primo ſtatim uere ab radice erumpentibus, nigrioribus tamen, alba quadam linea in longitudinem percurrente: caulículis iunceis ſubrubentibus, lacteo ſucco madentibus: radice exterius nigra interius cãdida, pyri effigie, unde et nomen: ἄπιος enim Græcis nil aliud ſignificat, quàm Latinis pyrum. Theoph. lib. IX. cap. X. de plant. hiſtoria, Apion his notis repræſentauit. Iſchas, ſiue Apios folio conſtat rutaceo, breui, caulibus ternis, aut quaternis, humi proſtratis, radice, qua aſphodelus, uerùm ſquamoſa. Naſcitur in montibus. Legitur uere. Datur ad expurgandum corpus, quòd altera radicis parte ſuperius, altera inferius purget. hæc ex Theophraſto. Apion legitimam, quam primùm me uidiſſe recordor, ad me miſit Venetijs Nicolaus à Sancto Michaele Nouocomenſis, medicus

Ruel. lapſus.

ſingularis ingenij, atque eruditionis, & rei herbariæ peritus. Cæterùm ſcribit Ruellius Apion frequentiſſimam in Gallia naſci, eiusque radice ruri pauperes per inopiam frugum ueſci. Sed Ruellij ſententiæ non eſſe ſubſcribendum indico: nam cùm Apios per ſuperna, & inferna purgationẽ moliatur, malè nimirum eos haberet, qui nulla

Digitized by Google

PSEVDOAPIOS.

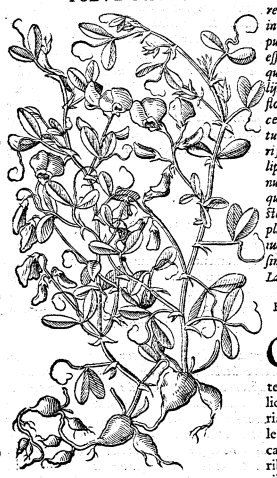

nulla huius facultatis habita ratione copiosè (ut rustici facere solent) eius radices sumerent in cibis. Falluntur quoque in Apio censendo Fuchsius, Tragus & Lonicerus, quippe qui putent plantam, quam nos pseudoapios uocamus, legitimam esse Apios. Siquidem hæc multiplici crescit caule, cubitali & quandoque maiori, humi procumbente, uiciæ ferè modo, foliis oblongis, & subasperis. Floret Iunio præsertim mense, floribus puniceo colore micantibus, pisi æmulis, odoratis, racematim cohærentibus: quibus flaccescẽtibus siliquulæ oriuntur, in quibus semen concluditur. Radices habet sici, aut pyri figura ternas, aut quaternas, è staminibus dependentes, filipendulæ modo, nigra exterius cute, & alba intus pulpa; nulla purgatoria ui prædita. Hæc passim nascitur ferè ubique in Boemia, & præsertim in uineis. Sed quantum hæc distet à Dioscoridis planta Apios appellata, ij iudicent, qui de plantaria facultate dicere & ratiocinari possunt. Apij huius nusquam, quòd inuenerim, mentionem fecit Galenus in simplicium medicamentorum censu. Hæc planta non secus Latinis Apios, atque Græcis ἄπιος nominatur.

Fuchsii, Tragi & Lonicери opin. explosa.

Pseudoapii delineatio.

Nomina.

Κολοκυνθὶς. COLOCYNTHIS. CAP. CLXXI.

COLOCYNTHIS.

COlocynthis sarmenta, foliaque satiui cucumeris emittit, per terram repentia, diuisa: fructum in speciem mediocris pilæ conglomeratum, uehementer amarum. quem legere oportet, cùm cœperit in pallidum colorem permutari. Medulla fructus purgatoriam uim habet, si quatuor oboli cum aqua mulsa, melle cocto, myrrha, & nitro excipiantur, & cogantur in catapotium. Arefactæ pilæ teruntur, & infusæ clysteribus prosunt neruorum resolutioni, coxendicum doloribus, & coli uitijs, ut quæ bilem, pituitam, & strigmenta, interdum etiam cruorem eliciant. fœtus admotæ enecant. dentium dolorem tollit, si una repurgetur, & luto oblita cum aceto & nitro inferuescat, hocque iure decocti dentes colluantur. Si aqua mulsa, aut passum in eadem incoquatur, & sub diuo refrigescat, potu crassum humorem, & strigmenta alui detrahet: stomacho supra modum aduersatur. subdita ex ea balano alui excrementa eijciuntur. Virentis succo utilissimè ischiadici perfricantur.

Colocynthidis confid.

COlocynthis planta est tam medicis, quàm seplasiarijs uulgaris notitiæ. Verùm etsi (ut Mesues est author) præstantissimum ex eius fructu paretur medicamentum ad uaria morborum genera; ea tamen cordi, iecinori, & uentriculo maximè aduersatur: quin & uniuersum perturbat corpus, fastidium, & intestinorum tormina excitans. Abraditenim intestina, & uasorum oscula aperit, adeò ut etiam cruenta sæpe eliciat. Hinc meritò fit, ut eam dari prohibeant, nisi prius malefica eius uis prorsus aboleatur, ijs additis antidotis, quæ ad id præstant: cuiusmodi sunt illa, quæ uentriculum, iecur, & cor tum roborare, tum tuer: possunt, & quæ lentore suo glutinandi uim habent. Colocynthis trahit pituitosa, crassa, lentaque corporis excrementa in remotioribus partibus delitescentia: proinde cerebrum, & neruos expurgat, nec non etiam musculos, thoracem, & pulmonem. Eam ob causam uertiginosis, comitialibus, resolutis, conuulsis, hemicrania, diuturnoq; capitis dolore affectis, asthmaticis, & ægrè spirantibus utiliter in catapotijs exhibetur. Collachrymantes adiuuat oculos, & diutina tussi laborantes. Est præterea uis eius efficax ad omnes frigidos articulorum dolores,

Colocynthidis uires.

præsertim podagricos, & ischiadicos: ad quæ non modò in catapotijs deuoratur, sed etiam clysteribus infunditur. quibus sanè nil præstantius est ad coli cruciatus ex flatu & frigiditate prognatos. Pellit aquas tam bibita, quàm per sedem infusa. Fit è colocynthidis fructu oleum, ad retardandam canitiem, denigrandos capillos, & eorum defluuium cohibendum, si exempta è fructu pulpa, canitas oleo repleatur, & in cineribus decoquatur. Eodem mulcentur aurium dolores, & earum incerti sonitus discutiuntur. quinetiam oleo ipso & felle bubulo inteColocynthidis uires ex Galeno. *raneorum uermes necantur, si simul miscentur, & calida umbilico illinantur. Colocynthidis uires retulit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Colocynthis gustu amara est, sed quæ amarissimo medicamento epoto adsunt opera, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem, quam ualidam in sese continet, nimirum cum ijs, quæ expurgat, antè & ipsa per alium excerni prævertens. Viridis ipsius succus intritus*

Nomina. *ischiadibus potest. Κολοκυνθὶς sic Græcis, Latinis item Colocynthis, & Cucurbita syluestris appellatur: Arabibus, Chādel, Handel, seu Handal: Italis, & Hispanis, Coloquintida: Germanis, Coloquint, & Vuilder Kurbs: Gallis, Coloquinte, & Courle sauuage.*

Ἐπίθυμον. EPITHYMVM. CAP. CLXXII.

Epithymi cõsideratio.

EPithymon flos est è thymo duriore satureiæ simili. Capitula habet tenuia, & leuia: & in eis caudiculas, quasi capillamenta. Potum cum melle detrahit pituitam, bilemque atram per inferna. Priuatim prodest melancholicis, & inflatis, acetabuli mensura ad quatuor drachmas, cum melle, sale, & aceti exiguo. Plurimum in Cappadocia, & Pamphylia gignitur.

IN hac equidem opinione uersantur complures huius ætatis medici rei herbariæ periti, quemadmodum Erasaulus Ferrariensis, ut credant, Dioscoridis, aliorumque Græcorum Epithymum magno discrimine ab eo diuersum esse, de quo scripserunt Mauritani, præsertimque ab illo, cuius meminit Mesues. Quippe qui asserant, nil aliud Arabicum epithymum esse, quam capillaris cassuthæ genus quoddam, quod thymo circumuoluitur. Græcum uerò idem esse uolunt cum proprio flore durioris thymi satureiæ similis. Suam autem sententiam hoc argumento comprobare uidentur, quòd si uulgaris usus epithymum, Arabicum scilicet, illud esset, de quo disserit Dioscorides, is non dixisset, Epithymum florem esse durioris thymi, sed alterius plantæ thymo adnascentis, eique sese conuoluentis. Id quod etiam Plinij auctoritate confirmant, ut qui eorum opinioni ex eo maximè adstipulari uideatur, quòd duo Epithymi genera prodiderit lib. XXVI. cap. VIII. ubi sic inquit. Epithymum est flos è thymo satureiæ simili. Differentia, quòd hic herbaceus est, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenuis similitudine pallioli (rectius fortè pili legendum esset) rubens. hæc Plinius. Ex quibus utique planum fit, duo esse Epithymi genera: quorum alterum illi ad Græcos, alterum ad Arabas referunt, & ita

Multorũ opinio reprobata. *suam tuentur sententiam. Horum certè iudicio ego quoque facilè subscriberem, nisi quædam sese nobis offerrent, quæ apertè reclamare uidentur, atque etiam ostendere, Plinium ipsum Dioscoridis codicem, unde illa mutuatus est, deprauatum habuisse, uel alium auctorem in hoc minus grauem secutum fuisse, uel seipsum deceptum, ut in alijs compluribus illi euenisse adnotauimus. Palàm etenim faciunt, quantum equidem reor, nostri usus, & Dioscoridis epithymum, unum & idem esse medicamentum, quæ de eo Aetius, & Actuarius, Dioscoridem, & Galenum secuti, concordes posteritatis memoriæ prodiderunt, cum ita scribunt. Epithymum atram bilem excernit. Datur adultis tusum, & cribro excussum, scrupulorum quatuor pondere, cum passo, uel oxymelite, & salis modico. Vitijs flatu turgentibus, & præcordiorum noxis opitulatur, & quibus iecur aggrauatur, & ijs, qui spirandi uexantur difficultate. Quod uerò in stæbe nascitur, aut in satureia prosilit, Epistæbe, atque Epithymbrum inde appellatum, thymi modo aluum resoluit: sed utrunque facultate censetur infirmius. hæc illi ambo. Quæ sanè liquidò ostendunt, quòd non secus Epithymbrum thymbræ, & Epistæbe stæbe innascatur, atque Epithymum in thymo nascitur, uel prosilit. Hoc idem præter Aetium, & Actuarium longè antea testatus est*

Epithymi uires. *grauissimus author Paulus Dioscoridis, & Galeni sectator acerrimus ijs uerbis. Epithymum inter ea, quæ atram bilem extrahunt, præstantissimum est remedium. Dantur ipsius drachmæ quinque lauigatæ ex lactis hemina. Epithymbrum uerò, quod thymbræ innascitur, epithymo similiter euacuat, sed imbecillius est. haec Galenus. Paulus. Ex his itaque omnibus non dubitauerim asserere, unum tantùm esse epithymum, non autem plura. Quandoquidem si Paulus, Aetius, & Actuarius pro certo non habuissent, legitimum Epithymum esse illum*

illum thymi florem, de quo ſcribit Dioſcorides, putaſſentq́; duo eius genera reperiri, nulli dubium eſt, quin & ipſi explicaſſent duplex in thymo naſci epithymum. Verùm cum compertum haberent, unum & idem eſſe medicamentum capillamentumq́;, quod in thymo, thymbro, & ſtæbe proſilit, ijſq́; nullo radicis adminiculo conuoluitur, & implicatur, ſibi uiſum eſt, quòd ſuo tempore Epithymum uulgaris notitiæ medicamentum eſſet, ſat fore declaraſſe non modò id in thymo gigni; ſed etiam in ſtæbe, thymbra, & (ut nos ſæpe uidimus) in polio, & chamædry. ut hinc ſcirent medici, in epithymi defectu, epithymbrum, uel ep ſtæbem ſubſtituti poſſe: quin etiam ut non ignorarent, id capillamentum harum plantarum propriâ non eſſe partem, neque ſuam habere ſedem, ſed aſcititium quoddam eſſe exterius adueniens, & in ijs proſiliens, & uiuens. His igitur rationibus adducor, ut non temerè exiſtimem, Dioſcoridis codicem, quem Plinius habuit, fuiſſe (ut diximus) depranatum, & ob id ipſum Plinium deceptum eſſe: aut hunc aliunde accepiſſe occaſionem, ut duo magno errore faceret Epithymi genera. Quòd autem Dioſcorides epithymum florem thymi dixerit, haud ineptè dictum putauerim: nam cùm is ſciret Epithymum thymo innaſci, nulla radice propria, ſed thymi adminiculo fultum, floreſq́ue perſe albos ferre, qui cùm in thymo ſunt, huius plantæ proprij uidentur; ideò non abſurdum fore duxit ſcribere, Epithymum eſſe florem durioris thymi. Sed quòd Epithymum flores albos ferat, declaraſſe uidetur Dioſcorides, cùm dicit. Capitula habet tenuia, & leuia, caudiculas habentia capillorum modo. Siquidem his notis non deſcripſit Dioſcorides thymi florem ſuperius libro tertio (ut Braſſauolus aſſerit) ſed capitulis in cacumine, flore purpuraſcente refertis, nulla caudicularum, neque capillorum habita mentione. Præterea conijcere licet Dioſcoridem epithymum thymi florem appellaſſe, quòd a thymo decerpatur eo duntaxat tempore, quo epithymum ipſum largè floret. Nam quòd pro epithymo non intellexerit is purpureum thymi florem, hinc perſpicuò apparet: quoniam de epithymi uiribus libro III. ubi de thymo, & eius floribus egit, nihil in medium protulit, nimirum eam ob cauſam, quòd epithymum propriam thymi particulam non exiſtimauerit eſſe, ſed (ut ſuprà dictum eſt) aſcititium quoddam, ut in arboribus muſcus, & uiſcum, quæ tamen legitimæ arborum partes non ſunt, ſed uiribus & facultate diuerſæ. His igitur rationibus, ut arbitror, ductus Dioſcorides, egit de thymo, & eius floribus libro tertio inter odoratas plantas: de epithymo uerò, tanquam de re à thymo diuerſa diſſeruit in hoc libro quarto inter deiectoria medicamenta. Similiter de arboribus, quibus uiſcum innaſcitur, diſputauit libro primo: de ipſo autem uiſco libro tertio cum ijs medicamentis, quæ ſuo lentore glutinant. Adde quòd idem indicare uidetur nomen Græcum ἔπι, quod Latinis modò ſub, modò in ſignificat. Vnde nil aliud nobis epithymum infert, quàm in thymo, uel ſub thymo. Id quod flori thymi quomodo conuenire poſſit, non uideo: ut pote qui non in thymo, neque ſub thymo naſcatur, ſed ſuper thymo, ea eminentiori parte, qua capitula emergunt. His alia accedit ratio, quòd cùm ſcripſerit Dioſcorides Epithymum plurimum in Cappadocia, & Pamphylia gigni, facilè colligi poteſt, ipſum de Epithymo uulgaris uſus eſſe locutum. Quippe ſi epithymum proprij thymi florem eſſe duxiſſet, ei ſanè opus non fuiſſet ſcribere, quòd magis ijs in locis epithymum copioſum proueniret, quàm alibi: quoniam ſcripſiſſe ſat erat, oriri epithymum, ubicunque thymum proueniat, hoc argumento, quòd thymum ubicunque naſcatur, æſtate ſuos edat flores. Epithymum in thymo ſatureiæ ſimili nos ſæpiſſimè legimus prope Goritiam Saluatino, & Gargaro montibus ſupra Salicanum, qui eo durioris thymi genere copioſè ueſtiuntur, ſed cui epithymum inſideat eo tantùm tractu, qui ad meridiem ſpectat. Etſi enim montes illi thymo omni ex parte ſcatent, nuſquam tamen thymi plantas mihi licuit inuenire, in quibus Epithymum ſpectaretur, niſi in amœniore montis parte, ubi herbæ enatæ auſtro perflantur. Quamobrem nil mirum eſſe debet quòd in Pamphylia, & Cappadocia epithymum frequentiſſimum proueniat. Sed quoniam tot ſcio me fruſtrà huc adduxiſſe argumenta, quibus nacam firmaui ſententiam, n ſi etiam Plinij auctoritati, qua nititur Braſſauolus, clarius reſponderem: id circo illi ita reſponſum uolo, quòd cùm Plinius Dioſcoridis mentem, à quo priorem ſuorum uerborum partem ſumpſiſſe uidetur, non rectè perceperit, ideo non affirmatè, ſed dubiè duo fecit Epithymi genera, & aliorum potius, quàm ſuam opinionem retulit, cùm inquit. Epithymum eſt flos è thymo ſatureiæ ſimili. Differentia, quòd hic herbaceus eſt, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt ſine radice naſci, tenuis ſimilitudine pili, &c. Porrò uerò idem Plinius in ijs uerbis erraſſe deprehenditur, quòd maiori, durioriq́ue thymo herbaceum florem, minori uerò album reddiderit: cùm tamen minoris flos purpureus ſit, alterius autem modò candidus, modo in candido purpuraſcens. Hinc itaque perſpicuum ſit, tam confuſè, & inconſtanter de epithymo, & thymo tractaſſe Plinium, ut nihil certi in hac re ex eius uerbis elici poſſit. Cæterùm hallucinantur, mea quidem ſententia, in Epithymi hiſtoria, etiam Monachi illi reuerendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt: quippe qui Dioſcoridis uerba perperàm interpretati deprehendantur, etſi ut fortè alijs doctiores uiderentur, ſuam in Epithymo ſententiam proferant ijs uerbis. Certiſſimè à paucis uerus ſenſus uerborum Dioſcoridis de epithymo percipitur. nam cùm ipſe Dioſcorides dicat capitulo de epithymo, epithymum flos eſt è thymo ſatureiæ ſimilis, non per hoc intelligit Epithymum, ſcilicet capillamentum thymi eſſe ſimile herbæ ſatureiæ, ſed aſſerit illud dictum capillamentum thymi eſſe ſimile capillamento ſatureiæ, ſcilicet thymbræ. quia etiam & ſupra thymbram generatur huiuſmodi capillamentum, ſicut ſupra thymum. hæc patres illi. In quibus facilè cognoſcitur horum inanis quædam iactantia, ne dicam, pace ſua, ignorantia, quod ſenſus uerborum obſcuros, claros reddere profiteantur, atque ijs ſubinde, ut mihi uidetur, maiorem caliginem offundant. Quòd enim Dioſcoridis ſententia hoc loco euidentior ſit, quàm ut exponi debeat, quòdque apertè Monachis refragetur, eius uerba teſtantur, quæ ita Græcè habent. Ἐπίθυμον ἄνθος ἐστὶν ἄγριας τῆς σκληροτέρου καὶ θύμβρα ἐοικός. hoc eſt ad uerbum. Epithymum thymi eſt flos durioris & ſatureiæ ſimilis. His ſanè uerbis liquet, quod Dioſcorides non comparat Epithymum, quod florem thymi uocat, flori ſatureiæ, ut Monachi illi malè interpretantur, ſed illud genitiuum ἐοικός ad thymum tantùm refert: ita ut thymum,

Epithymum ubi plurimũ.

Plinii lapſus

Monachorũ expoſitio uana.

thymion, cui Epithymum insidet, satureiæ simile faciat. Thymi nanque duo habentur genera. Vnum maius satureiæ simile, in quo epithymum prosilit. Alterum minus, tenuissimis foliis refertum, in quo nullum nascitur epithymum. Hoc certè non latebat Dioscoridem. quare ne quispiam fortasse putaret utrique thymo epithymum innasci, id tantum in thymo duriori inueniri prodidit. Sed satis superque de Epithymo disputatum est: iam medicinæ reddenda est ratio, & de eius uiribus agendum. Illud sibi peculiare asciuit Epithymum (ut testatum reliquit Mesues in suis simplicibus) quòd ualentius cæteris medicamentis atram bilem exernit, idq; facilè, & citra ullum molestiam præstat. Efficax est ad morbos cerebri, nempe melancholiam, epilepsiam, diuturnos capitis dolores, aliasq; atrabiliarias ægritudines. Confert cordis tremoribus, & animi deliquijs. Præterea cunctis lienis affectibus mirè opitulatur: item renum uitijs, et hypochondriaca melancholia uexatis. Frequens epithymi usus: datur enim utilissimè aduersus carcinomata, elephantiasin, & ulcera maligna, & atra. quin & quartana febre detentos liberat. Epithymi uires breuissimè perstrinxit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens, Epithymum thymi facultatem habet, ad omnia efficacius. exiccat, & excalfacit, ordine tertio. hactenus Galenus. Verùm quia Epithymum ob similitudinem mihi ad memoriam reuocauit CASSVTHAM *ita à peritioribus medicis uocatam, licet officinis, & herbariorum uulgò rectius Cuscuta nominetur. At cùm à ueteribus Græcis nihil, quod constet, de ea memoriæ proditum sit, hic locus poscere uidetur, ut de ea aliquid disseramus. Cuscuta igitur, eius generis est, ut in frutices, & herbas epithymi modo prosiliat, & uiuat earum adminiculo fulta, nulla radice nixa, sed uelut ab alarum sinu prodeuntibus cirris, capillamentisue longissimis. Hæc statim ab exortu plantarum ramulis se implicat, et adeò crebris inuolutionibus his se circumuoluit, ut breui plantas ipsas strangulent, atque enecet. Folijs nullis unquam uestita uisitur. Flores tamen edit albos, quàm plurimos, à quibus semen tenue prodit. Cirri rufescunt, uitium capreolis crassitudine, & facie pares. Sunt qui putent, admirabile hoc plantæ genus Plinio Cassytam appellari et proinde eam cassuthan nominant. Is uerò libro XVI. capite ultimo, ubi ita scriptum reliquit. Est & in Syria herba, quæ uocatur Cassytas, non tantùm arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. Nec plura Plinius. Ex quibus equidem, quòd reperiantur Plinij codices, in quibus cadytas, non cassytas legitur, quòdque hæc arboribus tantùm, & spinis se circumuoluat, nostra uerò cuscuta duntaxat herbas, & frutices, non arbores complectatur, & irretiat, non ausim affirmare uulgarem Cuscutam esse Plinij cassytam; præsertim cùm in Syria tantùm nasci scribat ipse Plinius. Crediderè præterea plerique Cuscutæ eandem inesse facultatem, quæ & plantis inest, in quibus nascitur. Quorum utique sententiam potius probandam, quàm refellendam censeo, argumento quòd Epithymum iisdem, Galeni authoritate, polleat uiribus, quibus & thymum. Excalfaeit Cuscuta ordine primo, siccatq; secundo. Abstergit, & quadam cum adstrictione roborat. Iecoris obstructiones aperit, infarcti lienis uitia expedit: uenas pituitosis, atque biliosis exonerat humoribus: urinam pellit, & regio morbo subuenit. Puerorum febribus auxiliatur: sed diuturno usu uentriculum grauat, quæ tamen noxa tollitur, si anisi momentum adijciatur. Bilem deijcit, præsertim absinthio admixta. In quem usum decoquitur, bibiturq; eius decocti selibra, cum sacchari sesquuncia. Quod Græci ὑπόθυμον, Latini quoque Epithymum dicunt: Mauritani, Estimo, seu Eschemo: Itali Epithimo: Hispani, Cabellos, seu flores del thomillo: Galli, Teigne de thym.*

Epithymi uires ex Mesue, & Gal.

CVSCVTA.

Cassuthæ hist. & uires.

Cuscutæ uires Matth.

Nomina.

ΑΛΥΠΟΝ. ALYPVM. CAP. CLXXIII.

Conclusa nõ legit Orib.

ALypon furculosa herba est, subrubra: gracilibus ramulis: tenuibus foliis: flore molli, leui, & copioso: radice [betæ, tenui,] referta acri suco: [semine epithymi.] Gignitur in maritimis, maximè Libyæ, quàm largissima, quanquam alibi quoque plurima prouenit. Semen atram bilem deijcit, si mensura epithymo pari cum sale, & aceto sumatur: uerùm interanea leuiter exulcerat.

Alypi confic.

ALypum, eiusque radix (si Actuario credimus) nil aliud sanè fuerit, quàm officinarum Turpetum, turbit Arabibus dictum, quod album uocant. Ipse enim suo de compositione medicamentorum libello, ubi minoris parandæ triphera rationem docet (si rectè uertit Ruellius) sic inquit. Si hoc medicamento pituitæ deiectionem moliri instituis, alypum, id est, album turpetum addas. Idem pòst, ubi de simplicibus medicamentis uomitum cientibus tractauit, ita scribit. Turpetum, quod radix est pituitæ, & album alypi,

ALYPVM.

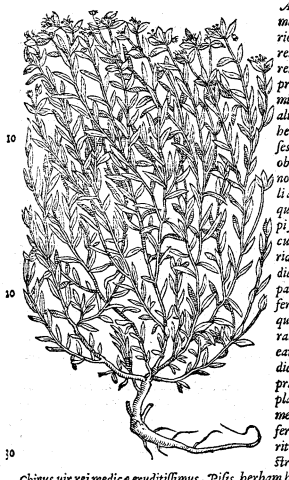

alypiæ, glutinoſam detrahit pituitam. Verùm quia idem Actuarius, paulò ante Alypum deſcribens, prodidit eius ſemen atram bilem per aluum ducere, putauere quidam Actuario alypiam ab alypo differre, quòd huius ſeminis tantùm uires reddiderit. Sed iis reſpondi poteſt, quòd cùm probè ſciret Actuarius aliam uim meſſe ſemini, aliam uerò radicibus, proinde de radicibus ſub turpetri, & de ſemine ſub Alypi nomine diſſeruit. Plantæ enim habentur, quæ alium foliis, alium ſemine, alium radicibus effectum præbent. Medium herba nobis exemplo erit, quæ, Dioſcoridis teſtimonio, menſes ſiſtit, cùm tamen eius ſemen contrarium efficiat. Quamobrem facilè crediderim Alypum, & Alipiam nullis inter ſe notis diſſidere: nec modò his rationibus fretus; ſed etiam Pauli authoritate. quippe qui libro VII. Alypum inter ea, quæ atram bilem depellunt, commemorauit iis uerbis. Alypi ſemen inferius atram purgare bilem pari epithymo menſura, cum ſale, & aceto dictum eſt: inteſtina uerò, ſi fidem Dioſcoridi accommodamus, leuiter exulcerat. Eſt autem, meo iudicio, quæ nunc Alypias uocatur. hæc Paulus. Ex quibus palàm eſt, Paulo nullam inter Alypum, & alypiam fieri differentiam. Sed hæc dicta ſint ad Actuarij mentem; non quidem ad præfixam ſententiam noſtram. nam cùm tantum radices ſolæ, eæque in particulas diſſectæ, nec uſquàm uiuam earum plantam uiderim, ex unguibus tantùm leonem non iudicabo. Ideoque uelim, ut aliorum ſit quoque iudicium, & præſertim cùm parum referat ad morbos curandos, ſcire cuius plantæ Turpetium ſit radix, cùm eius facultates optimè à medicis perſpectæ ſint. Cæterùm ad nos ſolam radicem deferri, neque ullum hactenus qui plantam, uel ſemen oſtenderit, me nactum fuiſſe, antea prodideram in commentarijs noſtris Italica lingua conſcriptis. Verùm hoc tempore Lucas Ghinus uir rei medicæ eruditiſſimus, Piſis herbam hanc pro Alypo ad nos miſit, cuius hîc picturam damus, quæ quidem deſcriptioni pulchrè quadrare deprehenditur. Alypi, quod legerim, non meminit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu. Hîc de Turpeti uiribus nobis diſſerendum eſſet, niſi ſuperius in Tripolij commentatione, eius hiſtoriam, ac facultates latius proſecuti eſſemus, quam ut adhuc plura dicenda, uel addenda ſuperſint. Herba, quæ ἄλυπον Græcè, Alypum quoque & Alypia Latinè dicitur: italicè, Alipo.

Opinio quorundam refutata.

Alypi uires ex Paulo.

Nomina.

Ἔμπετρον. EMPETRVM. CAP. CLXXIIII.

EMpetron aliqui phacoides uocant. naſcitur in montibus, & maritimis, falſo guſtu: ſed quo propius terreno fuerit, amarius ſentitur. Trahit bilem, pituitam, & aquam, ſi bibatur in iure aliquo aut hydromelite.

Empetri cap. deeſt in meo exemplari.

Empetri herbæ faciem nullis prorſus notis depinxit Dioſcorides. Vnde ſolo nomine nobis de hac herba potius diuinandum eſſet, quàm quòd aliquid certi, ac perpetui ſtatui poſſit. Non deſunt tamen qui Oedipum ſe faciunt, & hæc Dioſcoridis obſcura quaſi ænigmata audeant ſoluere. Hi ſiquidem Empetron eam plantam putãt eſſe, quam hodie Romani Fœniculum marinum appellant, alij uulgari ſermone herba di San Piero. Sed hanc nos ſuperius lib. ſecundo legitimum eſſe critbmum, pluribus probauimus. Porrò & ubi naſcatur Empetron, & quibus facultatibus ſit præditum, Plinius quoque tradidit lib. XXVII. cap. IX. ita ut ea planè à Dioſcoride mutuatus deprehendatur. Verùm in reddendis medicinis, nominis fortaſſe ſimilitudine deceptus, quòd Empetron ſaxifragam eſſe exiſtimauerit, uires, quas utrique ſeorſum tribuit Dioſcorides ipſe uni Empetro aſſignauit, addens huic, quòd urinas cieat, & calculos frangat: quæ medicinæ ſaxifragæ debentur. Qua in re Plinium omnino errraſſe fatendum eſt. Empetri meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum diſſerit. Empetron ad ſolas purgationes uidetur eſſe commodum, bilem, ac pituitam educens. Guſtu ſalſum eſt: proinde ad alia quoque utaris licet, ad quæ pollere oſtendimus ſubſtantiam ſalſam. Nominatur item praſoides. Hæc Galenus. qui tamen à Dioſcoride in nomenclatura diſcordat: quandoquidem alter Empetron phacoides à quibuſdam uocari prodidit, alter uerò praſoides dici ait. Quare non deeſt ſuſpicio, quin aut horum alter erraurit, aut alterius codex hoc in loco ſit deprauatus. Non enim uideo, quomodo rectè idem Empetron ſimile reddi poſſit, & lenti, & porro, ut illa nomina demonſtrant. Quod Græci ἐμπετρον, Latini ſimiliter Empetrum & Calciſragam nominant: Itali, Empetro.

Empetri conſideratio.

Plinij error.

Empetri uires ex Gal.

Nomina.

Κύπελος

Ἄμπελος ἀγρία. VITIS SYLVESTRIS. CAP. CLXXV.

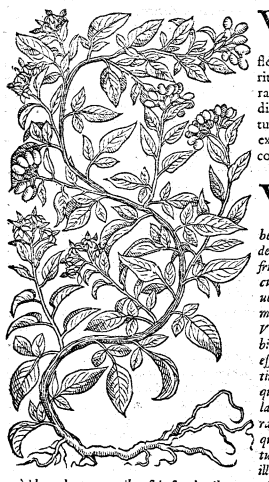

a Orib. addit. ἀπορρόου. i. uitis uiniferæ. Orib. non legit, rimoso cortice.
b Orib. legit βοτρυώδεις. i. racemoso.

Vitis syluestris confid.

VItis syluestris sarmenta uitis [a] modo prælonga emittit, aspera, lignosa, [rimoso cortice,] folijs hortensis solani, longioribus, ac latioribus, [b] muscoso flore, & capillaceo: fructu exiguis uuis simili, post maturitatem rubente: rotunda est acinorum facies. Feruefacta radix in aqua, & in cyathis duobus uini aqua marina diluti, pota, humorem alui ciet: ideo hydropicis datur. Vuæ eius uitia cutis in facie & maculas omnes expurgant. Enascentes uiticulæ, cibi gratia, sale condiuntur.

VItis syluestris cuius imaginem hic appingi curauimus; ita nobis appellanda fuit, non quòd omnino Dioscoridis ἄμπελον ἀγρίαν eam facere uelimus: sed quòd plures habeat notas, ac etiam facultates quæ illam repræsentant. Siquidem sarmenta uitis modo emittit, folia habet hortensis Solani, fructum exiguis uuis similem post maturitatem rubentem, cuius acinorum facies rotunda est. Nam hæc omnia uitis syluestris sunt indicia. Repugnat tamen florum figura, quòd muscosi non sint, nec capillacei, sed racematim cohærentes. Verùm cum in Oribasij codice, qui ex Dioscoride transcribit, legatur βοτρυώδεις, *non* βρυώδεις, *hoc loco, depranatam esse Dioscoridis lectionem, haud temerè censemus, & præsertim, quòd rationi magis consentanea sit Oribasij lectio, quàm quæ Dioscoridi (ut puto) depranatè legitur. Siquidem nullam scio plantam, fructum uuæ modo proferentem, quæ flores racemosos non fundat, adeò ut omnino stupidus dici possit, qui aliter contendat. Præterea nec illud nobis obstare uidetur, quòd hæc planta rimoso cortice non sit, cùm etiam uerùm illud* ῥωγοβλαχῆντα *in Oribasio non legatur. Adde quoque, quòd hæc planta, omnibus suis facultatibus, agresti uiti bellè correspondeat. Nostræ enim mulieres in Hetruria acinorum succo utuntur ad faciei nitorem, & ad lentigines, maculasq; delendas. Nec desunt, qui scriptis mandauerint, sarmẽtorum & radicum decocto, ex uino albo in operculato fictili parato, sanari hydropicos & Regio morbo affectos. quòd non solum aluum exoluat, sed urinam quoque moueat. Quibus rationibus, & auctoritatibus fretus (sit uel non sit hæc planta Dioscoridis ἄμπελος ἀγρία) non ab re esse nobis uisum est, syluestrem uitem hanc stirpem appellari posse, quousq; nouus appareat Dioscorides, qui aliam ueriorem demonstret. Sed quam miserè hallucinentur, qui uitalbam nobis uulgò uocatam, quam alterius clematidis genus esse statuimus, agrestem uitem faciunt, alijs longiori commentatione (Deo permittente) disseremus. Theophrastus uitem syluestrem Atragenam uocasse uidetur lib. v. cap. ultimo de plantarum historia, ubi de fomentibus ad ignem concipiendum egit. Antiqua enim ætas chalibem fortassè non experta, ex ligno duriore, & fungoso ignem parabat: ad quod, meo iudicio, syluestris uitis materies admodum apta fuit. Fuchsius, Tragus, & alij nonnulli, qui in Germania de Stirpium natura & facultatibus scripserunt, agrestem hanc nostram uitem Amaram dulcem appellauerunt, quòd mansus sarmentorum cortex primo statim occursu amarus, & deinde paulò post dulcis sentiatur, & præsertim si diutius ruminetur. De huius uitis syluestris uiribus scripsit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum his uerbis. Vitis agrestis racemi extergendi uim habent, ut ephelæs, & næuos, & id genus omnia in extima cute existentia curare possint. Sed & adstrictionem quandam extrema germina obtinent, quæ & sale condiri assolent. Quæ uitis ἄμπελος ἀγρία Græcis, Vitis syluestris Latinis uocatur: Vite saluatica, Italis.*

Vitis syluestris uires ex Galeno.

Nomina.

Ἄμπελος λευκή. VITIS ALBA. CAP. CLXXVI.

Conclusa nõ legit Orib. a Dragom. ῥίζα λευκὴ, καὶ πάχεια, ὡς καὶ κύημα. Radix candida, & crassa, ut & germen.

VItem albam aliqui bryoniam uocant. Folijs, uiticulis, pampinisque satiuam uitem imitatur, sed hirsutiora sunt omnia: ea, quos prope se nacta sit frutices, suis clauiculis complectitur: fructus rubens in una dependet, quo coria pilis spoliãtur. Ex ea asparagi, [qui prima germinatione exeũt,] decocti in cibo, aluũ, & urinam cient. [a] Folia, fructus, radix acrem uim sortiuntur: itaque ulcerum phagedænis, gangrænis, chironijs, putrentium tibiarum tædio, efficaciter ex sale illinuntur. Radix corpus abstergit, & cutem erugat: uitia cutis in facie, uarosq;, lentigines, & cicatrices nigras emẽdat, cum eruo, creta Chia, & fœno græco. Eodẽ effectu prodest decocta in oleo, usque dum liquescat: fugillata tollit, & reduuias committit. inflãmationes discutit illita ex uino: suppurationes rumpit. medicamento aptè immiscetur, quod carnem exest: infracta ossa extrahit, trita, & imposita. Datur comitialibus in potu drachmæ

VITIS ALBA.

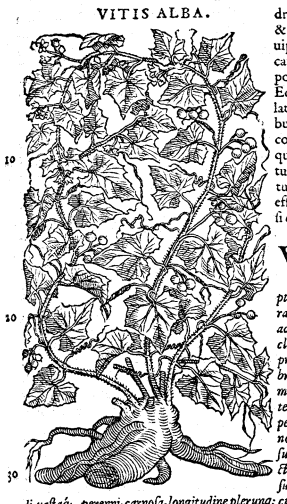

drachmæ pondere, quotidie anno toto: prodeſt attonitis, & uertigine laborantibus, conſimiliter aſſumpta. Contra uiperarũ ictus pota drachmis duabus, auxiliatur: partus ne cat: mentem interdum ſubturbat. Fœminarum locis appoſita partus, ſecundasq; morãtes trahit: cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, difficilè ſpirantibus, ſtrangulatu oppreſsis, tuſsientibus, uulſis, ruptis, & laterum doloribus. Lienem ternis obolis pota ex aceto triginta diebus, conſumit: illinitur ad eadẽ cum fico. Ad muliebres quoque inſeſſus decoquitur, ſiquidem uuluas purgat, ſed abortum facit. Succus è radice uere exprimitur, qui trahit pituitam cum aqua mulſa potus. Ad pſoras, & lepras ſemen efficaciter illinitur. Lactis abundantiam facit ſuccus eius, ſi cum tritico decocto ſorbeatur.

VItis alba officinis, & herbarijs Bryonia nominatur. Vulgo mulieribus Cucurbita ſylueſtris dicitur. Nota omnibus ferè planta eſt, quòd paſſim ſecus uias, & propter ſepes proueniat. Germinat hæc primo ſtatim uere plures à radice emittens uiticulas, teneras, & hirſutas, quæ paulatim adoleſcentes per ſepes & fruteta, arbuſculas ſcandunt, & ſuis clauiculis, quibus refertæ ſunt, ſeſe cum illis uinciunt. Folia profert uitigineis proxima, minora tamen, anguloſa, aſpera ſcabraq; : flores racematim cohærentes, colore pallido & in ſtellæ modum radiantes. Fructum racemoſum, uinoſumq;, acinis hor tenſis ſolani magnitudine æqualibus, colore primùm uiridi, & per maturitatem rubro, & quandoque nigro, quem Dioſcorides non uidit. Nos hunc in Vngaria, Germania & Boemia copioſum uidimus. Quibus in locis nulla uiſitur Bryonia, cuius fructus rubeſcat. Semen in acinis deliteſcit, glutinoſo ſucco immerſum, ſubrotundum ac paulo acuminatum. Radice nititur grandi, uaſtaq;, perenni, carnoſa, longitudine plerunq; cubitum excedente. Craſſitudine humani femoris, capite multis ceu uerrucis tuberoſo, ima parte diuaricata, colore foris cinereo, & candida, & ſuccoſa intus pulpa; amaro, & ſubacri ſapore, quinetiam fortiter adſtringente, ſucco madet glutinoſo, odore graui. Naſcitur plurimum propter ſepes, itinera & fruteta. Hanc inter ſua deiectoria medicamenta reposuit Meſues, qui de ea hæc ad ſenſum ſcribit. Vitis ſylueſtris, quòd hauſta, quemadmodum & dracunculus, uentriculo, & iecinori noxam inferat, dan da non eſt, niſi aromatum puluere permiſta, aut addito maſtiche, cydonijs malis, aut alijs adſtringentibus, roboran tibusq; medicamentis. Succus è contrita radice expreſſus pituitam eijcit, urinam remorantem trahit, & cerebrum mundat: quinetiam pectus, & neruos à pituitoſis, putridisq; excrementis: uiſcerum obſtructiones aperit: renes à calculis expedit: ſubuenit item uertiginoſis, comitialibusq;. Præſtat opem mirificè tuſsientibus: & indu ratos tumores reſoluit, præſertim lienis, ſi cum uino, & ficubus tuſa radix illinatur. Menſtrua elicit, & uniuerſum purgat uterum, atque etiam fœtum expellit, ſi in eius decocto inſideant fœminæ. Succus ſabarum, aut ciceris farina exceptus, maculas in facie, & uulnerum cicatrices emendat, linimenti modo adhibitus. Oleum excauatis eius radicibus immiſſum cineribusq; incoctum, ſugillata delet. hactenus Meſues. Præterea mulieres uuluæ ſtrangulationibus obnoxias mirum in modum iuuat, adeò ut eas à ſtrangulatu liberet, & ſanet. Equidem noui mulierem quotidie ferè per annos hoc morbo uexatam, quæ tandem à quodam uulgari herbario edocta, ut uinum album biberet, in quo uitis albæ radicis uncia efferbuiſſet dormitum itura ſemel in hebdomada, cùm hac medicina per annum uſa fuiſſet, optimè ex illo morbo conualuit. Vitis albæ meminit Galenus libro VI. ſimplicium medic. de eius uiribus ita ſcribens. Vitis albæ, quam & Bryoniam, & Pſilothrum uocant, prima quidem germina ab omnibus pro more in uere eduntur, utpote edulium ſlo macho, eo quòd adſtringat, gratum. Habent etiam ſubamaram, & modicè acrem adſtrictionem: quare & urinam moderatè cient. At radix & abſtergentem, & deſiccantem, et tenuium partium, ac moderatè calidam uim obtinet: quamobrem & lienes induratos liquat, tum epota, tum foris cum ficubus impoſita: & pſoram, & lepram ſanat. Porrò fructus eius racemi ſpeciem præferens, iis qui coria tingunt, utilis eſt. Planta hæc Græcis ἀμπελος λάλη, & βρυωνία uocatur: Latinis, Vitis alba: Mauritanis, Feſire, Alfeſire, Feſſera ſiue Alfeſcera, Nezargieſan ſeu Nezarebaſen: Italis, Vite bianca, & Zucca ſaluatica: Germanis, Stickuuriz, & Teufel Kirbiz: Hiſpanis, Nuexa & Anorca: Gallis, Colubrine, & couluree.

Vitis albæ cõfideratio, & uires.

Bryoniæ uires ex Meſue.

Bryoniæ facultates Matthiolo.

Vitis albæ uires ex Gal.

Nomina.

ἄμπελος μέλαινα. VITIS NIGRA. CAP. CLXXVII.

NIgra uitis, quam aliqui nigram bryoniam uocant, folia fert hederæ, ſmilaceis proxima, ſed maiora: caules etiam cognatos: capreolis ſuis arbores, quaſi adminicula, comprehendit: fructus racematim cohærent, qui inter principia uirent, & poſt maturitatem nigreſcunt: radix foris nigra, intus

Digitized by Google

VITIS NIGRA.

tus buxeo colore nitet. Viticulæ quæ primo germinum partu erumpunt, in olera recipiuntur. menſes pellunt, urinas cient, lienem abſumunt: uertiginoſis, comitialibus, neruorum reſolutione tentatis proſunt. Radix eadem, quæ uitis alba præſtat, ſed inefficacius. Folia cum uino exulceratis iumentorum ceruicibus commodiſsimè illinuntur: luxatis itidem imponuntur.

Vitis nigræ conſid.

Vitis nigra Hetruſcis uulgò appellatur Tamaro, corrupto à tamno uocabulo. Sunt enim qui hanc tamniam, ſiue tamnum etiam uocent, unde Latinis eius una Tamnia dicta eſt. Huius uiticulæ, quæ uere primùm è terra erumpunt, quòd aſparagis ſimiles ſint, eorum more decoctæ, hac etiam tempeſtate manduntur, quamuis non eam, quam aſparagi, cum palato ineant gratiam. Frequentiſſima hæc in Hetruria prouenit, quin & in Goritienſi comitatu, ubi Martio & Aprili menſibus, eius cauliculi in faſciculos digeſti in foro ueneunt ad ciborum uſum. Huic tamen, quæ in Italia naſcitur, illud tantùm obijci poſſe putauerim, quòd in uuarum colore ab illa diſſidere inueniatur, quam Dioſcorides repræſentauit, quòd huic uuæ poſt maturitatem nigreſcant, noſtræ uerò perpetuò rubentes ſpectentur: cætera enim, meo quidem iudicio, inter ſe maximè conueniunt. Sed illud nihil me mouet, neque facit, ut mutare debeam ſententiam, & credere hanc aliam eſſe à Vite nigra quòd uiderim in Vngaria, & Boemia (ut in præcedenti commentatione diximus) Bryoniam uniuerſam fructum ferre omnino nigrum, cùm tamen Dioſcorides rubri tantùm meminerit. quinetiam hoc idem in Sambuco ſpectatur, ea enim quæ in montibus prouenit, rubicundum fructum edit; altera uerò ex purpura nigricantem. Videtur quoque ſolanum hortenſe quibuſdam in locis uuas ferre modò nigras, modò rubentes, modò croceas: quandoquidem natura plerunque cum florum, & fructuum colore ludere ſoleat, ut in uuis, ceraſis, moris, ficubus, prunis, malis, & alijs compluribus perſpicuè cernitur. Idcirco nil mirum eſſe debet, ſi in Italia Vitis nigra rubentes uuas proferat, alibi uerò nigras, ut in Græcia, Aſia, aliſq; calidioribus, quòd huiuſmodi diſcrimina ſæpenumero cæli, ac ſoli diuerſitate contingant. Hæc igitur ratione fretus, quæ, ni fallor, illam obiectionem diluit, non dubitauerim aſſerere, hanc plantam, cuius etiam hic effigiem pictam damus, eſſe ueram ac genuinam Vitem nigram, quoniam cæteræ omnes prorſus notæ illi adſtipulari deprehenduntur. Fuchſij opin. reprobata. *Cæterùm credidit Leonardus Fuchſius, eam ſiſirpem eſſe legitimam Vitem nigram, quæ noſtris in Hetruria uulgò Vitalba dicitur, quamq; alteram eſſe Dioſcoridis clematidem ſuperius huius libri initio abundè oſtendimus. Verùm hæc eis opinio nobis, pace ſua, planè reprobanda uidetur. Siquidem noſtra Vitalba non habet radicem foris nigram, intus buxeo colore: non fert folia hederæ maiora, ſed potius minora, & per ambitum laciniata: nec ſemen edit in racemi modum, ſed ſimul compactum, nulla cum uuis ſimilitudine. Addè, quòd eadem ſua facultate exulcerat. Vitis uerò nigra exulceratis boum ceruicibus medetur, & luxatis ob adſtringentem uim, quam habet, utiliſſimè imponitur. Martinus Guidottinus, Tridentinus Myropola & rei plantariæ ſtudioſus, ſcripſit ad me ſuperioribus diebus, nuper à quibuſdam fortè fortuna obſeruatum eſſe, Vitis nigræ radici uim ineſſe præſtantiſſimam ad conciliandam uenerē, ſi ſub cineribus feruentibus decocta deuoretur. immo hoc quoque addit, ſuperare hāc cætera auxilia, quæ libidinis flammas accendunt, præter id quod haud ingratum ſi edulium. Quibus neſcio ſanè an fides ſit adhibenda. Vitis nigræ uires paucis perſtrinxit Galenus lib. VI. ſimp. medic. ſic inquiens. Vitis nigra, uocatur autem hæc propriè bryonia, uiti albæ ad omnia ſimilis, niſi quòd imbecilior. hactenus Galenus de uite nigra. Huius autem ſucco (ut eſt author Meſues) nihil ualentius ad ſtrumas ſanandas, ſi cum uini, & mellis æquali portione is hauriatur. Præſtat ad idem radix quoque ſi tuſa, & melle excepta illinatur. Sed quoniam Vites tam albæ, quàm nigræ, de quibus hactenus dictum eſt, mihi in mentem eā herbam redegerunt, quæ aliquibus uulgò uocatur* BALSAMINA, *alijs Viticella, alijs Momordica, alijs Caranza, cùm ueteribus nihil de ea poſteritatis memoriæ proditum ſit, ſtirpibus quàm plurimis non obſcuris prædita, hunc locum opportunum duximus, in quo huius herbæ hiſtoria pertractetur. Eſt itaq;* VITICELLA, *ſiue Balſamina, plāta, quæ prælongis, tenuibusq; uiticulis, ultro citroq; reptantibus, proximas tum herbas, tū arbuſculas cōprehendit: foliis uitis albæ, aut uinifcræ ſimilibus, ſed longè minoribus, magisq; per ambitum laciniatis: capreolis tenuibus ex alarum ſinu prodeuntibus, quibus ſeſe implicat appoſitis adminiculis. Florem promit cucumeri ſimilem, colore ſubluteum: fructum utrinque turbinatum, qui oui ferè faciem repræſentat, cute carnoſa, quibuſdam acutis bullis rigente, dipſaci modo. Huic maturo puniceus color, qui præterea facilè diſſilit ultimam maturitatem adeptus. Semen includit anguriæ uocatæ ſimile, minus tamen, contectum cute craſſa, pingui, lubrica, & perquàm rubente. Planta hæc gracili nititur radice, nec citius fructum perficit, ac maturat, quàm ad-*

Vitis nigræ uires ex Meſ. Viticellæ, ſiue Balſaminæ hiſtoria.

uentante

BALSAMINA. BALSAMINA ALTERA.

uentante autumno, Augusto, & Septembri mensibus. Nusquam nisi sata, quod sciam, in Italia prouenit: pluribus autem in locis inibi plantatur, & nascitur. Folia uulnera recentia glutinant. Fructus exempto semine insolantur diu in oleo omphacino, aut macerantur eodem oleo in balneo calentis aquæ, aut equino calente fimo: sicque inde oleum præstantissimum ad arcendas uulnerum, mamillarumque inflammationes, doloresque mulcendos. Valet idem ad exulceratos, inflammatosque uteros sipbone iniectum. Doloribus hæmorrhoidum mirè auxiliatur: in quem usum macerantur fructus (ut diximus) oleo amygdalino dulci, aut è semine lini expresso, addita ad unamquanque olei libram, liquidæ uernicis uncia. Medetur hoc ambustis tam igne, quàm aqua. Punctis, sauciatisque neruis utiliter illinitur: quin & uulnerum cicatrices tum attenuat, tum etiam prorsus delet. Scribunt recentiorum quidam, steriles mulieres fœcundas fieri, si à balneo medicamentis utero conferentibus parato, hoc oleo uteri osculum sibi perunxerint, ac demum suis se inunxerint uiris. Ramicosis pueris efficax remedium est, si eo locus sæpius perungatur. Foliorum puluis (ut ij affirmant, qui periculum fecerunt) cochlearis mensura ex plantaginis, siue equiseti decocto intestinorum uulnera sanat. Nec desunt qui eundem puluerem laudibus efferant, ad coli dolores, & intestinorum tormina. Porrò illud hîc prætereundum non est, ne fortè huiusce plantæ nomina alicui imponant, quòd sunt qui Momordicam etiam appellent geranij genus quoddam, illud scilicet, quod maiora inter cætera folia profert, maluæ amplitudine, de quo libro tertio in Geraniis abundè disseruimus. Est & alia planta, quam Balsaminam quoque uocant, sed à præscripta facie longè diuersa. Nanque caulis illi est crassus, sesquicubitalis, pinguis, & succo prægnans, in quo numerosi habentur rami abundè uegeti. Folia profert Salicis ferè modo longa & in uniuerso ambitu serrata: flores prægrandes purpureos, retrò inflexè caudatos, è quibus poma suboriuntur alterius Balsaminæ non admodum dissimilia turbinata, birsuta, & quæ colore sint primùm uiridi, & deinde lutescente. Dissiliunt hæc per sese, cùm ad ultimam peruenerunt maturitatem abiecto semine, quod lenticulæ faciem exprimit. Radicibus nititur numerosis, crassis, ac robustis. Putant quidam, (id quod etiam scribunt) iisdem esse cum altera uiribus, uerùm nos nullam eius experientiam habemus. Cæterùm faciunt hæ plantæ, quæ suo reptatu arbores scandunt, & tabernacula, attegias, sepes, & fruteta circumuestiunt, ut hîc quoque plantam pariter arbores scandentem adtexam, quam VESICARIAM repentem à fructuum facie recentiores uocant. Cuius historiam descripsimus superius de Solano Halicacabo differentes, ubi eius imaginem excudendam curauimus. Quæ Vitis nigra Latinis, ἄμπελος μέλαινα Græcis nominatur: Arabibus, Fesire sentanim, Fesiresim, Alfesiresim, siue Faserfin: Italis, Vite nera, & Tamaro: Hispanis, Congorca.

Vitecellæ uocatæ uires.

Balsamina altera.

Vesicaria repens. Nomina.

Digitized by Google

Πτέρις. FILIX MAS. CAP. CLXXVIII.

a Meũ,&Cat. ἀγνπλωμένα ἄκ πέρεκ. ex panſa uelut ala.

Filici folia ſine caule, ſine fructu, ſine flore, ex uno pediculo cubitali longitudine exeunt, multifida, & lateribus [a] pinnata, ſubgraui odore: radice per ſumma ceſpitum nigra, oblonga, filices multas fundente, ſubaſtringente guſtu. naſcitur in montibus, & ſaxoſis. Radix latas lineas excutit, ſumpta drachmis quatuor ex aqua mulſa: melius ſi cum ſcammoniæ, aut ueratri nigri totidem obolis detur: ſed qui ſumunt, alia præguſtare debent. laborantes lienis incremento recreat. Radix & potu, & illitu cum axungia, uulneribus ſagitta arundinea factis, eſt auxilio. cuius rei probatio talis fertur. Peribit filix, quam per ambitum ſata copioſior arundo coronet: & contrà euaneſcens abibit arundo, quam obſepiens multa filix in orbem cinxerit.

Θηλυπτέρις. FILIX FOEMINA. CAP. CLXXIX.

a Meũ,&Cat. τὰ μὲν φύλλα πτέριδι ὁμοιόν μονόμορφα δὲ ὄντα τὰ ἐκείνης ἀλλὰ πολλὰς ἔχοντα ἀποφύσεις. i. folia quidem filici ſimilia habet, ſed nõ ex uno pediculo uelut illa. uerum multas propagines habent.

Filix fœmina [a] folijs eſt filicis, ſurculoſis, altioribusque, & quæ non ſingulari, ut illa, pediculo ſuſciantur: radicibus longis, pluribus, obliquis, quæ ex nigro in luteum flaueſcunt: aliquæ etiámnum rubræ inueniuntur. Pellunt lata interaneorum animalia, cum melle, eclegmate ſumpto: potæ cum uino drachmis tribus teretes tineas eijciunt. Datæ fœminis ſterilitatem faciunt: & prægnantibus abortum, ſi ſupergrediantur. Farina humidis ulceribus, & cicatrici repugnantibus inſpargitur: iumentorum ceruicibus medetur. Folia recentia in oleribus cocta manduntur, ut uentrem emolliant.

FILIX MAS.

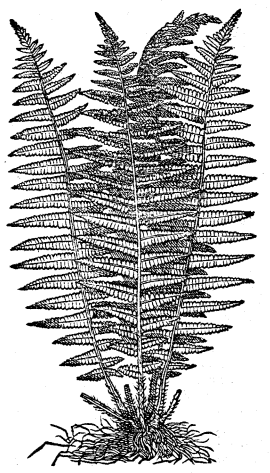

FILIX FOEMINA.

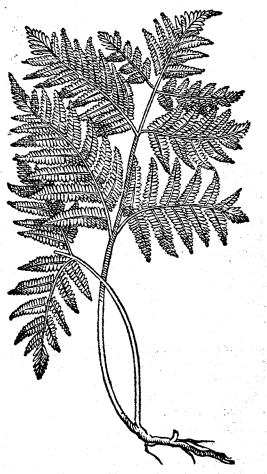

Filicis utriuſque hiſt.

Filicis tam maris, quàm fœminæ plantas, nemo eſt, qui non nouerit. Mas etſi (ut Dioſcorides inquit) neque caulem, neque florem, neque ſemen profert: certò tamen compertum eſt à naturalium rerum indagatoribus, ſemen ferre filicem auerſis foliis inhærens, ſed adeò minutum, ut uiſum ferè fallat. Legitur abſciſſis propè radicem foliis, & in domo ſuſpenſis, ſubſtrato linteolo, aut papyro, ad finem Iunij; nam circa hoc tempus matureſcit. Atqui uulgus id colligi haud poſſe credit, niſi nocte feſtum diui Ioannis Baptiſtæ præcedente, ſuperſtitioſis quibuſdam admurmuratis uerbis quibus Cacodæmones fugari cenſet, qui filicis ſemen cuſtodire creduntur. Sed hæc, & fabuloſa ſunt & ſuperſtitioſa. Vtriuſque filicis meminit Theophraſtus libro IX. cap. XX. de plantarum hiſtoria, his uerbis. Filix fœmina utilis contra interaneorum animalia lata, melle ſubacta: & contra tenuia, in uino dulci cum farina hordeacea data. Si mulieribus grauidis detur, abortum facere: ſi cæteris, ſteriles in totum reddere aiunt. Differt fœmina filix à maſcula, quòd folium unico artu porrectum hæc habeat, radicem

Vulgi opinio fabuloſa.

Filicis hiſt. & uires ex Theophraſto.

radicem uerò craſſam, longam, & nigram. Harum igitur uires ſterilitati addixiſſe natura putatur. Hactenus de filicibus Theophraſtus. De iis etiam ſcripſit Plinius lib. XXVII. *cap.* IX. *ſic inquiens. Filicis duo genera, nec florem habent, nec ſemen. Prærin Græci uocant, alij blechnon, cuius ex una radice complures exeunt filices, bina etiam cubita longitudine excedentes, non graues odore. Hanc maxem exiſtimant. Alterum genus thelypterin Græci uocant, alij nymphæam pterin. Eſt autem ſingularis, atque non fruticoſa (fortè rectius non ſingularis, atque fruticoſa) breuior, molliorque, & denſior, foliis ad radicem canaliculatis. Vtriuſque radice ſues pingueſcunt. Folia utriuſque lateribus pinnata, unde nomen Græci impoſuere. Radices utrique longæ, in obliquum, nigræ, præcipuè cùm inaruere: ſiccari autem eas ſole oportet. Naſcuntur ubique, ſed maximè frigido ſolo. Effodi debent Vergiliis occidentibus. Vſus radicis in trimatu tantùm, neque antè, neque poſtea. Pellunt interaneorum animalia: ex his ptæniis cum melle, cæteras ex uino dulci triduo potæ. Vtraque ſtomacho inutiliſſima. Aluum ſoluit, primò bilem trahens, mox aquam. melius ptænias cum ſcammonij parū pondere. Radix eius dulcium obolorum pondere ex aqua, poſt unius diei abſtinentiam bibitur, melle præguſtato, contra rheumatiſmos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cæteris uerò ſterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inſpargitur, iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, ſerpentem non recipiunt. Ex libro* XVIII. *cap.* VI. *idem de Filice hæc ſcripta reliquit. Filix biennio moritur, ſi frondem agere non patiaris. Id efficaciſſimè contingit germinantis ramis baculo decuſſis: ſuccus enim ex ipſa defluens necat radices. Aiunt & circa ſolſtitium auulſas non renaſci, nec arundine ſectas, aut exaratas uomeri arundine impoſitā. Filicem utranque prodidit Galenus lib.* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ubi de earum uiribus in hunc modum diſſerit. Filix mas radicem habet maximè utilem: latum enim lumbricum interficit, ſi quis eam quatuor drachmarum pondere in aqua mulſa ſumpſerit. Ad eundem modum fœtum uiuum quidem necare, mortuum autem eijcere mirum non eſt: eſt enim amara, paulum habens adſtrictionis. Quamobrem ulceribus impoſita ualenter deſiccandi facultatem obtinet, non tamen mordax eſt. Similem ei uim habet Thelypteris nominata. Planta Græcis* πτέρις & πτέρυν, *Latinis Filix appellatur: Arabibus, Sarax, ſeu Saracha: Italis, Felce: Germanis, Vualdtfarn: Hiſpanis, Helecho yerua: Gallis, Oſmunda regale.*

Filicis deſcriptio ex Plin.

Filicis utriuſque uires ex Galeno.

Nomina.

Πολυπόδιον. FILICVLA. CAP. CLXXX.

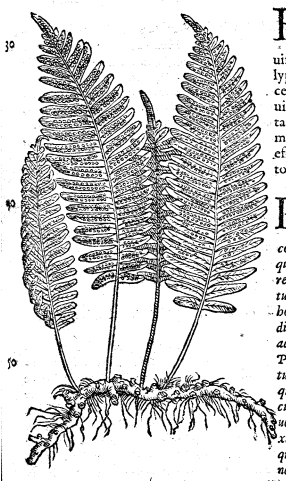

FIllicula naſcitur in muſcoſis petris, & uetuſtis arborum caudicibus, præſertim quercuum, palmi altitudine, filici ſimilis, ſubhirſuta, non tenui perinde diuiſura. Radix piloſa, in qua continentur cirri, ceu polyporum, craſſitudine digiti minimi, coloris intus herbacei, auſtera aliquantùm, & guſtu ſubdulcis. Purgandi uim habet. Coquitur cum gallina, aut piſcibus, aut beta, aut malua, ad aluum ſoluendam. Aridæ farina aquæ mulſæ inſparſa, detrahit bilem, & pituitam: trita luxatis efficaciter illinitur, & aduerſus rimas, quæ inter digitos fiunt.

a Meſ. & Cat. δρυάν. i. quercuum.

Polypodij cõfideratio.

Polypodium Latinis Filicula nuncupatur. Recentiores medici, atque etiam officinæ Græcum nomen retinent. Eius duo reperiuntur genera. Alterum, de quo hic Dioscorides diſſerit, omnibus notum eſt, quòd ubique locorum frequens proueniat. Alterum uerò non niſi paucis cognitum eſſe reor, folio aſpleni, ſed longiore, uiridiore, magiſque per ambitum laciniato: radice priori ſimili, graciliore tamen paulò. hoc plurimum naſcitur in montium ſyluis. Nos copioſum uidimus, legimusq; quibuſdam in montibus, per quos iter breue, ac compendioſum faciunt, qui Goritia Labacum contendunt. Prætulit Meſues filiculam, quæ in quercuum caudicibus gignitur, quòd ea, quæ ſolo, aut muſcoſis lapidibus innaſcitur, ſuo quodam exuberante, inconcoctoque humore maximè uentriculo ſit noxia, quòdque ipſum flatibus repleat, ac etiam ſubuertat. Id quod poſtea in uniuerſum de omni Filicula ſubiunxit, dicens. Polypodium inter ea recenſetur medicamenta, quæ uel maximè corpora exiccant, & extenuant: ſubuerſionem, & nauſeam facit. In quo tamē Meſui refragatur doctiſſimus Manardus Ferrarienſis, aſſerens, q; polypodiū, cùm imbecilliter leuiterq; purget corpora extenuare non poſſit. addens ſe certò ſcire, quòd idem per ſe exhibitū, nullam ſtomacho inferat iniuriā. Proinde Auerroi in hoc magis adſtipulandum cenſet, quàm alteri: quandoquidem Auerroes author eſt, Polypodium tutiū eſſe medicamentū, et epithymo præſtantius. Polydiū (ut teſtatum reliquit Actuarius in libro de compoſt. medic.) bilem, & præſertim atram, & pituitam extrahit. Dantur purgatæ radicis ſeni ſcrupuli adfuſa aqua mulſa. Mediocriter uerò aluum

Polypodij uires ex Actuario, & Gal.

Digitized by Google

POLYPODIVM ALTERVM.

Polypodij facult. ex Gal.

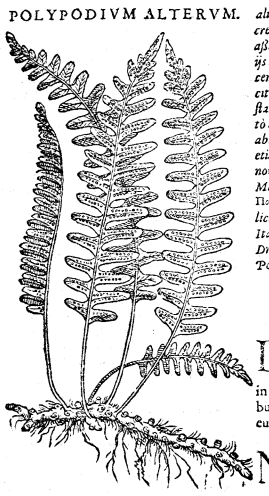

Nomina.

a Meum. μετὰ τὲ ὑιαςασιν ἀφοτικὸν. i. potiquã corpus exudauit.

Dryopteridis confid.

DRYOPTERIS.

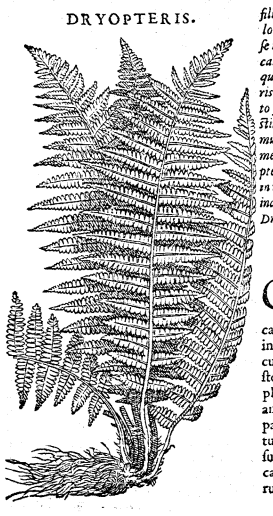

Dryopteridis facul. ex Gal.

Nomina.

*Meum. παχέα. i. crassis, & rectè quidem, cum nulla hic in foliis asperitas.

*aluum ciet, & citra molestiam, tum in gallinaceo iure, tum in cremore pisanæ cocta radix. Polypodio facultatem duntaxat assignauit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, iis uerbis. Polypodium dulcem simul & austeram habet uim, incentem qualitatem, ut facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen. hæc Galenus. Ex quibus sanè satis constare posse arbitror, Mesuem rectè dixisse, & in hoc immeritò à Manardo reprehensum fuisse. Nam quod Polypodium abundè exiccet, Galenus testis est grauissimus. Ex quo certè etiam efficaciter extenuare non possit (ut inquit Mesues) non equidem uideo. Quare potius adducor, ut in hoc opinio Manardi alioqui celebris, mihi planè reprobanda uideatur. Πολυπόδιον quod Græcis, Latinis similiter Polypodium & Filicula uocatur: Mauritanis, Bisberg, Aibeig, siue Beffaigi: Italis, Polypodio: Germanis, Engelssuesz, Baumffar, & Dropffauuerz: Hispanis, Eſipodio, & Polipopio: Gallis, Polypode.

Δρυοπτερὶς. DRYOPTERIS. CAP. CLXXXI.

DRyopteris nascitur in ueterum quercuum musco, filici similis, multo minore foliorum incisura: radicibus inuicem implexis, hirsutis, gustu acerbis, in dulcedinem uergentibus. Psilothrum est cum radicibus trita: illinitur enim primùm [a] usque dum sudorem euocet, mox sudor abluitur, & recens imponitur.

NOn aliud Græcis significat Dryopteris, quàm filix in quercubus nascens, quòd filix hæc in annosis, muscosisque (ut Dioscorides inquit) quercubus prouenat, foliis filicem ad unguem referentibus. Nascitur etiam humenti solo, & inter uepres, circa quercuum caudices: eam siquidem ipse in Goritiensi agro pluribus in locis inueni extra quercuum caudices enatam, nullis repugnantibus notis. Dryopteris ijs, qui syluas ingentes frequentant, notissima est. Dantur Dryopteris radices in puluerem contritæ, & cum furfuribus: mistæ, addito salis, & sulphuris momento, equis deuorandæ aduersus intestinorum uermes. Nanque potenter illos expellunt, & interimunt. Dryopteridis meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, eius facultates referens, his uerbis. Dryopteris gustu mistam facultatem præfert, dulcem, acrem, amaram: in radice uerò item acerbam. Facultatem habet septicam, proinde etiam pilis glabram cutem efficit. Quæ Δρυοπτερὶς Græcè, Dryopteris item & Filix quercus Latinè dicitur.

Κνίκος. CNICVS. CAP. CLXXXII.

CNicus folijs constat oblongis, per ambitum diuisis, [a] asperis, spinosis: caule sesquipedali: capitulo magnitudine grandis oliuæ: flore croci: semine candido, alioqui rufo, longo, anguloso. Huius flore in obsonijs utuntur. Seminis tusi, & expressi succus, cum aqua mulsa, uel iure gallinacei, aluum purgat: sed stomacho aduersatur. Ex eo autem fiunt offulæ, quas placentulas uocant, adiectis succo amygdalis, nitro, aniso, & melle decocto, quæ aluum emolliunt. Hæ in partes quatuor finduntur, quæ nucis iuglandis magnitudinem impleant: è quibus ante cœnam duas, uel tres sumpsisse satis est. Ratio temperandi hæc est. Cnici candidi sextarius, amygdalarum tostarum & delibratarum cyathi tres, anisi sextarius unus, aphronitri drachma una,

CNICVS.

MERCVRIALIS MAS.

ma una, cum carnibus triginta caricarum. Seminis ſuccus lac cogit, & magis ipſum reſoluendæ alui facultate donat.

SVnt in Italia, qui Cnicum Crocum Saracenicum appellent, quòd eius flore plerunque croci loco rura utantur: tametſi officinæ Mauritanos ſecutæ Cartamum uocent. Cnicus (ut author eſt Theophraſtus libro VI. *cap.* IIII. *de plantarum hiſtoria) duorum eſt generum, ſatiuum unum, alterum ſylueſtre, ut latius libro tertio in Atractylidis mentione retulimus. Porrò in uſum medicinæ ſemen tantùm uenit. Qui noſtris in agris, & hortis ſeritur, ſingularem emittit caulem, ſeſquipedalem, & quandoque maiorem, teretem, rectum ex cæſio albicantem, ſtriatumque, durum, atque lignoſum; ramis à medio caule copioſis, dodrante longioribus, rectisque. Folia illi ſunt oblonga, craſſiuſcula, robuſta, glabra & uenoſa, in mucronem deſinentia, & circumquaque infirmis etiam ſpinis circumuallata; & ſigè pediculis è ramis prodeuntia. Spectantur in ramorum ſummitatibus acanacea capitula, in latum turbinem faſtigiata, oblongis, & aculeatis ſquammis compacta, radiantibus circumquaque foliolis, aculeis pariter rigentibus, & ſyderis faciem repræſentantibus. Flores è mediis capitulis eruumpunt circa canis exortum, capillacei & graciles, ut in cæteris acanaceis, aureo colore ad rubrum inclinante, copioſi, & denſè conſtipati, crocinis ſtaminibus æmuli. Semen eſt illi album, anguloſum, læui cortice, ac duro, hordeo ferè ſimile, ſed paulo maius, alba intus medulla. Radice nititur oblõga, gracili, fibratâq; , ſed nullius in medicina uſus. Semen (ut Meſues inquit) pituitã, & aquas extrahit: quo fit, ut coli dolore affectis, et aqua inter cutem laborantibus, opem mirificè præſtet, non modò bauſtũ, ſed et clyſteribus infuſum. Seminis medulla à putaminibus repurgata, & ſaccharo eclegmatis modo excepta, pectus, & pulmones abſtergit, uocem clarificat, proficiuntq; ſemen auget. Hæc ille. Excalfacit ſeminis medulla, extenuat, aperit, digerit, & flatus pellit. Eadem lac cogit, coaguli modo. Pſitaci, quos uulgò nocamus Papagalli, auidiſſimè Cnici ſemine ueſcuntur, nec tamen eorum aluus exoluitur. Cnici uires paucis perſtringit Galenus libro* VII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Cnici ſemine duntaxat ad purgationes utimur. Tertij eſt ordinis excalfacientium, ſi quis foris eo uti uolet. Eius planta uiuos Græcis, Cnicus, & Cnecus Latinis appellatur: Mauritanis, Kartan, ſiue Charthom: Italis, Zaffarano Saracineſco: Germanis, Vulder ſaffran: Hiſpanis, Alacor, & Semente de papagaios: Gallis, Saffran baſtard, & Saffran ſauuage.*

Cnici conſid.

Cnici delinea tio Matth.

Cnici uires.

Cnici uires ex Gal.

Nomina.

Ἀνάζοσις. MERCVRIALIS.
CAP. CLXXXIII.

LInozoſtis, aliqui parthenion, alij hermû botanion appellant, foliis conſtat ocimi, helxinæ cognatis, ſed minoribus: ramulis duplici geniculorum modo cinctis, alarum cauis multis. fructu fœminæ, copioſo, quandam racemorum ſpeciem præbente: mari è foliorum ſinu dependente, paruo, rotundo, ceu binis teſticulis unà cohærentibus: frutice dodrantali, aut maiore. Vtraque in oleribus manditur, ad aluum ciendam. cocta in aqua, epoto iure, bilem aquamque detrahit. Conſtat, ut mares gignantur, hunc facere: ut fœminæ, illam, ſi à purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoueantur.

Digitized by Google

Mercurialis confid. & hist. ex Plin.

MERCVRIALIS FOEMINA.

CYNOCRAMBE.

Mercurialis uires Matth.

Mercurialis uires ex Gal.

Nomina.

Cynocrãbes confid.

Mercurialem, quæ Græcis Linozostis appellatur, duorum generum esse constat: unum mas, alterum fœmina. Vtraque non modò medicis, ac sæplasiarijs uulgaris admodum est notitiæ; sed etiam mulierculis, & ferè omnibus, quòd in clysteribus plerunque imponatur. Quare non est, cur de Mercuriali hic pluribus disseramus. Subijciam tamen quæ de ea memoriæ prodidit Plinius lib. x x v. cap. v. his uerbis. Linozostis, inquit, siue parthenion, à Mercurio inuenta est, ideo apud Græcos hermú poan multi uocant eam, apud nos omnes mercurialem. Duo eius genera, masculus, & fœmina, quæ efficacior: caule cubitali interdum, ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis densis, alarum cauis multis: semine in geniculis dependente, fœminæ copioso, mari iuxta genicula stante, rariore, ac breui, contortoque, fœminæ soluto, & candido: folia maribus nigriora, fœminis candidiora: radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est, quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœminæ illam. Hoc contingere, si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edantúrue folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili, cum heliotropio, & duabus, aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent, & herbam ipsam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas: eas ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas uuluæ cum melle, uel rosaceo, uel irrino admouit. Item ad ciendos menses, secundasque, hoc idem præstare potu, fotuque dixit. Instillauit auribus surdis succum, innoxitque cum uino uetere. Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ, & uesicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha, & thure. Aluo quidem soluendæ, uel infebri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias. bibitur sale, & melle admisto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utrunque dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt. Hactenus de mercuriali Plinius. Cæterùm obseruatum quoque est, tolli uerrucas omne genus illius utriusque foliis, uel eorum succo. Vtriusque semen cum absinthio decoctum, ictericos mirificè iuuat. Malis item quæ serpunt, succus cum aceto medetur. Eius quoque uires descripsit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Mercuriali utuntur omnes ad uentris purgationes duntaxat. Verùm ei mi uero si quis eius facere periculum uolet in cataplasmate, sanè eam digerentis admodum facultatis esse experietur. Λινόζωστις sic Græcè, Latinè uerò Linozostis & Mercurialis uocatur: Italicè, Mercorella: Germanicè, Bingel Kraut: Hispanicè, Mercuriale, & Yrtigua muerta: Gallicè, Mercuriale.

Κυνοκράμβη. CYNOCRAMBE. CAP. CLXXXIIII.

CYnia, aut cynocrambe, cauliculum binum, dodrantum altitudine emittit, mollem, subalbidum: folia mercuriali, aut hederæ similia, certis interstitijs subalbida: semen folijs adhæret, paruum, rotundum. Folia cum caulibus pota, aluum, cient, oleribus commendantur. Ius decocti & pituitam, & bilem, aquamque detrahit.

SI planta, cuius hîc imaginem damus Cynocrambe cynia non est, alia profectò, quæ magis illi respondeat, ad manus in præ-

in præſentia non eſt. Hæc enim omnibus ſanè notis Dioſcoridis deſcriptioni ſimilis eſſe uidetur, præſertim ſemen, quòd foliis (ut ipſe inquit) non adhæreat. Quo fit, ut affirmare nequeam, an hæc legitima Cynocrambe dici poſſit, ac debeat. uidetur Ruellius exiſtimaſſe Cynocrambem eandem herbam eſſe cum Atriplice ſyluestri. Qua in re (ſi ita eſſe credidit) apertè erraſſe deprehenditur, quòd Dioſcorides de ſyluestri atriplice libro ſecundo, hic uerò de Cynocrambe ad finem quarti tanquam de diuerſis plantis tractauerit. Hanc autem, quam nos Cynocrambem nunc appellamus, Itali Mercurialem ſpuriam uocant. Ea ubiq; ferè naſcitur, & præſertim in campis, uineis, & in culto ſolo. Differt hæc ab agreſti atriplice non modò foliis, & facie: ſed etiam caulis proceritate. Siquidem atriplex ſyluestris quandoque ad duûm cubitorum altitudinem aſſurgit. Cynocrambe uerò binum palmorum longitudine contenta eſt. huius nuſquam, quod inuenerim, meminit Galenus in lib. ſimp. medic. nam ea Cynocrambe, cuius ipſe Galenus, & alij rei herbariæ ſcriptores mentionem faciunt ſub nomine Apocymi, alia eſt ab hac, de qua hic agitur. Quæ planta Græcis κυνοκράμβη, Latinis Cynocrambe, & Braſſica canina appellatur: Italis Mercorella baſtarda: Germanis, Wuid bingel Kraut. Ruellij error. Nomina.

Ἡλιοτρόπιον μέγα. HELIOTROPIVM MAIVS. CAP. CLXXXV.

HEliotropio magno flos eſt effigie ſcorpionis caudæ, unde ſcorpiuro ei nomen: & quoniam folia cum ſole circumagat, heliotropion dicitur. Folia ocimi habet, hirſutiora, candidiora, & maiora: ramuli à radice terni, quaterni, aut ſæpe quini exiliunt, multis alis concaui: flos in cacumine candidus, aut ſubfuluus, incuruatus ut ſcorpionis cauda: radix tenuis eſt, & inutilis. naſcitur in aſperis. Decoctum herbæ ex aqua, faſciculo manus plenæ, potu pituitam, bilemque per aluum extrahit: contra ſcorpionum ictus in uino potum, & illitum prodeſt. adalligatur ad conceptus arcendos. Aiunt per horam unam ante acceſsiones, ſeminis grana quatuor cum uino quartanas finire, tria uerò tertianas. Illitum ſemen formicantes uerrucas, penſilesque, & thymos, & epinyctidas exiccat. Folia infantium deſtillationibus, quas ſyriaſeis uocant, podagricis, luxatisque utiliſsimè illinuntur. menſes cient: partus trita, & impoſita pellunt.

HELIOTROPIVM MAIVS. HELIOTROPIVM ALTERVM.

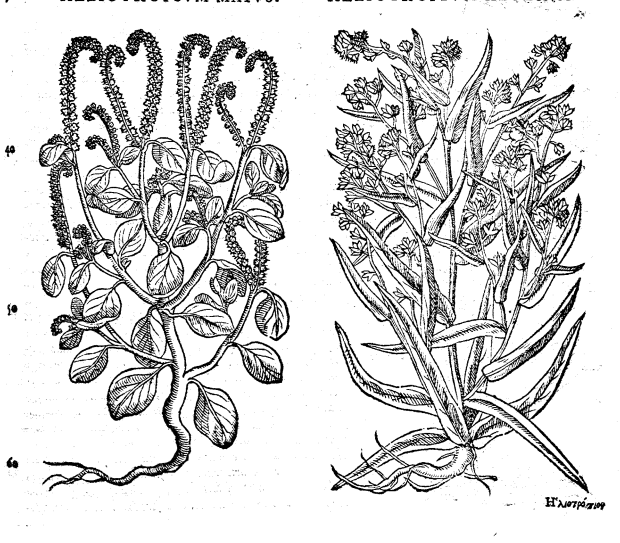

Digitized by Google

HELIOTROPIVM MINVS.

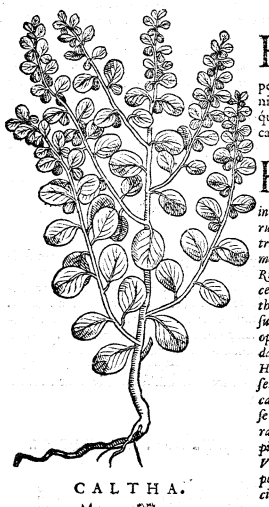

Heliotropii utriusq; consideratio.

Ruel. opinio non accepta.

CALTHA.

Heliotropij ture Matth.

Calthæ consideratio, & ture.

Ἡλιοτρόπιον μικρόν. HELIOTROPIVM MINVS. CAP. CLXXXVI.

HEliotropium paruum nascitur in palustribus, iuxta lacus, foliis antedicto proximis, rotundioribus: semine acrochordonum uerrucarum modo, pensili, rotundo. Herba cum suo semine pota, adiecto nitro, hyssopo, nasturtio, & aqua, latas tineas, teretesque excutit. Pensiles uerrucas, quæ acrochordones uocantur, cum sale illita tollit.

HEliotropion maius, licet in asperis nasci Dioscorides tradiderit; tamen in Hetruria, & in comitatu Goritiensi, ubi frequentissimum uisitur, passim ferè prouent, in campis, secus uias, in oppidorum plateis, & circa ædificiorum areas, aridis item, et sabulosis locis. Herba hæc apud Hetruscos officinis Verrucaria appellatur, quòd uerrucas, myrmecias, & thymos affricata ualenter adimat. Quare mihi, ut Ruellio quoque doctissimo, plurimùm errare uidentur, qui censent Calendulam officinis dictam, quæ & neotericis Caltha existimatur, esse Heliotropium maius. nanque omnes prorsus illius notæ huic reclamare deprehenduntur. Neque eorum opinioni illud quicquam addit, quòd huius Calthæ semen quadantenus scorpionum caudiculas referat, quoniam Dioscoridis Heliotropij flos, non semen scorpionis caudæ effigiem repræsentat. Porrò Ruellius heliotropium hoc uocari ait herbam cancri, quòd eius flores in caudæ cancri (qui nobis astacos esse putatur) similitudinem inflectatur. Verum hæc nouitia ratio à Ruellio assignata mihi non planè satisfacit, quòd scorpionum, & astacorum caudæ forma inter se maximè differant. Vnde potius crederem, hoc Heliotropium herbæ cancri appellationem traxisse, quòd efficacissimum sit aduersus carcinomata, & ulcera gangrænosa. ad quæ magno admodùm successu eo utuntur chirurgici, qui & plantam, & eius ture cõpertas habent. Heliotropio herba formicæ maximè necantur, obturatis ea earum foraminibus. Si scorpionis caudunula, (ut quidam memoriæ prodiderunt) bel tropij succus circunscribatur, nunquam is foras egredietur: impositа uerò herba protinus illum emori aiunt. Folia ex rosaceo illita capitis dolorem mulcent. Epotum foliorum decoctum una cum cumino, renum calculos pellit & frangit, & intestinorum animalia necat. Cæterùm Heliotropium minus uidimus, ac sæpe legimus in Tridentino agro, in palustribus quibusdam locis, idque compluribus ostendimus, ut quod picturæ satis respondere mihi uideretur. Quòd autem huius Heliotropij, aut alterius mentionem fecerit Galenus, non inuenio in simplicium medicamentorum censu. Paulus tamen utriusque meminit, sed non plura de his tradidit, quàm quæ Dioscoridi accepta referre potest. Sunt è recentioribus (ut suprà diximus) qui Calendulam uocatam, Virgilij & Plinij CALTHAM *existiment, hoc argumento nixi, quòd flores aureos luteosse proferat. Quorum equidem sententiæ non ausim omnino subscribere, aut refragari. Ea in Hetruria à florum colore uulgò Fior rancio nominatur. Hanc ibi passim acetarijs adbibent. Excalfacit, attenuat, aperit, digerit, & prouocat, quamuis gustatu adstrictione non uacare deprehendatur. Cæterùm confiat, sexcentis fœminarum factis periculis, eandem ualere plurimùm ad menses ducendos, & præsertim epoto eius succo, aut herba ipsa recente diutius demorata. Datur quoque succi uncia, addita lumbricorum terrestrium pulueris drachma, & utiliter regio morbo affectis. Sunt qui dicant, huiusce herbæ usu acui in dies oculorum acies. Constat tamen stillatitiam flo-*

ride plantæ aquam oculorum ruborem, & inflammationem arcere, ſi in oculis inſtilletur, aut, ſi linteola in ea macerata ſuperponantur. Siccatæ puluis cauis dentium immiſſus, dolorem leuat. Vt Græci ἡλιοτρόπιον, ita Nomina.
etiam Latini Heliotropium dicunt: officinæ & uulgus, Verrucariam.

Σκορπιοειδὲς. SCORPIOIDES. CAP. CLXXXVII.

SCorpioides herbula eſt, foliis paucis: ſemine caudæ ſcorpionis effigie. Illita ſcorpionum ictibus præſentaneo eſt auxilio.

SCorpioidis ſpeciem Calendulam nominatam haud dubiè eſſe Scorpioidis
cenſerem, ſi folia, ſicuti ſemen, ſcorpioidi reſponderent. conſid.
Verùm, cùm hæc foliis paucis, illa uerò multis, longiſque proſiliat, ij aperté falli deprehenduntur, qui in hac opinione uerſantur. Equidem ueram, ut arbitror, Scorpioidem uidi primùm ſuperioribus annis in Forojulienſi agro in Ciuitate Auſtriæ quodam in hortulo clariſſimi medici Iuliani à Marofſtica Teruiſienſis. Hanc eandem, cuius hic effigiem pictam damus, dum hoc tempore diligenter curarem, ut ſingulis plantarum deſcriptionibus, quarum cognitionem habemus, picturа accederet, ab amico quodam, rei plantariæ perito, ad me tranſmiſſa eſt. Quam ſanè ſuis notis ueram Scorpioidem referre putamus: etſi non deſunt uiri doctiſſimi, qui aliter ſentiunt uolentes, Nicandri ſcholiaſtis autoritate, hanc ipſam Thelephium appellari debere. At ego horum ſententiam prorſus nihil facio, quòd non prohibeat nomenclatio illa apud ſcholiaſtem, quin rectius Dioſcoridi ſcorpioides appelletur. Scor- Scorpioidis
pioidem breuiſſimè perſtrinxit Galenus libro VIII. ſimplicium facul. ex Gal.
medicamentorum, ſic inquiens. Scorpioides excalfacit quidem ordine tertio, deſiccat uerò ſecundo. Ea non ſecus Lati- Nomina.
nis Scorpioides, ac Græcis σκορπιοειδὲς appellatur.

LIBRI QVARTI FINIS.

PETRI

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarij,

IN LIB. QVINTVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

SVperioribus quatuor libris, amiciſsime Aree, tradidimus de aromatibus, oleis, vnguentis, arboribus, & earundem lacrymis, ac fructibus: item animalibus, melle, lacte, adipe, cerealibus, oleribus: necnon de omni radicum, herbarum, ſuccorum, ſeminumq; ratione. In hoc autem totius operis quinto diſſeremus de uinis, & metallicis, à uite noſtram commentationem auſpicati.

COMMENTARIVS MATTHIOLI.

VONIAM non difficile tantum, ſed quaſi etiam impoſsibile eſſet, ut cuiuſcunque ſcientiæ, aut facultatis principijs, ac fundamentis uniuerſalibus ignoratis, ſciri perfectè poſſint illa, quæ deinceps ſpeciatim in ea conſideranda ueniunt; ideo non ſine neceſſarium, quàm utile fore exiſtimaui, ſi hîc in uniuerſum foſſilium, ac metallorum materia tractaretur. Nam etſi in hoc quinto libro nonnullorum foſſilium medicamentorum cùm hiſtoriam, tum facultates tradiderit Dioſcorides, & ipſum ſecutus Galenus in libris ſimplicium medicamentorum; cùm tamen eorum neuter originem, materiam, cauſas, ac alia plura in his aſtimanda, ac cognoſcenda excluerit, illa quidem hoc loco ſilentio inuoluenda non duximus, ut quantum per res fieri poteſt, nihil quod ad abſolutam rerum ſimplicium cognitionem, & commodum uſum faciat, à nobis intactum relinquatur. Cùm itaque plures tam antiquos, quàm recentiores, qui de foſſilium, ac metallorum materia ſcripſerunt, diligenter ſatis perlegerim, eos utique non modò inter ſe differentes reperi, ſed in aliquibus etiam contrarios. Nam licet eorum quidam de ueritatis tramite parum deflectant: uidentur tamen non exactè ea omnia explicauiſſe, quæ hac in re maximè neceſſaria cenſentur. Fieri enim lapides, Ariſtoteles author eſt, igne non liqueſcentes ex ſicca igneſcente exhalatione. Ex quibus deduci poteſt, exhalationem humidam materiam eſſe lapidum liqueſcentium, è quibus metalla conflantur. quo fit, ut ex Ariſtotelis ſententia, lapides igne non liqueſcentes fiant ex calido, & ſicco uapore: liqueſcentes uerò ex humido halitu tantùm. Sed opinionem hanc, qui rem altius, diligentiusque inueſtigarunt, minimè probandam exiſtimant, cùm lapides longè minus, quàm terræ ex uapore fieri queant. Siquidem puluis, qui ſic gigneretur, unum aliquod ex pluribus fieri nunquam poſſet, niſi humor illi commiſceretur. & omnes pariter lapides non liqueſcentes abſque multa hominum opera, ac tundendi labore facilè in arenam, uel puluerem tranſirent, ſi tantùm ex ijs nullo accedente humore efficerentur. Quod profectò haud ita ſe habet: lapides namque ferè innumeros admodum compactos, ſolidoſque uidemus. id quod haud dubiè oſtendit, ex illo tantùm uapore eos nequaquam genitos eſſe. Quòd ſi ex eo lapides eiuſmodi procrearentur, magis omnino fierent in ſuperiore aeris regione, ut quæ facilè ignis contactu incendatur, quàm intra terram. Quandoquidem omnibus liquidò conſtat, quàm ſuperior illa aeris regio ex uelociſſima aſtrorum conuerſione, citius accendatur. Ac certè ſi non aliàs, ſaltem quoties gignerentur cometæ, faces, flammæ, clypeique ardentes, deciderent lapides è cœlo, aut terræ. quòd tamen fieri non uidemus. Et quamuis tradiderint prodigiorum ſcriptores pluiſſe quandoque lapides, ut Plinius, & alij quidam teſtantur; non tamen ob hoc opinatus eſt Ariſtoteles in aere lapides gigni poſſe. Nempe is lapidem è cœlo delapſum uentorum ui in aerem ſublatum ſcribit. At ſi lapides in aere fiunt (quòd planè negare non auſim) quid obſtat, cur dici non poſsit, hos ex eadem fieri materia, ex qua illi ſub terra generantur? quam quidem materiam facilè produxiſſe potuerint uiolentiſsimæ tempeſtates: utpote quæ repentino aliquo motu dum oriuntur, ex reliquorum elementorum mutatione terrena illa corpora genuerint. Theophraſtus uerò non lapides ſolùm, ſed terras etiam conflare ſcribit ex pura, ac æquali materia, quæ confluxu quodam, ſiue percolatione ſit effecta, alioue modo excreta. Quod etſi iure aliquo probari poſsit, non tamen ijs duobus modis tantùm talis efficitur. Nec ea quamuis proxima ſit materia terræ inſignis, omnis etiam eſt lapis, uerùm alijs quoque modis ſit pura, & æqualis materia, ut cùm

Varia de generatione lapidum ſententia.

Ariſtotelis opinio.

Theophraſti opinio.

ut cùm ſucci naſcuntur. Interdum quoque neceſſe eſt, ut calor materiam iſs duobus modis genitam, prius coquat, ut ſide efficiat ſuccum, ex quo tandem lapis: qui liqueſcat ignis calore, fieri poſſit. Verùm enimuero multò magis in hoc erraſſe Theophraſtus deprehenditur, quòd ſcilicet omnes lapides etiam pretioſos terra abūdare crediderit: is enim ita inquit. Eorum, quæ in terra conſiſtunt, alia aquea ſunt, alia verò terrena. Aquea quidem ſunt metalla, nempe aurum, argentum, & reliqua. Terrena verò lapis, & lapidum ſpecies preciosæ, ac etiam terrarum ſpecies omnes, quæ colore, uel læuore, uel ſpiſſitudine, aliaue facultate ſunt inſignes. Quandoquidem ſi uera eſſet hæc Theophraſti ſententia, nulla quidem inueniretur gemma, quæ tranſluceret, cùm tamen uariæ, ac ferme innumeræ reperiantur, quæ maximè pellucent. Hinc itaque fit, ut citra iniuriam dici poſſit, non omnes pretioſorum lapidum ſpecies eſſe terrenas, ſed aqueas, id eſt, ex humore quodam conflatas, cui aquæ pondus longè maius, quàm terræ inſit. Cæterùm Auicennæ opinio, quam ſequitur Albertus, multo magis ueritati, ac rationi cohere- Auicennæ opinio cõprobata.
re uidetur, quàm aut Ariſtotelis, aut Theophraſti. Quippe quanquàm non explicuerit ipſe, quibus modis futura lapidis materia congregetur; dixit tamen lutum eſſe in primis lentum, & aquam non ſimplicem illam, ſed cum terra permiſtam. In qua permiſtione ſi plus terræ, quàm aquæ confluxerit, lutum dicitur, ſin aquæ, ſuccus. nihil enim aliud eſt lutum, quàm terra, quæ permaduerit aqua: nec ſuccus aliud quidem explicat, quàm aquam, quæ ſorbuerit terram, uel abraſerit, tetigeritq; metallum. Lutum enim, ex quo lapis futurus eſt, lentum, ac tenax eſſe oportet, cuiuſmodi illud eſt, ex quo lateres & fictilia ſunt: nam ab alterius generis luto, quod penitus lentore careat, haud difficulter ſeparatur, ac diſſoluitur humor, tumq; non lapis ex eo efficitur, ſed puluis. Lutum verò tenax calor primùm exiccando conſpiſſat, efficitq; medium inter lutum, & lapidem: deinde quia diutius idem agit, uel acrius, lapidem gignit. Quinetiam ſuccus craſſus, & lentus facilè conuertitur in lapidem. quod in animantibus eſt euidens, præſertimq; in nobis, cùm iandudum ueteribus medicis, ac etiámnum recentioribus decretum ſit, tum renum, tum ueſicæ calculos non aliunde progigni, quàm ex lento, craſſoq; humore temporis tractu à caloris noſtri facultate coacto. Ob id igitur tranſlucentes gemmas non ex aqua tantùm fieri conſtat: ſed ex puro, liquidoq; ſucco, qui aquæ multum, terræ uerò tantillum referat. Siquidem ſi ex aqua tantùm huiuſmodi lapides efficerentur, non utique mergerentur in ea proiecti, ſed ea ſupernatarent, non ſecus ac glacies, & grando. At cùm omne lapidum genus demergatur aqua, ac etiam cryſtallus, & beryllus, quæ tamen quoniam glaciem colore repræſentant, omnino uidentur ex aqua conflare, ſatis intelligimus, ex ſola aqua non gigni lapides illos. Quapropter (ut in ſequentibus ſuo loco dicetur) planè explodenda uenit Plinij, & aliorum Plinij opinio exploſa.
quorundam ſententia, quibus certum eſt, cryſtallum glaciem eſſe, quæ niue in algidiſſimis montibus concreuerit, cùm aqua non ſupernatet. Generantur præterea lapides ex lapidibus ipſis, cùm fluuiorum, riuulorum, ac ſubterraneorum fontium aquæ per ſaxa excurrentes, ab eorum ſuperficie aliquid lapidoſi abraſerint, quòd cùm reſederit, ſolis calore, ſiccatur, ac lapideſcit. Hoc enim euidentiſſimè apparet in canalibus, ac ſoli patentibus aquæ ductibus, quibus nonnullæ aquæ calidæ ducuntur. Ii nimirum lapideis quibuſdam cruſtis obliuuntur, quæ cùm tenuiſſimis ramentis compactæ ſint, cæteris molliores, infirmioresq; habentur. Hoc idem apertiſſimè conſpicitur in quibusdam balneis aquarum ſponte naſcentium, præſertimq; in balneo ſancti Philippi comitatus noſtri Senenſis. Quandoquidem ex huiuſce balnei aqua, particulæ quædam gignuntur lapideæ, ſaccharum tum candore, tum etiam materia referentes, quæ uſqueadeò imitantur ſemina ſaccharo contecta, & alia id genus, quæ in officinis ſaccharo ſim. liter conteguntur, nempe aniſum, coriandrum, ac etiam plerunque cinnamomum, ut iis capſulæ à quibuſdam impleantur, itaque aptentur, ut ſolatij cauſa aliquos ſacchari, eiusque confectiuarum auiditſimos decipiant. Fit hoc quoque in his, qui huius aquæ ſtillicidio utuntur ad cerebri morbos curandos, illi quotidie caput ſubijcientes. ſiquidem lapidoſa illa materia, capillis circumeſſis continuè inhærens, in granula quædam cogitur, ac coaleſcit, ab aniſo ſaccharo contecto nihil ferè diſſimilia, quæ non niſi tractu temporis inde ſe explicant, & diſſoluuntur. Idem præterea euenit in montium concauitatibus, ac ſpeluncis, quæ ex ſaxo potiſſimùm calcario conſtant. quippe aquarum ex ſaxorum cõmiſſuris ſtillicidio lapideæ concreſcit materia, quæ è cauitatum illarum cameris non aliter pendet, quàm ſtiriæ hyberno gelu è domorum noſtrarum tectis prominent. Ex eodem etiam ſaxo calcario oritur gypſum, melitites, galactites, & alij quidam lapides: & ex ſucco, qui ex eodem ſaxo, & aqua contemperatur, lapis ſpecularis, & gypſum, quod rarò tranſlucidum inuenitur. Eodem modo ex ramentis rubei lapidis fit hæmatites, & ſchiſtos: item in commiſſuris marmoris maculoſi, aut eius, quod in candido cinereum colorem refert, reperiuntur dactyli Idæi, lapides Iudaici, trochitæ, & conſimiles. Verùm enimuero ſuccus lapideſcens omnino differt ab aqua, quæ ſaxorum ramentis referta eſt, uel quòd plus habeat ſedimenti, uel quòd calor talem coquendo aquam, eam denſiorem effecerit, uel quòd aliquid is ſuccus contineat, quod uehementer adſtringat. Ex quo (ut opinor) coralliũ maris planta, & antipates oriuntur. Poſtremò materia lapidis erit quicquid habet meatus, per quos ſuccus lapideſcens imbibi poſſit, ſiue is à terra contineatur, ſiue cum aquis miſtus ex ea effluxerit. Quamobrẽ multoties arbores, frutices, animantes, oſſa, & alia in lapides uertuntur, ut Bohemi apertè teſtantur. Quandoquidem in eorum regno pluries in ſubterraneis fodinis (Georgius Agricola auctor eſt) arbores inuentæ fuerint in lapidem conuerſæ, ſtantibus adhuc ramis, cortice, medulla, ac radicibus. Equidem ipſe quoque ingenuè fateri poſſum, arboris ramum ex lacus cuiuſdam litore mihi allatum eſſe qui altera parte lapideus, altera uerò ligneus cernebatur. Venetijs item in magno Germanorum emporio, quod uulgò uocant il Fondaco de Todeſchi, equi teſticulum lapidem factum, Antonius Golæ mercator ibi pro Fuchsaris agens, iucundo omnium ſpectaculo, & admiratione oſtendebat. Id quod animalium quorundam carnibus, & oſſibus, tum etiam teſtaceis piſcium operimentis euenisſe comperimus. nanque in Hetruria quàm plurimis in agris, buccina, cochleæ, conchulæ, & eiuſmodi multa aratro ab agricolis eruuntur in lapidem conuerſa. Quæ ſanè omnia haud dubiam fidem faciunt,

ciunt, ita se rem hanc habere, uti diximus. Sed ut ex prædictis omnem lapidum materiam paucis perstringamus, ea in primis est Lutum, in quo multo plus sit tenacis terræ, quàm aquæ. Deinde est succus, qui uehementi frigore congelascit, in quo aqua ipsa terram superat. Sunt præterea ramenta saxorum, quæ aquarum decursus abradit. Quinetiam succus lapidescens, qui cùm in aerem effluxit, in lapidem concrescit. Omne denique, quod habet meatus, in quibus lapidescens succus facilè excipiatur. Nihilo secius in metallorum ortu & materia, de quo tam nobis differendum est, authores inter se dissentire inuenio. Alia etenim est philosophorum, alia chymistarum, alia astrologorum sententia, quibus etiam accedit opinio imperitissimi uulgi, quæ tantum ab aliis dissidet, quantum à ueritate, & ratione prorsus abhorret. Is nanque certò credit, non modò saxa, sed etiam metalla omnia, pretiosos lapides, & gemmas, ac terrarum uaria genera, in ipsa tantùm mundi creatione Deum optimum maximũ talia finxisse, atque creasse, qualia nunc reperiuntur: nec medio temporis lapsu, ullam ex materijs ad id dispositis esse natam, uel renatam, neque aliquam uim naturæ, ad eorum perennitatem summum rerum opificem tribuisse. Qui certè uulgus ita temerè pronuncias, non uidet quàm maximam naturæ inferat iniuriam, quæ nunquam aliquo temporis momento quiescens, nil aliud agit, quàm ea semper regenerare, quæ alijs genuit, quæ etiam noua multa producit. Vnde hæc uulgaris opinio prorsus explodenda, atque exhibilanda est. Quam insuper ut uanam ac ridiculam, illud maximè diluit, ac demolitur, quod in antiquis metallorum cuniculis sole clarius uisitur. Siquidem innumeræ inueniuntur metallorum fodinæ, tanquam inutiles à fossoribus derelictæ, quòd inde omne metallum effoderint, per quas etsi prius longè, lateq; patebat transitus, ita ut liberè, & absque ullo impedimento non modò fossores ipsi; sed uehicula, ac curriculi per eas discurrerent; tractu tamen temporis factum est, quòd materia lapidescens in ipsis adeò creuerit, ut fossoribus denuo ingredi uolentibus, ob cauitatis angustiam denegaretur aditus. Sed præterea metalla continuè generari, ferrum indicio est. Id quod in Iluæ insulæ metallicis fieri (ea enim à maritimis nostris non longè distat) non modo probatissimi scriptores memoriæ prodiderunt; sed fossores ipsi, qui diutius in ipsis uersati sunt, uerbis referunt. quippe quòd ferreæ illæ fodinæ multis iam annis destitutæ, iterum atque iterum ferreæ materiæ impleantur. Porrò philosophi, & chymistæ aliter sentiunt. Aristoteles lapidum materiam halitum tantùm existimat. Chymistarum uerò nonnulli omnino asserunt, metalla in uisceribus terræ gigni ex sulphure, & argento uiuo, alij ex quadam cinere aqua madefacta. Quorum sententia, cùm non solùm suspecta, sed etiam planè falsa habeatur, eos nimirum omnes decipit, qui horum lubricis fundamentis nixi philosophantur, ut firmis tum rationibus, tum argumentis probare non uererer, nisi id præter nostrum institutum esset, qui hîc harum rerum capita tantùm percurrimus. Verùm si quis rem hanc fusius enarratam, atque exactissimè discussam habere cupit, librum legat Georgij Agricolæ uiri eruditissimi, à quo nos plura mutuatos esse ingenuè fatemur. Cæterùm illud omnibus, ut mea quidem fert opinio, persuasum esse debet, quòd nil aliud sit metallorum materia, quàm substantia elementaria, qua tanto perfectius metallum efficit, quantò magis in æquali proportione tum qualitatis, tum quantitatis impensè depurata constat. Quippe in metallorum materia aquam esse, maximo argumento est, quòd ignis calore liquentur, ac fluant: frigore uerò tum aeris, tum etiam quæ rursus densentur, ac cocant. Id quod clarè ostendit, ea aquæ multum, terræ uerò parum obtinere. Simplex enim aqua non est eorum materia, sed mista cum terra: atque terræ quidem portio tanta in mistione existit, quanta aquæ perspicuitatem obscuret, fulgorem uero non auferat. Quinetiam mistura quò purior fuerit, eò pretiosius (ut diximus) metallum constat, idq; magis ignis patiens redditur. Sed quota terræ portio insit cuique humori, ex quo efficitur metallum, nemo mortalium unquam mente concipere potest, nedum uerbis explicare. Id tantùm nouit Deus optimus maximus, qui certas, ac definitas quasdam leges naturæ tribuit, quibus res inter se miscet, ac temperat. Succus igitur est, ex quo formatur metallum, quem pariunt uarij motus, quorum proximi sunt aquæ defluxus terra mollientis, aut secum rapientis: terræ cum aqua permistio: & uis caloris agens in misturas, ut id genus succos gignat. Sed cum de metallorum materia satis dictum sit, iam causam efficientem prosequamur. Ea autem nil aliud nobis esse constat, quàm calor, & frigus, qui in ipsius terræ uisceribus reconduntur. Calor inquam is est, qui humoris metallici mistionem coquit, ac purificat; frigus uerò, quo eadem densatur, & dura efficitur. Hoc equidem experientia facilè comprobatur, cùm neminem lateat igni metalla liquescere, ac etiam tractu temporis post liquationem, ipsius ignis calore contabescere, auro excepto. Quamobrem detestanda uidetur eorum opinio, qui tantùm calore subterraneo metalla confici crediderunt. Sunt & qui putent, metalla omnino effici siderum errantium influxu. Soli nanque auri generationem assignant, Lunæ argenti, Martis ferri, Mercurio argenti uiui, Ioui stanni, Veneri æris, Saturno denique plumbi. Adduntq; quòd sicuti metalla aberrantibus stellis sui ortus principium habent; ita pretiosi lapides, ac gemmæ, à fixis suam effectricem causam suscipiunt. Hunc autem sententiæ plerique non acquiescunt, quoniam has causas nimis remotas credunt, & propinquioribus causis inhærendum esse arbitrantur. Ego tamen inficias non eundum reor, quin omnia hæc inferiora terrena, ac finita regantur, gubernentur, & producantur à superioribus cœlestibus, ac sempiternis: quæ tandem diuturna orbium circumuolutione, omnium causarum tam remotarum, quàm propinquarum causa existunt. Ita pariter dicendum existimo lapidum gignendorum causam non semper à solo frigore, uel calore, sed modò ab hoc, modò ab illo prouenire. Nam lapides, quos aqua humectando dissoluit, calorem exiccando compegisse intelligimus. Contrà uerò qui calore ignis liquescunt, ut fluuiorum, & torrentium silicis, quibus igne laquatis uitrum conficiunt artifices, eos frigore concreuisse certum est. Concretio enim, eiq; oppositæ affectiones, resolutio scilicet, atque liquefactio, oriuntur à causis inter se contrarijs. Etenim calor à materia humorem extrahens, eam efficit aeream: at frigus eandem, aere maxima ex parte exclusо, uehementer constringit, quemadmodum agit, cùm aquam in glaciem, uel niuem cogit. Hinc est, quòd memoriæ prodidit Galenus, eam aquam corporibus

Varia de metallorum ortu sententia. Vulgi opinio explosa.

Causa metallorũ efficiẽs.

Digitized by Google

corporibus prorſus inimicam eſſe, quæ à niue, uel glacie colliquatis fluxit: quoniam omne, quod in ea tenuiſſimum erat, à gelu expreſſum fuerit. Duabus his cauſis tertia quoque accedit, quæ eſt ſuccus ille lapideſcens, de quo ſuperius diximus, qui uel ſolus, uel cum aquis permiſtus in ſtirpium meatus, aut in animantium partiendas recipitur. Nam præterquàm quòd ſit lapidum materia, cauſæ etiam efficientis partes ſubit: quando ſcilicet in corpus aliquod per meatus penetrat, idque totum ſecum in lapidem uertit. Quòd ſi in lapidem concreuerit guttatim cadens, aut in urceos diffuſus, tunc materia tantùm, non cauſa efficiens dici merebitur. Gignitur hic (ut ſuprà dictum eſt) in locis quibuſdam lapidoſis, & interdum aquæ commiſtus, per uenas terræ manat, & effluit. Quapropter mirari non licet, ſi fontes, riuuli, lacus, ac putei reperiri poſſint, qui ſtirpes, oſſa, & alia multa in lapidem tractu temporis uertant. Verùm non eſt ignorandum, quòd ſuccus is lapideſcens motu aliquo agitatus, non facilè in lapidem denſatur, niſi craſſus admodum fuerit, ſed ſimulatque in meatus ligni, aut alterius rei receptus, diſperſusque quieuerit, frigore cogitur, & concreſcit, mutatáque res illas, quibus continetur, in lapides, ut in quodam Gothiæ fonte euenire probatiſſimi authores teſtantur. Cuius gutta ſolo perfuſa, cùm moueri, aut agitari nequeant, ab ambiente aere denſantur, & lapideſcunt. Quòd ſi præterea uerum eſt, in montibus Pyrenæis eſſe loca, in quibus aquæ pluuiales lapideſcant, id ideo fieri poſſe uidetur, quòd aquas cum terræ permiſtas uel ſolis calor paulatim concoquat, uel inſignis propter calorem ſiccandi uis, quæ terræ inſit, conſpiſſet: utroque enim modo ex eis poteſt effici lapis. Neque neceſſe eſt confingere, aut commiſci aliam uim, quæ idipſum agat, quàm quatuor qualitatum, aut earum, quæ ab ipſis inter ſe agentibus, & patientibus orta loco tribuitur. Sed hîc nobis ſubit inquirendum, cur unus tantùm quandoque gignatur lapis, cur uerò plures uno loco efficiantur. Fit igitur, ut arbitramur, unus tantùm lapis, cùm locus, qui concepit materiam, ſolidus fuerit, ac meatibus carens. Quippe concluſus calor omnem tum operam, tum facultatem undique in materiam conferens, unum duntaxat lapidem gignit, & ipſum quidem magnum, aut paruum, ſecundum materiæ quantitatem. quapropter plerunque ſingulares à frigore efficiuntur, cùm puriſſimi ſuccі, ex quibus conſtant, rarijs multi ac magni in locum unum congregentur. Verùm contrà plures gignuntur lapides, ſi locus non fuerit planè ſolidus, ſed meatibus refertus, per quos calor ipſe diſcurrere queat: nam ſi meatus pauci fuerint, calor materiam diuidens paucos efficit lapides; ſin multi, multos. Ad hæc plures generantur lapides non modò ex prædictis, ſed etiam ex materiæ diuerſitate. quandoquidem calor partem unius generis ſecernens ab alterius generis parte, plures efficit lapides. Item plures efficiuntur ex multis unius loci receptaculis, in quibus infuſa materia in plures partes diuiditur: ſiquidem in ea frigus non minus, quàm calor uires ſuas exercere poteſt. Qui lapides præterea pro diuerſa materiæ mole magni, aut exigui reddantur. Iiſdem modis quoque glarea, & ſilices fiunt: etſi ij ſæpius aquarum impetu, qui ſaxa frangit, & comminuit, efficiantur. Hactenus cauſas explicauimus, quæ lapides, & metalla efficiunt. nunc ad eorum differentias progrediamur. Colorum itaque diſcrimina, quæ in lapidibus ſpectantur, materiæ, ex qua gignuntur, diuerſitatem indicant. unde unus & idem lapis ſæpe uarios colores conſequitur, quòd fiat ex diuerſi coloris materia. Deinde calor, cùm ipſorum lapidum ſit opifex, coloribus materiam inficit: nam obſcuros ipſius colores illuſtrare, illuſtres uerò obſcuros reddere poteſt. Cuius effectus exemplum clarum habetur in coloribus ijs, quibus fictilia uaſa pinguntur. nanque colores omnes, qui ad uaſa fictilia pingenda, uel inficienda parantur, anteaquàm in fornacem conijciantur, ab his plurimùm diſtant, qui in fictilibus ipſis igne torrefactis, poſtea uiſuntur. Quandoquidem etſi fictilia æris ſquama ſuper porphyrite lapide læuigata, admiſta aqua, infecta rufo colore, æris ferè modo, appareant, ignem tamen fornacis experta, uiridia efficiuntur. Sicut & color, qui ex ferri ſquama paratur, mellinus efficitur. Lapis etiámnum, quem figuli noſtrates uulgò uocant zaffara, porphyrite lapide læuigatus, colore ſubnigro cruda adhuc fictilia tingit: ſed igne percoctus, in cæruleum præſtantiſſimum mutatur, ut nobis apertè declarat cæruleus, ac pulcherrimus ille color, quem uulgò pictores uocant Smalto: is enim ex ipſo lapide zaffara nominato, cum uitro miſto in uitrarijs fornacibus efficitur. Verùm hanc colorum permutandorum facultatem in frigore non inuenias. quare lapides ab ipſo coacti colorem eundem ſeruant, quo prius eorum materia infecta fuerat. Ex his adduci poſſumus, ut non temerè credamus, quòd plerique fluuiorum, ac torrentium ſilices coloribus in ſuperficie tingantur: quoniam modò aquarum inundatione madefiant, modò ſolis calore ſiccentur. Solis enim calor, à quo ſilices ipſi æſtate Sirio ardente adeò incaleſcunt, ut uix tangi poſſint, ipſorum quidem colores (ut fictilium fornax) facilè immutare poteſt, licet id magis euenire conſtet in eorum ſuperficie, quàm in centro. Differunt & metalla inter ſe colore, ſplendore, ſapore, odore, pondere, & facultate. Color primùm uarius in metallis conſpicitur, nam unumquodque ſuum ſortitur colorem. Aurum ſiquidem inter metalla ideo fului coloris eſt, quòd calor uel terram in flauedinem quandam ſynceram uerterit, anteaquàm cum aqua miſceretur, uel ſuccum ipſum mox futurum aurum. Aes uerò ſuum colorem habet, & eum quidem ſubrubrum, eo quòd terram nonnihil impuram aduſſerit calor. Ferrum autem ſubnigrum eſt, propter terram ualde impuram, & aduſtam. Argentum porrò candidum eſt, quòd terra eius fuerit alba. Eadem in cæteris ſingulis colores inueſtigandi ratio. Sequitur deinde eorum ſplendor, & nitor, qui ab aqua tantùm (ut antè diximus) prouenit. Ex quo fit, ut quantò humor ipſe tenuior, denſior, puriorque fuerit, eo metallum nitidius ac ſplendidius efficiatur. quam ob cauſam reliquis hac in parte præſtat aurum. Atque hinc etiam ſaporem odoremque ſibi metalla aſciſcunt: dum enim aurum igne comburitur, terræ ipſius ſynceritate, quæ optimè cum aqua commiſta eſt, fumum perexiguum, & uix ſenſibilem emittit, & dulcem, ac ſuauem magis, quàm fœtidum. Argentum uerò contrà, quòd terram impuram, licet combuſtu difficiliorem obtineat, plus fumi eructat, quàm aurum, & ſubfœtidum quoque odorem exhalat. Sed tam ferro, quàm æri multò maior fumi copia effunditur, atque unà odor longè fœtidior, quòd ſcilicet aduſtam

Cur pauci, cur multi lapides fiant.

Lapidum colores unde uarij.

Metallorum differentiæ plures.

contineant terram. Plumbum denique ac ſtannum, ob aquæ redundantiam, hebetes admodùm odores promũt. Nec alia de cauſa tum ærea, tum ferrea uaſa, qui rem hanc ſcitè cognouerunt, ab uſu coquinario abdicauere, quàm quòd aduſtæ terræ, quam poſſident, nalde amara qualitate cibi omnes, qui in huiuſcemodi uaſis uel coquuntur, uel parantur, uel aſportantur, uel reponuntur, facilè infici poſſint. Id quod non modò guſtum malè afficit, & exaſperat: ſed etiam in uentriculo nauſeam, & ſubuerſionem cõmouet. In hoc ergo admonitos ſepiùs ſarios uolumus, ut ab horum uaſorum uſu caueant: nam quandoque compertum eſt, quòd acida medicamenta in cacabo æreo (quæ fuit pharmacopolæ uel ignauia, uel imperitia) decocta, fœua ac periculoſa mulerunt ægris ſymptomata. Præterea metalla omnia ponderoſiſſima ſunt: cuius rei cauſa eſt denſitas ipſa, quæ ſequitur bonam terræ cum aqua permiſtionem. Hinc fit, ut grauiſſima quæque pondera metallis liquefactis ſupernatent, modò maior ſit metallorum quantitas, quàm rerum, quæ ipſis demerguntur. At huius rei experimentum quotidie facere licet, ſi argentum uiuum in aliquod uas infundatur, eique metallica pondera ſuperponantur, auro excepto, quod ſolum inter cætera fundum petit, quoniam plus cæteris ponderet: argento enim uiuo ipſa pondera non aliter ſupernatare deprehendentur, quàm aquæ ligna. Cæterùm aurum in ipſo mergitur, non modò quòd ponderoſius ſit; ſed etiam quòd cognationem quandam, & quaſi conſenſum cum ipſo habere uideatur. Metalla inſuper, quæ liqueſcunt, ijs quæ attingunt, minimè adhærent: nec eadem humectant, neque etiam lzbuntur, ut cæteri aquei liquores tam foſſitij, quàm à plantis, aut animalibus producti: ſed eorum partes inuicem coguntur, ſimulque cohærent. Idque non alia ratione fieri conſtat, quàm quòd tam bona, firmaq; miſtio rei ſiccæ cum humida facta ſit, ut ſicca obſtet humidæ, né adhæreſcant, & humectet: humida uerò contrà impediat, ne ſicca prorſus conquieſcat. Quæ quidem miſtio quoniam in auro perfectiſſima reperiatur, ideo hoc igne nunquam abſumitur. nam cùm eius puriſſima terra ſit optimè cum aqua permiſta, humorem ſtringit, et continet, ne ui ignis expiret: humor uerò contrà tuetur, ac defendit terram, ne accendatur. Idcireo nunquam combaritur aurum, ut cætera faciunt metalla. quæ quandoquidem impuriorem ſortiantur terram, deterioremque miſtionem; proinde ignis uiolentia facilè rapiuntur, & conficiuntur: cùm enim terra flammis accenſa fuerit humorem celeriter deperdit. At tamen metallum unum alio magis, & citius combaritur, prout hoc illo plus terræ, eamq; minus probè miſtam obtinet. Etenim ſi libeat experiri, in primis ferrum deprehendetur igni conſumi, propter nimiam, quam habet, terræ impuræ copiam. Mox plumbum, & ſtannum, quòd ijs non ſatis firmum ſit cum terra temperamentum. quam ob cauſam poſtquàm humorem exhauſerit ignis, terrã conſumit. Deinde æs, quod cùm terræ purioris, ac etiam paucioris particeps ſit, quàm ferrum, etſi ea non ſatis exquiſitè miſta ſit cum aqua, diutius igni reſiſtit. Poſtremò argentum, quod quia puriore terra conſtat, ac melius aqua commiſta, non niſi longiori tempore flammæ cedit. Verùm plumbum, ac ſtannum non ob id igne tam facilè uincuntur, quòd multum impuræ terræ contineant, ſed ſolùm ob miſturæ uitium, quoniam in his imperfectior inuenitur. Sed ad lapides noſtra reuertatur oratio. de quorum quoque luciditate, ſiue perſpicuitate, ac nitore, uel horum oppoſitis obſcuritate, ac ſqualore iam aliquid nobis differendum eſt. Ex prædictis itaque omnibus clarum eſſe arbitror, lapides aquam magis, ac terram participare, quàm cætera elementa. Sed quoniam non terra, ſed aqua cernitur eſſe preſpicua, ac pellucida; ideo ab ea tantùm perſpicuitatem, luciditatemq; ijs aduenire conſtat. Vnde ex ſuccis claris, & perlucidis conſtare lapides, quæ tranſlucent, affirmamus, quemadmodum ex terra eos, qui qualitatis perſpicuitati oppoſitæ reperiuntur: bi enim ex claris ſuccis gigni nequeunt, ſed ex impuris, ac turbidis uel luto, uel nigrore infectis. Quòd uerò alij lapides magis, alij minus pelluceant, non aliunde fieri certum eſt, quàm è ſuccorum diuerſitate, cum ſcilicet alij alijs clariores, ac lucidiores exſtant. Ex quo ſequitur, quòd albæ gemmæ gignantur ex ſucco, cui aquæ color inſit, atque adeò cæteris clariores, ac illuſtriores appareant, ut cryſtallus, & iris, gemma ſic ex argumento uocata: nam ſub tecto percuſſa ſole ob angulos, quos habet colores ex opaco reddit, ſpeciesq; arcus cœleſtis in proximos (ut Plinij uerbis utar) eiaculatur parietes. At adamas ex ſucco minus claro progignitur, ideoq; tam iride, quàm cryſtallo obſcurior eſt. Non diſſimili uarietate notantur aliorum colorum gemmæ tranſlucentes, ſiue ortæ fuerint è ſuccis uiridibus, ut ſmaragdi, ac praſij: ſiue è cæruleis, ut ſapphiri, cyanei, & iaſpidum quoddam genus: ſiue è rubris, ut carbunculi: ſiue è purpureis, ut amethyſti, & hyacinthi: ſiue ex aureis, ut chryſolithi, & chryſopatij: ſiue ex miſti coloris ſuccis, ut opali. Hinc igitur colligi facilè poteſt, quòd cætera gemmarum genera, quæ perſpicuitate carent, è ſuccis concreſcant impuris, atris, & obſcuris: quando nec aqua quidem limpidiſſima, cui ater ſuccus infuſus ſit, clara ac pura perſpici poſſit. Nitent tamen gemmæ non tranſlucentes propter inſignem læuorem, qui lucis continuitatem, & denſitatem parit. Quem quidem læuorem aut ſibi natura comparant, aut artificum mangonio conſequuntur. Iiſdem de cauſis marmora quoque radiant. Perrò lapides, & gemmæ pellucentes nonnunquam coloris labem, aut uitium aliquod contrahunt: ſæpe enim aut umbra, aut nubeculis, aut capillamentis, aut ſale, aut plumbagine uitiantur. Quæ ſanè omnia non alia ex cauſa prouenium, quàm ex coloris ſucci diuerſitate. Gignitur quidem umbra, cùm ſucci color aliqua parte obſcurior fuerit: nubecula uerò ob partem albidioris coloris. At capillamentum, quo præſertim ſapphirus inficitur; ſal, quo opalus; plumbago, quo ſmaragdus, ex alieno prorſus colore ſiunt, non autem proprio gemmarum. Quinetiam ſibi gemmæ ſcabritiem induunt, cùm ob ſucci diuerſitatem partes inæqualiter coalescunt. His ergo rationibus nixus, nemo non audebit dicere atque aſſerere, lapides omnes, ac ſaxa, quæ neque nitent, neque pellucent, ex craſſiſſimo ſucco, & terrena materia fieri. Differunt præterea lapides ſpiſſitudine, & raritate, leuitate & grauitate. itaque ponderoſis, ac compactis lapidibus pauci, & admodum occulti ſunt meatus: raris uerò, ac leuibus contrà multi, & patentes. Quapropter dicendum eſſe reor, quòd rari, ac leues efficiantur lapides, ubi eorũ humor cum terra non probè fuerit miſtus. is ſiquidem à calore ſiccatus locum, in quo cõſederat, nacuũ relinquit, ut in

Lapidum diuerſa diſcrimina.

ut in tophis, & ſimilibus conſpicitur. Idem quoque euenit, cùm ſponte flagrant montes, ut Aetna in Sicilia, & Veſuuius in Campania Plinij tempore, ac etiam hac noſtra ætate. nam cùm in magnis incendijs terra cremetur, eadem ratione ex ipſa ſunt meatuum pleni, cauernoſi, & leuiſſimi pumices. Contrarium planè fieri conſtat, ſi humor undique in terram penetret, & illi optimè miſceatur: is enim hoc modo lapides graues, compactos, ac durus generat. Quod autem lapides duri, uel molles fiant, partim materia in cauſa eſt, partim uerò ibi, quod materiam fingit, & format. Nam ſi fuerit materia tenax, & calor tantus, ut ex ipſa humorem exhaurire queat, uehementer conſtringitur, & in ſe cogitur, ſitque ex ea lapis denſus, & durus. Sin lentoris parum admodum, aut nihil habuerit, & calor fuerit multus, aquam etiamſi probè terræ permiſtæ ſit, abſumit, & reſoluit, terram uerò comburit. quo fit, ut lapis adeò mollis fiat, & friabilis, ut facilè in puluerem redigatur. Obdurescunt ad hæc lapides frigore, utpote quod ſuccum ualidiſſimè cogat, & conſtringat. Atque ij lapides, qui ex huiuſmodi ſuccis coactis concreuerint, in fornaces ardentes conjecti liqueſcunt, ſtruntque ob concluſos humores. Qui uerò igni admoti franguntur, & diſſiliunt, non quidem tantum humoris in ſe cõtinent, quantum priores, ut eo terrenæ partes cohiberi poſſint. Quos autem ex luto gennit calor, ignis terit in puluerem, propter terrenam ſiccitatem. Cæterum qui ex ſuccis pinguibus, & bituminoſis conſtant, accenſi non ſecus ac ligna ardent. Cuius generis eſt gagates lapis, quo Cimbri, & alij plerique Germaniæ inferioris populi paſſim lignorum uice, quorum inopiam habent, ad ignem utuntur. Verùm enimuero non ob id tantæ eſt ignium uis, ut adamantem uincat: quandoquidem huius humor ignis calore fortior exiſtit. Eandem etiam ob cauſam amiantus non modò non comburitur igni, ſed ne quidem diſſoluitur. Vterque enim etſi ſuccus, cùm tangitur, eſſe ſentiatur; tamen humorem immiſtum obtinet, non aliter atque metalla. Porro lapides, qui corpora erodunt, ut in Lycia inuenti, uel abſumunt, ut Aſius, in quo corpora defunctorum condita abſumi tradunt, unde illi ſarcophagi nomen, ex materia admodum acri gignuntur, ut in fodinis quibuſdam cadmia quædam inueniuntur, quæ fofforibus ipſis manus erodit, & exulcerat. Poſtremò nonnulli lapides ſunt, qui uelut prægnantes lapillum, uel argillam, uel liquorem in utero gerunt. Cuius rei cauſa eſt & materiæ diuerſitas, & quòd eadem magna ex parte figuram globoſam referat, aut quàm proximè accedat. Materiæ enim pars interior ab exteriore differens, aut calore cocta mox diuiditur, aut aliquo poſt temporis ſpatio ſeparatur, non ſecus ac arefactæ nucis auellanæ nucleus à putamine. Quòd ſi fuerit ſuccus, uel lutum tenax, ipſa etiam pars interior in lapidem cogitur, ut in aetite uiſitur: ſi uerò lutum non tenax, uertitur in terram plerunque argillaceam, ut cernere licet in geode: ſin ſuccus tenuis, uel aqua, liquor interdum remanet, ut in enhydro, in quo ad motum fluctuat intus, uelut in ouis liquor, ut inquit Plinius. Cæterum cochleas in ſaxis repertas, calor concluſus, ex materia pinui, & lenta efficere uideatur, & ex eadem gignere muſculos, & conchylia: ſed terra quantò eſt craſſior, quàm mare, tantò ea magis imperfecta gignit. Nec mirum cuipiam eſſe debet, quòd eiuſmodi conchylia in lapidum medio orta, ibi diutius concluſa, ipſis cedente lapide, creſcant, & uiuant. Siquidem ego certò teſtari poſſum, me uidiſſe non longè à Timauo fonte prope Duinum caſtrum in Adriatici litore ſitum, ubi maris alluit unda, lapides à ſocijs malleis ferreis frangi, atque in illis plurima reperiri conchylia, quæ dactylos à forma, & colore uocant: ſunt enim palmarum caryoti ſimilia. Hæc eadem me aliquando comeditſſe memini in caſtro Goritiæ in opiparis menſis illuſtris, ac clari comitis Francisci à Turri noſtrorum ſtudiorum (quæ eius eſt ſingularis humanitas) fautoris, promotorisque maximi: quæ ſanè non minorem quàm oſtrea, in cibis gratiam habere comperi. In ipſo quoque Duini caſtro iiſdem ueſci mihi contigit apud magnificum Matthiam Hofferum, uirum ſanè nobilitate & moribus inſignem. Neque me fugit, his nuper elapſis annis uirum magnificum atque præclarum Didacum Mendozium Biſpanum, lapideas quaſdã tabellas mihi oſtendiſſe ex Veronenſi agro (ut aſſerebat) delatas, quæ in longum ſciſſæ uarios intus piſces ueluti inſculptos habebant, eam omnibus ſuis particulis quamuis minimis, in lapidem uerſos, tot tamq; admirabilia ſunt opera naturæ. Huc præterea illud accedat, quòd piſces foſſiles reperiuntur ultra Pyrenæos montes, ut narrat Polybius libro XXIII. ſuarum hiſtoriarum. Vſque ad Narbonem amnem, inquit, planities eſt, per quam fluuij feruntur Iliberis & Rhoſcinus, fluentes propter urbes eiuſdem nominis, quæ habitantur à Celtis. In hac igitur planitie ſunt piſces foſſiles dicti. in ea enim eſt terra tenuis, ubi multum naſcitur gramen, ſub quod altitudine duorum uel trium cubitorum per arenam aqua fluminum delata fluit: & ſi quando inundauerint, cum aqua piſces terram ſubeuntes (nam mirificè appetunt graminis radices) planitiem efficiunt refertam piſcibus ſubterraneis, quos incolæ effodiunt. hæc Polybius. Quibus adde, quòd etiam piſces foſſiles inueniuntur circa Heracleam, atque in alijs pleriſque Ponti locis, ut Theophraſtus eſt auctor. quin & in Germania ultra Albim fluuiũ quibuſdam in locis hac ætate effodiuntur. Verùm quandoquidem Dioſcorides in hoc quinto libro ſcripſit tractauitque etiãnum de uarijs terrarum generibus, quæ in medicum uſum ueniunt, non alienum fore iudico, quòd de his quoque uniuerſim aliquid diſſeramus. Terram itaque aut ſimplicem, aut compoſitam eſſe oportet. Simplicem nunc eam intelligo, quæ cum nulla re foſſili, neque cum aliquo liquido ſucco fuerit permiſta: non autem eam, quæ à cæteris elementis ſit penitus munda. quippe ob continuam elementorum miſtionem uix ullam reperiri poſſe putauerim, quæ nonnihil aquæ, aeris, uel ignis non complectatur. Quamobrem eam ſimplicem dixerim, quæ nullam prorſus aluminis, aut ſalis, aut nitri, aut chalchanti, aut bituminis, aut cuiuſuis alterius rei metallicæ miſtionem admiſerit. Contrà compoſitam appellauerim, quæ unum, uel plura ex his in ſe receperit. Simplex autem terra, de qua nunc ſermonem habemus, modò grauis, modò leuis conſtat, pro maiori, aut minori elementorum miſtione, quæ illi ineſt. quis enim dubitet, quin ea ſit leuior, ac rarior, quæ plus aeris, aut ignis participat, quàm aquæ? Ad hæc terra ipſa per ſe omnis exiccat, ſed uarias ſortitur facultates pro uaria eorum, quæ ei admiſcentur, qualitate. Nam illa, in qua ſit aquæ frigus, adſtringit: quæ ignem accepit, acris eſt: quæ aerem, glutinoſa, & leuis:

Terrarũ breuis enarratio.

Digitized by Google

quæ aerem & ignem, leuis, & acris. Illa uerò, quæ ſibi ſulphur adiunxit, aut alumen, aut chalcanthum, aut
metallum aliquod uel foſſilem ſuccum, facilè quidem guſtu, ac etiã olfactu cognoſci poteſt. Nec de his plura
dicenda ſunt, quòd mihi planè perſuadeam huiuſmodi qualitates nulli non cognitu faciles futuras, guſtu duntaxat
iudice, qui tamen dulcia ab amaris, acria ab acidis, ſalſa ab inſipidis, acerba à maturis diſcerniere ſciat. Terræ autem, quarum in medicina eſt uſus, ſua mutuantur nomina partim à locis ubi effodiuntur, & aſportantur;
partim à coloribus, quibus inficiuntur: partim à facultatibus proprijs. A locis enim denominantur Lemnia,
quòd ex Lemno inſula deferatur, Samia quòd ex Samo, Chia quòd ex Chio, Cimolia quòd ex Cimo, Eretria quòd
ex Eretria Eubœæ ciuitate, & Pnigitis quòd ex Pnigite Libyæ pago. A colore appellationem trahunt rubrica,
& aliæ nonnullæ. A facultate denique nomen accepit ampelitis, quòd eius ſit uſus ad illinendas uites ſub germi-
nationis tempus aduerſus eruearum iniurias. Et ut aliorum quoque foſſilium colores percurramus, colore albo 10
conſtant, creta, qua ſarcinatores utuntur, gypſum, alumen, amiantus, Arabicus lapis, Iudaicus, melitites, gala-
ctites, alabraſtites, cryſtallus, argentum, argentum uiuum, ſtannum, & ſyncriſimum marmor. Colore cinereo
proditur melia terra, & Eretria altera. Cæruleo uero colore ſpectantur ſapphirus, cyanus, & lapis pro-
priè cæruleus dictus. Virent ſmaragdus, praſius, chryſocolla, & chalcanthum. Flauo luteoue colore ſunt
aurum, ochra, chryſopatius, chryſolithus, & auripigmentum. Rubeo tinguntur rubini, granati, ſandaracha,
corallium, hæmatites, ſciſtilis lapis, minium, cinnabaris, rubrica, & Lemnia terra. Quædam colore purpu-
reo fulgent, ut hyacinthus, & amethyſtus. Alia cæruleo diluto uſuntur quemadmodum iaſpis, quem boream
dicunt. Nonnulla cæruleo uirescente, ut ærugo, & Armenius lapis. Alia albo rufeſcente, ut aphrodiſiace.
Quædam rufo candicante, ut xanthos. Quædam nigro rufeſcente, ut tertia batrachitis ſpecies. Aliqua atro
purpurascente, ut alabandicus lapis. Alia aureo candicante, ut topatius. Sed plura ſeparatos colores habent, 20
ut nigro, albo, & quóuis uerſicolore, ut achates. Aſpidon uerò nigram rubentes uenæ diſtinguunt. Contrà
naſamonites, cùm ſit ſanguinis colore, nigris uenis decoratur. Venæ autem, quæ ſpeciem præ ſe ferunt ſanguinis
intextæ, quodammodo ſunt heliotropijs, corpore porracei coloris. At in cæruleo ſapphiro aureæ puncta col-
lucent. Quinetiã quædam ſunt, quæ tres ſeparatos habent colores: nam per album ægyptellæ corpus duæ uenæ
permeant, altera nigra, altera rubra. Porrò eupetalos, & orca quatuor habent colores: eupetalos enim ea
Foſſilium facultates. *ruleum, igneum, minij, mali; orca uerò nigrum, fuluum, uiridem, candidum. Verſicolores poſtremò nonnul-*
læ habentur, non aliter, ac collum gallinæ Numidicæ, uel pauonis, aut columbæ in ſole apricantis, ut criſta-
lis, & pederotum genera: ea enim ad inclinationem colores permutant. Cæterùm ſciendum eſt, quòd ex foſſi-
libus, quæ in medendi uſum recipiuntur, alia quidem corpora ſanant, alia uerò eadem affligunt, in cibis
uel potionibus data. At quæ remedia corpori ſunt, medentur ei partim proprietate totius ſubſtantiæ, par- 30
tim qualitate aliqua, qua proſtigantur morbi. Quæ autem proprietate ualent, earum quædam reſiſtunt uenenis,
quædam morbos ſanant. Quibus natura dedit uires ſuperandi uenena, eorum alia corpora, quæ peſtilentia ſunt
affecta, curant, ut ſmaragdus, ſigillum Lemnium, gleba Armenia. Alia ſingulari ueneno medentur, ſicuti
ſcorpionum ictibus ſapphirus potus, ſulphur plagæ illitum: fungis ſtrangulantibus nitrum potum, ac pariter atra
mentum ſutorium. Alia pluribus aduerſantur uenenis, ut ſal morſibus uiperæ, ceraſtis, ac crocodili, his enim
emplaſtri modo imponitur: ſed potum opio, & fungis præſidio eſt. Quibus uerò foſſilibus comparatum eſt,
ut morbos proprietate fugent, eorum quædam ſanguinis proſluuium ſiſtunt, ut hieracites, alia os uentricu-
li geſtatu & appoſitu roborant, uelut iaſpis. alia ſiniſtro mulieris brachio adalligata abortum prohibent,
ut aetites. alia item ad femora prægnantis alligata partum accelerant, ut idem aetites, & iaſpis. Sunt
quæ craſſa è corporibus deijciunt, ut magnes: alia atram bilem, ut Armenius, & cæruleus lapis: nonnulla 40
uomitum faciunt, ut idem Armenius lapis, chryſocolla, & chalcanthum. Sed inter ea, quæ elementaribus qua-
litatibus agunt, calefaciunt alumen, chalcanthum, chalcitis, miſy, ſory, melanteria. refrigerant terra Ere-
tria, molibdoides, ſtibium, argenti ſpuma, ceruſſa. Quæ autem ſecundis qualitatibus operantur, quædam mol-
liunt quæ dura ſunt, ut gagates: quædam contra indurant quæ mollia ſunt, ut lapis plumbarius, & ſtimmi.
Sunt & quæ inſenſibiles ferè poros aperiant, & quæ cludant: aperit enim nitrum, ſpuma nitri; claudit terra Sa-
mia, & in ſumma omnis terra glutinoſa. Alia, quæ corpori coierunt, nempe glandulas, & nodos diſcutiũt,
ut pyrites, molaris, bitumen. Aliqua cicatricem inducunt, ut chalcitis, miſy, alumen ſciſſum. Nonnulla
cærnem excreſcentem minuunt, ut aſſij lapidis flos, ærugo, chalcanthum, chalcitis, miſy, calx uiua, auripig-
mentum, ſandaracha, chryſocolla. Non deſunt etiam, quæ diuerſis uiribus prædita ſint, ut cimolia, & ſal:
cimolia enim & reprimit, & diſcutit: ſal abſtergit, & adſtringit. Sunt denique quæ uires eaſdem habeant, 50
ita ut deficiente una, altera eius locum ſuppleat. Siquidem chryſocolla, & lapis Armenius eundem effectum
præbent: auripigmentum, & ſandaracha: hæmatites, & ſchiſtos: atque hæc quinque chalcanthum, miſy,
chalcitis, ſory, melanteria inter ſe uiribus conſentiunt. Veruntamen ex his chryſocolla uim efficaciorem obti-
net, quàm lapis Armenius: auripigmentum, quàm ſandaracha: hæmatites, quàm ſchiſtos: chalcanthum,
quàm reliqua ſibi cognata. Cæterum non pauca reperiuntur foſſilia medicamenta (ut fuſius libro ſexto dice-
tur) quæ in cibo, aut potu frequentius, aut copioſius ſumpta uel maximè ſementes affligunt, uel ſyncopen
inferunt. Idq; efficiunt, uel quòd uiſcera erodant, ueluti ſandaracha, & auripigmentum; uel quòd ſpirandi
organa occludant, ut gypſum, & ceruſſa. Sed hæc de foſſilium facultatibus. Nam de concretis ſuccis, cuiuſ-
modi eſt ſal, nitrum, alumen, chalcanthum, & cætera, quæ cum eo cognationem habent, ſulphur, ſandaracha,
auripigmentum, chryſocolla, & alia nonnulla, in huius libri proceſſu ſuis locis latius tractabimus. 60

Digitized by Google

Ἄμπελος οἰνοφόρος. VITIS VINIFERA. CAP. I.

FOlia uitium, & triti capreoli, capitis dolores illitu mitigant: & inflammationem ſtomachi, ardoremque cum polenta. Folia etiam per ſe, ut quæ refrigerent, & adſtringant, imponi ſolent. Potus eorum ſuccus: dyſentericis, ſanguinem excreantibus, ſtomachicis, & grauidarum malaciæ medetur. Eadem efficiũt madefacti in aqua capreoli, & poti. Lacryma uitium, quæ ueluti gummi in caudicibus concreſcit, ex uino pota calculos pellit: illita lichenas, & pſoras, leprasque, nitro prius perfrictas, ſanat: eadem cum oleo ſæpius pilis illitis, pſilothri effectum habet: maximeque ſanies, quam accenſa ſarmenta uitium uiridia exudarunt: qua & perunctæ uerrucarum informicationes extrahuntur. Cinis ſarmentorum, & uinaceorum, detractis in ſede condylomatis, & thymijs, illitus ex aceto medetur: prodeſt luxatis, & uiperarum morſibus: contra lienis inflammationem illinitur cum roſaceo, & ruta, & aceto.

Ἄμπελος ἀγρία. LABRVSCA. CAP. II.

LAbruſca duorum generum eſt. Alterius uua non matureſcit, ſed floréntenus œnanthen nominatam perducit. Altera ad frugem peruenit, paruis acinis, nigra, & adſtringens. Folia, caules, & clauiculæ, quibus repunt, uim habent cultæ uiti ſimilem.

Σταφυλή. VVA. CAP. III.

VVæ recentes aluum turbant, & ſtomachum inflant. innocentiores, quæ decerptæ diu pependere, ideo quòd in eis copia humoris exiccatur, utilesque fiunt ſtomacho, ægriſque, atque cibi auiditatem excitant. In [a] uinaceis, & ollis ſeruatæ, ori & ſtomacho gratæ ſunt, aluum ſiſtunt, ſed ueſicam, & caput tentant: & ſanguinem excreantibus conueniunt. Similesque, quæ in muſto fuere. Sapa, aut paſſo conditæ, ſtomachum magis infeſtant. At quæ ſolem prius paſſæ, in aqua cœleſti condũtur, minus uinoſæ ſunt, ſticuloſis, ardentibus, & longis febribus ſalubres. Reconditi uinacei inflammatis mammis, rigentibus, ac præduris, cum ſale illinuntur. Decoctura eorum dyſentericos, cœliacos, & fœminas fluxione uuluæ laborantes iuuat infuſa: ad deſſeſsiones, ac fotus aſſumitur. Nuclei acinorum adſtringendi uim obtinent: ſtomacho utiles ſunt. Inſpargitur farina toſtorum, polentæ modo, dyſentericis, & cœliacis, & ſolutis ſtomacho.

Vitis uinifera, uuæque confid.

VItium omnium genera, quæ non modò gratiſſimas, dulciſſimasque uuas ad cibos proferunt; uerùm etiam ex his unum præcipuum humanæ uitæ bonum, ſuauiſſimumque potum largiuntur, quot & qualia ſint, hic ſcribere ſuperuacuum eſſe puto. Quandoquidem earundem dulcedine humanum genus allectum, adeò eas ſibi conciliauit, familiaresque reddidit, ut nullus tam clarus quàm obſcurus, tam nobilis quàm ignobilis, tam denique urbanus quàm ruſticus inueniatur, qui de uitium generibus, earumque hiſtoria non poſſit aptè, atque etiam diſtinctè loqui. Vt autem & uites ipſæ, & uinum à quorundam uermiculorum erodentium uindicentur iniuria, illud omnino ſilentio inuoluendum non duximus, quòd ſi dum à ſarmentis repurgantur, ac putantur, falx birci ſanguine oblinatur, uel ea ipſa prius cotem experta, caſtorei corio affricetur, nuper emiſſæ gemmæ (ſi tanta rei agrariæ authoribus fides adhibenda eſt) ab erucis minimè erodi poſſunt: neque etiam emiſſa iam folia, ab alijs quibuſdam uermiculis conuolui. Præterea non ignorandum eſt, quòd magna admodum iniuria uitibus infertur, atq; uuis maximum detrimentum, ſi braſſica ſeratur inter uites. ſiquidem perniciale uni cũ altera odiũ intercedit. Quod cùm animaduerterint rei medicæ ſcriptores, præcipuum ebrietatis antidotum in braſſica collocarunt. Ea enim ſi cruda præſumatur (ut apud plerasq; nationes in cœnæ initio capitatam braſſicã minutim reſectam, lactucæ & intubi loco in acetarijs recipi obſeruauimus) ebrietatem futuram mirum in modum arcet, quemadmodum etiam poſt ſumpta crapulam diſcutit. Quo fit, ut Germaniæ populi uino admodum addicti, ſemper ſuis menſis braſſicam interponant, uel recentem, uel muria aſſeruatam. Ad Elephantinem (ut Theophraſtus eſt author) itemque circa Memphin, uites perpetua fronde uirent; tametſi annuas tantùm proferant uuas. In Italia uerò uites habentur, Plinio inſanæ appellatæ, quæ ter in anno florent, ſed primas tantùm maturant uuas. Vuas ſine uinaceis quidam prouenire affirmant, ſi propaginum ima pars, quæ terra in ſcrobe obruitur, bet,

Vites quo pacto ab erucis uindicentur.

Braſſica apud uites non ſerenda.

Vites perpetua fronde uirentes.

bet, ante plantationem adeò secetur in longum, ut medulla utrinque eximatur, ac deinde coniunctis partibus, & ulmeo cortice circumuolutis, propagines ipsæ suis scrobibus implantentur. Sed ut iam uuis suas reddamus facultates, Vuæ (ut Galenus libro 11. de alimentorum facultatibus memoriæ prodidit) quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent; ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumque praui succi habent, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adeptæ. Porrò quòd ipsæ nutriant, maximo argumento sunt ij, qui uinearum fructum custodiunt: quippe qui tunc temporis uuarum esu admodum pinguescant. Cæterùm non omnes uno quidem modo nutriunt, quoniam quæ dulces existunt, cæteris succum habent calidiorem: ob id sunt siticulosæ, ac uentriculum inflant, & alium subducunt. Contrarium efficiunt austeræ: siquidem, & uentrem cohibent, parum nutriunt, segnèque concoquuntur. Acerbæ autem uirari prorsus debent, utpote quæ uentriculo aduersentur. Vuæ eò laudabiliores, quò carnosiores fuerint, præsertim cùm probè maturæ à uite decerpuntur. At persiles, si prius maturæ sint, & dulces, cæteris minus uentriculum inflant, & alium conuenienter emolliunt. bacenus Galenus. Vua recens probe matura præstat auxilio magno ad ambustia, si manibus pressa adeo ut uinum reddat, ambustis partibus illinatur. Nanque non solum dolorem illico sedat, sed uesicas fieri prohibet. Vitis, quæ Græcis ἄμπελος ὀπωφόρος, Latinis Vitis uinifera appellatur: Arabibus, Harin, Karin, seu Karm: Italis, Vite uinifera: Germanis, Vueinreb: Gallis, uigne. Quæ uerò ἄμπελος ἀγρία Græcè, Labrusca Latinè dicitur: Italicè, Lambrusca: Germanicè, Vuild vueinreb: Gallicè, Vigne sauuage. At Vua Latinis ac Italis, σταφυλὴ Græcis uocatur: Arabibus, Haineb: Germanis, Veinber: Gallis, Roisin.

Vuarum facultex Gal.

Nomina.

Στα φὶς VVA PASSA. CAP. IIII.

VVa passa alba adstringentior est. Prodest esitata caro earum tusi, faucibus, renibus, ac ueficæ. Estur in dysenteria per se cum nucleis: & decocta in patinis cum melle, admista milij, ac hordei farina, & ouo, ualet ad purgandũ caput: eiusdem gratia cum pipere commanducatur. Testiũ inflammationes sedat, illita cum lomento fabarum, & cumini farina. Fauos, epinyctidas, carbunculos, enatas in articulis putredines, & gangrænas, sine nucleis trita, & cum ruta impositæ sanat. podagræ conuenienter cum panacis succo illinitur: mobiles ungues illita, celerius extrahit.

Vuæ passæ cõsideratio.

VVas passas, quarum ubique uulgaris & frequens est usus, omnibus notissimas esse arbitror. Veruntamẽ non est, meo quidem iudicio, credendum, quòd cùm de Vuis passis mentionem faciunt Galenus, & ueteres alij, paruulas illas tantùm intelligant, quæ hoc tempore ex quibusdam Aegæi insulis ac Peloponneso Venetias conuehuntur, & in quibusdam etiam Italiæ locis insolantur: siquidem Galenus nulla magnitudinis, uel paruitatis habita ratione, omnes in uniuersum uuas solis calore siccatas, passas appellat. Id quod ipse Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus ijs uerbis declarat. Porrò quemadmodum passarum differentia, quæ à colore sumitur, nihil ad passarum facultatem confert, ita nec magnitudo: sola autem qualitatis, quæ gustui inest, differentia potest omnia. Ex his nimirum Galeni uerbis satis colligi potest, ipsum omnis generis uuas, quæ solis feruore flaccescunt, nullo prorsus discrimine passas appellasse, nempe Damascenas cæteris grandiores (zibibum officinæ uocant) ac pariter his congeneres, quæ è Smyrnis (ut aiunt) Cypro, & Creta comportantur. Præterea loco citato idem Galenus ita scribit. Nonnulli autem, & rectè sanè, è dulcibus, grandibusque, quales sunt scybelitides, priusquàm mandant, semina eximunt. quæ & ipsæ mueteræ, cutim duram, crassamque habent, easque prius in aqua coguntur macerare: nam & semen ipsum facilius sic eximitur. Aliæ quadam sunt his contrariæ, solidæ, & crassæ, quæ nullum prorsus semen habent. Crescunt hæ in Cilicia, colore subflauo. In Pamphyllia autem scybeliticæ, & colore nigræ: quæ, ut dixi, sunt maximæ. hæc ille. Cæterùm sciendum est, non omnes Vuas passas eiusdem esse facultatis. alia nanque facultas inest dulcibus, alia austeris, alia uinaceos habentibus, alia non habentibus. Quæ itaque uinaceis carent, uel quòd ita natura producantur, uel quòd ij arte fuerint exempti, si dulces sint, adstringente facultate usqueadeò priuantur, ut etiam mirificè leniant. quamobrem pectoris angustiæ, tussi, exasperatis faucibus, & renum, uesicæque uitijs maximè conueniunt. Id quod planè confirmat Galenus lib. septimo, & octauo de compositione medicamentorum secundum locos, ubi uuas passas sine uinaceis leniendo pectori, ac iecinoribus plurimum commendat. Contra uerò facultate omnino adstringente censentur, quæ cum suis uinaceis manducantur. Quòd cùm non ignoraret Dioscorides, Vuam passam cum nucleis in dysenteria edendam esse tradidit. Hinc itaque fit, ut maximo in errore uersari existimem medicos alioqui ætatis nostræ celebres, qui alui deijciendæ gratia, Vuam passam paruam uulgarem, quæ ex locis suprà dictis in Italiam defertur, simul cum uinaceis deuorandam exhibent. quippe cùm alui fluidam facere in animo sit, eam potius cohibent, quàm leniant: idque potissimùm, ubi uuæ passæ temporis tractu succi partem amiserint. Qua re perspecta in hanc sententiam deducor, ut ad aluum emolliendam aptiores censeam Damascenas, Cyprias, ac Creticas (quibus tamen prius nuclei exempti sint, uel ea seruantur, quæ sine nucleis nascuntur) quàm quæ minutæ passim in officinis inueniuntur. quandoquidem hæ succi longè minus, quàm corticis, & uinaceorum continent, nisi sint omnino recentes, & diligenter asseruatæ. Quapropter si hoc tenui uuarum passarum genere uti quandoque cogimur ad emolliendam aluum, eas eligi præstat, quæ sine uinaceis prouenient: uel si hæ desint, suppleant illæ, quæ à nucleis fuerint expurgatæ: tametsi Damascenus, & Creticis

Vuæ passæ in facultatibus differentiæ.

Medicorum error.

& Creticis longè bonitate cedant: de quibus ſanè intellexiſſe Galenum, easque ad pectoris uitia laudaſſe planè ſuſpicamur. In quorum genere hac etiam tempeſtate ſunt, quæ ſemine carent, quemadmodum quæ Galeni ætate ex Cilicia conuehebantur. Illud porrò animaduertendum eſt, quòd ubi quis aluum bonam facere contendit, non debet paſsis uti quæ guſtui acerbitatem, uel auſteritatem relinquunt: ſunt enim tales frigidæ, ac terreſtres. quibus itaque facultatibus cohibent, adſtringunt, & roborant, præſertim ſi cum uinaceis nucleis comedantur. Vuæ paſſæ ui res ex Gal.

Vnde ſcitè Galenus libro ſecundo de alimentorum facultatibus, hæc prodidit. Vuæ paſſæ cum aliis uuis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Multæ enim ſunt dulces, acerbæ autem omnino paucæ: plurimæ uerò ex dulci, & auſtera qualitate ſunt miſtæ. quanquam dulces nonnihil quoque auſteræ qualitatis habent: & auſteræ, dulcedinis. Cæterùm ut dulces temperamento ſunt calidiore, ita auſteræ frigidiore. Ad hoc auſteræ ſtomachum roborant, & uentrem conſtipant, & his multò magis acerbæ: mediam autem quodammodo inter ipſas conſtitutionem dulces obtinent, ut quæ nec ſtomachum diſſoluant, nec aluum ſubducant. Dulcibus tamen, ut uis quædam ſemper meſt contemperandi, ita & mediocriter detergendi: quibus duabus facultatibus exiguas mordicationes, quæ os uentriculi infeſtant, obtundunt. Et libro VIII. *cap.* VII. *de compoſitione pharmacorum ſecundum locos, idem Galenus ſic inquit. Vua paſſa contemptilis uideri poſſit, ob familiarem eius uſum. At uerò hoc ipſum eam facit utiliorem: nam cùm familiaris nobis ſit, in tantum adſtringens eſt, quantū opus habet uiſcus affectum. Habet aũt & uim concoctoriã crudorũ humorũ, et uim coercẽdi maligna, ſirq; ipſa haud facilè putredini obnoxia: & ultra hæc ſecundum totã ſubſtantiã, uiſceri ipſi, hoc eſt iecinori, familiaris eſt, & propria. Item libro de attenuante uictus ratione, ſic habet. Vuæ paſſæ ſi non ſint adſtringentes, lieni quidẽ, et epati tumentibus non conducunt, thoracis tamen, & pulmonis affectibus conducunt. De uuis autem paſsis ut cibus ſunt, locutus eſt ipſe Galenus libro* II. *de alimentorum facultatibus, his uerbis. Alimentum ex paſsis uuis tali qualitate in corpus diſtribuitur, qualis ipſarum natura fuerit, dulce ex dulcibus, auſterum ex auſteris, miſtum ex ijs, quæ utriuſq; qualitatis ſunt participes. Quantitate uerò copioſius ex pinguibus, ac dulcibus: parcius ex auſteris, & macris. Quòd ſi paſſarum pinguium, dulcium, à quibus ſemina ſuerint exempta, parem molẽ cum pari uuarum mole contuleris, paſſas nalentius nutrire deprehendes. Huiuſmodi ſanè, ut minus quàm caricæ ſubducant, abſtergeantque, magis tamen quàm illæ ſtomachum iuuant. Hæc una, quæ Græcis ſtaphis, Vua paſſa Latinis pariter ac Italis uocatur: Arabibus, Zibib: Germanis, Vueinbeerlen, Mertreubel, & Koſein: Hiſpanis, paſſas: Gallis, Roiſins en captz.* Nomina.

Οἰνάνθη. OENANTHE. CAP. V.

OEnanthe uocatur uitis ſylueſtris fructus, cùm floret. Recondi debet fictili non picato, collectaque ſubſtrato linteo, in umbra ſiccatur. Laudatiſsima in Syria, & Cilicia, & Phœnice. Vis ei adſtrictoria, quare pota ſtomacho, ac ciundæ urinæ utilis. aluum ſiſtit, ac ſanguinis excreationes. Contra faſtidia, & acorem ſtomachi, ſicca, & illita efficax eſt, capitis doloribus tam uiridis, quàm ſicca ex aceto, & roſaceo perfunditur, ſanguinolenta uulnera cataplaſmate, & incipientes ægilopas, oris ulcera, & genitalium nomas trita cum melle, croco, myrrha, & roſaceo ab inflammatione uindicat. Peſsis miſceturad ſiſtendum ſanguinem: contra oculorum delacrymationem, & ſtomachi ardores cum polline polentæ, & uino illinitur. Cinis crematæ in teſta candentibus prunis, facit ad oculorum medicamenta: reduuias, & pterygia, abſcedentes gingiuas, cruentasque cum melle ſanat.

OEnanthen non illius labruſcæ modò florem eſſe, quæ uuas ad maturitatem non perducit; uerùm etiam alterius, quæ fructum perficit, aſſerere non dubitamus. Nam etſi ſuperius ſcripſit Dioſcorides, labruſcam duorum generum eſſe, atque alterius uuam non matureſcere, ſed floréteuus Oenanthen nominatam perducere: nihil tamen propterea prohibet, quin alterius quoque labruſcæ florentis uuæ Oenãthe pariter dici queat, cùm non aliud ueteribus ſignificet Oenanthe, quàm uitis flos. Quòd in præſenti capite ipſe Dioſcorides manifeſtè declarat: quippe qui tradat Oenanthen uocari uitis ſylueſtris fructum, cùm floret, nullius facta generis diſtinctione. Quin & idem in ſequentibus confirmat, ubi uini oenanthini meminit, è feracis ſylueſtris uitis floribus fieri ſcribens. Ex his itaque abundè conſtare arbitror, non tantùm infructiferæ, ſed etiam fructiferæ labruſcæ florem Oenanthen uocari poſſe. Adde quòd id quoque apertè teſtatur Galenus lib. VIII. *cap.* I. *de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, his uerbis. At uerò quemadmodum omphacium, ſic etiam abſinthij ſucco admiſceo, quandoque etiam ambo, & tertium inſuper hypociſtidis, & quartum oenanthes. ſic autem appello uitium ſylueſtrium germen unà cum floribus, ex quo ſuccedẽtibus diebus uua fit. Plinius lib.* XII. *cap.* XVIII. *Oenanthen uuam, non florem eſſe cenſet ſic inquiens. Eodem & Oenanthe pertinet: eſt autẽ uitis labruſcæ uua. colligitur cum flore, cùm optimè olẽt. hæc Plinius. in cuius ultimis uerbis ſuſpicor mendum ſubeſſe, & fortè rectius legendum eſſe, cùm floret, non cum flore. Non enim uideo, quomodo quis unquam uuam cum flore colligere poſsit. Cæterùm ne aliquis fortaſſe decipiatur, hìc non ducimus ſilentio diſſimulandum eſſe lapſum Marcelli Vergilij, alioqui doctiſsimi interpretis, & commentatoris Dioſcoridis. Is autem ex eius uerbis, quæ nũc ſubijciam, magis innoteſcet. Monemus, inquit, ſcribere in* VI. *ſuæ medicinæ Paulum Æginetam plurimum quidem ex labruſca Oenanthes uſum eſſe, quoniam egregie adſtringit, ſtomachumque, & aluum maximè firmat. Veruntamen traditis his, idem ſtatim ſubijcit. Dioſcorides autem aliam deſcribit Oenanthen contrarias huic uires habentem. ideoque ſecundis, ſtillicidio ueſicæ, & follis ſuffuſionibus eam mederi ait. Quorum nihil in capite*

Oenanthes conſid.

Marcelli Vergilij lapſus.

Digitized by Google

in capite hoc legitur, neque in ſcriptore hoc alibi legiſſe me memini, & nihilominus non negligenda Aeginetæ authoritas, & teſtimonium eſt. quem credere oportet uera, & quæ aliquando legiſſet, teſtari. hæc Marcellus. In quibus ſanè uerbis euidentiſſimè deprehenditur hallucinatus, uel potius eorum oblitus, quæ de Oenanthe herba uiribus huic contrarijs prædita, memoriæ prodidit Dioſcorides libro tertio. Neque ſolùm huius, quam tamen Latinam fecerat, non meminiſſe uidetur; ſed neque eorum quoque, quæ ibidem in ſua commentatione doctè ſatis ſcripſit. Sed aliquando etiam bonus (ut aiunt) dormitat Homerus. Illud poſtremò addiderim, quòd etiam domeſticæ uitis flos Oenanthe dicitur. Verùm quia ſylueſtris uitis ut multò magis adſtrictoria pollet, ita per excellentiam Oenanthe appellatur. Nomina. *Dicitur igitur Græcis οἰνάνθη: Latinis, Oenanthe, & Labruſcæ flos: Italis, Enanthe: Germanis, Vuildreben: Gallis, Grappe de vigne ſauuage.*

Ὀμφάκιον. OMPHACIVM. CAP. VI.

OMphacium ſuccus eſt acerbæ uuæ nondum matureſcentis, è Thaſia uite, aut Aminæa. Oportet autem ante Canis ortum, expreſſam melliginem in rubro ære, linteo cooperto, inſolare, uſque dum cogatur: ſemperque quod ceruici uaſis concretum hæſit, reliquo humori permiſcere: noctu uerò à ſubdialibus locis in tectum referri, quandoquidem nocturni rores ipſum concreſcere non ſinunt. Eligendum eſt flauum, friabile, uehementer adſtringens, & linguam mordens. Sunt qui coquendo melliginem cogant. Prodeſt contra tonſillas, uuam, ulcera oris, humida gingiuarum uitia, purulentas aures cum melle, aut paſſo: item ad fiſtulas, uetera ulcera, nomaſque ex aceto. dyſentericis, & mulieribus fluxione uuluæ laborantibus clyſtere infunditur: oculorum claritati, & ſcabritiæ, & eroſionibus angulorum conuenit. Bibitur ad recentem ſanguinis excreationem, etiam ſi rupta parte aliqua contingat: ſed pauco, & aquatiore eſt utendum, ualde ſiquidem exurit.

Omphacij cõſideratio. *Omphacium ex omni immaturarum uuarum genere parat Italia, cùm Thaſijs, & Aminæis careat uuis, è quibus ueteres ſuum Omphacium conficiebant, ad medicinæ duntaxat uſum, id in ſole cogentes, ubi uidelicet adſtrictione opus erat. Quæ tamen parandi ratio hoc tempore ferè prorſus exoleuit. Sunt qui ut maiorem omphacio adſtrictionem comparent, è ſylueſtrium uitium uuis illud exprimant, non ad medicamenta tantùm, ſed etiam ad ciborum condimenta. Verùm omphacium noſtrum ſole non cogitur, etſi pluribus diebus ipſum inſolari dimittamus ſuis cum uinaceis in cado, craſſo linteamine cooperto, donec excrementa ſubleuentur, ſaccue uò ſubſidat, & inclareſcat ſuccus. Siquidem hac parandi ratione abſque ſale per annum incorruptum aſſeruatur tam ad ciborum, quàm ad medicamentorum uſum.* Omphacij uires ex Gal. *Omphacium (ut Galenus memoriæ prodidit lib. IIII. ſimplicium medicamentorum) calidis morbis omnibus magno iuuamento adhiberi poteſt. quippe cùm id omnino acidum ſit, perfectè etiam refrigerat, uniceq; ardoribus prodeſt, ſiue ori uentris impoſitum, ſiue totis hypochondrijs, ſiue cuilibet alij, quod refrigerare uelimus. Atqui, etſi ſcribat Galenus Omphacium acidum eſſe; non tamen aceti modo in altum penetrare poteſt, quòd omphacium calorem (ut ipſe inquit) non habeat, ut acetum, ac proinde neque acrimoniam. Quare Ioannis Farnelij Medici clariſſimi ſententiam probare non poſſum. Siquidem is libro quinto methodi medendi, poſtquàm omphacium frigidum ordine ſecundo, ſiccum uerò primo conſtituit, iecoris obſtructiones expedire, & ob id regium morbum fœdoſque colores abſtergere ſcribit: quin & dum hæc præſtat, leni ſimul adſtrictione uentriculum, iecuráq; corroborare. Quibus (quantum uideo) cùm Galenus tum ratio ipſa refragatur. Siquidem quòd omphacium primo tantum ordine ſiccet, falſum ſanè eſſe conuincitur Galeni ipſius teſtimonio, quippe qui libro quinto capite ultimo de ſimplicium medicamentorum facult. omphacium tertio ordine exiccare, ac uehementer adſtringere ſcribit: Id quod iterum repetit libro quarto, cap. primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: & libro, & cap. quinto de medendi methodo: Quòd uerò omphacium iecoris obſtructiones aperiat, nulla prorſus eſt ratio, quæ conſentiat. Nam cùm ſcribat Galenus libro IIII. cap. V. de compoſitione medicamentorum ſecundum genera omnia adſtringentia contrahere, ac denſare, quinetiam uincire, ac continere partium ſibi inuicem cohærentium ſubſtantiam, atque minus, magisque hoc pro adſtrictionis uehementia, palam fit Farnelij ſententiam haud eſſe probandam, & præſertim eo argumento, quo ipſe niti uidetur, quòd ſcilicet omphacium auriginem & fœdos colores abſtergat. Siquidem tametſi omphacium cuti affrictum, auriginem, maculasque cutis abſtergat, non tamen ob id ſequitur, ut potum iecoris obſtructiones aperiat, & præſertim cùm ſtringendo, & denſando, quæ adſtringentia ſunt, ſumma corporis, in altum penetrare, ac permeare prohibeatur eorum uirtus. Ob quam cauſam (inquit Galenus) pulchrè nonnulli medicorum alia tenuium partium, & acri poteſtate prædita uidere cogitarunt, à quibus ueluti ductæ adſtringentium uires, in profundum corpus perueniunt. Itaque cùm omphacium craſſarum admodum ſit partium, nec quicquam caloris cùm natiui, tum aſcitiij ſortiatur, quo in iecur uehi poſſit, atque occluſos permeare meatus, non uideo quo pacto Farnelij opinioni acquieſcere queam. Poſtremò quod leni adſtrictione, uentriculum, iecuráque corroboret, non ſatis Farnelij authoritate mihi conſtat, cùm omphacium Galeno, (ut præmiſimus) uehementer, non leuiter adſtringens habeatur.* Nomina. *Id Græci ὀμφάκιον dicunt, quod Latini item Omphacium: Itali, Agreſto: Germani, Agreſt; Hiſpani, Agraz: Galli, Verius.*

Οἰνοφύσις. VINI NATVRA. CAP. VII.

VIno uetere nerui læduntur, & reliqui ſenſus, quod tamen guſtu ſuauius eſt: quare cauendum ijs, qui [a inteſtinæ] alicuius partis imbecillitatem ſentiunt. attamen in ſecunda ualetudine paucum aqua dilutum, innoxiè ſumitur. Nouum inflat, ægrè coquitur, inſomnia parit grauia, & urinam ciet. Aetate medium utraque uitia fugit: quare ad uictus ſanorum, ægrorumque uſurpatur. Album, tenue, ſtomacho utile eſt, ac facilè in membra diſtribuitur. Nigrum uerò craſſum eſt, & concoctu difficile, carnem alit, & ebrietatem creat. Giluum, utpote quod medium eſt, medias inter utrunque uires habet. In ſecunda tamen, & ſiniſtra ualetudine, cùm primis laudatur album. Quin & uina ſapore diſtant. ſiquidem dulce craſsis partibus conſtat, & difficilius à corpore expirat: ſtomachum inflat, aluum & interanea ut muſtum turbat, ſed minus inebriat: renibus, & ueſicæ apriſsimum. Auſterum per urinam celerius tranſit: ſed capita dolore tentat, & temulentiam gignit. Acerbum ad ciborum per membra digeſtionem accommodatiſsimum: aluum, & cæteras fluxiones cohibet, minusque urinam expellit. Nouum neruos minus tentat. Vinum aqua marina factum ſtomacho aduerſatur, ſitim ſtimulat, neruos infeſtat, aluo aptum, à ualetudine ſe recolligentibus inutile. Paſſum, quod uuis ſole ſiccatis in area, aut in farmento torrefactis exprimitur, Creticum cognomine, aut pramnion, aut protropon: & ſapa, quæ fit muſto igni decocto, Græcis ſirion, aut hepſema appellant: nigra quidem, & quæ dicuntur melampſithia, craſſa ſunt, & corpora multum alunt: candidum tenuius: & heluola inter hęc media, medias ſortiuntur uires. Omnia tamen adſtringunt, & pulſus reuocant. faciunt aduerſus uenena, quæ exulcerando necant, ex oleo pota, & uomitionibus reddita: contra cicutas, meconium, pharicum, toxica, & concretum in grumos lac: item contra renum, & ueſicæ pruritus, roſiones, exulcerationesque, inflat tamen, & ſtomacho aduerſatur. Priuatim, prodeſt melampſithium, ſi uenter rheumatiſmum ſentiat. Album magis cæteris emollit aluum. Gypſo conditum neruis officit, caput aggrauat, & incendit, ac ueſicæ aduerſatur: contra uenena cæteris aptius. Piccata, aut reſinata excalfaciunt, concoquunt: ſanguinem excreantibus inimica. Quæ uerò aparachyta uocant, ut quæ admiſtam ſapam recipiunt, caput implent, temulentiam gignunt, ægrius in halitum expirant, ſtomachum malè habent. Inter Italica uina Falernum principem locũ obtinet: quod inueteratum perquàm facilè coquitur, pulſus exuſcitat, aluum adſtringit, ſtomacho utile: ſed ueſicæ nocet, atque ijs qui uiſus hebetudinem ſentiunt, & ad potus crebros minimè idoneum. Albana craſsioribus conſtant partibus: dulcia ſtomachum inflant, uentrem emolliunt, ſed concoctionem non æquè adiuuant, & neruoſa minus infeſtant, uetuſtate eadem auſterum ſaporem concipiunt. Cecubum, cùm ſit dulce, eſt & Albano craſſius: corpus, & colorem alit: ægrè tamen coquitur. Surrentinum ualde auſterum eſt quare inteſtinorum, & ſtomachi fluxiones cohibet, & cum tenue ſit, caput minus tentat: inueteratum ſuauius redditur, & ſtomacho utile. Adrianum, & Mamertinum in Sicilia æquè craſsis partibus gignuntur: modicè adſtringunt, & ocyſsimè inueterantur, minusque ob ſuam tenuitatem neruos tentant. Parætydianum, quod ex Adriatico ſinu defertur, odoratum, ac tenuius eſt: quare liberaliter epotum fallit, diu ſeruat ebrietatem, & ſoporem adfert. Iſtricum Parætypiano ſimile eſt, ſed urinam uehementius pellit. Chium tamen antedictis mollius, & aptum potui eſt. bene alit, & minus inebriat, fluxiones cohibet, oculorum medicamentis utile. Lesbyum facilè membra ſubit, Chio leuius, & aluo idoneum. Ephesium eandem uim habet, quod Phygelites nominatur. Verùm Aſianum è Tmolo monte, Meſogites appellatum, capitis dolores ciet, & neruos lædit. Coum uerò, & Clazomenium, quoniam multam ſibi maris aquam uendicant, facilè corrumpuntur: flatus mouent, aluum turbant, neruis officiunt. Vinum omne (ut reliqua in commune dicantur) merum, ac ſyncerum, & ſua natura auſterum, excalfacit, facilè in membra diſtribuitur, ſtomachum adiuuat, appetentiam ciborum inuitat: uires alit, ac robur auget: ſomnum conciliat, & commendat colorem. Potum liberalius auxilio eſt contra aſſumptam cicutam, coriandrum, pharicum, ixiam, meconium, argenti ſpumam, taxum, aconita, fungosve: contra ſerpentium morſus, & omnium ictus, quæ refrigerando necant, aut ſtomachum in uomitiones effundunt. Facit ad longas inflationes, roſionesque præcordiorum, ac diſtentiones, ſtomachi reſolutionem, & ſi uenter, aut interanea rheumatiſmum ſentiant. Conueniunt ſudatoribus, & quibus corpus immodico ſudore digeritur, maximè alba, uetera, & adorata. Quæ tamen uetuſtate dulceſcunt, renibus, ac ueſicæ accommodatiora redduntur: uulneribus, inflammationibusq; in ſuccida lana imponuntur: tetra ulcera, & phagedænica, & fluxionibus obnoxia commodè perfunduntur. Quæ marinam non receperunt, auſtera, & alba, ad ſanorum uictus uſurpantur. In his præſtant Italica, Falernum, Surrentinum, Cecubum, Signinum, & permulta Campaniæ, & Parætypianum ab Adriatico ſinu, & Siculum, quod Mamertinum appellatur. Ex Græcis Chium, Lesbium, & Phygelites ex Epheſo. Craſſa uerò, & nigra ſtomacho negotium exhibent, inflationem pariunt, corpus augent. Tenuia tamen, & auſtera ſtomacho proſunt, & minus carnes alunt. Vetera ualde tenuia, & candida uehementius urinam ciunt, & dolores capitis mouent, neruosque largius pota tentant. In media ætate, ut à ſeptimo anno, potui ſaluberrima ſunt. Modus autem pro ætate, et tempore anni, et conſuetudine, et qualitate uini definiatur. Non ſitire, et modicè cibos prolui, optimum eſt præceptum. Nocet ebrietas omnis, et maximè aſsidua: ſiquidem obſeſſos neruos quotidie remittit: largioreque potus acutorum morborum adfert initia. Mediocris tamen uinolentia aliquot diebus, maximè poſt

aquæ

a Meum. Concluſa non legit.

aquæ potus, utilis: nanque modo quodam ex alto euocat, ſenſilesque expurgat excretus, & per cæca corporis ducit ſpiracula. Sed aquam poſt uinolentiam bibere oportet: iniquidem ualetudinis alicuius gratia factæ temulentiæ remedium adfert frigida.

Vini facultates uariæ pro modo uſus.

CVm profectò Vinum ſit liquor omnium ſuauiſſimus, præcipuum humanæ uitæ bonum, ac præſtantiſſimum ſubſidium, uitalium ſpirituum regenerator maximus, ac omnium corporis tum facultatum, tum functionum inſtaurator optimus, cor lætificet tueaturque ſummopere, nulli mirum eſſe debet, quòd plantam, quæ fructum fert, ex quo uinum exprimitur, uitem, quaſi uitam, appellauerint ueteres. Verùm non ob id gaudeat, ſubilentique ij, qui uino nimis indulgent, quòd ego ipſum tot laudibus extulerim. quippe cùm omne extremum (ut in communi prouerbio eſt) ſit uitioſum, ſi uinum immoderatè, & plus quàm deceat, bibatur, periculoſos atque horrendos (ut mox dicetur) procreat morbos. Aliàs ſi in eius uſu temperantiæ adhibeatur, tum ad alendum, tum etiam ad roborandum corpus omnium efficaciſſimum habetur. quandoquidem puriſſimum generat ſanguinem, ocyſtimè in alimentum uertitur, concoctionem in quauis corporis parte adiuuat, animum addit, cerebrum pergat, intellectum excitat, cor exhilarat, ſpiritus uiuificat, urinam ciet, flatus diſcutit, immatum calorē auget, conualeſcentes impinguat, cibi appetentiam inuitat, ſanguinem turbidum clarificat, obſtructiones aperit, alimentum in uniuerſum corpus defert, colorem conciliat, & omne in corpore excrementoſum deijcit. Sed ſi modus abſit, & ſine ratione, ac temperamento ſiematur ingurgiteturue (quod facere ſolent ebrioſi) ex accidenti totum refrigerat corpus. neque enim ſecus nimio eius potu (ut Galenus inquit) innatus corporis calor ſuffocatur, atque paruus ignis magna lignorum ſtruē extinguitur. Præterea cerebro, ſpinali medullæ, ac neruis inde exorientibus obeſt. hinc fit, ut principe hac parte affecta, temporis tractu maximi, & pernicioſi concitentur morbi, nempe apoplexia, epilepſia, paralyſis, tremor, ſtupor, ephialtes, catalepſis, conuulſio, uertigo, articulorum contractio, lethargus, phrenitis, deſtillatio, ſurditas, exoritas, & oris labiorumque diſtentio. Quinetiā uinum intemperatè hauſtum, bonos corrumpit mores. nam quòd homines contentioſi, loquaces, effrænesq; ſint, quòd furant, menteque moueantur, quòd denique aleæ, libidini ac rei uenereæ ſemper ferè indulgeant, ac nonnunquam homicidia committant, nulli uerius adſcribendum eſt, quàm uino immodicè ſumpto. Adde quòd memoriam diſſipat, ſenſus omnes perturbat, aſſiduos morbos parit, & repentinas mortes adfert: ne ſingula perſequar, quæ recenſere longum eſſet, & audire moleſtum ijs, qui nimium uino dediti ſunt. Cæterùm Vinum magis ſenectati, quàm reliquis ætatibus conuenit. id ſiquidem frigidam ſenum temperiem, talem annorum multitudine redditam, temperat, ac mulcet. Verùm pueris, ac adoleſcentibus ad ingeſſimum annum uſque minimè cōcedi debet, ſi Galeni ſententiæ ſubſcribendum eſſe putamus, qui libro ſecundo de tuenda ſanitate, nil aliud aſſerit uinum eſſe pueris, & adoleſcentibus exhibitum, quàm ignem igni additum. Cauendum quoque eſt, ne in ardoribus æſtatis uinum niue, aut glacie, aut gelidiſſima aqua perfrigeratum hauriatur: quòd cerebro, neruis, pectori, pulmoni, uentriculo, inteſtinis, ſpleni, iecinori, renibus, ueſicæ, utero, dentibusq; maximè noceat. Quare admirari non licet, ſi tempore uinum arte frigefactum bibentes coli, & uentriculi cruciatibus afficiē, item conuulſionibus, reſolutionibus, apoplexia, ſpirandi difficultate, urinæ ſuppreſſione, calculo, uiſcerum obſtructione, aqua intercute, ac pluribus aliis grauibus, & pernicialibus morbis. Proinde ſcitiſſimè Galenus libro de cibis boni, & mali ſuccī, hæc prodidit. Qui non exercentur ſumma æſtate, cum uehementi calore urgentur, fontis aquam bibant, niuisq; & uini refrigerati uſum uitent. Hæc enim quamuis protinus nullam iniuriam corporibus ſenſibile læſionem inferant; ſenſim tamen, occulteq; creſcente uitio, cùm iam ætas progreſſu temporis inclinauerit, articulos, neruosq; & uiſcera ijs morbis uexat, qui uel difficulter admodum, uel omnino tolli non poſſunt. Ad hæc in tuenda ſanitate diligenter procurandum eſt, ut uinum, quod in potu alimēti gratia quotidie ſumitur, ſit mundum, purum, clarum, odoratum, & ſapore iucundum: nanque corruptum, turbidum, impurum, odore graui, & guſtu ingrato, non modò toti corpori noxam infert; ſed etiam ſanguinem corrumpit. Quapropter feliciſſimè ſuam tuentur ſanitatem, qui regiones incolunt, in quibus optima uina proueniunt. quemadmodum in Goritienſi comitatu, ubi ſanè generoſiſſima uina naſcuntur, nimirum Pucinum illud antiquis adeò celebratum, necnon Vipacum illi bonitate proximum. Hæc quidem parcè modeſteque pota, ad tuendam ſanitatem mirificè conferunt. Id quod ipſe experientia in me facta comperi, atque etiam omnibus ingenuè teſtari poſſum. nam cùm multis antè annis diuturnus uentriculi dolor malè me habuiſſet, quem totius corporis imbecillitas conſecuta erat, ex Pucini, & Vipaci tantùm uſu, me priſtinam ueram ſanitatem, & integrum robur adeptum eſſe certo ſcio. Ob id ergo mirandum non eſt, ſi Plinius magnis laudibus prædicauit Pucinum lib. XIIII. cap. VI. ubi ita ſcriptum reliquit. Liuia Auguſta octuaginta duos annos uitæ Pucino retulit acceptos, non alio uſa. Gigitur in ſinu Adriatici maris, non procul à Timauo fonte, ſaxeo colle, maritimo afflatu, paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc eſſe crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyctanum appellauerunt ex Adriatico ſinu. hæc Plinius. Cuius certè teſtimonio planè ſubſcribunt ruſtici lapidiæ incolæ: quippe cùm ij uinis Pucino cognatis in quotidiano potu utantur, rariſſimè ægrotant, & longeuam admodum uitam traducunt, adeò ut plurimi reperiantur, qui nonageſimum, & centeſimum annum attingunt. Eſt autem uinum hoc tenue, clarum, lucidum, colore aureum, odoratum, guſtuiq; gratiſſimū. Potum ualenter excalfacit, niſi dilutum fuerit, facileque in uniuerſum permeat corpus. Quamobrem (ut libro tertio ſimplicium medicamentorum ſcribit Galenus) tale natura unum, non modò perfrigeratorum omnium, ſed eorum etiam, qui aut ex oris uentriculi, aut cordis dolore animi deliquium patiuntur, præſentaneum fuerit remedium. Ex quibus facilè colligi poteſt, feliciſſimos eſſe eos, qui in regionibus, quæ uina optima ferunt, ortum tur, ſi tamen modeſtè (ut fieri decet) eis utantur. Cæterùm quæ uina in uniuerſum quotidiano uſui magis conueniant

Vini cui ætati conueniat.

Vinum glacie uel niue refrigeratum malum.

Vini optimi notæ.

Generoſiſſima uina in Goritienſi agro.

Matthiolus curatus uino Pucino.

Vinum Pucinum.

ueniant, hîc longiori ſermone commemorare ſuperuacuum duximus, cùm hoc a Dioſcoride latius ſit proditum, atque etiam de omnium uinorum uiribus diligentius ſcriptum, quàm ut plura à nobis referri debeant. Fit è uino aqua per alembicum (ut uocant) quam ob eius admirandas uires aquam uitæ appellauere ſapientes. Nam ſi ex uino optimo à perito opifice parata ſit, meritò hoc nomine appellari debet. Quemadmodum enim, quæ inſeæ maceruntur ab omni corruptione præſeruat, ita ſumentium quoque uitam, ſublata omni putredine, cuſtodit, fouet, reparat, tuetur, auget, & producit, cùm non ſolùm natiuum calorem foueat, & in ſuo uigore conſeruet, ſed uitales quoque ſpiritus regeneret, & uiuificet, uentriculum calefaciat, cerebrum, & intellectum acuat, uiſum clarificet, & memoriam reparet, & præſertim ſi ab his ſumatur, qui frigidiuſculo ſunt temperamento; quique cruditatibus uentriculi, flatibus, & alijs quibuſcunque frigidis affectibus obnoxij ſunt. Quare his, qui uentriculi dolore à flatu, aut cruditate torquentur, uertiginoſis, comitialibus, reſolutis, melancholicis, ueternoſis, hypochondriacis, & cordis pulſæ, aut tremore, & animi deliquio laborantibus, ſummum eſt auxilium, ſi quotidie ſumatur cochlearis communis menſura. At qui longè præſtantius antidotum euadit, ubi hoc modo paretur, quo ego mihi parare ſoleo. Sumito cinnamomi unciam, gingiberis drach. quatuor, ſantalorum omnium ſingulorum drach. ſex, caryophyllorum, galangæ, nucis myriſticæ ſing. drach. duas & ſemis, macis, combebarum ſing. drachmam. Cardamomi utriuſque, ſem. melanthij ſing. drach. tres, zedoariæ ſemunciam, ſem. aniſi, fœniculi dulcis, paſtinacæ ſylueſtris, ocimi, rad. angelicæ, caryophyllatæ, glycyrrhizæ, calami odorati, minoris phu, foliorum ſclareæ, thymi, calaminthæ, pulegij, menthæ, ſerpylli, amaraci ſing. drach. duas: roſarum rubearū, florum ſaluiæ, betonicæ, roriſmarini, ſtœchadis, bugloſſi, borraginis ſing. ſeſquidrachmā. Corticum citri drach. tres. Pulueris diambræ, aromatici roſati, Diamuſci dulcis, Diamargariti, Diarhodonis abbatis, electuarij de gemmis ſing. drachmas tres: Terantur, quæ terenda ſunt, & deinde in uitreo uaſe macerentur, ex libris duodecim aquæ uitæ præſtantiſſimæ, è ſelectiſſimo uino paratæ, occluſo ſubinde uaſis oſculo, diebus quindecim continuis. Ac deinde uitreo alembico uaſi ſuperpoſito, per aquæ feruentis balneum à perito artifice diſtillentur, oſculis alembici adeo concluſis, ut nihil inde expirare poſſit. Aqua, quæ inde fluxerit in aliud ſubinde uas recondantur, additis ſantali odorati teſſellatim conciſi duabus drachmis, moſchi, ambari, in tenui linteolo colligati ſing. ſemiſcrupulo, & iulapij roſati clariſſimi libra. Demum concutiantur fortiter, quousque iulapium cum aqua miſceatur, claudaturque deinde uas cera, & membrana, & ita quieſcat diebus quindecim continuis; & ultimò in aliud transferatur uitrum, ibique aſſeruetur. Eſt itaque hæc aqua antidotum præſtantiſſimum, & præſentaneum auxilium ad omnia prædicta. Quippe non ſolum hauſta, ſed in faciem ex alterius ore proiecta, epilepticos, defectos animo, & fœminas uteri ſtrangulatu decidentes reuocat, loquelam amiſſam reſtituit, & tamā moribundos tam diu ſuſtinet, ut quandoque miraculi ſpeciem afferat. Additur etiam in clyſteribus colicorum unciæ pondere præſentaneo anxilio, ubi à flatu, aut frigiditate proueniat morbus. & præſertim additis theriacæ, aut mithridatis antidoti binis drachmis. & uno uerbo omnia ferè comprehendam, medicamentum eſt ſummum ad frigidos omnes affectus. Vinum ſic Latinè, οἶνος autem Græcè uocatur: Germanicè, Wein: Italicè, pariter & Hiſpanicè, Vino.

Aqua uitæ & eius uires.

Aquæ ſiue Elexir uitæ Matthioli paranda ratio.

Vires mirabiles.

Nomina.

Οἶνος ἀμφακίτης. VINVM OMPHACITES. CAP. VIII.

OMphacites nomine, peculiariter fit in Lesbo ſiccata ſole acri uua, paulò ante maturitatem decerpta, triduo aut quatriduo, donec racemi in rugas contrahantur expreſſumque uinum cadis infolatur. Vim adſtringendi habet, prodeſt diſſolutis ſtomacho, & ilei dolore laborantibus: item prægnantium malaciæ, & crudis. in peſtilentia quoque ſorptum auxiliari dicitur. Huiuſmodi uina nō niſi poſt multos annos bibi poſſunt.

Δάτρια. LORA. CAP. IX.

LOra, quam deuteriam, alij potimon appellant, fieri ſolet adiectis metretis tribus aquæ in uinacea, quibus triginta uini metretæ extractæ fuerint: calcatis uinaceis, expreſſoque decocto ad tertias partes, & additis in ſingulos congios modi eius qui remanſit, binis ſalis ſextarijs, poſt hyemem **transfunditur** in uaſa. Lora intra annum utendū, etenim celeriter exoleſcit. Conuenit ægris, quibus timemus noxam uini, coacti ſæpe deſiderijs eorum obtemperare: item à longa ualetudine ſe recolligentibus. Fit & uinum, quod adynamon uocant, loræ uires habens, hoc modo. Pares aquæ, & muſti **menſuræ** coquuntur molli igne, donec abſumatur aqua: quòd, ubi refrixerit, elutriatum picato uaſe **reconditur**. Alij marinæ, & cœleſtis, aquæ, mellis, & muſti pares miſcent portiones, decapulant, & **quadraginta** diebus inſolant, quo ad annum utuntur ad omnia eadem.

Lorę paradæ ratio ex Gal.

Lora alia ratione Galeni ætate, quàm Dioſcoridis parabatur. Ille ſiquidem loram faciendi modum lib. 11. de alimentorum facultatibus, ijs uerbis tradidit. Vinaceorum quoque diluta Graci τρύγα uocitant. quod ru ſus ab Atticis δάτρια, à noſtratibus ταυρυλίτης, id eſt, lora appellatur. Conijciis nanque in parua dolia uinaceis, tantum aquæ ſuper affundunt, quoad omnia permadeant. Quod ubi ſatis factum uidetur, in dolij fundo foramen aperiunt, ut dilutum effluat, idque pro uino bibunt. Perſpicuum autem eſt, quòd pro racemorum copia aquam affundunt, experientia docti: quò uidelicet neque aquoſa admodum, neque meracea ſit lora. Deinde rurſum aliam aquam, parciorem tamen priori, uinaceis affundunt, ſic ut hoc quoque potioni ſit attemperatum:

peratum: quod quidam Atticæ proprietatis curioſi propriè δευτερίαν dici uolunt, non ueluti prius illud. Vtraque lora capiti dolorem adfert, niſi dilutior bibatur, ſed prior magis caput ferit. Dos una huic potioni conceſſa eſt, nempe quòd ocyus per urinam reddatur: ſed non pauca ſubeſt diuerſitas ex uaria uuarum ſpecie, è quibus uinacei ſunt relicti. Etenim ſi dulces fuerint, potus multò erit ſuauior, citiusque per urinas excernetur: ſin uero acerbæ, & acidæ fuerint, inſuauior longè, ac minus ciens urinas. Porrò dilutum hoc ualentius uinoſiusq; efficitur, cùm uinaceus aduer, aut æſtatem fuerit aſſeruatus. Hyemis autem tempore ſi quis utatur, ut caput minus tentat, ita & per urinas minus expellitur. Hæc de lora Galenus. Ea δευτερία Græcis, latinis, Lora, & Italis Acquarello appellatur.

Loræ facultates.

Οἶνος ἐκ τῆς ἀγρίας σταφυλῆς. VINVM E LABRVSCA. CAP. X.

VInum è ſylueſtri uua nigrum, adſtringit: prodeſt alui, & ſtomachi fluxionibus, & cæteris, quibus conſtrictione, & contractione opus eſt.

NOn deſunt in Hetruria, qui uinum è Labruſcæ uuis exprimant, colore admodum nigro, idq; giluo admiſcent, ut rubicundius reddatur. V'tuntur eo ruſtici in alterius uini penuria. ſiquidem conſtat dulce ſimul, & auſterum: uerùm tractu temporis dulcedinem facilè deperdit, fitq; tunc guſtui omnino inſuaue, adeò ut tantùm medicamenti uicem expleat, ubi adſtrictione ſit opus.

Οἶνος μελιτίτης. VINVM MELITITES. CAP. XI.

MElitites datur in longis febribus, quæ ſtomachum infirmarunt. nanque aluum leuiter emollit, urinam ciet, ſtomachum expurgat. prodeſt articulario morbo, renum uitijs, imbecillo capiti, & mulieribus abſtemijs: odoratum ſiquidem eſt, & corpus alit. Diſtat à mulſo, quod fit è uino uetere, auſtero, & melle exiguo. Melitites autem adiecto ad quinque congios auſteri muſti mellis congio, & ſalis cyatho. Cortinis magnis, quò magis ad efferueſcendum locus pateat, fieri oportet, ſenſim aſperſo ſale: cùmque efferuere deſierit, in alia uaſa transfunditur.

Ὑδρόμελι. MVLSVM. CAP. XII.

MVlſum è uetere uino, auſteroque, & bono melle factum, præfertur: minus enim inflat, ac celeriter id genus in uſum uenit. Vetus, corpus alit. media ætate, aluo prodeſt, urinã pellit: à ſummo cibo ſumptum, nocet: & inter initia potũ, implet: dein apperendi auiditatem reuocat. Fit mulſum duabus uini metretis, ad miſta una mellis. Aliqui, quò celerius præberi poſſit, mel cum uino coquunt, & ita transfundunt. Alij utilitatis gratia, ad ſextarios ſex muſti feruentis unum mellis adijciũt: & ubi ferbuerit, uaſe recondunt. dulce autem permanet.

Μελίκρατον. AQVA MVLSA. CAP. XIII.

AQua mulſa eaſdem, quas mulſum uires poſſidet. Cruda utimur cùm moliri deiectionem, aut uomitionem incitare uolumus: ut ijs, qui uenena hauſerunt, ex oleo. Decocta datur imbecillis, & hominibus elangueſcẽtis pulſus, quos illi dixere microſphyctos, tuſsientibus, peripneumonicis, & ijs qui immodico ſudore digeruntur. Iam paratum, conditiuumq;, quod aliqui hydromeli proprie uocant, media ætate adynamo uino, aut loræ in recreandis uiribus reſpondet, & ſimilem uim adipiſcitur. quare inflammationibus alicuius membri pluſquam lora prodeſt. Inueterati tamen uſus damnatur inflammatis, aut conſtrictis: ſed laboranti ſtomacho, aut cibum faſtidienti, ſudatoribusve conuenit. Fit duabus pluuiæ aquæ ueteris ad unam mellis partem additis, & inſolatis. Alij fontanam aquam adijciunt, & ad tertias partes decoquunt, & ita recondunt. Nec deſunt qui hydromeli appellent: quòd à melle eluris aqua fauis confici ac ſeruari ſoleat: ſed meracius confieri conuenit. aliqui id coquunt. Aegrotantibus noxium eſt, quoniam plurimum ceraginis ſibi uendicat.

Aquæ mulſæ ratio faciẽdæ uaria.

ALia ſanè Aquæ mulſæ ratio cõficiẽdæ eſt apud Mauritanæ familiæ authores, ab hac quæ hìc à Dioſcoride traditur. Inter Arabas nanque Meſues de ea ita ſcribit. Aqua mulſa, ex antiquorum ſententia, magnis utique uiribus prædita eſt. Sitim etenim arcet: frigidis affectibus, præſertim cerebri, & neruorũ, et articulorum, auxiliatur. Loco uini pota humida extuſsientibus prodeſt: quin & pus, & lentam, eraſſamq; pituitã è pectore trahit. Inteſtina, uiſcera, urinariosq; meatus purgat, terget, ac lauat: quapropter ſubuenit coli doloribus, aluũ ſubducit, & calculum gigni prohibet. Fit è libra laudatiſſimi mellis, non tamen ueteris, colore pallido, odore iucundo, ſapore cum dulcedine modicè acri, cum aquæ fontanæ libris octo, in uaſe lapideo, uel fictili uitreato, lento igni decocta, deſpumataq;, & demum linteo percolata. Verùm ſi aqua hæc paulò poſt bibenda erit, aquatior fiat, & ſtatim à ſublatæ ſpumæ percoletur. Nam quæ longa coctione inlapſij conſiſtentiam acquirit, diutius quidem ſeruari poteſt, ſed ægrius penetrat in remotas corporis partes, facileq; in bilem uertitur, ob ſuam exuperantem dulcedinem. unde ſitim accendit, niſi plurima affuſa aqua diſſoluatur, adeò ut aquæ ferè modò reddatur

reddatur inſipida. Variant autem mulſæ facultates pro diuerſa coctionis ratione. quippe quæ breui coquitur tempore, flatus in uentriculo parit, alium magis mouet & minus nutrit. quæ uerò longiori coquitur tempore, flatus diſcutit, magis nutrit, minusq; alium ſtimulat. Sunt qui mulſæ aromata etiam addant, nempe gingiber, crocum, cinnamomum, macim, & id genus alia. Alij galliam moſchatam officinis uocatam, & agallochum adijciunt. Fit præterea ex parte una mellis, & aquæ fontanæ partibus octo, fermenti (aliàs ſæni græci) in his diſſoluti unciis tribus, & proprièad centum mulſæ libras. Quæ denique omnia, muſti modo efferueſcenda in ligneum cadum conijciuntur, non tamen ad ſummum repletum, ne feruefcens reſiliat. Vbi uerò deferbuerit obturato uaſe, aſſeruetur uini modo ad potandum, ueruntamen non bibatur, niſi tertio menſe tranſacto. Huic mulſæ aromata quoque admiſceri poſſunt linteolo incluſa, & adalligata in cadum demiſſa. hæc Meſues. Cuius ultimam mulſæ parandæ rationem, Germani Medonem uocant. qui tamẽ fermentum addunt, niõ ex cerealiũ genere aliquo paratum, ſed ex uini muſti recremento, & lupi ſalicharij floribus, quibus etiam utuntur ad zythum confiendum, quod Ceruiſiam appellant. Medonis plurimum bibunt Poloni, ac Lituani, quòd melle plurimo abũdent. Quod Græcis μελικρατον, Latinis item Melicratum & aqua mulſa uocatur: Italis, Acqua melata. Nomina.

† Hoc loco uulgata exemplaria Græca habent χώμεδα δὲ τῦ ἀφεψημένε, hoc eſt, Vtimur cocta. In quibus uerbis uitiũ aliquod latere ſuſpicor. nam contextus uerborum & res ipſa poſtulabant, ut prius Aquæ mulſæ crudæ, mox coctæ uſum traderet Dioſcorides. quod hunc feciſſe puto, ſed librariorum culpa euenisſe, ut ſit uegatio omiſſa, uel uerbum ψυμένῳ alterius loco ſcriptum. Auget nobis ſuſpicionem Actuarius, qui in libro ſuo de compoſitione medicamentorum, ubi ea de Melicrato, id eſt Aqua mulſa ſcribit, quæ Dioſcoridi acceptæ referri poſſunt, inquit primùm, Cruda utuntur ij &c. deinde, cocta uero exhibetur &c. Hunc ſecutus fortaſſe Ruellius uir doctiſſimus, uulgatam illam lectionem ut deprauatam reliquit, & alteram ut ueriorem accepit. Addam inſuper, quòd ratio ex uſu Aquæ mulſæ ſumpta ſuadet, ut cruda magis quàm cocta alium deijcere, aut uomitum ciere poſſit.

Ὑδωρ. AQVA. CAP. XIIII.

DE aquis in uniuerſum decernere, propter locorum proprietates, & peculiares naturas, cælum, & alia pleraque, difficile eſt. Magna tamen ex parte optima eſt dulcis, ſyncera, nullius omnino qualitatis particeps, & quę ne minimo quidem tempore in præcordijs commoratur. ad hęc quę & facili uia fertur, & citra moleſtiam, neq; inflationes creat, & minimè computreſcit.

PAuciſſimis quidem uerbis de potabili in uniuerſum aqua diſſerit Dioſcorides, ita tamen ut nullam planè notam præterm iſerit ex bis, quæ in optima aqua requiruntur. Quare ſi nobis eſſet ijs tantùm faciendum ſatis, qui rerum naturalium periti ſunt, non repretium exiſtimarem, hoc in loco plura de aquis commemorare. Verùm quia boſcæ commentarios in Dioſcoridem, & imperitorum potiſſimùm gratiam condimus; ideo non ſolùm aquarum omnium, quæ in communem tam cibi, quàm potus uſum ueniunt, tum qualitates, tum facultates hic breuiter perſtringam, ſed etiam earum, quæ ſponte naſcuntur, & ſibi metallorum, cæterorumq; foſſilium uarias uendicant facultates. In primis itaque illa aqua ad potandum laudatiſſima cenſetur, quæ clara, pellucida, tenuis, pura, fruſtillorum, & ſaporum omnium expers, leuisq; reperitur: necnon quæ igni admota citò calefit, remota uerò ocyſſimè frigeſcit, guſtu incũdo: quæ deniq; celeriter præcordia pertranſit, & ſine ulla uentriculi moleſtia labitur, & ſecedit. Talis autem ea eſſe ſolet, cuius fons ad orientem ſolem erumpit, currítq; ſuper lapides, aut arenam, aut puriſſimam terram: quæq; æſtate frigida, hyeme autem calida manat. Omnium tamen præſtantiſſima eſt pluuialis, eaque præſertim, quæ æſtate media pluit, ſilente cælo. Huic ferè illa reſpondet, quæ eodem tempore cum tonitruis deſcendit, tonitruoſa propriè appellata. At ea, quæ maxima aeris, ac uentorum procella, terrifico tonitruum, fulgurum, & grandinis impetu, ex uelociter concitatis nubibus cælo demittitur (ut in commentario libri ſexti epidemiorum ſcribit Galenus) in humanæ uitæ uſum admitti non debet. Porrò aqua ciſternarum non tot ſanè laudibus commendanda uidetur, licet à quàm plurimis medicis laudetur. Siquidem non modò noxia exiſtit, quod miſcella quædam ſit diuerſarum aquarum, quæ in diuerſis anni temporibus inibi colliguntur ex pluuia, tum ex grandine, & niuibus hyemali tempore in tectis colliquatis; ſed etiam quòd aquæ omnes ſtationariæ putrefactioni facilè ſint obnoxiæ. Quo fit, ut aqua in ciſternis collecta (ſi rem rectè expendamus) ſyncera pluuiali minimè ſit comparanda. Dicendum igitur erit, aquam ſic aſſeruatam eò pluuiali ſyncera deteriorem eſſe, quò magis fuerit niuium, & grandinum liquationibus commiſta. Quando quidem (ut in libro de bonitate aquæ ſcribit Galenus) quæ à niuibus & glacie colliqueſcit, concoctionem impedit, urinam cohibet, pectus, pulmonem, ac uentriculum malè habet, conuulſiones, laterum dolores, & flatus generat. Quod alia de cauſa non euenit, quàm quòd cùm in glaciem, uel niuem concreuit, omne, quod tenue inerat, deperdit. Putealis præterea grauis quidem eſt, ægreq; conficitur, nec ſtatui quidem poteſt, quòd ſit putredinis omnis expers: ueruntamen tantò minus fuerit damnanda, quantò frequentius hauritur, uel ſi è ſubterraneo fonte ſcaturiat. Sequuntur lacuſtres, & paluſtres, quæ omnino ſunt improbandæ, niſi coctæ, uel igne defillatæ fuerint. Fluuiatilis deinde probatur, uel improbatur, pro concurrentium aquarum, & rerum iniectarum qualitate, quemadmodum ijs omnibus euenit fluminibus, quæ magnas perluunt ciuitates. Nam quibus animalia putrefacta, excrementa, & urbium ſordes ineſſe ſentiũtur, eæ ab alimẽtorũ uſu abáicendæ ſunt, niſi longo temporis tractu magnis fictilibus aſſeruatæ, ac defecatæ clareſcant, & prorſus expurgẽtur. ut Romani faciũt cum ſui Tiberis aqua, quæ præ cæteris hac facultate pollet, ut clara facta, ad centum, & plures annos perduret incorrupta.

Aquarũ differentiæ, & facultates.

Quæ aqua ad potandũ laudatiſsima.

Aqua pluuialis omniũ præſtantiſsima.

Aqua cisternę

Aqua ex niue & glacie, omniũ peſsime

Aqua putealis.

Aqua lacuſtris & paluſtris.

Aqua Fluuiatilis.

Aqua Tiberis Romæ.

Digitized by Google

incorrupta. Ad hæc noxiæ sunt, quæ plurimam terræ mistionem consequuntur, quòd non modò uiscera obstruãt, sed & calculos in renibus, & uesica procreent. Cæterùm aquæ, quæ lapideum admittunt succum, de quo satis diximus in prima huius libri commentatione, prorsus uitandæ sunt, ut quæ potantes strangulare possint, eò sanè modo, quo epotum gypsum. quippe hæ arterias obstruentes spirituum transitum intercipiunt: quin & alimentum in corpus deferri prohibent. Quocirca huiusmodi aquæ potabiles non sunt, neque in ciborum coquendorum usum recipiendæ. Quemadmodum nec illæ sanis probantur, quæ sal, nitrum, chalcantum, alumen, & alia id genus concreti succi continent. quanquam omnes in medicinæ usum ueniunt. Nam quòd omnes prædictis excalfacientibus medicamentis refertæ sint, frigidis, & humidis morbis laborantibus utilissimè exhibentur: ijs uerò noxiæ sunt, qui à biliosis uel acribus proueniunt humoribus. Salsæ, si bibantur, pituitatem eijciunt, sanguinem in uentriculo concretum dissoluunt, aquam intercutem exiccant, & obesa corpora extenuant. Sed his consumptis potantes siticulosos reddunt, uentriculum lædunt, intestina abradunt & scabiem, & pruritum excitant, utpote quæ non obscurè sanguinem acuant, & sua salsedine adurant. Clysteribus infusæ pituitatem attenuant, & detrahunt, & ex ea prognatos dolores mirificè tollunt. Factis ex ea balneis aquæ cutem subeuntes resoluuntur, si nouus fuerit morbus: frigidi neruorum dolores mulcentur, pectoris fluxiones cohibentur, excalfitque uentriculus frigiditati obnoxius, & humiditate languescens: quin & pituitosa scabies curatur. Tollitur quoque, uapore ex ijs calentibus accepto, tum capitis grauitas, tum aurium cruciatus: fotu uerò frigidi tumores, & totius corporis sugillata delentur. Nitrosæ, si bibantur, corpus perturbant, pituitam deijciunt, fœminas prolificas reddunt, & strumas absumunt. A salsis hæ facultatibus non dissident, præterquam quòd in omnibus illis ualentiores sunt, non adeò tamen adstringunt, sed ualenter abstergunt. quare & scabiosos mundant, & aurium ulceribus medentur, incertosque earum sonas, atque tumores discutiunt. Aluminosæ admodum adstringunt. proinde mirum non est, si uentriculum roborent, qui crebris uomitionibus imbecillus efficiatur. Veteri fluxiones cohibent, abortum prohibent, & in his præsertim fœminis, quæ ante fœtus maturitatem plerunque abortiri consueuerunt. uesicæ ulceribus medentur: & oris, gingiuarumque inflammationibus, si ex eis frequens collutio fiat. Gargarizatu non modò destillationes ad fauces inhibent, sed etiam confluxos resoluunt humores. Idem præstat balneum ex ijs paratum. confert enim magno iumamento exterioribus totius corporis exulceratis particulis, ijsque præsertim, quæ defluxionibus tentantur. Cruentis item expuitionibus subuenit, anum procidentem reprimit, & sudorem superfluum cohibet. Nocet tamen tam in potu, quàm balneo, ijs qui uiscerum infarctu laborantes in febres facilè incidere possunt. Porrò aquæ, quibus chalcanthum, aut misy, aut sory, aut melanteria immiscetur, cùm omnia eadem facultate constent, aluminosis sanè per similes sunt: uerumtamen hæ ualentius suum obeunt munus, nempe quòd præter adstrictoriam facultatem, succũ etiam admodum acrem obtineant. quamobrem serpentibus ulceribus, ac phagedænis opitulantur. Sulphurosæ excalfaciunt, ac efficaciter neruos emolliunt. proinde resolutis, conuulsis, tremulis, stupidis, contractisque peridoneæ inueniuntur. Eædem compaginum tumores discutiunt, & dolores mitigant; nam ubi quispiam coxendicum dolore, aut podagra, uel chiragra uexetur, sulphurosæ aquæ balneo magnopere iuuatur. Præstant præterea ad iecinoris, lienis, ac uteri dolores, atque tumores in ijs genitos mirificè resoluunt: uentriculum tamen laxant, & infirmant. Bituminosæ, etsi potæ inter nis quibusdam morbis conueniant, & balneis adhibitæ aliquo temporis tractu neruos emolliant, ac excalfaciant; attamen caput replent, sensus hebetudine afficiunt, præsertimque oculos. Quæ autem Armenij, aut cærulei lapidis, aut æruginis, aut chrysocollæ aliquid admistum habent, si bibantur, uomitiones concitant: ablutionibus uerò phagedænica ulcera sistunt. Quæ præterea auripigmentum, aut sandarachum continent, pectus dilatant, asthmaticis, & suspiriosis prosunt, & omnibus frigidis in uniuersum morbis opem ferunt, quibus respirandi facultas impeditur. Æreæ oris, & genitalium membrorum ulcera sanant: quin & faucium, & oculorum destillationibus auxiliantur. Quæ denique ferreæ sunt, uentriculi, lienisque uitijs, seminis profluuio, & menstruis albis utiliter adhibentur. Et ut rem hanc summatim complectamur, aqua omnis, cui quòduis fossile medicamentum admisceatur, eandem facultatem præbet, quam quod illi admiscetur. Quã ninatrum ratione ducor, ut supernacuum putem, reliqua sigillatim prosequi, ut taceam id minus longum futurum. Aqua Latinis dicta Græcè ὕδωρ appellatur: Italicè, Aqua.

Aquæ lapide scentes.

Aquæ salsæ.

Aquæ nitrosæ.

Aquæ alumi-nosæ.

Sulphurosæ.

Bituminosæ.

Aquæ Aereæ.

Aquæ ferreę.

Nomina.

Τῆσαρ δαλάσσιον. AQVA MARINA. CAP. XV.

AQua maris calida est, & acris. stomacho aduersatur, aluum enim conturbat: pituitam expellit. Si uerò calida ad fotus adhibeatur, elicit, & discutit, neruorum uitijs, & pernionibus, ante ulcera prodest. Miscetur cataplasmatis ex hordeacea farina, & emplastris, & discutientibus malagmatis. Ad mouendas deiectiones repefacta infunditur, & ad tormina, calida. psoras, pruritus, impetigines, lendes, & mammas rigentes, foueri utile est: liuores fotu discutit. ad uenenatos ictus, qui tremorem, & refrigerationem adferunt, salutaris intelligitur: maximè scorpionum, phalangiorum, aspidumque, etiam siquis in calidam descendat, auxiliatur. & malo habitu confectis iandiu corporibus, neruisque, balneæ ex ea utiles. hydropicos, capitis dolores, aurium grauitates, feruentis uapor leuat. Syncera & sine potabilis aquæ mistione reposita uirus deponit. Sunt qui etiam precoquant, & ita recondant. Datur ad purganda corpora per sese, aut ex posca, aut cum uino, aut melle: uerùm post deiectionem dant galline, aut piscium iuscula, ad domandam morsus acrimoniam.

Θαλασ-

Θαλασσόμελι. THALASSOMELI. CAP. XVI.

QVod thalaſſomeli uocatur, uehementer purgare conſtat. Temperatur autem æquis portionibus maris, mellis, & imbris ex alto, defæcatis, & picato uaſe per Canis æſtus inſolatis. Alij ad binas marinæ coctæ ſingulas mellis adijciunt, & uaſe condunt. huiuſmodi moderatius eſt aqua marina, & mitius.

Ὄξος. ACETVM. CAP. XVII.

ACetum refrigerat, & adſtringit. Stomacho utile, appetentiam excitat: erumpentem undecunque ſanguinem, potu inſeſſuve ſiſtit. prodeſt alui fluxionibus coctum cum cibis: cruentis uulneribus inditur: inflammationes arcet, in ſuccidis lanis, aut ſpongia impoſitum: reprimit procidentia ſedis, uuluæq; item abſcedentes gingiuas, & ſanguine manantes. Ad nomas, & ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, lepras, impetigines, pterygia, cum aliquo conuenienti efficax eſt: phagedænas ulcerum, nomasque fotu continuo cohibet: podagricis calido fotu, cum ſulphure auxiliatur: ſugillationes rapit, cum melle illitum. Contra capitis ardores cum roſaceo in ſuccidis uelleribus, aut ſpongia imponitur. Ad aquam inter cutem, grauitatem aurium, & ſonitus ſibilosque, feruentis uapor profi-cit, inſtillatum quoque aurium uermes necat. Panos coerceet tepidi fotus, aut ſi imbuta aceto ſpongia admoueatur: pruritus permulcet. Contra uenenatos ſerpentium ictus, qui refrigerando nocent, calidum commodè fouetur: & frigidum ijs, quæ exurens uirus eiaculantur. Calidum potum, atque uomitionibus redditum, aduerſus omnia uenena efficax eſt, præſertim contra meconium, & hauſtam cicutam, conglobatum in uentre ſanguinem, lac coagulatum, fungos, ixiam, taxumque, cum ſale. hauſtu uoratas hirudines, ſi ſorbeatur, eijcit: tuſim ueterem mitigat, & recentem laceſsit. In orthopnœa calidum commodè ſorbetur: gutturis fluxiones gargarizatum inhibet: anginis, & uuæ procidenti conuenit. contra dentium dolorem, calidum colluitur.

QVanuis Dioſcorides ſimpliciter pronunciauerit Acetum eſſe frigidum, quòd fortaſſe in eo magis frigiditas exuperet, quàm caliditas; tamen Galenus qualitatem medicamentorum omnium indagator maximus, ex contrarijs qualitatibus, calidis ſcilicet & frigidis, acetum conſtare docuit libro primo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, nec eſſe homœomeres ſimilitudinis, quem admodum nec lac uniuerſum. Id quod ipſe Galenus lib. VIII. de eorundem facultatibus, apertiſſimè confirmauit his uerbis. Acetum primo horum commentariorum miſtæ eſſe ſubſtantiæ, nempe frigidæ, pariter & calidæ, eiusque utriuſque tenuium partium demonſtratum eſt: cæterum calidam frigidâ exuperat. Porrò magnam deſiccandi facultatem obtinet, adeò ut ſit tertij ordinis deſiccantium iam completi, utique cùm ualidum extiterit. Et libro primo de compoſitione pharmacorum ſecundum locos, idem ſic inquit. Atqui Acetum ex incidentium ordine exiſtens, ultra hoc quòd diſcutit, præcipuum quiddam in ſe habet, quod reprimit, ac quod inſſuit, & repellit: utpote quod ſubſtantia ſua parum calidum eſt, plurimum uerò frigidum, & partium tenuium. Idem quoque libro IIII. ſimplicium medicamentorum, ita ſcribit. At frigiditas, quæ ab aceto proficiſcitur tantò eſt ualidior, quantò & tenuior. Ineſt uerò illi & acrimonia quædam ex calfaciens, quæ tamen ſatis non ſit ad ſuperandam ab aciditate prouenientem frigiditatem.: uerùm quæ tranſitus modo celeritatem promoueat. nam quantò calidum frigido facilius penetrat, tantò acris ſuccus aptior eſt, qui ſenſibilium corporum meatus tranſeat, quàm acidus. Itaque ille, uelut præcedens uiam ſternit, hic uerò haud ita tardè inſequitur: quo tempore ſenſus perficitur miſtus, & qui egrè exponi queat, utpote qui nec planè frigidum eſſe acetum denunciet, quippe cùm in eo ignea quædam percipiatur acrimonia, nec planè calidum. Nam perpetuò, quæ ex præcedente fit acrimonia, calefactionem frigus ab inſequente aciditate occupans, obſcurat, protinusque extinguit. quo fit, ut maior multò ex frigore percipiatur ſenſus, quàm ex calore. Hæc ad literam Galenus. Ex quibus abundè liquet, quòd acetum eſſi ex contrarijs qualitatibus conſtat; plus tamen frigiditatis, quàm caliditatis particeps eſt. Quod cum rectè animaduertiſſet Dioſcorides, acetum ſimpliciter (ut ſuprà diximus) refrigerare pronunciauit. Veruntamen illud ignorandum non eſt, quòd acetum nimirum eò calidius erit, quò uetuſtius, & acrius extiterit. Siquidem ex Galeni ſententia, libro XI. ſimplicium medicamentorum capite de adipe, item tertio de compoſitione pharmacorum ſecundum locos, uinum, mel, acetum, oleum, adeps, uetuſtate calidiora fiunt. Ex quo facilè fieri poteſt, ut reperiatur acetum adeò uetuſtate acerrimum, ut plus habeat caliditatis, quàm frigiditatis. Acetum quod Latini uocant, Græcis ὄξος dicitur: Arabibus, Chal: Italis, Aceto: Germanis, Eſſig: Hiſpanis, Vin agre: Gallis, Vin aigre. Aceti miſtæ facultatis cõſideratio. Nomina.

Ὀξύμελι. ACETVM MVLSVM. CAP. XVIII.

ACetum mulſum, quod oxymel uocant, hoc modo temperatur. Aceti heminas quinque, ſalis marini pondo, mellis minas decem, aquæ ſextarios quinque pariter coquito, decies efferueſcente cortina: atque ubi refrixerit, diffundito. Sumptum craſſos humores extrahere, & iſchiadicis, comitialibus, & articulorum morbo conflictatis prodeſſe creditur. Contra morſum eius uiperæ, quam ſepa uocant, hauſtum meconium, ixiamve auxilio eſt. Anginis utiliter gargarizatur.

Digitized by Google

Oxymelitis confectio triplex Gal.

TRiplicem oxymelitis componendi rationem posteritatis memoriæ tradidit Galenus libro IIII. de sanitate tuenda. qui tamen sal nulli commiscuit, ut eius uerba loco dicto aperte testantur, quæ ita sequuntur. Vni aceti parti, mellis, à quo detracta spuma sit, duplum est miscendum: deinde ambo in leni igni coquenda, donec eorum qualitates in unum coierint: ita enim nec acetum amplius crudum apparebit. Cum aqua uerò statim ita facies oxymeli. Melli quadruplum optimæ aquæ miscebis: dein coques modico igni, quoad spumare desinat. Ac malum quidem mel multam egerit spumam. quo etiam diutius coqui debebit. Optimum uerò, ut breuissimo tempore coquitur, ita minimum spumæ euomit, unde nec pari ei coctione est opus. Plurimum certè quartam partem eius, quod ab initio est inditum, amittit: posti uerò dimidio aceti adiecto, rursus coquendum, donec qualitatem omnino sit unitas, nec acetum crudum etiam appareat. Conficitur sanè oxymeli etiam tribus statim ab initio mistis, ad hunc modum. Aceti tri parti additur mellis duplum, & aquæ quadruplum: atque hæc ad tertiam partem coquuntur, uel etiam quartam, spuma interim detracta. Quòd si ualentius

Oxymelitis confectio ex Mesue.

id facere studes, tantundem injicies aceti, quantum mellis. hactenus Galenus. Quem secutus Mesues, ipse quoque de oxymelite sic scripsit. Oxymeli fit ex aqua, aceto, & melle. Aqua uerò miscetur, ut longa coctione resoluatur id, quòd in oxymelite flatus excitat, ut etiam promptius despumetur, ut denique medicamenti huius facultas, aquæ mistione tenuior facta, facilius in corpus distribuatur. Mel uerò additur, ad oppugnandam pituitam. Ex melle denique, & aceto mistis, facultas quædam tertia, quæ neutri eorum inest, tanta consurgit, ut efficacissima sit, atque certissima ad attenuandum, incidendum, resoluendumque crassa, lentaque excrementa, quæ in uentriculo, & iecore exsiluut longo tempore genita: quin & ea, quæ ad articulorum compagines defluxerunt, & diuturnas procrearunt febres: ea nanque & incidit, & coquit. Fit ex aceti parte una, mellis partibus duabus, aquæ partibus quatuor. Primum autem mel, & aqua simul coquuntur, ubi despumata probè sunt, addito aceto percoquuntur, semper quoque despumando. Datur ab uncia una, ad unciæ tres. hæc ille.

Nomina. Nomen eius Græcum ὀξύμελι: Latinum, Acetum mulsum: Italicum, Aceto melato.

ὀξάλμη. ACIDA MVRIA. CAP. XIX.

ACida muria, quam Græci oxalmen uocant, contra nomas fotu, putrida ulcera, canum morsus, & uenenatos ictus auxiliatur. Sanguinis fluxiones post excisos calculos sistit, si statim calida in uulnus injiciatur: & prociduã sedem reprimit. dysentericis, si nomas sentiant, infunditur: oportet autem ex lacte instillare. Hirudines sorbitione, aut gargarizatu necat. furfures, & manantia capitis ulcera exterget.

Nomina. ACidæ muriæ, quæ Græcis oxalme appellatur, usus ætate nostra prorsus exoleuit. Parabatur autem ueteribus illis ex sale, & aceto: uel ex muria, & aceto. Quæ Latinis Acida muria, Græcis ὀξάλμη uocatur.

θυμοξάλμη. THYMOXALME. CAP. XX.

THymoxalme ueteres utebantur, dabantque laborantibus imbecillitate stomachi, ternos quaternosve cyathos, aqua calida dilutos: item in articularibus morbis, & inflationibus. Crassos humores, atrosq; trahit. Hoc modo factitatur. Thymi triti acetabulum, salis idem modus, rutæ, pulegij, polentæ, singulorum exiguæ portiones in uas conjiciuntur, aquæ terni sextarij, & aceti terni cyathi infunduntur, & circumposito linteo sub dio madescunt.

σκιλλιτικὸν ὄξος. SCILLINVM ACETVM. CAP. XXI.

SCillinum acetum hoc modo fit. Scilla, quæ candida fuerit, expurgata conciditur, traiectaque lino segmenta modicis interuallis, ne se contingant, siccatur in umbra quadraginta diebus: minaeorum in aceti boni sextarios duodecim immergitur, et uase diligenter operto septenis diebus in solo madescit: post eum dierum numerum scilla eximitur, & expressa abijcitur: defæcatum acetum transfunditur, & reponitur. Aliqui scillæ minam quinque aceti sextarijs miscent. Alij citra exiccationem repurgantes, parem mensuram adijciunt, & senis mensibus macerari patiuntur. Id multò magis humorum lentitias digerit. Gingiuas humore prægnantes collutione stringit, firmatque, & motos dentes stabilit. putredines oris, & graues halitus tollit. durat fauces sorbitione, & callosas facit: uocem expedit, & lympidam, canoramque reddit. Datur stomachicis, ægrè cibum concoquentibus, melancholicis, comitialibus, uertiginosis, mente captis: item uuluarum strangulationibus, lienis incremento laborantibus, ischiadicisque. Imbecillos admodum recreat, corpus sanum reddit, & bonum colorem præstat: oculorum aciem exacuit: tarditatem quoque aurium infusione prugat. In summa ad omnia efficax. Cauendum tamen intestinis exulcerationibus, in capitis dolore, aut † neruorum uitijs. Datur quotidie iciunis sorbendum inter initia exiguum, paulatim adaugendo, ad cyathum usque. Nonnulli binos dant cyathos, aut largius.

† νεφριτικῶν. i. renũ uitijs. ita hẽt Drag. exemplar.

Scillini aceti uires mirabiles.

QVanquam satis superque de Scillino aceto à Dioscoride dictum est; non tamen alienum fore existimo commemorare hoc in loco, quæ de eo miris laudibus scripsit Galenus libro III. de medicinis paratu facilibus, sic in-

ſic inquiens. Salubre optimum acetum Scillinum à Pythagora ſcribitur, quo omnes Imperatores uſi ſunt. Ab ipſius authore fertur, quicunque hoc utatur longæ uitæ fore, & eius extrema integra, uſque ad finem permanſura. Et ipſe quidem Samius ſenex huiuſmodi extitit: quantum enim temporis uixerit, haud ignoras. de ipſo in libro traditum eſt, quòd cum ſuis conſanguineis hanc facultatem communicauit: cumque hoc medicamento uti incepit, quinquageſimum annum natus erat, & uſque ad centeſimum decimum ſeptimum uitam produxit integer, & nulla unquam aduerſa ualetudine tentatus. Hæc ſanè medicamenti author diſſeruit, quòd fortaſſe uir philoſophus erat, mentiri neſcius. Nos autem uiri huius fidei periculum fecimus, ac firmam, conſtantemq; huiuſce medicamenti facultatem eſſe teſtamur. Oportet igitur ſumere Scillam montanam libræ unius ponderis, & dura circuncidere, & mollia minutatim concidere, & aceti acerrimi ſextarios octo in uitreum uas mittere atque obturare, ac per triginta dies Canicula caloribus, ut maceretur, permittere: deinde ſcillam extractã exprimere. id genus aceti parum mane ſorbeto. Tibi autem hæc euenient, ut ne faucium oriſq; partes unquam remolleſcãt, os uentriculi benè ualebit, facilè ſpiritum duces, uox rectè habebit, oculi acutiſſimè cernent, aures in offecio manebunt, nullusque flatuoſus uapor in uentre unquam excitabitur, nullum uiſcus ſuſpenſum erit, & benè ſpirans, bene coloratus deges. Ad ciuilia negocia rectè affectus, non acidum, non ſalſum ructabis, ſi aliquid aceti huius aſſumpſeris: & ieiunus ut aſſumas præcipio, ſeptemque poſtea ſtadios deambules. ita enim diſſoluetur. Hoc aceto qui utitur, in uictu quamuis licentioſus eſto: omnia enim cibaria conficiet, & à nullo unquam offenſam patietur, neque ualde implebitur, ſed in melius proficere uidebitur. nihil ſuperuacui in corpore reſidebit, non flatus, non bilis, non ſtercus, non urina, ſed omnia facilè excernit, atque educit. Aluus lubrica omnino eſt, totiuſque corporis purgatorium medicamentum, etiam ſi in oſſibus ſordes inhæreant. Item phthiſicos ab omnibus deploratos, hoc medicamento ſanitati reſtitutos nouimus. Morbo comitiali diuturno efficaciter profuit, ut niſi poſt longa temporis interualla, non redierit: incipientem uerò ac nouum perfectè diſcutit, neque reuerti amplius hunc affectum permittit. Ad podagras præterea, & articulorum morbos, iecoris, lieniſque duritias uehementer facit. & particulares quidem aceti ſcillini effectus hi ſunt. Communes autẽ quàm plurimi, quibus nos commoti ſalutare hoc medicamentum, ſanitatis, integritatiſque cauſa, tibi tradidimus. Hæc ille, quicunque fuerit. nam liber is inter nothos, & Galeno adſcriptos recenſetur. Acetum Scillinum quod Latini, ὄξος σκιλλιτικὸν Græci nominant: Itali, Aceto ſcillino. Nomina.

Σκιλλιτικὸς οἶνος. SCILLINVM VINVM. CAP. XXII.

SCillinum uinum fit hoc modo. Diſſectam, uti dictum eſt ſcillam, & ſole ſiccatam contundito: minam eius tenui cribro incernito, & linteo raro illigatam in uicenos ſextarios muſti recentis, ac boni demergito. ubi trimeſtri ſpatio maduerit, elutriatum uinum, obſtructo diligenter uaſe, recondito. Licet quoque ſic humida ſcilla uti. In orbiculos, rapi modo, diſſectam duplicato pondere, quadraginta diebus inſolari oportet, & ualde inueteraſcere. Alia parandi ratio. Scillæ diſſectæ, & repurgatæ tres minas in Italicam metretam muſti demittito, & ſenos menſes in uaſe obſtructo macerari ſinito. poſt id tempus defæcatum, & excolatum uinum recondito. Vtile eſt contra cruditates, & ciborum corruptiones: item ijs, qui reuomunt cibum: & ſi pituita in uentre, aut ſtomacho coierit. Prodeſt lienoſis, malè habitis corporibus, aquæ inter cutem, regio morbo, difficili urinæ, torminoſis, inflationibus, reſolutioni neruorum, horroribus longis, uertiginoſis, & uulſis. menſes pellit: minimè neruos infeſtat. Hoc uinum uetuſtate fit melius. Cauendus in febre uſus, aut ſi interanea ulcus ſentiant.

Scillini uini meminit Galenus libro tertio de medicamentis paratu facilibus, his uerbis. Vinum hoc potui datum omnem ſanitatem adfert. humores enim attenuat, ſed maximè pituitam, neque ipſam in ſtomacho, aut uentre, aut capite, aut iecore, aut liene, aut neruis, aut oſſibus conſiſtere permittit, neque alium id genus tenacem humorem obſtructiones facientem, ſed omnia diſſoluit, & uentrem lenit, atque ita ſubducit, & urinam mouet, & per ipſam cauſas attenuat, excernitque. Adeò uerò caput purgat, ut nares humiditate uacent. Commodum eſt podagræ, articulari, & comitiali morbo: denique omnis ſanitatis eſt author. Ex his conſtat. Scillam albam montanam circiter Canis exortum accipito in libræ pondere, per dies decem in umbra refrigera: deinde ſcillæ laminas refrigeratas in uitreum uas mitte, & uini albi ueteris ſextarios duodecim ſuperinfunde, & ſuſpenſum uas per quadraginta dies habeto: poſtea ſcillam exime, & abijce, & uino ad antedicta uitia utere, & eius uim percipies. Subinde ante cibum uini duas uncias exhibe, ſin à cibo unciam mediam. Quòd ſi ipſum potui commodum efficere uelis, ut magis delectet, mellis ſextarios duos, aut tres admiſceto. Quod Græcè οἶνος σκιλλιτικὸς, Latinè Vinum ſcillinum appellatur: Italicè, Vino ſcillino. Scillini uini uires ex Gal. Nomina.

Οἶνος θαλάσσιος. VINA MARINA. CAP. XXIII.

VIna ex marina aqua, uariè factitantur. Aliqui enim ſtatim cùm decerptæ ſunt uuæ, aquam maris admiſcent. Alij in area uuas ſole ſiccant, quibus calcatis marinã adijciunt. Alij paſſas prius uuas in dolijs marina aqua macerant, mox calcatas exprimunt. id magis paſſi generibus adſcribitur. Quæ tamẽ auſteriore guſtu temperantur, cõtra febrium aduentantium indicia ualent, ſi modò meliora nõ adſint: aluum ſubducunt: proſunt purulenta extuſsientibus, & ſi dura aluus exerceat. Quæ ex Aminæis uuis fiunt, caput tentant, ſtomacho aduerſantur, flatus creant. Verùm quò plenior habeatur

Digitized by Google

beatur hiſtoria, ijs qui huius ſtudio tenentur, non inutile exiſtimamus uarias uinorum compoſitiones adferre, non quòd frequens eorum, aut neceſſarius exiſtat uſus, ſed ne quid omiſiſſe uideamur, quod ad eorum rationem attinet. Sunt autem quædam ex ijs factitia, minoris curæ ac impendij, quæ cadunt in uſus: uti quæ cotoneis malis, pyris, ſiliquis, item myrti baccis componuntur.

Κυδωνίτης οἶνος. VINVM CYDONITES. CAP. XXIIII.

CYdonites, nomine alio melites appellatur, & ita fieri conſueuit. Mala cotonea exemptis ſeminibus, fruſtatim rapi modo ſcinduntur, & duodecim minarum pondo, in muſti metretam, triginta diebus macerantur: poſtea defæcatum uinum reponitur. Alia faciendi ratio. Oportet ad ſingulos mellis ſextarios denos ſucci cotoneorum tuſorum preſſorumque adijcere, & ita recondere. Vinum hoc adſtringit: prodeſt ſtomacho, dyſenteriæ, hepaticis, renum uitijs, & urinæ difficultati. Melomeli, quod & cydonomeli nominant, ſic fit. Cotonea mala ſeminibus ſuis caſtrata, in quàm plurimũ mellis, quo penitus demerſa contegantur, conijciuntur: id poſt annum miteſcit, mulſo non diſſimile. Præſtat eadem, quæ ſuperior compoſitio.

Τὸ ὑδρόμελον. HYDROMELVM. CAP. XXV.

FIt hydromelon duabus menſuris aquæ coctæ, & ſub Caniculæ ſydus inſolatæ, additis ad unam melomelitis facti ex cotoneis. Vis huius eadem eſt.

Ὀμφακόμελι. OMPHACOMELI. CAP. XXVI.

OMphacomelitis faciendi ratio hæc eſt. Acerbæ uuæ adhuc immaturæ, & tribus diebus inſolatæ exprimuntur, & ad ternas ſucci partes, mellis optimi deſpumati ſingulæ partes adijciuntur: & inſolatur in uaſa transfuſum. Vim reprimendi, ac refrigerandi habet. ſtomachicis, cœliacisque conuenit. Vſus poſt annum eſt.

Ἀπίτης οἶνος. VINVM EX PYRIS. CAP. XXVII.

FIt & è pyris, perinde atque cotoneis, uinum, apijtes nomine, ſed ita ut pyra non magnopere matureſcant. Ex ſiliquis etiam, meſpilis, ſorbis, ſimili modo temperatur. Omnia hæc genera acerba ſunt, & adſtringunt. ſtomacho utilia ſunt, atque inteſtinas fluxiones cohibent.

Οἰνάνθινος οἶνος. VINVM OENANTHINVM. CAP. XXVIII.

FIt è feraci uite ſylueſtri, quod uocatur œnanthinum. Sicci flores minis duabus muſti cado macerati, poſt triginta dies mutantur, mox colatum uinum reconditur. Facit aduerſus ſtomachi imbecillitatem, cibi faſtidia, cœliacos, & dyſentericos.

Ῥόϊτης οἶνος. VINVM EX PVNICIS. CAP. XXIX.

FIt è punicis malis maturis, quod rhœten nominant: ſucco expreſſo ab acinis eorum, quibus ligneus nucleus abeſt, apyrena uocant, ac decocto ad tertias, & ita repoſito. Efficax eſt contra fluxiones internas, & febrim cum alui profluuio exortam, ſtomacho utile. adſtringit aluum, & urinam mouet.

Vini è punicis uaria confectio.

Vinum è Punicis malis multifariam conficitur in Italia. Aliqui enim repurgatos punicorum acinos prelo ſtatim ſubijciunt, & expreſſum ſuccum uitreis amphoris recondunt: ibique per ſe tandiu efferueſcere ſinunt, quouſque deferbuerit, & ſubſidat fæx. deinde in alias transfundunt amphoras, quod à facibus repurgatum eximunt, & oleum ſuperinfundunt, ne euaneſcat, & corrumpatur, uel aceſcat. Alij, qui magis punicis abundant, acinos in ligneum cadum altera parte patulum conijciunt, & uuarum modo pedibus calcant, donec uniuerſus exiliat ſuccus: deinde per ſe in ſole efferueſcere ſinunt, cado linteo ſpiſſiore cooperto, uſquedum fæx uniuerſa reſidat, nuclei ſupernatent, & uinum defecatum, ac pellucidum reddatur. Vbi autem hæc facta ſunt, perforato paulò ſupra fæcem uaſe, uinum eximunt, & cadis ligneis aſſeruant. Huic oleum ſuperinfundere non opus eſt: ſeruatur enim ſic paratum per ſe, modò uaſis oſculum pice, uel cera obturetur. Sunt præterea, qui repurgatos punici acinos, cum pari menſura nigræ uuæ auſteriuſculi ſaporis commiſceant, calcent, & per ſe efferueſcere ſinant, quod uinum claritatem conſequatur. Subinde in doliolis aſſeruant: ſiquidem hoc guſtui plurimùm arridet. Quod è uinoſis exprimitur, ſi ex oxalidis aqua, uel hortenſis Intubi aut bugloſſi baptiſmatis aqua, aut portulacæ, aut roſarum, ſanguinis reiectiones cohibet, æſtuantemque ſtomachum iuuat.

Vini è punicis malis uires.

Datur

Datur etiam magno iuuamento potandum in aqua, in qua pluries candens ferrum extinctum fuerit, cœliacis, dyſentericis, diarrhœa laborantibus, ac etiam mulieribus uteri profluuio affectis. Nauſeam ſedat, & bilem è ſocinore in uentriculum permeantem cohibet, & uomitiones compeſcit. Idem cum Rhodomelle miſſis, facit perbelle ad oris, ginguarum, & faucium exulcerationes, ac defluxiones. quinetiam ad auricum, & ginguarum ulcera, & earundem partium phlegmonas extinguit ex aqua roſarum illitum. Gargarizatur quoque utiliter ad columnellæ affectus, cùm à fluxionibus, tum ab inflammatione contractos. Cæterùm ubi omnino adſtringere opus ſit, longè magis præſtabit, quod ex acidis punicis exprimitur.

Ῥοδίτης οἶνος. ROSACEVM VINVM. CAP. XXX.

RHodites ſic fit. Roſarum ſiccarum, tuſarumque minam linteolo deligatam in ſextarios octo muſti demergito: & poſt tres menſes defæcatum uinum transfundens, recondito. Vtile ijs, qui febri carent: & ad ſtomachi coctiones, & dolores, à cibo potum: & contra humidas aluos, & dyſenterias. Fit quoque ex ſucco roſarum addito melle, quod rhodomeli uocant: quod arteriæ ſcabritijs conuenit.

Μυρτίτης οἶνος. MYRTITES VINVM. CAP. XXXI.

MYrtites fit, baccis nigris, quæ maturitatem exceſſerint, tuſis, & organo expreſsis. Aliqui ad tertias coquunt. Alij baccas prius ſole torrent, & quaternis ſextarijs contuſarum, ternas aquæ heminas adijciunt, & uini ueteris parem modum: poſtea exprimunt, & ſeruãt. Magnopere adſtringit. ſtomacho utile: fluxionibus uentris, ac ſtomachi prodeſt, & contra inteſtinas ulcerationes, & profluuia. denigrat capillos.

Μυρσινίτης οἶνος. MYRSINITES VINVM. CAP. XXXII.

MYrſinites ſic temperatur. Rami nigræ myrti cum ſuis baccis, & folijs tuſi, decem minarum pondo, in tribus muſti congijs feruefcunt, donec duo ſuperſint, aut certè dimidium. id uinũ colatum ad uſus reconditur. Contra furfures, ulcera in capite manãtia, eruptiones papularum, gingiuas, tonſillas, & purulentas aures efficax eſt: ſudores ſiſtit.

Σχίνινος καὶ τερεβίνθινος οἶνος. LENTISCINVM, ET TEREBINTINVM VINVM. CAP. XXXIII.

LEntiſcinum ſimiliter ut myrſinites temperatur. Nec ſecus terebinthinum. nanque bacciferi eorum rami ſumi debent. Similes inſunt uires. adſtringunt, ſtomacho accommodantur, & defluxionibus inteſtinorũ, ueſicæ, & ſtomachi, & ſanguinis profluuio. Vlcera omnia fluxionibus obnoxia, fotu ad cicatricem perducunt: fluxiones uuluæ, ac ſedis, inſeſsione cohibent.

Φοινικίτης οἶνος. PALMEVM VINVM. CAP. XXXIIII.

PAlmulas maturas, quas uocant chydeas in urceolum imo pertuſum, & obſtructum picata arundine, demittito: lino foramen ſit obturatum, & quádragenis ſextarijs ternos aquæ congios infundito. quòd ſi ipſum ita dulce eſſe non libeat, quinque congios infudiſſe ſatis eſt. poſt decem dies detracto ab arundine linteo, aſſumito uinum craſſum, & dulce, & reponito. Suaue illud quidem, ſed capiti noxium. contra fluxiones propter adſtrictoriam uim efficax: ſtomachicis, cœliacis, ſanguinem expuentibus conuenit. Aliqui idem addita aqua iterum capiunt, & tertio, quarto, quinto, ſextove faciunt, quod tandem acore uitiatur.

Καθορχίτης οἶνος. VINVM EX CARICIS FACTVM. CAP. XXXV.

CAthorchites, aliquibus ſycites uocatur, in Cypro fit, ita ut palmeum: ſed hoc intereſt: quoniã pro aqua tantundem humoris adijciunt, in quo recenter preſſa uinacea maduerint. Caricæ quæ chelidoniæ, aut phœnicææ appellantur, præſertim nigræ macerantur, uti diximus: & poſt decem dies detracto ab arundine linteo, aſſumito uinum craſſum, & dulce, & reponito. Suaue illud quidem, ſed capiti noxium. contra fluxiones propter adſtrictoriam uim efficax: ſtomachicis, cœliacis, ſanguinem expuentibus conuenit. Aliqui idem addita aqua iterum capiunt, & tertio, quarto, quinto, ſextove faciunt, quod tandem acore uitiatur.

Κατορχίτης οἶνος. VINVM EX CARICIS FACTVM. CAP. XXXV.

CAthorchites, aliquibus ſycites uocatur, in Cypro fit, ita ut palmeum: ſed hoc intereſt: quoniã pro aqua tantundem humoris adijciunt, in quo recenter preſſa uinacea maduerint. Caricæ quæ chelidoniæ, aut phœnicææ appellantur, præſertim nigræ macerantur, uti diximus: & poſt decem dies humor excipitur, atque iterum, aut tertio, idem modus aquæ, in qua uinacea maduerint, infunditur. ſimili modo intercedente ſpatio, quarto, aut quinto aſſumitur. Demaceratorum liquor nõ ſecus acorem cõtrahit, & aceti uſum præbet. Id tenue eſt: flatus gignit, ſtomacho aduerſatur, faſtidium parit, aluo tamẽ prodeſt, urinam ciet, menſes trahit, lactis ubertatem facit, uitioſum ſanguinem creat, & elephantiaſin adfert, ut potio, quam zython appellamus. Aliqui ſex amphoris, decem ſalis ſextarios adijciunt. Alij muriæ amphoram. quod non facilè uitiatur, & aluo idoneum fore cenſent. Alij thymum, & fœniculum imo ſubijciunt, & caricas ſuperponunt: & ita uiciſsim, donec uas expleuerint. Fit & è ſycomoris eodem modo uinum, ſed in acetum acre degenerat: quoniam non ita præualet uis eorum, ut fluentis liquoris dulcedinem retinere poſsit.

Ῥοίτης

Ρητινίτης οἶνος. RESINATVM VINVM. CAP. XXXVI.

REsinatum uinum populatim factitari solet. copiosum in Galatia: quoniam uinum illic coalescat, una non matureſcente, ob cœli algorem, nisi picea resina temperetur. Resina autem cũ cortice tunditur, & amphoræ dimidiata hemina permiscetur. Aliqui ubi efferbuit, excolant, seperantes resinam: alij relinquunt. Hæc uina uetustate dulceſcunt. Omnia capitis dolorem, & uertigines faciunt: coctionem tamen adiuuant, & urinam cient: tussientibus, ac destillatione uexatis conueniunt: item cœliacis, dysentericis, & hydropicis, fœminis fluxione uuluæ laborantibus: altis exulcerationibus infunditur. In hoc autem genere nigricans magis albo constringit.

Στροβιλίτης οἶνος. VINVM STROBILITES. CAP. XXXVII.

STrobilites fit maceratis in musto nucibus pinei, recentibus, fractisque: præbetque resinati effectus. Si quis madefactas nuces pini musto decoquat, potum affatim conuenit ijs, qui tabitudine conficiuntur.

Κέδρινος, καὶ ἐκ τινων δένδρων, καὶ καρπῶν οἶνος. CEDRINVM, ET EX ALIQVOT ARBORIBVS, AC FRVCTIBVS VINVM. CAP. XXXVIII.

CEdrinum, iuniperinum, cupreſsinum, laurinum, pineum, aut abiegnum, simili ratione fiunt. Diuisos recenter ramos, cùm fructum edunt, aut soli, aut balneo, aut igni admouere oportet, uti consudent, congioque uini minam unam permiscere, & post duos menses transfundere, & antequàm recondantur, insolare. Factitiorum uinorum uasa impleri debent: nanque non plenis uasis, uina in aceo rem corrumpuntur. Medicata autem uina rectè ualentibus insalubria. Omnia excalfaciunt, urinam cient, & substringunt. Laurinum tamen uehementius excalfacit. Fit quoque è fructu cedri maioris uinum, congio musti, adiecta tusarum baccarum selibra. diebus quadraginta insolari debet, & defæcatum in uasa transferri. Fit etiam uinum è baccis iuniperi, non aliter quàm cedrites, & ad eadem ualens. Cedrites hoc modo fit. Cedriam dulci aqua lauant, & singulas amphoras singulis cyathis diluunt, & ita musto replent. Hoc genus uini excalfacit, extenuat: tussi antiquæ utile sine febre, pectoris laterisque doloribus, torminibus, uentris, & interaneorum ulceribus, purulentis excreationibus, mulieribus uuluæ causarijs, hydropricisque: facit aduersus uentris tineas, & horrores. Contra uenenatos ictus auxiliatur: serpentes necat: aurium doloribus instillatum medetur.

Πισίτης οἶνος. PICATVM VINVM. CAP. XXXIX.

PIcatum ex liquida pice, & musto temperatur. Picem autem primùm marina, aut muria tantisper eluere oportet, dum inalbuerit, & syncera maris aqua defluat: mox aqua dulci proluenda: congijs octo musti uncia picis una, aut altera adijcitur: ubi efferbuerit, & constiterit, in uasa diffunditur. Hoc genus uini excalfacit, concoquit, purgat, abstergit: utile doloribus pectoris, alui, iecinoris, lienis, & uuluæ, si sine febre sint, ueteri rheumatismo, exulcerationibus in altum recedentibus, tussi, suspirijs, concoctionibus tardis, inflationibus, & luxatis, præsertim in succida lana impositum.

Ἀψινθίτης οἶνος. VINVM ABSNTHITES. CAP. XL.

ABsinthite faciundi ratio euariat. Aliqui enim duodequinquaginta sextarijs Italicarum amphorarum, admistam absinthij pontici libram decoquunt ad tertias: & ubi infuderint sex aceti sextarios, & absinthij selibram, ac diligenter permiscuerint, diffundunt in uas: dumq; conquieuerit, defæcant. Alij absinthij minam in amphora demittunt, tusamque, & raro linteo deligatam, in cado musti macerant binis mensibus. Alij absinthij quadrantem, alij trientem, & nardi Syriacæ, cinnamomi, cassiæ, floris iunci odorati, calami, elatæ palmarum singulos sextantes injiciunt in metretam musti, & tundentes prius pila, obstructo uasis spiraculo, binis ternisve mensibus dimittunt: postea defæcatum uinum transfundunt ad usus. Alij addunt in musti cadũ Celticæ nardi drachmas quatuordecim, & absinthij drachmas quadraginta, linteo inuolutas: post quadragesimum diem eluriant. Alij in senos sextarios musti, absinthij libram, & siccæ pini resinæ sextantem immittunt: & post decem dies excolant, & recondunt. Vtile est stomacho, urinam ciet, tardam concoctionem accelerat: hepaticis, regio morbo, & renum uitijs auxiliatur: fastidia discutit. ijs prodest, quibus stomachus negotium exhibet: ualet contra longam præcordiorum distentionem, & inflationes, teretesque uentris tineas, & remoratos menses. contra hausta ixiæ uenena quàm plurimum potum, & uomitionibus redditum, auxiliatur.

Τροχίτης

Τ'σωπίτης οἶνος. VINVN HYSSOPITES. CAP. XLI.

HYſſopites è Cilicio hyſſopo maximè laudatur. Fitque ſimiliter, foliorum hyſſopi tuſorum libra in amphoram muſti coniecta: linteolo raro cum quibuſdam lapillis folia inuoluuntur, ut degrauatus ponduſculo faſciculus ſidat: uinum poſt quadraginta dies defæcatum elutriatur. Contra pectoris, laterum, & pulmonis uitia, ueterem tuſsim, & ſuſpiria prodeſt: urinam cit: torminibus, & horroribus febrium circuitu repetentibus auxiliatur. menſes mouet.

Οἶνος ἐκ τῶν ποικίλων φυτῶν. VINA EX DIVERSIS PLANTIS FACTA. CAP. XLII.

SImili modo chamædryites fieri ſolet. Excalfacit, diſcutit: conuulſis, regio morbo, uuluæ inflationibus, tardæ concoctioni, incipienti aquæ intercutem ſubuenit. Inueteraſcens melius redditur. Stœchadites non ſecus temperatur. Congijs ſex ſtœchadis minam addere oportet. Craſsitiem, inflationes, laterum neruorumque cruciatus, & perfrictiones diſcutit. comitialibus commodè datur cum pyrethro, & ſagapeno. Fit ad eadem acetum è ſtœchade herba, ut paulò antè diximus, aceto macerata, quod eoſdem implet effectus. Fit uinum è betonica, quam ceſtron pſycotrophon appellant. Herbam ſemine maturo prægnantem, cum ſuis ramulis minæ pondo, congijs duobus uini macerant, & poſt ſeptimum menſem transfundunt. Ad multa interaneorum uitia, ut frutex ipſe, pollet. Et ut in uniuerſum dicatur, factitia uina ſibi miſturarum uires adſciſcunt. quare non difficile fuerit ijs, qui illarum naturam norint, uinorum uires coniectura quadam conſequi: ueruntamen uinorum uſus febricitantibus abdicandus. Fit etiámnum è betonica acetum ad eadem uitia utile. Tragoriganites fit quaternis tragorigani drachmis linteolo colligatis, in quaternos muſti ſextarios coniectis, & poſt tertium menſem transfuſis. Prodeſt torminibus, uulſis, ruptis, laterum doloribus, ſpirituum diſcurſationi, ægris concoctionibus. E napis fit uinum, nomine bunites, drachmis duabus tuſi napi in ſextarios duos muſti additis, & cæteris eodem modo factis. Prodeſt ſtomachicis, & dimicatione, aut longo equitatu fatigatis. Dictamni drachmas quatuor macerato quaternis muſti ſextarijs. Facit aduerſus ſtomachi faſtidia: menſes, & purgamentum à partu ſubducit. Marrubij adulti folia tundito, & ſextarios octo in muſti metretam demittito, & reliqua conſimiliter facito. Conuenit hoc uinum pectoris uitijs, & omnibus, quibus marrubium. Thymi tuſi, & cribrati uncias centum linteolo colligatas, in amphoram muſti adijcito. Valet contra ægras coctiones, faſtidia, dyſenteriam, neruorum & præcordiorum dolores, hybernos algores, & uenenata animalia, quorum morſus frigus inſequitur, aut putreſcit locus. Simili modo è ſatureia uinum fit, quod eadem, quæ thymites præſtat. Sic quoque origanites ex Heracleotico origano conficitur ſimiliter cum ſupradicto. Facit eadem, quæ thymites. E calamintha, pulegio, & abrotono uina fiunt eodem, quo thymites, modo. Profunt ſtomachicis, cibum faſtidientibus, & regio morbo: quòd urinam moueant. Fit item è conyza uinum contra uenenata ante alia efficax.

Ἀρωματίτης οἶνος. VINVM AROMATITES. CAP. XLIII.

ARomatites ita fit. Palmæ, aſpalathi, calami, nardi Gallici, ſingulorum quatuor ſextarios ſumito: poſtquàm contriueris, paſſo ſubigito, coactis ingentibus offis, & in ſextarios duodecim auſteri muſti deiectis, operculato uaſe, quadraginta diebus quieſcere ſinito: deinde ubi fæce expurgatum fuerit, recondito. Alia eius ratio. Calami uncia, phu drachmæ ſeptem, coſti drachmæ duæ, nardi Syriaci drachmæ ſex, caſsiæ uncia, croci drachmæ quatuor, amomi drachmæ quinque, aſari drachmæ quatuor. Omnia ſimul trita, & linteo colligata in cadum muſti demerguntur: & poſtquàm uinum deferbuerit, transfunditur. Facit ad pectoris, & laterum, & pulmonis dolores, difficili urinæ, horroribus, retardatis menſibus, atque ijs qui per frigora iter faciunt, potum conuenit. pituitæ craſsitiem extenuat, colorem alit, ſomnum conciliat, dolorem finit: renum, & ueſicæ uitijs auxiliatur.

Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων ἀρωμάτων. VINA EX DIVERSIS ODORAMENTIS FACTA. CAP. XLIIII.

FIt & uinum ad deſtillationes, cruditates, tuſsim, inflationes, & ſi humor in ſtomacho coit. Myrrhæ duæ drachmæ, piperis candidi drachma una, iridis drachmæ ſex, aniſi drachmæ tres. omnia plenius tuſa, & linteolo inuoluta, in ſex uini ſextarios conijciuntur: uinum poſt triduum colatur, & in lagena reconditur. Datur poſt deambulationem meraculum, cyathi unius menſura. Fit quoque nectarites ex helenio herba, radice ſicca pondo quinque drachmarum linteolo colligata, & in congios ſex muſti addita, & poſt tres menſes effuſa. Facit ad ſtomachi, & pectoris uitia: urinam pellit. E Syriaca nardo, & Celtica, malabathroque uinum factitatur, hac ratione. Singulorum ſelibram in binos muſti congios mittito, poſt menſes duos colato. Datur cyathus unus cum tribus aquæ. Hoc uinum efficax eſt contra uitia renum, hepaticos, regium morbum, & urinæ difficultatem. prodeſt ſtomachicis, atque ijs quos pallor decolorat. Alij unciam, aut ſextantem acori, & Celticę nardi quadrantem in muſti amphoram

Digitized by Google

phoram adijciũt. Aſari quadrantem in ſenos muſti ſextarios itidem demittito. Id uini genus urinam ciet: hydropicis,& regio morbo laborantibus, hepaticis, iſchiadicisque conuenit. Radicis ſylueſtris nardi recentis, & tritæ, cribratæque beſſem in congium muſti conijcito: duos menſes quieſcere ſinito. Vtile eſt hepaticis, difficili urinæ, inflationibus, ſtomachicis.

Οἶνος ἐκ τῶν ποικίλων πυῶν. VINA EX DIVERSIS HERBIS FACTA. CAP. XLV.

RAdicis dauci contuſæ drachmas ſex in muſti amphoram imponito, & ſimiliter transfundito. Facit ad dolores thoracis, præcordiorum, & uuluæ: menſes pellit, ructus ciet, & urinam: prodeſt tuſsi, ruptis, uulſisque. Saluiæ unciam in muſti amphoram, quod idem cum ceramio eſt, mittito. Valet contra renum, ueſicæ, & laterum dolores, reiectiones ſanguinis, tuſsim, rupta, uulſa, & ſuppreſſos menſes. Panacis unciam in muſti congium mittito, & transfundito. Prodeſt ruptis, uulſis, contuſis, orthopnœæ: lienis craſsitiem extenuat: contra tormina, coxendicum dolores efficax eſt: tardas concoctiones accelerat: menſes, & partus extrahit: aquæ inter cutem, & ſerpentium ictibus auxiliatur. Vina ex acoro, & dulci radice conſimili modo fiunt. Oportet enim ſingulorum uncias octo in ſenos congios mittere, tribus menſibus macerare, mox in uas transferre. Faciunt ad pectus, & latera, & urinam mouent. Seminis apij recentis, maturi, & cribrati unciæ nouem in linteo colligatæ in muſti amphoram demittantur. Appetitum excitat: ſtomachicis, & difficili urinæ auxiliatur: faciles ſpiritus facit. Ex fœniculo, anetho, & petroſelino, uina eodem modo fiunt, & ad eadem efficacia. Fit & è flore ſalis uinum, multò ad purgandum efficacius, quàm uinum aqua marina temperatum. Fauces, ueſicam, renes, & ſtomachum infeſtat: quare neque in ſecunda, neque aduerſa ualetudine prodeſt. Fit etiam uinum, quod phthorion uocant, quoniam partus necat, & abortus facit, ueratro, aut ſcammonia, aut ſylueſtri cucumere, iuxta radices uitium ſato: ſiquidem uites ſibi illorum uires aſciſcunt. Id uinum partus enecat: datur ieiunis mulieribus, quæ antè uomuerunt, cyathorum octo menſura, dilutum. Ramorum thymelææ cum ſuis foliis, & fructu triginta drachmas mittito in congios tres muſti, & leui igne coquito, donec congij duo ſuperſint, defæcatumque recondito. Aquoſa purgat excrementa: & lienem abſumit. Chamelæa dum floret, cum foliis tuſa, & cribrata decem drachmarum pondere, in muſti congium additur: poſt duos menſes uinum in uas transfertur. Aquæ inter cutem, hepaticis, & laſsitudine confractis, efficax eſt: item mulieribus, quæ à partu ægrè purgantur. Chamæpityinum ſimili modo fit, ad eadem conueniens: urinam quoque ciet. Librum radicis mandragoræ concidito, ſegmenta lino traijcito, quod ſelibram æquat, in muſti cadum demittito, ibique eſſe ſinito ad menſes tres, deinde transfundito. Media potio, heminæ dimidium: bibitur, paſſo in duplum addito. Aiunt heminam uini congio miſtam, potu ſoporem adferre. cyathus unus cum ſextario uini potus, enecat. Mediocris uſus eius doloris ſenſum aufert: fluxiones incraſſat. olfactu, potuque, & cùm inditur, idem præſtat. In congium muſti aqua marina diluti, drachmas duodecim nigri ueratri triti in linteo mundo mittito: dumque efferbuerit, in marinæ aquæ congios quatuordecim, ubi pleniuſculè fregeris, inijcito: poſt aliquot dies colato, & utitor. Datò cyathum unum ex aqua balnei, in potu ad aluum ſoluendam, ijs qui euomuerunt à cœna. Alia ratio. Veratri drachmas uiginti, iunci odorati uncias duodecim, ſpicæ Syriacæ uncias tredecim. cribratas, & linteo colligatas, in ſeptem uini Coi ſextarios, diebus quadraginta macerandas indito, poſtmodum colato. dabis in potu ſeſquiheminam. Aliter. Decoctæ marinæ aquæ ex alto petitæ ſextarios duodecim, ueratri candidi libras ſex, in muſti amphora quadrageſimo die quàm madefeceris, colato, & utitor. Alia ratio. Veratri drachmas duodenas, & aphronitri quaternas in ſenis muſti ſextarijs diebus quiniſdenis macerato, mox colato: & ſemeſtri exacto, utitor. Id uini genus abortus facit, & partus necat. Aut uuas in ſole ſiccatas imponito in muſti metretã (implet autem metreta congios duodecim) & gypſum in uinum mittito pondo drachmarum uiginti, & biduo reſidere ſinito: conijcito ueratri nigri drachmas triginta, iunci odorati, calami ſingulorum drachmas triginta, baccarum iuniperi ſextarios duos & trientem, myrrhæ, & croci ſingulorum drachmam: inuoluens linteolo diebus quadraginta appendito, poſtea colato. dabis heminas tres, aut duas dilutas. Purgat à partu, & abortu fœminas: fœtus extrahit: contra ſtrangulatus uuluæ efficax. Scammonites ſic fit. Radicis ſcammoniæ per menſes effoſſæ, tritæ, & linteo colligatæ drachmas quinque in muſti congium mittito ad dies triginta. Aluum purgat: bilem, & pituitam extrahit.

Vinorum factitiorum cõſideratio.

VIna factitia parandi ratio diuerſa, quam ſuperius ab initio propè huius libri ad hunc uſque locum pluribus capitibus diffuſè diligenterque tradidit Dioſcorides, nobis quidem clarior, & euidentior viſa eſt, quàm ut operæpretium eſſet ſingula eorum capita noſtris commentationibus proſequi, præſertim cùm omnium ferè iam uſus apud nos exoleuerit. quanquam non equidem dubitauerim, quin eſſent huiuſmodi uina, ſi eo modo parata in promptu eſſent ijs morbis profutura, quibus prodeſſe produntur. Vnde pluribus adhuc rationibus nixus, primus ego ut arbitror (quod etiam lib. 1. in Ebeni mentione diximus) è ligno Guaiaco uinum confeci, & alijs quoque conficiendum eſſe ſcriptis tradidi. Cuius poſtea uſu innumeros Gallica lue correptos, nos, & alij medici ſanitati reſtituerunt. Videmus enim Euphraſiatum ad oculorum claritatem efficaciſſimum eſſe, Myricinum lienis morbos ſanare, & quod eo ſena paratur, atrabiliarijs morbis, & cutẽtenus exulceratibus, nempe ſcabiei,

Vini è guaiaco Matth. primus inuẽtor.

Digitized by Google

ſcabiei, lepris, uitiligini bus, lichenis, & id genus alijs, commodiſſimum eſſe medicamentum. Quod cùm animad-uerteſſet magnus philoſophus, & medicus non ſpernendus Arnaldus de Villa noua, de factitijs unis, quæ medi-cinæ uſui conueniunt ad uarios coporis morbos, copioſiſſimum edidit libellum. In quo qui unis medicamentoſis delectantur, & hæc conficiendi modum, & eorum facultates, facile adipiſci poterunt. Nam apud Germanos, & alios illis conterminos, medicamenta commiſta in frequentiſſimo habentur uſu, quòd magis, quàm nos odo-ratis, & concinnatis delectentur potionibus.

De Metallicis Lapidibus.

Καδμεία. CADMIA. CAP. XLVI.

EX cadmiæ geæeribus optima eſt Cypria, botrytis nomine, denſa, modicè grauis, & in leuitatem magis declinans, racemoſa facie, colore ſpodij, quæ fracta cinerulenta eſt, & æruginoſa. Proxima habetur foris cærulea, intus candidior, internatis uenarum diſcurſibus, onychitæ lapidi ſimilis, cuiuſmodi ſunt quæ è ueteribus metallis effodiuntur. Quædam etiam placodes, id eſt, cruſtoſa dicitur, ſegmentis quibuſdam perinde quaſi zonis cincta, ob quod eam zonitin appellauere. Alia oſtracitis nominatur, gracilis, & magna ex parte nigra. Sed quæ teſtaceam faciem habet, terram amplexa eſt. Improbatur candida. Oculorum medicamentis botrytis nomine, & onychitis, utiles: reliquæ ad emplaſtra, & farinas, quæ cicatricibus inducendis inſparguntur. Ad eadem Cypria prodeſt. Ex Macedonia uerò, Thracia, & Hiſpania delatæ improbantur. Cadmiæ effectus adſtringere, caua explere, ſordes expurgare, exiccare, † corporis meatus infarcire, excreſcentia in carne coercere, cruſtas creare, & ulcera, quæ cacoethe uocantur, ad cicatricem perducere. Gignitur cadmia ex ære in fornacibus candente, fuligine egeſta flatu, & lateribus, camerisque fornacum inhærente. Prægrandes autem, ac ferreæ ſunt rudes, ab officinis appellatæ aceſtides, per ſumma faſtigia connexæ, & concameratæ, ut quæ ab ære iactantur ſurſum corpuſcula, cohæreant, & inibi detineantur: quæ cùm ſpiſsius inſident, in corpus concreſcunt, & modò genus unum eius, modò duo, modò omnia perficiunt. Extrahitur & cadmia in Cypro è monte, qui Solis incumbit, cremato lapide, cui pyritæ cognomen eſt. in quo etiam monte quædam quaſi uenæ chalcitis, miſyos, ſoreos, melanteriæ, cœrulei, chriſocoliæ, atramenti ſutorij, diphrygisque inueniuntur. Nec deſunt, qui cadmiam in lapidum fodinis inueniri tradant, falſi quadam lapidum cognatione: qualis inuenitur, & apud Cumas lapis, nullam ſui uim oſtendens. Ii eo deprehenduntur, quòd ſunt cadmia leuiores, nullumque alienum mandentibus ſaporem exhibent: commanducatus item lapis dentes offendit: cadmia, utpote cùm cedat, eſum non reſpuit. Alio autem diſcerni poſſunt argumento. Cadmia in farinam detrita, & aceto ſubacta, atque in ſole ſiccata, coit: quod in lapide non accidit. Item tritus, & igni appoſitus lapis proſilit, & fumum igni ſimilem eiaculatur: cadmia uerò quieta manet, fuligineque luteo colore, aut æreo ſplendentem expuit, uario zonarum diſcurſu. Inſuper lapis ignem expertus, atque refrigeratus colorem mutabit, ac leuior multò fiet: ſed cadmia nihil euariat, niſi quis eam multis diebus cremauerit. Fit & in argenti fornacibus candidior, ac minus ponderoſa, ſed uiribus nequaquam comparanda æraria. Vritur cadmia ſuperior carbonibus obruta, donec translucida ſpectetur, & ferrei ſtercoris modo bullet: mox extinguitur uino Aminæo, quæ ad emplaſtra præparatur: ſed quæ ad pſorarum medicamenta præparatur, aceto. Alij hoc modo exuſtam conterunt in uino, rurſumq; fictili crudo torrent, donec pumicoſa uideatur: iterumque tritam ex uino, tertio urunt, donec prorſus in cinerem redigatur, nihil ſcabritiæ retinens. hac ſpodij iuice utuntur. Lauatur autem in mortario trita, effuſa ſubinde aqua, dum ſordium nihil emergat: dein coacta in paſtillos reponitur.

† Car. ἐξαιρεῖ. i. exprimere.

CAdmiæ duo genera, altera factitia, altera foſſilis. Hæc duplex eſt. Vna metalli expers. Altera aut æs, aut argentum continens. Factitia in fornacibus concreſcit, ubi æs conficitur triplici appellata cognomine. Nam botrytem eam appellauere, quæ uuæ ſpeciem refert. Oſtracitem autem, quæ teſtis, & placodem quæ cruſtis ſimilis fuerit. Sunt etiam qui in hoc genere calamitem oſtendant ab arundinum figura. Decutitur hæc à ferreis perticis quibus cum æs in fornacibus fuſum agitari ſolet: obducuntur enim cadmia, quæ decuſſa ſciſſi per medium calami faciem refert. Foſſilis autem quæ metallum non continet, quamq; Germani lapidem calaminarem uocant, lapis eſt non admodum durus, ſublutei coloris, qui accenſus luteum fumum edit. Hac utũtur ærarij fabri, qui ex ære Orichalcum parant. Siquidem ſine ea id parari non poteſt. Quæ uerò metallum continet, Germanis Kobelt dicta, nigro colore, affertur in Boemiam ex ducatu Brunſuicenſi, à Goſclarijs fodinis, ubi Chalcitis & Miſy copioſè fodiuntur. Hæc erodendi facultate adeo prædita eſt ut foſſorum manus, & pedes exulceret. Nec ſanè mirum, cum intus hauſta animalia quæcunque perimat. Boemi hanc Ceruiſiæ eſſe te admiſcent, ad necandas muſcas; nam ubi primum eam deguſtarunt, ſtatim emoriuntur. Cadmiæ utriuſque meminit Galenus libro nono ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Cadmia fit, ubi in fornacibus æs paratur, nempe tota terra illa, ex qua æs generatur, in fornacibus in altum egerente, uelut fuligimem quampiam, & faillam,

Cadmiæ conſideratio.

Hiſtoria ex Galeno.

Digitized by Google

& fauillam, siue utrumque appellare licebit. At si non terram, sed lapidem nuncupare uelis, ex quo in fornacibus secernendo partim fit æs, partim cadmia, partim diphryges, nihil sanè retuleris. Sed & in argenteis metallis efficitur simili secretione, siue generatione, aut quomodocunque uocare uoles. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus usto fit cadmia. Cæterùm absque fornace in Cypro cadmia inuenitur: ac iure quidpiā illā lapidē nuncupet. Itaque in Solis, quo tempore ego in insula peregrinabar, pauciſſimum etiam reliquum erat cadmiæ, quæ in fornacibus fit. Verùm lapidibus, qui in montibus, & riuis reperiebantur, a metallis profectò acceptis, eos in Asiam, Italiamq; portaui ad amicos, à quibus summam inibam gratiam, quòd se uel maximum munus accepisse dicerent, & quæ alia omni cadmia multò esset præstantior. Et talem certè meritò quis lapidosam uocet cadmiam. At eius, quæ combusta est, aliam botryitin, aliam placitin medici nuncupant. Botryitin quidem, quæ in editioribus domorum, in quibus fornaces extructæ sunt, partibus colligitur. Placitin uerò, quæ in inferioribus. Ac liquet sanè botryitin esse tenuiorum partium, crassiorum uerò placitin: utranque autem ui desiccandi, ceu alia metallica omnia, & lapidosa, terrenaq;. Porrò præter desiccandi facultatem, mediocriter iſ extergit. Attamen, quæ in fornacibus colligitur, igneæ facultatis aliquid habeat necesse est. Meritò itaq; lauantes eam, medicamentum efficiunt mediocriter tum desiccans, tum extergens absque mordicatione, utile ad ulcera impletionem exposcentia, & in oculis, & in toto corpore. Porrò ulcera magnopere humida, aut putrescentia, in corporibus impendio mollibus, qualia sunt eunuchorum, puerorum, ac mulierum, eiusmodi cadmia adiuuat. At in durioribus, & contentioribus, quæ ualentius desiccant, requirantur. Itaque illud semper memoria tenendum, sermonem ad temperatam, & mediam excessuum naturam, in ijs quæ ita simpliciter efferuntur, referendum: puta cùm dicimus medicamentum, aut ulcera carne implere, aut cicatrice claudere, aut aliud quiduis eius generis præstare. ad quam utique & nos nunc respicientes, leuiter dusiccatoriam, abstersoriamq; cadmiæ esse facultatem dicimus. In caliditatis autem, & frigiditatis differentia, temperata quodammodo existit cadmia, nempe neutrum insigniter efficiens. hæc Galenus. Quibus maximè adstipulatur Plinius lib. XXXIIII. cap. x. sic inquiens. Metalla æris multis modis instruunt medicinam, utpote cùm ulcera omnia ibi ocyssimè sanentur. Maximè tamen prodest cadmia. Fit sine dubio hæc & in argenti fornacibus, candidior, ac minus ponderosa, sed nequaquam comparanda erariæ. Plura autem genera sunt. Nanque ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia uocatur, fusuris necessarius, medicinæ inutilis. Sic rursus in fornacibus existit, aliamq; nominis sui originem recipit. Fit autem egesta flammis, atque flatu tenuissima parte materiæ, & cameris lateribusue fornacium pro quantitate leuitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornacium ore, qua flammæ eluctantur, appellata capnitis, exusta, & nimia leuitate similis fauillæ. Interior optima cameris dependens, & ab eo argumento botrytis, cognominata. ponderosior hæc priore, leuior porrò secuturis. Duo eius colores. deterior cinereus: puniceus melior, friabilis, oculorumque medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacium, quæ propter grauitatem, ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis, & ipsa ab argumento, crusta uerius, quàm pumex, intus uaria: ad psoras utilior, & ad cicatrices trahendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra penè cærulea, intus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra, & cæterarum sordidissima: uulneribus maximè utilis. Omnis autem cadmia in Cypri fornacibus optima. hæc Plinius. qui à Galeno in hoc dissentit, quòd dixerit fossilem cadmiam fusuris tantùm necessariam, & medicinæ inutilem, cùm tamen Galenus contrarium scribat. Cadmiæ omne genus uidimus sæpe nos in pluribus Germaniæ locis, ubi æs, argentum, & aurichalcum conficitur. Sed speciatim botryitin apud Perzenum quinto à Tridento lapide, & apud Sbozium in Tiroleſi comitatu, ubi in quam plurimis fornacibus æs, ac alia metalla funduntur. Botryitis cadmiæ frustulum sanè pulcherrimum nouissime ad me misit Sagabria Dalmatiæ urbe clarissimus medicus Iosephus Salandius Bergomensis: quæ adeò in racemi modum congesta est, vt planè uuæ speciem referat. Porrò officinæ omnes Tutiam, quæ pompholyx est, Cadmiam perperàm nominat. Quandoquidem Tutia illis uocata (nisi mea me fallit opinio) Cadmia est è botryitis aut placitis, aut ostracitis genere. Neque enim mirum esse debet, quòd Cadmiæ proprio amisso nomine, in pompholygis locum successerit, cùm etiam Dioscoridis tempore spodij loco uterentur medici. Metallicum, quod Græcis καδμεία, Latinis item pariter & Italis Cadmia nominatur: Arabibus, Climia seu Chlimia: Germanis, Grauuer, Augustem.

cadmiæ histo ria ex Plin.

Nomina.

Πομφόλυξ, σπόδος, ἀντίσποδος.

POMPHOLIX, SPODIVM, ANTISPODIVM. CAP. XLVI.

POmpholyx specie sola, non genere à spodio distat. Siquidem spodos nigricat, & plerunque ponderosior est, palearum pilorumque plena, quasi purgamentum quoddam, quod ab æraria rum officinarum pauimentis, & fornacibus euerritur. Pompholyx uerò pinguis est, & candida, usqueadeò leuis, ut in auras euolare possit. Cuius duo fluxerunt genera. Vnum ad aeris colorem uergēs, subpingue: alterum magnopere candidum, summamq; leuitatem nactum. Candida fit pompholyx, quoties in perficiendo ære fabri præstantiorem facere uolentes, detritam cadmiam cumulatius inspersérint. nanque tenuissima fauilla, quæ effertur, in pompholygem coit. Cæterum pompholyx non ex æris modò materia, & fabrili industria factitatur; sed ex cadmia quoque, ad gignendam ipsam eximiè follibus profiata. Cuius faciundæ ratio hæc est. In domo gemina contignatione operta, fornax extruitur, iuxta quam mediocris fenestra, ad tabulatum à supernis partibus pateat. domicilij paries fornaci proximus, tenui foramine ad fornacem usque perforetur, ad excipiendam follis narem: ostium mediocre habeat, pro exitu

exita ingreſſuque artificis fabricatum. domuncula altera huic coniuncta ſit, in qua & folles, & fiator ſuo munere fungantur. deinde carbonibus in camino ſuccenſis, aſsidens artifex cadmiam particulatim fractam inſpargit, à locis ſupra infurnibulum extructis. idem negocium obit infernè artificis miniſter, ſimulque carbones adijcit, uſque dum indita cadmiæ copia prorſus abſumatur. Itaque geſta ſuffitu tenuis pars, & leuis materiæ in ſummam domum euolat, & parietibus, tectis, fornacique adhæreſcit: conflatum autem inde corpus, inter initia erumpentibus aquarum bullis ſimile prodit, poſtea maius in crementum capeſſens, glomuſculis uellerum ſimile redditur. Ponderoſius autem in ima loca ſe recipit: ſed hoc fornacibus offunditur, illud domus pauimento cohæret: quod tenuiore deterius exiſtimandum eſt, ideo quod multum terræ collegerit, & ſpurcitia in aceruatione referciatur. Sunt qui hoc modo tantũ fieri ſpodiũ arbitrantur, de qua antè dictum eſt. Optima creditur Cypria, quæ accepto accto halitum æris præſtat, colore aliquantùm piceo, ſapore cœni horrido: & ſi fraudem non experta, flagranti carbone inferuefcit, aereum colorem contrahit. Antedictis autem notis diligenter attendendum eſt. Siqui dem à nonnullis adulteratur taurino glutine, ouillo pulmone, aut marino, aut crematis groſsis, & quibuſdam conſimilibus. quod facile cognitu fuerit: quippe nihil in ijs probandis inuenietur eorum, quæ antè dicta ſunt. Pompholygem in commune ita lauari oportet. Ligatam linteo mundo, modicoque raro, aut ſiccam, aut aqua reſperſam in labellum demittito, quod imbrem contineat, & huc atque illuc faſciculum deferens, immergito: ita enim limoſa pars eius, ac utilis effluet, & omne ſedimentum in linteolo remanebit. poſtea reſidere ſinens aquam cum cinere colis incernito, & nouam infundens, agita to, & effundito: mutata tantiſper aqua, & colata, dum arenoſi nihil fidat. demum aquam exprimito, & ſiccatum cinerem recondito. Alij quantum maximè fieri poteſt ſiccant, manibus in aqua conterunt, dum mellis craſſamentum imitetur: deinde linteo faucibus excepturi uaſis obtento, aut laxius illigato, colant, & quò facilius tranſeat, infuſa per linteum largiore aqua, cinerem conturbant: mox ſpumoſum, quod traiectũ eſt, & ſupernatat uaſi, concha excipiunt, & fictili nouo ad uſus recondunt. Quod uerò reſedit, ſenſim cribratum, in aliud uas transfundunt, relicto arenoſo, quod peſſum ieratrurſus lapidoſa ſidere patiuntur, & in uas aliud excolant: hoc identidem faciunt, donec cinis merus, & arenæ expers inueniatur. Alij paulatim integram in aqua reſpergunt, arbitrati arenas, lapillosque ſuo pondu ſculo degrauatos, peſſum ire: pilos autem, & paleas leuitate ſua in ſublime attolli. Cæterùm cinerem medium ſeparant, & in pilam coniectum, ut cadmiam, eluunt. Quinetiam lauatur uino chio marina aqua diluto, modis quos ſuprà diximus: & ita redditur adſtringentior, quàm aquis elota. Vis pompholygis adſtringere, refrigerare, explere, purgare, obſtruere, & aliquantùm exiccare. Inter medicamenta numeratur, quæ leniter cruſtas obducunt. Quòd ſi ſpodon torrere libet, diligenter tritam, & irrigatam aqua, colliges in paſtillos, fictilique nouo, ſubiectis leuibus prunis orbiculos continuo uerſabis, dum aſsiccati fuluescant. Neque ignorandum ex auro, argento, plumboque fieri ſpodium, uerùm poſt Cyprium, plumbeum maximè commendatur. Quoniam ſpodos ſæpenumero deuideratur, neceſſe eſt oſtendere, quæ ſimili uirtute polleant, ut in ſpodij locum ſuffici poſsint, antiſpoda uocant: quoque modo fumi debeant. Folia itaque myrti cum floribus, & immaturis, in fictile crudum coniecta, indito operculo continua foramina habente, uruntur fornacibus, donec figlinum percoquatur. iterum in fictile aliud crudum transferuntur, quod ubi peraſſatum fuerit, exempta lauantur ad uſus. Idem quoque fit è termite ſyluestris oliuæ, ſi habeatur: ſin ſecus, ſatiuæ cum ſuis floribus, aut malis cotoneis diſſectis, & detractis oſsibus, aut gallis, aut laceratis linteolis: item ex moris immaturis, id eſt candidis, in ſole prius arefactis, aut terebintho, aut lentiſco, œnanthe, aut molliibus rubi foliis, uel è buxi coma, uel è pſeudocypero cum flore. Alij ſiculneas frondes in ſole antea ſiccaras, eodem modo parant: alij taurinum glu ten: alij ſuccidas lanas aſperas, pice aut melle irrigatas. Quæ omnia in ſpodij uicem uſurpantur.

Pompholygem officinæ Mauritanos ſecutæ Tutiam dicunt. Ita enim pompholyx appellatur Serapioni, & Auicennæ. Verum quam ſeplaſiarij Tutiam exiſtimant, legitima non eſt, ſed cadmiæ potius ſpecies. Siquidem cùm hæc lapidis modo cruſtoſa, prædura q; ſit, pompholygem, ſiue tutiam dictam prorſus mentitur. Pompholyx nanque, Dioſcoride, & Galeno authoribus, ex æris, uel cadmiæ fatilla in glomuſculos uellerum ſimiles coit, & farinæ modo contacta diſpergitur. Id quod recentiorum nullus, quod ſciam, animaduertit, fortaſſe quòd omnes rei herbariæ indagandæ magis inſudauerint, quàm in inueſtiganda foſſilium materia. Quamobrem Manardum Ferrarienſem, medicum ætatis noſtræ clariſſimum, hac in re deceptum ſatis reperio. Quippe qui, dum Auicennam redarguit, quòd ſpodium è combuſtis arundinum radicibus conficiat, ſeduló nos admoneat, ut ſecuti Galeni ſententiam, in ſpodij defectu, tutia potius utamur, qua ſeplaſiæ abundant, quàm Auicennæ antiſpodio. Sed in hoc Manardus planè hallucinatus deprehenditur, quòd procul dubio crediderit, uulgarem officinarum tutiam legitimam Dioſcoridis, & Galeni eſſe pompholygem, cùm tamen legitimæ tutiæ nullis in officinis ſit uſus, quod (ut iam diximus) omnes pompholygis loco cadmia tantùm utantur. Porrò legitimam tum pompholygem, tum ſpodium, quæ à Dioſcoridis, & Galeni hiſtoria nullis diſsident notis, ego ab ærariis, argentarijſque fornacibus pluries mecum detuli, tam ab his, quæ Perzeni, & Lauſij in Tridentino agro habentur, quàm ab illis, quæ Sbozij in Tirolenſi comitatu Germaniæ inuenuntur, ubi certè celeberimæ ſunt metallorum ferè omnium fornaces, ac fodinæ: è quibus non modò pompholygis, & ſpodij quantum ſatis fuerat, accipiendi nobis fuit facultas; ſed etiam cadmiæ pyritis, diphrygis, floris æris, helcyſmæ, molybdænæ, cæruleí, & Armenij lapidis. Quorum ne minimam quidem particulam apud Italiæ ſeplaſiarios reperi unquam,

Pompholygis conſid.

Manardi erratum.

præterquàm apud eos, qui uel à me, uel ab amicis meis admoniti, legitima hæc metallica medicamenta, adulterinis ex suis officinis abdicatis, in medicum susceperunt usum. Nunc uerò amicos intelligo (quos tamen uerius fratres amantissimos appellare possem, ut qui & ætate & longa cõsuetudine, et studiorum cõmunione mihi coniunctissimi sint) clarissimos medicos Tridento oriundos Andreã Gallum, & Iulium Alexandrinum, qui tandudum ob suam tũ doctrinam, tum integritatem à Serenissimo Ferdinando Romanorum, Vngariæ, Bohemiæq; Rege in sui, & suæ prolis commodum in medicos honorificè recepti sunt. Hoc itaque pacto cadmia officinis pompholygis uicem explet: quibus etiam antispodia quædam ex arundinum radicibus, et boum ossibus concrematis facta, spodium falsò referunt. Quod tamen non omnino fuerit reprobandum. nam, Dioscoridis testimonio, ubi legitimum desideretur spodium, antispodijs uti sanè licebit: nempe quæ fieri possint è myrti foliis, floribus, baccisq;: ex oliuæ frondibus, cydonijs malis, quercinum gallis, attritis limeam inbui: item moris nondum maturis, terebintho, lentisco, buxo, pseudocypero, ficifrondibus, tauri glutino, succida lana, pice aut melle perfusa. Quo fit, ut mihi planè immeritò à Manardo reprehensus uideatur Auicenna, qui ex combustis arundinum radicibus sibi spodium confecit, medicinis commiscendum, quæ ad cordis robur parantur, & intus in corpus sumuntur. His enim longè melius, ac consultius fuerit arundinaceum admiscere spodium, quàm eius uice tutiã seu pompholygem imponere. licet hæc quoque sit Brasauoli sententia. Sed equidem hactenus nunquam me legisse recordor, pompholygem seu spodium ijs medicamentis tutò admisceri posse, quæ intus in corpus sumũtur: cùm neque Dioscorides, neque Galenus, nec qui post ipsos diuersis temporibus claruerunt, tam ex Græcis, quàm Mauritanis, usquam, quod inuenerim, memoriæ prodiderint, citra uitæ periculum hæc hauriri posse. Nam fieri non potest, quin tam pompholyx, quàm spodium uentriculo, et exteris uisceribus, mirum in modum noceant, cùm ex tenuissima æris substãtia uehementissima ignis ui conficiantur, & ob id deleterij aliquid habeant. Quod maiori quidem diligentia expendere potuisset Brasauolus, cùm interrogatus à suo sene pharmacopola, quid spodij loco in compositis medicamentis imponendum foret, inconsultè satis respondit, pompholygem, ut faciebat Galenus. Qua in re duplici, meo quidem iudicio, notatur error. Primùm, quod respondens nõ distinxerit, an hoc uel alio modo agendum fuerit cum medicamentis, quæ ore sumuntur, quibus myropola spodium quandoque commiscent, omnino hac in re concludere uidetur, pompholygie indifferenter pro spodio utendum esse, tam in hauriendis, quàm exterius admouendis medicamentis. Deinde uerò cùm pompholygem, siue (ut ipse habet) tutiam spodij loco sumendam statuit, in eodem uersari errore deprehenditur, in quo Manardum eius ciuem uersatum ostendimus. Quandoquidem si restè nouisset tutiam commmis usus legitimam non esse pompholygem, omnino (ut semper in cæteris tam adulterinis, quàm suppositijs medicamentis facere adsolet) errorem hunc suo seni pharmacopolæ indicasset. Nec obstat, quòd dixerit Galenus in spodij defectu, pompholygem supplendam. Siquidem in ijs tantùm medicamentis id factitandum uoluit, quæ exterius illinuntur. Nam Galeni ætate nullus spodij uel antispodij extitit usus ad medicamenta, quæ intus in corpus sumuntur, ut longo post tempore à Mauritanis factum esse reperio. Cæterum Fuchsius, libro de componendorum medicamentorum ratione, Agricolam fortasse secutus, præter illud Spodium, quod in fornacibus fit, alterũ quoque recensет subterraneum seu fossile dictum, idq; in quatuor species, cinereum uidelicet, nigrum, uiride, & luteũ digerit: quod quidem solis Arabibus (Agricola soli Serapioni) notum esse scribit. Veruntamen Serapio ubi de pompholyge agit cap. 422. ubi item de Spodio cap. 342. nullam, quod legerim, spodij fossilis mentionẽ facit: quẽadmodum neque Auicenna, neque etiam alij Arabicæ familiæ authores. Porrò meminit tum Pompholygis, tum etiam spodij Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Pompholyx fit in æris fornace, uelut & cadmia: fitq; & dum in fornacibus cadmia uritur, ut in Cypro. Cùm enim præfectus ad æris fornacem instructas res non haberet, præcepit ex ipsa cadmia præparari (præsentibus, atque inspectantibus nobis) pompholygam, uidelicet minutis cadmiæ fragmentis in ignem coniectis, qui ante ærarium iacebat follem. Camera erat incurua, nusquam pertusa, sed integra, quæ egestam ab usta cadmia fauillam excipiebat: quam ubi collegissent habebant pompholyga. At quod reflectens infrà in pauimentum recidebat, spodos est quam uocant, quæ plurima, ubi æs in fornacibus uritur, colligi assolet. Quidam eam spodium neutro genere pronunciant: cui uidetur similem habere facultatem quod uocant Antispodium. At ego illo usus sum nunquam, cùm largè mihi semper pompholyx suppeteret. Nec enim quisquam, ubi hæc adsit, spodio uti uelit, nedum antispodio. Est autem pompholyx medicamentum propè omnium, quæ citra morsum desiccant, si elota fuerit, præstantissimum, quamobrem ad ulcera cancrosa idonea est, et ad alia omnia maligna. Itaque inditur collyrijs, quæ ad oculorum imponuntur fluxiones, queq; bullas, seu pustulas in eis natas curant. Præterea ad pudendorum, ac sedis ulcera optimũ est medicamentum, nimirum sine morsu desiccans. Sed non est huius negotij in istis diutius immorari. Idem libro IIII. de compositione pharmacorum secundum locos de pompholyge ita scribit. Pompholyx lota nulli pharmacorum mordacitati expertium inferior est: atq; ob id ea utimur ad acres, & tenues fluxiones, capite uidelicet prius simulq; uniuerso corpore euacuato. At uerò manifestum est quòd per uenæ sectionem, ac purgationem totum corpus euacuamus, per apophlegmatismos uerò caput à pituita uindicamus. Potest enim pompholyx lota, quemadmodum etiam spodium, atque amylum simul, & moderatè humores resiccare, simulq; ne per tuniculas euacuetur ea, quæ in magnis ipsorum uenis, superflua humiditas continetur, prohibere. Quare si quis prius, quàm caput ab humoribus ad oculos defluentibus expurget, obturantibus pharmacis utatur, uehementem dolorem ex distentis tunicis efficiet, & ex multitudine influentium humorum aliquando rupturam, aut corrosionem inducet. Παμφόλυξ sic Græcis ut etiam Pompholyx Latinis & Bulla dicitur: Arabibus, Thucia: Italis Pompholige: Germanis, Vueis nicht. Σπόδιον, & σποδος, Græcè, Spodium similiter Latinè nocatur: Italicè, Spodio: Germanicè, Grauu nicht.

Brasuoli duplex error.

Fuch. opinio.

Põpholygis, & spodij historia, & uires ex Gal.

Nomina.

Χαλκὸς κεκαυμένος. AES VSTVM. CAP. XLVII.

AES uſtum probatur rubrum', & quod contritu colore cinnabarim imitetur: nigrum uerò pluſquàm deceat, exuſtum eſt. Fit autem è clauis ſolutarum nauium, fictili crudo compoſitis: ſubſperſo ſulphure cum ſale pari, omnibus uiciſsim inſperſis, fictile, circumlito figulari creta ſpiramento, fornacibus inditur, donec figlinum percoquatur. Quidam pro ſulphure, & ſale alumen inſpergunt. Alij ſine ſulphure ac ſale, fictili multos dies urunt. Alij ſulphure ſolo uruntur, fuliginem tamen excutiunt. Alij oblitos ſciſsili alumine clauos cum ſulphure & aceto, fictili crudo cremant. Alij in ænea olla aceto reſperſos urunt, & iterum ac tertio idem efficiunt, poſtea recondunt. Principem locum cenet, in Memphide combuſtum: proximum in Cypro. Adſtringit, exiccat, reprimit, extenuat, attrahit: ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: uitia oculorum emendat, excreſcentia in carne conſumit, nomas cohibet: uomitus ciet cum hydromelite potum, aut cum melle delinctum, illitumve. Lauatur ut cadmia, mutata quater die aqua, donec nulla prorſus ſordes emergat. Aeris recrementum, ſtercuſve, quam ſcoriam uocant, eodem modo lauatur: & eandem uim, ſed imbecilliorem, habet.

Aeris uſti con ſideratio.

AEs uſtum, quod in officinis paſſim habetur, pauci ſanè ualoris eſſe exiſtimauerim, cùm nigrum ſit, & pluſquàm oporteat, igne exolutum. Verùm facilè quiſpiam huic malo mederi poterit, ſi Dioſcoridem ſecutus, ipſum conficiè ài laborem ſubierit. Quòd ſi æreï claui è nauigijs ſolutis exempti non adſint, æs aliud omne uetuſtate expurgatum, commodè aſſumi poterit. Vſti æris memmit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Aes uſtum habet & acrimoniam quandam, ſed & adſtrictionis eſt particeps. Proinde ſi lauetur, pulcherrimum eſt medicamentum cicatrici ulceribus inducendæ: quanquam idipſum præſtare, & antequàm lauetur, poſſit, potiſſimùm in carne duriore: alioquin in molliore commodius eſt, quod ablutum eſt. Vires ex Galeno.

Quod Aes uſtum Latinis, χαλκὸς κεκαυμένος, Græcis appellatur: Italis, Rame abbruſciato. Nomina.

Χαλκοῦ ἄνθος. FLOS AERIS. CAP. XLVIII.

FLos æris, quem nonnulli clauorum ueterum pſegma, quaſi reſegmen aut ſegmentum, nominarunt, optimus eſt friabilis, in attritu fulueſcens, milij effigie, & numero, breuis, ponderoſus, modicè ſplendens, atque conſtringens, qui delimatam æris ſcobem non recepit, qua ſæpe adulteratur. Sed id facilè deprehenditur, cùm dentium illiſu dilatantur ramenta. Fit autem, cùm æs fornacibus fuſum, in receptacula delabitur, per cola fiſtularum ad ea pertinentium. tum huic negocio addicti miniſtri, ſordes expurgantes, aquam clariſsimam infundunt, refrigerandi propoſito: itaque repentino concretu, ac addenſatione, uelut expuitur, & erumpit antedictus flos. Adſtringit, & excreſcentia coercet: offuſam oculis caliginem emendat, ſed magnopere mordet. Quaternûm obolorum pondere datus, craſſum humorem extrahit. carnoſa narium, & ſedis uitia abſumit: eruptiones papularum cum uino cohibet. Candidius contra diuturnas aurium grauitates tritus, in eas per fiſtulam flatu impellitur: uuam, tonſilaſque reprimit, farina eius cum melle admota.

Floris æris hiſtoria.

FLorem æris uerum ac legitimum in fornacibus, ubi æs ipſum funditur, in Tridentino agro, ſæpius collegimus, in hunc modum. Cùm æs fornaci liquatum, in paratum receptaculum extra fornacè diffunderetur, anteaquàm omnino coiret in maſſam, frigidam ſuper ipſum adhuc ignitum infundebam: ſtatimque uapor magnus excitabatur, ſub quo mox ferream laminam, & eam quidem amplam, ſubijciebam, tandiúq; tenebam, donec ceſſabat uapor. Itaque demum æris flos, qui ſuper lamina illa ferrea deciderat, mihi ſeſe oſtendebat granulis milio proximis, minoribus tamen, ſed colore rubicundo ſplendentibus. Quandoquidè tenuiſſima æris pars, quæ à uapore in ſublime fertur, aeris frigiditatem experta, facilè in eiuſmodi exigua grana concreſcit. Is nuſquam, quod ſciam, in officinis reperitur. quapropter eius uice æruginе perpetuò utuntur. Florem æris paucis perſtrinxit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus differens. Flos æris tenuiorum partium facultatis eſt, quàm aut æs uſtum, aut ſquama. Meritò itaque ex eo factis collyrijs, extergunt, auferuntque ſuperciliorum magnas aſperitates, quas uocant ſycoſes. Vires ex Gal.

Χαλκοῦ ἄνθος ita, Græcis Latinis uerò Flos æris dicitur: *Mauritanis, Zar alnhas, ſiue Zer alnhas: Italis, Fiore del rame.* Nomina.

Λεπὶς χαλκοῦ. SQVAMA AERIS. CAP. XLIX.

SQuama æris excuſſa ex Cyprijs officinarum clauis, craſſa quidem ipſa præſtantior, quæ helitis, id eſt, clauaris nominatur. ſed ex uili promiſcuoque ære, aut candido, uitioſa intelligitur: quam, utpote tenuem, & inualidam, damnamus, maximè approbãtes craſſam, ruſam, præſertim ſi aceti reſperſu æruginem contrahat. Vim habet adſtrictoriam, extenuantem, reprimentem, & erodentem: nomas coercet, ulcera ad cicatricem perducit. pota ex aqua mulſa, aquam trahit. Aliqui farina ſubactam, dant in catapotio. Additur ad oculorum medicamenta: genarum nanque ſcabritiam abſumit, & fluxiones exiccat. Lauatur hoc modo. Siccæ æris ſquamæ expurgatæ ſelibra, cum nitida aqua in mortario manu diligenter conturbatur, quouſque peſſum ierit: abijcitur, quod ſubſidit, & effuſa aqua, hemina cœleſtis imbris adijcitur, & diſtenta manu, ſquama, quaſi deſtringenda ſit, uehementer confricatur: dumque lento-

rem emittere cœperit, aqua ſenſim ad ſex heminas uſque ſuperinfunditur, terendo ualidè: ſquama ad latus mortarij colligitur, ibiq́ue apprimitur. quo facto, expreſſus humor pyxide ex ære rubro facta, ex cipitur. Hoc eſt enim uelut flos ſquamæ, ualens uiribus, & ad ocularia medicamenta cùm primis efficax. Inutile, imbecillumq́ue quod ſupereſt, lauatur donec nullam prorſus lentitiam excernat: & linteo opertum biduo conquieſcere ſinitur, effuſaq́ue extante aqua, ubi ſiccatum erit, reconditur pyxidicula. Alij ut cadmiam lauant, & reponunt.

Λεπίδες στομάτος. SQVAMA STOMOMATIS. CAP. L.

SQuamæ ex acie, aut mucronibus decuſſæ, quam uocant ſtomoma eadem uis. Lauatur modo ſimili, & reconditur: ſed ad molliendam alui deiectionem inefficacior eſt.

Squamę æris, & ſtomomatis conſid.

AEris ſquama malleis ex eo decuſſa, res ſanè uulgaris notitiæ eſt: tametſi ea præſtantior ſit, quæ ab ære excutitur, quo claui fiunt, belitis propriè dicta. Siquidem cùm huiuſmodi æs rude impurumq́; ſit, craſſiorem, uegetioremq́ue ſquamam reddit, quàm id quod pluries ignem expertum, in uaria uaſorum genera conformatur. Eius præterea abluendæ ratio adeo Dioſcoridi clara diſtinctáque traditur, ut nihil addendum ſuperſit. Squamæ omnis in uniuerſum meminit Galenus libro IX. ſimp. med. ubi ita ſcriptum reliquit. Squama alia eſt æris, medicamen ad multa utile: alia ferri, & ſtomomatis. Quidam uerò nominant & belitin lepida, ſiue ſquamam. Omnes ſanè uehementer deſiccant. At inter ſe diuerſæ ſunt, tum quòd alia magis, alia minus exiccat: tum quòd alia craſſioris, alia tenuioris ſit eſſentiæ: quòdq́ue plus, minuſue adſtrictionis ſint particeps. Helitis certè principem in deſiccando locum obtinet. nam & tenuiorum partium, quàm aliæ eſt, nimirum quæ & æruginis nonnihil aſſumpſerit. Maiorem obtinet adſtrictionem ſquama ferri, & hæc etiam maiorem ſtomomatis. quamobrem ad contumacia ulcera, meliores ſunt, quàm ſquama æris. Detrahit, & liquat carnem potentius ſquama æris, & hæc etiam ualentius belitis. Omnes autem ſquamæ non inſtrenuè mordaces ſunt. Ex quo clarum eſt, quòd eſſentiæ ipſarum conſiſtentia non admodum tenuis eſt, ſed potius craſſa: ſiquidem inter quæ eandem uim obtinent, minus eſt mordax, quod eſt tenuius, ut ſuperioribus libris oſtendimus. hæc Galenus.

Plinij, & recẽtiorũ quorundam error.

Ex quibus utique liquidò conſtat ſtomomatis ſquamam, æris ſquamam eſſe nequaquam: etſi contrarium memoriæ prodiderit Plinius errore ductus, atque etiam idem affirmauerint recentiorum quidam, eius fidem magis ſortaſſe ſecuti, quàm quòd altius rem hanc inueſtigauerint. Quandoquidem non deſint, qui ſtomomatis ſquamam æris ſquamã omnium tenuiſſimam eſſe contendant, ut Marcellus Dioſcoridis interpres. Sunt etiam qui putent eandem modò æris, modò ferri ſquamam tenuiorem deſignare, ut Braſſauolus. quanquam hæc nullis, quod equidem ſciam, rationibus, nulliſq; authoritatibus probent. Braſſaolus tamen, ut ſuam tueatur ſententiam, Dioſcoridem in medium citat. Sed qua ratione ego profectò neſciuerim, cùm nuſquam repererim ſcripſiſſe Dioſcoridem, quòd ſtomomatis ſquama promiſcuè, æris & ferri ſquama eſſe poſſit. Verùm ne quiſpiam fortè putaret, me hæc meo tantùm arbitrio proferre, id ſanè quod ſentio, primùm non obſcuris, ut puto, rationibus aperiam: mox probatiſſimorum authorum teſtimonio illud apertiſſimè confirmabo, quòd ſcilicet ſtomomatis ſquama nec æris, nec ſimplicis ferri ſit materia, ſed chalybis tantùm. In primis itaque dicimus, quòd cùm ſcribat Galenus æris ſquamam principem locum in deſiccando inter cæteras obtinere, ferri uerò maiore adſtringendi ui quàm hæc pollere, & hac etiam maiore ſtomomatis, manifeſtum præbet indicium, ſtomomatis ſquamam nec ab ære, nec à ſimplici ferro eſſe decuſſam, ſed à duriore ac terreſtriore metallo, nempe ab ipſo chalybe: quippe cùm ſtomomatis ſquama longè magis adſtringat, quàm ferri, huius uerò plus adſtringat quàm æris, rotioni minimè conſonum uidetur, ſtomomatis ſquamam eſſe aut æris, aut ſimplicis ferri ſcobem, ſed potius (ut dictũ eſt) puriſſimi chalybis. Ad hæc cùm Galenus in capitis fronte ſcribat, Squama alia æris eſt, alia ferri, alia ſtomomatis, omnibus ſanè palàm facit, ſtomoma aliud eſſe metallum ab ipſo ære, & à ſimplici ferro omnino diuerſum. Nam ſi ſenſiſſet Galenus, quòd ſtomoma in æris genere, non autem ferri, fuiſſet reponendum, dixiſſet haberi ſquamam æris, ſtomomatis, ac ferri, neque ita ſpeciem à ſuo genere diſiunxiſſet. Sed quoniam rectè nouerat ſtomoma genus eſſe ferri arte facti, ob id ſuo illud adſcripſit generi, quemadmodum & Paulus ipſum ſecutus. Cæterùm præter rationes adductas, ſtomomati ſquamam a chalybe tantùm decuſſam eſſe, nihilq́ue aliud Græcis ſtomomatis nomine indicari, quàm chalybem, confirmatur Aetij & probatiſſimi, & Græci authoris teſtimonio. quippe qui libro IX. cap. XLVIII. de ijs agens, quæ in corpus ſumpta dyſentericos iuuant, quidnam Græcis eſſet ſtomoma, his uerbis apertè declarauit. Deinde uinum purum uetus, quantum ſatis uidebitur, in nouum uaſculum infundito, & laminam ignitam ex ferro, quod ſtomoma uocant, non minorem libra in uino extinguito. Itè lib. X. cap. IX. ubi indurati lienis curam agit, ſic inquit. Sit autem ferrum, quod in ipſis extinguitur, ſtomoma. Ipſius autem ſtomomatis ferri ſquama, quam in fabrilibus officinis ferrum, dum ignitur, & malleo tunditur, abijcit. Poſtea agreſtioribus hominibus utiliter exhibetur. Et lib. XIIII. cap. XXIIII. idem ait. Squama ferri, præſertim ſtomomatis, amplioris adſtrictionis particeps eſt. hæc Aetius. Ex quibus ſanè perſpicuum fit, nil aliud Græcis eſſe ſtomoma, quàm Latinis ſit chalybs. qui è puriore ferri ſubſtantia, arte fit in fornacibus. Quo factum eſt, ut omnes in uniuerſum medici Aetium & reliquos uetuſtiores ſectati, ad dyſentericos, alioſq; affectus id expetentes, chalybem igne candentem, magis quàm ferrum, modò in aquam, modò in auſterum uinum, modò in lac extinguant, quòd chalybs maiore adſtringendi ui polleat, quàm ferrum. Hinc itaque omnino affirmare licebit, nil aliud extitiſſe uetuſtioribus, ac recentioribus Græcis ſtomomatis ſquamam, quam quæ à chalybe decutitur, eiuſq; præſertim, qui malleo ferrarijs in officinis acuitur, dum gladijs ac telis aciem, uel

Stomoma eſſe chalybis ſquamam cõfirmatur authoritatibus.

mucrones

uenerones coaptant artifices: quinetiam dum alia fiunt inſtrumenta materiarijs fabris, & terræ cultoribus expetita. Porrò hanc rem quoque Actuarius abundè expreſſit ſuo de compoſitione medicamentorum libro in Aegyptia Andromachi, dum inquit. Multò reddetur utilior, ſi ſquamam acie, aut mucronibus decuſſam, quam appellant ſtomomatis, pari pondere ſibi adſciſcat. Id quod etiam idem paulò inferius repetiit. Hoc inſuper confirmari poteſt ex Galeni ſcriptis libro primo, ac tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ubi diuerſis medicamentis, præſertimque ad alopeciam facientibus, ſtomomatis ferri ſquamam immiſcet. Sed ſi fortè reperiretur aliquis adeò ceruicoſus, & pertinax, ut tot clariſſimorum uirorum authoritatibus non acquieſceret, audiat quæſo Ariſtotelem philoſophorum omnium principem, qui lib. 1111. Meteororum, chalybis ſiue ſtomatis conficiendi rationem ſcitiſſimè docuit ijs uerbis. Τήκεται δὲ καὶ ὁ εἰργασμένος σίδηρος, ὥστε γίγνεσθαι καὶ πάλιν πήγνυσθαι καὶ τὰ σώματα ποιοῦσιν οὕτως. ὑρίσκεται γὰρ καὶ ἀποκαθαίροντα κάτω τὴ σκωρίαν. ὅταν δὲ πολλάκις οὕτω καὶ καθαρὸς γένηται τοῦτο τὸ σῶμα, γίγνεται, ὁτὲ μὲν οὖν ὁτὲ δὲ πολλάκις αὐτὸ, διὰ τὸ ἀπουσίαν, γίγνεσθαι πολλὴν, καὶ τὸν χαλκὸν ἐλαφρὸν ποιοῦντα καθαρόμενον. ἐὰν δὲ ἀμιγὴς σίδηρος ὁ ἐλαφρὸν ἔχων τὸν χαλκὸν ᾖ. *Quæ Latinè redduntur in hunc modum. Porrò & ferrum elaboratum liqueſcit, ita ut fluxum reddatur, & rurſum concreſcat, atque in hunc modum faciunt ſtomomata: ſiquidem ſcoria in fundum ſubſidet, & defecatur ferrum. Cùm uerò id ſæpe factum eſt, & purum euaſit, ſtomoma efficitur. Hoc autem non ſæpe faciunt, eo quòd repurgatum multum deperdat, & pondere imminuatur. Atqui ferrum illud melius eſt, quod minus excrementi retinet. hactenus Ariſtoteles. Cuius nimirum doctrinam ſequuntur in hunc uſque diem, qui ferrarijs fornacibus, & officinis è ferro prius elaborato, chalybem conficiunt in Italia, & in alijs uniuerſæ Europæ regionibus. Quapropter eos prorſus hallucinari euidentiſſimum eſt, qui aliter ſentiunt: nempe inter antiquos Plinium, & inter recentiores Marcellum, & Braſauolum. His omnibus accedit Serapionis authoritas, magni inter Arabes Dioſcoridis interpretis: quippe qui quadringenteſimo tertio ſui operis capite de ſimplicium medicamentorum hiſtoria & uiribus, id totum quod à Dioſcoride proditum eſt de ſquama ſtomomatis, de ferri ſquama poſteritatis memoriæ prodidit, ferrum tanquam genus, chalybis loco accipiens. Nec obſtat, quòd in Dioſcoridis codice ſcriptum reperiatur, ſtomomatis ſquamæ uim eandem eſſe, quæ æris ſquamæ, quanquam non adeò ualenter aluum deijciat. Siquidem ego planè ſuſpicor, codicem Dioſcoridis hoc in loco eſſe deprauatum, ut in alijs quoque pluribus deprehenditur, præſertim cùm nec à Galeno, nec ab alijs ueteribus recentioribusque Græcis proditum ſit, ſtomomatis ſquamam æris ſquamæ uiribus eſſe ſimilem: hæc nanque aluum deijcit, illa uerò contra eam cohibet. Ad hæc nuſquam memini apud quenquam legiſſe, alio metallo roborari poſſe ferrum in aciem uel mucronem elaboratum, niſi chalybe, qui Græcis ſtomoma dicitur. Quo fit, ut illorum pertinaciam mirari non deſinam, qui aliter ſentiunt. Ex his itaque haud dubiè credendum arbitror, non aliud eſſe ſtomoma, quàm chalybem, qui cùm à primordijs ſemper fuerit expetitus ad ferreorum inſtrumentorum aciem roborandam, quam aciem Græci* στόμωμα *uocant, pariter chalybem ſtomoma uocarunt. Quapropter dicebat Aetius, ſit ferrum, quod in ipſis extinguitur, ſtomoma. Hoc autem uocabulum putauerim ego ortum eſſe à* στόμα, *quòd Latinis os ſonat. Acies enim, itemque mucrones, gladijs, & telis, alijſque ferreis inſtrumentis uſum nullum alium præbent, quàm oris. unde Latinis quandoque dici ſolet, eos, quibus ob malefacta caput abſcinditur, in ore gladij periſſe. Plinius quoque licet ignorauerit, quid Græcis ſignificaret ſtomoma; chalybem tamen aciem, quæ Græcis* στόμωμα *dicitur, appellauit libro* XXXIIII. *cap.* XIIII. *ſic inquiens. Ex omnibus autem ferri generibus Serico palma eſt. Seres hoc cum ueſtibus ſuis, pellibusque mittunt. Secunda Parthico, neque aliæ genera ferri ex meræ acie temperatur: cæteris enim admiſcetur. hæc Plinius. Ex quibus palàm eſt, id hoc loco Plinio aciem uocari, quod chalybem etiam Latini appellant, quodque nos corrupto nomine ab acie, uel ab acuendo uulgò uocamus acciaio, quemadmodum & Galli acier, & Hiſpani acciel ſuo idiomate dicunt. His igitur tum rationibus, tum authoritatibus freti,* στόμωμα *potius à* στόμα, *quàm à uerbo* στομόω *ortum habere putamus: quanquam etiam eorum opinio, qui à* στομόω στόμωμα *dictum exiſtimant, non ſit omnino improbanda, quòd id uerbum roborare, durum facere, aciem & mucronem inducere Græcis deſignet. Sed neque illos quoque prorſus aberrare crediderim, qui ſcobem ab acie, & mucronibus, dum ſuper lapide rotante acuuntur arma, deraſam, ſtomomatis ſquamam eſſe cenſent. uerumtamen hæc, quòd ſit lapidis illius ramentis admiſta, non perinde ac ſyncera probanda uidetur. Squama, quæ Græcis* λεπὶς χαλκοῦ, *Latinis Squama æris appellatur: Italis, Squama del rame: Germanis, Kupfer ſchlag: Hiſpanis, Eſquama de cobre. Quæ uerò Græcè* λεπὶς στομώματος: *Latinè Squama ſtomomatis dicitur: Arabice, Tubel, Batiture ſabartam, & Cortex aſtas: Italicè, Squama dello ſtomoma: Hiſpanicè Esquama de azero.*

Plinij, Marcelli & Braſauoli error.

Nomina.

Τὸ ξυσὸν. AERVGO RASILIS. CAP. LI.

AErugo raſa ſit ijs modis. In cadum, aut aliud conſimile uas, acetum quàm acerrimum infunditur: ſuperponitur inde inuerſum æneum uas, præſertim concameratum, ſin minus, planum: ſitque obſtructum, nullumq; habeat ſpiramentum: exempto, quo doliolum obturaueris, operculo, decimum poſt diem inſidens ærugo deraditur. Aut æris lamina in cadis ſuper acetum ita ſuſpenditur, ne ipſum attingat, & totidem poſt dies raditur. Aut maſſula æris, aut lamina una pluresve uinaceis non recentibus, ſed iam aceſcentibus conduntur, & ſimili modo uerſantur. Quinetiam ex delimata æris ſcobe ærugine facere licet: necnon è laminis, quibus bracteæ auri concluſæ malleo ducuntur, ſi quis eas aceto reſpergat, & ter aut quater uerſet, donec æruginem contrahant. Tradunt æruginem in Cyprijs metallis gigni, lapidibus quibuſdam nonnihil æris habentibus, quibus ærugo effloreſcit: adduntque per

Digitized by Google

Caniculæ æſtus è quodam ſpecu manare: ſed illam paucam, & optimam eſſe: hanc ſpeluncis effluentem, copioſam quidem, & boni coloris, ſed uitioſam, quòd lapides multos collegerit. Pluribus autem modis adulterant. aliqui pumice admiſto, alij marmore, alij atramento ſutorio. Sed deprehendemus pumicem, aut marmor, † dum pollice ſiniſtræ manus madefacto, æruginis portiunculâ altero atterimus: ſiquidem eam diffundi conſtat: marmoris autem, pumicisq; partes coeunt non diſſipatæ, demumq; tractatione crebra, & humoris complexu dealbeſcunt. quin & dentium appreſſu: ſiquidem ſyncera cedit, læuis, & ſine aſperitate. Atramentum uerò ſutorium igne coarguitur: nanque ſi fictile, aut lamina adulterata ærugine illinatur & feruenti cinere, aut carbonibus incaleſcat alterutrum, mutabitur, rubeſcetq; id, quod atramentum ſutorium acceperit: quòd id uſtum ſuapte natura talem ſortitur colorem.

† Orib. ad dir. καὶ τὰ ὅμοια. & ſimilia.

Περὶ σκώληκος AERVGO SCOLECIA. CAP. LII.

AEruginis, quam uocant ſcoleciam, duo ſunt genera. quædam foſſilis eſt, altera factitia ad hunc modum. In mortario Cyprij æris dimidiam heminam aceti albi acrisque, piſtillo cupreo contrito, donec ſtrigmenti craſsitudinem imitetur: deinde aluminis rotundi drachmam unam, cum ſalis foſſitij tranſlucentis, aut marini quàm albiſsimi, ſolidique, aut certè cum nitri pari pondere teritur in ſole eſtuoſiſsimis diebus, ſub ſydus Caniculæ, donec colorem æruginis contrahat, & concretu ſtrigmentoſum fiat: ubi autem ſe in uermiculorum Rhodiacis ſimilium ſpeciem coegerit, recondito. Efficax, & valde boni coloris redditur, ſi duas partes urinæ ueteris, cum una aceti adijeceris, & alia, quæ dicta ſunt peregeris. Sunt qui æruginem raſilem, quæ in apparatu non reſpondit, gummi miſto digerant in formas, & ita uendant. quod genus, ut uitioſum, improbatur. Fit & quædam ærugo ab aurificibus, mortario, & piſtillo Cyprij æris, cum urina pueri impubis, qua aurum ferruminant. Antedicta ærugine um genera uſto æri omnino reſpondent, ſed magis effectu ualent. Sciendum foſsilem ſcoleciam præſtantiſsimam eſſe: deraſam ſequi: poſtremo loco factitiam. mordaciſsima tamen eſt hæc, & magis adſtringens. Aurificum autem ærugo raſæ reſpondet. Aerugines omnes adſtringunt, extenuant, excalfaciunt. oculorum cicatrices emendant, lacrymas cient, nomas ſiſtunt, uulnera ab inflãmatione tuentur: ulcera ex oleo ceraque ad cicatricem perducunt: callos, & ſordida ulcera purgant, cum melle coctæ: callum ſiſtularum erodunt cum ammoniaco, collyrij modo in eas adactæ. ad gingiuarum autem excreſcentias, & extuberationem utiles. Magnopere extenuant genarum craſsitiem, cum melle illitæ uerùm poſt illitionem ſpongia ex aqua calida locus foueudus eſt. reſina terebinthina exceptæ, cum ære & nitro lepras abigunt. Vritur ærugo, quancunque uelis minutiſsimè fracta, comminutaq;, in fictili patina, flagrantibus prunis ſuperpoſita: uerſaturque donec ſe muter, & colorem cinereum concipiat: poſtea refrigerata reponitur ad uſum. Sunt qui cruda olla eam urant, uti dictum eſt: ſed non prorſus eundem colorem cremata reddit.

Aeruginum conſid.

AEruginem, quòd colore ſit uiridi, officinæ, ac medici in Italia æs uiride nuncupant, & uulgari ſermone uerderame. Verium quanuis officinæ eo in uniuerſum abundent; ſynceri tamen parum oſtendunt. Scolecia ærugine, ac foſſitia deſtituimur: quòd altera, quod ſciam, hoc tempore non paretur, altera uerò ab ærarijs fodinis, ubi fortaſſe plurima reperitur, à foſſoribus non deferatur. Proinde cùm harum copia non ſit, ea tantùm utimur, quæ ære in acetarijs cadis demiſſo, aut uinaceis iam acreſcentibus obruto, conficitur. Hallucinãtur, qui credunt æruginem, & æris florem unam, & eandem rem eſſe, ut ſuperius de æris flore differentes latius oſtendimus. Æruginum uires reddidit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Ærugo guſtantibus acrem qualitatem offert, digerens, detrahens, & liquans, non teneram modò, ſed & duram carnem. Porrò ſuprà dictum eſt nonnullos eius generis medicamenta, epulotica, hoc eſt, quæ cicatricem inducant, appellare, cùm ijs in tenuiſſimum pollinem tritis per ſpecilli cuſpidem contigerint, ulcera excreſcentia, ac peſſimè contracta reprimant. tametſi illos haud lateat, ſi paulò plus impoſitum foret, ſeſe ulcus non contractum, ſed eroſum inuenturos. Siquidem colliquat, & digerit carnem: cùm medicamenta epulotica contrahant, conſtringant, & calli in morem illam indurent. Quin & guſtum mordicat ærugo, non tantùm ipſa ulcera. quod ſi paululum eius cerato non pauco admiſceas, id quod ex ambobus miſtum eſt, citra morſum exterget. Dictum uerò ſuprà eſt de talium medicamentorum natura, tum ut ſeſe quidam fallunt ex talibus compoſitionibus, aui ſarcoticam, aut epuloticam adſcribentes facultatem medicamentis, quibus minimè oportet: utpote cùm ipſa id præſtare nequeant, uerùm ea, quæ ex ipſis compoſita ſunt. Quæ ærugo ἰὸν ζυγὸν Græcis, Aerugo raſilis Latinis dicitur: Italis, Erugine raſile. Quæ uerò Græcis ἰὸς σκώληξ, Latinis Aerugo ſcolecia nominatur: Italis, Erugine ſcolecia. Arabibus, Ziniar, ſeu Zengiar: Germanis, Spangruen: Hiſpanis, Cardenillo: Gallis, Verderis & Verdet.

Aeruginũ uires ex Gal.

Nomina.

Ῥοῦς σιδήρου. RVBIGO FERRI. CAP. LIII.

RVbigo ferri reſtringit: ſiſtit fœminarum profluuia admota, potuque præſtat ne concipiant. Illita ex aceto, ignibus ſacris, & papularum eruptionibus medetur. Perquàm utilis ad ſcabritias genarum, reduuias, & pterygia. Condylomatis prodeſt, gingiuas firmat, podagras illita leniſ. alopecias replet. Vinum aquave, in qua candens ferrum ſit reſtinctum, potu cœliacis, dyſentericis, lienoſis, cholera laborantibus, & diſſolutis ſtomacho auxiliatur.

Σκωρία.

Digitized by Google

Σκωρία σιδήρου. STERCVS FERRI. CAP. LIIII.

STercus ferri, quam ſcoriam uocant, eadem poteſt, quæ rubigo, ſed inefficacius. Aconito ex aceto muſſo potum, opitulatur.

Rubiginis, & ſcoriæ ferri cõſideratio.

FErrugo, quæ eſt ferri rubigo, uulgaris notitiæ eſt. Eius ſimiliter ſcoria, quæ Latinis & ſtercus, & recrementum ferri & noſtris uulgò ſpiuma di ferro appellatur, omnibus, notior eſt, quàm ut maiore indigeat declaratione: hæc nanque prope ferrarias officinas paſſim in acerum congeſta ſpectatur ab omnibus. Ve tuntamen ne aliquis fortaſſe decipiatur, illud nobis indictum non abibit, quòd ferri, aut æris, aut argentis ſcoria non eſt ſquama, quæ malleo decutitur. Siquidem hæc ferrarijs fornacibus, quibus ferri metallum funditur, indita liqueſcit, & iterum in ferrum coit. Scoria uerò, quòd inutile ſit ferri recrementum, manet, & ſpongiarum modo ſpumoſum, nunquam ferrum effici poteſt. Scoriæ meminit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorũ, ſic inquiens. Scoria omnis reſiccatorium admodum medicamentum eſt, potiſſimum autem ferri. Siquidem ad læuorem redigens ipſam in aceto quàm acerrimo, poſteaque decoquens ad aures, quæ longo iam tempore pure fluxerunt, ea utor, medicamento maximè exiccatorio, adeò ut mirentur, qui præparantem me uident, & ante rei periculum fidem non habeant, aures tale poſſe ferre medicamentum. Porrò argenti ſcoriã proprie beleyſma appellant. Verùm emplaſtris quibuſdam reſiccatoriæ facultatis commiſceatur. Paratur è ferro oleum (qui dam ferri quintam eſſentiam uocant) hoc modo. Sumito ferri ſcobem lima deraſam, & ignium ui (ut chymiſtæ dicere ſolent) ad calcis ſpeciem redactam, aut huius nice rubiginis anchoræ, qua naues ſiſtuntur, quantumlibet. Hæc in tenuem puluerem trita, in aceto acerrimo diſtillato, in aqua calentis balneĩ; non tamen feruentis, aut in equino fimo calente, in uaſe utreo macerato, donec acetum rubicundum fiat. Præterea declinato uaſe acetum in aliud uas effundito, quouſque clarum effluxerit, & ſeruato diligenter, & iterum ſuper idem ferrum aliud acetum imponito, maceratoque in balneo, eodem modo ad rubedinem uſque, eademque ſeruata ratione extrahito, & iterum, atque iterum acetum addito, quouſque nihil amplius ruboris concipiat. Deinde acetum rubicundum factum in diſtillatorium uas uitreum conjicito. & infornace collocato. cineribuſq; obducito, & ſuccenſo igne ad deſtillandum ſinito, quouſque fluxerit acetum, aquæ ſtillatitiæ modo. & poſtea uaſe è fornace exempto, illud frangito, & ferream materiam in fundo reſidentem extrahito, terito, & in aliud uas reponito affuſa communi aqua, quæ prius diſtillata fuerit, & ſimul in balneo præſcripto macerari ſinito, duorum dierum ſpatio. Eximito deinde, & per filtrum (ut chymiſtæ dicunt) diſtillandum parato, & id omne, quod fluxerit, in uaſe aliquo aſſeruato, quouſque in ſal concreuerit. Id demum conterito, & in uitreum uas retorti colli, ita à chymiſtis appellatum, collocato, & ualido igne oleum elicito, quod rubrum emanabit. Hoc ſeruato diligenter. Siquidem eximium, rarumque habebis medicamentum, ad omnes locinoris, & ſplenis obſtructiones, ubi ceteris auxilijs morbus expugnari nequeat, ſed ſumentes prius medicamentis attenuantibus, & aluum ſubducentibus purgatos eſſe oportet. Datur locinoroſis drachmæ pondere ex aqua Intubi, aut cichorij, aut Agrimonij, lienoſis uerò ex aqua aſpleni, aut adiãti, aut Tamariſci. Ac ad ea oĩa mirificè p̃ſtat, ad quæ, Rubiginẽ & ſcoriam præſtare ſcribit Dioſcorides. Cæterum ubi quis per ſe parare neſciat, Chymiſtas conſulat. Rubigo ferri. Latinis dicta, ἰὸς σιδήρου, Græcis appellatur: Arabibus, Seda albadid: Italis: Ruggine del ferro: Germanis, Eyſen roſt: Gallis, Ruilleure de fer. Quæ uerò Græcis σκωρία σιδήρου. Latinis, Scoria, Stercus & Recrementum ferri dicitur: Arabibus, Chabt albadid: Italis, Spiuma di ferro: Germanis Schalken: Hiſpanis, Mozo de herrera, & Mozo de fragua. Nomina.

Scoriæ uires ex Gal.

Oleum è ferro parandi ratio & uires.

Μόλιβδος πεπλυμένος. PLVMBVM ELOTVM CAP. LV.

LOtura plumbi ſic fit, In mortarium plumbeum aquam injiciens, piſtillo plumbeo terito, donec nigreſcat aqua, & limi modo craſſeſcat, aut lutulenta reddatur: linteo deinde colato, aquam ſuperinfundes, quò facilius quicquid eſt reſolutum incerni poſſit, hoc iterum facito uſque dum ſatis tibi habuiſſe uideatur. ubi conſederit priore aqua effuſa, nouam adijciens, ut cadmiam lauato, donec nulla extet nigritia: poſtea in paſtillos cogens reponito. Quidam ſcobem mundi plumbi lima quæſitam, mortario piſtilloque lapideis terunt, aut manibus cum aqua paulatim adiecta fricant, donec nigreſcat: mox ubi id peſſum ierit, effuſa aqua, colligunt in paſtillos. nam tritum uehementer, ceruſſæ ſimile redditur. Alij elimatæ ſcobi modicam plumbaginem adijciunt, affirmantes ita elotum plumbum præſtantius eſſe. Poteſt refrigerare, adſtringere, inducere, mollire, explere caua, ſiſtere oculorum fluxiones, & ulcerum excreſcentia. Sanguinem ſupprimit: prodeſt contra ſedis ulcera, condylomata, & hæmorrhoidas, ex roſaceo: item ad ea, quæ ægrè cicatricem ducunt: & in totum ſpodij effectus præbet, niſi quòd non obducit cruſtas. Syncerum plumbum affrictu, marini ſcorpionis, draconisque plagis auxiliatur.

Μόλιβδος κεκαυμένος. PLVMBVM VSTVM. CAP. LVI.

VRitur plumbum ſic. Super quàm tenuiſsimas plumbi laminas, fictili nouo inditas, ſulphur inſpargito: additisque alijs rurſus laminis, interiecto ſemper ſulphure, uſquedum uas expleueris, ſuccendito. flagrante autem plumbo, ferrea rude uerſato, donec perfectè redigatur in cinerem, nihilque

nihilóque è plumbo non uſtum hæſerit. tum demum obſtructis naribus eximito: alioquin halitus plumbi noxius ſentitur. Aut elimatam plumbi ſcobem in olla ſulphure urito. Alij laminas in fictili crudo, ut dictum eſt, imponunt fornaci, aut foco, & circumlinentes operculum, dato exili ſpiramento, urunt. Alij pro ſulphure ceruſſam, aut hordeum inſpergunt. Alij integras laminas imponentes, aeri igne utuntur, & rudicula ferrea continuè mouent, dum in cinerem ſoluantur. Sed difficilis huiuſmodi uſtio, & ſi uehementius uratur, contrahit ſpumæ argenti colorem. Magis tamen nobis placet prima urendi ratio. Plumbum uſtum lauatur ut cadmia, & reconditur. Eoſdem effectus habet, quos plumbum elotum, ſed multò acriores.

Σκωρία μολίβδου. RECREMENTVM PLVMBI. CAP. LVII.

REcrementum plumbi, quod ſcoriam uocant, optimum eſt, denſum, fractu contumax, ceruſſam planè repræſentans, nihil plumboſi habens, quod ad luteum colorem accedit, & uitri ſplendorem imitatur. Eadem quæ plumbum exuſtum poteſt, ſed magis adſtringit. Lauatur in mortarijs infuſa aqua, & refuſa ſumma aquæ parte, quæ luteum colorem duxit: idq; ſæpius, dum recrementum abmatur. Dein ubi conſederit craſſamentum, aqua effuſa, digeritur in paſtillos.

Μολιβδοειδὲς. MOLYBDOIDES, SIVE LAPIS PLVMBARIVS. CAP. LVIII.

MOlybdoides lapis à plumbi ſimilitudine dictus, reſpondentem recremento uim habet, & eodem modo lauatur.

Scoriæ plúbi conſid. *PLumbi abluendi, atque etiam comburendi ratio, adeò lucidè conſtat à Dioſcoride prodita, ut operæpretium non ſit plura de ea referre. Veruntamen animaduertendum eſt, plumbi recrementum, quod Dioſcoridi ſcoria uocatur, non eſſe plumbaginem, quæ excrementi inſtar, ubi plumbum igne liqueſcit, ab eo ſecedit. Quippe quòd hæc nil aliud ſit, quàm puriſſimum plumbum, quod ignis uſtione, cineris ſpeciem induit. Hæc enim in Plumbarijs officinis in puriſſimum plumbum facilè redigitur, quemadmodum & argenti ſpuma. Plumbi itaque ſcoria fit tantum in fornacibus, ubi plumbi lapis metallicus funditur. Siquidem hoc probè fuſo, artifices plumbum, quod inde effluxit, in ſcrobiculam extra fornacem delabi ſinunt. Vbi uerò ad hunc calens concreuit, aqua frigida perfunditur, quouſque ſcoriam exuat: quæ (ut Dioſcorides inquit) denſa admodum eſt, & fractu contumax, colore in luteum uergente, & uitri ſplendorem præ ſe ferens. Huius complures uidimus aceruos in Tridentino agro, ac etiam in comitatu Tirolenſi, ubi innumeræ metallorum fornaces, die noctuq; ignibus aguntur. nanque in ijs locis metallorum recrementa, extra officinas abijciunt, monticulos ex his ſtruentes. Quòd ſi accidat metallicos lapides ægrè igne in fornace liqueſcere, ſcoriæ huiuſce partem admiſcent, quoniam huius admiculo citius metalla ignibus cedunt. Reperi ego ſæpius plumbi, argentiq; ſcoriam adeò uerſicoloribus lineis interſectam, pellucidamq; ut id uitri genus, quod uulgò Venetijs appellant Smalto, omni ex parte referret. Quare oportet eos, quibus in animo eſt, certam & exquiſitam harum rerum cognitionem aſſequi, metallorum ſodinas, & fornaces adire, non autem ea in pharmacopolijs quærere, ubi omnia ferè metallica medicamenta ſpuria, & adulterijs uitiata reperiuntur.*

Lapidis plumbarij conſid. *Cæterùm qui Lapidem plumbarium, ſiue molybdoidem hodie legitimè oſtendat, habeo profectò neminem, ni forte foſſilis quoddam cadmiæ genus demonſtrent, quod plumbum colore imitetur, qualis illa, quam uulgò uocant Margheſſita di Stagno: quanquam hanc equidem molybdoidem eſſe nõ auſim affirmare, quòd nullum latius Molybdoidis hiſtoriam ſcriptis mandaſſe compererim, quàm ipſe fecerit Dioſcorides. qui tamen eius hiſtoriam tam paucis perſtrinxit, ut difficile admodum ſit decernere, quinam lapis nobis legitimam molybdoidem repræſentet. Etſi fortaſſe non aberrarent, qui dicerent, plumbi lapidem ignem in fornacibus non expertum, ueram eſſe molybdoidem. quippe quòd hic colore, & pondere plumbum maximè refe-*

Plumbi facultates ex Gal. *rat. De plumbo diffusè ſatis diſſeruit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. Plumbum facultatis eſt refrigeratoriæ. Siquidem non modò multam habet ſubſtantiam humidam a frigore congelatam; ſed & aeream, paucam autem terream. Igitur quòd plurimum habet eſſentiæ humidæ à frigore coactæ, indicium tibi eſto, quòd ubi admotum eſt igni, celeriter fundatur, fluatq;. Quòd uerò & aereæ ſit particeps, hoc habeto ſignum omnium, quæ nouimus, unicum plumbum tum mole ipſa, tum pondere augetur, ſi cõdatur in ædibus ſubterraneis, aerem habentibus turbidum, ita ut quæcunque illic ponantur, celeriter ſitum colligant. Tum etiam plumbea ſtatuarum uincula, quibus earum pedes annectuntur, ſæpenumero creuiſſe uiſum eſt, & quædam adeò insumuiſſe, ut ex lapidibus dependerent cryſtalli modo. Atque hæ probabiles quidem ſunt humiditatis eius, frigiditatisq; notæ, priuſquàm experimentum fiat: cæterùm ſcientificæ, & certæ per experientiam cognoſcuntur. Præparato igitur mortario, ſimulque piſtillo, utrisque ex plumbo, infunde quemlibet liquorem: itaque terito, ut & piſtillus, & plumbeum mortarium ſuccum quendam reddant. Id quod ex utroque conſtabit, multò erit frigidius facultate, quàm liquor ipſe fuerat. Licet autem & aquam, & uinum tenue aqueum, & oleum injicere, aut quiduis eiuſmodi. At ſi etiam plus efficere ſuccum uoles refrigeratorium, oleum omphacinum ſit, aut roſaceum, aut melinum, aut myrtinum. Porrò ſi ſucco, qui prouenit, uti uoles, optimum habebis remedium & ad phlegmonas in ſede cum ulcere, aut rugis & ad eas, quæ in pudendis, teſtibuſq;, & uberibus conſiſtunt: ſimiliter aduerſus cæteras omnes fluxiones incipientes, quæ aut in inguina, aut in pẽdes, aut*

des, aut in alium quemuis articulum decumbunt. Sed & ulceribus rebellibus utile eſt. Nam & ad cancroſa eo utens, uirtutem medicamenti mirabere. Quòd ſi celeriter multum plumbei ſucci colligere uoles, conare in ſole torrere, aut quocunque certè modo aere excalfacto. Ad multa autem utile habebis medicamentum, ſi adfuſo refrigerantium ſuccorum quopiam teras, ceu ſemperuiui, cotyledonis, intybi, lactucæ, chondrillæ, pſyllij, omphacis, portulacæ. Porrò ſiqua horum non facilè in ſuccum ſoluuntur, uelut portulaca, miſceto illis aliorum ſuccorum quempiam, uelut omphacis. quin & ipſe per ſeſe prædicto mortario inditus, medicamentum efficit refrigeratorium longè pulcherrimum. Quin & in laminam diductum plumbum abſque alio ullo, ipſum per ſeſe athletarum ſeſe exercitantium lumbis inſternitur, ubi uenereis ſomnijs uexantur ſcilicet: nimirum haud obſcurè eos refrigerans. Sed & bracteæ ex plumbo tenuis factæ, probè ganglio illigatæ, planè ipſum diſſipat. Illigabit autem probè quiſquis ab Hippocrate didicerit, in ipſam noxam potius firmandum, quàm hinc uel inde. Mirum ergo non eſt, ſi plumbum crematum, ac rurſus ablutum, refrigerantis efficiatur facultatis, cum ante lotionem miſtæ fuerit. Et hoc ipſum medicamen, nempe plumbum combuſtum, bonum eſt ad ulcera rebellia. Vbi uerò lotum fuerit multò optimum medicamentum eſt, & ad ulcerum impletionem, & ad eadem cicatrice obducenda. Conuenit & chironeis quæ uocant ulceribus, & cancroſis omnibus, & putredinoſis, tum ipſum per ſeſe, tum medicaminum ad cicatricem perducentium quibuſdam commiſtum, quale eſt, quod ex cadmia conficitur. Cæterùm ſoluendum eſt principio, ſi copioſa ſit ſanies, quotidie: ſin minus tertio, aut quarto quoque die. Verùm foris ſpongiam imponito aquæ frigidæ, quæ ſi deſiccetur rurſum mergatur. Sed hæc fuſius, quàm pro inſtituto diximus, pluſculum ſermonis affinitate prouecti. At tempus iam eſt ſequentia deinceps perſequi. hactenus Galenus. Plumbum elotum ſic Latinis μόλιβδος πεπλυμένος Græcè dicitur: Italis, Piombo lauato. Plumbum uerò uſtum Latinè dictum, μόλιβδος κεκαυμένος Græcè, Piombo abbruſciato Italicè uocatur. Quæ deinde σκωρία μόλιβδε Græcis, Latinis Plumbi recrementum, & plumbi ſcoria appellatur: Italis, Spiuma del piombo. Quæ denique μολιβοειδὴς Græcè, Molibdoides item, & Lapis plumbarius Latinè nuncupatur: Italicè, Pietra piombaria. Nomina.

Στίμμι. STIBIVM. CAP. LIX.

STimmi optimum, quod ſplẽdidiſsimum eſt, modoq; nitedularum emicat, confractu cruſtoſum, nihil terræ, aut ſordidi habens friabile, quod ſtibi appellarunt, alij platyophthalmon. Vis eius adſtringere, meatus obſtruere, refrigerare, excreſcentia in carne cohibere, ulcera ad cicatricem perducere, fordes, & ulcera oculorum expurgare: ſiſtit & ſanguinem è cerebri membrana profluentem. & ut in uniuerſum dicatur, uis uſto plumbo ſimilis eſt. Priuatim, ambuſta igni in puſtulas erumpere non patitur, cum adipe recenti illitum. cruſtoſas exulcerationes ad cicatricem perducit, cum cera, & exigua ceruſſa. Torretur pinſita farina circumlitum, & carbonibus obrutum, donec carbunculetur cruſta, exemptumque reſtinguitur mulieris lactæ, quæ marem peperit, aut uetere uino. Vritur etiam carbonibus ſuccenſis efflatum, quoad igni deflagret: ſi enim paulò magis concremetur, plumbum fit. Lauatur ut cadmia, & æs. Sunt qui ut plumbi recrementum eluant.

STimmi, ſiue Stibium, recentioribus medicis, chymiſtis, ac ſeplaſiarijs, qui Mauritanorum doctrinam ſectantur, Antimonium dicitur, quòd hoc nomine Serapio, & Auicenna Stibium appellauerint. Huius fodinæ pluribus locis habentur in noſtro Senenſi agro, ſed præſtantiſſimum foditur in maritimis noſtris Maſſano ſolo, ac Suanenſi: quinetiam in comitatu ſanctæ Floræ prope Sylluenã oppidum. Venetias adfertur ex Germania, fornacibus prius fuſum, & in maſſas concretum. Aiunt artifices, qui campanas conflant, has edere ſonitum magis concinnum, magisque auribus gratum, ac ſonorum, ſi ſtibij nonnihil cæteris admiſceatur metallis, dum unà in fornace liquantur. Is etiam expetitur, qui uaſa è ſtanno conficiunt: item ijs, qui metallica faciũt, & poliunt ſpecula: ijs præterea, qui chalcographis characteres, & typos effingunt. Id tantùm differentiæ eſſe inter plumbum, & ſtibium ait Braſauolus Ferrarienſis, quòd plumbum ignium ui liqueſcat, ſtibium uerò nunquam, ſed facilè teratur in puluerem. Sed eius opinionem falſam eſſe deprehendit experimentum. quandoquidem ſtibium igni admotum, perinde ac plumbum colliqueſcit, & fluit. Cuius rei nos ſæpius periculum fecimus, dum oleum noſtrum ex ſtibio conficeremus, quo quidem magno ſucceſſu utimur ad contumacia, ſinuoſaq; ulcera ſananda. ad id ſiquidem ſtibium pluries fundere oportet, ut ſyncerius, puriusque reddatur. Cæterùm admonitos lectores uolumus, oleum hoc noſtrum è ſtibio paratum, non illud eſſe, quo chymiſtæ argentum in aurum mutari fabulantur, ſed aliud ab eo longè diuerſum: tametſi hoc noſtrum ex ſeſe plus auri fundat, quàm illud chymiſtarum. Sed ut ad inſtitutum noſtrum reuertamur, mihi planè uanum uidetur aſſerere ſtibium igne haudquaquam liqueſcere. Nam cum quolibet metallo, ſiue ferrum ſit, ſiue chalybs, in fictili fuſorio permiſtum, ea celerius eliquandi præbet materiam. Quam ob cauſam qui ferreos, ſphæricoſque globos bombardis immittendos è fuſo ferro conformant, niſi ſtibium ferro admiſcerent, nunquam ſanè (ut pro certo affirmant) id fluxum facerent. Stibij mentionem fecit Plinius lib. XXXIII. cap. VI. ubi ita ſcribit. In iſdem argenti metallis inuenitur, ut propriè dicamus ſpumæ lapis candidæ, nitentisque, non tamen tranſlucentis, ſtimmi appellant, alij ſtibium, alij alabaſtrum, alij larbaſon. Duo eius genera, mas, & fœmina. magis probant fœminam. Horridior eſt mas, ſcabrioráque, & minus ponderoſus, minusque radians, & arenoſior. Fœmina contrà nitet, friabilis, fiſſuriſq; non globis debiſcens. hactenus Plinius. Stibij uires retulit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Stimmi ad facultatem deſiccantem adiunctam habet hoc medicamen adſtrictionem: quamobrem & oculoribus

Stibij confideratio.

Braſauoli errorum.

Stibij uires ex Gal.

laribus medicinis commiſcetur, & illis ſcilicet, quæ conformantur in collyria quæ uocant, & ſiccis, quæ utiq; ſicca collyria cognominant. hæc Galenus. Cæterùm Stibium nm deiectoriam ſortitur præſtantiſſimam: quamquam antiquorum ac recentiorum nullus præter unum Theophraſtum Paracelſum, hoc literis memoriæq; mandauit. Quare non equidem grauabor in ſtudioſorum gratiam ea hic commemorare de huius medicamenti uiribus, quæ uidi, atque etiam à medicis quibuſdam fide dignis accepi. Etenim Andreas Gallus medicus Tridentinus, qui iandudum honoratiſſimè medicinam fecit Sereniſſimo Ferdinando Archiduci Auſtriæ, Dominus meus clementiſſimus, ex multis uigilijs magnisque laboribus, quos in ſtudia, & ſeruitium inſumpſerat, inciderat in malã ualetudinem, nempe in pulmonũ. cordis, & uentriculi inflammationem: unde uehemens admodum ſitis cõſequebatur, quæ nullo quidem potu extingui poterat. Præterea epiglottidis tumore, & tanta palati ſiccitate uexabatur, ut uix loqui poſſet. Quinetiam cordis palpitationem patiebatur adeò magnam, ut nocte repente exergefactus putaret per cubiculum aliquem obambulaſſe. His denique malis acceſſerat capitis diſtillatio, à qua ſæpius ſuffocari metuerat. Porrò metum mortis augebant uires, quæ tot morbis quaſi hoſtibus obſeſſæ, facilè poterant deficere & opprimi, ex eo præſertim quòd nullus eſſet cibus, qui appetitum langueſcentem excitaret, atque ita uires inſtauraret, uel ſaltem conſeruaret. Addam quòd os & guttur eius ſaporem tetrum & carbonibus ſimilem reddebant. quæ ſanè omnia dictæ inflammationis erant indicium non obſcurum. Cùm igitur res ſua per aliquot dies ita ſe haberet, atque in maximo uerſaretur diſcrimine, neque ullum perciperet leuamentum ſuarum ægritudinum ex multis medicinis factis, ad Stibium, quod Mauritani Antimonium uocant, me neſciente, confugit: quoniam ſæpe audiuerat medicamentum hoc ſibi mirificè commendatũ fuiſſe à Georgio Handſchio medico haud uulgari, qui illius experimentum fecerat in morbis difficillimis. Hac itaque ratione ductus Stibij in tenuiſſimum puluerem redacti, & rhodoſaccharo exiguo admiſti, tria tantùm grana ſumpſit. atque paruo pòſt temporis ſpatio ſenſit medicamentum illud uentriculi ſubuerſionem moliri, ac leuem quendam calorem excitare. Mox erupit uomitus, quo ſolùm quaſdam cibi particulas reiecit, etſi ſuperiore die non cœnaſſet. Hunc paulò pòſt alius ſecutus eſt uomitus ſimilis: cui ſucceſſit bilis flauæ reiectio ad unciarum ferè quatuor pondus. Hæc autem omnia euenerunt horæ tantùm dimidiæ ſpatio. Ex quibus nimirum illud cepit inuamenti, quòd ſtatim omnis uentriculi labor ſedatus eſt. Ex eo uerò quòd hora pòſt ter biliosa infernè excreuit, in quibus craſſa quædam reſidebant (hæc ſimul duarum librarum pondus æquare poterant) factum eſt, ut ab illa cordis palpitatione, capitis fluxione, & epiglottidis tumore ſtatim ſic liberatus. qui præterea neque ſitim moleſtam habuit, neque cibi faſtidium perpeſſus eſt. Quamobrem is corporis ſalutem ipſamque uitam in tot morbis deploratam, Deo primùm, deinde huic medicamento acceptam retulit. Alium quoque Stibij intus aſſumpti effectum ſilentio non diſſimulandum mihi narrauit idem Georgius Handſchius, cuius ſuperius memini. Is enim cùm eſſet peſtilentia correptus, ob idque maxima totius corporis imbecillitate affectus, cordis tremore, ſpirandi difficultate, capitis dolore, & ſiniſtri inguinis abſceſſu, circa noctis crepuſculum Stibij rhodoſaccharo admiſti tria grana ſumpſit. atque poſt horæ dimidium uomitionibus reiecit magnam pituitæ, bilisque tum flauæ, tum porraceæ quantitatem, cum proſpero admodum ſucceſſu. Siquidem ex uomitu (ſic ille dicebat) ſtatim ſublata eſt ſpirandi difficultas, ac cordis tremor ceſſauit. Vomitum deinde ſubſecuta eſt copioſa alui deiectio ſine ulla ægrotantis moleſtia. poſt quam reliqua peſtis ſymptomata prorſus euanuerunt, atque adeò breui is fuit integræ ſanitati reſtitutus. Id quod etiam aliis contigiſſe ſcio, qui hoc admirabili medicamento ſunt uſi in ea peſtilentia quæ anno 62. & 63. in tota ferè Boemia graſſabatur. ſiquidem quàm plures ſeruati ſunt peſtilentia affecti, qui Antimonij hyacinthini noſtri, grana tantùm quatuor ex antidoti liberantis drachma in morbi principio deuorarunt. Præterea Stibium opitulatur omnibus in uniuerſum morbis, quos atra bilis excitauit, iisque præſertim qui hypochondriacham obtinent inflationem. equidem uidi Pragæ Bohemorum parochum, qui melancholicus factus planè deſipiebat, multaque ſtultè loquebatur. Huic ſanè exhibitum fuit Stibium granorum duodecim pondo: quod paulò pòſt copioſè atram bilem per alium eduxit, cui erant admiſta (ut ego, qui uidi uocatus tanquàm ad miraculum, teſtari poſſum) ramenta ueluti carnis, quæ magnos uarices in particulas diſſectos præ ſe ferebant. nanque excrementa illa ſanguinem nigerrimum repræſentabant potius, quàm ullum ex alijs humoribus. Hoc utique illi tantam opem tulit, quòd poſtera die uiſus eſt bellè priſtinam mentis ſuæ ſanitatem recuperaſſe. Et quoniam is erat corpore robuſto & animo forti, ideo non eſt mirum, ſi facilè & ſine ullo incommodo tulerit tantam illius medicamenti quantitatem. quanquam audax nimis fortè habendus eſt ille, qui eam exhibuit. Datur etiam Stibium utiliſſimè diuturna febre conſumptis, & ijs qui ſpirandi difficultate laborant, præcipuè aſthmaticis. Prodeſt item conuulſis, comitialibus, ueternoſis, reſolutis, & ijs qui coli dolore cruciantur. Extant quoque apud me nonnullorum Medicorum Italorum Epiſtolæ, quæ (Deo optimo maximo duce) prodibunt in lucem, in quibus de Antimonio admiranda quædam leguntur. Extant & aliorum quoque teſtimonia & præſertim Illuſtriſſimi Comitis Octauiani Langoſcbi, & uiri optimi, nec unquam ſatis laudati Lucæ Contilis Senenſis. Siquidem, hic ſanitatem pluribus ſimul morbis impeditam, & quæ à peritiſſimis medicis reſtitui nunquam potuit, Antimonio acceptam refert. Nam inter cætera miracula huiuſce medicamenti ſcribit ipſe quòd ſumptis à ſe tantum quatuor granis Stibij noſtri euomuit paulò poſt XII. terebinthinæ reſinæ portiones, quas ante dies quindecim uorauerat. quin etiam ille conſtanter aſſeuerat, ſe quàm plures ſanaſſe, qui ferè deplorati agebant. Quo fit ut non poſſim non mirari nonnullorum Medicorum ingenium, qui Stibium uenenum mortiferum eſſe contendunt. Siquidem ſi medicos ſe eſſe profitentur, miror quidem eos hactenus non obſeruaſſe, rara admodum, uel fortaſſe nulla reperiri medicamenta, alium electiuè exoluentia, tam priſcis, quàm recentioribus medicis uſurpata, quæ uenenoſam uim non ſortiantur. Elleborum enim utrunque, Tithymalorum omne genus pityuſa, Elaterium, colocynthis, Turpetum, Thapſia. Bryonia, Scamonium, Thymeleæa, chameleæa, Cyclaminus, & inter foſſilia

Stibij uis deiectoria.

Hiſtoria 1.

Hiſtoria 2.

Hiſtoria 3.

Hiſtoria 4.

fossila Armenium atque cæruleum lapidem, quia etiam æris Squamam, quæ passim usi, sunt antiqui ad cutem subeuntes æquas uenenosa ui haud sunt expertia. Atqui quid dicent de Sandaraca atrocissimũ uenenum? An non ne eandem propinat cum melle, aut in catapotijs Dioscorides asthmaticis, & alijs in discrimine laborantibus? Non ne & Auicenna Arsenicum quoque propinat? Hoc mihi dixisse sat est ut illorum negligentiam, ne dicam insciti am palam faciam, qui suis opinionibus (profectò ridendis) inhærentes, nõ uident dum stibium uituperant, interim tamen ij à præscriptis medicamentis non abstinent; imo ijs quotidie utuntur, quorum nonnulla longe magis sumentibus nocent quàm Stibium, Cujus usu (ubi rectè in morbis conueniat) sæpe miraculi speciem affert, & præsertim ubi propinetur ex catapotijs ex Galeni hiera paratis. Quamobrem optimè ij dicunt ac intelligunt, qui in deploratis ferè morbis diuturnis, ipsisque pituitosis melancholicis curandis Stibium Dei manum appellant. Cæterùm sunt qui asserunt Stibium sumptum non secus humana corpora ab omnibus excrementis expurgare, atque idem reliqua omnia metalla, instrumentaque metallica, quibus adijcitur, ab omni sorde purificat. At qui in eius exhibitione diligenter animaduertere oportet, ut illud quod exhibetur, sit præparatum. Hanc ob causam nos hic eius parandi rationem subijciemus. Eligito Stibium optimum, quod (ut Dioscorides tradit) splendidissimum est, modoque mireadularum emittat, confractu crustosum, friabile, nihil terræ aut sordidi habens. Id primùm in puluerem facito: deinde in fictile uas, quod amplum sit, conijcito: tum demum carbonibus succensis ad calcinandum (ut chymistarum uerbo utar) sub dio exponito, atque interim cochleari ferreo spatula ita Myropolis appellata continuè moueto. Hoc verò dum fit, fumus exhalat tenuis, sulphur & auripigmentum redolens, qui si ore attrahatur, crebras interdum excitat uomitiones. quapropter qui uersant, uentis terga opponunt. Versare autem assidue expedit: nam si paulisper cesses, uel comburitur Stibium, uel liquefit. Versato itaque diligenter, quousque in glebas concrescat. quas cum uideris, sublato ab igne fictili, quod concreuit, rursus in puluerem redigito, atque eidem fictili impositum carbonibus reddito, assiduoque uersato. Id quod toties repetendum est, quoties coalescentes glebulæ postulauerint. Ita quoque tandiu uersare conuenit, quoad corpuscula illa, quæ emicant, splendorem suum amiserint, uapor omnis cessauerit, fœtor obsoleuerit, & Stibiũ in calcem conuersum subalbicantis cineris colorem contraxerit. perfecti autem operis signum erit, si prunis ardentibus inspergatur, nihilq; prorsus fumi emittat. Post hæc sumito huiusce calcis, exempli gratia, libram mediam, chrysocollæ factitiæ, semunciam. Deinde chrysocollam & stibium terito in tenuem puluerem. Mox omnia simul misceto, atque in fictili fusorio, quo utuntur aurifices, igni uehementi admoueto: uas super laterem aut testaceum aliquod, fictilis ollæ fundum prius collocatum, & fictili operculo coopertum, carbonibus accensis circundato. Verumtamen operæpretium est in hoc magnam adhibere diligentiam, ne res illæ comburantur. Quare tenacula ferrea sublato cooperculo, nonnunquam inspiciendum est an colliquescat. Nam ubi colliquatũ fuerit, illico uas ab igne eximito, & super inuersa pelui ex auricalco fabricata, qua tonsores utuntur, projcito. Quàm primum enim ibi concrescet in laminas, quæ colore, & nitore chrysopatios, quos hyacinthos appellant, atque etiam nonnunquàm granatos referunt. Vbi autem lapillos paruos & rotundos parare sit animus guttatim è fusorio uase super eadem pelui fusum antimonium effundito. Cæterùm chrysocollæ hîcem feliciori successu mihi præstat sal fossile chrystalli modo pellucidum. Sufficitque in tribus Antimonij uncijs semidrachmam addere. Verùm omnes admonitos uelim difficillimè à quoquam parari posse Hyacynthinum antimonium, etiam peritissimo chymicæ artis magistro, nisi prius ab altero parari diligenter inspexerit. quum non semper ijs etiam succedat pellucidum, qui sæpe ac sæpius illud parauerunt. Ideoq; ubi eius laminæ semel proiectæ puluerulenta quadam cuticula obducuntur, quæ earum nitorem pellucidi tatemque obumbrant, oportet iterum eastem laminas conterere, atque non nihil antimonij crudi insimul addere atque etiam parum salis fossilis tij, & iterum igni admouere & fundi permittere atque inde projcere. Cùm autem hoc medicamento uti uolueris, in puluerem redigito, datoque trium uel quatuor granorum pondere: id tamen pondus in robustioribus nonnihil augeri potest. Stibium ita præparatum commodissimè admiscetur rhodosaccharo, cui etiam mastiches modicum adijcitur. Atque hactenus de Stibij non uulgari efficacia ac præparatione. quæ equidem omnia (ut ingenuè fatear) in primis debeo Andreæ Gallo uiro clarissimo, cuius suprà mentionem feci. Scibij Hyacinthini parãdi ratio.

Stibium quod Latinis, *Græcis uocatur: Arabibus, Atimad, seu Atimad: Italis, Stibio, & antimonio: Germaniis, Spyesz glasz, & Rohspyesz glasz: Hispaniis, Piedra de alcobol.* Nomina.

Μολίβδαινα. MOLYBDAENA, SEV PLVMBAGO. CAP. LX.

MOlybdæna optima est flaua, argenteæ spumæ æmula, modicè splendens, cùm teritur rufa, cocta cum oleo iecinoris colorem trahit. Vitiosa est, quæ aerem, aut colorem plumbeum refert. Gignitur ex auro, & argento. Est etiam quædam fossilis, ad Sebastiam, & Corycum inuenta. Quo in genere probatur, quæ lapidosa non sit, aut recrementosa, sed nitens, & flaua. Vim habet spumæ argenti, aut recremento plumbi similem. Vritur, lauaturq; eodem modo. Miscetur conuenientissimè medicamentis, quæ liparas uocant, atq; emplastris minimè mordentibus. Carnem recreat, & ulcera ad cicatricem perducit: glutinantibus tamen medicamentis, aut abstergentibus non conuenit.

MOlybdæna, ut Dioscorides testatum reliquit, factitia est, & fossilis. Factitia fit in fornacibus, ubi auri, & argenti metallum funditur. quandoquidem ubi auri, uel argenti uena, siue materia, plumbi tantum sibi admistum non habet, quantum ad eius liquationem moliendam satis esset, qui operi præsunt, aut lapidem, à quo plumbum elicitur, aut plumbum ipsum super addunt: quod tamen ignium ui partim cum admistis Molybdenæ consid.

admiſtis metallis coit, partim uerò argenti ſpumæ modo fornacis ſolio cohæret, & in molybdænam uertitur. Hoc itaque cùm probè nouiſſet Plinius, libro 34. cap. 16. de hac Molybdæna diſſeruit ijs uerbis. Plumbi nigri origo duplex eſt: aut enim e ſua prouenit uena, nec quicquam aliud ex ſe parit: aut cum argento naſcitur, miſtisq; uenis conflatur. Eius, qui primus fluit in fornacibus liquor, ſyncerum appellatur plumbum: qui ſecundus, argentum: qui remanſit in fornacibus, galena, quæ portio eſt tertia addita uenæ. Hæc rurſus conflata dat nigrũ plumbum, deductis partibus duabus. Idem præbet argenti ſpuma, quæ Græcis lithargyros dicitur. hactenus Plinius. quamobrem facilè aſſerere auſim, nil aliud eſſe Molybdænam, quàm lithargyrũ ſpeciem, quæ poſtquàm è fornace fluxere metalla, in ipſius fornacis fundo concreta, peruſtaq; reſidet. Proinde non ab re dixiſſe uidetur Galenus, quòd Molybdæna iiſdem polleat uiribus, quibus & argenti ſpuma. Quæ autem in terræ uiſceribus foſſilis naſcitur, nil aliud ſanè fuerit, meo iudicio, quàm metallicus ille lapis, qui plumbum, & argentum ſimul continet. Hunc equidẽ teſtari poſſum uaria ſe facie oſtendi: quippe quòd alius ſit colore luteo, alius cinereo, alius cæruleo, alius uerò ſcintillans cernatur, atque nitorem præ ſe ferens, pro uarijs, ac diuerſis terræ uaporibus, quæ in metallicos lapides feruntur. Quòd autẽ eiuſmodi ſit Molybdæna foſſitia, teſtis eſt Plinius lib. 34. cap. 18. ubi ſic inquit. Eſt & Molybdæna, quam alibi galenam nocauimus, plumbi, & argenti uena communis. Et libro 33. cap. VI. ita ſcribit. Argenti metallum terra eſt, alia rufa, alia cinerea. Excoqui non poteſt, niſi cum plumbo nigro, aut cũ uena plumbi, quam galenam uocant. hæc Plinius. Cæterùm palàm eſt, molybdænam factitiã nihil à lithargyro differre. Hoc non latuiſſe Galenum, eius uerba declarant libro IX. ſimplicium medicamẽtorum, dum ait. Molybdæna ſimilem lithargyro uim poſſidet, tantùm à media temperie ad frigidum paululum quid recedens. Sed nec abſtergentis facultatis eſt particeps. Vtraque autem hæc medicamina liquari poſſunt: ac non ut lapides, & cadmia, & arena liquationem reſpuunt, ſed celerrimè liquantur, ubi oleo additum nonnihil aceti eſt: liquantur tamen etiam admiſta aqua, ſed diutiſſima coctione. Porrò ceu in Cypro cadmiam, quæ in montibus, & riuis naſcitur accipiebam, quæ & ipſa lapidis, ut dixi, ſpecies eſt; ad eundem modum molybdænam multam, cum alijs proiectam lapidibus conſpexi in uia, quæ ad Ergaſteria ducit à Pergamo. Vocatur autem Ergaſteria pagus quidam, in quo & metalla ſunt inter Cyzicum, & Pergamum quadringentis, & quadraginta ſtadijs diſtans à Pergamo. Μολίβδαινα ſic Græcè, ut etiam Molibdæna Latinè dicitur: Italicè, Piombaggine.

Molybdænæ uires ex Gal.

Nomina.

Ἀργύρου σκωρία. ARGENTI RECREMENTVM. CAP. LXI.

REcrementum argenti, quod ſcoriam uocant, aut helcyſma, aut encauma, molybdænæ uim habet. quare emplaſtris, quas phæas appellant, additur, ac medicamentis, quæ cicatricem obducunt, utpote cùm adſtringat, extrahatque.

Argenti ſcoriæ conſid.

COmplures argenti ſcoriæ acerui, quàm uulgò Loppa uocant artifices, extra fornacum domos uiſuntur in agro Tridentino prope Perzenum, & Lauſum, & in comitatu Tirolenſi, ubi perpetuò argenti metallum in fornacibus uritur, ut in præcedentibus diximus de plumbi ſcoria diſſerentes. Facie hæc uitrum, quod Veneti ab inditis quibuſdam uulgò Smalto dicunt, adeò refert, ut perdifficile ſit alterum ab altera dignoſcere. Variijs hæc coloribus conſpicitur, pro admiſtorum (opinor) foſſilium uarietate. nigricat tamen cùm plurimùm, & quibuſdam exaratur lineis cùm cæruleis, tum etiam uiridibus. Nec deeſt etiam quæ uiridi tantùm, & quæ ſolùm cæruleo ſpectetur colore. Huic uires reddidit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Argenti ſcoriam proprie helcyſmam appellant. Emplaſtris quibuſdam reſiccatoriæ facultatis commiſcetur.

Vires ex Gal.

Nomina.

Quod Latinis Argenti recrementum, Græcis ἀργύρου σκωρία uocatur: Italis, Scoria dell'argento.

Ἀφρὸς ἀργύρου. SPVMA ARGENTI. CAP. LXII.

SPuma argenti quædam gignitur ex arena, quam molybditin uocant, in fornacibus conflata, donec perfectè igni incandeſcat: altera ex argento: tertia ex plumbo. Probatiſsima eſt Attica: ſecunda Hiſpanienſis: has ſequitur, quæ fit Dicæarchiæ, ideſt Puteolis, Baijs, in Campania, & Sicilia. plurima enim hiſce locis è flagrantibus laminis plumbeis gignitur. Quæ flauo colore ſplendet, chryſitis appellatur, omnium optima: quæ in Sicilia, argyritis: quæ ex argento, calabritis. Vis autem adſtringere, mollire, explere caua, excreſcentia in carne reprimere, ad cicatricem ducere, refrigerare, & occludere. Vritur argenti ſpuma, confractis partibus ad magnitudinem iuglandium prunæ ſuperpoſitis: ita accenſa follibus, ut conflagret, abſtergitur inſidens ſpurcitia, & reconditur. Aliqui ter aceto, aut uino reſtinguentes, rurſus urunt, & eadem proſecuti, reponunt. Lauatur ut cadmia. Vt argyritidi nominatæ, aut, ſi deſideretur, alteri candor detur, ea in partes magnitudine fabarum confracta, chœnicis Atticæ menſura, fictili nouo ſuperfuſa aqua, addito candidi tritici pari pondere, priuatimque pugillo hordei, linteolo puro, raro, anſulis uaſis alligato, coquitur, donec hordeum fractum diſſiliat. deinde omnia in nouum craterem oris ampli transfunduntur: triticum abijcitur, ſpuma argenti uehementer manibus affricando, infuſa aqua lauatur, aſsiccataque in Thebaico mortario teritur, affuſa feruente aqua, donec ſoluta fatiſcat. Excolata aqua, iterum tota die teritur, & ueſperi infuſa calida aqua ſinitur: mane colis excernitur, alia infunditur, atque ter die excolatur. Id ſeptem diebus fieri ſolet: poſtea additis ad ſingulas minas ſpumæ argenti, quinis ſalis foſsilis drachmis, infuſaque calida aqua, ter die teritur, & addita aqua excolatur: cùmque inalbuerit, calida infuſa, idem facito,

facito, dum nullam prorſus falſedinem reſipiat. demum ardentiſsimo ſole ſiccata, eiecto prius humore reconditur. Sin minus mina ſpumæ argyritidis diligenter teritur, addito ſale foſſili trito, triplicato pondere, in fictile nouum conijcitur, aqua infunditur, ita ut ſuperemineat: mouetur quotidie mane & ueſperi, aquaque ſuperinfunditur, priore nequaquam effuſa. hoc fit triginta diebus: nanque niſi moueatur, craſſeſcit uſque ad duritiem teſtæ. Poſt hæc effuſa leniter muria, in Thebaico mortario ſpuma argenti teritur, coniectaque in fictile aquam continens, manibus diligenter agitatur, mutata ſubinde aqua, donec nullum falſuginis indicium præbeat. deinde quod ex argenti ſpuma candidum apparet, in uas aliud transfertur, & redactum in paſtillos, plumbea pyxide conditur. Alij ſpumam argenti in fabarum magnitudines confractam, in uentre ſuillo crudo ex aqua coquunt, dum uiſcus eliqueſcens contabeſcat, exemptamque cum ſale pariterunt, & ut ſuprà dictum eſt lauant. Sunt qui ſalis libram unam, & ſpumæ argenti tantundem, in ſole terant, aqua continuè mutata, dum candor ei detur. Alia ratio. Sumito quantam uis argenti ſpumam: ubi lana candida inuolueris, fictili nouo indita aqua, cum pugillo fabarum recentium, repurgatarumque decoquito: cùmque fabæ diſruptæ dehiſcent, lanaque non denigretur, exemptam argenti ſpumam, & altera lana inuolutam, iterum coquito, cyathum aquæ, & parem fabarum modum adijciens. eadem tertio, quæ ſuprà, facito: in ſumma tantiſper, dum lana iam non inficiatur. Inſuper transfundens in mortarium, ad ſingulas ſalis foſſitij libras, adijcito octogenas ſpumæ argenti drachmas Atticas, & terito: intermittensque nitri quàm albiſsimi cum aqua diluti drachmas quadraginta ſeptem indito: iterum terito, donec ſatis candoris contraxiſſe uideatur. Ita autem fundens eam ex alto in fictile oris ampli, adiecta largiore aqua, ubi conſidere deſierit, colato: tum nouam ſuperadijciens aquam, manibus probè uerſatam, ſinito ut conſidat, ac rurſus per colum traijcito. Alternis eadem proſequere, dum pura aqua, dulciſque effluat, & nullam falſedinem præ ſe ferat. Poſtremò in fictile nouum translatam, colato ſenſim omni humore, ſoli quadraginta diebus ſub Caniculæ ſydus exponito, & ſiccata utitor. Elotam autem conſtat ad oculorum collyria proderſe, & ad cicatricum fœditates tollendas, ad rugoſas facies, & cicatricoſas, laceratasque, & macularum plenas.

Spumæ argenti confid.

Fit plerunque Argenti ſpuma, quam Græci, lithargyrum uocant, ea inquam, cuius hodie apud ſeplaſiarios eſt uſus, in metallorum fornacibus, ubi repurgatur argentum, è plumbo argenti recrementis admiſto. Siquidem cùm artifices argenti maſſam à ſua uena defluxam à commiſtis metallis, nempe plumbo, æreque repurgare uolunt, in alueum è cinere ſuo more paratum, plumbi multum conijciunt, adeò ut ui ſubditi ignis colliquatum, baltei ſpeciem referat. In hoc demum argentum repurgandum mittunt, quod plerunque (ut diximus) aut plumbum, aut æs habet admiſtum. Dum autem hæc perficiuntur, niſitur plumbum in liqueſcentium metallorum ſuperficie, ignium ui follium flatu continuè excitata, olei modo ſupernatans. quod tandem poſtquàm æs, aut plumbum, quod prius argento fuerat admiſtum, in ſe contraxit, eorumdem follium flatu ad cinerei aluei oras pedetentim expellitur. Hoc cùm uident artifices, alueum in latus ſecant, labique ſinunt in humum: ſitq; hoc modo lithargyrus, coctionis diuturnitate. Huic poſtquàm refixit, quandoque aureus, quandoque argenteus emicat ſplendor. Quo factum eſt, ut hunc argenteum, illum aureum paſſim ſeplaſiarijs ac medicis dicatur, omnino exiſtimantes, alterum ex auro, alterum ex argento conſtari. Cæterum coloris huiuſce uarietatem lithargyrus haudquaquam ex auri, uel argenti ſpuma contrahit, ſed quòd plus, minúsve excoctus fuerit ab igne, ſiquidem ubi intenſior ignis fuerit aureum colorem acquirit, ubi uerò remiſſior, argenteum inducit. Quare nobis affirmare licebit, nil aliud eſſe lithargyrum, quàm plumbum æris uel argenti uaporibus commiſtum. Non itaque temerè prodidit Dioſcorides fieri argenti ſpumam aut ex arena, quam molybditin uocant, aut ex argento, aut ex plumbo. Cui ſubſcribit Plinius libro XXX. *cap.* VI. *Meminit argenti ſpumæ Galenus lib.* IX. *ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus ſcribens. Lithargyrus deſiccat quidem, uelut alia omnia metallica, lapidea, terrenaque medicamenta, uerùm omnium id efficit moderatiſsimè: & ſecundum alias tum qualitates, tum facultates, quodammodo in medio eſt, neque manifeſtè excalfaciens, neque refrigerans: modica tamen adſtringendi, abſtergendiq; facultas ei ineſt. quamobrem inferior eſt & ſarcoticis medicamentis, quæ mediocriter extergentia oſtendimus, & contrahentibus, atque adſtringentibus. Cæterùm ad intertrigines feminarum utilis medela eſt: quandoquidem utriuſque iam dictæ facultatis leniter eſt particeps. Iure itaque medijordinis in medicis habebitur. Proinde ea frequenter utimur ceu materia ijs miſcentes, quæ ualentem facultatem obtinent, ſiue mordicantem, ſiue adſtringentem, uel aliud quippiam efficientem, ſicut in liqueſcentibus ad pleraque medicamenta ceram adhibemus tanquam materiam, quia ſcilicet & ipſa quodammodo medium tenet eorum, quæ ualentem facultatem poſſident.* Lithargyri uires ex Gal.

Nomina.

Λιθάργυρος *ſic Græcè, ut Lithargyrus item & Spuma argenti Latinè dicitur: Arabicè, Martech, ſiue Merdaſengi: Italicè, Spuma d'argento: Germanicè, Glett: Hiſpanicè, Almartaga, Litargirio, & Tezes de oro.*

Ψιμμύθιον. CERVSSA. CAP. LXIII.

CEruſſa fit hoc modo. infuſo in urceum oris lati, aut fictile labellum quàm acerrimo aceto, lamina plumbea ſupra fictilis ſpiraculum, ſubiecta prius arundinea tegete, firmato: ſuperiectisque uelaminibus, ne halitum expiret acetum, ubi reſoluta fuerit, defluensque deciderit, humorem purum ad ſumma delatum colato, craſſamentumque transfundito. debet quoque ſiccari in ſole, mox truſatili mola teri, aut aliàs tritum cribrari. poſtea quod ſupereſt duri, in tenues partes redi-

Digitized by Google

gendum, cribrandumque. uicissim eadem tertio, quartoque facienda. Melior, quæ primò cribrata est, & medicamentis oculorum assumenda. Secundum locum tenet sequens, & reliquæ suo ordine. Nec desunt, qui ligneas rudes in medio uasi appendant: & derasо ceu situ impositо, ita ut acetum non contingat, inditoque operculo circumlinentes dimittunt. Post dies decem laxato obturamento uisunt: cùmque resoluta materia fuerit, reliqua, ut suprà diximus, exequuntur. Si autem quis in pastillos uelit digerere, aceto acri subacta, diuiditur in pastillos, qui in sole siccantur. Aestate tamen suprà dictum opus obeundum est: ita enim candida, atque efficax redditur. Quinetiam hyeme paratur, urceis supra furnos, balnea, aut fornaces impositis: ascendens enim calor idem, quod sol præstat. Laudatissimam fieri putant Rhodi, & Corinthi, aut Lacedæmone: proximam Puteolis. Torretur hoc modo. Flagrantibus igni carbonibus, fictili nouo, maximè Attico, tritam cerussam imponito, & assiduè uersato: cùmque cinereum colorem traxit, eximens refrigerato, & utitor. Est & aliud urendi genus. Trita patinis nouis supra prunas imponitur, & ferulacea rude mouetur, donec colore similis sandarachæ fiat, extractaque ad usus ministratur. Quæ uerò ita parata est, Sandyx à quibusdam dicitur. Lauatur cerussa cadmiæ modo. Vis ei refrigerare, occludere, emollire, explere, extenuareque: insuper excrescentia leniter reprimere, & ad cicatricem perducere. Miscetur ceratis, & emplastris, quæ liparæ uocantur, pastillisque. Est autem lethalis eius potus.

Ceruſſæ, & ſandycis confideratio.

Fuchſius notatur.

Ceruſſæ uires ex Gal.

Ceruſſa medicamentum est omnibus notum. Factitia tamen res est. Venetijs plurima conficitur, sicuti et in alijs compluribus Italiæ locis: quòd non solùm in medicamentorum usus expetatur seplasiarijs, ac medicis; sed etiam pictoribus, qui ea frequentissimè in suis operibus utuntur. Paratur ex ceruſſa (ut Dioscorides inquit) Sandyx, quod officinæ Serapionem secutæ minium appellant, non autem Sandaracha, auripigmenti genus, ut libro de compositione medicamentorum existimat Fuchsius. Siquidem Sandaracha, ut suo loco dicetur, fossilis res est, non autem factitia. Ceruſſæ meminit Galenus libro IX. de simplicium medicamentorum facultatibus, ita scribens. Psimmythium, id est Ceruſſa, & hoc medicamen testimonium præbet modò dictæ facultati. Nam si ex acri aceto soluatur, gustu tamen neque acre erit, neque mordax, neque discussorium, sed emplasticum, & refrigeratorium: facultatis æruginis dissimillimæ, tametsi & illa conficiatur aceto æs dissoluente. Porrò ceruſſa adusta in Sandyca, quam uocant, transit, medicamentum seipso tenuius, nondum tamen excalfaciens. hæc Galenus. Ex quibus liquidò patet, Sandycem, & sandaracham maximè inter se facultatibus pugnare. hæc nanque Galeni, & Dioscoridis testimonio arsenici modo carnem exurit, & crustas sua uehementi uredine, ac caliditate, morsuq; uiolento excitat: illa uerò nulla sui parte excalfacit, sed potius refrigerat. Id quod in uulgari officinarum minio facilè deprehenditur. Sandicis meminisse uidetur Vergilius in Bucolicis, dum his uersibus cecinit.

Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
Murice, iam croceo mutauit uellera luto.
Sponte sua Sandyx pascentes uestiet agnos.

Nomina. *Hactenus poeta. Ceruſſa, quæ ita Latinis, Græcis appellatur: Arabibus, Affidegi, seu Affidagi: Italis, Cernſa: Germanis, Bley weisz: Hiſpanis, Alnayalde, & Blanquet: Gallis, Ceruſe. Quæ uerò σανδυξ Græcè, Sandyx item Latinè uocatur: Arabicè Afsengi, Sarchon, Sandicon, Sandax, Syrengi, siue Serengi, Italicè, Sandice: Vulgus, Minio.*

Χρυσόκολλα. CHRYSOCOLLA. CAP. LXIIII.

CHrysocolla laudatissima Armeniaca, colorem porri quàm simillimè reddens. Secundum locum sibi uendicat Macedonica: & proximum Cypria. quo in genere præfertur pura: damnatur, quæ terram, aut calculos collegerit. Ratio lauandi hæc est. Tusam infusa aqua, mortario expassa manu ad pilam uehementer fricato, & statim quàm confederit, colato. Alteram infundens aquam, rursum terito. hæc uicissim prosequere, donec pura, synceraque spectetur. dein siccato in sole, & ad usus recondito. Quod si urere uolueris, ex ea terens quod satis esse uidebitur, patinis supra carbones adponito: & alia facito, quæ suprà diximus. Dos chrysocollæ ad purgandas cicatrices: excrescentem carnem coercet, adstringit, purgat, excalfacit, & modicè corpus mordendo exest. Inter medicamenta intelligitur, quæ uomitiones concitant, & necem inferre possunt.

Chryſocollæ hiſtoria.

CHrysocolla, ut Plinius est author lib. 33. ca. 5. naturalis historiæ, humor est in puteis, per uenam auri defluens, crassescente limo rigoribus hybernis, usque in duritiem pumicis. Laudatiorem eandē in ærarijs metallis, & proximam in argentarijs fieri compertum est. Inuenitur & in plumbarijs, uilior etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit & cura, & multum infra naturalem illam, immissis in uenam aquis leniter hyeme tota, usque in Iunium mensem. Deinsiccatis in Iunio, & Iulio: ut planè intelligatur nil aliud chrysocolla, quàm uena putris. Natiua duritia maximè distat, luteam uocant. & tamen illa quoque herbâ, quam luteam uocant, tingitur. Natura est, quæ lino lanáue ad succum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro secernitur, postea molitur, ac deinde tenuius sic cribratur. Quicquid non transmeat, reperitur in pila, dein molitur. Puluis semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia soluatur. Ac rursus tunditur, dein lauatur in conchis, siccaturque. Hactenus de chrysocolla Plinius. Cæterum seplasiarij, quemad-

quemadm odum aurifices, Chryſocollam uulgò Borrace uocant, Mauritanos ſecuti: cùm tamen pauca admodum in officinis reperiatur, quæ ſyncerißima dici poßit, & quæ colore ſit uiridi, porraceoque, ut Dioſcorides inquit, et præſtantißima expoſcit. Siquidem ſubnigricat hæc, nec ulla ex parte uireſcit. Quæ ſaturato colore uiret (ut mea fert opinio) in æraryis tantùm metallis foditur: quæ nigricat, in plumbeis: quæ albicat, in argenteis: & quæ palleſcit, in aureis. Vnde mihi facilè perſuaſum eſt, Chryſocollam ſibi uarium colorem uendicare, pro metallorum, in quibus foditur, ratione. Porrò factitiæ ex alumine rubeo, ſale nitro, ac etiam alijs quibuſdam admiſtis, copia non deficit. Idcirco aurifices, qui ea ad aurum ferruminandum frequentißimè utuntur, ipſam magna quidem diligentia ſeligunt. quanquam & ipſi plerunque decipiantur: tanta in omnibus eſt impoſtorum aſtutia. Præferunt auro ferruminando illam, quæ lutea eſt: tametſi in medicamentorum uſu, præſtantior ſit uiridis. Fit etiámnum chryſocolla (ut Dioſcorides prodidit libro ſecundo in urinæ mentione) ex puerorum urina in æreo mortario, piſtillo item æreo ſub calenti ſole tandiu ductа, ut unguenti modo craſſeſcat. Quod pariter literis memoriæq; mandauit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Chryſocolla, & hoc medicamen tum ex ijs eſt, quæ carnem liquant, non tamen ualenter mordicat, quanquam ſit facultate admodum digerente, deſiccanteq;. Chryſocollæ uires ex Gal.

Igitur quidam id modò, quod in metallis inuenitur, ita nominant: alij uerò id, quòd in æreo mortario, piſtilloq; æreo, ex pueri urina præparatur: id quod quidam inter æruginum differentias numerant. Satius uerò eſt ipſum præparare tempore æſtiuo, aut certè aere prorſum calido, urinam in mortario terentes. Præſtat autem æs, ex quo mortarium piſtillumque conficias, rubrum ſit. Nam quo æs tenerius fuerit, eò plus circumagendo piſtillo deteritur. Hoc medicamentum aptißimum eſt ulceribus contumacibus, tum per ſe, tum alijs miſtum, ut in opere de componendis medicamentis referetur. Nunc autem id nouiſſe ſat eſt, quòd quantò plus quàm Chryſocolla metallica deficcat, minuſq; mordicat, tantò etiam ipſam excellit tenuitate. Ipſam tamen Chryſocollam illam ſi uras, multò tenuiorem efficies. Vt Græcis χρυσόκολλα ita etiam Latinis Chryſocolla, & Auri glutinum appellatur: Arabibus, Tincar: Italis, Cbriſocolla: Germanis, Borraſſ: Hiſpanis, Atincar, & Borrax. Nomina.

Λίθος ἀρμένιος. LAPIS ARMENIVS. CAP. LXV.

ARmenius lapis præfertur læuis, colore cœruleo, perquàm æquabilis, calculo carens, & friabilis. Eadem, quæ chryſocolla præſtat, ſed inefficacius. Quinetiam uſum habet ad pilos in palpebris alendos.

ARmenia, ut lib. XXXV. cap. VI. teſtatum reliquit Plinius, lapidem mittit, qui eius nomine appellatur. Lapis eſt hic quoque chryſocollæ modo infectus: optimumq; eſt, quòd maximè uiride eſt, communicato colore cum cœruleo. Plinio ſubſcribit Auicenna, ſic inquiens. In lapide Armeno eſt aliquantulum azuli coloris, non tamen eſt in colore azuli, & non eſt in eius ſoliditate, ſed eſt in eo arenoſitas quædam: & quandoque utiũtur eo pictores loco azuli, & eſt lenis tactus. Ex horum ſanè uerbis perſpicuum fit, lapidem Armenium colore eſſe uiridi, ad cœruleum inclinante. Talis autem eſſe comperitur, qui in argenti fodinis, in compluribus Germaniæ locis foditur: & è quo colorem illum ad pictorium uſum parant, quem uulgò uocant uerde azzurro, ac ſi diceres uiride cæſium, uel uiride cœruleum. Nanque is colore chryſocollam refert, ſed duritie præcellit. Quamobrem erediderim ego, eos non longè abeſſe à ueritate, qui dicerent, Germanicum hunc lapidem illi congenerem eſſe, quem Armenia mittit. ſiquidem patrium Armenij nomen genus non immutat, neque etiam obſtat, quin & in alijs regionibus, lapis hic gigni poſſit. Quippe Phrygius lapis à Phrygia regione dictus optimus in Cappadocia foditur, ut Dioſcorides eſt author. Id quod facilè oſtendit, Armenium præter Armeniam, alias quoque regiones gignere poſſe. Nec refert, quòd ſcripſerit Manardus Ferrarienſis libro III. epiſtola III. Armenium lapidem hodie non facilè inueniri poſſe. Quandoquidem eiam certò ſciam, multa in officinis ferè omnibus deeſſe medicamenta, eaque præſertim, quæ ex metallorum fodinis expetuntur, quæ tamen ſuo natali ſolo, ubi prouenium, copioſa reperiuntur, mirum certè non fuerit, ſi Armenio etiam lapide careant ſeplaſiarij. Hac itaque ratione ductus, haudquaquam dubitauerim affirmare, quin & hic in Germaniæ metallis prouenien s, in Armenij lapidis genere legitimè recenſeri queat. quemadmodum in Gagatis, Phrygij, Aſijque genere nobis recipiuntur, qui alibi, quàm in Gaga fluuio, in Phrygia, & Aſſo inueniuntur. præſertim cùm notis omnibus ac uiribus Armenio per omnia ſimilis hic habeatur. Notis quidem, quòd ſummè uireat, & ad cæſium colorem proximè accedat. Viribus autem, quòd (ut equidem teſtari poſſum) atra bile uexatis maximè conferat, ijs uomitum, & aluum ciens. Porrò ſeplaſiæ (ut omnibus conſtat) non modò multis deſtituuntur foſſitijs medicamentis, ſed continuè alterum alterius loco ſupponunt: nempe cadmiam pompholygis loco, ſpodij uice complura antiſpodia, & pro flore æris raſilem æruginem ſubijciunt: cùm tamen & pompholyx, & ſpodium, & flos æris copioſa, legitimáque reperiantur omnibus in fornacibus, ubi argentum, & æs funduntur. Nam ex hoc, quòd in officinis non reperiatur Armenius lapis, quemadmodum alia complura, haudquaquam colligere licet, quòd hæc omnia ſuis in fodinis fornacibuſque non habeantur. Præſtat mirum in modum Armenius lapis (etſi id Galeno, Paulo, alijſque ueteribus incognitum exiſtimetur) ad atram bilem deijciendam, ut teſtis eſt Alexander Trallianus clariſſimus author, libro primo capite de melancholia, ubi ſic inquit. Quòd ſi hiera data melancholiæ imaginationes nihilominus infeſtare uideantur, tunc ſine ulla cunctatione lapidem Armeniacum dare feſtinato. Noui enim ex ueteribus antiquiores ad ueratrum album properaße, ubi affectum ab alijs purgationibus nihil penè imminui conſpicerent. Verum ego lapidem Armeniacum ueratro albo præfero, atque licet utentem ipſo experientia cognoſcere, quomodo præterquàm efficaciter, etiam ſine moleſtia, & periculo purget. quorum ni-

Armenij lapidis confid.

Armenij lapidis uires ex Alexandro.

hil album ueratrum habere nouimus. Si igitur res postulat, non modò infrà per aluum sed etiam per uomitum purgationem fieri, lapidem illorum exhibere conuenit. Sit autem modus ipsius scrupuli tres, aut quatuor, aut paulò amplius, minusue, pro uirium simul, & copiæ humoris noxij ratione. At si æger purgatione per uomitum non admodum indigere uideatur, sed per imum uentrem totum uitiosum humorem exire conducat, tunc lapidem eluere oportet usque ad duodenas (uetus legit quinquagenas) uices. Vbi enim sic fecerimus, neque turbationem stomachi, aut compressionem lapis excitare potest, sed etiam minori cum molestia nigrum terrestremque humorem uacuabit, ut paucis præteritis diebus adumentum ex eo nobis accessisse percipiamus. Dato autem ex eo scrupulos quinque, aut sex, ut plurimum ex aqua tepida, semper ex cognatis dictis coniectura deprehendens an plus, minusue exhibere debeas. Quòd si ægrum etiam bis adhuc requirere suspiceris, cum fiducia rursus exhibeto. neque enim calorem habet, aut siccantem admodum, aut aliam quampiam ipsi insidentem, amaram, & uenenosam qualitatem, ut æger ideo medicamentum bibere detrectet. Sin autem nonnulli humidum aliquod medicamentum sumere aduersentur (multi enim in totum non sustinent liquidum medicamentum assumere) in catapotia lapidem redigere oportet. Si uerò libet, etiam picræ aliquam insignem partem admisceto, aut etiam ex alijs quibusdam, quæ purgationem magis promoueant, & non renitantur. Ne autem is, qui parare uelit horum confectionem, inquirendo laboret, uisum mihi est ea de causa etiam horum compositionem meminisse. Habet autem in hunc modum. Picræ semuncia, epithymi semunciam, agarici scrupuli quatuor, scammoniæ uncia, garyophyllorum grana uiginti. Contusa excipiantur rhodomelo, aut succo citrij, aut rhodomelize. Dentur scrupuli duo, plurimum quatuor. Notandum uerò est, præterquàm quòd uentriculum corroborant, simul etiam uarios humores, præsertim terrestrem, & melancholicum, citra molestiam purgare posse. hactenus Alexander. Cæterùm Armenium lapidem deiectoria faculate pollere in atrabiliarijs morbis, nouit etiam Aetius. quippe qui lib. 11. cap. XLVII. ex Nicbessonis medici authoritate, sic de eo scriptum reliquit. Armenium, quo pictores utuntur, duodecimæ drachmæ parte melancholicis, & crassum sanguinem habentibus dato. Datur & pueris pectoris morbo infestatis: reuomunt enim, nam uomiturium existit. Datur & morbo sacro obnoxijs, ac furiosis, hoc modo. Centaurij fasciculos manipulares tres in aquæ marinæ heminis tribus coquito, donec una supersit, & cum excolato decocto, Armenibei lapidis, quem Græci Armenium uocant, tertiam drachmæ partem terito, ac confidenter exhibeto. nihil enim periculi est. Itaque nosse operæpretium est, quòd Armenium penitus reuomitur, nihil memorabile sursum efferens, sed & inferne modicum quid paulatim, & in pluribus secessibus effert. hæc Aetius. Nouit præterea Armenij uires deiectorias inter recentiores Græcos Actuarius, ut uidere est in suo de compositione medicamentorũ libello. Verùm alias ab illis Armenio lapidi uires reddidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Armeniacum uim habet extergentem, cum leniculæ acrimoniæ, & lenissimæ adstrictione. Itaque tale cùm sit, ocularibus miscetur facultatibus. Et ipso per sese quoque ad pollinis leuorem redacto, utimur sicco ad pilorum in palpebris incrementum: nempe ubi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim uerò nec crescunt, nec aluntur. Siquidem depastis his acrimonijs, in bonum naturæ habitum pars reducitur: cuius cùm alia sint munera, tum etiam producendi, incrementum præbendi, ac roborandi, qui in palpebris sunt pili. quippe cùm, prima, & ex professo, quædam sint medicamentorum opera: quædam uerò mediante natura, quæ animantium corpora dispensat, eduntur, uelut quæ in his ipsis calliblephara nuncupant. Ipsa enim partes moderatè læsas mediocriter desiccant, pilos corrumpentem humiditatem absumendo. quæ ubi abolita est, tum natura ad proprias redit actiones, nimirum sublatis, quæ hactenus ipsi impedimento fuerant. Hæc Galenus. Cæterùm proculdubio aberrant, qui lapidem armenium, quem pulcherrimum fodiunt Germani in Comitatu Tyrolensi propè Sbozium pagum, Melochitem esse putant, id, quod experientia comprobatur. Siquidem lapis hic (ut ego pluries atque multoties expertus sum) mirificè melancholicos morbos curat, ut Trallianus longa satis oratione testatur de Armenio lapide. At qui huiusmodi uiribus præstare Melochitem, qui scribat habeo neminem. Albertus enim de eo uerba faciens, ualere tantum dicit ad nocentes casus, ob idque suspendi super infantium cunabula. Lapis, qui Græcis λίθος ἀρμένιος, Latinis Lapis Armenius cognominatur: Mauritanis, Hager. seu Hagiar Armeni: Italis, Pietra Armenia.

Vires eiusdẽ ex Aetio.

Vires eiusdẽ ex Gal.

Nomina.

Κυανὸς λίθος. COERVLEVS LAPIS. CAP. LXVI.

Cærulei origo ex æraribus metallis in Cypro. copiosior ex arena litorali secundum quosdam subcauatos specus maris inuenitur, qui magis probatur. Eligi debet inebriatus. Vitiatur ut chalcitis. lauatur ut cadmia. Vim habet reprimentem, & modicè erodentem. crustas gignit, & exulcerat.

Cæruleum officinæ Auicennæ doctrinam secutæ, Lapidem Azuli, uel Lazuli uocant. Probatissimus, qui scintillis aureis exuicat. Lapis hic (ni fallor) cum Armenio non obscuram habet cognationem, quòd non modò utrique simul in iisdem proueniant metallis, promiscueque oriantur; sed quòd etiam iisdem ferè uiribus præditi sint ad atram bilem deijciendam. quo factum est, ut Mauritanorum quidam alterum cum altero inept:ssimè confuderint. Cæterùm quoniam tradidit Auicenna, cui subscribit Mesues, cæruleum siue (ut eorũ nonnulli uocant) Azulum septicæ, ac putrefacientis esse facultatis, non desunt è recentioribus, qui eũ detestentur, quem admodum & catapotijs quæ ad atrabiliarios affectus ex lapide ipso cæruleo passim in pharmacopolijs parantur: è quorum numero est Fuchsius medicus nostræ ætatis celebris, in suis paradoxis. Verùm quamuis consentiam de Cæruleo, & Armenio scripsitauerint Mauritani; non tamen obstat, quin ij bilem atram pellere queant.

Cærulei lapidis coquid.

Id quod priores ueteresque Græci, uel ignorauerunt, uel ſilentio diſſimulauerunt. Porrò Galenus, etſi non explicuerit cœruleum atrabiliarios humores ducere; tamen ſcripſit deijcientem habere facultatem. Quòd cùm fortaſſe perpenderent Arabes, qui multorum medicamentorum, quæ Græcis incognita fuiſſe uidentur, diligentiſſimi fuere indagatores, inuenere tandem facto pluries periculo, cœruleum atram bilem peculiariter deijcere. Sed ſi (ut in præcedenti capite oſtenſum eſt) uſque ad Alexandri ætatem è ueteribus nemo nouerat Armenium in detrahenda, citra noxam, atra bile facultatem habere albo ueratro parem, mirum quidem non fuerit, ſi etiam longo poſt tempore, id ſcripſerint Arabes, uel quòd ab eo fortaſſe acceperint, uel quòd ex ſe ipſis id facultatis Armenio ineſſe adnuenerint. Præterea cùm Armenium, & Cœruleum non modò in iiſdem prouenient metallis (ut in pluribus Germaniæ locis nos ipſi uidimus) ſed ſimul, promiſcueque oriantur, adeò ut Cærulei fruſtum, Armenij non modicum contineat, ſicut è conuerſo, rectè quidem exiſtimari poteſt, pari ferè facultate, uel non admodum diſpari hoſce lapides eſſe præditos. Hinc itaque fit, ut mihi planè Mauritani à Fuchſij, & aliorum calumnia uindicandi uideantur. Quippe cùm cernerent naturam hos lapides promiſcuè, indiſtinctéque progignere, quid mirum ſi ipſam imitati, eorum hiſtoriam & facultatem indifferenter tradiderunt? cùm pro certo ex his exiſtimandum ſit, nil aliud eſſe Armenium, quàm cærulei materiam, nondum à calore in terræ uiſceribus ad ſummum perfectéque coctam. quemadmodum chalcitis, miſy, ſory nil aliud eſſe creduntur, quàm chalchanti materiam. Hæc igitur cùm accuratè perpendiſſet clariſſimus Manardus Ferrarienſis, ubi in ſimplicia medicamenta à Meſue conſcripta diligentiſſimè adnotauit, eorum ſententiam refellit, qui cæruleiæuſum ſua tantùm ducti opinione tam acriter uituperant, his uerbis. Cæruleo Græci nullam uim deiectoriam adſcribunt, ſed uidentur hæ uires ab Armenio deriuatæ. Arabes enim utrunque confundunt. Serapio quidem, & Auerroes ſub lazuli nomine de Armenio tractantes, Auicenna de Azulo ſcribens, ferè ei omnes uires attribuit, quas Græci utrique. De Armenio uerò ea ſcribit, quæ Græci: ſolùm addens, quòd atram bilem magis purgat, quàm cyaneus. Quæ omnia licet uera ſint, non tamen ego his acceſſerim, qui non ſecus ac pernicioſiſſimum uenenum hunc formidant. Experientia enim certa ſcio, quòd ſi benè abluatur, multum iuuat, & uel nihil, uel parum lædit. hæc ille. In cuius certè ſententiam unuſquiſque medicus facilè deueniet, qui potius rationalis ſit, quàm pertinax. Nam etſi dixerit Auicenna cæruleum exedentis eſſe facultatis, hoc quidem non impedit, quin hauſtum atram bilem deijcere poſſit abſque noxa, ſi diligenter fuerit abluta. quandoquidem eius peracuta ſepticaque facultas pluribus lotionibus ab eo facilè tollitur. Præfertur in hunc uſum quod aureis maculis pellucet: nanque id, quo ſeplaſiæ abundant, & quo in Germania pictorios colores parant, tum facultate imbecillius, tum ignobilius, habetur. Memini me ad nonnullas tam æris, quàm auri genti fodinas acceſſiſſe, in quibus & cærulei, & Armenij in aceruos congeſti plurimum uidi: attamen nullum mihi in iis locis cæruleum repertum eſt, quod aureis fulgeret ſcintillis, eo quòd non proueniat hoc niſi tantùm in auri fodinis. Idcirco cæruleus ille color, qui uulgò nobis dicitur Azzurro oltramarino, ab omnibus magno æſtimatur pretio. Fit enim is ex cæruleo lapide, qui tantùm in auri metallis in orientalibus regionibus foditur, omnium præſtantiſſimus. De illo autem, qui ex arena in maris litoribus inuenta conficitur, quid plura dicam non habeo, quàm ſcripſerint Dioſcorides, & Plinius. Cærulei nires retulit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Cyanos medicamentum acri facultate eſt, tum detrahendi, quam καθαιρετικὸν uocant, tum digerendi, potentiore quàm cinnabari. Ineſt quoque ei nonnulla adſtrictio. hæc Galeni uerba. Quæ ſanè uel non legiſſe, uel non animaduertiſſe Manardus ex eo deprehenditur, quòd cæruleo Græcos nullam uim deiectoriam tribuiſſe ſcriptum reliquerit. Κυανὸς λίθος *ſic Græcè, Latinè uerò Cæruleus lapis uocatur: Arabicè, Hager alezaoard, Lazuard, ſeu Azul: officinis, Lapis lazuli: Italicè, Pietra cerulea: Germanicè, Lasur ſtein: Hiſpanicè Azul.*

Mauritanorũ tutela.

Cærulei uires ex Gal.

Nomina.

Ἰνδικὸν. INDICVM. CAP. LXVII.

INdici duo genera. unum ſua ſponte naſcitur, tanquam ſpuma, germinatione Indicis arundinibus exiens. Alterum infectoriæ dant officinæ: & eſt ſpuma purpurea innatans cortinis, quam detractam artifices ſiccant. Optimum exiſtimatur, quod cœrulei ſpeciem præbet, ſuccum ſuum ſorbet, & læue. Inter medicamenta eſt, quæ leuiter adſtringunt, & inflammationes, tumoresque rumpunt. purgat, & reprimit ulcera.

INdicus color, quo hodie pictores utuntur, tametſi in ſeplasijs ubique uenalis habeatur; ſit tamen in infectorijs officinis ex glaſti recremento, & ſpuma, cùm lanæ glaſto ipſo inficiuntur. Quod autem ſponte naſcitur tanquam ſpuma germinatione arundinibus exiens, quòd ſciam, ad nos non defertur. Plinius libro XXXV. cap. VI. factitium indicum in purpurarijs officinis fieri ait, ex purpureæ ſpuma cortinis innatante. Qua in re Dioſcoridis uerba non rectè accepiſſe uidetur Plinius. Siquidem author non ex purpurarum ſpuma fieri Indicum ſcribit, ſed ex purpurea ſpuma (talis etenim eſt quæ ex iſatide prouenit) innatante cortinis in infectorijs officinis. Nulla nanque, quod mihi compertum ſit, ex purpurarum ſanguine, quo regum ueſtes olim tingebantur, ſpuma proferebatur. Quod Græci ἰνδικὸν, *Latini quoque Indicum uocant: Itali, Indico.*

Indici conſid.

Nomina.

Digitized by Google

Ὤχρα. OCHRA. CAP. LXVIII.

OChram leuiſsimam, & omnino luteam eligere oportet, faturatam, non lapidoſam, friabilem, natione Atticam. Vritur hæc, & lauatur cadmiæ modo. Vis eius adſtringere, erodere, colle&iones & tubercula diſsipare. Excreſcentia in carne reprimit, caua cum cerato explet, & articulorum tofos comminuit.

Ochræ cõſid. *OChra foſsilis, qua pictores utuntur, cur legitima non ſit, quid obſtet non video: quanquam hæc (quod ſciam) ex Athenis laudatiſsima non adferatur, quemadmodum nec Vitruuij tempore, qui ochræ Atticæ uſum in Italia iam exoleuiſſe ſcribit. Eſt itaque Ochra terra, quæ in plumbi fodinis aureo colore reperitur. Quamobrem qui rerum cauſas perſcrutantur, arte etiam ochram ex plumbo ipſo conficiunt, quæ coloris nitore foſsilium ſuperat. Præſtantiſsimam ochram non longè à Tridento effoſſam, miſit ad me hoc anno Martinus Guidottinus Tridentinus, ſeplaſiarius harum rerum diligens inquiſitor, qua nullam hactenus uidimus meliorem. Ochræ in libris ſimplicium medicamentorum non reperio meminiſſe Galenum: tametſi eius mentionem fecerit commento* 11. *in Hippocratis prognoſtica de uomitione agens, cùm inquit. Ochra enim genus quoddam terræ eſt, cuius poriſsimum Attica probatiſsima eſt. Quæ ὤχρα Græcè, Ochra item Latinè & Italicè appellatur.*

Nomina.

Κιννάβαρις. CINNABARIS. CAP. LXIX.

HAllucinantur qui cinnabarin minio eandem eſſe exiſtimant. Minium enim in Hiſpanijs ex lapide quodam argenteæ arenæ permiſto, temperari ſolet, alioqui non dignoſcitur. Fornacibus autem in florentiſsimum, flagratiſsimumq; colorem permutatur. In metallis uerò ſtrangulante halitum eructat. itaque facies incolæ ueſicis obuelant, ut per illas ſpectent, nec reſpirando noxium aerem attrahant. Eo pictores ad ſumptuoſa parietum ornamenta utuntur. Cinnabaris uerò ex Aphrica defertur, & magno conſtat. hactenus inuenitur, ut uix uerſicoloribus pictorum lineis ſatisfaciat: intento colore, nec diluto præditum: quare quidam ſanguinem eſſe draconis exiſtimauerunt. Vim habet cinnabaris hæmatitæ lapillo eandem. Conuenit ad oculorum medicamenta, uerùm efficacius: magis enim adſtringit, & ſanguinem cohibet. Ambuſtis igni, & papularum eruptionibus, cerato excepta medetur.

Cinnabaris cõſid. *CInnabaris, qua officinæ, & pictores utuntur, longè ſanè differt (ut planè conſtat) à Dioſcoridis Cinnabari. quandoquidem noſtri uſus cinnabaris res factitia eſt ex ſulphure, & argento uiuo diu arte quadam igne torrefactis. Eſt & aliud cinnabaris genus foſsile, & ſponte per ſe naſcens, ut poſtea dicetur: uerùm non ut factitium copioſum, nec adeò colore præcellens. Quæ autem à Dioſcoride deſcribitur, ex Aphrica defertur, eadem facultate pollens, qua hæmatites lapillus, quem non modò prætulit ipſe foris appoſitum ad plures oculorum morbos; ſed etiam intus aſſumptum, ad urinæ anguſtias, muliebrium locorum defluxiones, & cruentas expuitiones. Quibus utique affectibus uulgaris uſus cinnabaris nullo pacto competere poteſt, quòd propria ui erodat, exulceret, & hauſtum perniciem adferat, & proinde ſit oculis, & internis uiſceribus inimica. Cæterùm quidnam inter ea, quæ hac ætate in uſum medicum ueniunt, Dioſcoridis cinnabaris eſſe poſsit, non equidem auſim decernere, ſed potius quod ſentio, adducor, ut coniecturis quibuſdam aſſequar. quippe quòd Dioſcorides Cinnabarin nullis notis deſcripſerit, neque tradiderit an factitia res ſit, aut foſsilis, an ex plantarum materia proueniat. Sed anteaquàm coniecturas eas afferam, quibus conſtare uidetur Dioſcoridis cinnabari ſeplaſias noſtrates non deſtitui, Plinij ſententia cognoſcenda eſt, qui lib.* XXXIII. *cap.* VII. *affirmatè ſcribit, nil aliud eſſe cinnabarin, quàm draconis ſaniem, elſi elephantorum morientium pondere, permiſto utriuſque animalis ſanguine: quòdq; nullus alius ſit color, qui in picturis propriè ſanguinem reddat: & quòd ea etiam antidotis medicamentis ſit utiliſsima. Id quod pariter affirmat Iulius Solinus in uaria hiſtoriarũ lectione. Ad hæc ſcire conuenit, gummi cuiuſdam arboris in Aphrica naſcentis ad nos deferri, quod etiam hoc ævo ſanguinis draconis lacrymam officinæ uocant, colore ſanguinis, pellucidum, leue, & fractu minimè contumax. Hoc noſtrates officinæ uulgo uocant Sangue di drago in lagrime, alterius differentia, qui pluribus impoſturis paſsim in orbiculos coactus uenditur. Priorem itaque non ab re lachrymam appellant, quòd ſcribat Aloiſius Muſtus patritius Venetus in ſuis in Aphricam nauigationibus, ex arbore quadam hoc gummi collachrymare, colore, & ſubſtantia, ſanguini ſimili: inciſo tamen ab incolis prius arboris cortice, ut fuſius inde effluat. Hoc (ut idem ſubdit) æneis cacabis excipiunt, & igni reſinæ modo decoquunt, quouſque conſiſtat draconis ſanguinem, neſcio qua ratione ducti, ipſum appellantes: niſi id eueniat, quòd fortaſſe ſua lingua plantam, à qua defluit, draconem appellent. Ex his itaque nobis iure coniectare licebit, gummi hoc Dioſcoridi facilè cinnabarin eſſe, quòd primùm nõ aliunde, quàm ex Aphrica deferatur, nec inde copioſum. quòd item pictoribus expetatur, ut intento eius colore, pur pureas, rubentesque concinnent umbras, ubi prius picturas rubro, uel purpureo infecerint. quòd deinde ob raritatem, etiam hoc tempore, quo frequentius in Aphricam nauigatur, non uili ueneat pretio. quod denique (ut Dioſcorides inquit) uiribus hæmatitæ lapillo per omnia reſpondeat. Nam, ut periculum facientibus liquidò patebit, adſtringendi ui pollet, & maiore quidem quàm hæmatites. quo fit, ut felicius eo utantur medici ad muliebres, & dyſentericas fluxiones, ad cruentas excreationes, ad firmandos commotos dentes, & roborandas gingiuas. His accedit, quòd ſi Dioſcoridis ætate non deerant, qui Cinnabarin eſſe draconis ſanguinem exiſtimarent,*

marent, mirum ſanè non fuerit, ſi per plures ætates producta hæc falſa opinio ad hæc uſque tempora inualuit. At ipſe, ne ſimplicium medicamentorum doctrinam ſectantes hoc tenerentur errore, inanem eorum ſententiam ſilentio inuoluendam non duxit, qui cinnabarin draconis ſanguinem appellabant, cùm inquit. Hactenus inuenitur cinnabaris, ut uix uerſicoloribus pictorum lineis ſatisfaciat, intento colore, nec diluto præditum: quare quidam ſanguinem eſſe draconis exiſtimauerunt. Ex his igitur cùm coniecturis, tum rationibus colligendum eſſe putauerim, hanc lacrymam, colore ſanguinem præ ſe ferentem, legitimam eſſe Dioſcoridis cinnabarim. Cæterùm uidetur hac in re manifeſtè aberraſſe Plinius. quandoquidem etſi aſſerat is cinnabarim nil aliud eſſe, quàm draconis ferociſſimæ belluæ ſanguinem, eliſæ elephantorum morientium pondere; cùm tamen dixerit nullum aliũ reperiri colorem, qui in picturis magis ad uiuum ſanguinem reddat, quàm cinnabaris, facilè deprehenditur error. Quippe neceſſarium ſanè fuerit, ut de hac lacryma omnino intellexerit, putaritque, falſus uulgari appellatione, lacrymam hanc illum draconis ſanguinem eſſe, ab elephante (ut referunt) colliſi. Nam conſentaneum minimè uidetur, ut huiuſce belluæ ſanguis extra uaſa in terram diffuſus, puluere & lapillis commiſtus, ſitu & putredine obductus contabeſactusque, uiuum, ac uerum ſanguinis colorem referre poſſit. quemadmodum nec ille ſyncerum ſanguinis colorem præbet, quem impoſtores ſuo arbitrio factitant, ex hircino ſanguine, rubrica Sinopica, uel fabrili, contuſis lateribus & ſorbis, diutius inſolatis, illius pro poſſe colorem, & ſubſtantiam imitantes, qui ex colliſis ſimul draconibus, & elephantibus (ſi tamen uera narrant) emanare ſolet: quique iam longo tempore ad nos aduehi deſijt. Quo poſtea factum eſſe opinor, ut in eius defectu factitium ſuppoſuerint impoſtores, & hanc fraudem excogitauerint: neque ſolùm ea ratione, quam modò diximus, ipſum parant; ſed etiam modis alijs compluribus, reſinas, rubiæ infectoriæ radices, braſilij decoctum, tragacanthæ lacrymam, rubricas, & alia permulta immiſcentes, quæ ne longior ſit ſermo, quàm ſeries ipſa expoſcat, ſilentio duximus inuoluenda. Plinij error.

Verùm hic fortaſſe illud quiſpiam nobis obtrudet, quòd cùm hoc loco ſcribat Dioſcorides de metallicis tantùm, ac foſſitijs tum coloribus, tum medicamentis, conſentaneum minimè uideatur, ut his inſeruerit arborum lacrymas, quarum hiſtorias, & facultates, diffuſius libro primo pertractauit: et ob id omnino credendum ſit, cinnabarim foſſile eſſe medicamentum. Hæc obijcienti ita reſponſum uolumus, quòd cùm ea hoc loco recenſeat Dioſcorides, quæ ob colorum nitorem, in picturum ueniunt uſum, nempe ceruſſam, chryſocollam, Armenium, cæruleum, Indicum, ochram, & alia pleraque, non mirum, nec præter inſtitutum mihi ſanè uidetur, quòd his etiam cinnabarim adiunxerit, quanquam arboris fuerit lachryma. Videmus enim inter hæc Indicum quoque à Dioſcoride connumeratum eſſe, quod tamen nec foſſile, nec metallicum eſt, ſed in India ſpumæ inſtar, ex arundinum quarundam germinatione ſponte prouenit: atque etiam arte quadam ſit ex iſatide herba in infectorijs officinis. Ex his itaque omnibus palàm fieri arbitror, quòd communis uſus cinnabaris, quam Dioſcoridis Minium, quòd in fornacibus fiat, & florentiſſimo, flagrantiſſimoque colore ſpectetur, eſſe mihi ſemper perſuaſit, ab ea longè diuerſa ſit, de qua author noſter hic mentionem facit. Eſt enim, ut ſuprà dictum eſt noſtri uſus cinnabaris foſſilis, & factitia: nota hæc omnibus, & frequens: illa uerò rara, nec multis cognita. Foſſilem (ut proxima commentatione latius dicetur) uidimus frequenter nos in argenti uiui fodinis, Hydria monte, qui una tantùm dieta à Goritia diſtat, circa Carnioliæ fines. Lapis eſt purpureus ad rubedinem declinans, hæmatitæ lapidi æmulus, non admodum durus, impensè tamen grauis, tantoq; plerunque argento uiuo prægnans, ut per ſeſe, nulla ignium ui guttatim exiliat. Factitiæ eodem loco plurimum etiam paratur ex argento uiuo & ſulphure, fictilibus quibuſdam concluſis, & flagrantiſſimo igni admotis, donec ad ſaturitatem rubeſcant. Id quod fieri à natura crediderim in ea, quæ foſſilis fuerit, in terræ uiſceribus. Nullus harum uſus in medicamentis, quæ intus in corpus ſumuntur, quòd pernicioſæ ſint, & uenenoſæ. Hinc fortè factum eſt, ut exiſtimauerit Fuchſius, in Nicolai Myrepſici codice in Damaſonij antidoto ab aliquo imperito additam eſſe cinnabarim. Sed in hoc alia planè à Fuchſio opinio noſtra eſt, quippe quòd putem Nicolaum eo in loco non de foſſitia, uel factitia cinnabari intellexiſſe, ſed de ea arboris lachryma, de qua ſcripſiſſe Dioſcoridem, iam euidentiſſimum, ni fallor, à nobis factum eſt. Nam cùm cinnabaris hæc Dioſcoridis teſtimonio, hæmatitæ lapillo pares habeat uires, probauerit q; is hæmatitem ad urinæ difficultatem, dubitandum ſanè non eſt, quin conſultò antiquorum cinnabarim ea in antidoto addiderit Nicolaus, quam ſpeciatim ad difficultatem, & ſtillicidium urinæ commendat. Cæterùm quamuis communis uſus cinnabaris in medicamentis, quæ ſumuntur in corpus, omnino lethalis, & perimens ſit; conſtat tamen ijs utiliter admiſceri poſſe, quæ exterius adhibentur, nempe ſuffimentis, quæ fiunt ad delendam Gallicam luem, ubi cætera non profuerint remedia, unguentis item nonnullis ad idem facientibus, & ad contumacia ulcera, alijſque medicamentis, quorum uires longum eſſet in præſentia recenſere. Porrò cùm dicat Dioſcorides hallucinari eos, qui cinnabarin minio eandem eſſe exiſtimant, eiusq; etiam ſcribat ſequenti capite argentum uiuum ex minio fieri, quod abuſiuè cinnabaris dicitur, omnino mihi perſuaſum uolui, nil aliud Dioſcoridi eſſe minium, quàm foſſile hoc, quod diximus cinnabarim foſſitiam hodie appellari, à quo argenti uiui plurimum eliciunt in Hydriæ fodinis. Auxit præterea opinionem ipſe Dioſcorides, quippe qui aſſerat Minium in metallis ſtrangulantem halitum eructare, ob idq; foſſores ueſicis ſibi faciem obuelare, ut per illas ſpectent, nec reſpirando noxium uaporem attrahant. Quandoquidem ubi cinnabaris in Hydria monte fodiatur (ut ego uidi, & teſtari poſſum) artifices eam decoquentes fictilibus quibuſdam ad id conflatis, & conuerſo ſimul ore argilla circumlitis, ut inde argentum uiuum eliciant, nares, & os linteis ſibi obſtruunt, ne noxio uapori liber pateat aditus: quòd non modò humſce halitus noxa, anheloſi fiant, qui hauſerint, ſed plerunque dentes uniuerſos amittant, putreſcentibus circumquaque gingiuis, ut quidam apertiſſimè teſtantur, qui ſpreto narium, et oris uelamento, ut cæteris uiderentur fortiores, edentuli prorſus facti ſunt, continuo tremore concuſſi. Accedit huc Vitruuij authoritas, quæ ſententiæ noſtram maximè tuetur. Ipſe enim ſeptimo uoluminis ſuæ architecturæ, ita de Minio diſſerit. Ingrediar minij rationes explicare. Id autẽ agris Ephe

Obiectionis dilutio.

Fuch. opinio reprobata.

Minium Dioſcoridi quid nobis.

ſiorum

siorum Cilbianis primùm memoratur esse inuentum, cuius & res, & ratio satis magnas habet admirationes. Foditur in gleba, quæ ἄσβολος dicitur antequàm tractationibus ad minium perueniat, uena uti ferro, magis subrufo colore, habens circa si rubrum puluerem. Cùm id foditur, ex plagis ferramentorum crebras emittit lacrymas argenti uiui, quæ à fossoribus statim colligitur. hæc Vitruuius. Nos equidem hoc idem uidimus in Hydriæ montis fodinis: ubi plerunque euenit, ut uulnerata ferramentis uena, argentum uiuum fonticuli instar, in substratam defluat humum. Sunt quoque Minij quàm pulcerimi Fodinæ plurimis in locis in Boemia ubi copiosum quoque foditur atque Hyebriaco longè ad modum pulchrius. Huius apud me sunt aliquot frustra, ad ostentationem asseruata. Cæterùm Plinio minium diuersorum est genorum, ut loco superius citato legitur, ubi cuncta eius genera retulit his uerbis. Inuenitur in argentarijs metallis minium quoque, & nunc inter pigmenta magnæ authoritatis. Theophrastus tradit inuentum minium à Callia Athenieuse initio superante aurum: posse excoqui arena rubente in metallis argenti: hanc fuisse originem eius. Reperiri autem iam tum in Hispanijs, sed durum & arenosum. Item apud Cholchos in rupe quadam inaccessa, ex qua iaculantes decuterent: id esse adulterum. Optimum uerò supra Ephesum Cilbianis agris. Arenam cocci colorem habere, hanc teri, dein lauari farinam, & quod subsidat iterum lauari. Iuba minium nasci in Carmania tradit. Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec ferè aliunde, quàm ex Hispania. Sed adulteratur multis modis, unde præda sectati. Nunque est alterum genus in omnibus ferè argentarijs, itemq; plumbarijs metallis, quod sit exusto lapide uenis permisto, non ex illo, cuius uomicam argentum uiuum appellauimus, sed ex alijs simul repertis. Steriles etiam plumbi suo colore, nec nisi in fornacibus rubescentes, exustiq; tunduntur in farinam. Et hoc est secundarium minium perquàm paucis notum, multum infra naturales illas arenas. Syncero cocci nitor esse debet. Probatur auri modo. Auro candente fucatum nigrescit, syncerum colorem retinet. Inuenio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candentis lamina, si non sit aurum, deprehendi illico. Hactenus de minio Plinius. Hinc igitur palàm est antiquis minium & fossile, & factitium extitisse. Nec sanè dubitauerim, quin in factitij genere acceperint ipsi cinnabarim factitiam, quæ passim in seplasiariorum officinis inuenitur. Id minium hodie appellant pharmacopolæ, tum etiam pictores, quod ueteres Græci Sandycem uocauere, ex plumbo, aut cerussa in fornacibus peruestis paratum. de quo etiam uidetur intellexisse Plinius. Καυάκαυ sic Græcis, ut Latinis etiam Cinnabaris appellatur: Officinis, Sangue di drago in lacrime: Italis, Cinabro: Hispanis, Sangre de dragon.

Nomina.

Τὸ ἀργύρυος. ARGENTVM VIVVM. CAP. LXX.

ARgentum uiuum fit ex minio, quod abusuè cinnabaris dicitur, patinis fictilibus impositæ, ferrea concha cinnabarin continente, & calice cooperta, argilla superlita, carbonibus succendunt, siquidem detersa fuligo, quæ calici insidet, refrigerata in argentum uiuum coit. Quinetiam inuenitur in argenti fodinarum tectis stillatim concretum. Alij per se in metallis inueniri tradunt. Seruatur in uitreis, aut plumbeis, aut stagneis, aut argenteis uasis: siquidem aliam materiam omnem exedit, & defluere facit. Potum uim pernicialem habet: suo enim pondere interna excest. Remedio est lac multum subinde potum, & uomitionibus reiectum, aut uinum cum absinthio, aut apij decoctum, aut semen hormini, aut origanum, aut hyssopum cum uino. Auri limata scobs, id est, ramentum quàm tenuissimum epotum mirabili est auxilio.

Argenti uiui consid.

ARgentum uiuum omnibus notissimum, corpus est è fossilium genere, liquidum, & aquæ modo fluidum, colore argenteo, liuescente, pellucidumq;: substantia uerò lenta, tenui, in qua tam frigiditas, quàm humiditas exuperat. Hæc igitur symmetria (ut chymistarum, qui se philosophos existimant, fert opinio) res est sanè admodum disposita ad metallorum omnium generationem. quamobrem ipsorum tum originem, tum semen argentum uiuum appellauere. Quinetiam non addensari putant, quòd ei non insit caliditas, & siccitas tanta, quæ ad muneris obeundum sufficiant. Addunt temporis defectu id etiam euenire: ideoq; immaturum, indigestum, imperfectumq; reddi. Cæterùm relicta chymistis disceptandi materia, an ipsum metallorum quorumcunque prima fuerit materia, an aliter se res habeat, dicam, philosophorum tantùm, qui de eo scripserunt, sententiam secutus, facilè Argentum uiuum esse materiam ad metallorum generationem proximam. Quippe cùm facillimè omnibus se coniungat metallis, palàm nimirum fit, ijs gignendis aptissimam esse materiam, ijsq; præsertim, quibus facilius contactu inhæresceit: quandoquidem in habentibus symbolum (ut uulgata propositio est) & in consimilibus facilis est transitus. Hanc itaque ob causam eos rectè sentire putauerim, qui dicunt, quòd si argentum uiuum in terræ uisceribus usqueadeò decoctum esset, ut in aliquod fixum, firmumq; uerteretur metallum, in plumbum potius aut stagnum uerti deberet, quàm in argentum, uel in aurum. Siquidem certum est, quòd id facilius plumbo, stagnoq; contactu inhæret, quàm cæteris. tametsi non negauerim, quinetiã in argentum, et aurum argentum uiuum conuerti possit, cùm etiam cum ijs facilè commisceatur. Hic autem est chymistarum ludus, qui tempus conterunt, & oleum & operam perdunt, id arte reficere existimantes, in quo natura ipsa defecit: quam (ut liquidò constat) nemo unquam ita ad unguem imitari potuit, quin ab eius mira solertia aberrauerit. Omnia metalla in argentum uiuum conicita, supernatant, ut lignum in aqua, præter solum aurum, quod si injiciatur, statim petit fundum, quòd hoc magis ponderet, quàm cætera. Amplissima argenti uiui metalla (ut etiam in superiori capite diximus) uisuntur in Hydria monte, qui quadraginta millia passuum à Goritia distat, ubi continuò copiosum elicitur è lapide quodam fragili potius, quàm duro, colore ex nigro rufescente, & ad purpuram quadantenus uergente, ponderoso plumbi instar, & argento uiuo scintillante. Hanc uenam postquàm

Quorundam error.

quàm effoderunt, conterunt, & in fictilia quædam anguſti oriſicij conijciunt, & recenti arborum muſco obturant: deinde fictile alterum huic ſimile, latioris tamen oris, in terram ſepeliunt, & alterius pleni inuerſum oriſicium, in illud inferunt, & argilla circunquaque muniunt obturantq; oſcula, & uaſa ſimul connectunt, & firmant, adeò ut uacuum fictile totum ſub terra ſidat, plenum uerò totum ſuperemineat. Itaque in aperta areæ quàm plurima ſeriatim collocant fictilia, & deinde ignem in ambitus ſuccendunt, cuius ui calefacta uena, argentum uiuum guttatim diſtillat in ſubſtratum fictile. Hinc ſuo tempore eximunt, & in utriculos quoſdam reponũt, quòd uaſa ferè cuncta exedat, ac dilaceret, præter uitrea, uel fictilia uitro circumlita. Quo ſit, ut Dioſcoridem mirari ſubeat, qui argentum uiuum in argenteis, aut plumbeis, ſtagneisve, aut utreis tantùm uaſis ſeruari poſſe ſcribit, quòd aliam materiam omnem erodat, niſi codex hic deprauatus ſit. Siquidem id falſum deprehenditur: nam argentum uiuum exeſa, ac deſtruit omnia metalla, quibus inhæſerit. Ex quo potius, cùm hæc à Serapione non ſcribantur, qui tamen Dioſcoridis omnia ferè ſcripta bona fide reddidit, planè ſuſpicandum fuerit, huic capiti plura ſubeſſe mendа. id quod etiam uaria in hoc loco Oribaſij lectio confirmare uidetur. Reperiuntur autem in argenti uiui fodinis inter ipſius uenam peculiares quædam lapidis illius ruſizonæ, quem foſſores foſſitiam cinnabarim uocant, de quo etiam in præcedenti capite diximus. Hic adeò argento uiuo ſcatet, ut ſæpius abſque alio igne inde per ſeſe guttatim deſſluat. Euenit præterea dum foſſores mucronatis inſtrumentis, uenam effodiunt, ut purum profiliat argentum uiuum, decurratque celerius, ueluti è fonticulo quodam. Porrò rari admodum ſunt foſſores, & huiuſce materiæ artifices, tametſi robuſtiſſimi fuerint temperamenti, qui eo in opere ad quartum uſque annum incolumes perdurare ualeant: quippe obnoxium metalli halitum, partium omnium tremore concutiuntur. Cæterùm Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum ſcribit, contra illud quod experimento comprobatur, Argentum uiuum ex ſponte naſcentibus non eſſe, ſed ex iis, quæ præparantur, uelut ceruſſa, arugo, pſoricum, lithargyros: fateturq; ſe nullum huiuſce medicamenti feciſſe periculum, an interimat, ſi deuoretur, uel ubi foràs fuerit admotum. Galenus notatur.

Fit ex argento uiuo & ſale, quod ammoniacum uocant, lethale illud medicamentum, quod officinæ chymiſtæ ſcitæ, Argentum ſublimatum appellant, utriſque ſimul admiſtis, & in uas uitreum conectis, ac inde in fornacem deductis, ut hæc ignium ui, in uaſis ſublime tollantur, ubi ſalis modo concreſcunt, lapideſcuntq; ſacchari colore. Sunt etiam qui tantum communi ſale, & calcantho additis, argentum uiuum ſublimatum conficiant, alij uerò ſalnitrum, alij alumen, alij Arſenicum album addunt. Atqui quod paſſim in officinis habetur: ex argento uiuo, ſale & calcantho conſtat. Fit etiam ex argento uiuo, & aqua, quam ex calcantho, alumine, & ſale nitro conficiunt chymiſtæ, arte quadam, & ignium ui, id quod recentiores quidam Præcipitatum uocant. Cui facultas ineſt ſanè admirabilis ad contumacia ulcera ſananda, eaque præſertim, quæ à Gallica lue emerſerunt. Argenti ſublimati confectio.

Sunt etiam qui dimidij ſcrupuli pondere deuorandum propinent admiſtis margaritis, aliiſq; quibuſdam, quæ cor tueri non ambigunt, ubi quis Gallicis doloribus circa articulos conflictetur. Datur etiam melancholicis, Armenij lapidis modo, ut libello, quem de morbo Gallico ſcripſimus, abundè dictum eſt: nanque eoſdem præbet effectus, uomitionibus expurgans. Sunt præterea qui purum ſyncerumque Argentum uiuum hauriendum præbeant non modò adultis, ſed pueris, & infantibus ætate tenellis. Siquidem Braſſauolus Ferrarienſis uir ſanè hac ætate clariſſimus, ſuo de ſtirpium examine pro certo ſcribit, ſæpius ſe dediſſe Argentum uiuum infantibus deuorandum ui uermium ſemimortuis, qui illico ſanati ſunt: idq; feciſſe ait in ultima deſperatione. Sed quomodo, uel qua menſura, uel pondere dandum ſit, ſilentio inuoluit. At Goritienſes obſtetrices, ubi grauidæ diu in partu laborauerint, ſtatim Argentum uiuum ſcrupuli pondere nullis incommodis potandum exhibent. Quo ſit, ut facilè mihi perſuaſerim, Argentum uiuum potantes haud nocare, niſi pondus, uel menſuram exceſſerit. Non tamen crediderim, quòd ſolum pondere interimat, ut quidam putant Dioſcoridem tantùm ſecuti, ut latius libro ſexto diſſeremus.

Auri hiſtoria, & præſtãtia.

Sed quoniam Argentum uiuum nobis in mentem reuocauit AVRVM omnium metallorum pretioſiſſimum, præſtantiſſimumq;, cùm eius nuſquam, quod extet, meminerit Dioſcorides, crederem profectò non paucam naturæ rerum iniuriam à me illatam iri, ſi huius tam pretioſi metalli, cuius inextinguibili ſiti uniuerſus æſtuat mundus, hiſtoriam, & facultatem ſilentio præteriſſem. Quandoquidem ob ipſius ſplendeſcentem coloris nitorem, opinati ſunt naturæ operum indagatores, admirabiles auro ineſſe facultates, quibus homines non modò incolumes tueri poſſit, ſed & longæuos reddere. Quapropter mirum non eſt, ſi ipſum tanti faciat mundus, & ante cætera extollant homines. Auri itaque materiam nil aliud eſſe ſcribunt, quàm ſubſtantiæ elementariæ ſibi inuicem proportione reſpondentes. Hę autem ſimul commiſtæ, cùm pari ſint uirtute conformatæ, aliud ſanè gignere nequeunt, quàm amicabilem quandam, & optimam miſtionem, quæ fermentatione, & coctione perficitur. quo fit, ut inde tam indiſſolubili nexu uniantur, ut permanentes, & ferè indiſſolubiles fiant, adeò quòd, ſiue id eueniat cæleſtium corporum influxu, aut temporis ui, aut ſagaciſſimæ naturæ opere, aut, bis omnibus unà concurrentibus, conuertuntur eædem ſubſtantiæ in hoc metallicum corpus, quod uocant aurum. Hoc enim (ut diximus) ob ſui tum ingentem temperiem, tum unitatem, tum optimam miſtionem, adeò denſum euadit, quòd non modò quandam communem conſequitur permanſionem, ſed incorruptibilem ferè temperiem, & cauſam quandam, ob quam ſuperflui nihil continere poſſit. Hinc igitur eſt, quòd quanquam longioribus ſeculis aurum in terra, uel in aqua ſepultum permaneat, nunquam rubiginem contrahit: ſicut in igne diutius permanens, non modò aliqua ex parte non comburitur; ſed & depuratus, & ſplendidius efficitur. Ad hæc ob optimam ſui unitatem, nullo phlegmate, nulloque pingui redundat: ita ut perpetuò fulgeat, ſplendidiſſimumq; perduret. Quinetiam tractantium manus nullo colore tingit, nempe croceo, aut nigro, quemadmodum cætera faciunt metalla. neque etiam aliquo odore, aut ſapore guſtantium, aut olfacientium tum nares, tum palatum inficit. Aurum intus in corpus ſumptum, ſiue ex induſtria, ſiue inſcijs deuorantibus, nullam penitus infert noxam, ut complura faciunt metalla: ſed mirum in modum cor, & uitalem facultatem roborat. quod ſolis influxui acceptum plerique ſapientes retulerunt.

Digitized by Google

lerum. Quamobrem iure quidem dici poteſt, aurum omnium metallorum præſtantiſſimum eſſe, ductile, colore lucido, illiq; perſimili, quo cuncta à ſole illuſtrantur. Inſuper propria quadam attractrice ui pollet, quæ reſpicientium animos allicit, & diſponit, ut ab ipſis illico deſideretur. unde quidam exiſtimauerunt auro propriàs quàm plurimas ineſſe dotes. In Italia propriæ ſynceri auri fodinæ (quod ſciam) nullibi extant. Atqui in Germania, Pannonia, ac Tranſyluania ex pluribus in locis habentur. Auri uenam ijs omnibus locis crediderim gigni, ubi cælum id cauſæ elementaris inſtuat, ac diſponat, de quibus antea diſſeruimus. Huius uena uarijs lapidibus impacta uiſtur in aſperrimorum montium uiſceribus. Verùm ea omnium præſtantiſſima auri uena cenſetur, cui cæruleus lapis fuerit admiſtus: tantò enim melior hæc, quantò ponderoſior, & colore uigentior, adeò ut illa cæteras præcellat, quæ pluribus auri guttis ſcintillet, uel in qua plures auri lineæ intercurſantes conſpiciantur.

Eſt etiam auri ferax diuerſorum fluminum arena. Siquidem proculdubio conſtat in Hiſpania Tagum, in Thracia Ebrum, in India Gangem & Pactolum, in Pannonia Iſtrum, in Germania Rhenum, in Italia Padum & Ticinum, aureas ducere arenas, à quibus arte quadam aurum omnium probatiſſimum elicitur. uerùmtamen non omnibus eorum litoribus aureæ eædem ſunt arenæ. Auri uires prodidit Auicenna ſecundo ſui operis uolumine, ſic inquiens. Aurum in omnibus ſuis partibus æquale eſt. Inſeritur medicamentis, quæ atrabiliarijs competunt morbis. Ad hæc ubi actuali cauterio ſit opus, ignitum aurum cæteris præſtat metallis, quòd ulcus inde exortum citius conſaneſcat. In ore contentum, anhelitus graueolentiam tollit. Auri ſcobs prophyrite lapide læuigata in ea medicamenta additur, quæ ad alopecias, & lichenas parantur, tam intus in corpus ſumptum, quàm extrà medicamentis exceptum. Hæc item eodem modo diutius læuigata, adeò ut tactum ferè effugiat, oculis immittitur ad roborandam eorum aciem. Bibitur autem & ad cordis affectus, & animi mœrores. Argentum uiuum quod Latinis, ὑδράργυρος Græcis nominatur, Mauritanis, Zaibar, ſeu Zaibach: Italis, Argento uiuo: Germanis, Queck ſilber: Hiſpanis, Azogue. Aurum uerò Latinis, χρυσὸς Græcè dicitur: Germanicè, Guld: Italicè & Hiſpanicè, Oro.

Auri uires ex Auicenna.

Nomina.

Μίλτος σινωπικὴ. RVBRICA SINOPICA. CAP. LXXI.

RVbrica Sinopis maximè probatur grauis, denſa, ad iecinoris imaginem uergens, calculorum expers, concolor, cùm diluitur, impendiò fuſilis. Effoditur in Cappadocia, ſpeluncis quibuſdam, expurgataq; defertur in Sinopem urbem, in qua uenditur: unde cognomentum accepit. Vim habet exiccatoriam, quaſi inducendo obſtruentem, & adſtrictoriam. quapropter uulnerarijs emplaſtris, & paſtillis exiccantibus, & adſtrictorijs commiſceri ſolet. Aluum ſiſtit, in ouo ſumpta aut clyſtere infuſa. datur iecinoris uitio laborantibus.

Rubricę Sinopicæ confid.

Hodie profectò neminem inuenio, qui doceat, & explicet, quæ nobis legitima ſit Rubrica Sinopica. Sed quantum ego conijcere potui (etſi id pro certo aſſerere non auſim) nullum è foſſilium genere occurrit, quod magis Sinopicam rubricam nobis repræſentet, quàm uulgariſſimus bolus Armenus uocatus, is nimirum, qui in quadratas defertur maſſas, quiq; maximè uulnerarijs medicis expetitur ad ſanguinis profluuium cohibendum, & fracta oſſa ferruminanda. Hæc rubrica (ut Georgius Agricola maximus foſſilium indagator inquit) etſi iandudum ex Sinope Cappadocię urbe, unde nomen inuenit, tantùm importabatur; conſtat tamen alibi etiam reperiri, non modò in proprijs uenis; ſed in aurarijs, argentarijs, ærarijs, ferrarijsque metallis. Hanc omnino mihi opinionem illud auxit, quòd certò ſciam plurimum pſeudoboli Armenij ex ferrarijs Iluæ Tyrreni inſulæ fodinis ad nos quotidie conuehi: quòd deinde colore ſit iecinoris, pondere grauis, ſubſtantia denſius: quòd etiam in aquam conjectus facilè diſſiliat; quòd denique ſua ui exiccet, adſtringat, & cogat. Hæc enim gleba, cùm uerus bolus Armenius non ſit, nil aliud (meo iudicio) eſſe poterit, quàm rubrica Sinopica, quanquam à Sinope non deferatur. Cæterùm non deſunt qui firmiter aſſerere audeant Armenium bolum, quem uulgò orientalem appellamus, Sinopicam eſſe rubricam; ſed ij proculdubio hallucinantur. Plura enim ſunt quæ palam faciunt, hos manifeſto decipi, & in errore uerſari. Siquidem ubi primum color expendatur, is ſanè iecinoris non eſt, ſed longè rubicundior. Præterea qui ſcribant Sinopicam rubricam eſſe pinguem, et in ore detentam butyri inſtar liqueſcere, habeo profectò neminem. Deinde ſi uires expendamus, nuſquam reperio ſcripſiſſe Dioſcoridem, aut Galenum, Sinopicam rubricam, uiribus eſſe præditam, quibus uenenis, & animalium uenenoſorum morſibus occurrere poſſit; quemadmodum Armenius bolus orientalis. Siquidem is omnium probatiſſimorum medicorum conſenſu, qui paſſim eo utuntur, non ſolùm uenenis aduerſatur, ſed peſtiferis quibuſcunque morbis. Adde quòd aqua maceratum haud facilè diſſoluatur. Sed plura de his (Deo uolente) in ſecundo epiſtolarum noſtrarum tomo diſſeremus. Species Sinopidis (ut Plinius eſt author libro XXXV. cap. VI.) tres, rubra, & minus rubens, & inter has media. Quæ ſanè differētiæ uiſuntur pariter in uulgari Armenico bolo. Manardi laplus.

Porrò Manardus Ferrarienſis libro tertio epiſtola quarta, Sinopicæ rubricæ meminit, quæ albo ſit colore. Sed in hoc uirum alioqui celebrem mirari ſubit, quòd non animaduerterit non poſſe albam quámuis terræ glebam Rubricam appellari. Rubrica, quæ Græcis μίλτος σινωπικὴ, Latinis pariter ac Italis Rubrica Sinopica uocatur: Arabibus, Mogar, ſiue Magra: Hiſpanis, Almagra.

Nomina.

Μίλτος

Μίλτος τεκτονικὴ. RVBRICA FABRILIS. CAP. LXXII.

RVbrica fabrilis ad omnia Sinopide inferior eſt. Optima Aegyptia, & Carthaginenſis, lapidum expers, friabilis. Gignitur etiam in Iberia, quæ ad occidentem ſpectat, ochra exuſta, & degenerante in rubricam.

RVbricam hanc ideo fabrilem appellauere ueteres, quòd ea plerunque uterentur materiarij fabri ad lineas protrahendas infectis in ea funiculis. Naſci fabrilem rubricam in Lemno memoriæ prodidit Galenus, cùm libro nono ſimplicium medicamentorum, tum etiam primo de antidotis, ſed à lemnia ſphragide plurimum differre. Verùm an communis uſus rubrica, quæ uulgò Italis propriè dicitur Terra roſſa, ea ſit fabrilis rubrica, de qua hîc meminit Dioſcorides, cur pro certo affirmem non habeo. Quæ Græcè μίλτος τεκτονικὴ, Rubrica fabrilis Latinè dicitur: Arabibus, qui nullam faciunt differentiam inter hanc & Sinopicam, Mogar et Magra: Italis, rubrica fabrile: Germanis, Roetel ſtein. Rubricæ fabrilis conſid. Nomina.

Λημνία γῆ. LEMNIA TERRA. CAP. LXXIII.

LEmnia terra cuniculoſa in ſpecu nata, è Lemno inſula, paluſtri loco defertur, inibi electa & caprino ſanguini permiſta. quam incolæ cogunt in paſtillos, & imagine capræ ſignant: unde & ſphragida ægros, hoc eſt, ſigillum capræ appellauere. Vim antidoti habet contra pernicioſa uenena ſingulare: pota cum uino, & præſumpta euomi uenena cogit. Contra ictus morſuſq; animalium, quæ exitiale uirus eiaculantur, prodeſt. Antidotis familiaris. Sunt qui hanc ad ſacrificia utantur. eſt & dyſenteriæ utilis.

LEmniæ terræ amplam in Italiam notitiam ſuo tempore attulit Galenus medicamẽtorum omnium diligentiſſimus inquiſitor. quippe qui, ut hac ſynceriſſima tandem potiretur, atque ut omnem impoſtorum fraudem detegeret, qui eam adulteratam uendebant, bis in Lemnum inſulam nauigauit, ut eius uerba teſtantur libro' t x. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. At aliæ ſunt terræ differentiæ ex diuerſi generis corporum natæ commiſtione, qua ratione lapidoſæ, & arenoſæ habentur: atque admiſtam talium ſubſtantiam ſegregant largæ aquæ effuſione ac maceratione, dum humidum efficiatur. Cùm enim id effectum eſt, id quod defertur, atque ineſt lapidoſum, atque arenoſum, id omne ſubſidit, & terra exacta ſupernatat. Tale quiddam & in Lemnia terra uiſitur, quam cognominant quidam milton Lemniam, id eſt, rubricam Lemniam, & alij quidam ſphragida Lemniam, hoc eſt, ſigillum Lemnium, ob impreſſum uidelicet illi ſigillum Dianæ ſacrum. Siquidem hanc terram ſacerdos cum patrio quodam honore ſuenens, haud mactatis animalibus, ſed tritico, atque hordeo piamenti gratia loco redditis, in urbem comportat; quam deinde aqua maceratam, atque in lutum humidum redactam, ubi ualenter conturbauit, paulumq; inde quieſcere ſuit, primùm aquam, quæ ſupernatat auſert, & mox quod ſub ea eſt lutum tollit, ac reliquum duntaxat, quod ad imum ſubſedit, lapidoſum ſcilicet, & arenoſum relinquit, ut inutile, ac ſuperuacaneum. Porrò lutum illud pingue uſque eò deſiccat, dum mollis ceræ conſiſtentiam accipiat: huiuſq; exiguis acceptis particulis, ſacrum Dianæ ſignum imprimit. Ac poſtea rurſum in umbra ſiccandum reponit, donec omnem planè humiditatem amittat, fiatq; illud medicis omnibus cognitum medicamen Lemnia ſphragis, ſiue ſigillum. Sic enim quidam illam cognominant, ut dixi, ob impreſſam illi ſphragida, hoc eſt, ſigillum; ceu etiam nonnulli ob colorem Lemniam milton ſiue rubricam appellitant: eundem enim, quem rubrica, colorem habet. Verùm ab ea differt, quòd contactu non contaminet atque illa: & ſecundum collem in Lemno, qui totus colore fuluo eſt, & in quo neque arbor, neque ſaxum, neque planta naſcitur, tantùm huiuſmodi terra uiſitur. Porrò tres eius ſignantur differentiæ: una quam poſuimus terræ ſacræ, quam alij nemini præter unam ſacerdotem contingere fas eſt: altera uerò eius, quæ re uera miltos eſt, ſiue rubrica, utuntur autem ea potiſſimùm fabri: demum tertia eius, quæ extergit, qua utuntur, qui lintea, & ueſtes lauant, quibus utique collibitum eſt. Cæterùm cùm & apud Dioſcoridem, & alios quoſdam ſcriptum legiſſem, Lemniæ terræ hircinum miſceri ſanguinem, atque ex luto, quod ea miſtione conficiebatur, ſacerdotem quas uocant Lemnias ſphragidas tum conformare, tum conſignare, cupiebam profectò & ipſe miſtionis modum inſpicere, atque ſymmetriam. Itaque quemadmodum in Cyprum nauigaueram uidendorum, quæ in ea ſunt, metallorum gratia, & in cauam Syriam Palæſtinæ partem profectus fueram, bituminis & aliorum quorundam inſpiciendorum cauſa; ita nec in Lemnum enauigare piguit, ut quantum ſanguinis terræ admiſceretur, conſpicerem. Nam cùm iterum ex Aſia Romam pedeſtri peterem itinere, per Thraciam, & Macedoniam, prius à Troade Alexandræa in Lemnum adnauigaui, nactus illic nauem, quæ ad Theſſalonicam curſum deſtinabat. Conueniebam autem cum nauclero, ut in curſu Lemno appelleret. Et ſanè ille præſtitit, ſed non ad eam ciuitatem, ad quam oportebat. Antea enim neſciuer am duas eſſe in inſula ciuitates, ſed credebam, ut Samus, Chius, Cos, Andrus, Tenus, & omnes adeò, quæ in Aegeo ſunt mari, unam duntaxat ciuitatem habent, toti inſulæ cognominem; ita & Lemnum unam nominis ſui habere ciuitatem. Porrò ut ex naui deſcenderam, intellexi ciuitati nomen eſſe Myrinæ, nec in regione ciuitatis illius aut Philoctetis templum eſſe, aut ſacrum Neptuni collem, ſed in altera, quæ uocatur Hepheſtias, nec ciuitatem eam Myrinæ eſſe propinquam. Cùmque me nauclerus expectare non poſſet, diſtuli, ut cùm Roma in Aſiam redirem, tunc Hepheſtiada uiſerem: id quod feci, prout ſperaueram, & propoſueram. Nam ubi ex Italia in Macedoniam traieciſſem, eamque penè totam pedeſtri itinere pertranſiſſem, peruenſſemque Lemniæ terræ hiſtor. ex Galeno.

nissemque Philippos, quæ ciuitas est finitima Thraciæ, inde ad mare descendi, quod proximum aberat centum viginti stadijs: primumque Thasson transmissi, distantem plus minus ducentis stadijs, atque illinc in Lemnum septingentis, ac rursum fermè septingentis in Alexandream Troada traieci. Ac proinde sanè ex industria tum de nauigatione, tum de stadijs adscripsi, ut si quem eadem, quæ me caperet Hephestiada uisendi cupiditas, cognito eius situ, sic nauigationem institueret. In tota nanque insula Lemno orientem spectat Hephestias, occidentem uerò Myrina. Et quod à poeta dictum de Vulcano est, qui Græce dicitur Hephestus, Decidit in Lemnum, propter collis naturam occasionem sumpsisse fabulæ crediderim. Apparet enim combusto simillimus, tum colore ipso, tum etiam quia nihil in eo nascitur. In hunc itaque collem sacerdos, quo tempore ego ad insulam accesseram, egressa, certo quodam tritici, hordeique numero in terram coniecto, alijsque quibusdam pro religione patria perpetratis, plaustrum totum terra impleuit. Atque ubi in urbem conuenissem, quo dixi modo, illas fama hominum adeò celebratas Lemnias sphragidas præparabat. Visum ergo mihi erat percõtari, nunquid unquam antea hircinum, aut caprinum sanguinem huic terræ misceri solitum, memoriæ proditum accepisset. Quo audito, omnes in risum soluti sunt, nec ij sanè quiuis ex uulgò, sed uiri oppido quàm eruditi, cùm in alijs, tum præcipuè in uniuersa patriæ historia. Quin & à quodam ab incolarum quopiam descriptum, qui omnem Lemniæ terræ usum edocebat. Quamobrem nec me quoque piguit huius medicamenti periculum facere, accepta sphragidum uiginti millibus. Sed & his, à quo librum dono accepi, inter principes habitus, ad multa hoc utebatur medicamine: siquidem ad uulnera tum uetera, tum cicatrici inducendæ contumacia: ad hæc ad morsus uiperæ, atque adeò omnes ferarum morsus, necnon aduersus medicamenta lethalia, non antè modò exhibere, sed & pòst sphragide uti consueuerat. Addebat porrò sese periculum fecisse medicamenti, quod quia fructum iuniperi accipit, διὰ τῆς ἀρκεύθου nuncupatur, cui utique indebatur & terra Lemnia: uomitumque ciere aiebat, siquis cùm etiámnum in uentre lethale uenenum hæreret, alexiterium siue auxilium ebibisset. Et sanè nos quoque huius fecimus periculum in lepore marino, & cantharidibus, cum sese zele quippiam accepisse homines suspicarentur: uerùm hausto, quod Lemniam sphragida habebat medicamento, protinus omne euomuerunt, nec posthea ullum illis accidit symptoma eorum, quæ ad leporem, & cantharides comitari consueuerunt: tametsi conuicta esset pernicioforum medicaminum exhibitio. Cæterùm an ad alia mortifera medicamenta, hæc inquam, quæ uocant deleteria, eandem uim habeat medicamentum, quod ex fructu iuniperi, & terra Lemnia conficitur, mihi utique ignotum est. At ille ab Hephestiade profectò asserebat, adeò ut & rabientis canis morsum eam sanare diceret in uino diluto epotam: at ulceri ex aceto impensè acri impositam. Sed & aliarum ferarum ictus, ex aceto sanare referebat, extrinsecus foliys herbarum insuper impositis, quæ putredini resistere didicimus. In primis uerò prædicabat scordium, deinde centaurium exile, inde marrubium. Porrò si quando nos sanè ad ulcera cacoethe, & putrida terram Lemniam adhibuimus, magnificè profuit. Vsus autem est, pro prauitatis ulceris magnitudine. Quippe id, quod grauiter olet, impendioque laxũ, molleque est, ac sordidum, sustinet ut uel per acerrimum acetum Lemnia terra in lutosam soluatur consistentiam, aliorum more pastillorum, quorum alius alio utitur: dico autem Polyidæ, & Prasionis, & Andronis, & qui nunc dictus est, quem Betinum uocant. Siquidem hi omnes ualenter desiccantes prosunt ulceribus contumacibus, soluti interim quidem in uino dulci, interim sapa, interim œnomelite, nonnunquam etiam alborum uinorum quopiam, aut fuluorum, aut flauorum, prout uimirum usus postulat. Nam de talibus alibi definietur. Similiter uerò quandoque soluuntur aut ex aceto, aut uino, aut aqua, aut oxymelite, aut oxycrato, aut melicrato. Porrò Lemnia terra ex aliquo comprehensorum soluta, medicamentum fit idoneum tum recentibus glutinandis uulneribus, tum medendis inueteratis, ægrè ad cicatricem uenientibus, & contumacibus. Hactenus de Lemnia terra Galenus. Ex cuius quidem uerbis facilè conijci potest, Lemniam terram, quam ad nos hoc tempore conuehunt mercatores Turcicis characteribus obsignatam, illegitimam esse, & minimè synceram. Quandoquidem constat Galeni testimonio, Lemniã sphragidem impensè rubescere, non autem subrubescere uel potius subalbescere, qualis hæc uisitur, quæ passim pro legitima, synceraque circumferunt impostores. Quamobrem eorum sententiam non omnino improbandam censemus, qui nil aliud esse Lemniam terram putant, quàm bolum Armenium, qui officinis seplasiariorum Orientalis cognominatur: præsertim quòd compererim (si uera fatentur negociatores, qui mecum locuti sunt) bolum hunc non aduehi ex Armenia, ubi legitimum synceriſſimumque Armenium lutum nascitur, sed etiam ex insula Lemno. Siquidem Armenium lutum, quod bolum quidam uocant, præterquàm quòd ex Armenia adferri debeat, si Galeno medicorum principi credimus, colore est pallido ochræ instar, non autem impensè rubro. Id quod ipse Galenus libro nono simplicium medicamentorum in Samiæ terræ mentione testatur, his uerbis. Cæterum durante hac ingruenti, & graui pestilentia, ex Armenia ea, quæ Cappadociæ finitima est, data nobis est, terra, etiam siccantior, colore pallido. Lapidem qui donarat, non terram appellabat: promptissimeque in læuorem soluitur, ceu etiam calx: sic enim uidelicet nuncupo petram combustam. Verùm uti nec in illa arenosum quippiam admissum est, ita nec in Armenia. Nam posteaquàm in mortario pistillo comminuta est, adeò est leuis, nec plus est lapidea, quàm aut calx, aut Samius after: tametsi non æquè ut after leuis est. Itaque illo etiam magis conspissata est, minusque aeria: quamobrem opinionem, ac phantasiam præbet ijs, qui negligentius intuentur, quasi lapis esset. hæc Galenus. Ex quibus sanè perspicuum fit, quòd Armenia terra, siue lapis, uel lutum, ab Armenio bolo orientali uulgò uocato, quàm maximè dissidet. Cæterùm ad Lemniam terram redeuntes, quantum ex literis Doctoris Stephani Albacarij, qui Lemnum Insulam ferè totam circumiuit, à clarissimo uiro Augerio de Busbeke Constantinopoli mihi trãsmissis, intelligere possum, locus, ubi nunc terra Lemnia inuenitur, nihil prorsus similitudinis præ se ferre uidetur, quod cũ Galeni historia conueniat. Siquidem Albacarius, ad Augerium, qui eum in Lemnum hac tantùm de causa ablegauit,

Lemniæ terræ uires.

Lemnia terra quid censeat.

Noua Lẽniæ terræ histo. à Galeno dissentiens.

gauit, ita de terra Lemnia ſcribit. Qui Inſulam hanc incolunt Græci, dicunt nullibi in uniuerſa Inſula Lemniam reperiri terram, niſi hoc in colle, ubi nunc effoditur, nec unquàm ſe intellexiſſe aiũt ſuperioribus ſeculis alibi fuiſſe repertam; neminemq; haberi ſuæ gentis ſcriptorem, qui aliter de ea poſteritatis memoriæ commendauerit. Verùm non ob id facilè credam, ex hoc loco, Galeni ęuo, terram hanc effodi ſolitam. Quippe quòd collis deſcriptio, in quo terra hæc habebatur, apud Galenum huic minimè correſpondeat. Siquidem Galeno collis eſt combuſto ſimilis, fuluus totus, & in quo neque arbor, neque ſaxum, neque planta naſcitur, ſed tantùm lemnia terra refertus eſt. Atqui contrario ferè modo collis ſe habet, in quo eiuſmodi terra nunc foditur. Nam ijs præſertim locis, ubi huiuſce terræ fodinæ habentur, lapides adeò magni reperiuntur, ut ex ijs piſtrinariæ molæ parari ſoleant. Colles præterea nuſquam combuſto ſimilis apparet, nec ullum fului coloris in eo veſtigium uidetur. Fertilis eſt totus, & arborum, plantarum, & frumentaceorum ferax. Cum enim ab incolis diligenter colatur, copioſum tritici, & leguminum, præſertim faſeolorum, prouentum affert. Idem orientalem plagam reſpicit, & apud uicum quendam ſitus eſt, quem Repondi uocant. Terra autem Lemnia foditur in montis cacumine, quod in planitiem ſe extendit. Fodinæ ibi ſunt tres, quarum duæ, è quibus ſuperioribus temporibus Lemnia terra effoſſa eſt, corruerunt, & in totum deletæ ſunt. Tertia autem, quæ putei modo in collem deſcendit ad Septentrionem uergit. Ad eiuſdem collis radices, tres limpidiſſimæ aquæ ſcaturiunt fontes, quorum duo, qui minores ſunt, ad Septentrionalem plagam excurrunt. Tertius uerò, qui amplior eſt, ad meridiem progrediens, uiridarium quoddam irrigat. Hac in parte antiquum paruumque extat ſacellum, pluribus in locis diruտum, ac ubique detectum (Sotiram hoc uocant) quò Metropolitanus ſacerdos unà cum duobus Caloïris (ita præsbyteros uocant) accedit eadem die, quo terra effoditur, & ibi Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri transfiguratione in monte Tabor celebrant, ſuas canentes pſalmodias. Verùm id non faciunt aliquam ob ſuperſtitionem, quæ ſeruari debeat, anteaquàm Lemnia terra effodatur, ſed quòd ea die transfiguratio Ieſu Chriſti celebretur. Ad hæc quæ ibi foditur terra, maiori ex parte candicat, aut pauliſper ſubrubet, & ſi quandoque (rariſſimè tamen) etiam rubro, aureoque colore inueniatur, Armenio bolo per omnia ſimilis, cùm tamen Galeno in uniuerſum Lemnia terra adeo ſaturatè rubeſcat, ut à rubrica nihil colore differat. quæ quidem rubrica, qua utuntur fabri ad lineas ducendas, in nonnullis Inſulæ locis etiam hoc tempore è fodinis eximitur. Sed hæc Lemnia terra Galeni eſſe non poteſt, cùm tangentes rubro colore inficiat. Hac itaque me adducunt ad credendum, quòd aut ex alio colle Galeni tempore deſumpta ſit, qui tam longo temporis tractu, aut terræ motu, aut pluuiarum inundatione corruerit, ut in alijs quoque locis factum eſſe ſcimus, aut, quòd idem collis, cultorum diligentia, ac laboribus faciem, & naturam omnino immutauerit. Nam inter cæteras ſylueſtres plantas Chamæleonis albi plurimum profert. Effoditur terra hoc ęuo quot annis non abſque quadam ſuperſtitionis nota, cùm ſexta tantùm Auguſti die ad hoc obeundum munus accedant, ſibi certò perſuadentes, nullo alio tempore reperiri poſſe, quæ uiribus præſtet. Qui fodiunt, Græci ſunt, ſed oſſantibus Turcis, nempe Inſulæ Præfecto, quem Vaiuodam uocant, & alijs ex primatibus, qui Imperatoria munia obeunt. Verùm non uſque adeò foſſores, qui in puteum deſcendunt, obſeruare poſſunt, quia ij effoſſæ terræ aliquid non abſcondant. Sed mirum eſt, quàm ſuauem odorem puteus ille ſpiret. Cæterùm non omnis, quæ in puteo habetur, terra bona eſt. Quo fit, ut eam quæ inter fragiles quoſdam lapides pinguis, lentaque deſederit, tantùm recipiant, eamque præſertim, quæ calculorum ſit expers. Fodiunt à ſolis exortu ſex continuis horis, & deinde eam tantùm in imam putei partem occludunt, quam annuatim fodere ſolent, nec referant, niſi ad ſtatutam futuri anni diem. Nanque legibus cautum eſt, capitis pœna, ne quis illuc clam, uel palam fodendi cauſa accedere audeat. Verùm non nullum eiuſdem terræ effodiunt, cùm fodinæ ambitus non niſi paucos foſſores admittere poſſit. Id deinde ſelectiſſimæ terræ, quod exemerint, diligenter eluit quidam, huic muneri obeundo deſignatus. Ea elota in ſuſpenſos aliquot transfertur ſaccos, ibique tam diu manet, quouſque tota effluat aqua. Exemptam deinde manibus miſcent, eamque tandem in maiores, minoresq; globulos fingentes, impreſſorio ſigillo obſignant. Demum ſiccari ſinunt, & totam Conſtantinopolim in Scrinio, eodem ſigillo occluſo ad magnum Turcarum Imperatorem mittunt. Terra hæc in Lemno nuſquam uenalis reperitur, quòd in nullius arbitrio relinquatur. Nam etſi permittatur, ut Inſulæ præfectus, & alij quidam primates nonnihil obſignatæ terræ ſibi aceipere poſſint nemini tamen uendere audent, ſed tantùm amicis donant. Hoc idem facit, qui terram lauat, cui ex lege ſacculus donatur. Sed hæc principis ſigillo non inſignitur. Hæc ille. quæ optimis materiæ medicæ ſtudioſis, conſideranda relinquo. Sed animaduertendum eſt, quòd non deſunt impoſtores, qui terram hanc adulterent, & pro legitima uendant. Ego ex officina Ruſtani Baſſani aliquot ſphragidum globulos acceptos mihi pro theſauro aſſeruo, quorum aliqui albi ſunt, aliqui rubent, & nonnulli humanæ carnis colorem referunt. Nec ob coloris diuerſitatem fraudem aliquam uereor, cùm ipſe Albacarius fateatur, reperiri terram hanc ijs omnibus coloribus infectam. Verùm quandoquidem in MENIAE terræ ſermonem deuenimus, non alienum fuerit, eius etiam nonnulla uires referre ex Galeno, qui eas loco ſuperiori temporibus Lemnia terra effoſſa eſt, corruerunt, & in totum deletæ ſunt. Tertia autem, quæ putei modo in collem deſcendit ad Septentrionem uergit. Ad eiuſdem collis radices, tres limpidiſſimæ aquæ ſcaturiunt fontes, quorum duo, qui minores ſunt, ad Septentrionalem plagam excurrunt. Tertius uerò, qui amplior eſt, ad meridiem progrediens, uiridarium quoddam irrigat. Hac in parte antiquum paruumque extat ſacellum, pluribus in locis diruտum, ac ubique detectum (Sotiram hoc uocant) quò Metropolitanus ſacerdos unà cum duobus Caloïris (ita præsbyteros uocant) accedit eadem die, quo terra effoditur, & ibi Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri transfiguratione in monte Tabor celebrant, ſuas canentes pſalmodias. Verùm id non faciunt aliquam ob ſuperſtitionem, quæ ſeruari debeat, anteaquàm Lemnia terra effodatur, ſed quòd ea die transfiguratio Ieſu Chriſti celebretur. Ad hæc quæ ibi foditur terra, maiori ex parte candicat, aut pauliſper ſubrubet, & ſi quandoque (rariſſimè tamen) etiam rubro, aureoque colore inueniatur, Armenio bolo per omnia ſimilis, cùm tamen Galeno in uniuerſum Lemnia terra adeo ſaturatè rubeſcat, ut à rubrica nihil colore differat. quæ quidem rubrica, qua utuntur fabri ad lineas ducendas, in nonnullis Inſulæ locis etiam hoc tempore è fodinis eximitur. Sed hæc Lemnia terra Galeni eſſe non poteſt, cùm tangentes rubro colore inficiat. Hac itaque me adducunt ad credendum, quòd aut ex alio colle Galeni tempore deſumpta ſit, qui tam longo temporis tractu, aut terræ motu, aut pluuiarum inundatione corruerit, ut in alijs quoque locis factum eſſe ſcimus, aut, quòd idem collis, cultorum diligentia, ac laboribus faciem, & naturam omnino immutauerit. Nam inter cæteras ſylueſtres plantas Chamæleonis albi plurimum profert. Effoditur terra hoc ęuo quot annis non abſque quadam ſuperſtitionis nota, cùm ſexta tantùm Auguſti die ad hoc obeundum munus accedant, ſibi certò perſuadentes, nullo alio tempore reperiri poſſe, quæ uiribus præſtet. Qui fodiunt, Græci ſunt, ſed oſſantibus Turcis, nempe Inſulæ Præfecto, quem Vaiuodam uocant, & alijs ex primatibus, qui Imperatoria munia obeunt. Verùm non uſque adeò foſſores, qui in puteum deſcendunt, obſeruare poſſunt, quia ij effoſſæ terræ aliquid non abſcondant. Sed mirum eſt, quàm ſuauem odorem puteus ille ſpiret. Cæterùm non omnis, quæ in puteo habetur, terra bona eſt. Quo fit, ut eam quæ inter fragiles quoſdam lapides pinguis, lentaque deſederit, tantùm recipiant, eamque præſertim, quæ calculorum ſit expers. Fodiunt à ſolis exortu ſex continuis horis, & deinde eam tantùm in imam putei partem occludunt, quam annuatim fodere ſolent, nec referant, niſi ad ſtatutam futuri anni diem. Nanque legibus cautum eſt, capitis pœna, ne quis illuc clam, uel palam fodendi cauſa accedere audeat. Verùm non nullum eiuſdem terræ effodiunt, cùm fodinæ ambitus non niſi paucos foſſores admittere poſſit. Id deinde ſelectiſſimæ terræ, quod exemerint, diligenter eluit quidam, huic muneri obeundo deſignatus. Ea elota in ſuſpenſos aliquot transfertur ſaccos, ibique tam diu manet, quouſque tota effluat aqua. Exemptam deinde manibus miſcent, eamque tandem in maiores, minoresq; globulos fingentes, impreſſorio ſigillo obſignant. Demum ſiccari ſinunt, & totam Conſtantinopolim in Scrinio, eodem ſigillo occluſo ad magnum Turcarum Imperatorem mittunt. Terra hæc in Lemno nuſquam uenalis reperitur, quòd in nullius arbitrio relinquatur. Nam etſi permittatur, ut Inſulæ præfectus, & alij quidam primates nonnihil obſignatæ terræ ſibi aceipere poſſint nemini tamen uendere audent, ſed tantùm amicis donant. Hoc idem facit, qui terram lauat, cui ex lege ſacculus donatur. Sed hæc principis ſigillo non inſignitur. Hæc ille. quæ optimis materiæ medicæ ſtudioſis, conſideranda relinquo. Sed animaduertendum eſt, quòd non deſunt impoſtores, qui terram hanc adulterent, & pro legitima uendant. Ego ex officina Ruſtani Baſſani aliquot ſphragidum globulos acceptos mihi pro theſauro aſſeruo, quorum aliqui albi ſunt, aliqui rubent, & nonnulli humanæ carnis colorem referunt. Nec ob coloris diuerſitatem fraudem aliquam uereor, cùm ipſe Albacarius fateatur, reperiri terram hanc ijs omnibus coloribus infectam. Verùm quandoquidem in MENIAE terræ ſermonem deuenimus, non alienum fuerit, eius etiam nonnulla uires referre ex Galeno, qui eas loco ſuperiori

Armeniæ terræ ſeu bolitæ res ex Gal.

ſum ab exiccantibus iuuari medicamentis perinde conſpicitur, utique ciam mediocre eſt, non admodum magnum.

Itaque uiſi ſunt quidam eorum, qui talia habebant, prorſum eſſe liberati. Ac quidam, qui Roma in Libyam talem ob cauſam profecti ſunt, planè ſe ſanos eſſe creabidere; & ſanè uſque ad annos aliquot inculpatè tranſigebant: poſtea uerò cùm non pari degerent cura, & cautione, reditus morbi apparuit. Hos ergo, ut dixi, bolus Armenia euidenter adiuuit. Quin & eos qui Romæ agunt, qui aſſiduò difficultate ſpirandi diſcruciantur, magis etiam. Porrò in magna hac peſte, cuius eadem facies fuit atque eius, quæ Thucydidis memoriæ graſſabatur, quotquot hoc medicamen bibêre, celeriter curati ſunt. At quibus non profuit omnes interiere, ſcilicet cùm nec alio quouis iuuarentur. Vnde colligitur, quòd ijs duntaxat non fuerit auxilio qui planè erant incurabiles. Cæterùm bibitur ex uino conſiſtentia tenui, modicè diluto, ſi aut planè febri careat, aut leuiter ea teneatur: ſin grauius febriat, admodum aqueo. Non tamen calore uehementes ſunt febres peſtilentiales. Porrò de ulceribus reſiccari poſtulantibus quid attinet dicere, quantam uim habeat bolus hæc Armeniaca? Liberum eſt autem uicunque appellare uelis, ſiue lapidem, ut is qui mihi donauit: ſiue terram, ut ego; quandoquidem humidis rigari patitur. Hactenus de Armenia bolo Galenus. Sed quoniam Lemnia ſphragis, & armenia terra, quòd uenenis maximè reſiſtant, mihi in mentem redegerunt lapidem, quem Arabes ſuo idiomate Bezahar uocant, & contra deleteria medicamenta miris admodum laudibus celebrant, hic locus opportunus nobis uiſus eſt, in quo de huius lapidis hiſtoria, ac uiribus aliquid diſſeramus. Lapis itaque BEZAHAR. Mauritanorum teſtimonio, antidotum eſt omnium præſtantiſſimum, ſua ſpeciali dote, contra omnia in uniuerſum uenena: utpote qui non modò hauſtus; ſed etiam adalligatus, ita ut nudam ſiniſtri lateris carnem contingat, omnia ſuperet uenena. Lapis hic plurium eſt generum, nempe flauus, pulueulentus, qui ex albo uireſcat. Præſtantiſſimus eſt flauus, deinde pulueulentus. Verùm enimuero diligenter inſpicere oportet, ne impoſtorum fallacijs decipiantur, qui hos lapides inquirunt. Sunt enim nonnulli alij lapides, qui hos facie repræſentant, ſed uiribus nullis præditi. Hunc Raſis experimento ductus, miris extulit præconijs, ita de eo ſcribens. Lapis Bezahar eſt mollis, colore flauo, ſapore nullo. Cuius peculiaris uis eſt, ut uenenis omnibus aduerſetur. quandoquidem ego contra hauſtum napellum hoc lapide uſus ſum felici admodum ſucceſſu. Erat autem hic colore flauo albicante, leuis, & luminis modo ſplendens. Equidem certò teſtari poſſum (hoc enim pluribus experimentis compertum habeo) lapidem hunc longè magis præſtare aduerſus deleteria uenena, quàm cætera non modò ſimplicia huiuſce facultatis medicamenta; ſed etiam theriaca dicta, & alia quæuis antidota. Subdit præterea Abdalanarach. Lapidem, quem uocant Bezahar, iam ipſi uidimus apud filios Almirama cuſtodis legis Dei: pro quo lapide is magnificam, ac propè regiam ædem Cordubæ rependit, initio belli. Lapis hic (ut diximus) ita uiribus contra uenena omnia pollet, ut non ſolùm hauſtus duodecim granorum pondere; ſed uulneri impoſitus à mortiferis quibuſcunque feris ictos, ſtatim libereat: ueneno ſudore expulſo. Idem pariter iumenti adfert, ſi ore aliquo tempore fugatur. Verùm lapis hic inuentu difficilis fuerit, quòd non deſint paribus notis lapilli, qui tamen nullam uim habent aduerſus uenena. Sunt etiam, qui memoriæ prodiderint, in ceruorum oculorum angulis lapidem gigni, uiribus Bezahar prædicto haud abſimilem. Aiunt enim in orientali plaga ceruos longo ſenio confectos ſerpentes deuorare, quorum eſu (ſi uera ſcribunt) reiuueneſcunt. At ueneni ſuperandi cauſa, ſerpentibus deuoratis, in fluuiorum aquis ceruos illos mergi tradunt, capite tantùm extra aquas exerto. Is autem ſic permanentibus, humorem quendam lentum ab eorum oculis deſtus, qui tandem ſolis ardoribus in lapillos imbi concreſcit, glandis imaginem referentes. Hic itaque lapis ipſis è fluminibus egredientibus, ab eorum oculis (ut aiunt) ſtatim decidit in humum: ubi ab ijs facilè reperitur, qui rem omni diligentia obſeruarunt. Sed an hæc hiſtoria uel fabula dici mereatur, rerum naturalium ſtudioſis, & peritioribus iudicandum relinquimus. Cæterùm de admirandis Bezahardici lapidis aduerſus deleteria uenena uiribus, & ſpeciatim contra Napelli immanitatem, ſuperius in quarto libro de ipſo Napello differentes fuſius diximus; & quæ uidimus retulimus.

Lapidis Bezahar hiſtor. & uires.

Lapidis inſoculis ceruorũ nati.

Nomina. Terra Græis λημνία γῆ, ſeu μυρία μίλτος, & σφραγίς; Latinis terra, Lemnia rubrica, & Lemnium ſigillum nominatur: Arabibus, Terimachtim ſeu Thimmachtum: Italis, Terra Lemnia: Hiſpanis, Tierra ſellada.

χάλκανθον. ATRAMENTVM SVTORIVM. CAP. LXXIIII.

ATramentum ſutorium genere quidem unum & idem eſt, molle, & concretum: ſed in ſpecie differentias tres habet. Vnum nanque humoribus ſtillatim in cuniculos quoſdam colatis, concreſcit: quare ab ijs, qui Cypria metalla conficiunt, ſtillatitium appellatur. Peteeſius ipſum pinarion uocat: alij ſtalacticon, id eſt, ſtillatitium. Alterum ſimplici ratione fit in ſpeluncis: poſtea transfuſum in excauatos ſcrobes, concrementum capeſsit, quod pecton, id eſt, concretitium, propriè nominatur. Tertiũ dicitur coctile, & in Hiſpania fieri ſolet: ſed inutile, ac inualidiſsimum eſſe conſtat. Ratio parandi hæc eſt. Aqua madefactum decoquunt, mox in piſcinas transfundunt, & reſidere patiuntur. Hoc certis diebus coaleſcit, in complures formulas digeſtum, teſſerarum ſpeciem reddentes, quæ racematim inter ſe cohæreſcunt. Optimum eſſe creditur cæruleum, graue, [a] concretum, tranſlucens: cuiuſmodi ſtillatitium eſt, ab alijs lonchoton nominatum. Proximum concretitium. Coctile uerò ad infectus, & denigrationes, aptius cæteris eſſe compertum eſt: ſed ad medicinæ uſum inualidius eſſe, experimenta docent. Valet adſtringere, calfacere, & cruſtas inducere. latas uentris tineas necat, drachmæ pondere deuoratum, aut cum melle linctum: uomitus ciet. aduerſus hauſta fungorum uenena, ex aqua potum auxiliatur. purgat caput aqua dilutum, & in uellere naribus inſtillatum. Vritur, ut paulò pòſt in mentione chalcitis oſtendemus.

a Orib. πυκνὸν, καὶ κατάπορον, denſum, & purum.

Chalcanthum,

Chalcanthi genera, & hiſtoria.

Chalcanthum, quod Latini Atramentum ſutorium uocant, quoniam uitri modo pelluceat, Itali Vitreolum nominant. Duo eis genera in Hetruria, ac etiam in pluribus Germaniæ locis, unum foſſile, per ſeſe in terræ uiſceribus concretum, quod uulgò appellant Coppa roſa colore uario. Si quidem cryſtallo, ſapphiro, Smaragdoq; ſimile in Germania natiuum chalcanthum uidimus. Alterum factitium, cuius paſſim eſt uſus, infectoribus expetitum. Præſtat hoc plus, minúsue tam pro regionum, locorum, ac cœli diſpoſitione, quàm ipſius foſſilis materiæ, à qua arte conficitur. Veruntamen compertum eſt, Romanum cognomento (quanquam colore conſtet dilutiore) cæteris factitij genera præcellere. Secundum locum obtinet Cyprium, tametſi huic apud antiquos palma. Quod autem è Germania aſſertur, omnibus in Italia infirmius habetur: ſed quòd ſit colore cæruleo, nonnullos fallit. Cæterùm chalcanthi materiam, quoniam guſtantibus linguam uellicet, aſpero, adſtringentiq; ſit ſapore, putauerunt quidam ſulphureis, ferreis, ac æreis conſtare qualitatibus, quinetiam aluminis, nitri, ſalisq;. Chalcanthi uena, quæ foditur in agro noſtro Senenſi pluribus ſanè locis, præſertim maritimis in ſylueſtribus plerunque uallibus, terrea potius, quàm ſaxea uiſitur, colore ſubcinereo, maculis nonnullis reſperſa, quarum aliæ ferri rubiginem, aliæ æruginem, colore referunt. Hæc dum foditur, fœtidum, graueolentemq; halitum eructat, ſulphuris ferè inſtar, quam ob cauſam in concluſis, concameratiſque cuniculis nuſquam foditur, ſed aperto undique cœlo. Quippe ſi in ſubterraneis foderetur ſpeluncis, metallorum modo, ob acerrimam, fœtidiſſimumque uaporem, foſſores noxio concluſo ſpiritu facilè interirent. Effoſſam itaque chalcanthi uenam in aceruum in longitudinem protractum, quandam ſuper aream exaggerant, ubi aperto cœlo ſex ad minus menſibus, imbribus, roribus, pruinis, ſolibusq; die noctuq; macerandam relinquunt: quo tempore ſtatutis quibuſdam diebus ligonibus, & raſtris aceruum dilacerant, ſubuertuntq; & iterum in eandem congerunt aceruationem, ut facilius hæc imbribus maceretur, coquaturq; ſolis ardoribus. Poſt hæc tectum aceruo ſuperponunt, ne amplius in poſterum pluuijs diluatur, neq; ſolibus pluſquàm par ſit, inareſcat: & ita aliis ſex menſibus materiam hanc fermentari patiuntur. Eligunt deinde locum, quò facilius è propinquis fluuijs, uel fontibus ducantur aquæ: ibiq; ſub conſtructo tecto foditur alueus, qui ligneis aſſeribus, uel lateribus, & calce adeò ſtipatur, ut indita intus aqua nullo pacto prolabi poſſit. In hunc igitur alueum puriſſimam aquam deducunt, cui demum tantum illius chalcanthi materiæ addũt, quantum huic negotio addicti miniſtri ſatis eſſe cenſent: poſtea miſcent aliquo tempore ligneis quibuſdam inſtrumentis ad id paratis, quouſque aqua in ſe omne quod ineſt chalcanthi receperit: deinde excrementa ſubſidere ſinunt, donec aqua chalcantho prægnans claritatem cõcipiat. His peractis foramina quædam prope aluei fundum in latere facta, recluduntur: & inde exiliens aqua in magnum excipitur receptaculum. Hanc itaque ſumunt, et in plumbeos alueos conijciunt (cætera enim metalla ab ea eroduntur) fornacibus quibuſdam ſuperpoſitos, et igne ſubdito feruorem excitant, ſtatutis horis. Demum ferri fruſtum immittunt, uel æris: ſi quidem aiunt chalcanthum nunquam concreſcere, niſi huiuſmodi imponatur metalla, quæ mecta paruo tempore colliqueſcunt in aquã. Poſtquàm autem debito tempore coxerint, ignem quàm primùm è fornace eximunt, permittuntq; quieſcere decoctum, quouſque egelidum reddatur, ne plumbeus alueus, eo ſublato, fornacis calore colliqueſceret. Omnibus itaque tepefactis, decoctam materiam eximunt, & in alueolos quoſdam ligneos digerunt, ubi tandem concreſcit, aluminis rupei modo, fitq; chalcanthum. Si uerò aliquid ſuperſit decocti, quod concreſcere nequeat, id totum iterum recoquunt, eadem ſeruata ratione. Sed longè aliter olim fiebat Cyprium chalcanthum, de quo Galenus libro IX. *ſimplicium medicamentorum, in hunc modum ſcribit. Forte fortuna & chalcanthum in chalcitin transire conſpexi. Aſportaui enim ex Cypro & huius medicamenti ingentem copiam. Extimum eius omne poſt annos plus minus uiginti chalcitis effectum eſt, intima eius parte chalcanthi ſpeciem ſeruante. Quamobrem & uſq; in hunc diem quod ſic mutatur, aſſeruo, obſeruans dum ad imum uſque imo quoque anno procedat mutatio, ceu chalcitidis in miſy, ut eſt antè poſitum. Cæterùm mirari ſubit de hoc medicamento, quo pacto uehementiſſimæ adſtrictioni admiſta eſt caliditas non infrenua. Conſtat ergo quòd omnium maximè condire, ſeruareque carnes humidas poteſt, nimirum caliditate humiditatem abſumens, atque adſtrictione ſubſtantiam contrahens, atq; conſtipans: hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipſius exprimit. Conſtringit uerò, deſiccat, atque contrahit in ſeſe ſubſtantiam carnis. Porrò quo tempore in Cypro diuerſabar, hunc in modum medicamentum hoc colligi conſpexi. Domus erat magna quidem, non tamen alta, ingreſſui in metallum obiecta. Ad parietem autem domus ſiniſtrum, qui erat ingredientibus ad manum dextram, effoſſus erat ſpecus in continentem collem, ea latitudine, ut tres ſeſe uiri in eo contingerent, tanta uerò altitudine, ut uiro ſummè procero recto liceret incedere. Specus hic decliuis quidem erat ſed non planus, & multis locis præruptus. Porrò ad finem eius quaſi in ſtadium porrecti, lacus erat aquæ uiridis, & craſſæ tepentis plenus. At in toto deſcenſu calor ſimilis qualis in primis balneorum ædibus percipitur: quas, quòd in eis corpora præmolliri ſoleant, promalaxeria appellare conſueuerunt. Aqua uerò quotidie guttatim ex pertuſo colle deſtillans, quatuor & uiginti horis diei, ac noctis colligi aſſolet ad amphoras Romanas quaſi octo. Eam aquam uincti quidam in urnas quaſdam quadratas fictiles in domo ad ingreſſum poſita ſitas, efferebant, in quibus paucis diebus concreſcebat fiebatq; chalcanthum. Mihi uerò ubi ad terminum effoſſi ſpecus deſcendiſſem, ubi uidelicet tepida hæc, uiridiſq; aqua colligitur, aeris odor uiſus eſt ſuffocans, & toleratu difficilis, chalcitin, æruginemque redolens. Hæc aqua quoque guſtu præferebat qualitatem eiuſmodi. Ea propter, & nudi, & cum feſtinatione amphoras uincti exportabant, nec longiorem illic moram perferre poterant, ſed celeriter recurrebant. Accenſi autem erant mediocribus in ſpecu interuallis lychni, qui nec ipſi longo tempore durabant, ſed celerrimè extinguebantur. Hunc ergo ſpecum pedetentim excauatum multis annis ab ijs tunc audiui. Hæc enim, inquiebant, aqua uiridis, quam uides ex colle in lacum manantem, ſenſim ſe ipſa minor effici ſolet. At ubi prope adeſt us deſinas, rurſum uncti, quo continens eſt ipſius collis, perfodere pergunt: euenitque aliquando olim, ut ſubitò quicquid perfoſſum eſſet, concideret, omnesq; adunti occiderent.*

Chalcanthi uires, & hiſt. ex Gal.

occideret, ac totam uiam corrumperet. Id ubi fit, alio foræmini fodiendo euoſque inſiſtunt, quoad rurſum aqua illis adſit. Hæc habui, quæ tibi de chalcantho exponenda cenſerem, & ſanè fortaſſe non neceſſaria, cæterum quæ ſcire præſtaret, quàm ignorare. Memineris autem, quòd ad ſiniſtram manum ingredientibus conſpectum nobis dixerim metallum ſoreos, chalciteos, & miſyos. ut ex his conijcere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, atque abluere, ex qua ſponte quidem fiebat ſory, miſy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, ſpodium, & diphryges. Hæc de calcanthi hiſtoria Galenus. Ex quibus palàm fit, aquam uireſcentem illam, quæ è monte in ſpeluncam continuo ſtillicidio defluebat, nil aliud extitiſſe, quàm aquam annuis imbribus in montem illum delapſam. Quandoquidem cùm ob ſulphureos, metallicoſque uapores, uniuerſa montis moles rara effecta, undique innumeris meatibus ſcateret, non ſanè mirum uidetur, ſi tractu temporis laberetur in imum, ſecumque deferret tenuiores chalcitis, miſyos, ſoreos, tum etiam æraria materiæ partes: ibidemque 10
calefieret, ac decoqueretur, ſulphureis, bituminoſis, aliiſque metallicis ignibus in terræ uiſceribus concluſis: adeò ut tandem in cauernam illam deſcendens, naturæ opera id fuerit aſſecuta, quod factitium chalcanthum arte conſequitur. Eam igitur ob cauſam in quadratis uaſis extrà paratis proiecta ea uiridis aqua, in chalcantum coibat nulla adhibita coctionis ratione. Quinetiam opus non erat ferrum, uel æs in eam injicere liquandum, ut concreſceret, quemadmodum in factitio fit chalcantho. quippe quòd dum per æraria meatus laberetur, æris innumera ramenta ſecum deferebat, quæ chalcitidis, & miſyos, ui ab ipſa aqua contracta, in eandem liqueſcebat, argumento quòd æruginis modò uiridi eſſet colore. Ob id itaque ſtatuendum fuerit, Cyprium chalcanthum concretum eſſe medicamentum ex chalciti, miſy, ſory, & ære conflatum. Id quod manifeſtè declarat Galenus, cùm ait. Memineris autem, quòd ad ſiniſtram manum ingredientibus conſpectum nobis dixerim, metallum ſoreos, chalciteos, & miſyos. ut ex his conijcere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, at- 20
que abluere, ex qua ſponte quidem fiebat ſory, miſy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, ſpodium, & diphryges. 'Hoc ego quoque maximè obſeruaui in quibuſdam chalcanthi fodinis in Tridentino agro,
Brafauoli uana accuſatio. ubi chalcitim, miſy, ſoryq; non ambigimus reperiri copioſa. Sed cùm hæc non animaduertiſſet Braſauolus, ut alioqui huius ætatis clariſſimus, dum imprudentiæ Galenum accuſare contendit, eius ſanè ſeipſum magis accuſat. Quandoquidè ubi Galenum ſibi examinandum proponit, eo ſcilicet loco, in quo ſcribit chalcanthum è Cypro à ſe aduectum, tractu temporis conſeneſcens, factum eſſe chalcitim, dicit & factitium uulgare noſtrum illud idem eſſicere: ueruntamen ſi in aqua reſoluatur, iterum in chalcanthum concreſcere. quod manifeſtè indicat ita ueram non transiiſſe chalcitin: aſſerens hoc non expendiſſe Galenum. Verùm in hoc uidetur Braſauolus Galeni uerba haud rectè percepiſſe, cùm inquit, quòd aqua, ex qua Cyprium fiebat chalcanthum, terram uniuerſam diluebat, è qua chalcitis, miſy, ſoryque fiebant in terræ uiſceribus. Siquidem nil aliud dixiſſe uoluit Galenus, 30
quàm quòd chalcanthum efficitur, mirum ſanè non eſt, ſi ea quæ tractu temporis fit ex chalcantho, eundem præbeat effectum. Neque his obſtat, quòd quis dicat Cyprium chalcanthum non ſolùm ex chalcitis fieri, ſed ex miſy ſimul, & ſory. Quandoquidem (ut in proximo commentario dicemus) tria hæc chalcitis, miſy, ſory, ex ipſius Galeni ſententia, eiuſdem tum generis ſunt, tum etiam facultatis, Chalcanthum ſponte, & per ſe in terræ uiſceribus conflatum, uiſu ſanè pulcherrimum miſit nuper ad me Tridento Martinus Guidottinus diligens perituſque pharmacopola, in plures laminas per uniuerſam maſſam diſſectum à miſyos laminis aureis ſcintillis fulgentibus, quæ illas unam ab altera diuidunt. Quod ſanè maximum præbet indicium, chalcanthum hoc nil prius extitiſſe, quàm chalcitin, quæ Galeno teſte, miſy ſemper ſuperſtat. Cæterùm illud nil miri nobis adfert, quòd commendauerit Dioſcorides chalcanthum potum ac deuoratum ad latas alui tineas, & ad fungorum 40
uenena, etſi medicamentum erodens, & ſeptica facultatis habeatur. Siquidem ad eoſdem, & alios uſus hoc tempore non modò chalcanthum ipſum quidam potui exhibent in peſtillentia; ſed etiam eius oleum, quod chymiſtæ uitreis organis magna ignium ui ab ipſo chalcantho eliciunt, nullo ſanè incommodo, ſed magno ſanè iuuamento. quin etiam (ut ego expertus ſum) datur commodiſſimè ſemiſcrupuli pondere ex aqua agrimonij calculoſis, & ad ciendam remoratam urinam: Aſthmaticis quoque, & ſuſpiriioſis perquàm bellè conuenit, ex Tuſſilaginis, aut hyſſopi decocto, limoſos, rubiginoſoſque dentes purgat, & nitidos reddit. ulcera maligna, & ſinus iectum curat. In ſumma ad multa utile eſt medicamentum. Qui illud in peſte propinant, quod uulgò uocant Coppa roſa, in aqua roſarum diſſoluunt, & iterum coguni, reiteratis tribus, aut quator uicibus: dantq; obolum, uomitum concitantes. Quod Græci χάλκανθον, Latini quoque Chalcanthum, & Atramentum ſutorium uocant:
Nomina. Mauritani, Calcantum, Calcant, Calcand, ſeu Alcalcadis: Itali, Vetriolo: Germani, Kupfer uaſſer: Hſpani, Caparoſa: Galli, Coperoſe. 50

Χαλκῖτις. CHALCITIS. CAP. LXXV.

CHalcitis præfertur ſimilis æri, friabilis, nec lapidoſa, nec inueterata, intercurſantibus oblongis uenis, ſplendentibusq;. Huic abſterſoria uis ineſt, excalfaciens, & cruſtas ulceribus obducens: purgat, quæ oculis, & eorundem angulis hærent. In genere leuiter erodentium eſt. Ad ignem ſacrum, & ulcera, quæ ſerpunt, efficax eſt. Sanguinem è uulua, & naribus erumpentem, cum ſucco porri ſiſtit. Gingiuarum uitia, depaſcentia ulcera, tonſillasque eius farina compeſcit. Vſta, & cum melle trita oculorum medicamentis longè utilior redditur. Callum genarum, & ſcabritiam abſumit, abſtergetque,
Pſoricon. Fiſtulas tollit, collyrij modo in eas adacta. Fit ex chalcite medicamentum, quod Pſoricon uocant, duabus eius partibus, cum una cadmiæ additis, & ex aceto tritis. oportet autem in fictili obruere fimo diebus quadraginta, per Caniculæ ardores: ſic enim fit acrius. idem quod chalcitis poteſt. Alij pares utri-

uſque

uſque portiones in uino terunt, & eadem proſequuntur. Vritur chalcitis fictili nouo uiuis carbonibus ſuperpoſito. Modus autem uſtionis in humidioribus eſt, dum ipſa chalcitis bullas excitare deſierit, & perfectè inaruerit: in reliquis uerò, dum mutata in floridum colorem fuerit, & ſanguineum aut miniatum colorem contraxerit, tum demum eximēda eſt. Inſidens autem ſpurcitia flatu expellenda, mox reponenda. Torretur etiámnum perflatis carbonibus, uſque dum luteo colore palleſcat: aut fictili ſubditis eandentibus prunis, ſubinde uerſata, donec igni conflagret, & colorem mutet.

Μίσυ. MISY. CAP. LXXVI.

MIſy aſſumendum natione Cyprium, auri ſimile, durum, quod friando auri colorem imitatur, & ſtellæ modo ſplendet. Vim habet, & uſtionem, cum chalcitide eandem, præterquam quòd ſporicum ex eo non conficitur, exceſſus, defectuſque ratione tantum differens. Aegyptium autem cæteris præſtat, utpote quod efficacius habeatur, ſed ad ocularia medicamēta multò ſupradicto inferius.

Μελαντηρία. MELANTERIA. CAP. LXXVII.

MElanteria geminæ eſt originis. quædam in faucibus cuniculorum, quibus æs eruitur, ſalis modo concreſcit. Alia uerò in ſumma facie ſupradictorum locorum coit, quæ terrena eſt. Quinetiam inuenitur in Cilicia, & alijs quibuſdam regionibus, foſſilis quædam. Præſtat quæ ſulphuris colorem trahit, læuis, pura, æquabilis, & quæ contactu aquæ confeſtim nigreſcit. Vim cauſticam eam obtinet, quam & miſy.

Σάρυ. SORY. CAP. LXXVIII.

SOry exiſtimarunt aliqui melanteriam eſſe, aberrantes: ſiquidem ſui generis eſt ſory, ei non abſimile. Verùm ſorei uirus ineſt graue, & nauſeam mouens. Inuenitur etiam in Aegypto, & alijs quibuſdam regionibus, ut in Libya, Hiſpania, & Cypro. Præfertur Aegyptium, quod óque friantí nigrius apparet, in multa foramina dehiſcens, ſubpingue, inſuper adſtringens, & olfactu deuorationeque magnum uirus olens, ita ut ſtomachus in uomitiones effundatur. Quod autem friatum ſcintillas miſyos modo non emittit, & alterius generis eſſe, & inualidum, cenſendum eſt. Vim, & uſtionem ſupradictis ſimilem habet. dolori dentium cauernis inditum medetur: eosque labantes firmat: iſchiadicis ex uino infuſum auxiliatur: illitum cum aqua, uaros extinguit. Medicamentis admiſcetur, quæ capillos denigrant. Hæc autem ferè omnia, & alia, quæ uſtionem experta non ſunt, peruſtis ualidiora eſſe exiſtimantur: præter ſalem, & uini fæcem, nitrum, calcem, & conſimilia, quæ cruda remiſſiora ſunt. combuſta enim uiribus efficaciora redduntur.

Chalcitis, miſyos, ſoreos, & melanterię confid.

TAmetſi antea ſcripſerim chalcitim, Miſy, ſory longis iam ſeculis latuiſſe, adeò, ut perpauci, uel potius nulli eſſent in Italia, qui hæc legitima ſe uidiſſe affirmarent; poſtea tamen, & ipſius chalcitis & Miſy quoq; plurimum, ex Ducatu Brunſuicenſi ad me allatum eſt, dum hic Pragæ ſum in Aula ſereniſſimi Archiducis Ferdinandi. Atqui primus qui Miſyos ſruſtum ſanè pulcherrimum, aureis emicans ſcintillis, quin & Chalcitidis, & Soryos, quibus etiam chalcanthum adiunctum erat, miſit ad me Tridento Martinus Guidottinus pharmacopola rei herbariæ, & metallicæ ſtudioſus. Inuenta autem hæc ſunt in quibuſdam chalcanthi fodinis in Tridentino agro, quibuſdam montibus non longè à Leuigo pago. Verùm legitimam Melanteriam iandiu inuenimus in compluribus metallorum tumulis. Porrò putat Muſa Braſauolus, medicus noſtri temporis celebris, chalcanthum nobis Romanum uocatum, uerum eſſe Miſy, quod tamen ueritati, & rationi maximè repugnare uidetur. Quandoquidem præter id quòd aurum colore minimè imitatur, minuſque cùm frangitur, aureis fulget ſcintillis, ſed uitream tantùm refert ſubſtantiam, palàm certè omnibus eſt, Galeni teſtimonio, Miſy factitium non eſſe medicamentum, ſed ſponte & per ſe factum in terræ uiſceribus. Ipſe enim libro IX. ſimplicium medicamentorum, de chalcantho ſcribens inquit. Memmerit autem, quòd ad ſiniſtram manum ingredientibus conſpectum nobis dixerim metallum ſoreos, chalciteos, & miſyos. ut ex his conijcere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, atque abluere, ex qua ſponte quidem fiebat ſory, chalcitis, & miſy: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, ſpodium, & diphryges. Præterea idem de ſory, chalcitide, & miſy diſſerens teſtatur (ut latius inferius patebit) dum in eorum ingrederetur metallum, quaſdam intus ſe conſpexiſſe ueluti zonas, alias ſuper alias in longum porrectas, numero tres: quarum infima erat ipſius ſoreos, ſuper quam erat altera chalciteos, ſuprema uerò miſyos. Id quod manifeſtè oſtendit, tria hæc ſponte in terræ uiſceribus fieri, non autem ullo artificum ingenio, ut Romanum chalcanthum fieri nemo non intelligit. Conſtat præterea nullam factitij chalcanthi ſpeciem eſſe poſſe miſy, quòd ſcripſerit Galenus chalcitin tranſire in miſy, non autem miſy in chalcitin. Idcirco cùm Galeni teſtimonio, & uulgari experientia omnibus perſpicuum ſit, non tantùm Romanum chalcanthum, ſed omne, cuiuſcunque generis tractu temporis degenerare in chalcitin, nullo pacto fuerit cenſendum, Romanum chalcanthum eſſe miſy. Vnde rectius fortaſſe dicere potuiſſet Braſauolus, chalcanthum ſoreos magis ſpeciem referre, quàm miſyos. Nam (ſi tantæ authoritatis apud doctiſſimos quoſque medicos fuerit Galenus) quēadmodum chalcitis uertitur in miſy, ita et ſory tranſit in chalcitin. Sed ut omnibus huiuſce facultatis ſtudioſis

Braſauoli error.

Miſyos, & cognatorum hiſtor. & uires ex Gal.

hæc admiranda naturæ uis clarius innoteſcat, audiant, quæſo, Galenum de re hac diſſerentem lib. IX. ſimpliciũ medicamentorum his uerbis. In metallo Cypri, cuius modò mentionem feci, in montibus Solorum, domus erat ingens, cuius ad parietem dextrum, ſed ad nos utiq; qui ingrediebamur, ſiniſtrum, introitus erat in ipſum metallum, in quo quaſdam conſpexi in longiſſimum porrectas ueluti zonas, alias ſuper alias numero tres: infima erat ipſius ſoreos, ſuper quam erat altera chalcitheos, ſuprema miſyos. Cæterùm id temporis præfectus metalli his commonſtratis: Sicut, inquit, nunc aduenis in cadmiæ fornacariæ inopia, ita horum trium admirandas has uides diuitias. Itaque ego cùm eius multum accepiſſem, primùm quidem in Aſiam, deinde Romam attuli, & uſque modò habui, elapſis iam annis plus minus triginta. Et ſorte quadam abſolutum fuit hoc opus ad uſque octauum librum, ante annos uiginti, nec adiectus fuit nonus hic, partim quòd lapides quoſdam nondum conſpexiſſem, partim ob alia negotia, quæ mihi interea temporis obuenere. Nunc autem cùm nonum hunc librum cæteris addere pararem, interea fortè fortuna mihi accidit res ſpectatu longè pulcherrima, ac ſi quiſpiam eo ſtudio, ac induſtria magno cùm artificio effeciſſet. Nam cùm miſy opus haberem, ad medicamen quodpiam præparandum, bolum eius accepi, quam ferè plena manu teneas, qualem ſanè conſiſtentiam miſy non admodum ſolet habere, cùm in paruæ fruſtula diuidatur. Miratus itaque inſolitam eius condenſationem, bolo factæ extimum quidũ miſy circunquaque reperi, eius quod intus erat, uelut efflorescentiam. Porrò ſub eo inter chalcitin uidelicet, & miſy, quiddam erat medium uergens ex chalcite ad miſy, ex dimidio iam commutatum: principio enim bolus fuerat chalciteos: cæterùm quod in alto erat, perfecta erat chalcitis, nullam dum alterationem experta. Hoc igitur ubi uidiſſem, cogitatione repetens, & in metallo ita ſuper chalcitin naſci ipſum miſy, ut ærugo ſuper æs, in mentem ſubijt inſpicere, quod ſeruabatur adhuc apud me reliquum ipſius ſoreos, numquid & ipſum ullam accepiſſet mutationem in chalcitin: & nonnihil certè apparuit ſuſpicionis, ut uideretur & ipſum fortè longo tempore mutationem in chalcitin poſſe accipere. Itaque mirum non eſt tria hæc medicamenta eiuſdem genere facultatis eſſe, ſory dico, chalcitin, & miſy, tenuitate, & craſſitudine partium inter ſe diuerſa. Craſſiſſimum enim eſt inter ipſa ſory, tenuiſſimum, miſy, mediam utriuſque facultatem habet chalcitis. Aduruntur uniuerſa hæc tria, & eſcharas quas uocant, efficiunt. Attamen etiam ſi urant, nonnihil quoque adſtringunt. Cæterùm miſy admotum carnibus duris, minus chalcite mordicat. tametſi ea non minus ſit calidum: uerùm id habet, quòd tenuium partium eſſentia ſit. Porrò cùm utraque hæc in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis, quàm miſy; ſory tamen non liqueſcit, nimirum quod lapidoſius ſit, ac uehementius compactum, ſicut rurſum miſy, quia à congenito calore elaboratius eſt, ac proinde ſiccius chalcite, idcirco meritò quoque ægrius liqueſcit. Et libro IIII. de compoſitione medicamentorum per genera, idem Galenus ita ſcribit. Miſy, & ſory, ut didiciſtis, chalcitidi genere cognata ſunt, ex una ut dicam radice producta, tenuius tamen apparet miſy, ac minus mordax & urens, craſſius ſory eſt, & utroque ſiccat imbecillius. Χαλκῖτις *ut Græcis, ita etiam Chalcitis Latinis dicitur: Arabibus, Colcotar, ſeu Cholchotar: Italis, Chalcitis.* Μίσυ *uerò Græcè, Miſy item Latinè uocatur: Arabicè, Zeg, ſiue Zagi: Italicè, Miſi. Quæ deinde Græcis* μελαντηρία, *Melanteria pariter Latinis appellatur: Arabibus, Eitirias, & Maltina: Italis, Melanteria. Quod denique* σώρι *Græcè, Sory ſimiliter Latinè dicitur: Arabicè, Surie, Alſurie, ſeu Alſuri: Italicè, Sori.*

Nomina.

Διφρυγὲς. DIPHRYGES. CAP. LXXIX.

Diphrygis tria genera eſſe creduntur. Quoddam enim metallicum eſt, quod in Cypro ſola gignitur: lutoſum nanque extrahitur, ex luto cuiuſdam inibi ſpecus: extractum ſole ſiccatur, mox circumpoſitis ſarmentis uritur. diphryges ideo uocatum eſt, quòd & à ſole, & à ſarmentis uratur, areſcat, & ferme torreatur. alterum perfecti æris quaſi ſubſidens fæx eſt. ſiquidem poſt frigidæ aquæ oſuſionem, ut ſuprà retulimus, cùm de flore æris diſſereremus, ſublato ære, fornacum ima parte cohærens id genus inuenitur, & adſtrictionem, & guſtum æris habens. Tertium ſic fit. Lapidem pyriten, ut calcem multos dies cremant in camino: cùmque colorem rubricæ contraxerit, eximentes recondunt. Quidam tradunt hoc ex ſola materia, quæ lapidem æris gignit, fieri: quando in dictis areis aſſata, & in ſcrobes tumulata peruritur. tunc enim ambientem ſcrobis locum comprehendit, & exemptis lapidibus nihilominus inuenitur. Præfertur, quod ſaporem æris reddit, æruginisque, adſtringens, & uehementer exiccans linguam: quod ſibi exuſta ochra non uendicat, quæ cremata diphrygis uice uenit. Vis eius adſtringere, perpurgare, extergere, ſiccare, excreſcentia conſumere, ulcera ſerpentia, & quæ cacoethe uocant ad cicatricem perducere. Suppurationes terebinthina, aut cerato exceptum diſcutit.

Diphrygis conſid.

Hiſtoris, & uires ex Gal.

Diphrygis genus illud, quod perfecti æris quaſi ſubſidens fæx eſt, poſt frigidæ aquæ oſſuſionem, ut Dioſcorides inquit, ſæpe ac ſæpius uidimus in æraryis fornacibus, Tridentino agro, & comitatu Tirolenſi, ac inde etiam nobiſcum detulimus. Sed quod è luto in Cyprio illo ſpecu ſoditur, uriturq; ſarmentis: quod item è pyrite lapide calcis modo exuſto conflatur: quod demum ex ſola æris materia ſit, cùm in areis aſſatur, & in ſcrobes tranſlata peruritur, hactenus mihi uidere non licuit: nec eorum, quod ſciam, ſpeciatim meminit Galenus, qui libro IX. ſimplicium medicamentorum de Diphryge in hunc modum diſſeruit. Diphryges miſtam habet tum qualitatem, tum facultatem: habet enim in ſeſe quiddam & mediocriter adſtringens, & mediocriter acre: quamobrem ulcerum rebellium optimum medicamentum eſt. Conuexi autem & huius medicamenti uim ingentem ex Cypri Solis, ubi metallum ab urbe abeſt, quaſi triginta ſtadijs. Proiectum erat enim in medio ſpatio ædium, quæ ante metallum extructæ erant, & uici, qui ei ſubiacet. Cæterùm præfectus, ac procurator metalli,

talli, id quod poſt cadmiam reperiretur, eſſe dicebat inutile, itaque abijci, non ſecus atque uſtorum in foco lignorum cinerem. Verùm hoc nihi ad multa utile factum eſt medicamentum, tum ad putreſcentia oris ulcera, ſiue per ſe, ſiue cum melle, cui detracta ſit ſpuma, tum ad anginam, uidelicet ubi iam per adſtringentium medicamentum auxilium conſtitit, quod inſluebat. Præterea columellam ubi præſecuiſſem, ipſo ſolo, & ſtatim, & uſque ad cicatricem ſuam uſus: ac frequenter exactè occluſam efficit cicatricem tum huius particulæ, tum omnium adeò exulceratorum: ſic in ulceribus omnibus pudendorum, atque ani. Vſus autem ſimilis eſt in oris ulceribus: ſiquidem eæ partes eiſdem ferè medicamentis gaudent, nimirum calidæ ſimiliter, & humidæ. Et libro III. *de compoſitione medicamentorum ſecundum genera, ſic inquit. Porrò diphryges appellatum pharmacum, ulceribus egrè humiditatis uitio ad cicatricem uenientibus aptiſſimum eſt: ualdè nang; ſiccat, etſi modicè mordeat. Enimuerò id quoque præter acrem tum qualitatem, tum potentiam uim habet adſtrictoriam. Quod Græcis διφρυγὲς, Latinis item Diphryges, Arabibus Diphrigis, Italis Diphrige nominatur.* Nomina.

Α'ρραμὸν. AVRIPIGMENTVM. CAP. LXXX.

AVripigmentum in eiſdem metallis, quibus ſandaracha, gignitur. Optimum exiſtimatur cruſtoſum, aureo colore micans, nulli materiæ permiſtum, in ſquamas fiſsile: quale in Myſia Helleſponti naſcitur. Huius duo genera fluxerunt. unum ſuprà dictum eſt. Alterum glandis effigie, pallidum, colore ſandaracham imitans, gleboſum ex Ponto, & Cappadocia defertur: quod etiam ſecundum locum tenet. Torretur in teſta noua, uiuis carbonibus ſubiectis, aſsiduoq; uerſatur, donec igne flagret, & mutet colorem: deinde refrigeratum, tritumque reconditur. Vim habet adſtrictoriam, & erodentem. Cruſtas cum uehementi uredine, & uiolento morſu excitat. reprimit quæ excreſcunt, & capillos euellit.

Σανδαράχη. SANDARACHA. CAP. LXXXI.

SAndaracha probatur rufa, & [a] ſaturatior, & aliena materia uacans, friabilis, cinnabaris colore, ſulphuris uirus redolens. Dos eadem, & uſtio, quæ auripigmento. Explet alopecias, reſina excepta: & ſcabros ungues cum pice eximit: contra phthiriaſin ex[b] oleo efficax eſt: tubercula cum adipe diſcutit. Prodeſt ad narium, oriſque ulcera, & cæteras papularum eruptiones cum roſaceo: item condylomata. Datur ex mulſo, purulenta extuſsientibus. ſuffitur quoque cum reſina, aduerſus ueterem tuſsim, rapto per fiſtulam nidore: uocem expedit cum melle delincta: ſuſpiriioſis cum reſina in catapotio optimè datur.

a Meum, & Orib. ἐναντίως. i. florida.
b Drag. ad μέλιτι χρώ. i. melle &

AVripigmentum, & Sandaracha, medicamenta ſunt eiuſdem tum generis, tum facultatis, nec inter ſe in alio differunt, quàm quòd alterum magis, alterum uerò minus excoctum fuerit in terræ uiſceribus, ubi gignuntur. Vnde etiam ſequitur, quòd alterum altero tantùm uirium tenuitate præſtet. Quandoquidem nil aliud eſt ſandaracha, quàm auripigmentum, quod maiori naturæ coctione colorem rubeum contraxit, & tenuius effectum eſt. Id quod periculo arte facto uerum deprehenditur. quippe ſi fictili, uel uitreo uaſe uratur auripigmentum, ſubſtratis candentibus prunis, breui (ut mihi pluries experientia compertum eſt) flammeum, et ſummè rubens contrahit colorem: perinde ac ſandaracha: eoq; magis, quò plus calorifici ignis arte fuerit expertum, quàm ipſa ſandaracha naturæ ui fuerit aſſecuta. Sandarachàm ſummè rubens uidimus primùm Venetijs in officinis, ubi auripigmentum, & cæteri uæneunt colores pictoribus expetiti. Veruntamen animaduertendum eſt (ut ſuperius libro primo diximus) quòd hæc illa uulgaris Sandaracha non eſt, quam Vernicem ſcriptoriam officinæ appellant: ſiquidem nil aliud hæc eſt, quàm gummi iuniperi. Errorem autem fecere neoterici illi, qui Mauritanorũ nomina ſecuti (ijs enim gummi iuniperinum ſandarax dicitur) idem gummi ſandaracham nominauerunt: ita nomina turpiter confundentes, ut imperitis ſæpe grauiter in rebus ipſis errandi præbeant occaſionem. Quamobrem ubi in Arabum monumentis, uel eorum, qui Arabicam factionem in ommbus ſequuntur, medicamentum aliquod repertum fuerit, quod Sandaracham excipiat, de iuniperi gũmi perpetuò intelligendum erit: ubi uerò id in Græcis codicibus inuentum fuerit, ea quidem ſine controuerſia erit aſſumenda, de qua hîc diſſerit Dioſcorides. Vocauerunt præterea recentiorum nonnulli Sandaracham quoque Sandicem, quam è combuſta ceruſſa conficiunt, quòd fortaſſe hæc colore admodum rubeſcat. Sed hæc ab illa (ut ſuprà retulimus, cùm de ceruſſa ſermonem haberemus) uiribus, & qualitatibus plurimùm diſſidet. Eſt & Sandaracha ceraginoſi mellis genus, ſi Plinio credimus, qui libro XI. *cap.* VII. *eius meminit. Cæterùm illud non eſt ſilentio prætereundum, quòd Arſenicum officinis cryſtallinum uocatum, ideo quòd cryſtalli modo pelluceat, non fit per ſeſe, nec ſponte naſcitur in auripigmenti fodinis, ut ſcribit Vannocius ciuis meus in ſua pyrotechnia, qui nos aliàs eius fidem ſecutos, in hunc ſuum errorem deduxerat, ſed arte ex auripigmenti ſcobe admiſto ſale. Id quod maximè teſtatur Georgius Agricola acerrimus foſſilium indagator, & non ex Realgar, ita Sadacenſi chimico, appellato. Sumunt enim artifices auripigmenti ſcobem, & cum pari ſalis pondere miſcent, terunt que ſimul, et ſubinde operculatis fictilibus huic operi inſeruientibus, ignium ui tandiu coquunt, quouſque id omne in ſublime feratur, & operculo adhæreat, concreſcatque in lapidem: idque toties repetunt, donec adeò purum efficiatur, ut cryſtallum referat. Auripigmenti uires reddidit Galenus lib.* IX. *ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Arrhenicum, ſiue arſenicum facultatis eſt cauſtice, ſiue urentis, idque tam combuſtura, quàm uſtionis expers. Cæterùm id conſtat*

Auripigmenti, & Sandaracha conſid.

Auripigmẽti & Sãdarachæ uires ex Gal.

Digitized by Google

conſtat uſtione reddi tenuiorum partium. Vruntur porrò eo, ceu adurente ad denudandam pilis partem quàm-uis. Verùm ſi diutius inhæreat, nec cuti etiam ipſi parcet. Idem de ſandaracha eodem libro ſcribens, inquit. Sandaracha urentis eſt facultatis, ceu arſenicum quod uocant. Meritò itaq; eam digerentibus facultatibus com-miſcent, atque extergentibus. Metallicum, quod Græci ἀῤῥενικὸν & ἀῤῥενικόν, Latini Arſenicum, Arrhenicum, Nomina. *& Auripigmentum uocant: Mauritani, Harneth, ſeu Zarnich: Itali, orpimento: Germani Auripigment, & opermente: Hiſpani, Oropimente. Quæ uerò σανδαράχη Græcè, Sandaracha Latinè pariter & Italicè uocatur: Arabicè, non ſecus atque auripigmentum, Harnet, & Zarnich.*

Στυπτηρία. ALVMEN. CAP. LXXXII.

ALuminis omne ferè genus in Aegypto, & in eiſdem metallis inuenitur: etenim ſciſile quoddam quaſi flos gleboſi intelligitur. Gignitur & in alijs quibuſdam locis, in Melo, in Macedonia, in Liparis, Sardinia, Hierapoli Phrygiæ, Aphrica, Armenia, & pleriſque alijs regionibus, ſicut & rubrica. Plurimæ eius ſpecies: uerùm ad medendi uſum ſciſile, rotundum & liquidum expetuntur. Optimum eſt ſciſile, præſertim recens, candidiſsimum, guſtu perquàm adſtringens, graue olens, calculorum expers, nec glebulosè aut aſſulosè compactum, ſed ſigillatim in capillamenta quædam caneſcentia dehiſcens: quale eſt, quod trichites, quaſi capillare nominatur, in Aegypto natum. Reperitur quoque lapis huic alumini perſimilis, qui guſtus iudicio dignoſcitur, quòd non adſtringat. Damnatur in rotundi genere, quod manu confictum eſt: ſed ex figura deprehenditur. Aſſumendum autem ſuapte natura rotundum, bullis turgens, albo propius, atque ualidius adſtringens, præterea nonnihil palloris cum quadam pinguitudine præ ſe ferens, ſine arenis friabile, natione Aegyptium, aut ex inſula Melo. Liquidi probatio, ut ſit lympidum, lacteum, æquale, & ſemper ſucco madens, ſine lapidibus, atque [a] quendam coloris igniculum expirans. Vim habent excalfaciendi, ſtringendi, & expurgandi, quæ caliginem pupillis oculorum offundunt, genarum carnem, cæterasque excreſcentias extenuant. Sciſile rotundo efficacius intelligitur. Vri, & torreri chalcitidis modo debent. Putreſcentia ulcera compeſcunt: ſanguinis fluxiones inhibent: gingiuas humore prægnantes comprimunt; motus dentium cum aceto, & melle firmant. Proſunt cum melle ulceribus oris, eruptionibus papularum, & fluxionibus aurium cum ſanguinalis herbæ ſucco. Lepris conueniunt cum Braſsicæ folijs, aut melle cocta: item pruritui, & unguium ſcabritijs, pterygijs, & pernionibus, aſperſa cum aqua. Valent cum aceti fæce, & galla, pari pondere cremata, ad phagedænas ulcerum: & cum ſalis duabus partibus, ad uitia, quæ paſcunt. furfures, cum eruo, & pice illita abſtergunt: ad lendes, pediculos, ambuſta, cum aqua illita auxilio ſunt. Contra tumores, & graue alarum, inguinumque uirus illinuntur. Ex Melo autem aduectum, mulieribus præſtat ne concipiant, ante coitum ori uuluæ inditum: partus quoque extrahit. gingiuis, ſi caro excreuit, uuis ac tonſillis accommodantur: ori, auribus, & uerendis, cum melle illinuntur.

[a] Orib. τυρῷ δὲ ες, non πυρῷ δὲς legit. i. caſei odoré ſpirans.

Tametſi ſcripſerit Dioſcorides plurima eſſe Aluminis genera; non tamen plura, quàm tria hoc loco ſtatuit recenſenda, nempe ſciſſile, rotundum, et liquidum: quòd fortaſſis ſuo tempore ijs tantùm uterentur medici. Veruntamen hac ætate officinæ complura habent genera, quanuis rotundo, & liquido careant: nimirum Rupeum, quod uulgò uocant alume di rocca: ſquamoſum, quòd uulgò dicunt Alume ſcagliolo: item è uini fæce confectum: neenon illud, Catinum iiſdem uocatum: quibus accedit, quod plumeum appellant. quod tamen legitimũ ſciſſile non eſt, etſi iandudum cum cæteris rei metallicæ ſtudioſis crediderim ſciſſile alumen nil aliud eſſe, quàm quod uulgò officinis uocatur Alume di piuma. Sed hoc (ut poſtea dicetur) nil aliud nunc eſſe cenſemus, quàm lapidem amiantum: quòd guſtu non ſit adſtringenti, ſed acri, quòdque igne nunquam comburatur, quod eſt amianti lapidis proprium. Legitimum alumen ſciſſile Piſis miſit ad me hoc anno clariſſimus medicus Lucas Ghinus, notis omnibus refertum, quas illi reddidit Dioſcorides, & guſtu admodum adſtringens. Quo poſtea factum eſt, ut diligentius exploratis plumei aluminis tum notis, tum qualitatibus, facilè deprehenderim plumeum hoc non eſſe ſciſſile. Cæterùm Braſsauolus de alumine diſſerens in ſuo ſimplicium medicamentorum examine, nil aliud liquidum eſſe contendit, quàm rupeum. Sed ab eo, licet uiro eruditiſſimo, uariat opinio noſtra. Nam quòd ego in Alumerijs Pontificis maximi in Romano agro prope Tolfam per biennium moram duxerim, eo nimirum tempore, quò Auguſtinus Chiſius opulentiſſimus mercator ciuis meus, illas aluminis fodinas à Pontifice emerat, ampla ſanè mihi fuit facultas tum uidendi, tum etiam diſcendi quo artificio, quaue ratione, rupeum conſtaretur alumen. Quamobrem facilè teſtari poſſum rupei aluminis materiam liquidam, fluxilemq; non repereri, ſed lapideam: quinetiam non exponi æſtiuis ſolibus exiccandam, ut putat Braſsauolus, quod ſic (ut ipſe inquit) ſcripſerit Plinius liquidum fieri, & addenſari. In eodem Braſsauoli errore uerſatur etiam Fuchſius medicus alio qui eruditiſſimus, quippe qui putat libro de compoſitione medicamentorum Alumen liquidum eſſe illud, quod officinis rupeum, uel rochæ uocatur. Fit itaque Rupeum alumen ex duriſſimo quodam lapide, cuius duo obſeruauimus genera: alterum durius, & rufeſcens: alterum uerò mitius, & candicans. Quod autem è candido fit lapide, albedinem ſeruat, & cryſtalli inſtar tranſlucens conſpicitur. Alterum uerè contrà rufeſcit, & maiore acrimonia pollet, uiſciuſq; ſordidius. Expetitur candidum ſericeorum ſtaminum infectoribus: item ijs, qui præſtantiora lanarum uellera coccineo colore tingunt, quòd altero nitidius, minusq; acre habeatur. Foditur aluminis lapis è rupe quadam aperto undiq; cælo, non autem in concameratis cuniculis. Ingens ibi foſſorum cateruæ perpetuò commoratur, qui partim mucronatis ligonibus ex ualidiſſimo chalybe temperatis, partim ferreis malleis, ipſis-

Braſsauoli opinio reprobata: item Fuchſij error.

Aluminis rupei faciẽdi ratio.

Digitized by Google

leis, ipſisque ingentibus, partim acutiſſimis cælis, cuneisq; hunc Lapidem frangunt, lacerant, ſcindunt, conterunt, ac diducunt, ea demum ratione, qua lapicidæ operantur in iugentibus lapidiũ, marmorumq; fodinis, quæ ad magna effodiuntur ædificia. Transferuntur deinde confracti lapides in fornaces calcarijs ſimiles, ubi ualidiſſimis ignibus, eo ſanè modo, quo calx, nocturno præſertim tempore inuruntur duodecim, aut ad ſummum quatuordecim horarum ſpatio: quippe ſi diutius urerentur, cuncta aluminis materia inaresceret. Poſtquàm autem reſrixerint, plauſtris in ampliſſimas areas ſub dio, & ſolibus eos comportant, ibiq; in planos componunt aceruos, bortorum toris perſimiles, ſed longè, lateq; grandiores, latiore fundamento, quàm uertice. Compoſitis igitur hoc modo in areis aceruis, aquam quæ utrinque continuò excurrit, in lapidum aceruos mittunt, quibuſdam excauatis inſtrumentis, è ligno conflatis, ijs perquàm ſimilibus, quibus nautæ ſuis è ſcaphis aquam eximunt; id tribus, aut quatuor uicibus quotidie repetentes, donec diuturna aquæ affuſione, peruſti lapides uſqueadeò macerentur, ut in terram quandam lentore madidæ argillæ ſimilem, permutentur: quod tamen non fit, niſi aqua perluantur, ad trigeſimum ſextum, aut quadrageſimum uſque diem. Excauant præterea ligonibus terram hanc, & ad fornaces cortinasq;, quas caldarias uocant, curribus item conuehunt. Sunt autem caldariæ ſic dictæ cortinæ admodum capaces, & ſuper ampliſſimum æneum fundum patinæ inſtar, ſuppoſitam fornacem prius extructam undique operientem, ex lateribus, & calce fabricatæ, & cruſta quadam pertinaci undique circumlitæ. His itaque aqua repleta, aquæ ductibus eò deducta: deinde in ſubſidentem fornaceum, ualidiſſimum ſuccendunt ignem, ut demiſſa ferueat aqua. Hoc cùm factum fuerit, comportatam ex areis terram in feruentem aqua alueum conijciunt. Aſtant utriuque bini robuſtiſſimi artifices, quũ ueluti remigantes, magnis quibuſdam ligneis inſtrumentis (palas uocant) contiuò immiſſam terram aquæ commiſcent, quouſque aqua omnem aluminis materiam in ſe conceperit. Subinde terræ recrementum inſtrumentis iam dictis trahunt ex aluei fundo, per propinquam ibi feneſtram in quendam aquæ riuulum proijciunt alió deducendum. Quo facto iterum nouam ſuperiadunt terram, modo quo diximus commiſcentes, & recrementum auferentes. quod tandiu proſequuntur, quouſque intelligant aquam tantum aluminis materiæ ſibi aſciuiſſe, quantum ſat fuerit. Demum parumper quieſcere dimittunt, ut ſi quid recrementi ſit, in imum deſcendat. Mox calentem aquam alumine refertam extrahunt, & ſuis aqueductibus ad id paratis in magnas quaſdam capſas ex querna materie factas transferunt. Ibi enim octo dierum termino alumen conficitur internis parietibus inhæreſcens adamantinis mucronibus ſimile, & cryſtalli inſtar pellucidum, ad quatuor, aut quinque digitorum craſſitiem. Alumine porrò ita concreto, lixiuij reliquum (ſic enim uocant decoctum) à quo ſeceſſit alumen; ijsdem aqueductibus è capſis illis eximentes, ad caldarias ita eis uocatas, remittunt, id ſcilicet, quod clarum defecatumq; ſit: nam turbidum, & recrementitium, aperto foramine in receptaculi fundo, tanquam inutile per riuulum deferri, & delabi ſinunt. Poſt hæc aluminoſum recrementum, quod minutis particulis granorum tritici inſtar ad fundum reſedit, ad cortinas illas magnas iterum diſcoquendum comportant. Demum capſæ fundo ſcopis omni ex latere mundato, quibuſdam ferreis, ligneisque inſtrumentis concretum in parietibus alumen diuellunt, diuulſumque eximunt, & exemptum in uimineas ſiſcellas conijciunt, & in quodam aquæ alueo lauant, ſiſcellis in aquam demerſis. Eximunt poſtea, & aqua excolata in aceruum domibus aſſeruant, ſalis modo. Ex his itaque omnibus apertiſſimè cognoſci poteſt, rupeum alumen nullam habere cum liquido cognationem. Quandoquidem aſſerit Plinius libro XXXV. cap. XV. fieri liquidum ex aqua limoſa, hoc eſt terræ exudantis natura: corriuatum hyeme, æſtiuis ſolibus maturari, probari autem quod limidum lacteumque ſit, ſine offenſis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Si uerò adulteratum ſit, deprehendi ſucco mali punici: quòd ſyacerum ea miſtura nigreſcat. Sed hæc non inueniuntur in rupeo, ut quod magis glaciem, cryſtallumque referat, quàm lac: fiat item ex duriſſimo lapide, non ex limo: nec affuſo punici ſucco nigreſcat, ſed longè magis pelluceat. Hinc igitur fit ut non modò à Braſauolo diſſentiam, & à Fuchſio uiris alioqui extra controuerſiam doctiſſimis; uerùm etiam à Cornario, quòd & ipſe in commentarijs in Galeni libros de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, Braſauolum fortaſſe ſecutus, ſcripſerit, Rupeum alumen, quòd uulgò uocant Alume di rocca, eſſe liquidum Græcis uocatum. Verùm enimuero liquidum Alumen, quin & ſciſſile, rotundum, placites, & plimbites nuper ad me miſit Bartolomæus Maranta Apulus, medicus apprimè eruditus, & medicæ materiæ ſtudioſus, atque diligentiſſimus inquiſitor, qui ex ſeſe Puteolis Campaniæ iampridem hæc omnia aluminum genera comperit, quæ ſanè nullis, ni me fallit iudicium, notis à legitimis diſſident. Huic ergo uiro eorum aluminum cognitionem libentiſſimè acceptam refero, & quas poſſum ago gratias. Scio tamen ijs ingentes deberi, qui ut ipſe ſua inuenta, cum alijs quoque communicare non grauantur. Liquidum item Alumẽ ex Ilua Tyrrheni inſula aduectum, quodque manibus ductum lenteſcit, antea ad me miſerat clariſſimus medicus Lucas Gbinus, Plinianæ deſcriptionis notis omnibus reſpondens, adeoque adſtringens, ut nunquam meminerim medicamentum aliquod deguſtaſſe, quod guſtui tantùm adſtrictionis relinqueret. Porrò quod rotundum Græci uocant, tametſi non deſint, qui ſibi perſuadeant, id eſſe quod officinæ à ſacchari effigie zuccharinum appellant, ex crudo alumine rupeo, ouorum albo, & ſtillatitia roſarum aqua paratum; cùm tamen non inueniatur rupeum ueteribus cognitum fuiſſe, cur eorum iudicio ſubſcribam non habeo. præſertim quòd legitimũ nunc apud me ſit. Quod præterea Catinum appellant, (Hoc quoque ſal Alcali quidam uocant) ex cuiuſdam plantæ cinere, chali Mauritanis uocatæ, conficitur ad uitra in fornacibus expurganda. Plantam hanc nos uulgò uocamus Soda. Prouenit hæc (ut alibi ſcripſimus) in litoribus maris, ſalſo admodum ſapore. Cæterum quod ex uini fæce paratur, ſit conformatis è fæce panibus, deinde ſole ſiccatis, & igne tandiu peruſtis, quouſque candorem conceperint. Poſtremò Squamoſum (ſic enim uoco alumen illud, quod uulgò dicitur Alume ſcagliola) ex ſquamoſo quodam ſit lapide, & uitri modo pellucido, qui nonnullis ſpecularis appellatur, quòd fortaſſe ſelenitis modo ſpeculi præbeat effigiem. nos Aſini ſpeculum dicimus. Hunc itaque in ignem conijciunt, aut ferri laminis igne candentibus ſuperim-

Alumina cognita.

superimponunt. Incenſus enim illico claritatem deperdit, diſſilitq; in tenuiſſimas laminas, & gypſi modo albeſcit, eiusq; induit ſpeciem. Quamobrem maximè falluntur, qui ſibi perſuadent, inter lapidem ſpecularem, & Talcum uocatum nullam intercedere differentiam. Quippe (ut mihi quidem experientia compertum eſt) non ſine magno labore, & flagrantiſſimo fornacis igne, Talcus muri poteſt. Specularis lapidis puluis nondum ignem experti, miris laudibus quibuſdam effertur ad diſenterecos, in uino auſtero potus: exuſtum enim non probauerim,

Aluminum uires ex Gal.

quod gypſi ſpecie inducta, ſumentes ſtrangulet. Aluminum uires paucis perſtrinxit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Stypteria, huius medicamenti nomen ab adſtrictione deductum eſt: nam adeſt illi uehementiſſima. Cæterum cum ſit craſſarum partium, tenuior quodammodo eſt aliis aluminum generibus, quod uocatur ſcbiſte, hoc eſt foſſilis: proxima eſt ſtrongile, id eſt rotunda, & aſtragaloſe. Admodum autē craſſa eſt tum liquida, tum placites, & plinthites appellata. Et lib. VIII. de compoſitione medicamentorum ſecundum genera, idem ait. Omnes aluminis differentiæ ulcera ſatis exiccant generosè adſtringentes: quare nemo ſolis ijs ad ulcera utatur. hæc Galenus. Sed non deſunt, qui Dioſcoridem ſecuti, alumen omne non parum ex

Opinio quædam diluta.

calfacere opinentur: contra uerò qui cōtendant id omnino eſſe falſum, potius frigefacere ipſum exiſtimantes, Galeni authoritate freti. quippe qui lib. III. ſimplicium medicamentorum ſcripſerit, omnia quæ adſtrictoria ſint facultate, eſſe frigida, ac terreſtria. Veruntamen ſi rectè diligenterq; expendantur aluminum quorumcunque effectus, & facultates, quibus in corpus noſtrum agunt, nemo quidem inficias ire poterit, quin aluminis omne genus non obſcurè excalfaciat, quemadmodum chalcanthum, chalcitis, & miſy: quæ cùm ualenter adſtringant, non tamen refrigerant, ſed maximè excalfaciunt, ut idem teſtatur Galenus libro primo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, dum inquit. Quin uerò et Aſclepiades Metrodorus tanquam illum etiam ſuperare contenderet afferendis de ſenſu mendacijs, cùm alia quædam, tum reſinam, & bitumen excalfacere nos denegat, atque adſtringentia omnia refrigerare dicitat, cùm ſi nihil aliud ſaltem chalcitis, chalcanthos, & myſi, quæ ualenter adſtringant, tantam aſſecuta ſint caliditatem, ut nos etiam exurant. Nihil eſt ergo mirandum, ſi prolixa quadam tingentur, ſeipſosq; nonnulli fallant, cum de manifeſto apparentibus, uerum fateri non audent. Et lib. III. de compoſitione medicamentorum per genera capite primo illud idem affirmauit, his uerbis. Porrò diphryges appellatum pharmacum ulceribus ægre humiditatis uitio ad cicatricem uenientibus aptiſſimum eſt: ualde namque ſiccat, etſi modicè mordeat. Enimuero id quoque præter acrem tum qualitatem, tum potentiam ultra habet adſtrictoriam, quas tamen ambas fortiores & chalcitis cruda, & chalcanthum repræſentat. Quin & alumē quodlibet ulcera ſatis exiccat generosè adſtringens. Ex quibus locis citatis palàm eſt, etſi Galenus lib. III. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ſcribit omnia adſtringentia eſſe frigida; non tamen eum unquam ea recepiſſe chalcanthum, chalcitin, miſy, diphrygia, æruginem, & alia quædam, ut alumen omne genus: præſertim quòd facilè compertum habeam, aluminis cuiuſcunque ſaturatiſſimam aquam, maximè rupei, non modò carnem exedere, ſed etiam metalla. Alumen quod Latinis, ſcmpcia Græcis appellatur: Arabibus, Sceb, ſiue Seb: Italis, Alume: Germanis, Alun, & Alaun: Hiſpanis, Alumbre.

Nomina.

Περὶ θείου. SVLPHVR. CAP. LXXXIII.

SVlphur optimum exiſtimatur uiuum, quod apyron uocant, nitedulæ modo ſplendidum, perlucens, minimè lapidoſum. Probatur in genere ſulphuris ignem experti, quod uiret, ac præpingue ſpectatur. Plurimum in Melo, & Lipara gignitur. Supradictum ſulphur calfacit, diſcutit, & celeriter cōcoquit. Prodeſt tuſsibus, ſuſpiriioſis, purulenta extuſsientibus in uuo ſumptum, aut ſuffitum: præterea partus uſti nidore extrahit. Lepras, lichenas, ſcabros ungues, cum reſina terebinthina miſtum auferet: cum aceto autem illitum, ad lepras efficax eſt: uitiligines tollit. Scorpionis ictibus, addicta reſina, medetur: cum aceto uerò, draconis marini, ſcorpionisque plagas ſanat. Pruritus toto corpore erumpentes, cum nitro deterſum ſedat: regium morbum emendat, inſparſum fronti cochlearis menſura, aut in ſorbili uuo ſumptum. Facit ad grauedinem, & deſtillationes: ſudores quoque conſ: erſum inhibet. podagricis cum aqua & nitro illitum, conducit. grauitatem auditus, ſuffiti nidorem raptim per fiſtulam hauſto, ſanat. Lethargicos ſuffitu excitat: erumpentem undecunque ſanguinem ſiſtit. Contuſis auribus, cum uino † & melle illitum, medetur.

† Cat. addit. καὶ σμύρνα. i. & Myrrha.

Sulphuris cōfœderatio.

SVlphur tam ſponte & per ſe naſcens, quod uiuum appellant, quàm arte in fornacibus factum, frequentiſſimum habetur in Italia: ſed non omnibus unus tantùm color. quippe aliud uiride, aliud luteum, aliud cinereum, aliud pallidum ſpectatur. Quod autem ſponte fit, uiuum appellatum, exterius colore eſt ſubcinereo, interius uerò cùm frangitur, ſubluteo, nitedulæ modo ſplendens, ut Dioſcorides inquit: iſdemque oritur locis, ubi factitij uenæ foditur. Eſt autem Sulphur foſſitium medicamentum è pingui quadam terræ ſubſtantia prognatum, ut in compluribus uiſitur locis, quæ impensè calida ſit, & ſicca: adeo ut à chymiſtarum authoribus, igni natura ſimile Sulphur dicatur. Vocant id ij maſculum ſemen, & primum naturæ agens ad omnia metalla procreanda. Cùm autem calidum ſit, & ſiccum, quinetiam pingue (ut diuturna conſtat experientia) maximam cum igne trahit cognationem: ſiquidem non flammæ ignium modo; ſed prunis quoque admotum, ſtatim accenditur, nec unquam accenſum extinguitur, quouſque pinguis, & oleoſa eius ſubſtantia in uniuerſum igni abſumatur. Verùm enimuerò etſi præ ſe ferat Sulphur temperamentum non obſcurè calidum, & ſiccum; non tamen credendum fuerit tam puram, ſynceramq; id eſſe materiam, ut per ſe tantùm conſiſtere queat. neque etiam cogitandum, ei non eſſe neceſſarium, ut ſibi humiditatem aſciſcat, quæ formam congruam ſuſcipiat, quemadmodum

Digitized by Google

admodum miſta quælibet exposcunt. Id enim nobis indicat eius uelocissima, ac facillima diffusio, cùm statim igni admotum colliquescat, metallorem modo. Foditur aperto undique cœlo, non autem in cuniculis, & subterraneis specubus. In his nanque tum uehementi calore, tum fœtidissimo terræ halitu, fossores illico deperirent. Porrò effossa Sulphuris uena, fictilibus quibusdam magnis imponitur Romanis hydrijs non absimilibus, longo ab ore dependente rostro, intus uacuo, ac in humum spectante, uitrei pilei instar, quo stillatitiæ aquæ conficiuntur. His itaque fictilibus sulphurea uena repletis, fictilibus pariter operculis ad id diligenter constatis, conteguntur, stipanturq; tenacissimo luto, creta, & equino stercore composito, ne tantillum quidem expirare possit sulphureus uapor. His peractis in fornacem crates duas ferreas intus habentem fictilia deferuntur, & in superiorem craten firmantur, eodem luto undique stipata, adeò ut ignis flamma, qui in infima accenditur crate sub fictilium fundo, nullo pacto in sublime ferri possit. Ad hæc fictilium rostrum in aliud uacuum fictile inserunt, per quoddam in latere orificium, & eadem creta quàm diligentissimè circumlinunt, obducuntq; maximè. Demum ignem succendunt sub fictilium fundo, cuius ui depuratum Sulphur in sublime fictilium fertur, & per rostri concauitatem in uacuum sibi adnexum descendit receptaculum: à quo tandem fluens eximitur, aperto in fundo foramine, & alijs uasis excipitur, ubi in magnos coit globos. Hac sanè ratione Sulphur fieri conspeximus in agro nostro Senensi. Sulphuris fa-ciendi ratio.

in montibus non longè à balneis diui Philippi, & in maritimis apud Petriolum. Sulphuris uires memoriæ prodidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Sulphur omne trahendi uim possidet, estq; temperamenti calidi, atque essentiæ tenuis, adeò ut ad multa uenenatorum animalium resistat. Siquidem ego aduersus pastinacam marinam, & draconem sæpenumero eo sum usus, & cùm id piscatores quosdam docuissem, reuerso post aliquantum temporis magnificè medicamentum hoc commendarunt. Vius eius est, ut & siccum ictui inspergatur medicamentum, & cum saliua mistum: nam cùm & hoc excogitassem, ab experientia comprobari reperi. Sed & urina maceratum idem effectum excogitaui. Docebam enim piscatores medicamenta maximè parabilia, dixiq; pulchrè illos & cum oleo ueteri, & melle, & resina terebinthina usuros. Et sanè horum omnium experientia iudicium præstitit. Quin et psoras, & lichenas, & lepras, non rarò hoc medicamentum cum resina terebinthina sanaui. Extergit enim omnes id genus affectus, absque ut in profundum repellat, cùm alia multa medicamenta, quæ illos curant, mistam habeant potentiam, nempe ut digerant pariter & repercutiant. Sulphuris uires ex Gal.

Præterea, ut idem Galenus inquit lib. VI. cap. II. de compositione medicamentorum per genera, in compositione emplastri ἀπὸ σκίλλης, Sulphur tanto calore præditum est, ut ubi diutius inhæreat, procul dubio exulceret. Sulphur siue Sulfur Latinis dictum, Græcis θεῖον appellatur, Arabibus, Cribit, & Rabric: Italis, Solfo: Germanis, Schuuebel, & Lebendiger: Hispanis, Piedra azufre. Nomina.

Κίσηρις. PVMEX. CAP. LXXXIIII.

PVmicis probatio, ut magnopere leuis, spongiosus, sciſsilis, nec arenosus, item teri facilis, † & candidus. Crematur flagrantissimis carbonibus obrutus, & ubi canduerit, extractus, uino restinguitur odorato: iterumq; incensus, restinguitur: & tertia ustione exemptus, & [a] per se refrigeratus, ad usus conditur. Vis eius adstringere, gingiuas abstergere, purgat cum calfactione, quæ pupillis caligine offundunt: explet ulcera, & ad cicatricem perducit: excrescentia cohibet. Fit ex farina eius dentifricium. Corpori crustam obducit: auellendis capillis aptus. Theophrastus author est, si quisquam in bullientem urceum uini pumicem iniecerit, feruorem statim sedari. † καὶ λειότης. i. tenuis. [a] Meum. ἕως τοῦ ἑαυτὸν ἀνψύξαι. i. per se refrigerari.

PVmicem ambustum esse lapidem in montium concauitatibus, omnes ferè fatentur naturæ operum exploratores. Ob id enim pumices sæpius eructat mons Aetna in Sicilia, & in Campania Vesuuius, qui hoc tempore, annis nuper elapsis, non secus quàm Plinij ætate, ingentibus flammis exarsit, cum magno puteolorum, et adiacentium locorum detrimento, igne in terræ uisceribus genito, è sulphureis uaporibus, & bitumine, quo quàm plurimi referti sunt montes, eoq; præsertim, quod Græci pissasphaltum dicunt. Pumicis uires. Pumicis uires duobus locis reddidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, ubi de eo primùm ita scribit. Si pumex inter lapides reputetur, & ipse eiusdem est facultatis, quod certè ad abstersionem attinet, uelut etiam figulina testa, ac multò magis ea, quæ fornacium est. Sed smiris acrimoniæ quiddam obtinet: proinde causticis, & desiccantibus facultatibus quidam ipsum miscent, eisq;, quæ curant gingiuas laxas, ac mollitie fluidas. Pumex autem si comburatur, haud erit inferior eosdem ad usus simile. Secundo autem loco idem de pumice disserit his uerbis. Pumicem si inter metallica recenseas, calumniabuntur, quibus animus prurit accusandi libidine: et si inter lapides ponas, lapidem esse negabunt: ac multò minus terram esse concedent, nec marinorum haberi quodpiam. Atqui alicubi tamen de illo dicendum est: quippe qui in sarcotica indatur medicamentis, & ea quæ dentes extergunt, partim ustionem non expertus, partim etiam ustus, quando uidelicet alijs omnibus combustis similiter substantiæ efficitur tenuioris. Cæterum ustione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rursus lotione exuit. Videri autem poterit splendorem conciliare, non tantum facultate; sed etiam asperitate, uelut etiam si fuerint, aut testam, aut hoc genus quippiam tritum admoueas. Quæ certè & ipsa splendorem afferunt, fortè utroque, tum quia detergendi habeant facultatem, tum quia asperitatem. Eundem in modum cornua densata dentes splendos efficiunt. Pumicis uires ex Gal. Pumex qui Latinis, Græcis ἀφρὸς λίθος uocatur: Arabibus, Fanech: Italis, Pomice: Germanis, Einbims: Hispanis, Piedra pomez. Nomina.

Ἅλς. SAL. CAP. LXXXV.

SAl fossilis efficacior est. communiter, si est candidus, calculis uacans, & perspicuus, densus æquali compage. Peculiariter Ammoniacus natione laudatur, si modò findi facilè possit, & in recta segmenta diduci. In marino sale eligendus est candidus, æqualis, densus. Probatissimus in Cypro fit, & Salamine Cypri, & Megaris, in Sicilia, & Aphrica. Sed inter dicta salis genera lacustris præfertur: sed multò ualidissimus est Phrygius nomine tapeus, aut, trapæus, aut gantæus. Salis natura in commune perquã utilis est: adstringit, absterget, expurgat, dissipat, reprimit, extenuat, & crustas inducit. sed hoc interest, quòd alius alio sit præstantior. Quin & à putredine uindicat. Admiscetur medicamentis psoras abstergentibus. excrescentia in oculis reprimit, & pterygia consumit, cæterasque carnis exuberationes tollit. Clysteribus infunditur: discutit lassitudines ex oleo illitus. Contra hydropicorum tumores auxiliatur: dolores in saccis fotu mitigat: & pruritus sedat, ex oleo & aceto infrictus ad ignem, donec sudent: item lichenas, lepras, psoraſque. Anginam ex melle, aceto, & oleo illitus leuat: tonsillis, uuaque cum melle tostus. Vlceribus in ore manantibus, gingiuis, quas humor uexat, & phagedænis ulcerum, cum polenta crematus illinitur. Aduersus scorpionum ictus cum lini semine: contra serpentium morsus, cum origano, melle, hyssopo: aduersus ceraſten cum pice, aut cedria, aut melle auxiliatur: contra scolopendræ morsus, cum melle, & aceto: aduersus lacertarum ictus, & teredines, albidasque capitis pustulas, thymos, & tubercula, cum seuo uitulino: furunculos, cum uua passa, aut suillo adipe, aut melle discutit: testium tumores, origano & fermento maturius concoquit. Crocodilorum morsibus auxiliatur, tritus in linteolo, & intinctus aceto, ita ut uiuculis loca coastringantur. Prodest ad bestiarum morsus, & ad fugillationes in facie ex melle. contra haustum opium, & fungos, cum aceto mulso bibitur. Luxatis imponitur cum farina, & melle. ambustis igni cum oleo impositus, pustulas erumpere non patitur. Podagricis itidem imponitur, & aurium doloribus, cum aceto. ignes sacros, & ulcera, quæ serpunt, cum aceto, aut hyssopo illitus sistit. Vritur fictili, diligenter opertus, ne exiliat, conditusque prunis, usquedum efferuescat. Aliqui fossilem subacto polline obliniunt, & carbonibus subijciunt, usquedum eius crusta exuratur. Solet & sal communis hoc modo uri. Aqua semel abluitur, & siccatus in ollam coopertam mittitur subdito igne, moueturque, donec iam non exiliat.

Ἁλὸς ἀχνη. SALIS SPVMA. CAP. LXXXVI.

SPuma salis spumosi maris lanugo, siue ramentum est, in exilibus petris inuentum. cui uis eadem, quæ salis.

Ἅλμη. MVRIA. CAP. LXXXVII.

MVria effectus salis præbet, abstergitque: dysentericis infunditur, etiamsi nome intestina corripit: & ischiadicis ueteribus. Ad fotus, aquæ marinæ usum præstat.

Ἁλὸς ἄνθος. FLOS SALIS. CAP. LXXXVIII.

FLos salis flumine Nilo defluit: lacubus tamen quibusdam innatat. Assumendus qui crocei coloris est, odore ingrato, ceu gari. interdum longè magis uirus olet, gustuque mordacior, & pinguiter lentus. Fucatus autem rubrica, aut scrupulosus, improbatur. Præterea syncerus non nisi oleo resoluitur: adulteratus nonnulla ex parte, etiam aqua, diluente factitium colorem. Ad ulcera, quæ cacoethe uocantur, & phagedænas, genitalium nomas, & purulentas aures, efficax est: oculorum hebetudines, cicatrices, albugines que tollit. Emplastris, unguentisque coloris causa, ut rosaceo, miscetur. Sudorem cit, aluum turbat, in uino aut aqua sumptus: stomachum malè habet. Additur acopis, & smegmaris, quæ albandi capilli gratia componuntur. Et in uniuersum acris est, & feruentis naturæ, ut sal.

Salis omnis generis consideratio.

SAl, quo frequentissimè in omnibus ferè cibis utimur, & sine quo uiuere nescimus, quo item ad annos asseruantur carnes, pisces, aliaq; complura, nulli sanè non cognitus est. Plures tamen in salis genere sunt differentiæ: quandoquidem præter marinum, fluuiatilis, lacustris, fossilisque reperitur. Marino utitur uniuersa ferè Italia, exceptis Calabris, qui fossitio quàm pulcherrimo abundant. quo etiam utitur uniuersa Pannonia. In Germania hauritur è salsis quibusdam fontibus, quorum aqua diu ignium ui excocta in salem cogitur. Fossitium quod crystalli modo pellucidum est, officinæ Arabas secutæ salem gemmæ uocant. Huius fodinas uidimus apud Calabros agentes, loco, qui uulgò dicitur Altomonte, ubi lapidum modo exciditur. Atqui non omnis sal fossilis pellucidus est, siquidem qui foditur Halis in comitatu Tyrolensi, lapidis marmorei faciem præse ferre uidetur; colore ad rufum inclinante. Calabricus autem in ignem coniectus, præter cæterorum naturam nec dissilit, nec crepitat, sed ut ferrum igneſcit. Lacustrem hactenus non uidimus, nec fluuiatilem. quanquam Plinius libro XXXI. cap. VII. tradit plures haberi lucus, ac fluuios, qui salem copiosum reddunt, ut eius uerba, quæ

ba, quæ ſubijciam, apertè teſtantur. Sal omnis, inquit, aut fit, aut gignitur. Vtrunque pluribus modis, ſed cauſa gemina, coacto humore, aut ſiccato. Siccatur in lacu Tarentino æſtiuis ſolibus, totumque ſtagnum in ſalem abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in lacu, qui Cocanicus nocatur, & alio iuxta Gelam. Horum extremitates tantùm mareſcunt, ſicut in Phrygia, Cappadocia, Aſpendi, ubi largius coquitur, & uſque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile, quòd tantundem noctu ſubuenit, quantum die auferas. Omnis eſt talis ſal minutus, atque non gleba eſt. Sunt etiámnum naturales differentiæ tres. Namque in Bactris duo lacus uaſti, alter ad Scythas uerſus, alter ad Arios, ſale aſſuant, ſicut ad Citium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt lacu, deinde ſole ſiccant. Sed & ſumma fluminum denſantur in ſalem, amne reliquo ueluti ſub gelu fluente, ut apud Caſpias portas, quæ ſalis flumina appellantur. Item circa Mardos, & Armenios. Præterea apud Bactros amnis Ochus, & Oxus ex appoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in Aphrica lacus, & quidem turbidi, ſalem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, ſicut Pagaſæi. Et hactenus habent ſe genera ex aquis ſponte prouenientia. Sunt & montes natiui ſalis, ut Indis Oromenus, in quo lapicidarum modo ceditur renaſcens, maiusque regum uectigal ex eo eſt, quàm ex auro, & margaritis. Effoditur & è terra, ut palàm eſt, humore denſato, in Cappadocia. Ibi quidem cæditur ſpecularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas uulgus appellat. Carrhis Arabiæ oppido muros, domoſque maſſis ſalis faciunt, aqua ferrugineſcentes. Inuenit & iuxta Peluſium Ptolemæus rex cùm caſtra faceret. Quo exempto poſtea inter Aegyptum, & Arabiam etiam ſqualentibus locis captus eſt inueniri, detractis arenis. qualiter & per Aphricæ ſitientia, uſque ad Ammonis oraculum. Is quidem creſcens cum luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobiliſſimum Ammoniaco, & ipſo, quia ſub arenis inueniatur, appellato. Similis eſt colore alumini, quod ſchiſton uocant, longis glebis, neque perlucidis, ingratus ſapore, ſed medicinæ utilis. Hactenus de ſale Plinius. Cæterùm Ammoniacus ſal, qui legitimus ſit, ad nos conuehi desijt: quippe factitius, adulterinusque eſt, qui paſſim in ſeplaſiariorum officinis uenditur, nigricantibus exterius glebis. Non deſunt tamen, qui credant conflari hunc ex camelorum urinis, artificio quodam concretis. Sed cur his adſtipulari debeam, non uideo, cùm neminem habeant, cuius fidei id comprobare poſſint. Atqui non tamen id omnino neguerim, cùm Venetias ex orientali plaga afferatur; ubi magnus camelorum eſt numerus. Seplaſiarij, pariterque chymiſtæ Sal Armeniacum appellant, quòd fortaſſe exiſtiment ex Armenia adferri, ubi innumeri ſunt camelorum greges. Sed iſti, mea quidem ſententia, hallucinantur. Serapio (Iſaach Arabici teſtimonio) ſcribit Salem Ammoniacum fieri è lapidibus duriſſimis, & translucidis. Sed & is fallitur, meo iudicio: ſiquidem Ammoniaci nomen non aliunde ſibi comparauit, quàm ab arena, quæ ἄμμος Græcis dicitur, ſub qua in laminas concretus, inuenitur in Cyrenaica regione. Venit præterea in medicorum uſum Sal, quem Arabes Alchali cognominant, item Alumen catinum, de quo ſuperius in alamine diximus. Sal autem Indus appellatus (ut libro ſecundo retulimus) nil aliud antiquis extitit, quàm ſaccharum in ſaccharíferis arundinibus in India gummi modo concretum, cuius nunc loco utimur ſuppoſititio, quod ſeplaſiæ zuccharum candidum uocant. Veruntamen animaduertendum eſt, quòd quanquam Paulus, & Auicenna eum fortaſſe ſecutus, concretum natura ſaccharum ſalem Indum appellant; non tamen fuerit putandum, quòd Indi legitimum ſalem non habeant. Quandoquidem (ut Plinius eſt auctor) in Oromeno Indiæ monte lapicidarum modo foditur ingentibus glebis. proinde dicebat Meſues de ſale ſcribens, Naphthicum, & Indicum cæteros ſales præcellere. Quod autem Salnitrum uocant, tormentorum bellicorum pulueribus expetitum, uulgaris notitiæ eſt, de quo tamen latius ſequenti capite ſermonem faciemus. Cæterùm ſalis ſpumam pluries legi quibuſdam in ſcopulis Tyrrheni maris. Cùm enim procellæ exoritur, intumeſcitque pelagus, ſpumantes aquæ in altum ſublatæ, ſcopulorum cauitates replent; quo fit, ut ibi ſub dio remanentes ſolibus, & rore, æſtiuis caloribus, in ſalem album concreſcant. Muria porrò, quæ innumera aſſeruantur edulia, nota omnibus res eſt, ut quæ ſale tantùm, & aqua conficiatur. Sed quidnam ueteribus flos ſalis fuerit, decernere non auſim, neque plura quod ſcribam habeo, quàm quæ à Dioſcoride producuntur. Eius tamen meminit Plinius loco ſuprà citato, ſic inquiens. Salinarum ſyncerita ſummam facit ſuam differentiam. Quædam enim fauilla ſalis, quæ leuiſſima ex eo eſt, & candidiſſima flos ſalis appellatur. Et flos quidem ſalis, in totum diuerſa res, humidioríque naturæ, & crocei coloris, aut rufi, ueluti rubigo ſalis. Odore quoque ingrato, ceu gari, diſſentiens à ſale, non modò à ſpuma. In Aegypto inuenitur, uideturque Nilo deferri. & fontibus tamen quibuſdam innatat. Optimum ex eo, quod olei quandam pinguitudinem reddit. hæc Plinius. Porrò color rufæ rubiginis inſtar picloribus expetitur, è Germaniæ ſalinis aduectus, qui fortaſſe flos ipſe ſalis fuerit: nam colore, & ſapore illi non obſcurè reſpondet. uulgò appellant Morello di ſale. Verùm cur nõ hoc planè affirmem, illud mihi obſtare uideo, quòd color is non ſit liquidus, neque oleoſus, ſed aridus. quare potius inclinat animus, ut ipſum credam eſſe ſalis rubiginem, de qua ex Plinio paulò ante mẽtionem fecimus. Fuchſius, in libro de compoſitione medicamentorum, quem auctum ſecundò edidit, nihil aliud eſſe putat florem ſalis, qui Dioſcoridi ἅλὸς ἄνθος dicitur, quàm balenarum ſemen, quod Germanis medicorũ officinis Sperma ceti nominatur. Qua in re fortaſſe ſecutus eſt ſententiam Georgij Agricolæ rei metallicæ acerrimi indagatoris. Sed utcunque ſit, non equidem poſſim horum quamuis eruditorum uirorum iudicio omnino ſubſcribere, nam plura ſunt, quæ in eo cenſendo mihi repugnant. Primum enim eſt color, quem in ſpermate Ceti uocato nuſquam Croceum, neque rufum, ut ſalis flori ineſſe teſtantur omnes; uidere mihi licuit. Deinde non mihi uidetur hoc medicamentum adeò liquidum, ut Galenus, Aetius & Plinius, & præſertim cùm ſcribat ipſemet Plinius ſalis florem in ſictilibus contineri oportere ne effudatur, quòd ſanè perinde, ac oleum ſit liquidum annuere conſpiciuntur. Præterea ſi guſtum conſulamus, difficilè quis aſſeuerabit, eſſe ipſo ſale uſto tenuius. Poſtremò cum Dioſcoridi, & Plinio in Nilo flumine, & lacubus quibuſdam tantùm is inueniatur; nec uſquàm in mari, nec in maritimis paludibus re-

Sal Ammoniacus.

Fuch. opinio improbata.

periri ſalis florem meminerint, ubi ſperma Ceti hoc æuo colligitur, non ita facilè adduci poſſum ad credendum, illud florem eſſe ſalis legitimum. Dicam quoque quod ad maligna ulcera ſananda ea ſunt præſtantiſſima medicamenta, quæ ualenter abſtergunt, & deſiccant, nõ ſanè ea quæ humidam, & oleũ modo pinguem ſubſtantiam habent, perinde ac ſperma ceti uocatum. Tamen ne uidear à Fuchſio, & a cæteris, qui eius ſequuti ſunt opinionem contentiosè diſſentire, uelim ut aliorum quoque ſit iudicium. Salis autem meminit idem Galenus tũ inter foſſilia medicamenta, tum etiam inter ea, quæ in mari naſcuntur lib. IX. & XI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiẽs. Sal eiuſdem genere facultatis eſt, ſiue foſſilis ſit, ſiue marinus: uerùm hoc differunt, quòd ſalis è terra effoſſi ſubſtantia magis ſit compacta: ac proinde in hoc maior eſt, & partium craſſities, & adſtringendi potentia. Itaq; marinus affuſa ipſi aquæ protinus liqueſcit, at foſſili hoc non euenit. Porrò eiuſdem ſpeciei cum marino eſt, qui in ſtagnis quibuſdam ſalſedinẽ habentibus naſcitur, æſtate uidelicet aquis æſtu ex ijs abſumptis, cuiuſmodi eſt Tragaſius non procul à Sminthio. Confluit enim illuc ante aquas ſpontaneas, quæ admodũ ſunt calidæ, copioſa aqua ſtagnans, non ampio in loco: & ea æſtate omnis abſumitur, à ſole uidelicet arefacta. Porrò quoniam locus ipſe ſalſedinem natiuam continet, quod reliquum eſt eius omne, ſal eſt, cognominationem à loco pariter & aquis ſortitum. Nam ſpõtaneæ et ipſæ illis in locis aquæ Tragaſiæ nũcupantur, potentia ſummè exiccatoria: & ſanè, qui in ea regione ſunt medici, ad hoc illis accõmodant. Porrò dictum eſt & de Sodominis in mari mortuo prouenientibus in quarto libro, quem ſi quis librum diligenter perlegerit, illi tantùm refricare memoriam nunc opus eſt, ut expoſita guſtus qualitate, ipſe medicamenti facultatem cognoſcat. Igitur cùm qualitas ſalſa digerat, ſimul & contrahat contactam ab ipſa ſubſtantiam, mocatum aporoiuron in hoc differt, quòd in ipſo unum modò ſaporẽ exuperantem expreſsè ſit uidere, quem uocant amarum, uim habentem digerendi, haud etiam contrahendi, uti ſal. Nam hîc quicquid in corporibus humidum ineſt, id totum quodammodo abſumit: & quod reliquum eſt ſubſtantiæ ſolidæ, adſtrictione contrahit: ac proinde etiam conditura ſua corpora ſiccat, & à putredine tuetur. Quippe quæ putreſcunt, excrementitium continent humorem, ſubſtantiamque tum diſſolutam, tum minimè compactam. Quibus ergo corporibus nulla prorſus eſt humiditas ſuperflua, ceu melli optimo, & corpus ſolidum, & cõpactum eſt, ceu lapidibus, ea, ut putreſcant eſt impoſſibile: ac proinde in his ſalis non probatur uſus, uerùm in ijs, in quibus ſuſpecta eſt putredo. Spumoſa autem ſalis efflorescentia multo tenuioris naturæ eſt, quàm ſal ipſe. quare & extenuare, & digerere multò plus ipſo poteſt; uerùm quod ſubſtantiæ eſt reliquum, contrahere ut ſal nequit. Cæterùm flos ſalis medicamentum liquidum eſt, tenuius etiam quàm ſal uſtus: tum acris qualitatis, & admodum digerentis facultatis. hactenus de ſale Galenus. Sal Latinis dictus, ἅλς Græcis appellatur: Arabibus, Melech, ſeu Melha: Italis, Sale: Germanis, Salz: Hiſpanis, Sal.

Salis uires ex Galeno.

Nomina.

Νίτρου, ἀφρόνιτρον. NITRVM, SPVMA NITRI. CAP. LXXXIX.

PRæfertur Nitrum leue, roſeo colore, aut candido, in foramina dehiſcens, perinde quaſi ſpongioſum quiddam, quale ex [a] Bunis adfertur. Humores euocat, qui in alto concreuerunt. Spuma nitri optima eſſe putatur leuiſsima, gleboſa, friabilis, colore penè purpureo, aut ſpumoſa, & mordens, qualis ex Philadelphia Lydiæ defertur. ſecunda eſt Aegyptia. quin & in Magneſia Cariæ gignitur. Vim, & uſtionem ſalis habet, tam nitrum, quàm ſpuma eius. Præterea nitrum tormina ſedat, ſi tritum cum cumino bibatur in hydromelite, aut ſapa, aut aliquibus, quæ inflationes diſcutere poſſunt, uti ruta, uel anetho. Febribus circuitu redeuntibus illinitur, ante ſuſpectam acceſsionem. Miſcetur emplaſtris, quæ extrahunt, & diſcutiunt, extenuant, & lepras abſtergunt. Cum aqua autem calida, aut uino infuſum, inflationes, purulentas aures, & ſonitus earundem ſanat: ſordes expurgat, cum aceto inſtillatum. Canum morſibus ex [b] aſinino adipe, aut ſuillo medetur. reſinæ terebinthinæ admiſtum furunculos aperit: aquæ inter cutem cum fico illinitur: oculis ad claritatem uiſus cum melle ſuccurrit: & uenenis fungorum, ex poſca potum: aut ſi bupreſtis momorderit, ex aqua: ijs uerò qui taurinum ſanguinem biberint, ex laſerpitio: ijſque qui cibum non ſentiunt, utiliter obducitur: opiſthotonisque iam remiſsioribus, & luxatis cum cerato: in linguæ reſolutione, pani commodè permiſcetur. Aliqui ſupradicta carbonibus urunt, ſubiecta prius teſta noua, donec incandeſcant.

a Ori. νίτρου. inſu. is.

b Med. αἰγείω caprino.

Nitri, & ſpumæ nitri conſideratio.

Nitrum, & nitri ſpuma, quorum antiquis maximus fuit in medicamentis uſus, diu ſanè eſt, quòd ad nos con uebi deſierunt. Proinde hallucinantur, mea quidem ſententia, qui putant Salnitrum uocatum, quo ad tormentorum bellicorum pulueres utuntur, et ad fortiſsimas aquas conficiendas, quibus argentarij fabri aurum ab argento ſeparant, uerum ac legitimum eſſe nitrum, cuius meminere Theophraſtus, Dioſcorides, Galenus, Plinius, & antiquorum alij. Siquidem id manifeſtè demonſtrat Plinius lib. XXXI. cap. X. ubi de nitro ita ſcriptum reliquit. Non eſt differenda et nitri natura, non multum à ſale diſtans, & eò diligentius dicenda, quia palàm eſt & medicos, qui de eo ſcripſere, ignoraſſe naturam, nec quenquam Theophraſto diligentius tradidiſſe. Exiguum fit apud Medos, caneſcentibus ſiccitate conuallibus, quod uocant halmirbaga. Minus etiã in Thracia iuxta Philippos, ſordidum terræ, quod appellant agrium. Nam quercu cremata, nunquã multũ factitatum eſt, et iampridem in totum omiſſum. Aquæ uerò nitroſæ pluribus locis reperiuntur: ſed ſine uitribus dẽſandi. Optimũ copioſumq; in Clytis Macedoniæ, quod uocant calaſtricum, candidum, purumq;, proximum ſali. Lacus eſt nitroſus exiliente è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa Canis ortum nouenis diebus, totidemq; ceſſat, ac rurſus innatat, & deinde ceſſat. Quo apparet ſoli naturam eſſe, quæ gignat: quoniam compertum eſt, nec ſoles proficere quicquam,

quàm, ſi eum ceſſet, nec imbres. Mirum eſt & illud, ſcatebras ſonticuli ſemper emicante, lacum nec augeri, nec eſſluere. Ita autem diebus, quibus gignitur, ſi fuere imbres, ſalſius nitrum faciunt, aquilones deterius, quia nalidius commouent limum. Et hic quidem naſcitur. In Aegypto autem conficitur multò abundantius, ſed deterius: nam fuſcum, lapidoſumque eſt. Fit pene eodem modo, quo ſal, infuſa quòd ſalinis nare infundunt. Nitrum autem nitrarijs. Excedente Nilo ſiccantur, decedente madent ſucco nitri quadraginta diebus continuis, non (ut in Macedonia) ſtatis. Si autem imbres adfuerint, minus de flumine addunt, ſtatimque, ut denſari eſt captum, rapitur, ne reſoluatur in nitrarijs. Sic quoque olei natura interuenit. Ad ſcobiem animalium utilis. Ipſum autem conditum in aceruis durat. Mirum in lacu Aſcanio, & quibuſdam circa Chalcida fontibus, ſummas aquas dulces eſſe, potarique, inferiores nitroſas. In nitro optimum, quod tenuiſſimum, & ideo ſpuma melior. Ad aliqua tantùm ſordidum, tanquam ad inficiendas purpuras, tinctoriasque omnes. Magnus & nitro uſus, qui dicetur ſuo loco. Nitrariæ egregiæ Aegyptijs; nam circa Naucratim, & Memphin tantùm ſolebant eſſe. Circa Memphin deteriores; nam & lapideſcit ibi in aceruis, multique ſient tumuli ea de cauſa ſaxei. Faciunt ex ijs naſa. Necnon frequenter liquatum cum ſulfure coquentes in carbonibus. Ad ea quoque, quæ imaterari uolunt, illo nitro utuntur. Sunt ibi nitrariæ, in quibus, & rufum exit à colore terræ. Spumam nitri, quæ maximè laudatur, antiqui negabant fieri, niſi cùm ros cecidiſſet, prægnantibus nitrarijs, ſed nondum parientibus. Itaque non fieri incitatis, etiamſi caderet. Alij operimentorum fermento gigni exiſtimauere. Proxima ætas medicorum Aphronitrum tradidit in Aſia colligi in ſpeluncis mollibus diſtillans, ſpecus eas Calyces uocant: dein ſole ſiccant. Optimum putant Lydium. Probatio, ut ſit minimè ponderoſum, & maximè friabile, colore penè purpureo, hoc in patellis aſſertur. Aegyptium in uaſis picatis, ne liqueſcat. Vaſa quoque ea ſole inareſcentia perficiuntur. Nitri probatio, ut ſit tenuiſſimum, & quàm maximè ſpongioſum, ſiſtulоſumque. Adulteratur in Aegypto calce. Deprehenditur guſtu: ſyncerum enim facilè reſoluitur, adulteratum pungit. Calce aſperſum, reddit humorem uehementem. hæc Plinius. Ex quibus liquidò conſtat, noſtri uſus Salnitrum, antiquorum nitrum non eſſe, etſi inficias eundum non ſit, quin aliquas nitri habeat qualitates. Verùm tamen nemini unquam perſuaſum uelim, ut medicamentis, quæ intus in corpus ſumuntur, nitri loco Salnitrum abſque noxa imponi poſſit. Et quamuis contrarium aſſerant, ſcriptisq; tradant Monachi illi reuerendi, qui Meſuen commentati ſunt; non tamen credo, hoc id prius in ſe ipſis expertos eſſe. Quod nihilominus eos facere deberet, ſi fraterna charitate ducti ſunt, ut alijs ſuaderent ſalnitrum tutò aſſumi poſſe, cùm prima charitas (quod dictum frequenter uſurpant) incipiat a ſe ipſo. Nitri legitimi fruſtum, quod à Gulielmo Quacelbeno Flandro Conſtantinopoli mihi miſſum eſt, notis omnibus genuinum refert, ut in epiſtolarium noſtrarum libro ſuſius diximus. Monachorũ error.

Nitri, & aphronitri uires ex Gal.

39 Nitri meminit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Nitrum dictum eſt ſuprà in medio eſſe aphronitri, & ſalis nitrum: cæterùm uſtum propius ad aphronitrum accedit, utpote exuſtione tenuius redditum. Deſiccat itaque, & digerit: & ſi introſ in corpus ſumatur, ſecat, & extenuat craſſos lentoſque ſucos potentius multò quàm ſal. Aphronitrum uerò niſi grauis urgeat neceſſitas, nemo deuorabit, nimirum inimicum ſtomacho: quandoquidem plus etiam litro incidit. Sanè ad fungos ſuffocantes, ruſticus quidam eo uti aſſolet, & ſemper profuiſſe probatum eſt. Cæterùm nitro uſto, ſimul & non uſto, & multò etiam uagis eius ſpuma, & nos in talibus uti conſueuimus. hactenus Galenus. Qui tamen uidetur ijs, qui codicis mendam non animaduerterunt, maximam facere differentiam inter Aphrolitrum & Aphronitrum, licet hæc re diuerſa non ſint. Nam ubi de Aphrolitro libro citato diſſerit, uulgata exemplaria habent. ἀφρόλιτρον ἀφρονίτρου διαφέρει. hoc eſt. Aphrolitrum ab aphronitro differt. Vitium in altera dictione latet uitium, ut quæ ἀφρὸς νίτρου, hoc eſt, a ſpuma nitri, duabus uocibus legenda ſit. Ita fiet, ut Galeno non aphrolitrum ab aphronitro, ſed utrunque à ſpuma nitri aptè diſtinguatur. Id quod & Auguſtinus Ricchus Lucenſis, & Leonardus Fuchſius, medici ætatis noſtræ celebres, doctiſſimè adnotarunt. Cæterùm cùm Galeno aphrolitrum, ſiue aphronitrum ſpuma nitri non ſit, quid aliud ſit, ingenuè fateor me ignorare: neque id alius, quod ſciam, hactenus explicauit. Quod Graci νίτρου & λίτρου, Latini Nitrum nominant: Mauritani, Baurach: Itali, Nitro. Quod uerò Gracis ἀφρόλιτρον uno uerbo dicitur: Arabibus, Baurach Africe: Italis, Nitro di Africa. Que deinde Spuma nitri Latinè, ἀφρὸς τοῦ νίτρου Græcè uocatur: Arabicè, Aphronitrum. Nomina.

Τρὸχ. FAEX. CAP. XC.

40 FAligenda Fæx maximè à uino uetere, Italico: ſin minus, ab alio conſimili. Fæx aceti uiribus longè acrior eſt. Crematur, ut alcyonium, antè diligenter ſiccata. Sunt qui noua teſta igni largo urant, uſquedum penitus incendatur. Alij uinis carbonibus fæcis glebam obruunt, & idem opus proſequuntur. Experimentum eſt legitimæ uſtionis, ut aerio nitore inalbeſcat, linguamque tactu urere uideatur. Eadem urendæ fæcis aceti ratio. Vis ei ſupra modum urens, & abſtergens. ulcera ad cicatricem perducit, adſtringit, uehementer exeſt, ſiccatque. Sed recenti utendum eſt, quoniam celeriter exanimatur: proinde non niſi in reconditorio, & uaſe aliquo reponi debet. Lauatur ut pompholyx. Quæ uſtionem experta non eſt, tumores & per ſeſe, & cum myrto cohibet. uentris ſtomachique fluxiones illita ſiſtit; muliebre profluuium imo pentri, aut genitalibus impoſita mitigat: panos diſcutit nondum exulceratos, & tubercula: rigentes mammas, ſuique lactis impatientes, cum aceto perunctа extinguit. Cremata uerò, ungues ſcabros cum reſina aufert. Addito lentiſcino oleo, illita nocte tota, rufat capillum. Elota oculorum medicamentis, ut ſpodos, adijcitur: cicatrices eorum, & caligines eadem abſtergit.

Digitized by Google

Fæcis, & tartari dicti confider. & utres.

FAex uini uulgaris notitiæ eſt, quin & ipſius aduręndæ ratio nota, ijs præſertim, qui ex hac aluminis quod nocant facis, conficiunt. Porrò uini recrementum, quod uinarijs cadis agglutinatum, cruſta lapidoſæ inſtar inuenitur, officinarum uocabulo Tartarum uocatum, aluum non obſcurè ſubducit. Proinde non deſunt, qui ſibi ac ſtrictam aluum cient, hauſto tartari puluere ex gallinaceo iure, addito maſtiches momento, & ſæcharo: nihil enim incommodi adfert hac ratione paratum. Additum in deiectoria diluta, quæ ex ſena, uel polypodij radicibus, uel epithymo parantur, uim eorum deiectoriam adauget. Sunt qui album Tartarum faciunt, dum ipſum in aqua decoquentes, atque ſubinde deſpumantes. Τρύξ ſic Græcè, Latinè uerò Fex dicitur: Arabicè, Durdi: Italicè, Feccia: Germanicè, Hefen, & Vuein ſtein: Hiſpanicè, Raſura de uino.

Nomina.

Ἄσβεστος. CALX VIVA. CAP. XCI.

CAlx uiua hoc modo fit. Marinorum buccinorum teſtas igni conditó, aut feruenti clibano nocte dimittito: poſtera die, ſi candidiſſimæ fuerint, extrahito: ſin aliter, iterum urito, uſquedum uehementer inalbuerint. Dein ubi in aquam frigidam demerſæ fuerint, in fictile nouum conijcito, & exactè pannis operiens, noctem unam conquieſcere ſinito: mane eam extrahens, ubi perfecto omni opere elaborata fuerit calx, recondito. Fit & è litoralibus calculis igne crematis, necnon è uili, & ſuſaneo marmore, quæ cæteris præfertur. Vis omni calci in commune ignea, mordens, adurens, & cruſtas inducens: quibuſdam alijs immiſta, ut adipi, oleo, concoquendi uim aſſumit, mollit, & diſſipat: ulcera ad cicatricem perducit. Efficacior exiſtimatur recens, nec aſperſa aquis.

Calcis cõſid.

CAlx, cuius paſſim uſus ad ædificiorum muros ſtruendos, nota omnibus eſt. Præter hanc ſit etiam priuatim ad uaria medicamenta è purpurarum, buccinorum, cochlearum, oſtreorum, ouorumq; teſtis. Non deſunt tamen, qui etiam eam, quæ ſit ex calcario lapide, unguentis, & emplaſtris admiſceant, eam primùm demergentes in aquam, uſquedum prorſus diſſiliat, ac ſubinde lauantes diebus pluribus, affuſa ſæpius recenti aqua pluuiali, uel fontana. Valet enim ſic elota ad contumacia ulcera, quod abſque morſu ualenter ſiccet. Ob id itaque unguentis expetitur, quibus utuntur ad pudendorum ulcera, eaq; præſertim, quæ uenerea lue contrahuntur. Quinetiam prodeſt ad ambuſta, & alia, quæ non facilè curationem admittunt. Sunt etiam qui extinctam primæ calcem, lauent deinde diutius roſarum ſtillatitia aqua, ita ualentius effici medicamentum exiſtimantes. Calcis uires deſcripſit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Calx, uiua quidem, quæ ἄσβεστος Græcè dicitur, uehementer urit, minuſque inducere cruſtam poteſt. At uerò temporis progreſſu prorſum nec cruſtam quidem gignit, tametſi etiamnum calfaciat, carnemque liquet. Porrò ſi lauetur in aqua, ſuam mordacitatem exuit, effícitque nunc patam uiam, hoc eſt lixiuium: at ipſa abſque morſu reſiccat. Ac ſi bis, teráq; aut amplius abluta fuerit, planè mordacitatis expers conſtituitur, ac ſtrenuè abſque mordacitate exiccat.

Calcis uires ex Gal.

Nomina.

Calx uiua Latinis dicta, ἄσβεστος Græcis appellatur: Arabibus, Horach, Nura, ſeu Nure: Italis, Calcina uiua: Germanis, Vngeleſchter, & Kalk: Hiſpanis, Cal.

Γύψος. GYPSVM. CAP. XCII.

GYpſum uim habet adſtringendi, obſtruendi: ſanguinis eruptiones, ſudoreſq; cohibet. ſed potum, ſtrangulationis modo iugulat.

Gypſi hiſt.

GYpſum quid ſit, nemo eſt qui neſciat. Abundat gypſo uniuerſa ferè Hetruria, ibique commodè frequenterque expetitur cæmentarijs ad ædium fabricas. Fit gypſum è quodam candido lapide, in laminas facilè ſciſſili: qui tamen non longa iguium ui torretur, & excoquitur. Quandoquidem in calenti furno coniectus, quatuor, aut ad ſummum quinque horarum ſpatio peruritur. Tunditur deinde in pulueren, & incernitur eulis excutitur. Præſtantiſſimum eſt recens: nam diu aſſeruatum, aquæ immiſſum ægrè lapideſcit, ac coit. Fit etiam Gypſum è ſpeculari lapide, qui Græcis σελενίτης dicitur. Item ex alio quodam lapide niuei candoris, è quo in Hetruria torno patinæ, & alia uaſorum genera conficiuntur. Hunc alabaſtrum appellant, ſed perperàm.

Gypſi uires ex Gal.

Gypſo uires reddidit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ita diſſerens. Gypſum & ipſum ad communem omnium terrenorum, lapidoſorumque corporum facultatem, qua deſiccare dicta ſunt, inſuper hoc aduentium habet, quòd eſt facultatibus emplaſticæ. Vnitur enim ipſum ad ſeſe, & cogitur, lapideſciúque maceratum. Quamobrem ſiccis medicamentis, quæ ad ſanguinis eruptionem accommodantur, commiſcetur. Nam ipſum per ſeſe lapidoſum ſit, & durum coactum, ac congelatum. proinde rigare, diluereque illud excogitaui, tenui alboque oui liquore, quod ad ophthalmias utile eſt, admiſto quod in farina triticea eſt puluilli tenuiſſimi, qui in parietibus molendinorum reſidet. Excipere uerò, quòd ſic ſubactum eſt tenellis leporis pilis, aut qui perinde ſunt molles, expedit. Gypſum combuſtum non æquè emplaſticam uim habet: Cæterùm tenuiorum eſt partium, & ualentius deſiccat. Quin & repercuſſorium eſt, maximè ſi maceretur oxycrato. Τύψος ita Græcis, ut Gypſum pariter Latinis appellatur: Arabibus, Gepſim, ſeu Giepſin: Italis, Geſſo: Germanis, Gyps: Hiſpanis, Yeſo, & Alges.

Nomina.

Τέρρα

Τέφρα καπνιτίτη. SARMENTITIVS CINIS. CAP. XCIII.

SArmentorum cinis urendi uim habet: cum axungia autem, uel oleo illitus, fractis neruis, articulorum colliſionibus, & neruorum nodis prodeſt: cum nitro, & aceto excreſcentias carnis in ſcroto reprimit. Serpentium, canumque morſibus illitus ex aceto medetur. cruſtas obducentibus medicamentis admiſcetur. Fit ex collixiuium contra præcipitationes, & fungorum uenena, cum aceto, ſale, & melle.

CInis omnis quid ſit notius eſt, quàm ut pluribus explicari debeat. *Quare ad eius uires properemus: de quibus in uniuerſum differens Galenus lib.* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Cinis combuſtorum lignorum reliquiæ ſic nuncupantur, compoſitæ ex contrarijs tum qualitatibus, tum ſubſtantijs. Habet enim in ſe partim terrenum, partim uelut fuliginoſum, quod Græcè dicitur ἀτμαλοδες, ſiue lygnodes, ſiue quomodocunque quis appellare uolet: atque hæ ſanè partes ſunt tenues, & quæ maceratis aqua cineribus, & percolatis, unà aſportantur, atque abeunt. Quod uerò reliquum eſt, terrenum eſt, infirmum, & morſu carens, calida facultate in lixiuium depoſita. Sed non omnis cinis eadem temperatura prædituς eſt, ſed pro combuſtæ materiæ diuerſitate uariatur. At neſcio quo pacto Dioſcorides omnes cineres adſtringendi habere uim prodiderit, cùm ficulneus eiuſmodi omnis qualitatis ſit expers, utpote cùm & ipſa arbor nulla ſui parte acerbam qualitatem præferat, ceu quercus, ilex, arbutus, fagus, lentiſcus, hedera, & hoc genus alia: uerùm plena ſucco ualido tota ſit, eoque acri & calido. Ergo ex acerbis utique lignis factus cinis, non parum adſtringit: meminique me quandoque, cùm aliud ad manum non eſſet medicamentum, per hunc ſanguinis ſuppreſſiſſe eruptionem. Verùm nullus unquam ad tale uti ficulneo audeat. Siquidem hic acrimoniæ multum, aduentisque facultatis obtinet, miſtæ abſterſioni: & utroque differt ab eo, qui ex quercinis lignis conficitur, tum quòd in eo fuligineum multò eſt acrius, tum quòd in illis terreuum quodammodo ſubadſtringens eſt, in hoc abſtergens, uelut in cinere tithymalorum. Eſt & calx cineris quædam ſpecies, cæterùm tenuioris eſſentiæ, quàm qui ex lignis fit; nimirum quæ tò lapides exactius torreri, ut cinis fiant, poſtulant: non tamen multum reliquum in ſe habet, uelut naturæ igneæ, quod uocant ἐμπύρευμα. Proinde elota medicamen eſt citra morſum deſiccans, magisque ſi bis terue lauetur. Cæterùm ſi marina aqua abluta ſit, admodum digerit. Dicetur porrò de ea, ubi de metallicis ſermo habebitur.* Cinis omnis uires ex Galeno.

Τέφρα Græcè dicta, Cinis Latinè uocatur: Arabicè, Chamad, ſiue Rameḍ: Italicè, Cenere: Germanicè, Aeſchen: Hiſpanicè, Ceniza: Gallicè, Cendre. Nomina.

Ἀλκύονιον. ALCYONIVM. CAP. XCIIII.

ALcyonij quinque eſſe genera compertum eſt. Vnum enim ſpiſſum, acerbi ſaporis, ſpongioſa facie, item tetri odoris, ponderoſum, & piſcem olens, quod plurimum in litoribus inuenitur. Alterum pinnulæ oculorum, aut ſpongiæ ſimile, fiſtuloſum, & leue, odorem algæ referens. Tertium uermiculi forma, & colore magis purpureum, [a] quod Mileſium quidam uocant. Quartum ſuccidis uelleribus non diſſimile, multis inanitatibus hians, leue. Quintum figura fungi, ſine odore, aſperum, parte interna quodammodo pumicoſum, foris læue, acre, quod plurimum in Propontide iuxta inſulam Besbicon appellatam gignitur, patrio nomine halos achnen uocant. Duo priora in fœminarum ſmegmata aſſumuntur, contra lentigines, lichenas, lepras, uitiligines, nigritias, & maculas in facie, reliquoque corpore. Tertium ijs, qui difficili urina uexantur, aut arenulas in uefica colligunt, idoneum eſt: item renibus affectis, aquæ inter cutem, lieni. Vſtum autem, & ex uino illitum, alopecias replet. Poſtremum dealbandis dentibus aptum eſt. in alia ſmegmata, pſilochraque aſſumitur, cum ſale miſtum. Si quiſquam alcyonium cremare uelit, cum ſale in crudum fictile mittat, & oblinens uaſis ſpiraculum luto, ita fornaci mandet, & cùm figlinum percoctum fuerit, extrahens ad uſus recondat. Lauatur ut cadmia.

a Ori. addit. σωληνοειδὲς. i. fiſtuloſum.

ALcyonium (ut Plinius eſt author lib. XXXII. *cap.* VIII.*) ſit in mari ex nidis, ut aliqui exiſtimant, alcyonum, & cæcum: alij ex ſordibus ſpumarum craſſeſcentibus: alij è limo, uel quadam maris lanugine. Quatuor eius genera. Cinereum, ſpiſſum, odoris aſperi. Alterum molle, lenius, odore ferè algæ. Tertium candidioris uermiculi. Quartum pumicoſius, ſpongiæ putri ſimile, penè purpureum: quod optimum, hoc & Mileſium uocatur. Quo autem candidius, hoc minus probabile eſt. hæc Plinius. Qui tamen quintum fungi figura, cuius meminere Dioſcorides, & Galenus, ſilentio præteriit. Sunt præterea, qui Alcyonium ita appellari tradãt, non quòd ex alcyonum nidis fiat, ut Plinius ſcribit, ſed quòd alcyones ſuper illud marinis undis ſimul congeſtum nidificent. Quorum ſententiam magis probandam cenſemus. Alcyonium officinæ Spumam maris uocant: quòd ſic idem uocent Arabes, Dioſcoridem ſecuti. quippe qui ſcripſerit quintum Alcyonij genus in Besbico halos achnen, hoc eſt, maris ſpumam uocari. Cæterùm ruſum Alcyonium corallij inſtar, coacernatis in globum ueluti uermiculis, lapidoſaq; materie, Venetijs primùm uidimus. Quartum uerò reperimus copioſum in Tergeſtino litore uelleribus ſimillimum, album, ac leuiſſimum. Piſcatores hoc cochlearum marinarum, quæ aculeis rigent, & uulgò appellantur Garuſe, nidum eſſe affirmant. Primum, & ultimũ genus pluribus in ſeplaſijs inuenitur. Porrò in hoc capite in uulgatis Dioſcoridis exẽplaribus nonnulla (ut planè ſuſpicor) uerba deſiderantur, cùm de uiribus quarti* Alcyonij hiſto. & cõſid. Locus Dioſ. ſuſpectus.

Digitized by Google

alcyonij nihil in his ſcriptum legatur. Auget ſuſpicionem Oribaſius, cuius lectio hoc loco habet. τὸ δὲ τέταρτον, καὶ ὕστατον, hoc eſt. Quartum, & poſtremum &c. Idem confirmat Serapio, qui ex Dioſcoride transcribens utriuſque ſpeciei meminit. De Alcyonijs differuit Galenus libro x I. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Alcyonia omnia detergunt, ac digerunt, qualitatem habentia acrem, & calidam facultatem: uerùm aliud alio non parum plus minuſque, & in his ipſis, quæ diximus, ſecundum partium eſſentiæ totius tenuitatem. Eſt autem eorum unum denſum, & graue, odoris praui: olet enim piſces putres, ſpongiæ in ſpecie ſimile. Secundum uerò aliud figura longiore, leue, & rarum: odorem habens ſimilem phyciis. Aliud tertium uermi ſimile eſt ſpecie, colore purpureo, conſiſtentia molli: uocant id Mileſium. Poſt quæ quartum ſecundo quidem iam poſito ſimiliter & leue, & rarum, uerùm lanis ſuccidis ſimile. Denique & quintum extima ſuperficie leui, cæterùm interna ſubſtantia aſperum, nullius odoris, guſtu tamen apparens acre: et ſanè omnium alcyoniorum eſt calidiſſimum, adeò ut & pilos urere poſſit. Itaque cùm duo prima lichenas, alphos, pſoras, leprasque adiuuent, præterea cutē ſplendidiorem competentia uirium efficiant, idem præſtare non poteſt hoc ultimo loco poſitum. Nec enim perinde ut illa, cutem duntaxat ſummam extergit, ſed etiam excoriat, uſque in profundum cutis penetrans, ut etiam ulcera moliatur. Porrò quod tertio ordine recenſuimus, omnium eſt tenuiſſimum. Itaque uſtum alopecias curat illitum cum uno, colore quidem fuluo, tenui tamen eſſentia. Quartum autem eiuſdem cum hoc ſpeciei uires obtinet, uerùm haud parum imbecilliores. Quod Græci ἁλκυόνιον, Latini quoque Alcyonium dicunt: Arabes, Zebothalbahar, ſeu Zebd albhar; Itali, Alcionio.

Alcyonij uires ex Gal.

Nomina.

Ἄδαρκες. ADARCES. CAP. XCV.

FIt in Cappadocia, quod adarces appellatur. Eſt autem tanquam concreta falſilago, humidis & paluſtribus locis ficcitate emergens, & arundinibus, ac herbis agglutinata, colore flori lapidis Aſij ſimilis, & omni forma molli alcyonia, & aliquantū cauo proxima, ut uideri poſsit lacuſtre alcyoniū. Ad euellendas lepras, lentigines, lichenas, & uitia cutis in facie, ſimilia, accōmodatur. Et in ſummauis ei acris. Humorem euocat, qui in alto concreuit, & iſchiadicis prodeſt.

Adarcæ conſideratio.

LEgitimam Adarcen, quæ Dioſcoridis, et Plinij placitis reſpondeat, hactenus non uidimus, etſi in Italia naſci tradidit Plinius lib. 16. cap. 36. Quam poſtea lib. 32. cap. 12. uocauit calamochnum, ſic inquiens. Inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latinè adarca appellata. Naſcitur circa arundines tenues, è ſpuma aquæ dulcis, ac marinæ, ubi ſe miſcent. Vim habet cauſticam, ideo acopis additur contra perfrictionum uitia. hactenus Plinius. Porrò uerò eos hallucinari crediderim, qui ſibi perſuadent id eſſe Adarcen, quod uulgò Italis dicitur Palla marina. Siquidem hæc in mari tantùm naſcitur; non in paludibus aquæ dulcis: & ibi non arundinibus, neque herbis inhærens uiſtitur, ſed in ſicco reperitur litore, undis ſimul cum alga proiecta, pilæ omnino ſimilis, quæ in lactentium hædorum uentriculis, ex exuctis unà cum lacte pilis, plerunque reperitur. Adde quòd hæc, quantum guſtauerim nec acris, nec cauſtica (ut Plinius inquit) deprehendatur: neque etiam, quod ſciam, in paludibus inueniatur. Huius tamen meminit Galenus libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, referens quæ Crito ad conſeruandos, augendos, itemq; à defluuio præſeruandos capillos ſcripſit. Vbi cùm interpres Cornarius uir alioqui doctiſſimus, ignoraſſet quid Critoni & Galeno intelligeretur per σφόδρα δασεῖαν, fortè ſuſpicatus, locum hunc in Galeno eſſe deprauatum, ſpongiam marinam perperam interpretatus eſt: quandoquidem lectio illa uera eſt, & uertendum erat pilam marinam. Id quod etiam Fuchſius doctiſſimè adnotauit in ſuis de compoſitione medicamentorum libris. Marinam pilam addit Nicolaus Myrepſicus in quodam unguento ad lumbricos, ubi ſic habet. Pilæ marinæ, quæ reperitur in mari rotunda, ut lana congeſta. Cæterùm Adarcæ uires retulit Galenus lib. x I. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ita ſcribens. Adarcion aliqui maſculino genere adarcon, alij fœminino adarcen dicunt, eſſentia quidem ſua uelut ſpuma eſt aquæ ſalſæ concreta, circa arundines, & farragines concreſcens. Acerrimum hoc eſt, ſimulque calidiſſimum medicamentum. proinde & per ſe mutile eſt, uerùm commiſcetur iis, quæ uim eius retundunt, itaque fit admodum utile in iis affectibus, qui excalfieri poſtulant. idq; foris impoſitum, nam intrò in corpus ipſum ſumere eſt impoſsibile, nimirum ob uirium uehementiam. hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, Adarcium à marina ſphera plurimum facie, & uiribus differre. Id Græcis ἀδάρκης & ἀδάρκιον uocatur, quod Latinis item Adarces: Arabibus, Adarchi, Athaxachi, ſeu Adaracha; Italis, Adarce.

Cornarij lapſus.

Adarcæ uires ex Gal.

Nomina.

Σπόγγοι SPONGIAE. CAP. CXVI.

FSpongijs alias mares appellauere, tenui fiſtula, ſpiſſas: quarum duriores tragos nominarunt. Fœminas autem, quæ contrarias dotes habent. Vruntur eæ, ut alcyonium. Recentes ſine pinguitudine uulnerariæ ſunt, & tumores reprimunt. recentia uulnera ex aqua poſcave conglutinant: ueteres ſinus ex decocto melle iungunt. Vetuſtæ autem inutiles. Aridæ ligatæ lino, ſi penicilli modo adigantur, occluſa ulcera, callosq; laxant. Siccæ recentes, & uacuæ, ſenilia ulcera, & quæ fluxione laborant, aut cuniculatim exedunt, impoſitu ſiccant. ſanguinis profluuium ſiſtunt. Crematarum cinis ex aceto, aridæ lippitudini auxiliatur: & ubi quid abſtergere, aut adſtringere opus eſt. Vtilius in oculorum medicamentis lauare cinerem. Omnium cinis cum pice crematarum, profluentem ſanguinem ſiſtit. Candidæ cura fiunt, è molliſsimis recentes per æſtus tinctæ ſalis ſpuma, quæ petris cohæret: inſolantur inuer-

ſæ, hoc

ſe, hoc eſt, parte caua ſurſum ſpectante, & qua abſciſſæ fuerunt, deorſum. Si uerò æſtiua ſerenitate ad lunam ſternantur, perfuſæ ſali ſpuma, aut maris aqua † maximum candorem referent. † Drag. λάχιστον δὲ ἐκ θαλάσσης ἐκδίδασι non paucæ.

Spongiarum genus (inquit Ariſtoteles lib. v. cap. xvi. de hiſtoria animalium) triplex ſtatuitur: nam aliæ raræ, aliæ ſpiſſæ, aliæ quas nominant achilleas. Tenuiſſimum genus id tertium eſt, ſpiſſiſſimum, & ualidiſſimum, quod galeis ocreiſq; inferitur, eoq; minus ciere ſtrepitum poſſe notatum eſt. genus hoc inuentu perquàm rarum eſt. Quæ autem in genere illo ſpiſſo prædurè ſunt, atque aſperæ, nomine hirci nuncupantur. Quæ quidem omnes aut ad ſaxa naſcuntur, aut iuxta litus lutoq; aluntur. Cuius rei argumentum eſt, quòd captæ limo refertæ omnes cernuntur. quod certè indicat cæteris quoque adhærentibus cibum per ipſum adnexum hauriri. Imbe cilliores propterea ſunt ſpiſſæ, quàm raræ: quia minus albo radicis hæſit innituntur. Senſum etiam ſpongijs eſſe aiunt: argumento quòd ad euulſoris acceſſum contrahuntur, ita ut euelli difficile ſit. quod idem etiam faciunt, quoties ſtatus, tempeſtasque urget, ne ſua de ſede pellantur. Sed ſunt, qui de hoc dubitent, ut qui Toronam incolunt. Narrant tamen procul dubio beſtiolas quaſdam uelut tineas lumbricóſue, & eiuſmodi alias conſiſtere intra ſpongias, atque ali: quæ & euulſis ſpongijs, piſciculi ſaxatiles deuorent, qui uel radices abſumunt totas quæ inhærentes ſaxis remanſerint. Si euenerit fortè, ut ſpongia abrumpatur, reſiduo item renaſcitur, & completur. Magnitudine ampliſſima ſolutæ illæ, & raræ ſpongiæ, augentur plurimæ, quæ circa Lyciam ſunt. Sed molliſſimæ quæ ſpiſſæ: nam achilleæ toroſiores ijs conſtant. Omnino quæ altis, tranquillisq; inſunt gurgitibus, molliſſimæ ſunt: ſtatus enim, ac tempeſtates ſpongias quoque, ut cætera altilia reddunt duriores, & incrementum impediunt. Quamobrem ſpongiæ Helleſponti ſpiſſæ, ac duræ ſunt, & omnino quas mare ultra Maleam promontorium, citraq; refert. Differunt inter ſe mollitie, duritieq;. nec calorem immodicum ſpongiæ patiuntur: ſit enim eo, ut more pullulantium putreſcant. Quocirca optimæ iuxta oras comperiuntur ſpongiæ, ſi gurgite alto demerſæ ſunt: commodè enim temperantur propter altitudinem gurgitis. Color illotis, uiuisque nigricans eſt. Adhærent nec parte, nec toto: interſunt enim fiſtulæ quædam inanes, ſed pluribus paſim particulis hæſitant, et quaſi membrana extenta ſubeſſe radicibus earum uidetur. Supernè autem cæteri meatus concreti propemodum latent: at uerò quaterni, aut quini patent, per quos paſci exiſtimantur. Hallenus de ſpongijs Ariſtoteles. Cui quidem Plinius ſuam de ſpongijs hiſtoriam acceptam referre poteſt, quam libro ix. cap. lxv. ſcriptis tradidit. Spongiarum uires memoriæ prodidit Galenus lib. xi. ſimplicium medicamentorum his uerbis. Spongia uſta acris eſt, & digerentis potentiæ. Vtebatur ea præceptorum meorum quidam ad ſanguinis eruptiones, quæ manuali opera indigent. Iu quem uſum ſemper eam paratam habebat ſiccam, & exarefactam: cum uerò res poſceret, bitumine in primis imbuebat, ſin eo careret, pice. Porrò admonebat eam partibus ſanguine profluentibus etiámnum ardentem, ut & cruſta parti inducretur, & ipſum ſpongiæ uſtæ corpus, ceu operculum quoddam acciperet. Cæterùm ſpongia ipſa noua per ſe, non ſicut lana, aut limamentum (quod μοτὸν τιλτόν, id eſt, carpinatum uocant) materia duntaxat eſt, quæ humores infundendos excipiat, ſed etiã manifeſtè deſiccat. Id quod ſcies, ſi ea ſola utaris in uulnere, cum aqua, aut oxycrato, aut uino, pro diuerſitate uidelicet corporum, uti eſt antè dictum. Glutinabit ſiquidem ea ſimiliter atque medicamenta, quæ uocant enæma. At ſi non noua ſit, ſed uſui accommodata, palàm cognoſces, quantum à noua ſuperetur, ſiue uulneribus eam imponas, ſiue aqua prolues, ſiue oxycrato, ſiue uino. Nec mirum eſt, cùm in ſpongia noua ſeruetur etiámnum ea, quam à mari accepit, facultas modicè corpora exiccandi. Atque hæc quidem præſtare poteſt. cùm etiámnum ſeruat maris odorem. Nam temporis ſpatio, etiamſi nunquam uſui accommodata ſit; tamen & odorem maris amittit, neque æquè deſiccare poteſt. Spongia quæ Latinè μύγγος Græcè dicitur: Arabicè, Aſpemgi albairi, ſeu albar: Italicè, Spongia: Germanicè, Badſchwam: Hiſpanicè, Spongia: Gallicè, Eſponge. Spongiarum uires ex Gal. Nomina.

Κοράλλιον. CORALLIVM. CAP. XCVII.

Corallium, quod aliqui lithodendron appellarunt, marinum eſſe fruticem conſtat, qui alto extractus, duratur ſtatim atque emergit, tanquam offuſo aere protinus concreſcat. Plurimum inuenitur ad Syracuſas, in promontorio, cui Pachyno nomen eſt. Laudatiſsimũ rubens, colore antherici, aut ſandycis ſaturatæ, nec ſecus terenti facilè cedens, æquabili uſquequaque concremento, rurſus algæ, aut phuci marini odore, quàm ramoſiſsimum, forma fruticis, cinnamomi æmulum. Quod autem in lapidis duritiam coit, ſcrupuloſum, inane, & lacunoſum, uitioſum exiſtimatur. Adſtringit, & refrigerat medio criter: excreſcentia coercet: oculorum cicatrices abſtergit: ulcerum caua, & cicatrices explet. Contra ſanguinis reiectiones magnopere efficax eſt: urinæ difficultati auxiliatur. Quin & potum ex aqua lienem abſumit. † Quod anthipathes uocant, corallium eſſe arbitrantur, ſpecie tantùm diſtans. Eſt autem colore nigro, arboris figura, ramoſum magis. Vires ſupradictas habet. † Drag. Ἔστι, καὶ συλλεκτὸν ἐπὶ πλοῖον ἐκ θαλάσσης κακὰ ἀποτροπιάζει. Quinetiã præſeruat à Venenis, & omniũ malorum depulſor eſt.

Corallij confederatio.

Corallium, quo uſqueadeò abundat Italia, ut ferè nulli ibi reperiantur infantuli, nullæque puellæ, quibus nõ geſtentur Corallij monilia aut collo, aut brachijs ſuſpenſa, quo item utuntur fœminæ in templis ad ſuas preces numerandas, ex Tyrrheno, & Siculo mari extrahitur, atque inde ad nos defertur. Cæterùm etſi rubri tantùm, & nigri meminerit Dioſcorides; reperitur tamen quod niuei ſit candoris in iiſdem pelagis, non autem ut rubrum compactum, ponderoſumq;, ſed leuius ac rarius, & ſpongiarum modo inane. Creditur hoc rubro longè magis refrigerare: proinde eo utuntur medici, ubi opus eſt maiore refrigeratione. Corallij meminit Plinius lib. xxxii. cap. ii. ubi de eo ita ſcriptum reliquit. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium eſt, tantum apud

apud Indos in corallio: nanque iſta perſuaſione gentium conſtant. Gignitur quidem & in rubro mari, ſed nigrius. In Perſio uocatur lace. Laudatiſſimum in Gallico ſinu, circa Stœchadas inſulas, & in Sicilo, circa Heliam, & Drepanum. Naſcitur & apud Grauiſcas, & ante Neapolin Campaniæ, maximeque rubens, ſed molle, & ideo uiliſſimum Erythris. Forma eſt ei fruticis, color uiridis. Baccæ eius candidæ ſub aqua, & molles. exemptæ confeſtim durantur, & rubeſcunt, quaſi corna ſatiua, ſpecie, atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapideſcere, ſi uiuat. Itaque occupari, euelliq; retibus, aut aeri ferramento præcidi, hac de cauſa corallium uocitatum interpretantur. Probatiſſimum quàm maximè rubens, & quàm ramoſiſſimum, nec ſcabroſum, aut lapideum, uel rurſus inane, aut concauum. Authoritas baccarum eius non minus Indorum uiris quoque pretioſa eſt, quàm fœminis noſtris uniones Indici. Aruſpices eorum, uatesq; in primis religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore, et religione gaudent. Galli gladios, ſcuta, galeas adornabant eo. nunc tanta penuria eſt uendibili merce, ut perquam rarò cernatur in ſuo orbe. Sureuli infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur. hæc Plinius. Quem tamen mirari ſubit, quòd tam facilè ſibi perſuaſerit, corallium per ſe baccas ferre, quaſi corna ſatiua ſpecie atque magnitudine, perinde ac cæteræ arbores ſuos proferunt fructus. Quandoquidem, ut fatentur ij, qui corallia expiſcantur, & in ijs mercaturam exercent, nullas per ſe baccas edit. Baccæ enim, quæ in coralliorum montibus cornis, ac ceraſis ſimiles uiſuntur, ex ipſorum truncis torno, & lima prius parantur: mox ſmyridis lapidis puluere, & terra quadam, quæ è Tripoli Aphricæ adfertur, expoliuntur, et lucidum leuorem contrahunt, cùm ijs diutius fricantur. Ad hæc Corallia è mari circunquaque muſcoſa eximuntur, nec tunc ulla ex parte rubeſcunt, uerùm inde artificibus tradita, deraſo cortice rubent, & perpolita niteſcunt. Nigrum Corallium, quod Dioſcorides Antipates uocari ait, primùm uidi ego Neapoli ebenum colore referens. Atqui poſt hac pulcherrimam eius plantam dono mihi dedit Anzianus quidam, qui quotannis mihi plãtas è Gargano Apuliæ monte afferre ſolet. Ea enim prope radices brachij ferè craſſitudinem æquat, & à medio trunco in ramos ſeſe diffundit: res quidem uiſu digna, & rara. Corallium comitialibus commodè adalligatur, hauriendumq; præbetur. Corallium ædes (ut aiunt) à fulminum iniuria tuetur. Idem menſium abundantiam cohibet, dentes commotos firmat, deſquamatas gingiuas emendat, itemq; oris ulcera ſanat. Potum diſſentericos iuuat, ſeminis proſtuuium in uiris, nocturnasq; pollutiones, & in mulieribus albos uteri fluores reprimit. Recenſetur inter ea (Auicẽna teſte) quæ cordi hilaritatem adferunt. Auxiliatur præterea (ut Plinius inquit) contra torminum ac ueſicæ calculi mala in puluerem igne redactum, & cum aqua potum. Simili modo ex uino potum, aut ſi febris ſit, ex aqua ſomnum conciliat. ignibus diu repugnat. Sed eodem medicamine ſæpius poto, tradunt lienem quoque abſumi. Sanguinem reijcientibus aut excreantibus medetur. Cinis eius miſcetur oculorũ medicamentis: ſiſtat enim ac refrigerat, ulcera cauа explet, cicatricesq; extenuat. Corallij meminiſſe Galenum in libris legitimis de ſimplicium medicamentorum facultatibus, hactenus non reperi: tametſi libro ſeptimo de compoſitione medicamentorum plura deſcribat medicamenta ad incipientem phthiſin, hæmoptoicos, & ſuppuratos, quæ corallium excipiunt. Quod Græci κοράλλιον, & λιθὸς ἀνθρώπου, Latini corallium nominant: Mauritani, Baſſad, Mergen, Besd, ſiue Morgian: Itali atque etiam Hiſpani, corallo: Germanii, Coraln: Galli, Coral.

Plinij lapſus.

Corallij facultates.

Nomina.

Λίθος φρύγιος. LAPIS PHRYGIVS. CAP. XCVIII.

PHrygius lapis, quo infectores in Phrygia utuntur, à qua nomen accepit, naſcitur in Cappadocia. Optimus habetur pallidus modicè grauis, non ſolida corporis compage, intercedentibus albis ſegmentis, ut in cadmia. Vritur autem uino optimo perfuſus, uiuiſq; carbonibus obrutus: perflatur aſſiduè follibus, donec mutato colore rufeſcat: rurſus extractus eodem uino reſtinguitur. Hoc iterum, & trinis uicibus faciendum: attendendum tamen ne minutim confringatur, & in fuliginem euaneſcat. Vis crudo, uſtoque adſtrictoria, expurgans: ulceribus cruſtas quadantenus inducit: ambuſtis cum cerato medetur. Lauatur, ut cadmia.

Phrygij lapidis conſid.

Phrygij lapidis uires ex Galeno.

Nomina.

QVi mihi Phrygium lapidem oſtenderit in Italia, hactenus neminem inueni. quippe cùm nec noſtratibus medicis, nec lanarum infectoribus, ullo ſit uſui, ex Cappadocia ad nos deferri deſiit. Plinius, cùm ignoraſſet, Phrygium lapidem medicamentis etiámnum expeti, tingendis tantùm ueſtibus commendauit. De huius lapidis uiribus diſſerunt Galenus libro 1 x. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Pyritæ facultatẽ habere exiſtimatur & Phrygius, quem uocant. Sed eo ſemper utor combuſto quidem ad ulcera putrida, idq; aut ipſo per ſe, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato: ad oculos uerò medicamentum ſecum efficiens: quod multi nunc acceptum à me obtinent. Miſcentur ei & alia quæpiam. Dicetur autem de ipſo in opere de componendis pharmacis. Nunc ſatis eſt de generali eius facultate explicuiſſe: ualidè enim deſiccat, habens quiddam adſtrictionis, ſimul & mordicationis. Dictum uerò ſuperius eſt, ea eſſe omnia optima medicamina, pluriniq; uſus, quæ miſtas in ſeſe haſce duas facultates habent, nempe repercutientem, & digerentem. Λίθος φρύγιος Græcis, Lapis Phrygius Latinis appellatur: Italis, Pietra Phrygia.

Λίθος ἄσιος. LAPIS ASIVS. CAP. XCIX.

ASius lapis aſſumi debet pumicis colore, leuis, fungoſus, item friabilis, ſciſſiles uenas lutei coloris ad imum actas habens. Eius flos ſulfugo ſubflaua eſt, ſummo lapide inſidens, compage tenui, colore in aliquibus albo, in alijs pumici ſimili, ad luteum uergente: admotus linguæ aliquantùm mordet.

Vim

Vim habet uterque adſtrictoriam, & modicè erodentem. Admiſtus liquidæ pici, aut terebinthinæ, tubercula diſcutit. Longè ualidior flos exiſtimatur. De cætero ſiccatus flos ueterа ulcera, & cicatrici repugnantia ſanat. excreſcentia cohibet: tetra ulcera, & fungis ſimilia, cum melle expurgat: ulcerum caua explet, & expurgat cum melle: depaſcentiaque cum cerato ſiſtit. Fit cataplaſma ex eo podagris, miſto fabæ lomento: & lienoſis ex aceto, & uiua calce. Prodeſt flos ex melle phthiſicis linctu. Podagrici iuuantur, pedibus in ſolio ex eo lapide excauato inditis. Fiunt quoque ex eo loculi, qui corpora erodunt: & luxuriantem carnem, & corporum craſsitiem abſumunt, cùm uice uitri in balneo ſpargun-tur. Si lauare libet, cadmiæ modo lauatur.

Aſſi lapidis conſid.

TAmetſi in commentarijs noſtris ſuperioribus annis Italica lingua conſcriptis, *Aſſum lapidem mihi incognitum eſſe ingenuè confeſſus fuerim; legitimum tamen nuper Tridento ad me miſit Martinus Guidottinus ſeplaſiarius diligens æquè ac peritus: qui quidem lapis, ni fallor, nullis prorſus notis ac uitribus Dioſcoridis deſcriptioni reclamat. Foditur in Tridentino agro quibuſdam chalcanthi fodinis, quod am in monte non procul à pago, quem Leuigum nominant. Eſt enim hic pumicis inſtar leuis, fungoſus, friabilis, lutei coloris intercurſantibus uenis. Hoc, quòd carnes abſumat, utebatur antiquitas ad defunctorum ſepulcra, ut abſumptis ab eo carnibus, corpora non computreſcerent: ob idque Græci appellauere ſarcophagum. Quod manifeſtè declarat Dioſcorides, cùm inquit, καὶ σορὸι σαρκοφάγοι γίνονται id eſt, loculi defunctorum carnes abſumentes ex eo fiunt. Hunc locum nullus, quod ſciam, ex interpretibus ita ut nos accepit: ſed omnes ad aliud reſpicientes uocem σορὸι pulueren uerterunt. In quo mihi planè non uidentur mentem Dioſcoridis aſſecuti. Quam probè aſſecutus, noſtráque ſententia adſtipulari cognoſcitur Plinius lib. XXXVI. cap. XVII. ubi de lapide Aſio ſarcophago ita ſcribit. In Aſſo Troadis lapis ſarcophagus fiſſili uena ſcinditur. Corpora defunctorum condita in eo abſumi conſtat intra quadrageſimum diem, exceptis dentibus. hæc Plinius. Cæterùm Aſij lapidis hiſtoriam, & uires deſcripſit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Eſt & alius lapis in Aſſo proueniens, quem ob id ipſum Aſſion cognominant, non durus ut petræ. Siquidem color illi eſt, pariterque conſiſtentia ceu tophi, friabilis, & laxus. Innutritur ei quiddam farinæ tenuiſsimæ adſimile, qualis in piſtrinorum parietibus adhærere uiſitur. Appellant hoc medicamentum petræ Aſiæ florem. Eſt uerò & ſubtilium partium, ut ſine morſu nimis molles carnes, ac fluidas eliquet. Petra uerò, in qua naſcitur, tametſi uim habeat illis ſimilem, actionis tamen uehementia inferior eſt. Hoc enim ea potior eſt flos, non tantùm quòd magis colliquet, ac digerat, & uelut ſale condita ſeruet: ſed & quia hæc præſtet abſque uehementi mordicatione. Habet & ſalſedinem quandam in guſtu hic Aſiæ petræ flos: ut coniectura ſit, illum naſci ex eo quòd ros ex mari in petram reſidens, poſtea à ſole deſiccetur. hactenus Galeni uerba. Quæ quidem ſi paulò diligentius examinaſſet Fuchſius medicus alioqui noſtræ ætatis celebris, non tam facilè fortaſſe ſuam protuliſſet ſententiam libro de compoſitione medicamentorum: quòd ſcilicet Aſiæ petræ flos ſit illa mollis, alba, & tenuiſſima materia, quam farinæ, quæ parietibus molarum inhæret, ſimilem exudat ueteres muri, rupes, ſaxaq; montium: ex qua fit quod Salnitrum uocant. Porrò quòd hæc non uerè ſit Aſij lapidis flos, omnibus ijs perſpectum fiet, qui rem hanc accuratius expendent. Nam præterquàm quòd ea diuerſorum lapidum flos eſt, nullam habet cognationem cum Aſio lapide. qui ſolus, Dioſcoridis & Galeni teſtimonio, florem ſui nomiais gignit. Lapis, qui λίθος ἄσσος & ἄσσος Græcè, Lapis Aſius & Aſſius Latinè uocatur: Arabicè, Hager Aſos: Italicè, pietra Aſsia.*

Aſi lapidis hiſto. & uires ex Gal.

Fuch. error.

Nomina.

λίθος πυρίτης. LAPIS PYRITES. CAP. C.

PYrites lapidis genus eſt, à quo æs conflatur. Eligi debet æris ſimilitudine, facilè ſcintillas edens. Vritur ſic. Melle irrigatus, molli pruna continuè flatur follibus, donec rufeſcat. Alij in multos carbones igni candentes, lapidem copioſo melle perfuſum deijciunt, & ubi ad fuluum colorem uergere cœperit, extrahunt: efflatoque cinere, rurſus madefactum cremant, donec æquabiliter aſsiccatus, friabilis reddatur: ſiquidem ſæpe facies ſumma ſolùm uritur. ita crematus, ſiccatusque reconditur. Si eloto opus ſit, lauari debet, ut cadmia. Tam crudi, quàm uſti uis eſt excalfacere, abſtergere, offuſam oculis caliginem expurgare, duritias concoquere, & concoctas diſcutere. Reſina exceptus excreſcentia in carne cohibet, ſed calorem quendam, & adſtrictionem parit. Ita uſtum nonnulli diphryges appellant.

Pyritæ lapidis conſid.

LApidem, quem Græci Pyriten dicunt, officinæ cum Mauritanis Marcheſitam uocant. *Verùm quanquam uniuerſi lapides, à quibus ignis chalybe excutitur, pyritæ appellari poſſint; cum tamen Marcheſita appellata cæteris magis ſcintillet chalybe aut ferro percuſſa, per antonomaſiam ipſa ſola uocatur Pyrites, tanquã cæteris præſtantior. Foditur hæc omnium metallorum ferè fodinis, genere, & colore diuerſa, plerunq; tamen (ut Plinius inquit lib. XXXVI. cap. XIX.) aureis ſcintillis, uel argenteis reſperſa. Gignitur, ut rei metallicæ periti tradunt, ex impuro metallorum halitu. quo fit, ut ferè ſemper reperiatur in montium cacumimibus, ubi auri, & argenti uena, in profundo delitеſcit. Sterilis hæc magna ex parte, quòd (ut chymiſtæ exiſtimant) ex impuriſſimo ſulphure, aliiſque inconcoctis partibus metallorum ſit conflata. quamobrem foſſores in Germania, extra cauernas Pyriten tanquam inutilem proijciunt. Verùmtamen quandoque Pyriten inueniunt, qui aurum, argentum, uel æs intra ſe continet. Idcirco rectè prodidit Dioſcorides, Pyriten lapidis eſſe genus, ex quo æs conflatur. Quod cùm ignoraſſet Albertus, omnem Marcheſitam inutilem eſſe aſſeruit. Pyrites non ſolùm in metallorum fodinis reperitur, cum omnibus ferè lapidibus, & metallis commiſtus: ſed etiam in quibuſdam Miſniæ fluminibus rotundæ*

rotunda facie, & cæteris durior. Nos pyritem habemus cryſtallo, beryllo, Armenio, cæruleo, chalcanthо, miſy, chalcitidi, ſtimmi, auripigmento, & aliis lapidibus adnatum adeò, ut cum foſſilibus omnibus lapidem hunc cognationem habere crediderim. Pyritæ uires reddidit Galenus libro 1x. ſimplicium medicamentorum, his uerbis.

Pyritæ uires ex Gal.

Vnus eorum, qui ualidam facultatem poſſideat, eſt & pyrites quem uocant. quo utimur digerenti emplaſtro admiſto: adijcitur ei & ſchiſtos. Ab hoc medicaminе, & pus ſæpenumero, & conſiſtentia grumoſa in ſpatijs intermedijs muſculorum nata, per halitum digeſta ſunt. Cæterum ubi in uſu uocantur lapides omnes admodum uehementer contuſi, atque ad læuorem redacti ſint oportet, ſimiliter atque ea, quæ in ophthalmicas facultates admiſcentur. Etenim niſi pollinis inſtar comminuantur, adeò ut in profundum corporum, quibus applicantur, ſe beant, aſſimiles manent iſtis marinis, & fluuiatilibus arenis, quæ & ipſæ communem omnium lapidum uim poſſident. Siquidem exiccant tumentem ex hydrope carnem, uidelicet laborante in eis excalfactis decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur, tanquam prædictis, ad ophthalmicas, & ſiſtentes tum ſanguinem, tum uehiebre profluuium facultates, præterea ad glutinanda ulcera, cicatrice claudenda, carue implenda. Nam qui ex eis acres non ſunt, ad hæc omnes ſunt utiles, uelut & acres, quorum poſterius mentionem faciam, ad detergendum, abſtergendumq; tum detrahendum, extenuandum, detergendum, ualenterq; ſiccandum, & colliquandum.

Nomina. Qui lapis Græcis λίθος πυρίτης, Latinis lapis Pyrites nominatur: Arabibus, Hager al, ſiue Alruſenai: Italis & officinis, Marcheſita: Germanis, Kis, & Ertz ſtuoff.

λίθος αἱματίτης. LAPIS HAEMATITES. CAP. CI.

HAematites optimus habetur friabilis, ſaturato colore niger, durus, & ſuopte ingenio æqualis, nulla ſorde admiſta, nulloque zonarum diſcurſu. Vim habet aditringentem, & excalfactoriam aliquantùm, extenuantemq;. Oculorum cicatrices, & ſcabritiam cum melle purgat: cum lacte autem mulicbri, lippitudini, fractis, & oculis cruore ſuffuſis conuenit. Bibitur contra difficultatem urinæ, & fluxiones mulierum in uino: & ab ijs, qui ſanguinem reiecerunt, cum ſucco punici mali. Fiunt ex eo coticulæ, & collyria oculorum uitijs apta. Vritur ut Phrygius, ſine uino duntaxat. Modus uſtionis eſt, ut modicè leuis fiat, & bullis quibuſdam intumeſcat. Sunt qui hæmatiten ita adulterant. Denſam glebam, rotundamq; ſchiſti lapidis, cuiuſmodi ſunt, quæ eius radices uocantur, in urceum figlini operis, qui feruentem cinerem contineat, condunt: paucaque interiecta mora eximunt, experiunturque ſi trita ad cotem hæmatitæ colorem reddat. quòd ſi ita res ſe habet, reponunt: ſin minus, iterum obruunt, & ſubinde conſpicientes, periculum faciunt ſiquidem in cinere diu dimiſſus, colore mutato diffunditur. Coarguitur malè confictus, primùm ſciſſilibus uenis: quippe in rectos uenarum diſcurſus refringitur. At hæmatites longè ſecus ſe in colore habet: nanque hic floridum reddit, hæmatites uerò ſaturatiorem, atque cinnabarin imitantem. Inuenitur in Sinopica rubrica. Fit & è magnete lapide, uehementer ambuſto. In Aegypto ſponte naturæ cum metallis enaſcitur.

Hæmatitæ lapidis conſid.

HAematites lapis, quo omnes in uniuerſum medicæ officinæ abundant, quoq; pictores, & lignarij fabri utuntur, uulgò nocatus Lapis, legitimus non eſt, de quo meminerunt Dioſcorides, & Galenus. Quippe hic alius eſt lapis mollis per ſe prouenies in montibus, aperris locis. At legitimus foſſilis eſt, & ſponte natus & naſcens in metallorum cuniculis: qui fractus, ſanguinem colore imitatur, unde & nomen, cùm Græcis ſanguis αἷμα dicatur. Huic perſimilis eſt, quem Schiſtum uocant, cuius hiſtoriam, & uires ſtatim poſt hunc ſcribit Dioſcorides ob cognationis uinculum. Foditur hæmatites non modò in Aegypto, ſed in pluribus Germaniæ, & Bohemiæ montibus, præſertim in Hercynia ſylua: quin & in Italia Brixienſi agro, ſed peregrinis bonitate cedentes. Variat tamen huic lapidi color, quoniam & niger, & flauus, & ferruginis inſtar, quibuſdam inſit, ut peritiſſimus æquè ac doctiſſimus Agricola in ſuis de foſſilium natura libris diligenter adnotauit. Hæmatitis fodinas habet in Valle Ioachimica Regni Bohemiæ Illuſtris Comes Ioachimus Schlichius. adeò eo refertas, ut inde optimum ferrum conficiant. quo fit, ut nil aliud ſit Hæmatites lapis, quàm ferri materia. Qui ferrum auro ornant, & conſeguntid ſine hæmatite facere nequeunt. Nanque ea aureas bracteas ferro prius circundatas firmant & poliunt, perinde ac pictores, lupino dente. Hæmatitæ uires memoriæ prodidit Galenus lib. 1x. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Porrò talium quoque unus eſt hæmatites, quem uocant, à coloris ſimilitudine id appellationis ſortitus: ſicut & galactites, quando & ipſe in ſuccum ſolutus, lacti ſimilis conſpicitur. Habet lapis hæmatites tantum frigiditatis, quantum habet adſtrictionis. Meritò itaque auſi ſunt medici ocularibus facultatibus lapidem miſcere hæmatiten. Ac ſolo eo uti poſſis palpebris exaſperatis: ſiquidē cum phlegmone aſperæ ſint redditæ, ex quo ipſum diluens; ac ſi magis etiam, per fœni græci decoctum. Sin uerò citra phlegmonem, ex aqua. Incipito uerò ſemper à modicè humidis, per ſpecillum infundens. Vbi autem, quòd uires eius ferat, conſpexeris, magis ac magis craſſum efficies, ac tandem adeò craſſum facies, ut ſpecilli nucleo inungas, ſecundum ſubiectionem, aut euerſionem palpebræ. Hic idem lapis ſimiliter in cote contritus, ſanguinis expuitioni conuenit, omnibusque ulceribus. Porrò ſiccus, ſi ad tantum redactus fuerit læuorem, ut pulluium reſcrat, reprimit excreſcentia, atque eo nullus ſolo, atque per ſeſe utitur. Ego uerò ad ea, quæ dixi, uſus ſum facultate eius ex guſtu qualitate comperta, cùm mox experientia periclitari uellem, nūquid rectè conieciſſem. Et ipſe quidem oculorum ulcera, ſolus per ſe cicatrice includit (ut paulò antè comprehenſum eſt) attritus, ceterùm aut affuſus, aut inunctus, nam & id experientia exploratum habeo. hactenus Galenus. Myris item laudibus extulit hæmatiten lapidem Alexander Trallianus, ſic inquiens. Ego ſanè nonì frequenter ne ſunt theriacæ, aliiſque

Hæmatitæ uires ex Gal.

Hæmatitæ uires ex Alexãdro.

aliaſque pretioſis antidotis multos curaſſe, lenibus uſum medicamentis, & præſertim lapide hæmatite. Vſus autem eo ſum in his, qui largius ſanguinem reijciebant, cum ſucco punicimali, & granis, uel cum ſucco polygonij: in quibus autem ſanguis non copioſè euacuabatur, etiam ex aqua ſola egelida. At lauigare ipſum curioſè oportet, ut in tenuiſſimum puluerem redigatur, ſitque aereus, & uento perſimilis. Dedi ego ex eo ſcrupula quatuor, & paulò amplius minuſue. Exhibui etiam uis, qui pus expuì inceperat, ac mirum eſt, quomodo ulcus exicarit ſanauerità; ut non amplius pus generaretur, neque æger tuſſi infeſtaretur. Spectaui autem & alium quẽdam ex his, quibus uas exeſum erat, non modò particulas quaſdam ex faucibus, ſed etiam aſperam arteriam expuentem, ac mirum quomodo in hoc quoque lapis hic maximam efficaciam indicauerit. Næm & hic curatus eſt nobis non admodum etiam ſpernentibus. Exhibuì autem ægro potui medicamentum frequentius, ut commodius diſtribueretur. Quare cùm crebrò ipſum bibiſſet, tandem ſumere ipſum faſtidiuit. Excogitaui autem huiuſmodi rationem, redactum in tenuiſſimum puluerem pannicnlo lineo impoſui, & diligenter ipſum undiquaque conſtrictum, colligatumq; in poculo, quod unum odoratum modicum haberet, ſuſpendere permiſi, idq; per totam noctem tam inde ab ipſo ueſpere: extraxi autem tenuem, aereamq; eius partem, ut æger ſolam uini qualitatem perciperet. Ex hoc bibere quantum mane libenter habebat, ei præcepi, atque hoc ſanè agendo, bibendoq; continuè, ſanitatem recepit. Hoc autem morbo liberatus, idem præſeruationis cauſa facere pergebat, bibebatq;, donec etiam corpore probè permutato, conſueta agendo uiribus ſe conſtare ſentiret. Hæc de lapide hæmatite à uiſa, & uſu comprobata conſcripſi. Hactenus Alexander lib. VII. cap. I. Hic lapis Græcè λίθος αἱματίτης uocatur: Latinè, Lapis hæmatites: Arabicè, Scedenigi, Sadenegi, ſeu Alſadenegi: Italicè, Pietra hematite: Germanicè, Bluot ſtein. Nomina.

λίθος χιστὸς. LAPIS SCHISTVS. CAP. CII.

SChiſtos lapis in Iberia Hiſpaniæ gignitur. Probatur maximè, qui croci colorem æmulatur, friabilis, ſuapte natura fiſsilis, concremento, & alterno cohærentium uenarum diſcurſu, pectinum modo, Ammoniaco ſali ſimilis. Vim exhibet hæmaritæ, ſed ad omnia infirmiorem. quin & caua replet muliebri lacte perfuſus. ad procidentia, rupta, item genarum craſsitiem, & uuas oculorum, magnopere efficax eſt.

SChiſton lapidem, quem tradidit Dioſcorides gigni in Iberia (ut Agricola uir clariſſimus eſt author) non ſolùm in pluribus Hercyniæ Syluæ locis foditur, ſed etiam in Bohemia, ubi & nos quoque eum adinuenimus. Cæterùm cùm de uiribus cum hæmatite certet, hic eius uires nobis ſupplere poterit. Meminit Schiſti lapidibus Galenus libro nono ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus diſſerens. Lapidi hæmatitæ perſimilem uim obtinet, uerùm infirmiorem, is qui uocatur ſchiſtus, ac poſt eum galactites. At melitites caliditatis etiam nonnihil, ut dixi, adiunxit. Vt itaque unuſquiſque ipſorum leuiter, ac ſenſim ab hæmatitæ facultate recedit, ita ad oculos ſimiliter in uſum ducitur: eſt tamen mitior. Porrò mitiora remedia partibus etiamnum phlegmonem afflictis ſemper gratiora ſunt, atque iucundiora: cæterùm liberis tam phlegmone partibus infirmiora quàm quæ perſanare ualeant. Λίθος χιστὸς ita Græcis, ut Latinis Lapis ſchiſtus, & Italis Pietra ſciſile appellatur. Schiſti lapidis conſid. & uires. Nomina.

λίθος γαγάτης. LAPIS GAGATES. CAP. CIII.

IN gagatarum lapidum genere, præferendus qui celeriter accenditur, & odorem bituminis reddit. Niger eſt plerunque, & ſqualidus, cruſtoſus, perquàm leuis. Vis ei molliendi, & diſcutiendi. deprehendit ſonticum morbum ſuffitus: recreatq; uuluæ ſtrangulationes: fugat ſerpentes nidore. podagricis medicaminibus, & acopis additur. In Cilicia naſci ſolet, quà influens amnis in mare effunditur, proximè oppidum, quod Plagiopolis dicitur. uocatur autem & locus, & amnis Gagas, in cuius faucibus ij lapides inueniuntur.

LApidem, quem Gagaten uocant, in comitatu Tirolenſi Germaniæ nõ longè ab Æniponte (Germani Iſpruch dicunt) in quodam torrentis alueo repertum, oſtendit mihi primùm clariſſimus medicus Ioannes Petrus Merenda Brixianus, nullis prorſus notis à Gagatæ hiſtoria diſſidentem. Nam præterquàm quòd igni admotus confeſtim accenditur, flammamq; contrahit, ac bitumen redolet, ſqualidus eſt, & niger, cruſtoſus, & perquàm leuis. Hoc ſcatet in uniuerſum Flandria, Cimbriaq;, ubi lignorum penuria incolæ hoc tantùm lapide ignem ſibi comparant. Foditur hoc tempore etiam in Italia Brixiano agro, è cuius fodinis nuper ingentem glebam miſit ad me Tridento Sanctus Santinus diligens pharmacopola ad Corallij inſignium. Fuchſius uir alioqui eruditiſſimus magno errore putat (ut libro primo retulimus, cùm de piſſaſphalto diſſereremus) Gagaten in Tirolenſi comitatu repertum, eſſe piſſaſphaltum. Verùm cur ego in hoc ab eo diſſentiam, citato nuper loco latius oſtendimus. Porrò idem in libro de componendis medicamentis, quem nuper auctum edidit, Gagaten cenſet eſſe ſuccinum illud nigrum, quod nobis uulgò Ambra nera uocatur. Sed in hoc ſimiliter cum (pace ſua dixerim) hallucinari clarius eſſe opinor, quàm ut pluribus demonſtretur. Nam ut omittam abſurdum mihi planè uideri, quòd ſuccinum lapidis nomine dignetur, illud non eſt ſqualidum, neq; cruſtoſum; ſed in ſuperficie potius læue, et lucidum ſatis apparet. Sunt qui exiſtiment foſſiles quoſdam carbones, quos in pluribus locis effodi in Germania tradidit Georgius Agricola uir doctiſſimus, & in foſſilibus medicamentis indagandis hodie facilè princeps, eſſe lapidem Gagaten, quòd

Gagatæ lapidis conſid. Fuch. error.

quod carbones ij non aliter quàm è ligno parati igne accendantur. Verùm ames cùm bi flammam non edant, nisi follibus excitentur, nec ullum bituminis odorem spirent, eorum opimo planè refulgenda uidetur. Siquidem Gagates adeò bitumine pregnans est, ut accensus picis fere modo flagret, & nigerrimum emittat fumum. Quin et oleum copiosum reddit, ubi utreis organis conclusus, ignium ui periuritur. Hoc commendauit Mesues damoniacis, epilepticis, paralyti cis, spasmicis, tetanicis, arthriticis, ab utero suffocatis, & conceptum non admittentibus.

Gagatæ hist. & uires ex Galeno. Quod tamen à carbonibus ijs elici non potest, cùm omni penitus humore destituantur. Gagatæ historiam, & uires tradidit Galenus lib. IX. de simplicium medicamentorum facultatibus, his uerbis. Est & alius lapis colore atro, qui ubi igni admotus fuerit, persimilem bituminì odorem exhibet, quem Dioscorides, nonnulliq; alij in Lycia inuenairi prodiderunt, ad fluuium nomine Gagatem, unde & ipsi lapidi nomenclaturam inditam dicunt. Ego tamen eum fluuium non uidi, tametsi parua nauicula totius Lyciæ litora legerim, quò uidelicet, quæ in ea sunt, inspicerem. Crustaceos uerò lapides nigros, & qui in ignem additi exilem flammam ederent, complures Cœle Syria asportari, natos in colle, mari mortuo, quod uocant circundato, quà orientem spectat, ubi & bitumen est: eratque lapidum odor similis bituminì. Vtebarque eis ad flatuosos tumores in genu diuturnos, & egrè curabiles, mistis uidelicet facultatibus, quæ ad hoc symptoma probatæ fuerant. Planeque uisum est mihi euidentiorem earum facultatem reddidisse. Miscui uerò ipsum & Barbaro quam uocant, & palàm medicamentum effectum est exiccantius, adeò ut & sinus contraheret, nedum cruenta uulnera glutinaret, ad quæ competere maximè creditur. hactenus Galenus. Cæterum Plinius lib. XXXVI. cap. XIX. existimasse deprehenditur, quòd quem admodum in medicamentis sibi uiribus mutuis respondent Thracius lapis, & Gagates: ita uterque in aqua demersus accendatur, & conflagret, restinguatur uerò in oleo. Quod tamen falsum est: quandoquidem Dioscorides ubi memoriæ prodidisset Thracium lapidem ijsdem uiribus esse præditum, quibus & Gagates; subdidit Thracio illud peculiare adscribi, quòd aqua demersus accendatur, & oleo restinguatur. quod tamen in Gagate non accidit. Vim Gagatæ admirandam esse Aetius testis est lib. II. cap. XXIIII. quippe si igne inflammetur, meroque restinguatur, exhibeaturque id unum cardiacis putandum, confestim leuantur, represso sudore, excitatoq; arteriarum pulsu. Nonnulli Gagaten ad pollinis tenuitatem terunt, septemq; continuis diebus colicis è uino propinant drachmæ unius pondere, & integram restituunt ualetudinem: poculum interim, quo laborantes bibunt, eiusdem uapore suffientes. Sed quoniam Gagates ob quandam nominis similitudinem, lapidem ACHATEN ita ueteribus appellatum, mihi in mentem redegit, cùm is laudetur ad uaria humani corporis incommoda, meritò hic aliquid de eo nobis dicendum esse duximus. Repertus primùm Achates est in Sicilia, iuxta Achaten fluuium, à quo nomen sibi uendicauit. Lapis hic uarijs constat coloribus, et se inuicem incurrantibus zonis, lineisq;, adeò ut quandoque uarias effingant imaginum formas, naturæ tantùm penicillo. Id quod maximè testatur Plinius lib. XXXVII. capite primo, ubi sic habet. Post hunc annullum regio fama est gemmæ Pyrrhi illius, qui aduersus Romanos bellum gessit. Nanque habuisse traditur Achaten, in qua nouem Musæ, et Apollo citharam tenens spectarentur, non arte, sed sponte naturæ, ita discurrentibus maculis, ut Musis quoque singulis sua redderentur insignia. Hinc igitur creditum est antiquos uocasse Achaten uarijs, ac diuersis nominibus. Vocatur enim phassachates, ceraeachates, dendrachates, leuca chates, hæmachates, corallachates, & id genus alijs: quòd quidam columbos, quidam cornua, alij arbores, alij sanguinem, nonnulli coralliùm coloribus præ se ferant. Prodest Achates (ut Plinius est author) contra scorpionum ictus. Quod in Siculis utique crediderim, quoniam primum eius prouinciæ afflatu scorpionum pestis extinguitur. Et in India inuenti contra eadem polleni, & alijs magnis miraculis. Spectasse etiam prodest oculis. Sitim quoque sedare in os additi. Leontinæ pelli similes, potentiam cæteris ualidiorem habere contra scorpiones dicuntur. In Persis uerò suffitu, earum tempestates auerti, & præterea flumina sisti. Argumentũ esse, si in feruentes cortinas additi, refrigerent. Sed ut prosint. leoninis iubis alligandos. Abominantur hyænæ pelli similes, quòd domibus discordiales sint. Sed qui inico tantùm colore notatur, inuictos athletas reddit. hactenus Plinius. Lapis, qui Græcis λίθος γαγάτης, Latinis lapis Gagates uocatur: Italis, pietra Gagate.

Achatæ lapidis hist. & uires.

Nomina.

Αἰσθοφαξίας. LAPIS THRACIVS. CAP. CIIII.

† Orib. λέγει. i. terra. LApis Thracias dictus, nascitur in flumine quodam Scythiæ, cui Ponto nomen est. Vis ei gagatæ. Traditur aqua accendi, & † oleo restingui: quod in bitumine accidit.

Thracij lapidis mentio ex Gal. QVi Thracium lapidem ostenderet in Italia, hactenus profectò neminem inueni: nec qui illum alijs in regionibus se uidisse, aut inuenisse testetur, compertum habeo. Eius mentionem fecit Galenus unà cũ gagate lib. IX. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi ita scribit. Est & alius lapis, cuius meminit Nicander hunc in modum.

Si lapis uratur candenti Thracius igne, &
Posti madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso, penitus restinguitur. adfert
Thracius hunc ad nos pastor de flumine, nomen
Cui Pontus.

Verùm nullus eius in medicina usus: neque Nicander præter graueolentiam, quæ suffitu feras fugat, quicquam ei adscripsit. hæc Galenus. Cæterùm nos Thracij lapidis historiam potius fabulosam, quàm ueram censemus.

Nomina. Eius nomen Græcum λίθος Θρᾴκιος: Latinum, lapis Thracius: Italicum, pietra Thracia.

Λίθος

Λίθος μαγνῆτις. LAPIS MAGNES. CAP. CV.

MAgnes lapis optimus eſt, qui ferrum facilè trahit, colore ad cœruleum uergente, denſus, nec ad modum grauis. Datur cum aqua mulſa trium obolorum pondere, ut craſſos humores eliciat. Sunt qui magnetem crematum pro hæmatite uendant.

MAgnes lapis Heraclius, & Sideritis quoque dicitur. Magnes quidem ab inuentore (ut Nicander eſt autor) nomine Magno, qui primus in Ida monte lapidem hunc adinuenit: aut à Magneſia regione, ut Lucretius ſuis in poematibus ſcribit. Heraclius uerò, uel ab Heraclia urbe, uel ab Hercule: ut enim Hercules immanes domuit belluas, utribusq; ſubegit; ita Magnes ferrum uictricem rerum materiam ad ſe trahẽs, ſubigit, & tenet. Quas ob uires Sideritis quoque dicitur. quippe ferrum Græcis σίδηρος appellatur. Nos autem uulgari idiomate appellamus pietra Calamita. Foditur in Cantabria Hiſpaniæ, & in uarijs Germaniæ, ac Bohemiæ locis, etſi ſæpe caſu inueniatur in ferri fodinis. Præſtat, qui ex Macedonia, & Magneſia illi contermina cõuehitur: ſed omnium præſtantiſſimus eſt Indicus, & Aethiopicus. Differunt Magnetes colore, qui in ijs aut niger eſt, aut cæruleus nigricans, aut in nigro rufus, aut contrà. Optimus eſt mas, qui non modò celerrimè trahit ferrum; ſed etiã uim ſuam in id adeò transfundit, ut poſſit alterum inhærens ferrum ad ſe trahere. quo fit, ut ſæpius acus acum trahat, adeò ut altera alteri ſubpendeat, nullis appoſitis adminiculis, ad duodenum uſque numerum. Quod item ferreis fit anulis, qui alter alteri inhærentes catenæ inſtar dependent. tametſi poſtremus non tam pertinaciter inhæreat, uti primus, & ſecundus. Ratio autem cur Magneti tantùm facultas inſit trahendi ferrum, nulli ſanè, quod ſciam, adhuc comperta eſt, nec ulla eam philoſophorum inueſtigatio unquam aſſequi potuit. Proinde neceſſarium fuerit dicere, illi uim hanc peculiarem tribuiſſe cælum, & rerum omnium parentem naturam, ut Rhabarbaro uim detrahendi bilem, & Torpedini marinæ ſtupidam reddendi manum, quæ ipſam uiuentem tetigerit. Nec ſanè aliud quicquam inueniri putauerim, quod uiribus Magnetem magis æmuletur, quàm Torpedo piſcis. Quandoquidem ut Magnetis admiranda facultas ex una pendente acu in aliam tranſit acum, & ex anulo in anulum; idem ſimiliter efficit Torpedinis uirtus. Quippe hamo capta, obſtupefaciens eius facultas adeò confeſtim per ſetas uirgamque excurrit, ut ſtatim piſcatoris manum miro ſanè ſtupore corripiat. Idemque efficit retibus comprehenſa, ui per funem aureæ inſtar excurrente. Cæterum Dinocrates Alexandrinus (Plinius author eſt libro XXXIIII. *cap.* XIIII.) *Arſinoes de Magnete lapide templum concamerare inchoauerat, ut in eo ſimulacrum eius è ferro pendere in aere uideretur. Cuius forſitan rationem ſecuti Arabes, Turcarumq; ſacerdotes (ſi tamen uera referunt, qui talia ſcribunt) Mahumeti ſacellum è præſtantiſſimo Magnete concamerari iuſſerunt, ut impoſita in eo Mahumeti arca è puriſſimo ferro conflata, tanquam diuino quodam miraculo in aere peaderet, ita deceptis populis. Trahit itaque Magnes propria ui ferrum, excepto eo, quod rubiginem contraxerit, uel ubi lapis is allio fuerit confricatus, aut ubi adamas propè adferatur. Magneti uim ſanè contrariam habet Theamedes lapis in Aethiopiæ montibus naſcens, non procul à monte magnetis: quippe quòd appoſitum ſibi ferrum confeſtim abigat reſpuatque. Quo fit, ut qui calceis ferreis per magnetis montem pergunt, pedes ſubmouere nequeant: per alium uerò ambulantes, nunquam pedibus conſiſtant, & ueluti tripudiantes fiant. Atqui ne fortaſſis quiſpiam cenſeret id eſſe fabuloſum, ego quidem fateri poſſum, me Magnetis ſpectum habere, quod altera parte ferrum trahit, altera reſpuit. Magnes flauo cum ære fuſus, illud argenteo nitore colorat, quemadmodum cadmia aureo, ut ſuperius diximus. Magnetis breuiter meminit Galenus lib.* IX. *ſimp. medic. ſic inquiens. Ex lapidibus unus eſt* ✻ *& magnetes, & heraclea, quam uocant, adſimilem hæmatitæ uim obtinens. Lapis, qui Græcis λίθος μαγνῆτις, & ἡρακλεώτης, Latinis lapis Magnes, Magnetes, & Heracleus appellatur: Arabibus, Hager almagritos, ſeu Magnathis: Italis, pietra magnete, & Calamita.*

Magnetis lapidis hiſt.

Magnetis uires ex Gal.

Nomina.

Λίθος ἀραβικός. LAPIS ARABICVS. CAP. CVI.

ARabicus lapis maculoſo ebori ſimilis. Is tritus illitus hæmorrhoidas exiccat. Eius cinis dentifricio optimus.

NVllum hactenus uidi, nec reperi lapidem, qui eburneam mihi oſtenderit faciem. quapropter non credidierim Arabicum lapidem hoc tempore conuehi in Italiam. Eius tamen nomen Græcum eſt λίθος ἀραβικός, *Latinum lapis Arabicus: Italicum, pietra Arabica.*

Nomina.

Λίθος γαλακτίτης. LAPIS GALACTITES. CAP. CVII.

GAlactites appellatur, quod lacteum ſuccum reſudet: cinerei tamen eſt coloris, & guſtu dulcis. Ad oculorum fluxiones, & ulcera conuenienter illinitur. Oportet autem in aqua tritum, pyxide plumbea recondere, propter uim glutini, quod ei obhæret.

Λίθος μελιτίτης. LAPIS MELITITES. CAP. CVIII.

MElitites omnia galactitæ ſimilis, hoc tantùm intereſt, quòd dulciorem ſuccum remittit. Eiuſdem ut galactites effectus.

Galactitæ, & melititæ hiſt.

Galactiten, item Melititen, etſi autea me non uidiſſe ſcripſeram, dum tamen in Boemia ſum, utrunque ex Miſnia ab amicis accepi. Alter tamen (ut Galenus inquit lib. IX. ſimplicium medicamentorum) Galactites uocatur, quòd in ſuccum ſolutus lactis ſpeciem reddat. quemadmodum alter melitites, quòd ſuccidulcedine mel guſtu repræſentet. Galactitæ memnit Plinius lib. XXXVII. cap. X. ſic inquiens. Galactites ex uno colore lactis eſt. Eandem dicunt leucam, & leucographiam appellant, & ſynnephiten: tritam lactis ſucco, & ſapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fecunditatem: infantium quoque adalligata collo, ſaliuam facere dicitur: in ore autem liqueſcere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mittit eam & Achelous amnis. hæc Plinius. Cæterum, ut teſtatur Agricola, non ſolùm reperitur Galactites in quibuſdam Saxoniæ montibus, in Germania; ſed etiam in quorundam fluminum alueis, pariterque Melitites. Lapis ille Græcè λίθος γαλακτίτης, Latinè lapis Galactites, Italicè pietra Galactite uocatur. Hic uerò Græcis λίθος μελιτίτης, Latinis lapis melitites: Italis pietra Melitite nominatur.

Nomina.

λίθος μορόχθος. LAPIS MOROCHTHVS. CAP. CIX.

MOrochthus lapis, quem aliqui galaxiam, aut leucographida uocauerunt, in Aegypto naſcitur, quo, utpote molli, & facilè liqueſcente, linteones dealbandis ueſtibus utuntur. Spiracula corporis obſtruere uidetur: conueniens ijs, qui ſanguinem expuunt, cœliacis, & ueſicæ doloribus, cum aqua potus. itidem fluxionibus uuluæ, & impoſitus uelleri. Mollibus oculorum collyrijs miſcetur: explet enim cauas, atque delacrymationes ſiſtit. Idem cerato exceptus, ulcera, quæ fiunt in teneris partibus corporis, ad cicatricem perducit.

Morochthum lapidem nonnullis galaxiam uocatum, naſcitur (ut inquit Georgius Agricola, acerrimus foſſilium indagator) in Saxonia Germaniæ. Huius fruſtum non parum ex Miſnia, miſit ad me Georgius Fabritius, uir quidem doctrina, & uirtute clarus, nullis deficientibus notis, ac uiribus. Verumtamen cùm nec inde, nec ex Aegypto, quod ſciam, in Italiam deferatur, cur plura de eo dicam, non habeo. Porrò facit Morochthi lapidis adſtringens facultas, qua cruentas reiectiones ſiſtit, & corporis ſpiracula obſtruit, ut alterius quoque lapidis hîc mentionem faciam, admirabilis ſanè facultatis ad oſſium fracturas. Siquidem tametſi perfractæ oſſa à Chirurgicis nõ ante quadrageſimum diem ſanari ſoleant; compertum tamen eſt à complubus in Germania, ea procul dubio ſanari triduo, aut quatriduo huiuſce lapidis potu, ſeſquidrachmæ pondere, ex rubro meraco cùm mane, tum veſperi hauſto. Sed interim os fractum reſtaurare, æquare, ac aſſerculis cumquaque munire operæpretium eſt: & affectum locũ illinire unguento ex Geranij radicibus cæruleum florem gerentis, & lactentis ſuis axungia, ſiccatis prius radicibus, & in puluerem tritis, & deinde ex axungia præſcripta in mortarium exceptis. Extenditur enim ſuper linteolo cera odorata imbuto, & fracto loco adalligatur. Eſt itaque lapis is longus perinde ac humanus digitus, teres, craſſitudine ferè annularis, & ſæpe tenuiore albicans, friabilis, tophacea intus ſubſtantia. Hunc primo ad me miſit excellens, ac doctus Medicus Georgius Virt, qui olim in Aula Cæſaris Caroli Quinti honorificè medicinam fecit. Naſcitur in eo Rheni tractu, quem Germani Die Bergſtras uocant, circa Derenſtat oppidum, duobus à Rheno miliaribus; & reperitur in arena. Tale eſt enim illius loci ſolum. Sunt qui hos lapides, è plantæ cuiuſdam bechio ſimilis, radicibus, ibi naſcenti gigni exiſtiment. Sed an hoc uerum ſit, mihi certo non conſtat. Germani hunc lapidem ab effectu appellant Beinbruch. Morochthi meminit Galenus unà cum ſeſtili lapide lib. IX. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ſic inquiens. Sunt & alij lapides in ſuccum ſolubiles, ut qui in Aegypto naſcitur, quo utuntur ad ſplendorem linteis conciliandum. Eſt autem omnium dictorum minimè qualitatis particeps, nec adſtrictionem, nec morſum, nec abſterſionem præ ſe ferens. quocirca hoc ipſum duntaxat lapidi huic ineſt, quòd deſiccet uidelicet: proinde cerato eum miſcentes ad cicatricem ulceribus inducendam in mollibus corporibus uſurpant. Sed & ocularibus miſcetur facultatibus, perinde ut modò dicti. At quantò eſt maiore emolliendi ui, quàm prædicti, quòd nullam uidelicet effectricem qualitatem habeat; tanto etiam moderatior eſt, magisque dolorem leuat. Hunc lapidem quidam moroxum, nonnulli leucographida nuncupant. hactenus Galenus. Sed certè neſcio qua ratione, aut authoritate ductus ſibi perſuaſerit Plinius libro XXVII. cap. XI. hunc non eſſe lapidem, ſed herbam, ubi unà cum leuca de leucographide diſſeruit. niſi fortaſſe fuerit uocabulorum ſimilitudine deceptus. Lapis Græcis λίθος μορόχθος, Latinis Lapis morochthus appellatur: Italis, pietra Morochtho.

Morochthi lapidis uires ex Gal.

Nomina.

λίθος ἀλαβαστίτης. LAPIS ALABASTRITES. CAP. CX.

ALabaſtrites uocatus onyx, crematus, reſina aut pice exceptus, duritias diſcutit. ſtomachi dolores cum cerato leuat: gingiuas comprimit.

Alabaſtrites notiſſimus lapis eſt ijs qui Romana inuiſerunt ædificia. Hallucinantur tamen, qui credunt lapidem illum Alabaſtritem eſſe, quò hac tempeſtate torno uaria finguntur uaſa, quibuſdam ſubnigricantibus uenis diſcurrentibus, pellucido læuore, materia uerò adeò imbecilli, ut parum colliſa facilè frangantur. Quandoquidem lapis hic Alabaſtritæ ſpecies non eſt, ſed potius gypſi materia. Alabaſtrites enim, quem antiqui ad uaſa unguentaria cauabant, quò diutius unguẽta à rancore uindicarẽt, naſcitur (ut Plinius inquit

Alabaſtritæ conſid.

inquit lib. XXXVI. *cap.* VIII.) *circa Thebas Aegyptias, & Damaſcum Syriæ. Hic cæteris candidior. Probatiſſimus uerò in Carmania, mox in India, iampridem & Syria, Aſiaque. Vilſtimus autem, & ſine ullo nitore in Cappadocia. Probantur quàm maximè mellei coloris in uertice maculoſi. hæc Plinius. Huius facultates memoriæ prodidit Galenus lib.* IX. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Et alabaſtrites uocatus unguis in medicinæ uſum ingreditur combuſtus. Quidam eum bibendum dant ſtomachicis. Is Græcè λίθος ἀλαβαστρίτης, Latinè Lapis alabaſtrites dicitur: Italicè Alabaſtro.* Alabaſtritæ uires ex Gal. Nomina.

Λίθος θυΐτης. LAPIS THYITES. CAP. CXI.

LApis nomine thyites, in Aethiopia gignitur, ſubuiridi colore iaſpidem imitatus: cùm diluitur tamen, lacteum ſuccum reddit. Vehementer mordet: tenebras, quæ pupillis obuerſantur, expurgat.

THyiten lapidem neque ipſe hactenus inueni, neque ab alio compertum ſcio. Qui fortaſſe ex Aethiopia tùm petendus eſt, ubi eum gigni prodidit Dioſcorides. Veruntamen Fuchſius medicus ſingularis doctrinæ, libro illo de compoſitione medicamentorum, quem collocupletatum ſecundò edidit, lapidem Dioſcoridi Thyiten dictum, nihil aliud eſſe cenſet, quàm lapidem illum cæruleum, qui Italis uulgò Turchina, aliis uerò Turcicus lapis appellatur, ut eius uerba, quæ ſubijciam, apertè declarant. Iaſpis, inquit, Galeno duplex eſt. Vna ſubuiridis, quæ Dioſcoridi Thyites, ut alibi diffuſè monſtrauimus, dicitur. Thyites autem non eſt niſi ea Iaſpidis ſpecies, quæ quòd aeri & cælo matutino autumnali ſimilis ſit, hoc eſt, cærulea, lacteáq; ſuffuſa ἀερίζουσα Græcis, Ianitoribus Turcica, Germanis Turckes nominatur. Quam certè appellationem uerisimile eſt ex Thyitis deprauata uoce promanaſſe, originemque ſuam duxiſſe. Altera uiridis, quæ ſic dicta eſt quia uiret. Eius duodecim ſunt genera, quæ alibi à nobis ſunt ordine explicata. Quintum autem genus eſt Turcica uocata Iaſpis, de qua iam diximus. Hactenus de Thyite lapide Fuchſij ſententia. Quæ ſanè mihi nonnullis rationibus refellenda uidetur. Primùm nanque non inuenio, quòd Galeno Iaſpis in duo genera digeratur, in uiridem ſcilicet, & ſubuiridem, ut illi Fuchſius aſcribit. Sed ipſum uiridis tantùm meminiſſe conſtat lib. IX. *ſimplicium medicamentorum, ubi de eius facultatibus diſſeruit. Nec obſtat, quòd Galenus eodem libro in commemoratione Thyitis lapidis ex Dioſcoride, hunc coloris eſſe ſcribat ſubuiridis quodammodo, ut Iaſpis. ſiquidem Galenus eo in loco Dioſcoridis uerba refert, ut ex capitis illius titulo quiſque certior fieri poteſt: id enim ita inſcriptum legitur,* Περὶ τῆ Διοσκορίδου θυΐτου, *De Dioſcoridis Thyite. Præterea equidem neſcio, quo pacto lapis ille Turcicus poſſit eſſe Thyites, quoniam hic tum Dioſcoridi, tum Galeno coloris eſt ſubuiridis, non autem ſaturati cærulei, ut ille. Ad hæc ſi lapis, qui ἀερίζων Græcis uocatur, & qui uerè Turcicus eſt, Iaſpidis generibus aſſignatur (quod ipſe quoque Fuchſius aſſerit) non uideo, quo modo fieri poſſit, ut idem ſit Dioſcoridi Thyites: qui à nemine, quod ſciam, inter Iaſpidum genera recenſetur. Poſtremò mihi quidem non uidetur uerisimile, quòd Turcicus lapis à Thyitis deprauata uoce nomen acceperit. quam enim, quæſo, illæ uoces habent inter ſe ſimilitudinem? certè nullam. Quare potius adducor, ut credam eam appellationem fluxiſſe ab Italica noſtra lingua. nam quemadmodum in Italia cæruleus color, quem propriè cæli colorem eſſe uolunt, uulgò turchino uocitatur; ità etiam imibi lapis is, de quo ſermo eſt à colore, quem cæruleum habet, Turchina nominatur. Ex qua nomenclatura poſtea facilè factum eſſe arbitror, ut eundem lapidem iuniores Turcicum appellauerint: atque adeò ſimili imitatione fortaſſe ducti Germani ipſum Turckes dixerunt. Lapis, qui Græcis* λίθος θυΐτης, *Latinis item Lapis thyites appellatur.* Lapidis Iudaici uires ex Galeno. Nomina.

Λίθος Ἰουδαϊκὸς. LAPIS IVDAICVS. CAP. CXII.

IVdaicus lapis in Iudæa naſcitur, glandis effigie, candidus, ſcita admodum configuratione, lineis æqualiter inter ſe diſtantibus, quaſi induſtria detornatis. Solutus nullam qualitatem manifeſtam guſtui repræſentat. Poteſt ceteris magnitudine tritus ad cotem, ut collyrium, cum calidæ aquæ cyathis tribus, potu difficultati urinæ auxiliari, & calculos in ueſica comminuere.

LApis è Iudæa allatus, unde & illi nomen, paſſim in officinis habetur. Vtuntur eo medici non modò ad ueſicæ calculos; ſed etiam ad eos, qui in renibus fiunt, Galenum ſecuti, qui libro IX. *de ſimplicium medicamentorum facultatibus, eius faciem ac uires deſcripſit, his uerbis. Eſt & alius lapis uiridibus ualentioribus in Palæſtina Syria proueniens, colore candido, ſpecie concinna, lineas habens ceu torno ductas. Appellitant eum à loco, in quo naſci conſueuit, Iudaicum, utuntur q; ad ueſicæ lapides in cote ſoluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Sanè in quibus nos experti ſumus, profecit nihil, quod ad lapides ueſicæ pertinet: uerùm ad eos, qui in renibus hærent, efficax eſt.* Λίθος Ἰουδαϊκὸς *ita Græcis, Latinis uerò lapis Iudaicus nuncupatur: Arabibus, Hager alyeudi, ſeu Agiar alibeud: Italis, pietra Giudaica: Germanis, Iudenſtein.* Lapidis Iudaici uires ex Galeno. Nomina.

Λίθος ἀμίαντος. LAPIS AMIANTVS. CAP. CXIII.

AMiantus lapis in Cypro naſcitur, ſciſſo alumini ſimilis. quo, utpote flexili, telas & uela tantùm ſpectaculi gratia texunt, quæ ignibus iniecta ardẽt quidem, ſed flãmis inuicta ſplendidiora exeunt.

Digitized by Google

Amianti lapidis confid.

LApis Amiantus ita appellari cœpit, quòd, in ignem coniectus non modò non comburatur, nihilq; ſplendoris amittat, ſed ſi ſordidus fuerit, nihil deperdens, nitidus, & ſplendeſcens extrahatur. Idem uocatur Aſbeſtos, quod in lucernis pro elychnio impoſitus, non ſolùm non extinguatur dum aliquid olei ſupererit, ſed nunquàm comburatur. Idem lauatur, pectitur, netur, texitur. Quare, (ut Hierocles literis commendauit) Brachmanes Indorum Philoſophi, ex eo ſibi ueſtes parabant, ut diuinitatis ſpecimen poſteritati de ſe relinquerent. Ex eodem quondam etiam funebres Regum tunicæ fiebant, quibus induti in rogum imponebantur, ut corporum cinis, à lignorum cinere ſecretus ſeclusúsq;, ſepulcro condi poſſet. Hinc Plinius, uel autor quiſquis ille fuerit, à quo tranſcripſit manifeſtò deceptus eſt, quòd putarit ex lino quodam Indico has parari telas. Nam in libro decimonono, capite primo, de eo ita ſcriptum reliquit. Inuentum eſt etiam linum, quod ignibus non abſumeretur. Viuum id uocant, ardentesque in focis conuiuatorum ex eo uidimus mappas, ſordibus exuſtis, ſplendeſcentes igni magis, quàm poſſent aquis. Regum inde funebres tunicæ corporis fauillam ab reliquo ſeparant. Naſcitur in deſertis, aduſtiſq; Sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras ſerpentes, aſſueſcitq; uiuere ardendo. Rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem. Rufus de cætero colos ſplendeſcit igni. Cùm inuentum eſt, æquat pretia excellentium margaritarum. uocatur autem à Græcis Aſbeſtinum, ex argumento naturæ. Anaxilaus autor eſt, ex eo circumdatam arborem, ſurdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Hæc ille. Quæ tamen partim fabuloſa, partim uera apud me ſunt. Obtuſi nimirum ingenij eſſet, credere linum aliquod igni impoſitum non ardere. ſed tranſeant hæc unà cum Salamandræ fabuloſa hiſtoria. Ego autem id erroris euenisſe cenſeo ab Amianti lapidis effectu. Cùm enim uidiſſent antiqui ex eo ſtamina duci, & telas, & mappas inde parari, linum uiuum lapidem hunc ab opere eos appellaſſe credendum eſt. officinæ ac medici Alumen plumeum uocant, id eſſe exiſtimantes, quod Græcis ſciſſile dicitur. Sed, meo quidem iudicio, falluntur, cùm plumeum alumen iis uocatum nulla adſtringenti ui polleat, ſed acri, nec in igne coniectum comburatur, quod Amianti eſt proprium. In hac uulgari opinione, ego quoque unà cum pleriſque rei metallicæ ſtudioſis iampridem uerſatus ſum, donec clariſſimus medicus Lucas Ghinus legitimum alumen ſciſſile Piſis ad me miſit, facie adeò Amianto ſimile, ut niſi adſtrictoria uis, qua pollet, ipſum ab Amianto plurimum differre guſtui indicaſſet, alterum ſanè ab altero diſcernere neſciuiſſem. Nihilominus & ex eo diſcrimen cognoſcitur, quòd hoc in ignem proiectum ſtatim exuritur, ille uerò nequaquam. Hinc itaque fit, ut haud dubiè credendum ſit Alumen plumeum uocatum legitimum eſſe Amiantum. Cæterùm non deſunt impoſtores (ut auctor eſt Braſſauolus Ferrarienſis) qui lapidem amiantum ſimplicibus mulierculis oſtendant, uendantque ſæpenumero pro ligno Crucis Seruatoris noſtri. Id quod facilè credunt, cùm igne non comburatur, quòdque ligni modo plurimis conſtet lineis intercurſantibus. Meminit Amianti Plinius lib. XXXVI. cap. XIX. ubi ſic inquit. Amiantus alumini ſimilis nihil igni deperdit. Hic uenefi ciis reſiſtit omnibus, priuatim magorum. Eius nomen Græcum λίθος ἀμίαντος: Latinum Lapis Amiantus: Italicum, pietra Amianto.

Fraus impoſtorum.

Nomina.

Λίθος σάπφειρος. LAPIS SAPPHIRVS. CAP. CXIIII.

SApphirus lapis percuſsis à ſcorpione, potu prodeſſe exiſtimatur. Contra inteſtinas exulcerationes bibitur. Excreſcentia in oculis, uuasque, & puſtulas inhibet, & ruptas membranas cogit.

Sapphiri confideratio.

SApphirus gemma colore conſtat cyaneo, perquàm tranſlucido. Lapis eſt omnibus notus, quod annulis, & torquibus, quæ collo geſtantur, frequenter inſeratur. Plinius Sapphiros aureis punctis collucere ſcribit libro XXXVII. cap. IX. Verumtamen hac ætate nullum hactenus uidi Sapphirum, qui aureis colluceret ſcintillis, ſed colore tantùm cyaneo, adamantis modo tranſlucido. Quo fit, ut putandum ſit aut noſtri uſus ſapphiros eſſe cyanos gemmas ſapphiri æmulas: aut hac in re erraſſe Plinium fatendum, quòd fortaſſe cæruleum lapidem peculiariter uocatum, quem Mauritani azulum uel lazulum dicunt, pro Sapphiro acceperit. Nam nullus præter hunc inter gemmas aureis emicat ſcintillis. Sapphiri uires perquàm breuiter perſtrinxit Galenus, cùm tantùm ad ſcorpionum ictus hauſtum prodeſſe ſcripſerit. Cæterùm adduntur hoc tempore in medicamenta ad cor facientia, & in antidota, quæ aduerſus uenena, & peſtiferos affectus parantur, non modò ſapphiri, ſed ſmaragdi, carbunculi, granati, ſardonij, hyacinthique: tametſi præter medicorum ſpem, potantes plerunque fallant: quòd raræ admodum ſint ſeplaſiæ, quæ huiuſmodi gemmas agnoſcant, & legitimas habeant. Caueant itaque medici, ne decipiantur. Id enim fiet, ſi ubi ijs opus fuerit, periſſimos probatæq; fidei conſuluerint gemmarios. quippe gemmarum ramenta, quæ in ſeplaſijs habentur, adulterijs, & impoſturis non uacant. Adde, quòd plerunque alterum alterius uice ſupponunt. Putant enim, bryſopatios aureo colore nitentes hyacinthos eſſe, qui tamen amethyſtum colore referunt. Præterea obſeruandum eſt, ut gemmarum ramenta, ſi qua legitima, præclaraque inueniuntur, quin & margaritæ, & corallia ſuper lapide porphyrite tandiu atterantur, uſquedum redigantur in puluerem tenuiſsimi pollinis inſtar. Et ſanè aduertant medici, quibus curæ eſt, ut plus bonoris, quàm auri lucrentur, ne corallia in æneis mortarijs conterantur. Nam ſi id inconſultè fiat, deraſis delimatisque æneis mortarijs, ferreisque piſtillis, æris, & ferri ſcobs corallijs admiſta, noxium & uenenoſum reddet medicamentum, magna ægrotantium iactura. Quandoquidem uidi ego ſæpius mulierculas, quæ corallia & margaritas in æneis mortarijs contriuerunt, & ſubinde ſuis ægrotantibus propinarunt, qui ijs deguſtatis in maximum deducti ſunt diſcrimen. Qui lapis λίθος σάπφειρος Græcis, Lapis ſapphirus item Latinis dicitur: Italis, Saphiro.

Cautiones quædam.

Nomina.

Λίθος μεμφίτης. LAPIS MEMPHITES. CAP. CXV.

MEmphites in Aegypto iuxta Memphin inuenitur calculorum magnitudine, pinguis, uerſicolor. Tradunt trito, & illito, quæ urenda, aut ſecanda ſunt, ſine periculo obſtupeſcere, ita ut non ſentiant cruciatum.

Λίθος σεληνίτης. LAPIS SELENITES. CAP. CXVI.

SElenites lapis, quem aliqui aphroſelenon appellarunt, quoniam noctu inuenitur lunæ imaginem reddere, quæ cum ea quidem augetur, & decreſcit. Naſcitur in Arabia, candidus, translucens, leuis. Huius ramenta comitialibus in potu dari iubent. Eo ceu geſtamine ad amuleta mulieres utuntur. Arbores adalligato eodem frugiferæ reddunrur.

MEmphites lapis hodie, quod ſciam, ad nos ex Aegypto non adfertur, tametſi uulnerarijs medicis ſæpiſſimè deſideretur, ubi integra partium ſectione ſit opus. Seleniten uerò etſi antea non uideram; emi tamen hoc anno à peregrino quodam, qui è Galitia Hiſpaniæ, ubi diui Iacobi templum inuiſerat, in patriam reuertebatur. Hic lapis uitri modo translucet, & facilè in tenues finditur laminas. quo fit, ut ijs in locis, ubi frequentiſſimus habetur, uitri uices expleat, ad concludendas ædificiorum feneſtras. Quidam, quòd ſpeculi imaginem reddat, Speculares lapidem uocant. Cæterùm quoniam hic translucidus lapis Cryſtallum nobis in mentem redegit, cùm expetatur id ſæpius in medicum uſum, ſilentio inuoluendum non duximus. CRYSTALLVM *itaque (ut Plinius inquit lib.* XXXVII. *cap.* II.) *gelu uehementiore concreſcit, nec aliubi certè reperitur, quàm ubi maximè hybernæ niues rigent, glacieméq; eſſe certum eſt, unde & nomen Græci dedere. Hæc Plinij de cryſtallo ſententia. Nos uerò contrà rationibus non obſcuris inmixi (quod etiam peritiſſimus Agricola ſentit) Cryſtallum cenſemus nec glacie, nec niue fieri unquam: ſed eo ipſo humore, quo in terræ uiſceribus gignitur beryllus, adamas, & alij id genus lapides. Gigni autem cryſtallum ex humore omnium puriſſimo ſanè conſtat, quòd omnium gemmarum clariſſimum, translucidiſſimumque ſit. Probatur ſic gigni, non autem (ut Plinius inquit) ex glacie, uel niue: quoniam unaquæque glacies quantùmuis longo tempore concreta in algidiſſimis montibus, à quibus nec hyeme, nec æſtate nix unquam recedit, etiamſi è profundis partibus eruatur, liqueſcit tamen in calidis locis repoſita, non modò ignis, ſed ſolis etiam calore. Nanque id ipſum Cryſtallo euenire, igni uel ſolibus admoto, ſi è niue aut glacie concreſceret: reperiretuŕq; tantùm in montibus perpetuò niuoſis. Verùm enimuero cùm reperitur etiam in marmorum, aliorumq; lapidum, & metallorum fodinis in Hiſpania, Germania, Scythia, Cypro, Carmania, & in Nerone, & Chiti rubri maris inſulis, quin & in agris, ubi ſeges ſeritur, ubi aratro ſæpius magnas cryſtalli glebas fodère bubulci, liquidò ſanè conſtabit, ex alia materia gigni cryſtallum, quàm glacie. Siquidem id, quod in præruptis montium ſcopulis inuenitur, ſuperficie tenus cohærens, ex puriſſimo lapideſcente humore in uiſceribus terræ concreſcere non dubitauerim: quo tamen tractu temporis à pluuiarum impetu, quæ in præruptis montium uniuerſam deradunt terram denudari crediderim. Quapropter non temerè dixit Plinius, liquidò ſe affirmare poſſe in cautibus alpium naſci adeò innijs, ut plerunque funè pendentes id extrahant hominès. Huic alia accedit ratio, quòd glacies per aquas innatet, cryſtallum uerò illico ſubſidat. Porrò Plinianæ ſententiæ, præter hæc, refragatur apertiſſimè Iulius Solinus cap.* XX. *Polyhiſtor: his uerbis. Ille & cryſtallus, quam licet pars maior Europæ, & particula Aſiæ ſubminiſtrent, precioſiſſimam tamen Scythia edit. Deſtinatur ad pocula: nam fert calorem præcipuè quamlibet nihil aliud quàm frigidum pati poſſit, ſexangulus inuenitur. Qui eligunt puriſſimum captant, ne quid ruſum neue nubium, uel ſpumis obſitum arceat perſpicuitatem. Tunc ne duritia iuſto propenſior obnoxium fragilitati magis faciat. Putant glaciem coire, & in cryſtallum corporari, ſed fruſtra. Nam ſi ita foret nec Alabanda Aſiæ, nec Cyprus inſula, hanc materiam procrearet. Quibus regionibus incitatiſſimus calor eſt. Liuia Auguſti ad magnitudinem centum quinquaginta librarum inter capitolina donaria cryſtallum dedicauit. Præſtantiſſimum illud exiſtimant, quod album & aquæ clariſſimo modo pellucidum uiſitur. Vis cryſtallo adſtrictoria: proinde datur in puluerem tenuiſſimum tritum utiliter dyſenterieis ex uino auſtero. Alba uteri profluuia ſiſtit, lac uerò nutricibus auget. quod à Tridentinis mulieribus didicimus. Fiebat quondam antiquis è Cryſtallo pila, qua aduerſus ſolis radijs expoſita medici corpora urebãt, igne inde concitato. Sed ijs tantùm id cauterij genus admouebant, qui candente ferro perterriti curari reformidabant. Sed & nos huiuſce cauterij periculum fecimus, non ſine agrotantium, & aſtantium admiratione. Lapis, qui Græcis λίθος μεμφίτης, Latinis lapis Memphites, Italis pietra Memphite uocatur. Qui uerò λίθος σεληνίτης Græcè, Lapis ſelenites Latinè, Pietra ſelenite Italicè appellatur.*

Memphitę & Seleniticæ conſideratio.

Cryſtalli hiſt.

Plinij ſententia exploſa.

Nomina.

Λίθος ἰασπις. LAPIS IASPIS. CAP. CXVII.

IAſpidum quædam ſmaragdum imitatur: alia cryſtallum, colore ſimilis pituitæ: alia non diſſimilis aeri, ob id uocatur aerizuſa: alia ueluti fumo infecta, quæ capnias ex argumento uocatur. quædam lineis albis reſplendentibus præcingitur, Aſſyrios appellata. alia terebinthinæ ſimilis, quæ terebinthizuſa dicitur. alia colore callaida gemmam æmulatur. Omnes amuleta eſſe traduntur, & accelerare partum femoribus appenſæ.

Cryſtalli tires.

Digitized by Google

Iaspidum genera.

IAspidum genera longè plura recenſentur, quàm quæ à Dioſcoride deſcribuntur. Quandoquidem quædam uiſitur cæruleo copioſo, aut glauco pingui ſimilis, id eſt, uiridis lactè ſuffuſa. Alia purpurea, qualis naſcitur in Phrygia. Alia roſea, & quaſi floribus tincta, qualis in Ida monte profundiſſimis ſpecubus foditur. Alia ex purpura cærulea, qualis inuenitur in Cappadocia. Alia ex rubro nigra. Alia iecoris imitatur colorem, quæ ſi ſaturatiore colore reperiatur, lienis eiuſdem coloris diluti, & nigri cingi ſolet. Quædam niuem imitata rutilis punctis reſpergitur. Quædam onyche pungitur, aut ex altera parte iaſpis eſt, ex altera onyx; proinde iasponyx uocata. Alia cuius altera parte ſit purpurea, altera uiridis, nec utrinque pellucens, ſed qua parte utreſcit. In

Iaſpidum natura.

ſumma uaria eſt Iaſpidum natura. Suſpenſas ad plura ualere aiunt, nempe ad omnem ſanguinis fluorem, ad protegendum conceptum, & partum iuuandum, ueneremq; inhibendam, & febrem, & hydropem fugandam. Nec deſunt ſuperſtitioſi, qui dicant Iaſpidas homines reddere gratos, potentes, ac tutos, ſi quibuſdam magicis uerbis admurmurentur, priuſquam ſuſpendantur. Ex tot Iaſpidis generibus uiridis tantummodo meminit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ubi de facultatibus eius ita diſſerit. Proprietatem nonnulli lapidibus quibuſdam teſtimonio ſuo adſcribunt talem, qualem re uera habet Iaſpis uiridis, nempe ſtomachum, uentriſq; os adiuuans appenſa. Ac nonnulli quoque ipſam anulis inſerunt, ſcalpuntq; in ea draconem radios habentem, uelut rex Nechepſos ſcripſit in quartodecimo libro. Sanè huius ego quoque lapidis abunde periculum feci. Torquem enim ex huiuſmodi lapillis confectum à collo ſuſpendi, ita ut lapides os uentris contingerent. Apparebant autem nihilominus prodeſſe, etiam ſi ſculpturam non haberent, quam deſcripſit Nechepſos. hactenus Galenus. Qui lapis

Iaſpidis uires ex Gal.

Nomina.

Latinis Iaſpis, Græcis λίθος ἴασπις dicitur: Italis, Diaſpro.

Λίθος ἀετίτης. LAPIS AETITES. CAP. CXVIII.

AEtites lapis eſt ueluti prægnans, cùm quatitur, alio in utero ſonante. Grauidis continet partus, cùm lubricæ ſunt uiſcerum, & parum tenaces, ſiniſtro brachio adalligatus: ſed parturientibus è brachio amoueatur, & feminibus alligetur, ut ſine doloribus pariant. Furem deprehendit, ſi quis in pane cõditum offerat: fur enim manſum deuorare non poterit. Quin etiam concoctus furem coarguit: quippe decocta cum eo deuorare non poterit. Tritus, & cerato exceptus, cyprino, aut gleucino, aut alio excalfaciente, comitiales magnificè iuuat.

Aetitæ lapidis hiſt. & uires.

AEtiten Græci, Latini Aquilæ lapidem dicunt, quòd aliquando in earum reperiatur nidis. Variat lapis hic tum colore, tum magnitudine, & uulgaris eſt notitiæ. Meminit huius Plinius libro XXXVI. cap. XXI. his uerbis. Aetitæ lapides ex argumento nominis magnam famam habent. Reperiuntur in nidis aquilarum, ſicuti in decimo uoluimine diximus. Aiunt binos inueniri, marem, & fœminam: nec ſine ijs parere, quas diximus aquilas, & ideo binos tantùm. Genera eorum quatuor. In Aphrica naſcentem, puſillum, & mollem intra ſe, ac uelut in aluo habentem argillam ſuaueu, candidam: ipſum friabilem, quem fœminei ſexus putant. Marem autem, qui in Arabia naſcitur, durum, gallæ ſimilem, aut ſubrutilum, in aluo habentem durum lapidem. tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Aphrica naſcentibus ſimilis, amplior tamen, atque dilatatus. cæteris enim globoſa facies. Habet in aluo arenam iucundam, & lapillos: ipſe tamen mollis, ut etiam digitis frietur. Quarti generis Taphiuſius appellatur, naſcens iuxta Leucadem in Taphiuſa, qui locus eſt dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus, & rotundus. Huic eſt in aluo lapis, qui uocatur callimus, nec quicquam tenerius. Hactenus de aquilinis lapidibus Plinius. Λίθος ἀετίτης Græcis dictus, lapis Aetites

Nomina.

Latinis uocatur: Arabibus, Hager achtamach: Italis, pietra d'Aquila.

Λίθος ὀφίτης. LAPIS OPHITES. CAP. CXIX.

OPhitæ genera multa. quidam ponderoſus, & niger. alter cinereo colore ſpectatur, punctis diſtinctus. tertius lineis quibuſdam candidis intercinctus eſt. Omnes alligati contra capitis dolores & ſerpentium ictus proſunt. Feruntur, qui lineas habent, lethargo, & capitis doloribus auxiliari.

Ophitæ lapidis hiſt.

OPhitæ lapidis meminit Plinius libro XXXVI. cap. VII. ſic inquiens. Ex ophitæ columna ſed paruæ admodum inueniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durũ. Dicuntur ambo capitis dolores ſedare adalligati, & ſerpentium ictus. Quidam phreneticis, ac lethargicis adalligari iubent candicantem. Contra ſerpentes autem à quibuſdam laudatur, præcipuè ex his quem tephriã appellant à colore cineris. hæc Plinius. Verùm Ophites marmor, quòd uulgò uocamus Serpentino, porphyritæ ferè lapidis inſtar duriſſimus, eſt, colore minimè nigricante, nec candido, nec cinereo, ut in ſuo requirunt Dioſcorides, & Plinius, ſed uiridi ſaturato dilutis eiuſdem coloris maculis reſperſo. Ex quò ſanè conſtat antiquorum Ophiten à noſtrate maximè fuiſſe diuerſum. Ophitæ lapidis uires tradidit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Ophites quem

Ophites marmor.

uocant lapis uſtus extergendi confringendiq; uim poſſidet, ceu etiam uitrum. Admodum enim & ipſum ex uino albo ac tenui epotum lapides ueſicæ comminuit. Verùm ipſum in lapidibus quiſpiam fortè non numeret. Et infrà in Iaſpidis uiridis mentione de Ophite ita ſcribit. Porrò lapidem ophiten (deprauati ſunt Græci codices, qui habent ὀφιομάτην) uir fide dignus re uera iuuare morſus à uipera ſuſpenſum retulit. Sed eiuſmodi facultates extra uſum ſunt methodo conſtantem: uelut etiam Hieraciis, & indici, ciam proſluentem ex hæmorrhoidibus ſiſtit

ſanguinem. Lapis Græcis λίθος ὀφίτης, Latinis Lapis ophites, Italis pietra Serpentina uocatur.

Albus

Λίθοι ἐν τοῖς σπόγγοις. LAPIDES IN SPONGIIS. CAP. CXX.

LAPIDES in ſpongijs inueniuntur, qui ueſicæ calculos rumpunt, in uino poti.

LApides in ſpongijs reperti, omnibus notiſſimi ſunt: quippe quòd variſſimæ ſint ſpongiæ, quæ hiſce lapidibus Lapidum ſpõgiarum uires ex Gal.
uacent. Horum uires retulit Galenus lib. IX ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Lapides, qui reperiuntur in ſpongijs, frangendi uim obtinent, non tamen ita ualidam, ut lapidem in ueſica comminuant, unde qui id ſcriptum reliquerunt, mentiti ſunt: uerùm qui in renibus conſiſtunt rumpunt, uelut qui ex Cappadocia cõuehuntur, quos in Argeo naſci aiunt. Soluũtur autem hi in ſuccum colore lacteum. ex quo liquet, quòd extenuandi uim obtinent, absque ut inſigniter excalfaciant. Λίθοι ἐ. τοῖς σπόγγοις *Græcè, Lapides in ſpongijs reperti dicuntur: Arabicè, Hagiar alſefengi: Italicè, pietre delle ſpugne.* Nomina.

Λιθοκόλλα. LITHOCOLLA. CAP. CXXI.

LIthocolla glutinum, quo lapides coniunguntur. conflatur autem ex marmore, lapide Pario, & taurino glutine. Poteſt candente ſpecillo admotum, incommodos oculis pilos replicare.

Λίθος ὀστρακίτης. LAPIS OSTRACITES. CAP. CXXII.

OStracites teſtæ ſimilitudinem habet, cruſtoſus, & in laminas fiſſilis. quo mulieres ad detrahendos pilos, pro pumice utuntur. Menſes drachmæ pondere potus ex uino ſiſtit. Si quatuor diebus à purgatione bibatur ſicilici pondere, fœminis præſtat ne concipiant. Cum melle autem impoſitus, mammarum inflammationes lenit, & nomas cohibet.

OStraciten lapidem, quo pumicis uice uſa eſt antiquitas, hactenus mihi uidere non licuit: quanquam reperiri hunc in Hildesheimio circa antrum à nanis appellatum, colore ſubrubeo, & oſtracorum teſtis ſimilem, Oſtracitæ lapidis conſid. & uires.
libro quinto de natura foſſilium ſcribit Agricola. Eius uires tradidit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Porrò oſtraciten uocatum lapidem prædicare quoſdam audio, quaſi deſiccandi uale-
ter facultatem obtineat, temperatam ex adſtrictione, & acrimonia, uelut & Geoden nomine, pupillas expurgare, & uberem teſtiũmque phlegmonas ſanare, ex aqua uidelicet inunctum. Sapis Latinis oſtracites, Græcis Λίθος ὀστρακίτης *dicitur: Italis, pietra oſtracite.* Nomina.

Σμύρις λίθος. SMYRIS LAPIS. CAP. CXXIII.

SMyris lapis eſt quo annularij ſcalptores lapides expurgant, ad erodendum, & urendum utilis: gingiuis, quas humor uexat, prodeſt: dentifricio commendatur.

Ἄμμος ἀιγιαλῖτις. ARENA LITORALIS. CAP. CXXIIII.

ARena è litoribus ſole feruefacta, hydropicorum tumores exugit, ſi capite tenus in ea obruantur. Torreri ſolet ad aridos fotus, pro milio aut ſale.

SMyris uulgò nobis Smeriglio, notiſſimus eſt lapis, præſertim quòd eius puluere expoliantur gemmæ, et Armo-
rum omne genus. Vitrum quoque Smyride lapide finditur, quemadmodum & adamante, tanta ineſt ei duri- Smyridis conſider. & uires ex Gal.
ties. Huius uires Galeno lib. IX. ſimplicium medicamentorum, his uerbis deſcribuntur. Sed & Smyris uocata, quòd multum abſtergentem habeat facultatem, clarum eſt uel ex eo quòd dactyliogłyphi, hoc eſt, qui anulos exculpunt, eum in uſum illo utantur. Quinetiam quòd dentes puros efficiat, experti ſumus. Lapis, qui Græcis λίθος σμύρις, *Latinis lapis Smyris appellatur: Italis, Smeriglio. Quæ uerò Latinis Arena litoralis, Græcis* ἄμμος ἀιγιαλῖτις, *Italis Arena marina dicitur.* Nomina.

Ἀξύνη ξία. LAPIS NAXIVS. CAP. CXXV.

ECote Naxia, quod exacuendo ferro deteritur, illitum alopecias ad pilum reducit. uirginum mammas cohibet, nec increſcere patitur. Potum ex aceto lienem abſumit, & comitialibus prodeſt.

Λίθος γαιώδης. LAPIS GEODES. CAP. CXXVI.

GEodes lapis adſtringit, ſiccat, caligines oculorum diſcutit. Illitus autem ex aqua teſtium, mammarumque inflammationes ſedat.

NAxium lapidem nullis prorſus notis deſcripſit Dioſcorides, ſed illum legitimum eſſe cenſeo, quo paſſim uti-
mur ad cultellos acuendos, & fenariae falces, nobis uulgò Cote appellatum. Geodem autem, cùm ita à
terra

Digitized by Google

terra denominatum esse putem, me sæpius uidisse credideri, cùm in Boemia, Misnia & Saxonia lapis quidam subrotundus, colore ferrugineo reperiatur, qui flauam terram non modicam intra se concludit. Naxius autem, Galeni testimonio, non solùm uirginibus mammarum incrementum prohibet: sed & pueris testes crescere non patitur, tanquam uidelicet particeps facultatis refrigeratoriæ. Lapis, qui ἀπὸ τῆς Νάξου, Græcis, Latinis lapis Naxius, ut etiã Italis pietra Naxia nominatur. Qui uerò λίθος γεώδης Græcè, lapis Geodes Latinè, pietra Geode Italicè dicitur.

Nomina.

Τῆ πάσα. TERRA OMNIS. CAP. CXXVII.

OMnis terra, ad medendi usum recepta, summam & primam uim habet refrigerandi, meatusque obducendi, occludendique: sed specie distat, cùm alia adiunctis quibusdam ad alia sit utilis.

Τῆ ἐρετρίας. TERRA ERETRIA. CAP. CXXVIII.

ERetriades duæ sunt, una uehementer alba est, altera cinericia. Optima habetur ad cinereum colorem uergens, perquàm mollis: quæ si per æramenta tractim ducatur, lineam uiolaceam refert. Lauatur, ut cerussa, aut hunc in modum. Teritur seorsum, cum aqua, & ubi pessum ierit, humor leuiter excolatur: siccata solibus, iterum teritur interdiu, adiecta aqua, ut uespere considat: antelucanis colo excernitur, & demum in sole trita, si fieri potest, digeritur in pastillos. Quod si tosta desideretur, pastilli magnitudine ciceris in fictile perforatum conijciuntur, oreque uasis diligenter obturato, supra carbones candentes continenter follibus perflantur: ubi uerò cinis in fauillas se conuertit, aut æreum colorem contraxit, exempti reconduntur. Vim habet adstringentem, & refrigeratoriam, leuiter mollientem: caua explet, & sanguinolenta conglutinat.

Τῆ σαμία. TERRA SAMIA. CAP. CXXIX.

SAmia præfertur candida, leuis, tangenti linguæ glutinis modo adhærescens, mollis, succosa, friabilis: cuiusmodi est, quam aliqui collyrion uocant. Duæ enim species eius: unam antè diximus; altera aster appellatur, crustacea, & cotis modo prædensa. Vritur, ac lauatur, ut eretria, uimq; consimilem habet. Sanguinis reiectiones sistit: fœminis fluxione uuluæ laborantibus, cum flore sylueſtris punicæ datur. Testium, & mammarum inflammationes, illita ex rosaceo, & aqua, refrigerat: sudores arcet. contra serpentium morsus, & uenena pota ex aqua auxiliatur.

Λίθος σαμίος. LAPIS SAMIVS. CAP. CXXX.

SAmius lapis in Samia terra inuenitur, quo aurifices utuntur poliendo auro, ut resplendeat. Probatur candore, & duritia. Vis ei adstrictoria, & refrigerans. prodest stomachicis potus. sensus hebetat: uerùm ad fluxiones oculorum, & ulcera, cum lacte efficax est. Partus, ut tradunt, adligatus accelerat, & conceptus fœminarum custodit.

Terræ Samiæ consid.

TErra, quam Samiam uocant, an ex Samo deferatur in Italiam, non equidem affirmauem; nisi legitimam uidissem. Hanc primùm mihi misit eruditissimus medicus, et simplicium indagator non postremus Alphonsus Pantius Ferrariensis. Hæc enim cùm frangitur radiantes quasi stellas ostendit. unde illi Asteris nomen. Præstitit Samia terra maximum in medicina usum Galeni tempore, qui eam, quæ aster appellatur, tanquam præstantiore semper usus est. huic tamen Dioscoridi præfertur illa, quam aliqui collyrion uocant. Sunt qui putent Samiã astera illum esse lapidem, quem seplasiæ Talcum nominant. Sed ij, meo quidem iudicio, hallucinantur. quandoquidem Talchus linguæ contactu nunquam glutinis modo adhæret, attritu contumax est, nec cotis instar præduras usitur. Adde quòd Talchus non sit crustosus, sed squamosus, translucidus, ut uitrum, ac læuis: & quòd non nisi magno labore, & diutino igne comburi possit: nec id quidem per se fieri potest, nisi quibusdam admistis, quod tamen Samio asteri non euenit, ut pote qui facilè testæ Dioscoridæ, eretriæ terræ modo comburatur. Ad hæc sciant medici Talchum ebibitum strangulare, non secus ac gypsum: cùm tamen Samius aster perinde atque Lemnia terra, contra uenena, & uenenosorum serpentium ictus maximè auxilietur, & ut illa labijs & linguæ inhæreat. Id quod aliquando animum traxit ad credendum, eam terram uel Samiam, uel Samiæ similem esse, quam magnificiunt circulatores, qui serpentes circumferunt, à Melita insula allatam: quamque uulgò uocant Pietra di san Paolo. Siquidem hæc colore candida spectatur, linguæ tangenti pertinaciter adhærecit, mollis est, & succosa, facileq; friabilis: & aduersus uenena, & serpentium ictus Lemniæ uicem explet. Cæterùm neque illud ausim asserere, quòd lapis Samius uocatus ad nos conuehant mercatores, quo aurifices aurum, & argentum antiquitus poliebant: etsi hunc quoque in Germania reperiri scribat Agricola. Terra Samia sic. Latinis, atque Italis, ut τῆ σαμία Græcis appellatur. Lapis uerò λίθος σαμίος Græcè, Lapis Samius Latinè, & pietra Samia Italicè nominatur.

Nomina.

Τῆ γλα.

Τῆ χία. TERRA CHIA. CAP. CXXXI.

CHia eligi debet candida, uergens ad cinereum, Samiæ ſimilis. Eſt autem cruſtoſa, † albaque, ſed fictitijs formis differens. Vis eadem, quæ & Samiæ. extendit faciem, & erugat, atque ſplendidam reddit: colorem in facie, & corpore toto commendat. in balneis pro nitro deterget. † Orib. καὶ λεπτότερα; tenuisq;

TErram Chiam notis omnibus legitimã, miſit ad me ſuperiori anno Alphonſus Pantius medicus Ferrarienſis.

Τῆ σελινουσία. TERRA SELINVSIA. CAP. CXXXII.

EAdem præſtat Selinuſia. maximè laudatur, quæ uehementer reſplendet, candida, friabilis, & humore dilui celerrima.

HANC à me antea non uiſam, albam ſplendentem, atque friabilem miſit ad me idem Alphonſus Pantius.

Τῆ κιμωλία. TERRA CIMOLIA. CAP. CXXXIII.

CImoliæ duo genera, candida, & ad purpureum inclinans. Optima exiſtimatur, quæ innatam habet pinguitudinem, tactuque frigida ſentitur. Vtraque aceto diluta, parotidas, & alia tubercula diſcutit. Ambuſta igni, ſi ſtatim cimolia oblinantur, puſtulas non ſentient: teſtium duritias, & totius corporis collectiones cohibet: igni ſacro imponitur. In ſumma, utraque multùm in medicina commendatur, ſi incorruptæ originis, nec ſpuria aſſumatur.

Τῆ πνιγῖτις. TERRA PNIGITIS. CAP. CXXXIIII.

QVæ pnigitis dicitur, colore ferè eretriæ ſimilis eſt, grandioribus tantùm glebis: manum ſi quis admoueat, refrigerabit: tactu linguæ uſqueadeò glutinoſa, ut penſilis hæreat. Cui effectus idem, qui cimoliæ, paulò tamen infirmior. Hanc aliqui pro eretriade uendunt.

Ὀστρακα τῶν ἰπνῶν. TESTAE FORNACEAE. CAP. CXXXV.

FOrnaceæ teſtæ uehementer toſtæ, cruſtas ulceribus obducunt: quare prurigini, & papularum eruptionibus, medentur. Podagricis proſunt: ſtrumas diſcutiunt, cerato exemptæ.

Τῆ ἐκ τῶν καμίνων. TERRA FORNACVM. CAP. CXXXVI.

FORNACVM terra, quæ retorrida fulueſcit, eiuſdem cum teſta effectus.

Τῆ μηλία. TERRA MELIA. CAP. CXXXVII.

MElia colore cinereum eritream imitatur, aſpera tactu: ea digitis friata, deraſi pumicis modo crepitat. Vim habet aluminoſam, ſed remiſsiuſculam, id quod guſtu deprehenditur: modicè linguam ſiccat: purum corpus reddit, & colorem commendat: pilos extenuat: uitiligines, & lepras abſtergit. Pictoribus uſum præbet, ut colores diutius perennent. Emplaſtris uiridibus, quæ chloræ dicuntur, efficaciter inſeritur. Ex omni melia terra, & omni alia in uniuerſum, eligi debet recens, mollis, non lapidoſa, friabilis, quæ cùm humorem attigerit, facilè reſoluatur.

QVanuis terra Eretria, Chia, Selinuſia, Cimolia, Pnigitis, & Melia antiquis notiſſimæ fuerint, & in uſu medico frequentiſſimæ, ut author eſt Galenus; tamen ab his, qui nos præceſſerunt, adeò neglectas fuiſſe cõſtat, ut pauci admodum ſint hac ætate, qui eas agnoſcant. Ego autẽ et Pnigitem, et Erethriam, ſum conſecutus, Alphonſi Pantij medici Ferrarienſis, liberalitate. Verùm cùm terras has, non habeantur in Myropolijs, operæpretium nõ duxi, ut in ſingulis moram traherem us, ac de earum hiſtoria & uiribus latius diſſererem us. Quæ terræ τῆ χία, σελινουσία, κιμωλία, πνιγῖτις, μηλία Græcis, Latinis, terra Chia, Selinuſia, Cimolia, Pnigitis, Melia: Italis, terra Chia, Selinuſia, Cimolia, Pnigite, Melia uocantur: Arabibus uerò terræ Cimolia Teri chimolea, ſeu Thin chimulia: Pnigitis, Terri hanem. Nomina.

Τῆ ἀμπωλῖτις. TERRA AMPELITIS. CAP. CXXXVIII.

EX ampelitide terra, quæ pharmacitis nomine in Seleucia Syriæ naſcitur, laudatur in primis nigra, piceæ longos carbones referens, modicè aſſuloſa, æquabili ſplendore, quæ detrita, accepto oleo, ſtatim eliqueſcit. Vitioſa cenſetur candida, & cinerea, quæ in liquorem non reſoluitur. Vim diſſipandi, & refrigerandi habet. ad calliblephara additur, tingendis capillis idonea. Vſus eius ad illinendas uites, ſub germinationis tempus, utpote cùm innaſcentes uermiculos enecet.

Ampelitis

Ampelitidis terræ confid.

AMpelitis, ut author eſt Galenus libro nono ſimplicium medicamentorum, hoc ſibi nomen iure uendicauit, quòd antiquis in frequenti haberetur uſu, ad præſeruandas ab erucis uitium gemmas prima earum germinatione, quemadmodum nos uſco circumlito noſtras uemur in Hetruria. Pharmacitis uerò dicitur, quòd medicamentoſa maximè ſit. Siquidem non modò uermiculos ad uites aſcendere inhibet; ſed etiam eos interficit. Hæc uſqueadeo bitumine referta eſt, ut Plinius, & Poſſidonius, bitumini ſimilem ipſam fecerint. Cuius experimentum eſt, ſi facilè in oleo impoſita, liqueſcat. Quamobrem credidere nonnulli Ampelitim terram cruſtoſam illum fuiſſe lapidem, quem ſcribit Galenus ſe inueniſſe in Lyciæ litoribus, & in cæle Syria, qui in ignem coniectus leuiuſculã edebat flammam: Hoc argumento mixi, quòd idem ſcripſerit ſe reperiſſe lapidem illum in quodam colle omni ferè ex parte circundato ab Aſphaltite lacu, quem Sodomeum uocant, ex quo bitumen in ipſum labitur lacum. Quapropter non deſunt, qui dicant, Galenum haudquaquam nouiſſe, eos lapides nil aliud eſſe, quàm terram ampelitidem. quæ cùm piceum referat carbonem, ut Dioſcorides ipſe teſtatur, non mirum, ſi potius lapidis, quàm terræ ſpeciem præ ſe ferat. Non ab re itaque credendum fuerit, Ampelitim terram non admodum à Gagate lapide differre. quippe quòd utræque ex terra & bitumine ſuam traxerint originem. 10

Nomina.

Ampelitis nuperrimè è Carniola, ubi foditur, ad me allata eſt, nullis reclamantibus notis. Hæc, quæ γῆ ἀμπελῖτις Græcis, Latinis terra Ampelitis appellatur: Arabibus, Thin alcharin: Italis, Terra ampelite.

Ἀσβόλη ζωγραφική. FVLIGO PICTORIA. CAP. CXXXIX.

FVligo, qua pictores utuntur, ex uitrarijs officinis colligi ſolet: ſiquidem ei palma tribuitur. Vis ei ad adſtringendum, & erodendum efficax. fracta, cum roſaceo cerato ad cicatricem perducit. 20

Μέλαν γραφικὸν. ATRAMENTVM LIBRARIVM. CAP. CXL.

ATramentum, quo ſcribimus, fuligine è tedis coacta colligitur. In ſingulas libras gummis, ternæ fuliginis unciæ adijciuntur. Fit etiam è refinarum, & pictoria fuligine, de qua paulò antè diximus. Aſſumitur autem fuliginis mina, gummi ſeſquilibra, glutinis taurini, atramenti futorij, ſingulorum ſeſcuncia. Additur conuenienter erodentibus medicamentis. ambuſtis, ex aqua commodè craſsius illinitur, ſed non antè ſoluatur, quàm cicatricem induxerit: ſanatis ſiquidem ulceribus, ſua ſponte decidit. Cæterùm habes, amiciſsime Aree, ferè quæ tradenda duximus pro operis modo, quem deſtinaueramus, & materiæ, auxiliorumque medicinalium copia. 30

DE fuligine pictoria, atque etiam de Atramento librario latius & apertius à Dioſcoride ſcriptum eſt, quàm ut de his plura nobis ſuperſint dicenda, uel declaranda. Quare iam unà cum authore noſtro, huic quinto libro finem imponamus. atque inſuper DEO, *cui omnia, quæ à nobis fiunt, aut dicuntur, accepta ferre par eſt, immenſas agamus gratias.* Nomina.

Ea fuligo, quæ ἀσβόλη ζωγραφικὴ Græcè, Latinè Fuligo pictoria dicitur, quemadmodum Italis Fuligine de pittori. Quod uerò μέλαν γραφικὸν Græci, Latini Atramentum librarium, Itali Atramento librario, aut Inchioſtro nominant.

LIBRI QVINTI FINIS. 40

Digitized by Google

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI

Senensis Commentarij,

IN LIB. SEXTVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE LETHALIBVS VENENIS, EORVMQVE PRAECAVTIONE, ET CVRATIONE.

Præfatio Dioscoridis.

SVPERIORIBVS, amicissime Aree, libris tradidimus de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & earundem fructibus, lacrymisque: item animalibus, melle, lacte, seuo, frumentis, oleribus, herbis, radicibus, liquamentis, uinis, metallisque. In hoc uerò totius operis ultimo, facultates medicamentorum recensebimus, quæ prodesse nobis, aut officere possunt. Vitata igitur orationis prolixitate, opus institutum prosequamur. Huiuscemodi autem tractatus cùm bifariam distributus sit, in partem uenena præcauentem, ita ut ne fallant sumentes, aut si quando per imprudentiam dentur, ut tum quoque innoxia fiant, irritaque: & in ratione ijs succurrendi, qui iam noxam sentiunt: primùm differam de præcauendi modo, quem esse difficillimum plerique maiorum arbitrantur, quòd dantes clam uenena ita insidias temperant, ut peritissimum quenque decipiant. Siquidem uenena sua amaritudine, permistis dulcibus, spoliant, & graue odoris uirus mistura odoramentorum eximunt. Aut medicamenta immiscent, quæ tuendæ sanitatis gratia dari putantur, & præsertim in ualetudine, ut absinthium, tragoriganum, satureiam, aut hyssopum, quinetiam thymum, irim, origanum, abrotonum, castorium, aut si quid medicamentis purgatorijs cognatam habere qualitatem uideatur. Aut potionibus inserunt, ut uinis asperis, iuribus, passo, mulsæ aquæ, musto: succis, ut in cremore lentis, polentis: aut medicaminibus, aut alijs, quæ assumuntur, edulij speciem referentibus. Quare qui in ea suspicione sunt, conditos cibos uitari debent, omnique intenso sapore dulcium, aut salsorum, aut acidorum abstinere: nec sitibundi affatim bibere, aut esurientes uoraciter comesse, semperque ad saporem horum diligenter attendere, præsertimq; potu frigidam aquam præsumere. Satiato enim appetitu, qualitates ægerrimè postea concoquuntur. In ægris quidem facilè cauemus potiones auxilij prætextu dari solitas, quas offerunt improbi ueneficiorum artifices: itaque ob id laborantes morbo non perinde audentium iniurijs patent. Et hæc quidem ne facilè incauti seducique homines capiantur dolis ueneficorum, ratio est, & facultas. Sed alia supereſt expeditior, ut suspiciosi aliqua præsumant, quæ uenenorum uires hebetent, & inefficaces irritasque reddant: cuiusmodi caricæ sunt cum iuglandibus nucibus manducatæ, & quæ cedromela uocant, id est citria, seminisq; napi drachma cum uino. Item folia calaminthæ, aut creta, quæ Lemnia sphragis appellatur, pondere pari cum uino: aut rutæ folia, & nucis iuglandis nucleum: aut caricas duas, & salis callum ieiuni sumant, & nullo ueneni genere lædentur. Antidota ex uino sumpta, eundem effectum præbent: inter quæ intelligitur magnum Mithridatium, & quod scinco, & quod sanguine temperatur. Quin & sæpe uenenis obsistunt peculiares quidam corporum affectus certo quodammodo constitutorum, cum quadam cibi, potusque qualitate, tum uini copia ita temperatorum, ut cum uenenis dissentiant. siquidem ingesti uenenum uires frangunt, atque iam priore alimento fractis, præclusisque meatibus, obstant, ne membratim per digestionem insinuetur. Verùm enimuero, quoniam fortunæ necessitas interdum similia discrimina peregrè agentibus adfert, absque ullis insidijs hominum, nonnihil differendum mihi de hac re necessarium duco. Iam primùm igitur culinam apparare loco subdiali conuenit, cibosque & potus in huiuscemodi loco struere. Si id fieri commodè nequit, secunda erit conditio hæc, apparandi, apponendique sub tecto. Sed tum diligenter laquearia animaduertenda: frequenter enim à superioribus contabulamentis animalia decidunt exigua quidem, sed quæ non modicam perniciem moliantur, ut phalangia, stelliones, & alia quædam reptilia. Porro uinaria uasa diligenter intueri oportet: nanque reptilia odore uini illiciuntur, quæ interdum sorbendo, noxium uirus eructarunt, interdum uerò delapsa immersaque expirarunt, & exitij causas haurientibus attulerunt.

Sed

Sed hæc hactenus dicta sint, ne cauti, & prouidi insidijs pateant. Quod si qui sua sponte, aut ex quorundam insidijs sumpserunt, auxiliari primo quoque tempore oportebit. siquidem dum comites singulorum uenenorum notæ expectantur, immedicabile fit uenenum, & pauliſper neglectum, medicamentis ægrè cedit. Quare ſi qui pro comperto ſe uirus ſumpſiſſe intelligunt, & fateantur, aut eorum, qui aderant, teſtimonio conſtet, protinus ad idonea remedia tranſeuntes, facilè peculiari, naturæque conſtitutioni reſtituemus. Neque enim ijs aſſentimur, qui prorſus auxilia in huiuſcemodi fruſtrà adhiberi contendunt. Quo enim modo morbi, quorum cauſæ cæcæ, latentesque corporibus inſident, medicinam admittunt, & quæ forinſecus incurrunt uenena, medendi rationem aſpernantur? Aequè uerò omnes morbi pro cauſarum ingruentium magnitudine, proque antecedentibus affectionibus, qualitatibusque, quibus ſit opportunum corpus, uel medicabiles ſunt, uel nullis cedunt mediamentis. Quòd ſi qui forſan obmutescentes, aut temulenti, aut nolentes alioqui uenenum à ſe egeri, nullam nobis eius cognitionem præbeant, tum protinus accedendum ad ea, quæ communiter epotis quibuſcunque uenenis opitulari conſueuerunt. Atqui nullum magis in omnia ualens auxilium dari poteſt, quàm ut proximo loco uirus foràs exhauriatur, priuſquàm inualeſcat. Quare ſine mora calidum oleum ex aqua, aut ſeorſum, ut uomitare cogantur, dari conuenit. Aut ſi oleum natura loci negat, butyrum cum aqua calida, aut malua, aut lini ſemine, aut tragio, urtica, fœno græco, aut halicæ decocto, uicem eius exhibebit. Hæc enim non modò uomitionibus exigent ui illa ſua laxatrice, aut nauſeam ciente; ſed aluum quoque ſubducent, & corporum inanitione ita aduerſabuntur, ut acrimonias uenenorum hebetent. Id quod euidenter huiuſcemodi argumento deprehendere licet. Eſto, ut quiſquam uiua calce, uel fœce, aut cantharidibus, aut alio quouis acri, corpus exulcerare ſtatuerit, is ſi ipſum oleo leniter illinat, exulcerationem non accipiet. Atqui neque uehementer adſtringi corpus, neque refrigerari poterit, ſi antea perungatur. Quinetiam uomitus non ob id modò, quod uacuet, & noxium humorem excernat, iuuamentum adfert; ſed quòd aſſumptum uirus nonnunquam odore, coagulatis grumis, aut colore prodat. quippe cùm odore, & amaritudine, meconium: colore, ceruſſam, gypſumve: grumis, lac aut ſanguinem animalis recens iugulati oſtendat. Nam grauis odor regeſtorum, leporis marini, aut rubetæ ueneficia deprehendit: ita ut nonnulla ab ijs remedia peti poſſint, ad idonea ſingulorum auxilia tranſeuntibus. Oleo etiam maluæ decoctum admiſcetur, aut glaucium, aut adeps anſerinus, aut pinguium carnium iura, aut lixiuium lignorum cinere factum. Vbi uerò uomitus diligenter citatus fuerit, nequid in uentre coierit, quæ hæſerunt inteſtinis reliquiæ, clyſtere acri deuocentur. Facit & nitrum tritum cum hydromelite ſumptum, & uina uetera liberalius epota, gallinacea iura, præpingues piſces, uetuſtæ carnes pinguesque, & quæ adipe aut recenti butyro parantur. Aluum nanque ſubducunt, uti diximus, & ſtomachum reſoluentia, proniorem ipſum ad uomitum reddunt: & uenenorum acrimonias hebetant, atque meatus obſtruentia, celerem uirium penetrationem inhibent. Quinetiam medicamenta dantur, quæ communi dote profunt, ut Lemnia terra, agaricum, abrotonum, irio, radix eryngij, ſemen paſtinacæ, & calaminthæ, nardum Gallicum, caſtorium, ferulæ uirentis medulla, flos rhododendri, ſuccus marrubij, laſer, aut laſerpitium, ſagapenum, peucedani ſuccus, aut panacis, & radix, quam magudarim appellarunt, ariſtolochia longa, ſylueſtris rutæ ſemen, & betonicæ, quam ceſtron nominant, folia. ſingula cum uino drachmæ pondo ſumi debent. Effectum præbet polij decoctum, & ſeſeli, & liquida pix lincta. Magnificè ferunt opem antidota, quæ in calce operis ſcripta reliquimus. Communis ratio præſtandi auxilij ita ſe habet. Cæterùm ab ijs, quæ conſueuerunt euenire, communia remedia ſumpturi poſſunt. Ferè enim uires uenenorum quàm plurimorum in affectus conſimiles corpus tandem redigunt. Quam ob cauſam pleriſque communia conducunt auxilia. uaria etenim ſunt uenenorum genera, communes tamen, nec multi ijdem affectus oriuntur. Neque fieri poteſt, ut omnes concurrentesque caſus, quæ ſymptomata uocant, unum uenenum ſequantur. alioquin ſuperuacanea fuiſſet uenenorum ſingulorum traditio, cum ſuis remedijs ab authoribus deſcripta. Neque uerò in uno eodemque promptum eſt inuenire, ut quis ſtomachi, alui, inteſtinorum, iecoris, renum, & ueſicæ dolore uehementer crucietur, ut ſingultiat, erodatur, contremiſcat, refrigeretur, obmuteſcat, conuellatur, pulſus elangueſcat, ſpiritus difficilis fiat, uterno prematur, uertigo obuerſetur, caligent ſenſus, ſtranguletur, ſitiat, ſanguis erumpat, febre conflictetur, ægrè lotium reddat, torminibus uexetur, crebro uomitet, nauſea præmatur, rubeſcat, liuore ſugilletur, palleſcat, deſipiat, ſtertat, uiribus deficiatur, & pleraque alia faciat, patiaturque. ſingula enim in generales affectus deducta, pauca numero, & communia ea demonſtrant, quæ euenire conſueuerunt. Quare in ſingulis, quæ ſuprà diximus, non facilè fuerit deuoratum uirus cognoſcere. Nam oris & linguæ eroſio, ſtomachi, uentris, ueſicæ ac renum inflammatio, uehemens urinæ difficultas, & interdum cruoris cum eo exitus, lancinatio, & in pluribus partibus quidam aduſtionis ſenſus, non in cantharidibus modò potis reperiuntur; ſed in erucis quoque pinorum, & bupreſte, & ſalamandra. Porrò non modò eos, qui meconium hauſerunt, ueterno, aut ſopore premi, ſtertere, liuore ſugillari, torpere, refrigerari, ſtupeſcere, toto corpore pruritum ſentire, ſenſu priuari conſtat; ſed eos etiam, qui mandragoram, aut cicutam deuorarunt. Delirium non hyoſcyamus tantùm infert; uerùm etiam, quæ toxica appellantur: itidem aconitum, & mel, quod in Heraclea Pontica gignitur. Strangulatio non minus in fungis, quàm in ſanguine taurino, lacte, aconito, ceruſſa, gypſo conſpicitur. In ſumma, difficile unum uni ueneno propriũ inuenire ſignum, quod hauſtum, guſtatumque uirus prodere poſſit: maximè, quòd

quòd hæc cæterorum etiam uitiorum, quæ in corpore exoriuntur, communia ſequi ſolent. Cæterùm in his, quæ celeriter enecant, noxam ſignis forſitan indicare poſsis, ſi ad ea reſpexeris, quæ ſumus dicturi. Sed in ijs, qui ad longas ægritudines ſpectant, nihil ad medendi rationem difficile, duntaxat quod pertineat ad indicia noxæ, utpote cùm uenena ſtatim, atque præſentaneam uim illam perdiderunt, tranſmutata in longos affectus, communia reliquorum uitiorum remedia, compoſitionesque flagitent, cùm uenefica proprietas non amplius inſit. Si uerò longa ſit affectio, in aliquod diuturnorum morborum genus recidet, à quibus facile fuerit medendi rationem aſſumere. Sed de ijs, quæ generaliter auxiliantur, hactenus. Conſequenter quæ priuatim ſingulis proſunt, ſcriptis mandabimus, ſi prius ſigillatim expoſuerimus, quæ ex ſingulis ordinibus exitialem, aut maleficam uim ſortiuntur, ut medicinæ ſtudioſi ea cautè obſeruent, quæ ad rationem ſalutis ſcripta inueniuntur: quòd nonnulla eorum, quibus utuntur, uenenis ſint commiſta. Incuria enim magnas adfert noxas, & ſæpe continuo uſu eorum, homo in perniciem agitur. Proinde animalia, quæ exitioſam uim habent, hæc ſunt: cantharides, bupreſtis, ſalamandra, pinorum erucæ, lepus marinus, rubeta, & rana paluſtris muta, deuoratæ hirudines. Semina ſunt, hyoſcyamus, coriandrum, cicuta, gith, pſyllion. Liquamenta, meconium, opocarpaſon, thapſiæ ſuccus, elaterium, mandragoras. Radices, quas mittit chamæleo, aconitum, thapſia, ueratrum, ixia, agaricum nigrum, ephemerum, quod aliqui Colchicum uocant, quod in Colchide naſcitur. Arbores, herbæ, oleraque: ſmilax, quam aliqui tithymalum appellant, Romani taxum: ſolanum manicum, quod & dorycnium dicitur: ſardonia herba, quæ ranunculi genus eſt: corniculatum papauer, pharicum, toxicum, ruta ſylueſtris, fungi. Ab animalibus, taurinus ſanguis recens, lac intus coagulatum, mel Heracleæ in Ponto genitum. Metalla, gypſum, ceruſſa, calx, auripigmentum, duo ſandarachæ genera, ſpuma argenti, adarce, plumbum, & quod argentum uiuum dicitur. E liquoribus domeſticis, uinum abundè poſt balneas potum, aut paſſum, & frigida aqua ſimiliter.

COMMENTARIVS MATTHIOLI.

Beneficium a Dioſc. in poſteros collatum.

MAGNVM *ſanè, & immenſum beneficium acceptum referre debent ſapientiſſimo Dioſcoridi non ſolùm medici orbis uniuerſi; ſed etiam uniuerſa ſimul humana natura. quippe quòd is artem medicam illuſtrauerit quinque ſuperioribus libris, in quibus infinitorum ſimplicium medicamentorum hiſtoriam, ac facultates miro ordine tradidit: ſiue quibus nullo quidem pacto ægritudines propelli poſſent, nullaque earum noxa deleri, quibus uita noſtra conflictatur, ac tollitur. Sed longè plura adhuc beneficia eidem accepta referri debent, quòd deinceps in hoc ſexto uolumine, exactiſſima ſcientia mirabilique doctrina, ac ratione explicauerit, & quo modo quiſque lethalia omnia uenena præcauere poſſit, & qua etiam ratione ſuccurrat, ne eadem perniciem, uel aliquam inferant noxam, quæ prius per imprudentiam, aut malitiam, uel dolum intus in corpus aſſumpta fuere. Nam etſi medicamenta tam ad uniuerſales, quàm ad particulares morbos, qui quotidie inuadunt, affligunt que humanum corpus, neceſſaria plurimùm ſemper extiterint, apprimeque utilia; innumeri tamen habentur morbi, qui ſeruata tantùm uictus ratione, naturæ duntaxat ope pelluntur. Secus autem euenit ijs, quibus uenenum exhibitum ſit. quandoquidem niſi prius hauſtis præſentibus admodum antidotis ueneno præuenerint, uel poſt ipſum aſſumptum remedia non admiſerint, rariſſimè uel nunquam naturæ uiribus ſeruantur. Quin potius eos plerunque uita deſicit, qui uenenum hauſerunt, niſi quàm primùm ſuccurratur remedijs. de quibus ita abunde, accurateque ſcripſit Dioſcorides, ut Galenus & grauiſſimus author, & medicorum facilè princeps, necnon tota poſteriorum Græcorum, & Mauritanorum ſchola, ipſum in hoc adeò diligenter ſint imitati, ut ab eo omnem huiuſce facultatis doctrinam didicerint. Cuius rei ampliſſimus teſtis eſt Galenus libro primo de antidotis. Quamobrem omnibus perſpicuum eſſe poteſt, Dioſcoridem in hac uenenorum, aque ac in illa medicamentorum facultate, omnium facilè principem, & magiſtrum extitiſſe. Itaque cùm in alios eius quinque ſuperiores libros, commentarios (ut puto) non inutiles conſcripſerim, me equidem operæ pretium facturum putaui, ſi libro quoque ſexto commentarios adderem: præſertim cùm nouerim quàm utile ſit, ac neceſſarium homines in uniuerſum aſſequi tum modum, tum rationem tam præcauendi, quàm curandi uenena, non ſolùm ea, quæ intus in corpus ſumuntur; ſed etiam quæ uenenoſorum animalium morſu, uel ictu eiaculantur, & relinquuntur. Siquidem maleſica uenenorũ uis, adeò grauis, & potens humanæ naturæ ſemper extitit inimica (huic enim magis, quàm cæteris aduerſatur) tantaq; uelocitate ſuum exequitur munus, ut ſæpenumero eundē præſtet effectum in corporibus noſtris, quem præſtat uoraciſſimus ignis, ſi quãdo ad aridiſſimas peruenerit paleas. Fit enim, ut plerunq; uenena, dum iubent qui ſumpſerunt, uel icti languent, medicos accerſiri, eoſq; corporis humores inficiant, atq; etiam principes partes, ut ſubinde nihil, uel parum proſint remedia, & quàm præſtantiſſima antidota. Quapropter relictè Galenus lib. III. de ſimpl. medicamentorum facultatibus cap. XXIII. ſcriptum reliquit, quòd quando uenenum putredine, & eroſione enecans, grauem corpori intulerit noxam, fieri quidem non poteſt, ut ampliùs uincatur, ſuperetur que, uel uictus ratione, uel generoſorum medicaminum ope. Ex hoc itaque accepi, clareque cognoui, quòd ſi in hunc quoque librum ſextum commentarios non ſcripſiſſem, præſtantiorem, magisque uitæ humanæ neceſſariam medicamentorum partem, intactam ſilentio præteriiſſem. Quæ quidem pars, cùm præterea à nobis ex Dioſcoride pluribus antè annis in Italicam linguam uerſa habeatur, ac etiam his noſtris*

Ratio cõmentariorum in librum ſextũ.

commentarijs enarrata, causa nimirum erit, qua potissimùm innumeri homines, non modò à mortiferis se tueantur uenenis: sed à morte quoque liberentur. Nam quicunque in hos nostros inciderit commentarios, qui Italici, aut Latini sermonis non fuerit prorsus ignarus, quanquam non fuerit medicus, non tantùm sibi ipsi; uerùm etiam alijs adiumento esse poterit. Nempe quòd usus medicamentis tum simplicibus, tum compositis ad uenenorum noxam facientibus, quorum inferius præstantiora, ualentioráque referam: quinetiam conuenientibus usus cautionibus, facilè aliquando ueneno prorsus medebitur, aliquando autem tandiu ægros uiuos traducet, quàdiu diligentissimis medicis accersitis, qui nō semper præsto sunt, sed magna ex parte uel longè distant, uel absunt, integrum medendi locum relinquet. Sed anteaquàm modum, ac rationem præcauendi uenena in medium afferam, non alienum duxi ad ampliorem huiusce rei doctrinam, nonnulla in uniuersum præmittere scitu, ut ar-

Veneni operatio qualis. bitror, necessaria, ut sine quibus tractatio hæc diminuta, & imperfecta uideri posset. Primùm itaque dixerim (ut etiam Conciliator inquit in libro, quem de uenenis edidit) uenenum omne intra corpus nostrum assumptum omnibus suis facultatibus prorsus opponi cibo, quo nutrimur. Nam quemadmodum cibus in nostri corporis sanguinem uertitur, sitque in omni sui parte membris, quæ præcipuè nutrit, similis, locum illius, quod continuo in nobis exoluitur, subintrans; ita uenenū contrario modo se habens, corpus, ac membra, quibus primò adhæret (ut infrà latius dicetur) in sibi peculiarem uenenatam naturam transfert. Vnde quemadmodū animalia omnia, omnesq; fructus, quæ terra parens gignit, quæque in nutrimentum uerti possunt, si à nobis edantur, in nostrum transeunt alimentum; sic per oppositum modum, uenenata introì in corpus sumpta, uniuersa corporis nostri membra uenenata reddunt. Quippe cùm omne agens suo passo sit fortius, uenenum ui sua agendi ualida, nostram uincit substantiam, uertitque in suam uenenatam naturam, ea sanè ratione, qua ignis sua ui agendi potentissima paleas celerrimè in se ipsum conuertit, & conficit. Ob id itaque dixere antiqui rerum naturalium exploratores, quòd uenenum homines interficit corrupta corporis temperie, & compositione. Id quod maximè comprobat Galenus lib. III. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi in hoc, inquit, differt alimentum à medicamento, quòd hoc nostrum corpus alterat suis qualitatibus, illud uerò conuertitur, sitque substantiæ corporis simile.

Venenorum genera unde. Porrò scire conuenit (ut Auicenna, & Auerroes posteritatis memoriæ prodiderunt) uenena in uniuersum trium esse generum: ut enim aut à plantis, aut ab animalibus, aut à metallicis extiosam uim habent; ita inde discrimina sortiuntur. In plantis igitur ea omnes inter uenenata recensentur, quæ ciborum naturæ omnino repugnant, & aduersantur: quæ natura non eiusmodi sunt, ut esitatæ in alimentum conuerti possint. quinimmo contrariam obtinent facultatem, ita ut membra iam nutrita in se ipsas conuertant. Cuiusmodi est elleborus, aconitum, cicuta, napellus, Sardonia herba, nerium, & alia quàmplurima plantarum genera, de quibus in processu pluribus seorsum agemus. In animalibus ea omnia uenena inficiunt, cuius natura humanæ prorsus aduersatur. Patet id in uiperis, aspidibus, basiliscis, lepore marino, rubeta, scorpio, phalangio, salamandra, rabidis quadrupedibus: item in morticinis carnibus, aut à fulmine occisis, aut à uenenosis, & rabidis animalibus. Cæterùm hac in re, licet nonnulli dicant uenenum cum uita animalis consumi, eo ducti exemplo, quòd cerui, lupi, apri, & reliquæ feræ, quæ uenenatis sagittis conficiuntur, innocuè comedantur; scire tamen oportet, hanc regulam deficere in his, quæ pestis, aut rabies, aut fulminis ictus, aut uenenosorum morsus enecat. Quandoquidem complures uidi mortuos esse, qui tantùm boues peste confectos excoriauerant, haud aliter toto corpore tumentes, ac si in hydropem incurrissent. In metallicis denique illa omnia produntur uenenata, quæ malefica, ac

Venena quot modis mortē adferant. lethali constant facultate. Qualia sunt argentum uiuum, auripigmentum, sandaracha, magnes, & similia. Ad hæc sciendum est uenena non solùm interficere per os sumpta, sed interdum etiam extrinsecus applicata, uarijs ac diuersis rationibus. Porrò quæ per os sumpta uenena uocant adimunt, sub ciborum, aut medicinarum specie plerunque propinantur. Quæ uerò exterius tantùm admota inficiunt, ut plurimùm à uenenatis, & mortiferis animalibus desumuntur. Siquidem hæc homines non morsu modò, uel ictu necant; sed usu quoque, sibilo, & tactu (ut quidam scribunt) interimunt. Quinetiam non desunt uenena, quæ gustatu, olfactuque tantùm statim hominem in perniciem agant nulla temporis mora. quæ quidem inter cætera malitiæ, & atrocitatis principem locum obtinent: quippe quòd secum deferant præsentaneum interitum, ex quo nullum subinde fiat reliquum infelicibus moribundis succurrendi tempus. Cæterùm morsu, ictuque interficiunt uiperæ, aspides, scorpiones, phalangia, pastinacæ pisces, rabidi canes, & alia id genus plura. Visu autem, & sibilo (ut author est Galenus libro de theriaca ad Pisonem, si tamen Galeni legitimus est liber) statim inficit basiliscus. Tactu alius serpens enecat, de quo agens Auicenna lib. IIII. fen VI. narrat, quòd is à milite quodam hasta infixus uirulentam uim per hastam transmisit ad manum, quam primùm infecit, & deinde totum corpus corrupit. Ad huiusce rei comprobationem illud sanè compertum habeo, quod in agro Tridentino euenisse scio. Nempe cùm rusticus quidam suis esset in uinetis, paruum quendam collem sæpius ascendebat, ut ibi uuarum custodiam ageret. Hinc quadam die ad collis pedem magnum, & horrendum uidit serpentem, cuius capiti supernè hastā satis longam infixit: at dum fixam feram se hinc inde fortiter contorquentem, & hastæ circumuolutam, pro uiribus teneret, magno statim tremore correptus est, quo maximè deterritus uociferans, uiatores, & circumstantes colonos ad se ire rogabat. Quam uociferationem audientes, qui non longè aberant rustici, eò cursu uelociter contenderunt, & ipsum ferè semimortuum inuenerunt. Cognita tamen ex occiso serpente sui infortunij causa, ad theriacam, & alia antidota confugerunt, quibus eam ad uitam reuocarunt. Verùntamen duobus annis posthea is uniuersi ferè corporis stupore in lecto semper decumbens ægrotauit, & eo præsertim brachio, quo pernicioſum animal hasta occiderat. Nec admodum mirari rem hanc nobis licet, cùm uideamus (ut etiam literis mandauit Galenus lib. VI. de locis affectis) torpedinem marinam derepente piscatoris manum obstupefacere, ac torpidam reddere, ubi primùm is tridente eam tetigerit. Id quod similiter efficit, transmissa per funem

reiis

retis qualitate, dum trahitur in litus. Proinde id experientia docti piſcatores, ſi dum retia trahunt, manus torpeſcere, tremereque præſentiant, certò torpedinem captam ſciunt, etſi longo admodum fune trahatur. Vnde illud perſpicuum eſt, quòd ſi huiuſce piſcis qualitates per tridentis haſtam, & retis quàm longiſſimum funem transmiſſæ ad manum, inficiunt & corrumpunt homines, eò magis id ipſum fieri poterit, ſi animalia ipſa, aut nuda manu, aut alia corporis parte tangantur. Idcirco manifeſtè conſtat nullum eſſe brachium tam ualidum, & robuſtum, quod torpedinem adhuc uiuentem diutius ſuſtinere poſſit. Quare admirandum ſanè non erit (ut teſtatur Galenus libro nuper citato) quòd ſputum canis rabidi, ſi humanum corpus contigerit, perinde ipſum rabie afficiat, ac ſi ab ipſo cane eſſet demorſum: nam & huiuſce effectus hac noſtra ætate plura afferri poſſent exempla. Neque etiam alicui mirum eſſe debet, quòd ſputum aſpidis cognomento Pryas, omnes ueneno inficiat, quos contigerit. Hoc idem ſimiliter efficiunt quædam ſæuiſſima uenena arte conflata, tanta permeandi & penetrandi ui prædita, quòd illitis (ut ferunt) ſellarum pediſeris, inſeſſorum ocreas penetrant, donec ad nudas pedis plantas peruenta, & inde per cutis ſpiracula in corpus ingreſſa, uniuerſa eius membra corrumpunt, & abſumunt. Horum uſus (ut audio) frequens apud Turcas, & alias ferinas gentes. Ex hac autem re nullam quis capiat admirationem oportet. ſiquidem arteriæ corporis noſtri (teſte Galeno lib. III. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ac alijs in locis) ad ſe intus trahunt quodcunque proximè circundat eas, dum continuò dilatantur. Id quod quotidie liquet ex inunctionibus, ac ſuffitibus ad morbum Gallicum paratis. quippe eædem ab arterijs attractæ, ubi argenti uiui, cinnabaris, uel ſublimati officinis uocati plurimum admiſerint, ſæuiſſima ſæpe pariunt ſymptomata. Sunt & alia uenena, quæ olfactu tantùm (ut quorundam fungorum meminit Raſis) præſentaneam afferunt mortem iis, qui ea naribus admouerint. Huius ſummæ malitiæ ſedem illud ſanè tenere debebat, quo florem recentioribus uetonicum uocatum, Senis quidam circumforaneus infecerat, ex bis qui innocuè uenenum deuorare profitentur. Quem cùm olfaciendum exhibuiſſet ſuo concurrenti in publico Senenſi foro, is ex ſolo olfactu derepentè concidit mortuus. Præterea uenena quædam ſunt, quæ ſolo guſtatu, quamquam non deglutiuntur, perimunt: idque præſtat aſpidis ſurdi ſputum. Quo memini quoſdam imprudenter infectos eſſe. Inter quos uidi ego ruſticum in ualle Anania, qui dum fœnum ſecaret in pratis, feram falce per medium ſecuit, & cùm poſtea capitis truncum manu cepiſſet, ut ſocijs aſtantibus oſtenderet, utpote qui iam feram demortuam fortaſſe cenſebat, ſuſpenſus manu truncus caput retorſit, & ruſtici manum ſæuiens momordit. At ille credens ſuctu unlneri ſuccurrere, os ſtatim morſui admouit. Quo facto derepentè in terram cecidit, ubi illico mutus factus deperijt. Inſuper ſciendum eſt, quòd uenena non uno eodemq; modo, neque ab una eademque cauſa ſuos pariunt effectus. Siquidem (ut ſapientes quidam memoriæ prodiderunt) quædam agunt exceſſu qualitatum elementorum, quarum miſtione conſtant. Quædam uerò propria tantùm qualitate aut forma, quam occultam proprietatem medicorum quidam appellant, in miſtis inferioribus introducta ex influxu linearum rectarum radicalium, quæ ex ſyderum fixorum ſplendore prouenium, pro materiæ miſtorum proportione ſeu conſtitutione. Alia denique utroque modo ſimul agunt, uempe & qualitate elementari, & propria, quam formam ſpecificam nominant. Porrò uenena, quæ exceſſu tantùm ſuarum qualitatum operantur, ſuas uariant actiones, pro uarietate ipſarum qualitatum. quippe quòd unum ſit calidum, aliud frigidum, aliud ſiccum, aliud humidum. Quæ igitur caliditate excedunt, duobus modis perimunt. Vno, quòd intus in corpus ſumpta, excalfaciant, urant, corrodantque uſque ad cor. Alio, quòd extrinſecus appoſita corrodant, & exedant carnes uſque ad oſſa: id quod lepori marino adſcribitur. Vel quòd ſummè calefacientia tam intus, quàm extra corpus aduram quemadmodum euphorbium, & elleborus, donec inflammato tandem corde interimant. Frigida ſimiliter bifariam necem adferunt. Vno modo, quòd exuberante frigiditate ſua, uſqueadeò corpus gelidum, ſtupidumque reddunt, quòd ſimul etiam cor congelaſcit, ut ijs euenire ſæpius compertum eſt, qui opium deuorarunt. Altero, quòd obſtructis ingenti frigiditate meatibus, anhelitum intercipiunt, & proinde ſuffocant, & ſtrangulant, id quod præſtant exuſtum plumbum, & fungi uenefici. Duplicem & ſiccum uenenum habet operandi modum. quandoquidem uel humidum ſanguinem cordis abſumant, ut calx uiua: uel ſeparent ac diuidant partes abinuicem, quouſque omnia membra ad cor uſque in minimas diuidantur partes: quem effectum præbet riſagallum uocatum. Humidum poſtremò, etſi aliqui tradant non inueniri, quoniam nullum ſit humidum reperire, quod ad quartum humiditatis exceſſum perueneret; oppoſitum tamen declaratur exemplo illius, qui nocte dum dormiret, à ſerpente quodam demorſus (ut Gilbertus Anglicus narrat) mortem obijt: cumque mane à puero per brachium traheretur (ſic enim arbitrabatur dominum à ſomno excitare) caro iam uniuerſa putredine confecta, tractu illo concidit, oſſibus remanentibus carne prorſus exutis. Quod certè non alia de cauſa contigiſſe potuit, quàm ab excedente ueneni humiditate, quæ ſummâ ſanè inerat ferè illius dentibus. Eundem effectum præſtat etiam ſalamandra, ſi in puluerem redacta bibatur, ut in proceſſu ſuo loco docebit Dioſcorides. Nec ſecus illi accidit, quem cenchris ſerpens momorderit. Quocirca rectè proditum eſt à Galeno ex authoritate Hippocratis libro primo de temperamentis, quòd cùm anni conſtitutio pluuialis, humida, & auſtralis fuiſſet, ea potiſſimùm humiditas fecit, ut ſuccedente æſtate carbunculi oriremur: quibus ob corruptam uenenatamque humiditatem eouſque in aliquibus brachia putruerunt, quòd denique tota hac ipſa putredine correpta, à cubitis diuiſa decideruat. In alijs uerò tantam coxarum, crurium, & pedum caro putredinem ſenſit, quòd planè oſſa carne deſtituta remanſerunt. In alijs denique non caro ſolùm computruit; ſed ſimul etiam nerui, oſſa, eorum compagines, nexuſque contabuerunt. Ex hoc itaque apertè oſtenditur reperiri uenena, tanta humiditate exuberantia, ut homines interimere poſſint, utpote quæ membra putrida efficiunt: ſicut argentum uiuum, quod ſua humiditate modum excedente, inſitum cordi naturæ humidũ ſæpe corrumpit, ut quotidie uidemus in ijs, qui eo unguentis excepto ſe inungunt ad luem Gallicam delendam. in quibus

Venenorum effectus à diuerſis cauſis.

A qualitatibus exceden.

Digitized by Google

præterquam quòd semper gingiuas, dentes, palatum, alas{q;} uicinas partes putredine afficit; sæpe etiam ubi uberius quam par sit, munctum fuerit, eos in periculum ancit: quippe quod uniuerso sanguini putredinem infe-
rat. Idq; extrinsecus duntaxat adhibitum. quanquam et id ipsum minus assumptum occidit. si modum quendam
excesserit, ut libro superiore tradidimus. Siquidem præmia sui frigiditate mitales spiritus, cordis q; substantiam
gorgelat. quod cuidam sesplasiario, qui illud imprudenter biberat, euenisse narrat Conciliator Petrus Aponen-
sis. Hoc igitur modo, aliisq; prædictis suos uenena præstant effectus, quæ suis modum excedentibus qualitatibus
A forma pro pria. mortem hominibus adferunt. Cæterùm uenena, quæ propria sui facultate, uel (ut dicunt) propria forma enecant, id non efficiunt, quòd caliditatis, frigiditatis, humiditatis, aut siccitatis modum excedant, sed quòd id
peculiare à natura habuerint ex influxibus à radijs (ut supra diximus) quorundam syderum fixorum proueniē-
tibus, quæ ea humanæ naturæ prorsus aduersa genuerunt. Hæc propterea etsi tam pauca quantitate sumantur, 10
ut nix sentiantur; tanta tamen est eorum malefica, atroxq; uis, ut breui tempore tantum augeantur, in seipsa
corporis humiditatem conuertendo, quòd posteà quasi horæ momento dissoluunt, & ad mortem trahunt homi-
nes, à quibus hausta fuerint, quemadmodum aconitum, napellus, et toxicum facere consueuerunt. Id quod op-
timè nouit Galenus libro primo de semine, ubi rem explicauit his uerbis. Quæ ratione etiam minima particula
humoris lethalium uenenorum, quæ deleteria appellant, ubi in animalis corpus ingressa fuerit, totum id momen-
to temporis immutat, sibiq; simili affectione alterat. Nec secus fit curatio, quæ per uenenorum remedia, & anti-
dota adhibentur, quæ alexipharmaca nuncupant, quæ contraria lethalibus alteratione totum etiam ipsa cor-
pus immutant, non sanè quòd substantia ipsorum per totum penetret corpus (neque enim potest tam paucus suc-
cus tam breui tempore corporis interdum maximam molem replere) sed qualitatis diffusione, qualis & extra nos
à solis fulgore in ambientem aerem, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conspicitur. 20
Et lib. v. cap. xix. de simplicium medic. facult. idem inquit. At medicamenta sunt quæ tota essentia nobis con-
traria sunt. proinde si uel minimum eorum assumptum fuerit, omnino lædat necesse est. hæc Galenus. Ex qui-
Antidotorũ actio. bus facilè constat, ipsum uelle quòd antidota non secus atque uenena agant in corpora nostra. Idem Ga-
lenus tertio simplicium medicamentorum censu cap. xxii. in prædictorum testimonium scriptum reliquit.
Medicamenta erodentia, & putrefacientia etsi amsi quantitate minima sumantur; omnino tamen corrumpunt,
quia uidelicet, quæ putredini obnoxia sunt, calore, humiditateq; putrescere solent. Atqui calidus, humidus
que sanguis est. Itaque putrescere nunquam cessare possunt. Proinde longo etiam post tempore, à quo sum-
pta sunt, nonnulla interimunt, potissimùm quæ crassa, terrenaque essentia sunt. hactenus Galenus. Sed ad an-
tidota redeamus. Vbi sciendum est, quòd ex his ea tutius operantur, quæ præcauendi gratia antea assumun-
tur, quàm quæ; ostenam ut uenenum, quanquam efficax, nihil aut parum nocet ijs, qui prius se antidotis mu- 30
nuerunt (ut contigit Mithridati) ita parí ratione nullum, aut paucum adferunt auxilium, quæ posteà exhi-
bentur, nisi sæpius, maioríque quantitate sumantur, ut in corporibus mains eorum uis capiat incrementum.
His adstipulatur Galenus libro primo de antidotis à principio, sicinquiens. Mithridatica antidotus, itemq; the-
riaca non eam uim habent post uenenum accepta, quàm ante sumpta habuissent. nam portio antidoti quæ prius,
& semel hausta totum à morte quempiam præstitisset, ea uenenum subsecuta nisi ob quadruplum. quincuplumue
aucta, non iuuabit: neque id semel tantum. sed bis singulis quibusque diebus hausta, facies. hactenus Galenus
Ab utrisque simul. de his differens. Cæterùm uenena, quæ & manifestis, & occultis simul qualitatibus aguntur, id præstant utro-
que modo, quo prædicta duo. quemadmodum agit euphorbium, quod licet uenefica uis, quam ab excessu calidi-
tatis sortitur, inficiat; inficit tamen & mirabila, quæ à propria sui forma, & latente qualitate procedit. Cuius 40
rei illud indicium est, quòd exhibita theriaca, cuius proprium est ea omnia superare uenena, quæ propria for-
ma & tota specie operantur, efficacissimè malet aduersus euphorbium hausium. Quòd si sola excedente calidi-
tate euphorbium noxam inferret, tantum abest, ut theriaca, quæ non parum caliditatis obtinet, auxilio futura sit,
Venena di- uersa mẽbra petunt. ut etiam illius noxam foueat, & augeat. quod tamen non facit. Scire etiámnum conuenit non omnia uenena cor
primùm petere, & illi noxam inferre. Siquidem reperiuntur, quibus ita natura comparatum est (id enim
claret experientia) ut intus assumpta separatim noceant uno tantùm corporis membro, alia uerò alteri. quem-
admodum etiam sunt medicinæ, quarum alæ præcipuè cordi opitulantur, ut crocus, hyacinthus. aliæ cerebrũ,
& caput iuuant, ut smaragdus, stœchas, betonica. aliæ uentriculo præcipuam opem ferunt, sicuti coralliũm,
cinnamomum, gingiber. aliæ denique alijs corporum membris auxiliantur. Idcirco Galenus libro de theria-
ca ad Pisonem: Sunt (inquit) plura medicamenta, quæ quibusdam corporis partibus eximiè ewandis sunt 50
idonea. Patienti igitur iecinori sæpe eupatoria herba auxiliata est: Glans unguentaria (myrobalanon uocant)
lienem adiuuat: sarxifragon, & betonica renibus pulchrè faciunt: similiter alia aliarum (ut experientia ob-
seruauimus) propria sunt medicamina. Tales igitur proprietates in uenenis quoque reperiri affirmauerim. quan
doquidem planè constat cantharidas præcipuè noxam inferre uesicæ, cicutam cerebro, leporem marinum pul-
moni, & alia item alijs corporis membris particularibus, ut in hoc libro melius, latiusque ostendemus, ubi de
singulis seorsum agemus. Id quoque non latuit Galenum, ut loco iam citato eius uerba apertè testantur, dum
ait. Sunt nonnulla uenena, quæ partes etiam quasdam corporis priuatim uitiant. Nam lepus marinus pul-
monem exulcerat, cantharis uesicam peculiariter afficit. Porrò non ignorandum, quòd etsi uenena hæc (ut
adnotat Gentilis) natura insitum habeant, ut seorsum unumquodque membrum determinatum lædant; non ta-
men propterea fit, quin noxam etiam cordi communicent. nam si secus esset, neminem sanè interimerent.
Quamobrem haud mihi displicet eorum sententia, qui ideo uolunt omnia uenena perniciosa esse, quòd cordis facul- 60
tatem opprimant. Siquidem parum refert, an illud efficiant, quòd primo cor ipsum opprimant, aut aliquo alio
mediante. Huius rei manifestam fidem facit Galenus lib. v. cap. 1. de locis affectis, ubi sic habet. Quæ nam ipsi
cordi

cordi propriè uel primariò affecto superueniant accidentia: quænam uerò ipso exteris partibus consentiente, id ex ijs intelligi potest, quæ prius in alijs libris demonstrauimus, ubi iam declaratum est innati caloris cor uelut fontem esse, neque animal mori omnino posse, ni cor afficiatur. hæc Galenus. Cæterùm illud etiam in disputationem uenit, nunquid fieri possit, ut uenena in diem exhiberi possint, & certis occidere temporibus, hoc est, quòd certo, & præfixo tempore mortem adferant: exempli gratia in uno mense, uel pluribus, uel ad annum usque, non celerius, neque tardius determinato tempore præfixo. Qua in re in primis auscultandus est Theophrastus grauissimus, & antiquissimus author, qui libro IX. cap. XVI. de historia plantarum de aconito disserens, ita scriptum reliquit. Componi autem ita ferunt, ut certis occidere temporibus possit, uidelicet bimestri, trimestri, semestri, anno completo, nonnullum etiam biennio. Pessimè illos de uita discedere uolunt, qui primum temporis resistere possint: paulatim enim tabescat corpus, & languore pereat diuturno esse necesse. Facillimè illos, qui confestim obeunt. hæc Theophrasti sententia. Veruntamen omnes ferè rei medicæ studiosos in hanc conclusionem conuenire reperio, quòd quamuis in uenenorum numero inueniantur (ut Theophrastus inquit) quæ celerius, & quæ tardius interficiant; non propterea tamen præsciri potest terminus certus, & dies, quo mortem inferre debent, ut quidam existimant. Nam quòd uenena citius, aut serius occidant, non tantùm ex innata & propria eorum ui prouenire censent; sed etiam quòd magis, uel minus resistat eius natura, qui uenenum assumpsit. Id autem planè docet experientia: siquidem constat idem uenenum eodem pondere, uel eadem quantitate diuersis naturæ exhibitum, alios in hora tantùm perimere, alios in quatuor horis, alios in die, & nonnullis nisi paruam afferre noxam. Id quod etiam quotidie experimur in medicamentis, quæ ad deijciendam aluum exhibentur. quandoquidem idem medicamentum eodem pondere, uel quantitate à diuersis hominibus acceptum, in aliquibus suum celeriter præstat effectum, in alijs tardè, in aliquibus parum efficit, in alijs plurimùm, in alijs nihil, in aliquibus citra omnem molestiam deijcit, in alijs uerò magno cum labore. Neque tamen id alia de causa accidere manifestum est, quàm ex uario, dispariq; ægrotantium temperamento: quod non ita ad unguem deprehendi potest, ut certò sciri possit, quandiu innatus eorum calor ueneno resistere ualeat. At quamuis concedi possit, quòd quis adeò peritus ueneficus reperiatur, ut ex longa experientia, ac pariter scientia tam exactè naturam, & robur uitalis facultatis calleat in unoquoque homine, ut conijcere possit, quousque perdurare ualeat, ubi uenenum illi sua arte præparatum exhibuerit; non tamen propter hoc is determinatè scire poterit diem, neque horam mortis illius, qui uenenum assumpserit. non enim fieri potest, nisi diuino iudicio, aut afflatu, ut aliquis medicus, uel philosophus adamussim expendere possit, ac metiri, quantum humidi substantifici, quantumque caloris innati in quocunque sit corpore, præsertim quòd non semper in eodem statu perfistant principes facultates: quo fit, ut quispiam modò plus, modò minus fortis appareat. tum etiam quòd corporis temperamentum plurimùm immutent causæ extrinsecæ, quas Græci προκαταρκτικὰς uocant. Adde etiammum quòd antidota, quæ à medicis huiusmodi uenenatis continuè propinantur, etsi ueneni uim ob sui contumaciam superare nequeant; impedium tamen, ne id tam breui tempore perimat. Vanum igitur crediderim esse, quòd internas nostri corporis facultates, ac functiones possint (ut quidam rentur) iudicio diuturnæ taxat ita exquisitè expendi, ut lance expenditur crocus. At qui scire etiam oportet, quòd etsi hoc magna ex parte euenire possit naturæ ipsius robore, in hoc magis, in illo minus existente; eo etiam tamen prouenit, quod aliqui constent arterijs, quibus uenenum in cor fertur, admodum angustis, alij contrà admodum amplis. Nanque uenenum ubi uias latas expeditasque inuenerit, non solùm celeriter permeat; sed longè etiam facilius unà cum aere prouehitur, qui cordis refrigerio continuè ingreditur. Id quod ijs minimè contingit, qui propterea quòd cor minus calidum obtineant, arterijs potiuntur longè angustioribus, quin & spirituum uitalium facultatem ualde imbecilliorem habent. Quocirca Galenus tum tertio simplicium medicamentorum censu, tum libro secundo de alimentorum facultatibus, tradidit cicutam hominibus in cibo lethalem esse, sturnis autem nutrimentum. Quandoquidem bi arterijs adeò angustis præclusisque constant, ut nullo pacto per eas ad cor lethalis cicutæ uis, progredi possit. quanquam hoc de frigidis potius, quàm de calidis uenenis intelligi debeat. Huc illud scitu dignum accedit, quòd persuasu difficillimum est, uenena, quæ ab impijs ueneficis in diem exhibentur, alterius generis esse ab his, quæ suarum tantùm qualitatum excessu perimunt. Nam quæ propria forma ac ui necant, in minima etiam quantitate exhibita (ut Galenus inquit) difficilè cohibeantur, quin breuissimo tempore lethale munus obeant suum. Non desunt tamen, qui pro certo affirment, quæcunque uenena adeò temperari posse, ut illa celerius, hæc tardius interficiant. quibus equidem refragari non ausim, cùm sciuerim admiranda admodum esse secreta naturæ. Quæri præterea solet, num fieri possit, ut quis ita ueneno assuescat, minimum quid de eo quotidie assumens, ut eo tandem innocuè nutriatur, quemadmodum Rufi testimonio scribit Auicenna, olim puellam nutritam esse ueneno, ea tantùm ratione, ut reges quosdam, & principes (quòd formosissima esset) qui secum rem haberent, inficeret. Qua in re dixerim ego, quòd etsi non desint, qui hoc fieri posse asserant: nunquam tamen ipse adduci potero, ut credam humanum corpus nutriri posse ueneno, & præsertim napello, quo plerique rem exponentes eam puellam nutritam esse interpretantur. Siquidem ea historia Arabicas potius fabulas imitatur, quàm rem aliquam, quæ omnibus naturalis philosophiæ rationibus comprobari possit. Quamobrem constat Gentilem Fulginatem in hoc Auicennæ loco admixtum quidem fuisse, ut hanc opinionem seruaret integram. quod nimirum fidelis cuiusque expositoris esse debet. Nam postquàm eam sententiam ualidis, ueris que rationibus primùm improbasset, denuo (ut assolent) Auerrois, Dinique authoritate inmixus, Auicennæ, & Rufi opinionem probare non dubitauit quibusdam argumentis, quamuis nudis, & infirmis. Quorum illud uidetur fortius esse, ubi authoribus magis, quàm rationibus addictus inquit, Æquum non esse, quòd authores tam graues, tamq; sapientes, mendaces uocentur, uaniq; habeantur. quippe quòd certò crediderit

Verum uenena in statum diē interimere possint.

Vtrum quis assuefieri possit, ut uenena innocuè sumat.

ipſe Gentilis Rufum, itemq́; Auicennam in ueram hiſtoriam hanc rem recepiſſe, non autem in fabulam. Sed quoniam ſuperuacaneum duco in hoc conterere tempus, longa contradicendi oratione, præſertim quòd uenenorum medelæ ea nullam aut paruam afferat utilitatem: ideo relictis alijs, in Galeni ſententiam facilè deuenio. Qui tertio ſimplicium medicamentorum cenſu cap. XVIII. tradit uenena calida, & ſicca (qualem eſſe napellũ, quo puellam illam nutritam uolunt, non ambigo) nullo modo poſſe in nutrimentum redigi, etiam quòd in quantitate minima ſumantur: tametſi frigida uenena quandoque in alimentum uertantur. Quandoquidem hæc (ut idẽ author eſt exemplo cicutæ, papaueris, hyoſcyami, & mandragoræ) non ſui natura interficiunt, ſed qualitate duntaxat frigida. Quibus adiecit ipſe Galenus hiſtoriam anus cuiuſdam Athenienſis, quæ cicutam in cibo ſumebat nullo ſanè detrimento accepto. Eam enim (ut idem ſcribit) modicæ primùm quantitati aſſueuit, mox in dies pluri, donec ex magna etiam quantitate, quæ illi in nutrimentum conuertebatur, nullam percipiebat noxam. Ex quo palàm fit, Galenum non admittere, quòd uenena calida nutrimento eſſe poſſint. Id quod minus etiam illis conceditur, quæ propria ſpecie, aut occulta cauſa, ueneni naturam ſortiuntur. Inter quæ principem locum obtinet napellus. Quare longè aberrant nonnulli interpretes, utpote qui illud napello tribuant, quod planè cicutæ reddidit Galenus: itaque fit, ut (quæ eorum inſcitia eſt) hiſtoriam hanc confundant, Galeni uerba peruertant, atque rem malè interpretentur. Quo etiam in errore deprehenditur Auicenna: niſi interpreti error fuerit aſcribendus. Quòd poſtremò ueneni facultas (ut quorundam opinio eſt) iam concocta, & in illius adoleſcentulæ ſubſtantiam conuerſa, potuerit ex anhelitu in alios tranſire, ac eos ſubinde inficere, ſanè perridiculum uidetur, atque euidentius falſum, quàm ut pluribus explodi mereatur. Cæterùm quoniam non deſunt animalia, quæ natura cibis uictitant uenenoſis, atque ex ijs nutrimentum capeſſunt, ſicut (Galeno autore libro II. de alimentorum facultatibus, & III. ſimplicium medicamentorum) ſturni cicutam depaſcuntur, & coturnices ueratrum, & ut nos quoque quotidie uidemus, anates, quæ in ſtagnis, & paludibus uiuunt, bufones aquaticos deuorant, & ijſdem nutriuntur, ciconiæ uenenoſas, & mortiferis ſerpentibus, & gallinæ interdum ſcorpionibus, araneis, ſerpentibus, & alijs id genus uenenatis animalibus; ideo inutile non fuerit ſcire nunquid huiuſmodi animalia, quæ uenenoſis ueſcuntur, ab hominibus cibo accepta inde uenenum inferant, eoq; inficiant. Hac in re pleroſque inuenio, immo ferè omnes recentiores, qui de uenenis ſcripſerunt, firmiter aſſerere, quòd ſi huiuſmodi animalia edantur, non modò uenenò non inficere poſſint, ſed nullam prorſus inferre noxam: quin potius corpus nutrire, non ſecus atque alia. quippe quòd conſtet (ut dicunt) ea in ſuam naturam uenenatos cibos reddere. Quæ ratio, & opinio etſi non abſurda, neque incongrua uideatur; tamen crediderim, quòd licet uenenum concoquatur, & tranſmutetur in eorum animalium ſubſtantiam, quorum id perpetuus cibus eſt, non tamen eſſe poſſit, quin caro quæ ex eiuſmodi fit alimento, ſi edatur, omni prorſus careat nocumento. Quinimmo putauerim, quòd ſi ea ijs frequentiorem cibum uenerint, poſſint quandoque morbos ſæuiſſimos exciare, & ſubinde necem inferre. Siquidem huius rei nobis teſtimonium præbent Dioſcorides, & Galenus. quippe qui pariter affirment lac, quod nil aliud eſt, quàm ſanguis bis coctus, ex animalibus emunctum, quæ ſcammoniam, aut ueratrum, aut tithymalum depaſcantur, potum mirificè uentrem deijcere. Ex quo omnibus perſpicuum eſt, quòd omnes in uniuerſum plantæ, quibus uis deiectoria, & pernicioſa ineſt, quanuis ſæpius concoctæ fuerint, non prorſus tamen ſuam deijciendi, ac necandi facultatem deperdunt. Id quod ſimiliter manifeſtum deprehenditur in turdis, qui iuniperi baccis ueſcuntur: item in gallinis, quæ deuorant abſinthium. Quandoquidem illorum caro iunipernm non mediocriter redolet guſtatu: harum uerò non paruam abſinthij amaritudinem refert. Ab his itaque edocti medici diligentiſſimi mandant nutriendas eſſe capellas herbis accommodatis, ubi animus fuerit earum lac exhibere bellicis, aut alijs alio morbo affectis, quibus tamen conueniat. Hoc quoque teſtatur Galenus de uipera ſermonem habens lib. XI. de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Ibi enim de diſpoſitione differens, ſe non ignorare memoriæ prodidit, animantium carnes alterari à cibo, & alimento, quod capiunt. Quare ut ſummatim quod ſentimus dicamus, nullo modo huiuſmodi animalia in cibos admittenda eſſe putauerim, quanuis à nonnullis frequenter recipiantur. Illud porrò ſciendum relinquitur, quòd nonnunquam uenena, quin & medicamenta uenenata tam interius ſumpta, quàm exterius appoſita morbis ſuccurrunt, qui alind curationis genus non admittunt, interdum etiam aduerſus alia uenena theriacæ uicem ſupplent. Nanque apertè uidemus, quòd ubi quiſpiam afficiatur diuturnis uigilijs, aut ſuffocanti deſtillatione, aut menſium profluuio, aut dyſenteria, aut coli dolore, aut renum, aut uteri, ubi alia non contulerint medicamenta, ſi opiũ, mandragora, hyoſcyamus, uel antidota aliaſque compoſita medicamenta, quæ hæc exceperint (ſunt enim talia in officinis ſemper parata) exhibeantur, ſæpenumero ægros à morte uindicant. Quemadmodum etiam ſi ſcammonium, colocynthis, turpetum, ueratrumque, & alia id genus deijcientibus pharmacis addantur. Nam quanuis hæc omnia malefica qualitate polleant; in contumacibus tamen morbis & curationi refragantibus, tantam afferunt utilitatem, ut ægris deperditam ferè ſalutem reuocent. Cantharides præterea ad morſus canum rabidorum utiliſſimè exhibentur. euphorbium ſcorpionum ictibus medetur, & ſcorpiones ipſi ſuis ictibus remedio ſunt. Sicut etiam uipera, dempto capite, & cauda, contuſa, & impoſita ſuos ſanat morſus, ut latius infrà ſuis locis dicemus. Sed priuſquàm ad particulares curationes deſcendamus, diſſeremus Dioſcoridem ſecuti, quomodo, quóue artificio à uenenoſis præſeruari poſſint, qui perpetuò ueneni timore premuntur. Quin & rationem docebimus ſuccurrendi ijs, qui iam uenenum hauſiſſent. Atque huc omnia præſtantiora remedia afferemus, tam quæ ſimplicia ſunt, quàm quæ compoſita, non ſolum à ueteribus inuenta, atque experimento comprobata, ſed etiam à clariſſimis quibuſdam recentioribus. De quibus probatis antidotis, etſi pollicitus ſit Dioſcorides ſe omnino traditurum in ultima huiuſce uoluminis parte, pollicitis tamen non ſtetit, ut XXXIIII. huius libri capite conſpicitur, ub excuſatione uſus, mutati conſilij rationem reddidit. Verùm ut iam ad rem nobis propoſitam accedamus, primò modum

Vtrum animalia, quæ cibis uenenoſis uictitant, exitio ſam uim retineant.

Venenũ quãdoq; morbis, & alteri uenenno remedium eſt.

Modus præcauendi uenena.

dum aperiam, quo homines suspicioſi ueneficia præcauere possint. Plerique igitur sunt, qui putant, non paruæ esse principibus cautionem, mandare ministris, ut edulia, quæ præponuntur edenda (mos iste hodie frequentissimus est) prius degustent. Quæ tamen res in suspicione uenenariis manifestis de causis nihil, aut parum æstimanda uidetur. Siquidem si pincernæ, siue qui cibos suis dominis apponunt, ueneficium committere decreuerint, se ipsos facilè prius præparare possunt uel exiguis antidotis, ueneno illi accõmodatis, quod exhibere in animo est. Vnde sibi ipsis præcauebunt, dominum autem interficient. Ex quo satis liquet nihil prodesse ad præcauendum, quòd pocillator in seruatæ fidei signum domino præbibat, & eduliorum dissector præcomedat. Adde deinde, quòd quamuis ille, qui edulia ministrat, mensæque apponit, à coquo ueneficium faciente deceptus cibos uenenatos prægustando assumat; eorum tamen adeò modicam quantitatem prægustat, ut nullam, aut paruam eo tempore momento possit molestiam percipere. Vltima accedit ratio, quòd ferè omnia uenena, quæ ut interimant cibis admiscentur, ea arte, eoq; ingenio parata sunt ab impijs, & sceleſtis ueneficis, ut non nisi temporis interuallo suum triste perficiant opus. His igitur de causis illud liberè proferre non dubitauerim, quòd nullam meliorẽ, ac tutiorem præcautionem sibi comparare possint principes, quàm curare, ut uitam christianam, & integram ducant, iustitiamque regant, ita ut populi eos uenerentur, pariter & timeant. Curent deinde, ut ministros habeant, quorum manibus edulia administrantur, non ignobiles, nec obscuro loco natos, sed præclara è stirpe genitos, fideles, nec auaritiæ addictos, neque inuidos, & qui diu antea uita ac moribus probati sint. In quos præterea debent frequenter non parua conferre beneficia: ita enim semper gratos & fideles ministros habebunt. Quin & medicos sibi adiungant, qui medicæ materiæ peritissimi habeantur, ut antidota, quæ contra uenena parantur, quemadmodum sunt theriaca, & antidotus Mithridatica, ex legitimis, non ex adulterinis simplicibus medicamentis, per se ipsos (ut ipse faciebat Galenus) cõponere ualeant: nam si hæc legitimè parata fuerint, haud dubiè poterit unusquisque facilè uenena præcauere. Ex his certè maius percipiẽt emolumentũ, quàm si mille alijs præcautionibus uterentur. Nec minor sanè cautio adhiberi debet, ut uasa ex auro & argento conflata, menda, nitidaque seruentur, & hominum fidelium manibus committantur. quando quidem in eiusmodi pretiosis uasculis, quorum apud principes quosque præcipuus est usus, uenena facilius abduntur, quàm in uitreis aut fictilibus uitro circumlitis. Sunt nonnulli ex recentioribus, rerum prorsus imperiti, qui (si uerum fateri liceat) eò dementiæ deuenerunt, ut præceperint in liquatum igne aurum, uel argentum, ex quo uasa confici debent, theriacam, aut Mithridatis antidotum, & alia adiungi debere, ut asserta inde antidoti facultate, uenenis repugnent. Sed quàm absurda, ridendaque sit horum opinio, ij dijudicent (ea enim est, quæ non indigeat clariori reprobatione) qui mediocrem etiam rerum naturalium, ac metallorum præcipuè peritiam sunt assecuti. exterùm supellectilium non negligenda cura, ut scilicet uasa, quibus ciborum condimenta reponuntur, clausa, & cooperta seruentur, ut neque aranei, neque scorpiones, nec aliquod uirulentum reptile, uel insectum ingredi possint. Admonet Dioscorides, ut etiam uasa uinaria diligenter clausa custodiantur. nanque uiperæ sæmine uini amore alliciuntur, quæ si uasa aperta offenderint, eò facilè contendunt. Quo fit, ut interdum bibendo exitiosum uirus eructent, interdum uerò in uino immersæ expirent. Quamobrem Aristoteles lib. VIII. cap. IIII. de historia animalium, quosdam uiperas uino in fictilibus ad sepes dispositio uenari, & eas ebrias capere, memoriæ prodidit. Galenus item lib. XI. simplicium medicamentorum eam narrat historiam, quam nos libro secundo in uiperarum mentione retulimus. nempe de illis uiperis, quæ sponte se uino immerserunt, unde etiam sibi mortem conciuerũt. Quo uino duos homines elephanto affectos sanitati restitutos esse, idem est author. Quibus ex uerbis palàm est Galeni testimonio, uinum in quo sint extinctæ uiperæ, noxium non esse, quin potius adeò salutiferum, ut efficacissimè elephantiasin curet. Quod tamen Dioscoridis sententiæ refragari uidetur. nisi dicamus uiperam uenenum elephanto laborantibus præstans esse auxilium, cæteris autem exitium. Quidam in ueneni suspicione uersantur, cibos uitare debent, qui candido, uel oleaceo colore fuerint: necnon etiam ab his abstinere, qui ex animalium sanguine parantur. Siquidem albedine, uenena quædam metallica facilè occultantur: cibis herbaceo colore, uariæ lethales plantæ commodè admiscentur: sanguini etiam animalium, quibus uescimur, commodissimè uenenatorum sanguis inseritur. Illud etiamnum apprimè utile atque necessarium esse duco, ut coqui, & reliqui culinæ inseruientes, non modò fideles sint, & incorrupti; sed etiam mundi, cauti, ac prouidi, ne illius ueneficorũ insidijs relinquatur locus: tum etiam ut sciant rectè diligenterque custodire cibaria, uel aliud unumquodq; quod in ciborum usum reponitur. Sed præcipuè diligenter animaduertant, ne in culinaria uasa, quæ super, uel circa focum edulijs referta residunt, uenenatum aliquod animal à tecto per caminum decidat, ut quidam exigui aspides, qui sub tectorum tegulis, & contabulamentis se recipiunt, phalangia, stelliones, scorpiones, & similia. Nanque Florentiæ (ut Nicolus est author) cœnobium monachorum ueneno infectum est, quòd araneus niger admodum in olla decidisset, dum coquerentur iusculæ. Ad hæc principes maximè curent oportet, ut perquàm fideles habeant cubicularios. Nam (ut superius dictum est) quodam ueneni genere cubilia, interulæ, cæteraque uestimenta infici possunt. Quare nonnulli facere solent, ut diu, priusquàm uestes induant, eas manibus pertractent serui. Quin & pueris similiter iubent, ut sæpe equis insideant, ijs super sellis, quibus ipsi uti consueuerunt. Tum etiam stabuli præfectis mandant, ut tam cautè sellas, habenasq; recondant, ut ignotis, & his quibus fidendum non sit, eas non inuueri, ne dum tangere liceat. Insuper illud scire conuenit, quòd quædam res simplices sunt (ut plerique inculpatæ fidei medici fatentur) quæ sua peculiari naturæ dote præsens uenenum signis manifestant. Inter quas cornu, seu lingua, quam serpentis linguã uocant, refertur, quæ (ut Conciliator Petrus Apponensis tradit) præsente napello, aut uipera, aut pardi felle, exudat: quod tamen non prodit, cæteris uenenis præsentibus. Sunt alij, qui pro certo tradunt, præsium lapidem, quem Plasma uulgus appellat, statim splendorem amittere, ubi in præsentia ueneni cuiusque fuerit. Addunt præterea, quòd si lapis ranæ terrestris anulo auro inferatur,

Præcautio uulgaris explo-sa.

Absurda quo rundam opin.

Que res uenena produnt, quæq; suspendere eisdem aduerſentur.

inſeratur, ita ut is digiti carnem contingat, quàm primùm præſenſerit adeſſe uenenum (ſi credimus his, qui hoc ſcriptum reliquerunt) tanta digitum afficit caliditate, ut carbonem accenſam, ipſumq; digitum urentem præ ſe ferat. Quibus ſanè etſi parua, mea quidem ſententia, ſit adhibenda fides; ea tamen, quò omnibus ſatisfiat quãtum poteſt, non duxi ſilentio diſſimulanda. Non deſunt etiam, qui contra lethalia uenena pollere contendant ſigilla quædam, ſiue characteres, ſiue imagines, quomodocunque eas appellare libeat, præcipuè ſi collo ſuſpenſa geſtentur, uel digitorum anulis inſerantur. Quocirca prodidit Albertus libro imaginibus dicato, quòd ſi Serpentarij imago cum ſuis ſtellis cuiuis lapidi pretioſo inſculpatur, eam utiliſſimè geſtari aduerſus omnia uenena, eaq; præſertim, quæ uenenoſorum animalium ictu uel morſu relinquuntur. Proinde Petrus Aponenſis ſcriptum inueniſſe tradidit in quodam libro, quem reges Perſarum olim habuiſſe refert, quòd ſi in hæmatite lapide ſculpatur homo genibus flexis ſerpente cinctus, cuius caput dextra teneat, caudam uerò ſiniſtra, & lapis ille anulo ex auro puriſſimo ouifecto inſeratur, geſtatu hominem à quocunque ueneno tuetur. Quæ imago ſi modò aliquē præberet effectum (non enim hac in re certi quicquam proferre auſim) mea fert opinio, quòd tempore, quo ſculpitur, neceſſaria ſit quarundam ſtellarum obſeruatio, à quibus ea uis influat in ſculptam imaginem. Porrò tradidere ſapientum ueterum nonnulli, reperiri pretioſos lapides, quibus ſolis à natura largitum eſt, ut uenenorum malitiam efficaciſſimè diſſoluant, & deſtruant. Ob id itaque ſcriptum reliquit Albertus cognomento Magnus, adamantem orientalem geſtatum brachio ſiniſtro inter humerum, & cubitum adnexum, omnium uenenorum uim demoliri. Id quod etiam idem tribuit achatæ, hyacintho, & ſapphiro orientali. Alij eandem facultatem aſſignant ſmaragdo, alij lapidi, quem in capite draconum inueniri tradunt, unde draconitis nomen accepit. Cæterùm (ut ingenuè fatear quod ſentio) parum fidendum eſſe crediderim his ſuſpenſionibus. quippe quòd nunquam uiderim huiuſce rei experimentum tam clarum, ut ſyncera fides adhiberi poſſit: quanuis illud facilius perſuaderi poſſim, quòd ſmaragdus, hyacinthus, achates, ſapphirus lapides in tenuiſſimum puluerem redacti, poſſint per os ſumpti ueneno infecto ſæpe liberare: utpote qui eam ſortiantur naturam, ut cordis uitibus ſubueniant. Sed quòd geſtati lapides ueneni aſſumpti uim, atque actionem inhibere ualeant, non ita facilè adduci potero, ut credam, ſicut credunt aliqui, & ita imaginantur eſſe; niſi prius notabile ex his experimentum uiderim. Nemo præterea non poterit (ut in hac præfatione ſcriptum reliquit Dioſcorides) innoxia irritaq; uenena reddere, ſi medicamenta tam ſimplicia, quàm compoſita præſumpſerit: quæ uitibus præſtantiſſimis polleant, quibus poſt aſſumpta uenena facilè ualeant ſuperare. Simplicia autem medicamenta Dioſcoridi comprobata, ſunt caricæ cum iuglandibus nucibus eſitatæ, citria mala cruda manducata, napiq; ſemen ex uino potum. Item calaminthæ folia, & Lemnia ſphragis, quam ſummis laudibus extulit Galenus: ſed quæ pro ſingula uice drachmæ pondus non excedant. Idem ſimiliter ſummis laudibus commendauit rutæ folia, cum nucis iuglandis nucleo accepta: quin & duas caricas, ſaliſq; momentum. Ex compoſitis autem non immeritò cæteris antidotis Mithridatium antecellere ſcribit. quandoquidem ex frequenti eius uſu (ut ex antiquorum monumentis accepimus, atque etiam à Galeno libro primo, & ſecundo de antidotis memoriæ prodituin eſt) uſqueadeò ſe innoxium præbuit ueneno Mithridates Ponti rex, ut cùm uellet ſibi necem ueneno conſciſcere, ne ſe Romanis dederet, nullum ex aſſumpto ueneno percepit incommodum. Quà in re poſtea Galenus theriacam præſtantiorem eſſe tradidit, aſſerens fieri non poſſe, ut ijs uenenum ullum noceat, qui eam quotidie fabæ Aegyptiæ pondo ſumere conſueuerint, quomodo ſuo tempore Aurelius Antoninus Imperator facere ſolebat. Cæteri poſteriores, qui Dioſcoridem, & Galenum ſecuti ſunt, præſertim Arabes, & ipſi ad idem caſtaneas plurimùm ualere tradiderunt: quin & meſpila, piſtacia, allium, raphanum, & nuces Ponticas addiderunt, omnibus his tamen optimam theriacam præferentes. Et hæc hactenus dicta ſufficiant de modo præcauendi uenena. Reliquum eſt, ut curandi ordinem, ac rationem ineamus. qua ijs ſuccurrere poſſimus, qui cibo aut potu uenenum ſumpſerint.

Præcautio ex medicamẽtis.

Ratio curãdi uenena.

Primùm igitur (ut paucis etiam ſuperius dictum eſt) ſcire conuenit, quòd ingeſtum intus uenenum, non ſtatim, ut quidam uolunt, ad cor ipſum contendit, quin prius alias internas partes percurrat, & lædat, & ſanguinem inficiat. Sed quia maxima pollet agendi ui ob propriam ſui formam, uel temperamentum, quam obtinet atrociſſimam, quancunque corporis humani partem contigerit in ſuam uirulentam conuertit naturam, & ita conſque procedit multiplicando, inficiendo, atque ſanguinem cum reliquis humoribus in uenenum uertendo, quouſque acceſſoria quantitate adaucta, cor ipſum attingat, quod tandem breui tempore in uenenatam ſpeciem tranſmutat. Hinc deinde fit, ut ſpiritus uitam fouentes, loco proprio ac naturali expulſi, ſuam ſedem cedant uenено: atque ita ſubinde corpus ſpiritibus, & uita ſimul deſtituatur. Illud præterea non ignorandum, quòd arteriæ una cum cordis uentriculis (quibus natura datus eſt motus dilatationis, & conſtrictionis, ut ex illo quidem attrahatur aer circundans, quo indiget cor ad refrigerandum ſummum ſpirituum uitalium calorem: ex hoc autem pars aeris fuliginoſa expellitur, pro cordis item refrigerio) quemcunque flatum extrà offenderint, intus attrahunt, ita ut arteriæ, quamuis minutiſſimæ, quæ per totum corpus diſpergũtur etiam ſub cute, per meatus quos habent, aerem nos circundantem attrahant, ipſumq; prouehant ad cor, quod quidem poſtea per eaſdem uias calorem ſummumq; ſuperfluum reiicit. Quo fit, ut ſi nos circundans aer fuerit infectus, uenenatus, & pernicioſus, ea ratione dicta cor ipſum inficit, atque corrumpit. Idq; non euenit propterea quòd arterijs atque cordi natura inſitum ſit, ut uenenum attrahat, ſed quòd aerem continuò inſpirent, quo mediante natura etiam repugnãte ſua, uenenum quoque trahunt. Hinc itaque eſt, quòd quidam, dum (ut contingit) ſomnum caperent ſub arboribus uenenatis, ceu taxo ac nerio; uel humi cubarent ſuper plantis noxijs, uelut napello, & aconito; uel propter uirulentorum ſerpentium ſpecus quieſcerent, imprudenter uenenum contraxerunt, non alia de cauſa, quàm ex aere loca illa ambiente, plantis illis uenenatis infecto, & ſpecuum uirulento ſpiritu. Cæterùm iam tempeſtiuum erit ad generalem eorum curationem accedere, qui ueneno infecti ſunt, eorumque præcipuè, in quibus

bus non adeò manifesta signa conspiciuntur, ut quódnam sit assumpti ueneni genus, dignosci possit. Nullus itaque medicus ingenio præditus est, qui non protinus uideat & intelligat ex sæuis accidentium incommodis, quæ sequuntur, cùm quis uenenum cibo, aut potu sumpserit. Siquidem ijs, quæ propria forma agunt (quam etiam proprietatem occultam appellare liceat) statim semper succedit uirium & roboris totius corporis prostratio: ægri ex magna cordis molestia frequenter animo deficiunt: facies liuescit: quin & lingua, & labia nigricant: item extrema corporis, præsertim ungues, plumbeo colore liuescunt. Ad hæc qui hauserint, uertiginosi fiunt, uocem edunt cum murmure, & oculos torué mouent. His frigidus accedit sudor circa frontem, & tempora erumpens. Quæ omnia assumpti ueneni manifestissima præbent indicia, maximè autem si statim sequantur post assumptum cibum, ijsque contingant qui sibi rectam quotidiani uictus rationem adhibeant. Quandoquidem tam nala esse posset in aliquo uictus ratio, quòd humores inde geniti, tractu temporis usqueadeò corrumperentur, ut contracta ueneni natura, uim naturæ inferrent, & eadem iam dicta cierent symptomata. Id quod maximè testatur Galenus libro sexto de locis affectis, tum etiam libro de cibis boni ac mali nutrimenti. Quapropter medicos cautos, ac prudentes esse oportet, quo in huiusmodi accidentibus diligenter singula perquirant. Sua similiter accidentia inferunt, quorum etiam manifesta præbent indicia, uenena illa, quæ suis manifestis qualitatibus agunt. Nam quæ caliditate excedunt, omnia membra interna celeriter inflammant, sitim ingentissimam excitant, oculos inflammatione malè habent, inquietudinem continuam inducunt, & continuum sudorem cient. Si uerò præterquàm quòd calido excessu polleant, excellant etiam ui tum erodendi, tum putrefaciendi, ut arsenicum sublimatum, auripigmentum, sandaracha, & id genus alia, punctione, atque dolore intolerabili uentriculum & intestina afficiunt, in quibus etiam frequenter murmura sentiuntur. Hæc autem accidentia sæpe sequuntur uomitus, fastidia, sudores modò calidi, modò frigidi, uariæ denique coloris mutationes. Quæ uerò nimia frigiditate excellunt, plerunque somnum inferunt adeò profundum, ut sæpe non sine magno labore excitari possint affecti. Nonnunquam uerò cerebrum obstupefaciunt, ita ut affecti eogantur quàm plurimos incompositos edere motus tum corpore toto, tum etiam oculis, ore, manibus, reliquisq; corporis partibus, non secus ac si stulti facti essent, uel temulenti. Hæc illa præterea accedunt, frigiditas scilicet totum corpus occupans, frigidi sudores, & color in facie liuidus admodum, & terrificus. Ad summum totum corpus torpidum afficitur. Ex siccis autem uenenis lingua aresci, guttur siti inextinguibili afficitur: aluus adstricta redditur, ægrè redditur urina: omnia denique membra fiunt arida, & uigiliæ instant longissimæ. Postremò humida inexpugnabilem somnum adferunt, alui fluxiones, articulorum, nerorumque luxationes. Ita quòd quandoque oculorum nerui, ac nexus in tantum laxantur, ut sponte sua è cauitatibus exeant, capitique propendant. Plerunque etiam extremæ corporis partes putrescunt, ut in præcedentibus dictum est. Porrò & illud adnotandum est, quòd uenena, quæ & manifesta, & occulta qualitate agunt, si fuerit hæc uiribus altera imbecillior, in fine suæ actionis eadem pariunt accidentia, quæ proueniunt ab his, quæ occulta duntaxat proprietate munus suum obeunt. Vis etenim qualitatum elementarium, quæ illis inest, uim illam propriam occultamq; quam hæc pariter sortiuntur, antecellit. Proinde primùm qualitatis elementaris excedentis effectus præbent, eosque subinde, qui propriæ eorum formæ attribuuntur. Sed huius rei clariorem notitiam trademus, ubi speciatim singulorum meminerimus.

Indicia in cõmune ueneni sumpti.

Hæc igitur sunt omnium uenenorum indicia uniuersalia, cæteris quæ explicari possint certiora, ac manifestiora, quibus peritissimi medici tutò dijudicare possunt. Nam cùm constet accidentia prædicta non solùm perdurare; sed etiam augeri, ac continuè in deteriora labi, nulloque modo auxilijs cedere, neque naturæ repugnanti obsequium præstare, clarum profectò mortis indicium est. Contrà salutis, si quando remitti accidentia, & ægri melius habere uidentur. Cæterùm eorà, qui uenenum sumpserint, cibus esse debet (ubi tamen remedia, quæ postea dicentur adhibita fuerint) ex his rebus, quæ non solùm uim habent nutriendi corpus; sed quæ etiam uenenorum noxiæ resistere ualent. Quo in genere lac asininum summopere laudatur: item caprinum, ouillum, bubulum, atque etiam humanum, præsertim si recenter emunctum bibatur. quanquam lac omne efficacius exhibetur contra uenena calida, & erodentia, quàm ad reliqua ueneni genera. Ad hoc & butyrum facit. Faciunt & iusculum tum caruium pinguium, tum piscium, quibus addi possint, ut pinguiora reddantur, butyrum crudum, & pinguedo animalium, quorum est usus. Siquidem pinguia hæc ideo conueniũt, quòd uias obstruant, ex quo ueneni transitus inhibetur. Quinetiam ubi uenena excalfaciunt, & erodunt, pinguia hæc acrimoniam eorum hebetant. Idcirco hoc in casu, animalium cerebrum, atque ossium medullæ aptissimæ pariter censentur. His similiter herbæ quàm plurimæ opem ferre possunt cibis admistæ: è quarum numero probatur calamintha, origanum, serpyllum, sisymbrium, ruta, buglossum, echium, filipendula, sonchus, pimpinella, aliæque quàm plurimæ: quarum uim uenenis, superioribus libris, aduersari retulimus, quarum etiam catalogum paulò infrà recensebimus. Locus deinde, in quo residere debent, qui uenenum sumpserint, lucidus sit oportet: ubi aer quoque sit nulla mala qualitate affectus. Præterea autem eorum cubiculum odoramentorum suffitu, quibus uis inest propulsandi uenena. Id enim præstant santalum omne, myrrha, styrax, aloe, laserpitij lacryma, agallocum, scordium, cassia odorata, citrei mali cortex, iuniperi baccæ, eiusq; lignum siccum, & id genus plura. Insuper affecti ueneno (Galeno authore lib. 11. de antidotis) nihil aut parum dormire sinuntur. Somnus nanque uenenum retinet in interni partibus, & facilius ad cor deducit. Contrà uerò uigiliæ, quippe quæ id à centro ad corporis superficiem, nempe ad externas partes, retrahunt. His ita institutis in primis omni industria, ac diligentia curandum est, ut deuoratum uenenum foràs exhauriatur. Qua in re nullum sanè ualentius auxilium perhibetur, quàm ut sine ulla mora ægri uomitum ciere cogantur: si tamen uenenum adhuc in uentriculo resideat. Quòd si iam in intestina descenderit, illud quàm primùm clysteribus infusis extrahatur. Atqui in hac omni diligentia ordinem ac modum inire debemus, quem in huiusce uoluminis præfatione nobis reddidit Dioscorides. Siquidem

Victus ratio eorum qui uenena sumpserunt.

Remedia contra uenena.

quidem is de hac re ita exquisitè disseruit, ut posteriores omnes omnia ferè quæ de ea scriptis tradiderunt, illi: accepta referre possint. Verùm hoc unum ipse addiderim, quòd si fortè is: qui uenenum sumpsisset, ex omnibus uomitum cientibus auxilijs uomere nequiret, tunc (ut Rasis author est) medicamentis soluentibus, itemq; clysteribus erit procedendum. Medicamenta autem, quæ deiectoria potiuntur facultate, ad hoc idonea sunt agaricum, & rhabarbarum. Quandoquidem utrumque præterquàm quòd deiectoria ui præditum est, facultatem etiam uenenis maximè repugnantem sortitur. Id quod etiam quidam minori centaurio attribuūt. Neque prorsus ab re esset ad idem Aegyptiæ siliquæ atram medullam, aloemq; usurpare. hæc nanque præter deiectoriā facultatem; seorsum plurimùm pollet aduersus humorum putredinem, quæ semper, uel plerunque ingesta sequitur uenena: illa uerò quòd aluum mirificè emolliat, uenenum uentriculi tunicis adhærens abluit et abstergit. quin & erodentium acrimoniā obtundit, & ea denique per aluum secum educit. His autem peractis, ea certè clysmata competere uidentur (ut Dioscoridi placet) quæ acria sunt & trahendi ui prædita. Quibus si ea successerint, quæ è iuribus pinguibus, adipe, aut pinguedine, aut butyro, aut lacte parantur, ne ulterius uenena penetrent, ut in dysenteria fieri solet, nequaquam ea inutilia fore putauerim, præsertim ubi compertum haberetur, uenenum intestina exulcerasse. Quamobrem lac copiosius epotum post uomitiones, & clysteria utilissimum esse prodidit Auicenna: nempe quòd ueneni noxam frangat, & sanet. Quinetiam summopere prosunt: præmissis tamen uomitionibus, & clysteribus, fortes, ac ualidæ diuersiones: utpote quæ non modo prohibeant ne uenenum petat cor; sed etiam ipsum trahant à membris nobilibus internis, ad ignobilia externa. Ob idque plurimùm prodesse crediderim cucurbitulas, si ex igne natibus, & cruribus pulpæ applicentur. Ferunt similiter opem frictiones ex asperis linteaminibus, quin & fibulæ strictim factæ ita ut dolorem excitent, manuum, pedumque digitis, item brachijs, & cruribus. Mirificè etiam uenenum auertitur à partibus intrinsecis, si patientes in balneo aquæ calidæ ex medicamentis accōmodatis confecto, uel in laconico sicco sudorem ciente imponantur. Quandoquidem huiusmodi calor extraneus efficacissimè uenenum ad cutim trahit. Balnei ac laconici uicem illud sanè supplere poterit, si dissecto uiui muli, aut equi aluo exertis statim intestinis, æger in animalis cadauer intromittatur: & cùm refrixerit cadauer, idem etiam de alio fiat, quousque sat fuerit. Ad hoc autem muli, mulæque (ut uulgi fert opinio, fortasse quòd hæc animalia plurimum caloris habeant) cæteris præpollent animalibus. Hoc enim auxilio à ueneno liberatum narrant Valentinum Alexandri sexti summi Pontificis filium. Is enim (ut ferunt) cùm in quadam cœna aliquot Cardinalibus uenenum exhibere uellet, sibi ipsi, ac patri id imprudenter exhibuit.

Simplicia medicamenta, quæ pollent aduersus uenena.

Cæterum scire etiam conuenit, quòd quanuis prædicta remedia omnia communiter uenenis opitulentur, non propterea est dimittendum, quin continuè infectis propinentur omnia probata antidota, tam simplicia, quàm composita, quæ cuiuscunque ueneni noxam auferre possunt. Simplicia quidem medicamenta quæ ad hoc idonea Dioscoridi, reliquisque Græcis posterioribus celebrantur, sunt unum uetus copiosius epotum, Lemnia sphragis, agaricum, abrotonum, irio, eryngij radix, napi & pastinacæ semen, calammtha, nardum Celticum, castorium, ferulæ uirentis medulla, flos rhododendri (quanquam is Galeno, alijsque ipsum secutis in antidotum minimè recipiatur, sed potius inter uenena annumeretur) succus marrubij, laserpitij, & panacis, sagapenum, aristolochia longa, semen ruræ syluestris, betonica, pix liquida delincta, polij, & seselis decoctum, phu, cinnamomum, cassia, iuniperi baccæ, citria mala, & quæ limonia, & aurantia uocant, & eorum semen. Item glandes, præsertim quernæ ex humano lacte epotæ, quinquefolij radicis succus, leporis coagulum, mustellæ caro sale inueterata, & in umbra siccata, cum uino pota, lac canis ex primo fœtu acceptum, capparis, chamæleonis albi radix, apij decoctum, polemoniæ radix, tribuli terrestris succus, similacis asperæ acinj, scordium, thlaspi, & Cretense dictamnum. His Arabes, & recentiorum nonnulli castaneas addunt: item ponticas nuces, mespila, pistacia, zedoaria, lauri baccas, gentianæ radicem, quin & dictamni albi, tormentillæ, iridis Illyricæ, hastulæ regiæ, belenij, & millefolij: rhabarbarum, hederæ corymbos, bolum Armenium, hypericum, sabinam, mumiam, pinpinellam, Imperatoriam, centaurium maius, angelicam, uerbenaceæ succum: mures, qui napelli radices depascuntur, & muscas grandiores, quæ eius foliis uictitant; filipendulam, carpobalsamum, muscum odoratum, ambarum, os in corde cerui repertum, & ceruinum cornu, quin & monocerotis, ursi testes, & arietis, origanum, smaragdum, lapidem bezahar, & carduum, quem sanctum, uel benedictum appellant. Et hæc de censu omnium simplicium medicamentorum, quæ contra uenena pollent, quæ nobis tum ueteres, tum recentiores scripta reliquerunt, dixisse sufficiant.

Composita medicamēta.

De compositis autem medicamentis illud proferre non dubitauerim, quòd si theriaca legitimè parata reperiretur, non essent aliunde petenda auxilia contra uenena. Sed quoniam mihi planè difficillimū esse uidetur, ut ea reperiatur, quæ quemadmodum eius exigit apparatus, confecta sit, cùm nobis desint cinnamomum, balsamum, petroselinum Macedonicum, myrrha, folium, chalcitis (quam tamen iam nobis compertam putamus) amomum, aspalathus, & calamus odoratus, quæ omnia perquàm maximi sunt momenti; idcirco nunquam adducar, ut credam uenalem theriacam posse sibi locum & usum illius antiquæ legitimè uendicare: præsertim cùm constet tempore usque Galeni, quo Romani summo imperio potiebantur, theriacam omnibus numeris absolutam confici non potuisse (ut ipse Galenus testatur libro primo de antidotis) nisi ab Imperatoribus. quanquam non deessent tempore Antonini Cæsaris diuites primates, qui eam conficerent, etiam quòd multa eis desiderarentur. Quare illud dixerim, quòd si ulla theriaca ex ijs, quæ nostra ætate conficiuntur, in usum admitti debet, dent operam medici diligentissimi, ut illa saltem utantur, quæ omni studio ac diligentia parata sit, clarissimorum & peritissimorum uirorum testimonio: quæq; eo modo experientia comprobata sit, quo docet Galenus libro quem ad Pisonem scripsit: quin & alio, quem Pamphiliano dicauit. Hoc item faciant de Mithridatio, quod nihil minus quàm theriaca præstat aduersus uenena, quodq; & facilius parari potest. Qua in re caueant homines ab adulteratis theriacis, quas in publicis foris uendunt circulatores, etsi plerunque ab his, quos

quos eorum adulteria fraudesq; latent cæteris meliores, atque efficaciores habentur: quippe quòd nihil ultra uideant astantes, quàm quòd ij frustum integrum arsenici, uel risagalli officinis uocati, deuorent: quòdq; subinde deuorata theriaca, quam postea circunstantibus uendunt, nullum ueneni incommodum sentiant. Quòd cùm Galenus optimè nouisset, libro Pisoni dicato, ita scriptum reliquit. Multæ à subdolis improbisque in hoc quoque fraudes fiunt, ac uulgus sola antidoti opinione deceptum, ab iis quibus ars est mercenaria, plurima pecunia medicamentum, uel prauè confectum redimit. Cæterum ut quisque flagitiosorum impostorum fallacias, & dolos ex merces euitare possit, & debeat, nunc mihi in animo est ad commune rei publicæ beneficium eorum ingens, ac scelestum facinus posteritati prodere. Nam cùm isti suggesta ascendunt coram populo, quem dolis capere intendut, ostensuri quòd uenenum æquè ac panem innoxiè sumunt, multis cauillationibus, atque insidijs utuntur. Inter quas bas duas habent fraudes, quas modò omnibus aperiam, quasq; retinent illi in suos chartiores (ut ita dicam) lenones. Primus itaque dolus, quo nituntur huiusmodi fraudulenti impostores, est quòd cùm sciant uenena non posse nisi parum nocere, ubi uentriculus fuerit cibis ualde repletus (ut in præfatione huius libri tradidit Dioscorides, & libro quarto sen sexta retulit Auicenna) priusquàm suggestum ascendant, ad saturitatem usque, præsertim æstate, lactucas crudas deuorant sale, aceto, & oleo conditas: uerùm olei tantum imponunt, ut ferè in eo innatent lactucæ. Et quia hyeme, maximè urgente bruma, tenellæ lactucæ difficilè passim inueniri possunt; ideo earum uicem his præbent interanea boum præpinguium, quorum tantam comedunt copiam quoad uentriculus ueluti tympanus extendatur. Id autem eo consilio faciunt, ut hæc quidem iurium pinguedine, eorumque subsantiæ crassitudine, illæ uerò frigiditate sua, oleiq; multitudine, quam illis adijciunt, præterquàm quòd ueneni penetrationem inhibent, cùm internas uias obstruere possint, erodentem quoque ingesti arsenici, uel risagalli sepalisijs uocati, acrimoniam obtundunt, & hebetant. Cùm igitur uenenum sumpserint, quod illis ob præsumpti alimenti uim, nullam, aut paruam noxam adfert, nempe quòd uentriculus sit tensus, & pinguedine imbutus, mox sium adulteratum antidotum, quod omnino legitimam theriacam mentitur, assumunt, idq; impune. Quo fit, ut facilè postea populo astanti persuadeant, id esse antidotum omnium præstantissimum contra omnia uenena, quod in uniuerso orbe reperiri possit. His leues uulgi animi persuasi accensiq;, maiori multitudine, ac impetu feruntur, ut adulteratam, inualidam, ueramque mentientem theriacam emant, quàm si qui in maxima annonæ penuria eò cæteruatim concurrunt, ubi plurimum panis gratis omnibus exhibetur. Itaque cùm temporis momento capsulam hac impostura exhauserint, statimq; è suggesto descendunt circunforanei, sesèq; in hospitium recipiunt, ubi cùm primùm fuerint, arsenicum paulò antè sumptum unà cum lactucis aut bubulis interaneis arte quadam euomunt, neque aliud illa die assumunt, quàm lac, quod tamen sæpius alternatim potant, uomentq;, & euomunt. tantum potest in improbis hominibus auri cupiditas, ut sponte consultoq; in manifesta uitæ discrimina ferantur. Fraus altera, quam isti facinorosi perpetrant, ita se habet. Iuuna, aut duabus horis antequam suggestum ascendant, in foro pharmacopolium petunt, illudq; foro, in quo sermonem populo habere uolent, propinquius eligunt. Atque ubi iusserint pharmacopolæ sibi arsenici capsulam adferri, eius duo aut tria frusta seligunt, prout sibi magis expedire uidetur, quæ postea charta inuolui, & in eadem capsula reponi mandant. Quo facto pharmacopolam rogant, ut cùm in suggestum ascenderint, arsenicum illud repositum dare uelint puero, quê ad eum miserint. Porrò in forum abeunt uerba facturi, ubi eorum spuriam theriacam, ad cælum usque miris laudibus efferunt admentientes. Ad hæc ut rem magis uerisimilè reddant, puerum uel è circumstantibus quempiã ad pharmacopolium mittunt, qui uenenum antea ab ipsis selectum deferat. Interea ingentem capsulam in suggesto stantes aperiunt, quam habent uasculis prauæ illius theriacæ plenis refertam, cuius operculo intus adhærent, cera subposita, uaria cuiusdam miscellæ frusta ex saccharo, quod canditum uocant, amylo, aliisq; innoxijs medicamentis miro quodam artificio confecta, quæ prorsus & facie, & magnitudine referunt illa ueri arsenici frusta, quæ prius ij in pharmacopolio selegerant. Leuant autem isti homines proditores operculum à capsula, quo fraudem melius occultent, in suggesto stantes. siquidem summo cum artificio internam operculi partem, cui adhærent illius miscellæ frusta arsenicum mentientia, uersus se trahunt, ne quis suam fraudem deprehendere possit. Deinde statim in manu socij, aut pueri, quos doli ministros habent, capsulæ operculum collocant: quod eorum alter aperta manu perquàm eleganter sustinet, parte pseudoarsenicum continente cælum uersus respiciente: idq; ne quis dolum intueri possit. Interea redit nuncius arsenicum legitimum à pharmacopolio deferens. At qui illud accipiens artis captiosæ magister, statim illud populo ostentat longa atque mendaci oratione. Qua perfecta ad experimentum trãsit, perpetuò dolosè procedens. Quandoquidem simulans sibi opus esse expeditis manibus, manicas ex murice, uel serico proditore, quo plerunque uestiuntur, ad cubitum usque conuoluit, ea tantùm ratione, ut arsenicum uerum, dum hæc agit, super operculo prædicto pseudoarsenicum continente, reponat, abdatq;: quod ob operculi circuli altitudinem nullo pacto infernè à circumstantibus uideri potest. Obuolutis itaq; manicis, brachijsq; denudatis, ac tenui linteolo humeris imposito, iubet aquæ uel uini poculum adferri, & relicto in operculo arsenico uero, factitium innoxium fraudulenta manu capit. quod gladio minutim incidit, & uino uel aquæ parati cyathi commiscet, & denique tutissimè bibit. Atque ita fraudem hisce coloribus exornatam spectantibus persuadet, ut nullus dubitet, quin ille mortiferum arsenicum hauserit, quod ex medica officina delatum fuerat. Memini me olim unum ex his uidisse, qui uenenum simili modo adulteratum puero exhibuerat suo: & cùm simularet se ei opem ferre nolle, donec pulsum amisisset, & in mortis discrimine uersaretur, ut suæ falsæ atque adulterinæ theriacæ maiorem compararet existimationem: cùm prætereà prius uersatum puerum admouisset, ut aphelitum compesceret, idq; ut facies eius colore mutaretur, quin & interim oculos obuerteret, & os ac ceruicem contorqueret; ad se uocauit astantem medicum haud acris calliditatis ingenij, in ea ciuitate, ubi id mihi contigit uidisse, receptum habentem, qui pueri pulsam tangeret, ut omnibus testaretur, quòd pulsum amisisset

Fraudes, quibus utuntur circũforanei, qui uenena innoxiè sume re profitẽtur.

Altera impostorum fraus.

Historia fraudis.

ſiſſet. Quod cùmfeciſſet bonus ille medicus iam imprudenter factus circulatoris lenò, omnibus teſtimonium perhibebat, ſe nullum pulſum in eo inuenisse: quippe qui nuſquam fortè legerat, quòd arte etiam poſſit intercipi pulſus, cùm tamen id ſcriptum reliquerit Galenus lib. VI. de placitis Hippocratis, & Platonis, ubi ſic inquit. Eadem natura in arterijs cernitur, nam etiam ipſæ perinde ac nerui, aut inciſæ, aut laqueo intercluſæ pulſu omnino micationeque orbantur. Ex quibus ſanè uerbis tunc commiſcri potuiſſet, quòd facilè huic puero laqueata eſſent brachia, & proinde interceptus arteriarum pulſus, quæ per brachium ad manum excurrunt. Siquidem adſtringentes laquei ab ijs nebulonibus adeò callidè ſubdoleque aptantur, ut uerſato quodam ferreo globulo ſupra cubitum extra manicas latente, ſtringantur admodum, ac relaxentur. Id quod facilè ab eo fieri poteſt, qui puerum ſemimortuum ſe ſimulantem, brachijs ad ſpectaculum ſuſtinet. Tali igitur fraude adſtringebantur fibulæ, ubi pulſum intercipere animus eſſet, laxabantur autem lentè, cùm iam uerſutiſſimus puer ex theriaca illa aſſumpta, in priſtinam ſuam conſtitutionem reſtitui ſimulaſſet. Hactenus de fraudibus horum carniſicum, quas pluribus proſequi libuit, ut quiſque eas euitare ſciat, ac poſſit. Qua de re morbo Gallico quàm plurimùm certè debeo: ſiquidem unus, isq; inſignis, ex his qui uenenũ innocuè deuorare profitentur, cuius oſſa lues illa non immeritò depaſcebatur, cùm à me in ſanitatẽ redigi exoptaret, inter curandum, mihi id ab eo expetenti, omnes has fraudes, quibus hoc flagitioſum hominum genus utitur ut pecuniam extorqueat, libentiſſimè patefecit. Cæterùm fraudes, ac mendacia, quibus ij pariter utuntur, qui è diui Pauli proſapia ortos ſe prædicant, qua tamen de re mentiuntur, hîc conſultò dimittam. uerùm intactas eas non relinquam, ubi in proceſſu de ijs diſſeremus uenenis, quæ morſu, uel ictu relinquunt innumera exitioſa animalia. Sed ne aliquod præſtans antidotum deſideretur in his noſtris commentarijs, me probi, ac fidelis medici munere functum exiſtimauerim, ſi hoc in loco quædam antidota mihi longo labore comparata, magni ad uenena momenti, deſcripſero. quæ non modò ijs quæ per os aſſumuntur; ſed ijs etiam, quæ animalium morſu, uel ictu eiciuntur, ſummo, ac præſentaneo fuiſſe remedio comperi. Licet autem hac ætate rari admodum habeantur medici, qui ſita pandere arcana uelint, ſi quod nacti ſunt pulchrum & ſingulare auxiliũ; tamen cùm mihi conſiliũ ab initio fuerit, mea opera quantulacũque ſit omnibus generatim prodeſſe, alienũ quidẽ inhumanumq; foret, ſi modò uel inuidia uel auaritia compulſus, aliquid ſilentio inuoluerem, quod in arte medica uſui futurum putem. Primum igitur antidotum, cuius admirandas in uenena uires ſæpius expertus ſum, hoc modo conficitur. Recipit enim rhabarbari, rhapontici ex Ponto aduecti, radicis pbu, acori, quem falsò calamum odoratum uocant, cyperi, quinquefolij, tormentillæ, ariſtolochiæ rotundæ, pæoniæ, helenij, coſti, iridis Illyricæ, chamæleontis albi, cuiuſque drachmas tres. Item galangæ, Imperatoriæ, dictamni albi, angelicæ, millefolij, filipendulæ, zedoariæ, gingiberis, ſingulorum drachmas duas: agarici drachmas tres: libanotidis maris, gentianæ, morſus diaboli ſic herbarijs dicti, cuiusq; drachmas duas & ſemis. Ad hæc ſeminis citrei mali, uiticis, cocci infectorij, fraxini, oxalidis, paſtinacæ ſylueſtris, napi, nigellæ, pæoniæ, ocimi, irionis, thlaſpis, fœniculi, ammi, ſingulorum drachmas duas. præterea baccarũ lauri, iuniperi, hederæ, aſperæ ſmilacis, cubebæ, ſingulorũ ſeſquidrachmam. Foliorum ſcordij, chamædryos, chamæpityos, centaurij minoris, ſtœchadis, nardi Celtici, calaminthæ, rutæ, mẽthæ, betonicæ, uerbenacæ, ſcabioſæ, cardui benedicti, meliſſophylli, ſingulorum ſeſquidrachmã: dictãni Cretenſis drachmas tres. ſampſuchi, hyperici, iunci odorati, marrubij, galegæ, ſabinæ, pimpinellæ, cuiuſq; drachmas duas. Caricarũ, nucũ iuglandium, piſtaciorum, ſingulorum uncias tres: myrobalanorum empelicorum drachmas quatuor. Florum utriuſque bugloſſi, roſarum, lauẽdulæ, ſaluiæ, roris marini coronarij, cuiuſque ſcrupulos quatuor: croci drachmas tres. Caſiæ odoratæ, quam hodie cinnamomum uocant, drachmas decem. Caryophyllorum, nucis miriſticæ, macis, ſingulorum drachmas duas & ſemis. Piperis nigri, ac longi, ſantalorum omnium, agallochi, ſingulorum ſeſquidrachmam. Cornu cerui crudi drachmas quatuor: unicorni drachmam unam. oſſis cordis ceruini, ramentorum eboris, uirgæ ceruinæ, caſtorij, ſingulorum ſcrupulos quatuor: terræ Lemniæ drachmas tres: opij ſeſquidrachmam. margaritarũ orientalium, ramentorũ ſmaragdi, hyacinthi, corallij rubri, ſingulorum ſeſquidracmam: caphuræ drachmas duas. maſtiches, thuris, ſtyracis, myrrhæ, gummi Arabici, reſinæ terebinthinæ, ſagapeni, opopanacis, laſerpitij, ſingulorũ drachmas duas & ſemis. moſchi odorati, ambari cuiuſq; drachmã: olei è chalcantho confecti unciam mediam. Puluerис cordialis temperati, diamargariti, diamoſchi, diambari, electuarij è gemmis, paſtillorum caphuræ, ſcillæ, ſingulorum drachmas duas et ſemis: paſtillorum uiperæ uncias duas. Succi oxalidis, ſonchi, ſcordij, echij, bugloſſi, meliſſophylli, ſingulorum ſelibrã: hypociſtidis drachmas duas. Theriacæ electæ, Mithridatij optimi, cuiuſque uncias ſex. Vini ueteris albi odorati libras tres: ſacchari è Medera inſula, uel optimi mellis libras octo & uncias ſex. Ex omnibus his ſumma diligentia, & ratione inquiſitis, atque ſelectis fiat electuarium, eo modo quo theriaca, aut Mithridati antidotum conficiuntur. Sumendi quantitas eſt à drachma una uſque ad tres pro ætate, & conſtitutione patientis. Atque ita omnibus perſuadere poteris, antidotum hoc non ſolùm præſtantiſſimum eſſe (ut antè diximus) contra omnia uenena, quæ per os ſumuntur, itemq; aduerſus ea, quæ morſu uel ictu relinquuntur; uerùm etiam in peſtilentia, cui mirificè opitulatur non ſolùm quotidie aſſumptum nucis Ponticæ quantitate ad præſeruandos ſanos ſed etiam ad ſanandos iam peſtilentia affectos; ubi in morbi principio propinetur ex cardui benedicti ſucco, aut ſtillatitia aqua, uel galegæ ſeu rutæ capratiæ uocatæ, duarum drachmarum pondere, affectis deinde in lecto ad ſudandum collocatis, biſq;, aut ter repetita potione, nonnullis tamen interpoſitis horis. Sanatos enim ſcio eſſe quam plurimos hoc tantum ſingulari auxilio. At ſi cui in animo fuerit, ut præſentaneum adferat auxilium, hæc faciat oportet. Antidoti præſcripti libram accipiat, libram item ſyrupi è citrei mali cortice parati, & libras quinque aquæ uitæ uocatæ, ex optimo, odoratoque uino confectæ, totiesque uitreis organis repurgatæ, ut quintæ eſſentiæ ſpeciem præ ſe ferat. Deinde omnia hæc in uas uitreum injiciat duplæ à rebus inditis capacitatis. poſtea uaſis ore ita obturato, ut nullus ſpirandi meatus relinquatur, magna cum dexteritate aquam in uaſe cum electuario

Antidota noſtra præſtantiſſima cõtra uenena.

Primi antidoti deſcriptio.

Potio ex prædicto antidoto.

cturio tandiu agitet, donec totum dissolvatur. Atque tum uas ore cera, uel pice obducto in mensem integrum reponat. Quod tamen bis in hebdomada agitari conuenit eo modo, quo antea dictum est: fit enim, ut electuarium facilè residat in fundo, si dimittatur. Exacto denique mense clarum aquam aureoque colore nitentem, electuario supernatare inueniet, & quæ iam omnem illius uim in se contraxerit. Tum itaque uas ipsum aperiat, & in uas aliud item utreum lympidam aquam paulatim effundat, cuius os cum cera, & membrana accuratissimè obturet. Nam si illud diei spatio apertum sineret, omnis concluſa aqua in auram euanesceret. Tanta hæc aquæ virtute pollet (quod millies expertus sum) ut quatuor drachmarum pondere pota uel per se, uel cum pari odorati uini quantitate, uel stillatitiæ cuiusuis aquæ ad cordis robur facientis, ubi quis ictus, uel demorsus à quocunque uenato animali, in tanto mortis discrimine uersaretur, ut uocem, uisum, ac reliquos ferè sensus amisisset, ægrum ingenti adstantium admiratione à longo ueluti somno excitet. Quin & uomitione plerunque plurimam infectorum humorum copiam exhaurit. Cuius rei exemplo (præter alia innumera) nuper mihi fuit præfecti oppidi Vipaci uxor, quam à uipera in dextra manu demorsam, & iamiam de naulo rationem cum Charonte inituram, hæc aqua in uitam à morte reuocauit. Id quod etiam paulò pòst contigit cuidam miseræ Sclauæ ab alia non dissimili uipera in manu demorsæ. Hæc idem similiter præstat contra uenena, quæ per os sumuntur: siquidem ea adeò tenuis essentiæ, efficax, & penetrans est, ut momento ui sua in omnes corporis uenas permeet. Quin & eosdem præbet effectus in alios quàm plurimos morbos, quos breuitati studens prætereo. quandoquidem prudentes, & periti medici, habita huiusce utrium exacta ratione, eam adhibere poterunt, ubi legitimè conuenire censebunt. Alcetius anti doti descri pcio, & uires.

Porrò antidotum alterum generosum, pariter & singulare, oleum illud est, cuius supertus libro secundo capite de scorpionibus, item quarto capite de aconito à nobis facta fuit mentio. Id pulsibus extrinsecus patientibus illitum, nempe temporum, manuum, ac pedum, quinetiam extimæ cordis parti ad sinistram mamillam, repetita alternis tribus horis illinitione, efficacissimè succurrit omnibus uenenis per os sumptis, quæ tamen ex erodentium genere non fuerint. Similiter uiperarum, aspidum, & cuiuscunque denique uenenati animalis morsibus singulari auxilio est, ut in processu latius explicabimus. Præstat præterea ijsdem locis semel quotidie inunctum non quidem calidum, sed frigidum, ad præseruandum à pestilentia homines, qui eo se inungunt. quin etiam ad sanandum iam pestilentia affectos; necat quoque uermes, naribus, & pulsantibus arterijs inunctum, & præsertim ubi cætera auxilia non ualeant. Vt autem omnes intelligant quàm maximum sit in me inuandæ posteritatis studium, modum, quo illud conficitur, hìc describere non grauabor. Sumantur itaque ineunte mense maio, quo tempore confici debet, olei communis centum annorum, sin minus sui temporis uetustissimi libræ tres: foliorum hyperici uirentis manipuli tres. Oleum in uas uitreũ duplæ à contento capacitatis imponatur, inde hyperici aliquantulum antea contusum infundatur. deinde uas cera, & membrana obturetur, & medium in tenuissimam arenam condatur, loco ubi tota die insolari possit, atq; inibi sinatur ad decimum, uel duodecimum diem usq;. Quo exacto tempore mergatur uas in calentis aquæ balneo ad uiginti quatuor horas: mox oleum ab herba exprimatur. Hoc facto sumatur hyperici, chamædryos, calaminthæ, cardui benedicti, singulorum manipulus. Quæ omnia prius diligenter contusa oleo admisceantur, ac subinde uas in prædictum mergatur balneum tribus continuis diebus. Extrahatur deinde, & ab incoctis herbis exprimatur. Post hæc accipiantur florum hyperici manipuli tres, qui à caulibus probè repurgati, & contusi in prædictum oleum infundantur, ac in idem balneum per triduum reponatur. Post id tempus eximantur, & ut prius exprimantur. Idem fiat ter, aut quater, usquedum oleum sanguineum colorem referat. His peractis sumatur hypericum, quod iam defloruerit, & ab eius cacumine grana illa uiridia excerpantur, quæ hordeaceis granis similia deprehenduntur, in quibus semen continetur. Ex ijs itaq; tres confertim manipuli decerpantur: qui postea tusi, & uino meraco albo aliquantulum perfusi in oleum prædictum infundantur, & cum eodem utro, in arena sepulto, octo diebus continuis insolentur. Quo tempore transacto tridui spatio in balneũ immittantur, pòst colentur, & modo prædicto exprimantur: tertio, aut quarto similiter dictum semen in oleo macerari debet, donec id obscuri sanguinis colorem repræsentet. Ad hæc sumatur scordij recentis, calaminthæ, centaurij minoris, cardui benedicti, uerbenacæ, dictãni Cretensis, singulorum medius manipulus: tundantur omnia, mergantur in oleum prædictum, & uas in balneum iterũ imponatur per biduũ continuum, dein colentur, & exprimantur, ut suprà. Postea sumantur zedoariæ, radicum dictamni albi, gentianæ, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum drach. tres, scordij manipulus. Tundantur item omnia, infundatur, et immittantur in balneũ, ibiq; permaneãt tribus diebus continuis: colentur deinde, et exprimãtur. Infundantur denuo styracis calamiti, laseris, cuiusq; drach. sex, baccarum iuniperi drach. quatuor, melanthij drach. duæ, cassiæ odoratæ (cinnamomũ officinæ uocant) drach. nouem: iunci odorati, cyperi, singulorũ sesquidrachma: santalorum alborũ semuncia. Tundantur omnia (ut pluries de alijs dictum est) et in idem oleum infundantur, et per triduum continuum in balneum macerentur, demum colentur, & exprimantur, modo quo antè dictum est. Postremò adsint oportet trecenti scorpiones uini diebus canicularibus collecti. Ij in uase uitreo concluſi, cineribus calidis superponantur, & cum eos præ calore sudare, atque irasci constet, omne iam dictum oleum calidum superinijciatur. Sed aduertendum est, ne id adeò feruens sit, ut uas disrumpat. obturato statim uasis ore in balneum tribus continuis diebus contineatur: deinde colatur, & exprimatur. Proiectis interea scorpionibus, rursum in oleum infundantur rhabarbari laudatissimi, myrrhæ communis usus, aloes hepaticæ, singulorum drachmæ tres: nardi Indici drachmæ duæ, croci drachma una: theriacæ electæ, electique Mithridatij, cuiusquo semuncia. Quæ ex his tundenda sunt, terantur, mox ultimò infundantur in oleum, quod per triduum continuum contineatur in balneo. Quo facto oleum non amplius percoletur, sed denecps recondatur, perinde ac opobalsamum. quippe quod mirandum sit remedium ad iam dicta uenena, & præcipuè contra napellum, quo infecti fuere, ut experimentum fieret, Corsi illi duo uiarum obsessores, quorum historiam

suprà retulimus libro quarto in aconiti mentione: ad cuius lectionem, ne idem bis repetamus eos reijcimus, qui eius desiderio capiuntur. Caterum ut omnia mea in Reipublicæ cõmodum effundam, tertium quoque Antidotum addam, quo nihil sanè ualentius ad uenenorum uim coercendam: nempe puluerem illum saluberrimum, cum quo (ut superius libro quarto de aconitis differentes retulimus) ij sanati sunt, qui Arsenicum, & Napellum hauserunt. Datur robustis drachmarum duarum pondere, cùm cæteris drachmæ sufficiat, ex uino Cretico, uel alio pariter generoso, repetiturque potio per interualla, ubi una tantum non sufficiat. Verùm tunc obolus satis est. Qui quidem puluis, tam etsi mirum in modum deleteria uenena omnia superat, uincit, ac destruit, non tamen si præsumatur ab ijsdem præseruat. Parandi ratio hæc est. Sumuntur radicum minoris pbu drachmæ quatuor. Vincetossici, urticæ uulgaris, cuiusque unciam unam. Angelicæ domesticæ, Althææ cuiusque uncias duas. Angelicæ syluestris uncias quatuor. Polypodij sescunciam, Corticum radicum chamelææ, siue (ut Aphri dicunt) mezereonis: drachmas decem. Colliguntur hæ radices ad calcem Augusti, siue ineunte Septembri, tessellatimque secantur, & siccantur in umbra. Deinde seruentur in aceto albo acerrimo olla cooperculo diligenter occlusa argillaceoque luto agglutinato, per dimidiæ horæ spatium. Amouentur postea ab igne, & cum refrixerint eximuntur, iterumque siccantur, in umbra: Demum teruntur in puluerem; additis herbæ Paris baccis duodecim; & foliys sex & triginta. Præter autem Mithridatium, antidota alia duo generosa Dioscoridi probantur in præsenti præfatione, unum scilicet quod è scinco, alterum quod è sanguine nuncupat: sed quod is eorum conficiendorum rationem tradiderit, nusquam hactenus reperi. Quamobrem illa duo in multorum gratiam hîc adscribere, non alienum fore duximus, eo tamen modo, quo lib. 11. de antidotis à Galeno seriatim de-

Antidoti è sanguinib. descriptio.

scribuntur, ubi hæc scripta reliquit. Antidotus διὰ τῶν αἱμάτων id est, ex sanguinibus, ad uenena, uenenatorumque omnium morsus idonea, sic habet. Piperis longi, piperis albi, acori, croci, phu, mei, dictamni Cretici, ammoniaci, agarici, singulorum drachmas duas: amomi, opobalsami: seminis rutæ syluestris, cymini Aethiopici, anisi, sanguinis anatis maris, & fœminæ sicci, sanguinis hædini, sanguinis anserini, seminis napi syluestris, singulorum drachmas tres: gentianæ, trifolij, storum iuncì odorati, thuris, rosarum siccarum, singulorũ drachmas quatuor, petrosilini drachmas quinq; polij Cretici tantundem, cinnamomi drachmas sex, florum scordij drachmas octo: myrrhæ, nardi singulorum drachmas decem, croci drachmas duodecim, cassiæ drachmas octo. Omnia hæc diligenter contusa, ac per excussorium cribrum traiecta melle Attico despumato, commiscebis, commistaq; in argentea pyxide repones, atq; hac ut maximo medicamento uteris. Cæterùm quæ è scin-

Antidoti è scinco descriptio.

co temperatur antidotus, à Galeno hunc in modum redditur. Antidotus Mithridatis Eupatoris διὰ σκίγγου co-
gnominata, faciens ad uenena, omnemq; uenenatorum materiam mortem inferentem, omnumque uenenosorum animalium ictus, conficitur hac ratione. Scinci, sagapeni, acori, phu, hyperici, acaciæ, iridis, mei, gummi, singulorum drachmæ duæ: rosarum siccarum: gentianæ, cardamomi, singulorum drachmæ quatuor, opij oboli duo, styracis drachmæ octo: polij, cassiæ nigræ, seselis, bdellij, balsami, piperis albi, singulorum drachmæ quinque & oboli duo: succi hypocistidis, opopanacis, myrrhæ, thuris masculi, castorij, piperis longi, cypheos, foliorum malabathri, singulorum drachmæ sex: scordij, costi florum iuncì odorati, galbani, resinæ terebinthinæ, singulorum drachmæ sex & oboli duo: nardi Syriacæ, opobalsami, thlaspis, dauci Cretici, singulorum drachmæ sex & oboli tres: croci, cinnamomi, zingiberis, singulorum drachmæ sex & oboli duo: succi glycyrrhizæ, agarici, singulorum drachmæ septem & oboli tres. Constituitur autem hoc modo. Cyphi, hypocistis, sagapenum, gummi, opium, styrax, opopanax, uino Chio macerantur die noctuque, quoad penitus dissoluta sint. Reliqua uerò interim contusa tenui cribro excutiuntur, illisque iam maceratis, ac dissolutis commiscentur, commistaque Attico melle ad crassitiem usque despumato excipiuntur, opobalsamoque superimmisso. demum in uas argenteum transferuntur, atque ad multos usus reponuntur. Datur autem ex hac antidoto quantum æger tolerat. Hæc de duabus antidotis, quas non immeritò quidem probauit Dioscorides, quasque ut efficacissimas in aliarum censum retulit Galenus, atque descripsit. Sed quoniam (ut suprà in theriacæ men-

Succedanea quãdo admittenda.

tione dictum fuit) multa nobis desunt simplicia medicamenta, quæ in eis expetuntur; idcirco non uideo quomodo possint legitimè confici, nisi ijs uti uelimus, quæ eorum uicem supplent, ita ut unum simplex medicamentum in alterius locum succedat. Id quod medicorum, ac sepiastariorum pleriq; fieri adsolet. Quorum sententiæ etsi cupiã uideretur Galenus adstipulari, quippe quòd scriptis tradiderit in cinnamomi defectu duplum cassiæ subijci posse; non tamen propterea inde colligi potest, quòd idem fieri possit de quocunq; alio simplici medicamento, quod desideretur, ut quidam existimant, non rectè, meo quidem iudicio, Galeni mentem assecuti. Siquidem is secus de hac re disserit lib. 1. de antidotis, ubi sic inquit. Quòd ad cassiã uerò attinet, ea me cõmemorare nunc opus est, quæ in multis de medicina libris scripta sunt, duplum cassiæ siquis cinnamomo egeat, injiciendum. Hoc dictum irridens Satyrus magister meus, unam ex Quinti facetijs ipsum esse dicebat, asseuerans eos, qui duplum cassiæ imponere iubent, si cinnamomo careamus, similia illis facere, qui nos censent, si quando Phalerno caruerimus, illius quod in cauponis uenditur, duplicata mensura bibere: siq; panis siligineus desit, furfuracei duplum comedere. Mihi uerò hæc Quinti facetia, si de re una quapiam, qua per se sola uti uelimus, afferatur, uera irreprehensibilisq; uidetur: sin de re, quæ in societatem multorum ueniat, non est eodẽ pacto uera. Nam cuiuscunq;, quod solum corpori admoueri debet, ut puta rhus, absinthium, iris, gentiana, uel id genus alia aliqua medicina, siquis minus boni duplum loco præstantissimi accipiat, & corpori uel extrà, uel intrà admoueat, duplicato etiam nocebit: at si multis aliquod optimum commiscendum fuerit, quod se auctiorum aliorum uires respondeat, si præstantissimum desit, peius nihil erit uti duplo illius, qui proprietates eiusdem generis habeat, etiamsi deterius hoc illo uideatur. Cassia quidem cinnamomo genere proxima usque adeò est, ut ex ipsa quando quæ cinnamomum oriatur, spectenturq; nonnunquã cassiæ arbores integræ, in quibus aliqua cinnamomi uirgulta è cassiæ ramis prodeant. Similè autem istud est

non

non uino aut pani, sicuti Quintus dicebat, sed uitæ functionibus in extruenda domo, in fabricanda naui, in tollendis, & transponendis oneribus, in omnibus denique uitæ actionibus, in quibus quod peragendum erat ab uno homine robusto, si absit, à duobus imbecillioribus perficiatur. hæc Galenus. Ex quibus uerbis omnibus palàm est, Galenum non assentire, ut in compositis medicamentis unum simplex pro alio supponatur, nisi ex ijs sint, quæ eandem naturam sortiuntur, ut cassia, & cinnamomum. Quare illud inde colligendum esse putauerim, quòd perperàm faciant ij, qui rem hanc aliter intelligunt. Porrò & illam antidotum, quæ iuniperi baccas, terramq; Lemniam recipit, summopere laudauit Galenus, eamque libro 11. de antidotis memoriæ prodidit, hisce uerbis. Antidotus ex terra Lemnia.
Antidotus, quæ exhibita accipientem tutum à uenenis reddit, sic habet. Baccarum iuniperi drachmas duas, terræ Lemniæ drachmas duas & obolos duos. Hæc ubi in puluerem redegeris, oleo, aut melle commiscebis, & repones: atque cùm opus fuerit, ex aquæ mulsæ cyathis duobus quantum est auellana dabis. Hac antidoto Nicone des rex utebatur, si quando suspectos habuisset, qui se uocarant. Nam si uenenum non subsit, quietà manet: sin adsit, nauseam concitat, & euomere cogit, ita ut uenenum quoque cum antidoto reiiciatur. Sed hæc hactenus dicta sufficiant, quantum ad uenenorum omnium in uniuersum rationem. quandoquidem de ijs priuatim, eorumque auxilijs, & antidotis in singulorum mentione diffusius agemus.

Κανθαρίδες. CANTHARIDES. CAP. I.

QVibus datæ sunt cantharides, signa eueniunt grauissima. Ab ore enim ad uesicam usque cuncta erodi sentiuntur: picem, aut simile quiddam cedriæ respiunt: dextra præcordia inflammantur. urinam ægrè reddunt, & subinde cum lotio sanguinem emittunt: strigmenta non secus atque dysentericis, aluo deferuntur: fastidia urgent: animo linquuntur, obortaque uertigine concidunt. postremò mente abalienantur. Ergo antea quàm tale nonnihil accidat, dato oleo, aut supradictorum aliquo, uomere cogantur. mox ubi uomitione plurima reiecerunt, halicæ aut oryzæ, tragi aut ptisanæ cremor, aut decoctum maluæ, aut seminis lini, aut fœni græci, aut radicum althææ, quam Latinus sermo ibiscum appellat, clystere infundatur. Præterea nitrum eisdem dandum, ex hydromelite, ut quæ stomacho adhuc, aut intestinis adhærent, eluendo excernantur, ac descendant. Quæ nisi sic discutiantur, ingesta in aluum ex nitro aqua mulsa, uacuari debent. Detur deinde uinum, aut passum, in quo pineoli nuclei, aut cucumeris semina contrita sint, aut ex lacte, aut mulsa, aut anserinus adeps in passo liquefactus. Inflammatæ autem partes, hordei farina cum mulsa decocta perungantur. Ab initio admota cataplasmata nocent, quòd citatus ab eis calor, illapsum uirus ita remoratur, ut in principes se partes insinuet: ipsa tamen interiecto tempore, molestissimis inflammationibus opitulantur, utpote quæ dolores & permulceant, & leniant. Tum ubi corpus calfaciente oleo inunctum fuerit, in solium descendere oportet, ac lauare, ut per cutem summam, quæ corpori noxia inhæserunt, etiam excernantur. Et deiectiones multifariam moliri oportet, ne affectus infigatur, & stabilitatem capessat. Gallinaceis carnibus, & hædinis, aut suillis catulis, maximè pinguibus, & tenerrimis, ac cum lini semine coctis, uesci debent: siquidem aluum cient, atque uenenorum acrimonias hebetant. Vinum dulce liberalius ebibatur. Prodest thuris cortex, & Samia terra, quæ aster appellatur, si quaternæ singulorum drachmæ cum passo sumantur. item pulegium ex aqua tritum: irinum, aut rosaceum, cum rutæ decocto: recentes uitis ramuli, cum passo detriti. Longè omnium potentissimè antidota auxiliantur, cum aqua mulsa, drachmis quatuor pota.

Cantharidum malefica & noxia uis.

CAntharidum tum historiam, tum etiam facultates superius libro secundo, ubi & earum picturam exhibuimus, adeò diffusè latèque tradidimus, ut superuacuum ducerem hoc in loco plura de eis rememorare, nisi nunc de earum malefica & noxia ui nobis differendum esset. Cùm igitur Cantharides excalfaciant recessu quarto, & exiccent secundo, nil sanè mirum fuerit, si erodant, ulcerent, & denique fumentes interimant. Nocent priuatim uesicæ, omnibusque urinæ inseruientibus membris, non modò hausiæ; sed quandoque etiam exterius illitæ, ubi exulcerare sit opus: præsertim cùm amplis admiscentur cataplasmatis, locisq; illinuntur uesicæ propinquioribus: nempe coxendicum articulis dolore diutius tentatis, uel pubi, uel rembus, uel testibus. Quo fit, ut qui has hauserint, exulcerata inde uesica, magnis in urina reddenda excrucientur doloribus. quanquam præter id omnia in uniuersum lædant uiscera, quòd suapte natura erodant, & postremò necem inferant: nanque sua uenefica, & pernicioſa ui deradunt internos meatus omnes, quibus obuiant. Proinde nec mirum si cum lotio sanguinem extrahunt, erosis ab eis uasis: neque si quando (ut recentiorum quidam dixere) penis ipse, testes, pubes, & uesicæ cervix intolerabili inflammatione uexentur. Hinc enim plerunque euenit, ut qui hauserint, urinæ stillicidio afficiantur non sine intolerabili ardore angustiaque. Cæterùm picis, & cedriæ odor, quem à cantharidibus malè affecti gustu, & olfactu percipiunt, aliunde, meo quidem iudicio, non prouenit, quàm à uaporosis humoribus in uentriculo, & iecinore adustis, intensa huiusce ueneni caliditate. Ab ea siquidem dum exuruntur humores, quædam inuicem fit commistio, quæ propriam tum gustum, tum odoratum inficiendi facultatem adipiscitur. Inflammantur præterea dextri lateris præcordia. quippe cùm ueneni uis in iecur facilius, quàm in lienem excurrat, mirum utique non est, si concitatis ibi inflammationibus, potius dextrum, quàm sinistrum ægrotet latus. Nec alia ratione fit inde fluxio dysentericæ similis, secum deferens intestinorum ramenta, quàm quòd cantharides ipsæ ad intestina descendentes acerrima sua ui, ea exulcerent, & abradant. Defectus uerò animi, ingens anxietas, cordisque angustia partim eueniunt, doloris, ardoris, intolerabilisque inflammationis Cantharidum malefica & noxia uis. Symptomatũ causæ.

exuperantia: partim uerò deleteria ui pharmaci, quæ usqueadeò resoluit uitales spiritus, & imbecillos reddit, ut inde affecto corde, hæc tam sæua oriantur symptomata. Quin & ob id uertiginosi fiunt, delirio, amentiaq; capiuntur, qui eas sumpserint, quòd uenenosæ exhalationes, quæ à colliquatis humoribus in inferioribus membris surſum in cerebrum feruntur, adeò ipsum inficiunt, ut facilè animales facultates corrumpantur, ratioque ipsa pereat. Sed ut his omnibus succurratur incommodis, primùm sanè necessarium fuerit (ut etiam Dioscorides inquit) cantharidas ipsas extra corpus ducere, crebris excitatis uomitionibus, ijs nimirum medicamentis, quorum in huius libri præfatione meminit Dioscorides, atque etiam nos mentionem fecimus in nostra in eam longa commentatione. Quinetiam acribus clysmatis opus est, ut per hæc deuocentur, quæ ad intestina descenderunt. Fit enim ut exhaustis è corpore cantharidibus, non magno postea negotio accidentibus, incommodisque præsidia adhibeantur. Quandoquidem exulceratæ uesicæ, cui suapte natura plus nocent cantharides, quàm cæteris internis uisceribus, succurritur refrigerantibus, lentis, & pinguibus simul mistis medicamentis, frigida nanque inflammationes extinguunt, mulcentque earum dolores: pinguia ueneni acrimoniam obtundunt: lenta uerò, ac uiscosa cùm internis partibus pertinaciter inhæreant, non modò diu medicamenta in exulceratis retinent locis; sed etiam sanas partes muniunt, ne ueneni uim admittant. Idcirco ad hoc mirificè præstat lac humanum ab ipsius uberibus exactum, crudum, recensque butyrum eclegmatis modo linctum: psyllij, cydoniorum malorum, & maluæ seminis spissamentum: item serapium ex nymphææ floribus, & purpureis uiolis, quin & quod ex papaueribus conficiunt: nec non lactucæ, & portulacæ, & cucumeris, & cucurbitæ succus: præterea cremor, lactis speciem referens, qui è papauerum, melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, anguriæ, & lactucæ semine exprimi solet, affusa uiolarum aqua, aut radicis althææ, aut solani, quod uesicariam, et halicacabum uocant. cuius etiã rubentes baccæ decem, uel duodecim numero fractæ, & ex aqua portulacæ, uel ptisana bordeacea potæ, hoc in negocio præsentaneo remedio prosunt. Facit ad hoc & amygdalinum oleum, quod scilicet ex dulcibus elicitur nucibus, unciarum sex pondere hausum. Huic autem præfertur, quòd è recentibus pineis nucibus exprimitur. Sed omnium præstantissimum est, quod è semine albi papaueris eximitur. quandoquidem hoc præter id quòd tanquam pingue plurimum conuenit, potest suapte natura inflammationes extinguere, ueneni acrimoniam retundere, & dolores quantumuis uehementes sedare. Sunt etiam qui præferant aquam, quæ feruentis balnei calore uitreis instrumentis elicitur è maluæ foliis, ibisci radicibus, & recentibus cucurbitæ ramentis: quòd propria ui urinæ ardoribus opem ferat, & intestinorum inflam ationes repellat. Porrò succurritur exulceratis intestinis, ijsdem sanè medicamentis, quibus ad dysenteriam utimur: nempe pinguium carnium iuribus clystere infusis, addito birci, cerui; adipe: & omphacino rosaceo, plantaginis aut portulacæ aqua prius elota. Prohibentur halitus cerebrum petentes, dissoluunturque assumptis antidotis, quæ uenenis resistunt, & humores putrescere non sinunt. quinetiam cataplasmatis ex frigidis, repellentibusq; succis, sinciputi, & coronali futuræ illitis. In summa frangitur, atque demolitur ueneni uis, Dioscoridis testimonio, ualentibus antidotis, ueluti theriaca, aut Mithridato, aut (ut scribit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum capite de terra Lemnia) eo antidoto, de quo & nos superius locuti sumus, quod fit ex ipsa Lemnia sphrahide, & iumperi baccis. Prosunt insuper epithemata corroborantia, itemq; inunctiones, quæ ex odoramentis constant ualentioribus: præsertim oleum nostrum de scorpionibus superius descriptum aduersus uenena. Refert Galenus libro secundo de antidotis Asclepiadis autoritate, cantharidas proprio ueneno remedium & antidotum esse, si earum pedes, & alæ tritæ cum melle eclegmatis modo paulatim assumantur. Id quod etiam asserit libro XI. simplicium medicamentorum, ut superius libro secundo in earum quoque mentione retulimus. Hoc idem scribit Aetius à Galeno fortasse mutuatus lib. XIII. cap. XLIX. sic inquiens. At uerò contrariæ affectionis ratione, quantum mihi aliud his auxiliantur cantharidum alæ, & pedes cum passo pota. hæc Aetius. Veruntamen cùm huiusce modi remedium suspicione non uacet (non propterea Galeni testimonium reijciendum putauerim) cumq; à multis improbetur, atque ipse nullum adhuc eius periculum fecerim; ideo nec ipsum damnare, nec probare ausim. Arabes nanque pro certo habent, omne uenenum, quod cantharidibus insit, earum tantùm alis, pedibus, & capitibus inesse. Quare cùm cantharidas suis immiscent medicamentis, tam intus sumendis, quàm extrà adhibendis, iubent contra Græcorum sententiam, ut capita, alæ, ac pedes abscindantur. quanquam credendum arbitror Arabas Hippocratem perperàm intellexisse, ut ultimo commentario de ratione uictus in morbis acutis scribit Galenus. Sed quoquomodo res se habeat, ambarum partium placita in medium attulimus, ut unusquisque suam in hac re sequatur sententiam. Nos tamen suspecta medicamenta semper dimittenda iudicauimus, atque his utendum, de quibus inter probatos authores, & doctos uiros conuenit. Sunt è uulgaribus, qui ad epotas Cantharidas acetum commendent. Sed id equidem probare non ausim, quòd antiquorum, recentiorumque repererim neminem, qui scriptis tradiderit acetum contra cantharidas auxiliari. Quinetiam medentur urinæ ardoribus, & pudendorum inflammationibus, non tantùm ea medicamenta, quæ per os sumuntur; sed ea quoque, quæ exterius illinuntur. Præstant igitur ad hoc rosaceum, omphacinum oleum, uiolaceum, & quod fit ex nymphææ floribus: item quod ex papaueris semine conficitur, quodq; ex ijs paratur fructibus, quorum plantam appellant aliqui Balsaminam, alij uerò Caranzam, cuius historiam, ac facultates superius libro quarto descripsimus, cùm de uite nigra differemus. In quem usum hæc non modò exterius illinuntur pubi, peni, & testibus; sed etiam in pudendi meatum clystere injiciuntur, præsertim addito oui albo diutius rudicula agitato, aut sedi succo, aut hyoscyami, aut portulacæ, aut lactucæ. Maximè etiam prodesse compertum est, si ad umbilicum usque duabus aut tribus horis sederint patientes in aquæ tepentis balneo, cui ibisci radices, maluæ folia, & semina, uiolarum flores, psyllij, cydoniorũ malorũ, fœnigræci, & lini semen, bordeum, & hyoscyamũ, et id genus alia fuerint incocta. Postremò ad omnes huius ueneni reliquias, quæ corpori hæsissent, eradicandas, læsaq; membra roborandа, & ad pristinum

Cãtharidum ueneni curatio.

Cõtrouersia inter Græcos & Arabas.

priſtinum temperamentum reſtituenda, probatiſſimum erit medicamentum bis in die mane, & veſperi, electuarium mox deſcribendum, unciæ pondere ex humano, uel caprillo, uel aſinino lacte potum. Fit autem hoc modo. Accipe nucleorum pinearum uncias tres: nucis Indicæ recentis uncias duas: piſtaciorum ſeſcunciam: ſeminum melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, papaueris albi, maluæ, ſingulorum unciæ dimidium: corticis arboris thuris drachmas tres: margaritarum, coralliorum amborum, ſantalorum alborum, ſingulorũ ſeſquidrachmam: ſucci glycyrrhizæ drachmas duas: baccarum iuniperi drachmam unam: gummi Arabici ſeſcunciam: terræ Lemniæ drachmas ſex: ſucci baccarum halicacabi, portulacæ, ſingulorum unciam ſex, diluti uiolarum uncias octo: ſpiſſamenti è ſeminibus malorum cotoneorum, aquæ uiolarum maceratis, uncias ſex: ſerapij uiolacei uncias quatuor: de floribus nymphææ, de papauere, cuiuſque uncias decem. Quæ terenda ſunt, conterito, deinde commiſtis omnibus ſecundum ſeplaſiariorum regulam, electarium facito: quo utitor, ut antè diximus.

Electarij deſcriptio.

Πιτυοκάμπαι. PINORVM ERVCAE. CAP. II.

IIS qui erucas pinorum hauſerint, illico dolor in ore & [a] palato exoritur: uehemens alui, linguæ, ac ſtomachi inflammatio torquet: inteſtina dolor excruciat, ita ut pruriginem ſentire uideantur: corpus totum exæſtuat: faſtidium urget. Quibus eſt ſuccurrendum remedijs, quæ deuoratis cantharidibus dantur. Peculiariter tamen pro ſimplici oleo & irino, melinum, quod è cotoneis pomis & oleo temperatur, accipiemus.

[a] Meum. ſ. per. i. urina.

Βούπρηστις. BVPRESTIS. CAP. III.

QVi bupreſtin biberunt, non diſsimile nitro uirus ſapiunt: ſtomachi, uentriſque uehemens dolor inſequitur: tam uenter quàm ſtomachus mirum in modum, ut in aqua inter cutem, difflatus, inturgeſcit. uniuerſa corporis facies contenditur: urina ſupprimitur. Quibus eadem, quæ potis cantharidibus auxiliantur. Priuatim poſt uomitus, & uacuationes, quas clyſteribus molimur, aridæ ficus proſunt: item earum decoctum, ex uino. Vbi uerò iam ferè pericula inclinantur, Thebaicarum palmularum cibo, aut earundem tritarum in mulſo, aut lactis potu, iuuantur. Pyrorum etiámnum omne genus eſſe, & lac humanum bibere, conuenit.

DE bupreſtibus, & pinorum erucis ſuperius libro ſecundo ſatis diſſeruimus, quantum ad earum hiſtoriam attinet: nunc harum uim ueneficam proſequimur. Hæc igitur animalia etſi pota, aut aliàs in uentriculum ingeſta, quædam ſymptomata, & incommoda pariant, ab his planè diuerſa, quæ ab epotis cantharidibus inferuntur; tamen & ipſa eandem expetunt curationem, eademq; poſtulant medicamenta, quibus in epotis cantharidibus utimur. Verùm aduerſus hæc quoque nonnulla propria, peculiariaq; habentur antidota, quorũ cùm latius meminerit Dioſcorides, non eſt cur nos de ijs plura dicamus.

Σαλαμάνδρα. SALAMANDRA. CAP. IIII.

SI ſalamandram hauſerunt, linguæ inflammatio conſequitur: mens, & ſermo præpeditur: tremor cum torpore, aut horrore quodam, ac exolutione accedit: partes nonnullæ corporis liuoribus circunquaque ſugillantur: fæpeque, diutius immorante ueneno, putreſcentes defluunt. Quibus præſtabimus cuncta, quæ potis cantharidibus. Peculiaria uerò remedia, reſina pinus, aut galbanũ ex melle linctum, & aiugæ decoctum, in quo nuclei pinei conterantur: urticæ quoque folia, cum lilijs & oleo decocta. Proſunt etiam oua teſtudinis marinæ, aut terreſtris cocta: item ranarum ius, cum quibus eryngij radix incocta ſit.

Salamandræ uenefica natura.

NOn ſolùm ueneno inficit, & necem adfert Salamandra ſicca, & in puluerem pota, uel clam cibis admiſta; ſed etiam morſu, uiperarum modo, cæterorumque ſerpentium uenenum eiaculantium. Quin & fructus, & herbas inficit tum ſaliua quadam, tum mucoſa ſpecie, quæ è toto eius corpore ſudat, magno deguſtantium diſcrimine: ſiquidem plerique reperti ſunt, qui hoc tantùm ueneno periere. Proinde mirum non eſſe uidetur, ſi recentiorum quidam tradiderunt, integras quandoque interiiſſe familias: quòd aquas bibiſſent, in quorum puteos fortè Salamandra ceciderat: uel quòd panem tantùm comediſſent furno incoctum, qui lignis ea infectis concaluerat. Quibus tamen non uſquequaque credendum exiſtimo, cùm ignium ui uenena omnia abſumantur. Sed potius adſtipulandum fuerit Plinio, qui libro XXIX. cap. IIII. non ex pane furnis incocto, in quibus ligna ſalamandræ ueneno infecta, accenſa fuiſſent, quoſdam iam fuiſſe necatos prodidit, ſed ex panis cruſta lignis inaſſata pede tantùm ſalamandræ contactis, ut eius uerba teſtantur, cùm inquit. Inter omnia uenenata ſalamandræ ſcelus maximum eſt. Cætera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimunt, ut omittam, quòd perire conſcientia dicuntur homine percuſſo, neque amplius admitti ad terras. Salamandra populos necare improuidos poteſt: nam ſi arbori irrepſit, omnia poma inficit ueneno, & eos qui ederint, necat frigida ui, nihil aconito diſtans. Quinimmo ſi cõtacto ab ea ligno uel pede, quo cruſta panis incoquatur, idem ueneficiũ eſt, uel ſi in puteum cadat. Quippe cùm ſaliua eius quacunque parte corporis, uel in pede imo reſperſa, omnis in toto corpore defluat pilus. hactenus Plinius. His igitur, qui hauſerint (ut Aetius eſt author lib. XIII.) præter ea quæ à Dioſcoride ſcribuntur,

Digitized by Google

Salamandræ uenenati curatio.

Stellionum confid.

Stellionum morſus remedia.

maculæ in totum corpus exoriuntur albæ, deinde rubeæ, poſtremò nigræ, quæ tandem putreſcentes, minuerſum deglabrant corpus. Sic uenenatis ſuccurritur (ut Dioſcorides ait) iiſdem remedijs, quæ ad cantharidas præſtant. Quod tamen aliquibus minimè uidetur rationi conſonum. quandoquidem cùm ſalamandræ uenenum maximè frigidum, humidumq; ſit, cantharidum contrà calidiſſimum, & exiccans, nullo quidem pacto conſentaneum cenſent, quòd iiſdem utriſque ſuccurratur medicamentis. Verùm his illud reſpõdi, meæ quidem ſententia, reſponderi poſſe, quòd ubi Dioſcorides ſalamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus, quæ in uniuerſum fiunt, duntaxat intelligit, nempe ut quàm citò fieri poſſit, uenenum è uentriculo, & inteſtinis extrahatur crebris uomitionibus, & clyſmatis acrioribus: in cordiſque præſidium dentur theriaca, Mithridatium, aliáque generoſa antidota, quæ pota cor ipſum à uenenatis omnibus tuentur. Siquidem in cantharidum capite, quod omnium primum habeatur, generalis methodus Dioſcoridi tradenda fuit, ne eadem per ſingula capita ſæpe fruſtra & ineptè repeterentur. Quare ſcitè cùm ad cantharidum remedia legentes reijcit, de generalibus tantùm intelligit. Auicenna eandem ſalamandris adhibet curationem, quam opio, quòd tam hoc, quàm illæ frigidiſſimo ſint temperamento. præſertq; cæteris theriacam, Mithridatis antidotum, reſinam terebinthinam, ſtyracem, urticæ ſemen, & cupreſſi frondes. Cæterum quoniam ſalamandra ſui corporis forma STELLIONES mortiferi etiam morſus animalia mihi in mentem reuocauit, cùm eorum peculiarem mentionem non fecerit Dioſcorides, non alienum fore duximus, eorum primùm hiſtoriam deſcribere deinde uenenati morſus remedia in medium adducere. Sed an lacertarum generi legitimè ſtelliones adſcribi poſſint, profectò non auſim decernere: quanquam nõ deſint, qui aſſerant, maiores lacertos, quos uulgò appellamus Ramarri, alij Ligures, alij uerò Lucerti, ueros eſſe ſtelliones. Quorum tamẽ ſententiæ non poſſum ſubſcribere. quandoquidem Plinius libro X. cap. XXV. & XXVI. Stelliones inquit eſſe lacertarum figura, & chamæleonum quodammodo naturam habere, ut qui uore tantùm uiuant, præterquàm araneis. Ex quibus fateri licebit, ſtelliones non eſſe noſtrates lacertos. nanque hi cochleas, cicadas, locuſtas, & papiliones deuorant, & id genus animalcula. Ad hæc copioſum in uenis continent ſanguinem, & amplo referti ſunt iecinore, hominibuſq; haudquaquam inimicantur, quin potius eos amant. Contrà uerò ijs aduerſantur ſtelliones, Plinio auctore lib. XXX. cap. X. ubi nullum animal fraudulentius inuidere homini tradidit. Præterea (ut idem eodem loco ſcribit) ſtelliones hyemant in domibus in locis oſtiorum, & feneſtrarum, aut cameris, ſepulcriſue. quapropter uenatores obſeruant cubile eorum æſtatibus. Ibi uere incipiente fiſtis harundinibus textas opponunt caſſas decipularum modo, quarum anguſtijs etiam gaudent. Venantur autem eos, ut eorum ſenectam, qua ut ſerpentes quotannis exuuntur, facilè conſequantur: quòd nihil ei remedio in comitialibus morbis præferatur: ex more enim exutam ſenectam illico deuorant. Hinc igitur ſanè perſpicuum fuerit, ſtelliones à maioribus Italicis lacertis differre: hi ſiquidem in campeſtribus, in frutetis, ſepibus, & macerijs degunt: illi uerò in ſepulcris, & domibus noſtris oberrant. Proinde iubet Dioſcorides, ut qui in uenenorum timore uerſantur, & culinam ſubdiali loco apparare nequeunt, ſub tecto apparent. Sed tum diligenter laqueataria animaduertenda, quòd frequenter à ſuperioribus contabulamentis animalia decidunt, exigua quidem, ſed quæ non modicam perniciem moliantur, ut phalangia, ſtelliones, & alia quædam reptilia. Quòd autem ſtelliones in Italia proueniant, teſtis eſt Ariſtoteles libro VIII. cap. XXIX. de hiſtoria animalium, aſſerens in quibuſdam Italiæ locis ſtelliones morſu homines perimere. Sed qui ſint, nullam habeo hiſtoriam clariorem. Quanquam his coniecturis iandiu exiſtimauerim ea lacertarum genera eſſe ſtelliones, quæ in Hetruria in noſtris morantur domibus, præſertim quibuſdam prope terram foraminibus, à nobis uulgò Terrantola appellata, de quibus ſuperius libro ſecundo latius diximus, de lacerta Calcidica differentes. Quandoquidem hoc animal lacertis perſimile uiſitur, & araneos maximè uenatur, ut Plinius inquit, item Ariſtoteles libro IX. cap. primo de hiſtoria animalium. Dorſo præterea maculis quibuſdam nitet ſtellarum modo radiantibus, unde & fortaſſe nomen. Quinetiam, quòd uenenum morſu relinquant, cùm è cauernis exeunt, ſtatim in Hetruria necantur. His (ut audio) abundat Syria in caminis potius, quàm aliubi commorantibus. Varia ſanè ſunt huiuſcemodi animalium genera, de lacertis, chamæleontibus, ſcincis, crocodilis, ſtellionibus, & ſalamandris loquentes: quippe quoniam in unoquoq; horum genere habentur differentiæ tum formæ, tum coloris, tum magnitudinis. Obſeruaui ego ſalamandras in quibuſdam Germaniæ ſyluis uniuerſo dorſo nigerrimas, pectore uerò, & uentre admodum rubentes. Sunt & in Vtinenſibus aquis degentes, cauda anguillarum modo lata, & rotundo roſtro, aluo admodum rubente, nigricante dorſo, nullis maculis reſperſo. Quod etiam ſcincis euenit: nam & hi in Italia habentur Vicentino agro parui & nigricantes, ijs utique abſimiles, qui ab Alexandria Aegypti Venetias comportantur. Sicuti & in Arabia lacertæ ſunt bicubitales. In Niſa Indiæ monte XXIIII. pedum longitudine reperiuntur. Et in ea fortunatarum inſula, quæ Capraria nuncupatur, magnæ admodum, & copioſæ. Sed ut ad ſtelliones iam noſter redeat ſermo, eorum morſibus ſuccurrendum eſt theriaca, Mithridatis antidoto, & alijs, quæ in uniuerſum uenenoſorum animalium morſibus opitulantur. Imponuntur priuatim maximo præſidio, demorſis iam locis contriti ſcorpiones. Proinde oleum noſtrum de ſcorpionibus, de quo abunde in prima huius couamentatione diximus, ijs præcipuum fuerit antidotum. Si uerò quis uenenum hoc in potu cibóue ſumpſerit, primùm tum uomitione, tum clyſteribus extrahendum erit: mox ualentioribus antidotis cordi ſuccurrendum. Illud poſtremò non ignorandum eſt, quòd (ut Plinius inquit) ex ſtellionibus fit malum medicamentũ: nam cùm ſtellio immortuus eſt uino, faciem eorum, qui biberint, lentigine obducit. Ob id in unguento necant eum inſidiantes pellicum formæ. Remedium eſt oui luteum, & mel, ac nitrum.

Ἐφήμερος.

Ἐφήμερον. EPHEMERVM. CAP. V.

SVmpto ephemero, quod aliqui Colchicon, aut syluestrem bulbum appellant, pruritus in toto corpore excitatur, non secus atque ijs, qui urtica, aut scilla lacessuntur: interna rosionem sentiunt: stomachus cum ingenti grauitate exæstuat. cæterùm inualescente morbo, cruor strigmentis admistus, per aluum exigitur. Quibus, ut ijs qui salamandram hauserunt, uomitione aut clysteribus auxiliari conueniet: sed antea quàm uenenum inualescat, dandum est decoctum frondium quercus, aut glandium, aut malicorij: lac bibere prodest, in quo serpyllum sit decoctum: item succum sanguinalis herbę, aut ramorum uitis, aut rubi, aut medullæ recentis ferulæ, aut myrti cum uino. Baccæ autem myrti tusæ crudæque, & aqua maceratæ, ut liquor inde sumatur, opem ferunt. Media castaneārum tunicula, similem effectum præbet, si, cruda in aliquo supradictorum succo sumpti tetur: origanum quoque cum lixiuio epotum. eximiè iuuantur asinini lactis, aut bubuli calidi potu etiamsi in ore contineant: ita ut quibus copia lactis huius adsit, non aliud desideretur.

Ephemeri ueneni curatio.

COlchici Ephemeri historiam pictura nq; reddidimus libro quarto, ubi ea attulimus, quæ in ipso consideranda nobis occurrebant. Eius autem uenene medendi ratione hoc loco adeò diffusè tradidit Dioscorides, ut plura ab alijs, qui post ipsum claruerunt, consequi mihi non licuerit. Danda igitur opera est, ut primùm (quod in alijs quoque sæpenumero dictum est) crebræ uomitiones, & clysteres suum præstent auxilium. deinde propria antidota exhibenda sunt, præsertim humanum lac, asininum, bubulumq;. Nec tamen omittenda, quæ in uniuersum omnibus uenenis resistunt, de quibus iam sæpius diximus. Sed quoniam inter uenenata recensentur Anacardia sic Mauritanis uocata, forma ephemero quadamtenus proxima, quamuis colore dissimiliaq; item Staphis agria, quæ & perniciosa habetur, & eiusdem ferè cum anacardijs temperamenti; cùm hæc Dioscoridi prætermissa uideantur, sintq; medicamenta, quibus quotidie ad uarios humani corporis morbos utimur medici, ab instituto nostro defecisse putarem, nisi horum quoque naturæ ueneficæ propria assignassem remedia. Præsertim cùm sæpe contingat, quòd hæc medicamenta (quæ crassa quorundam circumforaneorum ignorantia est, qui non modò non mederi, sed uix etiam legere sciunt) propinantur, nullis seruatis ponderibus, nec mensaris, nullisq; additis medicamentis, quæ illorum uim maleficam frangant: unde nonnunquam miseri ægrotantes in tam magna incidunt discrimina, & tam sæua sequuntur symptomata, ut nisi postea à peritis medicis remedia & antidota adhiberentur, facilè deperirent. id quod plurimis euenisse scimus. ANACARDIA igitur tā in potionibus hausta, quàm alias ingesta præter quàm quòd fauces, guttur, & uentriculum inurunt, & usque adeò uniuersum excalfaciunt corpus, ut inde febres oriantur, excitant & paralysim in quibusdam corporis membris, & ratiocinatricem facultatem corrumpunt, quòd sua calorifica ui atrum succum exurant. Quibus est succurrendum, factis antea uomitionibus ac clysterijs, oleo amygdalino dulci, aut è pineis nucleis, aut è nucibus Indicis, aut è papaueris semine, aut recenti butyro, & bubulo lacte. Dantur hæc affatim in potu, magno sanè iuuamento. Quin & alia pinguia medicamenta conueniunt: nempe pinguium carnium iura, suillus, & anserinus adeps liquefactus, quadrupedum, & uolatilium cerebrum, & ossium medulla. quandoquidem his amplissima inest facultas (ut pluries diximus) qua uenenorum calidorum omnium feruor extinguitur, retunditurque acrimonia. Præterea ijs auxiliantur omnia, quæ suapte natura refrigerant, uel quæ arte fuerint refrigerata. Proinde Auicenna Anacardiorum feruori extinguendo cæteris præstulit bubulum lac accescens, uiolaceum oleum, & hordeaceam ptisanam, prius tamen glacie, uel niue frigefactam. Veruntamen proprium Anacardiorum antidotum sunt Iuglandes, & pinorum nuclei aliquantisper torrefacti. Cæterùm STAPHIS AGRIA, anacardijs (ut paulò superius diximus) temperamento respondet, quòd admodum calida sit, ac urens. Quare eadem sanè adfert incommoda, quæ anacardia, & cantharides. Adurit enim fauces, & palatum, uomitiones commouet, uentriculi erosiones facit, & dissentericos fluxus ciet, postremò strangulat, nisi statim succurratur. Sed cùm hæc sua sponte & propria facultate uomitiones moliatur, non aliter est prouocandus uomitus. Verùm animaduertendum est, an ipsa reijciatur. quod ubi non euenerit, dulce amygdalinum oleum in potu fuerit dandum, admisto hydromelitis plurimo: atque interim cogantur ægri, ut continuò inambulent, nanque hoc tantùm medicamento ualentissimè per uomitum exigitur. Nec tamen ob rā negligantur clysteres, quorum pluries meminimus, ut si ramentum ipsius aliquod ad intestina descenderit, his extrahi possit. Reliquum uerò curationis sumatur è cantharidum curatione, non omissis uniuersalibus antidotis.

Anacardiorū ueneni signa, & curatio.

Staphidis agriæ noxa, & curatio.

Δορύκνιον. DORYCNIVM. CAP. VI.

DOrycnion, quod aliqui manicon solanum appellarunt, epotum, lactis saporem in gustu refert: continentes singultus ciet, humor linguam uexat, sanguis confertim reijcitur: mucosa quædam perinde quasi dysentericis, aluo egeruntur. Itaque antequàm aliquid ex ijs eueniat, auxilio sunt antedicta, uomitus, clyster, & quæcunque potum uenenum expellere possunt. Priuatim ijs opitulatur, aqua mulsa, [a] lac caprillum, aut asininum, dulce uinum, quod tepidum cum aniso bibatur, amygdalæ amaræ, gallinacea pectora decocta. quinetiam conchylia omnia, tam cruda quàm tosta esse, salutare est. conueniunt & locustæ marinæ, & gammari, & pota eorundem iuscula.

[a] Mεθυ. πόσις.

De dorycnio

Dorycnij ueneni confid.

DE dorycnio satis disseruimus libro quarto, quantum quæ nostra esset de eo sententia, ingenuè dicendum erat. Hoc tamen loco non tacebo, quòd idem esse non arbitror Dorycnium, & manicum solanum. quādoquidem duobus capitibus libro XIII. *de his tanquam de diuersis disseruit Dioscorides. Verùm enimuero etsi hoc in loco dixerit is, reperiri quosdam, qui Dorycnium manicum solanum appellarunt; non tamen id esse uerum asserit, sed aliorum tantùm refert opinionem, quam nec probandam censet. Cæterùm Solano manico ueneficam uim ineſſe conſtat, utpote quod eos, qui ipſum hauſerint, maximis afficiat incommodis, ut ipſe Dioſcorides teſtatur loco citato, cùm inquit. Solani manici radix drachmæ unius pondere pota ex uino, facit ſpecies uanas, imagineſque non iniucundas obuerſari: ſed duplicatus hic modus, ad tres uſque dies mentis alienationem adfert: quadruplicatus uerò interimit. Remedio eſt aqua mulſa copioſius pota, & uomitione reiecta. Has pernicioſas facultates, earumque remedia loco dicto reddidit Dioſcorides Solano manico: cuius tamen hic inter uenenatas plantas poſtea non meminit. Ibidem libro quarto non aliam uim maleficam Dorycnio aſſignauit Dioſcorides, quàm quòd copioſius hauſtum mortem adferat. Hinc itaque coniicere auſim, quòd eadem utriſque medicamenta facilè competere poſſint. Dorycnium Auicenna uuam uulpinam uocat, nec tamen plura de eo retulit, quàm ſcripſerint Dioſcorides, & Paulus. Idcirco hoc in negocio à Dioſcoride minimè diſcedendum erit, nec ab ijs præterea medicamentis, quæ nobis inferius in opij curatione deſcribentur. Cæterùm non minus lethiferum eſſe Solanum maius, quod uulgo Italis appellatur herba bella donna, cùm non ſolùm eius baccæ deuoratæ, ſed ipſa quoque radix quandoque loci cauſa paraſitis exhibita, qui ad lautas menſas, etiam inuitis Dominis, accedere ſolent, oblectamenti non parum conuiuantibus afferre ſoleat. Siquidem ſi cultello deraſa ſcrupuli pondere in uini ſeſcuncia maceretur horis ad ſummum duabus, & deinde percolato diluto, ac digitis preſſo, id uini recentis addatur, quod poculum repleat, totumque potandum propinetur, ſit paulò poſt, ut qui biberint nihil prorſus edere poſſint, magno ſpectantium oblectamento. uerùm qui hoc ſuco utuntur, priuſquàm menſæ aſſideant, paraſitos ad ientaculum inuitant, ut fucatum uinum propinent. Diſcutitur fucus ariſu, aceto potui dato. Id enim præſentaneum antidotum eſt. Hanc huiuſce radicis facultatem fortè fortuna primus adinuenit Franciſcus Calzolarius pharmacopœus Veronenſis, rei plantariæ ſtudioſiſſimus, qui mihi id reuelauit. Sed animaduertendum eſt, ne modus excedatur, nam ſi propinetur copioſius, ſtrangulando interficit. Succurritur noxæ ijsdem medicamentis, quibus Dorycnij, & manici Solani noxa ſuperatur.*

Solani manici ueneni noxa, & curatio.

Ἀκόνιτον. ACONITVM. CAP. VII.

AConitum ſtatim in lingua inter bibendum, cum adſtrictione quadam dulceſcit: & ſubinde, potiſsimum cùm exurgere conantur, uertigines offundit: lacrymas ciet: grauitatem pectori, & præcordijs adfert, ſimulq; crebri ſpiritus deſtantur. Quare ueuenum uomitione abigi, aut clyſtere per aluum egeri opus eſt. Vtimur inter propinandum, origano, ruta, marrubio, uel abſinthij decocto, cū uino abſinthite, uel [a] ſemperuiuo, uel abrotono, chamelæa, aut aiuga. Prodeſt etiámnum opobalſami drachma, cum melle aut lacte cum caſtorio, pipere, & ruta, æquis ponderibus ex uino. coagulum hædi, leporis, aut hinnuli cum accto: ferri quoque ſtercus, item uinum in quo aurum, ferrum, argentumve cādens reſtinguatur, potum: lixiuiaque cum gallina, & uino decocta, aut carnium bubularum præpinguium iura, cum [b] uino ſumpta. Fertur & aiuga priuatim ipſis ſubuenire.

a Cat. ἀλυσσον. i. erucā.

b Meum. ὄξει. i. aceto.

Aconiti ueneni confid.

AConiti complura haberi genera, quiſquis facilè noſſe poterit, qui ſuperius libro quarto eorum Icones examinauerit. ſiquidem genera duodecim ibi reperiet, quæ omnia deleteria ſunt facultate. In quibus indagandis ſedulam nauauit operam Franciſcus Calzolarius Veronenſis, rei plantariæ ſtudioſiſſimus. Nanque is ſex Aconitorum genera adinuenit in Monte quem Baldum uocant: quæ quarto lib. Poſtremo loco appingi curauimus. Et ad me tandem ea tranſmiſſa ſunt à Clariſſimis Medicis Dominico Montiſauro, & Hieronymo Donzellino; qui omnia, Calzolario ipſi accepta referunt. Itaque tametſi permulta habeantur Aconiti genera: nempe tria, quæ cynoctona, lycoctonaq; appellantur, & quartum pardalianches uocatum, quæ omnia ueneficam uim ſortiuntur; unam tamen, & eandem expoſcunt curationem. Refert Aetius, præter Dioſcoridē, eos qui hauſere, poſt dulcedinem, & adſtrictionem amaritudinem percipere: adſtringuntur deinde maxillæ, ſubſequuntur morſus, & eroſiones ſtomachi. Quibus niſi illico ſuccurratur, caligant oculi, & ſubcruenti uiſuntur. Oboriuntur tremores, corpusque uniuerſum intumeſcit, ſiuntque ægri hydropicis ſimiles. Medendi ratio à Dioſcoride petenda: quippe qui uſqueadeò præſtantia deſcripſit medicamenta, ut Aetio, & Auicennæ plura non reliquerit addenda. Attamen Conciliator Aponenſis, qui inter recentiores de uenenis luculenter ſcripſit, aconitum bibentibus ſphragidem Lemniam commendauit drachmarum duarum pondere ex calida potam: dein uomitum excitari iubet: à uomitu theriaca eodem pondere exhiberi, ex uino in quo incocta fuerit gentiana. Atque adeò putat Aconiti præcipuum eſſe antidotum longæ ariſtolochiæ radicem. Cæterùm dum hæc ſcriberem, mihi in mentem uenit nonnunquam inter uenenatas plantas haberi ſcillam, flammulam, urticæ, & dracuncułi ſemen, quæ etiam hic ſilentio prætermiſſa fuerint à Dioſcoride, optimum inſtitutum eſſe putaui, nunc de ſingulorum ueneno, eiusq; remedijs nonnulla commemorare. Sunt igitur in SCILLARVM *genere, quæ ſuapte natura uenenoſa proueniant: ſunt etiam contrà quæ nullo imbutæ ueneno in medicum ueniant uſum. Hæ potæ, uel aliàs ingeſtæ, nullam pariunt noxam, niſi earum plus, quàm par ſit, aſſumatur. Illæ uerò ſua maleſica ui, etſi quàm parcè deuorentur; illico tamen hominem torquent, quemadmodum fungi. Venenoſa autem ſcilla (ut Meſues, ac cæteri Mauritanorum tradidere) ſola nec alteri annexa prouenit, locisq; oboritur fœdis, ac grauicolentibus, ut apud ther-*

Scillæ uenenoſæ noxa, & curatio.

Digitized by Google

mas. Discant igitur diligentissimi sepla siarij ijs uti scillis, quæ simul connascuntur, sapore amaro, acri, simul & dulci, splendentibus undique laminis. Quandoquidem nulla his facultas ineſt, qua corpus læsi possit: nisi fortasse, ut dictum est, plus earum assumeretur, quam ferre posset natura. Quamobrem de his differens Auicenna inter uenenatas plantas seu septimæ quarti uoluminis, sic inquit. Scillæ malæ aut probatæ longior usus, quàm par sit, uentriculum exulcerat, & intestina, ipsasq; mesaraicas uenas, aliosque meatus, qui è uentriculo in iecur permeant. Quo fit, ut in uisceribus oriantur punctiones, acutiq; cruciatus, & inde dysenteria. Quibus incommodis succurritur lactis potu, in quo ferrum, quod Græci stomoma, nos uerò chalybem appellamus, pluries restinctum fuerit, deuoratisque ouorum uitellis, in aceto decoctis. Quinetiam ijs frixa cibaria conferunt, pinguia carnium iura, recens, cruduméq; butyrum, & extrema iuuenum quadrupedum membra, aliáque permulta, de quibus latius egimus, cùm de cantharidibus sermo haberetur. Nec minora facit incommoda

Flammulæ uenenum noxa, & curatio.

FLAMMVLA *uocata, cuius historiam scripsimus libro quarto in alterius clematidis mentione. Ipsa enim præter uenenosam quam possidet facultatem, excalfacit ordine quarto, adeò ut ualentissimè corpus exulceret, ubi fuerit imposita. Ingesta uerò fauces, guttur, uentriculum, & intestina magnis afficit ardoribus. Quin et intolerabilem excitat sitim, & aridam reddit linguam: intestina deradit, & ardentem pellit urinam. nam quãdoque tam altè excoriat, ut erosis uasorum tunicis, mictu sanguis reddatur intolerabili sanè dolore. Ad hoc facit, auxiliaturq; excitatis prius uomitibus, & clysteribus infusis, lac bubulum suo cum butyro potum, aut alio recenti admissum, item amygdalinum oleum, aut è pineis nucleis, aut Indicis nucibus, aut papaueris semine expressum. Quippe (ut iam sæpenumero diximus) huiusmodi acutorum curatio, non est aliunde petenda, quàm à pinguibus, & seminum quorundam crassamentis. Præstat hoc in negotio & iecur fouere, lactucæ, portulacæ, & intubi hortensis succo: item sant alis aqua rosacea maceratis; quin & balicacabi baccas deuorare prodest. Quòd si cruenta cum lotio reddantur, illinantur statim renes, pubes, testes, & ipsa demum uirilia, rosarum, polygonij, plantaginis, cynogloßi, papaueris, lactucæ, & hyoscyami succo. Opitulantur etiã clysteres è bubulo, aut caprino lacte, aut è pinguibus carnium iusculis infusi, addito rosaceo, & uino è myrtinis baccis confecto, ut diffusius in cantharidum curatione retulimus. Sequitur* VRTICAE SEMEN, *id præsertim, quod lini semen refert, quo excitandæ ueneris gratia quidam utuntur. Sed cùm & ipsum in medicum ueniat usum, ac etiã quorundam cibis admisceatur, animaduertendum est, ne largius ingeratur, præsertim solùm; sed ijs adijciatur cibis, uel medicamentis, quæ eius acrimoniam excedentemque feruorem obtundere, & extinguere queunt. cuiusmodi sunt pistacia, nuclei pinei, dulces amygdalæ, nuces Ponticæ, & priuatim deglubitum sesami semen.*

Vrticæ seminis noxa, & curatio.

Nam cùm urticæ semen affatim deuoratur, non solùm (ut Auicenna est author) omnes scillæ malos præbet effectus; sed priuatim etiam continentem excitat tussim. Curatio eadem quæ scillæ. uerùm ad finiendam tussim, quæ priuatim ex urticæ semine prouenit, ea non sunt omittenda, quæ suapte natura pectoris asperitates mulcent: qualia sunt amygdalinum oleum, serapium uiolaceum, & ex ζιζyphis, saccharum quod candidum uocant, diatragacanthum frigidum, bordeacea ptisana saccharo insperſa, & id genus alia. Præstant præ cæteris (ut scribit Conciliator) ad epotum urticæ semen, malorum cydoniorum semina contusa, & ex calida aqua pota. Calidissimæ porrò, acerrimæque facultatis est etiámnum DRACVNCVLI *semen, utpote quod potum, aut in cibis sumptum, guttur asperitate afficiat, adurat, ac pungat linguam item, gingiuas, & dentes uexat: quin & corpori uniuerso ingentem calorem inducit. His noxis auxiliatur recens butyrum hausſum. Priuatim tamẽ præcipuum remedium adfert bordeacea farina in pultem conformata, additis pinidijs, aut saccharo, amygdalino oleo, uel recenti butyro.*

Dracunculi seminis noxæ, & remedia.

Μέλι τῆς Ἡρακλείας. MEL HERACLIAE. CAP. VIII.

MEl in Heraclia Ponti, ubi aconitum gigni solet, inuenitur. quod qui edunt, bibuntve, non secus afflictantur, quàm qui aconitum ebiberunt. Ijs eadem, quæ poto aconito conueniunt. Adiuuantur in primis continuo uini mulsi potu, cui rutæ folia sint adiecta.

MEllis Heracleotici historiam, & uires fusius libro secundo retulimus. Quo in loco tradidit Dioscorides (etsi id postea hic silentio inuoluerit) eos mente abalienari, ac sudore diffluere, qui illud comederint: remedio autem esse rutam esitatam, & salsamenta, aut epotum mulsum. Sed cùm iandiu in Italiam non adferatur; ideo nec curæ eius insistendum est, præsertim quòd eandem cum aconito uenenatam sortiatur facultatem, & curationem.

Κόριον. CORIANDRVM. CAP. IX.

COriandrum ob odorem latere non potest, epotum autem uocem exasperat: insaniam adfert, à temulentijs non abhorrentem. qui sumpserunt, pudenda dictu blaterant, totiusque corporis odore, uenenum fatentur. Quibus post uomitionem irino oleo concitatam, uti retulimus, merum & per se, & ex absinthio potum auxiliatur; item oleum: nec secus oua in eodem exinanita, si liquefacta in muria sorbeantur; & epota muria, & ius salsum ex gallina, & anſere: passum quoque cum lixiuia sumptum.

De coriandro

Digitized by Google

Coriandri uenęsca natura

DE coriandro libro tertio abunde diſputauimus. Et quia non ſolùm de facultatibus coriandri, quæ humano corpori prodeſſe poſſunt, controuerſia eſt inter authores medicinæ, ſed etiam de ijs, quæ eidem officere poſſunt, idcirco loco antedicto quid de prima difficultate ſentirem, & cui potiſſimum adhærerem, dixi. Cæterum de ſecunda difficultate nunc equidem ſecus ſentio, atque olim. Aliàs enim multorum ſententiam ſecutus, coriandrum ab uſu prorſus abdicandum eſſe ſcripſi, quòd omnem eius uſum nocuum eſſe exiſtimarem. Nunc uerò eius uſum tantùm immoderatum (quòd ita mentem commoueat, & mortis periculum adferat) euitandum cenſeo: idque non leuibus, ut puto, rationibus. Quas quoniam libro ſuperius citato retulimus, ideo ab eis hîc ſuperſedebimus, & ad remedia accedemus. Iis igitur, qui Coriandrũ largius ſumpſerint, præter illa quæ à Dioſcoride produntur, opitulatur theriaca ipſa ex mero pota: quin & herba uincetoxium uulgò uocata, de qua libro tertio ſcripſimus in Aſclepiadis mentione: nanque hæc proprium coriandri antidotum eſt. Subueniunt præterea raucedini, uociſque exaſperatæ gargarizationes ad id expertæ: item ea, quæ pectori conueniunt. Ad cerebri uerò noxam præſtat diamoſcum, & diarrhodarum, & id genus alia, quæ cordi, & cerebro auxiliantur.

Coriandri uenęremedia.

Ψύλλιον. PSYLLIVM. CAP. X.

a Μευμ. κώνειον. i. cicuta.

PSyllion epotum, corpori toti frigus, & torporem cum exolutione, & mœrore quodam adfert, ita ut animum deſpondeant. Cui omnia, quæ exhauſto [a] coriandro auxiliantur.

Pſyllij uenęni noxa, & curatio.

PSyllium, & eius ſemen, cuius in pharmacopolijs frequens eſt uſus (ut ſuperius libro quarto diximus) notum omnibus eſt. Hoc in potionibus hauſto præter ea, quæ à Dioſcoride illi aſſignantur indicia, conſequitur anhelitus difficultas, alui tumor, & tanta denique cordis anxietas, ut plerunque oborto ſudore frigido commoriantur ægri. Curantur qui hauſerint, primùm uomitionibus, & clyſmatis. Poſt hæc antidota illa exhibenda ſunt, quæ in uniuerſum omnibus uenenis aduerſantur. Sed & ea omnia ijs maximè ſubueniunt (ut Dioſcorides eſt author) quæ & ijs, qui coriandrum exhauſerint.

Κώνειον. CICVTA. CAP. XI.

CIcuta potu uertiginem excitat, oculisque caliginem offundit, ita ut ne minimum cernatur: ſingultus ciet, mentem turbat, extremi artus gelantur: denique conuulſi, ſuppreſſo arteriæ ſpiritu, ſtrangulantur. Quare inter initia, uti in reliquis, cicutam uomitu, excutiemus: poſtmodum dejectionem moliemur, ut quod ad inteſtina prolapſum ſit, excernamus: tum demum in meracam potionem, quæ maximo eſt auxilio, deueniemus. repetendum per interualla, in quibus proderit, lac aſininum, aut bubulum potui datum, ut abſinthium cum pipere & uino, caſtorio, ruta, mentha cum uino, aut amomi, cardamomi, aut ſtyracis uncia, aut piperis, cum ſemine urticæ & uino, aut lauri folia. Item laſer ex oleo, & paſſo, & paſſum per ſeſe largiùs potum proficit.

Cicutæ uenęficauis.

CIcutæ hiſtoriam, & facultates, quibuſque in locis magis exitialis proueniat, ita copioſè retulimus libro quarto, ut opus non ſit, ea hoc loco repetere, nec plura nobis reſtent addenda. Sed iam ad uires eius uenęficas tranſeundum eſt. Pota hæc, uel in cibis ſumpta (ut Dioſcorides inquit) uertigines excitat, uiſum adimit, oculis caligine offuſa, & mentem uſqueadeò perturbat, ut in furorem agi uideantur, qui hauſerint. Quæ omnia experimento nobis comperta ſunt. Quippe cum ruſticus quidam magnifici Ioannis à Turri uinitor non longè à Goritiæ arce ſuas coleret uineas, ligone forte fortuna erutis cicutæ radicibus, ſecumq; domum delatis, paſtinacæ radicis loco decoxit, comeditque in cœna una cum uxore: mox ſtativm (quæ ruſticorum conſuetudo eſt) ambo iuere cubitum. Media autem nocte, à ſomno expergefacti, omni penitus amiſſa ratione, huc atque illuc per domum in tenebris uagabantur, amentia, & furore ducti: unde adeò caput, faciem, & oculos in parietes percuſſerunt, ut mane accurrentibus uicinis, partim percuſſionibus tumidi, partimque effuſo ſub cute ſanguine liuentes, tumentibus admodum oculorum palpebris, horrendam ac monſtruoſam oſtenderent faciem. Vocor ego ſtatim ad curam, percontatuſque domeſticis, quibus edulijs in cœna uſi eſſent, reperi hos cicutæ eſitaſſe radices, quas paſtinacæ eſſe crediderant. Quandoquidem mihi in propinquam uineam adeunti, oſtenderunt alij locum, ubi ruſticus ille radices effoderat, ibique inueni alias cicutæ radices, quæ iam folia emittere incipiebant. Qua re perſpecta celeriter ad ægros redij, quos quidem non multo poſt tempore, Deo adiuuante, in priſtinam mentem & ſanitatem reſtitui. tametſi percuſſionum curatio multò longior fuerit, quàm ueneni.

Hiſtoria cuiuſdam caſus.

Cicutæ ſumptæ curatio.

Decepta quoque hiſce radicibus eſt ſuperioribus annis quædam nobilis matrona à Coloreto Vtinenſis, quæ cicutæ radices proprio in horto effoſſas toti familiæ decoxit, præbuitque eſitandas carotarum loco. Quinetiam monachum Franciſcanum curauimus, qui pluribus menſibus modò amentia, modò furore agebatur, quòd cicutæ folia hortenſis petroſelini uice piſcium quorundam inſculis impoſita comediſſet. Caueant igitur omnes, ne in hæc ueniant diſcrimina. Exhibet Aetius, præter Dioſcoridis antidota, cicutam haurientibus apij ſemen, ex uino potandum, aut iridis radicem, aut ſeſeli Maſſilienſe: item nitrum ex aqua copioſiore potum. Totum præterea corpus calefacere conducit, & præſertim præcordia. quamobrem ad uehementiorem motum, ac curſum (ut ipſe inquit) cogendi ſunt ægrotantes. Conciliator tamen theriacam maximopere commendant, duarum drachmarum pondere, ex dictamni decocto potam: aut gentianæ radicem ex uino. Nanque hoc cicutæ uerum eſſe antidotum putat.

Σμίνθος.

Σμίλαξ. TAXVS. CAP. XII.

SMilax, à quibusdam tithymalum, à Latinis taxus appellatur. frigus uniuerso corpori, strangulatus, & celerem interitum infert. Cui eadem, quæ cicutæ conueniunt.

Taxi uenefica natura.

TAxus arbor, cuius historiam superius libro quarto retulimus, ubi & eius plantæ picturam adiecimus, non solùm eos perdit homines, qui folia & fructus esitauerint, uel biberint foliorum succum; sed etiam (ut aiunt quidam) quadrupedum omne genus, quod præsumptum pabulum non ruminat: cuiusmodi sunt equi, asini, muli, & id genus alia. quanquam scribit Plutarchus, tertio symposyorum commentario, Taxum eo tantum tempore noxiam, quo iam florere inceperit, quòd succo sit maximè prægnans. Dioscorides libro quarto de taxo agens, inquit. Narbone tam præsentis est ueneni, ut si qui dormiant sub ea, aut in eius umbra subsideant, lædantur, & sæpenumero moriantur. Id quod Sextius (authore Plinio lib. XVI. cap. X.) in Arcadia quoque euenire scribit. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia factis mortifera fuisse compertum est: & in Hispania lethales esse baccas. Prouenit arbor hæc frequens in Tridentinis montibus, præsertim Anauiæ uallis, & Flemarum, ubi ea inter ingentes abietum, piceārum, pinorum, & laricum syluas, numerosa conspicitur. Iis in locis nobis compertum est, quòd non modò iumenta, quæ non ruminant, deuorata taxo, moriuntur; sed etiam quæ ruminant. quandoquidem boues complures uidimus à rusticis deploratos, qui taxum depasti fuerant. Quapropter cùm in montanis, syluosisque pascuis boues morbosi fiunt, conclamant rustici, animaduertendum esse, ne Taxum degustauerint: ita enim taxum corrupto uocabulo nominant. Nihil minus eius baccæ ijsdem in locis noxiæ ac perniciosæ deprehenduntur: quippe quòd curauerim ego pastores, aliosque in syluis ligna cædentes, qui saporis dulcedine allecti, baccas ipsius comederant. ex quarum esu non modò in ardentes febres inciderant; sed & in alui profluuium, adeò ut in maximo uersarentur discrimine. Cæterùm non parum dubitandum uidetur, an inter plantas calidas, uel inter frigidas Taxus sit reponenda. Dioscorides quidem, & eius sequaces omnes existimarunt Taxum esse frigidi temperamenti, argumentoq; quòd asseruerint, ijsdem remedijs taxi uenenum superari, quibus & cicutæ. Quorum tamen sententia, omnium pace dixerim, mihi planè non probanda uidetur. nanque amaror, qui cortici, & frondibus inest: coma perpetuò uirens, pinorum, abietum, & piceārum modo, quibus fronde similis spectatur: baccarum tum dulcedo, tum acrimonia quædam: & quòd auiculæ eas depastæ nigrescant; manifestè indicant insignem temperamenti caliditatem. Atque hinc est, quòd & febribus, & alui profluuio tentantur, qui baccas esitarunt, inflammatis eo cibo spiritibus, & sanguine. Verùm quanuis aliquis respondere posset, accendi in his febres, gigniq́ue alui profluuium, ex humorum putredine, quemadmodum in æstate euenium hæc ex frigidorum fructuum esu: nigrum uerò colorem in auiculis contrahi posse non minus à frigido, quàm à calido; ex eo tamen adhuc suspecta & improbanda relinquitur eorum sententia, quòd frondium, & corticis amaror, baccarum dulcedo, & acrimonia, perpetuoque uirescens coma, nulla prorsus repugnantia contrarium præ se ferant, nempe quòd & febres, & alui profluuia oboriantur potius caloris primùm exuberantia (ut accidit deuoratis anacardijs) quàm humorum putredine. Neque præterea potest nigredo illa à frigido pabulo in auicularum pennis suboriri: nam si frigiditate nigrescerent, illico perirent. Quādoquidem nimis excedens frigus haudquaquam nigredinem inducit, nisi membris simul confectis ac deperditis. At non ita sit ea nigredo, quæ perustis humoribus gignitur, quemadmodum accidit Æthiopibus. Hæc sanè dixisse uolumus, ut non quicquam tam celebratorum uirorum authoritati detraherem, neque etiam quòd ausim temerè eorum sententijs refragari; sed ut meam in medium proferrem sententiam, atque ut hæc à nobis proponerentur aljs discutienda, & studiosis diligentius æstimanda. Cæterùm quoniam taxus NERIVM, quod Græci rhododendrum, & rhododaphnen uocant, Mauritani uerò oleandrum, mihi in mentem redegit, cùm sciam scripsisse Galenum, & ipsum secutos, non modò brutis, sed etiam hominibus esse uenenum; cùmque eo quàm plurimis in locis referta sit Italia; prætereundum non duxi, quin hìc de Nerio aliquid dicerem. Et quanuis non absque ratione fortasse scripserit Dioscorides libro quarto, itemque in huius præfatione, quòd Nerij folia et flores, si deuorentur, hominibus contra mortiferos serpentium morsus præsidia sunt, atque in hac re ideo posśit ei fides adhiberi, quòd etiam cantharides dentur potandæ à cane rabido demorsis, & euphorbium ictis à scorpione; cùm tamen nec Galenus, nec qui eum sequuntur, nec Auicenna, cæterique posteri id probent, aut admittant, Nerium potius dimittendum putarem, quàm cuiquam exhibendum, præsertim quòd alia non desint antidota, quæ à serpentibus demorsis magnopere opitulantur. Nerium igitur, Galeni & Auicennæ testimonio, tam potum, quàm in cibis sumptum, quanuis non largius ingeratur, homines & quadrupedes interficit. Primùm enim intolerabiles excitat angustias, intumescit inde aluus, & subsequitur uniuersi corporis inflammatio: quòd temperamento calidum sit, & siccum, dissecans, & exulcerans. Ob id enim non tantùm noxam corporibus infert, intra corpus sumptum; sed etiam eos afficit, qui in eius umbra subsederint, taxi (ut antè diximus) modo. Quinetiam aquæ fluuiorum, & lacuum, in quorum ripis Nerium crescit, umbra, frondibus, floribusque deciduis infectæ, nonnunqam in magnum discrimen bibentes ducunt. Succurritur noxæ epoto fœni græci decocto, aut deuoratis palmulis, aut uiticis semine, aut frondibus, aut hausto horum decocto. Conferunt & caricæ ex melle, aut saccharo aut iulapio sumptæ. Præterea defrutum, & pinguia, & quæ crassam dant alimentum auxiliantur, non omissis tamen clysteribus, & uomitionibus, ut in alijs omnibus sæpenumero dictum est. Conuenit & diacastoreum (ut Conciliator est author) potum duarum drachmarum pondere. Prosunt item iuniperi baccæ eodem pondere. Porrò illa quoque lethifera est arbor, quam perperàm quidam Sycomorum appellant, quæ fructus profert loti arboris instar, quorum osśiculis funiculo traiectis, sicas præces Deiparæ uir-

Taxus utrum calida, uel frigida.

Nerij maleficā natura.

Nerij ueneni curatio.

Azadaracht arboris uenenum, & remedia.

gini-

gini numerarat infamæ gentis mulieres, quæ illos à monachis ſæpe dono accipiunt, quòd in eorum monaſterijs arbor ea frequens reperiatur. Hanc Auicenna uocat AZADARACHT *fen* VI. *quarti uolumînis, ſic inquiẽs. Eolia Azadaracht, quemadmodum & lignum, animalia necant. Tollitur noxa ijs medicamentis, quæ in uniuerſum omnibus ſuccurrunt uenenis, priuatim uerò ijs, quibus & uerijs exitialis auſertur. Caueant itaque omnes, qui hanc arborem ſuis in uiridarijs alunt, ne fortè imprudenter ſe ipſos, & domeſticos omnes in periciẽ agant. Set ſi aliquis fortaſſe dubitaret hanc arborem non eſſe Azadaracht Auicennæ, fidem illi manifeſtam faciet Andreas Bellunenſis, qui in Arabicorum nominum interpretatione, ita eſſe apertè declarat.*

Καρπάσου ὀπὸς. CARPASI SVCCVS. CAP. XIII.

EPotus carpaſi ſuccus ſoporem citamque ſtrangulationem adducit. Adiuuantur autem qui hauſerunt, epotæ cicutæ remedijs.

Carpaſi, & opocarpaſi cõfideratio.

QVòdnam hodie plantæ genus nobis Carpaſum dici poſſit, omnino fateor me ignorare: nec quenquam reperiri crediderim in Italia, qui plura quàm nos de Carpaſo referre poſſit. Quandoquidem etſi hîc inter uenenatas plantas illud deſcripſerit Dioſcorides; nuſquam tamen in præcedentibus libris quicquã de Carpaſo retulit, quemadmodum nec poſteri tam Græci, quàm Arabes, ex quo coniectari poſſit, quidnam antiquis fuerit Carpaſum. Hoc Paulus Dioſcoridem ſecutus libro V. *carpeſiam uocat. Quamobrem credidere nonnulli carpaſum, carpeſiam, & carpeſium, de quo primo libro latius diximus, unam, & eandem eſſe plantam. Sed*

Vana quorundam opinio.

uanam prorſus horum ſententiam eſſe arbitror. Siquidem à nemine poſteritatis memoriæ proditum inuenitur, deleteriam uim ullam carpeſio ineſſe, uerùm eandem (ut Galenus, & Paulus teſtantur) quæ ipſi phu. quinimmo ita aduerſus uenena commendari compertum eſt, quòd Quintus carpeſium cinnamomi loco in theriacam addere non dubitauerit, quòd tantum id præſtare exiſtimauerit, quantum poteſt laudatiſſima caſſia. Verùm ſi quis forte aſſereret opocalpaſum, de quo ſcribit Galenus, dum probatiſſimæ myrrhæ notas expendit, libro primo de antidotis, & opocarpaſum hoc loco à Dioſcoride deſcriptũ unum & idem eſſe medicamentum, is meo quidem iudicio, rem (ut aiunt) acu tetigiſſet, quòd opocalpaſum Galeno mortiferum omnino ſit & lethale. Licet idem Galenus non opocalpaſi, ſed ὀπὸς καρπάσου hoc eſt: ſucci carpaſi mentionem faciat tum libro primo de compoſitione medicamentorum localium, ubi ex Archigene ea recenſet medicamenta, quæ capillos criſpos reddunt: tum etiam lib. V. *de compoſitione eorundem in quodam molari emplaſtro. Cæterùm cùm huius uſus, & notitia apud omnes penitus exoleuerit, non eſt cur alia à nobis fruſtrà de eo ſit inſtituenda curatio.*

Σαρδονία πόα. SARDONIA HERBA. CAP. XIIII.

SArdonia ranunculi herbæ generi aſsignatur, quæ ueſcentibus mentem adimit, & quadam neruorũ diſtentione labia in rictum contrahit, ut riſus ſpeciem præbeant. à qua quidem affectione, de Sardonio riſu adagium in uulgus infauſto omine manauit. Poſt uomitum peculiariter conuenit aqua mulſa & lac, liberaliùs epota: irrigatio, perunctio; à pinguibus medicamentis, totum corpus excalfacientibus: in calidam aquam, oleumque deſcendant, ſed tum multum perfricare, & inungere expedit. & in ſumma, curam omnem, quæ conuulſioni neruorum adhibetur, exequi oportet.

Sardoniæ herbæ uenenum, eiuſque curatio.

QVòd inter Ranunculi genera ea annumeretur planta, quæ à Sardinia, ubi plurima naſcitur, nonnullis uocatur herba Sardonia, abunde docuit Dioſcorides libro ſecundo. Meminit huiuſce plantæ Iulius Solinus cap. VIII. *Poly hiſt. his uerbis. Huic incommodo accidit, & herba Sardonia quæ in deſtitutis fontanis prouenit largior iuſto: ea ſi edulio fuerit, ueſcentibus neruos contrahit, uictũ ora diducit, ut qui mortem appetunt, uelut ridentium facie intereunt. Tradidit huiuſce curationem Aetius lib.* XIII. *qui præter ea medicamenta, quæ huic curationi à Dioſcoride redduntur, declarat quibus auxilijs hoc conuulſionis genus priuatim curari debeat. Quippe eam diuerſa ſint conuulſionem genera, diuerſa etiam expoſcunt remedia. Præſert tamen caſtoreum in puluerem contritum aut per ſe, aut è dulci uino potum. Cæterùm, ut Conciliator eſt author, adiuuantur qui hauſerint Apium riſum (ſic enim Sardoniam herbam appellauerunt Mauritani) uino dulci potentiq; adeò largè epoto, ut inde ebrij facti diutius dormiant: item meliſſophylli ſuccо ex aceto ſumpto: is enim, ut idem ait, Sardoniæ herbæ uerum ac ſingulare eſt antidotum. Sed quoniam (ut Dioſcorides prodidit) in hac cura, balnea, & laconica admodum proſunt, ea utique paranda ſunt medicamentorum decoctis, quibus uis inſit excalfaciens, tum etiam deſiccans, & quæ propria facultate neruos tũ roborent, tum iuuent. Cuiuſmodi ſunt, ſtœchas, hyſſopũ, ſaluia, ruta, betonica, chamæpitys, amaracus, origanum, calamintha, pulegium, dictamnum, anthemis, ſatureia, acorum, Syriaca & Celtica nardus, aſarum, phu, cyperus, roſmarinus, & id genus alia. Ad hæc præſtat inungere occipitium, ceruicem, & uniuerſam ſpinalem medullam, ſiſino oleo, aut è caſtoreo, aut è terreſtribus lumbricis, aut è coſto, aut ex hyperico, aut ulpino, aut unguento aragone, aut agrippino, aut denique alijs his ſimilibus.*

Υοσκύαμος. HYOSCYAMVS. CAP. XV.

HYoſcyamum potum, aut comeſum, ſimilem ebrijs abalienationem mouet: ſed facilè medicamentis cedit. Auxiliatur aqua mulſa copioſè data, lacque, præſertim aſininum; ſi id deſideretur, caprillum,

prillum, uel bubulum, uel aridarum ficuum decoctum. Faciunt ad id etiam nuclei pinei, aut cucumis ſemen ex paſſo ſumptum, & uinum ſalſum, cum adipe ſuilla recenti, paſſoq; : itidem urticæ ſemen, aut nitrum ex aqua, & intubus erraticus, & ſinapis, & naſturtium, radix, cæpa, & allium : & hæc ſingula cũ uino ſumantur. Poſtea ſinendi quieſcere, quemadmodum qui uinum biberunt, ut excoquant.

Hyoſcyami uenenoſa uis.

SVccurritur facilè Hyoſcyami noxiæ, cuius hiſtoriam cum Dioſcoride tradidimus libro quarto, ubi eius quoque effigiem dedimus, ſi antea, quàm uenenoſa uis inualeſcat, ſupereteq; corporis uires, conferentia propinentur medicamenta. Sed propter indicia, quæ epoto, uel comeſo hyoſcyamo à Dioſcoride aſſignantur, alia plura eidem reddidit Aetius libro XIII. nempe quòd inſequatur iactatio corporis cum diſtortione : quibus ſuccedit exolutio, animi deliquio ſimilis, oculorum rubor, pruritus, deinde tremor : præterea omnino delirant ægri, & putant ſe flagris corpore cædi. Proinde meritò Ananienſes hyoſcyamum uulgò uocãt Diſturbio, utpote quod mentem, & omnes corporis ſenſus diſturbat. Meminit utriuſque hyoſcyami inter deleteria pharmaca etiã Auicenna, ſic inquiens. Epoto hyoſcyamo albo, oſſium compagines luxantur, lingua in abſceſſus tranſit, ſpumat os, caligant & rufeſcunt oculi, ſpiritus difficulter redditur. Hinc fiunt uertigines, ſurditas, gingiuarum, & totius corporis pruritus : ebrietas, amentia, furor, comitialis morbus, uocisque diuerſitas : nam quandoque rudunt affecti aſinorum mulorumq; more, & equorum modo binniunt. A nigro autem corporis extrema confrigeſcunt, obtenebrantur oculi, oboritur delirium, atque adeò conſtringitur pectus, ut impedita prorſus reſpiratione, ſuffocentur, conuellanturque ægrotantes. Verùm hæc omnia cicutam facere tradiderunt Dioſcorides, & Paulus. Quo fit, ut ſuſpicari liceat, in hoc cæciſſe, erraſſeq; Auicennam, quemadmodum & in aliis quàm plurimis ſimplicibus medicamentis, quorum nomina ab eo ſæpenumero confunduntur. Cæterùm in albi hyoſcyami curatione idem Auicenna præfert cæteris medicamentis theriacam, & Mithridatis antidotum. Sed iis, qui nigrum hauſerint, poſt uomitum & clyſteres meracum præbet potandum : quin & bubulum lac, abſinthium, caſtoreum, rutam, laſeris lacrymam, baccas & folia lauri, defrutum, urticæ ſemen, magudarim, cardamomum, & ſtyracem : ſed quæ ſingula ex uino ſumantur. His præterea addit mori radicis decoctum, & opobalſamum ex lacte potum. Ad hæc inſuper farinam triticeam uino ſubactam, emplaſtri modo uentriculo utiliter imponi promittit. Sunt porrò ex recentioribus nomine præclaris, qui longum piper in hoc magnopere commendant, atque etiam piſtaciæ largius manducata, cæteris præferunt antidotis.

Auicennæ errarum.

Hyoſcyami utriuſque curatio.

Μανδραγόρας. MANDRAGORA. CAP. XVI.

MAndragora ſi bibatur, confeſtim ſopor inſequitur, exolutio, ac uehemens uetternus, nihil temerè diſtans à lethargo. Cui, antequàm aliquid ex iis accidat, uomitus & aqua mulſa proderit: poſtea nitrum, & abſinthium, ex uino dulci, aut paſſo ſumantur. caput roſaceo, & aceto perfundatur. Proficit excitatio, & motus corporis, & olfactus eupatorij, & piperis, ſinapis, caſtorij, & rutæ, tritorum in aceto : & liquidæ picis, & odor è lucernarum exuſtione, & extinctu. Quòd ſi ægrè ij reuocentur, ſternutamenta mouere, alijsque communibus auxilijs uti conueniet.

Mandragoræ uenefica natura.

QVandoquidem Mandragoræ hiſtoriam latius proſecuti fuimus libro quarto, ubi utrunque eius genus depinximus : ideo nunc tantùm indicia primùm, & accidentia referam, quæ ab epotis uel deuoratis eius radice, tum fructu euenire ſolent : deinde horum curationem aggrediar. quoniam ſi diutius malefica uis ſerpere, augeriq; negligenter dimittatur, nullis adhibitis remedijs, facilè ij qui hauſerint, emori poterunt. Quamobrem dixerim, Aetium ſecutus, eam uix fallere bibentem, aut comedentem poſſe, quòd odore ſit admodum graui, ac nauſeabundo, amaro iniucundoque guſtu. Certa itidem copia, & menſura ad lædendum requiritur. De cætero uerò moleſtias quidem facit, ſed ſerius interimit. Huius potu facilè ægrotantes (ut Dioſcorides inquit) in ueternoſum ſoporem delabuntur : quin & ſegnes, & languidi, & triſtes, & exoluti fiunt, adeò ut clamoribus, ac torſionibus excitati, repentè rurſus tanquam amentes recidant. Remoueri noxam ſcribunt, præter ea quæ Dioſcoridi produntur, coriandri ſemine, aut pulegio ex calida aqua, aut alui deiectione cum deiectorio medicamento, quo ad ueternoſos utimur. Quòd ſi à uomitu, qui malè habent, non excitentur à ſomno, origanum potandum ex frigida, tanquam experti ſſimum medicamentum offerri uolunt. Proſunt item acria clyſmata, frictiones aſperis linteaminibus in totum corpus extenſæ : cucurbitulæ ignis flamma appoſitæ tum occipitio, tum ſcapulis, tum etiam natibus : fibulæ extrema corporis membra torquentes : quin & ſternutamenta, quæ ueratri albi puluere naribus indito cienda ſunt : & ſeptica medicamenta ueſicas excitantia, ut cantharides, & ranunculus, occipitii, & poſt aures emplaſtri modo impoſita, maximopere auxiliantur. nanque hæc omnia ualentiſſimè reuocant, quæ cerebro officiunt. Porrò animaduertendum eſt, quòd iubet Dioſcorides ægrotantium caput ad repellendum uapores eò petentes, roſaceo, aceto; perfundi. Id quod etiam Galenus lethargicis commendaſſe uidetur lib. XIII. methodi medendi. Sed hoc certè, ſi quis rem accuratè expendat, rationi refragari deprehenditur. Vnde nil mirum, ſi Paulus, Aetius, Alexander Trallianus, & alij, qui Galeni ueſtigia ſequuntur, cùm rectè nouiſſent ueternum morbum à frigidis tantùm humoribus prouenire, et roſaceum cum aceto illi haudquaquã conuenire, quòd magis refrigerare ualeant, caſtorium, chamæpityn, pulegium, calaminthã, ſerpyllum, thymbram, & thymum huic medicamento addiderint, ne eo ſolo admoto, morbum fouerent, atq; demum ægris mortem aſferrent. Verùm enimuero putandum eſt, Galenum roſaceum ex aceto tantùm imponere, ubi frigidus humor, quo uetternus excitatur, bili (ut plerumque accidit) fuerit admiſtus, quæ tamen bilis maxima ex parte in ipſo duntaxat

Mandragoræ noxæ remedia.

Roſaceum utrum hic conueniat.

Digitized by Google

morbi principio uexare ſolet: nam cùm tenuis ſit, facilè reſoluitur, & ſuperatur à frigido. Hinc itaque quiſque expendere & cognoſcere poteſt, an iis, qui à deuorata mādragora ueternoſi fiunt, purum illud medicamentū ex ro-
ſaceo, & aceto admouere liceat, nullis additis excalfacientibus, cùm (ni fallor) ab aſſumpta mandragora caput nullo afficiatur calore. Ad hæc tametſi mandragoræ poma matura comedantur à nonnullis detracto ſemine, citra ullam prorſus moleſtiā; immatura tamen, et cum ſemine deuorata, mortifera ſanè inferunt ſymptomata. Siquidē exoritur intolerabilis ardor, qui uniuerſam corporis ſuperficiem adurit: lingua, & os arefcunt, quam ob cauſ-
ſam ore perpetuò hiante cernuntur affecti, frigidum trahentes aerem. Quibus ni ſi illico ſuccurratur, conuul-
ſi pereunt: contrà uerò facilè liberantur, ſi ſtatim hauſeriat, quæ opem ferre poſſunt. Id autem commodè, & efficaciter præſtat Andromachi theriaca, ex aqua pota: quippe hæc ſola momento omnem aufert mole-
ſtiam. Cerantur (ut Coelius inquit) qui huiuſce radicem, uel pomum, uel ſuccum ſumpſerint, unius tan-
tùm diei incōdia, ſi tamen ſubinde præſtantiſſimum meracum unum largius bibant ægri, & acetum olfaciant, cui admiſtum ſit caſtoreum. Sed horum omnium peculiare ſcribit eſſe antidotum domeſtica radix triduo cum pane,
Metellarum nucum uenefi-cium, & re-media. *& ſale deuorata. Cæterùm cùm mandragoræ poma* METELLAS NVCES *quas uocant, mihi in memo-*
riam reuocauerint, quam hiſtoriam ſuperius libro primo deſcripſi, ſcire imque non modò, ſi edantur, ſuapte natu-
ra canes necare, ſed etiam homines, cùm nihil de his, quod extet, poſteritatis memoriæ prodiderit Dioſcorides,
nec antiquorum cæteri, non alienum duxi hoc loco earum indicia referre, atq; etiam medicamenta commemora-
re, quæ harum ueneno opitulantur. Eæ nuces igitur cùm intus in corpus ſumuntur, uertigines, & faciei ruborē inducunt: quin & oculorum caligines, temulentiam, inexpugnabilemque ſomnum: poſtremò oboritur frigidus
ſudor, uicinæ mortis præſagium. Auxiliatur noxæ excitatus pluries uomitus aqua calida, & oleo: poſt uomi-
tum datur conuenientiſſimè butyrum, & unum meracum copioſum, additis pipere, pyrethro, lauri baccis, cin-
namomo, & caſtoreo. Prodeſt, & agrotantium extremas corporis partes, nempe manus, et pedes calida aqua
fouere, ac inde frictionibus rudi lineamine factis calorem in uniuerſum corpus excitare: cum eo tamen, ut ſub-
inde balanino, aut coſtino oleo perunguntur affecti. Præſtat item exercitatio, proinde ad celerem greſſum co-
gendi ſunt, ut uniuerſum corpus incaleſcat: & pinguiora poſtea cibis, dulciq; uino refocillandi. In ſumma & his ea maximè conueniet curatio, quam epotum requirit opium, de quo proxima commentatione diſſeremus.

Μηκώνιον. MECONIVM. CAP. XVII.

EPoto papaueris ſucco, quem meconion uocant, conſequitur ueternus cum perfrictione, & pruritu uehementi, ita ut ſæpe inualeſcente ueneno, tanta erumpat prurigo, ut hominem excitet: corpus id medicamentum olet. Poſt citatam oleo uomitionem, acres clyſteres auxiliantur, acetūque mulſum cum ſale potum, aut mel cum roſaceo calido: merum cum abſinthio aut cinnamomo copioſum, aut calidum per ſeſe acetum: nitrum ex aqua, & origanum cum lixiuia aut paſſo: & rutæ ſylueſtris ſemen cum pipere, uino, & panace: piperque cum caſtorio, & aceto muſſo, uel cum ſaturcię aut origani decocto cum uino. Hi olfactilibus excitandi: & ob enatam pruriginem in balneas deſcendant, & foueantur. Poſt lauacrum prodeſt iurium pinguium uſus, cum uino, aut paſſo: medulla etiam ex oleo pota.

Μήκωνος κεφαλῖτις. PAPAVER CORNICVLATVM. CAP. XVIII.

QVod cornic.latum papauer appellant, & potu, & cibo eadem inferre conſueuit, quæ papaueris ſuccus: nec alijs expugnatur auxilijs.

Opij uenefica natura. INgratus opij odor, perinde atque mandragoræ, facilè obſtat, ne in cibis, aut medicamentis inferi poſſit, quia ueneficium pateat guſtantibus, præſertim cùm necem non inferat, niſi certa quadam ſumatur quantitate. *Quamobrem rarò contingit, ut homines uenefici opio utantur, ubi quenquam ueneno tollere uolunt, nimirum ueriti ne fraus odoris grauitate deprehendatur. Tametſi quandoque accidat, aut fortè medicorum imperitia, aut*
pharmacopolarum negligentia, ut exhibitis medicamentis, quibus opium admiſtum ſit largius quàm par ſit, ſumen-
tes in ea incurrant diſcrimina, quorum meminit Dioſcorides. Atque illa quoque ſequantur, quæ in ſuis alexi-
pharmacis Nicander iis uerbis repræſentauit. Animaduerte, inquit, è ſumpto papaueris in capite ſuo ſemina ge-
rentis liquore dormientes: namilli in ſumma corporis cute frigent: nec oculi eis aperiuntur, ſed enim palpebræ
eorum immobiliter colligantur, eáque labore eo, cdoratus ſudor diſtillat unà collectus, adeoq; ipſum corpus pal-
leſcit ac labia ardent, eq; genis nexus demittunt, id eſt flaccida maxillæ ſunt. Languidus itē et frigidus è gutture
anhelitus expirat: ſæpe & liuidus unguis, uel obtortus naſus mortem non procul abeſſe nunciant, ipſíque oculo-
rum, qui in cauea receſſerunt, radij. Nicandro ſubſcribit Aetius lib. XIII. ubi ſic inquit. Quando uoluntariè
meconium aliqui biberint, ſiue id manifeſtare noluerint, ſiue nolentes non poſſint, his cognoſcentur indicijs.
Sequitur enim eos, qui opium acceperunt, in ſomnum grauem collapſio cum frigiditate & pruritu intenſo, ut
aliquando ob ipſum exc.tentur: odoráque opij per totum corpus effertur, & exhalat: inferior maxilla laxatur,
tumeſcunt labra, irruit ſingultus, diſtorquetur naſus, pallor adeſt, liuor unguium, præcordiorum diuulſio, re-
ſpiratio parua, & frigida, oculorum offuſcatio, & ad poſtremum mortifera conuulſio. Hæc de notis, quæ
Opij ueneni curatio. *opium ſumptum conſequuntur. Quibus ualentiſſimè illa remedia auxiliantur, quorum hîc meminit Dioſco-*
rides. neque enim plura apud poſteriores Græcos reperi. Auicenna autē præfert laſerpitij lacrymā, et caſtoreū.

Sed

Digitized by Google

Sed præstantissimum dicit esse medicamentum, theriacam sagazeneam, & Mithridatis antidotum ex uino potum. Excitandi etiámnum sunt ægrotantes sternutamentis, sibulis, frictionibus, odoramentis, nempe moschio, castoreo, lasere, ambaro, naribus inditis, quin et sulphuris fumo. Succurritur conuulsioni, si summersum corous perungatur sesamo oleo, ac etiam eosdem, aliisq; remedijs, quorum in præcedenti capite meminimus. Verùm longè omnium potentissimè proficit antidotus nostri usus, felicet quinta essentia theriacalitis de qua saperius in præfationis commentatione diximus, quòd præsentaneo remedio non modò his omnibus opituletur; sed etiam omnibus in universum uenenis, quæ frigiditate nimia interimunt. Nec aliter curantur, qui corniculatum papauer deuorauerint.

Φαρικὸν. PHARICVM. CAP. XIX.

QVod Pharicon uocant, sapore syluestre nardum imitatur. Resolutionem neruorum potum affert, cum conuulsione & delirio. Oportet autem post uacuationes uinum absinthiten potui dare, cum cinnamomo, aut myrrha, aut nardo gallico, quod serinen aliqui uocauerunt: aut spicæ nardi duas drachmas, & myrrhæ totidem obolos, cum passo: autirim cum croco ex uino: derasumque caput illinire hordeacea farina cum aceto, & trita ruta.

Pharicī usus in comid.

NOn equidem hactenus apud quenquam scriptorem consequi potui, quid Pharicum antiquis fuerit, an simplex, aut compositum medicamentum. Qui neque etiam certò inuenire licuit, unde id nomen traxerit, cùm uaria sit de nomine eius apud authores sententia. Porrò is, qui in Nicandri alexipharmaca scholia scripsit, hæc protulit. Praxagoras memoriæ prodidit pharicum lethale medicamentum sic uocatum à Pharico uenefico quodam Cretensi, qui hoc reperit. Sunt qui primum Pharis Arcadiæ repertum uelint: appellant autē etiam Medicum. Nec desunt qui in Thessalia in Pheris, alij Lacedæmone, quòd ibi fortasse prouenirat. hæc ille. Cæterùm cùm iam id meritò deperditum sit, neque hoc tempore à nemine, quod sciam, cognoscatur, superfluum sanè esset plura de eo scribere: nam institutum nostrum non est, in re incerta diutius immorari.

Τοξικὸν. TOXICVM. CAP. XX.

TOxicum ex eo nominari uidetur, quòd barbarorum sagittæ eo illinebantur. Qui biberint, labiorum, & linguæ inflammatione torquentur. Incoercitus furor uarias ijs imagines obuersat: quare uix medicinæ locus est, raroque qui hauserunt, euadent. Vinculis ergo cohibendi, aut uinum dulce cum rosaceo bibere, & reuomere cogantur: rapi semen bibendum cum uino. Priuatim ijs conuenit quinquefolij radix, & hircinus sanguis, aut caprillus, eodem modo sumptus: roboris, fagi, aut ilicis cortex cum lacte tritus: malaque cotonea trita esse, aut cum pulegio, & aqua bibere, conueniet: amomum & balsami semen ex uino. Sed qui periculis defuncti sunt, diu lecticis decumbunt: & ubi surrexere, stupidi reliquum uitæ tempus degunt.

Toxicicōfid.

QVid antiquis fuerit Toxicum, quo Barbari sagittas inficiebant, ut ijs uulneratos inimicos haud dubiè perderent, nec à Dioscoride, nec ab alio aut Græco, aut Arabicæ familiæ authore memoriæ proditum esse, mihi hactenus compertum est. Ideoque difficilè admodum fuerit decernere an Toxicum hodie sit, uel cognoscatur in Europa, cùm propriè ii Barbari antiquis dicantur, qui Troglodyticam Aethiopiæ regionem incolunt, apud quos fortasse tantùm nascitur. Verùm enimuero putauerunt quidam, ut Manardus Ferrariensis uir nostræ ætatis celebris, id antiquis fuisse Toxicum, quod Arabes Napellum uocant. Quæ quidem sententia non omnino ijs uidetur refellenda, qui plura de Toxico non inuestigarunt. quandoquidem (ut Auicenna est author) non defuere, qui sagittas napello inficerent: constatque napellum haurientibus linguæ, & labiorum inflammationem excitari, & raros admodum esse sanentes, qui euadant: id quod omnes Græci toxico adscribunt. Ad hæc cùm asserat Auicenna, quòd si qua cura cum toxico adhiberi possit, ea fiat uomitionibus, hausto antea rapi semine, & sumptis subinde glandium putaminibus, hoc omnino illorum opinionem auget. Siquidem Dioscorides quoque ijs, qui toxicum hauserunt, rapi semen ad ciendum uomitum ex uino potandum præbet, ac deinde quercus, fagi, aut ilicis corticem, arborum nimirum, quæ omnes glandes proferunt. Quæ sanè omnia facilè ad credendum trahunt Græcorum toxicum, & Arabum napellum unum & idem esse uenenum. Sed diligenter rem expendentibus contrariæ profectò sese offerunt rationes. etsi enim ex notis prædictis toxicum, & Napellum unum & idem esse uideantur; tot tamen alia habentur notæ, quæ alterum ab altero discriminant, & contrarium arguunt, ut aliter existimandum non sit, quàm quòd deleteria hæc medicamenta plurimùm inter se dissideant. Nam nusquam, quod legerim, tradidere Mauritani eos, qui Napellum hauserint, in tantum furorem agi, ut uinculis sint coercendi, quemadmodum eos, qui toxicum deuorauerint. Equidem illud pro certo testari possum, quòd Corsi illi latrones, sicariique nequissimi, quorum historiam libro quarto prodidimus, cùm de aconito dissereremus, quanquam ab assumpto Napello ea omnia dederint indicia, quæ ab Auicenna napello assignantur; in nullum tamen furorem adducti fuere, neque ullum etiam sensere delirium. Præterea Auicennæ, nostroque testimonio, qui experimentum uidimus, epoto Napello, oculi exterius prominent, oboriuntur uertigines, animi defectus, & ingens crurium imbecillitas. Quorum tamen symptomatum nihil de toxico agens meminit Dioscorides. Quæ etiam (ut ipse perhibet Auicenna) qui Napelli pericula euadunt, plerumque aut ad hecticam febrem, aut ad tabem, aut ad comitialem morbum desciscunt. id quod toxicum sumentibus non euenit: horum

Manardi opin. reprobata.

Digitized by Google

ſiquidem qui ſuperuinxerint, ſtupidi tantùm reliquum uitæ tempus ducunt. Ex his itaque omnibus liquidò apparet, quòd hæc inter ſe maximè differunt. Longè enim ſeuiora ſunt Toxici incommoda, quàm Napelli, ut abunde conſtat ex Nicandro in alexipharmacis, ubi Toxicum deſcripſit ijs notis. Protinus etiam lethalis toxici dolorem, & malum abigere diſcas, quando ſuis cruciatibus hominem comprehenderit. Lingua eius, qui Toxicum hauſerit, infernè craſſior redditur. Sed labia intumeſcentia, os planè pondere ſuo degrauant, ac aridum prorſus ſputum regerit, inferiorique; parte gingiuæ diffunduntur, & è ſuis ſtationibus mouentur. Sæpe etiam cordi ſtuporem iniecit, omniſq; ſenſus conſternatus eſt, ſomnico iſto malo perturbatus. Ac laborans eo, & balat, & mugit, innumeras nugas fabulasq; præ inſania edēs: ac ſine intermiſſione dolens, uehemēter uociferatur, inſtar hominis, cui caput totum corpus compingens, enſe amputandum ſit. Vel quemadmodum craterifera ſacras res tractans ipſa Rheæ ſacerdos, nona menſis publico appropinquantes itineri, longum ore ſuo rumorem, & clamorem edit, quem horrendum in montanis latratum audientes ſibi metuunt. Sic ille rabie, mentæ ſuæ turbatus errans eiulat, ac lupi inſtar fugitiuè ululat, obliquisq; pupillis taurino more iuſpiciens, album dentem acuit, dentibusque ſuis deſpumat. hactēnus Nicander. Cæterùm differunt toxicum, & napellus in curandi quoque ratione. Toxicum nanque Dioſcoridi curatur roſaceo ex paſſo poto, quinquefolij radicibus, caprillo, & hircino ſanguine, cotoneis malis, amomo, & baſſami fructu. Auicenna uerò Napello ſuccurrit cum uini potu, butyro, moſco, capparis radice, & eo denique mure, qui napelli ipſius radices depaſcitur. quæ utique medicamenta omnia ab ijs admodum diſcrepant, quæ in Toxici curatione commemorauit Dioſcorides: quem tamen penè ad uerbum reddidit Auicenna in cæteris uenenorum auxilijs. Hæc igitur apertiſſimè oſtendunt, conuincuntque Napellum & Toxicum eſſe diuerſa uenena. Nec illa obſtant ſententiæ noſtræ, quæ ſuperius in Manardi fauorem adduximus. quandoquidem (ut facilè colligi poteſt ex uniuerſa huiuſce libri materia) alia etiam habentur uenena, quæ quòd eadem excitent accidentia, & paribus curentur antidotis, uidentur unum, & eandem rem eſſe, cùm tamen longè diuerſa cernantur: cuiuſmodi ſunt mandragora, opium, hyoſcyamus, corniculatum papauer, & id genus alia. Sed ut iam de Toxico meam in medium proferam ſententiam, eum haudquaquam falli crediderim, qui dixerit, id eſſe Auicennæ Toxicum, quod idem Tuſom appellat. Nempe quod aſſerat eo epoto labra, & linguam inflammari, ſequi delirium, & incoercitum furorem. quæ propria toxici ſunt indicia. Attamen hoc uidetur illi omnino fuiſſe incognitum. quod nec minus fortaſſe Dioſcoridem latuit. Nam ſi toxicum nouiſſet Dioſcorides, eius certè hiſtoriam libro quarto ſilentio non diſſimulaſſet, ubi de cæteris mortiferis diſſeruit medicamentis. Illud porrò indicium quodammodo facit, Mauritanorum tuſom eſſe Dioſcoridis toxicū, quòd nomen illius licet corruptè, ab hoc Arabes traxiſſe uideantur, quaſi toxicon tuſom nominauerint. Verùm cùm toxicum de NAPELLO loquendi nobis occaſionem dederit, non alienum fuerit, ut noſtrum ſequamur inſtitutum, hoc loco eius tum uenenum, tum remedia deſcribere, præſertim cùm naſcatur in Italia. Napellus itaque, ut Mauritanorum teſtantur monumenta, & noſtra adſtipulatur experientia, ſi potu uel cibo in corpus ingeratur, ſeua ſtatim adfert diſcrimina: nempe illico labia inflammantur, & adeò intumeſcit lingua, ut exeri extra dentes, & oris amplitudine capi non poſſit: oculi item pariter intumeſcunt, ita ut promineant: uertigines, & animi deliquia frequentiſſimè inuadunt, & crura imbecillitate affecta immobilia reddantur: ſubinde uniuerſum liueſcit corpus, intumeſcitque, & confeſtim malo occupatur habitu. Quo fit, ut breui temporis ſpatio, qui ſumpſerint, miſerabiliter intereant. Sed id mirum non eſt: quippe quoniam tanta eſt huiuſce lethiferi ueneni uis, ut niſi ſtatim proprijs antidotis ſuccurratur, nullis ſubinde expugnatur medicamentis. Immo quamuis etiam in ipſo principio ualentiora dentur remedia; pauci tamen ſuperuiuunt, qui aut hectica febri (ut diximus) aut tabe, aut comitiali morbo tandem non conficiantur. Succurrendum igitur illico fuerit, excitatis prius uomitibus (ut Auicenna inquit) epoto rapi, aut napi ſemine. Prodeſt deinde butyrum bubulum coctum, & ſæpe ac largè cum uino ſumptum: item glandium putaminum decoctum ex uino potum. Auxiliatur diambari, & diamoſchi puluis: quin potius ambarum & moſchus præ cæteris per ſe, et cum Lemnia terra, ex uino pota. Quòd ſi hæc nō proficiant, nihil ſanè prætereà ſperandum relinquitur, quòd parum, uel nihil poſſint in huiuſce ueneni noxa uincenda, & Mithridatis antidotus. Proinde dicebat Auicenna, theriacam Napello non prodeſſe, niſi certo tempore, & termino. Faciunt ad hoc & capparum radices, quòd dixerint quidam antiquorum, has uerum Napelli eſſe antidotum. Conciliator ſmaragdi puluerem duarum drachmarum pondere magno remedio ex uino potandum pollicetur. Sed hoc dari tantùm poteſt Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, alijſq; opulentis principibus. quandoquidem parua, uel nulla eſt adhibenda fides pretioſorū lapidū fragmentis, quibus hac ætate ſepta ſint ututur. Ad hæc recentiores ferè omnes, qui uenenorum materiam pertractarunt, Auicennam ſecuti, uerum ſecurumque Napelli antidotum putant murem quendam, qui Napelli radices depaſcitur. Hunc uidimus nos, cepimusque in quibusdam altioribus uallis Ananiæ montibus. Sed non omnibus datur ipſum inueniendi, uenandique modus: ad hoc nanque multa patientia, & uigilantia opus eſt. Quamobrem mihi mirum non eſt, quòd ſcripſerit quidam recentiorum clariſſimus, Magnificum quendam uirum ac principem, philoſophum tamen, & medicum, cùm diu hos mures queſiuiſſet, neque eos inuenire potuiſſet, ut demum ſuam confeceret antidotum, horum uice magnas quasdam cepiſſe muſcas, quas foliis, & floribus Napelli uellitare obſeruauerat. Eo autem antidoto, quod conſtabat ex prædictis muſcis numero uigintiquatuor, uncijs duabus Lemniæ ſphragidis, & pari pondere baccarum lauri, atque Mithridatis antidoto, omnibus oleo & melle ſufficienti exceptis, admirandos fecit effectus, non ſolùm aduerſus Napelli uenenum, quod ut periculum faceret, diuerſis dederat animalibus, et ipſemet experiundi antidoti gratia ſumpſerat; ſed etiam in omni alio ueneno. Sed quid dicam (ſi tamen licet ſine uitio ſua quenque laudibus efferre) de admiranda ui olei noſtri de ſcorpionibus, cuius componendi rationem tradidimus in præfationis huius libri commentatione, cùm à tam ſeuo exitialiq; ue ueneno, qui biberint, breui admodum

tempore

Toxici noxæ ex Nican.

Napelli uenenum, eiusque remedia.

tempore liberentur, eo tantùm exterius inunctis? nihil certè aliud, nisi quòd aduersus hoc uenenum, & cætera quæ uiscera non erodant, sicut & uenenosorum omnium morsus & ictus, inter omnia remedia (pace aliorum dixerim) id primum sibi locum uendicat. Vbi enim uehementissima, ferociaque fuerint uenena, singulis horis inungi postulat: ubi uerò minus uehementia, minusque seua fuerint, interposito trium horarum spatio, pluribus cum tuuis diebus. Inungi autem debet non modò cordi ad sinistram mammam; sed temporum quoque, manuum, & pedum arterijs.

Ἰξίας. IXIA. CAP. XXI.

IXia, quæ ulophonon appellatur, inter potandum aliquid ocimo simile gustu & odore redolet: uehementem linguæ inflammationem excitat: mentem mouet: omnes excrementorum exitus supprimit: strepitum cum animi deliquio ciet: ijsque intestina latrant, nec egeritur quicquam. Post uomitionem aluumque resolutam, auxilium præstat aqua, in qua absinthium maduerit, ex uino largiore, aut aceto mulso pota: rutæque syluestris semen, aut laseris radix. item tragorigani decoctum, cum aliquo supra dictorum, aut lacte, aut resina terebinthina, aut nardo, aut castorio, aut laserpitio, quorum singuli oboli conueniunt. quin & nuces iuglandes ex uino, cum resina, castorio, & ruta tritæ, ita ut singula drachmæ pondus æquent. Itidem chamelææ, aut thapsiæ, aut absinthij succi sicilicus cum aqua mulsa, & acetum calidum potum.

Ixiæ uenefica natura.

ETsi Ixiæ nomenclatio utrique chamæleoni sit communis, quòd ambo gummi uiscо simile proferant, Ixia tamen dubio procul nil aliud designat hoc loco quàm nigrum Chamæleonem. Siquidem id apertissimè declarant plantarum uariæ appellationes, quæ Dioscoridi ascribuntur, ubi sic legitur. Chamæleo niger, quem quidam ulophonum, alij Ixiam, nonnulli Cynoxylon uocant. Quæ uerba adeo rem claram faciunt, ut ab hac sententia discedere nequeam. At si sycophanta quispiam adeo fuerit impudens, ut nomenclationes illas tanquam Dioscoridi adulterinas reijciat, addam non ob id esse fabulosas. Quòd si adhuc recalcitrabit, Plinium illi in oculos obijciam. Quippe qui libro XXII. cap. XVIII. ita de nigro Chamæleone scriptum reliquit. Ex nigris Chamæleonibus aliqui marem dixere, cui flos purpureus esset, & fœmina cui uiolaceus. Vno nascuntur caule, cubitali, crassitudine digitali. Radicibus eorum lichenes curantur, cum sulphure, & bitumine unà decoctis, commanducatis uerò dentes mobiles, aut cum aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant, & ricinos canum necant; Iuuencas quoque angimæ modo: Quare quibusdam Vlophonum uocatur, & Cynozolon propter odoris grauitatem. Ferunt & hæc uiscum ulceribus utilissimum. Omnium autem generum eorum radices scorpionibus aduersantur. hactenus ille. His itaque me satis comprobasse arbitror Ixiam chamæleonem esse nigrum. Quare apertissimè hallucinatur impudentissimus ille, qui Ixiam contendit plantam esse ab utroque chamæleone differentem, nempe eam ipsam, quam Theophrastus libro sexto, cap. quarto de plantarum historia, Ἴξιον appellat. Deprehenditur error & impostura non ex his modò quæ diximus, sed etiam ex ipsius Theophrasti historia. Siquidem Ἴξιον nil aliud Theophrasto designat, quàm album chamæleonem. Nanque hæc notis omnibus illum omnino refert. Ita enim de ea scribit Theophrastus: Ἴξιον haud multis in locis prouenire potest. Est ab radice folygera, qua de media seminalis acanus ueluti malum extuberat, foliis nimirum occultatus. Hic lacrymam iucundi saporis parte profert postrema, quam spinalem mastichen uocant. Hæc ille. Quæ si quis rectè perpenderit, & inter Ἴξιον, & album chamæleonem nullam esse notarum differentiam non agnouerit, is merito stupidus appellari poterit, & præsertim cùm Ἴξιον nusquàm dixerit Theophrastus esse uenenosam, & Vlophonum appellari, nec eius usquàm extet mentio apud Dioscoridem, Galenum, & Plinium. Impostura hæc sunt, & sophismata, quibus studiosa iuuentus sæpe decipi solet. IXIA itaque (ut Nicander, quem Dioscorides est secutus, in alexipharmacis inquit) gustata ocimo similem saporem præbet: hausta extremum linguæ tractum exasperat, interiora adurens. quinetiam corde suo turbatur ad insaniam usque qui sumpserit, ac linguam penitus dentibus lacerat. Porrò mente attonitus redditur, aluusque temerè ambos utrinque meatus & liquidorum, & esculentorum obdurans, quæ & intrinsecus spiritum suffocans, submurmurat, ac modico tractu uoluitatur. Qui item hoc malo angitur, ægrè magnaque difficultate respirat, adeoque uenenata illa ixiæ potio protenus excrementa ejicit uomitum similitudine. hactenus Nicander. Cæterum Mauritani ixiam aldabac uocant, quod proprie uiscum significat. Ideoque etsi scripserim ego antea Ixiam uiscum esse Chamæleonis, non ob id mihi uitio uertendum est, & præsertim, cùm non minus uenenosum esse sciam huiusce plantæ gummi, quàm sit ipsa radix. Cuius nimirum incommodis in primis succurrunt, Auicenna testè, excitatæ uomitiones, & infusi chysteres, qui ijs maximopere auxiliantur, sed mitiores lenioresq; esse oportet. Præstant deinde auxilium theriaca, & Mithridatis antidotus, ex absinthij Romani aut santonici decocto pota. Prosunt item epithemata, quæ cordis imbecillitati dicantur: quin & utriusque buglossi flores saccharo asseruati, additis margaritis, corallijs, pretiosorum lapidum fragmentis, moscho, ambaro, & alijs quæ cordi opem ferunt. Conuenit insuper rosaceum aceto admistum, & sincipiti ubi sutura intersecat, linteis illitum. Quæ sanè remedia non modò remorantur, frangunt; uenenum; sed omnibus etiam incommodis ab eo excitatis mirificè subueniunt. Verùm etsi ego in radice albi chamæleonis, qui in Italia prouenit, nullam hactenus Ixiam reperi: attamen superiori anno à Iacobo Antonio Cortuso uiro sanè insigni, & plantarum indagatore maximo, & à Francisco Calzolario Veronensi rei herbariæ admodum studioso, plures chamæleonis plantæ integræ ad me Pragam missæ sunt, quæ gummi illo uisci modo lento referta sunt. Antea uero quidam Cretensis rei herbariæ studiosus mihi pro certo affirmauit, è carlinæ uulgò uocatæ radice in Creta Ixiam ab ijs colligi, qui sagittas cõficiunt, ut pennas sagittis conglutinet.

Ixiæ uenefica curatio.

Chamæleonis nigri uenenum, & remedia.

Digitized by Google

Nec modò eam reperiri mihi retulit in eo cæliнæ genere caule uiduo; ſed etiam quandoque in altero. Cæterùm hic referre non præteribo quæ de Chamæleonis nigri ueneno, & eius remedijs memoriæ prodiderunt Paulus, & Aetius: ita enim ſcribunt. A Chamæleonis nigri potu morſus uentris, & linguæ tumor, cum rugitibus inteſtinorum ſequitur: facies diſtorquetur, & uomitus ſpumoſus, tremores, concuſſiones, & totius corporis conuulſiones, ac uocis interceptio concomitantur. Cæterùm curantur ex his, quæ ad fungos ſunt relata. Datur eis & thlaſpios, & betæ ſuccus, & triticeæ ptiſanæ cremor ex paſſo, abſinthij dilutum & nitrum cum aceto muſſo. Vbi uerò euomuerint, lac recens multum ſæpe exhibeto, & aluum cum lubricis infuſis eluito, uelut eſt fœni græci & althææ decoctum. Præcordijs etiam fomenta, ac calfactoria adhibeto.

Ψιμύθιον. CERVSSA. CAP. XXII.

CEruſſa ſuo colore proditur: ſumpta enim, mox palatum, gingiuæ, lingua, & commiſſuræ dentium, candore quodam inficiuntur: ſingultus, tuſsim, ac linguæ ariditatem excitat: ijs extrema frigeſcunt, mens labat, membra torpeſcunt. Quibus dare conuenit aquam muſsam, aut ficuũ, aut maluæ decoctum, aut lac calidum, aut ſeſamam ex uino tritam, uel lixiuiam ex ſarmentis factam, amaracinum oleum, aut irinum, perſicorum oſſa cum hordei decocto: columbina oua cum thure, aut hordei decocto, aut prunis: aut gummi, quod ulmus plorauit: aut humor, quem ulmea folia reddiderunt, cum tepida aqua: ſed tum quoque uomant. Conuenit etiam thapſiæ ſuccus, aut ſcammoniæ, cum aqua muſsa potus.

Ceruſſæ letha lis natura.

CEruſſæ faciundæ rationem tradidimus ſuperiore libro. Hæc tametſi ad ulcerũ medicamenta, quæ exterius illinuntur, ſalubre plerunque ſit medicamentum; ſi tamen ſumatur totus in corpus, interficit, quemadmodum cætera deleteria pharmaca, de quibus iam plura retulimus. Epotæ ceruſſæ incommoda pluribus notis, quàm fecerit Dioſcorides, eleganter carminibus reddidit ille alexipharmacis Nicander, quorum carminum hæc erit paraphraſis. Ceruſſa per omnia ſpumanti adhuc lacti, cum uerno tempore, pingue & recens in multũ emulſum fuerit, colore ſimilis eſt. Porrò ceruſſæ ſpuma ſuper gingiuas adſtringente ui ſcandit, quæ ſpumoſi medicamenti frigore areſcunt, & contrahuntur in rugas. Lingua, & fauces aſperitate languent. Vexantur obid, qui hauſerint, arida tuſſi, oculiſque nutantes grauitate, dum crebros ructus egerunt, non ſine labefactione ſui oppleantur. Hinc fit, ut capite non parum turbentur: quinetiam animo ſuo nauſeabundi prætriſti labore gemunt. At ſæpiſſimè in ipſa luce uanum phantaſma, quod re ipſa nullum ſit, cernunt. aliàs ſomnolenti toto corpore frigent, neque ut anteà membra, potiſſimùm manus, & pedes, ſuum officium faciunt, adeo ut ni eis ſuccurratur, eo tandem dolore laceſſiti, ſuccumbant pereantq;. hactenus Nicander. Cæterùm Auicennæ teſtimonio ceruſſam haurientibus alia aduenient incommoda, nempe animi deliquium, faucium aſperitas, uentriculi, & alui compunctiones, præcordiorum tenſio, anhelitus difficultas, præfocatio ſpirituum, & albedo totius corporis: quin & urina modò nigra, modò cruenta redditur. His auxilium præſtant (ut ipſe, & Aetius tradiderunt) ſcammonium ex muſsa potum, aliaq; medicamenta, quæ ſuapte natura urinam ualenter pellunt. Poſt hæc clyſteribus uti conueniet, ac ſubinde prouidere, ne dormiant affecti, ſed uigilantes ſæpius euomant poto prius hydromelite, ſuſino, & narciſſino oleo admiſtis. Præferunt quidam uomitiones ab atriplicis, & rapi ſemine concitatas: item clyſteres ex braſſicæ decocto cum oleo, abſque ſale: inſuper theriacam ex uino, & Mithridatis antidotum, & album meracum uinum largius potum.

Ceruſſæ mali auxilia.

Μυκήτες. FVNGI. CAP. XXIII.

FVngorum alij genere, alij copia lædunt: omnes tamen ſtrangulatus ſuſpendio ſimiles concitant. Quibus confeſtim ſuccurrendum: communiter ex oleo uomere cogendi: mirificè iuuat lixiuia ex ſarmentis, aut pyraſtri ſurculis, epota cum ſale, poſca, & nitro. Fructus, aut folia pyraſtri cum fungis decocta, ſtrangulantem illam uim auferunt, eſitataque eiſdem auxiliantur. Aduerſus fungos gallinacea oua cum poſca proficiunt, adiecta ariſtolochiæ drachma: item abſinthium cum uino melleque ſumptum, & ex aqua potum: apiaſtrum ex nitro: panacis radix, & ſemen in uino: fœx uini cremata; cum aqua: atramentum [a] ſutorium ex aceto: radix, uel ſinapis, aut naſturtium eſu proſunt.

a Cat. κάλχε ἄνθος. i. flos æris.

Fungorum uenenca natura

NOn modò nocent in uniuerſum Fungi, quòd in eorum genere aliqui habeantur lethales, & ſuapte natura ueneno imbuti; ſed etiam quòd ex his, qui pernicioſi non ſunt, plus quàm uentriculi robur ferre poſſit, quandoque ingeratur, ita ut tunc non malefica ui: ſed copia lædant. Quippe cùm natura humidi admodum, & frigidi ſint, & lentore non modico ſcateant, ſuperato ſua quantitate corporis calore ſuffocant, ſtrangulant, & denique interimunt, niſi citius remedijs ſuccurratur. Cognoſcuntur qui mortiferi ſunt (ut ſuperius libro quarto tradidimus) ſi frangantur, quod illico uarios mutent colores, ſtatimq; computreſcant. Proinde dicebat Auicenna, in fungorum genere eos eſſe lethales, qui uirides, & ceſij deprehenduntur. Sed certè magnopere admirari licet, quòd tanta in hominibus inualuerit gulæ libido, ut etſi ſciant fungos eſſe plerunque necis boſpitium; tamen ſui ipſius obliti, magno ſanè apparatu eos in cibis auidiſſimè deuorent. Verùm poſtquàm tantam cum palato fungi iniere gratiam, ut ab his abſtinere homines non poſſint, ſaltem diſcant uelim, ut ſe ipſos à morte uindicent, fungos nunquam eſſe ſumendos, niſi prius cum ſylueſtribus pyris decocti fuerint. Quòd ſi ſylueſtria

Fungorũ præparatio.

uestria pyra desiderentur, ex domesticis ea supplere poterunt, quæ cæteris austeriora habentur. in quem usum adhiberi possint tam recentia quàm sole siccata. Præstant idem arboris tam folia, quàm cortex, præsertimq; sylvestris: si quidem fungorum antidotum pyra sunt. Dioscorides libro quarto præter medicamenta hîc ad fungos assignata, prætulit origani, & satureiæ decoctum, gallinaceorum fimum, ex aceto aut melle potum: quod tamen (ut Philagrius explicat) album esse oportet. Sed primùm medicamentis sæpius enarratis eliciendus est uomitus, & subinde acria infundenda clysmata, ut extra corpus trahatur virus. Cæterùm ignorandum non est, eos incommoda afferre longè maiora, qui propria natura uenenati nascuntur. quandoquidem non modò suffocant, strangulantq; comedentes; sed etiam intestina exulcerant, uentriculum inflant, singultum, & punctiones excitant, corpori uniuerso pallorem inducunt, & urinam remorantur. Præter hæc alia uerenda, & lethifera oriuntur symptomata, nempe frigus, tremor, interceptio arteriarum, animi deliquium, perfrigidus sudor, & mors ad postremum immatura. His primùm auxiliantur uomitiones omni celeritate excitatæ: quibus etiam conuenit epotus domestici raphani succus, aut deuorata rutæ folia, aut origanum, aut mel. Prodest deinde mirum in modum theriaca, & Mithridatis antidotus ex acerrimo aceto pota, aut ex oxymelite, aut ex aqua uitæ uocata. Quamobrem quinta essentia nostra theriacalis, in his fungorum malis mirificam fert opem. Prætulit ad hæc Auicenna calida quæcunque aromata: cuiusmodi sunt diapipereos, diacyminum, diagalanga, dyamoschũ. Conciliator potandum exhibet magno iuuamento uinum optimum, in quo conferbuerit piper, offertq; subinde allium crudum deuorandum. Id quod facit uniuersa ferè rusticorum turba, qui (ut Galenus inquit) allio theriacæ uice plerunque utuntur. Fungorum uenenī remedia.

γύψος. GYPSVM. CAP. XXIIII.

LApidescens gypsum strangulationem creat. Quare eadem proferenda sunt, quæ mansis fungis, auxilia: & ad hæc maluæ decoctum, quod etiam olei uicem pensat: utpote cùm pingue sit, euomendo lubricas uias, & faciles reddit, deradiq; corpora non finit. quod ubi duratur in lapidem, gypsum efficit. Quinetiam prodest oleum ex aqua mulsa, aut ficorum decocto: & lixiuia è ficulneo cinere, aut sarmentis facta, cum uino copiosiore pota: & origanum, aut thymum cum lixiuia, aut aceto, aut passo: hiq́ue decocto maluæ proluendi.

GYpsum omnibus notum, si bibatur, aut comedatur, strangulat (ut Dioscorides inquit) quòd respirationis meatus ualenter adstringat, & obstruat. Meminit huius inter uenenata medicamenta Auicenna, sic inquiens. Eadem sunt gypsi indicia, quæ & cerussæ, præterquàm quòd illud citius, & atrocius strangulat. quamobrem iis, qui hauserint, ea conueniunt medicamenta, quæ cerussæ, & fungis opitulari diximus. Postea lubrica danda sunt, cuiusmodi est malua, altheæ, fœni græci, & lini semina decoctum. Conciliator egelidam aquam cum butyro primùm potandam iubet, & deinde uomitum excitandum, à uomitu calidam item cum melle præbet, ut iterum uomant: postremò Mithridatis antidotum uino meraco mistum, drachmarum duarum pondere. Quòd si aluus ab hoc adstricta fuerit, citetur oleo, & anatis adipe clysteres infusis, & illinatur uenter ricino oleo. Quin & murium stercus (ut ipse ait) ex uino potum, proprium est gypsi antidotum. Auicenna autem ultimò purgari iubet scammonio, & aliis pharmacis, quæ aluum deijciendo ad rem faciant. Gypsi uenefi cium, eiusque remedia.

αἷμα ταύρειον. SANGVIS TAVRINVS. CAP. XXV.

TAuri recens iugulati sanguis epotus, spirandi difficultatem, strangulatumq́ue concitat: faucium, tonsillarumq́ue meatus cum neruorum distentione præcludit: lingua rubescit: dentes inficiuntur, & quædam concreti sanguinis uestigia, inter eorum commissuras restant. Quare uomitũ uitabimus: sanguinis enim globi attractu illo in sublime relati, magis gulæ inculcantur. Dari ergo opus est quæ concretum sanguinem discutiunt, & aluum subducunt. Grossi lacteo succo turgentes ex posca, & nitrum per sese, auxiliantur: nec secus coagulum omne cum aceto, & laserpitij radice, aut lasere: itidem & brassicæ semen, & è cinere ficulneo lixiuia: conyzæ [a] folia cum pipere, & rubi succus ex aceto. aluus resoluenda. Iis qui seruantur, stercorosa, & fluida per sedem egeri consueuerunt. Stomachum, aluumq́ue hordeacea farina ex aqua mulsa perungere oportet. a Menm. ἀσήρ μα. i. semen.

NEmo tauri sanguinem clàm potandum exhibere potest: nam unusquisque sanæ mentis sanguinem cognoscet. quare, meâ quidem sententia, fieri non potest, ut uenefici eo quenquam decipiant: quippe nisi largius biberatur, & adhuc calens ab ipsis defluens uenis, antea quàm concrescat, noxam non inferet, aut leuem. Quo fit, ut eos tantùm taurino sanguine interire crediderim, qui aut atra bile tentati, aut cacodæmonibus irritati, uel ut aliquod seuum mortis genus ab legibus pro suorum facinorum pœna luenda institutum effugiant, uel ut immedicabiles & grauissimos morborum cruciatus finiant uitam pertæsi (quod Plinius lib. xx. cap. xviii. fecisse ait epoto opio Licinij Cecinnæ patrem ciuem Romanum) mortem sibi uoluntariam consciscunt. Proinde scitè Nicander in alexipharmacis ita scriptum reliquit. Si ex insipientia quispiam atrum tauri sanguinem hauserit, mœrore adeò ingemit, ut nimio cruciatu tandem conficiatur, quando cordi appropinquans sanguis ille condensatur, ac in medio alui receptaculo in grumos coagulatur: hinc & meatus spirituum obturantur, Sanguinis tauri uenenata natura.

rantur, & halitus ſuffocatur impleto gutture. Atqui tractibus, & ſingultibus iſte afflictus, crebrò humi ſpuma coinquinatus palpitat. hæc ille. Cæterùm ſi forte fortuna euenerit, ut quis tauri ſanguinem potauerit, & ad eum domeſtici, quibus factum conſtet, medicos aduocent, tunc medici ijs uti poterunt remedijs, quorum hic abunde meminit Dioſcorides. Sed quoniam taurinus ſanguis menſtruum ſanguinem mihi in mentem redegit, atque etiam hic nobis occurrit ſel pardi, uiperæ, & canis piſcis: item cerebrum felis, quem Græci alurum uocant, cerui extrema cauda, quorundam quadrupedum ſudor & malum denique improbatumque caſtoreum; quę omnia inter lethalia medicamenta annumerantur, cùm hæc à Dioſcoride in hoc uenenorum cenſu prætermiſſa deprehendantur, & nobis propoſitum ſit, ſingulorum uires maleficas, earumq; auxilia deſcribere, hic locus opportunus uiſus eſt, in quo de ijs diſſereremus, & noſtrum inſtitutum, quantum poſſumus exequeremur. Sanguis itaque MENSTRVVS multerii, præſertimq; biliioſarum, & facilè rixantium potus, adeò bibentes effaſcinat, & inficit, ut lunaticos & amentes efficiat. Idem deteſtabilis facinoris quandoque perpetrant maleficæ ueneficæque mulieres cacodæmonibus ductæ ipſum exhibendo proprijs maritis, uel alijs, quos odio proſequuntur. Huius tamen noxæ ſuccurritur contritis margaritis drachmæ pondere ex meliſſophylli aqua potis: auxiliatur & tepidæ balneum. Conſert ad hæc (ut Conciliator inquit, ſi tamen id abſque diuinæ legis iniuria fieri poſſit) ut affecti hilari frequentiq; mulierum conſortio lætentur, cum eisq; coeant, præcipuè cum iuuenibus, quæ rarò nuptias celebrent. Prodeſt & theriaca drachmæ pondere ex fumariæ aqua quotidie pota. Proſunt & uiperei paſtilli ſcrupuli pondere, additis tum margaritis, tum theriaca eodem pondere. Epoto autem PARDI felle excitatur uomitus, ceu aloes amarore, os & nares inficiens: poſt uomitum uniuerſum corpus flaueſcit, ictericorum modo: poſtremò ea omnia conſequuntur incommoda, quæ ab aſſumpto napello, et à uiperarum morſibus eueniunt, cùm tam ſæuum lethiferumq; ſit, ut tribus tantùm horis potantes perimat. quod ſi hoc temporis ſpatio non interficit, prorſus deſperandum non fuerit. Expugnatur primùm uomitionibus illico excitatis, ſubindeque ijs utique antidotis, quæ napello, uel uiperæ morſu infectis opitulantur. Auicenna huic ueneno peculiarem conficit theriacam ex Lemniæ terræ, & lauri baccarum, ſingulorum drachma una: capreoli coaguli drachmis quatuor: myrrhæ, & rutæ ſeminis cuiuſque ſemidrachma. quæ omnia melle excipit. Hanc iuglandis quantitate exhibet, excitatis deinde uomitionibus, ductiſque denuum laborantibus in calidæ aquæ balneum, cui inferbuerint odorata medicamenta. Sed VIPERAE fel adeò pernicioſum exiſtit ut ſtatim animi deliquium adferat: quare rariſſimè antidotis ſuccurri poteſt, quòd nullum detur ea præparandi ſpatium. Veruntamen ſi quid eſt, quod tam breui temporis momento quicquam opis ferat, id erit quàm celerrimè excitatus uomitus, epoto prius coctо butyro, igne colliquato: quo uomitiones iterum, atque iterum mouere oportet. Poſt uomitus nihil ſalubrius, quàm theriaca, & mithridatis antidotum, moſchus, ambarum, & eorum compoſita medicamenta, quæ diamoſchum, & diambarum appellantur. Vbi autem animi deliquia perſeuerant, & corporis uniuerſi angustia, unum quidem offerendum eſt, aut caporum, & gallinarum carnium ſuccus ex aquæ feruentis balneo in uaſe uitreo diſtillatus. Huic equidem noxæ crediderim magnificè aduerſari oleum noſtrum de ſcorpionibus, cuius componendi rationem tradidimus in huius libri præfationis commentatione: nidem & quintam eſſentiam noſtram, quòd ictu oculi ſuis perquàm tenuiſſimis partibus in totum deferatur corpus. Porrò ſel, quòd à CANE piſce eximitur, lethiferum eſt. quippe quòd potum, uel eſitatum lentis tantùm quantitate, ſeptenis diebus interficiat. Curantur tamen qui hauſerint, epoto bubulo butyro cum gentianæ radice, cinnamomo, & leporis coagulo. Prodeſt & corpus uniuerſum odoratis oleis illinire, & ictu tenuiſſimo uti. Cæterùm qui FELIS CEREBRVM in cibis ederint, crebris afficiuntur uertiginibus, ſiuntq; ſubinde ſtolidi & amentes. Quibus etſi ſubueniri poſſit, id tamen non niſi temporis tractu, & admodum difficulter fieri poteſt. His danda eſt Lemnia ſphragis, & uomitiones inde ſint excitandæ, fierique; id oportet, ter, aut quater in menſe. Præſtat item auxilium, ſi quotidie mane ſurgant ægri diamoſchi confectionem, tribus uel quatuor horis ante cibum. Quinimmo moſchus per ſeſe ſufficienter auxiliatur: nanq; ut quidam tradiderunt, moſchus tantùm huius ſce cerebri proprium eſt antidotum, ſi dimidij ſcrupuli pondere ex uino bibatur. Sed illud non eſt ignorandum, quòd non modò Feles deuorato eorum cerebro homines inficere poſſint; ſed pilis quoque reſpiratione, & oculorum intuitu. Nam etſi pili omnes imprudenter in cibis ſumpti, præfocare poſſint, anhelitus meatus obſtruentes; tamen felium priuatim exitiales cenſentur. Eorum præterea ſpiritus tabifico quodam ueneno infectus deprehenditur. Etenim noui ego quoſdam, qui cùm felibus adeò delectarentur, ut nunquam ſine ipſis dormitum peterent, attracto inde diutius aeris uehiculo eorum ſpiritu, in tabem, & marasmum incidere. quibus poſtremò confecti diem ſuum obierunt. Nec diu eſt, quòd in quodam monachorum cœnobio uniuerſa periit familia, magno felium numero, & contuberino. Lædunt item ſuo (ut diximus) oculorum intuitu, adeò ut quidam reperiantur, qui his uiſis, aut auditis, pauore quodam illico capiantur, terreanturq; maximè, quòd non modò ex eorum ueneno prouenire exiſtimauerim; ſed etiam propria eorum natura, qui eos uel intuentur, uel audiunt. quandoquidem ij ſua natura talem à cœlo qualitatem influxam habent, quæ nunquam ad propriam mouetur actionem, niſi obijciatur id, quod naturæ ſibi contrarium fuerit. Horum plures in Germania duntaxat uidimus, & quoſdam ex eadem natione Goritiæ commorantes. Quòd autem uerum ſit id aliunde euenire non poſſe, quàm à congenita qualitate, quæ paucis admodum ineſt, apertè ſanè oſtenderunt eorum aliqui. Quippe cùm huius gentis quidam hyemis tempore in hypocauſtum nobiſcum cœnaturus intraſſet, quò plurium amicorum ſodalitas conuenerat, mulier quædam huius uiri naturæ conſcia, ne is, uiſo felis catulo, quem educauerant, iratus diſcederet, illum in arcula quadam eodem in cœnaculo concluſerat. Sed quanuis nec uidiſſet ille nec audiſſet catulum, cùm pauco pòſt tempore aerem felis halitu infectum inſpiraſſet, irritata ſtatim ea temperamenti qualitate felium inimica, emiſſo ſudore, pallida admodum facie, omnibus ſanè admirantibus, tremebundus conclamare

Sanguinis mẽ ſtrui uenenũ, eiusque curatio.

Pardi fellis uenenũ, eiusque remedia.

Viperæ fellis uenefica uis, & auxilia.

Canis piſcis fellis uenenũ, & cura.

Felis cerebri maleficiũ, & remedia.

clamare cœpit, hic aliquo in angulo latet felis. His autem eadem opem ferre putauerim, quæ cerebrum comedentibus remedio eſſe diximus. Inuenitur etiamnum in CAVDAE CERVI *extremis partibus porraceus quidam humor felleæ bili admodum ſimilis, qui ſi forte deuoretur, præſentaneum eſt uenenum. Adfert enim illico intolerabiles anguſtias, animi deliquia, & omnia tandem ſymptomata, quæ epotum napellum conſequuntur. Succurritur his, ut cæteris, primùm uomitionibus, epoto butyro excitatis. Poſtea dandus ſmaragdi pulus ex uino dimidij ſcrupuli pondere. Quin & piſtacia proſunt, & ponticæ nuces in cibis largius ſumptæ. Ad hæc uniuerſum corpus iungi præſtat, oleo è citrei ſemine expreſſo. Item theriaca proficit ex uino potæ duarum drachmarum pondere. Magna quoque infert incommoda quadrupedum quorundam* SVDOR *præſertim equi, aſini, & muli, quamuis etiam cæterorum ſit malus. Is igitur potus uiridem tumidamque reddit faciem: ſudorem fœtidum in uniuerſum excitat corpus, præſertim ſub alis. Perturbat præterea tum uentriculum, tum aluum uniuerſam, gentis excitatiſq; flatibus in inteſtinis. Quòd ſi bibatur ex uino delirium facit. His tepidam largius prehendam ſcribunt, ut concitato inde uomitu puluerulentus ſudor reijciatur. Poſt uomitum confert uinum cum roſaceo potum: item rhabarbarum ſemidrachmæ pondere ſumptum, addito foſſilij ſalis momento. Tametſi propria huiuſce ſudoris antidotus ea ſit theriaca (ut Auicenna eſt author) quæ ex Lemnia ſphragide, & lauri baccis conficitur, cuius componendæ rationem paulò ſuperius retulimus, de Pardi ſelle differentes. Venenoſum æquè ac letiferum aiunt eſſe etiam* CASTOREVM, *quod iam putredine nigredinem contraxit, uel illud potius, quod è ponto fuerit allatum. Hoc enim (ut Strabo inquit) uenenoſum eſt propria ſui natura. Animaduertant igitur tum ſepulturarij, tum medici, cùm plurimi uſus ſit medicamentum, ne malum exhibentes caſtoreum, aliquem interimant. Quandoquidem non modò furore aguntur, qui hoc medicamentum hauſerint; ſed etiam intumeſcentem linguam exerunt, atque tam ſæua febre corripiuntur, ut uno tantùm ferè die intereant. Aduerſus hoc uenenum mirum in modum iuuant uomitiones, quas toties butyro, & hydromelite epotis citare conuenit, quod nullum ea, quæ reijciuntur, caſtorei odorem referant. Poſt uomitiones conducit diamuron potum, aut limonum, aut citrei mali ſuccus ſaccharo admiſtus. Verùm peculiariter huiuſce caſtorei antidotum eſt coriandri ſemen toſtum, drachmarum duarum pondere ſumptum.*

Caudæ cerui uenenum, & eius curatio.

Sudoris animalium uirus, & remedia.

Caſtorei uiru lenta uis, & curatio.

Γάλα ἐμπυτισθὲν. LAC INTVS COAGVLATVM. CAP. XXVI.

EOs, qui coagulatum lac hauſerunt, frequens illico ſtrangulatio inuadit, quòd in globulos quoſdam lac coaleſcat. Quibus iuuandis pro antidoto, coagulum ex aceto damus, & bibere ſæpius cogimus. Damus & calaminthæ folia arida, item ſuccum: aut laſerpitij radicem, aut laſer cũ poſca: thymumque ex uino, & cum luto ſuo lixiuiam. Sed nulla falſilago obijciatur: quoniam magis lac coiret, & in caſeum denſaretur. Neque illos uomere conuenit: ſiquidem concretum lac eſſe in gulæ anguſtias inſinuans, ſtrangulat.

Lactis coagulati conſid. Quorundam interpretum error.

CRediderè quidam Dioſcoridis interpretes, authorem hoc in loco de eo coagulato lacte diſſerere, quo frequenter in cibis utimur. E quorum numero fuere Ruellius, & Manardus Ferrarienſis ea epiſtola, in qua uniuerſam Marcelli interpretationem corrigit. Sed ij alioqui uiri eruditiſſimi, in hoc haud dubiè fallũtur, meo iudicio. Siquidem lac ea ratione coagulatum, nutrit, non autem ſtrangulat, ut omnes in uniuerſum homines teſtari poſſunt, ſed præſertim ij qui in montibus degunt, cùm Maio, & Iunio menſibus huiuſcemodi lacteis plurimum deuorent. Ideo nil aliud nobis aſſerendum eſſe putauerim, quàm quod de eo tantùm lacte intellexerit Dioſcorides, quod cum admiſto coagulo bibitur, antequàm coaleſcat, ita ut intus, non extrà coagulatum ſit. Quo factum eſt, ut in hoc à Ruellij interpretatione in aliam deſciuerimus & hic, & in huius libri præfatione prope calcem. Magis enim Dioſcoridis ſententiam exprimi cenſemus, ſi lac intus coagulatum, uel (ut Marcellus) lac cui coagulum admiſtum ſit, uertantur uerba illa γάλα ἐμπυτισθὲν. Nam quod iam coagulatum eſtur, non magno labore coquitur, ac digeritur, tranſitque in nutrimentum. Illud uerò, quod ubi coagulum ei admiſtum ſit, ſubinde hauritur, priuſquàm coaleſcat, cùm aliquantiſper in uentriculo reſederit, ui admiſti coaguli illico inibi concreſcit, fitque concoctrici facultati adeò contumax, ut ſuperato caloris robore ſtrangulet, non ſecus ac taurinus ſanguis. Proinde aſſerit Dioſcorides, tauri ſanguinem minimè ſuffocare, niſi recens calidusque è iugulati tauri uenis defluxus bibatur, antequàm concreſcat. quandoquidem is non enecat aliqua propria ueneni facultate, ſed concretione tantùm, quam in uentriculo conſequitur. Id quod euidentiſſimum eſt in epoto lacte, cui admiſtum ſit coagulum: aut in eo quoque, quod ſine coagulo bibitur, & per ſe aliàs de cauſis in uentriculo coaleſcit. Euenit enim quandoque hoc, cùm lac bibitum craſſius fuerit, & uentriculi, & iecoris temperatura calida, & ſiccа nimis. Nam ingens horum uiſcerum tum caliditas, tum ſiccitas, conſumpta breui lactis humiditate, reliquum, quod craſſum eſt, facilè cogit, & conſpiſſat. Quinetiam illud idem ingenti ſit frigiditate: nimirum expreſſo ab ea, quod tenuium eſt partium, reliquum, craſſioris ſubſtantiæ facilè congelaſcit, haud ſecus quàm de glacie, & niue fieri libro quarto meteororum tradidit Ariſtoteles. Quamobrem eſt Galeni conſilium libro tertio de alimentorum facultatibus, ut nemo lac potaturus ipſum bibat, niſi melliſ, aut ſalis tantillum prius admiſceat, ne in uentriculo concreſcat. Sed non propterea mirari licet, quòd Dioſcorides ſcripſerit, lac concretum in uentriculo habentibus nihil ſalis ſalſiue eſſe offerendum. Quippe quemadmodum coagulum primò lac coagulat, contrariumque deinde efficit, ſi iam concreto lacti ſuperaſpergatur; ita ſal prius lacti commiſtum, id concreſcere prohibet, mox contrarium effectum præbet, ſi iam concreto aſpergatur. recens enim caſeus ſale reſperſus, illico duritiem contrahit. Sed iam ad curationem accedamus. Eadem autem

Lactis in uentriculo coagulati curatio. Dioſc. lectio caſtigata.

autem erit lactis in uentriculo coagulati curandi ratio, quæ ſanguinis tauri, quando ijs tantùm ſit utendum medicamentis, quæ ſuapte natura concreta liquant, & diſcutiunt. Qua in re auxilium præſtant ipſa coagula, acetum, præſertimq; ſcillinum, lixiuium, & ea omnia, quæ incidunt, & diſgregant. Porrò illud non prætereundum eſſe arbitror, quòd ubi in hoc capite legitur καὶ τῶν πηλοποιητικῶν κονίαν. id eſt, & figlinam lixiuiam, non ut uertit Ruellius, & cum luto ſuo lixiuiam, Geſnerus in primo ſuo de animalibus tomo, de tauro agens, legendum rectius putat καὶ τῶν πηλοποιϊκῶν κονίαν, hoc eſt, & pilopœorum lixiuiam: reprehenditque in hoc Cornarium, quòd putauerit figulos ad lutum lauandum ſibi lixiuiam conficere. Sed mihi, ut ingenuè dicam, magis placet Geſneri, quàm Cornarij opinio, ſiquidem cùm figlinum lutum nunquam lixiuia lauari aut parari audiuerim, uiderim, aut legerim, ueritati conſonum non uidetur, ut de figlina lixiuia intellexerit Dioſcorides: ſed de ea potius, qua ad lanam expurgandam, ut infectluræ magis idonea reddatur, utuntur pilopœi, hi ſunt, qui pileos conficiunt. Eorum nanque lixiuia, quòd è combuſta uini face plerunque fiat, ea quæ ad caput capillosíque abluendos communiter paratur, acrior, fortiorque efficitur: & proinde ad lac diſſoluendum in uentriculo coagulatum, eſt longè ualentior. Error præterea facilis eſſe potuit librariorum, ex unius duntaxat literæ uariatione, π pro ι ſcribentium. πλὸις enim per ι ſcriptum, lutum ſignificat, unde πηλοπλάθου, & πηλοδέγου aliqui figulum interpretantur, πίλοποιὸς autem per ι, artifex eſt, qui pileos ex lana conficit. Hac itaque ratione putandum fuerit, πιλοποιϊκῶν, non autem πηλοποιητικῶν in Dioſcoride hoc loco eſſe legendum. Cæterùm Fuchſius in ſuis doctiſſimis annotationibus in Nicolaum Myrepſicum ſea ſectione, in qua de unguentis tractat, capite XXVIII. nil aliud hanc lixiuiam eſſe putat, quàm aquam quæ lutum lauerit, uel per lutum tranſierit, non autem cum cinere & calce factam. Sed cùm figlinum lutum potius adſtringat, contrahatque, quàm laxet, ac digerat, neſciuerim profectò, qua ratione is eam lixiuiam è tali luto confectam, ijs potandam daret, quibus lac in uentriculo concreuiſſet.

Ἀφρόγυρος. ARGENTI SPVMA. CAP. XXVII.

SPuma argenti pota, ſtomacho, uentri, & interaneis grauitatem cum magnis torminibus adfert, & nonnunquam pondere ſuo inteſtina uulnerat, urinamque ſupprimit: corpus intumet, plumbeamque deformitatem concipit. Quibus ſubuenit ſecundum uomitionem, potum ſylueſtris hormini ſemen, myrrhæ drachmæ octo, abſinthium, hyſſopum, apij ſemen, aut piper, aut liguſtri flos ex uino: aridum paſumbis fimum, cum nardo & uino.

Spumæ argenti mala.

POta argenti ſpuma, cuius hiſtoriam libro quinto tradidimus, lethifera (ut Dioſcorides inquit) adfert incommoda. Sed præter hæc Aetio, & Auicennæ authoribus, alia etiam eueniunt mala. nempe compagium, & articulorum incendium, ſeu ardor: aluſ ſuppreſſio, quandoque ex accidenti aluus ipſa deijciatur: ſermo ità præpeditur, et ſedis inteſtinum prominet: poſtremò inualeſcente malo ægri ſuffocati moriuntur. Nicandro uerò in alexipharmacis authore, ijs qui argenti ſpumam ſumſerint, alui moleſtia accedit: quin & flatus ſeſe reuoluentes per medium uentrem, & iuxta umbilicum murmurant, inſtar torminum curatu difficiliorum, quæ hominem affligant duris eum cruciatibus impetentes. Nec iam urinæ ejiciendæ patet exitus: membra totius paſſim corporis ardent, planeque iam plumbeum, ſeu liuidum colorem induerunt. hæc ille. Cæterum illud animaduertendum eſt, quòd ubi in hoc capite legitur, dandam eſſe myrrhæ octo drachmarum pondere, non deeſt ſuſpicio, quin ea lectio ſit depranata, quòd hæc myrrhæ numa uideatur eſſe quantitas. Auget ſuſpicionem Nicander, qui duos tantùm myrrhæ obolos exhibet, Aetius tres, Auicēna uerò tres drachmas non excedit.

Spumæ argēti curatio.

Curatio in uniuerſum ſit ciſatis primùm uomitibus, & infuſis deinde clyſmatibus (ut Conciliator tradit) ex hydromelite, gallinarum, & anatum adipe. Poſt hæc prodeſt amygdalinum oleum potum è dulcibus nucibus expreſſum. Conferunt item caricæ in cibis ſumptæ: præterea uentriculum apij ſucco, & aluum butyro illinire utile eſt. Proprium uerò huiuſce ueneni antidotum (ut idem ait) eſt lathyris ſemen duarum drachmarum pondere potum. Verùntamen cùm hoc facultatis admodum deiectoriæ ſit medicamentum, drachmam ego non excederem. Eadem quoque infert mala PLVMBI SCOBS *tenuiſſimè contrita, & ijsdem pariter curatur medicamentis. Siquidem argenti ſpuma nil aliud eſt, quàm plumbum argenti, aut æris recremento cōmiſtum. Nec deleteria ui nacant (ut author eſt Auicenna)* FERRI *tum ſcobs, tum ſquamæ, tum recrementum. tametſi omnia hæc prius diutius aceto macerata nulla prorſus moleſtia in medicum ueniant uſum, deuturque potanda dyſentericis, mulieribus uteri defluxione tentatis, & in eclegmate ad lienis infarctus, itemque ad enterocelas. Sed de his uel non inficenatis, uel pluſquàm par ſit ſumptis, fortaſſe intelligit Auicenna. Itaque excitatur ab his inteſtinorum cruciatus, oris & linguæ ſcabrities, æſtuatio uniuerſi corporis, capitis dolor, maraſmus, & membrorum omnium arefactio. Succurritur noxæ potu lactis recenter mulſi, ac ſubinde datis aluum ualenter ſoluentibus medicamentis. ſecundum quæ butyrum tandiu potandum dare oportet, donec inteſtinorum dolores amouebantur. Hæc dum fiunt, perfundatur eorum caput oleo roſaceo, uiolaceo, & è nymphæa floribus parato. Tollitur deinde aduenies maraſmi intemperies, & corporis uniuerſi arefactio, demerſis in balneo laborantibus, in quo teſtudines, ranæ, & maluæ folia inferbuerint: quinetiam clyſteribus ex pedum hædorum iure, aut althææ radicum decocto; item butyro largiùs in cibis ſumpto, & eporis pinguium carnium iuribus. Sed (ut idem Auicenna ſcribit) proprium huiuſce ferrei pharmaci antidotum, eſt lapis magnes drachmæ pondere potus, ex mercurialis, uel betæ ſucco. Veruntamen hoc haudquaquam fieri poſſe uidetur abſque manifeſto ſimentium diſcrimine. quandoquidem etſi magnes ſuapte natura ferrum trahat; non tamē affirmauerim,*

Plumbi ſcobis noxa, & curatio.

Ferri ſcobis, ſquamæ, & recrementi noxa, & cura.

affirmauerim, quòd hanc ob causam eius quoque destruat facultates, & impediat noxam, sed potius quòd eam augeat crediderim. Quippe cùm is ferrum ad se traxerit, id sanè diutius in uentriculo retinebit, ex quo noxa fouebitur. Adde præterea, quòd cùm & ipse MAGNES *deleteria sit facultatis, adeò ut eos, qui hauserint, lunaticos, & melancholicos efficiat, eum haudquaquam ore sumendum esse duxerim. His itaque, qui Magnetem sumpserint, commendant quidam auri tenuissimam scobem ex uino potam, & smaragdorum ramenta eodem pondere. Laudant etiam clysteres ex lacte, & dulcium amygdalarum oleo infusos. Sed cæteris præferunt smaragdum ter nouem diebus potum, tribus semper intermissis diebus. Lethifera & non parum formidanda est etiã* AERIS SQVAMAE *uis. Ea siquidem pota, intolerabiles alui defluxiones mouet, aut noxias uomitiones conciat, obortis inde molestissimis alui, & uentriculi punctionibus. His auxiliantur citatæ primùm uomitiones: demde ægri in balneum mittendi sunt, in quo bircorum conferbuerint capita, aut ingens cochlearum numerus. Prodest & menthæ succus potui datus: insuper alium, & uentriculum calido rosaceo perungere expedit. Verùm ad hoc præ cæteris pollent acori radices trium drachmarum pondere potæ, aut earum succi tantundem. Sed nobis acori succum dare perdifficile fuerit, cùm legitimum in nostris non prouenerat regionibus, nec nisi siccum afferatur. Lituani tamen, & Tartari eo abundant, ut superius libro primo prodidimus.*

Magnetis uenefica uis, & auxilia.

Squamæ æris lethifera uis, & remedia.

Τὸ ἀργυρῶδες. ARGENTVM VIVVM. CAP. XXVIII.

ARgentum uiuum potum eadem quæ spuma argenti infert, eisdemque utendum auxilijs. Lac copiosè potum auxiliari constat: sed postea euomant, qui hauseruut.

Argenti uiui pernicialis natura.

VBram omnino & exquisitam argenti uiui cognitionem non habuisse *Dioscoridem & Galenum*, illud maximo indicio esse uidetur, quòd hic paucis, ille uerò perplexè eius historiam, & facultates tradiderit. Hoc, ut in præfationis huiusce uoluminis commentario tradidimus, interimit, si largius bibatur, excessu summè frigido & humido. Putrefacit enim hoc suo exuperante temperamento innatum cordis humorem, ac subinde congelat sanguinem, uitales spiritus, & ipsam denique cordis substantiam. quandoquidem id medicis experientia compertum est, ut Conciliator testatum reliquit. Nam cùm seplasiarius quidam ardentissima febre correptus, siti intolerabili uexaretur, & delirio oberrans in pharmacopolium descendisset, ut aliquid ad potandum inueniret, fortè fortuna in argenti uiui uas incidit, multumque ex eo potauit, aquæ fortasse uice: postea statim in suum cubiculum se recepit, ubi paucis pòst horis congelatus interijt. At cùm eius domestici sub cadauere magnam argenti uiui quantitatem inuenissent, iam per sedem egressi, aduocarunt medicos, ut eius rei, quam miraculum existimabant, diligenter causam inuestigarent. Ii statim ex pharmacopolio argenti uiui uas asseri iusserunt, quod ubi ferè uacuum reperissent, rem uti se habuerat deprehenderunt: auxitque fidem, quòd euiscerato homine, adhuc argenti uiui libram in eius uentriculo inuenerunt: quin & sanguinem circa cor concretũ. Quo argumento paldm fit, magno admodum recessu frigidum esse argentum uiuum. Verùm enimuero in eius curatione illud inquirendum est, an purum sit quod potum fuerit, an saliua alióue liquore extinctum, aut acerrima aqua, qua chymistæ utuntur, aut per se tantùm præcipitatum, aut unà cum arsenico, uel chalcanthо sublimatum. cùm enim aliud alio perniciosius habeatur, proprium quodlibet exigit remedium. Pernicialius est sublimatum, secundum hoc præcipitatum: proximè sequitur quod saliua, aut aliquo liquore fuerit extinctum: minus uerò cæteris nocet, quod purum, uiuumque fuerit: utpote cùm fluidum admodum sit, & ponderosum, nõ difficulter clysteribus extrahitur. Id quod cæteris generibus non euenit, quæ cùm uentriculo inhæreant, illum facilè crodunt, & exulcerant. Argento uiuo puro, aut extincto, aut præcipitato epotis, eadem consequuntur symptomata, quæ argenti spuma pota infert, sed cum magno anhelitus fœtore, quem & ij respiunt, qui Gallica lue affecti eo illiuntur. Quod maximum præbet indicium, quòd sua exuperante humiditate, omnes humores, qui uentriculo alijsq; circumstantibus partibus hæserint, computrescere faciat. Cæterùm epoto sublimato, illico lingua, & fauces non aliter exasperantur, quàm si quis immaturorum sorborum succum hausisset. Quod sanè incommodum nullo lenientium gargarizatu, nisi difficilè, & longo tempore tolli potest. Id enim quùm primùm in uentriculum descenderit, ei pertinaciter inhæret. qua re statim erodit, & exulcerat: tum inextinguibilem sitim excitat, & inexplicabilem angustiam inducit. His succedit linguæ tumor, animi deliquium, urinæ suppressio, anhelitus difficultas, & uentriculi, & intestinorum tormina, tam uehementi erosione, ut nisi confestim succurratur, pereant affecti, erosis, perforatisque uentriculo, & intestinis. Purum curatur (ut Dioscorides, Aetius, et Paulus memoriæ prodidere) auxilijs, quibus argenti spuma: nam nisi copiosius ebibatur, non interficit, quòd ob sui tum pondus, tum fluxilem substantiam facilè per inferna fecedat, nulla in uentriculo, & intestinis protracta mora. Ex quo nil mirum, quòd scripserit Auicenna, non deesse qui bibant argentum uiuum, & nullam inde sentiant noxam, quòd facilè labatur è corpore, dummodo qui hauserint, continuò huc atque illuc deambulent. Goritienses mulieres ægrè parturientibus ultimo remedio, argentum uiuum potandum præbent, scrupuli pondere. Nec desunt qui ad interimendas alui tineas, pueris etiam propinẽt, ad duorum granorum milij quantitatem, citra nullam molestiam. In aliorum autem curatione alia requiruntur remedia, nempe clysteres, uomitiones, pinguia in potu sumpta: & ut in uniuersum dicam, his opem ferunt omnia medicamenta, quæ uenenis erodentibus conueniunt, quorum latius superius meminimus in cantharidum curatione, ad quam breuitatis studio lectorem reijcimus: nanque ijs efficaciora non plura hactenus nobis comperta sunt. Nec alijs utendum est remedijs, ubi quis cinnabarin sumpsisset.

Argenti uiui sumpti curatio.

Τίτανος,

Τίτανος, σανδαράχη, ἀρτυπιγμέντ. CALX, SANDARACHA, AVRIPIGMENTVM. CAP. XXIX.

CAlx, fandaracha, & auripigmentum, pota aluum, & inteſtina cum uehementi eroſione excruciant. Præbenda cuncta, quæ ſuo admiſtu illorum acrimoniam hebetant, ac ſoluunt, & facilem lubricamque aluum reddunt, cuiuſmodi ibiſci, & maluæ ſuccus eſt: natura enim utrique perlubrica. Dandum decoctum ſeminis lini, uel ſemen tragi herbæ, uel oryzæ, lacque cum aqua muſa copioſum, iura pinguia, & boni ſucci.

Calcis, fandarachæ, & auripigmenti uenenca uis, & curatio.

NOn modò *Calx, Sandaracha, & Auripigmentum, quorum hiſtoriam ſuperiore libro tradidimus, hauſta uehementiſſimos uentriculi, & inteſtinorum cruciatus, & eroſiones excitant, ut Dioſcorides inquit, ſed etiam ſitim inexplebilem, faucium, & gulæ aſperitatem, tuſſim, ſpirandi difficultatem, urinæ ſuppreſſionem, & dyſenteriam. Cæterùm hæc omnia adiuuantur (ut ſcitè docet Dioſcorides) pinguibus acrimoniam obtundentibus, & potionibus lenientibus, aluumq; lubricam reddentibus, tum etiam cremoribus, atque ſeminum quorundam ſpiſſamentis, ut in cantharidum curatione latius, diffuſiusq; prodidimus. quandoquidem medicamentorum omnium erodentium curatio à cantharidum curatione non differt: neque ijs ſine ualentiora nobis ſeſe offerunt remedia. Quare ex eo loco illa medicamenta petenda erunt ijs, quibus uſui futura ſunt. Eoſdem quoque effectus malos, & noxios præbent* ARSENICVM *ſublimatum, Aerugo, & quod officinæ Riſagallum appellant: quin et Saponis lixiuium, quod uulgò uocant Itali la maeſtra, & Aqua ea omnium acerrima, qua aurifices, ac chymiſtæ aurum ab argento ſeparant. Sed aquæ huius, & lixiuij difficilis eſt cura, quòd illico in totum diffundantur corpus. Vniuerſalis tamen curandi ratio eadem erit, quæ calcis, & auripigmenti: tametſi altero ſit uehementius, & erodentius. Qui autem priuatim Arſenicum ſublimatum hauſerunt, eos frequenter uomere oportet, poto ſemper prius butyro, aut per ſe tantùm, aut addito rapi ſeminis decocto. Proſunt his & clyſteres ex pingui iure, aut piſanæ alicuius cremore, aut ſpiſſamentis ex pſyllij, maluæ, & cydoniorum ſemine factis. Auxiliatur amygdalinum oleum, & ius pinguium gallinarum in cibis ſumptum. In præſtantiſſimum uerò antidotum cenſetur foſſile cryſtallum, in tenuiſſimum puluerem contritum drachmæ pondere, ex dulci amygdalino oleo potum. Sed antidotum omnium præſtantiſſimum contra mortiferam Arſenici uim, eſt puluis Sereniſſimi Principis mei Ferdinandi Archiducis Auſtriæ, quo Pragæ ſeruatus eſt quidam ſuſpendio damnatus, cui puluueris huius experiundi gratia, Arſenicum datum eſt in potione drachmarum duarum pondere. Siquidem cum is poſt quartam ab epoto ueneno horam, liuidus totus adeò uiribus deſtitutus decumberet, ut iam iam moribundus ſtrangularetur, oblatus eſt illi puluis ex albo meraco. Quo factum eſt, ut etſi in conflictu nulla ferè recuperandæ uitæ ſpes haberetur, uicit tamen natura hoc antidoto ualidior ac uiuacior reddita, et ueneni immanitatem ſuperauit, adeò ut is ſequenti die liber euaſerit, & lætus coram omnibus apparuerit. Eodem quoque puluere alij à me ſeruati ſunt, quinetiam ab alijs, qui antidotum à me receperunt. Franciſcus Calzolarius myropola Veronenſis amicus intimus meus, hoc anno eodem antidoto à me accepto duos homines Veronæ in carcere detentos, qui uenenum in piſce quodam dono miſſum uorauerant, poſt octauam diem à ueneno accepto liberauit, præter medicorum ſententiam, qui ſymptomatum immanitatem cernentes, illos omnino morituros cenſebant. Nec quidem ab re, cùm alij duo, qui illis commenſales in carceribus erant, eodem die mortui ſint, quòd neminem habuerint, qui ſui curationem ſuſcepiſſet. Huiuſce hiſtoriæ etiam aſſertores habeo Magnificos uiros, patritios Venetos, Nicolaum Quirinum, & Hieronymum Marcellum, quorum hic Capitaneum, (ut dicunt) ille Prætorem Veronæ gerebant, ut ex publicis eorundem ſcriptis, quæ apud me ſunt, quiſquis certior fieri poteſt. His acceſſit Clariſſimi Medici Antonij Capriani Mantuani teſtimonium, qui Tridentini Concilij aliquot annis Phyſicum egit magna cum laude. Nam cùm is, tunc temporis, quo hæc euenerunt, Veronæ ſe reperiret; accerſitus à Reuerendiſſimo Cardinali Nauagerio, admirandas huiuſce puluueris aduerſus uenena uires, ad Excellentiſſimum Philippum filium ſuum Reuerendiſſimi Archiepiſcopi Pragenſis Medicum, & hiſtoriam omnem deſcripſit, & ut me rogaret addidit ut eundem puluerem illi tranſmitterem. Sed & id mirum admodum uideri debet, quòd hic puluis non ſolùm hauſtus, ſed etiam illitus demorſos, illoſque à uenenoſis animalibus ſeruat, & ſanat, eo è roſarum aqua epithematis modo ſub ſiniſtro ubere, & ſuper affecto loco illito. Iacobus Antonius Cortuſius Patritius Pataninus, hoc puluere à me accepto, quendam Ciuem, & uicinum ſuum à Scorpione magno ictum, iam animi deliquio detentum, breui admodum tempore reuocauit ad uitam. Quinetiam eadem ſeruata ratione proprium ſuum ſeruauit Aurigam à ſerpente uenenoſo demorſum. Porrò* AERVGO, *præter alia eius mala antè dicta, adeò ſpirandi meatus occludit, ut magno impetu ſuffocet affectos. Succurritur noxæ crebris cum butyro, & calida excitatis uomitibus, ut in arſenico, & infuſis ſubinde clyſteribus ex aſinino lacte, & dulci amygdalino oleo. Prodeſt & Lemnia ſphragis drachmæ pondere ex uino albo pota. Præſtat item in olei balneum laborantes ad uentriculum uſque demittere. Sed proprium huiuſce pharmaci antidotum (ut ait Conciliator) eſt, ut qui hauſerint, bibant ex uino corallia rubra in tenuem puluerem contrita ſenorum ſcrupulorum pondere.* Cæterùm RISAGALLO *uulgò dicto, quòd quidam Realgal appellant, cùm maximè extremeque ſiccet, & neruos contrahat, non alia conuenit curatio, quàm quæ argento uiuo, & arſenico ſublimatis, & aruginis adhibetur. quanquam priuatim non obſcurè iuuat uniuerſum corpus dulci amygdalino illinire, & uiolaceo iulapio, & piſana hordeacea ſitim extinguere. Proficit & pinorum nucleorum oleum, aut è magnis nucibus, Quæ ex Indis aduehuntur, expreſſum, ſemilibræ pondere potum. In ſumma ea omnia efficaciter adhibentur, quæ cantharidibus conferre diximus.*

Arſenici ſublimati, & aliorum quorundam uenenũ.

Arſenici ſublimati curatio.

Aeruginis remedia.

Riſagalli curatio.

Aegoà

Λαγωὸς θαλάσσιος. LEPVS MARINVS. CAP. XXX.

QVileporem marinum biberunt, piscium uirus olent: procedente tempore aluus dolore afficitur, & urina sistitur: & si quando eam reddere contingat, purpureum colorem refert. omne piscis genus auersantur, & odio habent: fœtido, ac graui sudore manāt: bilioſus uomitus, interdum sanguini promiscuus, subsequitur. His dandum lac asininum, uel passum cōtinuè, aut radicis maluę foliorumq; decoctum, aut trita cyclamini radix cum uino, aut ueratri nigri, aut scammonij succi drahma, cum aqua mulsa, puniciq; mali acinis. Cedria contrita cum uino efficax est: anserinus sanguis, ut tepebit, potus. Sed cùm pisces omnes respuant, aspernunturque, solis fluuiatilibus cancris uesci possunt, bibuntq; eos admisto uino, adiutiq; ab his percoquūt. cùmq; appetere & comesse pisces cœperint, suæ salutis indicium habent.

Leporis marini uenenū signa.

DIximus de Lepore marino libro secundo, de quo ita scribit Nicander in alexipharmacis. Sin marini leporis malè perdentis potionem deprehenderis, perniciem afferentem, odorem eius senties, qualis est squamarum, & piscium purgamenti. Porrò gustus, & sapor eius piscosus est, qualis putrefactorum piscium esse solet: uel cùm nondum ablutorum squamæ polluunt corpus. Sequitur huiusce potionem uiridis fellis suffusio, cum obtenebratione uisus: & caro paulatim in homine contabescit. Accedit his ciborum omnium abominatio, malus habitus, & talorum ardor: oculi in cōcauum occultantur, & genæ ac maxillæ florido colore rubent. Vrina ægerrimè redditur: quæ tametsi reddatur, purpurea apparet, & plus æquo sanguinea. Adhæc si pisces ægris offerantur, eos illico nauseabundi execrantur. hæc ille. Cui subscribunt Aetius, & Auicenna, qui præter relata indicia, alia adhuc lepori marino epoto assignant, his uerbis. Marinus lepus adeò ictericū induxit, ut totius corporis habitus croceo admodum colore inficiatur. Postea facies liuens intumescit, pedum plantæ incenduntur, adest spirādi difficultas, pectoris & pulmonis angustia, rutescuntq; oculi. Dehinc tussis emergit sicca, sputus cruētus, renum dolor, uirilium q; inflammatio, adeò ut perpauci euadant, qui non labantur in tabem. Quare Galenus libro de theriaca ad Pisonem, proprium marini leporis esse ait, ut pulmonem exulceret, & erodat. Succurritur noxæ (ut Dioscorides inquit) asinino lacte ex passo poto, & maluæ decoctō. Neque id aliam ob causam, ut Aetius declarat, quàm ad eliciendum uomitum, & ueneni acuitatem retundendam, quemadmodum elleborum, cyclaminum, & scammonium exhibet, partim ad citandas uomitiones, partim ad alium deijciendam. Cetera uerò, ut incommodis subueniatur, quæ internis infert particulis. Præfertur quibusdam aduersus hoc malum humanus sanguis calens è uenis potus: humanum item lac, ab ipsis uberibus exuctum, et uulpis caro inassata: quin & theriaca diatesseron tribus diebus pota.

Φρῦνος, καὶ βάτραχος ἕλειος. RVBETA, ET PALVSTRIS RANA.

RVbeta, aut rana palustris assumpta tumores ciet: pallor corpus uehementer decolorat, ut planè buxeum spectetur: spirandi difficultas torquet: & grauis halitus oris, singultusque, inuita interdum genituræ profusio consequitur. Adiuuantur secundum uomitionem multo meri potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi totidem. Breuiter, cogendi sunt, ut uehementi ambulationi & cursui se credant, ob torporem, quo corripiuntur. quinetiam quotidie lauandi sunt.

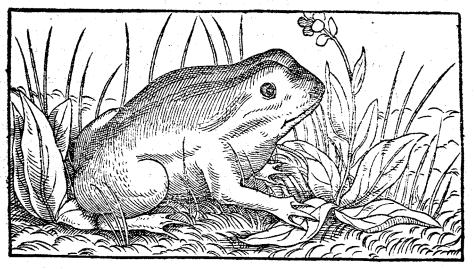

Rubetæ, palustrisque ranæ uenenum.

RVbetæ Ranæ, quam quidam bufonem uocant, diuersa reperiuntur genera. Terrestris tamen, quæ Græcis phrynos dicitur, Latinis uerò rubeta, quòd in frutetis & sepibus inter rubos degat, nocentior, magisq; lethifera est, quā quæ in paludibus, & aquosis scrobibus uiuit (id quod nō rectè, meo iudicio, intellexit Aloysius Mundella Brixianus octāua sui uoluminis epistola.) tātoq; magis noxia, lethiferaq; fuerit terrestris, quātò in

opacioribus, frigidioribusq; locis uitam duxerit. Quamobrem in hoc genere eæ omnium peſſimæ creduntur, quæ in umbroſis conuallium ſyluis, & in arundinetis morantur. Adultæ craſſa tenaciq; contegantur cuti, adeò ut acutiſſimo palo quandoque difficilè à ruſticis, qui ita eas interficere ſolent, perfodantur. Hæ cùm circumnaſcentes herbas, ſiue aliquod depaſcens animal, ueneno inficere uolunt, contrahunt ſeſe in tumorem, ut uenenum per urinam longiùs eiaculentur in plantas, & circumſtantes quadrupedes. Quare admirari non licet, ſi nonnunquā repentè interimant homines, qui fraga, fungos, aliasq; plantas harum ueneno infectas inſcij deuorauerint. Quippe quòd non modò ueneni mictu hæc omnia inficiunt; ſed etiam ſaliua ea ſæpius conſpuunt: quæ ſanè non minus mortifera eſt, quàm napellus. quinetiam earum ſanguis uipereo ſcatet ueneno. Proinde mirum non eſt, ſi in puluerem potæ mortifera inferant incommoda, quemadmodum & morſa. Nam etſi dentibus careant; tamen compreſſa ſcabris gingiuis particula, & ſubinde ingreſſa per cutis ſpiracula ſaliua, demorſos uenenant, ut in præfationis huiuſce libri commentario tradidimus. Siccæ & in puluerem potæ, ut Auicenna refert, præter mala quæ à Dioſcoride reddūtur, faucium, & gutturis tum inflammationem, tum ſiccitatem excitant: item oculorum caliginem, uertigines, conuulſiones, dyſenteriam, faſtidium, uomitus, animi deliquium, delirium, amentiam, & plerunque edentulos faciunt homines, quanuis euadant, qui hauſerint. Nec minora etiam pericula adferunt fructus, & herbæ earum ueneno infectæ, & epotus earundem ſanguis. Curantur ijs malis affecti theriaca, uel Mithridatis antidoto tribus continuis diebus ex uino potis. Idem præſtat teſtudinis marinæ ſanguis, additis cumino, leporis coagulo, & uino. Datur potanda præſentaneo remedio quinta eſſentia noſtra theriacalis. Quin & oleum noſtrum de ſcorpionibus exterius commodè iniungitur. Præfert Conciliator ſmaragdi pulueremex uinopotum ſcrupuli pondere, cum eo tamen, ut ſubinde intret æger nudus in mulum recenter exenteratum, inibique concluſus moretur, donec deferueſcat cadauer, totieſque ſic exenteratum mulum aut equum, ſi mulus non adſit, permittet, donec effuſo diutius ſudore cedat noxa. Aetius mulis, & equis parcens, in clibano, quantum tolerari poſſit, calidiſſimo affectos, uel alio in loco arte calefactio detinendos ad ſudandum iubet, quemadmodum curantur aqua inter cutem laborantes. Quorum medicamenta curatioq;, ut Auicenna eſt author, hoc in negocio non parum conueniunt. Proinde prodeſt ijs maximè rhabarbarum, diacurcumæ, & dialaccæ confectio: tametſi Conciliator lapidem his omnibus præferat, qui in earum capite reperiri ſolet.

Ranæ maleficæ ſigna, & curatio.

Βδέλλα. HIRVDO. CAP. XXXII.

DEuoratæ cum aqua hirudines, ſi ori uentriculi adhærent, tractione partium, nonnullam ſuctionis imaginem præbent: eo enim argumento hauſta hirudo deprehenditur. Has muria ſorbitione excutit, & Cyrenaicus ſuccus, aut laſerpitij folia, aut betæ, cum aceto, aut pota niuis glebula, cum poſca. nitrum ex aqua gargarizatur, aut atramentum ſutorium aceto dilutum. Si faucibus hæreāt, in aquam calidam ingreſsis, aqua frigida ore contineatur, & ad eam hirudines exilient.

Hirudinū deuoratarū noxa.

HIrudines ratò in alijs aquis inueniuntur, quàm in paluſtribus, lacuſtribus, & ſtagnantibus: quandoquidem in probatiſſimis fontibus, & arenoſis, & ſaxoſis fluuijs non niſi rariſſimè uiuunt, cùm ſuapte natura cæno, ac limo delectentur. Quamobrem caueant, qui paluſtres, uel ſtagnantes aquas bibunt, ne hirudines ſimul ingerant, quemadmodum inexpertis uiatoribus nonnunquam euenit. nanque æſtatis tempore calore, et ſiti defatigati, dum aquam, cuicunque in itinere obuiauerint, auidè potant, ſæpe imprudenter hirudines hauriūt. Quo fit, ut ſubinde non modo ſibi ſanguinem exugi ſentiant (ut tradidit Dioſcorides;) ſed etiam (ut Auicenna inquit) cruenta expuant, ac præ timore melancholici fiant. Verùm anteaquàm aliquod offeratur medicamentum, inueſtigandum eſt, an animal ori uentriculi, an gulæ adhæſerit, an ipſis faucibus. Id quod facilè intelligi poteſt ex eorum, qui hirudines hauſerint, relatione: quoniam ubi ſuctionem ſentiunt, mirum ibi hirudinem fixam eſſe ſignificatur. Quòd ſi ori uentriculi affixa fuerit, auxilium præſtat muria leniter epota, fœtida item laſerpitij lacryma, quin & lixiuium cum ſale & aceto, aut raphani domeſtici ſuccus cum aceto, aut oleum crudum hauſtum, quod per ſe tantùm hæc interficit animalia. conferunt inſuper ea omnia, quæ alui lineas, & lumbricos necant. Si uerò guttur medium ab hirudine obſideatur, proderit acre lixiuium gargarizare, aut aquam, in qua alumen cum aceto inferbuerint, uel calcantbum, aut muriam cum lixiuio, aceto, & ſinapi ſimul commiſtis. Sed ſi ea faucium ambitui hæreat, opem mirificam feret (ut Dioſcorides docet) calidæ balneum, aqua frigida in ore contenta. Siquidem hirudo ab aquæ calore propulſata, ad frigidam in ore contentam decurrens, facilè unà cum ipſa aqua expuetur. Interdum contingit, quòd ſtatim ſub linguæ radicibus, uel in primis faucium partibus adhæreſcit, ita ut depreſſa lingua uideri poſſit: tūc roſtratis forcipibus facilè extrahi poterit, uel quóuis alio inſtrumento, quod cuique in promptu fuerit.

Hirudinum curatio.

Ἑλλέβορος λευκὸς, θαψία, ἐλατήριον, ἀγαρικὸν μέλαν. VERATRVM ALBVM, THAPSIA, ELATERIVM, AGARICVM NIGRVM. CAP. XXXIII.

PRouidendum etiam ijs, quæ etſi ferendi auxilij gratia tradantur; non minora tamen cæteris uenenis pericula ſæpius adferunt. Qualia ſunt album ueratrum, thapſia, elaterium, agaricum nigrum: ſiquidem ea ſtrangulatus concitant, aut immodicas deiectiones mouent. Quibus ea medētur, quę in fungorum mentione, & ſimilibus retulimus. Nimios autem deiectionum impetus, medicamentis; quæ

quæ excrementa supprimunt, coercebimus. Neque negligenda quæ parum quidem nocere uidentur, interim uerò uitam in discrimina agunt. Quo in numero sunt sylvestris ruta, gith, nouæ glacies, pappi recentes: flores autem sunt eius spinæ quæ cactos dicitur. Eos qui sumpserint, sola uomitio recreat.

Diuiso capitis castigata.

EXtant quàm plurimi Dioscoridis codices, in quibus caput hoc de Veratro albo, Thapsia, Elaterio, & Agarico nigro, à præcedenti capite seiunctum non legitur. Verùm cùm antiquissimus manu scriptus codex, hæc proprio, & peculiari capiti dicauerit, uideaturque absurdum de his disseruisse Dioscoridem unà cum hirudinibus, cum quibus nullam habent cognationem, neque iisdem curantur remedijs, non temerè facturos duximus, si illa à nobis seorsum proprio capite ab hirudinibus distincto, tractarentur. Sciendum itaque est, quòd cùm hactenus scripsisset Dioscorides omnium uenenorum indicia, quæ pota, uel deuorata, homines necant, uel saltem ægros efficiunt, quin & uniuersalia & particularia antidota tradidisset, quibus illorum uis frangi, ac destrui posset, cùm præterea sciret ali qua in medicum usum haberi medicamenta aluum ducentia, quæ simpliciter pota, & nullis antidotis infrænata, uel maiori mensura, uel pondere, quàm par sit sumpta, non minus homines interimunt, quàm quæ propriè uenena uocantur, medicos illud hoc loco admonere uoluit, quòd in propinandis hisce medicamentis minimè cæcutiant, sed in hoc omne suum studium, omnemque diligentiam impendant. Verùm quamuis, inter ea omnia, quæ ia medicum usum ueniunt, paucorum tantùm memmerit, nempe thapsiæ, albi ueratri, elaterij, & agarici; non tamen obiit fuerit insimulandus, quòd nesciuerit præter hæc, alia plura esse medicamenta, quæ noxam inferre possint, aut maiorem quàm illa, aut æqualem. Quippe quòd illi satis uisum sit, si tantùm horum exemplo imperitos medicos discrimen, noxamque docuisset, quæ omnia in uniuersum medicamenta aluum cum labore ducentia plerunque sumentibus adferunt, cùm (ut modò diximus) uel largius quàm deceat, uel suis antidotis exuta sumuntur. Sed ut harum rerum studiosis in omnibus, quantum possumus, satisfaciamus, præter ea quæ à Dioscoride tradita sunt, nos alia quoque plura addere decreuimus, quibus quotidie passim utuntur medici. Cuiusmodi sunt cyclaminus, ueratrum nigrum, euphorbium, turpetum, tithymali omne genus, scammonium, colocynthis, bryonia, lathyris, ricinus, thymelæa, & chamelæa.

Albi ueratri, aliorumq; noxa, & auxilia.

Quandoquidem cùm hæc omnia medicis in frequentissimo sint usu, ad corporis excrementa exigenda, & ad uomitum quandoque ciendum, in quàm plurimis hominum affectibus, mihi sanè negligentiæ adscribi posset, si hæc prorsus silentio inuoluissem, præsertim cùm sæpius eueniat quorundam circunforaneorum imperitia, ac temeritate (pharmacopolas nunc prætereo, quòd eorum errata sæpe, ac sæpius improbauerim) ut uulgaribus, & rusticis, necnon & quandoque nobilibus, innumera propinentur pharmaca aluum ducentia, quæ plerunque sumentes in magnum discrimen ducunt, quoniam nec medicamenta ponderant, nec infrænata exhibent, nec ad ægrotantium temperaturam, ætatem, sexum, consuetudinemque respiciunt. Quo fit, ut ægrotantes, qui in eorum manus incidunt, præcipuè ij qui natura sunt imbecilles, magnis nonnunquam afficiantur incommodis, quibus nisi periti proprijs succurrerent remedijs, facilè interirent. Albi itaque Veratri potionem, aut Thapsiæ, aut Elaterij, aut Agarici nigri, aut Cyclaminj sequuntur uomitus, ingentia alui profluuia, intestinorum tormina, strangulationes, & respirationis angustia. quibus debinc tanta succedit principum facultatum imbecillitas, ut paruo temporis momento ægri animi deliquio corripiantur, grauiter spirent, & frigido sudore madescant. Postremò, nisi citius succurratur, oborto singultu, illico uel suffocati, uel conuulsi intereunt. His primùm auxiliantur uomitiones (ut multoties diximus) crebrò concitatæ, & infusa clysmata, quorum sæpissimè superius meminimus. Post hæc remedio sunt antidota, quæ in uniuersum omnibus aduersantur uenenis, præsertimque theriaca, cui (ut Galenus pluribus in locis testatur) uis peculiaris inest, modò adulterio uacet, ut sumpta post medicamenta deiectoria, adeò eorum superet uires, ut nihil per aluum exigant. Cæterùm priuatim Albo ueratro confert aqua mulsa largiùs sumpta, & nymphææ flores duarum drachmarum pondere poti, uel deuorati, traduntque hæc propria albi ueratri esse antidota. Cyclamino deinde conducunt lauri baccæ, duarum drachmarum pondere, sed propria facultate nigrum piper in pulverem contritum, & eodem pondere potum. Elaterio præterea opem fert Andromachi theriaca ex baccarum lauri decocto, aut melle pota senum scrupulorum pondere: uerùm proprium eius remedium est menthæ succus. Thapsiæ denique & nigri agarici noxa tollitur, ijs medicamentis, quibus albo ueratro subuenimus, cùm eadem sint huius, quæ illorum incommoda.

Nigri ueratri noxa, & cura.

Fiunt quoque à NIGRO ueratro (ut scribit Auicenna) interdum horrenda symptomata, nempe intolerabiles alui fluxiones, suffocationes, conuulsiones, animi deliquia, palpitatio cordis, linguæ arefactio, dentium constrictio, frequentissimi ructus, & uniuersi corporis inflammatio: & nisi illico succurratur, tremor consequitur, uniuersum occupans corpus, cum quo postremò commoriuntur ægri. His auxilium præstat absinthium ex uino potum: quin & cumini, & anisi semen, nardus, castoreumque æquis ponderibus in pulverem contrita & ex uino pota appositis, ubi intumuerit uenter, linteolis igne calefactis, itemque sacculis flatus discutientibus. Cibandi autem sunt ægri recenti caseo, melle, butyro tam crudo quàm cocto, pinguium carnium iuribus, ac etiam passo. Sed non propterea parcendum fuerit antidotis in uniuersum iuuantibus, nec etiam nymphææ floribus, utpote qui non modò albi ueratri uires demoliantur; sed etiam nigri. Porrò EVPHORBIVM TVRPETVM, Scammonium, Colocynthis, Bryonia, Titbymali omnes, Lathyris, & Ricinus. Quanquam non tam acriter nocent, ueluti euphorbium. At THYMELAEA autem, & Chamelæa pituitosæ spumantesque excitantur uomitiones, alui profluuia, intolerabiles intestinorum, & uentriculi erosiones, angustiæ, inflammationes, & uniuersi corporis cruciatus: quin & sitis implacabilis, singultus, conuulsio, præpedita locutio, & alia sæua accidentia,

Euphorbij, & quorundã aliorum uenenata potio.

Euphorbij, & aliorum omnium curatio.

accidentia, quæ quandoq; ea excedunt, quæ ab epoto euphorbio prouenium. His omnibus in uniuerſum primùm opitulantur uomitiones & clyſmata, ſeruata uniuerſali methodo, ac etiam communis uſus antidota. Priuatim uerò proſunt oleoſa, ac pinguia: item quæ ualenter ſunt frigida, ut hæc ingentem feruorem extinguant, illa uerò ut exuperantem acrimoniam obtundant. Proinde præſtulit Auicenna acidum lac, caphuram ex roſacea aqua potam, punicorum auſterorum uinum, anguriæ, cucumeris, cucurbitæ, & acidorum malorum ſuccum: item hordei priſanam niue, uel glacie refrigeratam. Sed proprium (ut aiunt) euphorbij antidotum eſt citri ſemen ex uino, in quo helenij radix inferbuerit potum. Scammonij uerò lac, à quo demptum fuerit butyrum, malorum, cotoneorum, rhoïs, ribisque ſuccus. Colocynthidis deinde antidotum fuerit ſanè bubulum lac, & butyrum recens, Lemnia ſphragis, & ſmaragdi puluis, pluries pota. Turpeti præterea, & Tithymalorum omnium, Andromachi theriaca ex uino pota, in quo Cretenſe dictamnum incoctum fuerit: item mumia ſepulcrorum in puluerem ex uino meraco pota drachmæ pondere. Erioniæ porrò, theriaca ex uino hauſta, in quo helenium conferbuerit, itemq; nigrum piper contritum. Lathyris ad hæc, & Ricini proprium antidotum eſt hyperici ſuccus, aut herba ipſa in puluerem pota. Thymelææ denique & chamelææ roſaceum ſerapium, ex hordei priſana potum, & ſubinde origanum Cretenſe igni toſtum. Sed hæc omnia præſtant tantùm ad ſupradictorum medicamentorum uim deleteriam ſuperandam. Cæterùm cùm plerunque eueniat, ut hæc, quæ modum excedunt

Remedia ad uaria ſympto mata.

medicamenta, uaria ac diuerſa adferant incommoda, quæ etiam ob ſui repentinam uehementiam præſentanea expoſcunt remedia, nempe continentes uomitus, perpetua alui proſluuia tam cæterorum humorum, quàm puri ſanguinis, cùm uaſorum oſcula ueneni ui reſerantur, conuulſiones, præfocationes, animi deliquium, & uirium omnium imbecillitatem; idcirco non modò attendendum fuerit, ut medicamenti uis antidotis ſuperetur; ſed etiam ut ipſis grauibus ſymptomatis omni diligentia ſuccurratur. Quandoquidem hæc ſæpius tanti ſunt ponderis, ut maiorem, celeriorémq; expetant conſurationem, quàm cætera. Inhibentur itaque uomitus modum excedentes (ſi tamen medicamentum cum humoribus reiectum ſit) adſtringentibus medicamentis, quæ uentriculum roborant, exterius præſertim illitis, quin & uinculis, ac fibulis, extremis membris obtortis. Faciunt ad hoc in corpus ſumpta flaua myrobalana, tam ſicca, quàm ſaccharo aſſeruata: item nuces cum putaminibus ſaccharo ſimiliter conditæ, diacytonites, ſaccharum roſaceum diutius inueteratum, addita Lemnia ſphragide: præterea cydoniorum, & punicorum malorum uinum, ſylueſtrium prunorum ſuccus, myrti baccæ, rhus, roſa ſicca, ſylueſtrium roſarum ſemen, cornu ceruinum combuſtum, ſantala, corallia, omphacium, acetum, & id genus alia. Sed eorum quæ exterius illita proſunt, hæc ſeſe offerunt, Indica uidelicet, & Celtica nardus, mentha, glandes, lentiſcina reſina, thus, flaua myrobalana, myrti folia, rhus, melinum, nardinum, lentiſcinum, & myrtinum oleum. Nec tantùm pollent hæc ad uomitiones compeſcendas; ſed etiam pari facultate ualent ad ſiſtendas alui fluxiones, quæ modum excedant: uerùm iis uniuerſa aluus eſt illinenda, ab ipſo uentriculi ore ad pubem uſque. Præſtat & brachia ab ſcapulis ad manus, & crura à coxendicis articulo ad pedes uſque faſciis conſtringere, offuſis ſubinde auſteris plantarum ſuccis. Confert item ſudoris excitatio, aut detentis ægris in calido cubili, aut laconici arte calefactis, in quibus ægros caput emittere oportet, aut brachijs, & cruribus, in calidæ balneo demerſis. Ab his dare conuenit, quæ adſtringunt, & roborant. Principes in uniuerſum facultates roborant odorata medicamenta, cuiuſmodi ſunt roſæ ſiccæ, caphura, garyophylla, agallochum, ſtyrax, laſerpitij lacryma, iuniperi baccæ, ſantala omnia, & id genus plura. Præſtulit in huiuſcemodi alui fluxionibus Auicenna naſturtij ſemen toſtum, trium drachmarum pondere, ac ſubinde in lacte decoctum, quouſque lac concreuerit, & poſtremò potum. Si uerò hæc non profuerint, ſoporiferis uti licebit, unarum Philonis medicamento, athanaſia, requie, & alijs quibuſcunque quæ opium, aut meconium exceperint. Nam etſi hæc quoque noxa haud uacent; tantum tamen adferunt iuuamenti (ſi tamen recta ratione exhibeantur) ut ijs tutò in tam magno diſcrimine mediei uti poſſint. In ſumma ſi optimam haberemus theriacam, quæ ex adulteriuis & ſuppoſititijs non eſſet confecta medicamentis, omnibus præponeretur antidotis in ſuperanda ui medicamentorum aluum ducentium. Siquidem teſtatur Galenus (ut paulò ſuperius diximus) pluribus in locis, ſuis in libris de theriaca ad Piſonem, & Pamphilianum, illud optimæ theriacæ indicium eſſe, ut à præſumpto deiectorio pharmaco pota humorum deiectionem impediat, citra ullam ægrotantium noxam. Id quod nobis experientia compertum eſt præſtari ab antidoto noſtro, cuius deſcriptionem tradidimus in præfationis huius libri commentario. Prodeſt non parum præter hæc uomitionibus, & fluxionibus prædictis etiam uſus regimen ex adſtringentibus & auſteris inſtitutum, quæ deinde niue uel glacie refrigerari conuenit, aut in altum aquæ puteum funè ſuſpendi.

Remedia ad conuulſiones.

Adiuuantur conuulſiones, quæ ab ingentibus laborioſiſque alui proſluuijs eueniunt, ijs duntaxat cibis, quibus ad refocillanda exinanita corpora uiresque roborandas utuntur medici. Quo in negocio præfertur humanum lac ab ipſis exuctum uberibus: quin & dulcium amygdalarum cremor, & earum pariter oleum, ciborum condimentis admiſtum. Proſunt & nuclei pinei, piſtacia, Indicæ nuces, & melopeponum ſemen, omnia in mortario contuſa, & caporum iure colliquata, addito candidiori ſaccharo. Opem ſimiliter fert caporum, & phaſianorũ exenteratorum carnium eliquatus ſuccus, carnibus ipſis tenuiter inciſis, utreo uaſe concluſis, & in aquæ balneum eodem in uaſe decoctis, quouſque uniuerſus ab his exudauerit ſuccus. is nanque frequenter potus cochlearis menſura (ut libello de uiribus cordis prodidit Auicenna) magis ſuccurrit imbecillitati cordis, quàm alius quiuis cibus. Conducunt præterea recentium ouorum uitelli carnium iuribus admiſti, & ſaccharo reſperſi: inſuper caporum, phaſianorum, perdicum, & attagenarum pulpa in mortario contuſa, & iure, & ſaccharo temperata. Præfocationibus porrò ſubuenimus iiſdem tum auxilijs, tum medicamentis, quorum ſuperius mentionem fecimus cùm de mortiferis fungis diſſereremus. Cæterùm meminit hoc capite Dioſcorides præter prædicta, melãthij, ſylueſtris rutæ, & earum plantarum lanuginis, quæ in aculeatarum genere quibuſdam cacti uocantur.

Quorum

Quorum omnium historias, & facultates superius proprijs locis tradidimus, quæ tamen non semper nocent. At si nocent, curantur excitatis uomitionibus, ebibito prius malua decocto, aut lacte, aut recenti crudo butyro. Post quæ proficiunt pinguia iura, & cætera, quæ aluum emolliunt. Dent igitur operam, diligenterque animaduertant seplasiarij probi, ac fideles, ne in ponderandis hisce medicamentis, aut manu aut oculis imprudenter decipiantur. Quinetiam eos admonitos uelim, ut imperitos, ac temerarios circumforaneos à pharmacopolijs suis excludant, reprehendant, & missos faciant: ac si opus fuerit, protomedicis & rectoribus ciuitatum eos denuncient, ne miselli ægrotantes, sub publica omnium fide ab hoc improbo ac pessimo hominum genere prodantur, atque in perniciem agantur.

Οἰκείων. DOMESTICA NOBIS. CAP. XXXIIII.

AQua frigida abunde pota, aut meracum uinum liberaliùs epotum, aut passum, præsertim à balneo aut cursu, aut uehementi exercitatione, strangulatus, & dolores infert. In quibus sanguinis missio protinus, & uacuatio, imminentia soluunt pericula. Sed de notis ueneficiorum, ac remedijs, & cauendi modo, hactenus dicta sint. Subiungeremus etiam antidota necessaria, quæ præclarè auxiliantur, quibus utimur, quale Mithridatium est præsertim, & quod sanguine, & quod scinco temperatur. Verùm quoniam alijs in locis diligentissimè scripta sunt, hic ab eorum descriptione supersedemus.

NOn modò aqua frigida, & uinum meracum, aut passum inter ea, quæ nobis domestica sunt, & quotidiano usu alimentum præbent in humanæ uitæ subsidium, eo modo pota, quo Dioscorides scribit, maxima adferūt discrimina; sed etiam carnes, & pisces. Etenim hæc utraque cocta, & adhuc feruentia humidis locis diutius asseruata, subindeq; frigida deuorata, eosdem malos pariunt effectus, quos à maleficis fungis creari tradidimus: tametsi quandoque non nisi duobus, aut tribus post diebus appareat noxa. Tostæ præterea carnes, uenenatorum subeunt naturam, si calidæ inter duas suffocentur patinas, obuoluanturque linteis, ne exhalare possint. Eadem etiámnum mala inferunt morticinæ carnes esitatæ, quemadmodum & æ, quarum animalia aut à uenenatis serpentibus, aut à rabidis bruttis demorsa, aut fulmine icta interiere. Quandoquidem sæpius harum esu coli oritur inflammatio, mœror, alui profluuium, furor, oblitio, ueternus morbus, & ad postremum mors insequitur. Quamobrem hæc sanè negligenda non sunt, quin potius summa cura uitanda. quippe aliquos nouí, qui his deuoratis nullo medicamento adiuti, intumescente inde toto corpore, tandem uitam miserè finiuerunt. Nec minus cuitare oportet ona barbi pisces: nam adeò uenenata sunt, ut si largiùs sumantur, eos qui hauserint, in magnum periculum adducant. Piscium curatio eadem est, quæ fungorum. quanquam non existimat Conciliator, ut piscibus sicut mortiferis fungis conueniant syluestria pyra. Carnium uerò suffocatarum malis succurritur excitatis prius uomitionibus, & infusis clysteribus: mox uini optimi & odorati potu admisto cydoniorum malorum succo. Præstat à uomitu Lemniam sphragidem bibere, mixta cum agallocho, & mastiche. quanuis eadem sit harum cura, quæ coli affectibus adhibetur.

Rerum domesticarum noxa.

Piscium, & carnium noxæ remedia.

De venenatis animalibus.

Γοβύλλα. VENENATA. CAP. XXXV

DE BESTIIS, quæ uirus eiaculantur, & exitialibus uenenis, ideo scribere aggredimur, ut tota curationis remediorumque ratio ad umbilicum perducatur. Siquidem pars hæc non minus quàm cæteræ aliæ, necessaria est ijs, qui artem medicam exercent, utpote cùm adminiculo eorum, quæ inibi tradantur, doloribus, periculis, & cruciatibus, plurimisque alijs malis homines liberari conueniat. Hæc autem in summa fastigia duo, sicuti ab initio relatum est, distribuitur. Nam qui de feris uirus inspuentibus sermo disserit, theriacus dici solet: qui uerò de amoliendis uenefícijs, alexipharmacus: quo prius tradito, simul quæ sequi signa consueuerant, præmonstrabimus: tum quæ nonnihil auxilij ferunt. Omnia autem in promptu, & ad manum habere artificem oportet, propter urgentem sæpenumero necessitatem. Siquidem pauca è uenenis & uirulentis animantibus, tarda & grassantia sensim pericula cient, ita ut dilationem admittant: pleraque uerò præsentaneam perniciem afferunt. Hominum autem partim malè alijs cogitantes, ingenita prauitate maleficium ita temperant, ut spatium curanti liberum non relinquant: partim sceleris admissi conscientia, aut tristi aliquo euentu oppressi, hausto sponte ueneno, mortem sibi consciscere conantur. qui postea deprehensi, aut resipientes, & uitæ cupidi, præsentaneam opem poscunt. Non desunt qui hostiles sagittas illinentes, aut fontes aquasque puteanas hac labe polluentes, certam & incuitabilem aduersarijs perniciem moliuntur. In quibus ipsis etsi maleficium non subitò, sed aliquantò post grassari natura sua comparatum est; tamen nisi primo quoque tempore coerceatur, & remedijs subinde excipiatur, frustrà tandem succurritur, occupatis iam corporibus exitiali ui ueneni. Proinde non uulgari industria diligentiaque in ea re utendum est, ut quod in alijs incommodis ars consueuit, in his quoque salutem mortalibus præbeat. Quin & apud priscos

Digitized by Google

genus hoc unum existimabatur esse eius partis, quæ medicamentis pugnat: sed recentiores id ipsum discreuerunt, nominantes præcautionem, & modum præcauentem, salubris sanantisq; medium statuentes, parua & leui supra modum persuasione decepti. Siquidem tres in humanis corporibus constitutiones esse contendunt. unam, quam sani degimus: alteram, qua sinistra ualetudine corpora laborant: tertiam, quæ medium inter utrasque locum sibi uendicat. In qua positi, sanitatem specie mentiuntur, facileque in morbos & pericula concidunt, ob uim corruptricem, quæ corporibus nostris incumbit: quemadmodum in ijs uidere licet, quos excandescens rabie canis momorderit, necdum tamen aquam horrent: in ijs quoque qui cantharidas hauserunt, sed nondum urinæ tormento cruciantur. Tripartitò igitur artem digeri, triplicique corporis constitutioni meritò respondere tradunt. Salubrem partem esse uolunt, quæ sanitatem tuetur: præcauentem, eandemque prohibentem, quæ obstat, quo minus in morbos incidant: & sanantem, qua uitia discutiuntur. Quibus ita responderi potest, quòd primùm ex ista ratiocinatione non tres corporis tantùm, sed quatuor haberi constitutiones fatendum esset. quippe ut aliqui sunt, qui necdum morbo laborant, morbo tamen maximè ob impendentem causam sunt obnoxij: ita sunt, qui iam priore morbo defuncti, nondum tamen secundæ ualetudini restituti sunt. id quod in ijs qui à morbo proximè sese recolligunt, cernere licet, qui uirium recreationem & robur desiderant. Sed quemadmodum curandi ratio ad partem medicamentariam pertinet; ita præcautionem eidem subijci par est. Ad arcendas enim ualetudines uehementibus utimur auxilijs, altiore scarificatu, ustionibus, amputatione, derodentibus epithematis, potionibus pernicici occurrentibus, & plerisque alijs. Verùm enimuero sunt usque eò rudes nonnulli, ut ne remedia quidem appellent, quæ morbos arceant. Cuius sententiæ inire rationem haud promptum est: etenim cùm uerbum ipsum, præcauere, tum agendi modus, omnino auxiliarem remediariamque uim præ se ferunt. Mirum uerò nisi etiam sua illa distributione partium eos complectuntur, qui in pestilentis cœli statu morbo nondum correpti sunt: pesti tamen, propter obuersantem aeris occasionem, opportuni, & in morbum proni reddũtur. Dicere forsitan quis posset, salubris institutionis præcepta non aliud esse, quàm arcendorum morborum rationem: quippe cùm firma reddere corpora, & minus uitijs obnoxia nitamur, ut inoffensa ualetudine degant, nec morbis conflictentur. Neque id silentio prætereundum, quòd maximè præcipuum, & tanquam caput rei est, non oportere medicinæ partium distributionem, totidem corporis constitutionibus respondere, sed naturas singulorum suis notis seorsum scrutari, ac explorare, ut suis locis ostendimus. Cum ijs igitur non pluribus agendum. Illud magis adnotare conuenit, affectus, qui à uirulentis animalibus, uenenisque contrahuntur, uocari cæcos, id est, quorum ratio minimè iniri potest. Quin & ea, quæ eisdem auxiliantur, nulli pariter sunt addicta causæ. quapropter quæstionibus obseruatoriæ artis, & eius quæ ratione fulciatur, annumerari solent. Neque prorsus uerum deprehenditur, affectus huiusmodi cæcos esse. nam quod semper se prorsus prodit, & nullum in quibusdam necessarijs usum exhibet, haud facili coniectura colligi potest: etsi naturæ proprietate prorsus cæcos eos affectus concedimus, qui ab exitialibus uenenis, & animantibus, quæ uirulento morsu sæuiunt, contrahuntur. Nam quod ad opus nonnullum usum præbet, datque medendi occasionem, neque imperceptibile, neque cæcum, nullive causæ obnoxium reputatur: sed magis ab ipso quis impulsus, demonstrationem se habere, & opinionem de abditorum cognitione confirmare poterit. Nam etsi sæpe minora sunt, quàm ut sensibus percipiantur; euidenter tamen ex ipsis inter se collatis deprehenduntur. Diocles autem in eo commentario, quem Plistarcho dicauit, satis modos perstrinxit, ad uerbum ita scribens. Nosse quis hoc potest cùm in alijs non paucis, tum in uiperis, & scorpionibus, & reliquis id genus, secum animo reputans, ut quanuis exiguo sint corpore, uixque conspectui subijciantur; magnorum tamen discriminum ac dolorum causas inferunt: quorum nihil præter quandam corporis exiguitatem, uimque præ cæteris animantibus datam illis, facile fuerit spectare. Quanta enim moles corporis est, quæ à scorpij ictu, & aliorum id genus uenenatorum, quæ nos morsu conficiunt attingitur? quorum aliqua uehementes cruciatus excitant, alia erodunt, & putredines cient, nec desunt quæ præsenta neam perniciem moliantur. Aut quantulum est quod à phalangij morsu ingeritur, & uniuersum corpus excruciatur? neque enim quis magnitudinem ipsorum deprehendere posset, cùm prorsus exigua mole constent. Ergo quòd hæc ad affectus referantur, constitit inter omnes. Verùm quòd exactè deprehensum sit, uim quandam ipsis inesse mortiferam, quæ insinuata corporibus, molestiarum, quæ exoriuntur, nobis causa sit, in confesso est, & omnium consensu persuasum. Nec quisquam inuenietur usqueadeò contentionis studio flagrans, qui aliunde exoriri molestias assereret, quàm à materia mortifera partem corporis attingente. Porrò id erat, quod inter utilia artis opera in omni opere dicere oportuit, quænam res opus hoc efficiat, ut nihil prorsus nos lædat, incomprehensa communis causæ quæ proprijs inest ratio: quandoquidem tum euidenter indicari possit, cùm deprehensa est. Ideo Erasistratus empiricorum pertinaciam graui cauillatione incessens, cæcis affectibus causas assignauit, inficiatus his communem, & supremam morborum causam incomprehensibilem esse: & hanc in eo, quem de causis scripsit, commentario aptissimè prodidit, candido signatam lapillo. Nec ferendos eos esse censuit, qui se dicant in quibusdam, ut in uenenis, serpentium ictibus, & cæteris id genus trita medendi ratione contentos esse. neque satis facturam sibi obseruationem eam, quæ à causarum comprehensione separata est: primùm enim genere comprehendi facilè possunt. Quod autem sit lethifera uis. corporaque permutans, ita ut perimat, ex ijs quæ per genus, non per speciem uagantur,

uagantur, curationem indicat, qua hæc hebetare, & prorſus expugnare liceat. Cùm uerò ſubiungit: Ad aquam dulcem, & potui idoneam uenit quis, & ante obſeruationem ad uomitum, ad uulneris dilatationem, ad demorſæ partis ſuctum, cucurbitulas adfixit, partem incidit, urentia medicamenta, aut ea quæ uim eandem adipiſcuntur, admouit, poſtremò partem amputauit: ſecum reputauit medicamina, quæ per ſummam cutim ferre, & applicari ſolita, immiſſæ ad intima perniciei repugnarent. Hæc itaque, quæ diſſeruit Eraſiſtratus, uerifati conſentanea ſunt, nec arti refragantur. Sed methodicos demirari licet, qui mortiferam uim corporibus illapſam, negociorum, quæ ipſa faceſſit, eſſe cauſam diffiteantur: uerum rudiuſculè nomini attendunt. Nam apud ipſos palàm immiſſa uis φθοροποιὸς, id eſt mortifera, nominatur: φθορικὸν autem nullius officij alius eſſe poteſt, quàm cauſæ. Aiunt hæc nomina, μάρανσις, & ἀναχαλάσθεον, eſſe reliquis omnibus ſimilia, in quibus partes quædam dictionum non pro uirtute, ſed nuda enunciatione comprehenduntur. Enimuero quemadmodum in his uocibus μάρανσις, & ἀναχαλάσθεον, partes neque certos, neque principes retinent ſignificatus; ſic in hoc uerbo φθορικεῖν, partes productionis gratia, non pro uirtute coaluerunt. Hinc ad cauſarum differentias tranſeunt, affirmantéq; cauſarum aliquas euidentes eſſe, quæ dum aduerſam ualetudinem crearunt, ſeparantur: cuiuſmodi ſunt frigus, labor, æſtus, & ſimilia. quaſdam continentes, quæ permanent, poſtquàm morbum excitarunt, hoc eſt, quibus præſentibus, & effectus eorum adſunt: increſcentibus, affectus augentur: decreſcentibus, minuuntur: & cùm deſinunt, ijdem finiuntur: quibus ſolis ac per ſe manentibus, effectus quoque ipſi manent. Talia quidem receptiſsima ſunt cauſarum diſcrimina, quorum nulli phthoropœon ſubijci poteſt. Euidens enim cauſa non eſt, quoniam morbus ipſe permanet, nec ipſa à corpore ſeparatur. Nec continens cauſa dici poteſt, cùm magna ex parte hic adſit: quemadmodum accidit ijs, qui à rabioſo cane ſunt demorſi. Quòd ſi neque euidens cauſa, neque continens fuerit, neque per ſe, neque alterius conſortio cauſa erit. Quòd ſi à nulla cauſarum differentia phthoropœon deducere poſſumus, conſequitur, ut neque cauſam eſſe fateamur. Quòd autem aſſerunt, uocabula quædam in ſe non habere partes rerum ſignificatrices, ſed nuda & ſimplici pronunciatione ficta eſſe, fateri neceſſe eſt. Verùm non omnia, ſed perpauca talem nancifci conditionem exiſtimandum eſt: neque enim ποιεῖν in hoc nomine φθοροποιὸν, perinde atque aſſumptitia profertur, ſed longè principem obtinet ſignificationem. Quemadmodum enim φθορὰν, id eſt corruptionis, nomen mutationem in peius ſignificat; ſic hoc uerbum ποιεῖν ſumi debet, ut nihil amplius ex eo quòd hanc dictionem φθορὰ ſecum habeat, declaret. neque prorſus id ſignificat, quod omnes palàm audiunt, & huic ſimile redditur, παιδὶ ἔχειν λίθον. Si dant à corruptione ſanis fieri morbum, concedunt utique uim in huiuſcemodi uerbo ποιεῖν ſubeſſe: ſiquidem aliquid eſt, quod corruptionem efficiat. Omne autem quod aliquid efficit, oſtenditur per ſingulas cauſas, quæ corporibus ſubijciuntur, idque tam in lethalibus uenenis, quàm in ijs quæ corporibus ingeruntur. Verùm nonnihil ſubiacere cauſarum differentijs produnt. Quinetiam aberrarunt, non exactam diuiſionem aſſumentes. Qui uerò ſe dogmaticos profitentur, cauſam eſſe partim præparantem, partim continentem aſſerunt, ut inguinum ulcus, & inguinariam febrim, & quæ effectui tum aſsiſtat, tum etiam ſeparetur, ut à fractis præcipitatio. In ſumma quoties quidpiam ſuapte natura cauſa fuerit, nec ulla diuiſione comprehenditur, uitioſum eſt, neque cauſæ adſcribitur, eorum quæ idem genus ſortiuntur. Sed quod phthoropœon cauſa ſit, nomen ipſum argumento eſt, & in ijs quæ contingunt, apertius oſtenditur. Quid aliud cauſæ arbitrantur eſſe poſt impreſſum à ſerpentibus ictum, quàm ex animante uim, & illapſum in corpora uirus? Neque enim frigus, neque æſtum, neque ſectionem corporis, neque cruditatem, neque aliud quicquam ſimile cauſari poſſunt. Verùm quoniam cauſarum differentijs gaudent, & aliquas continentes, alias euidentes appellant, ipſis dicendum, utroque iſtorum modorum euidentem quidem cauſam eſſe, quod affectum præcedit, & quod corporis ſubſtantiam præoccupat: continentem uerò, quòd morbis præſentibus adeſt, qua ſeparata recedunt, quæ cum ipſa euenerant. Sed de ijs hactenus. Statuendum itaque mortiferam uim intrinſecus manifeſtiſsimam eſſe cauſam, ipſamque principem facere ſcopum oportet. Et antequàm ad ima decumbant morbi, uarijs modis eſt certandum, donec uis tota corporibus excutiatur. Modò enim reuocari debet ea parte, qua peſtis intrauerit: modò aliqua alia, præſertim principatum non obtinente, antè coerceatur, quàm altius irrepens uiſcera tangat: aut eius penicies eluatur, retundaturq;, cùm iam membratim peruagatur eſt. Itaque uenena ſi hauſta ſint, crebris uomitionibus: ſi morſu impreſſa, ſcarificatione, affixis cucurbitulis, exuctu, carnis circumſcriptione, nonnunquam amputatione extremæ partis, euocantur. Retinentur uero infuſione, & impoſitu medicamentorum acrium cohibentur. hæc ſimul utique arcere uirus, & eluere poſſunt. Reſtinguuntur, & cuicuntur meraciore potu, aut paſſo nulla aqua diluto, uel contrariorum eſu, quæ acrimonia ſint prædita. Poſtremo deiectio alui, euocatus ſudor, & alia quædam in commune, quæ membratim demonſtrabimus, auxiliantur. Verùm enimuero non lethiferam modo materiam; ſed & magnitudinem, & tempus, pro ſcopo conſiderare oportet. etenim ab ijs remedia quàm plurimum diſcrimen capeſſunt. A magnitudine quidem, cùm nonnulla ex uenenis, & uiroſis animalibus pericula minantur: alia putredines altas, aut exteriores excitant: alia uehementiſsimos dolores, aut cæcos cient: alia uix medicamentis cedunt, & magis minusve moleſtias excitant. Oportet autem ea quæ pericula ferunt, peruicacioribus auxilijs expugnari: & minus infeſta, mitioribus. Quippe abſurdum fuerit in grauioribus, ſegnioribus medicamentis homines in diſcrimen adducere: in minoribus uero, uehementium auxiliorum iniuria corpus laceſſere.

Finitio

Finitio à temporibus in promptu eſt: hoc enim ſubito in pericula, & præſentes moleſtias adducit: illud uero ſenſim, & dilatans in diem longam, aut breuiorem producit. Itaque in acutis quidem conſeſtim multa ſimul auxilia repræſentari oportet: reliquis, paulatim. Hæc quadam artis formula breuiter definita ſint. Iam membratim rem proſequamur.

Ratio tractatus de uirulentis animalibus.

CVm hactenus tradiderit Dioſcorides de his priuatim uenenis, quæ epota aut in cibis ſumpta, corpora noſtra permutant, corrumpunt, deſtruunt, & denique in perniciem agunt, ut hac in re nihil amplius deſiderari poſſet, ſtatuit deinceps de his etiam ſibi eſſe differendum, quæ uirulenta animalia ictu, uel morſu relinquunt. Quòd utique probè ſciret, hæc non minora, quàm illa repræſentare diſcrimina, immo etiam maiora: quandoquidem eueniant hæc ex tempore, & præter opinionem, plerunque in campeſtribus, & montibus, ubi nullum auxilium, nullaq; uel rara remedia. Quamobrem de his non minus diligenter diſſeruit, quàm de alijs, quæ corporibus ingeruntur, argumento ſatis manifeſto, quòd uniuerſalia horum remedia non una tantùm præfatione, ſed pluribus ſcriptitauerit. Quod cùm animaduerterint recentiorum quidam, haud dubiè exiſtimarunt, boc ſextum uolumen in quatuor libros eſſe diuidēdum, nempe in ſextum, ſeptimum, octauum, & nonū. Verùm ea mēn ij mihi non rectè (pace ſemper eruditorum dixerim) ea expendiſſe uidentur, quæ in huiuſce libri præfationis initio à Dioſcoride ſcribuntur: is enim apertiſſimè hunc ſextum librum totius operis ultimum declarauit. Quapropter ipſe Dioſcoridem ſecutus relictis aliorum opinionibus, aſſerere non dubitauerim, hunc uniuerſum de uenenis, & uenenatis animalibus tractatum, unum tantùm, non plures eſſe libros: tametſi pro cuiuſque arbitrio in plures ſectiones diuidi poſſit. Quarum prima ijs dari poterit, quæ ore ſumuntur in corpus: ſecunda canis rabidi morſibus: tertia indicijs ac ſymptomatibus, quæ à uenenatis morſibus oriuntur: poſtrema uerò eorum curationi. Verùm enimuero cùm hæc diutius examinauerim, ut Dioſcoridis doctrina ad maius omnium commodum in unum congeratur, & ne tot huius libri fiant ſectiones, uenenoſorum animalium tum indicia, tum accidentia, quæ propriis capitibus tradidit Dioſcorides, ijs coniunximus, quibus ipſe egit de eorundem curatione, & remedijs, ut unuſquiſque iunctim nulla temporis iactura, uno tantùm capite indicia, accidentia, & curationem conſequatur. Quod & ipſe fecit Dioſcorides, ubi ſuperius de uenenis diſſeruit, quæ in corpus ſumuntur. Ibi enim indicia à curationibus non diſiunxit. Nam ſi in uno tractatu indicia, in altero uerò curationes quærātur, maius temporis diſpendium fiet, maiorque menti moleſtia inferetur, quàm ſi hæc omnia in unum redacta legentibus ſeſe offerant. Neque hoc nobis uitio adſcribendum eſſe putamus, quando res eò magis placere ſoleāt, quò commodius fieri poſſunt, cùm præterea illud (ut aiunt) fruſtrà fiat per plura, quod fieri poteſt per pauciora. Neque etiam ob id quis calumniari poterit, quòd Dioſcoridis codicem aliqua ex parte depraua uerim, quòd nuſquam à me depraua tum, ſed tantùm in meliorem formam, & ad priorem authoris doctrinam ipſum redactum, & reſtitutum putem. Porrò non aliud ſuper hac præfatione nobis dicendum uidetur (quæ multis intellectu difficilius extitit, ut Marcellus ipſe fatetur, quòd fortaſſe Dialecticam ignorauerit) niſi quòd aliud ſanè hæc præfatio non ſit, quàm Dioſcoridis Ariſtotelem ſecuti diſceptatio, aduerſus eos omnes, qui ſuperficietenus in medica facultate, ſuper nuda ac ſimplici uocabulorum interpretatione altercantur, eorumq; præſertim, quæ exuarijs, ac diuerſis uocibus componuntur. Quandoquidem hæc interpretationis uocabulorum diſtractio, potius ad ſophiſtas, & nugatores attinet, quàm ad expertos, & probatos medicos, ut facilè uidere eſt in pluribus irreprehenſibilibus uocabulorum exemplis ex pluribus uocabulis compoſitorum, quæ in libro perihermenias ab Ariſtotele aſſignantur. Quippe quoniam nouerat ipſe Dioſcorides, quòd tam methodicorum, quàm dogmaticorum quidam in ipſis compoſitis uocabulis declarandis expertorum, exercitatorumq; medicorum ſententiam, proprijs uocabulis denominatam, haudquaquam ſecuti fuerant. Cæterùm & eos non parum reprehendit, qui abſque aliquo Dialectico fundamento, diuiſiones in cauſis facere audent. nam cùm in diuiſionibus errorem committant, in ijs quoque quæ ſequuntur, errent neceſſe eſt. Proinde qui hæc latius uberiusque noſcere cupiunt, Ariſtotelem conſulant libro ſecundo phyſicorum: illis ſiquidem inibi ampliſſimè ſatisfiet. Potuiſſemus quidem & nos rem hanc pluribus proſequi; ſed cùm noſtrum inſtitutum non ſit, nunc in aliam materiam digredi, hæc ſilentio prætereunda duximus.

Nouus ordo huius libri.

Σημεῖα κυνὸς λυσσῶντος, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δεδηγμένων. SIGNA RABIOSI CANIS, ET DEMORSORVM AB EO. CAP. XXXVI.

DE rabioſi canis morſu ſermonem alijs præpoſuimus, quòd id animal domeſticum, ac frequens eſſe conſueuit, & in rabiem ſæpius agitur, ac perit, ab eoq; caueri difficile. inde periculum inuentu difficile hominem manet, niſi multis utatur auxilijs. Canis plerunque flagrantiſsimis æſtibus in rabiē efferatur: interdum quoties frigora inceſſerunt. Rabioſus autem potum & eſcam auerſatur: largam ſpumantemque pituitam naribus, & ore proijcit: toruè & ſolito triſtius intuetur: in omnes paſsim ſine latratu irruit, & æquè feras homineſque, tam familiares, quàm ignotos mordet: nec protinus infeſtum quicquam infligit, niſi, ut uulnus, dolorem: exinde morbus ille, qui ab aquæ metu hydrophobicus Græca eſt uoce appellatus, contrahitur. Euenit autem cum diſtentione neruorum, totiusque corporis rubore, præſertim faciei, cum ſudore, & languore quodam. Aliqui auræ ſplendorem fugiunt: alij ſine ulla doloris intercapedine uexantur. Sunt etiam qui canum more latratus edant, & obuiam factos morſu adoriuntur, ac mordendo ſimili uitio labefactant. Proinde ex ijs qui hoc uitium ſenſerint, nemi nem ſeruatum uidimus, niſi forſitan ex hiſtoria unum aut alterum euaſiſſe audiamus. ſiquidem Eude-

mus

mus superasse quendam affirmat. Themisonem aliqui demorsum in hunc furorem incidisse, & euasisse fatentur. Alij ipsum cùm amico aquam expauescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia, similem contraxisse affectum: sed post multos tandem cruciatus seruatum extitisse. Molestissimum itaque genus morbi, à quo multos, anteaquàm ipsum experirentur, uindicauimus, & complures ab alijs medicis seruatos nouimus.

CANIS RABIOSVS.

NVllum in uniuersum animal homini tam domesticum, familiareque reperitur, nullumque quod tam multiplici, uarioque genere constet, quàm canis. Hinc est, quòd uiri, mulieres, ac pueri ijs magis delectantur, quàm cæteris animalibus, quæ in domibus nostris aluntur, tanta quidem intercedit canibus cum homine societas. Qui tamen in rabiem acti, quos momorderint, in maximum discrimen plerunque deducunt. Canis rabiosi uenefica natura, & signa.

Cùm itaque canes à continuo hominum consortio nunquam absint, qui propterea illorum morsibus magis subijciuntur, quàm cæterorum, quæ morsu pariter, uel ictu uenenum eiaculantur; ideo merito quidem de his prius, quàm de reliquis bestijs uenenatis tradidit Dioscorides. Cæterùm quanquam ipse causas non scribit, cur magis æstate Caniculæ ardoribus, itidem hyeme frigoribus uehementissimis in rabiem aguntur, quàm reliquis anni temporibus; cùm tamen palàm sit, canum rabiem non aliunde prouenire quàm ab atrabiliarijs excrementis, facilè cognosci potest, id æstate euenire perusto à caloribus eorum sanguine, hyeme uerò frigoribus concreto. Rabidi canis indicia describit Galenus libro de theriaca ad Pisonem (si tamen liber is Galeni legitimus est) his uerbis. Si audieris canem, qui aliquem momorderit, gracilem corpore, & siccum, oculis rubentibus, cauda demissa, spuma ex ore fluente, præterea lingua foràs porrecta, & tanquam bile colorata obuium quenquam insiliisse, citraque rationem cucurrisse, deinde rursus subitò consistentem cum ira quadam magis fugienti non ipsi præsilisse momordisse, hæc nquam si in eo sic habere audieris, statim rabiosum canem fuisse intelligas. hæc ille. Incedunt præterea (ut quidam asserunt) lento gradu, demissis auribus, abscissa uoce, stupido capite, & obuios non modò homines nullo delectu; sed & bestias demordent. Nec mirum si proprium mordeant dominum, aliosque domesticos omnes, nullius habito discrimine, uel ratione, siquidem cùm propriam atræbilis sit sensus omnes inficere, omnium, & sui ipsius obliti, domesticos ipsos cognoscere nequeunt. Id quod etiam pluribus hominibus accidit, qui melancholici effecti, non modò patrem, matrem, uxorem, & proprios filios: sed etiam se ipsos quandoque occiderunt. Verùm enimuero non tantùm æstiuis caloribus, & hyemis frigore canes in rabiem aguntur, sed etiam morticinarum, putridarum, uermibusq; scatentium carnium esu: quin & marcescentis earum sanguinis. Quòd si fuerint hæ carnes eorum animalium, quæ pestilentia, aut ictu fulminis, aut uenenosorum morsibus interierint, eò facilius maiorique afficiuntur rabie. Quæ etiam excitari solet computrescentibus aquis frequentius ebibitis, quòd hæc omnia atrabiliarios succos augeant, & putredine corrumpant. Eoque magis his de causis in rabiem aguntur, quandò alter altero suapte natura magis atræ bili obnoxius fuerit. Aduertant præterea nobiles mulieres, ne suis catellis, quos in delicijs habent, & quibus maximè oblectantur, cibum uel iusculum edendum præbeant, quibus aromata, præsertimque piper & gingiber, fuerint admista. Quippe cùm hæc caliditatis, siccitatisque modum excedant, eadem ratione, qua ingens æstatis feruor, canes rabidos efficiunt. Caueant ideo eas libenter moneo, ne ipsis fortè fortuna id mali accidat, quod Tridenti euenisse scimus clarissimo Baldo utriusque legis doctori. Is siquidem inter ludendum cum quodam suo catello iam rabie affecto, leuiter in inferiori labio demorsus fuit. Sed ipse huius rei ignarus quarto pòst mense rabibus factus, & tandem hydrophobicus miserabiliter mortem obijt, nullo adiutus medicamento. Ad hæc sciendum est, quòd non canes tantùm (quanquam ij magis, quàm cætera animalia in rabiem agantur) rabidi fiunt; sed etiam alia pleraque animalia, nempe uulpes, mustelæ, uiuerræ, martes, simiæ, & id genus alia. Quapropter nescio quo argumento dixerit Galenus libro sexto de locis affectis, solum canem inter cætera animalia corripi rabie: nisi uoluerit dicere (ut equidem reor) canes cæteris animantibus rabiei magis esse obnoxios.

Canes quibus causis rabie exagitentur.

Animalia alia rabie tentantur.

noxios. Refert Aristoteles libro octauo de historia animalium, camelos etiam, & equos in rabiem agi. Id quod ego quoque asserere possim: etenim memini, cùm ruri degerem, me uidisse equum rabie furentem, qui fratrem cubiculi obuiam quandam uetulam per capitis & crinium uittam morsu comprehensam, decem pluresq; passus à terra suspensam pertulit, nullo tamen uulnere illato, sed magno sanè terrore. Hoc affectu capiuntur (ut Auicenna est author) etiam muli, qui suis aliquando morsibus dominos, & stabularios rabidos, & uelut arreptitios reddiderunt. Verùm huiusmodi animalia non nisi rarò, uel nunquam per se rabie tentantur, quandoquidem ferè semper id illis euenit, cùm à canibus, seu lupis, aut uulpibus rabidis mordentur. Cæterùm (ut ipse Dioscorides inquit) rabiosorum canum morsus infestum quicquam protinus non inflixit, nisi, ut uulnus, dolorem. Sed neglecta curatione, demorsi aliquo pòst tempore rabidi fiunt, & aquam expauescunt. quod etiam fatetur Galenus libro de theriaca ad Pisonem, aliisque in locis. Idcirco diligenter aduertant, qui à canibus mordentur, si aliqua sese offerant indicia, quibus conijci possit, canem, qui momorderit, rabie laborasse. Siquidem neglectis remedijs (ut modò diximus) in id discriminis demorsi adducuntur, ut nullus subinde relinquatur salutis locus. Tradidere Oribasius, Paulus, Aetius, Auicenna, aliique probatissimi authores, quòd illitis per integram noctem contritis iuglandibus canum morsibus, & postmodum gallis, aut gallinis in escam exhibitis, gallinaceos ipsos sequenti die interire, si à rabido cane illatum fuerit uulnus. Sunt etiam qui asserant, si panis emanante è uulnere sanguine inficiatur, & cuicunque cani quantumuis famelico offeratur, canem non modò illum non mandere; sed nec olfacere quidem. Attamen his tantùm experimentis (meo consilio) non planè fidendum fuerit: quanquam ea à probatissimis prodantur authoribus. quapropter alia indicia iam dicta diligenter fuerint perquirenda. Cùm autem rabidorum canum morsus negliguntur, pòst aliquod temporis spatium demorsi præter morem cogitabundi fiunt, eaque mente reuoluunt, quæ illis insueta sunt, quod iam ueneni uis in cerebrum repens imaginatricem occupet facultatem. Si uerò adhuc in longum protrahuntur nullis remedijs adiuti, ijs frequentius nocte interrumpitur somnus, sæpiusque pauore expergiscuntur: exinde hominum, & mulierum consortia uitant, & cum ferino quodam aspectu secum submurmurant: solitudinem deligunt, lucem & candida omnia odere maximè, rubent quandoque facie, ijsque extremarum partium nerui conuelluntur: postremò eò deducuntur, ut aquam expauescant. Quod certissimum mortis, & inexpugnabilis ueneni præbet indicium. Proinde dicebat Dioscorides ex ijs, qui hoc uitium senserint, neminem seruari posse. Allata itaque in eorum conspectu aqua, cuius potu facilè sanarentur, si tamen bibere possent, ingentissimis clamoribus, & canum latratu astantes terrent. Quòd si diutius ante eos aqua ipsa dimittatur, tremunt, sudant, deficiunt animo, delirant, pauoreque concutiuntur, ac si in ignem illico se projciendos cernerent. Id uerò accidit, quòd melancholici effecti, corruptis, infectisque inde animalibus facultatibus, recusant miselli, metuuntque aquam, qua sola sanari possunt. Nec alia de causa id euenire censent medici, quàm huiusce inexpugnabilis ueneni prauitate. Nam cùm humorum omnium, & totius corporis principalium facultatum, functionumque imperium uenenum ipsum susceperit, cùmque iam omnes corporis dispositiones sibi similes reddiderit, mouentur uniuersi corporis uires, irruuntque contra id, quod sibi contrarium existimant, hoc est, contra ipsam aquam, si ea in medium afferatur. Quo circa Galenus libro de theriaca ad Pisonem, ita scribit. Non enim corpus duntaxat ipsis inaresci, & conuellitur interdum, febrique acri intus uritur, sed animus etiam delirat, & grauissimum ipsis affert symptoma. Quippe aquam timent, ac propter multam siccitatem humidi tenentur desiderio, & à potu abstinent, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Fugientes enim aquam, pauentesque miserrimo mortis genere intereunt. hactenus Galenus. Hæc itaque rationabiles sunt causæ, quibus in aquæ timorem deueniunt. Veruntamen quidam testantur, ut Aetius, Possidonius, & Rufus, id etiam accidere posse, quòd rabidi canis imaginem uidere in aquis imaginentur, cuius speciem recolentes, protinus ingenti terrore corripiuntur. quod quidem nimiam ob siccitatem perpetiuntur. Nam philosophus quidam (ut Aetius refert) morsus à cane rabido, & egregia animi uirtute affectioni resistens, dum phantasticum canis imago sibi obuersaretur in balneo (ea enim ipsi quoque quemadmodum & reliquis eodem morbo affectis apparebat) diu intra se meditatus, ecquid tandem inquit commune est cani cum balneo? quod effatus balneum intrauit, & imperterritus bibit, atque ita morbum superauit, & incolumis euasit. Vnde postea in prouerbium manauit, quid cani cùm balneo. Refert Auicenna quòd si quis à cane rabido demorsus, aquam timens in speculo respiciens, se ipsum cognouerit, huic salutis spem non deesse. Quod utique arguit hydrophobicos quoque sanari posse, cùm ueneni uis non adeò uniuersum occupauerit corpus, & cerebri facultates, ut omnino ratiocinatrix facultas ablata sit. Quamobrem mirum non est, si physiosophus ille, cuius historiam refert Aetius, curatus euaserit, cùm manifesto appareat eius ratiocinatricem facultatem parum fuisse affectam. Ad hæc scribit Auicenna euenire interdum, ut à cane rabido demorsi quædam frusta carnis ingenti cum dolore mingant, quæ forma propè canes paruulos referant. quod etiam ab alijs recentioribus accepimus, quin & ab ijs, qui huiusmodi catulos se minxisse fatentur. Cæterùm cùm hoc potius fabulosum, quàm rationi consentaneum uideatur, atque ab ipsa natura penitus alienum, si qui id uerum esse rationibus, & authoritatibus comprobatum uidere cupiunt, Gentilem Fulginatem consulant Auicennæ interpretem: item Conciliatorem differentia 179. Quandoquidem ex ijs nimirum intelligent, quo pacto hæc præter naturæ institutum quandoque eueniant. Postremò asserit in hoc capite Dioscorides fateri aliquos Themisonem, cùm amico aquam expauescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia similem contraxisse affectum. Sed id potius ego euenisse crediderim, quòd Themison medicus amicum laborantem excitandi causa ad aquam, & cibum, secum manducasset, aut bibisset, ex eodem sanè poculo, eius fortasse saliua infecto, aut alio quouis modo oris spumam contigisse. Namsi, ut Galenus tradit libro sexto de locis affectis, rabidorum canum saliua, nuda corporis membra

Negłecti morsus discrimina, & causæ.

Salutis indicium.

bra contingens, non aliter homines rabidos efficit, quàm ſi demorderentur, quid mirum, ſi rabidi hominis ſaliua id ipſum effecerit? Proinde eos admonet Auicenna, qui rabidorum curam agunt, ne eorundem ciborum reliquias comedant. Nec paruipendat aliquis ſpumæ contactu infici poſſe homines: quippe quòd duos uiderim ego, qui ſpuma tantùm perfuſi, nullo quidem ex morſu accepto uulnere, rabiem contraxerunt. Legitur in Ariſtotele lib.VIII.cap.XXII.de hiſtor. animalium, quòd omnia animalia, à cane rabido demorſa rabiunt, excepto homine. Quæ tamen ſententia apertè falſa deprehenditur, ut millies experimento compertum eſt. Quamobrem potius adducor, ut credam Ariſtotelis codicem eo in loco depranatum eſſe, quàm ut in re clara, & omnibus cognita, ipſum Ariſtotelem ignorantiæ accuſare uelim.

Θεραπεία τῶν ὑπὸ λυσσῶντος κυνὸς δηγμάτων. REMEDIA DEMORSORVM A CANE RABIOSO. CAP. XXXVII.

RAtio medendi duplex. una communis, qua utendum in omnes morſus, quos uirulentæ animantes impreſſerunt: alia peculiaris priuataque, eorum duntaxat quos rabioſi canes momorderint: quæ nonnullis quidem ſummam opem ferre conſueuit: alijs uerò inutilis, maximè qui ex multo iã tempore ictum acceperunt. Quæ ad hanc pertinent, primum exponemus, deinde curſim perſtringemus, quæ ad communem medendi rationem pertinent. Cancros itaque fluuiatiles in ſarmentis albæ uitis cremare oportet, & cinerem eorum, quàm minutiſsimè tritum habere reconditum: itidem gentianæ radicem tuſam, cribratamque reponere. Quoties autem canis rabioſus morſum intulerit, in quaternos cyatos meraci uini, bina cineris cancrorum cochlearia, unumque gentianæ conijciantur: hæc in polentæ dilutioris modum ſubacta, quatriduo bibantur. Iuter principia medicamentum hoc modo detur. At qui ſi ab illato morſu bini ternive dies fluxerint, curationem auſpicabimur à triplicato pondere, ſupra id quod ab initio retulimus. Optimum hoc aduerſus rabioſorum morſus auxilium, quod & pleriſque unum ſatisfecit, eoque cum fiducia uti licet. Sed ut alijs etiámnum auxilijs contra ineuitabile periculum muniamur, nihil cæteris uti prohibet. Satius autem multò fuerit, etiamſi in uanum recidat, medicamentorum inhumanus tolerare cruciatus, quàm per inertiam, ac deſidiam in diſcrimen adduci. Nec ita in demorſis à rabioſo animali maiora uulnera uereri oportet, uti minora, & ulcuſculi cutis ſimilia: quippe maiori uulnere confertim copioſus ſanguis emanans, poteſt nonnihil uirulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit. quin à maioribus abſcedentes carnes hinc auferre, & labia acie ſcalpelli circunſcribere, & prehenſam hamulo aut uulſella carnem amputare oportet. In utriſque circunſtantia loca altioribus ulcuſculis ſcarificanda, ut copioſior ſanguinis uacuatio arceat, ne uenenum membratim inſinuetur. Cucurbitulæ cum multa flamma agglutinatę id iuuamenti præſtant, ut ueneni uis extrahatur.

Curatio demorſorũ à cane rabioſo.

TAm accuratè exquiſitéq; tradidit hoc capite Dioſcorides rabidi canis curationem, nihil planè ſilentio præteriens, ut mihi ſuperuacuum eſſe uideatur quicquam addere. Verùm ut noſtrum ſequamur inſtitutum, utq; etiámnum lectoribus fiat ſatis, qui nouis ſemper rebus inhiant, non alienum fuerit hîc nonnulla commemorare, quæ multos fortaſſe delectabunt, quòd ea in hac re non inutilia, neque ſcitu iniucunda putem. In primis itaque illud animaduertendum eſt, quòd alia utique ratione cancrorum fluuiatilium cinerem præparabat Galenus, quàm Dioſcorides, ut conſtat apertè ex uerbis ipſius Galeni lib.XI. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. At fluuiatilium cancrorum cinis, quanquam ſimiliter prædictis exiccatorius eſt; ſubſtantiæ tamen totius proprietate, mirificè contra rabioſorum morſorum efficax eſt, iſque tum ſolus, tum cum gentiana & thure multò præſtantior. Thuris ſanè partem eſſe unam oportet, quinque autem gentianæ, porrò cancrorum decem. Et rarò equidem aliter illis uſus nos ſumus uſi: cæterùm ad eum modum plerunque, quo utebatur Aeſchrion empiricus, medicamentorum peritiſſimus ſenex, conciuis, ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam impoſitos cancros uinentes, hactenus urebat, donec in cinerem redigerentur, ut facilè ad læuorem redigi poſſent. Hic Aeſchrion ſic paratum promptum ſemper in ædibus habebat medicamen, tempore æſtiuo urens cancros ipſos poſt ortum Canis, quando ſol in Leonem tranſiſſet, luna decima octaua. Porrò bibendum hoc medicamen ijs, qui à cane rabido fuiſſent morſi, præbebat quotidie uſque ad diem quadrageſimum menſura cochlearij ſatis magni, aquæ inſperſum. At ſi non protinus ab initio, uerùm aliquot poſt dies à morſu curam cæpiſſet demorſi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inſpergebat. Ad ipſum uerò uulnus emplaſticum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia, & opopanace, acetóq; conficitur, habens picis libram unam, unum aceti acerrimi ſextarium Italicum, opopanacis uerò uncias tres. hæc Galenus. Cæterùm ſciendum eſt, eos maximè, meo iudicio, hallucinari (ut latius libro ſecundo prodidimus) qui gammaros Latinis uocatos, cancrorum fluuiatilium loco, à cane rabido demorſis potui exhibent. Nanque aliud Græcis animal eſſe cenſemus καρίνον, aliud uerò ἀσακὸν, & καμμαρίδα. Scripſit & Damocrates carminibus huiuſce cancrorum antidoti cõponendi rationem (ut libro ſecundo de antidotis refert Galenus) eo ſanè modo, quo ipſum fortaſſe ſecutus eam reddit Dioſcorides. Attamen antiquorum quidam reſinam terebinthinam impoſuerunt thuris uice, quod Aeſchrion Galeni præceptor huic ſemper inſeruit medicamento. In ſumma huius antidoti uires miris laudibus ab Multorum error.

authoribus celebrantur, adeò ut ſcripſerit Galenus, neminem unquam mortuum eſſe, qui hoc antidoto rectè fuerit uſus. His non diſſimiles uires ueteres aſſignant Abyſſo, ſi ſiccum quadraginta diebus contineis detur ex hydromelite potandum: ſed à prima ſtatim die incipiendam erit. Huius experimenti meminit Galenus libro ſecundo

cundo de antidotis, ubi alia quoque ualentiora remedia ad rabidorum morsus ex Asclepiade retulit. Verùm nobis difficilè admodum fuerit decernere, quænam hodie planta sit, quæ ueterum Alysson repræsentet, ita ut potius de hoc diuinandum esset, quàm aliquid certi statuendum, ut latius superius libro tertio disseruimus. Commendauit Aetius secundo, & sexto uoluimine, ad morsus rabidorum canum bitumen Iudaicum, siue Asphaltitis lacus, asserens si drachmæ pondere ex aqua bibatur, non id modò aquæ pauorem arcere; sed & eos sanare, quos iam primùm timor inuaserit. Memorauit etiam marinos hippocampos ex aceto nigro & melle subactos, tam potu haustos, quàm uulneri illitos. Confert præterea his maximè acutus rumex: quare idem scripsit se nouisse senem quendam, qui demorsos à cane rabido hoc solo rumice curabat. Primò enim ulcus eius decocto fouebat: deinde herbam ipsam illinebat, eandemq; potandam exhibebat. quod quidem medicamentum tanquam efficacissimum summopere commendabat. Plurima autem, & turbulenta qui illam assumpserint, mingere solent: id quod maximè hac in curatione confert. Quo fortasse argumento extulit Auicenna propria quædam medicamenta, quæ cantharidas admista habent, ut ualentissimè non modò urinam excernerent demorsi; sed etiam sanguinem ipsum, asserens paulò pòst securum esse salutis indicium, cùm post medicamenta sanguinem mingunt affecti. Porrò Galenus libro de theriaca ad Pisonem, theriacam præfert tam intus in corpus sumptam, quàm exterius supra morsus illitam. Sed cùm hæc, quæ nostro tempore conficitur, non adeò præstet, quemadmodum ea, quam ipse conficiebat Galenus, illi sanè fidere non possumus, nisi facto prius de ea periculo in gallis à uipera demorsis, ut ipse docet Galenus. Prodest item potamogetum cum sale exterius illitum: itidem caprifici cortex contusus, & ex aqua potus: quin & absinthium, & allium, uinus centaurium, aristolochia, artemisia, scordium, chamædrys, bryonia, pulegium, & laser, tam exterius illita, quàm interius sumpta. Sunt qui credant securissimum esse remedium ipsius rabidi canis, qui momorderit, iecur tostum, & à demorsis in cibis deuoratum. quod etiam scribit Dioscorides: quanuis id non affirmauerit, ut libro secundo capite de diuersorum animalium iecinoribus legitur. Proinde scribit Galenus libro XI. simplicium medicamentorum, iecur canis rabientis aliis ualentioribus antidotis admistum quàm plurimos sanasse, sed eos tamen interijsse, qui solum nullis alijs adiectis medicamentis illud esitarunt. Sunt etiàmnum qui credant, ut loco antè citato tradit Dioscorides, arceri aquæ pauores dente eo, qui caninus dicitur, si is à cane, qui momorderit, exemptus, & folliculo inditus, pro amuleto brachio adnectatur. Sed nemini his fidendum esse persuaserim, ut in nostra huius sexti libri præfatione de pretiosorum lapillorum suspensione diximus: satius enim esse semper existimaui certis ac tutis uti medicamentis. Cæterùm curationis summa maxuum maximè operam expoſcit. Quandoquidem uulnus diducere oportet, laniatamque per ambitum carnem rescindere: ita enim latior fit ueneni exterius euocandi aditus, demitur quod tabefactum est, & ex sanguinis fluore ab excidentibus cultris excitato, repens affectio non parum reuellitur. Quod etiam facere expedit scalpello circunquaque profundius adacto, & subinde appositis scalpto loco cucurbitulis sanguinem fortiter extrahentibus, aut hirudinibus. Medicamenta autem, quæ aluum citant, & humores deijciunt, in principio omnino uitanda sunt, sicuti etiam sanguinis missio. quippe cùm hæc à circunferentijs ad centrum trahendi facultatem habeant, facilè ægros in mortis traherent discrimen. Tametsi in curationis processu, & ubi præsertim medicorum negligentia citius quàm expetat ratio concluſum fuerit uulnus, irrepseritque uenenum (ut postea dicetur) medicamenta aluum ducentia, pariterque sanguinis missio in sanguineis temperaturis admodum quandoque proficiant. Verùm enimuero perpauci nostra hac ætate habentur à rabioso cane demorsi, qui medicos consulant. Nam tanta est religionis uis, ut omnes, quos canes rabiosi momorderint, partim ad diui Donini templum confugiant, partim uerò ad diui Bellini sacellum, ubi quibusdam exorcismis, & panibus characteribus obsignatis à sacerdotibus perquàm facilè curantur, ut plurimorum testimonio equidem fateri possim. Sed cogitanti mihi quònam pacto hoc tam facilè eueniat, nonnullæ sese obtulerunt rationes, quas liberè dicam. Haud dubiè in primis diuina auxiliatur gratia: quippe cùm non parum molestiæ malique morsu canis rabiosi affectis inferre possint cacodæmones, ut qui in atrabiliarijs humoribus suam habeant sedem, ij quidem exorcismis cedentes abeunt, & afflictorum corpora munda relinquunt, sublato secum ueneno. Illud præterea additerim, quòd fortasse sacerdotes ipsi aliquod nobis occultũ habent antidotum, quod panibus illis admiscentes, ægris deuorandũ præbent: uel id aliquo in potu bibendum exhibent. His demiq; accedit magna laborantium fides, quam suscipit Deus opt. max. cuius solius munere omnia nostra delentur incommoda, atque omnes auferuntur ægritudines.

Curatio ex Aetio.

Remedia suspecta.

Auxilium religiosum.

Καῦσις τῶν ὑπὸ λυσσῶντος κυνὸς δηχθέντων. VSTIO DEMORSORVM A CANE RABIOSO. CAP. XXXVIII.

CONtra uirulentos ictus, ustio expeditissimum est auxilium, utpote cùm ignis cætera uiribus præstet, simul quòd uirus domet, & ferri penitius non patiatur: simul quòd pars ignem experta, postea non uulgare fundamentum curationi futuræ præbeat, manente diutius exulceratione. Animaduertendum ex eo tempore, cùm crustæ decident, ne ulceris oræ coalescant, & cicatrice induantur, sed si fieri potest ad multum, idque præstitutum tempus, ulcerationes, & sordidas adhuc & inflammationem minantes prorogari conuenit. Quod inditum ijs salsamentum optimè præstabit, & syluestre allium detritum, item cæpe, succusve, præsertim Cyrenaicus, aut qui Medicus, aut Parthicus appellatur. Tritici grana tam mansa, quàm non mansa imponantur: siquidem subacta pistave à perfusione uulnera dilatant. Sunt qui à mandentium ieiunio, sibi aliquid ascisceere arbitrentur, quod suapte natura resiliat: uerùm id certum non est. cæterùm tempestiuus eorum usus minimè est contemnendus.

Si uerò,

Si uerò, quod persæpe accidit, ante dies præfinitos cicatrices coirent, committerenturque, manum postulabunt: nanque eas diducere, carnemque scalpello circinare, aut iterum inurere expediet. Vbi uerò pro posito tempus præterijt, ulcus ad cicatricem ducendum, & emplastro, quòd è sulibus conficitur, locus comprehendendus: nec multò post sinapismo utendum.

Vstionis, siue cauterij utilitas.

Cauterium, quod ferro igne candenti, aut auro, aut argento fit, non modò salutiferum est ad rabidi canis morsum; sed etiam aliorum quorumcunque animalium uirus eiaculantium, quin & ad alios insanabiles ferè morbos. Proinde mirum non est, quòd hoc loco dixerit Dioscorides ustionem, siue cauterium contra uirulentos ictus aut morsus expeditissimum esse auxilium. Fiat itaque cauterium intrepidè, tantæque amplitudinis, ut ulceris cicatrices breui committi non possint. Quòd si timidus quispiam ustionem ignis terrore recuset, septicis & exulcerantibus medicamentis utendum erit. Qua in re cæteris præstat, quod uocant argentum sublimatum. admiscetur id unguentis refrigerantibus, ut minus doloris inferat. Probatur hoc, quòd non modò ualentissimè inurat; sed quòd etiam exusta ab eo caro, obductaque crusta duobus tantùm diebus post decidat, sita men recenti butyro assiduè illinatur. id quod in aliorum exustione non euenit, nisi longiore temporis tractu. Quòd si igne, aut adurenti medicamento (ut multis de causis quandoque accidit) id effici nequeat, diligenter prouidendum est, ne uulnus coeat, sed diutius maneat diductum & apertum, superimpositis emplastris ualidè attrahentibus, cuiusmodi sunt quæ è brutia pice, resinis, uario gummi genere, & id genus alijs parantur. Si uerò cauteria fiant, diligenter procurandum, ut relicta quàm primùm excidat crusta, quò ueneno pateat exitus. quippe ea diu in uulnere retenta, omnes obducit meatus magno ægrorum detrimento. Porrò non magno quidem negotio decidet apposita continuè liquida uernice oui uitello, & recenti butyro permista: quin & butyro solo igni liquato, & madefactis in eo splenijs superimposito: præstat enim hoc cæteris. Vbi uerò è uulnere crusta deciderit, salutiferum quidem fuerit remedium plagæ quotidie puluerem præcipitati (sic enim uocant chymistæ argentum uiuum in puluerem rubicundum conflatum) inspergere: siquidem id eximum præstantissimumque medicamentum, præter id quòd uulnus occludi prohibet, diuque patens seruat, attrahit etiammum ex alto ad superficiem potenter uenenum. Qua in re cætera huiusce facultatis præcellit medicamenta. Commodè etiam, nec minus efficaciter idem puluis attractorijs emplastris, siue unguentis admisceri, & subinde uulneri admoueri potest. etenim iandudum certior sum, in uniuersa medicæ facultatis materia, nullum haberi medicamentum, quod ualentius ab alto reuocet extrahatq; uirus, quàm præcipitatum dictum. Ad hæc tametsi (ut omnibus ferè placet) in quadragesimum diem apertum uulnus dimittere sit satis; non tamen errauerit, qui diutius provogauerit, ut quicquid mali residuum fuerit, exhauriatur.

Præcipitati uocati usus.

Διαιτα τῶν ὑπὸ κυνὸς λυσσῶντος δηχθέντων. RATIO VICTVS IN MORSV RABIOSI CANIS. CAP. XXXIX.

QVæ ad partem ictam pertinent præsidia, ita se habent. Cæterùm uictus rationem ex ijs, quæ ueneno aduersantur, coniectura quadam colligere oportet, simul ut ueneni uires hebetet restinguatque, simul ut arceat, quò minus ad intima pernicies illabatur. Etenim assumpta perniciosarum uirium penetrationi resistunt. Quorum utrunque præstare potest uini meracioris, passi, & lactis potus. quippe qui hæc omnia capiunt ad curam, nonnihil ueneno obijciunt, quod omnem eius acrimoniam obtundat. Simili modo alliorum, porrorum, cæparumque cibus: quòd ea difficulter conficiantur, uixque aboleantur. Nam multos dies huius cibi qualitates remanent, quo tempore nec euincuntur, nec permutantur à mortifera ui, sed contrarijs illa uis expugnatur. Cui rei antidotorum usus accommodatur, & theriaces, Mithridatij, & eius quod eupatorio temperatur, denique omnium quæ magnam aromatum partem sibi uendicant. quippe aromata omnia uiribus & substantijs ægrè permutantur: quare in corporibus euincunt. Victus ratio hoc modo se habet. Nosse conuenit, pauorem aquæ non statò, definitoque tempore exoriri: plurimum tamen ad quadragesimum usque diem neglectis differri consueuit: post semestre etiam nonnullos inuadit: quendam post annum aquam horruisse constat. quæ nobis usu comperta fuere. Narrant & aliquos pòst septennium aquæ metu fuisse tentatos. Inter principia demorsorum à cane rabioso curandi ratio talis est. Verùm enimuero si ea quæ retulimus auxilia, primis diebus prætermissa fuerint, nec scalpro carnem circinare, nec ustionem experiri operæpretium est. non enim quod pertransit, satis euocare possent. Nulla utique istius rei occasio aut utilitas, sed in cassum corpora doloribus sternentur. Alter uerò curationis modus accedat. Deiectio magnum præbet iuuamentum, utpote cùm moueudo, corporis habitum transmutet: & quæ colocynthidem recipit hiera. item lac schistum, quod simul deiectionem moueat, & uenenum domare possit. cibi acres, & meraculi potus, quibus uis ueneni uehementer retunditur, quotidie sumi debent. Cæterùm sudores ante cibos, & post etiam ciendi. Dropacismi sinapismiq; alternatim per corpus totum adijciendi. Sed longè omnium efficacissimum auxilium helleborismus cognoscitur: quo cum fiducia non semel atque iterum, sed frequentius ante quadragesimum diem, uel post hoc tempus utilicet. Tantam enim uehementiam hoc auxilium habere fertur, ut quidam qui iam aquæ metum sentirent, sumpto helleboro, simul ac primum morbi impetum experirentur, fuerint seruati. nam & iam uitio tentatos nemo unquam seruare potest. Itaque primùm curam contra rabiosi canis morsus breui sermone exposuimus. iam ad alia, quæ uenenatis morsibus sæuire consueuerunt, transeundum.

Digitized by Google

Notas uno contextu, deinde communem medendi locum, qui omnibus conuenire possit, explicabimus. Cursim deinceps subiungemus ea, quæ sua proprietate nonnullis auxilium præstare possunt. Postremò subnectentur etiam uenenata, quæ nullis cedunt remedijs.

Ratio uictus demorsis à cane ne rabioso in futuenda.

Iustituenda demorsis à cane rabioso diligenter est ratio uictus, nec ea tantùm regula, cuius hîc meminit Dioscorides; sed etiam ut ea sit ciborum quantitas, quæ ijs rectè conueniat. Siquidem huiusce curationis regimen tenuem uictum non expetit, sicuti nec pleniorem, ut Aetius est author libro VI. ubi sic inquit. In uictu indigentia, & satietas euitanda, magis tamen indigentia: hæc enim succorum prauitatem adauget, quod nequaquam expedit maleficò ulceri. Ergo alimentum moderari oportet, ut & rectè conficiatur, & optimum succum corpori præbeat. Nec minus egestioni, & urinarum prouocationi studendum, quod quidem tum ea, quæ prædiximus, tum fœniculum, & scandix comesta efficiunt. Plus uerò simul & aluum, & urinam ducit. ac cichorium agreste crudum oblatum stomacho confert, quem nonnulli serim, nonnulli ab amaritudine picrim appellant. Prosunt & brassicæ cimæ, & palustris asparagus, & hortensis, & agrestis rumex: & è piscibus qui carnem teneram habent, & camari, cancri, & erinacei recentes cum uino musso: & carnium extremitates, auiculæque omnes montanæ. quæ facilè coquuntur, bonique sunt succi. Vinum album tenue, neque ualde antiquũ. hæc ille. Ex quibus conijci potest, hæc in curatione ea plurimùm conferre, quæ urinam ualenter mouent. Idcirco Auicenna (ut proxima commentatione diximus) quædam profert medicamenta, quæ cantharidas excipiunt, ut unà cum lotio sanguis etiam reddatur. Proindè mirum non est, si quandoque prævalens natura, per instrumẽtum urinæ, magno cum dolore parua ueluti liquidæ carnes frusta catulorum forma, uenenum propellat. His itaque ea uictus ratione uti licebit, quæ urinam ægrè excernentibus à medicis instituì solet. Verùm si fluuiatiles cancri, quibus uniuersa abundat Hetruria, haberi poterunt, ijs tam in prandio, quàm in cœna uescantur demorsi: quòd ijs mira insit facultas, aduersus rabidorum canum uenenum. Præbet Auicenna præter dulce uinum etiam aquam, in qua candens ferrum, uel chalybs restincta fuerint. Cæterùm nosse conuenit (ut scribit Dioscorides) aquæ pauorem non statò definitoq; tempore exoriri: plurimùm tamen ad quadragesimum usque diẽ neglectis differri consueuit: post semestre etiam nonnullos inuadit: quendam post annum aquam horruisse constat. quæ nobis usu comperta fuere. Narrant & aliquos post septennium aquæ metu fuisse tentatos. Sed cogitanti mihi unde id eueniat, nulla sanè alia hactenus sese obtulit ratio, quàm quæ ex demorsorum temperamento, ac uiribus sumi potest. Quandoquidem nonnulli habentur, qui uiribus ualidissimis præstant: quidam qui debiles, & infirmi sunt: alij qui corporis meatus angustissimos habent, alij uerò contrà: quidam synerissimis referti sunt humoribus, nonnulli uerò succis ichoribus scatentibus, ac facilè putredini obnoxijs. Ex quo fit, ut in his citius, in illis uerò serius hæc appareant symptomata. In Hetruria abstinent demorsi per integrum annum à quorundam lignorum contactu, præsertim corni arboris, & sanguineæ uirgæ uocatæ. Siquidem (ut testantur ij, qui rem experimento compertam habent) si harum arborum uirgæ tandiu manibus teneantur, quousque concalescant, illico demorsi rabie exagitantur. Quod cuiquam minimè fabulosum uideri debet: etenim memini me uidisse in ciuitate nostra Ilicinensi amicum quendam meum rabie correptum, quòd corni arboris uirgis (dabat enim lanificio operam) lanam diu exercuisset, qui eorum oblitus, quibus sibi à medicis interdictum erat, rabidus interijt. Postremò sciendum est, aquæ pauorem haudquaquam curari posse, cùm uenenis omnes corporis occupauerit facultates: quamuis in ipso pauoris initio, aut anteaquàm uenenum illapsum fuerit in uniuersum corpus, aliqui curati euaserint, ut philosophus ille, cuius historiam superius enarrauimus. præsertim cùm pro uiribus in morbum nituntur malè affecti, & qui eorum curationem agunt. His adstipulari uidetur Dioscorides: quippe qui quosdam asserit, qui iam aquæ metum sentiebant, sumpto cum fiducia helleborismo non semel atque iterum, sed frequentius ante quadragesimum diem uel post, fuisse seruatos. Proinde scribit Auicenna eos, qui aquam expauescunt, deploratos non esse, quousque in speculo intuentes seipsos cognoscunt, argumento quòd non adhuc uenenum uniuersas infecerit cerebri facultates. Hoc igitur tempore medicamentis utendum est deiectorijs, & si nihil obstet, sanguinis missio non aspernanda. Ex medicamentis autem in hoc cæteris præstat album uel nigrum ueratrum, ijs adiectis, quæ eorum infrænant feruorem. Conuenit etiam epithymum, sena, fumaria, myrobalana, elaterium, agaricum, rhabarbarum, centaurium minus, genistæ semen, thapsia, confectio Amech, & hiera colocynthidis, & Armenius lapis: siquidem hæc in atra bile deijcienda principem tenent locum. Proderit item Syriacum bitumen frequentius ex aqua potum: quin & Mithridatis antidotum, & ipsa theriaca, & cancrorum fluuiatilium combustorum puluis, Galeni modo paratus. Confert præterea his leporis, uulpis, & capreoli coagulum. Sed semper in primis omni studio curandum, ut aquam malè affecti bibant. Verùm ne ipsam intuentes pauor inuadat, longissimis tenuibusque metallicis fistulis è longinquo ducenda erit, aut ex superioribus contabulamentis: nanque ipsa sola seruari poterunt. Refert Aetius, quòd si catuli coagulum ex aceto semel tantùm ederint hydrophobici, statim eos capit potus aquæ cupiditas, & bibunt: ob idque medicamentum hoc miris laudibus extulit. Sunt qui nigrum cicer aquæ incoquendum esse uelint: sic enim aqua claritatem amittit, nigraque efficitur: & præter id quòd haurientibus pauorem non adfert, quemadmodum quæ syncera, pellucidaq; spectatur, urinam ualenter ducit. Nec desunt qui suadeant urentia cataplasmata occipiti esse apponenda, pariterq; post aures. Quæ etsi ad rem facere non uideantur, quòd ualentissimè exiccent; ubi tamen deplorati sunt ægri, ualentissimis etiam medicamentis uti licebit.

Aquæ pauor ad quod usq; tempus exoriatur.

Aquæ pauor quãdo, & quibus curetur.

Kaym

Κατὰ τῶν ἰοβόλων θεραπεία. COMMVNIS CVRATIO IN OMNES ICTVS VIRVLENTOS. CAP. XL.

ADuerſus quidem omnem animalis ictum, quod uenenum uibrat, oris ſuctio conuenit. Sugentem uerò oportet ieiunum non eſſe, ſed & cibum ſumpſiſſe, & uino os abluiſſe: poſtea exiguum olei in ore continens plagam exugat. Locus ipſe ſpongia fouendus, deinde ſcarificandus: ſed ulcuſcula altius imprimere expedit, quòd uirioſa materies profundo euocetur. Circinatio autem carnis, & ſectio, ſcarificatione longè potentius opitulantur: nanque ab ijs duo peculiaria præſidia fiunt. unum, quòd uirus è loco tollitur: alterum, quòd eius ueneni pars, quæ ad interiora graſſatur, cum multo copioſoque ſanguine excernitur. Quòd ſi locus ſectionem non admittat, cucurbitulæ cum largiori flamma adfigendæ ſunt. Sed etiam de uſtione ſuprà in rabioſorum morſu diſſeruimus. Si uerò icta pars, utpote extrema, eam ſectionem commodè non reſpuat, præſertim in omnibus ſerpentium ictibus ut aſpidis, ceraſtæ, ſimiliumque, procul dubio amputanda eſt. Conuenientiora ſuprà dictis auxilia ſunt, quæ epithemata uocant. Imponantur ſarmentitius cinis, aut ficulnus, cum lixiuio ſtillatitio ſubactus, garo, & acri ſalſamento: porri, cæpe, & allia modò minutiſsimè contrita illinuntur, modò cremata uulneribus injiciuntur. Quinetiam diſſecti gallinarum pulli, cùm maximè tepent, percuſſo loco applicentur. Nec deſunt qui hiſce tanquam diſcordia quadam naturali pugnantibus utantur: uerùm huius rationem inire facillimum fuerit. Gallinæ enim calida natura præditæ ſunt, argumento, quòd deuoratum inſigne uirus conficiunt, & aridiſsima quæque ſemina conſumunt: item nonnunquam arenas lapillosque ingluuie ſua deuoratos, diſſoluunt. Itaque animantis admoti calore adiutus ſpiritus, ab icta parte impetum capeſſens exilienſque ſecum uenenum exigit. Nec me fugit, quid in Aegypto fieri ſoleat. Cùm ſpicas Aegyptij metunt, ollam picis paratam habent, & appenſam faſciam: tunc enim maximè ſerpentium iniurias expaueſcunt, tum propter ſpicilegij tempus, tum quòd opacis ſimul abditæ ſpeluncis, & cauernis, denſoque aruorum ceſpite deliteſcunt. Moleſtiſsima enim animalia, & uirus eructantia, Aegyptus in campis ferre conſueuit. Vbi ergo aut in pedem, aut partem aliam, morſum intulerunt, qui adſunt, faſciam in ollam picis conijciunt, & ſemel aut iterum brachium aut crus paulùm ſupra uulnus obligant, & arctiſsimè duo è præſentibus diſtringunt, locumque ſecantes qua circumactus eſt laqueus, picem inſtillant: cùmque ſatis uulnus excepiſſe uidetur, laqueum reſoluunt, & cæpis alijsque ſuprà memoratis illinunt. Præterea pix liquida cum ſale trito & ferueute illita, præſentaneo eſt auxilio, ſi iugiter innouetur. Conuenit & cedria, & ſimum caprarum ex uino decoctum. Locum aceto calido, calamintha in lotio, maris aqua, aut acida muria decocta, foueri ſalutare eſt. Quinetiam non deſunt emplaſtra uehementiſsima, & calidiſsima, quæ uenenum elicere, expugnare, & diſcutere poſſunt. Cuiuſmodi ſunt quæ ex ſale, aut nitro, ſinapi, & cachrye componuntur, de quibus conſequenter erit tractandum. Eraſiſtratus autem non iniuſta reprehenſione eos inceſsit, qui incognitas ad hunc uſum facultates conſcripſerunt, ut elephanti fel, crocodilive ſanguinem, ouaque teſtudinis, & conſimilia. Nam cùm iuuantia quædam literis tradidiſſe uidentur, planè in hæc ſola incidentibus impoſuerunt. Quare talia deuitanda ſunt, cùm difficilè, niſi regia facultate, perueſtigari poſsint: neque, quò noſtra fides ijs obſtringatur, frequenti obſeruatione, ſufficiens experimentum præſtiterint. Quæ autem ad communem omnium uſum pertinent, quæque facilè ſuppeditari, & omnibus à ſerpente percuſsis auxilium ferre queunt, ſubiungenda uidentur. Intubus itaque, & erica, & aſtragalus, cum aceto pota, contra omnes ſerpentium morſus auxiliantur. Item bitumen, & uirentes platani pilulæ in uino diluto coctæ, & paliuri decoctum: radix ariſtolochiæ, & eryngij: decoctæ etiam lauri bacæ, & deuoratæ, piperque largiùs eſitatum, ruta, anethum, & cyclaminus: coma porrorum priuatim ex pane, aut allium, aut cæpe, ſalſamentaque quàm acerrima: origani decoctum cum uino potum, fœniculi, pulegij, calaminthæ, porrorumque ſuccus cum melle deſorptus. hæc quidem à plantis conquiruntur. Ab animantibus uerò quædam utiliter peti ſolent, gallinaceorum cerebella in cibo, leporinum coagulum cum uino; itidem caſtorei ſextans: teſtes marinæ teſtudinis ſumpti multum prodeſſe traduntur: muſtela ſale inueterata inter auxiliaria medicamenta eſt. Commendatur in primis exenterata, quæ ſale ſicceſcens inueteratur: ex qua binas drachmas cum uino bibiſſe ſatis eſt. Sed de ſimplicibus, quæ dari ſolent, hactenus. Percuſsis à ſerpente prodeſt alui deiectio, diffluens ſudor, urina copioſè reddita. Sunt & compoſitæ quædam potiones, quæ mira remedia polliceri traduntur, ut & opij & myrrhæ ſinguli oboli, piperis ſicilicum: ea melle excipiuntur, & inſtar Aegyptiæ fabæ dantur cum uino. Itidem ſylueſtris rutæ ſeminis, gith, cumini Aethiopici, ariſtolochiæ, galbani, ſingulorum pares portiones tritæ, & cum erucæ ſucco ſubactæ, digeruntur in paſtillos, qui drachmę pondus æquent. dantur ex ijs terni cyathi cum uino. Hęc habui de communibus auxilijs quę dicerem. De peculiaribus remedijs contra beſtias, quę uenena uibrant, conſequenter eſt dicendum.

Ordinis Dioſcoridis immutati ratio.

VEnenoſorum animalium ictus, morſuſq; doctrinam, curandique rationem, duabus ſectionibus tradidit Dioſcorides. In quarum altera cuiuſcunque ictus indicia expoſuit: in altera uerò curationes diligentiſsimè cõſcripſit. Cæterùm præfationem hanc illi ſectioni præpoſuit, quæ curandi rationẽ docet: in qua præfatione omnium uirulentorũ ictuum curationẽ in uniuerſum proſecutus eſt. Verùm quoniã (ut ſuperius diximus in cõmen-

tatione, quam in caput XXXV. huius libri conscripsimus) rati sumus illud non parum legenti negocium facesse-
re, quòd ex diuersis locis indicia, & curationes conquirantur, ut id molestiæ quisque effugeret, utq; citius cō-
modiusq; nulla temporis iactura omnia in unum redacta haberentur, ubi prius illa in duobus locis legebantur,
nos omnia in unum locum congessimus, atque ex duobus capitibus unum tantùm fecimus, singulis virulentorum
ictibus sua peculiaria remedia subijcientes. Hanc verò Dioscoridis præfationem præfiximus, in qua tametsi adeò
exactè docteq; tradiderit is uniuersalem virulentorum omnium animaliū ictibus medendi methodum, ut nihil pla-
nè addi possit; tamen ne ab instituto nostro defecisse uideamur, in eorum gratiam, qui semper plura proferri ex-
pectant, nonnulla modo dissera m, quæ, ut arbitror, non inutilia, neque scitu iniucunda erunt. Dicam itaque pri-
mùm animalium, ferarumq; uirus, non in omnibus esse idem, sed in hoc uehementissimum, & omnium pernicio-
sissimum, adeò ut una tantùm hora hominem conficiat, ut in aspide, ceraste, & basilisco: in alio verò minus uehemens
minusq; lethale, uno uel duobus diebus interimens, ut in uipera: in alio denique his longè imbecillius, ut in
scorpione, & phalangio, longiore tempore necans. Verùm quanquam id plerunque euenit, quòd animalia quæ
mordent, uel iciunt, diuersorum sint generum, & proinde diuersa etiam eorum uenena; accidit tamen, ut ab aspi-
de, uel uipera demorsi quandoque tribus tantùm horis, interdum uno duntaxat die, nonnunquam pluribus die-
bus superuiuant. Quod à diuersis causis prouenit: siquidem in aspidem, & uiperarum genere longè pernicialiores
sunt fœminæ quàm mares, iuuenes quàm senes, (quanuis non desint, qui contrarium putent) adultæ quàm ado-
lescentes. Quinetiam feræ omnes, & insecta in montibus, & aridis locis inter uepres, & saxa degentes, ijs
citius hominem perdunt quàm quæ palustres, uligmosasque tractus incolunt. Citius præterea necant, quæ
orientalem, & meridionalem inhabitant plagam, quàm quæ septentrionalem. Ad hæc famelicæ depastis
nocentiores sunt, & irritatæ uenenosiores sunt, quàm dimissæ. quanuis omnium in uniuersum ictus perni-
niosiores sint æstatæ, quàm hyeme. Hæitaque causæ esse possunt, cur citius, uel serius demorsi intereant. Id
tamen etiam plerunque fit ex fortiori, uel imbecilliori demorsorum temperamento, aut uasorum latitudine, uel
angustia. quandoquidem (ut superius pluribus in locis diximus) uenenò non tam facilis patebit aditus, ubi uasa
suapte natura angusta fuerint, quàm ubi latiora. Cæterùm errant, Auicennæ testimonio, qui serpentium venene-
num frigidum esse statuunt, quòd ab ijs demorsi illico frigidi fiant, quodque serpentes ipsi, ut frigoris impatien-
tes, appetente hyeme in subterraneis cauernis latitent, uel sub lapidibus, sub quibus priuatim se cōdunt uipere,
ubi nonnunquam adeò frigore correptæ reperiuntur, ut stupidæ & immobiles redditæ, tanquam congelatæ per-
sistant. Frigiditas enim toti corpori ex ictu uel morsu adueniens, non utique euenit ex ueneni frigiditate; sed
quòd innatus calor ab extremis, & ultimis corporis partibus ad cor se conferat, quòdque etiam uenenò supe-
retur, & extinguatur. Nec eo argumento frigidi temperamento serpentes sunt iudicandi, quòd scilicet hyeme
immobiles, & ferè exanimes suis in cauernis reperiantur. quippe nulla alia de causa id illis accidit, quàm quòd
eorum natura, quæ calidissima est, id maximè refugiat, quòd sibi contrarium sentit. Visitur hoc pariter in pi-
scibus, qui cùm frigidi natura sint, quàm primùm ex aqua extrahuntur, aeris calore necantur. quin & uespæ,
quæ temperamento calidæ sunt, & siccæ, eadem ratione hyeme conficiuntur, nisi calidissimis recondantur locis.

Sed iam ictuum, uel morsuum uirulentorum curationem aggrediamur. In qua Dioscoridem, Paulum, Aetiū,
& alios æterni nominis scriptores imitati, dicimus efficacissimum esse remedium, morsu uel ictu illatum uultus
continuè ore sugere (sugentem tamen prius præparatum esse oportet) subinde uenenum, uel uenenatum san-
guinem expuere. Verùm tamen id opus, meo quidem iudicio, perfici non potest, absque magno sugentis discri-
mine. Nam si in aliqua oris parte, aut ginginarum, linguæ, palatique ulcusculum aliquod fuerit, quan-
quam adeò insensibile, ut cutim tantùm occupet, ubi uenenum in os suctione reuocatum ulceris locum contige-
rit, & sanguini se admiscuerit, qui forti suctione facilè è gingiuis per dentium connexus manat, dubitandum
non est, quin illico sugenti perniciem inferat: itaque fiat, ut qui alteri mederi uelit, sibi ipsi necem paret.
Quin nec minus periculi immineret, si uenenatæ saliuæ tantillum in stomachum descenderet. Neque temerè hæc
dicimus. etenim iam nos uidimus (ut superius in nostra in primam, & uniuersalem huius libri præfationem cō-
mentatione retulimus) rusticum, qui cùm fœnum quodam in prato secaret, fortè fortuna falce mediam secuit ui-
peram: & cùm à trunco, quem manu imprudens sustulerat, in digito morsus esset, os uulneri statim admouit,
& uenenatum exuxit sanguinem. quo facto repentè mortuus concidit. Proinde scitè admonet Aetius, ut
caueant, qui sugunt, ne os habeant ulceratum. Porrò ad hæc uitanda discrimina, recentiores galli uel galli-
næ sedem plumis exuunt, & uulneri consultissimè applicant, & demortuo primo, alterum substituunt, id-
que tandiu prosequuntur, quousque uniuersa uenenis extrahatur. Cuius rei certum indicium habent, cùm
gallus postremò appositus non moritur. Aetius Dioscoridem secutus, non modò gallinaceos, gallinasque ui-
uentes dissectas, & adhuc palpitantes his morsibus commodè applicari tradidit; sed etiam quodlibet uolati-
lium genus, item iuuenum, tenellorumque quadrupedum. Debinc idem iubet, excitatis callidæ aquæ potu
uomitibus, ualentiora dari antidota, nempe theriacam, & Mitridatis antidotum. Mirificam uim in hac cu-
ratione habent, quantum equidem experientia comperi, quinta nostra essentia, pariterque oleum de scorpioni-
bus, quorum parandi rationem in præfationis huius libri commentario tradidimus: siquidem his tantùm anti-
dotis, immo nonnunquam solo oleo, nonnullos à uiperis demorsos sanauimus, paucis admodum horis, qui cùm nul-
lum uitæ signum præberent, tanquam deplorati iacebant. Nam tanta est horum partium tenuitas, ut momen-
to uniuersum corpus percurrant, & subinde omne superent uenenum. Protulit Aetius sarmentorum, & ficul-
neæ cineris uice, eam quæ è laurinis conficitur lignis. Cuius sententiam magis probandam censemus, quòd hæc
arbor suapte natura polleat aduersus uenena. Vbi verò ueneni uis contumax reperiatur, & non nisi longo tempore
euinci possit, est diligenter animaduertendum, ne icti unquam die ac nocte dormire sinantur, donec ueneni uis eua-
uuerit.

Venenorum diuersi gradus, & effectus.

Quorundam opi. explosa.

Virulẽtorum ictuum, uel morsuum curatio.

nuerit. quippe quòd somnus (ut alijs in locis superius dictum est) uenenum maximè ad cor, & cerebrum ducat, & secum trahat. Multa præter hæc habentur remedia uulneri illinenda, ut calx uiua, oleo & melle subacta. hæc enim (ut Aetius est author) omnibus uenenatis morsibus opem fert, præsertim ab aspide illatis. Sunt & qui nigri ueratri recentem radicem in uulnus figendam consulant: quòd hæc (ut equidem me experientia cognouisse fateri possum) uirus ualentissimè extrahat. Quamobrem Tridentina rura cùm iumentum aliquod à serpente icitur, statim perforato ibidem corio, præstantissimo remedio ellebori nigri radices in uulnus inserunt. Prosunt etiámnum magno iumamento cæpa, allium, porrum, asphodeli, & dracunculi radix elixa, contusa, & subinde theriaca, aut Mithridatio, & oleo de scorpionibus subacta, & illita. Non secus auxiliantur, iridis, ari, phu, utriusque chamæleonis, lilij, hemerocallis, helenij, fœniculi, smyrnij, gladioli, scillæ, spargonij, cyclamini, bryoniæ, utriusque raphani, & bulbaceorum omnium radices, concisæ, ac decoctæ, & morsibus illitæ: quæ omnia sæpe à nobis experta sunt. Conferunt præterea bdellium, Syriacum bitumen, pix liquida, castoreum, montanarum caprarum sinum, euphorbium, sulphur urinæ admistum, sal, nitrum, taurinum fel, oleraceæ eruca, utrunque laser, galbanum, sagapenum, panacis lacryma, erica, hyssopum, origani omne genus, dictamnum Cretense, & Italicum, calaminthæ, conyzæ omnis, uerbenaca, balicacabum, sativæ & agrestis rutæ, sonchus tam asperæ quàm lævis, sisymbrium, sinapi, nasturtium, lepidium, iberis, thlaspi, aut in emplastris, aut in fomentis exterius adhibita. Quæ uerò pota, uel deuorata ualentissima censentur, ea omnia erant, quæ in nostro in huius libri præfationem commentario longiori catalogo recensuimus. tametsi priuatim ad uenenatos ictus præferantur Medica mala, & eorum semen: quin & echij, & uiticis, & ligustici, & paoniæ, & hyacinthi: præterea uirides platani pensiles pilulæ, iuniperi baccæ, conyzæ, chamædrys, scordium, chamæpitys, echini terrestris caro, gallinaceorum & gallinarum cerebella, leporis & equi coagulum ex uino potum, marinæ testudinis sanguis cum cymino, porri succus ex melle, nasturtium, maioris centaurij, gentianæ, albi dictamni, et superior gladioli radix, thlaspi, pulegium, Cretense dictamnum, elichrysi coma, ranæ oleo incoctæ, & sale conspersæ, earundem ius, oleo & sale adiectis, & cerui genitale siccum, & in puluerem potum. Mirificum ac singulare remedium præstat illius herbæ radix, quam Goritienses, ex eo quòd serpentium morsibus celeriter, & efficaciter medeatur, Serpentinam uocant, cuius historiam descripsimus libro secundo in coronopi mentione. hæc siquidem in puluerem ex uino hausta cochlearis mensura, à uenenoso quouis serpente demorsos breui tempore sanat: neque ea solùm nalet aduersus uirulentos ictus; sed etiam contra epota uenena. Iis ferè uiribus pollent (ut quidam recentiores fatentur) flosculi sylvestres roseo colore micantes, quos nonnulli sylvestres garyophyllos uocant. Porrò Galenus libro de theriaca ad Pisonem, cæteris antidotis tam simplicibus, quàm compositis ad uirulentorum morsus Andromachi theriacam prætulit his uerbis. Theriaca est procul dubio apud uniuersos homines celebratissimum antidotum, tum quòd pollicito neminem frustretur, tum ob ipsius actionis efficaciam. Siquidem nullum unquam à feris, quæ hominem solent interimere, commorsum, hac statim epota periisse memoriæ est proditum. Nullus eadem præsumpta, haud multò pòst morsu impetitus, belluæ ueneno ceu illam superante interiit. Quod subinde nonnulli prætores etiam, penes quos uitæ, & necis potestas est, experiumetur: atque medicamentum probare uolentes, an quod promittat præstare quoque possit, in omnibus iam ob praua quædam, & illegitima facinora ad mortem iudicatis, de ipsa faciunt experimentum. Nos autem cùm in hominibus id non possimus, in alijs quibuslam animantibus idem facientes, ueram medicamenti probationem inuenire conemur. Nanque gallis, qui domi non enutriti, neque nobis sunt contubernales, sed potius agrestibus, & sicciore præditis temperamento, captis, feras obijcimus, & qui inter illos non biberint ex medicamento, protinus intereunt: qui uerò biberint, conualescunt, & à morsu uitam retinent. Interdum uerò medicamentum num adulteratum sit, hoc quoq; modo probare conuenit. Si epota theriaca, non purgetur, qui purgans sumpsit medicamentum, hoc ipso iudicamus antidotum esse præstantissimam, quoniam purgationem, ei qui medicamento usus sit purgante, impedierit, ut tali experimento à ueri medicaminis inuentione nunquam aberrauerimus. hactenus Galenus. Cuius nimirum ætate qui prætorium in facinorosos exercebant iudicium, facilè probare poterant num theriaca probatæ esset facultatis, an adulterina. Nanque pluribus in locis qui ob sua facinora mortis supplicio damnabantur, non semper capite, aut quouis alio pœnæ genere necabantur, prout leges statuebant: sed sæpius in theatrum ductis, ut mitiori supplicio è medio tollerentur, aspidibus, & uiperis offerebantur demordendi. Huius rei testis est Galenus eodem libro ad Pisonem, ubi pòst enarratum Cleopatræ interitum, sic inquit. Pluries in magna Alexandria sum contemplatus, quàm celeriter aspides homines perimant. Cùm enim aliquem hac pœnæ lege damnatum, humaniter, citoque uolunt occidere, adijcientes ipsius pectori feram, iubentesq; paululum ambulare, ita sine mora hominem tollunt è medio. Probanda igitur fuerit theriaca, præsertim quæ sit hoc tempore, antequàm ematur, uel alicui propinetur, in gallis agrestibus à feris sæpius enarratis demorsis, ut docet Galenus, aut in alio quouis animali: etenim in similis (ut opinor) tutius & certius id experiri possent, quòd simile magis cæteris hominem referant. Cæterùm si qua in Italia Theriaca nunc reperitur, quæ mihi probanda sit, ea sanè fuerit (seruata omnium pace) quæ Veronæ ad Campanæ aureæ insigne, à Francisco Calzolario pharmacopæo quàm peritissimo simpliciumq; medicamentorum indagatori acerrimo, parari solet. Cùm ea haud minora præstare uideatur, quàm quæ olim Galeno Imperatoribus parabatur. Siquidem præter mirificos quosdam successus, quos (ut ego mihi testis esse possum) in uarijs, ac diuersis iam ferè deploratis uidimus uoorbis, non desunt quoq; nonnullorum aliorũ haud infimæ doctrinæ medicorũ testimonia, qui hac theriaca usi sunt, ac quotidie utuntur, admirãdis admodũ successibus. Verùm enimuero cũ ingenui, beneficiq; uiri sit munus, huiusmodi auxilia tã humano generi saluberrima, in omniũ conspectũ palã facere, ac per uniuersi orbis oras scriptis extollere, ne defraudẽtur hoĩes, si silẽtio inuoluanẽ ea, quibus mortalium uita tueri possit, ac præsens quandoq; mors euinci, et superari, ego quidẽ, qui iuuandæ cùm Reipublicæ, tum

Theriaca laudibus à Galeno celebrata.

ce, tum posteritati continuò operã nauare non desino, huiusce sanè admirandæ antidoti uires reticere nõ possim, tametsi non defuturos sciam inuidos, ac maleferiatos, qui hæc detrectare conabuntur. Atqui horum uecordiam confringent nonnullorum clarissimorum medicorum testimonia, quæ nunc in medium afferam. Testatur enim uir summa experientia clarus Antonius Caprianus Mantuanus, qui suam ob rarã doctrinam, & in morbis medendis solertiam ab omnibus Sacrosancti Concilij Tridentini Patribus in medicum ascitus est, se quidem in quibusdam, qui uenenum hauserant, in pestilenti febre affectis, in melancholicis, ac quartana febre laborantibus, Calceolarij theriaca felicissimè admodum esse usum, non solum semel tantum, sed sæpius atque pluries. Siquidem is (ut luculentiori testimonio hæc comprobata habeantur) historiam quoque narrat cuiusdam puellæ, annorum duodecim, quæ Mantuæ, in domo nobilissimæ matronæ Annæ Bonattæ pestilenti febre laborabat. Siquidem cum iam (ut ipse scribit) omni arteriarum pulsu, ac uoce esset destituta, ad uitam breui admodum tempore reuocata est, una tantum huiusce theriacæ drachma uino Cretico dissoluta, uiolenterque propinata. Scribit præterea uir non postremæ eruditionis Ioannes Baptista Oliuus Vitellianensis Illustrissimi D. Vespasiani Gonzagæ medicus se hoc singulari antidoto proprium filium à morte liberasse, qui argentum sublimatum saccharum esse existimãs, domesticorum incuria uorauerat. Est & Prosper Borgarutius Vrbinas Serenissi. Galliarum Reginæ Medicus, qui quoque fatetur se sanasse Patauij fœminam quandam, (præter cæteros à se curatos) quæ pariter argentum sublimatum sumpserat, propinata tantum Calceolarij theriaca. Est quoque, præter hos uir summa doctrina insignis Dominicus Montesaurus Medicus Veronensis, quippe qui scribat plures à se sanatos celeberrimo hoc antidoto; quorum nonnulli à uirulentis animalibus demorsi fuerant, quidam uerò uenenum uorauerant. At qui longè maiora fatetur Hieronymus Iuliarius medicus haud uulgaris. Quandoquidem scribat is à se Veronæ huiusce antidoti auxilio ad uitam fuisse restitutum militem quendam è Tolentinorum familia, qui ex potu succi radicum sambuci, sanguinis plurimùm per sedem emiserat: quinetiam fœminam quandam, quæ non solum deorsum, sed etiam sursum, magnam sanguinis uim effuderat, ob potum colocynthidis dilutum ex Cretico uino paratum. Atque his addit uir iste fidedignus, huiusce theriacæ potu sanitati fuisse restitutam mulierem alteram, è Discipulorum gente, diuturna admodum Cachexia adeò affectam, ut tanquam deplorata iam negligeretur à medicis; uermibus plus mille (quod omnibus mirum uideri debet) per sedem pulsis. Tacebo interim admiranda quædam, quæ de huiusce antidoti mirificis successibus meminisse solet Ioannes Baptista Susius Mantuanus Medicus non imperitus, quin etiam alias nonnullas historias haud minus admiratione dignas silentio inuoluam, tum ne lectoribus molestus esse uidear, tum etiam quod intentio nostra suum potius habeat scopum ad medicamentorum cùm simplicium tum compositorum, describendas facultates, quàm ad historias recitandas. Quamobrem iam alio sermonem meum conuertam, dicamque ingenuè me nihil penitus mirari quòd theriaca, quæ Veronæ à Francisco Calceolario paratur, hæc omnia præstare queat; cùm haud me latère sciam eandem nunquam succedaneorum numero esse paratam, quàm unamquanque aliam, quæ nostra hac ætate in Italia habeatur.

Nanque nullam scio ante hac paratam esse theriacam, in qua legitimum uenerit amomum, atque legitimus costus Arabicus. Quæ quidem rara admodum medicamenta, cùm mihi examinanda missa sint ab ipso Calceolario, cumque in his omnes obseruauerim notas, quæ Dioscoridi ijs tribuuntur, ea quidem mihi seruanda proposui ijs tantum demonstranda, qui fortasse nostris hisce commentarijs minus fidei quàm par sit adhibendum esse putabunt. Quin autem costus hic legitimus sit Arabicus, præ cæteris Dioscoridi commendatus, nihil sanè est quod uereor: quippe quòd leuis, plenus, densus, aridus, coloratus, acris, intus candicans, & (ut Galenus inquit) subamarus habeatur. Quanquam enim legitimus Indicus (mea quidem sententia) est costus quem nuper ex orientali India ad nos detulit Cecchinus Martinellus Rauennas Pharmacopæus Venetus ad Angeli insigne (ut superius libro primo de Costo agentes disseruimus) cùm tamen Dioscoridis testimonio Arabicus cæteros antecellat, non possum non affirmare Costum à Calceolario sua in theriaca additum, omnium esse præstantissimum. Cæterùm si quispiam fortasse reperiretur adeò contumax, atque incredulus, (ut inuidi ac zoili esse solent) qui tantorum medicorum testimonijs astipulari nollet, atque nequiret, faciat (obsecro) ipse met huiusce antidoti periculum. Nam posthea cognoscet nos fabulas non uenditare rei medicæ studiosis. Hæc itaque tantum dixisse libuit tum in uniuersæ Reipublicæ commodum, ac deinde, ut nostræ huius ætatis Medici Calceolario Viro optimo, ac nunquam satis laudato ingens hoc beneficium acceptum referant. Cuiq; non parum etiam debere scio nostra hæc commentaria, quòd splendoris non modicum ijs accesserit Calceolarij ipsius diligentia. Quippe qui varas nonnullas ad nos miserit plantas. Hinc itaque conijcere poterunt. qui hæc candidè legerint, falsò à quibusdam malè sanis hominibus, Calceolarij theriacam impugnari. Narrant quidam antiquitus fuisse gentes in pluribus orbis partibus, quæ suapte natura cum serpentibus degebant, tractabantque manibus, nullo unquam ab his morsu accepto. Cuius rei testis est Plinius libro VII. cap. II. ubi ita scriptum reliquit. Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes uocat, serpentium ictus contactu leuare solitos, & manu imposita uenena extrahere corpori. Varro etiã nunc esse paucos ibi, quorum saliuæ contra ictus serpentum medeantur. Similis & in Aphrica genus Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, à Psyllo rege dicta. Horum corpori ingenitum fuit uirus exitiale serpentibus, ex cuius odore sopirent eas. Mos uerò liberos genitos protinus obijciendi sæuissimis earum, eoque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Hæc gens ipsa quidem propè interemptione sublata est à Nasamonibus, qui nunc eas tenent sedes. Genus tamen hominum ex his, qui profugerant, aut cùm pugnatum est, abfuerant, hodieq; remanet in paucis. Simile & in Italia Marsorum gente durat, quos a Circes filio ortos ferunt, & ideo ineſſe ijs uim naturalem eam. hæc Plinius. Verumtamen, ut author est Galenus libro de theriaca ad Pisonem, Marsi qui suo tempore extabant, contra serpentium uenena nullam utique propriam habebant facultatem: sed

Gentes tutæ à serpẽtibus, eorumq; ictibus medentes.

fraude

fraude quadam uniuersam decipiebant plebeculam. Ipse enim loco citato ita scribit. Circulatores hi nunquam congruo tempore uiperas uenantur, sed multò post uernationem, cùm non amplius uigent. Captas autem ipsas crebrò sibi ipsis assuefaciunt, & cibis non solitis enutriunt, immo carnes ipsis permittentes, & continuè mordere cogentes, ut uirus ex earum ore uacuetur efficiunt. quinetiam mazas quasdam obijciunt, quæ dentium foramina obstruant. Atque hac ratione morsus fiunt imbecilles, ut uidentibus magnum sit miraculum, talis ipsorũ ad fraudem parandam artificij imperitis. hæc Galenus. Cæterùm id fraudis doliue genus, nostro etiam tempore locum habet, in his præsertim circulatoribus, & circumforaneis, qui ex diui Pauli stirpe (quod tamen planè mentiuntur) se prognatos prædicant. Quippe quòd ferè omnes Apuli sint ex Leccia urbe oriundi, aut ex circumstantibus locis. quanquam facilè possunt originem duxisse à Marsis eorum uicinis, qui sexcentenis, aut fortasse millenis annis ante diuum Paulum extitere. Cauendum igitur fuerit ab eorum nugis: nam quicquid loquũtur, pollicenturque, id omne fraudulenter, & dolosè agunt. Capiunt enim uiperas abeunte iam hyeme, & ut magis ab earum morsibus se tutentur, manus sibi perquàm diligenter inungũt quodam unguento hac in uenatione ab ipsis experto. Vnguentum illud conficitur ex oleo syluestris raphani semine expresso, dracunculi radicis, & asphodeli succo, leporis cerebro, sabinæ foliis, lauri baccis, & aliis quibusdam additis. Affirmant eo unguento perunctos à serpentibus ici non posse. Quod ego facilè crediderim, cum etiam apud Nicandrum in theriacis unguentum repererim, quo qui fuerit perunctus, à feris ici non possit. Nicandri uerba subijciam, quæ soluta oratione ita reddunturQuòd si in trium mista reptilia iam recens generantia sese, & rem secum habentia, in ollam mittas, repones aduersum perniciosas noxas remedium. Inijcies autem in olla illam cerebri, seu medullæ cerui recens cæsi drachmas triginta: cotylas quatuor rosacei, cuius primam, mediam, & tertiam expressionem unguentarij præcipuas, & solas numerant. Olei splendentis crudi totidem cotylas infunde, & cotylam ceræ unam, atque hæc in rotundo uase celeriter calefacito, donec liquefactæ serpentium squamæ mollescant. postea arte paratam molam recipies, & hæc omnia in unum mista turbabis, teresque cum serpentibus. Longè autem spinas separa: quandoquidem maleficum illis uenenum adhæreat. Omnia porrò membra ex hoc unguento inungue, tumque uel in quàmuis uiam, uel grabatum etiam te tutò conferes, uel cùm arentis æstatis tempore ad areæ opera cinctus, tridentibus profundum manipulorum aceruum disquisieris. hæc ille. Capiunt igitur qui Marsos se faciunt uiperas, aliudque quòduis serpentium genus hoc modo: captisque statim caput saliua perfundunt, cuius contactu non parum uilescunt, et uenenì feritatem deponunt, quòd hominis saliua facultate sit illis prorsus contraria. Cùm autem in foro, ut miraculosum de se spectaculum præbeant, ab his nullo uenenì incommodo demordi se facere uolunt, oblato prius illis duræ carnis frusto id dentibus dilaniare cogunt, ut uirus, quod prope dentes quosdam uesiculis contineturin manſam effundatur carnem. Non desunt tamen qui etiam uesiculas illas forcipibus abscindant, ne amplius ueneno repleantur. Itaque hac fraude uniuersa gentem decipiunt. Verùm pulcherrime horum fraus quandoque detegitur, cùm simul in eodem foro plures eiusdem praui generis homines contendunt, ut alter alteri primum locum præripiat, & summam apud populum authoritatem consequatur. Nam ij, ut quisque se legitimè ex diui Pauli familia ortum ostendat, uiperis, quibus uenenum exemptum non sit seinuicem dilacerant, præsumptis tamen suis fallacibus antidotis: quibus tandem frustrati, à ueneno uicti relictis uexillis, tanquam moribundi, suis è pulpitis in terram cadunt. Et certè nisi statim periti medici illis opem ferrent, mortem sæpe immaturam oppeterent: licet etiam interdum occumbant, & animam cacodæmonibus, corpora uerò suis serpentibus deuorandæ relinquant. Equidem meminì, cùm essem Perusijs, me duos huiusce generis circunforaneos uidisse in foro, qui in tribus corporis partibus à uiperis demorsi erant: & ij sanè ambo perijssent, nisi Carauitus ille Bononiensis chirurgicus, & præceptor meus, oleo nostro de scorpionibus eos imunxisset: nec suus illis profuisset lapis, quem uendunt, & omnibus præferunt, aduersus omnia uenena. Quemadmodum idem non profuit ijs, qui Tridenti inuicem in foro demorsi, & ueluti mortui in bospitium delati, prædicto oleo sanitati restituti fuere, magno quidem amborum discrimine, ac dedecore. Sunt qui dicant eum lapidem, uel potius terram obsignatam, à Melite insula allatam, quam omnibus præponunt antidotis, una omnino aduersus serpentium uenena efficacem habere, quemadmodum & ea, quæ à Lemno insula, Lemnia uocatur. Veruntamen ubi ab aspide, uel uipera quis fuerit demorsus, parum uel nihil proficit. quamobrem credendum minimè fuerit, panem uel uinum, quibus suas ij admurmurant cantilenas, eos qui sumpserint, tutos à serpentibus, & alijs id genus uenenum eiaculantibus, ad integrum usque annum seruare posse. Quandoquidem nouimus nos, qui hoc pane deuorato se tutos à serpentibus existimantes, serpentium uenationi se dedere: sed ab ijs tandem demorsi huius admurmurati panis opinione falsi interiere. Non tamen eam inficias, quin aliqui reperiantur, quibus quædam ea à cœlo facultas tributa est, ut à serpentibus non mordeantur. Siquidem noui ego plures, qui simpliciter, nulloq; artificio aut uerbis aspides, & uiperas quotidie capiebant, nec unquam ab ijs icti fuere. quanuis serpentes ab ijs modo pedibus calcati, modò manibus compressi fuerint, ac diutius in nudo eorum sinu gestati. Neque præterea negauerim, serpentes non posse carminibus, & incantationibus compelli, quòd plurimis id constet experimentis. Cæterùm, ut nihil quod ad curationem ictuum uirulentorum facere possit, à nobis prætermittatur, qui omnia quæ scimus, ingenuè docemus, non uerebor prodere memoriæ (etsi id sciam ad medicos non spectare, neque ab ipsis recipi) quòd nuper palàm in Romano agro senex quidam eremita amicus meus, à feris ictos sanabat, ipsis absentibus ægris. Cùm enim quis è circumstantibus populis à serpente demordebatur, id per nuncium eremitæ significabant: tum is interrogabat nuncium, an medicamentum icti loco ebibere uellet. Quòd si id se facturum respondebat, iubebat ille, ut dextrum pedem calceo denudatum solo sisteret, & cultelo totius pedis uestigio lineam circumduceret: deinde iubebat pedem auferri, & intra spatium lineæ signatæ cultelli cuspide hæc uerba inscribebat.

Fraus circunforaneorum, qui diui Pauli stirpem mẽtiuntur.

Vnguentum Nicandri.

Curatio secũdum quendã eremitam.

CARO

CARO CARVZE, SANVM REDVCE, REPVTA SANVM, EMANVEL PARACLETVS. *mox terram eodem gladio abradebat, ita ut omnes abolerentur characteres: abrasam puluerem filicli quodam parno aqua pleno excipiebat, ibique tantisper dimittebat, donec terra subsideret: demum nuncij interula aquam percolabat, & cruce signatam illi bibendam præbebat. Sed certè mirum est, quòd eadem hora ictus sanabatur, qua nuncius potionem illam sumpserat, ut mihi planè compertum est, & omnibus illius regionis incolis. Hæc est curatio in uirulentos ictus, qua utebatur ille eremita. qui mihi sæpius dixit, hoc esse maius secretum, efficaciusq; remedium, quod habeant ij, qui suam originem in diui Pauli familiam falsò referunt.*

Σφήκας, καὶ μέλιττας. VESPAE, ET APES. CAP. XLI.

INter ferientium uenenatorum notas, nihil de ueſpis, & apibus articulatim digeſsimus, quòd conſpicuæ omnibus ſint, & nihil excellens, aut notatu dignum in his obſeruetur: inter remedia tamen earum meminiſſe nõ fuit alienum. Igitur aduerſus utrarumq; ictus prodeſt illita malua, & hordeacea farina cum aceto, ficulneum lac in uulnus inſtillatum, & muriæ, aut aquæ marinæ fotus.

Veſparum, & apum ictus, & remedia.

ET ſi ueſparum, & apum ictus nemini unquam attulerit necem; cum tamen dolores moleſtiſſimi inde quandoq; oriantur, non alienum, neque inutile fuerit ea noſſe medicamenta, quibus facilè ijdem mulceri poſſint. Quamobrem iam dictis à Dioſcoride remedijs ea addenda duximus, quæ priuatim ſcribit Aetius lib. XIII. ſic inquiens. Si quis ab apibus, & ueſpis illæſus permanere uelit, eum maluæ folia cum oleo illita, & eruca, ſiue bruchus cum oleo illitus aſſeruabunt. Quandoquidem uerò quidam ab his clanculum percuſſi, ob dolorem perturbantur, putantq; ſe à maligno aliquo animante petitos eſſe, neceſſarium exiſtimo prius oſtendere quæ ſigna horum ictus comitentur. Hos itaque, qui ab apibus punguntur, dolor ictus conſequitur, & rubor loci, cum tumore partium in ambitu ſitarum: ſtimulus autem omnino in percuſſo loco reperitur. Eadem etiam hos, quos ueſpa pupugit, concomitantur, ſed intenſiora: uerùm ſtimulum ueſpa in percuſſo loco non relinquit. Auxilium autem utrique ferunt luto, aut ſtercore bubulo eis illito cum poſca: aut maluæ foliis impoſitis cum poſca: aut cimolia cum malua & poſca. Naturaliter autem opitulatur uenerandæ, & uiuica ſtrombi conchylij imago in ſigillo ferreo exculpta, & loco ictus appreſſa: non enim permittit amplius inflammationem generari. In potu præterea ipſis foliorum lauri tenerorum drachmas duas cum uino auſtero præbeto. hæc Aetius. Caterum compertum eſt, dolorem ſtatim ſedari illitis muſcis prius contritis. Id quod ſimiliter præſtant thymbra, melliſſophyllum, & ſiſymbrium.

Φαλάγγια. PHALANGIA. CAP. XLII.

DEmorſis à phalangijs locus quidem ipſe, quaſi ab impacto aculeo rubet, non intumeſcens, nec per ambitum calidus eſt, ſed mediocriter humeſcit: ubi uerò contrariorum occurſu refrixit, conſequitur corpore toto tremor, diſtentiones poplitum, & inguinum conuulſionibus non diſsimiles. in lumbis collectio exoritur, & perpetua urinæ libido laceſsit, multaq́ue reddendis excrementis colluctatio. uniuerſa cute frigidus ſudor emanat, collacrymant oculi, offuſisque nebulis caligant. Horum ictibus ficulneum cinerem adiecto ſale trito, & uino imponere oportet: aut radicem ſyluestris punicæ quàm tenuiſsimè tritam: aut ariſtolochiam cum hordei farina; & aceto ſubactam. Vlcera aquæ maris proluenda, aut apiaſtri decocto, foliaque eiuſdem illinenda. Lauacris perpetim utendum, & propinandum abrotoni ſemen, aniſum, ariſtolochiã, cicer ſyluestre, cuminum Aethiopicum, cedrides tritas, platani corticem, & trifoliæ herbæ ſemen: priuatim autem, ſingulorum ex ijs binas drachmas dare cum uini hemina conuenit. item myricæ fructus, & chamæpityos, & uiridium cupreſsi pilularum decoctum, admiſto uino. Sunt qui fluuiatilis cancri expreſsi ſuccum cum lacte, aſſumpto apij ſemine, confeſtim moleſtijs liberare prodant.

Phalangiorũ genera ex Aetio.

PHalangiorum genera quanquam plura à ueteribus deſcribuntur; tamen Aetius lib. XIII. cap. XVIII. ſex tantùm numerantur, his uerbis. In phalangiorum genere primum quidem rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum cranocolaptes, quintum ſclerocephalum, ſextum ſcolecium appellant. Ac primum quidem Rhagium, id eſt, acineum, figura rotundum eſt, colore uerò nigrum, acini uuæ nigræ ſimilitudine, unde etiam appellationem accepit: & os quidem iuxta medium uentrem habet, pedes uerò ex utraque parte quàm breuiſſimos. Alterum uerò Lupus appellatum, muſcas perdit, eisque paſcitur; ac corpus quidem habet latum, & uolubile, partes uerò circa collum ipſis inciſæ ſunt: amplius autem & os eius eminentias tres habet. Tertium autem Myrmecium, hoc eſt, formicarium dictum, formicæ maximæ aſſimilatur, colore fuligineo: corpus uerò eius uelut aſtris quibuſdam inſignitum eſt, maximè circa dorſum. Quartum deinde Cranocolaptes, ſublongum eſt, et uiride, ſtimulumq; iuxta collum habet, atque ſi in quem irruat, locos circa caput petit. Quintum Sclerocephalum dictum, caput habet ſaxeum, & obduratum: lineamenta uerò per omne corpus ſimilia animalibus illis, quæ circumuolitant noctu lucernas. Sextum autem Scolecium ſiue uermicarium appellatum, ſublongum eſt, & ſubmaculoſum, maximè circa caput. Atque hæ quidem ſpecies phalangiorum enumerantur. hactenus Aetius. Qui tamen cuiuſcunque phalangij notas, & indicta ſeorſum non deſcripſit (genus enim diuerſum diuerſa quoque parit ſymptomata) ſed omnia in commune ſimul collegit. Quamobrem ſi particulatim

Digitized by Google

particulatim cuiuſque phalangÿ indicia per ſe ſcire cupimus, Nicandrum conſulamus. Is ſiquidem in theriacis præter id quòd plura, quàm fecerit Aetius, phalangiorum genera reddit, ſingulorum etiam priuatim indicia deſcribit ſuis uerſibus, qui ita paraphraſticè in Latinum uertuntur. Operæ jam nunc noxÿ conſidera phalangÿ, ſignaque eius morſus. Primus itaque ſplendidus Rhox appellatur, niger planè, accumulatis pedibus prorepēs, medium uentrem ore, & dentibus ſeptum habens. Cui ab hoc inflictum fuerit uulnus, perinde corpore apparet atque ſi nihil quicquam læſionis foret: oculi uerò inferiori parte rubeſcunt, frigus iuxta in corpore adhæret, inſigitur, ſtatimque color, & membra hominis à ſupernis ad ima uergere uidentur: neque penis ſemine uiuidus demittitur, ſed lumbos occupans ita frigus genuum nexus diſſoluit. Aſterion iam ſecundum obſerua, in cuius dorſo pinguia quædam relucent, ac lucidæ in corpore uirgulæ. Percuſſum ab hoc inexpectatus horror cum flamine quodam adoritur, caput uerò ſomnus grauat, genuum & membrorum nexus, & imbecillitas ſit. Cyaneum aliud ſublime, crinitum, & aſperum æqualiter eſt. Difficilem corpori infert illud punctura, quodcunque labefactauerit, corque graui languore ſuccumbit. Nox & caligo tempora circumſtant, uomitumque edit è collo lubricum, ab aranеis telis non multum diſtantem, adeoque tandem interitum ſubminiſtrat. Ab hoc alius eſt Agroſtes, qui ſpecie ſua lupo ſimilis eſt, muſcarum interemptori, qui apum obſeruator eſt, culicum qui pſenes dicuntur, & aſtrorum, & omnium quæ ad telam ipſius peruenerint. Hic imbellem plagam, et uanum uulnus homini inſtigit. Quod autem Dyſderi, ſiue ſphecem appellant, rutilum ſatis, ueſpæ crudis ueſcenti perſimile. Hic ſi quempiam uulnerarit, ingens è uulnere tumor erigitur: morbi etiam quidam ad genua, aliàs etiam neruorū cordis, & uenarum languentium trepidatio, aliàs uirium deſtitutio, ut percuſſum ſæpius domet, atque interimat. Extremi maleficij animal, ſomnum adferens, qui hominem quieſcere ab huius ſeculi laboribus faciat. Eſt præterea Formicariū dictum, quod formicis planè ſimile ſit, collo quidem rutilum, reliquum corpus nigredini ex putredine factæ, par eſt, undique latum, ſtellatum dorſum, punctiſq; diſtinctum gerens, cui ſubcinericium tempus ad modicam cerui cem attollitur. Atque ex hoc phalangio dolores priorum ſimiles uenenatorum ueniunt. Sunt & alia parua phalangia ſcarabeis ſimilia, quæ in agris inter legumina ſua carpunt paſcua. Horum circa cruciantem morſum tubercula, & puſtulæ exurgunt, cor oberrans furit, lingua inconditè obmurmurat, oculi etiam ſubuertuntur. Educatur in Aegypto in perſeæ foliis, quem Cranocolapten dicunt, phalænæ ſimilis, quæ circum lucernas cum impetu uolitat nocte. Eius horribile ſemper caput inceſſanter nutat, uterus autem grauatur. Hic ubi cuipiam ſtimulum infixerit, quem ceruice tenus gerit, facilè ſanè citra omnem laborem ad interitum ducit. hæc Nicander. A quo tamen in hoc diſſentit Aetius, quòd ſclerocephalum ijs ſimile fecerit beſtiolis, quæ noctu lucernas circumuolitant, Nicander uerò huic cranocolapten comparauerit. Sed iam ea proſequamur, quæ de phalangiorum ictibus tradidit Aetius, qui loco ſuperius citato ſic habet. Quæ percuſſos à phalangijs concomitantur, communia ſunt iuxta magnitudinem, & paruitatem diſcreta. Morſus porrò tenuis eſt, ut uix conſpici poſſit: tumor autem liuidus. quibuſdam etiam rubicundus; frigiditas adeſt circa genua, lumbos, & ſcapulas, nō nunquam uerò totum corpus aggrauatur. ampliùs & dolor aſſiduus adeſt, tremor, pallor, uigilię. Quibuſdam uerò pudendi tentigo, & circa caput pruritus, aliquando etiam circa ſuras: oculi humecti, & lacrymantes, ac caui, & uenter inæqualiter eleuatur. Intumeſcit autem uniuerſum corpus, faciesq;, et maximè circa linguam partes, adeò ut impedito ſermone balbutiant demorſi. Quibuſdam uerò urinæ emittendæ difficultas adeſt, cum pudendi tentigine, & dolore. Si uerò minxerint, aquoſæ ipſorum ſunt urinæ, quædam aranearum telis ſimilia in ſe habentes, & uomitus quoque ſimilis. aliquando uerò & per uomitum, & per uentrem talia excernuntur. Cæterū, in calidam aquam demiſſi, dolore leuati ſibi uidentur: poſt uerò è balneo egredientibus intentum dolet pudendū. Senioribus uero pudendum plurimùm laxatur, ac minimè intenditur. Atque hæc quidem communiter ad omnium ictus ſequuntur. Si uerò cranocolaptes aliquem percuſſerit, caput magis dolet, & uertigines conſequuntur, frigus continens, delirium, corporis iactatio, & uentriculi punctiones. Omnes autem à phalangijs percuſſi iuuantur aſſiduis balneis: ictus etiam locus ex trifolij bituminoſis decocto, cum oleo proluatur, totum uerò corpus ex cerato liquidiſſimo pinguefiat. Iuuantur etiā fomento ſpongiarum in calido aceto tinctarum, & plagæ continuè adhibitarum. Cataplaſmata autem eis conueniunt: bulbi, ſanguinaria, porrum, furfures aceto mecti, hordeacea farina incoctis cum ea in uino aut melle lauri folijs, ruta, groſſi, caprinum ſtercus cum uino, amaracus cū aceto, ſylueſtris ruta cum aceto & cyperus. hactenus Aetius. Cæterùm Dioſcorides uarijs in locis huius totius operis de medica materia plura alia medicamenta intus in corpus ſumenda aduerſus phalangiorum morſus commemorauit, præter ea quæ hoc capite ſpeciatim retulit. Ea autem ſunt, ſi ſummatim colligantur, myrti baccarum ſuccus ex uino potus, ſuccus item foliorum mori cyathi menſura, lixiuium è fici uel caprifici cinere paratum, aſparagi radicum decoctum, agreſtis lactuca, coris ſemen, hederæ ſuccus ex aceto potus, ruta ex uino hauſta, hieracium, dauci ſemen, melanthium drachmæ pondere ex aqua potum, aparine, meliſſophyllum, & phalangium herba ex uino pota, pentaphyllum, hyacinthi radix, & ſedum minus. Quæ uerò ad idem exterius illinenda commendauit, hæc ſunt, mullus piſcis diſſectus, maluæ decoctum, aquæ marinæ, & marinorum iuncorum tenella folia. Nec deſunt compoſita medicamenta ab authoribus tradita. quæ ſi quis uidere & habere cupit, Galenum conſulat libro ſecundo de antidotis, ubi ualentiſſima deſcribuntur antidota ad phalangiorum ictus, è pluribus ueterum clariſſimorum medicorum monumentis excerpta. In ſumma tamen legitima theriaca, & Mithridatium contra phalangiorum uenenum cæteris præſtantiora cenſentur. Sunt etiāmum in phalangiorum genere recenſendæ, quæ nobis in Hetruria TARANTVLAE *uocantur. Quarum hiſtoriam, & admiranda ſymptomata ſuperius libro ſecundo abūdè retulimus, cùm de phalangijs diſſereremus. Quinetiā uibi docuimus, quo modo ab ijs icti curentur nauſcis inſtrumentis, ductiſq; quàm longiſſimis tripudijs. quare eò ſe conferre poterunt, qui hæc ſcire deſiderant.*

Phalang. genera, & morſus notæ ex Nicandro.

Phalāgiorum ictuum ſigna, & curatio ex Aetio.

Tarantulæ uenenum, & remedia uide libro 11.

Σκολό-

Σκολόπενδρα. SCOLOPENDRA. CAP. XLIII.

SI Scolopendra, aut dicta ophioctene, morsum intulit, locus per ambitum liuore sugillatur, & computrescit: interdumque, licet rarò, fœculentus, atque ruber cernitur. A morsu ipso exulcerari locus incipit, ulcusq; id negocium exhibet, ferè remedijs inuictum: prætereà toto corpore prurigo sentitur. Hæc ubi morsum infixit, sal quàm leuissimè tritus, ex aceto uulneri inspargendus, aut ruta syluestris superponenda. Locus acida muria fouendus, & danda in potu aristolochia cum uino, aut serpyllum, aut calamintha, aut ruta syluestris.

Scolopendræ uenenosę consideratio.

TErrestres Scolopendras Hetrusci centipedas uocant. Sunt enim in Hetruria omnibus uulgaris notitiæ uermes, innumeris utrinque pedibus refertæ, colore subrufo: diuerso quoque genere constant. Cæterùm ea tantùm ictu uenenum relinquunt, quæ quòd morsu serpentes interficiant, ophioctonæ appellantur, quarum tantùm existimamus hoc loco meminisse Dioscoridem. Veruntamen quæ in uniuerso genere ea sint hactenus cõpertum nõ habeo. Quibusdam in regionibus tanta copia increuere scolopendræ, ut fugati ab eis populi, proprios deseruerint lares. quod Arerietis contigisse scribit Theophrastus. Progreditur scolopendra tam in anteriorem, quàm in posteriorem partem. Idcirco scribit Aristoteles lib. IIII. cap. VII. de historia animalium, quòd dissecta Scolopendra altera parte in caput, altera in caudam mouetur, & serpit. Vnde uidetur existimasse Nicander, hanc bicipitem esse, ut eius uerba in theriacis innuunt, cùm inquit. Modicaque pemphredon, bicepsque scolopendra. Cuius euntis alæ, ut remi nauis, festinant. Non inepta quidem Nicandri comparatio: nam

Scolopendræ morsus remedia.

scolopendræ pedum multitudine uelocique motu triremem repræsentant. Harum morsibus (ut Dioscorides ait) auxiliantur asphodeli semen, & flores ex uino poti. Quinetiam (ut scribit Aetius) ea omnia scolopendræ ictibus medentur, quæ priuatim muris aranei morsibus conueniunt, de quorum curatione paulò inferius dicemus. Præferunt antiquorum nonnulli cinerem aceto subactum, & uulneri illitum, item scillam: prætereà pulegium, rutam, & mentham ex uino potam. De marinis Scolopendris tradidimus superius libro secundo. Nec tamen mihi compertum est, aliam noxam ab ijs inferri, quàm ingentem pruritum ijs tantùm partibus, quibus inhæserint (ut scribit Aristoteles, & Dioscorides) earum erucarum more, quæ pilis horrent, & quæ præsertim in pinu uitam agunt.

Σκορπίος. SCORPIO. CAP. XLIIII.

SCorpionis morsu inflammari statim incipit locus, & indurescit, ac intentus rubet, uicissimque dolore premitur: modò siquidem exæstuat, modò frigore occupatur. Labor repentè fatigat, & aliquando meliuscule habet, aliquando recrudescit. Consequitur sudor, horroris sensus, & tremor. Extremæ corporis partes refrigescunt, inguina extolluntur, per sedem flatus exeunt, capilli eriguntur, pallor membra decolorat, & dolor, tanquam ex pungente acu, per uniuersam cutem sentitur. Percussis præsenti est auxilio siculneum lac in uulnus instillatum. Scorpius ipse, qui ictum uibrauit, tritus, & percusso loco impositus, suæ plagæ remedium est, ob cæcam quandam naturarum (ut constat) discordiam, quæ antipathia appellatur. Præterea tritus, & impositus cum sale, lini semine, & althæa, scorpius conuenit. Sulphur ignem non expertum, resina terebinthina exceptum, & emplastri modo adiectum, auxiliatur. Itidem galbanum ad splenij formam ductum, & calamintha, quæ trita illinatur, & farina hordei in uino parata, in decocto rutæ. Semen trifoliæ herbæ tritum, & uulneri iniectum opitulatur. Hęc ad affectum locum pertinent. Post hæc quàm efficacissimis potionibus utendum, cuiusmodi sunt aristolochiæ, præsertim corticis binæ drachmæ cum uino, tusa gentiana, & pulegium decoctum, & baccæ lauri pauco numero tritæ, & calamintha cum posca, in qua magnopere discoqui debet: cupressus cum uino, & ruta, nec secus siculneum lac: laserpitium, si adsit: sin desideretur, peucedani succo utendum. efficax est potum trifolij, & ocimi semen. Horum autem omnium uicem pensat iugis lauacri usus, eo catus sudor, & dilutæ uini potiones.

Scorpionum genera ex Nicandro.

PLura, ac uaria antiquis numerantur Scorpionum genera, ut latius libro secundo diximus, quorum alij multum, alij parum suo ictu officiunt alij uero pro diuersitate locorum nihil penitus lædunt. Id quod testatur etiam Aristoteles lib. VIII. cap. XXIX. de historia animalium his uerbis. Morsus etiam belluarum ex locorum diuersitate plurimum differunt. Nam in Pharo, locisque alijs non lædunt. Alijs uerò & præcipuè in Scithia multi, magni, & nocui sunt, adeo ut si uel hominem uel quamuis bestiam percusserint interimunt: nec sues euadere possunt, quamuis cæteros uirulentos ictus minimè sentiant. Porrò Nicander in theriacis scribit eorum octo reperiri genera, his uerbis. Agedum aculeo dolorifico armatum scorpionem canam, eiusque tetricum genus. Quorum primus albicans, neque sonticus, neque lethalis est. Sed cui rutilæ genæ micant, calorẽ flagrantemque mortalibus furorem incussit, quo malo homines horrore concutiuntur, & frigore, perinde ac qui febre diue xantur, & acri siti incenduntur. Qui liuidus est, malam trepidationem, et motionem tribuit hominibus, quos percusserit, qui ceu attoniti, & uani, & stulti uident. Alius uiridante colore, qui simul ac corpus hominis concusserit, tremores, & frigora illico admittit, acrisq; grando talibus uidetur circumstare, etiam si sol ardentissimè radijs suis flagret. Talis tantaq; eius stimuli afflictio, cuius uertebræ nouem (lego septem, cùm non plures scorpionum caudis ineſſe comperiantur) iuncturis connexæ apice suo nocent. Alius liuido colore, ingentem aluum gestat,

Digitized by Google

gestat, latumque: herba enim uescens, semper insaturabilis manet, corpus etiam hominis exedens, inguini insolubili ictu noceus: tam uehemens eius gen s, & ori morsus insitus, infixusq; est. Deprehendes itidem similem scorpionem litorali seu marino cancro, qui albentes algas fluctumq; maris decerpit pascendo. Alij rursus incuius æquales planè paguris uidentur, corpore grandes, chelis, & forcipibus æquè solidi, atque paguri, qui in saxosis cauernis demorantes sibi timent. quinetiam è paguris tales scorpiones, genus & ortum suum dicunt. Nam cùm rupes, tenuesq; multum strepentis maris reliquerint algas, eos ex mari uescantes piscatores extrahunt. At paguri se peti ea uenatione sentientes, murium rimas, & nidos subeunt, ubi prolem perditricem habent, ibiq; è mortuis tandem paguris scorpij nocentes per foramina ista generantur. Postremò melichlorus tibi animaduer tendus, cuius summum uerticillum prænigrum est, inextinctamq; noxam infligit, hominibus certè infensissimus ille obliquo gressu corpus flammæ simile commouens: pueris uerò, & natu minoribus celerem interitum adduxit: quibus & circum tergæ densæ alæ expanduntur locustæ fruges rodenti non dissimiles, hactenus Nicander. Cæterum scorpionum ictuum indicia, & curationem conscripsit diligentissimè Aetius lib. XIII. cap. XIX. sic inquiens. A Scorpio percussos uehementissimus plagæ dolor consequitur, frigiditasque ac tensio, & stupor: circaque plagam, & totum corpus frigidus sudor: & his, qui iuxta infernas partes percussi sunt, inguina excitantur, ac intumescunt: qui uerò circa supernas, locus sub alis. Et hæc quidem leuiter percussis adsunt. Validus autem ictus ardor circa plagam adest, quemadmodum in ambustis, & uerrucarum instar formicarum eruptio circa labra, & totum corpus, ut grandine se impeti putent. Facies distorqueatur, sordes circa oculos adsunt glutinosæ, & lacrymæ uiscosæ: durities articulorum, anusque procidit, cum egerendi cupiditate: spuma circa os est, & uomitus largus, singultus, conuulsiones opisthotonicis similes. His igitur serpyllum, althææ radicem, & elaphoboscum bibendum præbeto. Præter opinionem autem facit elaphoboscus, tum uiridis comesta, tum sicca pota. Cochleam item hortulanam maximè accipito, eamque unà cum operimento tritam, plagæ imponito, & confestim sedabis dolorem. Idem etiam uermes terrem facere dicuntur. Prodest præterea fluuiatilis cancer tritus, addito lasere, in uino potus. Confert uerbenaca recta, aut uiridis cataplasmatis modo imposita, aut sicca in puluerem pota. Conducit etiamnum puluis ex æqualibus partibus cumini, melanthij, & uiticis seminis confectus, & drachmæ pondere ex uino potus. Datur & pastinacæ semen, quin & ponticæ nuces: quippe hæ non modò in cibum sumptæ; sed in cingulo quoque gestatæ, gestantem ab omni scorpionum ictu tutum reddunt. hæc ex Aetio. Commune & unigare remedium est plagam perungere ipsorum scorpionum oleo. Proinde oleum nostrum de scorpionibus, cuius antea sæpenumero mentionem fecimus, hac in curatione maxiopere conueniet. Scorpionum ictibus Dioscorides præter ea medicamenta, quorum hoc capite meminit, hæc quoque sparsim in superioribus libris mederi tradidit: nempe amomum melle subacto, fluuiatiles cochleas, mullum piscem recentem, sinaridem muria asseruatum, diuulsas lacertas, domesticos mures concisos, tritici farinam uino aut aceto subactam, sonchi & intubi succum, ocimum polentæ admistum, amaracum ex sale & aceto, bieracium, laserpitij lacrymam, melissophyllum, chamæpityn: uerbasci illius folia, quod tantùm aureum florem gerit, leucoij aurei semen: & polemoniæ radicem, cui tantam uim contrà scorpiones inesse quidam tradunt, ut ij ab his non feriantur, qui eam gestauerint: quos, si fortè percussi fuerint, nihil tamen molesti passuros affirmant. Et hæc omnia prosunt tantùm uulneri illita. Quæ uerò pota, uel deuorata auxilium præstant, eiusdem testimonio, hæc erunt: fluuiatiles cancri triti, & cum asinino lacte poti: asinorum & equorum, qui in pascuis degunt, simum liquatum in uino, & potum: oxylapathi, & oxalidis semen ex uino aut ex aqua potum, agrestis lactuca: abrotoni hortensis, pastinacæ, hyacinthi, & urticæ semen: quin & olusatrum, & heliotropium, & cartuca: abrotoni hortensis, pastinacæ, hyacinthi, & urticæ semen: quin & olusatrum, & heliotropium, & carduca: abrotoni hortensis, pastinacæ, hyacinthi, & urticæ semen: quin & olusatrum, & heliotropium, & cardamomum, & myrrha, & myrti baccarum uinum. E quibus omnibus cùm plura possint confici antidota, pro uaria medicorum intentione, non operæpretium puto, nos hac in re longiorem morâ ducere, ut quæ potius peritissimi cuiusque iudicio sit relinquenda.

Scorpionum ictus, & curatio ex Aetio.

Remedia alia ex Dios.

Τρυγὼν θαλάσσια, σκορπίος καὶ δράκων θαλάσσιος. PASTINACA MARINA, SCORPIO ET DRACO MARINI. CAP. XLV.

SI Marina pastinaca percusit, protinus accidunt molesti dolores, assiduæ conuulsiones, lassitudo, & imbecillitas, mens percussis labat, postea obmutescunt: oculi caligant. Percussus autem locus in ambitu cum uicinis partibus denigratur, & ita obstupescit, ut tangentem non sentiat. hunc si quis premat, atra sanies, crassa, & malè olens excernitur. Ei qui marina pastinaca icitur, omnia, quæ de uiperarum morsu paulò pòst referemus, simili modo conueniunt. Peculiaciter autem ictus à marino scorpione, & dracone inferuntur, qui molestos cruciatus cient: interdum autem, sed rarò, nomas excitant. Quibus absinthij, saluiæ, aut sulphuris ex aceto triti potio subuenit. Ipsi etiam dissecti, uulneribusque impositi, sui cuiusque ictus remedio sunt.

Pastinacæ marinæ ictus signa.

QVi à marina Pastinaca percussi sunt (ut testatum reliquit Aetius) his uulneris locus manifestè apparet. Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor. Acutum enim, & firmum habet aculeum, quo uehementissima ui in altum impulso, nerui sauciantur. quapropter in aliquibus mors derepentè totum conuellens corpus comitatur. Narrant quidam, quòd si quis caudam pastinacæ, quæ ictum intulit, auferat, & in arborem maximè quercum, suspendat ac figat, ipsam quidem arborem arescere, ægrum autem sanari, atque id iuxta contrariæ affectionis, & remedij rationem contingere. Id quod etiam asserit Nicander in theriacis, his planè uerbis. Trygonem, hoc est, pastinacam, itidem malefieum, mareque uastantem draconem arere

cere noui. Dolor autem ſic homiem afficit trygon, cùm oblongis ſagenis defatigatum piſcatorẽ aculeo ſuo eccidẽrit: uel etiam ramis arboribus infixus fuerit. nam tum arbor ea fit obſcurior, ignobiliorq;. Siquidem ab huius morſu, ceu ſalis æſtu, eius & radices perditæ unà cum foliis flaccidæ redduntur, & areſcunt: homini uerò caro putredine imminuitur. hæc Nicander. Cæterùm auxilium ſentiunt percuſſi, ut Aetius inquit, ubi ſtupor, & reſpiratio totius corporis conſequatur, ex calidis illitionibus, & conſimilibus cataplaſmatis. Propriè autem furfures aceto incocti, & pro cataplaſmate impoſiti eis auxiliantur, & ipſum adeò acetum pro fotu affuſum maximè prodeſt. Magis autem conueniunt eis attractoria, & quæ tenuium partium ſunt, ac calida. quo nimirum per attractoriam facultatem uenenum ex profundo attrahatur, & per calorem frigiditas mitigetur, & quæ tenuium ſunt partium, in altum proreptent. Ad hanc igitur rem in promptu habebis apta, ſulphur uiuum urina ueteri ſubactum, marrubium, lauri folia, echium, radicem panacis, ſaluiam, & ſimilia. At uerò ſi hæc deſiderentur, fermentum acidum cum liquida pice emollitum imponito: mirabiliter enim auxiliatur. Dato item lauri decoctum, aut ſuccum Cyrenaicum cum myrrha magnitudine fabæ, ac modico pipere terito, ac dato cum uino: aut ſilphium, aut laſer ex uino: aut ſucci ſici guttas quinque, cum tribus ſerpylli granis bibendas præbe. Hæc Aetius aduerſus paſtinacæ marinæ ictus auxilia reddidit. Ad quos præterea commendatur ſaluiæ decoctum continuè pluribus diebus potum: quin & ſcordium in puluerem tritum, & ex ſui ipſius decocto potum, itemque uerbenaca. Non tamen ob id prætermittenda eſt theriaca, aut Mithridatis antidotus, aut quinta noſtra eſſentia, cuius iam ſæpe meminimus. Porrò Nicander quoque nonnulla remedia protulit, quæ hæc ſunt. Anchuſæ folia, quinquefolium, rubi flores, arctium, oxalis, lycopſis, tordilium, chamæpitys, fagi cortex, agreſtis paſtinacæ ſemen, terebinthi fructus, phycus marinus, adiantum, ſmyrnium, eryngium, libanotis, cachry, & utrunque papauer.

Paſtinacæ ictus remedia

Μυγάλη. MVS ARANEVS. CAP. XLVI.

A Mure araneo percuſsis, circa morſum in orbem inflammatio exoritur, nigraque puſtula, diluta ſanie turgens, exurit: proximæ partes liuent. Rupta puſtula, depaſcẽs ulcus, nõ ei diſsimile, quod ſerpit, occupat. Inteſtinorum quoque tormina, difficultas urinæ, & frigidæ aſperginis offuſio cõſequuntur. Huius morſibus auxiliatur ex galbano ſplenium, per ſe uulneri exterius impoſitum, ut medicamenti modo aceto tritum, & hordeacea farina cum aceto mulſo illita. Quinetiam mus ipſe, qui morſum intulit, ſi diſſectus apponatur, ictus ſui ueneficia luit. Reſiſtunt quoque acini dulcis punici decocti, & illiti: item porri, & allia contrita, necnon aquæ calidæ fotus: ſed hæc ad locum pertinent. Prodeſt potum abrotoni decoctum, maximè ſi in uino detur. præterea ſerpyllum, & galbanum, & eruca uino madefacta: recentes cupreſsi pilulæ cum aceto, & cyclaminus ex aceto mulſo, & pyrethrum cum uino, & chamæleonis herbæ radix. Nec deſunt, qui literarum monumentis tradiderunt, tritum murem araneum contra ſuos ictus commodè bibi. Quam hiſtoriam apud alios inuentam, dignam duntaxat cenſuimus, quæ adnotaretur. Alij aſſeuerant, demorſum non aliàs exulcerari, niſi prægnans mus araneus fuerit: tum ſanè auxiliari ferunt.

Muris aranei morſus notæ, & curatio.

QVanquam Mus araneus, qui, quòd colore muſtelæ ſit ſimilis, Græcis μυγάλη dicitur, ab omnibus inter uenenata numeratur; attamen in agro Tridentino is nullam morſu infert noxam, quemadmodum nec ſcorpio. Hiſtoriam eius ſuperius libro ſecundo retulimus. quare iam ad eius morſus notas, & remedia progrediamur. Demorſis itaque ab eo (ut Aetius inquit) uulnera manifeſta ſiunt: quadrifido enim ordine illata uulnera conſpiciuntur: & ſanguis quidem primùm purus promanat, paulò pòſt uerò ſanioſus. animal enim ipſum putrefactione occidit. Conſueuerunt etiam bullæ inſurgere, quales ſi quis diſrumpat, carnem ſubiacentem faculentam offendet, & fiſſuris diſparatam. Inflatio autem ſequitur demorſos. Cæterùm hoc animal frequentius ad teſtes inſilire ſolet, eosq; uerbere impetere, non hominis modò; ſed cuiuſque etiam bruti animantis. Auxilia autem ferunt cium ob putrefactionem periclitantur demorſi, poſt prædicta communia remedia, lauri tenella folia, unius aut duarum drachmarum pondere, trita & ex uino pota. Conueniunt etiam ipſis omnia communia uenenorum remedia è uino dulci in potu ſumpta. In pecoribus uerò & iumentis illa ipſa cum aqua trita, naribus infunde: eſt enim ipſis præſens remedium. Vnde etiam hominibus ſimiliter in potu exhibeto. Morſus porrò cumino, & allio, putamine extrinſeco non abiecto, contegatur. Eadem etiam cum oleo trita aſſiduè ac diligenter locis circumſitis illinantur. Si uerò ruptæ fuerint bullæ, et ulcera oborta, acida muria proluatur locus, aſpergaturq; ſub inde uſti hordei puluere. Verum non rumpentur, niſi prægnans fuerit mus araneus, qui morſum inflixit. Quòd ſi exulcerentur, mali punici dulcis putamen coctum tritum erit imponendum, & ulcera ex eodem decocto, aut magis myrti decocto proluenda, foouendaq;. Strato uerò inquit, in muris aranei morſu primùm ſcalpello, circunquaque unerandum eſſe locum, & murem ſubinde araneum uſtum cum aceto imponendum, aut ſinapi tritum, & aceto exceptum. In potu uerò opem ferunt panax, eruca, capparis cortex, gẽtianæ radix, & recta uerbenaca, omnia ex uino pota, aut in cataplaſmata conformata, & morſibus illita. Proſunt & maluæ folia impoſita, & magna antidota potui data.

Ἔχιδνα. VIPERA. CAP. XLVII.

SI uipera momordit, corpus intumet, uehementer areſcit, ſubalbidumq; colorem concipit. Sanies à uulnere profunditur, primùm ſubpinguis, mox cruenta, puſtulæ aduſtis ſimiles erumpunt: & antea

tèa depaſcens ulcus, quod in proxima repens, non ſumma modò corporis; ſed intima quoque corripit. Gingiuæ ijs cruore ſuffunduntur: inflammatio circa iecur erumpit: tormina, & bilioſi uomitus ſequuntur. Sopor, tremor, & urinæ difficultas accedit, & frigidus ſudor offunditur. Vbi uerò uipera morſum impreſſit, ſimum caprinum cum uino, ſtudioſè impoſitum opitulatur. item laurus & abrotonum, & galbanum ſplenij loco, ſuperiectũ, & origanum uiride inditum. pulli gallinarum diſcerpti, & confeſtim admoti: erui farina uino ſubacta: radicis cortex uſq; eò tuſus, ut in puluerem ſolutus abeat, & ſcilla toſta: detritum chamæmelum, hordeaceæ farinæ cataplaſma in aceto mulſo præparatum, ſed locus antè eo calido foueatur. hæc loco imponuntur. Contra uiperinos ictus rubus cũ uino prodeſt. Aliqui anchuſam tenui folio conſtantem auxiliari produnt. Leporini coaguli in uino terni oboli bibuntur, & porracei ſucci hemina in mero, & foliorum apiaſtri ſuccus, & ſylueſtris ruta. hæc in uino potari debent. Vinum frequẽter bibendum, allia mandenda, & cepæ, & porri recentes, falſamenta acerrima, & opipara. ſimplicia hæc ſunt. Percuſſis à uipera præclarè auxiliatur medicamentum, quod myrrhæ, piperis, caſtorij, floris portulacæ ſeminisq;, dimidio acetabulo conſtat: hęc omnia in Cretico paſſo teruntur, aut in alio probato. Eraſiſtratus in eo libro, qui περὶ δυναμέων, id eſt de uiribus, inſcribitur, pleraq; alia tradidit, quæ ictis à uipera auxiliũ ferre poſſunt: inter quæ talia maximè laudantur. Gallinacea cerebella cũ uino pota, ſemẽ ſatiuæ braſsicæ tritũ, & acetabuli menſura cũ uino potum. Quinetiam bonum eſt digitũ in liquidam picẽ intingere, deinde uinum, quo digitus fuerit elutus, bibere. Hæc ſunt quæ contra uiperæ ictus auxiliantur.

Viperarum hiſtoriam exactius, ut puto, latiuſque libro ſecundo tradidimus, quàm ut operæpretium ſit hîc eandem repetere, uel plura nobis ſuperſint addenda. Quare tantùm reliquum eſt, ut iam de earum morſus indicijs, & remedijs diſſeramus. Reperiuntur itaq; in eis (ut Aetius memoriæ prodidit) quos uipera mas momordit, uulnera in loco bina: in his uerò qui à fœmina demorſi ſunt, quaterna. Primùm autem ex eis excernitur ſanguis, deinde ſanies ſanguinolenta, & oleoſa. Adeſt tumor bilioſus, feruidus, bulloſus, ſubruber, deinde liuidus, denigratus, & proſerpens. Siccitas uehemens ineſt ori, ardor, exolutio, & frigidi horroris inſultus, aliquando & bilis uomitus, tormina, capitis grauitas, uertigo, pallor, ſingultus, febris, ſpiritus et anhelitus celer, color plumbeus, & frigidus ſudor. Mors in horis ſeptem, aut ut longiſſimè abſit, tertia die, in his qui non ſeruantur, & maximè his, qui à uipera fœmina ſunt icti. hæc ille. Quæ omnia Nicandro accepta referri poſſunt: ſiquidem is in theriacis ita ad Latinum ſenſum ſcribit. Hinc luctum à uipera manantem uiatores diuulgant: duos enim inſtar nerui acutos maſculi dentes in ore ſuo uirus eructantes, oſtentant: uipera uerò fœmina ſemper plures exerit, pernicioſo ſuo ore inſultans. Atqui in carne icti facilè latos dentes pendent is. Porrò è uiperæ inflicta plaga ſanies aliàs pinguedini ſimilis, aliàs cruenta, interdum ſine ullo colore conſpicitur. Sed quæ ulcus ipſum caro circundat, germinans grauì offert ſeſe tumore: interdum rubens, tumq́ue palàm liuida cernitur: quandoque etiam aquoſum onus concipit. Frequentes præterea bullæ, ceu uacui per ignem tumores, perinde ac corpus igni ſit ambuſtum, in cute ſupernè ebulliunt. illic ſubinde putredines circumcirca accurrunt, aliæ quidem ſeorſum à uulnere, aliæ circa plagam ueneno non diſſimilem mortem edentes. Aſpera itaque noxa, uehementerq́ue igneſcens totum corpus exedit: hîc per guttur, atque collum coeuntes ſonitus, agminatim ſtrepunt: quinetiam oculorum uertigine mœret. Illicoq́ue membris grauans imbecillitas, & lumbis anxietas uenit: at in capite caliginoſum onus conſiſtit. Atqui laborans ille aliàs ſiti aridum guttur ſuum exiccat, ſæpeq́ue ex inguibus eum frigus tenet. Hyberna autem niue exuberans grando, omnia membra degrauat. Crebrò etiam bilioſos uentris ſui humores expuit, toto corpore pallens, ac humens circa membra ſudor niuis ictu frigidiori circunfunditur. Colorem interdum liuidi plumbi gerit, aliàs obſcurum, anox floribus ſimilis eſt æris. hactenus Nicander. Præſtat igitur (ut Aetius author eſt) priuſquàm cruenta prodeat urina, allij plurimum deuorare, et uinum meracum copioſum bibere, excitatis ſubinde uomitibus. Efficaciſſimum enim eis remedium eſt allij eſus, ac meracior uini potio, inquit Archigenes, adeò ut ſiquis multum eius ſuſtineat uſus, iternq́; meri potum, nullo alio auxilio opus habeat. Conuenit item maximè theriaca ex uiperis ſine dilatione pota, et uulneri illico ſuperpoſita. Quin & ipſa uipera exco riata, capite, & cauda abſciſis, interaneis omnibus reiectis, anguillarum modo cocta, & à demorſis deuorata, maximum ictis præſidium affert. Caput autem à uina amputatum, diligenter per uolſellam prehenſum, morſuiq́ue impoſitum, ea parte adhuc calente, qua cernicem contingit, uenenum id mirificè extrahit. Conducit & diſſectam gallinam adhuc internè calentem morſui imponere, idq́ue alijs pariter diſſectis, frequenter, & aſſiduè repetere. Oportet etiam ſcalpello per ambitum demorſum locum circuncidere, & cucurbitulas ſubinde admouere. A cucurbitulis foliorũ fraxini ſuccus in potu exhibendus eſt, & expreſſa à ſucco folia uulneri illinẽda; eſt enim ualde efficax ad uiperarũ morſus fraxinus arbor. Meliſſophylli item folia, & ſuccus tum ex uino potus, tum uulneri exterius illitus, euidens auxilium confert, etiamſi iam moriatur æger. Aiunt præterea, ſi quis melanthij drachmas quatuor edat, non moriturum. Similiter etiam metaphroditos herba efficax eſt, et cancri fluuiales cum lacte triti, & poti, & uulneri adhibiti. Magnificè etiam proſunt ranæ coctæ, & in cibum ſumptæ & iuſculum earum ſubinde bibitum. Præſtat & naſturtium plurimum edere, uel tritum ex uino bibere. Facit autem ad id mirificè eẽſtudinis ſanguis exiccatus, & cum ſylueſtri cumino potus. Vtendum etiã omnibus communibus remedijs, ſupra ſæpius relatis: quippe ſuperuacaneum fuerit eadem tam ſæpe repetere. Maximè uerò utendum eſt anchuſæ radice, & heliotropio cum uino. dandus & hæmatites lapis. Auxiliantur & raphani in cibo accepti, & deinde uomitu reiecti, exhibita ſtatim à uomitu Andromachi theriaca. Poſt ſcariſicationẽ, & gallinarum impoſitionem, uulnus ex trifolij bituminoſi decocto calido, diu proluendum ac fouendum eſt: nam ſi pauco id tempore fiat, demorſi peius affeiuntur. Deinde porrum & panem cum ſale illini conuenit, aut

Viperar. morſus ſimi. cia.

Viperarum morſus reme dia.

Digitized by Google

allium cum aceto, aut ipſius exuſti, aut fraxini cinerem, aut alium quemuis cum aceto, aut haſtulæ regiæ, aut ſycomori folia cum pane: aut lauri tenellis foliis, coctis & cum oleo tritis integatur locus, aut caprino ſtercore, priuſquam claudatur. Cæterùm, ut lib. de theriaca ad Piſonem author eſt Galenus, non modò è uiperarũ morſibus tetra bitur uenenum appoſito tantùm, ut Aetius inquit, uiperæ capitæ; ſed ipſa quoque uipera tota contuſa, & uulneri impoſita. Contra uiperarum morſus mirificè medetur echij epotus ſuccus, herbaq; ipſa uulneri impoſita, ut ſa-
Simplicia medicamenta ex Dioſc. perius libro quarto prodidimus, illius Alcibij hiſtoriam referentes, à quo echium Alcibiadis cognomentum accepit. quandoquidem planta hæc (ut ipſe Dioſcorides teſtatur) facultatibus adeò præſtantibus inſignitur, ut epota eius radix ex uino, non percuſſis modò à ſerpentibus opituletur; ſed eos quoque qui antea biberint, feriri non patiatur. Commendauit etiammum aduerſus uiperarum morſus Dioſcorides ſparſim in ſuis de medica materia libris, præter ea quæ hoc capite retulit, alia præſtantiſſima ſimplicia medicamenta, partim exterius applicanda, partim bibenda, uel comedenda, quorum nonnulla hic ſubiiciam. Vulneri igitur exterius illita conferunt, iuniperi, & fraxini folia, tritici furfures ex rutæ decocto incocta, erui farina uino macerata, ſcilla ex aceto feruefacta, perſonatæ, ebuli, & ſambuci radices in uino elixatæ, ſarmentitius cinis aceto ſubactus, aliaq; complura, quæ breuitati ſtudentes nunc ſilentio inuoluimus. Pota uerò proſunt caſſia odorata, coſtum, myricæ ſemen, piſtacia, cerui genitale exiccatum, tritum & potum, condrylla, anagallidis ſuccus, ferulæ medulla, aparine, rubiæ radicis, & terreſtris tribuli ſuccus: auxiliatur etiam bryoniæ radix. Admirandos inſuper præbet effectus radix illa, quam Gortienſes ab auxiliari eius ui Serpentinam uocant, cuius hiſtoriam, pariterq; uſus rationem ſuperius libro ſecundo tradidimus. Verùm præter hæc præſentaneo remedio ſanat noſtra quinta eſſentia, cochlearis menſura pluries eodem die pota: item oleum noſtrum de ſcorpionibus, de quo etiam ſæpius dictum eſt, ea ratione inunctum, quam ſuperius ipſius conficiendi modum deſcribentes retulimus. In uiperarum quoque genere ea ni-
Ammoditæ hiſtoria, & uenenca uis. mirum immanis fera recenſeri poteſt, quam AMMODITEN uocant, cuius etſi nuſquam, quod extet, meminerit Dioſcorides; minimè tamen ſilentio prætereundum eſt, quin hæc eiusque ueneni remedia deſcribantur. Siquidem Ammoditæ, meo iudicio, in pluribus Italiæ & Illyriæ locis reperiuntur, præſertim in Gortienſi comitatu, & Iapidiæ montibus. Eſt enim fera hæc uiperæ omnino ſimilis, præterquam quòd capite ſit ampliore, & maxillis latioribus, quòdque ultimo roſtro ſuperiori parte eminentiam quandam habeat, acutæ uerrucæ ſimilem. Vnde circumforanei, qui ſerpentes eorumque uenenis remedia profitentur: hanc feram uulgò appellant Aſpido del corno, hoc eſt, Aſpidem cornutum. Neque ſanè ineptum illi nomen indiderunt: nanque non minori cum uelocitate interficit, quàm aſpis. Scimus enim quoſdam ab his inopinatè demorſos, tribus tantùm horis
morte occubuiſſe. Proinde ſcitè libro XIII. cap. XV. de eo ita ſcriptum reliquit Aetius. Ammodites magnitudine quidem cubitalis eſt (maior enim non pingitur, neque ſcribitur) colore uerò arenoſus, per corpus autem maculis nigris inſignitus: caudam habet præduram, ſupernè diſciſſam. A quibuſdam uerò Cenchrias, hoc eſt miliaris, ob caudæ inſtar milij duritiem, appellatus eſt. Latiores autem maxillas, quàm uipera habet,
Ammoditæ morſus ſigna, & curatio. cùmque in multis, aliàs ei ſimilis ſit, colore magis diſcerni poteſt: uipera enim ſubflaua eſt. Cæterùm ab Ammodite percuſſos feſtina ut plurimùm mors ſequitur. qui uerò tam breui nõ pereunt, his ſanguis è uulnere manat, & uulnus intumeſcit: ſed paulò pòſt ſanies effertur, ſequiturque capitis grauitas, & animi deliquium. Qui uerò optimè diſpoſiti ſunt, & robuſti, in triduo intereunt: quanquam reperti ſunt, qui in ſeptimum uſque diem durarint. Celerius uerò mors aduenit his, qui à fœmina ſauciantur. Auxilium porrò & ij ferunt, primùm quidem à communibus remedijs, utpote ab adſixis cucurbitulis, circunciſo prius per ambitum uulneris loco, et ſuperioribus partibus arctiſſimis uinculis conſtrictis: quin abſciſſa, dilatataq; ſtatim ſcalpello plaga. Propriè autẽ eis auxiliatur mentha ex aqua mulſa pota, caſtorium, caſſia, & artemiſiæ ſuccus cum aqua. Danda etiam in potu theriace, necnon uulneri eadem illinenda. Vtendum et emplaſtris attractorijs, & ſubinde cataplaſmata, quæ ad nomas ſiue ulcera ſerpentia conducunt, imponenda. Viperæ præterea ſimilis, ut quidam tradunt, ea etiam fera fuerit,
Sepis feræ cõſideratio. quam SEPA nominant, cuius hiſtoriam ſuperius libro ſecundo retulimus. quanquam inibi Dioſcorides Sepem lacertæ generi aſſignauit, unde & eam lacertam Chalcidicam à quibuſdam uocari tradidit. Itaque cùm uaria ſit apud authores Sepis hiſtoria, facilè adducor, ut credam, Sepa reperiri non modò in lacertarum; ſed etiam in mortiferarum ſerpentium, & uiperarum genere. Quod ſanè uidetur aſſerere Nicander in theriacis ſuis. Siquidem cùm inquit primò, Præterea niualis, & aſper admodum mons Othrys rubentes beſtias profert, cauaq; uallis, & ſalebroſæ rupes, nemoroſumq; promontorium, ubi ſitibundus ingreditur Seps, colore nũquam uno uſus, &c. haud dubiè oſtendit ſerpentem, immanemq; feram ſe repræſentare, non autem lacertam. Cũ uerò ſecundò ait, Sepem item corpore demiſſo, exiguis haud diſſimilem lacertis, declinabis, nulli dubium eſt, quin eam deſcripſerit, quam Chalcidicam lacertam uocant. Nicandro ſubſcribit Dioſcorides, quippe qui etſi lib. ſecũdo ea ratione Sepa ſtatim poſt lacertas reddiderit, quòd lacertis corpore, & forma ſit ſimilis; attamẽ lib. quinto, Sepa uiperarum generi adſcripſit, ubi de aceti mulſi uiribus differens, inquit. Acetum mulſum contra morſum eius uiperæ, quam ſepa uocant, hauſtum meconiũ, ixiámue auxilio eſt. Aetius tamen eius Sepis tantùm memmit, quæ inter mortiferos ſerpentes, uel uiperæ genera recenſetur, his uerbis. Serpens, qui Seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur: ex craſſo autem in tenuem abit: rectâ uerò ac tardè proſerpit. Caput habet latum, os acutum: uniuerſum autem corpus multis albis notis reſperſum. Sed aliter de Sepis forma, magnitudine, & greſſu tradidit Pauſanias, ut ſuperius libro ſecundo ſuo loco adnotatum reliquimus.
Sepis morſus ſigna, & remedia. Cæterùm ab ea percuſſis (ut tradit Aetius) ſanguis è uulnere manifeſtus excernitur, & paulò pòſt ſanies graueolens, tumor, & dolor ſegnis eſt, ſed affectæ partes putrefactæ dealbantur, & totum corpus nitiligini, quæ alphos appellatur, ſimili colore inficitur. Pili, capillique è toto corpore defluunt, atque intra tres aut quatuor dies icti pereunt. Porrò opem & bi ſentiunt ex iiſdem rebus, quæ in uiperæ, & ceraſtæ, & ammoditæ morſu relatæ

relatæ sunt. Exhibenda est præterea portulaca plurima in cibo, & unum bibendum myrtites meracius. Conueniet item spongiam calido aceto imbutam, morsui imponere, & ex butyro cum melle locum illinire, aut milium cũ melle, aut paleas umà cum terra, quæ eis adhæret, exustas imponere. hæc Aetius. Ex quibus facilè conijci potest, cùm ambæ hæ ferè è uiperarum sint genere, ijs tutò antidotis earum uenenum superari posse, quibus uiperem frangitur, & euincitur. Sed quoniam hæc humanæ uitæ tam inimica animalia aliam admodum pernitiosam feram mihi in mentem reuocarunt, quæ Græcis ideo ACONTIA appellatur, quod iaculi, uel sagittæ modo in hominem prosiliat, cùm nihil de ea à Dioscoride memoriæ proditum sit, sciuerimq; & hanc in Italia reperiri, non alienum duxi de eius historia ac ueneni curatione ea hoc loco commemorare, quæ ex probatis authoribus excerpsi. Hanc itaque describens Galenus libro de theriaca ad Pisonem, inquit. Acontias serpens, ubi se multum extenderit, ceu iaculum quoddam corporibus insiliens, sic perimit. Hæc, ut Aetius scriptis tradidit, serpens est duorum cubitorum magnitudine, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore uiridi, præsertim iuxta uentrem, ut milium colore referat, unde & cenchrias, hoc est miliaris, appellatur. Aiunt hanc fortiorem fieri, cùm milium floret. Porrò ubi se ad lædendum parat, extendit se ipsam, ac uelut iaculum uibratum corporibus inuolat, atque hoc modo uerberat. Ab huius morsu omnia, quæ de uipera dicta sunt, sequuntur accidentia, atque etiam grauiora, adeò ut etiam putrefactiones, & carnium defluxus consequantur, ac grauior item mors succedat. Cæterùm remedia similiter eadem, quæ ad uiperæ morsum his conducunt. Est qui referat inter recentiores non obscurus author, quòd cùm pastor quidam miserus, sub cuiusdam arboris umbra æstate media quietem sommumque caperet, cuius soci non procul oues pascebant, ab Acontia, quæ in arborem ascenderat, ita percussus fuit in sinistram mamillam, ut illico perierit. At socij audito percussionis sonitu, uiso serpente, quem nouerant, super defuncti pectus, relicto grege in propinquum rus, pauore territi, aufugerunt. Confirmat hoc Iulius Solinus cap. xxx. Polyhist. his uerbis Iaculi arbores subeunt, è quibus ui maxima turbinati penetrant animal, quodcunque obuium fortuna fecerit. Reperitur hoc saniosum serpentis genus, ut quidam mihi retulerunt, in quibusdam Calabriæ, & Siciliæ locis, ubi ipsum incolæ à sagitta Saettone uernaculo nomine appellant. Acontiæ natiuitor. morsus notæ, & cura.

Σκυτάλη, καὶ ἀμφισβαίνα. CAECILIA, ET AMPHISBAENA. CAP. XLVIII.

COnsimilia suprà dictis in uipera eueniunt ijs, qui à cæcilia nomine, & amphisbæna demorsi sunt, eademq; ferè auxiliantur. quare hoc uenenum priuatam descriptionem sortitum non est, neque usum est dignum, quod alio genere comprehendatur. De ijs autem mentionem hoc loco fecimus, quoniam ferè remedijs ad uiperas scriptis, percussi ab eis adiuuari soleant.

NOn desunt, qui scripserint, Amphisbænam præter naturæ institutum duobus cum capitibus gigni, quæ utranque serpentis extremitatem occupent: fierique ob id putent, ut fera in utranque partem repat. Quod tamen fabulosum censemus: nam & hydram poetæ, septem capitibus constare fabulantur: id quod nihilominus falsum est. Veruntamen non negauerim ego id monstrosè, & præter naturæ intentionem euenire non posse in omni serpentium ouiparorum genere, quemadmodum & nolatilium. Siquidem pluries compertum est, ex uno tantum ouo duobus uitellis referto, nasci pullum modò habentem quatuor alas, modò totidem crura, totidemque pedes: atque etiam lacertæ uisæ sunt aliquando bicipites. Sed hæc non utique statuunt, haberi aliquod serpentium genus natura biceps. Hoc scitissimè, & apertissimè confirmat Aristoteles libro, & cap. III. de generatione animalium, sic inquiens. Monstra rarò admodum fiunt in ijs, quæ singulos pariunt, sed crebrius in ijs quorum partus est numerosus, & præcipuè in auium genere, potissimumque in gallinis. Iis enim partus numerosus, non modò quòd sæpe pariant, ut columbæ; uerùm etiam quòd multos simul conceptus intra se contineant, & temporibus omnibus coeant. Hinc gemina etiam pariunt plura: cohærent enim conceptus, quoniam in propinquo alter alteri est, quomodo interdum fructus arborum complures. Quòd si uitella distinguuntur membrana, gemini pulli discreti sine ulla superuacua parte generantur. Sed si uitella continuantur, nec ulla interiecta membrana disterminantur, pulli ex ijs monstrifici prodeunt, corpore, & capite uno, cruribus quaternis, alis totidem. quoniam superiora ex albumine generantur, & prius: (uitellum enim cibo ijs est) pars autem inferior postea instituitur. quanquam cibus idem, indiscretusque suppeditatur. Iam serpens etiam biceps usus est, uidelicet eadem de causa: nam id quoque genus oua parit, & multa numero. hæc Aristoteles. Quæ sanè mihi facilè persuadent, ut credam, omnino falsum esse, quòd Amphisbæna ex sui generis natura biceps perpetuò nascatur. Verùm quandoquidem hoc serpentis genus terrestrium lumbricorum modo utrisque extremitatibus, capite scilicet, & cauda, acuminatis gignitur, adeò ut difficillimè possit caput à cauda discerni, existimauere quidam hanc feram duobus constare capitibus. Proinde Aetius lib. XIII. cap. XVIII. scribit, Scytalam (hanc alij Cæciliam interpretantur) & Amphisbænam animalia esse inter se similia. Non enim, inquit, ex crassis in caudam tenuem abeunt, sed æqualis crassitudinis in uniuersum existunt, ut neque cognoscant uidentes ea, iuxta utram partem caput aut cauda sint sita. Quod equidem tum in terrenis & alui tineis, tum in erucis quibusdam, tum etiam in hirudinibus conspicitur. Differt autem, ut idem tradit, amphisbæna à scytala, quòd illa ex utraq; parte progrediatur, unde à Græcis illi nomen inditum est. Galenus porrò libro de theriaca ad Pisonem, Amphisbænam bicipitem esse existimat (si tamen liber is adscriptitius non est) ut hæc uerba, quæ in eo leguntur, apertè ostendunt. Amphisbæna (est autem animal biceps, quemadmodum sanè & nauigia utrinque proram habentia, cui natura ex superfluo substantiæ bina capita est largita) hoc inquam animal, aiunt, si mulier grauida supergressa fuerit, malè abortum facit. hæc ille. Cæterùm, ut ipse Aetius scriptum reliquit, ab utraque demorsis Amphisbænæ, & cæciliæ consid. Amphisbæna biceps nõ est. Veriusq; morsus signa, & curatio.

demorsis contingit morsum obscurum esse, ac uix apparere, ueluti sunt muscarum ictus. quapropter etiamsi mordeant, non enecant tamen, sed inflammationem excitant, ut apum & uesparum stimulus. Quare transferantur ad hos quoque, quæ de illis sunt relata, uerùm facultate interstore. Ex his etiam Aetij uerbis conijci potest, eum borum animalium ictus admodum tenuis, et obscurus sit. Amphisbænæ caput inesse terrenis uermibus, uel alu tineis persimile, ac proinde adeo etiam caudæ æmulum, ut alterum ab altera non nisi difficilè discerni possit. Cæciliam autem Hetrusci uulgò appellant Lucignola. Amphisbæne corium, authore Nicandro, oleastri baculo circũ uestitum, si manibus frigore torpentibus tractetur, calorem flatim adfert, articulorumque nexus dissoluit.

Δρύινος. DRYINVS. CAP. XLIX.

A Dryino morsis pustulæ, molestique dolores incidunt, præsertim quà dilutæ sanici emissarium subest: quinetiam erosio, torminaq; consequuntur. Ab eo ictis conuenit aristolochia cum uino pota, trifolium herba, radix hastulæ regiæ similiter assumpta, & fructus ex omni glandiferarum arborum genere: & tusæ ilicis radices, & illitæ parti ictæ auxiliantur.

Dryini historia, & eius icrus notæ ex Nican.

Dryinus, ut in theriacis testatum reliquit Nicander, in quercubus latebras parat, aut alicubi in concauis fagis, in montibus uersatur. Appellant enim alio nomine etiam hydrum, sed & alij chelydrum, qui relictis bryis, palude, sæpeque naturæ idoneo lacu uenatu intercipit in pratis molurides, & ranas. Hic si à myope musca illa quæui animantia prouocante, petatur, insuetum illum impetum suscipiens, cum concauæ quercus robur celeri saltu subit, structo sibi in imo cespite cubili. Candet tergo, caput illi æquale, adeoq; hydro simile: grauis autem fœtor à corpore eius euaporat. Quemadmodum quando incurua, nec non abrasa corij præsegmina sub teretibus ferramentis circa humentes equorum exuuias, & pelles hument. Si quempiam is uel in talum, uel pedis plantam percusserit, à corpore icti hominis difficilis odor sursus fertur, atque circa ictum niger in acutum surgit tumor, mentemq; mœrentis angor, & tristitia, quibus detinetur, obscurant. Species nimio dolore conflacescit, & perit: cutis cum corpore admodum malè olet, adeò ipsum atrum uenenum semper depascens consumit, quin et caligo lumina eius obfuscans, occultansq;, malè affectum perdit. Alij à dryino ictti caprarum instar seu ouium balant, ac omnino difficiles redduntur, impendioq; cruciantur. Vrina eis decutitur, & pallescit. Ipsi uerò dormitante, sternuntur, frequentibus singultibus correpti, aliàs per collum uomitum felli similem, aliàs cruentum eructantes, ipsumq; malum acrem sitim generat: postremò laborantibus membris tremorem effundit. hæc Nicander.

Ex Galeno.

Cæterùm Dryini nomen huic feræ mortiferæ inditum est, quòd in quercuum cauernis, quæ prope radices sunt, stabuletur. Græcis enim quercus δρῦς dicitur. Proinde Galenus libro de theriaca ad Pisonem, de dryino ita scribit. Dryinus serpens sic nominatus, quòd in radicibus quercuum uiuat, tam malignus ad perdendum proditur, ut eius, qui supergreditur imprudens, cutis à pedibus excorietur, tota crura admodum intumescant, & quod magis mirificum est, manus quoque ipse curantium eodem modo periclitentur. Si autem quis aggrediatur eum pertinere, olfactu adeò mulctari aiunt, ut quemlibet gratum odorem prauum esse existimet, nec alterius præterea rei queat sentire. hactenus Galenus. Dryino, ut Aetius inquit, abundat Hellespontus. Is latibula in quercuum radicibus habet, atque adeò fœtidus est, ut etiamsi quis eum non uideat, fœtore loci cognoscatur. Est autem cubitorum duorũ

Dryini descriptio, & morsus curatio.

longitudine, obesus, ac asperrimis squamis circa uniuersum corpus munitus. Porrò qui ab eo percutiuntur, his tumor insurgit nigricans, dolor uehemens, nomæ, delirium corporis siccitas, singultus, biliosus uomitus, aut omnino simplex, urinæ suppressio, tremor, interceptio uocis, stupor, scissura, & mortificatio percussorum locorum: plurimi etiam intereunt. Porrò & hi quoque ex iis quæ in uiperæ morsus dicta sunt, opem sentiunt: itemq; ex communibus remedijs iuxta consequentium accessionum proportionem adhibitis.

Αἱμόῤῥοος, καὶ Δίψας. HAEMORRHOVS, ET DIPSAS. CAP. L.

A Bhæmorrhoo ictis uehementes cruciatus accidunt, qui angusta, contractaque corpora ex continuo dolore reddunt. Ex plaga copiosus sudor effluit, & quacunque parte corporis cicatrix ulla fuerit, ea sanguine manat. Excrementa per aluum cruenta eijciuntur, profluensque sanguis in globo coit. A pulmone sanguinem extussiunt, & in uomitiones effusi sine remedio commoriuntur. Quos uerò dipsas percussit, solutus ac non constrictus tumor premit, sitisque usque eò pertinax, ut satiari non possit, ac sine ulla intercapedine excruciet: & si potum pleno ore affatim trahant, illico in eandem sitim relabuntur: proinde toto habitu similes sunt iis, qui antea potus nihil hauserint. quare propter continuam sitim, & præster, & causon, aut dipsas appellatur. Hæmorrhoi, dipsadisq; morsus uelut immedicabiles à plerisque maiorum deplorati relinquebantur. quare si peculiaribus contra dipsadem remedijs egeamus, communia experiri operæ pretium erit. Protinus autem scarificatione uti, ustionem facere, & si locus patiatur, extremorum amputatione opus erit: consequenter quàm acerrima cataplasmata admouere, de quibus sæpenumero diximus. Nec me fugit, acres cibos, maximè à salsamentis, utiles esse. Meracæ potiones, & lauacra prosunt, quæ subinde interiecto breui spatio assumenda sunt, priusquàm morbi genus emerserit. quo semel erumpente opem ferre non potest ulla medici opera. In ictu hæmorrhoi eadem prosunt. Insuper quæ in commune opitulantur, ut scarificationes, ustiones, acres cibi, meraci potus, & quæ nunc in dipsade definiuimus. Quinetiam decocta tritis folia, & cum melle trita.

Hæmorrhous,

Digitized by Google

Hæmorrhoi perniciosus ictus, & hiat.

Hæmorrhous, & Hæmorrhois, authore Galeno in libro de theriaca ad Pisonem, suis ipsorum nominibus similem hominibus perniciem inferunt. quippe percussi, sanguine per os, & nares totoq; corpore effuso, intereunt. Hic (ut in theriacis cecinit Nicander) petrosas rimas assiduò incolit, asperum, supinũ, & modicè pendentem lectum illic sumens, ubi tractum suum habeat, deinde pabulo satur fiat. Longitudo eius pedis nestigio æqualis: cæterum quod ad latitudinem attinet, à capite adusque caudam totus & subtilis, & minutus est. Aliàs colore igneo, aliàs rursum candens. Collo satis constricto est, gracilis cauda necessariò in arctum cõtracta, extenta est angustè, & tenuiter. Supra eius frigidos, & minutos oculos, duo cornua fronti sunt infusa: albore luminum suorum, locustis uel syluestribus apibus par. Insuper horribile, & asperum ei caput horret, oblique modico corpore suo instar cerastæ claudicans. Ex medio etiam dorso paruum nauigium semper appellit, ad terram uentrem

10 *suum atterrens: squamis uerò et itinere parum substrepit, perinde ac arundinis copiam transeat. Postrũm statim decolor species accurrit, nigra nimirum, corij; ipsum dolore circumagitur: uenter aqua refertus effluit. Quin et prima nocte sanguis cùm ex naribus, tum collo, & auribus salit, recens bilioso ueneno coinquinatus: lotium item rubens accurrit. quæq; in corpore sunt uulnera, & plagæ, hæmorrhoi rumpuntur aperiunturq; cutes enim fuligine contrahuntur. Caueas itaque in primis, ne in te fœmina hæmorrhois uirus suum iaculetur. Nam si cui morsum illa infixerit, ei gingiuæ simul ignescunt, penitusq; & unguibus sanguis cum impetu procurrit. Dentes etiã ex ea cæde graueolentes, seu humentes molunt. hæc ex Nicandro. Cui subscribit Aetius, sic inquiens. Animalia hæc (hæmorrhoum, & hæmorrhoida intellige) colore quidem sunt arenoso, magnitudine autem tres palmos æquant, & in tenuem caudam anguſta figura paulatim desinunt. Sunt autem igneo oculorum fulgore, rectaq;, &*

20 *tardè proreptant. Per corpus uerò multis notis albis, & nigris uariegata sunt, & asperioribus squamis obsita: quapropter dum serpunt, sonus auditur. Et fœmina quidem uentri incumbens, per terram reptat, & gressum infernè circa caudam firmat: mas uerò circa uterum ingressu nititur, & collum serpendo extendit. Consequitur horum morsum color ilei loci eruentus, coloris tetri, & nigricans: ex quo nihil in initio effluit, præterquam paucum quidpiam aquosum. Ventriculus dolore tentatur, adestq; spirandi difficultas. Deinde sanguis ex naribus profluit, & ex ipsius morsus foraminibus: & siqua in corpus obducta tandiu sit cicatrix ea rumpitur, & sanguinem profundit, atque hæc quidẽ in maris Hæmorrhoi morsu contingunt. A fœminæ uerò Hæmorrhoidis morsu ad hæc & anguli oculorum, dentium gingiuæ, & unguium radices sanguine manãt, & ut simpliciter dicam, per omne corpus sanguinem efferri contingit. Dentes præterea excidunt, & gingiuæ putrescunt. Horum porrò curam facere oportet, primùm quidem sanguinis eruptioni obluctando ac resistendo ijs medicamentis, quæ aptè sanguinem sistere possint, deinde cataplasmata plagæ imponendo ex folijs uitis coctis tritis cum melle, & portulacæ foliis cũ polen-*

30 *ta. Antea uerò quàm cruenta prodeat urina, alij multum deuorent, multumq; uini diluti bibant, & ad uomitum cogantur, deinde confestim theriacæ exhibeatur, & postea pisces multos, alijs tritis cũ oleo tinctos edant. Sumãt item in cibo panẽ, & uuam passam dulcẽ, & deinde uino diluto largè hausto uomãt. Plagæ uerò aqua frigida proluatur: uesica autem spongijs calidis foueatur. Sed iam de Dipsade disseramus, quæ sic à Græcis dicta est, quòd cõtinuam, et inextinguibilem sitim excitet. Huius mentionem fecit Galenus lib. XI. simp. medic. ubi eiusmodi feras in Lybia, non in Italia reperiri scribit: quòd hæc regio humida sit, illa uerò siccissima. Hoc autẽ à Marsis, qui Romæ uiperas uenabantur, accepisse ait: quibus tamen non in omnibus fidẽ adhibẽdam esse existimat. Quare longè minus nos ijs circumforaneis fidem præstare debemus, qui Marsos hosce imitati, diui Paulo generi se adscribãt, secq; inde ortum duxisse prædicãt. Nam si Galeni ætate bi mendacissimi nebulones uniuerso orbi imponebãt, uerò quidẽ simillimũ est, eos qui hodie per Italiã uagãtur, longè magis decepere posse, quàm fecerint Marsi illi antiqui, quippe*

40 *non dubitandum, quin eorum astus à Galeni seculo in hunc usque diem protractus, maximum susceperit incremẽtũ, quòd constet mortalium ingenia tam in bonum, quàm in malum procluuia, et ate magis æcui. Meminit etiã Dipsadis Glalenus lib. de theriaca ad Pisonem, sic scribens. A dipsade commorsi causo febri malè conficiuntur. nam & multa siti, & æstu uehementi uexati, interdum & dirupti, diẽ obeunt. His Galeni uerbis subscribit Aetius lib. XIII. ubi sic inquit. Dipsas, quæ à quibusdam causus appellatur, uipera est species, quæ magis in maritimis locis reperitur, quàm alibi, magnitudine cubitali, ex crassa in tenuem desinens: notas autem habet per omne corpus fuluas, & nigras: caput uerò angustius. Sequitur autem ab ea demorsos, præter ea quæ de uipera dicta sunt, et sitis intolerabilis planè, adeò ut etiãsi multus potus eis adhibeatur, sitis non sedetur: & tamen neq; per urinas, neq; per uomitum, neq; per sudores quicquam excernitur. Duobus igitur pereunt modis, aut ob multã sitim exsicti, si*

50 *potũ non sumant: aut ob multam potus repletionem distentus rumpitur uenter, uel infernè circa inguina, uel circa imum uentrem, ut in aqua inter cutem sæpius euenit. Cæterum & his, ceu à uipera demorsis, auxiliamur: prius autem in his potiones magis urinam cientes exhibeantur. Aluus item per infusum eluatur, & oleo cum decoctis exhibito, ad uomitum cogendi sunt malè affecti. Ad plagæ uerò locum, post exunctionem, circunciſionem circũ quaque scalpello factam, cucurbitularum affixionem, & dissectas gallinas admotas, calx uiua cũ oleo imponitur, & emplastra attractoria, & theriaca illinuntur. Porrò Dipsadis priuatim meminit Aelianus lib. IX. de hist. animal. sic inquiens. Dipsas, cuius um, & naturam eius, nomen nobis declarat, inferior quidem est magnitudine, quã uipera, sed tamen in occidendo quàm celerrimè superior. Cuius morsu confixi, etsi assiduam potionem hauriant; ad sitim tamen continuò exardescunt, et ad bibendum eatenus instimmantur, quoad celerrimè rumpantur. Eam Sostratus cùm albam esse ait, tum duas in cauda lineas nigras habere. Et sicut audio, mario, multipliciq; nomine nuncupatur: quidam prester em uocant, alij causonem, alij anombaten, à quibusdam melanurus appellari fertur.*

60 *Cùm in Aphrica, tum magis in Arabia nascitur. hæc Aelianus. Ex quibus uerbis manifestè deprehenditur error Leonicenj uiri alioquin eruditissimi, qui Dipsadem putauit corporis formam nullis notis à uipera diuersam esse. Nec equidem scio, qua ratione, uel authoritate adductus, in hanc opinionem uenerit, in eaq; persteterit.*

Dipsadis historia, morsus signa, & cura.

Leonicenj error.

Digitized by Google

Ὕδρος. NATRIX. CAP. LI.

AB Natrice demorſis ulcus dilatatur, & liuidum, ac ingens euadit. Sanies ex eo multa, & atra, & malè olens, non ſecus atque ijs quæ ſerpunt ulceribus, expuitur. Si ergo morſum natrix adegit, prodeſt origanum tritum, & aqua ſubactum: lixiuia cum oleo indita, aut ariſtolochiæ cortex, aut querna radix minutim contrita, & hordei farina cum aqua, & melle colliquata. Bibuntur etiam binæ ariſtolochiæ drachmæ in potione poſcæ cyathis duobus, deinceps marrubij ſuccus, uel decoctum alterius cum uino. fauus recens datur in aceto.

Hydri, ſiue natricis hiſt.

HYdrus anguis in aquis plerunque degit, à quibus nomen ſibi uendicauit. Sunt & qui Natricē, quòd aquis innatet, uocent. Hic ſi relictis aquis, terras inhabitet, longè nocentior euadit, uocaturq; tunc cherſydrus. Differt tamen is à dryino, qui (ut ſuperius diximus) Nicandro hydrus etiam appellatur. Siquidem ipſe de Hydro, cuius nunc hiſtoriam, morſus diſcrimina, & remedia proſequimur, diſſeruit ſub Cherſydri nomine in theria eis, ſic carmine in proſam uerſo ſcribens. Age itaque cherſydri, qui aſpidi conformis eſt, figuram æqualem recita. Sed plagam eius malefica, & peſſima ſanè ſigna ſequuntur. Tota cutis circa carnem arida, & abominabilis expaſſa ab internis partibus, humentem ictum ſatis certò indicat, putredine fatiſcens. Quinetiam dolores immenſi igneſcentes, hominem tandem interimunt. mox etiã per membra puſtulæ ſinguntur, aliæ ex alia parte inuicem tumentes ægrum. Atqui cherſydrus iam antea in uuido, ſeu parum aquæ habenti lacu, irreconciliabilem rapinis iram adſciſcit. Enimuero ubi ſole aqua exiccata fuerit, adeoq; ariditas in fundo extiterit lacus, tum hic ſerpens in terra ſeſe continet, & ſqualidus, et deformis in ſole tetrum corpus ſuum refocillans: in ſemitis autem, lingua ſua afflando ſitibundus ſulcus exedit. hæc ille. Cherſydri quoq; meminit Aetius lib. XIII. cap. XXXV. his uerbis.

Cherſydri natura, morſus, & curatio.

Serpens hic cherſydri appellationem inde habet, quòd in principio quidem in aquoſis degit locis, & hydrus appellatur ab ipſis aquis, hoc eſt natrix. poſtea uerò ſiccos incolit locos, & ex compoſitione locorum, cherſydrus, id eſt natricis terreſtris, nomen inuenit. In humectis quidem locis, ex humido uictu exſatiatus, non purum uenenum habet: cùm autem terreſtris fit, nocentius id acquirit. Caterum forma paruam terreſtrem aſpidem refert, præterquàm quòd ceruicem non ita latam habet: hoc enim inſigne ſolum aſpides præ his habent. Qui igitur ab hoc morſi ſunt, eis communiter eadē accidunt, quæ in aliorum ſerpentium morſu, ueluti eſt tumor, continuus dolor ardens, liuidus locus, & faculētus, uertigo oculorum, exolutio, uomitus bilioſus, ac fœtidus. Propriè autem motus totius corporis inordinatus, ut & per uentrem quædam inordinatè ferantur: mors autem intra tres dies. Porrò ex communibus remedijs etiam hi opem ferunt, & ex theriacis antidotis. Priuatim uerò eos cupreſſi drachmam unã, & myrti baccarum itidem unam, tento, & cum melle roſacco, aut uino mulſo in potu exhibeto. Iuxta uerò affectũ locum calcem uiuam, & ſimilia, cum oleo imponito.

Κέγχρος. CENCHRVS. CAP. LII.

CEnchri morſum, qui uiperino ictui ſimilis eſt, putridum ulcus ſequitur. carnes antea, ut in aqua inter cutem, prætumidæ defluunt. lethargo corripiuntur, & ueterno preſſi ſomnos captant. Eraſiſtratus eos iecinore, inteſtino ieiuno, coloq; conflictari author eſt. quippe diſſectis ipſis, omnes ferè partes corruptæ reperiuntur. Morſis à cenchro auxiliatur lactucæ fructus cum lini ſemine illitus, & ſatureia trita, & ſylueſtris ruta, & ſerpyllum, cum duabus haſtulæ regiæ drachmis, & tribus uini cyathis, aut ariſtolochiæ radix, item cardamomum, & gentiana.

Cenchri conſideratio.

QVanuis Aetius apellauit Cenchrum ammoditen, & acontiam cenchriten; non tamen propterea cenſendum eſt Cenchrum, de quo hic diſſerit Dioſcorides, ammoditen, aut acontiam eſſe: quòd hic nullam cũ illis habeat cognationem, nec ſimilitudinem. Ea autem de cauſa Cenchrus dictus eſt, quòd maculis per quàm minimis (ut Lucanus eſt author) multi magnitudine, & colore, uniuerſum eius corpus reſperſum appareat. Auicenna cenchrum famoſum appellat.

Κεράστης. CERASTES. CAP. LIII.

ACeraſte percuſsis locus attollitur, cum duritia puſtulosus. è plaga ſanies profluit, modò atra, modò pallidior: ſed toto concretu uaricoſus intumeſcit: genitale intenditur, mens labat, & oculorum caligo exoritur: deniq; rigore neruorum diſtenti commoriuntur. Si ceraſtes percuſſerit, cita partis amputatio ſuffragatur. quare ſine mora ictam partem amputare, aut ſcalpro confeſtim circumcidere, & ijs ſimilia proſequi oportet. Vrentia inſuper reliquijs admouenda: ſiquidem uirus hoc ueneno baſiliſci ſimile eſt.

Ceraſtæ morſus exitialis, & auxilia.

CEraſtæ, quorundam probatiſſimorum authorum teſtimonio, in Aphrica duobus in capite cornibus cochlearum inſtar oriuntur, à quibus ceraſtæ, hoc eſt cornuti, nomen inuenerunt. Horum morſu: lethalis ferè ſemper fuerit, niſi (ut Dioſcorides inquit) demorſum membrum ſtatim à reliquo corpore abſcindatur, amputetúrq; aut ſaltem ſinco omnis caro, quæ demorſum ambit locum, circuncidatur. Immanis hæc fera (ut refert Aelius) cubitalis eſt longitudinis, longiſſima duorum eſt cubitorum, corpore uero arenoſa, & iuxta caudam deſquamata.

mata. Eminentias habet in capite duas, cornuum similitudine: partes uerò circa uentrem ex ordine squamis obsitæ sunt. quapropter in serpẽdo somnum sibilo similem edit: per obliquum autem, non rectà proreptat. Iulius Solinus Ceraſtam (inquit) quadrigemma cornicula, non quidem gemina gerere scribit cap. xxx. Polyſtor. quarum ostentatione uelut esca; illice sollicitatas aues perimunt. Nam reliqua corporis de industria arenis tegunt, nec ullum indicium sui præbent. Cæterùm percussis ab ea, eleuatio ac tumor plagæ capitis clari similitudine insurgit, et sanies profluit uini colore, aut nigricans, & maximè per ambitum, uelut in cruentatis ac sugillatis alijs fieri consueuit. Reliqua item, quæ in uiperæ morsu dicta sunt, etiam his succedunt, cum intensione uehementiori. Vt pluri mùm uerò usque ad nonum diem supersunt. Remedia autem eadem, quæ morsis à uipera conferunt. hæc Aetius.

10 Ἀσπὶς. ASPIS. CAP. LIIII.

ABAspide ictis uulnus exiguum prorsus, quasi ab adacta acu citra tumorem conspicitur: sanguis exiguus ille quidem, sed ater distillat: caligo uelox oculos obnubit: labor in totum corpus multiplex, omnino leuis, & non sine uoluptate consequitur. Ideo Nicander perpulchrè cecinit. At uir perit absque labore, uirens, atque discolor. mediocris stomachi dolor afficit: frons perpetuò reuellitur: genæ contremiscunt, quasi sine sensu in somno uacillent. hos mors tollit, ad diei trientem non dilata. Cæterùm ijs, qui ab aspide feriuntur, quæ de ceraste scripta sunt, auxilia dari debeut. Nam uenenum hoc, quemadmodum basiliſci, aut sanguis bubulus, celerrimè in arterijs sanguinem cogit.

20 *REperio apud eos authores, qui animalium historias tradunt, tria Aſpidum genera conſtitui, et unumquodq; ubi hominem morsu conprehenderit, celerrimè mortem inferre: quippe tanta est earum uenenositas in hominum necem, ut rarissimè seruentur, qui ab eis percussi fuerint. De his scribens Galenus libro de theriaca ad Pisonem, sic inquit. Inter aspides nominata ptyas collum exporrigens, & spatij metita longitudinẽ, perinde ac si tunc rationalis fera facta esset, uenenum solerter corporibus inspuit. Harum itaque ferarum una (siquidem tria sunt. Aspidum genera, ptyas dicta, cherſæa, & chelidonia) reginam ferunt Cleopatram, cùm uellet custodes latere, statim, & citra suspicionem mortem sibi conscisse. Hæc ille, qui subinde pluribus historiam enarrauit tam inuidi animi huiusce moribundæ regimæ. Cæterùm chelidoniam uocatam, id nominis sibi comparasse uolunt, quòd hirundinum modo dorso nigricet, & candicet aluo. quemadmodũ & ptyas altera dicitur, quòd in hominem exputet. cherſæa uerò ita dicta est, quòd in mediterraneis semper degat. Harum omnium meminit Aetius lib. x III. cap.* 30 *xx. sic inquiens. Aſpidum apud ferarum ſcriptores tres ſpecies reperiuntur. quædam enim ex eis terrestres appellantur: quædam uerò chelidonię, quæ circa fluuiorum ripas, præsertim Nili, latibula habẽt: aliæ uerò ptyades nominantur. Terreſtres quidem igitur maiores sunt, & quandoque usque ad quinque cubitorum longitudinẽ reperiuntur. Maximè uerò ptyades, cinereo sunt colore, uiridiq;, & ad auri colorem inclinante. Terreſtres uerò ut plurimùm & ipſæ cinerei sunt coloris, quanquam & ſubuirides reperiantur. Cæterùm acceſſiones, & ſigna cõmunia sunt in his, quos aſpides momorderunt. uulnera enim in demorso loco, ueluti ab acu punctа inueniuntur: bina quidem ex maris morſu, ex fœmellæ uerò quatuor citra magnum dolorem, à quibus nihil effluit, nisi uiolentum animal sit, quod morsum inflixit. Consequitur autem ſtupor, pallor, frontis refrigeratio, assidui hiatus, palpebrarum nictationes, colli inclinatio, capitis grauitas, segnities, & collapſio in somnum profundum, ad finem uerò et cõuulſio. Mors autẽ in tribus ad ſummũ horis ex terreſtris morſu ſequitur: in chelidoniæ uerò ictu præſentiſſima adeſt.* 40 *Porrò his, qui à ptyade conſpuuntur, caligo oculorũ succedit, & cordis dolor, faciei tumor, ac auditus corruptio: tardius autem mors conſequitur. Auxilium autem ab aſpide morſis ferunt, & præſertim quo ptyas momordit, ex acerrimi aceti potu: dandum autem est, quousque aceti qualitatẽ circa dextram præcordiorum partem perceptẽt. hepar enim in morſis ab aſpide primum aiunt ſenſu priuari. Cæterùm ad prænotionem, an uicturus sit percuſſus, centaurium cum uino tritum bibendum præbent: ſiquidem enim euomet pharmacum, morietur; ſi non, uiuet. Quo uerò ueneni in corpus distributi uis probè euomatur, allia trita cum χytho exhibenda sunt, donec nauseabundus reddatur malè affectus. aut opopanax cum uino diluto detur, & confeſtim euocet. Numius autem inquit. Origanum uiridem, aut aridam pro ægri uiribus cum uino dato. Poſt uomitum antidotis theriacis utendum, & cõmunibus remedijs prædictis. Vtiliter autem ad plagam imponuntur poſt cucurbitarum adhibitionem, & ſcarificationem, centaurium cum myrrha, & modico opio. Rumex autem ſi cataplaſmatis modo imponatur, nihil lædetur. Præter opinionem uerò auxiliatur theriace tum plagæ impoſita, tum pota. Proſunt autem & aſſiduæ excitationes cum eunuſionibus, & plagis, & uniuerſi corporis motus, & aqua marina calida pro fomento aſperſa. hactenus de aſpidibus Aetius. Efficaciſſimum porrò, & omnium, quantum equidem expertus ſum, præſtantiſſimũ antidotum contra uenenoſum ictum aſpidum, quas furdas dicunt, quæ in Italia pluribus in locis reperiuntur, est noſtra quinta eſſentia, ex aqua uitæ, & antidoto noſtro confecta. Quippe cùm tenuium admodum sit partium, ictu oculi in uniuerſum corpus diffunditur, uenas, & arterias confeſtim permeans. Vnde prohibet, ne ſanguis & ſpiritus in uaſis refrigerati cogantur: atque auctо calore innato, uenenum uim arcet potentiſſimè, idq; ſuperat citiſſimè.*

Aſpidis pernicioſus ictus, & genera.

Aſpidum hiſtor. ictus notæ, & cura.

Βασιλίσκος. BASILISCVS. CAP. LV.

60 ERaſiſtratus in libro, quem de medicaminibus, & uenenis condidit, de uocato baſiliſco ſcitè ita refert. Cùm baſiliſcus momorderit, uulnus ad auri colorem efflaueſcit. Itaque in plurimis, quæ uirus eiaculantur, comites notæ ita ſe habent. Ad baſiliſci morſum, ut idem Eraſiſtratus author est, auxiliatur caſtorij drachma in uino pota: item papaueris ſuccus. Ictuum remedia ita ſe habent.

Multiplex

Digitized by Google

Basilisci uarii historia.

Catoblepas.

Plura fabulosa in Basilisci historia.

Vltiplex uariaq; est apud ferarum scriptores Basilisci historia, quem Latini Regulum uocant. Sunt enim qui scribant tantæ perniciei animal esse Basiliscum, ut solo oculorum intuitu, alij sibilo tantũ, alij halitu, alij uerò morsu, homines statim interimat. Nec desunt qui uulgi opinionem secuti, ex antiqui galli ouo hanc seuissimam feram nasci putant. Ex hac itaque historiæ uarietate, ac inconstantia facilè adducor, ut credam, plerosque historiam basilisci, ut fabularem, descripsisse. Id quod etiam probè Dioscorides sensisse, atque adeò nostro iudicio adstipulari uidetur. Siquidem is ne cum alijs accusaretur, Erasistratum citauit, authoremq; historiæ huius fecit. Basilisci meminit Galenus libro de theriaca ad Pisonem (si tamen liber ille inter legitimos censetur) ubi sic inquit. Basiliscus bellua subflaua, & triplici frontis apice munita, tantummodo conspectus, & quando sibilat auditus, uidentes se, & audientes necat: atque si quod aliud animal illum etiam mortuum attingit, statim moritur. Hinc aiunt omne aliud reptilium genus cauere, ne basilisco uicinum habitet. Libro uerò x. cap. primo de simp. medic. facultatibus idem contra Xenocratem scribens, non omnino Basilisci historiam comprobare uidetur, sic inquiens. Nam bestiam seu feram regiam, quam uocant Βασιλισκον Ὄφιον, ne uidere quidem mihi unquã contigit: & si uera sunt, quæ de illa referuntur, periculosum etiam est uel propè accedere ad hoc animal. Aelianus præterea Basiliscum tanta ueneni acuitate, & immanitate pollere ait, ut quamuis magnitudine dodrantalem non excedat mensuram; serpentes tamen omnes etiam ingentes suo duntaxat halitu extinguat, adeò ut uirga quoque è longinquo contactus, illico tangentem conficiat. Scribit Iulius Solinus, ures ne defuncto quidem Basilisco deesse; eaq; propter eius emptas esse reliquias à Pergamenis amplo sestertio, ut eadem Apollinis manu insignem, nec aranea intexerẽt, nec alites inuolarent, cadauere eius reticulo aureo suspenso, & ibidem collocato. Huius uẽ horrẽdissimæ, feræ historiam tradidit Plinius lib. VIII. cap. XXI. ubi ita scriptum reliquit. Apud Hesperios Aethiopas fons est Nigris, ut plerique existimauere, Nili caput, ut argumenta, quæ diximus, persuadent. Iuxta hunc fera appellatur Catoblepas, modica alioquin, cæterisq; membris iners, caput tantùm prægraue agre ferens: id deiectum semper in terram. Aliàs internecio humani generis, omnibus, qui oculos eius uidere, confestim expirantibus. Eadem & Basilisci serpentis est uis. Cyrenaica hunc generat prouincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insigni. Sibilo omnes fugat serpentes: nec flexu multiplici, nec ut reliquæ, corpus impellit, sed celsus et erectus in medio incedens. Necat frutices non contactos modo, uerùm & afflatos: exurit herbas, rumpit saxa. Talis uis malo est. Creditum quondam ex equo occiso hasta, & per eam subeunte ui non equitem modò, sed equum quoque absumptum. Huic tali monstro (sæpe enim enectum concupiuere reges uidere) mustelarum uirus exitio est: adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Injiciunt eas cauernis, facilè cognitis sola tabe. Necant illæ simul odore, moriunturq;, & naturæ pugnam consciunt. Hæc de basilisco Plinius. Quem tamen plura cùm alijs fabulosa narrasse putamus. Nam si tantùm oculorum intuitu, sibilo, aut halitu hominem interficit, non equidem uideo, quomodo factũ sit, ut ij qui ipsum uiderũt, eiusq; faciem adnotarunt, ex quorum postea relatione huius ferè historiam pleriq; descripserunt, incolumes euaserint: præsertim cùm tam paruum sit animal, ut nisi è propinquo loco conspici possit. Atque adeò hinc mihi impossibile uidetur, quin ipse aspicientes non uiderit, cùm (ut Plinius refert) non multiplici flexu incedat, ut reliquæ feræ, sed celsus, & erectus: uel quòd ex infecto circũstante aere, qui uiderunt non perierint. Cæterùm cùm Erasistratus his fabulis nullam fortasse fidem adhiberet, certoq; sciret Basiliscum morsu tantùm, ut aliæ feræ, homines interimere, eius duntaxat morsus curationem instituit. Verùm quandoquidem huiusce ueneni uis adeò uehemens, & immanis existit, ut expugnari non possit, non est cur plura hîc referam, quàm ex Erasistrato memoriæ prodidit Dioscorides. Quem ducem & authorem secuti, ut ipse suis de medica materia libris hoc sexto finem imposuit; ita nos nostris in eos commentarijs, quos ad nostram communemq; rei medicæ studiosorum utilitatem conscripsimus, iam extremam manum imponemus. Non obliti immensas gratias agere DEO *optimo maximo, cui & omnia accepta referimus, & honorem ac gloriam tribuimus sempiternam.*

LIBRI SEXTI ET VLTIMI FINIS.

Digitized by Google

DE RATIONE
DISTILLANDI AQVAS
EX OMNIBVS
PLANTIS,

Et quomodo genuini odores in ipſis
aquis conſeruari poſsint.

Digitized by Google

DE RATIONE DISTILLANDI

AQVAS EX OMNIBVS PLANTIS,

& quomodo genuini odores in ipſis aquis conſeruari poſsint.

PRISCORVM medicorum nemo fuit, qui quicquam ad poſteritatem tranſmiſiſſet de arte eliciendi aquas ſtillatitias ex plantis, uel alijs quibuuis uegetabilibus. Parabant illi potiones ſuas ex dilutis, uel decoctis, ad curandos corporum noſtrorum affectus, aquarum ſtillatitiarum nulla habita mentione. Inuentum hoc nouum eſt, referuntq; quidam ad Chymicæ artis profeſſores: alij ad Medicum quendam, qui (ut narrant) rerum experimenta ad modum diligenter inueſtigans, dum forte fortuna Betam decoctam, & adhuc calentem, in ſtanneam patinam effunderet? alteram ſimilem patinam ſuperponeret ne ſtatim refrigeſceret olus: id ubi ſub edendi tempus rurſum detegeret, uideretq́ue ſuperiorem patinam aqueo liquore, ipſoq́ue copioſo adeo refudantem, ut undiquaque plurimæ excurrerent guttæ, quæ oleris iam cocti tum odorem, tum ſaporem reſipiebant, illico artem à natura edoctus, inſtrumentum excogitauit plumbeum, campanæ roſtratæ ſimile, ad contegendum æneum uas, plantarum plenum, ſuper fornace conſtitutum, ut hinc claras limpidasq́ue conſequeretur aquas. Id quod illi felicisſimè ceſsit. Elegit autem ille plumbeas haſce campanas, quòd certò ſciret, plumbum ob ſuam, quam poſsidet, frigiditatem, aſcendentem è plantis ab igne calefactis uaporem, perquam facile in aquam uertere poſſe. Et rectè quidem, cùm è nullo alterius metalli, aut materiæ alembico, tam copioſa educatur aqua, ut è plumbeo. Id cùm deinde contemplarentur alij, nouum modum excogitarunt, quo uno tantum igne, & una tantum fornace, plura concalefacerent uaſa, ſingula ſingulis plumbeis Alembicis contecta, ut minore ſumptu ac labore copioſas adipiſcerentur aquas. Quamobrem fornacem, cuius imaginem primo loco dabimus, ſibi fabricarunt. Cæterùm cum non deſint, qui ſemper meliora inuentis addere ſatagunt, præſertim Chymiſticæ facultatis Magiſtri, ij cum uiderent eiuſmodi aquas plumbeis Alembicis paratas, ſuarum plantarum odores, ſaporesq́ue haudquaquam reſipere, ſed potius fumum olere, & aduſtionis nidorem, & quæ ex amaris, acutisq́ue plantis fierent, nec amaroris aliquid, nec acredinis, ſed dulcedinis non parum guſtantibus reddere, aliud ad deſtillandas è plantis aquas inuenerunt inſtrumentum, quod Veſicam appellauere, quo paſsim utuntur ij, qui è uini, aut Cereuiſiæ fæcibus Aquã uitæ diſtillant, herbis unà cum communis aquæ non mediocri quantitate, in uas æneum coniectis, ut ex fornacis ipſius imagine quiſpiam uidere poterit. Sed concinniorem modum poſtremi repererunt, qui eiuſmodi aquas in feruentis aquæ Balneo (quod Mariæ uocant) aut ſuper uaporibus extrahunt, ſiquidem conſtat eas aquas eſſe multò præſtantiores, quòd ſuarum plantarum tum odorem, tum ſaporem egregiè retineant. Euenit ſanè hoc, quoniam balneum calentis aquæ, ſua ipſius humiditate, partes tenuiores retinet, conſeruat, ac cuſtodit, quo fit, ut eæ non reſoluantur ſuis in plantis, quemadmodum in ijs, quæ lignorum, aut carbonum uiolento igne exuruntur. Quapropter inter aquas, quæ balnei calentis ui diſtillantur, & quæ plumbeis inſtrumentis extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter unum & aquam. Quippe quæ fiunt in balneo aquæ bullientis, aut ſuper ipſius uapore, uitreis roſtratis organis ad id muneris paratis, ut poſtea oſtendemus, eæ ab herbis & floribus, à quibus manant nec ſapore (ut paulo ante diximus) nec odore diſcrepant. Quin non ſolum proprias plantarum qualitates ſecum trahunt, ſed & tam limpidæ & ſinceræ proueniunt, ut ne tantillum quidem fumi, uel aduſtionis nidorem reſipiant. Contrà uerò nunquàm uel rariſsimè guſtaueris aquas è plumbeis Alembicis reſultantes, quin tibi fumidum quoddam in ore relinquant. Quæ res non modò guſtantibus, bibentibusve præſertim ægris, qui cæteris moroſiores ſemper eſſe ſolent nauſeam mouent, & moleſtiam afferunt, ſed plurimum noxæ pectori, uentriculo, iocinori, uiſceribusq́ue omnibus ingerunt, quòd à metallicis uaſculis, è quibus deriuantur, malam qualitatem eliciant, & in ſe ipſas contrahant. Patet hoc manifeſtiſsimè in Abſinthij aqua, ex Alembico plumbeo profecta, nam eam dulcem eſſe conſtat, non amaram. Id quod à plumbeis inſtrumentis, quibus conficitur (ut diuturna docet experientia) euenire certum eſt. Et non ſolùm in Abſinthij aqua, ſed etiam alterius cuiusuis plantæ temperamento calido, & ſapore acri præditæ. Siquidem cùm plumbeus Alembicus huiuſcemodi herbarum uaporibus tum actu, tum potentia excalfacientibus ſuperficietenus afficiatur, corumpaturve, fit quidem, ut ſuperficies ipſa ita affecta in ceruſſam tenuiſsimam uertatur, quæ deinde aquis ſeſe commiſcens, illis dulcedinem addit. Atque id uidere eſt in albo talium aquarum ſedimine, præſertim ubi aquæ per plumbeum Alembicum recens paratum meauerint. Nam uas, quod diu in hoc opere uſurpatum eſt, obducta circunquaque quadam ueluti gypſea cruſta, non ita facilè à uaporibus deraditur, & in ceruſſam uertitur. Nulli autem mirum eſſe debet, ſi ab acri plantarum uapore plumbi ſuperficies in ceruſſam mutetur, cùm ceruſſa ipſa (ut Dioſcorides eſt author) paretur laminis plumbeis, ſuper aceti uaporibus ſuſpenſis, & ſuper craticula ex arundinibus parata ex-

Digitized by Google

De ratione

tenſis. Quòd quidem ijs non accidit, quæ duplici uaſe, uitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur; nam eæ ſufficienter amareſcere, aut fauces linguamve mordicare, ſi fiant ex amaris, aut acerrimis plantis, apertiſsimè ſentiuntur. Præterea carent dulcedine, quòd à uitreis Alembicis, unde guttatim fluunt, nullam adſcititiam qualitatem recipiant. Porrò, quæ parantur inſtrumento, quod Veſicam appellant, ſtanno circumlito, longè meliores habentur, quàm quæ è plumbeis roſtratis campanis euocantur. Quòd ignis fornacis herbas in aqua ferueſcentes, nec uſtulare, nec fumido nidore inficere queat. Attamen nec hæ integras herbarum uires retinent, ob aquæ communis admiſtionem, quæ illas ſuffocat & hebetat. Quamobrem aquis illis palma danda, quæ in Balneo Mariæ, aut ſuper eius uapore parantur, & præſertim quæ fiunt ex herbis facultate calidis. Et hæc de modis diſtillandarum aquarum, à plantis, & plantarum floribus, in uniuerſum dixiſſe ſufficiat. Peculiaria enim inferius deſcribentur, ubi fornacum, & inſtrumentorum imagines appictas dabimus. Quod autem ad aquarum ſtillatitiarum uires ſpectat, ſciendum eſt, ijſdem eas pollere uiribus, quibus & herbæ, floresve, à quibus eliciuntur, præditæ ſunt, uerùm non adeo præſtantibus, quippe quòd in diſtillando non modicum ſubſtantiæ deperdatur, & in auram euolet, quo fit, ut non deſint Medici, qui decoctis potius utantur. Siquidem ex guſtu olfactuque apertiſsimè conſtat longè plus uirium in his contineri, quàm in aquis ſtillatitijs. Verùm quia decocta ægris non æquè placere ſolent, ut aquæ ipſæ diſtillatæ, ideo hæ potius, quàm illa, eligendæ, ubi ægrotis noſtris gratiora pocula offerre uolumus. Ad quam rem etiam Myropolarum diligentia requiritur, ut eas aquas probè & cum induſtria conficiant, ſi & ægrotantium & Medicorum gratiam ſibi conciliare uolunt. Sunt itaque diligenter diſtillatæ aquæ utiles admodum, adeo ut decoctis, quibuſdam in medicamentis, non parum anteferri debeant. Nam ubi in ardentibus febribus, & æſtatis feruoribus potus aliquis parandus fuerit, qui & ſitim ualenter reſtinguere, & guſtum potantis oblectare queat, felicius, commodiusque id proculdubio fiet cum aquis diſtillatis, admiſtis aut uino Punicorum malorum, aut Iulapio è roſarum, aut uiolarum aqua parato, aut ex citrei, aut limonij mali ſucco, quàm cum quouis decocto, quantumcunque optimè confecto. Idem etiam euenit, ubi aut ad oculorum morbos collyria, aut in capitis dolore oxyrhodina, aut in iocinoris, & cordis affectibus epithemata paranda erunt. Prætereo, quantum conducat aquarum diſtillandarum artificium ad odoramenta paranda, cùm in Medicum potiſsimùm uſum, tum ad uniuerſi corporis delitias: quales ſunt, quæ parantur è floribus roſarum, pomorum aurantiorum, Myrti, & aliarum plantarum, quorum flores ſuauiſsimè ſpirant. Quinctiam ad mulierum ornatum, quæ ſubinde ſuis utuntur aquis diſtillatis ad conciliandum facici nitorem. Ad hanc rem ſunt efficaciſsimæ, quæ è radicibus Poligonati, Brioniæ, Cucumeris agreſtis, Ari, & fabarum floribus ac Tiliæ parantur. Verùm cæteras ſuperat, quæ è Limonum ſucco, in quo minuta cochlearum quarundam marinarum candidiſsima putamina, magnitudine piſi granum parumper aut nihil excedentia, pluribus diebus fuerint macerata, & deinde in balneo feruentis aquæ unà cum ſucco ipſo diſtillata. Siquidem hæc non ſolùm cutim attenuat & erugat, ſed nitorem elegantiſsimum addit. Id quod neutiquàm ſilentio mihi prætereundum duxi, ut non ſolùm uiris ſatisfeciſſe uidear, ſed etiam nobilibus matronis, & cæteris quibuſcunque mulieribus quarum gratia mihi non paruifacienda eſt. Quo fit ut admodum neceſſarius ſit aquarum diſtillatarum uſus apud omnes nationes, & præſertim apud eos Medicos, qui politicè, & cum omnium laude Medicinam exercere deſiderant.

Digitized by Google

distillandi aquas.

PRIMA FORNAX.

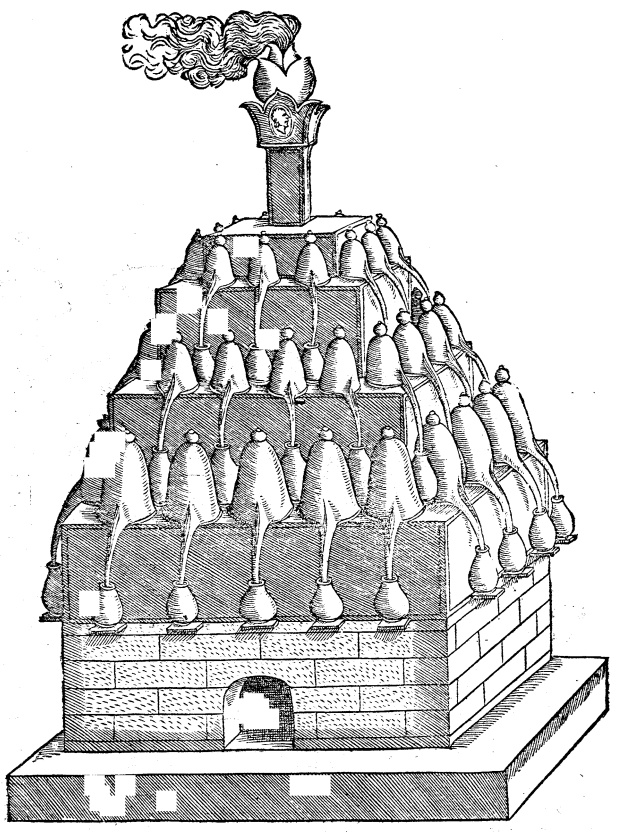

HAEC fornax in testudinis acutæ formam parata, quàm plures potest fouere & sustinere plumbeas rostratas campanas, quæ unico tantum igne calefieri possunt. Attamen hisce plumbeis alembicis ij tantum utuntur pharmacopæi, qui hactenus præstantiores aquas facere neglexerunt.

Digitized by Google

SECVNDA FORNAX.

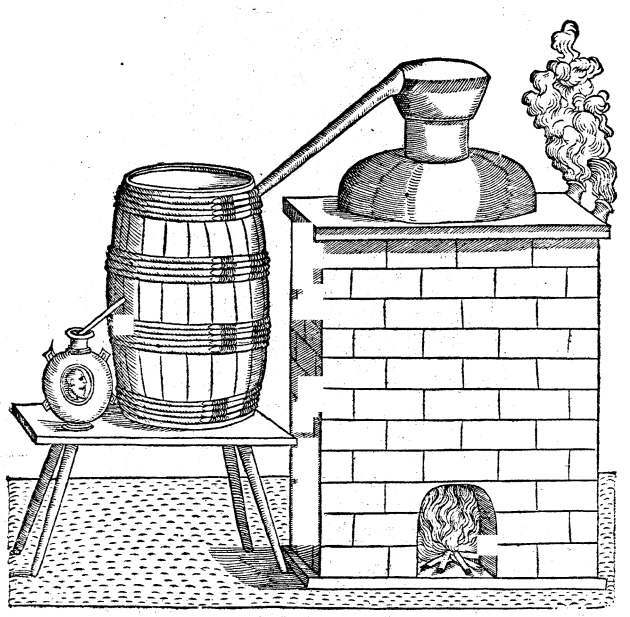

VESICAM æneam, æneo pariter alembico coopertam continet, cuius rostrum, ligneum cadum, aqua frigida plenum perforat, ne spiritus in auram euaporent, sed condensentur, atque in aquam uertantur. Hoc itaque alembico (ut diximus) paratur aqua uitæ. Verùm omnes ferè Germaniæ Myropolæ eo nunc utuntur ad distillandas aquas ex omnibus plantis, sanè non reprobanda.

Digitized by Google

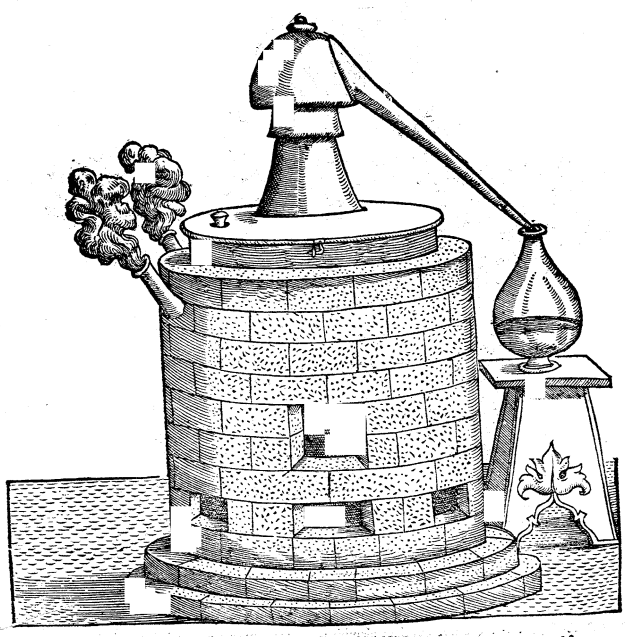

BALNEVM est Mariæ, simpliciter paratum cum uno tantum alembico. Inferius uas quod stanneum est matulę magnæ, oblongæ adsimile habetur, tum æneo caldarij cooperculo ita plumbatum, ferruminatumq; ut alterũ sine altero extrahi non possit. Simul imponuntur, simul quoq; auferuntur. Atqui alembicũ uitreum esse oportet. Vbi autem aqua in caldario ex longo feruore defecerit, aperto foramine, quod cuneo conclusum in caldarij operculo spectatur, alia etiam feruens infunditur, donec ahenum repleatur.

Digitized by Google

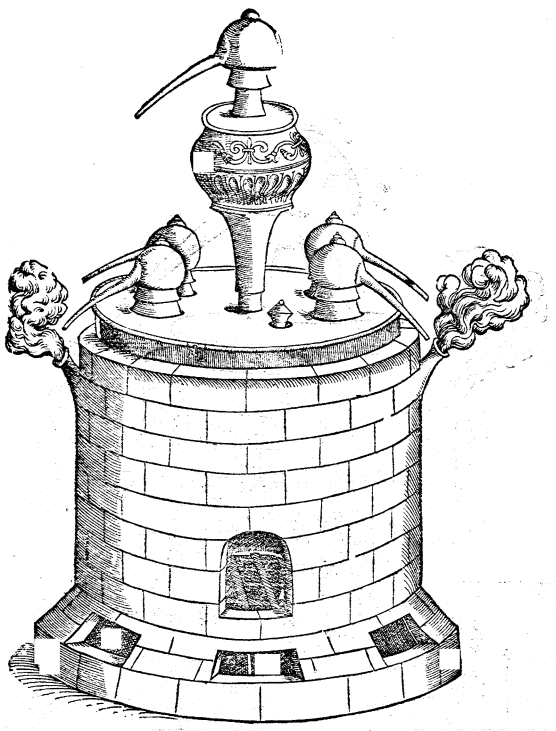

BALNEVM hoc quatuor continet alembicos uitreos, quorum uasa in balneum collocanda, & uitrea & stannea esse possunt. Quod autem in summo eminet, uapore tantum aquæ inferioris balnei, per æneam fistulam sursum ascendente calefactum, aquam a contentis herbis aut floribus reddit omnium optimam. Concluditur autem urinale eius stanneum in Cacabo maioris circumferentiæ, super fistula fabricato, rimis ubique stanneo glutino adeo occlusis, ut nihil uaporis ascendentis expirare ualeat. Est itaque superius hoc instrumentum adeo simul compactum confabrefactumque, ut unum tantum corpus uideri possit. Solus uitreus alembicus separari potest, & uicissim reponi, ubi aquas distillare opus est.

Digitized by Google

distillandi aquas.

QVINTA FORNAX.

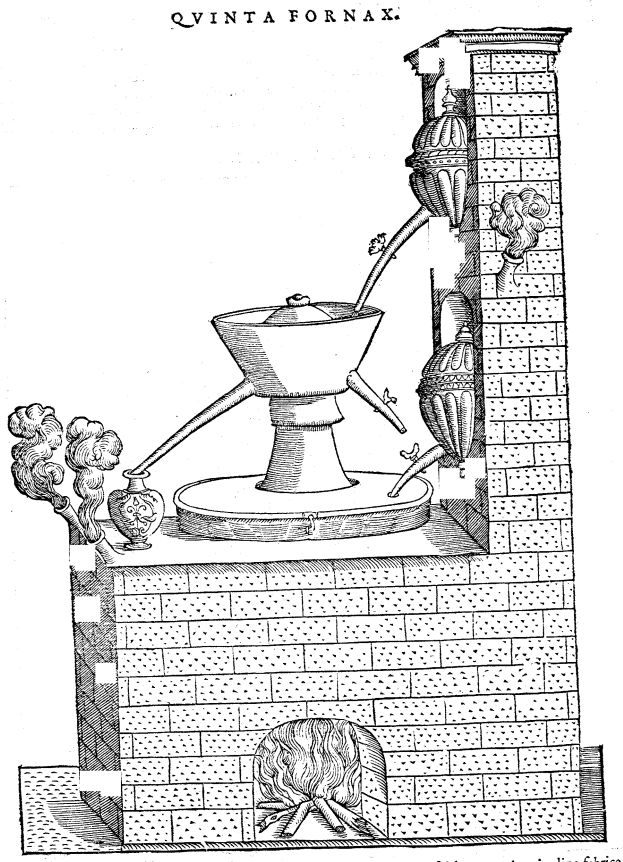

BALNEVM hoc est elegantissimum, inquo uas stanneum, trium spithamarum longitudine fabricatum, tumidoque inferius uentre, residet, cuius superior pars, in qua situm est orificium, per rotundum foramen, in medio balnei cooperculo excisum, extra caldarium ad spithamæ altitudinem porrigitur. Huic inseritur stanneus alembicus, quem uas aliud, eodem metallo conflatum, amplioris latitudinis, excipit, ad frigidam recipiendam aquam, quæ ex superiori oblongo uase, in summa columnæ parte constituto, per æream defluit fistulam, frigidæ aquæ destinatam, ut stanneum alembicum in medio stantem circundet ac refrigeret. Siquidem eo continuè refrigerato fit quidem, ut uapores ascendentes longè melius concrescant, & in aquam uertantur. Id quod in causa est, ut copiosiorem aquam recipiant artifices. Vbi autem ipsa aqua frigida paulo post à calore Alembici calefiat, illico fistula in inferiori uasis Alembicum recipientis parte eua-

Digitized by Google

te euacuari poteſt, aperto epiſtomio, & alia iterum frigida denuo uas ipſum repleri. Verùm ne tantum laboris in effundenda & refundenda hac aqua ſuſcipiant miniſtri, poteſt ſuperioris uaſis fiſtula, quod frigidam continet, epiſtomio ita ſubinde regi & moderari, ut tantum aquæ continuò in uas alembicum circundans diſtillet, quantum huiuſce recipientis fiſtula, ſuo epiſtomio moderata, continuè uacuari queat. Vt autem Balnei ipſius caldarium eadem ſemper aquæ quantitate refertum ſit, & ne aqua, quæ ignium ui continuò conſumitur, uacuum remaneat, arte quidem factum eſt, ut uas aliud columnæ inferiori parte affixum, calidiſſimam continuò, per inferiorem fiſtulam, epiſtomio menſuratam, in balnei caldarium effundat aquam, quæ quidem ſuo in uaſe calefit eodem igne, quo ipſum calefit balneum, ſiquidem uacua eſt parietis columna, uſque ad ipſius inferioris uaſis fundum.

VLTIMA FORNAX.

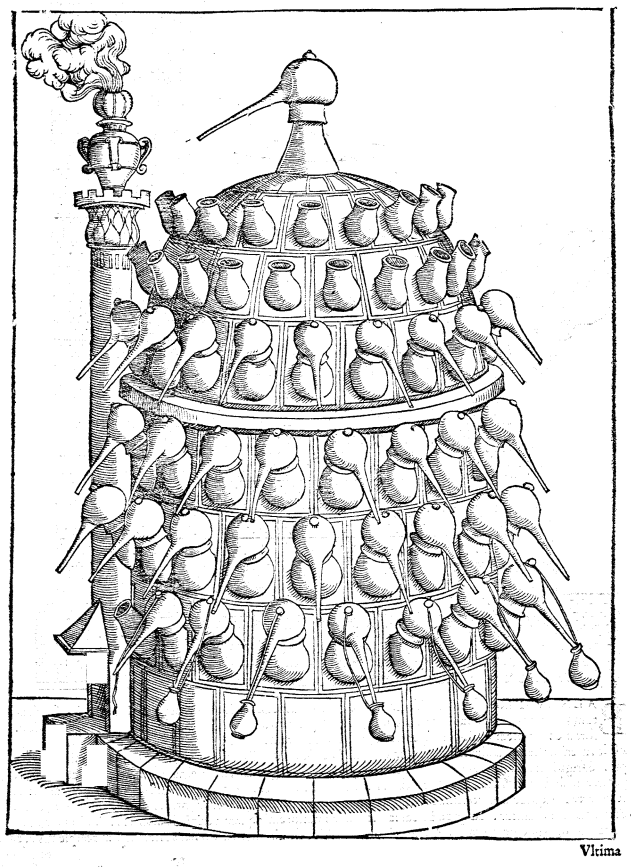

Vltima

Digitized by Google

distillandi aquas.

VLTIMA hac fornace utuntur Veneti, ac Neapolitani, qui uitreis alembicis abundant. In qua una tantum die, & nocte, ficco ignit calore, eliciuntur aquæ ultra centum libras. Fornax rotunda est, ut ex imagine hic appicta apparet, fornacibus, quæ in Germanorum uisuntur uaporarijs, omnino similis. Continet hæc circuncirca, ut uidere est, numerosa fictilia, intrinsecus uitro incrustata, urinalis formam referentia, & diligenti sanè artificio argillaceo luto agglutinata, quibus singulis per totum fornacis ambitum singuli adduntur uitrei Alembici, è quorum uertice ex globulo ad hoc parato, Recipientia crasiusculo funiculo adalligata, pendent. Calefit hæc fornax eodem modo, quo Germanicorum uaporariorum fornaces. Atqui dum ignis uehemens est, uacua relinquunt uasa, donec parumper remittatur, ne uiolento calore plantæ aut flores exurantur. Tunc itaque plures ministri, qui hoc tantum artificio aluntur, obstructo undique fornacis ostio, ne conclusus expiret calor, herbas fictilibus injciunt, & simul uitreos applicant Alembicos. Atque in hunc modum copiosas eliciunt aquas, quæ longè meliores habentur, quàm quæ plumbeis conficiuntur instrumentis, quòd nullam metallorum contrahant infectionem.

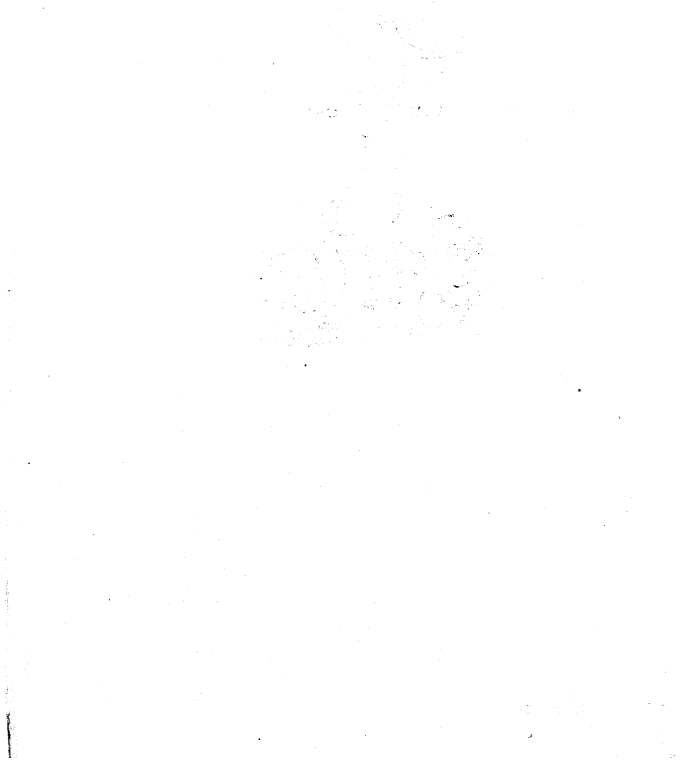

Digitized by Google

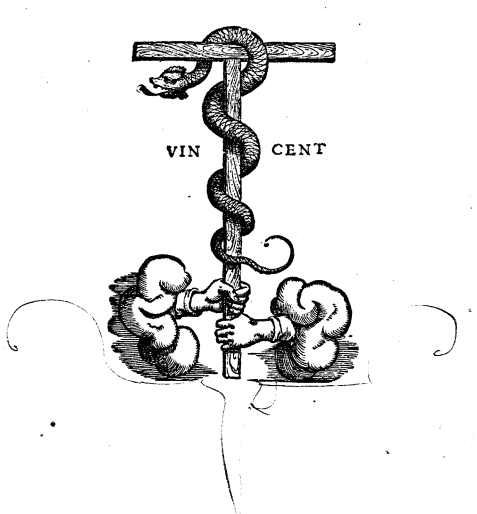

Digitized by Google